S: B: V:

C: S: N:

PRIMITIARUM GENTIUM
SEU
HISTORIÆ SS. TRIUM REGUM
MAGORUM
TOMUS I. ENCOMIASTICUS
IN QUO
PRÆROGATIVÆ EORUM, GENUS, PATRIA,
EXPECTATIO SIDERIS ET MESSIÆ.
CONTINENTUR AUTORE
R. P. HERMANNO CROMBACH, SOCIET.
IESU SACERDOTE
COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud Ioannem Kinchium sub
Monocerote anno MDCLIV.
Permissu superiorum et
Privilegio S. C. M.

Magi
laude ferentes
myrrham
thura Sabæa

Venerunt, ut lex
et prophetæ
adimplerentur

PRIMITIÆ GENTIUM,

SIVE

HISTORIA

ET

ENCOMIUM

SS. TRIUM MAGORUM EVANGELICORVM.

AUTHORE

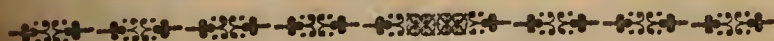
R. P. HERMANNO CROMBACH

è Societate Iesu.

PRIMITIARUM GENTIUM
SEV
HISTORIAE
SS. TRIUM REGUM
MAGORUM EVANGELICORUM,
QUIBUS
PRÆROGATIVÆ EORUM, GENUS, Patria, & Exspectatio Sideris ac Messiæ, Profectio, STELLA DUCE, HIEROSOLYMAM, & ADORATIO CHRISTI in Bethlehem;
COMMENTARIO in Caput S. MATTHÆI illustrata.
ITEM
REDITUS, RES GESTÆ, MARTYRIUM, TRANSLATIONES VARIÆ, ET NOVISSIMA
COLONIAM AGRIPPINAM
Cum aliis Sanctorum Reliquiis , Cultu Sanctorum Corporum,
ET EFFIGIE AUGUSTISSMÆ STRUCTURÆ METROPOLITANÆ COLONIENSIS ECCLESIÆ, *qualis futura erit, in Æs incisa.*

E SACRIS LITERIS, SS. PATRUM, ET OPTIMORUM SCRIPTORUM Antiquis Monumentis, variorum locorum Traditionibus, Vestigiis, & Inscriptionibus eruuntur.
OPERE TRIPARTITO
AUTORE
R. P. HERMANNO CROMBACH
Societatis IESU Sacerdote.
CUM INDICE QUADRUPLICI, CAPITUM, RERUM MEMORABILIUM, Locorum S. Scripturæ, & pro Concionatoribus in Dominicas & Festa totius Anni locupletissimo.

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud IOANNEM KINCHIUM, sub Monocerote Veteri.
Anno M. DC. LIV.
Permissu Superiorum & Privilegio S. C. M. generali & speciali.

FERDINANDO
QVARTO,
FERDINANDI TERTII
SEMPER AVGVSTI, SEMPER PII, FELICIS
FILIO,
FERDINANDI SECVNDI
NEPOTI,

ROMANORVM, HVNGARIÆ, BOHEMIÆ
REGI.
DVCI BVRGVNDIÆ, STYRIÆ, CARINTHIÆ, CARNIOLÆ, ET WITTEMBERGÆ, &c.
COMITI TYROLIS, ET GORITIÆ, &c.

Olim olim Orientem Persæ omnes velut auspicem fœlicitatis humanæ, & nutricem omnium vitam alentium adorabant; videtur enim suis quodammodo radijs pretiosiorem ad vitam, quam inuideret mœstitia tenebrarum, euocare terrarum Orbem. Hanc ob causam sese ad lætitiam, gaudiaque genus humanum effudit elapsis mensibus, quibus SERENISSIMAM MAIEST. VESTRAM ad REGIAM ROMANORVM Potentiam communi suffragio electã spectauimus. More nimirum Solis Orientis, communi vmbrâ dissipatâ, diem fœlicitatis aureum peperit. Idcirco non molestũ erit opinor, me quoque inter alios supplicem, Vestræque lumina MAIESTATIS admirantem, nouissimo hoc forsitan laborum meorum lumine, caligantibus licet oculis intueri. Et si olim TRIAS REGVM SANCTISSIMA, vagienti in cunis DEO, duce lumine, vt nouo Soli mira venustate orto, prostrata supplex acclamauit: etiam hæc de tribus ijsdem REGIBVS Historia, primo prælo ad viuum animata, SERENISSIMÆ MAIEST. VESTRÆ recenter pro Imperio coronato, iteratò non renuet suum,

¶ vt

vt quondam ſupplex Orientem inclinare. Præſertim cum etiam adhuc recentiſſima vigeat in me S.C. MAIESTATIS SERENITATIS VESTRÆ GENITORIS FERDINANDI III. beneficiorum collatorum ampliſſima memoria; vtpote quæ quondam Filio meo Walthero I. V. D. præmatura morte Romæ, heu mihi, erepto, Preces Imperiales ad Canonicatũ Illuſtris Collegiatæ D. Gereonis Coloniæ elargita fuerat; atq; aliis beneuolẽtiæ gratiis, me etiam multis alias nominibus debitorẽ, clemẽtiſſimè honorarit; dũ in argumentũ beneficij pariter, atq; authoramentũ obſeruantiæ meæ, varia Opera Chronologica, & veteris Teſtamenti R.P. Henrici Philippi, Soc. Ieſu Theol. p.m, vti & BIBLIA SACRA, cum explicatione R.P. Stephani Menochij Soc. Ieſu, ipſi vt IMPERATORI Pio ſemper & AVGVSTO inſcripſeram. Cuius etiam tutelæ me Ser^mæ. V.^ræ Mai.^ti & ſuperſtitẽ filiũ meũ, & Nepotes ſubmiſiſſimè committo, qui mecũ, vt ſpero, in obſequio *SS. VV. MM.* quoad viuunt, perdurabunt. Neque mirũ Ser.^mæ Ma. V.^ræ videatur, ſi nouiſſimũ ſenij mei forſan laborẽ, Annis iam aridus & ferè ſiccus, non Mercurio quodam, Phidiæ induſtriâ, aut Policleti, vel Mironis arte, ementito & fabuloſo; ſed ſub ſplendida vmbra Patrocinij Ser. Mai. V. quæ mihi & vniuerſo Mundo ſemper erit pro Sole, in gratitudinis teſſerã publicæ vtilitati communem emittam: ita tamen vt & R. P. Hermannus Crombach S.I. author huius operis ſtrenuiſſimus, tanti ſplendoris partem, in ſe quoque fœliciſſimo M.Veſtræ repercuſſu, deriuatam eſſe gaudeat: dum Chriſtianis Principibus Idæam abſolutæ perfectionis, in PRIMITIIS GENTIVM Progenitoribus naſcentis Eccleſiæ: quibus ius adoptionis acceptũ ferimus, tribus hiſce tomis Hiſtoriæ, & Encomiorum SS. TRIVM REGVM Magorũ Euangelicorum proponit. Cùm eam non ſolum magnificentiam, hanc Authoris induſtriã, hunc meum laborẽ, tres illi SANCTISSIMI REGES; imò longè maiorem ab vniuerſo Mundo, quem ſibi beneficiis vectigalem reddiderunt, mereantur. Vt enim iter expeditum ad fœlicem immortalitatem apperirent, Regnis, coniugibus, & opibus omnibus relictis, voluntariam amplexi paupertatẽ, & Apoſtolicum complexi inſtitutum, Martyrio coronati, non deſinunt in cœlis clientibus ſuis opitulari. Conſeruat quidem ſacra & libera Imperii ciuitas Colonia SS. TRIVM REGVM Lipſana, à Philippo quondã Heinsbergenſi, Epiſcopo Colonienſi, in Hierothecã pretioſiſſimam, ex auro, gemmiſque elaboratã, translata: quæ tot modò ſæculis nondũ optata ſua ſtatione potiuntur, & ſibi pro-

prium

prium, alieno in loco ad tempus deposita, deposcunt; in Augustissima scilicet METROPOLITANÆ ECCLESIÆ structura: quæ si apicē attigisset, nullā haberet in Germania geminā. Testatur id vel sola Idæa binarum Turrium studiosè originali conformis delineata, & huic operi inserta; in qua præter immanē altitudinē, eiq; proportione peræqua respondentē crassitudinem, admirari non desinet posteritas, singulorū lapidum ad summā etiam celsitudinē porrectam polituram, fenestrarū & portarum ornamenta saxea, nonnunquā retundata, vel orbiculata, alias reticulata, vel pyramidata, signis hinc inde venustissimis in columellis cū conopœis idoneis collocatis. Enim verò sœculi huius publica egestas, coëgit destinatam hisce tribus Sanctissimis REGIBVS Augustissimā fabricā, per trecentos ferè annos protractam, in eam tantum, quam intuemur, indies faciem subsistere. Ea siquidem tempora post Lutherum, aliosque huius Gomorœæ gregis cicophantas inciderant, vt Bellum, Pestis & Fames, hanc ferè nostram Germaniam funditus fuerint depopulata, sola vrbe hac Coloniensi, tali præsidio munita, tantis præsidibus & defensoribus firmata superstite: quare aliò mentem, aliò vertere manum coacti superiores fuerunt: cum tanta pericula, & curas, & aurum absumerent; neque cœptam molem pro dignitatate absoluere, vt optabant, permitterent; quam tamen firmata iam tandem Pace, sublatis contentionibus, sepultis discordijs, compositis etiam erroribus, & omni impietatis rabie extinctâ, indefesso & continuo labore aliquando absoluendā, operis huius author, & pia fidelium vota imprimis augurantur.

En igitur ad solium Ser. V. MAIEST. non Sabba quædam Regina, pretiosissimis & peregrinis onusta donis, ex Oriente inusitato splendore euocata; sed SS. REGVM TRIAS, Sceptri moderamen, ex vltimis orbis finibus adductum, Seræ. Ma. V.æ. recens CORONATO REGI, prostrata deponit: quin potius Austriaco solo, continuis Regibus orbis ad stuporem florescente, quasi fertili Imperatorum glebâ, Regios hos fasces, altiores vt radices agant, defigit. Ista enim Trium FERDINANDORVM continuata nobilitas, quæ in hanc vsque diem Imperiali luce Mundo eminet; Trium tantum SANCTORVM REGVM, præcipua inter omnes illecebra, hodie ex Oriente vectigales sibi oculos inuitat; quos exorto recenter Regio lumine illustrare, perantiquâ & innatâ Austriacâ pietate, simul ac reuereri in terris deuotis-

¶ 2 simè

ſimè poſſet. Quin etiam hanc ego & mihi ſortem augurari geſtio, vt affulgente Sereniſſima hac Luce Veſtra, folia hæc, aliàs arida, ſecundum hauriant ſpiritum, quo non ſolum viuant in omnium manibus & oculis cum fructu; ſed tanquam plena animæ membra, cadentia alias calentiaque vita, hac ſolâ illuſtratâ & irrigatâ Sereniſſimâ luce, perpetuò foueantur. Non enim opus hoc, in quo mea induſtria lubens deſudauit, melius legi poſſe putaui, quàm ad lucem Serenitatis Veſtræ; quæ & meritorum claritate, & ſplendore Imperij Orbi vniuerſo, læto prodigio propius affulget. Patiatur igitur Sereniſſima Veſtra Maieſtas, vt in Luce iſta nouiter nobis exorta, Lucem aſpiciat, ſimul & veneretur eandem, hæc *SS.* TRIVM REGVM Hiſtoria: quæ altis cineribus vel obſcurâ caligine, cæcâ obliuione, hactenus vix non emortua, imo ſepulta remanſit: viuo tamen in omnium fidelium pectoribus cultu, quo Triadem hanc venerabantur. Poſthac vero viuet vt fructifera Oliuæ arbor, ſpatioſiſſimo AVSTRIACÆ DOMVS Horto plantata, viſu ad lucem ſimul exorti luminis periucunda, fructu ſuo admodum vtilis: imò futuris ſæculis ad gloriam, poſteris ad ſplendorem, ad Ornamentum Eccleſiæ Romano-Catholicæ: denique in teſtimonium meæ erga SERENISSIMAM VESTRAM MAIEST. obſeruantiæ ſemper virens perennabit.

COLONIÆ AGRIPPINÆ. Anno Salutis M DCLIV. *pridie Annuntiationis* BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ.

SACRÆ REGIÆ MAIESTATIS VESTRÆ

HVMILLIMVS CLIENS.

IOANNES KINCHIVS CIVIS ET BIBLIOPOLA COLON.

PRÆFATIO
PARAENETICA
AD OMNES ORTHODOXÆ FIDEI Status Ecclesiastici & Secularis Primores, & Christi-fideles, de beneficio fidei, gratiæque divinæ, à SS. REGIBUS *impetrati, totius Operis œconomia, & Basilica* REGUM *concameranda.*

INter reliqua divinæ largitatis beneficia, quæ plena in nos congessit manu, non minimum est, quod spretis Iudæis, è Gentilium populis oriundos fidei luce collustrarit, & efficacibus gratiæ donis affectis, jus regni cœlestis adeundi sit impertitus: sed prò dolor facile tanti beneficii memoria solet excidere, quod rarius æqua lance trutinetur. Iure magni facimus corporati verbi mysterium, & ortum servatoris nostri festivis gaudiis peragimus, velut primam nostræ salutis originem, majore tamen animi lætitia Paschalem solennitatem celebramus, in qua Christus oblta pro nobis ignominiosa morte cum triumpho victor & redivivus apparuit, ut nobis in vitam immortalem revocatis spem faceret corporis animiq; beatitatis acquirendæ. Paria tamen, vel majora etiam in Gentiles, & ex iis natos vel nascituros Christus officia contulit in Epiphania, quando prius trium Regum mentes occultis divinis impulsionibus, & affectionibus; postea permotus eorum animi demissione, nostras etiam efficienter incitavit, ut fidei recepto lumine, cordis penetralia divino amori referaremus. Quid enim nobis ortus & perpessio Domini profuisset, nisi stella divinæ fidei nobis illuxisset, & per efficacitatem gratiæ filii Dei constituti jus cœlestis hereditatis obtinuissemus? beneficiũ cœlestis adoptionis. comparatur cũ redemtionis gratia. eique præfertur.

Hujus beneficii magnitudinem obcæcatio demonstrat tot infidelium nationum & Iudæorum: quam multi enim vivunt hodie Saraceni, Turcæ & infideles, quibus jam tot, post Christum natum & passum seculis, superstitibus, nunquam levissimus fidei Christianæ radius illuxit, qui de Christo nunquam ne fando quidem audierunt? Longè tamen his infeliciores hæretici, qui licet orthodoxam fidem audiant, suis tamen opinionibus, quam ei malunt adhærere: sed infelicissimi Iudæi, qui efficacibus & copiosioribus gratiæ præsidiis destituti ad splendorem hujus oblatæ fidei, quasi solis fulgore hebetata visus acie sic caligarunt, ut oculos penitus ab adspectu divinæ lucis averterint, Messiam tot seculis exspectatum, tot votis Patriarcharũ, Regum & Prophetarum expetitum, tandem è cœlis ad propinquos & tribules venientẽ, per summam indignitatem & atrocitatem rejecerint, contumeliis affecerint, & morte turpissima condemnarint. Deerant scilicet iis copiosiora Spiritus S. adjumenta, quæ nobis immeritis oblata, nos ad lucem divinam recipiendam permoverunt, ut non minus huic beneficio commotionis efficacis divinæ ad fidem & amorem Christi recipiendum debeamus, quam illi, qui nos ortu suo vel obita morte nostræ salutis vindex & servator à dæmonis dominatu liberavit, quando fructus huius beneficentiæ non nisi per ob cæcitatem infidelium. carentiã efficaci vocatione.

*** gra-

gratiæ efficientiam adultis applicatur. Adeoq; nobis evenire solet idem occultè in luce fidei gratiaq; divina recipienda, vel recepta retinenda & conservanda, quod manifestè sanctis tribus Regibus scimus contigisse: si eorum exemplo nobis oblatam non respuamus: iis enim improviso cœlitus affulsit lumen, quod & oculos insuetato splendore astriq; novitate mirifice recreavit, & mentem ita cœlesti vi perculit, ut statim Deum crederent esse natum hominem, & eius videndi desiderio incensi spretis opibus, relictis regnis, desertis coniugibus, per mille vitæ pericula profecti sint, ut recens ortum cœli regem coram oblatis muneribus totius mundi nomine adorarent, ei sceptra submitterent, subiectos ei suos populos & totam Gentilitatem (cuius Legati censebantur) commendarent. Qua quidem fidei magnitudine, moderatione animi, raraque pietate (dum eum, quem Iudæorum principes & optimates velut pauperem & egenum despiciebant, ipsi Gentiles ut Regem supplices honorarent, ut Deum in terram abiecti supplices adorarent) hoc teste SS. Chrysologo & Augustino nobis Gentilium posteris de congruo meruerunt, ut cum Iudæis Christum infantem spernentibus copiosiora sensim dona divinæ beneficentiæ negarentur, deinceps Gentilibus ipsi fontes largitatis panderentur. Nam licet Iudæis olim Deus se tot promissionibus obligasset ob sanctitatem Patriarcharum Abrahæ, Isaaci & Iacobi, quorum trium ideo peculiari beneficio dici Deus voluit, spreto tamen paulatim ab Epiphaniæ tempore (magis tamen post irrogatam Christo necem) Iudæorum populo, iam tum obturato, Gentiles firmius adoptavit, horum triumvirorum invitatus obedientia & pietate: ut hinc in nos hodie Gentilium populos tam copiosè divinæ gratiæ fluenta deriventur; meritoque nobis sæpius collati beneficii & donatæ fidei gratiæque divinæ magnitudo & excellentia patrocinio trium Regum obtenta sit recolenda, sine quo nobis nihil prorsus natalis & mors Christi profuisset, ut crebro nos pro tanto munere Deo gratos exhibeamus: & hos fidei nostræ parentes post Deiparam honore præcipuo veneremur, ac imitari studeamus Illustrissimum Baronem Georgium de pace & Silveira Commendatorem S. Quintini de monte à Graco Ordinis Christi ac equitem S. Iacobi Madriti intra annum demortuum: is moriens tres curavit lampades argenteas fabricandas & primam Hierosolymam ad sepulchrum dominicum ob redemptionis beneficium destinavit, alteram Lauretum ad verbi corporati & Deiparæ ab Angelo salutatæ honorem misit, tertiam mandavit ut Coloniam transmitteretur, & coram mausolæo trium Regum perpetuum nutriret ignem, adiecto censu annuo centum imperialium, ut abundet luminis alimentum, & reliquum in eleëmosynas vel ornamenta templi impendatur: ita Beatrix vidua post obitum mariti 10 Septembris Coloniam Anno 1653. perscripsit ad Metropolitanum Coloniense Collegium. Agnovit is post servatorem & Deiparam plurimum se Primitiis Gentium obligari, quod Christi regnum fidem & gratiam à Iudæis ad Gentiles transtulerint, eosque filios lucis æternæ reddiderint formâ vivendi relictâ perfectæ cumulatæque virtutis, quam in parendo divinis inspirationibus & impulsionibus exprimamus. Ideo desertis postea regnis Episcopi vitam reliquam pascendo grege dominico traduxerunt, & martyrio coronati tam Ecclesiasticæ quam secularis vitæ sectatoribus & primoribus facem absolutæ perfectionis prætulerunt: dignissimi quos novo lumine perpetuo Georgius dictus honoraret.

quam Reges Gentilibus de congruo meruerunt. *culti Ideo recens lumine perpetuo.* *Suntq; fidelibus propositi ad imitandum.*

Miror equidē tot heroica vitæ Christianæ decora, quibus excellentissimæ virtutis speciem & formam posteris adumbrarunt, cursim & leviter tantum à Scriptoribus pertractari, cum mereantur, ut pro rerum gestarum magnitudine & dignitate discutiantur accuratius, ac moribus nostris accommodentur: nam cum à S. Chrysostomo fidei nostræ progenitores appellentur, æquum videtur, ut genuina virtutum Regum lineamenta velut non degeneres filii exprimamus. Ideo sigillatim earum ornamenta proponam, suisq; momentis ponderabo: quæ non minima pars erit encomiorum: ac opus totum tribus tomis partiar.

Ideo gesta eorū sunt enucleatius discutiēda.

Tomo

Tomo primo, ut lectio reliqua iucundior sit præmittam encomia, quibus prærogativas eorum, oracula de iis reddita, beneficia Gentibus ab iis impetrata, figuras etiam, patriam & exspectationem Messiæ comprehendam. *operis totius œconomia.*

Altero tomo sacram D. Matthæi historiam secundi capitis, quo gesta Regum in itinere, Hierosolymis & Bethlehemi continentur, commentatio illustrabo.

Tertio Tomo reditum eorum & mortem, translationes & cultum eis præstitum, cum effigie augustissimi Coloniensis summi templi honori eorum consecrandi persequar, ut illorum meritorum excellentia invitati cupidius vestigiis ipsorum insistamus, & largius ad basilicam eorum verè regiam concamerandam consilium, opem & sumtus conferamus.

Nam cum post sanctissimam Dei Genitricem, Apostolos, & primos regnorum vel provinciarum quarumlibet fidei præcones, & fundatores plurimum omnes Christi fideles ex Gentibus procreati debeamus his sanctis Regibus, quod summa velocitate centenis aliquot leucis decursis, sua fide, animi demissione & adoratione supplici præ Iudæis mundi Salvatorem ita Gentilibus conciliarint, ut veteri spreta Synagoga regnum & sacerdotium Christianum ad Gentiles transtulerit, religione evangelica cunctis orbis nationibus Apostolorum opera publicata, & ex iis delegerit Ecclesiæ suæ primarios antistites, Doctores celeberrimos, invictissimos Martyres, & Virgines integerrimas, quibus ut membris suis præcipuis & nobilissimis orbe toto disseminatis corpus Christi mysticum mille jam & sexcentis ferè annis contineretur, ut fusè libro primo declarabo: ideo postulat ratio, flagitat æquitas, & gratiæ referendæ studiosa voluntas exigit, ut hos nascentis Ecclesiæ primos Apostolos, nutricios, & structores cultu præcipuo veneremur, & ad testificandam animi grati significationem ipsorum conditorium perficiamus, ornemus, coronemus. Neque fas est tales Gentium omnium Patriarchas unius populi cultui relinquere, qui totum sibi Christianum orbem suis meritis obligarunt, quique communes sunt totius Ecclesiæ præsides, custodes & defensores, ac statum utrumque secularem & Ecclesiasticum complexi primum regale sacerdotium inchoarunt, dum coronas infulis, ac regna sacerdotiis feliciter copularunt, adjecta purpuræ regiæ, sanguinis purpura. Digni sunt ideo Reges illi potentissimi pariter & antistes sanctissimi, ut eorum memoria perennet apud Monarchas seculi & Hierarchas Cleri, tumulique regiis fulgeant ornamentis, & Ecclesia splendeat augustâ magnificentia, qua gloria cœlestis iis collata in terris saltem adumbretur. *beneficia eorū collata fidelibus.* *exiguæ grati animi testificationem.* *in eorū tumulis ornandis.*

Sed non sufficiunt unius Archidiœcesis vel provinciæ facultates ad dignam tantis Regibus, iisdemque Pontificibus & orbis totius fidei Magistris basilicam & mausolæa construenda: qualem maiores, ante quadringentos annos inchoarunt Tomo tertio delineatam. Trecentis annis prope in ea mole quæ visitur, erigenda laboratum est, solus tamen chorus testudinem accepit altitudinis præstitutæ: turris unica tertiam celsitudinis debitæ partem obtinuit: ut igitur concameratio saltem reliqua par altitudini chori citius absolvatur, Monarchas, Reges, & viros Principes: nec non ordinis Ecclesiastici primores, imo fideles omnes decet, quantum opes patiuntur, subvenire, cum Reges Magi cunctos à Gentilibus ortos fideles immortali fidei gratiæque divinæ receptæ beneficio devinxerint, adeoque congruat æquitati, vicissim ipsos cunctorum opibus splendescere, cultu & obsequiis totius orbis celebrari: omnium vocibus, laudibus & præconiis extolli, quibus ut filii parentibus, quorum auspiciis divinam adoptionem & cœlestem hereditatem obtinuerunt, æternum obligantur. Iam verò cum nequeant eorum corpora singulis regnis & regionibus communicari, decet uno saltem in orbis loco cunctorum obsequiis honorari. Sic hactenus seculis omnibus, ex quo Coloniam translati sunt, plurimi Cæsares, Reges, Duces & Principes eo religionis causa confluxerunt, ut libro postremo multis exemplis pate- *ab omnibus fidelibus sic honorandi.* *præsertim Regibus.*

concur. suspe-regrino-rū principum ad eos ætate nostra.

fiet. Nec nostra desiit ætate cultus ille religiosus: nam anno 1624. mense Augusto Vladislaus Poloniæ tunc Princeps postea Rex, & ad miraculum Turcarum, Tartarorum & Moscovitarum triumphator supplex sacra Regum corpora piè veneratus est: cujus serenissima soror Anna Catharina Constantia Philippo Wilhelmo Iuliæ Duci connubio fœderata, frequenter Coloniæ mausolæum eorum visit & muneribus honoravit: gavisa quod in hac eadem civitate sub eorum tutela in agro Thebæorum An. 1652. 9. Octobris defungeretur. Huc etiam Maria Medicæa Regina Franciæ trium potentissimorum Regum Franciæ, Angliæ & Hispaniæ mater, avia, vel socrus, profecta, venit, ut sub iisdem Divis tutelaribus quietius & securius moreretur: quæ anno 1642 3. Iulii decedens voluit intestina sua in sacello Regum inter loculum eorum & altare funerari. Hispania Coloniam anno 1634. misit Ferdinandum infantem Cardinalem & Archiepiscopum Toletanum, qui multis stipatus belli fulminibus, victor è Nortlingano prælio veniens eosdem pie visit. Italia complures S. R. E. Cardinales huc destinavit: Ginetti, Rosetti, Machiavelli, Caraffam, & Chisium orbis decora, columina totius Ecclesiæ, nisi quod Machiavelli recens mors terris subduxerit, omnes isti cum tota familia sacros Regum cineres insigni religione sæpe sunt venerati. Germania Wolffgangum Casimirum Moguntinum Electorem ejusq; dignissimum successorem Ioannem Philippum à Schönborn, Carolum Casparum à Petra Trevirensem laudatissimum Præsulem, Ernestum Archiducem Austriæ, Wilhelmum & Albertum Duces Bavariæ, Duces Lotharingiæ, Iuliæ, Arscottanos, & innumeros alios ablegavit. Insignis etiam eluxit pietas Cardinalis Hohenzollerani & ejus in Cathedra Osnabrugensi successoris probatissimi Francisci Wilhelmi: qui sæpius ad hoc opus regium perficiendum mihi stimulos addere dignatus est, suggestis variis de S. Arsatio, & literis initialibus Regū ostiis inscribendis ex vetere Bavariæ instituto, quæ meam fugerant memoriam: transmisit etiam humanissimè adumbrationem sacelli & mausolæi triregii suæ Celsitudinis pictoris manu scitissimè delineatam, quam tomi tertii figura exhibet. Nec silendus Gaspar Nemius Cameracensis Archiepiscopus festo Epiphaniæ natus, is ipso inaugurationis Maximiliani Henrici Coloniensis Metropolitæ die 26. Octobris Anno 1650. Coloniæ fuit, & postridie sacrum in sacello Regum dixit, lacrymis præ gaudio obortis, dum sacra corpora tot annis desiderata coram intuitus supplex adoraret.

Cardinalium.

Ita fatentur & agnoscunt adhuc omnes Europæ nationes, communes hos esse Christiani populi tutelares, de omnibus gentibus & fidelibus optimè meritos, omnium linguis merito celebrandos.

decreta concameratio templi.

Dabitur forte & absentibus occasio suam animi grati testificationem iisdem declarandi: dum Maximilianus Henricus Archiepiscopus & Elector Coloniensis annis prope 140. templi Metropolitani inter missam ædificationem decrevit, cum paulum respirarit, instaurare, promissis de suo non modicis impendiis; Capitulum etiam Metropolitanum, Archidiœcesis tota, civitasq; Coloniensis creduntur sumtus, opem & operam collaturi: quin & privati nonnulli magnam vim auri ad concamerationem perficiendam pollicentur. Nec tamen ista sufficiunt ad totum opus arcuatum templi pari structuræ magnificentia, decore & politura absolvendum, ut necessario sint Pontificium, Regum & Principum virorum subsidia conquirenda, exemplo majorum, quos exterorum munificentiam implorasse demonstrat tanta gentilitiorum armorum varietas & multitudo infenestris expressa, summorum Pontificum, Cardinalium, Archiepiscoporum, Cæsarum, Regum, Rerum publicarum & principum Europæ totius familiarum, qui facultatibus suis fabricam promoverunt. Iterum collectitiis impendiis opus est, nec ut quidam autumant infinitis: nam cum pro testudine septem arcus majores in brachio transverso, & sex pro navi ad turres usque geminas requirantur, singulique ad summum decem imperialium millia pro muris & colum-

sumtus necessarii pro

columnis altius educendis, pro parastatis, & fenestris, perficiendis, exigant, ita ut si quid arcu majore constructo reliquum sit, ad sacelli regii ornatum, portarum, & turrium & minorum arcuum structuram reietvetur. Quæ summa argenti, solicitatis primariis Europæ familiis brevi speratur conficienda: nam de minorum arcuum testudine, cum locis quibusdam absoluta sit, & privati sumtus ad eam fabricam offerant, parum laboratur: dummodo tredecim arcus majores, & ipse meditus arcus maximus quieti SS. Regum destinatus: & aliqua turriculâ vel cupulâ rotundâ decorandus patronos & mecœnates inveniat.

Digna hæc Monarchis & Regibus munificentia, digna Hierarchis & primariis orbis familiis, iis præsertim quorum filii vel propinqui Collegio Metropolitano Coloniensi sunt adscripti, beneficentia, cujus, millesimis ex uno ductis, immenso fœnore, recipient in cœlis: remunerationem ut quibus ipsi lapideum arcũ majorem, cupulam vel turrẽ quasi trophæum & arcum triumphalem in terris, erexerint, ab ipsis vicissim aureum vel gemmatũ potius palatium in cœlis obtineant: nam si S. Gregorio teste Deus dedit sutoris domus in cœlis (qui sabbatino die pauperibus largiebatur, quidquid deducto victu diurno & vestitu superabat) ipso die sabbatino architectis Angelis construi videbatur, multo magis tam munificis decorem domus Dei diligẽtibus æternum & augustissimum domicilium excitabitur, nec desinet divina largitas in terris etiam abundantia fortunarum eam beneficentiam ex promisso compensare: ut scimus Imperatores & Rege multorum templorum fundatores opibus semper redundasse. Quos inter imirandus Constantinus Magnus & Mater Helena, qui tot basilicarum centurias orbe toto ædificarunt: hisce nihil concedere voluit incredibilis Caroli M. liberalitas mille templis constructis, ac S. Henrici & Ferdinandi Secundi Cæsarũ inexhausta munificentia. Prætereo S. Ludovici Regis Franciæ, & Philippi 2. Regis Hispaniarum in tot templis, collegiis & cœnobiis intra & extra regna sua in Oriente & Occidente ædificãdis nunquã satis laudatam largitatem. Typus horum fuerunt teste S. Hieronymo primi nutricii & structores nascentis Ecclesiæ SS. Tres Reges. Horum igitur quietis locum æquum est à Regibus regia construi & ornari magnificentia, nec ullum fidei orthodoxæ participem immunem esse velle, cum omnium formam & speciem primam aptis lineamentis duxerint, nec sinent ipsi vinci se liberalitate, qua in exspeteus sæpius dicitur esse Melitensis quidam eques adhuc superstes, qui quoties difficilem aliquam navalem expeditionem contra Turcas vel infideles suscepit, oblatis per D. Ioannem Boon Commendatorem Coloniensem S. Ioannis & Cordulæ, ut is mihi retulit, tribus imperialibus opem eorum imploravit: & semper hactenus felicem successum expertus, redux eosdem Reges novis submissis muneribus solitus est honorare.

opus auxilio Regum & Principum.

l. 4 Dial. c. 30.

imirandi Cæsares & Reges veteres & recentes.

Horum exemplo si Pontificum, Regum & Principum virorum beneficentia ferat opem, sperandum est intra decennium, vel breviori temporis spatio totam templi testudinem parem altitudini chori perficiendam, & sanctos Reges ad destinatum eis ab annis quadringentis locum quietis ætate nostra deducendos. Promovere porro fabricam hanc poterunt plurimum Antistites, Prælati, Decani, Parochi, Concionatores & Confessarii seculares & religiosi, si in concionibus, familiaribus colloquiis visitatione ægrotum & morientium, utilitatem operis, SS. Regum merita, vimque patrocinii eorum sæpius inculcent: & ne desit unquam materia encomiorum: ecce tibi indicem capitum laudum & totius historiæ.

ELENCHUS CAPITUM ENCOMIORUM ET HISTORIAE SS. TRIUM REGUM MAGORUM.

TOMI PRIMI.

LIBER PRIMUS

De prærogativis SS. REGUM & beneficiis gentibus ab iis impetratis.

LIBER SECUNDUS

LIBER TERTIUS ENCOMIORVM.

De SS. Regum genere, patria, & exspe-ctat[illegible]ne [illegible]ovi sideris ac Messiæ.

[illegible]tissimi

TOMUS SECUNDUS

Primum[illegible] Gentium Ex[illegible]geticus.

Seu

Comm[illegible]us in caput 2. S. Matthæi.

Quo

Sanctorum Regum pro[illegible] [illegible]erosolymi[illegible] ana stella duce, [illegible]demque præconium Christi & eiusdem adoratio in Bethlehem explicatur.

Dedicatio ad Decanum & Capitulum Metropolitanum Coloniense.

LIBER PRIMUS.

Tempore [illegible] Domini [illegible] a tribus Magis in Oriente visa deducit eos Hierosolymam.

27. Cur

LIBER II. TOMI II.

[illegible] capiti 2. Matthaei. Gesta [illegible] Hierosolymae.

LIBER TERTIVS.

Tomi secundi exeget[illegible] Ad[illegible] Chr[illegible] in Bethlehem.

TOMUS TERTIUS
PRIMI[illegible]ARUM [illegible]TIUM H[illegible]ICUS.

Quo.

SS. trium Regum Mag[illegible]m reditus, gesta, Martyrium, translation[illegible] & cultus cum effigie Augustissimi C[illegible]loniensis me[illegible]ropolitani tem[illegible] continetur.

Dedicatio ad Consules & Senatum Coloniensium.

LIBER PRIMVS.

Reditus Magorum, gesta & Martyrium.

LIBER SECVNDVS.

Tomi tertii historici de translationibus SS. trium Regum Constantinopolim, Mediolanum, & demum Coloniam Agrippinam.

XIII. Rei-

LI. Qua-

LIBER TERTIUS

Tomi tertii historici SS. Trium Regum Magorum Evangelicorum.

Honor & cultus eorundem.

LX. So-

F I N I S.

APROBATIO CENSORIS.

GEorgius Paulus Stravius Dei & Apoſtolicæ ſedis Gratia Epiſcopus Ioppenſis, Sereniſſimi & Reverendiſſimi Principis ac Domini D. Maximiliani Henrici Archiepiſcopi & Principis Electoris Colonienſis Vtriuſque Bavariæ Ducis, &c. per Civitatem & Archidiœceſin Colonienſem Vicarius in Pontificalibus & Spiritualibus Generalis & Metropolitanæ Eccleſiæ Colonienſis Canonicus, &c. Opus tripartitum Primitiarum Gentium ſeu encomiorum & Hiſtoriæ SS. Trium Regum Magorum à R. P. HERMANNO CROMBACH è Societate Ieſu concinnatum, & à Theologis ejuſdem Societatis lectum & approbatum, cum ad Hæreticorum & maledicorum calumnias & objecta diluenda peridoneum, & ad refrigeſcentem in multorum animis horum præcipuorum Archidiœceſis huius Divorum Tutelarium cultum inflammandum aptiſſimum videatur, luce præloque digniſſimum exiſtimamus. Coloniæ die 20. menſis Feb. anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo quarto.

Georgius Paulus Stravius Epiſcopus Ioppenſis,
Suffraganeus Colonienſis & librorum Cenſor Ordinarius, &c.

FACVLTAS SVPERIORVM.

EGo Godefridus Otterſtedt Societatis Ieſu per provinciam Rheni inferioris Præpoſitus Provincialis, poteſtate mihi facta ab Admodum R.P. Florentio de Montmorencii Societatis Ieſu Vicario Generali, facultatem do Ioanni Kinchio Bibliopolæ & Senatori Colonienſi typis mandandi, & liberè diſtrahendi Primitias gentium, ſeu Encomia & hiſtoriam SS. Trium Regum opere tripartito novemq; libris à P. Hermanno Crombach eiuſdem Societatis Ieſu conſcriptam, & à deputatis ad id Theologis lectam & approbatam. In cuius rei fidem has literas manu mea ſubſcriptas & officii Sigillo munitas dedi. Coloniæ 19. Sept. Anno 1649.

Godefridus Otterſtedt. m.p.

TOMUS PRIMUS.

ENCOMIASTICVS
PRIMITIARUM GENTIUM

SEV

HISTORIÆ SS. TRIVM REGVM
MAGORVM EVANGELICORVM.

In quo

Prærogativæ SS. REGUM, & Beneficia Gentibus ab iis impetrata, Oracula de iis à Prophetis & Sibyllis edita, cum figuris vel comparationibus è Veteri Testamento,

Item

GENVS EORVM, PATRIA, ET EXSPECTATIO
Sideris & Messiæ continentur.

AVTORE

R. P. Hermanno Crombach è Societate IESU.

PRIMITIÆ GENTIVM,

SIVE

TOMVS I. ENCOMIASTICVS HISTORIÆ SS. TRIVM REGVM MAGORVM EVANGELICORVM.

AVTORE

R. P. HERMANNO CROMBACH Soc. Iesu sacerdote.

LIBER I.

DE PRÆROGATIVIS SS. TRIVM REGVM, ET BENEFICIIS GENTIBVS AB IIS IMPETRATIS.

CAPVT I.

Deus Pater ex omnibus hominibus elegit tres Reges ad officia maxima Filio suo exhibenda.

ENCOMIA præmittuntur, vt Lectoris desiderium acuiant; ea petuntur è prærogatiuis Regum, quibus Deus eos præ alijs Sanctis post Apostolos donauit hoc libro discutiendis; & è beneficijs, quæ ipsi Gentilibus obtinuerunt, quorum omnium radix est electio diuina, à qua ducemus initium.

Cum Deus (qui *eligit ea, quæ non sunt*, vt sint, & maxima quæque pro diuina gloria possint operari) vult in sacris codicibus indicare quempiam magnis a se prærogatiuis exornatum esse, solet vti similibus vocibus: *quæsiui, inueni, elegi*, quæ celeberrimis viris. Dauidi, Moysi, Saulo & alijs tribuuntur: nam de Dauide Samuel ita loquitur ad Saulem Regem: *Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum, & præcepit ei Dominus, vt sit dux super populum suum.* & psal. 88. *Inueni Dauid seruum meum, oleo sancto meo vnxi eum*: præmiserat autem: *& exaltaui electum de plebe mea.* Sic Sapiens de Moyse ait: *Elegit eum ex omni carne.* S. quoque Ioannes Baptista vocatur ab Isaia *Sagitta electa.* Paulus vero *Vas electionis* a Domino nominatur ob specialia, quæ Deus ei contulit priuilegia. Quin & vniuersè de sanctis Apostolis Saluator pronunciat: *non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis, & fructum adferatis, & fructus vester maneat.* Quærit Deus per scientiam, vt vocant Theologi, mediam, eos, qui libero mentis assensu parati sunt dona diuina recipere; repertos, & gratis ex alijs, & præ alijs electos ijsdem decorat, quos tamen ita remuneratur, vt accepisse beneficium, non dedisse videatur: imò vt de ijs quæsitis & iam inuentis glorietur *seruus meus es tu Israel, quia in te glorior.*

1. Cor. 1. 27. Elegit Deus iustos vt grandia operentur. 1. Reg. 13. psal. 88. Eccli. 45. Isa. 49. Act. 9. Io. 15.

Quærebat præcones & buccinatores regni filij sui in metropoli Palæstinæ promulgandi cœlestis Pater, quærebat nuncios & Euangelistas veritatis cœlo demissæ, qui Messiæ recens nati ortum Iudæis inprimis audacter, audiente licèt Herode Rege publicarent: quærebat Ecclesiæ nouellæ progenitores, altores, structores & defensores; primos quos in orbem terrarum ablegaret Apostolos, vt ortum Messiæ cunctis gentibus, vti duodecim Apostoli eius anastasin, vbique prædicarent, parati sanguine suo fidem Dei filio promissam testificari. Quærebat legatos idoneos, qui nomine totius mundi cœli terræque natum Regem susciperent, eidem regna sceptraque mundi submitterent, in eius fidem & clientelam se cum subiectis populis, & omnibus nationibus conferrent, quos illi suo exemplo verbisque ad tutelam Christi petendam stimularent: inuenit hos orientis Reges ætatis suæ viros sapientissimos, generosissimos

Isa 49. 3. & Tres Reges ad officia nobilissima delecti sunt speciatim

mos & fortissimos, quorum maiestas regia, fama scientiæ, celsitudo animi posset amplissimè Regi recens nato nominis celebritatem apud summos infimosque conciliare, tam in Iudæa, quam oriente; elegit eos vt scriptura loqui solet, *ex omni carne*, quos & officij tanti prærogatiua,dotibusque pro eadem re necessarijs tam naturalibus, quam diuinis cumulauit, vt quod hactenus Angelorum ministerio, præsertim Gabrielis, peregerat, id per homines, & exteros quidem conficeret, qui nullas Tyranni immanissimi Herodis insidias pertimescerent, sed inuicta animi excelsitate, & præcones se tanti monarchæ faterentur, & primi vellent esse supplices eius, è Gentibus adoratores: quos ideo talibus pro infinita sua potentia sapientiaque donis instruxit, quæ muneris impositi magnitudo, patris cœlestis mittentis maiestas, & filij recens nati dignitas flagitabat. Vnde maximis eos præuenit gratiarum auxilijs, quos ad muneris summi dignè obeundi amplitudinem delegerat, vt promtissimè, quamuis in re difficili, Deo tamen perhonorifica, filio gloriosa, mundo toti, præsertim Gentilibus vtilissima diuinæ voluntati obsequerentur: tum ea vitæ sanctimonia fulgerent, quæ Christianæ ecclesiæ Patres deceret, in quibus sapientia doctorum, fortitudo Martyrum, integritas Sacerdotum, religiosorum despicientia rerum omnium, Virginum puritas refulgeret, quam seculis sequentibus Gentiles in Ecclesia Christo sponso essent exhibituri. Ac licet Deus Pater ad Christi Filij, sui natales honorandos, & vulgandos initio Pastores Iudæos & Angelos adhibuerit nocte, per hos tamen tres Reges voluit regiam eius dignitatem, diuinitatem, munusque saluatoris orbis terrarum in metropoli Iudææ, coram Herode Rege, Principibus Sacerdotum, & toto populo clara die publicari, vt facilius ad humanum genus præconio Regum exterorum salus præsens emanaret. Quos verò Dei filius præstiterit ijs fauores singulares, pluribus deinceps capitibus examinabo; inde patebit magnitudo amoris æterni S.S. Trinitatis erga tres Reges & electionis eorum præ sanctis alijs præstantia, quod fundamentum & radix est omnium prærogatiuarum donorum & gratiarum cœlitus ijs collatarum: ideoque primo loco considerandum venit.

(Margin: & dotauit. — Pro magnitudine muneris impositi. — Iidem Ecclesiæ progenitores. — & præcones Christi saluatoris fuerunt constituti.)

CAPVT II.

Filius Dei cum præ Angelis homines, & in his tenerius dilexerit Ecclesiam Gentium, harum primitias ceteris altius euexit.

STATVERAT quidem mundi fabricator Deus naturas duas ratione præditas producere, corporatam alteram, alteram verò corporis expertem, quæ licet dignitate sua tanto res omnes corporeas interuallo superet, quanto diuinæ menti ab omni concretione materiali semotissimæ similior est, vt tamen manifestiùs infinitæ bonitatis magnitudo panderetur, placuit humanum diligere genus, in quod amorem suum effunderet: vnde prætenta sublimiore natura Angelica decreuit humanum induere corpus, cum hominibus versari, & mortem pro ipsis atrocissimam tolerare, sicque vilem hominem & abiectum Angelis efficere celsiorem, & ad diuinæ maiestatis solium extollere, quem genij cœlestes vt Regem honorarent & vt Deum suum adorarent. Fecit etiam amplissimam hominibus potestatem, si diuinis afflatibus & impulsibus responderent, quibus ad virtutum vsum & exercitationem prouocantur, vt possent ad supremam Angelorum hierarchiam adspirare, pares ipsis meritis & æterna gloria. Cuius beneficij magnitudo debet nobis hoc videri gratior, quod non fuerit Angelis communicata: nam licet quique nouem ordinum in suo potuerint choro reliquos gratiâ, meritis & gloriâ superare, nulli tamen concessum est suum ordinem transcendere, vel ad altiorem hierarchiam aut chorum euolare.

(Margin: Dei in homines amor maior quam in Angelos.)

Inter homines autem cum duos sibi populos delegisset, & in veteri quidem lege stirpem Abrahamitarum, tanquam peculium suum adoptasset, vt extarent in illa diuinæ largitatis illustrissima argumenta, quem etiam populum statis & solennibus ceremonijs secreuit à reliquis orbis totius nationibus, suoq; cultui consecrauit: vbi tamē ipse Dei filius mundi totius machinator corporatus in terris apparuit, & à Iudæis

(Margin: Iudæos primo elegit.)

fuit

fuit repudia[illegible] spreuit & afflixit; Gentiles vero complexus amicissimè, de[illegible]mi & infiniti, innumerabilem Virginum, Confesso- rum, [illegible] & [illegible]rum multitudinem, q[illegible] fidei constantia, vitæ morumque in[illegible] orbe iam inde à Christi morte ad hanc vsque diem floruerun[illegible] post Apostolorum tempora columnis nixa ste[illegible] inconcussa: adeo quidem, vt licet perpauci fuerint in lege ve- teri, [illegible]cum f[illegible] nulla duo possit cum primariis nouæ legis viris contendere, communis tamen illa Iudæo[illegible] san[illegible] cum Christiana perfectione collata, quam Deus Gentiu[illegible] vmbræ tantum speciem ad corporis ipsius elegantiam & digni[illegible] eoq; Iudæos, vt Ismaelem ancillæ filium seruorum in numero habuerit, populos verò Gentiles Christi præceptis expolitos, vt Isaacum in filiis nume- rari[illegible] natus affectu paterno, velut heredes suos prosecutus est, ac deinceps con- tin[illegible] terrarum in iis perpetua beneficentiæ argumenta, repudiatis à se Iudæ- is. A q[illegible] D[illegible]us c[illegible] in corpore, velut cauteriatis vel stigmaticis cultum exte[illegible] onia[illegible]ram, vt à mancipiis, intentato mortis supplicio feru[illegible] at, si a præscripta sacrorum religione Litum vnguem decli- narent, qu[illegible] & t[illegible] plurimum, parum vero sanctitatis internæ vel amo- ri[illegible] cælestis interiorem abundantiam figurabat, qua con- [illegible] legis professores, vt filios & heredes suos exornare. Hæc [illegible] fidelis n reficit mentes, vt incre- [illegible] virtutis & honestatis a more perficiant, quæ- [illegible] sed ornari virtutum insigni- [illegible] Christi [illegible] sapidius ea, quam a[illegible] D[illegible] & fidelitatem testificentur.

Gentilibus contulit prærogatiuas præ Iudæis
1. Superant eos multitudine
2. perfectione
Gal. 4.
3. hereditate filiorum
4. lege interna amoris

[illegible] cumulauit, quos operis alicuius ma- gni [illegible] Patriarchis [illegible] in lege naturæ con- [illegible] populi circumcidendi [illegible] Christi ætatem vsque, vt in his velut speculo Iudæi vir- tu[illegible] Deus optabat populum istum decorari. Sicut A[illegible] fidei Christian[illegible] Spiritus Sancti Deus [illegible] vt [illegible] scaturigines essent diuinorum munerum, quæ in orbis totius nationes redundarent, [illegible] in omnes, & formam absolutissimæ virtutis præ manibus & ocu[illegible] haberent, [illegible] expressam lineamentis, ad cuius imitationem mores suos om[illegible] fingerent, & accommodarent; ita videtur diuina sapientia hos fidei olim in Gen[illegible] Patriarchas præ[illegible] omnibus a Gentium superstitione ad C[illegible] tra[illegible] amplissimis gratiarum donis exornasse quos, archetypon, pri- [illegible] populi è nationibus colligendi, & figu- rare [illegible] in vitæ periculis & tormentis, coram tyrannis; quorum [illegible] incunabula nascentis Ecclesiæ subuertere penitus nite- ban[illegible] coram Herode sæuissimo tyranno velut imagine re- præsen[illegible] veteratori suis dolis frustra vulpes illa Christo recens nato [illegible] R[illegible] insidias moliebatur, ita præmonstrarent irritos fore Re- g[illegible] in Christi fidelibus opprimendis, & Ecclesiæ columnis conu[illegible] diuina prudentia in Christi [illegible] velut petra firmissima fu[illegible] non patitur filios maioribus ærumnis confli- ctari [illegible] etiam hostium insultus, velut subsidia, & instru- m[illegible] virtutis decus comparandum. Hoc tirocinio D[illegible] quos in Christo peruestigando consumserunt, ad [illegible] eos permisit iactari casibus, & vitæ pericu- [illegible] quæ [illegible] quendo diuinæ impulsibus cœperat efflorescere [illegible]tione, vsu & consuetudine, ac velut in naturam [illegible] vitæ Christianæ perfectionem adumbrarent di- gn[illegible] res & Magistros vti Iudæorum, sic Gentilium etiam popu- lorum [illegible] cone Euangelij designaret. Qua quidem Regum admira- bi[illegible] Dei [illegible] eorumque delinitus obsequiis, repudiata vete- ri Sy[illegible], Gentes sibi perpetuo matrimonij nexu copulauit, eas vt fi-

Patriarchæ posteros superarunt sanctitate
& tres Reges fideles ortos è Gentibus, typus fuerunt futuri status Ecclesiæ.
& Euangelicæ perfectionis

Christus Gentiles sibi despondit. lios suos regni cœlestis heredes scripsit, sicque in hostes suos Gentiles in abysso ignorantiæ cœlestium rerum & scelerum omnium colluuie miserè iacentes iter demersos effudit infinitæ misericordiæ thesauros; vt dubitare non liceat, quin horum principes & primipilos,(quorum fidei constantia motus posteros adoptauit) præ sobole eorum fideli, maiore virtutum & bonorum cœlestium incremento & ipsa perseuerantia decorarit, quibus-cum nomine totius Gentilitatis se Christus ipse voluit in stabili perpetuoque matrimonio collocare, posteros eorum ad ius regni cœlestis adoptando. Nunc accuratius contemplemur, quomodo eorum præconio voluerit primogenitus & Rex mundi declarari, magno Gentium emolumento: & trium Regum insigni muneris & dignitatis prærogatiua.

CAPVT. III.

Christus qua homo finis omnis creatæ rei, die Epiphaniæ declaratus est primogenitus, adita Gentium hereditate.

Christus vocatur primogenitus & primitiæ. Col. 1. 1. Cor. 15. Apoc. 1.

P RimitiasGentium Reges voluit* *Primogenitus omnis creaturæ* Christus Iesus suo nomine, & insigni beneficio die Epiphaniæ honorare: nam Paulus red[...]um a mortuis Saluatorem* *Primitias dormientium* nominat, quod primus in vitam reuocatus, non esset amplius moriturus, quo sensu à S. Ioanne vocatur idem *Primogenitus mortuorum & Princeps Regum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo & fecit nos regnum & sacerdotes Deo*: nam ipse primus reuixit ad vitam beatam & immortalem, cœpitque in ipsis etiam regnare Regibus, per gratiam, & fideles fecit sacerdotes, dum eipsos precibus, suaque Deo quotidie commendarunt.

Pro. 8. Col. 1. tres Reges nomine eodem appellauit. & gratia maiore quam posteros cumulauit. Vocat eundem Deus* *initium viarum suarum*, seu operum: & alibi per Apostolum *primogenitum omnis creaturæ*, quia Pater eum prius alijs, & ad sublimiorem gloriam destinauit; ita Christus etiam tres Reges dici *primitias* suas e Gentibus voluit, quasi primogenitos, seu primos Christianæ fidei professores inter Gentes, præ alijs eorum posteris fulgere diuinis ornamentis, qui primi Gentilium ad vitam gratiæ vocati regnum in se Christi constituerunt, facti etiam primi Christi sacerdotes, eum primogenitum Dei, excelsum præ Regibus terræ mundo declararunt, & in Gentium possessionem, quasi hereditatem primogenito decretam immiserunt: sed videndum nunc est, quomodo filio Dei, vt fini totius vniuersitatis rerum tanta hereditas debebatur & ipse fuerit prius alijs omnibus ad gratiam & gloriam præfinitus. Fide tenemus Deum non fatali coactum necessitate, sed libero mentis æternæ decreto mundum condidisse, vt potentiam, gloriam & maiestatem suam declararet; licet enim infinitæ menti satis superque bonorum sit ad æternitatem beatè traducendam, quæ sola nullius eget adiumento, consilio, vel adminiculo; ex naturæ tamen fœcunditate & ingenita summi boni propensione, voluit se latius diffundere & alijs communicare, vt essent, quos ornaret, & quibus infinitæ beneficentiæ thesauros largire-

idem est finis mundi. tur. Vnde primum viarum suarum seu operum diuinorum diuinissimum condidit, vt primogenitum omnis rei procreatæ in quo velut imagine, sic diuinæ maiestatis gloria reluceret, vt nec eo posset opere quidquam nobilius vel diuinius infinita sapientia machinari; adeoque voluit, vt Deus [...], licet esset ab omni materiæ concretione remotissimus, corpus tamen humanum indueret, cœli terræque Rex hominibus & Angelis præsideret, is finis esset totius mundi, cuius honori gloriæque creata cuncta deseruirent, ad quem velut ad summam omnia

Idprobatur è SS. Patribus Rupert. l. 13. de glor. & honore filij hominis. S. Tract. & processi. Spir. S. c. 20. reuocarentur, vt in eius persona cum creaturis omnibus creator ipse comprehenderetur Rectè Rupertus.* *Religiosè dicendum, & reuerenter est auatendum, quia propter hunc hominem gloria & honore coronandum, Deus omnia creauit* Et infra *rectius dicitur non hominem propter Angelos, sed propter quendam hominem etiam Angelos factos esse & cetera omnia.* Sic S. Hieronymus, Concilium Sardicense, & Anselmus non tantum de Christo qua Deus, sed etiam qua homo est, ea

S.Pau-

S. Pauli verba *Primogenitus omnis creaturæ*, hoc modo interpretantur: quòd homo Christus omnium sit primogenitus, non tempore, sed honore & dignitate: nam Christus, vt homo, finis est, quem Deus maxime intendit, & propter quem omnia procreauit. videri Cornelius à Lapide potest in eundem locum. Consentit Conciliũ Ephesinum, in quo Christus dicitur *Vnigenitus vt Deus*: *Primogenitus vt homo.* Cum igitur Christus vt homo, primogenitus sit totius vniuersitatis rerum, debebantur ei iure priuilegia septem vel octo primogenitis olim attributa. vt Deo consecratus pretio redimeretur, fratrum duceret familiam, prærogatiuam regni, sacerdotij, loci, paternæ benedictionis, & duplæ portionis hereditariæ nancisceretur. Horum præcipuam partem die Epiphaniæ opera trium Regum est consecutus, à quibus primogenitus Dei filius, Rex, Sacerdos, & heres primarius & naturalis est in metropoli Iudææ promulgatus; tunc ipsi Reges, seipsos eius dominio subijcientes, ipsum in possessionem præcipuæ portionis hereditariæ Gentilium, promissæ ei à Patre (quam ardentissime desiderarat, & cuius consequendæ studio cœlum reliquerat) immiserunt. vt Psaltes regius pronunciauit: *Dominus dixit ad me; filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*: quæ verba sic exponit hoc loco sanctus Augustinus. *Postula à me, vt Gentes nomini Christiano copulentur, atque ita à morte redimantur, & possideantur à Deo. Dabo tibi Gentes hereditatem tuam, quas possideas ad earum salutem, & quæ tibi fructificent spiritualia. Et possessionem tuam terminos terræ: idem repetitum est: terminos terræ pro eo positum, est, quod dictum est: dabo tibi Gentes.* Dedit enim hæreditatem Pater petenti & ardenter Gentium fidem sitienti filio. cum tres [illegible] legati nationum omnium totius mundi supplices orarent, admitti in sortem filiorum Dei: nec indigni videbantur, qui iam antea cum vitæ periculo [illegible] Dei filium promulgarant, & omnes exemplo suo ad eius seruitium inuitarant, parati iam amore Christi sceptra dimittere, dummodo possent alios ad Christi Regis obsequium inducere. Libenter vero supplices recepit infans, & coheredes suos [illegible], nec ipsos solos, sed omnes prorsus orbis nationes, quæ Regum exemplum sequerentur: idque pietas eorum, animi demissio, liberalitas opportuna, promptumque Christo parendi studium merebantur. Quomodo verò statim Dei filius hos fratres suos primogenitos e Gentibus immutarit, verosq; sibi similes cœlestes Reges fecerit, e dicto psalmi loco sic eruit Augustinus. *Reges eos in virga ferrea, in inflexibili iustitia, & tanquam vas figuli conteres eos, id est, conteres in eis terrenas cupiditates, & veteris hominis lutulenta negotia, & quidquid de peccatore limo contractum atque inolitum est. Et nunc Reges intelligite: Et nunc, id est, iam innouati, iam contritis luteis tegumentis, id est carnalibus vasis erroris, quæ ad præteritam vitam pertinent, nunc intelligite iam Reges, id est, iam valentes regere, quidquid in vobis seruile atque bestiale est, & iam valentes pugnare, non quasi aerem cædentes, sed castigantes vestra corpora, & seruituti subijcientes.*

Ita cœpit eadem Epiphaniæ die *primogenitus in multis fratribus* appellari, & inter Reges terræ gloriosus apparere, quod Pater eidem promiserat. *Ipse inuocabit me, Pater meus es tu. Deus meus, & Deus susceptor salutis meæ. Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ Regibus terræ. In æternum seruabo illi misericordiam meam, & testamentum meum* (de Gentilibus sancitum) *fidele ipsi: Et ponam in seculum seculi semen eius, & thronum eius, sicut dies cæli.* Nunquam enim cessauit deinceps Gentium ad Christi regnum concursatio, & innumera fidelium in eo perstitit [illegible]do. vt potius ijs seruis, amicis & fratribus, quàm Iudæis voluerit gloriari translato ad Gentes regno & sacerdotio suo. Reges verò tres, vt primogenitos Gentibus secum voluerit commune nomen primitiarum participare, de quo sanctus Ambrosius ait: *Primitiæ dicitur Christus, quia sanctior omnibus fructus, qui etiam cæteros omnes consortes sui fructus sanctificauit.* Ita tres Reges, velut spicas [illegible]s grandiores & magis turgidas, quas Deus Pater ex omnibus Gentibus [illegible] seligerat, vt honori filij consecrarentur, ipse etiam maioribus quàm post[illegible] donis cœlestibus cumulauit, vt censeantur cum SS. Apostolis primitias spiritus & [illegible]entiora munera meruisse, quæ eorum officio, Christi liberalitati: meritis etiam piorum congruerent, sicq; sanctiores omnibus fructus essent & poste-

Cornelius à lapide Concil. Ephes.
Christo debentur 7. priuilegia primogenitorum
obtinuit ea opera triũ Regum
adita hæreditate Gentium
psal. 2.
receptis innumeris fratribus
mutatis eorum moribus
sic gloriosus inter Reges apparuit.
psal. 88. à v. 27.
& primitiæ dictus est cum SS. Regibus
S. Ambros. l. 1. epist. 21.

ros suos fideles consortes sui sanctificaret, omnesq; regni cœlestis heredes faceret: id quomodo Christo primogenito debeatur, & eius participes fecerit Gentiles opera Regum, videamus.

CAPVT IV.

Idem Hæres Dei, Rex & monarcha totius mundi, à Regibus publicatus, Gentiles eorum opera consortes regni sui fecit.

Christus superat Patriarchas multis prærogatiuis.

PRIMOGENITO Dei debebatur ex asse bonorum paternorum hereditas, adeoque totius mundi, tam hominum quam Angelorum dominatus, regnum & monarchia: nam omnes veteris instrumenti Reges, Patriarchas & Prophetas varijs prærogatiuis superabat nec homines tantum, sed & Angelos omnes dignitate longissimè antecellebat: probat hæc pluribus Apostolus c. 1. & 2. Hebræorum, vt confutet errorem Simonis Magi & nonnullorum hæreticorum, qui plus æquo tribuebant Angelis. Id ipse Christus fatetur: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*: nam habuit omnium rerum creatarum dominium, vt ijs vti fruique posset iure suo: licèt enim priuatum & vtile permiserit alijs, vsu rerum quarundam sibi reseruato, directum tamen & altum sempèr possedit; ideo vocatur a Strabo *possessor omnis creaturæ*. eique verba Psalmographi conueniunt: *Meæ sunt omnes feræ siluarum, iumenta in montibus & boues: cognoui omnia volatilia cæli, & pulchritudo agri mecum est: si esuriero, non dicam tibi; meus est enim orbis terræ & plenitudo eius.*

Matt. 28. Dominus est mundi.

Psalm. 49.

Rex & monarcha.

Hinc eidem S. Thomas officium Regis tribuit, vt cunctis velut subiectis leges ferre potuerit: ait enim *Christum fuisse Regem, sed noluisse in terris viuentem administrare regnum temporaliter*; consentiunt Doctores alij Suaretz, Vasquetz, Hurtado: Psaltes ideo Reges omnes ipsi subijcit: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo, super Sion montem sanctum eius.* Hortatur autem Reges ad legem eius recipiendam. *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, seruite ei in timore, apprehendite disciplinam.* Hieronymus & Pagninus vltima sic vertunt: *Osculamini filium*: item, *adorate purè*. Abenezra Hebræus *Excipite Messiam honorifi*c*è, & amanter cum plausibus, & clamationibus: disciplinam, id est, institutionem & doctrinam huius magni Regis.* Hæc multi de Regibus nostris Christi adoratoribus interpretantur: primi regnum eius agnouerunt, publicè promulgarunt, eius dominio sceptra sua submiserunt, disciplinam & leges noui monarchæ receperunt, vltro se ei regendos & formandos obtulerunt, in eius militiam primi Gentilium autorati, & adscripti in familiam. Sciebant eum non mundi diuitias & opes quærere, sed vt animabus omnium & ipsis Regibus consuleret, regnum cœlorum dimisisse, paratum id omnibus fidelibus suis communicare, sicque prudenter ilico relictis regnis & fortunis suis eiusdem regno publicato, dignitatem eius regiam donis & adoratione sunt testificati: nam vt S. Augustinus ait. *Quid magnum fuit Regi seculorum, Regem fieri hominum? non enim Rex Israël Christus ad exigendum tributum, vel exercitum ferro armandum hostesque visibiliter debellandos, sed Rex Israël, quòd mentes regat, quòd in æternum consulat, quòd in regnum cælorum credentes, sperantes amantesque perducat* Hoc est regnum filij Dei, quo toti militanti & triumphanti Ecclesiæ, hominibus & Angelis dominatur: quod creatæ res Christo nato agnouerunt: dum cœlum stellam Magis, petra fontem Deiparæ in stabulo dedit, Angeli pastores ad incunabula inuitarunt, & ipsi cœlesti symphonia vagientem recrearunt. Primi monarchiæ huius buccinatores & præcones sancti tres Reges extiterunt, qui Christum non electum, sed natum Regem, Herodi & Principibus Iudæorum publicarunt: illi vt regum Regi potentissimo, tres è diuersis orbis partibus [illegible]ntes sceptra regnaque subdiderūt, iacturam parati libenter regnorum suorum facere, vt cœlestis regni ciuibus, quibus Christus Rex gratia decoratis imperat, adscribi mererentur: iam tum ipsis omnis

3. p. q. 22. a. 1. ad 3. q. 59. a. 9. in 3. P.

Psal. 2.

Tres Reges eum vt Regem ex ceperunt. Aula conc. de Epiph.

ei se subdiderunt. Animas regendas obtulerūt.

S. August. tract. 50. in Ioan. in f.

Regnum eiusdem promulgarunt.

toti-

totius orbis regia maiestas,opes & deliciæ despiciebant præ cœlestis regni præstantia. cuius consortes,vt membra eiusdem corporis cum capite suo se futuros credebant.itaque cum S.Chrysostomo dicebant attoniti: *Papæ quomodo & ipsam euexit Ecclesiam,quasi quadam machina trahens in magnam ipsam sublimitatem sustulit, inque ipsum cœlestem thronum sedere fecit!* nam vbi est caput,ibi & corpus,supra omnia visibilia & inuisibilia. Quis dubitet eos orasse tunc & perorasse,vt Gentiles etiam populi, diuinæ legis hactenus expertes in sortem filiorum & heredum Christi adlegerentur? nec id tantum sunt consecuti,sed &regni huius cælestis à Iudæis auferendi ad Gentes translationē inchoarunt feliciter,& vt alibi probabo,fide,pietate & animi demissione meruerunt. Ideo S. Leo frequentissimè fideles ad lætitiam & gratiarum actionem excitat. *Hoc igitur dilectissimi, diuina gratia mysterijs eruditi diem primitiarum nostrarum,& vocationis Gentium inchoationem,rationabili gaudio celebremus,gratias agentes misericordi Deo,qui dignos nos fecit,sicut ait Apostolus: in partem sortis Sanctorum,qui eripuit nos de potestate tenebrarum,& transtulit in regnū filij dilectionis suæ.*

S. Chrys. in 1. Ephes.

Meruerunt & inchoarunt regni huius ad gentes translationem

S. Leo ser. 3. de Epiph.

Gratiæ ideo Deo referendæ.

Inuitaris ô homo licet pauperrime, miserrime, calamitosissime beneficio trium Regum ad regnum hoc potentissimum, & florentissimum, quale nullum aliud est, fuit,aut erit. Consors filij Dei & heres,si lubet,fieri potes:inuitat te Christus,frater tuus amore tui factus: *speciosus* ille *præ filijs hominum;candidus & rubicundus,electus è millibus,totus desiderabilis,cuius conuersatio non habet amaritudinē*: dummodo regnet, vt in Regibus, sic in animo tuo. Regnū hoc maximum & opulentissimū est,quia totam rerum vniuersitatem,homines & Angelos perpetuo coercet dominatu: cui sola regna mundi, principatus & opes omnes subijciuntur: Magnificentissimum est, quia satellitij & stipatus illius adstat innumera multitudo. Fortissimum est: solùm enim regna mundi vniuersa contriuit: cui nulla vis & potentia non dico præualere, sed nec resistere potest: æternum est: *regni enim illius non erit finis*: *Regnum tuum, regnum omnium seculorum,& dominatio tua in omni generatione & generationem*. Idem etiam est iucundissimum,nobilissimum,splendidissimum, quia subiectos omnes facit Reges: *Fecisti nos Deo nostro regnum,& sacerdotes,& regnabimus super terram*. & quod mireris,ipse Rex gloriæ seruos suos *faciet discumbere*, *& transiens ministrabit eis*. O ter beatos,quos ad talem principatum Deus euocauit! *Gratias igitur* secuti monitum Apostoli,*agamus Deo Patri, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ*;qui à dominatu principis tenebrarum,ab ignorantia legis diuinæ,& scelerum seruitute ad hereditarium Christi regnum humilitate & fide trium Regum transtulit, vt in cordibus nostris regnet ipse, dum mortalem vitam agimus, eaque decursa consortes regni cœlestis efficiat. Hac spe erecti Reges isti tam cupidè sceptra & diademata Christo submiserunt, eius primi præcones esse voluerunt, omnia postea eius amplificandi studio vitamque post habuerunt,vt doceat nos eorum posteros eiusdem spe terrena commoda despicere, perituras opes & honores contemnere: nec vanis timoribus, ob defectum rerum temporalium nimium solicitari. *Aufert* ait S.Chrysologus, *spes anxias, dubios tollit euentus, omnemque propellit & excludit timorem, quando in exordio ipso regnum nascentibus pollicetur: quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Quis de victu, quis de vestitu, quis de plebeo censu, & vernantis cespitis vilitate suspiret, de regno certus, de dominatione securus? Satis sibi inuidet, qui eleuatus ad summa, ipse se ad humilia deycit, ad egena deponit.* Verè *Deo seruire regnare est*: nam is hic cupiditatibus dominatur: post hanc verò vitam ipsis reprobis Regibus & monarchis, vt mancipiis imperabit. *Exsultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, exaltationes Dei in gutture eorum,& gladij ancipites in manibus eorum,ad faciendam vindictam in nationibus increpationes in populis; ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conscriptum, gloria hæc est omnibus Sanctis eius.* Ad tale vocatos regnum decet ignauiam excutere, corporis delicias abijcere, nullum laborem militum instar inhiantium prædis,venantium famam,ambientium regna,detrectare. *Quid dicis,* monet ardenter desides S.Chrysostomus, *ô homo? ad regnum vocatus es, & regnum filij Dei, & oscitabundus es totus? ac desidum more scalpis ac torpes? si namque singulis diebus in mille mortes insiliendum fuisset, annon omnia facere oportebat? atqui principatus*

Coloss. 1.

Regnum hoc potentissimum

Cant. 5. 10.

Opulentissimum, magnificentissimum, fortissimum, æternum.

Lucæ 1.

Psal. 144.

iucundissimum.

Apoc. 4.

Lucæ 12. 37.

Colos. 1.

Hinc fiducia concipienda in aduersis.

S. Chrysol. serm. 25.

Psal. 148.

despiciendi Reges improbi.

Vecordia excutienda.

cipatus gratia nihil non faceres: cùm verò consors futurus sis regni fily Dei, non obÿcies te mille gladÿs, non insilies in ignem? at tu luges etiam, quod hinc abiturus es, & præsentibus libenter immoraris, plus æquo corporis curam gerens: quidnam hoc est? & mortem esse horrendam putas? Horum vitæ causa sunt deliciæ. & vitæ remißio: alioquin qui viuit vitam acerbam, auolare quoque vellet; & ab hac vita liberari.

CAPVT V.

Vt verò caput Angelorum & hominum, ac fons totius vitæ spiritualis, Reges hos tanquam membra sua nobilißima maximus gratiarum ornamentis decorauit.

VITEM se Christus nominat, & fideles omnes palmites, vt sciant a se velut radice vitam omnem animæ, fructumque bonorum operum dimanare: *Sicut enim palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis, quia sine me nihil potestis facere.* (Ioan. 15. 4.) Voluit ideo hominum dici caput & esse, nosque velut membra sibi copulare, vt in nobis sibi coniuncti f[...]ius operaretur, id attonitus sic prædicat & describit S. Augustinus: (Christus est caput hominum. S. Aug. in enarrat. psal. 85.) *Nullum maius donum Deus præstare posset hominibus, quàm vt verbum suum, per quod condidit omnia, faceret illis caput, & illos ei tanquam membra coaptaret, vt esset filius Dei, & filius hominis, & vnus Deus cum Patre, vnus homo cum hominibus, vt quando loquimur ad Deum deprecantes, non inde filium separemus, & quando precamur corpus fily, non à se separet caput suum, sitque vnus ipse Saluator corporis sui Dominus noster Iesus Christus filius Dei, qui & oret pro nobis, & oret in nobis, & oretur à nobis. Orat pro nobis, vt sacerdos noster: orat in nobis, vt caput nostrum: oratur à nobis, vt Deus noster.* & infra. *Oramus ad illum, per illum, in illo, & dicimus cum illo, & dicit nobiscum. Nemo ergo dicat, non Christus dicit, aut rursus dicat, non ego dico; imò si se in Christi corpore agnoscit, vtrumque dicat; & Christus dicit, & ego dico; non potes aliquid dicere sine illo.* Nec minus Christus est Angelorum caput, quàm hominum: imo S. Thomas, Albertus, Caietanus, Arboreus Ruardus, Galatinus, Suarez, Valentia, Hurtadus, Granadus, A Lapide cum alijs putant omnem etiam gratiam & gloriam e Christi meritis in Angelos esse deriuatam: vt vnum faciant caput Physicum vitæ totius spiritualis Ecclesiæ triumphantis. Insinuant id SS. Patres. (& Angelorum his etiam meruit gratiam in 3. p. in cap. 1. Ephes.)

Quæ sententia summam explicat capitis Christi dignitatem, quod sicut secundũ diuinitatem rerum omnium creatarum est conditor, sic vitæ spiritualis, quoad humanitatem sit principium, fons & origo: adeoque totius militantis & triumphantis Ecclesiæ adæquatum fundamentum: ideo non dubium est, quin membra sua præcipua tres Reges, quos eligebat vt sponsas, maximis gratiarum donis cumularit: per quos vt canales voluit in Gentiles etiam vitam, motum & sensum gratiæ deriuare, vt in Christi membris aptè possint ipsi neruis, arterijs, & venis comparari.

(tria membra cor, hepar, cerebrum primò generantur) Fernelius & alij Medici Physicique tria volunt humani corporis membra: hepar, cor & cerebrum primò generari, ac per venas, arterias, & neruos, velut ramos dispersa per corpus, vim suam membris singulis communicare: Hepar fundit a se sursum & deorsum venas, quas sanguinificas etiam Fernelius vocat, certe sanguinem ab hepate confectum fouent & conseruant, eoque carnem irrigant, & membra nutriũt. Cor per arterias toto diffundit corpore spiritus vitales, quibus vigorem, calorem & mouendi vim partibus omnibus impertitur: quin & arteriæ dum micant, vti cor, fuliginem omnem à se amoliuntur. Deniq; cerebrum videtur per totam continuari spinam dorsi, vnde per neruos toto corpore dissipatos, animales spiritus ad organa sensuum deuehuntur. Pari ratione Christus tribus istis modis omnibus suis membris vitam, sensum, motum, & augmentum spirituale solet communicare per influxum gratiæ, fidei, spei & caritatis, quibus præcipuè vita spiritualis continetur, vsuque

earum

carum mirifice augetur, & ipse per singula diffusus membra dono Spiritus Sancti ijs communi[illegible] omnem sentiendi & augendi tribuit, vt fidelis dicere quilibet possit,* *Viuo [illegible] iam non ego, viuit verò in me Christus.* Adhibuit vero sanctos Reges ad Gentium conuersionem [illegible] venas, arterias & neruos, quorum præconio, & exemplo plurimis nationibus gratiæ vitam, motum, & calorem communicauit: fuerunt enim corporis dominici tria vasa electionis, quale Apostolus, de quo Christus ait,* *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filys Israel* nam aridis ossibus Gentilium Christi fidem persuadendo factum est, quod promisit Deus apud Ezechielem: * *Ossa arida audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus ossibus h[illegible] Ecce ego intromittam in vos spiritum, & viuetis. Et dabo super vos neruos, & [illegible] crescere super vos faciam carnes, & superextendam in vobis cutem, & d[illegible] [illegible] ritum & viuetis, & scietis, quia ego Dominus*: prædicit deinde in vno c[illegible] Chr[illegible] Gent[illegible]um & Iud[illegible]orum coniunctionem similitudine duorum [illegible] m connexorum:* *& ecce ego assumam filios Israel* (fideles) * *de m[illegible] [illegible] num, & congregabo eas vndique: & faciam eos in gentem vnam, in terra in montibus [illegible] Rex vnus erit omnibus imperans* (Christus) *& non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur am[illegible] tus in duo regna: neque polluentur vltra in idolis suis, & saluos [illegible]os faciam de vniuer[illegible]s sedibus, & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus, & seruus meus D[illegible] Rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorum.*

Tres Reges sunt venæ, arteriæ, & nerui corporis Christi & vasa gratiæ

Act. 9. 15.

Ezech. c. 37. a v. 5.

Vitam communicarunt aridis ossibus Gentium

v. 21.

Se[illegible] c[illegible] humani [illegible]militudo clarius ostendit, quomodo membra licet heterog[illegible] c[illegible] co[illegible] m[illegible]ntes & homines, Gentiles & Iudæi gratiæ, donorum & gl[illegible] [illegible] e[illegible]em capite & radice meritorum Christi sortiantur, pro vt r[illegible] e m[illegible] postulat & quomodo arctissime tam inter se, quam cum ca[illegible] [illegible] u[illegible] sine inuidia foueant, nutriant, tueantur, vt capitis Christi g[illegible] po[illegible]s decor, proportio, & pulchritudo flagitat. licet quædam [illegible] semper emineant, v[illegible]bus alia, alia muneribus honestissimis occ[illegible] ntis amplissimis decorentur. Hæc enim est summa fidelis ho[illegible] ndor & nobilitas, membrum esse corporis Christi, sanguine e[illegible] er[illegible] c[illegible] ul[illegible]u influxumque moueri, eiusdem imperio nutuque [illegible] ium dec[illegible]t etiam aliqua ratione nos sanctis Regibus accep[illegible] laborare ne velut membra putida à corpore tam nobilissim[illegible] d[illegible]lore præ[illegible]indamur: nam ægrius fert, si quis hæresi vel pe[illegible] t ab eo, quam si quis mortalem vitam agenti brachium vel [illegible] m[illegible] amputasset. Vnde S. Chrysostomus monet.* *Reuereamur [illegible] cro[illegible] naturam hanc atque cognatam affinitatem nostræ carnis cum Christo capite contr[illegible] t[illegible] amus interim, ne quem nostrum contingat à Christi corpore præcidi, ne [illegible] excidat ne[illegible] ue aliquis tanto capite appareat indignus, si quis ex nobis sibi diademate caput indue[illegible], corona item aurea, quid non ageremus, vt digni possemus videri gemmis ist[illegible] inanimatis? Nunc autem non nostro capiti imponitur diadema, imo caput nostrum Christus factu est, quod præcellentius est multo, nec tamen intimus tanti capitis rationem? Et Angeli quidem omni honore ipsum prosequuntur, Archangeli, omnes denique cœlestes illæ potentia: nos autem qui ipsius capitis sumus corpus, ne hac gratia neque ob [illegible]ud eundem reuerebimur?*

omnia membra Christi inter se connexa

non debent peccato præscindi a corpore.

S. Chrysost. ho. 3.

Quan[illegible] v[illegible] [illegible]tiæ cœlestis & donorum diuinorum redundantiam Christus caput R[illegible]ibus, vt membris suis & vasis nobilissimis communicant, capite duodecimo fusius persequar.

CA-

CAPVT VI.

Ad quartum Ecclesiæ militantis murum ceteris elegantiorem construendum Christus vsus est structoribus Tribus Regibus.

Ezech. 48. 16. Apoc. 21. Ecclesia ... ECCLESIA dicitur vti corpus, sic etiam *Ciuitas, in quadro posita*, quam triumphantem vidit Ioannes; Ezechiel Solymæ quadratæ specie adumbrauit. Eius structuræ modum in hymno sic canit Ecclesia: *Cælestis vrbs Ierusalem. Beata pacis visio, quæ celsa de viuentibus saxis ad astra tolleris, sponsaque ritu cingeris mille Angelorum millibus. Mortalis illuc ducitur amore Christi percita ... scalpri salubris ictibus, & tunsione plurima fabri polita malleo hanc saxa molem construunt, aptisque iuncta nexibus, locantur in fastigio.*

Ædificator primarius non ... Ædificator primarius fundamentum, & ... simul ... est Christus: sic enim ait Apostolus: *Ipso summo angulari lapide Christo Iesu in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu*, nam fide in Christum venturum ... eum ... in via, quam patriarchæ ceteri & Iudæi vitam æternam ... eundem ... & fabricator. S. Augustinus inquit, *Hac Ierusalem Ciuitas Dei ... condita ... quam Dominum Christum, vt construi posset & dedicari, posuit in fundamento ... Salus quidem ciuitatis talis est, vt cum fide & per fidem teneri, vel possideri ... fide autem perdita ad eam quisque venire non possit.*

Ephes. 2. Id. ... fundamentum Hominum ... & Angelorum. S. August. l. 22. C. D. c. 6. Parietes 4. dic Epipb ... Angeli pa ... duæ ... cœl ... ciuitatis.

Concu... tum ... est ... coepit ... muros omnes, & nouissimum ... Pastorum aduentu Iudæorum pa... re, & ... Hinc de ... & ... S ... vocat ... Nec mirum videri debet, si ... parietem An... os no... olim fecit S. Gregorius, qui Ezec... *Et ecce murus ... us in circuitu domus vndique*, ... exponit *Vnigenitus Patris, qui fur... firmitas An... us factus est hominum redemtio*, & Laurentius ... Chr... *Angelus & hominibus parietem*: nam basis & angu... que ... ne cum ceteris fuerent.

Primum Itaque primum du... erunt C... murum ... firmissimum & ornatissimum Angeli boni, quem nulla ... & ... in Dominum ... & anetatio conuertere potuit, vt ... ob ruinam ... murum perduellium, structore Lucifero ... Christi ... superbi ... opus erat, vt ex hominibus noui parietes ducerentur. ...

2. Gentiles in lege naturæ. 3. Iudæi. 4. Christiani. tantis Ecclesiæ Patriarchæ fideles que omnes construxerunt ... orbe condito ad Abrahamum vsque, imo ipsius Christi aduentum ... naturæ ... medium circumcisæ carnis & Mosaicam legem ... Tertium clausit latus Abrahami posteritas certis ceremoniis ... Gentibus ... Denique postremum ... ornatu & firmitate ... Christianus ædificauit e Gentilibus præcipuè, ducibus & structoribus ... Regibus, domitus ciuitate: quem murum præ ceteris tenerius primarius ædificator Christus adamauit, & in quo ad ideam, quam ipse vi... expressit, moribus & vita sua recte formando, ad amussim exigendo, poliendo, & perficiendo annis triginta tribus multum sudauit, vt ipse fatetur *Seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis: Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Nec pœnituit suscepti laboris, gustatis tam dulcibus fructibus in primitiis Gentium. Ideo decreuit eum populum inprimis excolendum suoque nomini consecrare. *Populum istum, ait, formaui mihi, laudem meam narrabit. Ecce ego facio noua, & nunc orientur: ponam in deserto aquas, flumina in inuio, vt darem potum populo meo electo meo.* Architectos, tres Reges misit, quos iussit ad vias sam in Bethlehemitico monte ideam legis Christianæ murum nouellæ Ecclesiæ inter Gen-

In hoc plus Christus laborauit. Isaias 43. Ibidem. Structores adhibuit Reges Gentium.

Gentiles inchoare : quos ſtuctores ideo vocat Iſaias: *Ecce in manibus meis deſcripſi te: muri tui coram oculis meis ſemper, venerunt ſtuctores tui: deſtruentes te & diſſipantes à te exibunt. Ecce leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum. Et erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ.* Copioſius muri huius firmitas & nobilitas cap. 60 ſic deſcribitur *Me enim inſulæ exſpectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longè, argentum eorum & aurum eorum cum eis nomini Domini Dei tui & ſancto Iſraël, quia glorificauit te. Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & Reges eorum miniſtrabunt tibi; & aperientur portæ tuæ iugiter, die ac nocte non claudentur, vt adferatur ad te fortitudo Gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim & regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit. Et ſuges lac Gentium & mammilla Regum lactaberis.* Initium fecerunt tres Reges : ij donis ſuis pauperem Chriſti familiam, eiuſque naſcentem Eccleſiam aluerunt: ijdem Eccleſijs Chriſto conſtructis fidem propagarunt : quorum exemplo Conſtantinus Magnus, Theodoſius, Carolus Magnus & S. Henricus Imperatores erectis baſilicis, fundatis epiſcopatibus, dotatis cœnobijs ſtructores pariter Eccleſiæ dici meruerunt

Reges Gentium *Iſa. 49. 16.*

c. 60. ...

poſtea Imperatores Chriſtiani

CAPVT VII.

Præ Angelis tenerius dilecti tres Reges, qui horum conuerſionem deſiderarunt ad inſtaurandas ruinas cœli, caſu Luciferi editas.

ANGELOS Deus initio mundi creauit omnes in gratia, vt inſinuatur Iobi c. 38. *Cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei*: nam in eis cœpit Eccleſia Deique ciuitas autore S. Auguſtino, *Ipſe*, ait, *qui in principio condidit mundum, in quo nihil melius conſtituit, quam ſpiritus. quibus intelligentiam dedit, & ſuæ contemplationis habiles, capaceſq; ſui præſtitit, atq; vna ſocietate deuinxit, quam ſanctam & ſupernam ciuitatem dicimus, in qua res, qua ſuſtententur, & beati ſint, Deus ipſe illis eſt, tanquam vita, victuſq; communis.* ad huius ciuitatis fundamentū, ſapientiam æternam, videtur loco citato Iobus alludere, cum proximè præmiſiſſet. *Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ?* & Eccleſiæ meæ : *ſuper quo baſes eius ſolidatæ ſunt, aut quis demiſit lapidem angularem eius?* ipſa ſcilicet æterna ſapientia, quæ verbo virtutis ſuæ portat vniuerſam mundi machinam, ſe demiſit è cœlo, dum hominem induit, & corporata cœpit caput, fundamentum, & lapis angularis eſſe Eccleſiæ, connectens illam ſupernam Angelorum cum terreſtri hominum: ſuper cuius gratia & firmitate mundi baſes Angeli, qui velut Athlantes *portant orbem*, motores cœlorum, terræ præſides & elementorum ſunt ſolidati, vt docet S. Bernardus & Fulgentius, ne ruina dœmonum eos cœlo deuolueret. Hos in via fidem in Chriſtum habuiſſe tradit S. Auguſtinus : *Nec illos* (Angelos) *latuit myſterium regni cœlorum*, id eſt, incarnatio, vt patet ex contextu : & explicans locum Ephes. 3. ait *ſic fuit abſconditum à ſeculo in Deo, vt tamen innoteſceret Principatibus & Poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei, quia ibi primitus Eccleſia.* Sequuntur S. Thomas 1. p. q. 64. a. 1. ad. 3. S. Bern. ſer. 27. in Cant. Rupertus l. 8. in Io. circa finem, Suaretz, Granadus & Alapide : hic videri poteſt in 3. Ephes. Ita cœpit in cœlo Chriſtus fundamenti lapis, eſſe offenſionis, in quem dum Lucifer cum aſſeclis incurrit, concidit, & ruina ſua traxit in tartarum innumeros apoſtatas, acriter S. Michaële cum electis pro Chriſti gloria dimicantibus. Hæc illa Solymæ cœleſtis, & primæ Dei domus & Eccleſiæ ruina terribilis, quæ millenis aliquot annis cœlum inquilinis plurimis viduauit. Ideo non minus quam homines auidè cœleſtes genij Regis ſui aduentum exſpectarunt, qui ſuperis legionibus ſcriberet ſupplementum, ſimulque regiæ ſuæ ruinas inſtauraret : vnde cœpit ipſe *deſiderium collium æternorum* nominari, *in quem deſiderant Angeli proſpicere* : completum id maximè die Epiphaniæ, cum non tantum Iudæis & Gentibus ab orientis Principibus regnum Chriſti fuit promulgatum

Angeli creati in gratia

Iob. 38.

primam Eccleſiam militantem in cœlis conſtituerunt.

erat fundamentum Dei Filius

Iob. 9.

Chriſti fidem habuerunt

S. Aug.

3. Epheſ.

S. Thomas

S. Bern.

Rupertus

Granadus

Alapide

eiuſdem inuidia corruit Lucifer.

d. 31. n. 53.

tum, ſed primi ſunt lapides iacti muri cœleſtis Eccleſiæ è Gentibus inprimis colligendæ, quæ ſeculis paucis plures promittebat regni cœleſtis inquilinos, quam chiliades aliquot annorum præcedentium: tunc ego vel maximè iudico, damna ſi ſua nouiſſet, orcum inuidia fuiſſe flagraturum, cum auctoratis Chriſto Regi primitijs Gentium, per ipſos toti mundo fuit oſtium fidei reſerandum, & orbis nobiliſſima & ſelectiſſima pars ducibus & Apoſtolis Regibus tartaro eripienda; ſicque per ipſos etiam, vt per S. Paulum cœlitibus quædam hactenus abſcondita ſunt indicata, *Mihi* ait: *Omnium Sanctorum minimo data eſt gratia hæc in Gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſeculis in Deo, qui omnia creauit, vt innoteſcat Principibus & Poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei*, qua voluit Gentes ad eandem Iſraelis ſortem admittere; & ijs tenerioris amoris argumenta, quam Angelis & Iudæis exhibere: * *Nuſquam enim* ait Apoſtolus *Angelos apprehendit ſed ſemen Abrahæ apprehendit*: quibus etiā voluit *per omnia*, vt *fratribus aſſimilari*, vt eos magis ad ſui imitationem pelliceret. Sed contumaciores Iudæos ſenſim abiecit, totum effudit in Gentiles amorem: ex ijs innumeros elegit cœli ciues, Martyres fortiſſimos, Pontifices integerrimos, aſcetas religioſiſſimos, Virg. caſtiſſimas, quorum permulti ſupremis etiam choris Angelorum permixti, pari cum ipſis Cherubinis & Seraphinis gloria potirentur: & ſic magis infinita Dei bonitas pateſieret, quæ ex tanto lapſus Angelici malo tantum bonum elicuit, vt inter ratione præditos mortales abiectiſſimos Gentiles ad ſupremam etiam hierarchiam poſſet euehere. Hinc S. Leone teſte præ gaudio cœleſtis militia cecinit in Chriſti natiuitate. * *Ab exſultantibus Angelis naſcente Domino gloria in excelſis Deo canitur, & pax in terra bonæ voluntatis hominibus nunciatur, vident enim cœleſtem Ieruſalem ex omnibus Gentibus mundi fabricari: de quo ineffabili diuinæ pietatis opere quantum debet lætari humilitas hominum, cum tantum gaudet ſublimitas Angelorum?* Merito gaudere vult homines & Angelos: nam Gentium primitijs Chriſto conſecratis, tam mortales, intelligentiæ compotes, quam immortales Angeli diſſidentes quodammodo, ad ſocietatem & amicitiam reuocantur ſub vno capite, vel vt Apoſtolus id vocat: *Inſtaurantur: quod propoſuit*, ait, *inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt in ipſo.* Id rectè S. Gregorius ſic interpretatur * *In ipſo quippe reſtaurantur ea, quæ in terra ſunt, dum peccatores & Gentiles ad iuſtitiam conuertuntur: in ipſo inſtaurantur ea quæ in cœlis ſunt, dū illuc humiliati homines redeunt, vnde apoſtatæ Angeli ſuperbiendo ceciderunt.* Et S. Chryſoſtomus *diſſociata per Adæ peccatum erat hæc Eccleſiæ domus vno pariete, Angelorum, Scilicet ſocietate integro & perfecto, alter paries corruerat, nos ſcilicet homines à ſocietate & Eccleſia Angelorum collapſi eramus in ſocietatē & iugum Dæmonum: Chriſtus ergo hunc eius parietem reſtituit, ſicq; totam Eccleſiam hominum & Angelorum reſtaurauit*, Vtitur idem alibi ad illa verba, * *qui fecit vtraque vnum*: pulchra ſimilitudine, à fuſoribus petita. * *Non aliter ac ſi quis arte fuſoria duas ſtatuas in vnam conflaret, & quidem vtraque præſtantiorem, ita ſcilicet Chriſtus è diſſimili populo Iudaico, Gentiliq; vnum conflauit moribus ſimilem, quo ruinas cœleſtes reſtaurauit.* Hanc inſtaurationem cœleſtis ciuitatis per nationes omnes orbis, virtute crucis Chriſti conuertendas Deus initio beatitudinis Angelis, vt S. Auguſtinus putat, indicauit, eaque mirificè recreatos & beatos eſſe dicit, * *Nouerunt Sancti Angeli docti à Deo, cuius veritatis æterna contemplatione beati ſunt, quanti numeri ſupplementum de genere humano integritas illius ciuitatis exſpectet; propter quod, ait: Apoſtolus inſtaurari omnia in Chriſto, quæ in cœlis ſunt, & quæ in terris; in ipſo quippe inſtaurantur, quæ in cœlis ſunt, cum id, quod inde in Angelis lapſum eſt, ex hominibus redditur; inſtaurantur autem, quæ in terris ſunt, cum ipſi homines, qui prædeſtinati ſunt ad æternam vitam à corruptionis vetuſtate renouantur: ac ſi per illud ſingulare ſacrificium, quo mediator immolatus, quod vnum multæ in lege victimæ figurabant, pacificentur cœleſtia cum terreſtribus, & terreſtria cum cœleſtibus: quoniam ſicut idem Apoſtolus dicit: complacuit in ipſo omnem plenitudinem diuinitatis habitare, & per eum reconciliari omnia in ipſum, pacificans per Sanguinem crucis eius, ſiue quæ in cœlis ſunt, ſiue quæ in terris* Tantum elicuit è caſu Luciferi bonum diuina prouidentia, vt ideo voluerit ex omnibus orbis nationibus, ducibus ſanctis Regibus ſupplementū nobiliſſimum ſcribere cœleſtis militiæ legionibus, quod omnibus ferè hierarchijs,

Marginal notes: Ephes. 3. 8. — Hebr. 2. 19. — plures ex ipſis quam Iudæis eligendo. — gauiſſe Angeli in natiuitate Chriſti — S. Leo S. 1. de Nat. — ob Societatem hominum & Angelorum ſub Chriſto. — Ephes. 1. 10. — S. Greger. l. 3. Moral. c. 19. — qui inſtaurat omnia — S. Chryſoſt. — Ephes. 2. — S. Aug. in enchir. c. 62. — Sancti Reges iuuant ad cœli ruinas farciendas

ac ordinibus permisceretur, magno supernæ ciuitatis incremento & ornamento: Cùm vero Dei filius etiam hominem induere dignatus sit, eumque longè super omnes Angelorum choros exaltarit, qui tribus Regibus potissimum vti statim à primis incunabulis voluit administris, in Gentilium populis sibi autorandis, non dubium est quin ijs tenerioris amoris argumenta præ Angelis & Iudæis exhibuerit. Ideo merito S. Augustinus fideles ad gratias Deo referendas proposita beneficij collati præ Angelis magnitudine sic exhortatur. * *Quod tu es, fieri dignatus est Deus, fili mi, non factus est Angelus, etsi sit magni concilij Angelus; te exaltauit super Angelos; tu enim iudicabis Angelos; nollem habere locum Angeli, si possem habere locum debitum homini.*

teneriùs dilectiquã Angeli. Super eos homines exaltati. S. Aug. l. 2. de visit. infirm c. 6.

CAPVT VIII.

Præ Patriarchis & Gentilibus legis naturæ amati, clariusque illis Messiæ diuinitas est declarata.

SOLENT filij principum & Regum diligenter in archiuis custodire singulorum dominiorum, principatuum, vel regnorum suorum origines, nomina veterum possessorum, titulos, iura, res gestas, quibus ea maiores compararint: eadem subinde recolunt ipsi grata cũ parentum recordatione, quorum virtute vel sanguine familia sibi tales regiones acquisiuit, vt contra aduersarios, eas sibi vindicantes faciliùs tueantur. Ita nos è Gentilibus ortos decet scire, & grata subinde memoriâ recordari quibus primum mortalibus à Deo ius datum sit, regni cœlestis adeundi, quomodo deinde delatum sit Iudæis, & ab ijs tres Reges orientis ad Gentes feliciter transtulerint, vt gratos nos ipsis exhibeamus, ius nostrum teneamus, & quæ requirit, libenter exsequamur, ne eo velut Iudæi excidamus.

Recolendum beneficium translati regni Christi ad Gentes.

Creauit Deus Adamum & Euam ijsq; legem in Paradiso tulerat, quâ seruatâ, posteros genitali gratiâ decorarent, ea vero violatâ progeniem inficerent originaria labe. Casum protoplastorum ita describit S. Augustinus. * *Mortis supplicium Dominus homini comminatus fuerat, si peccaret: Sic cùm munerans libero arbitrio, vt tamen regeret imperio, teneret exitio, atque in paradisi felicitate tanquam in vmbra vitæ, vnde iustitia custodita in meliora conscenderet, collocauit. Hinc post peccatum exsul effectus stirpem quoque suam, quam peccando in se tanquam in radice vitiauerat, pœnâ mortis & damnationis obstrinxit, vt quidquid prolis ex illo & simul damnatâ per eum quæ peccauerat coniuge, per carnalem concupiscentiam, in qua inobedientiæ pœna similis retributa est, nasceretur, traheret originale peccatum, quo traheretur per errores, doloresque diuersos, ad illud extremum cum desertoribus Angelis vitiatoribus & possessoribus & consortibus suis sine fine supplicium.* Sed quia dœmonis fraudibus homo corruerat, & radice iam peccato maculatâ tota posteritas conciderat, ne frustra creatus, & propter eum cœli machina condita videretur, præ Apostatis Angelis, qui propria peruersitate conciderant, statim Dei filius, licet innumera suppeterent alia subueniendi mortalibus remedia, vt tamen extremo rigori iustitiæ læsæ satisfaceret, statuit humanam induere naturam, per eam sanare genus lapsum, & infinitæ misericordiæ thesauros mundo patefacere. Nec diu distulit, sed ipso commissi delicti die remedium obtulit, ac promisit his verbis. * *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipse vel ipsa conteret caput tuum.*

S. Aug. in enchir. c. 25. 26. Peccatum Protoplastorum. secuta pœna. in posteros redundans. eodé ipso die promisit Deus remediũ. Gen. 3.

Concors est SS. Patrum sententia, per mulierem Dei genitricem Mariam; per semen Christum; per serpentem verò Diabolum significari. Et iam exinde fide passuri Christi mortales salutem consecutos, vti nos fide eiusdem passi nunc eam adipiscimur. Augustinus ait: *Hic demonstratus est antiquis Sanctis, vt ita ipsi per fidem futuræ passionis eius, sicut nos per fidem præteritæ salui fierent.* Idem docet cum Irenæo & Leone. *Omnes Patriarchas, Prophetas, & viros sanctos ab Adamo vsque ad Christum fuisse Christianos, non nomine, sed fide & professione quia credebant in Christum venturum, sicut nos credimus in præteritum, scilicet natum iam & crucifixum, hacque fide iustificati sunt.* Hanc fidem Christi venturi passurique pro nobis Noe filijs

& Christi adventũ. lib. Confess. c. 43. exinde sæpe fuere Christiani l. 1. cõ 12. 13. & 19 contra Faustũ c. 13 16. 17. omnes Patriarchæ.

filijs post Cataclysmum reliquit, qui eam posteris tradiderunt, inducta consuetudine, vt certis hostijs litatis eam testarentur; deinde Deo filios & filias offerrent, vt labe genitali liberarentur: præterea primogenito ius sacerdotij in ea familia permaneret victimis nullo certo ritu, sed pro locorum varietate & maiorum instituto Deo immolatis: nam solus Melchisedech diuino afflatu videtur genus peculiare sacrificij factitasse. Porrò plurimas Gentium fidem Christi venturi retinuisse, & eâ salutem esse consecutas, ex Iobi & trium amicorum historia; pulchrè euincit S. Augustin. *Non incongrue creditur fuisse & in alijs Gentibus homines, quibus hoc mysterium reuelatum est, & qui hoc etiam prædicare impulsi sunt, siue participes eiusdem gratiæ* (cum Prophetis) *fuerint, siue expertes: nec ipsos Iudæos existimo audere contendere neminem pertinuisse ad Deum, nisi Israëlitas, ex quo propago Israël esse cœpit, reprobato eius fratre maiore: populus enim, qui propriè Dei populus diceretur, nullus alius fuit; homines autem quosdam non terrena, sed cælesti societate ad veros Israëlitas supernæ ciues patriæ pertinentes etiam in alijs Gentibus fuisse, negare non possunt. Iob nec indigena, nec proselytus fuit, sed ex gente Idumæa genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus est, qui diuino sic laudatur eloquio, vt quod ad iustitiam pietatemque attinet, nullus ei hominum suorum temporum coæquetur. Diuinitus autem prouisum fuisse non dubito, vt ex hoc vno sciremus, etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt, eiq; placuerunt, pertinentes ad spiritualem Ierusalem, quod nemini concessum fuisse credendum est: nisi cui diuinitus reuelatus est vnus mediator Dei & hominum Christus Iesus, qui venturus in carne sic antiquis Sanctis prænunciatus est, quemadmodum nobis venisse nunciatus est, vt vna eademq; fides per ipsum omnes* (ergo etiam Angelos) *in Dei ciuitatem, in domum Dei, in Dei templum prædestinatos perducit ad Deum.* Sic Abimelech Rex gentem suam iustam vocat. *Num gentem ignorantem & iustam interficies? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc, dixitq; ad eum Deus. Et ego scio, quod simplici corde feceris, & ideo custodiui te, ne peccares in me, & non dimisi, vt tangeres eam.* Iam verò Abrahami posteri ex Cethura geniti, qui Arabiam coluerunt, tam paternis institutis, quam Balaami oraculo, & responsis Sibyllarum, Christum venturum, & eius indicem stellam exspectarunt, de quibus ita S. Vincent. ait: *Ex quo Deus promisit Abrahæ & sanctis Patriarchis, quod mitteret filium suum nasciturum verum Deum & hominem, de hoc dedit Deus Prophetias claras, & signa non solum Iudæis in Iudæa, sed etiam in diuersis mundi partibus in signum, quod non tantum veniret ad saluandos Iudæos, sed etiam omnes in ipsum credentes, & obedientes: singulariter dedit prophetias in partibus Orientalibus, vbi erant magni Prophetæ & Sapientes, per Prophetam Balaam dicentem: Videbo eum; sed non modo, scilicet Christum non per se, sed per suos successores intueboreum, sed non prope, quia secundum textum Bibliæ à Balaam ad Christum computantur anni 1500. Sed isti tres Reges erant de eius genere, & dedit ipsis signum, dicens: Orietur stella ex Iacob, id est, terra promissionis, & consurget virga de Israël, id est, Messias Saluator, & percutiet Duces Moab, id est, Diabolum: orabant autem, ô Deus Israël, Deus cæli, mitte illam stellam, & quando complebitur illa prophetia?* hactenus Vincentius: vt exploratissimum sit, iam inde a mundi exordio casuque Protoplastorum Gentiles populos varijs orbis in partibus ad Christi aduentum vsq; eius nasciturı & passuri notitiam & fidem habuisse, qua possent salutem obtinere. Nihilominus licet Iob inter eos eminuerit regia dignitate, fuerit idem Patriarcha, Propheta, Sacerdos, Doctor Gentilium, & Christi aduentum ac mortuorum anastasia apertissimè declararit, voluit tamen Deus Tres Reges iisdem ritibus & ornamentis decorare: filium præsentē & natum eorum præconio in metropoli promulgari, ab ijs Gentium omnium nomine receptis donis honorari, quibus eius officium, dignitas, mors & anastasis prophetice designarentur. eosdem voluit non vt Iobum maioribus opibus & potentia, quam antea florere Sed ad exemplar filij, spretis regnis paupertinam amplecti vitam & Gentibus ostium fidei reserare. Quæ cum futura circa Reges hos Abraham & Dauid veteris instrumenti præcipui sanctissimiq; Patriarchæ prouiderent, ad diem illum Epiphaniæ anhelarunt: vt rectè dixerit S. Leo: *Diem hunc celebremus: quoniam sicut prophetauit Isaias: Gentium populus qui se-*

Marginal notes: post diluuium. — S. Aug. 18. C. D. 47. — crediderunt in Christum — vt Iob. — aliæ gentes. — Ex totū regnum Abimelech. Gen. 20. — etiam Abrahami posteri. & Iethura geniti. — S. Vincent. S. 1. de Epiph. — ex Balaami vaticinio. — Tres Reges similes Iobo dignitatē. maiores officio. Christo similiores fuos desiderarunt Abraham & Dauid. — S. Leo S. 3. de Epiph.

debat in tenebris, vidit lucem magnam, & qui habitabant in regione vmbræ mortis, lux orta est eis: de quibus idem dicit ad Dominum: Gentes, quæ te non nouerunt, adorabunt te, & populi, qui te nesciebant, ad te confugient. Hunc diem Abraham vidit, & gauisus est, cum benedicendos fide sua filios, in semine suo, quod est Christus, agnouit, & omnium se futurum Gentium Patrem credendo prospexit, dans gloriam Deo, & plenissimè sciens, quoniam quod promisit potens est facere. Hunc diem Dauid canebat, dicens in psalmis: Omnes Gentes quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum. & illud: *Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum Gentium reuelauit iustitiam suam. Quod vtique exinde fieri nouimus, ex quo tres Magos de longinquitate suæ regionis excitatos ad cognoscendum & adorandum Regem cœli & terræ stella perduxit, & rectè intuentibus quotidie apparere non desinit,* Ac licet Deus Christum Iobo, Abrahæ & Dauidi venturum prænunciarit, obscurius tamen, & vix quidem diuinitatem eius indicauit: ideo Rupertus tres gradus in Patriarchis ponit factæ Christi promissionis: *Homo,* ait, *tantùm intelligitur in promissione, quæ ad Abraham hoc modo facta est: in semine tuo benedicentur omnes Gentes: iam autem Rex ea promissione prænunciatur, quæ facta est Dauid: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Ostendit postea tribus Regibus, vt hominem, Regem, ac Deum esse declaratum: ideo non mirum est, si præ ipsis Abrahamo & Dauide illustrior eis facta sit notitia Christi, quin eâdem Gentiles in lege naturæ vel alios Patriarchas longe superarint, & officium eis sit circa Gentium fidem maius commendatum: cum Iudæos, gentem licet electam, præuenerint, ideoq; singulares Christi fauores Gentibus conciliarint, ipsamque Gentium conuersionem de congruo meruerint, inchoarint, & figurarint.

his obscurius Deus Christum reuelauit.

Rup. in vel. 4 Euange. lib. c. 6. n. 7.

Regibus autem clarius Christi diuinitatem.

insigni pietate sua

CAPVT IX.

Præ Iudæorum electo populo dilecti, translatâ ad Gentes Iudæorum gloriâ

ABRAHAMVM Gentilibus ortum parentibus ex omnibus mortalibus elegit Deus, cui ob illustrem fidem Messiam clarius è posteris promisit oriturum: eumque per semen, seu Messiam, non tantum synagogæ Mosaicæ postea instituendæ, sed omnium Gentium fidelium patrem nominauit, & ipsum ideo cum posteritate secreuit signo circumcisi corporis à nationibus alijs, cum ipse Gentilis, fide Messiæ venturi præditus, lege naturæ & ratione vitam & actiones omnes metiretur. Hanc verò Deus notam extare voluit in carne sanctissimi viri, testem certæ legitimæque iustitiæ, quam Ethnicus, fide Christi, fuerat consecutus: id innuit his verbis Apostolus: *& signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio, vt sit Pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iustitiam:* neque enim tantum Iudæorum & legis Mosaicæ sectatorum, sed & fidelium è Gentibus ortorum eum Patrem & Doctorem instituit, tamquam eiusdem fidei heredem, quam ipse Gentilis habuerat, vt scirent extra circumcisionem etiam per fidem Christi gratiam & veram iustitiam posse obtineri: quam Iudæi præter fidem suam vel parentū in Messiam, adiuncta circumcisione debebant impetrare. Inde sicut Abraham carnalis vocatur Pater Iudæorum, quod ex eius lumbis & semine prodierint; sic idem censeretur spiritualis Pater Gentilium, quia Gentilis ipse credidit, & per similem fidem & religionem exemplar fuit ijs, quomodo fidei tali conuenienter viuentes ipsi possent Dei gratiam acquirere: nam & his credentibus, & fidem Abrahæ sectantibus non minus Deus Messiam filium, quam Iudæis promisit, imo fusè contendit ad Galatas Apostolus, eos potius in veris Israëlitis, & filijs Abrahæ numerari, qui licet orti sint è Gentibus, fidem Abrahæ tamen sectantur, quam Iudæos eiusdem posteros, qui Messiæ fidem abiecerunt. Segregatis iam posteris Abrahæ, cum Isaaco & Iacobo, frequenter etiam Deus Messiam promisisset, Deo, placuit populo speciatim electo certas leges ferre, præscribere ceremonias, imperare sacrificia, quibus primo religio-

Abrahamo promissus est Messias

& imperata circumcisio.

Ro. 4.

Pater fuit fidelium tam Iudæorum quam Gentilium.

Iudæis datæ certæ leges. ceremoniæ.

giosius ad Messiæ aduentum præpararetur, deinde clarius omnia contemplaretur in typo expressa bona, quæ Deus in aduentu Messiæ mundo erat donaturus, quo maius eius desiderium accenderetur, & exspectatio vehementior excitaretur. Hac de causa populum hunc Deus tantis prodigijs eduxit ex Aegyptiaca seruitute, transtulitque in terram promissionis vberrimam & fertilissimā, vt tot Deo beneficijs obligatus, arctius complecteretur omnes ceremonias, licet difficillimas, quibus Messiæ venturi merita designabantur. Reuocat autem Apostolus potiora Iudæis collata dona ad hæc octo capita: *Qui sunt Israëlitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum Patres, ex quibus est Christus secundum carnem.* Eadem verbo complectitur capite tertio. *Quid ergo amplius Iudæo, aut quæ vtilitas circumcisionis? multum, & per omnem modum, primum quidem, quia eis credita eloquia Dei*: nam diuinis codicibus peculiaris à Deo Iudæis exhibita beneuolentia, defensio, vera religio, stata ijs mandata sacrificia, facta circa eos miracula, Patriarchæ eorum, & ex ijs nasciturus Messias continetur, nullis promissa Gentibus, ideoque Dei peculium nominantur. Finis autem & compendium totius legis veteris, erat Messias promissus Patriarchis, quem vnum sacrificia cuncta respiciebant, Sacerdotes figurabant, oracula promittebant, vt iure dixerit Apostolus * *finis enim legis est Christus*, quia *Christus*: ait S. Augustinus, *legis vmbras implens, eam terminauit & cessare fecit.* Confirmat hanc rem alibi copiosius. *Hoc mysterium vitæ æternæ iam inde ab exordio generis humani per quadam signa & Sacramenta temporibus congrua, quibus oportuit per Angelos prædicatum fuit. Deinde populus Hebræus in vnam Rempublicam, quæ hoc Sacramentum ageret, congregatus est: vbi per quosdam scientes id, quod ex aduentu Christi vsque nunc & deinceps agitur, prænuntiaretur esse venturum: sparsa etiam post eadem gente per gentes propter testimonium Scripturarum, quibus æterna salus in Christo futura prædicta est; omnes enim non solum Prophetiæ, quæ in verbis sunt, nec tantum præcepta vitæ, quæ mores pietatemque confirmant, atque illis literis continentur; verum etiam sacra sacerdotia, tabernaculum, siue templum, altaria, sacrificia, ceremoniæ, dies festi, & quidquid aliud ad illam seruitutem pertinet, quæ Deo debetur, & Græcè propriè latria dicitur, ea præsignificauerunt, & prænunciauerunt propter æternam fidelium vitam in Christo, & impleta cernimus, & impleta credimus, & implenda confidimus.*

Octo priuilegia. Ro. 9.

& diuina scriptura.

Finis legis Iudaicæ Christus Sponsus. Ro. 10. S. Aug. l. 2. contra aduers. legis & Prophetar. c. 7. S. Aug. l. 7. C. D. C. 32.

Ceremoniæ omnes ad eum directæ.

Quo maior est diei Epiphaniæ præstantia: cum enim lex vetus & ceremoniæ spectarint Christi diuinissimum cum Ecclesia conciliandum connubium, vt ipsa sponsa Christi testatur id eo die celebratum esse: canit enim*: *Hodie cælesti sponso iuncta est Ecclesia*: confirmant idem Patres quidam, & Gentilitati sponsæ gratulantur, cui Christus relicta synagoga voluit se maritare: nam hanc ob ingratum animum velut Agarem seruam abiecit, & illectus Magorum orientis pietate & animi demissione, cum Gentibus, vt Sarā se copulauit, idque matrimonium esse à tota lege veteri figuratum testatur monumentum vetus Sinense ab octingentis annis adornatum his verbis. *Tunc vna de personis diuinis SS. Trinitatis dicta Messias, restringendo, tegendoq; maiestatem suam, & se humanæ naturæ accommodando, homo factus est, & stella magna huius felicitatis fuit annunciatrix: Reges eius claritate perspecta munera oblaturi venerunt. vt lex & prophetiæ 24. prophetarum adimplerentur.* Hinc est, quod synagoga similis Agar ancillæ, Ecclesia verò Christiana è Gentibus congregata par Saræ legitimæ vxori nominetur: quia Dei beneuolentia synagogæ veteri exhibita, typus fuit illius infinitæ caritatis & misericordiæ, qua Christus sibi Gentium Ecclesiam maritauit.

die Epiphaniæ celebratū Christi cū Ecclesia matrimonium, Iudæis repudiatis.

Habemus in hoc, quod Dei iudicia suspiciamus & reuereamur, quando tot sibi nominibus deuinctam synagogam postea repudiauit, & ita quidem abiecit, vt nulla videatur orbe toto natio modo contemptibilior, nulla ad Legem CHRISTI suscipiendam sub sole minus idonea, ne quis glorietur: si enim peculium Deus suum, & filium Israël primogenitum sic spreuit, non parcet alijs, quos infinita motus clementiā suā sibi aggregauit, nisi studeant legem Christi, quam ore profitentur, pariter moribus exprimere. Gentiles verò

translatā ad Gentes eorum gloriā.

rò decet sæpius ingens illud beneficium, sanctorum Regum virtute partum, gratâ animi memoriâ reuoluere, dum nuptias filij Dei, Iudæis oblatas, ad Gentes feliciter transtulerunt; ius primogeniti, vt Iacob ab Esau, sic ipsi Iudæis debitum suis à Christo donis sunt nundinati; sicque arcam Dei, & filium eius Christum gloriam Israelis sibi vindicarunt. Id in typo gestum, cum Heli comperisset, dolore nimio corruit exanimatus: nam vt ait ei nuncius, *& arca Dei capta est: cumq; ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum, iuxta ostium. & fractis ceruicibus mortuus est.* Corruit eodem fato nurus eius, quæ nec potuit, licet nato sibi filio, doloris magnitudinem lenire; neque defleuit mortem soceri, neque viri sui Phinees, sed quod ipsos, si loqui potuissent, vnum defleuisse oportuit, translatam ab Israele gloriam & arcam Domini, sic enim scriptura ait: *In ipso autem momento mortis eius dixerunt ei, quæ stabant circa eam: Ne timeas, quia filium peperisti, quæ non respondit eis, neque animaduertit, & vocauit puerum Ichabod dicens: translata est gloria de Israël, quia capta est arca Dei, & pro socero suo, & pro viro suo, & ait: translata est gloria ab Israel, eo quòd capta esset arca Dei.*

typus eius in morte Heli fuit. 1. *Reg.* 4. 18. captâ arcâ à Philistæis. v. 20.

Quanto maior Heli & nurui eius ac Iudæis dolor fuit, non iam in typo, sed verè & reipsâ translatâ a Iudæis gloriâ Domini ad Gentes, tanto debet fidelibus è Gentilibus ortis accedere maior lætitia, gloriâ filij Dei, eiusque regno nobis acquisito Regum trium incredibili felicitate: cautè tamen nobis est prouidendum, ne degeneres à maiorum virtute gloriam partam amittamus. id ne fiat contemplemur animum ingratum Iudæorum, quo se indignos connubio Messiæ reddiderunt, vt excidere mererentur promissa hereditate.

gaudendum ideo Gentilibus

CAPVT X.

Matrimonium Christi, reiectis ob impietatem Iudæis, die Epiphaniæ coram tribus Regibus cum Ecclesia publicatur & confirmatur, translato ad eos Christi Sacerdotio.

ADERAT *desiderium collium æternorum*, ille promissus Patriarchis, desideratus a Regibus à Iudæis & Gentibus tot seculis exspectatus Dei filius Christus Iesus: cum enim *venit plenitudo temporum* a patre præfinita, *misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.* Ambiebat is nuptias, & arctissimum necessitudinis vinculũ cum humana natura, vt eam inter compotes mentis & intelligentiæ vilissimam ad diuinam eueheret maiestatem, subiectis eidem Angelis. Vt primum enim Gabriel legatus consensum expressit Sanctissimæ Virginis Mariæ, Sacrosancta Trinitas è purissimo eius sanguine corpus Dei filio lineamentis omnibus perfectissimũ procreauit, eidem infudit animum ratione præditum, & beatitudine fruentem, vtrumq; verbo copulauit, vt esset eadem hominis & Dei persona, nec peccato obnoxia, sed aptissima, quæ peccata hominum expiaret: ideo enim Pater filium nobis impertiuit, vt piè ponderat S. Basilius Archiepiscopus Seleuciæ: *Etsi verò*, ait, *einsmodi hoc est, vsq; adeo scelerati & deplorati nostra sponte euasissemus, Dominus tamen fugitiuos non est auersatus, verùm commiserationum suarũ recordatus, ad cumulatioris clementiæ & benignitatis excellentiam permotus est; scriptum exstat enim, vbi abundauit delictum, ibi superabundauit gratia: vt ille enim, qui natura sua impatibilis est animaduertit nos prorsus deploratos, omneque præsidium, quod ex præclaris operibus peti solitum est, abesse, imò verò, certum propter praua opera exitium adesse, totumq; quod reliquũ erat talis modi esse, quod omnes redigere in nihilum posset, quadam mox sympathiâ, si ita tamen loqui fas est, tractus, iram, quam iustè promeriti eramus, conuertit in amorẽ, quo prorsus indigni eramus. Itaque ad deprauatã imaginem mittit imaginis autorem, quo benignitatis suæ coloribus illam reformet. Eapropter, qui in forma*

Gen. 49. 26. *Gal* 4. Verbum assumit corpus humanum.

vt hominum peccata expiet. *S. Basil. orat. de verbi incarnat.* misericordiâ permotus.

Dei erat, serui formam suscepit, quo peccati seruos hac ratione in pristinam dignita-
tem & libertatem restituat, cælestique Patri eiusmodi filios exhibeat, qui ad sui ipsius
formam denuo sins instaurati : quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem
Ioan. 1. filios Dei fieri, *Ioan. 1. Cùm ergo vellet imaginem suam in integrum restituere, nostra-*
que carni immortalitatem impertire, ipsemet carne se induit, cognatum scilicet per co-
gnatum sanaturus, fitque homo omnibus numeris absolutus, quo eum integræ sanitati
reddat, quem olim creauerat. Nam cùm generis nostri primitiæ propter peccatum con-
demnationi obnoxiæ tenerentur, alteris vsus est primitijs, talibus nimirum, quibus
peccati omnino expertes essent, & omnem iustitiæ rationem explere possent, per quas
proinde totum corpus suo conformaretur capiti, conformauit se rursum hominibus,
vt quemadmodum omnes in Adamo mortem contraxeramus, ita omnes in ipso vitam
abyssus diuinæ bonitatis *consequeremur*. Hactenus Basilius: sed ô diuinæ bonitatis abyssum! quæ vt vilissi-
mam hominis naturam ad summa posset extollere, supremum cœli monarcham
ad ima prius inclinauit: ei miserrimam & calamitosissimam induit & maritauit
humanitatem, vt Deus cum ea extremas ærumnas participaret, vicissim ipse spon-
sam suam abiectissimam cœlis inferret, supra cœlestes choros in throno diuinæ ma-
se Deus ad ima deijcit. iestatis collocandam: vt verò maior eluceret Dei clementia, populum sibi despon-
dit Gentilium inimicum, & opis cœlestis egentiorem, ne suis id meritis, sed diuinæ
Orat. de Christi nat. tribueret largitati. *Ideo*, ait Sophronius, *Cùm diues esset, vnaque cum regno imperium*
in omnes obtineret, quo nos (Gentiles) *qui pauperrimi eramus, immortales illius opes*
consequeremur, in nostram mendicitatem vltro se dimisit: cum increatus, imo creator,
vt hominem euehat ad diuinitatem *vniuersæque naturæ conditor esset, quo nos in increatæ naturæ suæ consortium eueheret,*
inter creaturas censeri voluit; cùm omnis materiæ, corporeæque concretionis exsors de-
geret, quo nos caducis illis fluxisque corporibus & carnibus superiores efficeret, nostraque
corpora vestiret in corruptione, & carnem nostram donaret immortalitate, caro & cor-
pus fieri induxit in animum. An non cùm secundum diuinitatem nullis limitibus cir-
cumscriberetur, quo ad immensum regnum suum nobis aditum patefaceret, carnem mo-
le definitam sibi adsciuit? annon cùm ab omni peccato vacuus, sanctusque, & per omnia im-
1. Pet. 2. *pollutus esset* (peccatum enim non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius) *nostri cau-*
sa peccatoribus est adnumeratus, in peccatricis carnis similitudinem in lucem fusus est?
Qui enim peccatum ignorabat, eum Pater, in quem nullum peccatum cadit, propter nos
Ro. 8. peccatum fecit, *vt carni ab omni peccato immuni peccati condemnationem euacuaret,*
nosque peccatores à contractu peccatorum sordibus expiaret. Ipse cum liber esset filius &
naturalis, Domini polleret potestate, quo nos dono libertatis ornatos Deo Patri quasi fi-
lios offerret, inter seruos censeri sustinuit. per ipsum enim id consecuti sumus, vt altissi-
mi filij nominemur & simus. Interim illud adoptionis donum non naturâ, sed gratiâ na-
cti sumus nos præsertim è Gentilibus orti: quibus peculiari nexu statuerat se deuin-
psal. 18. cire; nam adhuc virgineis inclusus visceribus *exsultabat vt gigas ad currendam*
fit Infans *viam suam*. vt patibilem & mortalem indutus hominem cum hominibus ageret,
eos doceret, & morte sua vindicaret à dæmonis potestate.

Agg. 2. Venit tandem *desideratus* ille *cunctis Gentibus: cum enim medium silentium te-*
Sap. 18. *nerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus de cælo*
à regalibus sedibus prosilivit. *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & fa-*
Isa. 9. *ctus est principatus super humerum eius.* Inuitat hic Gentiles omnes ad gaudium
psal. 46. S. Cyrillus: *Omnes Gentes plaudite manibus, omnes fines terræ venite, & videte opera*
psal. 45. psal. 150. *Dei, omnis spiritus laudet Dominum, omnis terra adoret, omnis lingua canat, & psal-*
psal. 75. *lat, & gloriosè prædicet puerum recens quidem natum, Deum autem æternum, puerum*
S. Cyril. de purificat. *paruum, sed antiquum dierum; puerum lactentem, sed effectorem seculorum. Infantem*
cerno, sed Deum agnosco; idem enim infans & vbera sugit, & mundum vniuersum
parat; idem vagit in cunis, & mundo vitam gaudiumque impertit: idem fascijs inuolui-
tur, & me ex peccatorum vinculis eximit; idem carnem verè indutus matris vlnis
continetur, neque à Patris tamen sinu vsquam recedit: hoc est idem verus perfectusque
abiicitur à Iudæis *homo est in terris, & verus rursum perfectusque Deus est in cælis.* Sed heu ingrata Iu-
dæa Dominum hunc suum nec domo recipit, sed impiè reijcit! conditor mundi *in*
Io. 1. *mundum venit, & mundus eum non cognouit, in propria venit, & sui eum non recepe-*
Isaiæ. 1. 5. *runt. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, Israël autem non co-*
gnouit

gnouit me, queritur Dominus. Ingrata Bethlehem Cyrillum audi, quis ille sit, quem Lu.
ad stabulum amandas, indicantem: Hic est Deus, qui ex Deo, & apud Deum esse
dignoscitur: hic est fons vitæ, & vita è patre velut è fonte procedens: hic est fluuius Deus ipse
Dei, qui ex diuina abysso ita dimanat, vt tamen nunquam ab ea recedat: hic paternæ
bonitatis æternæq; beatitudinis thesaurus est: hic est aqua viua, quæ mundo dat vitam:
hic est radius increatus, qui ex patre luminum veluti à Sole progignitur, neque vllo tamen tempore ab illo diuellitur: hic est eius verbum, qui omnia solo verbo, cum antea
non essent, ex nihilo produxit. Si Cyrillum Iudæa audire renuis, Moysi crede sic exprobranti: Gens absque consilio est, sine prudentia, vtinam saperent & intelligerent, Deut. 32.
ac nouissima prouiderent. Generatio praua atque peruersa: haccine reddis Domino populo stulte & insipiens? nunquid non ipse est pater tuus, qui possidet te, & fecit & creauit te? Deum, qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui. Prophetam Deut. 18.
de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me suscitauit tibi Dominus Deus tuus, ipsum
audias. Sed obsurduit ad ista rebellis natio: ideo luget Deus Iudææ cecitatem: Ob- Ieremiæ 2.
stupescite cæli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus: duo enim mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Arguet te malitia tua, & auersio ideo Iustâ
tua increpabit te. Scito & vide, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum Deũ indigna-
tuum. nam vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est, quia prouocauerunt eum tione
filij sui & filiæ; & ait: abscondam faciem meam ab eis: generatio enim peruersa est, & Deut. 32.
infideles filij: ipsi me prouocauerunt in eo, qui non est populus, & in gente stulta irri- repudiat
tabo eos. Noluit Iudæa benedictionem, & elongabitur ab ea. Exsultabit solitudo, & Iudæos
& Gentiles
florebit quasi lilium, multi enim ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum eligit
Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum, filij autem regni eijcientur in tenebras Ps. 108.
exteriores. Isa. 35.
Mat. 8.

Omnes Gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exsultationis. Quoniam Do- aduolant
minus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram, elegit nobis hereditatem tres Reges
suam. Psallite Deo nostro, psallite, psallite (CHRISTO) Regi nostro psallite. Quoniam Rex Psal. 46.
omnis terræ Deus, regnabit Deus super Gentes. Principes populorum (Tres illi Reges) Ioan. 1.
congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam Dij fortes terræ vehementer eleuati sunt, hos 10
quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in sponsas ad-
eum. his ipse ait: Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes. Laudate igitur omnes gentes optat
Psal. 81.
Psal. 116.
Dominum, laudate eum omnes populi: quoniam confirmata est super nos misericordia e-
ius, & veritas eius manet in æternum. Adest enim ipse Deus, vt sponsus procedens de Psal. 18.
thalamo virginis, à summo cælo egressio eius, sponsam sibi deposcit Gentilitatem, nigram quidem antea, nunc formosam, & agni sanguine dealbatam, cuius specie ca- Ps. 44.
ptus, ait ipse: speciosus præ filijs hominum: hanc amaui & exquisiui à iuuentute mea, Sap. 8.
& quæsiui sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius. Veni de Libano (infidelitatis) sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis, de capite Amana, de Cant. 48.
vertice Sanir & Hermon.

Tres inuitat diuersis è regionibus Gentium sponsas, vt omne genus mortalium
à tribus Noë filijs orbe toto disseminatum significet; vocat velut sponsas ad coronam, vt fidei gratiæque primitias inter Gentes nanciscantur. Aduolant velocissimè
duce sidere, quasi cœlesti veredario, vt præripiant Israelis benedictionem, & hereditatem Abrahæ, quam infideles & ingrati Iudæi respuunt, adeant: ipsa quæ sponsa iungit se
meretur esse sponso festiuum canit epithalamium Ecclesia. Hodie cælesti sponso iun- matrimo-
cta est Ecclesia, currunt cum muneribus Magi ad regales nuptias. S. Eucherius idem nio
S. Eucher.
celebrat. Tanquam sponsus de thalamo suo descendit (Christus) ad terras Eccle- hō. 7 de
siæ ex Gentibus congregandæ suscepta incarnatione iungendus, arrhas & do- Epiph.
tem dedit. fusius explicat eius connubij promissionem & initi rationem Innocentius Innoc.
Hom. de
III. Pontifex: Sacrosanctum, ait, coniugium, quod inter Christum & Ecclesiam fuerat Epiph.
Patriarchæ Abrahæ promissum, deinde Dauid Regi iuratum, dein matri Mariæ comple- promissum
id fuerat
tum, hodie est consummatum, confirmatum & declaratum. Consummatum in adoratione Patriarchis
Magorum: confirmatum in Baptismo Iordanis: declaratum in miraculo vini. Olim
Deus Abrahæ Patriarchæ promisit, quod in semine suo benedicerentur omnes Gentes &
Dauid Regi iurauit, quod de fructu ventris ipsius poneret super sedem suam: sed quod

 pro-

promiserat & iurauerat, Mariæ matri compleuit, quoniam in sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo: Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis: illud enim coniugium hodie legitur consummatum, quando Gentiles in adoratione Magorum coniunxerunt se Christo per fidem.

contrahitur cum Gentibus.

Quoniam ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? Hodie legitur confirmatum: quoniam vox Patris ab ipso in Iordanis Baptismo audita est super Christum: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.

confirmatur a patre.

Hodie legitur declaratum, quando Christus in nuptijs aquam conuertit in vinum; quoniam hoc fecit initium Iesus signorum in Cana Galilææ, vt manifestaret gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Mandarat Deus pater filio mundum ingredienti, quod olim præceperat Oseæ in typo: *sume tibi vxorem fornicariam, & fac tibi filias fornicationum. Meretrix ista*, ait S. Ambrosius, *typus Ecclesiæ est, aliquando in Gentibus constituta, idolorum cultibus vitiata, quam vana superstitionis stupra polluerunt, quam falsorum Deorum adulteram fecerat multitudo, lasciuosque & turpes incompositis motibus saltus nemorum & locorum inculta lustrabat, dedita luxuriæ, pompæ Gentium mancipata. Hanc posteaquam Dominus noster Iesus Christus puro Baptismatis fonte perfudit, ablutionem criminis accepit, & nominis.* cum S. Ambrosio facit S. Augustinus, Prosper, & Apostolus ipse Rom. 9. Typus alter eius rei Moyses vxorem duxit Æthiopissam Num. 12. *contra quam*, ait S. Hieron. *Aaron & Maria carnale sacerdotium Iudæorum, & prophetia, literæ seruiens, mussitant, & offendunt Deum, quæ dicit in Canticis Canticorum: fusca sum, sed formosa filia Ierusalem.* Pulchrè S. Bernardus ad gratias ideo Deo referendas nos inuitat. *Sponsa nos ipsi sumus, & omnes simul vna sponsa, & animæ singulorum quasi singulæ sponsæ: multum hæc sponsa sponso suo inferior genere, inferior specie, inferior dignitate: attamen propter Aethiopissam illam de longinquo filius æterni Regis aduenit, & vt sibi desponsaret illam, etiam mori pro ea non timuit. Moyses quidem Aethiopissam duxit vxorem, sed non potuit Aethiopissæ mutare colorem: Christus verò quam adamauit ignobilem ac fœdam, gloriosam sibi exhibuit Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam. Murmuret Aaron, murmuret & Maria, non noua, sed vetus: non mater Domini, sed soror Moysi: non nostra inquam Maria, illa enim solicita est, si quid forte deest in nuptijs: vos autem vt dignum est, murmurantibus sacerdotibus, murmurante synagoga, toto affectu in gratiarum actione versamini; Vnde enim tibi ò humana anima, vnde tibi hoc? vnde tibi tam inæstimabilis gloria, vt eius sponsa merearis esse, in quem desiderant Angeli prospicere? Vnde tibi hoc, vt ille sit sponsus tuus, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur? ad cuius nutum vniuersa mutantur? Quid retribues Domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? vt sis socia mensæ, socia regni, socia denique thalami, vt introducat te Rex in cubiculum suum? Vide iam quid de Deo tuo sentias, vide quantum de Deo præsumas: vide quibus brachijs vicariæ caritatis redamandus & amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, imo qui tanti te fecit, de latere enim suo te reformauit, propter te à Deo patre exiuit, & matrem synagogam reliquit, vt adhærens ei vnus cum eo spiritus efficiaris.* Quam felici tres Reges legatione Gentium omnium functi, promissum & iuratum certa conditione matrimonium ad se traduxerunt? *Iurauit Dominus Dauid veritatem: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam: si custodierint filij tui testamentum, & testimonia mea, quæ docebo eos;* Sed pactis & conuentis non seruatis, rupit Pater sancita sponsalia, nouas & æternas pactiones cum tribus Regibus inijt teste Osea, *Propter quod ego lactabo eum* (missâ stellâ) *& ducam in solitudinem* (in stabulum) *& loquar ei ad cor, & dormire eos faciam fiducialiter, & sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia, & in miserationibus, & sponsabo te mihi in fide, & miserebor eius, quæ fuit absque misericordia, & dicam non populo meo, populus meus es tu: & ipse dicet: Dominus meus es tu:* Iubet ideo Apostolus Gentiles exsultare. *Lætare*, ait, *sterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis, quia multi filij desertæ magis, quam quæ habet virum.* Hæc ita SS. Chrysostomus & Hieronymus interpretantur *Sterilis & deserta erat Gentium Ecclesia, quæ sine viro Christo, sine vllo sponsi sermonis alloquio diu iacuit in deserto: contra verò Synagoga virum habebat, sed tamen, si cum Ecclesia Gentium conferatur sterilis quodammodo fuit.* Ita Samson ille fortissimus Israëlitarum divino con-

Margin notes:

idem mandarat filio.

Oseæ 1.

S. Amb. l. de Salomone c. 5.

Figura eius Oseo

S. Aug. l. 12. contra Faustum c. 89.

Prosper lib. de præd. & promis. c. 15. p. 2.

Ro. 9

& Moyses Æthiopissæ iunctus

S. Bern. ser. 2. de mutat. aquæ in vinum.

eam Christus dealbauit sanguine suo.

sibi copulauit.

ideo gratiæ referendæ Deo

& SS. Regibus.

Osea. 1.

per quos obtentum perpetuum connubium cum Christo.

Gal. 4.

Iudic. 14.

consilio ducit Philistæam, & Assuerus Rex abiecta Vasthi gentis suæ, peregrinam
Estherem sibi iungit fœdere nuptiali. Nam die septimo cum esset Rex
exhilaratus, & post nimiam potationem incaluisset mero, * *præcepit septem* Esther 1.
eunuchis, qui in conspectu eius ministrabant, vt introducerent reginam Vasthi
coram Rege, posito super caput eius diademate, vt ostenderet cunctis populis &
principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde, quæ renuit, & ad
Regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, venire contempsit, vnde iratus
Rex & nimio furore succensus, interrogauit Sapientes, qui ex more regio semper ei
aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges ac iura maiorum, cui senten-
tia Vasthi subiaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, face-
re noluisset. Respondit q; Manucham audiente Rege, atque Principibus: si tibi placet Rex, repudiatā
egrediatur edictum à facie tua, vt nequaquam vltra Vasthi ingrediatur ad Regem, sed Vasthi &
regnum illius altera, quæ melior est illâ, accipiat. Venerat promissus Iudæis Messias Synagogâ
accipere regnum: misit Angelum ad pastores tres & per hos ad Iudæam, vt Angeli veteri.
referrent Euangelia, misit & tres Orientis Reges: sed ad horum septem legatorum Obsuperbiam ino-
voces obsurduerunt. *Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ & non feci ei? an* bedientiam.
non, quod exspectaui, vt faceret vuas, & fecit labruscas? & nunc ostendam vobis, quid Isaiæ 5.
ego faciam vineæ meæ: auferam sepem eius & erit in direptionem; diruam maceriam e-
ius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam, & non putabitur, & non fodie-
tur, & adscendent vepres, & spinæ, & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem.
Aliam sibi quærit consortem regni Christus, quam Esther adumbrauit: *Esther*, ait Esther 2.
scriptura, *inter ceteras puellas ei tradita est, quæ placuit Regi, & inuenit gratiam* & coronatā Esthere
in conspectu illius, & adamauit eam Rex plus quam omnes mulieres, habuit gratiam alienigena
& misericordiam coram ipso, super omnes mulieres, & posuit diadema regni, in capite seu Gentilitate.
eius, fecitq; eam regnare in loco Vasthi, & iussit conuiuium præparari permagnificum
cunctis Principibus, pro coniunctione & nuptijs Esther, & dedit requiem vniuersis pro-
uincijs, & dona largitus est iuxta magnificentiam principalem. Hæc dies quam fecit
Dominus: exultemus & lætemur in ea. Miratur eam Gentium electionem Aposto- Rom. 11.
lus tam ex perfidia Iudæorum. *Illorum delicto salus est Gentibus: delictum illorum* Ob Iudæorum re-
diuitiæ sunt mundi, & diminutio illorum diuitiæ Gentium, amissio eorum reconcilia- pudiationem
tio est mundi. Duces, ergo fracti sunt rami, vt ego inserar. Bene propter incredulita- electi
tem fracti sunt, tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time: si enim Deus naturali- Gentiles.
bus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat. Scitum est illud Philosophorum
vnius generatio est alterius corruptio, & contra, generatur ignis, corrumpitur li-
gnum: similem Deus legem statuit, vt si quidam iusti peccatis auctis indigni cœlo
reprobentur: alij sufficiantur reducti in viam virtutis, qui prioribus paratam cœle-
stem gloriam, sed spretam nanciscantur. Ita Sauli reprobo subrogatur Dauid me- Sic Sauli
lior, Iudæ proditori Matthias Apostolus: monet ideo Christus: *Ecce venio cito, te-* sufficitur
ne, quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Id S. Thomas hoc laudato dicto David.
docet: ac S. Gregorius, Haymo, Beda, Primasius, Rupertus, Lyranus, Ribera, Pe- Iudæ S. Matthias.
rerius, Alcazar. Ideo Theologi multi concipiunt ratione prius in Dei prouidentia Apoc. 3.
definitionem certi numeri beatorum, quam hic vel ille Beatis accenseatur, sicut S. Thomas 1. p. q. 23.
sapiens architectus ex magnitudine structuræ supputat ante numerum lapidum a. 6. ad 1.
necessariorum, quam hunc vel illum eligat: & electum antea lapidem, quia rumpi- S. Greg. 25.
tur, vel alio modo redditur inhabilis ad ædificium, non ante reijcit, quam alium Mor. c. 9. 10.
suffecerit, aptaritque priori loco, ne quod vitium, deformitas vel inæqualites oria- Haymo.
tur; sic cœlestis ciuitatis ædificator Deus ab initio certum ciuium præfiniuit prius Beda.
numerum, quam hunc vel illum aggregarit; tum verò quoties aliquem suo vitio Primasius.
contingit corrumpi, nouum sufficit, vt rata maneat & certa multitudo. Cum igitur Rupertus.
pridie Epiphaniæ Iudæi a exteris & alienigenis Regibus ad visendum, salutan- Lyranus.
dum & recipiendum Messiam inuitati potius inirent cum Herode consilia de eo Ribera.
perimendo, iuriq̀ue suo cederent, Gentium illi Reges veri legitimiq̀ue heredes A- Pererius.
brahamiticæ fidei, possessionem Ecclesiæ Dei, ius regni cœlestis, & noui sacerdotij ad- Alcazar.
ierunt. Hinc istæ Dei querelæ de iniuria. *Israël noluit intelligere, vt bene ageret. Filios* vt Gentiles subrogati Iudæis.
enutriui, ipsi autem spreuerunt me. Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic Psal. 35.
contemnit me domus Israël. Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram: Isaiæ 1.
Ier. 3.
Seruite Psal. 2.

S. Chrysost. he. 3. in Mat.

seruite Domino in timore, & exsultate ei cum tremore. Confundatur, ait Chrysostomus, * *natio Iudæorum cernens ad credendum in Christum Magos ac barbaros prævenire, ne post illos quidem venire sustinens. Etenim quæ tunc facta sunt, futurorum expressere figuram: ab ipso siquidem dominici aduentus principio declaratum est, quoniam populum illum fides Gentilium præueniret. Figura erat id, quod tunc accidit, & quædam prædicatio futurorum: erat quippe consequens, prius ad fidem Iudæos potius accedere: quoniam verò sponte sibi oblatum beneficium respuerunt, in contrarium versa res est; veruntamen nec ad paruulum adorandum Magi, priusquam Iudæi, accedere debuerunt, nimia siquidem coarguunt timiditatis, quod iuxta ipsum Dominici ortus sedentes locum, post tot regionum emensa spatia præueniunt, & hi, qui nihil prorsus de Christo audierant, præcurrunt eos, quos ad eum suscipiendum tot Prophetarum vaticinia concitabant: quia igitur domestica illa præclaraq; bona ignota sunt, mirum non est, à Persis illa esse prærepta, quod certè & dicit Paulus Act.* 13. *vobis quidem oportebat primùm annunciari verbum Dei, sed quia vos indignos iudicastis, ecce conuertimur ad Gentes.* Illustrat hanc eandem repudiatis Iudæis electionem Gentium

S. Hieronymus. figura electionis Gentiliũ.

S. Hieron. his figuris: *Primogenitus fuit Cain, sed Abel electus: primogenitus Ismael, sed Isaac hereditatem accepit: primogenitus Esau, sed Iacob benedictionem præripuit: primogenitus Manasses, sed Ephraim dextera Iacob commutatá prius fuit benedictus. Quapropter satagite fratres, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.*

ex congruo merito Regum.

Itaque sicut posteri Iudæorum ob perfidiam & impietatem parentum ætate Christi viuentium sunt à Deo repudiati, quod horum delictum merebatur: ita meritò trium Regum progenies è Gentibus orta cœlestem creuit hereditatem, vt ijs plurimum debeant orbis totius nationes, qui ostium fidei cunctis reserarunt, & regale sacerdotium ad Gentes transtulerunt. ideo Christo, cui tres illi se Reges

Apoc. 1.

subdiderunt, conuenit iam illud Apocalypsis: *Princeps Regum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes, Deo & Patri suo, ipsi gloria & imperium in secula seculorum.*

CAPVT. XI.

Tres Reges ad id à Deo Patre attracti, ducti à Spiritu S. & à Sapientia corporata velut magistra speciatim eruditi.

Ter Christus declaratus à SS. Trinitate est.

TRIBVS Pater cœlestis vicibus filij mortalis gloriam & nominis celebritatem orbi patefecit: principio die Epiphaniæ, rursum in Baptismo, tertio in monte Thabor: posteriores vtrasque festiuitates Spiritus Sancti præsentia vel columbina, vel nubis inumbrantis specie, voxque Patris è nube detonantis illustrauit: *Hic est filius meus*

Mat. 3. & 17.

dilectus, in quo mihi bene complacui: nec dubium esse potest, quin

præcipue die Epiphaniæ. psal. 39.

primam, quæ traxit ab apparitione nomen, Theophaniam scilicet vel Epiphaniam, SS. Trinitatis præsentia cohonestarit. Aderat iam hominibus spectatilis Dei filius à Patre missus ad eos, dicens: *In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam: ecce venio, Deus meus volui.* Iure petebat legationis tantæ cœlestem declarationem. *Pater clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te*: cui Pater: *& clarificaui,*

Io. 17. 1. Io. 12. 28. Isa. 49. 6. psal. 2.

& iterum clarificabo. Clarificarat ipso natalis puncto internuncio Gabriële, cunabula filij Pastoribus indicante. *Sed parum est mihi Fili, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & faeces Israël conuertendas. Postula à me & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Postulauit infantulus, Gentium salutis auidus, lacrymis, & fuso, circumciso corpore sanguine, quo nigriores Æ-

Isa. 49. 6. 7.

thiope animos scelerum fuligine liberaret. *Ecce* ait Pater * *dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ; Reges videbunt, & consurgent Prin-*

v. 22.

cipes, & adorabunt propter Dominum. Leuabo ad Gentes manum meam, & ad popu-

v. 23.

los exaltabo signum meum, & erunt Reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ,

vultu

vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. — Pater creauit nouam stellam.

Nouo post o[illegible] conditum thaumate sidus cœleste Pater procreat, quod Reges Orien[illegible] [illegible]mam deduceret ad filij natales in metropoli publicandos. Debetur sin[illegible] modo ta[illegible]s procreatio Patris omnipotentiæ: sicut & efficax Regum ad filium inuitatio [illegible] te Christo: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum:* traxit eos Pater cœlesti lingua: *cœli* enim *enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum: dies diei eructat verbum*, & stella sole pulchrior Regibus: per hanc vt linguam *intonuit de cœlo Dominus, & altissimus dedit vocem suam.* *Illis* ait S. Augustinus *Magi erant primitiæ Gentium, nos populi Gentium nobis hoc nunciauit lingua Apostolorum, stella illis, tanquam lingua cœlorum: & nobis ijdem tanquam alij cœli enarrauerunt gloriam Dei: cur enim non agnoscamus eos cœlos, qui facti sunt sedes Dei? per hos enim cœlos ille fabricator & habitator cœlorum intonuit, quo tonitruo mundus tremuit, & ecce iam credit.* Linguam hanc formauit [illegible] Deus Pater de quo Baruch ait: *Qui emittit lumen, & vadit, & vocauit illud, & obedit ei in tremore. Stellæ autem dederunt lumen in custodijs suis, & lætatæ sunt, & vocatæ sunt, & dixerunt: adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit eas.* Sed cur illuxit solis tribus Regibus, ijsque locuta persuasit efficienter filium adorandum, cur non alijs & vicinioribus? *[illegible] altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius!* eas Baruch i[illegible] persequitur. *Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus, & quis inuenit locum eius, & quis intrauit in thesauros eius? Vbi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terram? qui in auibus cœli ludunt, qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant & solliciti sunt, nec est inuentio operum illorum? exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alij eorum loco surrexerunt. Iuuenes viderunt lumen, & habitauerunt super terram, viam autem disciplinæ ignorauerunt, neque intellexerunt semitas eius, neque filij eorum susceperunt eam, a facie eorum longe facta est, non est audita in terra Chanaan, neque visa in Theman. Filij quoque Agar, qui exquirunt prudentiam, quæ de terra est, negotiatores terræ, & Theman & fabulatores, & exquisitores prudentiæ, & intelligentiæ, viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas eius! O Israël quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius! magnus est, & non habet finem, excelsus, & immensus. Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt statura magna scientes bellum. Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ inuenerunt, propterea perierunt, & quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam. Quis adscendit in cœlum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus? quis transfretauit mare & inuenit illam, & attulit illam super aurum electum? non est qui possit scire vias eius, neque qui exquirat semitas eius: sed qui scit vniuersa nouit eam, & adinuenit eam prudentia sua. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo: post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Elegerat Deus Iacobi posteros, quibus diuinam sapientiam traderet, sed hi cum eam abijcerent, verum elegit, Israelem, semen diuinum, tres Re[illegible] soli hunc thesaurum reserauit, eos potenti virtute attraxit, stella ve[illegible] cœ[illegible] erudijt, eductus e finibus patrijs, in remotissimas deduxit regiones, [illegible] ad cœlestem sapientiam ijs inculcandam.

— Ioh. 44. — S. Aug. in psal. 18. — psal. 18. — psal. 28. — psal. 17. — Baruch. 3. — solis locuta Regibus — Ro. 11. — Baruch. 4. — mira eorum electio. — Spiritus S. eos dirigit

Accessit a Spiritu S. facta mentis illustratio, vehemensque voluntatis impulsio, quæ sic permouit adspectu sideris perculsos, vt ductum eius continuo sequerentur, nullis periculis occurrentibus, molestijs, vel defatigatione corporis se sinerent ab instituto dimoueri. Ideo rectè S. Leo exclamat: *ó perfecta scientia mirabilem fidem! quam non terrena sapientia erudiuit, sed Spiritus S. instituit, unde enim ij viri eum profi[illegible]scerentur de patria, qui nondum viderant Iesum, nec aliquo cont[illegible]us, quid eum tam ordinatè venerarentur, aduerterunt hanc deferendorum munerum [illegible] rationem? nisi quia præter ipsam stellæ speciem, quæ corporeum incitauit obtutum, fulgentior veritatis radius, eorum corda perdocuit.* Hoc Magistro, prophetico [illegible] spiritu, futuram Christi mortem & anastasin præuiderunt, quam al- — S. Leo ser. 4. de Epiph. — Septem domus ornat.

latis

filijs post Cataclyſmum reliquit, qui eam poſteris tradiderunt, inducta conſuetudine, vt certis hoſtijs litatis eam teſtarentur; deinde Deo filios & filias offerrent, vt labe genitali liberarentur: præterea primogenito ius ſacerdotij in ea familia permaneret victimis nullo certo ritu, ſed pro locorum varietate & maiorum inſtituto Deo immolatis: nam ſolus Melchiſedech diuino afflatu videtur genus peculiare ſacrificij factitaſſe. Porrò plurimas Gentium fidem Chriſti venturi retinuiſſe, & eã ſalutem eſſe conſecutas, ex Iobi & trium amicorum hiſtoria; pulchrè euincit S. Auguſtin. *Non incongrue creditur fuiſſe & in alijs Gentibus homines, quibus hoc myſterium reuelatum eſt, & qui hoc etiam prædicare impulſi ſunt, ſiue participes eiuſdem gratiæ* (cum Prophetis) *fuerint, ſiue expertes: nec ipſos Iudæos exiſtimo audere contendere neminem pertinuiſſe ad Deum, niſi Iſraëlitas, ex quo propago Iſraël eſſe cæpit, reprobato eius fratre maiore: populus enim, qui propriè Dei populus diceretur, nullus alius fuit; homines autem quoſdam non terrena, ſed cœleſti ſocietate ad veros Iſraëlitas ſupernæ ciues patriæ pertinentes etiam in alijs Gentibus fuiſſe, negare non poſſunt. Iob nec indigena, nec proſelytus fuit, ſed ex gente Idumæa genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus eſt, qui diuino ſic laudatur eloquio, vt quod ad iuſtitiam pietatemque attinet, nullus ei hominum ſuorum temporum coæquetur. Diuinitus autem prouiſum fuiſſe non dubito, vt ex hoc vno ſciremus, etiam per alias gentes eſſe potuiſſe, qui ſecundum Deum vixerunt, eiq́; placuerunt, pertinentes ad ſpiritualem Ieruſalem, quod nemini conceſſum fuiſſe credendum eſt: niſi cui diuinitus reuelatus eſt vnus mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus, qui venturus in carne ſic antiquis Sanctis prænunciatus eſt, quemadmodum nobis veniſſe nunciatus eſt, vt vna eademq́; fides per ipſum omnes* (ergo etiam Angelos) *in Dei ciuitatem, in domum Dei, in Dei templum prædeſtinatos perducit ad Deum.* Sic Abimelech Rex gentem ſuam iuſtam vocat. *Num gentem ignorantem & iuſtam interficies? in ſimplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc, dixitq́; ad eum Deus. Et ego ſcio, quod ſimplici corde feceris, & ideo cuſtodiui te, ne peccares in me, & non dimiſi, vt tangeres eam.* Iam vero Abrahami poſteri ex Cethura geniti, qui Arabiam coluerunt, tam paternis inſtitutis, quam Balaami oraculo, & reſponſis Sibyllarum, Chriſtum venturum, & eius indicem ſtellam exſpectarunt, de quibus ita S. Vincent. ait: *Ex quo Deus promiſit Abrahæ & ſanctis Patriarchis, quod mitteret filium ſuum naſciturum verum Deum & hominem, de hoc dedit Deus Prophetias claras, & ſigna non ſolum Iudæis in Iudæa, ſed etiam in diuerſis mundi partibus in ſignum, quod non tantum veniret ad ſaluandos Iudæos, ſed etiam omnes in ipſum credentes, & obedientes: ſingulariter dedit prophetias in partibus Orientalibus, vbi erant magni Prophetæ & Sapientes, per Prophetam Balaam dicentem: Videbo eum; ſed non modo, ſcilicet Chriſtum non per ſe, ſed per ſuos ſucceſſores intueboreum, ſed non prope, quia ſecundum textum Bibliæ à Balaam ad Chriſtum computantur anni 1500. Sed iſti tres Reges erant de eius genere, & dedit ipſis ſignum, dicens: Orietur ſtella ex Iacob, id eſt, terra promiſſionis, & conſurget virga de Iſraël, id eſt, Meſſias Saluator, & percutiet Duces Moab, id eſt, Diabolum: orabant autem, ô Deus Iſraël, Deus cœli, mitte illam ſtellam, & quando complebitur illa prophetia?* hactenus Vincentius: vt exploratiſſimum ſit, iam inde à mundi exordio caſuque Protoplaſtorum Gentiles populos varijs orbis in partibus ad Chriſti aduentum vſq; eius naſcituri & paſſuri notitiam & fidem habuiſſe, qua poſſent ſalutem obtinere. Nihilominus licet Iob inter eos eminuerit regia dignitate, fuerit idem Patriarcha, Propheta, Sacerdos, Doctor Gentilium, & Chriſti aduentum ac mortuorum anaſtaſia apertiſſimè declararit, voluit tamen Deus Tres Reges ijſdem ritibus & ornamentis decorare: filium præſentẽ & natum eorum præconio in metropoli promulgari, ab ijs Gentium omnium nomine receptis donis honorari, quibus eius officium, dignitas, mors & anaſtaſis prophetice deſignarentur: eoſdem voluit non vt Iobum maioribus opibus & potentia, quam antea florere. Sed ad exemplar filij, ſpretis regnis paupertinam amplecti vitam & Gentibus oſtium fidei reſerare. Quæ cum futura circa Reges hos Abraham & Dauid veteris inſtrumenti præcipui ſanctiſſimiq́; Patriarchæ prouiderent, ad diem illum Epiphaniæ anhelarunt: vt rectè dixerit S. Leo: *Diem hunc celebremus, quoniam ſicut prophetauit Iſaias: Gentium populus qui ſedebat*

Marginal notes: poſt ... uiuum. — S. Aug. l. 18. C. D. c. 47. — crediderunt in Chriſtum — vt Iob. — aliæ gentes. — Ex totiq́; regnum Abimelech. Gen. 2. — etiam Abrahami poſteri, & Icthura geniti. — S. Vincent. Ser. l. de Epiph. — ex Balaami vaticinio. — Tres Reges ſimiles Iobo dignitate, maiores officio, Chriſto ſimiliores. — ... deſiderarunt Abraham & Dauid — S. Leo ... de Epiph.

debat in tenebris, vidit lucem magnam, & qui habitabant in regione vmbræ mortis, lux orta est eis: de quibus idem dicit ad Dominum: Gentes, quæ te non nouerunt, adorabunt te, & populi, qui te nesciebant, ad te confugient. Hunc diem Abraham vidit, & gauisus est, cum benedicendos fides suæ filios, in semine suo, quod est Christus, agnouit, & omnium se futurum Gentium Patrem credendo prospexit, dans gloriam Deo, & plenißimè sciens, quoniam quod promisit potens est facere. Hunc diem Dauid canebat, dicens in psalmis: Omnes Gentes quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum. & illud: *Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum Gentium reuelauit iustitiam suam. Quod vtique exinde fieri nouimus, ex quo tres Magos de longinquitate suæ regionis excitatos ad cognoscendum & adorandum Regem cæli & terræ stella perduxit, & rectè intuentibus quotidie apparere non desinit,* Ac licet Deus Christum Iobo, Abrahæ & Dauidi venturum prænunciarit, obscurius tamen, & vix quidem diuinitatem eius indicauit: ideo Rupertus tres gradus in Patriarchis ponit factæ Christi promissionis: *Homo, ait, tantùm intelligitur in promissione, quæ ad Abraham hoc modo facta est: in semine tuo benedicentur omnes Gentes: iam autem Rex ea promissione prænunciatur, quæ facta est Dauid: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Ostendit postea tribus Regibus, vt hominem, Regem, ac Deum esse declaratum: ideo non mirum est, si præ ipsis Abrahamo & Dauide illustrior eis facta sit notitia Christi, quin eadem Gentiles in lege naturæ vel alios Patriarchas longe superarint, & officium eis sit circa Gentium fidem maius commendatum: cum Iudæos, gentem licet electam, præuenerint, ideoq; singulares Christi fauores Gentibus conciliarint, ipsamque Gentium conuersionem de congruo meruerint, inchoarint, & figurarint.

his obscurius Deus Christum revelarat.

Rup. in vel. 4 Euangel. l.l.c.6.n.7.

Regibus autem clarius Christi divinitatem.

insigni pietate sua

CAPVT IX.

Præ Iudæorum electo populo dilecti, translatâ ad Gentes Iudæorum gloriâ

BRAHAMVM Gentilibus ortum parentibus ex omnibus mortalibus elegit Deus, cui ob illustrem fidem Messiam clarius è posteris promisit oriturum: eumque per semen, seu Messiam, non tantum synagogæ Mosaicæ postea instituendæ, sed omnium Gentium fidelium patrem nominauit, & ipsum ideo cum posteritate secreuit signo circumcisi corporis à nationibus alijs, cum ipse Gentilis, fide Messiæ venturi præditus, lege naturæ & ratione vitam & actiones omnes metiretur. Hanc verò Deus notam exstare voluit in carne sanctissimi viri, testem certæ legitimæque iustitiæ, quam Ethnicus, fide Christi, fuerat consecutus: id innuit his verbis Apostolus: *& signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio, vt sit Pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iustitiam*: neque enim tantum Iudæorum & legis Mosaicæ sectatorum, sed & fidelium è Gentibus ortorum eum Patrem & Doctorem instituit, tamquam eiusdem fidei heredem, quam ipse Gentilis habuerat, vt scirent extra circumcisionem etiam per fidem Christi gratiam & veram iustitiam posse obtineri: quam Iudæi præter fidem suam vel parentũ in Messiam, adiuncta circumcisione debebant impetrare. Inde sicut Abraham carnalis vocatur Pater Iudæorum, quod ex eius lumbis & semine prodierint; sic idem censeretur spiritualis Pater Gentilium, quia Gentilis ipse credidit, & per similem fidem & religionem exemplar fuit ijs, quomodo fidei tali conuenienter viuentes ipsi possent Dei gratiam acquirere: nam & his credentibus, & fidem Abrahæ sectantibus non minus Deus Messiam filium, quam Iudæis promisit, imo fusè contendit ad Galatas Apostolus, eos potius in veris Israëlitis, & filijs Abrahæ numerari, qui licet orti sint è Gentibus, fidem Abrahæ tamen sectantur, quam Iudæos eiusdem posteros, qui Messiæ fidem abiecerunt. Segregatis iam posteris Abrahæ, cum Isaaco & Iacobo, frequenter etiam Deus Messiam promisisset, Deo, placuit populo speciatim electo certas leges ferre, præscribere ceremonias, imperare sacrificia, quibus primo reli-

Abrahamo promissus est Messias

& imperata circumcisio.

Ro. 4.

Pater fuit fidelium tam Iudæorum, quam Gentilium.

Iudæis datæ certæ leges, ceremoniæ.

giosius ad Messiæ aduentum præpararetur, deinde clarius omnia contemplaretur in typo expressa bona, quæ Deus in aduentu Messiæ mundo erat donaturus, quo maius eius desiderium accenderetur, & exspectatio vehementior excitaretur. Hac de causa populum hunc Deus tantis prodigijs eduxit ex Aegyptiaca seruitute, transtulitque in terram promisslionis vberrimam & fertilissimã, vt tot Deo beneficijs obligatus, arctius complecteretur omnes ceremonias, licet difficillimas, quibus Messiæ venturi merita designabantur. Reuocat autem Apostolus potiora Iudæis collata dona ad hæc octo capita: *Qui sunt Israëlitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum Patres, ex quibus est Christus secundum carnem.* Eadem verbo complectitur capite tertio. *Quid ergo amplius Iudæo, aut quæ vtilitas circumcisionis? multum, & per omnem modum, primum quidem, quia eis credita eloquia Dei*: nam diuinis codicibus peculiaris à Deo Iudæis exhibita beneuolentia, defensio, vera religio, stata ijs mandata sacrificia, facta circa eos miracula, Patriarchæ eorum, & ex ijs nasciturus Messias continetur, nullis promissa Gentibus, ideoque Dei peculium nominantur. Finis autem & compendium totius legis veteris, erat Messias promissus Patriarchis, quem vnum sacrificia cuncta respiciebant, Sacerdotes figurabant, oracula promittebant, vt iure dixerit Apostolus * *finis enim legis est Christus*, quia *Christus*: ait S. Augustinus, *legis vmbras implens, eam terminauit & cessare fecit.* Confirmat hanc rem alibi copiosius. *Hoc mysterium vitæ æternæ iam inde ab exordio generis humani per quædam signa & Sacramenta temporibus congrua, quibus oportuit per Angelos prædicatum fuit. Deinde populus Hebræus in vnam Rempublicam, quæ hoc Sacramentum ageret, congregatus est: vbi per quosdam scientes id, quod ex aduentu Christi vsque nunc & deinceps agitur, prænuntiaretur esse venturum. sparsa etiam post eadem gente per gentes propter testimonium Scripturarum, quibus æterna salus in Christo futura prædicta est; omnes enim non solum Prophetiæ, quæ in verbis sunt, nec tantum præcepta vitæ, quæ mores pietatemque confirmant, atque illis literis continentur; verum etiam sacra sacerdotia, tabernaculum, siue templum, altaria, sacrificia, ceremoniæ, dies festi, & quidquid aliud ad illam seruitutem pertinet, quæ Deo debetur, & Græcè propriè latria dicitur, ea præsignificauerunt, & prænunciauerunt propter æternam fidelium vitam in Christo, & impleta cernimus, & impleta credimus, & implenda confidimus.*

Octo priuilegia. Ro. 9.

& diuina scriptura.

Finis legis Iudaicæ Christus Sponsus. Ro. 10.

S. Aug. l. 2. contra aduers. legis & Prophet. c. 7.

S. Aug. l. 7. C. D. C. 32.

Ceremoniæ omnes ad eum directæ.

Quo maior est diei Epiphaniæ præstantia: cum enim lex vetus & ceremoniæ spectarint Christi diuinissimum cum Ecclesia conciliandum connubium, vt ipsa sponsa Christi testatur id eo die celebratum esse: canit enim *: *Hodie cælesti sponso iuncta est Ecclesia*: confirmant idem Patres quidam, & Gentilitati sponsæ gratulantur, cui Christus relicta synagoga voluit se maritare: nam hanc ob ingratum animum velut Agarem seruam abiecit, & illectus Magorum orientis pietate & animi demissione, cum Gentibus, vt Sarâ se copulavit, idque matrimonium esse à tota lege veteri figuratum testatur monumentum vetus Sinense ab octingentis annis adornatum his verbis. *Tunc vna de personis diuinis SS. Trinitatis dicta Messias, restringendo, tegendoq; maiestatem suam, & se humanæ naturæ accommodando, homo factus est, & stella magna huius felicitatis fuit annunciatrix: Reges eius claritate perspecta munera oblaturi venerunt. vt lex & prophetia 24. prophetarum adimplerentur.* Hinc est, quod synagoga similis Agar ancillæ, Ecclesia verò Christiana è Gentibus congregata par Saræ legitimæ vxori nominetur: quia Dei beneuolentia synagogæ veteri exhibita, typus fuit illius infinitæ caritatis & misericordiæ, qua Christus sibi Gentium Ecclesiam maritauit.

die Epiphaniæ celebratũ Christi cũ Ecclesia matrimonium, Iudæis repudiatis.

Habemus in hoc, quod Dei iudicia suspiciamus & reuereamur, quando tot sibi nominibus deuinctam synagogam postea repudiauit, & ita quidem abiecit, vt nulla videatur orbe toto natio modo comtemtibilior, nulla ad Legem CHRISTI suscipiendam sub sole minus idonea, ne quis glorietur: si enim peculium Deus suum, & filium Israël primogenitum sic spreuit, non parcet alijs, quos infinita motus clementiâ suâ sibi aggregauit, nisi studeant legem Christi, quam ore profitentur, pariter moribus exprimere. Gentiles verò

translatâ ad Gentes eorum gloriâ.

rò decet ſæpius ingens illud beneficium,ſanctorum Regum virtute partum,grata animi memoria reuoluere, dum nuptias filij Dei,Iudæis oblatas, ad Gentes feliciter tranſtulerunt; ius primogeniti, vt Iacob ab Eſau, ſic ipſi Iudæis debitum ſuis à Chriſto donis ſunt nundinati; ſicque arcam Dei, & filium eius Chriſtum gloriam Iſraëlis ſibi vindicarunt. Id in typo geſtum, cum Heli comperiſſet, dolore nimio corruit exanimatus: nam vt ait ei nuncius, *& arca Dei capta eſt: cumq; ille nominaſſet arcam Dei,cecidit de ſella retrorſum,iuxta oſtium,& fractis ceruicibus mortuus eſt.* Corruit eodem fato nurus eius, quæ nec potuit, licet nato ſibi filio, doloris magnitudinem lenire; neque defleuit mortem ſoceri,neque viri ſui Phinees. ſed quod ipſos, ſi loqui potuiſſent, vnum defleuiſſe oportuit, tranſlatam ab Iſraële gloriam & arcam Domini,ſic enim ſcriptura ait: *In ipſo autem momento mortis eius dixerunt ei, quæ ſtabant circa eam: Ne timeas, quia filium peperiſti, quæ non reſpondit ei, neque animaduertit, & vocauit puerum Ichabod dicens: translata eſt gloria de Iſraël,quia capta eſt arca Dei, & pro ſocero ſuo, & pro viro ſuo, & ait: translata eſt gloria ab Iſraël, eo quòd capta eſſet arca Dei.*

typus eius in morte Heli fuit. 1.*Reg.*4.18. captâ arcâ à Philiſtæis. v. 20.

Quanto maior Heli & nurui eius ac Iudæis dolor fuit,non iam in typo, ſed verè & reipſâ tranſlatâ a Iudæis gloriâ Domini ad Gentes, tanto debet fidelibus è Gentilibus ortis accedere maior lætitia, gloriâ filij Dei, eiuſque regno nobis acquiſito Regum trium incredibili felicitate: cautè tamen nobis eſt prouidendum, ne degeneres à maiorum virtute gloriam partam amittamus. id ne fiat contemplemur animum ingratum Iudæorum, quo ſe indignos connubio Meſſiæ reddiderunt,vt excidere mererentur promiſſa hereditate.

gaudendum ideo Gentilibus

CAPVT X.

Matrimonium Chriſti,reiectis ob impietatem Iudæis, die Epiphaniæ coram tribus Regibus cum Eccleſia publicatur & confirmatur, translato ad eos Chriſti Sacerdotio.

ADERAT *deſiderium collium æternorum*, ille promiſſus Patriarchis, deſideratus a Regibus,à Iudæis & Gentibus tot ſeculis exſpectatus Dei filius Chriſtus Ieſus: cum enim *venit plenitudo temporum* a patre præfinita,*miſit Deus filium ſuum factum ex muliere factum ſub lege, vt eos,qui ſub lege erant, redimeret,vt adoptionem filiorum reciperemus.* Ambiebat is nuptias, & arctiſſimum neceſſitudinis vinculũ cum humana natura, vt eam inter compotes mentis & intelligentiæ viliſſimam ad diuinam eueheret maieſtatem, ſubiectis eidem Angelis. Vt primum enim Gabriel legatus conſenſum expreſſit Sanctiſſimæ Virginis Mariæ, Sacroſancta Trinitas è puriſſimo eius ſanguine corpus Dei filio lineamentis omnibus perfectiſſimũ procreauit,eidem infudit animum ratione præditum, & beatitudine fruentem, vtrumq; verbo copulauit,vt eſſet eadem hominis & Dei perſona,nec peccato obnoxia,ſed aptiſſima, quæ peccata hominum expiaret: ideo enim Pater filium nobis impertiuit,vt piè ponderat S.Baſilius Archiepiſcopus Seleuciæ: *Etſi verò*, ait, *eiuſmodi hoc eſt,vſq; adeo ſcelerati & deplorati noſtra ſponte euaſiſſemus, Dominus tamen fugitiuos non eſt auerſatus,verùm commiſerationum ſuarũ recordatus, ad cumulatiores clementiæ & benignitatis excellentiam permotus eſt; ſcriptum exſtat enim, vbi abundauit delictum,ibi ſuperabundauit gratia: vt ille enim, qui natura ſua impatibilis eſt animaduertit nos prorſus deploratos,omnequé præſidium, quod ex præclaris operibus peti ſolitum eſt,abeſſe, imò verò, certum propter praua opera exitium adeſſe, totumq; quod reliquũ erat talis modi eſſe,quod omnes redigere in nihilum poſſet,quadam mox ſympathiâ,ſi ita tamen loqui fas eſt,tractus,iram,quam iuſtè promeriti eramus, conuertit in amorẽ,quo prorſus indigni eramus.Itaque ad deprauatã imaginem mittit imaginis autorem,quo benignitatis ſuæ coloribus illam reformet.Eapropter,qui in forma*

*Gen.*49. 16. *Gal* 4. Verbum aſſumit corpus humanum.

vt hominum peccata expiet. *S. Baſil.* orat.de verbi incarnat. miſericordiâ permotus.

Dei erat, serui formam suscepit, quo peccati seruos hac ratione in pristinam dignitatem & libertatem restituat, cælestique Patri eiusmodi filios exhibeat, qui ad sui ipsius formam denuo sint instaurati: quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem
Ioann. 1. filios Dei fieri, *Ioan. 1. Cùm ergo vellet imaginem suam in integrum restituere, nostraque carni immortalitatem impertire, ipsemet carne se induit, cognatum scilicet per cognatum sanaturus, fitque homo omnibus numeris absolutus, quo eum integræ sanitati reddat, quem olim creauerat. Nam cùm generis nostri primitiæ propter peccatum condemnationi obnoxiæ tenerentur, alteris vsus est primitijs, talibus nimirum, quibus peccati omnino expertes essent, & omnem iustitiæ rationem explere possent, per quas proinde totum corpus suo conformaretur capiti, conformauit se rursum hominibus, vt quemadmodum omnes in Adamo mortem contraxeramus, ita omnes in ipso vitam*
abyssus diuinæ bonitatis *consequeremur*. Hactenus Basilius: sed ô diuinæ bonitatis abyssum! quæ vt vilissimam hominis naturam ad summa posset extollere, supremum cœli monarcham ad ima prius inclinauit: ei miserrimam & calamitosissimam induit & maritauit humanitatem, vt Deus cum ea extremas ærumnas participaret, vicissim ipse sponsam suam abiectissimam cœlis inferret, supra cœlestes choros in throno diuinæ ma-
se Deus ad ima deijcit. iestatis collocandam: vt verò maior eluceret Dei clementia, populum sibi desponsdit Gentilium inimicum, & opis cœlestis egentiorem, ne suis id meritis, sed diuinæ
Orat. de Christi nat. tribueret largitati. *Ideo*, ait Sophronius, *Cùm diues esset, vnaque cum regno imperium in omnes obtineret, quo nos* (Gentiles) *qui pauperrimi eramus, immortales illius opes consequeremur, in nostram mendicitatem vltro se dimisit: cùm increatus, imo creator,*
vt homines euehat addiuinitatem *vniuersæq; naturæ conditor esset, quo nos in increatæ naturæ suæ consortium eueheret, inter creaturas censeri voluit; cùm omnis materiæ, corporeæque concretionis exsors degeret, quo nos caducis illis fluxisque corporibus & carnibus superiores efficeret, nostraque corpora vestiret in corruptione, & carnem nostram donaret immortalitate, caro & corpus fieri induxit in animum. An non cùm secundum diuinitatem nullis limitibus circumscriberetur, quo ad immensum regnum suum nobis aditum patefaceret, carnem mole definitam sibi adsciuit? annon cùm ab omni peccato vacuus, sanctusq; & per omnia im-*
1. Pet. 2. *pollutus esset* (peccatum enim non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius) *nostri causa peccatoribus est adnumeratus, in peccatricis carnis similitudinem in lucem fusus est? Qui enim peccatum ignorabat, eum Pater, in quem nullum peccatum cadit*, propter nos
Ro. 8. peccatum fecit, *vt carni ab omni peccato immuni peccati condemnationem euacuaret, nosq; peccatores à contractu peccatorum sordibus expiaret. Ipse cum liber esset filius & naturalis, Domini polleret potestate, quo nos dono libertatis ornatos Deo Patri quasi filios offerret, inter seruos censeri sustinuit. per ipsum enim id consecuti sumus, vt altissimi filij nominemur & simus. Interim illud adoptionis donum non naturâ, sed gratiâ nacti sumus* nos præsertim è Gentilibus orti, quibus peculiari nexu statuerat se deuin-
Psal. 18. cire; nam adhuc virgineis inclusus visceribus *exsultabat vt gigas ad currendam*
fit Infans *viam suam*. vt patibilem & mortalem indutus hominem cum hominibus ageret, eos doceret, & morte sua vindicaret a dæmonis potestate.

Agge. 2. Venit tandem *desideratus* ille *cunctis Gentibus*: *cum enim medium silentium te-*
Sap. 18. *nerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus de cœlo à regalibus sedibus* prosiliuit. *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & fa-*
Isa. 9. *ctus est principatus super humerum eius*. Inuitat hic Gentiles omnes ad gaudium
Psal. 46. Psal. 45. S. Cyrillus: *Omnes Gentes plaudite manibus, omnes fines terræ venite, & videte opera*
Psal. 150. *Dei, omnis spiritus laudet Dominum, omnis terra adoret, omnis lingua canat, & psal-*
Psal. 71. S. Cyril. de purificat. *lat, & gloriosè prædicet puerum recens quidem natum, Deum autem æternum, puerum paruum, sed antiquum dierum; puerum lactentem, sed effectorem seculorum. Infantem cerno, sed Deum agnosco; idem enim infans & vbera sugit, & mundum vniuersum parat; idem vagit in cunis, & mundo visam gaudiumq; impertit: idem fascijs inuoluitur, & me ex peccatorum vinculis eximit; idem carnem verè indutus matris vlnis continetur, neque à Patris tamen sinu vsquam recedit: hoc est idem verus perfectusq;*
abijcitur à Iudæis *homo est in terris, & verus rursum perfectusque Deus est in cœlis*. Sed heu ingrata Iudæa Dominum hunc suum nec domo recipit, sed impiè reijcit; conditor mundi *in*
Ioan. 1. *mundum venit, & mundus eum non cognouit, in propria venit, & sui eum non recepe-*
Isaiæ. 1. 3. *runt. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, Israël autem non cognouit*

gnouit me, queritur Dominus. Ingrata Bethlehem Cyrillum audi, quis ille sit, quem *L. cit.*
ad stabulum amandas, indicantem: *Hic est Deus, qui ex Deo, & apud Deum esse* Deus ipse
dignoscitur: hic est fons vitæ, & vita è patre velut è fonte procedens: hic est flumius
Dei, qui ex diuina abysso ita dimanat, vt tamen nunquam ab ea recedat: hic paternæ
bonitatis æternæq; beatitudinis thesaurus est: hic est aqua viua, quæ mundo dat vitam:
hic est radius increatus, qui ex patre luminum veluti à Sole progignitur, neque vllo ta-
men tempore ab illo diuellitur: hic est eius verbum, qui omnia solo verbo, cum antea
non essent, ex nihilo produxit. Si Cyrillum Iudæa audire renuis, Moysi crede sic ex-
probranti: *Gens absque consilio est, sine prudentia, vtinam saperent & intelligerent,* *Deut. 32.*
ac nouissima prouiderent. Generatio praua atque peruersa: haccine reddis Domino po-
pule stulte & insipiens? nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit & crea-
uit te? Deum, qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui. Prophetam *Deut. 18.*
de gente tua, & de fratribus tuis. sicut me suscitauit tibi Dominus Deus tuus, ipsum
audias. Sed obsurduit ad ista rebellis natio: ideo luget Deus Iudææ cecitatem: *Ob-* *Ieremiæ 2.*
stupescite cæli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus: duo e-
nim mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi ci-
sternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Arguet te malitia tua, & auersio ideo Iustâ
tua increpabit te. Scito & vide, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum Deũ indigna-
tuum. nam *vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est, quia prouocauerunt eum* tione
filij sui & filiæ; & ait: abscondam faciem meam ab eis: generatio enim peruersa est, & *Deut. 32.* repudiat
infideles filij: ipsi me prouocauerunt in eo, qui non est populus, & in gente stulta irri- Iudæos
tabo eos. Noluit Iudæa benedictionem, & elongabitur ab ea. Exsultabit solitudo, & & Gentiles
florebit quasi lilium, *multi enim ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum* eligit *Ps. 108.*
Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum, filij autem regni eijcientur in tenebras *Isa. 35.*
exteriores. *Mat. 8.*

Omnes Gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exsultationis. Quoniam Do- aduolant tres Reges
minus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram, elegit nobis hereditatem *Psal. 46.*
suam. Psallite Deo nostro, psallite, psallite (CHRISTO) *Regi nostro psallite. Quoniam Rex* *I. an. 1.*
omnis terræ Deus, regnabit Deus super Gentes. Principes populorum (Tres illi Reges) nos in sponsas ad-
congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam Dij fortes terræ vehementer eleuati sunt, optat
quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in *Psal.* Si
eum. iis ipse ait: *Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes. Laudate* igitur *omnes gentes* *Psal. 116.*
Dominum, laudate eum omnes populi: quoniam confirmata est super nos misericordia e-
ius, & veritas eius manet in æternum. Adest enim ipse Deus, *vt sponsus procedens de* *Psal. 18.*
thalamo virginis, *à summo cælo egressio eius*, sponsam sibi deposcit Gentilitatem, ni-
gram quidem antea, nunc formosam, & agni sanguine dealbatam, cuius specie ca- *Ps. 44.*
ptus, ait ipse *speciosus præ filijs hominum: hanc amaui & exquisiui à iuuentute mea,* *Sap. 8.*
& quæsiui sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius. Veni de Li-
bano (infidelitatis) *sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis, de capite Amana, de* *Cant. 48.*
vertice Sanir & Hermon.

Tres inuitat diuersis è regionibus Gentium sponsas, vt omne genus mortalium
à tribus Noë filijs orbe toto dissemi natum significet; vocat velut sponsas ad coro-
nam, vt fidei gratiæque primitias inter Gentes nanciscantur. Aduolant velocissimè
duce sidere, quasi cœlesti veredario, vt præripiant Israelis benedictionem, & here-
ditatem Abrahæ, quam infideles & ingrati Iudæi respuunt, adeant: ipsa quæ sponsa iungit se
meretur esse sponso festiuum canit epithalamium Ecclesia. *Hodie cælesti sponso iun-* matrimo-
cta est Ecclesia, currunt cum muneribus Magi ad regales nuptias. S. Eucherius idem nio *S. Eucher.*
celebrat. *Tanquam sponsus de thalamo suo descendit* (Christus) *ad terras Eccle-* *hom. 7 de*
siæ ex Gentibus congregandæ suscepta incarnatione iungendus, arrhas & do- *Epiph.*
tem dedit. fusius explicat eius connubij promissionem & initi rationem Innocentius *Innoc.* *Hom. de*
III. Pontifex: *Sacrosanctum, ait, coniugium, quod inter Christum & Ecclesiam fuerat* *Epiph.*
Patriarchæ Abrahæ promissum, deinde Dauid Regi iuratum, dein matri Mariæ comple- promissum id fuerat
tum, hodie est consummatum, confirmatum & declaratum. Consummatum in adoratione Patriarchis
Magorum: confirmatum in Baptismo Iordanis: declaratum in miraculo vini. Olim
Deus Abrahæ Patriarchæ promisit, quod in semine suo benedicerentur omnes Gentes &
Dauid Regi iurauit, quod de fructu ventris ipsius poneret super sedem suam: sed quod

 pro-

promiserat & iurauerat, Maria matri compleuit, quoniam in sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo: Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis: illud enim coniugium hodie legitur consummatum, quando Gentiles in adoratione Magorum coniunxerunt se Christo per fidem. Quoniam ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est, qui natus est Rex Iudaeorum? Hodie legitur confirmatum: quoniam vox Patris ab ipso in Iordanis Baptismo audita est super Christum: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Hodie legitur declaratum, quando Christus in nuptijs aquam conuertit in vinum; quoniam hoc fecit initium Iesus signorum in Cana Galilaea, vt manifestaret gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Mandarat Deus pater filio mundum ingredienti, quod olim praeceperat Oseae in typo: *sume tibi vxorem fornicariam, & fac tibi filias fornicationum. Meretrix ista*, ait S. Ambrosius, *typus Ecclesiae est, aliquando in Gentibus constituta, idolorum cultibus vitiata, quam vana superstitionis stupra polluerunt, quam falsorum Deorum adulteram fecerat multitudo, lasciuosque & turpes incompositis motibus saltus nemorum & locorum inculta lustrabat, dedita luxuria, pompa Gentium mancipata. Hanc posteaquam Dominus noster Iesus Christus puro Baptismatis fonte perfudit, ablutionem criminis accepit, & nomina.* cum S. Ambrosio facit S. Augustinus, Prosper, & Apostolus ipse Rom. 9. Typus alter eius rei Moyses vxorem duxit Aethiopissam Num. 12. *contra quam*, ait S. Hieron. *Aaron & Maria carnale sacerdotium Iudaeorum, & prophetia, litera seruiens, mussitant, & offendunt Deum, quae dicit in Cantico Canticorum: fusca sum, sed formosa filia Ierusalem.* Pulchrè S. Bernardus ad gratias ideo Deo referendas nos inuitat. *Sponsa nos ipsi sumus, & omnes simul vna sponsa, & animae singulorum quasi singulae sponsae: multum hac sponsa sponso suo inferior genere, inferior specie, inferior dignitate: attamen propter Aethiopissam illam de longinquo filius aeterni Regis aduenit, & vt sibi desponsaret illam, etiam mori pro ea non timuit. Moyses quidem Aethiopissam duxit vxorem, sed non potuit Aethiopissae mutare colorem: Christus verò quam adamauit ignobilem ac faedam, gloriosam sibi exhibuit Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam. Murmures Aaron, murmures & Maria, non noua, sed vetus: non mater Domini, sed soror Moysi: non nostra inquam Maria, illa enim solicita est, si quid forte desit in nuptijs: vos autem vt dignum est, murmurantibus sacerdotibus, murmurante synagoga, toto affectu in gratiarum actione versamini; Vnde enim tibi ô humana anima, vnde tibi hoc? vnde tibi tam inaestimabilis gloria, vt eius sponsa merearis esse, in quem desiderant Angeli prospicere? Vnde tibi hoc, vt ille sit sponsus tuus, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur? ad cuius nutum vniuersa mutantur? Quid retribues Domino pro omnibus, quae retribuit tibi? vt sis socia mensae, socia regni, socia denique thalami, vt introducat te Rex in cubiculum suum? Vide iam quid de Deo tuo sentias, vide quantum de Deo praesumas: vide quibus brachijs vicaria caritatis redamandus & amplectendus sit, qui tanti te aestimauit, imo qui tanti te fecit, de latere enim suo te reformauit, propter te à Deo patre exiuit, & matrem synagogam reliquit, vt adhaerens ei vnus cum eo spiritus efficiaris.* Quam felici tres Reges legatione Gentium omnium functi, promissum & iuratum certa conditione matrimonium ad se traduxerunt? *iurauit Dominus Dauid veritatem: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam: si custodierint filij tui testamentum, & testimonia mea, quae docebo eos;* Sed pactis & conuentis non seruatis, rupit Pater sancita sponsalia, nouas & aeternas pactiones cum tribus Regibus inijt teste Osea, *Propter quod ego lactabo eum* (missâ stellâ) *& ducam in solitudinem* (in stabulum) *& loquar ei ad cor, & dormire eos faciam fiducialiter, & sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia, & in miserationibus, & sponsabo te mihi in fide, & miserebor eius, quae fuit absque misericordia, & dicam non populo meo, populus meus es tu: & ipse dicet: Dominus meus es tu:* Iubet ideo Apostolus Gentiles exsultare. *Laetare, ait, sterilis, quae non paris, erumpe & clama, quae non parturis, quia multi filij desertae magis, quam quae habet virum.* Haec ita SS. Chrysostomus & Hieronymus interpretantur *Sterilis & deserta erat Gentium Ecclesia, quae sine viro Christo, sine vllo sponsi sermonis alloquio diu iacuit in deserto: contra verò Synagoga virum habebat, sed tamen, si cum Ecclesia Gentium conferatur sterilis quodammodo fuit.* Ita Samson ille fortissimus Israëlitarum diuino con-

Marginalia: contrahitur cum Gentibus. — confirmatur a patre. — idem mandarat filio. — Oseae 1. — S. Amb. l. de Salom. c. 5. — figura eius Oseo — S. Aug. l. 12. contra Faustum c. 89. — Prosper lib. 2. de praed. & promiss. c. 15. p. 2. — Ro. 9 — & Moyses Aethiopissae iunctus — S. Bern. ser. 2. de mutat. aquae in vinum. — eam Christus dealbauit sanguine suo. — sibi copulauit. — ideo gratiae referendae Deo — & ss. Regibus. — Oseae 1. — per quos obtentum perpetuum connubium cum Christo. — Gal. 4. — Iudic. 14.

consilio ducit Philistæam, & Assuerus Rex abiecta Vasthi gentis suæ, peregrinam Estherem sibi iungit fœdere nuptiali. Nam die septimo cum esset Rex exhilaratus, & post nimiam potationem incaluisset mero, * *præcepit septem eunuchis, qui in conspectu eius ministrabant, vt introducerent reginam Vasthi coram Rege, posito super caput eius diademate, vt ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde, quæ renuit, & ad Regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, venire contempsit, vnde iratus Rex & nimio furore succensus, interrogauit Sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges ac iura maiorum, cui sententiæ Vasthi subiaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, facere noluisset. Responditq; Manucham audiente Rege, atque Principibus: si tibi placet Rex, egrediatur edictum à facie tua, vt nequaquam vltra Vasthi ingrediatur ad Regem, sed regnum illius altera, quæ melior est illâ, accipiat.* Venerat promissus Iudæis Messias accipere regnum: misit Angelum ad pastores tres & per hos ad Iudæam, vt Angeli referrent Euangelia, misit & tres Orientis Reges: sed ad horum septem legatorum voces obsurduerunt. *Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ & non feci ei? an non, quod exspectaui, vt faceret vuas, & fecit labruscas? & nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ: auferam sepem eius & erit in direptionem; diruam maceriam eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam, & non putabitur, & non fodietur, & adscendent vepres, & spinæ, & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.* Aliam sibi quærit consortem regni Christus, quam Esther adumbrauit: *Esther*, ait scriptura, *inter ceteras puellas ei tradita est, quæ placuit Regi, & inuenit gratiam in conspectu illius, & adamauit eam Rex plus quam omnes mulieres, habuit gratiam & misericordiam coram ipso, super omnes mulieres, & posuit diadema regni, in capite eius, fecitq; eam regnare in loco Vasthi, & iussit conuiuium præparari permagnificum cunctis Principibus, pro coniunctione & nuptijs Esther, & dedit requiem vniuersis prouincijs, & dona largitus est iuxta magnificentiam principalem.* Hæc dies quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea. Miratur eam Gentium electionem Apostolus tam ex perfidia Iudæorum. *Illorum delicto salus est Gentibus: delictum illorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio illorum diuitiæ Gentium, amissio eorum reconciliatio est mundi. Dices, ergo fracti sunt rami, vt ego inserar. Bene propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time: si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat.* Scitum est illud Philosophorum *vnius generatio est alterius corruptio*, & contra, generatur ignis, corrumpitur lignum: similem Deus legem statuit, vt si quidam iusti peccatis auctis indigni cœlo reprobentur: alij sufficiantur reducti in viam virtutis, qui prioribus paratam cœlestem gloriam, sed spretam nanciscantur. Ita Sauli reprobo subrogatur Dauid melior. Iudæ proditori Matthias Apostolus: monet ideo Christus: *Ecce venio cito, tene, quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* Id S. Thomas hoc laudato dicto docet: ac S. Gregorius, Haymo, Beda, Primasius, Rupertus, Lyranus, Ribera, Pererius, Alcazar. Ideo Theologi multi concipiunt ratione prius in Dei prouidentia definitionem certi numeri beatorum, quam hic vel ille Beatis accenseatur, sicut sapiens architectus ex magnitudine structuræ supputat ante numerum lapidum necessariorum, quam hunc vel illum eligat: & electum antea lapidem, quia rumpitur, vel alio modo redditur inhabilis ad ædificium, non ante reijcit, quam alium suffecerit, aptaritque priori loco, ne quod vitium, deformitas vel inæqualitas oriatur; sic cœlestis ciuitatis ædificator Deus ab initio certum ciuium præfiniuit prius numerum, quam hunc vel illum aggregarit; tum verò quoties aliquem suo vitio contingit corrumpi, nouum sufficit, vt rata maneat & certa multitudo. Cum igitur pridie Epiphaniæ Iudæi ab exteris & alienigenis Regibus ad visendum, salutandum & recipiendum Messiam inuitati potius inirent cum Herode consilia de eo perimendo, iuriq́ue suo cederent, Gentium illi Reges veri legitimiq́ue heredes Abrahamiticæ fidei, possessionem Ecclesiæ Dei, ius regni cœlestis, & noui sacerdotij adierunt. Hinc istæ Dei querelæ de iniuria. *Israël noluit intelligere, vt bene ageret. Filios enutriui, ipsi autem spreuerunt me. Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contemnit me domus Israël. Vos ergo Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram: seruite*

Esther 1.
repudiatā Vasthi & synagogā veteri.
Obsuperbiam inobedientiam.
Isaiæ 5.
Esther 2.
& coronatā Esthere alienigenā seu Gentilitate.
Rom. 11.
Ob Iudæorum repudiationem electi Gentiles.
sic Sauli sufficitur David. Iudæ S. Matthias.
Apoc. 3.
S. Thomas 1. p. q. 23. a. 6. ad 1.
S. Greg. 25. Mor. c. 9. 10.
Haymo
Beda
Primasius
Rupertus
Lyranus
Ribera
Pererius
Alcazar
vt Gentiles subrogati Iudæis.
Psal. 35.
Isa. 1.
Ier. 3.
Psal. 2.

S. Chrysost. ho. 3. in Matt. *seruite Domino in timore, & exsultate ei cum tremore.* *Confundatur*, ait Chrysostomus, * *natio Iudaeorum cernens ad credendum in Christum Magos ac barbaros praeuenire, ne post illos quidem venire sustinens. Etenim quae tunc facta sunt futurorum expressere figuram: ab ipso siquidem dominici aduentus principio declaratum est, quoniam populum illum fides Gentilium praeueniret. Figura erat id, quod tunc accidit, & quaedam praedicatio futurorum: erat quippe consequens, prius ad fidem Iudaeos potius accedere: quoniam verò sponte sibi oblatum beneficium respuerunt, in contrarium versa res est; veruntamen nec ad paruulum adorandum Magi, priusquam Iudaei, accedere debuerunt, nimia siquidem eos arguunt timiditatis, quod iuxta ipsum Dominus ortus sedentes locum, post tot regionum emensa spatia praeueniunt, & hi, qui nihil prorsus de Christo audierant, praecurrunt eos, quos ad eum suscipiendum tot Prophetarum vaticinia concitabant: quia igitur domestica illa praeclaraq; bona ignota sunt, mirum non est, à Persis illa esse praerepta, quod certè & dicit Paulus Act. 13. vobis quidem oportebat primùm annunciari verbum Dei, sed quia vos indignos iudicastis, ecce conuertimur ad Gentes.* Illustrat hanc eandem repudiatis Iudaeis electionem Gentium

S. Hieronymus. figura electionis Gentiliũ. S. Hieron. his figuris: *Primogenitus fuit Cain, sed Abel electus: primogenitus Ismael, sed Isaac hereditatem accepit: primogenitus Esau, sed Iacob benedictionem praeripuit: primogenitus Manasses, sed Ephraim dextera Iacob commutat, à prius fuit benedictus. Quapropter satagite fratres, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.*

Itaque sicut posteri Iudaeorum ob perfidiam & impietatem parentum aetate Christi viuentium sunt à Deo repudiati, quod horum delictum merebatur: ita

ex congruo meritò Regum. meritò trium Regum progenies è Gentibus orta coelestem creuit hereditatem, vt ijs plurimum debeant orbis totius nationes, qui ostium fidei cunctis reserarunt, & regale sacerdotium ad Gentes transtulerunt. ideo Christo, cui tres illi se Reges

Apoc. 1. subdiderunt, conuenit iam illud Apocalypsis: *Princeps Regum terrae, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes, Deo & Patri suo, ipsi gloria & imperium in secula seculorum.*

CAPVT. XI.

Tres Reges ad id à Deo Patre attracti, ducti à Spiritu S. & à Sapientia corporata velut magistra speciatim eruditi.

Ter Christus declaratus à SS. Trinitate est.

TRIBVS Pater coelestis vicibus filij mortalis gloriam & nominis celebritatem orbi patefecit: principio die Epiphaniae, rursum in Baptismo, tertio in monte Thabor: posteriores vtrasque festiuitates Spiritus Sancti praesentia vel columbina, vel nubis inumbrantis specie, voxque Patris è nube detonantis illustrauit: *Hic est filius meus*

Mat. 3. & 17. *dilectus, in quo mihi bene complacui*: nec dubium esse potest, quin

praecipue die Epiphaniae. primam, quae traxit ab apparitione nomen, Theophaniam scilicet vel Epiphaniam, SS. Trinitatis praesentia cohonestarit. Aderat iam hominibus spectatilis Dei filius à

psal. 39. Patre missus ad eos, dicens: *In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam: ecce venio, Deus meus volui.* Iure petebat legationis tantae coelestem declarationem. *Pater clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te*: cui Pater: *& clarificaui,*

Io. 17. 1. Jo. 12. 28. Isa. 49. 6. psal. 2. *& iterum clarificabo.* Clarificarat ipso natalis puncto, internuncio Gabriele, cunabula filij Pastoribus indicante. *Sed parum est mihi Fili, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & faeces Israël conuertendas. Postula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrae.* Postulauit infantulus, Gentium salutis auidus, lacrymis, & fuso, circumciso corpore sanguine, quo nigriores Ae-

Isa. 49. 6. 7. thiope animos scelerum fuligine liberaret. *Ecce ait Pater * dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terrae; Reges videbunt, & consurgent Prin-*

v. 22. v. 23. *cipes, & adorabunt propter Dominum. Leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum, & erunt Reges nutritij tui, & reginae nutrices tuae,*

vultu

vultu in terram dimisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Pater creauit nouam stellam.

Nouo post [illegible] conditum thaumate sidus cœleste Pater procreat, quod Reges Orient[illegible] mam deduceret ad filij natales in metropoli publicandos. Debetur sing[illegible] modo talis procreatio Patris omnipotentiæ: sicut & efficax Regum ad filium [illegible] tatio teste Christo: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* traxit eos Pater cœlesti lingua: *cœli enim enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum: dies diei eructat verbum*, & stella sole pulchrior Regibus: per hanc vt linguam *intonuit de cœlo Dominus, & altissimus dedit vocem suam. Illi* ait S. Augustinus *Magi erant primitiæ Gentium, nos populi Gentium nobis hæc nunciauit lingua Apostolorum, stella illis, tanquam lingua cœlorum: & nobis ijdem tanquam alij cœli enarrauerunt gloriam Dei: cur enim non agnoscamus eos cœlos qui facti sunt sedes Dei? per hos enim cœlos ille fabricator & habitator cœlorum intonuit, quo tonitruo mundus tremuit, & ecce iam credit.* Linguam hanc formauit ipse Deus Pater: de quo Baruch ait: *Qui emittit lumen, & vadit, & vocauit illud, & obedit ei in tremore. Stellæ autem dederunt lumen in custodijs suis, & lætatæ sunt, & vocatæ sunt, & dixerunt: adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit eas.* Sed cur illuxit solis tribus Regibus, ijsque locuta persuasit efficienter filium adorandum? cur non alijs & vicinioribus? *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius!* eas Baruch ita persequitur. *Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus, & quis inuenit locum eius, & quis intrauit in thesauros eius? Vbi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terram? qui in auibus cæli illudunt, qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant & soliciti sunt, nec est inuentio operum illorum? exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alij eorum loco surrexerunt. Iuuenes viderunt lumen, & habitauerunt super terram, viam autem disciplinæ ignorauerunt, neque intellexerunt semitas eius, neque filij eorum susceperunt eam, a facie eorum longe facta est, non est audita in terra Chanaan, neque visa in Theman. Filij quoque Agar, qui exquirunt prudentiam, quæ de terra est, negotiatores terræ, & Theman & fabulatores, & exquisitores prudentiæ, & intelligentiæ, viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas eius! O Israël quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius! magnus est, & non habet finem, excelsus, & immensus. Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt statura magna scientes bellum. Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ inuenerunt, propterea perierunt, & quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam. Quis adscendit in cælum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus? quis transfretauit mare & inuenit illam, & attulit illam super aurum electum? non est qui possit scire vias eius, neque qui exquirat semitas eius: sed qui scit vniuersa nouit eam, & adinuenit eam prudentia sua. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo: post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Elegerat Deus Iacobi posteros, quibus diuinam sapientiam traderet: sed hi cum eam abijcerent, verum elegit, Israëlem, semen diuinum, tres Reges, [illegible] solis hunc thesaurum reserauit, eos potenti virtute attraxit, stella vehit cœ[illegible] erudit, eductus è finibus patrijs, in remotissimas deduxit regiones, Spiritus S. eos dirigit [illegible] [illegible] os, ad cœlestem sapientiam ijs inculcandam.

Marginalia: ea fuit lingua cœlestis; Iob. 44.; S. Aug. ibi; psal. 18.; psal. 28.; psal. 17.; Baruch. 3.; Solis locuta Regibus; Ro. 11.; Baruch. 4.; mira eorum electio.

Accessit a Spiritu S. facta mentis illustratio, vehemensque voluntatis impulsio, qua sic permouit adspectu sideris perculsos, vt ductum eius continuo sequerentur, nec vllis periculis occurrentibus, molestijs, vel defatigatione corporis se sinerent ab instituto dimoueri. Ideo rectè S. Leo exclamat: *ô perfectæ scientiæ mirabilem fidem! quam non terrena sapientia erudiuit, sed Spiritus S. instituit, vnde enim ij viri eum proficiscerentur de patria, qui nondum viderant Iesum, nec aliquo contuitus, quid eum tam ordinatè venerarentur, aduerterunt hanc deferendorũ munerum [illegible] rationem? nisi quia præter ipsam stellæ speciem, quæ corporeum incitauit obtutum, fulgentior veritatis radius, eorum corda perdocuit.* Hoc Magistro, prophetico afflati spiritu, futuram Christi mortem & anastasin præuiderunt, quam allatis

Marginalia: S. Leo ser. 4 de Epiph.; Septem donis ornatus.

laris muneribus testarentur; septem etiam donis instructi, egregium intellectus, scientiæ & sapientiæ lumen sunt adepti, quo abdita fidei Christianæ mysteria penetrarunt, vt æterna præ caducis bona sitirent, collata simul ijs est inuicta animi magnitudo, & excelsitas, qua coram Herode pericula mortemque contemnerent: præterea timoris Domini, pietatis singularis, & in Deum amoris affectio, quibus ad iter prosequendum, & ad adorandum infantulum stimulabantur: iam tum in eius publicanda diuinitate constantiores, quam Apostoli visis tot miraculis cum rediuiuum adspexissent.

adducit ad sapientiã.

Ad ipsam tandem sapientiam corporatam tot votis expetitam peruenerunt, de qua verius, quam Salomon dicere poterant * *Optauimus, & datus est nobis sensus: inuocauimus & venit in nos spiritus sapientiæ, & præposuimus illam regnis, & sedibus, & diuitias nihil esse duximus in comparatione illius, nec comparauimus illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius est arena exigua & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Super salutem & speciem dileximus illam, & proposuimus pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius: venerunt autem nobis omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætati sumus; quoniam antecedebat nos ista sapientia, & ignorabamus, quoniam horum omnium mater est, quam sine fictione didicimus, & sine inuidia communicabimus, & honestatem illius non abscondemus: infinitus enim est thesaurus hominibus, quo qui vsi, sunt participes effecti amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona commendati. Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, huic comparata inuenitur prior*; Sic Spiritus Sancti magisterio longe Salomone cupidiores sapientiæ cœlestis, ad incunabula properant, vt huic se fœdere nuptiali socient: perueniunt ad diuinam ipsius exedram, in genua prouoluti velut infantes ipsam docentem non verbis sed exemplo, plus opere quam sermone diligenter auscultant, & viam cœli, quam animi demissione, contemtu rerum caducarum, & aduersorum tolerantia demonstrat infantulus, eam certissimam & vnicam agnoscunt, & sequendam statuunt. v m huius doctrinæ sic S. Bernardus declarat. * *Quæ necessitas fuit, vt sic exinaniret se, sic abbreuiaret se Dominus maiestatis? nisi vt vos similiter faciatis? Iam clamat exemplo, quod postmodum docturus est verbo: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, vt verax inueniatur, qui dicit. Cœpit Iesus facere & docere. Obsecro igitur, & plurimum rogo, ne patiamini sine causa tam pretiosum exemplum exhibitum esse, sed conformamini illi, & renouamini spiritu mentis vestræ. Studete humilitati, quæ fundamentum est, custosq; virtutum: sectamini eam, quæ sola potest saluare animas vestras: quid enim magis indignum, quid detestandum amplius, quid grauius puniendum, quam vt videns Deum cœli paruulum factum, vltra apponat homo se magnificare super terram? intolerabilis impudentia est, vt vbi se exinaniuit maiestas, infletur vermiculus & intumescat.* Ad quam vocem vel tonitruum sapientiæ Reges in terram abiecti sceptris & coronis ad pedes infantuli positis, eum vt Deum venerati, non verbis, sed opere factisque Christi doctrinam expresserunt, eamque professi tota vita sua (quam vt multi volunt supra 50. annos produxerunt) abdicatis regnis paupertatem amplexi, Euangelium Gentilibus primi Apostoli publicarunt, quod à sapientia non clamante, sed vagiente & lachrimante didicerunt. Sunt igitur hi vere à Deo dilecti, à Patre cœlesti stellæ lingua euocati, Spiritus S. afflatu ad Sapientiam corporatam adducti, ab ea fidei mysterijs instituti, primi præcones fidei Christianæ ad Gentes ablegati, quæ sola tribus Regibus tribuitur prærogatiua.

Sap. 7.

ardent eius desiderio.

appetunt connubiũ.

Christus exemplo docet eos.

S. Bern. S. 1. de Nat.

humilitatem.

prosternuntur eam Reges.

& docent Gentiles.

* *
*

CAPVT

CAPVT XII

Optimè [illegible] *sunt de Christo eiusque familia, à quibus* [illegible] *ornantur beneficijs, & gratiâ.*

R[illegible] R[illegible]es, vt supra dixi velut arteriæ, venæ neruique cor[illegible] c Gentibus constituendi, qui cum a fonte sangui[illegible] vitales & animales hausissent copiosius & purius, [illegible] in membra cetera abundè deriuarent. Felices, quibus præ [illegible] n[illegible]menti patriarchis contigit ipsum vitæ spiritualis& om[illegible]n cœlestium fontem recens scaturientem haurire, rad[illegible]strari nam vt S. Thomas & Cornelius a Lapide in 1. Petri [illegible]que Sanctorum ante vel post Christum ei fuit vicinior & [illegible]o radijs fidei & gratiæ fuit illuminatus; ideo tam A-po[illegible]eles dicuntur *primitias spiritus* accepisse. Sic ante Chri-stum [illegible] parentes Deiparæ, Zacharias & Elisabeth, Simeon, Ioan-n[illegible] & Deipara Christi fide & sanctitate remotioribus præcel-luerun[illegible] honorantur, paucis fortè exceptis, vt Abrahamo, Daui-de, [illegible] n[illegible]m quo quisque soli vicinior est, aut igni, hoc plus illustra-tur [illegible]tum Borgiæ Gandiæ Ducis, cum initæ Societatis Iesu rec[illegible] Carolo V. redderet, præteritis antiquioribus. *Si verè* [illegible] *quo ab ori*[illegible]*ine res propius abest, eo melius verum cernit, & ac-cura*[illegible]*io semper incitatior est, & vehementior similiter ad fon-tium* [illegible]*r aqua puriorque bibitur, ita pariter Euangelium & lex gratiæ tant*[illegible]*ute iuxta ac doctrina vires extulit, quanto principio suo ex-titer*[illegible].

Sancti quo Christo viciniores hoc sanctiores.

S. Thomas in 1. Pet. 1. Corn. Lapide. Ro. 8.

Borgiæ [illegible]*am. Sib.* [illegible]

S[illegible] Apostolos in ipso fontis ortu primitias spiritus ex ipso ha[illegible]bus ab [illegible]timo pene oriente eo properarint tanta [illegible] ab eodem maximis donis cumulati, velut sponsæ [illegible]am quatuor millenis annis præ Angelis, & Iudæis ex-pet[illegible]lesti gloria consortioque mentium beatarum relicto [illegible]em paratus emori. Quantus accessit diuinæ munifi-cen[illegible]usquodammodo præuenin se a Regibus illa celerita-te [illegible] ipsorum regia su[illegible]peret beneuole, quasi rerum [illegible], vt haberet oc[illegible]onem copiosius in eos diuina mu-ne[illegible]ent enim pusiones esse multo viuis profusiores, gaudent cum [illegible], d[illegible]rg[illegible]re æqualibus, & hone[illegible]re coæuos amant, regna [illegible] compensatione pro pomo vno, nisi a tutoribus ijs [illegible]tiam infantu[illegible]us nasci voluit, vt aleret & ac[illegible]enderet ho-[illegible] pura [illegible]urus quam [illegible]perare audeant. Hinc primos [illegible] aui[illegible]ne [illegible] tred[illegible]im ex[illegible]pectarat, & qui[illegible]us præ [illegible] eos molestia longinqui itineris fatigatos, continuo cœ-[illegible]s corporis&animi vigorem reciperent, &instaurarent; eo-[illegible] m[illegible]ora essent pericula superanda vt prodig[illegible]ngu[illegible]is [illegible] n[illegible]elarent de[illegible]ias: præterea cum eosdem in sponsas [illegible] ornamentis, quæ talem decerent sponsum, & infi[illegible] qu[illegible]us epithalam[illegible]um tanto ante Salomon ac[illegible]nuerat [illegible] & hoc magis eos ornabat, quia vnicè præ g[illegible]is cœlesti-[illegible] & [illegible]pectarat ardent[illegible]us in hi[illegible] igitur velut vili[illegible]ibus, & [illegible] [illegible]entia [illegible], hon[illegible]landis, misericordiæ vole-[illegible] Æth[illegible] re[illegible] qu[illegible] despicatiorem: ita do-

tres. S. Reges ex fonte primitias spiritus hauserunt.

Benefici in infantem.

pueri liberaliores viris.

Christus profusus in eos.

vt sponsos [illegible]*luss.*

vt magis declararet misericordiam.

norum d[illegible]norum pigmentis colorat, vt inde si [illegible] pulcherrima diceretur & digna fieret quæ diui[illegible] thalami [illegible] gnique [illegible] cœlestis con[illegible] part[illegible]

Ob merita eorum. Antea tamen eos de se [illegible] optime mere[illegible] tota [illegible] sua, adeoque genere humano. quod ipsi cumulate præstiterunt [illegible] dona pro matris inopia sublevanda, pro sustentando puero, pro curand[illegible] ad Ægyptiacam imminentem profectionem necessariis rebus abunde [illegible], sicque videntur vnionem hypostaticam Christi præ om[illegible] post [illegible]trem, & S. Iosephum educatorem aluisse, & conseruasse, beneque de salute totius humani generis meriti. Quare si tanti fecit seruator Magdal[illegible] [illegible]tatem, quæ co[illegible] [illegible]rum moriturum nardo pretioso perfudit, & ad vltimam [illegible] toto [illegible]rum orbe memoriam eius cele[illegible] vt [illegible] eid[illegible] con[illegible] præ reliquis dona cœlestia [illegible] Regum voluit in sacris [illegible] extare mun[illegible]entiam, tum vt eius recordatio [illegible] nunquam interiret, & posteri Gentiles haberent exemplum, quod imitarentur: tum vt ex [illegible]orum munerum [illegible] eretur [illegible] donorum & gratiarum magnitudo qui[illegible] Deus eorum libe[illegible] [illegible]itatem [illegible] superauit & hoc vberius, quo m[illegible] opportune celeriter & hi[illegible] ti[illegible]s, qua[illegible] ext[illegible] cognati[illegible] in Chr[illegible] [illegible]tutem, & humana deli[illegible]tutum habitation[illegible] pauperem & egentem t[illegible] extiterunt.

Io. 1. Nam* *in propria venit, & sui eum non receperunt. quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in eum* [illegible]nt filium Dei tituli [illegible] gen[illegible] Dauid [illegible], [illegible] contangu[illegible] & affine[illegible] Reges alienigenæ re[illegible] regni ad trecenta [illegible] milliaria [illegible]eme per mille [illegible] op[illegible] eiectum [illegible] fouen[illegible] nutrian[illegible] fu[illegible] ent eius e[illegible] [illegible]ntum [illegible] contulerunt, quan[illegible] in [illegible] Sancti[illegible] Ma[illegible] Iosepho tulit tand[illegible] & ad fugam Ægyptiacam [illegible] necessarium e[illegible] fide & cari[illegible] [illegible] a Iudæis receperunt *dedit eis potestatem filios Dei* [illegible] mogen[illegible] & [illegible] Gentium [illegible] ea [illegible] gratiarum ornamenta, quæ tanti R[illegible] nuptias sol[illegible] pietati & merito conuenirent. Suarez S. Ioseph[illegible] item inde [illegible] *Quia de nullo tam propri sicut de Ioseph potest dicere Christus Esuriui* [illegible] *manducare. Itaque illud fuit excellens in munere huius [illegible] quod [illegible] es [illegible] tione [illegible] proxime circa personamChristi exercebat: vnde sicut pec[illegible] at [illegible] entiu[illegible] [illegible]tum fuit in genere suo maximum propter personæ [illegible]nitatem ita [illegible] pietatis & beneficentia circa personam C[illegible] in hoc viro fuerunt eximia cuius [illegible] maioris ratione, quanto [illegible] ex pe[illegible] nutritione & amore [illegible] per[illegible] erabatur: cui si adiungatur diuturna Chr[illegible] [illegible]tio frequen[illegible] quia continua occasio orandi ad illum, & cum illo [illegible]rte magis ad per[illegible] [illegible] contemplat[illegible]a de[illegible] derari potest.* Hæc de S. [illegible] Suarez: quæ [illegible] Regibus [illegible] extol[illegible] potestate tot [illegible] terrarum spatia [illegible] Ch[illegible] [illegible] pauperem & [illegible] om[illegible] [illegible]rtum & al[illegible] R[illegible]um & Deum [illegible] C[illegible] ne atione [illegible] ti eos [illegible]num contemp[illegible]

Compensat a a Christo.

Suarez to. 2. in 3. p. q. [illegible] d. [illegible] S. [illegible] pho [illegible]

quem imitati Reges.

Impetrarunt con[illegible]

Denique [illegible] quod [illegible] Deipara [illegible] Io[illegible] ruit [illegible] incrementa nam & inde S[illegible] S. Io[illegible] *[illegible] inter[illegible] er [illegible] Mariam & Ioseph & inter [illegible] [illegible] mutui amoris ac perfe[illegible] [illegible]tudinis [illegible] ben[illegible] debetur & nu[illegible] re m[illegible] qu[illegible] am[illegible] erfi[illegible]ur. B. autem [illegible] multa passus est, mu[illegible] pr[illegible] er [illegible] quidem amor[illegible] voluntate, vt par erat, ma[illegible] Eucari[illegible] R[illegible] temp[illegible] vsi[illegible] & [illegible] & [illegible] sententia [illegible] ni veneratione[illegible] labor[illegible] [illegible] Christum [illegible] e [illegible] & [illegible] sponso omne [illegible] anim[illegible]

profuit [illegible] dem congressus cū Maria & Ioseph [illegible] medi[illegible] singularis.

præsertim apud filium procuraret; quam tam tum filius canalem parabat & vsurpabat, per quem hominibus gratiæ dona largiretur. S. Chrysostomus ait * *Christum sicut in vtero cum ex steret per Matrem Ioannem sanctificauit, ita per eandem summam quandam gratiam Iosepho communicasse, quia illius difficillimi negotij pondus tam forti ac prudenti animo sustineret, ac propterea*, inquit, *tantam Philosophicam mentis ostendit.* Con[illegible] idem Suaretz *Nam*, ait, *si verum est, vnum ex efficacissimis medijs ad obtinenda gratia dona esse deuotionem erga virginem, & eius intercessionem, qui credi potest sanctissimum, virgini dilectissimum, ac deuotissimum per illam non obtinuisse eximiam sanctitatis perfectionem?*

S. Chrysost. hom. 4. in Mat. Nam Deipara canalis est Christi donorum. *Suaretz l. c. p. 79.*

Nec ego dubitandum censeo, quin Deipara virgo visa tanta Regum istorum pietate ac munificentia, filium precibus inclinarit, vt hisce primis gentium fidelibus non parca manu dona gratiæ & perseuerantiæ cum eximio sanctitatis gradu donaret, & facilè adducor, vt credam ipsos sanctis Apostolis vt officio ferè proximos fuisse, sic & excellentia sanctitatis non multum concessisse. S. Thomas Apostolos Abrahamo, Isaaco & Iacobo Patriarchis anteponit: & vult ideo Paulum Patriarchas radici, Apostolos autem oliuæ pinguedini comparasse. Idem de SS. Iosepho & Ioanne Baptista Suaretz cum alijs testatur, qui duo ob muneris præstantiam ipsis putantur Apostolis antestare. Cur non & hos Christo coæuos fidei & Ecclesiæ Gentium progenitores veteris testamenti Patriarchis quis audeat comparare? nolo tamen quidquam temerè, vel nimis asseueranter affirmare, quia reuera vbi deest scripturæ autoritas, aut Ecclesiæ traditio, nulla potest esse sufficiens certitudo in re præsertim ex diuina electione pendente; cuius consilia sunt abditissima mysteria. Ex dictis elucet electionis diuinæ & amoris singularis Regibus præstiti præ Angelis & veteris instrumenti Patribus magnitudo, nunc o[illegible] sigilatim persequar; ad quæ Deus eos præcipuo fauore destinauit in Euange[illegible]ca lege: sic enim eorum priuilegia & prærogatiuæ ceteræ clarius apparebunt.

Apostoli sanctiores Patriarchis. *S. Thomas q. 21. de vero. a. 1 4. ad 5. lect. 3. Super Rom. 11.* Iis suppares Reges.

CAPVT. XIII.

Sicut Apostoli electi sunt testes resurrectionis, sic hi aduentus nati Christi Saluatoris mundi, ac Doctores primi Iudæorum & Gentilium.

CORPORIS Christi membra nobilissima sunt Apostoli, quos elegit Seruator mundi duplici de causa, primo vt testes anastasis suæ, deinde vt Iudæos ac Gentiles fidem edocerent: vtrumque munus aliquo modo Christus etiam tribus Regibus communicauit.

Duo munera Apostolorum. 1. testari Christi resurrectionem.

In Christi titulis honoratissimus est, quod testis appelletur: quò Deus Pater filium in Epiphania decorauit. * *Ecce testem populis dedi eum, ducem, & præceptorem Gentibus*: eodem post anastasin gaudet appellari Apoc. 1. *Christus qui est testis fidelis. Primogenitus mortuorum, & Princeps Regum terræ.* Id nomen Apostolis communicauit ob munus ijs demandatum, vt orbi toti suam anastasin testarentur ita Luc. 24. ijsdem ait. * *Oportebat Christum pati, & resurgere: vos autem testes e[illegible]s horum.* Actorum primo: *Accipietis Spiritum Sanctum, & eritis mihi testes in Ierusalem; & Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.* Cuius memor S. Petrus hoc Apostolatus quasi munus præcipuum profitetur Actorum primo. * *Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati omni tempore, quo intrauit, & exiuit in nos Dominus noster Christus Iesus, incipiens à Baptismo Ioannis vsque in diem, quâ assumtus est à nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis*: & hoc vocant orantes *locum ministerij, & Apostolatus.* Quo quidem officio duce semper, & antesignano S. Petro functi egregiè sunt deinceps

Isaiæ 55. Apoc. 1. Luc. 24. Act. 1.

cum regnis conferre cogitabant; vt Iudæos legitimos eius subditos ad idem Regi suo deferendum obsequium verbis, tamque illustri exemplo permouerent: aut si recipere dominatum eius detrectarent, vel inuiti saltem ex eo tempore subderentur, cuius iam esset imperium in Metropoli per legatos clarissimos viros promulgatum.

Sed quia Iudæa natum suum Regem noluit agnoscere, placuit cœlesti Patri, vt postridie solenni ceremonia Rex inauguratus à Gentilibus inueniretur, reciperetur, adoraretur: vt rectè die Epiphaniæ soleat Ecclesia sacrum hoc introitu, velut noui Regis præconio, auspicari. *Ecce aduenit Dominator Dominus, & regnum in manu eius, & potestas, & imperium.* Noua profectò regni facies, inaudita Reipublicæ descriptio, leges inusitatæ, diuersa politia à Filio Dei in orbem inducebatur. Quam opus erat formam hos tres Reges coram oculis suis contemplari vt testes eius, præcones, & laudatores existerent, & nouis istis moribus regna sua conformarent, iisdem institutis imbuerent, & noui Regis exemplo factis, & operibus potius, quam verbis subiectos populos erudirent. Noua dico, inaudita, & inusitata regni politia, vbi tribunal clementiæ, solium præsepij, satellitium brutorum constituebatur: vbi Regia stabuli, paupertatis opulentia, humilitatis eminentia vigebat, regnabat, imperabat. Veniunt ergo Reges isti ad regiam stabuli testes, spectatores, & præcones tantæ egestatis, abiectionis, & demissionis Filij Dei: nec curiosi tantum spectatores nouitatis: sed admiratores, imitatores, & adoratores paupertatis. Pannos viles præ sceptris venerantur; inopiam amplectuntur, iacentem inter animalia exosculantur. Quem vbi Regem muneribus suis oblatis renunciarunt, & vt Deum adorarunt, eius mox vbique terrarum præcones, laudatores & imitatores effecti, paupertatem sceptris prætulerunt, & veri Christi cum Apostolis testes fidem istam sanguine consignarunt.

> iidem die Epiphaniæ Regem Christum inaugurarunt.
>
> nouum regnandi modum inchoant.

Ita testes Christus voluit habere suæ quidem anastasios piscatores & vilissimos, qui virtute diuinâ, non humana potentiâ Deo genus humanum subijcerent: testes ortus sui Reges elegit potentissimos, sapientissimos, & fortissimos Ecclesiæ nouæ structores, in quibus velut typo & imagine facies Ecclesiæ Christianæ florentissima reluceret, cuius Reges totius orbis decernebat esse altores, & tutores: vt iam tum facies eius orientis pulcherrima in istis senescentis & occidentis Synagogæ rugis, & maculis emicaret, sicut horum dona fidei Christianæ mysteria Christi mortem, & anastasin adumbrabant.

> testes ortus sui Reges & anastasis voluit esse piscatores.

Alterum Apostolatus officium est fidem Christi Iudæis, & Gentibus prædicare. Hoc suis discipulis a mortuis rediuiuus seriò commendauit. *Euntes docete omnes Gentes.* Quid tradere debeant subiungit: *docentes eos seruare omnia, quæ mandaui vobis*: proprium hoc eorum erat; quod ideo S. Paulus administrationi baptismi prætulit, cum diceret: *non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare, non in sapientia verbi, vt non euacuetur Crux Christi.* Hæc caussa fuit, & ferè origo Diaconorum, vt externis illi quibusdam officijs deputati liberam relinquerent Apostolis Euangelij prædicationem: Act. 6. *Conuocantes*, ait scriptura, *duodecim multitudinem Discipulorum, dixerunt: Non est aquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis: Considerate ergo Fratres viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu Sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus: nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus.* Erat sanè diuinum consilium per hos duodecim viros simplices & indoctos in crucem acti Christi virtutes publicantes, omnem sibi sapientiam humanam, & potentiam subijcere, vt operis illius laus & gloria solius Christi meritis, & diuinæ gratiæ occultis permotionibus, non humanæ virtibus eloquentiæ tribueretur: *prædicamus*, ait Apostolus, *Christum crucifixum Dei virtutem, & Dei sapientiam: nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos*

> Alterum munus Apostolorum docere Gentes. Mat. 28. 19. 20. 1. Cor. 1.
>
> Act. 6.
>
> 1. Cor. 1.

facere

facere credentes. Necesse tamen erat, vt quotquot hoc officio defungerentur, ij à Christo, vel eius ac Apostolorũ successoribus ad id destinarentur: Rom. 10. *Quomodo audient sine prædicante, quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur: sicut scriptum est, quàm speciosi pedes euangelizantium, euangelizantium bona!* Hoc autẽ discrimen Apostolorum Christi fuit, & aliorum postea succedentium verbi diuini præconum: primum, quod non ab homine alio, quàm a Christo huic officio essent deputati. Hoc de se ipse etiam scribit, & affirmat S. Paulus Galatis. *Paulus, ait, Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitauit eum à mortuis*. alterum discrimen est, quod ipsis illis duodecim, & postea S. Paulo contulerit eam, quam à Patre acceperat potestatem, Iudæis, & nationibus omnibus fidem annunciandi his verbis; *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*. Miserat cœlestis Pater filium suum vnigenitum in mundum, vt non Iudæi tantum, sed & Gentes omnes salutem consequerentur: quod statim internuncio fecit Angelo sic publicari: *Euangelizo gaudium magnum, quod erit omni populo*: Vnde Christus æquè Gentilium quorumuis saluti, & commodis prospicere per se & suos desiderabat Coloss. 3. *In Christo non est Gentilis & Iudæus, circumcisio & præputium, barbarus, & Scytha, seruus, & liber, sed omnia in omnibus Christus, & non est acceptio personarum apud Deum*. Satis id orto Saluatore mundi docet euocatio, prima quidem Iudæorum, sed tenuium, ac vilissimorum pastorum; postea potentium Regum, & Gentilium: quod præmonstrabat fidem Christi Iudæorum abiectiores & plebeos ferè professuros; Gentilium verò Principes & Reges statim orbe toto mentibus promtissimis, & auribus auidissimis excepturos. Sed quid sibi vult dictum illud Christi ad Chananæam Gentilem, Matt. 15. *Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel?* Nonne & Apostolus Rom. 15. Christum vocat *ministrum circumcisionis*, quasi Doctorem & prædicatorem Iudæorum, quibus solis diuina lege illa carnis mutilatio erat demandata? Israëlitis nimirum seu Abrahæ posteris, præsentia Christi viuentis debebatur toties promissa Patribus ipsorum Regibus, & Prophetis, ac iurisiurandi religione confirmata: illis vt filijs primogenitis Dei panis miraculorum à Messia patrandorum primò fuit offerendus, quibus ad fidem inuitarentur: ideo licet Chananææ filiam, & centurionis Gentilis puerum sanarit, ac Gentiles alios a Philippo ad Christum introductos non reiecerit; imo centurionis virtutem præ Iudæorum omnium fide commendarit: totum se tamen in salutem Israelitarum impendit, Apostolis ad salutem nationum omnium per vniuersas orbis plagas amandatis.

Deligi, à Christo ad id officiũ debuerunt. Sic missi sunt Apostoli. *Galat. 1.* Cũ plenitudine potestatis Christi *Io. 20.* qui ad Gentes, & Iudæos legatus. *Coloss. 3.* dicitur tamen minister circũcisionis. *Ro. 15.*

Sancti Reges primi Apostoli ad Iudæos destinati. *2. Cor. 5. v. 20.*

Venio ad tres Reges, quos Deus ex Oriente in Palæstinam vocatos, Ierosolymam ablegauit more suo, primò ad Iudæos, vt ijs Messiæ præsentiam, diuinitatem, ac regiam potestatem manifestarent: qui poterant iisdem, quibus Apostolus Corinthijs Christum persuadere verbis. * *Pro Christo* (Messia vestro) *legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: obsecramus pro Christo: reconciliamini Deo: eum qui non fecerat peccatum pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso*. Quatuor præcipuè Principibus Sacerdotum, & Herodi Regi ab ipsis inculcantur: primò vaticinium Balaami de ortu Messiæ completum esse docuerunt: deinde natum Christum tot votis, & disiderijs Regum, Prophetarum, & Patriarcharum exspectatum: vnde verbis luculentis à Iudæis Herodes nomine Regum *sciscitabatur; vbi Christus* siue Messias *nasceretur*. Tertiò, Regem eum Iudæorum, & natum quidem priuilegio Messiæ reseruato, promulgarunt: quartò, diuinitatem prædicarunt, dum & stellæ illius insinuant ipsum conditorem, & suo prouocant exemplo, verbisque, vt adorarent: quod quidem claris adeo vocibus videntur indicasse, vt vulpes illa versipellis, dum seruit tempori, & loquentium Regum se verbis (qui mos politicorum est hodie) accommodat, ea quasi laudare, probare, & imitari gestiens, quæ Reges toties iterabant, hac eos conditione præmiserit, *vt & ego veniens adorem eum*. Nunquam Herodes Augustum, nec Agrippa Caium tam benè de se meritos Imperatores adorauit, vnde numen ab illis diuinum prædicari satis fraudulenter hac voce significabat. Quam bellè nouis istis, & primis Christi Apostolis conuenit illud Pauli Deo præcone decantatum elogium? *Vasa electionis erunt mihi isti, vt portent nomen meum coram Gentibus, & Regibus*,

quatuor ijs inculcarunt.

Vasa electionis sunt *Act. 9.*

gibus, & filijs Israël. Quam audacter, Paulus Apostolus Agrippæ Regi, Petrus autem Concilio Iudæorum Christi anastasin; tam hi fortiter & constanter Christi Regis ortum quasi corriualis, Herodi & ipsis Principibus Sacerdotum egregiâ mentis altitudine publicarunt: vnde Suarez, Tannerus & alij eos *Doctores, & Magistros Iudæorum* nominant duce S. Chrysostomo, qui, voluisse, ait, Christum, ab initio ostium Gentilibus reserare, vt Iudæorum amentiam reprehenderet, & *domesticos cultores suos per externos erudiret*: & alibi diserte ait: *Magi Iudæorum magistri effecti*: sic hom. 7. in Matt. ait, *propterea quasi gauisi sunt, quoniam quæsitum desideratumque repererant, quoniam effecti fuerant Angeli, seu nuncij veritatis Iudæis, & quia non frustra tam longa uiæ spatia confecerant.* Alteram sancti Reges, ad Gentes legationem à Christo puero obtinuerunt, ideo doctores Gentium, & primi magno consensu sanctorum Patrum, & aliorum nominantur. Origenes hom. 3. in diuersos de ijs ait: *Ipsi verò annunciauerunt cunctis, nomenque sanctum vnigeniti prædicantes ad suam prouinciã perrexerunt.* S. Chrysostomus: *vnde mihi videntur etiam in regione propria facti esse postea ciuium suorũ Magistri; qui enim ista nequaquam dicere timuerunt: multo hæc ipsa liberius patria sua prædicarunt: quippe præter stellæ indicium, habebant & Angeli responsum & Prophetæ testimonium.* Consentit Theophylact. *Videntur hi Magi magnâ virtute præditi; nam qui in aliena regione adorare voluerunt, quomodo non in Perside ipsa magna libertate prædicauerunt?* vt rectè hoc elogium Ildefonsus Giron ex collatione cum Abraha dederit sanctis Regibus. *Abraham de terra longinqua, & ab Oriente nempe de Vr Chaldæorum siue de igne, quem Chaldæi adorabant, ab ea regione idolorum cultura dedita magno Dei beneficio segregatus euocatus est, vt esset fides, & constitueretur multarum Gentium pater: Similiter Magi tanquam heredes fidei Abrahæ ab Oriente vocantur, vt sint primi Prædicatores, Euangelistæ, atque Parentes totius Gentilis multitudinis*: Sic laudatorum Patrum & aliorum sententiâ possunt Apostoli nominari cum S. Paulo: *non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum & Deum Patrem*: poterant cum eodem affirmare, quod de se idem subdit: *Cum autem placuit ei, qui nos segregauit ex vtero matris & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret filium suum in nobis, vt euangelizaremus eum in Gentibus, continuò non acquieuimus carni, & sanguini, abijmus in Arabiam*: ubi statim Ecclesijs Christo viuenti erectis, eius fidem Arabiæ populis subiectis sibi promulgarunt: ac tertius quidem eorum gente Indus triennio post adoratum Chistum, cum patriam reuisisset, Virgini Matri superstiti templum condidit, cuius vestigia putantur hodie Cranganore superesse. Sed de hac re & vitâ eorum Apostolica fusius aliàs. Illud obseruandum, Apostolum Doctorem Gentium priuilegio singulari delectum, in Arabiam primum abijsse: vocationem hanc suam ita charissimo suo Timotheo exponit: *vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemtionem semetipsum pro omnibus testimonium temporibus suis: in quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico non mentior) Doctor Gentium in fide ex veritate.* Nam quæ gens ad sata fidei Christianæ citius & auidius capienda videretur aptior, & dignior, quam ea, quæ *primos Ecclesiæ progenitores* protulerat in quâ iam à 30. annis fuerat ab ipsis S S. Regibus sementis Euangelij sparsa, vt tantum opus Apostolo fuerit baptisma, Christique mortem & anastasin nunciare ijs, qui primi Gentium & Iudæis etiam ortum illius prædicarunt

[Marginal notes: Doctores Iudæorum vocantur. — S. Chrysost. hom. 6. in Matth. — Hom. 11. in ep. 1. Iuan ac Gentil. — Orig. ho. 3. in div. — S. Chrysost. hom. 6. in Matt. — Theophyl. in 7. Mala. — Serm. de Epiphania. — Comparantur Abrahæ. — & S. Paulo Gal. 1. — in Arabiam primo profecto. — 1. Timot. 2.]

* *
*

CAPVT. XIV.

Sancti Reges primi Euangelistæ & Theologi ex Gentilibus.

Etymon nominis Euangelistæ. Luc. 2.

VANGELISTÆ nomen eb Euangelio felici & fortunato nuntio traxit originem,& ferè ab eo gaudio,quod nocte natalis Domini peperit Angelus pastoribus, dum ait: *Nolite timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid.* Inde libri,qui Saluatoris nostri natiuitatem, vitam,res gestas, mortem & anastasin persequuntur, solent Euangelia nominari; quæ quia Isaias vates ita præcinuit, quasi præterita memoraret, ab alijs Apostolus (vt S. Chrysostomo hom.de S.Ioanne Bapt.) ab alijs Propheta Euangelicus, vel Euangelista nuncupatur.

Isaias ita vocatur.

Mat. 4. Mar. 1. 14.

Accedit quod ijdem libri vitam æternam (quam regnum Dei vocamus) annuncient; ideo Matth. 4. de Christo narratur: *& circuibat Iesus prædicans Euangelium regni*; regni inquam cœlorum.Marcus enim addit: *prædicans Euangelium regni Dei.* Ab his libris quotquot diuinitus inspirati eos scripserunt, Euangelistæ, & quatuor tantum ab Ecclesia nominantur: in quem censum non possunt Reges nostri,sed nec Apostoli extra duos venire.

Diaconi primi sic dicti.

Latiore tamen significato septem Diaconis,vt Stephano,& Philippo fuisse nomen illud impositum,SS.Patres,& sacræ paginæ interpretes consentiunt, quorum multi Ephes.4. (vbi hierarchicus ordo constituitur militantis Ecclesiæ) post Apostolos & Prophetas, Euangelistas collocant: ita S.Ambrosius ait: *Euangelistæ sunt Diaconi,sicut fuit Philippus: nam quamuis non sint Sacerdotes, euangelizare tamen possunt sine cathedra, quemadmodum & Stephanus & Philippus memoratus.* Assentiuntur Ambrosio S.Anselmus & Theophylactus; hos enim Apostoli & Presbyteri ad certa destinabant loca, in quibus velut Catechistæ de fidei doctrina populum erudiebant.Præter hos tamen ipsis Episcopis,& Apostolis is titulus tribuebatur: quo nomine S.Paulus sic S.Timotheum insigniuit *Tu verò vigila in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto.* Constat Timotheum nullum scripsisse Euangelium,id enim Ecclesia recepisset: & scriptoris Euangelici tantum munus videtur esse, posteris à Spiritu S. dictatam Christi vitam miracula, & mortem literis transmittere: sed plura hic à S. Timotheo exiguntur; *labor, vigilantia, sobrietas, muneris sui exsecutio*, quæ potius Episcopo & Apostolico verbi diuini præconi tribuuntur. Hac ratione præcipuo quodam modo SS. Reges dicuntur Euangelistæ, qui optatissimi, iucundissimi, & primi nuncij extiterunt à Deo Patre in Iudæam,a Christo infantulo ad Gentiles populos amandati, vt ortum tot millenis annis expectati Saluatoris publicè renunciarent: quod solis illis conuenit; rectè tamen & ijs tribuitur, qui fidem Christi in certas terras primi intulerunt,adeoque primi veritatis istius nuncij,& Apostoli nominantur.

& Apostoli.

2. Tim. 4.

munia veri Euangelistæ complura.

S. Chrysost. vocat ita reges. hom. 16. de varijs in Matth.

De nostris Regibus ita scribit S. Chrysostomus: *ipse aduentu tuo Magos ab Oriente vocasti, & Euangelistas eos ad sua remisisti.* Euangelium eorum paucis his verbis à S.Matthæo comprehenditur. *Natus est Rex Iudæorum, vidimus stellam eius, & venimus adorare eum.* geminum est illi Angelico,sed nocte, & paucis cœlitus allato: *Natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus:* Nam Christum satis ab ijs indicatum Herodes innuit,dum Christi seu Messiæ sciscitatur à Iudæis locum natiuitatis,cuius diuinitatem satis adorationis voce expresserant, vt rectè S. Augustinus dixerit: *Natum esse didicerant, in quo adorando se salutem, quæ secundum Deum est,consecuturos minimè dubitabant*, id volebant ea voce, *qui natus est Rex*, significare. Græcus rectè habet ὁ τεχθεὶς ille natus Rex,non electus, non à Romanis Iudæis datus, qualis alienigena Herodes: sed qui cum ortu ipso possessionem adijt regni Iudæorum.

Euangelium ab ijs publicatum.

S. August. serm. 6. de Nat.

Theologi dicuntur. S. Ioannes

Sed num eos ideo censebimus inter Theologos referendos, vt S. Ioannes solus Euan-

tribus Theologus nominatur: nam & diuinitatem Christi ceteris omnibus clarius & vberius explicauit, & Euangelicâ suâ doctrinâ Cerinthi, Ebionis, & aliorum tunc nascentes hæreses contra eandem ortas plenius confutauit? quamuis S. Dionysius Areopag. voluerit hoc nomē SS. Apostolis omnibus esse commune, qui vocat ideò S. Petrum * *supremam, & antiquissimam Theologorum summitatem*: forte quòd primus omnium Collegij Apostolici verbis istis Christi diuinitatem prædicarit: * *Tu es Christus filius Dei viui*? S. Gregorius Nazianzenus etiam passim à SS. Patribus Theologus nominatur, quod Trinitatem personarum, & diuini verbi arcanum aduersus hæreticos aliter docentes egregiè defenderit, vt Elias Cretensis exponit; siue, vt Nicetas loquitur, quod nemo ex Patribus Trinitatis mysterium, & diuinitatem Verbi (quæ Theologiæ nomine designant Græci) sublimiori & grauiori stylo pertractarit. Ita tria potissimum officia Theologi possunt numerari: primo diuinitatem Christi, mysterium SS. Trinitatis, ac reconditas fidei sacræ quæstiones non tantum animo complecti & profiteri: sed & clarè diserteque credenda proponere: deinde eorum probabilitatem, quam credibilitatem vocant, argumentis, adstruere: denique hæterodoxorum sophismata contraria rationibus infirmare. Hoc nomine censeo SS. Reges esse Theologos, & è Gentibus primos nominandos. Iam tum enim à Spiritu S. ea nocte, quâ visâ stellâ consensu dato sacris impulsibus ad iter se comparabant, penitissimam fidei Christianæ cognitionem diuinitus infusam acceperunt: vt nec sacrosanctæ Triados, nec verbi corporati & diuinitatis Christi, passionis & anastasis mysterium ignorârint, quæ omnia tum iubebantur mysticis secum allatis muneribus significare. Imò Diuinitatem nati Messiæ meritò ab omnibus adorandam primi Herodi & Solymæ publicarunt: & suo omnes exemplo ad eius cultum prouocarunt. Rectè Pineda noster docet rationi consentaneum esse, omnes Patriarchas & Prophetas, qui se ipsis figuram exprimebant Christi Domini, vel mysteriorum Euangelicorum; præditos fuisse singulari rerum istarum intelligentiâ; sensu, gustu, dulcedine; sic Iob & Dauid Dominicam Passionem; Ioseph venditionem & resurrectionem; & alij quædam alia figurarunt. Consentiunt SS. Patres, qui passim contra Montanum docent Prophetas intellexisse, quæ prædicebant; Origenes, Basilius, Chrysostomus. Hieron. & Christophorus Castrius: qui lib. 3. Isagoges cap. 12. plures laudat.

Theologi dicuntur S. Ioannes. S. Petrus S. Dionys. epist. ad Timoth. & S. Petrum Matt. 16. ac S. Gregor. Nazianz.

Tria officia eorum.

Sanct. Regibus conueniunt.

f. Cognouerunt mysteria præcipua fidei & publicarunt.

Pineda l. 3. Salom. c. 26. § 3. n. 8.

Orig. hom. 6. in 16. Ezech. Basil. proœmio in Isai.

Atqui S. Augustino teste (de quo alias) tres Reges mysterium SS. Trinitatis seipsis adumbrarunt; Christi etiam diuinitatem, patibilitatem & anastasin donis indicarunt: & suis verbis clarè satis adorandam Deitatem Christi pronunciarunt: Ipsi typus, & figura fuêre rerum, quæ Ecclesiæ è Gentilibus conuertendæ per Apostolos erant euenturæ; quando orbis terrarum Reges & Imperatores Christi fidem erant amplexuri: Vnde non est dubitandum, quin harum rerum accuratam notitiam magisterio Spiritus S. acceperint, antequam Hierosolymis diuinitatem Christi, & regiam dignitatem confiterentur, adeoque Theologiam perfectam Theodidacti & combiberunt, & sicut Ioannes, Petrus, & Gregorius Nazianzenus alijs tradiderunt. Neque ratiocinatiua videtur eos Theologia latuisse; nam vndecim voculis suis, præter fidei professionem, fidem videntur tam scripturæ testimonio, quam ratione naturali confirmasse, dum stellam *eius* visam asserebant, quam Balaam (vt constabat Iudæis) oraculo diuino prænunciarat, & ipse puer Deus procrearat, sicque stellam eius, vti conditoris, dominatui subiectam, & iussui servientem indicarunt, quæ officio legati & ducis iter hactenus præmonstrauit. Ita Theologorum officium iam Ierosolymis videntur sustinuisse, dum fidei articulum de nati Christi diuinitate argumentis è scripturâ & ratione corroborarunt. Præclarè hanc eorum scientiam laudat, & è donis colligit Rupertus Abbas Tuitiensis. *Reuera gauisi sunt; gaudio magno gauisi sunt, & gaudium eorum fuit in Spiritu S. qui & iucunditatem, & exsultationem thesaurizauit super eos, quibus nihil defuit de plenitudine scientia, vel fidei, quæ à nobis exigitur diuinâ sanctarum scripturarum lectione instructis* (Theologicam intelligit) *quod comprobatur ex eorum muneribus benè consideratis: & vide quanta sit distantia in modis sciendi, quantum distet inter eruditionem illius, qui per Angelum siue per hominem, & illius, qui per solam Spiritus Sancti reuelationem meretur erudiri.*

Chrysost. hom. 29. in 1. Cor. 12. S. Hieron. in proœmio Isai.

Scilicet SS. Trinitatem & Ecclesiæ euenta.

2. vsi sunt ratiocinatione.

in Natiuitate Messiæ confirmanda.

l. 2. in c. 2. Matt.

Auctum

auxit Christus eorum scientiam.

Auctum illud lumen mirificè fuit ab ipsa Sapientia diuina cum eam coram adorarent, & velut sponsæ totius Gentilitatis nomine se sponso Christo totos consecrarunt: tunc enim legem ab eo primum Christianam acceperunt, & virtutum ornamenta, quibus ipsi tanquam Patres Ecclesiæ toti per orbem terrarum promulgandæ prælucerent posteris Regibus: tunc etiam soli ipsi & primi ab ipso fonte Christo primitias Spiritus è Gentilibus Regibus hauserunt: norma futuri, & regula Christianorum Regum & Imperatorum.

Sandæus. L. 3. Theologiæ moral. Commen. 13. exer. 2.

Merito Maximilianus Sandæus censet quemlibet antiquorum Patriarcharum vel Prophetarum, ijs excelluisse, in quibus illustrior fuit Christi figura itaque Abrahamum clarius cognouisse tanquam fidei Patrem, quæ fidelium esset futura ratio: quomodo reparator humani generis nasciturus esset ex sua progenie; quomodo esset pro hominibus immolandus; Moyses verò quæ legi latæ esset successura gratia; præterea prædestinationis, reprobationis, obdurationis arcana, Gentilium vocationem, & his similia. Hos igitur Christus cum sponsas suas sibi copularet, è quibus velut parentibus Ecclesiæ Gentilium posteritas nasceretur, cum vt ait S. Aug. * *non tantum accipere propriam: sed etiam omnium Gentium salutem significare meruerunt*, tunc cum ad Christum videndum adorandumque venerunt, clarius à sapientia corporata lumen accepisse videntur, quo plura, quam antea fidei mysteria, Ecclesiæ Gentilium toto orbe propagationem, Martyrum in ea asserenda constantiam, Doctorum sapientiam, virginum pudicitiam didicerunt, quorum velut Abraham, Isaac, & Iacob Synagogæ, sic ipsi post Apostolos Patres essent nuncupandi. Erant quædam scientiæ Theologiæ rudimenta, quæ perceperant in itinere, cum Iudæorum Magistri mitterentur: nunc cum Gentium futuri essent Doctores, plenius à Christo velut Apostoli Pentecostes festo edocentur: vt non pro se ipsis, sed alijs etiam populis erudiendis gratiâ, & sapientia donarentur. Ita post Apostolos vix nulli videntur maiore scientiâ Theologica donati, quam SS. Reges, præsertim cum ante pollerent omni naturali & humanâ Theologia Astrologicis ac Metaphysicis placitis essent expolitissimi: cum Moyse *eruditi omni scientiâ Aegyptiorum*: quo facilius possent ex natura rerum petitis argumentis, & claris similitudinibus abditissima mysteria reserare.

S. Augustinus serm. 64 de diuersis.

ab eo constituti sunt Gentium Doctores. antea politi omnibus scientijs naturalibus.

3. uidem hæreses confutarunt.

Et quia non solum officij Theologici est fidem auditoribus clarè disertèque proponere & argumentis confirmare, sed etiam eadem contra hæreticorum errores, & obiectat stabilire: id ita præstitere: vt ex ipsis illorum verbis & donis SS. Patres præcipuas postea natas hæreses confutarint. Qui vero Doctorum & Patrum, & quas hæreses, vt Arianorum, Manichæorum, Marcionistarum ex ipsis redarguerint, fusè suo loco c. 22. prosequemur: satis nobis sit indicasse eos in Euangelio suo diuinitatem Messiæ cum S. Ioanne contra hæreses adstruxisse, adeòque Theologorum nomen iure mereri: vt rectè Coloniensis vniuersitas festo Epiphaniæ Anno 1386. inchoata eos præcipuos adsciuerit Patronos, in quorum peruigilio Theologi solent in exedra de laudibus eorum, vt primorum è Gentilibus Theologorum, concursu frequenti totius iuuentutis perorare.

CAPVT. XV.

Ijdem Prophetæ temporis gratiæ.

Gal. 4.

SATIS superque videmur eos Prophetas esse docuisse, quos primos Apostolos & Euangelistas diuinitus inspiratos ostendimus: qui non ab homine vel Angelo, sed Deo ipso suam doctrinam hauserunt, ut cum Apostolo potuerint in Domino gloriari. * *Notum vobis facio Fratres euangelium: quod euangelizatum est à me: quia non est secundum hominem: neque enim ab homine ego accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi*: nam hi donis suis & personis fidei præcipua mysteria ab Euangelistis postea litteris consignata Spiritu Prophetico primi adumbrarunt; quæ quia fusè Rupertus persequitur verbis ipsius recitabo.

vaticinati sunt donis suis.

Rupertus. loco cit.

* *Vere, ait, (Magi) cœlitus inspirati, verè cœlesti magisterio docti veram, & cœlestem habentes materiam gaudendi; quid, inquam, hic dicendum, nisi quia Prophetæ*

ipsi

[illegible] & Pr[illegible] muner[illegible] fuerunt [illegible] veritatem & mansuetudinem & gloriam & honore[illegible] veritatem assumptæ carnis, mansuetudinem, id est, humilitatem [illegible] Regni & honorem diuinitatis vnius eiusdemque Iesu Christi; Quas [illegible] ait Propheta, facies hominis, facies leonis, facies vituli, & f[illegible] quatuor [illegible] as facies quatuor constat esse Sacramenta, quæ [illegible] Christianæ professionis, scilicet Incarnationem, Passionem, Re[illegible] eiusdem Iesu Christi, quarum circa inspectionem [illegible] tenti præsentis opuscul enumerat deinde mysteria a Magis præd[illegible] *F[illegible] ex [illegible], videlicet hominis præsentem* (Magi) *inuenerunt, quam [illegible] pr[illegible] ses a[illegible]or[illegible] verunt [illegible] ras mysticis muneribus mirabiliter præsignauerunt. Myrrha facit[illegible] id est Sacramentum Passionis, quâ ipse Sacrificandus, a[illegible] curâ [illegible] ondiendum erat in sepulturâ corpus eius. Aurum [illegible], [illegible] resurrectionis, per quam [illegible], quam ex nobis mortalem [illegible] aurum puluere, seu limo terræ pulchrius [illegible] aquilæ volantis, id est sublimitatem adscensionis, & [illegible] P[illegible] ex quo dato hominibus Spiritus S. cognitus est, [illegible] Sacrificium incensi legitimum iure debeat offerre [illegible].*

[illegible] *vero Euangelista magnificavit, & sic magnificè enunciauit [illegible] d[illegible] urus obtulerunt ei munera; præmitteret; & apertis thesauris suis. [illegible] merentur appellari, non tam sistartia seu [illegible] lusæ portari poterant species eiusmodi, quam corda ipsa [illegible] ex abundantia potuerunt inuisibili Deo inuisibiliter proferri [illegible] sancti in illis speciebus [illegible] venerabiliter* [illegible] quæ 4. [illegible] à Prophetis & Ecclesi[illegible] tra[illegible] ad[illegible] quia quod ipsi sui Euang[illegible] gestum fideliter literis con[illegible] R[illegible] Prophetico affl[illegible] futurum mysticis suis mu[illegible], vt [illegible] S. Hilarius *Oblatio munerum intelligentiam in eo [illegible] in auro Regem, in thure Deum, in myrrha hominem confi[illegible] rationem eorum Sacramenti omnis est consummata cognitio, in h[illegible] mortis, [illegible] resurrectionis, in Rege iudicij*; & hic agnoscit eos Christi [illegible] vaticinio præmonstrasse.

[illegible] n [illegible] phetis numerat operis imperfecti auctor. *Venerunt*, ait, *M[illegible] m [illegible], & præiudicium Iudæorum: illorum fidem Prophetantes [illegible] credulitatem condemnantes præsentem. O Beati Magi, qui [illegible] primitiæ fidelium fieri meruerunt: illi Magi futuræ E[illegible] ut enim ib[illegible] Regem, quem non viderunt credentes quærebant [illegible] nos, qui sumus ex Gentibus Dominum, quem nunquam [illegible] uerimus & confitemur.*

[illegible] ra eorum sacramentalia & plena mysterijs nominantur S. Cy[illegible] *tum sacramentalia dona protulerunt de thesauris*. Arnoldus Car[illegible] *rum panis sum adorantes, donis sacramentalibus venerati sunt [illegible] o; tria sunt munera & habent in se diuina mysteria*; hæc m[illegible] fuisse creduntur. In hoc etiam simil[illegible] erant Magi Prophetis instru[illegible] e[illegible] Deus e[illegible]rum obedientiam pe[illegible] m [illegible] quam ipsis Re[illegible] annunciandis: sed [illegible] syn[illegible] prolatis & exhibitis, oculis futura [illegible] rates R[illegible] h[illegible] buit in hoc [illegible] vt ostentur T[illegible] is [illegible] tima tam Rege Deo hom[illegible] premu[illegible] [illegible] dora[illegible] on[illegible] & [illegible] demonstrando. Erant igitur [illegible] & Herodi [illegible] & columna ferrea, nam insidias He[illegible] rod[illegible], quod Ieremiæ dictum fuit, potest accommodari *Vos [illegible] [illegible] lestros [illegible] ite, & loquimini. Ne formidetis à facie eorum [illegible] am [illegible] eorum. Ego quippe dedi vos hodie in ciuitatem [illegible] mnam ferream, & in murum æreum super omnem terram Re[illegible] [illegible] cipibus eius, & sacerdotibus & populo terræ: & bellabunt aduersum vos,*

Corporatū Delsilium. [illegible] passum. sepultum. Resurgentem. adscendentem ad cælos.

Prophetice sensus concentus in adoratione & donis cognouerunt.

S. Hilarius [illegible] in Matth. Christi resurrectionem & iudicii præmonstrantes. H.m.2. [illegible]

S. Cyprianus de stella & Magis.

[illegible] Prophetis fuerunt in [illegible]

latriæ venerari, *illi autem*, ait, *hoc audito venerunt & adorauerunt, aurum, thus & myrrham obtulerunt secundum consuetudinem suam: talia enim solebant afferre Dijs suis.* S. August. ser. 67. de t. diuersis. Errorem hunc suum, quomodo Magi agnoverint, dum Christum præsentem intuerentur, dum mirarentur latere in stabulo, quod quærebant in Dijs, & astris, præuenerintq; sacrificio suo Iudæorum tarditatem, nemo subtilius, elegantius, & accuratius S. Chrysologo persequitur: cuius aureum flumen inspiciamus. S. Chrysologus.

Hodie Magus, quem fulgentem quærebat in stellis, in cunis reperit vagientem. Hodie S. 160. *Magus clarum miratur in pannis, quem diu in astris patiebatur absconditum. Hodie Magus quid, vbi videat, profunda stupore peruoluit, in terra cælum, in cælo terram, in Deo hominem, in homine Deum, & in vniuersa secula non capacem concludi corpore perpusillo. Vnde Magus, qui scrutari valet, capere non potest mox adorat: videt enim non sic lucere in cælo stellas, lunam, solem, qualiter illuxisse carnem contemplatur in terris: videt in vno eodemq; corpore diuinitatis & humanitatis conuenisse commercium. Hic dum credit Deum, sentit Regē, intelligit humani generis amore moriturum, & pauida cogitatione pertractat quemadmodum posset mori Deus, qualiter possit vitæ restitutor occidi. Ac sic cessat Magus arte quærere, quod arte nō potest inuenire, & quia se in cælo diu cum astris errantibus videt errasse, gaudet in terra se ad Deum ductu vnici sideris peruenisse: & deprehendit Magus: & cuncta, quæ videntur in cælo, humanis clara oculis, profundis esse obscurata mysterijs; iamq; videns credere se, & non discutere, mysticis muneribus confitetur thure Deum, auro Regem,* ps. 67. *myrrha esse moriturum, vt eum diuitis placaret obsequio, quem curioso & importuno* ita præuenerunt Iudæos. *inuestigatione offenderat instituto; atq; implet illud quod multi de Spadone ex Æthiopia suspicantur: Æthiopia præueniet manus eius Deo: videt Christum Magus, Iudæum præueniens manibus suis, quia quando Christum Iudæus Herodis scelere prodebat, tunc Magus Deum Christum muneribus fatebatur. Hinc est, quod Gentilis, qui erat nouissimus, factus est primus: quia tunc ex Magorum fide est Gentium credulitas dedicata. & Iudæorum est notata crudelitas:* & præcedenti sermone ait, *Erant hi de genere Noë, de filijs Abrahæ, qui* S. 158. *Christum nasci per Deum didicerant, eumq; hominem Deum, Regem moriturum alto cognouerant sacramento. Hinc est quod apta iatrum fidei munera portauerunt, vt aurū Regi, incensum Deo, morituro myrrham scienter offerrent, taliq; munere & pietati satisfacerent & honori.* S. Marcell. papa ep. ad Salom. ex hoc sacrificio a Magis oblato Christo, S. Marcellinus. eius probat diuinitatem, verba eius dabo l. 2. c. 7. Vt mirum non sit a primis his Christi Sacerdotib. noua cæremonia tali personæ præsenti, mystica munera præter incensum thus sacrificata, quibus & fidem suam, & affectū mentis, & dignitatem personæ figurabant. iure Magi dicti, quia sapientiam suam diuinam & naturalem satis indicarunt. Aram quis in stabulo desideret, cum Aram cœli præsentem habeat Deiparam, in cuius Ara sacrificij hujus Deipara fuit. gremio velut altari sacerrimo Christus residebat; vnde templū Deiparæ dicatū Romæ eo loci, vbi Augustus Christo fecit, hodie *Ara cæli* nominatur, & vt A. 1640. 28. Ian. misit ad me Romā Valent. Mangion. istius altaris talis inscriptio hodie legitur: *Hæc quæ Ara cæli appellatur, eodem in loco dedicata creditur, in quo Virgo sanctiss. Dei mater cum filio suo se Cæsari Augusto in aureo circulo è cælo monstrasse perhibetur.* quam rem Corn. à Lap. ita refert. *Hac de causa Augusto Cæsari Virgo Deipara infantem vlnis gestans appa-* in 2. Luc. *ruit in Capitolio cum iam ante ipso oraculo Apollinis edoctus, natum esse puerum Hebræum, qui idolorum oraculis silentium indixisset, eidem in Capitolio aram erexisset, hoc titulo: ara primogeniti Dei. Quocirca Constantinus M. ibidem templū erexit in memoriam Dei genitr. Mariæ quod etiamnū extat, & vulgò Ara cæli nuncupatur: vbi & locus visionis Augusti ostenditur.* Adiungunt alij hanc vocē cœlo lapsam insonuisse: *Hæc est ara cæli*: De S. etiā Luciano scribitur in gremio Deo sacrificium obtulisse. Rem gestam refert ita Metraph. *Cum ergo aduenisset dies festus, qui exspectabatur, desiderabant quidē discipuli hanc vlti-* Metaphrastes Baronius A. 311. *mam a Magistro consequi diuini mysterij celebrationē: videbatur autem esse dubiū: quonā modo mensam quidem in carcerem inferrent, aut laterent impiorum oculos, cū multi quidem illuc tunc partim adessent, partim autem accederent: ille vero: mensa quidem, inquit, erit vobis hoc pectus meum, non, vt arbitror, Deo futura minus honesta eâ, quæ sit ex inanimâ materiâ: templum autem sanctum vos mihi eritis, me omni ex parte circumdantes. Et sic hæc facta quidē sunt hoc modo: iam enim, vt quod esset sanctus in fine vitæ, & remissi erant custodes, Deo, vt ego quidem arbitror, qui Martyrem honorare volebat, & suorum discipulorum non sustinebat intolerabile videri desiderium, efficiente, vt citra impedimētum efficerent ea, quæ erant proposita: Nam cum omnes eos Martyr fecisset in orbem consi-*

stere, vt inter se inuicem alter propè alterum stantes eum tutò comprehenderent, iussit suo pectori imponi signa diuini Sacrificij. postquam autem hæc fecissent, & in cœlum protinus sustulit obtutum, cum iam vix posset extollere, & preces peregit consuetas. Deinde cum diuina plurima esset effatus, & sacro ritu omnia peregisset proposita, ipse & fuit particeps Sacramentorum, & transmisit ad eos, qui aderant, vt ipse quoq; ostendit in vltimâ ad eos epistolâ, & hunc quidem diem cum eis transegit, sicut erat pollicitus.

ara in carcere pectus S. Luciani.

tres Reges consecrati sunt postea à S. Thoma Episcopi.

Atq; ita quidem rectè SS. Reges primi Christi sacerdotes nominantur, & hoc videntur meruisse suo cultu religioso, vt post Christi anastasin superstites, a S. Thomâ plenius de dominica perpessione & resurrectione eruditi, ab eodē sacris initiati veri ac propriè dicti legis nouæ sacerdotes ac regnorum suorum primi sint Archiepiscopi constituti, erectis iam antea Christo basilicis, vt iam tum cœperit regale Christi sacerdotium, quando Reges sceptris abiectis Christi spontaneam amplexi paupertatem, totos se cultui diuino & saluti proximorum impenderunt: Auctores, qui hoc doceant suo loco recensebo

CAPVT XVII.

Primi Christi Confessores, & postea Martyres.

Confessores qui olim dicti latiore significato.

ONFESSORES olim latiore verbi notione dicebantur, qui ne Christū negarent in tormentis, exsulabant, ita ad A. Christi 286. apud Baronium Caius pontifex Christi fideles alloquitur. *D. N. I. Christus præsciens fragilitatis humanæ duos credentium in se ordines constituit, Confessionis scilicet, & Martyrij: vt qui Martyrij pondus se non posse ferre viderent, Confessionis gratiam teneant, & concedentes laudem bellaturis Christi militibus, & pro eius nomine pugnaturis, illorum solicitè curam gerant. Pergant itaq; qui volunt vna cum filijs nostris Chromatio & Tiburtio; & mecum in hac vrbe, qui voluerint, remaneant; non enim nos terrarum spatia diuidunt, quos Christi gratia nectit; neq; absentiam vestram sentiunt oculi nostri, quia interioris hominis vos intuemur adspectu.* Subdit Baronius ex Cypriano, non tantum Confessorum nomine dignum esse, qui coram præside se Christianum esse confitetur, sed & qui ne capiatur, relictis bonis, cognatis, & patriâ, sibi dum timet, ne vi tormentorum deficiat, Christumq; neget, in alias secedit regiones, vtpote quod eam Christi fidem his omnibus prætulerit, Christum opere videatur esse confessus, ac proinde dignus nomine Confessoris. At vero isti, qui vel coram præside cum vitæ periculo fidē fuissent professi Christianam, vel ad metalla damnati, vel carceribus conclusi, candidati Martyrij censebantur, ij propriè Confessores dicebantur. Hi nō secus ac ipsi Martyres literas ad Episcopos de lapsis exarabant, vt cōmunioni Ecclesiæ restituerentur: quales multæ hac super re extant apud S. Cyprian. Vrgebat scilicet lapsos Ecclesia, vt à Confessoribus primò veniam peterent, in quos inuerecundius deliquissent, dū fortiter confitentibus illis, ipsi fidem ignauiter pernegassent: magna huiusmodi pœna esse videbatur ipsos turpi negatione fœdatos, vel vultus eorū inspexisse confessionis gloriâ fulgidos: consulebatur hac viâ Confessorum dignitati, & lapsorum vtilitati, nam vt victi victoribus subijciebantur dum eâ; animi demissione eorum precibus veniam ab Ecclesiâ promerebantur. Inde præcipua dignitas eorum in Ecclesiâ colligitur: nam Confessorū oblatis literis non audebant Episcopi facile refragari. Tales & primi fuere SS. Reges nostri teste S Bernardino. *Mirabile*, ait, *quippe est, quod non timuerunt in præsentiâ Regis Tyranni atq; iniqui confiteri dignitatem regalem pueri nati ipsum in terrâ alienâ coram Herodianâ furiâ atq; sæuitiâ, qui hoc sentiebant, Tyrannum Regem & tyrannicè Regem, & iniusta vsurpatione, non successione regnare. O Sanctissimi Magi, prius Christi Confessores, quàm contemplatores: an nescitis, quod qui confitetur alterum Regem in alterius regno, regnanti iniuriam facit? an creditis quod vobis parcat crudelis Herodes, qui nec filijs suis sua impietate pepercit, sed plures trucidauit ex eisdem; qui etiam paruulis innocentibus nefanda crudelitate, & diabolica compositione lac vberum miscuit cum sanguine puerorum? sed puto quod vos iam illuminati de fide, & à paruulo illustrati, licet nondum videatis eum, cum Apost. Paulo, alligari, & mori in Ierusalem pro nomine D. N. Iesu Christi parati estis, vt dicitur Act. 21.*

propriè vocati qui fidem corā Tyrannis confessi essent.

eorum literæ pro lapsis mittebantur.

quibus Episcopi vix audebant refragari.

Bernardin. ser. 14. de Epiphan.

Confessio SS. Regū.

Eandem fidei confessionem ita demiratur S. Chrysost. *Nam etsi valde insipientes*

fuissent

fuissent, istud tamen ne[...]uaqu[...] ignorarunt, quod ingressi vrbem in rege gubernatā talia prædicando, a[...]n[...], Re[...]ē præter eum, qui tunc sedem tenebat esse demonstrando, decies mille sibi acc[...]nt mort[...]s. Considera igitur horum virtutem, non modo ex eo, quod tam longi itineris su[...]iere laborem sed etiā vide, quod tam simpliciter, & liber eloquuntur; & neque po[...]uli furorem, neque Regis reformidant Tyrannidem, vnde mihi isti videntur etiam in re[...]ione propria facti esse ciuium suorum Magistri: qui enim hic nequaquam ista dicere renuerunt, multò hæc ipsa liberius patriæ suæ hominibus prædicarunt.

S. Chrysost. h. m. 6. in Matt.

absque terrore.

His concordant, quæ operis imperfecti autor habet: *Nunquid nesciebant, quia in Ierusalem regnabat Herodes? nunquid non intelligebant iustitiam legis, quia quicunque Rege viuente alterum Regem pronunciat, & adorat, quasi minister Tyranni punitur in sanguine? sed dum considerabant Regem futurum, non timebant regem præsentem. Nunquid non habebant præ oculis suis periculum mortis, qui talem rem illicitam vsurpebāt? sed non curabant de morte: si autem curassent de morte, nunquam ad hoc ausi fuissent. Adhuc non viderant Christum, & iam parati erant pro eo mori. O beati Magi, qui ante conspectum crudeli[ss]imi regis, antequam Christum cognoscerent Christi facti sunt Confessores.* Consonat h[...] G[...]do Geluensis Episcop. *in Ierusalem regem inueniunt Herodē & Regem quærunt Iudæorum adorandum, vbi eorum fides constantia cernitur; contemnunt præsentem, venerari veniunt futurum, exponunt se pro Christo morti: iam se prostituunt præclari Confessores, altum clamant Regem, quam regnantem, quod humana lex morte punit; sed mortem contemnunt, & crudelem Regem non timent propter Christum verum Regem.*

in Harmonia Euang.

Hac in fide confitenda animi celsitudine & constātia illud vidētur meruisse, vt quā tunc nondum viso saluatore pro fide prodigere vitam desiderarunt, eam post 50. vel 70. annos, cum multos populos Christo peperissent, in eiusdem fidei prædicatione ponerēt. Martyres enim eos expressis verbis Lucius Dexter S. Hieronymi æqualis facit, cui B. Alb. M. & maximo consensu recentiores scripturæ interpretes assentiūtur, quos fusè suo loco recensebo: sufficiat hoc loco A Lapide. *Deniq; Magos hosce Christum prædicantes ab idololatris occisos, & Martyrij lauream adeptos, ac se ipsos quoq; aurum, thus, & myrrham Christo in holocausto obtulisse tradunt nonnulli, inter quos L. Dexter, &c.*

Postea martyrio sunt coronati.

in 2. Math.

CAPVT. XVIII.

Sunt Primitiæ Gentium, & radix sancta earum.

Ic titulus, a SS Patribus, omniū frequentissimè Magis tribuitur; paucos è multis proferam, deinde notionem nominis, & dignitatem examinabo. S. August. ait, *Illi erant Primitiæ Gentium, nos populus Gentiū: obis hoc lingua nunciauit Apostolorum, stella illis tanquam lingua cœlorum.* S. Leo: *Agnoscamus in Magis adoratoribus Christi vocationis nostræ fideique Primitias, & exsultantibus animis beatæ spei initia celebremus:* H[...] no. *[...]d tamē qui quilibet horum fuerit sciendum est: quia primitiæ Gentiū fuerunt, & [G]entes in Christum credituras signauerunt.* S. Cyprian. *Primitiæ Gentiū sacramentalia munera proferunt de thesauris, & Domino aurum, & odoramenta repræsentant: profitentes ex ratione munerum de eo, quem adorabant, quid crederent, quid sentirent.*

Sancti Patres eos vocant Primitias.

[S.] Aug. [se]rm. 2. de Epiph.

S. Leo. Ser. 2. de Epiph. Haymo de Epiph.

S. Cypr. de stella & Magis.

S. Fulgentius. *Namquia ips[e] est Deus, qui in veteri testamento sibi primitias offerri mandauit, idem Deus hos natus Primitias Gentium suo cultui dedicauit.* S. Eucherius *Isti sunt primitiæ Gentium, [qu]i prius ex Gentibus in Christum crediderunt; his non terra, [se]d cœlum Christi nat[iu]i[t]atem prædicarunt.* Paschasius Ratbertus vixit cum Carolo. M. *In Magi[s] [..]is fi[..]s Gentium velut Primitiæ Domino consecrantur, qui per fidem in Oriente sidus cernentes matutinam stellam, quæ Christus est, feliciter sunt secuti; nisi enim Lucifer ille matutinus primum eorum cordibus oriretur, nequaquam stella præuia Re[ge]m Iudæorum tam constanter inquirerent.*

S. Fulgentius. 1. in. de Epiph.

S. Eucher.

Ratbertus in 2. Matth.

Pri[mi]tias omnium frugum Deus olim iubebat sibi dedicari; nec tam primos agrorum v[el] arborum prouentus & fructus, quam è reliquis omnibus natis meliores, & elec[tiores] vt per pauculos hos fruct. Deo consecratos reliqui, quos in vsus suos destinab[ant, a D]eo cœlesti fauore benedicerentur, vt fusè sic S. Chrysost. probat. *Quod de campis. a[...] ac[c]idit spicarum plenis, vbi quis ex paucis spicis collectis paruū manipulū conficiens eumq; Deo offerens paucitate illā totis aruo benedicit, ita Christ. fecit, qui per vnā illā*

erant eæ fruges meliores & selectiores

Ita Christus primitiæ humani generis. Primitiæ Adami.

carnem atque primitias totum genus nostrum benedicendum curauit; sed cur non totam naturam obtulit? eo quod non sit hoc offerre primitias, si totum quis offerat, at si paruum aliquid quis offerat, per paruum totum benedicendum curat. Atqui si primitiæ, dicet quuspiam, essent, primum ipsum hominem procreatum offerri oportuit: primitiæ enim sunt, quæ primum tolluntur, & primum germinant: Non sunt primitiæ censenda carissimè, si primum fructum obtulerimus exilem & euanescentem, sed si probum ac perfectum offeramus. Quoniam igitur fructus ille peccato obnoxius erat, ideo non est oblatus, etiamsi primus esset: at hic à peccato liber erat, ideoque oblatus est, licet posterius extiterit, Hæ enim sunt primitiæ. Et vt discas non primum germinantem fructum primitias dici, sed bonum atque probatum, generosum, & qui ad vigorem opportunum perfectionemque peruenit, ex scripturis tibi depromam testimonium: si ingressus fueris, inquit, in terram promissionis, quam Dominus Deus dat tibi, Moyses ad populum ait, & plantaueris in eà omne lignum pomiferum faciens fructum ad vescendum, tribus annis non dabis fructum eius. quarto autem anno fructus erit sanctus Domino. Atqui si essent primitiæ, primus, qui producitur, eum qui primo anno nascebatur offerri Domino oportebat. Nunc verò, ait, tribus annis non mundabis fructum eius, sed relinques illum: propterea quod cuanida adhuc, & imbecilla est arbor, & fructus præcoces, & immaturi. Quarto autem anno, inquit, fructus eius sanctus erit Domino: & in hoc cerne sapientiam Legislatoris, qui illo vesci non permisit, ne ante Deum quisquam fructus sumeret, neque offerri illum mandauit, ne crudus & immaturus offeratur Domino, sed dimitte, inquit, quia primus est; ne offeras autem, quia indignus est honore acceptantis. Vides ergo non primum fructum, qui producitur, sed bonum atque probatum primitias dici; & hæc propter carnem nostram, quam obtulit, dicta sunt: Obtulit igitur primitias nostræ naturæ: atque ita donum oblatum admiratus est pater, ac propter dignitatem offerentis, puritatemque ipsius oblati, quasi proprijs illud manibus accepit, sibique proximum constituit dicens: Sede à dextris meis.

Præest quid in primitijs cæteris quod primum & melius est.

Hactenus S. Chrysost. rectè euincit Christum primitias generis humani nominari, non quod tempore sit primo reliquis hominibus generatus, sed quia præstantiâ & dignitate cunctos anteiuit: nec tamen ideò negauit primitias mortuorum & resurgentium, item & ad cœlos adscendentium debere appellari, quod prior omnibus hominibus rediuiuus cœlos suâ virtute primus penetrauit. Sic nec inconueniens est SS. Reges nostros duplici titulo primitias nominari: 1. quia velut è spicis Gentium ceteris grandiores & pleniores gratiâ & sanctitate sunt huncin finem segregati: 2. quia primi etiam Gentilium fidem suam ita Deo dedicarunt, vt exemplar & speculum essent, in quibus Gentilium posterorum fides clare reluceret, vt rectè, quæ fusius dicta sunt, hoc breui simili Didac. Vega sic cõprehendat: *Post pastores sequuntur Reges primitiæ Gentium, & Patres fidei Ecclesiæ: nam sicut agricola ex vberi messe latus colligit turgidas spicas, quas eminere viderit super alias falce prostratas, easque in fasciculum colligens demum offert super altari, quasi [illegible] ter vniuersam offerens segetem, ac in illo modico promtum suum animum contestans. sic gentilitas tres obtulit spicas ex omnibus suis agris selectissimas ceu pignus nomine totius paganismi.*

Didacus Vega S. ... de Epiph.

Nam pr... [illegible]

S. Paulus in Dei beneficijs numerat [illegible] ciuitatem præ alijs citius fidē Christianam accepisse, vnde [illegible] Thessalonicensibus scribit, *Nos ait debemus gratias agere Deo semper pro nobis fratres dilecti, à Deo quod elegerit vos Deo primitias in salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide* [illegible] Sensus est ergo vos Deus, vt sitis primitiæ saluandorū; inter primos enim S. Paul. eos ad fidē conuerterat; quia subdit, *& vocauit vos per Euangelium nostrum in acquisitionem gloriæ D. N. I. Christi*: vt per fidem, gratiam, & salutem vestram maior Deo gloria vt auctori omnium acquiratur.

Deut. 22. v. 9. Sancti Reges peculium Dei sunt.

Obseruat Cornelius hic in Græco, voce [illegible] alludi ad c. 19. Exodi vbi Deus Hebræis dicit: *Eritis mihi in peculium*, quasi hereditas peculiaris, totum pecus & substantia mea, totæ opes meæ, *Pars enim Domini populus eius Iacob, funiculus hereditatis eius.* Vnde Septuaginta vertunt, *eritis mihi populus peculiaris*; Theodotion verò electus: quod si id insinuet de suis Thessalonicensib. Apostolus, potius id de Gentium omnium primitijs sanctis Regibus erit asserendum, quos triumviros speciatim ex omnium nationum populis delegit, vt suâ fide egregiâ, constantia singulari, pietate admirabili totius Ecclesiæ Christianorum è Gentibus

coge-

cogendæ sanctitatem figurarent: imò ex tota hac massa Gentilitatis velut reliquis eminentiores, grandiores & pleniores spicas sepoſuit, quæ dum primitiarum nomine totæ Deo consecrabantur, per ipsos in posteros etiam omnes diuina benedictio dimanaret. In hos cadit illud Apostoli,* *Quod si delibatio sancta est,& massa;& si radix sancta,& rami*: nam si delibatio sancta seu primitiæ ciborum,frugum, vel panum, qui hic massa nominantur, ea tota Deo massa in suis primitijs censetur consecrata: adeoque tota Gentilitas se Deo per hos Reges ei dicatos obtulit: si enim vt vult Chrysostomus Iudæi sunt per Patriarchas suos & Prophetas, vt Theodoretus per Christum: vt Ambrosius & Anselmus per Apostolos & primos Christianos: ipsos vt ego credo Pastores tres Christo initiati; tota Gentilitas est per hos Magos eidem dedicata. hoc vult S. Augustinus, qui dum Magos vocasset primitias Gentium; de Iudæis addit, *Primitiæ quippe Iudæorum ad fidem reuelationemque Christi in illis pastoribus extiterunt, qui ipso die, quo natus est eum de proximo veniendo viderunt: illis Angeli: istis Magis primitijs Gentium: stella nunciauit: illis dictum est: gloria in excelsis Deo: in istis impletum est, Cæli enarrant gloriam Dei: vtrique sanè tanquam initia duorum parietum de diuerso venientium circumcisionis & præputij ad angularem lapidem cucurrerunt*. Itaque sicut per Patriarchas, vel potius Pastores totum corpus Iudæorum Christo destinatum est, & morali quadam æstimatione, seu analogicâ sanctitatis adspergine sanctificatum, quasi in spe, præparatione & stirpe; sic & in tribus è diuersis orbis partibus accurrentibus Regibus tota Gentilitas, è quibus velut Patriarchis & progenitoribus reliqui fidei horum suorum parentum imitatores Gentiles Christiani prodierunt inserti arbori Christi, dum horum fidem imitantur: subdit ideo, *& si radix sancta & rami*, posteri, dum radici suæ, seu fidei & sanctitati parentum insistunt, eamque in Patribus adumbratam moribus exprimunt viui rami matris Ecclesiæ constituuntur. Ideo Fulgentius, vt ante dixi, rectè monet, Deum, sicut in veteri testamento sibi mandauit offerri primitias, *ita in nouo Gentium primitias suo cultui dedicauit*: vt quidem Ratbertus addit, fidem eorum & constantiam consecrasse, quibus Gentiles præ Iudæis erant decorandi. Quare non in postremis hæc Magorum prærogatiua numeranda: qui ex tanta Gentium populorum massa, velut spicæ nobiliores & pleniores electi, totam Gentilitatem Deo sua fide consecrarunt. De iisdem prædixit Osee, *Quasi vuas in deserto.& quasi prima poma ficulneæ inueni Israël, in cacumine eius, vidi Patres eorum*. Explicat Auila noster hæc de SS. Regibus, quos in loco sterili, cacumina enim montium sterilia esse solent, & inuia elegit Dominus prima poma primos Ecclesiæ fructus: vt sint *gloria Libani, Carmeli & Saron, ipsi videbunt gloriam Domini & decorem Dei nostri*.

Rom. 11. v. 16. & radix sancta.

Per quos tota Gentilitas Christo dicata est.

sunt etiam prima poma ficulneæ.

Osee 9. Auila conc. de Epiph. Isa. 35.

CAPVT. XIX.

Dicuntur Progenitores & Flores Ecclesiæ.

CHRISTVS nomina quædam sibi propria, voluit alijs communicare. Ipse propriè *lux vera* est, *qua illuminat omnem hominem venientem in mundum*: *& fundamentum Ecclesiæ*, eosdem titulos Apostolis etiam suis attribuit: quos ipse *lucem mundi* nominat: & S. Paulus secundaria Ecclesiarum fundamenta: *superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide, Christo IESV*, Sic cum ipse verus Parens Ecclesiam genuerit, sanctos tamen Reges nostros eodē permisit nomine compellari. Ita enim hos S. Chrysostomus nominat: *Erubescat ait Marcion & Samosatenus ille Paulus, qui noluerunt videre, quod Magi viderunt Ecclesiæ progenitores; nequaquam eos sic erubnerim appellare*. Assentitur Chrysostomo Didacus Vega. *Post Pastores Gentium sequuntur Reges, seu primitiæ Gentium & Patres fidei Ecclesiæ*. Clarius hæc exponit Ildephonsus Giron, & causam insinuat allato Patriarchæ Abrahami exemplo. *Abraham de terra longinqua & ab Oriente nempe de Vr Chaldæorum: fine de igne, quem Chaldæi adorabant ab ea regione idolorum cultura dedita magna Dei beneficio segregatus, & vocatus est, vt esset Pater fidei & constitueretur Pater multarum Gentium: Similiter Magi tanquam heredes*

Ioan. 1. Mat. 5.

Ephes. 2. Tres Reges sunt Ecclesiæ progenitores. S. Chrys. hom. 7. in 2. Matt. Didacus Vega de Epiph. Ildephonsus Giron hom. 1. de Epiph. Cōparantur Abrahæ.

heredes fidei Abrahæ ab Oriente vocantur, vt sint primi Prædicatores & Euangelistæ, atque Parentes totius Gentilis multitudinis: & Sasbout, cum eos Abrahæ prætulisset, concludit & postea sæpius repetit: *En hos habemus autores fidei, imitemur eos.*

Sasbout hom. de tribus Reg. cui per stellas facta promissio conuersionis Gentium.

Abrahæ fides ita placuit Deo, vt posteros eius in peculium, vt capite superiore vidimus, non elegerit tantum: sed semini etiam ipsius promiserit omnium Gentium benedictionem: quas innumerabiles voluit esse fidei ipsius æmulas, idque stellarum nomine & numero designauit. Semen Abrahæ Christus prædicebatur, cui nationes terrarum omnes, velut *filij vnius moru* & fidei adhæsuræ erant, qui verus futuri seculi Pater, veluti fonte pleno gratias cœlestes & fauores in Iudæos & Gentes erat deriuaturus: His impletæ promissionis Abrahæ factæ stellam indicem Gentibus misit, signum euidens tempus adesse, quo innumeri populi, vt astra cæli, Christo essent credituri tanquam heredes Abrahami fidei & promissorum, quæ Deus ei fuerat pollicitus, qua de re sic ratiocinatur Rupertus † *Vidimus aiunt stellam eius in Oriente. multum ad rem tale signum pertinuit, si rite recorderis. quia quando pepigit Dominus cum Abraham fœdus, à quo liber generationis IESV Christi cœptus est, & ad quem beati seminis repromissio facta est, tunc etiam eduxit eum foras, & ait illi: suspice cœlum & numera stellas, si potes, ac deinceps: sic erit semen tuum. In die illo, ait scriptura pepigit Deus fœdus cum Abraham dicens; semini tuo dabo terram hanc. Hinc Apostolus: Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius: non dixit & seminibus; quasi in multis: sed quasi in vno, & semini tuo. qui est Christus. Hinc vnus est, propter quem omnia, qui multos filios in illam gloriam adducere veniebat: vt sicut in cælo stellæ innumerabiles sunt, sic essent splendidi & incommutabiles per ipsum, atque compleretur. quod fidelis & verax promisit, sic erit semen tuum Rectè igitur non qualecunq; signum, sed nouum sidus cæli dederunt, videlicet propter eiusmodi promissum quodammodo dicentes nobis: Laudate & congratulamini, quia fœdus, quod pepigit Deus cum Abraham non fecit irritum: impleuit, quod promisit, suspice stellas: sic erit semen tuum: Prodijt ergo semen Christus: semen fœcundissimum, quod vno fœtu gentem integram generabat quæ postea stellarum instar innumeris filijs abundabit.* Seminis huius diuini fœcunditatem ita describit *Isaias*, * *Quis audiuit vmquam tale: & quis vidit huic simile? nunquid parturiet terra in die vna? aut parietur gens simul: quia parturiuit Sion filios suos? Nunquid ego. qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? Si ego, qui generationem ceteris tribuo. sterelis ero, ait Dominus Deus tuus? Et ponam in eis signum stellam, & annunciabunt gloriam meam Gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Domino, in equis & in mulis, ad montem sanctum meum Ierusalem: quomodo si inferant filij Israël munus in vase mundo in domum Domini, & assumam ex eis sacerdotes & Leuitas: quia sicut cæli noui & terra noua, quæ ego facio stare coram me, sic stabit semen vestrum & nomen meum*: Iterum cælo comparat semen Christi veri Patris & progenitoris fidelium: qui tot filiorum matrem elegit Gentilium primigeniam Ecclesiam, & Magos istos sponsam suam Æthiopissam: quæ nigra moribus antiquis, formosa fide, meruit a Rege diligi, & in thalamum introduci coniugalem. Sterilis erat Gentilitas, quæ nullos Deo filios, sed orco pariebat: iam Verbo fœta longe veteris Synagogæ fœcunditatem superabit. *Lauda sterilis, quæ non paris. decanta laudem: & hinni, quæ non pariebas: quoniã multi filij desertæ (Gentilitatis) magis quam eius quæ habet virum. Dilata locum tentorij tui (Ecclesia Gentilium) & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas. Longos fac funiculos tuos & clauos tuos consolida Ad dexteram enim & lauam penetrabis, & semen tuum Gentes hereditabit, & ciuitates desertas inhabitabit.*

per stellã impletur eadem.

Gen. 15. Gal. 3. Heb. 2.

Gen. 12.

multitudo catum.

c. 66. v. 8. Christus simul gentem peperit, estque verus Pater Gentium. adducit eam in Ierusalem.

Mater partus Tres Reges.

Isa. 54.

Primi fœtus SS. Regum quos ipsi conuerterunt.

Ac duplices quidem Magi nostri Christo fœtus ediderunt: primo earum Gentium & regnorum, quæ primi velut Apostoli ad fidem eius adduxerunt: de his non minus ipsi, quam Paulus dicere potuerunt * *In Christo IESV per Euangelium ego vos genui*: & de Onesimo: *quem genui in vinculis*; & ad Gal. 4. *Filioli quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*. Huc pertinere S. Augustinus ea Christi verba arbitratur: *pro Patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos Principes super omnem terram, propterea populi confitebuntur tibi*: similes S. Felicitati de qua S. Gregorius ait, quod *septem filios, quos carne pepererat mundo, spiritu parturiuit Deo, dum eos ad Martyrium*

1. cor. 4. v. 15. Ad Philemon S. August. in ps. 44. v. 17. S. Gregorius Hom. 3. in Euang.

rium animaret, qua quidem in re nihil eximium ab Apostolis vel Pastoribus & Doctoribus habuerunt Magi: quotquot enim prædicando fidem alijs, vel charitatem Dei potius persuaserunt: Deum in animis eorum genuerunt, & Christus eos etiam Matres suas nominauit.

Alios sancti Reges fœtus, imo totam Gentilium Ecclesiam Christo genuerunt: nam dum illi Gentium primi, sic professionis publicæ fidei Christianæ, constantiæ, pietatis, animi demissionis spretis omnibus vitæ periculis, contemtis aliorum hominum iudicijs, fluxis & caducis rebus præ cælestium amore derelictis; ideam posteris efformarunt, ad cuius similitudinem Gentiles orbe toto dispersi vitam & mores exprimerent: eos omnes sibi virtutum lineamentis simillimos Christo pepererunt: Vnde non tantum *delibatio sancta*, seu *primitiæ Gentilium* nominantur, quorum sacrificio toti Gentilitatis massa Deo fuit consecrata, sed *radix* etiam *sancta*: seu sancti posterorum Gentilium progenitores; quales sancti Patriarchæ Abraham, Isaac & Iacob respectu Iudæorum exstiterunt. Flores præterea dicuntur, qui lætissimos & vberrimos promittunt fœtus, & satis indicant, qualis etiam & cuius generis vel speciei fructus è tali radice vel arbore expectentur. Theodoretus hoc eos titulo decorauit dum in cantica commentatur * *Vinea nostra florentes dederunt odorem, vineas ait vocat Ecclesiam credentium Christo, quæ per ipsius prædicationem in Gentibus plantatæ sunt. Quarum Ecclesiarum flores fructum ex ipsis per virtutem futurum prænunciantes exstiterunt Magi, qui munera Christo ab Orientis partibus aduehentes, ei vt Regi & Deo & propter nos mortali, aurum, thus & myrrham obtulerunt, suauem Gentium fides in ipsum Christum odorem exhibentes ijs, qui à Spiritu S. donum scientiæ sunt consecuti.* Talem nimirum odorem de se non subiectis tantum sibi populis, seu omnibus toto disseminatis orbe Gentilibus, adspirarunt, vt tot postea Reges & Imperatores eorum exemplo sceptris ad Christi crucem abiectis colla fastumque regium submiserint fidei Christianæ, & tanta mundi nomina pedibus etiam pauperrimorum Sacerdotum Christi Vicariorum aduoluantur, vt per ipsos potestate clauium ipsis commissarum sibi cælestis regni fores reserantur. Hoc odore constantiæ Regum istorum Martyres vitæ prodigi, mille tormenta tolerarunt vt illam fidei publicam confessionem æmularentur, quos omnes in Gentilitatis præ Iudaismo futuros fructus præstantissimos: flores isti primi & promittebant, & ab alijs discernebant. Horum odorem cum tanto ante præsensisset vates ille Euangelicus in hæc prorupit gestienti animo cantica: *Lætabitur deserta & inuia, & exsultabit solitudo & florebit quasi lilium. Germinans germinabit, & exsultabit lætabunda, & laudans: Gloria Libani data est ei, decor Carmeli & Saron: ipsi videbunt gloriam Domini & decorem Dei nostri. Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate. Scissæ sunt in deserto aquæ & torrentes in solitudine, & quæ erat arida erit in stagnum & sitiens in fontes aquarum, In cubilibus, vbi prius dracones habitabant, ostendetur viror calami, & iunci, & redemti à Domino conuertentur, & venient in Sion cum laude, & lætitiâ sempiternâ super caput eorum, gaudium & lætitiam obtinebunt.* Hunc solitudinis virorem ac Gentilitatis fidem ipsi vt longè ante præmonstrarent, & vt in parentibus & radice filij fructusque significarentur, meruerunt teste S. Augustino, *Magi*, ait, *primitiæ Gentium ad Christum videndum adorandumque venerunt, & non tantum accipere propriam, sed etiam omnium Gentium salutem significare meruerunt. Celebremus ergò deuotissimè hunc diem & Dominum Iesum, quem primitiæ illæ nostræ adorauerunt iacentem in diuersorio, nos habitantem adoremus in cælo.*

Alter tota Gentilium posteritas

Flores dicuntur ijdem.

2. Cant.

Fructus tulerunt in Regibus.

& Martyribus.

odoris horum sua virtus.

Is. 35.

meruerunt eam præmonstrare.

S. Augustinus ser. 24. de tempore.

* *

*

CAPVT XX.

Iidem mysterium SS. Trinitatis & alia personis ac donis suis clarè adumbrarunt, ideoque primi fideles, fidei Christianæ Duces, Principes & Magistri nominantur.

VT Magi veri Magistri fidei Gentilium censeantur, è Patribus ostendam, eos primum eius & præcipuum mysterium SS. Trinitatis & alia non tantum credidisse, sed suis etiam personis & donis posteris adumbrasse; quod etiam de tribus pueris in fornace Babylonica testatur S. Ambrosius * *Vnum Deum Propheta dicunt, Apostoli audiunt, vnum Deum Magi crediderunt: & aurum, thus & myrrham supplices ad Christi cunabula obtulerunt: auro Regem fatentes: & Deum thure venerantes, thesaurus enim regni sacrificium Dei: myrrha est sepultura. Quid igitur sibi voluerunt mystica munera inter abiecta præsepia? nisi intelligeremus in Christo differentiam Diuinitatis & carnis: vt homo cernitur, vt Deus adoratur: latet in pannis, sed fulget in stellis: cana nascentem indicant, stella dominantem. Caro est quæ inuoluitur, diuinitas, cui ab Angelis ministratur: ita nec diuinitas naturalis maiestatis amittitur & assumta carnis veritas comprobatur. Hæc est fides nostra: Sic se Deus cognosci voluit ab hominibus, sic tres pueri crediderunt, nec incendia circumiecta senserunt, cum infidos noxius ignis exureret, & fideles innoxia flamma roraret, quos aliorum incendia refrigerabant: quia meritò fidei perdiderat suam pœna naturam. Aderat enim in specie Angeli, qui muniebat; vt in numero Trinitatis vnius esset laudatio potestatis: benedicebatur Deus, videbatur in Angelo Dei filius, sancta & spiritualis in pueris gratia loquebatur.* Hactenus S. Ambrosius, qui clarius in tribus pueris ostendit monstrari mysterium Trinitatis, cum multi negarent id luculenter in veteri Testamento innotuisse, quæ eadem sanctis Magis accommodantur: illi enim adorabant Deum, videbant Dei filium: & in ipsis hæc Spiritus S. operabatur vt crederent, & Trinitatem agnitam debitis & mysticis muneribus venerarentur.

S. Ambr. l. de fide c. 1. cor. 1.

Diuinitas Christi adorata à Magis.

Tres pueri in fornace SS. Trinitatem crediderunt. *Dan. 3.*

Præclarè S. Maximus * *Et Bene vno itinere tres simul adoraturi veniunt Magi, quia in vno Christo IESV, qui omnium credentium via est, inseparata ab eis erat Trinitas adoranda: deferunt autem & munera, quæ non tam munera, quam mysteria probarentur: offerunt ei aurum. In auro fratres ostenditur captiuitatis nostræ pretiosa redemtio: in thure autem & dæmoniorum superstitio cessatura, & futurus veræ religionis cultus aperitur. In myrrhâ verò resurrectio mortuorum & carnis nostræ reparatio præfiguratur.*

S. Maximus de Epiph. eundem in vno Christo, Magi adorarunt.

S. Augustinus * *ipsi etiam Magi, qui ad illa veneranda pueri cunabula, stella indicio peruenerunt, quid aliud expresserunt in istis muneribus, nisi fidem nostram? in eo enim quid tria offeruntur, Trinitas intelligitur: in eo verò quid tres sunt & singuli singula offerunt, in Trinitate vnitas declaratur: Nos quoque personam Magorum spiritualibus imitemur obsequijs: ducatum nobis præbeat velut stella cœli lux fidei: sit quasi trium munerum Trinitatis perfecta confessio: credatur à nobis vna diuinitas sine confusionis separatione distincta, Pater & Filius & Spiritus S. vnus Deus; credentur tres personæ, sed non tres substantiæ.* Hic S. Doctor insinuat à singulis Regibus singula oblata dona contra communiorem sententiam: vis tamen argumenti non infringitur: & pro communi etiam opinione valet sequens S. Augustini locus *Ac sic Trinitatem oblationum numerus loquitur: vnitatem deuotio vna testatur*, siue igitur singuli singula, siue terna dona obtulerint, vna fuit in tribus fides, par deuotio, & similis voluntas. S Sedatus * *Ac sic Trinitatem oblationum numerus loquitur: vnitatem vna deuotio*, quæ videtur a S. Augustino mutuatus. S. Eucherius *sed quare tria munera Magi obtulerunt*: nisi vt Trinitatis mysterium reuelarent: primum enim munus *offerimus credendo in Patrem: secundum in Filium: tertium in Spiritum S. hæc nobis munera sufficiunt: qui hæc non offert à Christo non recipitur:*

S. Augustinus S. 1. de Epiph.

Ser. 1. de munera in festo. Epiph.

S. Sedatus, homil. de Epiph.

S. Eucherius conc. de Epiph.

recipitur: hæc igitur causa est, quare tria munera obtulerunt: si enim plus vel minus offerrent, fidem Catholicam non tenerent. quod igitur vnusquisque tria munera obtulit, Trinitatis fidem aptissime demonstrauerunt. Et alibi. *Quid aliud in illis muneribus, nisi fidem nostram ex[illegible] runt? in eo enim quod tria offeruntur, Trinitas intelligitur, in eo verò quod tr[illegible] singuli singula offerunt, in Trinitate vnitas declaratur.*

Ho. 1. de Epyph.

Hic locus ne superiori aduerletur explicari posset: licet singuli tria obtulerint, ab vno tamen plus auri, ab alio plus thuris, á tertio plus myrrhæ oblatum esse, vt in cuius muneris abundantia reliquos præcesserunt, id singuli dicantur obtulisse.

Iam vero fuisse ab i[illegible]dem aua fidei Christianæ mysteria credita & expressa; vt mortis, sepulturæ anastasis & iudicij Christi, quidam ex laudatis indicant, & clarius hi contestantur.

S. Hilarius, *oblatio munerum intelligentiam in eo totius qualitatis expressit; in auro Regem, in thure Deum, in myrrha hominem confitendo. atque ita per vocationem eorum Sacramenti omnis consummata est cognitio: in homine mortis, in Deo resurrectionis, in rege iudicij.*

S. Hilarius. Commen. in Matt. Alia mysteria cognouerunt.

S. Rupertus ait. *Magos quatuor Christi facies inuenisse Myrrha faciem vituli, id est, Sacramentum Passionis. qua ipse sacrificandus atque myrrha & aloës mixtura condiendum erat in sepultura corpus eius. Aurum faciem Leonis, id est, gloriam Resurrectionis. per quam caro, quam ex nobis mortalem susceperat, tantum meliorata est, quantum aurum puluere seu limo terræ pretiosius est; thure faciem aquilæ volantis, id est, sublimitatem Adscensionis, & confessionem ad dexteram Patris. ex quo dato hominibus Spiritus S. est cognitus, quod sit idem Filius Dei, cui Sacrificium incensi legitimum iure debeat offerri æque vt Patri & Spiritui Sancto.*

l. 7 in 2. Matt. Passionis. Resurrectionis. Adscensionis.

R[illegible]go Garcia noster pueritiam Christianam ad fidei primos & præstantissimos Magistros mittit: a quibus quam optimè legibus fidei & morum imbuantur: *Postquam ait, vera Mater fides apparuit, omnis eloquentiæ splendor est obscuratus, dum tu ô alma fides quasi signum magnum appares in cælo. En tibi ô puer veram matrem vnicam sponsi columbam, Ecclesiam Catholicam, te ad optimam Magistram mitto, & ad primos illos tam credendi, quam rectè viuendi præceptores, Magos videlicet, qui alma fide praduce, & stella fulgentissima ducti fidem diuinam & fidei auctorem nobis manifestarunt.* Vocat deinde eos *primos fideles, qui fidem humilitate & simplicitate manifesta[illegible]unt.*

Garcia. in com. Euangel. instit. & ideo Magi sunt primi credendi & rectè viuendi præceptores. primi fideles.

Hos igitur primos fideles & fidei primos præceptores decuit omnia fidei mysteria apprehensu difficiliora mente comprehensa tenere, quæ symbolicis aptè monstrarent donis, & quibus alios erudirent.

Vt rectè S. Chrysologus fidei nostræ Duces & credulitatis nostræ Principes nominarit vnum nos obtestans, vt quos fidei duces & vitæ viæque semper habeamus: ait enim. *Et nos sicut Magi, qui sunt fidei nostræ duces credulitatisque principes, commoniti in somnu*, id est *in hac vita, quæ somno est similis, illuso Rege, id est diabolo huius mundi Principe, per aliam viam, id est per alteram vitam ad illam nostram patriam reuertamur, de qua per Adam electi sumus infeliciter, per Christum verò miseri orditer nunc reducti.* Nunc quomodo Reges illi totius Ecclesiæ Christianæ statum persecutiones Tyrannorum futuras, vigentem & florentem eius orbe toto propagationem velut in typo expresserint, videamus.

S. Chrysologus. Ser. 159. Fidei duces & credulitatis Principes.

CAPVT XXI.

Typus & figura exstiterunt status florentissimi Ecclesiæ in persecutionibus, quem Prophetico spiritu cognouerunt.

IAM supra probaui Patriarchas veteres & Prophetas ea, quæ fatidico spiritu de Christo prænunciarunt, vel factis suis, vt typo quidem expressere, afflatu Spiritus Sancti cognouisse, quale siue in Christo, siue in Ecclesia futurum mysterium præmonstrarent, vt id mente comprehensum, expressioribus characteribus & lineamentis præfigurarent: vnde cum iam è sanctis Patribus confir-

Patriarchæ & Prophetæ cognouerunt mysteria, quæ figurarunt.

maturus sim, hos sanctos Reges ideam totius Ecclesiæ futuri status suis gestis adumbrasse, eundem videntur, spiritu prædit prophetico compertum, & exploratum habuisse, vt cum Ecclesiæ quasi progenitores essent, eam viuis coloribus repræsentarent, & formam speciemque filijs relinquerent quam consectarentur.

& Magis fidei translationem ad Gentes, à se præsignatam.

Principio quidem obcæcationem Iudæorum, & fidei sacerdotijque ad Gentiles toto dissipates orbe translationem figurarunt.

S. Leo *hoc signum quod Magos in longinquo positos efficaciter mouit, & ad Dominum IESVM perseueranter attraxit, illius sinè dubio gratiæ Sacramentum, & illius fuit vocationis exordium, qua non in Iudæa tantum, sed etiam in toto mundo Christi erat Euangelium prædicandum: vt per illam stellam, quæ Magorum visui splenduit, Israëlitarum verò oculis non refulsit, & illuminatio signata sit Gentium, & cæcitas declarata Iudæorum. Iudæi verò qui extra regnum Christi esse voluerunt, adhuc sub Herodis sunt potestate, & dominante sibi Saluatoris inimico, alienigenæ seruiunt potestati, quasi nesciant prophetatum dicente Iacob: non deficiet Princeps de Iuda, & dux de femoribus eius, donec veniat, cui reposita sunt, & ipse est exspectatio Gentium. Perdiderunt igitur successionem Regum, placationem hostiarum, locum supplicationum, ordinem sacerdotum: & cum omnia sibi clausa, omnia experiantur sibi finita, non vident ea in Christum esse translata* & sermone tertio. *Huius ineffabilis misericordiæ* (vocationis Gentium) *manifestatio facta est Herode apud Iudæos ius regium tenente: vbi legitima Regum successione cessante, & Pontificum potestate destructa, alienigena obtineret principatum: vt veri Regis ortus illius Prophetiæ probaretur voce, quæ dixerat, non deficiet Princeps ex Iuda, neque dux de femoribus eius, donec veniat, cui repositum est, & ipse erit exspectatio Gentium. De quibus quondam beatissimo Patriarchæ Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio, non carnis semine: sed fidei fecunditate generanda, & ideò stellarum multitudini comparata, vt ab omni Gentium Patre non terrena, sed cælestis progenies speraretur.* Sed de hac vocatione alibi plura.

easque per Apostolos conuertendas.

Deinde ijdem Reges stellá vocati, lucemque præuiam secuti ad Christum vsque præmonstrarunt orituros alios, nouos cœlos vocales, Apostolos dico, qui totum per orbem diuidendi, Gentes omnes essent Christo aggregaturi.

In psal. 18.

S. Augustinus id paucis, sed efficaciter suadet: *Illi erant Primitiæ Gentium; nobis hoc lingua nunciauit Apostolorum: stella illis tanquam lingua cælorum: & nobis idem Apostoli tanquam alij cæli enarrauerunt gloriam Dei: cur enim non agnoscamus eos cælos, qui facti sunt sedes Dei: per hoc enim cælos ille fabricator & habitator cælorum intonuit, quo tonitruo mundus tremuit, & ecce iam credit.*

in Matth.

Plures SS. Patrum hoc argumentum persequuntur alias recitandi: nemo tamen vberius Ruperto *Gloriam Dei, gloriam & honorem filij hominis enarraturi erant quidam cæli iuxta illud Propheticum: Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciant firmamentum. Eius gloriæ & honoris principium illud est, quia in sole posuit tabernaculum suum, & hoc fere omnibus notum, quod cæli illi, qui gloriam hanc enarraturi erant, Apostoli fuerunt, cæli vocales, cæli eloquentes, quia non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum, in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Quorsum illud? videlicet ad concilij diuini pulcherrimæque dispositionis laudem atque admirationem: quia futuram postmodum talium cælorum enarrationem, talisque firmamenti annunciationem & auditum, siue obauditionem Gentium, quæ credituræ erant per voces eorundem cælorum, continuo præsignauit, vbi natus est Christus in his, quæ confestim narrat diuinus Euangelista: cum ergo natus esset Iesus, vidimus stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Nonne iam tunc cæli gloriam enarrauerunt? vtique enarrauerunt, & alios cælos, de quibus iam dictum est, enarraturos esse significauerunt: & sicut tunc Magi, id est sapientes, vtique Gentiles claritatem siue illustrationem istius cæli inanimati, scilicet stellam cognoscentes atque sequentes venerunt, dicentes. Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? sic futurum erat, vt Gentes illuminationem cælorum rationalium, id est, Apostolorum, videlicet donum Spiritus S. quod acceperant intelligentes, venirent, & pænitentiam sibi ad vitam donari postularent.*

hi dicuntur cæli Vocales.

Matt. 2.

S. Leo Ser. 2.

Et S. Leo: *Tunc cæli enarrauerunt gloriam Dei, & in omnem terram exiuit sonus eorum.*

eorum. Quando & Pastoribus exercitus Angelorum Saluatoris editi annunciator apparuit, & Magos ad eum adorandum præuia stella perducit, vt à solis ortu vsque ad occasum veri Regis generatio corusçaret, cum rerum fidem & regna Orientis per Magos discerent, & Romanum imperium non lateret.

Sed quia multis oraculis Prophetarum sæpius erat decantatum, fore, vt Reges orbis omnes, non tantum verum Deum abiectis idolis essent veneraturi, sed tutores Patroni & nutritij futuri: hæc ijdem Magi suis moribus figurarunt S. Hieronymo teste in illud psalmi *Reges Tharsis Omne*, ait, *hic mundiale imperium, honores & ordines ad Christum Dominum accedere, eique colla submittere honorumque suorum dona deferre Propheta prænunciat: quod ex Magorum muneribus intelligimus inchoatum: ipsi enim Gentium Regumque typum tenuisse monstrantur.*

(præsignificant Regũ conuersionem. — *S. Hieron. comment. in psal. 71.*)

Vt enim Magi thesauris apertis in alendo Christo, & virgine Matre aurum effuderunt, vt fundamentum domus Dei positum conseruaretur, caput corporis mystici nutriretur & augeretur, eiusque omnium diuinissima membra Maria & Ioseph alerentur. Sic Reges & Imperatores ac Reginæ, Constantinus, Carolus, Henricus, & auo nostro Ferdinandus secundus cum Helena, Mathilde, Cunegunda in templis excitandis, Episcopatibus erigendis, Religiosis familijs sustinendis, aurum & thesauros impenderunt. Quod Rupertus in auro vult esse præmonstratum. *Aurum, ait, eiusmodi tota quidem illi offert Ecclesia, credens & confitens, quia resurrexit & immortalis regnat, qui mortalis & mortuus fuerat: maximè autem Regum & Principum potentia, diuitumque fidelium opulentia, qui ad construendas nomini eius Ecclesias, aurum & argentum ei fideliter obtulerunt, domumque eius, qui cum diues esset propter nos pauper factus est, largis donarijs ditauerunt: iuxta illud propheticum, quod tam secundum literam quam spiritum verissimum est, & viuet & dabitur ei de auro Arabiæ. psal. 71.*

(nascentem Christi Ecclesiam alunt. — vt Cõstantinus & Carolus Mag. corroboratã. — *Rupertus in 2. Matth.* — *1. Cor. 8.*)

Iam verò persecutiones tam à Iudæis, quam à Gentilibus mouendas Ecclesiæ sic explicant sancti Patres, Rupertus reliquis vberius, ideò eum præmitto: * *sicut tunc Herodes propter Magos seu Magorum inquisitionem turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo, & quæsiuit puerum ad perdendum eum: sic futurum erat, vt Gentibus Euangelium IESV Christi suscipientibus eadem ciuitas Ierusalem totumque regnum Iudaicum seditionibus turbatum conaretur funditus exterminare prædicationem Apostolorum, & ipsum quodammodo occidere Christum, occidendo crucifigendo, flagellando & de ciuitate in ciuitatem persequendo plerosque ex prophetis & sapientibus & scribis, quos ille misit. Nihilominus sicut tunc dictum est Ioseph: surge & accipe puerum & matrem eius & fuge in AEgyptum; sic futurum erat, vt loquens in Apostolis suis Christus diceret: vobis quidem oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æterna vita, ecce conuertimur ad Gentes.*

(persecutiones futuras prænunciant. — *Matt. 23.* — *act. 13. 46.*)

Breuiter S. Augustinus * *Sicut nostis in stellæ fulgore DEI gratia, & in tribus viris vocatio Gentium, & in rege impio crudelitas Paganorum, & in occisione infantium cunctorum Martyrum forma præcessit.* Zacharias Chrysopolitanus *Mysticè stella ortus primum à Magis intellectus indicat Gentes in Christum credituras, stella enim Propheticum sermonem, Christi ortum confitentem significat; Herodes verò Diabolum, qui cognita Christi natiuitate persequitur eum in membris suis, à quo Magi pergunt, dum ab Idololatria Gentes recedunt, & ad domum, in qua Christus est, Catholicam Ecclesiam perueniunt: in quam per fidem intrantes inueniunt Christum cum Maria matre eius; Christi mater intelligitur fidelium Societas, in qua Christus per fidem habitat.*

(*S. August. Ser. 5.* — *Zacharias Chrysopolit. in 2. Matt.*)

S. Hilarius subscribit. * *Parante autem*, ait, *Herode necem paruuli, Ioseph per Angelum monetur, vt eum in AEgyptum transferat, AEgyptum idolis plenam, & omnigenum Deorum monstra venerantem: Iam post Iudæorum insectationem, & in extinguendo eo profanæ plebis assensum, Christus ad Gentes inanissimis religionibus deditas transit, & Iudæicam relinquens ignorantiam seculo colendus infertur, Bethlehem id est Iudæa Martyrum sanguine redundante. Herodis verò furor & infantium interfectio, populi Iudaici in Christianos sæuientis est forma: existimantis se in beatorum Martyrum corde posse fidem & Christi nomen extinguere.*

(*S. Hilarius. in 2. Matt.*)

CAPVT.

CAPVT. XXVII.

Ijdem Hæreſes præcipuas circa perſonam Chriſti, poſtea natas confutarunt.

SANCTOS Reges Euangeliſtas fuiſſe ſupra docui, ſimul & Theologos, quorum Euangelium tam ore traditum, quam ſymbolis expreſſum Diuinitatem inprimis adſtruit Chriſti Saluatoris: vt ex horum doctrina non ſecus ac Euangelijs vel Apoſtolorum epiſtolis ſancti Patres multis ſeculis (præſertim quarto & quinto) hæreſes ortas confutarunt: præſertim eorum, qui circa perſonam Chriſti turpiter aberrarunt.

S. Chryſoſtomus hom. 7. in 2. Matt.

tres Reges confutant Paulum Samoſatenum & Marcionē.

S. Chryſoſtomus, qui A. 400. floruit, ita veteres hæreticos alloquitur: *Erubeſcat Marcion, erubeſcat & Samoſatenus ille Paulus, qui nolunt videre, quod Magi viderunt, Eccleſiæ progenitores. Nequaquam ſic erubuerim nuncupare eos: confundatur, inquam, videns Dominum Marcion in aſſumtione carnis adorari; confundatur & Paulus, videns non ſicut hominem adorari. Nam quod in carne verâ ſit, oſtendunt panni atq; præſepe. quia verò non nudum, id eſt non ſolum adorent hominem, declarant, dum ætate immaturâ hiis muneribus honorant, quæ offerri Deo par erat.* Paulus ille Samoſatenus circa finem ſeculi tertij Chriſti negauit diuinitatem.

Neſtoriū.

S. Theodatus Ancyranus Epiſcopus.

Poſtea Neſtorius duas in Chriſto perſonas effinxit, damnatus in ſynodo Epheſina circa a. 431. in qua recitata eſt, & probata oratio S. Theodati Ancyrani Epiſcopi, qui contra Hæreſiarcham eidem perſonæ contendit tria oblata munera. *Hæc Magi,* ait,* *confeſſi ſunt, ſtella credentes, & non ſcrutantes naturam, Barbari ſuſcipiunt fidem miraculis, & fidelis tu cur incredulus es, & in rationem humanam concidis? Qui ex Chaldæa venerunt, ſicut Euangeliſta dicebat, hodie ipſi ſuis muneribus myſterium monſtrauerunt: ſi quis barbarorum iſtorum propoſitum rectè conſideret: triplicem namq; munerum ſpeciem adferunt, aurum, thus & myrrham. Aurum quidem, quia is Rex eſt, qui honoratur: thus, quia Deus erat, qui natus eſt, id enim ſecundum conſuetudinem offerebant eis, quos ipſi putabant Deos: obtulerunt quoq; & myrrham, paſſionem, vt arti- tror mortis per hanc annunciantes.* Sequitur inuectiua in Neſtorium.* *Vides quomodo etiam Magi cognouerunt, quia & Deus manſit, & homo factus eſt, ſuſcipiens mortem? Factus eſt enim quod ego, vt noſtram eleuaret naturam ad dignitatem ſuam. Vnitas enim hoc facit vtriq;, quæ alterius ſunt coniungens. Propterea ergò cum Deus eſſet, homo factus eſt, vt homo fieret Deus hac copulatione ad diuinam gloriam eleuatus: vt vnus idemq; ſit & diuinè glorificatus, & quæ ſunt humana perpeſſus. Et hoc nobiſcum confeſſi ſunt, confitentes vnitatem diuinitatis & humanitatis. Quod enim vnitum eſt, nequaquam duo; ſed vnum nominatur. Mente autem rurſus ſi diuidis, & vnum quodque ſeorſim contempleris, nimium ſoluis vnitatem: impoſſibile eſt enim ſimul & cuſtodire vnitatem, & vtrumque ſeorſim conſiderare. Sed quod vnitum eſt inſolubiliter vnum factum eſt, & nequaquam fiunt duo,* & infra: *Nam & Magi ei, qui videbatur thus obtulerunt tanquam Deo, non ſeparantes naturam à natura, neque cogitatione diuidentes, quod ſemel vnitum eſt; ſed ſemel miraculo eum, qui apparebat, noſcentes Deum, thus obtulerunt, eo munere diuinam dignitatem indicantes.* Subdit: *tanquam Regem quærebant Magi Regis natiuitatem interrogantes: Iudæiſque dicentes: Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum? vidimus ſtellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Regem quæris ô Mage? & cur tanquam Deo thus offers, & muneribus ſimul Deum ſimul Regem deſignans?* hæc Theodatus in concilio Epheſino contra Neſtorium.

Eutychetem.

Sed dum huic imprudenter aduerſatur Eutyches, nouæ fit hæreſeos fabricator, qui circa 447. vnam conflauit ex diuina & humana naturam, vt vnam in Chriſto perſonam tueretur. Quare A. 451. quarta generalis Synodus Chalcedonenſis erroris eum manifeſti condemnauit, vt meritò hunc & ſuperiores omnes Hæreticos extremo ſeculo eodem è Sanctorum Magorum doctrinâ & muneribus ita S. Fulgentius Ruſpenſis Epiſcopus, qui circa A. 494. floruit, inſectetur.

S. Fulgentius.

Per iſta tria munerum genera in vno eodemque Chriſto, & diuina maieſtas, & regia poteſtas & humana mortalitas intimatur: thus ad Sacrificium, aurum ad tributum, myrrha

[illegible]rha ad sepu[illegible]am pertinet mortuorum omnia hac sancta fides Christo veraciter offerre non [illegible] dum [illegible]num eundemque Deum, verum Regem, verumque Arium. Manichæi
hominem [illegible], vt [illegible]re pro nobis mortuum veraciter recognoscat. In oblatione thuris [illegible]r Ar[illegible], qui soli Patri sacrificium offerre contendit; in oblati[illegible]a [illegible]atur Manichaus, qui Christum verè mortuum pro no-stra [illegible] non [illegible], in auro verò simul vterque confunditur: quia vt Ma-nich[illegible] haud [illegible]cundum carnem natum, non credit Regem, & Aria-nus Deo [illegible] naturalem adsignare nititur seruitutem, proinde vterque non experiet[illegible]m à quo per fidem renatur, sed à quo pro infidelitatis crimine & alios
puniatur [illegible] ab [illegible] diuinitatis ab altero carnis veritas denegatur. In ijsdem Hæreticos
etiam [illegible] confunditur Nestorius, qui nititur Christum in duas Personas diui[illegible]um [illegible]de[illegible]os non alia Deo & alia homini, sed vni DEO homi-ni es[illegible]m [illegible] [illegible] suppl[illegible]er non ergò diuidatur in Personis, qui non diu[illegible]r in [illegible] pr[illegible]ea quippe vnus idemque istis muneribus honoratur: vt [illegible] idemque [illegible]eus & homo cognoscatur. Ista Magorum oblatio confundit [illegible]m [illegible]ut[illegible]nfantiam, qui non [illegible]ult in Christo vtramque veram prædicare naturam [illegible]eritatem quippe istorum munerum tollit, dum in Christo vnam na-turam [illegible]dicare co[illegible] Nos igitur Fratres dilectissimi offeramus Christo [illegible]r in fi[illegible]e, quod Magi obtulisse cognoscuntur in munere; vt vera diu[illegible] humanitat[illegible]e confe[illegible]io, ipsa sit apud Christum nostra fidelis obla-tio [illegible] munera cum Magis vnanimiter offeramus, & ad regionem sanctorum tota [illegible]tione tendamus. Centum annis post Fulgentium sedem Apo-sto[illegible] d[illegible] & sanctitatis decorauit verè Magnus Gregorius, qui [illegible] t[illegible]mbo[illegible] breuiter & neruosè sic conuincit Hæreticos. S. Greg. hom. in Euang.

Ma[illegible] aur[illegible] thus & myrrham deferunt: aurum quippe Regi congruit, thus vero [illegible] [illegible]cri[illegible]um ponitur; myrrha autem mortuorum corpora condiun-tur. [illegible] quem adorant, etiam mysticis muneribus prædicant, au-ro Re[illegible], [illegible]um, myrrha mortalem. Sunt verò nonnulli Haretici, qui hunc [illegible]cum [illegible], sed vbique regnare nequaquam credunt, hi profectò ei thus offerunt, sed o[illegible]am aurum nolunt & sunt nonnulli, qui hunc & Deum & Re[illegible]m [illegible]d assumpsisse carnem mortalem negant. Hi nimirum ei au-[illegible] thus o[illegible] sed offerre myrrham assumta mortalitatis nolunt. Nos [illegible] Domino o[illegible]amus aurum, & hunc vbique regnare fateamur; offeramus [illegible]mus, qu[illegible] is, qui in tempore apparuit Deus, ante tempora exstitit: [illegible] cum. quem credimus in sua diuinitate impassibilem, credamus [illegible]ar[illegible] mortalem.

[illegible] errores, qui Christi Personam attigerunt, Magorum [illegible] [illegible]atres redarguerunt Sed quia Prisc[illegible]anus & alij circa [illegible] [illegible]o vo[illegible]em humanam subiecerunt, & astrorum domi [illegible] M[illegible]um vocibus: *vidimus stellam eius*. eosdem concordissime refellunt [illegible] Priscillianistas.

[illegible] * *E[illegible]rimum*, ait, *proferamus in medium, qua de hoc loco* S. Chrysost.
[illegible]ci Nam tanta vi eos diabolus afflauit, vt etiam hinc [illegible] armareque contra veritatis sermonem. Quidnam ergò pro- & fatum.
[illegible]inquiunt, etiam Iesu nato sidus apparuit, quod certè argu-[illegible] Astro[illegible]am firmam & solidam esse Porro id apertè falsum con-[illegible]n [illegible]undum legem est natus astrorum, quomodo Astrologiam sol-[illegible]e [illegible]ruxit ac Dæmonum os obturauit, erroremque profli[illegible]uit, & qui [illegible]um huiusmodi est, sustulit? Quod non vulgaris hac stella fu[illegible] e[illegible] ar[illegible]r[illegible]ror, nec stella omnino, sed quadam inuisibilis virtus in speciem side[illegible]a, ex ipsius motu liquet. Non est enim stella, non est, qua situm cur-sum [illegible] ue dixeris Solem; siue Lunam, aliaque catera ab Oriente ferri om-nia in [illegible]m [illegible]idemus Hac verò à Septentrione in Meridiem stella fereba-tur, [illegible]m [illegible]cundum locorum situm Palæstina spectabat ad Persidem. Secun-do etiam i[illegible]ud ex tempore videre est; neque enim in nocte cernitur, sed ipso medio die

die ac sole fulgente. Vide [illegible] quæ [illegible] alibi p[illegible].

Neruo[illegible]s, tor[illegible], & conc[illegible] Ch[illegible] eo-
S. Chrysost. serm. 15. dem [illegible] * *Vidimus st[illegible] eius. Et quid non e[illegible] stella eius est [illegible] stellas eius, quæ arc[illegible] sed non d[illegible] stellam [illegible] tenebat autor, non quæ ortum tenebat autoris; stellam eius [illegible] n[illegible] à [illegible]. sed à genitore; mandato non fato; non à c[illegible]mputatore sed ab aut[illegible]; non quæ daret ortum, sed quæ [illegible] ineret [illegible]; stellam non [illegible]eram. sed [illegible] ferentem non dierum ordinem, sed noctium lumen. S[illegible] hæc [illegible], non v[illegible] comes Magorum, non cognata Christi, non Dominantis domin[illegible] [illegible] seruorum.*

Stella in[illegible] nostra fui[illegible] Magorum non domi-[illegible]na.

Hom. 10. in Euang. Eo[illegible]dem Hæreticos S. Gregorius ex seque[illegible]ibus conuincit [illegible] *Sed & inter h[illegible] ciendum est*, inquit, *quod Priscilianista Hæretici nasci [illegible] hominem sub con[illegible]stitutionibus stellarum putant & h[illegible] in adiutor[illegible] erroris assumunt, quod noua stella exiit, cum Dominus in carne apparuit, cuius fuisse fatum eandem, quæ apparuit, stellam putant. sed si Euan[illegible] pensamus, q[illegible] de ea[illegible] stella dicitur, vsque dum veniens staret supra [illegible] erat puer, cum non puer ad stellam, sed stella ad puerum cucurrit [illegible] liceat non stella fatum pueri, sed fatum stellæ is, qui apparuit, puer fuit.* P[illegible] contra eo[illegible] S. Augustinus detonat. Sed de hoc error[illegible] h[illegible] ea n[illegible] [illegible], vt appareat Magorum historiæ ex[illegible] e[illegible] tot Hæreticos [illegible]quentium errores à sanctis Patribus infirm[illegible], [illegible] in censum Th[illegible]rum primorum [illegible]ueniant, qui fidei Christianæ M[illegible] cum verbis p[illegible] [illegible], & symbolis expresserunt, [illegible] hunc [illegible] ap[illegible] Patres Hæreticorum errores examinarint. Sed quia non fidei ta[illegible] sed etiam [illegible] viuendi ritu Chr[illegible]ano, morumque Magistri exstiterunt, a[illegible] videamus compendio, quomodo fidel[illegible]um Christi futuram sanctitatem, su[illegible] virtutum lineamentis expresserint.

CAPVT XXIII.

Sancti Reges idea sunt summæ sanctitatis Christianorum.

S. Chrysost. Hom. 7. in Matt. REC[illegible] S. Chrysostomo [illegible] Magorum histo[illegible]: *Quæ tunc facta sunt, futurorum extre[illegible] figuram: figura erat id quod [illegible] & ceu quoddam præsa[illegible]ium.* Quod e[illegible] non tantu[illegible] G[illegible] & idolorum eue[illegible] sed & mori[illegible] san[illegible] quasi hor[illegible] [illegible], quo[illegible] [illegible] & M[illegible] Ch[illegible] feliciter imitati incredibiliter vir[illegible] Iudæorum & [illegible] vete[illegible] finem superarunt. Vt nob[illegible] Det[illegible], quæ Iudæis, dum Abrahami virtutes [illegible]das proponere. *Ausate me qui [illegible], quo[illegible] est, & quæritis Dominum. Attendite ad petram, vnde exc[illegible], & ad cauernam laci, de qua p[illegible] estis. attendite ad Abraham patrem [illegible] ad Saram, quæ peperit vos, quia vnum vocaui eum, [illegible] benedi[illegible] ei, & mul[illegible], & ponet desertum e[illegible] delicias, &* [illegible]. G[illegible] Ecclesia mater, [illegible] euocauit ad o[illegible] Deus [illegible] orbe multi[illegible] D[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] sacerdo-tu[illegible] vitæ normam imitari, ad [illegible] [illegible], [illegible] & con[illegible] exemplar, cui [illegible] & Martyr[illegible]runt. *Magi*, inquit,

Isa. 51. v. 1. Abraham Iudæis proponitur imitandus.

nobis progenitores nostri in[illegible] di Reges

S. Thom. 3. p. q. 36. a. 6.

[illegible] *Gentium in Christum credentium; in quibus apparuit, sicut in* Præfiguat Gentium fidem, pietatem, constantiam.
quo [illegible] *motio Gentium venientium à remotis ad Christum.* Et ad [illegible] *tionem Magorum præfigurabatur constantia Gentium Christu*[illegible] *ad mortem confitentium: vnde Chrysostomus dicit, quod dum confi*[illegible] *Regem futurum non timebant Regem præsentem; adhuc non videra*[illegible] *parati erant pro eo mori.* Rupertus in muneribus vul[illegible] virtutes, quas status præcipui Ecclesiæ solent exercere: *Eti*[illegible] *tota quidem offert sancta Ecclesia, dum credens & confi*[illegible] *mortuus, & sepultus fuerit, vitiorum in se mala pro*[illegible] *cat maxime autem exercitus Martyrum, qui gustu mortis am*[illegible] *communicauerunt. Item thus eiusmodi tota quidem illi offert Eccl*[illegible] *& c*[illegible]*ns, quia vere Deus est, & omnis in eo plenitudo diuinita*[illegible] *er inhabitat, maxime autem sanctorum ordo sacerdotum, qui cælo*[illegible] *tam semper altari præsto sunt, offerre illi incensum dignum, & om*[illegible] *sum super exsequi sacri altaris eius ministerium: itidem aurum eiu*[illegible] *quidem offert Ecclesia, credens & confitens, quia surrexit, &* [illegible] *regnat, qui mortalis & mortuus fuerat: maxime autem Re*[illegible] *& Principum potentia, diuitumque fidelium opulentia, qui ad eo*[illegible] *intus eius Ecclesias, aurum & argentum illi fideliter obtulerunt.*

Rupertus. *l. 2. in 2. Matth.* Figuratione Martyrum sacerdotū & Regum Christianorum.

[illegible] tius allegorice, *per Magos*, ait, *significantur tres ordines* [illegible] *in Ec*[illegible]*, Noe. Dauid, & Iob: quod est Prælati, continentes* [illegible] *iugati fidem Trinitatis habentes, quos Ezechiel vidit in visione salua*[illegible] [illegible] virtutes eos vult mortuus expressisse, vt omnes habe[illegible] in statu, & vitæ conditione recte viuendi præce[illegible]s potius, quam verbis fideles dociles ad omnem vitæ sanctimo[illegible].

Nu[illegible]m quas[illegible]m virtutes attingamus, ad quarum vsum & exercitat[illegible] Patr[illegible] orum SS. Regum exemplo prouocant:

C[illegible] T[illegible]umut istenere principatum, qua Patrem credentium fi[illegible] dicunt, certe æquarunt. Tonat & fulminat contra [illegible]. Laurentius Iustinianus: ac horum exemplo, vocat ad [illegible] & [illegible] operibus externis exhibendam. *Prostrati igitur solo humiliime Deum a*[illegible]*ere in homine, sapientiam in carne, atque in imbecillitate infan*[illegible] *maiestatis: suam deinde credulitatem muneribus protestantur. Re*[illegible] *V*[illegible]*e quæso, quanta fides? vnde tam clara beatis istis diuinitatis* [illegible] *minime ibidem regius apparatus, non ornatus thorus,* [illegible] *urb*[illegible] *ed puerulus vagiens, panniculis inuolutus, fœnum aridum, ar*[illegible] *ulum, & iumenta irrationabilia adstantia conspexère: porr*[illegible] *atur gratia, loquebatur verbum, se manifestabat diuinitas: propter*[illegible] *unt, prociderunt, adorauerunt. Clamat prorsus contra vos istorum fides* [illegible] *absentem quæsierunt, & nos præsentem contemnimus? hominem re*[illegible] *ipsa*[illegible] *noscere & adorare voluerunt. nos autem præsidentem in cælo &* [illegible] *nec adi*[illegible]*cere, neque illi famulari dignamur: respicite ô mortales:* [illegible] *s ad cor currite affectu non corpore: votis non pedibus: vt Regem* [illegible] *o inuenit*[illegible] *tis Christum.*

Laur. Iustin. ser. de Epipha. Fides incredibilis Regum.

[illegible] imo mater & altrix est humilitas: cui hanc S. Augustinus laudem trib[illegible], vt Gentilitatis oleaster oliuæ insereretur ac regnum Dei a Iudæis [illegible] retur. Hanc idem Doctor ita in SS. Regibus prædicat. *Veru*[illegible] *Pastores) Deum ex eo, quod Christum viderant, laudauerunt: isti autem* [illegible]*um etiam adorauerunt in illis gratia prior: istis humilitas amplior. Fort*[illegible] *Pastores minus rei de salute alacrius exsultabant; isti autem Magi* [illegible] *erati peccatis summissius indulgentiam requirebant. Hæc est illa humilitas, quam plus in illis, qui ex Gentibus erant, quam in Iudæis diuina scriptura commendat. Ex Gentibus erat ille centurio, qui cum Dominum in toto pectore suscepisset,*

Humilitas summa. S. Augustin. ser. 6. de Epipha. Gentiles conuersi humiliores Iudæis. vt Centurio

set, tamen dixit indignum, vt in domum eius intraret: nec ab illo agrum suum voluit videri: sic interius præsentem corde retinebat, cuius à suo tecto præsentiam honorificè reuocabat. Denique Dominus: non inueni, ait, tantam fidem in Israel. Illa etiam Chananæa *Chananæa ex Gentibus erat, quæ cum se à Domino audisset canem, & cui panis mitteretur filiorum, indignam, micas tantum panis exegit, & ideo non esse meruit; quia quod fuerat non negauit, nam & ipsa audiuit à Domino, ô mulier, magna est fides tua! Humilitas in eâ fecerat fidem magnam, quia se ipsam fecerat paruam.* Magi ita meruerunt conuersionem Gentilium. *Hac est humilitas, quæ inseri meruit oleaster in oliuam, & oliuam dare contra naturam meruit mutare per gratiam: nam cum hoc oleastro totus mundus siluesceret.*

Vide quantum Magorum humilitati tribuat profundissimus Doctor, dum eam vnam ponit causam, ne mundus in Gentilitate siluesceret, sed illa nationum omnium solitudo nunc Paradisi instar amœnitate perenni vigeret & floreret.

Spes eximia eorũ. S. Chrysost. hom. 7. Spem verò Christi per tot pericula laboresque, quæsiti inueniendi, nullis occurrentibus difficultatibus retardantibus, ita considerat S. Chrysostomus, & insectatur desides, qui nullum salutis ergò laborem suscipiunt. *Qui enim, ait, vestrum, qui innumeris estis Christi beneficijs obligati, tam longinquè propter eum arripiunt expeditionis laborem, quem illi barbari, imò sapientiores profectò sapientibus? imò quid ego de spatio loquor itineris longioris, cum plurima feminarum tanta iam animi mollitie inuoluantur, vt nisi aduectæ mulis; quamlibet exiguo spatio, à domibus suis venire nequeant ad videndum Dominum in præsepio spirituali: & barbari quidem priusquam Dominum viderent, tam longam propter ipsum exsuperarunt viam: tu vero nec posteaquam videris illos, probaris imitari?*

Deuotio singularis. S. Bernard. ser. 1. de Epipha. Iam verò adorationis Christi studium ita SS. Magorum exemplo S. Bernardus prouocat: * *Illud, inquit, mirabile magis, quod agnitus est à Magis: Nam quod Deum agnoscunt, indicat adoratio, indicat thuris oblatio: nec solum Deum, sed & Regem agnoscunt, quod designatur in auro, & in his non latet eos magnum pietatis sacramentum: vnde & myrrha indicat moriturum. Adorant Magi, & offerunt munera adhuc sugenti matris vbera: sed vbi est, ô Magi, Regis purpura? nunquid viles panni isti, quibus est inuolutus? si Rex est, diadema eius vbi est? sed vos eum verè videtis in diademate, quo coronauit eum mater sua: in sacco mortalitatis. Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua. Vobis dicimus filiæ Sion animæ seculares, debiles, delicatæ filiæ non filij, in quibus nihil est fortitudinis, nihil est virilis animi. Egredimini filiæ Sion: egredimini de sensu carnis ad intellectum mentis: de seruitute carnalis concupiscentiæ ad libertatem spiritualis intelligentiæ. Egredimini de terra vestra & de cognatione vestra, & de domo Patris vestri, & videte Regem Salomonem: alioquin non erit tutum vobis videre eum Ecclesiasten: idem enim qui Salomon, id est pacificus est in exilio, Ecclesiastes, id est concionator erit in iudicio. Suscipite coronam paruuli propter vos, Regis vestri, & vna cum Magis humilitatem eius adorate: quoniam fidei deuotio vobis hodie proponitur in exemplo:*

Munificentia. S. Chrysostomus pauperum vbique Patronus spatiosum nactus campum in liberalitate Sanctorum Regum; excurrit prolixe in auarorum & tenacium ex-

S. Chrysost. Hom. 7. in Matt. stimulandis animis ad misericordiam. *Igitur adoraturi cuncta proijciamus e manibus. si habuerimus aurum offeramus ipsi. non terra defodiamus. si enim illi tunc barbari in honorem tantummodo Domini obtulerunt libenter aurum, qualis tu eris, si ei non tribuas indigenti? illi tam longo itinere cucurrerunt, vt natum* Contra immisericordes. *viderent, tu autem qua tandem satisfactione poteris absolui, qui ne breue quidem plateæ spatium transis, vt visites ægritudine afflictum, & vinctum catenis? Et certè solemus ægrotantium vinctorum, etiamsi inimici sint miseleri: tu verò nec erga Dominum quidem tuum & eum, qui tantorum tibi est auctor bonorum hoc permoueris affectu: & illos quidem aurum legimus obtulisse: tu verò panem ipsum vix tribuis: illi viderunt stellam atque lætati sunt: tu autem ipsum aspiciens Christum peregrinum nudumque non flecteris?*

Permul-

Permulti Patres in reditu eorum describendo vitæ persuadent mutationem: vt declinato Herode, & semita latiore vitiorum, virtutis ingressi strictiorem tramitem ad patriam cœlestem contendamus: Quam rem disertè sic suadet Cyprianus: *Adorato Domino Magi hilares alio tramite in suam patriam reuertuntur: quia necesse est, vt qui credunt ad iustitiam, ore etiam confessi sint ad salutem, deinde vias eligant arctiores, & se districtioribus mandatis obligent: quoniam per vias latas descensusque præcipites itur ad inferos; per arctas vero & difficiles reditur ad superos. Propter verba labiorum Dei religiosus quisque vias duras ingreditur. Arcta via est Castitas, trames strictus humilitas: ieiunio affligi, & carnem in seruitutem redigere scopulosæ sunt semitæ: sed ad patriam superiorem non nisi per meatus difficiles armati milites reuertuntur. Non est tutus ad Herodem regressus; nec expedit cum his, qui oderunt Deum, fœdera iungere: nec de religione cum malignantibus inire consilia; quorum familiaritas infantiam Christi studiosè persequitur, & antequam formetur in nobis Christus, in ipso piæ conuersationis initio, vt extinguatur spiritus & suffocetur vita iustitia penitus elaborat. Delusum se Herodes conqueritur, cum Magos alio comperit diuertisse, quia molestissimum est principi tenebrarum, cum ex cogitatis laqueis tentatos quoslibet nouerit euasisse, & acriore inflammatus rabie, in neces innocentum debacchatur.*

Via arctior ingredienda.

declinatis auijs impiorum.

Ita voluit diuina sapientia filiorum Ecclesiæ persecutiones, viuendi rationem, virtutum vsum & exercitationem in sanctis Regibus expressam ante existere, vt exemplari suo quam proxime conformarentur: Reges verò non sua tantum; sed & posterorum causa tantis iactari calamitatibus, & exerceri periculis, vt haberent, quod inspicerent & imitarentur. Vnde magis adducor, vt credam verissimum videri, quod supra rationibus stabiliui, Deum ijs, quos rei alicuius figuram esse voluit, id ipsum indicasse, vt viuis coloribus rem gestam posteris velut in tabula figurarent: sic & Religiosarum familiarum autores S. Benedictum, Romualdum, Franciscum, Ignatium legimus operis totius fabricam; membra sui instituti, progressum, varios euentus & casus ordinis præuidisse: & quædam ex ijs longe ante denunciasse: vt in condendis regulis possent consilio precibusque præuenire, ne vigor disciplinæ statim flaccesceret: ita, quos ad ingentia voluit Deus eligere incommoda pro Dei gloriâ toleranda, vt S. Paulum, & S. Xauerium, eorum ante mentis oculis exhibuit eadem, vt minùs ferirent præuisa iacula: quæ scirent non nisi à patre clementissimo, & salutis eorum amantissimo dimanare. Pari puto ratione Deum sanctis Magis Ecclesiæ statum florentissimum futurum præmonstrasse, tot Reges & Imperatores fidei orthodoxæ defensores; tot illustres Martyres; illud regale sacerdotium: illam omnium totius orbis nationum ad Christum aggregationem: quorum omnium cum se Duces esse præuiderent: eos ductus, & lineamenta virtutum, quam exactissima voluerunt in se exprimere, quæ nos posteri miramur in Regibus, & conamur æmulari. Sed nunc quod præcipuum in ijs & a posteris sæpius & ardenter est considerandum, quanam solertiâ & industria Gentibus adoptionis cœlestis beneficium obtinuerint, accuratius inspiciamus: vt quantum de orbe toto meriti sint intelligatur.

Fundatores quidam ordinum præuiderunt successum & futura euenta.

Sancti Reges Ecclesiæ futurũ statum florentissimũ.

CAPVT XXIV.

Procuratores fuerunt totius orbis.

MISIT Pater cœlestis filium suum, vt multorum seculorum litem inter homines acerbissimis odijs & inimicitijs ventilatam componeret. *In iudicium*, ait, *ego in hunc mundum veni: vt qui non vident, videant: & qui vident cæci fiant.* Sed ne partes diutius altercarentur, absolutum ei commissum est omnis controuersiæ arbitramentum, nullâ deinceps permissa appellandi potestate: *Neque enim Pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent Patrem:* Nam quomodo de sententiæ huius æquitate quis dubitet, quæ ab infinita sapientia dimanat & voluntati diuinæ conformatur? *Non possum*, ait, Christus, *ego à me ipso facere quidquam, sicut audio, iudico, & iudicium meum iustum est, quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.*

Christus vt Iudex missus.

Io. 9. v. 39.

Supremus, & æquissimus,

Io. 5. v. 22.

Io. 5. v. 30.

Gentilium & Iudæorum. Querela Gentilium. Iactantia Iudæorú.

Partes inter se diu multumque litigarunt Iudæi & Gentiles, capitali à se odio dissidentes: eundem tamen Patrem Deum, mundi totius conditorem, naturam omni humana sublimiorem agnoscebant: Gentiles querebantur, desertos se a Domino, nec peculiaribus, fauoribus vti Iudæos, donatos & gubernatos: quasi in spurijs & adulterinis prolibus censerentur, ab ipsis etiam Iudæis fratribus canum more abijci. Iudæi verò deberi suis quasi meritis illam beneuolentiam superbè iactitabant, sibi Messiam promissum, Gentes verò diuini cultus ignaras in detestandos errores degenerasse, & indignas videri, quibus fauores cœlestes tribuerentur: ideo nec electi Dei populi commercio, conuictu, & alloquio satis idoneos videri, ne suo contagio Dei populum inficerent.

Arbitro vel Iudice Christo lis disceptanda. Eph. 2. v. 14.

Fecialem vtriusque partis Pater cœlestis Filium suum misit, arbitrum simul & iudicem, qui partibus coram auditis, sententiam ex æquo pronunciaret, imò morte sua pacem adferret sublatis inimicitijs, *ipse*, ait Apostolus, *est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ soluens inimicitias in carne sua legem mãdatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in vno corpore, Deo per Crucem, interficiens inimicitias in semetipso.* Venit tandem optatum tempus, quo à regalibus sedibus filius Dei æquissimus rerum omnium æstimator & arbiter mitteretur: solium & tribunal erexit sibi in Bethlehem, regione Iudæorum extra portam, vbi pateret accessus omnibus nocte & interdiu. Citatæ partes, Iudæi cœlitibus internuncijs, Gentes stella duce & interprete.

Tribunal in Bethlehem erigitur. Citantur partes.

Procuratores Iudæorum Pastores.

Iudæi quidem suo nomine Pastores legarunt, quibus nec inuitis; sed volentibus placuit, vt Gentes etiam ad sortem filiorum Dei admitterentur, & lapidi angulari Christo copularentur; satis simplicibus illis & agrestibus hominibus fuit, se dulci pusionis diuini adspectu pascere, laudare præsentem, & admirari.

Gentilium Reges tres. 2. p. dial. 4. c. 21.

Interim stella præuia properant nationum omnium tres Procuratores, quos tota Gentilitas ablegarat, vt tot populorum salutem impensius Regi nato commendarent. Sed cur tres tantum? Hector Pintus disceptat. *Quando Reges comitia in certum diem indicunt, oppidorum Procuratores & Syndici ad ea concurrunt, iuramentum præstant, fidem, obsequium & operam pollicentur, cumque Regem ac Dominum agnoscunt, morem in omnibus gerentes. In Bethlehem camitiorum conuentus decretus erat: Christus Dominus pro vero Deo, vero homine, veroq; cœli terraque Rege venerandus. Mundi Procuratores tres, tres scilicet Reges Magi Iesu Christo morem gerentes in terram prociderunt, ipsumque Deum Dominum & Saluatorem venerati sunt, & quoniam mũdus à tribus filijs Noë processit, par etiam erat, vt tres eius essent Procuratores. Noë vt Scriptura dicit, tres habuit filios, Sem, Cham & Iaphet, qui in Arca tempore diluuij salui facti sunt, in qua quotquot exstabant in mundo homines submersi sunt: excepto Noë, eius vxore, tribus filijs, eorumque vxoribus, & ex his tribus filijs vniuersus est mundus exortus. Cum igitur hi tres Magi tanquam mundi Procuratores venerint, mundusque à tribus processerit, æquum etiam erat, vt tres essent.* Rectè quidem tot erant missi, vt capite sequenti, videbo, ad comitia, vt Legati ad Regem suum: nunc dico, vt Procuratores ad Iudicem, vt eius sibi fauorem & Gentibus omnibus conciliarent: venerunt: Iudicem salutarunt, adorarunt: causam suam, & orbis totius beneuolis & attentis Christi auribus exposuerunt. Alienatos se à conuersatione Israël querebantur, *& hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.* Ipsi nationum omnium obsequia, fidem & obedientiam Regi recens nato deferunt: muneribus etiam regijs oblatis infantuli sibi gratiam student demereri, vt vel iam oculis clementioribus diuinæ Maiestatis respiciantur, gratia & cognitione Dei ac rerum salutarium cum Iudæis donentur: non se refugere eorum societatem, à quibus velut canes, extorres cœlo, diuinæ expertes hæreditatis abijcerentur, & despicatui ducerentur. Hæc egregia animi demissione abiecti in terra genibus prouoluti Reges querebantur, pacem orabant & concordiam.

quia à tribus totus orbis disseminatus est. Industria horum. Ephes. 2. v. 12. Oratio & querimonia. Liberalitas. Humilitas.

Iudæorum contumacia.

Aberant Principes Sacerdotum & Scribæ Iudæorum; nec ignorantia eos excusabat, qui vocati à Regibus, eorum asseueratione natum iam Messiam didicerant: imò pariter ijs ipsi natalem locum indicarant: conuenire tamen Regem suum, & suscipere

tam

tam vilem & abjectum detrectabant. Alium scilicet Monarcham orbis potentem viribus, exercitu & armis formidabilem exspectabant, qui dominatui suo terrarum orbem subiungeret, quem sibi etiam non Gentibus promissum, è Iudæis in Iudæa orturum deberi arbitrabantur. Hoc mereri legales obseruationes: quas tamen impune violabant, licet cum fastu & supercilio Dei promissa sibi arrogarent. Scilicet hoc ipsum erat aduentus Messiæ tempus, eiusque iudicium, quo Gentes cum Israelitis societate Fidei colligaret, tunc quidem, cum neglectis diuinis sanctionibus Iudæa iam indigna videbatur, cui diuina promissa exhiberentur: Gentes vero desertæ sua videbantur indigentia & submissione mentis diuinam misericordiam extorquere. Vt rectè S. Leo dixerit. *Prouidentia misericordia Dei dispositum habens pereunti mũdo in nouissimis temporibus subuenire, saluationem omnium Gentium præfiniuit in Christo: vt quia cunctas nationes à veri Dei cultu impius dudum error auerterat & ipse peculiaris Dei populus Israël ab institutis legalibus pene totus exciderat, conclusis omnibus sub peccato, omnium misereretur: deficiente enim vbique iustitia, & toto mundo in vana & maligna prolapso, nisi iudicium suum diuina bonitas differret, vniuersitas hominum sententiam damnationis exciperet: Sed in indulgentiam ira translata est, &, vt clarior fieret exercendæ gratiæ magnitudo, tunc placuit abolendis peccatis hominum Sacramentum remissionis adferri, quando nemo poterat de suis meritis gloriari.*

Perfidia superbia

eo tempore venit Messias Iudex opportunè.

S. Leo ser. 3. de Epipha.

Placuit infanti Regi tanta Regum istorum demissio, pietas, obsequium: nec munera recusauit admittere, sibi vt Regi à clientibus debita: & hoc causa Iudæorum deterior videbatur, quod nullo Regem suum honore dignarentur, quem vrbis exclusum mœnibus in stabulum cum iumentis velut carcerem detruserant.

Obsequia Gentilium placant

Digni iam misericordia Gentiles videbantur, qui tantis impendijs, laboribus periculis accurrerant, vt Principem recens natum exciperent, diuinis honoribus afficerent, regna sua seq. ipsos eius submitterent imperio, in eius fidem recepti & clientelam. Ergo pro ijs contra Iudæos lata sententia est, oleastrum oliuæ inserendum, duos illos parietes vno vinciendos angulari lapide, & vna societate fidei, eodem nomine copulandos, id si superbe Iudæa detrectaret, solis Gentilibus Ecclesiæ totius gubernatio committeretur.

Pro ijs iudicat. contra Iudæos.

S. Fulgentius concordiæ huius initæ rationem rectè declarauit. *Apostolica*, ait, *testatur auctoritas, quia vnus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem. Circumcisionis nomine Iudæos, præputij nomine Gentes indubitanter ostendens: isti sunt duo parietes, qui ex diuerso venerunt, & in lapidem, qui factus est in caput anguli, in vnitatem fidei conuenerunt. Vnus paries venit ex Iudæis, alter ex Gentibus: longè à se diuersi erant, quando diuersa credebant, positus est in medio lapis angularis, qui ad se vtrumque parietem duceret, & vtrumque vno nomine nuncuparet, essentque vni communione vocabuli, qui fierent in vna gratia sacramenti: per Christum enim, qui est pax nostra, faciens vtraque vnum, Iudæi & Gentiles facti sunt vnum, quibus fidei vnitas vnum indidit nominis Christiani vocabulum. Ad lapidem ergo angularem vterque paries venit, & verè angulum fidei vnitas fecit. horum parietum vnus adductus est, quando Pastoribus Iudæis Angelus natum Christum nunciauit: alter paries adductus est. quando Gentilibus Magis nouum sidus apparuit. Illi fuerunt primitiæ Iudæorum, isti facti sunt primitiæ Gentium, isti de propinquo adducti, isti de longinquo reducti. propè enim erant Iudæi, qui Deum colebant: longè erant Gentes, quæ idolis seruiebant.*

S. Fulgentius ser. de Epiph.

Rom. 3.

fœderantur Gentiles cum Iudæis.

Vno vocantur nomine.

Ita tandem pacis firmatis perpetuis fœderibus, odia vetera cum omnibus inimicitijs sunt consopita, Iudice vel potius arbitro & feciali Christo: *ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem copulauit, dissoluens inimicitias in carne sua: & veniens euangelizauit pacem his, qui longe, & his qui propè sunt: quoniam per ipsum accessum habemus ambo in vno Spiritu ad Patrem.* Ergo talium trium Procuratorum industria, labore, submissione vos omnes orbis nationes, *Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso Summo angulari lapide Christo Iesu: in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.*

Odia sopiuntur.

Ephes. 2.

Gentiles fiunt domestici Dei.

Hanc

Christum muneribus fatebatur. Hinc est, quod Gentilis, qui erat nouissimus, factus est primus, qui tunc ex Magorum fide est Gentium credulitas dedicata, & Iudaeorum est notata crude[illegible]tas.

Amalarius Fortunatus Archiepiscopus Treuirensis, frequenter hoc eos insigniuit titulo. *Tres, ait, Magi qui venerunt in ista nocte ad Dominum, Legati exstiterunt, mysticis suis muneribus Gentilis populi, qui in terra Insulisq; habitat*: Et alibi *In illis Magis, quos credimus fuisse Legatos totius mundi, omnes de Saba venientes possumus intelligere, per eos, qui de Saba, id est, de captiuitate veniunt ad Dominum, intelligimus multitudinem Gentium conuertentium se ad Dominum.*

c. 21. de ordine antiphonarij.
c. 22.

Magnum nomen est, magna species, dignitas, & maiestas Legatorum: ij velut simulacra quædam Regum ipsorum & Imperatorum, à quibus legantur, sustinent splendorem & amplitudinem. Quo decus illustrius horum Regum fuit, qui mundi totius, imo regum omnium consequentium personam & dignitatem gerebant, quorum omnium & totius Gentilitatis nomine Regem totius vniuersi recens natum, cœli terræque dominum excepturi mittebantur, vt illud diuinissimum mortalibus & Gentili præsertim populo tribuendum donum horum manibus reciperetur: & per eos in totum terrarum orbem, & omnem Gentilis populi posteritatem quasi per manus transfunderetur. Quod quia Iudæi fastu superbissimo reijciebant, opportunitate diuina prorsus, sua comitate & omni regio obsequio sic Gentilitatem omnem Christo deuinxerunt, vt spretis popularibus & cognatis suis; exteris insigni beneuolentia eaque perpetua iungeretur. Erant ad hoc munus Reges illi sap[illegible]i totius orientis aptissimi: quos præter fortunæ bona liberaliter & regiè in domum pauperrimam regis recens nati prodigenda, dotes animi præcipuæ commendabant, quas in Legatis Reges solent exquirere: Nam præter temperantiam quam in [illegible] tam difficili peregrinatione libenter suscepta satis ostenderunt, & ingenitam Regibus munificentiam in muneribus erogandis, prudentia enituit in gerendis negotijs coram Iudæis & Herode, fides in publicis potius quam priuatis confectandis commodis, & in periculis occurrentibus egregia fortitudo animi, constantiaque cum rerum formidolosarum & mortis ipsius despicientia: dum nullis Herodis blanditijs, dolis, insidijs eorum, infringi potuit animi magnitudo, nec fidelitas, quam Deus ab ijs contra fidem Herodi datam in reditu per aliam viam exigebat, labefactari.

Dignitas Legatorũ.
Et horum Regum.
Industria & solertia eorundem.
Dotes Fortunæ.
animi.
fides.
fortitudo.

Laudatur Pompei Magni legationem obeuntis animi constantia & fides, cum in via interceptus Regi Illyricorum iussus esset prodere secreta Romanorum, lampadi ardenti admoto digito contestatus est, eum se potius digitum incineraturum, quam quidquam sibi creditorum vlli patefaceret: sic illi non salutato Herode, vt addixerant, clam se fuga inde proripere maluerunt cum nominis & fidei regiæ quasi violatæ infamia; quam diuinum infantem impio Tyranno proderent, nec vllas ideo Herodis vel Augusti Cæsaris ac Romanorum inimicitias vel insidias subire recusarunt, vt vnius se Christi seruos profiterentur: eius nouam ad Gentes omnes difficillimam susciperent legationem, in qua putantur pro fide Christi trucidati. Tria pot[illegible] [illegible]duerto susceptæ huius legationis munia fuisse ab ijs feliciter obita: primum quod [illegible]otius mundi nomine Christum Regem natum recens exceperint, & abiectum a suis ipsi Gentilitatis totius vice diuinis honoribus sint prosecuti, fortunisque suis inopem eius familiam regia munificentia sustentarint, de quo sat multa pa[illegible]o an[illegible] dixi. Alterum est: quod cum in comitijs orbis totius in agro Bethlehemico a [illegible]œlesti Patre indictis solenni ceremonia Filius Dei, terræ cœlique Dominus & rector vniuersi esset renunciandus, nuptiæ diuinissimæ cum Ecclesia e Iudæis quorum [illegible]m virgo Deipara & Ioseph, vt prius Pastores)& Gentibus colligenda cele[illegible]ndæ, harum vices legati illi sustinebant & maximas solennitatis istius partes egerunt [illegible]regie: nam primi mortalium & regem eum, in metropoli regni pridiè promul[illegible]nt, & cultu debito inaugurarunt, suis ad pedes infantis sceptris & coronis abiect[illegible] [illegible]i licet Reges huius se seruuos & mancipia noui Reges publicè sunt professi, in [illegible] tutelam & clientelam se contulerunt ac velut vectigales primum ex omnibus mortalibus tributum publicè tunc obtulerunt, cum ille venisset in Bethlehem, vt Augusto, capite census, tributum penderet. Quam rem Eucherius, ita contem-

Exemplũ Pompei.
Tria munia feliciter ab ijs obita.
1 Exceperunt Messiam.
2 Promulgarunt in Metropoli Regnum eius.
Tributum oro toto orbe et pendentes.

S. Euch. ser. de Epiphan. placatur, dum Deiparam his verbis alloquitur: *Quanta igitur tunc tibi exsultatio fuerit, ô virgo Beatissima Maria, quis agitare valeat, quando eum, quem nuper genueras, iam quasi Deum adorari videbas? suscipe prima munera filij tui, suscipe tributa quæ et soluuntur, & quæ alijs tributa soluere veneras, ipsa ab alijs tributa susceptas: ad hoc enim, vt Lucas ait, venerat Ioseph in Bethlehem, vt ipse quoque, sicut cæteri profiteretur, & obligaret se tributa persoluere, eo quod esset de domo & familia Dauid.*

III. seruos se Christi profitentur. Tertium & præcipuum munus erat, vt dum se actibus fidei, spei, charitatis & religionis seruos noui Regis recens nati profitentur, spretis regnis suis sibi posterisque suis imo Gentilitati toti ius acquirerent adoptionis, quo in Christi familiam admissi, regni cœlestis hæreditatem consequerentur. De qua re ita Magalhianes noster, *Ego hos beatissimos Reges Deo se in praesipis angustijs perpetuo seruitutis nexu deuinxisse existimo, eoq; spectare puto proiectas ad diuini pueri pedes coronas, & cetera imperij insignia, seruos Dei ad mortem vsque fore trina munerum oblatione professi sunt, quibus eas virtutes mystice significabant, quæ diuino numini sunt gratissimæ, caritatem videlicet, orationem & mortificationem.* Atque hoc quidem tam se iciter expedierunt, vt eos ipsos Legatos sibi in sponsam peculiari fauore, gratia & amore delegerit, repudiata sensim veteri Synagoga: ipsos Ecclesiæ Christianæ Patriarchas statuent, quorum felici propagine toto terrarum orbe disseminata omnes orbis totius nationes filijs deinceps Dei accenserentur, regni cœlestis hæreditatem aditum. Felix legatio, quæ legatis ipsis & tantum peperit bonum & toti Gentilitati: *Fuerunt enim* ait Ildephonsus Giron, *Legati & procuratores totius Gentilismi, qui venerunt nomine Regum omnium, & subditorum vt in Bethlehem, vbi Dauid per Samuelem in Regem vnctus fuerat, puerum Iesum Christum Regem Regum & Dominum Dominantium adorarent.*

Marginalia: in c. 14 Isaiæ. — Et sponsæ deliguntur. — Hom. 1. de Epipha. 1. Reg. 16.

CAPVT XXVI.

Meruerunt Gentilibus de congruo cœlestem adoptionem, figurarunt, & inchoarunt eandem.

Similes fuere SS. Reges Patriarchis. QVAM veteris instrumenti Patriarchæ Abraham, Isaac & Iacob nominis, dignitatis & sanctitatis prærogatiuam habuerunt eam post sanctos Apostolos in lege noua sanctis Magis tribuendam merito iudicabit, qui expendere voluerit, quæ ab eis in nationes totius orbis, adeoque vniuersam Ecclesiam Christianam profecta beneficia: quæ sæpius repetenda duxi, vt ipsorum meritorum perspecta magnitudine prouocemur ardentius ad eorum sæpius inuocanda patrocinia, & gratos nos tam bene de nobis meritis exhibeamus.

Debebant iis Iudæi adoptionē cœlestem. Debebat Israelitarum tota posteritas suis progenitoribus initium adoptionis illius, quo Deus ipsos ex omnibus orbis nationibus solos elegit, in quibus diuina Maiestas mira prodigia operaretur, in quos infinitæ bonitatis præ omnibus Gentibus thesauri effunderentur; quibus & iuramento promitteret, se terram Chananæam & postea filium suum Messiam largiturum, vt merito *populus peculiaris & hæreditas Dei* Iudæi dicerentur. Hinc summa gentis illius nobilitas, & singularis nominis splendor erat, quod ab Abrahamo sic a Deo dilecto & electo descendissent. Hoc igitur Patre magnifice gloriabantur, per hunc, vt præcipuum Dei amicum, a Deo veniam commissorum, & alia beneficia postulabant, quando & Deus ipse Abrahami, Isaaci, & Iacobi singularis beneuolentiæ significationis gratia voluit appellari.

& summā nobilitatē.

Meruit saltem de congruo talem posteris suis diuinam beneuolentiam Abraham ob insignem Dei iussu parendi promptitudinem, id ipse confirmat Deus his verbis, *Per memetipsum iuraui, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me; benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & velut arenam, quæ est in litore maris possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes Gentes terræ quia obedisti voci meæ.* Stetit his promissis Deus, & posteris eius exhiberat ipse beneficia præstita. *Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Aegyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumserim mihi: si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mi-*

Gen. 22. 16. Abraham per obedientiam meruit eos esse omnium electos. Exod. 19.

hi

in [illegible] de [illegible] mea enim est omnis terra, & vos eritis [illegible] regnum sac[illegible] & [illegible] En populus sapiens & intelligens, gens magna, nec est alia na[illegible] quæ habeat Deos appropinquantes sibi sicut Deus noster ad-est [illegible] obsecrationibus nostris. quæ enim alia gens sic inclyta, vt habeat ceremonias [illegible] & vniuersam legem, quam ego proponam hodie? interroga de diebus [illegible] est aliquando huiusmodi res, aut vnquam cognitum est vt audiret populus [illegible] Dei loquentis? si fecit Deus, vt ingrederetur, & tolleret sibi gentem de medio nationum, per tentationes, signa & portenta, per pugnam & robustam manum [illegible] horrendas visiones iuxta omnia, quæ fecit pro vobis Deus in Ægypto videntibus [illegible]. Causam vero tantorum bonorum Israelitis à Deo collatorum vnam habet D[illegible] ad[illegible] *Quia dilexit Patres tuos, & elegit semen eorum post eos.* Pari ratione videntur [illegible] sancti Reges posteritati Gentilium fidem & [illegible] [illegible] gruo meruisse. Deut. 4. [illegible] a beneficia. & tres Reges [illegible]

M[illegible] de congruo vocant Theologi, cum quis rem salutarem à Deo petit & ad [illegible] impetrandam se disponit. nam æquitati consentaneum est, & ipsis Dei promissis [illegible] petenti Deus fons bonorum omnium & infinita bonitas [illegible] Reges personam totius Gentilitatis, non propriam tantum [illegible] erunt, [illegible] eius totius salute Christum recens natum inuocarunt [illegible] [illegible] posuerunt: vt expressè S. Leo assent. & consentiunt SS. Chrysostomus, [illegible] Chrysologus & alii, qui eos legatos Gentilitatis nominarunt [illegible] *[illegible] Chrysostomus, Legati totius mundi electi in muneribus, quæ obtulerunt [illegible] credulitatem omnium Gentium [illegible] ac fides initia deaccauerunt.* Alludit ad primitias, quibus [illegible] a frugum anni illius censebatur esse dedicata, & apta, quæ ab [illegible] per has Gentilium primitias quod ijs nomen propriè conuenit [illegible] Deo sunt consecrati, & idonei redditi, vt fidei lumen im[illegible] Chrysologus præmittit, ex qua infert, vt effectum, Gentilium [illegible] tionem. *Vides, ait, Christum Magus, Iudæum præueniens ma[illegible] Christum Iudæus Herodi [illegible] prodebat. tunc Magus Deum Chr[illegible] atebatur. Hinc est, quod Gentilis, qui erat nouissimus, factus est primus [illegible] rum fide est Gentium credulitas dedicata, & Iudæorum est [illegible]* idem fidei merito tribuit *Nos proselyti per fidem [illegible] [illegible] um, & primi Israëlitæ, qui fuerant priores, sunt facti nouissimi [illegible] nem* Eiusdem fidei merito S. Leo Gentium adoptionem ad[illegible] *V[illegible] es [illegible] viri vniuersarum Gentium personam gerentes adorato De[illegible] populus suis per fidem, quæ iustificat impios, totus mundus assequitur [illegible] Domini ante secula præparatam accipiunt adoptiui, & perdunt [illegible]* Comes est indiuidua fidei humilitas, vel etiam m[illegible] [illegible] deo potius humilitati meritum hoc S. Augustinus ad[illegible] *multis onerati peccatis summissius indulgentiam requirebant Hæc [illegible] illa [illegible] quam plus in illis, qui ex Gentibus erant, quam in Iudæis diuina [illegible] mendat. Hæc est humilitas, quæ inseri meruit oleaster in oliuam, & oliuam [illegible] tra naturam meruit mutare per gratiam; nam cum hoc oleastro totus [illegible] res* Idem meritum de congruo agnoscunt, qui duce S. Chrysostomo [illegible] Ecclesiæ progenitores, & patres nominarunt & ipsi Abrahæ [illegible] comparatur, vel etiam prætulerunt. Accedit etiam ad eo[illegible] [illegible] è capite 24. & 25. docui, fuerint figura florentissimi status [illegible] que fidelium omnium expresserint: id vero etiam vt significarent [illegible] arat * *Magi primitiæ Gentium ad Christum videndum [illegible] erunt, & non tantum accipere proprium, sed etiam omnium Gen[illegible] care meruerunt* Sentit idem Rupertus *Isti primitiæ Gentium ne[illegible] per [illegible] elum sed per Spiritum Sanctum modo, de quo iam dictum est, laudem [illegible] tres homines tribus partibus orbis Asia, Europa atque Africæ fidei vel [illegible] adorationis exemplar existere meruerunt.* In rel[illegible] hoc etiam præ[illegible] meruerunt ex Gentibus sapientissimos quosque Principes etiam & Reges, [illegible] erant, Christo crediturOS: hoc ex psalmographi va[illegible] nio, & mune-

merito de congruo. S. Leo serm. 25. hom. 1. in Matth. adoptionem diuinam. S. Leo de Epiph. Origenes ad. 9. in Matth. per fidem. S. Leo ser. humilitatem. Aug. ser. de Epiph. ideo vocati progenitores Ecclesiæ.

S. Hieron. in Psal. 71.

& Regum conuersionem.

Lud. Pont. l. 2. Cant. cab. 25.

muneribus Regum ita probat S. Hieronymus. *Reges Tharsis, &c. omne hic mundiale imperium, honores, & ordines ad Christum Dominum accidere, eique colla submittere, honorumque suorum dona deferre Propheta prænunciat, quod ex Magorum muneribus intelligimus inchoatum: ipsi enim Gentium R[illegible]mque typum tenuisse [illegible]strantur.* Deducit id clarius Luduicus Pontanus. *Ex Hebræis venerunt Pastores ignobiles, & plebei; ex Gentibus verò Reges & Sapientes, quod futurum erat, quod Pharisæi, sacerdotes & Iudæorum magnates Christum non reciperent, sed solum humile & indocti, iuxta illud, quod ipsi fassi sunt dicentes; nunquid ex Principibus aliquis credidit in illum? aut ex Pharisæis? sed turba hæc, quæ non nouit legem: & Christus hoc significans dixit:*

Matt. 11. 25.

Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: at ex Gentibus non minores tantum, sed etiam Reges & Principes, nobiles & sapientes eorum conuertendi erant, iuxta illud: & ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui.

Isa. 60.

Satis è dictis apparet duo sanctos Reges ratione saluti G[illegible]m de congruo meruisse: primo, vt spretis Iudæis adoptarentur, deinde vt i[illegible] Reges figura typusque essent Regum & Gentium orbis ad Christi fidem aggregandorum, quorum etiam virtutes, statumque tam turbulentum sæuientibus tyrannis quam pacificum conuersis Imperatoribus expresserunt, vt fuse probaui cap. 21 & 23. Denique hoc sunt consecuti tres Reges, vt ipsimet iam tum Gentium fidem & sanctitatem inchoarent, ostio fidei Gentibus exinde referato: nam ipsis ad regna sua diuersa remissis, velut tribus fermentis massa tota Gentilitatis ante mortem etiam Christi cœpit fermentari fide Christi per regna eorum tria disseminata, & tubaclo passim quasi vomere Gentilitatis agro, vt Apostolorum sementem postea spargendam fac[illegible]u reciperet & breui tempore longe numero fideles Iudæos superaret. Vnde S. Leo diem Epiphaniæ vocat exordium Gentium conuersionis, & nostræ salutis, ac vocationis. * *Hoc autem signum, quod Magos in longinquo positos, efficaciter mouit, & ad Dominum Iesum perseueranter attraxit, illius sine dubio gratiæ Sacramentum, & illius fuit vocationis exordium, quo non in Iudæa tantum, sed etiam in toto mundo Christi erat euangelium prædicandum, & per illam stellam, quæ Magorum visus splenduit, Israelitarum oculis non refulsit, & illuminatio signata est Gentium, & cæcitas declarata Iudæorum: radiat namque è cœlo stella per gratiam, & tres Magi coruscatione Euangelici fulgoris acciti in omnibus quotidie nationibus ad adorandam summi Regis infantiam accurrunt. Permanens igitur, sicut euidenter apparet, mysticorum forma gestorum, & quod imagine inchoabatur, veritate completur: radiat namque stella per gratiam, & tres Magi coruscatione Euangelici fulgoris acciti in omnibus quotidie nationibus ad adorandam summi Regis infantiam accurrunt.* Ideo sermone secundo monet omnes fideles è Gentibus ortos, vt eumdiem celeberrimum habeant, & gratos exhibeant se diuinæ maiestati. *Agnoscamus in Magis adoratoribus Christi, vocationis nostræ fideique primitias, & exsultantibus animis beatæ spei initia celebremus: exinde enim in æternam beatitudinem cœpimus introire: exinde nobis Christum loquentium scripturarum arcana patuerunt, & veritas, quam Iudæorum obcæcatio non recepit, omnibus nationibus lumen suum inuexit.* Licet [illegible]ur Christus [illegible] potius Iudæis, quam Gen[illegible]us fidem publicarit; Iudæis præcipua miracula, pauca Gentilibus exhibuerit, & Apostolis mandarit initio subsistere in Iudæa; vt fa[illegible]aceret promissis, & ne quid in peruicacia eorum domanda neglex[illegible]se videretur: exinde tamen præco[illegible]bus sanctis Regibus Christi fides cœpit per varias Gentes disseminari, vt alibi dicam. Vnde tria sunt beneficia præcipua, quæ opera trium Regum Gentes sunt omnes consecutæ. Primò, quod ijs adoptionem præ I[illegible]rint: secundo eand[illegible] figurarint, & tertio per se & sibi subiectas nationes inchoarint, vt exinde nunquam defierint in Ecclesia Reges etiam & Principes e Gentibus orti fideles: quod beneficium triplex proprium sibi vindicant san[illegible] Reg[illegible], non ita commune san[illegible]is ali[illegible], [illegible]o non minus videntur è Gentilibus orti fide e[illegible] obligati Tribus esse Regibus, quam Iudæi Abrahamo, Isaaco & Iacobo: imo tanto magis, quanto lex noua Ch[illegible] vetere fuit nobilior, quæ non pos[illegible]s fluxa terræ pr[illegible]on[illegible] bona sub gra[illegible]mo circumcisionis & innumerarum ceremoniarum onere præstat, vt vetus, sed æterna vitæ, cœlestis largitur præmia; nec quasi mancipijs, intentato mortis periculo, sed vt filijs Dei amoris vinculis obligatis & offensæ diuinæ metu regnum sempitern[illegible] pollicetur.

Idea fuerũt perfectionis Christianæ.

inchoarũt Gentium conuersionem.

S. Leo ser. 1.

ser. 2.

semper cõtinuatum.

tria peculiaria beneficia à Regibus impetrata Gentilitati.

felicitas fidelium præ Iudæis.

lerunt : vnde de ipsis ai sanctus Leo : *Quod tres illi viri, vniuersarum Gentium personam gerentes adorato Domino sunt adepti, hoc in populis suis per fidem, qua iustificat impios, totus mundus assequitur, & hereditatem Domini ante secula præparatam accipiunt adoptiui, & perdunt, qui videbantur esse legitimi.* Ita Iudæis tantum Christi videtur here[illegible]tas præparata, nobis attributa ; illis olim figurata, & adumbrata, nobis exhibita : hinc [illegible]lis temporalis vitæ commoda, velut mercenarijs ; nobis æterna & cœlestia, vt heredibus promittuntur : illis præscriptæ ceremoniæ legalem, extern[illegible]m & po[illegible]ticam ; nobis sacramenta, diuinam, internamque sanctitatem conferunt : adeoq[illegible]e m[illegible]gis nos fideles tribus Regibus, quàm Iudæi Patriarchis suis, videmur oblig[illegible]ri: Quod si igitur maiores illi, qui familiam suam, vel factis illustrarunt, v[illegible]l e tenebris, & obscura origine produxerunt in lucem & splendorem, iure tanto [illegible]nt in honore, & grata viuunt seræ posteritatis memoria, qualis Arsaces olim apud Parthos, Ptolomæus Lagi filius apud Ægyptios, Rudolphus Habsburgicus in inclyta domo Austriaca, qui primi rebus suis præclarè gestis in suam progeniem regna & imperia inuexerunt, quibus meritò posteri felicitatem suam acceptam tulerunt, monumenta erexerunt, statuas locarunt, imagines aureas constituerunt, vt eorum cultu[illegible] lineamenta cum factis heroicis, & nominibus ad nepotes cum grata eorum recordatione transfunderentur : quantam nos decet Eois Regibus, quorum post Christum meritis salutem acceptam referimus, venerationem, & animi gra[illegible] significationem exhibere, quorum ductu & auspicijs è caligine errorum, & cœcis idololatriæ, & rerum omnium cœlestium tenebris in lucem fidei euasimus, heredes regni cœ[illegible]stis constituti ? Quàm hoc genus illustrius, atque eorum, qui sanguine tra[illegible]uce Camillos, Cæsares, Pompeos, Fabios, vel Æmilios in auis & maioribus refe[illegible] ! Fe[illegible]icissimi nos, qui sanctis his Regibus, velut parentibus orti, ad tantam claritud[illegible] diuini generis ex infima sorte emersimus, spirituali, & longè nobiliore, q[illegible] propagine, qua nos omnes Christiani è Gentilibus orti fraternæ caritatis vincu[illegible]o co[illegible]gamur.

ob quam plus his Regibus quam Iudæi Abrahamo obligantur.

Tam nobi[illegible]es ergo nacti progenitores, in clariorem inserti familiam Christi, quã vel Ægidarum [illegible]ud Lacedæmonios, vel Alcmœonidarum apud Athenienses, vel Æmiliorum, ap[illegible] Romanos, totis viribus ductus & lineamenta virtutum, quas nobis imitandas re[illegible]uer[illegible]t, exprimamus, & diem Epiphaniæ quotannis læti celebremus tunc cum E[illegible]a magnitudinem illius beneficij memoria repetamus, quo reiecta gente Hebræorum in prosapiam Christi adlecti & adsciti sumus, nobisque versum hunc Arati cum Apostolo applicemus. *Ipsius enim & genus sumus.*

per eos in Dei familiam adoptati.

Act. 17. 28.

CAPVT XXVII.

Ideo Epiphaniæ solennitas præ omnibus anni festiuitatibus à Gentilibus conuersis celebrari debet.

ADmissi beneficio Triũ Reg. in ipsius Dei familiam, ac Regni cœlestis heredes designati, diem Epiph. quo ius illud obtinere cœpimus, merito semper maximi faciamus : adeoq; verè cum animis nostris statuamus, non male recentiores quosdam pronuntiasse nobis in anni dieb. nul[illegible]m festiuitatem debere lætiorẽ videri, vel optabiliorẽ Epiphania.

Ita fid[illegible] de hoc die dixit Osorius noster Hispanus : *Hodiernus*, ait, *dies lætissimus nobis super omnes dies esse debet, quia omnibus alijs fruimur huius vi atque virtute. hoc enim die Ecclesia è Gentibus collecta admissa à Deo fuit, vt diuinis eius donis & gratijs frueretur, cum ante oblita & derelicta à DEO esset, nec ad eam prophetas mitteret, nec legem daret, aut sacrificia. Hoc est profundissimum mysterium. de quo Paulus. Alijs generationibus non est agnitum mysterium hoc, Gentes esse coheredes, & concorporales, & comparticipes promissionis eius in Christo IESV. Hoc mysterium manifeste ostensum est Petro Act.* 10. in linteo è cœlo dimisso. Applicat deinde varias figuras h[illegible]c [illegible]estiuitati. *Heli*, ait, *cum patienter audisset filiorum mortem, & populi interitum in bello. audiens arcam DEI ad alienigenas translatam, cadens retrorsum exspirat : illud enim figura fuit, explicans DEVM aliquando ad Gentes transmigraturum : quod ille præsensit, nec tamen potuit explicare, sed explicuit eius nurus dicens:* Translata

conc. de Epih.

Epiphania præ omnibus anni diebus Gentilibus celebrando.

Eph. 3.

ob translatam gloriam DEI de Israel ad Gentes.

1. Reg. 4.

lata est gloria Domini de Israël, quia capta est arca Domini: & licet ei dicatur: filium peperisti, nihil attendit, intelligens DEI gloriam ad Gentes transmigrasse. Contra Gentilibus hac summa lætitia, hoc eximium gaudium: quod enim latius nuntium reiecta Vasthi dari posset, quam Rex sibi conciliari vult, reuocatque in pristinum statum? Vnde psalmus, qui de hac vocatione Gentium loquitur, ait, sicut lætantium, omnium habitatio est in te. Quid enim mirum, latissimam esse hodie Gentium Ecclesiam tanto hodie Principi desponsatam? hodie cælesti sponso iuncta est Ecclesia: Tres ponit causas huius, præ alijs, festiuitatis excellentiæ: quia virtute huius nobis aliæ profuerunt, alias nihil nobis profuturæ: deinde quia gloria totius Israëlis translata fuit, ad Gentes: denique, quia Gentilis populus diu desiderato Christo, repudiatis Iudæis, fuit copulatus. Quare Gentiles olim diem istum Paschali æquauerunt, vt Cottonus ait. *Dies hac, ait, qua Ianuarij sexta est, à Græcis Epiphania, id est, apparitio dicitur, hinc & à Patribus nonnullis antiquis vocatur in sancta lumina: hinc denique non minori solennitate & celebritate colebatur, quàm ipsa solennitas Paschalis.*

Ps. 16. | & desponsam Christo Gentilitatem. | similis olim erat Paschali solennitati. | *Cottonus Medit. de Epiphania.*

Subscribit Mussus Episcopus Bitontinus, Italus. *ô Verè festum omnium festorum! ô dies meritò Pascha, id est, transitus dicendus! ecce DEVS transit à Iudæis incredulis ad Ethnicos fideles. Similiter Christianus transit à fide imperfecta in Pastoribus nata ad fidem magnam Regibus dignam.*

Mussus in Epiphan.

Gabriel Biel Germanus comparat fructum huius festi fructui natiuitatis, & illum præferre videtur. *Neque enim, ait, solum voluit nasci, sed etiam agnosci, & licet in illa Sacrosancta natiuitatis ex Iudæa Pastoribus innotuit, atque in Israel est magnificatum nomen eius. rectius tamen manifestationis eius solennitas præsenti dies reseruatur, in quo à solis ortu vsque ad occasum laudatum est nomen eius, dum hodie Gentium primitiæ ab Oriente, stella duce, ad agnoscendum verum Orientem sunt profecti.*

Gabriel Biel.

Guarricus verò, Abbas Igniacensis, vocat diem hunc secundam natiuitatem, quâ Christianitas & nos ipsi nati sumus, quem laudat & sequitur is, quem iam Gabr. Biel, audiuimus ipso potius è fonte hauriamus. *Secunda nobis hodie fratres natiuitas celebratur, quæ de illa prima natiuitate, tanquam de causa effectus consequenter nata videtur. Illa siquidem, quam vsque hodie celebramus, natiuitas Christi est; ista, quam hodie celebramus, natiuitas nostra est: in illa namque Christus natus est: in ista Christianitas nata est: cum enim hic sint, quæ nos faciunt Christianos, Fides, Baptismus, & altaris participatio; hodiernus dies fidem nobis initiauit, baptisma consecrauit, ac mensa cælestis miracula præformauit.*

Guarricus. serm. 4. de Epiph. | ob natam hodie Christianitatem.

Habet hæc solennitas ab ipsis Apostolis, vt institutionem, sic celebritatem peculiarem, vt post Natalem Domini inter Apostolicas festiuitates proxima numeretur, ita S. Clemens lib. 1. Constit. Apost. cap. 12. & lib. 8. cap. 33. Vbi quod bene notandum est, pro ratione festiuitatis illius hanc causam adfert, *quod in illa die declarata sit diuinitas Christi testimonio Patris in Baptismo, & Spiritus Sancti, qui in specie columba ostendit adstantibus eum, cui tributum erat testimonium*: quam rationem confirmat Sanctus Isidorus, additque aliam præcipuam de manifestatione Christi Magis facta eorumque adoratione: item de aqua in vinum conuersa: sed in his tribus apparitionibus diuinitatis eminet ea, qua Magis stella Christum indicauit, vt fusè S. Leo primus probat epistola, quam inscripsit Episcopis Siciliæ.

ab Apostolis instituta est. | *Clem. l. 1. constit. Apost. c. 12. & l. 8. c. 33.* | ob diuinitatis Christi declarationem triplicem. | *S. Isidorus l. 1. de diuinis nominibus c. 26.*

Citat sancti Leonis verba Rupertus, & concludit. *Eminet autem, & præcipuum est illud, quod à Magis, vtique Gentilibus est adoratus, & illuminatarum cordibus Gentium magnam præstat materiam gaudiorum: Gentium namque primitiæ iam tunc in illis assumta sunt: de hoc ergo dignè totum Missæ compositum officium, in quo Sancta Ecclesia de Gentibus electa pro sua vocationis initio gratiosum DEO pro sua salute laudis offert praconium.*

Eminentiamen apparitio Magis facta. | *Rupert. l. 3. de diu. offi. c. 24.*

Insedit porro ea semper religio Gentilibus conuersis, etiam Regibus & Imperatoribus, vt cum diem celebritate, si non maiore, pari certè cum

Imperatores celebrant eā.

[illegible] maximo frequentent [illegible] Theodosius [illegible] positum [illegible] totidem [illegible] sequerentur [illegible]

[illegible] m ad orem [illegible] uit, qua præsentem [illegible] commoneret [illegible] quam Epiphaniæ; [illegible] obeundum partem recensebo [illegible]

[illegible] maxime semper fidelibus commendarunt [illegible] Leonem. [illegible] Augustinus, vt eius [illegible] Gentibus commonet singulis hac die [illegible] Domini. Gentiles hoc festo vocatos [illegible] *Nuper [illegible] rm 5 celebrauimus diem, [illegible] celebramus, quo a Gentibus adoratus est quan- [illegible] quæ ad fines terræ ideoque ipsi illo die de proximo [illegible] peruenientes duos dies celebrandos posteris signaue- [illegible] que viderunt. Celebremus ergo deuota solennitate [illegible] Magi ex Gentibus adorauerunt sicut celebrauimus [illegible] Pastores ex Iudæa viderunt.*

[illegible] natalem cum Epiphania in [illegible] serm 6 *ait Hic dies solenni* [illegible] *Ecclesiæ maxime quæ creuit ex Gentibus, & an-* [illegible] *fructura* [illegible] *ore compegit.* [illegible] *illi pax nostra face-* [illegible] *& c* [illegible] *ne condens Ecclesiam, ecce* [illegible] *pa* [illegible] *concurrentes* [illegible] *propri* [illegible] *figurauit, & diem nobis festum* [illegible]

[illegible] *Hodierno die manifestus redemtor omnium Gentium* [illegible] *bus; iustum enim visum est, quod vere iustum est,* [illegible] *Christum Dominum nostrum cognouerunt,* [illegible] *Stella sibi apparente, & pro infante verbum in-* [illegible] *m cæli secuti sunt* [illegible] *diem salutis primitiarum* [illegible] *eum Christo Domino cum gratiarum a-* [illegible] Quod [illegible] nobis insinuat, propterea hoc & [illegible] minori quam Natalem Domini gaudio celebra [illegible]

[illegible] Leo e [illegible] præcipua. Principio vult [illegible] n P [illegible] hæc [illegible] desiderant [illegible] R [illegible] expe [illegible], quam [illegible] ipse speciatim commendauit [illegible] *quoniam* [illegible] *prophetauit Isaias Gentium po-* [illegible] *manum, & qui habitabant in re-* [illegible] *eis de quibus idem dicit ad Dominum Gen* [illegible] *ado* [illegible] *te & populi qui te nesciebant, ad te* [illegible] *cum benedicendos fi-* [illegible] *quod* [illegible] *Christus* [illegible] *& omnium* [illegible] *fu* [illegible] *do re* [illegible] *dans gloriam DEO & pl* [illegible] *me* [illegible] *potens est facere Hunc diem Dauid canebat* [illegible] *quas* [illegible] *nient, & adorabunt* [illegible] *nomen tuum & illud notum fecit Dominus* [illegible] *conspectum Gentium reuelauit iustitiam suam quod* [illegible] *que* [illegible] *quo* [illegible] *inquitate suæ* [illegible] *excita-* [illegible] *Rex* [illegible] *& terra* [illegible] *ere* [illegible] *non des* [illegible]

[illegible] Gentium [illegible] *diuina gratia mysterii eruditi* [illegible]

F [illegible]

diem primitiarum nostrarum, [illegible] gaudia celebremus, gratias agentes [illegible] DEO, qui dignos [illegible] sicut ait Apostolus [illegible] Sanctorum [illegible] qui eripuit nos de potestate tenebrarum [illegible] ad [illegible] Ecclesium [illegible] cuius [illegible] quod [illegible] Dominus [illegible] Sacramentum [illegible] Iudaea [illegible] dum, [illegible] & [illegible] Iudaeorum [illegible] omnibus qui [illegible] Regis [illegible] unt, &c.

T[illegible] Q[illegible] erat promiss[illegible] *in Domino [illegible] quia [illegible] Verita[illegible] Magos [illegible]* [illegible]

[illegible]

... modum id continuo celebrandi etiam hunc præscribit ... *... præsentis festi oportet in nobis esse perpetuum. quod vtique fine ... abitur, in omnibus actibus nostris Dominus IESVS Christus appareat. Scilicet ... tionis nominatur opus ergo est, vt sicut cognitio Christi per fidem continuo ... us illucescit, ita cum Magis lucem prauiam secuti vitam & mores ... & imitari, vt ex eorum actibus vita continuo resplendescat.* ... adoptionis cœlestis memores, dum se filios DEI & ... antur non degeneres, ad sola perpetuo desideranda diui... prœcordiis rapiuntur. ... mo temeritatis eos arguerit, qui diem hunc Gentilibus ... nter omnes dies anni, & cuius vi ac virtute reliqui nobis ... mnium festorum nominarunt, nihil enim nobis, nasci, ... profuisset, si non eum agnosci a nobis, & mentibus ... ere contigisset: vt ideo meritò Apostoli e Iudæis orti, ... a Natali Domini iusserint esse, quam præcipuè Reges & ... Catholica alieni vel Apostatæ, censuerunt tamen ceremo... m esse Qui dies licet in Christi festis numeretur, sanctis ta... etiam fidelibus congruit iure meritissimo, quod enim in ... mus, hoc in nobis iam impletum esse gaudemus: vt ideo ... natali nostro die illam spiritalem generationem adoptio... one, festiuis gaudijs, & morum insigni renouatione perage... re ... lestis heredes nominati: illos etiam Ecclesiæ Gentilium ... imitari, qui nobis sua rerum humanarum despicientia, fide, ... pietate tantam felicitatem pepererunt.

CAPVT XXVIII.

Qua di... Sanctis Regibus in mystico Christi corpore seu Hierarchico ordine debeatur.

C... Christi corpus vnum constituit, membris suis omnibus in... nexum & coagmentatum: cum enim singulæ partes non ... onum in se totum contineant, confluunt & vnum inter se ... constantque corpus. vt quod singulis boni deest, à membris ... nt coniunctis. Cui fideles per fidem Christi & charitatem ... iuntur, vt cordis & capitis influxum spiritalem accipiant. a... tam inter se, quam cum capite consentiant, & vnus cum DEO ... Caput huius Christus Ephes. 4. nominatur. *Crescamus in illum, ... um Christus* non quasi pars sit, & propter ipsam Ecclesiam: sed ... nguine suo ipsam sibi acquisiuit, & ei velut princeps domina... ipsi membris reliquis omnibus simul aggregatis longè præstantior ... us ordinem hierarchicum construeret. Christo prætermisso ... rum enumerauit, hac facta distributione. *Et ipse dedit quos ... quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores* ... subnectit alibi plures, qui dona quædam alia diuina munificen... *Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primo Apostolos, secundo ... res, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, ... genera linguarum.* Ac priori quidem loco finem dispositionis huius ... *consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis* ... primum sibi locum vendicant inter cœlestis ciuitatis secundarios æ... es *Apostoli*, qui a fonte Christo Domino plenitudinem eiusdem ... verbis acceperunt. *Sicut misit me Pater & ego mitto vos*, ijdem ... m causam etiam *fundamenta portaque* duodecim domus illius cum ... ant. Secundum gradum obtinent *Prophetæ*, quia diuinæ men... referuntur nam Moysis instar a Deo loquuntur nobis, vt di... em aperiant. Tertio locantur in ordine ij, qui sanctissimi Spiri-

Ecclesia corpus vnum constat.

Caput eius Christus.

Membra præcipua Ephes. 4.

1. Cor. 12.

Io. ... Apostoli ...

SS. Reges cum Apostolis numerandi.

tus afflatu libros Euangelicos conscripserunt, sequuntur Episcopi & Doctores.

Sed quonam in gradu Reges nostri poterunt collocari? An Pastoribus Episcopis, an Prophetis accensebimus: possunt quidem: ijs aggari mihi tamen in Apostolos videntur potius numerandi cum S. Paulo & Barnaba, qui licet duodenarium numerum superarint, potestate tamen pares reliquis Apostolis exstiterunt, vbiuis locorum fidem Christi promulgarunt, ecclesias erexerunt, Episcopos constituerunt, sacerdotes consecrarunt. Dubitari potest, quis in structura spiritalis ædificij locus & honor ijs debeatur. Nam Apostoli 12 tantum lapidibus pretiosis in fundamentis ecclesiæ designantur, nec apta ciuitatis illius descriptio proportioque patitur adijci vel noua fundamenta, vel priora non congruenter contrahi, vt noua quædam inserantur.

...ps 66 cur dicantur fundamenta & portæ. quid per duodenarium numerum intelligatur.

Hanc litem S. Augustinus dissoluit. *Quare fundamenta*, inquit, *Apostoli & Prophetæ? quia eorum autoritas portat infirmitatem nostram. quare sunt portæ? quia per ipsos intramus ad regnum Dei. prædicant enim nobis, & cum per ipsos intramus, per Christum intramus ipse est ianua, & cum dicuntur duodecim portæ Ierusalem, & vna porta Christus, & duodecim portæ Christus, quia in duodecim portis Christus, & ideo duodenarius numerus Apostolorum, Sacramentum magnum huius duodenary significatio est numeri: sedebitis inquit super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel, si duodecim sellæ ibi sunt, non est vbi sedeat tertius decimus Paulus Apostolus, & non erit quomodo iudicet, & ipse se iudicaturum dixit non homines tantum, sed & Angelos. Nescitis, inquit quia Angelos iudicabimus? responderet ergo turba, quid te iactas iudicaturum? vbi sedebis? duodecim sedes dixit Dominus duodecim Apostolos. vnus cecidit Iudas, in locum ipsius S. Matthias ordinatus est, impletus est duodenarius numerus sedium: primo locum inuenias, vbi sedeas, & sic te minare iudicaturum. duodecim ergo sedes, quid sibi velint videamus. Sacramentum est cuiusdam vniuersitatis, quia per totum orbem terrarum futura erat Ecclesia. vnde vocatur hoc ædificium ad Christi compagem, & ideo quia vndique venitur ad iudicandum, duodecim sedes sunt; sicut quia vndique intratur in illam ciuitatem, duodecim portæ sunt. non solum ergo illi duodecim & Apostolus Paulus, sed quotquot iudicaturi sunt, propter significationem vniuersitatis ad sedes duodecim pertinent: quemadmodum quotquot intrabunt, ad duodecim portas pertinent. atque ita non Apostolos tantum, sed & Prophetas S. Paulus fundamentum nominat Ephes. 2. superædificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo IESV.*

Ephes. 2.

Apostolatus prærogatiua.

Equidem Apostolatus dignitas reliquos etiam gradus inferiores, si Euangelistæ nomen latius acceperis, complectitur. vti iam prolixè de sanctis Regibus ostensum est, ijsdem fuisse titulis honorum à SS. Patribus insignitos. Eximiam tamen in se splendoris excellentiam indicat, quam Christus speciali electionis nomine sæpius solet designare, qui honor nec ipsis 70. discipulis à Christo licet euocatis, tribuitur. Cum igitur de peculiari facta, ex omnibus Gentibus selectione trium Regum, de æquali officio legationis ijs à Christo ad Iudæos, & Gentes omnes commisso non liceat dubitare, videntur etiam fuisse non testes tantum nati Saluatoris & diuinitatis, regiæque potestatis constituti, sed & fidei & salutis per ipsum solum obtinendæ præcones vbique gentium, primò tamen in Iudæam destinati, postea ad Gentes, qui mentes mortalium velut prodromi præpararent, & subigerent, vt sementem Apostolorum facilius reciperent, & cum fœnore messem refunderent vberrimam. Præterea cum ijdem etiam postea velut Barnabas ab Apostolis sint electi, qui regiones Gentium obeundo cunctas ad Christi fidem ritu Apostolico perducerent, hæc ijs videtur Apostolatus deberi prærogatiua, vt post ipsos sanctos Apostolos à Christo speciatim electos, hi in proximis numerentur.

Apoc. 3. Columnæ dici possunt.

Mihi sanè videntur iam tum, quando relictis regnis, coniugibus, liberis Deum secuti sunt eos præuia vocantem stella ad incunabula Saluatoris, illud promissum meruisse, quod delatum postea fuit Episcopo Philadelphiæ. * *Qui vicerit faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ descendit de cælo, à Deo meo, & nomen meum nouum.* Quibus Christus eos, qui tenera, nondumque robusta & confirmata virtute sunt cohortatur ad sui generosam victoriam, vt in dies cumulatioribus virtutum exercitationibus, ad ipsum perfectionis culmen & soliditatem

... eorum prætermittendo, quæ ad mundi & sui ipsius contem... conducere videantur, ijs igitur virtus excellens numerisque suis absol... tur in hac vita, vt velut columnæ fulciant Ecclesiam in terris militan... maximo decori, robori & ornamento. Ecclesiæ militantis

Vnde ... quam triumphante (quæ templo caret) cum locum S. Gr... Mor. c. 14. Haymo, Primasius, Beda, Anselmus & S. Thomas int... columnæ vices sustinere, graue designat onus Ecclesiæ, quod vi... conuenit. Ideo subiungit, *& foras non egredietur amplius* ... caulam: *& ego seruabo te ab hora tentationis*, vt D... ab Herodis insidijs in reditu protexit, ne fraudes ijs nefarij tyranni fierent ... *Nouit enim Dominus* teste S. Petro *pios de tentatione eripere*. S. Greg. 77. Mor. c. 14. Haymo. Primasius Beda Anselmus S. Thomas 2. Pet. 2.

... in porticu templi Salomonici duæ prægrandes æreæ columnæ constitutæ ... trophæa quædam victis & spoliatis hostibus erecta, de quibus scriptura: *& finxit duas columnas æreas decem & octo cubitorum altitudinis columnam vnam; & ... duodecim cubitorum ambiebat columnam vtramque; & statuit duas columnas in ... templi. cumque statuisset columnam dexteram, vocabat eam nomine Iachin: ... columnam secundam, & vocauit nomen eius Booz*. similes trophæis & columnis Salomonicis. 3. Reg. 7. Herculeis

... in Gadibus geminas Hercules, tanquam limitem victoriarum suarum ... hac insignitas epigraphe, *Ne plus vltra*. Similes duas ducentis (vt ... Dauidi parenti suo. Salomon erexit, quibus insignia victoriarum ... Salomonis exemplum secutus Simeon, vt fortissimi pa... palmas immortales posteritati consecraret, de eo scriptura ait: *adificauit Simeon super sepulcrum patris sui, & fratrum suorum ædificium altum visu, ... & ante Et statuit 7. pyramidas, vnam contra vnam, patri & matri, & quatuor ... & his circumpositis columnas magnas. & super columnas arma ad memoriam ... & iuxta arma naues sculptas, quæ viderentur omnibus nauigantibus mare*. ... hæbræorum columnæ nauigantibus; sicut Israeli toti columnæ Salomonicæ ..., quoties orandi causa Iudæi templum ingrederentur; in oculos ... erebant. Ita Christus sapientissimus architectus muro iam Iu... diebus ante ad se ducto cui veluti limes & angulus ipse subijce... exit ... columnas altissimas, politissimas, solidissimas, ornatissi... dore ... quadam maiestate cunctorum Iudæorum ... defixos detinerent, tales orbis Dynastas tam ... tempore in ... adnam aduolasse, ad lapidem recens iactū ... illo deinceps omnes terrarum nationes niterentur, ab eo ... Dijs ... expectarent, & ipsi dum Iudæos eximia religione mo... præuenirunt, tale trophæum erigerent vincendæ Christi morientis ... & Machabæiticis.

... in nouo testamento constituuntur, quam duæ, vt præcipua myste... symbola sint SS. Trinitatis, Christique personæ regiam, di... sacerdotij potestatem explicent, vnde donis etiam suis tam insignibus, raris, ... posteris fidelibus tam Iudæis quam fidelibus reliquerunt. ... insigniantur. *Et scribam super eum nomen Dei mei & nomen ... mei noua Ierusalem, & nomen meum nouum*. Hic nomen Dei ter repe... triadem personarum, & primo quidem Deo Patri sunt illa Re... quem abiectis idolis, vt filij Dei, fideles que supplices adorarunt ... nomen Ierosolymæ militantis nouæ, a Christo iam fabricandæ, ... o gubernandæ, deductis ex Oriente marmoreis, vel æreis istis co... maior firmitas & splendor accederet inchoato recens operi: ... na Christi structura primas Gentilium obtinebant, ita in libro vitæ ... cum primis adscribentur. *Et nomen meum nouum*, salutiferum ... recens in circumcisione sanguine meo partum, vt primi Christiani vel ... IESV nominentur & stabiles illius solidæque columnæ, in quibus eluceret ... triumphusque Seruatoris, qui sic eas auxilijs suis diuinis stabiliuit, vt ... omnes & tempestates a Iudæis & Herode excitatas, vel metuendas vincerent ... nomine IESV sunt insigniti: quem ob passionis & mortis meritum *Deus exaltauit & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine* IESV

cur 3. noui testamenti columnæ sint statuendæ. inscriptio triplex earum, Dei Patris. 2 ecclesiæ militantis. 3. salutifici nominis IESV. salutaris affectus harum columnarum.

omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum. Nam Iudæi Gentesque summa reuerentia & animi submissione qua Reges isti pannosum inter pecudes abiectum infantulum adorarunt, omni corporis & mentis subiectione regnantem in cœlis venerantur, vt ex his tribus erecti [illegible] trophæi & Patri cœlesti & matri illius, de qua Galat. 4. Apostolus ait: *Quæ sursum est Ierusalem libera est mater nostra*: & vero præcipue Iesu gloria [illegible] & potentia refulgeat. quando tales columnæ nullis hominum, vel dæmonum machinis [illegible] & impulsibus conuelluntur: sed semper roboris instar, ventorum flatibus altioribus radicibus fundantur: de his Ieremiæ 1. Deus pronuntiat: *Dedi te in ciuitatem munitam, & in columnam ferream*: vt essent in se firmi per fidem, sic exponit Richardus de Victore: recti per æquitatem, erecti per intentionem, sublimes per contemplationem, sustentantes alios per verbum consolationis, suffragio orationis, exemplo actionis. Tales fuisse columnas Ecclesiæ a cœlo ad terram porrectas, stellatas vel igneas vidit S. Seuerinus Coloniæ de S. Seruatio, cui eodem loci [illegible] creuit, quod portam cœli nominauit: de S. Blasio Ephrem Syrus, & veritatem rei [illegible] dies Epiphaniæ declarauit, quando conspexit eundem ignea loqui lingua, & [illegible] Græci idiomatis peritiam eiusdem precibus [illegible] accepit. Nec militanti deest Ecclesiæ a columnis istis fulcimentum, robur & subsidium, quam sicut exemplis instruunt, ita suffragiis muniunt, vt & ipsius [illegible] confirmentur. Habemus hac de re S. Bernardi præconium illustre, S. Victoris trophæum nobile Deo Patri, Filioque suo, [illegible] victoriæ [illegible] gentis, & nos precibus fulcientis, vt & nostris palmis Deus glorietur.

proprietates

virtutes

Serm. 2. de S. Victore.

S. Victor Columna.

& aduocatus fidelis

Victor inclyte, qui & de terra & de cælo gloriosissime triumphasti, illius gloriam nobiliter superbus despiciens, & huius regna [illegible] violentus diripiens, respice de cælo ad vinctos terræ, vt hac sit tuorum consummatio triumphorum. si & nobis demum te victorem sentiamus: nam si ex re nomen tibi perfecta veritas nominis ex nostra [illegible] ne censebitur, & certo deest interpretationi, quamdiu nos, qui hic sumus, minime liberamur. Quam pium, quam dulce, quam suaue ô Victor in hoc loco afflictionis, & in hoc corpore mortis te cancre, te colere, te precari! nomen tuum, & memoriale tuum: fauus distillans in labijs captiuorum, mel & lac sub lingua eorum, qui tui memoriâ delectantur. Eia ergo fortis athleta, dulcis patrone, aduocate fidelis, exsurge in adiutorium nobis, vt & nos de nostra ereptione gaudeamus, & tu de plena victoria glorieris. Omnipotens Pater peccauimus tibi, facti filij alieni, sed appropiauimus in Victore, qui dum vicit cupiditatem suam, vincat & iram tuam, nos quoque in gratiam potenter restituat. O Victor Iesu te in nostro victore laudamus, quia in illo te vicisse cognoscimus: da ei piissime Iesu sic ac sua in te victoria gloriari, vt non subeat obliuio nostri. Fili Dei in [illegible] semper in conspectu tuo memorem esse, nostram in tuo tremendo iudicio [illegible] & [illegible] causam.

Sed cum fundamenta sanctos Reges cum Apostolis [illegible] statuerimus, quomodo nunc extra quasi structuram pro trophæis [illegible], vt [illegible] videantur ædifici Christi partem attingere, nec [illegible] fundamento?

Ego dum penitius adyta scripturæ lustro; duo reperio [illegible] bipatentibus distingui: nam apud Ezechielem lego c. 41. *& duo ostia erant, & in templo & in sanctuario. & in duobus ostijs ex vtraque parte bina erant [illegible] quæ in se inuicem plicabantur. bina enim ostia erant ex vtraque parte ostiorum, & [illegible] erant in ipsis ostijs templi Cherubim. & sculptura palmarum.* Sic 3. Reg. 6. v. 32. *Fecitque in introitu templi postes de lignis oliuarum quadrangulatos, & duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus, & vtrumque ostium duplex erat, & se inuicem tenens aperiebatur. & sculpsit Cherubim & palmas, & cælaturas valde eminentes, operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam.*

[illegible] patent

Ostium scimus in scripturis Christum appellari, de se enim ipse loquitur: *Ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.* Sed quid sibi vult ostium duplex? [illegible] occasionem doctrinæ Euangelicam, & fidem Christi promulgandi [illegible] ostium nominare, ita dicit Apostolus de Epheso: *Permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten, ostium enim mihi apertum est magnum & euidens, & aduersarij multi*: commoditatem insinuat & occasiones multas Ephesi fuisse Gentes conuertendi: nam ad emporium illud [illegible] Asiæ nobilissimum, innumeræ gentes confluebant: iterum; *Cum venissem autem Troadem*

Christus ostium nominatur

Io. 10.

1. Cor. 16.

Pheb. lib. 8. [illegible]

[illegible] 2

[illegible] *in m[illegible]rium [illegible] in Domino*, ad[illegible] mirum [illegible] us pecce[illegible], *orante* [illegible] *nobis ostium sermon[illegible] ad loquendum mysterium* [illegible] Ph[illegible]pho, queon columna [illegible]acere [illegible] · *E[illegible] d[illegible]ra[illegible] e [illegible]stu,* [illegible] *& non* [illegible] *ve [illegible] & a[illegible] ante pedes tuo[illegible] & scient,* [illegible] um[illegible], qui de [illegible] po [illegible] na tamen [illegible] tut[illegible] utat[illegible] supplice [illegible] re liceat Apostolum Paulum a [illegible] rum [illegible] protulisse, a- [illegible] [illegible] cœlestiæ m[illegible] a[illegible] qua Iu- [illegible] tum [illegible] & carita[illegible] tefaciat. Ac [illegible] [illegible] nnun[illegible], Apostol[illegible] tamen post A- [illegible] aperuit · *d[illegible] omnes Gente[illegible]* ideo fortasse [illegible] ntum, sed & Prophetæ nominantur & [illegible] Apo[illegible]tol[illegible] [illegible] menti, partim [illegible] quasi [illegible] ru[illegible] ectorum [illegible] re port[illegible] quæ[illegible] tam Gent[illegible], quam [illegible]

[illegible] ad[illegible]ficium Ecclesiæ [illegible] [illegible] & [illegible] orum cardine [illegible] [illegible] cumben[illegible] [illegible] Salomoni- [illegible], [illegible] poste[illegible] [illegible] exp[illegible]: nam diuina humanitate [illegible] [illegible] victoria & palm[illegible], Rex in [illegible] S[illegible] quam [illegible] postea & plagis [illegible]os, qui tam [illegible] Triadis [illegible] & [illegible] D[illegible] atque [illegible] [illegible] fuit; [illegible] gentis [illegible] Chri- [illegible] & [illegible]lum, [illegible]

[illegible] duod[illegible] [illegible] Apo [illegible] [illegible] & [illegible] Hæc [illegible] eosdem [illegible] & [illegible] [illegible] Mago- [illegible]

TOMI PRIMI

SS. TRIVM REGVM MAGORVM ENCOMIASTICI.

LIBER SECVNDVS.

PROPHETIÆ ET FIGVRÆ VI[illegible] COMPARATIONES EX VETERI TESTAMENTO DE HISTORIA TRIVM REGVM, ET EPIPHANIÆ FESTIVITATE.

CAPVT I.

De S. Scripturæ re[illegible]ditis se[illegible]bus, & 24. Pro[illegible]tarum [illegible]a-culis Ep[illegible] [illegible] [illegible]is, vt testatur Sim[illegible] [illegible] ab [illegible]gentis & pluribus annis [illegible].

M[illegible] est nostri [illegible] exstare [illegible] S[illegible] [illegible] [illegible]m [illegible] vtrorum [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] ad cœlos [illegible] & [illegible] [illegible] primæ [illegible] [illegible]onem, velut cat[illegible] & oc[illegible] [illegible] tenus d[illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] tenuit. *Tant[illegible] [illegible] as liter[illegible] vt in [illegible] quotidie pro[illegible]em, [illegible] que ad de[illegible] in senectutem [illegible] no [illegible] unmo stud[illegible] me[illegible] [illegible], non quo ad [illegible] ne[illegible] [illegible] sunt salutis tanta peruenatur [illegible] qu[illegible] ibi fidem tenuerit [illegible] que non [illegible] tam [illegible] m[illegible]sterio rum umbracu[illegible] [illegible]um, in [illegible] sunt [illegible] etiam in [illegible] alti-tud[illegible] [illegible] contin-git, quod eidem [illegible] quod[illegible] [illegible] iet*

S[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ch[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]am [illegible] SS. R[illegible] [illegible] C[illegible] L[illegible] [illegible] [illegible]

D[illegible] [illegible] K[illegible]n [illegible] *de [illegible] & [illegible]* [illegible]

nun-

nunciandum Angelum ablegauit, & de virgine in Iudaa natus est ; STELLA MAGNA HVIUS FELICITATIS FVIT ANNVNCIATRIX : REGES EIVS CLARITATE PERSPECTA MVNERA OBLATVRI VENERVNT, VT LEX ET PROPHETIÆ 24. PROPHETARVM ADIMPLE[illegible]NTVR

Eximia gloria triū Regum.

Facit hoc mirificè ad commendationem SS. Regum : cum enim præter Christum, Deiparam, S. Ioannem, & Apostolos, perpauci Sanctorum sint noui testamenti, quos vel figuræ vetere[illegible] expresserint, vel vaticinia Prophetarum longè ante in veteri lege indicarint, a[illegible]sta profectò dignitas istorum Magorum esset, si eos lex ipsa figurasset, & 24. vates diuinitus inspirati cognouissent, vt latissimum mihi tot oracula Prophetarum & fi[illegible]uræ quædam, vel comparationes Patriarcharum campum aperiant in quo toto libro secundo in Regum elogijs exsultet oratio.

à 24. Prophetis prænunciati sunt.

Atque sicut Prophetæ alij solam Christi natiuitatem, alij prædicationem; miracula quidam; nonnulli anastasin, vel iudicium reliquis omissis prædixerunt, solus autem I[illegible]s totam Christi vitam sic complexus est, vt rem præteritam, quasi vnus Euangelistarum narrare, non futuram prædicere videatur : sic eorum, quos allaturus sum quidam tantum vocationem Gentium Epiphaniæ die inchoatam, alij matrimonium Christi tunc cum Gentilitate contractum, nonnulli Iudæorum obcæcationem & repudi[illegible]onem, Gentilium vero electionem, vel dona Regum tantummodo retulerunt. Vnus autem Isaias varijs in locis totam videtur rei gestæ seriem enarrasse. Quod vero Sinensis inscriptio dicit, *vt lex a[illegible]mpleretur*, ea censeri potest à Christo tunc fuisse consummata, quando matrimonium cum Ecclesia, præsertim Gentilium inijt, & eiect[illegible] Synagoga veteri, se nouæ sponsæ fidelium Ecclesiæ copulauit : id quod sæpi[illegible] d[illegible]us fuisse, sicut in Epiphania Domini inchoatum, sic in cruce per mortē impletum, vt dies ille primus nuptialis Christo videatur desideratissimus ab æternitate [illegible]e quando ex Oriente vocatis Regibus sanctiori se eis, & fortiori vinculo, q[illegible]m o[illegible] Iudæis obligauit, fidem ijsdem promittens stabilem & sempiternam, cuius diei ce[illegible]ebritatem Deus Adamo, Noemo & Abrahamo præcipuis Patriarchis videtur non ob[illegible]re significasse, vt iam videbimus, plures tamen quam 24. adducam [illegible] vt si q[illegible]prophetiæ videantur obscuriores, vel minus idoneæ, aliarum accessione, robur & [illegible]tatem maiorem nanciscantur : postea Sybillarum subnectam de ijsdem oracula [illegible] denique figuras, attexam varias a SS. PP. & interpretibus insinuatas · quas si quis neget propriè & in rigore sic nominandas, licebit accommodatio saltem ij[illegible] sensu applicare, vel comparationes appellare.

Isaias vniuersam hanc historiam prædixit.

CAPVT II.

Adamus matrimonium Christi cum Ecclesia prænunciauit, id in Epiphania Domini fuit solenniter celebratum cum Gentibus.

Adam primus vates. S. Epiphanius. In exordio Panarij aduersus 80. hæreses. S. Hieronymus l.b. 9. gen lit. c. 19. S. Augustin. Tertullian. de via c. 11. & 21. & l. 3. cōtra Marcum. cap. 5.

PRIMVM fuisse vatem generis humani protoplastum Adamum apud SS. Patres extra controuersiam est. S. Epiphanius, ait, *Adam Protoplastus formatus est, non autem erat idololatra, & nouit Patrem Deum & Filium & Spiritū S. Propheta enim erat.* Concinit S. Hieron. ad Ephes. 5. *Primus vates Adam hoc de Christo & Ecclesia prophetauit.* quem sequitur S. August. qui vult *per eam exstasin factum fuisse Adam participem tan[illegible]uam Angelicæ curiæ, vt intrans sanctuarium Dei intelligeret nouissima.* & ante ho[illegible] T[illegible] ait, *Adam statim prophetasse magnum Christi sacramentū, quia accidentia, inq[illegible]r. passus est, cecidit enim exstasis super eum, & S. Spir. vis operatrix prophetiæ.*

P[illegible]m Adamus, adductā prius ad se, de suo formatā latere Euā talem, edidit: *Hoc nu[illegible]os de ossibus meis, & caro de carne mea; hæc vocabitur virago, quoniā de viro sumta est quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem & adhærebit vxori suæ, & erunt [illegible]o in carne vna.* Quam ex Apostolo sic exponit Prosper : *Sacramentum hoc magnum est ego autem dico in Christo & in Ecclesia : sacramentum igitur magnum, quod prom[illegible]um sperauit Adam; sibi coniunctam vidit, quam credidit coniugem ; Nobis per*

prædixit Ecclesiæ cū Christo coniunctionem maximā. Prosper. l. 1. de prædict. ad Ephes. 5.

per fidem viuorum, signauit futuram Ecclesiam, matrem appellauit omnium viuorum, ea scilicet causa, quæ ex latere Adæ dormientis formata Eua, ex latere Christi in cruce pendentis formandam, vt factum est, præuidit Ecclesiam, quæ vere est mater omnium viuorum. Cum B. Prospero S. Hieronymus facit, qui sic explanat. *Primus vates Adam hoc de Christo & Ecclesia prophetauit, quod reliquerit Dominus noster atque saluator patrem suum Deum, & matrem suam cælestem Ierusalem, & venerit ad terram propter suum corpus Ecclesiam & de suo eam latere fabricatus sit.* Sed quomodo de latere Christi morientis præuidit Ecclesiam fabricandam, nec cognito mysterio redemtionis? An prophetico spiritu quædam Adamus vaticinatus est, quæ ipse (vt quidam volunt) non intellexit? An quod ego potius probo, sola res mysterij verbi corporandi seu summa verbi futura cum Ecclesia coniunctio, & reciprocus amor ei diuinitus patuit; modi vero & adiuncta, quæ peccatum hominum consecuta sunt, Adamum latuerunt? ita Suarez recenset: *Cum ergo, ait, sancti applicant significationem illorũ verborum ad aliqua mysteria, quæ supponunt culpam, non intelligunt Adamum omnia illa in particulari, & iuxta proprium illorum modum cognouisse, sed solum mysterium ipsum, quoad eius substantiam, & quoad summam coniunctionem cum Ecclesia sua, quæ de latere eius ædificanda erat: non autem de latere Christi morientis in cruce; ita vt hoc totum Adam cognouerit: cum neque hoc per verba Adæ significatum sit sed in communi potest intelligi de latere, id est, de amore & de corde Christi: pertinuit autem ad perfectionem Adæ, vt ea intelligeret, quæ verbis suis significabat, & ideo a Sanctis non solum dicitur locutum fuisse spiritu prophetico, sed fuisse verè Prophetam: non est autem necesse, vt intellexerit omnia mysteria, quæ in illis verbis possunt inueniri, seu ad quæ possint accommodari, quod in omnibus ferè prophetijs commune est.*

S. Hieron. in epist. ad Ephes. 5

Suarez to. 2. 3. p. disp. 45.

abstrahendo à morte Christi.

Ex his iure quis ambigat: num Adami vaticinium possit celebritati Epiphaniæ conuenire: nam si de repudiata Synagoga & electa Gentilium Ecclesia Christoque iuncta voluit id affirmare, necesse fuit eum propria & posterorum in Synagoga peccata cognouisse. Mea quidem sententia summam gestorum ijs verbis expressit, dum amorem beneuolentiæ sponsi cum sua sponsa reciprocum satis indicauit, quem vterque coniunx gratiæ & pietati in parentes esset præpositurus, dum vnum iam quasi corpus cum suo compare constituit. Hanc mutuam beneuolentiam, quæ mortales inter coniunctiones suprema est, non satis apertis signis Iudæi Pastores manifestarunt; ea, magis in Regibus Orientis emicuit, dum relictis regnis, coniugibus, liberis per mille vitæ discrimina sponsum iniquissima tempestate anni quæsierunt, vt eius tantummodo castis amplexibus, & adspectu semel fruerentur, ijdem amore sponsi thesauros exinaniverunt, vt ipsius subuenirent egestati, & audire dilecti vocem mererentur. *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna.* an quisquam Euangelistarum meminit vllius, qui ante perpessionem Dominicam præter Deiparam & Iosephum tantas vltro molestias itineris & vitæ pericula susceperit amore Christi, quantas tres isti Reges Orientis? qui tantis indicijs, ea pollens dignitate suum affectum infantulo declararit? vt tunc rectè Gentilium ecclesia suas dicarit Christo primitias, & amoris vicem vere maritali affectu rependere laborarit, cum die Epiphaniæ per Reges ipsum adorauit, & vnum cum Christo corpus coaluit Gentilitatis, fide, & caritate, sponsi membris agglutinata. Hinc eo ipso die matrem suam Synagogam, è qua natus erat Messias, deserere statuit, vt nouæ nuptæ Gentilitati sese arctius obligaret. vnde hæc ipsa prophetiæ Adami verba sic S. August. interpretatur. *Christum reliquisse Patrem, cum carnem sumsit, matrem vero cum synagogam repudiauit, & adhæsit Ecclesiæ, quæ formata est ex latere ipsius dormientis in cruce.* subdit. *Propterea immisisse Deũ soporem in Adam, quando hoc præsignificabatur, quia Prophetia illis temporibus futuro huic tempori dispensabatur.* Nulli dubiũ esse debet, quin Epiphaniæ festo cœperit Christus matrem suam Synagogã repudiare, & Saram ducere, tunc cum lapis angularis iaceretur vtrumq; parietem connexurus, de quo sæpius actum est: hoc igitur mysterium allegorico sensu latebat in ipsa Adami prophetia, licet illam Gentilis & Hebræi populi de peccato natam dissensionem nondum cognosceret, tempus tamen idem designabat, quo mutuæ dilectionis vicem & amorem summum nupta noua Ecclesia sponso Christo præsenti & nato rependeret, vt corpus vnũ mysticũ & vna caro sponsam & sponsum inter coalesceret.

Epiphaniam prænunciauit.

per amorem Regũ reciprocũ erga sponsum.

propter Gentilitatis amorẽ Christus deseruit matrem suam synagogam.

S. Augustinus tract. 9. in 10. post medium.

CAPVT. III.

Alter vates Noë prædicit Gentilem populum tunc cum Iudæis sociandum.

N[illegible]OE[illegible]m Prophetam fuisse is tantum dubitet, qui negarit eum arcæ fabricatorem centum annis in ea contra diluuij aquas excitanda laborasse. Hic tribus susceptis liberis, cum eorum uni Iapeto bene precaretur, ora[illegible]o tali Gentilis populi futuram cum Semitis in aduentu Messiæ consensionem significauit: *Dilatet Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem.* Gen. 9. v. 27. Hebræa vox si vt sonat, efferatur, tota alludit ad miram Iape[illegible] p[illegible]opa[illegible]ationem: significat enim *Dilatet Deus dilatatum.* Nam cum Ch[illegible] posteritas copia totam Aphricam cum meridionali plaga maioris Asiæ posse[illegible]let, Semus vero regionem Orientalem Asiæ ad Indicum oceanum vsque; Iaphet progenies totam per Europam dispersa non tantum Asiæ partes Aquilona[illegible] iam i[illegible]de a Tanai fluuio ad Taurum & Amanum vsque montes occupauit: sed & succe[illegible]lu temporis viribus aucta maioribus, per Semi regiones se dicitur diffusura. Et [illegible] sensus literæ: nam licet Delrio, Pererius & complures alij velint, ad literam [illegible]t[illegible]ern[illegible]la non posteritatis Semi regiones; sed Ecclesiam intelligi; verisim[illegible] n[illegible] e[illegible] hunc sensum allegoricum esse. qui tamen præualeat literæ, quem q[illegible]ue Spiritus S. intenderit: nam longè ante denunciat Noemus fore, vt circa Messiæ aduentum Gentium ecclesia sit dilatanda, Iudæisque socianda per Ch[illegible] consi[illegible] Epiphaniæ festo iuxta SS. Patres accidisse. Horum, & quorunda recen[illegible]dieram expositionem Principio S. Hier. *de Sem*, ait, *Hebræi, de Iaphet populus [illegible]tium nascitur quia igitur lata est multitudo credentium, à latitudine, quæ Iaphe[illegible]tur, nomen inuenit, quod autem subditur, & habitet in tabernaculis Sem de no[illegible]p[illegible]r[illegible]tur qui in eruditione & scientia scripturarum eiecto Israel versamur.* Hac[illegible]o. tomi sententia: *iterum hac quoque maxima benedictio est, forte latentem: a[illegible]nem habens thesaurum: Dilatet, inquit, Deus Iaphet: non aberrabit quis si dixe[illegible] n[illegible] d[illegible]nes iusti prophetias esse: nam si pater Noë, non simpliciter, neque frustra vo[illegible], sed vaticinatus est, per nomen, futurum diluuium, multo magis iust[illegible]r, neque frustra benedictiones protulit: opinor enim quod benedi[illegible] hos [illegible], [illegible]orum populorum vocationem significare voluerit, & per Sem quidem Iu[illegible] ex ill[illegible] & [illegible]rahim & Iudæorum genus multiplicatum est, per Iaphet autem G[illegible]tium vocationem: Vide autem quid & benedictio hac prænunciet. Dilatet enim, inquit. [illegible] Iaphet & habitet in tabernaculis Sem: hoc in Gentibus adimpletum videmus [illegible] enim dilatet, omnes Gentes significauit; sed dicendo habitet in tabernacul[illegible]ntes frui cœperunt ijs, quæ Iudæis parata.* Reliquis omnibus accurati[illegible]o[illegible]m Rupertus sic interpretatur. *Tabernacula Sem, in quibus habitaturus esset [illegible] Iaphet, priuilegia sunt Iudæorum, his verbis à Paulo numerata: Quorum est [illegible] gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa & Patr[illegible] x[illegible]us Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus. In his tabern[illegible]o tempore solus habitauit Iudaicus populus, Gentibus extra positis. Eratis enim al[illegible] ait Paulus scribens Gentibus ad Christum conuersis) sine Christo, alienati [illegible] Israel, hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & si[illegible] mundo. hæc enim omnia vnius Hebraicæ linguæ clausura tenebat, quæ cu[illegible] & diuisio linguarum facta est, sola remansit in familia Heber, inde & He[illegible]minata est. Atque hæc fuere tabernacula Sem, & posterorum eius, non qui[illegible]um sed qui ex eo tantum per Heber Abraham & Iacob genus duxerunt. Qu[illegible] autem in hi[illegible] tabernaculis habitauerint posteri Iaphet breuiter indicandum est. [illegible]ti sunt Græci & Latini. namque eius filij septem numerantur à Moyse: Primi[illegible] à quo Galatæ fuerunt oriundi, secundus Magog ex quo Scythæ, tertius Madia[illegible] quartus Iauan à quo Iones, sextus Mesech, & hinc Cappadoces, apud quos etiam [illegible]am inde Masecha dicta est, Septimus Thiras à quo Thraces. In his porro atque i[illegible]re Gentibus Græca & Latina lingua principatum obtinuerunt, illa propter S[illegible]tiam & eloquentiam Græcorum; hæc propter potentiam Romanorum*

Marginal notes: Noëmi propheta. — Gen. 9. v. 27. vaticinium. — sensus literæ. — de Iapheti posterorū habitatione dilatanda. — Delrio. Pererius. — sensus allegoricus. — de Gentiū conuersione. — S. Hieron. in traditionibus in genesin. — S. Chrysostomus. Ho. 29. in 9. Gen. — & cum Iudæis coniunctionē. — Rupertus c. 4. Comment. in Gen. c. 39. — Rom. 9. — tabernacula Sem sunt priuilegia Iudæorum. — Ephes. 2. — ea posterit Iaphet Gentilibus.

Per linguā Græcam & Latinam patuerunt.

per quas linguas tabernacula Sem patefacta sunt cunctis Gentib. ad inhabitandum: per illas enim, translatis ex Hebræo diuinis eloquijs Scripturarū scientiam & veri Dei notitiā Gentes perceperunt, & primo quidem Iudæi, quib. illa tabernacula ædificata fuerunt, in ea introierunt; nec non & aliqui Gentilium ex Cham: sed posteri tamen Iaphet, a quibus Europa possessa, in illis tabernaculis habitando præualuerunt.

Cœpit ingressus Gentium ea die Epiphaniæ.

Cœpisse primam Gentilium ad Christi Ecclesiam aggregationem die Epiphaniæ nemo sanæ mentis potest dubitare: tunc enim positus lapis angularis accurrentibus Gentilibus duos cœpit parietes coniungere & soluere maceriam, quæ Gentes à Iudæis odijs capitalibus disiungebat: vt vnius eiusdemque capitis societate corpus idem coalesceret, id quod recentiores nonnulli clarius exposuerunt.

in c. 9. v. 25.

Dat societas Gentilium cum Iudæis.

Pererius noster ait: *Ex illis verbis duplex alia exprimitur sententia, altera significari vnionem futuram in Christo Gentilium, & Iudæorum, qui cum antea non solū disjuncti; sed etiam discordes atque inimici essent, & tanquam parietes ingenti macerià interiecta longissimè dissiti, per lapidem tamen angularem Christum Dominū inuicem copulati sunt, ipse est pax nostra, inquit Apostolus, de Christo scribens ad Ephesios, qui fecit vtraq; vnum, & medium parietem maceriæ soluens, inimicitias in carne sua, legem mandatorū Dei decretis euacuans, vt duos condat, in semetipso in vnum hominem, faciens pacem & reconcilians ambos in vno corpore Deo, per crucē inimicitias interficiens in semetipso, Itaq; Gentilis populus, qui erat velut Oleaster amarus, insitus est per Christum in pinguem Oliuam, socius radicis & pinguedinis eius factus, & hac ratione impletum est illud Isaiæ vaticinium: Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit, vitulus, & leo, & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos, vitulus & vrsus pascentur, simul requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet paleas. Ergo Iaphet habitaturum in tabernaculis Sem prophetia est, ænigmatica locutione operta de Gentibus, quæ futuræ participes erant bonorum, quæ Iudæi à Deo, potissimum autem per Messiam accepturi erant.*

Ephes. 2.

Isa. 11.

His paulatim repudiatis.

Altera sententia est posteros Iaphet habitaturos in tabernaculis posterorum Sem, inde ipsis electis: posteri enim Sem fuerunt Hebræi: per eorum tabernacula intelligere oportet veri Dei fidem & cultum & sacrarum literarum eloquia denique promissa per Messiam bona ipsis præstanda: in hæc tabernacula intrarunt Gentes per Christū conuersæ, eaq; perdiderunt Iudæi à Christo alienati. Conspirat cum Pererio Delrio ratione dirutæ maceriæ, collectis in vnum Gentib. & Iudæis: *Significabatur*, ait, *fore vt tandem aliquando Gentes (quarum secundum carnem ferè omniū parens est Iaphet) cum Iudæis, qui sunt carnales posteri Sem, in vna tandem Christi Ecclesia coalescant: hæc vocatur Tabernaculum Sem: quia principio in sola Iudæa notus & cultus verus Deus, postea per Christum veri tabernaculi. Pontificem & fabricatorem, qui etiam secundum carnem Semi heres & spiritualis Israëlis Rex, quos adoptauit Iapheti posteros, nempe Gentiles in tabernaculum hoc introduxit, & destructa maceria in vnum habitare vtrumque populum iussit. Carnales posteri Sem hac spoliati benedictione fuère, & in Europa, quam Iapheti genus colonijs impleuit: tabernaculum hoc Romæ, vbi Christi vicarius Petri successor degit, erectum, vt obseruant S. Chrysost. ho. 29. Rupertus & alij: reclamet quantum volet Musculus cum suis, maneat de Iudæorum tabernaculo sarmentum, nec paxillo idoneum: nos in Ecclesia Christi oriundi, orti, Deo dante morituri, salutem fatemur ex Iudæis esse, Io. 4. fatemur oleastrum insertum Oliuæ & pinguedinis ipsius participem effectum: sed contendimus etiam vetus illud tabernaculum Sem cum templo materiali destructum, & nouum petræ Apostolicæ superædificatum, cuius indubitati administratores sunt Romani Pontifices. in hoc primitiæ Semitarum ingressi prædicatione sua nos Iaphetianos introduxerunt, & sic spirituales Semitæ cum Iaphetianis in vnius populi Christiani ciuitatem coaluerunt.*

Delrio in glossis literalibus c. 9. Gen.

Ro. 11. 16.

Ideo Sem cum Chanaam fit seruus Iapheti. Pridie Epiphaniæ. Eum Semitæ deridere Christi nuditatem.

Sed quid sibi vult, quod non tantum Chanaàn, vt seruus his verbis Iapheto subijciatur. *Dilatet Deus Iaphet, & habitet in tabernaculo Sem, sitq; Chanaàn seruus eius*, sed etiam interpretes laudati multiq; SS. Patres Semitas & Iudæos eidem subdant? an ipso die Epiphaniæ Noë verus Christus sanctis Regibus hanc contulit, relicta vt cap. superiore vidimus, matre Synagoga prærogatiuam: vt maior in promissis seruiret Gentium populo? derisusne iam tum etiam à populo Iudaico spretus & abiectus, vt postea dormiens in cruce, cum nudus omnium probris exponeretur?

Cer-

Certum est Noe multis in rebus imaginem Christi gessisse, vineæ verò parabolā (quam plantauit Noe vetus synagoga varijs in locis scripturæ indicatur: *Vineam* ait Dauid, *de Ægypto transtulisti, eiecisti gentes & plantasti eam. Dux itineris fuisti in conspectu eius, plantasti radices eius, & impleuit terram.* floruit ea quidem initio nec racemis caruit, electa prorsus & speciosa præ cunctis totius orbis regionibus à Deo tenerius adamata. Sed iam in ipso Messiæ exortu, cum viserent eam Reges Orientis, & ad fructus vineæ Domino deferendos suo monerent exemplo, *exspectauit vt faceret vuas, tulit labruscas.* Herodi Messiæ natalem locum indicauit, vt cum eo in necem eius iam tum coniuraret: nimis enim abiectus, vilis, & pauper videbatur, quam vt a Iudæis, tot licet annis exspectatus, reciperetur. ideo mœnibus exclusum in tugurium suburbanum inter pecudes abiecerunt. an non ille Noemus iam tum amore vineæ dilectæ suæ ebrius, & nudatus suorum irrisioni, ludibrio, & contemtui cœpit exponi? cuius tantum aberat, vt inopiam & nuditatem tegerent Semitæ, vt eum etiam iam tum neci Iudæa destinaret, & post paulo in Ægyptum profugere cogeretur. Præclare vero & regia magnificentia & munificentia texerunt eam Christi nuditatem Reges Orientales Iaphetiani Gentiles, qui thesauros ad infantiam Saluatoris sustinendam liberaliter effuderunt, neque tantum eum dignati sunt per tanta locorum interualla proficiscendo suis adspectibus; sed honore regio diuinoque pariter, quem licet in stabulo pecudes inter vagientem adorarunt: Inde profluxit illa Noemi solis Iaphetianis relicta precatio. Sed mihi quidem hanc opinationem confirmat radix Iapheti, *pata*, hoc est, pellicere, persuadere, vt ex Hebræo sic rectè vertat: Cornelius à Lapide: *persuadeat Deus Iapheto, seu Gentibus ex Iaphet oriundis, vt habitet in tabernaculis Sem, in Ecclesia Christi,* suauiter blanditus Regibus Orientis Christus est. missa stella & persuasit, vt relictis regnis se recens natum infantem adorarent, & ita Semitarum benedictionem & hereditatem obtinerent, quos illa Messiæ infantis infirmitas, matris paupertas, casæ humilitas nimis offenderat, vt missum à Deo Patre filium arroganter despicerent, nec honore, cultu, vel adspectu dignarentur, ab hominum etiam conuictu velut leprosum & mortalium nouissimum ac despicatissimum depulsum ad pecudes amandarent. Fecit hoc familiare Regibus Astrologis signum stella fulgentior sole, in qua dum noui Regis ortum suspiciunt, cum dominantem in cœlis vagientem licet in cunis, vt Deum muneribus oblatis venerantur: oleastri oliuæ inseruntur; ipsa Semitarum tabernacula occupant, quæ posteris Gentilibus deinceps ad nos vsque transmiserunt, veri facti filij spirituales Abrahæ, cementes eius, legitimis exclusis, hereditatem, vt capite sequenti videbimus nam hanc nouam ei posteritatem Deus monstratis cœli stellis repromisit.

Psal. 79. qui prius electa vitis vinea. ob quam nudatus Christus. quem deriserunt. Gentilibus tegentibus cum. qui bene ijs precatus est. Cornelius a Lapide hic. Per stellā attraxit eos suauiter.

CAPVT IV.

Abrahamo in stellis Gentilium conuersio promittitur, diem Epiphaniæ videre desiderauit, quo pater multarum Gentium esse cœpit.

VT magos Euangelicos Deus indicio stellæ duxit ad cunabula Christi, veluti peritos Astronomiæ, ita Patriarcham Abrahamum eadem scientia excultissimum cœlum suspicere iussit, & stellas numerare, vt inde tam posterorum suorum corporeorum, puta Iudæorum innumeram multitudinem, quam spiritualium, scilicet Gentilium, sibi nosset à Deo esse promissam: canit de Abrahamo apud Clementem l. 5. Stromatum Orpheus

Vnus præterea, cui deriuatur origo.
Chaldæum ex genere is noscebat sidera cœli,
Illorumque vias, & qua moueatur in orbem
Sphæra.

Clemens l. 5. Strom. Abraham Astronomus.

Hausit eam astrorum cognitionem à maiorib. & forte Semo cum quo vixit: Noëmū calluisse Astronomiam & posteris tradidisse docet *Berosus* (si tamē auctor illius libri est) ait enim: *sed Noe diu ibi mansit, & Armenos primū docuit agriculturam artemq;*

Et Noëmus ac Sem.

 colen-

colendi vites, & conficiendi vinum, tum sacros ritus, & ceremonias colendi Deū: docuit prætereà cursus astrorum, & distinxit annū ad solis cursum, & menses.12. ad motum lunæ, multaq; in posterum ventura Astronomiæ scientia prædicebat. Nunc prophetiam audiamus: *Eduxitq; eum foras & dixit illi: suspice cælum, & numera stellas si potes: sic erit semen tuum.* At si tam peritus Astronomiæ fuit Abraham; numerum-ne stellarum passim receptum mille & viginti ignorauit? ego non ambigo, quin ea Mathematicorum scita calluerit ad vnguem, nec tam hebes fuit, vt suspicaretur extra eum stellarum tunc notabilium multitudinem non longè plures aciem humanam effugere, quas nos hodie scimus dioptræ beneficio innumeras viam lacteam occupare: prætereà in ipsis deprehendimus Planetis socios adiectos, vt testantur Iouiales: certè Plato in Timæo, Aristoteles l. de mundo ad Alexandrum, & l. de cœlo t. 61. Seneca l. 6. naturalium qq. 9. c. 16. Stellarum inerrantium innumeram multitudinem statuerunt; quos sequitur S. Augustinus, qui hæc aptè conciliat. *Promititur Abrahæ semen innumerabile, non sicut arena terræ, sed sicut stellæ cæli, vbi mihi magis videtur promissa posteritas felicitate sublimis: nam quantum ad multitudinem pertinet, quid sunt stellæ cæli ad arenam terræ? nisi quis & istam comparationem in tantum esse similem dicat, in quantum etiam stellæ dinumerari non valent. Non enim eas omnes videri posse credendum est, cum quanto quisque acutius intuetur, tanto plures videat. Vnde & acerrimè cernentibus aliquas occultas esse merito existimatur, exceptis ijs sideribus, quæ in alia parte orbis a nobis remotissima oriri & occidere perhibentur. Postremo: quicunque vniuersum stellarum numerum comprehendisse & conscripsisse iactantur, sicut Aratus & Eudoxus, vel si qui alij sunt, eos libri huius contemnit auctoritas.* hactenus S. Augustinus. Qua quidem promissione iuxta literam multitudo Iudæorum, sensu tamen allegorico, Gentium conuersio significatur, vt eam Apostolus ad Galatas, & Romanos interpretatur, vbi in veris Israelis & promissionis filijs Gentes fideles numerat, qui fidem Abrahæ imitantur: nam ij cuncti quasi cœlestes quidam & diuini homines stellis in scripturis, & à Philone sic comparantur: *Egregium dictum, ait, sic erit semen tuum: non tantum par stellarum numero; non enim solam multitudinem, sed & alia multa ad perfectam felicitatem conducentia voluit indicare, quasi diceret: quale vides cælum, & quæ in cælo sunt, talis virtus tua esse debet planè cœlestis, nihilque sordidum terræ habens, semper vmbra carens, plenaque splendore purissimo ornatè disposita, nescia interitus, immoto manens ordine, semper sui similis: vult enim Deus velut quandam cæli effigiem animum esse sapientis, vt quæ ad similitudinem cæli lucida habet sidera, status motus, concinnas choreas, diuinos circuitus, virtutum splendores fulgidissimos, & stellis simillimos; nam si sensibilium stellarum inuenire numerum est impossibile, multo magis intelligibilium.* Cadit is siderum spiritalium ordo, concinnitas, stabilitasque in ecclesiam orthodoxam è Gentibus congregatam. vt rectè, sicut siderum ordo militia cœli, sic ipsa militans appelletur, cuius scopus & finis est bellare contra effrenes animi cupiditates, & perturbationes, quæ solent homines cœlo natos in mores abijcere belluarum, vt nihil in ijs concinnum, ordinatum & stabile; sed mera vitæ totius & actionum confusio & perturbatio nascatur, dum ad effrenem voluntatis suæ libidinem suos omnes actus & cogitatus moderantur, in quibus non sereni cœli facies resplendet; cum inferni quandam imaginem in vita sua circumferat. Cœpit autem die Epiphaniæ diuinum oraculum impleri, quo SS. Patres sentiunt, Christum respexisse. Notanda egregia S. Augustini sententia: dum vult SS. Patriarchas, quibus hæc Deo facta promissa a sunt, tam temporalia quam spiritalia; plus ad noui testamenti expletionem spiritalis sponsionis, quam veteris temporalem aliquam felicitatem anhelasse. *Temporalium*, ait, *quidem rerum promissiones veteri testamento contineri, & ideo vetus testamentum appellari nemo nostrum ambigit, & quod æternæ vitæ promissio regnumque cælorum ad nouum pertinet testamentum. Sed in illis temporalibus figuras fuisse futurorum, quæ implerentur à nobis, in quos venit finis seculorum, non suspicio mea, sed Apostolicus intellectus est, dicente Paulo, cum de talibus loqueretur. Hæc omnia figuræ nostri*

Prophetia ex adspectu stellarum.
Gen. 15. 5.
quæ sunt innumeræ.
Plato in Timæo: Aristoteles lib. ad Alex. Seneca l. 6 qq. nat. c. 16.
S. Augustinus l. 16. C. D. C. 23.
earū multæ visum fugiunt.
sensus literæ & allegoricus.
Rom. 9.
In lib. qui inscribitur quisnam diuinarum rerum sit heres.
Sancti stellis rectè comparantur. & cœlo. item Ecclesia. ideo dicta militans est.
S. Augustinus lib. 4. contra Faustum c. 2.
1. Cor. c. 6.

fuc-

fuerunt & iterum: hæc omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem propter nos, in quos finis seculorum deuenit. Non ergo vetus testamentum ad consequendas illas promissiones; sed ad intelligendas in eis noui testamenti prænunciationes accipimus. Veteris quippe testificatio fidem nouo conciliat. Non itaque spes nostra in temporalium rerum promissione defixa est: quandoquidem nec ipsos temporis illius SS. viros Patriarchas & Prophetas hisce rebus terrenis fuisse deditos credimus. Intelligebant enim reuelante sibi spiritu Dei, quid tempori illi congrueret, & quibus modis Deus per illas res omnes gestas & dictas futura figuranda & prænuncianda decerneret, magisque desiderium eorum de nouo testamento erat, sed præsens functio corporis ad significanda bona ventura pollicitationibus veteribus præbebatur, ita illorum hominum non tantum lingua, sed & vita prophetica fuit: carnalis autem populus promissis vitæ præsentis inhærebat: de quo tamen etiam populo nihilominus futura significabantur. Abrahamum magis testamenti noui veritatem, quam veteris vmbram desiderasse in semine suo Christus ipsa testatur veritas. *Abraham pater vester exsultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauisus est.* Desiderauit autem diem Epiphaniæ, quo complendum erat illud stellare datum illi vaticinium, vnde rectè id ei festo S. Leo accommodat. *De quibus quondam beatissimo Patriarchæ Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio, non carnis semine; sed fidei fæcunditate generanda. Et ideo stellarum multitudini comparata, vt ab omni Gentium patre non terrena, sed cælestis progenies speraretur. Ad creandam ergo promissam posteritatem heredes in sideribus designati ortu noui sideris excitantur, vt in quo cæli adhibitum fuerat testimonium, cæli famularetur obsequium.* & infra. *Quoniam sicut prophetauit Isaias: Gentium populus, qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam & qui habitabant in regione vmbræ mortis, lux orta est eis; de quibus idem dicit ad Dominum: Gentes, quæ te non nouerunt, inuocabunt te, & populi qui te nesciebant, ad te confugient. Hunc diem Abraham vidit & gauisus est, cum benedicendos fidei suæ filios in semine suo, quod est Christus, agnouit, & omnium se futurum Gentium patrem credendo prospexit, dans gloriam Deo & plenissimè sciens, quoniam quod promisit, potens est facere.*

Patriarchæ veteres plus anhelabant ad promissa spiritalia noui testamenti, quã temporalia veteris.
Abraham Christum desiderauit videre.
vidit die Epiphaniæ.
S. Leo ser. 3.
Isa. 9.
Cũ factus est Pater multarum Gentium.

Nec vero semel, sed sæpius hanc Deus Abrahamo benedictionem inculcauit Gen. 12 *faciam te in gentem magnam.* & c. 17. *eris pater multarum Gentium,* & *nec vltra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum Gentium constitui te, faciamque te crescere vehementissimè, & ponam te in Gentibus.* Iterum c. 18. *Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam, & benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ:* denique c. 22. *benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in litore maris, & benedicentur in semine tuo omnes Gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Cur gitur non exsultaret die Epiphaniæ, quando Reges isti Gentium cœperunt in Abrahæ filijs numerari, & initium dare cunctis Gentibus, vt in Abrahæ semine seu Christo benedicerentur. Ita rectè dixit Rupertus, non nisi stella Magis apparente fœdus diuinum cum Abrahamo pactum fuisse impletum: ait enim. *Quid pertinet ad istam gloriam Dei signa eiusmodi: vidimus aiunt stellam eius in Oriente, multum ad hanc rem pertinuit, si rite recorderis, quia quando pepigit Dominus cum Abraham fœdus, à quo liber generationis Iesu Christi cœptus est, & ad quem seminis beati repromissio facta est, tunc etiam eduxit eum foras, & ait illi suspice cælum, & numera stellas, si potes: ac deinceps sic erit semen tuum: in illo die scriptura ait: pepigit Dominus fœdus cum Abraham, dicens: semini tuo dabo terram hanc. Hinc Apostolus, Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius: non dicit & seminibus, quasi in vno & semini tuo, qui est Christus. Hinc vnus est, per quem omnia, qui multos filios in illam gloriam adducere veniebat, vt sicut in cælo stellæ innumerabiles sunt, sic essent splendidi & incommutabiles, per ipsum atque compleretur, quod fidelis & verax promisit. sic erit semen tuum. Rectè igitur non qualecumque signum; sed nouum sidus cæli dederunt, videlicet propter huiusmodi promissum nobis dicentes: Laudate & congratulamini, quia fœdus, quod pepigit Deus cum Abraham, non fecit irritum; impleuit, quod promisit: suspice stellas, sic erit semen tuum.*

c. 18.
c. 22.
Rupertus.
impleto fœdere Dei cum Abraham inito.
Gen. 15.
Gal. 3.
Heb. 2.

Nos igitur Gentiles populi cùm per stellas promissi, designati, & postea simus in-
Ideo vita – dicati, decet fulgere continua luce vitæ sanctitatis & doctrinæ sanæ, statum & ratum
Christianorum – seruare militiæ cœlestis ordinem, ecclesiasticis magistratibus obsequi; stationem fi-
debet esse – xam in cœlis retinere, *vt vbi thesaurus noster, ibi & cor sit: nostra igitur conuer-*
cœlestis. Phil. 3. 21. *satio in cœlis sit: vnde etiam Saluatorem exspectamus Dominum nostrum Christum*
Iesum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratū corpori claritatis suæ.

CAPVT V.

Isaaco & Rebeccæ prædicitur maiorem populum Iudæorum minori Christianorum seruiturum, circa eundem diem id contigit.

Gen. 25. 21.
SCRIPTURAM prius & oraculum diuinum tum eius allegoriam vi-
deamus. *Deprecatus*, ait, *est Isaac Dominum pro vxore sua, eo quod*
esset sterilis, qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ. Sed col-
lidebantur in vtero eius paruuli: quæ ait; si sic mihi futurum erat,
quid necesse fuit concipere? perrexitque, vt consuleret Dominum,
qui respondens, ait: duæ Gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex
ventre tuo diuidentur, populusque populum superabit, & maior seruiet minori.

Quid est quòd Isaac solus dicatur pro vxoris depellenda sterilitate supplicasse, &
Vterque consuluit – merito precum id obtinuisse, sola propter infantum collisionem Rebecca Domi-
Isaac & – num consuluisse: cum nulli sit dubitandum, quin & Rebecca pro conceptu Deum
Rebecca. – exorarit? nam quod Latinus vertit, *deprecatus est pro vxore sua*. Hebræa habent
multiplicauit (preces) *è regione vxoris suæ*, vel coram vxore sua: ipsa scilicet vna
licet vni – cum viro Dominum deprecante, vt & Isaaco postea Dominum cum vxore consu-
tribuatur. – lente: sed illud innuitur diuersa Sanctorum esse merita, munera, priuilegia:
1. quamuis etiam magis videatur ad Isaac depulsio sterilitatis pertinuisse: cui, non
2. Rebeccæ facta fuerat promissio posteritatis, quam ille potius ex Rebecca ducere
desiderabat: ad Rebeccam vero paruulorum collisio spectabat, quæ eam in vitæ
salutisque discrimen adduxerat: vt possit hoc oraculum tam Rebeccæ, quam Isaaco
Modus cō- – tribui. Vterque igitur vicinum & domesticum altare (iuxta Theodoreti, Diodori,
sulendi Dei – & Procopij mentem) adierunt. ibique dum Deum consulerent, internuncio cœlesti
domi. Theodoretus. – genio dictum oraculum obtinuerunt: quod maximè Rebeccæ fuit inculcatum; vt
sciret Iacobo præ Esau primogeniti ius a Deo reseruatum esse, cuius posteri Iudæi
Diodorus. Procopius. – sub Dauidis dominatu gentem Idumæorum (Esau progeniem) erant in potestatem
sensus li- – suam redacturi Et quamuis iterum se postea in libertatem asseruerint, sub Hircano
teræ & – tamen rursum subiugati, recepta circuncisione vna cum Iudæis gentem conflarunt.
historicus. 2. Reg. 8. – Allegoricè sensu præcipuè à Spiritu S. intento, collisio dicta, Christianorum indicat
Allegori- – cum Iudæis dissensionem, & hos quidem, licet antiquitate maiores, illis tamen gra-
cus. – tia dignioribus seruituros. Hunc è tali cortice nucleum S. Augustinus eruit. *Quod*
S. Aug. l. 16. c. 35. C. D. – *autem, ait, dictum est, Maior seruiet minori, nemo ferè nostrum aliter intellexit, quā*
maiorem populum Iudæorum, minori populo Christianorum seruiturum. Et reue-
ra, quamuis hoc videri potest impletum in Idumæorum gente, quæ nata est ex ma-
iore fratre Esau, cui & nomen fuit Edom, quia postea superanda erat à populo He-
bræorum, ex Iacob orto; eique futura erat subiecta; attamen in aliquid maius in-
tentam fuisse illam Prophetiam, qua dictum est: populus populum superabit, &
maior seruiet minori, conuenientius creditur: Et quid est hoc, nisi quod in Iudæis
& Christianis euidenter impletur? Libet hic diuinæ mentis arcanum consilium ad-
mirari; Non enim voluit Deus Iudæos (vti varijs idololatricis Gentibus fecit) stirpi-
Deus Iudæos non – tus exscindere cum ritibus, ceremonijs, traditionibus & libris auitis: sed ijsdem reten-
exstirpauit, vt ser- – tis perpetuò superesse, & seruire Christianis ac Gentilibus proprijs e libris & vaticinijs
uirent – demonstrare, non esse leuiter ea confecta a Christianis post natum Christum, quæ
Christia- – ante eius ortum futura Iudæorum etiam oracula prænunciarunt: vt si nolint fidem
nis. – habere scriptis Christi-fidelium, eam tamen non abrogent eorum capitalissimis ini-

micis

micis, qui eadem incorrupta retinuerunt. S. Augustinum hac super re libet attendere. *Quod dictum est*, ait, *populus populum superabit, & maior seruiet minori, secundum literam in Iacob & Esau videmus impletum; non enim corporaliter beato Iacob seruisse Esau commemorat scriptura: & quia nisi id fieri deberet, non commemorasset Scriptura, oportere id spiritualiter intelligere. Ergo id factum & impletum agnoscimus in Christianis & Iudæis, maior enim & senior populus Iudæorum minori & iuniori, id est, populo Christiano seruire probatur, dum per totum mundum libros diuinæ legis ad instructionem omnium Gentium portare cognoscitur. Ideo enim per omnem terram Iudæi dispersi sunt: vt cum aliquem Paganum ad fidem Christi volumus inuitare, Christum Dominum ab omnibus Prophetis prænunciatum esse testantes, & ille resistens dixerit, à nobis potius, quam à Spiritu S. libros diuinæ legis & propheticos esse conscriptos, nos habemus, vnde redarguere eum certa ratione possumus, dicentes: si de meis libris tibi dubitatio nascitur, ecce Iudæorum libros, vtique inimicorum nostrorum, quos certum est, si ego conscribere vellent, mutare non potui: ipsos relege: & cum in ipsis hoc ipsum, quod in meis libris inueneris, noli esse incredulus: sed fidelis, Hoc igitur ordiue maior populus minori seruire cogitur, dum etiam per illorum libros ad credendum in Christum Gentium populus inuitatur.*

portantes veteres de Christo Prophetias.

Durat hodieque seruitus ista Iudæorum, inchoata pridie Epiphaniæ, quo Sanctis Regibus locum natalis dominici è Michæa monstrarunt, eum tamen visere noluerunt: vt prodessent Gentibus conuertendis, & contra se mortis & æternæ repudiationis sententiam pronunciarent, dum quem natum sciebant, & cuius natiuitatis locum indicabant exteris, adire detrectarunt. *Veritas*, itaque recte pronunciat S. Leo: *Illuminat Magos, infidelitas occæcat magistros; carnalis Israel non intelligit, quod legit: non videt, quod ostendit; vtitur paginis, quarum non credit eloquijs. Vbi est Iudæe gloriatio tua; vbi de Abraham patre ducta nobilitas? Nonne circumcisio tua præputium facta est? Ecce maior seruus minori, & alienigenis in sortem hereditatis tuæ intrantibus, eius testamenti, quod in sola litera tenes, recitatione famularis. Intret, intret in Patriarcharum familiam Gentium plenitudo. & benedictionem in semen Abrahæ, qua se filij carnis abdicant, filij promissionis accipiant.* Idem Iudæorum cæcitatem sermone 2. sic depingit: *Noluerunt*, ait, *agnoscere oculis, quem de sacris libris indicabant; vt quem non adorabant in infantiæ infirmitate humilem, postea crucifigerent in virtutum sublimitate fulgentem. Quæ ista Iudæi tam imperita in vobis scientia est, tam indocta doctrina? interrogati, vbi Christus nasceretur, veraciter & memoriter dicitis, quod legistis: in Bethlehem Iudæ, sic enim scriptum est per Prophetam; Et tu Bethlehem terra Iuda, non es minima in principibus Iuda; ex te enim exiet Dux, qui reget populum meum Israel, hunc principem natum, longinquæ Orientalium Gentium nationes, insolito noui sideris splendore didicerunt, & ne de loco editi Regis ambigerent, vestra eruditio prodidit, quod stella non docuit. Cur vobis viam, quam al[…]s aperitis, obstruitis? cur in vestra infidelitate residet dubium, quod ex vestra sit responsione manif[…]um. Locum natiuitatis de scripturarum testimonio demonstratis, præsentiam temporis de cœli & terræ attestatione cognoscitis; & tamen vbi ad persequendum animus Herodis exarsit, ibi ad non credendum vester sensus obduruit.*

Cœpit ea seruitus pridie Epiphaniæ.

S. Leo ser. 3. de Epiphan.

tunc Gentiles heredes facti sunt eiectis filijs Abraham

occæcatio Iudæorū.

Ita iusto Dei iudicio, dum naturales oliuæ Iudaicæ rami per infidelitatem pridie Epiphaniæ, & ipso etiam die frangerentur, statim oleaster contra naturam inseri tamen ei meruit: vt loc us fieret non pinguedinis tantum, sed protensis in totum terrarum orbem ramis, omnem radicis succum combiberit, vt iam folijs suis extremos mundi fines comprehendat, quod simile petitum ex Apostolo Rupertus huic rectè prophetiæ illigat. *Populus, qui de Gentibus venit, Iudaico populo secundum vocationis ordinē rectè minor dicitur, quippe hospes testamentorum erat, & promissionis, & sine Deo, in hoc mundo: nam ille maior est, cuius vt Apostolus ait, Rom. 9. adoptio erat filiorum, & gloria, & legis latio, & obsequium, & testamentum, & promissa, cuius Patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus; Quomodo autem minor maiorem superauerit, & maior seruierit minori, iuxta historiam est notum: quia percussit Dauid Edom, & tributarium fecit, iuxta spiri-*

pepetit fidem Gentium.

Rupertus l. 7. c. 4.

tua.

a. Reg. 8. Ro. 11. oleaster insertus est oliuæ. *tualem verò sensum pulchrè Apostolus Rom. 11. id docet per similitudinem oliuæ, & oleastri. Facti sunt, inquit, naturales rami, & tu cum esses oleaster, contra naturam insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es. Propter incredulitatem fracti sunt illi, tu autem fide stas, ergo maior in incredulitate fractum minor in fide stans superauit, & maior seruit minori, dum oleastro naturalis oliuæ ramus in societatem cedit radicis oliuæ, & pinguedinis.* Hic iterum locus fideles admonet, vt originis suæ recordentur: inserti sumus abiectis Iudæis corpori Christi, nec inserti tantum per fidem, sed in eo mentis, & gratia iusti magis & magis augentur: gratos nos conuenit esse tam munifico in nos & immeritos, & exteros largitori, ne minus grati & habiles ad influxum copiosioris auxilij recipiendum à corpore, velut putida membra resecentur.

CAPVT VI.

Iacobus Patriarcha tempus Epiphaniæ prænunciat.

Prima de Messia Prophetia. 2. 3. Gen. 49. 10. RVPERTUS obseruat Messiam tertia vice fuisse Iacobo diuinitus promissum. *Primò* enim Deus Adamo eum his verbis indicauit: *Inimicitias ponam inter semen tuum, & semen mulieris, & ipsum conteret caput tuum. Iterum,* Abrahamo promisit eundem hoc modo: *In semine tuo benedicentur omnes Gentes.* Tandem per Iacobum clarius publicauit: *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit exspectatio Gentium: ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili, asinam suam.*

His & sequentibus verbis multa solennitati Epiphaniæ consentanea prædicuntur.

Iacob prædicit regnū Christi. variæ lectiones. Principiò regnum Christi prænunciatur pacificum hoc modo: *Donec veniat, qui mittendus est.* quod Chaldæum & Hierosolymitanum Thargum sic interpretatur: *donec veniat Messias, cuius est regnum.* regnum putat illud præcipuum, quod per excellentiam regnum est, & à Regibus erat in metropoli publicandum. Septuaginta le-

1\. gunt iuxta Clementem Alexandr. Cyprian. Euseb. Cyrill. Alex. Chrysost. & Augu-

2\. stinum: *donec veniant, quæ reposita sunt ei:* ἕως ἂν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ vel vt scribunt Irenæus, Ignatius, Nouatianus, Ambrosius, Hieronym. ᾧ ἀπόκειται *cui repositum est*

3\. vt Angelus Caninius rectè de eo exponit, *qui habet omnia, & cui sunt omnia, quæ*

4\. *reposita sunt.* Christo enim die Epiphaniæ a Deo Patre tradita est hereditas, ei per Psalmographum promissa: *postula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, &*

pacificum publicatū à Magis. *possessionem tuam terminos terræ.* Vatablus & oleaster cùm deriuent a verbo *scalah* quod significat esse, & reddere quietum, pacificum, securum, salute & bonis omnibus refertum, Hebræum *Scalah,* quasi per metathesin scalias vocant tranquillatorem, seu auctorem pacis. Titulum hunc Christus Epiphaniæ die meruit, vere *Princeps* & *auctor pacis,* quam Deum inter & mortales, Iudæos ac Gentes tunc conciliauit stabilem & perpetuam, positus inter vtrumque populum lapis angularis. Huc facit & communis recentiorum interpretatio, qua Christus missus dicitur, vt pacem

5\. hanc Dei cum hominibus, & horum ad inuicem stabiliret.

Dominabitur Gentibus. Festo eidem sequentia congruunt. *Et ipse erit exspectatio Gentium.* Hebraicè *Et erit obedientia populorum.* seu Gentium vt Kimchius exponit. *Ipsi* ait Onkelus *obedient Gentes,* vel *seruient vniuersa regna terræ*: quod Ionathano placet. R. Iarrius vertit *Congregationem: ad ipsum confluent, & congregabuntur Gentes.* Nun-

die Epiphaniæ. ps. 71. ps. 17. quid de Epiphania canit. Psaltes regius: *Adorabunt eum omnes Reges terræ omnes Gentes seruient ei?* & alibi *Populus, quem non cognoui seruiuit, & in auditu auris obediuit ei.* Alij vocant desiderium, spem, & exspectationem. Interpretes plerique tropum hic agnoscunt: quod Gentes, quæ vt natum esse Messiam cognouerunt, verè exspectarunt: virtute tamen & decentia citius etiam exspectarint, quam agnouerint: ita scriptura sacra frequenter inanimatis rebus affectus & appetitus animato-

est exspectatio Gentium. rum tribuit: quæ Deut. 11. *terram* promissionis asserit *pluuias de cœlo exspectare:* nam si vegetaretur anima, non aliunde eam, quam è cœlo peteret: sic res omnes creatæ ad ea feruntur appetitu natiuo quasi pondere suo, quibus ad sui conseruationem

tionem indigent. Itaque cùm Gentes aduentu Messiæ maximè indigerent; ideo si nasci eundem comperissent, exspectassent auidè: excepissent natum hilariter, & vt citius nasci voluisset omnibus votis expetijssent, nec minus, quàm Abraham videre diē illum desiderassent. Vt dem hæc vera esse: non video tamen, cur non liceat verba propriè interpretari: multi enim Gentilium tam Iudæorum Prophetarum, quàm Balaami Sibyllarumque vaticinijs edocti, non minus, quàm Iudæi Messiæ, non aduentum tantùm, sed & aduentus signa comperta habuerunt, vt auiditate pari vel maiori fortè eum exspectarint, & ita propriè Iacobus vocat Christum *exspectationem Gentium*: & Aggæus: *cunctis Gentibus desideratum*.

& desideratus ab ijs.

Tertiò, Iacobus consensionem Gentium cum Iudæis Epiphaniæ festo coalituram his verbis præcinit: *ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem asinam suam. Pullus*, Gentilis dicitur populus, qui, vt Iustinus obseruat, *iugum legis hactenus non tulerat. Asina*, Iudæos significat, iugo legis assuetos & attritos. *Vitis*, Christus est: Ecclesia verò *Vinea*. Christus igitur ad se veram vitem, asinam seu Iudæos alligauit, quos primo & per se docuit: contra vineæ seu Apostolis è vite palmitum instar propagatis, ac primæuæ Ecclesiæ Gentes adstrinxit: quas per ipsos orbe tóto fide imbuit Christiana. Adeoque populum vtrumque tam sibi ipsi funiculis fidei, spei & caritatis deuinxit, quàm ipsos inter se mutua concordia paceque colligauit, ipse vinculū & pax vtriusque: quæ confœderatio die natali cœpit Christum inter & Iudæos per pastores: perfecta demum est Epiphaniæ die Gentilibus in concordiam & societatem adductis. Adde cùm Hebræum *Iephen* tam vitem, quam vineam significet, eo die Gentes tam Iudæis conuersis, quàm sibi deuinxit. Ex dictis huius capitis claret, Deum, quoties ab initio Messiam orbi promisit, toties ferè sponsæ suæ dilectissimæ Gentilitatis meminisse, quam tantopere desiderauit, vt eius amore cœlis relictis vitam prodegerit.

Aggæi 2. Pullus designat Gentiles. Asina Iudæos. Vitis Christum. alligatio facta die Epiphaniæ. Quoties prædicitur Messias fit mentio sponsæ.

Subdit enim Iacobus: *Lauabit in vino stolam suam*, carnem candidam & innocentem caritate flagrantissima per sanguinem in anastasi reddendo nitidiorem. *Et in sanguine vuæ*, id est, vino pallium suum: eodem sanguine Ecclesiam, qua velut veste amicitur dealbando. Candidum hoc amiculum Christi purum à vitijs custodiamus, animos peccatorum sordibus eluendo: vt nobis velut podere pulcherrimo Pontifex ille maximus semper gloriosus absque macula & ruga vestiatur.

Amor erga eam.

CAPVT VII.

Prophetia Balaami de ortu stellæ, & muneribus Regum. Num. 24. v. 17.

CELEBERRIMA hæc est, & his comprehensa verbis. *Videbo eum*, ait Balaam, *sed non modo, intuebor eum, sed non prope: orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israël, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.* Rupertus de concordi Patrum sensu sic vniuersè pronunciat. *De Christi natiuitate manifesta & vera est Prophetia qui & : ipse stella clara est, quem visurum se fateatur, in parabola bene aperit, cuius sensum satis manifestum totus nouit orbis.*

Prophetia Balaami. *Rupertus.* expositor de natiuit. Christi Communiter.

Quod autem visurum se ait S. Chrysostomus, Euthymius, & alij ad posteros vel successores doctrinæ saltem eius Magos reuocant. Fuerunt, qui nomine stellæ Dauidem acceperint, eos Chaldæa talis versio redarguit: *Consurget Rex de domo Iacob, & vngetur Christus de domo Israël, & occidet Principes Moab, & dominabitur omnium filiorum hominum*: Vnde Christus tam virga quam stella nominatur: virga quidem ob regiam in Ecclesia potestatem; stella verò ob Doctoris munus, qui verbo & exemplo cunctis iter pandit ad immortalitatem cœlestem. Caietiani sententia merito reprobatur: docet is *primo* communem sententiam de stella Magorum, & ex Hebræo *darach* eruit, quod natus Messias ex Iacob direxerit stellam indicem suæ natiuitatis ducem Magorum ad videndum, & adorandum ipsum: in Commentario tamen in Matthæum, negat hic significari ortum Messiæ; sed assimilari Messiam stel-

S. Chrysost. ho. 8. in Matth. Euthym. in 2. Matth. Christus virga simul & stella. sententia Caietani reijcitur.

læ,

læ, quoniam dicitur stellam ex Iacob orituram seu incessuram. Sed non licet ab orbita communi deuiare, Christum igitur stellam prædicit Balaam: *Is lux vera est, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: est quidem stella propriè corpus luminosum: mysticè autem Christum designat hominem, adiungit enim progeniei habitudinem, quam ex Iacob facit orituram.

Gentilibus peruulgatum fuit hoc oraculum. *S. Leo ser. 4.* Celebratum hoc apud Gentiles etiam fuit oraculum: eoque persuasos Magos ad incunabula Christi aduolasse volunt sancti Patres. S. Leo: *Quamuis autem amunæ dignationis esset hoc munus, vt cognoscibilis Gentilibus fieret natiuitas Saluatoris, ad intelligendum tantum miraculum potuerunt Magi, & de antiquis Balaam prænunciationibus commoneri, scientes olim esse prædictum, & celebri memoria diffamatum. Orietur stella ex Iacob, & exsurget homo ex Israel & dominabitur Gentium* assentit ei S. Basilius: *Nimirum Balaam vaticinium sequi sunt visi; qui de Christo talia visus est dicere.* *Origines ibidem.* Origines fusius id tractat. *Ideo id præuenit Deus, & verbum tamen suum injecit in os eius, vt pro maledictis proferat benedictiones, & prophetias, quæ possunt ædificare non solum Israel: sed & reliquas Gentes: si enim a Moyse eius prophetiæ insertæ sunt sacris voluminibus, quanto magis descriptæ sunt ab ijs, qui habitabant tunc Mesopotamiam, apud quos magnificè habebatur Balaam, quosq; ante eius constat fuisse discipulos. Ex illo deniq; fertur Magorũ genus, & institutio in partibus Orientis vigere, qui descripta habentes apud se omnia, quæ prophetauerat Balaam, etiam hoc habuerunt scriptum, quod orietur stella ex Iacob, & exsurget homo ex Israël. Hæc scripta habebant Magi apud seipsos, & ideo, quando natus est Iesus agnouerunt stellam & didicerunt adimpleri prophetiam magis ipsi, quam populus Iudæorum; qui Prophetarum sanctorum verba audire contempsit, illi ergo ex illis tantum, quæ Balaam scripta reliquerat, agnoscentes adesse tempus, venerant, & requirentes eum statim adorauerunt: & vt fidem suam esse magnam declararent, paruum puerum quasi Regem venerati sunt.*

Altera Balaami prophetia. Nonnulli sanctorum Patrum aliam Balaami prophetiam Maiorum muneribus accommodant, & vitæ Christi mysterijs. *Accubans dormiuit vt leo, & quasi leæna, quam suscitare nemo audebit: Qui benedixerit sibi sit & ipse benedictus; qui maledixerit, in maledictione reputabitur* S. Basilius hæc ita interpretatur: *Per leonem eius* (Christi) *imperium sermo demonstrat; per accubitum vero supplicium; per benedictionis virtutem eius diuinitatem.* *S. Basilius.* *Igitur hoc vaticinium sequentes* (Magi) *vt Regi aurum, vt morituro myrrham, et Deo thus obtulerunt.* *Theophyl. in 2. Matt.* Adstipulatur huic Theophylactus. *Vides Magorum fidem; quod & à Propheta Balaam didicerunt, Dominum & Deum, & Regem esse, ac pro nobis moriturum: Audi autem Prophetam. Cum recubuerit, inquit, requiescet, vt leo: ecce regiam dignitatem per leonem significat, mortalitatem autem dum ait, cum recubuerit: qui benedicunt te, benedicentur; ecce & Deitatem: sola enim Dei natura hanc benedictionis virtutem habet.*

Luc. 1. Ita Christus *sol oriens ex alto illuminauit* Reges *sedentes in tenebris, & in vmbra mortis*, idololatriæ *ad dirigendos pedes in viam pacis*, & veræ prosperitatis, quæ *Ps. 35. 10.* *Christi gratiæ lumen petendum.* Christus est, ipsa scilicet via nostra, veritas & vita, cuius splendore gratiæ & Prophetiæ, eius diuinitatem, regnum, & mortalitatem non cognouerunt tantum; sed & mysticis suis muneribus indicarunt. *Domine in lumine tuo videbimus lumen*: orere mentibus nostris, vt ignorantiæ pulsa caligine tenebrisque, quas vitæ præsentis amor nimius nobis obijcit, ad te lucem veram oculos semper mentemque eleuemus: in hoc lumine vitæ tuæ viarum nostrarum errores, & prauitatem cognoscemus, & per te reducti in semitam mandatorum, ad te vnicum lumen oculorum contendamus in hac vitæ peregrinatione: donec in patria tuo in lumine gloriæ lumen illud æternum diuinitatis reuelata facie videamus.

CAPVT VIII.

Dauidis variæ prophetiæ de stella, Regum patria, muneribus, & Gentilium conuersione.

PRINCIPIO iuxta psalmorum ordinem adducam, quæ festo Epiphaniæ accommodantur: tum iuxta rei gestæ seriem psalmos digeram. Psalmo 2. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, apprehendite disciplinam.* Hier. & Paguinus ita vertunt. *Osculamini filium*: Item *adorate purè*. Abenezra Hebræus: *excipite Messiam honorificè & amanter, cum plausibus, & clamationibus disciplinam, id est institutionem & puram doctrinam huius magni Regis* V. Auila Conc. de Epiphania. *Ps. 2. Reges vocantur ad Messiam adorandū.*

Psalm. 18. initium SS. Augustinus, Leo, Greg. Nyssenus & alij solent vocationi Magorum applicare. *S. Augustinus ser. 2.*

S. Augustinus *Illi erant primitiæ Gentium, nos populi Gentium; nobis hoc lingua nunciauit Apostolorum, stella illis tanquam lingua cælorum: & nobis idem Apostoli tanquam alij cœli enarrauerunt gloriam Dei.*

S. Leo *Iam tunc cœli enarrauerunt gloriam. & in omnem terram sonus veritatis exiuit, quando & Pastoribus exercitus Angelorum saluatoris editi annunciator apparuit, & Magos ad eum adorandum præuia stella perduxit, vt à solis ortu vsque ad occasum veri Regis generatio coruscaret, cum rerum fidem & regna Orientis per Magos discerent, & Romanum imperium non lateret.* *S. Leo ser. 2.*

S. Gregor. Nyssenus: *Quod pastoribus nunciant Angeli, cœli enarrant Magis, & propheticæ spiritus multis varijsque rationibus prædicat, vt etiam Magi præcones gratiæ fiant; nam qui solem suum oriri facit super iustos & iniustos, quiq; pluit super malos & bonos, cognitionis radium, & rorem spiritus etiam alienis linguis dimisit, vt aduersariorum testimonijs etiam magis apud nos veritas confirmaretur.* *S. Greg. Nyssenus De Nat. Domini.*

Optabat Christus pusio reclinatus in præsepio Reges hos & Astrologos cœlestes esse homines, & velut *splendor firmamenti* fulgere clarissimis virtutibus: ideo cœlesti docuit eloquio, sæpius vt oculos & mentem ad astra tollerent, ad patriam & cœleste regnum adspirarent, ex diuinæ mentis æterna dispositione; velut astrorum rata, nec fatali lege vitæ suæ suspensas haberent rationes: sæpius patrem in cœlis residentem supplices adorarent. Cuius auspicijs & ductu certo pro terreno regno sempiternum in cœlis exspectarent. *Magi docti sunt per linguam cœlorum.*

Psalmus 67. de Hebræorum triumphis scriptus afflatu Spiritus Sancti Christi continet & Ecclesiæ victorias: vnde plurima in rem præsentem veniunt, quæ hic seligo. *Ex psalmo 67.*

Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo: concordes & vnanimes in ritibus & religione S. Hier. Aug. Hilarius *Mons Dei, mons pinguis, mons coagulatus,* [illegible] undat lacte, butyro, caseo, & omni alimonia spirituali & temporali. *Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in finem*: in ecclesia è Gentibus congreganda. *benedictus Dominus die quotidie, prosperum iter faciet nobis, Deus salutarium nostrorum*: indies laudetur Deus, qui dirigit iter ad Gentiles conuertendos; non enim mortem eorum vult: sed vt saluentur. *Deus enim noster Deus saluos faciendi, & Domini Domini exitus mortis*: propria Deo est eductio & liberatio à morte. *Manda Deus virtuti tuæ: Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.* Fac potentiam tuam nos perficere: & conuerte Reges. *A templo tuo in Ierusalem: tibi offerent Reges munera: venient Legati ex Ægypto, Æthiopia præueniet manus eius Deo: regna terræ cantate Deo, psallite Deo, psallite Domino.* propter sanctitatem Ecclesiæ tuæ Reges offerent munera: *obtulerunt*, ait Lorinus, *Reges templo Iudaicæ munera, sed hæc figura est Regum plurimorum, qui sicut Magi, Christo sunt oblaturi munera, & ipsi colla subdituri.* *Ecclesiæ confessus eius alimonia spiritualis. optat Deus Gentium conuersionem. Sancti Reges Legati earum. Lorinus.*

Legatos hos Magos Euangelicos intelligunt SS. Chrysostomus, Augustinus, Chrysologus, Hilarius. Fauet acceleratio significata, quam S. Hieron. exponit *festinat dare manus Deo*: alij, *currere faciet manus suas, accelerabit, celeriter protendet*. *S. Hier. hic & in 11. Isa. præuenerunt Iudæos.*

eas: non enim Reges nostri tantum pedibus aduolarunt tanto locorum interuallo, sed ilico muneribus Iudaicum populum præuerterunt, fauorem sibi Messiæ donis præripiendo.

Fauet & vox *Ægypti* & *Æthiopiæ*: Isidorus ait prædici conuertendam peccatis decoloratam Gentilitatem ante Iudæos, tametsi ad hos redimendos primùm venturus esset Christus. Non negligendus est S. Hilarij mysticus sensus: *A templo sancto tuo in Ierusalem: omnis renatus in Christo est templum, maximè in quo mors magis non fit regnatura, sed vita: & qui ipse rex fit eius, cuius seruus ante fuerat peccati, hostiam se ipsum viuam & rationabilem & placentem Deo offerens; tum ab hoc templo, id est hac sancta corporis sui habitatione in illo conuentu Angelorum frequentantium, id est, in illa cælesti Ierusalem si qui Reges sint, id est, qui peccato vltra non seruiunt, offerent seipsos Deo munus.* subdit in legatorum explicatione: *expleta autem hæc eadem sunt Magis ex Oriente venientibus.*

S. Isid. c. 4. de vocibus Gentium.

Expl. 71.

Psalmum 71. Non sancti Patres tantùm: sed & Rabbini veteres & recentiores Salomoni decantatum, de Christo & Ecclesia eius interpretantur. Initio regnum filij Dei describit, quod in festo Epiphaniæ fuit Messiæ solenniter a Regibus delatum, velut soli totius orbis monarchæ, & pridie mundo promulgatum: laudat iudiciariam Christi potestatem felicitatem eius, & pacem; regni perpetuitatem: tum ei regna terræ subijcit vniuersa. *Deus iudicium tuum Regi da, &c. dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum: coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent*, osculabuntur: vt summam eidem monstrent reuerentiam & adorationem. *Reges Tharsis & insulæ munera offerent, Reges Arabũ & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes seruient ei: & viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso* (id est, Messiam) *semper: tota die benedicent ei* Reges *Tharsis* vocat Reges maris & Indorum: de quibus loquitur, quoties alludit ad naues Salomonis. Coniungit eis Reges Insulanos: Chaldæus habet, *insulæ magni maris oceani*: Indici & Eoi, in quo plures auriferæ sunt, vt Malaca. Tertium Magorum accipit reliquis nigriorem antea Cheriperimale, & postea Melchiorem nominatum, Cranganoris & Calecuti dominum, qui non tantum Indiæ maritimis oris, sed & obiacentibus ei latè insulis videtur dominatus esse, vt postea cũ sceptro posito, & regnis abdicatis voluntariam amore Christi paupertatem elegisset, templis erectis, quorum vestigia superant in plures famulos Christianam professos fidem, ditiones suas diuiserit, qui nouis & diuersis à se conditis regnis imperarunt. Alij duo ex Arabia & Saba dicuntur proditurі: quorum alter Sabæ videtur imperasse: ad quem cum reliqui diuino monitu prima die confluxissent, omnes dici potuerunt de Saba aduenisse. Restat vt Patres laudemus, qui dictos psalmi versus Magis applicarunt.

Iudicaria Christi potestas.

& Monarchica.

à Regibus adoranda.

S. Marcellinus papa.

S. Marcellinus Papa circa A. 296. epistola ad Salomonem Episcopum ex eo loco & Magorum adoratione deducit hoc modo Christi diuinitatem. *Idem Dei filius per Prophetam loquitur dicens: Tibi offerent Reges munera: & vt hæc de filio Dei se dixisse doceret, dixit: Reges Tharsis, & insulæ munera offerent, Reges Arabum, & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes seruient ei. Et vt hæc omnia superius designata Christo Filio Dei doceamus oblata, fuisse in Natiuitate eiusdem filij Dei, quæ secundum carnem facta est, probamus fuisse completa Euangelio comprobante. Cum natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam dicentes: vbi est, qui natus est Rex Iudæorum.* Et infra: *Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Sacrificium itaque, quod à Christianis sacris altaribus admouetur, non solùm Deo Patri, sed etiam Filio communi deuotione offertur, quoniam nec Patri sine Filio potest offerri, neque Filio sine Patre sacrari.*

Sacrificium Christo obtulerunt.

Tertulianus eundem locum Marcioni & Iudæis obijcit: vocat Magos Reges & spolia Damasci & Samariæ, quæ dissipanda prædixerat Isaias, ob idololatriæ abiectionem, ratione cuius Magi figurati dicti sunt Samaritani. Simile refert Hilarius addu-

ctis

ctis his ex Isaia versibus: *Labor Ægypti, & mercatus Æthiopum, Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt serui: & post te sequentur alligati vinculis, &c.* S. Hieron. hic ita comentatur: *Omne hic mundiale imperium honores & ordines ad Christum accedere, eique colla submittere, bonorumque suorum dona deferre Propheta pronunciat: quod ex Magorum muneribus intelligimus inchoatum; ipsi enim Gentium Regumque typum gessisse monstrantur.* Eadem sententia S. Chrysostomi, hom. 1. è varijs locis Matthæi. Idatij lib. 9. ad Varimundum, Haymonis & Hugonis, qui monet versum illum in Epiphania cantari ac repeti frequenter: item Lyrani, Arnoldi Bonæuallis de laudibus B. Virginis, Isidori, Procopij in c. 60 Isaiæ, Prosperi in 3 p. de promis. c. 36. His ita subscribit Incognitus *Ad literam hoc exponitur de illis tribus Regibus, de quibus dicitur Mat. 2. Ecce Magi ab Oriente venerunt.*

S. Hilar. lib. 4. de Trin. c. 45. S. Hieron. S. Chrysost. Idatius. Haymo. Hugo. Lyranus. Arnoldus. Isidorus. Procopius. Prosper. Incognitus.

Expressâ Magorum patriâ mox ad munera eorum Psaltes delabitur: *& dabitur ei de auro Arabiæ.* Euthymius auriferam facit Arabiam, & Cassiodorus commendat aurum eius vt maximè rutilans & purissimum, qui etiam auri nomine vult eorum tria munera significari, sed de hoc fusè libro tertio disputabitur.

Munera Regum expressa. Arabia aurifera.

Psalmus 85. Regum adorationem præcinit & Gentium. *Omnes Gentes quascunque fecisti, venient, & adorabunt te Domine, & glorificabunt nomen tuum.* Lorini iuuat hic commentationem aduertere. *De Gentium ad Ecclesiam vocatione hoc nostri passim interpretantur, etiam qui psalmum ad Isaiam pertinere asserunt, seu Basilius. seu Theodoretus; præterea Nicetas Choniata l. 3. thes. c. 1. propterea que placuit psalmum hunc ecclesiæ in Epiphaniæ festo recitari, quando Gentiles Magi, vt communis fert sententia, ambulauerunt in lumine noui sideris. Isa 60. & Regem Reges procidendo adorarunt.* Illustris & S. Leonis locus est: *Hunc diem & Dauid canebat in psalmis dicens: omnes Gentes, quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum. ps 85. & illud ps. 97. Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum Gentium reuelauit iustitiam suam: quod vtique exinde fieri nouimus, ex quo tres Magos de longinquitate suæ regionis excitatos ad cognoscendum & adorandum Regem cæli & terræ stella perduxit, & rectè intuentibus quotidie apparere non desinit.* Plures psalmos Ecclesia sanctis Regibus attribuit, quos in ordinem redigam, iuxta Euangelicæ historiæ seriem.

psalmus 85. Lorinus. S. Leo ser. 1. de Epiph.

Historia Magorum ex psalmis.

Eructauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea Regi, lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te Deus in æternum. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime: specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede & regna: Propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent in corda inimicorum Regis. Sedes tua in seculum seculi, virga directionis virga regni tui. Deus iudicium tuum Regi da. & iustitiam tuam filio Regis: iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam: orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna. Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia: Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. & eduxit populum suum in exsultatione, & electos suos in lætitia.

ps. 44. Christi pulchritudo. fortitudo. regnum eius. ps 71. pacificum. ps. 86. stellæ ortus. ps 104. profectio

Cæli enarrant gloriam eius, & opera manuum eius annunciat firmamentum: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam: in omnem terram exiuit sonus, & in fines terræ verba eorum. Venite & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram.

& protectio Regũ. ps. 18.

Omnes Gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exsultationis, quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram. Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite, quoniam Rex omnis terræ Deus, psallite sapienter. Regnabit Deus super Gentes, Deus sedet super sedem sanctam suã. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam Dij fortes terræ vehementer eleuati sunt. Iubilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius: dicite Deo, quam terribilia sunt opera tua. Omnis terra adoret te, & psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo. venite & videte opera Dei, terribilis in consilijs super filios hominum. benedicite Gentes Deum nostrũ, & auditam facite vocem laudis eius.

Adhortatio Gentium ad Christi venerationem. ps. 46. affectus Regum in itinere. ps. 65. inuitant Hierosolymæ Iudæos ad Messiã adorandũ. ps. 28.

Adferte Domino filij Dei, adferte Domino filios arietum: adferte Domino gloriam

& honorem, afferte Don ino gloriam nomini eius; adorate Dominũ in atrio sancto e-
ius. Vox Domini in virtute, Vox Domini in magnificentia. Vox Domini confringentis ce-
dros, & confringet Dominus cedros Libani: & comminuet eos tanquam vitulum Li-
bani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium. Vox Domini præparantis cer-
ps. 2. *uos, & reuelabit condensa, & in templo eius, omnes dicent gloriam. Ego autem consti-*
Christus *tutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius prædicans præceptum eius. Do*
vocat Gentes ad se. *minus dixit ad me, filius meus es tu: ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi Gen-*
tes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et nunc Reges intelligi-
te, erudimini, qui iudicatis terram: seruite Domino in timore, & exsultate ei in tre-
more: apprendite disciplinã, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.
Deus in loco sancto, Deus, qui habitare facit vnius moris in domo: Mons Dei,
ps. 67. salutant montem Bethlehẽ. *mons pinguis, mons coagulatus, mons pinguis: vt quid suspicamini montes coagula-*
tos (quasi alij essent montes hoc meliores? *Mons in quo beneplacitum est Deo habi-*
tare in eo, Benedictus Dominus die, quotidie, prosperum iter fecit nobis Deus salu-
tarium nostrorum: Deus noster Deus saluos faciendi, & Domini Domini exitus
mortis. Manda Deus virtuti tuæ, confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. A
aduentus *templo tuo in Ierusalem, tibi offerent Reges munera. Veniunt Legati ex Ægypto,*
Regum. *Æthiopia præueniet manus eius Deo: Regna terræ cantate Deo, psallite Domino,*
psallite Deo. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, date gloriam super Israel, ma-
gnificentia eius & virtus eius in nubibus.
Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis ter-
ps. 71. donatio munerũ. *rarum. coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent, Reges Thar-*
sis & insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent; & adorabunt
eum omnes Reges terræ: omnes Gentes seruient ei: & viuet, & dabitur ei de auro A-
rabiæ, & adorabunt de ipso semper; tota die benedicent ei. sit nomen eius benedictum
in secula; ante solem permanet nomen eius. Benedictus Dominus Deus Israel, qui
facit mirabilia solus; & benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & reple-
bitur maiestate eius omnis terra: fiat. fiat.
Cantate Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit: Notum fecit Dominus
ps. 97. *salutare suum: in conspectu Gentium reuelauit iustitiam suam: viderunt omnes*
ps. 95. *termini terræ salutare Dei nostri. Annunciate inter Gentes gloriam eius, in om-*
prædicatio Christi. *nibus populis mirabilia eius: quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis, terri-*
bilis est super omnes Deos. Quoniam omnes Dij Gentium dæmonia, Dominus autem
cælos fecit. Commoueatur a facie eius vniuersa terra: dicite in Gentibus. quia Do-
ps. 116. *minus regnauit. Laudate Dominum omnes Gentes, laudate eum omnes populi: quo-*
niam confirmata est super nos misericordia eius, & veritas Domini manet in æternũ,

CAPVT. IX

Salomon epithalamium canit Gentilitati nouæ nuptæ desponsæ Christo.

PROPHETAM fuisse Salomonem Pineda in eum & Lorinus in Eccle-
siasten fusè probant: cecinit Christi sponsi cum Ecclesia epithala-
mium: Eam iam teneram & nouellam è Gentibus collectam die epi-
phaniæ non silet: nigram tunc vocat ob infidelitatem, & mores pristi-
nos: mox formosam per gratiam: dilectam à sponso tenerrime, vo-
catam mirabiliter, admissam ad ius hereditatis cœlestis: vicissim spon-
sæ refert affectus dulcissimos dilectum noctes diesque spretis periculis quærentem,
inuenientem, tenentem, amplexantem. quæ Ludoicus de Ponte doctus & pius inter-
pres Cantici Regibus nostris accommodat hoc modo.
c. 1. Cantic. *Indica mihi*, ait sponsa, c. 1. *quem diligit anima mea. vbi pascas, vbi cubes in me-*
Prima Ecclesia Gentium ex Oriente venit. *ridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Cum primum Christus*
Dominus natus est in Bethlehem Iudæ, excitauit nouellam ecclesiam in Oriente, quæ
Gentium esset primitiæ, congregationem dico trium Regum, & sapientum seu Ma-
gorum, qui videntes stellam nouo miraculo subito efformatam à Deo intus illuminati
per fidem crediderunt verum Christum saluatorem mundi natum esse in Iudæa,

quæ

quæ regio erat meridiana respectu eius, in qua ipsi degebant. Quamuis autem sciret natum in meridie, ignorabant tamen, qua in vrbe, & loco natus esset, & ideo illum videndi & adorandi desiderio inflammati decreuerunt ab Oriente versus Meridiem tendere, illaque congregatio numero parua, sed fide & dilectione magna orabat, & dicebat magis affectu quàm voce : Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie: ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. *Id est : o Domine, quem diligo, & videre desidero, indica mihi locum, vbi tu verus pastor in hoc mundo natus pascis oues tuas, domus Israel, propter quas missus es : & vbi cum eis cubas in meridie, splendidam & iucundam tui cognitionem & dilectionem eis præstans : ne fortè incidam in greges sodalium tuorum qui me errare faciāt, & à te vero pastore auertant. Exaudiuit Deus orationem ecclesiæ, vt hunc ei locum ostenderet: pastoribus quidem per Angelos, dum claritas Dei circumfulsit eos; Magis verò per stellam, quæ illos excitauit & deduxit ad locum, vbi natus est : vt hic applicare liceat, quod scriptum est. Quis suscitauit iustum ab Oriente, & vocauit eum vt sequeretur se? id est ego, & non alius suscitaui congregatiunculam istam iustorum, quæ in Oriente erat, & traxi eam, vt me quæreret, & inueniret, ac me ipsum palam manifestaui, vt meâ gauderet præsentiâ. Vnde non immeritò hoc festum Ecclesia nuncupauit Epiphaniam : id est, manifestationem, quia Christus Dominus mirabili quodam modo se manifestauit Gentibus, tribus vtens medijs, quibus manifestari solet.* Fusè deinde modos tres persequitur : quomodo per stellam, sermonem Propheticum; & per se ipsum ijs Christus se declararit, ne ab Herode, qui dolosè Christi sodalem se fore fingebat, ab eodem auerterentur, quos ibidem lege.

quærens in meridie natū Christum.

Isa. 41. 2. ab eo inuento, dicta est Epiphania.

Alter locus capitis 3. huc facit : *In Lectulo meo quæsiui per noctes, quem diligit anima mea : quæsiui illum & non inueni. Surgam & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea : quæsiui, & non inueni.*

cantic. 3.

Explicat ea *Pontanus* de Ecclesia Gentium, cuius typum gesserunt Magi, *tot enim ait, non solum Iudæi, sed etiam Gentes venturum Christum exspectabant, quærebant & inuenire cupiebant : nam & Iacob de ipso dixit :* & ipse erit exspectatio Gentium, *& Aggeus Propheta:* veniet desideratus cunctis Gentibus : *Hoc autem desiderium, licet respectu Gentilium, qui nullam habuerunt Christi notitiam, tantum sit mataphoricum eo genere loquendi, quo terra sicca desiderat aquam, & segetes pluuiam ; quia earum indigentia id expostulare videtur, tamen non defuerunt, qui aliquam Christi Redemtoris nostri notitiam habuerint, sicut de Iob constat, quoniam etiam inter Gentes Deus excitauit aliquos Prophetas, nimirum Sibyllas, quibus id ipsum reuelauit. Sed celeberrimus inter omnes Gentilium vates fuit Balaam, qui ita de Christo Domino vaticinatus est: videbo eum, sed non modo, intuebor eum ; sed non prope ; quæ verba non tam dicit (vt Abulensis putat) in propria persona, quæ non erat visura illum oculis corporis vsque ad diem Iudicij vniuersalis; quam nomine gentis suæ, seu generis humani, quasi prædicans Christum, quem annunciabat non nisi post plurimos annos venturum, de quo sic ait : Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israël: vbi iuxta communem sanctorum Patrum interpretationem ortus futurus Messiæ describitur. Hæc duo quasi ex traditione conseruabantur apud Magos, seu sapientes illius regionis Orientalis : vbi Balaam degit : Vnde Magi semper erant stellarum seduli inspectores, tanquam periti Astrologi, exspectantes ortum illius stellæ, quam prædixerat Balaam. Appropinquante igitur Natiuitate Christi Domini, ex peculiari Dei instinctu sapientes quidam in Oriente curiosius huius stellæ ortum exspectabant, quæ regis & Messiæ ortum indicaret : quorum nomine sponsa suam texit narrationem dicens : In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea : quæsiui illum, & non inueni : Asserit hoc congregatio Magorum, quæ Ecclesiam Gentium sponsam Christi futuram repræsentabat, desiderabat autem aduentum eius, & quærebat in lectulo, id est in sua regione tranquillè manens : hoc enim nomine Amos Propheta has regiones vocat, c. 3. v. 127. sed inquirebat per noctes plurimas : quærens, an orietur stella illa ? quis enim ignorat nocturnum tempus, cum serenum est cælum, aptum, esse sideribus inspiciendis? cum igitur natus est Christus, subito etiam orta est stella nouæ claritatis, illustrior ceteris pulchriorque sideribus : quam videntes Magi mox cognouerunt natum esse regem Iudæorum.*

Gentes exspectarunt Messiam.

Gen. 49.

Ag. 2.

eius notitiam habentes.

ex Balaamo.

vt communis est sent. PP. de Magis.

Per noctes desiderant.

c. 3. v. 127.

exquirunt sponsum. Hierosolymæ. *Parvula igitur Magorum congregatio fide armata, instar sponsæ, quæ exijt quærere dilectum, nesciens, quo in loco illum inueniret, ait, surgam & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas, quærens quem diligit anima mea, id est, surgam à mea patria, indeque in terram Israel, & circuibo ciuitatem: quam ciuitatem? eam scilicet, quam designat Euangelista dicens: cùm natus esset Iesus in Bethlehem Iuda: ecce Magi ab Oriente Hierosolymam venerunt dicentes, vbi est qui natus est Rex Iudæorum? humano enim sensu ducti (inquit sanctus Leo) significatum sibi Regis ortum æstimauerunt in ciuitate Regia esse quærendum: gradiuntur ergo per vicos & plateas inquirentes & dicentes; vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* &c.

Non inueniunt. *Sed quid subdit sponsa? quæsiui & non inueni: omnes Hierosolymitæ dicebant, nullum talem Regem ibi natum esse: nec poterant eum inuenire, vbi non est dignatus nasci: vnde cùm rumor iste per vniuersam ciuitatem spargeretur, & ad aures Herodis peruenisset, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum eo; cùm ergo commotio illa in ciuitate orta esset, contigit, quod ait sponsa: Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt* indicio tamen consulis. *ciuitatem: num quem diligit anima mea vidistis? Vigiles autem isti, & custodes non solum erant Scribæ & Doctores legis, sed prætores & tribuni, & Herodes ipse rex. Audita ergo Magorum interrogatione, Herodes congregat omnes Principes sacerdotum, & Scribas populi: sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur? & cùm responderent in Bethlehem Iudæ, idem responsum dedit Magis. Consonant verba sponsæ insinuantis, vigiles nihil sibi respondisse: sic etiam Scribæ nihil dixerunt Magis, nec auderent; sed Herodi, à quo instructi exierunt Hierosolymis, vt cœptum iter persequerentur: & tunc contigit, quod sponsa ait: Paululum cum pertransissem eos, inueni, quem diligit anima mea. Nam paulò post, venerunt in Bethlehem stellâ, quam in Oriente viderant, eos antecedente, & ducente vsq; ad stabulum, & intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius. In infantis autem vultu tantus diuinitatis splendor effulsit, vt cum primum eum viderant, vnusquisque in corde suo dixit: Inueni, quem diligit anima mea.*

Sponsum reperiunt in Bethlehem.

Cuiusmodi etiam fuerunt Magi, quibus egregiè quadrat, quod subdit sponsa: Tenui eum, nec dimittam, donec introducam eum in domum matris meæ, & cubiculum genitricis meæ. Decreuerunt enim firmissimè Christum, quem fide & amore tenuerant nunquam dimittere; sed cùm admoniti essent in somnis, ne redirent ad Herodem, prompta fide, & obedientia sanctè paruerunt diuinæ admonitioni & per aliam viam reuersi sunt in regionem suam, vt Christum, quem in cordibus suis portabant, in suam patriam & ciuitatem, in qua nati sunt, quæ velut mater eorum erat, introducerent: nam Christum ciuibus suis prædicando in eorum corda eum introducebant: vnde etiam fertur post Christi resurrectionem à S. Thoma Apostolo fuisse baptizatos, eiusque coadiutores fuisse ad Gentium conuersionem.

Concionatur Gentibus. Baptizantur.

Est & alius eiusdem Cantici locus de vocatione SS. Regum ad fidem, vbi & numerus eorum indicatur, c. 4. v. 8. *Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, coronaberis, de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus draconum, & de montibus pardorum.* Exponit ea de SS. Regibus ita Ludoicus: *Hic etiam describitur vocatio trium Magorum ad adorandum Christum: quibus quia tres erant, ter dicitur veni: & quia tres Reges, de tribus montibus vocantur valde sublimibus & altis, & quia potentes & sapientes inter Gentiles, de cubilibus leonum, & montibus pardorum extrueibantur. Vocantur autem ad coronam, id est, vt recipiant primitias fidei & gratiæ inter Gentes.*

c. 4. v. 8. accommodatur Regibus.

à pluribus Patribus. Enumerat A'lapide complures hoc modo Patres, qui id Gentium conuersioni tribuerunt: *M. lius alij per Libanum, Amana, Sanir & Hermon montes, vtpote extra Iudæam in Phœnicia sitos, accipiunt Phœnices, i. e. Gentiles. vnde S. Athanas. in sinopsi S. Script. in Cant. censet hisce montibus designari ecclesiam Gentium: Gentes enim hic euocantur ab idololatria, & Gentilismo ad fidem & Christianismum, vt Christi Ecclesiæ inserantur. Sic & Tertul. l. 4. contra Marcionem. c. 11.*

& Cant. 1. v. 4. Iam illud Cant. 1. v. 4. *Nigra sum sed formosa.* S. Gregorius, Philo Carpath. sanctus Hieron. in c. 2. Sophoniæ, S. Chrysost. ho. 1. de virtute, passimque SS. Patres ecclesiæ Gentium accommodant. ac Origines & Nissenus sic interpretantur. *Ego ecclesia Gentium olim infidelitate fui nigra, ac proinde fui tabernaculum. Cedar,*

id est obscuritatis, in quo habitauit princeps tenebrarum diabolus, nunc autem abluta, & per gratiam Christi Sanctificata facta sum formosa, sicut pelles, id est, tabernaculum Salomonis, quia effecta sum templum Christi pacifici Salomonis. Sic c. 3. v. 6. *Quæ est ista, quæ adscendit per desertum.* Patres explicant de primæua ecclesia mirante Gentilium conuersionem: vnde hæc verba stupentium, Act. 10. *Quia & in nationes gratia Spiritus S. effusa est, ergo & Gentibus dedit Deus pœnitentiam ad vitam?* Iam vero totum quartum caput Canticorum assensu communi describit Ecclesiæ Gentilium pulchritudinem, & admirabilem decorem ac perfectionem: huic capiti parallelum & antistrophon est septimum, quo Sulamitis, seu Synagogæ Iudæorum in fine mundi conuertendæ species & formæ decor enarratur: sed quàm præcellat eam Ecclesia Gentium, indicat cap. 6. vbi in laudibus eius in figura filiæ Pharaonis Gentilis, quam prætulerat omnibus sponsus, sic extollit eam præ cunctis. *Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matris suæ, electa genitrici suæ: viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt; reginæ & concubinæ, & laudauerunt eam:* hæc è sanctis Patribus ita interpretatur Alapide: *Ego Salomon 60. habeo reginas, & 80. concubinas, quæ pluribus stipantur adolescentulis virginibus: at his omnibus præfero filiam Pharaonis. Hæc enim mihi prima & summa vxor: hæc reginarum est regina, hæc vna mihi plus dilecta, quam ceteræ omnes. Vnde de hac dico: vna est columba mea, perfecta mea; sicut eadem vna est matri suæ, electa genitrici suæ, quia ob pulchritudinem tum corporis, tum animi, moresque castos, modestos, & compositos, tam mihi, quàm matri suæ præ ceteris filiabus vnicè cara est.* Habuit autem Solomon post filiam Pharaonis aliquam Hierosolymitanam alijs cariorem, quam Sulamitem vocat, & in eius typo describit cap. 7. laudes Synagogæ Iudaicæ, sub finem orbis ad Christum conuertendæ. Iam verò nuptias illas Salomonis cum filia Pharaonis Dauid conciliauit, & epithalamium præuiso Christi cum Gentilitate connubio Spiritus S. afflatu cecinit elegantissimè psal. 44. qui incipit: *Eructauit cor meum.* de quo sic Iansenius ait: *verum quoniam pleraque huius psalmi Salomoni congruere non possunt, vt quòd is, de quo fit mentio, Deus dicitur, & filij eius constituendi Principes super vniuersam terram, de Messia exponendus est, & sponsa eius Ecclesia, non quidem absolutè, nec sine vlla relatione; sed prout Christus per Salomonem, Ecclesia vero ex Gentibus collecta per filiam Pharaonis, inter multas Salomonis vxores præcipuam & vnicè dilectam præfigurata est. sub qua figura etiam liber, qui Cantica Canticorum inscribitur, descriptus est.* Ita Iansenius.

Act. totum c. 4. — *v. 7.* — Filia Pharaonis figura ecclesiæ Gentium. — sumē adamata præ alijs. — *Alcazar in Apocal. ad cant. 7.* — *Alapide in cant. 7. v. 1.* — Dauid cecinit ei epithalamiū *Iansenius.* — vt figuræ Gentilitatis & Christi Sponsi.

CAPVT X.

Osee celebritatem diei describit, quo Gentiles cum Iudæis fœderabuntur, matrimonio Ecclesiæ cum Christo contracto.

PRIMAS inter Prophetas minores & maiores, si antiquitatem spectes, Osee tenet, sub initium Regis Iudæ, Oziæ, vel Azariæ quinto illius anno cœpit vaticinari, annis ferè, vt Tirinus censet 775. ante natalē Domini. Cui c. 1. dicitur à Deo: *Vade, sume tibi vxorem fornicariam; & fac tibi filios fornicationum.* Tres ex ea suscepit liberos: primus dictus est *Iezrael*: alter *absque misericordia*: tertius, *Non populus meus*, subdit Dominus: *& erit in loco, vbi dicetur eis, Non populus meus, vos dicetis eis, filij Dei viuentis; & congregabuntur filij Dei Iuda, & filij Israel pariter, & ponent sibimet caput vnum, & adscendent de terra, quia magnus dies Iezrael.* De his verbis ita S. Augustinus ait: *Hoc testimonium Propheticum de vocatione Populi Gentium etiam Apostoli intellexerunt: & quia ipse Populus Gentium spiritualiter est in filijs Abrahæ: ac per hoc dicitur Israel. Recolatur ipse lapis angularis, & duo illi parietes, vnus ex Iudæis, alter ex Gentibus,* quæ propriè secundum dicta supra Epiphaniæ solennitati conueniunt, Gentibus & Iudæis, in vnam Ecclesiam Rectore Christo congregatis.

A. 775. ante Christū — c. 1. — Prophetia de Iudæorum cum Gentibus concordia. — *S. Aug. l. 18. C. D. c. 28.* — hi conuersi dicuntur Iudæi spirituales.

hi conuersi dicuntur Iudæi spirituales. ideo celebritas summa est diei Epiphaniæ.

Tunc enim, tam naturales, quam spirituales Iudæi, veri Israëlitæ, & spirituale semen Abrahæ per imitationem fidei eius, Christum ipsum, vt ducem & doctorem suum vnicum agnouerunt: de quibus dicitur: *& adscendent de terra*, seu ab infidelitate & tenebris ad lucem ecclesiæ, vt viuant deinceps vita cœlesti, & spirituali. *Quia magnus dies Israël*: celeberrimus, iucundissimus & felicissimus, qualem præ omnibus anni diebus debent Epiphaniam è Gentilibus conuersi celebrare: quo Gentes *Non populus Dei*, iam Israel *semen & filij Dei* cœperunt esse, & nominari: nam capita & Reges trium nationum orbis per gratiam Christo maritati, virtute sua quasi in radice, populos etiam sibi subiectos Christo copulabant.

isque magnus dies apud Gentiles. *Tacitus* *Virgilius Ecloga 1.* qualis Mathematicorum magnus annus est *Cicero*

Apud Gentiles magnus dies ille dicebatur, qui longis periculosisque laboribus finem imponebat, ita Tacitus ait in vita Agricolæ: *Transite cum expeditionibus, imponite quinquaginta annis magnum diem.* Sybilla apud Virgilium, de his ipsis Messiæ nati diebus ait: *incipient magni procedere menses*. Et Mathematici *magnum* solent *annum* vocare, quo Planetæ 7. proprijs suis expletis cursibus sibi concordant: cuius reuolutionis tempus Cicero sic definit: *Magnus annus est, qui tenet duodecim millia quingentos quinquaginta quatuor annos. Post quos Platonici dicebant omnium rerum fore reditum & reuolutionem.*

Non aliter Christus magnum reduxit annum, dum omnia reparauit, & ad primæuam reuocauit originem, & felicitatem: cumque populum Gentilem, qui *absque misericordia fuit*, gratia sua & misericordia repleuit: qui *non populus Dei* dicebatur; *semen* Dei constituit: vt sicut initio creationis mundi nulla fuit dissimilitudo religionis & cultus: ad eundem totus mundus Dei cultum & religionem reduceretur. Hoc ipsum tempus iterum rediturum Sibylla descripsit, & ex ea Virgilius:

Virg. Ecloga 4.

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo:
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna.
Iam noua progenies cælo dimittitur alto,
Clara Deum soboles, magnum Iouis incrementum.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo
Casta faue Lucina.

Gentiles decet diem conuersionis præcipuè celebrare. anthore Apostolo *Ephes. 2.*

Sæpè hortatur Apostolus fideles, ad diei eius recordationem, quo fidem Christi receperunt: ita ad Ephes. 2. *Memores estote, quod aliquando vos Gentes eratis, sine Christo, alienati à conuersatione Israël, & hospites testamentorum, & promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo: Nunc autem in Christo Iesu vos, qui aliquando eratis longè, facti estis prope in sanguine Christi.*

Exemplo Constantini Magni *l. 4. c. 62. & 63. vitæ* Post Baptismum purpuram abijcientis desiderio cœlestis gloriæ.

Par est Constantinum Magnum in Christo renatum fideles omnes imitari, de quo ita Eusebius (cui tamen in tempore Baptismi & quibusdam attributis alijs, non assentior) *confectis omnibus sacris, splendido regioque apparatu, atque adeo luce clariore conuestitus: candidissimo in lecto se reclinans rejectâ iam purpura, quam amplius nolebat attingere: tum vero clarissimâ voce cum precatus Deo gratias egisset, hæc ferè addidit. Nunc reuera noui me beatum esse: nunc immortali vita dignum esse habitum, nunc diuinæ lucis participem esse factum.* Et infra, *nunc veram vitam adeptum se esse, seque ipsum solum intelligere, cuius felicitatis particeps factus sit, ac propterea non procrastinare, sed migrationem ad Deum festinare.* Tanti Cæsarum potentissimus, inuictissimus, opulentissimus, & felicissimus fecit gratiam adoptionis, & diem, quo Christo renatus obtinuit veram immortalitatem: vt iam in sordibus purpuram, & fastum Imperatorium, cum omni mundi gloria, vitaque præsenti duceret, anhelaret autem ad mortem, velut ambitiosi metuunt eandem, vt fluxis fruantur honoribus, sæpè cum iactura salutis.

Matrimonium Christi cum Gentilitate.

Describit deinde Matrimonium Christi, cum Gentilitate, cap. secundo, his verbis Osee: *Ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Et erit in die illa, ait Dominus, vocabit me vir meus: & non vocabit me vltra Baali: & auferam nomina Baalim de ore eius: & non recordabitur vltra nominis eorum. Et percutiam cum eis fœdus in illa die, cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ, & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra, & dormire eos*

faciam

factam fiducialiter, & sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in fide, & seminabo eam mihi in terra, & miserebor eius, quæ fuit absque misericordia: & dicam non populo, Populus meus es tu; & ipse dicet, Deus meus es tu.

Vltima verba satis euincunt de Gentilibus ea, quæ præcedunt esse accipienda: præsertim de SS. Regibus, & die Epiphaniæ, quo sibi eos quasi fœdere coniugali maritauit, non despondit tantum: ideo S. Bernardus ait: *Talis conformitas maritat animam verbo, cum cui similis est per naturam, nihilominus ipsa se exhibet per voluntatem, diligens sicut dilecta est: ergo si perfectè diligit, perfectè nupsit.* Et alibi: *Si ergo amare specialiter sponsis principaliterque conuenit, non immeritò sponsæ nomine censetur anima, quæ amat.*

et cum anima per amorem

S. Bern. Ser. 83. in Cant. & Ser. 7.

Nouum cum eis fœdus iniit: & pacem eos, & Iudæos inter, velut agnorum cum leonibus firmauit, ac primò *lactauit* eos, dum suo Magos Astrologos hamo cœpit, creato nouo sidere, cuius ductu ad stabulum vsque ferarum sequerentur: iniit cum eis matrimonium, voluitque vir Gentilitatis, & *sponsus* vocari, non verò *Baali*, id est, *Dominus meus*. Vt enim Augustus Domini seu tyranni vitauit nomen, ne ciuibus Romanis videretur vt seruis velle dominari: sic DEVS maluit *Sponsus* ecclesiæ, vir etiam seu maritus dulciori vocabulo nominari. *Non enim accepistis*, ait Apostolus, *spiritum seruitutis in timore; sed spiritum adoptionis filiorum Dei*; vnde ablaturum se promisit Deus nomina Idolorum Baalim, ne recordentur eorum: & *fœdus pascicetur cum bestia agri*. S. Hieronym. legit: *Percutiam fœdus inter eos & bestias*, seu barbaras Gentes, & Iudæos, vt Isaias testatur: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit*: subdit desponsionem nuptiarum, de qua alibi. Quid non debes anima Deo sponso tuo, sic te diligenti: vt nolit nomen à te Domini, neque Patris, sed sponsi audire, quo coniunctissimum, pares inter amorem declararet? Citat hæc Oleæ verba S. Bernardus, & subdit: *Si non fecit ille, quod sponsus, si non tanquam sponsus amauit. Si non zelatus est tanquam sponsus; noli acquiescere sponsam te arbitrari.* Vnam petit sponsus dotem à sponsa, amorem, eiusque crebram memoriam, qui te æterno dilexit amore, voluitque tui tot oraculis, Prophetarum meminisse.

Lactatur Magi stella.

Ro. 8.

S. Hieron. in commentario

c. 11.

amor insinuatus sponsi

CAPVT XI.

Ioël Messiam promittit Doctorem Gentium, & abundantiam bonorum spiritualium.

IOEL cum Osee initio regni Oziæ fudit oracula, & cap. quidem 2. pœnitentibus Iudæis promittit salutem per Cyrum, & per Christum Doctorem Iustitiæ primis Christianis Spiritum Sanctum. *Noli timere*, ait, *terra, exsulta & lætare, quoniam magnificauit Dominus, vt faceret. Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt speciosa deserti; quia lignum attulit fructum suum; sicut & vineæ dederunt virtutem suam.* Annon idem videtur promittere, quod Isaias his verbis: *Lætabitur deserta, & inuia, & exsultabit lætabunda solitudo, & florebit quasi lilium: germinans germinabit, & exsultabit lætabunda, & laudans: gloria Libani data est ei, decor Carmeli, & Saron: ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri.* Cur timeant Iudæi Christiani, deinceps animalia terræ, Gentilem populum, de quo promiserat Osee, *Et percutiam fœdus cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ?* pergit Doctorem Christum promittere.

Gentilium conuersio proditur.

Isa. 35.

Et filij Sion exsultate, & lætamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum, & serotinum, sicut in principio, & scietis, quia in medio Israël ego sum; & effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ, senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbunt. Christo per excellentiam Doctoris & Magistri nomen conuenit Matt. 23. *Nec vocemini Magistri, quia Magister vester vnus est Christus.* Et quidem Gentium ferè lumen ducem & Præceptorem docent scripturæ,

per Christum

Ma. 23.

Isa. 55. is vocatur Dux & Doctor Gentium. Isa. 55. *Ecce testem populis dedi eum, ducem ac praeceptorem Gentibus*: & cap. 30. *Et non faciet auolare à te vltra Doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes praeceptorem tuum.* Subdit *de filijs Sion*, per quos interpretes non Iudaeos; sed omnes ex Gentibus & Iudaeis intelligunt, totamque Christi nouellam Ecclesiam, cuius figura erat Ierusalem: *vt exsultent in Domino Deo suo*, illique gratias agant: quandoquidem Christum illis dedit, à quo discerent veram iustitiam, sinceramque pietatem, ne vt ait Ribera, aut errantium Iudaeorum, aut inani eloquentia Philosophorum deciperentur. Spondet deinceps in Ecclesia fore veram solidamque doctrinam Euangelij, qua fideles faecundentur, & omnibus donis impleantur: quam donis suis mysticis sapientissimi Magi figurarunt: *& descendere ad vos faciet imbrem matutinum & serotinum.* Promittit etiam Spiritum S. omni carni, tam Iudaeis, quam Gentibus: vt patuit Act. 10. in Cornelio centurione, alijsque conuersis è Gentilibus, & sic exponunt S. Hieron. Albertus, Lyranus, vt diei Epiphaniae conueniat, quo Reges tres ab unde dona Spiritus S. receperunt, visiones viderunt, & somnia diuina somniarunt: è quibus didicerunt, qua via gradiendum, & Herodes esset declinandus. Subdit Ioel: *Et erit omnis, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit: quia in monte Sion, & in Ierusalem erit saluatio.* Citat haec Rom. 10. S. Paulus, & ad Gentes extendit. *Dicit enim Scriptura omnis qui credit in illum, non confundetur. Non enim est distinctio Iudaei & Graeci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum, omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit*: in sola autem Ecclesia Catholica salus erit, quam cum Iudaeis Gentiles Magi die Epiphaniae inchoarunt: tunc enim vniuersalis dici coepit, cum regna tria dissita Christi fidem publicè in Regibus suis profitebantur.

Quibus Spiritus S. aeque ac Iudaeis promittitur. Act. 10.

S. Paul. Ro. 10.

CAPVT XII.

Amos praedicit ab eodem Gentilium fundandam Ecclesiam.

COEPIT is circa annum 25. Oziae vaticinari: & 9. quidem cap. cùm Iudaeorum repudiationem futuram narrasset, subijcit Gentilium conuersionem, vt S. Iacobus explicat: *Nunquid non vt filij Aethiopum, vos estis mihi filij Israel ait Dominus? nunquid non Israel adscendere feci de terra Aegypti? Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, & conteram illud à facie terrae*: paucos tamen se spondet è Iudaeis seruaturum, vt Christi fidem amplectantur his verbis: *Veruntamen conterens nō conteram domum Iacob: ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus Gentibus domum Israel, sicut concutitur in cribro, & non cadet lapillus super terram: in gladio morientur omnes peccatores populi mei, qui dicunt non appropinquabit, & non veniet super nos malum.*

ob reiectionem Iudaeorum

paucis exceptis selectis.

Gentilibus repromittitur conuersio, &c. Sequitur Gentilibus facta promissio. *In die illa suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit, & reaedificabo aperturas murorum eius, & ea, quae corruerint, restaurabo: & reaedificabo eum, sicut in diebus antiquis: vt possideant reliquias Idumeae, & omnes nationes.*

Act. 15. S. Petrus id explicat de Gentibus. Hunc locum concilium primum Apostolorum Solymis habitum, Act. 15. Gentium conuersioni accommodauit: in quo primo S. Petrus haec ait: *Viri fratres: vos scitis, quoniam ab antiquis diebus, Deus in nobis elegit per os meum, audire Gentes verbum Euangelij, & credere: & qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum S. sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda illorum.* Confirmat S. Petri verba S. Iacobus oraculo Amos, his verbis:

consentit S. Iacobus. *Viri fratres audite me: Simon narrauit, quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex Gentibus populum nomini suo: & huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est: post haec reuertar, & reaedificabo tabernaculum Dauid, quod decidit, & diruta eius reaedificabo, & erigam illud; vt requirant ceteri hominū Dominum, & omnes Gentes, super quas est inuocatum nomen meum, dicit Dominus faciens haec.*

Rectè

Rectè monet hoc loco S. Hieronymus. *Vbi Apostolorum praecedit autoritas* (maximè Petri,& Iacobi,quos columnas Ecclesiæ vocat vas electionis) *ibi omnis variæ explanationis tollenda suspicio est: & quod à tantis viris exponitur, hoc sequenaum est*. Nec dubitandum, quin die Epiphaniæ, cum Iudæorum palam fieret obcæcatio, (quippe qui Gentilibus nati recens Messiæ locum natiuitatis ostenderent, ire tamen ipsi & recipere eum nollent) & ipsi ruinam darent ingentem veteri Synagogæ, tunc ecclesia Christi Tabernaculum veri Dauidis cœperit inchoari: tribus euocatis diuersis regnis, vt ruinas illas instaurarent, quod S. Paulus alia similitudine oliuæ & oleastri sic interpretatur: *quod si delibatio sancta est & massa, & si radix sancta est, & rami: quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduersus ramos, quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. dicis, ergo fracti sunt rami, ut ego inserar. Bene propter incredulitatem fracti sunt; tu autem fide stas, noli altum sapere sed time; si enim Deus naturalibus ramis non pepercit. sic forte nec tibi parcet.* Accomodat hanc Apostoli similitudinem, prophetico tabernaculo sic Ribera noster. *Ex his verbis intelligimus Tabernaculum Dauid apud Amos vocari, quam oliuam Paulus vocat, id est populum Iudæorum: aperturæ vero murorum, & ea, quæ corruerant, sunt rami fracti ex oliua, instauratio & reædificatio est ramorũ oleastri insitio in bonam oliuam, vt ita sit illa integra, cum rami alij pro fractis inseruntur. Quemadmodum autem nisi Iudæi per incredulitatem cecidissent, non essent in eorum locum vocatæ Gentes, sicut docet Paulus: dicis ergo fracti sunt rami, vt ego inserar: Bene propter incredulitatem fracti sunt: & paulo ante: nunquid sic offenderunt, vt caderent? absit: sed illorum delicto salus est Gentibus: vt illos æmulentur Quod si delictum illorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ Gentium: quanto magis plenitudo eorum?* & postea; *sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis, propter incredulitatem illorum, & ita nisi fracti essent rami oliuæ non insererentur rami oleastri, & si non essent rupti muri Tabernaculi nullæ essent aperturæ, quæ reædificarentur. planum ergo est eundem prorsus esse sensum Apostoli & Prophetæ.* Hactenus Ribera. vtraque similitudo locum habet in festo Epiphaniæ, vt aliàs explicaui; nos igitur oleastros in oliuam insertos decet de nobis ipsis submissè & humiliter sentire, quos non meritis nostris; sed infinitâ suâ benignitate inseuit, vt pinguedinis participes fructus vberes bonorum operum referamus, ne velut aridos, & infructuosos ramos resecet, igni comburendos.

& S. Hieronymus.

Cœpit die Epiphaniæ reparatio Tabernaculi Dauidici.

Idem S. Paulus alia similitud. explicat.

Coniungit vtramque Riber.

Contigerunt ea die Epiphaniæ.

Per *Tabernaculum* autem *Dauid*, accipit cœtum fidelium, seu ecclesiam, cui fuerat olim Rex Dauid dominatus: quod regnum sub Ieroboamo, Nabuchodonosore, & Antiocho labem fecerat, & ruinis varijs diuisum hiabat: at Herode Rege penitus corruerat. DEVS igitur, qui in rebus omnino desperatis amat succurrere, mittet MESSIAM, qui Tabernaculum, velut domum propriam & auitum regnum patris sui restituet: & augustius reddet: nam Iudæos simul: & orbis totius nationes hereditario sibi iure obligatas adoptabit, vt omnes toto terrarum orbe disseminati mortales se Christi seruos profiteantur. Sequitur ætate proximus Isaias cuius prophetiam nimis prolixam vltimo loco reservabo.

Decet Gentiles conuersos esse humiles.

Quid Tabernaculum Dauid.

Quando ruptum? & reparatum.

CAPVT XIII.

Abdias Christum Legatum vocat ad Gentes missum à Patre, vt armet earum Reges contra hostes.

Christus legatus iuit ad Gétes. Expositio Prophetiæ ad literam Allegorica de Geotiú vocatione. Primos sibi milites tres Reges authorauit. Isa. 5. Cælesti noocie eos vocaos. ad aima contra dæmones.

SVb Oziæ filio Ioathan Abdias diuinitus inspiratus Idumæis excidium prænunciauit. Hoc initium eius Christo solet accommodari: *Audiuimus auditum à Domino: Legatum ad Gentes misit: surgite & consurgamus aduersus eum in prælium*: sensus est, audiuimus à DEO concitatas ad bellum esse Gentes: Allegoricè legatus ille Christus appellatur: *is magni consilij Angelus* prælio vicit *Edom*, seu mundum, carnem, Diabolum. Ad hoc bellum Gentes euocauit, vt contra eosdem hostes auctorati militent: vnde de Gentilium vocatione locum hunc *S. Hieronymus, Remigius, Rupertus, Hugo Cardinalis*, & *Victorinus* interpretatur. Ac primi quidem adlecti sunt in militiam Christi tres Reges: stellam legauit illis, vt cœlestem nuntium, qui eos euocauit. Isa. 5 *& eleuabit signum in nationibus, & sibilabit ad eum de finibus terræ, & ecce festinus velociter veniet*: venerunt velocissimè simul, tres illi Reges euocati: sacramento militiæ se nouæ statim in stabulo obligarunt. Vbi gloriosè de carne, mundo & dœmone triumpharunt, sceptris positis, fastu regio, & sapientia mundana contemta, dum supplices pannos, & præsepe infantis adorarunt; hoc præludium erat quoddam belli diuturni, quo per septuaginta annos vitæ reliquos cum vitijs decertarunt, electa demum voluntaria paupertate: quando Christo suis adhortationibus nationes varias subiecere, facti & ipsi Christi legati ad Gentes & militiæ simul duces & antesignani.

Alia expositio.

Hugo Victorinus facit verbis allatis DEI filium reliquas in triade personas sic alloquentem. *Surgite & consurgamus aduersus eum in prælium: surgat pater hostem filio potenter prosternendo; ego surgam sapienter nescium docendo, pater soluat vincula humanæ captiuitatis; filius tenebras illustret humanæ cæcitatis; Spiritus munera suggerat & desideria caritatis.* Prostrauit potentes Reges Magos DEVS, dum compulit tanta velocitate ad filij cunas aduolare. Tunc vincula soluit, non humanæ tantum, sed Diabolicæ seruitutis, cum eductos è regnis liberos stitit filio qui sapienter nescios docuit pretium humilitatis, & tenebras humanæ cæcitatis, terrena præ æternis bonis commoda sitientis illustrauit, vt caleatis omnibus nudum IESVM sequerentur: Suggessit in hunc finem ijsdem Spiritus Sanctus munera & desideria caritatis, sua in ijs perpetuo auxit & cumulauit dona, quæ inter Gentiles gratiæ, fideique primitijs debebantur.

Operationes diuersæ SS. Trinitatis in Regibus.

Tria Christus legatus attulit, &c.

Tria (ait, idem Hugo legatus) *iste secum attulit, lucem, vnguentum, panem, lucem cæcis, vnguentum ægrotis, panem famelicis: lucem exposuit in monte, panem in cænaculo, vnguentum in crucis patibulo. Christus namque mundum illuminauit pulsa ignorantia; ipse eum satiauit ordinata concupiscentia; idem ipsum in melius commutauit exterminata miseria. Vnde ipse in euangelio, Ego sum, ait via, veritas & vita: via illuminando, veritas sanando, vita felicitando: primum contra ignorantiam, secundum contra concupiscentiam, tertium contra miseriam.* Hanc viam primum magis aperuit, dum veritate monstrata, itinere alio reduxit, ne ad Herodem reuerterentur: quos & hic vita gratiæ sanauit, & perpetuo recreauit, & post martyrium æterna beauit felicitate. Sed tropologicum sensum à S. Hieronymo discamus.

Via veritas & vita nostra.

Sensus tropologicus contra vitia pugnandum esse.

Sunt qui Idumæos ad carnem referunt: & aduersus illius pugnam animi æstimant prouocari, vt mortificantes membra nostra super terram, fornicationem, immunditiam, passionem, æternam in Christo victoriam consequamur.

Præclarè Hugo Victorinus eiusdem nos commonet; cum enim ostendisset, vt Iacob cum Esau luctatus est, sic Christum contra Idumæos spiritales decertasse, finem & scopum huius pugnæ nobis ita proponit. *Primo luctatus est pro te, vt tu Diaboli fastum & eius regna vinceres.* Secundò vt mundi luxum & gloriam superares, tertiò vt carnis concupiscentiam & petulantiam sensuum expelleres: vltimam verò faciet luctam, vt præfatis omnibus spretis victor possideas gloriæ coronam.

Tres luctæ Christi.

Præiuere nos Gentium primitiæ sui ipsorum veri Reges, & Domini cunctarum mentis perturbationum, Christum secuti ducem clamant & nobis posteris suis, *Imitatores nostri estote, sicuti & nos Christi.*

CA-

CAPVT XIV.

Michæas indicat locum Pastorum vigilantium, Adorationis Regum, & fundatæ Ecclesiæ.

CLARVIT cum Abdia & Isaia, regnante Ezechia: is natalis Domini locum, pastorum, & Gentilium ad Christum infantulum aduentum ac Ecclesiæ fundamenta ponenda prænunciauit: huius cognoscendæ Prophetiæ causa stella Magos deseruit prope Ierosolymam: vt dum ipsi natum Christum publicant, Iudæi è Michæa docerent eos locum Natalitium. Ac primo quidem Gentes Hierosolymis ad Christum aggregandas ita prædicit. *Et erit, in nouissimo dierum, erit mons Domini præparatus, in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum populi, & properabunt Gentes multæ, & dicent: venite adscendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Ierusalem. & iudicabit inter populos multos, & corripiet Gentes fortes vsque in longinquum: & concident gladios suos in vomeres & hastas suas in ligones: non sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent vltra belligerare.*

tria prædicit.

Gentes Hierosolymis conciliabuntur Iudæis.

Peruulgatum est, in diuinis scripturis, Sionis monte Ecclesiam Christi designari propter templum in eo excitatum. de quo Psaltes canit. *Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo.* Ad hanc Ecclesiam confluunt omnes nationes: & tres Reges amissa stella, ad ingressum Solymæ Ciuitatis Regiæ, sedis etiam synædrij & Pontificum, vbi possent de ortu Saluatoris & Ecclesiæ plenius edoceri. Sic se animant: *de Sion enim egredietur lex, & verbum Domini de Ierusalem,* lex gratiæ lex Euangelij: quæ pacem componet inter Gentes ferocissimas: hanc igitur legem pacificam portendit ortus Christi, Iano clauso pacis tempore: & concursatio Hierosolymam SS. Regū: vt inde Dei nati notitiam perciperent: quam viso Christo, postea ad alias nationes transfuderunt. Præsertim cum ipsi à Principibus sacerdotum locum natiuitatis didicerint, paulo post, quam Pastores eandem ab Angelis accepissent: de quibus ideo v. 8. subdit. *& tu turris gregis nebulosa filiæ Sion, vsque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ Ierusalem.* Quem locum, Haymo, Remigius, Beda in Lucæ 2. Baronius A. primo Christi, de Pastoribus gregis, ad Christi cunabula vocatis sic interpretantur; tu ô turris Eder, rusticana, vilis & pastoritia, gaude & exsulta: quia primo ad te veniet nuncius cœlestis, qui Christi Regis ortum annunciabit, cuius potestas prima & regnum incidit in Ierusalem, indeque per orbem totum propagabitur: de quo subdit, *Nunquid Rex non est tibi?* regnum illud SS. Reges primi pridie Epiphaniæ Solymis publicarunt: & Iudæi postea agnouerunt: nam die palmarum ingredientem solenniter Hierosolymam, his vocibus exceperunt: *Osanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, benedictum, quod venit regnum, Patris nostri Dauid.* Tunc etiam Christus per portam gregis quasi agnus paschalis immolandus in Paschate inuectus est in vrbem.

in Ecclesia Christi.

Ps. 1.73.

SS. Reges se inuicem animant amissa stella ad ingressum Solymæ.

Pastores Angelus ad Christum adduxit.

Marci 10.

Capite verò quinto verbis disertis Domini natalem locum designat: *Et tu Bethlehem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.*

5. Locus natalis Domini.

Quem locum cum prolixè sim in textu Euangelico sæpius explanaturus, hic supersedebo: satis ex his liquet, & hunc aliquod oraculum pro Epiphaniæ festo velut symbolum contulisse.

CA

CAPVT XV.

Tobias senior vaticinatur Regum aduentum Hierosolymam cum luce & muneribus, ac ortu Ecclesiæ in ea.

Tempus Tobiæ.

OBIAS sub Ezechia ferè Rege Iudæ cum Michæas, Abdias, & Isaias vixerent, exsul cæcitate sua liberatus, erupit in laudis canticum in quo Ierusalem prædicit instaurandam, & ut Lorinus noster adnotauit, etiam SS. Regum aduentum prænunciat, his verbis. *Ierusalem ciuitas Dei, castigauit te Dominus in operibus manuum tuarum, confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum seculorum, vt reædificet in te tabernaculum suum, & reuocet ad te omnes captiuos; & gaudeas in omnia secula seculorum, luce splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te. Nationes ex longinquo ad te venient, & munera deferentes adorabunt in te Dominum: & terram tuam in sanctificationem habebunt. Nomen enim magnum inuocabunt in te: Maledicti erunt qui contempserint te, tu autem lætaberis in filijs tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum. Beati omnes, qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua.*

Ad c. 14. Num. c. 13. Stellæ 3. Gentium aduentus Cum muneribus.

Et capite sequenti 14. *Prope erit interitus Niniue: non enim excidit verbum Domini, & fratres nostri, qui dispersi sunt à terra Israel reuertentur ad eam; omnis autem deserta terra eius replebitur. & domus Dei, quæ in ea incisa est iterum reædificabitur: ibique reuertentur omnes timentes Deum: & relinquent Gentes idola sua, & venient in Ierusalem & inhabitabunt in ea. & gaudebunt in ea omnes Reges terræ, adorantes Regem Israel*, verba postrema rectè de SS. Regibus exponuntur; de luce qua collustranda Ierusalem; de donis & aduentu Gentilium, congruenter ijs, quæ cecinit Isaias c. 60. *surge illuminare Ierusalem.*

Gentium conuersio & Regum adoratio.

CAPVT XVI.

Nahum, significat felix nati Messiæ nuncium à Magis adferendum Iudæis.

Litera.

ATICINATVS est *Nahum* sub Ezechia cladem, quam Deus per Angelum excitaturus, erat in castris Sennacherib: post quam felicia fore euangelia & optatissimos nuncios, cladis tam inopinatæ narratores significat, tunc & idola Gentilium prædicit comminuenda: quæ SS Patres solent de Ecclesia Gentilibus conuersis interpretari.

Verba Prophetæ sunt. *Afflixi te, & non affligam vltra: & nunc conteram virgam eius de dorso tuo, & vincula tua disrumpam; & præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius, de domo Dei tui interficiam sculptile, & conflatile: ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua, quia non adijciet vltra vt pertranseat in te Belial: vniuersus interijt.*

Prophetia.

Allegoria. Tubarum clangor in montibus.

Solebant Iudæi missis ad montes cursoribus & præconibus tubæ signo lætum nuncium significare: vt inquilini subiectarum vallium citius gaudio recens allato fruerentur, eo modo prædicit post cæsum Sennacherib tota Iudæa felix hoc euangelium quantocius diuulgandum, vt læti Deo festis institutis & votis persolutis grates referant de reportata victoria. Videri S. Hieronymus, Haymo, & Theophylactus possunt, qui allegoricè referunt ad Apostolos, pacem & gratiam Christi nunciantes. Mysticum præclarè ad nostrum institutum sensum explicat hoc modo S. Augustinus. *Hæc ad nouum testamentum pertinent, quorum dies festi ita spiritualiter innouantur, vt in vetustatem transire non possint. Porrò per Euangelium exterminata sculptilia, id est, idola deorum falsorum, & obliuioni tradita videmus. Et hanc etiam hac in re prophetiam completam esse cognoscimus.* S. Hieronymus ad cæcos Ecclesiæ persecutores, ita refert. *si quando grauissima persecutio fuerit, qualis sub Valeriano, &* De-

est Euangelica prædicatio Apostolorum. S. August. d.. ...

Decio & Maximiliano, & Domini vltio apparuerit in aduersarys eius, dicamus ad Ecclesiam: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua

Ego sanè existimo tunc, cum post 30. annos Iudæi Herodi alienigenæ repugnassent, & iam eius oppressi dominatu, cogerentur Regem agnoscere, nullum à condita Solyma felicius & lætius Euangelium è montibus fuisse publicatum, quam illud, quod SS. Reges primi promulgarunt ijs verbis: *vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus stellam eius, & venimus adorare eum.* Vt non immerito præcedat vocula stuporis index & inauditi nuncij. *Ecce Magi ab Oriente venerunt*: Vel vt hic Nahum ait: *Ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem.* An vnquam pacē certiorem, firmiorem, & lætiorem sibi nunciatam Solyma audijt, eā, quam Angeli nuper Pastoribus, Reges verò Solymæ prædicabant, de nato Principe pacis Deum inter & homines, Sanciendæ: vt hos Reges ita hortetur, & admiretur Isaias. *Super montem excelsum adscende tu, qui euangelizas Sion,* & 52. *quam pulchri super montes pedes annunciantis & prædicantis pacem!*

Felicissimum Solymæ nuncium attulerunt SS. Reges.

de pace.

Firmitas autem futuræ pacis è fine colligitur. *Quia non adijcet vltra, vt pertranseat in te Belial*: impius & blasphemus Sennacherib, & Rapsacer locum deinceps in ciuitate Dei nullum reperient, quod 70. sic vertunt, *non apponent vltra, vt pertranseant in vetustatem: consumtum est. consūmatum est, adscendit insufflans in faciem tuā eruens de tribulatione.* Quasi diceret: vetera consūmata sunt, noua facta sunt omnia: quæ de renouatione Ecclesiæ sic exponit Hieronimus. *O Iuda redde vota tua, quia vltra nequaquam pertransient inimici, qui te adducent in vetustatem: hoc est, qui te volunt portare imaginem veteris hominis. Quoniam quod vetus est, senescit, perditioni proximum est. Completus est mundus, consumtus est aduersarius, venit tibi Christus, qui prius insufflauerat in faciem tuam, cum te de limo fingeret, & post resurrectionem quoq; insufflans in faciem Apostolorū ait: accipite Spiritum Sanctū: ipse est, qui liberabit de tribulatiōe. Vastata enim Niniue & trāseunte mūdo tribulatio quoq; pertrāsiet.*

firmissima & perpetua.

S. Hieron. expositio.

Posset hoc Regibus in patriā reuertentibus accommodari, qui sculptilibus exustis, Herode declinato, festiuitates Christi cum gaudio tota vita constanter celebrarunt, nūquam a fide semel recepta deuij, nullis idololatriæ, vel grauioris noxiæ subiecti: nam primitijs acceptis Spiritus Sancti, per Christi infantuli beneficum afflatū, vetustate vitæ prioris deposita in vitæ nouitate per omnem vitam ambularunt: donec eam gloriosa morte pro eo ponerent.

eorundem stabilis conuersio.

CAPVT XVII.

Habacuc prædicit Messiam inter duo animalia cognoscendum à Magis, id Iobi duobus de potenti Magorum vocatione vaticinijs illustratur.

CLARVIT sub finem Ezechiæ & initium regni Manasse: canticum is accinit capite tertio Christo, cuius ortum, res gestas, & miracula persequitur, concluditq; sacrum carmē hoc dulci epiphonemate. *Ego autem in Domino gaudebo; & exsultabo in Deo* Iesu *meo, Deus Dominus fortitudo mea.* natalem verò Domini, & eius manifestationem Gentibus etiā factam ita describit. *Domine audiui auditionem tuam, & timui: Domine opus tuum, in medio annorum, viuifica illud: in medio annorum notum facies, cum iratus fueris misericordiæ recordaberis. Deus ab austro veniet, & sanctus de monte Pharan: operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra: splendor eius, vt lux erit, cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.*

Prophetia è versione vulgata.

Quorum verborū hæc est sententia: Domine audiui opus magnum, quod facturus es pro salute hominum: intra annos à te tali operi præsignatos mitte Messiam. Huic sensui cōgruit ad Spiritus S. mētem declarandā apertior versio 70. recepta à SS. Patribus: his verbis comprehensa. *Domine audiui auditum tuum, & timui, Domine considerani opera tua & expaui, in medio duorum animalium cognosceris, cum aduenerit tempus demonstraberis. cum turbata fuerit anima mea in ira misericordiæ recordaberis.* Quem sensum recipit Eccle sia: dum in festo natiuitatis ita canit, *ó magnum mysterium, & admirabile sacramentum, vt animalia viderunt Dominum*

sensus literæ.

ex versione 70. quā Patres sequuntur.

Christus natus inter duo animalia.

num natum iacentem in præsepio,& in festo Circumcisionis, *Domine audiui, auditum tuum,& timui,consideraui opera tua,& expaui; in medio duorum animalium iacebat in præsepio, & fulgebat in cœlo.* Vt rectè dicat de 70. Ribera,*eos in Christi mysterijs valde illustratos fuisse à Spiritu S.vnde quæ Hebraice sunt obscurius dicta, ipsi planius & luculentius explicarunt: quocirca mutatis interdum quibusdam, alias additis nonnullis multa transtulerunt:sensu tamen retento.* 11.egregiè S. Augustin. hanc sententiam explanat. *Dic & tu Hebraicè Propheta testimonium de Christo: Domine, inquit, audiui auditum tuum, & timui: consideraui opera tua Deus,& expaui:quæ opera Dei iste miratus expauit, nunquid fabricam mundi iste miratus expauit? in medio, inquit, duorum animalium innotescas opera tua Deus:* VERBVM CARO FACTVM *est, in medio duorum animalium cognosceris,qui quousq; descendisti,expauescere me fecisti, quia Verbum, per quod facta sunt omnia,in præsepio iacuisti: agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, in medio duorum animalium cognosceris.*

Ribera. 70. quædã à Spiritu S. docti clarius explicarunt. S. Augustinus. oratione contra Iudæos & Paganos c.13. bos & asinus.

Consentit S.Chrysost.*quare, ait, in præsepio? vt compleretur vaticinium Isaiæ Proph.cognouit bos possessorem suum,& asinus præsepe Domini sui. Scriptum est alio in loco:homines & iumenta saluos facies Domine.Si homo es,panem comede,si animal es ad præsepe accede.*Hæc animalia duo prophetica rectè Chrysol.Magos & pastores esse dicit. *Israelitici pastores Angelis annunciantibus cognouerunt, hodie in eadem carne manifestatum Gentiles Magi curiosa sectantes,signis indicantibus inuenerunt: dicunt illi transeamus usq; Bethlehem,vt videamus hoc verbum:dicunt isti,vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? vidimus stellam eius in oriente, & venimus adorare eum: accedunt ergo illi de proximo, hi veniunt de longinquo, vtrique tamen ad vnum eundemq́ fidei locum pari deuotione,conueniunt: ibique Regem Christum appositum,ante duo prophetica illa iumenta,duorum videlicet populorum typum,figuramque gestantia, intuentur, admirantur,agnoscunt. Agnouit enim bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui.Agnouit enim bos Iudæus iugo legis excusso; agnouit & asinus paganus stultitiæ feritate deposita,ille deserens superfluum obseruationis laborem: hic relinquens vagum superstitionis errorem vterque agnouit: quia vterq; ad vnum præsepè Domini epulaturus accessit;epulaturus non fœnum mortis, sed cibum salutis: Edite,edite pia animalia æternæ salutis cibaria, & perpetuæ retributionis escam auidis,quantum potestis,faucibus occupate: non diuidentes in frusta sed integrum,solidumque sumentes.*Hæc animalia die Epiph.consentientia pariter in vnum Christi seruitium diuersis licet alias functionib.occupata conspirarunt: vnum &idem esse crederes animal,eundem populum Gentilem,cum Iudæo:eodem astu victitantem,eidem muneri destinatum;vt rectè S.Greg.Nyss.aduertit:*porrò ait,præsepe rationis, atque sermonis expertium animalium domicilium est: in quo verbum nascitur:vt bos cognosceret possessorem suum,& asinus præsepe Domini sui: Bos subditus legi,asinus oneribus portandis deputatum animal,quod peccato simulacrorum cultus oneratum atq; grauatum est.At brutis quidem conueniens cibus & victus gramen & fœnum est,qui enim producit gramen & fœnum pecoribus,inquit Propheta,rationale autem animal pane nutritur. Quamobrem,idcirco in præsepio,quod est habitaculum brutorum,is,qui de cœlo descendit panis vitæ proponitur, vt etiam bruta rationali inuicem sumto cibo rationem adipiscuntur. Medius igitur inter bouem & asinũ in præsepio vtriusq; est, vt soluto interstitio sepis ambos in sese creet,in vnum nouum hominem,& ab hoc graue legis onus auferat,& illud simulacrorum cultus onere leuet.*

S.Chrysost. Ho. 1. in Lucam. sunt Pastores & Reges. S. Chrysologus serm. 159. conueniũt ad præsepe. edunt simul cibũ salutis. Idem quasi fit animal ex duobus. S. Greg. Nyss. sermone de Christi Natiuitate.

Apertè autem S. Ambrosius Magorum eadem in expositione meminit: præmiserat hanc ad Christum apostrophen. *Plus Domine* IESV *iniurijs tuis debeo, quod redemptus sum, quam operibus,quod creatus sum: non prodesset nasci, nisi redimi profuisset.* Subdit *hic est Dominus, hoc præsepe, quo nobis diuinum mysterium reuelatum est, irrationabiles Gentes, pecudum more, intra præsepia viuentes, alimoniæ sacræ vbertate pascendas. Agnouit ergo asina species certè, & forma Gentilium, præsepe Domini sui,& ideo dicit Dominus, pascet me, & nihil mihi deerit: an mediocribus signis probatur, quod Angeli ministrant? quod Magi adorant & Regem appellant? istum igitur paruulum, quem tu quasi vilem, qui infidelis es, arbitraris, Magi ex oriente venientes, tam longo spatio sequuntur. & procidentes adorant, & Regem appellant*

& vnus homo. S. Ambros. c. 2. quæs.

&

& resurrecturum fatentur. Huc faciunt quæ Iobus c.6. ait: *Nunquid rugiet onager, cum habuerit herbam, aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit:* nam onager siluestris asinus, efferum & indomitum animal est, de quo Iob.c.1. dicitur: *tanquam pullum onagri se liberum natum putat*: ideo typus est Gentilium, vt bos iugo assuetus Iudæos significat, subiectos legi, vtriusq; pabulum factus est in præsepio Christus. Vt pulchrè S. Greg. contemplatur, *herba* ait, *onagri & fænum bouis est hæc ipsa mediatoris incarnatio: per quam simul Gentilitas & Iudæa satiatur. Quia enim per Prophetam dicitur omnis caro fænum, vniuersitatis conditor ex nostra substantia carnem sumens fænum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fænum remaneret. Tunc ergo herbam onager inuenit, cum Gentilis populus gratiam diuinæ incarnationis accepit. Tunc bos vacuum præsepe non habuit, cum plebi Iudaicæ eius carnem exspectanti lex exhibuit, quem diu prophetatum exspectauit. Vnde & natus Dominus in præsepi ponitur, vt videlicet signaretur, quia sancta animalia, quæ ieiuna diu apud legem inuenta sunt, Incarnationis eius fæno satiarentur. Præsepe enim natus impleuit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium præbuit, dicens, qui comedit meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.*

onager Gentiles, bos Iudæos designat.

c. 7. moral. c. 4.

Humanitas Christi cibus Iudæorum & Gentilitatis.

Sed in sequentibus Habacuc Prophetæ verbis saluo meliore iudicio, videtur oraculum clarius de Magis insinuari. *Deus*, ait, *ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan.* Sunt ea loca Arabiæ, & quidem Hierosolymæ versus austrum. Idem ferè sensus est loci huius, qui illius Mosaici, Deut. 33. v. 2. quo alludere Prophetam interpretes omnes consentiunt: *Dominus de Sina venit & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia.* Tres hi montes in Arabiæ deserto siti viam continent, qua Israëlitæ duce columna nubis & ignis in Chanaanitidem contenderunt, ideo sensus verborum est: Deus, qui patribus peregrinantibus per desertum Arabiæ in nube se ostendit, dum sensim e montibus Seir, Pharan, & Sina emergens per columnam ignis & nubis præcessit eos, legemque dedit in Sina magnis prodigijs, ac tandem per mille pericula deduxit in Chanaam, idem se suamque præsentiam ostendet nobis in Babylone ab Austro: nam à Media & Perside, quæ Australes sunt Chaldææ, adducet Cyrum & Darium, qui Babylone vastata, Iudæos inde liberent: idem Deus cum nascetur homo, cum luce & gloria veniet ab Austro, quando in Bethlehem, quæ Australis est Solymæ, producetur. An forte tria Arab[illegible]oca trium nostrorum SS. Magorum designant patriam, vel potius, quia spectant Austrum, viam ipsam, qua simul secuti stellam gradientes Solymam contenderunt? Fauet primo vox illa *venit*: Deus enim venire dicitur, cum signis & prodigijs, suam indicat præsentiam, & diuinitatem: vti tribus in dictis locis dum legem ferret; dum sanaret serpentis ænei conspectu, dumq; Prophetiæ dono se declararet Israëlitis: venire dicebatur: ita iam ortum suum stella Magorum duce per idem iter manifestauit, quasi qui in illis delitescens montibus hactenus, inde nunc iterum erumpens deduxerit Magos in Iudæam, & præsentiam ac diuinitatem oculis spectandam obiecerit, iisdem in locis, noui sideris procreatione. Fauet deinde stellæ & lucis ortus, cuius hic est clara verbis istis descriptio, *operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra: splendor eius vt lux erit.* Fauet tertio, quod sequitur de potentia Dei hactenus occultata, sed in hac præcipuè Magorum vocatione mundo declarata. *Cornua* ait, *in manibus. ibi abscondita est fortitudo eius.*

Deut. 33. 2.

Tres montes Arabiæ celebres in peregrinatione Iudæorum.

Allegorico sensu. Patriam designant, & loca transitus SS. Regũ.

Deus venit cum se manifestat miraculis.

Habacuc indicat ortum stellæ

Dei omnipotentiam adducẽtis SS tres Reges.

Fauet quarto virtute huius potentiæ Christi repentinam de diabolo & Idololatria victoriam esse reportatam, & conuersionem secutam superbarum Gentium: ait enim *ante faciem eius* (Christi) *ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius, adspexit & dissoluit Gentes, & contriti sunt montes seculi, incuruati sunt colles mundi* (Reges sapientissimi Magi) *ab itineribus æternitatis eius* (considerantes Deum æternum & immensum amore hominum factum esse mortalem & patibilem) audi S. Augustinum 70. versionem explicantem, *stetit & terra commota est: quid est, nisi quod stetit ad subueniendum, & terra commota est ad credendum? Respexit & tabuerunt Gentes, hoc est misertus est, & fecit populos pænitentes, contriti sunt montes violentia, hoc est vim facientibus miraculis elatorum, contrita est superbia: defluxerunt colles æternales, hoc est humiliati sunt ad tempus, vt erigerentur in æternum. Ingressus eius pro laboribus vidi: hoc est non sine mercede æternitatis laborem claritatis adspexi.*

Idololatriæ exterminationem,

S. Augustinus l. 18. C. D. l. 32.

Gentium conuersionem per miracula.

Arabiæ fidem post reditum. Fauet quinto, quod Æthiopes Orientales, seu Arabes Madianitas ad Christum conuertendos redeuntibus in patriam Magis prænunciet: *pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian, qui adscendes super equos tuos,* l. 18. C. D. c. 32. *& quadrigæ tuæ saluatio.* Pulchrè exponit hoc idem S. Augustinus: *Gentes repente perterritæ nuncio mirabilium tuorum* (ortus stellæ & visi à Magis Christi nati) *etiam quæ non fuit in iure Romano, erunt in populo Christiano: quia adscendes super equos tuos, & equitatio salus: hoc est Euangelistæ tui* (primi tres Reges) *portabunt te, quia reguntur à te: & Euangelium tuum salus est eis, qui credunt in te. Fluminibus scindetur terra: hoc est fluentibus sermonibus prædicantium te aperientur ad confitendum hominum corda, de quibus dictum est: scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Quid est videbunt te, & dolebunt populi, nisi, vt legendo sint beati? Quid est dispergens aquas incessu, nisi ambulando in eis, qui te vsquequaque annunciant? hac, illac, disperges fluenta doctrinæ. Quid est abyssus dedit vocem suam? an profunditas cordis humani, quid ei videretur, expressit?*

per primos Euangelistas SS. Reges.

Fauet Theophyl. Certe Theophyl. ea, quæ de luce dicuntur, explicat per locum Isa. 60 *Surge, illuminare Ierusalem,* & illum Isa. 9. *populus, qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam,* quæ diei Epiphaniæ tribuuntur.

Mihi sanè quæ de cornibus in manu Christi seu trophæis, & vexillis crucis Christi (vt ea *S. Hieronymus* exponit) ac emicante inde virtute diuinitatis dicuntur, de nati Christi fortitudine rectè interpretari posse videntur, quam S. Iobus c. 39 sic adumbrat apta similitudine. *Nunquid volet Rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum? nunquid alligabis Rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te? nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius & derelinques ei labores tuos?* Animal hoc indomitum quod in Orientis partibus dominatur, Gentilem designat populum Christi virtute subiungendum, vt eius iam cicuris cornua velut domestici animalis manibus apprehendat, & ducat, quo velit: imo ad arandum bouis instar, vel triturandas fruges in subigenda carne propria, & alijs Deo Gentibus acquirendis vtatur, quales fuere tres Reges, quorum cornua seu superbia Christi pressa manibus & potentiâ sunt, vt in omnium aliarum Gentium conuersionem totis viribus per omnem vitam incubuerint. Illustrat hoc simile S. Hieronymus, *Sunt*, ait, *huiusmodi feræ in solitudine Orientis; hic igitur Monoceros siue Rhinoceros populi Gentilis imaginem [illegible]gurat: [illegible]ius etiam superbia significatur in cornu, sicut quibusdam peccatoribus & superbis à Deo per Prophetam dicitur: Dixi iniquis, nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu: nolite in altum extollere cornu vestrum. Hic monoceros, qui per sapientiam mundialem tumore superbiæ erat in sublimi porrectus, nunquid tibi subycietur, ait Dominus ad Iob: vt per fidem in sanctitate, & iustitia seruiens, obedientiæ colla submittat, & mansuetus effectus atque humilis ad dominicum præsepe recurrat, ac verbis Dei hominisque assumti sacris cibariis saturetur? siue nunquid subycietur, vt in Ecclesiæ meæ claustro habitet? quod erit viantibus stabulum atque huic seculo renunciantibus salutare perfugium: vbi spiritualium ciborum alimonijs, institutionibus & cœlestibus pinguescat eloquijs, & impleatur in illo, quod erit per Prophetam postea prædicendum. Agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: in Monocerote quippe hic nominato, sicut iam Propheta per asinum immundus & incircumcisus significatus est populus, omnium nationum.*

Iob. 39. v. 11. 13. Christi nati fortitudo.

in Rhinocerote Gentili populo. & SS. Regibus conuersis.

S. Hieron. in Iob.

Psf. 74. Cornu superbiam significat.

stabulum Christi Ecclesia vel status religiosus est.

Aptè quod Isaias & Habacuc de propheticis animalibus dixerant, Rhinoceroti Gentili populo per Magos ad Ecclesiam & stabulum Christi adducto accommodat, quem vinculis fidei, spei, & caritatis alligat præsepi dominico, vt sacris Deiparæ & Iosephi sponsi colloquijs & vbere diuinæ gratiæ pabulo saturetur. Pergit Iob. *Nunquid alligabis Rhinocerota ad arandum loro tuo, aut confringet glebas vallium post te: lorum ait (S. Hieron. hoc loco) dictum ipsam caritatem Christi, quæ est inter omnes virtutes præcipua, intelligere debemus: de qua ad diligentes atque amantes Deum ait Apostolus, copulati in charitate: cuius vinculis colligandos Propheta olim prædixerat, dicens ad Deum: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt, & post te ambulabunt, vincti manicis* per-

Reges isti vinculis fidei, & spei alligati Ecclesiæ. loroque caritatis fortissimo. Colos. 2. Isa. 45.

pergent: & David, quemadmodum charitatis vinculis per ministros Verbi Dei vinciendi essent credentes, ita loquitur dicens: ad alligandos Reges eorum in vinculis ferreis. Quorum vinculorum nominibus charitatis Christi fortitudinem voluit deo monstrare: quæ etiam fortis & potens in manicis ferreis ad amorem Domini constringit. Hic ergo Rhinoceros, id est populus quondam incircumcisus, præputio scilicet carnalium voluptatum & infidelitate immundus hoc loro charitatis Christi fortissimo alligatus ita, vt nulla eum creatura separare possit à Christo, conficit in corpore glebas conuallium, duritiam scilicet peccatorum, & colit in corpore suo terram dominicam secundum Apostolum, qui ait, non estis vestri: & ideo hic specialiter Domini est terra, in qua primitus omnium peccatorum, quasi vepriũ spinarumq; purgatio, deinde aratro crucis & ferro dominicæ passionis duricia cordis atteritur, & confringuntur vallium glebæ. Vallium nomine humiliatos peccatis homines atque in ima depressos significari existimo: sicut habemus in psalmo: adscensus in corde suo disposuit in valle fletus: vnde & Isaias cum increpatione prophetaturus contra Ierusalem peccatricem prophetiæ suæ huiusmodi titulum præposuit dicens: Onus vallis visionis. Talium igitur vallium glebas Monoceros comminuit, quando humiliati corporis terram edomat, & suscipiendis cælestium præceptorum seminibus, ac reddendis fructibus præparat, quando cum Apostolo castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, quando omnem hebetudinem obstinati cordis duramque soliditatem à se auferre ostendit, quod tamen efficere nequaquam poterit, ait Dominus, nisi Rectorem & gubernatorem suum obedienter me fuerit secutus. Vnde ait Dominus ad Iob: aut confringet glebas vallium post te: sicut habemus in psalmo: adhæsit anima mea post te, & Propheta de huiusmodi, post te ambulabunt inquit, vincti compedibus: vbi admiratione dignos video tales pedes, qui quanto magis compediti fuerint, tanto velocius sine offensione egrediuntur. Compedes iniecerat in horum pedes iam tum Christus cum educeret è patria: tanto velocius per quadringentas ferè leucas ad Christum aduolarunt, quanto tenerius cognitum adamarunt: interim itineris molestijs defatigatione corporis, vitæ periculis velut vomere glebas vallium prosciderunt, contriuerunt, & in puluerem minutissimum redegerunt, vt terra aptissima videretur, quæ euulsis iam penitus omnibus sentibus non vitiorum tantum: sed & vitiosarum omnium propensionum sementem à Christo ipso reciperet, vt hunc in omnibus viæ & vitæ ducem sequerentur: huic florerent, huic maturescerent sata mentis, in horrea Christi colligenda. Pergit S. Hier. ex Iobo. *Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius? ego Dominus noui fortitudinem caritatis, & patientiæ eius: & patientiæ & longanimitatis: & idcirco dereliqui ei ad imitandum me omnes labores dispensationis meæ, quos in me credendo intelliget, quia pro illo sustinui alapas, verbera, ac sputa suscipiens, eidem laboraui, eique ad cælos euolans exempla laborum ac virtutum reliqui: cui quæ credidi atque commisi opitulante tibi gratia mea reddat multiplex semen, & in area Ecclesiæ germen trigesimum, sexagesimum, centesimumque fructificet, & arcam tuam congreget, sicut Apostoli & post Apostolos multi fecere Doctorum.* Addo & hi sancti Reges, quos ab Apostolo Thoma institutos & verbi diuini præcones electos maximè Deus longæuos esse voluit, & annum centesimum vitæ superare, vt & ipsi Apostoli fierent & tam visa à se in ortu Christi, quam de morte eius prænunciata muneribus, iam reapse completa facilius & libentius summo cum Ecclesiæ incremento totum per Orientem publicarent: illustre semper futuri trophæum victoriæ nati saluatoris, *cuius in manibus* (ait Habacuc) *cornua eius: ibi est abscondita fortitudo eius:* quando tam potentes & sapientes orbis Reges velut Monocerotes præsepio suo alligauit, vt puer paruulus eos gubernaret. Quam bene cum *Habacuc* exsultarunt coram hoc duce & pastore suo generosi illi Rhinocerotes & illud ingeminarunt, *Ego autem exsultabo in Deo* IESV *meo: Deus Dominus fortitudo mea. Trahe & nos post te ô bone* IESV, *curremus in odorem unguentorum tuorum, vt post te glebas vallium conteramus, in te vno gaudeamus, exsultemus, gloriemur.*

1. Cor. 6.

Exstirpant vitia.

instruunt virtutes.

Ef. 15.

vrgent castigationem corporis.

ps. 62. & imitationem Christi.

patientia.

inde fructus multiplex generatur.

in reditu Regum.

CAPVT XVII.

Sophonias Regum patrias, dona & concordiam cum Iudæis in eadem Ecclesia præcinit, cum laudis egregio cantico.

OSIA Rege sanctissimo dominante Sophonias Gentium ad Christi Ecclesiam cum Iudæis aggregationem tam c. 2. quam 3. prænunciauit. Et c. quidem 2. ait: *horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes Deos terræ, & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.* Hæc apud Dominum sic S. Augustinus interpretatur, *non migrando de loco, sed de locis suis adorando.* Notat hic rectè *Ribera* per *Insulas* accipi tam regiones, quæ mari vndique alluuntur, quam eas, ad quas è Palæstina per mare tantum proficiscebantur: hoc sensu videtur illud Gen: 10. intelligendum: *ab his diuisæ sunt Insulæ Gentium in regionibus suis, vnusquisque secundum linguam suam.* & Ier. 25. *& Regibus Insularum, quæ sunt trans mare:* vnde rectè tertius Regum ex India veniens Rex *Tharsis* & *Insulæ* nominatur. Alter locus c. 3. est: *iudicium meum vt congregem Gentes, & colligam regna, & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: in igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra, quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno. Vltra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei, filij dispersorum meorum deferent munus mihi.*

Insulæ sūt in scripturā loca transmarina nauibus adeunda.

Vaticiniū de insulariis Gentibus conuertendis.

S. Hier. ho. 2. in Cant. *hæc prædicta*, ait, *in Ecclesia de Gentibus colligenda*: & aptè ex 70 reddit; quæ facile sanctis Regibus de Saba profectis applicantur: ait ergo, *Quoniam iudicium meum est ad congregationes Gentium, vt suscipiam Reges, & effundam super eos omnem iram indignationis meæ: in igne zeli mei consumetur omnis terra: Quoniam conuertam in populis linguam in generationem eius, vt inuocent omnes nomen Domini, & seruiant ei sub iugo vno: de vltra flumina Æthiopiæ suscipiam eos, qui dispersi sunt, & adferent sacrificium mihi: in illa die non confunderis Saba ab omnibus adinuentionibus tuis, in quibus impiè egisti in me.*

Versio 70. interpretum.

Videtur (ait Hier.) *quod vltra flumina Æthiopiæ esse dicitur ille, qui nimijs & super abundantibus peccatis infuscatus est, & atro malitiæ fuco infectus, niger & tenebrosus est redditus: & tamen ne hos quidem repellit Dominus, sed omnes, qui sacrificia contribulati spiritus & humiliati cordis offerunt Deo, confessionis scilicet, ac pœnitentiæ titulo ad eum conuersi non repelluntur ab eo, sic pacificus dicit Dominus noster. Ego venientem ad me non repello.* Symbolicus ille sensus est postea considerandus, nunc literam & allegoriam vestigamus, facit hic pro vocatione Gentium, & imprimis sanctorum Regum die Epiphaniæ. Primo promissio labij electi, quasi locutionis eximiæ & pulchræ, quia tres Reges, vno eodemque labio lingua & locutione de vno Christo verè Deo Solymis interrogabant: *vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* An non in hanc locutionem cadit dictum Gen. 11. *Erat autem terra labij vnius, & eorundem sermonum*: cum omnes vna lingua eundem Iudæorum Deum loquerentur? nulla *Babel* hic, vel Gentium, ac linguarum confusio: Vnum dixisses hominem triumuiros illos: vnum enim & idem sentiebant, volebant, loquebantur. id Symmachus rectè *labium mundum* nominauit, quod nullis vocibus idolorum inquinatur: non enim diuersorum illi populorum Reges Martem, Melcho vel Iouem, sed vnum Regem natum Iudæorum inuocabant, vt præ reliquis aptissimè verterit Chaldæus, *Conuertam in omnes Gentes locutionem vnam electam, vt precentur omnes in nomine Domini.*

S. Hieronymi symbolicus sensus.

Allegoricus. labium electum.

Vnum.

mundum.

Facit secundo *humeri vnius* succollatio, vt *seruiant ei humero vno.* Gloriam Dei cogita quasi sublimi in feretro magnificè, baiulis Gentium Regibus & Iudæis, Solymis circumferri, vel insignia regni noui Christi postridiè in stabulo Bethlehemitico cum titulis sceptro corona & trabea regia deportari, vno scilicet humero tam Gentes, quam Iudæos oneri succollare, vna mente voce, & sensu & pari quasi passu rapi, vt Christi solius nati regnum cœlestibus prodigijs & claris scripturæ testimonijs firmatum publicetur: quod rectè vertunt 70. Syrus & Arabicus, iugo vno: velut enim boues connexi

& humerus vnus est consensus Iudæorum & Gentiliū.

nexi in plaustro iugum eius pari ferunt onere, sic tres Reges & Gentes excusso iam grau[illegible] dæmonis & tot falsorum Deorum iugo, cum pastoribus Iudæis eandem Christi fidem profitentur, vt [illegible]ut prophetica prius vidimus animalia eodem vesci cibo fidei: sic nunc eidem officio Christi gloriæ propagandæ destinantur. dicitur e[illegible]tiam iugum vnum.

Facit huc tertio, quod de *Saba & vltra flumina Æthiopiæ* dicantur aduenturi, quæ ipsæ sunt sanctorum Regum patriæ & regiones; vt enim omittam breuitatis causa variorum opinationes, ea mihi vero similior videtur, quam recentiorum multi probant, per Æthiopiam in Scriptura quam sæpissimè felicem Arabiam intelligi, vt ex ea, non autem Africana *Pineda* noster solertissimus veterum & recentiorum huius puncti indagator Reginam Saba duxerit Hierosolymam, & Lorinus noster cum Ribera, A lapide & alijs frequenter insinuauit: nam in Arabia locantur Madianitæ, è quibus prodijt vxor Moysis, quam ideo semper Æthiopissam Scriptura nuncupat: & de Pharaone merito in mari rubro dicitur ps. 73. *dedisti eum escam populis Æthiopum*, seu Arabibus, accolis maris rubri: & Arabia passim Chus seu Æthiopia dicitur,
in qua sunt Gison fluuius è Paradiso deriuatus, Euphrates ac Tigris, qui per mediam Arabiam manant, vltra hæc flumina, ex ipsa India Orientali veniet vnus saltem Regum Perimel seu Melchior.

Patriæ Regum in Arabia per Æthiopiam significata.

1. 2. 3. 4. ibi tres fluuij paradisi.

Fauent huic sententiæ Chaldæus Vatablus & Arias, qui de Indis exponunt: nam Chaldæus vertit *trans fluuios Indiæ*: sunt autem Indicæ Æthiopiæ tres fluuij, *Tigris, Indus & Ganges*. Quid quod Pererius in c. 25. Gen. ex Beroaldo & Dionysio quosdam Sabæos nominet Indos æque ac Persicos Arabicos & Abyssinos. Facit pro hac opinione, quod aliqui filij Chus, puta Heuila, versus Indiam habitarint: & S. Cyrillus Theodorus, Procopius (quos citat Pineda) Sabæam gentem vocant, Æthiopiam Indicam. Quorum omnium sententiæ, quæ sua non carent probabilitate (licet alias non improbem) indicari locus Orientalis Cranganoris potuit, è quo tertium Regem prodijsse non tantum constans Indiæ populorum traditio, cum vestigijs templorum ab ipso & successoribus ad memoriam rei gestæ testantur hodie, sed ipsi loquuntur annales vetustissimi, sicut alibi dicam.

In India Sabæi quidam sunt.

Pineda l. 5. de Salom. c. 14. sub. 5.

Facit huc etiam illa 70. versio, quam ex S. Hieronymo præmisi: *In illa die non confunderis Saba*: quæ voce Arabica designatur, è qua & vicina parte duo reges alij prodierunt: vt recte Gentes hic numeratas, ita post varias aliorum allatas opiniones A lapide concludit: *Summa*, ait, *vult dicere hac phrasi Sophonias, remotissimas Gentes, quales sunt Æthiopes, & quæ vltra Æthiopiam, siue Arabicam, siue Africanam habitant. Garamantas & Indos ad Christum conuertendos. Propriè tamen & præcisè per Æthiopiam Sophonias accipit, non illam, quæ sub Ægypto est, puta Abyssiam, sed & Arabicam*: citat pro hac sententia Castro, Marianam & alios.

Denique faciunt huc quæ de sacrificijs, vel donis horum populorum subijciuntur: *inde supplices mei filij dispersorum meorum munus deferent mihi*. quæ verba S. Hieronymus ex Hebræo sic vertit: *trans flumina Æthiopiæ supplices mei: filiæ dispersorum meorum adferent munus mihi*. sic autem hoc exponit: *O Israël, ô synagoga quondam mihi filia, quam nunc toto orbe dispersi, licet inuideas, licet æmulatione crucieris, tamen de Æthiopia mihi victimæ deferentur, id est, Gentilium populo*. Vulgata lectio filios, non filias appellat, vnde ægrè patitur dictam expositionem. A lapide igitur intelligit de Gentibus toto orbe dispersis, etiam remotissimis in In[illegible] degentibus: *de hisce*, ait, *prædicit quod per prædicationem Apostolorum, per qua[illegible] [illegible]ocationem & gratiam venient ad Ecclesiam: in eaque sua vota & muner[illegible] [illegible]rent Domino: hoc enim est, quod ait S. Ioannes c. 11. Prophetauit (Caiphas) quo[illegible] [illegible] erat moriturus pro gente, & non tantum pro gente (Iudaica) sed vt filios Dei q[illegible] [illegible]rant dispersi, congregaret in vnum*. Hic filios Dei dispersos Ribera accipit, quo quot erant in Gentibus electi, quorum dispersorum progenitores, & primitiæ cum essent sancti Reges, primum & potissimum explicandum esse de illis nullus dubito: il[illegible] [illegible] supplices & primi Christo nato sacrificium obtulerunt. Illi primi Æthiopum in [illegible]guine agni die circumcisionis effuso sunt dealbati, quorum nos parentum felix progenies, fuligine detersa vitiorum, & pelle iam mutata Æthiopica, candidi Deo sincera fide munera deferimus sanctorum operum: sanctorum istorũ

donatio munerum.

S. Hieronymus.

Gentiles Messiæ sacrificabunt.

qui dispersi dicuntur.

CAPVT XIII.

Abdias Christum Legatum vocat ad Gentes missum à Patre, vt armet earum Reges contra hostes.

Christus legatus iuit ad Gētes.

Expositio Prophetiæ ad literam

Allegorica de Gentiū vocatione.

Primos sibi milites tres Reges authorauit. Mt. 5.

Cælesti nuncio eos vocans.

ad arma contra dæmones.

SVb Oziæ filio Ioathan Abdias diuinitus inspiratus Idumæis excidium prænunciauit. Hoc initium eius Christo solet accommodari: *Audiuimus auditum à Domino: Legatum ad Gentes misit: surgite & consurgamus aduersus eum in prælium:* sensus est, audiuimus à DEO concitatas ad bellum esse Gentes: Allegoricè legatus ille Christus appellatur: *is magni consilij Angelus* prælio vicit *Edom*, seu mundum, carnem, Diabolum. Ad hoc bellum Gentes euocauit, vt contra eosdem hostes auctorati militent: vnde de Gentilium vocatione locum hunc *S. Hieronymus, Remigius, Rupertus, Hugo Cardinalis, & Victorinus* interpretatur. Ac primi quidem adlecti sunt in militiam Christi tres Reges: stellam legauit illis, vt cœlestem nuntium, qui eos euocauit. Isa. 5 *& eleuabit signum in nationibus, & sibilabit ad eum de finibus terræ, & ecce festinus velociter veniet:* venerunt velocissimè simul, tres illi Reges euocati: sacramento militiæ se nouæ statim in stabulo obligarunt. Vbi gloriosè de carne, mundo & dœmone triumpharunt, sceptris positis, fastu regio, & sapientia mundana contemta, dum supplices pannos, & præsepe infantis adorarunt; hoc præludium erat quoddam belli diuturni, quo per septuaginta annos vitæ reliquos cum vitijs decertarunt, electa demum voluntaria paupertate: quando Christo suis adhortationibus nationes varias subijcere, facti & ipsi Christi legati ad Gentes & militiæ simul duces & antesignani.

Alia expositio.

Operationes diuersæ SS. Trinitatis in Regibus.

Hugo Victorinus facit verbis allatis DEI filium, reliquas in triade personas sic alquentem. *Surgite & consurgamus aduersus eum in prælium: surgat pater hostem filio potenter prosternendo; ego surgam sapienter nescium docendo, pater soluat vincula humanæ captiuitatis; filius tenebras illustret humanæ cæcitatis; Spiritus munera suggerat & desideria caritatis.* Prostrauit potentes Reges Magos DEVS, dum compulit tanta velocitate ad filij cunas aduolare. Tunc vincula soluit, non humanæ tantum, sed Diabolicæ seruitutis, cum eductos è regnis liberos stitit filio qui sapienter nescios docuit pretium humilitatis, & tenebras humanæ cæcitatis, terrena præ æternis bonis commoda sitientis illustrauit, vt caleatis omnibus nudum IESVM sequerentur: Suggessit in hunc finem ijsdem Spiritus Sanctus munera & desideria caritatis, sua in ijs perpetuo auxit & cumulauit dona, quæ inter Gentiles gratiæ, fideique primitijs debebantur.

Tria Christus legatus attulit, &c.

Via veritas & vita nostra.

Tria (ait, idem Hugo legatus) *iste secum attulit, lucem, vnguentum, panem, lucem cæcis, vnguentum ægrotis, panem famelicis: lucem exposuit in monte, panem in cœnaculo, vnguentum in crucis patibulo. Christus namque mundum illuminauit pulsa ignorantia; ipse eum satiauit ordinata concupiscentia; idem ipsum in melius commutauit exterminata miseria. Vnde ipse in euangelio, Ego sum, ait via, veritas & vita: via illuminando, veritas sanando, vita felicitando: primum contra ignorantiam, secundum contra concupiscentiam, tertium contra miseriam.* Hanc viam primum magis aperuit, dum veritate monstrata, itinere alio reduxit, ne ad Herodem reuerterentur: quos & hic vita gratiæ sanauit, & perpetuo recreauit, & post martyrium æterna beauit felicitate. Sed tropologicum sensum à S. Hieronymo discamus.

Sensus tropologicus contra vitia pugnandum esse.

Sunt qui Idumæos ad carnem referunt: & aduersus illius pugnam animi æstimant prouocari, vt mortificantes membra nostra super terram, fornicationem, immunditiam, passionem, æternam in Christo victoriam consequamur.

tres luctæ Christi.

Præclarè Hugo Victorinus eiusdem nos commonet; cum enim ostendisset, vt Iacob cum Esau luctatus est, sic Christum contra Idumæos spiritales decertasse, finem & scopum huius pugnæ nobis ita proponit. *Primo luctatus est pro te, vt tu Diaboli fastum & eius regna vinceres.* Secundò vt mundi luxum & gloriam superares, tertiò vt carnis concupiscentiam & petulantiam sensuum expelleres: vltimam verò faciet luctam, vt præfatis omnibus spretis victor possideas gloriæ coronam.

Præiuère nos Gentium primitiæ sui ipsorum veri Reges, & Domini cunctarum mentis perturbationum, Christum secuti ducem clamant & nobis posteris suis, *Imitatorēs nostri estote, sicuti & nos Christi.*

CA-

CAPVT XIV.

Michæas indicat locum Pastorum vigilantium, Adorationis Regum, & fundatæ Ecclesiæ.

tria prædicit.

CLARVIT cum Abdia & Isaia, regnante Ezechia: is natalis Domini locum, pastorum, & Gentilium ad Christum infantulum aduentum ac Ecclesiæ fundamenta ponenda prænunciauit: huius cognoscendæ Prophetiæ causa stella Magos deseruit prope Ierosolymam: vt dum ipsi natum Christum publicant, Iudæi è Michæa docerent eos locum Natalitium. Ac primo quidem Gentes Hierosolymis ad Christum aggregandas ita prædicit. *Et erit, in nouissimo dierum, erit mons Domini præparatus, in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum populi, & properabunt Gentes multæ, & dicent: venite adscendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Ierusalem. & iudicabit inter populos multos, & corripiet Gentes fortes vsque in longinquum: & concident gladios suos in vomeres & hastas suas in ligones: non sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent vltra belligerare.*

Gentes Hierosolymis conciliabuntur Iudæis.

Peruulgatum est, in diuinis scripturis, Sionis monte Ecclesiam Christi designari propter templum in eo excitatum. de quo Psaltes canit. *Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo.* Ad hanc Ecclesiam confluunt omnes nationes: & tres Reges amissa stella, ad ingressum Solymæ Ciuitatis Regiæ, sedis etiam synædrij & Pontificum, vbi possent de ortu Saluatoris & Ecclesiæ plenius edoceri. Sic se animant: *de Sion enim egredietur lex, & verbum Domini de Ierusalem*, lex gratiæ lex Euangelij: quæ pacem componet inter Gentes ferocissimas: hanc igitur legem pacificam portendit ortus Christi, Iano clauso pacis tempore: & concursatio Hierosolymam SS. Regũ: vt inde Dei nati notitiam perciperent: quam viso Christo, postea ad alias nationes transfuderunt. Præsertim cum ipsi à Principibus sacerdotum locum natiuitatis didicerint, paulo post, quam Pastores eandem ab Angelis accepissent: de quibus ideo v. 8. subdit. *& tu turris gregis nebulosa filiæ Sion, vsque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ Ierusalem.* Quem locum, Haymo, Remigius, Beda in Lucæ 2. Baronius A. primo Christi, de Pastoribus gregis, ad Christi cunabula vocatis sic interpretantur; tu ô turris Eder, rusticana, vilis & pastoritia, gaude & exsulta: quia primo ad te veniet nuncius cœlestis, qui Christi Regis ortum annunciabit, cuius potestas prima & regnum incidit in Ierusalem, indeque per orbem totum propagabitur: de quo subdit, *Nunquid Rex non est tibi?* regnum illud SS. Reges primi pridie Epiphaniæ Solymis publicarunt: & Iudæi postea agnouerunt: nam die palmarum ingredientem solenniter Hierosolymam, his vocibus exceperunt: *Osanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, benedictum, quod venit regnum Patris nostri Dauid.* Tunc etiam Christus per portam gregis quasi agnus paschalis immolandus in Paschate inuectus est in vrbem.

in Ecclesiæ Christi. Pſ. 2. 73. SS. Reges se inuicem animant amissa stella ad ingressum Solymæ. Pastores Angelus ad Christum adduxit. Mari. 10.

Capite verò quinto verbis disertis Domini natalem locum designat: *Et tu Bethlehem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.* Quem locum cum prolixè sim in textu Euangelico sæpius explanaturus, hic supersedebo: satis ex his liquet, & hunc aliquod oraculum pro Epiphaniæ festo velut symbolum contulisse.

5. Locus natalis Domini.

CAPVT XV.

Tobias senior vaticinatur Regum aduentum Hierosolymam cum luce & muneribus, ac ortu Ecclesiæ in ea.

Tempus Tobiæ.

TOBIAS sub Ezechia ferè Rege Iudæ cum Michæas, Abdias, & Isaias viuerent, exsul cæcitate sua liberatus, erupit in laudis canticum in quo Ierusalem prædicit instaurandam, & ut Lorinus noster adnotauit, etiam SS. Regum aduentum prænunciat, his verbis. *Ierusalem ciuitas Dei, castigauit te Dominus in operibus manuum tuarum, confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum seculorum, vt reædificet in te tabernaculum suum, & reuocet ad te omnes captiuos; & gaudeas in omnia secula seculorum, luce splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te. Nationes ex longinquo ad te venient, & munera deferentes adorabunt in te Dominum: & terram tuam in sanctificationem habebunt. Nomen enim magnum inuocabunt in te: Maledicti erunt, qui contempserint te, tu autem lætaberis in filijs tuis, quoniam omnes benedicentur. & congregabuntur ad Dominum. Beati omnes, qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua.*

(Marginal notes: Ad c. 14. Num. c. 13. Stellæ 7. — Gentium aduentus Cum muneribus.)

Et capite sequenti 14. *Prope erit interitus Niniue: non enim excidit verbum Domini, & fratres nostri, qui dispersi sunt à terra Israël reuertentur ad eam; omnis autem deserta terra eius replebitur. & domus Dei, quæ in ea incisa est iterum reædificabitur: ibique reuertentur omnes timentes Deum: & relinquent Gentes idola sua, & venient in Ierusalem & inhabitabunt in ea. & gaudebunt in ea omnes Reges terræ, adorantes Regem Israël,* verba postrema rectè de S S. Regibus exponuntur; de luce qua collustranda Ierusalem; de donis & aduentu Gentilium, congruenter ijs, quæ cecinit Isaias c. 60. *surge illuminare Ierusalem.*

(Marginal note: Gentium conuersio & Regum adoratio.)

CAPVT XVI.

Nahum, significat felix nati Messiæ nuncium à Magis adferendum Iudæis.

Litera.

VATICINATVS est *Nahum* sub Ezechia cladem, quam Deus per Angelum excitaturus, erat in castris Sennacherib: post quam felicia fore euangelia & optatissimos nuncios, cladis tam inopinatæ narratorem significat, tunc & idola Gentilium prædicit comminuenda: quæ S S Patres solent de Ecclesia Gentilibus conuersis interpretari.

Prophetiæ.

Verba Propheta sunt. *Afflixi te, & non affligam vltra: & nunc conteram virgam eius de dorso tuo, & vincula tua disrumpam; & præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius, de domo Dei tui interficiam sculptile, & conflatile: ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua, quia non adijciet vltra vt pertranseat in te Belial: vniuersus interijt.*

Allegoria. Tubarum clangor in montibus.

Solebant Iudæi missis ad montes cursoribus & præconibus tubæ signo lætum nuncium significare: vt inquilini subiectarum vallium citius gaudio recens allato fruerentur, eo modo prædicit post casum Sennacherib tota Iudæa felix hoc euangelium quantocius diuulgandum, vt læti Deo festis institutis & votis persolutis grates referant de reportata victoria. Videri S. Hieronymus, Haymo, & Theophylactus possunt, qui allegoricè referunt ad Apostolos, pacem & gratiam Christi nunciantes. Mysticum præclarè ad nostrum institutum sensum explicat hoc modo S. Augustinus. *Hæc ad nouum testamentum pertinent, quorum dies festi ita spiritualiter innouantur, vt in vetustatem transire non possint. Porrò per Euangelium exterminata sculptilia, id est, idola deorum falsorum, & obliuioni tradita videmus. Et hanc etiam hac in re prophetiam completam esse cognoscimus.* S. Hieronymus ad cæcos Ecclesiæ persecutores, ita refert. *si quando grauissima persecutio fuerit, qualis sub Valeriano, & De-*

(Marginal notes: est Euangelica prædicatio Apostolorum. S. August. S. Hieronym.)

Decio & Maximiliano, & Domini vltio apparuerit in aduersarys eius, dicamus ad Ecclesiam: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua

Ego sanè existimo tunc, cum post 30. annos Iudæi Herodi alienigenæ repugnassent, & iam eius oppressi dominatu, cogerentur Regem agnoscere, nullum à condita Solyma fęlicius & lætius Euangelium è montibus fuisse publicatum, quam illud, quod SS. Reges primi promulgarunt ijs verbis: *vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus stellam eius, & venimus adorare eum.* Vt non immerito præcedat vocula stuporis index & inauditi nuncij. *Ecce Magi ab Oriente venerunt*: Vel vt hic Nahum ait: *Ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem.* An vnquam pacē certiorem, firmiorem, & lætiorem sibi nunciatam Solyma audijt, eâ, quam Angeli nuper Pastoribus, Reges verò Solymæ prædicabant, de nato Principe pacis Deum inter & homines, Sanciendæ? vt hos Reges ita hortetur, & admiretur Isaias. *Super montem excelsum adscende tu, qui euangelizas Sion, & 52. quam pulchri super montes pedes annunciantis & prædicantis pacem!* Felicissimum Solymæ nuncium attulerunt SS. Reges. de pace.

Firmitas autem futuræ pacis è fine colligitur. *Quia non adijciet vltra, vt pertranseat in te Belial*: impius & blasphemus Sennacherib, & Rapsacer locum deinceps in ciuitate Dei nullum reperient, quod 70. sic vertunt, *non apponent vltra, vt pertranseant in vetustatem: consumtum est, consumatum est, adscendit insufflans in faciem tuā eruens de tribulatione.* Quasi diceret: vetera consumata sunt, noua facta sunt omnia: quæ de renouatione Ecclesiæ sic exponit Hieronimus. *O Iuda redde vota tua, quia vltra nequaquam pertransient inimici, qui te adducent in vetustatem: hoc est, qui te volunt portare imaginem veteris hominis. Quoniam quod vetus est, senescit, perditioni proximum est. Completus est numerus, consumtus est aduersarius, venit tibi Christus, qui prius insufflauerat in faciem tuam, cum te de limo fingeret, & post resurrectionem quoq; insufflans in faciem. Apostolorū ait: accipite Spiritum Sanctum: ipse est, qui liberabit de tribulatiōe. Vastata enim Niniue & trāseunte mūdo tribulatio quoq; pertrāsiet.* firmissima & perpetua. S. Hieron. expositio.

Posset hoc Regibus in patriā reuertentibus accommodari, qui sculptilibus exustis, Herode declinato, festiuitates Christi cum gaudio tota vita constanter celebrarunt, nūquam à fide semel recepta deuij, nullis idololatriæ, vel grauioris noxiæ subiecti: nam primitijs acceptis Spiritus Sancti, per Christi infantuli beneficium afflatū, vetustate vitæ prioris deposita in vitæ nouitate per omnem vitam ambularunt: donec eam gloriosa morte pro eo ponerent. eorundem stabilis conuersio.

CAPVT XVII.

Habacuc prædicit Messiam inter duo animalia cognoscendum à Magis, id Iobi duobus de potenti Magorum vocatione vaticinijs illustratur.

LARVIT sub finem Ezechiæ & initium regni Manasse: canticum is accinit capite tertio Christo, cuius ortum, res gestas, & miracula persequitur, conclyditq; sacrum carmē hoc dulci epiphonemate. *Ego autem in Domino gaudebo; & exsultabo in Deo Iesu meo, Deus Dominus fortitudo mea.* natalem verò Domini, & eius manifestationem Gentibus etiā factam ita describit. *Domine audiui auditionem tuam, & timui: Domine opus tuum, in medio annorum, viuifica illud: in medio annorum notum facies, cum iratus fueris misericordiæ recordaberis. Deus ab austro veniet, & sanctus de monte Pharan: operuit cœlos gloria eius, & laudis eius plena est terra: splendor eius, vt lux erit, cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.* Prophetia è versione vulgata.

Quorum verborū hæc est sententia: Domine audiui opus magnum, quod facturus es pro salute hominum: intra annos à te tali operi præsignatos mitte Messiam. Huic sensui cōgruit ad Spiritus S. mētem declarandā apertior versio 70. recepta à SS. Patribus: his verbis comprehensa. *Domine audiui auditum tuum, & timui, Domine considerani opera tua & expaui, in medio duorum animalium cognosceris, cum aduenerit tempus demonstraberis. cum turbata fuerit anima mea in ira misericordiæ recordaberis.* Quem sensum recipit Eccle sia: dum in festo natiuitatis ita canit, ô *magnum mysterium, & admirabile sacramentum, vt animalia viderunt Dominum* sensus literæ. ex versione 70. quā Patres sequuntur. Christus natus inter duo animalia.

Ribera. 70. quædã à Spiritu S. docti clarius explicarunt.

S. Augustinus. oratione contra Iudæos & Paganos c. 13. bos & asinus.

num natum iacentem in præsepio,& in festo Circumcisionis, *Domine audiui, auditum tuum,& timui,consideraui opera tua,& expaui ; in medio duorum animalium iacebat in præsepio, & fulgebat in cælo.* Vt rectè dicat de 70. Ribera, *eos in Christi mysterijs valde illustratos fuisse à Spiritu S. vnde quæ Hebraice sunt obscurius dicta, ipsi planius & luculentius explicarunt : quocirca mutatis interdum quibusdam, alias additis nonnullis multa transtulerunt: sensu tamen retento.* 11. egregiè S. Augustin. hanc sententiam explanat. *Dic & tu Hebraicè Propheta testimonium de Christo: Domine, inquit, audiui auditum tuum, & timui : consideraui opera tua Deus,& expaui:quæ opera Dei iste miratus expauit, nunquid fabricam mundi iste miratus expauit?in medio, inquit, duorum animalium innotescas opera tua Deus :* VERBVM CARO FACTVM *est, in medio duorum animalium cognosceris,qui quousq; descendisti,expauescere me fecisti, quia Verbum, per quod facta sunt omnia,in præsepio iacuisti : agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui ,in medio duorum animalium cognosceris,*

S. Chrysost. Ho. 1. in Lucam.

sunt Pastores & Reges.

S. Chrysologus serm. 159.

Consentit S. Chrysost. *quare, ait, in præsepio? vt compleretur vaticinium Isaiæ Proph. cognouit bos possessorem suum,& asinus præsepe Domini sui. Scriptum est alio in loco: homines & iumenta saluos facies Domine. Si homo es, panem comede, si animal es ad præsepe accede.* Hæc animalia duo prophetica rectè Chrysol. Magos & pastores esse dicit. *Israëlitici pastores Angelis annunciantibus cognouerunt, hodie in eadem carne manifestatum Gentiles Magi curiosa sectantes, signis indicantibus inuenerunt: dicunt illi transeamus usq; Bethlehem, vt videamus hoc verbum: dicunt isti, vbi est, qui natus est Rex Iudæorum: vidimus stellam eius in oriente, & venimus adorare eum : accedunt ergo illi de proximo, hi veniunt de longinquo, vtrique tamen ad vnum eundemq; fidei locum pari deuotione,conueniunt : ibique Regem Christum appositum,ante duo prophetica illa iumenta,duorum videlicet populorum typum,figuramque gestantia, intuentur, admirantur, agnoscunt. Agnouit enim bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui. Agnouit enim bos Iudæus iugo legis excusso; agnouit & asinus paganus stultitiæ feritate deposita,ille deserens superfluum obseruationis laborem : hic relinquens vagum superstitionis errorem vterque agnouit : quia vterq; ad vnum præsepe Domini epulaturus accessit; epulaturus non fænum mortis, sed cibum salutis : Edite, edite pia animalia æternæ salutis cibaria, & perpetuæ retributionis escam auidis, quantum potestis, faucibus occupate: non diuidentes in frusta sed integrum, solidumque sumentes.* Hæc animalia die Epiph. consentientia pariter in vnum Christi seruitium diuersis licet alias functionib. occupata conspirarunt : vnum & idem esse crederes animal, eundem populum Gentilem, cum Iudæo: eodem astu victitantem, eidem muneri destinatum; vt rectè S. Greg. Nyss. aduertit: *porrò ait, præsepe rationis, atque sermonis expertium animalium domicilium est: in quo verbum nascitur: vt bos cognosceret possessorem suum,& asinus præsepe Domini sui : Bos subditus legi, asinus oneribus portandis deputatum animal, quod peccato simulacrorum cultus oneratum atq; grauatum est. At brutis quidem conueniens cibus & victus gramen & fænum est, qui enim producit gramen & fænum pecoribus, inquit Propheta, rationale autem animal pane nutritur. Quamobrem, idcirco in præsepio, quod est, habitaculum brutorum, is, qui de cælo descendit panis vitæ proponitur, vt etiam bruta rationali inuicem sumto cibo rationem adipiscuntur. Medius igitur inter bouem & asinũ in præsepio vtriusq; est, vt soluto interstitio sepis ambos in sese creet, in vnum nouum hominem,& ab hoc graue legis onus auferat, & illud simulacrorum cultus onere leuet.*

conueniũt ad præsepe

edunt simul cibũ salutis.

Idem quasi sit animal ex duobos.

S. Greg. Nyss. sermone de Christi Natiuitate.

& vnos homo.

S. Ambros. o. 2. quest.

Apertè autem S. Ambrosius Magorum eadem in expositione meminit: præmiserat hanc ad Christum apostrophen. *Plus Domine* IESV *iniurijs tuis debeo, quod redemptus sum, quam operibus, quod creatus sum: non prodesset nasci, nisi redimi profuisset. Subdit hic est Dominus, hoc præsepe, quo nobis diuinum mysterium reuelatum est, irrationabiles Gentes, pecudum more, intra præsepia viuentes, alimoniæ sacræ vbertate pascendas. Agnouit ergo asina species certè, & forma Gentilium, præsepe Domini sui,& ideo dicit Dominus, pascet me, & nihil mihi deerit: an mediocribus signis probatur, quod Angeli ministrant? quod Magi adorant & Regem appellant? istum igitur paruulum, quem tu quasi vilem, qui infidelis es, arbitraris, Magi ex oriente venientes, tam longo spatio sequuntur. & procidentes adorant, & Regem appellant*

&

& resurrecturum fatentur. Huc faciunt quæ Iobus c. 6. ait: *Nunquid rugiet onager, cum habuerit herbam, aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit*: nam onager siluestris asinus, efferum & indomitum animal est, de quo Iob. c. 1. dicitur: *tanquam pullum onagri se liberum natum putat*: ideo typus est Gentilium, vt bos iugo assuetus Iudæos significat, subiectos legi, vtriusq; pabulum factus est in præsepio Christus. Vt pulchrè S. Greg. contemplatur, *herba* ait, *onagri & fænum bouis est hæc ipsa mediatoris incarnatio: per quam simul Gentilitas & Iudæa satiatur. Quia enim per Prophetam dicitur omnis caro fænum, vniuersitatis conditor ex nostra substantia carnem sumens fænum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fænum remaneret. Tunc ergo herbam onager inuenit, cum Gentilis populus gratiam diuinæ incarnationis accepit. Tunc bos vacuum præsepe non habuit, cum plebi Iudaicæ eius carnem exspectanti lex exhibuit, quem diu prophetatum exspectauit. Vnde & natus Dominus in præsepi ponitur, vt videlicet signaretur, quia sancta animalia, quæ ieiuna diu apud legem inuenta sunt, Incarnationis eius fæno satiarentur. Præsepe enim natus impleuit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium præbuit dicens, qui comedit meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.*

[onager Gentiles, bos Iudæos designat.]
[c. 7. moral. c. 4.]
[Humanitas Christi cibus Iudæorum & Gentilitatis.]

Sed in sequentibus Habacuc Prophetæ verbis saluo meliore iudicio, videtur oraculum clarius dè Magis insinuari. *Deus*, ait, *ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan*. Sunt ea loca Arabiæ, & quidem Hierosolymæ versus austrum. Idem ferè sensus est loci huius, qui illius Mosaici, Deut. 33. v. 2. quo alludere Prophetam interpretes omnes consentiunt: *Dominus de Sina venit & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia*. Tres hi montes in Arabiæ deserto siti viam continent, qua Israëlitæ duce columna nubis & ignis in Chanaitidem contenderunt, ideo sensus verborum est: Deus, qui patribus peregrinantibus per desertum Arabiæ in nube se ostendit, dum sensim e montibus Seir, Pharan, & Sina emergens per columnam ignis & nubis præcessit eos, legemque dedit in Sina magnis prodigijs, ac tandem per mille pericula deduxit in Chanaam, idem se suamque præsentiam ostendet nobis in Babylone ab Austro: nam à Media & Perside, quæ Australes sunt Chaldææ, adducet Cyrum & Darium, qui Babylone vastata, Iudæos inde liberent: idem Deus cum nascetur homo, cum luce & gloria veniet ab Austro, quando in Bethlehem, quæ Australis est Solymæ, producetur. An forte tria Arabica loca trium nostrorum SS. Magorum designant patriam, vel potius, quia spectant Austrum, viam ipsam, qua simul secuti stellam gradientes Solymam contenderunt? Fauet primo vox illa *venit*: Deus enim venire dicitur, cum signis & prodigijs, suam indicat præsentiam, & diuinitatem: vti tribus in dictis locis dum legem ferret; dum sanaret serpentis ænei conspectu, dumq; Prophetiæ dono se declararet Israëlitis: venire dicebatur: ita iam ortum suum stella Magorum duce per idem iter manifestauit, quasi qui in illis delitescens montibus hactenus, inde nunc iterum erumpens deduxerit Magos in Iudæam, & præsentiam ac diuinitatem oculis spectandam obiecerit, iisdem in locis, noui sideris procreatione. Fauet deinde stellæ & lucis ortus, cuius hic est clara verbis istis descriptio, *operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra: splendor eius vt lux erit*. Fauet tertio, quod sequitur de potentia Dei hactenus occultata, sed in hac præcipuè Magorum vocatione mundo declarata. *Cornua* ait, *in manibus: ibi abscondita est fortitudo eius.*

[Deut. 33. 2.]
[Tres montes Arabiæ celebres in peregrinatione Iudæorum.]
[Allegorico sensu. Patriam designant, & loca transitus SS. Regũ.]
[Deus venit cum se manifestat miraculis.]
[Habacuc indicat ortum stellæ]
[Dei omnipotentiam adducẽtia SS tres Reges.]

Fauet quarto virtute huius potentiæ Christi repentinam de diabolo & Idololatria victoriam esse reportatam, & conuersionem secutam superbarum Gentium: ait enim *ante faciem eius* (Christi) *ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius, adspexit & dissoluit Gentes, & contriti sunt montes seculi, incuruati sunt colles mundi* (Reges sapientissimi Magi) *ab itineribus æternitatis eius* (considerantes Deum æternum & immensum amore hominum factum esse mortalem & patibilem) audi S. Augustinum 70. versionem explicantem, *stetit & terra commota est: quid est, nisi quod stetit ad subueniendum, & terra commota est ad credendum? Respexit & tabuerunt Gentes, hoc est misertus est, & fecit populos pænitentes, contriti sunt montes violentia, hoc est vim facientibus miraculis elatorum, contrita est superbia: defluxerunt colles æternales, hoc est humiliati sunt ad tempus, vt erigerentur in æternum. Ingressus eius pro laboribus vidi: hoc est non sine mercede æternitatis laborem claritatis adspexi.*

[Idololatriæ exterminationem,]
[S. Augustinus l. 18. C. D. l. 32.]
[Gentium conuersionem per miracula.]

Fa-

Arabiæ fidem post reditum. Fauet quinto, quod Æthiopes Orientales, seu Arabes Madianitas ad Christum conuertendos redeuntibus in patriam Magis prænunciet: *pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian, qui adscendes super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio.* Pulchrè exponit hoc idem S. Augustinus: *Gentes repente perterritæ nuncio mirabilium tuorum* (ortus stellæ & visi a Magis Christi nati) *etiam quæ non sunt in iure Romano, erunt in populo Christiano: quia adscendes super equos tuos, & equitatio salus: hoc est Euangelistæ tui* (primi tres Reges) *portabunt te, quia reguntur à te: & Euangelium tuum salus est eis, qui credunt in te. Fluminibus scindetur terra: hoc est fluentibus sermonibus prædicantium te aperientur ad confitendum hominum corda, de quibus dictum est: scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Quid est videbunt te, & dolebunt populi, nisi, vt legendo sint beati? Quid est dispergens aquas incessu, nisi ambulando in eis, qui te vsquequaque annunciant? hàc, illac, dispergens fluenta doctrinæ. Quid est abyssus dedit vocem suam? an profunditas cordis humani, quid ei videretur, expressit?*

l. 18. C. D. c. 32.

per primos Euangelistas SS. Reges.

Fauet Theophyl. Certe Theophylea, quæ de luce dicuntur, explicat per locum Isa. 60 *Surge, illuminare Ierusalem,* & illum Isa. 9. *populus, qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam,* quæ diei Epiphaniæ tribuuntur.

Mihi sanè quæ de cornibus in manu Christi seu trophæis, & vexillis crucis Christi (vt ea *S. Hieronymus* exponit) ac emicante inde virtute diuinitatis dicuntur, de nati Christi fortitudine rectè interpretari posse videntur, quam S. Iobus c. 39 sic adumbrat apta similitudine. *Nunquid volet Rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum? nunquid alligabis Rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te? nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius & derelinques ei labores tuos?* Animal hoc indomitum quod in Orientis partibus dominatur, Gentilem designat populum Christi virtute subiungendum, vt eius iam cicuris cornua velut domestici animalis manibus apprehendat, & ducat, quo velit: imo ad arandum bouis instar, vel triturandas fruges in subigenda carne propria, & alijs Deo Gentibus acquirendis vtatur, quales fuere tres Reges, quorum cornua seu superbia Christi pressa manibus & potentia sunt, vt in omnium aliarum Gentium conuersionem totis viribus per omnem vitam incubuerint. Illustrat hoc simile S. Hieronymus, *Sunt,* ait, *huiusmodi feræ in solitudine Orientis; hic igitur Monoceros siue Rhinoceros populi Gentilis imaginem prefigurat: cuius etiam superbia significatur in cornu, sicut quibusdam peccatoribus & superbis à Deo per Prophetam dicitur: Dixi iniquis, nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu: nolite in altum extollere cornu vestrum. Hic monoceros, qui per sapientiam mundialem tumore superbiæ erat in sublimi porrectus, nunquid tibi subycietur, ait Dominus ad Iob: vt per fidem in sanctitate, & iustitia seruiens, obedientiæ colla submittat, & mansuetus effectus atque humilis ad dominicum præsepe recurrat, ac verbis Dei hominisque assumti sacris cibarijs saturetur? siue nunquid subijcietur, vt in Ecclesiæ meæ claustro habitet? quod erit viantibus stabulum atque huic seculo renunciantibus salutare perfugium: vbi spiritualium ciborum alimonijs, institutionibus & cœlestibus pinguescat eloquijs, & impleatur in illo, quod erit per Prophetam postea prædicendum. Agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: in Monocerote quippe hic nominato, sicut iam Propheta per asinum immundus & incircumcisus significatus est populus, omnium nationum.*

Iob. 39. v. 12. 13. Christi nati fortitudo.

in Rhinocerote Gentili populo. & SS. Regibus conuersis.

S. Hieron. in Iob.

ps. 74. Cornu superbiam significat.

stabulum Christi Ecclesia vel status religiosus est.

Aptè quod Isaias & Habacuc de propheticis animalibus dixerant, Rhinocerоti Gentili populo per Magos ad Ecclesiam & stabulum Christi adducto accommodat, quem vinculis fidei, spei, & caritatis alligat præsepi dominico, vt sacris Deiparæ & Iosephi sponsi colloquijs & vbere diuinæ gratiæ pabulo saturetur. Pergit Iob. *Nunquid alligabis Rhinocerota ad arandum loro tuo, aut confringet glebas vallium post te; lorum ait* (S. Hieron. hoc loco) *dictam ipsam caritatem Christi, quæ est inter omnes virtutes præcipua, intelligere debemus: de qua ad diligentes atque amantes Deum ait Apostolus, copulati in charitate: cuius vinculis colligandos Propheta olim prædixerat, dicens ad Deum: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt, & post te ambulabunt, vincti manicis per-*

Reges isti vinculis fidei, & spei alligati Ecclesiæ loroque caritatis fortissimo.

Colos. 2.

Isa. 45.

pergent: & David, quemadmodum charitatis vinculis per ministros Verbi Dei vinciendi essent credentes, ita loquitur dicens: ad alligandos Reges eorum in vinculis ferreis. Quorum vinculorum nominibus charitatis Christi fortitudinem voluit deo monstrare: quæ etiam fortis & potens in manicis ferreis ad amorem Domini constringit. Hic ergo Rhinoceros, id est populus quondam incircumcisus, præputio scilicet carnalium voluptatum & infidelitate immundus hoc loro charitatis Christi fortissimo alligatus ita, vt nulla eum creatura separare possit à Christo, conficit in corpore glebas conuallium, duritiam scilicet peccatorum, & colit in corpore suo terram dominicam secundum Apostolum, qui ait, non estis vestri: & ideo hic specialiter 1. Cor. 6.
Domini est terra, in qua primitus omnium peccatorum, quasi vepriū spinarumq; purgatio, deinde aratro crucis & ferro dominicæ passionis duricia cordis atteritur, & Exstirpant vitia.
confringuntur vallium glebæ. Vallium nomine humiliatos peccatis homines atque in instruunt
ima depressos significari existimo: sicut habemus in psalmo: adscensus in corde suo disposuit in valle fletus: vnde & Isaias cum increpatione prophetaturus contra Ierusalem peccatricem prophetiæ suæ huiusmodi titulum præposuit dicens: Onus vallis visionis. Talium igitur vallium glebas Monoceros comminuit, quando humiliati virtutes. Es. 22.
corporis terram edomat, & suscipiendis cælestium præceptorum seminibus, ac reddendis fructibus præparat, quando cum Apostolo castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, quando omnem hebetudinem obstinati cordis duramque stoliditatem vrgent castigationem corporis.
à se auferre ostendit, quod tamen efficere nequaquam poterit, ait Dominus, nisi Rectorem & gubernatorem suum obedienter me fuerit secutus. Vnde ait Dominus ad Iob: aut confringet glebas vallium post te: sicut habemus in psalmo: adhæsit anima mea post te, & Propheta de huiusmodi, post te ambulabunt inquit, vincti compedibus: vbi admiratione dignos video tales pedes, qui quanto magis compediti fuerint, tanto velocius sine offensione egrediuntur. Compedes iniecerat in horum pedes iam tum Christus cum educeret è patria: tanto velocius per quadringentas ferè leucas ad Christum aduolarunt, quanto tenerius cognitum adamarunt: interim itineris molestijs defatigatione corporis, vitæ periculis velut vomere glebas vallium prosciderunt, contriuerunt, & in puluerem minutissimum redegerunt, vt terra aptissima videretur, quæ euulsis iam penitus omnibus sentibus non vitiorum tantum: sed & vitiosarum omnium propensionum sementem à Christo ipso reciperet, vt hunc in omnibus viæ & vitæ ducem sequerentur: huic florerent, huic maturescerent sata mentis, in horrea Christi colligenda. Pergit S. Hier. ex Iobo. *Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius? ego Dominus noui fortitudinem caritatis, & patientiæ eius: & patien-* Ps. 62. & imitationem Christi.
tiæ & longanimitatis: & idcirco dereliqui ei ad imitandum me omnes labores dispensationis meæ, quos in me credendo intelliget, quia pro illo sustinui alapas, verbera, ac sputa suscipiens, eidem laboraui, eique ad cælos euolans exempla laborum ac virtutum reliqui: cui quæ credidi atque commisi opitulante tibi gratia mea reddat multiplex semen, & in area Ecclesiæ germen trigesimum, sexagesimum, centesimumque fructificet, & arcam tuam congreget, sicut Apostoli & post Apostolos multi fecere Doctorum. Addo & hi sancti Reges, quos ab Apostolo Thoma institutos & verbi diuini præcones electos maximè Deus longæuos esse voluit, & annum centesimum vitæ superare, vt & ipsi Apostoli fierent & tam visa à se in ortu Christi, quam de morte eius prænunciata muneribus, iam reapse completa facilius & libentius summo cum Ecclesiæ incremento totum per Orientem publicarent: illustre semper futuri trophæum victoriæ nati saluatoris, *cuius in manibus* (ait Habacuc) *cornua eius: ibi est abscondita fortitudo eius*: quando tam potentes & sapientes orbis Reges velut Monocerotes præsepio suo alligauit, vt puer paruulus eos gubernaret. Quam bene cum *Habacuc* exsultarunt coram hoc duce & pastore suo generosi illi Rhinocerotes & illud ingeminarunt, *Ego autem exsultabo in Deo* IESV *meo: Deus Dominus fortitudo mea. Trahe & nos post te ô bone* IESV, *curremus in odorem unguentorum tuorum, vt post te glebas vallium conteramus, in te vno gaudeamus, exsultemus, gloriemur.*

patientia. inde fructus multiplex generatur. in reditu Regum.

CAPVT XVII.

Sophonias Regum patrias, dona & concordiam cum Iudæis in eadem Ecclesia præcinit, cum laudis egregio cantico.

IOSIA Rege sanctissimo dominante Sophonias Gentium ad Christi Ecclesiam cum Iudæis aggregationem tam c. 2. quam 3. prænunciauit. Et c. quidem 2. ait: *horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes Deos terræ, & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.* Hæc apud Dominum sicS. Augustinus interpretatur, *non migrando de loco sed de locis suis adorando.* Notat hic rectè *Ribera per Insulas* accipi tam regiones, quæ mari vndique alluuntur, quam eas, ad quas è Palæstina per mare tantum proficiscebantur: hoc sensu videtur illud Gen: 10. intelligendum: *ab his diuisæ sunt Insulæ Gentium in regionibus suis, vnusquisque secundum linguam suam*: & Ier. 25. *& Regibus Insularum, quæ sunt trans mare*: vnde rectè tertius Regum ex India veniens Rex *Tharsis & Insulæ* nominatur. Alter locus c. 3. est: *iudicium meum vt congregem Gentes, & colligam regna, & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: in igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra, quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno. Vltra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei, filij dispersorum meorum deferent munus mihi.*

Insulæ sūt in scripturis loca transmarina nauibus adeunda.

Vaticiniū de insulanis Gentibus conuertendis.

S. Hier. ho. 2. in Cant. *hæc prædicta*, ait, *in Ecclesia de Gentibus colligenda*: & aptè ex 70 reddit; quæ facile sanctis Regibus de Saba profectis applicantur: ait ergo, *Quoniam iudicium meum est ad congregationes Gentium, vt suscipiam Reges, & effundam super eos omnem iram indignationis meæ: in igne zeli mei consumetur omnis terra: Quoniam conuertam in populis linguam in generationem eius, vt inuocent omnes nomen Domini, & seruiant ei sub iugo vno: de vltra flumina Æthiopiæ suscipiam eos, qui dispersi sunt, & adferent sacrificium mihi: in illa die non confunderis Saba ab omnibus adinuentionibus tuis, in quibus impiè egisti in me.*

versio 70. interpretum.

Videtur (ait Hier.) *quod vltra flumina Æthiopiæ esse dicitur ille, qui nimijs & super abundantibus peccatis infuscatus est, & atro malitiæ fuco infectus, niger & tenebrosus est redditus: & tamen ne hos quidem repellit Dominus; sed omnes, qui sacrificia contribulati spiritus & humiliati cordis offerunt Deo, confessionis scilicet, ac pœnitentiæ titulo ad eum conuersi non repelluntur ab eo, sic pacificus dicit Dominus noster. Ego venientem ad me non repello.* Symbolicus ille sensus est postea considerandus, nunc literam & allegoriam vestigamus, facit hic pro vocatione Gentium, & imprimis sanctorum Regum die Epiphaniæ. Primo promissio labij electi, quasi locutionis eximiæ & pulchræ, quia tres Reges, vna eodemque labio lingua & locutione de vno Christo verò Deo Solymis interrogabant: *vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* An non in hanc locutionem cadit dictum Gen. 11. *Erat autem terra labij vnius, & eorundem sermonum*: cum omnes vna lingua eundem Iudæorum Deum loquerentur? nulla *Babel* hic, vel Gentium, ac linguarum confusio: Vnum dixisses hominem triumuiros illos: vnum enim & idem sentiebant, volebant, loquebantur: id Symmachus rectè *labium mundum* nominauit, quod nullis vocibus idolorum inquinatur: non enim diuersorum illi populorum Reges Martem, Melcho vel Iouem, sed vnum Regem natum Iudæorum inuocabant, vt præ reliquis aptissimè verterit Chaldæus, *Conuertam in omnes Gentes locutionem vnam electam, vt precentur omnes in nomine Domini.*

S. Hieronymi. symbolicus sensus.

Allegoricus. labium electum.

Vnum.

mundum.

Facit secundo *humeri vnius* succollatio, vt *seruiant ei humero vno.* Gloriam Dei cogita quasi sublimi in feretro magnificè, baiulis Gentium Regibus & Iudæis, Solymis circumferri, vel insignia regni noui Christi postridie in stabulo Bethlehemitico cum titulis sceptro corona & trabea regia deportari, vno scilicet humero tam Gentes, quam Iudæos oneri succollare, vna mente voce, & sensu & pari quasi passu rapi, vt Christi solius nati regnum cœlestibus prodigijs & claris scripturæ testimonijs firmatum publicetur: quod rectè vertunt 70. Syrus & Arabicus, iugo vno: velut enim boues connexi

& humerus vnus est consensus Iudæorum & Gentiliū.

nexi in p. austro iugum eius pari ferunt onere, sic tres Reges & Gentes excusso iam graui dæmonis & falsorum Deorum iugo, cum pastoribus Iudæis eandem Christi fidem profitentur, vt sicut prophetica prius vidimus animalia eodem vesci cibo fidei: sic nunc eidem officio Christi gloriæ propagandæ destinantur. dicitur iugum suaue.

Facit huc tertiò, quod de *Saba & vltra flumina Æthiopiæ* dicantur aduenturi, quæ ipsæ sunt sanctorum Regum patriæ & regiones; vt enim omittam breuitatis causa variorum opinationes, ea mihi verò similior videtur, quam recentiorum multi probant, per Æthiopiam in Scriptura quam sæpissimè felicem Arabiam intelligi, vt ex ea, non autem Africana *Pineda* noster solertissimus veterum & recentiorum huius puncti indagator Reginam Saba duxerit Hierosolymam, & Lorinus noster cum Ribera Alapide & alijs frequenter insinuauit: nam in Arabia locantur Madianitæ, è quibus proles t vxor Moysis, quam ideo semper Æthiopissam Scriptura nuncupat: & de Pharaone merso in mari rubro dicitur ps. 73. *dedisti eum escam populis Æthiopum* seu Arabibus accolis maris rubri: & Arabia passim Chus seu Æthiopia dicitur, in qua sunt Gison fluuius è Paradiso deriuatus, Euphrates ac Tigris, qui per mediam Arabiam manant, vltra hæc flumina, ex ipsa India Orientali veniet vnus saltem Regum Perimel seu Melchior. Patria Regum. in Arabia per Æthiopiam significata. 1. 2. 3. 4. ibi tres fluuii paradisi.

Fauent huic sententiæ Chaldæus Vatablus & Arias, qui de Indis exponunt: nam Chaldæus vertit *trans flumina Indiæ*: sunt autem Indicæ Æthiopiæ tres fluuij, *Tigris, Indus & Ganges*. Quid quod Pererius in c. 25. Gen. ex Beroaldo & Dionysio quosdam Sabæos nominet Indos æque ac Persicos Arabicos & Abyssinos. Facit pro hac opinione, quòd aliqui filij Chus, puta Heuila, versus Indiam habitarint: & S. Cyrillus Theodorus. Procopius (quos citat Pineda) Sabæam gentem vocant, Æthiopiam Indicam. Quorum omnium sententiæ, quæ sua non carent probabilitate (licet alias non improbem) indicari locus Orientalis Cranganoris potuit, è quo tertium Regem prodijsse non tantum constans Indiæ populorum traditio, cum vestigijs templorum ab ipso & successoribus ... memoriam rei gestæ testantur hodie, sed ipsi loquuntur annales vetustissimi, sicut alibi dicam. In India Sabæi quidam sunt. Pineda l. 5. de Salom. c. 14. sub. 5. &

Facit huc etiam ... 3. versio, quam ex S. Hieronymo præmisi: *In illa die non confunderis Saba*. quæ voce Arabica designatur, è qua & vicina parte duo reges alij prodierunt: vt rectè Gentes hic numeratas, ita post varias aliorum allatas opiniones Alapide conciliet: *Summa*, ait, *vult dicere hac phrasi Sophonias, remotissimas Gentes, quales sunt Æthiopes, & quæ vltra Æthiopiam, siue Arabicam, siue Africanam habitant. Garamantas & Indos ad Christum conuertendos. Propriè tamen & præcisè per Æthiopiam Sophonias accipit, non illam, quæ sub Ægypto est, puta Abyssiniam, sed & Arabicam*: citat pro hac sententia Castro, Marianam & alios.

Denique faciunt huc quæ de sacrificijs, vel donis horum populorum subijciuntur: *inde supplices mei filij dispersorum meorum munus deferent mihi*. quæ verba S. Hieronymus ex Hebræo sic vertit: *trans flumina Æthiopiæ supplices mei: filiæ dispersorum meorum deferent munus mihi*. sic autem hoc exponit: *O Israël, ô synagoga quondam mihi filia, quam nunc toto orbe dispersi, licet inuideas, licet æmulatione crucieris, tamen de Æthiopia mihi victimæ deferentur, id est, Gentilium populo*. Vulgata lectio filios, non filias appellat, vnde ægrè patitur dictam expositionem. Alapide igitur intelligit de Gentibus toto orbe dispersis, etiam remotissimis in Indis degentibus: *de hisce*, ait, *prædicit quod per prædicationem Apostolorum, per quos ... loca solem & gratiam venient ad Ecclesiam: in eaque sua vota & munera offerent Domino: hoc enim est, quod ait S. Ioannes c. 11. Prophetauit (Caiphas) quia Iesus erat moriturus pro gente, & non tantum pro gente (Iudaica) sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum*. Hic filios Dei dispersos Ribera accipit, quo quot erant in Gentibus electi, quorum dispersorum progenitores, & primitiæ cum ... sancti Reges, primum & potissimum explicandum esse de illis nullus dubito: ii enim supplices & primi Christo nato sacrificium obtulerunt. Illi primi Æthiopum in sanguine agni die circumcisionis effuso sunt dealbati, quorum nos parentum fex progenies, fuligine detersa vitiorum, & pelle iam mutata Æthiopica, candidi Deo sincera fide munera deferimus sanctorum operum: sanctorum istorum donatio munerum. S. Hieronymus. Gentiles Messiæ sacrificabunt. qui dispersi dicuntur.

sensus moralis. Regum imitatores: de quibus ita S. Hieronymus mysticè commentatur: *Christus*
mundat omnem nigredinem animæ, & tetrum colorem, ac draconis venenum, quo
tincti fueramus vitijs atque peccatis: reddito nobis labio electo, siue mundo & can-
dido, & facit derelinquere nos in fluminibus Æthiopiæ peruersorum dogmatum
magistros, quibus ante irrigabamur, & cum dispersis quondam Israël Christo mu-
nera delaturos. Benedictus Dominus Deus, qui nos *vocauit de tenebris* cum Ma-
1. Pet. 2. gis *in admirabile lumen fidei: eramus enim aliquando tenebræ; nunc autem lux in*
Domino: vt filij lucis ambulemus, fructus autem lucis est, in omni bonitate, & iustitia
Epiphania remissionis dies. *& veritate.* Subdit Sophonias de die Epiphaniæ: *in illa die non confunderis Saba*
super peccatis idololatriæ, quæ commiseras antea: *nec te puniam, & ignominiâ af-*
ficiam, vt solebam; sed cuncta tibi remittam. Pulchrè locum istum SS. Regibus ita
S. Cypri. & stella & Magi. *applicat SS. Regibus.* S. Cyprianus applicat: *Ecce alienigenæ à fluminibus Æthiopiæ ad paruulum Chri-*
stum supplices veniunt, & filij dispersorum deferunt munera, accedunt qui longè e-
rant, & qui propè recedunt: in loco humili & supellectile vili Rex Regum & Do-
minus dominantium inuenitur, cognoscitur & ab alijs adoratur: quia vere nemi-
nem in conspectu Dei apparere vacuum antiqua lex edocet, præuaricatoribus legis
abeuntibus vacuis, primitiæ Gentium de thesauris suis proferunt sacramentalia
munera. Sequitur deinde canticum laud.s eximium: id die Epiphaniæ, conuersis S S.
Magis ad fidem Christi, primigeniæ nascenti Ecclesiæ Sophonias aecinit: *lauda*, ait,
Gentilium de conuersione. *filia Sion; iubila Israël*, (Ecclesia fidelium Christiana) *lætare & exsulta in omni*
corde filia Ierusalem (è Gentibus, Regibus, & Iudæis pastoribus congregata, cuius fi-
laus, iubilatio, exsultatio. gura fuit Ierusalem, quam etiam Sion nominat) ter lætitiam prouocat ob tres Re-
ges: hos vult 1. laudare Deum; Hebraicè vociferari præ lætitia 2. iubilare, quod ex
inexplicabili lætitia oritur, quæ nec taceri potest, neque tamen verbis vllis congruis
declarari: vult tertio in toto corde exsultare: vt motu totoque gestu corporis, quæ
vocibus exprimi nequit, gestiens animi lætitia de Gentibus conuersis significetur: ac
Ps. 26. *Luc. 1.* similis sit Dauidi iubilanti ps. 26. dum canit, *circuiui & immolaui in tabernaculo*
hostiam vociferationis, qualis Deiparæ iubilus sic triumphantis: *Magnificat anima*
mea Dominum & exsultauit spiritus meus in Deo salutari meo: qualis iterum Da-
2. Reg. 6. uidis, *qui saltabat totis viribus ante Dominum, & domus Israël ducebant arcam*
testamenti Domini in iubilo & clangore buccinæ: ita Gentiles decet Deum laudare,
Christo iubilare & exsultare in omni corde: causam subiungit, *quia abstulit Dominus*
quinque de causis. *iudicium tuum*: seu supplicium & condemnationem peccatis tuis debitam: culpam
& pœnam omnem: *auertit inimicos tuos* dæmones & vitia: vnde *Chald.* vertit ex-
tirpauit inimicos tuos: 70. *Redemit te de manu inimicorum tuorum Rex Israël*:
Primo denunciat omne iam depulsum à S S. Regibus conuersis esse malum: deinde
Deus in medio Ecclesiæ vt Saluator. addit omnia donata eis bona: *nam Rex Israël Dominus in medio tui*, vt pastor inter
oues te aliturus; vt Rex inter subditos protecturus: vt pater vel sponsus vnicam suam
defensurus: *non timebis malum vltra*, nec ab Herodis insidijs; nec à Romanorum
potentia, quod si Deus ob fidem velit vos gladijs Gentilium occumbere, vires dabit,
vt aduersa non constanter tantum: sed hilariter etiam perferatis: *in illa die dicetur*
Ierusalem: noli timere Sion: non dissoluantur manus tuæ, ob ortas contra te idolola-
trarum persecutiones, quare? *Dominus Deus tuus in medio tui, fortis, ipse saluabit*,
En Saluator & ipse pro te, & in te pugnat salus. *Silebit in dilectione sua*, præterita
3. dissimulat commissa. peccata tua nunquam refricando: vnde Chaldæus habet, *abscondet delicta tua in*
misericordia sua: vel quia stabilis & firmus erit, nec vnquam amorem suum reuoca-
4. gloriatur de victoria iustorum. bit: vel cum tentaris quandoq; dissimilando: vt hoc gloriosior sit tua de hoste victoria,
quo magis videbaris esse à Dei solatio derelictus: & de tali victore subdit, *Exsultabit*
super te in laude, tuam patientiam & victoriam tuam prædicando. Tigurina vertit
Isa. 62. *gestiet de te cum iubilo*, qualis triumphus Dei vincente Iobo coram Sathana, & Isaias
vt corona sua. c. 62. *eris corona gloriæ in manu Dei, vocaberis voluntas mea in ea: quia compla-*
cuit Domino in te. & gaudebit super te Deus tuus: ideo Paulus *gratias ait Deo,*
2. Cor. 21. 14. *qui semper triumphat nos in Christo* IESV: dum per Christi merita gratiam nobis
largitur, qua victoriam de nobis & diabolo reportemus: & ita per nos triumphum
deuicto diabolo ducat: plura lætitia gestientis signa Sophonias edit, quæ apprimè
nouellæ de Gentibus S S. Regum congregationi paulo ante fuscæ & decoloratæ,
nunc formosæ conueniunt.

C 4

CAPVT XIX.

Ieremias prænunciat ſacerdotum Iudæorum cæcitatem: Gentilium ad Christum conuerſionem & nouum pactum cum ijs meundum.

IOSIA & Sedecia Regibus *Ieremias* futura prædixit, præſertim excidium Solymæum fusè lamentatur, is nonnulla, quæ Epiphaniam attingunt vaticinatur. 1. Apud S. Bonauenturam Religioſis & Eccleſiaſticis cum de cæcitate Iudæorum agit, occinitur is locus Ieremiæ 2. *Sacerdotes non dixerunt: vbi eſt Deus, & tenentes legem neſcierunt me*: *Ecce* (ait Bonauentura) *Reges, homines ſeculares regni negotia intermittunt, & Deum quærunt: quem tamen multi literati & aliquando religioſi negligunt: vnde Gregorius plerumque actione ſecularium confunditur vita continentium: dum illi extra habitum aſſumunt opera, & iſti iuxta ordinem proprium non excitant corda.* Adijcit & illud Iſaiæ 23. *Erubeſce Sidon, ait mare*: quid enim mari tempeſtuoſius, inconſtantius, mobilius, & hominibus ſecularibus, maximè Regibus, qui tot procellis & turbinibus honoris, plauſus, adulationis agitantur? & hos tamen conſtantius, cupidius, alacrius ortum Dei veſtigare, quam Sidonem vrbium fortiſſimam, imo Sionem, imo Sionis ſacerdotes, *Erubeſce Sidon, ait mare.*

Bonauentura ſer. 2. de Epiphan. — ſeculares quandoque ipſis ſacerdotibus religioſis et. — S. Greg. in Mor. præf. in c. 2. Iob.

Interim palmam Magi Reges ipſi Sacerdotibus Iudæis præripiunt, qui Ier. 3. ad vocem primam cœleſtis linguæ cordibus trium hæc inſonantis: *Conuertimini filij reuertentes, & ſanabo auerſiones veſtras*, ilico voce concordes reſpondent, *Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noſter: verè mendaces erant colles & multitudo montium: verè in Domino Deo noſtro ſalus Iſraël* & c. 16. quem locum his præmiſſis laudat S. Auguſtinus *De Vocatione Gentium, quæ futura fuerat, & eam nunc impletam cernimus, ſic locutus eſt. Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis. Ad te Gentes venient ab extremis terræ, & dicent; Verè mendacium poſſederunt patres noſtri, vanitatem, quæ eis non profuit, nunquid faciet ſibi homo Deos, & ipſi non ſunt Dij? Idcirco ego oſtendam eis per vicem hanc, oſtendam eis manum meam, & virtutem meam: & ſcient, quia nomen mihi Dominus.*

Ier. 3. 22. — Vocantur Reges, accelerant conuerſionem. — c. 16. — S. Auguſt. lib. 1. 18. C. D. c. 33. — Idola deteſtantur.

Hæc oratio ſanctorum Regum eſſe potuit in ſtabulo ad Ieſum. qui c. 37. eum his Regibus & tota Gentilitate, cuius ſequeſtri erant, legati, & procuratores ita paciſcitur: cum enim deſcripſiſſet ortum Chriſti & infanticidium, præmiſſis tamen his: *in illo tempore ero Deus vniuerſis cognationibus Iſraël, & ipſi mihi erunt in populum: in caritate perpetua dilexi te, ideo attraxi te* (per ſtellam) *miſerans: Erit dies qua clamabunt* (Magi) *ſurgite & adſcendamus in Sion ad Dominum Deum noſtrum,* mox ſubdit: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & feriam domui Iacob, & domui Iuda fœdus nouum: non ſecundum pactum, quod pepigi cum Patribus eorum, quod irritum fecerunt: ſed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iſraël: dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum: & non docebit vltra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens, cognoſce Dominum: omnes enim cognoſcent me à minimo eorum vſque ad maximum.*

Ier. 31. — Pactum Deus inie cum ipſis.

Sicut in Sina Deus Moyſi & Iudæis ſe obligauit fore ſe populi defenſorem & daturum terram Chanaäm, ſi diuinis legibus obſequerentur, ſic miſſus à Deo Patre Chriſtus fecialis, & Pater patratus die Epiphaniæ promiſit Gentilitati cœlorum regnum, pignoris loco dedit ſpiritus S. adoptionem, cum omnibus auxilijs gratiæ: ſi Euangelicæ legi parerent, & fœdus ſanguine iam non vitulorum, ſed filij Dei nuper in circumciſione, iteram & copioſius in paſſione ſanciendum admitterent: in quod cum Magi lubentes volentes conſenſiſſent, cœpit impleri promiſſio, dari Spiritus S. copioſior gratia cordibus ſingulorum inſcripta lex eſt Chriſti, nam intelligentiam fide, prudentia, & ſacris illuſtrationibus, velut antea fideris cœleſtis fulgore irradiauit. Volun-

per Chriſtum. — conſenſerunt. — implentque pactionem

tem

tem per impulsum efficacem ad pia inclinauit; memoriæ legem dictam refricuit: vnde S. Augustinus: *quæ sunt aliæ leges scriptæ à Deo in cordibus, nisi præsentia Spiritus Sancti?* Qui Spiritus eos in patria sic prophetiæ dono impertiuit, vt vitæ perpessionis, anastasis regni, & iudicij Christi mysteria tam perfectè combiberent, & symbolis exprimerent, qui docuit, quo cultu latriæ, quibus animi ornamentis & virtutibus, qua mentis demissione, pœnitudine delictorum præuia, obsequendi promtitudine Christus adorandus; idem & legis totius Christianæ fastigium sic ijs inspirauit, vt digni censerentur, qui primi legem eam Iudæis & Gentilibus publicarent: locum hunc Ier. latè proponit & explicat S. Paulus & nos ex Ezechiele c. sequenti nonnulla eorum attingemus,

ea cordi eorum inscribitur. S. Aug. de spiritu & litera c. 27.

CAPVT XX.

Ezechiel in Babylone præuidit Gentium cum Iudæis in fide Christi consentionem die Epiphaniæ inchoandam, & pactum seu testamentum nouum per donum Spiritus S.

§. xi. Prophetia de Messia.

COævvs Ieremiæ fuit Ezechiel, qui cum eodem prædixit excidium Solymæ: solatur captos Iudæos Messiæ promissióne c. 11. *Congregabo vos de populis, & adunabo de terris, in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israël, & ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones cunctasque abominationes eas de illa, & dabo eis cor vnum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea, vt sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum.*

sensus literæ & allegoricus. cor carneum Reges accipiunt. dum corda Iudæorum lapidescũt. c. de gratia & lib. arb. c. 14.

Reduces è Babylone Iudæi veros repræsentarunt Christi fideles, imprimis sanctos Reges è peccati dœmonisque seruitute Christi gratiâ vindicatos; qui statim dono Christi cor carneum obtinuerunt: sed iurè mirandum est: dum SS. Regibus cor cerâ mollius Deus impertitur: quouis adamante durius lapidescere corda Iudæorum: & hoc sensim magis indurescere, quo Gentilium plures Ecclesiæ Christi adiungerentur: *Quid vero* cor lapideum & carneum sit, ita clarè S. Augustinus interpretatur: *Quod lapis sine sensu est, cui comparatum est cor durum, cui nisi carni sentienti cor intelligens debuit comparari?* & infra: *cor lapideum non significat nisi durissimam voluntatem, & aduersus Deum omnino inflexibilem*

Consensio Iudæorum cum Gentilibus.

Clarius c. 37. ita fidelium Christi consensionem prænunciat Ezechiel: *Et rex erit vnus omnibus imperans, & non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna, nec polluentur amplius in idolis suis, & abominationibus suis, & in cunctis iniquitatibus suis, & saluos eos faciam de vniuersis sedibus, in quibus peccauerunt, & emendabo eos, & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus, & seruus meus David* Christus (nam Dauid pridem obierat) *& pastor vnus erit omnium eorum, in iudicijs meis ambulabunt, & mandata mea custodient & facient ea, & percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis, & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.* S. Augustinus l. 18. C.D. c. 34. explicat ea de Ecclesia Christi, vt alibi ostendam; ex duobus lignis sibi insitis & inhærentibus, de quibus præmittit; ea non nisi die Epiphaniæ accidisse. sic c. 34. ait, *Et suscitabo super eos Pastorem vnum, qui pascat eos seruum meum Dauid, ipse pascet eos, & ipse erit eis in Pastorem, & faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra* (dœmones ne noceant) *& qui habitant in deserto* (Reges inter Gentiles) *securi dormient in saltibus, & ponam eos in circuitu collis mei benedictionem, & deducam imbrem in tempore suo, pluuiæ benedictionis erunt. Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra absque timore; & scient quia ego Dominus cum contriuero catenas iugi eorum, & eruero eos de manu imperantium sibi. Et suscitabo eis germen nominatum, & non erunt vltra imminuti fame in terra, neque portabunt vltra opprobrium Gentium.*

S. Augustinus l. 18. C.D. c. 34.

Pa-

Pactum pacis promittit, quod Angeli in ortu Messiæ his verbis nunciauerunt, *Pax hominibus bonæ voluntatis*: quam pacem moriturus reliquit Christus discipulis. Io. 14. *Pacem meam relinquo vobis*: & qua post anastasim suos salutauit, cum diceret: *Pax vobis*, maxime vero die Epiphaniæ, *quo Princeps pacis* est renunciatus, eam Iudæos inter & Gentiles eo die constituit: hos etiam Deo patri suo reconciliauit, & tunc *posuit in circuitu collis*; seu Ecclesiæ Bethlehemi, iuxta muros, inchoatæ in colle: *posuit inquam eos benedictionem*, vt felices & benedicti Reges isti totum per orbem in Euangelio nominentur. *Contriuit* ibidem *catenas iugi* ipsorum, sub quo carni, mundo, dæmonique seruiant, aut *suscitauit ijs germen nominatum*: vt 70. vertunt *plantam pacis*: vt Chaldæus *plantationem quæ permaneat*; Hebræa vox significat plantam in nomen, quæ pariet ijs nomen & gloriam: *planta* hæc *Christus* est, qui dicitur *Oriens* & Hebraicè *germen*, à quo tam SS. Reges: quam Iudæi dicendi Christiani: quæ plantatio & vocatio permanebit. Christus autor pacis germen nominatū, planta pacis, planta in nomen, Oriens. feriet nouum pactū

De eodem pacto die Epiphaniæ inchoato ait c. 16. ad Iudæos *& suscitabo tibi pactum sempiternum, & recordaberis viarum tuarum, & confunderis cum receperis sorores tuas maiores cum minoribus suis*: cum te ad gratiam & regnum Christi eueham, erubesces vitam & peccata tua vetera. v. Act. c. 2. miraberis bonitatem meam, qua sororem tuam maiorem Samariam & minorem Sodomam, id est, Gentes omnes vicinas ad te adducum, vt eas in Ecclesiam & regnum tuum recipias, quasi filias, *non ex pacto tuo cum* Moyse inito in Sina, *quod tu violasti. Suscitabo ego pactum meum: & scies: quia ego Dominus, vt recorderis, & confundaris, & non sit tibi vltra aperire os præ confusione tua*: Quæ inchoata constat die illa, qua Gentes fœderatæ Iudæis fidei capitisque societatem admiserunt. die Epiphaniæ.

CAPVT XXI.

Baruch gloriosum & Regalem apparatum Gentium ad fidem accedentium cum prodigijs describit.

FVit Baruch à calamis Ieremiæ; diuersas tamen, vt multi volunt ipse Prophetias suas edidit; ac primo S. Bonauentura ser. 2. ad Epiphaniam trahit illud *Baruch* 3. stellæ vocatæ sunt & dixerunt adsumus: *vnde*, ait, *stella in Oriente, quam viderant, antecedebat vos* de quo loco & electione Gentilium fuse actum est alibi. S. Bonauentura ser. 2. de Epipha.

Sed caput 7. totum conuenit cum 60. Isaiæ, quod Epiphaniæ festo accommodatur, & octo Solymæ felicitates prænunciat, quæ in aduentum Magorum quadrant, *Exue*, ait, *te Ierusalem stola luctus, & vexationis tuæ, & indue te decore & honore eius, quæ à Deo tibi est sempiternæ gloriæ. Circumdabit te Deus diploide iustitiæ, & imponet mitram capiti honoris æterni, Deus enim ostendet splendorem suum in te omnem qui sub cœlo est. Nominabitur enim tibi nomen tuum in sempiternum. Pax iustitiæ, & honor pietatis. Exsurge Ierusalem & sta in excelso, circumspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente sole vsque ad Occidentem: in verbo Sancti gaudentes Dei memoria. Exierunt enim de te pedibus ducti ab inimicis, adducet autem Dominus ad te portatos in honore, sicut filios Regni: Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum & rupes: valles replere inæqualitatem terræ, vt ambulet Israël diligenter in honorem Dei. Obumbrauerunt autem & siluæ, & omne lignum suauitatis Israël ex mandato Dei. Adducet enim Deus Israël cum iucunditate in lumine maiestatis suæ, cum misericordia & iustitia, quæ est ex ipso*. Licet hæc de reditu Israëlitarum dicantur e Babylone: figurant tamen Gentium ad Ecclesiam Christi, quæ vera Ierusalem est, accessum. felicitates in profectione SS. Regum emicantes. literæ sensus & allegoricus.

Primo precatur Ecclesiæ diploidem lætitiæ & iustitiæ. 2. splendorem maximum. 3. nomen nouum pacis. 4. Gentes ex omni plaga mundi maximè Oriente conuertendas, ait, cum gaudio ex recordatione Dei Saluatoris. 5. venturas cum apparatu regio, puta in dromedarijs & magno stipatu 6. cum prodigijs, ita vt à Deo montes eis complanentur, & valles repleantur, ne retardentur, sed expeditè & celeriter aduolent & Octo precatur Ecclesiæ. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

7. & ex hoc aduentu Dei gloria celebretur. 7. filuæ eos obumbrabunt & suauissimo odore
8. recreabunt. 8. face vel stella prælucebit eis: sic iustè & fideliter promissa complebuntur. Hæc promittuntur Israëli seu veris Abrahæ spiritalibus filijs, quales Reges erant Orientis, ideo in eorum aduentu Solyma debuisset exsultare posito luctu, ex Herodis tyrannide per 30. annos tolerata, à qua per Messiam iam natum erat liberanda. cui loco si addideris de stella ex c. 3. *Qui emittit lumen, & vadit, & vocauit istud & obedit illi in tremore*, & quæ de verbo corporato subijcit *Hic est Deus noster, hic adinuenit omnem viam disciplinæ & tradidit illam Iacob filio suo* (in Siria) *& Israël dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus*: nemo facilè dubitabit, quin de felicitate Ecclesiæ sub Messia vaticinetur: vtinam qua promtitudine stellæ sine repugnantia vocatæ, & quæuis res inanimæ suo parent conditori, & homines diuinis obsequerentur imperijs, lucerent ei cum iucunditate, qui fecit eos, omnia sua cogitata dicta & opera solius honori Dei consecrarent, quod sancti Reges fecere ductu stellæ: tunc non minus quam ipsi montes ad nutum Dei complanati, & repletæ valles & creata reliqua filijs Dei electis obsequerentur: quæ nunc cogitur Deus armare aduersus insensatos.

Margin: quæ conueniunt SS. Regibus. — Stellæ docent nos obedientiam.

CAPVT XXII.

Daniel regni Christi initium prædicit circa Epiphaniam promulgati.

DANIEL secutus Baruch ipso iam dominante Cyro superstes, reditum è Babylone prænunciauit, & regnum Christi notatis annis, quod inde ad eius initium essent supputandi, id quia fuit à SS. Regibus publicatum, huc facere videtur.

Margin: Daniel prædicit Regnum Christi, sempiternum.

C. 2. ait: *In diebus autem regnorum illorum* (quatuor, primis euersis & Romanorum ad huc stante) *suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur* (spiritale non temporale) *& regnum eius alteri populo non tradetur; comminuet autem, & consumet vniuersa regna hæc, & ipsum stabit in æternum*: insinuat Gentes ei regno subdendas; nam die Epiphaniæ cœpit Christus iam per gratiam eis dominari: & ab hoc rege nomen traxerunt Christiani, euersa sensim toto orbe idololatria. Mira Romæ potentiam huius regni portenderunt. *Primò* quando Augusto imperante Capitolinæ Deorum statuæ de cœlo tactæ corruerunt. 2. quando die Epiphaniæ 6. Ianuarij Augustus dictus noluit Dominus appellari. 3. quando idem ipse imperator (vt multi tradunt) visa cum puerulo Deiparâ in cœlis, primogenitum Dei excitatâ ei arâ supplex adorauit, qui locus in Capitolio nunc etiam ex ea visione *ara cœli* nominatur, vt iam dominatus mundi & idololatriam Christus cœperit conterere, Regibus Orientis principatum Messiæ Solymæ & toti orbi promulgantibus.

Margin: prodigia. — prognostica huius Romana.

Sed regni huius à filio aditam possessionem ita ca. 7. depingit eleganter. *Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum; & omnes populi, tribus, linguæ ipsi seruient, potestas eius æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur.* & infra. *cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes Reges seruient ei, & obedient*, congruunt hæc ijs, quæ Gabriel Deiparæ nunciauit *Hic erit magnus & filius altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.*

Margin: Pater Dat vid filio Christo.

Celeberrima Danielis c. 9. est prophetia de ortu, Baptismo, & morte Christi Regis: adeoque exordio Christi regni, à SS. Regibus pridie Epiphaniæ publicati: *septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt* (id est breues & paucæ decretæ sunt) *super populum tuum, & super vrbem Sanctam tuam: vt consumeretur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna: & impleatur visio, & prophetia, & vngatur Sanctus Sanctorum.* Per Christum consumta præuaricatio, seu peccatum totius mundi: inducta in orbem iustitia: qui

Margin: Daniels 9. eius initiū in ortu Christi.

vbi

vbi *factus est nobis iustitia, & sanctificatio, & redemtio, tunc est impleta visio Prophetarum: Lex enim, & Prophetæ vsque ad Ioannem*: quando Christus apparuit finis legis, & omnium Prophetarum: vnctus quidem est in Regem die quo carnem induit, at festo Epiphaniæ eius regnum, sacerdotium, legis ferendæ & diuina potestas, ac redemtio mundo promulgata: tunc enim Reges Gentium solenni ritu Regem illum suum & Dominum oblato tributo sunt publicè professi; & Iudæos ad eum adorandum exemplo suo prouocarunt: subijcit Daniel eorum repudiationem: *& non erit eius populus, qui eum negaturus est*: nam Iudaicus populus à Deo reprobatus, desinet in Dei populo numerari: vt & Osee prædixerat, *voca nomen eius non populus meus, quia vos non populus meus, & ego non ero vester Deus.*

1. Cor. 1. 30. Lucæ 16. publicatus die Epiphaniæ. Osee 1. 9.

Huic nos regno Christi Domini certè clementissimi seruos subijciamus, *cui seruire, regnare est. Non habeo*, ait S. Bernardus, *Regem, nisi Dominum* IESVM: *veni ergo Domine & disperge hostes in virtute tua: regnabis in me, quia tu es ipse Rex meus, & Deus meus, qui mandas salutes Iacob.*

Christus animæ nostræ Rex. S. Bernardus ser. 4. super missus est.

CAPVT XXIII.

Aggæus Christum promittit desideratum Gentibus, quas cælestibus prodigijs conuertendas esse indicat.

CVM Zorobabel è Babylone reuerteret in Iudæam, Messiam Aggæus in templum Solymæum venturum prænuntiat, & adiungit Gentilium ad eius Ecclesiam accessionem. Sic enim c. 2. ait, *adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes Gentes, & veniet desideratus cunctis Gentibus.*

propheticæ.

Vaticinatus est hæc anno Darij secundo, ante Christum annis propè 500. vocatque modicum, respectu 3500. circiter annorum, qui iam inde ab ortu mundi præterierant. Commoturum se Deus promittit cælum & terram, vt homines excitati per maxima prodigia, aduerterent animos ad operum diuinorum diuinissimum, quod erat patraturus. Voluit ergo Christo nato statim ab Angelis nunciari pastoribus Dei filij natiuitatem: stellà Magis eandem manifestare: Romæ etiam tam ante, quam in ortu Christi magnis prodigijs eandem declarari stellis nouis, vel circulis circa solem collucentibus: præterea terrà bellis sublatis vbique paccata, & oleum Romæ pauló ante profundens Christi Regis vncti maiestatem portendit. Quin etiam tam Romæ, quam toto fama vulgarat Oriente, Sibyllinis oraculis fauentibus, Regem & orbis totius Monarcham nasciturum: quando censu indicto, cunctæ ferè Gentes cogebantur de patria migrare, & certis in locis nomina sua profiteri. Hac de re ita S. Augustinus loquitur: *mouit cælum Angelorum & siderum testimonio: quando incarnatus est Christus: mouit terram ingenti miraculo de ipso Virginis partu. Mouit mare & aridam, cum & in insulis, & in orbe toto Christus annunciatur. Ita moueri omnes Gentes videmus ad fidem.*

tempus eius. cur commotio talis facta a Deo in cælo. & Terra. per varia portenta. Allegoria. S. Augustinus lib. 18. C.D. c. 35.

Et veniet desideratus cunctis Gentibus, is est Christus totius vniuersi principium, exemplar, & finis hominum: centrum, vita, salus, & felicitas. At cur *Gentibus* dicitur cunctis *desideratus*? Hebræa sic habent: *venient desideria*: 70. verò *electa cunctarum Gentium*; vel vt S. Augustinus refert: *venient, quæ electa sunt Domini de cunctis Gentibus*: quia non Iudæi tantum, sed & omnes Gentes, quæ à Deo electæ fuerunt, ad Christum venient, ita vt à Deo Patre pars aliqua Gentium selectior, velut thesaurus desiderabilis, sancti inquam Reges sint euocandi.

cur desideratus Gentibus Christus? lib. 18. c. 48.

Arabicus Antiochenus vertit: *venient populi cum desiderio*: Syrus: *adferent desiderium, quod est cunctis Gentibus*: hunc locum ex Ludouico de Ponte superius explicaui: quia Gentes plurimæ fidem in Messiam venturum habuerunt: ita enim ait: *non solum Iudæi, sed etiam Gentes venturum Christum exspectabant, quærebant, & inuenire cupiebant: nam & Iacob de ipso ait, & erit exspectatio Gentium: & Aggæus Propheta, veniet desideratus cunctis Gentibus: quoniam etiam inter Gentes Deus aliquos excitauit Prophetas, nimirum Sibyllas quibus id ipsum reuelauit.*

in illud Cantic. in lectulo meo per noctem quæsiui.

& Tirinus. *Vnde Gentes omnes merito ad ipsum anhelant, & ardent, ipsum desiderant, amant, & exoptant vehementissimo appetitu, non solum naturali; sicut terra arida sitit & exoptat pluuiam, & quæuis res desiderare dicitur illud, quo eget (inquit Martinus de Roa. l. 1. sing. capite decimo tertio, sed & rationabili: nam etiam Gentes ex maiorum suorum traditione iam inde ab initio mundi, post etiam ex relatu Iudæorum sciebant venturum aliquando saluatorem & redemtorem mundi, vt constat de primis Patriarchis: de Iobo, eiusque amicis, de Sibyllis, & tot alijs.* Hoc vtinam desiderio cum sanctis Regibus, Deum videndi, eoque fruendi ferueamus: vt cum Isaia capite vigesimo sexto liceat dicere. *Nomen tuum atque memoriale tuum in desiderio animæ: anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordijs meis manè vigilabo ad te.*

CAPVT XXIV.

Zacharias à Christo vaticinatur Ecclesiam è Gentibus fundandam, & ipsum triplici ab ijs diademate coronandum.

Tempus. Prophetia.

Oævvs Aggæi fuit Zacharias: is Ecclesiam è Gentibus excitandam nunciat: & Christum vocat *Orientem*: ad quem locum, ideo sancti Patres & interpretes alludi volunt festo Epiphaniæ, dum Reges dicuntur venisse *ex Oriente.* Ait autem capite sexto: *& sumes aurum, & argentum, & facies coronas; & pones in capite* Iesv *filij Iosedec sacerdotis magni, & loqueris ad eum dicens. Hæc ait Dominus exercituum: Ecce vir Oriens nomen eius, & subter eum orietur, & ædificabit templum Domino: & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo, & erit sacerdos super solio suo, & consilium pacis erit inter illos duos, & qui procul sunt venient, & ædificabunt in templo Domini.*

Tres aurum procoronis contulerunt. typi Trium Regum.

Multa dictorum attingunt sanctorum Regum historiam: *Primò* tres aurum & argentum, legati transmigrationis, *Holdai, Tobias, & Idaias* pro coronis fabricandis contulerunt, vt *Cyrillus, Haymo, & Remigius* ex hoc versu decimo colligunt: *sume à transmigratione, ab Holdai, & à Tobia, & ab Idaia, & venies tu in illa die, & intrabis in domum Iosiæ filij Sophoniæ, qui venerunt de Babylone: & sumes aurum*, quamuis *Theodoretus* putet Iosiam quartum adiungendum ijs esse. Ideo tres illi Reges Gentilitatis legatos referunt.

Cornelius à Lapide.

Secundò coronas iubetur non coronam fabricari: sicut ex varijs Cornelius à Lapide exponit, vnam totam ex alijs minoribus, velut partibus conflatam, vel ijs instar duplicis, aut triplicis diadematis redimitam: vt significaret triplicem Christi dignitatem diuinam, regiam, & sacerdotij, siue plenam & perfectam: vti post reditum è Babylone accidit, quando summa potestas tam politica quam sacra fuit penes Pontifices, vt patet in Machabæis. Talis Pontifici maximo solet imponi Tiara corona triplici decorata, quam regnum appellamus. Vnde à tribus Regibus ijsdem sacerdotibus & sapientissimis ea fuit oblata Christo per munera: quo & ipsi per seipsos & dona sua Christi dignitatem triplicem indicarent.

Triplex corona oblata Christo.

Tertiò Christus Oriens hic appellatur, qui ad se ex Oriente Magos euocauit: vt S. Thomas, Haymo, & alij Sancti Patres passim loquuntur.

Qui Oriens dicitur.

Quartò Idem propriè cœpit die Epiphaniæ suam Ecclesiam nuper in Iudæis inchoatam, tunc in Gentibus ædificare.

Rex simul & Sacerdos. Pacificus.

Quintò eodem die sceptris sibi Gentium quasi à tribus orbis partibus subiectis, *dominabatur super solio suo* Regibus ipsis, *& erit sacerdos super solio suo: & consilium pacis erit inter illos duos*: quod licet secundum litteram dicatur de regia & sacerdotij potestate in Christo copulanda: quia tamen Arabicus Antiochenus habet: *& regnum pacis erit super eos omnes*: vti Alexandrinus Arabicus: *& erit consilium concordiæ inter eos* poterit ad Regem Christvm

&

& subiectos, tam Iudæos quam Gentiles pertinere, quos inter se & cum patre cœlesti *magni consilij Angelus* conciliauit eodem die, delecti autem sunt Reges nostri, qui simul erant sacerdotes, has offerendas coronas, quia in ipsis potestas regia, cum sacerdotio, quamoptimè consentiebat, vt typus essent concordiæ, quam exigit Ecclesia Christiana, *vt nec*, ait S. Hier. *regale fastigium, sacerdotalem deprimat dignitatem, nec sacerdotij dignitas regale fastigium: sed in vnius gloria Domini* IESV *vtrumque consentiat.* vt regnum Sacerdotio consentiat

Sexto post donorum largitionem viri quatuor coronis inscribuntur, & coronæ (vt ait scriptura) *erunt Helem, & Tobiæ, & Idaiæ, & Hen filio Sophoniæ, memoriale in templo Domini*: nam Iosias filius Sophoniæ secundum alios fuit æditius templi: secundum alios thesauri præfectus, vel pecunijs colligendis, pro templi fabrica designatus: vt voluit *Cyrillus, Haymo, Remigius*; vel certè aurifex erat, qui coronas has ex auro & argento erat fabricaturus. Vnde cum priores materiam, ipse operam velut symbolam suam contulerit; eius fuit nomen etiam (postquam capiti IESV semel imposita Christum figurasset) incidendum & postea templi thesauris inserenda. Forte hi quatuor orbis regiones designabant, à quibus tam è Iudæis, quam Gentilibus erat Ecclesia Christi congreganda: quo trahit Ribera, quod tam ex auro, quam argento, tam è Iudæorum, quam Gentilium populo Christi cœtus esset colligendus. quatuor nomina in scribuntur coronæ. ob 4. orbis regiones.

Septimò nomina virorum quatuor inscripta, conueniunt sanctis Regibus in suam regionem redituris postquam Iudæis pastoribus in concordia fidei, mutato iam nomine se copulassent, vtrisq; iam dictis Christianis. *Holdai deprecatio* vocatur, Tobia *placens Domino, Idaia notus Domini*: sed pro Holdai posuit *Helem (somnium)* & quarto loco *Hen* addidit, quod gratiam significat. Hisce nominib. mysticè declaratur, quod ijs qui cum SS. Regibus Christum accedunt eum supplices deprecaturi; à Deo cogniti sint & dilecti: huiq; gratia cœlestis & dona Spiritus S. tribuantur, quæ nomine Hen significantur: præterea Helem, id est: *somnium*, seu cognitio rerum occultarum a Deo per Spiritum S. fit eijsdem impertienda, de quo Ioelis secundo dicitur: *senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbunt*: quæ facta Regibus nostris est gratia, *qui admoniti per somnium, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.* Pro nominibus tribus dictis eorum, qui è transmigratione venerunt, 70. vertunt pro Holdai *exspectantes*; pro Tobia *vtiles*, pro Idaia *cognoscentes*: vnde sic transferunt. *Corona autem erit exspectantibus. & vtilibus eius, & qui cognouerunt eum*; & in gratiam filij Sophoniæ, *& in psalmum in domo Domini.* Pulchrè S. Hieronymus in has voces ita commentatur, *corona id est insigne victoriæ cum Christus fuerit coronatus, his quoque repromittitur, qui exspectant eum: iuxta illud 2. Tim. 4. in reliquo mihi reposita est corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi; sed & ijs qui diligunt*, ideoq; *exspectant aduentum eius; & intelligunt captiuitatis vtilitatem quondam suæ, & nouerunt Dei vniuersa mysteria. vt sint in gratia filij Sophoniæ; id est visitationis Domini, & qui in Babylone dicebant: super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, cum recordaremur Sion, postquam reuersi fuerint in Ierusalem, accipiant psalterium & tympanum & canant in Ecclesia Domini.* Quæ bellè sanctis Regibus aptari queunt. Erant a longo tempore Messiam exspectantes, vtiles futuri doctores Gentium, & Iudæorum ad Christi Ecclesiam construendam: erant vniuersorum fidei mysteriorum peritissimi, qui visitati à stella Domini cum coronam Christo triplicem singuli bonorum externorum suorum, corporis & animi quasi holocausto perpetuo consecrassent: psalmos eidem laudis cecinerunt. nomina inscriptorum interpretatio. Ioëlis 2. Mat. 2. 70. versio. alia. eius interpretatio. 2. ad. Tim. 4. accommodatur SS. Regibus.

Octauò denique Magorum historiam prænunciant ea verba: *& qui procul sunt venient, & ædificabunt in templo sancto Domini.* Non licet amplius dubitare, quin ea Gentilibus tribuantur, oraculo sancti Pauli prolato verbis istis. *Vos qui eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi Domini*: & inde colligit: *ergo iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei*: de his Isaiæ 60. capite dicitur: *filij tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere*

S. Hiero. *furgent.* Quod *S. Hiero.* in laudata commentatione sua sicexplicat : *& qui per maiora peccata longe fuerant à Iudæa, & confessione verissima, per singulos profectus suos ædificent domum Domini: fient autem omnia, quæ promissa sunt, si Dominum audire voluerint (vt eum Magi audierunt) & acta pœnitentia in bonis operibus manserint.* Hactenus Hieron.

qui ædificarunt Ecclesiam. Reges nostri domum Domini tum ædificarunt, cum Christo passim erectis Ecclesijs non tantum regna sua, Doctores ipsi fidei, subiecerunt; sed & in exteris regionibus sceptris abiectis Christum vbique locorum prædicarunt, vt multas filij sunt corona parentum Christo gloriæ coronas & fideles animas consecrarint. *Corona ait Sapiens seniorum filij eorum*: cur non corona doctorum filij eorum spirituales ? cum glorie- Pro. 17. tur Apostolus, *Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ ?* 1. Thess. 2. 19 *nonne vos ante Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM *estis* ? & alibi : *gau-* & fideles conuersi corona Doctorum suorum. *dium meum & corona mea.* Sed & Isaias idem cap. 49. de Regibus nostris vaticinatur, *Ecce isti de longè venient : leua in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi : viuo ego dicit Dominus : quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa.* Sed has coronas suas sancti Reges ad pedes Agni cum viginti quatuor senioribus abiecerunt eique soli laudem & gloriam operis boni tribuerunt, non tibi; qui cum gratia sua præuenerit eos, & ad id excitarit : ac cum eis auxilio præsenti fit operatus, duplici titulo sibi iure debitum exigebat, hoc Isaias coronæ nomine designat c. 62. *eris corona glo-* sicut iusti corona Dei. *riæ in manu Dei, & diadema regni in manu Dei tui.* Vt enim Reges diademate nihil habent carius, pretiosius, gloriosius, ita Deus his suis coronis nihil gratius, Hos vicissim *coronat ipse misericordia & miserationibus, vt eant de virtute* Psalm. 102. Psal. 10. *in virtutem, donec videatur Deus in Sion* : vbi suis imponet electis *coronam de lapide pretioso.*

CAPVT XXV.

Malachias à Sacerdotibus vult exquirendam legem adeoque Messiæ aduentum, quem Angelum vocat noui testamenti cum Gentibus & Iudæis initi.

ALACHIAS vltimus ferè Prophetarū sub Dario Hystaspis, & confecta iam templi fabrica floruit : is a sacerdotibus, vult quæstiones legis definiendas esse, qualis ea de loco natalis Messiæ fuit, primum à sanctis Regibus Hierosolymis proposita : *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum* : nec Herodes immemor huius, idcirco sacerdotum coëgit Pr. 2. Sacerdotes interpretes legis. concilium : quia vt hic cap. secundo prædicit Malachias. *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius; quia Angelus Domini exercituum est.* Nam Aaroni & successoribus collata diuinitus potestas est legem explicandi Ecclesiast. Eccl. 45. 45. *& dedit illi in præceptis suis potestatem docere Iacob testimonia* (seu præcepta & leges : quæ testantur, quid Deus nobis vetet vel imperet) *& in lege sua lucem dare* vt Aaron. *Israël*, quam virtutem ita commendat in Aarone Malachias versu priore. *Lex veritatis fuit inore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius, in pace & æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate.* Vnde vocat hic sacerdotem sunt angeli Domini. Angelum Domini, quasi nuncium, legatum & sequestrum, qui diuinam hominibus pandat voluntatem : sanctus Hieronymus, *Angelus*, ait, *id est nuncius, sacerdos* S. Hieron. *Dei verissimè dicitur ; quia Dei & hominum sequester est, eiusque ad populum nunciat voluntatem : & idcirco in sacerdotis pectore rationale est, & in rationali doctrina, & veritas ponitur : vt discamus sacerdotem doctum esse debere & præconem dominicæ veritatis.* Discant hinc pœnitentes confessariorum suorum vt Angelorum & Dei voces & monita excipere, ijsque obtemperare, veri autem sacerdotis exemplar proponitur Malachiæ 3. capite, Christus, vbi Angelus testamenti nominatur.

Ec-

vaticinii de S. Ioanne.

Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad templum suum dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis: ecce venit dicit Dominus exercituum.

potest applicari SS. Regibus.

De fide est per hunc Angelum S. Ioannem Baptistam accipi: Christus disertis verbis id asserit Matt. 11. is enim Christum venturum prædicauit, & digito monstrauit agnum, à quo peccatum mundi deleretur: potest tamen idem Eliæ circa tempus iudicij, & S S. Magis conuenire, qui 30. diebus antequam Christus templum Solymæum ingrederetur futurus legatus noui testamenti, eius iā ortum & regnum Herodi, ciuibusque Hierosolymitanis publicarant vna eademque voce; vt quasi vnus nuncius viderentur. Ideo die purificationis Ecclesia solet hanc Prophetiam recitare, qua dominator seu Rex templum suum ingressus est statim postea, quam regnum eiusdem præconio Magorum fuerat indicatum.

Christus Angelus testamenti vtriusque.

Gen. 16.

desideratus olim à Iudæis. Isa. 64.

postea repudiatus.

Dicitur verò Christus, *Angelus Testamenti*, tum veteris, quia Mosi apparuit à Patre missus in Sina, per eumque fœdus iniit, cui promisit venturum se in mundum carne vestitum humana: vt homines redimerentur. Ideo apud Isa c. 52. iam natus dicit, *qui loquebar, ecce adsum*; tum etiam, *noui testamenti*, quod ipse cum Iudæis & Gentilibus sanciuit; pollicitus iis non terrena bona (qualia Iudæis in veteri lege promiserat) sed spiritualia, cœlestia, & æterna, quæ tunc stipulabatur Abrahæ, cum diceret: *In semine tuo benedicentur omnes Gentes*, qua quidem benedictione remissio peccatorum, gratia, iustitia, salus, & æterna vita continentur: de hoc Angelo subdit: *quem vos vultis*, Chald. *desideratis*. Vnde Gen. 49. vocatur *desiderium collium æternorum*; inde voces illæ veterum: *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem*. Sed demiranda cæcitas Iudæorum: quem Gentiles Messiam natum, tam solicitè quæsierunt: eum vltro templum subeuntem, & magnis iterum prodigiis ibidem manifestatum nullo dignari honore voluisse: imo quod sanctorum Patrum multi volunt cum Herode in necem nati coniurasse. Nos potius, qui viua templa Christi sumus, dominatori & Regi nostro venienti fores vtrasque cordis reseremus; vt inde diuina nobis promat oracula, & suam perpetuo declaret voluntatem: secundum quam opera nostra, verba & cogitata velut amussim moderemur. Quo spectat aureum illud S. Bernardi monitum ad Pastores in synodo; *templum Dei sanctum est, quod estis vos: anima iusti sedes & templum Dei est: Dominus in templo suo facit mirabilia, & præbet oracula. Veniat ad templum suum dominator quem quæritis, quo possitis dominari carnalibus desideriis, & diabolicis resistere tentationibus: veniat & Angelus Testamenti, quem vos vultis, qui annunciet vobis suam voluntatem, & confirmet promissam hereditatem, inducant eum in templum suum parentes eius, pater videlicet, & mater, & fratres eius. Qui sunt illi, respondeat ipse: quicunque fecerit voluntatem Patris, qui in cælis est, ipse meus pater, & mater, & frater, & soror est. Pater generando per verbum prædicationis, vt dicit Apostolus, ego per Euangelium in Christo vos genui: mater pariendo per exemplum sanctæ conuersationis, frater & soror castè diligendo in amore fraternitatis: hi parentes estis vos, aut esse debetis.* Vtinam quam promtè progenitores nostri sancti Reges ad primum Christi pulsum cordis intima velut templa eidem consecrarunt, & bona corporis externa, ac animi diuino cultui dedicarunt, pariter & nos mentis penetralia panderemus, per quos in hereditatem filiorum Dei spretis & abiectis Iudæis immissi sumus: non parciore manu sua in nos dona congereret is, quem in sanctos Reges tam munificum, & quasi prodigum fuisse non ignoramus.

S. Bern. ad Pastores in synodo.

in templū animæ est recipiendus.

CAPVT XXVI.

IESVS *Siracides prædicit Gentes magnis prodigijs coram Iudæis esse conuertendas.*

author libri Ecclesiastici, Iesus sirach.

ERIOR opinio tenet Ecclesiastici autorem non alium esse, quam IESVM filium Sirach, auum interpretis, qui sub Ptolomæo Philadelpho floruit: hunc multi putant vnum ex 72. senioribus exstitisse, qui sacros codices primum in idioma Græcum transtulerunt. Ita reliquis enumeratis Prophetis posterior, sub optandi forma Gentium conuersionem est vaticinatus. Locus ea de re præclarus est S. *Augustini*, quem cum ipsis Prophetæ verbis adnumerabo.

S. August. l. 17. C. D. c. 20. Eccl. 36. v. 1. prophetia.

In Ecclesiastico autem fides Gentium futura prædicitur isto modo. Miserere nostri dominator Deus omnium, & immitte timorem tuum super omnes Gentes; extolle manum tuam super Gentes, & videant potentiam tuam: vt sicut coram illis sanctificatus es in nobis, ita coram nobis magnificeris in illis, & agnoscant te secundum quod & nos agnouimus; quia non est Deus præter te Domine. Hanc sub optandi & precandi specie prophetiam per IESVM *Christum videmus impletam.*

accommodatur SS. Regibus. Timor Dei eis incussus.

Multa hic insinuantur, quæ conuersioni sanctorum Regum apprimè conueniunt. *Primo* timorem Dei Gentibus inspirari desiderat: quia *initium sapientiæ timor Domini*, qualem immisit Deut. 2. *hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni cœlo: vt audito nomine tuo paueant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teneantur*: Suauior tamen fuit & qualis filiorum est sanctis incussus Regibus: qui sideris adspectu non nihil conterriti, mox recreati sceptra libenter sua sine pugna subiecerunt nouo Regi, mundi Seruatori: ad quod forte nullius eos Regis vel Cæsaris formido vel potentia compulisset.

efficaciter & fortiter.

Deinde potentiam petit exeri diuinam; vt capita Gentium & principes facilius permoueantur, *alleua*, ait, *manum tuam super Gentes alienas, vt videant potentiam tuam*: sic Pharaönem promittit Deus se prodigijs ad Israëlem dimittendum perculsurum; *Nunc videbis, quæ facturus sum Pharaöni: per manum enim fortem dimittet eos & eijciet de terra sua* & sanè magis enituit omnipotentia Dei, quæ Reges tres vnico sideris ductu ad quadringentas propè leucas è patriæ finibus eduxit; vt nouo se regi subijcerent, quam dum Pharaonis pertinaciam tot ostentis & prodigijs coercuit: id clarè demonstrant, verba Iobi supra recitata de Rinocerote præsepio Domini alligato.

Exod. c. 6. eos duxit ad Christũ.

Pergit: *sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis* (cum siccis vestigijs alueum maris rubri aquis murorum in morem sursum erectis & consistentibus Israël pertransiret) *sic in conspectu nostro magnificaberis in eis.* In Solymis, quando coram principibus Sacerdotum, & vrbe tota stellam à se visam nati Messiæ prædicabunt. *Vt cognoscant te, sicut & nos cognouimus, quoniam non est Deus præter te Domine.* Imo melius etiam cognouerunt ortum Messiæ, diligentius inuestigarunt: inuentum demissius adorarunt, & tenerius dilexerunt, quam Iudæi, qui tantis excitati monitoribus, nec persuaderi potuerunt, vt Messiæ Regis sui gratia pedem mouerent. Sequentia De Christo Rabanus, Hugo & alij exponunt:

quem melius quam Iudæi cognouerũt, tenerius dilexerunt.

Innoua signa Rabanus, *optat*, ait, *vt per Christum, manum & brachium Patris, per quem facta sunt antiqua miracula, Gentes conuertantur, & agnoscatur idem Deus veteris & nouæ legis.* Assentit ei Dionys. Hugo sic explicat; *per Christum ede miracula tempore legis gratiæ, qualia per ipsum tempore legis veteris fecisti.* Fecit creatione noui sideris, vt enim columnæ nubis, & ignis beneficio ductuque sibi Iudæos reddidit obsequentes; sic noui sideris ortu Gentes ad se traxit.

Immuta mirabilia magis miranda patra miracula:

Glorifica manum ostende gloriosam potentiam, & virtutem tuam, vt promisit Deus Moysi Exodi 34. *Faciam signa, quæ nunquam visa sunt super terram, nec in ullis Gentibus, vt cernat populus iste opus Domini terribile, quod facturus sum.*

Exod. 34.

Es-

Festina tempus: vrge & accelera tempus conuersionis Gentium per prodigia & Messiam: *& memento finis*: Græca nonnulla habent *ipsius iuramenti*, quo promisisti Abrahæ in semine seu Christo tuo benedicendas omnes Gentes, vel *ipsius* memento decreti & definitionis illius, vt Messias finis legis veteris adueniat, finem daturus infidelitati Gentium, *vt enarrent mirabilia tua* Gentes & Reges ad te conuersi, vti tam Solymis, quam in patria post reditum vbique natum Messiam prædicarunt. Maius ego prodigium censeo, tam raram Regum istorum conuersionem, quam Pharaōnem demersum aquis, tres pueros in fornace Babylonica conseruatos Constantinum Magnum de Maxentio & Licinio triumphantem: quem enim Regum vnquam auditum est ea celeritate per tot pericula properasse, vt regnum suum defenderet, acquireret, vel stabiliret, qua velocitate Bethlehem versus Reges illi festinarunt, vt Regi nouo sceptra subijcerent: eumque recens natum & puerum adorarent? *fecit* profecto *potentiam in brachio suo*, vt Reges Magi ad eam se abiectionem vltro dimitterent, cupidius, quam vllus ambitiosorum solet honoribus inhiare. *Hæc mutatio dexteræ excelsi* & efficacitas gratiæ copiosioris, quam solet electis suis Deus seponere. Hanc & finalem vt vocant seu perseuerantiam indies, imo si fieri posset momentis singulis flagitemus; obtinebimus certè: dum enim nos non amouemus *orationem*: *Pater miserationum & Deus totius consolationis* non amouebit *misericordiam*: imo *coronabit nos misericordia & miserationibus*, *replebitur in bonis anima nostra*, donec eundem *reuelata facie* videamus.

Quantum prodigium conuersio Regum.

Finalis gratia semper est potenda.

Psal. 102.

CAPVT XXVII.

Isaias totam historiam SS. Regum enucleatè diuersis in locis describit, quæ secundum Euangelicam S. Matthæi narrationem ordinatur, & digeritur.

SAIAS sic Euangelicam Christi refert historiam, vt non oracula fundere de rebus futuris sed rem gestam præteritam oculis subijcere lectorum videatur; idem etiam Magorum historiæ sparsim attingit adiuncta, vt totam complexus esse videatur: quam secundum Euangelistæ seriem narrationis colligam. Coepit Oziæ 25. prænunciare; deinde Achaz & Ezechiæ tempora superauit. Quintus in Prophetis numeratur.

Cum natus esset.

Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel: butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonum. *c. 7.* Natalis.

Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis. *c. 9.*

IESVS.

Egrediatur vt splendor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur: & videbunt Gentes iustum hunc, & cuncti Reges inclytum hunc: & vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit: eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. *c. 62.* Iesu.

In Bethlehem Iudæ.

Egredietur virga de radice Iesse (Bethlehemitica) *& flos de radice eius adscendet: habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit; vitulus, & leo & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos: & delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. In illa die radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum Gentes deprecabuntur: & leuabit signum in nationes.* Conuenit hoc Christo in antro Bethlehemitico & præsepio delitescenti, & inde ad se Magos euocanti. *c. 11.* locus.

In diebus Herodis Regis

Antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam *c. 7.* tempus.

quam tu detestaris à facie duorum regum suorum: velut Symmachus, Aquila, Theodotion & Chaldæus vertunt: *à facie ipsius*; vt Alapide explicat, *Herodis & Obodæ*, quorum typus & antecessores fuerunt *Phacee, & Rasin*: hi enim Reges; ac præsertim *Herodes* fuerunt hostes Iudæorum, conatique sunt regiam stirpem Dauidis & Achatz extinguere.

Quocirca *Herodes* licet Iudææ, & Hierosolymæ quoque Rex esset, vocatur tamen Rex Samariæ ab Isaia, & Appiamo Alexandr. l. 5. bellorum ciuilium: tanquam alienigena, Iudæorum tyrannus & hostis: id patuit in infanticidio SS. Innocentum; (Herodis crudelitas.) & crudeli decreto, quo moriens iussit primores Iudæorum circo conclusos occidi, ne Iudæi in morte eius gauderent, sed cogerentur vel inuiti suorum stragem lamentari. sensus ergo est: Hi Reges ac præsertim *Herodes* sataget Iudææ regnum à tua ô (à Messia tollitur.) Achatz stirpe ad se transferre, tuosque posteros euertere. sed ecce Emmanuel ex te nasciturus, adhuc infans eum celeriter euertet, & phitiriasi cruciatum interimet, itaque regnum Iudææ ad se suamque stirpem reuocabit, augebit, & illustrabit. Alludit ergo Isaias ad Herodis infanticidium; asseritque quod Emmanuel infans infanticidam Herodem, à quo quærebatur ad necem, superabit, & occidet: hunc sensum (ex sensu literali vel allegoriæ.) conuenire literæ, vel saltem allegoriæ patet ex c. 8. v. 4. *Quia antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum.* intra annum circiter prædicit à Rege Assyriorum Salmanasare occupandam Samariam occiso iam Placee: Deinde, Theglathplalassare Damascum, Rasin interemto; sic Emmanuel iam natus, regno & vita exturbauit (ad Alapide exponit de aduentu Regum.) Herodem ait Lapide, *cum tres Magos antea infideles duce stella ex Damasco, id est ex Oriente cum suis opibus & gazis de spolijs Samariæ, id est Idololatriæ, cui imprimis dedita erat Samaria, ad suas cunas, & præsepe vocabit: vt illi quasi Regi & Domino suo offerant aurum, thus, & myrrham, quæ prius idolis & diabolo offerebant.* Sed de hoc loco inferius agam.

Ecce.

c. 62. (verba eorum Hierosolymæ.) *Transite, transite per portas, præparate viam populo, planum facite iter, erigite lapides, & eleuate signum ad populos. Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, dicite filiæ Sion: ecce Saluator tuus venit, ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo.*

c. 4. (stella ducentis.) *Et creabit Dominus, vbi inuocatus est, nubem per diem; & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio, & tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, & in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuia.* Vbi tuitio diuina, & stellæ ductus SS. Regum similis ductui populi Israëlitici declaratur.

Magi.

c. 60. (Reges Magi.) *Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes. & ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & Reges eorum ministrabunt tibi.*

Et aperientur portæ tuæ iugiter, vt adferatur ad te fortitudo Gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim & regnum, quod non seruierit tibi, peribit.

c. 49. *Leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum, & erunt Reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ. Ecce dedi te in lucem Gentium: vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum.*

Ab Oriente.

c. 41. (Orientales.) *Quis suscitauit ab Oriente iustum, & vocauit eum, vt sequeretur se: dabit in conspectu Gentes eius, & Reges obtinebit: Et tu Israël* (Christiani Reges) *serue meus, semen Abraham amici mei* (secundum fidem & benedictionem) *in quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis eius vocaui te & dixi tibi, seruus meus es tu: elegi & non abieci te. ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines: quia ego Deus* (Deus animat & confortat suos.) *tuus: confortaui te: & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera iusti mei. Ecce confundentur & erubescent omnes* (Hierosolymitani cum Herode) *qui pugnant aduersum*

aduersum te, erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi. Quæres eos & non inuenies, viros rebelles tuos (Iudæos) *erunt quasi non sint, & veluti consummatio, homines bellantes aduersum te; quia ego Dominus Deus tuus, apprehendens manum tuam, dicensque tibi, ne timeas: ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israël* (Hier. & Haymo ad literam accipit de primis Christianis) *ego auxiliatus sum tibi, sicuti Dominus & redemtor tuus sanctus Israël. Ego posui plaustrum triturans nouum, habens rostra serrantia, triturabis montes* (Herodem Regem & principes Sacerdotum) *& comminues, & colles quasi puluerem disperges: ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos, & tu exsultabis in Domino, in Sancto Israël lætaberis.*

Mirum sanè Reges istos tantum repente Solymæ timorem incutere potuisse verbis suis; vt omnes posita superbia, in re tam inusitata, & Herodi aduersa, ipsis seruirent, & Rex quidem ipse conuocaret Sacerdotes; hi locum Messiæ declararent; nemo ipsis repugnaret: mirum etiam ausos peregrinos tam fortiter noui Regis in metropoli ortum publicare, nec Tyranni rabiem formidare: sed quia Dominus cum eis: ipse vt puluerem hostium fraudes, & insidias dispulit.

cap. 43. Christo Gentes Orientales promittuntur.

Ego Dominus Deus tuus Sanctus Israël Saluator tuus dedi propitiationem tuam Ægyptum, Æthiopiam & Saba pro te. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis & gloriosus. ego dilexi te: & dabo homines pro te, & populos pro anima tua. Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum: dicam aquiloni da, & austro noli prohibere: adfer filios meos de longinquo & filias meas ab extremis terræ.

cap. 11. S. Hieron.

Simul prædabuntur filios Orientis. cap. 46. *vocans ab Oriente auem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ.* S. Hier. in comment. sic explicat. *vt putant Hebræi Cyrum Regem: siue vt nos verum esse conuincimus, Dominum Saluatorem: De quo & Balaam vaticinatur: Orietur stella ex Iacob, & homo ex Israël, cuius nomen est Oriens: quem adorauerunt Magi de Oriente venientes: hic enim loquitur de psalmis: Deus vt voluntatem tuam faciam, volui.*

Venerunt Hierosolymam.

cap. 2.

Et erit in nouissimis diebus præparatus mons Domus Domini in vertice montium (Ecclesia exaltabitur super omnes sectas & religiones) *& eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes. Et ibunt populi multi & dicent* (amissâ stellâ Regis) *venite & adscendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas: & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.*

cap. 49. vocantur Reges. proteguntur in via. structores fiunt Ecclesiæ.

Dedi te in fœdus populi, vt suscitares terram & possideres hereditates dissipatas (Gentes dispersas) *vt diceres his, qui vincti sunt exite: & his, qui in tenebris, reuelamini: super vias pascentur; & in omnibus planis pascua eorum: non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus, & sol, quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. Et ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur. Ecce isti de longè venient, laudate cæli, & exulta terra: iubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum; & pauperum suorum miserebitur. Venerunt structores tui* (Sion) *destruentes te & dissipantes* (Herodes) *à te exibunt. Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, viuo ego dicit Dominus: quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos tanquam sponsa.*

stella ducit eos.

Ecce leuabo ad Gentes manum meam & ad populos exaltabo signum meum (stellam) *& adferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabunt. Et erunt Reges nutricij tui.*

cap. 52. fiunt nutricij Ecclesiæ.

Consurge, consurge: induere fortitudine tua Sion; induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem ciuitas Sancti; quia non adijciet vltra, vt pertranseat per te incircumcisus & immundus: (quia Christus æternum te reget, cui nec inferi præualebunt) *excutere de puluere, consurge, sede Ierusalem: solue vincula colli tui captiua filia Sion. Ego ipse, qui loquebar, ecce adsum, Parauit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri:*

iste

à Christo donantur gratia. S. Max. ho. 2. de Epiphania. S. Leo ser. 6.

iste adsperget Gentes multas(sanguine suo & Baptismo)*super ipsum continebunt Reges os suum: quia quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt.* De hoc loco S. Maximus: *Ecce enim Chaldæus, cui neque annunciatum de Christo fuerat, neque audierat, vt vidit stellam Christi, & adesse cum in stella intellexit, adorat.* & S. Leo: *impletur prophetia Isaiæ dicentis: reuelauit Dominus brachium suum in conspectu omnium Gentium, & viderunt omnes Gentes terræ salutem, quæ à Domino Deo nostro est: Et quibus non est annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent: vnde cum cernimus homines mundanæ*

Vis & efficacia eius.

sapientiæ deditos, & à IESV Christi confessione longinquos de profundo erroris sui reduci, & ad cognitionem veri luminis aduocari, diuinæ procul dubio gratiæ splendor operatur & quidquid in cordibus tenebrosis nouæ lucis apparet, de eiusdem stellæ radijs micat, vt mentes, quas suo fulgore contigerit & miraculo moueat & ad Deum adorandum præeundo perducat. Illustrissimum caput est 60. Isaiæ, quod Ecclesia cum SS. Patribus Epiphaniæ festo tribuit.

Stella.

Surge illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum(stella Magorum secundum Prosperum 3. p. promis. c. 6. Chrysost. hom. 1. ex varijs in Mat. Iulianum Archiepisc Tolet. l. 1. contra Iudæos post medium) *& gloria Domini super te orta est: quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos; super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur, & ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui.*

Reges ducit.

Leua in circuitu oculos tuos & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris(Reges & Gentes Insulanæ)*fortitudo Gentiù venerit tib.*(Sanchetz, ait, Regum conuersorum maiestas) *Inundatio Camelorum operiet te*(abundantia eorum, quasi fluctus maris, vel nubes pulueris eorum pedibus excitata)*Dromedarij Madian & Epha* (seu Arabum: ille fuit Abrahæ è Cethura filius: hic Madiani soboles)*Omnes de Saba venient*(id est multi)*aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes.* Sabam Arabiæ intelligit per scin scriptam, & conuersionem significat: nam Reges isti per Christum a peccati seruitute conuersi ad Dominum gratiam & salutem in stabulo Bethlehemitico repererunt.

cum camelis properant. Arabes cũ donis. Saba Arabiæ.

Dicentes.

c. 52. Reges Euangelistæ.

Propter quod sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse, qui loquebar, ecce adsum. Quam pulchri super montes pedes annunciantis, & prædicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: regnabit Deus tuus. (Leo Castrius ex Procopio & Eusebio vertit ex Hebræo prædicantis IESVM: hic enim Rex & Sionis & Deus, quamuis Hæbræum iescuah propriè salutem significet *vox speculatorum tuorum leuauerunt vocem, simul laudabunt* (sic Reges ijsdem verbis)*quia oculo ad oculum videbunt, cum conuerterit Dominus Sion.*

& primi Apostoli.

q. d. Apostoli & Euangelistæ tui primi tres Reges stentorea voce, non timida Christum annunciabunt, quem oculo ad oculum videbunt in stabulo, & simul in iubilum erumpent præ gaudio. *Parauit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium, & videbunt, omnes fines terræ salutare Dei nostri:* parauit Dominus Christum, qui est brachium & fortitudo Dei, & qui vt Simeon ait est: *salutare Dei, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem Gentium:* viderunt hoc salutare symbolicè in stella: visuri statim in carne, hortantes Iudæos, vt se comitarentur, Isaiæ 2. *Domus Iacob venite & ambulemus in lumine Domini.* Sed eheu *quis credidit auditui nostro? & brachium Domini, cui reuelatum est? proiecisti enim populum tuum domum Iacob.*

Inuitant Iudæos ad Christum. Isaia 2. 5. Isa. 53. Isaia 2. 6.

Vbi est.

Vbi est Saluator & Messias.

Vbi est, qui eduxit eos de mari cum Pastoribus(Mose, Aarone, Iosue)*gregis sui? Vbi est, qui posuit in medio eius*(gregis & populi sui)*Spiritum Sancti* (Mosis & Christi sui, *qui eduxit ad dexteram Moysen brachio Maiestatis suæ, qui sciait aquas ante eos, vt faceret sibi nomen sempiternum?*

Qui

Qui natus est Rex Iudæorum.

Dominus Iudex noster, Dominus Legifer noster, Dominus Rex noster, ipse salua- c. 33.
bit nos. Christus natus Rex.
Paruulus enim natus est nobis, filius datus est nobis, & factus est Principatus super c. 9.
humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis: multiplicabitur imperium eius, & pacis non erit finis super solium Dauid, & super Regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iustitia, a modo vsque in sempiternum.

Vidimus stellam eius in Oriente.

Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, habitantibus in vmbra c. 9.
mortis lux orta est. c. 18. *sicut meridiana lux clara est; & sicut nubes roris in die messis.*

Et venimus adorare eum.

Veniet omnis caro, vt adoret coram facie mea.
Et venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia c. 66.
pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi: & vocabunt te ciuitatem Domini c. 6.
Sion Sancti Israel.
In die illa clangetur tuba magna, & venient, qui perditi fuerant de terra Assy- c. 27.
riorum, & qui eiecti erant de terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

Audiens autem Herodes Rex turbatus est.

Propterea lumbi mei repleti sunt dolore, angustia possedit me, sicut angustia par- c. 21.
turientis: corrui cum audirem (aduentum Regum) *conturbatus sum, cum viderem,* Turbatio & timor Herodis.
emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt me.

Et omnis Hierosolyma cum eo.

Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iustitia habitauit in ea: c. 1.
nunc autem homicidæ: argentum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mistum est aqua, Principes tui infideles, socij furum.
Vinea Domini exercituum domus Israel est, & vir Iuda germen eius delectabile & c. 5.
exspectaui, vt faceret iudicium: & ecce iniquitas, & iustitia & ecce clamor.
Audite, qui longe estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam: c. 33.
conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas.

Et congregans omnes Principes Sacerdotum & Scribas populi sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur?

Cernent terram de longe: cor tuum meditabitur timorem: vbi est literatus? vbi c. 33.
legis verba ponderans? vbi doctor paruulorum? Concilium.
Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt: Sacerdos & c. 28.
Propheta nescierunt præ ebrietate: absorpti sunt à vino: errauerunt in ebrieta- eius impietas.
te, nescierunt videntem (Messiam natum esse) *ignorarunt iudicium.* Obcœcationem hanc Sacerdotum, qui iam fauorem potius Herodis, quam nati Messiæ desiderabant, idem c. 29. sic depingit. *Obstupescite & admiramini, fluctuate & vacillate; inebriamini & non à vino: mouemini & non ab ebrietate, quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, Prophetas & principes vestros, qui vident visiones operiet.*

Ebrietas illa fuit superbiæ & inuidiæ nolentis Bethlehemitico puero deferre honorem Messiæ: fauorem potius Herodis, quam salutem à nato Messia exspectantium: sed ebrij vtraque eruerunt.

At illi dixerunt in Bethlehem Iudæ: sic enim scriptum est.

Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati: quem cum dederint scienti lite- c. 29.
ras dicent: lege istum: & respondebit non possum: signatus est enim: & dabitur liber nescienti literas: diceturque ei: lege, & respondebit: nescio literas. Et dixit Dominus;

Denique Gentes à Deo præferendas idem prædicit Isaias.

c. 19. Præferendi erunt Gentiles Iudæis.

In die illa erit Israël tertius Ægyptio, & Assyrio: benedictio in medio terræ, cui benedixit Dominus exercituum dicens: benedictus populus meus Ægypti: & opus manuum mearum Assyrio: hereditas autem mea Israël. Sanctus Chrysostomus sic interpretatur. *Quid ais Iudæe: qui primus eras tertius factus es? Ægyptij & Assyrij tibi antelati sunt: & primogenitus Israël nunc posterior est?* ita est: merito Assyrij primi erunt: quandoquidem & ipsi per Magos primi adorauerunt; Ægyptij vero post Assyrios quandoquidem ipsum Herodis insidias fugientem exceperunt: postremo loco nominatur Israel, qui post adscensum eius ex Iordane tum demum in Apostolis eum agnouit.

Hucusque vaticinia veteris instrumenti de tribus Regibus & vocatione Gentium allata sunt, quam illi tres simul meruerunt, figurarunt, & inchoarunt, translato feliciter à Iudæis ad Gentes Christi regno & sacerdotio, quæ laus eorum propria videtur, non ita sanctis alijs communis: quod beneficium cum nos participemus, decet in sacro codice libenter oracula dicta reuoluere, quibus sponsus infinitum amorem nostri tot seculis ante aduentum suum orbi patefecit, vt vicissim eum redamemus.

CAPVT XXVIII.

Ob hæc diuersorum Prophetarum oracula apud Iudæos in traditionibus quinque, vel Talmudicis scripturis certum hodieque habetur, Messiam à Gentilibus eorumque Regibus, muneribus allatis esse adorandum.

Galatinus l. 8. c. 3. prima traditio.

COLLEGIT Galatinus in arcanis Catholicæ veritatis L. 8. c. 3. Rabbinorum veterum hac de historia pronunciata, traditiones & scripturæ sacræ interpretationes.

Gentiles Messiæ adferent munera. *ex ps. 87.* concordes cum Iudæis

Primo in expositione psalmi 87. ex Hebræo *commemorabo Raab & Babylonem scientibus, vel cognoscentibus me, Rabbi Ioses filius Simeon ait: futurum est, vt nationes mundi adducant munera Regi Messiæ, sicut dictum est, Cantici canticorum 4. c. munera dabis de capite Amana. Pergit psaltes: Deus computabit, vel scribet in scriptura populos: iste natus est ibi: sensus est: ex illis populis, qui adducent munera Regi Messiæ, Deus sanctus & benedictus adscribet eos cum Israël: & hi tales erunt, ac si nati in illa hora fuerint,* hæc prima traditio.

Chaldaica versio c. 60. Isaiæ.

Altera ex 60. c. Isaiæ, quam Rabbi Ionathas traducens Chaldaicè sic vertit & exposuit. *Surge illuminare Ierusalem, quia appropinquauit tempus saluationis tuæ, & honor Dei super te reuelauit se. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo regna. Super te autem descendet diuinitas Dei, & honor eius reuelabitur super te, & ibunt Gentes ad lumen tuum. & Reges ad suscipiendum splendorem tuum.* Et post longam probationem subdit: *omnes ipsi de Saba venient, aurum & thus deferent, & laudes Dei (tetragrammaton) annunciabunt. Hic enim est Rex Messias, sicut dictum est Ieremiæ 23. & 33. cap. & hoc est nomen, quo vocabunt eum, Deus (tetragrammaton) iustus noster. & sic Isaias 60. capite ait: & super te illucescet, vel orietur Deus (tetragrammaton) & gloria eius super te apparebit, & ibunt Gentes ad lumen tuum, & Reges ad splendorem illustrationis tuæ.*

Messias verus Devs adorandus à Regibus.

Probat hæc altera traditio ex nomine tetragrammaton, quod Messiæ conuenit, eum à Regibus & Gentilibus adorandum esse.

3. Traditio

Tertia traditio quæ priori inclusa melius secernitur. In Beresith Rabba seu expositione Genesis 25. capite, vbi noster habet de Lethuræ filijs: *filijs autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos, Isaac filio suo, dum adhuc ipse viueret ad plagam orientalem,* legunt Rabbini, *& emisit eos desuper Isaac filio suo, dum adhuc viueret ad Orientalem plagam, hoc est, quod scriptum*

Cethuræi filij Abrahæ.

est

est Iob. 6. respicite semitas Tema, itinera Saba, exspectate eum, vel eos. Non est Saba nisi filij Abrahæ, Gen. 25. & Iecsan genuit Saba, & Dedan: cum magnificatus esset Salomon in regno suo, dixerunt: forsitan hic est Messias, & statim venerunt ad illum, sicut dictum est 3. Regum 10. & Regina Saba audita fama Salomonis in nomine Dei venit ad tentandum eum in ænigmatibus. Non legas Regina Saba, sed regnum Saba: & quid est dictum in nomine Dei? Prophetæ fuerunt apud eos, qui eis in nomine Domini Dei sui prophetauerunt verba, quæ eis tradita fuerunt: & quæ successiuè ad manus eorum per Abraham venerunt. Et vnde habetur, quod venturi essent in diebus Messiæ eique seruituri? ex eo quod dictum est Isaiæ 60. multitudo camelorum operiet te, dromedarij Madian, & Epha: omnes ipsi de Saba venient aurum & thus deferent, & laudes Dei (tetragrammaton) annunciabunt. Vides non malè Talmudistas illud explicare: *omnes de Saba venient*, cum Rex tantum Sabæ cum paucis asseclis venturus sit: nam Rex siue Regina velut caput omnes potestate continet & repræsentat subiectos, vt maluerint legere regnum Sabæ venisse cum sola Regina venisset. Iidem volunt Regum eorum saltem aliquos ex Abraham descendere, & siue Abrahami, siue alterius regionis suæ Prophetæ oraculo (qualis Balaam fuit) hanc Regibus mandatam profectionem ad Messiam adorandum, per manus à patribus suis accepisse. Gentiles adorabunt Messiam cum muneribus. Per Regem vel Reginã totum regnum significatur.

4 Quarta traditio ex ps. 72. Vbi ex Hebræo legunt: *Reges Tharsis & Insularum munus reddent, Reges Saba, & Seba xenium adferent: & viuet, & dabitur ei de auro Saba, & orabunt ipsum iugiter, tota die benedicent ei, quæ de Messia sic in Berescith Rabba, seu expositione Genesis c. 33. explicantur. Et compulit eum & recepit, ita legitur. Dixit Rabbenu, siue Magister noster: quod omnia munera illa, quæ dedit Pater noster Iacob, Esau fratri suo, futurum est, vt Reges mundi Regi Messiæ restituant. Vnde probatur hoc? ex eo quod scriptum est psal. 62. Reges Tharsis & Insularum munus adducent: non ita scriptum est, sed munus reddent.* Quod autem omnia præmissa in Domino nostro IESV Christo completa fuerint, ex ijs ostenditur, quæ Matt. 2. c. hoc modo scribuntur. *Cum natus esset* IESVS. Munera à Iacobo data Esau restituentur Messiæ per Reges.

Quinta Prophetia Aggæi c. 2. supra laudata eam sic exponunt Talmudistæ: *nam in libro Sanhedrim in capite Helec Rabbi Akiba interpretatur: adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum & terram, & adducam desiderium cunctarum Gentium, de diebus Messiæ & de Rege Messia & de tempore, quod fuit post destructionem primæ domus. Altera talis sequitur expositio: adhuc vnum modicum est, modicum scilicet regni venturi Israel post destructionem prioris domus: & post illud regnum: ecce ego commouebo cælum & terram, & mare & aridam & omnes Gentes, & postea veniet Messias. Subdit Propheta: deinde venient cum desiderio cunctæ Gentes, id est secundum R. Dauidis glossam. Et venient ad adorandum cum desideratis rebus suis, vt prædixit Isaias c. 60.* Quinta ex Aggæi c. 2. Gentiles adorabunt cum desiderio & desideratis rebus.

Sunt & aliæ eorum traditiones de donis tribus ab Abrahamo Cethuræ filijs oblatis & à posteris Messiæ offerendis, de quibus alias ex S. Epiphanio dictum est. Vt vel hinc liceat oraculorum diuinorum de Magorum historia veritatem confirmare, quando capitalissimi Christianorum hostes, licet factum negent cum aduentu Messiæ: futurum tamen non inficiantur: aut si recentiores quidam negare audeant, maiorum suorum scriptis conuincantur.

Sed à Rabbinis ad Gentiles transeamus: nam eum Iudæi velint à Gentibus & exspectandum, & adorandum Messiam vaticinijs suorum Prophetarum eruditis, quæ illa sint conuenit examinare: vt huius historiæ veritas & Iudæis Talmudistarum traditionibus, & Gentilibus, qui sacras paginas reijciunt, authenticis Sibyllarum oraculis confirmetur.

CAPVT XXVI.

IESVS *Siracides prædicit Gentes magnis prodigijs coram Iudæis esse conuertendas.*

autbor libri Ecclesiastici, Iesus sirach.

ERIOR opinio tenetEcclesiastici autorem non alium esse, quam IESVM filium Sirach, auum interpretis, qui sub Ptolomæo Philadelpho floruit: hunc multi putant vnum ex 72. fenioribus exstitisse, qui sacros codices primum in idioma Græcum transtulerunt. Ita reliquis enumeratis Prophetis posterior, sub optandi forma Gentium conuersionem est vaticinatus. Locus ea de re præclarus est S. *Augustini*, quem cum ipsis Prophetæ verbis adnumerabo.

S. Augustinus l. 17. C. D. c. 20. Eccl. 36. v. 1. prophetia.

In Ecclesiastico autem fides Gentium futura prædicitur isto modo. Miserere nostri dominator Deus omnium, & immitte timorem tuum super omnes Gentes; extolle manum tuam super Gentes, & videant potentiam tuam: vt sicut coram illis sanctificatus es in nobis, ita coram nobis magnificeris in illis, & agnoscant te secundum quod & nos agnouimus; quia non est Deus præter te Domine. Hanc sub optandi & precandi specie prophetiam per IESVM Christum videmus impletam.

accommodatur SS. Regibus. Timor Dei eis incussus.

Multa hic insinuantur, quæ conuersioni sanctorum Regum apprimè conueniunt. *Primo* timorem Dei Gentibus inspirari desiderat: quia *Initium sapientiæ timor Domini*, qualem immisit Deut. 2. *hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni cœlo: vt audito nomine tuo paueant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teneantur*: Suauior tamen fuit & qualis filiorum est sanctis incussus Regibus: qui sideris adspectu non nihil conterriti, mox recreati sceptra libenter sua sine pugna subiecerunt nouo Regi, mundi Seruatori: ad quod forte nullius eos Regis vel Cæsaris formido vel potentia compulisset.

efficaciter & fortiter.

Deinde potentiam petit exeri diuinam, vt capita Gentium & principes facilius permoueantur, *alleua*, ait, *manum tuam super Gentes alienas, vt videant potentiam tuam*: sic Pharaönem promittit Deus se prodigijs ad Israëlem dimittendum perculsurum; *Nunc videbis, quæ facturus sum Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos & eijciet de terra sua* & sanè magis enituit omnipotentia Dei, quæ Reges tres vnico sideris ductu ad quadringentas prope leucas è patriæ finibus eduxit, vt nouo se regi subijcerent, quam dum Pharaonis pertinaciam tot ostentis & prodigijs coercuit: id clarè demonstrant, verba Iobi supra recitata de Rinocerote præsepio Domini alligato.

Exod. c. 6. eos duxit ad Christum.

Pergit: *sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis* (cum siccis vestigijs alueum maris rubri aquis murorum in morem sursum erectis & consistentibus Israël pertransiret) *sic in conspectu nostro magnificaberis in eis*. In Solymis, quando coram principibus Sacerdotum, & vrbe tota stellam à se visam nati Messiæ prædicabunt. *Vt cognoscant te, sicut & nos cognouimus, quoniam non est Deus præter te Domine.* Imo melius etiam cognouerunt ortum Messiæ, diligentius inuestigarunt: inuentum demissius adorarunt, & tenerius dilexerunt, quam Iudæi, qui tantis excitati monitoribus, nec persuaderi potuerunt, vt Messiæ Regis sui gratia pedem mouerent. Sequentia De Christo Rabanus, Hugo & alij exponunt:

quem melius quam Iudæi cognouerunt, tenerius dilexerunt.

Innoua signa Rabanus, *optat*, ait, *vt per Christum, manum & brachium Patris, per quem facta sunt antiqua miracula, Gentes conuertantur, & agnoscatur idem Deus veteris & nouæ legis*. Assentit ei Dionys. Hugo sic explicat; *per Christum ede miracula tempore legis gratiæ, qualia per ipsum tempore legis veteris fecisti.* Fecit creatione noui sideris, vt enim columnæ nubis, & ignis beneficio ductuque sibi Iudæos reddidit obsequentes; sic noui sideris ortu Gentes ad se traxit.

Immuta mirabilia magis miranda patrata miracula:

Glorifica manum ostende gloriosam potentiam, & virtutem tuam, vt promisit Deus Moysi Exodi 34. *Faciam signa, quæ nunquam visa sunt super terram, nec in ullis Gentibus, vt cernat populus iste opus Domini terribile, quod facturus sum.*

Exod. 34.

Ef-

Festina tempus: vrge & accelera tempus conuersionis Gentium per prodigia & Messiam: *& memento finis*: Græca nonnulla habent ὁρκισμοῦ *iuramenti*, quo promisisti Abrahæ in semine seu Christo, tuo benedicendas omnes Gentes, vel ὁρισμοῦ memento decreti & definitionis illius, vt Messias finis legis veteris adueniat, finem daturus infidelitati Gentium, *vt enarrent mirabilia tua* Gentes & Reges ad te conuersi, vti tam Solymis, quam in patria post reditum vbique natum Messiam prædicarunt. Maius ego prodigium censeo, tam raram Regum istorum conuersionem, quam Pharaonem demersum aquis, tres pueros in fornace Babylonica conseruatos Constantinum Magnum de Maxentio & Licinio triumphantem: quem enim Regum vnquam auditum est ea celeritate per tot pericula properasse, vt regnum suum defenderet, acquireret, vel stabiliret, qua velocitate Bethlehem versus Reges illi festinarunt, vt Regi nouo sceptra subijcerent: eumque recens natum & puerum adorarent? *fecit* profecto *potentiam in brachio suo*, vt Reges Magi ad eam se abiectionem vltro dimitterent, cupidius, quam vllus ambitiosorum solet honoribus inhiare. *Hæc mutatio dexteræ excelsi* & efficacitas gratiæ copiosioris, quam solet electis suis Deus seponere. Hanc & finalem vt vocant seu perseuerantiam indies, imo si fieri posset momentis singulis flagitemus; obtinebimus certe: dum enim nos non amouemus *orationem*: *Pater miserationum & Deus totius consolationis* non amouebit *misericordiam*: imo *coronabit nos misericordia & miserationibus, replebitur in bonis anima nostra*, donec eundem *reuelata facie* videamus. quanturn prodigium conuersio Regum. Finalis gratia semper est petenda. psal. 102.

CAPVT XXVII.

Isaias totam historiam SS. Regum enucleatè diuersis in locis describit, quæ secundum Euangelicam S. Matthæi narrationem ordinatur, & digeritur

ISAIAS sic Euangelicam Christi refert historiam, vt non oracula fundere de rebus futuris: sed rem gestam præteritam oculis subijcere lectorum videatur; idem etiam Magorum historiæ sparsim attingit adiuncta, vt totam complexus esse videatur: quam secundum Euangelistæ seriem narrationis colligam. Coepit Oziæ 25. prænunciare; deinde Achaz & Ezechiæ tempora superauit. Quintus in Prophetis numeratur.

Cum natus esset.

Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel: butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonum. c. 7. Natalis.
Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis. c. 9.

IESVS.

Egrediatur vt splendor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur: & videbunt Gentes iustum hunc, & cuncti Reges inclytum hunc: & vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit: eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. c. 62. Iesus.

In Bethlehem Iudæ.

Egredietur virga de radice Iesse (Bethlehemitica) *& flos de radice eius adscendet:* c. 11. locus.
habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit; vitulus, & leo & ouis simul morabuntur; & puer paruulus minabit eos: & delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. In illa die radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum Gentes deprecabuntur: & leuabit signum in nationes. Conuenit hoc Christo in antro Bethlehemitico & præsepio delitescenti, & inde ad se Magos euocanti.

In diebus Herodis Regis

Antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, c. 7. tempus.

quam tu detestaris à facie duorum regum suorum: velut Symmachus, Aquila, Theodotion & Chaldæus vertunt: *à facie ipsius*: vt Alapide explicat, *Herodis & Obodæ*, quorum typus & antecessores fuerunt *Phacee, & Rasin*: hi enim Reges; ac præsertim *Herodes* fuerunt hostes Iudæorum, conatique sunt regiam stirpem Dauidis & Achatz extinguere.

Quocirca *Herodes* licet Iudææ, & Hierosolymæ quoque Rex esset, vocatur tamen Rex Samariæ ab Isaia, & Appiamo Alexandr. l. 5. bellorum ciuilium: tanquam alienigena, Iudæorum tyrannus & hostis: id patuit in infanticidio SS. Innocentum; (Herodis crudelitas.) & crudeli decreto, quo moriens iussit primores Iudæorum circo conclusos occidi, ne Iudæi in morte eius gauderent, sed cogerentur vel inuiti suorum stragem lamentari. sensus ergo est: Hi Reges ac præsertim *Herodes* satagit Iudææ regnum à tua ô (à Messia colletur.) Achatz stirpe ad se transferre, tuosque posteros euertere. sed ecce Emmanuel ex te nasciturus, adhuc infans eum celeriter euertet, & phitiriasi cruciatum interimet, itaque regnum Iudææ ad se suamque stirpem reuocabit, augebit, & illustrabit. Alludit ergo Isaias ad Herodis infanticidium; asseritque quod Emmanuel infans infanticidam Herodem, à quo quærebatur ad necem, superabit, & occidet: hunc sensum (ex sensu literali vel allegoriæ.) conuenire literæ, vel saltem allegoriæ patet ex c. 8. v. 4. *Quia antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum.* intra annum circiter prædicit à Rege Assyriorum Salmanasare occupandam Samariam occiso iam Placee: Deinde, Theglathplalassare Damascum, Rasin interemto; sic Emmanuel iam natus, regno & vita exturbauit (id Alapide exponit de aduentu Regum.) Herodem ait Lapide, *cum tres Magos antea infideles duce stella ex Damasco, id est ex Oriente cum suis opibus & gazis de spolijs Samariæ, id est Idololatriæ, cui imprimis dedita erat Samaria, ad suas cunas, & præsepe vocabit: vt illi quasi Regi & Domino suo offerant aurum, thus, & myrrham, quæ prius idolis & diabolo offerebant.* Sed de hoc loco inferius agam.

Ecce.

c. 62. (verba eorum Hierosolymæ.) *Transite, transite per portas, præparate viam populo, planum facite iter, erigite lapides, & eleuate signum ad populos. Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, dicite filiæ Sion: ecce Saluator tuus venit, ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo.*

c. 4. (stella ducatur.) *Et creabit Dominus, vbi inuocatus est, nubem per diem; & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio, & tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, & in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuia.* Vbi initio diuina, & stellæ ductus SS. Regum similis ductui populi Israelitici declaratur

Magi.

c. 60. (Reges Magi.) *Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes. & ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & Reges eorum ministrabunt tibi.*

Et aperientur portæ tuæ iugiter, vt adferatur ad te fortitudo Gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim & regnum, quod non seruierit tibi, peribit.

c. 49. *Leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum, & erunt Reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ. Ecce dedi te in lucem Gentium: vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum.*

Ab Oriente.

c. 41. (Orientales.) *Quis suscitauit ab Oriente iustum, & vocauit eum, vt sequeretur se? dabit in conspectu Gentes eius, & Reges obtinebit: Et tu Israel* (Christiani Reges) *serue meus, semen Abraham amici mei* (secundum fidem & benedictionem) *in quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis eius vocaui te & dixi tibi, seruus meus es tu: elegi & non abieci te. ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines: quia ego Deus* (Deus animat & confortat eos.) *tuus: confortaui te: & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera iusti mei. Ecce confundentur & erubescent omnes* (Hierosolymitani cum Herode) *qui pugnant*

aduersum

aduersum te, erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi. Quæres eos & non inuenies, viros rebelles tuos (Iudæos) *erunt quasi non sint, & veluti consummatio, homines bellantes aduersum te; quia ego Dominus Deus tuus, apprehendens manum tuam, dicensque tibi, ne timeas: ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israël* (Hier. & Haymo ad literam accipit de primis Christianis) *ego auxiliatus sum tibi, sicuti Dominus & redemtor tuus sanctus Israël. Ego posui plaustrum triturans nouum, habens rostra serrantia, triturabis montes* (Herodem Regem & principes Sacerdotum) *& comminues, & colles quasi puluerem disperges: ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos, & tu exsultabis in Domino, in Sancto Israël lætaberis.*

Mirum sanè Reges istos tantum repente Solymæ timorem incutere potuisse verbis suis; vt omnes posita superbia, in re tam inusitata, & Herodi aduersa, ipsis seruirent, & Rex quidem ipse conuocaret Sacerdotes; hi locum Messiæ declararent; nemo ipsis repugnaret: mirum etiam ausos peregrinos tam fortiter noui Regis in metropoli ortum publicare, nec Tyranni rabiem formidare: sed quia Dominus cum eis: ipse vt puluerem hostium fraudes, & insidias dispulit.

cap. 43. Christo Gentes Orientales promittuntur.

Ego Dominus Deus tuus Sanctus Israël Saluator tuus dedi propitiationem tuam Ægyptum, Æthiopiam & Saba pro te. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis & gloriosus. ego dilexi te: & dabo homines pro te, & populos pro anima tua. Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum: dicam aquiloni da, & austro noli prohibere: adfer filios meos de longinquo & filias meas ab extremis terræ.

Simul prædabuntur filios Orientis. cap. 46. *vocans ab Oriente auem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ.* S. Hier. in comment. sic explicat. *vt putant Hebræi Cyrum Regem: siue vt nos verum esse conuincimus, Dominum Saluatorem: De quo & Balaam vaticinatur: Orietur stella ex Iacob, & homo ex Israël, cuius nomen est Oriens: quem adorauerunt Magi de Oriente venientes: hic enim loquitur de psalmis: Deus vt voluntatem tuam faciam, volui.*

cap. 11. S. Hieron.

Venerunt Hierosolymam.

Et erit in nouissimis diebus præparatus mons Domus Domini in vertice montium (Ecclesia exaltabitur super omnes sectas & religiones) *& eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes. Et ibunt populi multi & dicent* (amissâ stellâ Regis) *venite & adscendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas: & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.*

cap. 2.

Dedi te in fœdus populi, vt suscitares terram & possideres hereditates dissipatas (Gentes dispersas) *vt diceres his, qui vincti sunt exite: & his, qui in tenebris, reuelamini: super vias pascentur; & in omnibus planis pascua eorum: non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus, & sol, quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. Et ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur. Ecce isti de longè venient, laudate cæli, & exulta terra: iubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum; & pauperum suorum miserebitur. Venerunt structores tui* (Sion) *destruentes te & dissipantes* (Herodes) *à te exibunt. Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, viuo ego dicit Dominus: quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos tanquam sponsa.*

cap. 49. vocantur Reges. proteguntur in via. structores fiunt Ecclesiæ.

Ecce leuabo ad Gentes manum meam & ad populos exaltabo signum meum (stellam) *& adferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabunt. Et erunt Reges nutricij tui.*

stella ducit eos.

Consurge, consurge: induere fortitudine tua Sion; induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem ciuitas Sancti; quia non adijciet vltra, vt pertranseat per te incircumcisus & immundus: (quia Christus æternum te reget, cui nec inferi præualebunt) *excutere de puluere; consurge, sede Ierusalem: solue vincula colli tui captiua filia Sion. Ego ipse, qui loquebar, ecce adsum, Parauit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri:*

cap. 52. sunt nutritij. Ecclesiæ.

iste

à Christo donantur gratia. S. Max. ho. 2. de Epiphania. S. Leo ser. 6.

iste adsperget Gentes multas(sanguine suo & Baptismo)*super ipsum continebunt Reges os suum: quia quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt.* De hoc loco S. Maximus: *Ecce enim Chaldæus, cui neque annunciatum de Christo fuerat, neque audierat, vt vidit stellam Christi, & adesse eum in stella intellexit, adorat.* & S. Leo: *impletur prophetia Isaiæ dicentis: reuelauit Dominus brachium suum in conspectu omnium Gentium, & viderunt omnes Gentes terræ salutem, quæ à Domino Deo nostro est: Et quibus non est annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent: vnde cum cernimus homines mundanæ sapientiæ deditos, & à* IESV *Christi confessione longinquos de profundo erroris sui reduci, & ad cognitionem veri luminis aduocari, diuinæ procul dubio gratiæ splendor operatur & quidquid in cordibus tenebrosis nouæ lucis apparet, de eiusdem stellæ radijs micat, vt mentes, quas suo fulgore contigerit & miraculo moueat & ad Deum adorandum præeundo perducat.* Illustrissimum caput est 60. Isaiæ, quod Ecclesia cum SS. Patribus Epiphaniæ festo tribuit.

Vis & efficacia eius.

Stella.

Surge illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum:(stella Magorum secundum Prosperum 3. p. promis. c. 6. Chrysost. hom. 1. ex varijs in Mat. Iulianum Archiepisc Tolet. l. 1. contra Iudæos post medium) *& gloria Domini super te orta est: quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos; super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur, & ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris*(Reges & Gentes Insulanæ)*fortitudo Gentium venerit tib.*(Sanchetz, ait, Regum conuersorum maiestas) *Inundatio Camelorum operiet te*(abundantia eorum, quasi fluctus maris, vel nubes pulueris eorum pedibus excitata)*Dromedarij Madian & Epha* (seu Arabum: ille fuit Abrahæ è Cethura filius: hic Madiani soboles)*Omnes de Saba venient*(id est multi)*aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes.* Sabam Arabiæ intelligit per scin scriptam, & conuersionem significat: nam Reges isti per Christum a peccati seruitute conuersi ad Dominum gratiam & salutem in stabulo Bethlehemitico repererunt.

Reges duces.

cùm camelis properant.

Arabes cū donis.

Saba Arabiæ.

Dicentes.

c. 52.

Reges Euangelistæ.

Propter quod sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse, qui loquebar, ecce adsum. Quam pulchri super montes pedes annunciantis, & prædicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: regnabit Deus tuus. (Leo Castrius ex Procopio & Eusebio vertit ex Hebræo prædicantis IESVM: hic enim Rex & Sionis & Deus, quamuis Hæbræum iescuah propriè salutem significet *vox speculatorum tuorum leuauerunt vocem, simul laudabunt* (sic Reges ijsdem verbis)*quia oculo ad oculum videbunt, cum conuerterit Dominus Sion.* q. d. Apostoli & Euangelistæ tui primi tres Reges stentoria voce, non timida Christum annunciabunt, quem oculo ad oculum videbunt in stabulo, & simul in iubilum erumpent præ gaudio. *Parauit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium, & videbunt, omnes fines terræ salutare Dei nostri:* parauit Dominus Christum, qui est brachium & fortitudo Dei, & qui vt Simeon ait est: *salutare Dei, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem Gentium:* viderunt hoc salutare symbolicè in stella: visuri statim in carne, hortantes Iudæos, vt se comitarentur, Isaiæ 2. *Domus Iacob venite & ambulemus in lumine Domini.* Sed eheu! *quis credidit auditui nostro? & brachium Domini, cui reuelatum est? proiecisti enim populum tuum domum Iacob.*

& primi Apostoli.

Inuitant Iudæos ad Christum. Isaiæ 2. 5. Isa. 53. Isaiæ 2. 6.

Vbi est.

Vbi est Saluator & Messias.

Vbi est, qui eduxit eos de mari cum Pastoribus(Mose, Aarone, Iosue)*gregis sui? Vbi est, qui posuit in medio eius*(gregis & populi sui)*Spiritum Sancti* (Mosis & Christi sui, *qui eduxit ad dexteram Moysen brachio Maiestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomen sempiternum?*

Qui

Qui natus est Rex Iudæorum.

Dominus Iudex noster, Dominus Legifer noster, Dominus Rex noster, ipse salua- c. 33.
bit nos. Christus natus Rex.
Paruulus enim natus est nobis, filius datus est nobis, & factus est Principatus super c. 9.
humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis: multiplicabitur imperium eius, & pacis non erit finis: super solium Dauid, & super Regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iustitia, a modo vsque in sempiternum.

Vidimus stellam eius in Oriente.

Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, habitantibus in vmbra c. 9.
mortis lux orta est. c. 18. *sicut meridiana lux clara est; & sicut nubes roris in die messis.*

Et venimus adorare eum.

Veniet omnis caro, vt adoret coram facie mea.
Et venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia c. 66.
pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi: & vocabunt te ciuitatem Domini c. 6.
Sion Sancti Israel.
In die illa clangetur tuba magna, & venient, qui perditi fuerant de terra Assy- c. 27.
riorum, & qui eiecti erant de terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

Audiens autem Herodes Rex turbatus est.

Propterea lumbi mei repleti sunt dolore, angustia possedit me, sicut angustia par- c. 21.
turientis: corrui cum audirem (aduentum Regum) *conturbatus sum, cum viderem,* Turbatio & timor
emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt me. Herodis.

Et omnis Hierosolyma cum eo.

Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iustitia habitauit in ea: c. 1.
nunc autem homicidæ: argentum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mistum est aqua, Principes tui infideles, socij furum.
Vinea Domini exercituum domus Israel est, & vir Iuda germen eius delectabile & c. 5.
exspectaui, vt faceret iudicium: & ecce iniquitas, & iustitia & ecce clamor.
Audite, qui longe estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam: c. 33.
conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas.

Et congregans omnes Principes Sacerdotum & Scribas populi sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur?

Cernent terram de longe: cor tuum meditabitur timorem: vbi est literatus: vbi c. 33.
legis verba ponderans: vbi doctor paruulorum? Concilium.
Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt: Sacerdos & c. 28.
Propheta nescierunt præ ebrietate. absorpti sunt à vino: errauerunt in ebrieta- eius impietas.
te, nescierunt videntem (Messiam natum esse) *ignorarunt iudicium.* Obcœcationem hanc Sacerdotum, qui iam fauorem potius Herodis, quam nati Messiæ desiderabant, idem c. 29. sic depingit. *Obstupescite & admiramini, fluctuate, & vacillate; inebriamini, & non à vino: mouemini & non ab ebrietate, quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, Prophetas & principes vestros, qui vident visiones operiet.*
Ebrietas illa fuit superbiæ & inuidiæ nolentis Bethlehemitico puero deferre honorem Messiæ: fauorem potius Herodis, quam salutem à nato Messia exspectantium: sed ebrij vtraque eruerunt.

At illi dixerunt in Bethlehem Iudæ: sic enim scriptum est.

Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati: quem cum dederint scienti lite- c. 29.
ras dicent: lege istum: & respondebit non possum: signatus est enim: & dabitur liber nescienti literas: diceturque ei: lege, & respondebit: nescio literas Et dixit Dominus,

minus, eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longe est à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis: ideo ecce ego addam, vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur.

Iudæi librum signatum & corticem tenent, nos nucleum & apertum librum.

Hoc scilicet grande Dei miraculum: quod è populo Dei tam docti, quam indocti legis libros sibi signatos & clausos alijs ministrarent Gentibus alienigenis, qui sensum, medullam, & Spiritum Prophetarum diuino lumine cognoscentes: & ei obsequentes, Iudæis librum signatum & clausum reliquerunt: corticem videlicet & literam occidentem: vt contra se ipsos tabulas signatas portent, quibus conuicti flagitiorum condemnentur. Ideo de cæcis & surdis hactenus & egentibus diuina gratia & cognitione subijcitur.

Nonne adhuc in modico & in breui conuertetur Libanus (Gentilitas sterilis) *in Carmel*(agrum fertilem) *& Carmel*(Iudæi hactenus ager vberrimus) *in saltum reputabitur, & audient in die illa surdi*(ob ignorantiam infidelitatis)*verba libri: & de tenebris & caligine oculi cæcorum* (Gentilium)*videbunt. Et addent mites*(Magi per Christum mansuefacti) *in Domino lætitiam, & pauperes*(fide & spiritu)*homines in Sancto Israel exsultabunt.*

a. 42. Obcæcatio Iudæorum.

Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum: quis cæcus, nisi seruus meus? Et surdus, nisi ad quem nuncios meos misi? quis cæcus, nisi qui venumdatus est? & quis cæcus nisi seruus Domini? Qui vides multa(ô congregatio Scribarum & Sacerdotum)*nonne custodies? qui apertas habes aures nonne audies? & noluerunt in*

Ioan. 9.

vijs eius ambulare, & non audierunt legem eius. Ex his locis Christus ad Iudæos ait: *In iudicium veni in hunc mundum: vt qui non vident, videant: & qui vident cæci fiant: &: confiteor tibi Pater Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus*(superbis scribis) *& reuelasti ea paruulis*: humilibus Regibus.

Tum Herodes clam vocatis Magis.

a. 29. Fraudulentos Devs decipiet.

Væ, qui profundi estis corde, vt à Domino abscondatis consilium(quasi secreta & fraudulenta consilia Devs ignoraret)*quorum sunt in tenebris opera, & dicunt, quis videt nos & quis nouit nos? peruersa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet & dicat opus factori suo: non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo: non intelligis.*

Cum inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum.

a. 32.

Stultus fatua loquetur: & cor eius faciet iniquitatem, vt perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter(promittendo eius adorationem)*& vacuam faciat animam esurientis, & potum sitienti auferat* (occidendo quæsitum tot periculis & laboribus Messiam) *Fraudulenti vasa* (consilia & instrumenta) *pessima*

Simplicitas Magorum.

sunt, ipse enim cogitationes concinnauit ad perdendos mites (in reditu) *in sermone mendacij: cum loqueretur pauper* (simplex & sincerus) *iudicium.*

a. 29.

Defecit qui præualebat: consummatus est illusor (diabolus & Herodes) *electi sunt & succisi sunt omnes, qui vigilabant super iniquitatem.*

Qui cum audissent Regem abierunt.

a. 43. Deus deducit eos.

Hæc dicit Dominus: qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam, nec memineris priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio noua, & nunc orientur. Vtique cognoscetis ea. Ponam in deserto viam & in inuio flumina. Glorificabit me bestia agri, Dracones & struthiones(feræ Gentes) *quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, vt darem potum populo meo, electo meo. Populum istum formaui, laudem meam narrabit.*

Et ecce stella, quam viderant in Oriente.

a. 42. Stella rursus apparet.

Ducam cæcos in viam, quam nesciunt, & in semitis, quas ignorauerunt, ambulare eos faciam; ponam tenebras coram eis in lucem; & praua in recta: hæc verba feci eis & non dereliqui eos.

An-

Antecedebat eos.

Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. c. 60.

Præcedit ambulantes.

Gauisi sunt gaudio magno valde.

Canticum erit vobis, sicut nox sanctificatæ solennitatis (qua transito mari rubro c. 30.
& merso Pharäone Iudæi exsilierunt) *& lætitia cordis: sicut qui pergit cum tibia,* Gaudium
vt intret in montem Domini ad fortem Israël. eorum.

Vsque dum veniens staret supra, vbi erat puer.

Ecce DEVS saluator meus fiducialiter agam, & non timebo: quia fortitudo mea, c. 12.
& laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Fides.

Et intrantes domum.

Venite & adscendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit c. 2.
nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius. Animant se ad ingressum.

Inuenerunt puerum.

Ecce DEVS noster iste: exspectauimus eum, & saluabit nos iste Dominus, sustinui- c. 25.
mus eum, exsultabimus & lætabimur in salutari eius. In semita iudiciorum tuo- 1. Salutant
rum Domine sustinuimus te: nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ: Christum. c. 26.
anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordijs meis, de mane 2.
vigilabo ad te. Domine, dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es
nobis Domine DEVS noster: possederunt nos Domini absque te (Dæmones & idola) 3.
tantum in te recordemur nominis tui. 70. vertunt, *posside nos Domine.*

Ego ipse, qui loquebar, ecce adsum c. 52.

Non me inuocasti Iacob, nec in me laborasti Israel (Gentilis popule) *Non obtu-* c. 43.
listi mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me: non te seruire eius Responsio.
feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure: Non emisti mihi argento cala-
mum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Veruntamen seruire me fe-
cisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis: Ego sum, ego sum
ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Excitat in
Reduc me in memoriam; & iudicemur simul: narra si quid habes, vt iustificeris. his dolorẽ de peccatis.

Et nunc audi serue meus, quem elegi: hæc dicit Dominus faciens & formans te ab
vtero, auxiliator tuus: noli timere: effundam enim aquas super sitientem & fluenta c. 44.
super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum: & benedictionem meam Spem
super stirpem tuam: & germinabunt inter herbas quasi salices, iuxta præterfluentes veniæ & gratiæ.
aquas: nolite timere neq; conturbemini: Vos estis testes mei: nunquid est DEVS absq;
me & formator, quem ego non nouerim? Plastæ idoli omnes nihil sunt, & amantissi- eligit eos
ma eorum, non proderunt eis, ipsi sunt testes eorum, quia non vident, neque intelli- testes.
gunt, vt confundantur. & idolorũ destructores.

Et procidentes adorauerunt eum.

Et erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ, vultu in terram demisso a- c. 49.
dorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Prosternunt se.

Ecce intelliget seruus meus (Christus iussa Patris intelliget & obseruabit) *exalta-*
bitur & eleuabitur, & sublimis erit valde. Iste adsperget Gentes multas: super i- c. 25.
psum continebunt Reges os suum: quia quibus non est narratum de eo, viderunt, & Silent præ
qui audierunt, contemplati sunt. verecundia.

Hæc dicit Dominus: labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ, & Sabaim viri subli- c. 45.
mes ad te transibunt, & tui erunt, post te ambulabunt, vincti manicis pergent, & te adorant.
adorabunt, teque deprecabuntur: tantum in te est DEVS & non est absque te DEVS.
Verè tu es DEVS absconditus, DEVS Israel Saluator.

Congregamini & venite, & accedite simul, qui saluati estis ex Gentibus, nescierunt,
qui leuant lignum sculpturæ suæ, & rogant DEVM non saluantem. Annunciate & SS. Patres
venite, & consiliamini simul: nunquid sum ego Dominus & nõ est vltra DEVS absq; me? ea exponũt

Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ: quia ego DEVS, & non est a- de SS. Regibus.
lius: mihi curuabitur omne genu, & iurabit omnis lingua. Locum hunc illustrem in S. Hilarius
Magorum historia reddiderunt SS. Patres, seligam, qui eum de Gentium conuersione lib. 4. de Trin.
exposuerunt.

S. Hilarius: *Et quis tandem æstimandus est labor Ægypti, & mercatus Æthyopum, & Sabaim? recordemur Orientis Magos, adorantes Dominum & munerantes, & laborem veniendi vsque in Bethlehem Iudæ tanti itineris metiamur: in Principum enim labore totius Ægypti labor demonstratus est: Magis enim diuinæ virtutis operationes falsa rerum specie mentientibus, potissimus religionis impiæ honor à seculo omni deferebatur: ijsdem Magis ex mercatu Æthiopum, & Sabaim auri, & thuris & myrrhæ munera deferentibus (quod quidem & ipsum Propheta præmonuit, dicens: Reges Tharsis &c.) in Magis & muneribus labor Ægypti & mercatus Æthiopum & Sabaim ostenditur, scilicet mundi error Magis adorantibus, & electa Gentium munera adorato ab his Domino oblata.* S. Hieron. in commentario sic ait: *vocatis Ægypto & Æthiopia & Sabaim viris excelsis, per quæ demonstratur salus vniuersarum Gentium barbararum, & totius mundi ad Deum conuersio, ostendit Deus iustitiam suam, quod non solum Iudæorum sit Dominus, sed & Gentium.*

S. Hiero.

Lactantius. Tertulianus. S. Epiphan. Eusebius S. Ambros. in ps. 37. post princ.

Concludit deinde ex sequentibus non simul, sed per partes, Gentes in Christum credituras: assentit his Lactantius l. 4. c. 13. Tert. contra Praxeam. S. Epiphan. l. 2. contra Noetianum. Euseb. l. 5. Euang. demonstrat. Sed quibus vincti manicis Reges isti Christum adorarunt? an Spiritus Sancti gratia efficaci, de qua rectè S. Ambrosius, *cuius vincula adamante sunt fortiora.*

Et apertis thesauris suis.

v. 8. *Voca nomen eius accelera, spolia detrahe, festina prædari: quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum:* libet hic iterum insistere & sanctos audire Patres, qui hæc de Magis exposuerunt:

S. Hieron. hic. fortitudo Damasci scientia secularis.

S. Hieron. *Adhuc in infantia in profectu positus vincet fortitudinem Damasci, doctrinam videlicet sapientiæ secularis (Magorum) & auferet spolia Samariæ, quibus Hæretici Ecclesiam spoliauerant, dicentes: non est nobis portio in Dauid, neque hereditas in filio Iessæ præsente Rege ipso Assyriorum diabolo.*

Iustinus in Dialogo cum Triphone.

Iustinus dialogo cum Triphone: *antequam puer sciat appellare patrem aut matrem, capiet virtutem Damasci & Samariæ. Ac vos alicui inquam Iudæorum hoc accidisse probare non potestis: nos autem demonstrare quimus factum esse in Christo nostro: nam simul is natus est, Magi ab Arabia venientes adorauerunt eum: cum prius ad Herodem in terra vestra tunc regnante adijssent, quem verbum propheticum Regem Assyriorum vocat, propter iniquam & impiam eius auaritiam.*

Herodes accipiendus per Regem Assyriorũ.

Tertul. lib. aduers. Iudæos.

Tertulianus lib. aduersus Iudæos. *Antequam puer cognoscat vocare patrem, accepit Christus infans virtutem Damasci, & spolia Samariæ aduersus Regem Assyriorum. Mox aut enim illi Orientales Magi infantiam Christi, vt Regem auro, thure & myrrha remunerantes: & accipit infans virtutem Damasci sine prælio & armis. Nam præter quod omnibus notum est, Orientis virtutem, id est vires auro & odoribus pollere solitam: certum est ex diuinis scripturis, virtutem quoque cæterarum Gentium aurum constituere, sicut per Zachariam dicit: & Iudas prætendit Ierusalem, & congregabit omnem valentiam populorum per circuitum, aurum & argentum: nam de hoc auri munere etiam Dauid dixit: & dabitur ei de auro Arabiæ: & Reges Arabum & Saba munera offerent illi. Spolia autem Samariæ ipsos Magos accepit, qui cum illum cognouissent, & muneribus honorassent, & genu posito adorassent, quasi Deum & Regem sub testimonio indicis & ducis stellæ, spolia sunt facti Samariæ, id est idololatriæ, credentes Christo: sic bellipotens & armiger Christus accepit spolia non solius Samariæ, verum & omnium Gentium.*

Virtus Damasci est aurum Arabiæ & aromata. Zach. 14. Spolia Samariæ sunt idololatræ conuersi.

S. Epiphanius l. 3. contra Hæreses.

S. Epiphanius, *quorum donorum manifestam certitudinem Propheta declarat, dicens: priusquam nouerit puer vocare patrem aut matrem, & capiet vim Damasci, & spolia Samariæ, contra Regem Assyriorum: hæc enim à Damasco in temporibus Abrahæ, velut antea dixi à Regibus, qui venerant accepta sunt & à Samaria: quando igitur accepit ipse priusquam nosset vocare patrem aut matrem? quando venerunt Magi, & aperuerunt peras suas siue thesauros, velut aliqua exemplaria habent, & obtulerunt myrrham, & thus, & aurum.*

S. Aug. serm. 4. de Epiph. ex pona vel Tertulianus.

S. August. *Puer accepit virtutem Damasci: illius scilicet, vnde Damascus præsumebat*

mebat

mebat: *in diuitijs siquidem ciuitas illa secundum seculum florens aliquando præsumserat : in diuitijs autem principatus auro defertur , quod Christo Magi supplicieter obtulerunt: spolia vero Samariæ ijdem ipsi erant , qui eam incolebant : Samaria e iim pro idololatria posita est.*

S. Ambrosius. *Per signum illud salutis, quod Deus generi dedit humano, dicente* S. Ambrosius in c. 4. in symbolo.
ipso Propheta Isaia : Dominus ipse dabit vobis signum hoc. Virgo in vtero accipiet, & pariet filium & vocabitur nomen eius Emmanuel: qui antequam ipse sciat vocare patrem & matrem, accipiet fortitudinem Damasci: qui spolia Samariæ à Magis accipiens, homo, Rex & Deus comprobatus est.

Obtulerunt ei munera.

In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo dilacerato, à popu- c. 18.
lo terribili, post quem non fuit alius : à Gente exspectante, exspectante & conculcata : Gentiles
cuius diripuerunt flumina terram eius : ad locum nominis Domini exercituum , exspectabant salu-
montem Sion. Et hunc locum SS. PP. quidam Magis accommodant. tem.

Isidorus Hispalensis: *& hoc Prophetæ nobis narrant : sic enim Isaias ait : in tem-* Isidorus c.
pore illo, &c. Et hoc autem dixit propter Persarum Gentem robustissimam : ad cu- 14. nat. Do-
ius tunc potentiam nullus populus comparabatur : de quibus Magi venientes Chri- mini.
sto munera detulerunt: eadem habet Paschasius Rathertus. Rathertus in 2. Matt.

Aurum thus & myrrham.

Omnes de Saba venient, aurum, & thus deferentes , & laudem Domino annun- c. 16.
ciantes : omne pecus Cedar congregabitur tibi : arietes Nabaioth ministrabunt tibi: munera e-
offerentur super placabili altari meo : & domum maiestatis meæ glorificabo. Súges numerata.
lac Gentium, & mammilla Regum lactaberis.

Et responso accepto in somnis , ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

c. 33.
Domine miserere nostri : te enim exspectauimus : esto brachium nostrum in mane, Petunt SS.
& salus nostra in tempore tribulationis. Reges oraculum.

Exspectat Dominus vt misereatur vestri: & ideo exaltabitur parcens vobis, quia c. 30.
Deus iudicij Dominus : beati omnes qui exspectant eum : ad vocem clamoris tui statim vt audierit, respondebit tibi (petierunt enim Magi vespere à Deo reditus ductum accipiunt.
& reductionem) *non faciet vltra auolare , à te doctorem tuum : & erunt oculi vi-* Ostenditur
dentes præceptorem tuum: & aures tuæ audient verbum post tergum monentis (siue via reditus.
Angeli corporea specie siue Spiritus Sancti) *hæc est via, ambulate in ea: & non decli-* Mandatur
netis neque ad dexteram , neque ad sinistram. Et contaminabis laminas sculptilium eis confractio idolo-
argenti tui , & vestimentum conflatilis argenti tui , & disperges ea sicut immundi- rum.
tiam menstruatæ: egredere dices ei. c. 41.

Aperiam in supinis collibus flumina & in medio camporum fontes : ponam deser- Prædicitur conuersio
tum in stagna aquarum , & terram inuiam in riuos aquarum. Dabo in soli- Gentium.
tudinem cedrum & spinam , & myrrham , & lignum oliuæ. Ponam in deserto abietem, vlmum & buxum simul.

Lætabitur deserta & inuia, & exsultabit solitudo, & florebit quasi lilium: germi- c. 35.
nans germinabit, & exsultabit lætabunda, & laudans : gloria libani data est ei , decor Charmeli & Saron : ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei vestri. Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate : confortamini & nolite timere, ecce Deus vester vltionem adducet retributionis, Deus ipse veniet, & saluabit vos.

Ite Angeli veloces , ad Gentem conuulsam atque dilaceratam , ad populum c. 18. Mittuntur
terribilem , post quem non est alius , ad Gentem exspectantem , & conculcatam. Euangeli-
Tunc aperientur oculi cæcorum , & aures surdorum patebunt. Tunc saliet stæ & A-
sicut ceruus claudus , & aperta erit lingua mutorum : quia scissæ sunt in de- postoli. c. 35.
serto aquæ, & torrentes in solitudine. Et quæ erat arida erit in stagnum: & sitiens in fontes aquarum: & erit ibi semita & via , & via sancta vocabitur : non erit ibi leo , & mala bestia non adscendet per eam , nec inuenietur ibi , & ambulabunt, qui liberati fuerint.

Denique Gentes à Deo præferendas idem prædicit Isaias.

c. 19. Præferendi erunt Gentiles Iudæis.

In die illa erit Israël tertius Ægyptio, & Assyrio: benedictio in medio terræ, cui benedixit Dominus exercituum dicens: benedictus populus meus Ægypti: & opus manuum mearum Assyrio: hereditas autem mea Israël. Sanctus Chrysostomus sic interpretatur. *Quid ais Iudæe: qui primus eras tertius factus es? Ægyptij & Assyrij tibi antelati sunt: & primogenitus Israël nunc posterior est?* ita est: merito Assyrij primi erunt: quandoquidem & ipsi per Magos primi adorauerunt; Ægyptij vero post Assyrios quandoquidem ipsum Herodis insidias fugientem exceperunt: postremo loco nominatur Israël, qui post adscensum eius ex Iordane tum demum in Apostolis eum agnouit.

Hucusque vaticinia veteris instrumenti de tribus Regibus & vocatione Gentium allata sunt, quam illi tres simul meruerunt, figurarunt, & inchoarunt, translato feliciter à Iudæis ad Gentes Christi regno & sacerdotio, quæ laus eorum propria videtur, non ita sanctis alijs communis: quod beneficium cum nos participemus, decet in sacro codice libenter oracula dicta reuoluere, quibus sponsus infinitum amorem nostri tot seculis ante aduentum suum orbi patefecit, vt vicissim eum redamemus.

CAPVT XXVIII.

Ob hæc diuersorum Prophetarum oracula apud Iudæos in traditionibus quinque, vel Talmudicis scripturis certum hodieque habetur, Messiam à Gentilibus eorumque Regibus, muneribus allatis esse adorandum.

Galatinus l. 8. c. 3.

prima traditio.

OLLEGIT Galatinus in arcanis Catholicæ veritatis L. 8. c. 3. Rabbinorum veterum hac de historia pronunciata, traditiones & scripturæ sacræ interpretationes.

Gentiles Messiæ adferent munera.

ex ps. 87. concordes cum Iudæis

Primo in expositione psalmi 87. ex Hebræo *commemorabo Raab & Babylonem scientibus, vel cognoscentibus me, Rabbi Ioses filius Simeon ait: futurum est, vt nationes mundi adducant munera Regi Messiæ, sicut dictum est, Cantici canticorum 4. c. munera dabis de capite Amana. Pergit psaltes: Deus computabit, vel scribet in scriptura populos: iste natus est ibi: sensus est: ex illis populis, qui adducent munera Regi Messiæ, Deus sanctus & benedictus adscribet eos cum Israël: & hi tales erunt, ac si nati in illa hora fuerint,* hæc prima traditio.

Chaldaica versio c. 60. Isaiæ.

Altera ex 60. c. Isaiæ, quam Rabbi Ionathas traducens Chaldaicè sic vertit & exposuit. *Surge illuminare Ierusalem, quia appropinquauit tempus salutationis tuæ, & honor Dei super te reuelauit se. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo regna. Super te autem descendet diuinitas Dei, & honor eius reuelabitur super te, & ibunt Gentes ad lumen tuum. & Reges ad suscipiendum splendorem tuum.* Et post longam probationem subdit: *omnes ipsi de Saba venient, aurum & thus deferent, & laudes Dei (tetragrammaton) annunciabunt. Hic enim est Rex Messias, sicut dictum est Ieremiæ 23. & 33. cap. & hoc est nomen, quo vocabunt eum, Deus (tetragrammaton) iustus noster. & sic Isaias 60. capite ait: & super te illucescet, vel orietur Deus (tetragrammaton) & gloria eius super te apparebit, & ibunt Gentes ad lumen tuum, & Reges ad splendorem illustrationis tuæ.*

Messias verus Deus adorandus à Regibus.

Probat hæc altera traditio ex nomine tetragrammaton, quod Messiæ conuenit, eum à Regibus & Gentilibus adorandum esse.

3. Traditio

Cethuræi filij Abrahæ.

Tertia traditio quæ priori inclusa melius secernitur. In Beresith Rabba seu expositione Genesis 25. capite, vbi noster habet de Cethuræ filijs: *filijs autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos, Isaac filio suo, dum adhuc ipse viueret ad plagam orientalem,* legunt Rabbini, *& emisit eos desuper Isaac filio suo, dum adhuc viueret ad Orientalem plagam, hoc est, quod scriptum*

est

est Iob. 6. respicite semitas Tema, itinera Saba, exspectate eum, vel eos. Non est Saba nisi filij Abrahæ, Gen. 25. & Iecsan genuit Saba, & Dedan: cum magnificatus esset Salomon in regno suo, dixerunt: forsitan hic est Messias, & statim venerunt ad illum, sicut dictum est 3. Regum 10. & Regina Saba audita fama Salomonis in nomine Dei venit ad tentandum eum in ænigmatibus. Non legas Regina Saba, sed regnum Saba: & quid est dictum in nomine Dei? Prophetæ fuerunt apud eos, qui eis in nomine Domini Dei sui prophetauerunt verba, quæ eis tradita fuerunt: & quæ successiuè ad manus eorum per Abraham venerunt. Et vnde habetur, quod venturi essent in diebus Messiæ eique seruituri? ex eo quod dictum est Isaiæ 60. multitudo camelorum operiet te, dromedarij Madian, & Epha: omnes ipsi de Saba venient aurum & thus deferent, & laudes Dei (tetragrammaton) annunciabunt. Vides non malè Talmudistas illud explicare: *omnes de Saba venient*, cum Rex tantum Sabæ cum paucis asseclis venturus sit: nam Rex siue Regina velut caput omnes potestate continet & repræsentat subiectos, vt maluerint legere regnum Sabæ venisse cum sola Regina venisset. Ijdem volunt Regum eorum saltem aliquos ex Abraham descendere, & siue Abrahami, siue alterius regionis suæ Prophetæ oraculo (qualis Balaam fuit) hanc Regibus mandatam profectionem ad Messiam adorandum, per manus à patribus suis accepisse. Gentiles ad- orabunt Messiam cum muneribus. Per Regem vel Reginã totum regnum significatur.

Quarta traditio ex ps. 72. Vbi ex Hebræo legunt: *Reges Tharsis & Insularum munus reddent, Reges Saba, & Seba xenium adferent: & viuet, & dabitur ei de auro Saba, & orabunt ipsum iugiter, tota die benedicent ei, quæ de Messia sic in Beresith Rabba, seu expositione Genesis c. 33. explicantur. Et compulit eum & recepit, ita legitur. Dixit Rabbenu, siue Magister noster: quod omnia munera illa, quæ dedit Pater noster Iacob, Esau fratri suo, futurum est, vt Reges mundi Regi Messiæ restituant. Vnde probatur hoc? ex eo quod scriptum est psal. 62. Reges Tharsis & Insularum munus adducent: non ita scriptum est, sed munus reddent.* Quod autem omnia præmissa in Domino nostro IESV Christo completa fuerint, ex ijs ostenditur, quæ Matt. 2. c. hoc modo scribuntur. *Cum natus esset* IESVS. 4 munera à Iacobo data Esau restituentur Messiæ per Reges.

Quinta Prophetia Aggæi c. 2. supra laudata eam sic exponunt Talmudistæ: *item in libro Sanhedrim in capite Helec Rabbi Akiba interpretatur: adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum & terram, & adducam desiderium cunctarum Gentium. de diebus Messiæ & de Rege Messia & de tempore, quod fuit post destructionem primæ domus. Altera talis sequitur expositio: adhuc vnum modicum est, modicum scilicet regni venturi Israel post destructionem prioris domus: & post illud regnum: ecce ego commouebo cælum & terram, & mare & aridam & omnes Gentes, & postea veniet Messias. Subdit Propheta: deinde venient cum desiderio cunctæ Gentes, id est secundum R. Dauidis glossam. Et venient ad adorandum cum desideratis rebus suis, vt prædixit Isaias* c. 60. quinta ex Aggæi c. 2. Gentiles adorabunt cum desiderio & desideratis rebus.

Sunt & aliæ eorum traditiones de donis tribus ab Abrahamo Cethuræ filijs oblatis & à posteris Messiæ offerendis, de quibus alias ex S. Epiphanio dictum est. Vt vel hinc liceat oraculorum diuinorum de Magorum historia veritatem confirmare, quando capitalissimi Christianorum hostes, licet factum negent cum aduentu Messiæ: futurum tamen non inficiantur: aut si recentiores quidam negare audeant, maiorum suorum scriptis conuincantur.

Sed à Rabbinis ad Gentiles transeamus: nam cum Iudæi velint à Gentibus & exspectandum, & adorandum Messiam vaticinijs suorum Prophetarum eruditis, quæ illa sint conuenit examinare: vt huius historiæ veritas & Iudæis Talmudistarum traditionibus, & Gentilibus, qui sacras paginas reijciunt, authenticis Sibyllarum oraculis confirmetur.

CAPVT XXIX.

Sanctorum Regum stellæ ductu Messiæ adoratio, octo, vel decem diuersarum Sibyllarum certis oraculis fuit prænunciata.

Regom adoratio oraculis Gentilium prænunciata.

SOLENNITATEM Epiphaniæ filio DEI nuptialem, vt Pater cœlestis orbi redderet celeberrimam & testatissimam, a Gentilibus etiam Christianorum hostibus infensissimis voluit quingentis & pluribus annis ante mundo publicari: vt non ea res casu & fortuito gesta, sed æterno DEI consilio decreta: & seculis multis prænunciata certior & exploratior ad posteros transmitteretur. Ita cadit in hanc historiam illud Moysis effatum: *Non enim est Deus noster, vt Dij eorum, & inimici nostri sunt iudices.*

Deut. 32. 31.

& Sibyllinis Romæ custoditis summa cura.

Placuit etiam diuinæ prouidentiæ tanta cura & solicitudine Romanorum, responsa Sibyllarum adseruari semper inuiolata: nec nisi cum fatalis vrgeret necessitas & excidium vrbis, vel imperij timeretur, vel prodigia terrerent, à delectis incorruptissimis, & integerrimis viris consuli, ne vllius temeritate deprauarentur: vt postea Constantino Magno Christianis aggregato publici facta iuris mirificè fidei nostræ mysteria contra Gentiles assererent.

Ea Coo-stantinus vulgauit.

Hinc imperator ipse Constantinus elegantissimam orationem ad coetum Sanctorum exarauit, in qua ex Sibyllinis oraculis clarissimè fidei Christianæ præcipua mysteria probauit, & aduersarios redarguit. Sic tam ante ipsum (nam pauca etiam ætate Virgilij emanarant) quam postea SS. Patres, Iustinus, Lactantius, Augustinus, ad hæc oracula coram Gentilibus appellabant.

ad fidei Christianæ confirmationem.

Lactant. ...

Egregius superest Lactantij locus, quo ex Varrone tam Sibyllæ decem enumerantur, quam vetustissimi scriptores, qui earum longè ante Christi tempora meminerunt: eoque fiet SS. Magorum gloria testatior, quam DEVS voluit variarum Sibyllarum oraculis, doctissimis etiam Gentilitatis Magistris persuadere.

ex Varrone 10. Sibyllas numerat.

M. Varro, inquit, *quo nemo vnquam doctior, ne apud Græcos quidem, nedum apud Latinos vixit, in libris rerum diuinarum, quos ad C. Cæsarem Pontificem Maximum scripsit, cum de quindecimuiris loqueretur, Sibyllinos, ait, libros non fuisse vnius Sibyllæ, sed appellari vno nomine Sibyllinos, quod omnes feminæ vates Sibyllæ sint à veteribus appellatæ, vel ab vnius Delphidis nomine: vel à consilijs Deorum denunciandis. Itaque Sibyllam dictam esse quasi* .... *Ceterum Sibyllas decem numero fuisse: easque omnes enumerauit sub autoribus, qui de singulis scriptitarunt.*

nomina singularũ. Persica Libyssa Delphica Cumana Erythræa.

Primam fuisse de Persis, cuius mentionem fecerit Nicanor, qui res gestas Alexandri Macedonis scripsit. Secundã Libyssam, cuius meminit Euripides in Lamiæ prologo. Tertiam Delphicam, de qua Chrysippus loquitur in eo libro, quem de diuinatione composuit. Quartam Cumæam in Italia; quam Nævius in libris belli Punici, Piso in annalibus nominat. Quintam Erythræam, quam Apollodorus Erythræus affirmat suam fuisse ciuem, eamque Graijs petentibus Ilium, vaticinatam & perituram esse Troiam, & Homerum mendacia scripturum.

Samia. Cumana libros suos Tarquinio vendidit.

Sextam Samiam, de qua scribit Eratosthenes in antiquis annalibus Samiorum reperisse se scriptum. Septimam Cumanam nomine Amaltheam, quæ ab alijs Demophile, & Herophile nominatur, eamque nouem libros attulisse ad Regem Tarquinium Priscum, ac pro ijs trecentos Philippeos postulasse, Regemque aspernatum pretij magnitudinem, derisisse mulieris insaniam, illam in conspectu Regis tres combussisse, ac pro reliquis idem pretium poposcisse, Tarquinium multo magis insanire mulierem putasse, quæ denuo tribus alijs exustis cum in eodem pretio perseueraret, motum esse Regem ac residuos trecentis aureis emisse. Quorum postea numerus sit auctus, capitolio refecto: quod ex omnibus ciuitatibus & Italicis & Græcis, & præcipue Erythræis coacti, allatique sunt Romam, cuiuscunque Sibyllæ nomine fuerunt.

Hellespõtica, Phrygia: Tiburtina.

Octauam Hellesponticam in agro Troiano natam, quam scribit Heraclides Ponticus Solonis & Cyri temporibus fuisse: Nonam Phrygiam, quæ vaticinata sit Ancyræ. Decimam Tiburtem nomine Albuneam, quæ Tiburi colitur vt DEA, iuxta ripas Anienis, cuius in gurgite simulacrum eius inuentum esse dicitur.

Ha-

Harum omnium Sibyllarum carmina & circumferuntur, & habentur, præterquam Cumeæ, cuius libri à Romanis occuluntur, nec eos ab vllo, nisi à quindecimviris inspici fas habent: & sunt singularum singuli libri, qui quia Sibyllæ nomine inscribuntur vnius esse creduntur, suntque confusi, nec discerni ac suum cuique adsignari potest, nisi Erythrææ: quæ & nomen suum verum carmini inseruit; hactenus Lactantius. Erythrææ duæ.

Quod ad Erythræam attinet, duas Strabo numerat c. 14. dum ait: *Erythris nata fuit priscis temporibus Sibylla mulier fatidica & diuino furore incitata: Alexandri etiam tempore alia fuit ibidem orta, & itidem* vates nomine *Athenais*, & c. 17. *de generis quidem nobilitate etiam Erythræam Athenaidem effatam ferunt, quæ Erythrææ antiquæ similis fuerit.* Vnde duplex proferemus Erythrææ oraculum.

Primum oraculum Erythrææ senioris.

De hac loquitur Constantinus Magnus. *Sibylla Erythræa, quæ se sexta post diluuium ætate fuisse affirmat: hæc quodam tempore inter adyta illa conclusa, & diuino quodam instinctu afflata versibus ea, quæ erant de Deo futura prædixit, notisque & ordine primarum literarum quæ acrostichis dicitur, historiam de* IESV *aduentu declarauit.* Eadem Magorum, profectionem, stellæ ortum: donaque oblata his exprimit versibus. Const. Mag. C. 18. ad cœtum SS.

Hoc puero nato properauit gaudia tellus,
Cœlestis risit sedes, & gestijt orbis.
Diuinamque Magi stellam coluere recentem, stella Magorum
Monstratusque DEI *præcepta sequentibus infans*
Est in præsepi, quem fascia circuit, estque infans in præsepi
Dicta Logi Bethlehem diuino patria nutu. locus Bethlehem.

Alterum, quo in Christi persona diuinam & regiam dignitatem, ac mortalitatem his carminibus comprehendit. Christi triplex dignitas.

Οὗτος ὁ νῦν προγραφεὶς ἐν ἀκροστιχίοις θεὸς ἡμῶν
Σωτὴρ ἀθάνατος βασιλεύς, ὁ παθὼν ἕνεχ' ἡμῶν.
Versibus his nostris descriptus in ordine summo:
Rexque Deusque hominum est passus Saluator amore:

Hanc triplicem Christi dignitatem DEI, Regis, Saluatoris per mortem sancti Reges muneribus tribus significarunt. muneribus Regum declarata

Secundum Cimmeriæ.

Onuphrius hanc vult in Italia vaticinatam paulo post Troianum excidium & ex Cimmerio Campaniæ vicino Cumis oppido oriundam.

Huius ex vetustissimo M.S. codice à Lorino in 24. Numerorum & ab alijs hoc circumfertur, de stella Magorum oraculum. *Lorinus in 24. num.*

——*Eoo lucebit sidus ab ortu* stellam Oriente
Mirificum: sua dona Magi cum laude ferentes & munera tria expressa.
Obycient puero myrrham, aurum, thura Sabæa.

Tertium Samiæ.

Eratostenes vetustus scriptor ait huius in antiquis Samiorum annalibus fieri mentionem: vocata est Phyto: cuius Ælianus lib. 12. variæ historiæ meminit. Et Eusebius eam vult in suis Chronicis Numæ Pompilij temporibus circa Olympiadem 16. floruisse & Heriphilem nominatam: eam stellam Magorum prænunciasse testatur Salmeron in. 2. Mat. & antiquissimus M. S. Codex. vixit secundum Augustinum cum Isaia.

Ecce dies nigras, quæ tollet læta tenebras, C. 18 C. D. c. 24.
Nox veniet, soluens nodosa volumina vatum,
Gentis Iudææ referent vt carmina plebis,
Hunc poterunt clarum viuorum tangere Regem,
Humano quem virgo sinu inuiolata fouebit:
Annuit hoc cœlum, rutilantia sidera monstrant.

Quartum oraculum Cumanæ vel Hellespontica.

Dicta fuit Amalthea, ab alijs Demophile, ab alijs Herophile nominatur: putatur illa fuisse, quæ Tarquinio Superbo libros Sibyllinos obtulit trecentis philippeis coëmendos: vt ex Lactantio retuli. Huic à multis hæc de Christi ortu, Magorum adoratione, Gentilium electione & fide tribuuntur oracula: quamuis Hellespontica quædam adscribantur.

Tunc ad mortales veniet mortalibus ipsis
In terris similis, natus Patris omnipotentis:
tria dona Sacerdotes offerent.
Illi libabunt aurum, myrrhámque ferentes
Thusque Sacerdotes: hæc omnia namque patrabit.
Tunc erit indicium subito mortalibus ægris
Cum lapis Ægypti felix seruatus ab oris
Christus lapis offensionis Iudæis & lapis angularis Gentibus.
Venerit: huic populus impinget Hebræus, & huius
Ductu conuenient Gentes, per cumque supremum
Cognoscent numenque, viamque in lumine rectam.

Græcum textum habes lib. 1. Sibyllinorum oraculorum f. 187. vbi Magi vocantur ἱερεῖς Sacerdotes, multa ex his carminibus Sixtus Senensis adscribit Cumanæ Sibyllæ: quamuis Iacobus Bosius lib. 4. c. 10. de Magis tribuat Hellespontiex natæ in agro Troiano: floruit ea cum Solone, licet duo priora carmina adsignet Cumanæ: res ambigua est.

Iacobus Bosius l. 4. c. 10.

Quintum illustrissimum oraculum Persicæ Sibyllæ.

Persicæ Sibyllæ tribuunt oraculum plurimi, quo Magi stella visa sunt euocati: de quo alias: huius Nicanor, dum res gestas Alexandri persequitur meminit, eam Chaldæam vocat Iustinus & Berosus. Alij teste Onuphrio fuisse Hebræam malunt, dictam Sambetha, natam in vrbe Noe dicta, sita ad mare rubrum: vnde carmen eius ad Hebræam alludit vocem. Fuerunt libri huius quatuor & viginti. Cumana a nonnullis dicitur, quo nomine venit etiam Phrygia & Erythræa: Laudant huius oraculum acta S. Procopij Martyris in synodo Nicæna lecta, & approbata: in quibus hæc ad Iudicem profatur Procopius. *Vocetur Sibylla, eaque mulier, & quæ celebrata fuit apud Græcos & Romanos; in tanto enim honore habuere eam Romani, tantique eam fecerunt, vt non solum vulgus; sed etiam Reges, vt Tarquinius multis talentis eius libros emerit: hæc igitur, quæ apud vos in magna habita est admiratione: in secundo suo libro de suscipiendæ à Christo carnis consilio: & de eius ortu ex Virgine hæc apertè prædicit*

Surius 8. July.

Verbum quando Dei summi est paritura iuuenca,
stella.
Clara die in medio stella apparebit ab ortu,
Nuncia permagni signi mortalibus ægris;
adoratio Magorū.
Magni tuncque Dei natus venturus ad ipsos
Est homines, gestans carnem, assimilatus & illis,
In terra, huicque Magi portabunt munera, nempe
Aurum, & myrrham, thus: hæc omnia namque placebunt,

munera tria.

Iuuencam autem appellat Virginem expertem nuptiarum. apud Hebræos enim Virgo, & iuuenca eodem nomine significantur. Hactenus Procopius; qui subdit de acrostiche: vnde videtur confundere inter se Sibyllas: & Sibyllæ nomine quæuis Sibyllina accipere carmine.

pax orbis.

Sextum de pace vniuersali & ortu stellæ libro 2. prope initium.

—Rursum magnus Deus incola cœli
Relliquias hominum penitus seruabit vbique,
Tunc pax, & veri prudentia summa vigebit,
Terraque frugiferens fruges feret vberiores,
Ne diuisa quidem, neque seruitura dein ceps.
Tunc autem signum dabitur diuinitus ingens,

Nam.

Namque relucebit clarissima stella coronæ stella.
Assimilis claræ cœlo visenda sereno
Lucibus haud paucis, humanis nempe coronam
De cœlo ostendet, qui præmia quærere certant,
Nam tunc incipiet magnum procedere seclum.

Posset quis forte hæc ad Christi Iudicis aduentum reuocare: ad Magorum tamen vocationem rapit hoc carmen Prosper: *Exuret terras ignis, pontum, populumque.* Quod videtur è libro 5. Carm. Sibyll. acceptum esse: vbi sic lego.

Sed cum astrum flato magnum lucebit in anno,
Quod solum perdet, terram omnem, propter honorem
Ipsi Neptuno primum posuere marino
Deque polo veniet sidus magnum in mare magnum,
Altumque exuret pontum, atque ipsam Babylonem.

Septimum oraculum siue Maronis, siue Cumææ, vel alterius Sibyllæ.

S. Prosper cum de Magis loquitur duos è Virgilio sic laudat versus, *Dicit & Maro quædam congrua.*

Stella facem ducens, multa cum luce cucurrit. Æneida 2.
Muneribus cumulant, & magnum sidus adorant.

Complura latent in Maronianis ecclogis: quæ sancti Patres volunt è Sibyllarum vaticinijs emanasse. Quid quod Constantinus M. crediderit Virgilium afflatu cœlesti cecinisse Christi regnum & ortum, idemque Sibyllæ nomine vendidisse. Cæsarem ipsum in oratione ad sanctum cœtum audiamus.

Iam noua progenies cœlo dimittitur alto. Constantinus orat. ad SS. Cœtum.

Quid illo apertius? addit enim vltima Cumæi, venit iam temporis ætas. Cumæam vult plane Sibyllam esse; neque his contentus erat ille quidem; sed progressus est longius, adeo vt eius vti testimonio necessitas postulare videatur: quid igitur?

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. Deipara virgo.

Quid ergo? quæ ista est virgo, quæ rediit? an non quæ plena & grauida est è Spiritu Dei, virgo maneat perpetuo, reuertetur etiam Dominus ipse, qui virgo est secundo, & orbem afflictum aduentu suo leuabit, adiungit enim Poeta.

Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum reducet aurea tempora.
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta faue Lucina.
Hoc duce si qua manent sceleris vestigia nostri Christus peccata expiabit.
Irrita perpetua soluent formidine terras.

Perspicuè ergo possumus intelligere etiam hæc, quæ dicta sunt per allegoriam, occultè his, qui vim verborum altius perquirunt Christi diuinitatem sub adspectum subijcere, ac Poëtam, ne quis Princeps in ciuitate, quæ caput imperij est, ipsi quod contra patrias leges scripsisset, quodque maiorum instituta olim de dijs sancita reiecisset, crimini dare posset, veritatem tanquam inuolucris quibusdam texisse. Vidit enim credo beatum ac eximium aduentus Seruatoris mysterium; verum vt immanem vitaret crudelitatem, mentes audientium ad suam ipsorum consuetudinem traduxit: aitque nouæ proli aras exstruendas, templa apparanda, sacrificia obeunda: ea igitur, quæ sequuntur aptè ad prudentium intelligentiam induxit: ait enim.

Ille Deum vitam accipiet, diuisque videbit Coletur vt Deus.
Permistos Heroas, & ipse videbitur illis,
Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem, reget mundum.
At tibi prima puer nullo munuscula cultu,
Errantes hederas passim, cum baccare tellus,
Mistaque ridenti colocasia fundet acantho.

Vir admirabilis, & omni doctrina apprimè ornatus, accuratè eorum temporum crudelitatem prospiciens inquit.

Ipse

Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ
Vbera, nec magnos metuent armenta leones,

Vera planè sunt, quæ dicit: nam regiæ aulæ Principes, fides (Magorum) *non extimescet.*

vincet peccatum.

Ipsa sibi blandos fundent cunabula flores,
Occidet & serpens, & fallax herba veneni,
Occidet. Assyrium vulgo nascetur amomum.

His certè nec verius quidquam: nec ad Seruatoris virtutem aptius dici poterit. ipsa enim Dei cunabula, Spiritus S. virtute fragrantes flores nouæ suboli extulerunt. serpens verò, à quo primi parentes primam in fraudem impulsi, & mentes eorum à temperantia naturaliter ipsis indita ad voluptatum blanditias traductæ erant, omnino periit, & venenum eius pariter sublatum est: Cum autem dicit Assyrium amomum vbique nasci, Assyriorum gentem, quod fidei diuinæ causa fuit multitudinemque bonorum Deum religiosè colentium innuit. Est præterea illud summè mirandum quo pacto homines, quorum vita media quasi inter bonorum malorumque vitam intercisa est, quæque subitam, repentinamque mutationem neutiquam admittit, ab eo rudi mediocrique vitæ genere ad cælestæ ac diuinum, quod in rebus mente sola comprehensis positum est adscenderint (intellige de Magis, & Gentilibus conuersis).

Molli paulatim flauescet campus arista,

Hoc est fructus diuinæ legis ad hominum vsum producetur

Incultisque rubens pendebit sentibus vua

Id est mores, qui non erant impia viuendi ratione deprauati.

Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Plura scribit idem Constantinus in laudem huius poëmatis: vbi quæ de Christi regno, de pace leones inter & capreas, de Assyrio amomo, de sentibus viniferis addit, aptè Magis accommodantur: vt & de stella & oblatis donis. laudat hæc ipsa Carmina S. August. *Fuerunt, ait, & inter Gentiles prophetiæ, in quibus etiam aliqua inueniuntur, quæ de Christo cecinerunt; sicut etiam de Sibylla dicitur: quod non facilè crederem, nisi quod Poëtarum quidam in Romana lingua nobilissimus, antequam diceret illa de innouatione seculi, quæ in Domini nostri regnum satis concinere, & conuenire videntur; præposuit verbum dicens: Vltima Cumæi venit iam carminis ætas. Cumæum autem Sibyllinum esse nemo dubitauit,*

S. August. in exposit. ep. ad Roman.

Octauum Cumææ, quæ prædicit Gentium conuersionem sub metaphora ferarum ex Isa. 11.

Gentium conuersio.

Cum Deus ex alto Regem dimittet olympo,
Tunc terra omniparens fruges mortalibus ægris
Reddet inexhaustas, frumenti, vini, oleique
Dulcia tunc mellis diffundent pocula cæli,
Et niueo latices erumpent lacte suaues,
Oppida plena bonis, & pinguia culta vigebunt,
Nec gladios metuet, nec belli terra tumultus,
Verum pax terris florebit in omnibus alta,
Cumque lupis agni per montes gramina carpent,
Permixtique simul pardi pascentur & hædi,
Cum vitulis vrsi degent, armenta sequentes,
Carniuorusque leo præsepia carpet vti bos.
Cum pueris capient somnos in nocte dracones,
Nec lædent, quoniam Domini manus obteget illos.

Regem tunc Pater olympo etiam dimisit: cum eius nati regnum præconibus Regibus publicauit: quando ipsi Gentiles feri alias lupi & leones, in stabulo veras Israëlis oues Christo pastori suo ductu & exemplo sistere voluerunt.

Ne

Nonum Libycæ de ſtella, vixit circa 80. olympiadem.

Ecce dies venient, quo æternus tempore Princeps
Irradians ſata læta, viris ſua crimina tollet, ſtella.
Lumine clareſcet cuius ſynagoga recenti
Æquus erit cunctis, gremio Rex membra reclinet
Reginæ mundi, ſanctus per ſecula viuus.

Decimum Perſicæ, vel alterius de donorum oblatione.

Ille Deus caſta naſcetur virgine magnus,
Virgine matre ſatus pando reſidebit aſello
Iucundus Princeps, vnus, qui ferre ſalutem
Rite queat lapſis: tamen illis fortè diebus
Multi multa ferent, immenſi fata laboris. Dona.

Vndecimum Tiburtinæ, locum adorationis nominat, cuius tertio fit mentio in hiſtoria Regum.

Verax ipſe Deus dedit hæc mihi munia fandi,
Carmine quod ſanctam potui monſtrare puellam,
Concipiet quæ Nazareis in finibus illum, locus adorationis.
Quem ſub carne Deum Bethlemica rura videbunt.
O nimium felix cælo digniſſima mater.
Quæ tantam ſacro lactabit ab vbere prolem!

Deum Bethlehem tunc præcipuè agnouit, cum eius diuinitas à Regibus adorata: verè tunc feliciſſima mundi nationibus mater apparuit, quæ talem ſuum ad orbis ſalutem educaret.

Satis ex his liquet tam Gentiles naſcituri de Virgine Meſſiæ, & ſtella declarandi certam cognitionem habuiſſe, quam eius ortum expectare potuiſſe, vt eam conuenienti honore & muneribus aptis adorarent.

Nec mirum infidelibus & fortaſſis impijs Deum futura patefeciſſe, quando Caiphas Iudæorum improbiſſimus, & Balaam idololatra flagitioſiſſimus diuino concitati ſpiritu ventura prænunciarunt:

S. Hieronymus id virginitati Sibyllarum tribuit. *Quid referam Sibyllas Erythræam, atque Cumanam, & octo reliquas? nam quantum inſigne virginitas eſt: & virginitatis præmium diuinatio? Quod ſi Æolici genere ſermonis [illegible] appellatur rectè, conſilium Dei ſola ſcribitur noſſe virginitas.* S. Hier. l. 1. aduerſus Iouin.

CAPVT XXX.

Figuris aliquibus in veteri Teſtamento ſancti tres Reges indicantur; & cum Patriarchis comparantur.

QVOS Prophetæ vaticinijs ſuis longe ante prædixerunt, eoſdem Patriarchæ factis expreſſerunt, vt Chriſtum, Deiparam, Apoſtolos, & rariores quoſdam Teſtamenti noui viros ſanctos. Ita Chriſti patientis imaginem Iobus, Dauid & Ioſeph adumbrarunt: ſimiliter virtutes heroicæ, quæ in varijs feminis Iudith, Debora, Iahel, Sara, Noëmi ſparſæ ſingularem habent admirationem, collectæ in vna virgine Dei genitrice tanquam archetypo multo illuſtrius emicuerunt: ſi tamen hæ cum geſtis iſtarum mulierum contendantur, lucem quandam accipiunt, ſimilem ei, quam ſolis radij leuore ſpeculi excepti luculentius reuerberant, vel cum ijdem vitro collecti fulgent clarius, & ſubiectam etiam quandoque materiam inflammant; ſic figuris varijs virtutes ſanctorum adumbratæ collectæque faciunt lectoris animum exardeſcere ad eas pronioribus animis & voluntate magis inclinata, comprehendendas; & moribus etiam exprimendas. Vnde varios ſelegi diuinarum paginarum Patriarchas,

Figuræ Chriſti & Deiparæ.

vtilitas earum.

> cur Deus tot figuris SS. Reges præmonstrant.

chas Reges, Prophetas, in quorum virtutibus & factis admirandis sanctorũ Regum nostrorum quædam facinora, velut in imagine repræsentantur. Nolo tamẽ contendere figuras illas propriè dicendas esse: nam in plerisq; solum accomodatitium sensũ agnosco: quædam tamen SS Patres vel autores alij per allegoriam applicant SS. tribus Regibus & conuertendæ Gentilitati quam velut: dilectissimam sponsam Synagoga repudiatà tam vehementer Deus adamauit, vt non Gentiles arctius quam cœlestes ipsos genios sibi deuinxerit, ideo sparsim in diuinis scripturis huius electæ suæ sponsæ meminit, & eorum interdum, trium paranymphorum, qui primi nuptias istas Christi secum, nobiscum ac cum tota Gentilitate conciliarunt; quos etiam tres velut primitias reliquis omnibus digniores, & gratiores selegerat, in quos amoris sui, donorumque fluenta pleno velut alueo deriuaret: Quam eminentiam Ecclesiæ Gentilium præ Synagoga S. Gregorius cursu S. Petri & Ioannis illustrat. *Nec mirum*, ait, *esse videatur quod per iuniorem Synagoga, per seniorem vero Ecclesia signari perhibetur; quia etsi ad Dei cultum prior est Synagoga, quam Ecclesia Gentium, ad vsum tamen seculi prior est multitudo Gentium, quam Synagoga Paulo attestante, qui ait: quia non prius quod spirituale est; sed quod animale. Per seniorem ergo Petrum significatur Ecclesia Gentium, per iuniorem vero Ioannem Synagoga Iudæorum: currunt ambo simul, quia ab ortus sui tempore vsque ad occasum pari & comuni via, etsi non pari & communi sensu Gentilitas cum Synagoga cucurrit. venit Synagoga prior ad monumentum; sed nunimè intrauit, quia legis quidem mandata percepit, prophetias de incarnatione & passione Domini audiuit, sed credere in mortuum noluit.* Nimirum tam veteres Patriarchæ, quam Synagoga tota, velut in typo Gentilium Ecclesiam, nonnulli etiam primitias eius figurabant: in quibus longe clarius diuina dona, & solidarum virtutum perfectio velut in archetypo radiarunt, quam in Patriarchis vel etiam Pastoribus. *Isti* ait Rupertus, *nec adorarunt, nec muneribus Christum honorarunt, contenti Christum ad Angeli monitum piè & reuerenter adspexisse: at Magi thesauris & sacrificijs, & diuinis regijsque sunt eum honoribus prosecuti, Gentilitatis totius fidem, cultum & amorem in Christum figurando.* Vt ideo voluerit Deus Regum pietatem copiosè remunerari, quam tot ante Prophetarum & Sybillarum oraculis prænunciarat, ac quibusdam in figuris Patriarcharum adumbrauit, quas deinceps peruestigabimus.

> eminentia Ecclesiæ Gentium præ Synagoga Iudæorum.

> Rupertus.

CAPVT XXXI.

Abel, Seth, Enos spe sua figurant ante diluuium Ecclesiam Christi recens ortam, structoribus sanctis Regibus.

> L. 18 C. D. c. 18. Enos primus collegit cœtum fidelium.

ONSTAT sanctos très Reges ad initia nascentis Ecclesiæ Christi pertinere: huius S. August. figuram ante diluuium quærit in primis Patriarchis. qua futurus primus cœtus Christianus adumbretur: putatq; Enos Sethi filium similem congregationem piorum hominum collegisse; eamque docuisse spretis terrenis bonis æterna post mortem sperare, & à Deo expectare præmia. Spem hanc fundauit Enos in fide mortis & resurrectionis Christi, quam Abel & Seth patruus & parens eius nominibus suis figurarunt; nam Abel luctum parentum ex parricidio fratris ortum, & Seth compensationem pro Abel, seu resurrectionem significat. Initio S. Doctor hanc ponit quæstionem.

> figuram Ecclesiæ Christi.

Quid significatum sit in Abel, & Seth, & Enos, quod appareat ad Christum, & corpus eius Ecclesiam pertinere? Resoluit deinde præmissis Scripturæ verbis: *Et Seth, inquit, natus est filius, & nominauit nomen eius Enos. Hic sperauit inuocare nomen Domini Dei: nempe clamat attestatio veritatis, in spe igitur viuit homo filius resurrectionis: in spe viuit, quamdiu peregrinatur hic Ciuitas Dei, quæ gignitur ex fide resurrectionis Christi. Ex duobus namque illis hominibus Abel, qui interpretatur luctus, & eius fratre Seth, qui interpretatur resurrectio, mors Christi, & vita eius ex mortuis præfiguratur. Ex qua fide gignitur hic ciuitas Dei, id est homo, qui sperauit inuocare nomen Domini Dei. Spe enim salui facti sumus; ait*

> in spe resurrectionis Christi à mortuis. significatæ nominib. Abel & Seth

> Ro. 8.

Apostolus. Spes autem, quæ videtur, non est spes: quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod n[illegible]mus, speramus, per patientiam exspectamus. Comparat deinde Enos cum [illegible]e & Seth ac præfert spem eius, spei ceterorum: qua animatus cœpit cogere cœtum bonorum, qui Christi figurarent Ecclesiam. *Nam quis vacare hoc existimet ab al[illegible] Sacramenti? Nunquid enim Abel non sperauit inuocare nomen Domini De[illegible] cuius sacrificium scriptura tam acceptum Deo fuisse commemorat? Nunquid [illegible] Seth non sperauit inuocare nomen Domini Dei, de quo dictum est: suscitauit enim n[illegible] Deus semen aliud pro Abel: cur ergo huic propriè tribuitur, quod piorum o[illegible]m intell[illegible]ur commune, nisi quia oportebat in eo qui de patre generationum in [illegible]or[illegible]n partem, hoc est superna ciuitatis separatarum primus commemoratur ex[illegible] præfigurari hominem, id est hominum societatem, quæ non secundum h[illegible]m[illegible] in re terrenæ felicitatis, sed secundum Deum viuit in spe felicitatis æternæ [illegible] c sperauit in Dominum Deum, ait hic inuocauit nomen Domini D[illegible], [illegible] sperauit inuocare nomen Domini Dei. Quid sibi hoc vult sperauit inuoc[illegible] propheticia est, exoriturum populum, qui secundum electionem grat[illegible] [illegible]et nomen Domini Dei. Hoc est, quod per alium Prophetam dictum A[illegible]oc [illegible]ulo intelligit ad Dei gratiam pertinente: Et erit omnis quicu[illegible]rit nomen Domini saluus erit. Hoc enim ipsum, quod dicitur: Et nom[illegible] [illegible]us Enos, quod interpretatur homo, ac deinde adiungitur: Hic sperauit inuoca[illegible]n Domini Dei: satis ostenditur, quod non in se ipso debeat spem ponere homo. [illegible]ictus enim omnis (sicut alibi legitur) qui spem suam ponit in homine, ac per [illegible] in [illegible], vt sit [illegible]ius alterius ciuitatis quæ non secundum filium Cain dedicatur h[illegible]r, hoc [est] mortalis huius seculi labente transcursu, sed in illa immortalitate b[illegible] sempiternæ:* hactenus S. August. dum Christus vix natus in Bethlehem [illegible] Ecclesiam spe cœlestis beatitatis fundata adiutoribus tribus Regibus, velu[illegible] industriis ex Oriente vocatis, qui Iudæos & Gentiles exemplo suo ad eandem v[illegible]uitarunt ecce Dæmon per Herodem Cainam instaurat opera Iudæorum ciuitat[illegible] in[illegible] fundatam terrena felicitate, clamantium de Christo *nolumus hunc regna[illegible]* [illegible]nos tres Reges Christi diuinitatem & regiam publicant dignitatem; ac licet my[illegible] agnoscant, adeo tamen gloriam reduuiui & regni æternitatem cum am[illegible] eius communicandam profitentur, ac tali spe cœlestis beatitatis & immortali[illegible]tis consequendæ erecti regna sua coniuges & liberos deserunt vt augeant fidelium numerum. [illegible]tem etiam sine mortem oppe[illegible] eo sunt similiores, tribus illis Patriarch[illegible] tanto ipsi firmiores quanto plura a se terrenæ felicitatis, cōmoda abdicarunt amore cœlestium; Hos structores Sionis destructuros Cainam Herodis & Iudæorum ciuitatē, p[illegible] Isaias cum ait. *Ecce isti de longe venient laudate cœli, & exsulta terra: iubilate montes laudem. Venerunt structores tui (Sion destruentes te & dissipantes Herodes) a te exibunt. Leua in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt venerunt tibi* & alibi: *Ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & Reges eorum ministrabunt tibi.* innuit idem Zacharias *& qui procul sunt, venient, & ædificabunt in templo Domini.*

Vtrumque Enos spe[illegible] spe[illegible] [illegible]

collecta congregatione.

spe æternæ felicitatis.

non terrenæ vt Cain.

Tres Reges [illegible] in eand[illegible] Christi [illegible]da.

Luc. 19.

muneribus mortem & resurrectionem prædicant.

Isaiæ 49.

structores sunt Ecclesiæ.

Isai. 60.

Zach. 6.

CAPVT XXXII.

Sicut Sem, Cham, & Iaphet mundum posteris mortalibus impleuerunt, Sic tres Reges orbem fidelibus replendum figurarunt.

A Dorbem terrarum eluuione aquarum mortalibus viduatum iterum [illegible]minandum, & hominibus implendum tres elegit Deus Noemi fi[li]os Sem, Cham & Iaphet, qui immensa terrarum spatia partiti, trifariam initio secuerunt, & breui posteritate fecundissima sic occuparunt, vt linguarum etiam varietate nationes inter se moribus diuersas generarent: huic generis humani corporeæ propagationi, & fecunditati felicissimæ sancti Patres comparant fertilitatem feminis Christiani quod tres Reges Christi fidem complexi per omnes terrarum nationes sparsum figurarunt vberrimo fœ[tu] fideles vbique germinaturum, vt nos eorum posteri fœtum cernimus Rupertus cum triadem Regum e maiorum traditione petisset, causam eius numeri subdidit. *[illegible] per eos Gentium multitudo, quæ de tribus Noe filys enascitur ad fidem Christi[illegible] præsignar[illegible]* Consent[it] hoc antiquior Beda *Mysticè autem tres Magi tres mundi partes significant, Asiam, Africam, & Europam, siue humanum*

tertium Noe filiorum propagationi corporali.

SS Patres comparant tertium Regum spiritalem fœcunditatē.

Honorius l. 3. de amore quo non missam.

gentes, quod à tribus filijs Noë seminarium sumsit, Pulchrè Honorius Augustodunensis. *Ideo à tribus inueniri voluit, quia a tribus partibus mundi, Asia, Africa & Europa voluit coli.* Idem Anselmus ait, additis Noëmi filijs. *Tres sunt, quia de tribus partibus mundi Gentes venerunt, id est Asia, Africa & Europa: vel quia de tribus filijs Noe procreatæ sunt.* Rupertus meruisse vult, vt orbem fidelem figurarent.

Rupertus in 2. Matt.

Isti, ait, *primitiæ Gentium, neque per Angelum, sed per Spiritum S. modo, de quo iam dictum est, laudem perfecerunt, & tres homines tribus partibus orbis Asiæ, Europæ atque Africæ fidei, vel confessionis, atque adorationis exemplar existere meruerunt.* Figuram in ipsis etiam Hugo Cardinalis agnoscit. *Per istos enim tres*, ait, *Gentes, quæ ex tribus filijs Noë natæ sunt, venturæ ad fidem præfigurabantur.* Vberius his omnibus S. Bruno Carthusiensium Patriarcha idem persequitur. *Non vacat*, inquit, *mysterio, quod tribus solum viris extraneæ Gentes suæ natiuitatis gloriam Saluator noster manifestare voluit: tres fuerunt filij Noë, qui tempore diluuij in arca saluati sunt: ex quibus vbique disseminatum [illegible] omne genus humanum. in tres partes totus diuisus est mundus, in Asiam, Africam & Europam. Tres igitur isti viri venientes ad* IESVM, *ex omnibus mundi partibus san[illegible]am Ec[illegible] [illegible] nam [illegible] dem colligendam significabant: siquidem ex tribus hom[illegible]bus ort[illegible] [illegible]tes, & in tribus mundi partibus habitabant omnes, & vnum Deum in tribus per[illegible] [illegible]orare debemus omnes: quoniam ab hoc vno creat[illegible] sunt omn[illegible]s.*

Hug.

S. Bruno bem de Epiphan.

vnde Americani prodierint.

Licet vero postea quarta pars orbis accesserit America, priscis ignorata Patribus, prodierunt tamen etiam istius incolæ à filijs Noe: vnde & hos suo tempore, vt iam fit, conuertendos isti Reges figurarunt; nam qua fecunditate tres Noëmi filij totum orbem huius & alterius hemisphærij corporibus humanis propagarunt, eadem figurarunt orbem totum vbique fidelibus & Christi cultoribus imp[l]endum: vnde & [illegible] Noe fi[lijs] promissum videtur; *Crescite & multiplicamini, & replete terram*, non [illegible] [illegible] posteri plerique impia sobole, sed cœlesti & electa, stel[la] ideo d[esig]nata, cui ius esset regni cœlestis adeundi.

cœlestis Regũ progenies

Gen. 9.

Discordia genuit nationes varias.

Gen. 11.

Illud hic venit obseruatione dignum, Deum generis humani per orbem propagationem linguarum varietate, fidelium aut[em] [illegible] [illegible]onem eadem introduxisse lingua. Nam Angelis vel Archangel[is] præ[ficiens] sing[ulis] 72. [l]ingu[ar]um nationibus dixit olim Dominus. *Ecce vnus est populus, [&] vnum labium omnibus, cœperuntque hoc facere, nec desistent a cogitationibus suis, donec eas opere [c]omplcant: Venite igitur descendamus, & confundamus ibi [illegible] [illegible]orum, vt non a[u]diat vnusquisque vocem proximi sui.* Sicque [li]nguarum mu[ltiplicitate] [illegible]og[enu]s hum. num in varias orbis nationes discriminauit.

concordia fideles.

Contrarium Spiritu S. in fidelibu[s] per orbem disseminandis fecit: nam Reges è diuersis ortos regionibus ita gratia [s]ua conglutinauit, vt vna tribus voluntas, idem consilium, eadem lingua videretur, è qua voces eæ prorumperunt. *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* nec aliter potuere tot Gentes orbis vniuersi moribus, ritibus & religionibus variæ in fidei societatem conuenire, nisi cunctis idem vt Sophonias ait, labium tribueretur. *Tunc*, ait, *reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno. Vltra flumina Æthiopiæ inde supplices mei, filij dispersorum meorum deferent munus mihi.* Varietas linguarum & nationum varios induxerat Deos, Iouem, Martem, Belum, Astaroth, : nam hi à diuersis populis adorabantur: contra vna Regũ lingua fidei Christianæ consensum genuit, vt Reges ipsi, posteriq; fideles vbiq; terrarum vnum Deum iisdem ritibus & ceremonijs colerent. *Ecce*, ait, Cyprianus *alienigenæ a finibus Æthiopiæ ad paruulum* IESVM *supplices veniunt, & filij dispersorum deferunt munera, accedunt qui longè erant, in loco humili & supellectile vili Rex Regum & Dominus Dominantium inuenitur, cognoscitur, & adoratur.*

Soph. 3.

Ora. de stel. & Magis.

& humilitas.

Hæc humilitas Regũ meruit Gentibus fidei consensionem; ista superbia Nemrodi (dũ suadet turris Babel pro sede regni constructionem ad cœlos vsq; quasi cum Deo Gigantum more decertaturus) linguarum confusionem & diuisionem Gentium inuexit, qua compressa mortali[um] insania tantis opus impendijs inchoatum est ibco dissolutum. At Christi iacentis in præsepio demissio, quã Reges tres sunt imitati, reddidit nationibus idem labium fidei, qui felicius per orbem totum fideles propagarunt, quam Noëmi filij Gentes plerasque vitijs inquinatas, ideoque supplicijs æternis mancipatas : cum Reges nostri Dei filios fide genuerint relicta illis cœlestis regni hereditate, quam æternum cernerent, si constantes ad vitæ finem ca

con-

congruenter viuerent. Ex illis Cham à parente merito maledictus & repudiatus pessimas genuit soboles ipso patre deteriores. Tres verò Reges omnes sanctitate conspicui sanctam progeniem fidelium solam, suis virtutum ornamentis siue figurarunt, siue Christi seruitio manciparunt. Vnde similes fuerunt Noëmi filijs sobolis fecunditate, dissimiles moribus & institutis; sicut etiam duodecim Apostoli totidem Patriarchas Iacobi filios typos suos non vitijs, quibus infecti fuerunt horum plerique, sed virtutibus & læta posteritate fidelium expresserunt, & superarunt.

tres Reges moribus dissimiles Noë filijs

CAPVT XXXIII.

Abrahami, Isaaci, & Iacobi virtutes in tribus Regibus emicant.

FVERVNT tres illi celebratissimi veteris instrumenti Patriarchæ primitiæ Iudæorum & ceteris omnibus Iudæis nobiliores, à quibus vt amicis suis integerrimis voluit Deus Abraham, Isaac & Iacob appellari. Similiter è Gentibus omnibus tres selegit Reges, quibus offerret filium recens natum adorandum, per quos regnum Messiæ publicaret & qui fidelibus fidei virtutisque Christianæ exemplar essent, cui quicumque se confirmarent, hereditatem filiorum Dei nanciscerentur: Delegam nunc binas virtutes Patriarchis istis communes, addamque tertiam singulis peculiarem in quibus sancti Reges illos adæquarunt.

similitudo horum cū tribus Regibus.

Fides Abrahami. Ro. 4.

Fidem Abrahami commendat Apostolus: *Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad iustitiam: qui contra spem in spem credidit, vt fieret Pater multarum Gentium, secundum quod dictum est ei: sic erit semen tuum: & non est infirmatus fide, nec considerauit corpus suum emortuum, cum iam ferè centum esset annorum: in repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissimè sciens, quia quæcunque promisit potens est & facere.* Celebrat eandem fidem in Isaac & Iacobo. *Fide benedixit Isaac, Iacob & Esau. Fide Iacob moriens singulos filiorum Ioseph benedixit, & adorauit fastigium virgæ eius.* Vterque præuidit oculis fidei filium natu maiorem minori seruiturum, synagogam Ecclesiæ Christianæ, quod suis benedictionibus Iacobo & Ephraëmo datis, non Esau & Manasse velut in signo expresserunt.

Isaaci & Iacobi. Heb. 11.

Altera communis omnibus obedientiæ raris à Deo factis experimentis probatio. *Tentauit Deus Abraham, & dixit ad eum: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac, & vade ad terram visionis, atque offeres eum in holocaustum super vnum montium.* Sed iam ante etiam Deus idem parendi studium fuerat periclitatus dicens: *Egredere de terra tua, & cognatione tua, & de domo patris tui & veni in terram, quam monstrauero tibi, faciamquè te in Gentem magnam*: pari modo voluit Deus Isaaci obsequendi studium experiri: *ne descendas in Ægyptum*, ait, illi Dominus: *Sed quiesce in terra quam dixero tibi: & peregrinare in ea, eroque tecum & benedicam tibi*: similiter & Iacobi Deus explorauit obedientiam Gen. 35. *surge & adscende Bethel & habita ibi, facquè altare Deo: qui apparuit tibi*: & c. 46. *noli* (iubet ei Deus) *timere: descende in Ægyptum, quia in Gentem magnam faciam te ibi, ego descendam tecum illuc: & ego inde adducam te reuertentem*: ita fidem & obtemperandi studium Deus in Patriarchis istis & commendauit & largè fuit remuneratus: sufficiat mercedem Abrahamo promissam, & Isaaco Iacoboque sæpius à Deo noua stipulatione confirmatam attulisse: per *memetipsum iuraui dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli, & velut arenam, quæ est in litore maris; possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum & benedicentur in semine tuo omnes Gentes terræ: quia obedisti voci meæ*: eadem promittit Deus Isaaco c. 26. eadem Iacobo c. 28.

Obedientia Abrahæ duplex. Gen. 22. Gen. 12. Gen. 26. obedientia Isaaci & Iacobi. Merces ijs redditur. Gen. 22.

Cum ijsdem fœdus antea cum Abrahamo sancitum instaurauit.

instaurauit. Statuam, dixerat Abrahamo, *pactum inter me & te, inter semen tuum post te, in generationibus suis fœdere sempiterno, vt sim Deus tuus, & seminis tui post te.* In quem finem adiecta litera nomen ipsius auxit, vt deinceps Abraham seu pater multarum Gentium diceretur. In nostris tribus Gentilium Patriarchis non minor fides, constantia, & obsequendi promtitudo reperitur. Ac de fide in illos, quod in Centurionem cadit eloquium Saluatoris: *non inueni tantam fidem in Israel*; Arabicus habet: *in vno ex Israel*: Audet S. Chrysostomus huius Centurionis Gentilis fidem fidei sanctorum Apostolorum anteponere. *Credidit Andreas; sed Ioanne dicente: ecce agnus Dei, credidit Petrus; sed euangelizante sibi Andrea; credidit Philippus: sed legendo scripturas; & Nathanaël prius signum diuinitatis accepit, & sic fidei confessionem obtulit.* vt merito Christus occasione fidei istius cœperit Gentium vocationem, & repudiationem Iudæorum his verbis prædicere: *dico autem vobis, quod multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni ejicientur in tenebras exteriores*: quia horum fidem Gentiles erant imitaturi, quibus terra Chanaam fidei merces à Deo fuit repromissa typus cœlestis beatitatis; ideo fidei talis imitatores, hereditatis eiusdem accipiunt cum ijsdem Patriarchis stipulationem.

Fides Regum. *similes fidei Centurionis quæ fidem Apostolorum superat.* *Matt. 8. 11.*

Sed Reges isti Centurionis fidem longè superarunt: erat Christus iam tum, confirmata ætate vir, speciosus præ filijs hominum, cuius Angelico longe diuinius eloquium, & continua miracula tota Iudæa peruulgata, clarum diuinitatis dabant vbique testimonium: quod turbæ sequentis innumera multitudo comprobabat, vt non posset non in spem venire sanitatis ab ipso misericordiæ patre famulo precibus obtinendæ, quando plenæ ciuitates, oppida, vici, domus, sanis ab omni morborum diritate, cæcitate, leprâ, & quibuscunque malis passim liberatis erant: nec deerant rediuiui, qui Christi diuinitatem vbiquè testarentur: nihil istorum Magi viderant, vel audierant: imò quod mirabilius est, pro rege pauperem reperiunt, & pannosum infantulum, inter pecudes, in stabulo vagientem, & eum tamen primi post homines natos Regem salutant: quis vnquam audijt aut legit talibus in sordibus infantulum Regem à subiectis adoratum? & hi tamen exteri Reges vltro seipsos, vt Deo Regique subdidere: Patriarchas istos tres Deo fidem tribuisse cui mirum est? vocem loquentis audiebant: promissis ingentibus inuitabantur: fidem pactam rei veritas comprobabat: at Reges quibus conuentis & receptis inuitati? quanta tamen fide, religione, & cultu tenerum infantulum sunt venerati? Iure propterea fidem horum præfert omnibus alijs sanctus Bernardus. *Quorum*, ait, *Magorum fidei deuotio vobis hodie proponitur in exemplo: cui enim comparabimus, & cui similes æstimabimus viros istos? Si latronis fidem, si Centurionis confessionem considero: in eo supercellere videntur isti, quod iam tum miracula multa fecerat: iam tunc à multitudine prædicatus fuerat, à multis adoratus: attamen consideremus, quod & illi dixerunt, clamabat latro de Cruce: Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum: quis indicauit tibi, quoniam oportebat Christum pati, & sic intrare in gloriam suam? tu quoque Centurio vnde eum nosti? videns quod sic clamans exspirasset? verè, inquit, hic filius Dei erat: mira res & omni admiratione digna: propterea rogo vos, intuemini, & videte, quam occulata sit fides, quam lynceos oculos habeat diligentius considerate: cognoscit Dei filium latentem, cognoscit in ligno pendentem, cognoscit morientem: siquidem latro in patibulo, Magi in stabulo; cognoscit ille clauis infixum, hi pannis inuolutum; Centurio interim cognouit in morte, isti Dei virtutem in teneri corporis infirmitate: ille summum spiritum in exspiratione, isti Dei verbum in infantia cognouerunt, siquidem quidquid illi sermonibus confitentur: Latro regem, Centurio Dei filium simul & hominem pronunciat: & hæc tria ipsa Magorum munera indicant, nisi quod thure non tam Dei filium, quam Deum ipsum monstrauere*, ita longè præfert fidei latronis & Centurionis fidem Magorum, cui parem in Israël Christus non inuenit.

Fides maior in Magis quam Centurione. *superant ea Patriarchas.* *S. Bern. serm. 2. de Epipha.* *Luca 23.*

De obedientia vero ſanctorum Regum & probationis à Deo de ipſis ſumtæ experimento, quid dicam? vtrique veteris & noui teſtamenti Patriarchæ de terra ſua & cognatione iuſſi ſunt egredi in regionem, quam Deus illis erat indicaturus, vnde varijs tota vita peregrinationibus moleſtis & periculoſis exerciti non in vrbibus & domibus, ſed tentorijs, & campis habitabant. At Reges noſtri multo difficiliore, remotiore, periculoſiore itinere, iniquiſſimo anni tempore iuſſi ſunt regnis relictis ſtellam præuiam ſequi. Quorum conſtantiam cum Deus duce viarum ſtella ſublata periclitaretur, viros ſe & Reges ſui ipſorum victores oſtenderunt, humanis etiam vſi ſubſidijs cum diuina ſubtraherentur: vt voluntati vocantis Dei obſequerentur; & Patriarchæ quidem veteres tantis pollicitationibus terræ Chananitidis octo regnorum per poſteros obtinendæ vocabantur: Reges vero noſtri viſa domini pauperie ad regna propria deſerenda, & amplectendam voluntariam nopiam fidemque Chriſti vbique Gentium propagandam ſpe cœleſtis regni cum vitæ periculo ſtimulis occultis excitabantur: quibus etiam omnes paruerunt.

obedientia Magorum.
præ Patriarcharum.
in peregrinatione.

Sed in Abrahamo præcellere videtur obedientia, qua filium (in cuius ſemine Gentes omnes prædictum erat benedicendas eſſe) libenter voluerit Deo iubenti immolare: at non minus demirandum exiſtimo regna, coniuges, liberos & facultates omnes amore Chriſti penitus a ſe abdicare, nec vllam fluxorum bonorum curam gerere, vel poſteritatis ſecuturæ, quam *contra ſpem in ſpem credere* filium ſemel immolatum & à Deo rurſus ad vitam reuocatum promiſſa diuina largè recepturum: & eius progeniem ad finem vſque mundi duraturam. Etiam in Patriarchis ſingulæ quædam virtutes eminuerunt, in Abrahamo ſingularis hoſpitalitas, in Iſaaco contemtus præſentis vitæ: in Iacobo rara cum Deo in aduerſis coniunctio: vnde pluribus fuit a Deo viſionibus illuſtratus, & clarius Meſſiam exſpectationē Gentium prænunciauit: notæ ſunt virtutes iſtæ ſingulorum, ideo nec opus eſt fuſius eas proponere: neq; tamen præterire queo S. Chryſoſtomi luculentam hoſpitalitatis Abrahæ commendationem, dum ſingula verſus iſtius enucleat verba: *apparuit autem ei Deus apud quercum Mambre, ſedente ipſo ad ianuas tabernaculi ſui meridie. Conſidera*, ait, *hic oro virtutem iuſti: ſedente, in quit, ad fores tabernaculi ſui: tantopere curabat hoſpitalitatem, vt nollet hoſpitum venationem cuipiam familiarium committere; ſed trecentos decem & octo habens vernaculos homo ſenex, & nunc decrepitæ ætatis (centenarius enim erat) apud ianuam ſedebat: & hic quidem hoc ſummo ſtudio curabat, & neque ſenectus illi obſtaculo erat, neque ſuæ quietis cura, neque intus ſuper lectum recumbebat, ſed ad oſtium ſedebat, alij autem ſæpè non tantum ſtudium adhibent; ſed & plane diuerſum, & horum congreſſus fugiunt & deuitant, vt ne inuiti cogantur excipere, verum non iuſtus ille ita agebat; ſed ſedebat ad ianuam meridiè, hoc enim valdè auget hoſpitalitatem & virtutem iuſti. Et meridiè inquit hoc faciebat: meritò quoniam ſedebat, quod quibus eſt itineris neceſſitas eo tempore maximè indigent cura, proinde tempus hoc, vt idoneum elegit, & ſedens eos, qui præteribant, venabatur, pro ſua quete ducens miniſtrare viatoribus, & eos, qui calore æſtuabant ſub tectum introducere ſtudebat, non curioſè explorans eos, qui præteribant, neque inquirens, an noti, vel ignoti eſſent, neque enim hoſpitalitatis fuerit diligenter ſingula perſcrutari, ſed omnibus ſimpliciter ſuam communicare benignitatem: & quia hoſpitalitatis ſagenam expanderat, meruit & vniuerſitatis Dominum cum Angelis ſuis ſuſcipere: ea propter & Paulus dicebat hoſpitalitatis ne obliuiſcamini. Per hanc enim quidam neſcij Angelos exceperunt hoſpitio, Patriarcham omnino inſinuans: atque ab hoc Chriſtus dicebat, qui ſuſceperit vnum ex his minimis in nomine meo me ſuſcipit. Viſis autem tribus viris, & nulla infirmitatis ſuæ ratione habita ad venationem cucurrit, & non vocauit famulos, neque imperauit puero, nihilque ruſticitatis vel deſidiæ præ ſe tulit, cucurrit, quaſi diceret: magnus theſaurus eſt, magna negotiatio: per memetipſum hanc mercedem inferre debeo, ne elabatur tantum lucrum* hæc S. Chryſoſtomus, qui etiam alibi pulchrè exponit cur Deus Abraham voluerit nominari: *conſidera benignitatem Dei: nam cum dixiſſet, ego ſum Deus Abrahæ patris tui, oſtendit, quomodo*

& filio immolando.
In ſingulis Patriarchis virtutes ſingulæ peculiares.
S. Chry. ho. 41. n. cap. 18. genes.
hoſpitalitas Abrahami.
ſenex venatur ipſe hoſpites.
meridie.
non explorās conditionem eorum.
Mat. 18.
viſis hoſpitibus aduolat.
Homil. 52. in 26. gen.

 ſibi

Homil 52. in c. 26. Gen.

sibi vindicauerit & proprium fecerit Patriarcham, ita vt dignatus sit se vocare Deum Abrahæ, & Dominus orbis, ac conditor vnius hominis Deum se dicens non concludit, & abbreuiat cum Patriarchæ appellatione suum dominium, sed magnam in illum suam beneuolentiam monstrat: ita, inquit, cum mihi feci proprium, vt apud me reputetur tanti, quanti alij omnes.

cur Deus dicatur Deus Abraham.

O industriam, celerem & laboriosam hospitalitatem Abrahami, sic venantis aduenas; sic visis illis aduolantis: sic per se ipsis famulantis, quasi beneficium accipere, non verò dare videretur! Maior tamen ea Regum liberalitas & hospitalitas, qui vt ipsi Deo (non Angelis tantum) hominem induto deseruirent, quadringentas fere leucas, hieme asperrima, Reges ipsi, tanta velocitate, per mille pericula vitæ properarunt, vt inopiæ teneli & pauperis infantuli suis allatis thesauris subuenirent: ideoque nec abhorruerunt subire casam, vel antrum potius sordidissimum, vt pecudes inter iacenti Domino, quibus possent obsequijs ipsi per se famularentur, parati diutius ibi subsistere, totamque vitam eius seruitio se mancipare, nisi per quietem à Deo moniti iussi essent in patriam remigrare, ne quod periculum puero, vel ab Herode vel a Romanis obstationem diuturniorem crearetur; itaque relictis ibi thesauris suis, regiam suam munificentiam declararunt, vt suis saltem opibus parentum inopiæ & puero iam in Ægyptum abituriente subuenirent. Iam vero de promtitudine moriendi pro Christo quis dubitet, quin mortis contemtum Isaaci superarint: dum in apertissimum mortis discrimen capita coniecerunt, cum coram tyranno regni inuasore legitimi regis ortum & regni ius prædicarent. Laudat & suo testimonio corroborat Doctor Angelicus illud ex operis imperfecti autore dictum de Magis: *adhuc non viderant Christum & iam parati erant pro eo mori*: prælertim cum multi velint, eos postea pro fide Christi sanguinem profudisse.

sancti Deus eum fecit quâti omnes

maior Magorum hospitalitas & liberalitas

velocitas in subueniendo.

promtitudo seruiendo.

regia magnificentia.

Isaac commendatur à mortis contemtu

Denique coniunctio eorum cum Deo, & fiducia in aduersis, quam admirabilis? quem vt coram oculis suis contemplarentur, tot itinera susceperunt: Vnde cum Iacobus *Messiam exspectationem Gentium* nominauit, ad literam videtur de ijs Magis intelligendus, qui cum pluribus creduntur non leui fundamento, multis annis ante (Sibyllorum oraculorum monitu) stellæ nouæ exortum exspectasse. Ideo mox ea visa, per tot pericula ad ipsum accurrerunt: vt pullum Gentilitatis vineæ Christi (sicut prædixerat Iacob) alligarent: & ipsi Gentium mererentur esse Patriarchæ, quorum fidem & constantiam nationes orbis vniuersæ sequerentur. Ad Abrahamum redeo: cui Ildephonsus Giron sic Reges confert. *Abraham de terra longinqua & ab Oriente nempe Vr Chaldæorum siue de igne, quem Chaldæi adorabant ab ea regione Idolorum culturæ dedita magno Dei beneficio segregatus & vocatus est, vt esset pater fidei, & constitueretur pater multarum Gentium, similiterque Magi tanquam heredes fidei Abrahæ ab Oriente Vocantur: vt sint primi prædicatores, & Euangelistæ, atque parentes totius Gentilis multitudinis*; sed Salmeron præfert Magorum fidem, *quæ fides* ait, *Magorum, si non maior, par tamen illi Abrahæ fidei potest videri; nam vt ille primo exijt de terra sua ad imperium Dei, sic isti solo ductu stellæ nullo alio, quod quidem legitur imperio diuino ad Christum venerint: ille confisus verbo Domini venit in terram, quam nesciebat. Sic isti in terram, quam ignorabant: deinde exijt Abraham in spe, quod esset futurus in gentem magnam: istis nihil est tale promissum, imò cum diuites & sapientes essent domi suæ, omnibus tamen propter Christum adorandum ad tempus nudati sunt. Adhæc promissus est Abrahæ Christus Gen. 15. in quem credidit, & reputatum est ei ad iustitiam Rom. 4. at isti non crediderunt tantum, verumetiam in regia ciuitate coram hominibus apertè confessi sunt: neque deterriti stabuli paupertate, squalore & fætore eum adorarunt: denique Abraham egrediens de Vr Chaldæorum fugiens imminens periculum ignis; quod nollet adorare eorum idola, vt dicitur Iudith. 5. isti sponte & sine necessitate egressi sunt, de regno suo & obtulerunt munera Saluatori: item venerunt Magi vt fidem Christi profiterentur in confusionem Iudæorum.* Consentit Regius *obstupescimus Abraham exijsse de terra sua, & cognatione sua, vt Dei pareret imperio: sed nescio qui fiat, maius quiddam elucere in his Magis videtur, quod Abrahæ fidem pluribus capitibus excedat: ille vt exiret mandatum habebat a Domino: isti nullum præceptum acceperant: sed cum liberum illis esset, exiere tamen de-*

& reges coniunctissimi fuerunt cû Deo.

vt Iacob Patriarcha. Gen. 49. 10. v. 11.

in fest. Epiph.

alij autores præferunt eos Patriarchis.

Salmeron 3. tract. 38. f. 345.

Regius in 2. Mat. l. 1. digres. 10.

ter-

terra sua & de cognatione: ille licet loci nomen & situm, quo pergeret, ignoraret, certus tamen erat, quod perueniret ad destinatum locum. Deus enim erat, qui vt proficisceretur, mandabat: isti non itidem: ille magnis promissis euocatus est, faciamque te in gentem magnam, dictum est illi: istis pollicitatio nulla facta est: terram ille deseruit, in qua manere illi haud tutum erat: isti cum tuto agerent in terris suis, aliena adiere per aperta pericula; quod autem Abrahæ non esset tutum inter suos degere constat Iudith. 5. vbi scribitur Abraham & totam familiam Thare persecutionem esse passam a Chaldæis ob veram pietatem, ob cultum nempe vnius veri Dei. Iam velim vide, in quod se discrimen coniecere Magi: erat Herodes, si quis alius superbissimus & per tyrannidem regnum inuaserat, interfecto Hircano. Itaque vel regem alium nominare in ea vrbe, vbi ipse regnabat, quid rogo erat aliud, quam se manifesto periculo exponere? fecerunt tamen isti: tanto fidei, & deuotionis ardore t. neb ntur. Ita nihil concedit virtus sanctorum Regum virtutibus tantorum Patriarcharum: de meritis & gloria temerarium est mouere terrigenis quæstionem: nos progenitorum fidei nostræ velut genuini filij posterique mores & exempla vitæ constanter imitemur: vt in quam Dei filiorum hereditatem cœpimus die Epiphaniæ ducibus sanctis Regibus introire, ab ea nec in morte velut degeneres & spurij repellamur.

CAPVT XXXIV.

Iobus Christi, tres eius amici reges, Sacerdotes & sapientes personas Trium regum gerunt.

EXIMIIS à Deo laudibus, Iobus commendatur, negat enim ei similem in terra repertum esse eo tempore, quo Ioseph ceterique Patriarchæ, & Iacobus ipse vitam traducebat: qui licet tot à Deo miserijs & calamitatibus septennium, vt quidam putant, affligeretur, quantis post homines natos vix alius; nullius tamen sibi grauioris noxiæ conscius fuit: id Origenes rectè miratur. *Mirifica fuit iusti fiducia:* qua non modo vita eius superior, sed ærumnosi etiam *temporis conditio nitebatur, vt diceret non dubitauerit, quod deinde Paulus vsurpauit à nihil mihi conscius sum.* In Iobum vnum omnes omnium dignitatem tituli conuenerunt, quales libro primo sanctis etiam Regibus adscripsi. Fuit enim primo *Patriarcha* populi totius mundi, qui extra Israelitas Deum verum stabili & recta pietate ac religione venerabantur, imo præ Patriarchis multis Israëlitarum, multiplex figura Christi Domini, & perspicuè, vt paulo post demonstrabo, tres Reges repræsentauit. Deinde *Prophetam* fuisse tam clara nasciturí Christi & rediuiui à mortuis attestatio conuincit, vt nemo quisquam ante eum diem protulerit manifestiorem; *Regem* subiectis multis imperasse, docet ea verè regia magnitudo animi aduersus potentes, summa comitas & mansuetudo aduersus tenuiores, iustitia, clementia & sapientia aduersus omnes. Adhæc *Sacerdotem* egisse, munus ipsum sacrificandi pro filijs & amicis Dei iussu obitum satis indicat. Præterea *Martyrem* eum sancti Patres faciunt: quid dico Martyrem? S. Chrysostomus sexcentis eum Martyribus audet adæquare. Fuit etiam *Doctor* Gentium scriptura teste, quas de fidei mysterijs abditissimis, vt de Verbo corporato, de anastasi mortuorum, de peccato genitali erudiuit: hoc ei laudi ducit Eliphaz c. 4. *ecce docuisti multos & manus lassas roborasti: vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti.*

Denique sapientissimus Regum sui temporis habebatur, vt liceat vni libro Iobi & subtilissimis eius disputationibus ex vero tribuere: quod Origenes de sacra scriptura afferit vniuersè, diuina inquit *scriptura mundus est intelligibilis, suis quatuor partibus, velut quatuor elementis constitutus, cuius terra est veluti in medio, instar centri historia, circa quam aquarum similitudine abyssus circumfunditur moralis intelligentiæ, circa historiam & Ethicam veluti duas præfati mundi inferiores, aër ille naturalis scientiæ circumuoluitur: extra autem omnia, & vltra æthereus ille igneus autor empyrij cæli, hoc est supernæ contemplationis diuinæ naturæ, quam Theologiam nominant, circumglobatur.*

Iobo nemo ætate illa sanctior.
Iob. 23. 5. 6.
caruit peccato grauiore etiā in morbis.
Patriarcha fuit Gentilis populi extra Synagogam Iudæorum.
Propheta.
Rex.
Sacerdos.
Martyr
S. Chrysosto. hom. ho. 4. & 2. orr.
Doctor Gentium.
c. 4.
sapientissimus & Trismegistus.
Origenes in 1. Iob.

Fermento comparatur. *Pineda in l. 2. v. 2. Luc. 13.* figurat tres Reges tot idem fermenta.

Certè passim hoc lib. creatio terræ, maris & vniuersi: generatio meteororum, vires gemmarum & mineralium: naturæ piscium, dotes auium, iræ quadrupedum; morales virtutes, diuinæ maiestatis attributa clarissime describuntur: quæ summam arguunt Iobi diuinam humanamque scientiam: qua solitus fuit subiectos sibi populos ad omnem virtutem informare; ideo Pineda noster Iobum *fermento* comparat, *quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum. Namque Regum ait & Principum pietate quasi in subditorum animis abscondita fermentatur totum regnum, & diuino spiritus igne præparatur.* Comparat deinde Iobo & fermento tres item Reges. *Tres* inquit *profectò Orientis Reges in Christi recens nati fide instructi atque edocti, velut tria fermenti frusta, ad tria sua regna redierunt, quod singuli non satis farinæ singulis; sed singulis regnis fermentandis, & ad veram fidem & religionem adducendis satis essent*, hæc Pineda.

Pineda n. 34. Prosper de prædict. l. 1. 22. ac conuersionem futurã Gentilium. *Ib. 15.*

Vt mihi sanè Iobus ille virorum integerrimus videatur expressa fuisse Regum nostrorum imago. Quos etiam supra docui Patriarchas, Prophetas, Reges Sacerdotes, Martyres & Doctores exstitisse. Imò Iobus videtur prælusisse ijs, quæ ipsi postea ad regnorum suorum & aliarum Gentium conuersionem præstiterunt. Quo Pineda noster locum quendam Prosperi & regij Psaltis trahit. *Obserua, ait, cum Prospero id, quod multum facit ad sanctitatem, & encomium Iobi, Gentium, ad veram fidem Christi, conuersionem quodammodo in Iob præfiguratam. Iam inquit per iustum virum transitura Christi vestigia ad Gentes signabantur. De quibus Dauid in persona eius dicit, in Idumæam extendam calceamentum meum, mihi alienigenæ amici facti sunt; quasi diceret: redigam in meam potestatem, atque possessionem, penitusque subyciam, sed ita tamen, vt subiectum populum non habiturus sim vt mancipia, sed amicos, quia omnia, quæ audiui à patre meo nota faciam eis. Tum etiam promittit Christus extensurum proiecturumque se calceamenta in Idumæam, id est: sua incarnationis atque conuersationis cum hominibus mysteria Gentibus reuelaturum: hæc enim per calceamentum intelligunt sancti Patres Luc. 3. & Mat. 3. huius igitur corrigiam soluit atque portauit S. Iob, dum Christi fidem habuit, atque decantauit Prophetico illustratus lumine c. 19. in carne mea videbo Deum saluatorem meum, cum quo illud facit, quod Rabbi Himmanuel apud Pagninum in radice naghal ait in eo loco psalmi 60. non solum calceamentum, aut compedem legisse; sed etiam chirothecam meam: mos enim, inquit, erat Regum, cum aliquam obsidebant vrbem fortem, vt chirothecam projceret Rex intra vrbem, significans nunquã se ab ea recessurũ, nisi capta vrbe. Porro antiqua solemnisq́; fuit consuetudo apud Hispanos bellica ceremonia, vt qui alterum lacesseret ad singulare certamen hosti præsenti & hostiliter appellato in multorum oculis chirothecam projceret, illumque deposceret ad pugnam. Vnde etiam affirmare possis, Deum veluti extendere calceamentum, & contorquere chirothecam in dæmonum turbas viro sanctissimo atque fortissimo Iobo inter Idumæos constituto, atque Angelorum hominumque circumfusa multitudine auidè exspectante furialibus dæmonum exercitibus, bellum denunciare periculosum, & acerrimum, vides igitur vt tres Reges, qui ab Oriente venerunt primitiæ Gentium Deum hominem adoraturi, & Regem Iudæorum veneraturi, præuium alium Regem habuerint, magnum inter omnes Orientales & quasi pignus etiam Gentium, qui non minori Deum hominem videndi arsit desiderio, videbo, inquit, in carne mea Deum saluatorem.*

Margin notes beside this passage: quæ calceamenta Christi? — soluit ea Iobus — modus in bello vel duello projciendi chirothecam. — Deus contorsit eam in dæmones per Iobum. — figuram SS Regum. — *Iob 14.*

Fuit igitur Iobus Regum nostrorum imago & forma; idem Rex, idem sacerdos, & sapientissimus: fuit etiam typus excellentissimus saluatoris, qui eadem officia voluit viuus sustinere.

passionis Christi. *Gregorius. Pineda Salianus.*

Atque vti Magi plus muneribus, quam verbis dignitatem, & conditionem personæ Christi expresserunt, sic Iobus plus patiendo, quam loquendo dominicam perpessionem prophetauit: teste Gregorio: *nam per ea, quæ pertulit, quæ passurus esset Redemtor, ostendit, vt tanto verius passionis illius sacramenta prædiceret, quanto hæc non loquendo tantummodo, sed etiam patiendo prophetaret.* Nolo per singula ire: præstitere id copiosè Salianus & Pineda noster, qui eum vt Christi, orientis, docentis, patientis & resurgentis imaginem proponunt. Mihi sufficit eum & Christum Orientem seu nascentem significasse: *vir erat* (scriptura teste) *Iob in terra Hus:*

consi-

consilium denotat vox *Hus* & rectè dicitur Christus in terra *Hus* in stabulo quieuisse, dum in matris gremio resideret, quam bene S. Gregorius hic *consiliatricem*, & *sapientiæ matrem* nominauit: nam de ea dictum est Prou. 8. *ego sapientia habito in consilio.* Vbi tunc habitabat, cum à sanctis Regibus fuit adoratus: sed nunquid Christum licebit Iobum, dum nascitur appellare? licebit vero; nec aptior in stabulo conuenit ei nominatio: nam S. Hiero. Greg. Chrysost. Iob interpretantur dolentem & gementem: nunquid in stabulo Christus licet infans, *tamen vir dolorum, pauper & dolens, & sciens infirmitatem*: cum inter animalia, summa hyeme tempestate gelida corpusculum infantuli nudi rigeret frigore: stillarent oculi lacrymis, tremerent infantilia membra? iam tunc vti magnus inter omnes Orientales Iob: ita pueruli Christi, *Oriens nomen eius*, & ipse Reges Orientis ad sua traxit incunabula, nouitate tantæ vilitatis filij Dei attonitos, non minus, quam erant amici Iobi tres confines Reges Orientales cum ad sterquilinium Iobi accessissent, vt ægrum solarentur: *ipse lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, hos Orientis Reges illustrauit luce fidei, quam ipsi postea Gentibus communicarunt.

& natiuitatis eius. S. Gregorius Prou. 8.

Christus nascens verus Iob dolens Isa 53. Oriens dictus.

attraxit & illustrauit tres Reges

Sed Iobi miseriam, & amicos solatores attentius consideremus, septennium ipsum (vt sanctorum Patrum quidam volunt) Iobus dirissimis morbis fuerat conflictatus, extremus autem annus sub finem ea dolorum habuit incrementa, vt cum pestilentissimus vlcerum fœtor, continua scaturigo vermium, purulenta sanies decidua sic cuncta domus loca mephiti non amplius toleranda contaminaret, fuerit ad sterquilinium deferendus: huius inusitati spectaculi fama cum late vulgaretur, exciuit tres confines Reges amicos Iobi, *qui condixerunt* (ait scriptura) *ipsi inter se, vt pariter venientes quisque de loco suo visitarent eum & consolarentur*. Iam vrbis mœnibus propinquabant, eminus cernunt lugubre spectrum, cadaueris potius, quam hominis: vix Iobum esse credebant: hic Dei occultam prouidentiam venerantur: & ad Iobum conuersi pariter in singultus & eiulatus prorumpunt, attoniti rei nouitate & affectu commiserationis perculsi: tum se in terram abijciunt, septem ipsos dies assident discissis vestibus, & capite pulueribus adsperso, testantur dolorem, & commiserationem.

ob extremam calamitatem Iobi.

Iob 2. 11. adueniunt tres amici.

stupent commiseratione.

Videor in his mihi videre Reges nostros tres Orientis, cum stante stella stabulum introissent, ac infantulum cœli terræque dominum, & Regem Angelorum e præsepio leuari cernerent in sinum matris, inter pecudes: tam inusitatæ rei nouitate attonitos hæsisse, mox in terram prostratos ac fixis in infantulum oculis diuturno silentio stuporem indicasse; nec enim quid dicerent succurrebat: cum oculis coram intuerentur tantam maiestatem hominum amore se ad paupertatis & inopiæ abyssum demisisse, vt fastum mundi supprimeret, veramque nos doceret gloriam in humanarum rerum omnium despicientia collocari: tunc nimirum in lacrymas pariter resoluti, anteactæ vitæ superbiam suam defleuerunt: quam innocuus ille pusio Dei filius tanto sui ipsius contemtu lueret: & coronis sceptrisque positis, & ad pueri pedes abiectis, omnem mentis elationem exuerunt. O si & nos sæpius contingeret & Iobi Regis in sterquilinio, & Christi in præsepio meminisse, & horum exemplo Regum fastum omnem & mundi gloriam vt stercora cum Apostolo calcaremus, futuri hoc magis in cœlo gloriosi inter beatos, quo mundo contemtibiliores.

similiter.

similis stupor Regum visa paupertate Christi admiratio,

Congruentur dictis Besseus *tres*, ait, *amici Iob, qui Tob. 2. Reges appellantur: cum in sterquilinio vlceribus plenum sedentem conspexissent, illacrymari cœperunt, oculis & manibus cælo erectis, quos credibile est tres Reges imitatos, dum Christum in præsepio iacentem, & inter animalia vagientem, in summa egestate & inopia cernerent, perculsos stetisse, & vbertim præ commiseratione lacrymatos iuxta illud ps. 47. Reges terræ congregati sunt, conuenerunt in vnum, ipsi videntes admirati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos.* Absit tamen, vt in Reges nostros cadat ea Iobi iusta reprehensio, *onerosi consolatores omnes vos estis*: fuere sanè Christo exspectatissimi, gratissimi, carissimi, qui se suaque omnia recens nati seruitio consecrarunt. vt & speciem referant amicorum, qui restituta Iobo pristina sanitate venerunt ei gratulatum, cum muneribus, & ij quidem, vt ex Tobia vidimus, Reges erant, simulque sacerdotes, vt illa Dei verba significant: *& holocaustum afferte pro vobis*: erant & sapientia diuina humanaque politissimi, quod argutæ eorum de diuinis attributis, meteoris, mundique molitione disputationes indicant, sæpè enim de sup-

Besseus in Eppha.

erant amici Christi Reges Iob 42. sacerdotes.

sapientes. plicijs impiorum, & præmiq iustorum, sæpè de prouidentia, sapientia, & iustitia Dei
differunt, de Angelis frequenter: de Physicis etiam sapienter meminerunt: passim
patientiæ vel aliarum virtutum officia persequuntur; & licet minores eorum propo-
reprehenduntur ob ignorantiã rerum aliquarum. sitiones ac conclusiones: deductas ex quadam ignorantia sanctus Iobus interdum
neget, interdum erroris eos redarguat, quoties id res exigit: principia tamen doctrinæ
& maiores propositiones non inficiatur, hinc rectè sic Origenes vniuersè de scien-
tia eorum loquitur. *Quæ diuini spiritus consilio habentur, digna, quæ litterarum
monumentis insigniantur, ideo scribuntur: vt qui in ea incidit, ex eorum lectione
capiat vtilitatem: quare trium amicorum Iobi sermones nisi fructuosi essent, num-
quam diuina prouidentia passa esset, vt in librum Iobi conferrentur.* Hinc ipse S.
1. cor. 3. Apostolus Eliphaz. c. 5. laudat & probat effatum, *comprehendam sapientes in astu-*
S Paulus vtitur eorum testimonio. *tia eorum.* Sed cur igitur à Deo verbis istis corripiuntur, *non estis coram me locuti
rectum, sicut seruus meus Iob.* Respondet S. Anselmus, *qui dixit non estis locuti coram
me rectum, ilico adiunxit, sicut seruus meus Iob: licet ergo quædam in dictis eorum
recta sunt; sed meliori comparatione superatur. Nam inter alia, quæ irrationabi-
liter dicunt ad beatum Iob; fortes multas sententias proferunt, sed comparatæ dictis
fortioribus vim fortitudinis amittunt.*

Fideles certè fuisse piosque & probos viros amicitia cum Iobo persuadet, ideo scri-
ptura ait, *condixerunt, vt pariter venientes consolarentur, sederuntque cum eo in*
sancti fuerunt. *terra*, sunt hæc officia verorum amicorum: qui nec desertum ab alijs in aduersa for-
tuna derelinquunt; imo & sanctos eosdem fuisse docet Origenes initio lib. 3. Olym-
piodorus hic, Chrysostomus in præfat. catenæ; & alij multi eos Prophetas nomi-
nant: nam cum Deo non familiariter tantum loquuntur; sed & diuinas imagines &
afflatus occultiores accipiunt: vnde rectè sanctorum Regum ipsi Reges, Prophetæ;
& Trismegisti. ac sacerdotes personas sustinent, ijdem vncti & Christi, adeoque Trismegisti dici
possunt, triplicis enim generis personæ inungebantur, sacerdotes, Reges, & insignes
Prophetæ, erant hi summa generis humani capita, populique gubernatores: sacer-
dotes in spiritualibus, quæ diuinam attingunt maiestatem; Reges in moribus politi-
cis & terrenis bonis procurandis; Propheta potissimum ea tractabant. quæ legem, do-
ctrinam & sapientiam attingunt, vt vtrique rectius ex diuina mente suis in negotijs di-
rigerentur: quæ tria præcipuo quodam modo in Christo Saluatore, eminuerunt,
vt & Christus Luc. 1. eius enim regnum prædixit Angelus: *ipse regnabit in domo Iacob in æternum, &*
Psal. 109. *regni eius non erit finis*: sacerdotium psalmographus: *tu es sacerdos in æternum se-
cundum ordinem Melchisedech*; & prophetiæ donum Moyses promittit Dei nomi-
Deut. 18. 15 ne: *Prophetam de gente tua, & de fratribus, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus*
at tres Reges. *tuus, ipsum audies*: ideo voluit à SS. tribus Regibus simul Prophetis & sacerdotibus
primis sacrificijs & muneribus honorari: vt suis ipsi personis: sicut muneribus Christi
nati dignitatem adumbrarent: hos etiam voluit Reges in tribus amicis Iobi figurari,
qui Regis amici solandi causa conuenerunt, licet errore lapsi, & quadam ignoran-
tia decepti, leuius deliquerint, ideoque quandoque personam videantur hæretico-
rum induisse.

CAPVT XXXV.

Matrimonium Isaaci, Iacobi, & Moysis iuxta fontes typus est matrimonij Christi cum Gentilitate contracti in Bethlehem.

Dei amor in homines. DEI filius, cuius sapientia mundus est procreatus, & prouidentia gu-
bernatur, cum vellet amoris sui vehementiam, quo Gentilem popu-
lum vnicam & dilectam Rachelem suam, & nos posteros prosequi-
tur, significare, varijs typis eum sæpius figurauit in veteris instru-
menti Patriarchis, prænunciando desiderium, quo ipse ab æterno
exarsit, suum nostri amorem atrocissimo mortis genere pro nobis to-
lerato testandi. Ipse reciprocum in nobis amorem sui flagitat, vt cum sponsa sæpius
arden-

ardenter amoris osculum expetamus, quo noster spiritus Deo coniunctus vnus & idem efficitur, & nos [illegible] sponsum nostrum quodammodo conuertimur: nam Plato dicere solebat per osculum animam transfundi quasi in aliena corpora, retertque parum abfuisse, quin ideo quidam in osculo moreretur, cum anima prop[illegible] pené deserens corpus in aliud transmigraret, applicat id amori diuino præclaré S. Ambrosius. *Per osculum, ait, adhæret anima mea Deo, per quod sibi transfunditur spiritus osculantis: sicut etiam ij, qui se osculantur non sunt labiorum prælibatione contenti, sed spiritum suum sibi videntur inuicem infundere. Illa osculum poposcit, Deus se ei totum infudit, & anima etiam se totam infudit Deo: & ita per mutuum osculum & amorem sunt vnus spiritus, & perficitur spiritualis desponsatio.*

osculo transfunditur anima in aliud corpus. apud Gel. l. 19. c. 11. S. Ambros. l. de Isaac & anima c. 3. & anima in Deum per amorem.

Sed antequam anima possit ad osculum sponsi Christi adspirare: necesse est, vt fontem a[illegible], in quo præteritæ vitæ maculas expiet: hinc dies Epiphaniæ, qui nuptialis G[illegible]tibus est, Baptismatis fontis meminit, quo mens elutis sordibus vitiorum, sponso Christo copuletur: sic Spiritus S. voluit tres Patriarchas Iacobum, Isaacum, & M[illegible] figuras Christi iuxta puteum de nuptijs conuenire, vt Ecclesiam præmon[illegible]rent fonte Baptismatis & lacrymarum ablutam dignam esse, quæ Christo copuletur. hanc rem S. Augustinus eleganter ita persequitur: *quomodo Christus venturus er[illegible] [illegible] vt iungeretur Ecclesiæ, ita in beato Iacob hoc præfiguratum [illegible] [illegible] longinquam peregrinatus est, vt coniugia sortiretur. Abijt [illegible] Iacob [illegible] Mesopotamiam ad accipiendam vxorem: & cum venisset [illegible] put[illegible] Rachel venientem cum ouibus patris sui, & cum agnouisset [illegible] esse [illegible]am,* adaquato grege osculatus est eam. *si diligenter attendis, [illegible] potestis [illegible]cere, non fuisse sine causa. quod sancti Patriarchæ matrimonia ad fontes & puteos inueniunt, si hoc semel tantummodo euenisset, poterat aliqu[illegible] [illegible] pro aliqua significatione factum esse, sed casu potius accidisse: cum vero & beata Rebecca, quæ iungenda erat Isaac ad puteum inuenitur, & Rachel, quam [illegible] pturus erat Iacob ad puteum agnoscitur, nihilominus & Sephora, quæ Moysi [illegible] pute[illegible] reperitur, sine dubio aliqua in his sacramenta debemus agnoscere. Et [illegible] toti [illegible] illi Patriarchæ typum Domini Saluatoris præferebant, ideo ad fontes vel ad puteos inueniunt matrimonia, quia Christus ad aquam Baptismi [illegible] [illegible] Ecclesiam: denique veniens Iacob ad puteum prius gregem adaqu[illegible] & postea osculatus est eam. Verum est nisi prius per aquam Baptismi Christianus populus a malis omnibus abluatur, pacem Christi habere non meretur. Nunquid beatus Iacob videns consobrinam suam, non eam potuit osculari prius, quam aquam gregibus daret? potuit sine dubio, sed mysterium gerebatur. Oportebat enim, vt per gratiam Baptismi ab omni iniquitate vel discordia liberaretur Ecclesia, & sic pacem habere cum Deo mereretur.* Volebat Christus Ecclesiam sponsam suam sibi speciosam sine ruga vel macula copulare: vt discerent Christiani candidam illam innocentiæ vestem in Baptismo nobis per gratiam donatam puram & inuiolatam perpetuo conseruare, si velint cœlestis sponsi complexibus delectari: vnde necesse est sæpius lacrymarum fonte maculas nostras detergere, quo semper dilecto placeamus. Pergit deinde S. Augustinus vocationem Gentium nobiliorem in eadem figura pers[illegible]tari. *Quod autem in illa peregrinatione duas vxores accepit Iacob, duos popul[illegible] figurabat, Iudæorum & Gentium: duæ ergo illæ mulieres Lia & Rachel istos duos populos figurauerunt, Lia Iudæorum, Rachel Gentium; istis duobus populis, velut duobus parietibus tanquam lapis iunctus* (die Epiphaniæ) *Christus: in ipso enim se osculati sunt, & in ipso æternam pacem inuenire meruerunt: sicut Apostolus Paulus dicit: ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum: quomodo fecit vtraque vnum? vtique duos greges iungendo, & duos parietes sibi inuicem copulando.* Sané quam præ Lia Iacobus dilexerit Rachelem, & Christus Gentilem populum scriptura loquitur, & conuersio Gentilium vocatis Iudæis vbique testatur, vt par sit nos amore mutuo & formæ electa specie, seu virtutum pulcherrimis lineamentis sponso sic nos gratis eligenti, foueuti, diligenti respondere: & proles speciosissimas Beniaminum & Iosephum bonis operibus quotidie procreare:

ante lauanda per Baptismum, vel pœnitentiam. ideo Patriarchæ inuenerunt matrimonia ad fontes. Aug. ser. 80. de tempore. Iacob figura Christi, Gen. 29. Isaac. Gen. 24. Moyses. Exod. 2. Christus Ecclesiam reperit ad Baptismi aquam. Lia Iudæos Rachel Gentiles figurat. Ephes. 2. præfert Christus Gentilem populum.

Sed redeamus ad puteum cum Rachele & Iacobo; vt in gregibus adaquandis tribus, Gentilem populum diu præsto autem Messiam inueniamus. Puteus iste Chri-

Quis puteus. sti gratiam & euangelicam doctrinam significabat, qui grandi lapide claudebatur, figuris & vmbris antiquæ legis coopertus, quæ licet illam indicarent gratiam non tamen sitientibus & exspectantibus conferebant: sed vbi Iacobus verus mundi Saluator aduenit, amouit vmbrarum integumenta, cuncta hominibus exemplo vitæ & doctrinæ referauit, dum promulgauit legem Euangelij, ideo sæpius clamauit. *Si quis sitit, veniat ad me: & bibat.* Stabant iuxta clausum puteum, *in agro tres greges ouium accubantes iuxta eum*, cum Iacob venit in terram Orientalem, qui tres Gentium populos per Noëmi tres filios toto terrarum orbe disseminatos in Europa, Asia & Africa signabant non tam a Iacobo & Christo, quam Apostolis erudiendos: Iacobus enim solus Labani & Racheas gregem primo adaquauit, *quia non sum missus, ait*
Matt. 15. *Christus, nisi ad oues: quæ perierunt domus Israel*, Matt. 15. Postea tamen quam à mortuis rediuiuus apparuit: suis Apostolis tres illos omnium Gentium greges dedit
Matt. 28. adaquandos Matt. 28. *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, docentes eos omnia, quæ mandaui vobis.*

Sed quid dicemus à Christo prætitum esse sanctis Regibus, & Gentilitati in hac figura reconditum, cum eos ipse noluerit adaquare? an Pastores illi tres trium gregum, exspectantium aduentum ouium aliarum, Magos significant; qui cedebant Iudæis prærogatiuam, missi ad ipsos Messiæ; interim & ipsi beneficio remotionis lapidis grandis fruebantur, quo se possent & greges eo iam remoto satiare?

Pastores tres ouium signant SS. Reges.

1. Fauet, 1. quod *Iacob profectus venit in terram Orientalem*, & nullo sidere Christus.

Probatur ex 5. capitibus.

Reperit *tres greges ouium accubantes iuxta eum*, Gentiles auide per noctes ortum noui sideris & Messiæ exspectantes.

2. Iacob Pastores tres alloquitur, vti Spiritus Sancti impulsus hos solos & primos
3. Magos ad Euangelicam gratiam euocat.

Audit ab ipsis Rachelis aduentum: & Gentilis populi desiderium ingens Chri-
4. stum recipiendi.

Exardescit amore illius vnius, qui licet gregem Labani prius adaquaret & Iudæos
5. legem Euangelicam per se erudiret, ac Liæ citius matrimonio coniungeretur, Rachelem tamen iam ad puteum voluit exosculari, vt tenerum, quo eius amore teneretur, affectum indicaret.

Rachel Gentilitatem exprimit.

Iam tum allocutione illa Pastorum & Rachelis osculo videbatur illud fuisse matrimonium significatum, quod cœpit die Epiphaniæ cum Gentilitate contrahere, licet alio fuerit tempore consummatum. Nec vacat mysterio, quod Rachel figura Gentilis populi ducat gregem Iudæorum, forte quia Gentiles Reges ipsos Iudæos ortum Messiæ docuerunt: & suo monstrarunt exemplo viam ad vitam, quo nouum deberent cœli terræque Regem adorare.

ducit tamē Iudæos ad Christum.

Hanc ipsam rem sanctis Regibus adaptat Ludouicus de Ponte cum ait. *Interim autem erant exspectantes iuxta puteum clausum tres greges populi Gentium: id est omnes nationes, quæ in tribus mundi partibus Asiæ, Africæ & Europæ degebant: in cuius rei signum ad adorandum Christum natum in Bethlehem venerunt Magi primitiæ Gentium, quos Ecclesiæ traditio habet fuisse tres, & Reges, trium vt credibile est Regnorum Orientis, vt vice trium gregum Gentium Ecclesiæ Christi adaquarentur.* Tres igitur Pastores ouium Orientalium, dum Christo Rachelis desiderium formam & speciem monstrant, facti sunt Paranymphi totius Gentilitatis: cuius cum ipsi nobilissima simul portio & primitiæ censerentur cum ipsis sponsus contraxit de præsenti: eos primo sanguine suo peccatorum sordibus expiauit: tum velut Rachelem suam desideratam vestiuit ornamentis, quæ ipse Ezech. 16. v. 4. describit. *Vestiui te discoloribus; calceaui te hiacinthino, cinxi te bysso, & indui te subtilibus & ornaui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum, & dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis. & coronam decoris in capite tuo.* Quæ designant gratiæ & virtutum donorumque Spiritus S. varietatem, qua exornata sponsa cuncta sua desideria, verba & opera solius amori sponsi consecrat: nihil iam videre, nihil audire, nihil manibus nisi sponsum contrectare gestit: quam speciem & pulchritudinem sancti Reges tunc obtentam nullo videntur peccato grauiore maculasse. S. Spiritus maioribus aucti quotidie donis & auxilijs, vt & greges suos, & subiecta regna Christi doctrina iam Gentibus ipsis referata adaquarent.

Lud. de Ponte lib. 1. contemp. ex Her. 20. ad 3.

Rachel despondetur Ezech. 16. 4. ornamenta data sponsæ Gentilitati.

CA-

CAPVT XXXVI.

Sadoc, Nathan, Bananias regnum Salomonis contra Adoniam & Sancti Reges Christi regnum contra Herodem publicant.

VM Dauid Rex ætate confectus, & morbi inualescentis inclementia lecto decumberet, Adonias cœpit regnum patris affectare. *Fecit enim sibi currus, & equites, & 50. viros, qui currerent ante eum*: & voces ipsius ambitiosæ vulgo iactabantur: *ego regnabo*: ac iure, quasi primogenito regnum ipsi deberi videbatur: vnde nec primi subsellij viri deerant: nam principes factionis Ioab & Abiathar, spiritus iuuenis superbos fouebant, & partes eius publicè sequebantur; contra, quam a Deo decretum erat, qui *de filijs meis* (ait Dauid) *elegit Salomonem, vt sederet in throno regni Domini super Israel*, quod diuinæ mentis consilium suo pater suffragio confirmarat teste Bethsabæa *Nonne*, ait, *tu Domine mi Rex iurasti mihi ancillæ tuæ dicens: Salomon filius tuus regnabit post mè, & ipse sedebit in solio meo?* Iam Adonias ab Abiathare sacerdote sacro fuerat oleo Rex delibutus: aderat Ioab militiæ princeps cum della militum manu, qui faustis acclamationibus nouum Regem salutabant: sperabat Abiathar hac ratione Pontificatum contra Sadocum æmulum sibi nouum Regem stabiliturum, Ioab verò scelerum grauissimorum, quibus Dauidem offenderat, impunitatem: vtrumque spes sua fefellit. Nam cum rumor ad aures Nathanis Prophetæ & Bethsabææ dimanasset, eam rem ad Regem Dauidem detulerunt: is nouitate facinoris Adoniæ permotus, ad se vocari mandat viros præcipuos fide, dignitate, prudentia, & fortitudine, Sadocum sacerdotem, Nathan Prophetam, & Bananiam filiùm Ioiadæ; præstabat Sadoc Pontificatus officio ad regem inungendum necessario, Nathan Propheta valebat ad contestandam hoc in negotio Dei & Regis autoritatem: Bananias verò plurimum poterat cum legionibus Pherethi & Cerethi ad vim Adoniæ & Ioabi reprimendam; vt planè diuino magis, quam humano consilio factum sit, cum omnes ferè reliqui Principes Adoniæ partes sequerentur, solos triumuiros nominatos maximè ad Dei voluntatem exsequendam idoneos fidos Dauidi & Salomoni Regi permansisse. Qui continuo iussu Dauidis ad fontem Gihon Salomonem in mula regia deduxerunt: vbi Sadoc cum oleo sacro delibutum eum ex more exosculatus, Regem salutasset, & buccinis reliqui Sacerdotes festiua gaudij signa edidissent, in vrbem cum plausu & faustis acclamationibus redeunt, introductum in regiam paterno in solio collocant, corona regia redimitum, Qua re ad Adoniam & complices in conuiuio nunciata, turbatum est tota aula: nec quo se reciperent anxijs succurrebat. Hac imagine cuncta repræsentantur, quæ tres Sancti Reges in filij Dei noui Regis inauguratione feliciter peregerunt. Deus hactenus per substitutos è Dauidis stirpe posteros Iudæis multis seculis imperabat: regnum Iudæ jam Herodes alienigena violenter inuaserat, legitimis heredibus multis interfectis, quod semini Dauidis promissione & iuramento diuino, debebatur: idem sanctissimæ Christi genitrici genius cœlestis Dei iussu spoponderat de filio his verbis: *& dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum*: interim Herodes Iudæis dominabatur: Principes Sacerdotum, Scribæ & Pharisæi, quem alienigenam & intrusum non ignorabant, vt Regem agnoscebant: difficile fuit in regno Israëlis idoneos inuenire Principes, qui miserti pauperis & eiecti a Iudæis infantuli, regni tamen veri heredis regiam eius dignitatem publicarent. Verus ergo Dauid cœlestis Pater sideris noui exortu tres orbis Reges sapientissimos, & fortissimos, euocauit Solymam: edixit eis: vt in vrbe Regia coram Herode tyranno, Principibus sacerdotum, & ciuium innumera multitudine filij sui recens nati promulgarent. Illi non segnes è diuersis conuolant eodem spiritu, & fortitudine regionibus; conueniunt: pariter Solymam ingrediuntur regio

appa-

3. Regum 1.

Adonias viuo Dauide inuadit regnum

1. Par. 28.

3. Reg. 13.

inungitur & coronatur.

ab Abiatharo & Ioabo

Tres eliguntur, qui promulgent regnum Salomonis Sadoc, Nathan Banaias.

Rex inauguratur.

clangentibus ilico

euerso Adonia

Herodes regnum Iudæ inuaserat.

quod Christo Filio Mariæ Virginis promissum erat

Principes sacerdotũ sequebantur Herodem

Sancti Reges iubentur Hierosolymis regnũ Christi publicare.

apparatu, & vna voce per vrbis vicos & compita proclamant: *vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? vidimus stellam eius, & venimus adorare eum.* Turbatur ad vocem noui Regis nati tyrannus Herodes, turbantur Principes sacerdotum, scribæ: vere dicam, tota Solyma: nec se quisquam commouet loco: vt Regem suum natum cum exteris Regibus veneretur: timebant omnes sibi suisque rebus, ne forte Herodis potentiâ suis exturbarentur facultatibus, sub cuius tutela sibi securiores videbantur. At cum Ioabo & Abiathare vestra spe excidetis, cum Rege vestro tyranno æternis addicendi supplicijs, & à nouo Rege sacerdotio spoliandi. Pergunt interim Bethlehemum Magi, & extra vrbem prope portam Dei filium inuentum agnoscunt, recipiunt & venerantur vt Regem, adorant vt Deum, cui tamen etiam mortali & egeno regia munera largiuntur, se pariter, vt eius subiectos sceptris & coronis ad pedes eius positis supplices contestantur: eumque solum cæli terræque monarcham profitentur. Denique reduces per orbem vniuersum Regis huius potentiam, & dignitatem mortis etiam periculis contemptis, contra Romanos, & dominantes Oriente toto idololatras publicant: ita quem Regem suum Iudæi dedignantur: quem vt egenum & pauperem domo & vrbe ejiciunt, & ad pecudes amandant, exteri Reges, orbis totius viri sapientissimi per mille vitæ pericula studiosè quærunt, Regem agnoscunt, eius se seruos & mancipia profitentur; sicque merentur à Iudæis ad Gentes regnum & sacerdotium Christi traducere, & Gentilitatem ei despondere. Vnde circa idem ferè tempus Dauid Salomoni filiam Pharaonis Gentilem connubio sociauit expressam figuram gentilis populi Christo perpetuo matrimonio fœderandi: idemque Dauid epithalamium tam filio, quam Christo concinnauit, cuius exordium est: *Eructauit cor meum verbum bonum*: & ipse Salomon eadem mente Cantica cecinit, quibus in Ægyptia sua coniuge Gentilitatis dotes prædicat.

Inde turbatur Herodes & Hierosolyma.

Christus inauguratur Rex propè portam, à Gentilibus.

translato ab eis sacerdotio & regno.

epithalamiú canit Dauid & Salomon. Psal. 44.

CAPVT XXXVII.

Tres viri fortes Dauidi aquam de cisterna Bethlehemitica perrupta statione Philisthinorum propinant, & tres Reges Christum aquam viuam Gentilibus.

CVm Philisthæi cognouissent Dauidem Regem iam esse consecratum, & eiecto ex arce Iebusæo, tota Iudæa dominari, collectis copijs in valle Raphaim castra posuerunt: Dauid nondum Solymâ satis contra tantas hostium vires communitâ, præsidium sibi pridem notum Odollam speluncam occupauit: ibi cum minus gratas aquas inuenisset, & memoriæ succurrerent patriæ suæ dulcissimi fontes & cisternæ, quarum aquis fuerat innutritus, eas vt fieri amat, auidè desiderauit; nec tamen in mentem ei venit vlli imperare, vt cum vitæ suæ discrimine Regi cupitam aquam adferret: nihilominus tres militum generosissimi cum Regis desiderium cognouissent, aggressi sunt temerarium penè facinus: nam perruptis violenter castris hostium in agrum Bethlehemiticum euaserunt, haustaque protinus aqua rursum eadem animi magnitudine per ipsos hostium cuneos ad Regem penetrarunt: ille visâ, quam cupierat, aquâ, *noluit bibere: sed libauit eam Domino*, vt etiam in licitis frangeret nimiam animi cupiditatem, & nouum quasi Deo libaret sacrificium. Sancti Patres per aquam Christum, per cisternam Bethlehemiticam Deiparam, *puteum aquarum viuentium* interpretantur: nec opus hic alio, quam Christi diuino testimonio: qui cum mulieri Samaritanæ dixisset: *da mihi bibere*: postea vim aquæ talem indicauit: *si scires donum Dei & quis est, qui dicit tibi: da mihi bibere, tu forsan petiuisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam: omnis, qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit*

Occasio sitis aquæ Bethlemiticæ.

ea potitus abstinet Dauid. 2. Reg. 23. 16.

Christus aqua vitæ. Io. 4.

ex

ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Hanc quia comparationem fusè, sed piè Sophronius Archiepiscopus Hierosolymitanus exsequitur, visum est attexere *Aqua quam mysticè Dauid expetebat & viua erat, & omnes, qui ex ea bibebant, diuina virtute viuos efficiebat: vt aiebat Christus, fons ille vitæ nunquam deficiens ad Samaritanam. Cisterna hæc sacra Sanctissimam Virginem designabat, quæ & vterum gestura, & Deum paritura erat: Quod enim hic transigebatur, prophetia erat, & figura de Christo, qui est aqua viua omnibus vitam infundens, deque mystica & spirituali cisterna, quæ aquam illam, quæ nunquam deficit, vtero comprehensam in lucem dedit, hoc est de impolluta Virgine. Hanc autem cisternam, & aquam bifariam Rex Dauid videre desiderauit, incensque gestiebat spiritualibus nimirum & corporeis oculis: illis quidem, vt illustrissimus Propheta: his verò vt consummatissimus iustus. Hoc ergo desiderio intus ardens aiebat.* O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna, quæ est in Bethlehem iuxta portam. *Cognoscere hinc licet, quam aptè nos hoc tempore ijs assimilemur, qui Christum quondam cum spiritualibus tum corporalibus quoque oculis contueri exoptabant, ad quod veterum desiderium Christus Dominus aqua illa viua alludens alicubi ita concionatur. Multi Prophetæ & iusti cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt; & audire, quæ vos auditis, & non audiuerunt. Huc etiam spectant, quæ Apostolus Petrus ad eos, qui in Christum Saluatorem crediderunt, ea de re scribit. Quem, ait, cum non videritis diligitis; in quem nunc quoque non videntes creditis, credentes autem exsultatis lætitia inenarrabili glorificata, reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum; de qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt: scrutantes in quod vel in quale tempus significaret in eis spiritus Christi præenuncians eas, quæ in Christo sunt passiones & posteriores glorias. Quibus reuelatum est, quod non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc annunciata vobis sunt per eos, qui euangelizauerunt vobis, Spiritu Sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere. Si ergo iusti & Prophetæ, & Angeli Christi natiuitatem, & locum, in quo exoptatissimus eiusdem ortus contigit, contueri desiderabant & desiderant: quid mirum est, si nos abiecti minimique, qui eiusdem religionis & participes, orthodoxæque fidei coheredes effecti sumus, ardenter isthuc desideramus?* Hactenus desiderium Dauidis sitientis aduentum Messiæ in dilecta patria sua Bethlehem explicat Sophronius: quo Gentilitatis etiam totius spectat exspectatio seculis multis continuati, *vt desiderium illud collium æternorum,* illa *Gentium exspectatio, stella verè splendida & matutina sedentibus in tenebris & vmbra mortis,* Messias inquam, orietur: qui terram Orientis *desertam, inuiam & inaquosam* imbre cælestis doctrinæ irrigaret. quam vbi iam ortam, indice sidere, cognouere fortissimi illi tres Reges, per abrupta viarum & inuia, perfractis idolomaniæ tartareis castris, ad fontem aquarum viuentium penetrarunt: ipsi cupidissimè se fonte salientis in vitam æternam aquæ proluerunt: & copiosè ad totam Gentilitatem de fontibus Saluatoris haustam aquam attulerunt, quam Euangelicæ doctrinæ non rore, sed pluuia recrearunt: vnde licet Dauid memor obcæcationis Gentis suæ Iudæorum, nollet bibere, qui futurum præuidebat, quod nullus eorum Solymæ esset Bethlehemum abiturus, vt eam libaret aquam Saluatoris, terræ tamen arenti & sitienti Gentilitatis obtulit: quæ sic fuit irrigata, vt deserta florere cœperint, & fructus dulcissimos virtutum Christo Messiæ germinare, sed & hac de re sanctum Sophronium audiamus.

Sophronius orat. 5. de Christi natiuitat. — *Dauid Christum sitiebat.* — *Io. 4.* — *cisterna fuit Deipara.* — *Mat. 13.* — *Prophetæ eandem aquam desiderant.* — *1. Pet. 1.* — & Angeli. — *similis Gentium exspectatio & desiderium.* — *Trium Regum fortitudo ad aquam hauriendam.* — *eam Gentilitas bibit.*

Verum licet ille è Bethlehemitica cisterna aquam bibere desiderans, propter infestam Philisthæorum aciem, quæ Bethlehem summis semper laudibus prædicandam tum obsessam tenebat, ad Deiferam illam ciuitatem per id tempus peruenire non posset: nihilominus expetitam, aquam, siquidem sensilem aquam bibere placuisset, obtinuit, Etenim tres fortissimi satellites validissimique propugnatores Regis desiderio comperto, ipsumque non sine æquissima causa dicere audientes: O si quis mihi daret potũ de cisterna, quæ est in Bethlehem iuxta portam: rati aquæ, quæ sensu

2. Reg. 23.

 per-

percipitur desiderio eum teneri, cum essent, vt conijcere & dicere licet ad morten
illius causa subeundam promtissimi, in manifestum vitæ discrimen proruerunt: Re-
gi per hoc animi robur infractamque audaciam probare volentes, vel certè eximiam
& admiratione dignam in principem suum beneuolentiam, inuictumque erga salu-
tarem eiusdem sermone studium & ardorem demonstrare instituentes. Siquidem
maiorem hac dilectionem nemo habet ait Saluator, quam vt animam suam ponat
Jo. 15. *quis pro amicis suis Perruperunt ergo tres viri fortes, ait scriptura in castra Phili-*
stinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat iuxta portam, &
non verò *attulerunt ad Dauid. Hic tu iam Dauidis pietatem, virtutumque omnium regi-*
Dauid. *nam discretionem considera; nam vt regnorum habet historia, noluit aquam illam*
bibere, verum libauit illam Domino dicens: propitius sit mihi Dominus, ne faciam
hoc: num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt & animarum periculum bi-
bam? noluit ergo vir ille planè diuinus aquam eam bibere. At cur noluit? quia pro-
phetiæ lumine illustratus fore præuidebat, vt Iudæi aquæ illi viuenti omnia
præuisa *que viuificanti secundum carnem è Bethlehem exorituræ, & è lacu virginei*
obcæca- *nascituræ & in lucem prodituræ, hoc Christo fidem denegaturi essent, vt Va-*
tione Ju- *tes ergo sanctissimus Iudæorum in Christum perfidiam facto adumbrabat: ob id*
dæorum. *inquam diuinus ille vir aquam ad se delatam haurire noluit: quia insanos*
sceleratosque Iudæos Christi prædicationi in suum ipsorum interitum & perdi-
tionem nequaquam credituros præsagiebat, certoque præuidebat.

ob quam *At nos qui & Christum seruatorem gratanter suscipimus & orthodoxa fide*
conuersi *ornati sumus, & exsecrandam Iudæorum incredulitatem auersamur, & stu-*
Gentiles *riam fœdamque eorundem amentiam modis omnibus detestamur, sacram Beth-*
sunt. *lehem adire enixè auemus: diuinamque cisternam, quæ iuxta portam exstat,*
Deiparamque virginem mysticè designat: hæc namque aquam viuam, quæ vi-
tam dat mundo effudit mentis oculis contemplari, & salutem, quæ in ipsa
apparuit hoc est Christum, qui humanum ortum hac luce in ea subijt (hic e-
nim est nostra salus & vita, & redemtio) accuratè contueri, adire nequa-
quam possumus. Tenemur profecto desiderio, & siti æque nos torrente. Hacte-
nus Sophronius tunc ea perorabat, cum Christiani propter Saracenos Bethle-
hemitica loca castris suis insidentes non possent circa natalitia Domini Solymis
egressi natalem Christi locum visitare: nobis sanè beneficium illud nullis vn-
quam verbis satis exaggerandum proponit, quo voluit arentem, inuiam, & de-
sertam Gentilitatem fontibus Saluatoris per sanctos illos fortissimos Heroas Re-
ges Orientis allatis irrigare, quorum vim & efficacitatem cæcus Israël licet fon-
tis locum Gentibus indicaret: non potuit, nec voluit experiri: maluit sane iu-
gum Herodis immanissimum tolerare, quam terram suam aridam isto viuo
saliente recreare: quam bellè cadit in stultum Israëlem ille stupor Propheticus.
contuma- *Obstupescite cœli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer: duo enim*
cia eorum. *mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt*
Ier. 2. 12. *sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Cisterna profecto
dissipata Herodes, imo abyssus & immane barathrum, cui quisquis infunditur,
dum amorem & fauorem tyranni maximis laboribus, continuis vigilijs, extre-
ma solicitudine venetur tartaro absorbetur: At Bethlehemiticum fontem Za-
charias Iudæis digito monstrauit, cum ait: *In die illa erit fons patens domui*
Zach. 13. 1. *Dauid, & habitantibus Israël in ablutionem peccatorum*: quem cum die Epi-
Felicitatē phaniæ Solyma contemneret, accessere Gentiles: qui statim abluti à peccatis,
Gentibus idola proiecerunt, vt ibi subditur: *& erit in die illa, dispergam nomina idolo-*
peperit. fons chri- *rum de terra, & non memorabuntur vltra: ipse* (populus Gentilis) *vocabit nomen*
stus ijs. *meum, & ego exaudiam eum: dicam populus meus es, & ipse dicet Dominus Deus meus.*
55. cap. Isaiae. Hunc fontem Isaias tam luculentis verbis expressit: *omnes sitientes venite ad aquas,*
venite emite absq; argento, & absq; vlla commutatione vinum & lac: quærite Dominũ,
dum inueniri potest, inuocate eum, dum prope est: derelinquat impius viam suam, &
vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum & miserebitur eius. Sed
surdis Iudæis occinuit fabulam: sola Gentilitas se ab vberate fontis inebriauit: cui pro-
Isa. 66. missum hoc est. *Ecce ego declinabo super eam quasi fluuium pacis, & quasi torrentem*

&

& inundantem gloriam: quam sugetis: portabimini ad vbera, & super genua blandientur vobis, quomodo si cui mater blanditur, ego consolabor vos: videbitis & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra sicut herba germinabunt. & reoreas.

Ita fortitudinem animi sanctorum trium Magorum demonstrat ignauia Iudæorum: hi nec duas leucas ad Christum Regem suum tot seculis imo millenis tot annis exspectatum a Patribus, desideratum à Regibus, prædictum à Prophetis proficisci voluerunt: isti ad quadringintas leucas contendunt, vt alienum quasi Regem venerentur, cui vt sua regna subijciant: per hostium stationem penetrant, cum mortis etiam discrimine. E recentioribus nonnulli eandem Epiphaniæ figuram breuiter applicant. Besseus sic ait: *inter omnes Dauidis milites palmam: & præconium tres illi merentur, qui haustam è cisterna Bethlehem aquam per media hostium castra penetrantes ad speluncam Odollam sitienti illi attulerunt: & videmus hic non tres milites, sed Reges ad Dauidem nostrum Christum in speluncam Bethlehem venientes, perfracto hostium, id est, falsorum Deorum cultus agmine, gratiæ aquam inde educere.* Paulò alitèr rem expendit Ludouicus de Ponte, nec abludit à scopo nostro *Audiuimus*, inquit, *quondam desiderium Dauidis dicentis. O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna, quæ est in Bethlehem iuxta portam! erat autem tunc ibi statio Philistinorum: tres autem viri fortes, & robustissimi irruentes per castra, hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, & adduxerunt eam ad Dauid: qui noluit eam bibere; sed libauit eam Domino. Gerebat Dauid in hoc facto typum antiquæ Ecclesiæ, præscientis Christum nasciturum in Bethlehem in diuersorio iuxta portam ciuitatis, quod sub noua metaphora vocat cisternam: quia continebat eum, qui est fons aquæ viuæ, puteus aquarum viuentium: in quo sunt reconditi omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. Desiderabat ergo sibi indicari aduentum & natiuitatem ipsius, & bibere aquam sapientiæ salutaris, quæ est cognitio ipsius Christi, vnde nostra salus processit. Tres autem Magi tanquam tres viri fortes & strenui à spiritu Dei moti & adiuti: rumpentes castra hostium, & superantes magnas & arduas difficultates peruenerunt ad Bethlehem: vbi hauserunt cum gaudio aquas de fontibus Saluatoris: quia viderunt eum natum: & instructi sunt de his, quæ ad eius diuinam & humanam naturam spectabant. Hanc autem aquam secum adducentes, & hanc scientiam ex præsepio reportantes reuersi sunt in regionem suam. At Ecclesia Iudæorum quæ erat Hierosolymis, noluit bibere aquam; sed fudit illam; quia noluit credere verum Christum esse natum, & eum qui natus erat persecuta est, vt deducit Hieronymus ex illis verbis. Defuncti sunt, qui quærebant animam pueri: voluit ergo eum occidere sicut occidit innocentes infantes, libans eos Domino & offerens sacrificium: nam putabat se obsequium præstare Domino. Nos autem qui Christum natum credimus, magna animi constantia quæramus eum, de eiusque fontibus cum gaudio aquas gratiarum hauriamus: maximè autem aquam sapientiæ salutisque agnoscamus, vbi pascit, vel cubat in meridie: vt ex eius pastu refectionem spiritus capientes vitam æternam consequamur.*

Besseu. de Epiph.

Lud. de Ponte lib. 3. Cant. exhor. 5.

Mat. 2.

CAPVT XXXVII.

Reges Iudæ, Dauid, Ezechias & Iosias sanctitatem & perfectionem SS. trium Regum adumbrant.

Eccl. 49.

ECCLESIATICVS hanc suggerit comparationē c. 49. cū, ait, *Præter Dauid & Ezechiam & Iosiam* (Reges Iuda) *omnes peccatum commiserunt:* quod S. Bonauent. sicut postea videbimus, rectè SS. Regibus accommodat: ego literam prius sequar, quam moralem sensum inuestigem.

Certum est Dauidem grauissimis sceleribus adulterij & homicidij Deum offendisse, quæ dignis pænitudinis operibus expiarit: quorum Propheta hic non meminit; solam enim (quæ antonomasticè peccatum à scriptura vocatur) idololatriam intelligit: ideo Græcus habet: *delictum deliquerunt* Vatablus *perfidiosè defecerunt*; quia peccatum peccatorum vocatur idololatria, per quam homo perfidè desciscit ad

Sensus literæ. S. Bonauentura de Epiphania.

tres soli Reges Iudæi exterminarunt publicam idololatriam. censetur id peccatum grauissimū

ad dæmonem : vt nullum æque ſcelus, ac illud ſcriptura deteſtetur : nec in ijs id tantum reprehendit, qui id opere perfecerunt : ſed & cum poſſent, non è tota Iudæa radicitus exſtirparunt : vel connubijs cum Gentilibus initis ſouerunt eam & corroborarunt :

Reprehenduntur qui fouerunt eam.

Hinc inter laudes alioqui eximias Regum Salomonis, Aſæ, Ioſaphat, Ioas, Amaſiæ, & Azariæ hæc macula ſubijcitur : *veruntamen excelſa non abſtulit* : quod ſi tamen hæc alibi dicatur Ioſaphat ſuſtuliſſe de publicis, aſſerit : nam priuata videtur toleraſſe : nec alijs tamen hic næuis caruit, ſic à Propheta reprehenſus. *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungeris? & idcirco iram quidem Domini merebaris : ſed bona opera inuenta ſunt in te, eo quod abſtuleris lucos* : hinc videtur priuatorum, vt dixi, idolorum larium ac penatium cultum cum poſſet, non vetuiſſe.

2. *Paralip.* 19.

& Ioſaphat ab amicitiam cum impijs.

Hæc igitur laus eſt potiſſimum tribus ſanctis Regibus attributa, quod licet initio vel patria conſuetudine, vel etiam quadam ignorantia (vt de Abrahamo multi dicunt, parentum idola, cum tener eſſet, coluiſſe) forte & ingenij peruerſitate diuinis honoribus ſint proſecuti : vbi tamen Chriſti fidem ſunt amplexati, penitus è regnis ſuis omnem idolomaniam proſcripſerunt, veri Dauidis, Ezechiæ & Ioſiæ Regum imitatores : ita videtur ſanctis noſtris Regibus illud Ioſiæ elogium conuenire.

SS. tres Reges idololatriã exterminarunt.

Memoria (eorum) *in compoſitionem odoris, facta opus pigmentarij : in omni ore quaſi mel indulcabitur eorum memoria, & vt muſica in conuiuio vini ipſi ſunt directi diuinitus in pœnitentiam Gentium, & tulerunt abominationes impietatis; & gubernarunt ad Dominum cor ipſorum, & in diebus pietatis corroborarunt pietatem.* Aliam quærit ſimilitudinem ſanctus Bonauentura in nominibus ſingulorum, è quibus oſtendit tres Reges perfectos tribus exſtitiſſe, ipſum audiamus :

Perfecti in tribus.

Reges iſti Domino offerentes, perfectos ſignificant, qui ſe ipſos regere nouerunt : Perfectus eſt autem homo tripliciter : videlicet profeſſione, conuerſatione, contemplatione : tales igitur perfecti per tres Reges ſignificantur : de quibus etiam accipi poteſt, quod dicitur : Præter Dauid & Ezechiam & Ioſiam omnes Reges commiſerunt peccatum. Dauid perfectam contemplationem ſignificat : interpretatur enim vultu deſiderabilis; Ezechias perfectam conuerſationem per diuinum auxilium ſignificat : interpretatur auxilium Domini; Ioſias perfectam profeſſionem ſe ipſum ſacrificantem in religione ſignificat : interpretatur enim in quo eſt ſacrificium :

contemplatione. congreſſione. profeſſione.

vult deinde, vt talis Ioſias offerat aurum continentiæ, de quo Dan. 10. *ecce vir veſtitus lineis, & renes eius accincti auro*, thus obedientiæ, & myrrham paupertatis. Ezechiæ vero inſtar de theſauro congreſſionis offerat aurum dilectionis, vt oratio facta & intentio non adulterentur ficta ſimulatione 2. thus exempli lucentis 3. myrrham bonæ operationis, vt per bonam famam Chriſti bonus odor ſimus. Denique Dauidis exemplo offeramus in contemplatione aurum reuerentiæ, diuinam omnipotentiam conſiderantes, thus gratitudinis ob diuinorum beneficiorum recordationem, & myrrham ſæpius dominicam paſſionem ruminando. Oſtendit Seraphicus Doctor ſanctos Reges & exemplar perfectum exiſtere eorum, qui totos ſe diuino ſeruitio corpore & animo conſecrarunt, & qui in proximorum ſalutem incumbunt, vt eos exemplo doctrinaque perficiant : denique eorum, qui in Dei contemplatione conquieſcunt.

Ezechiæ Paſcha celeberrimũ.

Sed Ezechiæ nomen refricat mihi memoriam diei celeberrimi Paſchæ, quod ipſe ſolenniter non 7. tantum, ſed 14. dies egit: in quo cum totum Iſraëlem exemplo ſuo ad diuinæ legis perfectam obſeruationem excitaſſet, cœperunt eius ſubiecti cuncta totius Iudææ delubra cum idolis demoliri teſte ſcriptura: ait enim, *cum hæc fuiſſent ritè celebrata, egreſſus eſt omnis Iſraël, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt ſimulacra, ſucciderunt que lucos, demoliti ſunt excelſa, & altaria deſtruxerunt, non ſolum de vniuerſo Iuda & Beniamin; ſed & de Ephraim quoque & Manaſſe, donec penitus euerterent.*

2. *Paralip.* 31.

Magnus ſane dies iſte Iezraël, quo finis datus eſt idolorum cultui, qualis etiam Epiphaniæ ſolennitas: quo initium datum tollendi Gentilitatis ſimulacra : & varia Prophetarum oraculis prænunciata completa ſunt myſteria; ac verus Deus Gentilibus demonſtratur adorandus, idolis in reditu ſtatim exterminatis.

die Epiphaniæ inſtauratum circa idolorum euerſionẽ.

CA-

CAPVT XXXIX.

Noë, Daniel & Iob variè SS. tribus Regibus comparantur.

DE his Ezechiel ita loquitur. *Si fuerint tres illi viri in medio eius Noë, Daniel & Iob: isti iustitia sua liberabunt animas suas.*

Ezech. 14.

Hanc sententiam Innocentius tertius sanctis Regibus applicat. *Porro*, ait, *secundum allegoriam significantur tres ordines fidelium in Ecclesia: Noë, Dauid & Iob: quod est prælati, continentes, & coniugati fidem trinitatis habentes, quos Ezechiel vidit in visione saluandos: & secundum Euangelicam parabolam duo sunt in agro, & duo in lecto, & duo in mola, quorum vnus assumetur, & alter relinquetur. Isti videntes stellam, id est Euangelicam prædicationem intelligentes, quæ nocte seculi fulget contra tenebras erroris, & ignorantiæ, dicente Psalmista ps.* 100. *lucerna pedibus verbum tuum: gauisi sunt gaudio magno valde, tenentes illud propheticum: hereditate acquisiui testimonia tua in æternum, quia exsultatio cordis mei sunt: & hic est thesaurus absconditus, quem qui inuenit homo præ gaudio illius vadit, & vendit omnia Mat.* 15. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo.* Vtinam & nos hunc thesaurum animæ cum tribus illis viris inuentum venditis & relictis omnibus, quæ solent nos ad peccatum graue permouere, emamus: vt sicut Noë electus à Deo est ex toto orbe per cataclysmum perituro, cui futura prænunciaret; sicut assumtus vnus ex Iudæis relegatis Daniel, tot Angelicis visionibus illustratus; ex Gentilitate Iobus, cui abditissima quæque mysteria cœlitus panderentur: collata tribus istis eximia vitæ morumque sanctitate; quia spreto omni humano respectu cœlestibus impulsibus locum semper reliquerunt, sic & nos diuinæ vocationi nobis oblatæ, qua nos solet tot alijs relictis ad sanctiora stimulis occultis inflammare promtè & hilariter pareamus: eo maiora cum tribus his tam veteris, quam noui testamenti præcipue dilectis & electis viris beneficia diuina percepturi, quo gratiores fuerimus pro acceptis & aptiores noua recipere. Sunt & aliæ non vulgarium interpretum expositiones, quæ seruiant instituto. Pineda noster hoc modo tres illos comparat: *similes hi exstiterunt pietate inter impios conseruata: sicut enim Iob inter Idumæos Deum timuit, & recessit à malo, sic Daniel etiam proposuit in corde suo, ne pollueretur de mensa Regis, neque de vino potus, abstinens se à communibus & profanis cibis, quibus alij pueri Regij vescebantur, & propter eximiam sanctitatem & singularem prudentiam de medio sæuissimorum leonum illæsus euasit miraculo significante, illæsam pietatem in medio Chaldæorum impijssimorum: tandemque Noe vir iustus atque perfectus in generatione sua seculo videlicet corruptissimo, omnis quippe caro corruperat viam super terram: propterea dictum ab Ezechiele: si fuerint tres viri in medio illius: quia in medio impiorum vixerunt & prædicantur à malo recessisse.*

in Epyph. Tres sunt fidelium ordines. Prælati. continentes. coniugati.

imitandi nobis.

in sequendo Deo.

cap. 1. versu 1. n. 70. in Iob.

Pietate tres illi præstiterunt inter impios Dan. 1.

Nec minus sancti tres Reges nostri *in medio nationis prauæ* inter Gentes idololatricas vitam traduxerunt: sed piam, sed sanctissimam postea, quam sideris exortu & Spiritus S. secreta permotione ducti totos se diuinis impulsibus gubernandos tradiderunt: qui tamen improbo labore hoc tandem sunt consecuti, vt suos & confines populos Christo aggregarint: non habent iam quid suis prætexant peccatis & sceleribus excusationis ij, qui negant posse se cum inter malos coguntur viuere, sic mores conformare, vt non cum lupis vlulent: ij si abstinere se non valent ab eorum conuictu (quod maxime optandum ijs esset) saltem diuinæ gratiæ copiosiora flagitent assidue præsidia: quibus communiti cum his etiam poterunt alios Deo aggregare. Quod si vero tantum virtutis & fortitudinis non habeant sibi polliceri, fugiant qua licet ratione de medio Babylonis, oculorum quamuis altero vel brachiorum relicto, seu desertis facultatibus: ne eius vitijs infecti pereant. Prado noster, & ex eo Cornelius vocat triumuiros istos iustitiæ Soles illustres, qui orbi toti præfulserunt, amantissimi salutis proximorum, adeoque Deo carissimi: de Noë Ecclesiasticus c. 44. *factus est mundi reconciliatio, vt cum restauraret*: Iob etiam fuit integerrimus c. 1.

& sancti Reges confines sibi populos idololatras connexerunt.

oratione efficaces.

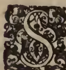
& Daniel qui à Deo vocatur *vir desideriorum*: de Iob c.42. dicit Deus *ite ad seruum meum Iob: quod seruus meus orabit pro vobis.* Huc facit sanctus Chrysost. respon- *ho. 47. in Gen.* det quod Noe filios & filias Daniel & Iob multos alios seruarunt, tum familiares, tum populares, tum subditos suos. Quales igitur sancti tres Reges existimandi: qui *meruerunt Gentilitat. conuersionem.* toti videntur Gentilitati sua fide, humilitate & obsequijs Christo impensis Christi fidem impetrasse, populos etiam subiectos aggregasse Christo, multa fidelibus beneficia suis precibus, cum inuocantur, obtinuisse.

obiectio. At cur igitur Mediolanum ab excidio non liberarunt? an scelera temporis illius id non merebantur? & hoc ipsum satis scriptura significat, quæ subdit: *quia nec filios, nec filias liberabant, sed ipsi soli liberabuntur: terra autem desolabitur*: in quæ verba sic commentatur sanctus Hiero. *si Noe, Iob, Daniel congregati eos, qui in terra pec-* *quomodo reddantur inefficaces preces sanctorũ* *catrice habitant non possunt iræ Dei subtrahere, quid dicendum est de his, qui putant merito parentum posse filios peccatores de gehennæ ignibus liberari? vnde nec peccatorem filium iustus pater poterit liberare. Contra parentum vitia filijs non nocebunt, sed anima, quæ peccauerit, ipsa morietur.* Facilè quidem diuis tutelaribus deprecatoribus solet Deus regionum vastationes condonare, si spes affulgeat frugis melioris: at ea si absit, sentiunt potius sanctos vindices & accusatores populi peccatoris, & solet tunc Deus permittere, vt in alia loca sæpius exportentur: vt non nimium sibi de multitudine reliquiarum fidant siue Colonienses, siue alij: nam nisi studuerint vita sanctiore quorum ossa sacra detinent eos venerari, & factis imitari, metuendum, ne peccatis aliquando vrgentibus, sicut Solyma exscindantur.

Denique sanctus Bernardus per tres illos solos putat electos designari, allata SS. *S. 6. in vigil. Nat.* Magorum figura ex Psalmographo & ex muneribus Magorum ostendit, quales esse conueniat eos, qui desiderant in cœlis cum Abraham Isaac & Iacob recumbere. *Ap-* *Ezech. 14.* *pare, inquit, coram Effraim Beniamin & Manasse: ego arbitror istos tres esse, qui saluantur: quos alius quidam Propheta Noe Danielem & Iob nominauit: eosdem quoq; & tribus illis pastoribus designari, quibus nato Angelo magni consilij gaudium magnum Angelus euangelizauit. Vide autem ne ipsi sint & tres Magi venientes iam non modo ab Oriente, sed etiam ab Occidente, vt recumbant cum Abraham, Isaac, & Iacob. Fortè enim non incongruè videbitur ad Effraim quidem quod fructificationem sonat, pertinere thuris oblationem: quod offerre incensum dignum in odorem suauitatis proprium sit eorum, quos posuit Dominus, vt eant, & fructum adferant, id est Ecclesiæ prælatorum. Nam & Beniamin filius dexteræ offerat necesse est aurum, id est, substantiam huius mundi, vt videlicet fidelis populus in parte dextera constitutus à iudice mereatur audire: quia esuriui & dedisti mihi manducare: porrò Manasses myrrham offerat mortificationis, quam quidem à nostra specialiter arbitror professione requiri.* Vult S. Bernardus hos Reges ideam esse sal- *Mat. 25.* uandorum, vt eorum in via premant vestigia virtutum, ad quorum in patria gloriam volunt adspirare.

CAPVT XL.

Abrahamo Dauidi & Iosepho similes in diuina promissione SS. tres Reges.

SÆpius Deus in veteri testamento diuersis Patriarchis & per certa quædam maioris cognitionis incrementa filium suum Messiam nasciturum indicauit, vt rectè notat Rupertus Tuitiensis, ita quidem, vt quanta fuit Abrahamiticæ stirpi õis mille annis data filij Dei notitia, eandem simul Patriarchis Gentilium sanctis Regibus infuderit, & eos impulerit, vt eandem Iudæis in vrbe Hierosolymitana verbis: at in stabulo muneribus declararent, postea subiectis sibi populis prædicarent, quam rem cum eruditè Doctor laudatus disputet: eius vnius verbis acquiescam.

in volumine 4. Euang. lib. 1. cap. 6. et 7. *Ecce ait in hoc generationis libro tres isti sunt Patres insignes Christi hominis Regis & Dei: & secundum hæc tria ternarium esse aduertimus incrementum promissionis Christi, quæ ad ipsos specialiter facta est: scilicet Abraham, Dauid & Ioseph.* Ha-

Homo tantum intelligitur in promissione, quæ ad Abraham hoc modo facta est: in semine tuo benedicentur omnes Gentes; iam autem Rex ea promissione prænunciatur, quæ facta est ad Dauid: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Porrò B. Ioseph promittitur tanquam Deus: dum ei dicitur. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Idem atque æquipollens est, ac si dixisset, ipse enim Deus est, & idcirco vocabis eum Iesum, id est Saluatorem; miro autem modo, miro & venerando gratiæ dono cunctos fidei huius thesauros, quos sparsim thesaurizauerant prædicti Patres Iesu Christi, simul Gentilibus refulsit ortus, vel aduentus eiusdem Regis sic continuo narrat hoc modo hic Euangelista regni Dei: cum ergo natus esset: Gentiles isti simul hominem, Regem, & Deum confessi Iesum esse verbis, testati sunt muneribus: dicendo; vbi est qui natus est, hominem: dicendo Rex Iudæorum, Regem: dicendo, vidimus stellam eius; Deum confessi sunt. Item apertis thesauris suis offerentes munera auro Regem, thure Deum, myrrha hominem mortalem esse testati sunt. hoc enim mirando simul & venerando gratiæ dono Gentilibus vna inspiratione collatum est, quod ternario promissionis incremento Iudaici populi Patribus fuerat præparatum, totiusque fidei Christianæ summam tam voce quam muneribus de bono corum sui thesauro protulerunt. Hactenus Rupertus.

Abrahæ promittitur homo. Dauidi vt Rex. Iosepho vt Deus. quæ tria Gentiles simul SS. Regibus reuelantur.

Hoc etiam nomine cuncti Christiani plurimum Deo debent gratiarum, qui nos omnes tam claro fidei lumine decorauit, vt distinctius quam Patriarchæ veteres fidei mysteria cognoscamus: nam quæ per vmbras ipsis obscure gerenda proponebantur: ea nobis re ipsa gesta clarè veluti in imagine exhibentur.

CAPVT XLI.

Regina Saba & alij Reges Orientis Salomoni munera deferentes figuram claram exhibent Epiphaniæ.

SALOMONIS Angelicam adolescentiam, religiosam iuuentutem, virilem sapientiam gloriam & magnificentiam, regnumque; pacificum cum Christo Domino expressam similitudinem habuisse Patres omnes agnoscunt, quam nec canities propudiosa deleuerit: constat præter Reginam Saba, Reges etiam alios Orientis ei munera detulisse, vt per electior typus existeret Saluatoris, quem adoraturi tres Reges conuenerant. De ipso ad literam versum istum: *Reges Tharsis & Insulæ munera offerent* sic Pineda noster interpretatur: *Quamuis hæc verè conueniant Salomoni vt typo & vmbræ, Christo Iesu vt veritati & expressæ imagini; cuius gloriam nihil obscurat. quod Salomon Regum exterorum muneribus cultus fuerit, imo potius confirmat & clariorem efficit, quod iam inde à Salomone præfiguratus fuerit trium Regum aduentus cum muneribus ad eum adorandum Matt. 2 in quo verius atque magnificentius, quam in Salomone versiculi huius sententiam docent Patres Isa. & ps. 71.* & paulo superius. *Tharsici & Ophritici Reges, ad quos triennales illæ classes enauigabant, muneribus eum honorabant: tum etiam Arabes & Sabæi, siue vt in Hebræo est, Saba & Zeba id est omnes Reges Arabiæ ducesque terræ.* Certè Baronius credidit Reginam Sabæam eodem quo Magi Balaami vaticinio permotam, compertа Salomonis fama, Solymam adijsse, eumque Christum fuisse opinatam, quod Salianus sic interpretatur, Reginam de Salomone quasi de Christo sensisse, de Christo tamen non vt incarnato Deo, sed vt maximo sapientissimoque principe, qualem Hebræi passim tot seculis crediderunt, atque etiam nunc miseri credunt: itaque eodem modo venerit illa in Iudæam in nomine Domini: quomodo Simeon in spiritu venit in templo hic Christum visurus, amplexaturus; illa Christi figuram visura, & venturi veritatem agnitura atque amplexura: etsi id ipsa non cogitabat cum se in viam dedit.

Reges Salomonis munera detulere. Pineda. Ed. 628. de Salomonis temporе præfiguratus SS. Regum adventus. Baronij sententia. in compendio Annalis 1047. Regina Saba non credidit Messiam Deum, sed Regem tantum potentissimum.

Fauet huic figuræ quod eadem Regina credatur ex Arabia Felice non Æthiopia Ægyptiaca vel Africana venisse: nam Saba Arabica semper per schin in sacris literis scribitur, nunquam verò per Samech, vt Africana. Præterea Arabia optimis aromatibus

venit ex Arabia.

cum muneribus. 3. Reg. 10. 6.

tibus præ regionibus omnibus redundabat: cum hoc exaggeret ſcriptura: *nunquam talia neque tam multa Ieroſolymam aromata allata eſſe, qualia & quanta detulit hæc Regina.*

S. Auguſt. ſer. 6. de Epyph.

Eandem ſancti Patres figuram agnoſcunt. S. Auguſtinus *Regina quædam Auſtri venerat à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis: nec illa regni illius ſublimitate, ſed mentis luce commota eſt: veruntamen inerat in Salomone doctrina, quæ verbis eius longiſſimè ac latiſſimè diffamatis ad diſcendum potuit ſtudioſos animos excitare: proinde illa non latentem Deum, ſed loquentem hominem, non adorare venerat, ſed audire: hic autem, qui donauerat illam ſapientiam Salomoni, & erat virtus & ſapientia Dei, infirmitate carnis indutus adhuc per puſillam ætatem iacebat in terris, cum per ampliſſimam maieſtatem clarebat in cælo.*

S. Bruno.

Et ſanctus Bruno Carthuſianæ familiæ ſanctiſſimus Patriarcha. *Non debemus,* ait, *venire ſine muneribus, non debemus ad eum accedere ſine aromatibus, ſic & Regina Saba, quæ & ipſam Eccleſiam Gentium ſignificabat, venit ad Salomonem, offerens ei aurum multum & aromata multa, qualia prius non ſunt allata in Hieruſalem. Lege Cantica Canticorum, & videbis, quod totus liber vnguentis optimis & aromatibus redoleat. Vbi ſponſa vnguentis ſuauibus delibuta ſponſi odoribus delectata dicit: trahe me poſt te: & curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Notat S. Hieronymus illo aduentu Reginæ Sabæ ad Salomonem, & Gentilitatis nigræ ad Chriſtum, portendi repudiationem veteris Synagogæ, & electionem Gentilium, *venit ergo & hæc* (Regina Saba) *imò ſecundum figuram eius Eccleſia venit ex Gentibus, audire ſapientiam Salomonis veri & pacifici Domini noſtri* Iesv *Chriſti venit, & hæc primò tentans eum per ænigmata & quæſtiones, quæ ei prius inſolubiles videbantur: atque ab ipſo de agnitione veri Dei & creaturis mundi, vel de immortalitate animæ, & iudicio futuro, quod apud eum & doctores eius Gentiles duntaxat philoſophos incertum ſemper & dubium manebat, abſoluitur. Venit ergo in Ieruſalem ad viſionem ſcilicet pacis cum multitudine & virtute multa, non enim cum vna ſola Gente, vt prius Synagoga ſolos habuit Hebræos, ſed cum totius mundi Gentibus venit, deferens etiam munera digna Chriſto, odoramentorum ſiquidem ſuauitates, opera ſcilicet bona, quæ ad Deum per odorem ſuauitatis accedunt. Sed & auro venit repleta, ſenſibus ſine dubio & rationalibus diſciplinis, quas ante fidem adhuc in communi & ſcholari eruditione collegerat. Cum hoc ergo apparatu intrat ad pacificum Regem Chriſtum, & ipſi aperit cor ſuum in confeſſione & pænitentia ſcilicet præcedentium doctorũ & locuta eſt ei omnia, quæ erant in corde ſuo. Propter quod & Chriſtus, qui eſt pax noſtra, enunciauit ei omnia verba eius. Vidit autem domum, quam ædificauit ſine dubio incarnationis ipſius myſteria, ipſa eſt enim domus quam ædificauit ſibi ſapientia; vidit & cibos Salomonis, illos puto, de quibus dicebat, meus eſt cibus, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me & perficiam opus eius.*

aduentus Reginæ Sabæ ſignificat electionem Gentium

S. Hieron. hom. 1. in Cant. 1.

Eccleſia Gentium cum omnibus nationibus venit ad Chriſtum. munera eius, odores bonorũ operum, aurum ſcientiarũ.

Chriſtus reuelat Gẽtilitati fidei myſteriũ.

Hæc ergo omnia, vbi vidit in domo Regis pacifici, imo Chriſti, nigra hæc & formoſa, obſtupuit, & ait ad eum: verus eſt ſermo, quem audiui in terra mea de verbo tuo, & de prudentia tua: propter enim verbum tuum, quòd agnoui verum eſſe verbum, veni ad te: omnia etenim verba, quæ mihi dicebantur, & quæ audiebam, cum eſſem in terra mea, a Doctoribus ſcilicet ſeculi & philoſophis, non erant vera: iſtud eſt ſolum verbum, quod eſt in te. Non his inquit credidi, qui loquebantur mihi, non enim fidem meam in illos, qui locuti ſunt de te, ſed in te direxi, id eſt non hominibus ſed tibi credidi Deo. Beatæ ergo ſunt mulieres Salomonis, animæ ſcilicet ſine dubio, quæ verbi Dei & pacis eius participes fiunt. Beati pueri, qui in conſpectu eius adſiſtunt ſemper, non illi, qui aliquando adſiſtunt, ſed qui ſemper (*Maria & Ioſeph*) *& ſine intermiſſione adſiſtunt verbo Dei, verè beati ſunt. Benedictus qui voluit dare te ſuper ſedem Iſraël: verè enim quia dilexit Dominus Iſraël, & voluit, vt ſtaret in æternum, poſuit te Regem ſuper eum. Quem? pacificum ſine dubio: Chriſtus enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem ſepis ſoluit. Et poſt hæc omnia dedit, inquit, centum viginti talenta auri Regi Salomoni Regina Saba. Numerus hic 120. conſecratus eſt vitæ hominum, eorum qui fuerunt in diebus Noë, quibus iſtud conceditur ſpatium vitæ, quo inuitantur ad pæni-*

ſtupor & admiratio Gentilitatis.

Ephes. 2.

pœnitentiam. Ipse autem numerus annorum & Moysi vitæ fuit, offert ergo Christo Ecclesia in auri specie & pondere, non solum multitudinem sensuum suorum & intellectuum; sed legi Dei consecratos indicat sensus suos., per hunc, qui Moysi annos vitæ continet numerum, offert etiam suauitates odoramentorum, quales & quantæ nunquam venerant: vel orationes in hoc, vel opera misericordiæ intellige: nunquam enim vel tam rectè orauerat, vt nunc cum accessit ad Christum, vel tam piè operata fuerat, vt cum cognouit iustitiam suam, non facere coram hominibus, sed coram Patre, qui videt in abscondito & reddet palam. eiusdem dona.

Si etiam intuearis, quomodo ex delicto Israel sit salus Gentibus, & quod illorum lapsus introeundi viam nationibus dedit, aduertes, quomodo præuenit, & præcedit Æthiopiæ manus, hoc est Gentium populus eos ad Deum, quibus primis data sunt eloquia Dei & in hoc compleri Æthiopia præueniet manus eius Deo: & fit nigra ista formosa, etiamsi nolunt, etiamsi inuident & obtrectant filiæ Ierusalem. Ita summus ille scripturæ interpretum Gentilitati recens conuersæ in Magis Sabææ Reginæ aduentum & dona prolixè quidem sed enucleatè accommodat: ac æquiore titulo Reges nostri venerunt in Bethlehem, vt Messiam Dei filium adorarent; *quam Regina Saba videre Salomonem: nam plus quam Salomon hic*, maiore dignus honore, cultu & religione, cui iure *curuandum omne genu* Propheta prædixerat: non Regum tantum terræ; sed spirituum etiam cœlestium imò & damnatorum, cui omnis collata cœli terræque potestas est; ita nec mirum est, ad huius exortum tam subito Reges istos per tot terrarum spatia continuo properasse, nullis periculis & difficultatibus retardatos: vt posteris relinquerent documentum, quo par esset honore Christum in cœlis regnantem venerari contemtis terrenis omnibus, quem illi pauperem & despectum in stabulo propè pecudes tanto sunt honore prosecuti. Alias *Regina Austri surget in iudicium contra generationem istam, quæ venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quam Salomon hic.* obcæcatio & repudiatio Iudæorum affecit salutem Gentium. *Ps.* 67. *Mat.* 11. *Luc.* 11.

Hactenus prærogatiuas sanctorum Regum, vaticinia de ijs edita cum figuris vel comparationibus attulimus, & ipsorum historiæ præluimus, vt gratior lectori sint: ipsas nunc propius personas eorum contemplemur, generis splendorem, numerum, patriam, studia, mores ac virtutes, è quibus duci non modica potest pars encomiorum: ea tamen ob hæreticorum calumnias, vel Catholicorum etiam discrepantes opiniones disceptationibus adspergentur.

De SS. REGVM GENERE, PATRIA, ET EXSPECTATIONE NOVI SIDERIS AC MESSIÆ

CAPVT I.

An vnquam exstiterint, aut vixerint, Magi Euangelici, seu sancti tres Reges.

Diuiduntur controuersæ quæstiones.

NOn hic indago genus Magorum Regium, sed capite secundo & tertio: neque numerum exquiro, vti capite quarto faciam, neque sepulturæ locum, quem toto libro octauo peruestigabo: sed philosophorum more, qui in perscrutanda rei natura, prius *an sit* quærunt, tum *quid sit* disceptant: hoc capite an Magi Euangelici vixerint examinabo: de quo nefas videri posset dubitare Christianum, cum S. Matthæus Euangelista disertè narret eorum res gestas & virtutes heroicas; nisi Molinæus assecla perfidiæ caluinianæ Magos istos, quos iam vsitatiore nomine Germani *tres Reges* vocant, imaginarios & commentitios nominasset, quem hic breuiter conueniam cum in Vrsulanis vindicijs, eandem calumniam vndenis virginum millibus adhibitam fusius confutarim. Præmittit verò blasphemæ suæ assertioni talem propositionem. *Non est dubitandum de sanctitate Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, & inprimis B. Mariæ Virginis ob testimonium scripturæ, sine impietate & sacrilegio: item de sanctorum martyrum, & confessorum, qui iam inde à tempore sanctorum Apostolorum floruerunt, & quorum veteres historiæ summo cum honore meminerunt.* Rectè & Christianè: subdit hæc impiè. *Sed Romana Ecclesia præstat plurimis imaginarijs, & commentitijs, & talibus sanctis cultum religiosum, de quibus meritò dubitari potest, non tantum an sancti fuerint; sed etiam an vnquam vixerint, quorum etiam vita tota fabulosa est. Certè tres sancti Reges, quorum corpora Coloniæ ad Rhenum volunt requiescere tales sancti sunt, qui nunquam exstiterunt: dicuntur ex Oriente venisse, & tamen duo eorum nomina habent Germanica: vocantur enim Caspar, Melchior, Balthasar. Matthæus Euangelista dicit Magos fuisse Orientis; nec tamen asserit, quot eorum fuerint, & sic de ijs etiam loquuutur sancti Patres.*

Molinæl. 7. de nouitate papismi c. 5.

blasphemia de Magis Euangelicis.

confutatur ex verbis ipsius claris

Nescio quæ vertigo Molinæum, dum hæc scriberet, transuersum egerit, vt non aduerterit, quam secum ipse pugnarit in his pauculis à me recitatis versiculis: repeto verba eius. *Non est dubitandum de sanctitate Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum & inprimis B. Mariæ Virginis, ob testimonium scripturæ sine impietate & sacrilegio, item de S.S. Martyrum & confessorum, qui iam inde à tempore S.S. Apostolorum floruerunt.* Subsumo: atqui sanctorum trium Magorum, seu Regum ex Oriente ad Christum adorandum venientium (quorum corpora dicuntur Coloniæ quiescere) sacra scriptura maxima cum laude meminit, eorumque contexit fusè cum adiunctis plerisque accuratam historiam: eorundem omnibus seculis iam inde à nato Christo sancti Patres plerique magno cum honore faciunt mentionem: eosdem vixisse Christi tempore veteres historiæ Græcæ Latinæque & scriptores grauissimi, non sacri tantum, sed & profani testantur: ergo non est dubitandum de eorum sanctitate sine impietate & sacrilegio, multò minus an vixerint. Tuo iam argumento constrictus fatere tres Magos aut Reges, vt a sanctis Patribus vocantur sanctos esse & vixisse. Possem ad ducentos cum SS. Patres, tum testes alios locupletissimos hic laudare, qui hanc SS. Regum historiam scriptis suis illustrarunt: sufficiant, quos hoc libro c. 4. cum de numero eorum, &c. 3. cum de regia dignitate tractabo, sum producturus, qui abundè solius Molinæi blasphemum os obturabunt, vt suamet ratione conuictus fateri debeat, impiè & sacrilegè se contra claram Euangelij narrationem, contra SS. Patrum consensum, contra Chronologos

logos & historicos laudatissimos, eos vixisse negare, quos illi non mirificè tantum commendarunt, sed vt ideam sanctitatis omnis Christi fidelibus imitandam proposuerunt.

Sed videamus momentum rei, quod impulerit, vt contra sacrarum literarum & S S. Patrum expressam autoritatem eos neget exstitisse, *Quia dicuntur ex Oriente venisse, & duo eorum habent Germanica nomina.* Formemus argumentum. Qui ex Oriente venerunt, non possunt habere nomina Germanica: Reges vel Magi ex Oriente venerunt (vt scriptura ait) Ergo non possunt habere nomina Germanica: ergo non potuerunt existere. infirmatur eius ratio prima.

Maiorem primæ ratiocinationis excutiamus propositionem: occidentem tenemus Germani & Galli: nullosne (te appello Molinæe) nostri in Gallia Theodoros, Gregorios, Philippos, Nicolaos, Nicasios? istine cuncti venerunt e Græcia? An omnes quotquot in Francia viuunt Ioannes, Bartholomæi, Simones venerunt ex Palæstina? omnesne Cassij Florentij, Floriani, e Latio prodierunt? tu Theodori Bezæ, Ioannis Caluini, & aliorum symmystarum tuorum ignores patriam? nominis & sanguinis originem? & vnde venisse dices, quibus nomen Græcum vel Hebraicum præfert etymon: cognomen verò è Latio vel Gallia petitur? quot populi Germanorum, Gothorum, Wandalorum, Galliam, Hispaniam, Italiam, Africam occuparunt: & sua iisdem gentibus nomina reliquerunt? ideone qui Henrici, Luduici, Lotharij in Francia modo nominantur, censentur iam origine patriaque Germani ob nominum radicem? origo nominis & patriæ sæpe non consentiunt.

Sed aiunt Iasparis, (vt plurimi & rectè forte scribunt) Melchioris, Balthasaris nomina Germanica esse? ego sanè meam in materna lingua fateor ignorantiam; neque enim Germanicam radicem memini, è qua deducantur, interim Hebræas esse voces, vel orientales, cum de nominibus agam sanctorum Regum c. 5. clarè me spero probaturum: vt mirum sit Molinæum ideo, quod Magis falso crederet, Teutonica data fuisse nomina; eos è rerum natura sustulisse. Quæso obsecro consecutio: Petrus Molinæus nomen habet prius Græcum, alterum barbarum, formatum ad imitationem Latini sermonis: & Gallus est, ergo Petrus Molinæus nunquam fuit, commentitius & imaginarius est? vel S. Philippus Apostolus Græcum habet nomen & dicitur in Euangelio à Galileæ Bethsaida esse: ergo commentitius Apostolus est, & nunquam vixit. Talis est hæc tua Molinæe collectio: ais enim, *tales sancti sunt tres Reges, qui nunquam exstiterunt*: causam subdis, cur non exstiterint, quia *dicuntur ex Oriente venisse, & duo eorum nomina habent Germanica*: sed in tanta Dialecticæ ignorantia & infantia, quid opus verbis contendere? Nunc alteram audiamus æque debilem rationem: *Euangelista Matthæus dicit Magos fuisse Orientis: nec tamen asserit, quot eorum fuerint: & sic de ijs etiam loquuntur sancti Patres*: sed vim argumenti ad Dialecticorum normam expendamus. Isti Reges vel Magi nunquam vixerunt, quorum Catholici ternarium numerum exprimunt, cum Euangelista & sancti Patres non disserant, quot eorum fuerint: at Magorum Euangelicorum Catholici certum & ternarium numerum exprimunt, ergo non fuerunt. Maioris huius propositionis falsitas manibus, quod aiunt, palpari potest: Nomina SS Regum non sunt Germanica Io. 1. 2. ratio eiusdem refutatur.

Pastorum qui Christum adorarunt nocte natalis Domini numerum scriptura non ponit, ergone certus eorum numerus non fuit? fuit profecto eorum definitus numerus, cum innumeri non fuerint; is si aliorum scriptis, vel traditione maiorum habeatur: vel etiam si conseruatis eorum eodem in loco diuisis corporibus cum singulorum nominibus monstretur oculis: an ideò dicentur Pastores Euangelici Christi contemplatores nunquam exstitisse, cum euidentia corporum seruatorum euincat certum numerum, quem Euangelista iustis de causis non recensuit? Numerum Discipulorum 72. Christi scriptura refert: nomina resque ab ijs gestas silet: ideone supposita sunt ea, quæ varijs in locis seruantur eorum corpora, nomina, Martyria, Gentium conuersiones? Vnius tantum Apostoli Iacobi martyrium scriptura narrat: an reliquorum ideo Apostolorum martyria sunt fabulosa, imaginaria, commentitia? sed quid in negatiuo confutando

argumento diutius immoror: cuius vim nosset Molinæus, si Dialecticam primis labris delibasset. Quid si scriptura numerum ternarium præ reliquis omnibus insinuet?

Numerum Magorum insinuat scriptura.

Euangelista docet non vnum, sed plures fuisse Magos Christi adoratores; duo videri possent sufficere, ad verborum istorum veritatem defendendam: *Magi venerunt dicentes*: at Græcus & Hebræus repugnat textus, vterque pluralem, nusquam dualem exprimit numerum: cum igitur tres ad rigorem numeri sufficiant, & ad proprietatem verborum plures non exigantur: cumque eidem numerationi traditio totius Ecclesiæ, SS. Patrum consensus, corporum repertorum veritas, & tituli sepulcrales cum ipsis inuenti suffragentur, non est temerè ab eodem recedendum, vt c. 4. vberius demonstrabo: vbi suam loco proprio in sanctis Patribus oscitantiam deprehendet Molinæus, cum Patres neget, *quot eorum fuerint*, asserere: quando S. Ambrosium, Augustinum, Leonem, Bedam, Haymonem, Anselmum, Bernardum & plurimos alios, ac quosdam horum a mille & trecentis annis reperiet numerum eorundem ternarium definiuisse.

Patres exprimunt.

Equidem mirari nequeo istam Molinæi blasphemam & sacrilegam audaciam: fatetur de ijs ipsis se loqui, quos ab Oriente venisse ad Christum volunt Colonienses, & quos Euangelista cum SS. Patribus non definito eorundem numero vocat Magos: sed Colonienses hactenus sanctos tres Reges appellarunt certis ijs adscriptis nominibus: fatetur igitur de ijs moueri litem; qui visa stella Solymam adierunt, de loco recens nati Regis Iudæorum Herodem & Principes sacerdotum consuluerunt; qui cognito natali eius solo Christum adorarunt, & inde monitu cœlesti patriam suam Orientem repetierunt. De ijs ipsis, num Reges dici debeant, non mouet quæstionem, quod alij tamen faciunt: præscindit etiam ab ea difficultate, num sancti fuerint: illud indagat tantum, an vixerint: sic enim ait: *Ecclesia Romana præstat plurimis imaginarijs & commentitijs, & talibus sanctis cultum religiosum: de quibus merito dubitari potest, non tantum an sancti fuerint: sed etiam an vnquam vixerint*: Non ergo quærit hoc loco an sancti fuerint; an Reges iure dicantur: maius quoddam portentum reperire se putat in Magorum historia, & cultu Sanctorum Ecclesiæ vsitato: quod illud? scilicet, quod *de sanctis quibusdam merito dubitari possit, an vixerint*. Definitque ipse velut supremus fidei & scripturæ Iudex & arbiter, nunquam eosdem Magos seu Reges extitisse contra claram & expressam scripturæ auctoritatem: vocat eorum vitam totam fabulosam, cum eorum historiam Matthæus Euangelista fusè prosequatur: quibus pauca Colonienses addidere de vita eorum, vel à sanctis Patribus delibata, vel in eorum reperta monumentis: adiectis authenticis de eorum factis ex Oriente Constantinopolim, & inde Mediolanum Coloniamque translationibus.

Sacrilega Molinæi audacia.

Quæ ista Molinæe tam temeraria decisio: Magos Orientis Christi adoratores siue Reges fuerint, vel sancti, de hoc non disceptatur modo: siue plures tribus (tot enim minimum fuisse scriptura innuit) quod modo non controuertitur, Magos inquam illos nunquam extitisse, stellam vidisse; Solymam peruenisse, Christum adorasse, in Orientem reuertisse: corpora post mortem reliquisse, quæ possent inde Constantinopolim, Mediolanum, & Coloniam transportari? Quis vnquam ante te Molinæe, qui Matthæum quidem Euangelistam receperit, ausus est dubitare, num Magi Christi adoratores vixerint?

redarguitur.

Quod si mihi respondeas: non te negare Magos Euangelicos vixisse. Christumque adorasse: illud negare & pernegare, eos Coloniam delatos esse, & ibi corpora eorum in præsens asseruari: At vide obsecro Molinæe: nec hoc inter nos in controuersiam vocatur, potestque Catholicus de hoc ipso stante fide dubitare: at Romana Ecclesia non colit Magos Euangelicos, pro vt Coloniæ vel Mediolani dicuntur quiescere; sed vbicunque demum gentium sint, eos ipsos colit, qui primitiæ Gentium Christum die Epiphaniæ adorarunt: horum virtutes per totam octauam Epiphaniæ decantat & fidelibus proponit imitandas: hos ipsos tu negas blaspheme vnquam extitisse: Romani Catholici volunt in sanctis iure numerari: habent quos

se-

ſequantur S.S. Patres, qui eos vt Eccleſiæ progenitores, Doctores primos Gentium & Iudæorum, ac egregios Christi confeſſores, ſummis ſemper laudibus extulerunt: & eorum heroicas virtutes poſteris imitandas diſertè copioſéque propoſuerunt, vt ex S. Chryſoſtomo, Leone, Ambroſio, Auguſtino & alijs hactenus oſtendimus, & libris ſequentibus vberius deducemus. Vtinam hanc ſaltem tuis ſequacibus mentem Deus Opt. Max. meritis & precibus S S. Magorum Euangelicorum largiatur, vt eam temerariam, hæreticam, & blaſphemam de ſanctis hiſce recantent aſſertionem.

Sed cùm Euangelici Magi nunc vſitatiore voce Reges appellentur, cumque titulum ijs Hæreticorum complures detractum eant, age de eo diſſeramus: præſertim cum Ariſtoteles velit ante natiuitatem hominis laudem duci à nobilitate generis, quæ in bonis externis numeratur, adeoque iure poſſit à ſplendore natalium initium encomij ſumi. *Ariſtot. l. 1. Rhet. c. 5.*

CAPVT II.

Qui negent genere fuiſſe Reges?

DICET, vt capite ſequenti probabo, communis Eccleſiæ ſanctorumque Patrum ſenſus fuerit, eos Reges extitiſſe, nihil tamen à fide alienum credit, qui hoc ipſum inficiatur: Nam & Catholicorum nonnulli, vt Ianſenius & Baptiſta Mantuanus, in Regibus eos negant eſſe numerandos: ſed Hæreticorum nobis ante calumniæ ſunt diluendæ, quam Catholicorum leues rationes infirmentur.

Agmen aduerſariorum à blaſphemijs & conuitijs inſtructiſſimus ducit Caluinus hoc præludio: *Ceterum plus quam ridiculi ſunt Papiſtæ, quod Reges ſibi fabricarunt, quia alibi prædictum legebant venturos Reges Tharſis, & Inſularum, & Saba, qui munera Domino offerrent. Ingenioſi artifices ſcilicet, qui vt nouam hominibus formam darent, a mundi conuerſione cœperunt: nam ex meridie & occidente fecerunt orientem. nec verò dubium eſt, quin iuſta Dei vindicta ſic obſtupefacti fuerint, vt omnium ludibrio pateret craſſa eorum inſcitia, quibus veritatem adulterare, & in mendacium vertere nulla religio fuit.* Ita more ſuo maledicit atrociter ſine cauſa, cui concinit Beza, qui temerè & omnino falſò diu creditum ait fuiſſe (vnde conſenſum agnoſcit Eccleſiæ) Reges extitiſſe: quod duobus nixus firmamentis impugnat. Primo, non diſſimulaturum id Euangeliſtam fuiſſe: *deinde* ſi ab Arſacidis veniſſent, nunquam Herodes iuratus Parthorum hoſtis permiſiſſet. His magno numero nouatores aſſentiuntur, præcentorum ſuorum magis autoritate, quam rationibus confirmati. Quibus tres ego Caluini vel Lutheri gregales oppono, qui S S. Patrum placitis potius, quam ſuorum ſymmyſtarum calumnijs adhærere maluerunt. Primus Caſaubonus eſt, is dum communem ſequitur ſententiam, vnum petit, ne quis hoc cogatur credere, tanquam articulum fidei: *ſecurus eſto* (promittit ei Gretzerus) *nemo te coget aliter ſentientem*: licet non ſit adeo laudabile aduerſus torrentem brachia tendere, & communi tam veterum, quam recentiorum perſuaſioni repugnare. Toſſanus Caluiniſta, *illuſtres apud ſuos, & magnæ autoritatis fuiſſe* aſſerit: probat id etiam ratione Georgius Calixtus in hiſtoria ſua Magorum. *Quanquam*, inquit, *qui aſſerunt fuiſſe Reges, ij ſi per Reges intelligant Regulos dinaſtas ſiue toparchas, abſurditatis conuinci nequeunt: nihil enim obſtat, quo minus toparchiæ aliquæ Perſidis penes Magos eo tempore fuerint: atque adeo è Perſide Magi toparchæ in Iudæam venerint. Certe Strabo, qui ſcripſit, quando in terris egit Seruator extremo libro 15. Hodie, ait, ſeorſim ſuum Perſæ habent corpus, & Reges alijs ſubditos, ante Macedonibus, nunc Parthis: ſicut itaque hic docemur, Perſia tres habebat Regulos, ſubditos Regibus Parthorum, cum quibus eodem hocce ſeculo acria Romanis fuerant bella; ſed hoc tempore vna cum reliquis, vt naſcente Principe pacis pax paſſim obtineret, ſopita*, Hæc de Magis Heterodoxi, vt fruſtra Regiam Magis adſignatam dignitatem pro ſua maledicendi libidine *ſtolidum* iactet Caluinus fig-

Margin notes: Caluini calumnia. — Et Bezæ ſubtiles æque rationes. 1. 2. — Hæretici tres eos Reges agnoſcunt. — *Caſaubonus apud Gretzerum in poſthumis. Toſſanus. Georgius Calixtus in hiſt. Magor.* — Caluini confutat.

figmentum esse, cui tamen præ somnijs Caluini Magistri sui affeclæ eiusdem adhærere quidam maluerunt: sed quam insipienter contra omnium, cum veterum tum recentiorum Geographorum tabulas nouus orbis fabricator Arabiam faciat Caluinus Palæstinæ occidentalem: quamuis austrum simul & orientem respicere libens admisero, id suo loco sole clarius apparebit, quando è sacro codice & Gentilium scriptorum
& Bezæ. autoritate confirmabo Arabiam Iudææ esse Orientalem: Bezæ primam rationem Catholici quidam, vt statim patebit, approbant, in eorum argumentis diluendam: alteram de Arsacidis explicant & dissoluunt Lutherani. Calixti verba sunt: *Pax tunc coaluerat Augustum inter & Phraatem Arsacidam Parthorum Regem, vt liberè possent subiecti per Orientem ei Reguli per Romanas prouincias commeare: nec enim in Romanorum fœderatos & socios vllum Herodi ius esse poterat, qui regnum ipse precarium à Romanis acceperat: in quorum ipse man.bat fide & clientela*: Sic impunè Parthi, Medi & Elamitæ solebant ad templum Solymorum commeare, vt acta Apostolorum testificantur.

Catholicorum, qui Reges eos non agnoscunt, princeps est Iansenius interpres
2. 9. in concordia Euang. cetera eruditissimus, verba rationibus illigata proferam. *Vtrum autem Magi isti Reges fuerint*, & an *tres numero, vt nunc habet communis opinio, non planè*
Iansenius negat Reges fuisse. *constat: Nam Euangelista eos Reges non vocat, vocaturus, vt apparet, si Reges fuissent: cum id ad gloriam Christi non parum pertinuisset. sed nec veterum interpretum quisquam hos Magos Reges vocat. Nam Chrysostomus qui-*
ratio 1.
2. *dem meminit Regis Persarum, scribens de Iudæis his verbis: Oportuerat namque eos continuè sentire, quantum sibi esset additum dignitatis, de tanti scilicet natiuitate Regis; qui Persarum ad se Regem ortu suo triumphante traxisset; verum apparet Crysostomum ob id asserere Persarum Regem tractum ad Christum; quod illius consensu, aut etiam iussu Magi, qui apud Persarum Reges maximi erant, venissent ad adorandum Christum: Theophylactus tantum semel hos Magos vocat Persicos Reges: oportebat inquit gaudere potiùs;*
3. *quod Rex suis à Persicis regibus adoraretur: videtur autem recepta hæc*
psal. 71. *opinio de Magis istis primum obtinuisse; ex ijs, quæ in Epiphaniarum die in*
Isa. 60. *Ecclesiastico officio canuntur: tunc enim ex psalmis decantatur illud: Reges Tharsis & Insulæ munera adferent, Reges Arabum & Saba dona adducent. & ex Isaia in epistola: & ambulabunt Gentes in lumine tuo; & Reges in splendore ortus tui. Verum hæc non propriè de Magis dicta esse ex eo manifestum: quod non vetierint ex Saba vel Arabia: cum hæc loca respectu Ierusalem planè sint in meridie non in Oriente: canit enim hæc Ecclesia in die illo festo, quod his prædicta sit Gentium vocatio, quarum hi Magi primitiæ fuerunt: in quibus etiam pleraque ad literam competunt: quæ in Prophetis*
Conciliat vtramque sententiã. *mysticè accipienda sunt*: Concludit tandem, & conciliat secum communem opinionem hoc modo: *Rectè tamen Magi isti Reges dicuntur: quoniam scilicet potentes erant; & quoniam propter suam sapientiam solerant semper Regibus Persarum adstare: sine quorum consilio nihil in regno gerebatur: nec sta-*
Mantuani rationes. *tuebatur, imo ex quorum numero semper esset Persarum rex.* Hanc etiam opinationem his versibus expressit Mantuanus.

Li. fastor. 6. Ian.

Nec Reges, vt opinor, erant: nec enim tacuissent
Historiæ sacræ autores genus istud honoris:
Adde quod Herodes, vt magnificentia Regum
Postulat, hospitibus tantis regale dedisset
Hospitium: secumque lares duxisset, in amplos.

Iuuenc. Principium ex Iuuenco sumsit, qui floruit, vt multi volunt, anno 330. cuius hi versus.

Nec Reges vt opinor erant: nec enim tacuissent
Historiæ sacræ autores genus istud honoris
Inter mortales quo non sublimius vllum.

Vocat deinde eos *primores gentis* suæ & *proceres*, vt toparchas saltē & regulos agnoscat. Tam pauci, nec firmis rationum momentis oppugnatum eunt regiam Magorum digni-

dignitatem, contra torrentem S S. Patrum, & vniusmodi totius antiquitatis & Ecclesiæ consensionem.

Prima ratio Iansenij, Mantuani & Bezæ debilis est: Magi erant & Reges; Regis indocti & amusi de Christi dignitate & Regno Testimonium infirmius est, quam trium istorum, qui totius pene orbis consensu (sicut Orientis Magi) sapientissimi re & nomine dicebantur: vt maluerit Euangelista potius Magos, quam Reges appellare de quo puncto capite integro differam alias. Ita & amici Iobi licet alibi Reges, in libro Iobi tamen potius amici nominantur,

euertitur I ratio cur Magi dicantur, non verò Reges.

Altera falso nititur fundamento: nam capite sequenti demonstrabo singulis seculis iam inde à Christo nato fuisse, qui Reges eos existimarint. 2.

Et sanè miror tam Iansenium quam Bosquier & alios eum Chrysostomi locum pro defensione tituli regij protulisse: cum in Græco S. Doctoris textu τὴν χώραν regionem non βασιλέα regem habeatur: vnde correctiores Latinæ versiones habent, quod Persicam Christus ad se traxerit regionem: aliud eiusdem S. Chrisostomi luculentius testimonium ego sequenti capite recitabo.

Conc. 6. de cæl.

Tertia ratio putat originem Regum è psalmis & Isaia profluxisse: quam ego rectius sequenti capite ex ipso repetam S. Matthæo Euangelista: cui cum verborum proprietas Psalmographi & Isaiæ consonet: non videtur à litera scripturæ recedendum. 3.

Denique quod Mantuanus miratur, Reges istos non ab Herode Rege fuisse palatio receptos, ego non miror: nota erat Herodis superbia: quæ tumescebat magis, quod sibi parandas à nouo Rege, eiusque fautoribus & affeclis insidias metuebat: præsertim cum Tyranni qualis Dionysius, & multo magis Herodes, tot etiam filiorum suorum interfector, soleant omnia tuta formidare. 4.

Sed nunc consensum seculorum omnium iam inde à nato Christo repetamus: qui eos in Regibus numerarunt.

CAPVT III.

Reges fuisse seculorum omnium consensu iam inde à Christo nato confirmatur.

FVNDAMENTVM sententiæ de Regia Magorum dignitate non petitur à Psalmi 71. & Isaiæ capitis 60. vaticinio, sed primo seculo ex ipsis sancti Matthæi Euangelistæ verbis non obscurè colligitur, vt euincit Adamus Contzen. *Tacuit*, ait, *Euangelista Regum nomen; sed ita descripsit, vt Reges facile credamus. Primò enim thesauros secum vehunt, eos aperiunt, & magno Regi munera offerunt: hoc autem Regum est, non priuatorum, quanquam enim interdum priuati recondant thesauros; non tamen longo itinere secum vehere soliti sunt: deinde aduentus illustris fuit; ab Herode audiuntur, tota ciuitas turbatur: at si Persæ aut Arabes duntaxat Philosophi, aut etiam vates priuati aduenissent, nequaquam tanta fuisset apud impium Regem conturbatio. At horum dignitas, opes, comitatus ostendebat, nihil fraudis, nihil imposturæ subesse.*

Fundamentum quod Reges fuerint ex S. Matthæo petitur pro primo seculo. 2. Mat. ob thesauros. & perturbationem Herodis & Solymæ.

Seculo 2. extremo Tertulianus Magos his verbis Reges nominauit. *Accepit* ait *Christus infans virtutem Damasci. & spolia Samariæ: moneant enim Orientales illi Magi infantiam Christi, vt Regem auro thure & myrrha remunerantes, & accepit infans virtutem Damasci sine prælio & armis. De hoc auri munere etiam Dauid dixit, & dabitur ei de auro Arabiæ: & iterum: Reges Arabum & Saba munera adferent illi: Nam & Magos Reges ferè Oriens habet, & Damascus Arabiæ retro deputabatur, antequam transcripta esset in Syrophænicem, ex distinctione Syriarum, cuius tunc virtutem Christus accepit, accipiendo insignia eius, aurum scilicet & odores: spolia autem Samariæ ipsos Magos: qui cum illum cognouissent, & muneribus honorassent, & genu posito ado-*

2. seculo. Tertulianus libro contra Iudæos.

adoraſſent, quaſi Deum & Regem ſub teſtimonio indicis & ducis ſtellæ ſpolia ſunt facti Samariæ, id eſt idololatriæ, credentes videlicet in Chriſto. Similia ferè de Magis & ſpolijs Samariæ Iuſtinus eodem ſeculo A. 150. ſcripſit, niſi quòd regium nomen ijs expreſſè non adiunxerit: vbi vides non ex eo pſalmi verſu *Reges Tharſis* &c. ſed ex voce *Magorum* Orientis apud Euangeliſtam, & ex oblatis muneribus, ac ex incolarum Orientalium more Magos à Tertuliano Reges appellari.

Iuſtinus in Dialogo cum Tryphone.

ſeculo 3. *S. Cyprian.* *in Epiſtola ad Epiſc. Salonitanum.*

Seculo tertio S. Cyprianus circa A. 250. ſer. de Baptiſmo Chriſti. *Non ſatis eſt, quod Angeli locuti ſunt Paſtoribus, quod apparuit ſtella Regibus &c.* & A. 296. S. Marcellinus Papa, de SS. Magis prædictum ait. *Tibi offerent Reges munera: & Reges Tharſis & Inſulæ &c. quia Magi apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham.*

ſeculo 4. *S. Athanaſius q. 2. ad Antiochum*

Seculo quarto permulti titulum regium Magis tribuerunt, ſanctus Athanaſius A. 330. *quem diem appellamus trium Regum*: ſcio quoſdam putare hoc eſſe interpretis additamentum, non autoris verba, ſed plures hunc locum S. Athanaſij volunt eſſe.

Iuuencus,

Iuuencus Anno 330. vocat eos *primores Gentis ſuæ & proceres.*

S. Hilarius lib. de Trin. c. 45.

S. Hilarius A. 355. de ijs explicat Iſaiam cap. 45. *labor Ægypti & mercatus Æthiopum, & Sabaim viri ſublimes ad te tranſibunt*, tum & toties decantatum Dauidis verſiculum: *Reges Tharſis &c.* quæ in largitione munerum facta concludit.

S. Ambroſius.

S. Ambroſius A. 374. *Iſti Magi tres Reges eſſe dicuntur.*

ſerm. de Epiphania Domini I. dacius Clarus lib. adu. Varimundum Africanum.

IdaciusClarus Hiſpanus Epiſc. A. 380. vt probet Chriſtum eſſe verum Deũ contra Arianos, id colligit ex ſacrificio à Magis eidem oblato. Vnde de Chriſto & his SS. Regibus explicat illud pſ. 67. *à templo tuo in Ieruſalem offerent Reges munera*, hæc autem de filio Dei dicta eſſe deducit ex eo 71. verſu: *Reges Tharſis &c.* ac ſubdit, *& vt hæc omnia ſuperius deſignata à Patre, Filio Dei doceamus fuiſſe oblata, in natiuitate eiuſdem Filij Dei, quæ ſecundum carnem facta eſt, probamus fuiſſe completa: Euangelio comprobante, quod cum natus eſſet* Iesvs, *ecce Magi venerunt & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera.*

S. Hieronymus in pſal. 71.

Sanctus Hieronymus Anno 390. *Reges Tharſis: quod ex Magorum muneribus intelligimus inchoatum: ipſi enim Gentium Regumque typum tenuiſſe monſtrantur.*

S. Chryſoſtomus ſer. de Nat. Domini.

Sanctus Chryſoſtomus Anno 398. *non enim ſunt occultata à filijs eorum in generatione altera: ſiquidem Reges venerunt & cæleſtem Regem ſuſpexerunt: ſed Reges quidem venerunt, vt cæleſtem Regem gloriæ adorarent, milites autem, vt principem exercitus colerent.* Citantur ex hoc ſeculo à Boſquier & alijs etiam Baſilius & Greg. Nazian: ego tamen in meis exemplaribus non reperi expreſſam Regum mentionem.

Claudianus in Epigrammate de miraculo Chriſti.

Huc ſpectat illud Claudiani.

Dant tibi Chaldæi prænuncia munera Reges,
Myrrham homo, Rex aurum, ſuſcipe thura Deus.

Seculo 5.

Seculum quintum minus fecundum eſt. ſanctus Auguſtinus circa annum 420. *hanc ſtellam admirati, cuius etiam eſſet, ex conſequenti reuelatione noſſe meruerunt Reges vice Iudæorum*: ſimilis locus eſt in ſermone 43. ad fratres de eremo, & libro tertio de mirabilibus ſcripturæ, ſed quia num eius iſta ſint controuertitur, modo non attingo. Serm. etiam 7. de Natali Domini dicit, *Chaldæos puerum* Iesvm *Regijs muneribus honoraſſe.*

S. Auguſtinus S. 1. dem. infra ⁊. Epipha. ſ. 7. de Nat Domini

S. Eucherius Lugd. in Iſaiam. S. Proſper.

Sanctus Eucherius Lugdunenſis Anno 440. in Iſai. apud Suaretz. S. Proſper Aquitanus A. 460. impletas vult in Magis his promiſſiones, pſal 24. de ſtellæ ortu: pſalmo 71. Reges Tharſis &c. & Iſaiæ 60. *omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes.* idque probat ex Matthæi 2. capite. Vbi *theſauris apertis obtulerunt munera, aurum, thus, & myrrham.*

Seculo 6. *autor operis imperfecti ho. 1 in c. 1. Mat.*

Seculo ſexto: operis imperfecti autor peruetuſtus eſt & doctus, qui & ho. 26. in varios Matthæi locos videtur concinnaſſe: cuius cum ætas ignoretur huc reuocare volui. Is autem SS. Magis applicat eam Iſa. 60. capite prophetiam, *omnes de Saba venient,*

&

& hunc Psalmographi versum *Reges Tharsis &c. & dabitur ei de auro Arabiæ.*

Seculo septimo Reges eosdem agnouerunt tres Hispani Episcopi S. Isidorus Hispalensis A. 630. *de his*, ait, *muneribus & Dauid prædicauit dicens: & dabitur ei de auro Arabiæ: & Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent: nam & Magos Reges habuit Oriens.*

Seculo 7. *S. Isidorus conc. 15. de Natiu. Domini.*

S. Iulianus Episcopus Toletanus A. 680. *etenim*, ait, *post natum Christum primitiæ statim Gentium Domino consecratæ sunt, quod dilucidè satis, in illis Magorum ab Oriente venientium mysticis muneribus declaratur: sic quippe & hoc fuerat prophetatum: Reges Tharsis &c. & adorabunt eum omnes Reges terræ.* Sic *Isaias ipse adsperget Gentes multas, & super ipsum continebunt Reges os suum.*

sanct. Iulianus l. 1. contra Iudæos.

S. Hildephonsus Archiepiscopus Toletanus Anno 658. *vide*, ait, *primum stellam nouæ Natiuitatis exordio nouo processionis apparatu prolatam exsuperare candore cœlos, vincere fulgoribus confines siderum choros, adire vltimas summo lumine terras, per ignota loca vagos præire deuotissimos Reges, hospitium demonstrare nascentis, & totonisu ostendere quod solus iste adorandus sit Deus, cui ducatu suo adorantes subdidit Reges.*

sanct. Hildephonsus lib. de virginit. sanctæ Mariæ c. 9.

Seculo octauo S. Ioannes Damascenus A. 730. *Hæc enim femina Dei mater est, vitæ porta, lucis fons, huiusce feminæ personam diuites plebis supplices deprecantur. Hanc feminam hostium Reges cum muneribus adorabunt. psal. 71.*

Seculo 8. *sanct. Ioan. Damasc. orat. 1. de nat. B. V.*

Eodem Seculo Cosmas Hierosolymitanus coæuus S. Ioannis Damasceni floruit anno 731. is in Theogonia hymno primo ait de christo, *quem olim prædixit Iacob Gentium receptaculum Christe, ex progenie Iuda ortus, & robur Damasci Samariæque spolia venisti deprædatus: diuinationis quondam Balææ sermonum discipulos sapientes Astrologos lætitiæ impleuisti; stella ex Iacob orta Domine, Gentium primitias inducentes, suscepisti autem palam gloria potentiæ tuæ Domine: vt in vellus, in ventrem virgineum descendisti pluuia Christe, & vt guttæ in terram stillantes Æthiopia & Tharsis, & Arabum Insulæ, & Sabæ Medorum omni terræ dominantes prociderunt tibi Saluator: gloria potentiæ tuæ Domine.*

Cosmas Hierosolymitanus apud Suidam in Ioanne Damasceno.

Lapidis Sinensis inscriptio A. 782. facta sic habet; *stella magnæ huius felicitatis fuit annunciatrix: Reges eius claritate perspecta munera oblaturi venerunt.*

Autor sinensis inscriptionis.

Seculo nono Paschasius Ratbertus Abbas Corbeiensis anno 820. *nam & in his Regionibus ad Orientalem plagam Hierosolymorum Magos Reges exstitisse nemo, qui historias legit Gentilium ignorat: quo profecto Reges eos fuisse opinamur.*

Seculo 9. *Ratbertus in c. 2. Matt.*

Eodem seculo Christianus Druthmarus Grammaticus Corbeiensis ita in idem caput commentatus est: *Fuerunt autem de genere Balaam isti tres Reges: de tribus regnis fuerunt, de terra Euilat, vbi effoditur aurum optimum.*

Druthmarus.

Strabus Fuldensis monachus vixit A. 840. *Fuerunt*, ait, *de terra Persiæ, vbi est Saba fluuius à quo regio nominatur, iuxta quam & Arabia est, vbi Magi fuerunt Reges; qui etiam tria munera obtulisse dicuntur.*

Strabus & glossa.

Seculo decimo, Oecumenius, quem nonnulli præcedenti, alij sequenti ponunt seculo; media via gradior & circa hoc tempus alias sterile colloco. Is de Magis ita loquitur. *Hi Reges ex Gente barbara ortum habebant, & Chaldæa.* & infra: *ita isti omnes Reges sua munera deuotè admodum & piè Domino obtulerunt.*

Seculo 10. *Oecumenius.*

Eodem sanctus Odilo Cluniacensis Abbas ser. de Epiphania. *Sacramentum præsentis diei considerans voce clara pronunciat (Dauid) dicens. Reges Tharsis & insulæ munera offerent &c. adhuc etiam magnitudinem potestatis eius admirans, ait: & adorabunt eum omnes Reges, omnes Gentes seruient ei.*

S. Odilo ser. de Epiphan.

Seculo vndecimo Anno 1071. Theophylactus Episcopus Bulgarorum. *Oportebat enim gaudere potius, quod Rex suus à Persicis Regibus adoraretur.* Sanctus Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, A. 1080. *nec scriptura refert quot Reges fuerint: sed numerus eorum ex numero munerum percipitur.*

Seculo 11. *Theophylactus in 2. Matt. sanct. Anselmus in 2. Matt.*

Petrus Damiani Cardinalis anno 1060. *Pastores veniunt & inueniunt puerum & puellam, procedit stella, Reges accedunt, adorant Filium Matrem venerantur, offerunt munera, deferunt Maiestati*: alij alijs sermonem hunc tribuunt. Radulphus Pictauus circa annum 1080. *nam tres Reges in splendore ortus Domini venientes, aurum & thus Domino obtulerunt.*

Petrus Damiani ser. de Nat. Domini.

[cum muneribus. 3. Reg. 10. 6.]

tibus præ regionibus omnibus redundabat: cum hoc exaggeret scriptura: *nunquam talia neque tam multa Ierosolymam aromata allata esse, qualia & quanta detulit hæc Regina.*

[S. August. ser. 6. de Epph.]

Eandem sancti Patres figuram agnoscunt. S. Augustinus *Regina quædam Austri venerat à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: nec illa regni illius sublimitate, sed mentis luce commota est: veruntamen inerat in Salomone doctrina, quæ verbis eius longissimè ac latissimè diffamatis ad disceulum potuit studiosos animos excitare: proinde illa non latentem Deum, sed loquentem hominem, non adorare venerat, sed audire: hic autem, qui donauerat illam sapientiam Salomoni, & erat virtus & sapientia Dei, infirmitate carnis indutus adhuc per pusillam ætatem iacebat in terris, cum per amplissimam maiestatem clarebat in cælo.*

[S. Bruno.]

Et sanctus Bruno Carthusianæ familiæ sanctissimus Patriarcha. *Non debemus,* ait, *venire sine muneribus, non debemus ad eum accedere sine aromatibus, sic & Regina Saba, quæ & ipsam Ecclesiam Gentium significabat, venit ad Salomonem, offerens ei aurum multum & aromata multa, qualia prius non sunt allata in Hierusalem. Lege Cantica Canticorum, & videbis, quod totus liber vnguentis optimis & aromatibus redoleat. Vbi sponsa vnguentis suauibus delibuta sponsi odoribus delectata dicit: trahe me post te: & curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Notat

[aduentus Reginæ Sabæ significat electionem Gentium. S. Hieron. hom. 1. in Cant. 1. Ecclesia Gentium cum omnibus nationibus venit ad Christum. munera eius, odores bonorũ operum, aurum scientiarũ. Christus reuelat Gẽtilitati fidei mysteriũ.]

S. Hieronymus illo aduentu Reginæ Sabæ ad Salomonem, & Gentilitatis nigræ ad Christum, portendi repudiationem veteris Synagogæ, & electionem Gentilium, *venit ergo & hæc* (Regina Saba) *imò secundum figuram eius Ecclesia venit ex Gentibus, audire sapientiam Salomonis veri & pacifici Domini nostri* Iesv *Christi venit, & hæc primò tentans eum per ænigmata & quæstiones, quæ ei prius insolubiles videbantur: atque ab ipso de agnitione veri Dei & creaturis mundi, vel de immortalitate animæ, & iudicio futuro, quod apud eum & doctores eius Gentiles duntaxat philosophos incertum semper & dubium manebat, absoluitur. Venit ergo in Ierusalem ad visionem scilicet pacis cum multitudine & virtute multa, non enim cum vna sola Gente, vt prius Synagoga solos habuit Hebræos, sed cum totius mundi Gentibus venit, deferens etiam munera digna Christo, odoramentorum siquidem suauitates, opera scilicet bona, quæ ad Deum per odorem suauitatis accedunt. Sed & auro venit repleta, sensibus sine dubio & rationalibus disciplinis, quas ante fidem adhuc in communi & scholari eruditione collegerat. Cum hoc ergo apparatu intrat ad pacificum Regem Christum, & ipsi aperit cor suum in confessione & pænitentia scilicet præcedentium doctorũ & locuta est ei omnia, quæ erant in corde suo. Propter quod & Christus, qui est pax nostra, enunciauit ei omnia verba eius. Vidit autem domum, quam ædificauit sine dubio incarnationis ipsius mysteria, ipsa est enim domus quam ædificauit sibi sapientia; vidit & cibos Salomonis, illos puto, de quibus dicebat, meus est cibus, vt faciam voluntatem eius, qui misit me & perficiam opus eius.*

[stupor & admiratio Gentilitatis.]

Hæc ergo omnia, vbi vidit in domo Regis pacifici, imo Christi, nigra hæc & formosa, obstupuit, & ait ad eum: verus est sermo, quem audiui in terra mea de verbo tuo, & de prudentia tua: propter enim verbum tuum, quod agnoui verum esse verbum, veni ad te: omnia etenim verba, quæ mihi dicebantur, & quæ audiebam, cum essem in terra mea, a Doctoribus scilicet seculi & philosophis, non erant vera: istud est solum verbum, quod est in te. Non his inquit credidi, qui loquebantur mihi, non enim fidem meam in illos, qui locuti sunt de te, sed in te direxi, id est non hominibus sed tibi credidi Deo. Beatæ ergo sunt mulieres Salomonis, animæ scilicet sine dubio, quæ verbi Dei & pacis eius participes fiunt. Beati pueri, qui in conspectu eius adsistunt semper, non illi, qui aliquando adsistunt, sed qui semper (Maria & Ioseph) *& sine intermissione adsistunt verbo Dei, verè beati sunt. Benedictus qui voluit dare te super sedem Israel: verè enim quia dilexit Dominus Israël, & voluit, vt staret in æternum, posuit te Regem super eum. Quem? pacificum sine dubio: Christus enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem*

[Ephes. 2.]

sepis soluit. Et post hæc omnia dedit, inquit, centum viginti talenta auri Regi Salomoni Regina Saba. Numerus hic 120. consecratus est vitæ hominum, eorum qui fuerunt in diebus Noë, quibus istud conceditur spatium vitæ, quo inuitantur ad

pœni-

pœnitentiam. Ipſe autem numerus annorum & Moyſi vitæ fuit, offert ergo Chriſto Eccleſia in auri ſpecie & pondere, non ſolum multitudinem ſenſuum ſuorum & intellectuum; ſed legi Dei conſecratos indicat ſenſus ſuos., per hunc, qui Moyſi annos vitæ continet numerum, offert etiam ſuauitates odoramentorum, quales & quantæ nunquam venerant: vel orationes in hoc, vel opera miſericordiæ intellige: nunquam enim vel tam rectè orauerat, vt nunc cum acceſſit ad Chriſtum, vel tam piè operata fuerat, vt cum cognouit iuſtitiam ſuam, non facere coram hominibus, ſed coram Patre, qui videt in abſcondito & reddet palam. eiuſdem dona.

Si etiam intueraris, quomodo ex delicto Iſraël ſit ſalus Gentibus, & quod illorum lapſus introeundi viam nationibus dedit, aduertes, quomodo præuenit, & præcedit Æthiopiæ manus, hoc eſt Gentium populus eos ad Deum, quibus primis data ſunt eloquia Dei & in hoc compleri Æthiopia præueniet manus eius Deo: & ſit nigra iſta formoſa, etiamſi nolunt, etiamſi inuident & obtrectant filiæ Ieruſalem. Ita ſummus ille ſcripturæ interpretum Gentilitati recens conuerſæ in Magis Sabææ Reginæ aduentum & dona prolixè quidem ſed enucleatè accommodat: ac æquiore titulo Reges noſtri venerunt in Bethlehem, vt Meſſiam Dei filium adorarent; *quam Regina Saba videre Salomonem: nam plus quam Salomon hic*, maiore dignus honore, cultu & religione, cui iure *curuandum omne genu* Propheta prædixerat: non Regum tantum terræ; ſed ſpirituum etiam cœleſtium imò & damnatorum, cui omnis collata cœli terræque poteſtas eſt; ita nec mirum eſt, ad huius exortum tam ſubito Reges iſtos per tot terrarum ſpatia continuo properaſſe, nullis periculis & difficultatibus retardatos: vt poſteris relinquerent documentum, quo par eſſet honore Chriſtum in cœlis regnantem venerari contemtis terrenis omnibus, quem illi pauperem & deſpectum in ſtabulo propè pecudes tanto ſunt honore proſecuti. Alias *Regina Auſtri ſurget in iudicium contra generationem iſtam, quæ venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, & ecce plus quam Salomon hic.*

obcæcatio & repudiatio Iudæorum afficit ſalutem Gentium. Pſ. 67. Mat. 12. Luc. 11.

Hactenus prærogatiuas ſanctorum Regum, vaticinia de ijs edita cum figuris vel comparationibus attulimus, & ipſorum hiſtoriæ præluſimus, vt gratior lectori ſint: ipſas nunc propius perſonas eorum contemplemur, generis ſplendorem, numerum, patriam, ſtudia, mores ac virtutes, è quibus duci non modica poteſt pars encomiorum: ea tamen ob hæreticorum calumnias, vel Catholicorum etiam diſcrepantes opiniones diſceptationibus adſpergentur.

De SS. REGVM GENERE, PATRIA, ET EXSPECTATIONE NOVI SIDERIS AC MESSIÆ

CAPVT I.

An vnquam exstiterint, aut vixerint, Magi Euangelici, seu sancti tres Reges.

Diuiduntur controuersiæ quæstiones.

NON hic indago genus Magorum Regium, sed capite secundo & tertio: neque numerum exquiro, vti capite quarto faciam, neque sepulturæ locum, quem toto libro octauo peruestigabo: sed philosophorum more, qui in perscrutanda rei natura, prius *an sit* quærunt, tum *quid sit* disceptant: hoc capite an Magi Euangelici vixerint examinabo: de quo nefas videri pollet dubitare Christianum, cum S. Matthæus Euangelista disertè narret eorum res gestas & virtutes heroicas; nisi Molinæus assecla perfidiæ caluinianæ Magos istos, quos iam vsitatiore nomine Germani *tres Reges* vocant, imaginarios & commentitios nominasset, quem hic breuiter conueniam cum in Vrsulanis vindicijs, eandem calumniam vndenis virginum millibus adhibitam fusius confutarim. Præmittit verò blasphemæ suæ assertioni talem propositionem. *Non est dubitandum de sanctitate Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, & inprimis B. Mariæ Virginis ob testimonium scripturæ, sine impietate & sacrilegio: item de sanctorum martyrum, & confessorum, qui iam inde à tempore sanctorum Apostolorum floruerunt, & quorum veteres historiæ summo cum honore meminerunt.* Rectè & Christianè: subdit hæc impiè. *Sed Romana Ecclesia præstat plurimis imaginarijs, & commentitijs, & talibus sanctis cultum religiosum, de quibus meritò dubitari potest, non tantum an sancti fuerint; sed etiam an vnquam vixerint, quorum etiam vita tota fabulosa est. Certè tres sancti Reges, quorum corpora Coloniæ ad Rhenum volunt requiescere tales sancti sunt, qui nunquam exstiterunt: dicuntur ex Oriente venisse, & tamen duo eorum nomina habent Germanica: vocantur enim Caspar, Melchior, Balthasar. Matthæus Euangelista dicit Magos fuisse Orientis; nec tamen asserit, quot eorum fuerint, & sic de ijs etiam loquuntur sancti Patres.*

Molinæus l. 7. de nouitate papismi c. 5.

blasphemia de Magis Euangelicis.

confutatur ex verbis ipsius claris

Nescio quæ vertigo Molinæum, dum hæc scriberet, transuersum egerit, vt non aduerterit, quam secum ipse pugnarit in his pauculis à me recitatis versiculis: repeto verba eius. *Non est dubitandum de sanctitate Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum & inprimis B. Mariæ Virginis, ob testimonium scripturæ sine impietate & sacrilegio, item de S.S. Martyrum & confessorum, qui iam inde à tempore S.S. Apostolorum floruerunt.* Subsumo: atqui sanctorum trium Magorum, seu Regum ex Oriente ad Christum adorandum venientium (quorum corpora dicuntur Coloniæ quiescere) sacra scriptura maxima cum laude meminit, eorumque contexit fusè cum adiunctis plerisque accuratam historiam: eorundem omnibus seculis iam inde à nato Christo sancti Patres plerique magno cum honore faciunt mentionem: eosdem vixisse Christi tempore veteres historiæ Græcæ Latinæque & scriptores grauissimi, non sacri tantum, sed & profani testantur: ergo non est dubitandum de eorum sanctitate sine impietate & sacrilegio, multò minus an vixerint. Tuo iam argumento constrictus fatere tres Magos aut Reges, vt à sanctis Patribus vocantur sanctos esse & vixisse. Possem ad ducentos cum SS. Patres, tum testes alios locupletissimos hic laudare, qui hanc SS. Regum historiam scriptis suis illustrarunt: sufficiant, quos hoc libro c. 4. cum de numero eorum, & c. 3. cum de regia dignitate tractabo, sum producturus, qui abundè solius Molinæi blasphemum os obturabunt, vt suamet ratione conuictus fateri debeat, impiè & sacrilegè se contra claram Euangelij narrationem, contra SS. Patrum consensum, contra Chronologos

logos & historicos laudatissimos, eos vixisse negare, quos illi non mirificè tantum commendarunt, sed vt ideam sanctitatis omnis Christi fidelibus imitandam proposuerunt.

Sed videamus momentum rei, quod impulerit, vt contra sacrarum literarum & S S. Patrum expressam autoritatem eos neget exstitisse, *Quia dicuntur ex Oriente venisse, & duo eorum habent Germanica nomina.* Formemus argumentum. Qui ex Oriente venerunt, non possunt habere nomina Germanica: Reges vel Magi ex Oriente venerunt (vt scriptura ait) Ergo non possunt habere nomina Germanica: ergo non potuerunt existere. Infirmatur eius ratio prima.

Maiorem primæ ratiocinationis excutiamus propositionem: occidentem tenemus Germani & Galli: nullosne (te appello Molinæe) nosti in Gallia Theodoros, Gregorios, Philippos, Nicolaos, Nicasios? istine cuncti venerunt è Græcia? An omnes quotquot in Francia viuunt Ioannes, Bartholomæi, Simones venerunt ex Palæstina? omnesne Cassij Florentij, Floriani, e Latio prodierunt? tu Theodori Bezæ, Ioannis Caluini, & aliorum symmystarum tuorum ignores patriam? nominis & sanguinis originem? & vnde venisse dices, quibus nomen Græcum vel Hebraicum præfert etymon: cognomen verò è Latio vel Gallia petitur? quot populi Germanorum, Gothorum, Wandalorum, Galliam, Hispaniam, Italiam, Africam occuparunt: & sua ijsdem gentibus nomina reliquerunt? ideone qui Henrici, Luduici, Lotharij in Francia modo nominantur, censentur iam origine patriaque Germani ob nominum radicem? Origo nominis & patriæ sæpe non concentiunt.

Sed aintu Iasparis, (vt plurimi & rectè forte scribunt) Melchioris, Balthasaris nomina Germanica esse? ego sanè meam in materna lingua fateor ignorantiam; neque enim Germanicam radicem memini, e qua deducantur, interim Hebræas esse voces, vel orientales, cum de nominibus agam sanctorum Regum c. 5. clarè me spero probaturum: vt mirum sit Molinæum ideo, quod Magis falso crederet, Teutonica data fuisse nomina; eos è rerum natura sustulisse. Quaus obsecro consecutio: Petrus Molinæus nomen habet prius Græcum, alterum barbarum, formatum ad imitationem Latini sermonis: & Gallus est, ergo Petrus Molinæus nunquam fuit, commentitius & imaginarius est? vel S. Philippus Apostolus Græcum habet nomen & dicitur in Euangelio à Galileæ Bethsaida esse: ergo commentitius Apostolus est, & nunquam vixit. Talis est hæc tua Molinæe collectio: ais enim, *tales sancti sunt tres Reges, qui nunquam exstiterunt*: causam subdis, cur non exstiterint, quia *dicuntur ex Oriente venisse, & duo eorum nomina habent Germanica*: sed in tanta Dialecticæ ignorantia & infantia, quid opus verbis contendere? Nunc alteram audiamus æque debilem rationem: *Euangelista Matthæus dicit Magos fuisse Orientis: nec tamen asserit, quot eorum fuerint: & sic de ijs etiam loquuntur sancti Patres*: sed vim argumenti ad Dialecticorum normam expendamus. Isti Reges vel Magi nunquam vixerunt, quorum Catholici ternarium numerum exprimunt, cum Euangelista & sancti Patres non disserant, quot eorum fuerint: at Magorum Euangelicorum Catholici certum & ternarium numerum exprimunt, ergo non fuerunt. Maioris huius propositionis falsitas manibus, quod aiunt, palpari potest: Nomina SS Regum non sunt Germanica. Io. 1. 2 ratio eisdem refutatur.

Pastorum qui Christum adorarunt nocte natalis Domini numerum scriptura non ponit, ergone certus eorum numerus non fuit? fuit profecto eorum definitus numerus, cum innumeri non fuerint; is si aliorum scriptis, vel traditione maiorum habeatur: vel etiam si conseruatis eorum eodem in loco diuisis corporibus cum singulorum nominibus monstretur oculis: an ideò dicentur Pastores Euangelici Christi contemplatores nunquam exstitisse, cum euidentia corporum seruatorum euincat certum numerum, quem Euangelista iustis de causis non recensuit? Numerum Discipulorum 72. Christi scriptura refert: nomina resque ab ijs gestas silet: ideone supposita sunt ea, quæ varijs in locis seruantur eorum corpora, nomina, Martyria, Gentium conuersiones? Vnius tantum Apostoli Iacobi martyrium scriptura narrat: an reliquorum ideo Apostolorum martyria sunt fabulosa, imaginaria, commentitia? sed quid in negatiuo confutando

argumento diutius immoror: cuius vim nosset Molinæus, si Dialecticam primis labris delibasset. Quid si scriptura numerum ternarium præ reliquis omnibus insinuet?

Numerum Magorum insinuat scriptura. Euangelista docet non vnum, sed plures fuisse Magos Christi adoratores; duo videri possent sufficere, ad verborum istorum veritatem defendendam: *Magi venerunt dicentes*: at Græcus & Hebræus repugnat textus, vterque pluralem, nusquam dualem exprimit numerum: cum igitur tres ad rigorem numeri sufficiant, & ad proprietatem verborum plures non exigantur: cumque eidem numerationi traditio totius Ecclesiæ, SS. Patrum consensus, corporum repertorum veritas, & tituli sepulcrales cum ipsis inuenti suffragentur, non est temerè ab eodem recedendum, vt c. 4. vberius demonstrabo: vbi suam loco proprio in sanctis Patribus oscitantiam deprehendet Molinæus, cum Patres neget, *quot eorum fuerint*, asserere: quando S. Ambrosium, Augustinum, Leonem, Bedam, Haymonem, Anselmum, Bernardum & plurimos alios, ac quosdam horum a mille & trecentis annis reperiet numerum eorundem ternarium definiuisse.

Patres exprimunt.

Equidem mirari nequeo istam Molinæi blasphemam & sacrilegam audaciam: fatetur de ijs ipsis se loqui, quos ab Oriente venisse ad Christum volunt Colonienses, & quos Euangelista cum SS. Patribus non definito eorundem numero vocat Magos: sed Colonienses hactenus sanctos tres Reges appellarunt certis ijs adscriptis nominibus: fatetur igitur de ijs moueri litem; qui visa stella Solymam adierunt, de loco recens nati Regis Iudæorum Herodem & Principes sacerdotum consuluerunt; qui cognito natali eius solo Christum adorarunt, & inde monitu cœlesti patriam suam Orientem repetiverunt. De ijs ipsis, num Reges dici debeant, non mouet quæstionem, quod alij tamen faciunt: præscindit etiam ab ea difficultate, num sancti fuerint: illud indagat tantum, an vixerint: sic enim ait: *Ecclesia Romana præstat plurimis imaginarijs & commentitijs, & talibus sanctis cultum religiosum: de quibus merito dubitari potest, non tantum an sancti fuerint: sed etiam an vnquam vixerint:* Non ergo quærit hoc loco an sancti fuerint; an Reges iure dicantur: maius quoddam portentum reperire se putat in Magorum historia, & cultu Sanctorum Ecclesiæ vsitato: quod illud? scilicet, quod *de sanctis quibusdam merito dubitari possit, an vixerint*. Definitque ipse velut supremus fidei & scripturæ Iudex & arbiter, nunquam eosdem Magos seu Reges extitisse contra claram & expressam scripturæ auctoritatem: vocat eorum vitam totam fabulosam, cum eorum historiam Matthæus Euangelista fuse prosequatur: quibus pauca Colonienses addidere de vita eorum, vel à sanctis Patribus delibata, vel in eorum reperta monumentis: adiectis attenticis de eorum factis ex Oriente Constantinopolim, & inde Mediolanum Coloniamque translationibus.

Sacrilega Molinæi audacia.

Quæ ista Molinæe tam temeraria decisio: Magos Orientis Christi adoratores siue Reges fuerint, vel sancti, de hoc non disceptatur modo: siue plures tribus (tot enim minimum fuisse scriptura innuit) quod modo non controuertitur, Magos inquam illos nunquam extitisse, stellam vidisse; Solymam peruenisse, Christum adorasse, in Orientem reuertisse: corpora post mortem reliquisse, quæ possent inde Constantinopolim, Mediolanum, & Coloniam transportari? Quis vnquam ante te Molinæe, qui Matthæum quidem Euangelistam receperit, ausus est dubitare, num Magi Christi adoratores vixerint?

redarguitur.

Quod si mihi respondeas: non te negare Magos Euangelicos vixisse, Christumque adorasse: illud negare & pernegare, eos Coloniam delatos esse, & ibi corpora eorum in præsens adseruari: At vide obsecro Molinæe: nec hoc inter nos in controuersiam vocatur, potestque Catholicus de hoc ipso stante fide dubitare: at Romana Ecclesia non colit Magos Euangelicos, pro vt Coloniæ vel Mediolani dicuntur quiescere; sed vbicunque demum gentium sint, eos ipsos colit, qui primitiæ Gentium Christum die Epiphaniæ adorarunt: horum virtutes per totam octauam Epiphaniæ decantat & fidelibus proponit imitandas: hos ipsos tu negas blaspheme vnquam extitisse: Romani Catholici volunt in sanctis iure numerari: habent quos

se.

sequantur S.S. Patres, qui eos vt Ecclesiæ progenitores, Doctores primos Gentium & Iudæorum, ac egregios Christi confessores, summis semper laudibus extulerunt: & eorum heroicas virtutes posteris imitandas disertè copioséque proposuerunt, vt ex S. Chrysostomo, Leone, Ambrosio, Augustino & alijs hactenus ostendimus, & libris sequentibus vberius deducemus. Vtinam hanc saltem tuis sequacibus mentem Deus Opt. Max. meritis & precibus S S. Magorum Euangelicorum largiatur, vt eam temerariam, hæreticam, & blasphemam de sanctis hisce recantent assertionem.

Sed cum Euangelici Magi nunc vsitatiore voce Reges appellentur, cumque titulum ijs Hæreticorum complures detractum eant, age de eo disseramus: præsertim cum Aristoteles velit ante natiuitatem hominis laudem duci à nobilitate generis, quæ in bonis externis numeratur, adeoque iure possit à splendore natalium initium encomij sumi.

Aristot. l. 1. Rhet. c. 5.

CAPVT II.

Qui negent genere fuisse Reges?

DIcet, vt capite sequenti probabo, communis Ecclesiæ sanctorumque Patrum sensus fuerit, eos Reges extitisse, nihil tamen à fide alienum credit, qui hoc ipsum inficiatur: Nam & Catholicorum nonnulli, vt Iansenius & Baptista Mantuanus, in Regibus eos negant esse numerandos: sed Hæreticorum nobis ante calumniæ sunt diluendæ, quam Catholicorum leues rationes infirmentur.

Agmen aduersariorum à blasphemijs & conuitijs instructissimus ducit Caluinus hoc præludio: *Ceterum plus quam ridiculi sunt Papistæ, quod Reges sibi fabricarunt, quia alibi prædictum legebant venturos Reges Tharsis, & Insularum, & Saba, qui munera Domino offerrent. Ingeniosi artifices scilicet, qui vt nouam hominibus formam darent, à mundi conuersione cœperunt: nam ex meridie & occidente fecerunt orientem, nec verò dubium est, quin iusta Dei vindicta sic obstupefacti fuerint, vt omnium ludibrio pateret crassa eorum inscitia, quibus veritatem adulterare, & in mendacium vertere nulla religio fuit.* Ita more suo maledicit atrociter sine causa, cui concinit Beza, qui temerè & omnino falsò diu creditum ait fuisse (vnde consensum agnoscit Ecclesiæ) Reges extitisse: quod duobus nixus firmamentis impugnat. Primo, non dissimulaturum id Euangelistam fuisse: *deinde* si ab Arsacidis venissent, nunquam Herodes iuratus Parthorum hostis permisisset. His magno numero nouatores assentiuntur, præcentorum suorum magis autoritate, quam rationibus confirmati. Quibus tres ego Caluini vel Lutheri gregales oppono, qui S S. Patrum placitis potius, quam suorum symmystarum calumnijs adhærere maluerunt. Primus Casaubonus est, is dum communem sequitur sententiam, vnum petit, ne quis hoc cogatur credere, tanquam articulum fidei: *securus esto* (promittit ei Gretzerus) *nemo te coget aliter sentientem*: licet non sit adeo laudabile aduersus torrentem brachia tendere, & communi tam veterum, quam recentiorum persuasioni repugnare. Tossanus Caluinista, *illustres apud suos, & magnæ autoritatis fuisse* asserit: probat id etiam ratione Georgius Calixtus in historia sua Magorum. *Quanquam*, inquit, *qui asserunt fuisse Reges, ij si per Reges intelligant Regulos dinastas siue toparchas, absurditatis conuinci nequeunt: nihil enim obstat, quo minus toparchiæ aliquæ Persidis penes Magos eo tempore fuerint: atque adeo è Perside Magi toparchæ in Iudæam venerint. Certe Strabo, qui scripsit, quando in terris egit Seruator extremo libro 15. Hodie, ait, seorsim suum Persæ habent corpus, & Reges alijs subditos, ante Macedonibus, nunc Parthis: sicut itaque hic docemur, Persia tres habebat Regulos, subditos Regibus Parthorum, cum quibus eodem hocce seculo acria Romanis fuerant bella; sed hoc tempore vna cum reliquis, vt nascente Principe pacis pax passim obtineret, sopita.* Hæc de Magis Heterodoxi, vt frustra Regiam Magis adsignatam dignitatem pro sua maledicendi libidine *stolidum* iactet Caluinus

Caluini calumnia

& Bezæ subtiles æque rationes. 1. 2.

Hæretici tres eos Reges agnoscunt.

Casaubonus apud Gretzerum in posthumis, Tossanus. Georgius Calixtus in hist. Magor.

Caluini confutatio

 fig.

figmentum esse, cui tamen præ somnijs Caluini Magistri sui asseclæ eiusdem adhærere quidam maluerunt: sed quam insipienter contra omnium, cum veterum, tum recentiorum Geographorum tabulas nouus orbis fabricator Arabiam faciat Caluinus Palæstinæ occidentalem: quamuis austrum simul & orientem respicere libens admisero, id suo loco sole clarius apparebit, quando è sacro codice & Gentilium scriptorum
& Bezæ. autoritate confirmabo Arabiam Iudææ esse Orientalem: Bezæ primam rationem Catholici quidam, vt statim patebit, approbant, in eorum argumentis diluendam: alteram de Arsacidis explicant & dissoluunt Lutherani. Calixti verba sunt: *Pax tunc coaluerat Augustum inter & Phraátem Arsacidam Parthorum Regem, vt liberè possent subiecti per Orientem ei Reguli per Romanas prouincias commeare: nec enim in Romanorum fœderatos & socios vllum Herodi ius esse poterat, qui regnum ipse precarium à Romanis acceperat: in quorum ipse manebat fide & clientela*: Sic impunè Parthi, Medi & Elamitæ solebant ad templum Solymorum commeare, vt acta Apostolorum testificantur.

Catholicorum, qui Reges eos non agnoscunt, princeps est Iansenius interpres
c. 9. in concordia Euang. Iansenius negat Reges fuisse. ratio 1. ceteroquin eruditissimus, verba rationibus illigata proferam. *Vtrum autem Magi isti Reges fuerint*, & an *tres numero*, *vt nunc habet communis opinio*, *non planè constat*: *Nam Euangelista eos Reges non vocat*, *vocaturus*, *vt apparet*, *si Reges fuissent*: *cum id ad gloriam Christi non parum pertinuisset. Sed nec veterum interpretum quisquam hos Magos Reges vocat. Nam Chrysostomus qui-*
2. *dem meminit Regis Persarum, scribens de Iudæis his verbis*: *Oportuerat namque eos continuè sentire*, *quantum sibi esset additum dignitatis*, *de tanti scilicet natiuitate Regis*, *qui Persarum ad se Regem ortu suo triumphante traxisset*; *verum apparet Crysostomum ob id asserere Persarum Regem tractum ad Christum*; *quod illius consensu*, *aut etiam iussu Magi*, *qui apud Persarum Reges maximi erant*, *venissent ad adorandum Christum*: *Theophylactus tantum semel hos Magos vocat Persicos Reges*: *oportebat inquit gaudere potius*;
3. *quod Rex suus à Persicis regibus adoraretur*: *videtur autem recepta hæc*
psal. 71. Isa. 60. *opinio de Magis istis primum obtinuisse*; *ex ijs*, *quæ in Epiphaniarum die in Ecclesiastico officio canuntur*: *tunc enim ex psalmis decantatur illud*: *Reges Tharsis & Insulæ munera afferent*, *Reges Arabum & Saba dona adducent*. *& ex Isaia in epistola*: *& ambulabunt Gentes in lumine tuo*, *& Reges in splendore ortus tui*. *Verum hæc non propriè de Magis dicta esse ex eo manifestum*: *quod non venerint ex Saba vel Arabia*: *cum hæc loca respectu Ierusalem planè sint in meridie non in Oriente*: *canit enim hæc Ecclesia in die illo festo*, *quod his prædicta sit Gentium vocatio*, *quarum hi Magi primitiæ fuerunt*: *in quibus etiam pleraque ad literam competunt*: *quæ in Prophetis*
Conciliat vtramque sententiã. *mysticè accipienda sunt*: Concludit tandem, & conciliat secum communem opinionem hoc modo: *Rectè tamen Magi isti Reges dicuntur*: *quoniam scilicet potentes erant*; *& quoniam propter suam sapientiam solebant semper Regibus Persarum adstare*: *sine quorum consilio nihil in regno gerebatur*: *nec stabatur*, *imo ex quorum numero semper esset Persarum rex*. Hanc etiam
Mantuani rationes. opinationem his versibus expressit Mantuanus.

Li. fastor 6. Jan.
Nec Reges, vt opinor, erant: nec enim tacuissent
Historiæ sacræ autores genus istud honoris:
Adde quod Herodes, vt magnificentia Regum
Postulat, hospitibus tantis regale dedisset
Hospitium: secumque lares duxisset in amplos.

Iuuenc. Principium ex Iuuenco sumsit, qui floruit, vt multi volunt, anno 330. cuius hi versus.

Nec Reges vt opinor erant: nec enim tacuissent
Historiæ sacræ autores genus istud honoris
Inter mortales quo non sublimius vllum.

Vocat deinde eos *primores gentis* suæ & *proceres*, vt toparchas saltē & regulos agnoscat. Tam pauci, nec firmis rationum momentis oppugnatum eunt regiam Magorum digni-

dignitatem, contra torrentem S S. Patrum, & vniusmodi totius antiquitatis & Ecclesiæ consensionem.

Prima ratio Ianseniј, Mantuani & Bezæ debilis est: Magi erant & Reges; Regis indocti & amusi de Christi dignitate & Regno Testimonium infirmius est, quam trium istorum, qui totius pene orbis consensu (sicut Orientis Magi) sapientissimi re & nomine dicebantur: vt maluerit Euangelista potius Magos, quam Reges appellare de quo puncto capite integro differam alias. Ita & amici Iobi licet alibi Reges, in libro Iobi tamen potius amici nominantur,

euertitur I ratio cur Magi dicantur, non verò Reges.

Altera falso nititur fundamento: nam capite sequenti demonstrabo singulis seculis iam inde à Christo nato fuisse, qui Reges eos existimarint. 2.

Et sanè miror tam Iansenium quam Bosquier & alios eum Chrysostomi locum pro defensione tituli regij protulisse: cum in Græco S. Doctoris textu τὴν χώραν regionem non βασιλεία regem habeatur: vnde correctiores Latinæ versiones habent, quod Persicam Christus ad se traxerit regionem: aliud eiusdem S. Chrisostomi luculentius testimonium ego sequenti capite recitabo.

Concio. araab.

Tertia ratio putat originem Regum è psalmis & Isaia profluxisse: quam ego rectius sequenti capite ex ipso repetam S. Matthæo Euangelista: cui cum verborum proprietas Psalmographi & Isaiæ consonet: non videtur à litera scripturæ recedendum. 3.

Denique quod Mantuanus miratur, Reges istos non ab Herode Rege fuisse palatio receptos, ego non miror: nota erat Herodis superbia: quæ tumescebat magis, quod sibi parandas à nouo Rege, eiusque fautoribus & asseclis insidias metuebat: præsertim cum Tyranni qualis Dionysius, & multo magis Herodes, tot etiam filiorum suorum interfector, soleant omnia tuta formidare. 4.

Sed nunc consensum seculorum omnium iam inde à nato Christo repetamus: qui eos in Regibus numerarunt.

CAPVT III.

Reges fuisse seculorum omnium consensu iam inde à Christo nato confirmatur.

FVNDAMENTVM sententiæ de Regia Magorum dignitate non petitur à Psalmi 71. & Isaiæ capitis 60. vaticinio, sed primo seculo ex ipsis sancti Matthæi Euangelistæ verbis non obscurè colligitur, vt euincit Adamus Contzen. *Tacuit*, ait, *Euangelista Regum nomen; sed ita descripsit, vt Reges facile credamus. Primò enim thesauros secum vehunt, eos aperiunt, & magno Regi munera offerunt: hoc autem Regum est, non priuatorum, quanquam enim interdum priuati recondant thesauros; non tamen longo itinere secum vehere soliti sunt: deinde aduentus illustris fuit; ab Herode audiuntur; tota ciuitas turbatur: at si Persæ aut Arabes duntaxat Philosophi, aut etiam vates priuati aduenissent, nequaquam tanta fuisset apud impium Regem conturbatio. At horum dignitas, opes, comitatus ostendebat, nihil fraudis, nihil imposturæ subesse.*

Fundamentum quod Reges fuerint ex S. Matthæo petitur pro primo seculo.

2. Matt. ob thesauros.

& perturbationem Herodis & Solymæ.

Seculo 2. extremo Tertulianus Magos his verbis Reges nominauit. *Accepit* ait *Christus infans virtutem Damasci, & spolia Samariæ: moneant enim Orientales illi Magi infantiam Christi, vt Regem auro thure & myrrha remunerantes, & accepit infans virtutem Damasci sine prælio & armis. De hoc auri munere etiam Dauid dixit, & dabitur ei de auro Arabiæ: & iterum: Reges Arabum & Saba munera adferent illi: Nam & Magos Reges ferè Oriens habet, & Damascus Arabiæ retro deputabatur, antequam transcripta esset in Syrophænicem, ex distinctione Syriarum, cuius tunc virtutem Christus accepit, accipiendo insignia eius, aurum scilicet & odores: spolia autem Samariæ ipsos Magos: qui cum illum cognouissent, & muneribus honorassent, & genu posito* ado-

2. *seculo.* *Tertulianus libro contra Iudæos.*

adorassent, quasi Deum & Regem sub testimonio indicis & ducis stellæ spolia sunt facti Samariæ, id est idololatriæ, credentes videlicet in Christo. Similia ferè de Magis & spolijs Samariæ Iustinus eodem seculo A. 150. scripsit, nisi quòd regium nomen ijs expressè non adiunxerit: vbi vides non ex eo psalmi versu *Reges Tharsis* &c. sed ex voce Magorum Orientis apud Euangelistam, & ex oblatis muneribus, ac ex incolarum Orientalium more Magos à Tertuliano Reges appellari.

Iustinus in Dialogo cum Tryphone.

Seculo 3. S. Cyprian. in Epistola ad Episc. Salomonem.

Seculo tertio S. Cyprianus circa A. 250. ser. de Baptismo Christi. *Non satis est, quod Angeli locuti sunt Pastoribus, quod apparuit stella Regibus &c.* & A. 296. S. Marcellinus Papa, de SS. Magis prædictum ait. *Tibi offerent Reges munera; & Reges Tharsis & Insulæ &c. quia Magi apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham.*

Seculo 4. S. Athanasius q. 2. ad Antiochum

Seculo quarto permulti titulum regium Magis tribuerunt, sanctus Athanasius A. 330. *quem diem appellamus trium Regum*: scio quosdam putare hoc esse interpretis additamentum, non auctoris verba, sed plures hunc locum S. Athanasij volunt esse.

Iuuencus, S. Hilarius lib. de Trin. c. 45.

Iuuencus Anno 330. vocat eos *primores Gentis suæ & proceres.*

S. Hilarius A. 355. de ijs explicat Isaiam cap. 45. *labor Ægypti & mercatus Æthiopum, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt*, tum & toties decantatum Dauidis versiculum: *Reges Tharsis &c.* quæ in largitione munerum facta concludit.

S. Ambrosius. serm. de Epiphania Domini. Idacius Clarus lib. adu. Varimundum Africanum.

S. Ambrosius A. 374. *Isti Magi tres Reges esse dicuntur.*

IdaciusClarus Hispanus Episc. A. 380. vt probet Christum esse verum Deū contrà Arianos, id colligit ex sacrificio à Magis eidem oblato. Vnde de Christo & his SS. Regibus explicat illud ps. 67. *à templo tuo in Ierusalem offerent Reges munera*, hæc autem de filio Dei dicta esse deducit ex eo 71. versu: *Reges Tharsis &c.* ac subdit, *vt hæc omnia superius designata à Patre, Filio Dei doceamus fuisse oblata, in natiuitate eiusdem Filij Dei, quæ secundum carnem facta est, probamus fuisse completa: Euangelio comprobante, quod cum natus esset* IESVS, *ecce Magi venerunt & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera.*

S. Hieronymus epist. ad. 72.

Sanctus Hieronymus Anno 390. *Reges Tharsis: quod ex Magorum muneribus intelligimus inchoatum: ipsi enim Gentium Regumque typum tenuisse monstrantur.*

S. Chrysostomus ser. de Nat. Domini.

Sanctus Chrysostomus Anno 398. *non enim sunt occultata à filijs eorum in generatione altera: siquidem Reges venerunt & cælestem Regem suspexerunt: sed Reges quidem venerunt, vt cælestem Regem gloriæ adorarent, milites autem, vt principem exercitus colerent.* Citantur ex hoc seculo à Bosquier & alijs etiam Basilius & Greg. Nazian: ego tamen in meis exemplaribus non reperi expressam Regum mentionem.

Claudianus in Epigrammate de miraculo Christi.

Huc spectat illud Claudiani.

Dant tibi Chaldæi prænuncia munera Reges,
Myrrham homo, Rex aurum, suscipe thura Deus.

Seculo 5. S. Augustinus S. 1. dom. infra oct. Epiphan. S. 7. de Nat. Domini.

Seculum quintum minus fecundum est. sanctus Augustinus circa annum 420. *hanc stellam admirati, cuius etiam esset, ex consequenti reuelatione nosse meruerunt Reges vice Iudæorum*: similis locus est in sermone 43. ad fratres de eremo, & libro tertio de mirabilibus scripturæ, sed quia num eius ista sint controuertitur, modo non attingo. Serm. etiam 7. de Natali Domini dicit, *Chaldæos puerum* IESVM *Regijs muneribus honorasse.*

S. Eucherius Lugd. in Isaiam. S. Prosper.

Sanctus Eucherius Lugdunensis Anno 440. in Isai. apud Suaretz. S. Prosper Aquitanus A. 460. impletas vult in Magis his promissiones, psal 24. de stellæ ortu: psalmo 71. Reges Tharsis &c. & Isaiæ 60. *omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes.* idque probat ex Matthæi 2. capite. Vbi *thesauris apertis obtulerunt munera, aurum, thus, & myrrham.*

Seculo 6. auctor operis imperfecti ho. 2. in c. 2. Mat.

Seculo sexto: operis imperfecti autor peruetustus est & doctus, qui & ho. 26. in varios Matthæi locos videtur concinnasse: cuius cum ætas ignoretur huc reuocare volui. Is autem SS. Magis applicat eam Isa. 60. capite prophetiam, *omnes de Saba venient,*

&

& hunc Psalmographi versum *Reges Tharsis &c. & dabitur ei de auro Arabiæ.*

Seculo septimo Reges eosdem agnouerunt tres Hispani Episcopi S. Isidorus Hispalensis A. 630. *de his*, ait, *muneribus & Dauid prædicauit dicens: & dabitur ei de auro Arabiæ: & Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent: nam & Magos Reges habuit Oriens.*

Seculo 7. *S. Isidorus conc. 15. de Natiu. Domini.*

S. Iulianus Episcopus Toletanus A. 680. *etenim*, ait, *post natum Christum primitiæ statim Gentium Domino consecratæ sunt, quod dilucidè satis, in illis Magorum ab Oriente venientium mysticis muneribus declaratur: sic quippe & hoc fuerat prophetatum: Reges Tharsis &c. & adorabunt eum omnes Reges terræ. Sic Isaias ipse adsperget Gentes multas, & super ipsum continebunt Reges os suum.*

sanct. Iulianus l. 1. contra Iudæos.

S. Hildephonsus Archiepiscopus Toletanus Anno 658. *vide*, ait, *primum stellam nouæ Natiuitatis exordio nouo processionis apparatu prolatam exsuperare candore cœlos, vincere fulgoribus confines siderum choros, adire vltimas summo lumine terras, per ignota loca vagos præire deuotissimos Reges, hospitium demonstrare nascentis, & toto nisu ostendere quod solus iste adorandus sit Deus, cui ducatu suo adorantes subdidit Reges.*

sanct. Hildephonsus lib. de virginit. sanctæ Mariæ c. 9.

Seculo octauo S. Ioannes Damascenus A. 730. *Hæc enim femina Dei mater est, vitæ porta, lucis fons, huiusce feminæ personam diuites plebis supplices deprecantur. Hanc feminam hostium Reges cum muneribus adorabunt. psal. 71.*

Seculo 8. *sanct. Ioan. Damasc. orat. 1. de nat. B. V.*

Eodem Seculo Cosmas Hierosolymitanus coæuus S. Ioannis Damasceni floruit anno 731. is in Theogonia hymno primo ait de christo; *quem olim prædixit Iacob Gentium receptaculum Christe, ex progenie Iuda ortus, & robur Damasci Samariæque spolia venisti deprædatus: diuinationis quondam Balææ sermonum discipulos sapientes Astrologos lætitiæ impleuisti; stella ex Iacob orta Domine, Gentium primitias inducentes, suscepisti autem palam gloria potentiæ tuæ Domine: vt in vellus, in ventrem virgineum descendisti pluuia Christe, & vt guttæ in terram stillantes Æthiopia & Tharsis, & Arabum Insulæ, & Sabæ Medorum omni terræ dominantes prociderunt tibi Saluator: gloria potentiæ tuæ Domine.*

Cosmas Hierosolymitanus apud Suidam in Ioanne Damasceno.

Lapidis Sinensis inscriptio A. 782. facta sic habet; *stella magnæ huius felicitatis fuit annunciatrix: Reges eius claritate perspecta munera oblaturi venerunt.*

Autor Sinensis inscriptionis

Seculo nono Paschasius Ratbertus Abbas Corbeiensis anno 820. *nam & in his Regionibus ad Orientalem plagam Hierosolymorum Magos Reges exstitisse nemo, qui historias legit Gentilium ignorat: quo profecto Reges eos fuisse opinamur.*

Seculo 9. *Ratbertus in c. 2. Matt.*

Eodem seculo Christianus Druthmarus Grammaticus Corbeiensis ita in idem caput commentatus est: *Fuerunt autem de genere Balaam isti tres Reges: de tribus regnis fuerunt, de terra Euilat, vbi effoditur aurum optimum.*

Druthmarus.

Strabus Fuldensis monachus vixit A. 840. *Fuerunt*, ait, *de terra Persiæ, vbi est Saba fluuius à quo regio nominatur, iuxta quam & Arabia est, vbi Magi fuerunt Reges; qui etiam tria munera obtulisse dicuntur.*

Strabus & glossa.

Seculo decimo, Oecumenius, quem nonnulli præcedenti, alij sequenti ponunt seculo; media via gradior & circa hoc tempus alias sterile colloco. Is de Magis ita loquitur. *Hi Reges ex Gente barbara ortum habebant, & Chaldæa.* & infra: *ita isti omnes Reges sua munera deuotè admodum & piè Domino obtulerunt.*

Seculo 10. *Oecumenius.*

Eodem sanctus Odilo Cluniacensis Abbas ser. de Epiphania. *Sacramentum præsentis diei considerans voce clara pronuntiat (Dauid) dicens. Reges Tharsis & insulæ munera offerent &c. adhuc etiam magnitudinem potestatis eius admirans, ait: & adorabunt eum omnes Reges, omnes Gentes seruient ei.*

S. Odilo ser. de Epiphan.

Seculo vndecimo Anno 1071. Theophylactus Episcopus Bulgarorum. *Oportebat enim gaudere potius, quod Rex suus à Persicis Regibus adoraretur.* Sanctus Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, A. 1080. *nec scriptura refert quot Reges fuerint: sed numerus eorum ex numero munerum percipitur.*

Seculo 11. *Theophylactus in 2. Matt. sanct. Anselmus in 2. Matt.*

Petrus Damiani Cardinalis anno 1060. *Pastores veniunt & inueniunt puerum & puellam, procedit stella, Reges accedunt, adorant Filium Matrem venerantur, offerunt munera, deferunt Maiestati*: alij alijs sermonem hunc tribuunt. Radulphus Pictauus circa annum 1080. *nam tres Reges in splendore ortus Domini venientes, aurum & thus Domino obtulerunt.*

Petrus Damiani ser. de Nat. Domi.

San. Bruno. Isai. 60. Ps. 71.

S. Bruno Carthusianæ familiæ Patriarcha Anno 1080. *de quibus,ait. dictum est: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes. & in psalmis: Reges Tharsis.*

seculo 12. Zachar. ca. 12. Matt.

Seculo 12. Zacharias Chrisopolitanus anno 1101. *Magi appellati sunt Reges Orien. tales, vel quia de stirpe Balaam fuerunt; qui multum sciunt de incantationibus, vel quia fefellerunt Herodem, per aliam viam reuersi in patriam.*

Rupertus l. 3. de offic. diuin. c. 24

Rupertus Tuitiensis Abbas. anno 1119. *Tota laudum materia dona sunt Regum, aurum, thus, & myrrha.*

Otto Frisingensis lib. 3 chron. cap. 7. Arnoldus Carnotensis tract. de lau. Mariæ. Gotfridus p. 13. chronica in prophetijs. Guarric. s. 2. de Epiphan.

Otto Frisingensis Episc. in Epiphania vult Christum accepisse Imperatoriam dignitatem in omnes Reges. *per hoc autem,* inquit, *quod Reges eum adorare, omnesque Gentes seruire asserunt, Monarchiæ apexi, id est singularis super totum mundum Principatus eius esse decernitur.* Arnoldus Carnotensis S. Bernardi discipulus A. 1177. *Reges Arabum*, ait, *& Saba, de Oriente egressi, secuti insoliti luminis, genibus curuatis & humi purpura defluente Iesum nostrum pannosum adorantes donis Sarramentalibus venerati sunt.* Eodem tempore Gothfridus Viterbiensis de Magis explicat v. 71. Reges Tharsis, &c. Guarricus Igniacensis Abbas itidem S. Bernardi discipulus. *Sidus nouum creat: & Reges in splendore ortus sui, ad exortum quoque æternum splendorem ab Oriente ad verum Orientem id est virum, cui nomen Oriens stella perducit.*

Philippus Col. Archiep. in diplom.

Philippus Coloniensis Archiepiscopus in diplom. suo, ait: *Intelleximus eleemosynas, quæ ad sancta Regum corpora offeruntur, sicut & ipsos Reges maiori Ecclesiæ in Colonia obtulerit: vt vbi sanctissimi Reges corporaliter quiescerent.*

seculo 13. Innocent. 3. s. de Epiphan.

Seculo 13. Innocentius 3. summus Pontifex A. 1200. *Tres isti Magi tres Reges fuerunt.*

Hugo Cardinalis A. 1245. *Non est credibile, cum illi Reges fuerint, quod tres soli venerint, imo potius multis comitibus stipati fuerunt.*

Ægid. to. 2. Leod. Ep. c. 44. & 45. Vincentius Belluacen. in chro. hist. ad A. 1162.

Ægidius aureæ vallis A. 1230. *Cui Imperator trium Magorum corpora contulerat, Reinaldus Coloniensis Archiepiscopus sæpe dictos BB. Reges sibi donari petijt & obtinuit.*

Vincentius Bellouacensis A. 1250. *Corpora trium Regum seu Magorum, qui Dominum in cunabulis adorarunt.*

Alb. M. in 2. Matt.

Albertus M. 1260. *Magi fuerunt Reges, habemus ex ps. 71. Reges Tharsis &c. tota etiam Ecclesia testatur eos Reges fuisse.*

S. Thomas s. de Epiphanie. Bonauentura ser. de Epiph.

S. Thomas Aquinas A. 1265. *illi Reges Magi vocantur id est sapientes.* S. Bonauentura Cardinalis 1265. *Reges isti Domino offerentes perfectos significant, qui seipsos regere nouerunt.*

Iacobus de Vitriaco s. 3. de Epiphan.

Iacobus à Vitriaco Cardinalis floruit circa A. 1230. qui ait, *potentes fuerunt & Reges, vt dicitur, vnde & de his longè ante prædixerat Dauid: Reges Tharsis &c. & Isaias: Reges in splendore ortus tui, nunc autem inde venerunt Reges siue Magi.*

Mat. Paris. ad A. 1243.

Matthæus Parisiensis floruit A. 1250. is ait ad ann. 1243. Tartaros rogatos, cur prouincias Christianorum inuaderent? respondisse *propter Magos Reges, quorum sacris corporibus ornatur Colonia, in patriam suam reportandos.*

Wilh. Durantes l. 6. rationalis.

Wilhelmus Durantes Episcopus Mimatensis vixit A. 1280. *& fuerunt Reges iuxta illud psalmi: tibi offerent Reges munera.* Et iterum: *Reges Tharsis & Insulæ.*

seculo 14. Guido in Harmonia. Liranus in gl. ssa.

Seculo 14. Guido Episcopus Heluensis A. 1330. *Quare autem istis deuotis Regibus non est reuelatus solus.* & infra. *Et procidentes adorauerunt: quem honorem Reges Regi mortali non exhibuissent.* A. 1320. Nicolaus Liranus Franciscanus *imo dicti sunt & Reges, quod illo tempore Philosophi sapientes regnabant.*

Michael Æguanus in psal. 71.

Michael Æguanus vulgo Incognitus circa A. Domini 1360. Doctor Parisiensis & Generalis ord. Carmelitarum. *Reges Tharsis; ad literam hoc exprimit de tribus Regibus, de quibus dicitur Matt. 2. Magi ab Oriente venerunt.*

Petrus Paludanus ser. de Epipha. Simon de Cassia l. 2. c. 6. Lew. Northoff ad A. 1164

Petrus Paludanus Burgundus Patriarcha Hierosolymitanus circa A. Domini 1330. is narrat, quomodo sanctorum Regum corpora fuerint à B. Helena Constantinopolim, inde Mediolanum & Coloniam transportata.

Simon de Cassia Augustinianus circa A. 1340. *Erant in Regione aliqua Orientalis plagæ tres viri nobiles, parui tamen Reges.*

Leuwoldus Northoff A. 1320. *inde corpora trium Regum per Reinoldum Archiepiscopum Coloniensem sunt translata,*

Ioannes 22. Pontifex anno 1327. in diplomate, *in qua* (Ecclesia) *trium SS. Regum, qui Regem regum altissimum meruerunt oculis carneis intueri, corpora sunt venerabiliter collocata.*

Ioannes 22.

Henricus Virneburch Coloniensis Archiepiscopus in Synodo post annum 1305. celebratâ. *Volumus crastinum B. Mariæ Magdalenæ, quo corpora trium Regum beatorum Coloniam peruenerunt, Coloniæ tantum obseruari.*

Statuta Coloniensia.

Bonifacius 9. anno 1393. *Ecclesia, in qua SS. trium Regum, qui Christo Regi tria munera pretiosa obtulerunt corpora venerabiliter requiescunt,*

Bonifacius in diplom.

Seculo 15. S. Vincentius Ferrariens. anno 1410. *isti tres Reges Orientis magni Astrologi & philosophi fuerunt.*

Seculo 15. San. Vinc. s. 1. de Epiphan.

S. Bernardus Senensis anno 1438. *Isti Reges dicti sunt Magi, non à magica arte sed à scientiæ magnitudine: Reges insuper dicti, quia illo tempore in partibus illis regnabant philosophi sapientes.*

S. Bernardus ser. de Epiphan.

Alphonsus Tostat. Episc. Abulensis anno 1440. is passim in titulis qq. eos Reges vocat: & q. 22. sic loquitur: *quia ista erat res celebris, quæ latere non poterat, scilicet quod venirent tres Reges extranei in Ierusalem.*

Tostatus in 2. Matt.

S. Antoninus Florentinus Archiepisc. anno 1445. *Magi, id est, sapientes præcipuè in Astrologia & Reges ab Oriente venerunt Hierosolymam.*

Antoninus in chronico A. 1 Christi

B. Laurentius Iustinianus Patriarcha Venetus anno 1450. *Reliquerunt hi Reges propria & ad exterorum transire nationes, vt quem ex reuelatione & signo didicerant nasciturum, corporali præsentia etiam aspicerent natum.*

B. Laur. Iustinianus ser. de Epiphan.

Dionysius Carthus. anno 1450. *Ecce Magi, id est, sapientes venerunt cum magno comitatu: vtpote Reges: illis namque temporibus sapientes regnare solebant, quales etiam erant amici Iob, qui in libro Tobiæ & à S. Ambrosio Reges vocantur.*

in 2. Matt.

Wernerus Roleuinck floruit anno 1480. *Corpora SS. trium Regum hoc tempore transferuntur de Mediolano Coloniam.*

Roleuinck in fasciculo temporum ad A. 1162.

Felix Fabri circa annum 1490. *Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus accepit corpora SS. trium Regum de loco, vbi nunc est conuentus noster.*

Fabri l. 1. Histor. Suevor. c. 12.

Seculo 16. Claudius Guilliaudus anno 1540. *Dicendum nobis cum sancto Chrysostomo, hos adoratores, quos magnus Ecclesiæ consensus tres Reges prædicat, ex Perside venisse.*

Seculo 16 Guilliaudus in 2. Matt.

Eodem tempore clarebat Adamus Sasbout. *Neque verò sapientes tantum fuere sed & potentes: imò Reges: sic enim habet traditio: quam probabilem facit, quod apud Persas nemo rex esse poterat, qui non antea Magorum disciplinam scientiamque percepisset.*

Sasbout hom. in festo 3. Regum.

Eckius, *itaque vos constantes estote, & credite tres illos Magos magnos potentesque fuisse Reges & suarum ditionum dominatores præualidos, in Arabia & adiacentibus regionibus & Insulis iuxta Isaiam & Dauidem.*

Eckius S. 1. de Epiphan.

Cum His vixit *Hieron. vida*, qui ita canit.

Tres adeo magni Reges ditione profecti
Huc sese intulerant puero dona ampla ferentes.

Vida l. 3. Christ.

Longum esset eius seculi cunctos percensere. Paulum de Palatio, Canum, Ioannem Raulinum, Maldonatum, Genebrardum, Pammelium in l. 3. contra Martionem Crantzium, Hermannum Scheidel, Rodulphum Langium, Petrum Etterlinū, Ioannem Adolphum, Erasmum Roterodamum, Hectorem Boethium, Democharem, Baronium, Torniellum, Salmeronem, Henriquetz, Beauxamis, Natalem, Trugillum, Osorium de gestis Emanuelis, Nauarrum, Maphæum in Indicis; Ioannem Molanum, & concionatores æui illius penè innumeros: duorum verba recitabo.

alij autores 25.

Hector Pintus pro aris & focis hanc sententiam propugnat. *Certum est eos fuisse Reges & de hoc non est dubium: siquidem vetus Ecclesiæ traditio ita habet: & plures etiam Doctores id attestantur*: & infra cum refutatis leuiculis aduersariorum argumentis pro ea sententia SS. Patrès recitasset, subdit: *vide quam antiquos & graues autores tibi cito: & quanta sapientia & sanctitate munitos: omnes hi & alij propè infiniti hanc veritatem testantur: & hæc est Ecclesiæ S. Catholicæ traditio.*

Hector Pintus in Daniel.

Fortius pro regia eorum dignitate pugnat Stephanus de Salazar Carthusianus. *Respondemus*, ait, *planè eos Reges fuisse: sed exiguos Regulos scilicet & Toparchas,*

Stephanus Salazar de genealogia Christi l. 2.

qua-

quales habuit plurimos Oriens, sub primarijs imperijs comprehensos, & Monarchis obtemperantes, Plutarchus: enim in Lucullo, Tigranis Armenij fastum atque superbiam describens, qui non ita multis annis ante Christi ortum in Asia floruit, ita inquit:

Tigranis [illegible] qui [illegible] Reges.

ministrabant ei Reges multi: quorum alij veluti pedissequi, aut satellites adstabant, hi equitanti pedestres inferiores tunicas induti occurrebant ei. De eiusdem etiam copijs & apparatu paulo post differens, ita inquit. Neque insana prorsus, omnemque præter rationem videbatur viri temeritas, cui tot populi, tot Reges, tot peditum legiones, & equitum millia animos attollebant. Docet maximum hunc Regulorum numerum ipse quoque titulus, quo Monarchæ potentissimi, & qui magna imperia sibi, aut iure hereditario, aut bello in Asia comparauerant Reges Regum appellabantur. Hanc sententiam confirmant tum antiqua & inprimis vulgaris Christianorum opinio iam olim in Ecclesia recepta, tum picturæ, tum multorum Patrum testimonia: Athanasij, Tertuliani, Cypriani, Hieronymi, Augustini, &c. probat 1. etiam Magorum potentia, & ius regni, non nisi his, qui eorum disciplinis imbuerentur. 2. probant id etiam eximia & singulari sua eruditione tam S. Iob. quam tres amici eius: vide plures eiusdem rationes.

rationes.

Seculo 17. 40. autores.

Decimo septimo nostro seculo superuacaneum & putidi laboris congerere tot autores, qui hanc regiam appellationem S S. Magis attribuerunt. libri eorum in manibus sunt. E Theologis probant Suaretz, Siluius ad q. 36. a. 3. Kellisonus a. 8. d. 3. Taunerus, Gretzerus, Forerus. Ex interpretibus Lorinus, Regius, Barradius, Adamus Contzen, Cornelius à Lapide, Pineda, Morales in Matt. 2. c. Tirinus.

Ex Chronologis & historicis Salianus, Petauius, Ribadeneira, Graasius.

Ex Concionatoribus palmam tulit Bosquier in ara cœli, Carthagena, Bellicus, Baëza, Garcia, Osorius, Cottonus, Ildephonsus Giron, Beierlinck, Ioannes de la Hage, Pet. Simonis Tiletanus Episcopus Iprensis.

Ex Ascetis Ludouicus de ponte, Bourgesius, Christianus Meyer, Scribanius. Ex hac plusquam centuria testium incorruptissimorum: & omnium ferè iam inde à Christo nato seculorum tam Græcorum, quam Latinorũ rectè colligitur primo certa, stabilis & rata totius Ecclesiæ traditio, consensus S S. Patrum: Interpretum Theologorum, Chronologorum, & Historicorum hos Magos Euangelicos rectè per orbem totum Reges appellatos, iure cum sceptris & coronis à septingentis & pluribus retro annis depictos, sculptos, incisos; merito in diuinis officijs iam ab octingentis & pluribus annis ab Ecclesia tam psalmum 71. quam Isaiæ caput 60. recitatum: & in ijs decies ferme ea die *Reges Tharsis & Insulæ* nominari, vt temerarium sit isti traditioni & consensui Ecclesiæ sine solidissimo fundamento refragari: & quamuis quidam S S. Patrum non attigerint, an Reges, vel non fuerint: nemo tamen vnus, quem ego legerim extra Iuuencum negauit absolutè: quamuis & hic toparchas & Regulos fuisse fateatur.

consensus & traditio [illegible] colligitur.

Rationes pro hac sententia I.

Huic traditioni suffragantur hæ rationes. I. Quia aduentu Regum exterorum inopinato cognito, tam Herodes, quam vniuersa Solyma tantopere conturbatur.

2. II. Quia Reges hi, vtique socij Romanorum, non veriti præsentiam & potentiam Herodis Regis, liberè sunt ausi Regem ipsum de loco nati Messiæ interrogare, nunquam id homines priuati attentassent.

3. III. Quod Rex comperto Magorum aduentu, & noui Regis interrogatione non comprehenderit vt perduelles; non in eos, vt maiestatis reos; ac pacis totius Palæstinæ perturbatores animaduerterit seuerus; quod vtique fecisset, si pauperes tantum Astrologi tres, nullo stipatu Regem fuissent ausi in vrbe regia publicare

4. Regiè videntur habiti.

IV. Quod honorificè videatur eos Herodes & regia magnificentia recepisse: non enim in priuatorum hominum causa concilium Principum, Sacerdotum & Synædrin conuocasset: non ipse tam promtè peregrinis, Regis noui præconibus aditum ad se patefecisset: non causam aduentus, & dignam tanti Regis nati venerationem à Regibus totius orbis faciendam comprobasset: non ipse secuturum se ad adorandum spopondisset: non per se ipsum locum ipsis nati Messiæ demonstrasset. Nec videntur Reges nostri semoti multum à regia noctem exegisse, vt clam arbitris absque concursu populi postridie cum ijs iterum loqueretur: & licet apparatum regium, quo tunc accepti sunt Euangelista prætereierit, vt pompam vanam, quæ parum scopo

Euan-

Euangelico congrueret, ex ijs tamen, quæ de coacto concilio, Regiſque trepidi cum Magis colloquio diſſerit, nobis ea reliquit conſideranda.

obiectioni occurritur.

V. Theſaurorum per tam longinquam viam ex Oriente Solymam vſq; deportatio, munerum etiam regiorum largitio. (qualia Regina Saba, Regi Salomoni legitur obtuliſſe) non obſcure ſignificant eos non vulgares Toparchas; ſed potentes etiam Reges exſtitiſſe: qui tanto venerint apparatu & comitatu, vt poſſent, non à prædonibus tantum, ſed Regibus etiam inuaſoribus ſe ſuoſque theſauros vindicare. Reditus etiam per aliam viam ipſis diuinitus demonſtratus, innuit peculiarem fuiſſe diuinam prouidentiam neceſſariam, vt ea frequentia hominum ſalua rediret in patriam: cum tres peregrini facilè mutatis veſtibus, & mœnibus Solymæ declinatis ad ſuos reuerti potuiſſent.

5. à theſauris ſecum deportatis.

Confirmantur hæc primo vaticinijs toties laudatis Iſaiæ & Pſalmographi de dromedarijs, inundatione ſeu frequentia camelorum, fortitudine Gentium, & multitudine maris, quibus verbis robuſtus, varius & regius eorum comitatus, apparatus & magnificentia Regum Orientalium ſignificatur, quæ iure poſſent Herodem terrore percellere: vt tam faciles & beneuolas ijs aures daret, & eorum gratia cogeret Synedrin Iudæorum. Præſertim quando veteres Rabbini, vt prolixe docui, & olim, modóque doceant Regem Meſſiam a Regibus Saba, vel Orientis cum muneribus adorandum eſſe.

Confirmatio I. Ex Scripturæ verbis. & traditione Iudæorum.

Habemus expreſſas hac de re SS. virginum & feminarum approbatas reuelationes.

ex reuelationibus. SS.

S. Eliſabeth Schonaugienſis in Epiphania ait: *vidi tres Reges coronatos ſtantes ante thronum, & accedentes adorarunt flexis genibus ante filium hominis, & tollentes coronas de capitibus ſuis, obtulerunt eas in manus ipſius, rurſuſque ab eo receperunt.*

S. Eliſabeth S. honaugienſis l. 2. reuelat. c. 5.

S. Birgitta inquit: *quando tres Reges Magi venerunt in ſtabulum ad adorandum filium, bene ego antea præſciebam eorum aduentum.*

S. Birgitta l. 7. c. 24.

S. Franciſca Romana vidit *tres Reges cum magna ſtipatorum frequentia aduentare ad Chriſtum adorandum,* vocat deinde ſingulos Reges, vt Rex Caſpar, &c. Hæ feminæ catalogo Sanctorum inſertæ, à vaticinijs præcipuè commendantur a ſede Apoſtolica. Similia vidit Veronica de Benaſco, & alij.

c. 19. vitæ S. Franciſcæ B. Veronica.

Confirmatur ſecundò ex voce Magorum: è quã non incongruè *Tertulianus, Iſidoruſque* deducit eos Reges Orientis extitiſſe, quod poteſt Gentilium ſcriptis ſtabiliri.

2. ex voce Magorum Gentiles ita Reges appellant.

Conſtat I. ex Herodoto, fratres duos Magos in Perſide poſt Cambiſen, & Darium item Magum imperaſſe: Deinde Cicerone teſte, *nec quiſquam Rex Perſarum poteſt eſſe, qui non ante Magorum diſciplinam ſcientiamque perceperit.* vnde Plinius ait. *Magiam in Oriente imperaſſe Regibus.* & ante eum Philo ſic ſcribit de Magia: *non ſolum eam plebes ſectantur; ſed etiam Reges Regum maximi. præſertim Perſici tam curioſi harum artium, vt regnare non liceat, niſi cum Magis verſato familiariter.* Quamuis Apuleius exiſtimet eam ſcientiam non poſſe plebi communicari, *inter prima,* ait, *regalia docetur, nec vlli temerè inter Perſas conceſſum eſt Magum eſſe haud magis quam regnare.*

Herodotus l. 3. Cicero l. 1. de diuinatione. Plinius l. 3. c. 1. Philo l. de ſpecialibus legibus.

Hinc duo colligo: primo Magos Euangelicos licet Reges, aſtrologiæ tamen fuiſſe
peritiſſimos, hoc enim præcipuum Magiæ ſtudium fuiſſe infra demonſtrabo, & re-
ctè familiari ſtellarum ſigno fuiſſe diuinitus euocatos: deinde rectius fuiſſe ab Euan-
geliſta Magos, quam Reges nominatos: quia non Regum, ſed ſapientum erat ſtel-
lam nouam à fixis vel erraticis veteribus diſtinguere; ex eius exortu nouo tam porten-
toſo diuinam potentiam & inſpirationem prudenter colligere; ductum eiuſdem tam 1.
prodigioſum rectè ſequi; & regna ſua mundi totius Dominatori ſubijcere: præterea 2.
vt S. Matthæus etiam ſignificaret, non eos temerè tantis ſe periculis expoſuiſſe, & 3.
regnum Meſſiæ, ſtella licet euaneſcente Hieroſolymis conſtanter publicaſſe: quibus 4.
ex Philoſophiæ principijs perſuaſiſſimum erat, non niſi diuina vi talia geri potuiſſe.

cur Magi potius quã Reges appellentur.

Fateor non eſſe capitis huius probationes demonſtrationes phyſicas; probabiles certæ & veroſimillimæ ſunt rationes, quæ longè præponderent duobus argumentis aduerſariorum merè negatiuis: quia Euangeliſta nec eos vocat Reges: nec deſcribit regium apparatum, quo ſint excepti ab Herode: Hoc ſolo fundamento nixi Reges fuiſſe negant, & in Catholicis quidem tres id tuentur, Iuuencus, Mantuanus & Ianſenius: licet greges integri Acatholicorum eis ſuffragentur:

comparatio harum rationum cum fundamentis aduerſariorum.

Sed

Sed cum de re facti disceptemus, & nemo nostrum rem ipse viderit, vel audierit, sed testibus sit definienda magis ceteris idoneis: ideo copiosior fui, & posthac ero in ijs laudandis: vt quo eorum inclinat maior, sanior & electior pars, id recipiatur, præsertim si rationes etiam firmiores adstipulentur. Vnum moneo non leue censeri

Corpora eorum cū honore Regum & Coronis culta hactenus.

argumentum, aram Bethlehemiticam SS. Regum pridem fuisse appellatam. 2. Mediolani & in translationibus, & Coloniæ vix alio, quam SS. Regum nomine fuisse corpora eorum appellata. 3. capita regijs semper coronis cincta, vt & hæc inscriptio hierothecæ præfixa peruetusta indicat.

Tres Reges, Regum Regi tria dona tulerunt:
Myrrham homini, vncto Aurum, Thura dedere Deo.

Doctorum Coloniensium censura.

IV. Doctorum quorundam Coloniensium de ipsorum historia scriptum, quod à multis retro annis emanauit hoc exemplo. *Non obscuri eos loci aut ordinis, sed Principes viros, atque adeo Reges fuisse; quod Christi gloriam maximè illustrat pium est credere: id enim veteris legis figuræ, quæ in Salomone antecessit, & Prophetarum maximè Dauidis, & Isaiæ vaticinijs consentaneum est: quorum ille, inquit, Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent. Posterior verò & ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Quæ de Magorum vocatione, oblationeque ab Ecclesia & SS. Patribus intelliguntur: idem Herodis & totius vrbis Hierosolymitanæ ad eorum aduentum trepidatio; munera item pretiosa, quæ ex thesauris suis depromsisse referuntur, maiorum denique traditio, scriptis, sermonibus, cantionibus, hymnis & picturis, vt vulgaribus, sic antiquis prodita confirmant. Nec quidquam ad rem facit, quod Euangelista non appellarit Reges, sed Magos: id enim consulto factum est, quod Christi gloria nostraque religio Magorum siue sapientum testimonio potius, quam Regum potentia constabilienda videretur.* Hactenus DD. Colonienses: sed testimonia translationum, quorum pleraque Reges eos fuisse confirmant, pene centuriam conficiunt de qua alias: ita genere regio Magorum stabilito, personarum numerus iam venit inquirendus.

CAPVT IV.

Quot Reges Magi Christum adorarint.

Georgy Calixti de Epiphania obiecta.

HÆc iterum controuersia non rationibus, sed testibus & integerrimis, sanctissimis, doctissimis & antiquissimis est definienda.

De ea sic quidam nugatur Heterodoxus. *Porro non defuerunt olim qui ex trium munerum numero hariolarentur tres etiam fuisse Magos, qui ad Seruatorem in Iudæam venissent: atque ea opinio inualuit & passim recepta est: etsi nullo omnino innixa fundamento. Primus aut certè inter primos Leo magnus, cum in Epiphania octo scripserit sermones, singulis ferè inculcat Magos tres numero fuisse.*

diluuntur.

Errat Primò nullo fundamento ex numero munerum eam opinionem inualuisse: cui reclamat ipsa constans Ecclesiæ traditio; vel ipsa potius quæ modo Coloniæ superant, non plura, nec pauciora, quam tria SS. Regum corpora.

Errat deinde, quod primum faciat istius sententiæ S. Leonem assertorem: vt meritò correxerit inter primos eundem numerandum: ostendam enim annis iam centum citius eum numerum disertis verbis explicatum.

Imagines trium Regum à tempore Apostolorum.

Pro primis tribus seculis Christi, quibus imperatores Gentiles ad annum vsque 310. Pontifices Romanos ad subterraneas specus habitandas compulerunt, seruiunt antiquissimæ picturæ Trium Magorum, & sculptæ imagines, quarum duodecim exhibet Roma subterranea, ternosque semper eorum exprimunt, cum donis oblatis infantulo Christo, quibus Ecclesiæ Romanæ traditio numeri Regum confirmatur: vt in Vaticano reperta imago Fol. 63. vbi Iosephus adest. Fol. 93. tres togati stanti in sinu materno puero offerunt. Fol. 95. tres clamydati & tiarati sunt, adsunt cameli & famuli: Christus in sinu matris manus complicat. Fol. 99. tres sunt togis breuioribus accincti in cœmiterio Calixti via Appia & Ardeatina. Fol. 279. duæ videntur imagines & in altera tres ocreati cum calcaribus. Fol. 287. adest Iosephus

bos & [illegible] p[illegible]que t[illegible]um annulum cum gemma puero offert.

Fol. 2[illegible] prope Eccle[illegible]am S. Sebastiani reperto, clamyde, cidari & ou-p[illegible]nt, & primus coronam auream absque radijs offert: stella [illegible] 4[illegible]. tre[illegible] amydari submisso poplite deferunt. Fol. 423. tres [illegible] n aduc[illegible]. Fol. 589 tres togati infanti fasc[illegible]js inuoluto, [illegible]unera [illegible] e Patribus I[illegible]em SS. Regum S. Athanasius circa ann. 330. tu[illegible] *qu[illegible] appellamus [illegible] Regum*) vbi receptam pro-ba[illegible] E[illegible] circa ann. 374. S. *Ambrosius* his verbis confite-tur [illegible] *unt* [illegible]*r, & tria munera aurum, thus & myrrham ob-*[illegible] *Deu*[illegible] *& Re*[illegible] *& *[illegible]*rum hominem in carne mortali* *app*[illegible]*t*. Vides iam tum illius san[illegible] ætate communi fidelium assen-su [illegible] n[illegible]un[illegible] in Oriente, vbi S. Athanasius, quam O[illegible]bat.

C[illegible] F[illegible] Dex[illegible] n[illegible]tione H[illegible] Præfectus prætorio numerum [illegible]dit[illegible]us v[illegible]a capite sequenti recitabo.

[illegible] 4[illegible] nus eun[illegible]em recipit, & ex eo mysterium colligit SS. Tri-[illegible] *lla*[illegible] *tranda puer*[illegible] *unabula stellæ inaicio perue-*[illegible] *nt* [illegible] *muneribus, nisi fidem nostram: in eo enim* q[illegible] *as intell*[illegible]*it*[illegible]*r: in eo vero quod tre*[illegible] *sunt & singuli sin-*g[illegible] *de*[illegible]*ara*[illegible].

[illegible] anno 350. vel S. Lucherius circa ann. 420. cum S. Au-g[illegible] *ti a e*[illegible]*erun*[illegible]*r, T*[illegible]*nitas intelligitur: in eo verò quod tres* [illegible] *runt in Trini*[illegible]*ate vnitas d*[illegible]*laratur.*

[illegible] Taurinen[illegible] [illegible]rca ann. [illegible]20. *Et bene vno itinere tres si-*[illegible] *tua in*[illegible] *no Chri*[illegible]*o IESV, qui omnium credentium* *via*[illegible] *er*[illegible]*t Trinitas adoran*[illegible].

Circa [illegible] S. Le[illegible]u[illegible] pene sermonibus [illegible]iadis huius facit mentionem: vt [illegible] *Magis in re*[illegible]*one Orientis stella nouæ claritatis apparuit.* S. 4. *T*[illegible] *e insoliti*[illegible] *d*[illegible] *incitati præeuntem micantis lu-*n[illegible] *c*[illegible]*r*[illegible] S. 3 *adorent*[illegible] *Magis vniuersi populi vniuersita-*tis[illegible]*n.*[illegible] *gos præuia*[illegible] *lla perduxit, & tres viri vniuersarum Gen-tium per*[illegible].

C[illegible]n. [illegible] Be[illegible] *mysti è autem tres Magi tres partes mundi significant.*

Circa ann[illegible] P[illegible] Ratbertus: *Isti tria rerum munera*[illegible]*ul*[illegible] *legun-*[illegible] *E*[illegible]*ng*[illegible]*o non amplius quam tres fui*[illegible] *probatur*[illegible] *sed ex*[illegible] *per eos Gentiu*[illegible] *multitudo, quæ e*[illegible] *tribus Noe filys ena-*[illegible] *ura præsignaretur*. E[illegible] hic locus est testis conten-[illegible] & [illegible]tionis Ecclesiæ, in qua potius, quam munerum numero trias M[illegible].

[illegible] A[illegible] Fortunatus Archiepiscopus Treuirensis. *Tres*, ait, *Magi*, *qu*[illegible] *n*[illegible] *no*[illegible] *ad Dominum, Legati exstiterunt Gentilis populi, qui in* [illegible]*t*.

A[illegible]ensis Episcopus numeri istius ternarij varias adfert ratio-n[illegible] us per[illegible]m vt vul[illegible] Calixtus Heterodoxus. *Bene*, ait, *tres M*[illegible]*ur qu*[illegible] *Gent*[illegible] *populus ad*[illegible] *veniens indiuiduam Trinitatẽ D*[illegible]*, siu*[illegible] *tres fuerint, quia qui D*[illegible]*m videre desiderant, cogita-*t[illegible] *oper*[illegible] *suam ol*[illegible]*eruare debent à malis, & memoriam, in-*t[illegible] *oc*[illegible] *par*[illegible] *in b*[illegible]*s: vel certè tres Magi cum tribus muneribus* [illegible] *us ad fi*[illegible]*em veni*[illegible]*ns, t*[illegible] *naturales virtut*[illegible] *fi*[illegible]*m de-*tu[illegible] *E*[illegible]*n, & Lo*[illegible]*cam: id est naturalem, moralem, & rationalẽ.*

E[illegible] Ch[illegible]stian[illegible] Dr[illegible]arus Corbeienlis ait, *Ipsi tres Reges de tribus* g[illegible].

St[illegible]ensis monachus in Glossa ordinaria circa annum 840. *Magi etsi tria mun*[illegible] *d*[illegible]*ntur, non ideo non plures, quam tres fuisse probantur*[illegible]*d*[illegible] *et per eos*[illegible] *quæ*[illegible] *x tribu*[illegible] *filys Noe natæ sunt, venturæ ad fidem præfigura-*[illegible]*tur vel tot*[illegible]*erint Principes, qui multos duxerunt in comitatu.*

Defensores Triadis Regum. S. Athanasius. S. Ambrosius serm. de Epiphan. Flauius Dexter. S. Augustinus serm. 1. de Epiphan. Eusebius Em[illegible] hom. 1. de Epiphan. S. Maximus. S. Leo. Beda in 2 Matt. Ratbertus in 2 Matt. Amalarius [illegible] Haymo. Druthmarus c. 2 Matt. Strabus in Glossa ordin.

S. Odilo. S. Anselmus.

S. Odilo Cluniac. ser. de Epiphan. *C[illegible] in illis tribus Ma[illegible] tr[illegible] [illegible] munerum quotidie spiritualiter ad eius portamus praesepium S[illegible] Tres, aut, sunt, quia de tribus partibus mund[illegible] G[illegible] en unt [illegible] Europa: vel quia de tribus filys Noe procreat[illegible]*

S. Bruno pulchrè hanc triadem typis & figuris illustrat.

S. Bruno Carthusiæ fundator coæuus [illegible] cop[illegible] h[illegible] lo[illegible] tr[illegible]t. *Tres fuerunt fily Noe, qu[illegible] mpor[illegible] d[illegible] uny in[illegible] [illegible] f[illegible]t, [illegible] seminatum e[illegible] omne hominum[illegible] n[illegible] ntres part[illegible] Africam, & Europam. tr[illegible] [illegible] res venerunt, v[illegible] [illegible] M[illegible] M[illegible]lena, & Maria Iacobi, & Salome mulier quoque [illegible] F[illegible] o [illegible] in farinæ satis tribus, don[illegible] fermentare[illegible] ur totum [illegible] aut [illegible] eandem habent significationem. Tr[illegible]citur ill[illegible] [illegible] mundi partibus sanctam Ecclesiam in vnam fi[illegible] coll[illegible] [illegible] qui-dem ex tribus hominibus o[illegible]t[illegible] sunt omne[illegible]; & int[illegible] mund[illegible] p[illegible] [illegible]t omnes; & [illegible] Dominum i[illegible] tribus personis ad [illegible] [illegible] ab hoc creat[illegible] sunt omne.*

Radulphus hic. de Epipha.

Radulphus A. 1080. *Tres Reges in splendore ortus Domini [illegible] [illegible] aurum & thus obtulerunt.*

Rupertus. S. Bern.

Rupertus Tuitiensis A. 113[illegible]. *Tres homines tribu[illegible] part[illegible] [illegible] Asiæ, Europæ, atque Africæ, fidei vel confessionis atque adorationi[illegible] exempla[illegible] [illegible] meruerunt.*

S. Bernardus anno 1140. *[illegible] [illegible] fint, & [illegible] M[illegible] [illegible]ntes tam non modo ab Oriente, sed etiam Occidente [illegible] [illegible] cubabant c[illegible] n Abr[illegible] [illegible] & Iacob.*

Sed quia eodem seculo ipsa tria cum nominibus inu[illegible] & C[illegible]on[illegible] translata corpora sunt, ideoque s[illegible]quen[illegible]bus ætat[illegible]us sine numero scriptore[illegible] o[illegible] eundem numerum receperunt, vo[illegible] deinceps Epiphania festo [illegible]rum R[illegible] [illegible]persedebo alijs testibus laudandis. Sufficiant hactenus enume[illegible], vt e[illegible] Triadem SS. Regum non à muneribu[illegible], sed à fida maiorum traditione, [illegible] con-sensu, & SS. Patrum auto[illegible] repe[illegible]ta[illegible]. Quod si q[illegible]dam orthodo[illegible]orum plures enumerent, [illegible] de comm[illegible] sunt accipiendi. Nunc Centuriastarum & Caluini ca-

Confutantur Hæretici. Centuriatores. & Caluinus.

lumni[illegible] sunt [illegible] confutandæ & [illegible] quid[illegible]m hoc modo conuitiant[illegible]: *Fabulosas & stolidas [illegible]neptias [illegible] Antich[illegible] [illegible], nulla confutatione putamus indigere, vt quod [illegible] M[illegible] [illegible]nt Re[illegible], & quidem numero tres.*

Caluinus vero hic calumniatur. *Pap[illegible] [illegible]as [illegible] tres fingerent pueri[illegible] [illegible]or tradu-xit: quia dicit Matthæus obtu[illegible]sse aurum, thus & myrrham quasi vero distinctè singulis propri[illegible] munus ads[illegible]ut.*

Sed tunc sanctos Patr[illegible] E[illegible] [illegible] co[illegible]na, S. Athanasium, Am[illegible]sium, Augustinum, Leonem, ceterosque qui à m[illegible] [illegible] & trecen[illegible] annis flor[illegible]t, pueri[illegible] dicas errore circumuen[illegible] quis horum à muneribus, vel [illegible] tra[illegible] [illegible] vel inde dixit esse repetendam? nonne Rathe[illegible] & Strabus [illegible] ab oc[illegible] [illegible] ex-presè volunt non a muneribus, sed [illegible] tr[illegible] co[illegible] [illegible]am: Ha[illegible], B[illegible]no & alij typis & figuris vari[illegible] eum numerum illustra[illegible]t.

Quod [illegible] tamen ph[illegible]c[illegible]m [illegible] [illegible]onstration[illegible] [illegible]bus [illegible] posse[illegible] set, eam existimo non male à [illegible] [illegible] ex[illegible] [illegible] in Arabia, solatio fidelium depoluerunt: virtute [illegible] n[illegible] [illegible]m ossium n[illegible] operibus testificante. Tria sunt [illegible] n[illegible] p[illegible] pa[illegible] [illegible]u[illegible]m SS. Magorum Euan-gelicorum monstrata corpora, nun[illegible] C[illegible]on[illegible] pie a[illegible]ata qu[illegible] [illegible] magno pie-tatis sensu coram oculis [illegible]um contem[illegible] [illegible] & v[illegible]. C[illegible] coronis

Corporum SS. Regum cõpositio & situs.

aureis gemmis vndique fulgentibus exornantur & [illegible] s[illegible] [illegible]rporum adhuc integrorum ossa [illegible] [illegible] & com[illegible] [illegible]oh[illegible] & conne-ctuntur: carne multis in locis pe[illegible]e vestita. S[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]pa[illegible] part[illegible], quibus amiciuntur; quamui[illegible] paul[illegible] [illegible] [illegible] - prona ia-cent singulorum corpo[illegible] præ[illegible] [illegible]ndi[illegible] [illegible]na in hierotheca. d[illegible] omnum capere: vel Christum prostratos a[illegible]orare, vti & ol[illegible] Medio[illegible]n[illegible] [illegible] authenticis esse reperta do-cumentis constat[illegible] quibus pontificia dipl[illegible]ta, & [illegible]ce[illegible]os [illegible]res fidem fa-ciunt publicam[illegible] de quibus alias. Ita non [illegible] n[illegible]m[illegible] [illegible] [illegible]m; sed corpor[illegible], [illegible]-ctorum Regum trias eruitur, cui totius Eccle[illegible] SS. Patrum au[illegible] & innumeri testes adstipulan[illegible] [illegible] propria [illegible] Magorum exquiramus.

CAPVT V.

Nomina eorundem propria exquiruntur: & de suspensione eorum ex collo.

TRIA passim hæc eorum circumferuntur nomina propria: Jaspar, Melchior, Balthasar. Jasparis initialem literam variè varij scribunt: per I. G. & C. hoc Germanis quibusdam persamiliare I in G & literam G in C conuertere. Molinæus Caluinista contendit bina horum radicē habere Teutonicam: quam hactenus nullam in vernacula mea lingua reperi: nec qui leuiter Hebraicæ linguæ peritus est, á me dissentiet, originem ex ea peti posse. Sicut enim Melchi Rex meus significat: Melchisedech verò Rex meus Iustitia: & Melchiel Rex meus Deus: pariter Melchior idem Hebræis est, quod Latinis Rex meus lumen, vel Rex luminis: aptissimè quadrat hoc in Regum vnum, qui stella duce spreto Regno ad Regem & Monarcham suum, veram orbis lucem, *quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, peruenit: á quo lumen veræ fidei, gratiæq; consecutus, idem posteris Gentilib. animi demissione meruit: idem *Melchior* Perimel vel Cheriperimel lingua Malabarica Rector, summus administrator, vel Rex Regum fuit ante nominatus: maluit postea nouo assumto nomine se Regis lucis seruum profiteri. *Iaspar* verò vt Adhicomius cum alijs legendum censet, & vetustissima Germanica, Belgica, Gallica exemplaria cum Latinis plurimis habent, cum deriuetur á Saphar præfixo formatiuo proprij Iod, idemque significet, quod *enarrauit, recensuit, numerauit, nunciauit*: supputatorem, adeoque Astrologum denotat, nuncium, item legatum & Apostolum: quales nostri fuerunt Reges, qui Iudæorum, Gentiumque Doctores, primi nuncium orbi gratissimum nati Messiæ publicitus attulerunt.

Radix nominis Melchior.

Jo. 1.

Iasparis etymon.

Si tamen Casparem vsitato more malis dicere: radicem eius geminam Æthiopicam facit Melchior Inchofer. Gaaz & Barh, prima vox libertatem, altera puram & splendidam denotat: quasi dixeris puram & splendidam libertatem: obseruat etiam Gasbarem scribendum esse: sed vsum & pronunciationis facilitatem deflexisse. Denique Balthasar Chaldæorum vox Beli vel Domini thesaurus á multis explicatur: sed quia vox ea pro varia scriptione multiplicem sortitur notionem Melchioris eiusdem libet doctam apponere disquisitionem. *Balthasar, ait Assyrium est, ex nominibus Belt Schezar, seu Belti & Schazar compositum, idemque sonat, quod Beltis Deus auxiliator &c. erat autem nomen Dei Beltis à quo Balthasar est deriuatum: scio alijs videri dicendū Balsasar, ex Syro seu Chaldæo & Hebræo compositum, quod scrutatorem thesauri, alias non thesaurizantem, vel non portantem angustiam, significat: vt contra Baltassar absconditè thesaurizantem, vel occultè portantem angustiam.* Et paulò infra, *verosimile fit, eos etiam, qui Baltassarem Ducem belli interpretati sunt, huc respexisse, quatenus à Dei auxiliatoris vocabulo nomen ei designarent, quod etiam à fabulosa Belti Dei Regina, ad Reginam cœli, Dei genitricem translatum obtinuit tandem, vt ipsa quoque dux belli auxiliando velox appellaretur: quam appellationem ferre Deiparam in ea imagine, quam Messanenses reuerenter adseruant, alibi ostendimus*: hactenus Melchior Inchofer. Quæ significata Regum vni, qui vicinior Babyloni vel Persiæ, litori forte Arabico imperabat, optimè conueniunt: is enim qui nuper in adorandis idolis thesauros profuderat: nunc Deo cœli veroq; auxiliatori: & ipsi Reginæ cœli religiosius eos offerebat: & sic absconditum in cœlis thesaurum sibi comparabat, & recondebat: quo minus eum solicitudo terreni thesauri colligendi stimulabat. Videat hic Molinæus, quam debili nixus fundamento, neget Magos Euangelicos exstitisse, quod nomina eorum duo crederet esse Teutonica.

& Balthasaris.

c. 27. de Mag. Euang.

Sed vnde constare poterit de nominum istorum veritate? Hactenus ea non altius, quam a Bedæ collectaneis video fuisse repetita: quæ ipsa multi vocant in controuersiam: crediderim è tumulis & inscriptionibus, adeoque coæuis testibus profluxisse: nā Helena Constantini mater, cuius iam filius imperium Romanum fidei Christianæ submiserat, non leuiter in peruestigandis SS. reliquijs occupata fuit; sed & ipsa coram illas, cum licebat, inspiciebat: subsistebat etiam nonnunquam, dum ingentes illæ basilicæ, quas Cæsareis impendijs totum per orbem erigebat, paulatim adsurgerent, videre eam solicitudinem fuit in salutis nostræ trophæo cruce dominica non tantum

Antiquitas istorum nominum indagatur.

è tumulis accepta videntur.

 è ter-

è terræ visceribus eruenda: sed etiam, vt eadem à profanis aliorum patibulis certa fide discerneretur. Non minus eadem posuit operæ: non solum vt filio SS. trium Regum corpora traderet, quorum virtutes verè regias imitaretur: sed ut quoad licuit eidem nomina singulorum & res gestas exhiberet, autenticis firmatas documentis, sine fraudis suspicione, vt eos Ecclesiæ progenitores primosq; Gentiles & Reges Christifideles & adsciscerer sibi Præsides & tutelares: eorumq; vitæ, mores suos conformaret.

Ita Constantinopolim vna cum corporibus iam ante annum salutis reparatæ 330. nomina peruenerunt: quæ eodem exeunte seculo A. 390. ibi peruulgata erant, cum præfectum prætorio Flauius Dexter ageret. Is primus ea vulgauit, de quo constet monimentis ad A. Christi 70. his verbis. *In Arabia felice ciuitate Sessaniæ Adrumentorum Martyrium SS. Reg. trium Magor. Casparu, Balthasaris, & Melchioris, qui Christum adorarunt.* Extat decennio post S. Hier. ad eundem inscriptus liber: vbi hæc lego. *Ante decennium, cum Dexter amicus meus, qui præfecturā administrauit prætorij me rogasset, vt autorū illi nostræ religionis indicē texerē:* ita potuit Dexter à coæuis & Constantini, nomina Regum è tumulis accepta Constantinopoli didicisse.

Flauius Dexter in Chronico A. 70.

S. Hieronymus perfamiliaris Dextro. *in cat. Scriptorum Ecclesiast.*

Inde Mediolanum nomina cum corporibus sunt translata, vt vita S. Eustorgij verbis his attestatur. *Illic verò sancta illa arca composita SS. Reges simul, maior, medius & minor, quorum nomina Gaspar, Balthasar & Melchior Mediolani die noctuque venerari & glorificari, & dignè laudari solebant.*

vita S. Eustorgij.

Beda.

Postea circa A. 730. Beda, vel alius eius collectaneis inseruit: *Magi* inquit, *sunt, qui munera Domino dederunt: 1. fuisse dicitur Melchior, 2. nomine Caspar, 3. Balthasar nomine.* Seculo sequenti A. 820. Paschasius Rathertus autor est, ea sigillatim nomina fuisse peruulgata. *Qui,* inquit, *etsi tria rerum munera detulisse leguntur, nō ideo mox ex Euangelio non amplius quam tres fuisse probatur: sed ex traditione maiorum: quorum quia nomina etiam à quamplurimis viritim exprimuntur, potest fieri tot principes religionis ac potentiæ tanti itineris extitisse.*

Paschasius Rathertus.

Durantes l. 6. rationalis.

Wilhelmus Durantes eadem enumerat, *Magi autem ipsi fuerunt Caspar, Melchior & Balthasar, & fuerunt Reges.*

Alia supposititia, Regum nomina. *Zacharias Chrysopolit.* vsitata in superstitionibus.

Primus quem legi Zacharias Chrysopolitanus A. 1100. quædam alia *Regibus* adiecit nomina Hebraica & Græca, Hebraica quidem hæc facit *Appellius, Amerus, Damascus:* Græca verò *Magalath, Galgalach, & Saracin:* eum Petrus Comestor, Hugo Cardinalis & Iacobus de Voragine secuti sunt, sed hæc meritò apocryphis accensentur, & de his accipio, quod Casaubonus affirmat in libro quodam Heidelbergensis Palatinæ Bibliothecæ memorari, ad superstitiones adhibita fuisse: cuius farinæ & hæc esse possunt temerè conficta nomina. *Ator, Sator, Peratoras.* horum cum origo nulla certa habeatur, supposita videntur & conficta leuiter, ac in superstitionibus vsurpata: quas hac super materia sic recenset Delrius noster. *Item,* ait, *ferre inscripta nomina trium Reg. cum certis tribus versiculis, vel verba planè incognita, & absurda: vt illa veterum Danata, Darios &c. & recentia Abrac, Amon &c. vel illa pani inscripta Irioni, Khirioni: vel illud Hax, pax, max, contra morsus canum rapidorum.* Similem sapiunt originē alia Regum ficta nomina: quibus nec ratio, nec firmior autoritas aliqua suffragatur; nostra enim è tumulis educta, mille & trecentis annis approbata, moribus etiam recepta fidelium videntur ab omni vanitate abhorrere.

Delrio lib. 3. p. 2. q. 4. s. 9. n. 17

Quomodo dæmon possit abuti SS. nominibus

Nec tamen inficias eo, posse cacodæmonem & his non minus, quam salutifero abuti nomine, non illis quidem solitarijs, sed *admixtis alijs,* vt Delrius ait, *versiculis, verbis, signis, characteribus.* Antiquæ sunt eæ fraudes orci, res sacerrimas certis superstitionibus illigare, quas paucis verbis Sanchetz noster persequitur. *Hinc* inquit, *deducitur, vt ligaturæ collo gestatæ, quas nominas vulgò vocant, licitæ sint, ac à superstitione liberæ, oportere nullam vanam circumstantiam adesse: v. g. vt sic vel sic sint scripta verba sacra in eis contenta; vel in vase talis figuræ, vel talis materiæ, tribuendo vim formæ, vel materiæ: vel scripta in pergamena charta virginea, vel tali tempore, vt oriente sole, vel alligata sint à tali persona, vt virgine, vel tali modo, vt tot filis, vel talibus: item oportet vt nulla adsit figura præter signum crucis, nullaque imago præterquam Christi, aut sancti alicuius noti, item vt nulla barbara, & incognita Dei vel Angelorum nomina scripta sint, nec aliud vanum, vel mendax.*

Sanchez l. 2. Mor. c. 40. n. 6.

Regula communis vt superstitiones caueantur.

Rectè

Rectè etiam aduertit Suaretz: *quod si vel soli etiam sancti alicuius nomini vis infallibilis tribuatur, quasi certo, vi suspensi è collo nominis illius; sit vel malum depellendum, vel bonum aliquod obtinendum; non abesse superstitionem.* Potest nihilominus quilibet, concepta meritis talis sancti fiducia, sperare petitionis impetrationem. Et ita credibile est quandoque per hæc sanctorum Regum appensa nomina, cœlitus esse beneficia impetrata.

Suarez to. 1. de relig. c. 15. n. 11. vis certa nõ est tribuẽda nominibus Sanctorum.

Imo testatur serenissimus Franciscus Dux Lotharingiæ Decanus Metropolitanus Coloniensis sub initium anni secularis 1650. ante trimestre mulierem morbo caduco obnoxiam, gestatis hoc ritu, more institutoque veteri scriptis Regum nominibus, esse liberatam.

Sancti tres Reges: Orate pro nobis.
Sancte Caspar.
Sancte Balthasar.
Sancte Melchior.

Max.

Qui modus nihil superstitionis admixtum habet, & piè potest obseruari, præsertim cum tales chartæ prius tactu capitum SS. Regum consecrentur. Veniamus nunc ad nomen appellatiuum Magorum discutiendum, quod eis Euangelista tribuit.

CAPVT VI.

De origine nominis appellatiui Magus, & vbi præcipuè floruerint in Oriente Magi.

VT locus facilius, vnde Magi venerint, inuestigetur: tam vocis etymon, quã loca, quæ coluerint præcipuè Magi veniunt consideranda. Nã Syrus, Arabicus, Persicus, Ægyptius, Græcus & Latinus, textus, vt hic notat Cornelius à Lapide, vocem Magorũ retinent: solus Æthiopicus à re gesta nominat eos *adoratores*. Vnde non inmerito Maldonatus, Regius, alijque suspicantur, textum Hebraicum esse à Munstero vitiatum, quos enim Euangelista ætatis suæ perillustri & honorifico Magorum nomine appellarat, eos ipse: Mecolscheph seu præstigiatores & incantatores vocat: sed vt Casaubono, defensori Munsteri daremus, nonnunquam ea voce sapientem censeri: at cum rarior sit vocis illius in bonam partem acceptio, facilius in Munstero Heterodoxo arguit trita progressum esse orbita, & malignè in partem deteriorem rapuisse.

vox Magorũ à quibus nationibus vsurpetur.
Munsterus Hebræum putatur textum corrupisse.

De etymo vocis Magus variant sententiæ. S. Epiphanius Euangelicos Magos educit è Magodia regione Arabiæ, & inde nomen ipsis putat adhæsisse. Contra hunc Patrem vetustissimum pugnat Casaubonus. *Nusquam*, ait, *legi Magodiam regionem*: quam oppositionem luculenter conuellit Gretzerus noster. *Num ergo*, ait, *quia non legisti, non legerat S. Epiphanius? qualis vanitas, & manitas: non legi: ergo non est? non intelligo, quomodo à Magodia formetur gentile nomen Magus: non enim exstat similis analogiæ exemplum: errat ergo Epiphanius: quæso an errat omnis ille, qui quæ tu non capis, scribit? quid si per syncopen deduxit inde S. Epiphanius vocabulum Magus? nam duabus literulis resectis exit Magus, ex Magodus:*

1. sent. à Magodia regione. S. Epiphan. l. 3. contra Hæres. Gretzerus l. 2. c. 4. de Epiphan.

Cæsar Bulengerus noster *Magi, ait, à Magog filio Iapeti appellati sunt: quamquam eos, qui Scythæ dicuntur, à Græcis, Magogas appellatos esse vult Iosephus: à quo facit Cedrenus, qui Persas omnes apud quos Magi fuerunt, ab indiginis Magogas dici prodit. Astrologia & Magia à Magusæis, seu Persis cœpit*, Suidas etiam autor est *Persas à suis popularibus fuisse Magog, & Magusæos appellatos:* Ideo communis inualuit opinio Persicam esse Magorum vocem.

2. sententia Bulengeri à Magog l. 3. de luna & vetita Magia. Suidas v. Magg & Persæ.

Alij tamen Hebræis primigeniam vocem tribuunt, ita Cornelius à Lapide cum alijs deriuat eam ab *haga* radice, quod loqui, meditari, & speculari significat: vnde pluralis numerus *Magim* denotat loquentes, meditantes seu speculantes, vel sapientes: quia Ptolomæus sapientiæ matrem vocat meditationem. Ita quos Græci sophos & philosophos: Latini, sapientes ac magistros appellant, eos Persæ Magos vel Magusæos nũncupabant. Quare siue Hebræis, siue Persis originem primam vocis demus, certum est apud Persas nomen illud præcipuè viguisse, vt licet primò sapientibus A-

3. ab Hebræo.
Ptolomæus in proœmio Almagesti

Apud Persas Magi sunt Sapientes & Philosophi.

strologis, Philosophisque sit attributum: postea tamen ipsis eorum sedibus & regioni
adhæserit, in qua certis legibus & præceptis adolescentes humanis scientijs erudiebantur: quæ res exiguis initijs in immensum creuit postea, vt non abs re sit eorum exordium progressumque ex Ammiano cognoscere.

Ammianus lib. 23.

In his, ait, *tractibus* (Medorum & Persarum) *Magorum agri sunt fertiles, super*
quorum secta studijsque pauca conueniet expediri. Magiam opinionum insignium
autor amplissimus Plato Machagistiam esse verbo mystico docet, diuinorum incor-
ruptissimum cultum, cui scientiæ seculis priscis, multa ex Chaldæorum arcanis Ba-
ctrianus addidit Zoroastes: deinde Hystaspes Rex prudentissimus Darij pater:
qui cum superioris Indiæ secreta fidentius penetraret, ad nemorosam quandam ve-
nit solitudinem, cuius tranquillis silentijs Brachmanorum ingenia potiuntur,
eorumque monitu rationes mundani motus, & siderum, purosque sacrorum ritus
quantum colligere potuit, eruditus, ex his, quæ didicit aliqua sensibus Magorum
infudit, quæ illi cum disciplinis præsentiendi futura per suam quisque progeniem,
posteris ætatibus tradunt. Ex eo per secula multa ad præsens vna eademque prosa-
pia multitudo creata, Deorum cultibus dedicatur. Huius originis apud veteres nu-
merus erat exiguus, eiusque mysterijs Persicæ potestates, in rebus diuinis faciendis
solenniter vtebantur: eratque piaculum aras adire, vel hostiam contrectare, ante-
quam Magus precationibus libamenta diffunderet præcursoria. Verum aucti pau-
latim, in amplitudinem Gentis solidæ concesserunt, & nomen villasque inhabitan-
tes, nulla murorum firmitate communitas, & legibus suis vti permissi religionis re-
spectu sunt honorati. Ex hoc Magorum semine septem post mortem Cambysis regnum
inisse Persidos antiqui memorant libri: docentes eos Darij factione oppressos, impe-
ritandi initium equino hinnitu sortitos. Hactenus Marcellinus. Corrigendus tamen in hoc, quod duo tantum Reges Persarum è Magis prodierint Herodoto teste,
qui eosdem etiam in Media collocat: ait enim. *Deioces igitur solam Medicam subegit nationem, eique soli imperauit, cuius nationis tot numero gentes sunt; Busæ*
Paretaceni, Stuchates, Arizanti, Budij, Magi: tot sunt in Media gentes. Erant
Persici Magi magno in honore apud suos & Cyri sepulcrum eorum custodiæ creditum erat Plinio autore. *Persia*, inquit, *habet in extremis finibus Laodiceam ab Antiocho conditam, inde ad Orientem Magi obtinent Passagardas castellum, in*
quo Cyri sepulcrum est: & horum Ecbatana oppidum translatum à Dario Rege
ad montes: & Strabo. *Nationes* ait, *quæ incolunt regionem, quæ Patischores appellantur, item Achæmenidæ, & Magi, qui honestum quoddam genus viuendi sectantur.*

Scientiæ Astrologicæ studium.

Sedes eorum.

Duo Reges Persarum orti à Magis.

Magi in Media.

Plin. lib. 6 c. 27. custodes sepulcri Cyri.

Babylone. Curtius l. 7.

Inde postea quasi colonijs ductis varias se per Orientis plagas diuiserunt: & Babylone quidem à Curtio collocantur, eos tamen à Chaldæis & Babylonijs distinguit:
Magi deinde, ait, *suo more patrium canentes carmen, obuiam Alexandro processerunt*, sed quam variè se per Orientem disperserint Lucianus narrat.

Lucianus in Longæuis. in toto Oriente.

Magi, inquit, *gens diuinatrix & Deo sacra in Persis, Bactris, Parthis, Choresmijs, Areis, Sacis, Medis, & pluribus barbaris*, qua voce extrema Arabici quoque
Magi continentur: quorum tamen speciatim Plinius meminit: *Pythagoram*, ait, &
Democritum de naturis herbarum scripsisse, peragratis prius Persidis, Arabiæ,
Æthiopiæ, Ægyptique Magis. A quo facit Ptolomæus, qui ibidem *Magorum sinum*
constituit, & è regione ferè Sabæ in sinu Arabico collocat *Magorum insulam*. Vnde,
quidquid obstrepat Casaubonus, ab Epiphanio rectè Magi in Arabia statuuntur.

Plin. l. 25. c. 2. in Arabia. Ptolomæus

Quamuis non tam locus ipsis: quam ipsi loco nomen dedisse videantur. Nunc quibus potissimum exculti scientijs Magi fuerint videamus: nam merito homines non
generis tantum claritudo, sed etiam studia & scientiæ celebrant, præsertim
Reges, quos rudes & literis impolitos quidam asinos coronatos
nominauit.

CA:

CAPVT VII.

Perhonorificum olim Magorum nomen in sacris & profanis literis fuit: ob vitæ eorum integritatem, & quibus licitis scientijs & diuinationibus vsi fuerint.

SAcræ literæ, congruenter loquendi modo profanorum scriptorum eius temporis, Magorum nomen quam sæpissimè in laude ponunt, & viros etiam sanctissimos eo velut perhonorifico titulo nobilitant: eo sensu in Iosepho Prorege Ægypti laudant augurandi scientiam: *Scyphus, quem furati estis, ipse est* (ait seruus Iosephi ex ore Domini) *in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet.* Sagacissimus erat ingenio Ioseph, vt sileam eius diuinas prænotiones futurorum, nam cum in vino se pandat vltro veritas, hoc ille scypho de indole, prudentia, & arcano hospitum coniectabat: & tunc eo reperto rimari cupiebat, quis fratrum animus esset in natu minorem fratrem Beniaminum: certè vox Hebræa *Nachas*, quâ vsurpat sacer codex, tam licitam, quam illicitam coniectandi rationem significat: vti & Magorum nomen: quo Daniel, & tres pueri in fornacem coniecti, sæpius honorantur. Nam Danielis primo, præcepit Rex Nabuchodonosor præposito Eunuchorum: *vt introduceret de filijs Israel, & de semine regio pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos omni disciplina, qui possent stare in palatio Regis, vt doceret eos literas, & linguam Chaldæorum.* Delecti sunt Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias: hi literis & disciplinis Chaldaicis eruditi, omnibusque Magorum, Chaldæorum & sapientum Babylonis scientijs & institutis expoliti, & veri iam Magi à Rege periclitante eorum doctrinam præ Magis omnibus reliquis celebrantur: *Et omne* ait scriptura *verbum sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in eis decuplum, super cunctos Ariolos & Magos, qui erant in vniuerso regno eius.* Videas hic & Regem peritum Magiæ naturalis, & Danielem cum socijs; qui postea velut honoratissimo munere & dignitate decoratus, *Princeps Magorum* à Rege constituitur capite secundo: nam cum ipse & tres socij ob somnium à sapientibus Babylonis non explicatum iuberentur, quia de numero Magorum censebantur, trucidari, & Daniel eius solutione cœlitus obtenta vitam Magis & sapientibus omnibus conseruasset, scriptura ait: *Tunc Rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum Magistratuum, super cunctos sapientes Babylonis: Daniel autem postulauit à Rege, & constituit super opera prouinciæ Babylonis Sidrach, Misach & Abdenago:* vnde horum & aliorum *Magorum Princeps* capite 5. nominatur à *Regina. Est vir in regno tuo; qui spiritum Deorum sanctorum habet in se: & in diebus patris tui scientia & sapientia inuentæ sunt in eo: nam & Rex Nabuchodonosor pater tuus principem Magorum, Incantatorum, Chaldæorum, Aruspicum constituit eum.* Honoratissimus illi titulus & munus post Regis nomen censebatur, Magis imperare: qui velut à consilijs erant Regi, eorum fidei prouincias & negotia præcipua Reges commendabant. Ac licet inter 4. recensita nomina quædam pessimè audiant: S. Hieronymus tamen & alij Magorum hoc loco nomen venerantur, singularū autem vocum proprietatem ita scrutatur. *Quos nos Ariolos, ceteri* ἐπαοιδούς, *id est incantatores interpretati sunt. Ergò mihi videntur incantatores esse, qui verbis rem peragunt; Magi qui de signis philosophantur: malefici qui sanguine vtuntur & victimis, & sæpius contingunt mortuorum corpora. Porro in Chaldæis Genethliacos significari puto, quos vulgus Mathematicos vocat: consuetudo autem & sermo communis Magos pro maleficis accipit, qui aliter habentur apud suam gentem: eo quod sint Philosophi Chaldæorum: & ad artis huius scientiam Reges quoque & Principes eiusdem gentis omnia faciunt. Inde & in Natiuitate Domini Saluatoris ipsi primi ortum eius intellexerunt, & venientes in sanctam Bethlehem, adorauerunt,*

In sacris literis Magi nomen etiam honorificum.

Gen. 44.

Iosephus vocatur augur.

Dan. 1.

Daniel & tres pueri dicuntur Magi.

Daniel fit Princeps Magorum, quasi præses regij consilij.

S. Hier. in Dan. 5.

erant ij Philosophi, & Regum Consiliarij.

runt puerum, stella eis de super ostendente. Hæc S. Hieronymus: cuius: de Magis expositionem assensu magno Patres, Doctores, & interpretes amplectuntur viden Cornelius, Tirinus, & Menochius in eum locum possunt, hinc conficitur vocem Magorum in sacris literis sæpe honorati tituli locum obtinere, ac sapientem Philosophumque denotare; & rectè Moysi ac Iosepho Ægyptiacis scientijs; Danieli tribusque pueris, Chaldaicis disciplinis; Iobo & tribus amicis Regibus Arabicis institutis & literis expolitis, conuenire.

Magi san- cti veteris instrumenti.

Magorum vitæ sanctitas & temperantia apud Gentiles. *Porphyrius lib. 3.*

Porro diuini codices, congruenter profanis scriptoribus, vocem Magorum bonam etiam in partem sunt interpretati, erant enim apud Gentiles maximo in honore Magi, ob vitæ quandam externam sanctitatem, rerum mortalium despicientiam, & abstinentiæ temperantiæque leges seuerissimas: quas sancti Patres & Ethnici autores monimentis consignarunt. Porphyrius tria numerat Magorum genera, victusque rationem singulorum ita distinguit: *Primi Magorum & sapientissimi, neque vescuntur rebus animatis, neque vita spoliant animalia: Alij domesticis & cicuribus abstinent, ceteris vescuntur. Tertij sine delectu vescuntur carnibus, licet à quibusdam sibi temperent.*

S. Hier. lib. 2. in Iouin. *Laërtius l. 1. c. 7.*

De primis ex Eubulo sic scribit S. Hieronymus. *Eubulus narrat apud Persas esse tria Magorum genera, quorum primos, qui sint doctissimi, & eloquentissimi, excepta farina & olere nihil amplius sumere.* Laërtius victus & habitationis rationem eorum sic describit. *Magis vestis candida, lectus humus, esca olus, caseus, panisque cibarius est: magicæ illos diuinationis ignaros Aristoteles ait in libro, quem inscripsit Magicum.*

S. Clemens l. 3. stromatum. lib. 6. stromatum.

S. Clemens victum eorum ita refert: *Magi in id studium diligenter incumbunt, vt vino abstineant, & rebus animatis, & venere.* sed habitationis eorum rationem alibi persequitur *In eo inquit tractu, quem Magi tenebant tres fuerunt montes in patenti campo: qui ea loca peragrabant, cum ad primum montem peruenissent, voces audiebant confusas, velut exercitus militarem clamorem tollentis: ad medium cum propius accessissent clamore vehementiori feriebantur aures, in tertio monte velut victoriæ pæana canentium voces hilares erant: quibus imaginibus & ludibrijs dæmones ad Magorum famam augendam impertitis illudebant.*

speculo parabolico intenduntur voces.

Hæc S. Clemens: quæ tamen fieri virtute naturali potuerunt: nam vt rectè demonstrat Athanasius Kircher lib. 2. artis magnæ lucis & vmbræ p. 1. experimento primo: speculo parabolico voces intensè reuerberari & rupe parabolicè excauata: refertque ex Ioannis Paës Abyssinorum historia in montibus Goyamæ reperiri rupem ingentem sic à natura excauatam, vt speculum eminus videatur: opposita iacet ei rupes alia, in cuius cacumine licet remotissimo nihil tam submissè à quoquam dicitur, quin audiatur, clamantibus verò in dicto loco sonum adeo intendi, vt vox exercitus videatur, tales videntur esse Magorum montes, è quibus vox repercussa reboët.

Authoritas apud omnes. *Strabo l. 15. lib. 1. Geograph.* erant custodes regnorum Magi. *Manasses in Politicis. Dio Chrysost. orat. 49.* & Regum formatores.

Ita secessus eorum ab hominum frequentia, vitæ seuerior, & contemtus rerum humanarum ijs apud Gentiles autoritatem maximam conciliabant. Vnde Strabo vocat eos *vitæ cuiusdam sanctæ & venerabilis sectatores*, & alibi fatetur, *Sacerdotes Ægyptios, Chaldæos, & Magos aliqua sapientia ceteris excellentes principatum & honorem apud maiores comparasse.* Nec tantum apud infimos, sed & summos, ipsosque Reges gratia valebant, quos consilijs regebant, & præceptis imbuebant, vnde Manasses in Politicis eos *Regnorum custodes* nominauit, quod eorum fidei regni totius gubernatio quandoque crederetur, vt Cambyse dominante factum esse Dio Chrysostomus his verbis memorat. *Quia naturæ periti erant & Deorum cultum nouerant, vsque adeo, vt illis Cambyses in Ægyptum expeditionem mouens, quod muneris erat regij, aulamque ipsam commiserit, vnde ansa data Magis eo mortuo imperij inuadendi*: censebat enim eos administrandi regni callere quam optimè artes: qui Regibus ipsis erudiendis & educandis præficiebantur. Ita factum, vt qui Reges è Magis orti regnum gubernabant, eo titulo pene plus, quam regio gloriarentur, quod Darij Persarum Regis sepulcralis inscriptio testatur apud Porphyrium dum ait. *Fuit igitur Magorum appellatio vsque adeo honorifica, vt Darius Histaspis filius, inter ceteros titulos hunc in monimento inciderit, se Magorum Doctorem fuisse.*

Quod

Quod ſi igitur Gentiles ipſi Reges titulo ſapientis vel Magi plus quam regio fuerunt delectati, quis Euangeliſtam arguat, ſi Chriſti primos è Gentibus adoratores non Reges, ſed Magos voluerit appellare, cum Horatius ſapientes præponat Regibus.

Ad ſummum, ſapiens vno minor eſt Ioue, diues
Liber, honoratus pulcher, Rex denique Regum.

Porphyrius Rex Darius titulum Magorum æquat regio.

Sapientes Reges ſunt Regum.

Et Philo ſuper omnia creata leuatum prope Deum collocet: *Sunt etiam aliqui* (Sapientes) *quos promouet, & volantes ſuper omnes ſpecies, omniaque genera prope ſeipſum collocat ſicut Moſi dicit: tu verò hic ſta mecum.* & infra: *Quin & cum in terrenis conuerſabatur negotijs, non principis aut Regis communem aliquam virtutem ei indidit, ſed Deum eum conſtituit.*

Philo l. 1. poſt. I. Deo proximi. Philo lib. de ſacrif. Cain & Abel circa n 1 um.

Et ſanè qui primigeniam Magorum doctrinam & diuinandi quendam naturalem modum, quo frequenter vtebantur, attenderit, non multum à ſana Philoſophia videbit abhorruiſſe. Eſt enim effatum commune Gentilium, Iudæorum & SS. Patrum Magos veteres in Philoſophis eſſe numerandos. Ideo Platonem, Empedoclem, Democritum paſſim ſcriptores antiqui docent, vt Cicero, Plinius & alij, *Perſarum Magos adijſſe, vt arcana Philoſophiæ perdiſcerent*: Philo *veram*, ait, *Magicam artem eſſe, quæ vim habeat perſpiciendi, & quæ naturæ opera viſis intueatur apertioribus, cum ſit ampla quædam, & quæ ſtudioſè conquiritur ſcientia, quam Reges etiam exercent &c.* S. Cyrillus, inquit. *philoſophati ſunt apud Ægyptios Prophetæ, apud Aſſyrios Chaldæi, in Perſis Magi, in Indis Gymnoſophyſtæ, Hyperborei carnibus aſſis abſtinuerunt, & ſolis arborum fructibus victitarunt.* Similia multi SS. Patrum habent. Scientias Magorum ſpeciatim enumerat Plinius: Phyſicam, Metaphyſicam, & Aſtrologiam: quibus non vulgariter tantum; ſed excellentiori quodam modo ſe perficiebant. Vocat hanc ideo Cœlius Rodiginus *naturalis Philoſophiæ apicem ſanctioremq; philoſophiam, ex qua inſignis profluat literarum claritas. Pythagoram, Empedoclem, Democritum, Platonem quoq; hanc equis, velíſque conquiſiuiſſe nauigatione ſuſcepta non longiore modo, ſed & periculoſa, conſtans eſt opinio.* Plato certe in Alcibiade apertius teſtatur, non aliud ſibi videri Zoroaſtris Magiam, *quam diuinorum ſcientiam, atque cultum. qua imbuantur Perſarum Regum filij*:

Quæ fuerit licita Magiæ ratio. Phil. de ſpecialibus leg bus. S. Cyrillus l. 4. in Iulianum. Plin. c. 10. Cælius Rodig. l. 3. c. 42. eſt apex naturalis Philoſophiæ.

Porro cum Magorum multi vnum fere Deum colerent, Chaldæi ignem, Perſæ ſolem, ita ſe Dei ſui cultui ſtudioque Phyloſophiæ conſecrabant, vt nihil terrenum & fluxum (præter vanam nominis exiſtimationem) viderentur appetere. Regum etiam fauorem deſpicerent & parrhiſia quadam coram ipſis vterentur, nec mortem ipſam formidantes. Multa ſuppeditat huius rei Arianus in rebus geſtis Alexandri de Perſicis Magis, & Indorum Gymnoſophiſtis exempla: Nam cum apud Paſagardas moraretur, vbi Magorum ſedes erant, & ipſe magiſtro Ariſtotele Philoſophia non leuiter tinctus, eorum alloquio caperetur: Magi Alexandro & exercitu conſpecto, cum ſub dio in pratis agerent pedibus pulſarunt terram: Interroganti per interpretem ab Alexandro, quid ita facerent, reſponderunt: *tantum quemque terræ tenere, quantum ambulans calcaret, & ipſum quidem Alexandrum ceterorum mortalium ſimilem eſſe, præterquam quod plurimis rebus occupatus, inquietuſque ſibi æque ac alius moleſtus, tam procul à patria progreſſus eſſet, pauloque poſt morientem, non plus terræ poſſeſſurum, quam quantum corpori ſuo contegendo ſat foret.* Laudauit Alexander ſapientum ſententiam, vt veram atque præclaram, licet auaritia, gloriæ & imperij propagandi cupiditas illum in tranſuerſum egiſſet. Idem poſtea cum penetraſſet Indiam, ambijt Gymnoſophiſtarum colloquium, ac ſocietatem; optans vnum illorum ſecum in eam expeditionem aſſumere; cuius conſuetudine frueretur. Ceterum maximus natu demque magiſter Sophiſtarum ac Princeps, quem Dandamin vocabant, reſpondiſſe, neque ſe ad Alexandrum venturum, neque paſſurum ex diſcipulis quemquam adire, ſe item Iouis filium eſſe, quod Alexander vulgo de ſe iactaret nec rem vllam expetere, præſentibus contentum: Videre ſe Alexandrum, & qui cum eo militarent, tantum terrarum & pelagi nullo bono percurrere, nec eorum erroribus vllum finem fore: nihil itaque ſe expetere, quod Alexander præſtare poſſet, ſed & nec timere quidem, ne ijs quæ teneret, prohiberetur: Sibi in omnem vitam Indorum regionem pro tempore fructum ferentem ſat eſſe:

Magi vnū colebant Deum. Mortis contemptores. Arianus l. 7. initio. libera eorum reſponſio ad Alexandrum Magnum. ſimilis Indorū Gymnoſophiſtarum parrhiſia.

cum-

cumque ex hac vita excedere contingeret, discessurum se à socio non satis clemente id est corpore. Quæ cum audisset noluit inuitum cogere, quod eum liberum esse, ac liberè loqui sciret, persuasit tamen Calano Sophistarum vni, se vt sequeretur: quem ideo reliqui Brachmanes vt inconstantissimum conuitijs appetierunt, quod relicta felicitate, quam apud se esse existimabant, alium dominum (Alexandrum) quam Deum coleret.

Felicitatem omnem in Dei cultu constituunt. Comparatio istorum cum Magis Euangelicis.

Hæc eo consilio adduxi: tum quia è Gymnosophistis vnus S S. Regum fuisse creditur in India, tum vt minus miranda videatur istorum Regum coram Herode constantia, in tanta itinerum longitudine laborum tolerantia, celeritas profectionis, Dei vnius stella duce colendi studium, quando Magi ex maiorum institutis omnem in Deo colendo felicitatem constituebant. Atque si isti Gentiles solis naturæ viribus, vanæ laudis ambitione ducti, grauissima quæque libenter tolerare potuerunt; cur non sancti Reges nostri diuinitus de Christo nato instituti, & copiosioris gratiæ præsidijs confirmati maiora ausi tentare, eam viæ distantiam incredibili celeritate breui tempore superarint, vt votorum suorum compotes corrigerent vanam illam Deorum falsorum religionem, vt vnum solumque cœli terræque Dominum coram adorarent; huius amore regna desererent, opes spernerent, vitam prodigerent, cum iam è maiorum suorum institutis, in cultu diuino & cœlorum contemplatione fixam crederent vitæ huius omnem felicitatem.

Diuinandi naturalis scientia. Propria Magorum. Cic. lib. 1. de diuinat. Solertia eius

Non minima laus Magorum fuit diuinandi quædam peritia: qua licet eorum plerique postea nequiter abusi, nefariam cum Dœmone contraxerint societatem: alij tamen non nisi solertia quadam naturali magnam certis in rebus prænoscendis experientiam acquisierunt, vt ostendit Cicero: *Omnino apud veteres, qui rerum potiebantur, ijdem auguria tenebant: vt enim sapere, sic diuinare regia ducebant: vt testis est nostra ciuitas, in qua & Reges Augures, & postea priuati eorum sacerdotio præditi reip. religionem autoritate rexerunt. Et in Persis augurantur & diuinant Magi, qui congregantur in fano commentandi causa, atque inter se colloquendi.* adfert deinde exemplum, quam peritè somnium Cyri sint interpretati, *Quid ego, quæ Magi Cyro illi principi sunt interpretati ex Persicis libris proferam? nam cum dormienti ei ad pedes sol visus esset, ter eum scribit frustra expetiuisse manibus, cum se conuoluens sol elaberetur, & abiret, ei Magos dixisse ex triplici apparitione solis eum 30. annos regnaturum esse portendi, quod ita contigit.* Videamus nunc, quibus vti licitis diuinandi modis Magi Regesque Orientis potuerint & ventura prænunciare.

Augurandi peritiam supra audiuimus S. Iosephum in Ægypto sibi vindicasse, nec sanè vetita sunt quæuis ab auium volatu, garritu, vel aliorum animalium occultatione, natatione, morsuque petita auguria; vel præsensiones circa temperiem & mutationem aëris imminentem.

Præsagia licita ex auibus. Lucanus lib. 1. tempestatis imminentis. Virgilius in Georgic.

Præsagiebat ex auibus tempestatem Lucanus his versibus:

Sed mihi nec motus nemorum, nec litoris ictus,
Nec placet incertus, qui prouocat æquora Delphin,
Aut siccum quod mergus amat, quodque ausa volare
Ardea sublimis pennæ confisa natanti;
Quodque caput spargens vndis velut occupet imbrem
Instabili gressu metitur litora cornix.

Concinit Lucano Virgilius optimus formator agricolarum.

Continuo ventis surgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitare, tumescere, & aridus altis
Montibus audiri fragor, aut resonantia longè
Litora misceri, & nemorum increbrescere murmur:
Iam tibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi,
Clamoremque ferunt ad litora; cumque marinæ
In sicco ludunt fulicæ, notasque paludes
Deserit, atque altam supra volat ardea nubem.

Ex

Ex animalium aliorum variis a[illegible]ionibus multa coniectat Plinius his verbis: *Ruinis imminentibus mu[illegible] præm[illegible]ant; ar[illegible] cum tela primi cadunt; obseruatum vulpem [illegible]re [illegible] t[illegible] coniectare crassitudinem [illegible], & c. 37. Hertuacei mutationem aquilonis in [illegible] lustrum condente[illegible] in c[illegible]bile præsagiunt.* Idem & b. 11. c. 10. *Apes prædiuin[illegible] n[illegible] [illegible]ntrantq[illegible] & tunc se tectis continent.* Et c. 24. *Ex araneis sunt aug[illegible]a, quippe in[illegible]emento amnium futuro, telas suas altius tollunt.*

Plinius L. 8. c. 28. Ex animalibus.

Ad Virgilium red[illegible] [illegible] ex habitu & co[illegible]ore solis sic diuinat.

Hoc [illegible] me[illegible]o c[illegible]m[illegible]am decedet Olimpo
I[illegible] rit in muni[illegible]c ma[illegible]s, nam sæpe videmus
I[illegible] t vi[illegible]u varios errare colores,
C[illegible] u f[illegible] n de[illegible]n[illegible]at; igneus Euros;
S[illegible] n [illegible] t[illegible] inc[illegible]ient rutilo m[illegible] [illegible]cer igni
Om[illegible] pariti[illegible] nimbis [illegible]entisque v[illegible]dibis Feruere.

Ex colore solis. Lib. 1. Georg.

Qu[illegible] n[illegible]tura bi[illegible] [illegible]nant[illegible] us indidit eam varietatis tempestatum prænotionem, & [illegible]rum or[illegible] vel occ[illegible]sui ad[illegible] tuique coniunctam aeris & auræ mutationem, [illegible] [illegible]tior homo [illegible]i non v[illegible] [illegible] quentique rerum quotidie euenien[illegible] [illegible]r[illegible]atione nostr[illegible] eadem paulatim præsagire. Ceos ferunt ortum Cani[illegible] [illegible]nt[illegible] [illegible] e[illegible]tos, indeque coniectasse salubris, an pestilens fut[illegible] [illegible] de P[illegible]o. Si enim obscurior appareret stella quasi [illegible] [illegible]ngue [illegible]c[illegible]et[illegible]mque portendi, cuius adspiratio grauis futura [illegible] [illegible]n [illegible]d.ris & pel[illegible]ucida tenue salubreque significari. Sic Thales Mi[illegible] [illegible] p[illegible]tu & [illegible] constitutione notasset olearum fore vbertatem [illegible] n [illegible] n[illegible] [illegible] [illegible]fioa[illegible] cœpisset e[illegible]rescere, Anaxim[illegible] [illegible] L[illegible], [illegible] vrbem & t[illegible]a relinque[illegible] e[illegible], arma[illegible]tique [illegible] [illegible]d [illegible] [illegible]nstaret tunc, cum vibs tota corruit [illegible] ex mont[illegible] T[illegible] [illegible] [illegible]pis auulla est. Et Pherecydes cum [illegible] di[illegible] [illegible] p[illegible]te [illegible] [illegible]re[illegible] [illegible]æ motum, quod ea vehementius [illegible] [illegible]ue fiat[illegible]s intestinis & subterraneis, qui exitum sibi quærer[illegible]t [illegible]n [illegible].

Cei ex ortu Caniculæ diuinabant anni salubritatem. Thales olearum copiam. [illegible] de [illegible]. Pherecydes terræ motum.

Nolo d[illegible] [illegible] [illegible]n p[illegible] fi[illegible]t veterum & recentiorum libri historiis, quo[illegible] [illegible] Phi[illegible]lophi, & [illegible]ulo superiore etiam in India talium euen[illegible] [illegible]len[illegible] [illegible]arbaris gentibus quidam incusserint terrorem: vt ab ipsis quasi femi[illegible] c[illegible]rent[illegible] quæ tamen n[illegible]tu[illegible] tol[illegible]ria, diligenter motuum cœlestium obseruat[illegible] reuolu[illegible]bus, assequi potuerunt, quod apud Assyrios Chaldæorum; apud P[illegible] & Arab[illegible] Magorum apud Indos fuit Gymnosophistarum proprium.

Ita Gentil[illegible] etiam Iudæi & Christiani a veteribus Magis suspicionem nefariæ magiæ remouerunt, [illegible] Aristotelem & Laertium: qui eos magicæ diuinationis ignaros vo[illegible]ue[illegible]unt. Plinius præclarè distinguit, quibus dediti scientijs tariareas repudiarint. *[illegible]pud Persas Magi naturæ scrutatores præ veritatis cognoscendæ studio, per otium diuinas virtutes contemplantur clarius, & alios ysdem initiant mysterys*, & [illegible] *veram*, inquit, *Magiam, hoc est perspectiuam scientiam, per quam naturæ opera cernuntur clarius, vt honestam expetendamque non plebei solum sectantur, sed etiam Reges Regum maximi, ex hac adulterata deprauataque descendunt, quas malas artes dicimus* Concinit his Mantuanus.

Ille penes Persas Magus est, qui sidera nouit
Qui [illegible]iat herbarum vires, cultumque Deorum
Persepoli facit ista Magos prudentia triplex.

Caruit hæc Magia suspectis artibus. Aristoteles. Laertius. Plinius l. quod omnium probus sit liber. Mantuanus De Epiphania.

CA:

CAPVT VIII.

A quo institutore & quales scientiæ, præsertim Astrologicæ profluxerint, quibus Reges Orientis excolebantur.

Orientales qui dicantur populi. 3. Reg. 4. Chaldæorum sapientia.

ORIENTIS ego Reges latiore quodam significato intelligo, procit etiam Ægyptios, Arabes Indosque complectitur, quos Salomon dicitur scriptura teste superasse, cum ait: *Nam præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & erat sapientior cunctis hominibus*. Hac nomine primo veniunt Chaldæi & Babylonij, quorum eruditionem palam prædicat in aliis etiam Regum vetus testamentum, nam præceperat Nabuchodonosor Rex non alios sibi ministrare, quam pueros *decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, vt docerent eos literas & linguam Chaldæorum.*

Dan. 1. 4.

Exigebat in suis ephebis Rex perspicacitatem ingenij, sagacitatem cum facundia, & rationalium scientiarum doctrinam, vt sic intima artium Chaldaicarum adyta (quæ præcipuè studium Astrologiæ complectebantur) facilius penetrarent. Secundo Orientalium nomine significantur Phœnices & Sidonij, quos Philo nominauit Assyrios, eosque cum Græcis & Chaldæis facit Moysis institutores. Consentit Philoni Clemens Alexandrinus: is refert ex Eupolemo, literas suas Phœnices a Iudæis accepisse: de Sidonijs hæc scribit Strabo: *Sidonij multarum atque optimarum artium magistri perhibentur, quod etiam Poeta declarat. Adhæc optimi circa Astronomiam & Arithmeticam philosophi, qui a computatione & nocturna nauigatione initium habuere: vtrumque enim mercatorium & nauale est, quemadmodum Ægyptiorum inuentum Geometria perhibetur ab agrorum dimensione, quam faciunt, cum Nilus auctus terminos confundit. Quæ ratio ab Ægyptijs ad Græcos emanasse dicitur: à Phœnicibus vero Astronomia & Arithmetica. Nunc quoque & omnis reliquæ Philosophiæ copia maxima ab his ciuitatibus sumi potest.*

2. Assyriorum. Philo in vita Moysis. Clemens l. 1. strom. Sidoniorum Strabo l. 16. his inuenerunt Astronomiam & Arithmeticam.

Accensentur Orientalibus Ægyptij, quorum eruditio non solum, quam dixi ex Strabone Geometriam; sed omnes complectitur Mathematicas scientias: cum Philosophia morali, Physica & Methaphysica. teste Philone in vita Moysis. Clement. Alex. l. 5. stromatum & l. 6. Quarto Arabes vocantur Orientales, de his & Phœnicibus hæc ex Proclo refert Clauius. *Arithmetices inuentores primi creduntur Phœnices propter frequentes mercaturas, atque commercia, vt auctor est Proclus. quam mirum in modum post a Pythagoras eiusque successore, nec non Ægyptij, Græci deinique atque Arabes amplificauit, variisque problematis & theorematis illustrarunt*, & in spheram hi: *Sidonij propter assiduam nauigationem, qua vtebantur, Astronomiam primi inuenisse creduntur: quoniam sine hac scientia nauigationis vsus consistere minimè potest: sed tamen postea mirum in modum auxerunt Chaldæi, Persæ, Indi, Ægyptij, Græci, necnon Arabes quamplurimi*

3. Ægyptij Geometriam. 4. Arabes studium. Clauius in c. 1. in prolegom. in sphæram Sacrobosci.

Sed quo primo Magistro & Doctore hæ Gentes Orientis & Reges Philosophiam & Astrologiam potissimum hauserint, videamus.

Primus sapientiæ magister Adamus. S. Th. 1. p. q. 94. l. 1. antiq. c. 4. 8.

Primus rerum humanarum diuinarumque scientiam posteris Adamus consignauit; nec verbo tantum; sed & scripto, vt quidam putant: ei enim adscribunt duas columnas, quas a filiis Adam factas & conscriptas siderum imaginibus & scientia, lateritiam alteram contra vim ignis; lapideam contra vim aquæ refert Iosephus: propterea tam longam vitam duxisse patres antiquos, vt rebus Astronomicis ac Geometricis vacare possent. Secundus Protoplastum humani generis reparator Noëmus, de quo dicam infra, cum de Ægyptijs egero, is haustam a Mathusalemo coæuo Adami 242. annis scientiam, cum post eum & laret diutissimè vixisset, potuit & Abrahamum (cum quo 56. annis superstes mansit) veram fidem & sapientiam naturalem & diuinam docere, quam vberius a Semo videtur didicisse, cuius Abrahami peritiam Astrologiæ Gentiles etiam celebrarunt; vt apud Clementem Orpheus de quo supra.

Alter Noemus. 3. Semus. Clemens lib. 5. stromatum.

Euse-

Eusebius scribit Eupolemum peruetustum scriptorem prodidisse, Abrahamum natum esse in Camerina vrbe Babyloniæ, quam alij appellant *Vr*: de qua videtur etiam loqui Diodorus Siculus: *Chaldæi Babyloniorum antiquissimi fuerunt, qui cum locum in sua Republica obtinuerunt, quem sacerdotes in Ægypto: ad cultum enim deputati per omnem vitam suam philosophantur, peritissimi Astrologiæ habiti*, & paulo post, *Non enim quemadmodum Græci omnium doctrinam suscipiunt; sed pueri à patribus progeniem sequutis discunt Philosophiam, omni aliarum rerum cura posthabita, doctissimique euadunt.*

Abraham natione Chaldæus. *lib. 9. de præp. c. 4.* *lib. 3.* Chaldæorum disciplina & doctrina.

Atque dum Abraham sensim Chaldæis naturales instillat scientias, ipsam paulatim veram de Deo fidem conabatur edocere: cum enim Suida & Iosepho testibus vnius Dei cognitionem ipse hausisset ex orbis fabrica, stellarumque contemplatione; ex iisdem principijs Deum Chaldæis voluit persuadere, Suidas ait, *Abraham è Chaldæorum terra oriundus fuit, qui in obseruatione stellarum earumque rerum, quæ in sublimi sunt, ætatem consumsit; exercitatus igitur, more patrio, in siderum motibus obseruandis, sagaciter animaduertens conditarum rerum magnificentiam non sua vi constare: sed habere aliquem opificem à quo moueantur & regantur: quocirca non ante destitit ab inquirendo, quam is, cuius desiderio flagraret, ei se patefecisset.* Iosephus idem facit initium diuinæ cognitionis instillatæ ab ipso Chaldæis; vocatque *virum rerum omnium peritum, & eloquendi, & in cunctando sagacem; statuisse vulgo de Deo receptam persuasionem conuellere, & in melius vertere. Ergo primus omnium ausus prædicare vnum esse Deum vniuersitatis conditorem. Hoc verò ex terræ & maris obseruatione colligebat; tum eorum, quæ circa solem & lunam, & reliqua sidera videbat accidere. Quamobrem cum Chaldæi Mesopotamitæque ceteri contra eum insurgerent, consilium migrandi cœpit; & voluntate ac fauore Dei fretus Chananæam tenuit, vbi Deo aram statuit.*

docet Abraham verum Deũ. *Suidas.* ex Astrologia. *Ioseph l. 1. c. 8.* eiectus ideo è patria.

S. Hieronymus admittere videtur traditionem Hebræorum, qui volunt Abrahamum in ignem coniectum à Chaldæis ab eo diuinitus liberatum excessisse iussu diuino locum: & ideo dicitur Deus eum *eduxisse de Vr*, seu igne Chaldæorum, quem ipsi vt Deum adorabant. Postea cum fames premeret Chaldæam; Ægyptum Abraham intrauit, vt eos etiam populos Astrologiæ Mathematicisque scientijs, velut esca captos, ad veri Dei cognitionem traduceret. *Tendit ergo eo tum*, ait Iosephus, *vt sententiam de diuinitate cognoscerent, tum vt copys eorum frueretur. Pharao autem potestatem fecit congrediendi cum Ægyptiorum doctissimis: quo factum est, vt virtutis nomine in magnam existimationem veniret. Nam cum ea gens in diuersos ritus, & opiniones secta esset, & per mutuum contemtum atque insectationem infensis inter se animis agerent, collisos mutuis sermonibus de religione & à se ipsis confutatos vanissimos esse, nihilque prorsus veritatis habere declarauit: ob has dissertationes in pretio habitus, vt qui magnam tam intelligendi, quam eloquendi, docendique facultatem haberet; & numerorum scientiam & siderum benignè illis communicauit. Nam ante Abrahæ ad se aduentum Ægyptij rudes erant huiusmodi disciplinarum*: quæ à Chaldæis ad Ægyptios profectæ, hinc ad Græcos tandem peruenerunt, atque ita rectè aduertit Philo to Abram significare patrem sublimem, id est, virum Astrologicum & Meteorologicum: at Abraham duplicatione litteræ Apatrem electum vocis; propter docendi munus & sapientiam.

in traditione Gen. *Gen. 15.* Ægyptios adit & erudit. *Ioseph. 9.* confutat eorum religione. ideo à docendo dictus est Abraham. *l. de Abra.*

Fuerunt illæ deinceps scientiæ per Isaacum Iacobo, & per hunc Iosepho traditæ, qui eas iterum Ægyptios docuit: ideoque *pater*, seu *magister Pharaonis* nominatur: sicut & totius aulæ principum ps. 104. nam 80. annos præfuit cum imperio Ægyptijs. Mansit deinde ad Moysen vsque peritia scientiarum apud Iudæos pariter & Ægyptios: qui dicitur *eruditus omni sapientia Ægyptiorum, & erat potens in verbis*: hæc Ægyptiorum scientia licet præcesserit Moysen, non tamen doctrinam aliorum Patriarcharum, vt docet sanctus Augustinus: *Verum quod fatendum est, non quidem in Græcis; sed in barbaris Gentibus,*

Iosephus easdem scientias tradidit Ægyptiis. *Gen. 45.* *Act. 7.* *S. August.* *mss.*

S. Odilo. S. Odilo Cluniac. ser. de Epiphan. *[illegible] munerum quotidie spiritualiter ad eius portamus præsepium [illegible]*

S. Anselmus. *Tres, ait, sunt, quia de tribus partibus mundi [illegible] Europa: vel quia de tribus filijs Noe procreati [illegible]*

S. Bruno pulchrè hanc tria dem typis & figuris illustrat. S. Bruno Carthusiæ fundator coæuus [illegible] hun[illegible] *Tres fuerunt filij Noe, qui [illegible] seminatum est omne hominum [illegible] partes [illegible] Africam, & Europam. tres [illegible] venerunt, [illegible] Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome mulier quoque in [illegible] in farinæ satis tribus, [illegible] eandem habent significationem. Tres [illegible] mundi partibus sanctam Ecclesiam in vnam [illegible] dem ex tribus hominibus orti sunt omnes, & in [illegible] mundi [illegible] omnes; & [illegible] Dominum [illegible] personis adoramus [illegible] ab hoc creati sunt omnes.*

Radulphus in Ser. de Epipha. Radulphus A. 1080. *Tres Reges in splendore ortus Domini [illegible] thus obtulerunt.*

Rupertus. Rupertus Tuitiensis A. 11[illegible]. *Tres homines tribus partibus [illegible] Asiæ, Europæ, atque Africæ, fidei vel confessionis atque [illegible] exemplar [illegible] meruerunt.*

S. Bern. S. Bernardus anno 1140. *[illegible] non modo ab Oriente, sed etiam Occidente [illegible] ab Abraham, Isaac & Iacob.*

Sed quia eodem seculo ipsa tria cum nominibus inuenta & Coloniam translata corpora sunt, ideoque [illegible] sine numero scriptores [illegible] eundem numerum receperunt, [illegible] perfedebo alijs testibus laudandis sufficiant hactenus enumerati, vt [illegible] Triadem SS. Regum non a muneribus, sed a fida maiorum traditione totius ecclesiæ consensu, & SS. Patrum autoritate [illegible] Quod si [illegible] orthodoxorum plures enumerent, ij de comitatu [illegible] Nunc Centuriatorum & Caluini calumniæ [illegible] confutandæ. & [illegible] quid in hoc modo conuitiantur *Fabulosas & stolidas [illegible], nulla confutatione putamus indigere, vt quod [illegible] Reges [illegible] numero tres.*

Confutantur Hæretici. Centuriatores. & Caluinus. Caluinus vero [illegible] calumniatur. *Papistas [illegible] tres finxerunt pueriles error traduxit: quia dicit Matthæus obtulisse aurum, thus & myrrham: quasi vero distincte [illegible] proprium [illegible]*

Sed [illegible] sanctos P[illegible] [illegible], S. A[illegible], Ambrosium, Augustinum, Leonem, [illegible] & trecentis annis floruerunt, puerili dicas errore circumu[illegible] horum, a muneribus, vel illam [illegible] vel inde [illegible] esse repetendam? nonne Rathertus & Sedulius [illegible] ab [illegible] expresse volunt non a muneribus, sed a [illegible] Haymo [illegible], Bruno & alij typis & figuris [illegible] eum numerum illustrant?

Quod [illegible] tamen physicam [illegible] postulet, eam existimo non male a sacris eorum [illegible] in Arabia, solatio fidelium depoluerunt: virtute [illegible] ossium mirandis operibus testificante. Tria sunt enim [illegible] SS. Magorum Euangelicorum monstrata corpora, [illegible] pietatis sensu coram oculis [illegible] & [illegible] Capita [illegible] coronis aureis gemmis vndique [illegible] & [illegible] sicut [illegible] corporum adhuc integrorum ossa [illegible] & [illegible] & connectuntur: carne multis in locis pelle vestita. [illegible] sparsæ partes, quibus amiciuntur; quamuis [illegible] consumantur prona iacent singulorum corpora [illegible] hierothica. [illegible] somnum capere: vel Christum prostratos adorare, vti & olim Mediolani [illegible] autenticis esse reperta documentis constat quibus pontificia diplomata, & [illegible] fidem faciant publicam: de quibus alias. Ita non [illegible] numero [illegible] sed corporum [illegible] ctorum Regum [illegible] eruitur, cui totius Ecclesiæ tra[illegible]. SS. Patrum autoritas & innumeri testes ad[illegible] propria [illegible] Magorum [illegible]

Corporum SS. Regum expositio & situs.

CAPVT V.

Nomina eorundem propria exquiruntur: & de suspensione eorum ex collo.

Ria passim hæc eorum circumferuntur nomina propria: Jaspar, Melchior, Balthasar. Jasparis initialem literam variè varij scribunt per I.G. & C. hoc Germanis quibusdam perfamiliare I in G & literam G in C conuertere. Molinæus Caluinista contendit bina horum radicê habere Teutonicam: quam hactenus nullam in vernacula mea lingua reperi: nec qui leuiter Hebraicæ linguæ peritus est, à me dissentiet, originem ex ea peti posse. Sicut enim Melchi Rex meus significat: Melchisedech verò Rex meus Iustitiæ: & Melchiel Rex meus Deus: pariter Melchior idem Hebræis est, quod Latinis Rex meus lumen, vel Rex luminis: aptissimè quadrat hoc in Regum vnum, qui stella duce spreto Regno ad Regem & Monarcham suum, veram orbis lucem, *quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, peruenit: à quo lumen veræ fidei, gratiæq; consecutus, idem posteris Gentilib. animi demissione meruit: idem *Melchior* Perimel vel Cheriperimel lingua Malabarica Rector, summus administrator, vel Rex Regum fuit ante nominatus: maluit postea nouo assumto nomine se Regis lucis seruum profiteri. *Iaspar* verò vt Adhicomius cum alijs legendum censet, & vetustissima Germanica, Belgica, Gallica exemplaria cum Latinis plurimis habent, cum deriuetur à Saphar præfixo formatiuo proprij Iod, idemque significet, quod *enarrauit, recensuit, numerauit, nunciauit*: supputatorem, adeoque Astrologum denotat, nuncium, item legatum & Apostolum: quales nostri fuerunt Reges, qui Iudæorum, Gentiumque Doctores, primi nuncium orbi gratissimum nati Messiæ publicitus attulerunt. Radix nominis Melchior. Jo. 1. Iasparis etymon.

Si tamen Casparem vsitato more malis dicere: radicem eius geminam Æthiopicam facit Melchior Inchofer. Gaaz & Barh, prima vox libertatem, altera puram & splendidam denotat: quasi dixeris puram & splendidam libertatem: obseruat etiam Gasbarem scribendum esse: sed vsum & pronunciationis facilitatem deflexisse. Denique Balthasar Chaldæorum vox Beli vel Domini thesaurus à multis explicatur: sed quia vox ea pro varia scriptione multiplicem sortitur notionem Melchioris eiusdem libet doctam apponere disquisitionem. *Balthasar, ait Assyrium est, ex nominibus Belt Schezar, seu Belti & Schazar compositum, idemque sonat, quod Beltis Deus auxiliator &c. erat autem nomen Dei Beltis à quo Balthasar est deriuatum: scio alijs videri dicendū Balsasar, ex Syro seu Chaldæo & Hebræo compositum, quod scrutatorem thesauri, alias non thesaurizantem, vel non portantem angustiam, significat: vt contra Baltassar absconditè thesaurizantem, vel occultè portantem angustiam.* Et paulò infra, *verosimile sit, eos etiam, qui Baltassarem Ducem belli interpretati sunt, huc respexisse, quatenus à Dei auxiliatoris vocabulo nomen ei designarent, quod etiam à fabulosa Belti Dei Regina, ad Reginam cœli, Dei genitricem translatum obtinuit tandem, vt ipsa quoque dux belli auxiliando velox appellaretur: quam appellationem ferre Deiparam in ea imagine, quam Messanenses reuerenter adseruant, alibi ostendimus*: hactenus Melchior Inchofer. Quæ significata Regum vni, qui vicinior Babyloni vel Persiæ, litori forte Arabico imperabat, optimè conueniunt: is enim qui nuper in adorandis idolis thesauros profuderat: nunc Deo cœli veroq; auxiliatori: & ipsi Reginæ cœli religiosius eos offerebat: & sic absconditum in cœlis thesaurum sibi comparabat, & recondebat: quo minus eum solicitudo terreni thesauri colligendi stimulabat. Videat hic Molinæus, quam debili nixus fundamento, neget Magos Euangelicos extitisse, quod nomina eorum duo crederet esse Teutonica. & Balthasaris. c. 27. de Mag. E. uang.

Sed vnde constare poterit de nominum istorum veritate? Hactenus ea non altius, quam a Bedæ collectaneis video fuisse repetita: quæ ipsa multi vocant in controuersiam: crediderim è tumulis & inscriptionibus, adeoque coæuis testibus profluxisse: nā Helena Constantini mater, cuius iam filius imperium Romanum fidei Christianæ submiserat, non leuiter in peruestigandis SS. reliquijs occupata fuit; sed & ipsa coram illas, cum licebat, inspiciebat: subsistebat etiam nonnunquam, dum ingentes illæ basilicæ, quas Cæsareis impendijs totum per orbem erigebat, paulatim adsurgerent, videre eam solicitudinem fuit in salutis nostræ trophæo cruce dominica non tantum Antiquitas istorum nominum indagatur. è tumulis accepta videntur.

 è ter-

è terræ visceribus eruenda: sed etiam, vt eadem à profanis aliorum patibulis certa fide discerneretur. Non minus eadem posuit operæ: non solum vt filio SS. trium Regum corpora traderet, quorum virtutes verè regias imitaretur: sed ut quoad licuit eidem nomina singulorum & res gestas exhiberet, autenticis firmatas documentis, sine fraudis suspicione, vt eos Ecclesiæ progenitores primosq; Gentiles & Reges Christifideles & adsciseeret sibi Præsides & tutelares: eorumq; vitæ, mores suos conformaret.

Ita Constantinopolim vna cum corporibus iam ante annum salutis reparatæ 330. nomina peruenerunt: quæ eodem exeunte seculo A. 390. ibi peruulgata erant, cum præfectum prætorio Flauius Dexter ageret. Is primus ea vulgauit, de quo constet monimentis ad A. Christi 70. his verbis. *In Arabia felice ciuitate Sessaniæ Adrumentorum Martyrium SS. Reg. trium Magor. Casparis, Balthasaris, & Melchioris, qui Christum adorarunt.* Extat decennio post S. Hier. ad eundem inscriptus liber: vbi hæc lego. *Ante decennium, cum Dexter amicus meus, qui præfecturã administrauit prætorij me rogasset, vt autorũ illi nostræ religionis indicẽ texerẽ:* ita potuit Dexter à coæuis & Constantini, nomina Regum è tumulis accepta Constantinopoli didicisse.

Flauius Dexter in Chronico A. 70. S. Hieronymus perfamiliaris Dextro. in cat. Scriptorum Ecclesiast.

Inde Mediolanum nomina cum corporibus sunt translata, vt vita S. Eustorgij verbis his attestatur. *Illic verò sancta illa arca composita SS. Reges sinul, maior, medius & minor, quorum nomina Gaspar, Balthasar & Melchior Mediolani die noctuque venerari & glorificari, & dignè laudari solebant.*

vita S. Eustorgij.

Beda. Postea circa A. 730. Beda, vel alius eius collectaneis inseruit: *Magi inquit, sunt, qui munera Domino dederunt: 1. fuisse dicitur Melchior, 2. nomine Caspar, 3. Balthasar nomine.* Seculo sequenti A. 820. Paschasius Ratbertus autor est, ea sigillatim nomina fuisse peruulgata. *Qui, inquit, etsi tria rerum munera detulisse leguntur, nõ ideo mox ex Euangelio non amplius quam tres fuisse probatur: sed ex traditione maiorum: quorum quia nomina etiam à quamplurimis virorum exprimuntur, potest fieri tot principes religionis ac potentiæ tanti itineris extitisse.*

Paschasius Ratbertus.

Wilhelmus Durantes eadem enumerat, *Magi autem ipsi fuerunt Caspar, Melchior & Balthasar, & fuerunt Reges.*

Durantes l. 6. rationalis.

Primus quem legi Zacharias Chrysopolitanus A. 1100. quædam alia Regibus adiecit nomina Hebraica & Græca, Hebraica quidem hæc facit *Appellius, Amerius, Damascus:* Græca verò *Magalath, Galgalach, & Saracin:* eum Petrus Comestor, Hugo Cardinalis & Iacobus de Voragine secuti sunt, sed hæc meritò apocryphis accensentur, & de his accipio, quod Casaubonus affirmat in libro quodam Heidelbergensis Palatinæ Bibliothecæ memorari, ad superstitiones adhibita fuisse: cuius farinæ & hæc esse possunt temerè conficta nomina. *Ator, Sator, Peratoras.* horum cum origo nulla certa habeatur, supposita videntur & conficta leuiter, ac in superstitionibus vsurpata: quas hac super materia sic recenset Delrius noster. *Item, ait, ferre inscripta nomina trium Reg. cum certis tribus versiculis, vel verba planè incognita, & absurda: vt illa veterum Danata, Darios &c. & recentia Abrac, Amon &c. vel illa pani inscripta Irioni, Khirioni: vel illud Hax, pax, max, contra morsus canum rapidorum.* Similem sapiunt originẽ alia Regum ficta nomina: quibus nec ratio, nec firmior autoritas aliqua suffragatur; nostra enim è tumulis educta, mille & trecentis annis approbata, moribus etiam recepta fidelium videntur ab omni vanitate abhorrere.

Alia supposititia Regum nomina. Zacharias Chrysopolit. vitiata in superstitionibus.

Delrio lib. 3. p. 2. q. 4. S. 9. n. 17

Nec tamen inficias eo, posse cacodæmonem & his non minus, quam salutifero abuti nomine, non illis quidem solitarijs, sed *admixtis alijs,* vt Delrius ait, *versiculis, verbis, signis, characteribus.* Antiquæ sunt eæ fraudes orci, res sacerrimas certis superstitionibus illigare, quas paucis verbis Sanchez noster persequitur. *Hinc* inquit, *deducitur, vt ligaturæ collo gestatæ, quas nominas vulgò vocant, licitæ sint, ac à superstitione liberæ, oportere nullam vanam circumstantiam adesse: v. g. vt sic vel sic sint scripta verba sacra in eis contenta; vel in vase talis figuræ, vel talis materiæ, tribuendo vim formæ, vel materiæ: vel scripta in pergamena charta virginea, vel tali tempore, vt oriente sole, vel alligatæ sint a tali persona, vt virgine, vel tali modo, vt tot filis, vel talibus: item oportet vt nulla adsit figura præter signum crucis, nullaque imago præterquam Christi, aut sancti alicuius noti, item vt nulla barbara, & incognita Dei vel Angelorum nomina scripta sint, nec aliud vanum, vel mendax.*

Quomodo dæmon possit abuti SS. nominibus

Sanchez l. 2 Mor. c. 40. n. 6.

Regula communis vt superstitiones caueantur.

Rectè

Rectè etiam aduertit Suarez: *quod si vel soli etiam sancti alicuius nomini vis infallibilis tribuatur, quasi certo, vi suspensi è collo nominis illius, fit vel malum depellendum, vel bonum aliquod obtinendum; non abesse superstitionem.* Potest nihilominus quilibet, concepta meritis talis sancti fiducia, sperare petitionis impetrationem. Et ita credibile est quandoque per hæc sanctorum Regum appensa nomina, cœlitus esse beneficia impetrata.

Suarez to. 1. de relig. l. 2. c. 15. n. 11. vis certa nō est tribuēda nominibus Sanctorum.

Imo testatur serenissimus Franciscus Dux Lotharingiæ Decanus Metropolitanus Coloniensis sub initium anni secularis 1650. ante trimestre mulierem morbo caduco obnoxiam, gestatis hoc ritu, more institutoque veteri scriptis Regum nominibus, esse liberatam.

Sancti tres Reges: Orate pro nobis.
Sancte Caspar.
Sancte Balthasar. Max.
Sancte Melchior.

Qui modus nihil superstitionis admixtum habet, & piè potest obseruari, præsertim cum tales chartæ prius tactu capitum S S. Regum consecrentur. Veniamus nunc ad nomen appellatiuum Magorum discutiendum, quod eis Euangelista tribuit.

CAPVT VI.

De origine nominis appellatiui Magus, & vbi præcipuè floruerint in Oriente Magi.

VT locus facilius, vnde Magi venerint, inuestigetur: tam vocis etymon, quā loca, quæ coluerint præcipuè Magi veniunt consideranda. Nā Syrus, Arabicus, Persicus, Ægyptius, Græcus & Latinus, textus, vt hic notat Cornelius a Lapide, vocem Magorū retinent: solus Æthiopicus à re gesta nominat eos *adoratores*. Vnde non immerito Maldonatus, Regius, alijque suspicantur, textum Hebraicum esse à Munstero vitiatum, quos enim Euangelista ætatis suæ perillustri & honorifico Magorum nomine appellarat, eos ipse: Mecoscheph seu præstigiatores & incantatores vocat: sed vt Casaubono, defensori Munsteri daremus, nonnunquam ea voce sapientem censeri: at cum rarior sit vocis illius in bonam partem acceptio, facilius in Munstero Heterodoxo arguit trita progressum esse orbita, & malignè in partem deteriorem rapuisse.

Vox Magorū à quibus nationibus vsurpetur. Munsterus Hebræum putatur textum corrupisse.

De etymo vocis Magus variant sententiæ. S. Epiphanius Euangelicos Magos educit è Magodia regione Arabiæ, & inde nomen ipsis putat adhæsisse. Contra hunc Patrem vetustissimum pugnat Casaubonus. *Nusquam*, ait, *legi Magodiam regionem*: quam oppositionem luculenter conuellit Gretzerus noster. *Num ergo*, ait, *quia non legisti, non legerat S. Epiphanius? qualis vanitas, & inanitas: non legi: ergo non est? non intelligo, quomodo à Magodia formetur gentile nomen Magus: non enim exstat similis analogiæ exemplum: errat ergo Epiphanius: quæso an errat omnis ille, qui quæ tu non capis, scribit? quid si per syncopen deduxit inde S. Epiphanius vocabulum Magus? nam duabus literulis resectis exit Magus, ex Magodus:*

1. sent. à Magodia regione. S. Epiphan. l. 3. contra Hæres. Gretzerus l. 2. c. 4. de Epiphan.

Cæsar Bulengerus noster *Magi, ait, à Magog filio Iapeti appellati sunt: quamquam eos, qui Scythæ dicuntur, à Græcis, Magogas appellatos esse vult Iosephus: à quo facit Cedrenus, qui Persas omnes apud quos Magi fuerunt, ab indiginis Magogas dici prodit. Astrologia & Magia à Magusæis, seu Persis cœpit*, Suidas etiam autor est *Persas à suis popularibus fuisse Magog, & Magusæos appellatos*: Ideo communis inualuit opinio Persicam esse Magorum vocem.

2. sentent. Bulengeri à Magog. l. 1. de licito & vetito Magi. Suidas v. Magg & Persæ.

Alij tamen Hebræis primigeniam vocem tribuunt, ita Cornelius à Lapide cum alijs deriuat eam ab *haga* radice, quod loqui, meditari, & speculari significat: vnde pluralis numerus *Magim* denotat loquentes, meditantes seu speculantes, vel sapientes: quia Ptolomæus sapientiæ matrem vocat meditationem. Ita quos Græci sophos & philosophos: Latini, sapientes ac magistros appellant, eos Persæ Magos vel Magusæos nūcupabant. Quare siue Hebræis, siue Persis originem primam vocis demus, certum est apud Persas nomen illud præcipuè viguisse, vt licet primò sapientibus A-

3. ab Hebræa. *Ptolomæus in proœmio Almagesti*

Apud Persas Magi sunt Sapientes & Philosophi.

strologis, Philosophisque sit attributum: postea tamen ipsis eorum sedibus & regioni
adhæserit, in qua certis legibus & præceptis adolescentes humanis scientijs erudieban-
tur: quæ res exiguis initijs in immensum creuit postea, vt non absre sit eorum exor-
dium progressumque ex Ammiano cognoscere.

Ammianus lib. 23.

Autores Magiæ.

Scientiæ Astrologicæ studium.

In his, ait, *tractibus* (Medorum & Persarum) *Magorum agri sunt fertiles, super
quorum secta studijsque pauca conueniet expediri. Magiam opinionum insignium
autor amplissimus Plato Machagistiam esse verbo mystico docet, diuinorum incor-
ruptissimum cultum, cui scientiæ seculis priscis, multa ex Chaldæorum arcanis Ba-
ctrianus addidit Zoroastes: deinde Hystaspes Rex prudentissimus Darij pater:
qui cum superioris Indiæ secreta fidentius penetraret, ad nemorosam quandam ve-
nit solitudinem, cuius tranquillis silentijs Brachmanorum ingenia potiuntur,
eorumque monitu rationes mundani motus, & siderum, purosque sacrorum ritus
quantum colligere potuit, eruditus, ex his, quæ didicit aliqua sensibus Magorum
infudit, quæ illi cum disciplinis præsentiendi futura per suam quisque progeniem,
posteris ætatibus tradunt. Ex eo per secula multa ad præsens vna eademque prosa-
pia multitudo creata, Deorum cultibus dedicatur. Huius originis apud veteres nu-
merus erat exiguus, eiusque mysterijs Persicæ potestates, in rebus diuinis faciendis
solenniter vtebantur: eratque piaculum aras adire, vel hostiam contrectare, ante-
quam Magus precationibus libamenta diffunderet præcursoria. Verum aucti pau-
latim, in amplitudinem Gentis solidæ concesserunt, & nomen villasque inhabitan-
tes, nulla murorum firmitate communitas, & legibus suis vti permissi religionis re-
spectu sunt honorati. Ex hoc Magorum semine septem post mortem Cambysis regnum
inisse Persidos antiqui memorant libri: docentes eos Darij factione oppressos, impe-
ritandi initium equino hinnitu sortitos.* Hactenus Marcellinus. Corrigendus ta-

Sedes eorum.

Duo Reges Persarum orti à Magis.

men in hoc, quod duo tantum Reges Persarum è Magis prodierint Herodoto teste,
qui eosdem etiam in Media collocat: ait enim. *Deioces igitur solam Medicam sube-
git nationem, eique soli imperauit, cuius nationis tot numero gentes sunt; Busæ
Paretaceni, Struchates, Arizanti, Budij, Magi: tot sunt in Media gentes.* Erant
Persici Magi magno in honore apud suos & Cyri sepulcrum eorum custodiæ credi-
tum erat Plinio autore. *Persia*, inquit, *habet in extremis finibus Laodiceam ab An-
tiocho conditam, inde ad Orientem Magi obtinent Passagardas castellum, in
quo Cyri sepulcrum est: & horum Ecbatana oppidum translatum à Dario Rege
ad montes*: & Strabo. *Nationes* ait, *quæ incolunt regionem, quæ Patischores appel-
lantur, item Achæmenidæ, & Magi, qui honestum quoddam genus viuendi se-
ctantur.*

Magi in Media.

Plin. lib. 6 c. 27. custodes sepulcri Cyri.

Babylone.

Curtius l. 7.

Inde postea quasi colonijs ductis varias se per Orientis plagas diuiserunt: & Baby-
lone quidem à Curtio collocantur, eos tamen à Chaldæis & Babylonijs distinguit:
Magi deinde, ait, *suo more patrium canentes carmen, obuiam Alexandro processe-
runt*, sed quam variè se per Orientem dispersorint Lucianus narrat.

Lucianus in Longæuis. in toto Oriente.

Plin. l. 25. c. 2. in Arabia.

Ptolomæus

Magi, inquit, *gens diuinatrix & Deo sacra in Persis, Bactris, Parthis, Chores-
mijs, Areis, Sacis, Medis, & pluribus barbaris*, qua voce extrema Arabici quoque
Magi continentur: quorum tamen speciatim Plinius meminit: *Pythagoram*, ait, &
*Democritum de naturis herbarum scripsisse, peragratis prius Persidis, Arabiæ,
Æthiopiæ, Ægyptique Magis*. A quo facit Ptolomæus, qui ibidem *Magorum sinum*
constituit, & è regione ferè Sabæ in sinu Arabico collocat *Magorum insulam*. Vnde,
quidquid obstrepat Casaubonus, ab Epiphanio rectè Magi in Arabia statuuntur.
Quamuis non tam locus ipsis: quam ipsi loco nomen dedisse videantur. Nunc qui-
bus potissimum exculti scientijs Magi fuerint videamus: nam merito homines non
generis tantum claritudo, sed etiam studia & scientiæ celebrant, præsertim
Reges, quos rudes & literis impolitos quidam asinos coronatos
nominauit.

CAPVT VII.

Perhonorificum olim Magorum nomen in sacris & profanis literis fuit: ob vitæ eorum integritatem, & quibus licitis scientijs & diuinationibus vsi fuerint.

SAcræ literæ, congruenter loquendi modo profanorum scriptorum in sacris li-
eius temporis, Magorum nomen quam sæpissimè in laude ponunt, teris Magi
& viros etiam sanctissimos eo velut perhonorifico titulo nobilitant: eo nomen et-
sensu in Iosepho Prorege Ægypti laudant augurandi scientiam: *Scy-* iam hono-
phus, quem furati estis, ipse est (ait seruus Iosephi ex ore Domini) *in* rificum.
quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet. Sagacissimus erat Gen. 44.
ingenio Ioseph, vt sileam eius diuinas prænotiones futurorum, nam cum in vino Iosephus
se pandat vltro veritas, hoc ille scypho de indole, prudentia, & arcano hospitum vocatur
coniectabat: & tunc eo reperto rimari cupiebat, quis fratrum animus esset in natu augur.
minorem fratrem Beniaminum: certè vox Hebræa *Nachas*, quā vsurpat sacer codex,
tam licitam, quam illicitam coniectandi rationem significat: vti & Magorum no-
men: quo Daniel, & tres pueri in fornacem coniecti, sæpius honorantur. Nam Da-
nielis primo, præcepit Rex Nabuchodonosor præposito Eunuchorum: *vt intro-* Dan. 1.
duceret de filijs Israel, & de semine regio pueros, in quibus nulla esset macula, Daniel &
decoros forma, eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos omni disciplina, tres pueri
qui possent stare in palatio Regis, vt doceret eos literas, & linguam Chaldæorum. dicuntur
Delecti sunt Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias: hi literis & disciplinis Chaldai- Magi.
cis eruditi, omnibusque Magorum, Chaldæorum & sapientum Babylonis scientijs
& institutis expoliti, & veri iam Magi à Rege periclitante eorum doctrinam præ Ma-
gis omnibus reliquis celebrantur: *Et omne* ait scriptura *verbum sapientiæ & intel-
lectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in eis decuplum, super cunctos Ario-
los & Magos, qui erant in vniuerso regno eius.* Videas hic & Regem peritum Ma-
giæ naturalis, & Danielem cum socijs; qui postea velut honoratissimo munere &
dignitate decoratus, *Princeps Magorum* à Rege constituitur capite secundo: nam
cum ipse & tres socij ob somnium à sapientibus Babylonis non explicatum iuberen-
tur, quia de numero Magorum censebantur, trucidari, & Daniel eius solutione
cœlitus obtenta vitam Magis & sapientibus omnibus conseruasset, scriptura ait:
*Tunc Rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: &
constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum Ma-
gistratuum, super cunctos sapientes Babylonis: Daniel autem postulauit à Rege, &* Daniel fit
constituit super opera prouinciæ Babylonis Sidrach, Misach & Abdenago: vnde Princeps
horum & aliorum *Magorum Princeps* capite 5. nominatur à *Regina. Est vir in* Magorum,
regno tuo; qui spiritum Deorum sanctorum habet in se: & in diebus patris tui sci- quasi præ-
entia & sapientia inuentæ sunt in eo; nam & Rex Nabuchodonosor pater tuus ses regij
principem Magorum, Incantatorum, Chaldæorum, Aruspicum constituit eum: consilij.
Honoratissimus illi titulus & munus post Regis nomen censebatur, Magis impe-
rare: qui velut à consilijs erant Regi, eorum fidei prouincias & negotia præci-
pua Reges commendabant. Ac licet inter 4. recensita nomina quædam pessimè au-
diant: S. Hieronymus tamen & alij Magorum hoc loco nomen venerantur, singularū S. Hiero. in
autem vocum proprietatem ita scrutatur. *Quos nos Ariolos, ceteri* ἐπαοιδοὺς *id est in-* Dan. 5.
*cantatores interpretati sunt. Ergò mihi videntur incantatores esse, qui verbis rem
peragunt; Magi qui de signis philosophantur: malefici qui sanguine vtuntur &* erant ij
victimis, & sæpius contingunt mortuorum corpora. Porro in Chaldæis Genethlia- Philoso-
cos significari puto, quos vulgus Mathematicos vocat: consuetudo autem & sermo phi,
communis Magos pro maleficis accipit, qui aliter habentur apud suam gentem: eo & Regum
quod sint Philosophi Chaldæorum: & ad artis huius scientiam Reges quoque & cōsiliarij.
*Principes eiusdem gentis omnia faciunt. Inde & in Natiuitate Domini Saluatoris
ipsi primi ortum eius intellexerunt, & venientes in sanctam Bethlehem, adoraue-*

 runt.

runt puerum, stella eis de super ostendente. Hæc S. Hieronymus: cuius: de Magis expositionem assensu magno Patres, Doctores, & interpretes amplectuntur viden Cornelius, Tirinus, & Menochius in eum locum possunt, hinc conficitur vocem Magorum in sacris literis sæpe honorati tituli locum obtinere, ac sapientem Philosophumque denotare; & rectè Moysi ac Iosepho Ægyptiacis scientijs; Danieli tribusque pueris, Chaldaicis disciplinis; Iobo & tribus amicis Regibus Arabicis institutis & literis expolitis, conuenire.

Magi sancti veteris testamenti.

Magorum vitæ sanctitas & temperantia apud Gentiles.

Porphyrius lib. 3.

Porro diuini codices, congruenter profanis scriptoribus, vocem Magorum bonam etiam in partem sunt interpretati, erant enim apud Gentiles maximo in honore Magi, ob vitæ quandam externam sanctitatem, rerum mortalium despicientiam, & abstinentiæ temperantiæque leges seuerissimas: quas sancti Patres & Ethnici autores monimentis consignarunt. Porphyrius tria numerat Magorum genera, victusque rationem singulorum ita distinguit: *Primi Magorum & sapientissimi, neque vescuntur rebus animatis, neque vita spoliant animalia: Alij domesticis & cicuribus abstinent, ceteris vescuntur. Tertij sine delectu vescuntur carnibus, licet à quibusdam sibi temperent.*

S. Hier. lib. 2. in Iouian.

Laertius l. 1. c. 7.

De primis ex Eubulo sic scribit S. Hieronymus. *Eubulus narrat apud Persas esse tria Magorum genera, quorum primos, qui sint doctissimi, & eloquentissimi, excepta farina & olere nihil amplius sumere.* Laërtius victus & habitationis rationem eorum sic describit. *Magis vestis candida, lectus humus, esca olus, caseus, panisque cibarius est: magicæ illos diuinationis ignaros Aristoteles ait in libro, quem inscripsit Magicum.*

S. Clemens l. 3. Stromatum. lib. 6. Stromatum.

S. Clemens victum eorum ita refert: *Magi in id studium diligenter incumbunt, vt vino abstineant, & rebus animatis, & venere.* sed habitationis eorum rationem alibi persequitur *In eo inquit tractu, quem Magi tenebant tres fuerunt montes in patenti campo: qui ea loca peragrabant, cum ad primum montem peruenissent, voces audiebant confusas, velut exercitus militarem clamorem tollentis: ad medium cum propius accessissent clamore vehementiori feriebantur aures, in tertio monte velut victoriæ pæana canentium voces hilares erant: quibus imaginibus & ludibrijs dæmones ad Magorum famam augendam imperitis illudebant.*

Speculo parabolico intenduntur voces.

Hæc S. Clemens: quæ tamen fieri virtute naturali potuerunt: nam vt rectè demonstrat Athanasius Kircher lib. 2. artis magnæ lucis & vmbræ p. 1. experimento primo: speculo parabolico voces intense reuerberari & rupe parabolicè excauata: refertque ex Ioannis Paës Abyssinorum historia in montibus Goyamæ reperiri rupem ingentem sic à natura excauatam, vt speculum eminus videatur: opposita iacet ei rupes alia, in cuius cacumine licet semotissimo nihil tam submissè a quoquam dicitur, quin audiatur, clamantibus verò in dicto loco sonum adeo intendi, vt vox exercitus videatur, tales videntur esse Magorum montes, è quibus vox repercussa reboët.

Authoritas apud omnes.

Strabo l. 15. lib. 1. Geograph.

Erant custodes regnorum Magi.

Manasses in Politicis.

Dio Chrysost. orat. 49.

& Regum formatores.

Ita secessus eorum ab hominum frequentia, vitæ seuerior, & contemtus rerum humanarum ijs apud Gentiles autoritatem maximam conciliabant, Vnde Strabo vocat eos *vitæ cuiusdam sanctæ & venerabilis sectatores*, & alibi fatetur, *Sacerdotes Ægyptios, Chaldæos, & Magos aliqua sapientia ceteris excellentes principatum & honorem apud maiores comparasse.* Nec tantum apud infimos, sed & summos, ipsosque Reges gratia valebant, quos consilijs regebant, & præceptis imbuebant, vnde Manasses in Politicis eos *Regnorum custodes* nominauit, quod eorum fidei regni totius gubernatio quandoque crederetur, vt Cambyse dominante factum esse Dio Chrysostomus his verbis memorat. *Quia naturæ periti erant & Deorum cultum nouerant, vsque adeo, vt illis Cambyses in Ægyptum expeditionem mouens, quod muneris erat regij, aulamque ipsam commiserit, vnde ausa data Magis eo mortuo imperij inuadendi*: censebat enim eos administrandi regni callere quamoptimè artes: qui Regibus ipsis erudiendis & educandis præficiebantur. Ita factum, vt qui Reges è Magis orti regnum gubernabant, eo titulo pene plus, quam regio gloriarentur, quod Darij Persarum Regis sepulcralis inscriptio testatur apud Porphyrium dum ait. *Fuit igitur Magorum appellatio vsque adeo honorifica, vt Darius Histaspis filius, inter ceteros titulos hunc in monimento inciderit, se Magorum Doctorem fuisse.*

Quod si igitur Gentiles ipsi Reges titulo sapientis vel Magi plus quam regio fuerunt delectati, quis Euangelistam arguat, si Christi primos è Gentibus adoratores non Reges, sed Magos voluerit appellare, cum Horatius sapientes præponat Regibus.

Ad summum, sapiens vno minor est Ioue, diues
Liber, honoratus pulcher, Rex denique Regum.

Porphyrius Rex Darius titulum Magorum æquat regio.

Sapientes Reges sunt Regum.

Et Philo super omnia creata leuatum prope Deum collocet: *Sunt etiam aliqui* (Sapientes) *quos promouet, & volantes super omnes species, omniaque genera prope seipsum collocat sicut Mosi dicit: tu verò hic sta mecum.* & intra: *Quin & cum in terrenis versabatur negotijs, non principis aut Regis communem aliquam virtutem ei indidit, sed Deum eum constituit.*

Li. post. J. Deo proximi.

Philo lib. de sacr. Cain & Abel circa initium.

Et sanè qui primigeniam Magorum doctrinam & diuinandi quendam naturalem modum, quo frequenter vtebantur, attenderit, non multum a sana Philosophia videbit abhorruisse. Est enim effatum commune Gentilium, Iudæorum & SS. Patrum Magos veteres in Philosophis esse numerandos. Ideo Platonem, Empedoclem, Democritum passim scriptores antiqui docent, vt Cicero, Plinius & alij, *Persarum Magos adijsse, vt arcana Philosophiæ perdiscerent:* Philo veram, ait, *Magicam artem esse, quæ vim habeat perspiciendi, & quæ naturæ opera visis intueatur apertioribus, cum sit ampla quædam, & quæ studiosè conquiritur scientia, quam Reges etiam exercent &c.* S. Cyrillus, inquit, *philosophati sunt apud Ægyptios Prophetæ, apud Assyrios Chaldæi, in Persis Magi, in Indis Gymnosophistæ, Hyperborei carnibus assis abstinuerunt, & solis arborum fructibus victitarunt.* Similia multi SS. Patrum habent. Scientias Magorum speciatim enumerat Plinius: Physicam, Metaphysicam, & Astrologiam: quibus non vulgariter tantum; sed excellentiori quodam modo se perficiebant. Vocat hanc ideo Cœlius Rodiginus *naturalis Philosophiæ apicem sanctioremq; philosophiam, ex qua insignis propuat literarum claritas. Pythagoram, Empedoclem, Democritum, Platonem quoq; hanc equis, velisque conquisiuisse nauigatione suscepta non longiore modo, sed & periculosa, constans est opinio.* Plato certe in Alcibiade apertius testatur, non aliud sibi videri Zoroastris Magiam, *quam diuinorum scientiam, atque cultum, qua imbuantur Persarum Regum filij:*

Quæ fuerit scientiæ Magiæ ratio.

Phil. de specialibus legibus.

S. Cyrillus l. 4. in Iulianum.

Plin. c. 10.

Cœlius Rodig. l. 3. c. 42.

est apex naturalis Philosophiæ.

Porro cum Magorum multi vnum fere Deum colerent, Chaldæi ignem, Persæ solem, ita se Dei sui cultui studioque Philosophiæ consecrabant, vt nihil terrenum & fluxum (præter vanam nominis existimationem) viderentur appetere. Regum etiam fauorem despicerent & parrhisia quadam coram ipsis vterentur, nec mortem ipsam formidantes. Multa suppeditat huius rei Arianus in rebus gestis Alexandri de Persicis Magis, & Indorum Gymnosophistis exempla: Nam cum apud Pasagardas moraretur, vbi Magorum sedes erant, & ipse magistro Aristotele Philosophia non leuiter tinctus, eorum alloquio caperetur: Magi Alexandro & exercitu conspecto, cum sub dio in pratis agerent pedibus pulsarunt terram: Interroganti per interpretem ab Alexandro, quid ita facerent, responderunt: *tantum quemque terræ tenere, quantum ambulans calcaret, & ipsum quidem Alexandrum ceterorum mortalium similem esse, præterquam quod plurimis rebus occupatus, inquietusque sibi æque ac alijs molestus, tam procul à patria progressus esset, pauloque post morientem, non plus terræ possessurum, quam quantum corpori suo contegendo sat foret.* Laudauit Alexander sapientum sententiam, vt veram atque præclaram, licet auaritia, gloriæ & imperij propagandi cupiditas illum in transuersum egisset. Idem postea cum penetrasset Indiam, ambijt Gymnosophistarum colloquium, ac societatem; optans vnum illorum secum in eam expeditionem assumere; cuius consuetudine frueretur. Ceterum maximus natu denique magister Sophistarum ac Princeps, quem Dandamin vocabant, respondisse, neque se ad Alexandrum venturum, neque passurum ex discipulis quemquam adire, se item Iouis filium esse, quod Alexander vulgo de se iactaret nec rem vllam expetere, præsentibus contentum: Videre se Alexandrum, & qui cum eo militarent, tantum terrarum & pelagi nullo bono percurrere, nec eorum erroribus vllum finem fore: nihil itaque se expetere, quod Alexander præstare posset, sed & nec timere quidem, ne ijs quæ teneret, prohiberetur: Sibi in omnem vitam Indorum regionem pro tempore fructum ferentem sat esse:

Magi vnũ celebrat Deum.

Mortis con temptores.

Arrianus l. 7. initio.

liberã eorum respõsio ad Alexandrum Magnum.

similis Indorũ Gymnosophistarum parrhisia.

cum-

cumque ex hac vita excedere contingeret, discessurum se à socio non satis clemente id est corpore. Quæ cum audisset noluit inuitum cogere, quod eum liberum esse, ac liberè loqui sciret, persuasit tamen Calano Sophistarum vni, se vt sequeretur: quem ideo reliqui Brachmanes vt inconstantissimum conuitijs appetierunt, quod relicta felicitate, quam apud se esse existimabant, alium dominum (Alexandrum) quam Deum coleret.

Felicitatem omnem in Deo cultu constituunt. Comparatio istorum cum Magis Euangelicis.

Hæc eo consilio adduxi: tum quia è Gymnosophistis vnus S S. Regum fuisse creditur in India, tum vt minus miranda videatur istorum Regum coram Herode constantia, in tanta itinerum longitudine laborum tolerantia, celeritas profectionis, Dei vnius stella duce colendi studium, quando Magi ex maiorum institutis omnem in Deo colendo felicitatem constituebant. Atque si isti Gentiles solis naturæ viribus, vanæ laudis ambitione ducti, grauissima quæque libenter tolerare potuerunt; cur non sancti Reges nostri diuinitus de Christo nato instituti, & copiosioris gratiæ præsidijs confirmati maiora ausi tentare, eam viæ distantiam incredibili celeritate breui tempore superarint, vt votorum suorum compotes corrigerent vanam illam Deorum falsorum religionem, vt vnum solumque cœli terræque Dominum coram adorarent; huius amore regna desererent, opes spernerent, vitam prodigerent, cum iam è maiorum suorum institutis, in cultu diuino & cœlorum contemplatione fixam crederent vitæ huius omnem felicitatem.

Diuinandi naturalis scientia. Propria Magorum. Cic. lib. 1. de diuinat.

Non minima laus Magorum fuit diuinandi quædam peritia: qua licet eorum plerique postea nequiter abusi, nefariam cum Dæmone contraxerint societatem: alij tamen non nisi solertia quadam naturali magnam certis in rebus prænoscendis experientiam acquisierunt, vt ostendit Cicero: *Omnino apud veteres, qui rerum potiebantur, ijdem auguria tenebant: vt enim sapere, sic diuinare regia ducebant: vt testis est nostra ciuitas, in qua & Reges Augures, & postea priuati eorum sacerdotio præditi resp. religionem autoritate rexerunt. Et in Persis augurantur & diuinant Magi, qui congregantur in fano commentandi causa, atque inter se colloquendi.* adfert deinde exemplum, quam peritè somnium Cyri sint interpretati, *Quid ego, quæ Magi Cyro illi principi sunt interpretati ex Persicis libris proferam? nam cum dormienti ei ad pedes sol visus esset, ter eum scribit frustra expetiuisse manibus, cum se conuoluens sol elaberetur, & abiret, ei Magos dixisse ex triplici apparitione solis eum 30. annos regnaturum esse portendi, quod ita contigit.* Videamus nunc, quibus vti licitis diuinandi modis Magi Regesque Orientis potuerint & ventura prænunciare.

Solertia eius.

Augurandi peritiam supra audiuimus S. Iosephum in Ægypto sibi vindicasse, nec sanè vetita sunt quæuis ab auium volatu, garritu, vel aliorum animalium occultatione, natatione, morsuque petita auguria; vel præsensiones circa temperiem & mutationem aëris imminentem.

Præsagia licita ex auibus. Lucanus lib. 1. tempestatis imminentis. Virgilius in Georgic.

Præsagiebat ex auibus tempestatem Lucanus his versibus:

Sed mihi nec motus nemorum, nec litoris ictus,
Nec placet incertus, qui prouocat æquora Delphin,
Aut siccum quod mergus amat, quodque ausa volare
Ardea sublimis pennæ confisa natanti;
Quodque caput spargens vndis velut occupet imbrem
Instabili gressu metitur litora cornix.

Concinit Lucano Virgilius optimus formator agricolarum.

Continuo ventis surgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitare, tumescere, & aridus altis
Montibus audiri fragor, aut resonantia longè
Litora misceri, & nemorum increbrescere murmur:
Iam tibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi,
Clamoremque ferunt ad litora; cumque marinæ
In sicco ludunt fulicæ, notasque paludes
Deserit, atque altam supra volat ardea nubem.

Ex

Ex anima[illegible]um aliorum varis actionibus multa coniectat Plinius his verbis: *Ruinis* Plinius L. 8. c. 28.
imminentibus musculi præmigrant; aranei cum te[illegible] primi cadunt; obseruatum Ex animalibus.
vulpem aure ad [illegible] crassitudinem g[illegible]u, & c. 37. *Herinacei*
mutationem [illegible]rum condente[illegible] præsagiunt. Idem & b. 11.
c. 10. *Apes præd[illegible]os, intrantque & tunc se tectis continent*. Et c. 24.
Ex araneis sunt auguria quippe incremento amnium futuro, telas suas altius tollunt.

Ad V[illegible] redo[illegible] habitu & colore solis sic diuinat. Ex colore solis

Hoc [illegible] cum iam decedet Olimpo
P[illegible] memini[illegible] magis, nam sæpe videmus Lib. 1. Georg.
Ip[illegible] colores,
C[illegible] denunc[illegible]at; [illegible] Euros,
Si[illegible] rutilo [illegible] igni,
O[illegible] videbis Feruere.

Qu[illegible] natura [illegible]bus [illegible] eam [illegible] tempestatum prænotionem, & [illegible] vel occa[illegible] ad pestuique con[illegible] aeris & auræ mutationem, [illegible] homo si non vsu frequentique rerum quotidie euenien[illegible] paulatim præsagire. Ceos ferunt ortum Caniculæ [illegible] indeque coniectasse salubris, an pestilens fu[illegible] clide Pontico. Si enim obscurior appareret stella quasi [illegible] que [illegible]ctumque portendi, cuius adspiratio grauis futura [illegible] & pellucida tenue salubreque significari. Sic Thales Mi[illegible] tu & [illegible]one notasset olearum fore vbertatem [illegible] antequam [illegible] cœpisset ei [illegible], Anaxim[illegible], vt vrbem & tecta relinquerent, armatique [illegible] instaret tunc, cum vrbs tota corruit [illegible] ex mon[illegible] ppis auulsa est. Et Pherecydes cum [illegible] di[illegible] re terræ motum, quod ea vehementius [illegible] fiat [illegible] stinis & subterraneis, qui exitum sibi quær[illegible].

Ceij ex ortu Caniculæ diuinabant anni salubritatem. Thales oleatum copiam. [illegible] de [illegible]. Pherecydes terræ motum.

Nol[illegible] cum [illegible] veterum & recentiorum libri historiis, quom[illegible] Philosophi & seculo superiore etiam in India talium euent[illegible] barbaris gentibus quidam incusserint terrorem vt ab ipsis quasi [illegible] quæ tamen natura solertia, diligenter motuum cœlestium obseruatis reuolutionibus assequi potuerunt, quod apud Assyrios Chaldæorum; apud P[illegible] & Ara[illegible] Magorum, apud Indos fuit Gymnosophistarum proprium.

Ita [illegible] Iudæi & Christiani a veteribus Magis suspicionem nefariæ magiæ rem[illegible]uerunt, vt taceam Aristotelem & Laertium, qui eos magicæ diuinationis ignaros voluerunt. Plinius præclare distinguit, quibus dediti scientijs tartareas repudiarint. *Apud Persas Magi naturæ scrutatores præ veritatis cognoscendæ studio, per ot[illegible] diuinas virtutes contemplantur clarius, & alios ijsdem initiant mysterijs*, & alibi: *veram, inquit, Magiam, hoc est perspectiuam scientiam, per quam naturæ opera cernuntur clarius, vt honestam expetendamque non plebei solum sectantur; sed etiam Reges Regum maximi, ex hac adulterata deprauataque descendunt, quas malas artes dic[illegible]* Concinit his Mantuanus.

Caruit hæc Magia suspectis artibus. Aristoteles. Laertius. Plinius l. quod omnis probus sit liber.

Ille penes Persas Magus est, qui sidera nouit
Qui [illegible]at herbarum [illegible]res, cultumque Deorum
Persipoli fac[illegible] ista Magos prudentia triplex.

Mantuanus De Epiphania.

CA[illegible]

CAPVT VIII.

A quo institutore & quales scientæ, præsertim Astrologicæ profluxerint, quibus Reges Orientis excolebantur.

Orientales qui dicantur populi. 3. Reg. 4. Chaldæorum sapientia.

ORIENTIS ego Reges latiore quodam significato intelligo, procul etiam Ægyptios, Arabes Indosque complectitur, quos Salomon dicitur scriptura teste superasse: *Nam præcedebat ... sa Salomonis sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & erat sapientior cunctis hominibus.* Hac notione primo veniunt Chaldæi & Babylonij, quorum eruditionem palam prædicat ... etiam Regum vetus testamentum, nam præceperat Nabuchodonosor Rex non ... sibi ministrare, quam pueros *decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, vt docerent eos literas & linguam Chaldæorum.*

Dan. 1. 4.

Exigebat in suis ephebis Rex perspicacitatem ingenij, sagacitatem ... um facundia, & rationalium scientiarum doctrinam, vt sic intima artium Chaldaicarum adyta (quæ præcipuè studium Astrologiæ complectebantur) facilius penetrarent. Secundo Orientalium nomine significantur Phœnices & Sidonij, quos Philo nominauit Assyrios, eosque cum Græcis & Chaldæis facit Moysis institutores. Consentit Philoni Clemens Alexandrinus: is refert ex Eupolemo, literas suas Phœnices a Iudæis accepisse: de Sidonijs hæc scribit Strabo: *Sidonij multarum atque optimarum artium magistri perhibentur, quod etiam Poeta declarat. Adhæc optimi circa Astronomiam & Arithmeticam philosophi, qui a computatione & nocturna nauigatione initium habuere: vtrumque enim mercatorium & nauale est, quemadmodum Ægyptiorum inuentum Geometria perhibetur ab agrorum dimensione, quam faciunt cum Nilus auctus terminos confunderet. Quæ ratio ab Ægyptijs ad Græcos emanasse creditur: à Phœnicibus vero Astronomia & Arithmetica. Nunc quoque & omnis reliquæ Philosophiæ copia maxima ab his ciuitatibus sumi potest.*

2. Assyriorum. Philo in vita Moysis. Clemens l. 1. strom. Sidoniorum studia Strabo Lib. 16. hi inuenerunt Astronomiam & Arithmeticam.

Accensentur Orientalibus Ægyptij, quorum eruditio non solum, quam dixi ex Strabone Geometriam; sed omnes complectitur Mathematicas scientias: cum Philosophia morali, Physica & Methaphysica. teste Philone in vita Moysis. Clemens Alex. l. 5. stromatum & l. 6. Quarto Arabes vocantur Orientales, de his & Phœnicibus hæc ex Proclo refert Clauius. *Arithmetices inuentores primi creduntur Phœnices propter frequentes mercaturas, atque commercia, vt autor est Proclus. quam mirum in modum postea Pythagoras eiusque successores, nec non Ægyptij, Græci denique atque Arabes amplificarunt, variisque problematis & theorematis illustrarunt*, & in speram hi: *Sidonij propter assiduam nauigationem, qua ... tebantur, Astronomiam primi inuenisse creduntur: quæ ... sine hac scientia nauigationis vsus consistere minimè potest: hanc tamen postea miru in modum auxerunt Chaldæi, Persæ, Indi, Ægyptij, Græci nec non Arabes quamplurimi.*

3. Ægyptij Geometriam.

4. Arabes studia Clauius in l. in prolegom.

in sphæra præfat. ...

Sed quo primo Magistro & Doctore hæ Gentes Orientis & Reges Philosophiam & Astrologiam potissimum hauserint, videamus.

Primus sapientiæ magister Adamus. S. Thom. p. 1. q. 94. L. 1. antiq. c. 4. c. 8.

Primus rerum humanarum diuinarumque scientiam posteris Adamus consignauit; nec verbo tantum; sed & scripto, vt quidam putant: ei enim adscribunt duas columnas, quas a filijs Adam factas & conscriptas siderum imaginibus & scientia, lateritiam alteram contra vim ignis; lapideam contra vim aquæ refert Iosephus: propterea tam longam vitam duxisse patres antiquos, vt rebus Astronomicis ac Geometricis vacare possent. Secutus Protoplastum humani generis reparator Noëmus, de quo dicam infra, cum de Ægyptijs egero, is hausit ... m a Mathusalemo coæuo Adami 242. annis scientiam cum post eum & laret diutissimè vixisset, potuit & Abrahamum (cum quo 56. annis superstes mansit) veram fidem & sapientiam naturalem & diuinam edocere, quam vberius a Semo videtur didicisse, cuius Abrahami peritiam Astrologiæ Gentiles etiam celebrarunt, vt apud Clementem Orpheus do quo supra,

Alter Noemus. 3. Semus. Clemens lib. 5. stromatum.

Euse.

Eusebius scribit Eupolemum peruetustum scriptorem prodidisse, Abrahamum natum esse in Camerina vrbe Babyloniæ, quam alij appellant *Vr*: de qua videtur etiam loqui Diodorus Siculus: *Chaldæi Babyloniorum antiquissimi fuerunt, qui eum locum in sua Republica obtinuerunt, quem sacerdotes in Ægypto: ad cultum enim deputati per omnem vitam suam philosophantur, peritissimi Astrologiæ habiti*, & paulo post, *Non enim quemadmodum Græci omnium doctrinam suscipiunt; sed pueri à patribus progeniem secutis discunt Philosophiam, omni aliarum rerum cura posthabita, doctissimique euadunt.*

Abraham natione Chaldæus — *lib. 9. de præp. c. 4.* — *lib. 3.* — Chaldæorum discendi ratio.

Atque dum Abraham sensim Chaldæis naturales instillat scientias, ipsam paulatim veram de Deo fidem conabatur edocere: cum enim Suida & Iosepho testibus vnius Dei cognitionem ipse hausisset ex orbis fabrica, stellarumque contemplatione; ex ijsdem principijs Deum Chaldæis voluit persuadere, Suidas ait, *Abraham è Chaldæorum terra oriundus fuit, qui in obseruatione stellarum earumque rerum, quæ in sublimi sunt, ætatem consumsit; exercitatus igitur, more patrio, in siderum motibus obseruandis, sagaciter animaduertens conditarum rerum magnificentiam non sua vi constare: sed habere aliquem opificem à quo moueantur & regantur: quocirca non ante destitit ab inquirendo, quam is, cuius desiderio fragraret, ei se patefecisset.* Iosephus idem facit initium diuinæ cognitionis instillatæ ab ipso Chaldæis; vocatque *virum rerum omnium peritum, & eloquendi, & in cunctando sagacem; statuisse vulgo de Deo receptam persuasionem conuellere, & in melius vertere. Ergo primus omnium ausus prædicare vnum esse Deum vniuersitatis conditorem. Hoc verò ex terræ & maris obseruatione colligebat; tum eorum, quæ circa solem & lunam, & reliqua sidera videbat accidere. Quamobrem cum Chaldæi Mesopotamitæque ceteri contra eum insurgerent, consilium migrandi cœpit; & voluntate ac fauore Dei fretus Chananæam tenuit, vbi Deo aram statuit.*

docet Abraham vnum Deum. — *Suidas.* — ex Astrologia. — *Ioseph l. 1. c. 8.* — eiectus ideo è patria.

S. Hieronymus admittere videtur traditionem Hebræorum, qui volunt Abrahamum in ignem coniectum à Chaldæis ab eo diuinitus liberatum excessisse iussu diuino locum: & ideo dicitur Deus eum *eduxisse de Vr*, seu igne Chaldæorum, quem ipsi vt Deum adorabant. Postea cum fames premeret Chaldæam; Ægyptum Abraham intrauit, vt eos etiam populos Astrologiæ Mathematicisque scientijs, velut esca captos, ad veri Dei cognitionem traduceret. *Tendit* ergo eo *tum*, ait Iosephus, *vt sententiam de diuinitate cognoscerent, tum vt copijs eorum frueretur. Pharao autem potestatem fecit congrediendi cum Ægyptiorum doctissimis: quo factum est, vt virtutis nomine in magnam existimationem veniret. Nam cum ea gens in diuersos ritus, & opiniones secta esset, & per mutuum contemtum atque insectationem infensis inter se animis agerent, collisos mutuis sermonibus de religione & à se ipsis confutatos vanissimos esse, nihilque prorsus veritatis habere declarauit: ob has dissertationes in pretio habitus, vt qui magnam tam intelligendi, quam eloquendi, docendique facultatem haberet; & numerorum scientiam & siderum benignè illis communicauit. Nam ante Abrahæ ad se aduentum Ægyptij rudes erant huiusmodi disciplinarum*: quæ a Chaldæis ad Ægyptios profectæ, hinc ad Græcos tandem peruenerunt, atque ita rectè aduertit Philo to Abram significare patrem sublimem, id est, virum Astrologicum & Meteorologicum: at Abraham duplicatione litteræ Apatrem electum vocis; propter docendi munus & sapientiam.

in tradit. in Gen. — *Gen. 15.* — Ægyptios adit & erudit. — *Ioseph.* — confutat eorum religione. — ideo à docendo dictus est Abraham. — *l. de Abra.*

Fuerunt illæ deinceps scientiæ per Isaacum Iacobo, & per hunc Iosepho traditæ, qui eas iterum Ægyptios docuit: ideoque *pater*, seu *magister Pharaonis* nominatur: sicut & totius aulæ principum ps. 104. nam 80. annos præfuit cum imperio Ægyptijs. Mansit deinde ad Moysen vsque peritia scientiarum apud Iudæos pariter ac Ægyptios: qui dicitur *eruditus omni sapientia Ægyptiorum, & erat potens in verbis*: hæc Ægyptiorum scientia licet præcesserit Moysen, non tamen doctrinam aliorum Patriarcharum, vt docet sanctus Augustinus: *Verum quod fatendum est, non quidem in Græcis; sed in barbaris Gentibus,*

Iosephus easdem scientias tradidit Ægyptiis. — *Gen. 41. Act. 7.* — *S. Augustinus.*

sicut in Ægypto iam fuerat ante Moysen quædam doctrina, quæ illorum sapientia diceretur: alioquin non scriptum esset in libris sanctis, Moysen eruditum fuisse omni sapientia Ægyptiorum: tunc vtique quando ibi natus est; sed nec sapientia Ægyptiorum sapientiam Prophetarum nostrorum antecedere potuit; quandoquidem & Abram Propheta fuit.

Moses vnde hausit. S. *Iustinus q. 24 ad Orthod.* eorum forensem doctrinâ, item secretam & sacram. *Phil. l. de vita Moysis*

Quibus autem scientijs effloruerint Ægyptij, & tinctus *Moyses* fuerit, Iustinus *Martyr* indicat. Duplicem scribit fuisse apud Ægyptios tum temporis doctrinam; vnam forensem, & vulgarem, ac quibuslibet tradi solitam: quæ Arithmeticam, Geometriam, & Astrologiam complectebatur: alteram vero secretam & sacram, Hieroglyphicam dictam: apud eos in magno pretio habitam: quæ eximijs tantum viris tradebatur. Enucleatius describit Philo *Moysis* scientias & institutionem, *Numeros*, ait, *& Geometriam, vniuersamque Musicam, Rithmicam, Harmonicam, metricam siue contemplatiuam, siue per instrumenta vocesque promentem se modis varijs accepit ab Ægyptijs Doctoribus, & insuper occultam philosophiam descriptam literis, vt vocant, Hieroglyphicis: hoc est, notis animalium, quæ ipsi venerantur pro Numinibus. Reliquas liberales artes Græci docebant: ex propinquis autem regionibus euocati Assyrij, suas literas; Chaldæi sideralem scientiam; hanc & ab Ægyptijs didicit. Mathematicæ cum primis deditus: obseruansque quid vtrisque conueniat, in quo discrepent: intactus à contentionibus veritatem quærebat; quippe qui nihil præter eam admittebat.*

Greg. Nyssen. lib. de vita Moysis. quas Gentiles suas à Patriarchis scientias haurserunt. *S. Augustinus.*

Huius exemplo *Moysis* Gregorius Nyssenus docet non esse profanas scientias contemnendas, & has enumerat: *Moralem, naturalem Philosophiam, Astronomiam, Geometriam, Musicam, Dialecticam, cæterasque scientias, quibus alieni ab Ecclesia florent.* Non habet igitur Ægyptus, non Chaldæa, non Armenia nec Italia; quod suis se iactent inuentoribus primis scientiarum, quas sancti Patriarchæ primi Gentibus ipsis tradiderunt; & quas ij (quorum adhuc Gentilium scripta superant) diu post ea Patriarcharum optimorum Astrologorum tempora memoriæ literisque prodiderunt, vt rectè S. Augustinus de Ægyptijs dicat. *Nec Ægyptus inuenitur, quæ solet falso de suarum doctrinarum antiquitate gloriari: qualicumque sapientia sua Patriarcharum nostrorum tempore præuenisse sapientiam; neque enim quisquam dicere audebit mirabilium disciplinarum eos peritissimos fuisse antequam literas nossent: id est, antequam Isis eò venisset, eosque ibi docuisset: ipsa porro earum memorabilis doctrina, quæ appellata est Sapientia, quid erat nisi maximè Astronomia?* subdit post Moysen primum ortum Athlantem Astrologum Promethei patrem, auum maternum Mercurij maioris, cuius

Berosus l. 3. antiq. Noë docuit Scythas & Armenos. Astrologiam. ac Italos. apud quos obijt.

nepos fuit Mercurius Trismegistus: ad Noë redeo: quem Berosus antiquus scriptor Gentilium (si tamen is autor libri est) senem facit variarum aliarum nationum institutorem, *Tunc senissimus omnium pater Noë, iam antea doctos Theologiam, & sacros ritus, cœpit etiam eos erudire humanam sapientiam, & quidem multa naturalium rerum secreta mandauit literis, quæ solis Sacerdotibus Scythæ & Armeni commendant. Neque enim fas est illa vlli inspicere, aut legere, vel docere, quam solis Sacerdotibus, & inter Sacerdotes duntaxat: sicut & quos rituales libros reliquit, docuit item illos astrorum cursus, & distinxit annum ad cursum solis, & duodecim menses ad motum lunæ, qua scientia prædicabat illis ab initio, quid in anno & cardinibus eius futurum contingeret, ob quæ illum existimauere diuinæ naturæ esse participem: ac propterea illum Olimbama, & Arza: id est, cœlum & solem cognominarunt: & illi plures ciuitates dedicauerunt.*

Cumque iuisset ad regendum Kitim, quam nunc Italiam nominant, desiderium sui reliquit Armenis: ac propterea cum post mortem arbitrati sunt in animam cœlestium corporum translatum, & illi diuinos honores impenderunt. Et ob id solum hæc duo regna, Armenum quidem, quia ibi cœpit; Italicum verò, quia ibi finiuit, & docuit, & regnauit, & naturalium atque diuinorum, quæ eos erudiunt libros plenissimè illis conscriptos, reliquit; illum venerantur.

Hic

Hic ille Ianus est Italorum decantatissimus, apud Ouidium, & alios bifrons Deus. Vt iam habeamus & primos orbis, & Regum doctores, sanctos Patriarchas: & scientias ferè Mathematicas: puras illas, nulla magiæ diabolicæ suspicione contaminatas, quibus Oriens totus, ipsæque barbaræ nationes Schytharum sunt paucis post diluuium annis, vel altero tertioque seculo perpolitæ. Vt cum primis Chaldæi; tum Persarum Magi, Arabes atque Ægyptij. deinde Græci fuerint informati: Reges nunc videamus Orientis artium earundem eximios cultores, atque quosdam etiam professores.

Reges etiam doctissimi in Oriente.

Athlantis hoc exstat apud Diodorum Siculum elogium: *Ferunt Athlantem fuisse Astrologiæ perfectissimum, deque sphæra primum inter homines disputasse: qua ex re visus est cœlum suis humeris sustinere: locum præbente fabulis Sphæræ inuentione.* Sancti Augustini simile præconium eiusdem est: *Atlas magnus fuisse Astrologus dicitur, vnde occasionem fabula inuenit.* Erat Atlas Promethei pater, Rex Mauritaniæ, natus in Ægypto, qui cum eadem scientia Herculem informasset, occasionem secundæ fabulæ dedit, vt ob doctrinam rerum cœlestium, qua præditus erat, cœlum ab At lante susceptum humeris suis sustinuisse prædicetur: magnaque eum esse gloriâ potitum historiæ testentur, quod sphæram Afrorum primus in Græciam transtulerit, cuius peritiam deinde Anaximander, Thales Milesius, Pythagoras Samus & alij Græcos docuerunt.

Athlas. *Clauius præfat. in sphæram.* Hercul eā.

Iosephus contra Appionem celebrat Regum Orientalium studium insigne sapientiæ, quod, cuiusmodi fuerit tempore Salomonis, satis indicat scriptura; patetque ex literis Regis Hiram, scriptis ad Salomonem, de aduentu Reginæ Sabæ, de qua postea: numerantur in fastis Regum temporis illius sapientissimi, quos dicitur superasse. *Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorum, & erat sapientior cunctis hominibus; sapientior Ethan Ezrahita, & Heman & Chalcol, & Dorda filij Mahol, & erat nominatus vniuersis Gentibus per circuitum:* subdit, *& veniebant de cunctis Gentibus ad audiendam sapientiam Salomonis, & ab vniuersis Regibus terræ, qui audiebant sapientiam eius.*

Salomon. *3. Reg. 4 v. 30. 31.* Reges ei gratulantur sapientiam. *3. Reg. 5.* deferunt munera, idem Rex M. vel Rex Regum dictus ob sapientiā

Reges quidem in eo non tam potentiam, quam sapientiam suspiciebant, eandem ei gratulabantur, vt Hiram Rex his verbis: *Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit Dauid filium sapientissimum super populum hunc plurimum, ideo Reges Orientis Arabiæ, Ducesque, & Satrapæ terrarum:* tertio Regum decimo capite, *& omnia regna Philisthinorum vsque ad terminum Ægypti,* tert. Regum quarto capite: *omnis regio quæ erat trans flumen Thaspha vsque ad Gazam, & cuncti Reges illarum regionum munera deferebant Salomoni:* quem ob sapientiam singularem (propter quam eruditissimi Reges Orientis ei iungebantur amicitia) *Regem magnum, & Regem Regum* nominabant.

Eusebius. 9. præpar. Euang. c. vlt. ex Eupolemo. Artabam. primus ita appellatus in Persia. *Plato lib. 3. de legibus* *Suet. in Caligula.* *Plut. in Pompeo.* *Dio in Augusto.* *Marcellinus l. 17.* *Capitolinus de Sapore.* *Plin. l. 30. c. 1.*

Exstant epistolæ doctissimorum Regum Ægypti & Phœnicis, quibus præmittitur inscriptio: *Rex Vaphres* (Ægypti) *Salomoni Regi magno salutem.* Author est Herodianus Artabam, Parthorum Regem in Oriente duplex sibi diadema imposuisse, Regemque magnum fuisse primo appellatum, quod nome postea Persarum Regibus hæsit: ad Medos deinde deriuatum, & Assyrios: imò cunctos Reges Orientis; vt de Parthis affirmat Plutarchus in Pompeio, Suetonius in Caligula capite 5. Dio in Augusto: de Persis Marcellinus libro decimo septimo: Capitolinus de Sapore & vniuersede Regibus Orientalicus Plinius, cum ait, *Magiam in Oriente Regum Regibus imperare*: quasi diceret, supremos Regum inter Orientales, Magos, eosdemque sapientissimos fuisse, vt exponit Pineda, fauet Pinedæ expositioni Reginæ Sabæ sapientia: & sola tantæ peregrinationis suscepta causa: *tentare eum in ænigmatibus, & audire sapientiam illius.*

omnes Reges Orientis eruditi. *Pineda.* *3. Reg. 10.* Reginæ Sabæ doctrina,

Erat Regina Sabæ (vt ostendam infra) ex Arabia, cultrice maxima ingeniorum, à posteris Abrahæ scientijs omnibus perpolita: non credidit (vt cuique videri solent maxima) tantam Salomonis sapientiam, quantam fama vulgauerat: & ipsa coram experiri eam voluit, vt & sui desiderij impotens statim salutationem à quæstionibus sit auspicata, teste Scriptura. *Venit*, ait, *ad Regem Salomonem, & locuta est ei vniuersa, quæ habebat in corde suo: & docuit eam Salomon omnia verba, quæ proposuerat: non fuit sermo, qui Regem posset latere: & non responderet ei*: seu vt Paralippom. capite nono. *Exposuit ei Salomon omnia, quæ proposuerat; nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.* Abditissimas nimirum ei quæstiones de cœli & naturæ arcanis ponebat, quæ capite superiori diximus Magorum disciplinis & institutione contineri: sed eas opinione prudentius Salomon discutiebat, vt exclamarit: *Maior est sapientia & opera tua, quam rumor, quem audiui. Beati viri tui, & beati serui tui hi, qui stant ante te semper, & audiunt sapientiam tuam.* Quibus verbis inuidere quodammodo videtur gloriæ seruorum Salomonis, qui ex ipso fonte possent continuo sapientiam haurire copiosius; quam ipsa tantopere sitiebat: & cuius vnius amore desiderioque tenebatur: hoc desiderium addiscendæ, vel exquirendæ doctrinæ testatur labor incredibilis, & itineris molestia, quam Nazianzenus ita nobis proponit imitandam. *Et quando tantum laboris susceperis, quantum Æthiopum Regina, quæ ab extremis terræ finibus peruenit, vt Salomonis sapientiam audiret? nec viæ longitudinem reformides, nec maris spatia.* Celebrat eiusdem longanimitatem Laurentius Iustinianus: *Confecisse viam multorum dierum & laborem existimasse lucrum, & eum prætulisse delicijs, quibus fruebatur in Regia.* Nec tamen eius cupiditas sciendi est vitiosa, quam Christus ipse commendauit. *Honesto*, ait Theodoretus, *studio permota fuit, vt Christi Domini laudem mereretur.*

quæstiones eius ex Magia naturali.

studium augendæ scientiæ.

laudatur à Christo.

Hinc colligas licet, & Arabum Regibus, & Reginis sapientiæ studium cordi vel maximè fuisse; nec dœmoniacæ; sed naturalis & diuinæ: quam Christus ipse in ijs, dum Reginam Sabæ commendat mirificè celebrauit: ea enim persuaserat Arabiam constans opinio, quam maiorum traditione posteri firmissimè tenebant, ex rerum creatarum cognitione, præsertim consideratione cœlestium orbium ac motuum semper eodem fixo & stabili modo se habentium cognosci facillimè magnitudinem, potentiam & excellentiam ipsorum creatoris: Ptolomæus in principio Almagesti secundum hanc traditionem Arabum asseruit, *hanc vnam scientiam esse viam ac semitam ad sciendum Deum altissimum*: sicut Apostolus ait, *inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur*, *cœli* tamen potissimum *enarrant gloriam Dei & opera manuum eius annunciant firmamentum*: quam sapientiæ cupiditatem à teneris Regina combiberat, vti Reges omnes Orientis. De Persarum enim Regum filijs ita Plato loquitur. *Imbuuntur Persarum Regum filij, vt ad mundanæ Reipublicæ exemplar, & ipsi suam rempublicam administrare, & distribuere condiscant*: & Apuleius inter prima regalia *docetur: nec vlli temerè inter Persas concessum est Magum esse haud magis, quam regnare.* Sic de ijsdem Philo scribit, *non solum eam plebei sectantur, sed etiam Reges Regum maximi, præsertim Persici tam curiosi harum artium; vt regnare non liceat, nisi cum Magis versato familiariter.* & Cicero, quem sæpius citaui, *Nec quisquā Rex Persarum esse potest; qui non ante Magorum scientiam disciplinamque perceperit.* Inde manauit dictum illud Tertuliani: *Magos Reges ferè Oriens habet.* Ita gentes Orientales altè videntur imbibisse, quod Plato postea literis consignauit. *Beatas fore Respublicas, cum Reges Philosophari*, vel cū Philosophi regnare *cœpissent. Nulli sane apud Lacedemonios*, ait Clauius, *nisi Mathematici (ita Astrologos per antonomasiam appellabant) nulli apud Persas salutabantur Reges, nisi Mathematici; imo princeps Philosophorum Aristoteles ad Alexandrum Magnum ita scripsisse fertur (quod tamen absit ab homine Christiano) O Rex clementissime, nec surgas, nec sedeas, non cibum sumas, aut potum, penitusque nihil sine periti Mathematici consilio si fieri potest, facias.* Nec tamen ea sciendi cupiditas in Regibus posterioribus fuit ex-

effatum Arabum.

ex Astrologia Deus cognoscitur.

Clauius in initio Sphæræ.

Rom. 1.

è cœlis diuinitas.

Plato in Alcibiade.

Persarum Reges Astrologiā & Magiā docebantur à teneris.

Apuleius Apol. 1. pro se ipso.

Philo

Cicero l. 1. de diuinat.

Plato l. 5. de Rep.

Astrologi regnarunt apud varias Gentes.

tincta

[illegible] tincta, vt ad plures [illegible] Romanos fit deriuata: nam paulo ante Christi nata- lem C. Iulius Cæsar [illegible] siderum motuum consideratione rapiebatur, vt de se ipse apud Lucanum [illegible]

media inter prælia semper
Stellarum, cælique plagis superisque vacaui.

Qui ex Ægypto Sosigenem Mathematicum insignem & peritum secum duxit, cuius opera summum est vsus in ordinando & constituendo ad cursum solis anno, atque eo tempore cœperunt in Italia diligentius artes Mathematicæ excoli, cum Christi exortus stellæ indicio declarandus in Oriente & Italia, paulatim innueret.

Romani periti Astrologiæ C. Iulius Cæsar.

Atque ita constat Reges Orientis, præsertim Persarum & Arabum, à tenens [illegible] fuisse [illegible] Magorum honestissimis, præsertim astrologia informatos, quas [illegible] primi Gentium a Noëmo vel Abrahamo: ab ijs Persici Magi; [illegible] Græci sophistæ didicerunt, autore Laertio; quos ipse facit Ægy- [illegible] V. [illegible] S. Chrysostomus Magos Persas non maleficos, sed sa- [illegible], cum quo facit Marcellinus qui Darij patrem Hystaspen puros sa- [illegible] siderumque & motuum cœli numeros Magorum studijs immiscuisse [illegible], quæ [illegible] accepta in posteros cum diuinationis arte transfuderint.

ho. 2. in Matth.

CAPVT IX.

Reges Arabiæ & Sabæi posteri Abrahæ expolitissimi studijs Mathematicis Messiæ ortum exspectarunt.

SENEX [illegible] & pene decrepitus Abraham, diuino vt creditur impulsu Ceturam duxit, è qua, velut prius ex Agare Ismaelem; sic ex hac [illegible] liberos sex, multorum populorum & Regum sapientissimo- rum progenitores, qui cum varias Orientis partes, tum Arabiam po- [illegible] diuersis colonijs impleuerunt, nec astronomicam tantum [illegible] ab Abrahamo patre haustam; sed & Dei & Messiæ promissi cognitionem in eas oras inuexerunt. Eorum scriptura hæc recenset nomina: Zam- [illegible] [illegible], Madian, Jesboc, & Sue, Iosephus scribit horum quosdam A- [illegible] [illegible] *omnibus*, ait, *his filijs ac nepotibus ex Cetura susceptis A- b*[illegible] *autor* [illegible] *occupauerunt ill. Troglodyticam regionem* [illegible] *Arabiæ* [illegible] *ad mare rubrum pertinet.*

Genesis 25.

Filij Abrahami è Cetura sex

Iosephus lib. 1. antiq.

A [illegible] Arabiam incoluisse de quo sic loquitur sanctus Hieron[illegible] *ab vno filiorum Abrahæ ex Cetura sic vocata*: est ea [illegible] Arabiam [illegible] in deserto Saracenorum contra Orientem maris rubri, [illegible] Madianæa regio. Hos eosdem esse Madianitas, de [illegible] Moyses Æthiopissam, & qui Regi Moab autores fuerunt, vt Balaam [illegible] ducerentur, volunt Tostatus hoc loco, & Origines. Quæ eadem [illegible] Amalecitis & Chulæis est, vt docet Genesis, nam c. 37. vbi Iosephum [illegible] venditus *Ismaelitis*. paulo post additur a *Madianitis* oblatus Puti- phari qui Pu[illegible] c. 39. scribitur emisse Ioseph de manu *Ismaelitarum* & Iudit c. 6. [illegible] 8. [illegible] pro *Madianitis*, & *Amalecitis*.

Arabiam S. Hier. De locis Hebr.

In Madian.

Madianitæ in Arabia.

Iosephus Archeol.

Origines hom.

Iidem [illegible] Chuæi & Chusæi seu Æthiopes appellantur: nam Homero, Herodoto, Strabone & Plinio testibus præter Africanam Æthiopiã altera estOrientalis, hodie- que dicta Arabia: ex qua vxor Moysis prodijt, Æthiopissa crebro nominata, de hac quærit [illegible] Augustinus, *vtrum ipsa erat filia Iethro, an alteram duxerit; sed ipsam eandem fuisse credibile est, de Madianitis quippe erat, qui reperiuntur in l. 2. Pa- ralip. c. 14. Æthiopes dici, quando contra eos pugnabat Iosaphat. Nam in ijs locis dicitur eos percussos populus Israel, vbi Madianitæ habitant, qui nunc Saraceni appellantur. Sed eos Æthiopes nemo ferè appellat, sicut solent locorum & gentium nomina plerumque vetustate mutari.* Eosdem populos cum Sabæis confundit san-

Confunduntur cum Ismaelitis, Chulæis, Æthiopibus Orientalibus.

S. Aug. lib. qq. super Num. q. 20.

ctus Hieron. in illa verba Isai. 61. *Inundatio camelorum operiet te, Dromedarij Madian, & Epha, omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes. Madian,* explicat, *& Epha regiones sunt trans Arabiam fertiles camelorum, omnisque prouincia appellatur Saba. Hinc fuit & Saba Regina, quæ venit sapientiam audire Salomonis: Cedar regio Saracenorum est, qui in scriptura vocantur Ismaelitæ & Nabaioth vnus memoratur filiorum Ismaelis: ex quorum nominibus solitudo appellatur, quæ frugum inops, plena est pecorum.* Dadan filius Iecsan etiam videtur Pererio mixtus Idumæis in Arabia consedisse, cuius fratrem Sabam constat in Arabia Felice nomen vrbi reliquisse, de cuius gente loquitur Plinius: *Sabæi Arabum populi propter thura clarissimi, ad vtraque maria porrectis Gentibus habitant*, vbi per *vtraque maria* Persicum intelligit & Arabicum: sic apud Isaiam *Chus Misraim & Saba* coniunguntur. *Labor Ægypti & negotiatio Æthiopiæ, & Saba viri sublimes, ad te transibunt, & tui erunt*; Iosephus etiam l. 1. Antiq. & hoc loco S. Hier. in traditione Hebr. tradit istos Sabæos Arabiæ felicis incolas ex posteris fuisse Abrahami, quos è Cetura susceperat, & Iecsan patrem Sabæorum. Obseruet lector præter Sabæos Arabes & Africanos: alios Sabæos à Dionysio locari in Persia, proximos Pasagardis, alios item in India: nam Iecsan nepos Heber de stirpe Sem, filium genuit Sabam, cuius fratres reliqui regiones Indiæ coluerunt. Fuit & Saba filius Chus, pronepos Noe ex Cham Persiæ inquilinus. Vnde licet vnum ex Arabia, alium ex India, tertium è Persia deduceremus: omnes tamen e Saba dici potuerunt prodiisse. Nec illud negligendum, quod S. Hieronymus monet a plerisque filijs Abrahæ ex Cetura Indiæ regiones habitatas: ideo non tantum, qui ex Arabia: sed & is, qui ex India venit, potuit è posteris Abrahæ descendisse.

& Cum Sabæis Arabicis. Perer. ben. 2. 5. v. 5. n. 8. 2. 4. nam Saba filius Abrahæ in Arabia consedit. Plin. lib. 6. c. 28. Isa. 45. Ioseph. l. 1. antiq. S. Hieron. in tradit. Hebr. Sabæi quidam in Persia & India sunt. S. Hieron. in tradit. Hebr. e posteris Abrahæ

Complures certè volunt omnes sanctos Reges sanguinem ex Abrahamo ducere, & per traditionem maiorum Messiæ notitiam habuisse. S. Chrysologus, *Vnde tanta munerum scientia mystico usu? vnde donorum Sacramenta tanta? non Chaldæa arte: sed de prisco SS. maiorum traditione. Erant isti de genere Noe, de filijs Abrahæ, qui Christum nasci per Deum didicerant, non per artem: eumque hominem Deum, Regem moriturum alto cognouerant sacramento: hinc est quod apta Patrum fidei munera portauerunt; vt aurum Regi, incensum Deo, myrrham morituro scienter offerrent, talique munere, & pietati satisfacerent, & honori.* Epiphanius etiam asserit ab Abrahamo filijs commissa dona, quæ Messiæ per posteros offerrentur. *Filijs*, ait, *Cethuræ dona erant pecuniæ præsentes, aurum, & argentum, ac vestitus. Et in mysterio conclusit Abraham in peris thus, & myrrham, & aurum Regum Sodomorum, & Gomorrhæ: quando Codorlahomor & Barsa à Sodomis, & Gomorrhæis acceperunt, & equos deprædati sunt; & hominum multitudinem captiuam abduxerunt; & ab vnoquoque opulentiam pecuniarum, & aliarum rerum multitudinem dirapuerunt, quam reduxit Abraham tunc à cæde Regum, & neque auertere ea, quæ iam Deo destinata erant, ausus est; sed dedit ipsa cum alijs donis filijs suis ex Cethura veluti in traditionibus Hebræorum reperimus. Et vero in Christi aduentu, cum ijdem filij Abraham & dispersi essent, & habitassent in partibus Arabicis Magodiæ regionis, Magi, qui ex successione seminum illorum descenderint, eadem dona in participatione eiusdem spei Christo in Bethlehem obtulerunt, quando stellam conspicati venerunt.*

S. Chrysologus de Epiph.

S. Epiphan. l. 3. contra Hæreses.

Baronius to. 1. An. 1.

Laudat & recitat hæc ex Epiphanio Baronius: cum filios Abrahæ nobiscum per Arabiam disseminasset. *Constat*, inquit, *Abraham ex Cethura multos genuisse filios, & inter alios Iecsan, & Madian. Ex Iecsan vero ortus est Saba: & ex Madian Epha, & alij, quos omnes Arabiam incoluisse dixi, atque ex ipsorum nominibus loca ipsa esse sortita nomina, ac populos denominatos Sabæos, ac Madianitas.* subijcit, deinde munera, quæ ab Abrahamo per maiorum accepta manus Messiæ consecrarunt.

Cottonus c. 7. Medit.

Assentit Cottonus noster. *Abraham quatuor habuit filios, Ismaëlem ex Agar, Isaac è Sara Madian, & Iecsan è Cetura: solus Isaac heres fuit: ceteris legata data: & iuxta Hebræorum traditionem duobus posterioribus spoliorum de Chodolahomor eiusque socijs relatorum pars cessit, inter quæ erat aurum, thus, & myrrha; quæ tum in thesaurum, tum in tam illustris victoriæ patris sui monumentum ad erua-*

runt, ac deinde in terras, quas de suo, & de filiorum suorum nomine appellarunt, Sabæam inquam, & Madian itidem transtulere. Hæc a Madian, illa a Saba filio Epha fratris Madian [illegible] nata. superueniit postea Prophetia Balaam de stella, quæ Regem Regum portenderet: adeo vt Madian & Iectan posteri thesaurum hunc [illegible] Messiæ natiuitatem reseruare decreuerunt, quod tres hi Reges ex eorum [illegible] certe.

Eadem [illegible] ad us, Regius, Franciscus Lucas hoc loco & Carthagena ho. 5 [illegible] fiat probabile si non omnes vnum certe & Arabem & Abrahamitam Ch[illegible] [illegible] his muneribus adoraise. — *Barradius. Regius. Franc. Lucas. Carthagena*

Iam [illegible] totam Arabiam tripticem Astrologiæ & Mathesios studia floruisse constat [illegible] auctoribus supra alias: Proclus tradit ab Arabibus Arithmeticam vari[illegible] & theorematis illustratam, Astronomiam auctam. Plinius Pythagor[illegible] [illegible], quam librum de herbis concinnaret. — *Arabes Astrologi.*

P[illegible] hoc eff[illegible] laudat Arabum & traditionem, Astronomiam vnam esse [illegible] Maximque cog[illegible] tionem obtinendam. Atharasius Kircher m[illegible] *Arabes & [illegible]ptios primos inuentores Astronomiæ, qui [illegible] antiquis nominibus appellarunt.* Nemo etiam ad regiam dignitatem [illegible] tus admittebatur: vnde libellus adagiorum Arabicorum hoc [illegible] prouerbio notat. *Dij scientiam o puer, vt sis imperator.* — *nec nisi Astrologia peritus ibi regnabat. Athan. Kircher. l. f. 197. Centuria 2. prouerbio 22.*

Vnde [illegible] Reginæ Sabæ sapientiam, Iobus cum tribus amicis Regibus omnes A[illegible] Meteorologicarum & Mathematicarum scientiarum peritia c[illegible] etiam Orionem & Pleiadas tanto ante Gentiles alios scriptores nomin[illegible] Arabum Reg[illegible] coæuo Magorum Euangelicorum constat cum P[illegible], [illegible] insignem suum de herbis & medicinis vo[illegible] de quo sic Plinius scribit *Euax, Dionysius & Me[illegible] [illegible] effectus subscripsere.* — *Euax rex librum de herbis Neroni dedicauit. Plinius l. 25.*

[illegible] Magia naturalis & Astronomia: quam Doctore patente [illegible] unt, non videtur fuisse communiter artibus dæmoniacis v[illegible] vt Albumazar alijque eam diuinationibus & genethliacorum [illegible] nt. Ideo tam Abrahami vaticinijs & maiorum traditionibus v[illegible] Balaam & Sibyllarum oraculis informati, [illegible] habueru[illegible]: eumque seculis multis exspectarunt.

CAPVT X

Quibus auctoribus inuecta sic dæmoniaca Magia maleficorum: & quinam SS. Patrum Euangelicos Magos faciant eiusdem sectatores.

IN Magi præsertim Persicis, duo reprehenduntur, primo quod tos se Deorum cultui consecrarint, & cum sibi præ cunctis superstitiosius arrogarint: deinde quod varijs in locis diuinationes, ariolationes & præstigias maleficorum coluerint. *Audi Apuleium: Persarum lingua Magus est, qui nostra lingua sacerdos, callere leges [illegible]rum, fas sacrorum, ius religionum est Magum esse.* & Laërtius *M[illegible] pone bant in cultu Deorum & sacrificijs, & precibus, ac votis [illegible] nibus a Dijs exaudirentur; diuinationes quoque factitabant, & ariolabantur, eratque piaculum aras adire, vel hostiam contrectare, antequam M[illegible] & carnium occultasceret.* vindicat Chaldæorum quosdam ab his & Genethliacorum somnijs Strabo: *In Babylonia locus ad habitandum attributus est Philosophis [illegible], Chaldæis dictis qui Astronomiam exercent: è quibus aliqui genituras [illegible] unt, quos alij non admittunt: alij & hos ijsdem inuoluunt nequitijs.* — *Vitia Magorum Persicorum duo. 1. 2. Apuleius Apol. 1. Laertius l. 1. initio.*

Natas vult Plinius maleficorum præstigias à medicina: quæ salutari specie paula[illegible] [illegible]dam & sanctius medendi genus, quod similitu-

Strabol. 12. præstigia rum autor Cham vel Zoroastes

dine religionis introductum a Regibus quandoque accepit venerationem. Pleri[illegible] putant in Perside Zoroastre Magistro (quem Chamum m[illegible]ti vocant exsecran[illegible]) illam artem natam esse: vix[illegible] ætate Abrahami: mu[illegible]tos hic habu[illegible] Phara onicos seu Ægyptios Magos, etiam Græcos Philosophos sectatore[illegible], Zamolxin & Thaletem M[illegible]esium: Nolo deterrimi huius inter omnia [illegible]nibus, & infandis nequi[illegible]has chartas inquinare. De pœnis ei iure decr[illegible].

pœna Maleficorum.

Iure diuino capite plectuntur Exodi 22. *Maleficos non patieris viuere.*
Apud Romanos Magiæ conuictus arce Tarpeia præceps agebatur,
Imperatores vero Gentiles in eos igni animaduertebant. quæ causa fuit, cur initio nascentis Ecclesiæ tot Christi fideles flammis vrerentur[illegible] Martyres in tormentis ope diuina patrabant, ea præstig[illegible] magicis Ethnici tribuebant.

Baron. ad 27. Feb. in Mart. Cuiac. 5 & 23.

Quid quod Spartianus in Caracal[illegible]a notet. Romæ damnatos eos, qui pro tertianis & quartan[illegible]endis amuleta è collo suspendebant.
Venio ad SS. Patres, qui huius artis nefariæ Magos Euangelicos susp[illegible]ctos, vel reos iudicarunt. S. Ignatius *Hinc*, ait, *euanuit mundi sapientia, præ[illegible] factæ sunt nugæ Magia risus,*

SS. Reges [illegible] [illegible] S. Ignat. ep. ad Ephes.

Secu[illegible]o secundo S. Iustinus: *Magi qui vt captiui rapti erant ad omnes improbas sceleratasque actiones, quas dæmonium illud faceret cum Christum adoraßent, videntur ab ea vi & potestate d[illegible]ßiße, quæ eos spoliauerat.*
Seculo ter[illegible]io Origen[illegible] *[illegible]erisimile est in Natiuitate Iesu, quando multitudo cælestis militiæ laudauit Deum dicens Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, dæmones ea de causa d[illegible] obtorpuiße, deprehensis eorum p[illegible]æstigijs, efficaciaque destructa: non solum aduentantibus ad proxima terræ loca Angelis: verum etiam agente id Iesu anima, & ea, quæ in ipso est diuinitate, cum[illegible] Magi [illegible] rarentur solitis incantationibus, non vulgarem huius casus cau[illegible] ba[illegible]ur [illegible] in [illegible]lo prodi[illegible]o voluerunt, quod per illud significabatur videre. Itaque cum hab[illegible]nt vt opinor Prophetias Balaami, inuento illic de stella oraculo, coniectauerunt eum, qui cum stella prænunciatus est hominem in vitam adue[illegible]ße conceptaque opinione de illo potentiorem eße omnibus dæmonijs, ac spectris [illegible] tularibus, decreuerunt eum adorare.*

Origen. l. 1. contra Celsum

Seculo quarto S. H[illegible]ymus: *In tantum vt Magi de Oriente docti à dæmonibus, vel iuxta Prophetiam Ba[illegible]am intelligentes natum filium Dei, qui omnem artis eo rum destrueret potest[illegible]tem, venerunt Bet[illegible]hem, & ostendente stella adorauerunt puerum a[illegible] con[illegible]* docet & Philos[illegible]phis accenset.

S. Hieron. in c. 19. Isai.

S. Bas[illegible]us: *Genus Per[illegible]um M[illegible] incantati[illegible]nibus, & Magicis [illegible] naturalibus quibusdam affectibus, Astronomicæque & sublimibus rebus vacabant: ei[illegible]dem ferè Magiæ Balaam [illegible] vi[illegible]er fuiße.*

S. Basil.

S. Ambrosius *Ma[illegible] licet artibus Magicis conc[illegible] sibi [illegible] diuin[illegible] impenderunt, ort[illegible] terris Dominum crediderunt.* S. H[illegible] *rationis virtutes fal[illegible] p[illegible] as[illegible]o omni d[illegible] ferebatur.* S. Chrysostomus insinuat *Et si forte Ma[illegible]fis: nihil te ad hunc Regem intrare prohibebit, modo vt adoraturus, & honoraturus Dei filium, & non quasi conculcaturus adu[illegible]nias.*

S. Ambros. in [illegible] S. Hilarius l. 3. de Tr. [illegible]

Seculo octauo Alcuin[illegible] *[illegible] Magorum primus Zoroastes Rex exstitit à quo originem feruntur traxi[illegible] elementa concutiebant, turbabantque mentes hominum, ex istorum genere in Ægypto restiterunt Ma[illegible]i ver[illegible]tes virgas in dracones, aquasque in san[illegible]uem. [illegible] Astrologi dicti, [illegible] non Genethliaci, propter natalium considerationem: [illegible]ues enim hominum per [illegible] fidera cæli describebant siderum quoque cursum [illegible]centium morientiumque pronunciabant.*

Alcuinus in [illegible] Epiphan.

Druthmarus: *M[illegible] fuerunt qui vulgo malefici vocantur propter quod m[illegible] faciunt, elementa concut[illegible]unt, mentes turbant; de hac arte fuerunt illæ gentes d[illegible]ctæ, vnde isti venerunt.* Theophylactus: *Christo testimonium perhibent Magi, qui maximè aduersary erant Deo, & obnoxy dæmonijs.*

Druthm. Theophylact.

Post[illegible] plerique tenent oppositum q[illegible] [illegible]us Contzen malit fuisse maleficos, vt in vocatione maximorum peccatorum [illegible] humanitas & benignitas saluatoris. Obijcit [illegible] D[illegible]elis exemplum contr[illegible]um quem scriptura honoris titulo

A lap[illegible] in [illegible] Matth.

tulo vocat. Principem Magorum? Respondet: *Si Magos nostros fuisse Danieli similes, aut sanè Chaldæis dissimiles velit, non pugnaro: meam sententiam propono: nec indignum hoc est Euangelio: cum Act. 19. 19. Magicorum librorum, qui exusti fuerint, fuerit pretium denariorum 50. millium: nam & Magis datur pœnitentia.*

Atque hos quidem reperi sententiæ huius propugnatores: Fundamentum vnicum est vox Magorum: quæ plerumque in partem deteriorem accipitur: additur quorundam coniectura, quia de genere Balaami præstigiatoris descenderunt: de quo capite sequenti videro.

Fundamentum.

Exclamat hic tam contra S S. Patres, quam Colonienses cum conuitio Illyricus. *Vnde liquet, quam infallibilis sit Patrum scripturæ interpretatio; sed viderint Colonienses.* Retundit bellè cauillum illud sic Adamus Contzen. *Imo sanè viderint, an ideo eorum sacra ossa honore despoliabunt, quia peccatores fuerunt? At sic nec Paulum honorarent, qui persecutus est Ecclesiam Dei: sic nec Magdalenam in ciuitate peccatricem. Errat ille rigidus peccati alieni censor, sui non imputator. cum hominem autem peccatorem diuina bonitas regenerauit, & Spiritus S. templum constituit, nobis quoque honorabilem fecit: quod enim Deus mundauit homo immundum ne dixerit.*

cauillum Illyrici. retunditur.

Præter crimen maleficij: alia ijs imponuntur: Genethliacos eosdem Tertulianus & S. Chrysologus, ac idololatras complures faciunt. Tertulianus ita scribit: *Sed Magi & Astrologi ab Oriente venerunt: primi igitur stellarum interpretes natum Christum annunciauerunt, primi munerant: quid tum? ideo nunc patrocinabitur Mathematicis illorum Magorum religio? de Christo scilicet est Mathesis: hodie stellas Christi non Saturni & Martis, & cuiusque ex eodem ordine mortuorum obseruat & prædicat. At enim scientia ista vsque ad Euangelium fuit concessa: vt Christo edito nemo exinde natiuitatem alicuius de cœlo interpretetur: nam & thus illud, & myrrham & aurum ideo infanti tunc Domino obtulerunt, quasi clausulam sacrificationis, & gloriæ secularis.*

Genethliacos putant fuisse. Tertul. de idololatria.

S. Chrysologus: *Putasne Chaldæos siderum scrutatores nascendi, moriendi causas stellarum cursibus adscribentes, bona malaue hominum de arbitrio luminarium firmantes.*

S. Chrysologus ser. 156.

In Idololatris eos numerat S. Gregorius Nazian. *idcirco stella præiens, & Magi procumbentes, & munera offerentes, vt scilicet idolorum cultus hoc facto euerteretur.*

S. Greg. Naz. Orat. 21. Apolog.

S. Augustinus: *Magi non erant de gente Israël, colebant Gentium Deos, hoc est dæmonia, quorum fallaci decipiebantur potentia.* Eckius: *Errat Lutherus, dum ea ignorantia Reges illos afficit: vt illos maleficos fecerit; Gentes illi quidem fuerunt, & idololatræ: sed non diabolicæ artis tractatores.* Ego vt ab idololatriæ crimine non putem immunes exstitisse, sic Magiam sectatos esse diabolicam, nullo mihi modo possum persuadere, imo ne quidem censeo Genethliacis accensendos esse: vt infra suo loco confirmabo: sed num Balaami malefici fuerint posteri, nunc videamus.

S. Aug. ser. 67. de diuersis. Eckius li. 1. defensio eorum.

CAPVT XI.

Fuerintne Magi Euangelici de posteris Balaam, vel potius sectatores doctrinæ eius.

ARIOLI Balaami Reges nostros faciunt posteros Origene duce complures Patrum.

Qui eos posteros Balaam faciant.

Origenes: *Ex Balaam fertur Magorum genus & institutio in partibus Orientis vigere, qui descripta habentes apud se omnia, quæ prophetauerat Balaam, etiam hoc habuerunt scriptum, quod orietur stella ex Iacob, & exsurget homo ex Israël.*

Origenes ho. 13. Num.

S. Gregorius Nyssenus: *Audiuisti Ariolum Balaam meliori numine afflatum, sic alienigenis prædicentem, Orietur stella ex Iacob. Ecce tibi, qui ab illo genus duxerint Magi, ex prædictione ipsius nouum obseruant ortum stellæ.*

S. Greg. Nys. de Nat. Domini.

S.Am-

S. Ambrosius. S. Ambrosius: *sed qui sunt isti Magi? nisi qui, vt historia quædam docet, à Balaam genus ducunt, à quo prophetatum est: orietur stella ex Iacob: isti ergo sunt non minus fidei, quam successionis heredes, ille stellam vidit in spiritu, isti viderant oculis & crediderunt.*

Druthmarus. Druthmarus: *Fuerunt autem de genere Balaam.*

Theophylactus. Theophylactus. *Ferunt Magos fuisse ex Balaam coniectore progenitos.*

Euthymius. Euthymius: *Vnde cognouerunt Magi stellam Regis Iudæorum natiuitatem indicare? quia ex genere Balaam Astrologi descendebant; & scripta eius adeuntes, inuenerunt ab eo dictum: orietur stella ex Iacob.*

Explicantur iidem de successione doctrinæ, non sanguinis. Origenes ho. 15. in Num. Rabanus. Communis tamen tenet opinio eos non generis; sed vaticinij & doctrinæ Balaami tantum fuisse successores: vt & ipse primus huius sententiæ assertor Origenes dubitet, num artis & scientiæ potius, quam sanguinis heredes exstiterint: nam citato loco artis eius seu Astrologiæ vocat eosdem discipulos: & ho. 15. *quod autem dicit fiat semen meum, sicut semen iustorum: possit quidem de illo Balaam intelligi secundum hoc, quod Magi illi de semine eius esse videantur, siue per successionem generis, siue per disciplinæ traditionem*: quem locum laudat & sequitur Rabanus: ita priores citati Patres pariter de vaticinio, & doctrina potius accipiendi, iuxta Patres iam laudandorum mentem: nam eius oraculi monitu Messiam quæsierunt.

S. Iustinus in Dial. cum Tryph. S. Iustinus Martyr *de Christo prædictum* ait, *quod tanquam astrum exoriturus esset ex genere. Abrahæ, indeque Magos Arabes edoctos illum adorasse, eidem verò prædictioni similem esse, qua Oriens* κατ' ἐξοχὴν *nomen ipsius asseritur.*

S. Irenæus. S. Cypr. de stella & Magis. S. Basil. orat. de Christi nat. Suppar Iustino Irenæus pariterque Origene vetustior Christi stellam prophetatam dicit à Balaam. Cyprianus: *Magi ex vaticinijs Balaam olim audierant stellam oriri in Iacob: diu homines huius prophetiæ prouentum exspectabant.*

S. Basilius: *Magi ex antiquo vaticinio scilicet Balaam venerunt in ciuitatem.*

S. Aug. lq. V. & N. T. q. 63. S. Augustinus: *Iudæorum Regem per stellæ apparentiam natum intellexerunt, cum indice stella temporalis Rex soleat designari. Si Magi Chaldæi non malevolentia astrorum cursum; sed rerum curiositate speculabantur; sicut enim datur intelligi, traditionem Balam sequebantur: istam ergo traditionem Magi secuti videntes stellam, extra ordinem mundi hanc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudæorum prophetauerat.*

S. Leo ser. 4. S. Leo: *Ad intelligendum signum miraculi; potuerunt Magi & de antiquis Balaam prænunciationibus commoueri, scientes olim esse prædictum, & celebri memoria diffamatum.*

S. Maximus. ser. 3. de Epipha. S. Maximus: *Idcirco Magi apud Israël præcipuè natum regem requirunt: quia Balaam ille ariolus stellam ex Iacob oriundam & hominem ex Israël prophetauerat esse venturum: Nemo itaque miretur natiuitatem dominicam agnouisse Chaldæos, quam vtique, si reuelante Deo Gentilis, id est Balaam prænunciare potuit, potuit Gentilis: id est Magus, agnoscere.*

Operis imperfecti autor: *Legi apud aliquem, Magos istos ex libris Balaam diuinatoris apparituræ huius stellæ scientiam habuisse, cuius diuinatio posita est in veteri testamento.*

S. Isidorus in Nat. Dom. S. Isidorus: *Diuinus ille Balaam sic cecinit. Orietur stella ex Iacob. Magi enim venientes ab Orientis partibus, primi Christi natiuitatem stella indice nunciauerunt, scilicet, vt quem olim princeps artis eorum prædixerat, illi inspecto sidere demonstrarent.*

S. Anselmus in 2. Matth. S. Anselmus: *Magi prophetiæ Balaam recordati fuerunt, tum stellæ apparitione commoti in Ierusalem peruenerunt.*

Beda in 2. Matth. Beda: *Successores esse creduntur Magi, & propter prophetiam eius incitati, visa noua stella, natum Regem quærebant.*

Ratbertus in 2. Matth. Ratbertus: *Fuerunt autem de genere Balaam, successoresque doctrinarum eius: & ideo ex Prophetia eius euidentius cognouerunt; quod etiam in doctrina studiosè recolentes, experiri secundum disciplinam ipsius artis meditabantur.* & infra: *Nouerunt ergo, quod ex vaticinio Magistri, quem sectabantur, perceperunt, & ignorabant penitus locum, quem alibi per Prophetam Spiritus S. declarabat.*

Zacharias. Zacharias Chrysopolitanus: *Successores Balaam fuerunt Magi: qui stellam noue-*

runt

runt vaticinio illius, ille stellam vidit in spiritu: isti viderunt oculis, & crediderunt.

Recentiores sine numero sunt: satis hi Patres euincunt, successionem illam non sanguinis esse existimandam; sed scientiæ Astrologicæ & vaticiniorum Balaami, olim in Arabia editorum, vnde nihil his patrocinantur, qui maleficis sanctos Reges adscripsere; sed confirmant ea, quæ capite sequenti stabiliam, eos Mathematicis & Astrologicis scientijs claruisse.

CAPVT XII.

Eos fuisse deditos Astrologiæ, non tamen Genethliacos.

ARs Balaami, quam S S. Patres agnoscunt in S S. Regibus, Astrologia & Mathesis est: cuius eos peritissimos permulti volunt exstitisse. Astrologi fuerunt.

Tertulianus: *Sed Magi & Astrologi ab Oriente venerunt, primi igitur stellarum interpretes natum Christum annunciarunt.* Tertul. de idololatria.

S. Cyprianus: *Erant istis in regionibus viri siderum inspectionibus adsueti, qui arte Mathematica vim discursumque nouerant Planetarum, qui ex elementorum natura rationem temporum metientes, astrorum mysteria certis experimentis, propter didicerant effectibus adsignata.* S. Cypria. de stella & Magis.

S. Basilius: *Sed quando motibus cælestibus studebant, non frustra inter cælestes obseruationes prodigium sunt contemplati, stellam videlicet nouam, ac minimè consuetam in dominico natali effulgentem: cuius sanè ortum nemo in Astrologiæ rationem, computationemque trahat.* S. Basilius de Christi Natiuit.

S Chrysostomus: *Deus per ea eos vocat, quæ familiaria eis consuetudo faciebat: ad ipsorum imbecillitatem & captum se dimittens: ideoque ingens eis & clarum astrum ostendit, quodque plurimum ab his, quæ spectamus sideribus discreparet, vt eis & magnitudine, & pulchritudine formæ, necnon etiam & modo & ratione cursus admirationem moueret.* S. Chrysost. ho. 6. in 2. Matth.

S. Augustinus: *Si Magi Chaldæi non maleuolentia astrorum cursum; sed rerum curiositate speculabantur.* S. Aug. l. de qq. N. & V. T.

S. Chrysologus *Putasne Chaldæos siderum scrutatores, errantes per astra Magos, cæli negotia in tenebris noctium perquirentes Euangelista hodie ortum Christi absconditum seculis stella duce docuit inuenisse?* Iuuencus. S. Chrysologus S. 156. Iuuencus.

Gens est Eoi Phæbo orto proxima regni,
Astrorum solers ortusque obitusque notare.
Huius primores nomen tenuere Magorum,
Hinc lecti proceres Solymam per longa viarum
Deueniunt.

Chalcidius Platonicus in Timæo: *Quam stellam cum nocturno itinere suspexissent Chaldæorum profectò sapientes viri, & consideratione rerum cælestium satis exercitati, quæsisse dicuntur recentem ortum Dei, repertaque illa maiestate puerili veneratì esse,* Chalcidius.

S. Leo: *Ad roborandam fidem ex magna gestum est diuini pietate consilij, vt gens in longinqua Orientalis plagæ regione consistens, quæ spectandorum siderum arte pollebat, signum nati pueri, qui supra omnem Israel esset regnaturus, acciperet.* S. Leo ser. 4.

S. Isidorus: *Primum stellarum interpretes Magi nuncupantur: sicut de ijs legitur, qui in Euangelio natum Christum annunciauerunt.*

Alcuinus: *Magi vt erant edocti in cursu astrorum, animaduertunt hanc esse stellam, quam olim Balaam Madianita, cuius traditionem sequebantur, prædixerat.* Alcuinus l. de offic. diu. c. 5.

Hugo Floriacensis: *Apparuit nouum sidus, quod tres Astrologi videntes, & tam artis suæ peritia quam inspiratione diuina sideris nutum intelligentes, Ierosolymam venere.*

Wilhelmus Durantes: *Dicuntur Magi à magnitudine scientiæ: per Astronomiam enim cognouerunt, quod stella ista non erat ex constitutis à principio: sed illa, de qua Balaam Magister suus prophetauerat.* Plures alios infra varijs in locis assertores eiusdem sententiæ producam. Durantes l. 6. rationalis.

At-

Atque hi satis euincunt Magos Euangelicos, congruenter nomini suo, præcipuè Mathematicis & Astrologicis scientijs expolitos, suauiter à Deo stellæ potius, quàm Angeli ductu fuisse ad recens nati Messiæ incunabula familiari signo inuitatos: quando c. 8. & 9. probatum est fusè Reges Orientis præsertim Arabum, ijs maximè disciplinis fuisse institutos: præsertim si eosdem Abrahami posteros faciamus, vnde sicut Iobus cum tribus amicis Regibus, Regina Saba, Ioseph in Ægypto, & Moyses omni fuerunt Ægyptiorum eruditione exculti, & qui Magorum princeps Daniel nominatur Chaldæorum omnibus artibus informatus, non tamen Genethliaci sunt ideo iudicandi, licet Astrologiæ peritia nulli suæ ætatis cederent: ita nec videtur hæc nota temerè sine fundamento, vel scripturæ testimonio SS. Regibus inurenda. Quamuis enim Tertulianus & S. Chrysologus id ijsdem tribuant, plurium tamen autoritate Patrum merito refelluntur.

[Marg.: non tamen Genethliaci.]

CAPVT XIII.

Non fuisse maleficos testimonijs & rationibus euincitur.

[Marg.: consensus seculorum ferè omnium. 1. seculo. Strabo. Philo. Plinius. 2. seculo. Laertius. Tertulianus. 3. seculo. S. Cyprianus. S. Clemens lib. 1. strom.]

PPONO SS. Patribus c. 10. citatis, qui Magos Euangelicos in necromantis numerarunt, alios numero plures, Gentiles & sacros scriptores.

Seculo primo Magorum, vt perhonorificum nomen, laudarunt Strabo, Philo, Plinius: verba eorum sæpius recitaui.

Seculo secundo Laertius eosdem eximit ab artis nefariæ suspicione. *Magos*, inquit, *Deorum vacare cultui, signa & statuas reprehendere, & eos, qui putant Deos esse masculos, vel feminas, & magicæ illos diuinationis esse ignaros tradit Aristoteles in libro Magicon.*

Seculo tertio Tertulianus & S. Cyprianus eos Astrologos appellarunt: & Clemens his verbis Philosophis accensuit. *Philosophia*, inquit, *res valde vtilis est: olim quidem floruit apud barbaros, postea autem venit ad Græcos; ei autem præfuerunt & Ægyptiorum Prophetæ, & Assyriorum Chaldæi, & Gallorum Druidæ, & Persarum Magi: qui seruatoris quoque nostri ortum significauerunt stellâ eos præcedente.*

[Marg.: seculo 4. S. Hieronym. in 2. Dan. S. Epiphanius.]

Seculo quarto S. Hieronymus: *Magos consuetudo pro maleficis accipit, & sermo communis: qui aliter habentur apud gentem suam; eo quod sint Philosophi Chaldæorum, & ad artis huius scientiam Reges quoque & Principes eiusdem gentis omnia faciunt, vnde & in Natiuitate Domini, ipsi primi ortum eius intellexerunt.*

S. Epiphanius: eos à Magodia regione, non ab arte Magica traxisse nomen putauit, vultque, posteros fuisse Abrahami, qui eosdem Magusæos, & sapientes vocat.

[Marg.: seculo 5. S. Maximus ho. 5. in Epiph. S. Leo. S. Chrysologus. Iuuencus. Chalcidius. Prudentius.]

Seculo quinto S. Maximus Taurinensis: *Dedit ab excelso clarissimum signum, quod nec Gentilitas refutare posset, nec Iudæa celare; veniunt ab Oriente Chaldæi, sequuntur præuiam stellam, non magica arte recognitam; sed sui nouitate mirabilem: idcirco autem Magi apud Israel præcipue natum Regem requirunt: quia Balaam ille ariolus & sacerdos stellam ex Iacob orituram prophetauerat, &c.*

Eodem seculo eos Astrologos faciunt, non maleficos S. Leo, S. Chrysologus, Chalcidius Iuuencus. v. c. 13. & Prudentius his versibus.

Diriguit trepidans Chaldæo in vertice pernox
Astrologus cessisse anguem, cessisse leonem, &c.
& in hymno de Epiphan.
En Persici ex orbis sinu
Sol vnde sumit ianuam,
Cernunt periti interpretes
Regale vexillum Magi.

[Marg.: Autor operis imp. ho. 2. in Mat. seculo 7. seculo 8. Beda in 2. Math.]

Autor operis imperfecti: *Qui sunt Magi? viri Orientales, qui venerunt à Perside: Magi enim apud illos non malefici, sed sapientes intelliguntur.*

Seculo septimo S. Isidorus eos *Astrologos* & *Reges* vocat.

Seculo octauo Beda: *Magi non propter Magicam artem sic nominantur: sed propter aliquam Philosophiam, in qua successores esse Balaam creduntur: & pro-*

propter prophetiam eius incitati visâ nouâ stellâ natum Regem quærebant.

Seculo nono Strabus & Glossa ordinaria: *Ecce Magi non malefici; sed Philosophi Chaldæorum, qui de singulis philosophantur.* Seculo 9. Strabus.

Rabanus de pressuris Ecclesiasticis apud Gratian. dist. 37. *Magi quoque tria munera obtulerunt, in quibus nonnulli tres Philosophiæ partes volunt intelligi.* Rabanus.

Seculo vndecimo S. Anselmus: *Tres Magi, non vt dicitur malefici, sed sapientes Astrologique fuerunt de terra Persarum & Chaldæorum, vbi est Saba fluuius.* Seculo 11. S. Anselmus in 2. Matt.

Radulphus: *Non autem dicti sunt hi Magi quasi malefici, sed quasi sapientes: nam quos nos Philosophos, Chaldæi appellant Magos.* Radulphus ho. de Epiphan.

Seculo duodecimo S. Bernardus: *Quid facitis o Magi, quid facitis? lactentem puerum adoratis. quemodo ita insipientes facti sunt viri sapientes? insipientes facti sunt, vt fierent sapientes.* Seculo 12.

Rubertus Tuitiensis Abbas: *Et sicut tunc Magi, id est sapientes, vtique Gentiles claritatem siue illustrationem istius cœli inanimati cognoscentes venerunt.* Rupertus l. 2. in 2. Matth.

Petrus Comestor: *successores isti fuerunt doctrinæ Balaam, qui stellam nouerunt eius vaticinio, & a magnitudine scientiæ dicti sunt Magi, quos enim Græci Philosophos, Persæ Magos appellant.* Comestor.

Innocentius III. *Tres isti Magi tres Reges fuerunt, non Arioli, sed Philosophi.* Seculo 13. Innocent. 3. ser. de Epiphan.

Hugo Cardinalis: *Non Magici vel venefici, vt quidam autumant hi fuerunt: sed Magi dicuntur, vel quia de stirpe Balaam: erant enim Sapientes & Philosophi, ac Reges in terra Persarum.* Hugo Cardinalis 2. Matth.

Albertus Magnus: *Magi dicuntur Chrysostomus dicit, quod isti lingua suæ patriæ Magi siue Magusæi vocati sunt, & est secundum nomen claræ cuiusdam nationis eorum, quæ semper pulcris studuit & maximè diuinis cognoscendis.* Albertus Magnus.

Wilhelmus Durantes: *Dicuntur Magi à magnitudine scientiæ.* Durantes l. 6 rationalis.

Iacobus de Vitriaco: *vtique Magi non malefici, sed Philosophi; non a malitia vel magica arte, sed a magnitudine scientiæ sic vocati, naturali Philosophia edocti, diuina gratia inspirati.* Iac. de Vitriaco ho. 12. de Epiphan.

Nicolaus Liranus. *Magi dicti sunt Magi, non à magica arte, sed à magnitudine scientiæ, & ideo dicti sunt etiam Reges; quia illo tempore Philosophi sapientes regnabant.* Seculo 14. Liranus.

Nicephorus Calistus: *Magi Persici, sapientes autem ij, nobilitateque generis & opum insignes fuere.* Nicephorus l. 1. c. 13.

Guido Episcopus Heluensis: *Magi isti sunt sancti & deuoti Reges: non dicuntur Magi a magicis artibus, quas resp. damnat: sed ab amore sapientiæ Philosophi dicti, cuius amore illam veram sapientiam, quæ Christus est Rex Iudæorum inquisiuerunt.* Guido in 2. Matth.

Ludolphus de Saxonia: *Non à magica arte, sed à magnitudine scientiæ vocati sunt Magi, quasi in sapientia magni, & erant in scientia astrorum periti.* Ludolphus de Sax.

S. Bernardinus: *Illi Reges dicti sunt Magi à scientiæ magnitudine: Reges insuper dicti, quia illo tempore in partibus illis regnabant Philosophi sapientes.* Seculo 15. S. Bernardinus.

S. Antoninus: *Vel etiam quasi protestantes (muneribus) eum autorem totius sapientiæ, etsi puer esset: vt dicit Gratianus dist. 37. scilicet naturalis, rationalis, & moralis: a qua suam sapientiam habuissent: inde & Magi dicti sunt.* S. Antoninus p. 4. t. 15. c. 32.

Dionysius Carthus. *Viri isti Magi vocantur: non ab arte Magica: seu quia malefici, vt Magi Pharaonis, nec quia illusores, sed quia sapientes; nam qui apud Hebræos dicuntur scribæ, hi à Græcis vocantur Philosophi, à Latinis Doctores, à Persis Magi.*

Seculo 16. & 17. sine numero sunt interpretes, scholastici, historici & Ecclesiastæ, qui vindicant SS. Reges ab arte nefaria: paucos seligam. Secula 16. & 17.

Guilliaudus Magos vocat, *qui naturas rerum cognoscunt: vt quod calx accendatur aqua, & oleo extinguatur; quod mustela caudâ eliciat serpentes e cauerna & necet. Magus fuit Salomon dum duas meretrices iudicauit: Iacobus ob virgas variegatas: in hac arte docet excelluisse Persas, Arabes, reliquasque Gentes Orientales: quibus Magi sunt, qui Græcis sophi, Magos Strabo Sacerdotes vocat.* Guilliaudus in 2. Matth.

Prudentius peritos interpretes: Tunc autem maximo in honore fuisse Persis: vt nec publica sine eorum consilio administrarentur; nec legitime factum videretur, quod horum sententia non approbaretur.

Iansenius in Concord. Euang.

Iansenius ex Cœlio, Plinio, & Cicerone latè deducit Magos Orientis fuisse, qui culmen naturalis Philosophiæ sunt assecuti, talesque facit Magos Euangelicos: vocem autem Magorum contendit esse non Persicam; sed origine Græcam: quæ Philosophis Persarum & Chaldæorum sit attributa.

Baronius A.1.n.30.

Baronius: *Cum autem*, inquit, *Epiphanius dicat dictos Ceturæ filios, Magorum progenitores habitasse in partibus Arabicis Magodiæ regionis, haud ineptè quis dixerit, magos non à Magica facultate, sed ab eadem magodia regione esse denominatos.*

Salmeron tract. 38.

Fusissimè Salmeron probat eos non maleficos exstitisse 1. petita radice Magi ab Hebræo haga: meditari, adiecta heemantica mem magim, quasi meditantes. 2. ex Laërtio & Aristotele, qui negant Magos fuisse deditos magicæ diuinationi. 3. ex Porphyrio, Cicerone, Platone, Philone, Plinio, S. Hieronymo, qui eos honestæ licitæque magiæ naturali, & cultui diuino vacasse volunt. 4. concludit. *Tales erant Magi isti minimè superstitiosi, aut diuinatoriæ Astrologiæ vanitatibus dediti: nam tales indigni fuissent, qui vel quærerent Christum vel quæsitum inuenirent, ne dicam adorarent. Quod si dicas ante Christum ijs cognitum dici Magos; secus postquam ipsum adorassent; repugnat textus ipse huic dicto: nam eos post adorationem vocat Magos, ex quo Tertulianus testatur, quod secundum statum suum & ordinem Philosophis essent excellentiores; & profecto ratio non patitur, vt qui fidem habebant venturi Messiæ, & tantis itinerum periculis, se pro eo adorando exponebant, vt inquam superstitiosi Magi dicantur.*

lib. 3. aduersus Marcionem.

Addit in sacris literis nomen Magorum quandoque in bonam partem, quandoque in malam accipi; & in Daniele in bonam quidem iuxta S. Hieronymum pro philosopho, vbi vox Hebræa (quam S. Hieron. vertit Magi) iuxta Santem Pagninum ex Rabbi Dauide propriè significat Astrologum.

Beauxamis in 2. Matth.

Beauxamis 1. ostendit Magos Persarum esse Sapientes & magiam eorum esse consummatum naturalis Philosophiæ apicem, quem Pythagoras, Plato, Empedocles ceterique Philosophorum præstantissimi, velut sanctiorem quandam disciplinam, longinquis peregrinationibus conquisierunt, quod probat ex Hier. & Virgilio 2. ex Cedreno ac Iosepho docet ab Abrahamo doctos Ægyptios Astrologiam & Magiam. 3. ait nomen magiæ à Magusæis seu Persis originem ducere, qui ab indigenis Magog appellentur.

Franciscus Lucas.

Franciscus Lucas 1. Probat non fuisse maleficos, quia Syrus & Græcus reti-
2. net vocem Magi, cum Maleficos vocet γόητας. 2. esse nomen honorificum Philo-
sophorum gentis suæ, qui Regibus à consilio essent, & è quibus Reges aliquan-
3. do eligerentur, vt sit proprium sapientiæ & principatus dignitate insignium viro-
rum. 3. Magos Arabiæ celebres fuisse, quos Pythagoras & Democritus scripturi
4. de herbis consuluerunt. 4. Iobum cum tribus amicis Magos fuisse & Arabes:
Iob. cum tribus amicis Magus. vnde & Regina Saba sapientissima fuit. 5. posteros Abrahæ consedisse in Arabia
felice & ex ijs descendisse hos Reges.
5.

Maldonatus.

Maldonatus 1. docet à Munstero textum Hebraicum vitiatum: Nam quos honoris causa Magos Euangelista nominauit, ipse vocat Hebraicè præstigiatores: 2. tres notiones aperit Græcæ vocis μάγοι. 1. maleficorum. 2. nationis & gentis ex Herodoto, Strabone S. Epiphanio. 3. notio Persis vsitata pro Philosophis, vt Cicero, Strabo, Tertulianus testantur. Hinc putat Euangelicos Magos nomen accepisse: & quia ab Oriente venerunt, vbi celebre Magorum nomen erat. & quia stella ducti sunt: quasi homines, qui omnem vitæ cursum stellarum obseruatione gubernarent: in qua omnis, tunc Magorum sapientia versabatur; Et quia Euangelista honoris causa videtur eos Magos appellat. His similia & consentanea *Regius* hoc loco habet.

Regius.

Suarez.

Franciscus Suaretz 1. probat eos Sapientes & Astrologos fuisse ex Beda, Ruperto, S. Cypriano, Leone alijs. 2. nomen Magorum sæpe in bonam partem

ac-

accipi pro veris sapientibus, ostenditque ex S. Isidoro primum, stellarum interpretes Magos esse nominatos, & subdit: *huiusmodi puto, qui ad Christum adorandum venerunt: Ergo qui non probantur mali debent præsumi fuisse boni.* Confirmat idem ex varijs S. Hieron. locis: Suaretz sequuntur Theologi plerique, vt Tannerus, & alij.

lib. 8. de Babylonicis c. 9.
Tannerus.

Cornelius à Lapide 1. ostendit perperam Munsterum vertisse Hebraicam vocem Præstigiatorum, cum Syrus, Arabicus, Ægyptius, Græcus & Latinus retineant vocem Magi. Solus Æthiopicus habet pro Magis adoratores. 2. Persicum ait Euangelium habere Magusan id est Magi, Sapientes, Astrologi: à radice Haga meditari, & primo Hebræis sapientes dictos esse Magos: inde Chaldæos, Arabes, Persas, Æthiopes: probatque ex Eugubino, Plinio, Tertuliano, quia Magia naturalis Astrologica fuit licita & bona, quamuis in vitium abierit, nata subinde Iudiciaria Astrologia.

Cornelius à Lapide.

Syluius Theologus Duacenus. *Cum nihil cogat dicere, quod fuerint malefici, ideo potius existimandum videtur, quod fuerint Sapientes à peritia Magorum appellati. Et nomen illud accommodatius erat (quam Regum) per stellam adductis, & forsitan non minus honorabile, quandoquidem eo significentur fuisse Sapientes, nomen autem Regum significat solam potentiam.*

Syluius. In 3. P. q. 36. a. 3.

Ioannes Azor. *Communis est sententia non fuisse primi & secundi generis, sed tertij, nimirum Sapientes Astrologos.* Citat Cyprianum, Anselmum, Isidorum, Leonem, Rupertum. *Reuera*, subdit, *hæc sententia est retinenda: nam Magorum in primo aut secundo genere nomen apud omnes gentes est infame.* Sed S. *Matthæus Euangelista Sapientes honoris causa Magos appellauit: Huc accedit, quod apud Persas Magi ijdem sunt, qui Sapientes, vti apud Græcos Philosophi; apud Hetruscos in Italia Aruspices; apud Indos Gymnosophistæ; apud Babylonios Chaldæi; apud Ægyptios Hierophantæ, apud Gallos Druidæ, vt Cic. libro 1. de diuinatione, Strabo libro 16. crediderunt. Ergò cum Matthæus dixit Magos ab Oriente venisse, significare voluit, eos esse sapientes Astrologos, quales erant in Oriente.*

Ioannes Azor. P. 2. lib 1. Inst. moral. c. 11.

Petrus Simonis Tiletanus. Episcopus Yprensis: *Veruntamen insignes hos viros, quos Magos Euangelista appellat, non maleficos, aut incantatores fuisse arbitrandum est: quamuis hoc nonnulli veterum dicere videantur: nos tamen neque Magos eiusmodi, nec vulgares etiam, aut de plebe hominum, sed viros nobiles, præstantes, sapientes, atque Philosophos siderum inspectionibus & Mathematicæ deditos fuisse existimamus, qui ex Astrologicà arte vim discursumque nouerant planetarum, qui ex elementorum natura rationem temporum metiente, astrorum ministeria certis experimentis proprijs didicerant effectibus adsignata. Ad huius scientiæ, artisque notitiam adipiscendam etiam Reges & Principes Chaldæorum omnem mentis conatum, teste S. Hieronymo adhibebant, adeo studium illud in illa regione vigebat, adeo omnibus erat cordi. Hoc igitur apud illos, Chaldæos dico, Assyrios, Persas significabat nomen illud Magus, quod apud Latinos, sapiens, propheta vel sacerdos, fuitque Magiæ vocabulum vero & prisco vsu & sapientibus proprium.*

Petrus Simonis. 2. tract. de Epiphan.

Rationes pro hac sententiâ hæ possunt esse.

Rationes cur non fuerint malefici.

I. Id voce Magorum Orientis intellexit Euangelista Matthæus, quod Iudæi & Gentiles eius ætatis voce Orientalium Magorum accipiebant: at Philo Iudæus, Strabo Græcus, Cicero Pliniusque scriptores Latini eâ ætate Sapientes, imo Reges etiam Orientales intelligebant, vt supra vidimus, ergò eosdem significabat voce Magorum Euangelista. 1.

II. Si eos ita propter Necromantiam nominasset, saltem post adorationem Christi malè ijs eiusdem vitij nomen impegisset: at etiam cum in patriam redissent Magos eosdem vocat: ergò vel à gentis, aut certè dignitatis appellatione sic eos nominauit. nam Simon Magus post Baptismum non amplius Magus, sed tantum Simon appellatur: & cum de eo ante baptismum loqueretur scriptura ita ait: *vir autem quidam Simon, qui ante fuerat in ciuitate Magus, dicens se esse aliquem magnum &c.* ergo scriptura nec de his tacuisset vitium ante adorationem, nec post eam eo probroso nomine compellasset. *Act. 8.*

3. III. Quilibet ius famæ bonæ, quoad omnem statum ante & post Baptismum habet, donec probetur fuisse malus: atqui nec scriptura, nec vllus alius aliquo solido fundamento probauit, hos ante fidem & adorationem Christi fuisse maleficos, ergò non debent præsumi fuisse mali, qui nunquam tales fuisse probati sunt.

4. IV. Cum gesta istorum Regum præcipua ex solo ferè Euangelio constent: non debent existimari sacrilegi, malefici & necromantæ, quorum egregias virtutes (præter fortunæ bona) nulla vero scelera attingit Euangelista: atqui maximas eorum virtutes sine vllis vitijs refert euangelium, quod eos facit potentes, opulentos, magnificos, sapientes, Astrologos, primos Christi Confessores, præcones, adoratores, Prophetas, ergò non decet credi nullo ex scriptura sumto fundamento, eos deterrimis flagitijs maleficorum inquinatos.

5. V. Cum nomen ambiguum est, vt vox Magorum, & tam à Scripturâ, quam Gentilibus in bonam malamque partem accipiatur, pro conditione personarum, rerum gestarum, vsu Scripturæ debet benè vel malè accipi. v.g. si de nefarijs, flagitiosisque hominibus, opera miranda sine diuino inuocato auxilio patrantibus sit sermo, vt Simone Mago, Magis Pharaonis in malam, sin de bonis & sanctis viris agatur, vt Iosepho Ægypti Prorege augure, de tribus pueris Magis, & Daniele Magorum principe, vtique in bonam partem est accipienda; ergò cum Scriptura mirificè viros istos tres laudet à dono Prophetiæ, cultu religionis, sapientiâ, fortitudine, munificentiâ, nomen eorum potius in bonam, quam malam debemus partem interpretari. Confirmatur ex Platone, Aristotele, Laërtio, Chalcidio & alijs, qui id nomen honorificum esse censuerunt exemplo Darij Persarum Regis, qui eo plus titulo, quam regio delectabatur. Vt rectè super hac re statuerit Barradius *Cum itaque duplex genus sit Magiæ, nostris Magis id, quod sincerum est, tribuere æquum erit, neque verò Matthæus, vt obijciebamus, infami nomine, Sapientes illos Christi adoratores affecit, cum Magos appellauit. Magi enim veri atque sinceri nomen honorificum est. Illa vero Hebræa versio, quæ mecosephim Magos vocat, autoritate caret, Syriaca vt diximus Magusim vocat.*

Colligo ex dictis cum numero testium longè priorem sententiam superemus, & nulla ei ratio præter Magorum nomen ambiguum suffragetur, nostráque pondere rationum superior sit iure priori præualere.

Conciliantur dictæ sententiæ. Conciliari tamen facile dictæ sententiæ possunt, si dixerimus, tres quidem Reges & principes istius legationis Astrologiæ veræque sapientiæ dotibus instructissimos, nonnullos in comitatu suo necromantiæ deditos habuisse, vel genethliacos, forte & posteros Balaam, qui etiam cum sideris diuinitus producti virtute sentirent vires orci, vel incantationum vim euanescere, autores Regibus fuerint, vt Messiæ recens nati ortum stellâ præuiâ sequerentur. eius deinde ductu & auspicijs Christum inuenerunt, inuentum adorarunt: & horum cessasse volunt artes S. Ignatius, Iustinus, Basilius, & maximè S. Hieronymus: ideo qui eos alibi vocat maleficos, alibi sapientes, & Philosophos Chaldæorum appellat: Cum enim Reges fuerint, non est dubitandum, quin plurimos in comitatu suo doctrinâ & scientijs præsertim Mathematicis præstabiles habuerint, quorum nonnulli pactis etiam cum dæmone initis nefarijs artibus fortè studuerunt. id cum nihil cogat, vel vrgeat de Regibus ipsis existimare, quos vt viros virtute spectabiles laudat Euangelista, licet Idololatras eos faceremus, qui communi Gentilium errore decepti fuerint, nunquam tamen existimo eos in maleficis fuisse numerandos absque fundamento vel ratione.

Reges in comitatu videntur habuisse maleficos & Balaami posteros.

CA;

CAPVT XIV.

Sententiarum, quanta varietas de patria vel loco, vnde venerint.

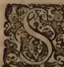
ACTENVS à nobis ventilata satis facilem habuere explicatum, nodum aggredimur intricatiorem, de patria vel loco, vnde Magi stellâ de cœlo radiante se mouerint, dum Iudæam versus proficiscerentur.

Orientem scriptura nominat, quâ voce cum plurimæ regiones & regna designentur, sancti Patres in diuersas sententias abierunt. Earum varietatem iam ante octingentos ferè annos sic Haymo numerauit. *Quæret* aliquis, *qui isti Magi fuerunt? vel ex qua gente venerunt, qui natum puerum tam solicitè ad adorandum quæsierunt? Cui nos diuersorum opiniones de his adhibemus, vt eligat quod salubrius iudicarit. Nonnulli dixerunt eos ex Tharso vel Arabia aduenisse, & in his impletam esse volunt Prophetiam ad literam, quæ ait, Reges Tharsis & Insulæ, Reges Arabum & Saba. & Isa. 60. omnes de Saba venient. Alij dixerunt ex Persarum regione eos venisse: sicut quidam de sapientibus dicit. Tunc iubet & Persas celebres pertendere gressus: plerique autem arbitrati sunt eos Chaldæos fuisse, quia Chaldæi stellas cœli Deos esse putauerunt, & in arte Astronomicâ peritissimi fuerunt. Alij etiam dixerunt ex stirpe Balaam Prophetæ descendisse, qui mox vt nouam stellam viderunt, regem natum intellexerunt, & recolentes prophetiam Balaam, dicentis: Orietur stella ex Iacob, & exurget homo de Israël & dominabitur Gentium, primi cum muneribus ad adorandum eum festinarunt.* Ortæ sunt seculis sequentibus plures tam eorum, qui eos omnes vno è loco, quam qui singulos è diuersis venisse regionibus voluerunt. Quorum ego nunc ordine sententias cum autoribus & rationibus producam, vt quæ reliquis improbabiliores, quæque verosimiliores sint appareat: quamuis vt quod res est dicam, quænam probabilissima sit ceterarum, nondum liquere satis existimem.

in Epypha.

CAPVT XV.

Fuerintne ex Arsacidis vel Parthorum Regibus progeniti?

STOMACHATVR Liuius è Græcis repertos esse scriptores, qui Arsacidarum regnum seu Parthicum, Imperio Romano prætulerint: nam illi ducentis ante Christum annis Orientalia regna præcipua cum Media Persiaque sibi subiugarant. Mouit quibusdam suspicionem S. Chrysostomus hunc Persarum & Parthorum regem ipsum Bethlehemum accessisse. Ita enim à Bosquirio & alijs passim citatur. *Oportuerat Iudæos continuo sentire, quantum sibi esset additum dignitatis, de tanti scilicet natiuitate Regis, qui Persarum ad se Regem ortu suo triumphante traxisset.* Fauent & ij, quos alias laudabimus, fuisse corpora Sanctorum Magorum è Parthiâ Constantinopolim à S. Helena deportata, vti vbi sepulcrum, ibi & vitam accepisse videantur. Nec leue sumitur ex Strabone Christi coæuo argumentum, qui cum Posidonio *duplex Parthorum* facit *collegium, affinium vel cognatorum* συγγενῶν *& Magorum seu Sapientum, è quibus vtrisque Reges crearentur*: id Reineccius in Arsacidarum familiâ de Sacerdotio quodam exponit, quod vnà cum regno peculiariter possederint. Vt videantur Arsacidæ simul Reges, Sacerdotes & Magi Christi tempore fuisse nominati. Deinde licet daretur non Pharaatem Parthorum Regem, qui tunc præerat Orienti, & de cuius imperio Strabo dicit, *nunc quidem* (Parthi) *tantæ regioni & populis dominantur, vt propter imperij magnitudinem cum Romanis quodammodo contendant.* Certè Magi illi, seu sapientes, vel cognati affinesque illius, qui Reges ob sanguinem Regium dicebantur, videntur è Parthiâ ad Christum accessisse.

Liuius Decad. 1. l. 9.
Parthici Reges pares vel superiores Romanis, videntur Christum adorasse.
1.
Con. 6. Arcali.
Hom. 6. in Matt.
2.
3.
Lib. 11. Geograf.
erant simul Sacerdotes & Sapientes.

Fauet Indorum traditio.

Huc accedit quod ex Indorum traditione & annalibus Regum, tertius Crangănoris Toparcha dicatur Carmaniam, Persiamque confines Parthis populos adijsse, & ibi repertos stella iam exoriente ad iter accinctos esse comitatus. Vnde videntur è Parthorum Magis, vel Arsacidarum collegio duo prodijsse, sed vt res omnis euadat clarior, Arsacidarum origo paulisper est exquirenda.

Salianus ad eum annum. *Arianus in Parthicis apud Photium in cod. 58.* Arsaces conditor regni Parthici & Arsacidarum. Victoriæ contra Romanos.

Anno ferè mundi 3808. ante Christum 245. vt supputat Salianus, Seleuci Callinici anno primo, Arsaces cum Teridate fratre Phereclem ab Antiocho Deo, Callinici patre præfectum regioni suæ interfecit. De quo Suidas. *Arsaces Parthus, Macedonibus, qui Persicum Regnum annos 293. tenuerunt eiectis, Parthis regnum peperit.* Erat corporis specie pulcherrimus, animo excelso & regio, reique militaris peritissimus: & quoniam, sicut Cyrus Persis, Alexander Macedonibus, Romanis Romulus; sic ipse Parthis suis in libertatem assertis regnum, imo Monarchiam penè Orientis, (vt Magni Reges, vel Regum Reges Parthi dicerentur) primus suâ virtute peperit; ideo successores omnes deinceps ab eo sunt Arsacidæ nominati, qui contra Romanorum Imperatorum cassos insultus imperio supra 470. annos potiti sunt, ad S. Vrsulæ vsque tempora, seu Alexandri Mammææ filij dominatum. Ex Arsacis posteris Orodes Tigranem primo, deinde Crassum cum legionibus omnibus Romanorum deleuit, Solymam expugnauit, Ciliciam etiam occupauit, à Ventidio tamen Romano inde eiectus est. Eius item filius Pharaates Antonium triumvirum prælio superauit; sed postea pacem cum Augusto firmauit, & captiuos Romanos cum signis militaribus M. Crasso & Antonio ademtis restituit. *Ea* (ait Dio) *Augustus quasi bello aliquo Parthum vicisset, accepit: nam hanc rem magnæ sibi laudi ducebat, quod prælijs prius amissas res citra vllum certamen recepisset: itaque & sacrificia eius rei causa & templum Martis vltoris in Capitolio ad imitationem Iouis feretrij, qua signa illa militaria suspenderentur, decerni iussit, ac deinde perfecit. Equo etiam ouans in vrbem inuectus, ac fornice trophæum gestante honoratus est.* Postea Pharaates Armeniam sibi subiugauit, cui cum Augustus scribens, Pharaatem tantum, omisso titulo Regis, nominasset, iussissetque Armeniâ cedere, adeo nihil territus est, vt rescribens Augusto, sibi ipsi Regis Regum titulum dederit, Augustum vocabulo Cæsaris tantum affecerit. postea verò quam Caium in Syriam aduenisse audisset: eâ conditione, vt Armeniam missam faceret, cum Augusto redijt in gratiam. Fuerunt ei filij quatuor, è quibus Phraates & Vonones in regno patri successerunt, à quorum vno parricida ipse, parricidali manu cecidit. vt nec ipse, nec filij in flagitijs maximis educati videantur fuisse primi Gentilium Christi adoratores.

Pacem cum Augusto sanciunt. *Dio lib. 54. P. 524.*

Dio P. 554. l. 55. renouant eam circa natalitia Christi. Scelera Regum eo tempore. ob quæ non videntur Christum adorasse. amplitudo imperii. *Iustinus l. 41.* *Strabo. lib. 7. de Arsacidarum potentiâ.* Parthorum Principes & duces pares Regibus. *Parus Bi...us l. 3. Hist. Persica.* *Appianus & Plutarchus.*

Qui quidem Arsacidæ cum Mediam & Persiam suo tenerent imperio Christi tempore, nec eorum videntur Reges Solymam aduenisse. Ceterum maximus horum fuit dominatus, vt Liuius Parthos caput omnium nominet, qui post Euphratem & Tigrim siti, mari rubro terminantur. Iustinus verò factâ cum Romanis orbis diuisione, eis Orientis imperium tribuerit. Et Strabo tantum velit eos terrarum possedisse Christi tempore, vt ob imperij magnitudinem quodammodo Romanis æquarentur. Nam Mediam, Persiam, Babyloniam & Mesopotamiam, quandoque & Syriam, Palæstinam, Armeniam & Ciliciam tenuerunt. Christi autem æuo cum Romanis fœdere iungebantur, quando Phraates tertius restitutis Augusto signis quatuor filios Romam miserat regio more educandos, quibus dominantibus Christus videtur esse natus, & Orienti stella mirabiliter illuxisse. Si tamen eorum regnis subiecti quidam toparchæ Christum venissent adoratum, non eos ausus fuisset Herodes impedire, cum & Augusti Cæsaris & Parthorum Regis fauore fulcirentur. Quam potentes autem habuerint Parthi toparchas siue Regis familiares, Surenas Crassi & Romanorum debellator indicat. Eum cameli mille cum impedimentis sequebantur, quacumque faciebat iter, qui vsui necessaria deuehebant: mille cataphractos equites ac totidem leuiter armatos custodiendi corporis gratiâ circa se continuo habebat, peditum verò ac seruorum ingentem numerum. Huic à maioribus hereditario iure datum erat, vt, qui Parthorum Rex designaretur, regium ipse diadema primus ei imponeret. Et licet Alexandri Magni æuo Regumq; Persarum imperio florente Parthi à Præfectis regerentur, ex quo tamen Orientis dominatum occuparunt, Solino teste, Plinio & Orosio regnis 18. & Gentibus 32. imperarunt,

vt

vt ideo Regum Reges, magnique Reges dicerentur, vt verosimile videatur vnum vel alterum Regum Magorum fuisse Parthis vectigalem. Itaque nec Phraätem, qui circa Christi ferè tempora vel paulò ante, neque 4. eius filios, qui Romæ educabantur, & post varios casus Parthis imperarunt, putamus Christum adorasse. Potuit tamen ex Arsacidarum vel Magorum Parthicorum collegio quidam esse, regionis alicuius Regulus, qualem Surenam vidimus, qui tempore natalis Domini non in Parthiá, sed initio Persiæ, vel in Mesopotamiâ commoratus, decem dierum itinere commode Solymam peruenerit. Cui sententiæ fauere videntur ij, tam qui è Persiâ venisse Magos volunt, quam Indi, qui Regem Cranganoris in Carmeniam profectum, Magos ad iter accinctos dicitur repenisse.

Quot regnis & Gentibus Parthi imperarine.

Erat porrò Regulorum istorum in Oriente toto maxima multitudo, qui antea Persarum magnis Regibus (vt se nominabant) postea Parthorum Regum Regibus subdebantur. Nam Strabo de suo, & Christi nati seculo scribit. *Postea Asiæ imperium in complures successores, & ab eis profectos diuisum, euersumque est, permansit tamen annis ducentis & quinquaginta: nunc iam per se sunt, ac Reges, qui olim Macedonibus paruere, nunc Parthorum Regibus subiecti sunt.* Nec aliter Adamus Contzen: *Magos Euangelicos suorum oppidorum & prouinciolarum Reges* appellat. *Neque enim*, ait, *Arsacidis, aut Romanis eos Regibus adæquamus; sed minutioribus, qui sub magnis Regibus viuebant: magna erat eorum multitudo, vt ex Tigranis vita constat, quem Regem minorum turba ambibat: vti nunc Regem suum Principes. Fuisse autem olim multos, & paruarum ditionum Reges tum alia docent, tum Ieremias c. 25. 19. vbi aduersa denunciat Pharaoni; deinde cunctis Regibus Ausitidis, siue Hus, & cunctis Regibus terræ Philisthijm, & cunctis Regibus Tyri, & vniuersis Regibus Sidonis, & Regibus terræ Insularum, quæ sunt trans mare, & cunctis Regibus Arabiæ. Ecce quam multi Reges in vna ditione aliqua: sic cuncti Reges Arabiæ Salomoni tributa adferunt* 3. *Reg.* 10.

Strabo insigne lib. 15.
Multi Reges vectigales erant Parthis.
in Matt. 2.

Quocirca sicut improbabile Parthorum vel Persarum Monarcham Phraatem, vel eius filiorum aliquem Solymam peruenisse, quod ægrè permisisset Herodes, qui ab eodem fuerat olim Solyma exturbatus: ita verosimile, beneficiarium aliquem Parthorum Regem Persam vel Arabem, aut Mesopotamæum Christum piè fuisse veneratum tunc præsertim, cum pacem cum Augusto firmarat Phraätes, quatuor Romam destinatis liberis educandis. Quos sanè vectigales etiam Parthorum Reges, si Herodes offendisset, Cæsaris animum exulcerasset.

eorum vnus esse potuit è tribus Regibus.

CAPVT XVI.

Veneríntne Reges tres è Tharso Ciliciæ, & minore Asia, vt tradit Rogerius Houedenus.

NOVA prorsus opinatio: quam in reditu Richardi Regis Angliæ è Palæstina sic describit Houedenus: *Sciendum verò*, ait, *est, quod de finibus illis* (Asiæ minoris) *egressi sunt illi tres Reges, qui obtulerunt Domino nostro* IESV *Christo tria munera pretiosa, scilicet aurum, thus, & myrrham; quorum nomina hæc sunt Gasphar, Bapzar, Melchior: quorum vnus erat Rex de Saleff: & alter erat Rex de Malmustre, & tertius erat Rex de Terzol, id est Tharsis: vnde dicitur in psalmis: Reges Tharsis & Insulæ munera offerent. sciendum, quod hi tres fluuij Saleff, Curck & Thil oriuntur in Turcia, quæ dicitur terra Turcorum: qui sunt homines Soldani de Iconio: & fluuius, qui dicitur Saleff est oppositus Insulæ de Cypro, & non distat ab ea plus quam 50. milliaria ad æstimationem nautarum.* Hactenus Houedenus, qui vndenam hauserit eam fabulam non aperit, videtur tamen è psalmo 47. & quibusdam Patribus posse stabiliri.

Houedenus in Richardo I fol. 718.

Nam Cassiodorus ad ea verba: *in spiritu vehementi conteres naues Tharsis*, id de Herode exponit, & nauibus è Ioppensi portu Tharsum Ciliciæ versus soluentibus, quod credidisset Tyrannus ijs tres Reges in patriam remeasse: sequuntur Cassiodorum

Patres quidam & Doctores fauent huic sententiæ

Glossa ordinaria, Haymo, S. Anselmus, S. Thomas, Lyranus, Comestor, Hugo Cardinalis, Vincentius Belluacensis, Ludolphus & Dionysius Carthusiani cum multis alijs, qui in citatum psalmographi locum, vel c. 2. Matthæi commentantur.

Fauet nauigationis opportunitas: nam commode digressi Bethlehemo die eadem Ioppen peruenerunt, ac conductis ilico nauibus Tharsum versus profecti Herodis insidias eluserunt. Sed hæc fabula scripturæ refragatur, quæ vult eos ex Oriente, non autem Occidente & Septentrione Solymam venisse: & quomodo congruenter veritati affirmare potuissent, *vidimus stellam eius in Oriente*, cum Cyprus & Tharsus Ciliciæ iaceant Palæstinæ versus Occidentem? deinde Psaltes non Tharsum: sed *naues Tharsis* seu maris nominat: cum neque scriptura. neque profani autores Tharsi celebrent vspiam naues: non enim maritima est, nec portu nobilitatur. Dauidis autem & Salomonis æuo naues maris vulgo *Tharsis* dicebantur. Accedit, quod ea Dauidis verba non Herodi: sed Deo tribuantur, qui superbas improborum naues ventorum turbine conterit: & Reges fastuosos nauium instar præcelsarum oppugnantes Ecclesiam profligat: ita & Iosaphati, cetera pij Regis classem, ob initum cum impio Rege Ochozia fœdus iuxta oraculum Eliezer contriuit & dissipauit: vt rectè secundum literam eum locum Eusebius sic explicarit: *Animaduertes*, inquit, *diligenter, quod naues Tharsis dictæ sint magnas olim diuitias Salomoni attulisse, quemadmodum ex Regum historia didicimus: quare & nunc per contritas naues Tharsis Regum diuitias & potestates abolendas esse significauit.* Idem Athanasius cum alijs Græcis asserit. Adde quod multi laudatorum Patrum non tam suam, quam aliorum referant opinionem, sed de hoc argumento multa fusius suo loco proferentur: quamuis ipsa fabula vix mereatur refutationem.

[Margin: confutatur. | Tharsus est Solymæ ad Occidentem. | naues Tharsis vocantur marinæ naues. | Par. 20. 37. | 3. Reg. 10.]

CAPVT XVII.

An venerint ex Armenia vel Tartaria, vt Haitonus insinuat, & de posteris Regum ibidem, & in Europæ varijs locis.

SVNT, qui sanctos Reges è Scythia (quam modo Tartariam vocamus) educant: sed pauca de situ regionis sunt ante præmittenda, quam eorum rationes audiamus, Ptolomæus Geographorum oculus duplicem agnoscit Scythiam: vtramque in Asia, quam mons Imaus diuidit: ab hoc sortitur appellationem, vt infra vel extra Imaum sita nominetur eo loci: vbi solet a multis regnum Cathai extra Sinas collocari. Si vera sunt quæ in Ptolomæo suo scribit Villanouanus, & in Copto Athanasius Kircher, hanc omnem regionem, per vastissimas Orientis solitudines protensam, olim Ioannes Presbyter, & post eum Magnus Chamus gubernauit; nunc varijs secta regnis & prouincijs, à diuersis Regibus, & Ducibus occupatur.

[Margin: situs & descriptio Scythiæ & Tartariæ. | Reges eius.]

In his Aquilonaribus Orientis partibus multi degunt hodieque Christiani nobiles & principes viri, qui ad tres sanctos Reges suam referunt sanguinis originem: quibuscum vsus familiarissimè Haitonus est, qui ex Regis Armeniæ propinquo, & milite nobili, postea demissione Christiana celebrior euasit, quando spretis caducis rebus S. Norberti professus ordinem in castris Religiosorum de se felicius victor triumphauit. Is Clementis quinti imperio circa annum 1307. regnorum Orientalium historiam concinnauit, quæ magnam partem olim miles peragrarat; reperit hic in tribus Tartariæ locis posteros sanctorum Regum: quorum perhonorificè meminit. Sedem eorum præcipuam collocat in Tharse regno confini Carmaniæ, quam videtur per Turquestam indicare, sed ipsum audiamus:

In regno Tharse sunt tres prouinciæ, quarum dominatores faciunt se Reges appellari: Gentes verò istius regni Iogor appellantur: & semper idola coluerunt, & adhuc colunt, præter cognationem illorum trium Regum, qui per demonstrationem stellæ venerunt, adorare Dominum nostrum Iesum Christum in natiuitate sua: & vsque in hodiernum diem multi magni nobiles inueniuntur inter illos, qui tenent fir-

[Margin: Posteri SS. Regum ibi Christiani.]

firmiter fidem Christi: omnes verò alij de prouincia illa, qui colunt idola, sunt nullius valoris in tractatione armorum, perspicacissimi tamen sunt ad artes, ad scientias, ad discendas literas: & ferè omnes partium illarum abstinent se à carnibus, & à vino: nec aliqua ratione occidunt aliquod viuens: ciuitates vero illorum sunt valde amœnæ & magna templa habent. Istud regnum Tharse ex parte Orientis confines suos habet cum regno Cathai &c. ex parte Occidentis cum regno Turquestan.

Fuerunt autem ijdem posteri viri principes & regibus affinitate iuncti, è quibus Halaonus Tartariæ regis germanus vxorem accepit: nam cum Tartarorum Imperator regis Armeniæ suasu fidem Christi recepisset, baptismo ritè initiatus, fratrem suum Halaonum polemarchum inuictissimum misit, qui primo statim ingressu & assultu Persarum regnum Tartaris subiugauit: postea Babylonem aggressus, eam violēter expugnauit: & per Chaldæam reliquias Christianorum collegit, fouit, opulentauit: quorum etiam fidei & tutelæ ciuitates, arces & munitiones credidit, Saracenis seruituti mancipatis, coniugis hortatu, de qua sic scribit Haitonus. *Halaoni prædicti quædam vxor erat Christiana: de progenie enim erat illorum Regum, qui venerant ab Oriente visa stella natiuitatem Domini venerari: impetrauit quoque ista Domina deuotissima Christiana licentiam diruendi per totam terram templa Saracenorum & inhibendo, ne solennitates fierent in nomine Mahometis, & ipsa fecit Saracenorum Ecclesias funditus deuastari, & in tanta seruitute posuit Saracenos, vt non sint ausi vlterius apparere.*

Halaonus frater Regis Tartarorū subiugat Persiam.

Vxor eius Catholica ex stirpe SS. Regū.

Eandem Chaldææ restitutionem fidei orthodoxæ Miræus attribuit coniugi. *Quòd autem*, ait, *Haolonus post susceptum Baptisma tam fortiter à Christianorum partibus staret, non erat hæc solum ratio, quod primum Christianus effectus fuerat, sed multo magis, quod à coniugis suæ Deucoscaron dictæ monitis ad hoc faciendum impulsus fuerat, quæ è stemmate trium Regum, quos stella cum donis Bethlehem duxit, vt Christum recens natum adorarent, originem traxerat. Fuit sanè hæc admodum pia verèque Christiana mulier: Nam sine intermissione licentiam petijt, vt Turcarum fana destruere, ac demoliri posset; vtque penitus è memoriâ hominum Mahumeti nomen tolleretur: sed neque hæc fuit ex vltimis causis Haoloni, nempe quod Haolonus penes se longo tempore Haitonem Regem Armeniæ affinem suum habuerit, qui eum non minus, quam Deucoscaron coniunx omnem pietatem docuerat, in fide confirmarat, & vt in Turcas bellum moueret, inuitarat.*

Myræus in vita Hayton.

Idem Haolonus cum eiusdem Regis Haitoni consilio pariter, & auxilio Damascum & Mesopotamiam debellasset, Soldano Syriæ Regeque Solymorum subiugato, dum Solymam versus mouet expeditionem, vt Saracenis eiectis eam Christianis assereret, certior fit de fratris sui Regis Tartarorum morte, sicque Haolono ad capessendam monarchiam reuocato: pia mentis proposita conciderunt. Discessurus itaque è Syria Guylogam, virum militaris scientiæ peritissimum: stemma etiam suum ad sanctos tres Reges referentem præfecit Syriæ & Palæstinæ: relictis ei decem Tartarorum millibus, qui terram ab hostium assultu liberarent. De quo hæc scribit Haitonus coæuus. *Guyloga, quem dimiserat Halaon loco sui in regno Syriæ, & in prouincijs Palæstinæ tenuit terras pacificè & quietè, & diligebat plurimum Christianos; nam & ipse fuerat de progenie trium Regum partium Orientis.* Hæc ferè circa annum 1260. contigerunt, & satis ostendunt, inter Tartaros familiam sanctorum Regum opibus, potentia, & religione orthodoxa multum valuisse. Vt verosimile sit vnum saltem sanctorum ex illis vel confinibus locis prodijsse.

occupat Syriam.

Guylogam constituit eius gubernatorem è sanguine SS. Regū.

Quod sensisse videntur S S. Hieronymus & Chrysostomus, qui è Perside Iudææ Aquilonari, seu eius finitima Tartariæ putant accessisse. Huc accedit quod Indorum traditio velit, Melchiorem per Carmaniam, quæ Tartariam attingit Regibus se adiunxisse: quid quod ipsi Tartari tentarint aliquando expeditionem in Germaniam Coloniam versus, sanctos tres Reges ciues, vt aiebant suos, in patriam reducturi. Rem gestam narrat Matthæus Parisiensis in sua historia anno 1243. ex Iuone Narbonensi. Nam cum rogati cur terris relictis prouincias Christianorum inuaderent, responderunt, *se propter Magos Reges, quorum sacris corporibus ornatur Colonia, in patriam suam reportandos, nunc propter auaritiam & superbiam Romanorum, qui eos antiquitus oppresserunt elidendam, nunc propter subdendas sibi barbaras*

cur videātur Reges ex Tartariā prodijsse.

tuit

tantum & hyperboreas nationes & Gentes : nunc propter furorem Teutonicum ſuâ modeſtiâ temperandum ; nunc propter militiam à Gallis addiſcendam ; nunc propter terræ fertilitatem, quæ ſuæ multitudini ſufficere poſſit acquirendam; nunc propter peregrinationem ad S. Iacobum in Gallæcia terminandam egreſſos ſe patria mentiuntur. Hactenus Pariſienſis ita iam a quadringentis annis Tartari ſibi patrium trium Regum ſolum vindicarunt: ego tamen difficulter adducor, vt credam Reges tempori è remotioribus Tartariæ locis tredecim dies adeſſe potuiſſe.

confutatur ea ſentẽtia

Potius exiſtimo ſanctorum Regum poſteros, Arabes origine patriàque fuiſſe: qui tunc cum Mahumetis furor in Arabiæ corde, ſanctorumque Regum patria vexillum erexiſſet, & domicilium fixiſſet impietatis, extorres patria ſeceſſerint in Perſidem ac confines regiones, vbi ſub tutela potentiſſimi Scythiæ, & Cataiæ, ſeu Tartariæ monarchæ, quem tunc Presbyterum Ioannem nominabant, liceret fidem orthodoxam profiteri.

Abyſſinorum Rex per errorẽ vocatur Ionnes Presbyter. is verè in Aſia fuit dominatus vnde nomen accepit.

Nolo hoc loco prolixam texere controuerſiam, qua ratione per errorem nomen id fuerit à centum iam annis à Luſitanis Abyſſinorum Regi attributum : quam in copto ſuo fuſè perſequitur Athanaſius Kircher fol. 103. vbi defendit ante quingentos annos fuiſſe maioris partis Aſiæ Aquilonaris ſeu Tartariæ dominatorem, qui Reges 72. partim Chriſtianos, partim Ethnicos ſuæ ſubiectos ditioni, vel certe vectigales habuerit: poſtea regnorum ei multitudo peperit nominum varietatem, vnde ſcriptores monarchæ illius res geſtas diuerſis alijs Regibus quandoque tribuerunt. Porro ſicut Parthorum Reges Arſacidæ, Reges Ægypti Ptolomæi, dicebantur : ita Reges iſti Ioannis nomen poſteris omnibus reliquerunt : & quoniam Archiepiſcopi Primatis inſtar crucem erectam ſibi curabant præferendam, qua ſe declarabant eſſe religionis Chriſtianæ defenſores, exinde Presbyteri Ioannes in Europa cœperunt appellari. Stetit hæc monarchia ſeculis multis teſte Veneto, donec Dauid quidam eam obtinuit: quem cum Dux Cinge dictus prælio victum occidiſſet, is à Scythis electus Imperator contemto Presbyteri nomine voluit Incam appellari, magno fidei Chriſtianæ detrimento : quæ maximam partem ijs in locis vna cum nomine Ioannis Presbyteri concidit : & in familiâ ſanctorum Regum diu poſt fuit conſeruata ad Haitonum vſque. Ad hunc igitur Monarcham circa annum Chriſti ſexcenteſimum familias ſanctorum Regum ex Arabia confugiſſe veroſimile fit ex ijs, quæ ſubdit Athanaſius Kircher his verbis. *Illo* (Joanne Presbytero) *eiuſque ſucceſſoribus longè latèque in Aſiâ dominantibus, fidemque Chriſtianam egregiè promouentibus, aut vocatos, aut ſponte ſua fama iſtorum regnorum in promouendæ fidei zelo, aut quod probabilius eſt, diræ illius perſecutionis, qua in Syria, Ægypto, viciniſque Æthiopiæ locis ad ſupplicia ſæuiſſima Chriſtianæ vitæ ſectatores paſſim inquirebantur, compulſos formidine è dictis locis fugientes in Media, Perſia, Bactria, Turcheſtane ſubſtitiſſe : deinde in extremas Aſiæ regiones paulatim longo exilio perueniſſe omnino veroſimile eſt.* Probat id ex Sinenſis lapidis inſcriptione, demonſtratque ex ea Tartariæ parte multos in Chinam penetraſſe, & eam vna cum Rege fidei Chriſtianæ ſubieciſſe. Ut hinc ſit perquam probabile Mahumetanorum gliſcente perſecutione, ceſſiſſe patrijs Arabiæ ſedibus, in Scythiam, vnde Haoloni vxor tanto mentis ardore laborabat, vt illa ſuperſtitio totâ Babyloniâ, Meſopotamiâ & Palæſtinâ proſcriberetur, à quibus fuerant maiores eius ex Arabia relegati. Nec eſt dubitandum, quin familia ſanctorum Regum rebus geſtis inclyta quandoque beneficiaria quædam regna Presbyteri Ioannis, quandoque etiam deficiente ſtirpe regiâ totam Monarchiam Tartariæ gubernarit: teſtem huius aſſertionis locupletiſſimum à quingentis annis Ottonem Friſingenſem Epiſcopum habeo : is ætate ſua facit poſteros ſanctorum Regum Monarchas Orientis & ea mente Solymam verſus iter cum infinitis copijs intendiſſe memorat, vt eandem è Saracenorum vindicarent poteſtate, quod ipſe ex Gabulenſi Syriæ Epiſcopo, tunc cum Romæ verſaretur, ſe anno 1145. comperiſſe his verbis atteſtatur. *Narrabat etiam, quod ante non multos annos Ioannes quidam (qui vltra Perſidem, & Armeniam in extremo Oriente habitans Rex & Sacerdos cum Gente ſua Chriſtianus eſt ; ſed Neſtorianus) Perſarum & Medorum Reges fratres Samiardos dictos bello petierit, atque Ecbatani, cuius ſupra mentio facta eſt, ſedem regni eorum expugnauerit. Cui dum præfati Reges cum Per-*

ad eum cõfugiebant exteri Chriſtiani.

Poſteri SS. Regum facti Reges

Otto Friſingenſis lib. 7. Chronici c. 33. vnus eorũ debellat Perſiam & Mediam.

ſarum

sarum, Medorum & Assyriorum copijs occurrerent, triduo z trisque mori magis, quam fugere volentibus dimicatum est: Presbyter Ioannes (sic enim eum nominare solent) tandem versis in fugam Persis, cruentissima cæde victor exstitit. Post hanc victoriam dicebat prædictum Ioannem ad auxilium Hierosolymitanæ Ecclesiæ procinctum mouisse; sed dum ad Tigrim venisset, ibique nullo vehiculo traducere potuisset; ad Septentrionalem plagam, vbi eundem amnem hiemali glacie congelari didicerat, iter flexisse. ibi dum per aliquot annos moratus gelu exspectaret: sed minimè hoc impediente aëris temperie obtinerit, multos ex insueto cælo de exercitu amittens ad propria redire compulsus est. Fertur enim iste de antiqua progenie illorum, quorum in Euangelio mentio fit, Magorum esse, iisdemque quibus & illi Gentibus imperans, tanta gloria, & abundantia frui: vt non nisi sceptro smaragdino vti dicatur. Patrum itaque suorum qui in cunabulis Christum adorare venerant accensus exemplo, Hierosolymam ire proposuerat: sed prætaxata causa impeditum fuisse asserunt. Hactenus Otto Frisigensis: qui dum ait iisdem quibus Magi Euangelici Gentibus imperasse, intelligi potest, quod cum posteris SS. Regum multæ subiectorum populorum familiæ solum cum ipsis verterint, & in fidem ac clientelam Ioannis Presbyteri se receperint: iisque imperarit: vel quod Media Persiaque debellata, Balthasaris tertij Regis quasdam subiectas ditiones confines ferè Arabiæ sibi subiugarit. Quod confirmare videtur vetus origo familiæ des Baux siue de vallibus, quæ gentilitia sua insignia & originem refert ad Balthasarem: ita enim ex archæis stemmatis scribit Iacobus Malbrancij in literis. *Gerunt*, inquit, *ipsi pro insignibus, quæ iactant omnium esse antiquissima, stellam argenteam sedecim radios promentem in æquore seu fundo rubro; quæ insignia tradunt dedisse Balthasarem prolibus suis, cum plures cum ipsis in Armenia reportasset victorias; & in Tartarorum Regem euasisset.*

vocatus Presbyter Ioannes.

Hierosolymam optat restituere Christianis

Balthasar Rex Tartariæ ex eadē stirpe fuit.

Familia de vallibus ab eo ducit sanguinem & insignia.

Primogenitus ipsius, etiam Balthasaris nomine insignitus, plurima post parentem perpessus est ad fidem Catholicam conseruandam, a proprijs filijs diuexatus, qui eam noluerunt amplecti, coactus est regnum deserere, & clam nauigio fugere cum thesauris, & diuina prouidentia in Pannoniam appulit: vbi supra montem pulcherrimis vallibus cinctum validissimum castrum exstruxit: vnde de vallibus nomen: quod ad eius deriuatum est progeniem: quod castrum seu munitio, ait genealogia, etiamnum attinet ad ducem Andrensem vigesima prima generatione ab isto Balthasare secundo descendentem, qui est frater Margaritæ de vallibus Comitissæ S. Pauli, Matris Luduici de Luxemburgo Comitis Sampaulani. Hucusque literæ: de qua etiam familia iam dum hæc scribo eruditissimus D. Iulius Chiffletius Prior de Dampierre anno 1641. duodecimo Decembris ad me perscribit. *Heraldi familiam des baux (è qua prisci Arausiorum Principes) à Balthasare Rege originem ducere asseruerunt alicubi quod familiare gentis illius scutum miniatum stellam præferat sexdecim radiorum argenteam, quam a Balthasare Rege primum visam existimant.* Quæ traditio si vera, multum Ottonis Frisigensis autoritate roboratur: potuit enim is, qui ante Balthasar appellatus fuit, iam Tartarorum monarcha sibi Presbyteri Ioannis nomen adsumere: è cuius filijs Nestorianus ille, cuius meminit Otto, descenderit: interim vtraque narratio meam opinationem stabilit, sanctorum Regum posteros sæpius sedem & domicilium commutasse: ideoque nullum inde sum posse primæ commemorationis stirpis Christi tempore firmum argumentum: nec desunt in Germania nobiles stelliferæ familiæ, quarum nonnullæ etiam sanctis Regibus maioribus gloriantur: vt illustre Baronum de Morrien stemma, cuius insignia gentilitia sic in funere generosi D. Ioannis de Morrien anno 1628. 16. Maij exposuit Albertus Hulso societatis IESV Theologiæ doctor & meus tunc in ea professor. *Illud*, inquit, *indubitatum est familiam Morriensium primam originem referre ad laudatissimos, & Christianæ religioni addictissimos maiores: vt qui à primitijs Gentium scilicet a Magis Orientalibus, quos è Gentilibus primos ad Christi fidem Deus adduxit tam nomen, quam insignia delegerunt: nomen enim Morian veteri Saxonica lingua Maurum seu Æthiopem significat, vnde Domini de Morrien armorum gentilitiorum cassidi nigrum Æthiopem imposuerunt, & scutum stella rubea decorarunt: qua duce Magi vel Reges ex Oriente venerunt Hierosolymam. At quo pacto fami-*

Balthasar fugit in Pannoniam.

castrū ibi condit.

Iulius Chifletius.

Familia Baronum de Morriē stellifera.

nomen & insignia à SS. Regibus trahit.

à Carolo M. traducta in Westphaliam.

familia de Morrien in Westphaliam translata sit, norunt, qui leuiter veterum historiarum monimenta delibarunt. Nam ante octingentos & complures annos Carolus Magnus cum Gentiles Saxones armis subegisset, hanc illustrem domum cum nobilitate cetera has inuexit in regiones, quam etiam ob præstitam in difficillimis expeditionibus fidem, & facinora militaria, cum alys equestribus familys ob heroicam fortitudinem, & bonis clientelaribus, & amplissimis priuilegijs exornauit. Hactenus Orator funebris, qui prudenter relinquit in medio, num verè à sanctis Regibus sint propagati: quamuis extra controuersiam sit, ipsos & nomen & insignia voluisse ab ipsis mutuari: quod & de Regibus Abyssinorum dicam alibi, & alias constat illustres domos esse imitatas.

comites SS. Regum sparsi per orbem.

Posset quis etiam existimare comites sanctorum Regum, qui permulti fuerunt, & in varias orbis regiones postea dissipati, suis voluisse posteris memoriam, tam stellaris prodigiosi ductus, quam infantuli Christi in præsepio adorati relinquere: sed posteros maluisse Regibus quam suis proprijs maioribus gloriari: sed siue a Regibus ipsis, siue à comitibus eorum descenderint: vbicunque etiam commorentur modo, cum exploratissimum sit ipsos domicilium frequenter variasse, nihil inde de patria sedibusque auitis Regum effici concludique firmiter potest. Venio ad tres celebriores & verosimiliores opiniones, & ex Chaldæa quidem nonnulli credibilius Reges eduxerunt; nam vicinior est, & Orientem respicit.

CAPVT XVIII.

Sintne in Chaldæa orti.

fines Chaldææ & Mesopotamiæ.

ex hac deducunt Reges.

Origenes ho. 13. in num.

ALDÆA pars Asiæ Iudæis ad ortum sita, maximis Euphrate, Tigrideque fluminibus irrigata, ad Aquilonem Armenia; ad Austrum mari Persico terminatur. Abrahami patria, & prima ferè, quæ Philosophiæ & Astrologiæ inuentis glorietur. eam celeberrimam Babylon fecit: a qua Mesopotamiæ, & Assyriæ pars Babylonia nominatur. Volunt permulti sanctos Reges ex ea prodiisse: pro ea faciunt, qui eosdem è Mesopotamia deducunt: eam Tigris & Euphrates interceptam partem statuunt Palæstinæ viciniorem. Pro hac loquitur Origenes. *Si enim prophetiæ eius (Balaam) insertæ sunt sacris voluminibus, quanto magis descriptæ sunt ab eis, qui habitabant tunc Mesopotamiam, apud quos magnificus habebatur Balaam, quosque artis eius constat fuisse discipulos. Ex illo denique fertur Magorum genus, & institutio in partibus Orientis vigere, qui descripta habentes apud se omnia, quæ prophetauerat Balaam.*

S. Hier. in c. 47. Isa.

S. Hieron. de Chaldæa scribit *qui vulgò appellantur Mathematici & ex astrorum cursu lapsuque res humanas regi arbitrantur: vnde & Magi de Oriente venerunt Dominus stellam se vidisse dicentes, vel ex artis scientia, vel ex vaticinio Balaam Prophetæ sui.*

S. Ambro. in 2. Luc.

S. Ambrosius: *vides etiam, quia non otiosè, vel de Chaldæis, qui peritiores habentur in numeris, Abraham Deo credidit: vel Magi, qui licet Magicis artibus conciliandæ sibi diuinitati studium impendant, ortum in terris Dominum crediderunt.*

Chalcidius in Timæum.

Chalcidius Platonicus: *Quam stellam cum nocturno tempore suspexissent sapientes viri.*

Claudian. epig. de Christo.

Claudianus. *Dant tibi Chaldæi prænuncia munera Reges.*

Max. ho. 1. de Epiph.

S. Maximus: *Ecce fratres, ad quærendum Regem Regum vna Chaldæos stella pertraxit, Iudaicum verò populum ad obedientiam Dei sui, nec ignea quondam columna potuit conuertere.*

S. Chrysolo. s. 156.

S. Chrysologus: *Putasne Chaldæos siderum scrutatores, errantes per astra Mages Euangelista hodie ortum Christi absconditum seculis stella duce docuit inuenisse.*

Theodotus s. de Nat. Do.

Theodotus Ancyr. *Magi ex Chaldæa venerunt.*

Strabus in Glossa.

Strabus. *Magi non malefici, sed Philosophi Chaldæorum, qui de singulis philosophantur.*

Haymo ho. de Epiph.

Haymo: *Plerique autem arbitrati sunt eos Chaldæos fuisse, quia Chaldæi stellas cæli Deos putauerunt.*

Guarricus Abbas. *Hodie se reuelauit Chaldæis, noui sideris indicio.* Guarricus ser. 2. de Epi.

Lyranus: *Ideo in hora Natiuitatis Christi apparuit stella noua in Orientali terra, vbi quondam habitauit Balaam, quæ quidem terra est in terra Orientali respectu Ierusalem.* Lyranus Abulensis

Abulensis. *Isti Reges, qui directi sunt à stellâ ad veniendum in Bethlehem, fuerunt de terrâ Balaam: nam quando dixit Balaam de ista stella, quæ oriri debebat ad indicandum Messiam natum. Reges terræ illius considerabant diligenter circa aduentum, & apparitionem stellæ illius; vt cum appareret, irent ad adorandum Regem natum, dum autem nato Saluatore apparuit stella, nempe in Mesopotamiâ, continuo tres Reges parauerunt se ad veniendum, vt adorarent infantem natum: & venerunt die decimo tertio, quia à terrâ eorum vsque Bethlehem parua distantia est.* inc. 2. q. Num.

Eandem sententiam amplectitur Iansenius, Beauxamis, Cardinalis de vitriaco, Steuchus, Barradius. Fauent his qui c. 12. SS. Reges faciunt Balaami successores, vt dixerit Remigius: *si fuerunt successores Balaam, regio istorum non longè distat à terrâ promissionis: idcirco in tam breui spatio temporis venire in Ierusalem potuerunt.* Præterea Chaldæa potissimum Astrologiâ gloriabatur. Cicero, *in Assyriorum natione Chaldæi diuturna obseruatione siderum scientiam putantur effecisse, vt prædici posset, quid cuiq; euenturum: & quo quisque fato natus esset.* Consentit Strabo. *Constat nusquam diligentius feucrisq; Mathematica studia exculta esse, quam apud Chaldæos.* rationes pro ea. Cicero l. 1. de diuinat. Strabo l. 17.

Accedit quod eodem loci præter Danielem etiam Erythræa Sibylla clarissimè Christi ortum prædicarit: & à Magis stellâ præuia muneribus honorandum. Ita verosimile: vnum saltem è tribus Regibus è Chaldæâ & Balthasarem quidem ob nominis etymon profectum esse.

CAPVT XIX.

Qui velint auctores eos fuisse Persas.

PERSIA nobilis Asiæ portio hodie Farsi dicitur: eius incolæ ab Hebræis Elamitæ, à Cedreno & Suida Magusæi: ab inquilinis Magog dicebantur. Strabo sic eam describit: *post Carmaniam Persia est: multa sane in orâ illius finus, qui ab ea nomen habet: sed longè maior in Mediterranea: præsertim in longitudine, quæ ab Austro & Carmania in Septentrionem & Medicas partes pertendit. Ora maritima æstuosa est, quæ quater mille & quadringentis stadys vel trecentis censetur: & in flumen maximum Oroatem desinit: Gentes regionem hanc incolunt Patischores, & Achæmenidæ & Magi: quorum hi honestæ viuendi rationi student.* Ex hac patria complures etiam SS. Patrum Magos eduxerunt. Ortelius in thesauro Geographico. Strabo. descriptio Persiæ. inde Reges educuntur.

S. Clemens Alexandrinus. *Persarum, ait, Magi, qui Saluatoris quoque nostri ortum significarunt stellâ eos præcedente.* S. Clemens l. 1. strom.

S. Athanasius. *Certè cum in Iudæa nasceretur, Persæ adoratum venerunt.* S. Athanas. de incarnat. verbi, c. 25.

S. Basilius. *Genus Persicum Magi, incantationibus & magicis, & naturalibus quibusdam affectibus vacabant.* S. Basilius de hum. Christi gener.

S. Chrysostomus. *Mutuo a se aliquid discunt Iudæi & Persæ: nam Iudæi quidem à Magis audiunt quoniam stella eum in regione Persidis prædicauit.* S. Chrys. hom. 7. in c. 2. Matth.

Iuuencus Poëta. *Tunc iubet & Persas celeres pertendere gressus.* Iuuencus.

Ratbertus. *Fuerunt namque de terra Persarum: velut Iuuencus noster canit: specialiter de Euilat, vbi abundat aurum optimum, habitasse creduntur.* Ratbertus in 2. Matth.

Theophylactus. *Oportebat enim gaudere potius, quod Rex suus, à Persicis Regibus adoraretur.* Theophylactus in 2. Matth.

Euthymius. *Soli autem Persæ hanc stellam obseruauerunt; soli namque diligentius circa Astrologiam ab infantiâ occupabantur.* Euthymius

Nicephorus. *Magi Persici sapientes autem, nobilitateque generis, & opibus insignes fuere.* Nicephorus l. 1. c. 13.

S. Thomas. *Ita enim Iudæa iacet ad Persidem, vnde Magi venerunt.* S. Thomas

Albert. M. *Dicuntur fuisse de finibus Persidis, & est consuetudo illius gentis multas* 3. p. q. 36. a. 7.

Reges pro rectoribus ciuitatum, & prouinciarum substituere, & ex huiusmodi Regibus fuerint isti

Guilliaudus. *Vnde consentaneum est, & hos Magos Principes, & primarios fuisse in Persiâ viros, qui nimirum diuina Gentilibus suis præcepta & documenta edebant.*

Ioannes Azor. *Hæc sententia videtur communis, & magis ad veritatem accedere, & habet coniecturas plures & maiores; nam inprimis ipsum nomen Magorum Persicum est, & Persicus mos est, vt Reges adorentur, & non sine munere.*

Maldonatus his subscribit ob mores sanctorum Regum Persicos, nam cũ muneribus Christum adorarunt. Citatur pro hac sententia S. Cyrillus Alexandrinus. Is verba Isaiæ. *Ecce isti de longè venient, isti de terra Australi*, legit, *de terra Persarum*, & aduentum Magorum putat indicari. subdit: *Persiam interdum Arabiam nominari, & hanc vicissim pro Persia sæpius vsurpari.* quibus verbis hanc conciliat cum capitis sequentis sententia. Nam ratio petita à nomine Magorum debilis est; quod Arabes, Medi, Parthi, apud quos Magi degebant pari sibi iure vindicant: infirmior altera petita a moribus & muneribus Persicis: cum & *Parthos*, vt testatur Seneca, *non possit quisquam salutare sine munere*: quæ consuetudo totum peruaserat Orientem.

Impugnatur hæc sententia à distantia nimia Iudæam inter & Persidem. hanc tamen dromedariorum velocitas, vt tabulæ Geographicæ demonstrant, 12. diebus superasset.

Ab. M. in 2. Matth. — Guilliaudus. — Rationes pro ea. — Azor p. 2. li. 1. c. 11. q. 6. — Maldonatus. — Cyrillus l. 4. in Isa. c. 49. — conciliatur hæc sententia cum sequenti. — rationes pro ea allatæ infirmantur.

CAPVT XX.

De Arabiæ situ, Regibus, auri, thuris & myrrhæ redundantiâ.

ARABIAM. Asiæ merito cornucopiæ dixeris ob rerum omnium affluentiam, ea velut peninsula sinu Persico & mari Erythræo ambita, nomen ab Arabo Apollinis & Babylonis filio, & iuxta Plinium inuentore medicinæ tulit. Vniuerse accepta triplex est.

Prima Petræa iacet ad ortum Ægypti, à qua monte Casio, & vastis solitudinibus dirimitur: à septentrione Iudæam, ab oriente desertam Arabiam respicit: ad austrum sinus Arabici sinum interiorem habet; metropolis Petra ei nomen dedit. Altera deserta Scenem vel Scenitem possidet vrbem, cui versus septentrionem confinis est Mesopotamia: ab ortu alluitur Euphrate: & ad austrum mõtibus Arabiæ felicis cingitur. Tertia felix seu eudæmon ab vbertate nominatur, quæ velut Chersonesus inter sinum Persicum & oceanum longissimè procurrit in oceanum: qua de nobis agendum potissimum. De eius nomine & fecunditate Plinius: *Prius Arabiæ diuitias indicare conueniret, causasque, quæ cognomen ei felicis & beatæ dedere.* Et Diodorus Siculus. *Ab Arabiâ desertâ aridâque prima vicina Arabia adeo differt, vt multitudine fructuum, ceterarumque rerum, quæ in ea nascuntur, felix nominetur.*

Arabiæ situs. — triplex est. Petræa. — deserta. — felix. — cur ita dicta. — Diodorus lib. 3.

Complura soli huic regioni scriptores tribuunt; thuris originem; myrrhæ præstantiam: auri puritatem. De thure Plinius. *Thura præter Arabiam nullis: ac ne Arabiæ quidem vniuersæ.* Assentit Solinus. *Hanc Arabiam Græci* εὐδαίμονα, *nostri beatam non frustra nominarunt: quod præter odores, quos creat plurimos, sola thus mittit: nec tamen vniuersa.* Concinit Latini Vatis versus: *solis est thurea virga Sabæis.* Dici vix potest quanta religione thus inquilini colligant: & ideo, qua in veneratione apud ceteras gentes fuerint, teste Solino. *In medio eius sunt Atramitæ pagus Sabæorum: a quo octo mansionibus regio thurifera disterminatur. Arabia hæc appellata est sacra: virgulta hæc non sunt publica; sed quod inter barbaros nouum, in ius posteriorum per successiones transeunt familiarum: ergo quicunque dominatum tenent istius nemoris, Arabicè sacri vocantur. Iidem illi cum lucos istos vel metunt, vel incidunt; non funeribus intersunt non congressionibus feminarum polluuntur. Hanc arborem priusquam penitus fides proderetur, alij lentisco, alij* ma-

singularia eius thus, myrrha, aurum. — Plin. l. 12. na. hist. c. 14. — Solinus in Polyhistore. c. 46. — sola thus germinat. — religio in eo colligendo obseruanda.

nege terebintho comparabant: vsque dum libris, quos Iuba Rex scripsit ad Cæsa-
rem Augusti filium, palam fieret, intorto eam esse vimine, ramis ad aceris quali-
tatem amygdalæ modo succum fundere, incidi ortu canis flagrantissimis solibus.
Thuris ipsam collectionem Plinius refert. *Prior atque naturalis vindemia circa* Plinius l. 12. c. 14.
canis ortum flagrantissimo æstu incidentibus qua maxime videatur esse prægnans,
tenuissimusque tendi cortex: laxatur hac plaga, non adimitur: inde prosilit spuma
pinguis, hæc concreta densatur. Facit autem Theophrastus arborem thuris exilem, Theophrastus l. 9. de h. plant. c. 4.
quinorum ferè cubitorum, vt quidam dixerit thus lacrymam esse exiguæ arbuscu-
læ, & vni terrarum Arabiæ concessæ: ac de Sabæis Arabiæ populis solis Plinius dicit:
Sabæi Arabum propter thura clarissimi.

Nec minor ibi myrrhæ copia, quam etiam soli illi cum multis alijs Herodotus adsi-
gnat. *ad meridiem vltima e regionibus, quæ habitantur, Arabia est, in qua sola om-* Herodotus lib. 3.
nium nascuntur thus, myrrha, Casia, Cynnamomum & ledanum. Ego de præ- Myrrha
stantiâ myrrhæ Arabicæ malim interpretari. Plinius, *principalia ergo in illa* (Arabia) Arabica præstantissima.
thus & myrrha. ac Theophrastus: *gignitur thus, & myrrha, & casia. & cinna-*
momum regione Arabum media, circa Saba, & Adramytta, & Cittabaia, & Plin. l. 12. c. 11.
Mamali. Situm & modum colligendi hunc Solinus tradit. *In ipsius saltibus* (Ara- Solinus l. c.
biæ) *myrrha prouenit, cuius radices, vt vitium, rastris proijciunt, ablaqueationi-*
bus gaudent: nudatæ pinguiori fluunt lacrymæ: sponte manans pretiosior ex ea ju- modus
dicatur est elicitus, corticis vulnere vilior iudicatur. Cortex in vertiginem flexus, & colligendi
spinis hispidus, folium, licet crispius, oliuæ tamen simile, maxima altitudine extol-
litur ad quinque cubita proceritatis. Theophrastus quorundam addit sententiam:
qui thus & myrrham ex eodem nasci frutice crediderunt: hinc thuris & myrrhæ
decus Arabibus datum: sed cum vicino in loco germinent: & multum transplan-
tatam quamuis myrrhâ Arabica superet, de virtute eius & efficacitate potest [illegible].

Denique aurum illic & purissimum nasci, & labore perexiguo colligi, & præstan- Aurum sera [illegible]
tia sua multum præcellere et, quod alijs e locis eruitur passim temporibus [illegible].
Sacer codex commendat id cumprimis, & offerendum Salomoni a Messia docet: [illegible]
Et viuet & dabitur ei de auro Arabiæ. Ex eadem Regina Saba detulit aurum Sa- Ps. 71. 2.
lomoni. Hinc Euthymius Arabiam vocat non tantum [illegible], sed & [illegible] auream. 2. Paralip. 9. Euthymius. Cassiod. [illegible]
Cassiodorus celebrat aurum eius, vt purissimum præ cæteris terris: & summo splendo-
re rutilans. Nec opus, vt liquefactum ab alijs infitis metallis secernatur, naturâ id i-
psum percoquente, & incolis purum offerente teste Diodoro Siculo. *Ibi aurum, ait, &* Diodorus l. 3. c. 31.
Grasandrorum regio (in Arabia) *quæ natura fertilis habetur: sed parum colitur homi-*
num inertia, aurum è cuniculis nulla arte factis effodiunt: non quidem quod terra
igne liquefacta exprimant, sed ipsa natura purum: vt pars minima scintillæ ignis,
maxima nucis sit instar regiæ: illud circa manuum iuncturas ferunt, circaque colla
pretiosis lapidibus distinctum. Hinc rectè Dauid aurum Arabicum dignum iudi-
cat, quod Messiæ & Salomoni debeatur.

Venio ad Reges Arabiæ, qui varijs eius locis imperarunt. Vniuersè quidem Luca- Reges Arabiæ.
nus li. 7. pronunciat Arabum gentem semper Regibus paruisse. Primum eorum Re-
gem Aricum vocat Diodorus, synchronum Nini: Aramû mauunt alij dicere: qui tam Lucanus l. 7.
Syros a se Aramæos, quam Arabes nominarit: nonnulli Arabum appellarunt. Coluit Diodorus l. 2. c. 1.
potissimû Arabiam Abrahami posteritas, ex ancillis Agare & Cetura. Ab illa Agareni
& Ismaelitæ prodierunt. Ismaelis filius Nabaiothus regionem ab Euphrate ad rubrû Desertæ.
vsq; mare protensam à se Nabathæâ dixit: alter filiorum Cedar desertâ Arabiâ habita-
uit: a quibus scriptura teste Duces & Reges sunt proseminati: videri de his Isâ. c. 43. &
Ie. c. 9. vaticinia possunt: sed hos omnes desertæ incolas domuit Nabuchodonosor.

Petræam Arabiam eiusdem posteri Nabathæi tenuerunt: regni sedes vrbs Petra fuit, Petrææ.
inuictos semper Reges numerauit. *Nulli*, ait Diodorus, *vnquam externo Regi nô As-* Diod. l. 2. c. 11.
syrio, non Medo, non Persæ paruerunt: ipsi Macedonum Reges nunquam eos subigere,
quantumuis magnis copijs valuere. Regno semper præerat vnus e Regum prosapia;
qui socium sibi curatorem regni adsciscebat, quem fratrem nominabat. Herodotus lib. 3.
Cambyse Cyri filio regnante Anonymus Rex præfuit Nabathæis, rogatus à Persarum
Rege, vt sibi transitum in Ægyptum contendenti permitteret, data acceptaq; fide per- series eorum.
humaniter eius votis acquieuit. Post hunc Rhabilus inclaruit, Antigoni monoculi Diod. l. 19.
tem-

Diod. l. 19. tempore, & Demetrij eiusdem filij. Deinde Zabdiphilus militauit Antiocho Magno
contra Ptolomæum Philopatora. Sed Aretas primus in Antiochi Epiphanis re-
gnum incidit: cuius fortè filius Zabdiel Alexandrum Epiphanem victum a Ptolomæo
Polybius l. 5. Philopatore cum hospitio suscepisset, postea cæsi caput ad victorem misit. Huic iu-
xta quosdam Malchus primus subrogatus: eius scriptura meminit his verbis: *& uenit ad*
1. Makk. 1. 1. Mach. 11. *Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri.* Hunc excipit Obo-
bella. das primus, parens Aretæ secundi: qui Regem Iudæorum Alexandrum Ianneum vi-
cit, Antiochum Dionysium Regem Syriæ prælio superauit, & Damascenis odio Pto-
lomæi Mennæi vltro se ei dedentibus, regnum Cœlesyriæ totum occupauit: sed Ro-
manorum accessu bello Mithridatico pellitur Damasco. Successit postea Malchus se-
cundus: is C. Iulio Cæsari in bello Alexandrino succurrit equitatu, Herodem magnū
Melchielis nomen vsitatum. finibus arcuit: vnde erat sub Christi tempora Malchi & Melchielis nomen ita vsitatum,
vt Romani quandoq; eo vterentur: exstat inscriptio Pompeo facta his concepta ver-
Velserus bis. *C. Pompeio Trimalcioni*, quasi Triregio: ob tres de tribus orbis partibus triumphos
lib. 8. Aug. reportatos. Ideo Zoilum sic perstringit Martialis: *Hos Malchionis patimur improbi*
f. 104. *fastus.* Quid vetat igitur vnum è tribus Regibus Melchiorem fuisse nominatum vel
Martialis lib. 3. ep. 81. à stellæ exortu nomen id sibi adsumsisse? Huic Malcho successit Obodas, quo regnan-
Isaiæ 7. 16. te natus est Christus: cuius cum Herode coniunctum occasum Isaiæ vaticinium sic
denunciarat. *Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelin-
quetur terra, quam tu detestaris, à facie duorum Regum suorum.* Erat Obodas segni
& ignauo ingenio, qui gentis more Fratrem sibi regij sanguinis propinquum Syllæū
dixerat: cuius cum Herode gesta bella & varias offensas Augusti Cæsaris Iosephus &
Strabo memorant. Romani tunc Arabiæ felici struebant insidias: quos astibus varijs
delusit Syllæus: quibus, alijsque detectis sceleribus securi percussus est. Aretas tertius
Obodæ patri subrogatur: ei vitio datum est, quod inconsulto Cæsare regnum pater-
num adijsset; id ei postea Augustus & Tiberius confirmarunt, idem recuperata Dama-
Plinius. lib. 25. c. 2. sco necem ibi S. Paulo fuit machinatus. Huius putatur Aretæ filius Euax exstitisse: qui
Neroni librum inscripsit de effectibus simplicium, & de gemmis poëmation. Eodem
tempore florebant confinibus ferè in regionibus tres Reges nostri Magi doctissimi: &
Duo Reges librorum scriptores tempore Christi. vtrique Mauritaniæ Rex Iuba dominabatur, restitutus ab Augusto paterno regno,
qui Caio Cæsari sua de herbis volumina dedicauit. Vt maleuoli mirari desinant Re-
ges nostros Philosophicis & Mathematicis scientijs fuisse informatos. Euaci successit
Malchus tertius: sufficiat hos Arabiæ Persiæ & quandoque Syriæ Damasci Reges at-
tulisse: multum eorum notitia confert ad scripturam sacram: & res Orientis tempore
Christi penetrandas. Restant Arabiæ felicis Gentes & Reges disquirendi. Certum est
Abrahami quosdam filios è Cetura genitos eam habitasse: ceteris eminuit Madian,
Ioseph. l. 2. antiq. c. 4. qui tam Madianitis (quo nomine Arabes vniuersè veniunt in scriptura) quam ciuita-
S. Hier. in ti Madianæ in ora maris rubri sitæ nomen indidit. Coniungit S. Hier. Madianem &
c. 60. Isa. Epham, Patri filium, & designat regiones trans Arabiam fertiles Camelorum, ab i-
Parentes & stirpes Arabiæ felicis. psis dictas. Porro Madianis frater Iecsan binos suscepit liberos. Sabam & Dodanem: à
quibus Dodanenses & Sabæi sacris & profanis scriptoribus celebres prodierunt. Re-
gna postea stirpibus suis non adhæsere ob variam bellorum aleam: vnde Strabo sub
Regna eius quina. ortum Christi quina recenset felicis Arabiæ. *Aliud*, ait, *regnum habet bellatores, &
Strab. l. 16. omnium propugnatores; aliud agricolas, à quibus frumentum ad alios importatur;
aliud eos qui opificia, & artes sedentarias tractant; aliud myrrham fert; aliud thus.*
Extremam vero regionem eius aromatiferam in quatuor dispescit nationes. *Vltima
quidem, ait, regio à quatuor maximis nationibus inhabitatur, à Minæis, qui in parte
sunt rubrum versus: maxima eorum ciuitas Carna: hos sequuntur Sabæi: quorum
Metropolis est Mariacha: tertij sunt Catabanenses: denique Chatramatitæ:* sin-
gulis his Principes vel Regulos præfuisse scribit. *Earum quæque sub suo Prin-
cipe est, & felices sunt, & optimas templorum ac regiarum structuras ha-
bent: plus regionis occupant quatuor præfecturæ, quas nomos vocant: quam
Regum successiones iniustæ.* *Ægyptiacum delta. Succedit apud eos in regno non filius Patri; sed qui
primus è nobili genere post constitutum Regem nascitur.* Nomina Regum Gen-
tis pauca reperiuntur. Dio Sabo Regi totam subiecit regionem. Strabo addit Sabo
Ilasarum, & Reges Agranorum: ad hæc Ascensium in Romanorum expeditione.

Ste-

Stetit autem libertas ijs, & retinuerunt ſemper ſuos Reges: duos horum Arianus Charibaëlem & Eleazum: adiungit totidem tyrannos Cholæbum & Mopharitem. Non mirum eſt Regum ipſorum & gentis interiora minus exteris patuiſſe: quibus vix aditus ad eos, & rarus concedebatur: nec ſanè magnopere rerum aliarum indigebant, ſuis ipſi diuites opibus, & incomparabili terræ fertilitate: vt rectè ditiſſimos illos pene nationum omnium Plinius iudicarit; apud quos Romanorum & Parthorum opes ſubſiderent: cum venderent ipſi, quæ è ſiluis & mari caperent, nihil interim redimerent. Ita nec inſtitoribus ingreſſus facilis erat: & ſatis firmabant fines ſuos contra Regum exterorum potentiam, vt neque ab Aſſyrijs, neque Parthis vel Romanis multis ſeculis potuerint debellari. Vnde rarior ex ijs locis fama rerum geſtarum & Regum dimanauit: inuicti tamen ſemper perſtitere teſte Diodoro. *Hæc gens libertatem ſeruans, nullum aduenam apud ſe regnare paſſa eſt: ita neque Perſarum, neque Macedonum Reges quamuis potentes armis eorum imperio potiti ſunt: eſt enim inexpugnabilis ab externo milite; propter loca partim deſerta, partim arida aquiſque deficientia: ſunt tamen fontes plurimi, ſed abſconditi, & ſolis incolis noti*, vt Alexander Magnus & Auguſtus in eis debellandis operam luſerint: in hoc Dio gloriatur, quod Romani primi & vltimi euſque tempore Auguſti in Arabiam progreſſi ſint.

cur Reges eorum ignotiores.

ditiſſimi omnium Arabes *Plinius*

Diodorus l. 2. c. 1. inuicti ſemper.

Dio lib. 53.

Scio Xenophontem Cyri plus æquo laudatorem velle, ab eo domitos Arabes: Herodotus vt det à Cyro filioque ſubactos eſſe, & tributi loco mille talenta thuris Perſis annuè appendiſſe; ac Xerxi contra Græcos militaſſe: nunquam tamen ait ſeruituti mancipatos: ſed hoſpites eorum & ſocios exſtitiſſe: indigentiſque Regibus paruiſſe; ita putem etiam Auguſti æuo Perſis & Parthorum Regibus manſiſſe fœderatos; forte & vectigales adhuc. adeoque pace Parthorum cum Auguſto ſub natalitia Chriſti ſancita, licuiſſe & ipſis Solymam & per Palæſtinam commeare: quos ſi vel Romani vel Herodes violaſſet, Parthus ab ijs infeſtandis ſe non abſtinuiſſet. De Sabæi regni ſitu, diuitijs, Regibus quædam adiungam: è quo prodijſſe vnum Regum Gaſparem multi volunt. Laudat copioſè Gentem illam Diodorus *Sabæa* inquit, *Gens Arabum populoſiſſima: qui Arabiam felicem incolunt, eorum, quæ apud nos ſunt pretioſiſſima ferentem plurima, ac omni genere pecoris apprimè copioſa: odoribus inſuper ſuauibus: quos paſſim natura apud eos gignit, omnes ferè alias ſuperat nationes. Nam in maritimis locis balſamum oritur: & caſia; quædamque herba naturâ ſingulari, quæ recens adſpectu oculos oblectat; inueterata ſubito fit debilior. Pars Mediterranea ſiluas continet amœnas, in quibus magnæ ſunt thuris & myrrhæ arbores, palmæ inſuper, arundines, & cinnamomum: & alia his odore ſimilia: neq; enim referri poſſint ſingularum ſpecies & natura: adeo affluenter multa in eam odorifera natura exaggerauit: diuina quædam res eſt, quæ verba ſuperet, ſuauis ad noſtros ſenſus ab eis adſpirans odor. Et ſanè longè quoque à continenti nauigantes hanc odorum voluptatem percipiunt. Veris enim tempore venti à terra proſtantes ab huiuſmodi arboribus odores ad propinqua loca maris perferunt: non enim remiſſam aromata, & vetuſtam velut apud nos occidit vim habent; ſed vigentem recentemque: & quæ ad omnes ſenſus perueniat. Aura quidem ex optimis mixta odoribus ad maritima deſcendens multa ſuauitate nauigantes afficit, & confert valetudini: nam haudquaquam ex contrito fructu, aut vaſe recondito aër manat odoriferus: ſed à regione arboribuſque, quibus id diuinâ quadam naturâ ineſt: vt qui odores hos ſentiunt, ambroſiam, quam narrant fabulæ (tanta enim odorum excellentia nullum ſibi nomen inuenit aptius) eſſe putent. Huius Gentis metropolis eſt, quam appellant Saba ſupra montem ſita. Reges habet ex generis ſucceſſione eos, quibus multitudo honores diſtribuit, bonis maliſque immixtos.* Mirum hoc, quod de *Re*gibus Sabæ ſubdit, infelicem eos degere vitam, quod nunquam regiam exire queant; nam ſi palam prodirent à turbâ hominum lapidibus, veteri quodam Deorum reſponſo obruerentur: id alij negant: & ex *R*eginâ Sabæ alijſque contrarium euincunt: quamuis id aliquo fuiſſe certo tempore obſeruatum, non ibo inficias: pergit deinde fertilitate terræ & odorum fragrantiâ deſcriptâ, diuitias auri percenſere. *Hæc natio non ſolum propinquis barbaris; ſed ceteris etiam hominibus ditior & opulentior habetur: ideo cum nullam calamitatem ea gens ſit experta,*

Xenophon. l. 7. pæd. *Herodotus lib. 3.*

Diod. l. 3. c. 5. Regni Sabæ opes.

aromata.

odores.

Reges gentis.

Aurea & argentea supellex.

auri autem argentique copia præsertim Sabæ, vbi regia est superstit, toreumata argentea aureaque habent; omnis generis poculorum: lectos insuper tripodasque argenteis pedibus, ceteramque supellectilem supra fidem sumtuosam. Magnis quoque columnis porticus fulciuntur; quarum capita tum argentea, tum aurea sunt: laquearia autem & porticus aureis phialis, pretiosis lapidibus intermixtis totius domus sumtuosissimum ornatum ostendunt: alia enim auro, alia argento, quædam lapidibus splendent. Hæc Diodorus. Hic sane, si vllus, videtur fuisse quidam Orientis Paradisus: qui præter rerum omnium affluentiam, pace perpetua seculis multis fruitus est, & sapientiæ pariter exstitit domicilium, vnde præstantissimi Mathematici Philosophique prodierunt: vt perquam probabile sit vnum Regum, & Gasparem quidem inde venisse, & terræ suæ primis & præcipuis donis Messiam, vt oraculis varijs prædictum erat, cumulasse.

CAPVT XXI.

Quibus autoribus Arabes fuerint Magi.

Reges ex Arabia deducunt Iustinus in Dialogo cum Tryphone.

SECVLO secundo præiuit omnibus S. Iustinus Martyr: is decies sæpiusque eodem in Dialogo vocat eos *Arabes.* seligo quædam: *Simul is natus est, Magi ab Arabia venientes adorauerunt eum. Porro Magi Arabes cum peruenissent Bethlehem, in præsepi eum posuit: vbi eum ex Arabia venientes inuenere Magi. Herodes non reuertentibus ad se Magis Arabicis. Itaque propter vocem, quæ audienda erat à Rama, hoc est, ab Arabia: est enim vsque ad hunc diem locus in Arabia nomine Rama. Accipiet virtutem Damasci; ceterum quod Damascus Arabiæ terræ fuerit, & sit, quamuis nunc ei, quæ Syrophœnice vocatur, accenseatur, nec vestrum aliqui inficiari possunt.* Nam vt capite superiori ostendi Aretæ Regi Arabiæ paruit Damascus etiam S.Pauli tempore. Hunc locum vltimum sequitur Tertul. vbi cum Magos velit virtutem Damasci Christo consecrasse, insinuat potentes eius Dynastas vel Reges exstitisse. Pergit Iustinus: *Huius rei vobis* (Iudæis) *testimonium sit: quod apud vos à Magis Arabicis factum esse retuli: simul ac puellus progenitus esset, aduenientes adorauerunt eum. Cum primum in Bethlehem natus est, rebus eius ex Magis Arabicis cognitis, Herodes Rex insidias ei struxit. Simulatque natus est, stella in cælo exorta, Magi Arabes inde edocti adfuerunt. &c.* cetera vide ibidem. Hoc testimonium eo pluris est faciendum, quod Iustinus patriâ Palæstinus, contra Iudæorum principem disputans, decies, rem etiam Iudæis tunc peruulgatam, inculcarit; & locum Isaiæ 71. de Samariæ & Damasci donis Messiæ dicandis impletum per Arabes fateatur.

Tert. lib. contra Iudæos.

Seculo tertio ineunte Tertulianus: *Nam de hoc auri munere Dauid dixit: & dabitur ei de auro Arabiæ, & Reges Arabum & Saba munera offerent illi: nam & Magos Reges ferè Oriens habet: & Damascus retro Arabiæ deputabatur, antequam descripta esset in Syrophœnicem, ex distinctione Syriarum: cuius tunc virtutem accepit Christus, accipiendo insignia eius, aurum scilicet & odores.* Eodem seculo S. Cyprianus: *Nec multo post Arabum fines huius rei notitia penetrauit: & incolis Saba præclari stella luminis cæleste numen nouis splendoribus indicauit.*

S.Cypr. de stella & Magis.

S.Epiphan.

S Epiphanius ait eos ex Magodia Arabiæ regione venisse.

Cassiodorus in ps. 71.

Cassiodorus in eadem verba, *& dabitur de auro Arabiæ*: nomine auri vult tria Magorum designari munera Christo oblata.

Rabertus in 2. Matt.

Paschasius Rathertus applicat Magis idem Psaltis: *Et dabitur ei de auro Arabiæ, & Reges Arabum & Sabæ dona adducent.*

Notkerus in Martyr.

Notkerus: *Neque ijdem Magi aut Chaldæi, aut Indi, aut denique Persæ iuxta quosdam fuerunt: sed aut Moabitæ, & Ammonitæ, siue Madianitæ, S.Hier. idipsum adstipulante.*

A n. Carn. in laud. D.V.

Arnoldus Carnotensis: *Reges Arabum & Saba ab Oriente egressi secuti stellam insoliti luminis, genibus curuatis Iesum venerati sunt.*

Baron. A. l. n. 27.

Baronius: *Ex omnibus his tam ex diuinæ scripturæ autoritate, ac antiquorum inter-*

interpretatione, quam etiam ex Hebræorum traditionibus enarratis satis elucidatum videtur, quod dicti autores dixerunt, Magos ex illa regione Arabiæ venisse, quæ vergit ad Orientem: præsertim ex dicto illo diuinæ scripturæ loco, quo dicitur: Ceturæ filios in Oriente ab Abraham esse locatos. Franciscus Lucas hic.

Franciscus Lucas: *Ex hac igitur Arabiâ felice, siue Sabæâ venisse Magos quorundam verosimillima opinio est.*

Regius. *Verosimilius iudico hos Arabes fuisse ex Arabia felice, quæ Saba dicitur: & forte ob vicinitatem Persæ interdum dicuntur: nam Arabia saltem felix sub Persia comprehendi potest.* Regius in 2. Matt. Suarez pro ea sententia.

Suaretz fusè probat hanc sententiam 1. è script. nam illud psal. 71. *Reges Arabum & Saba &c. & dabitur ei de auro Arabiæ.* de Magis exponit Ecclesia. Cyrillus Alex. Tert. Haymo, Hugo, Lyr. similiter illud Isa. 60. *dromedarij Madian & Epha: omnes de Saba venient*, Prosper, Chrysost. Eucherius, Arnoldus Carnot. 2. probat ex sanctis Patribus Iustino, Ter. Cypriano, Cyrillo Alex. Isidoro. 3. ex muneribus tribus, quorum sola Arabia simul ferax est: vnde hunc facit eorum sensum literalem, quod regio illis abundabat, & in maiore pretio erant apud eos. 4. quia Balaam in Moabitide parte Arabiæ de stella prædixerat. Tannerus, Siluius & alij complures Theologi sequuntur Suaretz iisdem ferè rationibus persuasi. Suar. to. 2. in 3. p. d. Tanner. d. 3. q. 2. d. 2. Silu. in 3. p.

Lorinus idem deducit ex vocabulis Hebraicis Sceba & Seba; ex vaticinio Moabitico Balaami; ex muneribus tribus ab Abrahamo datis Madiani & Ephæ offerendis per posteros Messiæ; ex Reginæ Sabææ donis oblatis Salomoni; ex spolijs Damascis sic ablatis ab infante Christo; ex Arabiæ conditione ferace talium donorum; denique ex S S. Patrum autoritate. Lorinus in ps. 71 v. 11.

Cornelius à Lapide eandem sententiam iisdem ferè sex rationibus tuetur. Corn. Lap. in 2. Matt.

Sherlogus in cantica: *Vt concedamus de ijs vaticinari Dauidem strictè psal. 71. qui Christum in præsepio iacentem venerati sunt, Magorum intitulati nominibus, tamè grauior sententia hos ex Arabiâ felice Messiæ cunabula adoraturos venisse sustinet, quam amplexati Baronius, Suaretz, Barradas, Concord. Torniellus, sed Arabiam illam opulentam & odoriferam ad Tharsis spectasse monstrauimus in antecedentibus.* Sherlogus in cant. 1. ve. 5. sal. 358.

Pro hac sententia faciunt autores, qui Persiam pro Arabiâ accipiunt, vel ei Arabiam iungunt. autores qui Persiã accipiunt pro Arabiâ.

S. Cyrillus Alexandrinus verba illius v.c. 19. in fine. S. Isidorus, *Magi venerunt de Gente Persarum, & de Arabia & Saba: nam solo sinu Persico diuiduntur.* S. Anselmus: *Fuerunt de terra Persarum, & Chaldæorum: vbi est Saba fluuius: vnde Sabæa regio dicitur, iuxta quam Arabia est: vnde isti tres Reges fuerunt.* Isidor. c. 14. de passione. S. Anselm.

Iacobus de Vitriaco: *A Chaldæa venerunt, iuxta quam est Arabia, nec multum distat à Iudæâ: & quia Persarum terra vsque ad Chaldæam protenditur à finibus citerioribus Persarum venisse dicuntur: vbi est Saba fluuius: à quo & regio nominatur. Terra autem Ammonitarum, in qua habitabat Balaam, non multum distat à Ierusalem.* Atque ita sententia prior de Persia cum hac conciliatur, imò posset hinc quis omnes hos ad Persiam trahere, in qua Curtius reperit Arabiam, in ipsa etiam Mesopotamia: sic enim ait: *Arabia odorum fertilitate nobilis regio campestris est inter Euphratem & Tigrim iacens, tam vbere & pingui solo, vt à pastu repelli pecora dicantur, ne satietas perimat: causa fertilitatis est humor, qui ex vtroque amne manat, toto ferè solo per venas aquarum redundante*: at laudati autores de Sabæa loquuntur Arabiæ regione, quæ præcipuè in Arabiâ felice est. Unde Arabiam, quia Persico mari alluitur, Persiam etiam vocauerunt: ideo expressè sanctus Anselmus dat Magis Arabicos equos & Dromedarios. Iac. de Vitria. c. 5. de Epp. obiectio Curtius l. 5. in Persia quædam Arabia est.

Adde & illos qui à finibus terræ, & Æthiopiâ Orientali seu Indicâ eos putant accessisse, vnde Sabæa Regina Solymam venerat. Nam SS. Patrum plurimi eam cum Arabiâ felice confundunt, vt doctè probat in rem præsentem Pineda. *Ceterum*, ait, *neque frequentior, neque ab autoritate & ratione infirmior illorum sententia: qui hanc Reginam in Arabia felice, siue Indica collocant: & inde vsque Ierosolymam euocant. Id apertè docuit S. Hieronymus super id Isa. 60. Madian & Epha, Madian & Epha inquit regiones sunt trans Arabiam, fertiles camelorum, omnisque prouincia vocatur* Saba, *vnde fuit* Saba *Regina, quæ venit audire sapientiam Sa-* Argumentũ Pinedæ quod Regina Saba venerit ex Arabiâ seu Orientali Æthiopiâ.

lomonis, & ipsa deferens aurum & thus pacifico Regi, multa deportans: & ab eo maiora suscipiens &c. neque dissimili ratione locutus Cyrillus. Saba regio est vltra terram Arabum & prope mare rubrum: ex qua Sabà Æthiopum Regina temporibus Salomonis accessit Ierusalem: fertilissima est regio thure, auro, & lapidibus Indicis. Theodoretus 3. Regum q. 32. & iisdem verbis vocant Gentem Sabæam Æthiopicam Indicam: quæ procul dubio non est in illà Æthiopià Africanà. Probat deinde dici Homeritas & Indos Orientales. Quod idem fusè in c. 2. Matt. ostendit Cornelius à Lapide.

Cyrillus l. 5. in Isa. c. 6. — *A lapide.*

Vnde huc spectant, qui laudati à me libro 2. versum illum de Magis sunt interpretati: *Æthiopia præueniet manus Deo.* Et sanctus Hilarius vel Eusebius, dum ait: *Quem Magi de extremà venientes Æthiopiæ parte cognoscunt.* Et cum Christus Sabæam Reginam dicat venisse *a finibus terræ*, huc spectant, qui de Magis, tacito regionis nomine, idem confirmant. S. Leo ser. 6. *à remotissimà Orientis parte venerunt*, non enim ita de Chaldæa & Persia, vt de Arabia certum, quod Eusebius ait, *esse regionem, quam Græci magnam & felicem Arabiam nominant, esse Sabæam, extremum Oceanum fines eius pertingere.*

Ho. 1. de Eppha. — *S. Leo ser. 6.* — *Euseb. l. 8. c. 35.*

Rationes pro Arabia.

Colligam nunc in fasciculum rationes, quæ pro Arabia militant. 1. pro nulla sententia tam clara exstant vaticinia, vt pro Arabia ps. 71. & Isa. 60. iuxta Ecclesiæ, SS. Patrum & Interpretum communem expositionem.

2. pro nulla alia stat ipsa Hebræorum vetus traditio & Rabbinorum consensus è scripturis petitus.

3. Pro nulla facit Ecclesia: quæ decies & sæpius iterat in officio festi de Arabia.

4. Pro nulla tot sunt SS. Patrum, Interpretum, Theologorum veterum & recentiorum testimonia.

5. Pro solà Arabià fauent tria dona, vt specialia eius saltem in præstantiâ; & literalis, vt eum vocat Suaretz sensus.

6. Vaticiniun Balaami ibidem editum. 7. Sepulcrum SS. Regum ibi iuxta Dextrum repertum.

8. Hinc Arabia prima Gentilium Christo credidit, primos etiam Christianos Imperatores Philippos produxit.

Conciliantur sententiæ.

9. Conciliantur ita facile præcipuæ aliæ sententiæ: nam qui eos ex Æthiopia, Perside, vel remotissimo Oriente deducunt, Arabiam intelligunt.

Distantia non obstat, vt alibi fusè demonstrabo, nec situs in Austrum declinans, quem petulanti conuitio more suo, sed mendaciter, & spisso nimis errore sic sanctis Patribus obijcit Caluinus.

Obiectio Caluini stolida.

Ceterum plusquam ridiculi sunt Papistæ, quod Reges sibi fabricarint, quia alibi prædictum legebant, venturos Reges Tharsis & insularum & Saba, qui munera Domino offerrent: ingeniosi artifices scilicet, qui vt nouam hominibus formam darent, à mundi conuersione cœperunt: Nam ex meridie & Occidente fecerunt Orientem: nec verò dubium est, quin iustà Dei vindictà sic obstupefacti fuerint, vt omnium ludibrio pateret eorum crassa inscitia: quibus veritatem adulterare & in mendacium vertere nulla religio fuit.

Confutatur ex Gentilibus.

Hæc contra sanctos Patres spicula contorquet maledicentissimus Caluinus; sed quã mendaciter, clamant & veteres Geographicæ tabulæ Ptolomæi, ac Gentiliũ: & recentiores Caluinistarum omnium, quæ satis elaboratæ nuper & sæpius in Hollandia prodierunt: appello nunc tantum pro veritate ad Gentiles autores, & scripturam ipsam. Tacitus, *Terra*, inquit, *finesque Iudææ, quà ad Orientem vergunt. Arabia terminantur.* Legantur quæ Diodorus Siculus, quæ Ptolomæus, Plinius, Strabo, Solinus, alij de situ eius referunt: orientaliorem eam esse, quam sit Palæstina manibus palpabitur: cum ipsum hibernum ortum Solymæ respiciat: Nec aliter de Arabià scriptura loquitur: nam *Gen. 25.* Ceturæi Abrahami siue filij, siue nepotes, ab Isaaco Chanaitidem habitanti *ad Orientalem plagam* separantur: & in ipsam Arabiam felicem quidam eorum immittuntur: & Iudic. 6. Scriptura ait *Cumque seuisset Israel adscendebat Madian, & Amalec, ceterique Orientalium nationum: &c.* quis dubitet Madianitas, & Amalecitas Arabibus accensendos? quos tamen respectu Palæstinæ scriptura vocat Orientales?

Tacitus l. 5. — *Diodorus Siculus. Plinius. Ptolomæus. Strabo. Solinus.* — & Scriptura. *Gen. 25. Iudic. 6.*

CAPVT XXII.

Venerintne Magi è diuersis regionibus.

Nvs hic modus est componendi sanctos Patres, & hactenus sententias allatas conciliandi; si dicatur, cum Reges fuerint, è diuersis necessario regnis & regionibus accessisse: præsertim cum vnus eorum colore fusco, vel Æthiops fuisse perhibeatur. In hanc sententiam inclinant S. Isidorus.

Verosimiliter è varijs locis venerunt Magi.

Ratbertus, Anselmus, Iacobus de Vitriaco, & Ludolphus de Saxonia: Recentiores apertius hanc tuentur opinionem.

Hieronymus Natalis: *Ex his & illud consentaneum est, horum Regum vnum fuisse Arabem, & fortasse Regem Sabæ, vt eo possit illud psalmi referri. Reges Arabum & Saba dona adducent, & illud Isaiæ: omnes de Saba venient: hoc est de Arabia; alium ex Chaldæa: non tantum ex vicinia Sabæ, & Balaam, sed ex Abraham, qui vtrobique fuit celebris antiquitus: aliqui è Perside vsque venisse scribunt, quos Chaldæam arbitror intelligere nomine Persidis.*

Natalis de Epiphan.

Regius: *non est necesse dicere omnes Arabes fuisse: potuere duo tantum Arabes esse, & quo tempore stella apparuit, potuit accidere, vt & tertius in Arabia esset: vnde fortè originem trahebat.*

Regius in 2. Matth.

Adamus Contzen: *Cum igitur Arabia felix sub Persidos Regibus fuerit, eique confinis, poterant sanè de Perside, & Arabia venire; aut aliqui horum esse Arabes, alij Persarum: cùm enim non vestitus modo diuersus à Beda describatur, sed color etiam vultusque, non est improbabile aliquo interuallo illos disiunctos habitasse, alios trans sinum Persicum: alios cis illum eundem.*

Adamus Contzen in 2. Matth.

Cornelius à Lapide: *Verisimile vnum vel alterum Magorum fuisse nigrum: siue Æthiopem, tum, quia vulgo ita omnes sentiunt itaque adorationem Magorum pingunt pictores: tum quia ex Æthiopia dicitur venisse Regina Saba; tum denique quia ps. 71. dicitur coram illo procident Æthiopes; & Magi vocantur Reges Tharsis id est maris rubri; & Græcè est ἀπὸ ἀνατολῶν id est ab Orientibus, quasi ex diuersis regionibus Orientis venerint, & prouincijs.*

Cornelius à Lapide in 2. Matth.

Bosquier in Ara cœli: *Dicamus ergo ex varijs locis venisse vnum hinc, alium illinc, tertium aliunde &c. Græcus textus fauet sonans Orientibus, vel è partibus Orientalibus, quasi ex diuersis Orientis vnius regionibus: vt scilicet singuli nescij ceterorum, regnis quisque suis, alius citius, alius tardius egressi, tandem nec valde procul ab Hierosolymis forsitan: hac ille, illac alius, aliunde tertius cum toto comitatu omnes simul sibi inuicem occurrerint, intellectoque per tubicines vltro citroque emissos omnium & singulorum aduentu pacifico, & viæ causam omnibus vnam esse, quæri scilicet ab omnibus vnum recens natum Regem Iudæorum, agmina magno gaudio coniunxisse, & simul Ierosolymam venisse. Et certè si Reges fuerunt, ex diuersis regnis illos venisse oportuit, cum regnum vnum Alexandro magno censore non magis plures Reges ferat, quam cælum soles duos. Præterea si ex vno climate venere, hi Magi, aut nullus fuit ater Æthiops, aut simul omnes atri fuere, si ex Æthiopia venere omnes: item aut nulli ex Magis candida facie, aut omnes æque tales, si ex Arabia aut aliunde omnes, quæ duo de candore vel nigrore vni in omnibus traditioni repugnant. Quid quod etiam ea res Christo gloriosior ex tot regnis tot proceres vno die simul, vnoque sine variè admonitos, hos per Balaamum illos per Abrahamum, istos per Danielem & Sybillam vna vero stella excitante omnes ac ducente conuenisse sub iugum pueruli adhuc lactentis sponte ituros.*

Bosquier in Ara cœli conc. 10.

Hactenus Bosquirius. Accedat Ciacconius: *Sexta ait feria sequente eiusdem hebdomadæ Magi siue Sapientes & Philosophi, siue Reges Orientales ex Perside, Armenia & India (in quibus hodie prouincijs, non solum posteritas atque familia, sed & multa Christianæ pietatis monimenta exstant: ex ipsis orta, quæ à Lusitanis & alijs deprehendi traduntur) adoratum Christum infantem veniunt stella duce, quæ biennium fermè ante illis apparuit, muneribus & donis eum prosecuti attestantibus Haithono Armeno, & Hieronymo Osorio.*

Ciacconius [illegible] libro.

Haithonus lib. de Thartaris.

Hæc

Hæc reliquis omnibus verisimilior sententia: licet enim vnum vel alterum etiam ex Arabia venisse capitis superioris argumenta suadere videantur efficaciter, tertium tamen & fuscum ac reliquis nigriorem ex alio profectum loco perquam probabile: rem totam caput sequens illustrabit.

CAPVT XXIII.

An tertius colore fusco ex India?

Bosquier. A Lapid.

Osorius. Nauarrus

lib. 21. de mat. & hora. com. mcb. n. 27.

NOn male Bosquirius & Cornelius à Lapide è coloris facie varietate Regum, (quam traditio constans recipit) colligunt regionum diuersitatem: cui mirificè recentiores quidam autores allatis Indorum vetustissimis monumentis, traditionibus & certis vestigijs suffragantur. Rem hanc primus, quem reperi Nauarrus vir eruditissimus prodidit; & sibi ab Osorio Algabriensi Episcopo significatam asserit: *Postcaquam*, ait, *hæc scripsit & excudi curauit, accepisse se a viro erudito & fide digno reduce ex India inueniri in vetustissimis Calecuty regni annalibus, Regem Calecuty fuisse vnum, aut certè primarium socium trium Regum Magorum; quos ad adorandum Christum ab Oriente stella ductos fuisse testatur Matthæus, qui reuersus in suum Calecutium præfatum templum, quod nunc visitur, exstruxit, & intra illud præfatum sacellum, & in eo aram, ad quam per multos gradus adscenditur, in quam nullis alijs, quam ædituus est aditus, & in qua est sculpta imago augustissima Virginis Matris* MARIÆ *suis vlnis filium amplectentis & summa religione a paganis cultæ*, ita Nauarrus.

Maffæus lib. 2. hyst. Indica.

Vestigium eiusdem narrationis reperit in India Maffæus noster vicino in regno Ceilano: *Sunt, ait, qui cum tribus Magis, qui ad Christi liberatoris incunabula cum muneribus adoranda, Sibyllæ Indicæ, vt ferunt monitu stella duce tetenderunt, D. Thomam congressum esse velint*: addit vnum ex his. *Ceilani Regem fuisse, qui Perimal dicitur.*

Spinellus c. 29. n. 29.

Ex Osorij posteriore editione, Spinellus noster in Throno Deiparæ compendio rem gestam exscribit, cuius verba complures alios video postea transcripsisse. Is ita narrat Osorius *huius religionis, qua homines Pagani* MARIÆ *nomen venerantur, rationem persequitur: quam nos ex eodem breuiter huc inserendam duximus, quod res cognitu non iniucunda ad virginis sanctissimæ laudes spectare videtur.*

Crangar, inquit, in India vrbs est perantiqua, quæ Calecutio distat Austrum versus circiter quinque & quadraginta passuum millibus, & a multis Christianis a S. Thoma conuersis incolitur. Cuius Rex olim Brachmanarum literis imprimis eruditus, cum sorori germanæ vitium intulisset, illius flagitij conscientia grauiter afflictus, pœnas de se multorum dierum inedia alijsque laboribus seuerè repetebat, nec tamen animi sollicitudine leuabatur; quare religionis causa iter suscepit in Persidem & Carmaniam, in qua antiquissima Magorum disciplina florebat, ex quibus duo opibus & sapientia principes Regi Cranganoris per literas noti, a stella præter naturæ ordinem orta edocti, Regem cœli in Iudæa natum ad eum adorandum se compararant: quibus idem Rex Cranganoris subnigro colore, qualem pictores in hoc mysterio exprimendo effingere solent, se tertium comitem adiunxit, quare imposterum reliquis nominibus abiectis nomen Cheriperimale (id eorum lingua sonat vnum ex tribus) ex hac tam illustri societate, qua maximè gloriabatur, adsumsit: Christum itaque adorant, eique munera offerunt. Rex lætissimus tertio demum anno in patriam reuersus ædem exstruxit, quam MARIÆ *nomine consecrauit, in qua Sanctissimæ Virginis imago cum filio in vlnis collocata fuit, sanxitque, vt quoties ædituí hoc nomen inclamarent, toties omnes qui adessent in terram se prosternerent: Postremo, cum se totum rebus diuinis daret, & negotia & regni opes reliquit ijs, quos sapientia & religione præstare cognouerat. Ex his vnus fuit, qui Calecuty amplissimæ vrbis fundamenta iecit, & templum illud, quo fuit Gama deductus exstruxit, & in medio sacellum Sanctissimæ virgini dedicauit, & exemplum patroni secutus, statuit, vt ad* MARIÆ *nomen omnes se in terram prosternerent*

ster-

Cranganoris Rex vnus è tribus Regibus Magis adit.

cum ijs pergit in Iudæam

nomen mutat.

Triennio post reuersus excitat Deiparæ [illegible] templum. abdicat se regno.

sternerent: & licet incolæ sint pagani, hanc tamen memoriam abi antiquis traditam, religione summâ conseruant: Hæc sunt quæ in antiquissimis Christianorum Indorum monimentis contineri ab hominibus Indiæ peritissimis accepisse se scribit Osorius.

Nec iniucundum erit, ritus ipsos recitare quibus à tot iam seculis Gentiles Deiparam in eo templo venerentur, eos Gamâ præsente adhibitos sic narrat in prima editione sua Osorius: *Per templi ostium ingressis* (Gamâ cum socijs) *occurrunt quatuor viri à capite ad vmbilicum nudi, deinde ad genua vestibus bombycinis accincti, quilibet horum terna fila à dextero humero ad sinistrum latus demissa, & sub brachio sinistro complicata gestabat: hi nostros aquis lustralibus adspergunt: porrigunt deinde cuilibet pulueres è ligno optimi odoris contuso, quibus frontes consignarent. Templi parietes erant multis imaginibus depictis ornati, in medio templi erat sacellum editum formâ rotundum: ad quod per multos gradus adscendebatur, ostium erat ex ære factum, & valde angustum. Intra sacellum erat signum in aduerso pariete locatum, cuius formam nostri propter loci obscuritatem adspicere nequiuerunt. Erat enim locus ita ab omni solis radio seclusus, vt vix aliquis malignæ lucis splendor in eum penetraret; nostris autem aditus in id minimè concessus fuit, solis enim ædituis & sacerdotibus patebat. At illi quatuor æditui propius accedentes digito in imaginem intento bis* MARIAM *inclamant: Capralis cum reliquis, qui eum sequebantur, se repente in terram proni manibus extensis abijciunt: deinde surgunt & more suo precationem peragunt. Nostri suspicati sunt opem Sanctissimæ Virginis implorari, genibusque flexis pacem à Deo exposcunt: Virginemque Dei matrem more nostris vsitato venerantur.* [In fine lib. 3. de gestis.] [templi ornatus.] [ritus Deiparam salutandi.]

Ita tenax maiorum traditio posterorum inhæsit fixa mentibus, vt non tantum templi istius à Socijs sanctorum Regum excitati memoria, sed & Dei genitricis imago sic filium sinu complexæ tot seculis steterit, quomodo reperta in stabulo cum oblatis eam donis cum Christo venerarentur: ritus etiam colendi, Christi, & Sanctissimæ Matris tanto tempore permanserit, quo Reges olim ortum eius piè sunt deuenerati. Eandem rem narrat Fornerus l. 3. palmæ c. 9. & Carthagena l. 18. hom. 7.

Cornelius à Lapide paucis rem ita perstringit. *Ex Indorum*, ait, *traditione Regem Cranganoris, quæ non longè distat à Calecutio, fuisse vnum è Magis: hunc enim duobus Magis è Perside & Carmania stellâ duce ad Christum properantibus, tertium se socium adiunxisse, ideoque Chereperimale, id est, vnum è tribus nominatum*: addit eundem fuisse colore subnigro & quasi Æthiopem. [Alapide in 2. Matth.]

Multa sunt quæ hanc opinionem possint confirmare.

Primò, Quod non nitatur, vt reliquæ tantum fama & narratione posterorum & exterorum scriptorum, coniecturas pene suas vel aliorum sententiam sequentium: sed traditione constanti incolarum & vetustissimis scriptis oræ Malabaricæ, cui videtur & Ceilano insulæ imperasse: [Rationes cur vnus etiam ex India venisse videatur.]

Secundo, vestigijs ipsis duobus clarissimis templis dico, Calecutano, quod exstat, & Cranganorensi Deiparæ, cuius rudera puto superant: temporis etiam adiecta nota est, quo cœperit alterum excitari, triennio nimirum ab ortu saluatoris, cum primum redijt. [1. è traditione.]

Tertio, nominum priorum variatio: fuerit sanè ante, vt quidam putant is ipse alio nomine appellatus, exinde vt Maffæus Perimal contractiore voce, vt alij cheriperimale se nuncupauit: vt beneficij collati sibi diuinitus toties recordaretur, quoties nominis audiret proprij mentionem: Imperitum me agnosco linguæ Malabaricæ: qua cum Melchior Inchofer testetur significari non vnum de tribus, sed *Rectorem* vel *summum administratorem*: in eam potius inclino sententiam, vt ante fidem putem eum fuisse Cheriperimale, postea Melchiorem appellatum, vt se è Regibus Luminis vnum vel Regem Lucis Hebraica lingua voluerit deinceps appellare: accepta forte diuinitus etiam Hebraicæ linguæ peritia, de quo alibi, sufficit hic obseruasse eum inde sibi variato nomine appellationem eius mutuasse. [2. Vestigijs exstantibus.] [3. nominis mutatione.]

Quarto confirmat Euangelij autoritatem, quod ab Oriente venerint: quis enim dubitet Persiam & eâ remotiorem Indiam Iudææ esse Orientalem? Deinde Ecclesiæ traditiones 1. Tres fuisse legationis huius principes, 2. eosdem Reges, Magos, & sapien- [4.]

pien-

datinas literas Angeri ipsi tradit. Eas ille nocte intempesta cum perferret, gemini cognominis errore deceptus, Georgio Aluaro Nauarcho reddit errore salutaris hominis Iaponis demerendi occasionem neutiquam sibi prætermittendam existimans, errore dissimulato perhumaniter exceptum auexit, eo consilio, vt Malacam ad Xauerium familiarem suum adduceret. Itaque vt erat vir pius, vel Angeris sibi conciliandi, vel ad Christianam religionem præparandi studio, multa ei tum de Xauerij insigni sanctimonia, rebusque gestis; tum de Christianorum institutis identidem exponebat in via. Anger ergò tatis & viri & instituti cognoscendi auidus Malacam properabat, vt Xauerium, quem tanquam diuinum hominem ex Aluari ore mirabatur, aliquando videret & audiret. Ceterum iniecta mora eius cupidinem primo vt sit, tu bauit, deinde magis accendit. Malacam Anger aliquot mensibus ante Francisci ex Moluco reuersionem appulit: ibi eum auidissime quæritans, reperit, iam diu abesse Malaca. Quocirca re infecta domum repetere decreuit, tristis admodum, frustra tam longo itinere suscepto: abest quippe Malaca ab Iaponia leucis circiter octingentis, pari fere spatio Indiam inter & Iaponiam sita. Malaca ergò cum soluisset, ad Sinarum fines, trium fere mensium nauigatione traiecit leucas à Malaca circiter quingentas; ibi paulisper subsistit, in Iaponiam (ea inde aberat millia passuum ferè octingenta) propediem transmissurus. Ab Sinis deinde profectus sexto septimoue die in conspectum iam venerat Iaponiæ, cum repente aduersus ventus, quasi dissuasor consilij extitit, fœdissimaque, totius quadridui tempestate iactatum in eum ipsum Sinarum portum reiecit, vnde conscenderat: ibi ei incerto iam animi fluctuantique non sine Dei vtique consilio idem ille Alfonsus Vazius fit obuiam, qui ei autor fuerat Iaponia excedendi. Huius ergo suasu Malacam, quo iam Xauerius aduentare ferebatur, reuertitur anno 1548. egrediens e naui Georgium Aluarum, à quo primum ex Iaponia deportatus fuerat, mira opportunitate offendit: ex eo cognoscit de aduentu Xauerij. Georgius igitur Angeris reditu mire lætus, eum continuo in templum ad Xauerium, cuius causa venerat, deducit, quis sit, quid velit, exponit: tum ille quasi diuinans, fore vt per eum via sibi fieret in Iaponiam, quantum ex hominis Iaponis aduentu percepisset voluptatis, haud sane obscurè verbis vultuque declarauit. Et Anger haud rudis Lusitanicæ linguæ sine interprete cum Francisco agere de suis rebus cœpit. Quem ille benignè exceptum, & indulgenter habitum, ita diligenter Christianis mysterijs excoluit, vt omnibus ex eius animo scrupulis exemtis quædam semina piæ beataque insereret vitæ. Itaque Anger ex adspectu & consuetudine Xauerij maximum se vitæ & peregrinationis suæ fructum cepisse præ se semper tulit: simul illud memorabat, totam itineris sui rationem haud dubie administratam diuinitus, vt auidius arriperet, quod diutius expetisset: is postea cum duobus famulis Christianis mysterijs satis eruditus, à Goano Episcopo genitali fonte renatus, Paulus nominatus, Xauerio spem & cupiditatem iniecit in Iaponiam penetrandi. Quod tam feliciter huius neophyti ductu conſilioque perfectum est, vt multæ fuerint breui coloniæ SOCIETATIS IESV per Iaponica regna constitutæ, quæ ad trecenta hominum millia Christo pepererunt, vtque innumeri pene Martyres laici, religiosique diuersarum familiarum taceantur, intra 50. annos è sola Societate nostra centum viderit Martyrio laureatos; ex his facilius Indiæ Regis Melchioris peregrinatio in Arabiam & Persidem suadebitur. vtrumque similis exciuit in exteras regiones occasio, lancinantis continuo conſciẽtiæ; vtrumque proficiscentem diuina rexit prouidentia & per Christi fidem peperit vtriq; mentis quæsitam serenitatem; vterq; di ig nter in patriæ incubuit conuersionem, alter S. Thomam, alter S. Xauerium duos Indorum Apostolos imitauit, cum ijsdem etiam contulit operam, interprete enim Paulo. S. Xauerius vtebatur, vt dubitari non debeat, quin vti Deus Angarem illum Iaponium tunc Malacam commodè postrema vice deduxit, cum Xauerius aduenisset, simili commoditate, ue in Persidem, siue Arabiam Melchior tunc peruenerit, cum confines Reges, visa nocte stella, mutuis vltrò citroque missis nuncijs accincti profectionem illam adornarent; nec ambigo, quin ea m prouidentia gubernante tunc astrum emicuerit, cum in locis conterminis du... sarentur. Vna res mouet scrupulum: quod hæc opinio non leuiter con-

Irrito sæpe conatu Xauerium quærit.

casu reperit & pacatur.

conuertitur ad fidē.

baptizatur

deducit Xauerium in Iaponiā incredibili fructu.

comparatio huius cum Melchiore.

prouidentia Dei in vtroque relucens.

difficultas in hac sententiâ. conuellat Arabiæ Regum Magorum comitatum, cum potius ille Magos dicatur in Carmaniâ Persiâque quæsiuisse: Fateor inuitus ab Arabia propter scripturæ, Patrumque firmiorem autoritatem & rationum momenta deflexero in Persidem. Do libens siue classe, siue pedestri itinere per sinuosos amfractus viarum, Indicis vectum equis, soluitur. conciliato sibi Parthorum Regis fauore, Carmaniam petiisse, sed inde Persicum mare traiecisse in Arabiam, quæ Persidis nomine passim venit vt sæpius confirmaui.

Nec disertè vult Ororius in Perside repertos esse Magos, sed quæsitos: vbi Magorum vigebat disciplina, vt Malacæ quærebat prima vice Xaueriũ Anger: ibi tamen non repertis in Arabiam deflexerit: fortè enim Reges Arabes olim in Perside, vel Parthorum etiam regia Magorũ fuerunt disciplinis informati, sicut eodẽ fere tempore Parthorum Regis 4. filij Romæ ab Augusto educabantur. Demus etiam Balthasarem Persidis vel Carmaniæ Toparcham, aut regulum (quales Reges beneficiarios, occasio conuentus trium Regum. complures Parthus numerabat) officij vel alterius negotij causa Regem Sabæum Arabiæ Gasparem eo tempore conuenisse, quo sidus nouum oriebatur: quos simul repertos, accinctos inuenit Melchior: etenim cum alias probauerim Reges Orientis studijs Astrologicis mirificè fuisse deditos & se mutuo, vt Salomonis ætas docet, acerrime propositis etiam quæstionibus physiologicis & ænigmatibus exercuisse, non mirũ disceptatio in difficilibus quæstionibus. videri debet, si hi duo confines (quibuscum ob communia studia Brachmanis & Melchiori Regi Indorum, tanto licet diuortio marium & terrarum dissito, consuetudo & literarum cõmunicatio intercedebat) conuenerint quandoq; & eo præsertim tempore, iam vsitata Salomonis æuo. cum toto vulgatum Oriente a decem & pluribus annis esset orbis totius in Oriente Monarcham nasciturum, adeoque quandoque congressos inter se, officijs certasse mutuis, arcana Magiæ naturalis, Astrologiæ & Medicinæ secretiora dogmata contulisse, tunc, cum Deus iam pararet stellam decantatam tot Sibyllarum oraculis Balaamique vaticinio producere, quæ collectos in vnum tres Reges diuersarum & dissitarum Gentium legatos ad incunabula Saluatoris adduceret.

Ita sola hæc reperta tandem traditionis Indicæ facula nonnihil lucis in caliginosissimâ nocte patriæ Magorum prætendit, vt confidam si Indi vestigia, quæ superant sua diligenter persequantur, ipsa quandoque possit veritas patriæ tot post disceptationes inueniri.

CAPVT XXIV.

De Indiæ, Regibus & Brachmanis Christi æuo, & de regno Melchioris iam Christiano.

NE capitis superioris narratio carere probabilitate videatur, delibabo nõnulla, quæ iam sub ortum Christi de gentis illius magnitudine, regnis, scientijs, & opibus vulgata passim erant, quæq; recentiores de iisdem referunt, ita facilius persuadebitur, Regem aliquem Brachmanarum disciplinis & institutis informatum & Regibus Arabicis, Persicisque familiaritate deuinctum cum ijs verosimiliter primum Gentilium, Christum, iuxta traditionem & vestigia loci, adorasse. India nomen ab Indo traxit flumine, Indiæ origo. quam veteres duplicem agnouerunt: nam cum alter illius fluuiorum maximus Gãges dictus Orientem spectet, duplex nomen accepit: hinc *India cis Gangem* vocatur, quam Indus radit ad vsque litus Gangeticum citerius: inde vero ad Sinas & Iapones situs. vsque *Indiam vltra Gangem* appellarunt; quamuis quæ media terra duobus his clarissimis fluuijs includitur, India propriè nunc etiam nominetur. Cursum horum fluminum sub æuum Christi sic etiam Strabo discussit: *Tota India fluminibus irrigatur,* lib. 15. *quorum quædam in duo maxima irrumpunt. Indum atque Gangem, quædam proprijs ostijs in mare emittunt, & omnia ortum habent à Caucaso primo ad meridiem delata, postea alia in eodem permanent cursu, præsertim quæ in Indum influunt, alia flectuntur ad Orientem, quemadmodum Ganges, qui a montibus descendens cum in planitiem peruenerit, ad Orientem conuersus in mare progreditur.*

Reges Indis imperasse Poetarum fabulis, qui Bacchi & Herculis Indicas ca-

canunt expeditiones, & Historicorum scriptis, Curtij, Ariani, Plutarchi, qui Alexandri bella persequuntur, est apertissimum: quos inter Staurobates coæuus fuit Semiramidi, cum quo pugna nauali conflixit in Indo flumine. Geirades cum Bacchо gessisse bella dicitur apud Stephanum. Notiores ij, qui synchroni fuerunt Alexandro: Porus in his eminet, de quo sileo cum in manibus omnia sint, is tamen me Pori Regis Indorum, qui sub ortum Christi vixit, commonet: cum eo regnauit in India Pandion; vterque Romanorum audita fama duas ad Augustum Cæsarem misit legationes, prima legata est eo tempore, quo Cæsar bellauit in Hispaniá: nam Tarracone conuenit Augustum: incurrit altera in annum V. C. 735. tunc ferè, cum nata Deipara est: Augustus in Samo hibernabat: munera describit Dio allata Cæsari. *Frequentes, ait, eo ad ipsum legati commearunt, ac Indi pacem, quam antea per oratores petierant, tunc interposito fœdere sanxerunt, mittentesque dona, inter quæ Tigres etiam animalia tum primum Romanis ac Græcis etiam, vt ego existimo, visa, ac adolescentem etiam quendam humeris carentem; qui manuum loco omnia pedum officia peragebat, ijs arcum tendebat, sagittas emittebat, tubâ canebat (quem Strabo à se visum asserit) vnus ex Indis, Zarmarus siue ex sapientibus eorum, vel gloriæ causâ, vel senectutis secundum patrias leges in ignem se dedit.* Magnam Regis huius potentiam Strabo deprædicat: nam epistolam ait fuisse Græcam scriptam in membrana, qua significabatur. *Porum esse qui scriberet, & cum sexcentis Regibus imperaret, Cæsaris tamen amicitiam multum facere, & paratum se quocunque voluerit aditum exhibere & in quibuscunque fuerit rectum opitulari.*

Nec mirum ea ætate Reges Indorum Græcis fuisse literis informatos, Philostratus meminit Phraotis primi Regis Indorum, cuius filius anonymus, parente citò defuncto, cum à tutoribus regeretur, & eos insolentius imperantes populus occidisset, ab agnatis missus ad Regem est, qui regioni circa Hypanim fluuium dominabatur: ibi in Philosophiæ studijs educatus, tandem Regis gener & successor fuit: quo tempore cum apud vxoris fratrem possent quiduis adulatores, & inde Rex turbas metueret, regnum eidem vltrò detulit: ipse verò vitam deinceps priuatam egit. At Phraotes secundus, vix annos 12. natus, ab ipso patre Græcas docetur literas, cum deinde septenniû philosophicis studijs impendisset, regnum ab alijs occupatum, Tyrannis ejectis recuperat: quem 27. natum annos Apollonius Magorum princeps à Nerone ejectus Româ conuenit, eumque discedentem camelis, viatico & viæ duce donauit: hunc Regem, coæuum nostris, affirmat Philostratus quoties regni negotia paterentur, se toties ad philosophiæ studia retulisse.

Atque horum exempla satis ostendunt, complures in Indiâ Reges & fœderatos Romanis ac philosophos extitisse; vt potuerit vnus aliquis Romanis non inuitis Solymam sine periculo proficisci, & ipse simul Astrologiæ penitioris scientijs informatus ac è Brachmanarum palæstrâ quondam eductus, quorum vitæ ratio, mores & studia sunt indaganda; tam ex veterum quam recentiorum monumentis. Sanctus Epiphanius tria eorum distinguit genera: *alij, ait, apud Indos Gymnosophistæ sunt, alij Brachmanes, quorum scientia laudabilis est, alij pseudoBrachmanes.* Brachmanas iam tum Alexandri tempore Regem habuisse Diodorus testatur, quem Sambum vocat: Curtius libro decimo eundem Samum vel Sabum nominat, facitque Regem, proximæ Paltalenam, regionis: is pactus cum Alexandro societatem, donatus est tractu Indorum montanorum: multi sunt eorum, vt totam ferè compleuerint Indiam, vt scribit Eusebius, dum vitæ eorum rationem laudat. *Apud Indos & Bactros multa millia hominum sunt, qui Brachmanes appellantur: hi tam traditione Patrum, quam legibus, nec simulacra colunt, nec animantium quid comedunt: vinum aut cereuisiam nunquam bibunt: ab omni demum malignitate absunt, soli Deo attendentes.* Brachmanas Strabo vult physiologiam, & Astronomiam exercere: eos cum Græcis in opinionibus concordare, vt quod mundus sit creatus, corruptibilis, sphæricus; quod conditor & administrator omnium Deus vniuersum peruadat: ijdem præter quatuor elementa, quintam quandam naturam inducunt, ex qua cœlum astraque constent. Terram in medio sitam vniuersi volunt: probant quoque immortalitatem animæ, & de judicijs,

Reges. Primi. Diodorus lib. 2. c. 5. Coæui Alexandri. Coæui Augusti, Duplicem legationem mittunt. Dio lib. 54. f. 526. Strabo lib. 15. Rex Indiæ Porus sexcentis Regibus imperat. lib. 2. vitæ Apollonij. Reges Indiæ philosophiæ dant operam. & Græcis literis. Philost. tempore Christi. apud veteres scriptores tria genera Brachmanarum. S. Epiphanius. Diodorus lib. 17. Curtius l. 10. Eusebius l. 6. præp. Euang. c. 8 vitæ eorum seueritas. lib. 15. scientiæ. Mathematicæ. Physicæ. autoritas apud Reges.

autoritas

quæ apud inferos fiunt, disputant. Cum Regibus etiam de causis rerum interrogantibus per nuncios colloquuntur: per illos diuina à Regibus coluntur, & placantur. Addit exerceri Philosophos ante vrbem in luco intra compositum quendam circuitum; ibi frugaliter viuunt, in toris ac pellibus: ab animalibus ac venere abstinent, serijs intenti sermonibus; cum ijs qui audire volunt communicant; non licet autem auditori loqui, vel sternutare, nec etiam exscreare, vel illâ die cœtu eijcitur, vt incontinens: cum verò 37. annos sic vixerit, in sua licet ei secedere, laxius, licentiusque viuere, sindonem induere, aurum in manibus & auribus moderatè gestare, & carnibus vesci animalium.

connictus eorum.

Abrahæ posteri coluerunt Indiam. *lib. 1. antiq. c. 7. c. 65.* Auri feracissima est. *Plin. lib. 6. c. 21.*

Atque hæc quidem videntur dogmata a Iecsane filio Abrahæ Ceturæo dimanasse, quem Iosephus, ait, per filios à Cophene fluuio ad Assyrium vsque habitasse, sicut Opher nepos Abrahæ vlteriorem videtur Indiam, vbi Malaca & Chersonesus est, à se olim nominasse, à quo in Tharsis & Ophir in Indiam scilicet classes putantur Salomonis nauigasse. Constat Indiam auri feracissimam, vt alia taceam huius rei firmamenta, Solini Polyhistor ait, *extra Indi ostium sunt insulæ duæ Chryse & Argyre adeò fœcundæ metallorum, vt plerique eas aurea sola prodiderint & argentea habere.* Earundem insularum Plinius meminit. Consentit Martianus *lib. 6. ibi insulas duas auri argentique metallis ac faturè prædicandas etiam vocabulis approbatur, nam vna Chrysera, altera Argyrea nuncupatur,* vt hinc posset Salomonis in Oharsis & Ophir nauigatio confirmari: & Regum ille sanctorum tertius aurum præcipuè Christo obtulisse videatur.

Ophir ibidem.

Melchior Brachmana fuit. Recentiores scriptores de ijs consentiunt. *Maffæus l. 5. Indic. hist. fol. 56.* Reges Indiæ à Brachmanis erudiuntur.

Sed quoniam Regem Melchiorem e Brachmanarum fuisse diximus genere, eorumque informatum disciplinis, operæ pretium erit horum vitæ genus, & qua polleant apud Reges hodie in India autoritate diligentius, ex recentioribus autoribus discere: ea Maffæus noster eleganter sic describit: *Apud omnes præcipuo in honore Brachmanæ sunt, patetque ea secta latissimè: horum scitis omnia publica & priuata subiecta sunt: hi ceremonias & iusta funebra suo arbitratu præscribunt: ijdemque magno suo quæstu prodigia, sortes, auguria, & omnia interpretantur: horum disciplinâ institutisque Reges ipsi imbuuntur, omnibus magnis paruisque in rebus mirandum in modum illis obnoxij: sed non vnum est Brachmanarum genus; quippe alij literis operam dant, viuuntque in hominum frequentiâ: alij cælibem agunt vitam: quos hodie proprio vocabulo appellant Iogues (Gymnosophistas olim Græci dixerunt) ijque partim longissimè peregrinantur stipem emendicantes, & victus vestitusque asperitate nacti existimationem ac fidem, credulas hominum mentes portentosis mendacijs, varijsque superstitionibus in fraudem impellunt: partim in solitudinibus, antris & subterraneis specubus durissimo vitæ genere inediâ, vigiliâ nuditate, frigoris æstusque patientiâ semetipsi discruciant, abstinentque ab omni corporis voluptate, ad certum annorum spatium: quo exacto in Abdutos (id nomen ordini) magnâ cum gloriâ referuntur: ij tanquam humano fastigio celsiores, & omnium rerum licentiam adepti, nullis iam tenentur legibus, & in omni scelerum & flagitiorum genere impunè volutantur. Est etiam suis Ioguibus rector maximus, qui vectigalia perampla dispensat. Templa ædificant, quibus in priscâ illâ Romanæ vrbis magnificentiâ vix quiddam simile exstiterit. Sanè fanum est simio dicatum, cuius duntaxat pecori in victimarum vsum custodiendo porticus miram in longitudinem excurrit. Columnarum septingentarum è marmore tantæ magnitudinis, vt Agrippæ columnas, quæ in celeberrimo quondam omnium Deorum templo Romæ visuntur sine dubio adæquent. Multos habent suarum superstitionum libros magno labore, studioque conscriptos: quæ nonnihil ad Græciæ veteris fabulas, & auguralem Hetruriæ disciplinam videntur accedere.*

vitam asperam ducunt.

templorũ magnificentiam amant. Scientias colunt.

l. 2. vitæ c. 9. Stirps eadem regia & sacerdotum.

Putatur Melchior ille Regum tertius Cranganori, Calecuto, & Ceilano Insulæ imperasse, quæ loca, cum sanctus Thomas, & postea sanctus Xauerius excoluerit, multis ad fidem orthodoxam conuersis, ex vtriusque vita Brachmanarum istorum locorum instituta facilè colligentur. Ac Tursellinus quidem de ijs hoc profert elogium: *Inter omnes Indorum Gentes non solum nobilitate, sed etiam sapientiâ, eminent Brachmanes stirps re-*

regia eadem & sacerdotalis. Vnum ipsi colunt Deum. (Parabrum vocant) principium rerum omnium omni ex parte perfectum, quippe conditorem terræ cœlique: ab illo tres filios progenitos, mundique administrationi præpositos, quorum tamen vna sit natura, vna diuinitas. Id aiunt Brachmanium ipsorum significant cingula: quibus in extremis terni ex nodo funiculi pendent: accepta olim trini Dei veritatem siue improbitate hominum, siue dæmonum calliditate adulterante. Refert subinde congressum S. Xauerij cum ducentis Brachmanis, quos cum diuina sapientia cunctos elingues reddidisset, & ipsis Christianæ fidei mysteria breuiter exposuisset: repente consurrexerunt vniuersi, eumque pro se quisque amplexati & Christianam religionem, tam consentanea rationi mysteria ac præcepta continentem, miris laudibus extulerunt. Ridiculas deinde viro sancto quæstiones has proposuerunt: *An hominis anima similiter, vt ceterorum animantium intereat cum corpore: morientis hominis qua animus exeat? qui tandem fiat, vt per quietem in remotis etiam locis, cum amicis nobis esse videamur: an dormientis animus exsileat foras: Deus albus an ater sit: nam ipsi vtpote naturà subnigri suo indulgentes colori, nigrumque Deum esse rati, Deorum simulacra identidem perungunt oleo: vt non atra modo, sed etiam tetra sint horridaque.* Videas hinc, si Magorum tertius prodierit, & Brachmana & Rex, reliquis duobus nigriorem fuisse: quos ex Arabià vel Perside plerique eduxerunt, simulque eundem ex gentis more sacerdotem esse potuisse: sed quam instituta eorum Christianis consentanea, qui non videntur communiter in maleficis numerandi; sed tantum sapientes & philosophi, ex vno, cui sanctus Xauerius Christi fidem veram persuasit, licet perspicere: is ex celebri Indiæ academià profectus, quædam illius academiæ mysteria enunciauit: *Vnum esse Deum mundi conditorem, quem in cælo regnantem à mortalibus, coli oporteret: octauum quemque diem festum agendum esse, venturum tempus cum vnam omnes sequerentur religionem.* Atque hæc conueniunt cum ijs quæ Strabo sub ortum Christi de eorum moribus, scientijs & institutis tradidit. Vt licet existimem eos, philosophia & naturali magià fuisse informatos, non tamen plerumque dæmoniacis artibus infectos: nam quos nostri conuertunt ad fidem præcipui nominis, ij ferè Mathematicis scientijs & Astrologia ceteris eminent. Vt is de quo Acosta refert de tractu eodem traductum ad fidem aliquem in amplissimo dignitatis gradu collocatum, eruditionis & Astrologiæ præsertim famà præcellentem, qui talem sibi latè per Indiam nominis famam compararat, vt à remotissimis etiam nationibus consuleretur, is tantum postea contulit emolumenti fidei Christianæ, vt cum eo nemo ferè barbarus ageret, quin victus illius rationibus cederet, seque ad Christum adiungeret.

Principes eadem regia & sacerdotum. Trinitatẽ obscurè venerantur.

disputatio S. Xauerij cum ducẽtis Brachmanis, probant legẽ Christianam. ridiculæ eorũ quæstiones. Indi colore subnigri

Melchior niger Rex, sacerdos, Brachmana.

instituta eorum pia.

caruisse videntur cõmuniter dæmoniacà magià. *Acosta in commentario ad A.* 1560. Astrologiã excolunt.

Idem Bazaini Brachmanæ primarij filium, 17. natum annos Christo dedisse nomen ait: qui cum iam literarum Indicarum duo vel tria genera teneret, Arithmeticæque peritissimus esset, literas nostras & legere & scribere mensis spatio perdidicit, & Europææ Arithmeticæ sedulo vacauit, vt inde discendi ardor & facilitas ingenij locorum istorum intelligatur.

& Arithmeticam.

Iam verò loca Cranganoris, Calecuti, Ceilanique non obscura præbent indicia: nam eorum incolæ dicuntur Regi Melchiori paruisse, & cum primis fidem esse à sancto Thomà edoctos. Constans Indorum & ipsorum locorum traditio vestigijs templorum confirmata, sanctum Thomam in orbis terrarum distributione cum sortitus esset Indiam prouinciam, primum Socotoram insulam Arabici maris quæ Felicis Arabiæ dextero lateri extremo obiacet, adijsse: reperit ibidem sanctus Xauerius sacella, ritus Christianos, quadragenaria ieiunia illic à sancto Thomà instituta, quæ res eum impulit, vt literis Regi Lusitaniæ persuaderet, classem vt eo dirigeret, quæ Thomæos istos in Christianam libertatem excusso Mahumetanorum iugo vindicaret: inde Cranganorem delatus (regiam, vt multi credunt Regis Melchioris vrbem) quam primùm omnium Indiæ populorum è Brachmanarum superstitionibus liberauit: vnde ijdem Cranganorenses tunc cum Gama Emanuelis Lusitan. Regis auspicijs circa Calecutũ appulisset, primi legatos miserunt oratũ, vt eos in fidem & clientelã Regis sui susciperet, ijdẽ deditionis insigne sceptrũ argento decoratũ supplices detulere, quos ille benigno vultu comiter amplexus bono animo esse iussit, vel imprimis mandatum sibi à Rege Lusitaniæ affirmans, vt Christi fide-

loca quæ Melchior in Indiã putatur tenuisse. ea S. Thomas excoluit. *lib. 1. vitæ c. 16.*

Cranganorenses, Brachmanas in Indiã primũ conuertit.

T 3 les

les quotquot in ea regione superessent, omni ope atque auxilio subleuaret: vbi modo & reliqua tota litorali ora (quæ magnam partem videtur Melchiori paruisse) qui superfuerunt Christiani, Thomæi nominantur, de quibus copiosè Maffæus & Iarricus in Indicis datus etiam Ganganorensibus ætate nostra Archiepiscopus, is primus fuit Franciscus Rozius è Societate Iesu.

l. 1. f. 88

Ceilam insulæ situs cui Melchior præfuit.

De Ceilano insula, quam Maffæus noster ex Indorum narratione vnius è sanctis Regibus patriam adstruit, pauca adijciam: ea à Cori promontorio ad Siculi freti similitudinem exiguo spatio auulsa cernitur, & multis eadem creditur esse, quam veteres Taprobanam nominarunt, prætenditur autem oræ Piscariæ ouali figurâ ducentarum ferè & 40. leucarum ambitu, eâ cœli clementiâ, soli vbertate & copiâ, vt sedes primorum parentum fuisse perhibeatur, & sint, qui velint Eunuchum Candacis Reginæ ibi tumulatum esse.

Acosta & Tursellinus l. vitæ c. 12. & 13.

Regis filius conuertitur.

Martyrio coronatur cum sexcentis.

prodigiosæ cruces in aëre & terra.

inspicit ea S. Xauerius

Regis filium Goam amandat.

insula baptizatur.

In ea insula res contigit ætate superiore memorabilis: Regis cuiusdam filius frequenti Lusitanorum institorum illuc commeantium familiaritate statuit sacra Christiana suscipere; Rex barbarus vt primum filij propositum rescivit, incensus rabie filium cum sexcentis eiusdem consilij participibus propalam iussit trucidari, ita Tyrannus & hostis Baptismi filium & socios suo singulos sanguine baptizauit, & sementem sparsit, quæ breui adolesceret, & insulæ totius pareret conuersionem. Constat sub idem tempus ab incolis esse visam crucem ligneam in cœlo, & eodem loci vbi cædes patrata est fatiscente terra haud dubiam crucis figuram notatam, & licet Gentiles ingesta sæpius gleba conarentur hiatum terræ æquare, eadem tamen crucis figura dehiscente humo apparuit. quibus prodigijs moti plures incolarum, atque inter hos Regis ipsius filius natu minor, vna cum sobrino suo & aliquot cohortis regiæ Principibus, animum ad Christi fidem adiecerunt. Properat eò statim Xauerius, compertoque prodigio, reperit filium Regis iam baptismo initiatum, Goam cogitare. Votis respondit euentus. Postea Lusitanorum opera Ceilani extremo angulo adiacens Manaria insula, tot Martyrum sanguine purpurata, est ademta incolis omnibus Christo aggregatis. Exstant hac de re etiam S. Xauerij literæ, vt iam veterum impletum sit Brachmanarum effatum, fore, vt omnes illæ regiones vnam Dei Opt. Max. fidem amplectantur.

Ex his quæ de Indorum regnis, potentia, Brachmanarum institutis vetustissimis, & recentioribus allata sunt, ea confirmantur & explicantur clarè, quæ superiori capite de Indiæ Rege, colore subnigro, professione Brachmana, & Rege diximus, eum verosimiliter iuxta Indorum traditionem, monimenta, vestigia, & Christum cum duobus alijs adorasse, & triennio post templum excitasse, à S. Thoma baptizatum, eiusque in fide propaganda socium exstitisse.

CAPVT XXVI.

Vnde ergo putentur sancti tres Reges prodijsse.

Verosimilius Reges è diuersis regionibus venisse.

RESPONDEO nondum satis liquere.

Si quid verosimilius putem interroges, primo iudico non ex vno, sed diuersis non regnis tantum, sed & regionibus profectos, cum coloris aliqua saltem diuersitas in vultu concedenda videatur: de duobus expedit asserere confines eandem tunc habitasse regionem.

Atque si quæ referunt Indi vera videantur, vt certè sunt pro ipsis firmiora historica fundamenta, quam pro vlla reliquarum, probabilissimum videtur vnum illorum, & fortè Melchiorem, vultu subnigrum venisse ex Indiâ.

Alterum fuisse Arabem: & Sabæum quidem, Gasparum dictum, vbi Adricomius eius etiam regiam collocat: tertium autem siue Persam Chaldæum, siue Arabem Persici sinus accolam Balthasarem appellatum.

Hæc mihi reliquis sedet opinio probabilior, nam pro Arabiâ plura stant scripturæ, Patrum, Rabbinorum & interpretum suffragia, grauiores rationes, incommoda minora, faciliusque difficultates obiectæ dissoluuntur.

CA-

CAPVT XXVI.

Gentilium magna exspectatio ante ortum Christi ob oracula muta & vocalia; & de effracta dæmonum potestate per Christum, inde quidam Magos Christi natales cognouisse putant.

HACTENUS Regum ſanctorum genus regium, numerum,patriam, ſtudia, dotéſque naturales tantum peruestigauimus, nunc fidem ſupernaturalem Meſſiæ,&quæ inGentilium animis inſederit opinio Auguſto dominante, rerum omnium magnæ commutationis orituræ, ex aduentus Monarchæ totius orbis imminentis inquiramus: nam ſicut Abrahamitas ſigno circumciſionis impreſſo corpori Deus ſegregarat,vt ſe bis mille annos ad ortum mundi Saluatoris compararent; ſic ipſorum etiam Gentilium mentes, quibus non minus, quam Iudæis erat naſciturus, 50. circiter annis ante præparauit oſtentis & prodigijs cœleſtibus,ac ſublatis reſponſis Apollinis, ad ortum Dei filij facilius ſuo tempore cognoſcendum, & muneribus honorandum, eoque magis quod obcæcandis breui Iudæis ſoli Gentiles erant deligendi, quibus Dei filius arcana fidei Chriſtianæ myſteria perfidis Iſraëlitis abſcondita declararet.

posteris Abrahæ præparatio indicta ad aduentum Meſſiæ.

Initium datum 40 vel 50. ferè annis ante Chriſti natalem in Græcia, quæ plurimum Delphicis oraculis tribuebat, horum vt fallacia detegeretur, & quam infirma vis Tartari, ſi ſublimiore virtute cœleſti comprimatur, diuino iuſſu ſiluerunt; cauſam taciturnitatis varij variam prodiderunt, quos meritò 40. ferè annos ante ortum Saluatoris ſic ridet Cicero. *Curiſto modo iam oracula Delphis non eduntur, non modo noſtra ætate; ſed iam diu, itá vt nihil poſſit eſſe contemtius? hoc loco cum vrgentur,euanuiſſe, aiunt,vetuſtate vim eius, vnde anhelitus ille fieret, quo Pythia mente incitata oracula ederet: de vino aut ſalſamento putes loqui, quæ euaneſcunt vetuſtate.*

& Gentilibus. per Delphicorum oraculorum ſilentium.

Cicero l. 2. de diuinat. cauſas ridiculas quorandā adfert.

Alias duas non minus riſu dignas ſub idem tempus Plutarchus attulit: is enim cum non Delphis modo; ſed paſſim ceſſarent oracula, ſilerent vates, obmuteſcerent Pythoniſſæ, librum hoc titulo conſcripſit. *Cur oracula ceſſarint.* In eo principes duas adfert cauſas: alteram: *quod Dæmones & ipſi Dij reſponſis præpoſiti ſeneſcerent, & exhauſtâ cœleſtis ſpiritus vi morerentur.* Dignum Philoſopho effatum: itane verò ſpiritus ab omni concretione corporea liberi, expertes qualitatum contrariarum, quæ ſolent & ſolæ quidem interitum mortalibus machinari, vel ipſe noſter animus, nullis earum, nec tum quidem cum vitam corpori largitur obnoxius, conſeneſcit? Alteram prætexit, quia Philoſophorum & ſapientum, accreſcens indies numerus, defectum ſupplet reſponſis ſuis oraculorum.

Plutarchus ſimiles. 1. cauſa. confutatur

altera.

At quis vnquam Plato, Socrates, Ariſtoteles apices humanæ ſapientiæ ſibi futurorum contingentium prænotionem certam & veram arrogauit?

exploditur

Strabo ſub ipſum natalem Chriſti rurſum hoc ſilentium indicat: *Hodiè profectò ſumma in mendicitate eſt Delphicum oraculum.* Et eo poſterior eſt Iuuenalis Satyricus.

lib. 9. Satyra 6.

ceſſant oracula Delphis:
Sed ſiluit; poſtquam Reges timuere futura,
Et Superos vetuere loqui.

ſarcaſticè & ſatyricè. an Regum in ſuperos imperium? vetent edici futura aduerſa, quæ fortè metuunt: cur non proſpera, quæ petunt vltrò? an non Reges ipſi hecatombe litata ſupplices oracula ſolicitarunt, quæ nec ipſi precibus, nec dœmones virtute maiore prohibente proloqui potuerunt? expertus id paucis ante Chriſtum natum annis Auguſtus imperator: is mirificè Sibyllinis oraculis & Apollinis reſponſis afficiebatur, quem vt magis ſibi demereretur, & ſe fingebat ac vulgabat Apolline genitum, & in cœnâ,quæ duodecim Deorum dicebatur,ornatùs pro eo-

Regū nullum ſuū in oracula imperium. Auguſtus ſummus Apollinis cultor.

Sueton. in Octa. c. 94. Frustra consulit lib. 5. hist. c. 17. vera causa silentij pãditur.

dem solebat accumbere, templum eidem etiam in palatio erexerat & Hecatombem immolarat, vt silentia tam diuturna semel rumperet. rem gestam Nicephorus ita refert. *Cæsar Augustus prouectiore iam ætate ad oraculum Pythy Apollinis venit, et sacrificio omnium maximo, quod hecatombe dicitur dæmoni oblato quæsiuit: quisnam post eum Romanum administraturus esset imperium? at cum nullum ederetur responsum, alterum quoque adiecit sacrificium, denuoque rogauit, quid ita oraculum pluribus verbis edi solitum, nunc tandem obmutuisset? tum illud parua interposita mora ad hunc modum respondit.*

Christi nascituri imperiũ in dæmones.

Me puer Hebræus Diuos Deus ipse gubernans
Cedere sede iubet, tristemque redire sub orcum:
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.

Tali responso accepto reuersus Romam aram maximam exstruxit cum hac Latina inscripsione: ARA PRIMOGENITI DEI.

Zach. 13. prædictũ id in sacris literis. 1. Io. 3. vim dæmonum effractam Christi aduentu. confirmãt SS. Patres S. Ignatius in epist. ad Ephes. 14.

Idem Suidas, Cedrenus, Baronius, referunt. Quod futurum Zacharias tanto ante prædixerat. *Et erit in die illa, disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltra, & pseudoprophetas & spiritum immundum auferam de terra.* & 1. Io. 3. *in hoc apparuit Filius Dei, ut dissoluat opera diaboli.*

Sancti Patres quotquot inclinant Magos Euangelicos ante fuisse maleficos, hanc ferè prætexunt profectionis tam admirabilis celeritatem: quod aduentu Saluatoris effractis tartari viribus Dœmonum potestas esset eneruata, de qua sic loquitur S. Ignatius Martyr: *hinc euanuit mundi sapientia, præstigiæ factæ sunt nugæ, magia risus, omnes ritus malitiæ aboliti, ignorantiæ caligo fugata, & tyrannicus principatus destructus, cum Deus ut homo apparuit, & homo vt Deus operabatur.*

Origenes.

Origenes: *Magos, qui cum dæmonibus commercium habent, eosque ad artes suas inuocare solent, tantisper id agere, dum vis quæpiam diuinior ac potentior his, qui per incantationes inuocantur, interueniat, aut nominetur: quod si diuinior illa superuenerit; destruuntur operationes dæmonum, non valentium obtueri lucem diuinam: idcirco verisimile est in Natiuitate* IESV, *quando multitudo militiæ cœlestis laudauit Dominum dicens:* Gloria in excelsis; *dæmones ea de causa debilitatos obtorpuisse, deprehensis eorum præstigijs, efficaciaque destructa non solum aduentantibus ad proxima loca Angelis; verum etiam agente id* IESV *anima, & ea quæ in ipso diuinitate, cumque Magi operarentur solitis incantationibus, non vulgarem huius rei causam rati sciscitabantur, visoque in cœlis prodigio voluerunt, quid per id significaretur videre.* Similia refert S. Basilius & Ambrosius quos alias explicaui, de quibusdam Sanctorum Regum socijs, & Philosophis necromantiæ deditis, qui cum vim incantationum & tartari virtute maiore debilitatam experirentur, ipsis fuerunt Regibus autores, vt impulsum diuinum & stellæ ductum sequerentur. Idem euenit Christo puerulo in Ægyptum proficiscenti, vt Isaias futurum prædixerat: ideo Origenes Christum hortatur vt itu suo tartari potentiam effringat. *Fuge*, ait, *in Ægyptum propterea, vt destruantur manufacta eorum, & confringantur, & pereant idola eorum: propterea vt dæmones turbentur, & approperent ibidem Angeli sancti, qui Deum consequuntur.* Rem gestam Eusebius ita refert. *Dæmones praui incolentes Ægyptum per multa secula in simulacris latitantes, animasque Ægyptiorum omni superstitionis errori addicentes, cum sensissent nouam quandam diuinamque virtutem ad se accessisse, ilico commoti sunt, & vis intelligendi intrinsecus in ipsis: conuicti sunt, cessaruntque ac fugati sunt ab ea virtute, quæ visum effugiens illos compellebat, & ignis instar ineffabili quadam ratione adurebat.* Palladius à se visum narrat Hermopoli templum in quo ingresso saluatore vrbem, ceciderunt omnia simulacra.

inde Christi ortum cognouerũt multi. S. Basilius S. Ambros. eiusdem in Ægyptum profectio Idola deiecit c. 9. Origenes ho. 9. in diuersis Eusebius li. 9. de demon. c. 20. c. 52. Lausiaca.

Iam vero personantibus orbe toto tubis Euangelicis Apostolorum, oracula passim per orbem simulacrorum obmutuisse. Theodoretus autor est, & ex vita sancti Bartholomæi satis constat. Hinc præclarè S. Antonius discipulos suos ad pugnam contra dœmones animosè capessendam cohortaturus, tartari descnbit imbecillitatem virtute Crucis Christi iam penitus subiugatam: *Hamo cruc. ait,*

aduetu SS. Apostolorum obmutuerunt oracula. l. 10. de cu randis Græcorum affectu.

vt

vt draco aduncatus à Domino est, & capistro ligatus; vt iumentum, & quasi mancipium fugitiuum vinctus circulo, & armillâ labia perforatus nullum omnino mortalium deuorare permittitur, nunc miserabilis vt passer ad ludendum irretitus à Christo est. Calcaneo Christianorum substratus gemit, ille, qui vniuersa maria à se deleta plaudebat, ille qui orbem terrarum manu sua teneri pollicebatur, ecce me aduersum se prohibere non potest dissutantem: monet deinde, vt contra conatus eorum crucis se arment signaculo, & *confestim*, ait, *soluentur in nihilum, quia metuunt illud tropæum, in quo saluator aereas exspolians potestates eas fecit ostentui.* Ita virtute crucis Christi iam pueri teneræque Virgines omnes tartari eludunt artes, rident minas, calcant insidias, quia frustra eliso sibi iam robore. & domitâ Crucis virtute, potestate, tentat contra electos adsilire, in quos nullam habet vim; qui nec in ipsos ausus esset porcos ingredi, nisi Christi permittentis audiisset voluntatem: quomodo animas sanguine Christi purpuratas inuito Christo tentabit, inuadet, pessumdabit? Vtinam tristes, melancholici, pusilli animi homines decies & sæpius hæc legant relegantque, ad mentem contra laruam inanem pugnaturam. acuendam, & S. Augustini egregiam similitudinem suis inscribant præcordijs. *Ante aduentum*, ait, *Christi solutus erat diabolus, veniens Christus fecit de eo, quod in Euangelio dictum est: nemo potest intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem; venit ergo Christus & alligauit diabolum. Sed dicet aliquis, si alligatus est, quare adhuc tantum præualet: verum est, Fratres Charissimi, quia multum præualet; sed tepidis & negligentibus, &* Devm *in veritate non timentibus dominatur. alligatus est enim tanquam annexus canis catenis, & neminem potest mordere: nisi eum, qui se illi mortiferâ securitate coniunxerit. Iam videte fratres quam stultus est ille homo, quem canis in catena positus mordet, tu te illi per voluptates & cupiditates seculi noli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere. Latrare potest, solicitare potest, mordere omnino non potest, nisi volentem, non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet a nobis consensum, sed petit.*

> infirmissimus est. — riderus à pueris. — S. Aug. ser. 137. de tempore cir. a medium. — solatium in tentationibus &c. — dæmon ligato cani similis. — mordet tantum volentem.

Ipse Sanctus Antonius hæc ipsa sibi loquentis & confitentis verba dæmonis suis inculcat religiosis. *En nullum iam habeo locum. nullam possideo ciuitatem; iam mihi nulla sunt arma; per omnes nationes, cunctasque prouincias Christi personat nomen, nonne legisti, quia defecerunt inimici frameæ in finem, & ciuitates eorum destruxisti?* Vnde subinfert Antonius *Quæ ergo iam ô filioli poterit residere cunctatio? quæ trepidatio manebit vlterius? quis nos illorum turbo poterit conuellere? securæ sint animæ singulorum, non sibi fingat cogitatio vana discrimina, pellatur omnis anxietas: Dominus enim qui nostros prostrauit inimicos, manens, vt promisit, in nobis, à varijs nos muniuit satanæ incursibus.*

> ipse fatetur suam infirmitatem. — Psal. 9.

Sed ab oraculorum silentio ad sparsam Romæ, in Græcia, Iudæâ & toto Oriente famam noui Regis progrediamur, inde fides Messiæ nasciturí magis est stabilita.

CAPVT XXVII.

Sparsa toto terrarum orbe fama præsertim Romæ circa Augusti æuum: Regem orbis nasciturum.

ANnos tantum 60. tam ante Christi ortum, quam post eius anastasim persequar, vt quæ Gentilium & Iudæorum, de nouo nasciturо vel nato Rege mundi, mentes insederit opinio, cognoscatur. annis 60. ante Christum.

A. v. c. 691. ante Christum 60. circiter annis prodigia Romæ noua & insitata contigerunt, cum Caius Iulius Cæsar ædilis munus gladiatorium defuncto patre magnificentissimum edidisset, ludos etiam Romanos ac Megalenses fecisset sumtuosissimos, quales vix ante Roma viderat: eam lætitiam publicam hæc prodigia funestarunt. *In capitolio* (ait Dio) *mul-*

Dio. lib. 37 f. 34. prodigia Romæ. explicantur de Rege nascituro. Sueton. in Augusto.

tæ statuæ de cælo tactæ liquefactæ que fluxerant, disiectaque erant alia simulacra; tum Iouis columnæ insistens, præterea imago Lupæ cum Remo & Romulo consecrata ceciderant. Literæ etiam in columnis, quibus leges inscribebantur confusæ atque obliteratæ erant. Consulti tunc Aruspices responderunt. *Regem Romanis naturam parturire.* Paucis post mensibus Cicerone & Antonio Consulibus, natus Octauianus Augustus, augurium confirmauit: de quo Suetonius ita loquitur: *Autor est Iulius Marathus ante paucos quam nasceretur (Augustus) menses prodigium Romæ factum publicè, quo denuntiabatur Regem populo Romano naturam parturire S natum exterritum censuisse, ne quis illo anno genitus educaretur: eos, qui grauidas vxores haberent, quo ad se quisque spem traheret curasse, ne Senatus consultum ad ærarium deferretur.*

decretum tunc a se natu non educandos eo anno natos. Sibyllini versus idē asserebant

Idem circa id tempus Sibyllini versus indicabant: quibus permotus eodem Cicerone & Antonio Consulibus, nato iam Augusto, Lentulus est ad coniurationem Catilinariam fouendam, vt regnum in suam famililim induceret: id non obscurè Florus significat his verbis:

Hinc nata Lentuli ambitio regni.

Lentulus destinatum familiæ suæ regnum Sybillinis versibus sibi vaticinans, ad præstitutum à Catilina diem vrbe tota viros, faces, tela disponit; sed qui regnum sibi nuper Romanus Consul ambitiosè despenderat, in Tulliano carcere laqueo effractâ cum coniuratis gulâ, vitam & famam perdidit. Iactabat frequenter hic Cornelius Lentulus in conuiuijs ex libris Sibyllinis tribus Romæ Cornelijs portendi regnum; Cinnam & Sullam antea fuisse: se tertium esse, cui fatales libri Romanum imperium promisissent. sed delusus spe vana dedit pœnas ambitionis: cuius priuignus Antonius eodem motus oraculo Cæsari regnum & diadema detulit. quod ita per hypotyposin describit Tullius. *Sedebat in rostris collega tuus* (Cæsar) *amictus togâ purpureâ, in sella aurea coronatus: adscendis, accedis ad sellam, ita eras lupercus, vt te esse Consulem meminisse deberes, diadema ostendis, gemitus toto foro: vnde diadema? non enim abiectum sustuleras, sed attuleras domo meditatum & cogitatum scelus. Tu diadema imponebas cum plangore populi, ille cum plausu reijciebat. Tu ergo vnus sceleratè inuentus es, qui cum autor regni inuentus esses & idem tentares: quid populus Romanus ferre & pati posset.* Sic insultat Antonio Tullius, & in odium vocat populi, quod regium nomen Romanis infestissimum inducere voluisset, cum ipse suo consulatu dominatum Catilinæ Lentulique regnum sustulisset? Sed cum glisceret Romæ fama, Sibyllinis versibus denunciari, non nisi per Regem Romanos Parthis victis rerum potituros, impotenter, vt solet Cicero, nomen illud velut Romanis exsecrabile detestatur libro secundo de diuinatione, & supposita facit quædam oracula Sibyllina, quæ tunc vulgo spargebantur, ipsum audiamus: *Sibyllæ, ait, versus obseruamus, quos illa furens fudisse dicitur, quorum interpres nuper falsa quædam, hominum famâ, dicturus in senatu putabatur eum, quem reuera Regem habebamus, appellandum quoque Regem esse, si salui esse vellemus. Hoc si est in libris, in quem hominem & in quod tempus est? callidè enim, qui illa composuit, perficit, ut quodcunque accidisset, prædictum videretur, hominum & temporum definitione sublatâ: adhibuit etiam latebram obscuritatis: vt ijdem versus aliàs in aliam rem posse accommodari viderentur.*

Philip. 2. ab Antonio fuit Iulio Cæsari regnum cum diademate oblatum.

promissa Regi Romano victoria contra Parthos. Cic. l. 2. de diuinat. negat isti tempori quadrare.

Et infra: quo in regium nomen amore feratur, sic subiungit: *Quamobrem Sibyllam quidem sepositam & conditam habeamus; vt id quod proditum est à maioribus iniussu Senatus, ne legantur quidem libri isti, valeantque ad seponendas potius, quàm ad suscipiendas religiones: cum antistibus agamus, vt quiduis potius ex illis libris, quam Regem proferant, quem Romæ post hæc nec dij, nec homines, esse patientur.* Hunc locum Tullij diligenter scrutatur Steuchus Eugubinus, & tempus quo scribebat, rimatur, ac de Christo prædictum affirmat.

Et optat supprimi tales versus. Steuchus l. 2. de perenni Philosophia c. 22. Quo tempore Cicero scripserit?

Hæc autem scribebat Marcus post mortem Caij Cæsaris, paulo ante triumuiratum: hoc tempore scribens dicebat; quorum interpres nuper falsa quædam dicturus in senatu putabatur de Rege Romanorum: obserua tempus: dixit enim nuper dicturus putabatur, indicans proximum esse tempus, cum lætis carminibus Sibyllinis in senatu ab interprete ostenderetur ex illis quidam Romanorum Rex, quem appellare & fateri Regem Romanis necesse esset, si vellent esse salui, id est, à seruatore redimi

redimi. Et quanquam erat certa temporum sublata definitio id tamen tempus istius Regis Sibylla constituerat, ut Romani & ipse Tullius intelligere potuerint, sub ea tempora eum oriturum: unde enim fama hominum ex carminibu manasset nuper, ex carminibus illis proferendum ac monstrandum, non illum quidem multò post futurum; sed iam ferè præsentem: itaque idem concludens & detestans, Regem, quippe qui Reip. partes tueretur, ait, cum antistitibus agamus, vt quiduis potius ex his libris, quam Regem proferant, quem Romæ post hæc nec dij nec homines patientur, non intelligens videlicet, quem Regem Sibylla dixisset; prædixerat autem Regem non per quem euertenda respublica esset, quod Cæsar & Augustus fecerunt, sub quibus crudelissimæ proscriptiones & ciuium Romanorum miserabiles cædes exstiterunt; sed per quem salus esset Romanis præstanda, eoque seruator & salus à Sibylla vocabatur. præstanda autem, si eum Regem agnoscerent & appellarent. tale etiam oraculum Magi, quo ferè tempore hæc Marcus scribebat, cognoscentes hunc ipsum & appellarunt Regem, & adorarunt.

Christus Remp. nō euersurus, sed homines saluaturus veniebat.

Sed videamus scriptores reliquos, qui eiusdem oraculi Sibyllini de Rege meminerunt. & cui præcipuè fuerit vulgi sermonibus attributum. Cottam, qui id in senatu dixerit Suetonius his verbis indicat. *Proximo senatu percrebuit fama, L. Cottam XV. virum sententiam dicturum, vt quoniam libris fatalibus contineretur Parthos nisi à Rege non posse vinci, Cæsar Rex appellaretur.*

Cotta in senatu Regis nascituri meminit. *In Octauio c. 31.*

Hoc verò cur oraculum Cæsari potius, quàm alteri tribueretur à multis, effecit ipsius regnandi cupiditas: de quo iactatur illud etiam dictum improbissimum: *fides si violanda, regni causà violanda est.* Accessit adulatio maleuolorum, qui ipso Rege prouincias sibi & officia quæuis in senatu castrisque amplissima despondebant; quorum voculis occultis fama sensim increbuit, quod absolutè Sibylla de nascituro Rege, mundi totius Domino, prænunciarat, id Cæsari mouenti contra Parthos applicare. Vt rectè Plutarchus dixerit, cum odij concitati in Cæsarem causas exquirit. *At odium, ait, maximè illustrem eum & funestum effecit regni cupido, quæ vulgo prima materia, & iam pridem in occulto maleuolis color fuit speciosissimus. Et quidem rumorem in plebem vulgauerunt illi, qui hoc honoris quærebant Cæsari, libris Sibyllinis proditum, vinci Parthos à Romanis posse, si Rege duce bellum eis mouissent, esse ipsis alioquin insuperabiles, ac redeuntem Albâ ad vrbem Cæsarem ausi fuere Regem salutare.*

Cæsaris ambitio regni.

Plut. in Cæsare. adulatorū eius calliditas.

Aucta quidem vehementer Romæ famà Cæsaris tempore, sed eo necato, non minus inualuit, cum triumuiratu sublato iam ad vnum Octauianum summa rerum paulatim deuolueretur, vt ipsius triumuiratus tempore Cicero multum in libris de diuinatione laborarit, quo Romanis nomen regium verbis ante recitatis exosum redderet: certè Sibyllæ, vt credo, Erythrææ regem hunc non obscurè promittunt oracula, & ipsum videantur satis tempus insinuare.

Erythrææ *l. 2. instar.* creuit Cæsare sublato opinio de Rege. ipsum oraculum Sibyllæ recitatur.

Sed postquam Roma Ægyptum reget, imperioque
Frenabit, summi tum summa potentia Regis,
Regis inexstincti mortalibus exorietur:
Rex etenim sanctus veniet, qui totius orbis
Omnia seclòrum per tempora, sceptra tenebit.
Tuncque Latinorum non eluctabilis ira
Tres Romam tristi fatorum stamine perdent,
Atque suis homines perdentur in ædibus omnes.

Hisce verbis subacta iam Ægypto sub Octauiano Messias apertè videtur prænunciari tunc, cùm paulo ante triumuiratu vigente cuilibet Triumuirorum liceret impune, quos vellet Romanorum ciuium, ipsis in ædibus crudeliter trucidare.

explicatur.

Hinc iam Augusto dominante rerum, nato Pollionis Consulis filio, Virgilius oracula Sibyllina de Messiâ circa id temporis nascituro, audacter Romanis vulgauit.

vulgatur à Virgilio è Cumæâ Sibyllâ regnum Christi.

Vltima Cumæi venit iam temporis ætas:
Magnus ab integro sèclorum nascitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Tu modò nascenti puero, quo ferrea primùm
Desinet, & toto surget gens aurea mundo.

Casta

Casta faue Lucina: tuus iam regnat Apollo.
Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri
Irrita perpetuò soluent formidine terras.

S. Augustinus exposita. l. 10. de Ciuit. c. 27.

Quæ verba sic S. Augustinus explicat: *de Christo Poeta nobilissimus, poëticè quidem, quia in alterius adumbrata persona veraciter tamen, si ad ipsum referas, dixit. Te duce ea quippe dixit, quæ etiam multum proficientium in virtute iustitiæ possunt, propter huius vitæ infirmitatem, & si non scelera, scelerum saltem manere vestigia, quæ non nisi ab illo Saluatore sanantur, de quo iste versus expressus est: nam hoc vtrique non à seipso dixisse Virgilius in Eclogâ ipsius quarto versu indicat, vbi ait:*

Vltima Cumæi venit iam temporis ætas.

Vnde hoc à Cumæa Sibylla dictum esse incunctanter apparet: regnum vero & diuinam naturam sic indicat.

Ille Deûm vitam accipiet, Diuisque videbit
Permixtos heroas, & ipse videbitur illis
Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem.

Prædictum etiam è Iudæâ proditurum.

Nec ignorabant Romani ijsdem edocti Sibyllinis oraculis, eum ex Oriente & ipsa Iudæa proditurum. id enim & Tiburtina prædixerat his versibus:

Verax ipse DEVS *dedit hæc mihi carmina fundi,*
Carmine quod sanctam potui monstrare puellam,
Concipiet quæ Nazarijs in finibus illum,
Quem sub carne DEVM *Bethlemica rura videbunt.*

Et Erythræa matrem eiusdem Hebræam facit:

Certo DEI *natum, qui se demisit ab alto,*
Vltima felices referent cum tempora soles,
Hebræâ quem Virgo feret de stirpe decora.

ideo Herodes credi Messias voluit.

Ipso verò Christo superstite in Iudæa Samaria, & vicinis locis opinio nati vel nascituri Messiæ vehementer increbuit: vt Herodem Magnum quidam esse Messiam interpretarentur, mox Theudam, Iudam Gaulonitem & similes impostores: manauit is rumor ad Samaritas, vt euangelica docet historia: ideo & Ioannem Baptistam interrogabant, an ipse Messias esset: & Christum populus visis eius miraculis, vt Regem & Messiam non semel proclamauit: durauit ea fama totum Orientem peruagata ad Vespasiani tempora, testibus Suetonio, Tacito & Iosepho. Suetonius ait: *Percrebuerat Oriente toto vetus & constans opinio, esse in fatis, vt eo tempore Iudæâ profecti rerum potirentur, id de Imperatore Romano, quantum euentu postea patuit, prædictum: Iudæi ad se trahentes rebellarunt, cæsoque præposito, legatum insuper Syriæ Consularem suppetias ferentem raptâ aquilâ fugauerunt.* Gemina refert de eodem tempore Tacitus: *Pluribus persuasio inerat antiquis sacerdotum literis contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens, profectique Iudæâ rerum potirentur: quâ ambage Vespasianum & Titum prædixerant. sed vulgus more humanæ cupidinis sibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne aduersis quidem ad vera mutabantur.*

Suetonius in Vespas. n. 4.
Romani hæc Tito & Vespasiano tribuerunt.
Tacitus l. 5. hist. f. 644.

Iosephus l. 7. belli Iud. c. 12.

His rebus Iosephus pars magna semper interfuit, quandoque præfuit; de suis ita Gentilibus loquitur: *quod maxime eos ad bellum excitauerat, responsum erat ambiguum itidem in sacris libris inuentum, quod eo tempore quidam esset ex eorum finibus orbis terræ imperium habiturus: id quidem illi quasi proprium acceperunt, multique sapientes interpretatione decepti sunt. Hoc autem planè responso Vespasiani designabatur imperium, qui apud Iudæam creatus est Imperator*, quam certè Iosephi sententiam non opinio veritatis, sed vel malitia Christiq; odium, quem Iudæi in crucem egerant; vel adulatio studiumq; fauoris Vespasiani sibi conciliandi expressit qui & vates apud eundem, dum vinculis teneretur censeri voluit, & ei denunciare imperium, quod Suetonius ibidem sic narrat: *Apud Iudæam Carmeli Dei oraculum consulentē ita confirmauere sortes, vt quidquid cogitaret volueretq; animo, quantumlibet magnum, id esse prouenturum pollicerentur. Et vnus ex nobilibus captiuis Iosephus, cum conijceretur in vincula, constantissimè asseuerauit fore, vt ab eodem breui solueretur, verum iam Imperatore.* Imo ad Adriani Cæ-

Adulatur Vespasiano Iosephus.
Prædicit ei imperium.
Suetonius c. 5.

faris

ſatis æuum pertigit ita vulgi perſuaſio: vt eâ permotus Parchochobas ſibi Meſſiæ nomen imponendi ſuſceperit occaſionem.

Quomodo verò Veſpaſianus vana Meſſiæ iactatione tumidus, & ſibi vim mirandorum operum patrandorum arrogarit; & ſtirpem Iudæ, de quâ Meſſias naſciturus dicebatur, exſcindere tentarit, quod ante ipſum iam pridem Herodes cœperat, ea-dem ſpe lactatus, quem Iudæi quidam, Herodiani poſtea nominati, velut promiſſum diuinis oraculis Meſſiam receperant; ea fuſius alij proſequuntur, & quædam de his attingit Baronius in apparatu n. 15. Vt hinc ſit manifeſtum, toto paſſim Oriente Iudæa & Italia, tam ante, quam in, & poſt ortum Christi famam diſſipatam, Regem orbis terrarum naſciturum, quo nihil Græcis & Latinis eo tempore fuit perſuaſius. Is Meſſiam ſe iactat ſe-&is mira-culis.

CAPVT XXVIII.

Perſuaſum etiam Gentilibus ipſis, indicio ſtellæ ortum eius cœlitus indicandum.

PRATER Balaami ciues poſteroſque generis, & doctrinæ eius, Gentiles vbique per totum Orientem, fama eius oraculorum impleuerat, vt ſuperuacaneum ſit plura de eo adiungere: nec Sibyllarum deerant vaticinia: quædam eorum recitabo, quæ ſtellam natalis Meſſiæ prænunciam fecerunt. Vt inde colligam, Gentiles non minus, quam Iudæos eius natales præſciuiſſe, & indicium ſtellæ multò ante exſpectaſſe. Principio Erythræa ſic ſtellam orituram præcinit. Erythræa Sibyllæ oraculum.

Hoc puero nato properauit gaudia tellus,
Cœleſtis riſit ſedes, & gestyt orbis
Diuinamque Magi ſtellam coluere recentem,
Monſtratuſque Dei præcepta ſequentibus infans.

Conſentit Samia, quæ natalem Domini narratum ſic concludit: Samia.

Humano quem Virgo ſinu inuiolata fouebit:
Annuit hoc cœlum, rutilantia ſidera monſtrant.

Sed hæc clarius & expreſſius Perſica Sibylla circa ipſam quorundam Magorum patriam ita cecinit: Perſica.

Clara die in medio ſtella apparebit ab ortu
Nuntia permagni ſigni mortalibus ægris:
Magni tuncque Dei natus venturus ad ipſos
Eſt homines, geſtans carnem, aſſimilatus & illis.

Hæc ſufficiant hoc loco pro quæſtione inſtituta: plura vaticinia congeſſi l. 2. c. 25

CAPVT XXIX.

Ideo Gentiles in Oriente populi & Reges ortum ſtellæ & Meſſiam multo ante tempore ſolicitè exſpectarunt.

MESSIAM non Iudæis tantum, ſed & Gentibus deſideratiſſimum & multis exſpectatum ſeculis veniſſe ſcriptura docet, Rabbini veteres tuentur, plurimi ſanctorum Patrum aſſeuerant, quibus conſentiunt recentiores. Meſſiam Gentibus exſpectatum.

Ac Iacob quidem Patriarcha, qui primus omnium clarius & expreſſius ortum Meſſiæ tempus, & officium explicauit, hanc Gentium ipſarum eius videndi cupiditatem & exſpectationem, ita quidem ſignificat, vt ipſum hac compellet voce: *Et ipſe erit exſpectatio Gentiũ.* Similibus verbis Aggæus idem tradit; *Et mouebo omnes Gentes & veniet deſideratus cunctis Gentibus.* Scriptura docet. Gen. 49. Aggæi 2.

Rabbini veteres idem literis prodiderunt: primò, qui Reges dixerunt Abrahami fore poſteros, & aurum, thus, & myrrham (quæ à patre donata cuſtodiebant) eadem Meſſiæ naſcituro oblaturos eſſe. Alij maluerunt ea dona, quæ Iacob inuito Rabbini conſentiunt.

Esau fratri quondam obtulerat, eadem Reges Gentiles Messiæ reddituros. Vnde de Reginâ Sabâ multi eorum crediderunt (quod postea Baronius approbauit) eam Salomonem pro Messia suspexisse, & veteribus excitam oraculis aduolasse, vt eum donis oblatis adoraret: de quibus fusè l. 2. c. 28. laudatis autoribus & eorum verbis egi. Sancti PP. & recentiores magno consentiunt numero.

concordât SS. PP. ex traditione Abrahami. S. Epiphan. l. 3. contra hæreses

Sanctus Epiphanius cùm fuse Hebræorum traditionem de filijs Abrahæ & Ceturæ recitasset, subdit: *Magi, qui successione seminum istorum descenderunt, eadem dona in participationem eiusdem spei Christo in Bethlehem obtulerunt.* Vbi spei audis Gentilium cum Iudæis participationem, ne dubita, quin eiusdem cognitio fidesque diu præcesserit & exspectatio diutina cum desiderio.

S. Chrysologus ser. 157.

Sanctus Chrysologus eis Patrum tribuit traditionem: *Vnde tanta munerum scientia mysticorum? vnde donorum Sacramenta tanta? non Chaldæâ arte; sed de prisca sanctorum traditione maiorum. Erant isti de filijs Abrahæ; qui Christum nasci per Deum didicerant, non per artem: eumque hominem, Deum, Regem moriturum celso cognouerant Sacramento: hinc est, quod apta fidei munera portauerunt, vt aurum Regi, incensum Deo, morituro myrrham scienter offerrent.* Alij Patres his etiam vetustiores exspectationem Gentilium ad oraculum Balaami referunt.

Ex prophetia Balaam confirmat.

S. Cyprianus de stella & Magis.

Sanctus Cyprianus: *Erant in illis regionibus viri siderum inspectationibus assueti. Hi ex vaticinijs Balaam olim audierant, stellam oriri in Iacob. Diu homines illi huius prophetiæ prouentum exspectarant: & vbi venit plenitudo temporis, orto repentè sidere, ad antiqua recurrentes volumina, tam testimonio muniti quam signo, Dromadis inuecti in Iudæam duce stella peruenerunt.* Sanctus Gregorius Nyssenus: *audiuisti ariolum Balaam meliori numine afflatum sic alienigenis prædicentem: orietur stella ex Iacob: ecce tibi qui ab eo genus duxerunt Magi ex prædictione ipsius nouum obseruant ortum stellæ.*

S. Gregorius Nyssenus.

S. Chrysostomus hom. in Nat. Domini tom. 7. Operum Græcorum fol. 402.

Sanctus Chrysostomus: *Isti igitur Magi ex genere Balaam descendentes, secuti eiusdem libros & oracula, cum probè nossent, tunc, cum stella illa oriretur exoriturum ex Israël hominem, qui non modo duces Moab percussurus; sed & omnia diaboli regna euersurus, & ventilaturus erat: obseruabant tempus, videntesque stellam peregrinam, & nouam exortam, intellexerunt eam esse, quæ iam olim prædicta fuerat, viamque ingressi, cum recens natum inuenissent, gaudio perfusi sunt, euentum eorum, quæ iam antiquis temporibus prænunciata erant, coram intuiti.*

Innocentius III. ser. de Epiphania.

Innocentius III. vult eos sæpius inter se de dogmatibus suis & Balaami vaticinijs contulisse, & tunc, cum præsentes inter se disceptarent, sidus eluxisse: *successores*, ait, *Balaam, qui stellam eius vaticinio cognouerunt prædicentis olim in spiritu, conuenientes igitur isti tres Reges iuxta condictum secundum consuetudinem in suis dogmatibus perscrutandis, viderunt quandam stellam mirabilem existentem supra regionem Iudææ, cuius signo commoniti crediderunt illum Regem esse natum in Ierusalem, de quo prædixerat Balaam: orietur stella ex Iacob.*

Autor operis imperfecti.

Operis imperfecti autor, quem multi sequuntur veteres æque ac recentiores, vult Reges istos viros constituisse 12. quorum aliqui quot noctibus excubarent peruigiles, si forsitan astrum Messiæ oriretur. Verba modo non recito: ne videar horum assertione (quam multi dubiam faciunt) in hanc sententiam permotus esse.

Ex Gentilium & Sibyllarum oraculis. S. Vincent. ser. 1. de Epiphania.

S. Vincentius tradit Reges varijs Gentilium vaticinijs edoctos, diu ante sideris illius & Messiæ ortum exspectasse: *Ex quo Deus*, ait, *promisit Abrahæ & sanctis Patriarchis, quod mitteret filium suum nasciturum verum Deum & hominem, de hoc dedit Deus prophetias claras, & signa non solum Iudæis in Iudæa, sed etiam in diuersis mundi partibus in signum, quod non solum veniret ad saluandos Iudæos, vt ipsi falsò credunt, sed etiam omnes in seipsum credentes & obedientes: singulariter dedit prophetias in partibus Orientalibus, vbi erant magni prophetæ & sapientes per prophetam Balaam, dicentem: videbo eum; sed non modò; scilicet Christum non per se; sed successores, intuebor eum, sed non prope, quia secundum textum Bibliæ à Balaam ad Christum computantur anni 1500. sed isti tres Reges erant de suo genere, & dedit ipsis signum, dicens: Orietur stella ex Iacob. Orabant autem, Mitte ô Deus cæli, Deus Israël, mitte illam stellam, & quando complebitur illa*

Desiderium Gentilium de nascituro Christo.

pro-

prophetia, & in nocte natiuitatis, quod accidit diuinâ ordinatione, isti tres Reges Orientis magni Astrologi & Philosophi fuerunt in monte victoriali, obseruantes dictam stellam, & in horâ, qua Christus exiuit de vtero Virginis, stella apparuit illis clarissima. Hæc sanctus Vincentius. Quibus consentanea scribunt recentiores. *Loyartes.*

Loyartes etiam eos facit Gentilium vaticinijs & scriptis edoctos de signo, quod multo ante exspectarunt: *Ex antiquâ Theologiâ prædicabatur, eratque eorum traditio, fore, vt Filius Dei omnium rerum creator esset nasciturus, cuius Natiuitatem stella esset indicatura, quæ tempus locumque eius aduentus ostenderet; id prædixerat Sibylla Erythræa Berosi filia Chaldæa, à qua hos Magos Basilius orat de humanâ generatione Christi & Hieronymus in 19. Isaiæ, & 49. edoctos esse de Christo venturo testatur & Chalcidius: propterea Magi Chaldæorum vigilantissimi obseruabant hanc stellam, eaque iam exortâ dicunt: vidimus stellam.* Fusius & vberius hoc ipsum tractat argumentum Steuchus Eugubinus, quem ob egregiam doctrinam visum est adducere. *Steuchus l.1. de perenni philos. c.22.*

Si quis autem esset, cui forsan incredibile videretur, hæc à Magis & Chaldeâ Sibyllâ dicta & cognita fuisse: is si libros Platonicorum dictis ac Theologiâ refertos legerit, consideraritque ea, quæ superius ex eis adduximus, certè non dubitabit; cum solos Chaldæos & Hebræos Apollo testâtus est fuisse sapientes: οἶοι χαλδαῖοι σοφίαν λάχον ἠδ' ἄρα Ἑβραῖοι. *Solis nosse datum Chaldæis atque Hebræis. Nec aliunde putet euenisse, vt hi potissimum cognouerint ortum istius magnæ mentis diuinæque prolis, creatricisque intelligentiæ, quam ex antiqua eorum Theologia, quæ prædicabat apertè, fore, vt Filius ille Dei, omnium rerum creator, venturus esset aliquando in mundum, ostendendumque ipsis Magis super hac re signum de cælo. Itaque in eorum Theologia, quæ referta erat oraculis de filio Dei, & tempus aduentus declarabatur, & signum, quod locum indicaret, ostendendum cælitus: propterea vigilantissimè obseruabant, totumque Orientem ea fama, repleuerat: vt Suetonius in Vespasiano & Tito testatur, præceperatque Sibylla, vt in cælo signum conspicati ducem stellam sequerentur, Regemque magnum adorarent: more autem gentis suæ adorarent: nemo autem apud Persas salutabat Regem, nisi muneribus allatis: munera erant, quorum regio erat ferax: itaque & illi, quoniam auro propter vicinam Arabiam & thure & myrrha abundant Chaldæi, & Persæ, his oblatis Regem illum Deorum creatorem mundi, Filium Dei, primam mentem adorarunt.* Sibylla monuit, vt stellam præuiam sequerentur.

Non minus eruditè deducit hanc Magorum exspectationem è sacris literis Ludouicus de Ponte. *Etenim*, ait, *non solum Iudæi, sed etiam Gentes Christum venturum exspectabant, quærebant & inuenire cupiebant: nam & Iacob de eo dixit: & ipse erit exspectatio Gentium. & Aggæus Propheta: veniet desideratus cunctis Gentibus. Hoc autem desiderium licet respectu Gentilium, qui nullam Christi habuerunt notitiam, sit tantum metaphoricum, eo loquendi genere, quo terra sicca desiderat aquam & segetes pluuiam, quia earum indigentia id expostulare videtur, tamen non defuerunt, qui aliquam Christi notitiam habuerint, sicut de Iob constat: quoniam etiam inter Gentes Deus aliquos excitauit Phrophetas, nimirum Sibyllas, quibus idipsum reuelauit.* *Ludouicus de Ponte. l.6. cant. exhort. 11.*

Explicata deinde Balaami prophetiâ de ortu stellæ, subdit: *Hæc duo quasi ex traditione conseruabantur apud Magos seu sapientes illius regionis Orientalis, vbi Balaam degit: vnde Magi semper erant stellarum seduli inspectores, tanquam periti Astrologi, exspectantes ortum illius stellæ, quam prædixerat Balaam. Appropinquante igitur Natiuitate Domini nostri, ex peculiari Dei instinctu sapientes quidam in Oriente curiosius huius stellæ ortum exspectabant; quæ Regis & Messiæ natiuitatem indicaret: quorum nomine sponsa suam texit narrationem, dicens: In lectulo meo per noctem quæsiui, quem diligit anima mea, quæsiui illum & non inueni: asserit hæc congregatio illa Magorum, quæ Ecclesiam Gentium sponsam Christi futuram repræsentabat; desiderabat autem aduentum eius, & quærebat in lectulo, id est, in sua regione tranquillè manens: sed inquirebat per noctes plurimas, quærens an oriretur stella illa, quis enim ignorat nocturnum tempus, cum serenum est cælum, aptum esse sideribus inspiciendis?*

Stephanus Salazar l. de genealogia Christi.

Stephanus Salazar Carthusianus l. de genealogia Christi eandem exspectationem Gentilium Regum sic describit.. *Non dubium est cœlesti Numinis afflatu orto & fulgente nouo sidere Magos intellexisse eximium illum & diuinum Regem Iudæorum natum, quem tantopere sacrorum & profanorum vatum oracula prædicabant* Devm *pariter & hominem futurum, pro mortaliumque asserendâ salute & libertate mortem atque crucem esse subiturum. Sacrorum quidem vaticiniorum copiam habuerunt ex consortio Iudæorum, qui annis 70. inter Babylonios sunt peregrinati. His accessit vaticinium celebratissimum de Christo, quod cecinit Balaam: itaque cum Magi antiqua suorum siue Progenitorum siue Præceptorum traditione & Theologiâ compertum habuissent, Regem ex Iudæorum gente olim nasciturum, cui omnium mortalium ac totius mundi regnum deberetur, cumque verum Deum hominemque futurum, eiusque natiuitatem ortu noui sideris indicandam, summo studio iam inclinantibus annis & famâ de propinquo eius ortu orbem peruagante, obseruabant, num stella illa tamdiu desiderata appareret: hanc cum iam ortam & mundo fulgentem essent contemplati, per Angelum aut certè per somnum, aut alias à Deo moniti confidenter adeundam esse Hierosolymorum vrbem Iudaici regni principem atque Metropolim, requirendumque puerum iam ortum ac generis humani saluti destinatum, intrepidi Magi diuinis oraculis confirmati viam ingressi sunt.*

Simile desiderium faciæ communioni præmittendum.

Vtinam similis præparationis præuiâ expectatione, pari fame & desiderio ad diuinissimas epulas Dominici corporis anhelaremus; vt quem Magi tantum videre coram & adorare, Simeon gestare manibus & exosculari tot annis desiderauit, nos recipere in animum gestiremus: vberiorem certè fructum ex apparatissima nobis cœlesti mensâ, fastidium scilicet omnium terrenarum rerum reportaremus; & cum Psalte diceremus: *Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* (*Psal. 72.25. Psal. 41.1.*)

CAPVT XXX.

Quæ prodigia in cœlo, stellis, & terrâ obseruarint Gentiles ipsi Augusti tempore contigisse prænuncia Magni Regis. Et quid Plinius scripserit de stellâ Dei effigiem humanâ specie repræsentante.

Actenvs cum ostensum sit multò ante natalem Christi totâ Iudæâ, Oriente & Italiâ percrebuisse, Regem aliquem potentissimum Orbis totius dominatorem oriturum, eumque stellæ indicio declarandum, quem solicitè Magi Regem exspectabant. Visum est hoc libro extremo quædam portenta & ostenta stellarum potissimum recensere, quæ Gentiles Scriptores Augusti tempore notarunt accidisse, & quædam alia terræ prodigia: num forte in ijs stellæ Magorum indicium videatur delitescere. Initium statim Augusti Deus miris in cœlo stellaribus ostentis illustrauit.

Suetonius c. 95. in Augusto. Halo circa Solem. Orosius l. 6. c. 20.

Erant A.V.C. 710. Consules Cæsar & Antonius, quo Cæsar gladijs coniuratorum in senatu occubuit, Augustus autem heres eius, cum vrbem ingrederetur phænomeno cœlesti Deus eius imperium indicauit, id his describit verbis Suetonius: *Post necem*, inquit, *Cæsaris reuerso ab Apollonia & ingrediente eo vrbem, repente liquido & puro cœlo circulus ad speciem cœlestis arcus orbem solis ambijt.* Orosius his Suetonij verbis recitatis, Augusto ceu typo Christum comparat; *Hoc commemorasse ideo par fuit, vt per omnia venturi Christi gratia præparatum Cæsaris imperium comprobetur. Nam cum primum Caio Cæsare Auunculo suo interfecto ex Apollonia rediens vrbem ingrederetur, horâ circiter tertia, repente liquido ac puro sereno, circulus ad speciem cœlestis arcus orbem solis ambijt: quasi vnum eum ac potissimum in hoc mundo solumque clarissimum in orbe monstraret, cuius tempore*

pore venturus esset, qui ipsum solem solus mundumque totum & fecisset & regeret.

Sequentia anni prodigia.

Anno consequenti V.C. 711. quo triumuiratus grauiter Romanum concussit imperium, plura fuerunt in cœlis stellata prodigia numerata, quæ breuiter sic enarrat Dio. *Fax per cœlum ab ortu ad occasum percurrerat: stella quædam ante non visa per multos dies apparuerat: solis lumen aliquando diminui extinguique; aliquando intra tres circulos effulgere, quorum vnum corona spicarum ignita circumdaret, visum fuerat: quo id, quod futurum erat, eruditissimè fuerat demonstratum, nempe triumuirorum Cæsaris, Lepidi, Antonijque potestas, è quibus Cæsar deinde rerum potitus est.*

Dio. lib. 47.

Anno vero insequenti 712. *Sol*, ait Dio, *aliquando Romæ diminutus & minimus visu apparuit, aliquando maximus cum duobus alijs conspectus est, aliquando etiam noctu effulsit.*

lib. 2. Nat. hist. c. 31.

De tribus quidem visis Solibus etiam Plinius testatur, qui non semel tantum, sed quinquies vult accidisse, Coss. Sp. Posthumio & Q. Mutio, Q. Martio, & M. Perpenna: M. Antonio & P. Dolabella; M. Lepido, & L. Planco: hæc est illa cuius Dio meminerat, de qua loquimur. Subdit de suâ ætate sextum parelium: *& nostra*, ait, *ætas vidit diuo Claudio Principe consulatu eius Cornelio Orfito Collega.* Quod Plinius ipse conspexit, incidit ferè in annum Christianum 52.

Quinquies parelia seu tres soles visi.

Præter hæc Roma notata Phœnomena tempore natalis Dominici tres itidem soles in Hispania visi collucere, mox coire solis vnâ relictâ specie, vt Chronici sui initio Flauius Dexter trecentis annis post testatur: *Tres*, inquit, *soles apparuerunt in Hispanijs in vnum collecti*: consentit eidem Iulius Obsequens, & his verbis S. Thomas: *Credibile est*, ait, *etiam in alijs partibus mundi aliqua indicia Natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleum & in Hispaniâ apparuerunt tres soles paulatim in vnum coeuntes.* Similia refert sanctus Bonauentura: *Tres soles apparuère in Occidente & paulatim in vnum corpus solare sunt reducti.*

etiam sub natalitia Christi.
Flauius Dexter initio Chronici.
Obsequens lib. de prodigijs c. 122.

Horum autorum testimonia, Plinij præsertim, satis euincunt diuersis temporibus & diuersis in locis hæc videri potuisse: vt nihil repugnet, vel sub ipsum Natalem Domini, vel circa initium sequentis anni, aut die Epiphaniæ (fortè enim ideo Dexter hoc ad secundum Christi annum reuocat) tres in Hispania visos soles coiuisse, quibus in Christo designabatur substantia corporea, cum anima spirituali in eandem personam diuinam conuenisse: vt tres illæ tam à se substantiæ diuitæ naturis & affectionibus, vnum conflarent Deum hominemque, cœli terræque Dominum: qui Regibus terræ & cœli inquilinis pariter imperaret: qui etiam è dissitis omnibus orbis partibus tres faceret Reges in vnius fidei consensionem conspirare, vt se vero soli iustitiæ iam tum orienti penitus cum regnis subijcerent, ab eo pluuiam diuinæ gratiæ cum fidei luce velut vnico donorum omnium fonte exspectarent. Solet enim Meteorum hoc pareliorum pluuia consequi, vt eius ortum adiungere non inutile videatur. Est igitur parelium nubes læuis & polita, soli quidem ex latere obiecta, sed opaca, quæ cum more tersi speculi solarem excipit, imaginem, eandem in faciem videntis reuerberat, vt discerni non facilè possit, vter sol verus esse videatur; quod si tamen ex altero rursus latere nubes similis opponatur, quæ pari luce solem repræsentet, vt tres esse soles videantur, tunc is, qui apparet medius, fons & origo lucis totius, veri solis propiorem locum occupat: quamuis in alieno situ per triplicem imaginem in oculum incurrat & videatur. Est autem prognosticon pluuiæ; nã nubes illæ roridæ (quales in iride quoque sunt) facilè propter vehementem luminis reflexionem dissoluuntur. ideo Reges isti tres cum solem verum Christum adorassent; luce & maiestate regiâ sua deposita, gratia Christi collustrati & irrigati, tunc quidem in lacrymas resoluti, & ipsi postea salutares doctrinæ Christianæ pluuias per regna sua copiosè sparserunt, & sementem fidei natam irrigarunt.

S. Thomas 3. p. q. 36. art 3. ad 3.
S. Bonauentura lib. de 5 festiuit.
significatio pareliorum.
eorum causæ.

Mirum illud sex aliquando soles apparuisse, nam Vicomercatus est autor A. 1525. visos à Rege Poloniæ sex soles, & eum quidem, qui versus occidentem apparebat squalidum atrâ fuligine caligasse, quo captus anno fuit Franciscus Rex Galliarum ad Papiam & Carolo V. vt non inusitatum sit Reges istos parelijs comparare. Meminit & Eusebius trini solis visionem, quæ sublato C. Iulio sub initio dominatus Augusti contigit. *Tunc enim, ait, Romæ tres soles exortos paulatim eundem in orbem*

sex soles visi.
Vicomercatus.
Eusebius in Chronico.

Olei ebullitio Romæ.

Orosius lib. 43. in fine Dio.

coluisse. qui biennio vel triennio post Augusti, scilicet anno tertio, ponit illam, inauditam Romæ factam olei ebullitionem, itaque describit: *E tabernâ meritoriâ trans Tyberim oleum è terrâ erupit, fluxitque totâ die sine intermissione, significans gratiam Christi & Gentibus.* Orosius vult tunc euenisse, cum Augusto fuit à Romanis decreta perpetua potestas tribunicia, quam Dio collatam censet. A.V.C. 725. *Post pugnam*, ait, *Actiacam, decretum, vt Cæsar per omnem vitam tribunitiam potestatem haberet.* Accidit hoc ante natalem Domini annis fere 28. quo scribit Orosius oleum Romæ scaturijsse; ipsum recitabo copiosius Augusti Cæsaris gesta Christo accommodantem, præsertim quod æs alienum contractum ciuium Romanorum obliterarit. *Deinde*, ait, *cum secundo in Sicilia receptis à Pompeio & Lepido legionibus 30. millia seruorum Dominis restituisset, & 44. legiones solus imperio ad tutamen orbis distribuisset, ouansque vrbem ingressus omnia superiora Populi Romani debita donanda literarum etiam monumentis abolitis censuisset, in diebus ipsis fons olei largissimus, sicut superius expressi, de tabernâ meritoriâ, per totum diem fluxit. Quo signo quid euidentius, quam in diebus Cæsaris toto orbe regnantis futura Christi natiuitas declarata est? Christus enim linguâ gentis illius, in quâ natus est, vnctus interpretatur: Itaque cum eo tempore, quo Cæsari perpetua tribunicia potestas decreta est, Romæ fons olei per totum diem fluxit, sub principatu Cæsaris Romanoque imperio per totum diem, hoc est per omne Romani tempus imperij Christum, & ex eo Christianos, id est vnctum & ex eo vnctos de meritoriâ tabernâ, hoc est de hospitâ largâque Ecclesiâ affluenter atque incessabiliter processures restituendosque per Cæsarem omnes seruos, qui tamen cognoscerent Dominum Deum suum, ceterosque, qui sine dominio inuenirentur, morti supplicioque dedendos, remittendaque sub Cæsare debita peccatorum in ea vrbe, in qua spontaneum fluxisset oleum, euidentissima his, qui Prophetarum voces non audiebant, signa in cælo & in terrâ prodigia prodiderunt;* Hactenus Orosius.

Christum designat.

Itaque siue malis Eusebio, Baronio & Barradio, consentire, qui volunt anno Augusti tertio oleum ex fonte manasse; siue Orosio, qui sub annum eiusdem 15. id putat accidisse (quod nec improbabile) non videtur res ipso die Natalis Domini contigisse, vt Innocentius III. sermone 2. de Natali Domini, S. Bonauentura & Recentiores complures asseruerunt.

De Iani vero templo tertium sub ipsum Natalem Domini clauso ab Augusto, sicut contendit Orosius, & probat Barradius, nec mihi displicet, dicam infra suo loco.

Primi Iani clausi tempus sub Octauiano Dio.

Primum tamen Jani clausi tempus hoc videtur esse loco discutiendum quod in annum vrbis conditæ 725. post Actiacam victoriam, incidit, quo quidem anno Dio testis est Cæsarem ter triumphasse, & cum quamplurimos recitet honores, quos senatus habendos ipsi decreuisset, addit: *sed ex omnibus his decretum nullum ei maiori voluptati fuit, quam quod portæ Iani ab ipsis clausæ sunt, quasi omnibus bellis confectis.* Orosius hæc ad Epiphaniæ diem refert: quo Cæsarem etiam Augusti nomen meruisse tradit; vt typus esset Christi tunc Monarchæ nomen assumturi. *Anno*, inquit, *ab vrbe conditâ 725. ipso Imperatore Cæsare Augusto & Lucio Apuleio Coss. Cæsar victor ab Oriente rediens octauo Idus Ianuarias Vrbem triplici triumpho ingressus est, ac tum primum ipse Iani portas, sopitis omnibus, finitisque ciuilibus bellis, clausit. Hoc die primum Augustus consalutatus est, quod nomen cunctis antea inuiolatum & vsque ad nunc ceteris inausum Dominis, tantum orbis licitè vsurpatum apicem declarat imperij: atque ex eodem die summa rerum ac potestatum penes vnum cœpit esse & mansit; quod Græci Monarchiam vocant. Porrò autem hunc eundem esse diem, hoc est octauum idus Ianuarias, quo nos apparitionem, siue manifestationem dominici Sacramenti agimus, nemo credentium, siue etiam fidei contradicentium nescit.*

Et Augusti nomen datũ die Epiphaniæ. ob monarchiam imperij.

Christus Augusto comparatur.

Typus venturi Christi Regis Regum erat Cæsar Octauianus, qui deuictâ tunc Ægypto Monarcha mundi constitutus, Augustus, & autor imperij cœpit nominari, pace iam orbi partâ; similiter annis ferè 28. post Christus ipso die Epiphaniæ triplicem de tribus victis & subactis sibi regnis & Regibus iam vectigalibus triumphum duxit, ac Rex Regum ac dominator Dominus, licet in cunis, & præsepio

vic

vagiens cœpit appellari,idem etiam sanguine suo debita remisit totius orbis,& vnctus oleo Regiæ Maiestatis ac Sacerdotij Christus, sex diebus ante vocatus fuerat, suam exercens in hos tres subiectos Reges potestatem; quos etiam ipse gratiæ delibutos oleo veros Reges simul Prophetas & Sacerdotes primos remisit Apostolos,& summi Regis nati per orbem buccinatores ac præcones, qui sanguine huius infantis debita cuncta narrarent esse dissoluta.

Hactenus quæ præcesserunt natalem Domini signa sunt enarrata, quæ verò sint comitata vel etiam secuta videamus.

Exploratissimum est pace tunc orbi toti partâ censum ab Augusto fuisse per Romanum imperium publicatum,clauso, vt multi credunt, eodem tempore Iano. Putat etiam Orosius, eodem anno Cæsarem edicto vetuisse, ne Dominus diceretur. Quod tamen Baronius sex annis post Christum natum existimat accidisse. Prodigia diei Natalis Domini certa.

Tres etiam soles in Hispaniâ (altem) visos supra demonstraui.

Multi varia congerunt alia prodigia, quæ tamen nullius vetustioris testimonio roborantur: nam autore S. Bonauenturâ & Petro de natalibus Sodomitæ nocte natalis Christi in toto dicuntur orbe morte repentinâ perijsse. Pro hoc thaumate citatur Glossa S. Hieronymi super illud Isaiæ 9. Lux orta est eis,quæ modò nō reperitur. dubia.

Abulensis, D. Bonauentura cum Petro de Natalibus, addunt vineas Engaddi nocte eadem in Iudæâ floruisse, sed sine teste vetustiore.

Innocentius III. (quem multi sequuntur recentiorum) memorat eadem nocte templum pacis Romæ, corruisse, quod prædictum fuerat tamdiu perstiturum,dum Virgo pareret. Negat Baronius vllum à Romanis nisi Vespasiani tempore templum pacis excitatum, alij malunt aliud potuisse conditum fuisse, licet eius scriptores non meminerint. Ego rem in medio relinquo.

Sed illustrissima putatur Augusto Imperatori die eadem oblata cœlestis visio qua circulo solem mirabiliter ambiente in eo Virgo resplenduit vultu pulcherrima, quæ puerum gremio complecteretur. Mox & vocem hanc cœlitus insonuisse: *Hæc est ara cœli.* Augustus consultis oraculis Sibyllinis, quibus apprimè delectabatur, dicitur primogenitum Dei natum, erecta statim arâ, adorasse. Huius ostenti veritatem alibi peruestigabo, & qui propugnent eam, autores laudabo. Consentit ei Capitolina perpetua traditio, inscriptiones,picturæ, locus ipse cum nonnullis alijs monimentis. Et sanè videtur ipse Plinius siue talis adspectus, siue stellæ Magorum meminisse: nam cum Aristoteles à figura duas cometarum species crinitos & barbatos distinxisset, Plinius decem eorum genera multiplicat, quintus ab ipso Græcè dicitur, *ἀργυροκόμης, argenteo crine ita refulgens, vt vix contueri liceat, speciecque humanâ Dei effigiem in se custodiens.* Mirabilis visio tum Augusto oblata. *Plinius l. 2. c. 25.* Cometa Dei effigiem humanâ specie repræsentans.

Attigit extremâ Augusti ætate Plinius,curiosissimus naturaliū rerum inuestigator; vnde autē Romanorum,aut Arabum scriptis videtur ad eum notitia siue Magorum stellæ, siue Augusto monstrati cœlestis signi deuenisse: in quo vult humanâ specie diuinitatem radiasse,congruenter,vel eorum narrationi, qui simile quid Augusto visum,vel qui Magis monstratum in stellâ puerū diuinâ specie renidentem memorant.

Docuit hoc Fromundus Louaniensis qui cum Plinium recitasset,subdit: *quæ verba nebulosa sunt, & nescio,an ad Cometen siue stellâ,quæ Magorum ad Christi incunabula dux fuit, referri non possint: fortasse enim fama & res fuit sub Augusti principatu Cometam in Oriente & Iudæâ visum, in quo imago pueruli expressa, quem Christiani dicerent hominem Deum: certè dum cetera huius natiuitatis admiranda cogito, hoc non pro maximo; sed in minimis ducere non vereor.* Ita Fromundus. Non inuitus huic subscribo: cum enim tam mira Deus Augusti statuerit æuo, sui aduentûs signa tum in Oriente, tum Romæ radiare, tam quæ in terra, quam cœlo contigerunt, cum etiam olim à Cyro & Nabuchodonosore Gentilibus Regibus & cognosci & adorari voluerit,videtur decreuisse vt ipsum Romanum imperium, quod pace Gentibus partâ, censuque publicato rectè Messiæ seruierat aduentui, nunc etiam recens nato suum inclinaret fastigium, & Augustus ipse reiecto Domini nomine supplex hunc vnum orbis & cœli Monarcham adoraret. Debebatur Dei filio corporato talis honor & gloria, vt sicut ad salutiferum IESV nomen ipsæ legiones inferorum contremiscunt,& vel inuitæ inclinantur,ita Seruatorem descendentem in terras sum- *lib. 5. Met. c. 14.* A Romanis indicatus Magorum stella

ma

nia Regum Orientis & Occidentis culmina ſuppliciter adorarent, cum Mo[illegible] tanti aduentum, vel ex fama Romæ diſſipata, vel ex Sibyllinis oraculis Auguſtum [illegible] tere non potuerit; quamuis Gentiles de his vel odio Chriſtianorum ſiluerint, vel ignorantia præterierint, vel cum Plinio obſcurius narrarint, ita tamen, vt a[illegible] in de veritatis radius emicet. Certè quam Romini nominationem exhorruerit [illegible] ſenior ſub ipſa Chriſti ſiue natalitia, ſiue infantiam Sueton[illegible], cum certum tempus non

c. 53. Abhorruit Dominus appellationem. apponit, his deſcribit verbis: *Domini appellationem, vt maledictum & opp[illegible] ſemper exhorruit: cum ſpectante ludos pronunciatum eſſet a[illegible] mo. O Dominum æquum & bonum, & vniuerſi quaſi de ipſo dictum exſ[illegible] s compr[illegible] statim manu vultuque indecoras adulationes repreſſit, & inſequenti die [illegible] corripuit edicto, Dominumque ſe poſt hac appellari ne à liberis quidem, aut n[illegible] bus vel ſerio vel ioco paſſus eſt. atque huiuſmodi blanditias etiam int[illegible] ſos pro[illegible]t.*

Hinc natam volunt nonnulli occaſionem v[illegible] in aureo cœleſti circulo infantuli, quem mater gremio ſuſtinebat: edoctus autem oraculis Sibyllinis iſtum orbis verum Dominum lucem iam adſpexiſſe, Auguſto celſiorem; ipſe ei ſtatim aram excitauit,

Petrus Simonis de F. pyba. c. 7. ſeque vetuit poſthac Dominum nominari, quæ ſuo loco reſeruabo. Præterea Petrus Simonis T[illegible]letanus Epiſ[illegible] opus I[illegible] P[illegible]nij citat alium locum. de ſtella ſub Auguſto viſa, q[illegible] ſalutem h[illegible] generis proximam nunciauit. ſic enim ait. *Plinius certè ſcribit, cum n[illegible] ger[illegible], & præſideret Auguſtus ludis Veneris genitricis, viſum fuiſſe Cometam, (ſic enim appellabant omnes ſtellas nouas, & extraordinarias) quem*

Cometa ſalutaris viſus ex Plinio. *Pontifice[illegible] abant pr[illegible] ſingularem eius figuram, lucem, pulchritudinem, non famem, peſt[illegible], bella, a[illegible] more Cometarum ſignificare: ſed humani generis ſalutem proximam: cui etiam ſtellæ propter eius raritatem poſita fuit ſtatua: ad quam quoque alludit Virg[illegible] Ecloga nona. Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum Poetæ cum per aſſentationem Auguſto Cæſari tribuebant, vt Sibyllarum vaticinia.*

idem Cheremō Stoicus ſcribit. ex eo Origenes. *Marſilius item Ficinus ex Origene Cheremonem Stoicum citat de ſtella eadem viſa ſalutaria prædicentem, his verbis. Demum ait naſcenti Chriſto mirandus quidam in altis Cometa refulſit, quod autem a doctis fuerit indicatus Cometa, teſtatur Origenes contra Celſum dicens, ſe l[illegible] iſſe in libro Cheremonis Stoici de Cometis: quandoque ex ipſis proſpera & ſa[illegible]taria ſignificari: qualis fuerit qui hoc ipſo Octauiani tempore fulſerit. De qua hi[illegible]riam exponi ab ipſo Cheremone aſſerit, ſubdit Chaldæos cum & hunc conſideraſſent, [illegible] ſuos dæmones nuper debilitatos animaduerterent, adiiſſe Iudæam, præſtantio[illegible] q[illegible] enciam dæmonibus ſuis adoraturos: teſtatur idem*

& Chalcidius. *Chalcidius qui varias addu[illegible] hiſtorias de ſtellis, quæ cum raro videantur ingentes portendunt calamitates [illegible] de ſtella Magorum* &c. Hæc Petrus Simonis, Calligo: Gentilium etiam t[illegible]ſtificatione ſub natalitia Saluatoris dominante Auguſto ſtellam quandam nouam & inuiſitatam apparuiſſe: quæ non vt Cometæ ceteri terreret adſpectu triſtiore & minaciore; ſed radijs renidens ſplendidiſſimis, mundo ſalutem promittere videretur. ſiue ea Magorum fuerit, ſiue Auguſtæa, quæ Capitolinam arcem Romæ benigniſſimo fulgore, ſpectante Auguſto colluſtrauit.

Hactenus genus regium, numerum, patriam, ſcientias, fidem & exſpectationem Meſſiæ perſecuti ſumus: tum quæ Romæ prope & ſub aduentum ipſius contigerunt nunc ipſe Natalis dies Domini, ſiduſque nouum Orientis examinandum eſt, quod Reges Solymam vſque deductos deſtituat, de quo S. Matthæus Euangeliſta, cuius exegeſin Deo fauente tomo ſequenti proſequemur, cui ob tomum primum feliciter abſolutum laus omnis, honor & gloria ab omnibus, in omnibus & per omnia ſecula deferatur. Amen.

FINIS TOMI I. ENCOMIASTICI.

PRIMITIARUM GENTIUM
SIVE

HISTORIAE
SS. TRIUM REGUM
MAGORUM EVANGELICORVM
TOMVS II. EXEGETICVS.

Et COMMENTARIUS in Caput II. S. MATTHÆI.

QUO

SS. TRIUM REGUM PROFECTIO
Hierosolymam, duce Stellâ, ibidemque præconium CHRISTI factum, & ejusdem ADORATIO in Bethlehem explicatur.

AUTHORE

R. P. HERMANNO CROMBACH
Societatis IESV *Sacerdote.*

CVM INDICE QVADRVPLICI, CAPITVM, RERVM MEMORABILIUM, Locorum S. Scripturæ, & pro Concionatoribus in Dominicas & Festa totius Anni locupletissimo.

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud IOANNEM KINCHIVM, sub Monocerote Vet.
Anno M. DC. LIV.

Permissu Superiorum & Privilegio S. C. M. generali & speciali.

TOMVS II.

PRIMITIARVM GENTIVM EXEGETICVS SEV COMENTARIVS IN CAPVT II. MATTHÆI.

QVO

SANCTORVM REGVM MAGORVM PROFECTIO HIEROSOLYMAM STELLA DVCE, IBIDEMQVE PRAECONIVM CHRISTI ET EIVSDEM ADORATIO IN BETHLEHEM EXPLICATVR.

LIBER I.

TEMPORE NATALIS DOMINI STELLA TRIBVS MAGIS in Oriente visa deducit eos Hierosolymam.

CAPVT I.

Sitne Historia SS. Regum Euangelica.

DECVRSIS encomijs SS. Regum, petitis ex prærogatiuis eorum, beneficijs ab ijs Gentibus impetratis, oraculis de ijs ante ortum editis ac figuris, ex singulorum genere, patriâ, scientijs, fide & exspectatione sideris ac Messiæ: priusquam sideris ipsius ortus & ductus Hierosolymam enarretur, initium capitis secundi S. Matthæi præmittendum censui, quo Christi natales paucis, sed accuratè describuntur, ne sit opus eadem in difficultatibus occurrentibus postea repetere:

Sed ecce in ipso limine sacræ Magorum historiæ reuocant ab ingressu nos hæretici, nec recentiores tantum, sed & vetustissimi, coæui sanctorum Apostolorum Ebionitæ: qui priora S. Matthæi capita, quibus sanctorum Regum res gestæ continentur teste S. Epiphanio, quod ea viderent suis erroribus repugnare, prorsus eraserunt.

Hæretici vellicant S. Matthæi Euangelium. Ebionitæ. *S. Epiphanius lib. 1. hæres c. 27.*

Succeßit his nequior Marcion, is totum S. Matthæi euangelium abolere teste eodem, frustra tamen, laborauit: quam hæresin auidè Manichæi duce Fausto sunt amplexati, quasi suppositus esset incerti scriptoris fœtus, & nullius Apostoli.

Marcionitæ. Manichæi.

Renouarunt eundem errorem seculo superiori cum Seruetianis Anabaptistæ, qui præcipuè SS. Magorum historiam & Herodis infanticidium, vt conficta leuiter, impugnauerunt, duobus futilibus argumentis: quia nullus Euangelistarum extra S. Matthæum, neque Iosephus in tribus, quos de Herodis vitâ conscripsit libris, rerum istarum meminit. At quam multa singuli narrant Euangelistæ, de quibus silent ceteri? solus, vt reliquos taceam, S. Ioannes, quam prolixè disserit de Christi diuinitate, eius cum Samaritanâ colloquio, Lazaro ad vitam reuocato, & sermone post cœnam habito, quæ ceteri non attigerunt? imo quia S. Matthæus tam accuratè Magorum historiam est persecutus, alij supersedendum esse putauerunt. Iam verò quam infidus in Christi rebus tractandis sit Iosephus, norunt, quotquot hominem norunt, rerum Christianarum hostem capitalissimum, vt Hegesippus proximus eorum temporum dixerit, eum anastasin Christi, & prodigia scientem & volentem tacuisse.

Seruetiani Anabaptistæ. Eorum duplex ratio infirmatur. Iosephus infidus Scriptor.

Gentiles certe scriptores alij, quibus liuor abfuit, tam inusitati sideris ortum, & Herodis parricidia iuncta cum infanticidio non siluerunt. Chalcidius lib. 2. in Platonis Timæum ait: *Est alia sanctior & venerabilior historia, quæ perhibet ortu stellæ cuiusdam non morbos, mortesque denunciatas, sed descensum Dei venerabilis ad humanæ conuersationis, rerumque mortalium gratiam; quam stellam cum nocturno itinere suspexissent Chaldæorum profectò sapientes viri, & consideratione rerum cœlestium satis exercitati, quæsisse dicuntur recentem ortum Dei, repertaque illa maiestate puerili veneratos esse, & vota Deo tanto conuenientia nuncupasse.* Macrobius verò sic scribit de Herode. *Augustus cum audisset inter pueros, quos in Syria Herodes Rex intra bimatum iussit interfici, filium quoque eius ab eo occisum esse, ait, melius est porcum Herodis esse, quam filium.* Celebrat idem Augusti dictum Dio Cassius

Gentiles hanc recipiunt historiam. *Chalcid. l. 2. in Timæum.* *Macrob. l. 2. Saturn.*

Dio Cassius in Augusto. *& Philo Iudæus lib. suæ chronologiæ.*

Nicæus: Vterque allusit ad Iudæorum legem, quæ porcorum necem & esum ijs interdixit. Sed nec Philo Iudæus cædem filij ob ortum Messiæ vulgatum tacuit. *Herodes Ascalonita*, ait, *anno 30. principatus sui tyrannici Sanedrim ex domo Dauid deleuit, & Annalæum quendam atq; alios: Sanedrim ex proselitis suffecit, qui nimium videbantur in lege eruditi: tum & Salomen sororem suā, & virum eius de tribu Iuda, itemque proprium filium, quem ex vxore eiusdem tribus susceperat, interfecit, quod iam diceretur in lege promissus Christus natus.* at quo indicio clariore, quam Regum orientalium, qui in metropoli Iudææ, coram Herode rege verbis his publicum eius præconium fecerant: *vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* Itaque quod & Gentiles, ac Iudæi referunt, vtriq; capitales hostes fidei Christianæ, id contigisse si non credant diuinis eloquijs, saltem Philosophorum & Historicorum narrationibus assentiantur.

CAPVT II.

CVM ERGO.

Connexio capitis secundi S. Matthæi cum præcedente, & cur diuersi Euangelistæ certa quædam soli narrent.

EXordium capitis secundi S. Matthæi tale est: *Cum ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iuda, in diebus Herodis Regis.* quibus paucis verbis Euangelista quinque præstat. 1. connectit hoc alterum caput aptè cum primo, deinde Messiæ natiuitatem, tertio nomen, quarto patriā, quinto tempus breuiter, & accuratè, clareque perstringit: quorum singula singulis capitibus deinceps & hoc quidem connexio venit excutienda.

Concluserat S. Matthæus primum caput narratione natiuitatis, & nominationis breuiter his verbis: *peperit filium suum primogenitum, & vocauit nomen eius Iesum.* continuat cum hac relatione Gentibus factam manifestationem ortus Messiæ, vtiturque non aduersatiua, sed continuatiua vocula δὲ in Græco hoc modo. τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος. id est. IESV ergo nato: quod rectè Albertus Magnus sic exponit: *cum ergo, sicut in præmissis dictum est, natus esset Iesus.*

Albertus Magnus in 2. Matth. *celeritas aduentus Magorum indicatus.*

Syrus habet, *quando autem natus est*: fauent hæ voculæ velocitati manifestationis factæ sanctis Regibus, & eorum obedientiæ: statim enim, nato Saluatore, visaque stellā accinxerunt se itineri, & peracta circumcisione nominisque impositione, ecce Solymam venerunt; non anno vel bienno post: sed tribus, quatuor, vel quinque diebus à circumcisione lapsis.

Cur solus sanctus Matthæus scripserit de Magis. *Lucas de pastoribus.*

At quid sibi vult sanctus Matthæus, quod natalem CHRISTI vix, & verbo tantum, Pastoribus autem exhibitum visum Angelicum, ne attingat quidem, quæ verò Gentilibus facta visio est, eam à ceteris omissam tam diserte & luculenter commemoret? breuiter respondet Albertus. *Facta in Iudæa nota Iudæis magis, prætery̆t Matthæus, Iudæis fidelibus scribens; quæ eum ignota fidelibus fuerunt, qui de gentibus crediderant, ponit is, qui scribit gentibus Lucas.* Spiritus sanè DEI cū singulis Euangelistarum velut *calamis velociter scribentibus* vteretur; omnesque vellet quatuor, non vnum tantum eorum volui. quam tot signis confirmarat, diuinitatem nati in Bethlehem Messiæ, fecit eam a varijs varie narrari, & probari ac indicia quædam luculentius ab vno quam altero describi; quia etiam scribentis sæpe Euangelistæ affectus magis ad hoc accuratius narrandum, quā alterius ferebatur, vnde ipse diuinus Spiritus eorum propensioni sic attemperabat se, vt non sineret tamen à scopo veritatis minimum aberrare. hæc argumenta diuinitatis a certis tantum Euangelistis scripta recitat S. Ambrosius *An mediocribus signis Deus probatur, quod Angeli ministrant, quod Magi adorant, quod Martyres confitentur? ex vtero funditur, sed coruscat e cælo; terreno in diuersorio iacet, sed cælesti lumine fulget; Nupta peperit, sed virgo concepit nupta concepit sed virgo generauit,* docuit enim nos S. Matthæus non mediocre mysterium, quod sanctus Lucas, quia iam plane erat expositum, silendum putauit, satis diuitem se fore credens, si præsepe sibi Domini ex omnibus vindicasset, vt Lucas (qui posterius scripsit) ea circa saluatoris infantiam videatur studio voluisse diligentius persequi, quæ fuerant à sancto Matthæo prætérita: ea pulchrè a sancto Augustino sic enarrantur.

S. Ambrosius. *signa diuinitatis CHRISTI quædam sanct. Matthæus: alia S. Lucas refert.*

De ciuitate Bethlehem Matthæus Lucasque consentiunt: sed quomodo, & qua de causa ad eam venerint Ioseph & Maria, Lucas exponit, Matthæus prætermittit: contra de Magis ab Oriente venientibus Lucas tacet; Matthæus dicit, sicut Matthæus non narrauit, quod Lucas narrat in præsepi positum Dominum, & quod pastoribus eum natum Angelus nuntiauerit, & quod multitudo cælestis militiæ facta est cum Angelo laudantium Devm; *& quod venerunt pastores & viderunt verum esse, quod eis Angelus nunciauerat, & quod die circumcisionis suæ nomen acceperit, & quæ post impletos dies purgationis Mariæ idem Lucas narrat, quod attulerint eum in Ierusalem; & de Simeone & Anna, quæ dixerint de illo in templo, posteaquam cognouerunt eum impleri Spiritu Sancto: omnia hæc tacet Matthæus.* hactenus S. Augustinus. Idem quod in Luca factum obseruarunt sancti Ambrosius & Augustinus, fecit, qui postremus scripsit Sanctus Ioannes: vis vulgatam iam infantiam Christi, præterijt, totum se effudit in eius diuina generatione, & diuinitate asserenda: & quæ obiter fuerunt ab alijs tantum insinuata, vel etiam prætermissa: prolixius est ipse persecutus.

Narratio[n]is horum diuersitas S. Augustinus l. 2. de consensu c. 5.

S. Ioannes quid in scribendo Euangelio spectarit.

CAPVT III.

NATVS ESSET

Natiuitas Iesu non ementita sed vera, quæ commoda attulerit SS. Regibus, & humano generi.

Recte quidem S. Matthæus, vt legitimè doceret Deum hominem, & moriturum à Regibus adoratum, & certis muneribus id contestantibus honoratum esse, præmisit natum esse, & Iesv seu Saluatoris nomine decoratum: quod idem Reges postea claris his verbis profitentur: *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum*: iam tum Spiritus Sanctus orituras hæreses Euangelistæ & Regum ore confutabat, qui Christum non veram, sed fictam, commentitiam & adumbratam habuisse carnem; nec verum hominem sed ementitum & hominis tantum simulacrum exstitisse docuerunt; adeoque censum Augusti, præsepe Bethlehemiticum, Magorum adorationem nec audire voluerunt.

Hæresis Marcionistarum.

Coryphæus eorum Marcion fuit, contra quem Afro stylo sic fulminat Tertulianus: *qui carnem Christi putatiuam introduxit, æque potuit natiuitatis quoque phantasmata confingere. vt & conceptus, & prægnatus, & partus virginis haberetur. eosdem oculos, eosdemque sensus fefellissent, quos carnis opinio inclusit. plane natiuitas à Gabriele annunciatur: quid illi cum essentia Creatoris & Virginis vtero? conceptus inducitur; quid illi cum essentia Creatoris? odit moras, qui subito Christum de cælis deferebat. Aufer hinc, inquit, molestos semper Cæsaris censu; & diuersorij angusta, & sordidos pannos, & dura præsepia: viderit angelica multitudo Dominum suum noctibus honorans: seruent potius pecora pastores, & Magi ne fatigentur de longinquo donare illi aurum suum: melior sit & Herodes, ne Hieremias glorietur; sed nec circumcidatur infans, ne doleat.* His opinor consilijs originalia instrumenta Christi delere Marcion ausus est, ne caro eius probaretur: hunc ut errorem corrigeret Euangelista, & natum asserit, & nomen apponit nati, locum addit natiuitatis: nec tempus præterit, vt ostendat verum à Regibus Devm hominem adoratum, & congruis donis cultum & honoratum esse.

Christi veram humanitatem negans, exploditur à Tertul. Contra Marcionem c. 1. de Carne Christi.

& verbis Euangelistæ.

Mittamus istos; iterum erit locus eosdem refellendi, commoda quæ Regibus nostris, & lapso toti humano generi nascens parturierit, expendamus. Nam cum primorum parentum vitio tota natura mortalium corrupta, nil nisi stolones venenatos vitiorum omnium germinaret, adeoque tota radicitus arbor cum mortiferis fructibus exscindenda, flammis esset digna sempiternis, Christus nasciturus semen diuinum cœlo detulit, quod humano generi natiuitate sua inseuit, Spiritum illis diuinum gratiâ copiosiore sic afflando & fouendo, vt letali depulso naturæ veneno, pullulent deinceps operum bonorum optatissimi fructus; vitâ digni sempiternâ, & natura humana iam cœlestis, imò diuina reddita, digna sit, quæ Angelis non solum comparetur; sed iisdem præferatur & dominetur,

humanitas corrupta ab Adamo, sanatur a Christo nato.

Angelus indicat: *vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Nam ישע Iasah per ain in fine, seruare significat: hoc nomen in veteri testamento Iosue datum, qui Hebraicè Iehosuah nominatur, typus Christi, qui non vt Christus sanguine suo populum à peccatis, sed armis ab hostibus liberauit: sic filius Iosedech sacerdos Iesuah seu & Iehosuah IESVS nuncupatur: vbi Iesuah idem est, quod saluator, salus, saluatio; & Iehosuah idem, quod Deus saluabit.

Matth. 1. Significatio, qui in veteri testamento sic appellati.

Hoc est illud diuinissimum nomen, de quo Philip. 2. loquitur Apostolus: *& donauit ei nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine* IESV, *omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster* IESVS *Christus in gloria est Dei patris*, decet igitur omnem statum, dignitatem, sexum & ætatem, huic sacerrimo nomini, quidquid potest honoris & reuerentiæ tribuere, teste sancto Bernardino. *Nomen* IESV *nomen gloriosum omni cultu dignissimum: tam singularis reuerentiæ est nomen* IESV, *quod ab eius venerabili laude nullus excipitur status: vnde Propheta: Reges terræ, & omnes populi, principes & omnes Iudices, iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini, quia exaltatum est nomen eius solius. Confessio eius super cælum & terram: Reges terræ se regentes & voluptatibus corporum imperantes dicuntur: populi quicunque sunt in vnum, ad honorandum nomen Domini* IESV CHRISTI *in vnitate & veritate fidei congregati: Principes & Iudices Angelici ciues sunt principantes per potentiam, iudicantes per sapientiam. Iuuenes sunt charitate feruentes, Virgines castitate fulgentes, seniores à voluptate deficientes, & libidine refrigescentes, iuniores sunt balbutientes: laudent nomen Domini, vt nullus status, non dignitas, non sexus, non ætas, ab eius laude intelligatur excludi: quia exaltatum est nomen eius solius.*

Philip. 2. Nomen hoc super omne nomen. Ab omni statu honorandum est. *S. Bernardinus to. 1. ser. 49. de nomine Iesu c. 4. Ps. 14.*

Iure Psaltes omnem inuitat virtutem, statum, dignitatem ad hoc dulcissimum & saluberrimum nomen inuocandum: nec enim sine fructu, sed maximis emolumentis nominatur: vt idem Bernardinus ait: *Hoc benedictum nomen* IESV *vni electuario, ordinato contra omnem infirmitatem æquiparatur: quia contra omne periculum saluat animam, & corpus, iuxta illud Act. 2. omnis, qui inuocauerit nomen Domini saluus erit.* Omnino contra omne periculum etiam corporis, vel quod ab hostibus nostris imminere nobis potest, certum in eo nomine præsidium est: expertus id Dauid contra Goliath pugnaturus adhuc in veteri testamento fuit, cum enim, vt Philo Iudæus affirmat, quinos delectos lapides, singulos singulis celeberrimorum Patriarcharum nominibus Abrahami, Isaac, Iacobi, Moysis & eum qui percussit Goliath, Iosue Ducis nomine insigniuisset, qui re & nomine Iesum referebat, eundem lapidem, Iesu nomine signatum, fundà circumactum impegit in frontem gigantis, & feliciter interfecit. Tantum in typo valuit contra hostes nomen Iesu, quid non poterit in ipso salutis autore, veroque saluatore? Antiochus soter seu saluator fuit appellatus, quod contra Galatas acie decertaturus, cum res antea minus ex voto successisset, vt in tanto discrimine militum animos excitaret, simularet, per quietem à se visum esse Alexandrum Magnum, qui moneret, vt pro tessera tribunis daret pentagonum salutis & victoriæ Symbolum, ex tribus triangulis inuicem insertis compositum, & in angulis quinis ΥΓΕΙΑ seu *Salus* inscriberetur: Certius nobis salutis & victoriæ symbolum est in pentagrammate Iesus, quod omnes coguntur cœlites, mortales & inferi supplices venerari: & cuius solius virtute salus obtinetur: *hic est*, (exprobat S Petrus Iudæis.) *lapis qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli: & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Præterea illud peculiare mundo nomē hoc attulit, quod sanitatē animæ seu salutem adferret inuocanti: & vt Angelus loquitur: *saluum faciat populum suum à peccatis eorum*: nulli hac ratione nomen illud extra Iesum Christum datum est: nouum hoc illi vni fuit reseruatū, cui soli virtus delendi peccata virtute sua debebatur: vidit hoc olim Isaias, dum ait, *& vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.* Solus Christus diuinitatē & humanitatē suo in supposito vinciebat, aptissimus mediator Dei & hominū, qui vtriusq; contineret naturā: dignissimus hoc

Fructus inuocationis huius nominis. in corporis periculo. *1. Reg. 17. 40. Philo in antiq. Iud.* tempore pugnæ contra hostes exemplo Dauidis. *Io. Pier. Valer. in hierogl. l. 11.* & Antiochi Saluatoris. *Act. 4. 11.* In anima quid efficiat *Isaias 61.* est nomen nouum. Explicat Personam Christi in duabus naturis.

munere, qui cum esset infinitæ dignitatis, poterat solus læsam Dei infinitam maiestatem lytro sanguinis oblato Patri conciliare, & ab hac effusione IESVS nominari. *Vocabis nomen eius* IESVM: *ipse enim saluum faciet populum à peccatis eorum. Nomen,* ait Cyrillus, *nouum verbo diuino est* IESVS, *& concurrens cum carnis natiuitate & propheticum oraculum adstipulatur Isaiæ. 62. vocabunt nomen eius nouum hoc, quod dominus nominauit.* Tunc nouo pater voluit nomine filium insignire, cum sanguine fuso Gentilibus ad se properantibus salutem carne circumcisus meruisset, vt qui *velut sponsus procedebat de thalamo*, cum Gentilitate licet Æthiopissa coniugio copulandus, rectè *sponsus sanguinum* diceretur. Tunc *os Domini nomen nouum nominauit* vel vt Hebræus ait *perforauit*: nam sicut nomina lapidibus inciduntur, sic Christus nouum hoc nomen accepit carnis incisione, sanguineo colore purpuratus. Certè quod Apostolus interpretatur Hebr. 10. *Ideo ingrediens mundum dicit hostiam & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi*, Arnobius & Cyrillus ex Hebræis conuertunt *corpus confodisti & perforasti mihi*: ideo scilicet, vt literis cruentatis nomen corpori pueri incideretur, & tenerrima cultro dissecta caro venturis iam Regibus pretium offerret, & medicinam: pretium ad debita scelerum exsoluenda, & antidotum ad reliquias morborum animi persanandas. Huc spectat illud Zach. 3. cum de lapide angulari loquitur, qui die Epiphaniæ erat veterem Iudæorum murum cum nouo Gentilium commissurus, & constricturus. *Ecce ego cælabo sculpturam eius*: S. Hier. & Rupertus instrumentum, quo cælaturus est lapidem, clauos vocant, & lanceam: quidni cultro etiam cælauit die circumcisionis. Sed iam multo ante ipso, si placet, natalis sui momento cor sponsi nostri & Regum trium amor vulnerarat, vt amoris & sui impos ilico stellam & nuncium mitteret Michaelem, qui quantocius sponsam sibi sisteret Gentilitatem. Successit alterum vulnus octauo die, nouaque corporis apertio, de qua Hebræus ita locum iam laudatum exponit. *Ecce ego aperiam apertionem*, quasi culter non nouum esset carni vulnus incisurus: sed amore prius perfossam carnem, iterum aperturus, quod ita tormento crucis mellifluus Bernardus accommodat. *Foderunt & perfoderunt Iudæi non solum manus, sed & pedes, & latus quoque sanctissimi cordis, intimis furoris lanceà perfoderunt, quod iam dudum amoris lanceà fuerat vulneratum, vulnerasti inquit sponsus cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Quid necessarium fuit illud ab inimicis vltra vulnerari, si vulneratum est? imo quia vulneratum est, quid secundum vulnus apponis?*

explicans personam Christi in duabus naturis.

lib. 5. de Trin. post principium

sanguine obtinuit illud.

& carnis incisione.

bis Christus vulneratus.

S. Bernardus s. 3. de vite.

primo amore. tum cultro & lanceâ.

Hinc est quod lancea dicitur latus IESV *non percussisse, sed aperuisse*: clauis accessit lancea: pridem corpus totum amor vulnerarat: opus tantum erat, vt amoris facta vulnera demonstraret, & quasi claue latentem in arcâ thesaurum referret: sic enim hoc simili ludit S. Chrysostomus: *lanceà tanquam claue in arcam iniectâ dedisti pretium ex paterno thesauro.* Hanc clauem porrectam Magis voluit Ecclesiæ progenitoribus, vt inde sibi posterisque infinitos reconditos meritorum thesauros plenis auferrent manibus, inde se, vt tanti Regis decet sponsas pretiosissimis ornarent vestimentis, auro gemmisque virtutum decorarent: Meritò igitur hoc mellitissimum IESV *nomen super omne nomen* censeamus: *Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri*: meritò Regum colla & genua nomini huic inclinentur, exemplo SS. Regum, qui primi post acceptum hoc diuinum nomen regio fastu posito, huic nomini sceptra submiserunt: Nouerant quàm carò stetisset illud puerulo, quod non nisi sanguine suo potuit obtinere: quo ipso & nos à peccatis liberaret: hinc nomē hoc, quo Christo gloriosius, hoc est carius, quod non ab origine & familiâ, sed à rebus fortiter gestis dimanauit. supplices ergo cū SS. Regibus verbis S. Augustini veniam per hoc nomen flagitemus, IESV *propter nomen tuum, fac mihi secundum nomen tuum*: IESV *obliuiscere superbum prouocantem, respice miserum inuocantem*: *Quid enim est* IESVS *nisi saluator? ergo propter temetipsum esto mihi* IESVS. *Noli Domine, noli sic attendere malum meum, vt obliuiscaris bonum tuum: O bone Domine si ego admisi, vnde me damnare potes, tu non amisisti, vnde saluare soles.* Sic verosimile sponsam Gentilitatem a sponso sanguinum veniam orasse, & exorasse, locum nunc cognitâ personâ natiuitatis perquiramus.

hæc est clauis arcæ

S. Chrysost. hom. 24.

offertur Magis.

Act. 4. 21.

primi Reges sceptra & colla nomini Iesv submiserunt.

S. Augustinus lib. medit. c. 39.

CAPVT V.

IN BETHLEHEM IVDA,

Locus natalis Christi.

ACCVRATE S. Matthæus adiuncta natalis Dominici persequitur: alludit frequenter ad vatum oracula, & promissiones factas Patriarchis de Messiâ: vt ad oculum demonstret non posse dubitari, quin verus Messias Christus sit in lege promissus, in quo singula, quæ diuerso tempore varij Patriarchæ & Prophetæ futurorum præscij longè ante prænunciarunt, impleta fuisse comprobantur. Quare sicut capite primo Christum ostenderat è Virgine natum esse, ac verum Emmanuelem ab Isaia promissum: eundemque ex Abrahæ & Dauidis posteris propagatum: sic his duabus voculis monstrat. *Primo* quidem in Bethlehem loco a Michæa tanto ante designato prodiisse. *Secundo* non in Nazareth, vel in Galilæa; sed vt filium heredemque Dauid: in ciuitate Iudæ esse progenitum.

S. Matthæus singulis pene verbis alludit ad Prophetias.

Bethlehem Iudæ.

Notum ex Euangelijs Christum in Nazareth educatum, & in Galilæâ plurimum commoratum: vnde Galilæus & ipse & Apostoli sunt nominati: & passim non Betlehemita, sed Galilæus origine credebatur: ex hoc errore manarunt eæ voces Iudæorum die festo Solymis: *Nunquid à Galilæâ venit Christus? nonne scriptura dicit, quia ex semine Dauid, & de Bethlehem castello, vbi erat Dauid, venit Christus?* sic cum Nicodemus solus in consilio Christi defensionem suscepisset, vniuersi responderunt & dixerunt: *Nunquid & tu Galilæus es? scrutare scripturas: & vide, quia à Galilæâ Propheta non surgit.*

Christus fuit creditus esse Galilæus. *Io. 7. 42. v. 52.*

Vt igitur Prophetia Michææ compleretur, & Christus etiam posset ex natali solo demonstrari dux esse, de quo Propheta prædixerat; cum Maria grauida multis mensibus degeret in Galilæâ, nec videretur fieri facilè posse, vt in natali solo Dauidis Bethlehemi de radice Iesse flos pullularet, vbi stirps ipsa fuerat plantata: voluit Deus Augustum seruire diuinæ prouidentiæ, censum quantocius orbi imperare, & singulos natalem reuisere locum, vt ita successor & instaurator regni Dauidis in patris sui natali solo nasceretur. ideo potissimum totus descriptus est orbis, ne totius orbis dominus extra patriam suam nasceretur.

In Bethlehem natus est, vt Prophetia Michææ impleretur. Augustus seruiuit prouidentiæ Dei.

Addit vero Iuda vel *Iudæ*, vt distinguat ab altera Bethlehem tribus Zabulon in Galilæâ, de qua Iosue 19. fit mentio.

Cur addatur Iudæ.

Ceterum cum S. Hieronymus moneat, vitiosè legi multis in codicibus *Iudææ* pro Iudæ: eo quod malè patriam Christi, quæ in tribu Iuda sita erat, Euangelista distinxisset a Bethlehemo tribus Zabulonis, quæ non minus erat in Iudæa, quam patria Dauidis & Christi: carpitur tamen à Iansenio, quibusdamque alijs, ratio tanti Doctoris ideo; quod postea sola tribus Iuda nomine Iudææ veniat; nam sub finem eiusdem capitis dicitur. Archelaum regnasse in Iudæâ, & ideo Iosephum in Galilæam deflexisse: vt demus tribum Iuda & Beniamin simul Iudæam appellati cœptam a Romanis tunc, cum regnum ibidem instituerunt, cui Herodem præfecerunt; quod regnum Iudææ propterea nuncupabant, quia Iudæis imperabat: vtinquam demus, cum de regno sit mentio, Iudæam duas tribus Iudæ & Beniamineam designare, scriptura tamen, quoties patriam Christi, Dauidisque distinguit ab altera Galilææ: vt Iudic. 19. 1. & Michææ 5. 1. solet eam tantum Bethlehem Iudæ non Iudææ vocitare.

S. Hieronymi sententia. carpitur à Iansenio. sed defenditur. Regnum Iudææ fuit à Romanis institutum. Bethlehem Iudæ patria Dauidis & Christi dicitur.

Tuetur hanc S. Hieronymi lectionem mellifluus doctor, & rectè monet, eâ voce S. Matthæum nouæ prophetiæ meminisse, qua tempus etiam natalis dominici significetur: *Nec ociosum, quod additur Iudæ; siquidem admonet nos eius, quæ ad Patres facta est repromissio. Non auferetur, inquit, sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est. & ipse erit exspectatio Gentium: salus quippe ex Iudæis, sed salus vsque ad fines terræ. Iuda ait te laudabunt Fratres tui, manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum, & cetera, quæ de Iuda illo nusquam legimus: sed in Christo videmus impleta. Ipse est enim Leo de tribu Iuda,*

S. Bernardus in verba Gen. 49. ... exprimitur vt impleantur Prophetiæ

de quo & additur: Catulus Leonis Iuda ad prædam, inquit, fili mi, adscendisti. Magnus prædator Christus, qui priusquam sciat vocare patrem vel matrem, Samariæ spolia diripit: hæc Bernardus. quid mirum tam cito prædari filios Orientis, cuius nomen vocatum: *accelera, spolia detrahere, festina prædari*? Ecce quot prophetijs verba Matthæi spoliant, qui censent Iudam in Iudæam esse conuertendum. tempus nunc natalis inquirendum.

CAPVT VI.

IN DIEBVS HERODIS REGIS.
De Tempore.

PRæter voces singulas discutiendas caussæ temporis, tam accuratè notati, adserendæ. Græcus textus habet ἐν ἡμέραις: congruè scripturis sacris, quæ per dies solent omne tempus designare, præsertim verò loca Prophetarum tangit, quibus solenne, dum Regum tempora nominant ea per dies exprimunt. vt Isaias, *Visio, quam vidit, in diebus Oziæ*, Ioathan &c. commonet Spiritus S. primates breuitatis vitæ & dominatus eorum, iuxta pronunciatum sapientis: *omnis enim potentatus breuis vita*; licet enim quis 50. vel 100. annis imperarit, quid est, nisi dies, hora, momentum, si cum æternitate conferatur?

Regni cuiusque tempus dies appellantur. Isa. 1. Eccl. 10.

Cur ab Herode tempus ducatur. Deinde tempus ab Herode repetit Matthæus, dum Iudæis loquitur, vt binas eis refricaret prophetias: at S. Lucas Gentilibus scripturus ab edicto voluit Augusti ducere natiuitatis tempus, quibus id pervulgatius.

Sed cum Herodes permulti nominentur ab Hagiographis, hic primus, à quo reliqui descenderant, quis fuerit exquirendum est: sic oraculorum diuinorum euentus intelligetur.

eius ortus Herodes cuius hic mentio, patre natus Antipatro Idumæo, conuerso ad Iudaismum & matre Arabe, adeoque verè alienigena, primus à Romanis regnum obtinuit Iudæorum: varia sortitus nomina: dictus enim Ascalonita, Magnus, & Antipatri, cuius quidem initio regni nondum Messias ideo venit, quia legitimi supererant heredes regni, Aristobulus & Hircanus: sed & his dolo necatis, primores Iudæorum diu restiterunt: adeoque iure sceptrum ipsi retinebant. donec tædio fessi circa extremos Herodis annos vltro victas dedere manus, & iuramento se illi obligarunt:

nomina. Inuasor regni alieni fuit.

Exinde cœpit alienigena pacificè regnum solus obtinere Iudæ: quando non ita multis post mensibus saluator in lucem prodijt. hoc est illud quod Iacob filio Iudæ prædixerat. *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est*: nam cum iam inde à Saule, Reges; postea Iudæis duces præfuissent: & ijs è Iuda sublatis regnum exter inuasisset, vt sibi posset Herodes regnum stabilire, non ignarus prophetiæ, se voluit Messiam venditare, quem in finem magnificentissimum Iudæis templum ædificauit: videri Iosephus potest: breuiter de hoc Theophylactus *meminit Herodis, vt tu discas, quod defecerunt à tribu Iuda reges, & principes, & necessario venit Christus: Herodes enim non erat Iudæus, sed Idumæus, Antipatri filius, ex vxore Arabe: cum defecissent autem Principes, exspectatio Gentium venit, sicut Iacob prædixit.*

Gen. 49. 10. Prophetia de eo. Iosephus l. 15. c. 14. Theophylactus in 2. Mat.

Sed an extremo Herodis regni & vitæ anno Christus sit natus, an verò penultimo, vel etiam citius, controuertitur: adhuc in medio relinquo, suo loco discutiendum.

Cur rex dicatur. Filius eius Antipas tetrarcha fuit. At quid est, quod Regis nomen exprimat Euangelista? Nimirum vt à posteris & successoribus eiusdem nominis secernat Herodem Ascalonitam: Filium enim reliquit Antipam tetrarcham Galilææ, qui Ioannem Baptistam gladio percussit. & Christum albâ vestitum exercitui proposuit deridendum: quamuis & hic quandoque, sed rarius rex nominetur. Nepos vero Herodis magni fuit is, qui cum S. Iacobum martyrio laureasset, & S. Petrum vinxisset, ab Angelo percussus interijt: ex hoc genitus est Herodes Agrippa iunior, coram quo S. Paulus vinctus perorauit, Act. 25.

Re-

Restat vt causas adferamus, cur Herode dominante Christus voluerit in lucem natus Iudæis subuenire: nam præter implendam toties decantatam Iacobi prophetiam, Iudæa iugo penitus oppressa seruitutis alienigenæ maiori premebatur malo, quam vt humano Prophetæ alicuius remedio posset reualescere. hanc SS.PP. copiosè causam persequuntur. Clarissime rem ita proponit Doctor Angelicus: *Maior morbus indiget maiore & meliore medico: populus autem Israel tunc erat in maxima afflictione sub Gentili dominio, & ideo indigebat maximo consolatore: in alijs enim afflictionibus suis mittebantur Prophetæ; sed nunc propter magnitudinem afflictionis, mittebatur eis Prophetarum Dominus.* Idem multo ante sic S. Chrysostomus explicauit: *Quam diu gens Iudæa sub Iudæis Regibus tenebatur, quamuis peccatoribus Prophetæ mittebantur ad remedium eius: nunc autem quando lex Dei sub potestate Regis iniqui tenebatur, nascitur Christus, quia magna & desperabilis infirmitas, medicum artificiosiorem requirebat*: Chrysologus politissimè sic eandem adfert rationem: *quid est quod tempore Regis nefandi Deus descendit in terras, miscetur diuinitas carni, fit terreno corpori cæleste commercium? quid est, & quando non verus Rex expulsurus tyrannum, vindicaturus patriam, instauraturus orbem, libertatem redditurus aduentat? Herodes refuga gentis Iudaicæ inuasit regnum, libertatem sustulit, profanauit sancta, confudit ordinem, quidquid disciplinæ, quidquid cultus est, aboleuit: merito ergo genti sanctæ, quia humana desunt, diuina succurrunt, & adest Deus ipse, cui homo non erat, qui adesset.* Hactenus natalem Christi, personam eius, locum & tempus exposuimus: de quo postremo nonnullæ superant prius difficultates expediendæ, quam sideris ortum attingamus.

Cur Christus natus sub Herode.

S. Thomas in 2. Matth.

S. Chrysost. homil.

S. Chrysolo. ser. 156.

CAPVT VII.

Annus & dies natalis Christi iuxta communiorem sententiam examinatur.

CVm annus natalis Christi nondū ab ullo sic fuerit hactenus demonstratus, quin adhuc magnas patiatur difficultates: in re tam ancipiti placuit communiorem adferre sententiam, donec firmius aliquid à Chronologis decidatur. Et Augusti quidem annos ab eius imperij 40. ad 45. singulos diuersi rapiunt.

Difficultas de anno natalitio.

Communior habet sententia, dominatus Augusti A. 42. contigisse: ex quo consulatum primum inierat. ita Eusebius, Clemens Alex. S. Epiphanius, Isidorus, Cassiodorus, Orosius, Beda. Ado, Zonaras, vterque Nicephorus, Abulensis, Toletus, Maldonatus, Cuspinianus, Genebrardus, Salmeron, Serarius Salianus, & Martyrologium Romanum. At qui Augusti imperium anno citius, à nece Cæsaris 25. Martij factā, auspicantur, coguntur anno Augusti 43. natalem Dominicum inchoare. Erat anno Augusti 42. Vrbis conditæ 751. iuxta Cuspinianum, Sigonium, Torniellum Baronium, Salianum.

ex communiori sententia. Annus Augusti 42.

Vrbis conditæ.

Contra sequentem annum V. C. 752. nominat Martyrologium Rom. Orosius, Onuphrius, Dio, Censorinus, Freculphus, Perer. in Dan. Scotus: qui tamen Consules eosdem iam nominandos constituunt.

Cosf. nati Christi Salianus facit Augustum 13. & Siluanum cum Eusebio, Epiphanio, Onuphrio, Sigonio Pererio, Temporario, Heluico, Mercatore, Scaligero.

Consules. Annus Iulianus.

Baronius ponit anni præcedentis Coss. Annus Iulianus tunc erat 44. cum ab V. C. 708. cœperit: vt Scaliger, Heluicus & alij supputant.

Herodes tunc 36. regni & vitæ 71. vltimumque inierat, ita vt vix tribus post euolutis mensibus, peracta cæde Innocentum circa Pascha decesserit: quamuis ab anno regni eius 30. ad dictum 36. diuersi singulos eius annos intermedios natali dominico tribuant. Fateor res omnis adhuc manet controuersa: debui tamen ne vager omnino dubius, id, quod iam plures tenent proponere vt reliqua sine fluctuatione manet oratio constantior: quamuis in fine capitis octaui moniturus sim, A. Iuliano 42. iuxta Sulpitij sententiam pacem orbi terrarum optimè conuenire

Herodis regni & ætatis.

nire. cui consentit æra Agrippinensis: quam licet verosimiliorem existimem, malo tamen iam contentus esse communiore, eique Regum protectionem accommodare, quam hic alieno in loco tricas Chronologicas [illegible]

dies natalis.

Altera de die difficultas est historiæ SS. Regum & Epiphaniæ propria: nam Græcorum quidam malè Natalem Domini cum Epiphaniæ die confuderunt vna solennitate vtrumque recolendo: nonnulli natalem in Ianuarium reiecerunt. Prius hoc capite sectariorum dissidentes colligam opiniones: tum orthodoxam sententiam stabiliam.

Hæreticorum pugnantes sententiæ inter se de eo.

Scaliger. Scaliger asserit verum Christi natalis diem ignorari.

Beroald. Beroaldus reijcit in æquinoctium autumnale: sicut conceptionem in 25. Septemb.

Caluisij. Caluisius putat circa principium Octobris Christum natum; adeoque circa Calendas Ianuarias conceptum esse.

Temporarij. Temporarius ineunte vere Christum ortum esse arbitratur, & initio æstatis corporatum.

fundamentum debile conuellitur.

Sic heterodoxi tam inter se, quam a Catholicis dissentiunt, hoc futili nixi fundamento, quod Pastores tunc fuerint in ea regione *vigilantes*: Græcè ἀγραυλοῦντες in agro stabulantes: quasi nequeat id mensi Decembri Iudææ calidissimæ conuenire. Obstrepit Scaliger: *Omnis Ecclesia in partibus Orientis seculo Eusebij & antecedenti & sequenti credidit Christum natum 8. idus seu sexto Ianuarij.* Negat id eius temporis scriptor Cassianus, ac solis ferè Ægyptijs morem hunc adscribit. *intra Ægypti regionem*, ait, *mos iste antiqua traditione seruatur, vt peracto Epiphaniorum die, quem prouinciæ illius Sacerdotes, vel dominici Baptismi vel secundum carnem natiuitatis esse definiunt: & idcirco vtriusque sacramenti solennitatem non bifariè (vt in occiduis prouincijs) sed sub vna diei huius festiuitate concelebrant.* vbi per occiduas partes, omnes etiam Orientis partes accipit, quæcumque sunt Ægyptijs occidentales.

Cassianus collat. 10. c. 2.

Græcorũ. Quamuis, fateor, Græcorum nonnullos eidem mori tenacius inhæsisse, puta S. Epiphanium, dum ait: *Nato ipso circa Ianuarium mensem, hoc est ante octauum idium Ianuarij: quæ est quinta Ianuarij mensis secundum Romanos; secundum Ægyptios Tybi vndecima: iuxta Syros seu Græcos Audinæi sexta: iuxta Cyprios siue Salaminios quinta. &c.* S. etiam Chrysostomus coæuus Epiphanij scribit vix ante decem annos 25. Decembris diem natiuitati dominicæ fuisse consecratum: Menæa tamen Græcorum non nisi diem dictum Decembris agnoscunt, quibus Calendaria Syrorum, & Ægyptiorum assentiuntur: Anastasius item Nicænus 1 q q. q. 92.

Communior & Catholicorum sententia.

Certa igitur & explorata manet Catholicorum sententia, sicut 25. Martij Incarnationi, sic 25. Decembris nouem post exactos menses natali Dominico consecrari, iam inde ab Apostolorum æuo, teste S. Clemente Romano, *Dies festos*, ait, *agitate fratres, & primum quidem diem natalis, qui 25. mensis noni celebratur.* Erat Clementi principium anno mensis Aprilis: ideo nonum Decembrem numerat. Sequitur hunc S. Hieronymus, qui ridet eos, qui 6. die Ianuarij natalem Domini recolunt: & S. Ambrosius: *Ecce in natiuitate Domini crescit dies, & Ioannis natiuitate decrescit: illo oriente lux proficit; hoc nascente minuitur: ipsa enim quodammodo tempora famulantia partibus suis, cum detrimentum sentiunt, seruus gignitur, cum autem Dominus nascitur, consequitur augmentum: profectum planè facit dies cum mundi saluator oritur, defectum patitur cum vltimus Propheta generatur.*

S. Clemens l. 5. Const. Ap. c. 12.

S. Hieron. in 1. Ezech.

S. Ambros. ser. 12.

S. Aug. ser. 22. de tempore.

S. Augustinus: *Elegit sibi, in qua nasceretur diem, qui fecit omnem diem, & non sine gratia prælationis ceteris in diebus habendus est hic dies, in quo Deus in hominem docetur fuisse promotus: denique ex hodierno die dies accipit incrementum, & augmenta sumit cursus sui: qui electus ad gloriam Dei nascitur, conceptus est enim æquinoctio verno, & natus est solstitio hiberno.* indicat etiam ex Ecclesiæ traditione sic ipsum cum S. Clemente diem. *Non omnes ad sextum diem post nonum mensem perueniunt; sed quia ipsa perfectio corporis Domini tot diebus ad partum producta comperitur, sicut à maioribus traditum suscipiens ecclesiæ custodit autoritas: octauo enim Calendas Aprilis conceptus creditur, quo & passus: natus autem traditur octauo Calendas Ianuarias: ab illo ergo die vsque ad istum computati 276. reperiuntur dies.*

Con

Confirmat hæc S. Augustini verba Albinus Flaccus Bedæ discipulus. Cum igitur idem Menæa Græcorum, Calendaria Syrorum cum fastis Romanis amplectantur, merito S. Augustinus traditionem nominat Apostolicam: *quod enim vniuersa tenet Ecclesia, nec concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi autoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.* Albinus l. 1. de offic. diuin. c. 1. S. Aug. l. 4. contra Donatist. c. 24.

Quis septimanæ dies fuerit dominicus, an feria sexta controuertitur. Pro dominico stant complures. Die dominica natus.

Rupertus: *Idem mirabilis plastes noster, qui, vt diximus est, dominica nocte natus est, feria sexta conceptus est*, idem sentit autor q q. ad Autolicum q. 17. Antoninus, Clitouæus, Ioannes Viguerius, Barradius, Baronius. Nascitur. Rupertus l. 3. de offic. diu. c. 10.

Citatur pro his sextæ synodi talis canon. *In eo die manna in eremo pluit, in eo nasci dignatus est, in eo die stella Magis refulsit*: sed hunc canonem vt spurium reijcit Surius.

Contra Salianus pugnat, & feria sexta vult natum esse, ne die Sabbati pridie contra legem iter fecissent: colligitque ex accurata supputatione consulatus Augusti 13. & anni imperij 42. laudatque pro se Hesychium, Anastasium Sinaitam, & Nicænum. Res incerta, quia nutat adhuc annus natalis dominici.

Nocte verò natum esse Christum communis veraque tenet opinio. Tertulianus. *Nos scimus, Euangelia nocturna natiuitate declarantia Dominum*. S. Augustinus: *Nocte natus est Dominus ex vtero virginis*, Vterque trahit huc illud psalmi: *ante luciferum genui te.* Hunc etiam Ecclesia, quæ nocte natalem hunc peragit, refert illud Sap. 18. *cum quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus de cœlis à regalibus sedibus venit*. Aptè Rupertus: *Nocte Domini natus est Christus, consonante mirabilium suorum ordine: vt quo die dixit: fiat lux, & facta est lux, eiusdem diei nocte exoriretur in tenebris lumen rectis corde, & visitaret nos oriens ex alto: illuminare his, qui in tenebris sunt, & in vmbra mortis.* Hæc illa nox quater millenis annis exspectata, qua sol iustitiæ *desiderium collium æternorum prodiit vt gigas ad currendam viam suam*: & statim atque natus est, sidus etiam nouum produxit & in Orientem Angelo duce legauit, simulque mentes & oculos Regum ad id videndum cognoscendumque excitauit: ac voluntates efficienter impulit, vt agniti Messiæ natales comite duceque sidere peruestigarent: sed ab hoc dulci argumento calamus vel inuitus auocandus, vsque dum pacem infantulo recens nato, pariterque Regibus securitatem itineris, iclo cum Romanis fœdere stabiliemus. Nocte media. Tert. l. 1. contra Marc. c. 9. S. Aug. in ps. 109. Sap. 18. tunc etiam stella Magis apparuit.

CAPVT VIII.

Anno Augusti imperij 42. pax vniuersalis in Oriente ac Iudæa cum Romanis, Ianusque tertia vice clausus fuit.

LICET Salianus 42. Augusti annum faciat V. C. 751. Orosius tamen, Romanum Martyrologium & alij 752. Ea quæ de pace mundo circa hoc tempus parta refert Orosius, ad annum Augusti 41. reuocat S. Hieronymus: adducam eadem autorum verbis & fide, vt pacificus aduentus Christi, Regumque per imperij fines libera commeandi potestas maneat persuasissima. S. Hieron. in Isaiam.

Hanc ita S. Hieronymus memorat. *Veteres reuoluamus historias, & inueniemus vsque ad annum 28. Cæsaris Augusti, cuius 41. anno Christus natus est in Iudæa, in toto terrarum orbe fuisse discordiam, & singulas nationes contra vicinas gentes arsisse studio præliandi: ita vt cæderent, & cæderentur, orto autem Domino Saluatore, quando sub Præside Syriæ Cirino prima facta est in orbe terrarum descriptio, & Euangelicæ doctrinæ pax Romani Imperij præparata: tunc omnia bella cessauerunt, & nequaquam per oppida & vicos exercebantur ad prælia, sed ad agrorum cultum, militibus tantum, legionibusque Romanis contra barbaras nationes bellan-* Pax vniuersalis orto Christo.

bellandi studio delegatis. Quando impletus est Angelorum ille concentus, Gloria in excelsis Deo & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, & in dieb[illegible] eius orta est iustitia & multitudo pacis. causam pacis adsignat idem, vt saluti gentiū monarchia Romana subseruiret. *Postquam*, inquit, *ad imperium Christi singulare Roma sortita est, Apostolorum itineri peruius factus est orbis, & apertæ sunt eis portæ vrbium & ad prædicationem vnius Dei singulare constitutum [illegible] imperium.* Primos Euangelij istius præcones, & Apostolos Reges fuisse tres ostendi, quibus vt discendi id, & subiectis vulgandi populis via panderetur, ita quidem pax fuit diuinitus orbe toto stabilita, vt tertium ab Augusto sub idem tempus Iani fores clauderentur, & ferrum sensim rubigine exederetur: vt Orosius diligenter obseruauit. Anno ab V. C. 752. *Cæsar Augustus ab Oriente in Occidentem, a Septentrione in Meridiem, ac per totum oceani circulum cunctis gentibus vna pace compositis. Iani portas tertio tunc clausit. Quas ex eo per 12. ferè annos quietissimo semper obseratas otio, ipsa etiam rubigo consignauit: nec prius vnquam, nisi sub extrema senectute Augusti pulsatæ Atheniensium seditione, & Dacorum commotione patuerunt. Clausis igitur Iani portis, Rempublicam, quam bello quæsiuerat, pace enutrire, atque amplificare studens, leges plurimas statuit. Igitur eo tempore: id est eo anno, quo verissimam firmissimamque pacem ordinatione Dei Cæsar composuit, natus est Christus, cuius aduentui pax ista famulata est; in cuius ortu audientibus hominibus exsultantes Angeli cecinerunt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

in 2. Metheor. — *vt fides facilius propagaretur. clausus tertium Ianus.* — *Orosius lib. 6. c. 20.*

Mouet Orosio Baronius scrupulum ex Dione: qui cum bis ab Augusto clausum fuisse Ianum asseruisset tam Actiaca relata victoria, quam Cantabris debellatis, decennio postea ante ortum Christi vult tertium esse decretum, vt clauderetur: sed id ne fieret, bellum Dacorum intercessisse. Suetonium oppono Dioni, is, ait, *ante Augustum bis tantum fuisse clausum Ianum ab V. C. solum Augustum ter clausisse Ianum:* quid vetat enim Dacis superatis & à Parthorum Rege Romanis vexillis Augusto restitutis, ac ipsi fœderato cum Oriente, adeoque orbi vniuerso paci restituta tertium Iani fores occlusisse, censumque pacatis omnibus gentibus indixisse: valde enim asseueranter id inculcat iterum Orosius, Parthorum societate memorata. *Natiuitas Christi fuit anno imperij Cæsaris 42. cum facta pace cum Parthis. Iani portæ clausæ sunt, & bella toto orbe cessauerunt.* Quod si quis etiam Agrippinensem æram sequi malit, quæ incipit cum natâ vel conceptâ Dei genitrice, Saturnino & Vespillone Coss. Anno 27. Iuliano, cum Agrippa præses Galliæ condere cœpit oppidum Vbiorum: adeoque natales Christi malit cum Seuero Sulpitio & multis alijs ad Annum Iulianum 42. & Coss. Sabinum & Rufum reuocare, tunc longè manifestius orbem terrarum vniuersum pacatum licebit demonstrare. cum enim Augustus bis antea Ianum clausisset, primo post Actiacam victoriam: iterum deuictis Cantabris, & tertium Anno Iuliano 36. superatis Germanis decretum esset, vt clauderetur, Dacico tamen bello, ne fieret, obsistente, tandem anno Iuliano 41. qui proximè natales Christi antecessit, cum Tiberius iussu Augusti splendidissimè Germanis debellatis triumphasset & Augustus decimum tertium, vt alij volunt 14. Imperator esset proclamatus, pax vniuerso terrarum orbi parta fuit, & teste Suetonio tertium Ianus clausus est: eam pacem veteres inscriptiones testantur, & nummi quasi prænuncij quidam natalis mundi Saluatoris, cui in pace locum esse factum scriptura perhibet.

obiectio Baronij. — *Orosius l. 7. c. 3. Adonis 6. ætas.* — *pax cœpit A. Iul 42. continuata annis 12.* — *Suet. c. 22.* — *inscriptio pacis.* — *Plin. l. 3. nat. hist. c. 20.*

Celebris inscriptio fuit Alpina, quam Plinius ita recitat: *Imperatori Cæsari D. Filio, Aug. Pontifici Maximo Imperatori 13. Tribunitiæ potestatis 18. S. P. Q. R quod eius ductu, auspicijsque gentes Alpinæ omnes, quæ à mari supero ad inferū pertinebant, sub imperium Pop. Rom. sunt redactæ.* Stetit ea pax 12. annos ad cladem vsque Varianam a Germanis illatam, annō Iuliano 54. quos intra annos nummi veteres pacem orbis denuntiant: eos Bizus exhibet. & in quibusdam Augustus Imperator 14. nominatur, quod etiam obseruaui in nummo Goltzij anno eius tribunitiæ potestatis. 18. qui fuit Iulianus 41. præcedens natales Domini: tunc enim cusus, quod mireris, nummus est, cum imperator 14. esset, in quo viri duo infantulum pannis inuolutum nudum exertis brachijs mulieri insidenti aræ quadratæ

nummi. cum puerulo.

defe,

runt, in altera parte lauro cinctus orbis terrarum hanc in peripheria signat inscriptionem: *Pax orbis terrarum S. P. R.* Subiectus eidem apud Bizum alter, cuius altera facies templum & epigraphen *Paci perpetuæ* præfert, altera faciem Augusti, cui à fronte laurus, à tergo cornucopiæ germinat. Tertius manus coniunctas exhibet, è quibus caduceus & vtrimque cornucopiæ adsurgit, subiecta pacis inscriptione. Quartus nummus, *salutem generis humani*, cum palma & serto nunciat, per victoriam alatam globo vel orbi insistentem: quæ sanè nulli tempori melius, quàm natali dominico possunt accommodari, & sententiæ Sulpitij quàm optimè congruit, seruiuntque mirifice ad tres Reges orbe pacato Solymam vsque deducendos. Sed lectori liberum sit de anno pacifico nati Saluatoris arbitrari: nunc communiorem adferre sententiam cogor. in qua post eam concordiam nouæ cum Parthis etiam pacis sanciendæ fuit, autor Caius cum exercitu missus in Iudæam, vt Orosius & ex eo Ado testatur: *Postquam redemptor ille Dominus Iesus venit in terras, & Cæsaris censu ciuis Romanorum adscriptus est, dum per 12. vt dixi annos clausæ belli portæ beatissima pacis tranquillitate cohiberentur, Caium nepotem suum Cæsar Augustus ad ordinandas Ægypti Syriæque prouincias misit.* Degebat ea tempestate Ouidius & naumachiam Cæsaris in circo exhibitam cum descripsisset: Caij legationem his verbis canit:

& salute humani generis.

Caius missus in Iudæam.

Ouidius.

Ecce parat Cæsar domito quod defuit orbi
Addere: nunc oriens vltime noster eris.
Parthe dabis pœnas, Crassi gaudete sepulti,
Signaque barbaricas non bene passa manus.
Vltor adest, primisque ducem profitetur in armis
Bellaque non puero tractat habenda puer.

Contra Parthorũ Regem,

cum eo pacem firmat

Venit in Syriam prosperè Caius, Phraátem Parthorum Regem coacturus, vt Armenia cederet. territus eius aduentu, cessit. Velleius coæuus narrat Caium & Phraátem in excelsa insula, quam ambit Euphrates conuenisse æquato partis vtriusque numero, & cum Parthus Augusti postulatis acquieuisset, rem ab armis ad conuiuia conuersam esse. *Prior*, ait, *Parthus apud Caium in nostra ripa, posterior hic apud Regem in hostium epulatus est*: licet pacem cum Parthis initam quidam paulò serius putent. Eâ sancita in Oriente, ac orbe iam clausis Iani foribus pacato: *Exyt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.* Syrus vertit: *Vniuersus populus possessionis seu dominij eius.* nondum enim, ait Suetonius *Gothis, Armenis, & Indis* imperabat. adde, neque Parthis & Germanis: vnde pacis vniuersalis imperij Romani fuit index census, vt Beda notat: *Pacatissimo tempore nasci voluit pacis amator, in illum maius pacis indicium, quàm totum orbem describi, cuius moderator Augustus, qui maximâ 12. annis circa Natiuitatem Christi pace regnauit, bellis orbe toto sopitis.* Eundem censum vt indicem natalis Christi Gentilib. obijcit Tertul. *De censu Augusti, quem testem fidissimum Dominicæ natiuitatis Romana archiua custodiunt.* Et quoniam *Princeps pacis* in loco pacis nasci debuit, Iudæam Deus imprimis pacatam esse voluerit, tam censu ibi instituto, quam legatione Caij: hic Princeps iuuentutis filius Agrippæ heres Augusti, Consulque designatus ad honoratissimum munus belli vel pacis cum Partho conficiendæ missus fuerat in Palæstinam, vt Romani rerum domini tunc curam eius gentis gererent præcipuam, & Messiæ nascituro famularentur, adeoque finem sortirentur, quæ tot vatum oraculis fuerant denunciata: sicque Iudæa vaticinijs impletis facilius permoueretur ad Messiam recipiendum, nec Gentiles pacatis omnibus circa regionibus, ab adoratione eius prohiberentur, Parthorum & Indorum maximis regibus Augusto fœderatis. Quocirca rectè ait Adamus: *Cum pax Romanis esset cum Parthis, & Herodi nil permissum in fœderatos Romanorum, venirent etiam ad templum Solymæum Parthi, & Medi, & Persæ, vt ex Actis patet*, potuere & Reges nostri, vel ex Arabia, Parthia, Persia, vel etiam India tutò Solymam peruenire: nec adeo magno, iusto tamen & regio comitatu: quando ne quidem Herodi ius vllum fuit, vt in filios suos parricidas aliquid statueret seuerius, nisi Cæsaris condemnatio præcessisset. Quocirca *in pace* cum factus esset Christo locus in Bethlehem, & socijs Romanorum tuto liceret per Palæstinam proficisci, stellam, Christus in Orientem ablegauit, quæ Gentiles ad incunabula sua perduceret; cuius causas internas externasque cum effectis iam contemplemur.

Velleius.

Index pacis census Augusti.

Lucæ 2. 1.

Sueton. in Augusto.

Tert. contra Marcion.

Iudæa tunc maximè pacata erat.

Herodes non ausus exteros impetere

Adamus Contzen in Matth. 2.

CAPVT IX.

Stella momento natiuitatis Christi creatur.

Autores aduersariæ partis. S. August. serm. 7. de Epipha. Niceph. l. 1. c. 13. S. Chrysost. ho. 7. in Matth. Theophylac. in 2. Matth. Michael Glycas. Confutantur.

ONTRA sentiunt nonnulli, qui ferè biennio, vel multo ante natalem Domini stellam putant illuxisse. S. August. *in cœlo viderunt Magi ignotissimam stellam, non ante paucos dies, sed ante fermè biennium, sicut Herodi patefecerunt, ille & bimatu & infra occidit infantes.* Niceph. *stella duos annos ante, quàm Christus natus esset exorta apparuit: item duobus ante diurnam natiuitatem annis se in viam dedere Magi, & in Bethlehem venere, cùm adhuc in præsepi iaceret Christus.* S. Chrysost. *Colligitur stellam ante multum tempus apparuisse, quia enim Magi plurimum erant itineris longinquitate remorandi, vt possent mox nato puero adsistere, ante multum tempus stella se demonstrat.* Theophyl. *stella antequam natus esset Dominus apparuerat Magis, quoniam multum temporis erant consumturi: ideo multo ante apparuit stella.* Michael Glycas: *multo ante Christi natiuitatem sidus istud Magis apparuit.*

Verior sententia. Improbabilis ea sententia: *Vidimus, Reges, aiunt, & venimus.* at quæ ista desidia duos annos itineri tribuere? fingine credibiliter ea regionum distantia potest, si vel Europa Asiaque fuisset percurrenda? nonne Magellianus ætate patrum biennio naui vna totum terrarum orbem circumnauigauit: licet varijs in locis explorandis, & mille difficultatibus expediendis multum, diuque præpediretur? Cur tanta constantia natum dicunt & stellam nati non nasciturì visam a se contendunt, si natales ante effulsisset? Communior veriorque sententia: ipso nascente Christo statim sidus emicuisse.

S. Hier. in gloss. S. Aug. ser. 4. de Epiphan. S. Leo ser. 1. de Epipha.

S. Hieronymus: *Stella nuncia dominicæ natiuitatis, nunquam prius apparuit, sed eam tunc puer creauit, & Magis præuiam deputauit.* S. Augustinus. hic retractat priorem sententiam: *Eo die, quo natus est Christus illi stellam in Oriente viderunt, & quem natum indicabat, agnouerunt, & ex illo die ad hanc errant diem occurrerunt.* S. Leo: *Mox ab omnibus voluit agnosci, qui dignatus est omnibus nasci: tribus igitur Magis in regione Orientis stella nouæ claritatis apparuit.* S. Anselmus: *A die natiuitatis creatur stella tantum apparuisse.* S. Bernardinus: *Communiter tenetur, quod apparuit hora natiuitatis.* citat SS. Augustinum & Hieronymum. Consentiunt recentiores Theologi, & interpretes Suarez, Azor, Maldonatus, Regius.

Obiectio. Non obstat sæuitia Herodis, dum a bimatu tollit innocentes: fecit id securitatis gratia. Ita voluit Christus vt primum natus Iudæis per Angelum: Regibus & Gentibus per stellam ortum suum indicare: qui venerat vtriq; populo salutem allaturus.

CAPVT X.

De materia eius, fueritne cœlestis, & vna fixarum, vel errantium?

non fuit è stellis firmamenti. S. Basil. de hum. Christi gener.

OPIOSI sunt hic SS. Patres, vt impugnent errorem eorũ, qui putant cuncta fatali siderum necessitate, læta humani arbitrij libertate geri: adeoq; negant sidus Magorum vnum è fixis vel errantibus exstitisse.

S. Greg. Nyss. de Natiu.

S. Basilius: *Hic verò nulla stella ex his, quæ iam sunt, dominicam natiuitatem significauit: namque ab initio orbis creatæ sunt, omnino immobiles existunt, aut certè continuò mouentur: hæc verò de qua loquimur, vtrumque habuisse palam est: & motum & quietem, ex quo nullam habuisse cum ceteris rationem aut naturam apparet, mota est inprimis ex Oriente in Bethlehem; constitit autem supra vbi erat puer.*

S. Cyrillus l. 2. c. 3. in Io. contra fatum.

S. Greg. Nyss. *Magi ex prædictione ipsius (Balaam) nouum obseruant ortum stellæ; quæ præter aliarum stellarum naturam & motus, & status est particeps, & ad vtilitatem hac vtitur vicissitudine: etenim cum ceteræ stellæ partim in orbe non errante semel infixæ statum immobilem consecutæ sint, partim nunquam cessent a tu: hæc & mouetur dum Magis se ducem præbet, & stat dum illis ostendit locum.* Sanctus Cyrillus Alexandrinus: *Obyciunt aduersary in Natiuitate eius stellam Magis*

Magis apparuiss[illegible]: & hanc [illegible] fatalem fuisse confingunt; verum non satis perspiciunt, stellam illam non in dominium Christi effulsisse, sed in obsequium recens productam esse, vt Ma[illegible] ad Chr[illegible] [illegible]cunabula perduceret, illoque expleto officio prorsus euanu[illegible]sse: non enim fuit illa de numero stellarum, quas cœlo infixas cernimus: sed per aeri[illegible] tractum ferebatur diuerso à cœlestibus astris motu: nempe hæc ab Occidente in Or[illegible]ntem motu tendunt, illa ab Oriente in Occidentem versus delata est: hæc i[illegible] [illegible] [illegible] vix vnquam aut rarenter admodum spectantur, illustriore solis iubare [illegible] [illegible]spiciantur occultata: illa verò etiam medio die se spectabilem præb[illegible]; [illegible] hæc rursum irrequieto m[illegible]u semper aguntur, illa vero interdum quiescere v[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et supra [illegible] [illegible] erat puer: denuum hæc humanis obtutibus n[illegible] [illegible]btrahunt, nisi minorem eorum splendorem maior solis lumen exterminet; illa ver[illegible] [illegible] se exhibuit videndam M[illegible]gis, [illegible]t dum diuersaretur in Oriente, nunc se n[illegible] [illegible] eorum oculis, cum scilicet I[illegible]osolymam venirent: nunc verò se rursum re[illegible]t eorum obtutibus, cum Bethl[illegible]em versus tenderent; vnde facilè intelligimus, [illegible] nutu illam ad tempus fortuitam esse stellam, vt exortū in tenebris lumen rectis [illegible] ostenderet, & pri[illegible] gentium ad nati saluatoris crepundia perdu[illegible], [illegible]ulatum præberet. Similibus vtitur S. Chrysostomus argumentis peti[illegible]s ex mo[illegible]u sid[illegible]is huius peculiari, ex luce diuina, ex occultatione, & motu per aerem in[illegible] [illegible] o[illegible]o, quia nimi[illegible] prolixus est.

Breu[illegible] [illegible] S. Io[illegible] Dam[illegible]en[illegible]s hoc modo conficit: *Sidus quod Magis apparuit non ex [illegible] erat, quæ à mundi ortu cons[illegible] sunt: id, quod ex eo liquido perspicitur, quod nunc ab ortu ad occasum; nunc à [illegible]ptentrione ad austrum progrediebatur; nunc delitescebat, nunc se rursus aperiebat: [illegible], quod a siderum ortu & naturæ discrepat.* S. Ioan. Damascenus.

Fieri tamen potuisse, vt stella fixarum è numero orbe relicto Dei iussu Magis motore Angelo præ[illegible] concedit S. Augustinus, dum contra Faustum ita declamat: Potuisse Deus iubere.
Qui tandem Astrolo[illegible], ita constituerunt hominum nascenti[illegible] fata sub stellis, vt aliquam stellarum homini nato circuitus sui ordinem reliquisse, & ad eum, qui natus esset, perrexisse asseuerent: sortem quippe nascenti[illegible] astrorum ordini colligari arbitrantur, non astrorum ordinem ad hominis nati diem [illegible] [illegible]. Quapropter si stella [illegible] ex [illegible] erat, quæ in cœlo peragunt ortus suos, q[illegible] [illegible]do poterat discernere, quid natus Christus acturus erat, quæ nato Christo [illegible] relinquere quod agebat? si autem, vt probabilius creditur ad d[illegible]mo[illegible] [illegible] n[illegible] [illegible] non erat excitata est. S. Augustinus contra Faustum.

Fat[illegible]r hic à Deo potu[illegible]se fixarum vnā e ministerio deputari, factum esse, negat, ne mirac[illegible]la sine necessitate mu[illegible] pacentur, teste Suarez: *[illegible] [illegible], ait, illa esset ex stellis cœl[illegible]stibus, iuberi poterat nato Christo, q[illegible] [illegible] [illegible] ad Ch[illegible]um manifestandum. [illegible] [illegible]dere, nouo que modo & i[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potentia facere p[illegible] rit, id tamen quod facilius est, & pauciora miracula, m[illegible] [illegible] [illegible] nutati [illegible] ordinis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]uam stel[illegible] [illegible], quam è cœlo auellere, & [illegible] [illegible] in locum relinquere, aut cœl[illegible] [illegible] [illegible] repente [illegible] rarefacere, aut nouo & in[illegible]sitato corpore illum [illegible] pl[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ratio [illegible] [illegible]erio [illegible] reducere.* Suarez.

Ex [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] a cœ[illegible] [illegible] *qui fecerat aliquando, v[illegible] [illegible] staret, [illegible] [illegible] [illegible] retro [illegible] reuerteretur, f[illegible] [illegible] potuit. vt stella statione [illegible] li r[illegible] præter naturam officia præstaret; sed quia miracula D[illegible] [illegible] ces[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] a nob[illegible], [illegible] pro[illegible]tur, habenda pro miraculis sunt, p[illegible] [illegible]tius est. [illegible] [illegible] [illegible] nella[illegible].* Incredibile tamen videtur stellam non [illegible]cop[illegible] [illegible] magn[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]s decies terræ superat magnitudinem, imo ex [illegible] [illegible] [illegible]s nebu[illegible] vo[illegible] [illegible] is [illegible] statione [illegible] [illegible] s per aërē præluxisse, ac directe [illegible] supra t[illegible] [illegible] [illegible]ret, puerum desig[illegible] [illegible] cum & i[illegible] [illegible]perent mille milliariorum qua[illegible]titate[illegible]. Et vnde quæso [illegible] [illegible] nisi à sole mutuantur. qui cum luceret A[illegible]podib[illegible], non poterat [illegible] [illegible] stellæ Magis obuersam magnopere irradiare: quanto minus valuit et sidus illud per diem [illegible] [illegible] collucere? Obiectio.

Sed n[illegible]nq[illegible] [illegible] [illegible]lereum cœlum, & eius via lactea stell[illegible] innumeras continet minimas, quæ certe in[illegible]er se in[illegible] [illegible]lo disiunctæ communem conc[illegible] splendorem, & lucem firmamento? Ex his si vna per aerem ab Angelo mota non solis reuerberata lumine, Responsio.

 sed

ſed natiua luce diuinitus aucta viam Magis die noctéque præmonſtraſſet, videri poterat terræ propior, & lumine ſplendidior, ſolis ipſius fulgur ſuperare: vt perſuaſiſſimum eſſe debeat, Deum potuiſſe miniſterio ſideris cœli ſtellati Reges ad incunabula filij perducere.

CAPVT XI.

Spiritus Sanctus, vel Angelus ſub ſtellæ Specie.

Theodorus Ancyranus oratione de Natiu. in concil. Epheſ.

FVISSE non aſtrum inanimum: ſed mentem rationis participem, ſiue Angelicam, ſiue diuinam, adeoque Spiritum S. veterum Patrum nonnulli tradiderunt.

Theodorus Ancyranus Epiſcopus ita loquitur. *Propterea à ſtella denunciatus, non à ſtella deſcendente ad Magos, neque enim ſtellæ loca permutant: ſed quoniam Chaldæorum terra plurimos habet ſtellarum motus inſpicientes, virtus quædam præſtantior deducens Magos adſumſit ſtellæ ſpeciem; vt ab ijs ipſis, quæ didicerant Chaldæi, quod neſciebant, agnoſcerent, & cum Aſtronomiæ ſtudium adhiberent, ab ipſis aſtris Chriſti myſteria docerentur; quod enim non erat ſtella, ſed virtus Angelica ducens barbaros ad pietatem, ipſe Euangeliſta ſignificat; cum dicit, ſtellam hanc in die aliquando quidem apparuiſſe, aliquando rurſum latuiſſe, alias vero deduxiſſe Magos, & cum ipſis in Bethlehem profectam eſſe, quod nemo vtique facere dixerit vllam è ſolitis ſideribus ſenſui notis, ſed virtutem in ſtellæ figuram Aſtronomis apparentem.*

Fuit virtus præſtantior.

Huc ſpectat illud S. Chryſoſtomi: *Quod enim non vulgaris ſtella fuerit, imo vt ego arbitror nec ſtella omnino, ſed quædam inuiſibilis virtus in ſpeciem ſideris transfigurati ex ipſius motu liquet*, & infra: *hoc autem non agit motus ſideris, ſed virtus quædam rationis.*

Theophylactus lib. 2. in Matth.

Theophylactus: *Quando audis ſtellam, ne talem putes illam, qualem videmus; ſed diuinam virtutem & angelicam in figura ſideris apparentem: nam quoniam Aſtrologi Magi erant, propterea eos Dominus familiari ſigno adduxit. Quod autem Angelica virtus fuerit ſtella, manifeſtatur ex eo, quod & in die refulſerit, & ad motum Magorum ſe mouerit, & ad quietem eorum quieuerit.* Vberius rem hanc proſequitur Autor de mirabilibus ſacræ ſcripturæ, & ita proponit. *De iſta vero ſtella dubitatur, vtrumne ſtella ſimplex an Angelus, an Spiritus S. accipiatur*: de ſingulis poſtea diſſerit, & quidem ſic de Angelo: *ſi Angelus habitu ſtellæ hoc miniſterium fecit quod non repugnat, dum ſe Angeli quando hominibus oſtendunt, in multos transformant habitus; quomodo & Moyſi in Oreb de rubo Angelus ignita facie loquebatur, & velut miles armatus Ioſue filio Nun extra caſtra in Galgalis oſtenditur, ſicut currus & equi ignei in adſenſione Eliæ Angeli finguntur. Et quando Heliſæus pueri ſui oculos aperuit, in ijſdem habitudinibus Angeli manifeſtantur. In forma hoſpitum Abrahæ & Loth conſpectibus ſe præbuerunt, & Manue & vxor eius prophetali habitu loquentem ad eos Angelum viderunt, nimirum & iſta vice Angelus Dux Magorum efficitur, qui Aſtrologis in ſtellæ ſimilitudinem & clariſſimi ſideris fulgorem transformatur. Licet enim per imaginem rerum, quæ Ioanni in Apocalypſi ſua per viſionem dicuntur: huic tamen intellectui non contra facit. Stellæ ſeptem Eccleſiarum ſeptem Angeli ſunt: vnde quamuis in ſpiritu, dum tamen ſtellæ Angeli dicuntur, quid repugnet, ſi etiam in hoc loco ſtella Angelus dictus eſſe ſentiatur?*

Angelus videtur fuiſſe.

Imo Spiritus S.

Subjicit de Spiritu S. hunc diſcurſum. *Si neque Angelus, neque ſtella firmamenti fuiſſe dignoſcitur. Spiritus ergo S. hæc ſtella fieri concedatur, qui ſicut poſt modum corporali ſpecie columbæ deſcendit ſuper Ieſum Dominum in Iordane, ſic Gentes adoratrices ſtellæ ſpecie duxit ad cunabula Domini naſcentis in carne. De quo ſpiritu per parabolam Balaam Aſtrologus loquebatur: Orietur ſtella ex Iacob, rutilum ſcilicet lumen ſpiritualis gratiæ Chriſti, qua nox infidelium Gentium illuminatur: ſicut ergo in igne ſuper Apoſtolos poſtea in cœnaculo Sion* deſcendit, ita in ſpecie ſtellæ Magos *ad Dominum Spiritus S. deducit*. Fauet Euthymius: *ſtella non naturam, ſed figuram duntaxat habuit ſtellarum, & verè diuina quædam inerat potentia in hanc figuram transformata.*

S. Thomas. 3. p. q. 36. a. 7. interp.

Doctor Angelicus vtriuſque ſententiæ ſic meminit: *Quidam dicunt, quod ſicut Spiritus S. deſcendit ſuper baptizatum Dominum in ſpecie columbæ, ita apparuit Magis in ſpecie ſtellæ, Alij vero dicunt, quod Angelus, qui apparuit Paſtoribus in humana ſpecie, apparuit Magis in ſpecie ſtellæ.* Marſilius Ficinus de Angelo ſic probat. *Probabile eſt cometam illum fuiſſe Angelum, vt ſicut Tobiæ iter Angelus ſub humana ſpecie direxerit, ſic iter Aſtrologorum Angelus ſub forma ſtellæ ad Chriſtum quandoque direxerit.*

Marſilius Ficinus de ſtella Magorum.

Vtrumque potuiſſe fieri probatur.

Speciem ſtellæ potuiſſe Spiritum S. recipere, qui linguis ignitis deſcendit in Apoſtolos, & varijs interdum ſanctis diuerſis aſſimilatus figuris apparuit, mihi certiſſimum eſt, ſicut & Angeli rubi ardentis, & columnæ igneæ, vel ſimile quoddam ſchema induerunt: Quid ni Magos Eccleſiæ patres ipſe ſponſus Eccleſiæ Spiritus S. & nuptiarum cæleſtium Paranymphi Angeli familiari ſigno ſiderum contemplatores ad verbum corporatum adduxiſſet; ſi Dei voluntati congruiſſet? Nonne promittit Iſraeli Deus, quod ipſe præceſſurus ſuum eſſet populum, cum oraret Moyſes: *ſi non tu ipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto*: ei iam ante promiſerat Deus: *facies mea præcedet te*, parum Domino præcedere Iſraelem, quem Dominus humeris ſe portaſſe gloriatur. *Dominus*, ait, *Moyſes, qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit & in ſolitudine, ipſi vidiſtis, portauit te Dominus Deus tuus, vt ſolet homo geſtare paruulum filium ſuum in omni via, per quam ambulaſtis*: multumne videatur Domino duxiſſe & præluxiſſe Magis Eccleſiæ gentilis progenitoribus, quorum nouellam Eccleſiam plus Iſraele adamauit? Magis tamen conſentaneum videtur eſſe diuinæ prouidentiæ, ſi cauſis ſecundis adhibitis; ijs vtatur potius ad diuinæ voluntatis promptam executionem: adeoque ſi faciamus veram fuiſſe ſtellam, cuius Angelus motor, viæ dux & moderator, eos incolumes per omnes viæ moleſtias ſtiterit Saluatori.

Deut. 1. 27.

Quid verius ſit factum eſſe.

CAPVT XII.

Fueritne cometarum aliquis, & de qua materia?

Non fuit lux accidentalis.

INITIO mundi ſole nondum procreato Deus lucem quandam, vt multi volunt, condidit nulli affixam corpori: ſed quæ ab ortu in occaſum vſque ſolaris inſtar curſus, nunc in hac, poſtea in ſequenti cœli parte reniteret: & noctem à die ſepararet: Non tale præluxit Magis lumen: ſed ſtella; quæ vi nominis corpus luminoſum indicat, per cœli ſpatia vel aëris regiones mobile, certa materia, formaque ſubſtantiali conſtitutum. *Certum* (ait Suaretz) *exiſtimo, illam* (ſtellam) *fuiſſe naturæ corporeæ: id eſt verum corpus lucidum, & illuminans; itaque neque fuit aliquid ſpecie tantum apparens, ſeu phantaſticum: quia Euangelium apertè ſignificat fuiſſe ſtellam exterioribus ſenſibus obiectam, atque lucentem: neque enim fuit lux aliqua quaſi ſubſiſtens, & per ſe ſeparata; tum quia non eſt neceſſe hoc nouum miraculum ſine neceſſitate fingere; tum etiam. quia ſtella ſignificat corpus aliquod, & non tantum accidens: & hinc fit, illam ſtellam ex materia & forma ſubſtantiali fuiſſe compoſitam; hoc enim connaturale eſt omni corpori; & habuiſſe præterea lucem, quæ accidens eſt corporis illuminantis, quale illud fuiſſe, & nomen ſtellæ probat, & munus: quomodo enim dux viæ eſſe poſſet, niſi illuminando.* Ergone cœleſtem & incorruptibilem materiam ei tribuemus? At quid opus eo, quæ peracto tredecim dierum officio ducis, erat interitura? Sacer tamen codex eam ſtellam: & ſancti Patres ſignum cœleſte nominant: at Cometæ: & aliæ impreſſiones aereæ ſolent ijſdem nominibus inſigniri; quibuſcum materiam videri poteſt communem habuiſſe.

Suarez

Materia eius ſublunaris.

Non fuit Cometa.

S. Baſil. de hum. Chriſti. generat.

Rectè tamen ob motus & formæ varietatem eam SS. Patres a numero cometarum ſegregarunt. S. Baſilius. *Neque*, ait, *ſuperuacaneum fuerit contra eos dicere, qui affirmant hoc aſtrum cælo apparens Cometis ſimile fuiſſe; qui Regum ſucceſſiones & imperia noua portendere videntur: verum Cometæ immobiles ſ continuo ſunt, & in vna tantum cæli accenſi parte circumſcripti. Præterea Cometarum diuerſa nomina, & appellationes, trabeales, bothyni, &c. figura autem ſimiles & inter ſe propinquæ, omnium vero generationis cauſa, cum inundans circa terram aer in ſerenam cæli partem diffunditur: vt materiam quandam igni cæleſti præbens ſordium videlicet & humorum terreſtrium craſſitudinem*

Ad superiora tractam, atque inflammatam talis sideris criniti apparentiam facit: hoc verò sidus rursus disparuit, donec ipsis dubitantibus, ac suspensis iterum in Iudæa se manifestauit. Verum est, quod S. Basilius monet, nullam regni terreni mutationem portendisse. si tamen Gentilibus Plinio, Cheremoni, & Chalcidio credimus, salutem proximam; si Sancto Thomæ regni Christi cœlestis & æterni exordium indicauit: *sicuti* (ait Doctor Angelicus) *stella illa non est secuta motum stellarum cœlestium; ita nec etiam motum stellarum cometarum: quæ nec de die apparent, nec cursum suum ordinatum mutant: & tamen non omnino aberat significatio cometarum; quia cœleste regnum comminuit, & consumit vniuersa regna terræ, & ipsum stabit in æternum; vt dicitur Danielis 2.*

portendit salutem & regnum cœleste.

S. Thom. q. 36. a. 7. ad 3.

Materiam igitur communem cum Cometis, vt dicebam, participauit: aëream & elementalem; vel exhalationem calidam in sublime caloris vi elatam, è qua virtute diuina corpus eius generis fuit coagmentatum: cui naturalis splendor & lux tam intensa debebatur. Hoc sensu loquitur Origenes: *stellam fuisse nouam arbitramur, nec vlli ex notis istis similem, quæ vel in firmamento sunt, vel in orbibus inferioribus: sed eius generis, quales Cometæ visuntur.* & Franciscus Lucas disertè ait: *eam ex tali materia, quali Comætes, aerea, & elementari coaluisse.* Suaretz plures laudat huius sententiæ suffragatores: *Quare*, ait, *verisimilius videtur fuisse ex materia aerea seu elementari procreatam*: vt sentit Abulensis Matt. 2. S. Tho. hic. *significant Patres, quando dicunt illam non fuisse stellam cœlestem: non enim solum intelligunt non fuisse ex numero cœlestium astrorum; sed etiam non fuisse illius ordinis & naturæ: & hoc ipsum significare voluit Origenes l. 1. contra Celsum: cum dixit illam esse ad similitudinem Cometæ: non enim intelligit fuisse eiusdem rationis, quoad splendorem & motum: sed solum quoad materiam, ex qua facta est.*

materia eius communis cũ Cometis.

Origenes lib. 1. contra Celsum.

Franciscus Luc. in 2. Matth.

Suar. disp. 14. sect. 5.

Hanc verò materiam administro quodam Angelo coactam fuisse, & præparatã probabile: modum eius non incongrue Marsilius Ficinus sic explicat; *Sans Angelus in aere remedio mille aeris stadia circumfusa sibi in spatium aliquanto angustius congregauit: idque totum velut anima corpus sibi mira potestate deuinxit, & à reliquo elemento secreuit. Perinde ac virtute coaguli lac plurimum cogitur in angustius, & ab aqua secernitur. At cur Angelus aerem condensauit? vt lumen, quod huic aëri exhibiturus erat, hominum oculis appareret, quæ enim rarissima sunt, subterfugiunt acies oculorum.* De forma dubito, num vi sua potuerit educere, cui tam intensum lumen: de quo iam dicemus, conueniret.

ab Angelo disposita.

Marsilius de stella Mag.

& coagmentata.

CAPVT XIII.

Qualis forma & lumen illius: num sole clarius?

ERat corpus hoc non simplex, sed elementis nobilibus, ex refractis primis qualitatibus compactum, ac forma mixti cuiusdam nobilissima præditum; quæ non lucem adamantis, ignis, fulguris stellarum cadentium & cometarum: sed etiam fixarum claritati supparem, vel maiorem: & pene solis splendori similem à se funderet, naturæ suæ consentaneam: vt sidus hoc solis æmulum meridie prope tamen Reges solùm splendere videretur. Hinc multi Patrum duce S. Ignatio lucem ei solari maiorem tribuerunt.

forma mixti nobilissima. lux.

sole clarior

Stella, ait S. Ignatius, *fulsit, exsuperans omnes, quotquot ante fuerant: lux enim illius erat inenarrabilis, & stuporem incussit omnibus adspicientibus eam rei nouitas: omnia autem reliqua astra cum sole & luna chorus fuere stellæ illius: ipsa verò claritate exsuperabat omnes. turbabanturque omnes, vnde prodiret hæc, quæ apparebat nouitas.* S. Chrysostomus. *Neque enim in nocte cernitur; sed in ipso medio die, ac sole fulgente: quam lucendi vim, non modo stella nulla; sed nec ipsa quidem luna fortita est, quæ licet multo clarius omnibus corus cet astris, continuo tamen radijs solaribus micantibus absconditur, & euanscit. hæc verò stella, ipsos etiam solis radios proprio quodam præcipuoque fulgore superabat: lucidior illis visa, atque in tanto eorum lumine magis ipsa resplendens.*

S. Ignatius. ep. 14. ad Ephes.

S. Chrysost. ho. 6. in 2. Matth.

Concinit Ecclesia in officio Epiphaniæ ex Prudentio, *Quem stella, quæ solis ro-*

tam

tam vincit decore ac lumine, venisse terris nunciat, cum carne terrestri Deum. Ecclesia Prudentius.
Idem in Apotheosi sic canit:

Vidimus hunc, aiunt, puerum per sidera ferri,
Et super antiquos signorum ardescere tractus,
Diriguit trepidans Chaldæo in vertice pernox
Astrologus cessisse anguem, fugisse leonem,
Contraxisse pedes lateris manco ordine cancrum;
Quique alij horrificis pendent in nubibus ignes,
Luciferum timuere nouum; rota lucida solis
Hæret, & excidium sensit iam iamque futurum
Seque die medio velandum tegmine glauco
Splendoremque poli periturum nocte diurna
Orbe repentinis aput obnubente tenebris.

S. Leo. *Tribus igitur Magis in regione Orientis stella nouæ claritatis apparuit, quæ illustrior ceteris pulchriorque sideribus, facilè in se intuentium oculos, animosque converteret, vt confestim aduerteretur, non esse otiosum, quod tam insolitum videbatur.* S. Leo ser. 1. de Epipha.

Alcuinus: *Magi in Oriente stellam videntes nimia claritate fulgentem, ita vt solem luce superaret, vt erant edocti in cursu astrorum.* Alcuinus l. de offi. diu. c. 5.

An ergo verosimile sit vlli infra lunam corpori lucem posse solari maiorem competere? Non video cur diuinæ repugnet potentiæ, tale creare: sed nec eius tamen fuisse necessariam procreationem sic suadet Suaretz noster. *Nihilominus tamen non existimo necessarium, vt habuerit lucem intensiorem & maiorem luce solis. quia difficile creditu est perfectiorem lucem esse connaturalem alicui inferiori corpori, aut datam esse à Deo sine necessitate: vt enim meridie luceret, & videri posset, satis erat, quod esset terræ propinqua, & haberet lucem valde perfectam, & materiam admodum densam: hoc enim plurimum confert ad lucendum magis.* Potest Deus creare mixtum sole lucidius.

Quid si dicamus in solari corpore præter densitatem & lumen innatum reliquis sideribus intensius, duo multum conferre, vt fortius & efficacius, quam reliquæ stellæ agat in res inferiores. *Primò*, corporis eximiam magnitudinem, qua cuncta præcellit astra. *Deinde*, situm inter errones medium terræ propiorem; quorum alterū si abesset, non idem in res ex elementis concretas ac mixta pollet, quod modo: adeoq; si tantilla solaris corporis portio, quanta Magorum stella fuit, æque vicina Magis apparuisset. minus fortasse (quod Sancti Patres innuunt) quam sidus eorum vicinum aerem noctu vel interdiu collustrasset. Nec enim video, cur repugnet corpori cuidam infra lunam lucem intensiorem insitam & naturalem esse, quam cœlesti: ut demus in creatis nihil simile reperire: nihil id tamen omnipotentiæ Dei derogat: quæ corpora beatorum luce tamen maiore, quàm sidera decorabit: & solis splendorem septies faciet in anastasi illustriorem. Non fuerit id in Magorum ductu necessarium: attamen diuinæ sapientiæ, & potentiæ consentaneum videbatur tunc, cum creator & reparator orbis verus *iustitiæ sol oriens ex alta sedentibus in tenebris & vmbra mortis* nocte emicaret, vt ipso sole clarior oriretur: ideo etiam cum meridie de vita decederet in cruce Solem idem voluit lunæ caliginosiore velamento tegi, radiosque mortalibus plus media nocte subtrahere: vt Christum verum agnoscerent solem iam morte decessisse: præ cuius radijs astra vel sol ipse ne lucerent quidem: hoc igitur astrum tot seculis ante prænunciatum, à Iudæis pariter & Gentibus exspectatum: & ipsius veri solis ortum sua luce demonstraturum, tam inusitato voluit fulgore Regibus apparere. vt se lucis filios agnoscerent; cuius etiam ductu & auspicijs Ecclesia Gentilium progenitoribus Regibus à Christo gratiæ splendore decorata in stabulo nasceretur, aleretur, propagaretur: & tantum Iudaicam Synagogam velut vmbram claritate gratiæ anteiret, quantum sol columnam nubis aut ignis, quæ ipsi præluxerat: tanto etiam facilius deinceps, mithræ, solis & stellarum cultum erant abiecturi: quanto sole clarius astrum solem ipsis verum in stabulo designasset: cui & ipsum & alia sidera famularentur. Ita non improbabilis SS. Patrum opinio, naturam talis astri lumen sole clarius exegisse, & à se fudisse: licet corporis obstaret paruitas, quo minus orbem vniuersum illustraret.

eminentia solis. & huius sideris præ sole. Isa. 30. v. 27. congruentiæ huius conglobatæ.

CAPVT XIV.

An fuerit à Christo puero procreata?

POst internas ſeu inſitas huius aſtri cauſas, ſequuntur externæ vel aſſiſtæ, finis & efficiens:

Finis ſtellæ. Finis eius idem, qui effectus fuit, ductus Gentilium ad Christum & conuerſio: Iudæorum vero cæcitas permiſſa, ob quam prope Solymam euanuit: & inde digreſſis illuxit iterum.

Efficiens principalis Deus. Efficiens principalis Deus: qui voluit velut instrumentum, sic humanitatem filij recens nati adhibere deinceps vt cauſam adiuuantem proximam in omnibus operibus gratiæ producendis: itaque cum hoc eſſet initium aliquod primæ vocantis gratiæ, quod ipſo ſideris illius adſpectu in Gentilium animis inchoabat: à filio ſeu fonte primario voluit emanare, velut a ſole radios: vt ipſe tam cœli, cœleſtiumque phœnomenum, quam hominum Dominus probaretur: qui recens natus hoſtium etiam voluntates & corda quo vellet, inclinaret. Ideo ſancti Patres tam ſideris ortum, quam hunc effectum eius, naſcenti puero tribuerunt. Instrumentum Christus puer.

S. Ignatius l. 1. S. Ignatius explicata ſtellæ claritate ſubdit. *Turbabantur omnes, vnde prodiret hæc, quæ apparebat nouitas: hinc euanuit mundi ſapientia, præſtigiæ factæ ſunt nugæ, magia riſus, omnes ritus malitiæ aboliti, ignorantiæ caligo fugata, & tyrannicus principatus deſtructus; cũ Deus vt homo appareret, & homo, vt Deus operabatur.*

S. Auguſt. ſer. 5. S. Auguſtinus: *Hinc potius Chriſtus non ſub dominatu eius (ſtellæ) ſed dominus eius apparuit: quia illa non cœlo ſidereas vias tenuit; ſed hominibus quærentibus. Chriſtum viam vſque ad locum, in quo natus fuerat, demonſtrauit: vnde non ipſa Chriſtum fecit mirabiliter viuere, ſed ipſam fecit Chriſtus mirabiliter apparere, nec ipſa Chriſti mirabilia decreuit; ſed ipſam Chriſtus inter ſua mirabilia demonſtrauit,*

S. Chryſologus: *Apparuit ſtella non volens; ſed iuſſa: non cœli nutu, ſed diuinitatis impulſu: non lege ſiderum, ſed nouitate ſignorum: non cœli climate, ſed virtute naſcentis.*

S. Leo ſer. 1. S. Leo: *Dedit ergo intelligentibus intellectum, qui præſtitit ſignum; & quod fecit intelligi, fecit inquiri, & ſe inuenienaum obtulit inquiſitus.*

S. Fulgentius ſer. 1. S. Fulgentius: *Hæc ſtella nunquam ante apparuit: quia nunc eam iſte puer creauit; & Magis ad ſe venientibus præuiam deputauit.*

Albertus Magnus in Matth. Albertus Magnus quatuor eam modis dicit extitiſſe ſtellam Chriſti 1. *efficienter, quod eam fecit, vt oſtenderet, quod ipſe eſt, qui ſtellas creauit.* 2. *figuraliter, quod ſit ſemen, in quo Gen.* 15. *benedictæ ſunt omnes Gentes.* 3. *obiequaliter, quod Chriſto obiecuta adducendo primitias gentium.* 4. *finaliter: quod non eſt, niſi propter gloriam ipſius & honorem.*

Hieronymus Natalis. Coniungit Hieronymus Natalis ſtellæ procreationem & gratiæ in Regibus virtute nati pueruli: *Ieſus, ait, ipſe plorans, & frigens illam lucem operabatur, illa luce illuſtrabat dulciſſimè & oculos Magorum & corda: ipſe aderat in diuinitate, apparebat in humanitate: in hac enim Chriſtum etiam contemplabantur in ſpiritu, & adorabant ſancti Reges.*

Huc ij ſanctorum Patrum poſſunt reuocari; qui Chriſtum in ſtabulo natum faciunt Damaſci & Samariæ prædatorem, mundique Dominum, ſuaque virtute de inimicis vno nutu, & ſtellâ nunciâ triumphantem Vnus huic loco ſufficiat S. Athanaſius egregiè Regis huius cœleſtis ortum: Regum omnium mundi virtute & maieſtate præferentem. *At natiuitatis Chriſti non hominum quiſpiam, ſed ſtella in cœlo, vnde Chriſtus deſcenderat, reſplendens teſtis fuit: quis vnquam ex Regibus genitus, antequam poſſet per ætatem patrem, aut matrem appellare, regno potitus eſt & trophæa de hoſtibus erexit? quis igitur eſt iſte, qui propemodum ante genituram ſui & regnat, & deſpoliat inimicos? quis vnquam in Iſrael fuit Rex, in quo ſpem ſuam omnes Gentes conſtituerunt? hic enim eſt, qui a ſtella voluit genituram ſuam indicari: quippe communicabat verbum cœlitus delapſum, in cœlo quoque indicia & notas*

S Athanaſius. Fortitudo pueri naſcentis.

notas

notas habere. Conueniebat Regem naturæ in lucem prodientem, ab vniuerso orbe clarum manifestumque reddi: certè cum in Iudæa nasceretur, Persæ adoratum venere: hic est, qui antequam in humana specie appareret, de aduersarijs dæmonibus victoriam, & de idololatria triumphum reportauit. Luculenter sanè S. Athanasius cœlestis huius nati Regis potentiam, vim & fortitudinem omni creatæ virtuti & Regum omnium viribus anteponit: qui licet amplissimis palatijs, satellitum multitudine, varietate splendidorum aulæorum, vestiumque gemmis & auro fulgeant: huic tamen nascenti cedant puero necesse est; qui licet pannis inuolutus in stabuli præsepio reclinetur, iam tamen orbis & cœli dominator in cœlo stellam procreat; è cœlo motorem eius Angelum euocat; ex Oriente accersit Reges; cœlestem in stabulo symphoniam imperat: vt Regis nostri recens nati cum Orientis Regibus maiestatem vereamur, colamus, adoremus: eiusque submissionem animi miremur, amplectamur, imitemur. *præ Regibus terræ.*

CAPVT XV.

Crearitne stellam Christus in Oriente absens, an in Iudæa.

RES hic inter se pugnant sententiæ. Quidam volunt tantum in Oriente creatam & visam esse stellam; alij nunquam in Oriente fuisse, sed in Iudæa productam, ibi dies decem stetisse immotam: alij factam in Iudæa, inde repente destinatam Regibus in Orientem: eosque præiuisse Solymam vsque. *Tres sententiæ.*

S. Anselmus rem in medio relinquit, difficultatem tamen hoc proponit modo. *Dubium est, vtrum stella sit in Oriente; an ipsi ibi positi natam circa terram Israel stellam vidissent: potuit enim nasci in Oriente, & eos in Ierusalem perduxisse; sed dum Ierusalem venissent, quasi ad caput regni, & ad Herodem diuertissent, eam ad tempus perdiderunt; & cum ab eo discederent: ecce stella, quam viderant in Oriente, antecessit eos, vsque dum veniens staret supra, vbi puer erat: potuit etiam illis in Oriente positis, stella circa Ierusalem apparuisse.* huius posterioris opinionis autores videamus. *S. Anselmus in 2. Matth.*

Eusebius. *Visa est à Magis supra verticem, & ad perpendiculum terræ Iudææ, eam respicere.* *Euseb. l. 9. dem. 1. Euangelica.*

Procopius. *Hac prophetia aiunt excitatos Balaami posteros, cum viderent alienam, & insolitam stellam perpendiculariter supra Iudæam immotam stare, venisse inquisitum Regem illum indicatum.* *Procopius in c. 24. Num.*

Haymo: *Vidimus stellam eius in Oriente: hoc est: nos in Oriente positi, vidimus stellam eius in Occidente, contra Hierosolymam.* Facit hæc sententia pro ijs: qui è diuersis & longè dissitis terrarum regionibus educunt Reges: & non nisi prope Solymā conuenisse putant: tunc enim ad eam velut ad Pharum nauigantes, iter direxissent suum: sed mirum videtur, cur post decem dierum stellæ productionem nemo Iudæorum eam obseruasset: cur Herodes tam diligenter ortæ stellæ tempus quæsiuisset? cur tanta propter nuncium stellæ ortæ Regis & Solymorum perturbatio? Mihi non improbatur eorum sententia, qui stellam volunt à Christo supra stabulum productam, inde celerrimo cursu & quasi ictu oculi motam in Orientem stetisse immobilem eo loci, vbi commodè à duobus saltem Regibus eadem nati Christi hora videretur. Fauet Hebræum *darach* seu incessit: quod enim nos dicimus: *Orietur stella ex Iacob.* reddit Pagninus cum Hebræis: *incessit stella ex Iacob.* velut Abulensis interpretatur, *armabitur, extendetur, progredietur stella ex Iacob.* Vnde Barradius *Verisimile est stellam supra Iudæam, & oppidum Bethlehem primum Magis in Oriente existentibus apparuisse: deinde verò ex Iudæa in Orientem vsque celeri motu ad eos vocandos euolasse, ibique tantisper quieuisse, donec iter ingrederentur. Probatur hæc sententia ex vaticinio Balaam: orietur, inquit, stella ex Iacob, quasi dicat ex domo Iacob; ex ipsa Iudæa stella in Orientem veniet; quod significat altera versio Pagnini, quæ in Biblijs regijs est: incessit stella ex Iacob, id est, stella ex Iudæa profecta vel missa incessit in Orientem, & in Oriente Magis apparuit; quia verò in Oriente ijs apparuit, aiunt, vidimus stellam eius in Oriente.* sensit cum his Cornelius à Lapide. *Haymo. ser. 3. de Epipha.* *E Iudæa stella celeriter est mota in Orientem.* *ex Hebræo.* *Abulensis in 14. Nu.* *Barradius.*

Pri-

Cornel. à Lapide.

Primò, ait, stella videtur apparuisse supra Iudæam, vt significaret natum ibi esse Regem Iudæorum, ibique à Magis quærendum: alioqui vnde ex ea Magi sciuissent Christum quærendum in Iudæa potius, quam in Græcia, Italia, Assyria, India? inde Num. 24 pro orietur, darach Hebræum est, hoc est, incedit stella ex Iacob: deinde mox eadem stella apparuit in Oriente: vt Magos inde auocaret ad Christum.

Hieron. Natalis in Epist.

Probat idem Hieronymus Natalis, *Et quidem, ait, inter Doctores constat, hos Magos traditionem habuisse prophetiæ Balaam, & credidisse orituram, vel processuram stellam ex Iacob, quod est Hebraice darach, incessit, siue iter habuit stella ex Iacob: vnde ortam primum ex Bethlehem apparuit, & inde missam per Angelum in Orientem. quem motum cum obseruassent & contulissent cum Prophetia Balaam Magi fecit traditio, & certum pacis, & vias stella, vt Dei inspirationem pio animo susciperent.*

CAPVT XVI.

Quis motor eius sanctusne Gabriel, vel Michaël.

Motor stellæ progressibus [illegible] motorem habuit [illegible] Chrysost. Dyon. [illegible]

[illegible] NV[illegible]TATVS stellæ motus ad progressionem Regum attemperatus, participem rationis motorem requirebat: vt per viarum compendia, locorum ignari [illegible] Regem inuenirent, agnoscerent, adorarent, quod tamen [illegible] videntur velle [illegible], qui stellam hanc Angelum vel virtutem aliquam diuinam fuisse putarunt. vt Gregor. Naz. frater Cæsarius: *Quo [illegible] [illegible] fecit stella [illegible] quædam & rationalis potestas fuerit illic Magorum dux, [illegible] tam motione, tum institutione: nam stellarum illæ, quæ semper sunt [illegible] nunquam à motu quiescunt, quæ vero fixæ sunt non mouentur. Hæc autem [illegible] vtrumque recipere videtur: nimirum quæ & mobilis esset, & [illegible], atque etiam ab ijs, qui ducebantur se subduceret, ita vt interrogantibus ipsis, [illegible] qui natus est Rex Iudæorum? turbatus sit Rex Herodes, & tota Hierosolyma, & diuulgatus diuinus partus lateque sparsus a Magis propter absentiam [illegible]: Rursus autem apparens constitit supra antrum, vbi infans erat: nam nisi per intermissionem apparuisset, non fuisset commota Hierosolyma [illegible] Magorum, neque irritatus fuisset Herodes de Rege audiens: nisi intellectu [illegible] & rationalis potentia illa stella fuisset; non vtique eius, qui natus erat [illegible] se declarasset. [illegible] autem, quod circa Reges fieri solet, vocat quidem & præcedens [illegible] ducit ad regem aliquos: postquam vero ad portam latioris portæ venerint, vocatos ad limina stare iubet, vsque dum [illegible] Regi [illegible]; sicque deinceps ad ipsos reuersus [illegible], & ad regem intro [illegible] deducit, ita hic stella [illegible] consistit [illegible], Angelus [illegible] [illegible] dux.* hæc inquam de motore sideris [illegible] sunt [illegible] sicut & aliorum [illegible] alibi [illegible] ones; vt recte S[illegible] nobiscum concludet. *Ex quo, inquit, [illegible] [illegible] nos, [illegible] & ab [illegible] eo sed ab aliquo intelligente [illegible] Et vt Chrysostomus & alij [illegible] interquum [illegible] per modum descensus, & aliquam [illegible] quiet[illegible] terrarum [illegible], ex [illegible] motoris, aliqua vlla alia physica causa [illegible] Bethlehem, tunc [illegible] & stetit stella, & descendit prope [illegible] in loco [illegible] Christi, [illegible] tius designaret: quæ omnia non [illegible] ab intelle[illegible] motore [illegible]. Quis autem ille motor fuerit, non constat: [illegible] nos [illegible] motum immediate à Deo seu Spiritu Sancto; sed mediante [illegible] Angelo: quia Deus cum commodo fieri potest, regulariter loquendo, [illegible] motus per Angelos operatur. Atque hoc modo interpretari possumus S. Chrys. [illegible] hom. 6. in Matth. & Theophyl. ac Euthymium, qui eum sequuntur, & [illegible] si auctor est operis de mirabilibus sacræ scripturæ in l. 3. c. 4. qui dicunt illam stellam non fuisse [illegible] ram stellam, sed inuisibilem aliquam virtutem in speciem sideris transfiguratam, in-*

Ideo sancti Patres stellam vocarunt Angelum.

tell-

intelligunt enim, nonfuisse stellam veram cælestem, non tamen non fuisse verum corpus lucidum, quia verò inuisibilis virtus illam mouebat : & quasi per illam loquebatur, ideo dicitur fuisse inuisibilis virtus in speciem stellæ transfigurata, seu quasi adiumens & mouens corpus in figuram stellæ apparens. Hæc Suarez. Quis fuerit.

Sed quem cœlestium spirituum motus stellæ moderatorem constituemus? Erat Gentilitas filio Dei regia sponsa præparanda, ornanda, in thalamum recens nati Regis inducenda : paranymphus cœlestis quærebatur nuptijs istis conciliandis aptior : Erat præterea Gentium Ecclesia viua constituenda : progenitores eius Reges orbis sapientissimi, sanctissimique petebantur, quorum vitæ morumque ideam posteri sequerentur. An Gabrielem huic officio censebimus aptiorem, qui præcipuis functus legationibus, omnium etiam diuinissimam incarnationis Verbi obiuit? Hunc stellæ motorem multi faciunt: ex his apud Didacum Vegam Mayrus: *Archangelum, ait, Gabrielem, cui concredita erant incarnationem Verbi diuini spectantia mysteria, direxisse, & deduxisse eam: & sicut cuilibet sphæræ cœlestem deputauit intelligentiam motricem, qui eam voluat, moueat, dirigat: sic assignauit Archangelum Gabrielem, qui huic stellæ præesset, eam moueret, dirigeretque, qui eius beneficio, seu facis baiulus Reges irradiaret.* An Gabriel. Mayrus.

Obstare videretur, quod Gabriel putetur pastoribus felix hoc euangelium attulisse : alius igitur erit eodem tempore pro Magis adsignandus. Marsil. Ficinus respondet peracta prima legatione eundem alteram obiuisse, sic enim ait : *In hoc ipso, quo Christus nascitur, Angelus Domini lumine circumfulsit, nunciauitque eis gaudium magnum, dicens: Hodie natus est Saluator mundi: & merito dixit hodie, quasi hoc die : quamuis forte nox esset media, quoniam diem tunc præferebat ipsum cometæ lumen: Hinc illud Dauidis est: nox sicut dies illuminabitur. Post hæc Angelus* (Gabriel) *hanc lucem Orientem versus traduxit, ad Persas, Magos inde ducturus ad Christum: nam quando ortus, lumen hoc apparuit circa Ierusalem, deinde hoc lumine Magi gentes ambulauerunt; quia sicut ab Iudæa processit primum in Orientem, ita vicissim ab Oriente rediit in Iudæam illuc Magos adducens.* Atque ita stellam prius ortam esse in Iudæa, quam in Orientem moueretur per lucem illam posset confirmari. Nihilominus dici & forte rectius potest vti Michael teste Tostato, columnam nubis & ignis ducem Israëlitarum, velut custos & defensor synagogæ mouit & deduxit ita & hanc: vt nascentem Gentium Ecclesiam foueret, nutriret, adminicularetur, cum Synagoga, velut Agar, herilis impatiens iugi, & contumacior iam exauctoranda esset: & Gentilitas Dei filio maritanda. Quocirca cum ipso natalis Dominici momento Michael exercitum totum cœlestem Christo sisteret, vt Regem suum adoraret, & stellam puer procreasset; tam Gabrielem ad pastores, quam Michaelem ad Gentiles Reges adducendos videtur ablegasse, vt sponsam Gentilitatem, & nascentem sibi sisteret Ecclesiam, cuius ipse defensor statuebatur. Marsilius Ficinus de stella Magorum. S. Michael fuisse videtur. Tostatus in c. 2. q. 81.

CAPVT XVII.

An Magi visâ stellâ naturali scientia cognouerint ex ea Saluatoris ortum, velut ex fato Christi.

ADEST, adest enimuerò nouus è cœlo Legatus ad Gentes Michael Archangelus, cum signo cœlestis nati Regis, nouus oritur caliginosa in nocte non iam Lucifer, aut sol: imo sole splendidius astrum: quod siue vigiles, dum cœli phænomena speculantur; momento fulgurans territat primo aspectu: mox recreat, instruit, & inuitat ad iter capessendum, siue nocte concubia lectis affixos velut alter sol, cubiculi [illegible] ex [illegible] lucis nouitate & claritate, dúmque strato se corripiunt, & attoniti nouum [illegible] intuentur, pariter mentes lumine gratiæ cœlitus irradiantur, vt signi visi perci[illegible] vim & notionem. Reges noctes excitantur, exortu nous sideris.

Hic error quo[illegible]m nobis primò euellendus, qui docuerunt artis Mathematicæ peritia potuisse ab [illegible] stella Messiæ natalem intelligi. At duo quidem genera fuerunt eorum, qui [illegible]erunt, è stellis nascentis hominis mores, euentus & facta An ex principijs Mathematicis didicerint ortum Messiæ.

Posse

paruit puer fuit: sed à fidelium cordibus absit, vt aliquid esse fatum ducant: vitam quippe hominum solus hanc conditor qui creauit, administrat; neque enim propter stellas homo, sed stellæ propter hominem factæ sunt: & si stella fatum hominis dicitur, ipsis suis ministris subesse homo prohibetur. Rectius Christiani non fato, sed diuina prouidentia mundum volunt gubernari: quæ solet cum creatis rebus congruenter naturæ cuiusque semper operari: itá vt cum liberis agat non læso libertatis arbitrio, vt rectè Minucius Felix fatum aliud nihil esse voluerit: quam *id, quod de vnoquoque nostrum fatus est Deus*: Imo & de rebus omnibus, quæ sunt, fuerunt, & erunt; qui enim sapientissimè mundum è nihilo procreauit, tanquam peritissimus auriga, sic vniuersi currum moderatur, ne præter ordinem rerum feratur incompositè. Ad huius aurigæ sapientissimi nutum & arbitrium quotquot rebelles etiam suas compellunt voluntates, tuti via regia in patriam deuehuntur: quotquot autem pro arbitrij sui libertate eidem aduersantur, in auia rapti tandem præcipites aguntur in tartarum.

Quod sit fatum Christianorum.

CAPVT XVIII.

An ex Horoscopo Natalis Christi: Magi Messiam nasciturum deprehenderint: vbi Genethliacorum fatuitas condemnatur.

SOLENT Genethliaci ex nascentis hominis horoscopo, seu parte zodiaci eo quasi temporis ictu exoriente, naturam, mores, fortunam, euentus, mortis genus, & actiones à libero pendentes arbitrio diuinare: Non quasi putent cum Priscillianistis cogi posse voluntates humanas à stellis; signa tamen esse credunt astra eorum omnium; quæ sunt mortalibus euentura. S. Augustinus, fatetur æuo suo doctos etiam viros hoc errore fuisse circumuentos. *Quod si dicuntur*, ait, *stellæ significare potius ista, quam facere, vt quasi locutio quædam sit ista positio prædicens futura, non agens (non enim mediocriter doctorum fuit ista sententia) non quidem ita solent loqui Mathematici; vt verbi gratia dicant, Mars ita positus homicidam significat; sed homicidam facit.*

Genethliacorum error.

S. Aug. l. 5. c. 1. C. D.

Fundamentum istiusmodi ex eo Genesis 1. dicto desumserunt: *sint in signa, & tempora, & dies, & annos*. Hùnc locum Origenes apud Eusebiū ita fuit interpretatus. *Per varios siderum adspectus, & coniunctiones humanarum rerum euentus indicari*. Cum velit ijs verbis Deus Solis, Lunæ, siderumq; reuolutione tempus, annuū, menstruum, diurnumque definiri: signa item esse non vanitatis Iudiciariorum; sed vtilitatis naturalia & prognostica pluuiæ, serenitatis, gelu & ventorum: quæ securè nautæ in nauigando, agricolæ in serendo, plantando & metendo, Medici in medendo possint vsurpare. Mitigauit Origenis sententiam Albertus Magnus, vel potius alius autor libri, qui speculum nominatur: quasi Deus benignum adspectum astrorum natali die saluatoris esse voluerit: vt inde licuerit eius ortum ex cœli facie coniectare. quam in rem Albumazaris miram adducit obseruationem.

Fundamētum.

Euseb. l. 6. c. 9. præparat.

explicatio vera scripturæ.

Autor speculi.

Albumazaris obseruatio

Albumazar ait. *in suo maiori introductorio tract. 6. Adscendit, inquit, in prima facie illius signi virgo pulchra & honesta, habens in manu duas spicas, & nutrit puerum: & vocat ipsum puerum quædam gens Iesum, & adscendit cum ea stella Virginis: hæc ille. Nos autem scimus, quod sub adscendente eiusdem virginis natus fuit Dominus noster Iesus Christus, cum hoc, quod æquatio motus octauæ sphæræ in tempore eiusdem fuit octo graduum, & 30. minutorum secundum calculationē certissimā: eo quod ipsa tunc erat minuenda de locis planetarum inuentis per canones: Non quia subiaceat stellarum motui, aut earum iudicio natorum desideratissimus, qui creauerat ipsas stellas: sed quia cum extenderet cælos, sicut pellem, formans librum vniuersitatis, noluit literis eiusdem deesse ex his, quæ secundum prouidentiam suam in libro æternitatis sunt scripta: etiam illud elegantissimum è natura, quod de Virgine nasceretur.* His accedet Petrus Aliacensis Cardinalis, qui cum Magos fecisset Astronomiæ peritissimos, existimauit ex Astrologicis principijs eos potuisse futu-

Petri Aliacensis sent.

rum Christi tam ortum, quàm vitam præuidere, non ea tamen claritate, qua postea noua conspectâ stellâ natum iam Christum cognouerunt: *Nam etsi, ait, Christi conceptio & natiuitas cœlorum omnes, atque naturæ facultates in plerisque superant, in aliquibus tamen naturæ orbium & astrorum tanquam ancillæ domino suo famulantes, amica lumina, & benignos influxus, quos è Christo Deo acceperant, eidē Christo nascenti largè suppeditarunt. Proinde possibile fuit, Magos præter hanc stellæ apparitionem, duobus alijs indicijs præsciuisse nasciturum insigni religione, imperio & gloriâ virum. Primum ex magna quadam coniunctione Iouis & Saturni, qui anno ante Christi ortum sexto in signo Cancri coierunt, prædicentibus cunctis istorum temporum Astronomis, magnam portendi religionis mutationem. Deinde verò ex obseruatione constitutionis cœli, quam ipsa Christi natiuitas habuit: ea autem incidit in annum Augusti 42. 8. Kalendas Ianuarij, ante noctis dimidium: fuitque in ea Horoscopus pars Virginis octaua, quæ quidem religionis mutationem significat: & in culmine cœli Saturnus: imam cœli tenente Sole, ceterisque Planetis quodam ordine dispositis.* Hæc Aliacensis, quibus nonnihil fauet Marsilius Ficinus, *Ex hoc colligitur, Orientales Astronomos quodammodo per Astrologiæ regulas, & per prodigia quodammodo suis regulis consentanea iudicauisse, natum eo tempore Regem, qui autoritate mirabili mundum reformet in melius: Fortè igitur cum viderent Astronomi Orientales mense Decembri exoriri cometam, in principio Sagittarij, iudicauerunt esse salutare portentum; quia radios ostendebat tum aureos ex natura Solis, tum argenteos ex natura Iouis, tum mistos ex natura Veneris. Fortè etiam tunc erat in principio Sagittarij Iupiter: Sol etiam, si ritè metimur, tunc medium obtinebat Sagittarij signum. Facilè verò Venus semper vnita Soli occupabat Sagittarij finem. Probabile est, talem fuisse postea cœli figuram nascente Christo mense Decembri, si natus sit, post noctis medium. Nam & in Euangelio legitur natum, dum pastores alternas custodirent noctis vigilias: & ab Angelo dicitur hodie natus. Ingens verò ex hac cœli positione tum admiratio, tum controuersia Astrologis incidit: hinc enim ex Ioue, Sole, Venere iudicabant Regem iustissimum, clarissimum, clementissimum. Inde verò ex Sole admodum diuitem esse non posse. Quomodo ergo magnus Rex erit & pauper? Præterea ex Ioue in angulo adscendentis existimabant genituram eius valde fecundam; sed ex Luna prima faciē Virginis obtinente, genituram forè sterilem, & virginem quandam potius, quàm grauidam exaltari. Ex his Astrologorum iudicijs, atque etiam ex prædictionibus Balaam, ceterorumque Prophetarum percrebuerat opinio frequens, Oriente toto Regem iustitiæ propter Iouem, veritatis propter Solem, gratiæ propter Venerem tunc exortum, vel designatum. Sed ab Orientalibus nati locus ignorabatur: Cometa quidē ad duos menses luxit, secundum duas adscendentis horas, & si vergeret ad Meridiē versus Iudæam, locus tamen certum non designabat. Hactenus insuper ob eiusmodi controuersiam nesciebatur, vtrum natus, vel nasciturus ille, cœlitus potius, an diuinitus mitteretur. Quo ad cometa rursus post duos annos, referens videlicet menses duos non in summo; sed in infimo se aëre monstrauit: tunc agnoscentes Magi priorem Cometam, motum eius prosecuti sunt: eoq; duce Hierusalem peruenere non humanum iam amplius Regem quærentes: sed diuinum: videbant enim Cometæ modum motumque naturalem esse non posse.* Hæc Marsilius.

Petri Aliacensis sent.

Marsilius Ficinus de stella Magorum.

Qui omnes supponunt Reges nostros in Genethliacis esse numerandos: quod licet Tertulianus & Chrysologus de ipsis asseuerauit: ego sine grauiore fundamento nunquam putaui esse concedendum. Sed licet etiam daremus eos ijs adscribendos: & Horoscopum adscendentis virginis, ac benignum iucundumque siderum adspectum Christo nascenti affulsisse: nunquam mihi tamen persuasero humani ingenij vi ex ea sola siderum positione certo Messiæ natales explorari potuisse: quàm multi enim cum Christo nati sub eodem horoscopo miserè perierunt? multo minus esse vera possunt, quæ initio capitis e quibusdam dixi, in cœli libro liberas hominum actiones esse consignatas, ita vt venturos omnes euentus possint significare. Quocirca cum pestis illa Genethliacorum non parum hoc tempore noceat orbi Christiano, & suaui curiositatis, & adulationis delinimento irrepat in aulas etiam quandoque principum: qui capti lenocinijs istis, vitam penè suam, &

Contra Genethliacos.

quæ

quæ agenda sunt, ex astris pendere arbitrantur; ideo venenum eius exitiale paulò accuratius discutiendum & proscribendum erit: tam è Gentilium edictis & decretis, quàm sacrorum Canonum sanctionibus.

Fatui habebantur, qui eos consulerent.

Alexandrini Suida teste verbo ἀλίνα a Genethliacis, quos ob maioris forsan incommodi metum tolerabant, tributum exigebant, id βλακεννόμιον stultorum tributum dicebatur, quòd à solis fatuis consulerentur. Philosophi certè veteres teste Tullio, tales nec audiendos esse iudicarunt. *Ad Chaldæorum*, ait, *monstra veniamus, de quibus Eudoxus Platonis auditor in Astrologia iudicio doctissimorum hominum facilè princeps, sic opinatur: id quod scripta reliquit. Chaldæis in prædictione, & in notatione cuiusque vitæ ex natali die minimè esse credendum. Nominat etiam Panætius (qui vnus è Stoicis Astrologorum prædicta reiecit) Archelaum & Cassandrum summos Astrologos illius ætatis, qua erat ipse: cum in ceteris Astrologiæ partibus excellerent, hoc prædictionis genere non vsos. Scylax Halicarnassæus, familiaris Panætij, excellens in Astrologia, idemque in regenda sua ciuitate facile Princeps, totum hoc Chaldaicum prædicendi genus repudiauit.* Legi de his Gellius potest: apud quem Phauorinus nō malè sic ratiocinatur: *Tolli enim quod maximum inter homines Deosque differt, si homines quoq; res omnes post futuras prænoscerent.* Ideo Cæsares ipsi Gentiles vrbe & Italia eos exturbarunt, vt locuples autor est Tertul. *Expelluntur*, ait, *Mathematici, sicut Angeli eorum* (Dœmones cœlo) *vrbe & Italia interdicitur Mathematicis, sicut cœlum Angelis eorum: eadem est pœna discipulis & magistris.* Grauius in eos postea & gladio quidem animaduertit Constant. M. *Nemo*, ait, *Aruspicem consulat, aut Mathematicum, aut Ariolum, Augurum vatum praua confessio conticescat, Chaldæi, & Magi, & ceteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus vocat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: sileat omnibus perpetuo diuinandi curiositas: etenim supplicium capitis feret gladio vltro prostratus, quicunq; nostris iussis obsequium denegauerit.* Quid S. mater Ecclesia de horū scriptis sentiat, ex hac Tridentina sanctione licet colligere: *Libri*, ait, *omnes & scripta Geomantiæ, hydromantiæ, aeromantiæ, pyromantiæ, onomantiæ, chiromantiæ, necromantiæ, siue in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes, artes magicæ prorsus reijciuntur. Episcopi verò diligenter prouideant, ne Astrologiæ iudiciariæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut ijs actionibus, quæ ab humana voluntate pendent certo aliquid euenturum affirmare audent.*

Lorinus in 24. Num. Cicero. mendaces sunt.

Gellius lib. 14. c. 1.

vrbe & Italia proscripti.

Tert. l. de idololat. c. 6. 9. c. m. 19.

capite damnati.

Concil. Trid. Reg. 9. ind. lib. 2. prohib.

Obiectio quomodo prædicant quandoque vera.

Obiciunt patroni Genethliacorū, quòd vera quandoq; pronunciarint: at nunquid sæpius etiam falsa? Fuerint quædam vera, vel Deo per Balaam ariolū etiam futura prædicente; vel ex nefaria cum dœmone societate: vel & prudēti & solerti sagacitate narrantis: nihil sanè minus veri dici potest: quam ex astrorum adspectu eam pandi veritatem. *Qui enim fit* (ait, contra eorum fatuitatem S. August.) *quod nihil vnquam dicere potuerunt. cur in vita geminorum, in actionibus, in euentis, in professionib. in artib. honorib. ceterisq́ rebus ad humanū vitam pertinentib. atq; in ipsa morte sit plerumq; tanta diuersitas: vt similiores ijs sint, quantum ad hæc attinet multi extranei, quam ipsi inter se gemini per exiguū temporis interuallū in nascēdo separati: in conceptu autem per vnum concubitum vno etiam momento seminati?*

astra inclinant.

Cicero l. 2. de diuina.

Vnum Mathematicis libenter damus, siderum influxu posse corporis humani organa sic immutari, vt homo certis animi perturbationibus inclinetur. *Diogenes stoicus*, ait Cicero, *concedit aliquid, vt prædicere possint Chaldæi duntaxat, quali quisque natura & ad quam quisq; rem maximè aptus futurus sit; cetera, quæ profiteātur, negat vllo modo posse sciri: etenim geminorum formas esse similes, vitam atque fortunam plerumq; disparem.* Huc facit illud S. Antonini: *Etsi corpora cœlestia stellarum influant in corpora inferiora, vnde & in sensitiuam partem; quæ affixa est organis corporeis; & propter hoc etiam inclinant ad mala, tamē voluntas libera manet ad resistendum talibus inclinationibus malis: vnde Phauorinus maximus Astrologus, ait, sapiens dominabitur astris: & B. Augustinus non vsquequaque absurdè dici potest, ad quasdam differentias corporum afflatus quosdam valere idoneos, non autem animi voluntates siderum positionibus subdi.*

S. Ant. p. 4. c. 23. c. 23.

non cogūt

S. Aug. lib. 5. c. 1. C. D.

Maneat igitur: nec ex noua stella velut pueri fato, neque ex horoscopo Christi po-

tuiſſe natalem certò præcognoſci: de quo & genethliacorum accurata confutatione conſulatur Melchior Inchofer c. 48. Vnum hoc mihi & lectori Chriſtiano medullitus voueo: vt qua diligentia noctibus peruigilant in ſideribus ſpeculandis, & de die in ephemeridibus euoluendis, quotquot è cœlorum putant reuolutione fortunam ſuã omnem dependere, nos fide orthodoxa imbuti momenta vitæ mortis, & æternitatis nouerimus à Deo ducenda eſſe. Eius vnius igitur voluntatẽ: ad quam ſolam perficiendam conditi ſumus, continuo exquiramus, amemus, perficiamus: benignos eius adſpectus fauoresq́ue deſideremus. ab eo ſalutares intellectus illuſtrationes & pias voluntatis permotiones ardenter poſtulemus, vt vita noſtra tota ad Dei nutum, arbitrium & reuolutionem moueatur. *Sicut oculi ſeruorum in manibus dominorum: ita oculi noſtri ſemper ad Dominum. quoniam ipſe* (non ſtellæ) *euellet de laqueo pedes meos: in manibus enim Domini ſortes & tempora mea.*

Horoſcopus Chriſtianorum ſalutaris.

pſal. 121. pſal. 24 & 130.

CAPVT XIX.

Spiritus S. Impulſu & afflatu Reges nocte Chriſtum recens natum agnoſcunt & venerantur.

ADeo illuminantur. *2. Cor. 4. Mat. 16.*

VRGE *qui dormis*, gentilis populi, *& illuminabit te Chriſtus Dominus illuminatio* tua & *ſalus, quem timebis?* Ille qui fecit lucem de tenebris ſplendeſcere, ortus in Regum cordib. ſic mentes illuſtrauit, vt ilicò Meſſiam recens natum in ſtella videre ſibi viderentur. Manet hoc pronunciatum Chriſti verum: *Caro & ſanguis non reuelauit tibi; ſed pater meus, qui in cælis eſt. Hanc ſtellam*, ait S. Auguſtin. *ſicut intelligitur, admirati, cuius etiam ex conſequenti reuelatione noſſe meruerunt, Regis videlicet Iudæorum; eoque nato, cùm & hoc eius gratiâ cognouiſſent ad eum adorandũ hodie occurrere potuerunt.* Idem facit alibi quærentes Magos, & internuncium Angelum iucunde reſpondentem. *Venerunt vt adorarent infantem: & quare venerunt? quia ſtellam inuſitatam viderunt: & vnde eam eſſe Chriſti cognouerunt? Videre enim potuerunt ſtellam: nunquid loqui eis potuit & dicere, ſtella Chriſti ſum: procul dubio aliter indicatum eſt per aliquam reuelationem: viderunt ergo quandam inuſitatam ſtellam: quæſierunt ſine dubio, cuius eſſet ſignum: quod tam nouum, & inſolitum viderunt, & vtique audierunt profectò ab Angelis, ab aliqua admonitione reuelationis: quæris fortaſſe ab Angelis bonis vel malis? Chriſtum quidem & Angeli mali, hoc eſt dæmones confeſſi ſunt, eſſe filium Dei: ſed cur non & à bonis audierunt: quando in Chriſto adorando ſalus eorum iam quærebatur; non iniquitas dominabatur: Potuerunt ergo illis Angeli dicere, ſtella, quam vidiſtis Chriſti eſt, ite & adorate eum, vbi natus eſt: & ſimul indicate, qualis & quantus natus: illi autem hoc audito venerunt & adorauerunt.* Idem ſerm. 58. inter recens editos peculiaris reuelationis meminit. *Nec eis ſtella loqui potuit cuius eſſet; vel cuius excellentiam præſignaret, nouũ tamen & ſingulare ſidus effulſit, atque illos etiam, qui ſolent ſidera diligenter intueri nouo miraculo exterruit: nunquam enim tali ſtella quiſquam eſt ſignificatus: quia nunquam talis eſt natus: veruntamen quis eſſet, vbi eſſet, quorum Rex eſſet ſidus illud &c. tacebat lucebat: ſed quærentia Deus & pulſantia corda non fraudans, alio modo ſine dubio petentibus reuelauit, quod ſtella indicare non potuit.* & infra: *ita quod eloqui ſtella non potuit, alia Deus reuelatione monſtrauit.*

S. Aug ſer. 60. de Epipha.

S. Auguſt. ſ. 67. de diuerſis.

per Angelos edocti *ſer. 58.*

S. Leo paſſim in ſermonib. reuelationem approbat. *Dedit ergo adſpicientibus intellectum, qui præſtitit ſignum, & quod fecit intelligi, fecit inquiri, & ſe inueniendum obtulit inquiſitus: ſequuntur tres viri luminis ductum, & præuij fulgoris indicium intenta contemplatione comitantes, ad agnitionem veritatis gratiæ ſplendore ducuntur, qui humano ſenſu ſignatum ſibi Regis ortum æſtimauerunt eſſe in ciuitate regia quærendum.* Iterum: *Magnitudinem ſignificationis intelligunt, agente hoc ſine dubio in cordibus eorum inſpiratione diuina, vt eos tantæ viſionis myſterium non lateret: & quod oculis oſtendebatur inſolitum, animis non eſſet obſcurum.* Denique ſerm. 4. *O perfectæ ſcientiæ mirabilem fidem, quam non terrena ſapientia erudiuit, ſed Spiritus S. inſtituit! vnde enim ij viri, cum proficiſcerentur de patria, qui nondum viderant Ieſum, nec aliquo contuitu eius, quod eum tam ordinatè venerarentur, aduerterunt hanc deferendorum munerum ſeruare rationem? niſi,*

S. Leo ſer. 1. & afflatu Spiritus S.

quia

quia præter ipsam stellæ speciem,qua corporum incitaret obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda peraocuit, vt priusquam laborem itineris inchoarent, cum signari sibi intell.gerent, cui in auro regius honor, in thure diuina veneratio, in myrrha mortalitatis confessio deberetur. Breuiter Radulph. *Quis eis significauit? non caro & sanguis; sed Pater cœlestis; non humana ratio, sed Sp.ritus cœlestis inspiratio.* Radulphus hō. de Epiphan.

Hæc prima per gratiam. Spiritus S. vocantis operatio, mentis quædam illustratio, qua Deum summum bonum animus contueatur, & admirabundus tam inusitata boni hactenus incogniti captus voluptate, suam ad appetendum inclinat voluntatem: vt in hoc tandem conquiescat: hic miratur suam insaniam, qui relicto fonte perenni boni infiniti, frustra riuulos, imò guttulam minimam, oceano spreto sectatus sit in rebus creatis: tunc vanitatis arguit opes, regna scientiam, & quod occurrit periturum præ hoc, vt bullam & vmbram despicit, si cum infinito bono conferatur. Vnde cum S. Augustino reor singulos exclamasse. *Væ tempori illi, quando non cognoscebam te! væ cæcitati illi, quando non videbam te! illuminasti me lux mundi, & video te, serò te cognosco lumen verum, serò te cognosco. Erat autem nubes magna & tenebrosa ante oculos vanitatis meæ, ita vt videre non possem solem iustitiæ, & veritatis: inuoluebar in tenebris filius tenebrarum: tenebras meas amabam, quia lumen non cognoscebam, cæcus eram, & cæcitatem amabam, & ad tenebras per tenebras ambulabam. Quis me eduxit? vbi eram bona cæcus, sedens in tenebris, & vmbra mortis? Quis accepit manum meam, vt inde educeret me? Quis est ille illuminator meus? Non enim quærebam, & ipse quæsiuit me: non vocabam eum: & ipse vocauit me? vocasti enim me nomine tuo, intonuisti desuper voce grandi in interiorem aurem cordis mei. Fiat lux, & facta est lux, & discessit nubes magna, & liquefacta est nubes tenebrosa, quæ operuerat oculos meos: & video lucem tuam, & cognosco vocem tuam, & dico: verè Domine tu es Deus meus, qui eduxisti me de tenebris, & vmbra mortis, & vocasti me in admirabile lumen tuum, & ecce video. Gratias tibi illuminator meus, & conuersus sum, & video tenebras, in quibus fueram: & abyssum tenebrosam, in qua iacueram, & contremisco & expauesco, & dico: væ tenebris meis, in quibus iacui, væ, væ cæcitati illi, in qua videre non poteram lumen cœli! væ væ præteritæ ignorantiæ meæ, quando non cognoscebam te Domine! Gratias tibi ago illuminator & liberator meus, quoniam illuminasti me, & cognosco te: Sero cognosco te veritas antiqua: sero cognosco te veritas æterna: tu eras in lumine, & ego in tenebris, & non cognoscebam te: quia illuminari non poteram sine te: & non est lux extra te.*

d. flent suā cæcitatē. S. August. soliloq. c. 38.

confitentur verum Deum. gratias agunt.

CAPVT XX.

Incredibilis vis efficacis gratiæ, qua sanctorum Magorum voluntates illectæ.

ADEste genethliaci, rarum sidus emicat: nouum nascitur fatum, puer natus fatum, si licet dicere, Magorum oritur, fulget in stella pusio qui quos, quo & qua vult, omnipotenti permouet dextera, suaui pellicit, & efficaci lenocinio voluptatis: quod non auferat suam homini, sed conseruet libertatem: hic verus horoscopus est, qui seruos & mancipia cupiditatum asserit in libertatem filiorum Dei. Sicut in luna stellisq; cœli lumen, in speculo rei visæ imago ad oculū videntis reuerberatur, ita sideris exorti adspectus mellitissimi pueri nati Regis formam in animis Magorū sic figurabat, vt velut catenis amoris insatiabilis attraheret, sed volentes, sed amantes: ita tamē specie cœlesti non delinitos, sed captos, vt nutum vocantis ilicò sequerentur. *Nescit* iam *tarda molimina Spiritus S. gratia*: Reges protinus exiliunt è stratis, suam hactenus deflent ignorantiam, & animi peruersitatem, & amatum in stella supplices venerantur, mox inusitata sideris, & pueri in ea radiantis pulchritudine capti, quasi extra se positi cum stupore sæpius contemplantur: animo iam à terrenis rebus alienato: in Dei amorem nostra causa tam vilem hominis figuram adsumentis exardescunt, vt vilescant sceptra, regna, voluptates: vnicus amor, desiderium & cupido tenet cunctos oculis coram natum Messiam intuendi: fixum iam exire patria, Regem recens natum, donis venerari. Quam bellè tibi diuinissime pusio vates Euangelicus nomen

Christus suauiter & fortiter attrahit Reges ad se

sequuntur Deū impulsum.

nouum posuit, *accelera, festina prædari*? vix natus eadem hora regna prædaris, spolias orbem, & orcum, Reges captos & vinctos abducis ex Oriente, tibique subiugatos sistis ad cunabula supplices. ô vis efficacis gratiæ! trahis; sed volentes, lubentes, amantes. *Attingis à fine vsque ad finem fortiter, & disponis omnia suauiter.* dulcedo lenit efficaciam; efficacia firmat dulcedinem: ita ex Regibus idololatris servos facis, humiles, sui despicientes, tibi subiectissimos, ad nutum paratissimos.

Spiritus Sanctus momento perficit eos.

Mirus sanè doctor, thaumaturgus, & artifex Spiritus S. huic operaturo nulla resistunt instrumenta: nec moram in docendo adhibet: momento quos vult implet, & eruditos facit. Audi S. Gregorium: *Ecce, ait, apertis oculis fidei Dauid, Amos, Danielem, Petrum, Paulum, Matthæum intuor: & Sanctus ille Spiritus, qualis sit artifex considerare volo: implet namque cytharœdum puerum, & psalmistam facit: implet pastorem armentarium sycomoros vellicantem, & prophetam facit: implet abstinentem puerum, & iudicem senum facit: implet piscatorem, & prædicatorem facit: implet persecutorem, & Doctorem gentium facit; implet Publicanum & Euangelistam facit. o qualis artifex est iste Spiritus! nulla ad discendum mora agitur, omne quod voluerit: mox enim vt tetigit mentem, docet: solumque tetigisse, docuisse est; nam humanum animum subito vt illustrat, immutat, abnegat hoc repente quod erat: exhibet repente, quod non erat, pensemus sanctos prædicatores nostros, quales hodierna die reperit, quales fecit?*

S. Greg. ho. 3. in Euang. vis mira efficacis gratiæ.

Quæ magis stupenda artificis Spiritus Sancti mutatio quam momento è Regibus idololatris, incestuosis, Astrologis, Christi facere primos seruos, Euangelistas, Apostolos, Doctores Iudæorum & Gentilium, Prophetas, Confessores, Sacerdotes, Martyres. Prima iam nati Saluatoris hora: in ipsis hæc omnia, desiderio, propensione, & affectu delineauit: quæ tredecim sequentibus diebus ipsi non coloribus sed factis heroicis expresserunt, iam radix sancta nocte concussa germinare, frondere, florere cœpit, quæ tertiodecimo die maturrimos extulit fructus fidei, pietatis, fortitudinis & constantiæ protendens ramos ex Oriente in Palæstinam vsque inde in totum terrarum orbem propagines vberrimo fœtu diffusura.

Lud. de P. mte. l. 2. exhort. 3. § 1.

Pulchrè de Ponte vim hanc vocantis & trahentis stellæ contemplatur: *Cùm primum, ait, natus, voluit trahere ad se primitias Gentium: traxit per stellam tres Reges ab Oriente: nec tantum traxit illos sola stella corporea, quæ fulgebat in cœlo, etsi pulchra, sed ipse Christus, qui est stella splendida, & matutina: & summo mane cùm orta est illuminauit mentes eorum: vt Regem Messiam natum esse crederent: illumque videre, & adorare tanto affectu cuperent, vt mira vi attracti ab illo domos proprias relinquerent, Hierosolymam intrepidè intrarent, & de nato Rege quærerent, Herodis sæuitiâ neglectâ; nec desisterunt, donec peruenerunt ad præsepium, vbi Christus infantulus iacebat, & procidentes coram ipso mystica illi obtulerunt munera. O mira & stupenda vis gratiæ Dei trahentis: quæ per visibilem stellam repræsentatur! sed hoc pignus quoddam erat, & signum admirabilis & efficacis vocationis Gentium, & Regum terræ, quos Christus ad se postea trahere decreuerat.*

est stellæ similis.

Rectè stellæ prælucenti in tenebris gratia comparatur: quæ nisi peccatori tetra scelerum caligine penitus obtenebrato cœlitus affulgeret, & locorum ignarum lumine præuio, quasi prehensa manu regeret, duceret, sisteret denique in loco, vbi quiescendum, non posset ad Deum peruenire. Præclarè Radulph. *Stella ista, quæ Magos præcessit, & ad Christum adduxit, quid aliud significat, quàm gratiam Dei, quæ nos, vt ad Christum perueniamus, præcedit, & ducit: sicut enim isti nec viam inciperent, nec perficerent, nisi a Deo ducti per stellam: ita nos nec bene velle, nec bonam voluntatem perficere valemus, nisi præueniente Dei gratiâ, & subsequente: vnde Apost. Rom. 9. Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei.* Sed de hoc argumento fusius alibi: Redeo ad horoscopi nostri vim & efficacitatem in trahendo, & persuadendo: Publicanum Matthæum relicto telonio, Zachæum spretis opibus: Magdalenam calcatis voluptatibus: Paulum despecta mundana & Iudaica sapientia Christum secutos non miror: horoscopus fulgebat Christi gratia: hic trahebat, mouebat, impellebat, teste Laurentio Iustiniano: *Reliquerunt, ait, hi Reges propria, & ad exterorum adiere nationes; nullum hi viderant ab eo miraculum fieri, nullum illi exhortantem audierant; & tamen ex ducatu stellæ maxima cum*

Radulphus ser. de Epiphan.

ac verus horoscopus animæ.

Iustinianus ho. de Epiphan.

iti-

itineris fatigatione Christum Regem natum videre, atque adorare cupiebant: ingerebat prorsus noui sideris claritas spirituale quoddam in eorum cordibus lumen, cuius illecti dulcedine, atque docti gratia trahebantur ad Christum.

Volunt nonnulli Christum speciosissimi pueri forma non apparuisse tantum Magis, sed & verbis ad incunabula inuitasse: An potuit vis attrahendi maior cogitari? si in vultu quidem Christi ea maiestas resplendebat, vt satellites ad comprehendendum ipsum destinati eius vnius adspectu voceque, vel prostrati corruerent: vel nunquam sic locutum esse hominem faterentur? nolo rem hanc persequi, quam ante me disertissimè tractauit Baeza his verbis: *Abeste hinc, ô vos nimy stellarum cultores, qui tantum stellis attribuitis, vt illarum vi etiam humanas voluntates putetis rapi: non ea est stellarum potestas; sed Iesu virtus: qui vnus perfecit, quod vulgo de stellis fabulantur. An id præcalluerunt Magi, quando dicunt: vidimus stellam eius, & venimus? quasi in Christi virtute, qua se se trahi experiuntur, id verè inueniant, quod in stellarum adspectibus inuenire Astrologi gloriantur. Ecce ait Paschasius, ps. 44. dicitur Iesus habuisse quiddam in vultu. & in oculis sidereum, quo diuinitus permulceret pios, & terreret reprobos; alias enim nequaquam eum statim secuti essent Apostoli ad vnius iussionem: Nec qui ad comprehendendum eum venerant prostrati mox sola voce corruissent. Siderea ea vis circa voluntates humanas mouendas, circa orbem terrarum fructibus fœcundandum nimis ab Astrologis decantata verè, & cum omni effectu suo in Christo inueniebatur. Quo aptissimè D. Ambros. epist. 39. dixit: Quid igitur opus est, vt explorem ortus signorum, atq; obitus: quorum ad exortum duris inarata vomeribus finduntur noualia, vel ad occasum læta messis recumbat? vna mihi Stella abundat pro omnibus, & stella splendida & matutina, cuius ad exortum seminata est, non frugum; sed Martyrum seges, quando Rachel plorabat filios suos, vt lacrymis ablutos suis pro Christo offerret infantulos: cuius stellæ obitus, non cremorum insensibilium; sed spirantium defunctorum triumphales manipulos resuscitauit. O diuinæ stellæ vim maximam, sanè stellarum potestas quamuis ingens: tamen non dubitari licet. quin repelli possit ab humana libertate: scitum est enim illud: sapiens dominabitur astris: Ast Iacobeæ stellæ resistere quis resistere poterit? vni illi refero verba: quæ dedit. B. Ennodius in Panegyri Theodorici fatus. Congressui tuo nullus hostium, nisi qui laudibus adderetur, occurrit: militauit tropæis, qui restitit voluntati. Qui te in acie conspexit, superatus est: qui in pace, nihil timuit. Non Reges, non tyranni Iesu resistunt voluntati: puer in cunis vagit, & fortitudo Damasci ab eo superata est: & ad se durissimos quosq; trahit, tractosq; custodit, ne videant malum.* ità Baeza. Non est quod huic addam Ita fortiter & efficienter Spiritus S. gratia traxit & permouit voluntates: quam suauiter hoc factum sit, restat iam expediendum.

Ex adspectu Christi in stella sermoni. D. Iacob. Baeza l. 2. c. 8. de Iesu à Magis adorat. §. 7.

Sunt secuti ad nutum eius, vt Apostoli.

CAPVT XXI.

Suauiter per stellam, recordatione prophetiæ Balaam, & oraculorum Sibyllinorum allecti Magi.

SVAVITER vocat Deus, dum volentes, lubentes per ea, quæ diligunt, inuitat. *Quoniam*, ait Theophylactus, *Astrologi Magi erant, propterea familiari ipsis signo eos adduxit: sicut Petrum piscatorem à multitudine piscium ad nomen Christi venatus est, & stupescere fecit.* De hac suaui Dei vocatione dicam aliàs: Alter suauis vocationis modus ex recordatione vaticinij Balaami nascebatur: quod totam per Arabiam & Mesopotamiam peruulgatum, pridem Orientem exspectatione suspensum tenebat insusitati sideris orituri; quod vbi Regum oculos insolita luce perstrinxit, memores Balamitici oraculi ad Messiam natum adorandum confluxerunt. Ita Regius & Hieronymus Natalis: qui vigiles noctu Reges obseruasse cœli phænomena faciunt. dicunt enim *stellam ortam primum in Bethlehem, & inde transmissa per Angelum in Orientem: quem motum cum obseruassent Magi, & contulissent cum Prophetia Balaam, fecit traditio, & stella visa, eorumque fides, vt Dei inspirationem*

Suauiter vocantur per stellã. Theophylact. Hut.

2. recordatione implexæ prophetiæ Balaami. Natalis de Epipha. Reg. l. t. c. 3. n. 33.

Hic ille Rex est Gentium,
Populique dux Iudaici,
Promissus Abraham Patri;
Eiusque in æuum semini

Consentit S. Augustinus: *Pastoribus Angeli, stella Magis Christum demonstrat:* *vtrisque loquitur lingua cælorum, quia lingua cessauit Prophetarum.* S. August. ser. de Epipha.

Salmeron modum visionis Christi in stella sic exponit. *Habebat teste quodam veteri Patre signum pueri cum cruce hæc stella: quoniam fidei lumen ostendit Christi incarnationem, & crucem: item significat Christum sine igne terroris legis, & nube videlicet inuolucris monstrandum.* Salmeron.

Nec nouum hoc: qui enim vario se schemate Abrahamo, Isaaco, Iacobo Iudaicæ stirpis & Synagogæ veteris parentibus sæpius monstrauerat: qui Moysi populum educturo è Ægypto locutus toties fuerat: an mirum si progenitoribus suæ Ecclesiæ iam erigendæ semel monstrarit in stella se, quando persecutorem suum Saulum vultus sui maiestate in aëre exhibita deturbauit equo? quoties Christū legimus SS. Martyribus in carcere, tormentis & morte apparuisse: vt verosimilis sit isthæc opinio Christum puerulum vultus sui blandissimè renidentis serenitate Magos ad se pellexisse, Ego tamen id verè factum adfirmare non audeo: volo tamen probabilissimum videri & ex capitis sequentis historia roborari. Congruentia.

CAPVT XXIII.

An Augusto Cæsari Romæ die natalis Domini Christus in sinu matris in sole visus sit monstrante Sibylla: & is eo loci Christo aram dedicarit?

REm gestam varij scriptis consignarunt, eam ex Hieronymo Xauerio paucis comprehensam, referam, vt ipsam ab hæreticorum calumnijs vindicem. *Octauianus,* ait, *cum Ianum clausisset, Romani eius felicitati, & iustitiæ pacem illam vniuersalem tribuerunt, & eum spirantem & viuum apotheosi solenni in Deorum referre numerum statuerunt: qui cum Sibyllam consuluisset, eaque petitis induciis nono demum die præsentibus Romanorum optimatibus responsum Augusto relatura venisset, Cæsari circa solem aureum monstrauit circulum, in cuius medio virgo luce pulcherrima radiabat, quæ sinu fouebat filiolum. Tunc Sibylla: hic infans te maior est*: vox etiam cælo delapsa in sonuit, Hæc est ara cæli. *Noluit igitur deinceps Octauianus diuinos sibi honores decerni: postea compertum est, eodem tempore Christum de virgine natum esse. In eadem domo vbi Christum adspicere meruit Imperator, ecclesia fuit excitata, quam modo Patres strictioris Obseruantiæ S. Francisci incolunt.* Hactenus magni illius Xauerij nepos Hieronymus: cuius interpres minister Batauus vocat eam narrationem *fabulosam, quæ nec antiquitatem habeat, nec speciem veritatis, quæ, cum Baronianis scriptis nequeat conciliari, indignam, quæ Euangelicis scriptis attexatur.* Dubitarint sanè de eius veritate quidam orthodoxi: verum est: nec etiam euangelicam mereatur autoritatem: fateor: sua tamen non caret probabilitate. In vita Christ. Persice scripta. Narratio visionis Augusto facta die natalis Domini. calumnijs Hæretici appetitur;

Detrahit omnem ei antiquitatem, nec S. Antonino facit vetustiorem, quem eius autorem laudat Baronius. Atqui S. Antoninus ducentis annis se vetustiorem citat testem Innocentium tertium, vt postea videbimus. Baronius etiam his verbis antiquissimam insinuat Romanorum traditionem. *Putatur hic ille locus esse in Capitolio è regione rupis Tarpeiæ; vbi nobilissimum templum erat antiquitus Iouis Capitolini; sed eo prostrato, eodem in loco erecta est basilica in memoriam Dei genitricis Mariæ* (à Constantino M.) *atque dicta ex causa ara cæli titulo nuncupata.* defenditur eius antiquitas ex traditione Romanorum.

Miratur Batauus à Baronio nullum laudari testem: ideoque credit reprobari: imò contestatam allegat templi Romani Capitolini traditionem, cuius lapidibus res gesta clare inscripta, & quotannis eodem die repræsentari solita, non debuit testibus luci-

luculentioribus & vetustioribus comprobari: cum ipsa maiorum certa constansque traditio cuiusuis debeat etiã synchroni testis autoritati præualere: nam à coæuis accepta posterorum memoriæ tradita continuatam hominum plurimorum fidẽ contestatur: sed vt confirmatior eius memoria Romanis vulgata fideliùs conseruaretur, Constantinus Aræcœli titulum, & Ecclesiam illic ædificauit: in qua cum res vestigijs, statuis & figuris expressa continerentur, non opus esse Scriptores iudicarunt, rem ita peruulgatam literarijs monimentis commendare.

vestigijs loci.

Negat Batauus habere speciem veritatis. Ego vel in Gentilibus autoribus putem nonnulla rei vestigia reperiri. Primò de circulo Solis orbem sub Augusto coronante non semel autor est post Suetonium Dio circulo Solem, cum Vrbem Augustus ex Apollonia redux intraret, fuisse coronatum, *stellam quandam ante non visam, per multos dies apparuisse: solis lumen aliquando diminui extinguique: aliquando intra tres circulos effulsisse, quorum vna corona spicarum ignita circumdaret, visum fuerat.* Hiccine circulus ille fuit aureus cum Virginis & pueri effigie? sæpius enim hos visos circulos coævus Augusti scripsit Plinius: *Cernuntur*, ait, *circa solis orbem versicolores circuli, qualiter Augusto Cæsare in prima iuuenta vrbem intrante, ad nomen ingens capessendum.* qui Plinius, vt sæpe dixi, stellæ meminit, *in qua Dei effigies videbatur.*

Dio l. 45. Gentilium libris.

Plinius.

Quod si horum phœnomenum cœlestium cum Augusti laude Gentiles meminerunt, non incredibile videri debet de virginis ostento, quod ethnici, licet non ignorassent, ideo tamen Christianorum, vt alia similia, siluissent. Certè Albumazar Arabs vult tempore nati Christi sub Augusto signum virginis nutrientis puerulum cum duplici spica in cœlis radiasse: an quidquam ille de facta Cæsari visione inaudiuit? Quamuis Albertus Magnus & Aliacensis id conentur de Magorum stella, vel Horoscopo Christi explicare.

conciliatione Græcorũ cum Latinis.

Putat deinde Batavus Græcos non posse cum Latinis conciliari: ego, cur fieri nequeat, non video.

Sueton c. 29. 70. 94. in Augusto.

Fuit Augustus Apollinis perquam studiosus: ei templum in palatio condiderat, eius dici amabat filius. eius nomine Deos inter consentes residebat. Carminibus verò Sibyllinis conquirendis, examinandis & euoluendis operæ multum ponebat: Hoc posito, Græci scriptores duce Nicephoro Apollinis oraculum, quod consuluerat Pythia nomine Augusti, referunt, cum ei hecatombem sacrificasset, quæ hoc tandem ab eo responsum retulit.

Silentium Apollini indictum.

Me puer Hebræus, diuos deus ipse gubernans
Cedere sede iubet, tristemque redire sub orcum:
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.

Addunt Augustum reuersum Romam aram in Capitolio erexisse, hac inscriptione *ara primogeniti Dei.* Suidas tradit sciscitatum ab Apolline: *Quis post se esset regnaturus: responsum autem accepisse à Pythio Apolline de Hebræo puero.* Erant Augusti honori iam tum vrbes variæ Cæsareæ constitutæ, templaque velut Deo consecrata. Iano autem ter clauso. cum S. P. Q. R. nouos ei publicè diuinos honores decerneret. pulsatus ea vanæ gloriæ titillatione videtur esse, & curiositate ductus, quæsijsse, num quis se maior in terris vel cœlo posset reperiri: dolebat enim Apollinis responso. quem patrem suum, & se maiorem ob diuinandi scientiam iudicarat, eum ipsum Apollinem ab Hebræo puero superari, & auitis sedibus exturbari. itaq; ante, quam decretos sibi diuinos honores vsurparet, Sibyllina videtur carmina euoluisse: horum enim lectioni deditissimus erat: vnde de eo Suetonius, ait, *Quidquid fatidicorum Græci, Latinique generis, nullis vel parum idoneis autoribus ferebatur, supra duo millia contracta vndique cremauit: ac solos retinuit Sibyllinos, hos quoque delectu habito, condidit duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi:* Hos dum percurrit auidè, videtur in hos Erythreæ Sibyllæ versus incidisse.

Augustus dubitat num quis se maior esset.

Consulit oracula Sibyllina. Suet. c. 31.

Reperit Dei filium apud Hebræos nasciturum.

Cerno Dei natum, qui se dimisit ab alto,
Vltima felices referent cum tempora soles,
Hebræa quem virgo feret de stirpe decora
In terris, multum teneris passurus ab annis,
Magnus erit tamen hic diuino carmine vates,

Vir-

Virgine matre satus pendenti pectore verax.

Aduertitque Pythij carmen de Hebræo puero confirmari: imò & locum natiuitatis apud Tiburtinam hunc inuenit.

Tiburtina monstrat Augusto Deiparam.

Verax ipse Deus dedit hæc mihi munia fandi,
Carmine quod sanctam potui monstrare puellam,
Concipiet quæ Nazaryjs in finibus illum
Quem sub carne Deum Bethlemica rura videbunt,
O nimium felix cœli dignissima mater,
Quæ tantam sacro lactabit ab vbere prolem.

Hinc reor quorundam manauit persuasio, Tiburtinam (quæ trecentis ante Augustum vixit annis) Cæsari intento digito Virginem Deiparam cum puerulo demonstrasse, cum relicta eius post mortem carmina, post acceptum Apollinis oraculum, id effecerint: vnde nouendialium induciarum petitio non Sibyllæ; sed Augusto videtur esse tribuenda, quas perscrutandis vaticinijs Sibyllinis impendit. videtur & eiusdem Regis nascituri potentiam ex his Erythrææ versibus didicisse.

Augustus petit nouendialo inducias.

Sed postquam Roma Ægyptum reget, imperioque
Frenabit, summi tunc summa potentia regni
Regis inextincti mortalibus exorietur:
Rex etenim summus veniet, qui totius orbis
Omnia seclorum per tempora regna tenebit.

Potentiam Christi legit in Sibyllæ carminibus, & regni æternitatē.

Hoc videtur illud esse Sibyllæ carmen, quo cognouit Cæsare maiorem fore eum, qui se demortuo mundi totius esset habenas moderaturus, nec id ad exigui temporis spacium; sed æuo sempiterno: Itaque cum se mortalem esse non ignoraret, prudenter id sibi nequibat arrogare. Hæc dum attonitus secum considerat, & cogitabundus inambulat in pomario: quis ille tantus dominator vniuersi esset, media luce solis lumen nube lucida sensim infringitur; alius quasi sol exoritur, qui tamen oculos humanos non perstringeret; sed grata & amica luce delectaret. Hoc dum prodigium stupens Augustus admiratur, ipsa Deipara cum recens nato puero protinus emicat, ac velut in sole posito tabernaculo, lucidissimis renidet oculis: quam splendidam & gloriosam radij solares orbiculari forma coronabant. Quæ dum fixis contemplatur oculis talis ilico vox auribus Cæsaris illabitur. *Hic te maior est, hunc adora.* Quod si præsentes eidem Senatorum principes, vt multi scribunt, adstitere, cunctis audientibus altera vox insonuit, *Hæc est ara cœli.* Tali phasmate permotus, duo videtur Augustus statuisse. principio, vt eo ipso die primogenito Dei construeretur ara, quem ipse videtur esse primus sacrificio veneratus; & cultu publico, solennique se maiorem agnouisse: tum verò vetuit, ne sibi deinceps vnquam nomen Domini tribueretur.

videt Christum cum Deipara.

Adorat: reijcit Domini nomen.

Si quis tamen existimaret fatidicam aliquam mulierem oraculis celebrem, quarum plurima in omni pene Gentilium historia mentio est, tunc Romæ præsentem Augusto prodigium cœleste ostendisse, non repugnabo: nam & hæc potuit Sibyllæ mereri nomen: quod consentaneum responsis Sibyllinis oraculum edidisset.

Hoc pacto facilè Græci cum Latinis; Baronius cum alijs conciliantur & in aperta veritate frustra fingit sibi minister has repugnantias *Apud Suidam consulitur Pythia in ipso oraculi templo; apud nostrum Sibylla in ædem Augusti accersita,* (concedo vnum post alterum factum esse: quæ pugnantia?) *Ibi quærit, quis sibi sit successurus, hic num quis maior*: Quæsierit ante à Pythia de successore; non potuit Hebræi pueri cognita diuinitate, num quis se maior esset, siue Sibyllam, siue 1.
oracula eius consulere? *Ibi Christi oraculum eijcientis Pythiam; & in infernum* 2.
relegantis, profertur: *hic Christus infans cum matre in sole ostenditur.* Hoccine 3.
pugnat, vnum post alterum interiectis aliquot septimanis contigisse? *Ibi altare pri-* 4.
mogeniti ab ipso Augusto erigitur; hic altare cœli diuino oraculo reuelatur An hoc incredibile Augustum voce cœlitus audita, *Hæc est ara cœli*, & siue carminum Sibyllinorum monitu, siue fatidicæ mulieris rogatu, vt se maiorem adoraret, protinus aram primogenito Dei statuisse? Nicephorus cum traditionem Romanam esse visione oblata Augusto ignoraret; sciret autem; quæ eidem Apollo responsa apud Græcos reddidisset, comperisset etiam ab eodem postea Primogenito Dei aram con-

Repugnātiæ historiarum allatæ à Ministro confutantur.

stitutam

ſtitutam, ea tantum cum Suida & Græcis recenſuit. quæ habebat explorata. Hoccine mirum videatur, Græcos in ſua narratione quaſdam, vt vocant rei circumſtãtias, quæ alibi contigerunt, prætetijſſe; quas Latinorum, apud quos res accidit, traditio conſeruauit? Concludit Miniſter: *Vtrumque fabuloſum videtur, indignum certè quod Euangelicis ſcriptis attexatur.* Tuæ ſanè farinæ myſtis, & ſymmyſtis omnia fabuloſa, quæ Deiparæ & Sanctorum cultum inſinuant. Vtinam liceret extra oleam non exorbitanti quas in Deiparam blaſphemias, in orthodoxos calumnias euomis, hic ex profeſſo confutare; ſed ea iam ab alijs infirmata ſunt: ſatis mihi erit, quæ in rem præſentem ſunt attigiſſe.

Oroſius l. 6. c. 20. attingit quaſdam circumſtantias huius viſionis.

Oroſium tamen rerum Eccleſiaſticarum ſcriptorem accuratiſſimum hanc rem fugiſſe permirum eſt: adiuncta tamen quædam ſatis diligenter perſcripſit: nam c. 20. ait: *cum vrbem ingrederetur hora circiter tertia repente liquido, & puro, ſerenoque die, circulus ad ſpeciem cæleſtis arcus orbem ſolis ambijt, quaſi cum vnum ac potentiſſimum in hoc mundo, ſolumque clariſſimum in orbe monſtraret, cuius tempore venturus eſſet, qui ipſum ſolem ſolus, mundumque totum & feciſſet, & regeret.* Quid prohibet iterum id Iano tertium clauſo contigiſſe: & occaſionem dediſſe ſub natalitia ſaluatoris, vt edicto vetaret ſe Dominum appellare? quod ita memorat,

c. 22.

Anno ab V. C. 752. Cæſar ab Oriente in Occidentem, a Septentrione in Meridiem, ac per totum Oceani circuitum viſis gentibus vna pace compoſitis Iani portas tertio ipſe tunc clauſit: clauſis igitur Iani portis, Rempublicam, quam bello quæſiuerat, pace nutrire, atque amplificare ſtudens, leges plurimas ſtatuit, quibus humanum genus libera reuerentia morem gereret. Domini appellationem vt homo declinauit. Igitur eo tempore, id eſt, eo anno, quo veriſſimam firmiſſimamque pacem ordinatione Dei Cæſar compoſuit, natus eſt Chriſtus: cuius aduentui pax illa eſt famulata, in cuius ortu audientibus hominibus exſultantes Angeli cecinerunt: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: eodemque tempore hic ad quem rerum omnium ſumma conceſſerat, dominum ſe hominum appellari non paſſus eſt; immo non auſus, quod verus Dominus totius generis humani inter homines natus eſſet. Ita videtur Oroſius viſionem Auguſto oblatam ignoraſſe: effectum eius, quod Dominum ſe vetuerit appellare, compertum habuiſſe: quod etiam ad Chriſti natalitia refert S. Thomas: *In humilitate, ait, vixit Chriſtus, & animum in Auguſto ſubſtituit, vt deſcriberetur vniuerſus orbis in ortu Domini, in recognitionem debitæ ſeruitutis non ſine myſterio: quia ille natus erat, qui verſus erat Dominus mundi, & monarcha: vices eius gerebat Auguſtus: vnde hoc inſtinctu mandauit dictus Cæſar tunc temporis, narrant hiſtoriæ, ne quis de Romano populo Dominum ipſum vocaret: quas quidem vices monarchiæ poſt Chriſti veri Dei natiuitatem geſſit Auguſtus 14. annos, toto orbe terrarum ſubacto; quia 56 annos tenuit principatum.* Quamuis ad id, quod Patres eam rem vt geſta eſt ignorarint commodè ſic reſpondeat etiam Magallianus noſter. *Sunt qui de veritate huius ſigni dubitent, quod nec Patres illius meminerint; nec Sibylla aliqua Auguſti ætate vixerit; non eſt tamen, cur rem, quæ idoneos habet autores, cum pietatem foueat, impugnemus eo argumento, quod à Patribus de eo nihil eſt dictum: multa enim ab illis prætermiſſa ſunt, quæ vulgo erant manifeſta, & poſterioribus ſeculis monimentis ſunt tradita: nec eo etiam, quod nulla vixerit Sibylla Auguſti tempore; fas enim eſt Sibyllæ nomine eius verſus intelligere, quorum ductu, & magiſterio ſigna illa viderat Auguſtus. Quid ſi Auguſti ætate aliqua Sibylla ſuperſtes fuit; de cuius vitæ longitudine faſti ſiluerunt?* Hæc Magallianus cum eandem hiſtoriam ex S. Bonauentura, S. Antonino & Petro de natalibus recitaſſet & approbaſſet. Res tota quia perilluſtris eſt, & multum facit ad Gentium futuram conuerſionem indicandam, à quibus hactenus, & quo fundamento memorata ſit, indicabo,

De Iano tertium clauſo.

& edicto ne Auguſtus dominus diceretur.

S. Thomas lib. 3. de de regimine Principum c. 15.

Magallia. in 20. Ieſue ſect. 1. adnot. 4. appendix.

Manaſſe hiſtoriam à traditione Romanorum, locique veſtigijs, quæ etiamnum exſtant Romæ, certum videtur.

Hanc ex inquilinis, & quæ ſuperant monimentis perſcribit ad me Roma P. Mangionius noſter. *In crucis, ait, formam templum Capitolinum B. Mariæ dicatum conſtructum eſt, in cuius dextero crucis brachio, viſitur altare, in quo celebratur: cui ſuper impoſitus tholus, ſeu lapidea cupula valde elegans octo columellis innixa*

la-

[illegible] lapideis, cum hac in[illegible]ptione. *Hæc quæ Araceli appellatur, eodem in loco dedicata creditur, in quo v[illegible] sanctissima Dei mater cum filio suo se Cæsari Augusto in aureo circulo e cœ[illegible] [illegible]behibetur.* Pergit idem Pater. *In eadem ara festis natalitiis [illegible] Domini repræsentari pulcherrimo apparatu; [illegible] inter alia [illegible] tur, cui Sibylla stellam in cœlo fulgent[illegible] digito ostendit, [illegible] quæ [illegible]* H[illegible] P. Mangionius Roma literis Anno 1639 [illegible] Romanorum communem persuasionem in W[illegible]ingo. *Dicunt, inquit, [illegible] Cumanam, sive Tiburtinam, ab Augusto advocatam, & interrogatam [illegible] o nanu[illegible] maximo, est [illegible] sub meridiem solem, circulo aureo circu[illegible] pulcherrimum puerulum brachiis complectente[illegible] & pr[illegible] vocem dicentis. Hæc est ara cœli, subiunxit [illegible] adoravit, & aram illo loco [illegible] communiter Augustum per[illegible] , & t[illegible] assertione ædis incolæ.* Nec est quod excipiat Wadingus de [illegible] a vt commentitia [illegible] demus enim pridem Cumanam, vel Tiburtinam dece[illegible] potuit a quauis fatidica & prophetide tunc superstite phal[illegible] hoc A[illegible] demonst[illegible]

Aræ inscriptio

repræsentatio annua.

Luc. Wadd. ngus ad an. 1251. §. 17.

Cons[illegible] Mag[illegible] vestigium illud cum traditione sensim exideretur, condita De[illegible] [illegible] munifice decorauit, & a voce cœlo delapsa *Aram cœli* nomin[illegible] [illegible] rei gestæ memoriam.

Constantinus [illegible] fuit inde di[illegible] Ecclesiam Aræ cœli, datur Benedictinis. *Viterbiensis.*

C[illegible] [illegible] S. Benedicti regulam professis ab Anacleto sub A. 113 [illegible] [illegible] Viterbiensis, & rem gestam ita cecinit:

> *O[illegible] a[illegible] R[illegible] consulit ore Sibyllam,*
> *[illegible] rat, cui retulit illa.*
> *M[illegible] ta futura vues.*
> *A[illegible] S[illegible] altus ara,*
> *[illegible] a[illegible] insignis a[illegible] clara,*
> *[illegible] o Regi cœlica regna parant.*
> *I[illegible] stabat sapientia patris:*
> *D[illegible] pueri dat dona beatis*
> *C[illegible] multa fatis.*
> *C[illegible] miracula mille*
> *T[illegible] stupuit [illegible] Sibyllæ:*
> *H[illegible] nor [illegible] puero [illegible] reputandus ego?*
> *S[illegible] ille vocatur?*
> *[illegible] est, aut quæ regina putatur?*
> *[illegible] gnum, quod diadema datur?*
> *R[illegible] Di[illegible] Deus [illegible] flamine natus,*
> *[illegible] crematus,*
> *P[illegible] re Rex [illegible] fine datus*
> *D[illegible] a[illegible] Deus [illegible] vocari:*
> *H[illegible] mundus [illegible] venerari*
> *C[illegible] An[illegible] & vnda maris.*
> *H[illegible] C[illegible] adorat,*
> *N[illegible] & th[illegible] offerre la[illegible]*
> *Prima Deo cœli tum [illegible] dedit.*

Hactenus Viterbiensis

Meminit tra[illegible] huius Innocentius tertius Pon[illegible] maximus. *Fertur, ait, Augustum [illegible] filium ad ostensionem Sibyllæ, & ex tunc pr[illegible] quis eum [illegible] appellaret; quia natus erat Rex Regum, & Dominus D[illegible]nantium.* Idem sanct. Bonauentura refert. *In die media circulus aureus [illegible] circa solem, & in medio circuli virgo pulcherrima puerum gestans in gremio.*

Innocentius Serm. 2. Natali Domini. S. Bonauentura de S. festiuit. pueri Iesu

Subinde locus cessit, Innocentio quarto Pontifice Maximo. Patribus Franciscanis Anno 1249. qui memoriam rei senescentem renouarunt. Fusius eadem S. Antoninus suo chronico intexuit: *Natus, ait, est Christus eo tempore, quo erat pax in isto orbe, quod nunquam contigerat iam inde a funere Numæ Pompilij, quod Romani industriæ Octauiani tribuentes, voluerunt eum vt Deum venerari. Ille Sibyllam Prophetissam aduocans scire voluit, an alius maior eo esset nasciturus: cum ergo in die natalis Christi consilium super hac re vocasset, & Sibylla in camera Imperatoris oraculis insisteret, in die media circulus aureus apparuit circa solem, & in medio circuli virgo pulcherrima, puerum gestans in gremio; quod Sibylla ostendens Cæsari dixit: Hic puer maior te est, & ideo ipsum adora. Auditaque est vox dicens: Hæc est ara cæli: vnde ille Capitolij locus, vbi tunc erat palatium Octauiani, nunc est Ecclesia, & conuentus ordinis Minorum, qui dicitur hodie S. Maria Aracæli.*

S. Antonin. 1. Hist. p. 4. c. 6. § 10.

Petrus Esquilinus de Natiuitate Domini.

Non dissentit Petri Esquilini narratio: *Cum Romani Octauium pro Deo adorare vellent ille triduanas inducias petijt, Sibyllam aduocauit, & consuluit: cui in die natalis Domini in camera Cæsaris oranti media die circulus apparuit circa solem, & in medio virgo puerum gestans, & literis aureis inscriptum: Hæc est ara filij Dei viuentis: tunc Sibylla visionem Augusto ostendit, & puerum ipsa ibi natum dixit: quem Augusto esse maiorem asseruit, quem Imperator adorans eidem sacrificauit, in quo loco nunc ædificata est Ecclesia, quæ dicitur S. Maria Aracœli.*

Philippus Bergomas in supplemento.

Philippus Bergomas paulò aliter narrat, & Tiburtinæ tribuit. *Hanc*, inquit, *Augustus consuluit, cum Roma eum Deificare vellet: quæ post trium dierum ieiunium respondit: E cælo Rex veniet per secla futurus: quibus dictis illico vidente Augusto cælum apertum est, & nimius splendor irruit super eum, vidit que in cælo pulcherrimam virginem super quoddam altare stantem, puerum baiulantem, qua visa repente & vocem audiuit, dicentem: Hæc ara filij Dei est. Atque ita Augustus in thalamo suo existens hæc audiens & videns, in terram procidit, & Deum adorauit. Quamobrem Augustus Deum se appellari omnino recusauit. Quo in loco postea ad rei memoriam, templum sub titulo S. Mariæ virginis in Ara cæli ædificatum; quem locum ordo Beatissimi Francisci excolendum suscepit, & nunc vsque possidet.*

Fasciculus temporum 6. ætate.

Fasciculus temporum aliam adfert visionis causam ad Augusti fastum comprimendum. *Sibylla*, ait, *Tiburtina clara habetur; quæ de Christo prophetauit. & Augusto, respondit, ne se Deum iuxta Paganorum stultitiam putaret, & ostendit ei virginem pulcherrimam, in cælo tenentem puerum in brachijs, & ait: Hic puer maior te est, ipsum adora*. Postea eundem immodicè sic laudat. *Tanta in Augusto probitas fuit & strenuitas emicuit, vt vix credibile sit, quod vnquam destituta natura humani discursus talem edere potuerit. Quid vltra? Christum cum benedicta matre sua videre meruit, quasi ipse primicerius exstiterit vocationis Gentium; nec vnquam posthac vocari Dominus voluit, Aram ei primus exstruxit.*

Baptista Mantuanus. l. 3. Parthen. Mar.

Baptista Mantuanus præmissis Sibyllarum nominibus, quæ Christum venturum cecinerunt ita canit:

Sed faustos venisse dies: sperataque multum
Tempora: quæ vates, quæ prædixère Sibyllæ
Tempore, voce, loco, varijs: at sensibus ijsdem:
Disparitas facit ista parem: nam Persica primum
Hæc cecinit; post hanc Libycæ telluris alumna;
Delphicaque & Cumas veniens a Chalcide virgo:
Antiquumque trahens cognomen ab æquore rubro:
Et Samia: & Regi quæ terna volumine prisco
Attulit; angustæque fretum: quam non meat Helles,
Et Phrygio nutrita solo: quæque ardua tecta
Tyburis, & magnæ coluit iuga proxima Romæ.
Hæc cum diuinos cultus & sacra pararent
Augusto cum plebe Patres, cita Tyburis arcem
Liquit, & ingentes veniens ad Cæsaris aulas,
Fulgentem nitido monstrauit in æthere circum
Irideque inclusam parua cum prole parentem.

Atque

Atque manum tendens: vultuque ad sidera verso
Ille puer Deus est, inquit, tu desine Cæsar
Velle coli: puerosque aras, ac templa relinque.
Ille regit cœlos, atque immortalis olympi
Possidet imperium, & fatalia temperat astra. Eisengrein

Guilielmus Eisengreln. *Tunc etiam circulus aureus horam circiter tertiam repente* cent. 1. p. 1.
liquido ac puro sereno, & in medio ipsius virgo puerum ulnis deferens ad speciem d. 11
iridis circa solem apparuit. Exstat eo loco Romæ templum Franciscanorum, sub no-
mine Aræ cœli. quod hodie Cardinalatus dignitate decoratum visitur.
Laudat Innocent. tertium, S. Antoninum, Martini Chronicon & Mantuanum.

Sixtus Quintus rem tam certam habuit, vt cum nobilissimum Augusti funeri di- Sixtus
catum obeliscum instauraret, ad honorem Natalis Dominici, sic alluserit ad Augu- Quintus.
sti visionem.

Christi Dei in æternum viuentis cunabula lætissimè colo, qui mortui sepulchro
Augusti tristis seruiebam. Christus per inuictam crucem populo pacem præbeat: qui
Augusti pace in præsepi nasci voluit. Christum Dominum, quem Augustus de
virgine nasciturum viuens adorauit, seque deinceps Dominum dici vetuit,
adoro. Lorinus in

Breuiter Lorinus: *Vulgaris adhæc fama fauet de virgine in cælo infantem gestante,* c. 24. Num.
quæ monuerit Augustum, vt eum adoraret: vnde loco nomen in vrbe: Ara cœli. v. 17. n. 927.

Conciliat Græcorum narrationem cum Latinis Cornelius à Lapide: *Hæc descri-* C. à Lap. in c.
ptio facta est ab Augusto, cum plenam haberet in toto orbe pacem, ideoque Ianum ter- 2. Matth.
tio clausisset. Hac de causa Augusto Cæsari virgo Deipara infantem vlnis gestans ap-
paruit in Capitolio, cum iam ipse oraculo edoctus esset, natum esse puerum Hebræ-
um, qui idolorum oraculis silentium indixisset, eidem in Capitolio aram erexisset, hoc
titulo: Ara primogeniti Dei. Quocirca Constantinus M. ibidem templum erexit in
memoriam Dei genetricis Mariæ, quod etiamnum exstat, & vulgo Aracœli nomi-
natur: vbi & locus visionis Augusti ostenditur. ita ex Suida, Nicephoro & alijs Ba-
ronius. Hactenus à lapide: sed ipsum operæ pretium est Baronium audire: quē negat Baronius.
minister Batauus huic visioni fidem adhibere. Præmissâ Græcorum narratione de
consulto per Augustum Apolline, & ara primogenito Dei constituta subdit. *Puta-*
tur hic ille locus in Capitolio è regione rupis Tarpeiæ, vbi nobilissimum templum
antiquitus erat Iouis Capitolini, sed eo prostrato eodem in loco erecta est basilica in
memoriam Dei genitricis Mariæ, atque dicta ex causa Aracœli titulo nuncupata;
vel quod dicunt Dei genitricem Mariam infantem in vlnis habentem monente Si-
bylla sublimem in aëre ab eodem Augusto illic esse conspectam. Quod tamen ita velim
intelligant; qui ei rei maiorem fidem adhibendam putant, quam his, quæ ex Græcis
autoribus recensuimus: non quod Sibylla aliqua Augusti temporibus, quæ illum hæc
docuerit superstes fuerit; sed sic accipiendum, vt ea ipsa Augustus à Sibylla, hoc est,
Sibyllinis carminibus, quæ Sibyllæ nomine citari à maioribus consueuerunt, accepe-
rit, non autem à Sibylla viuente. Quibus verbis conciliat traditionem Romanam
cum narratione Græcorum: licet Sibyllæ viuentis præsentiam respuat.

Denique Alstedius Hetrodoxus idem sed de nascituro Christo cum Sixto quinto
refert. *Paulo*, inquit, *ante natiuitatem Christi conspectus est Cometa, de quo* Alstedius in Chrono-
Sibylla Augusti consulenda respondit: Hic puer te maior est: hunc adora, Ea- log. Come-
dem prædixit Cometam istum significare Christianam religionem. Idem in Chro- tarum, &
nico Sibyllarum: *Sibylla*, inquit, *Tiburtina dicta Albumea, tempore Augusti*
Cæsaris paulo ante natiuitatem Christi adhortata est homines, nominatim Au-
gustum, vt puerum colerent de virgine nasciturum.

Quocirca male fabulosam omnino visionem hanc vocat minister Batauus, quam
iure potuit Hieronymus Xauerius ex idoneis petitam autoribus, sicut & oracula Si-
byllæ referre pro natali Domini illustrando: non tamen, quod falso ei impingit inter-
pres, quasi texerit historiam è solis haustam diuinis codicibus, licet promittat & pro-
fiteatur, præcipua se capita non nisi è sacris autribus petiturum.

Iterum hic diuina bonitas & misericordia Gentibus exhibita præ Iudæis est admi- Dei in
randa, qui tam Regibus in Oriente stella duce, quam in Occidente Cæsari sua Gentiles
amor.

 voluit

Dei in Gentiles fauor. voluit solis indicio cunabula declarare, vt ostenderet se aduentu suo salutem cunctis orbis nationibus allaturum, & diuina mundo simul potentia manifestaretur, cui soli Regum & Cæsarum genua incuruantur, qui solus regum Dominus, eos terrere minis, punire supplicijs potest, cuius vnius nutu & arbitrio humana cuncta gubernantur. Sed dum Augustus Romæ die media thus & aram parat Christo sacrificaturus, accinctos ad iter capessendum Reges reuisamus.

CAPVT XXIV.

Tres Reges vna mente capessunt iter stellâ duce.

diuina prouidentia in Regibus sociandis. NE vel stellas triplicare, vel miracula cumulare, vel exortum sideris anticipare cogar anno, vel biennio, mihi verosimile videtur, aliquam diuinam prouidentiam in concursu trium Regum admittere, qualem miramur sæpe naturalibus in rebus Deo suauiter omnia operante contingere.

Existimo igitur in Arabiæ felicis parte Iudææ propiore Reges duos vicinis suis in arcibus regnorum confinium, paucis ante diebus, vel studiorum communium Astrologicorum gratia degisse, vel diuino etiam instinctu, & peculiari prouidentia: seque nonnunquam conuenisse, exiguo locorum spatio segregatos. Imo quod quidam volunt, tunc etiam de fama Regis nasciturì Romæ, & Oriente toto sparsa: deque Balaami vaticinijs, non secus ac Regina Saba cum Salomone, sic inter se contulisse.

Duo in vicinis locis stellam vident. Itaque cum nocte concubia cœlo sereno geminas, inter Regum arces medium, Iudæam versus porrectum sidus, & in eo, quod probabile reor, Christus infans radiaret, & vnumque Regem sigillatim ad profectionem inuitaret, ipsi videntur eadem ipsa nocte missis nuncijs de stella visa, & proposito directius in Iudæam apparatu comitatus, & offerendis muneribus se mutuo certiores reddidisse, ad iter animasse: imo condixisse, quem in locum cum impedimentis, & stipatu regio sub meridiem conuenirent: viam vna tam longinquam ingressuri. Hæc dum nocturnis, & matutinis horis vltro citroque geruntur, apparantur, instruuntur, Melchior Indorum Rex, non sine diuino consilio, Regem Arabiæ Gasparem accedit accinctum itineri, stellamque miratus, ac vtriusque Regis collaudans studium, & ipse pariter diuino concitatus afflatu, socium se gaudet adiungere; qui comparatis ex eadem Sabæa regione thure & myrrha: nam aurum videtur secum plurimum ex India cum thesauris regijs aduexisse, Nisæis forte Indorum equis in Camelos vel dromadas commutatis, iam tum cœpit discussa mentis caligine lucem & serenitatem animi persentiscere qua pridem ob incertum caruerat.

missis nuncijs condicunt locum profectionis. Melchior iungit se comitem.

conueniunt. Eadem igitur ipsa natalis dominici die, qua sub meridiem Augustus Romæ Christum recens natum, vt piè creditur, adorat. Melchior cum Gaspare proficiscuntur: Balthasare quoque suo cum stipatu condictum ad locum properante: quo videntur ante vesperam eadem duce stella peruenisse, diuinam laudantes bonitatem, quod ex tot Orientis Regibus solos tres Deus delegisset, qui Dei filium, cœli terræque Dominum ac Regem suum oblatis muneribus testarentur.

CAPVT XXV.

Quanto comitatu Reges profecti sint.

proficiscuntur cũ comitatu. NON incomitatos venisse Reges thesauri simul & palam allati satis indicant: quem alias tres exteri despicabiles terrorem Herodi, quam turbationem vrbis Hierosolymitanæ concitassent? Nonne velut perduelles in crucem acti, luissent noui Regis in vrbe regia viuente & audiente Rege publicationem? sunt qui cum exercitibus maximis eos venisse putent, vt tutum sibi per exteras regiones pararent iter; at

quomodo tantillo tempore conflare tot turmas imo legiones potuissent; ijsque de commeatu prospicere?

Quid si Reges, quorum erant regna penetranda, negassent transitum: quot etiam hebdomadis opus, ut illæ copiæ cum necessarijs impedimentis iter conficerent? Nec etiam Herodes eorum ad vrbem accessum, taceo ingressum, neque Romanus præses permisisset.

non cum exercitibus.

Alij duodecim vel quatuordecim existimant exstitisse, quotquot iter ingressi Messiã venerunt in Iudæam adoratum: de quibus Salmeron. *Quod ergo Autor operis imperfecti ho. 2. docet fuisse duodecim haud est adeo receptum, & testatum; nisi velimus benignè interpretari, illos non venisse solitarios sed conuenienti stipatos comitatu, qui ad numerum duodecimum peruenissent, præter dromedarios: nam huiusmodi potius reguli erant, quam Reges.* Hic tamen assectarum numerus iusto videtur esse minor, quam illi maiestati legatorum totius orbis conueniret; qui nec tutari contra prædonum adsultus thesauros potuissent, nec Herodem perterrefacere.

nec cum solis 12.
Salmeron. in 2. Mat. ib.

Tostatus igitur multos secum duxisse credit: quamuis numerum non exprimat: *Communiter tantum tenetur, quod fuerint Magi tres, licet cum illis multi venerint, quia erant viri potentes.*

Tostatus in 2. Math.

Existimem turmas quasdam lectissimorum militum camelis vectorum secum adduxisse, qui nec impedimentis multis festinationem retardarent, & regiam legationem talem decerent, legatosque ipsos Reges contra incursum hostium tutarentur. Hoc sensu multos ijs varij Doctores comites adsociant.

sed expeditis turmis militum Camelis vectorum.

Rupertus: *Potest fieri tot principes religionis ac potentiæ tanti itineris exstitisse & alios quam plurimos in suo comitatu (sicut mos est magnorum) socios habuisse, alioqui videtur difficile, vt soli tres homines, per alienas prouincias tantum subirent negotium, & omnem Hierosolymam suo nuncio commouerent.*

Rupertus in 2. Math.

Strabus & Glossa consentit, quæ tres item facit principes; permultos autem in eorum comitatu.

Strabus & Glossa in 2. Math.

Hugo Cardinalis: *Non est credibile, cum illi Reges fuerint, quod soli venerunt: imo potius multis comitibus stipati fuerunt: Euangelista tamen tantum de tribus Regibus, & muneribus mentionem facit, quasi de principalioribus.*

Hugo Cardinalis.

S. Anselmus: *Nec scriptura refert quot Reges fuerint, sed numerus ex numero munerum percipitur, nec soli, multis militibus stipati venisse creduntur.*

S. Anselmus.

Dionysius Carthus: *Venerunt cum magno comitatu: vtpote Reges. Illis namque temporibus sapientes regnare solebant, quales erant tres amici Iob.*

Dionysius Carthus.

Eckius: *Neque verisimile tres illos venisse solos; sed vt potentissimi principes amplissimum secum adduxerunt comitatum: quamobrem & turbatur Herodes, quem tres vel quatuor homines parum mouissent; dicente Propheta; Inundatio camelorum operiet te: innuensam vtrique copiam innuit & multitudinem.*

Eckius.

Beauxamis: *Tanta erat Magorum istorum autoritas, vt nihil in illorum vitam moliretur: etsi de alio Rege quærerent: tantus forte comitatus, vt nihil attentare auderet; sed & tanta illorum constantia; vt nihil timendum censerent, vbi religionis causa ageretur.*

Beauxamis.

Thomas à Villanoua: *Neque enim veniebant soli gentium proceres: sed multa suorum familia comitati, sicut decebat Reges extranea regna petentes: vnde Propheta: inundatio camelorum operiet te.*

Thomas à Villanoua.

Satis idonei multiq; testes sunt hi, qui persuadeant dignum Regibus tribus comitatum, fortem & expeditum ad superanda pericula, terrendos hostes, defendendos thesauros, reducendos post longos viarum amfractus in patriam Reges, vt plures etiam essent spectatores, cultores, & adoratores Christi, qui tunc solenni inauguratione principum mundi Monarcha cœli terræque erat renunciandus.

digno Regibus stipatu.

CAPVT XXVI.

An stella præcesserit proficiscentes.

Qui negent. ON ignobiles au"ores negant stellam Magis præuiā ab Oriente in Iu-
daeam præluxisse:nam semel tantum volunt ijs in principio visam;sed
immotam. statim postea euanuisse: donec Ierosolymā egressi, conten-
derent recta in Bethlehem : tunc enim iterum illuxisse & antecessisse.
Trahunt huc ea S. Matthæi verba : *Et ecce stella, quam viderant in
Oriente, antecedebat eos.* quasi tantum semel in Oriente visam esse
velit,sed vbi denuo resplenduit, dux exprimatur fuisse itineris. Fauent ista Mago-
Haymo rum verba : *Vidimus stellam eius in Oriente.* Est hæc post Caietanum & Haymonem
Caietanus Iansen.l.9. sententia Iansenij : *Ex his,ait, apparet, stellam non fuisse reliqui itineris ducem, quē-
Concordiæ. admodum communiter putatur, alioqui enim non tam solenniter gauisi fuissent hac
visa, nec dixisset Euangelista solum, & ecce stella, quam viderant in Oriente; sed
& quæ comitata eos fuerat, & ijdem ipsi Magi fatentur se in Oriente quidem vi-
disse illam;sed non addunt eam ducem itineris habuisse: quod vt maius fuisset mi-
raculum, ita imprimis fuerat commemorandum.*

Contraria verior sententia. Altera communior est SS.Patrum & recentiorum doctrina, quod totum per iter
in Iudæam vtque dux præluxerit Hanc adstruit S.Chrysostomus : *vsque ad Palæ-
S.Chrys.st. stinam venientibus Magis,quasi dux itineris semper apparuit stella: cum verò Hie-
ho 6. in Math. rosolymam introissent, sese rursus abscondit : Deinde iterum Herode relicto se illis
monstrauit.*

S.Leo.ser. 4. Leo pontifex : *Viri tres fulgore insoliti sideris diuinitus incitati præuium mican-
tis luminis cursum sequuntur: æstimantes se signatum puerum Hierosolymis in ci-
uitate regia reperturos.*

Euthymius 2.Math. Euthymius : *Vsque ad Palæstinam stellæ ductum habuerunt Magi.*
Theophy- Theophylactus : *Quia & à septentrionali parte, quæ est Persidis ad meridiem,
lactus. hym- in qua est Ierusalem, mouebatur.* Concinit hymnus Ecclesiæ : *Ibant Magi, quam vi-
nus Ec- derant, stellam sequentes præuiam.*
clesiæ. Et S.Thomas : *Quia viderunt eam in Oriente existentem. & præcessit eos vsq;
S.Thomas 3.p q 36.a. in Iudæam.* Sic Alcuinus : *Acceptis muneribus præeunte eos stellā ad Christi cuna-
7.a. Alcui- bula 13.die, quod est hodie, Bethlehem peruenerunt.* Azor : *Dubitandum non est,
nus c.4. de quin ea primum in Oriente Magis apparuerit, deinde eis viæ dux fuerit.*
off.. D.n.

Azor p.2. Ratio suffragatur, quia non minus ijs videtur ignotum iter fuisse ex Oriente So-
l.1.c.11. lymam quam Solymā Bethlehemum vsque; si ergo in hoc tantillo spatio ducem se
q.11. præbuit.cur non in spatijs multo maioribus, periculosioribus, difficilioribus ? Adde
Rationes pro ea. licèt daremus iter non fuisse ignotum : principio tamen lactari Reges magis ductu
1. stellæ conueniebat, ne Cometam, vel stellam aliam cadentem, aut vulgarem quam-
uis impressionem igneam putarent fortuito accensam,& euanescentem , vacillaretq;
2. eorum constantia in periculis. Præterea Hierosolymæ vaticinijs prophetarum ad lo-
3. cum ortus satis aperte ducebantur, & via Regia trium leucarum supererat, in qua
aberrare non facilè possent, prior autem longior, incertior & difficilior erat. Accedit,
4 quòd stella non Iudææ, sed Orienti,& Magorum patriæ, vt supra probaui, incubue-
rit; & constet eam Solymā Betlehemum vsque præcessisse : ergo credibilius est eam
antecessisse Reges Solymam vsque, quam vel fingere statim ad nihilum redactam
fuisse noua deinde Solymæ procreatā, vel existimare, eam sine medio translatam ma-
gno miraculo ex Oriente in Iudæam.

Obiectiones. Miratur Iansenius siluisse Euangelistam si tanto itinere præcessisset, nec id à Ma-
gis Herodi insinuatum: at quam multa ab Euangelistis breuitatis studio prætermit-
Confutantur. tuntur, quæ nullo negotio ex dictis colliguntur ? cum enim in Oriente dixisset effulsisse : & Solyma Bethlehemum vsque deduxisse, non poterat dubitari , quin & stella
delata per idem spacium simili ductu præiuisset ne noua prodigia sine necessitate fa-
bricemus. non dicunt Magi præiuisse stellam : parum id ad Balaami vaticinij verita-
tem conferebat, illud dicebant. stellam eius à se visam in Oriente: quod satis esse vi-
debatur, vt ortum Messiæ cognoscerent, ne quæstionem mouerent, si in Iudæa ap-

pa-

paruiſſet, cur nec a Iudæis viſa, nec quidquam de ea comperiſſent.

Ad gaudium quod attinet, quis dubitet fuiſſe geminatum, cum ad oraculi Prophetici Solymis cogniti fidem conteſtandam eadem rediret dux itineris, anteiret & præluceret? & rectè Haymo, ait, *maius ſit gaudium de re inuenta, quæ fuit perdita, quam de re poſſeſſa, quæ non erat amiſſa.* ita voluit Magos Reges Deus continuato prodigio ſolari per ſtellam, inſtruere, & deducere, in qua ſi vt veroſimile eſt, pueri vocantis imago perpetuo radiabat, illi quaſi in non interrupta contemplatione Regis nati defixi, nullas videntur itineris moleſtias perſenſiſſe, tam copioſe ſemper radijs diuinis illuſtrati & amoris igne inflammati.

Vnde gaudium Regum duplicatum.

CAPVT XXVII.

Cur ſtellam Deus voluerit ducem eſſe totius itineris.

Amor Dei hominum

AMATOR ille ſummus humani generis Chriſtus, *cuius deliciæ ſunt eſſe cum filijs hominum*: mortales in ergaſtulo vitæ calamitoſiſſimæ natos caducis & terrenis adſuetos, ad amanda cœleſtia permoturus hominem induit, vt formæ & naturæ communione facilius traheret, ad ſe verum & vnicum ducem vitæ cœleſtis patriæ ſequendum. Horruerant enim oīm diuinæ maieſtatis magnitudinem Iſraëlitæ, cum dicebant Moyſi: *loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur Dominus, ne forte moriamur.* Iam ipſe factus homo, ſuâ nobis linguâ loqui voluit, verſari cum hominibus, mori pro hominibus, vt homines ad Regni cœleſtis conſortium præpararet & admitteret; ſed cum Meſſiam nec hominem quidem natum Iudæi reciperent, nec Angelicam curarent ſymphoniam, ad Gentes conuerſus, cœlorum adſpectibus & reuolutionibus contemplandis deditas, vt alliceret ad ſe, in ſtellam ipſe quodammodo ſe conuertit, dum ſpeciem ſuam in ea ſeu ſpeculo reuerberauit, vt familiari ſigno caperet, quo maxime delectabantur. Tractant hoc argumentum copioſè è SS. Patribus & recentioribus complures, quoſdam delibabo.

Pro. 8.

Exod. 20.

accommodat ſe moribus & ingenijs ſingulorum.

S. Chryſoſt. more ſuo copioſè ſic diſſerit: *Et quâ inquis ratione Magos per eiuſmodi viſionem traxit? at quomodo conueniens fuiſſet Prophetas eis mittere, cum Magi Prophetarum oraculis fidem non haberent, aut vocem aliquam deſuper reddere, cum ne hanc quidem curaſſent? aut Angelum mittere, quē & ipſum forſitan prætérijſſent? propterea igitur omnia huiuſmodi relinquens Deus per ea illos vocat, quæ familiaria eis conſuetudo faciebat, ad ipſorum imbecillitatem, ad captum ſe demittens. idcoque ingens Magis & clarum oſtendit aſtrum: quodque plurimum ab his quæ ſpectamus ſideribus diſcreparet: vt eis & magnitudine, & pulchritudine formæ, nec non etiam modo & ratione curſus admirationem moueret. hæc itaque Paulus imitando, ab ara occaſione facta cum Gentilibus diſſerit in medium proferens teſtimonia ex Poëtis: & circumciſione manente, Iudæis concionabatur, & adhuc ſub lege & viuentibus à ſacrificijs ſumit initia doctrinæ; quia enim vnicuique ea, quibus adſuetus eſt grata ſunt, & Deus, & miſſi ab ipſo ad totius orbis ſalutem homines, eodem modo res capeſſunt, & tractant: Ne igitur opineris indignum eo, quod Magi per ſtellam vocantur, hoc enim modo Iudaica omnia & ſacrificia, atque purificationes, & nouilunia, & arcam, templum denique ipſum calumniaris: ſiquidem hæc omnia originem traxerunt à Græcanica craſſitudine: nihilominus Deus ob deceptorum ſalutem per ea ipſa ſe coli paſſus eſt, per quæ alieni à religione vera dæmones ante coluerant: nonnihil immutans ea, vt eos paulatim à conſuetudine ſua abſtractos ad philoſophiam perduceret ſublimem: hunc igitur diſpenſationis morem ſeruauit in Magis, quos per ſtellæ apparitionem vocauit, vt eos impoſterum efficeret celſiores.*

S. Chryſoſtomus, ho. 6. in Matth.

ac Magorum ſtudijs

ſic S. Paulus aliter Gentilibus aliter Iudæis concionatur.

Trahit Deus per ea quibus homo adſueuit.

Similiter in morte ſua Chriſtus cum Dionyſium Ariopagitam & Appollophanem, degentes in Ægypto Heliopoli, pararet fidei aggregare, vtrique deditiſſimo ſiderum contemplationi terribilem media die defectionem ſolis obiecit oculis; vt per familiaria caperet ſtudia. Dionyſius enim ingenti cum admiratione ad cognatum & ſodalem conuerſus; *Quid hoc*, inquit, *rei eſt, ô Apollophane. quid ſibi iſta oſtenta volunt?* ille autem diuino quodam afflatu, *hæc ſunt*, ait, *o bone Dionyſi rerum diuinarum mutationes*

S. Dionyſius capitur a Deo ſolis Ecclypſi.

Michael Syncellus in Encomio S. Dionysij. tiones, mox vero Dionysium diuiniori quodam afflatu concitatum (quod ex traditione Michaël Syncellus ait haberi maiorum certa & constante) ferunt exclamasse *Ignotus in carne patitur Deus: cuius causâ vniuersum hoc obscuratum atque concussum est*, vel quod alij malunt, *aut Deus patitur, aut patienti compatitur*; Suidas. & Halloix in S. Dionysio. digreditur in hac vocatione tam mirabili consideranda Halloix noster, & ad vocationem SS. Regum deuoluitur, cui cum primis ea congruit. *Liceat vero*, ait, *hic nobis in isto tam admirabili principis luminaris defectu, & contemplatu pulchra æternæ sapientiæ consilia pauxillum demirari; liceat etiam vna summam earum rerum omnium conditoris & moderatoris potentiam iuxta & bonitatem fixius attendendo; & amare & complecti, eius inquam moderatoris. qui vt rectè obseruauit & dixit* Sap. 8. *Sapiens; attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter: quam enim fortiter tam Iudæorum, quam Gentilium corda tum attigit, & quam suauiter communem salutis vtrorumque rationem disposuit, cum & Iudæis semper signa de cælo petentibus tam illustre de cælo & in cælum signum aedit, & clarissimo quamuis atrarum tenebrarum prodigio memor suæ caritatis, suæ iniuriæ immemor, in ipsa sua morte subuenit? & cum Gentilibus & alienigenis tam ijs qui longè, quam ijs qui propè, nominatim autem Dionysio & Apollophani earum rerum, quibus maximè capiebantur atque vacabant, ineys tanquam aptissimis ad illos alliciendos & sibi coniungendos, lenocinijs sese quadantenus manifestans succurrit; nempe Astrologiæ extraordinaria in astris prodigia exhibendo; Quippe ambo dum cælos suspiciunt, dum rimantur sidera, dum solis defectionem inusitatam vident* similis SS. Regum & S. Dionysij vocatio cælestis. *& examinant, Deo corda permouente prima nouæ legis & Christianæ fidei semina. suis postmodum temporibus in fruges erumptura, vt post videbitur, susceperunt, sic olim tres illos Magos in inspiciendis & obseruandis stellis intentos, vna eis obiecta prorsus mira & insoliti splendoris ad perquirendum nouum Regem (cuius illa ferebat indicium) & ad congrua ei munera dignaque tantis natalibus honores deferendos incertum fortius an suauius pertraxerat: sic deinde homines piscatores ad piscatum deducturus animarum atque à mari & à retibus ad Ecclesiæ gubernacula prouecturus, non alio quam piscationis vocabulo vsus ad se pellexit, quin & pellectos nullo nec gratiore neque suauiore modo detinuit, atque in suæ potentiæ atque diuinitatis fide atque notitia confirmauit, quam obiectis inter piscandum prodigiosis iactibus & capturis.*

Lib. de Geminis gn. Christi vocat. De eadem suauitate vocationis diuinæ differit ita Salazar Carthusianus: *Quamuis infiniti*, inquit, *propè sint vocandi eum modi, admirandum tamen & obstupendum vocationis genus hoc est, quo Magos ad se vocat, per eadem namque studia, quibus homines sunt dediti & addicti, ac ijsdem medijs quibus plerumque ipsi Deum inuenire desiderant, benignè atque clementer se ijs offert, Magos astrorum contempla-* vocatur S. Petrus. *tioni deditos per astra vocat, piscatorem Petrum ingenti piscium captura, quam cum ille præter consuetudinem & naturæ ordinem esse cerneret, ait, Exi à me Do-* & Thomas. *mine, quoniam homo peccator ego sum, & c. Thomam dicentem: Nisi misero digitum meum in loca clauorum, & misero manum meam in latus eius, non credam. Quam misericorditer quam dulciter, quam amanter incredulum adhuc, & cessitantem ijsdem ipsis quæ ille proposuerat medijs vocat inquiens: infer digitum tuum in loca clauorum, & mitte manum tuam in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis:* funiculis caritatis. *procul dubio hoc est, quod per Oseam olim prænunciatum fuerat: In funiculis Adam traham eos, in vinculis caritatis: hoc est dulciter amanter, benignè, clementer, misericorditer. Nam cum homines ritu ferarum animantium, rationis expertium viuentes fustibus essent adigendi ad diuinæ legis obseruantiam, vt solent cogi iumenta refractaria & recalcitrones equi; Ego tamen in funiculis Adam traham eos (Deus inquit) more hominum ratione præditorum cum ijs agam, trahens & vocans eos amantissimè & eos mihi deuinciens arctissimis caritatis vinculis & amplexibus: sequar eorum studia, & non aliter ac aucupes & venatores his rebus, quibus ipsi delectantur eos capiam.*

per amata, & iucunda. Vere iugum Christi suaue & onus eius leue: qui filios suos, vt ad præmia cælestis regni præparet, per ea solet ipsos studia, labores & conatus inuitare ad brauium promerendum, quibus eorum natura maximè delectatur: vt dum & voluptati seruiunt,

viunt, & propensioni naturali, simul etiam cœlestis adeant regni hereditatem, Zachæum curiosum suo trahit hamo; auidus erat videndi eius, Christus conuenit eum: eidem vltro se hospitem & conuiuam offert, & sensim instillat fidei mysteria: *Non enim habet amaritudinem conuersatio eius*; nec tædium qui solet studijs & propensionibus hominum se dulciter accommodare. vltro se inuitat apud Zachæum. Sap. 8. 16.

Illud etiam sapientiæ & potentiæ diuinæ, nobile documentum hic elucet: quod cuius suo in vitæ statu, conditione, studio. Deum cognoscendi, amandi, sequendique si velit mi[illegible]e viæ ostendantur. hinc ex Chrysologo notat Garzia, *stellam ideo dedisse, quia Astrologi erant, ne quis putet diuersis alienisque à statu & munere rationibus salutem sibi procurandam esse, vnicuique sua stella est: sua gratia muneri, & loco accommodatur: nec dicat sponsa: filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vbique & in quocunque munere inuenitur Deus, stella eius prædux, quæ multiplex est, & prope est in ore tuo, & beatos omnes facit in sede & munere proprio. beatus vir, cuius est auxilium abs te, adscensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, in loco, quem posuit*, S. Augustinus *in hunc psalmum, in loco explicat in statu: sicut cum Spiritus Sanctus quærit mulierem fortem, ad quid [illegible] ad bella? minimè, sed ad fusum, ad vigilias quærit mulierem, quæ mulier sit; quærit iudicem qui iudex sit, quærit fabrum, qui in fabrilibus sit, cetera [illegible] gratia multiplex in illis operatur, & vnicuiq; pro necessitate datur, siderum scrutatoribus stella, iudicibus lex, fabris ars, mulieribus œconomiæ domus: Ecclesiasticis deuotio quasi stella diuersimodè dispensatur*: hactenus Garzia. Præterea monstrauit ijs diuinum oraculum Abrahæ promissum, de Gentium benedictione futura, iam impletum esse, vt S. Leo aduertit, quo facilius ad nouum sequendum sidus Reges Gentiles, & ipsi Astrologi commouerentur, ait, enim: *Ad creandam promissam hereditatem heredes in sideribus designati, ortu noui sideris excitantur: vt in quo cœli adhibitum fuerat testimonium, cœli famularetur auxilium: commouet Magos remotioris Orientis habitatores stellis ceteris stella fulgentior, vt de mirandi luminis claritate viri ad hæc spectanda non inscij, magnitudinem significationis intelligant.* In Euangel. [illegible] 28. in omni officio se exhibet. Rr. 10. 3. ob promissionem per stellas factam. S. Leo ser. 3. Gen. 22.

S[illegible] m hanc vocationis diuinæ ex eodem S. Leone sic colligit. Ludouicus de Ponte, *Et quia Magi*, ait, (*vt obseruat S. Leo*) *spectandorum siderum arte pollebant, hac arte volebat Deus eos capere, ostendens nouam stellam curiosis Astrologis, quæ nouum Regem natum indicaret: nam si Diabolus, vt dicit idem pontifex, omnium aucupat coniecturas, omnium ventilat curas, omnium scrutatur effectus, & ibi quærit causas nocendi, vbi quempiam viderit studiosius occupari, quanto magis [illegible] Dominus, vbi quempiam viderit studiosius occupari, ibi causam quærit illum illuminandi & trahendi ad se, vt ita facilius & suauius sequatur se: sicut ergo discipulos piscatoriæ arti deditos vocauit, dicens, Math. 4. venite faciam vos piscatores hominum: ita Magos Astrologiæ vacantes, per adspectum stellæ ad se traxit*: hactenus De Ponte. agit nimirum nobiscum vt cum filijs mater diuina maiestas: nam lactantes vberibus: impuberes pomo & dulciarijs, quo volunt trahunt: auceps dum auis vocem aptissimè simulando imitatur, incautam & curiosam capit, *fistula*, ait ille, *dulce canit volucrem dum decipit auceps*, sic hamo præfixa piscibus grata esca suauiter inescati irretiuntur: sic ouis ramis virentibus, vel salis gustu quouis ducitur. sinamus igitur, sinamus à nostri amantissimo patre cœlesti trahi; petamus trahi cum sponsa: *trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum*: quia hoc nobis persuasissimum esse debet effatum *Christi*: *nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum*: quem locum cum huc aptè trahat Ildefonsus Giron & in fasciculum à me dicta ex sanctis Patribus colligat, visum est attexere: *Dicitur*, inquit, *Io. 6. Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum, traxit æterna sapientia suauiter per stellam.* Primò, *quia imperfectis in fide ob tenebras infidelitatis Isa. 9. Qui ambulabant in tenebris ostensa est lux magna, vt à somno excitarentur. Isa. 49. Parum mihi est, vt sis mihi seruus ad saluandas fæces Israel: ecce dedi te in lucem Gentium: ipse enim est stella splendida & matutina.* Secundò, *trahit sua quemque voluptas. Sap. 7. Cùm sit vna, omnia potest & in se permanens, omnia innouat, & in animas cunctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit: hinc* Ludouicus de Ponte l. 3. c. [illegible] ex hom. 1 ser. 63. Apud sanct. Bonauent. l. 3. pharetra c. 4. Similitudines quomodo trahat sua quemque voluptas. Cant. 1. Io. 6. Giron. c. 4. de Eppha. Conglobatæ rationes è sancti PP. 1. 2.

Sap.

Sap. 16. dicitur nutrix omnium accommodans se paruulo gestibus vberum exhibitione: sic piscatores hominum fecit Apostolos, amorem Magdalenæ carnalem mutauit in spiritualem, S. Chrysologus, vt materia erroris fiat illis salutis occasio. Tertiò. *ex*
3. *S. Leone Abrahæ: in siderum multitudine posteritatis multiplicatio promissa est. hi autem ex Ismaele heredes fidei Abrahæ, vnde & Regina Saba venit Solymam, & his ideo stella famulatur.*
4. Quartò, ex *SS. Basilio, Cypriano, Leone, Origene, Chrysostomo, Hieron. Ambrosio, quia heredes generis & scientiæ Balaam visâ stellâ recordati sunt, oraculi dati & Sibyllarum prædictionis, Daniel quoque Babylone, & Tobias in Niniue c. 13. &*
5. *14 prædixit de luce ista.* Quintò, *Isti Magi ab Abraham secundum carnem descendentes, vt multi cum B. Leone arbitrantur, ipsiusque fidei heredes perque stellas cœli designati & promissi suauissima dispositione diuina, stellam autem de cœlo acceperunt, vt qui primitiæ erant Gentium, primumque fidei seminarium, per stellam sibi de cœlo ostensam, multiplicatio filiorum Ecclesiæ ex Gentibus ipsis præmonstra-*
Isa. 54. *retur, iuxta celebre illud Isaiæ vaticinium: Lauda sterilis, quæ non paris; decanta laudem & hinni quæ non pariebas, quoniam multi filij deserti, quàm eius, quæ habebat virum.*

Tam multis de caussis, & varijs, ipsis etiam sanctis Regibus nocte natalis Domini diuinitus indicatis, suauiter per stellam attraxit Christus: quam eorum voluit arbitrio nutuique subseruire quibuscunque in rebus, vt discerent astra non hominibus dominari, sed famulari.

CAPVT XXVIII.

Stella difformi non vniformi motu Magis ad nutum famulatur.

Magi olim stellas coluerunt. *Ser. 157.*

A Magis Persarum Mithram, seu solem diuino cultum honore nemo facile dubitabit: à nostris etiam Regibus stellas adoratas SS. Patrum multi testantur: vt igitur quod notat S. Chrysologus, *ipsa materia erroris fieret salutis occasio*, sic Deus voluit astrum ipsum motorem Angelum, vel fortè Archangelum Michaelem proficiscentium commodis & necessitati subseruire, vt non nisi ad Regum ipsorum præscriptum motumque moueretur, & quiesceret. Agebat hoc ipsum in cunis vagiens, spiritu & diuinitate Magis præsens, & indiuiduus comes puer, qui motum astri præfiniebat ad Regum voluntatem, vt spreto siderum cultu verum Deum constantius adorarent: id probat Chrysologus: *Verè, ait, sicut dixit Apostolus, cum esset diues, pauper factus est: cùm esset in Deitate sua diues, nostra fit pauper in carne, & habere cœpit stellam viuam, totam, qui fecit, habet, & continet creaturam: vidimus stellam eius: aliquando videt Magus, qui habet stellam, non habetur a stella: sic ipse agitur cursu stellæ, sed ipse stellæ agit cursum: cuius per cœlum sic cursum dirigit, sic moderatur incessum; sic viam temperat, vt Magorum seruiat & mittatur ad gressum: nam ambulante Mago stella ambulat, sedente Mago, stat stella; Mago dormiente excubat stella: sic sentit Magus, vt quibus viandi par conditio est, par sit necessitas seruiendi: & stellam iam non Deum credit; sed indicet esse conseruam, quam cernit taliter suis obsequijs esse mancipatam.* Hoc stellæ famulitium detexit errores Astrologorum, quorum cum multi diuinos ijs adhiberent honores, & forte vel Reges ipsi, vel assectatores; iam luce clarius ipsis in noctis tenebris cœcos damnant errores priores. ita *cultores*, ait Chrysologus, *siderum noctis incolæ autorem lucis densis inuenitur in tenebris: vt sit hoc autoris gratia, non sit hoc industria sic quærentis; non sit stellæ sed Dei; sit creatoris donum, non sit beneficium creaturæ,* sed parum veritatem inuenire, nisi contingat & veterem damnare ignorantiam, exuere errorem: vnam propositam sequi calle recto veritatem, ab ea nec latum vnquam vnguem deflectere: id autem à Regibus generosè factum, ita copiosè narrat idem: *Sic vbi vidit Magus humanas periisse curas, suas defecisse artes, mundanæ sapientiæ exinanitos labores, omnium sudores obriguisse sectarum, totius Philosophiæ*

hinc stella ijs seruire Christus voluit. *S. Chrysologus.*

& mira præstare obsequia.

S. Chrysol. ser. 156. vt in tenebris dedocerentur errores, quos damnant.

bulas concidisse, ipsas Dæmonum diffugisse vmbras, stellam non vt cometam in circumfuso crine occultare quod nunciat, obscurare quod lucet: sic dicit: fas est, vt & te nono radio, signifero lumine, splendore certo radiare videam, illic natum Regem, præter mundi legem, præter carnis ordinem, præter humanam monstres naturam. Sic deposito errore sequitur currit, peruenit, inuenit, gaudet, procidit adorat: quia non per stellam, non per artem, sed per Deum, Deum se inuenisse humana miratur in carne. Christum quærunt, & adorant.

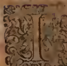
Sic erroris mutatio facta est ex obsequio seruitioque stellæ, quod Magis impendebatur; vt hac cœli lingua nihil sit eloquentius ad magnitudinem diuinæ maiestatis persuadendam: *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciant firmamentum.* Psal. 18. Hinc est quod diuina sapientia commoneat Reges, qui licet cu̇ Magis stellam mirarentur & admirarentur, sequi tamen ducem noluerunt. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei; & de his, quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes agnouerunt, quis esset artifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut solem, & lunam rectores orbis terrarum Deos putauerunt. Quorum si specie delectati, deos putauerunt; sciant, quanto his dominator eorum speciosior est: speciei enim genitor hæc omnia constituit: Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam, qui hæc fecit, fortior est illis: à magnitudine enim speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Sap. 13. neglectâ illustriâ altiorem. Infelices illi, qui, cum Magis sidus idem licet mirarentur, sequi tamen nequaquam voluerunt, qui veteribus suis erroribus, ne forsan inconstantes audirent, adhærere, quam veritatem ipsam sequi maluerunt.

Nunc motum stellæ difformem & progressionem animalium instar contemplemur: eum ita describit. *Drexelius: Quàm admirandus* ait, *fuit motus ac progressus istius è cœlo figurantis prouincia? Et quomodo se suis illis, quos ducebat, comitibus attemperabat aereum hoc sidus? Stabant isti? Stabat; ibant illi? præibat illud; per montes illi agmen suum extendebant? & hoc se tollebat altius; in valles illi declinabant? & illud sese depressius ferebat; Hierosolymam illi è via petebant? eidem pene & stella succedebat; inde certe non prius mouebat, quam illi. Quid hic magis mirer, an stellam, tam fideliter præeuntem, an comitatum regium tam obedienter sequentem? miramur à paruo pisciculo sagentem duci cetum, à nigro pumilione maximum terræ pondus gubernari elephantum, funiculo regi Camelum, succino trahi aceres, Cæciâ nubes, adamante ferrum? Hæc naturæ miracula sunt. Quæ autem in hoc astro admiranda supra naturam sunt, quippe naturæ conditor, dum adhuc absconderetur in stabulo, agnoscebatur in cœlo; dum adhuc exiguo detinebatur oppidulo, vniuerso mundo declarabatur; adhuc Matris lambebat vbera, & ab Oriente trahebat Reges per nouum hoc sidus, omni Dionæo astro fulgentius. En hic ille magnes, hic ille adamas, qui ab ipsis vsque surgentis solis quasi cubilibus ad antrum suum, in quo delitescebat, pertrahebat Arabicum exercitum. Hic ille pusio, qui camelos & dromedarios regebat, per nouam illam, quam in aere suspendebat lampadem.* Drexelius de Consule nascente. n. 10. §. 3. elegans descriptio motus progressiui stellæ.

Mirum profectò non sidus illud nouum; sed militiæ cœlestis Principem ita se voluntati Magorum accommodasse, vt, dum progredi cuperent Reges, signifero lumine prælucerent. Sed *nunquid sunt omnes administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?* quantò potius propter nouos istos Ecclesiæ patriarchas? An mirum supremum Angelorum homini seruire, quando Rex Angelorum *non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemtionem pro multis*: quando diuina Maiestas cum rebus creatis omnibus in singulis actionibus operatur velut administer? Hac ratione præditos homines excitat, vt quibuscunque in rebus ad nutum vicissim Dei se fingant & accommodent. S. Michaël seruit Regibus. Hebr. 1. Mat. 20. 28.

CAPVT XXIX.

Eadem columnæ nubis similis, & dissimilis fuisse demonstratur.

Beneficiũ maximum columnæ nubis & ignis Israeli collatum. IN benefi[illegible] innumeris, quæ [illegible]iuina maiestas con[illegible]t in I[illegible] quem e[illegible] Ag[illegible] e[illegible] at in terram promi[illegible]onis præci[illegible] fuit, quod Ang[illegible]o. M[illegible] v[illegible]re[illegible]ar, in [illegible] p.en[illegible]da, no[illegible]e vero p[illegible] populum [illegible] hostium [illegible] [illegible]q[illegible] [illegible] o, quo[illegible] ca[illegible] [illegible] ciu[illegible] m.

Sæpius scriptura testificat. Exod. 13. Exodi 13. *D[illegible] præcedebat e[illegible] [illegible] per diem in columna nubi[illegible] & p[illegible]r noctem in co[illegible]mna i[illegible] [illegible] tempore: nunquam [illegible] columna nubis per [illegible] [illegible] coram populo.*

ps. 77. Psal[illegible] re[illegible]us: *Ded[illegible] [illegible] nub[illegible], & tota nocte in [illegible].*

ps. 104. Alibi: *Expandit nubem in p[illegible] [illegible] eorum, [illegible] per noctem.*

Esd. 2. Esdr[illegible]s: *In columna nubi[illegible] [illegible] eorum fu[illegible] per [illegible], & in [illegible] ignis per noctem, ut ap[illegible]riret [illegible], p[illegible]r q[illegible]a [illegible] [illegible]tur.*

c. 4. 5. 6. Ita[illegible]s: *Et c[illegible] D[illegible] per [illegible] locum montis S[illegible] [illegible] nubem per [illegible], & fumum, & splendorem ignis flammantis in [illegible] super omnem [illegible] gloriam protectio. [illegible] tabernaculum erit, in tabernaculum [illegible] ab [illegible], & in [illegible] securitatem, & absconsionem a turbine, & a pluuia.*

diuersitas nubis [illegible] ab aliis nubibus. Vna quidem, eademq[ue] columna nubi[illegible] erat cu[illegible] columna igni[illegible], quæ [illegible]tum à reliqui[illegible] nubibus, non puritate tantum, [illegible], [illegible]ate, den[illegible]tate, [illegible] lindri, sed motus etiam varie[illegible]te differebat: nam columnæ [illegible] vsque por[illegible] v[illegible] del atur, vt [illegible] ce[illegible] [illegible]tris co[illegible]ode po[illegible]et [illegible]

figura & motor Angelus. formam[illegible] nubis exprimebat. [illegible] Ange[illegible] v[illegible] nauclerus [illegible] cum enim iter esset faciendum, [illegible] totum præ[illegible] [illegible]. cum qui[illegible]escendum

Lucerna nocturna. supra locum tabernaculi fixa consistebat. Noct[illegible] antu[illegible] lum[illegible] [illegible] municabat, vt eius [illegible] rad[illegible] [illegible] te lumi[illegible]e, iuuarentur ad om[illegible]a, qua[illegible] [illegible] oc[illegible] [illegible] Nec [illegible] solet ste[illegible] [illegible]tere communis est, mot[illegible] [illegible], sed re[illegible]us, qui n[illegible]

motus progressiuus. nunc retrorsum, a[illegible] [illegible] s[illegible] c[illegible]m [illegible] [illegible] f[illegible]ctebatur. Accommod[illegible] at [illegible] se ad motum & vires Hebræorum: non e[illegible] c[illegible] [illegible]ebatur, quam [illegible] qui possent tot etiam mu[illegible], paruu[illegible] tot [illegible] [illegible]gesque Iu[illegible]æoru[illegible] Mo-

similis et stella Magorum ratione motus. torem simili ratione præ[illegible]tum, & motum huic [illegible] Magorum cum [illegible] strumenti dat S. Chr[illegible]sostomu[illegible]. *H[illegible], a t[illegible] [illegible] f[illegible] q[illegible] dam plena ratione. Neque [illegible] propr[illegible] qui [illegible] [illegible] oportebat per [illegible] ipsa p[illegible]g[illegible]at; et [illegible] ro stante [illegible] [illegible] o ne-*

S. Chrysostomus. *c[illegible]itate ac commo[illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible] nunc c[illegible] [illegible]uda[illegible] [illegible] a montis It[illegible] res postul[illegible]*

fides duce Magorum. Ac [illegible] Fra[illegible] Angelus per columnam [illegible] & ignis [illegible] promiss[illegible], & ciuitatem Ierusalem seu vi[illegible] pacis; sic ad eandem Magos [illegible] duce, per stellam S[illegible] niam, & inde ad Christum veram stellam mat[illegible] [illegible] eosdem

Rabertus in 2. Matt. ad cœlestem ciuitatem [illegible]ductus, vbi [illegible] velut stellæ fulgeant [illegible] ternum: quam rem ita R[illegible] [illegible] prosequitur. *S[illegible] [illegible] myste[illegible] [illegible] colum[illegible] illa ignea,*

Apoc. 22. *quæ antecibat populum De[illegible] Hierusal[illegible] per [illegible] q[illegible] S[illegible] Sanct[illegible] ductor eorum designat[illegible]. Christus etiam stella fuit, & in ea, quæ apparu[illegible] Christum esse monstr[illegible], ma[illegible] st[illegible] appr[illegible]; nullo [illegible] con[illegible]tius po[illegible] at apparere ad [illegible], quàm p[illegible]r q[illegible]od [illegible] cre[illegible] rad[illegible] miraculo, & vera, quæ Christus est, stella ex Iacob præ[illegible]naretur ex oraculo [illegible] pro[illegible] vera fide Christo o[illegible]quentes configura[illegible] p[illegible]r hoc [illegible] [illegible]nque velut stellæ [illegible] æter[illegible] pe[illegible]petui[illegible]ate [illegible] virtu[illegible] [illegible] præ[illegible]ferent qui[illegible] enim a[illegible]ius, quam per stellam fides, qua [illegible]ur ad stellam ostend[illegible]r, vt per eam, quia [illegible]-*

mera

men proprium non habemus, illustrati perpetua æternitate lucere possimus. Ad columnam nubis redeo: cuius motus non omnibus partibus conformis motui stellæ nostræ fuit: illum Angelus nutu suo dirigebat, ita vt multis quandoque diebus iter iuberet abrumpere: motum Regum nostrorum feruor ipsorum & desiderium incredibile videndi pueri moderabatur, qui cum pauxillum temporis cibo, vel somno capiendo tribuerent, totos in maturanda profectione decem vel duodecim dies consumserunt, vt rectè dixerit Abulensis: *Columna opus Iudæis ob multitudinem exercitus: ea dirigebat & quietem, & profectionem determinabat: contra Magi pro arbitrio gradiebantur, quia hi tantum officium viatorum habebant; Israëlitas autem Deus nolebat cito peruenire ad terminum, & sæpe exspectabant multis mensibus: vnde potius stella ad motum Magorum mouebatur: noctu in hospitijs quiescebat supra locum. in quo Magi diuersabantur: id enim & columna nubis præstabat Iudæis pendens super castra ipsorum: nec apparet hic ratio diuersitatis stellam inter & columnam: vnde cum occultaret ingressis Solymam, mirati putauerunt ibi natum esse: & quæsierunt, de eo, vbi est.*

Motum stellæ Magi definiebant.

Et sanct. Bernardinus ex sanct. Augustino de stella rectè ait, *vt plenum Christo præstaret officium, & obsequium, temperauit gradum, donec Magos perduceret ad puerum: obsequium præbuit non imperium: scilicet obsequio Christi & Magorum procreata Regum voluntati velut famula seruiebat.* vt discat hinc Christianus, quam sit æquum quibuscunque in rebus hominem diuinæ respondere vocationi: quod dum facit libenter homini cœlites, elementa & stellæ obsequuntur: nec Angelus Michael detrectat se horum votis accommodare, quos nouit se regni cœlestis consortes, & coheredes esse habiturum.

Ser. 24.

omnia electis seruiunt.

CAPVT XXX.

An extra tres Reges ab alijs stella etiam fuerit obseruata.

TRes Reges tantum visâ stellâ, patriâ desertâ profectos in Palæstinam nouum Regem natum recens adoratum, perquam mirum videri potest: nec vllos summorum, mediorum, infimorum, vel simul excitos rei nouitate saltem in via se comites adiunxisse; vnde dubitari meritò potest, an solis ea stella Magis visa fuerit vel si non solis apparuerit, sed toto Oriente conspicua fuerit omnibus; & per iter omne; cur nulli se Regibus sociarint?

Potuit Deus facere, vt à solis Regibus stella videretur.

Potuisse id diuinam potentiam, vt præter Reges nemo astrum videret exploratissimum est: sic cum Ægyptios tenebræ, quæ palpari poterant, velut in carcere constringerent, per terram Iesse Iudæorum, & quà illi tendebant, serenissima cœlo lux affulgebat: dum tres in fornace babylonica pueros flamma non tangeret, vel vreret, vicinos Babylonios arripuit, & incendit: ita Saulum spirantem minas, Damascum properantem lux de cœlo circumfulsit, in quâ Christum & videbat in aëre, & loquentis vocem excipiebat: *viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.*

Act. 9.

verius est ab omnibus videri potuisse.

Mihi verosimilius videtur, sidus idem primâ nocte natalis Domini sublimius in cœlis effulsisse, vt quàm remotissimè posset ab Orientis Astrologis, Regibus, populis obseruari: dum vero iam accincti tres Reges itineri se pariter committerent, descendisse, terræque propius præluxisse: & quà pergebant, visum ab omnibus: nocte etiam concubia celsius eleuatum à remotioribus potuisse facilè obseruari, dum in hospitio Reges membra quieti tradidissent. Hæc est opinio S.Chrysostomi: *Et hæc quidem stella ab omnibus videbatur; sed non ab omnibus intelligebatur, sicut Dominus ac saluator noster omnibus quidem natus est: vnus propter*

Ita S. Chrysostomus ho. 42. in c. 2. Matth. in Epiph. serm.

omnes natus est; sed non ab omnibus susceptus est, non ab omnibus intellectus. Consilium id diuinæ prouidentiæ fuit, varijs in orbis partibus, Romæ prælertim & in Oriente inter Gentes præludere natali Dominico, quem tot oraculis Sibyllinis, & vaticinio Balaami cunctis æquè Gentibus ac Iudæis voluerat esse persuasissimum, vt dubitari non debeat, quin nullos voluerit ea celare, quæ palam gerebantur. Congruè his Doctor Angelicus: *Credibile est etiam in alijs partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleum, & in Hispania apparuerunt tres soles paulatim in vnum coeuntes.* Idem sentit Abulensis, & Salmeron confirmat: *Stare*, ait, *stellam visam esse ad ostensionem natiuitatis Christi, ideo non erat conueniens cuiquam homini celari: imo cadebat in gloriam Dei, quod omnes illam nossent. Sicut etiam columnam nubis & ignis, quæ annis 40. visa est Israelitis, quibus manserunt in diserto, nunquam ad adspectum Gentilium euanuit. Sed semper pendebat idoneè super castra, ac proinde Deus magis laudabatur: sicut ergo illa apparuit ad ostensionem dignitatis Iudæorum, quibus data erat recens lex Moysi, ita decuit stellam istam semper apparere ad dignitatem & decus Christi, & ad gloriæ ostensionem noui testamenti.* Cum his facit Cornelius à Lapide. *Quod alij*, inquit, *præter Magos stellam viderint, est probabile: stella enim magna erat, clara, & visibilis Magis, cur non & alijs? quia Deus volebat toti mundo Christum patefacere.* Sed quod si fuit ab alijs etiam stella Sole pulchrior obseruata, cur extra Reges nulli se nec in via quidem comites adiunxerunt? cur nihil de ea fuit ab alijs literis commendatum? partem dubitationis huius Gretzerus noster sic proponit & dissoluit: *Forsan ab alijs quoque visa est: sed cur non cam sunt admirati? cur ex admiratione ad inquisitionem significationis non rapti: Respondeo, forsan vtrumque factum est: sed literis non mandatum: forsan ad nouitatem visæ stellæ obstupuerunt, & quid portenderet, indagarunt: sed quia ijs subsidijs, quibus Magi instructi erant, carebant, Deo ita disponente, & omnia suauiter, moderante solis Magis, vt ad veritatis cubilia penetrarent, concessum fuit. Et* Cornelius à Lapide: *Sed pauci, vel nulli cum Magis stellam secuti sunt: tum quia eius mysterium ignorabant, tum quia curis domesticis occupabantur. Hinc disce, quam necessaria sit gratia potens, & efficax ad quærendum Christum.*

S. Thomas p. 1. q. 36. a. 3. ad 3. — *Salmeron.* — *Num. 14.* — *Corn. à Lapide. hoc loco.* — cur nulli alij secuti? — *l. 4. de stella c. 6.* — *Cornelius à Lapide.*

Adde, quod Calcidius Gentilis eiusdem stellæ, & profectionis Magorum meminerit, vt videatur per Orientem eius fuisse fama peruulgata. Similia ex Cheremone Stoico, & Plinio retuli de stella regnante Augusto visa, salutem proximam nunciante.

Scripserunt de ea Gentiles.

Duo tamen ex hoc præcipua commendantur: insignis Dei vocationis Magis exhibitæ excellentia, & efficacitas: ac admirabilis ipsorum parendi promtitudo, qui sine exemplo, regna, proles, coniuges, & vitam in istis viæ molestijs, & periculis prodegerunt, vt Deo vocanti obsequerentur, cum alios nec tantorum Regum exemplum ad idem permoueret sed *non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*, cui soli debetur donorum maximum, quod congruè & efficaciter pellexerit gratia: quam vtinam frequenter & vehementer a Deo munerum omnium largitore peteremus: libenter sua in nos effunderet auxilia, quibus hilariter etiam in omnibus diuinis iussibus obtemperaremus.

Ro. 9. 16. — id totum efficaci gratiæ tribuendum.

CAPVT XXXVI.

Contemtus opum, regnorum, coniugum, amore noui Regis

amans Dei comparatus ebrio.

VINO rectè in Scripturis amor comparatur: sic enim Deum diligentem inebriat, & quasi mentis emotæ, suique facit impotem, vt, quod ebrijs & amentibus proprium est, quilibet promittat, donet, faciat coram, quorum sobrium maximè pœnitet; tunc vitæ fortunarumque prodigus, mille caput suum periculis obijcit, ignem, gladios, mortem denique non perhorrescit.

Hanc

Hinc cœlestem Caritatis ambrosiam Reges tres prima natalis Dominici die largius biberant, protinus sui quasi impotes opes regnorum florentissimorum deserere; coniuges, liberos, consanguineos, affines, & patriam ipsam relinquere; à subditis suis auelli, delicias regias aspernari; fortunas, & regna vicinorum Regum insidijs, cupiditatibus, & rapinis exponere; quidquid humana mens potest caducarum rerum amare, quærere, suspicere, iam in postremis ducere; corpus ipsū delicijs assuetum frangere laboribus, atterere vigilijs, continuis itineribus eneruare. (*quam rara, & subita Regum istorum mutatio?*) Hos, qui adspiceret pridie regiâ maiestate verendos, satellitio stipatos, voluptatibus diffluentes; iam verò nihil horum appetere; sed pro nihilo pendere, nullas corporis fatigandi molestias subterfugere, fastu contemto regio, nouo se recens nato pusioni subdere, sceptra pedibus eiusdem subijcere, velut mancipia nutibus se eius submittere: (*Vi amoris.*) quis non in fatuis vel ebrijs numerasset? Fecit hoc amor diuinus postea, quam animos eorum penitus occupasset. Hinc enim cum nihil præter Christum animo voluerent, nihil quærerent, & desiderarent; caduca, fluxaque vitæ bona cum regnis & sceptris bullarum instar, & vaporis, pro nihilo putauerunt: iam corporis deliciæ præ laboris & fatigationis amore, velut sordes vilescebant, vnus in votis & oculis puerulus, in hoc opes, delicias, & voluptates collocabant. (*In Christo ponebant omnia.*) Et rectè quidem puerum illum vt summum suum bonum complectebantur, qui solus poterat infinitas hominis cupiditates satiare: *Diuites*, ait Psalmista, *eguerunt, & esurierunt, inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono*: (*Ps. 33.*) in quæ verba sic commentatur Cassiodorus. *Cum diligimus Deum, omnia in ipso reperimus, vnus est, qui quæritur: sed in quo omnia continentur. O lucrum mirabile! ô compendium singulare! cur nos per diuersa fatigamus; ad ipsum igitur vnanimiter festinemus.* (*Cassiodorus.*) Festinemus, inquam, ad ipsum, vnum, summum, & immutabile bonum: quod solum nobilitate & virtute sua complectitur & excedit vniuersa. (*qui solus summum bonum bonū est.*) *Omnia*, ait S. Ambros. *habemus in Christo, & omnia in nobis Christus; si à vulnere curari desideras, medicus est; si febribus æstuas, fons est; si grauaris iniquitate, iustitia est; si indiges auxilio, virtus est; si mortem times, vita est; si tenebras fugis, lux est; si cœlum desideras, via est; si cibum quæris alimentum est.* (*S. Ambrosius ser. 39.*) (*solus satiat.*)

An mirum igitur Reges istos tam cupide regna, coniuges opes, & delicias prodegisse, quando Iesum secuti ducem, in eo spem, & rem omnem, vitam & fortunas, honores, & delicias suas fixas habuerunt? De his Laurentius Iustinianus: *reliquerunt Reges hi propria, & ad exterorum transiere nationes, vt quem ex reuelatione, & signo didicerant nasciturum, corporali præsentia etiam adspicerent natum.* (*Iustinianus S. in Epiph.*) (*omnia deseruerunt amore Christi.*)

Et noster Morales: *Relictis omnibus, patria, regnis, notis, & consanguineis postpositis, ac superatis ingentibus difficultatibus venerunt hi Reges, regalem verè animum habentes, vnum solum Deum petentes, desiderantes & quærentes: vbi est, qui natus est: ad quod fideliter assequendum horum Regum, qui omnia dimiserunt, & omnia superauerunt, exemplum imitari debemus, hortante ipsa veritate Lucæ 14. Qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* (*Morales. in c. 1. Matth. l. 5. tract. 14. §. 13.*)

Igni solet amor comparari: nam cum hominis cor accenderit, velut aurum excoquit, purgat, scoriaque sic liberat, vt nihil possit cupiditatis creatæ iam amanti Deum adhærere, cunctis consumtis & exustis, quæ nitorem, & puritatem mentis valeant obnubilare: quem in finem amans nec commodis vllis corporis parcit, cuncta resecat, & voluntariâ morte se ijs abdicat, vt vni vacet, quem præ omnibus diligit, Deo. (*Luc. 14.*) (*amor similis est igni. purgat omnē sententiam creatæ delectationis.*) *Fortis*, ait scriptura, *vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum: si dederit omnem substantiam suam, quasi nihil despiciet eam.* (*Cant. 8.*)

Qui etiam Christum filium, cœli terræq; Dominum considerat, amore nostri cœlestes delicias, diuitias, & honores deseruisse & in stabulo pecudes inter vitam miserrimam, & calamitosissimam inchoasse, cupit dilecto suo, se quam simillimū exhibere: sic semet terrenis rebus, cupiditatibus & desiderijs exinanire, vt præter vnicum quem dili-

ho. 6. in 2. Matth. pater ex primis Christianis.

diligit, cupit, desiderat, nihil fluxum velit adamare: Ad hunc ignem diuinum expetendum. S. Chrysostomus, cum de SS. Regibus multum disputasset, sic lectorem exstimulat. *Eos saltem, qui primi in Christum crediderunt, consideremus: qui & pecunias, & curam, atque conuersationem & commertium seculi posthabuerunt; seque totos dedicauerunt Deo singulis diebus ac noctibus adhærendo doctrinæ. Hæc est spiritualis natura flammæ, vt nulli carnalium volupatum locum concedat; sed in alium nos amorem traducat. Et idcirco talium rerum cupidus etiamsi cuncta, quæ possidet, cogatur deserere, si deridere gloriam, si delicias, si vitam ipsam postremo exponere cum ingenti omnia facilitate perficiet: Etenim illius ignis ardor cum alicuius mentem fuerit ingressus, totum inde torporem ignauiamq; depellit, & eum, cuius semel pectus inuaserit, quauis volucre reddit leuiorem, vtque negligat omnia ista visui subiecta. Quodcunque superest, talis in compunctione manet perpetua, largofluens assiduè fonte lacrymarum; multamque inde percipiens voluptatem.* Solet illam rerum & cupiditatum omnium fluxarum abdicationem consequi liquidissima consolatio diuina quæ purgatam a perturbationibus mentē tantis permulcet lætitijs, vt in dulcissimos fletus animus resoluatur. quibus dum suam deflet vitæ prioris insaniam, qua percitus, velut œstro quodam, guttam creati boni toti oceano Deo fonti donorum omnium præposuerat, gaudium exsurgit tandem cogniti, amati, & possessi boni summi, in quo totus velut delicijs suis acquiescit. *Sicut enim*, ait Chrysostomus, *mundi gaudium lætitiæ consortio copulatur; ita etiam secundum Dominum lacrymæ iugem germinant, & immarcessibilem lætitiam.*

sublatis cupiditatibus creatis nascitur consolatio diuina.

S. Chrysost. mus.

CAPVT XXXII.

Laborum tolerantia in itinere.

DIVINA bonitas vti vult omnes saluos fieri; sic mediorum singulis prouidet satis superque; vt non tantum possint, sed facili etiam negotio cum lætitia valeant ad salutem peruenire, dummodo parati sint cum Regibus nostris stellæ ortum agnoscere, & sequi, cum gratia diuina, ad opera bona prouocanti operari: vt cum Apostolo dicere habeant, *Gratia eius in me vacua non fuit.*

operandū est cū gratiā diuinā. *1. cor. 15.*

Horum profectò laborum tolerantiæ claret in Regibus exemplum: Reges erant in delicijs nati, alti, educati, qui cum Gentiles essent, id est, sine vera lege, Deo, conscientia nihil oculis festiuum & pulchrum, auribus gratum, & dulce; gustui delectabile; tactui voluptuosum fortè vnquam denegarant, insueti laborum, molestiarum, periculorum: ijs tamen obsequium per seipsos, Regi recens nato præstādum cœlitus mandabatur. Aberat stabulum Bethlehemiticum vt minimum sexcentis passuum millibus: loca, per quæ proficiscendum, quædam hostibus, prædonibus, & latronibus infessa. alia confragosa, & aspera, montibus prærupta, siluis inuia, fluminibus impedita; alia nullis inquilinis culta, siti & siccitate arida, vitæ sustinendæ necessarijs alimentis destituta, quæ iumentis & hominibus certam perniciem ostentarent. Tempus poterat obijci à comitibus, vel timeri anni periculosissimum, hiems summa, niuium alibi montes, frigoris inclementia, fluuiorum & fluminum inundatio.

exemplo sanct. Regum. delicati erant.

difficile iis mandatū iter.

Tempore iniquissimo.

Declinandæ erant Regum quorundam inimicorum insidiæ; exterorum principum præsidia; nationum, per quas eundum offensiones, & quæ à cupidis rerum nouarum nasci possent pericula. Ita laboris moles augebatur corporis defatigationes subeundæ obijciebantur animo: si, quod optabant ardentissimè, quam primum eo conuolarent, & Regibus alijs præreptam vellent adorationis primæ gloriam.

Vicit omnia diuinus amor, rupit, velut aranearum telas cuncta viarum impedimenta: dulcis labor, defatigatio, fames, pericula, quæ Messiæ recens nati causa suscipiebantur licèt inadsuetis, licèt inexpertis.

Amoris vis omnia superauit.

Com.

[illegible] laborum [illegible] in profectione: [illegible] *[illegible] qui antea [illegible] peregrinatio-[illegible] aliquid expertus fuerat, quomo-[illegible] ubi cum nox comprehendit; [illegible] caput [illegible] de petri robore lapidis prope [illegible] dormiuit.* Qui dubitet Reges [illegible] noctes [illegible] quandoque sub dio, [illegible] somnos [illegible] quo [illegible] ad incu-[illegible] ratione Abraha S. Chrysostomus, *[illegible] quam quod eum potuit deti-[illegible] Dei amor [illegible] cum vigilan-[illegible] eius quod [illegible] nullo, [illegible] omnia [illegible] nec subsi-[illegible] quasi [illegible] nabit, & [illegible]*

Hæc [illegible] quod [illegible] insipidos, & insuaues [illegible] gr[illegible] minus con[illegible] solet [illegible] Dei causa susceptimo estias, [illegible] præsertim si comites habeat mansuetudi-nem, [illegible] tur enim [illegible] quæ prius animo [illegible] onus. Æ[illegible] grau[illegible] h[illegible] entur, vt gaudeat etiam oblatam oc-[illegible] o gr[illegible] & molesti[illegible] rebus demonstrandi, cum [illegible] vi[illegible] ad cælestem patriam perueniendi esse [illegible] quà Christus præcessit. Vt rectè nos S. L[illegible] in via DEI sic exhortatur. *Con-[illegible] mortem mutuarum [illegible] rato-[illegible] non enim dormi[illegible] regnum [illegible] beatitudo æternitatis [illegible] ritur: sed [illegible] & g[illegible] Ita [illegible] icatus est, quem nos nullis operum [illegible] & exe[illegible] vo-[illegible] ad [illegible] Hi autem la-[illegible] asper, ne [illegible] inanis & [illegible] D[illegible] labor [illegible] est & [illegible] hominibus, & [illegible] mitten[illegible] & [illegible] eternit aux[illegible]*

[illegible] vallis [illegible] us prærup-[illegible] seruie[illegible] t, [illegible] Christo duce [illegible] d[illegible] cum [illegible] ndi [illegible] & ad[illegible], ia[illegible]

Ha[illegible] æqua, d[illegible] & [illegible] sunt [illegible] fugi[illegible] via lubri-[illegible] & [illegible] ubia, [illegible] perturb-[illegible] de[illegible] S. Euche-[illegible] Re[illegible] us vi[illegible] felicitatem [illegible] & [illegible] *[illegible] atque [illegible] D[illegible] cata [illegible] etiam [illegible] qua tribulatio, fiet [illegible]*

Michael Syncellus in Encomio S. Dionysij. Studio. et Halloix in S. Dionysio.

tiones, mox vero Dionysium diuiniori quodam afflatu concitatum (quod ex traditione Michaël Syncellus ait haberi maiorum certa & constante) feruntexclamasse *Ignotus in carne patitur Deus: cuius causâ vniuersum hoc obscuratum atque concussum est*, vel quod alij malunt, *aut Deus patitur, aut patienti compatitur*; digreditur in hac vocatione tam mirabili consideranda Halloix noster, & ad vocationem SS. Regum deuoluitur, cui cum primis ea congruit. *Liceat vero*, ait, *hic nobis in isto tam admirabili principis luminaris defectu, & contemplatu pulchra æternæ sapientiæ consilia pauxillum demirari; liceat etiam vna summam eorum rerum omnium conditoris & moderatoris potentiam iuxta & bonitatem fixius attendendo, & amare & complectieius inquam moderatoris, qui vt rectè obseruauit & dixit*

Sap. 8.

Sapiens; attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter: quam enim fortiter tam Iudæorum, quam Gentilium corda tum attigit, & quam suauiter communem salutis vtrorumque rationem disposuit, cum & Iudæis semper signa de cælo petentibus tam illustre de cælo & in cælum signum aedit, & clarissimo quamuis atrarum tenebrarum prodigio memor suæ caritatis, suæ iniuriæ immemor, in ipsa sua morte subuenit? & cum Gentilibus & alienigenis tam ijs qui longè, quam ijs qui propè, nominatim autem Dionysio & Apollophani earum rerum, quibus maximè capiebantur atque vacabant, studijs tanquam aptissimis ad illos alliciendos & sibi coniungendos, lenocinijs sese quadantenus manifestans succurrit; nempe Astrologiæ extraordinaria in astris prodigia exhibendo; Quippe ambo dum cælos suspiciunt, dum rimantur sidera, dum solis defectionem inusitatam vident

similis SS. Regum & S. Dionysii vocatio cælestis.

& examinant, Deo corda permouente prima nouæ legis & Christianæ fidei semina. suis postmodum temporibus in fruges eruptura, vt post videbitur, susceperunt, sic olim tres illos Magos in inspiciendis & obseruandis stellis intentos, vna eis obiecta prorsus mira & insoliti splendoris ad perquirendum nouum Regem (cuius illa ferebat indicium) & ad congrua et munera dignoque tantis natalibus honores deferendos incertum fortius an suauius pertraxerat: sic diuinus hominis piscatores ad piscatum deducturus animarum atque à mari & à retibus ad Ecclesiæ gubernacula prouecturus, non alio quam piscationis vocabulo vsus ad se pellexit, quin & pellectos nullo nec gratiore neque suauiore modo detinuit, atque in suæ potentiæ atque diuinitatis fide atque notitia confirmauit, quam obiectis inter piscandum prodigiosis iactibus & capturis.

Lib. de Gemel. gen. Christi vocat.

De eadem suauitate vocationis diuinæ differit ita Salazar Carthusianus: *Quamuis infiniti*, inquit, *prope sint vocationum modi, admirandum tamen & obstupendum vocationis genus hoc est, quo Magos ad se vocat, per eadem namque studia, quibus homines sunt dediti & addicti, ac ijsdem medijs quibus plerumque ipsi Deum inuenire desiderant, benignè atque clementer se ijs offert, Magos astrorum contemplationi deditos per astra vocat, piscatorem Petrum ingenti piscium captura, quam cum ille præter consuetudinem & naturæ ordinem esse cerneret, ait, Exi à me Domine, quoniam homo peccator ego sum, &c Thomam dicentem: Nisi misero digitum meum in loca clauorum, & misero manum meam in latus eius, non credam. Quam misericorditer quam dulciter, quam amanter incredulum adhuc, & cessitantem ijsdem ipsis quæ ille proposuerat medijs vocat inquiens: infer digitum tuum in loca clauorum, & mitte manum tuam in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis: procul dubio hoc est, quod per Oseam olim prænunciatum fuerat: In funiculis Adam traham eos, in vinculis caritatis: hoc est dulciter amanter, benigne, clementer, misericorditer. Nam cum homines ritu ferarum animantium, rationis expertium viuentes fustibus essent adigendi ad diuinæ legis obseruantiam, vt solent cogi iumenta refractaria & recalcitrones equi; Ego tamen in funiculis Adam traham eos (Deus inquit) more hominum ratione præditorum cum ijs agam, trahens & vocans eos amantissimè & eos mihi deuinciens arctissimis caritatis vinculis & amplexibus: sequar eorum studia, & non aliter ac aucupes & venatores his rebus, quibus ipsi delectantur eos capiam.*

vocatur S. Petrus. & Thomas. funiculis caritatis.

per amara, & iucunda.

Vere iugum Christi suaue & onus eius leue: qui filios suos, vt ad præmia cælestis regni præparet, per ea solet ipsos studia, labores & conatus inuitare ad brauium promerendum, quibus eorum natura maximè delectatur: vt dum & voluptati seruiunt,

viunt, & propensioni naturali, simul etiam cœlestis adeant regni hereditatem,
Zachæum curiosum suo trahit hamo; auidus erat videndi eius, Christus conuenit vltro se
eum: eidem vltro se hospitem & conuiuam offert, & sensim instillat fidei mysteria: inuitat apud Zachæum.
Non enim habet amaritudinem conuersatio eius; nec tædium qui solet studijs & pro-
pensionibus hominum se dulciter accommodare. *Sap. 8. 16.*

Illud etiam sapientiæ & potentiæ diuinæ, nobile documentum hic elucet: quod
cuiuis suo in vitæ statu, conditione, studio. Deum cognoscendi, amandi, sequendi-
que si velit mille viæ ostendantur. hinc ex Chrysologo notat Garzia, *stellam ideo de-*
disse, quia Astrologi erant, ne quis putet diuersis alienisque à statu & munere ratio- *In Euangel coconcionato discursu 28.*
nibus salutem sibi procurandam esse, vnicuique sua stella est: sua gratia muneri, &
loco accommodatur: nec dicat sponsa: fily matris meæ pugnauerunt contra me, posue-
runt me custodem in vineis: vbique & in quocunque munere inuenitur Deus, stella
eius præducc, quæ multiplex est, & prope est in ore tuo, & beatos omnes facit in sede
& munere proprio. beatus vir, cuius est auxilium abs te, adscensiones in corde suo in omni
disposuit in valle lacrymarum, in loco, quem posuit, S. Augustinus *in hunc psal-* officio
mum, in loco explicat in statu: sicut cum Spiritus Sanctus quærit mulierem fortem, se exhibet. *Ro. 10.*
ad quid petitis? ad bella? minimè, sed ad fusum, ad vigilias quærit mulierem,
quæ mulier sit; quærit iudicem qui iudex sit, quærit fabrum, qui in fabrilibus
sit, cetera non gratia multiplex in illis operatur, & vnicuiq; pro necessitate datur,
siderum scrutatoribus stella, iudicibus lex, fabris ars, mulieribus œconomiæ domus:
Ecclesiasticis deuotio quasi stella diuersimodè dispensatur: hactenus Garzia. Præte-
rea monstrauit hos diuinum oraculum Abrahæ promissum, de Gentium benedictio-
ne futura, iam impletum esse, vt S. Leo aduertit, quo facilius ad nouum sequen-
dum sidus Reges Gentiles, & ipsi Astrologi commouerentur, ait, enim: *Ad crean-* 3. ob pro-
dam promissam hereditatem heredes in sideribus designati, ortu noui sideris exci- missionem
tantur: vt in quo cœli adhibitum fuerat testimonium, cœli famularetur auxi- per stellas factam.
lium: commouet Magos remotioris Orientis habitatores stellis ceteris stella fulgen- *S. Leo ser. 3.*
tior, vt de mirandi luminis claritate viri ad hæc spectanda non inscij, magnitudi- *Gen. 22.*
nem significationis intelligant.

Suauitatem hanc vocationis diuinæ ex eodem S. Leone sic colligit. Ludouicus de *Ludouicus*
Ponte, *Et quia Magi*, ait, (*vt obseruat S. Leo*) *spectandorum siderum arte polle-* *de ponte l. 3.*
bant, hac arte volebat Deus eos capere, ostendens nouam stellam curiosis Astrolo- *e. m. ex*
gis, quæ nouum Regem natum indicaret: nam si Diabolus, vt dicit idem pontifex, *h. r. 1 fer. 63.*
omnium aucupat consuetudines, omnium ventilat curas, omnium scrutatur effectus, *Apud sanct.*
& ibi quærit causas nocendi, vbi quempiam viderit studiosius occupari, quanto *Bonauent. l.*
magis certius Dominus, vbi quempiam viderit studiosius occupari, ibi causam *3. pharetra c. 4.*
quærit illum illuminandi & trahendi ad se, vt ita facilius & suauius sequatur se:
sicut ergo discipulos piscatoriæ arti deditos vocauit, dicens, Math. 4. venite faciam
vos piscatores hominum: ita Magos Astrologiæ vacantes, per adspectum stellæ ad
se traxit: hactenus De Ponte. agit nimirum nobiscum vt cum filijs mater diuina ma-
iestas: nam lactantes vberibus: impuberes pomò & dulciarijs, quo volunt trahunt: au-
ceps dum auis vocem aptissimè simulando imitatur, incautam & curiosam capit;
fistula, ait ille, *dulce canit volucrem dum decipit auceps*, sic hamo præfixa piscibus similitudi-
grata esca suauiter inescati irretiuntur: sic ouis ramis virentibus, vel salis gustu nes quo-
quouis ducitur. sinamus igitur, sinamus à nostri amantissimo patre cœlesti tra- modo tra-
hi; petimus trahi cum sponsa: *trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum* hat sua quemque
tuorum: quia hoc nobis persuasissimum esse debet effatum *Christi*: *nemo venit* volupeas.) *Cant. 1.*
ad me, nisi pater meus traxerit eum: quem locum cum huc aptè trahat Ildefonsus *Io. 6.*
Giron & in fasciculum à me dicta ex sanctis Patribus colligat, visum est attexere: *Giron. c. 4. de Eppha.*
Dicitur inquit, *Io. 6. Nemo venit ad me nisi pater meus traxerit eum, traxit æ-* Conglo-
terna sapientia suauiter per stellam. Primò, *quia imperfectis in fide ob tenebras infi-* batæ ratio-
delitatis Isa. 9. Qui ambulabant in tenebris ostensa est lux magna, vt à somno excita- nes è sanctis PP.
rentur. Isa. 49. Parum mihi est, vt sis mihi seruus ad saluandas feces Israel: ecce de- 1.
di te in lucem Gentium: ipse enim est stella splendida & matutina. Secundò, *trahit* 2.
sua quemque voluptas. Sap. 7. Cum sit vna, omnia potest & in se permanens, omnia
innouat, & in animas cunctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit: hinc

Sap.

Sap. 16. dicitur nutrix omnium accommodans se paruulo gestibus vberum exhibitione: sic piscatores hominum fecit Apostolos, amorem Magdalenæ carnalem mutauit in spiritualem. S Chrysologus, vt materia erroris fiat illis salutis occasio. Tertiò, *ex*
3. *S. Leone Abrahæ: in siderum multitudine posteritatis multiplicatio promissa est: hi autem ex Ismaele heredes fidei Abrahæ, vnde & Regina Saba venit Solymam, & his ideo stella famulatur.*

4. Quartò, *ex SS Basilio, Cypriano, Leone, Origene, Chrysostomo, Hieron. Ambrosio, quia heredes generis & scientiæ Balaam visâ stellâ recordati sunt, oraculi dati & Sibyllarum prædictionis, Daniel quoque Babylone, & Tobias in Niniue c. 13. &*
5. *14 prædixit de luce ista.* Quintò, *Isti Magi ab Abraham secundum carnem descendentes, vt multi cum B. Leone arbitrantur, ipsiusque fidei heredes perque stellas cœli designati & promissi suauissima dispositione diuina, stellam ducem de cœlo acceperunt, vt qui primitiæ erant Gentium, primumque fidei seminarium, per stellam sibi de cœlo ostensam, multiplicatio filiorum Ecclesiæ ex Gentibus ipsis prænonstra-*
Isa. 54. *retur, iuxta celebre illud Isaiæ vaticinium: Lauda sterilis, quæ non paris; decanta laudem & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filij deserti, quam eius, quæ habebat virum.*

Tam multis de causis, & varijs, ipsis etiam sanctis Regibus nocte natalis Domini diuinitus indicatis, suauiter per stellam attraxit Christus: quam eorum voluit arbitrio nutuique subseruire quibuscunque in rebus, vt discerent astra non hominibus dominari, sed famulari.

CAPVT XXVIII.

Stella difformi non vniformi motu Magis ad nutum famulatur.

Magi olim stellas coluerunt. ser. 157.

A Magis Persarum Mithram, seu solem diuino cultum honore nemo facile dubitabit: à nostris etiam Regibus stellas adoratas SS. Patrum multi testantur: vt igitur quod notat S. Chrysologus, *ipsa materia erroris fieret salutis occasio*, sic Deus voluit astrum ipsum motorem Angelum, vel fortè Archangelum Michaelem proficiscentium commodis & necessitati subseruire, vt non nisi ad Regum ipsorum præscriptum motumque moueretur, & quiesceret. Agebat hoc ipsum in cunis vagiens, spiritu & diuinitate Magis præsens, & indiuiduus comes puer, qui motum astri præfiniebat ad Regum voluntatem, vt spreto siderum cultu verum Deum constantius adorarent: id probat Chrysologus: *Verè, ait, sicut dixit Apostolus, cùm esset diues, pauper factus est: cùm esset in Deitate sua diues, nostra fit pauper in carne, & habere cœpit stellam viuam, totam, qui fecit, habet, & continet creaturam: vidimus stellam eius: aliquando videt Magus, qui habet stellam, non habetur à stella: nec ipse agitur cursu stellæ, sed ipse stellæ agit cursum: cum per cœlum sic cursum dirigit, sic moderatur incessum; sic viam temperat, vt Magorum seruiat & mittatur ad gressum: nam ambulante Mago stella ambulat, sedente Mago, stat stella; Mago dormiente excubat stella: sic sentit Magus, vt quibus viandi par conditio est, par sit necessitas seruiendi: & stellam iam non Deum credit; sed iudicet esse conseruam, quam cernit taliter suis obsequijs esse mancipatam.* Hoc stellæ famulitium detexit errores Astrologorum, quorum cum multi diuinos ijs adhiberent honores, & forte vel Reges ipsi, vel assectatores; iam luce clarius ipsis in noctis tenebris cœcos damnant errores priores. ita *cultores*, ait Chrysologus, *siderum noctis incolæ autorem lucis densis inueniunt in tenebris: vt sit hoc autoris gratia, non sit hoc industria sic quærentis; non sit stellæ sed Dei; sit creatoris donum, non sit beneficium creaturæ*, sed parum veritatem inuenire, nisi contingat & veterem damnare ignorantiam, exuere errorem: vnam propositam sequi calle recto veritatem, ab ea nec latum vnquam vnguem deflectere: id autem à Regibus generosè factum, ita copiosè narrat idem: *Sic vbi vidit Magus humanas perysse curas, suas defecisse artes, mundanæ sapientiæ exinanitos labores, omnium sudores obriguisse sectarum, totius Philosophiæ*

bine stellâ ijs seruire Christus volunt.

S. Chrysologus.

& mira præstare obsequia.

S. Chrysologus ser. 156. vt in tenebris dedocerentur errores, quos damnant.

bulas concidisse, ipsas Dæmonum diffugisse vmbras, stellam non vt cometam in circumfuso crine occultare quod nunciat, obscurare quod lucet: sic dicit: fas est, vt & te nouo radio, signifero lumine, splendore certo radiare videam, illic natum Regem, præter mundi legem, præter carnis ordinem, præter humanam monstres naturam. Sic deposito errore, [illegible] quæritur, currit, peruenit, inuenit, gaudet, procidit adorat: quia non per stellam, non per artem, sed per Deum, Deum se inuenisse humanum miratur in carne. Christum quærunt, & adorant.

Sic erroris mutatio facta est ex obsequio seruitioque stellæ, quod Magis impendebatur; vt hac cœli lingua nihil sit eloquentius ad magnitudinem diuinæ maiestatis persuadendam *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciant firmamentum.* Psal. 18. Hinc est quod diuina sapientia commoneat Reges, qui licet cũ Magis stellam intuerentur & admirarentur, sequi tamen ducem noluerunt. *Vani* Sap. 13. *sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei; & de his, quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes agnouerunt, quis esset artifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut solem, & lunam rectores orbis terrarum Deos putauerunt. Quorum si specie delectati, deos putauerunt; sciant, quanto his dominator eorum speciosior est: speciei enim genitor hæc omnia constituit: Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam, qui hæc fecit, fortior est illis: à magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Infelices illi, qui, cum Magis sidus idem licet mirarentur, sequi tamen nequaquam voluerunt, qui veteribus suis erroribus, ne forsan inconstantes audirent, adhærere, quam veritatem ipsam sequi maluerunt. Neglectã stultitiã aliorum.

Nunc motum stellæ difformem & progressionem animalium instar contẽplemur: eum ita descripsit. *Drexelius: Quã admirandus* ait, *fuit motus ac progressus tuus è cælo fulgurantis prodromi? Et quomodo se suis illis, quos ducebat, comitibus attẽperabat aereum hoc sidus! Stabant isti? Stabat; ibant illi? præibat illud; per montes illi agmen suum erigebant? & hoc se se tollebat altius; in valles illi declinabant? & illud sese depressius ferebat. Hospitium illi è via petebant? eidem pene & stella succedebat; inde certè non prius mouebat, quam illi. Quid hic magis mirer, an stellam, tam fideliter præeuntem, an comitatum regium tam obedienter sequentem? miramur à paruo pisciculo ingentem duci cetum, à nigro pumilione maximum terræ pondus gubernari elephantum, funiculo regi Camelum, succino trahi aceres, Cæciã nubes, adamante ferrum? Hæc naturæ miracula sunt. Quæ autem in hoc astro admiranda supra naturam sunt, quippe naturæ conditor, dum adhuc abscondebatur in stabulo, agnoscebatur in cælo; dum adhuc exiguo detinebatur oppidulo, vniuerso mundo declarabatur: adhuc Matris lambebat vbera, & ab Oriente trahebat Reges per nouum hoc sidus omni Dionæo astro fulgentius. En hic ille magnes, hic ille adamas, qui ab ipsis vsque surgentis solis quasi cubilibus ad antrum suum, in quo delitescebat, pertrahebat Arabicum exercitum. Hic ille pusio, qui camelos & dromedarios regebat, per nouam illam, quam in aere suspendebat lampadem.* Drexelius de Christo nascente. c. 10. §. 3. elegans descriptio motus progressius stellæ.

Mirum profectò non sidus illud novum; sed militiæ cœlestis Principem ita se voluntati Magorum accommodasse, vt, dum progredi cuperent Reges, signifero lumine prælucerent. Sed *nunquid sunt omnes administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?* quanto potius propter nouos istos Ecclesiæ patriarchas? An mirum supremum Angelorum homini seruire, quando Rex Angelorum *non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemtionem pro multis?* quando diuina Maiestas cum rebus creatis omnibus in singulis actionibus operatur velut administer? Hac ratione præditos homines excitat, vt quibuscunque in rebus ad nutum vicissim Dei se fingant & accommodent. S. Michaël seruit Regibus. Hebr. 1. Mat. 20. 28.

CAPVT XXIX.

Eadem columnæ nubis similis, & dissimilis fuisse demonstratur.

Beneficiũ maximum columnæ nubis & ignis Israeli collatum.

IN benef[illegible] innumeri[illegible] quæ diuina maiestas con[illegible] in I[illegible] quem ex Æ[illegible] to [illegible] in terram promissionis præcip[illegible] fuit, quod Ange[illegible] co. Micha[illegible] videtur minist[illegible] n[illegible] da, nocte vero præluceret ignea [illegible] [illegible] [illegible], quo [illegible] et in [illegible].

Sæpius scriptura testificat. Exod. 13.

Exodi 13. *Dominus autem præcedebat eos, ad ostendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, ut dux [illegible] tempore [illegible] columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem coram populo.*

Psal. 77. Psal. 104. Esd. 2.

Psalte[illegible]. *Deduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis.*

Alibi: *Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem [illegible] per noctem.*

Esd[illegible]s: *In columna nubis [illegible] per [illegible], & in columna ignis per noctem, ut [illegible], per quam [illegible].*

c. 4. 5. 6.

Isaias: *Et [illegible] Dominus [illegible] locum montis Sion, & [illegible] nubem per [illegible], & fumum, & splendorem ignis flammantis in nocte. super omnem enim gloriam protectio [illegible] tabernaculum erit, [illegible] tabernaculum [illegible]. & [illegible] securitatem, & absconsionem a turbine, & à pluuia.*

diuersitas nubis huius ab aliis nubibus

Vna quidem, eademq; e columna nubis erat cum columna ignis, quæ multum à reliquis nubibus, non puritate tantum, nitore, soliditate, densitate, & figura cylindri, sed motus etiam varietate differebat: nam columna [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] usque porrigi videbatur, ut à [illegible] cerni [illegible] commode [illegible] formam: die nubis exprim[illegible] quam Angelus [illegible] [illegible] [illegible] bat: cum enim iter [illegible] [illegible] ciendum, ipsa totum præ[illegible] agmen, cum quiescendum, supra locum tabernaculi fixa consistebat. Nocte tantum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nicu[illegible] te lu[illegible] ine [illegible] arentur ad om[illegible] [illegible] nda. Nec enim, ut solet stellis fere communis esse, motu [illegible] circulari, sed recto, qui nunc [illegible] nunc retrorsum, aliàs ad latus [illegible] visus [illegible] [illegible] ctebatur. Accommodabat vero se ad motum [illegible] Hebræorum: non enim [illegible] præcedebatur, quam prius qui [illegible] sent tot etiam mu[illegible], paruuli tot [illegible] [illegible] gregesque [illegible] orum. Motorem simili ratione præditum, et motum [illegible] M[illegible] gorum cum [illegible] strument dat S. Chrysostomus. *Hæc, ait, [illegible] nostr[illegible]; [illegible] quædam [illegible]. Neque enim [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] per [illegible] in ipsa [illegible]; [illegible] stabat [illegible]: pro n[illegible] [illegible] commo[illegible] [illegible] nunc c[illegible] nomen [illegible] postu[illegible].*

motus progressiuus.

similis est stella Magorum in [illegible] motu.

[illegible]

fides dux Magorum.

Ac sicut Fra[illegible] Angelus per columnam [illegible] & ignis ad terram promissi[illegible] & ciuitatem Ierusalem, seu visionem pacis; sic ad [illegible] dem Magos [illegible] duce, per stellam Salomonem, & inde ad Christum veram stellam [illegible] [illegible] eosdem ad cœlestem ciuitatem perducturus, vbi & ipsi, velut [illegible] fulg[illegible] perpetuum. quam rem ita Rathertus persequitur. S[illegible] *ut columna illa ignea, quæ [illegible] bat populum Dei [illegible] per quem [illegible] Sancti ductor eorum designatur: Christus etiam stella [illegible], & [illegible] apparuit, Christum esse monstratum, manifestissimè approbatur; [illegible] [illegible] us poterat apparere ad inuitan[illegible] um, quam per [illegible] redentium radiaret in [illegible] culo, & vera, quæ Christus est, stella ex Iacob [illegible] oraculo, cui profectò vera fide C[illegible] o [illegible] equentes confi[illegible] tanquam velut stellæ cœlorum æterna perpetuitate coll[illegible] centes virtute [illegible] præsiderent. [illegible] eum [illegible] tius, quam per stellam fides, qua itur ad stellam ostenditur, ut per eam, quia lu-*

Rathertus in 2. Matt.

Apoc. 22.

mem

men proprium non habemus, illustrati perpetua æternitate lucere possimus. Ad columnam nubis redeo: cuius motus non omnibus partibus conformis motui stellæ nostræ fuit: illum Angelus nutu suo dirigebat, ita vt multis quandoque diebus iter iuberet abrumpere: motum Regum nostrorum seruor ipsorum & desiderium incredibile videndi pueri moderabatur, qui cum pausillum temporis cibo, vel somno capiendo tribuerent, totos in maturanda profectione decem vel duodecim dies consumserunt, vt rectè dixerit Abulensis: *Columnà opus Iudæis ob multitudinem exercitus: ea dirigebat & quietem, & profectionem determinabat: contra Magi pro arbitrio gradiebantur, quia hi tantum officium viatorum habebant; Israelitas autem Deus nolebat cito peruenire ad terminum, & sæpe exspectabant multis mensibus: vnde potius stella ad motum Magorum mouebatur: noctu in hospitijs quiescebat supra locum. in quo Magi diuersabantur: id enim & columna nubis præstabat Iudæis pendens super castra ipsorum: nec apparet hic ratio diuersitatis stellam inter & columnam: vnde cum occultaret ingressis Solymam, mirati putauerunt ibi natum esse: & quæsierunt, de eo, vbi est.* Motum stellæ Magi definiebant.

Et sanct. Bernardinus ex sanct. Augustino de stella rectè ait, *vt plenum Christo præstaret officium, & obsequium, temperauit gradum, donec Magos perduceret ad puerum: obsequium præbuit non imperium: scilicet obsequio Christi & Magorum procreata Regum voluntati velut famula seruiebat.* vt discat hinc Christianus, quam sit æquum quibuscunque in rebus hominem diuinæ respondere vocationi: quod dum facit libenter homini cœlites, elementa & stellæ obsequuntur: nec Angelus Michael detrectat se horum votis accommodare, quos nouit se regni cœlestis consortes, & coheredes esse habiturum. *ser. 24.* omnia electis seruiunt.

CAPVT XXX.

An extra tres Reges ab alijs stella etiam fuerit obseruata.

TRES Reges tantum visâ stellâ, patriâ desertâ profectos in Palæstinam nouum Regem natum recens adoratum, perquam mirum videri potest: nec vllos summorum, mediorum, infimorum, vel simul excitos rei nouitate saltem in via se comites adiunxisse; vnde dubitari meritò potest, an solis ea stella Magis visa fuerit vel si non solis apparuerit, sed toto Oriente conspicua fuerit omnibus; & per iter omne; cur nulli se Regibus sociarint?

Potuisse id diuinam potentiam, vt præter Reges nemo astrum videret exploratissimum est: sic cum Ægyptios tenebræ, quæ palpari poterant, velut in carcere constringerent, per terram Iesse Iudæorum, & quâ illi tendebant, serenissima cœlo lux affulgebat: dum tres in fornace babylonica pueros flamma nôn tangeret, vel vreret, vicinos Babylonios arripuit, & incendit: ita Saulum spirantem minas, Damascum properantem lux de cœlo circumfulsit, in quâ Christum & videbat in aëre, & loquentis vocem excipiebat: *viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.* Potuit Deus facere, vt à solis Regibus stella videretur. *Act. 9.* verius est ab omnibus videri potuisse.

Mihi verosimilius videtur, sidus idem primâ nocte natalis Domini sublimius in cœlis effulsisse, vt quàm remotissimè posset ab Orientis Astrologis, Regibus, populis obseruari: dum vero iam accincti tres Reges itineri se pariter committerent, descendisse, terræque propius præluxisse: & quà pergebant, visum ab omnibus: nocte etiam concubia celsius eleuatum à remotioribus potuisse facilè obseruari, dum in hospitio Reges membra quieti tradidissent. Hæc est opinio S. Chrysostomi: *Et hæc quidem stella ab omnibus videbatur; sed non ab omnibus intelligebatur, sicut Dominus ac saluator noster omnibus quidem natus est: vnus propter* Ità S. Chrysostomus hom. 42. in c. 2. Matth. in Epph. s. g.

omnes natus est; sed non ab omnibus susceptus est, non ab omnibus intellectus. Consilium id diuinæ prouidentiæ fuit, varijs in orbis partibus, Romæ præsertim & in Oriente inter Gentes præludere natali Dominico, quem tot oraculis Sibyllinis, & vaticinio Balaami cunctis æquè Gentibus ac Iudæis voluerat esse persuasissimum, vt dubitari non debeat, quin nullos voluerit ea celare, quæ palam gerebantur. Congruè his Doctor Angelicus: *Credibile est etiam in alijs partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleum, & in Hispania apparuerunt tres soles paulatim in vnum coeuntes.* Idem sentit Abulensis, & Salmeron confirmat: *Stare*, ait, *stellam visam esse ad ostensionem natiuitatis Christi, ideo non erat conueniens cuiquam homini celari: imo cadebat in gloriam Dei, quod omnes illam nossent. Sicut etiam columnam nubis & ignis, quæ annis 40. visa est Israëlitis, quibus manserunt in diserto, nunquam ad adspectum Gentilium euanuit. Sed semper pendebat idoneè super castra, ac proinde Deus magis laudabatur: sicut ergo illa apparuit ad ostensionem dignitatis Iudæorum, quibus data erat recens lex Moysi; ita decuit stellam illam semper apparere ad dignitatem & decus Christi, & ad gloriæ ostensionem noui testamenti.* Cum his facit Cornelius à Lapide. *Quod alij*, inquit, *præter Magos stellam viderint, est probabile: stella enim magna erat, clara, & visibilis Magis, cur non & alijs? quia Deus volebat toti mundo Christum patefacere.* Sed quod fuit ab alijs etiam stella Sole pulchrior obseruata, cur extra Reges nulli se nec in via quidem comites adiunxerunt? cur nihil de ea fuit ab alijs literis commendatum? partem dubitationis huius Gretzerus noster sic proponit & dissoluit: *Forsan ab alijs quoque visa est: sed cur non canisunt admirati? cur ex admiratione ad inquisitionem significationis non rapti: Respondeo, forsan vtrumque factum est: sed literis non mandatum: forsan ad nouitatem visæ stellæ obstupuerunt, & quid portenderet, indagarunt: sed quia ijs subsidijs, quibus Magi instructi erant, carebant, Deo ita disponente, & omnia suauiter, moderante solis Magis, vt ad veritatis cubilia penetrarent, concessum fuit.* Et Cornelius à Lapide: *Sed pauci, vel nulli cum Magis stellam secuti sunt: tum quia eius mysterium ignorabant, tum quia curis domesticis occupabantur. Hinc disce, quam necessaria sit gratia potens, & efficax ad quærendum Christum.*

S. Thomas p. 3. q. 36. a. 3. ad 3. — *Salmeron.* — *Num. 14.* — *Corn. à Lapide. hoc loco.* — cur nulli alij secuti? — *l. 4. de stella c. 6.* — *Cornelius à Lapide.*

Scripserit de ea Gentiles.

Adde, quod Calcidius Gentilis eiusdem stellæ, & profectionis Magorum meminerit, vt videatur per Orientem eius fuisse fama peruulgata. Similia ex Cheremone Stoico, & Plinio retuli de stella regnante Augusto visa, salutem proximam nunciante.

Ro. 9. 16. — id totum efficaci gratiæ tribuendum.

Duo tamen ex hoc præcipua commendantur: insignis Dei vocationis Magis exhibitæ excellentia, & efficacitas: ac admirabilis ipsorum parendi promtitudo, qui sine exemplo, regna, proles, coniuges, & vitam in illis vix molestijs, & periculis prodegerunt, vt Deo vocanti obsequerentur, cum alios nec tantorum Regum exemplum ad idem permoueret; sed *non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*, cui soli debetur donorum maximum, quod congruè & efficaciter pellexerit gratia: quam vtinam frequenter & vehementer a Deo munerum omnium largitore peteremus: libenter sua in nos effunderet auxilia, quibus hilariter etiam in omnibus diuinis iussibus obtemperaremus.

CAPVT XXXVI.

Contemtus opum, regnorum, coniugum, amore noui Regis

Amans Dei comparatur ebrio.

VINO rectè in Scripturis amor comparatur: sic enim Deum diligentem inebriat, & quasi mentis emotæ, suique facit impotem, vt, quod ebrijs & amentibus proprium est, quilibet promittat, donet, faciat coram, quorum sobrium maximè pœnitet; tunc vitæ fortunarumque prodigus, mille caput suum periculis obijcit, ignem, gladios, mortem denique non perhorrescit.

Hanc

Hanc cœlestem Caritatis ambrosiam Reges tres prima natalis Dominici die largius biberant, protinus sui quasi impotes opes regnorum florentissimorum deserere; coniuges, liberos, consanguineos, affines, & patriam ipsam relinquere; à subditis suis auelli, delicias regias aspernari; fortunas, & regna vicinorum Regum insidijs, cupiditatibus, & rapinis exponere; quidquid humana mens potest caducarum rerum amare, quærere, suspicere, iam in postremis ducere; corpus ipsũ delicijs assuetum frangere laboribus, atterere vigilijs, continuis itineribus eneruare. Hos, qui adspiceret pridie regia maiestate verendos, satellitio stipatos, voluptatibus diffluentes; iam verò nihil horum appetere; sed pro nihilo pendere, nullas corporis fatigandi molestias subterfugere, fastu contemto regio, nouo se recens nato pusioni subdere, sceptra pedibus eiusdem subijcere, velut mancipia nutibus se eius submittere: quis non in fatuis vel ebrijs numerasset? Fecit hoc amor diuinus postea, quam animos eorum penitus occupasset. Hinc enim cum nihil præter Christum animo voluerent, nihil quærerent, & desiderarent; caduca, fluxaque vitæ bona cum regnis & sceptris bullarum instar, & vaporis, pro nihilo putauerunt: iam corporis deliciæ præ laboris & fatigationis amore, velut sordes vilescebant, vnus in votis & oculis puerulus, in hoc opes, delicias, & voluptates collocabant. Et rectè quidem puerum illum vt summum suum bonum complectebantur, qui solus poterat infinitas hominis cupiditates satiare: *Diuites*, ait Psalmista, *eguerunt, & esurierunt, inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono*: in quæ verba sic commentatur Cassiodorus. *Cum diligimus Deum, omnia in ipso reperimus, vnus est, qui quæritur: sed in quo omnia continentur. O lucrum mirabile! ô compendium singulare! cur nos per diuersa fatigamus; ad ipsum igitur vnanimiter festinemus.* Festinemus, inquam, ad ipsum, vnum, sumum, & imutabile bonum: quod solum nobilitate & virtute sua complectitur & excedit vniuersa. *Omnia*, ait S. Ambros. *habemus in Christo, & omnia in nobis Christus; si à vulnere curari desideras, medicus est; si febribus æstuas, fons est; si grauaris iniquitate, iustitia est; si indiges auxilio, virtus est; si mortem times, vita est; si tenebras fugis, lux est; si cœlum desideras, via est; si cibum quæris alimentum est.*

à quam rara, & subita Regum illorum mutatio?

Vi amoris.

In Christo ponebant omnia.

Ps. 33.

Cassiodorus.

qui solus summum bonum is bonũ est.

S. Ambrosius ser. 39.

solus satiat.

An mirum igitur Reges istos tam cupide regna, coniuges opes, & delicias prodegisse, quando Iesum secuti ducem, in eo spem, & rem omnem, vitàm & fortunas, honores, & delicias suas fixas habuerunt? De his Laurentius Iustinianus: *reliquerunt Reges hi propria, & ad exterorum transiere nationes, vt quem ex reuelatione, & signo didicerant nasciturum, corporali præsentia etiam adspicerent natum.*

Iustinianus S. de Epipha.

omnis deserunt amore Christi.

Et noster Morales: *Relictis omnibus, patria, regnis, notis, & consanguineis postpositis, ac superatis ingentibus difficultatibus venerunt hi Reges, regalem verè animum habentes, vnum solum Deum petentes, desiderantes & quærentes: vbi est, qui natus est: ad quod fideliter assequendum horum Regum, qui omnia dimiserunt, & omnia superauerut, exemplum imitari debemus, hortante ipsa veritate Lucæ 14. Qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

Morales. in. 1. Matth. lib. 5. tract. 14. §. 13.

Igni solet amor comparari: nam cum hominis cor accenderit, velut aurum excoquit, purgat, scoriaque sic liberat, vt nihil possit cupiditatis creatæ iam amanti Deum adhærere, cunctis consumtis & exustis, quæ nitorem, & puritatem mentis valeant obnubilare: quem in finem amans nec commodis vllis corporis parcit, cuncta resecat, & voluntaria morte se ijs abdicat, vt vni vacet, quem præ omnibus diligit, Deo. *Fortis*, ait scriptura, *vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum: si dederit omnem substantiam suam, quasi nihil despiciet eam.*

Luc. 14.

amor similis est igni. purgat omnē scoriam creaturæ delectationis.

Cant. 8

Qui etiam Christum filium, cœli terræq; Dominum considerat, amore nostri cœlestes delicias, diuitias & honores deseruisse & in stabulo pecudes inter vitam miserrimam, & calamitosissimam inchoasse, cupit dilecto suo, se quam simillimũ exhibere: sic semet terrenis rebus, cupiditatibus & desiderijs exinanire, vt præter vnicum quem

dli-

Io. 6. in 1. Matth. patet ex primis Christianis. diligit, cupit, desiderat, nihil fluxum velit adamare. Ad hunc ignem diuinum expetendum. S. Chrysostomus, cum de SS. Regibus multum disputasset, sic lectorem exstimulat. *Eos saltem, qui primi in Christum crediderunt, consideremus: qui & pecunias, & curam, atque conuersationem & commertium seculi posthabuerunt; seque totos dedicauerunt Deo singulis diebus ac noctibus adhærendo doctrinæ. Hæc est spiritualis natura flammæ, vt nulli carnalium volupatum locum concedat; sed in alium nos amorem traducat. Et idcirco talium rerum cupidus etiamsi cuncta quæ possidet, cogatur deserere, si deridere gloriam, fidelicias, si vitam ipsam postremo exponere cum ingenti omnia facilitate perficiet. Etenim illius ignis ardor cum alicuius mentem fuerit ingressus, totum inde torporem ignauiamq; depellit, & eum, cuius semel pectus inuaserit, quauis volucre reddit leuiorem, vtque negligat omnia ista visui subiecta. Quocirca superest, talis in compunctione manet perpetua, largo fluens assiduè fonte lacrymarum; multamque inde percipiens voluptatem.* Solet illam rerum & cupiditatum omnium fluxarum abdicationem consequi liquidissima consolatio diuina quæ purgatam à perturbationibus mentẽ tantis permulcet *sublatis cupiditatibus creatis nascitur consolatio diuina.* lætitijs, vt in dulcissimos fletus animus resoluatur, quibus dum suam deflet vitæ prioris insaniam, qua percitus, velut œstro quodam, guttam creati boni toti oceano Deo fonti donorum omnium præposuerat, gaudium exsurgit tandem cogniti, amati, & possessi boni summi, in quo totus veiut delicijs suis acquiescit. *Sicut enim*, ait *S. Chrysostomus.* Chrysostomus, *mundi gaudium lætitiæ consortio copulatur; ita etiam secundum Dominum lacrymæ iugem germinant, & immarcessibilem lætitiam.*

CAPVT XXXII.

Laborum tolerantia in itinere.

DIVINA bonitas vti vult omnes saluos fieri; sic mediorum singulis prouidet satis superque; vt non tantum possint, sed facili etiam negotio cum lætitia valeant ad salutem peruenire, dummodo parati sint cum Regibus nostris stellæ ortum agnoscere, & sequi, cum gratia diuina, ad opera bona prouocanti operari: vt cum Apostolo dicere habeant, *Gratia eius in me vacua non fuit.* *operandũ est cũ gratiâ diuinâ. 1. Cor. 15.*

exemplo sanct. Regum. delicati erant. Horum profectò laborum tolerantiæ claret in Regibus exemplum: Reges erant in delicijs nati, alti, educati, qui cùm Gentiles essent, id est, sine vera lege, Deo, conscientia nihil oculis festiuum & pulchrum, auribus gratum, & dulce; gustui delectabile; tactui voluptuosum fortè vnquam denegarant, insueti laborum, molestiarum, periculorum: ijs tamen obsequium per seipsos, Regi recens nato præstādum cœlitus mandabatur. *difficile iis mandatũ erat.* Aberat stabulum Bethlehemiticum vt minimum sexcentis passuum millibus: loca per quæ proficiscendum, quædam hostibus, prædonibus, & latronibus infessa, alia confragosa, & aspera, montibus prærupta, siluis inuia, fluminibus impedita; alia nullis inquilinis culta, siti & siccitate arida, vitæ sustinendæ necessarijs alimentis destituta, quæ iumentis & hominibus certam perniciem ostentarent. *Tempore iniquissimo.* Tempus poterat obijci à comitibus, vel timeri anni periculosissimum, hiems summa, nimium alibi montes, frigoris inclementia, fluuiorum & fluminum inundatio.

Declinandæ erant Regum quorundam inimicorum insidiæ; exterorum principum præsidia; nationum, per quas eundum offensiones, & quæ à cupidis rerum nouarum nasci possent pericula. Ita labori moles augebatur, corporis defatigationes subeundæ obijciebantur animo: si, quod optabant ardentissimè, quam primum eo conuolarent, & Regibus alijs præreptam vellent adorationis primæ gloriam.

Amoris vis omnia superauit. Vicit omnia diuinus amor, rupit, velut aranearum telas cuncta viarum impedimenta: dulcis labor, defatigatio, fames, pericula, quæ Messiæ recens nati causa suscipiebantur licèt inadsuetis, licèt inexpertis.

Com-

[illegible] Iacobi [illegible] in profectione [illegible] *tanquam in peregrina* [illegible] *expertus fuerat, quomodo* [illegible] *comprehendit;* [illegible] *lapide* [illegible] Qui [illegible] Reges [illegible] noctibus [illegible] quandoque sub dio, [illegible] omnos [illegible] quo [illegible] peregrinatione Abrahæ S. Chrysostomus [illegible] *quod cum potuit* [illegible] *amor* [illegible] *eius quod* [illegible] *nullo* [illegible] *patri* [illegible] *omnia præter* [illegible] *que* [illegible]

[illegible] quod [illegible]os, & [illegible] efficiant pa[illegible] in Dei [illegible] molestias, [illegible] præsertim si comites habeat mansuetu[illegible] animo [illegible] onus. Æthna gra[illegible] vt gaude[illegible] oblatam oc[illegible] grauibus [illegible] molestiis in [illegible] demonstrandi: [illegible] Dei [illegible] ad cælestem patriam perueniendi esse [illegible] qua Christus [illegible] nos S. [illegible] in via Dei sic exhortetur: *O* [illegible] *munerum* [illegible] *secum* [illegible] *æterna* [illegible] *scribitur.* [illegible] *& glori*[illegible] *currenda* [illegible] *est, quam non* [illegible] *operum* [illegible] *& exe*[illegible] *nec oner*[illegible] *auxi*[illegible]

[illegible] vanitati [illegible] præfu[illegible] ad [illegible] C[illegible] aliter [illegible] adorandi [illegible]

[illegible] aquas, dices, & [illegible] perti[illegible] vitam [illegible] S. Eu[illegible] & [illegible] *qua translato* [illegible]

stas oborta, nisi erectum [illegible] oppon[illegible] petum suum. Siquid itaque [illegible] aduer[illegible] rruerit [illegible] transmittit. Quæ[illegible]bet [illegible] in planis [illegible] ortus [illegible] a quo fra[illegible] idæ [illegible] ad [illegible] que [illegible] orum montium obiecta [illegible] non[illegible]

At vero è contrario [illegible] superiorum [illegible] præ[illegible] præcipitys [illegible] tribulatio [illegible] tamen [illegible] te dominum [illegible] quæ mentes [illegible] met ipsis ha[illegible] ant pœnam [illegible] pus [illegible] mant refect[illegible] [illegible] tur [illegible] erdum D[illegible] vel leuitatem vel duritiem [illegible] um nostrorum [illegible] super nos iugum Domini sent[illegible] N[illegible] queratur [illegible] iugum Christi & [illegible] Dominum [illegible] leuare; ne [illegible] opprimere [illegible] per vias [illegible] beati[illegible] Hæc [illegible] tas & vita [illegible] certum est enim [illegible] Christi ca[illegible] itinere terreno ter spiritual[illegible] in gu[illegible] moderator [illegible] ne [illegible] Per [illegible] ras, si quam gra[illegible] mnatis omnibus præ[illegible] ra sit tabernaculum corporis [illegible] ra, vt cum eod[illegible] recipiat, prout g[illegible] Hactenus [illegible] fragolum & per[illegible] difficile [illegible] explicat[illegible] SS. Reg[illegible] bus [illegible] figure [illegible] & im[illegible] enim Deus seruos & hic [illegible] norum [illegible] in [illegible] ationé [illegible] re & post [illegible] cedemun[illegible] labores [illegible] difficil[illegible] Reg[illegible] bus subuenimus & pietatis [illegible] nos [illegible] pietati [illegible] nos ex[illegible] Regum S C[illegible] *at, C[illegible] a prop[illegible] natum [illegible] derent [illegible] adi[illegible] vt [illegible] ægr[illegible] mer[illegible] Christi ben[illegible] obligati tan[illegible] tis labor [illegible] nar [illegible] spat[illegible] itineris [illegible] cum plurima [illegible] tu[illegible] uarentur [illegible] uenit [illegible] ad [illegible] Dominum [illegible] & [illegible] priusquam Christum viderent [illegible] ip[illegible] itineris [illegible]*

Ve[illegible] ista [illegible] Patrum [illegible] loco [illegible] omn[illegible] S. Bern[illegible] nus ex [illegible] tam difficili SS. Regum peregrinatione [illegible] Christi fideles [illegible] ardor [illegible] per[illegible] *eos longitudo viarum, quia de extr[illegible] ne venerunt ad Christum. non [illegible] mo[illegible] tudo exp[illegible] arum [illegible] omp[illegible] quia [illegible] rant [illegible] ac illæ [illegible] for, et [illegible]*

[illegible] *gentia su desilia al[illegible] retardari. Erubesce* [illegible] *imitari sanctorum Magorum exemplum saltem post-* [illegible] *onicâ* [illegible] *; sed mille mill bus miraculis,* [illegible] *& triumphis tuam pigritiam excitat, &* [illegible] *pue quia* [illegible] *ulum iam mutauit in cœli palatium,* [illegible] *u gremium in Patris sinum, atque consessum;* [illegible] *panicul* [illegible] *in gloriosam solam; Lacry-ma* [illegible] *infantiæ in locuti* [illegible] *paternæ* [illegible] *tuam* [illegible] *Angelorum; vt sic timeas ad* [illegible] *quem Herodes timuit matris vbera lambentem* [illegible] *extrahere, si non* [illegible] *benedictos Magos ad* [illegible] cuique S. Bernardinus flammis amoris accendit [illegible] Dei causa suscipiendis. ignem amoris, quem Chri[illegible] & [illegible] r vult, vt incendatur, opus est calentibus pre[illegible] & promtum obediendi studium, vt viæ nobis [illegible] reddantur & curramus cum Mag[illegible], gratiæ [illegible] [illegible], [illegible] consortium etiam Dei: vt quorum incitamur labore [illegible] & [illegible] quamur in cœlis.

Quæ & quot [illegible] læ nostræ.

CAPVT XXXIII

[illegible] *omnium contemtus in profectione.*

[illegible] ris molestias, labores, fatigationes, adeoque pericu[illegible] & vitæ plura poterant à prædonibus, hostibus, & [illegible] regiones permeabant, immo vere vitæ discrimina [illegible] praesidio contempserunt, vt breui tempore [illegible] recens Regem adorare. Liceat mihi A[illegible] peregrinationis [illegible] à S. Chrysostomo graphice depicta [illegible]

[illegible] *) quis & illud prudenter expendat, quantæ per il-* [illegible] *rant. neque enim sicut nunc licebat impauide* [illegible] *per* [illegible] *. Nam singula loca pro-* [illegible] *alijs ad alio* [illegible] *P* [illegible] *in regnum proce* [illegible] *. Erat* [illegible] *&* [illegible] *de-* [illegible] *pe* [illegible] *ancæ* [illegible] *essent, disruptis* [illegible] *dignitate pronuntiatus iter* [illegible] *est.* Ego [illegible] a Reg[illegible] & Princip[illegible] nostri viatoribus ob [illegible] Romanos [illegible] Augusto [illegible] potuerant, licet vicini Regi[illegible] læ[illegible] pene inermes ab[illegible], in terra, laboribus i[illegible] eorum dispers[illegible] mancipare, tum [illegible] orbis pene terrarum delicias & paradi[illegible] Romanis & Parthis tunc essent, potuit ta[illegible] nulla fuerit, incendere quorun[illegible]

[illegible] Chrys. hom. [illegible] in Matth. [illegible] Augusti Romanorum [illegible] Regis [illegible] ant.

[illegible] sic animi eorum in [illegible] con[illegible] metuerint, sed [illegible] in regnis [illegible] Demus tamen [illegible] iam to[illegible] Parth[illegible] [illegible] orum [illegible] limum [illegible] norare non [illegible] alium contra legiti[illegible] R[illegible] a quo [illegible] Palæstinæ po[illegible] & Herode metuere non [illegible] nato Regi malè consulebant, cuius procul

b Herodie.

[illegible] humana [illegible] datur, [illegible] per[illegible] & [illegible] ex[illegible]

[illegible] Ma[illegible] opere [illegible] etiam [illegible] pulit [illegible] R[illegible] fuit [illegible] quidem [illegible] eret [illegible] eundem R[illegible] rum [illegible] nam, quia [illegible] periculo [illegible] omnia [illegible] tis animo per[illegible] dedisset. [illegible] inter [illegible] quod ab [illegible] & bar[illegible] habens cum In[illegible] iussorit [illegible] subd[illegible] re. Ita pote[illegible] tanta pe[illegible] nominent[illegible] magn[illegible]do [illegible] re; [illegible] occupauit hoc du[illegible] omn[illegible] que con[illegible] tum paratos [illegible] H[illegible]de [illegible] dum mo[illegible] dem cor[illegible] dolor [illegible] in via, qui [illegible] morte [illegible]

[illegible] enim Cl[illegible] res & [illegible] terr[illegible] dere [illegible] S[illegible] an[illegible]

CAPVT XXXI.

Dromedariorum mira pernicitas, quibus [illegible] Reges, & qu[illegible] leucas [illegible] co[illegible].

[illegible] Clu[illegible] priorum [illegible]orum con[illegible]

Nec [illegible] dubium esse pot[illegible] C[illegible]ar [illegible] & [illegible] non [illegible] Dei [illegible] & [illegible] oniam Ecclesia vult eos [illegible] tem [illegible] operatio[illegible]

[illegible] vt [illegible] Ca[illegible] S[illegible] pedes [illegible] vir [illegible]

currebat autore Suida. Atqui nouennem puerum, qui Romæ Fonteio & Vipsanio Coss. à meridie ad vesperum 75. passuum millia continuo cursu peruolauit teste Plinio. Denique gigantem Starchaterum Suecum, quem Olaus scribit vno die è superiore Suecia in Daniam iter, quod vix 12. diebus equo confici potest, absoluisse, sit fides istorum penes autores.

Indaci. Atam pueri Starchateri. Olaus l. 5. c. 7. Sept.

Iumentorum certè mira velocitas celebratur. *Iulius Cæsar*, inquit Suetonius, *longissimas vias confecit incredibili celeritate, expeditus meritoria rheda centena passuum millia in singulos dies, vt persæpe nuncios de se præuenerit.* At Tiberius Nero coæuis testibus duplum spatium die noctuque percurrit essedo. Plinius ita narrat. *Cuius rei admiratio ita demum solida perueniat, si quis cogitet nocte ac die longissimum iter vehiculi tribus Tiberium Neronem emensum, festinantem ad Drusum fratrem ægrotantem in Germaniam: in eo fuerunt passuum ducenta millia.* Fusius idem Valerius Maximus sic commemorat: *Tantum enim amorem princeps, parensque noster insitum animo fratris Drusi habuit, vt cum Ticini, quo victor hostium ad complectendos parentes venerat, graui illum, & periculosa valetudine in Germania fluctuare cognouisset, protinus inde metu attonitus erumperet; iter quoque quam rapidum & praeceps, velut vno spiritu arripuerit eo patet, quod Alpes Rhenumque transgressus die ac nocte mutato subinde equo ducenta millia passuum, per modo deuictam barbariem Antabagio duce solo comite contentus euasit: sed eum tunc maximo labore & periculo implicatum, mortaliumque frequentia desertum sanctissimum pietatis numen & Dij fautores eximiarum virtutum, & fidissimus Romani imperij custos Iupiter comitatus est.* Videas hic Cæsarem vno stipatum comite die vno naturali per difficillimum iter Alpinum, & infesta Germanorum hostium loca supra 50. Germanica milliaria, vel 67. ferè leucas peragrasse, vulgaribus & obuijs equis vehiculis ter variatis: Cur non Reges nostri camelis vel dromedarijs inuecti, qui triplum vincunt equorum celeritatem ducenta Germanica milliaria dierum duodecim spatio potuissent emetiri? Nam eos Aristoteles quos commendat a pernicitate. lib. 9. animalium. c. vult. sed his longe statuunt velociores camelos & dromedarios, quibus cursus nomen dedit.

S. eton. c. 56. Plin. in Nat. hist. Nero die vno confecit 50. mil. Germanica. Val. Max. lib. 5. c. 5. Aristoteles 19 animal. Philostr. lib. 2. vita

Philostratus hos asserit vna die mille stadia conficere: sunt ea Italica milliaria 125. leucæ 41⅔. ac Germanica 31. *Cameli*, inquit Maldonatus noster, *quamuis onerati 40. quotidie leucas conficere dicuntur.* Tostatus *Dromedarij sunt animalia velocissima. & dicitur de ijs, quod tantum ambulent vna die, quantum equi tribus.* Et subdit: *Dato, quod dromedarius tantum ambulet in vna die, quantum equus in tribus, non poterant decem diebus plus ambulare, quam 400. leucas.*

Apu. Maldonatus in 2 Matth. Tostatus in Matth. cameli 40. leucas die

Libet oculatum testem Radziuilium audire in Cairi descriptione: *Dromedarius*, ait, *cameli genus in cumprimis expedito passu gradarij adeo celeriter currens, vt equus etiam citatiore gressu eum æquare non possit: hic per postas, vt vocant Mecha aduenerat, cursus autem ratio talis adhibetur, vt decima quinta die Mecha Cairum perueniatur. Cursor vnus dromedario insidens per continuos quinque dies proficiscitur, rursus alius alium dromedarium adscenait, & quinque alios dies progreditur tandem tertius quinto itidem die tertio vectus iumento Cairum defertur.* Operæpretium erit interuallum Mecham inter & Cairum emetiri: quod si me non fallunt Geographicæ tabulæ recentiores, globique sphærici 26. circiter gradus intercepit, qui faciunt Germanica milliaria 390. leucas 520. ita vt quotidie 26. Germanica milliaria; leucas autem 35. decurrat, si recto posset itinere eo tendere: sed cum anfractu magno cogatur sinuosam maris rubri oram circumlegere: minimum ei 30 Germanica, & 40. leucæ indies erunt peragrandæ. Ex horum autorum testificatione potest quis spatio dierum quinque, vectus eodem dromedario, ducentas leucas commodè decurrere.

Radziuilus in Cairi descriptione. Dromedarij velocitas. iter Mecham inter & Cairum 520. leucarum.

Videamus nunc quantum Arabiæ felicis remotior pars, Sabæ scilicet regia distet Solyma: quindecim ego circiter gradus numero: at fines extremos Arabiæ Iudææ propinquiores vix 13 abesse gradibus, quod dimidiatum videtur itineris esse Mecham inter & Cairum intercepti: nec octo quidem dierum, si cum hodiernis cursoribus Turcicis comparetur: continetque Germanica mil. 195, leucas circiter 260; sed ob anfractuosos circuitus rotundum constituamus numerum, trecentarum leuca-

iter Sabæ ex Arabia Solymam vsque.

carum: quæ alias ferè distantia est Sabam inter & Solymam: percommodè quis eadē
est dietam 9. vel 11. vectus dromedario 9. diebus absoluet: Reges verò nostri diebus vndecim: ita vt quotidie tantum 25. vel 27. leucas confecerint: quod fieri sine corporis graui defatigatione, certis tamen horis somno ciboque capiendo decerptis, iisdem etiam iumentis
Gentiles longius iter emensi breuiori spatio equis, cur non Reges cum tot diuinis subsidijs. potuit perfacilè. Nam si Iulius Cæsar, & Tiberius Nero duodecim horarum spatio vulgaribus equis 25. milliaria Germanica & supra 31. leucas permearunt, non valuissent Reges nostri triplo pernicioribus vsi cursoribus dromedarijs tanto minus iter eodem temporis spatio conficere; quos non cupiditas vel amor fraternus, sed diuinus longè potentior stimulabat? Quibus dux itineris de cœlo fulgens sidus, Angeli comites: Spiritus ipse diuinus impulsor, consiliorum, & itineris capiendi rector & moderator: qui sic eorum corpora volebat laboribus exerceri, ne exhaurirentur: ita mentem cœlestibus solatijs reficiebat; vt molestias tam longinquæ peregrinationis ne persentiscerent quidem.

Qui docent eos vectos dromedarijs. Restat vt eos laudemus testes, qui Reges dromedarijs vectos iter breui tempore decurrisse docuerunt, omitto vaticinium Isaiæ 60. & commentores loci: Ecclesiæque mentem, quæ id caput de Magis interpretatur.

S. Cyprianus. S. Cyprianus: *Diu homines illi huius prophetiæ prouentum exspectabant, & ubi venit plenitudo temporis, orto repente nouo sidere ad antiqua recurrentes volumina, tam testimonijs muniti, quam signo, dromadis inuecti in Iudæam stella duce peruenerunt.*

S. Hieronymus. S. Hieronymus: *Eos a principio Iudiæ deducit camelis vectos.*

S. Anselmus. S. Anselmus: *Nec mireris eos 13. diebus venisse in Bethlehem, cum equos Arabicos, & dromedarios habeant.*

Innocentius 3. Innocentius: *Venerunt autem de finibus Persarum & Chaldæorum: & quod de partibus tam remotis in tam breui tempore super dromedarios animalia nimirum velocissima festinasse dicuntur: secundum illud Prophetæ: inundatio camelorum. Isa. 60.*

Hugo Cardin. Hugo Cardinalis: *Secundum S. Hieronymum die Natiuitatis iter ingressi sunt, & 14. die Hierusalem venerunt in dromedarijs.*

S. Thomas 3. q. 36. art. 6. ad 3. S. Thomas Aquinas: *Alij dicunt stellam apparuisse primo cum Christus natus est, & statim Magi visa stella iter arripientes longissimum iter 13. diebus peregerunt: partim quidem adiuti diuina virtute, partim autem dromedariorum velo-*
Durantes l. 6. rationalis. *citate: & hoc dico si venerint ex extremis partibus Orientis.* Durantes. *Hieronymus dicit, quod in die natalis primo ab ijs visa est stella, sed venerunt in dromedarijs: qui velocissimè currunt: vnde & dicuntur à dromos quod est cursus & ares, virtus, & sunt minores camelis: sed ijs velociores: scilicet tantum in vna die currunt, quantum*
Regius in 2. Matth. *equus in tribus.* Recentiores idem tenent. Regius: *Arabia* inquit, *distat summum trecentis leucis à Betlehem, quod iter 10. diebus confici poterat ab illis: cum præsertim Isaias scribat, illos cum dromedarijs fuisse venturos: & rectè: nam in Arabia procreantur cameli dicti dromedarij à cursu: sunt autem animalia velocissima & possunt vno die mille stadia, id est, milliaria 125. leucas 41. conficere.*

Baronius A. Christi 1. p. n. 34. Salmeron tom. 3. tr. Gretzerus l. 1. c. 7. Bosquier. Maldonatus in 2. Mat. Suarez. Baronius: *Quod quidem haud mirum videri debet ad celeritatem itineris dromedarijs vsos fuisse, quos velociores esse equis Nissæis Aristoteles tradit.* Similia habet Salmeron tract. 38. f. 345. Gretzerus, Bosquier & alij. breuiter Maldonatus *Verosimile est camelis vsos esse, qui quamuis onerati, 40. quotidie leucas conficere dicuntur.* Suaretz: *Vt venirent ex Arabia vsque Bethlehem, non indigebant tanto temporis spatio; distat enim trecentis ad summum leucis, quas decem diebus conficere potuerunt: præsertim cum Isaiæ 60. indicetur eos in dromedarijs fuisse venturos: quod obiter confirmat hos Magos venisse ex Arabia, in qua hi cameli procreantur, hoc autem animal velocissimum, & conficit vno die mille stadia i.e. 40. leucas.*

Satis idonei videntur autores iam laudati: quibus credi tutò potest, Magos 10. vel 12. diebus leucas trecentas Sabâ Solymam vsque decurrisse, imo autore Tostato quadringentas interim leucas peragrare potuisse: quod Gentiles multos fecisse constat: & rectè monet Doctor Angelicus, partim eos diuina virtute adiutos iter id absoluisse.

CA.

CAPVT XXXV.

Celeritas sanctorum Regum in diuinis iussis exsequendis.

HAnc negant ij, qui vel biennio volunt stellam ante natalem Domini illuxisse, vel tanto post natum tempore Christum adorasse. Vocant alij Reges e propinquis Iudeæ regionibus, vnde triduo vel quatriduo possent advolare, minuuntque parendi velocitatem. Sed stabilita sententia, quæ Magos ex Arabia educit, tredecim dierum interuallo dromedariorum pernicitate per trecentas fere leucas: rectè nobis præscribitur Regum obediendi celeritas imitanda.

Persane mirum est, Reges molliter enutritos, delitijs & voluptatibus adsuetos, summa hieme tot exteras regiones per mille vitæ pericula Dei iussu celerrime decurrere nescios, quo locorum stella duce tenderent: & indefesso volatu potius, quam cursu quotidie 25. vel 27. leucas progredi, nullis retardari solstitij brumalis tempore cœli injurijs, niuosorum locorum lubricitate, defectu sterilibus in locis commeatus, montium adscensu, fluminum exundantium transitu, concito semper cursu vel volatu potius auium more celerrimè percurrere: vt rectè scriptores quidam illos nunc nubibus, alias auibus volantibus soleant comparare. Carthagena illud Isa. 60. Regibus accommodat. *Qui sunt isti, qui, vt nubes volant, & sicut columbæ ad fenestras. Quia sicut illæ flante vento incredibili celeritate mouentur, ita tres Reges illi diuino spiritu afflante simili celeritate pergebant: quia nescit tarda molimina Spiritus S. gratia.* & Giron. Dominicanæ familiæ nobilis ecclesiastes. *Merito ijs adaptare possumus Isa. 60. qui sunt isti, qui vt nubes volant? Prophetæ respondere possumus, ex c. 40. Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ.* Regum insigne aquila, tribus potissimum rebus excellit auibus, visus perspicacia, volatus celeritate, & volucrum dominatu: quales aquilæ tres Reges nostri siderum & cœlestium rerum contemplatione, parendi diuinis iussis velocitate, & dominio perturbationum animi: hi quam pernicissimè viam emensi longissimam sunt, vt veri Messiæ armigeri prædam et subactæ Gentilitatis spoliaque dedicarent.

[incredibilis celeritas obedientiæ.] [in re ardua.] [similes nubibus.] [Carthagena ... Epipha.] [aquilæ.] [Giron de Epipha.]

Imbelles nuper & delicijs emanciati columbis similiores: diuiniore nunc afflatu vegetati, *mutant fortitudinem*, pennas sumunt aquilinas, amoris & inflammati desiderij videndi saluatoris. *currunt & non deficiunt: volant, nec fatigantur.* Cursus in ijs coniunctus cum volatu commendatur: similesque dicam Reges nostros alatis quadrupedibus, quorum cursus alarum remigio, velut secundis adspirantibus ventis pernicitati volucrum adæquatur? Nisi malis eos quatuor alatis animalibus Propheticis assimulare: portenta enimvero loqueris, cum bouem vel leonem volantem asseris: quæ tamen Ezechiel Propheta vidit pennata & volantia: vt licet corporeæ molis pondere declinarent in terram, impetu tamen diuini Spiritus elata, nec terram quidem contingerent: sic Reges isti grandia terræ pondera, si regnorum amplitudinem, opum affluentiam, & voluptatum inuitamenta consideres; at postea, quam Spiritus ille cœlestis mentes occupauit, iam animus terrenis cupiditatibus liberatus, & expeditus geniorum instar Angelicorum nil nisi diuina suspicere, cœlestia concupiscere, sui despicientiam, corporis fatigationem, honorum contemtum quærere, & quò Spiritus impetus ferebat, eò concitatis pennis euolare. Didacus Vega luculenter hunc locum exponit de Regibus: *Vt rem impossibilem demonstremus, dicere solemus: vt si bos, homo, leo volaret: nihilominus vidit Ezechiel c. 1. & 10. animalia ista, quanquam mole corporea præstantia, quadrigæ adiuncta, pariter pennis in sublime ferri, mysterium quoque illud arbitratur, cum incederent, non reuertebantur. Agitantes pennas ferebantur ocyus, nec tamen retro spiciebant, aut conuertebantur, admirabaturque Propheta, quod currus rotarumque pondus & moles machinam illam, quæ nubes transcendebat, in terram non deturbaret: volens itaque huic dubio occurrere, cuncta in Spiritum refert. Spiritus enim vitæ erat in rotis. Non est mirum, quod animalia illa tam velociter, tamq; leuiter ferrentur progrederenturq; iugiter, & adiuncta currui ac rotis: nam erant quasi informata spiritu, & anima-*

[4. alatis animalibus Propheticis.] [Didacus Vega de Epipha.] [spiritus rotas animat & volare facit.]

Rotæ. Quid est vir iustus? spiritus corporea mole (de qua, ait Salomon, *corpus, quod corrumpitur aggrauat animam*) *grauatus volat absque impedimento vllo, & cœli transcurrit semitas, admiranda est eius velocitas, vincit leuitate aquilam, dimittit post se impedimenta omnia, ac vlterius pergit: nihil enim illi viam præcludere potest, non persecutio, non labores, non austeritas vitæ, non rigor ieiunij, non sensualitas & rebellio propriæ carnis: hæc omnia non sufficiunt, quæ cum ab incepto itinere retrahant: Quis horum autor, quis omnia ad tantam facilitatē reducit? quis labores omnes vincit? spiritus vitæ qui est in ipsis: Spiritus Sancti igne concaluit, qui pedes eius mouet, & laborem itineris leuat.* Hæc Vega: Currum nouum gloriæ suæ diuina maiestas constituebat in nouella Gentilitatis ecclesia; quem tres Reges, hominum more ambitiosi, vitulorum instar lasciui, leonum ritu feroces & iracundi Cherubinorum etiam instar sapientes, humana potius quam diuina scientia præuia stella duce trahebant: ij Spiritu diuino mox animati & alati, quam cæcis ante cupiditatibus, non hominum; sed ferarum instar indomitarum seruiebant, terrenis corpore toto menteque inhærentes, tam nunc aërei & ignei Spiritus diuinissimi sequuntur, impetum; nec reuertuntur: sed vnam Dei propositam habent gloriam, cuius intuitu nec laboris molestias, corporis fatigationes, vitæ pericula, minas & insidias regum, imprimis Herodis tyranni persentiscunt, aquila iam leuiores, & velociores, extra quasi sortem humanam & instabilis fortunæ volubilitatem ac mutationem constituti, vt merito diuino beneficio tres illi Gentiles Reges fauorem, dignitatem, & prærogatiuas Ecclesiæ Dei sibi, & toti Gentilitate vindicarint, spoliata veteri synagoga. Tantum fuit celeritate perdifficili iudæos in adorando recens nato Messia & recipiendo præuenire. *Celeritas illa Magorum* (monet alibi Rupertus) *damnat desidiam nostram, qui tot lumina fidei, doctrinæ, & exempli habentes, vix venimus ad Christum.* Venimus quandoque: sed quam segniter, & ignauè: quantis animi perturbationibus, curis & alijs desiderijs implicati? Quam facili negotio leui suborta difficultate & impedimento propositum deserimus, in pristinas reuoluimur sordes, à Christo perfidè desciscentes? Vigiles amat Deus, cœlestium instinctuum auditores: celeres, fortes, & constantes perfectores.

Currus nouus gloriæ Dei tractus à tribus Regibus.

Rupertus.

CAPVT XXXVI.

Stella prope Hierosolymam in Iudæa euanescit.

Lætus processus.

HACTENVS lætis auspicijs & successibus vndecimum iam diem Reges progressi celerrime, præ spiritualis solatij redundantia trecentis leucis peragratis, viarum brumali inclementia corruptarum asperitatem, corporis labores, molestias & fatigationes, nec sentire quidem videbantur: nam sideris ductu, cœlitumque comitatu & præsidio contra difficultates & impedimenta quæuis muniebantur; similes infantulis in via Domini, qui lacte diuinarum deliciarum nutriuntur. Quo paulatim magis roborati cum essent & confirmati, vt suis discerent militare stipendijs, & proprio natare cortice, cum Iudæam intrassent, nec multum abessent ab Hierosolyma, repente sidus euanuit, periclitante Deo constantiam illorum, & animi celsitudinem in aduersis, quam posteri sequerentur. *Iustorum enim vitam admirabili varietate contexit Deus nec iucunditates sinit habere continuas*, ait S. Chrysostomus.

Stella se occultante obnubilatur.

S. Chrysost.

S. Vincent.

ho. 8. in Matth.

Dubitatur vbi cœperit se occultare. S. Vincentius Thaumaturgus æui sui putat in Iudææ ingressu contigisse. *ipsis,* ait, *præparatis, statim inceperunt viam, & stella præcedebat ostendens eis viam, quam debebant facere: hoc modo venerunt vsque ad terram Iudææ, & in crastinum, quando debebant intrare terram Iudæorum, stella disparuit illis.* Fauent autores, qui peccasse volunt Magos, quod Solymam ingressi, consuluerint Herodem, & humanum consilium, adeoque punitos esse arbitrabantur: quam S. Bernard. insinuat opinionem. *Cum recessissent Magi, & reliquissent Iudæos, ecce stella, quam viderant in Oriente antecedebat eos. Hinc manifestè datur intelligi, quoniam humanum flagitantes consilium, diuinum amisere ducatum, & conuersos ad terrenum documentum signum cæleste deseruit.*

S. Bern. ser. 3. de Epiph.

Sed cum Sanctorum Patrum permulti varijs allatis rationibus infra recitandis

veline

v[illegible] con[illegible] cos ante, quam Bethlehemum contendisse: videtur & [illegible] m noui Re[illegible] facerent, stella eo[illegible] deduxisse, & prope [illegible] hoc en[illegible] autor operis imperfecti disertè docet. *Ex hoc [illegible] ur [illegible] a[illegible] tum stella auxi[illegible] t Magos, prope Ieru-[illegible] gereretur in Ierusa[illegible] rrogare de [illegible] ma[illegible] de ille* & ante hunc Cyrillus: *ne autem se corum oculis cu[illegible] n[illegible].* prope Sodomam uanescit. Autor oper. imperfecti. S. Cyrillus.

S. T[illegible] *uniuersa arruit Herodis v[illegible] occultauit se ipsam.* S.Th. mat. et abdenda. S. Thom.

C[illegible] Magos [illegible] SS. Patrum: [illegible] qui [illegible] *Mag[illegible] nat[illegible] Re[illegible] in vrbe [illegible] quae Gent[illegible] didicissent. [illegible] L[illegible] S. Augustinus. [illegible] 31. 35 de ten[illegible] S. Basilius, [illegible] humana Con[illegible] rat. Theoph[illegible] Be[illegible]* Imberatus. Augustinus.

S[illegible] dum Herodem Iu[illegible] sque Reges nostri consulerent? [illegible] tem vapo[illegible] mat[illegible] o'uere, & postea no-[illegible] v[illegible] borum [illegible] cum veritate. *Ecce stella, quam [illegible] Or[illegible]* [illegible] remanen[illegible] luce sua spolri[illegible] vel ad pun-[illegible] nem [illegible] ca[illegible] sub ad[illegible] q[illegible] S[illegible] eadem tam mir[illegible] sacrada potu[illegible] dide [illegible] ab Ange-[illegible] n[illegible] &[illegible] admodum [illegible] peretur, nec [illegible] vel [illegible] aeum transpor[illegible] ne stellam [illegible] conspiceret: v[illegible] Foc[illegible] quandoque se dimitter[illegible] profu[illegible] [illegible] cum noct[illegible] Re[illegible] qui ce-[illegible] in Orien[illegible] in diuersis in locis obtuu[illegible] et. [illegible] 3. 364.

CAPVT XXXVII.

Cu[illegible] eu[illegible]erit.

N Os [illegible] andam prudentiam, fastum, aut [illegible] n[illegible] stris reprehendunt: & puniri m volunt. De-[illegible] quod Pro[illegible] tanto ante praeuide[illegible] at, [illegible] c, n[illegible] que co[illegible]: debebant Reges ipsi non [illegible] Eu[illegible] cae e-[illegible] Beth[illegible] chemi. Erant ipsi vt [illegible] Moneae [illegible] co-[illegible] T[illegible] C[illegible] S[illegible] sed [illegible] nte & o[illegible] ata ipsi occasione [illegible] P[illegible] me [illegible] unt [illegible] non [illegible] , [illegible] contu[illegible] o, [illegible] retoque volunt [illegible] um a[illegible] ta ra[illegible] one prae a-[illegible] et exc[illegible] Isa. 61. Diuino consilio olimam [illegible] ibi [illegible] nuerunt. [illegible] SS Pa-[illegible]

[illegible] Ma[illegible] Iudaeum, vt [illegible] erdotes a Magis [illegible] ad cultu eius. S. Hiero.

[illegible] quan[illegible] q[illegible] D[illegible] a p.[illegible] Q[illegible] cum [illegible] per[illegible] q[illegible] monstrau[illegible] t ex [illegible] orem a-[illegible] Magi: non stella non An[illegible] d Pat[illegible] r ipse [illegible] ca[illegible]. S. Chrysostomus.

S. [illegible] us [illegible] fer. 6. hoc modo neruosius *Det[illegible] R[illegible] H[illegible] mira[illegible] nda Iudaeorum stultitia, pr[illegible] quos [illegible] os [illegible] Ma[illegible] oru Chri[illegible] mq[illegible] imper[illegible] stella [illegible] traxit, [illegible] vt oculi in quo fuerat p[illegible] rat* S. Augustinus fer. & 6.

etiam iudex esse ciuitatis: sed quod in Bethlehem Iudæ Christus nasceretur [illegible] sanctis interrogati Iudæi proferre debuerunt, parati ad legendum, [illegible] ad [illegible] gendum, duri ad credendum. Iterum ser. 67 de diuersis: *Nonne poterat es ad [illegible] ciuitatem eadem stella perducere [illegible] ut postea perduxit ad locum [illegible] matre infans erat? poterat sane, non tamen factum est, vt hoc a Iudæis [illegible] rent: quare voluit Deus hoc a Iudæis inquiri? vt dum ostendunt, in [illegible] dent [illegible] lamentatio.*

S. Leo. S. Leo. *Hoc responderunt de Propheta eloquio, quod indicabat stella [illegible] quæ vtique poterat Magos Hierosolymis præterm[illegible] [illegible] ad cunas [illegible] fecit postmodum fecit, [illegible] confusione [illegible] Iudæorum [illegible] pertinuisset, et non solum ductu [illegible] sed etiam [illegible] natiuitas Saluatoris.*

Beda in S. Matth. Beda. *Quod Magis tunc stella non apparuit, quæ eos [illegible] ducebat [illegible] Iudæorum [illegible] damnat [illegible] exquirerent ab Hierosolymis [illegible] Christi [illegible] primerent, ne nullam excusationem ignorantiæ [illegible] ante natiuitatem eius non [illegible]*

Rathb. in S. Jud. Rathbertus. *Sed ur Hierusalem ydem [illegible] trauerunt [illegible] esse crediderim primo [illegible] Iudæis [illegible] fecerunt.*

Haymo in Epiphan. Haymo. *In casu [illegible] diuina dispensatione factum est, vt Magi Regem natum primum Hierosolymæ quærerent, quæ [illegible] Iudæorum [illegible] locum natiuitatis a Iudæis [illegible] et Iudæi [illegible] Regem natum [illegible] et si cum ipsis ad orandum ipsum pergerent [illegible] inexcusabiles essent.*

Theophyl. in S. Mat. Rupert. Theophylactus. *Occulta erat ad partum [illegible] differ atione, vt Iudæos interrogarent, & turbaretur Herodes [illegible] manifest [illegible]*

S. Bernar. Ans. & Thomas. S. Bernardinus. Suarez. Similia habent Rupertus, S. Bernardus [illegible] sententia [illegible], S. Thomas, S. Bernardinus, cum recentioribus pluribus. Sua [illegible] tantum verbis contentus ero [illegible] Chrysost. inquit, *duxisse Magos [illegible] Ierusalem, & [illegible] vt ita putauerunt [illegible] non itineris*; & vt S. Leo Papa inquit: *Regem [illegible] in ciuitate [illegible]* varia [illegible] Patrum [illegible]

Hinc conficitur communi Patrum [illegible] factum diuino [illegible] consilio, vt intrarent ante Hierosolymam, natumq; Messiam prædicarent, quam [illegible] adorarent.

CAPVT XXXVIII.

Deliberatio Magorum amissa stella, & constantia, de peruestigando natali loco Messiæ.

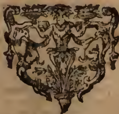
EXIMVERO [illegible] vndecima [illegible], quarta [illegible] Ianuarii [illegible] post meridiem [illegible] cursu stellam per Iudæam [illegible] rentur [illegible] Balatinus, quo [illegible] a loco [illegible] Iudæorum; & [illegible] metropoli [illegible] repente præter expectationem omnium [illegible] se [illegible] subduxit, & attonitos [illegible] omnes [illegible] Quid agerent Magi [illegible] quid [illegible] mente [illegible] fluctuatio, & [illegible]. Tentanne crederet [illegible] fidem, & in accepto proposito constanter potuissent [illegible]

Hæsitatio Magorum stella occultatione. [illegible] aliorum [illegible] periculum, ne velut a fatuis [illegible] nocturnis ignibus [illegible] præstare quantocyus [illegible] futuri alias Iudæis [illegible] tenere recens nati Messiæ stellam effulsisse, quam Iudæorum [illegible] nemo [illegible] Præterea nec vacare periculo in vrbe [illegible] præsente Rege alienigena à Romanis constituto Regem alium Iudæis recens natum proclamare.

Hæc potuerunt in tanto [illegible] quidem cetera cauti prudentesq; minus tamen [illegible] a pietate Christiana, variis adhuc idololatriæ cultibus [illegible] auribus [illegible]: Non tamen adducor, vt putem vllum Triumuirorum tam [illegible] Prophetiæ diuinæ dono collustratum, quidquam de certo natali Messiæ desiderasse [illegible] stella, & ortu eiusdem in Iudæa quidquam dubitasse. Nec vllum

eorum

eorum admisisse cogitationem infecta re cum suis reuertendi, quos fides inconcussa, spes solida, caritas perfecta constansque sic Christo devinxerat: vt iam tum parati starent, se lanienæ offerre prius, quam ab eius etiam Iudæis publicando regno; vel in Metropoli, vel coram Rege desisterent: sperabant etiam Iudæorum indicio cunabula se Regis facilius cognituros. Interim cum animo singuli demisso sentirent de se humiliter, Deum videntur obtestati, noxam dimitteret, si forte vitio suo indignos se tali duce effecissent: Sanctus Vincentius Regum deliberationem piè, licet impolito stylo, sic describit. *Quando debebant intrare terram Iudææ, stella disparuit illis: cogitate qualem tristitiam habuerint dicentes. O miseri quid est hoc: ex aliquo peccato nostrum stella disparuit, quid faciemus?* dicit Sanctus Thomas 3. p. q. 36. a. 7. *quod tenuerunt consilium, quid facerent: quidam ex comitibus dixerunt, quod redirent; quoniam quærere Regem nouum in terra aliena magnum periculum esset, alij dixerunt, quod irent ad minus in Ierusalem, quia talis Rex in magna ciuitate deberet esse natus: & quia ibi erant magni Rabbini, & Doctores; ideo faciamus quod in nobis est.* Persuasissimum mihi est, sanctissimos Reges hactenus externa specie signi spectabilis etiam tractos, eo sublato potentiori tam illustratione mentis, quam impulsu voluntatis diuinitus incitatos esse, tunc potissimum, cum Deus exteriora tolleret subsidia; ideoque statim se, remque totam precibus commendasse, diuinam clementiam obtestantes, iuberet, quid fieri vellet: nec minus faciles aures habuisse quam Paulum cum Damascum properans de cœlo tactus rogauit: *Domine quid me vis facere.* & statim audijt: *Surge ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere*, Sic existimo cœlitus ijs indicatum esse, irent in Iudææ metropolim, audacter de loco nati Regis Iudæorum ob visam eius stellam sciscitarentur: nec Regem alienigenam formidarent; sed intrepidi natum Messiam publicarent, locum indagarent, eum à Pontificibus cognituri. Hac diuina voluntate cognita, mutuo se Reges ad agendum fortiter animarunt, ac se, suosque ad ingressum vrbem prærararunt: id quomodo sit gestum libro sequenti prosequemur. Act. 9

LIBER SECVNDVS
COMMENTARII IN CAP. II. MATTHÆI
GESTA SS. TRIVM REGVM HIEROSOLYMÆ.

CAPVT I.

Voculâ: Ecce celeritas cum admiratione designatur.

REDEO post varias ante ingressum ciuitatis Hierosolymitanæ difficultates expeditas ad S. Matthæi textum excutiendum: *Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam*, ac primam voculam *Ecce* præsenti capite considerabo: quam licet scriptura sæpius vsurpet ad rem aliquam demonstrandam: vt Ioannis 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*, & Pilatus ad Iudæos: *Ecce homo: ecce Rex vester*: hic tamen miram indicat SS. Regum velocitatem, quod à nato puero die decimo vel vndecimo iam ab extremis Orientis partibus Solymam aduolassent, vt Angelorum euangelia pastoribus inquilinis oblata præuerterint exteri, primique nati Messiæ famâ Iudæis in metropoli & ipsâ regiâ publicarint. Vnde Iansenius ait *dixisse S. Matthæum: ecce, vt intelligas statim post Christi natiuitatem Magos venisse.* Maldonatus idem sensit, *significat statim nato Christo venisse Magos*: sicque S. Epiphanius & eum secuti, quotquot post biennium a Christi natiuitate volunt eos intrasse Solymam, confutantur.

Io. 1. Io. 16. vox ecce indicat celeritatem cum admiratione.

rei nouæ. Præter celeritatem eadem voculâ significatur admiratio, quæ potissimum oritur, cum rem nouam, inusitatam, magnam & splendidam inopinatò percipimus. Res noua prorsus, inusitata, nec hactenus visa, lecta, vel audita fuit, Regis noui natales à ciuibus & domesticis ignorari, ab exteris & ipsis hostibus ab extremis orbis partibus appropperantibus annunciari prope locum, vbi natus seruabatur. Quæ res nouitate & raritate incredibilior, Regem à subditis contemtum, & ad stabulum inter pecudes abiectum, à sapientissimis mundi principibus adorari? hos tanto terrarum interuallo dissitos ea celeritate certatim concurrere, vt eius se dominatui subijciant, seruos se eius & mancipia profiteantur?

incredibilis.

magnæ.

Quæ res magnitudine personarum excellentior Reges videre Orientis inuictos, nec Romanorum hactenus armis domitos & fractos, præconium agere Messiæ Regis nati, tot seculis à Regibus, Patriarchis, & Prophetis exspectati & desiderati? qui licet Gentiles essent, adesse tamen cum thesauris & apparatu regio, vt vix natum regijs ornent muneribus, eique regna sceptraque sua subijciant?

inopinatæ.

Sed maior rei secuta est admiratio, quod hæc ipsa improuisò, nihil tale Iudæis opinantibus, cum ad rerum omnium summam desperationem deuenissent, alienigenæ tyranno subiecti, repentè Iudaici regni promissum instauratorem, Dauidis filium natum, exteris nuntiantibus audierunt. Hinc nata ex auditione tam insperata admiratio & stupor, ex stupore conturbatio tam Regis Herodis, quàm Iudæorum subiectorum: ij, iam iugo adsueti & seruituti, mirari tam audacter in Metropoli regni, coram Rege nouum Regem publicari: vt meritò S. Matthæus tam noua, magna, rara, inusitata, & inopinata scripturus exclamarit: *Ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam.*

CA-

CAPVT II.

Magi cur hic nominentur, non verò Reges

DE origine Magorum, institutis, professione, moribus, est alibi copiosè disputatum: vbi sunt etiam ab infami necromantia suspicione vindicati: Adhæc Reges fuisse, centuria testium demonstraui. vnum restat hic loco suo ostendendum, cur Magi potius, quàm Reges nominentur. Testes nati saluatoris & adoratores eius primi de Gentibus quærebantur, eos voluit diuina prouidentia ad munus hoc adhibere, qui sapientissimi, religiosissimi & incorruptissimi vulgo ferebantur, tales apud Ethnicos præcipuè Magi censebantur: licet igitur & tunc Reges philosopharentur; eorum tamen, non vt Regum, sed vt Philosophorum testimonium de Messiæ nati stellâ quærebatur: facilius enim Reges, quàm periti Astrologi in nouis exortis stellis, cometis, & alijs phænomenis decipiuntur.

qui testes optimi.

rationes cur Magi potius vocentur.

Sed aliorum hic malo rationes, quàm meas recitare Salmeron has adducit: *Magis è re nostra & Dei erat, vt sapientes de Christo redderent testimonium, quàm Reges: Reges enim plerumque ignari & imperiti sunt, aliorumq; sententiam sequuntur: & cum sapiunt, sapientum reguntur consilio. maius ergo est testimonium, quod datur à sapientibus, quàm quod à Regibus. deinde vt ostenderetur, quàm sit æquum & conueniens, vt qui Rex futurus est, sit sapiens; quique alios sapientes gubernaturus est, sapientiâ, qua ceteros gubernet & regat, antecellat. præterea coram summo Christo rege nullus fidelium vocari Rex debet: vt enim coram sole stellæ remittunt lumina sua; sic coram Imperatore Christo Imperatorium nomen cessat.*

Salmeron. tract. 38. §. 341.

Suaretz sic breuiter. *Euangelista Magorum nomine potius, quàm Regum vsus est, fortasse quia sapientiæ nomen dignius, quàm potentiæ existimauit: vel,* vt Canus *dixit, non existimauit Euangelij testimonium regio apparatu cumulandum.*

Suarez L. sp. 14. §. 2. in fine. Canus lib. 11.

Copiosè & doctè Ildephonsus Giron: *Reges quidem erant; sed Magi vocantur: quia Regibus maximè necessaria sapientia, vt sciant veros amicos, fideles subditos, & consiliarios ab adulatoribus discernere. Sap. 6. Melior est sapientia, quàm vires, & vir prudens, quàm fortis. Audite ergo Reges & intelligite: discite iudices finium terræ; præbete aures vos, qui continetis multitudinem, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo. Salomon maximè placuit Deo, quia sibi factâ optione petendi quidquid vellet, non petijt diuitias, neque honores, sed sapientiam 3. Reg. 3. vera autem sapientia est, scire & nosse Dominum: his enim, qui terrena sapiunt, dicitur Isaiæ 5. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismet ipsis prudentes; hi enim sunt, quibus abscondit Deus diuina mysteria, sicut Christus dicit Mat. 11. Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & reuelasti ea paruulis: paruulis enim & humilibus reuelat Deus arcana cælestia: quales fuêre Magi procidentes coram puero* IESV; *atque adeò primi Euangelistæ electi sunt, qui Euangelium detulerunt in Ierusalem: vnde exitura erat lex.*

Ild. Tract. c. 5. ad 4. In fragmentis de Epiphania.

Agutè Maldonatus quærit: *At cur Euangelista Reges non appellauit? cur autor libri Iob amicos eius Reges non appellat, Tobiæ verò autor libri appellat? si alius Euangelista eandem scripsisset historiam, quam Ioannes c. 4. 46. scripsit, illum fortasse quem Ioannes regulum vocat, alio nomine vocauisset. Neque ratio quærenti omnino deerit, cur Matthæus Magos potius quàm Reges, cum vtrumque essent, appellauerit: voluit enim tacitè rationem reddere, cur ex stella esse Christum natum cognouissent, hoc enim Magorum, non Regum fuit.* hactenus Maldonatus. alij cum his faciunt, vt Azor: *Sanè Matthæus Magos potius, quam Reges, quamuis vtrumque essent, maluit appellare: voluit enim rationem reddere, cur ex stella Christum cognouissent, hoc enim Magorum & sapientum fuit, non Regum cognoscere & coniectare.* Confirmat idem Alexander Pellegrinus hoc modo: *Magi dicuntur ab Oriente venisse, qui etiam, vt communis opinio fert Reges fuisse perhibentur: indagare lubet, cur Regis appellatio inuoluatur silentio ab Euangelista. Honorificentius profectò fuisset, & Seruatori gloriosius,*

Maldonatus.

p. 2. lib. 1. c. 11. q. 5.

in cap. 2. Matt. par. radix. 1.

si omni ablata dubitatione sacrarum oraculis literarum accepissemus, eos qui ad Christum infantem accesserunt venerabundi fuisse Reges. Cur igitur tantæ rei adhuc sub iudice lis est? magno id quidem consilio; nisi fallor; videlicet, si res attentè consideretur, nulla plane super hac re poterit esse controuersia, cum enim quicunque Deo seruit Rex sit nobilissimus, annon satis superque fuit explicatum eos fuisse Reges, quorum diuitiæ, bona, vires, vita ipsa supremo rerum Domino tam religiosè, tam sedulò famulabantur?

CAPVT III.

Quomodo profecti sint ab Oriente.

Oriens absolutè. respectiuè. pro Asia sumitur in scriptura.

ORIENTIS nomen absolutè sumitur pro parte primâ terræ habitabilis, quæ solem spectat Orientem, & India nominatur. at per respectum hoc loco pars ea designatur Asiæ, in qua sol prius quam in Iudæâ solet exoriri, siue rectâ lineâ respiciat magis solis ortum, siue etiam nonnihil in austrum declinet vel septemtrionem; imo tota fere solet Asia, si scripturam spectes, respectu Iudææ censeri orientalis, vti occidentalis eidem Europa existimatur, vt Pineda in c. 1. Iobi obseruauit, *Orientales*, ait, *Armeniam, Arabiam, Mesopotamiam, & conterminas prouincias intelligit, nam respectu Palæstinæ & Ierusalem tota Asia orientalis est, & Europa occidentalis, & Balaam Chaldæus Syriam vocat Orientalem, non aliter dicti sunt Magi, Matthæi 2. venire ab Oriente: quod vel ab Arabia vel Chaldæa Solymam venerunt.* Rectè: quod è Mathematicis & Geographicis principijs ita probat Eckius. *Comparatiuè vna ciuitas dicitur ad aliam orientalis, cuius meridianus vicinior est ortui solis*, seu vt Salmeron ait, *quicunque locus magis vergit ad illam partem, ex quâ sol oritur versus nos, vocatur magis orientalis quàm alius, etiamsi non distet ab eo, nisi per vlnam aut brachium.*

Pineda in Iob. 1. v. 4. n. 23.

Quid apud Mathematicos. ho. 1. de Epiph.

Quod si verò regio partim in septemtrionem vel austrum, parte verò suâ declinet in Orientem, eadem nunc australis, nunc orientalis ab Hagiographis appellatur: nam Chaldæa cum media iaceat Iudææ Septemtrionem inter & Orientem, Aquilonaris sæpius nominatur: vulgata sunt ea Prophetarum verba: *ab Aquilone pandetur omne malum.* De eadem Num 23. dicitur: *De Aram adduxit me Balac de montibus Orientis.* Arabia quoque & Saba, licet Australis, sæpe nominetur, vnde: *Regina Austri* venisse dicitur, Abraham tamen etiam filios suos ab Isaac seiunctos, *versus Orientem* dicitur seu Arabiam ab eo segregasse. & Tacitus lib. 5. ponit eam Iudææ ad Orientem, vnde sic ait hoc loco Maldonatus, *Est Arabia ad Palæstinam inter Orientem & Meridiem & solent regiones mediæ nunc orientales, nunc meridionales appellari, sicut Regina Saba Regina Austri, id est, meridionalis dicta est.* Matth. 12. consentit Suaretz: *Arabia*, inquit, *quamuis nonnihil ad Austrum declinet, Orienti tamen vicinior est: vnde Tacitus lib. 5. historiarum Iudæam à parte Orientali dicit spectare Arabiam: quod maximè verum esse censetur, si hiemalis solstitij ratio habeatur.*

Ier. 1. Num 23. Arabia dicitur australis. Gen. 25. & Orientalis Abrahamo & Tacito. Suarez D. 14. sec. 3. in fine.

Quamuis igitur ex Arabiâ Reges duos educamus, dici rectè possunt venisse ab Oriente: præsertim cum tertius ex Indiâ videatur accessisse, quæ per excellentiam meretur nomen Orientis.

Mysticè sic Orientem autor operis imperfecti interpretatur: *Vnde dies nascitur, inde initium fidei processit, quia fides lumen est animarum.* hoc est nimirum lumen, quod suspicere, quod venerari, quod orantes petere debeamus: vt ad patriam paradisi (collocati versus Orientem) è quâ peccatum nos expulit per fidem & gratiam redeamus: nam, vt ait S. Gregorius, *Quotquot in fide consistimus, rectè orientales dicimur, inter quos vt olim Iobus, sic potius Christus magnus nominatur: ad quem per orientalem Baptismi portam admittimur, vt indeficiens nobis solis iustitiæ lumen oriatur.* primi filiorum istorum Orientalium Magi propterea sunt etiam ab Oriente ad verum Orientem Christum euocati: quibus traduntur, quotquot è Gentibus fidem in Christum receperunt, de his Ezech. 25. *Ecce ego tradam te filijs*

mysticè quid Oriens significet.

S. Greg. 1. mor. c. 19. Iob 1.

Ezech. 25.

lijs orientalibus in hereditatem, vt non minus de Magis, quam Abrahamo verum sit: *Quis suscitauit ab Oriente iustum, vocauit eum vt sequeretur se?* ipse scilicet verus *Oriens ex alto, illuminare his, qui in tenebris & vmbrâ mortis sedebant.* idem & nobis ortus, eodem traxit funiculis gratiæ, funiculis caritatis: nam & ipse est, qui per se ipsum ad se nos trahit, vt Remigius dicat, *Pulchrè Magi ab Oriente venisse dicuntur: quia omnes, qui ad Dominum veniunt, ab ipso & per ipsum veniunt.* imo *Magi*, ait, S. Chrysologus: *ab Oriente in Orientem veniunt.* nam ortum solem requirebant: sic enim S. Basil. inquit. *Hodie Magi ab Oriente venerunt, ortum solem iustitiæ requirentes, eum de quo legitur Zach. 6. Ecce vir Oriens nomen illi.* ad illum Orientem è tenebris properabant, vt ignorantiæ caliginem depelleret, calore caritatis inflammaret pectora, nunquam ab eius se benigno adspectu per peccatum segregaturi donum hoc ingens erat, cognoscere hoc lumen, requirere, desiderare, & illi semper adhærere, quod Iudæis negabatur. Præclarè Chrysologus: *ab Oriente ad Orientem veniunt Magi, vt susciperet venientes ipse, qui iusserat, vt venirent: quando enim Deum Magus, nisi Deo iubente perquireret? quando Regem cœli, nisi reuelante cœlo, Astrologus inueniss et? quando vnum Deum sine Deo Chaldæus adoraret in terrâ, qui in cœlo Dijs totidem quot sideribus seruiebat? plus cœlestè de Magis, quàm de stellâ signum est: quod Iudææ Regem, quem legis autorem Magus scit, nescit Iudæus; Chaldæa defert, non defert Iudæa; Hierosolyma auersatur & refugit, Syria sequitur, & adorat.* stella scilicet Magorũ velut Bosphorus Magos Astrologos ad verum iustitiæ solem Orientem adducebat, quem deinceps vt Deum, & rerum omnium conditorem adorarent, cui stellæ cœli tam errantes, quam fixæ cum Rege siderum & fonte luminis sole seruiebant. Tam subitò Magos spretis maiorum institutis mutasse religionem nouam; credidisse Deum recens natum, quem ipsi Iudæi quibus promissus erat exsecrabantur; gratiæ fuit efficacis argumentum. quæ non dedit tantum lumen, quo diuinitatem agnoscerent, sed & permouit voluntatem, vt vellent eundem quærere, vt Deum adorare, & muneribus honorare.

Luc. 1. — in catenâ S. Thomæ. — S. Chrysologus. — Perguntex Oriente in Orientem. — Christus eos attraxit ad se. — S. Chrysologus ser. 156. — per gratiã efficacem.

Sed quomodo ex Oriente passim dicuntur ad Orientem profecti non transito Occidente? ab Oriente quisquis rectà progreditur, relinquat Orientem necesse est, & Occidentem versus tendat; eo deinde superato, reditus ad Orientem conceditur. An poterimus in hoc itinere verè cœlesti nostrorum nouorum ecclesiæ siderum Occidentem reperire antè, quàm Bethlehemi in Oriente solem contingant? reperit eum Barradius, cuius discursum moralem vtiliter hic attexam. *Currui*, ait, *solis simile fuit Magorum iter, ex Oriente per Occidentem in Orientem currit sol: Magi similiter ex Oriente per Occidentem venerunt in Orientem. ecce Magi ab Oriente venerunt, ait Euangelista: per Occidentem deinde, id est: Hierosolymam transierunt: nonne rectè Occidens Hierusalem dici potest, in quâ sol ipse Christus occidit; in qua tunc ei occasum Herodes meditatus est? per hunc ergo Occidentem Magi ex Oriente profecti, in Orientem, id est, Bethlehem, in qua sol admirandus ortus est, felici & solari veluti cursu moti sunt. Nobilior Oriens est Bethlehem illo, in quo sol exoritur; in illo oritur sol; in hoc solis conditor est exortus: in illo lux oritur corporum, in hoc animorum; in illo lux pecorum, in hoc lux hominum*: & ante hunc S. Maximus: *venit*, ait, *ab Oriente illuminata Gentilitas: Iudæa verò durissimi sui cordis infidelitate cæcata remanet in occasu: quomodo autem non verè in occasu & in tenebris tabescit omnis contumacia Iudæorum, qui indefessi solis præsentiam respuebant, diem perpetuum perdiderunt.* Vtinam tam constantèr, ardenter, & feliciter ab Oriente & initio ætatis nostræ duce & comite stellâ fidei & gratiæ continuis passibus per Occidentem mortis ad Orientem verum solem & patriam paradisi tenderemus: eo solum animos, mentem, studia & desideria flecteremus! sicut iubemur mortui corporum situ respicere solem Orientem, imo Christum passis manibus in cruce suffixum facie ad occasum conuersâ nos adspicientem, halitu nos redánimantem, porrectis brachijs & inclinato capite ad osculum exspectantem.

Transito prius Occidente. — Hierosolyma. — Bethlehẽ vere oriẽs. — S. Maximus ho. 3. in Epipha. — Cur mortuorum corpora respiciant Orientem in sepulcris.

Fuit is à mille & pluribus annis mos Christi fidelium, vt piè defunctos, licet non in templis & cœmeterijs, sed agris & campis tumularent; supina reclinarent corpora, facile solem Orientem respiciente.

Modus funerandi antiquissimus.

Videmus, dum dum hæc 1640. scribo, Coloniæ à septem iam hebdomadis agrum

Vrsulanum, vt multi putant, singulari diuinâ prouidentiâ reseratum, & Martyrum istorum humana diligentia maiorem, angelicam verè sepulturam: nam genios ferunt cœlestes, Episcopo, Clero, & Optimatibus ciuium pollinctoribus in illa tot millium funeratione manus adiutrices adspectabili forma porrexisse. ipsi videntur Angeli centurijs & chiliadibus Martyrum agri sat vasti regiones certas descripsisse, omnes fossas rectâ lineâ ab occasu ad ortum solis architectonicè definiuisse; & corpora, ciuium operâ collecta, pulcra & ordinatâ serie supina in arenâ manibus in crucis formam supra vmbilicum plerisque decussatis sic reclinasse, vt capita singula rectà solem adspicerent Orientem, suppositis communiter frustis Romanorum laterum sincipiti, ne qua parte in alteram caput inclinaret: cum verò oblîquum iam collum corporis diutius cæsi obriguisset, vt in sepultura flecti nequiret ad Ortum, contractis etiam cruribus, pectus tamen totum cum brachijs; sicut & corpora capitibus mutila, sic obuerterunt Orienti, vt ad normam & regulam Mathematicè rectâ semper seruatâ lineâ deposuerint. Iucundum sanè, pium, & sanctum spectaculum, ad quod Principes etiam viri sæpius inuiserunt, videre loco non magno 100. & plura corpora longâ serie sic artificiosè deposita, vix vt à vicino vel superiore, aut inferiore singula contingerentur, singulis quasi terreis loculis a se diuisa, phialis, sed fractis iam vetustate, cum arenâ cruentâ iuxta collans, quæ sanguinem Martyris istius biberat: nam qui sanguis commixtus diuersorum secerni non potuit, vasis prægrandibus & capacissimis, varijsque phialis, & poculis laxi oris, alio in loco, sed lateribus vetustissimus operto, custodiebatur, vel in foueas præaltas & latas effusus, in puluerem tenuem cæruleumque versus inuentus est. Stupui tantam ante 1442. annos horum locorum incolarum diligentiam, & tantam in tot millium Martyrum funeratione, imo mira festinatione curam, sollicitudinem, & laborem adhibitum, vt tot, ordine tam decenti situ tam pio, seruatis iam inde ab Apostolis acceptis moribus fidelium, locarentur: adeoque confirmor, veram, quam refert S. Elisabeth à sanct. Vrsula protectam reuelationem, Angelos toti funerationi præfuisse, Clero cum Episcopo ciuibusque in egerenda humo, & apportandis corporibus, occupatis: sed de hoc, Deo dante, alibi copiosius: nondum enim approbata, nec cultui publico proposita sunt ea corpora, bellona nimium sæuiente.

Ita voluit Christus nos viuos & mortuos semper vultum corpus & mentem Orienti obuertere, ac Christum cruci pro nobis affixum obtueri, memores vocationis Gentilium ad fidem ab Oriente profectæ. quem in finem templa solent Christianorum Orientem respicere, quam rem cum ex sanctis Patribus ornatè deducat Melchior. Inchofer ipsius verba referam. *Nam quòd antiquo Christianorum instituto ex omnibus cœli plagis, ad solis Orientem partem conuertebantur orantes, ut tradit Origenes, quòd etiam Apostolica traditione sacræ ædes Orientem spectantes exstruebantur, vt Clemens narrat: si id congruè nobis innuit spectandam esse primam humani generis patriam, hoc est paradisum; quem Deus in Eden ad Orientem plantauit; & ex cuius lucidis & Orientalibus sedibus culpa nos exegit; vt volunt Basilius, Athanasius, Gregorius Nyssenus: profectò non incongruè etiam significabit, ab Oriente venisse eos, qui primi ex Gentibus crediderunt, vt inde vocationis nostræ, & illucescentis primum Euangelij recordemur; iterumque cogitemus pendentem iam de cruce pro salute nostra Dei filium ab Oriente respexisse ad Occidentem, quod obseruant Damascenus & Cassiodorus: ea de causa in ædes sacras ingressi Orientem versus adoramus: sed ita adoramus, inquit Damascenus, hoc est, Christum obtueamur: aduerso nempe vultu ab Oriente nos in occasu constitutos respectantem. Vtrumque verbo Latino complexus est Latinus Pacatus, cùm dixit, diuinis rebus operantes in eam cœli plagam nos conuerti, vnde lucis est exordium. atque ex his apparet, quanta sit affinitas mysterij crucis & Magorum vocationis ab Oriente, vt hinc initium capiat Gentium salus, inde perfectionem, nec alterum ab altero memoriâ separetur, adeoque vno religionis cultu vtrumque aptè concludatur.* Hac & plura in hanc sententiam ibidem Melchior, vt nos orantes memores faciat beneficij vocationis Gentium ad fidem: quod vult diuina bonitas, hilari nos & grato sæpius animo reuoluere.

templa respiciunt Orientem.

vt memores simus vocationis ad fidem.

Damasc. lib. 4. orth. fid. c. 13. Cassiodorus in ps. 67. Pacatus in Panegyr.

Hoc autor operis imperfecti bellè obseruauit, ideo vocatos etiam sanctos Rege

ab Oriente, quod ea profectio prognostica sit, & index euentus felicioris: audire ipsum libet, futura ex astris præsagientem: *Quando ab occidente aliquid nascitur contra Orientem, dominatio mali ostenditur contra bonos: quando ab Oriente aliquid nascitur contra Occidentem, dominatio boni ostenditur contra malos: quoniam igitur in temporibus Christi iustitia subiugatura erat iniustitiam, & fides infidelitatem; ideo ab Oriente venerunt primitiæ fidei. vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.*

hoc signū prognosticum fuit. — *Ser. 5. de Epipha.*

Huius ergo nec prognostici signi fuisse ignaros existimo, antequam Solymam ingrederentur, vt quod futurum in fidelibus è Gentibus conuersis & Iudæa breui reprobanda signis ipsi, verbis, & inuicta animi constantia figurabant, id animosius, Rege licet & Solyma frendente & insaniente, coram ipsis gererent: vnde Iudæis & Herodi infelices, aduersos, & tristes; nobis lætos rumores nunciarunt, de quibus S. Bernardus *Meritò sanè ab Oriente veniunt, qui solis iustitiæ nouum nobis ortum annunciant, & lætis rumoribus totum mundum illuminant.* Lætis igitur & gratis animis sæpius beneficium adoptionis cœlestis & fidei recolamus: animum crebrò ad verum solem iustitiæ. Orientem eleuemus: visitabit nos gratiæ efficacioris auxilijs Christus, *Oriens ex alto*, vt morientes adscendamus cum eo *super cælum cæli ad Orientem.*

felix Gentilibus. — *Psal. 67.*

CAPVT IV.

VENERVNT HIEROSOLYMAM

Causæ variæ adferuntur, cur Deus eos Hierosolymam proficisci voluerit: & animi præparatio Regum ad ingressum vrbis.

Humana prudentiā ductos c. adunt.

QVIDAM Sanctorum Patrum putant eos humana ductos prudentiā putasse, Regem non nisi quærendum esse in ciuitate regia, quos multi recentiorum sequuntur.

S. Leo: *Humano sensu significatum sibi Regis ortum, æstimauerunt in ciuitate regia esse quærendum.*

S. Leo — *Rupertus lib. 2. de gloria & honore filij hominis.*

Rupertus Tuitiensis: *Locum ipsum Magi licet diuinitus inspirati nescierunt: quippe qui non in Bethlehem, sed primum Hierosolymam venerunt, dicentes: vbi est magis in sublimi quàm humili loco, in regia ciuitate, quàm in vico mediocri; magis in turba diuitum, quàm in silentio pauperum nasci posse & quærendum esse putauerunt Regem Iudæorum. itaque Hierosolymam venerunt.*

Remigius: *Quamuis Dominus ibi natus non esset, quia licet agnoscerent natiuitatis tempus, locum tamen non agnouerunt. Hierusalem enim regia ciuitas est, & crediderunt, quod talis puer non nisi in regia vrbe nasci debuisset.* Addit tamen & has duas alias rationes prima meliores, *siue ideo venerunt, vt adimpleretur, quod scriptum est, De Sion exiuit lex, & verbum Domini de Ierusalem: quia ibi primò annuntiatus est Christus; siue vt studio Magorum damnaretur pigritia Iudæorum.*

Remigius in catena S. Thomæ. — Ratio.

Confirmantur hæc ex dictis libro superiori de stella prope Solymam euanescente: cùm enim non ignorarint, eam regiam & sacerdotum esse ciuitatem, ac metropolim Iudæorum, ad quem omnes Orientis nationes frequenter confluebant; existimasse videntur, quod perducti iam stella duce ad locum natalis Messiæ ipsa suo perfuncta munere ad nihilum recidisset: tantùm in ea quærendum vrbe de domo nati Regis Iudæorum: Eam Suarez insinuat causam: *Verisimile est, quod Chrysostomus inquit, duxisse Magos vsque Ierusalem, & ibi se occultasse, vnde factum est, vt ipsi putauerint ibi esse terminum itineris.* Videm hanc opinionem videri probabilem:

Ego tamen potius existimo (sicut extremo capite superioris libri dixi) cum apparere desineret stella, Magos precibus rem Deo commendasse; mox & diuinitus monitos, vt quærerent in metropoli de Rege recèns nato, nihil Herodis Regis tyrannidem reformidarent; à sacerdotibus enim rem omnem Herodis operá cognituros. Hic igitur præter allatam supra rationem de Iudæorum peruicacia conuincenda,

Probabilior opinio.

varias

Cur Deus eos voluerit intrare Hierosolymam. varias adducam caussas è sanctis Patribus, cur necessum fuerit Christum à Regibus nostris in regia promulgari: eas S. Bernardinus aptè digerit, & ad tria summa capita reuocat.

S. Bernardinus serm. 24. de Epiph. Primò, *propter ipsos Magos: vt qui prius admoniti fuerant cœlesti signo, confirmarentur etiam dicto prophetico, ex Doctorum Hebræorum responso.* Secundò, *propter Christum, vt natiuitas eius nuntiaretur in regiâ ciuitate, ac per consequens Iudæi Christum non recipientes inexcusabiles haberentur.* Tertiò, *propter mysterium, vt mysticè figuraretur, quod fides Christi erat à Gentibus deuotè recipienda: & à Iudæis pro maiori parte in suâ perfidiâ remanentibus respuenda: quia Magi Gentiles Christum deuotè quæsierunt, & inuentum adorauerunt; atque sacerdotes Iudæorum, Christum audientes natum per cœleste signum in nullo sunt nisi in ipso moti ad ipsum quærendum seu etiam venerandum.*

Rathbertus. Rathbertus totidem ponit caussas: Primò, *vt Iudæi inexcusabiles essent:* Secundò, *vt scribæ & sacerdotes qui locum natiuitatis ex prophetiâ designabant, velut lapides milliarij ob cordis duritiam debitè damnarentur.* Tertiò, *vt Christus qui pax nostra dicitur, de Ierusalem, quæ visio pacis interpretatur manifestius, Isaia dicente, nuntiaretur, quia de Sion exibit lex & verbum Domini de Ierusalem.* Isa. 2.

S. Thomas 3. p. q. 36. a. 8. ad 3. S. Thomas: *Diuino nutu factum, vt adspectu stellæ subtracto Magi humano sensu in Ierusalem irent, quærentes in ciuitate regiâ Regem natum: vt in Ierusalem primò Christi natiuitas publicè annunciaretur, secundum illud Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem: & vt etiam studio Magorum de longè venientium damnaretur Iudæorum pigritia prope existentium.* & in 2. Matth. *Quare venerunt Hierusalem? duplex est ratio: vna, quia erat ciuitas regia, inde Regem Iudæorum in regiâ ciuitate quærebant: item hoc factum fuit ex diuinâ dispensatione, vt primò testimonium ferretur de Christo in Ierusalem; vt adimpleretur prophetia Isa. 2. De Sion exibit lex.* &c. Confirmat Doctoris Angelici rationes Maldonatus adiecto S. Basilij testimonio: *Mihi non tam eorum curiositate, quam diuino consilio factum videtur, vt Ierosolymam venerint, vt prius à Gentibus, quàm à Iudæis Christus Rex natus annunciaretur, ne Iudæorum de suo Rege testimonium suspectum haberetur: vt S. Basilius hom. de humanâ Christi generatione, humana etiam postulabat ratio, vt qui natum quærebant regem, in regiam vrbem venirent.* Maldonatus in 2. Matth.

Gwilliaudus his accedit: *Certè oportuit palam annunciari natiuitatem Domini ac reuelari, non obscuris argumentis, sed demonstrationibus euidentissimis, & maximè vulgaribus, ne quis ignoraret porro Saluatorem mundi esse natum: deinde oportuit nobis exhiberi veræ fidei & confessionis viuum exemplum: oportuit præterea accedere calculum propheticum oraculo gentilitio, siue Balahamico, vt euidens fieret omnis generis oracula gentilitia & Iudaica conspirare in exhibitum semen benedictum, cui debebatur regnum sempiternum.* Vincit igitur hæc opinio posterior priorem numero testium & momentis rationum, vt merito sit ei præferenda. præsertim cum multum conferat ad SS. Regum commendationem, quod non tam humana prudentia, quam diuino consilio, peractis precibus vna mente Solymam ingredi decreuerint, vt à Gentibus in Metropoli Messias Rex Iudæorum natus publicaretur: & dum ipsi loci natalis ignari, perquirunt eum ab Herode, Iudæorum Principes, rogatu Regis sine periculo capitis securi edicerent veritatem; & ita natiuitas Christi certa Gentilibus & Iudæis haberetur. in 2. Mat.

diuino consilio statuunt intrare Solymam. Enimvero tunc animi excelsi & inuicti magnitudinem Reges pariter exhibuerunt, cum obiecto mentis oculis periculo, quod ab Herode Tyranno posset imminere, nihil extimuerunt, omnia humana despexerunt, nihil quod homini posset accidere, intolerandum putarunt; dummodo primi, Patris cœlestis, ad Principes Iudæorum legati constanter & intrepidè noui Regis diuinam & regiam maiestatem verbis testarentur, & muneribus suis indicarent; atque ita posteris ideam relinquerent excellentis & humana cuncta contemnentis animi, quomodo Christum coram Regibus & tyrannis in aperto capitis discrimine confiterentur cum mortis & rerum fluxarum omnium despicientiâ. Imaginem constantiæ regum nostrorum autor operis imperfecti nobis exhibet: *nunquid, ait, nesciebant, quia in Ierusalem regnabat Herodes? nunquid non intelligebant iustitiam legis, quia quicunque Rege viuente alterum* magnanimitas eorum.

Regem

Regem pronunciat, aut [illegible] nisi nister Tyrannus punitur in sanguine? sed dum considerauant Re[illegible], nunquid non habebant præ oculis suis [illegible] mortis [illegible] curabant? sed non curabant de morte: si autem curassent de mor[illegible], nunqu[illegible] aug[illegible] sent. Adhuc non viderant Christum: iam parati era[illegible]

Mact[illegible] [illegible] animi, quò Deus stimulis adhortatio moris vocat [illegible] mente Regem Iudæorum primi Docto- ad Reges res, Eua[illegible] Ap[illegible] promulgare. ed te posteris Gentilibus, Mar- ingredientes vrbem. tyribu[illegible] [illegible] quod in mortis periculis imitentur, tem[illegible] quo fortissimo animi impetu, plenissima & maxima voce, [illegible] ment R[illegible] nat m coram Iudæis, coram Regecont[illegible] Spiritu, quo autore peregissis iter, & Solymam in[illegible] Tyrannum, & nobile Regi nouo trophæum in metropo[illegible]

CAPVT V.

DICENTES.

Voce palam fidem in Christum profitentur.

[illegible] coram turbulentis ciuibus, legati coram hosti- Reges sunt tres [illegible] proponunt. Regis sui gloriam, salutem, legati, præcones, & milites Christi. vo[illegible] potentiam, minas, tormenta, gladios, ignes [illegible] sua voluntas, salus, & gloria Regis, quam [illegible] vitæ suæ anteponunt idem iam vrbem Solymam [illegible] animis obijciunt Reges nostri: magni præcones, leg[illegible] recens nati licet coram turbulentissimis ciuibus, imo[illegible] principibus sacerdotum intrepidi tamen [illegible] ntrant vrbem, quasi aut templum Solymæum audacter vrbem intrant. ([illegible] aut Regem Herodem salutaturi, ita nemo [illegible] & stipatu in vrbem honorific[illegible] ad Orientis Reges Magos videndos vniuersa ciuitas [illegible] vellent. Ipsos ergo præcones ipsi Reges. Rege[illegible] suum præcelluisse, nec quod Re[illegible] interpretes. sed clara & aperta voce de Rege nato pu[illegible] legatos, præcones & milites se nouerant magni R[illegible] decebat munere. Primi erant (quod nec ignor[illegible] & Euangelistæ Iudæorum [illegible] perse anunciant Christum natum. lucro[illegible] publicare, & verbis eos atque exemplo con[illegible] quererentur.

[illegible] amore saucia dum quærit, quem diligit anima, sui pe[illegible] memor, vnum cogitat, amat, loquitur dilectu[illegible] Me li[illegible] ebrij sui impotes, coram conferta ciuitatis m[illegible] fidem in Deum [illegible] neque ac Regem Iudæorum natum profi[illegible] Regni præcones, desensores, ac subditos [illegible], in cuius fidem & client[illegible] onterant Iudæi quibus promissus aduenerat [illegible] sa factus coho[illegible] tur. I[illegible] nobis [illegible] exemplo, [illegible] vel Dei gloria post[illegible] Christum amore [illegible] affixum [illegible] Hæreticis, atheis [illegible] & [illegible] confiteri. nec tantum quando & quomodo imitandi. fortunarum [illegible] & de[illegible] *Qui me [illegible] promittit Christu[illegible] cum coram patre* [illegible] Decet etiam [illegible] blasphemas in Matth. 10. Deum & S[illegible] obiurgare, vt Dei hon[illegible] & [illegible] sceleratissimo [illegible] coerceatur.

CA-

Messiam dum confitentur natum esse, annunciant; sed prudenter inquirunt, de loco quem ignorabant, ne venisse putarentur; quasi docturi Iudeos ea, quæ verè Iudæi tunc ignorabant, scire autem ex lege iubebantur; sed vt ipsi peregrini & rerum istius loci hospites & imperiti facilius a Iudæis instruerentur. Hac humili interrogatione in auditoribus suis fidem nati Messiæ ingenerarunt, quam vt suo suaderent exemplo, velut certam & nihil hæsitantem proponunt imitandam: audi Bernardum *Quid dixerint*(Magi) inquit, *audiamus vbi est, qui natus est &c. quam certa fides, & nihil penitus hæsitans? non quærunt, vtrum natus sit, sed fiducialiter loquuntur, & interrogant sine dubitatione vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?*

humiliter quærunt locum.

Fides eorum eximia.

serm. 3. de Epipha.

Sed vnde natam putamus istam fiduciam, nisi ex fide certa & simplicitate, quã prædíti licet *prudentes* essent *vt serpentes*, declinarunt, omnis offensionis occasionẽ, ne caput pueri in discrimen vocarent; nihilominus *simplices vt columbæ*, candidè, & apertè, cuius rei gratiâ tantum iter suscepissent, pronunciant, iuuari & dirigi peregrinis in locis amant: ideo, quia sine fuco & fallacijs rem vt erat exponunt; intrepidè magna animi confidentia Iudæos præsentes alloquuntur: *ambulans* enim *simpliciter*, ait scriptura, *ambulat confidenter*, & *iustus sicut leo confidens absque terrore erit.* Quid metuat, qui creatis omnibus rebus spretis vnum Deum quærit, is enim nihil iam formidat eorum, quæ casibus humanis subiecta possunt perdi vel interire, nihil concupiscit, nisi quod stabile, quod æternum sit, & nulli obnoxium mutationi: fidenter hunc & audacter medios inter hostes securus periculi quærit, cui si vitam rapiant, tunc demum inuenit bonum quod quæsiuit, nunquam ab eo separandus; bonæ si fortunæ tollant, vltro libenter offert, vt nudus nudum IESVM imitetur, *qui cum in formâ Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse æqualem Deo: sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens.* Huius igitur amore Reges isti seruire, quàm imperare maluerunt: huius vt præconium facerent, nullum periculum fortunarum, nullum discrimen vitæ declinarunt: hæc votorum summa, dilecti amorem alijs etiam ingenerare. Ergo cum tam solicitè spretis & relictis omnibus per tot rerum discrimina suum dilectum quærerent, tandem inuenerunt, & cum eo pariter omnem felicitatem, atque in ipsis maximis periculis animi securitatem: vtinam pari studio mortales cum istis Christi gratiam, sicut opes, honores & voluptates quærerent; multo illam faciliùs quàm hæc consequerentur, hoc nobis Christi quærendi studium Loyartes disertè proponit imitandum. *Inuenire meruerunt, quem tanto studio tantoque labore quæsierunt: quos nec loci distantia, nec hyemis asperitas, nec sumtuum magnitudo, nec vlla, quæ subibant pericula, inquirentes de nouo Rege, in regno alieno præsente Rege proprio; nec quoduis aliud retardabat, quo minus eum quærerent, donec inuenirent. Illud præmium Dominus solicitè ipsum quærentibus promisit, Deut. 4. Quæretis me & inuenietis, si tamen toto corde quæsieritis, Pro. 3. si quæsieris sapientiam quasi pecuniam, & quasi thesauros effoderis illam, tunc intelliges timorem Domini, id est, si ea auiditate, cura & industria, qua homines pecuniam quærunt. & Pro 1. Qui manè vigilauerint ad me inuenient me, vt prima scilicet cogitatio manè sit de Deo quærendo.*

Matt. 10. 16.

Confidentia.

Prou. 10.

nihil metuunt.

Philip. 2. 6.

Quærendus cum Magis Christus est solicitè. de Epipha.

CAPVT VII.

Qui natus est Rex,

HOMERVS Regem ποιμένα seu Pastorem vocat, quòd pascere debeat subditos velut oues, ducere, & defendere, non deglubere & deuorare: Regem natum quærunt Reges nostri, sed Pastorem: errabant ouium instar in solo peregrino, dum elapsi faucibus inferorum adire verum pastorem animarum recens natum volunt: audierant in Iudææ pascuis vberrimis suas oues pascere: veniunt ex Oriente in Iudæam, orant cum sponsâ, *indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum*, locum quærebant Iudæâ, vbi in meridie natus erat, vbi pasceret Israëlem, & regeret: ipsam metropolim ingressi non jam clam, sed palam in compitis & vicis clamant: *vbi est qui natus*

Rex idem esse pastor debet. & pecus defendere.

Cant. 1. 6.

Libro 3. in Cant §. 2.

est Rex Iudæorum? quæ verba sic exponit Ludouicus de Ponte: *indicate nobis, vbi Rex & Pastor vester regat, pascat, & cubet in hac vestrâ meridie, quoniam venimus cum muneribus adorare eum: ne verò dubitent, quem designent Regem, num Herodem, vel eius aliquem filium; eum signanter exprimunt, qui natus est Rex.*

non Herodem vel eius filios petunt. quia non nati Reges.

& ab Augusto parte tantum regni donati.

Constabat Herodem humili stirpe genitum, non esse natum Regem, sed intrusum, sed à Romanis constitutum, qui non pascebat, sed mactabat, sine lege, sine discrimine nobilissimos & innocentissimos Judæorum, nec huius etiam filios quærebant, qui paternorum flagitiorum heredes & æmuli, & paulò ante & eo ipso ferè tempore parricidales manus in Herodem acuebant, nec nati Reges; cum Herodes testamenti condendi priuatus potestate, non nisi Cæsaris beneficio & voluntate heredem posset nominare, cuius tamen hereditatem Augustus postea accidit vehementer, & exili tantum filium eius adspersit portione, nec Regis, sed Tetrarchæ dedit nominationem: alium quærebant in hoc natum, vt cum constaret sceptrum Iudaicum traditum alienigenæ, ipse Patris sui Dauidis regnum instauraret nullo termino finiendum.

Ac Græcus quidem ὁ τεχθεὶς habet, seu *ille natus Rex*, non factus & creatus, nec qui aliorum Regum Iudæ more legitimâ ætate à populo Rex recipitur, à sacerdote vngitur, & cui subditi se obligant sacramento; sed cui iam inde à conceptione regia potestas in cœlo totoque mundo debetur, qui à Spiritu S. Rex vnctus ipso natali die regni possessionem obtinuit: & cuius à nobis hodie regnum in metropoli promulgatur.

Regnum spirituale Christi agnoscunt.

Iam tum sciuisse non dubito Reges, Christi regnum non fore temporale, sed spirituale; quod licet animabus imperaret, sua tamen Regibus & quibusuis hominibus iura bonaque fortunæ seruaret illæsa; vt nec Herodes iure sibi quidquam haberet ab isto metuere; cui vel vltro venerant ipsi sceptra & regna sua submissuri; quo rerum omnium potiunte magnâ possent ipsi pace subiectos sibi populos gubernare. Pascere venerat Christus, & Reges, & Regum subditos eâ ratione, vt dum pacificè ad legum diuinarum præscriptum suis præfuissent, vnà cum subiectis hominibus regnum adirent in cœlis sempiternum. Egregiè regnum hoc spirituale Christi describit Granatensis dum Regem à Tyranno sic discriminat: *Tyrannus est, qui regni moderationem & opes omnes ad suam ipsius vtilitatem refert; Rex verò qui se & sua omnia in regni sui stabilimentum & vtilitatem confert. Tale regnum Christi est: is namque eâ lege regnum suum moderatur; vt se ipsum, opes, labores omnes ac merita sua in subditorum vtilitatem conferat: omnemque curam & solicitudinem in eis iuuandis, regendis, tuendis, locupletandis, & ad veram felicitatem perducendis impendat. Talis ergo Rex Christus est; cuius principatum Propheta dicit esse super humerum eius, quoniam totum regni sui pondus humeris suis ferendum imposuit. o felix potestas, ô faustum regnum! ô verè amandus & colendus Rex, qui ita regendis alijs propositus est, vt cum rebus nostris non egeat, vitæ suæ dispendio det nobis vitam æternam! Rex videlicet, qui nos Reges efficiat, qui ad cæleste regnum perducat, qui secum in cælestibus considere & perpetuò regnare faciat. Hunc ergo, cælestem, non terrestrem Regem cum Magis adoremus, hunc colamus, qui veram nobis libertatem, veram pacem, veramque animæ nostræ de hostibus victoriam largitur.* hactenus Granatensis.

Conc. 3. de Epiph.

Christus non Tyrannus sed verus Rex.

subditos suos Reges facit.

Efficax sanè ad persuadendum, Magorum argumentum; cùm enim eum natum Regem, & Iudæorum quidem nominarent, primos se fore pollicentur, qui huic recens nato fidem obligent, eius se tutelæ committant, eidem sceptra subiectosque populos subiugaturi. fidenter tantùm Iudæi sequerentur, & promissum sibi toties Pastorem, Ducem, & Regem iam tandem natum agnoscerent, eius auspicijs vberrima pascua reperturi.

CA-

CAPVT VIII.

Cur natus dicatur Rex Iudæorum.

SCIEBANT Reges non Iudæorum tantum; sed & Gentilium, totiusque mundi monarcham esse, cuius regnum nec finibus temporum, nec locorum spatijs circumscriberetur; sed vt spiritale designarent regnum fidelium, quibus per fidem esset imperaturus, & leges, vivendiq; normam definiturus, Iudæorum Regem dixerunt. Vnde Salmeron: *Erat tamen Rex Iudæorum, scilicet credentium & confitentium eum Regem spiritualem; quæ quidem fides & confessio sine Dei beneuolâ voluntate atque gratiâ ab hominibus nequit haberi congruè, si nominis etymon consideres.* Est tamen cur Iudæorum Rex potiùs voluerit, quam Gentilium nominari: nam Iudæis toties promissus erat; è stirpe eorum descenderat: in Iudæa nascebatur, ibidem maximam partem educandus, ibi victurus & moriturus, vnde Balaami etiam vaticinio dicebatur ex Iacob, & de stirpe Iesse prodituros. Magnum tamen huius & Regum Iudæ antecedentium discrimen passim hagiographi posuerunt, extra id, quod c. superiori attuli: palmarium est, quod solus inter Reges salutẽ esset omnibus, & regnum æternum fidelibus allaturus: hoc nomine Tres Reges non Iudæos tantum; sed & Herodem ad regnum Christi, suis ostensis, quæ secum ferebant muneribus inuitabant: nullum alias ipsi Regem Iudæorum ne Salomonem quidem, si viueret, tantis itinerum molestijs, & periculis adituri. Quocirca S. Augustinus ait: *Cum autem multi nati atque defuncti essent Reges Iudæorum, nunquid quemquam eorum adorandum Magi quæsierunt? quia nec quemquam eorum loquentem de cælo didicerunt. Non itaque Iudæorum Regi, quales esse illis solebant, hunc tam magnum honorem longinqui alienigenæ, ab eodem regno prorsus neglecto, ab extraneis à se deberi arbitrantur: Sed talem natum esse didicerant, in quo adorando se salutem quæ secundum Deum est, maximè consecuturos, minimè dubitarent. neque enim erat ætas saltem, cui adulatio humana seruiret, non de membris purpura, non in capite diadema fulgebat, non pompa famulantium, non terror exercitus, non gloriosa fama præliorum, hos ad eum viros ex remotis terris cum tanto voto supplicationis attraxerunt. Iacebat in præsepio puer, ortu recens, exiguus corpore, contemtibilis paupertate: sed magnum aliquid latebat in paruo, quod illi homines primitiæ Gentium non terrâ portante, sed cælo narrante didicerant.* Hactenus Augustinus: Enimvero Rex Herodes auditis Magorum verbis non ambigebat, quin de Messia Iudæis promissô loquerentur: ideo non tantum a Concilio scissitabatur: *vbi Christus nasceretur*; sed & se adoraturum mendaciter appromisit, quasi Regum istorum voluntate comprobatâ Messiam externa saltem specie profiteretur dignum esse, cui a totius orbis Regibus honor diuinus exhiberetur, & cuius regnum spiritale potius esset. & diuinis promissis æternum nominatur. Hanc æternitatem regni Messiæ Magos ab Oriente. tempore natalis eius: & Pilatum item Gentilẽ ab Occidente venientem tempore mortis eius, eumque simul Regem Iudæorum, frementibus licet contra Iudæis, professos esse, idem ostendit S Augustinus: quæ nota est alia propria Regis huius, qua ab alijs Regibus Iudæorum discernatur? *Quid denique Magi venientes dixerunt? vbi est qui natus est rex Iudæorum? Quid est hoc? nonne tam multi Reges antea erant Iudæorum. Quid tantopere alienæ gentis Regem nosse & adorare cupierunt? vidimus enim, inquiunt, stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum: nunquam hoc tanta deuotione requirerent, tanto pietatis affectu desiderarent, nisi eum agnoscerent Regem Iudæorum, qui Rex est etiam seculorum: Hinc Pilatus nonnulla aura veritatis afflatus est, quando in eius passione titulum scripsit; Rex Iudæorum: aduertamus ergo & in hoc mirabile Sacramentum. Magi ex Gentibus erant, ipse etiam Pilatus ex Gentibus: illi stellam viderant in cælo: ille titulum fixit ligno: vtrique tamen non Regem Gentium, sed Iudæorum vel quærebant, vel agnoscebant:*

Quomodo Rex Iudæorum. Salmeron. 2. Matth.

eorũ prærogatiuæ.

Magi quærebant Regem Saluatorem mundi.

S. August. to. 10. ser. 2. paulo ante medium. S. Tho. in catena. ser. 7.

licet pauperem & abiectũ. ser. 6.

Ipse Herodes aduertit eos de Messiâ loqui.

Æternitatem Messiæ regnum agnoscunt Magi cum Pilato.

Iudæi vero ipsi nec stellam secuti sunt, nec titulo consenserunt: iam igitur præsignabatur, quod postea dominus dixit Matt. 8. Multi ab Oriente & Occidente venient, Magi ab Oriente, Pilatus ab Occidente venit: unde illi Orienti, id est, nascenti, ille autem Occidenti, id est, morienti attestabantur Regi Iudæorum, vt cum Abraham & Isaac & Iacob, ex quibus Iudæi ducebant originem, recumberent in regno cælorum, non ex eis propagati per carnem, sed eis inserti per fidem: vt ille de quo Apostolus loquitur Rom. 11. Oliuæ inserendus præmonstraretur oleaster: propterea quippe non rex Gentium, sed Iudæorum ab ijsdem Gentibus vel quærebatur, vel agnoscebatur, quia oleaster ad oliuam, non ad oleastrum oliua veniebat: rami tamen frangendi, id est infideles Iudæi Magis inquirentibus, vbi Christus nasceretur, in Bethlehem Iudæ respondebant, & Pilato exprobrante, quod Regem suum crucifigi vellent, pertinacissimè sæuiebant. Itaque Magi adorarunt Iudæis ostendentibus locum Christi nascentis, quia in scriptura, quam Iudæi acceperunt, Christum cognoscimus. Hactenus S. Augustinus Christum spiritualem non terrenum, æternum non temporalem Regem Iudæorum, Gentilium testimonio tam in natiuitate, cum pauper & vilis inter pecudes abiectus nasceretur, quam in morte, cum nudus in cruce moreretur, comprobauit: vt merito fidei prærogatiua Gentilibus debeatur: ideoque licet oleastri, sic inserti sunt in oliuam, vt posterioris speciei, amplitudo fructuumque vbertas, orbem iam vniuersum complexa sustentans & nutriens, prioris oliuæ formam velut corpus vmbram superarit.

Gentiles ab Oriente & Occidente profecti præferuntur Iudæis.

Fide superant eos.

CAPVT IX.

Ardenter ac intrepidè cum sponsa sæpiusque quærunt Regem Iudæorum.

NOn semel tantum, iterum & sæpius ab obuia ciuium multitudine quæsisse Reges existimem: vbi natalis locus esset Regis Iudæorum, nam cum stupore defixi, quid responderent ciues nec haberent, nec forte si sciuissent etiam auderent, occasio data Regibus est, sæpius Regem natum publicandi. Amantium proprium est, ita abripi dilecti cogitatione, vt quemuis de eo sic sentire, sic cogitare putent, ideo à quolibet obuio, vt de re comperta rogare solent, non explicata satis dilecti persona: ebria diuino amore Magdalena quærebat ab angelis, quærebat ab ipso Christo dilectum suum, nec cui loqueretur, vel quid, & quo pacto peteret, satis cogitabat, ebrietatem istam ardentis desiderij graphicè depingit S. Bernardus in Canticis. *Amat ardenter, ait, quæ ita proprio inebriatur amore, vt maiestatem non cogitet: quid enim? respicit terram & facit eam tremere, tangit montes & fumigant: & ista se ab illo postulat osculari? ebria est, ebria certè, quia fortasse de cella vinaria egressa erat. O quanta amoris vis! quanta in spiritu libertatis fiducia, perfecta caritas foras mittit timorem: nec dicit: me osculetur hic, vel ille sponsus, vel amicus, vel rex, sed indeterminatè loquitur, osculetur me. Quemadmodum & Maria Magdalena dixit loquens de Christo Domino, quem in monumento non reperiens sublatum credidit: si tu sustulisti eum, dicito mihi: vbi posuisti eum, & ego eum tollam; quem eum? non aperit, quia palam esse omnibus credidit, quod à suo corde nec ad instans recedere potest: sic sponsa: osculetur me, ait, ille, qui nunquam à corde meo absens est, quia amore accensa credit nomen sponsi omnibus esse conspicuum.* ita Bernardus. Sanè Reges nostri de nati Regis cunabulis obuios sciscitabantur: quem illi nec natum audierant, nec quis ille præter Herodem Rex Iudæorum esset, aut intelligebant, aut intelligere negligebant, ideo nonnulli sine responso eos dimiserunt. Mirum id videri poterat Regibus, si non diuino afflatu plura didicissent, Regem Iudæorum natum, in metropoli à Iudæis nesciri decimo vel vndecimo post ortum die, quem ipsi tot diebus ante cœlo narrante cognouerant: ab ipsis dico Iudæis, quorum Regibus, Prophetis, & Patriarchis tot seculis fuerat varijs oraculis promissus, tot vo[t]is desideratus, Regem suum negligi, imo etiam ignorari. Poterantne sapientes viri dubitare,

Amantes de dilecto vbique etiam apud ignotos loquuntur. vt Magdalena.

Serm. 7. in Cant.

Ebrij amore sunt.

Ab obuijs quærunt.

si rem hu[illegible]nis r[illegible] [illegible] n[illegible], non eodem, si non maiore studio & amore tota Iudæa [illegible] [illegible] adorandum quo Gentiles [illegible] quin [illegible] nil aliud co[illegible] itarent, vel [illegible] & gaudia de nato mundi Saluatore? & tamen ad[illegible] nterr[illegible] [illegible] nt [illegible] nec quid Magi velint, de quo sci[illegible]sitetur [illegible] natalem indicarent? Iterum dico, [illegible] [illegible] non [illegible] sol cum plu[illegible] ambigere vide-[illegible] [illegible] postea dic[illegible]mus, adiun[illegible] explica-[illegible] dubita[illegible] [illegible] Iudæi po[illegible]ent, nec Herodes ipse tis [illegible] [illegible]r. A[illegible]dens hoc est amoris vehemen-ab [illegible] [illegible] [illegible]um figuratum, nec [illegible] putabat [illegible] [illegible] certe debere ignorari: E lectulo se [illegible] [illegible]enim [illegible] [illegible] [illegible] discurrebat, vbique reto-m[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]s: qu[illegible]tur & [illegible] [illegible] conu[illegible] custod[illegible] [illegible]nos [illegible] ve[illegible] [illegible], [illegible]: omn[illegible] putabat co-[illegible], in [illegible] Sed ego a[illegible]rum in spon-quod [illegible] [illegible]am pericul[illegible] vagari per publicum, at [illegible] [illegible] [illegible] tam ardenter d[illegible]lectum, illi tam [illegible] [illegible] qui præsens & omnia viden[illegible] [illegible] [illegible]endebat: idem a periculi[illegible] tutam inter arma [illegible] [illegible] coniuncti Deo, quem diligebant, quem q[illegible] [illegible] nec adu[illegible]bant. Recte Baeza tantis in periculis [illegible] [illegible] desiderio fruendi Deo. *O si hæc nos* (excla-*D[illegible]* [illegible] *Deum quæreremus, vt a singulis creaturis de-bis d[illegible]* [illegible] *per media mala me de[illegible]re possimus?* [illegible] *[illegible] perqui[illegible]t & p[illegible] lo-tem:* [illegible] *[illegible]unt me [illegible] qui custodiunt ciuita-tem* [illegible] *[illegible] tempor[illegible] [illegible]us præuenta: ve-* [illegible] *quærit:* [illegible] *quem [illegible]t anima mea, vidistis?* *& c[illegible]* [illegible] *Mo[illegible] secunda c[illegible]uit:* [illegible] *[illegible]m, inuenerunt me custodes,* *per[illegible]* [illegible] *D. Ambr. in ps. 118.* [illegible] *Qua-* [illegible] *quia ibi interrogasse dixit-* [illegible] *hoc vno liberabimur, hoc [illegible] medy-* [illegible] *si [illegible]is creaturis de Deo [illegible] [illegible] nus, si* [illegible] *[illegible]ominum. H[illegible] Dei [illegible] [illegible] se-dabimur* [illegible]

Re[illegible] [illegible] nnulli re[illegible]rint, quos toties interrogarant, nullum in vrbe rec[illegible] Regem natum rec[illegible] Herodem v[illegible] & Iudææ, Romanorum in-stitutione re[illegible] remun[illegible] [illegible] in vrbe regia contra Romano [illegible] [illegible] mouentur Magi, alios pergunt sciscitari, donec [illegible] [illegible] permanasset.

CAPVT X.

Constanter de Christo interrogant, vbi natus sit, & quodammodo insultant Iudæis.

SIc [illegible]enter & intrepide sic *caste SS. Reges amabant Chr[illegible] [illegible] quem amabant, quærebant, nec quid aliud, præter ipsum:* [illegible] *amabant* [illegible] *in concup[illegible]tia carnis* [illegible] corpor[illegible] fa-[illegible]ones eius amore superarunt *sed [illegible] spiritus.* Ama-[illegible]: *Co[illegible]stanter* [illegible] dum enim Herodem & [illegible]os eius ipsis [illegible] obtruderent, non a[illegible]um se quærere profitebantur, quam [illegible] stella[illegible] Iacob ori[illegible]uram Balaamus prædixerat, quem ablato [illegible] de Iuda [illegible] Iacob prænunciarat, qui enim Herodis Regis caula necpedem mouissent, [illegible] eum, quem solum medullitus amabant, & requirebant,

[illegible]

Sæpius re-petunt quæstionem

Cant. 3.

Nulla ti-ment peri-cula.

[illegible] habens Deo.

vt sponsa.

Caste quærunt. S. Bern. [illegible]

Amanter, constanter.

in-

S.Tho. opus. 61.c.7. Tria necessaria ad accuratam inquisitionem.

inuenirent, nullam in coperuestigando di[illegible] etiam omnere Tria apud S.Thomam exigit S.Augustinus ad accuratam re[illegible] indicat. *O a[illegible] diligenter peteres, tribus h[illegible] lumen [illegible] peteres, [illegible] nebris impediaris* (fecere hoc Magi dum [illegible] ante vrbi[illegible] sum Deum precibus, quid fieri vellet, o[illegible] *nec quærens aberrares.* Tertio [illegible] strat hanc ipsam diligentiam S.Gregorius sponsæ [illegible] Cant. [illegible] *quæsiui per noctem: adlectum*, inquit, [illegible] *reque aliquantula in Redemtoris nostri* [illegible] *per noctem* [illegible] *quia etsi mens in ipso* [illegible] *tamen* [illegible] *inuenit, restat vt surgat, & circumeat* [illegible] *sitione percurrat.* Subijcit exemplum Magorum, quo de [illegible] *bis exemplo fuerunt sancti Magi* [illegible] *nunquam cessarunt*, [illegible] Ma[illegible]

Fortitudo Magorum.

Frustra eius Magis pericula obi[illegible] furorem Herodis [illegible] maiestatem exaggeratis, nugæ istæ non infringunt Regum [illegible] nec d[illegible] tant amorem quærendi Regis: imo [illegible] velut disper a [illegible] inflammari, qua vos & Herodem inflammare suo gestiunt exemplo [illegible] dum. Iterant [illegible] & toties de loco nati regis ite[illegible] quæst[illegible] Reges [illegible] qui nolitis, sit vobis æterno dedecori, quem vo[illegible] Regem vobis pro[illegible] tum, & datum turpiter in stabulum pecudes inter [illegible] & cum [illegible] tis ad internecionem, eum a Regibus [illegible] tanto [illegible] quæsitum & inuentum, adoratum esse vt Deum, salutatum vt regem, [illegible] congruis muneribus honoratum. An ignorantiam [illegible] prætendi[illegible] at eum vobis natum Reges ipsi promulgarunt? nunquid regiam [illegible] diuinam eius maiestatem declararunt? nunquid exemplo suo ad sequendum inuitarunt, qui toties ingerunt: *vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* [illegible] *stellam eius in Oriente &* [illegible] *adorare eum.* Hoc est quod dum constantiam Magorum considerat in perquirendo Christo duce stella [illegible] exaggerat merito S.Chrysologus. *Dicendo*, ait, *vbi est qui natus est Rex Iudæorum, non interrogant* [illegible] *insultant* [illegible] *interrogant* [illegible] *non* [illegible] *tes arguunt,* [illegible] *malos produnt, contuma*[illegible] *exacerbant,* [illegible] *Dominorum* [illegible] *cantantur.*

S.Chrysol. ser. 156. Insultant Magi Herodi.

Putat aurifluus Doctor Magos diuinitus inspiratos [illegible] Deo & stella [illegible] locum se natalis Domini reperturos [illegible] opus, vt [illegible] natum promulgarent in metropoli, damnarent [illegible] quem decebat Salomæo in templo regio app[illegible] & diuino [illegible] cogerent inter pecudes quærere capere. Pergit enim. *Nam quid ab hominibus quærunt qui per Deum* [illegible] *quod quærebant? vt quid illis ad hoc humana demonstratio nis* [illegible] *ad hoc cæli sidera scrutabant? Quo illis lucerna* [illegible] *quibus* [illegible] *prælu-cebat? vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* [illegible] *Cur Rex Iudæorum in* [illegible] *& non decumbit in templo. cur non* [illegible] *in purpura, sed squalet in pannis? cur latet in specu, & manifestus* [illegible] *non habetur. R*[illegible] *iumenta in præsepe, quem in domo sua* [illegible] *Agnouit sicut scriptum est bos possessorem suum, & asinus præsepe* [illegible] *: tu autem Isr*[illegible] *dominum non quæsisti.* Quisquis profecto Deum & Dominum suum audacter coram aduersarijs confitetur, victor eorum & triumphator est; hac enim animi Deum quærentis constantia, sic Reges nostri proteruiam Herodis fregerunt, vt se se ultrum, licet mendaciter, profiteretur.

reprehendunt impietatem.

sua fortitudine vicerunt Herodem.

Vt recte Baeza dum vocem eam Chrysologi *insultant* expendit, dixerit *Sa*[illegible] *terrogatio hæc in hostes vi*[illegible] *insulta*[illegible] *inquisitio, quam* [illegible] *gloria, quam triumphi proc*[illegible] *& qu*[illegible] *non proste*[illegible] *eretur ab his, qui se Deum natum quærebant, prædicabant*

CAPVT XI.

VIDIMVS STELLAM.

Ex [illegible] Magi Iudæis Christum natum esse probant.

R[illegible] Magi locum nati Regis quærunt, quem natum esse Iudæi no[illegible], pri[illegible] natum esse Messiam certis indicijs demon[illegible] qui locum ostendant, cum signa nati Regis agnoue[illegible] respondent, *stellam eius in Oriente*. Breuis, arguta & [illegible], qua probant euidenter Messiæ natiuitatem. Tunc ni[illegible] Messias cum orietur stella ex Iacob. atqui stella or[illegible] est [illegible] *Vidimus enim stellam eius in Oriente*: ortus igitur [illegible] Iudæis ac Gentibus, ex verissimo Balaami vaticinio [illegible]. [illegible] naturaliter euidens [illegible] credentibus, & moraliter certa Iudæis; [illegible] ablatum, quam quod hostibus suis sapientia grauissimis, di[illegible] pro Iudæis aduersarijs suis testimonium ferenti[illegible] hanc [illegible] per tot centena milliaria tantillo tempore [illegible] causa aduolassent, nisi manifesta cælitus monstrata [illegible] persuasissent. Hæc est certa Doctorum nota, non [illegible] diuinis oraculis, & humana, cum res [illegible] dicta [illegible]. fidem enim diuinam necesse est esse [illegible] hinc vt Hæreticus ad eam traducatur, opus est, illi mo[illegible] persuaderi, Catholicam fidem solam esse certam, & firmissi[illegible], a qua qui dissentiat, eum insanissimis opinationibus aberrare.

Probant reges natiuitatem Messiæ ex stellæ ortu.

Clara veritatis demonstratione.

Doctorũ proprium signa adferre credibilitatis fidei.

M[illegible] prudentiam in responsis & sapientiam S. Bernardinus: *Dicite [illegible], unde in vobis tanta illuminatio intellectus, unde in vobis tanta [illegible] unde in vobis tanta [illegible] virtutum? Respondent [illegible] non falluntur, quod stellam videbant, stellam quærebant, & [illegible]* Quam obsecro videbant, quam habebant ducem stellam [illegible] se occulta at[illegible] erat quædam interior stella Spiritus Sancti [illegible] mentes [illegible]strabat, & voluntatem inflammabat, quam corpore[illegible] oculo pr[illegible]erca. Hæc totius itineris comes, omnes labores leniebat, pericula remouerat, & iam in vrbe mentem viresque præbebat, vt audacter & sapienter noui Regis [illegible] Iudæi nunc arent in eius se fidem & [illegible] commi[illegible] [illegible] Herode scribis ac Pontificibus, legis & cultus diuini peritis[illegible], nul[illegible] astutiam, fraudes & maleuolentiam formidabant, cer[illegible] cœlestes sapientiam & fortitudinem, cui non possent [illegible] ad hanc stellam Spiritus Sancti gratiam suspirabant, han[illegible] expectabant, hanc regnis opibus & delicijs omnibus anteponebant [illegible] ipsi & n[illegible] Iudæos informabant, legem diuinam & [illegible] data explica[illegible] Messiam promissum natum demonstrabant, & ad eius cultum exemplo suo [illegible] permouebant *vidimus stellam eius.*

Aderat Spiritus Sanctus.

illuminans & confortans.

CAPVT XII.

Cur stella EIVS dicatur.

HOc vocabulo EIVS damnant sancti Reges orituram aliquando hæ[illegible] Priscillianistarum, qui fatum ex hac stella Magis ostensa conati sunt adstruere quo[illegible] sæpius confutauimus: hic breuiter tantum in[illegible]dum, quibus stella modis Christo sit famulata, & cur eius no[illegible] [illegible]ta.

[illegible] superius insinuatum est, eam primo fuisse à Christo nato procreatam, adeoque sicut quodlibet instrumentum artificis est, a quo fuit fabrefactum, eius,

Gen. 15. eiusque seruiat vsibus necesse est, non vero, vt [illegible] sic [illegible] erat Christi voluntati ancillari præsertim cum finis eius protectioni non [illegible] quam vt gloriæ Caridi deseruiret, & Reges A[illegible] ad cunabula & seruitium Saluatoris mundi recens nati deduceret [illegible] ca [illegible] vnæ promissionis Abrahæ quondam factæ bene[illegible] vnde iussa est Christi nascentis im[illegible] condita prope Bethle[illegible] in Ori[illegible] mouere, & inde dum du[illegible] o à

S. Thomas ina. Matt. D. Thoma dicitur: *Ad* [illegible] H[illegible] C[illegible] nem sic sancti Patres [illegible] retantur: Gl[illegible] *stellam* [illegible] *pro-*

Glossa. *priam, quia hanc creauit* [illegible] S. Chr[illegible]

S. Chrysologus, ser. 158. E[illegible] explicanda: *[illegible] stellam* [illegible] *stellæ, stellam eius;* [illegible] *au-tor, non quæ* [illegible] *autoris: stellam* [illegible] *to* [illegible] *fato,* [illegible] *quæ* [illegible] *stellam* [illegible] *oriamur,* [illegible] *stella* [illegible] *non cognata Chr*[illegible] *; non* [illegible] prælatione præcedenti: *[illegible] stellam eius,* [illegible] *habetur stella, nec* [illegible] *cælum sic* [illegible]

S. August. [illegible] S. Maximus [illegible] Epiphania. *[illegible]riat, & notetur* [illegible] S. Augustinus [illegible] *natu eius,* [illegible] *Dominus* [illegible] *appar*[illegible] S. M[illegible] *eius designabat aduentum,* [illegible] *stellæ* [illegible] *cursusque distin*[illegible]*uerent,* [illegible] *D*[illegible] *gni cælestis* [illegible] *tempus o*[illegible]*nderet.*

CAPVT XIII.

Vidimus & Venimus: cita & velox obedientia.

FRVSTRA biennium obtrudunt itineris nonnulli sanctis Regibus [illegible] reclamantibus, *Vidimus* aiunt, *& venimus*: non intercessit [illegible] hora, imo nec momentum quidem: quo pacto: nunquid [illegible] sis se mutuo ad iter capessendum prius [illegible] iter prepararunt, de comitatu & annona [illegible] suisque prout [illegible] thesauros secum portandos collegerunt? [illegible], recte

Celeritas parendi. aiunt, & *venimus*. Dies etiam datus fuerit regio apparatui, [illegible] tamen & eo ipso momento venerunt, dum vocanti parere decreuerunt, & [illegible] ad ire com[illegible]rarunt. Vt enim cœlitus illustrati diuinam agnouerunt voluntatem, [illegible] omni abiecta mora [illegible], studium & industri[illegible], vt quam maturrime præparatis omnibus necessar[illegible] p[illegible] *Venimus*, aiunt, nos pariter, & *venimus*, [illegible] libero [illegible] subiectorum cu-

Perruptis mille impedimentis. ra retardauit: quin dico diffi[illegible] & [illegible] iter: non il[illegible] ab incepto tanta leucarum [illegible], non [illegible] exp[illegible] rum magnitudo, non denique [illegible] per totam [illegible] proficiscendi, Regem a[illegible] Re[illegible] vel momento retardarunt. Funes hi [illegible] videbatur, [illegible] momento ru[illegible] Deum Regemque suum ad[illegible]rent. Tantum potest [illegible] & [illegible]tatis, nil ama[illegible] cile, inuenit quod [illegible] tanto labore & cura quæ[illegible]it.

Quoties heu nobis [illegible] lucet in [illegible] peccatorum sedentibus & in vmbra mortis! Quo[illegible] audi[illegible] *Surge, qui dormis, & illu-*

Ephes. 5. 14. Is. 60. *minabit te Christus? Surge,* [illegible] *nare Ierusalem* [illegible] *lumen tuum* [illegible] *o-ria Domini super te,* non a[illegible] *quia tenebræ* ignorantiæ *operient terram &* [illegible] vel van[illegible] (per g[illegible]tiam) *orietur Dominus &* [illegible] tu[illegible] heroi[illegible] operibus [illegible] Magorum in pa[illegible] [illegible]titatem [illegible] *volant* [illegible] *deficiunt*: vt Angeli[illegible]

gui s

geris coruscantis; vt quatuor ista animalia Ezechielis plena oculis *coram facie sua ambulabant, vbi erat impetus spiritus illuc gradiebantur, nec reuertebantur cum incederent: ibant de virtute in virtutem*: vna ijs cogitatio, spes, amor, desiderium, vox *videbitur Deus Deorum in Sion: vbi est qui natus est Rex Iudæorum*. Hæc summa votorum iustis: *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad Deum fontem viuum: fuerunt mihi lacrymæ panes die & nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus*: Deum suum iusti reperiunt, cum eius cognoscunt imperium & voluntatem: cum hac malunt peregrinationis laboriosissimæ molestias tolerare, quam in otio sibi vel quieti indulgere: malunt hic pro eo tormenta sustinere, quam sine ijs cum ipso regnare in cœlis. *Quid enim mihi est in cœlo & à te quid volui super terram, Deus cordis mei, pars mea Deus in æternum.* Ezech. 1. Ps. 83. Psal. 41. Ps. 72.

Quoties igitur videris diuinam voluntatem, instinctum & afflatum sentis: veni: nihil te obsequentem Deo remoretur, solis cursum imitare. *Iustorum enim semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.* Prou. 4.

CAPVT XIV.

Reges adorare Christum cultu latriæ contra Caluinum voluerunt.

NEGAT Caluinus Reges nostros venisse in Iudæam, vt natum Messiam velut Dei filium latriæ cultu adorarent, sed vt honorem ciuilem exhiberent, adeoque facit eos infideles & ambitiosos. *Quantum*, inquit, *ad ipsos spectat, non venerant ad exhibendum Christo pietatis cultum, qualis debetur filio Dei; sed Persico more volebant salutare, quasi præstantissimum regem: neque enim de eo plus tenuisse probabile est, quam singulari potentia & dignitate fore præditum, vt populos omnes merito in sui admirationem & reuerentiam conuerteret: fieri etiam potest, vt captare etiam voluerint eius gratiam ante tempus, quo sibi propitium & fauentem haberent, si forte contingeret Orientali cum imperio potiri.* In Harmon. euã. Caluini calumnia.

Duo SS. Regibus hic impingit crimina: hæresios & ambitionis, hæresios cum Arianis, quia diuinitatem vult eos in Christo non agnouisse: ambitionis eosdem arguit, dum sperant præ alijs hoc obsequio sibi regis huius gratiam demerituros. Vtrumque facit iniuste, quia sine fundamento laudatissimis Regibus talia affingit crimina; nec scripturis neque sanctis Patribus, imò nec rationi congruenter. Duo crimina obijcit iniuste ijs.

Scriptura vult eos non cuiusuis Regis: sed Christi quæsiisse locum natiuitatis: id enim Herodes eorum nomine disertè petitã Concilio: *vbi Christus*, seu Messias, mundi Saluator, Iudæis toties promissus *nasceretur*; quem Reges ijs verbis: *qui natus est Rex, & eius stellam vidimus*, congruenter vaticinijs antiquis describebant; cuius etiam Dei hominis natalem locum Concilium ex Michæã designauit: quem ipse Herodes promisit se adoraturum, quasi (ficto tamen animo) significaret Christum Regibus promissum & ab ijs desideratum, à Regibus esse diuino cultu merito honorandum. Contra scripturã.

Profectò si Regem singulari potentia & dignitate præditum ibant adoratum: quis inter Judæorum Duces & Reges quadringentis annis Herode fuerat potentior? Quis Augusto iam inde ab vrbe conditã triumphatã iam pene Asiã Africã & Europã felicior, opulentior, gloriosior? hisne despectis, in horum odium velut turbulenti, & seditiosi puerum Regem excitarent, Herodi & Augusto prælaturi? quanto Romanorum & Herodis furore & odio sibi conciliato? quanta pueri imbellis necdum ab armis, viribus & sapientia instructi cum periculo? nisi verbis Herodi fidem fecissent, non se Regem quærere, qui regna terrena veniret ablatum Regibus; sed daturus ijs & omnibus esset regnum cœleste & æternum; in quem Iudæorum Reges sperarent, & per quem salutem essent omnes consecuturi, quemque Gentiles ipsi seculis multis expectassent. Sed heu miseram illam ambitiosam spem à puero paupere & abiectò, nec compote rationis sperare, triginta fortè post annos quietam suis in regnis eius Contra rationem.

fauo-

Contra SS. Patres.

fauore possessionem? interim regna sua tali facto Romanorum & vicinorum Regum potentiæ obijcere? Ridet hæc figmenta S. Chrysostomus & alij sancti Patres, quos operæpretium est audire.

S. Chrysost. hom. 6. in 2. Matth.

S. Chrysostomus *Quænam Magis ratio persuasit, quænam etiam spes impulit præmiorum? vt ad Regem adorandum venirent, tam vasto à se terrarum spatio separatum? Quod etsi super ipsos regnaturus esset, nec sic quidem haberet peregrinatio tam longa rationem. quam si in regali fuisset aula natus, ac patre regnante, consequenter fortè quis diceret, istos in honorem patris puerum adorare voluisse, & hoc sibi ad conciliandum patris animum suffragium comparasse: nunc verò cum illum nec suum Regem sperent futurum, sed gentis alienæ magnoque spatio à sua regione dissitæ, neque dum in virum adoleuisse eum cernant, qua ratione tanti iter laboris suscipiunt? &c. Sed quid tandem remunerationis a parvulo, & à matre sperare potuerunt? An vt in posterum sibi apud Regem gratiam collocarent? & vnde scire illi poterant, quia ille non obliuisceretur tam properatæ adorationis tam maturus in regno, qui in ipsis adhuc fuisset cunis adoratus? Quod si illum crederent à matre admonendum, illi tamen supplicio essent quam præmio digniores, qui eum in tam apertum periculum, non tam adorando, quam prodendo tradiderunt. Hinc si quidem Herodes profectò turbatus omni puerum curâ quærebat, omnique eum interimere cupiditate properabat.* Potuissetne aureum hoc os Caluini, si legisset improbam dictionem accuratius confutare?

S. Augustinus serm. 6.

Breuius S. Augustinus: *Ad eum adorandum hodie accurrere potuerunt, non vtique Regi Iudæorum, quales esse illic solebant, hunc tam magnum honorem longinqui alienigenæ, & ab eodem regno prorsus extranei à se deberi arbitrabantur, sed tamen natum esse didicerant, in quo adorando se salutem, quæ secundum Deum est consecuturos minimè dubitabant.*

Et serm. 3.

Idem alibi. *Quid denique Magi venientes dixerunt? vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Quid est hoc; nonne tam multi antea nati erant Reges Iudæorum? quid tantopere alienæ gentis Regem nosse & adorare cupierunt? vidimus enim, inquiunt, stellam eius in Oriente & venimus adorare eum: nunquam hôc tanta deuotione requirerent, tanto pietatis affectu desiderarent, nisi cum agnoscerent Regem Iudæorum, qui Rex est etiam seculorum?*

S. Fulgentius serm. 5.

Elegantissimè huius discipulus S. Fulgentius: *Qui tamen (Magi) venientes, cum ipsi Iudæi non essent, Regem Iudæorum se quærere professi sunt, & ad ipsum adorandum se venisse dixerunt. Quid est dulcissimi Fratres, vt isti Magi Regem Iudæorum adorandum quærerent, cum ipsi Iudæi non essent? & quem Regem? vtique non Herodem, sed Christum: volunt adorare Regem nuper natum, nec adorant Regem ante multos annos ordinatum? Adorare cupiunt infantem lactentem; non adorant Regem populis imperantem? Nam & de Herode Rege Iudæorum fuerant filij iam nati, qui erant patre mortuo regnaturi. Mortuo enim istó Herode Archelaus in Iudæa: & Galilea principatum iunior Herodes obtinuit: Archelaus natus in palatio contemnitur, Christus autem natus in præsepio est breuissimo collocatus: ille forsitan pretiosis inuolutus est sericis; iste vilissimis inuolutus est pannis. Et tamen natus in palatio contemnitur, iste natus in diuersorio quæritur: ille à Magis nullatenus nominatur, iste inuentus suppliciter adoratur. Quis est iste Rex Iudæorum pauper & diues, humilis & sublimis? Quis est iste Rex Iudæorum, qui portatur vt parvulus, adoratur vt Deus?* Vides S. Fulgentium de diuina latriæ adoratione non duliæ, vel alia ciuili loqui, & illa vt Deum fuisse à Magis honoratum.

Christi cõparatio cũ Archelao.

S. Ambros. *Istum parvulum, quem tu quasi vilem, qui infidelis es, arbitraris, Magi ex Oriente venientes tam longo spatio sequebantur, & procidentes adorant, & Regem appellant, & resurrecturum fatentur, offerentes de thesauris suis aurum, thus & myrrham, & visu cognouerunt hanc esse stellam, quæ hominem Deumq; signabat.*

Plures non laudo Patres, alibi commodius allaturus, hi sufficiant, vt cum scripturâ & ratione ipsa Caluini temeritatem redarguant.

Sed quia ijsdem verbis Regum ad Iudæos prolatis Doctores Iudæorum dici meruerunt, & fidei consensum in Ecclesia, constantiamq; inuictam in sequendo Christo fidelium figurarunt singula capitibus, singulis examinabo.

CAPVT XV.

Sancti Reges sua interrogatione functi sunt officio Doctorum ad Iudæos.

DOCTORES fuisse primos Iudæorum sanctos Reges l. 1. c. 17. demonstraui, quid eosdem docuerint indicaui: nunc eos verbis ostendam paucis eandem fidem, quam muneribus declararunt, Iudæos docuisse.

Magi triplicem Christi dignitatem muneribus testati sũt.

Vulgata SS. Patrum & interpretum sententia est, eos thus vt Deo, aurum vt Regi, myrrham vt homini mortali obtulisse: quod recepta passim Iuvenci & Sedulij carmina confirmant: Iuvenci quidem: *Thus, aurum, myrrham, Regique hominique Deoque dona ferunt*: ac Sedulij: *Aurea nascenti fuderunt munera Regi, Thura dedere Deo, myrrham tribuere sepulto.*

eandem docuerunt Iudæos.

Quod donis mysticè significarunt, idem Iudæis ante verbis suis clarè diserteque publicarunt; Messiam scilicet orbi natum Deum hominem, adeoque moriturum: sed ne statim offenderent ciues illa Regis noui promulgatione, & cum Gentiles & exteri essent ostentatione diuinorum oraculorum sibi potius, quam Iudæis cœlitus inspiratorum, mollierunt officij talis dignitatem: nam quærendo quod ignorabant, suam fateri publicè maluerunt ignorantiam, & ab obuijs etiam optabant doceri, quo sic fidei veritas simpliciter absque fastu publicata, gigneret in Iudæorum animis curiositatem, rem ipsam ex diuinis oraculis examinandi, ac comperto, quod istis omnibus asserta Regum congruerent, facilius inducerent in animos, natum Messiam adorare. Itaq; quærunt primo de nati Regis Iudæorum loco, duoq; Iudæis de ipso nunciant: tam humanitatem mortalem ac patibilem, postea per myrrham indicandam, quam Regiam eius dignitatem; non illam terrenam & politicam; sed spiritualem ac cœlestem; non temporalem, sed æternam: quæ voce nati Regis, & postea per aurum indicantur: quale regnum eius Daniel secundo capite, & Dauid varijs locis decantarat. Ideo disertè non Gentilium, sed Iudæorum Regem, quasi Dauidis posterum, filium, & heredem toties ab ipso prænunciatum nominant: vt dum à Gentilibus & quidem Regibus vident Messiam tam solicitè peruestigari, Regem eum Iudæis promissum agnosci, & in eius vnius, non Herodis, non Augusti, vel Romanorum fidem & clientelam se conferre: & ipsi tanto prouocati exemplo sequerentur: obuia erant & vulgatissima Iudæis ea de regno Christi Dauidis oracula: *regnum tuum regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione.* Et ps. 88. *Ponam in seculum seculi nomen eius: & thronum eius sicut dies cæli, & thronus eius, sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum.* Vbi vocat Christum *semen Dauidis*, quia ab eo quatenus homo ducebat originem: thronum Christi comparat *diebus cæli*, quia stabit, quam diu sol, luna, sidera, & cœli perdurabunt: vt astra sint testes futuræ regni Christi perpetuitatis: Obuia Iudæis erant Isaiæ verba de eodem Messiæ regno: *Multiplicabitur eius imperium & pacis non erit finis; super solium Dauid & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret amodo, & vsque in sempiternum.* Hunc igitur Regem natum paucis istis verbis publicabant: *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum*: nec pluribus opus apud eos, qui sibi vnis legem diuinam traditam gloriabantur. Vnde licet non ambigam Reges nostros per infusam, vt alibi docui, Theologicam scientiam, vna cum dono prophetiæ, hæc etiam vaticinia calluisse: cum vsus non esset, abstinuerunt huius scientiæ ostentatione: vnum tamen Balaami oraculum à Gentili profectum, & Astrologis (quales se profitebantur) proprium, silere non debuerunt: ita tamen modicè delibarunt, vt indicasse, non laudasse videantur.

quærendo. — prædicant Messiæ humanitatem. — regiam dignitatem. — Oraculis Dauidis promissã. ps. 144. æternam. — Isaiæ & — Cum solo vtsi Balaami vaticinio.

Diuinitatem Christi iudicant ijdẽ.

Denique diuinitatem eiusdem Messiæ postea thure honorandam, sat claris verbis ostenderunt, dum & *stellam* visam *eius* vocant, vt eum significent eiusdem conditorem, Dominum ac conseruatorem; & se *venisse* asserunt, vt ipsum *adorarent*. Quibus non fidem tantum suam Messiæ testificantur; sed tres illi Reges velut Legati Christi cunctos vna mente & ore inuitant, vt dum eum volunt ritu solenni inaugura-

augurare : Deum hominem & Regem honore & muneribus congruis adorare, seque illi fidei perpetuo Sacramento auctorare, adsint & Messiam suum Iudæis vnis promissum agnoscant, recipiant, venerentur.

Q. 36. a. 8. ad 3. *ea ex stella probatur.* *De incarn. verbi Dei.*

Hæc fuit sanctorum Regum, vt Doctorum annunciatio prima fidei, sicut à S. Augustino & Doctore Angelico nominatur, quæ paucis & humili submissaque interrogatione comprehensa, sensum tamen eundem refert, quem illud tonitru fulmenque S. Athanasij : *Cuius natiuitatem præcurrit stella in cœlo, aut iam natum mundo demonstrauit? at natiuitatis Christi non hominum quispiam; sed stella in cœlo, vnde Christus descenderat resplendens testis fuit. Quis vnquam ex Regibus genitus, antequam posset per ætatem patrem aut Matrem appellare, regno potitus est? & trophæa de hostibus erexit? quis igitur est ille, qui propemodum ante genituram sui, & regnat, & dispoliat inimicos? Quis vnquam in Israel fuit Rex, in quo spem suam omnes gentes constituerunt? &c.*

In Epyph.

Hanc eorum annunciationem sic exponit Haymo: *Suis*, ait, *verbis Magi eum, quem quærebant hominem, Regem, pariterque Deum fatebantur : hominem quippe se quærere ostendunt, cum dicunt vbi est, qui natus est: Regem, cum subiungunt, regem Iudæorum : eundem esse Deum confitentur, cum subijciunt : vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.*

v. to. 1. concil. circa A. 431.

Eandem fidei doctrinam ijsdem verbis ante Haymonem: Theodotus Ancyranus in concilio Ephesino comprobauit. *Tanquam Regem quærebant Magi regis natiuitatem indagantes, Iudæisque dicentes : vbi est, qui natus est Rex Iudæorum, vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum: Regem quæris ô Mage, & cur tanquam Deo thus offers, & muneribus simul Regem, simul Deum designans?* Insinuat S. Episcopus Reges coram Iudæis expressius Regem Iudæorum : obscurius diuinitatem indicasse, quamuis in donis pari ratione expresserint vtrumque. Quod iactum S. Chrysostomus obseruat, vt familiarius se insinuarent exordio prædicationis Christianæ fidei in Iudæorum animos, quorum Regem veniebant cum ipsis adoratum : vt qui oppressi tyrannide Herodis erant, in spem erigerentur, dominante Messia summam rerum conuersionem, pacem & donorum spiritalium redundantiam : sapienter igitur sic aduertit aureum os. *Magi quidem non vbi est, qui natus est filius Dei : sed natus est, inquiunt, Rex Iudæorum. oportebat siquidem accommodo ipsorum captui vti sermone, humiliora inter principia, ne offendiculum patiantur, & ea magis, quæ ad salutem ipsorum pertinent prædicare, vt eâ re magis alliciantur, quæcunque igitur prima testimonia proferuntur, & quorum statim post natiuitatem tempus erat, nihil de illo præcipuum dicunt, nihil sublime, nihil simile testimonijs post signorum demonstrationem exhibitis.*

expresserunt tamẽ eam obscurius. *Hom. 7. in Matt.* *vt accommodarent se captui auditorũ.*

S. Thomas q. 168. ad 2.

Hoc ergo primum regni Christi Iudæis Magistris Magis publicatum est Euangelium, quod a S. Thoma hoc elogio commendatur: *Per istam annunciationem Magorum præsignabatur constantia Gentium, Christum vsque ad mortem confitentium, adhuc non viderant Christum, & iam parati erant pro illo mori.*

Concionatorum solacium cũ successu carent. *Isa. 53.*

Fuit quidem Magorum magna in prædicando Christo prudentia, vehemens dicendi ardor, & inuicta constantia; sed successus exiguus, imo nullus; vt hoc sit solatio Christi præconibus, non euentum & successum à Deo, sed voluntatem & conatum remunerari: poterant cum propheta suspirare, *Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est?* interim non desistunt obuijs Christum publicare, donec ad aures Herodis fama dimanauit, qui nullis palatinis videtur eos in regiam inuitasse.

Serm. de Epiphan.

Contra nos, & paucis mutatis contra Iudæorum duriciem intonat hæc B. Laurentius. *Clamat*, ait, *prorsus contra nos istorum fides Gentilium, absentem quæsierunt, & nos præsentem contemnimus? hominem regnaturum super Israel cognoscere atque adorare voluerunt : nos autem præsidentem in cælo & in terra (Iudæis promissum & donatum) nec adspicere, nec illi famulari dignamur. Respicite ô mortales, redite ô præuaricatores ad cor : currite affectu non corpore, votis non pedibus, vt regem vestrum in præsepio inueniatis Christum.*

CAPVT XVI.

Concordem & constantem totius Ecclesiæ fidei eiusdem confessionem ijdem adumbrarunt.

IHIL apud sanctos Patres & interpretes tritius, quam stellæ lumine fidem designari:de quâ tamen re forsan vberius agemus inferius,duo circa eam Reges illustria posteritati Gentilium reliquerunt documenta; quomodo mater Ecclesia in membris licet,ætate, corporibus,nationibusque difformis, in consensu fidei eiusdem sic coalescat, vnus vt animus corpora diuersa videatur informare: tres erant,vna tamen voce, spiritu, mente *Vidimus,* aiunt, *stellam eius.* Iodicant; consensum fidei in toto mundo.

Deinde raram fortitudinem ac constantiam in eius publica cum vitæ periculo professione adumbrarunt,quam sicut primi illi Ecclesiæ progenitores,primi Doctores, & confessores expresserunt sic eam, quæ enituit vel in Hæreticorum ac sectarum dissensionibus conuellendis,vel in tyrannorum minis & tormentis despiciendis sapientia Doctorum, ac fortitudo Martyrum in Ecclesia,viuis coloribus fuit ab his delineata. Fortitudinem in eius publica confessione.

Iam tum initio nascentis Ecclesiæ plures erant Apostoli, Discipulique Domini, qui primo seculo totum per orbem fidem Christi disseminarunt; sed quia spiritu sancto eodem regebantur, idem fidelibus in fidei articulis mira consensione tradideruntur : vt enim ab vno fonte luminis stellæ siue fixæ siue errantes lucem omnē mutuant, quam solent hominibus communicare, sic Doctores omnes Ecclesiæ locis, temporibus & corporibus seiuncti, ab eiusdem Spiritus Sancti influxu, quasi riui ex eodem manantes fonte hauriunt, quod solent in Ecclesiæ membra deriuare: Vitur hac cœlorum similitudine ac stellarum S: Bruno,vt contra sectarum varietatem nobis suadeat doctrinæ Catholicæ consensionem : *per cælos* , ait, *qui hanc stellam nouam dederunt Apostolos intelligimus, de quibus dicitur, cæli enarrant gloriam Dei ps 18. noua autem eorum stella fides est, atque doctrina, cæli nobis prædicant, cæli nos vocant, cæli nos inuitant ad Dominum. multi sunt cæli, sed vna est stella, quia multi sunt Apostoli & Doctores; sed vna fides & doctrina: vnam enim dicunt omnes, vnam fidem prædicant omnes. vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma prædicatur ab omnibus: Hanc stellam sequamur, hanc fidem & doctrinam teneamus:hæc nos ducet ad* IESVM: *hoc lumine veniemus ad Christum, neque nos errare in itinere permittet, tantum nos eam ne deseramus, semperque ad eam respiciamus, & via regia incedamus.* Illustris sanè Romanæ, & Catholicæ veræ Ecclesiæ nota est,quod iam inde à Christo passo toto dispersa mundo Gentes & linguas omnes orbis complexa, nullo vnquam tempore quidquam in fidei semel receptis articulis variarit: sed omni retro tempore idem ab omnibus nationibus creditum,traditum & monimentis commendatum sit posteritati. Contra verò rectè sectarios dici nouatores: quis enim à Christo nato vnquam per omnia sensit,docuit, credidit idem,quod Lutherus, Caluinus, Munsterus? vt quidam fuerint olim prauorum dogmatum fabricatores, è quorum erroribus aliquot suorum suxerint, sexcentos tamen ipsi coxerunt:certe congeries illa tot errorum à nullo vnquam nec per somnium cogitatâ. Ad quam paucæ vel Europæ (:cum vix eam egrediantur:) regiones singularum opinionibus totæ imbuuntur?iam in ipsis Lutheranis vel Caluinistis quot sectæ, dissensiones, prælia? vt vix vlla ciuitas, quid dico ciuitas? vix domus vlla sit vel familia paulò frequentior, quæ licet hæresin eandem communem profiteatur, in capitibus tamen doctrinæ inter se non dissentiat? Idem spiritus docet omnes Doctores. S. Bruno in de Epiph. hinc consensio fidei veræ. & dissensio Hæreticorum.

Iam vero quis fuerit animorum, & doctrinæ consensus orbe toto in istis incunabulis Ecclesiæ testis oculatus S. Irenæus secundo seculo sic describit: consensio Catholica iam inde ab Apostolis. l. 1. c. 3.

Hanc prædicationem cum acceperit, & hanc fidem quemadmodum prædiximus Ecclesia, & quidem in vniuersum orbem disseminata, diligenter custodit, quasi vnam domum inhabitans, & similiter credit ijs videlicet, quasi vnum habens animum & vnum cor. Nam etsi in mundo loquelæ dissimiles sunt; sed vna tamen virtus traditionis, vna & eadem est: & neque hæ, quæ in Germaniâ, Ecclesiæ sunt

tradunt

tradunt aliter, neque hæ quæ in Iberis sunt; neque hæ, quæ in Celtis; neque hæ, quæ in Oriente; neque hæ, quæ in Ægypto; neque hæ, quæ in Libyâ; neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ.

Traditio stellæ cōparatur. Quod eadem traditio diuersis Gentibus, hoc vna stella tribus Regibus, eadem singulis indicauit completum Balaami vaticinium, natum Messiam congruis muneribus honorandum: eadem cunctos eduxit è patria, præluxit in via, stitit saluos & incolumes prope Solymam: eadem origo lætissimi Euangelij, *Natus est Rex Iudæorum, vidimus stellam eius:* omnes hoc animo credunt, & lingua confitentur.

& soli fides Baeza l. ... c. 8. §. 5. Soli rectæ fidei consensionem Baeza noster sic comparat: *Vnus, ait, est sol, cuius vno lumine vniuersæ fulgent cælorum stellæ, tam quæ Orientales, quam quæ Occidentales illuminant; astra vnius sole splendore candicant, sic diuini iustitiæ solis eadem lux, eadem doctrina vniuersas mundi plagas peruasit, non alia quæ Iudæos, alia quæ Persas, alia quæ Romanos trahit; sed quæ modo Christianam Ecclesiam irradiat, & quæ Hebræos in columna ignis perduxit, & quæ in stella apparuit Magis Persicis eadem est: vnius solis iustitiæ fulgurat radijs. Etenim aiebant Magi: Vidimus stellam eius in Oriente. non indignati solis Iudaicis radijs fulgurari, qui eodem cum Iudæis lumine ab Oriente circumfundi testantur, &c.*

Hic crediderim spectasse illud psalmi 67. Iter facite ei, qui adscendit super occasum, Dominus nomen illi. Hic perstrepebant cantibus triumphales phalanges, cum solem iustitiæ Christum versus occiduam plagam, vbi Roma sita erat Apostolorum turris videret adportari: quod placet illustrare vnico Clementis Alex. in exhortatione ad Gentes commentario, ait enim, *Flant omnia lux, quæ sopiri non potest: & occasus credit æque illustratus luce fidei ac ipse Oriens. Hoc noua voluit creaturæ hanc lucis perpetuitatem noua creatura, id est, fidelis, qui filius lucis est, suo quasi iure exigit: qui enim omnia obequitat sol iustitiæ, obijt humanitatem imitans patrem, qui æque facit oriri solem suum super omnes, & rorem instillat veritatis. Ecce tibi innumeræ pene creaturæ, cælestes aliæ, terrenæ aliæ, insensibiles & sensibiles, rationis expertes, & rationales, barbaræ, politicæ, Orientales, Occidentales, sub vna solis luce lætantur. Sic etiam diuini solis lumen idem vniuersum orbem*

sol illuminat omnia. *terrarum irradiat, Iudæus & Græcus, barbarus & ciuilis, Orientalis & Occidentalis eisdem illuminantur radijs; solis lux semper omnibus eadem omnibus antiquis, & recentibus, ita prorsus iustitiæ sol omnia obequitat imitans patrem, qui solem suum oriri facit super omnes. non alia lux lunæ in synagoga, alia stellarum Persis, alia planetarum Christianitatis, sed Occidens & Oriens, sed Iudaica luna, & Christiani planetæ & Magorum stella vnius & eiusdem solis luce perfunduntur omnes.*

eademque fides omnes nationes. Hactenus Baeza. Hoc vnum mirum est, cum sol ille in Iudæa exoriens illuminaret, & ad se raperet Orientem, ita cæcutijsse Iudæos, vt nec lucem eius viderint, nec videre voluerint. quidquid clamarent vna voce Reges: *Vidimus stellam eius in Oriente, vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* sed eheu quæ tanta ciuium obcæcatio! nec verbis Regum fidem tribuerunt, nec vt lumen illud viderent, pedem mouere voluerunt. Hinc stella prope Solymam euanuit; & Christo moriente sol meridie lunæ oppositu lumen perdidit, vt eam Iudææ mentis obtenebrationem indicaret.

CAPVT XVII.

Constans & efficax emicat in Regibus propositum voluntatis, Christum superatis omnibus periculis pie religioseque colendi.

in 2. Matt. NOTAT Hugo Cardinalis his tribus summam salutis æternæ contineri, *Vidimus recta fide, & venimus bona operatione, adorare mentis deuotione.* Fides si operibus bonis destituatur, est ærarium sine pecunia, arbor sine fructibus, corpus anima viduatum: formata sit oportet caritate, quæ vitam spiritalem operibus prodit, nec communibus contenta tendit ad ardua & difficilia, firmo mentis concepto proposito, quod nullæ conuellant occurrentes difficultates. Venerant adorare

fides operibus se prodit.

Regem

Regem Iudæorum Reges Orientis per mille vitæ pericula : iam Iudææ metropolim attigerant, cum deseruntur à stella, certi tamen non redire in Orientem ante, quam Messiam adorassent.

Ingressi vagantur per ciuitatis compita : clamant aperta voce & sciscitantur ab obuijs; *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? venimus adorare eum*; audiunt ciues attoniti, mirantur nouum vulgari Regem : illi pergunt : *venimus adorare eum.* senem obtrudunt eis ciues Herodem Regem, & filium eius Archelaum : illi, *Vbi est, qui natus est Rex, venimus adorare eum*; Furorem eis, & immanitatem Herodis quidam opponunt, nati iterum Regis locum quærunt: *Venimus adorare eum.*

efficax propositum Regum adorandi Christum.

An non hos ego Martyres dixero, qui pro confessione Messiæ recens nati se audacter exponunt periculis? non tyranni furentis gladios, non rogos ardentes, nec satellitum eius barbaram immanitatem reformidant; tantas sacris pectoribus amor vires & spiritus indiderat, vt mortem & omnia terribilia despicerent, per ignes & gladios parati incedere, dummodo possent natum recens infantulum adorare: ab hoc efficaci proposito, non Iudæorum desidia, non tyranni Herodis nota crudelitas deterret; quærunt & identidem natum Regem quærunt: *Venimus*, clamant, *adorare eum.* Hæc est vis & efficacitas amoris diuini, quæ eam menti firmitatē & robur adiecit, vt cum Apostolo fidenter dicat; *Quis nos separabit à caritate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo* IESV *Domino nostro.*

& constans in periculis.

nam amor insuperatus triumphat.

Rom. 8.

de omni re creata.

Hoc animi proposito certo & firmo ceperant iter Magi : hoc eodem igne magis succrescente totum feliciter decurrerunt, ruptis omnibus itineris molestijs: & cum pene in termino desperatio consequendi cupiti boni nasci videretur, tantum abfuit, vt desiderium langueret, adorandi pueri frigeret ardor; vt non dubitarint ipsum consulere hac super re, Herodem Regem: eum vel comitem secum adorandi pueri abducturi, vel morte tyranni crudelitate obita suū recens nati Regis amore testificaturi.

Non Regibus accidit, quod contingit ijs, qui solo reguntur impetu cæco voluntatis; ardua quandoque proponunt : manus etiam admouent operi; sed dum prope à metá absunt minimo subnato impedimento, languent, animis concidunt, nec operi coronidem imponunt: vel ita frigidè peragunt, vt nulla sit operis inchoati cum progressu & fine comparatio : similis eorum cursus motibus, qui ab externa vi atque impulsu profecti, processu paulatim remittuntur, & languent: contra Reges ab insita vi gratiæ Spirit. Sancti acti tanto concitatiore cursu spretis periculis rapiebantur, quanto viderant finem magis propinquare: vt enim lapidum decidentium impetus hoc velocior est & concitatior, quo propius à centro abest, sic eorum desiderium hoc ardebat vehementius, & plus animi viriumque accedebat, quò comperérant se solo natali Messiæ fieri propiores. Incredibilis fuit ille pietatis, & deuotionis ardor: *Venimus adorare eum*: qui non tantum hoc pluris æstimandus, quòd per tot centenas leucas eos impulerit, sed in tantis occurrentibus vitæ periculis maiora cœperit incrementa; vt hoc vno constantis propositi velut obiecto scuto, *Venimus adorare eum*, omnia tela calamitatum declinarint : Hanc pietatis ideam S. Ambrosius suis proponit: *Imitamini*, ait, *istos Magos, vt eo studio & ardore semper ad Ecclesiam veniatis, quo illi desiderio de longinquis regionibus Christum adorare venerunt: illi pretiosa munera obtulerunt, & vos offerte illi animas vestras, erigete ad Deum animas vestras; & videte corda & cogitationes vestras, vt & pro bonis actibus vestris Deo gratias agatis, & mala vestra longè à vobis proijciatis.* sed ecce quæ sæpe multorum malè feriatorum insania, quæ templum frequentandi festis & solemnioribus diebus cupiditas? veniuntne vt Christum videant, cum Magis adorent, & muneribus oblatis venerentur? imo vt ipsi præ Deo videantur, colantur, honorentur; vtinam non vt turpiter amentur, & formæ illecebra, vestium mollitie, oculis emissitijs illaqueent spectatores. Alij prò scelus veniunt, vt præsente, & spreto Christo videant, pereant, & perimant se, alios, ipsum etiam in se & alijs Christum : iam ipso nequiores Herode, qui simulans venturum se ad Christū adorandum: puerū non se neci destinabat. Hi si Magos primos Gentilium Christi adoratores inspi-

in tepidis desiderium progressu languet.

sicut motus violentus proiectorum.

Magorum impetus erat naturali motui similis.

crescebat aductis.

Lasciuorum scopus templa adeuntium

cerent eos coram Iudæis clamantes audirent; *venimus adorare eum.* quod idem toties inculcant exemplo suo Herodi, vt simulatam licet, exprimant tamen vocem eam, *vt & ego veniens adorem eum.* Hoc spiritu templa sunt adeunda, Christus in diuinissimo sacri altaris Sacramento visitandus, vt animitus dicamus: *venimus adorare eum.* obstent licet impedimenta, reuocent negotia, retrahant curæ domesticæ; periculum etiam vitæ remoretur, calcatis omnibus alacres efficax & constans propositum concipiamus, *venimus adorare eum.* Finio caput hoc cum acri S. Chrysosto-

hom. 7. in 2. Matth. mi & feruida exhortatione ad eam sanctorum Regum ruptis omnibus obstaculis pietatem imitandam: *Imitemur, inquit, nos saltem Magos, ac barbaram consuetudinem abijciamus: longo itinere curramus, vt Christum videre liceat: nam & illi nisi procul regionem propriam reliquissent, nequicquam videre Christum potuissent. Recedamus à terrenis negotijs, etenim Magi illi, cum adhuc morarentur in Perside, stellam videre tantummodo; postquam vero à Perside recesserunt; solem ipsum adspexere iustitiæ, qui certè nec stellam quidem ipsam videre tamdiu meruissent, nisi cito à Perside fuissent profecti; surgamus ergo etiam nos, & licet omnes turbentur,*

superanda sunt quæuis impedimenta salutis. *nos tamen alacres & prompti ad Christi domum accurramus. Etsi Rex, etsi populus, etsi Tyrannus velint huius itineris cursum impedire, nequaquam tamen accensi desiderij extinguamus ardorem: sic enim omnia aduersa calcabimus. quoniam & illi nisi vidissent puerum, nec periculum, quod intentabatur à Rege vitassent: postquam vero adorarunt, securitas & tranquillitas subsecuta est: nec iam stella illos; sed Angelus suscipit, quia scilicet adorando facti fuerant sacerdotes, cum supplicatione etiam muneribus oblatis; & tu itaque Iudaicum populum repugnantem, urbem turbatam, cædis appetentem Tyrannum, & fallacem istius seculi vmbram relinquens in Bethlehem festinus accurre.* hucusque S. Chrys. Nunc turbatum Herodem, & Hierosolymam videamus.

CAPVT XVIII.

Audiens autem Herodes Rex turbatus est.

FACILE ad aures Herodis tyranni dimanauit, publicitus in compitis à Regibus Orientis nouum recens natum Regem Iudæorum proclamari: nouitas rei admirationem, post timorem, mox turbationem excitauit.

duæ metus Herodis caussæ. Duo sceleratissimum tantum non exanimabant, crudelitatis in innocentes, & legitimos Iudaici regni successores exercitæ recordatio, ac metus, ne quis superesset alius regum exterorum fultus auxilio, qui regnum

Conscientia malefactorum. inuaderet. Ac conscientia quidem malefactorum solet ideo Deus Tyrannos assiduè lancinare, vt meminerint, *omne sub regno grauiore regnum esse*, Deum & Regum Regem, humanis rebus præsidere, qui cum regna dederit, potest flagitiosis eripere; & Crœsos ad pyras & rogos vt conditionis humanæ, & fortunæ mutabilitatis meminerint, condemnare. Non solent potentes reges sibi nimium præfidentes bellorum rumoribus percelli: facile tamen a Deo leui motu, præsertim impij sic metu pertur-

tortor continuus Dionysij tyranni. bantur, vt vel vmbram metuant. Iob. 15. *Sonitus terroris semper in auribus eius* (impij) *& cum pax sit, ille semper insidias suspicatur, circumspectans vndique gladium.* Vulgatus est ille Dionysij tyranni continuus metus, qui cum iam non tonsoribus tantum exteris, sed & filiabus diffideret, barbam & crines adurebat, & Damocli, felicitatem regiam exaggeranti, cum gladium fulgentem è seta equina capiti prandentis imminentem suspendisset, monstrauit, non posse parem metui continuo cruciatum & infelicitatem reperiri.

scelera Herodis. Erant sane scelera immanissima Herodis, quæ velut tortores continui poterant cor eius exedere; nam cum gente Idumæus in alienum Iudææ regnum per fraudem irrepsisset, vt illud sibi contra viuos legitimos heredes stabiliret, ipsos cum filijs propriis sanguinis Dauidici participibus ad vnum omnes dolo, vel aperta vi interemit. principio quidem Hyrcanum Pontificem verum heredem regni, mox Hyrcani nepotem Aristobulum etiam Pontificem interfecit. tum ijsdem furijs armatus domum & familiam suam parricidalibus cædibus funestauit. Nam coniugem suam Mariamnem Hyrcani filiam, huiusque matrem Alexandram:

ac duos ex Mariamne ſuſceptos filios Alexandrum & Ariſtobulum: deniq́ue Antipatrum ſuum ex alia vxore filium barbara feritate trucidauit, ne regnum amitteret; vt fusè varijs in locis Ioſephus proſequitur: & dubitamus metu non fuiſſe fermè examinatum, cum nouum audiret regem Iudæorum in regni metropoli à Regibus exteris promulgari? Merito *dabit tibi* (Herodes) *dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam conſumtam mærore, & erit vita tua quaſi pendens ante te: timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ: manè dices, quis mihi det veſperum, & veſpere, quis mihi det mane, propter cordis tui formidinem, quâ terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.*

Immanitas eius in liberos & coniugem.

Deut. 28. pauor Herodis.

Cauſam hanc timoris ſancti Patres conſtituunt metum ſucceſſoris; S. Leo, *Herodes audiens Iudæorum principem natum ſucceſſorem ſuſpicatus, expauit.* & ſer. 3. *conturbatur Herodes, timet ſaluti ſuæ, metuit poteſtati.*

ob regni ſucceſſorem.

Haymo: *Herodes qui fraudulenter & callidè regnum obtinebat Iudæorum, mox vt regem Iudæorum audiuit natum, metuens ſucceſſorem, conturbatus eſt animo, timens, vt quod iniuſtè tenebat, iuſtè amitteret.*

ſer. 3. *Haymo de Epipha.*

S. Auguſtinus: *Herodes timet ſucceſſorem, Magi deſiderant redemtorem, illi cupiunt inuenire regnum, metuit ille pueri regnum.*

S. Auguſtinus

Vel talibus regni præconibus poterat timoris inanitatem cognoſcere: qui retentis ſceptris & regnis ſuis cœleſte & ſpiritale Regis huius regnum appetebant: præſertim cum cœlis relictis pauper veniſſet; cunctis, qui vellent adire, regnum æuiternum poſt vitam oblaturus. paſſim ſancti Patres id probant, & panici timoris cauſas reprehendunt, quos viſum attexere: nam elegantibus antithetis regni ſpiritualis & cœleſtis Chriſti diuerſitatem à terreno ſeparant.

inanitas timoris.

S. Hilarius Arelatenſis: *Non ad hoc venerat Chriſtus, vt alienam inuaderet gloriam, ſed vt ſuam donaret; non vt regnum terreſtre præriperet, ſed vt cœleſte conferret; non venerat ad dignitates rapiendas, ſed ad iniurias perferendas; non vt caput ad gemmatum diadema, ſed ad ſpineam coronam præpararet; non vt ſupra ſceptra conſtitueretur magnificus, ſed vt crucifigeretur illuſus.*

Chriſtus venerat daturus regnum cœleſte omnibus. *S. Hilarius*

S. Leo: *Superfluo Herodes timore turbaris, & fruſtra in ſuſpectum tibi puerum ſæuire moliris; non capit Chriſtum regia tua; nec mundi dominus poteſtatis ſceptri tui contentus eſt anguſtijs, quem in Iudæa regnare non vis, vbique regnat.*

S. Leo ſer. 1.

Elegantiſſimè S. Fulgentius ſic trepidantem Herodem reprehendit: *Quid eſt quod ſic turbaris Herodes? quoniam natum regem Iudæorum audiſti turbaris, ſuſpicionibus agitaris, inuidiæ ſtimulis inflammaris, & ob hoc natum regem occidere conaris. Inanis eſt iſta turbatio tua, & vana prorſus cogitatio: Rex iſte qui natus eſt, non venit reges pugnando ſuperare, ſed moriendo mirabiliter ſubiugare nec ideo natus eſt, vt tibi ſuccedat; ſed vt in eum mundus fideliter credat, venit ergo, non vt pugnet viuus, ſed vt triumphet occiſus: nec vt ſibi de alijs Gentibus auro exercitum quærat, ſed vt pro ſaluandis Gentibus pretioſum ſanguinem fundat. Inaniter inuidendo timuiſti ſucceſſorem, quem credendo debuiſti quærere Saluatorem, quia ſi in eum crederes, cum eo regnares, & ſicut ab illo accepiſti temporale regnum, acciperes etiam ſempiternum: huius enim pueri regnum non eſt de hoc mundo, ſed per ipſum regnatur in mundo: ipſe eſt enim ſapientia Dei. quæ dicit in Prouerbijs, per me reges regnant. puer iſte verbum Dei eſt: puer iſte virtus & ſapientia Dei eſt: puer iſte, qui nunc à Magis dicitur rex Iudæorum, idem creator eſt & dominus Angelorum: quapropter cuius times infantiam naſcentis, magis timere debes omnipotentiam iudicantis, noli ergo eum timere regni tui ſucceſſorem, ſed time infidelitatis tuæ iuſtiſſimum damnatorem.*

Erat profecto cur peſſimè ſibi conſcia rea timeret conſcientia Iudice propinquante, & domino ſeueram à famulo rationem malefactorum repetente, ita recens in cunis natus & vagiens voluit, iam tum in Herode Solymaq́ue perculſa maieſtatem ſuam demonſtrare & ſcirent, quid facturus eſſet thronus iudicantis, quem ita terrebant cunæ vagientis. in hanc ſententiam S. Ambroſius: *Sicut quilibet rex, qui paruæ potentiæ eſt, alterum Regem, qui magnæ potentiæ eſt contra ſe, vt regnum eius inuadat venire cognouerit, contremiſcit & conturbatur: ita & Chriſto in carne veniente, qui rex futurus erat nuntiat, Herodes turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo.*

Terror in figura trepidationis in iudicio.

S. Ambr. in c. 4. Apoc.

CAPVT XIX.

Et omnis Hierosolyma cum eo.

DANIELIS 5. capite Balthasar Rex visa scribentis manu vocauit sapientes, sed cum characteres in pariete exaratos sapientum nullus intelligeret, ait, scriptura, *vnde rex satis conturbatus est, & vultus illius immutatus est, sed optimates illius turbabantur.* Idem videtur Solymæis ciuibus accidisse: quamuis enim 30 circiter annos Herodianæ Tyrannidi repugnassent, cum semel eius impietati adiunxissent iure iurando ipsi obligati, licet tot seculis desideratus Messias eorum natus diceretur: vt tamen regem suum turbatum, audierunt; & ipsis metu perculsis, vultum, linguam, & mentem omnem ad regis nutum finxerunt, & accommodarunt. Promiserat Deus Abrahæ, Isaaco, Iacobo, Moysi, & alijs Patriarchis orbis redemptorem Messiam, quam auidè Iudæi aduentum eius exspectarunt? quoties suspirabant: *Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet saluatorem. Emitte agnum Domine, dominatorem terræ, mitte quem missurus es.*

Daniel. 5. Cum rege turbantur optimates.

à Ciues

Repudiant Messiam toties desideratum.

Isa. 45. 8. Isaiæ 16. Exod. 4.

Hic finis erat omnis legis, sacrificiorum, & ceremoniarum Mosaicarum; huc preces, suspiria, publicæ priuatæque orationes omnium dirigebantur: nam in hoc vno spem, & salutem fixam & locatam sexus, ætas, & status omnis retinebat.

Venit venit illud *desiderium collium æternorum*; verus rex Israël terræ totius dominator. *Vidimus* clamant reges Gentium *stellam eius*, & nos pariter *venimus adorare eum*; venite exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro, quoniam *Deus magnus dominus, & rex magnus super omnem terram. quoniam non repellet plebem suam: venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus coram Domino, qui fecit nos, quia ipse est dominus Deus noster, nos autem populus eius & oues pascuæ eius. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

Gen. 49. Nec exterorum Regum exemplo mouentur. Psal. 94.

Sed Herodis regis immanissimi licet amor ita iam animos eorum occuparat, vt eo turbato de noui regis natiuitate non minus ipsi turbarentur, imo cum rege suo iam tum in recens natum puerũ armarentur, iam tum inclamabant opere, quod post sermone *nolumus hunc regnare super nos, nonne hic est fabri filius?* Hæc est peruersitas & maleuolentia filiorum Adæ, cum semel ambitiosus regum furor mentem occupauit: cum & diuinæ gratiæ, & cælestis regni spei & cupiditati longe anteponunt. prima igitur sanctorum Patrum causa turbationis Solymæ sanctæ ciuitatis in caput improbum reijcitur. S. Bernardus: *porro audito nomine regis rex Herodes successorem suspicatus expauit: nec mirum si turbatur Herodes, Ierusalem ciuitas Dei, quæ visio pacis est, cum Herode turbatur, quis non miretur? videte fratres quantum noceat iniqua potestas; quomodo caput subiectos quoque suæ conformat impietati: misera plane ciuitas, in qua regnat Herodes; quoniam Herodianæ sine dubio particeps erit malitiæ; sed ad nouæ salutis ortum Herodiana mouebitur turbatione Confido ego in domino, quoniam inter nos minimè regnabit, etiamsi adesse contingat.*

Lucæ 19. Matt. 13. ne excidant gratia Herodis. S. Bern. 1. de Epiph.

S. Cyprianus: *Turbatur cum rege maligno Hierosolyma, non lætatur; expauescit & tabescit, & negare erubescit, quod scriptura testatur: nec minus scribarum sacrilegium, quam Herodis impietas; quia proprio Iudæi abutentes priuilegio, cum visitationi diuinæ inueniuntur ingrati, causam sibi cum Herode fecere communem: cum hinc & inde impietas, & infidelitas aduersus Dominum, & Christum eius fremerent, & pariter in odio eius consentirent.*

S. Cyprianus de stella & Magis.

Ludouicus de ponte: *Stupenda turbatio; intellexerunt Iudæi Magos inquirere de Messia diu ab omnibus exspectato, quod magnam illis adferre debebat lætitiam* Pro. 13. *Nam spes quæ differtur, affligit animam; desiderium veniens lignum vitæ & tamen attulit perturbationem, quaret quia non diligebant, quem quærebant: plus diligebant regem terrenum, quam cælestem: aut ex timore illius, hunc minus latè venisse audiebant: applaudentes Herodi, & ideo turbati cum illo, id est respectu illius, amore & timore. En Iacob claudicantem pede post luctam cum Angelo: vno enim pede sacro credebat Messiam venturum, & desiderabat; cum altero hærebat Herodi, & de eius aduentu turbabatur.*

Lud. de ponte lib. 8. cant. exhort. 11. Pro. 13. Baëza 18.

dia, statimque audientes turbati sunt, quasi timentes, ne fortè salutem consequerentur. Persæ vero cum essent extranei, non solum nato non inuiderant, imo à finibus suæ regionis vsque Bethlehem propter eum venerunt. Iudæi autem cùm essent cognati, etiam gloriæ eius inuiderunt, ne fortè magnus futurus esset, & cùm Bethlehē prope haberent, ita inuidi fuerant ac pigri, vt ad eum non accederent.

Restringit hanc inuidiam Barradius ad principes, & rectè; nam ipsi & literati postea perpetuò Christo obstrepuerunt: *Vnde huic sapientia hæc & virtutes?* non poterant æquis oculis intueri pauperem & abiectum Bethlehemitam, principibus debere Sacerdotum imperare, leges ijs ferre: vitia eorum inueterata carpere, quæ quarta fuit, & fortè principalis causa, cum enim flagitijs omnibus immersi suauiter rege conscleratissimo applaudente diuina & humana iura profanarent, non poterant non vereri censuram Messiæ, & pœnam cuncta Dei patris sui lege metientis pertimescere. quam causam vt solet disertissimè, S. Chrysologus sic exsequitur: *Esto quòd Herodes rex amore regni successoris timore coactus sit talia moliri; quare Hierosolyma, quare principes, quare scribæ? quare? quia nasci non vult profanus Deum, seruus Dominum, iudicem reus, rebellis principem, perfidus cognitorem. Hierosolyma varia se contaminatione perfuderat, sacerdotes profanauerant sancta, & peccata vendentes, in quæstum veniam pietatemque conuerterant. Scribæ doctrinam cœlestem, scientiam salutarem, vitale magisterium in suum sensum, in perfidiæ lapsum, in letale vaniloquium commutarant. Hinc est quod Christum nolunt nasci, viuere timent, quia nouerant se mox ignominiæ dandos, trahendos opprobrijs, eijciendos templo, priuandos sacerdotio, oblationum munere vacuandos. semel enim cupiditate flammati, capti pompa, vitijs sauciati, vanitate ebrij, madefacti luxu, quia de correctione nil cogitare poterant, de venia nil sperabant.* Illustrat deinde à contrario clarissimis rem omnem & obuijs similibus. *Bonus villicus quando copiosum fructum continuo labore conquirit, venire Dominum suum ad lucrum suum cupit: suum concupiscit ad gaudium diligens operarius, quando opus suscepti laboris impleuerit, vt mercedem percipiat, patremfamilias aduenire: Deuotus miles post conflictum, post victoriam præsentiam regis optat: vt præmijs sudores, & vulnera remuneratione compenset: sic ad palmam suam cupit venire CHRISTVM, qui bella mundi indefessa virtute prostrernit: hic CHRISTVM venire non vult, qui superatus illecebris seculi, de pœna trepidat, de venia nil præsumit.*

Cadebat hoc vitiū in sacerdotes & scribas.

Mat. 13. 54.

quarta causa peccandi libido.

à Christo puniendi.

Aptæ similitudines à contrario petitæ.

Hæ sunt rationes quæ Solymam licet fidelem commouerint, vt ipsum Messiam nec desiderarit, sed cum immanissimo tyranno temporalis commodi perdendi metu perturbata, cœperit etiam cum eodem in necem recens nati pueri postea coniurare.

CAPVT XX.

Nulline boni in Ierusalem audito hoc nuncio nati Messiæ sint recreati?

TVRBATVM vidimus metu successionis Herodem: nec minus cum rege impio turbatos improbos subditos: magis tamen his omnibus turbatus est princeps tenebrarum: qui valde regno suo, quo peccatoribus omnibus dominatur, tunc cum CHRISTVS nasceretur, metuebat, ne ab eo successore CHRISTO pelleretur: hanc dœmonis in Herode turbationem adde & in Iudæorum sceleratissimis refert Autor operis imperfecti: *Puto*, ait, *quòd non tantùm Herodes à semetipso turbatur, quam tum Diabolus in Herode. Herodes enim timebat, quod suspicabatur: diabolus autem timebat, quod verè sciebat. Herodes hominem æstimabat; Diabolus DEVM cognoscebat: audierat enim iam Angelos in aëre clamantes, Gloria in excelsis DEO, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ideo quanto magis testes addebantur pro CHRISTO, tanto magis destructionem potestatis suæ Diabolus timebat: vnusquisque ergo eorum zelo proprio turbabatur, & secundum suam naturam sui regni successorem timebat: Herodes terrenum. Diabolus autem cœlestem: Nam nec Herodes*

hom. 2. in 2 Matth.

Turbatus dœmon maximè.

timebat regno suo.

tur turbabatur? oportebat enim gaudere potius, quòd is natus esset, quem iam diu expectassent: cuius adorandi gratia etiam exteri aduenissent; sed turbatio non solum ex timore, sed etiam ex admiratione, & nouæ rei & gratissimæ nuncio. Proinde intelligi potest Herodem quidem turbatum præ timore, ciuitatis verò ciues quosdam quidem præ timore, alios verò propter rei nouitatem solam fuisse turbatos, aut potius omnis Hierosolyma accipi debet, pro maiori parte ciuium Hierosolymitanorum. Nam cum omnes gaudere deberent, tamen quæ fuit eorum carnalis cæcitas, multi eorum partim timore Romanorum, ne forte opprimerentur, huius noui Regis occasione, partim quòd applauderent Herodi eique amici essent, simili turbatione turbabantur, qua Herodes. Sed ad Magos reuertamur.

CAPVT XXI.

An Reges vltro accesserint Herodem, & qua animi constantia CHRISTVM *professi sint coram eo.*

PER varias iam vrbis plateas sancti Reges, dum locum inquirunt, ortum Messiæ publicarant: nec dubito, quin fuerit diuinitus ijs ante vrbis ingressum indicatum, à sacerdotum concilio per Prophetarum oracula se propterea dirigendos esse, vt peruulgatâ iam Messiæ natiuitate per ipsos, locus etiam natalis ab ipsis Iudæis ederetur, quo facilius, si qui sequi duces Reges vellent, eum possent adorare.

Ergo cum passim à ciuibus de Regis Herodis in vrbe præsentia monerentur, satis iam regno CHRISTI per plateas publicato, mutuo se ad Herodem conueniendum, & ad fortiter coram eo agendum animarunt. *Reges decernunt adire Herodē vltro.*

Nec enim semel tantum; sed bis cum eo minimum locutos existimo, quamuis altera vice clam eos ad se euocarit: ne quid cum ijs tractasset, & quo eos dimisisset, emanaret: atque cum postrema vice tantum de tempore singulos examinarit: in primo videntur congressu stellæ ortum, & Balaami vaticinium aperuisse: vt constaret, qua de causa concilium esset cogendum, & quid potissimum ab eo perquirendum. *bis videntur egisse, cum eo.*

Ciuibus igitur ductoribus pergunt alacres ad Regis palatium: tum ne velut Romanorum & Herodis hostes viderentur seditiones & turbas conflare, vel insidias moliri: tum etiam vt ipsum, si possent Regem, ad recens natum Deum hominem adorandum cum omni gente suo exemplo prouocarent: comperto tot exteros principes saluo regnorum suorum iure, velle se ipsi submittere. Nec erat magnopere, quod ab Herode sibi metuerent, quos cœlestis visio, diuina promissio, Spiritus Sancti præsens gratia sic roborabat, vt vel mortem haberent in optatis. *Isti reges*, ait, Tostatus, *non timuerunt Herodem, nec quēquam hominum, etiamsi putarent multos hoc grauiter & molestè passuros, quia sciebant, quod iste, ad quem adorandum ibant, erat* DEVS, *& defenderet eos ab omnibus: etiam videbant se dirigi miraculosè, cum stella eos regeret, imo credebant, quod nemo eis nocere poterat, quia* DEVS *iuvabat eos: & si* DEVS *pro nobis quis contra nos? Rom.* 8. DEVS *protector vitæ meæ, à quo trepidabo? psal.* 26. *Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.* nissent, quid *psal.* 117. *causæ conueniendi eum.* *Fortitudo Regum. q. 21.*

Præmittunt interea virum aliquem principem, qui Regum aduentum & causam significet, vt beneuolas Regis aures paret. Iam diuulgata per vrbem fama nuncij tam inusitati Herodis aures, vt dixi perculerat: & vt auidæ sunt aures Regum, cum quid capiti suo timent imminere discriminis, non satis habent per alios; sed per ipsos potius autores famæ auent cognoscere, quò certius occurratur: sic fortè iam animo destinarat in regiam eos inuitare: de hospitio prospicere: quò liberalitate ista facilius ad rei veritatem pandendam permoueret. Missis igitur proceribus obuiam vocat Reges peregrinos in palatium; nec quidquam prius aut potius habet, quàm vt vnde venissent, quid adferrent de Rege nato sciscitaretur. *primus cōgressus cū Herode.*

Primum hunc congressum ita S. Cyprianus describit: *Nec potuere Palæstinæ incolas latere tanti nominis personæ, sed vbi auditum est, quid stellam indicem nati in Bethlehem parvuli sequerentur, Herodi noui Regis inquisitio nunciatur. Euocatis Ma-* *serm. de stella & Magi.*

itaque

itaque Magis rei huius ordinem cum omni diligentia sciscitatur: audit natum in Bethlehem esse paruulum, quem profitentes Regem & DEVM, qui de Saba venerant adorare, & venerari festinant: intimatum est ei, quod ab antiquis temporibus Moabites propheta licet Gentilis prædixerat, & contulit cum literis Gentium sanctorum vaticinia prophetarum, quorum scripta per omne sabbatum legebantur: de quibus nulla in populo Iudæorum ambiguitas erat, quin rata essent: quæ illi vel asseruissent præterita vel prædixissent futura: à fortitudine illius, qui quasi victoriis obuios penetraret, in cuius obsequium vltrices de Italia trieres in Iudææ terminos aduentarent, & vsque ad finem mundi dilatarent imperium, anxius expauit & timuit. &c. Addit collationem huius cum Michææ testimonio, quod cum post concilium acciderit, infra recitabo.

hom. 6. in Matth. S. Chrysostomus etiam de primo congressu loqui videtur, dum vult eos, vnde venerint, quo tendant, & quo fine Herodi declarare. *Considera igitur horum, & admirare virtutem: non modò, quia tam longi itineris subiere laborem, sed etiam, quia tam simpliciter ac libere egerunt cum Rege: etenim ne subdolè missi ab aliquo putarentur, & ducem sui itineris produnt, & longinquitatem regionis fatentur, & fiduciam mentis ostendunt: venimus, inquiunt, adorare eum: & neque tumultum populi atque clamorem, neque regis reformidant tyrannidem. Vnde mihi videntur isti etiam in regione propria facti esse postea ciuium suorum magistri: qui enim ista hic nusquam dicere timuerant, multo hæc ipsa liberius patriæ suæ hominibus prædicarunt.* Videas hic veros CHRISTI præcones, Apostolos & confessores, qui nulla regis præsentis habita ratione liberè fidem suam, & ratum mentis propositum ac decretum confitentur: etiam martyres audi affectu & voluntate, sic enim eorum constantiam bellissimè depingit autor operis imperfecti: *Nunquid non intelligebant iustitiam legis, quia quicunque rege viuente alterum regem pronunciat, & adorat, quasi minister tyranni punitur in sanguine? sed dum considerabant regem futurum, non timebant regem præsentem. Nunquid non habebant præ oculis suis periculum mortis, qui talem rem illicitam vsurpabant? sed non curabant de morte: si autem curassent de morte, nunquam hoc ausi fuissent. Adhuc non viderant Christum, & iam parati erant mori pro eo. O beati Magi, qui ante conspectum crudelissimi regis ante, quàm Christum cognoscerent, Christi facti sunt confessores.* Post hunc congressum cum rege rursum vult postea euocatos, vt nobiscum sentiat, non semel tantum Herodem conuenisse. Est & S. Augustini præclarum encomiū huius coram Herode constantiæ inuictæ. *Quærunt Regem Iudæorum à rege Iudæorum, ab Herode homine, CHRISTVM DEVM & hominem: à terreno rege homine Regem cælorum, qui condiderat hominem, a grandi paruulum, à lato latentem, ab excelso humilem, à loquente infantem, ab opulento inopem, à forti infirmum, & tamen ab Herode persequente sibi & alijs dominantem, à contemnente adorandum professo; in quo nulla pompa regia videbatur, sed vera Dei maiestas adorabatur.* Et hic S. Doctor non solum postea euocatos ait, sed hic vltro quæsisse à rege de nato Rege & CHRISTO iis verbis, quibus ciues de eodem fuerant sciscitati, asserit. Certè non respicit personam amans: dilectum per mille quærit pericula: vel mori pro eo in lucris habet; quosuis etiam ad eius conatur amorem & honorem propagandum pellicere. Facit cum his Dionysius Carthusianus. *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? ecce quam certa & secura, imo quam audax & admiranda interrogatio: iam enim Romani, qui tunc monarchiam obtinebant, præceperant, vt sub periculo mortis nemo aliquem regem vocaret sine eorum consensu: fuit item præceptum, & his Magis non ignotum, quod qui rege viuente alium pronunciat regem punitur in sanguine: qualiter ergo hi Magi audebant regnante super Iudæos Herode, in eius præsentia, absque Romanorum licentia alium regem profiteri? Certè istam audaciam CHRISTVS eorum cordibus præstitit, dicit quippe* S. Chrysostomus, *quod non curabant de sui sanguinis effusione: alias talia loqui ausi non fuissent: nondum viderant* CHRISTVM; *& iam parati erant mori pro* CHRISTO. Delectat fateor me huius argumenti materia, quia filios decet horum Ecclesiæ progenitorum palmarium factum à varijs variè celebratum frequenti versare memoria: vt ad id operibus cum tempus est exprimendum facilius animentur: ita nec possum nec debeo etiam recen-

Sermones habiti.

Veri tunc fuerunt & primi Confessores.

serm. 66. de tempore.

serm. 1. de epiph.

Constantia mentis.

fidem & amorem tantæ facit constantiæ genitores. *Sed vnde, ait, tanta audacia Magis, vt in Ierosolymâ præsente Rege & crudelissimo tyranno nouum Regem inquirerent? ex magnitudine profectò suæ fidei: nam sicut Moyses fide non timuit animositatem Pharaonis: sic nec isti crudelitatem Herodis; sed maiorem audaciam præbuit dilectionis magnitudo: quæram, inquit sponsa, quem diligit anima mea, ita enim intensè eum diligo, vt vbicumque eum inuenire præsumo, postposito omni timore, audacter inquiram: nam vis amoris ingentis timorem pellit, & fortitudinem præbet ad aggredienda pericula, vt dilectum quærat, donec inueniat. O Beati Magi,* ait S. Chrysostomus, *qui ante conspectum crudelissimi Regis, priusquam* CHRISTVM *cognoscerent (scilicet ex facie)* CHRISTI *facti sunt Confessores: & quare hoc, nisi quia eius facti erant dilectores, & libenter vitam perderent, vt* CHRISTVM, *quem diligebant, inuenirent: Considera*, ait, *horum virorum & mirare virtutem: non modo, quia tam longi itineris subire laborem, sed etiam quia tam simpliciter & liberè egere cum Rege, & neque tumultum populi atque clamorem, neque potestatem reformidant tyranni.*

Ludolfus de proæ lib. 6. Cant. cap. 11.

hom. 2. in 2. Matth. & hom. 6.

Tota primi congressus materia videtur exstitisse narratio Magorum de caussâ tam longinquæ peregrinationis occasione visæ stellæ, vaticinio Balaami, vt rectè S. Cyprianus aduertit: addo & de famâ toto pridem Oriente peruulgata de Rege nouo breui nasciturο, item de Sibyllinis oraculis, quibus ipsi regiam & diuinam dignitatem pueri recens nati adstruxerunt; de stellæ item Solymam vsque ductu: sed cum Herodes nihil se adhuc cognouisse de cunabulis regis istius assereret, institisse videntur ipsi, vt à Principibus Sacerdotum locus saltem natalitius venturi Messiæ indagaretur.

Materia primi congressus.

Hæc est prima CHRISTI fidelium coram tyrannis & nobilissima confessio, qua Martyrum fuit robur inuictum & excelsi animi magnitudo cum rerum omnium humanarum despicientia figurata: vt iterum hic cogar non inuitus illud Angelici Doctoris præconium iterare. *Per istam annunciationem Magorum præsignatur constantia Gentium* CHRISTVM *vsque ad mortem confitentium. Vnde S. Chrysostomus dicit, quod dum considerabant Regem futurum, non timebant Regem præsentem; adhuc non viderant* CHRISTVM, *& iam parati erant pro eo mori*: ita S. Thomas. Hanc animi promtitudinem vel moriendi etiam non ignorauit Herodes, teste S. eodem Chrysostomo: vel alio autore, qui facit eum minis Magos terruisse & blanditijs in suam voluisse contra natum Regem sententiam pellicere: fortè enim inane videri phasma stellæ; non sciri in Iudæa, quod factum illi in Oriente suspicabantur: minas etiam & pericula ipsis a Romanis obiecit, quæ declinasse videntur Reges, asserendo eum non terræ, sed cœli Regem esse, non fastu regio, sed virtute diuinâ interiore in animis hominum regnaturum, stante & vigente Romanorum monarchiâ: nec quidquam detrimenti passurum Herodis regnum: ipsum audiamus. *Vidit Herodes magnam deuotionem Magorum circa Christum, & quia non poterat eos nec blandimentis flectere, nec minis terrere, nec auro corrumpere, vt consentirent ei in interfectione Regis futuri, ideo & eos ipsos decipere cogitauit: nec enim poterat fieri, vt blandimentis seducti proderent eum, propter quem tanti itineris susceperunt laborem: nec expauescere poterant aliquem, vt traderent eum, qui non expauerunt Herodem: nec Cæsarum; sed in medium regnum illorum ingressi sunt alium Regem annunciantes: nec aliquid amplius desiderare poterant, quam Christum, cui illi de tam longâ prouinciâ munera pretiosa portabant. Cum vidit, quod aliud facere non poterat, ergo deuotionem promittebat, qui gladium acuebat, & malitiam cordis sui humilitatis colore depingebat: talis enim est consuetudo omnium malignorum, quando aliquem in occulto grauius lædere volunt, humilitatem illi, & amicitias fingunt.* Hactenus apud S. Chrysostomum autor operis imperfecti: qui primas technas & machinationes primi congressus videtur satis luculenter explicare. nam cù minis Cæsaris & Romanorum eos minime terruisset, cœpit demum pietatem simulare, mutata sententia, gaudere CHRISTVM illum & Messiam desideratum aduenisse, quem ipse cuperet adorare: ideo & concilium promisit se continuo in regia vel sanedrim coacturum, vt de natalitio loco CHRISTI ex oraculis Prophetarum prius rei cognosceret veritatem.

figura fortitudinis Martyrũ coram tyrannis.

Nec minis nec blanditijs mouentur.

CAPVT XXII.

Herodes videtur honorificè Reges excepisse, & de hospitio ijs prope regiam prouidisse.

Mantuanus negat Reges honorificè ab Herode exceptos.

NEGAT Baptista Mantuanus Sanctos Magos fuisse Reges, quos Herodes non legitur magnificè suscepisse.

Nec Reges (ait) vt opinor erant nec enim tacuissent,
Historiæ sacræ autores genus istud honoris.
Adde quod Herodes vt magnificentia Regum
Postulat, hospitibus tantis regale dedisset
Hospitium, secumque Lares duxisset in amplos.

Sequuntur Mantuani rationem multi Heterodoxorum: at Canus, Salmeron & alij qui Reges eos fuisse dicunt, si ab Herode minus honorificè sint inuitati, tribuunt Herodis fastui & superbiæ. Suaretz vero ait: *Ego vero ex Euangelio video colligi non posse, quo apparatu vel honore Magos exceperit.* Insinuat parum ad Euangelistæ mentem & scopum pertinuisse prolixè describere regium apparatum, quo erant accepti: Barradius assentit: *Quæ inter Herodem & Magos transacta sunt, ea uu.. à & simplici dictione esse narrata, omisso honorum & ornamentorum comitatu.* Quæ postea SS. Patres vt capite superiori vidimus fusius indicato duplici Magorum cum Herode colloquio explicarunt.

Suar. disp. 14. q. 2. in fine.

Euangelista omisit honorem quem Herodes Regibus habuit vt parum ad rem.

Bosquier caussam reddit, cur in palatio suo noluerit exteros Reges hospitari, licet de alio fuerit ipsis ab Herode prospectum. *Non introductos tyranno forte metuente, ne Magi, quamlibet amici, nouo Regi regiam, in quam admissi essent occuparent, tenerent, ac seruarent, Neque tutum tyranno tali nuncio, tantâque vrbis trepidatione barbaros Reges, & multis etiam stipatos in curiam reciperet: neque insolens Regibus exteris palatium à regia aliud aliquod hospitio adsignari.*

Assentior Bosquirio vulpem astutissimam, cum Reges simplices, candidos & apertos circumuenire vellet, ne quid ipsis fraudis suboleret, regia magnificentia, sed in vicino palatio habuisse; subornatis suorum palatinorum versutissimis, qui singula eorum, quo ad eius fieri posset, verba, facta vel nutus etiam obseruarent, & ad se referrent, vt omnia quam cautissimè gererentur: interim discessuris ad hospitium paratum, promisit, se eo ipso die coacto concilio diligenter de natali loco cogniturum, & ex fide postridie ipsis in regiam vocatis relaturum. Maluit sanè contineri alterius palatij finibus Reges cum comitatu, quam spargi per vrbis diuersoria varia: ne à tot Regibus fama Regis noui nimis iam vrbe tota dissipata accessu ciuium increbesceret: & ne etiam ij, qui tam constanter Regem natum professi erant, sensim conciliatis ciuium animis Herodi necem machinarentur. Atque ita Reges eodem in vicino palatio cum omni stipatu regijs submissis epulis, libera quasi in custodia detinebat,

dimisit ad vicinum ijs paratū regium hospitiū.

CAPVT XXIII.

Idem anxius metu cogit concilium.

Deus à magnis malis maiora elicit bona, patet in Mardochæo exaltato. & Iosepho

MAGNVM hoc sapientiæ & diuinæ potentiæ argumentum, quod soleat è magnis malis bona maiora educere: per hostes etiam & inuidos suos electos exaltare, totique mundo famam eorum nominis manifestare: Amani responsum ambitiosum cum Rege fecit, vt Mardochæus, cui crucem erexerat, post Regem primus renunciaretur: inuidia fratrum Iosephi, quem institoribus vendiderant, occasio fuit, vt Ægypto præficeretur, & fratres eius imperio subderentur: ita metus & perturbatio Herodis iam tum necem CHRISTO machinantis, eius natalem locum oraculis Prophetarum patefecit: Regibus Orientis eundem adorandum obtulit, & Gentibus ostium Euangelij reserauit.

Hom. de Epipha.

Quem metum ita bellè depingit S. Eucherius: *Turbatus enim Herodes, quiescere*

non poteſt, angitur, anguſtiatur, & ne ex improuiſo capiatur, principes ſacerdotum & ſcribas populi vocat: timor timori additur, & qui Magorum verbis turbatus fuerat, iterum ſcribarum & ſacerdotum reſponſione terretur.

Terror Herodis ſeruit exaltationi Chriſti.

Quomodo enim quieſceret is, qui tantum terrena ſapiens regni iacturam formidabat, dum ſuo tempore Chriſtum eſſe natum audiebat? ſed ſicut Deus Auguſti vſus fuerat ambitione, vt ſeruiret orbis deſcriptioni, adeoque Chriſtus in Bethlehem iuxta Michææ vaticinium naſceretur, ita voluit hunc Herodis timorem, ne vim liberæ voluntati humanæ faceret, permittere, ſic tamen, vt loco natalis Chriſti cognoſcendo ſeruiret. quam prouidentiam diuinam ſic commendat Ianſenius. *Admiranda autem eſt in hoc negotio diuinæ ſapientiæ diſpoſitio mirabiliter omnia, quæ hic gerebantur cedere faciens in gloriam nati humiliter pueri, & confirmationem fidei in illum. Gloria enim pueri erat, quòd illi exteri Magi viri & ei uaitione, & fortunæ ſtrepitu nequaquam aſpernandi, tam inſigne teſtimonium ferrent, quodque Herodes ipſe & principes, ſacerdotes cum ſcribis, quamuis hoſtes eſſent Chriſti, tamen autores eſſent, vt locus natiuitatis Chriſti Magis innoteſceret, malitioſe enim Herodes quærebat, vbi Chriſtus naſceretur, & tamen neſciens gloriæ Chriſti inſeruiebat.*

vt Auguſti ambitio.

Mira Dei prouidentia ex Ianſenio.

Timor igitur & perturbatio Herodis moras caſtigat, ilico rei veritatem indagat, rationem init certiſſimam & perfectiſſimam, vt ſibi quam optime, quam primum prouideat, & recens natum citius opportunius & cautius euertat. Aduertit hoc loco Doctor Angelic. ad certam rei veritatem perſcrutandam tria ſeruanda ab inquirentibus: *Creditur enim multitudini, autoritati & literatis. Vnde congregauit multos, & autoritatem habentes, & ſapientes. Et hoc eſt quod dicit, congregans omnes. quantum ad primum Sap. 6. Multitudo ſapientium ſanitas eſt orbis terrarum. Secundum, Principes ſacerdotum. Mal. 2. Labia ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius. Tertium, & ſcribas, non ad ſcribendum tantum; ſed ad interpretandam legis ſcripturam: per iſtos quidem volebat inueſtigare veritatem.* Hucuſque Doct. Angelicus. Ita filij tenebrarum ſunt prudentiores filijs lucis: nam cum tyrannum legum diuinarum, & humanarum euerſorem timor impelleret, ne regno ſpoliaretur, nullum non mouit lapidem, vt quam ſecuriſſimè ſibi proſpiceret, explorauit tamen ante per rei peritiſſimos veritatem: nec poterant diuini iuris & oraculorum peritiores inueniri iſtis, quos enumeraui: hos igitur conſuluit peruerſa quidem animi voluntate, vt natum puerum occideret, Deo tamen moderante, vt cognitio natalis loci perſpecta prodeſſet Magis ad Chriſtum adorandum, & eius natales illuſtrandos: damnaret autem Iudæos, quod cum de loco nati Meſſiæ ſententiam protuliſſent, ipſi tamen eum recipere detrectaſſent: exteris regibus eum agnoſcentibus, recipientibus, & congruis muneribus afficientibus. Manet igitur illud Dei pronunciatum: *Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet.* Dum enim arbitrij ſui libertate ad infanda nequiſſimi quique abutuntur Deo permittente maleuolentiam, & ipſi ſeuera iudicis ſententia puniuntur: & Deus improba eorum facta ſic temperat, ac permittit, vt electis occaſionem offerant Dei gloriam extollendi: ſic Iſaac peregrinus apud Abimelech regem inimicum tutelam inuenit, & in periculis defenſionem: id miratur vehementer ſanctus Chryſoſtomus, & ſuadet iuſtis certum in prouidentia Dei perfugium & aſylum: *Vide, ait, quomodo variæ ſint viæ ſapientiæ Dei, & quomodo omnia iuxta ſuam voluntatem faciat, & in inuijs viam inueniat, per illa ipſa, quæ maximè aduerſa videntur, ſalutem ſeruorum ſuorum conſeruans. Hinc enim eſt, quod rex ille tantum habet curam iuſti, quaſi prædicans eum omnibus ciuitatis ſuæ inhabitatoribus, & declarans, quam glorioſus ſit, & ſummo honore dignus, quem & maximi faciebat.*

Herodes diligenter de loco inquirit tribus obſeruatis, conſulit multos, autoritate præditos, & ſapientes.

Deus eorum peruerſa conſilia vertit in bonum.

Iſa. 46. 10.

vt aduerſa ſeruiunt ſaluti electorum.

Simillime per impium & hoſtem regem Herodem Deus ſanctis Regibus conſulit, & certam ad Chriſtum viam monſtrat.

CAPVT XXIV.

CONGREGANS OMNES PRINCIPES SACERDOTVM.

Quinam illi & cur merito consulendi?

Impius Herodes scelerato licet fine docet tamen, quos in rebus fidei decidendis, vel conscientiæ nostræ scrupulis, angoribus, & necessitatibus consulere debeamus. Hinc videndum, quos nomine omnium Principum sacerdotum acceperit Euangelista.

Quis propriè Princeps Sacerdotum. Principis sacerdotum nomen (absolutè si sumatur cum prærogatiuâ dignitatis) nemo est, qui nesciat, quin summo Pontifici Aaronis successori præcipuè debeatur: hunc enim tantum sacris præfuisse, etiam CHRISTI tempore, toties clamant Euangelia, & Actus Apostolorum. Erat ea dignitas perpetua, vt plerumque non nisi cum vita Pontificis exspiraret: at cum Pompeius Magnus Solymam expugnasset, & vestem Pontificiam in suam, populique Romani potestatem redegisset, vt Iosephus autor est luculentus, Pontificatus ille summus venalis esse cœpit & annuus.

successor Aaronis. perpetuus postea annuus. lib. 18. ant. c. 6.

S. Chrysost. Euthym. Theophylact. Hinc est quod S. Chrysostomus, Euthymius Matth. 26. 5. & Theophylactus Marci 14. sint arbitrati, per Principes Sacerdotum eos tantummodo designari, qui supremum aliquando sacerdotium, licet annuum, administrassent.

Præter hos vocati 24. familiarũ Principes. 2. Paral. 36. 14. Alij verius contendunt, extra dictos sacerdotes, alios complures & præsertim 24. eodem nomine iam tum fuisse insignitos, cum sacerdotium supremum non nisi cum vitâ finiretur: nam paulo post mortem Iosiæ Regis scriptura sic ait: *Sed & vniuersi Principes sacerdotum, & populus præuaricati sunt iniquè, iuxta vniuersas abominationes gentium.* quæ fuit occasio, vt Iudæi Babylonem transferrentur. Plures igitur iam tum scriptura numerabat in Principibus Sacerdotum. Quos illos? qui nimirum capita familiarum erant è quibus Sacerdotes consecrabantur, ijdem etiam Principes. 1. Par. 15. a. v. 6. vocantur & enumerantur. Harum classium Sacerdotalium Tirinus primores supputat 24. qui cum Principes. (vt alij quicumque familiarum quarumuis primi) dicerentur, & Sacerdotum ducerent familiam, rectè Hagiographi eos *Principes Sacerdotum* nominarunt.

hoc loco.

Vtriusque generis Principes Sacerdotum interfuisse concilio certum videtur: tam eos, qui gesto Pontificatu maximo præ reliquis eminebant; quam capita classium viginti quatuor, cum omnes dicat congregatos: sanè non poterant posteriores 24. excludi, qui ad sanhedrim, & omne concilium iure suo vocabantur: in quo Quod horum officiũ in Sanhedri. velut consiliarij & Iudices ordinarij decidebant: ita 1. Par. 23. 4. Matth. 26. 3. Act. 4. 26. sine ijs nullum concilium cogebatur.

Malach. 2. 7. è quibus ea cogebatur. Vocat ergo Herodes iure meritissimo Sacerdotes: *quia labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius*: nec tamen omnes: multa enim eorum millia censebantur; sed *Principes*, qui reliquis doctiores & prudentiores habebantur, & è quibus coibat sanhedris, seu magnum concilium, cui præter scribas etiam capita primariarum quarundam aliarum familiarum solebant interesse: eidem summus Pontifex præsidebat. Nimirum versipellis ille non ignorabat in fidei controuersia (qualis hæc de loco natali Messiæ proponebatur) concilium solere diuini spiritus afflatu & impulsu, Præside sacrorum Antistite regi, adeoque præcipuam huius decisionis habendam rationem, nec sine præsenti erroris periculo posse rem aliter dijudicari: ideò rectè quidem, licet fine pessimo id conuocare voluit, vt cognito natali loco necem paruulo machinaretur. Nobis interim hoc sit documento, in rebus, quæ fidem attingunt controuersis, scripturæ sacræ autoritatem, traditiones In rebus fidei consulenda concilia. Ecclesiæ & veterum Patrum sanctiones esse expendendas, Vt id fiat prudenter Haymo sic monet. *In eo autem, quod Herodes noui Regis natiuitate auditâ Sacerdotes & scripturarum Magistros interrogauit, imitabile nobis exemplum reliquit: vt quoties aliquid nouum in Ecclesiâ oritur, semper ad autoritatem scripturarum recurramus, propter id, quod scriptum est, omnia cum consilio fac: & ea respondeamus, quæ Patres nostros respondisse, vel tenuisse cognouerimus: & iuxta vocem Salomonis non transgrediamur terminos antiquos: quos posuerunt Patres nostri, sed impleamus illud*

Haymo.

quod per Prophetam dicitur. Ierem. 6. State super vias & interrogate de semitis antiquis, quæ sit bona via & ambulate in ea Nec enim solet quemuis per se DEVS *edocere: sed Saul ad [illegible] ad Ananiam, Cornelium Centurionem ad Petrum: Eunuchum ad Philippum, ab ijs vt plenius* erudiantur: omnibus autem dictum de *[illegible] audit, me audit.* In his autem præcipuã tenet autoritatem matrix & Romana Eccl[illegible]a: vt apposite probat hoc in loco Beauxamis *Ex his, ait, patet [illegible] quæ [illegible] ad concilia essereferenda: autoritatem autem conciliorum haberi ex matrice Eccl[illegible] sic enim vt scribit Irenæus lib. 3. c. 3. contra hæresis &* Tertul. *li. de præscriptionibus contra hæreticos si quid ambiguum resoluendum erat consulebantur olim matrices Ecclesiæ, qualis fuit & est Romana vtique ad instar [illegible] Hierosolymæ, cuius synagoga ceteris prælata est.*

Eucæ 10. & 16. & Roma. na Ecclesia

Iam sicut in disceptationibus fidei DEVS eas statuit hominum aliorum iudicio definire, simi[illegible]ter vol[illegible] etiam quemui[illegible] non suo niti & præsidere iudicio, quem dubitationum scrupuli, & mentis aculei cum anxitudine stimulant, sed ad alios referre, præsertim [illegible] conscientiæ arbitros: qui facile scrupulos euellent, si tempori consulantur: & [illegible] DEVS vt superbiam quorundam plectat, qui suam eorum [illegible] opinationem sinit quandoque tantis vexari stimulis & so[illegible] vt pene in desperationis barathrum præcipites agerentur, nisi tandem sero cognoscerent, animi dimissione & prompta confessarijs obedientia præstita euell[illegible] animo tale[illegible] anxietat[illegible]. Lubet Garçiæ nostri salubre monitum apponere. *Saulo, ait, [illegible] ingredere ciuitatem & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere: nonne [illegible] consultius foret, o summe Magister, vt omnium gentium Doctor a te pr[illegible] ait: sciant mortales, quantus deferendus sit hono[illegible] cui eg[illegible] fero, ne superbiant, & decipiant sapientes: qui quantulacunque doctr[illegible] sapientia, nullum consulunt, neminem præter se adeundum & con[illegible] vt etiam deprimat insaniam illarum multi regularum, quæ [illegible] deliti[illegible] de illarunt, cum ad vnumquodque verbum audeas repetere, [illegible] ignoret hæc Pater spiritualis [illegible] harum rerum experien[illegible] diuina sapientia se submittit, & scripturæ deferet in terr[illegible], & tu[illegible] illusi intell[illegible] co[illegible]tationes censuram Patrum spiritualium refugiunt? aberrant autem omnes isti, habemus enim ait 2. Pet. 1. propheticũ sermonem, [illegible] bene fa[illegible] attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco.*

scrupulis vexati cõsulere tenentur Confessarios.

d. sã. 25.

CAPVT XXXV.

ET SCRIBAS POPVLI SEV.

Doctores Iudæorum, qui alijs viam monstrarunt, ingredi verò eam nullatenus voluerunt.

SICVT Grammaticorum nomen initio datum à Græcis fuit omnibus, qui literas le[illegible] possent & scribere: postea alijs etiam attributum, qui autores interpretabantur, & iudices erant earum quæstion[illegible]m, quæ de historijs, f[illegible]bulis & autorum sensu mouebantur: ita Hebræis Scribæ primo nota ij dicebantur publici, qui conficiebant instrumenta, scripturas incorruptas conseruabant: ijdem [illegible] postea cœperunt earum sensum interpretari, de legibus iudicare. Vnde Luc. [illegible] id est, legis periti nominantur quasi legis Doctores. de Esdrâ dicitur. *Et erat ipse Scriba velox in lege Moysi* quasi solus & expeditus in scripturis exponendis.

Scribarum primo notio. Inde Doctores. 1. Es. 7.

Apud Reges ijdem fungebantur munere Cancellariorum nam Saraias scriba Dauidis & Sobna [illegible] Regis Ezechiæ nominatur. Atque sicut Romani dubijs in rebus Aruspices & Sibyllæ libros, sic Hebræi Scribas consulebant, vt ex lege diuina vaticinijsque Prophetarum responderent: vnde Doctores populi habebantur: qui si [illegible] Mosaicarum corticem tantum & verba curarent, Scribæ; sin penitus myster[illegible] rum scrutarentur, Pharisæi dicebantur: vt in Ecclesia Genebrardus non quoad vitam & mores, sed officium, Scribas nostris Canonum interpretibus, at Pharisæos Theologis comparet. quorum etiam solet in concilijs haberi præcipua ratio: ita concilium hoc ex ijs, qui pontificatum summum administrabant;

& Cancellari Regu. 2. Re. 8. Isa. 36. Qui Pharisæi.

ex Principibus 24. familiarum sacerdotum & scribis seu legis peritis, quorum multi erant e factione Pharisæorum, conflabatur.

Pessimum Doctorum vitium bene docere, & malè viuere.

Horum commune fuit vitium, quod scirent Messiæ natalis locum: eius tamen gratia, nec gradum mouere vellent; alijs eundem indicarent, ipsi tamen odio ferè flagrarent eiusdem, & potius cum Herode in necem eius armarentur ob vitæ licentiam, quam cum Magis eius adorandi studio tenerentur.

Act. 1.

Exigit locus hic, vt accuratius è scripturis, SS. Patribus, alijs Doctoribus ostendam, quàm turpe horum scribarum exemplo docere, & facere: quam necessarium sequi IESVM Doctorem Doctorum, *qui cœpit facere & docere.*

Matt. 23. & ex Apostolo. Rom. 2.17.

Principio Christus eos hac de causa vehementer reprehendit; *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt.* Arguit eosdem S. Paulus: *Si autem,* inquit, *tu Iudæus cognominaris, & requiescis, & gloriaris in Deo, & nosti voluntatem eius, & probas vtiliora instructus per legem: Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium habentem formam scientiæ, & veritatis in lege: Qui ergo alium doces, te ipsum non doces. qui prædicas non furandum, furaris?*

Similes æri tinnienti. 1. Corinth. 13.

Rectè idem Apostolus eosdem caritate, & bonis operibus destitutos similes facit cymbalo tinnienti: alios ad templum inuitat æs campanum; ipsum tamen remanet: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens: etsi habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.*

S. Augustinus serm. 65. de diuersis. arcæ Noë fabricatoribus. Iacobi 1.

Sancti Patres miris similitudinibus eorundem describunt insipientiam, Magorum prudentiam. S. Augustinus: *Similes,* ait, *facti sunt Iudæi fabris arcæ Noë, alijs vbi euaderent, præstiterunt, & ipsi diluuio perierunt: similes lapidibus milliarijs: viam ostenderunt, nec ambulare potuerunt, quia stolidi in via remanserunt; audierunt, & abierunt; inquisitores, id est Magi: dixerunt, & remanserunt Doctores:* Sapientes verè Magi non *auditores* tantum, & inquisitores, sed multo maximè *factores legis* & diuinæ voluntatis, *sitiebant, vt ceruus ad fontes aquarum*, Scribæ Magis fontem ostenderunt: Magi cucurrerunt, sitim non tantum ipsi de fontibus Saluatoris restinxerunt; sed tantum hauserunt ipsi, quantum opus ad regna tota simul irriganda: Idem enim sanctissimus Doctor ait; *Quantum erat, vt Magis quærentibus Christum comites fierent. Cum ab eis audissent, quod visa stella eius venerint eum adorare, cupientes, ipsi eos ad Bethlehem, quam indicauerant, ducerent: pariter viderent, pariter adorarent: nunc verò alijs demonstrato vitæ fonte, ipsi sunt mortui siccitate.*

fontem alijs monstrant & sitiunt, in carnem de viuis siccitate. Medici aliorum ob sui ipsorum.

Atque vt sitim, sic famem depulerunt alijs & morbos, ipsi fame mortui sunt, quod S. Gregorius Nazianzenus aduertit: *Consideremus,* ait, *non pulchre thronis excelsis euecti, populi præsules, virtutis magistri, sortem adepti diuino cibo nutriendi animos, ipsi fame oppressi: medici affectum mortui, scatentes miserandis morbis.*

Cæci sunt. serm. 3. Epiph.

Cæcis eos S. Leo, & Greg. comparant, & ille quidem sic cæcitatem eorum describit. *Quid tam cæcum, quid tam lucis alienum, quam illi Sacerdotes & Scribæ Israelitarum fuerunt? qui percunctantibus Magis, & Herode quærente, vbi Christus, secundum scripturarum testimonia nasceretur, hoc respondent de Prophetico eloquio, quod indicabat stella de cœlo: Iam ergo ad eruditionem Gentium propheticus sermo transibat, & prænuntiatum oraculis antiquis Christum alienigenarum corda discebant, cum Iudæorum infidelitas veritatem ore proferret, & mendacium corde retineret, noluerunt enim agnoscere oculis, quem de sacris libris indicabant: vt quem nunc adorabant in infantiæ infirmitate humilem, postea crucifigerent in virtutum sublimitate fulgentem.*

In cæcitatis summus die Epiphaniæ.

Cœpit hæc mentis obduratio cæcitasque in Scribis, & Pharisæis ab ipso die, quo Magi Solymam aduenerunt. Creuit & adoleuit tunc, cum Christus ijs editis innumeris miraculis salutem & cœli regnum prædicaret, inde toties væ vtrisque accinuit, toties cæcos, & cæcorum duces publicè nominauit, eorum continuis admo-

nitio-

nitionibus arrogantiam, fastum, turpitudines, & horrenda quæuis scelera castigauit. Sed in necē Saluatoris fuit consummata: vt merito sic eam incredibilem caliganti[illegible] mentis cœcitatem cum rerum sensus carentium agnitioni contulisset, senescenti Isaaco cœco comparauerit S. Gregorius: *Sed, ait, in omnibus signis, quæ vel nascente Domino, vel moriente commonstrata sunt, considerandum nobis, quanta fuerit in quorundam Iudæorum corde duritia, qui hunc nec per prophetiæ donum, nec per miracula cognouerunt: omnia quippe elementa autorem suum venisse testata sunt: vt enim de ijs quiddam [illegible] humano loquar, Deum hunc cœli esse cognouerunt, quia protinus stellam miserunt: mare cognouit, quia sub plantis eius calcabile se præbuit: terra cognouit quia eo moriente contremuit: sol cognouit, quia lucis suæ radios abscondit: saxa & parietes cognouerunt, quia tempore mortis eius scissa sunt: infernus agnouit, quia hos quos tenebat mortuos reddidit, & tamen hunc, quem Dominum omnia [illegible] elementa senserunt, adhuc infidelium Iudæorum corda Deum esse minime cognoscunt, & duriora saxis, scindi ad pœnitendum nolunt; eumque confiteri abnegant, quem elementa, vt diximus aut signis, aut scissionibus Deum clamant: qui etiam ad [illegible] suæ cumulum eum, quem natum despiciunt nasciturum longe ante præsciuerunt: & non tantum, quia nasceretur, nouerunt; sed etiam vbi nasceretur: nam ab Herode requisiti locum natiuitatis eius exprimunt, quem Scripturæ autoritate didicerunt, & testimonium proferunt, quod Bethlehem honore nati [illegible] lucis ostenditur: & ipsa eorum scientia: & illis fieret ad testimonium [illegible] damnationis. Et nobis ad adiutorium credulitatis, quos profecto bene Isaac [illegible] Iacob filium suum benediceret, designauit, qui & caligans oculis, & prophetans [illegible] præsenti filium non vidit, cui tamen multa in posterum prouidit; quia nimirum [illegible] populus Prophetiæ spiritu plenus, & cæcus, eum, de quo multa in [illegible] dixit, in præsenti positum non agnouit.*

Consumata obcæcatio in morte Christi. Hom. 10. in Euang.

Scientia scribarum ipsis nocuit profuit Magis. similes sūt Isaaco cæco. Gen. 27.

Quis iam [illegible] Doctorum, & Concionatorum sibi præfidere nimium & doctrinæ suæ audeat: quando [illegible] diuinæ peritissimi scribæ in rebus fidei licet scrutandis & docendis [illegible], sic tamen in salutis propriæ curandæ studio negligentes, desides imo cœci, & iam non talpa sed ipsis elementis & cœlis cœciores euaserunt & autorem suum, quem annunciarant cœli, & elementa præsentem verebantur, non agnouerint, cum Gentibus, nec adorarint; imò necem, eidem per Herodem sint [illegible] Ita si doctores semel malitia cœcant, omnibus indoctis, & barbaris etiam, & sensu carentibus iusto Dei iudicio redduntur insipientiores, vt habeant exemplum S. Pauli, quod imitentur, dicentis: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo ne forte cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar:* hoc etiam simile S. Gregorij expendant, *nos de virtutibus vacui loquimur, & quasi inter fructifera arbusta [illegible] odoramur poma nec manducamus: Scienti bonum, & non facienti nonne peccatum est illi?* Idem alibi ait *Qui dicit & non facit nec proximus gladio condemnatur.* Scitis ô scribæ, scitis viam Domini, quam Magis infidelibus monstratis, cum ipsi non vultis ingredi? S. Leo. *Quæ ista Iudæi tam imperita in vobis scientia est tam indocta doctrina? interrogati, vbi Christus nasceretur, veraciter, & memoriter [illegible] quod [illegible], & vera eruditio prodidit, quod stella non docuit; cur vobis [illegible], quam alijs aperitis obstruitis?* Radulphus. *Magistri legis testimonium [illegible] natiuitatis perferunt, vt ipsis fieret in testimonium damnationis, & nobis in adiutorium fieret: & qui per hos nisi praui Doctores designantur, qui dicunt, & non faciunt & alijs prosunt, & sibi obsunt, qui sunt tanquam æs sonans, & cymbalum tinniens, quod alios citat, & seipsum conquassat; qui sunt tamen candela, quæ alios illuminat, & seipsum annihilat:* Similes eosdem facit Barradius aurificibus, *qui ex auro, & gemmis annulos, torques, & præclara vasa non sibi, sed alijs fabricant: aut sartoribus, qui alijs ex serico pretiosa consuunt indumenta, se verò ipsos crassis, ac laceris induunt vestibus. Similes quoque sunt Doctores improbo Achitopheli: ceteris hominibus consulunt præclarè; sibi verò minimè, consilium Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cum esset cum Dauid, & cum esset cum Absolon: sed quodnam sibi consilium accepit tantus consiliarius, cum consilia Dei oracula putabantur? videns quod non fuisset factum consilium suum, strauit asinum suum, surrexit.*

[illegible] nostra eruditio.

Notent præsidentes sibi de doctrina.

Greg. lib. 3. dial. c. 37.

Greg. h. 6. in Ezech.

Reg. c. 3.

Serm. 2.

Radulphus lib. 2. [illegible] similitudines aliæ de Doctoribus se non docentibus.

similes Achitopheli.

rexit.

filium, qui reliquis dabat oraculum! Hactenus Barradius. Nondum possum ab hoc argumento mihi ipsi tam vtili, & necessario manum reuocare. Morales noster congruè nomini suo mores hic nostros aptis ex Doctoribus collectis similibus instruit *De his*, ait, *& similibus verbo tantum & non opere docentibus, & prædicantibus, dicebat Magister veritatis Christus Dominus: alligant onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere; super quod Hugo de S. Victore lib. de claustro animæ hoc appositissimum simile adducit: Solent mercatores duabus mensuris vti, quandoque vna, qua vendentes sua distribuunt, quæ minor est, altera verò, qua emunt, & aliena recipiunt; sed hæc maior est: maiorem tibi, minorem proximo: sic quidam prælati auaritiæ & voluptatis mensura vtentes, minimæ parcitatis vascillo subiectis ministrant, ipsi autem pleno superfluitatis vtentes modio parcitatem prædicant subiectis, ad ipsi voluptatem sequuntur, de qua malitiæ inæqualitate Pro. 20. Pondus est pondus, mensura est mensura, vtrumque abominabile est apud Deum. Nec dissimiles profecto huiusmodi Prælati & concionatores, à filiys Ruben, & Gad reperientur, qui exhortantes filios Israël, vt in promissionis terram proficiscerentur, ipsi tamen ignaui remanebant, vbi virentia prata animalibus pascendis inuenerunt, vt habetur Num. 32. & q; D. Bernard. cribro farinæ simul immittenti, ex qua aly pulchrum & delicatum panē conficiunt, & sibi furfures tantum retinenti assimulauit æquiparetq; facile possunt aquæ ductui lapideo aut ligneo, per quem transeunt & dilabuntur aquæ, quibus irrigantur hortorum plantationes, & producuntur pulcherrimi flores ipso tamen aquæ ductu, ipso scilicet prædicatore, sicut antea duriore & sicciore remanente. Monstruosum quippe est hominem longiorem linguam, quam manum habere facti velut æs sonans, aut cymbalum tinniens: cymbalum namque ad sacra vocat fideles, ipso tempore iniurys foris remanente: sicut diuersory tabella vel turrium sagitta, quæ alios ab eminenti ventorum tempestate docet fugere, illa vero eisdem semper exposita.* Hactenus Morales noster. Concludo argumentum hoc simili egregio, quod Ioannes Ximenez Societatis nostræ rerum temporalium coadiutor ac laicus, officio auriga protulit tum, cum iussus a superiore præter morem dicere ad nostros tempore mensæ in triclinio: & hoc, quod sibi euenerat ita referebat: *occurrit mihi proximè currus hordeo oneratus, quem duæ mulæ in specie satis magnæ, & robustæ trahebant, sed hæsitabant in luto, nec poterant progredi, donec ego & aly transeuntes rotis aliquantulum eleuatis eas iuuimus, auriga ipso clamoribus & baculis eas impellente. Tandem ex luto extraxerunt; interrogaui aurigam, qui fieret, vt mulæ adeò magnæ & robustæ non potuissent currum ex illo volutabro attrahere? respondit causam esse, quod essent macræ, & parum comederent: cum ego vrgerem, cur non comederent, respondit non esse defectum hordei, siquidem currus eo erat plenus; sed quod illis non daretur. Tunc inquit Ximenez: occurrit menti meæ, quod aliquibus viris doctis, præclaris concionatoribus, & magistris euenit, qui etiam solent in via perfectionis hæsitare, ita vt nec passum progrediantur; eo quod valde sint macri & debiles in spiritu; non quod desit illis spirituale alimentum: siquidem currus intellectus eorum spiritualibus veritatibus est plenus, quas docent alios, & pro concione proferunt; sed quod eas non comedant nec sibi ipsis in meditatione applicent; vt corda sua permoueant ad feruenter reformandum vitam suam.* Longe diuersi Doctores nostri Euangelici, primi Reges Orientis, qui regnum Iudæis abiecti in stabulo Bethlehemitici pueruli prædicaturi, prælus erunt animi submissione, rerum omnium creatarum contemptu: & breui post idem Gentibus Euangelium vulgaturi, potius despicientia rerum terrenarum, & meditationis vsu se præpararunt, quam exquisita reuolutione librorum: certè plus in persuadenda fide valet spiritus vehementia & ardor, quam verba composita, & ornata, quibus suam sæpius laudem Ecclesiastes, quam Dei gloriam solet aucupari; sed an tales improbi Doctores nonnunquam consulendi sint, videamus.

Morales in 2. Matt.

Matt. 23.

ijs qui duabus mensuris vtuntur.

cribro farinæ.

aquæ ductui.

Lud. de Ponte in vita. Balt. Aluarez c. 24. §. 2.

aptissima similitudo

Quales Doctores fuerint SS. Reges.

CAPVT XXVI.

SCISCITABATVR AB EIS.

An impij Doctores quandoque consulendi, & audiendi?

QVALES fuerint scribæ, quos consuluit Herodes, vidimus à sanctis Patribus sæpius, & multum reprehensos: an ergo tales putemus cum Herode consulendos? Passim in hoc Herodes a Patribus & interpretibus commendatur, ac proponitur imitandus, quod ad iuris diuini peritos fidei controuersiam retulerit, & ab ijs de loco nasciturí Messiæ sit sciscitatus; vnum videtur obstare, quòd vita corruptos; moribus improbos, dum audit consulens, potius in errorem, quàm viam veritatis (cùm eam impij doctores detestentur, licet non ignorent) sit abducendus. Monitum præclarum est S. Ambrosij de viris, qui nobis sint consulendi. *Talis debet esse*, inquit, *qui consilium alteri det, vt seipsum formam alijs præbeat ad exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate: vt sit eius sermo salubris, atque irreprehensibilis, consilium vtile, vita honesta, sententia decora.* Et c. 6. *Huiusmodi verò salutem nostram & existimationem committimus, qui sit iustus, & prudens, facit enim iustitia, vt nullus sit fraudis metus: facit etiam prudentia, vt nullus sit erroris suspicio* &c. Et c. 12. *Quis in cœno fontem requirat? quis è turbida aqua potum petat; itaque vbi luxuria est, vbi intemperantia, vbi vitiorum confusio; quis inde sibi aliquid hauriendum existimet: quis vtilem causæ alienæ iudicet, quem videt inutilem vitæ suæ? Degeneres animos vita arguit, Quomodo enim potes iudicare eum consilio superiorem, quem vides inferiorem moribus? supra me debet esse, cui me committere paro. An vero idoneum putabo eum, qui mihi det consilium, qui non dat sibi?* Sit ea vera S. Ambrosij sententia, vt est verissima, cum de moribus agitur, & delectus haberi Doctores inter potest; quis dubitet virtute præditos longe tunc alijs præferendos: at cum fidei controuersiæ decidendæ, doctrinæ ratio habenda, non morum sola sanctitas est inspicienda: tunc enim & Christo præcipiente ipsi sunt audiendi: *super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, omnia ergo quæcunque dixerint vobis seruate, & facite, secundum opera verò eorum nolite facere.* Annon tunc maximè sedere super cathedram Moysi censebantur, cum iubebantur ex oraculis Prophetarum, & lege diuina ferre sententiam: non quam ipsi tenerent animo, sed quæ claris scripturæ verbis exprimeretur? vt verba Christi sic congruè Maldonatus interpretetur ex S. Hieronymo, & Hilario: *omnia quæ lex, & Moyses vobis dixerint, scribis & Pharisæis recitantibus, seruate, & facite.* Obijcit sibi Maldonatus, cur non dicat ergo Christus, *quæcunque Moses dicit, sed quæ scribæ & Pharisæi?* respondet primo, *vt argueret hypocrisin eorum rectè docentium, & malè viuentium: deinde vt reprehensurus eos, ostenderet ex veritate non affectu se agere, quæ laudanda in ijs laudaret: sola vitia castigaret.* Itaque hoc si vnquam in concilijs legitimis habet locum. Adsint vitæ deterioris Episcopi, in decidendis tamen fidei articulis eis erit assentiendum. Appositè Salmeron in hanc sententiam ita loquitur: *Quærenda veritas in Ecclesia Dei est, atque ab eius Doctoribus, tametsi sanctis alioquin moribus præditi non sint, quia sibi ipsis obsunt tantum, nobis verò prosunt: quod quoniam seculi nostri homines minimè considerarunt, in perniciosos ac turbulentos errores abiere. Magi nouerunt tempus natiuitatis: sacerdotes locum, & familiam, quiuis enim in Dei Ecclesia talentum suum ad aliorum vtilitatem conferre debet, vt vnus ab altero addiscere non dedignetur.*

Landatur Herodes quod scribas consuluerit licet impios.

damna eorum qui consulunt improbos.

per similitudines explicatur.

Quomodo boni præ malis sint consulendi.

Matt. 23.

Improbi Doctores in rebus fidei etiam audiendi.

Maldonatus.

Salmeron tract. 40. fol. 36.

Nouella erat plantula Magorum, hactenus ignara iuris diuini, aberrare facile poterat à semita; idea tamen futura fidelium erat: oportuit sic igitur adminiculari eam aliorum peritorum in lege sapientia; ne serperet humi vaga, vt Christiani posteri discerent, hunc esse diuinum ordinem, & ratam legem constitutam, tirones seniorum,

Tirones consulere debēt Maiores.

rum, est magistrorum consilijs gubernare, vt pulchrè in hanc sententiam obtestetur eos ad istam subiectionem admittendam S. Bernardus:

Serm. 3. in f. quibo- bitat.

Obsecro, ait, *vos nouellæ plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad discretionem boni & mali, nolite sequi cordis vestri iudicium nolite abundare in sensu vestro, ne vos tanquam rudes adhuc versutus ille venator decipiat.* Erant Magi prouectiores spiritu, quàm vt grauioribus tentarentur assultibus, subtiliores nectere dolos poterat illis dæmon: voluit Deus, vt hos etiam obediendi promtitudine superarent. & nos

etiam spiritu prouectiores.

eorum posteri horum exemplo: subdit enim de pientioribus: *Nam syluestribus illis & omnino bestialibus bestijs (seculares homines loquor) apertos satis expandit laqueos, vtpote quos facilè capiendos esse non dubitat, vobis autem, qui tanquam prudentiores cerui serpentes necatis, & desideratis ad fontem viuum, subtiliores occultat laqueos, & callidiora fraudis suæ argumenta conquirit.* Poterant Magi cogitare; si

Humilitas Magorum.

Judæi nec Regem suum inquirunt, imo nec natum esse sciunt, quid nos exteri superuacaneo labore in eo quærendo desudamus? non ita: regem consuluerunt sui capitis periculo: concilium rogandum censuerunt. ac licet consultorum nemo vel pedem mouere cum ipsis vellet: eorum tamen fidem habere verbis, consilium sequi voluerunt, vt securius, certius, & citius fontem aquæ viuæ, quem vnicè sitie-

Necessitas consulendi alios.

bant, inuenirent. Quærebat sponsa Christi, Cant. 3. dilectum, accessit *vigiles, qui custodiunt ciuitatem*, inquirit, *num quem diligit anima mea vidistis?* quid per vigiles (ait hoc loco Gregorius) *nisi Doctores Ecclesiæ designantur? hi sponsam quærentem inueniunt: qui piam animam Christum inuenire satagentem excipiunt, & vt citius inueniat, præceptis instruunt.* Vigiles tunc Solymæ Pontifices & Scribæ censebantur: hos per Herodem interrogant Reges: Prophetam secuti Ezechielem,

Eze h. 25. in thes. tempt. v. consilium.

qui monet: *à Presbyteris cognosce consilium*, vt iure laudet Fernandus eos: *Magi*, ait, *in Hierusalem peritos legis consuluerunt, vbi Christus nasceretur; sed spreuerunt consilium Herodis, qui dixit eis: renunciate mihi, quia scriptum est Ecl. 8. Cum fatuis consilium ne habeas: non enim potuerunt diligere nisi ea, quæ ijs placent.* ipse etiam *magni consilij Angelus* Christus exemplo præiuit: dum Philippum interrogauit: *Vnde ememus panes vt manducent hi?* Ita nec inferiorum, nec malorũ Doctorum consilium bonum est abijciendum: & per hos quandoque Deus suos vult erudire, sic & Ephreem Syrum per meretricem salubriter admonuit: vt doceat eosdem animi demissionem.

Ephrẽ docetur per meretricẽ.

CAPVT XXVII.

Concilio posita quæstio: vbi Christus nasceretur.

Duo mutauit Herodes in Magorũ quæstione Christum vocat puerum.

ALLIDE duabus rebus Herodes immutat Magorum quæstionem: nam cùm illi de Rege Iudæorum nato rogassent. ipse de Christo nascituro concilium interrogauit: Hinc tamen patet sat explicatè Reges primo congressu mentem suam declarasse, quod non alium, quam Iudæis promissum Messiam venissent adoratum: hunc apud Iudæos Christum, apud Magos per despectum appellat puerum fastu regio: nec enim id sibi poterat imperare, vt vel externis rebus (licet politicorum more fallaciter, & arte veteratoria) Regem eum nominaret: tam exosum habebat nomen alterius regis Iudæorum.

eius imprudentia. arrogat sibi titulum Messiæ.

Hoc miror, cum ante multos iam annos increbuisset in Iudæa nascituri Messiæ tempus, euolutis hebdomadibus septuaginta Danielis, & translato Iudæ sceptro in Idumæum aduenisse: cum etiam Herodi Iudæorum complures adulantes eum vt Messiam recepissent, qui ideo fuerunt etiam Herodiani nominati, quorum gregales erant, qui cum Pharisæis Christo de tributo Cæsari pendendo periculosam quæstionem posuerunt Matth. 22. Præterea cum Herodes ipse mirè sibi de hoc nomine gratulatus, magnificentissimum Iudæis templum æmulus gloriæ Salomonis erexisset,

& de eius natali loco quærit?

vt hunc sibi titulum honoris stabiliret: iam horum immemor, natalem inquirit locum alterius Christi, quia suum non posset ignorare: ita præcipitem agit tyrannum

ira

ira timorque, & insana regnandi libido: vt finem, quem hic spectabat vnicè facilius obtineret, & certiori via natum Christum perimeret.

Ideo quærit, *vbi nasceretur*: Hebræus habet, *vbi nasciturus esset*: vt elideret nati iam Messiæ, quam Magi passim concitarant opinionem: & vel hinc conijcere liceat, ne rumor ille longè tota die, & nocte per orbem & Iudæam vulgaretur, protinus ad se Magos euocasse, & hospitio regio accepisse cum comitatu, & apparatu, ne latius natiuitatem illam disseminarent, acceleralse etiam cum concilio, vt quamprimum Reges dimitteret, famam istam opprimeret, ac citius agere posset de puero trucidando.

astutia eiusdem.

CAPVT XXVIII.

Stultitia Herodis qui & oraculis fidem tribueret, & speraret euentum se posse eorum impedire.

QVÆSIVIT Herodes locum natalem Messiæ; sed an diuino impulsus spiritu, vel maligno? diuino videri potest agitatus: vt duplici testimonio veritas tam Magorum & stellæ, quam Iudæorum & scripturæ panderetur; id multi Patrum insinuant: sed ea debuit permissiua, vt vocant, Dei voluntas dici, diabolo potissimum Herodem impellente ad necem puero machinandam, quod vtique non aliter poterat facere, quam si locum commemorationis certo scripturæ testimonio comperisset: ita operis imperfecti autor. *Ex hoc, inquit, apparet maximè, quia diabolus turbabatur in Herode quoniam traditores legis interrogat: vt quid enim interrogat Herodes, qui non credebat scripturis? sed instigabat diabolus, qui credebat quod scripturæ non mentiuntur; nam diabolus alios in errorem inducit, ipse autem veritatem benè cognoscit.*

An diuini vel maligni spiritus impulsu, Herodes inquisierit?

Videtur diaboli suasu fecisse.

Noua suboritur hinc, & maior difficultas: vel enim Herodes consulturus concilium verè diuinis oraculis credebat, & fidem ijs certam tribuebat, vel non; si credebat ijs, quomodo poterat, nisi emotæ mentis fuisset, contra tot vaticinia Prophetarum sperare se posse æternum Messiæ regnum euertere; cum toties Patriarchis, Regibus & Prophetis stabilitas, & æternitas eius sit appromissa? sin his non credebat, cur consulebat pro loco natali cognoscendo; quibus fidem derogabat? An ita fastuosum & ambitiosum animum intemperiæ tunc vrgebant, vt quid faceret, ignoraret; Doctor Angelicus breuiter rem sic proponit, & discutit. *Aut ipse (Herodes) credebat Prophetiæ, aut non: si credebat, sciebat quod non poterat impediri, quin ipse regnaret; quare ergo interfecit pueros? si non credebat, quare ergo quærebat? sed dicendum: quod non perfectè credebat, quia ambitiosus erat, & ambitio hominem cæcum reddit.* Aptè, non enim toties audita, & lecta veritas oraculorum Propheticorum (quæ Herodes cum totum se ad Iudaicos ritus transtulisset non poterat ignorare) sinebat, vt fidem ijs omnem derogaret, interim ambitio (more cuiusuis alterius peccati) sic traxit ad se peccantis voluntatem, vt non pateretur intellectum excutere rei claram veritatem: imo & ipsum inclinarit, vt rationibus exquisitis conaretur tueri voluntatis improbitatem, & grandius proponeret bonum, quam in se feuerit, speraretque consequi se nisu improbo posse, quod si liber fuisset à perturbatione ambitionis iam *ulterius* apparuisset: nam animi passio turbans limpiditatem intellectus, non sinit fundum veritatis intueri. Accedit quod dæmon studiosè mentem auocet à rei, quæ fieri non potest, memoria: imo facilè proponat factu, quod fieri nequit, vt clarè probat autor operis imperfecti. *Quid enim, ait, vis? credebat Herodes scripturis, aut non credebat? si non credebat, vt quid interrogabat scripturas, quas putabat esse vaniloquas? aut si credebat, quia inde verè nasciturus est Rex, vnde scripturæ dicebant: quomodo sperabat posse se interficere Regem illum, quem futurum esse scripturæ dicebant? Nunquid homo poterat corrigere, vt ne fiat, quod Deus ordinauit vt fieret? sed quidem credebat Herodes in malo: in bono autem non credebat, quoniam quidem quod inde nasciturus esset Rex, vnde scripturæ dicebant; credebat: quoniam autem aduersus eum agere non poterat, quem Deus mittebat, non credebat, quia non suo con*

Tho. Th.

An crediderit scripturæ.

credidisse videtur.

sed passio excœcauit lumen rationis.

& diaboli suggestio.

vt aliqua crediderit Herodes sibi grata alia non crederet.

itaque Magis rei huius ordinem cum omni diligentia sciscitatur: audit natum in Bethlehem esse parvulum, quem profitentes Regem & DEVM, qui de Saba venerant adorare, & venerari festinant: intimatum est ei, quod ab antiquis temporibus Moabites propheta licet Gentilis prædixerat, & contulit cum literis Gentium sanctorum vaticinia prophetarum, quorum scripta per omne sabbatum legebantur: de quibus nulla in populo Iudæorum ambiguitas erat, quin rata essent: quæ illi vel asseruissent præterita vel prædixissent futura: à fortitudine illius, qui quasi unicornis obuios penetraret, in cuius obsequium vltrices de Italia trieres in Iudææ terminos aduentarent, & vsque ad finem mundi dilatarent imperium, anxius expauit & timuit. &c. Addit collationem huius cum Michææ testimonio, quod cum post concilium acciderit, infra recitabo.

hom. 6. in Matth.

S. Chrysostomus etiam de primo congressu loqui videtur, dum vult eos, vnde venerint, quo tendant, & quo fine Herodi declarare. *Considera igitur horum, & admirare virtutem: non modò, quia tam longi itineris subiere laborem, sed etiam, quia tam simpliciter ac liberè egerunt cum Rege: etenim ne subdolè missi ab aliquo putarentur, & ducem sui itineris produnt, & longinquitatem regionis fatentur, & fiduciam mentis ostendunt: venimus, inquiunt, adorare eum: & neque tumultum populi atque clamorem, neque regis reformidant tyrannidem. Vnde mihi videntur isti etiam in regione propria facti esse postea ciuium suorum magistri: qui enim ista hic nunquam dicere timuerunt, multo hæc ipsa liberius patriæ suæ hominibus prædicarunt.* Videas hic veros CHRISTI præcones, Apostolos & confessores, qui nulla regis præsentis habita ratione liberè fidem suam, & ratum mentis propositum ac decretum confitentur: etiam martyres adeò affectu & voluntate, sic enim eorum constantiam bellissimè depingit autor operis imperfecti: *Nunquid non intelligebant iustitiam legis, quia quicunque rege viuente alterum regem pronunciat, & adorat, quasi minister tyranni punitur in sanguine? sed dum considerabant regem futurum, non timebant regem præsentem. Nunquid non habebant præ oculis suis periculum mortis, qui talem rem illicitam vsurpabant? sed non curabant de morte: si autem curassent de morte, nunquam hoc ausi fuissent. Adhuc non viderant Christum, & iam parati erant mori pro eo. O beati Magi, qui ante conspectum crudelissimi regis ante, quàm Christum cognoscerent, Christi sunt facti confessores.* Post hunc congressum cum rege rursum vult postea euocatos, vt nobiscum sentiat, non semel tantum Herodem conuenisse. Est & S. Augustini præclarum encomium huius coram Herode constantiæ inuictæ. *Quærunt Regem Iudæorum à rege Iudæorum, ab Herode homine, CHRISTVM DEVM & hominem: à terreno rege homine Regem cælorum, qui condiderat hominem, a grandi paruulum, à lato latentem, ab excelso humilem, à loquente infantem, ab opulento inopem, à forti infirmum. & tamen ab Herode persequente sibi & alijs dominantem, à contemnente adorandum professo; in quo nulla pompa regia videbatur, sed vera Dei maiestas adorabatur.* Et hic S. Doctor non solum postea euocatos ait, sed hic vltro quæsisse à rege de nato Rege & CHRISTO ijs verbis, quibus ciues de eodem fuerant sciscitati, asserit: Certè non respicit personam amans: dilectum per mille quærit pericula: vel mori pro eo in lucris habet; quosuis etiam ad eius conatur amorem & honorem propagandum pellicere. Facit cum his Dionysius Carthusianus. *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? ecce quam certa & secura, imò quam audax & admiranda interrogatio: iam enim Romani, qui tunc monarchiam obtinebant, præceperant, vt sub periculo mortis nemo aliquem regem vocaret sine eorum consensu: fuit item præceptum. & his Magis non ignotum, quod qui rege viuente alium pronunciat regem punitur in sanguine: qualiter ergo hi Magi audebant regnante super Iudæos Herode, in eius præsentia, absque Romanorum licentia alium regem profiteri? Certè istam audaciam CHRISTVS eorum cordibus præstitit,* dicit quippe S. Chrysostomus, *quod non curabant de sui sanguinis effusione: alias talia loqui ausi non fuissent: nondum viderant* CHRISTVM; *& iam parati erant mori pro* CHRISTO. Delectat fateor me huius argumenti materia, quia filios decet horum Ecclesiæ progenitorum palmarium factum à varijs variè celebratum frequenti versare memoria: vt ad id operibus cum tempus est exprimendum facilius animentur: ita nec possum nec debeo etiam recen-

[Margin notes: sermones habiti. — Veri tunc fuerunt & primi Confessores. — serm. 66. de [illegible] — serm. 1. de epiph. — Constantia mentis.]

fidem & amorem tantæ facit constantiæ genitores. *Sed vnde, ait, tanta audacia Magis, vt in Ierosolymâ præsente Rege & crudelissimo tyranno nouum Regem inquirerent? ex magnitudine profecto suæ fidei: nam sicut Moyses fide non timuit animositatem Pharaonis: sic nec isti crudelitatem Herodis; sed maiorem audaciam præbuit dilectionis magnitudo: quæram, inquit sponsa, quem diligit anima mea, ita enim intensè eum diligo, vt vbicumque eum inuenire præsumo, postposito omni timore, audacter inquiram: nam vis amoris ingentis timorem pellit, & fortitudinem præbet ad aggredienda pericula, vt dilectum quærat, donec inueniat. O Beati Magi,* ait S. Chrysostomus, *qui ante conspectum crudelissimi Regis, priusquam* CHRISTVM *cognoscerent (scilicet ex facie)* CHRISTI *facti sunt Confessores: & quare hoc, nisi quia eius facti erant dilectores, & libenter vitam perderent, vt* CHRISTVM, *quem diligebant, inuenirent: Considera*, ait, *horum virorum & mirare virtutem: non modo, quia tam longi itineris subire laborem, sed etiam quia tam simpliciter & liberè egere cum Rege, & neque tumultum populi atque clamorem, neque potestatem reformidant tyranni.*

Luda. tra de perso lib. 6. Cant. cap. 11.

hom. 2. in 2. Matth. & hom. 6.

Tota primi congressus materia videtur exstitisse narratio Magorum de caussâ tam longinquæ peregrinationis occasione vitæ stellæ, vaticinio Balaami, vt rectè S. Cyprianus aduertit: addo & de famâ toto pridem Oriente peruulgata de Rege nouo breui nasciturο, item de Sibyllinis oraculis, quibus ipsi regiam & diuinam dignitatem pueri recens nati adstruxerunt; de stellæ item Solymam vsque ductu: sed cum Herodes nihil se adhuc cognouisse de cunabulis regis istius assereret, instituisse videntur ipsi, vt à Principibus Sacerdotum locus saltem natalitius venturi Messiæ indagaretur.

Materia primi congressus.

Hæc est prima CHRISTI fidelium coram tyrannis & nobilissima confessio, qua Martyrum fuit robur inuictum & excelsi animi magnitudo cum rerum omnium humanarum despicientia figurata: vt iterum hic cogar non inuitus illud Angelici Doctoris præconium iterare. *Per istam annunciationem Magorum præsignatur constantia Gentium* CHRISTVM *vsque ad mortem confitentium. Vnde S. Chrysostomus dicit, quod dum considerabant Regem futurum, non timebant Regem præsentem; adhuc non viderant* CHRISTVM, *& iam parati erant pro eo mori:* ita S. Thomas. Hanc animi promtitudinem vel moriendi etiam non ignorauit Herodes, teste S. eodem Chrysostomo: vel alio autore, qui facit eum minis Magos terruisse: & blanditijs in suam voluisse contra natum Regem sententiam pellicere: forte enim inane videri phasma stellæ; non sciri in Iudæa, quod factum illi in Oriente suspicabantur: minas etiam & pericula ipsis a Romanis obiecit, quæ declinasse videntur Reges, asserendo eum non terræ, sed cœli Regem esse, non fastu regio, sed virtute diuinâ interiore in animis hominum regnaturum, stante & vigente Romanorum monarchiâ: nec quidquam detrimenti passurum Herodis regnum: ipsum audiamus. *Vidit Herodes magnam deuotionem Magorum circa Christum, & quia non poterat eos nec blandimentis flectere, nec minis terrere, nec auro corrumpere, vt consentirent ei in interfectione Regis futuri, ideo & eos ipsos decipere cogitauit: nec enim poterat fieri, vt blandimentis seducti proderent eum, propter quem tanti itineris susceperunt laborem: nec expauescere poterant aliquem, vt traderent eum, qui non expauerunt Herodem: nec Cæsarum; sed in medium regnum illorum ingressi sunt alium Regem annunciantes: nec aliquid amplius desiderare poterant, quam Christum, cui illi de tam longâ prouinciâ munera pretiosa portabant. Cum vidit, quod aliud facere non poterat, ergo deuotionem promittebat, qui gladium acuebat, & malitiam cordis sui humilitatis colore defringebat: talis enim est consuetudo omnium malignorum, quando aliquem in occulto grauius lædere volunt, humilitatem illi, & amicitias fingunt.* Hactenus apud S. Chrysostomum autor operis imperfecti: qui primas technas & machinationes primi congressus videtur satis luculenter explicare. nam cũ minis Cæsaris & Romanorum eos minime terruisset, cœpit demum pietatem simulare, mutata sententia, gaudere CHRISTVM illum & Messiam desideratum aduenisse, quem ipse cuperet adorare: ideo & concilium promisit se continuo in regia vel sanedrim coacturum, vt de natalitio loco CHRISTI ex oraculis Prophetarum prius rei cognosceret veritatem.

Figura fortitudinis Martyrũ coram tyrannis.

Nec minis nec blanditijs mouentur.

CAPVT XXII.

Herodes videtur honorificè Reges excepisse, & de hospitio ijs prope regiam prouidisse.

Mantuanus negat Reges honorificè ab Herode exceptos.

EGAT Baptista Mantuanus Sanctos Magos fuisse Reges, quos Herodes non legitur magnificè suscepisse.

Nec Reges (ait) vt opinor erant nec enim tacuissent,
Historiæ sacræ autores genus illud honoris.
Adde quod Herodes vt magnificentia Regum
Postulat, hospitibus tantis regale dedisset
Hospitium, secumque Lares duxisset in amplos.

Sequuntur Mantuani rationem multi Heterodoxorum: at Canus, Salmeron & alij qui Reges eos fuisse dicunt, si ab Herode minus honorificè sint inuitati, tribuunt Herodis fastui & superbiæ. Suaretz vero ait. *Ego vero ex Euangelio video colligi non posse, quo apparatu vel honore Magos exceperit.* Insinuat parum ad Euangelistæ mentem & scopum pertinuisse prolixè describere regium apparatum, quo erant accepti: Barradius assentit: *Quæ inter Herodem & Magos transacta sunt, ea nu.. à & simplici dictione esse narrata, omisso honorum & ornamentorum comitatu.* Quæ postea SS. Patres vt capite superiori vidimus fusius indicato duplici Magorum cum Herode colloquio explicarunt.

Suar. disp. 14. q. 2. in fine.

Euangelista omisit honorem quem Herodes Regibus habuit vt parum ad rem.

Bosquier caussam reddit, cur in palatio suo noluerit exteros Reges hospitari, licet de alio fuerit ipsis ab Herode prospectum. *Non introductos tyranno forte metuente, ne Magi, quamlibet amici, nouo Regi regiam, in quam admissi essent occuparent, tenerent, ac seruarent, Neque tutum tyranno tali nuncio, tantáque vrbis trepidatione barbaros Reges, & multis etiam stipatos in curiam recipere: neque insolens Regibus exteris palatium à regia aliud aliquod hospitio adsignari.*

Assentior Bosquirio vulpem astutissimam, cum Reges simplices, candidos & apertos circumuenire vellet, ne quid ipsis fraudis suboleret, regia magnificentia, sed in vicino palatio habuisse; subornatis suorum palatinorum versutissimis, qui singula eorum, quo ad eius fieri posset, verba, facta vel nutus etiam obseruarent, & ad se referrent, vt omnia quam cautissimè gererentur: interim discessuris ad hospitium paratum, promisit, se eo ipso die coacto concilio diligenter de natali loco cogniturum, & ex fide postridie ipsis in regiam vocatis relaturum. Maluit sanè contineri alterius palatij finibus Reges cum comitatu, quam spargi per vrbis diuersoria varia: ne à tot Regibus fama Regis noui nimis iam vrbe tota dissipata accessu ciuium increbesceret: & ne etiam ij, qui tam constanter Regem natum professi erant, sensim conciliatis ciuium animis Herodi necem machinarentur. Atque ita Reges eodem in vicino palatio cum omni stipatu regijs submissis epulis, libera quasi in custodia detinebat,

dimisit ad vicinum ijs paratū regium hospitiū.

CAPVT XXIII.

Idem anxius metu cogit concilium.

Deus è magnis malis maiora elicit bona, patet in Mardochæo exaltato. & Iosepho

AGNVM hoc sapientiæ & diuinæ potentiæ argumentum, quod soleat è magnis malis bona maiora educere: per hostes etiam & inuidos suos electos exaltare, totique mundo famam eorum nominis manifestare: Amani responsum ambitiosum cum Rege fecit, vt Mardochæus, cui crucem erexerat, post Regem primus renunciaretur: inuidia fratrum Iosephi, quem institoribus vendiderant, occasio fuit, vt Ægypto præficeretur, & fratres eius imperio subderentur: ita metus & perturbatio Herodis iam tum necem CHRISTO machinantis, eius natalem locum oraculis Prophetarum patefecit: Regibus Orientis eundem adorandum obtulit, & Gentibus ostium Euangelij reserauit.

hom. de Epipha.

Quem metum ita bellè depingit S. Eucherius: *Turbatus enim Herodes, quiescere*

enim

non poteſt, angitur, anguſtiatur, & ne ex improuiſo capiatur, principes ſacerdotum & ſcribas populi vocat: timor timori additur, & qui Magorum verbis turbatus fuerat, iterum ſcribarum & ſacerdotum reſponſione terretur. [Tertio Herodis ſeruit exaltationi Christi.]

Quomodo enim quieſceret is, qui tantum terrena ſapiens regni iacturam formidabat, dum ſuo tempore Chriſtum eſſe natum audiebat? ſed ſicut Deus Auguſti vſus fuerat ambitione, vt ſeruiret orbis deſcriptioni, adeoque Chriſtus in Bethlehem iuxta Michææ vaticinium naſceretur, ita voluit hunc Herodis timorem, ne vim liberæ voluntati humanæ faceret, permittere, ſic tamen, vt loco natalis Chriſti cognoſcendo ſeruiret. [vt Auguſti ambitio.] quam prouidentiam diuinam ſic commendat Ianſenius. *Admiranda autem eſt in hoc negotio diuinæ ſapientiæ diſpoſitio mirabiliter omnia, quæ hic gerebantur cedere faciens in gloriam nati humiliter pueri, & confirmationem fidei in illum. Gloria enim pueri erat, quòd illi exteri Magi viri & eruditione, & fortunæ ſtrepitu nequaquam aſpernandi, tam inſigne teſtimonium ferrent, quodque Herodes ipſe & principes, ſacerdotes cum ſcribis, quantùis hoſtes eſſent Chriſti, tamen autores eſſent, vt locus natiuitatis Chriſti Magis innoteſceret, malitioſe cum Herodes quærebat, vbi Chriſtus naſceretur, & tamen neſciens gloriæ Chriſti inſeruiebat.* [Mira Dei prouidentia ex Ianſenio.]

Timor igitur & perturbatio Herodis moras caſtigat, ilico rei veritatem indagat, rationem init certiſſimam & perfectiſſimam, vt ſibi quam optime, quam primum prouideat, & recens natum citius opportunius & cautius euertat. Aduertit hoc loco Doctor Angelic. ad certam rei veritatem perſcrutandam tria ſeruanda ab inquirentibus: *Creditur enim multitudini, autoritati & literatis. Vnde congregauit multos, & autoritatem habentes, & ſapientes. Et hoc eſt quod dicit, congregans omnes. quantum ad primum Sap. 6. Multitudo ſapientium ſanitas eſt orbis terrarum. Secundum, Principes ſacerdotum. Mal. 2. Labia ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius. Tertium, & ſcribas, non ad ſcribendum tantùm; ſed ad interpretandam legis ſcripturam: per iſtos quidem volebat inueſtigare veritatem.* Huc vſque Doct. Angelicus. [Herodes diligenter de loco inquirit tribus obſeruatis. conſulit multos, autoritate præditos, & ſapientes.] Ita filij tenebrarum ſunt prudentiores filijs lucis: nam cùm tyrannum legum diuinarum, & humanarum euerſorem timor impelleret, ne regno ſpoliaretur, nullum non mouit lapidem, vt quam ſecuriſſimè ſibi proſpiceret, explorauit tamen ante per rei peritiſſimos veritatem: nec poterant diuini iuris & oraculorum peritiores inueniri iſtis, quos enumerauit: hos igitur conſuluit peruerſa quidem animi voluntate, vt natum puerum occideret, Deo tamen moderante, vt cognitio natalis loci perſpecta prodeſſet Magis ad Chriſtum adorandum, & eius natales illuſtrandos; damnaret autem Iudæos, quod cum de loco nati Meſſiæ ſententiam protuliſſent, ipſi tamen eum recipere detrectaſſent: exteris regibus eum agnoſcentibus, recipientibus, & congruis muneribus afficientibus. [Deus eorum peruerſa conſilia vertit in bonum.] Manet igitur illud Dei pronunciatum: *Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet.* [Iſa. 46.10.] Dum enim arbitrij ſui libertate ad infanda nequiſſimi quique abutuntur Deo permittente maleuolentiam, & ipſi ſeuera iudicis ſententia puniuntur: & Deus improba eorum facta ſic temperat, ac permittit, vt electis occaſionem offerant Dei gloriam extollendi: ſic Iſaac peregrinus apud Abimelech regem inimicum tutelam inuenit, & in periculis defenſionem: id miratur vehementer ſanctus Chryſoſtomus, & ſuadet iuſtis certum in prouidentia Dei perfugium & aſylum: *Vide, ait, quomodo variæ ſint viæ ſapientiæ Dei, & quomodo omnia iuxta ſuam voluntatem faciat, & in inuijs viam inueniat, per illa ipſa, quæ maximè aduerſa videntur, ſalutem ſeruorum ſuorum conſeruans. Hinc enim eſt, quod rex ille tantùm habet curam iuſti, quaſi prædicans eum omnibus ciuitatis ſuæ inhabitatoribus, & declarans, quam glorioſus ſit, & ſummo honore dignus, quem & maximi faciebat.* [vt aduerſa ſeruiunt ſaluti electorum.]

Simillime per impium & hoſtem regem Herodem Deus ſanctis Regibus conſulit, & certam ad Chriſtum viam monſtrat.

quod per Prophetam dicitur. Ierem.6. State super vias & interrogate de semitis antiquis, quæ sit bona via & ambulate in ea. Nec enim solet quemuis per se Devs *edocere: sed Saulum mittit ad Ananiam, Cornelium Centurionem ad Petrum: Eunuchum ad Philippum, ab ijs vt plinus* erudiantur: omnibus autem dictum de Ecclesiæ antistitibus. *Qui vos audit, me audit.* In his autem præcipuâ tenet autoritatem matrix & Romana Ecclesia: vt apposite probat hoc in loco Beauxamis *Ex his,* ait, *patet quæ ... quæ ... ad concilia essereferenda: autoritatem autem conciliorum haberi ex matrice Ecclesiæ. ic enim vt scribit Irenæus lib. 3. c. 3. contra hæreses &* Tertul. *l... de præscriptionibus contra hæreticos, si quid ambiguum resoluendum erat consulebantur olim matrices Ecclesiæ, qualis fuit & est Romana: vtique ad instar ... quæ Hierosolymitanæ, cuius synagoga cæteris prælata est.* Luc. 10. 16. & Romana Ecclesia

Iam sicut in disceptationibus fidei Devs eas statuit hominum aliorum iudicio definire, similiter voluit etiam quemuis non suo niti & pia fidere iudicio, quem dubitationum scrupuli, & mentis aculei cum anxitudine stimulant, sed ad alios referre, præsertim secretioris tribunalis conscientiæ arbitros: qui facile scrupulos euellent, si tempori consulantur: & rectè Devs vt superbiam quorundam plectat, qui suam eorum iudicio præferunt opinationem, sinit quandoque tantis vexari stimulis & solicitudinibus vt pene in desperationis barathrum præcipites agerentur, nisi tandem sero cognoscerent animi dimissione & promta confessarijs obedientia præstita euelli ex animo tales anxietates. Lubet Garçiæ nostri salubre monitum apponere. *Saulo,* ait, *dicitur: surge ingredere ciuitatem & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere: nonne ... & consultius foret, o summe Magister, vt omnium gentium Doctor a te p... ... disceret Euangelij? minimè ait: sciant mortales, quantus deferendus sit honor illi, cui ego defero, ne superbiant, & decipiant sapientes: qui quantulacumque doctrina præ... vel sapientia, nullum consulunt, neminem præter se adeundum & consulendum putant: vt etiam deprimat insaniam illarum mulierculaurm, quæ ... ex delitias spiritus ... larunt, cum ad vnumquodque verbum audeas repetere, ... tu ... mihi: ignoret hæc Pater spiritualis ... nullam harum rerum experientiam ha... ... iam? diuina sapientia se submittit, & scripturæ desertis in terris, & tuæ phantasiæ, & illusi intellectus cogitationes censuram Patru spiritualium refugiant? aberrant autem omnes isti. habemus enim ait 2. Pet. 1. propheticū sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* scrupulis vexati cōsulere debent Confessarios. Act. 25.

CAPVT XXXV.

ET SCRIBAS POPVLI SEV.

Doctores Iudæorum, qui alijs viam monstrarunt, ingredi verò eam nullatenus voluerunt.

Icvt Grammaticorum nomen initio datum à Græcis fuit omnibus, qui literas legere possent & scribere: postea alijs etiam attributum, qui autores interpretabantur; & iudices erant earum quæstionum, quæ de historijs, tabulis & autorum sensu mouebantur: ita Hebræis Scribæ primo notarij dicebantur publici, qui conficiebant instrumenta, scripturas incorruptas conseruabant: ijdem etiam postea cœperunt earum sensum interpretari, de legibus iudicare. Vnde Luc. 7. νομικοὶ id est, legis periti nominantur quasi legis Doctores. de Esdra dicitur. *Et erat ipse Scriba velox in lege Moysi,* quasi solus & expeditus in scripturis exponendis. Scribarum prima ... tio. ... Doctores legis. Esdræ 7.

Apud Reges idem fungebantur munere Cancellariorum. nam Saraias scriba Dauidis & Sobna scriba Regis Ezechiæ nominatur. Atque sicut Romani dubijs in rebus Aruspices & Sibyllæ libros, sic Hebræi Scribas consulebant, vt ex lege diuina vaticinijsque Prophetarum responderent: vnde Doctores populi habebantur: qui si legum Mosaicarum corticem tantum & verba curarent, Scribæ; sin penitus mysteria scripturarum scrutarentur, Pharisæi dicebantur: vt in Ecclesia Genebrardus non quoad vitam & mores, sed officium, Scribas nostris Canonum interpretibus, at Pharisæos Theologis comparet: quorum etiam solet in concilijs haberi præcipua ratio: ita concilium hoc ex ijs, qui pontificatum summum administrabant; & Cancellarij Regū. 2. Reg. 8. Isai. 36. Qui Pharisæi.

 ex-

ex Principibus 24. familiarum sacerdotum & scribis seu legis peritis, quorum multi erant è factione Pharisæorum, conflabatur.

pessimum Doctorum vitium bene docere, & malè viuere.

Horum commune fuit vitium, quod scirent Messiæ natalis locum: eius tamen gratia, nec gradum mouere vellent: alijs eundem indicarent, ipsi tamen odio ferè flagrarent eiusdem, & potius cum Herode in necem eius armarentur ob vitæ licentiam, quam cum Magis eius adorandi studio tenerentur.

Act. 1. Matt. 23. 2. ex Apostolo. Rom. 2. 17.

Exigit locus hic, vt accuratius è scripturis, SS. Patribus, alijs Doctoribus ostendam, quam turpe horum scribarum exemplo docere, & facere: quam necessarium sequi IESVM Doctorem Doctorum, *qui cœpit facere & docere.*

Principio Christus eos hac de causa vehementer reprehendit: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt.* Arguit eosdem S. Paulus: *Si autem,* inquit, *tu Iudæus cognominaris, & requiescis, & gloriaris in Deo, & nosti voluntatem eius, & probas vtiliora instructus per legem: Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium habentem formam scientiæ, & veritatis in lege: Qui ergo alium doces, te ipsum non doces, qui prædicas non furandum, furaris.*

Similes æri tinnienti. 1. Corinth. 13.

Rectè idem Apostolus eosdem caritate, & bonis operibus destitutos similes facit cymbalo tinnienti: alios ad templum inuitat æs campanum; foris tamen remanet: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens: et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.*

S. Augustinus serm. 65. de diuersis. arcæ Noë fabricatoribus. Iacobi 1.

Sancti Patres miris similitudinibus eorundem describunt insipientiam, Magorum prudentiam. S. Augustinus: *Similes,* ait, *facti sunt Iudæi fabris arcæ Noë, alijs vbi euaderent, præstiterunt, & ipsi diluuio perierunt: similes lapidibus milliarijs: viam ostenderunt, nec ambulare potuerunt, quia solidi in via remanserunt; audierunt, & abierunt; inquisitores, id est Magi, dixerunt, & remanserunt Doctores:* Sapientes verè Magi non *auditores* tantum, & inquisitores, sed multo maximè *factores legis,* & diuinæ voluntatis, *sitiebant, vt ceruus ad fontes aquarum,* Scribæ Magis fontem ostenderunt: Magi cucurrerunt, sitim non tantum ipsi de fontibus Saluatoris restinxerunt; sed tantum hauserunt ipsi, quantum opus ad regna tota simul irriganda. Idem enim sanctissimus Doctor ait; *Quantum erat, vt Magis quærentibus Christum comites fierent. Cum ab eis audissent, quod visa stella eius venerint eum adorare, cupientes, ipsi eos ad Bethlehem, quam indicauerant, ducerent: pariter viderent, pariter adorarent: nunc verò alijs demonstrato vitæ fonte, ipsi sunt mortui siccitate.*

fontem alijs monstrant & sitiunt, in cæmine de diuersis.

Medici aliorum nō sui ipsorum.

Atque vt sitim, sic famem depulerunt alijs & morbos, ipsi fame mortui sunt, quod S. Gregorius Nazianzenus aduertit: *Consideremus,* ait, *non pulchre thronis excelsis euecti, populi præsules, virtutis magistri, sortem adepti diuino cibo nutriendi animos, ipsi fame oppressi: medici affectum mortui, stantes miserandis morbis.*

Cæci sunt. serm. 3. de Epiph.

Cæcis eos S. Leo, & Greg. comparant, & ille quidem sic cæcitatem eorum describit. *Quid tam cæcum, quid tam lucis alienum, quam illi Sacerdotes & Scribæ Israelitarum fuerunt? qui percunctantibus Magis, & Herode quærente, vbi Christus, secundum scripturarum testimonia nasceretur, hoc responderunt de Prophetico eloquio, quod indicabat stella de cœlo: Iam ergo ad eruditionem Gentium propheticus sermo transibat, & prænuntiatum oraculis antiquis Christum alienigenarum corda discebant, cum Iudæorum infidelitas veritatem ore proferret, & mendacium corde retineret, noluerunt enim agnoscere oculis, quem de sacris libris indicabant: vt quem nunc adorabant in infantiæ infirmitate humilem, postea crucifigerent in virtutum sublimitate fulgentem.*

In cæcitatis sumus die Epiphaniæ.

Cœpit hæc mentis obduratio cœcitasque in Scribis, & Pharisæis ab ipso die, quo Magi Solymam aduenerunt. Creuit & adoleuit tunc, cum Christus ijs editis innumeris miraculis salutem & cœli regnum prædicaret, inde toties væ vtrisque accinuit. toties cœcos, & cœcorum duces publice nominauit, eorum continuis admonitio-

nitionibus arrogantiam, fastum, turpitudines, & horrenda quæuis scelera castigauit. sed in nece Sa[illegible]oris fuit consummata: vt meritò sic eam incredibilem caligantis mentis cœcitatem cum rerum sensus carentium agnitioni contulisset, senescenti Isaaco cœco comp[illegible] S. Gregorius: *Sed, ait, in omnibus signis, quæ vel nascente Domino, vel mor[illegible]co monstrata sunt, considerandum nobis, quanta fuerit in quorun[illegible]am Iudæ[illegible]um corde duritia, qui hunc nec per prophetiæ donum, nec per miracula co[illegible]nouerunt: omnia quippe elementa autorem suum venisse testata sunt: vt enim de ijs qu[illegible]dam vsu humano loquar, Deum hunc cœli esse cognouerunt, quia protinus [illegible]llam miserunt: mare cognouit, quia sub plantis eius calcabile se præbuit. terra co[illegible]nouit quia eo moriente contremuit: sol co[illegible]ouit, quia lucis suæ radios ab[illegible]condit[illegible] saxa [illegible] parietes cognouerunt, quia tempore mortis eius scissa sunt: infernus agno[illegible]it, quia hos quos tenebat mortuos re[illegible]it, & tamen hunc, quem Dominum omn[illegible] [illegible]nta [illegible] menta [illegible]erunt, adhuc infidelium Iudæorum corda Deum esse mi[illegible] [illegible]unt, & duriora saxis [illegible] ad pœnitendum no[illegible]unt; eumque confiteri ab[illegible]ga[illegible]t, quem el[illegible] [illegible]ta, vt [illegible]iximus aut signis, aut scissionibus Deum clamant: qui etiam ad [illegible]am [illegible]nis suæ cumulum eum, quem natum despiciunt nascit[illegible]rum lon[illegible]e ante præ[illegible]uerant: & non tantum, quia nasceretur, nouerunt; sed etiam vbi na[illegible]ceretur: [illegible]m ab Herode requisiti locum natiuitatis eius exprimunt, quem [illegible]ipturæ auctoritate di[illegible]icerunt, & testimonium proferunt, quod Bethlehem honorari nati[illegible]ta[illegible]e soli ducis ostenditur: & ipsa eorum gemina scientia: & illis fieret ad te[illegible] [illegible]n d[illegible]mnationis. Et nobis ad adiu[illegible]or incredulitatis, quos profectò bene Isaac cum [illegible]ilium suum benediceret, designauit, qui & caligans oculis, & prop[illegible]etans [illegible]ti filium non vidit, cui tamen multa in posterum pro[illegible]uid[illegible]t; quia nimirum Iudaicus populus Prophetiæ spiritu plenus, & cæcus, cum, de quo multa in f[illegible]rum præ[illegible]ixit, in præsenti positum non agnouit.*

Consumata obcæcatio in morte Christi. [illegible] Epiph.

Scientia scribarum ipsis nequic profuit. Magis similes fuere Isaaco cæco. Gen. c. 27.

Quis iam [illegible] Doc[illegible]rum, & Concionatorum sibi præfidere nimium & doctrinæ suæ audeat, quando legis diuinæ peritissimi [illegible]cribæ, in rebus fidei licet scrutandis & docend[illegible], sic tamen in salutis propriæ curandæ studio negligentes, desides imo [illegible], & [illegible] non talpa sed ipsis elementis & cœlis cœciores euaserunt & autorem suum, quem annunciarant cœli, & elementa præsentem verebantur, non agnouerint, [illegible]m Gentilibus, nec adorarint; imò necem, [illegible]idem per Herodem sint m[illegible]chinat[illegible] Ita [illegible] doctores semel malitia cœcarit, omnibus indoctis, & bar[illegible]s etiam, & sensu carentibus iusto Dei iudicio redduntur insipientiores, vt habeant exemplum S. Pauli, quod imitentur, dicentis: *Castigo corpus meum, & in s[illegible]r[illegible]itutem re[illegible]go, ne forte cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar:* hoc etiam simile S. Greg[illegible] [illegible]pendant. *no[illegible] de virtutibus v[illegible]cui loquimur, & quasi inter fru[illegible]ctifera a[illegible]b[illegible]sta p[illegible], odoramur poma, nec manducamus. Scienti bonu, & non facienti nonne pecca[illegible]m est illi?* Idem alibi ait *Qui dicit & non facit nec prorsus gladio condemn[illegible]ur* Sci[illegible] o[illegible]cribæ [illegible] viam Domini, quam Magis infidelibus monstratis, cum ipsam n[illegible]n vul[illegible]s ingredi? S. Leo. *Quæ ista Iudæi tam imperita in vobis scientia e[illegible] ta[illegible] [illegible] docta doctrina? interrogati, vbi Christus nasceretur, veraciter, & memor[illegible]r [illegible], quod legistis, & vestra eruditio prodidit, quod stella non docuit, cur v[illegible], quam alijs aperitis obstruitis?* Radulphus: *Magistri legis testimo[illegible]unde lo[illegible] o nati[illegible] [illegible]at aspe[illegible]erunt, vt ipsis fieret in testimonium damnationis, & nobis in a[illegible]i[illegible]rium f[illegible]ci: & qui per hos nisi praui Doctore designantur, qui dicunt, & [illegible] & alijs pro[illegible]unt, & sibi obsunt, qui sunt tanquam æs sonans, & cymba[illegible]m tinnu[illegible], quod alios [illegible]at, & scipsum conquassat; qui sunt tamen candela quæ a[illegible]os illuminat, & seipsum annihilat:* Similes eosdem facit Barradius *auri[illegible]bus, qui [illegible]x auro, & gemmis annulos, torques, & præclara vasa non sibi, sed alijs fabri[illegible]a[illegible] aut sartoribus, qui alijs ex serico pretiosa consuunt indumenta, se verò ipsos crassis, ac laceris induunt ve[illegible]ibus. Similes quoque sunt Doctores improbo Achitopheli: ceteris hominibus consulunt præclarè; sibi verò minimè, consilium Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cum esset cum Dauid, & cum esset cum Absalon: sed quodnam sibi consilium accepit tantus consiliarius, cuius consilia Dei oracula putabantur? videns quod non fuisset factum consilium suum, strauit asinum suum, surrexit.*

Notent præfidentes sibi de doctrina.

Greg. lib. 3. dialog. 37. Greg. h. 6. in 1. Reg. c. 3. serm. 2.

Radulphus de Epiphan. Similitudines aliæ de Doctoribus se non docentibus.

Similes Achitopheli.

filium, qui reliquis dabat oraculum! Hactenus Barradius. Nondum possum ab hoc argumento mihi ipsi tam vtili, & necessario manum reuocare. Morales noster congruè nomini suo mores hic nostros aptis ex Doctoribus collectis similibus instruit. *De his, ait, & similibus verbo tantum & non opere docentibus, & prædicantibus, dicebat Magister veritatis Christus Dominus: alligant onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere: super quod Hugo de S. Victore lib. de claustro animæ hoc appositum simile adducit: Solent mercatores duabus mensuris vti, quandoque vna, qua vendentes alia distribuunt, quæ minor est, altera verò, qua ementes aliena recipiunt; sed hæc maior est: maiorem tibi, minorem proximo: sic quidam prælati auaritiæ & voluptatis mensura vtentes, nimiæ parcitatis vasculo subiectis ministrant, ipsi autem pleno superfluitatis vtentes modo parcitatem prædicant subiectis, ipsi voluptatem sequuntur, de qua iniustitiæ inæqualitate Pro. 20. Pondus est pondus, mensura est mensura, vtrumque abominabile est apud Deum. Nec dissimiles profecto huiusmodi Prælati & concionatores, à filys Ruben, & Gad reperientur, qui exhortantes filios Israel, vt in promissionis terram proficiscerentur, ipsi tamen ibi manebant, vbi virētia prata animalibus pascendis inuenerunt, vt habetur Num 32. & sq; D. Bernard. cribro farinæ similam mittenti, ex qua alij pulchrum & delicatum panē conficiunt, & sibi furfures tantum retinenti assimulauit, æquiparatq; facile possunt aquæ ductui lapideo aut ligneo, per quem transeunt & diluuntur aquæ, quibus irrigantur hortorum plantationes, & producuntur pulcherrimi flores ipso tamen aquæ ductu, ipso scilicet prædicatore, sicut antea duriore, & sicciore remanente. Monstruosum quippe est hominem longiorem linguam, quam manum habere factus velut æs sonans, aut cymbalum tinniens: cymbalum namque ad sacra vocat fideles, ipso tempore iniurijs foris remanente: sicut diuersorij tabella vel turrium sagitta. quæ alios ab eminenti ventorum tempestate docet fugere, illa verò eidem semper exposita.* Hactenus Morales noster. Concludo argumentum hoc simili egregio, quod Ioannes Ximenez Societatis nostræ rerum temporalium coadiutor ac laicus, officio auriga protulit tum, cum iussus a superiore præter morem dicere ad nostros tempore mensæ in triclinio: is hoc, quod sibi euenerat ita referebat: *occurrit mihi proximè currus hordeo oneratus, quem duæ mulæ in specie satis magnæ, & robustæ trahebant, sed hæsitabant in luto, nec poterant progredi, donec ego & alij transeuntes rotis aliquantulum eleuatis eas iuuimus, auriga ipso clamoribus & baculis eas impellente. Tandem ex luto exiuerunt; interrogaui aurigam, qui fieret, vt mulæ adeò magnæ & robustæ non potuissent currum ex illo volutabro attrahere? respondit causam esse, quod essent macræ, & parum comederent: cum ego vrgerem, cur non comederent, respondit non esse defectum hordei, siquidem currus eo erat plenus; sed quod illis non daretur. Tunc inquit Ximenez: occurit menti meæ, quod aliquibus viris doctis, præclaris concionatoribus, & magistris euenit, qui etiam solent in via perfectionis hæsitare, ita vt nec passum progrediantur; eo quod valde sint macri & debiles in spiritu; non quod desit illis spirituale alimentum: siquidem currus intellectus eorum spiritualibus veritatibus est plenus, quas docent alios, & pro concione proferunt; sed quod eas non comedant nec sibi ipsis in meditatione applicent, vt corda sua permoueant ad feruenter reformandum vitam suam.* Longe diuersi Doctores nostri Euangelici, primi Reges Orientis, qui regnum Iudæis abiecti in stabulo Bethlehemitici pueruli prædicaturi, prælüserunt animi submissione, rerum omnium creatarum contemtu. & breui post idem Gentibus Euangelium vulgaturi, potius despicientia rerum terrenarum, & meditationis vsu se præpararunt, quam exquisita reuolutione librorum: certè plus in persuadenda fide valet spiritus vehemens & ardor, quam verba composita, & ornata, quibus suam sæpius laudem Ecclesiastes, quam Dei gloriam solet aucupari; sed an tales improbi Doctores nonnunquam consulendi sint, videamus.

Morales in 2. Matth.

Matt. 24.

Ijs qui duabus mensuris vtuntur.

cribro farinæ.

aquæ ductui.

Lud. de Ponte in vita. Balt. Aluarez c. 24. §. 2.

aptissima similitudo.

Quales Doctores fuerint SS. Reges.

CA-

CAPVT XXVI.

SCISCITABATVR AB EIS.

An impij Doctores quandoque consulendi, & audiendi?

QVALES fuerint scribæ, quos consuluit Herodes, vidimus à sanctis Patribus sæpius, & multum reprehensos: an ergo tales putemus cum Herode consulendos? Passim in hoc Herodes a Patribus & interpretibus commendatur, ac proponitur imitandus, quod ad iuris diuini peritos fidei controuersiam retulerit, & ab ijs de loco nasciturі Messiæ sitsciscitatus; vnum videtur obstare, quòd vita corruptos; moribus improbos, dum audit consulens, potius in errorem, quàm viam veritatis (cùm eam impij doctores detestentur, licet non ignorent) sit abducendus. Monitum præclarum est S. Ambrosij de viris, qui nobis sint consulendi. *Talis debet esse*, inquit, *qui consilium alteri det, vt seipsum formam alijs præbeat ad exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate: vt sit eius sermo salubris, atque irreprehensibilis, consilium vtile, vita honesta, sententia decora.* Et c. 6. *Huiusmodi verò salutem nostram & existimationem committimus, qui sit iustus, & prudens, facit enim iustitia, vt nullus sit fraudis metus: facit etiam prudentia, vt nullus sit erroris suspicio* &c. Et c. 12. *Quis in cœno fontem requirat? quis è turbida aqua potum petat; itaque vbi luxuria est, vbi intemperantia, vbi vitiorum confusio; quis inde sibi aliquid haurіendum existimet: quis vtilem causæ alienæ iudicet, quem videt inutilem vitæ suæ? Degeneres animos vita arguit, Quomodo enim potes iudicare eum consilio superiorem, quem vides inferiorem moribus? supra me debet esse, cui me committere paro. An verò idoneum putabo eum, qui mihi det consilium, qui non dat sibi?* sit ea vera S. Ambrosij sententia, vt est verissima, cum de moribus agitur, & delectus haberi Doctores inter potest; quis dubitet virtute præditos longe tunc alijs præferendos: at cum fidei controuersiæ decidendæ, doctrinæ ratio habenda, non morum sola sanctitas est inspicienda: tunc enim & Christo præcipiente ipsi sunt audiendi: *super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, omnia ergo quæcunque dixerint vobis seruate, & facite, secundum opera verò eorum nolite facere.* Annon tunc maximè sedere super cathedram Moysi censebantur, cum iubebantur ex oraculis Prophetarum, & lege diuina ferre sententiam: non quam ipsi tenerent animo, sed quæ claris scripturæ verbis exprimeretur? vt verba Christi sic congruè Maldonatus interpretetur ex S. Hieronymo, & Hilario: *omnia quæ lex, & Moses vobis dixerint, scribis & Pharisæis recitantibus, seruate, & facite.* Obijcit sibi Maldonatus, cur non dicat ergo Christus, *quæcunque Moses dicit, sed quæ scribæ & Pharisæi?* respondet primo, *vt argueret hypocrisia eorum rectè docentium, & malè viuentium: deinde vt reprehensurus eos, ostenderet ex veritate non affectu se agere, quæ laudanda in ijs laudaret: sola vitia castigaret.* Itaque hoc si vnquam in concilijs legitimis habet locum. Adsint vitæ deterioris Episcopi, in decidendis tamen fidei articulis eis erit assentiendum. Appositè Salmeron in hanc sententiam ita loquitur: *Quærenda veritas in Ecclesia Dei est, atque ab eius Doctoribus, tametsi sanctis alioquin moribus præditi non sint, quia sibi ipsis obsunt tantum, nobis verò prosunt: quod quoniam seculi nostri homines minimè considerarunt, in perniciosos ac turbulentos errores abiere. Magi nouerunt tempus natiuitatis: sacerdotes locum, & familiam, quiuis enim in Dei Ecclesia talentum suum ad aliorum vtilitatem conferre debet, vt vnus ab altero addiscere non dedignetur.*

Nouella erat plantula Magorum, hactenus ignara iuris diuini, aberrare facile poterat à semita; idea tamen futura fidelium erat: oportuit sic igitur adminiculari eam aliorum peritorum in lege sapientiâ; ne serperet humi vaga, vt Christiani posteri discerent, hunc esse diuinum ordinem, & ratam legem constitutam, tirones seniorum,

Landatur Herodes quod scribas consuluerit licet impios.

damna eorum qui consulunt improbos.

per similitudines explicãtur.

Quomodo boni præ malis sint consulendi.

Matt. 23. Improbi Doctores in rebus fidei etiam audiendi. *Maldonatum.*

Salmeron tract. 40. fol. 36.

Tirones consolere debēt Maiores.

rum, est magistrorum consilijs gubernare, vt pulchrè in hanc sententiam obtestetur eos ad istam subiectionem admittendam S. Bernardus: *Obsecro*, ait, *vos nouellæ plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad discretionem boni & mali, nolite sequi cordis vestri iudicium nolite abundare in sensu vestro, ne vos tanquam rudes adhuc versutus ille venator decipiat.* Erant Magi prouectiores spiritu, quàm vt grauioribus tentarentur assultibus, subtiliores nectere dolos poterat illis dæmon: voluit Deus, vt hos etiam obediendi promptitudine superarent. & nos eorum posteri horum exemplo: subdit enim de pientioribus: *Nam siluestribus illis & omnino bestialibus bestijs (secularibus hominibus loquor) apertos satis expandit laqueos, vtpote quos facilè capiendos esse non dubitat, vobis autem, qui tanquam prudentiores ceruis serpentes vecitatis, & desideratis ad fontem viuum, subtiliores occultat laqueos, & callidiora fraudis suæ argumenta conquirit.* Poterant Magi cogitare; si Iudæi nec Regem suum inquirunt, imo nec natum esse sciunt, quid nos exteri superuacaneo labore in eo quærendo desudamus? non ita: regem consuluerunt sui capitis periculo: concilium rogandum censuerunt. ac licet consultorum nemo vel pedem mouere cum ipsis vellet: eorum tamen fidem habere verbis, consilium sequi voluerunt, vt securius, certius, & citius fontem aquæ viuæ, quem vnicè sitiebant, inuenirent. Quærebat sponsa Christi, Cant. 3. dilectum, accessit *vigiles, qui custodiunt ciuitatem*, inquirit, *num quem diligit anima mea vidistis?* quid per vigiles (ait hoc loco Gregorius) *nisi Doctores Ecclesiæ designantur? hi sponsam quærentem inueniunt, qui piam animam Christum inuenire satagentem excipiunt, & vt citius inueniat, præceptis instruunt.* Vigiles tunc Solymæ Pontifices & Scribæ censebantur: hos per Herodem interrogant Reges: Prophetam secuti Ezechielem, qui monet: *à Presbyteris cognosce consilium*, vt iure laudet Fernandus eos: *Magi*, ait, *in Hierusalem peritos legis consuluerunt, vbi Christus nasceretur; sed spreuerunt consilium Herodis, qui dixit eis: renunciate mihi, quia scriptum est Ecl. 8. Cum fatuis consilium ne habeas: non enim potuerunt dilig re nisi ea, quæ ijs placent.* ipse etiam *magni consilij Angelus* Christus exemplo præiuit: dum Philippum interrogauit: *Vnde ememus panes vt manducent hi?* Ita nec inferiorum, nec malorū Doctorum consilium bonum est abijciendum: & per hos quandoque Deus suos vult erudire, sic & Ephreem Syrum per meretricem salubriter admonuit: vt doceat consdem animi demissionem.

Serm. 3. in Ps. qui habitat. | *etiam spiritu prouectiores.* | *Humilitas Magorum.* | *Necessitas consulendi alios.* | *Eze. 7. 25. in thes. script. v. consilium.* | *Ephrē docetur per meretricē.*

CAPVT XXVII.

Concilio posita quæstio: vbi Christus nasceretur.

CALLIDE duabus rebus Herodes immutat Magorum quæstionem: nam cum illi de Rege Iudæorum nato rogassent ipse de Christo nascituro concilium interrogauit: Hinc tamen patet sat explicatè Reges primo congressu mentem suam declarasse, quod non alium, quam Iudæis promissum Messiam venissent adoratum: hunc apud Iudæos Christum, apud Magos per despectum appellat puerum fastu regio: nec enim id sibi poterat imperare, vt vel externis rebus (licet politicorum more fallaciter & arte veteratoria) Regem eum nominaret: tam exosum habebat nomen alterius regis Iudæorum.

Duo mutauit Herodes in Magorū quæstione Christum vocat puerum.

Hoc miror, cum ante multos iam annos increbuisset in Iudæa nascituri Messiæ tempus, euolutis hebdomadibus septuaginta Danielis, & translato Iudæ sceptro in Idumæum aduenisse: cum etiam Herodi Iudæorum complures adulantes eum vt Messiam recepissent, qui ideo fuerunt etiam Herodiani nominati, quorum gregales erant, qui cum Pharisæis Christo de tributo Cæsari pendendo periculosam quæstionem posuerunt Matth. 22. Præterea cum Herodes ipse mirè sibi de hoc nomine gratulatus, magnificentissimum Iudæis templum æmulus gloriæ Salomonis erexisset, vt hunc sibi titulum honoris stabiliret: iam horum immemor, natalem inquirit locum alterius Christi, quia suum non posset ignorare: ita præcipitem agit tyrannum

eius impudentia arrogat si bi titulum Messiæ. | *& de eius natali loco quærit.*

ira timorque, & inſana regnandi libido: vt finem, quem hic ſpectabat vnicè facilius obtineret, & certiori via natum Chriſtum perimeret.

Ideo quærit, *vbi naſceretur*: Hebræus habet, *vbi naſciturus eſſet*: vt elideret nati iam Meſſiæ, quam Magi paſſim concitarant opinionem: & vel hinc conijcere liceat, ne rumor ille longè tota die, & nocte per orbem & Iudæam vulgaretur, protinus ad ſe Magos euocaſſe, & hoſpitio regio accepiſſe cum comitatu, & apparatu, ne latius natiuitatem illam diſſeminarent. acceleraſſe etiam cum concilio, vt quamprimum Reges dimitteret, famam iſtam opprimeret, ac citius agere poſſet de puero trucidando.

Aſtutia eiuſdem.

CAPVT XXVIII.

Stultitia Herodis qui & oraculis fidem tribueret, & ſperaret euentum ſe poſſe eorum impedire.

QVÆSIVIT Herodes locum natalem Meſſiæ; ſed an diuino impulſus ſpiritu, vel maligno? diuino videri poteſt agitatus: vt duplici teſtimonio veritas tam Magorum & ſtellæ, quam Iudæorum & ſcripturæ panderetur; id multi Patrum inſinuant: ſed ea debuit permiſſiua vt vocant, Dei voluntas dici, diabolo potiſſimum Herodem impellente ad necem puero machinandam, quod vtique non aliter poterat facere, quam ſi locum commemorationis certo ſcripturæ teſtimonio comperiſſet: ita operis imperfecti autor. *Ex hoc, inquit, apparet maximè, quia diabolus turbabatur in Herode quoniam traditores legis interrogat: vt quid enim interrogat Herodes, qui non credebat ſcripturis? ſed inſtigabat diabolus, qui credebat quod ſcripturæ non mentiuntur; nam diabolus alios in errorem inducit, ipſe autem veritatem benè cognoſcit.*

An diuini vel maligni ſpiritus impulſu, Herodes inquiſierit?

Videtur diaboli ſuaſu feciſſe.

Noua ſuboritur hinc, & maior difficultas: vel enim Herodes conſulturus concilium verè diuinis oraculis credebat & fidem ijs certam tribuebat, vel non; ſi credebat ijs, quomodo poterat, niſi emotæ mentis fuiſſet, contra tot vaticinia Prophetarum ſperare ſe poſſe æternum Meſſiæ regnum euertere; cum toties Patriarchis, Regibus & Prophetis ſtabilitas, & æternitas eius ſit appromiſſa? ſin his non credebat, cur conſulebat pro loco natali cognoſcendo; quibus fidem derogabat? An ita faſtuoſum & ambitioſum animum intemperiæ tunc vrgebant, vt quid faceret, ignoraret; Doctor Angelicus breuiter rem ſic proponit. & diſcutit. *Aut ipſe* (Herodes) *credebat Prophetiæ, aut non: ſi credebat, ſciebat quod non poterat impediri, quin ipſe regnaret; quare ergo interfecit pueros? ſi non credebat, quare ergo quærebat? ſed dicendum: quod non perfectè credebat, quia ambitioſus erat, & ambitio hominem cæcum reddit.* Aptè, non enim toties audita, & lecta veritas oraculorum Propheticorum (quæ Herodes cum totum ſe ad Iudaicos ritus tranſtuliſſet non poterat ignorare) ſinebat, vt fidem ijs omnem derogaret, interim ambitio (more cuiuſuis alterius peccati) ſic traxit ad ſe peccantis voluntatem, vt non pateretur intellectum excutere rei claram veritatem: imo & ipſum inclinarit, vt rationibus exquiſitis conaretur tueri voluntatis improbitatem, & grandius proponeret bonum, quam in ſe ſeuerit, ſperaretque conſequi ſe niſu improbo poſſe, quod ſi liber fuiſſet à perturbatione ambitionis iam ἐναργῶς apparuiſſet: nam animi paſſio turbans limpiditatem intellectus, non ſinit fundum veritatis intueri. Accedit quod dæmon ſtudioſè mentem auocet à rei, quæ fieri non poteſt, memoria: imo facile proponat factu, quod fieri nequit, vt clarè probat autor operis imperfecti. *Quid enim, ait, vis? credebat Herodes ſcripturis, aut non credebat? ſi non credebat, vt quid interrogabat ſcripturas, quas putabat eſſe vaniloquas? aut ſi credebat, quia inde verè naſciturus eſt Rex, vnde ſcripturæ dicebant: quomodo ſperabat poſſe ſe interficere Regem illum, quem futurum eſſe ſcripturæ dicebant? Nunquid homo poterat corrigere, vt ne fiat, quod Deus ordinauit vt fieret? ſed quidem credebat Herodes in malo: in bono autem non credebat, quoniam quidem quod inde naſciturus eſſet Rex, vnde ſcripturæ dicebant; credebat: quoniam autem aduerſus eum agere non poterat, quem Deus mittebat, non credebat, quia non ſuo*

An credi deris ſcripturæ.

Thom. 3. p.

credidiſſe videtur.

ſed paſſio excæcauit lumen rationis.

& diaboli ſuggeſtio.

vt aliqua crediderit Herodes ſibi grata alia non crederet.

con

inquit, *Redemtor noster Luc. 28. acerbissimæ mortis suæ historiam ita apertè atq; perspicuè ob oculos proposuit discipulorum suorum; vt nullus superesset locus dubitandi: Ecce adscendimus inquit Hierosolymam & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim Gentibus, & flagellabitur, & conspuetur: & postquam flagellauerint eum, occident eum. Quid obsecro proponi potuit dilucidius? verum vt videas, quam difficile intelligamus id, quod nostris aut votis aut cupiditatibus aduersatur; sequitur: Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum absconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur: Hoc insigni Pleonasmo rem esse prorsus stupendam atque mirabilem Lucas explicauit. Saul procul dubio compertum habebat Dauidem regnum initurum, scio* (inquit 1. Reg. 24.) *quod certissimè regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnum: Idem fatetur de patre suo* Ionathas 1. Reg. 20. *At cum fidem & constantiam verbi Dei non ignoraret Saul, adeo cæcutiebat sui amore, & regni cupiditate captus, & longius à recto abductus, vt nihil non moliretur Dauidem è medio sublaturus. Vix enim credimus vnquam euentura, quæ contraria sunt nostris cupiditatibus. Heu quotus quisque credit se mortalem mortem & strictissimum iudicium subiturum, quotidie corrumpimur, quotidie commutamur, inquit Hieronymus, & immortales nos esse credimus. Achab non credit Michææ 3. Reg. 24. Iudæi non credūt cæco nato, Io. 9. Herodes suis dolis diuina consilia putat posse labefactari. Cum scriptum sit: consilium meum stabit, & voluntas mea fiet, & iterum: congregamini gentes, & vincimini: inite consilium, & dissipabitur: quia nobiscum Deus.* O amor proprie quam benè cœcus pingeris, fingeris, nominaris? ita sapientissimum Salomonem etiam exoculasti, vt speraret se cæso Ieroboamo diuinum posse decretum euitare: orandus Deus cum Psalte Regio: *Illumina Domine oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte; ne quando dicat inimicus meus præualui aduersus eum.* Ne cœcus ille proprius amor ita mentem nobis eripiat, vt vitijs frena laxemus & speremus diuinam euadere nemesin, omnia scelera nostra continuo conspicientem, ponderantem, & suo tempore punientem.

toties prædictam Christi passionē non credentes.

Saul sciens Dauidem regnaturū.

eum parat necare.

hinc sapertè non credunt peccatores.

Psal. 12. 4.

CAPVT XXIX.

AT ILLI DIXERVNT

An concilium peccarit Herodi respondendo?

ABSTINEO me breuitatis causa à varijs hic incidentibus difficultatibus: habueritne concilium veteris testamenti certam & exploratam Spiritus Sancti adsistentiam, & gubernationem? hoccine legitimum fuerit? An Rex id coëgerit; præsens vel præses fuerit? summúsne Pontifex primus responderit, an vltimus deciderit quæstionem? Illud tantum quæro, peccarintne Iudæi, dum Herodi locum natalis Messiæ rogati significarunt: deinde veréne complices Regis fuerint, & pariter cum eo in necem nati pueri coniurarint?

Iansenius cum alijs excusat eos à culpa: *non*, ait, *apparet eos hac in re culpandos esse Regi suo, cui subiecti erant, eidemque proselyto, & pietatem simulanti non potuerint non pro suo officiò respondere, illud in testimonio iure omittentes, quod propositæ quæstioni non seruiebat.*

Iansenius excusat eos.

Culpant alij scribas & pariter peccasse volunt: multus in hoc est autor operis imperfecti. *Dant*, inquit, *responsum regi interroganti ex corde non bono, cum deberent celare mysterium regis à Deo prædefiniti ad salutem gentis Iudææ, maxime in conspectu regis alienigenæ, qui non solum zelò regni; sed etiam generis alieni odio aduersaturus Regi postmodum futuro non ignorabatur, si ipsi sapienter voluissent considerare. Et non solum manifestum mysterium: sed etiam ad fidem sermonum suorum Propheticum protulerunt exemplum, tanquam qui thesauros Domini sui absconditos hostibus eius prodant, & facti sunt*

Alij reprehendunt rectius. autor operis imperfecti.

legitimus heres nasceretur voluit Deus Augustum famulari, indicta descriptione & censu orbis terrarum: vt ibi singuli nomen suum profiterentur, vnde genus, & familiam ducerent.

Altera causa fuit amor abiectionis, & fuga gloriæ; quo nos iam inde ab ætatis exordio doceret rerum humanarum despicientiam, & amorem crucis & opprobrij. S. Leo: *Sed qui serui susceperat formam, Bethlehem prælegit natiuitati, Hierosolymam passioni.* Non venerat Christus orbem terrarum potentia, viribus, vel vana scientiæ prudentiæque fama, & claritudine subiugaturus: sed animi demissione, mansuetudine & aduersorum tolerantia: suos igitur vt Dux milites ad similia, capessenda arma permoueret, crucis & contemtus insignibus ornatus nasci, viuere, morique voluit: vt ijsdem decorati diuina potius virtute, quam humana solertia Deo mundũ acquirerent. *Si maximam Romam* (ait S. Thomas ex sermone concilij Ephesini cap. 5.) *elegisset ciuitatem, propter potentiam ciuium mutationem orbis terrarum putarent; si filius fuisset Imperatoris, potestati vtilitatem adscriberent: sed vt diuinitas cognosceretur, orbem transformasse terrarum, pauperculam elegit matrem, & pauperiorem patriam; elegit autem Deus infirma mundi, vt confundat fortia: & ideo, vt suam potestatem magis ostenderet in ipsa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Ecclesiæ suæ statuit in signum perfectæ victoriæ, vt & inde deriuaretur fides per vniuersum mundum.* Humilia Deo præ reliquis placent: per ea enim diuina se exerit potentia, quæ superba & fastuosa semper deprimit, depressa & abiecta surrigit, vt non possit homo satis propriæ despicientiæ pretium æstimare: huius valorem vt doceret homines Christus, hominem induit, sed vilissimum, & abiectissimum, vt suas ostenderet diuitias & delicias in pannis contemtuque gloriæ latitare. Apposité S. Bernardus: *Discimus ex hoc, quomodo suscipi velit, qui in Bethlehem voluit nasci: erat enim, qui ei forte sublimia quærenda esse arbitraretur palatia, vbi cum gloria Rex gloriæ susciperetur, sed non propter hoc à regalibus sedibus venit. In sinistra eius diuitiæ, & gloria, in dextra longiturnitas vitæ: horum omnium æterna in cœlo affluentia suppetebat: sed paupertas non inueniebatur in eis: Porro in terris abundabat, & superabundabat hæc species, & homo nesciebat pretium eius: hanc itaque Dei filius concupiscens descendit, vt eam eligat sibi, & nobis quoque sua æstimatione faciat pretiosam.*

[2. ob fugam gloriæ. — Leo serm. 1. — S. Thomas 3. p. q. 35. a. 7. — 1. Cor. — Humilitatem docet nos Christus. — Serm. 1. in vigil. Nat.]

Licet igitur sponte & voluntate sua Dauidis elegerit familiam, è qua gigneretur, adeoq; ipsius patriam: etiam in hoc voluit nos docere submissionem, quod patriam viliorem prætulerit digniori: quam tamen factis ipse suis fecit omnibus orbis ciuitatibus illustriorem: nam Deus pater, quo magis se filius deprimere gestiebat, hoc captabat ipse magis occasionem vbique gloriam eius declarandi: hinc Magos stella præuia deduxit ab Oriente, vt iacentem in pannis inter pecudes in præsepio Regem esse cœli terræque Solymis, & per Palæstinam publicarent.

CAPVT XXXI.

Sic enim scriptum est.

TI Herodis ambitio, sic scribarum iuris diuini peritia mirificè seruiuit natalibus Christi propagandis: cum enim inanis essent gloriæ cupidissimi, & fauorem Herodis modis omnibus venarentur, promtos se paratosque ad nutum eius finxerunt, & examinatis oraculis diuinis certatim ipsam pariter promserunt veritatem: Quod Deus fieri voluit, vt sancti Reges Iudæorum & scripturæ testimonio confirmati, magis ad quærendum natum Messiam excitarentur, teste sancto Leone: *Per Hebræorum Scribas & Doctores: quod sacrò de ortu Christi pronunciarat, didicerunt, vt gemino testimonio confirmati ardentiore fide expeterent, quem & stellæ claritas & prophetiæ manifestabat autoritas: prolato enim diuino oraculo, per responsa Pontificum, & declarata spiritus voce,*

[profuit ambitio Concilij Iudæorum ad veritatem cognoscendam & publicandam. — S. Leo ser. 4.]

quæ dicit & tu Bethlehem, quam facilè & quam consequens fuit, vt Hebræorum proceres crederent, quod docebant: sed apparet illos carnaliter cum Herode sapuisse: & regnum Christi commune cum huius mundi potestatibus existimasse: vt & illi temporalem spernerent Ducem, & terrenum metuerent consortem; vbi causam subnectit, cur Magos sequi noluerint; quia cum terrenum tantum regnū eiùs fore crederent; Herodi alienigenæ maluerunt, quàm legitimo suo Regi adhærere: ideo & ipsi petenti, solicitè responderunt. Putat hoc loco S. Chrysostomus eos, quia nondum Christi inuidiâ laborabant; de eo veritatem promptè declarasse: quam deseruerunt postea, cum eius gloriam miraculis auctam liuore stimulante, non æquis oculis adspexerunt: *Videsne,* ait, *cuncta eò tendere, vt Iudæi arguantur? qui cum Christum nondum vidissent, & necdum inuidia eos inuasisset, verè testimonia recitabant; vbi vero adspexerunt gloriam eius miraculis editis partam, liuore correpti, ex eo veritatem deseruerunt:* itaque Rege sic postulante non detrectarunt se mutuo docere, & à se nonnihil discere tam Iudæi, quàm Magi, licet dociliores Iudæis Magi essent discipuli, qui non contenti scientia & theoria eam ad inuestigandum cognitum Messiam retulerunt vt idem expendit.

Nec tamen agnitam veritatem sunt secuti.

Hom. 7. in Mat.

Carebant tunc inuidia personæ Christi.

Docent & docentur mutuo Magi & Iudæi.

S. Chrysostomus.

Considera verò ait hoc loco etiam quam admirabilia administrentur, quanque miranda negotia: quandoquidem & vicissim docent, & mutuo à se aliquid addiscunt, Iudæi scilicet & Persæ: nam Iudæi quidem à Magis audiunt: quoniam stella eum in regione Persidis prædicauit: Magi verò à Iudæis discunt, quod eundem quem stella promulgarit etiam Prophetæ multis seculis retro prædicarint, atque sic interrogationis occasio, diligentioris & manifestioris facta est demonstratio doctrinæ: ac ipsi quidem veritatis inimici promendæ veritatis gratiâ etiam nolentes coguntur legere literas & prophetiam interpretari. Ita diuina prouidentia vel nolentes voluit Iudæos, sicut Magis olim, ita & nostro tempore seruire Christianis: qui sibi quidem pœnas accersunt sempiternas, dum cortici inhærent & literæ scripturarum: spiritum verò & medullam nolunt degustare. multum tamen nobis commodant, dum ex eorum libris Gentiles conuincimus, non esse posterius de Christo conficta quasi oracula; quæ post eius mortem primum scripta sunt; sed multis ante seculis prenunciata; sicut hostes Christi libris suis diuinis confitentur: hoc argumentum licet alibi luculenter ex S. Augustino tractarim, quia tamen superest eiusdem sanctissimi Doctoris alius locus reliquis prolixior, & ad præsentem materiam accommodatior, non pigebit apponere: *O magnum sacramentum! hodie per Iudæorum codices ipsos conuincimus, fiunt fideles per eorum codices: ostendimus Paganis, quod nolunt credere; nam aliquando Pagani faciunt nobis hanc quæstionem, cum vident quæ scripta sunt sic impleri, vt negare omnino non possint, quod ea per Christi nomen in omnibus Gentibus præsentantur, quæ in SS. codicibus prædicta recitantur; in fide Regum, in euersione idolorum, in mutatione rerum humanarum, & aliquado audent vt dicant: vidistis ea fieri, & tanquam prædicta sint conscripsistis: Hoc Poëta quidam eorum fecit, narrauit quendam ad inferos descendisse, atque in Beatorum regionem venisse, demonstratosque illi Romanorum Principes nasciturus; quos iam ipse, qui hæc scribebat, nouerat: prætcrita enim narrauit, sed quasi essent prædicta conscripsit; sic & vos inquiunt nobis pagani, vidistis hæc omnia fieri, & scripsistis vobis codicem, in quibus hæc legantur, tanquam prædicta.* Hæc est Paganorum oppositio; quam egregiè diluit commendando diuinam prouidentiam, quæ voluit vt Iudæi victi à Romanis soli inter omnes debellatos orbis populos vterentur suis legibus, ritibus, ceremonijs, libris: vt ex ipsis aduenisse Messias prædictus monstraretur: ipsum audiamus; *O gloria Regis nostri! merito Iudæi à Romanis victi sunt, nec deleti, omnes gentes à Romanis subactæ in Romanorum iura transierunt, hæc Gens & victa est, & in lege sua mansit: quantum ad Dei cultum attinet, patrias consuetudines, ritusque custodiuit; euerso etiam templo suo, extincto sacerdotiò pristino, sicut dictum est à Prophetis; seruant tamen circumcisionem & morem quendam, quo à ceteris gentibus distinguuntur, propter quod? nisi propter testimonium veritatis: sparsi sunt Iudæi vbique portantes codices, quibus Christus prædicatur: & sicut prædictum est, præsentatur, vt iam Paganis possit* ostendi

Seruiunt modo Iudæi Christianis vt olim Magis.

S. Augustinus serm. 67. de diuersis.

Virgil. 7. Æneidos.

Ideo Deus voluit Iudæos victos suos retinere.

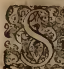
ostendi; profero codicem, lego Prophetam, ostendo impletam esse prophetiam: dubitat Paganus, ne forte hoc ipsum confinxerim; inimicus meus habet hunc codicem antiquitus sibi a maioribus commendatum: ambos inde conuinco, Iudæum, quia id prophetatum & completum ego cognoui; Paganum, quia non ego hoc confinxi: non ergo seducant dæmonia specie diuinationis incautos: huc vsque S. Augustinus: hæc est illa mentis obcœcatio, quâ iusto Deus iudicio fastum eorum nimium diuinis suis eloquijs & legis operibus præfidentium adeoque fidem Christi renuentium comprimit: & quotannis dum adhuc Paschalem manducant agnum, nostræ tamen & Gentilium in Christum fidei veritatem probant; vt alibi idem ait Doctor, *Iam verò quem non fecit intentum, quid sibi velit, quod Magorum inquisitioni, vbi Christus nasceretur, Iudæi de scripturâ responderunt, & ipsi cum eis non adorauerunt? nonne hoc videmus etiam nunc, quando ex ipsis sacramentis, quibus eorum duritia subditur, nihil aliud, quam Christus, in quem credere nolunt, ostenditur? nonne & quando occidunt ouem in Paschate & manducant, Gentibus Christum demonstrant, quem cum eis ipsi non adorant? nam illud quale est, quod sæpe de testimonijs propheticis, quibus Christus prænunciatus est, quibusque hominibus dubitantibus, ne fortè à Christianis illa conscripta sint, non adhuc futura seu facta, ad Iudæorum codices prouocamus, vt animos dubitantium confirmemus: nonne etiam tunc Christum Iudæi ostendunt Gentibus, quem nolunt adorare cum Gentibus?* Toties inculcat S. hic Doctor illam Iudæorum cœcitatem Christianis famulantium, vt caueamus, si enim ob arrogantiam sic Deus oliuam abiecit, dilecta & prælata oleastro: nos si contingat à SS. Magorum humilitate degenerare, timendum, ne pari vel maiori percutiat mentis cœcitate.

Nam Agni Paschalis esus ostendet Messiam.

CAPVT XXXII.

ET TV BETHLEHEM.

Discrepantia inter S. Matthæum & Michæam conciliatur.

SANCTVS Matthæus Michæam laudans ita recitat, *Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam minima es in Principibus Iudæ: ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israël.*

Textus S. Matthæi.

At Michæas ait: *Et tu Bethlehem Ephrata, paruulus es in millibus Iudæ: ex te enim mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio à diebus æternitatis.*

Textus Michææ c. 5.

Variant hi duo tribus in punctis, *primo*, S. Matthæus omisit Ephrata: *Secundo*; vocat *nequaquam minimam*, cum Michæas eam paruulam nominet. *Tertio*: Matthæus substituit Principibus, *pro millibus Iudæ*. Hinc graues ortæ quorundam autorum censuræ & dissonæ sententiæ.

Discrepāt in tribus

Fuere nonnulli, qui dicerent Euangelistas sæpe memoria lapsos, testimonia scripturarum non alijs tantum verbis; sed alio etiam & contrario sensu recitare; quod mihi videtur dictu temerarium: si non impium: non enim vitium esset Euangelistæ, *seu calami velociter scribentis*; sed scribæ Spiritus S. calamum ab errore non reuocantis: malè tales fulciunt se S. Hieronymi testimonio, qui cum de hoc loco dicit sensum esse contrarium, de vocula *minima* loquitur, cui negationem præfixit Euangelista, sensu prorsus eodem remanente, vt iam videbimus. *Secundo* S. Hieronymus, nec Euangelistam aut Michæam; sed Scribas arguit, malè Michæam recitantes; quorum etiam, ait, voluisse S. Mathæum allatis, ipsorum verbis ignorantiam indicare: at non improbabile, quod quidam censent, concilium librum in medium attulisse, verbaque Michææ clare legisse, non de memoria recitasse: vel si non legerit; Euangelistam voluisse ex aduersariorum etiam sententia, quam approbat de loco, confirmare Christum, non nisi in Bethlehem nasciturum.

1. sentētia temeraria. fundamētum eius refutatur. in Epist. ad Pammachium. 2. sent. S. Hieronymi.

Tertia quorundam opinio, locum Prophetæ per interrogationē legendū esse, hoc modo: an minima es? sensu eodem, quo negat Euangelista minimam esse; sed cum interrogationis nota absit à Romanis exemplaribus, non est eo confugiendum.

3. sent.

Quarto Suaretz citat Iustinum, Cyrillū, Alex. Orig. Tert. & alios, qui ipsi Michææ loco

4. sent. Suarez. to. 2. 3. p. q. 35. d. 3.

loco negationem præfixere; forte quod in Græcis nonnullis exemplaribus eam inuenissent: sed hi videntur potius Michæam verbis Euangelistæ loquentem induxisse, vt ipse fatetur à S. Ambrosio recitatum Prophetam cum negatione: mouet tamen

verior sen. dubium de apparenti repugnantia vtriusque, quam dicit esse verborum non sensuum.

Maldonat. Mihi Maldonati placet sententia ab Euangelista non verba Prophetæ, sed scribarum & concilij recitari: quæ non Michææ verba sed sensum continent, & eius interpretationem clariorem, è qua Herodes facilius, quam è verbis Prophetæ rei veritatem apprehenderet, & sic eos etiam excusari posse censet Doctor Angelicus, *Quod vsi sint scienter alijs verbis, & dicunt sententiam, quia cum Herodes esset alienigena, non intellexisset autoritatem Prophetæ, & ideo dixerunt illi*, quod notum erat Herodi, & Salazar ex Remigio ait, *eos non ad verbum, sed paraphrasticè, vt commodius intelligerentur vaticinium recitasse.* Itaque cum sensu concordent scribæ cum Michæa, licet verbis discrepent, vt facilius responsum ab Herode cognosceretur; non magnopere culpandi videntur, præsertim cum S. Matthæus eorum etiam approbet, velut aduersariorum testimonium, quo certius constaret non Michææ tantum; sed etiam concilij totius sententia Messiam in Bethlehem, non alibi, esse nasciturum: quæ sic apud Hebræos inualuit opinio: vt Ioannes 7. cap. hunc eorum sermonem proferat, *nunquid à Galilæa venit Christus? nonne scriptura dicit, quia ex semine Dauid, & de Bethlehem castello, vbi erat Dauid, venit Christus?* nunc voces singulas Prophetæ expendamus, sensumque cum Euangelista componamus.

concordat. S. Thomas in 2. Mat.

Remigius. Salazar.

Io. 7.

CAPVT XXXIII.

DE BETHLEHEM EPHRATA

Etymis nominum & quomodo frugifera sit ac domus panis?

PRIMA fuit hæc antilogia, quod Michæas Bethlehem Ephratam nominet: Euangelista cum Scribis dicat *Bethlehem terra Iuda*: Doctor Angelicus claritatis id causa rectè ait fecisse: *Ephrata enim nomen antiquum erat & forte Herodi ignotum, vt ergo ab ea, quæ in Galgalis est Bethlehem distingueretur, terra Iuda addiderunt.*

in catena.

Fuit Bethlehem Iuda Dauidis & Christi patria binominis, quæ à suis (vt quidam volunt) videtur conditoribus duplex nomen accepisse; Ab initio *Ephrata dicta*, forte ab eo, qui Bethlehemum genuit scriptura teste; *isti ait sunt filij Hur primogeniti Ephrata patris Bethlehem*: sed siue ab his, siue aliunde sit appellata, nomen vtrumque congruenter datum est loci fertilitati: nam *Ephrata* ducitur à radice *para fructificauit*: *Bethlehem vero domum panis* significat: apposite: sic enim agri totius amœnitatem & fertilitatem describit Adrichomius. *Bethlehem sita est in monte mediocriter arcto, situ ipso arcto & oblongo, terra subiecta rerum omnium copiam, multum præstat, vini potissimum, vt comparandum non sit, quod ex alijs Palæstinæ locis adfertur; iter vero quod Hierosolyma euntibus Bethlehem est, vsque adeo sui amœnitate, arboribus, hortis, odoratis herbis transeuntes delectat, vt si ad tam præclaram naturæ faciem cœlestis aliqua & digna Christiano meditatio accedat, non tam in terris sibi esse videatur, sed in paradiso Christi natiuitatem & incunabula præsentibus oculis contueri.*

Bethlehē prius dicta fuit Ephrata. 1. *Par.* 4. v. 4. à fertilitate vtrumq; nomen duxit. *Adrichomius in descriptione terræ sanctæ.*

Itaque non vacat mysterio: quod locum hunc vbertate & fertilitate celebrem Deus voluerit Bethlehem nominari: vt iam tum ostenderetur, illum qui verè *panis Angelorum* est hominibus in alimentum datus, ibi velut in agro fœcundissimo germinaturum: quo plerique & sæpe SS. Patres respiciunt.

fæcunditas agri Bethlehemitici.

Ex etymo vocis ita Haymo loquitur, *Pulchre ergo Dominus in Bethlehem nasci voluit, Bethlehem quippe domus panis interpretatur: eo quod ibi pauerit Patriarcha Iacob pecora sua, imprimens & nomen Bethlehem ob futuræ significationis mysterium, quæ prius Ephrata dicebatur: locus enim in quo Dominus nasciturus erat, vt ibi verus panis per materiam carnis appareret; qui electorum mentes æter-*

Bethlehē quomodo sit domus panis. à Iacobo propheticē & hoc nomen datū est.

terna satietate reficeret: ipse scilicet, qui ait in Euangelio: Ego sum panis viuus, qui
de cælo descendi & de quo Psalmista dicit: panem de cælo dedi eis & panem An-
gelorum manducauit Homo; de quo etiam bene Sedulius canit: Christus erat
panis, Christus petra, Christus in vndis: Et S. Eucherius: *Non vacat mysterio, quod* de Epipha.
B. Virgo Maria relicta patria, ciuitate, & domo filium suum in Bethlehem parere
venit, Bethlehem enim domus panis interpretatur: Iesus autem de se ipso loquens Christus
ait: Ego sum panis viuus qui de cælo descendi; dignum ergo fuit vt panis viuus in panis viuus ibi.
domo panis nasceretur, cuius Christi natiuitas fuerit causa, vt sic vocaretur: Hoc e-
nim ipse Dominus ait: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitã
in vobis. suscipiamus itaque Christum in domo nostra, suscipiamus eum in mente ex
pectore nostro, oriatur in nobis ipse via, veritas, & vita, ipse sapientia & iustitia; Ac
hi quidem duo putant nomen non tam à conditoribus manasse, quam à Prophetico ho. 3. in
afflatu, vt Haymo sentit, Iacobo cum pasceret ibi pecora Messiæ natalem locum ibi Euang.
præsagiente, quod confirmat S. Greg. *Benè in Bethlehem nascitur Christus: ipse est e-*
nim, qui ait: Ego sum panis viuus, qui de cælo descendit: item locus in quo Dominus
nascitur Domus panis antea vocatus est, quia futurum erat, vt ille per materiã carnis
appareret, qui electorũ mentes in æterna satietate reficeret: S. Hieron. inducit ex ety-
mo dictorum vocabulorum S. Paulam patriam Christi salutantem postea, quam eius laus eius-
decora id est mysteria fidei illic peracta copiosè memorasset; *atque inde ait Be-*
thlehem ingressa & in specum saluatoris introiens, postquam vidit sacrum Virginis
diuersorium & stabulum, agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini
sui, vt illud impleretur, quod in eodem Propheta scriptum est, Beatus qui seminat
super aquas, vbi bos & asinus calcant, me audiente iurabat cernere se oculis fidei in-
fantem pannis inuolutum, vagientem in præsepi Dominum, Magos adorantes, stel-
la fulgente desuper, Matrem virginem, nutricium sedulum, Pastores nocte ve-
nientes vt viderent; Verbum quod caro factum erat, & iam tunc Euangelistæ Io-
annis principium dedicarent: In principio erat verbum, & verbum caro factum S. Paula salutat Beth-
est, paruulos interfectos, Herodem sæuientem, Ioseph & Mariam fugientes in Ægy- lehem.
ptum, mixtisque gaudio lacrymis loquebatur, salue Bethlehem domus panis, qui de ibi domũ
cælo descendit, salue Ephrata *regio vberrima atque* καρποφόρος *cuius fertilitas* figit.
Deus est, Hæc requies mea, quia Domini mei patria est, hic habitabo, quia saluator de Christo nascente
meus elegit eam. His accedit Drexelius noster: *olim*, ait, * *quod Genesios Historia* c. 3.
testatur, in orbe vniuerso fames præualuit: nam in toto orbe panis deerat: æuo nas- Gen. 41.
centis Christi summa religionis veræ penuria erat, crescebat quotidie fames in omni
terra: hic est pinguis ille panis, qui delicias præbet Regibus: hic est panis ille diui-
nus, qui descendit de cælo: Bethlehem si vocis etymum spectamus, idem est quod fru-
gifera, seu domus panis; Rectè hoc quidem. Quia ibi natus est seruator, qui suos re-
ficit æterna panis abundantia. Beda quotidie, ait, Christus in Nazareth concipitur,
flore scilicet verbi suscepto, & in Bethlehem ijs nascitur, qui se dono æterni Patris In vigil. Natiui.
reficiunt: quæris qui domus fieri & Bethlehem possis? potes, quando & quoties li- quomodo
buerit, digne Dominici corporis mysteria frequentare: pie docet te hoc & perspicuè quis effi-
mellifluus Bernardus, *Bethlehem*, ait, *domum panis; Iuda sonat confessionem; tu ergo* ciatur Bethlehem.
si diuini verbi pabulo repleas animum tuum, fideliterque, & si non dignà certe
quanta potes deuotione suscipias panem illum, qui de cælo descendit, & dat vitam
mundo, dominicum videlicet corpus Iesu, vt veterem vtrem corporis tui noua illa
resurrectionis caro reficiat & sustineat, quatenus nouum, quod intus est vinum hoc
solidatum glutino valeat continere, si denique ex fide viuas & nequaquam gemere
oporteat, quia oblitus sis comedere panem tuum, Bethlehem factus es, dignus planè
susceptione dominica, si tamen confessio non defuerit, sit proinde Iudæa sancti-
ficatio tua, confessionem & decorem induere quam maximè in
ministris suis stolam Christus appreciat.

CAPVT XXXIV.

Nequaquam minima es, & tamen minima.

Hic apertam quidam putarunt esse repugnantiam verborum, cum sensus prorsus sit idem, paruulam vel minimam vocat Michæas Bethlehem, ob loci & murorum angustias, innuit tamen magnam, quia virorum magnorum & ipsius Messiæ futura est patria, quod clarius Euangelista præfixa negatione exprimit, dum nequaquam censeri vult paruam, quæ mundi Seruatorem genuit: rectè S. Gregorius Nazianzenus: *nulla res prohibuit, quo minus Bethlehem simul & parua ciuitas esset, & totius terræ metropolis: vtpote Christi parens & nutrix*: Obseruat hic Cornelius a lapide apud Michæam tacitè aduersatiuam particulam *sed* ex nexu sermonis subintelligi, æque ac eadem subintelligitur psal. 118. v. 141. & 154. quasi diceret, ô Bethlehem minimā quidem es, si domos, si muros, si ciues, si habitum, si celebritatem consideres; sed tamē nequaquā minima es, si Principes à te datos, vel dandos spectes; dedisti enim Dauidem, dabis & Christum. Et ante eum Suares: Tacitè ait indicata seu intellecta latet ibi coniunctio aduersatiua, vt sensus sit. *Tu Bethlehem paruulus quidem es, sed ex te egredietur Dominator in Israël, ac si diceret, sed virtute & dignitate magnus existis.*

Conciliantur verba Euangelistæ cum Michææ verbis.

S. Greg. Naz. orat. 19.

Bethlehē ambitu minima, dignitate maxima.

Duo vult igitur Michæas de Bethlehem affirmare, primo paruulam esse ciuium numero, & murorum ambitu, vt res ipsa locique circumscriptio demonstrat: deinde dignitate esse præcipuam, quia non Dauidem tantum genuit, sed & Messiam proferet. *Euangelista* (ait Suarez) *qua prior pars de loci quantitate nihil ad mysterium pertinebat, partem aliam de illius dignitate disertis verbis explicare studuit: dicens: nequaquam minima es in principibus Iudæ. Et vt explicaret se loqui de loci dignitate, subdit: ex te enim exiet Dux, addens particulam enim, quæ etiam non est in Propheta: Nam causa, ob quam Bethlehem non est minima dignitate ea est, quia in illa natus est Christus.*

Castellū nominatur.

Fauent huic expositioni ceteræ versiones. Tigurina, Vatablus, S. Hiron. Theodor. Remigius, Lyranus, Arias: quæ ita habent: *Paruula quidem es, inter chiliarchias Iudæ, ex te autem prodibit mihi, qui dominator sit in Israël.* Arabicus Antiochenus ita vertit: *& tu Bethlehem vrbs parua non eris in millibus Iuda: quia ex te egredietur Dominator supra Israel.* At Arabicus Alexandrinus dicit: *& tu Bethlehem Ephrata non humilis in millibus Iuda, quia ex te egredietur caput super Israel.*

Sed quid sibi vult; quod masculino Michæas vtatur genere: tu Bethlehem paruulus es? an vt Sanchetz existimat respexit ad genus partis vtriusque, quæ Bethlehem componit: tam enim *Beth* domus, quam *lechem* panis masculinum exigit epithetum, vt Treuiri, Parisij sunt terminatione masculina. Vel sanè conditorem ciuitatis pro ciuitate accipit, sicut enim de domo Vcalegontis in genere masculino. Latinus Poëta: *iam proximus Vcalegon*: canit, ita per Bethlehemum virum principem ciuitatis, accipit ciuitatem: appositè, cum eum comparet cum alijs principibus, qui conditores fuerant vrbium aliarum Iudaicarum.

Michæas dicit paruulus.

per Metonomyam.

Quocirca non est inter Prophetam & Euangelistam vlla repugnantia, quæ si prima fronte quibusdam appareat, eam adiecto ad mores confirmandos documento sic breuiter discutit Rupertus: *cum Propheta dixit paruula es, subaudias in oculis hominum: & cum Euangelista dixit, nequaquam minima es, subintellige apud Deum.* Cum Saul paruulus esset in oculis suis, magnus apud Deum, imo & homines esse cœpit: & mutata fortuna cum flatu eius secundiore nimium elatus iam se non caperet, diuinis obluctatus mandatis, quantis cœpit iactari calamitatibus? vilis iam suis, vilis & hostibus esse, turpiter ab eis victus, & ex alto suspensus. Paruam se semper & minimam ancillam Deipara reputauit: quanta vero apud Deum cœlites & homines? *Respexit, ait, humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quid filius eius *electus ex millibus*? nonne abiectus, inter pecudes natus? postea moriturus, *vermis & non homo, opprobrium hominum & ab-*

humiles Deus eleuat.

[...]tio plebis: & sciens infirmitatem? cui deinde *datum nomen, quod est super omne nomen*, quia vnica ad veram gloriam via sui ipsius contemtio & despicientia: recta etiam ad depressionem semita fastus & arrogantia: *Qui enim se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur: deposuit enim Deus potentes de sede & exaltauit humiles.*

Isa. 53. Philip. 2. superbos deprimit. Luca 14. Luca 1.

CAPVT XXXV.

In principibus seu millibus Iuda.

PROPHETA dixit *in millibus Iuda.* Matthæus *in principibus.* Syrus *in Regibus* eodem prorsus sensu: nam regnum Hispaniæ comparare cum regno Franciæ tribus modis possum, nominando Regem, regnum, vel coronam Hispanicam, eique oponendo Regem, regnum vel coronam Franciæ: cum idem vsu & acceptione valeant: ita apud Hebræos multitudines, millia vel chiliarchiæ Iudæ pro eodem sumebantur: & loco earum vocum principes, chiliarchæ, Duces & Reges, qui illis millibus, vel multitudinibus præerant, licebat vsurpare. Erant singulæ 12. tribuum Israelis per suas familias distributæ; quæ familiæ in chiliades vel millia aut multitudines, vel ciuitates secabantur, quibus millibus, vel ciuitatibus principes vel chiliarchæ præerant. Et quia *Eleph* Hebraicum significat simul mille, simul etiam chiliarcham, qui præest mille: vel principem: item doctorem & autorem: hinc apud Hebræos sæpe nomina isthæc confunduntur: vt pro *millibus* principes vel ciuitates accipiantur & contra.

discrepātia scripturæ explicatio idem est Rex, regnum, vel corona Hispaniæ & apud Hebræos multitudines, millia, chiliarchia vel principes & chiliarchæ.

Ita Deut. 33. dicitur eodem sensu: *Hæ sunt multitudines Ephraim, & hæc millia Manasse*: Et Iudæi etiam pro familia mea dicebant *Chilias mea*: vel princeps meus. Num. 1. 16. & alibi.

Deut. 33. Triplex sensus.

Triplex igitur potest esse explicatio: vt sicut dixi corona Franciæ potest comparari cum corona Hispanica, vel rex cum rege, vel regnum cum regno: sic etiam millia, principes & chiliarchia Bethlehemi, cum millibus, cum principibus & chiliarchijs aliarum vrbium: & primo quidem modo facta collatione sensus erit, ô Bethlehem vix est paruus vicus, & minor, quam vt computeris inter vrbes Iudæ, quæ abundant multis ciuium millibus; sed licet sis minima murorum ambitu & multitudine ciuium, es tamen maxima dignitate, ob Christum, ita S. Hieronymus: secundo vero modo, si principes cum principibus confundantur, quomodo dixi potuisse accipi masculino genere Bethlehem paruulus es: & hic sensus elicietur: paruus es respectu spatij, & loci, & prouentus præteritorum principum: paucos enim dedisti Iudæ principes: at magna, si consideres Messiam dominatorem ex te nasciturum. Iuxta tertium seu chiliarchias, hæc erit sententia: parua es si ciues tuos numeres inter chiliarchias Iudæ quorum nec mille comprehendis, at magna respectu Christi nascituri, qui non tantum chiliarcha erit, sed dominus etiam cœli & terræ, Rex hominum & Angelorum.

1. 2. 3.

Rectè igitur ecclesia de Bethlehem canit: *O sola magnarum vrbium maior Bethlehem, cui contigit ducem salutis cælitus incorporatum gignere*: iam enim Bethlehē omnes totius orbis ciuitates nobilitate vincit: quia princeps eius reliquos omnes totius orbis infi[...]tis partibus superat: *candidus & rubicundus, electus ex millibus, & totus desiderabilis.* Est & ipsa Bethlehem è millibus Iuda, & totius orbis vrbibus electa, in qua Christus in lucem produceretur: vt nihil iam splendoris Hierosolyma habeat, si cum hoc vico conferatur. S. Chrysost. id ex Euangelista deducit, *Hoc*, ait, *verè dicens, Ierusalem quoque comprehendit: nam omnis orbis Bethlehem confluit, vbi natus positus est, & nobilis factus est locus ille, non alia de causa, quam hac sola.* Accinit huic Bethlehemo & hoc epinicion S. Bernardus. *O Bethlehem parua, sed iam magnificata à Domino, magnificauit te, qui factus est in te, paruus ex magno: lætare Bethlehem, per omnes vicos tuos festiuum hodie Alleluia cantetur: Quæ tibi ciuitas si audiat non inuideat pretiosissimum istud stabulum, & illius præsepij gloriam! in vniuersa siquidem terra iam celebre est nomen tuum, & beatam te dicunt omnes generationes; vbique gloriosa dicuntur de te ciuitas Dei: vbique psallitur:*

prærogatiua Bethlehemi. Cant. 5. 10. præ Hierosolyma. S. Chrysostomus to. 3. Homilia in Genulas quod Christus est Deus. S. Bernardus.

quia homo natus est in ea & ipse fundauit eam altissimus. Paruus & tu ó pie lector hic esse desidera, tibi vilis, abiectus, nullus: & *gloriosa dicentur de te ciuitas Dei*: in te etiam nascetur Deus homo, fundabit in te sedem sibi altissimus, qui *superbis resistit, & humilibus dat gratiam.*

CAPVT XXXVI.

EX TE ENIM EXIET DVX.

Christus verus Dux animarum.

Diuersitas Prophetæ & Euangelistæ.

Christus Dux & Pastor.

VARIAT & hic nonnihil Prophetæ cum Euangelista lectio: caret Ducis nomine Michæas, & solius dominatoris meminit: *ex te*, ait, *mihi egredietur, qui sit dominator in Israel*: S. Matthæus verò sic ait, *ex te enim exiet Dux. qui regat populum meum Israël.* Nam sacerdotes cum de Duce nascituro in Bethlehem rogarentur eum non tam millibus, quam Ducibus & principibus Iuda, qui ex alijs ciuitatibus prodierunt, appositè compararunt, & prætulerunt, interpretati clarius sensum oraculi: deindè vt mansuetudinem Ducis huius & clementiam ostenderent, *ποιμανεῖ pascet*, addiderunt, quasi non virga ferrea tyrannorum more, sed optimi pastoris instar subditos esset gubernaturus, vt capite sequenti dicam.

Michæas apponit *mihi*: *ex te mihi egredietur*: nam facit Deum Patrem loquentem, & affirmantem, ad suam gloriam, laudem & obsequium Christum inde nasciturum, vt Dei patris nomen tota Palœstina & orbe terrarum celebretur.

At Matthæus *enim* apponit, vt indicet causam se dare, cur Bethlehem non in minimis sit numeranda, quia pariet Ducem Israëlis, & orbis.

Locus hic non poterat de alio quã Christo intelligi.

Iudæi quidam locum hunc de Ezechia sunt interpretati, at sub eo datum est hoc oraculum, nec is è Bethlehem prodijt; sed ex vrbe Hirosolymitana.

Alij Zorobabeli accommodarunt, qui tamen Babylone natus fuit: Theodorus Mopsuestenus cum suis id asseruit, contra quem sic declamat S. Chrysostomus.

Hom. 7.

Quidam autem impudenter audaces aiunt de Zorobabele hæc fuisse prædicta: sed qua tandem ratione istud defendent? non enim egressus eius a principio ex diebus æternitatis. Quomodo item istud, quod ante dictum est: ex te exiet Dux, ipsi Zorobabeli poterit conuenire? qui non in Iudæa, sed in Babylone natus est. Vnde etiam nomen accepit, quod illic sit satus.

Non habitauit in patria.

Expendit & illud S. Chrysostomus Euangelistam & Prophetam tantum asserere ex Bethlehem exiturum, non illic educandum. *Porro ait considera ipsam Prophetiæ diligentiam: non enim dixit, quod in Bethlehem permansurus esset, sed ex Bethlehem procedet, inquit, vt signanter prophetasse videatur, illum ibi tantummodo nasciturum.* Breui enim post in Nazareth, deinde in Ægyptum abijt: in Galilæa nutritus: vt vix sciretur in Bethlehem substitisse, qui Nazarenus semper credebatur. sic à nobis voluit amorem patriæ superari, ne nos, dum alibi possumus Ecclesiæ bonum, Deique gloriam vtilius promouere, fumo patrio nimis tenaciter inhæreamus, & offuscemur, cum Christus patriam vt hospitium & diuersorium quasi in via, transitu & peregrinatione delegerit. *Veniunt* (ait S. Cyprianus) *in Bethlehem, quem prædixit Gabriel, inuenitur Emanuel: ciuitas parua, domus paupercula: tale elegit fabricator mundi hospitium*: ideo vix mensem, tanquam viator, ibi voluit subsistere: quo nos doceret aliam nobis in cœlis patriam inquirendam: hic orbem terrarum totum, arenam & stadium esse, in quo pro brauio cælestis gloriæ decurramus.

Vsus ea pro diuersorio.

S. Cyprianus.

quia patria communis omnium Cœlũ est.

S. Greg. Naz. orat. 25.

Rectè S. Gregorius Nazianzenus: *Magnis omnibus & excelsis viris patria vna est superna Ierusalem, in quam conuersationem nostram recondimus: terrenæ autem hæ patriæ, & hæc generum discrimina breuis huius & caducæ vitæ nostræ ac scenæ ludi sunt. Quam enim quisque terram siue per tyrannidem, siue per calamitatem ante occupauerit, ea patria dicitur, cuius æque hospites & aduenæ sumus, quantumlibet vocum appellatione ludamus.*

Par ex omni orbis angulo ad cœlum & patriam nostram est æquè expedita via,

imo

imo potius inde expeditior, vbi plus ad Dei gloriam, proximi vtilitatem, propriamque perfectionem laboratur: quod plerique extra potius. quam intra patriam, Christo teste, consequuntur.

Christum igitur, qui Ducem hic se nostrum viæ nominat, sequamur recta ad patriam præeuntem continuis virtutum incrementis; parum de loco, in quo ambulamus cogitemus: sequamur, inquam, vt milites suum polemarchum, sic nos verum Ducem, qui Pastores per Angelos, Magos per stellam duxit: ad quod verbis quidem simplicibus, pie tamen sic S. Bonauentura exhortatur: *Iesus est Dux animarum nostrarum in pugna contra hostes animæ: ergo in exercitu nostro Dux Deus est: & sacerdotes eius, qui clangunt tubis: Dux vniuersalis & misericors est: Christus Dux fuisti in misericordia populo, quem redemisti: qualiter autem Dux iste ducat populum suum per desertum huius mundi, dicitur Exodi 13. in columna nubis eis fuisti, in columna ignis per noctem, vt nubes ab æstu protegeret. & ignis in tenebris luceret: sic Christus Dux noster, qua ducit, protegit, ab æstu vitiorum, illuminat contra tenebras vitiorum: expandit nubem in protectionem eorum: vnde etiam sicut lumen columnæ Iudæos, sic lumen veritatis ducit Magos.* Augustinus. *Væ qui derelinquunt Ducem te, & oberrant in vestigijs suis.* Cœci profecto dum sine Duce cupiditatibus suis velut equo effreni laxant habenas, tandem per auia & deuia tracti ex alto se præcipitant. Sapientes illi, qui Ducem Christum frenatis cupiditatibus regiâ via crucis præeuntem sequuntur: neque enim tantum viam eis monstrat: sed complanat, expeditam, calcatam ac tutam reddit, munit contra hostes, adiuuat & confortat debiles. *Eia*, monet prudenter Thomas de Kempis, *fratres pergamus simul: Iesus erit nobiscum, propter Iesum suscepimus hanc crucem, propter Iesum perseueremus in cruce: erit adiutor noster, qui est Dux noster & præcessor. En Rex noster ingreditur ante nos, qui pugnabit pro nobis: sequamur viriliter, nemo metuat terrores: simus parati mori fortiter in bello, nec inferamus crimen gloriæ nostræ, vt fugiamus à cruce.* Ducem hunc sibi Dauid petit: *Dux mihi eris.* ps. 30.

Christus Dux viæ ad eam.

S. Bonauentura ser. 1. de Epipha.

protegit suos.

viam tutã reddit.

Tho. de Cempis l. 3. c. 56.

pugnat pro suis.

CAPVT XXXVII.

QVI REGAT POPVLVM MEVM ISRAEL.

Christus Pastor etiam fidelium est.

Von Michæas habet: *qui dominetur*, mitiori vocabulo sacerdotes ποιμανεῖ *pascet* vel *reget* sunt interpretati: idem enim qui Dux à psalmographo promittitur, & Rex Israëlis; velut Pastor tamen oues suas dicitur deducturus. *Qui regis Israël intende, qui deducis velut ouem Ioseph.* vbi Dauid videtur ad se figuram Christi allusisse: vt enim ipse à pastu ouium ad regnum & solium fuit eleuatus propterea, vt sciret Regem velut Pastorem debere commodis ouium intendere, pascere eas, tondere, non deglubere: sic Christum, licet Rex esset cœli & terræ, pedo tamen benigni pastoris potius oues ducturum, quam virga ferrea percussurum innuit: ideo typum eius Dauidem. *Deus de gregibus ouium adsumpsit eum de post fœtantes accepit eum, pascere Iacob seruum suum, & Israel hereditatem suam.* Pulchrè Theophyl. *Pascet dixit, non tyrannidem exercebit, vel deuorabit: alij enim Reges non Pastores, sed lupi sunt; Christus autem Pastor, sicut ipse dicit: ego sum Pastor bonus.*

Christus Pastor suorum & Rex.

p. 79.

figura Dauid ab ouibus ad regnum vocatus.

Psal. 77.

hoc loco.

Cur igitur noster interpres non vertit *pascet* sed *reget*? fecisset sanè, si Græcorum & Homeri potissimum consuetudine Christum prius ποιμένα nominasset: vt enim officij Reges commoneret Homerus, eos semper Pastores appellat: at cum ἡγεμόνα ducem nuncupasset, aptius subiunxit regendi munus: qui velut Dux exercitus pro subiectis populis in acie decertans erat moriturus, vt Israëlem sanguine suo in libertatem assereret.

Cur dicatur regere Israelem.

Interim dum Israëlem reget, an Gentes erit deserturus? minimè: nam & hæ continentur nomine Israëlis populi electi, & seminis Dei, adeò quidem vt Iudæorum perpauci: Gentium autem innumera sit eius fidem secuta multitudo. Iudæis repudiatis,

Fusius idem facit autor operis imperfecti: *Et non solum prophetiæ mysterium prodiderunt Regi iniquo, sed adhuc ipsam prophetiam præcidentes, ex vno consensu suo omnes, & non exponentes omnem scripturam diuinitus inspiratam interficiendorum paruulorum facti sunt causa: quomodo enim scriptum erat? Et in Bethlehem terra Iuda, non es minima inter principes Iuda; ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israël, diesque eius à diebus seculi. si ergo integram prophetiam protulissent, sicut fuerat dicta, considerans Herodes, quia dies nasciturі Regis illius à diebus seculi erant, & intelligens antiquitatem honoris eius, quia non erat ille talis rex terrenus, cuius dies à diebus seculi erant, in tantum furorem non euasisset aduersus eum: nunc autem præcisa hac parte prophetiæ, quæ compescere poterat zelum eius, primam partem solum protulerunt, quæ eum poterat irritare. Vnde ita exponentibus illis putans Herodes similem ceteris Regibus ex eà nasci Regem paruulos interfecit, cum illis æstimans occidere etiam Christum. O infelices Iudæi! Herodem docuerunt, quia de Bethlehem nascitur ipse, qui est gubernaturus populum Israël, & se non docuerunt postquam natus est, vt crederent ei. Herodes illis credidit, quasi vera dicentibus, vt persequeretur Christum, & ipsi sibi non crediderunt, vt susciperent eum.*

Accedit his Doctor Angelicus hoc loco: *Nota quod truncant caudam autoritatis: scilicet & egressus eius, sicut ab initio, à diebus æternitatis: per quod insinuatur, quod non debebat esse Rex terrenus, sed cælestis: quod si sciuisset Herodes, non fuisset inscius; vnde fuerunt causa necis eorum.* S. Thomas.

Huc faciunt ij sancti Patres, qui volunt Scribas & Principes Sacerdotum coniurasse in necem Saluatoris: quod S. Petrus Chrysologus ita docet: *Si Hierosolyma, si Rex, si Scribæ, si Principes Sacerdotum ad Christi sic turbabantur infantiam, quid isti facerent? Christus perfectum mox in hominem si venisset, si fultus diuitijs, & multitudine, si cum suspectis, si cum extraneis? quid nil dant tempori, nil ætati, nil pauperi, nil parenti: sed vt audiunt natum, parant nascenti mortem, innocenti dolos, scelus pio, nudo gladios, soli milites, vagienti necem; pœnam parenti.* S. Chrysologus serm. 158.

SS. Regum pietas.

Opponit Iudæorum sanguinario consilio pietatem SS. Regum S. Gregorius Nyssenus: *Peregrini & à testamentorum promissione, benedictioneque Patrum alieni sunt Magi, qui cognitione populum Israëliticam antecuertunt, & cælestem agnoscentes lucem, & in spelunca Regem non ignorantes, sanctè munera offerunt: illi insidias struunt; hi venerantur, illi persequuntur; hi gaudent inuento, quem exquirebant, illi nuntiato illius ortu reformidant: videntes enim stellam supra locum, vbi erat puer, gauisi sunt gaudio magno valde: Herodes autem audiens, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo: hi ei tanquam Deo thus offerunt, & auro dignitatem regiam colunt, & prophetica quadam gratia per myrrham mortis dispositionem subsignificant, illi verò cunctos infantes vnum in locum coactos internecione delendos censent.* S. Gregorius in natali Domini.

S. Max. etiam Gentium fidem contendit cum perfidia, dolis & insidijs Iudæorum; *Quæ tanta permutatio Fratres, quæne ista conuersio est? apud Iudæos Propheta loquitur, nec auditur. apud Gentes stella tacet & suadet? verè sicut scriptum est. quibus non est nunciatum, de eo videbunt, & qui non audierunt, intelligent. Ecce enim Chaldæi, quibus nihil vnquam fuerat de huiusmodi mysterijs prædicatum, intellexerunt natiuitatem Christi, ipsumque Christum solicitè perquirentes cælo monstrante stellæ ducatu inuenire meruerunt. Nec sanè à quibuscunque; vilibus, obscuris, abiectisque hominibus hæc sunt vel intellecta, vel visa; sed à Chaldæis, id est apud quos superstitionum regnabat error: in his ingressus mundum Christus primitias fidei salutaris inuenit: & factum est inter Iudæos & Gentiles perfidiæ fideique quoddam certamen: nato enim Christo exsultabat Chaldæa, & tota cum Principibus suis Hierosolyma torquebatur: insectabatur Iudæus, Magus adorabat, Herodes acuebat gladium, Magus munera præparabat.* S. Maximus hom. 5. de Epiph.

Sed nemo disertius sancto Augustino summam ingrati animi significationem & perfidiam magisque patheticè declarauit. *Nouum, ait, loquitur, & totum concutit mundum, clamat cælum noui sideris radians fulgore, clamat terra turbata per Herodem: veniunt Magi admoniti, inquirunt Iudæi turbati: quærunt vbi esset, qui vbique totus est, & quæritur in mundo mundi ipse* Lib. 5. ad cat. h c. 5. S. Augustinus.

fabricator: adhoc autem quærebatur, non vt agnosceretur sed vt occideretur: quia mundus per eum factus est, & mundus eum non cognouit. O munde immunde, venit, qui te redimat, & turbaris? & hunc tu vis perdere, quando te disposuit ille liberare!

Hæc fuit perfidia Iudæorum iam tum clamantium: *nolumus hunc regnare super nos*, nam vitijs suis immersi, quibus Herodes conniuebat, imo applaudebat, non poterant iustitiæ summæque virtutis Regem adamare, qui veniebat Palæstinam à corruptelâ scelerum liberare: ita cum sancti Patres velint eos in necem Christi cum Herode conspirasse, non alienum videtur fuisse, quod Doctor Angelicus cum S. Chrysostomo docuit, eos eadem maleuolentiâ stimulante prætermisisse de industriâ, quæ præuidebant posse tyranni furorem mitigare.

CAPVT XXXIX.

TVNC HERODES.

Eius pauor, furor, & insania: at SS. Regum contraria studia.

Herodis pauor ex ambitione.

COGNITO iam loco natalis Christi cor Herodis maioribus æstuat curis: quo se vertat ignarus: ambitio perturbabat & lancinabat continuis aculeis: & ipse puer inermis armatum Regem magis fodicabat.

S. Bernard. l. 3. de consideras.

Verè stimulos ambitionis descripsit Bernardus. *O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torquens omnibus places! nihil acrius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotijs eius.* Hæc vrget vt necem puero machinetur. cui puero? cuius ad nomen contremiscit, cuius ad nutum ipse cum omni regno perturbatur.

S. Eucher. hom. 1. de Epiph.

Ecce, ait S. Eucherius: *iacentem in præsepio pertimescit armatus, contremiscit humilem rex superbus; & abiectam infantiam ac vagientem expauescit ætatem, obuolutum in pannis metuit purpuratus.* & huic ipse dolos, insidias & mortem parat cognito iam loco natiuitatis falsa adorationis promissione. Insanis Herodes, insanis ambitione tibi mentis oculos perstringente, qui vitæ mortisque Dominum tuis putas imperijs subiacere: erit cum ipse lubens volens pro te etiam cupiet mortem crudelissimam oppetere, vt te, si Magorum fidem imitari velles, regni cœlestis heredem constitueret: sed tyranni dementiam ex S. Leone præstat audire, *Herodes audiens Iudæorum Principem natum, successorem suspicatus, expauit, & molitus necem, salutis falsum spopondit obsequium: quam felix foret, si Magorum imitaretur fidem, & conuerteret ad religionem, quod disponebat ad fraudem? O cæca stultæ æmulationis impietas! quid perturbandum putas diuinum tuo furore consilium? Dominus mundi temporale non quærit regnum, qui præstat æternum: quid incommutabilem dispositarum rerum ordinem vertere, & aliorum facinus præoccupare conaris? mors Christi non est temporis tui: ante condendum est Euangelium, ante prædicandum est Dei regnum; ante sanitates donandæ sunt, ante sunt facienda miracula: ergo quod alieni futurum est operis, tui esse vis criminis? nihil hoc molitione proficis, nihil peragis: qui voluntate sua natus est, arbitrij sui potestate morietur.*

Ser. 1.

Nil ista tyranni mentem commouent, moriendum licet Dei Filio, imo quia Messias Iudæorum rex expectatus est.

Consilia eius stolida.

Contra diuinam frustra pugnas potentiam; qui stellâ missa reges exteros aduocauit, non poterit se per ipsos vel alios à periculo liberare? imo socios eosdem, certè administros adhibebo. Simplices sunt, aperti candidique pectoris, nil sinistri de meis technis suspicantur: præmittam exploratum, adoraturum me post eos simulabo. O vecordiam hominis! hosne tu sceleris tibi parabis si non architectos, certè socios, qui tanto itinere ad eum adorandum aduolarunt? hos te illi præpósituros speras, qui nullâ tui habita ratione, nullo tibi præcipui honoris exhibito argumento venjunt vt in ipsius se fidem & clientelam te neglecto spretoque recipiant? Copiosè persequitur hanc Herodis insaniam sanct. Chrysostomus *Puerum* (ait) *interficere parat, quod non stultitiæ, sed etiam furoris indicium est, nam & illa, quæ facta sunt, & illa, quæ dicta, idonea erant, quæ ab omni eum possent deterrere tali conatu: non enim hominis natura consentanea erant, quæ acciderant: Sed cum tamen nihil horum detinuit; tale quippe est vitium malignitatis: sibi*

S. Chrysost.

ipsi

ipsi perniciem accersit, & quæ sæpe absque effectu operis ærumnosa, & impossibilia conatur efficere. Quin illud quoque extremæ amentiæ est, quod putat Magos se potius, quam natum puerum veneraturos, cuius gratia: tantum iter emensi erant, & tamen cum tam multa sint, quæ illum abducere possent, non capessit.

tentat quæ fieri nequeunt.

Frustra scilicet obijcitur ei ratio, quem excæcauit ambitio: non vetita & illicita tantum, sed ea simul aggreditur, quæ fieri prorsus nequeunt; nec enim requiem finit misero, donec tentet saltem, licet euentu frustretur. Iterum cum Bernardo dico, *ô ambitio ambientium crux, quomodo omnes torquens omnibus places, nihil acrius cruciat, nihil molestius inquietat.*

Sanctorũ Regum studia contraria.

Quid Reges nostri? læti hilaresque diuinis interim illustrationibus & gaudijs omni nectare, vel mundi voluptatibus longè delectabilius fruebantur: licet enim nonnihil absentia Regis nati tot votis desiderati solicitabat, voluntas tamen diuina mirificè solabatur: quæ iam ipsis vt Apostolis & Doctoribus Iudæorum, ac Messiæ regni præconibus vtebatur: volebatque ideam esse Confessorum, vt intrepidè constanterque pergerent fidem Christi prædicare, breui cupitis gaudijs fruituri, loco per ipsum tyrannum Regem ipsis designando. Heu quam dispar Herodis impij, & pientissimorum triumuirorum Regum conditio? quam vota & studia imparia? hi principum & militum Christianorum, ille fidei persecutorum personam gnauiter sustinebat: vtrique summo conatu suum finem præstitutum pari voluntatis impetu pene quæ fieri nequeunt, molientes, rapiuntur medijs contrarijs. Illi amoris magnitudine ad eum per mille mortes inquirendum, hic odio eiusdem concitatus per mille fraudes ad eum contrucidandum, neutri parcunt operæ, vigilijs, curis, laboribus: dispari successu: illi diuino fulti præsidio: hostibus Christi Scribis, Sacerdotibus, ipsoque Herode administris & consultoribus quæsitum inueniunt, & venerantur: Iste spe suâ frustratus à Magis deluditur; à puero, cui necem parabat, breui post atrocissimo morbi genere tollitur.

Comparatio Herodis cum ijs

lib. 4. ad Cat. c. 4.

Sæuit, inquit S. Augustinus, *Herodes, vt inter multos perdat vnum, & plurimos necando se efficit reum: nec occidit, quem quærit hominem* DEVM. *O Herodes magna tua iniquitas: & infantes necas, & tuæ nequitiæ testes cumulas: & Christus à te non inuenitur: quia nondum venit eius hora, vt patiatur: teneris autem persecutor & reus mortis eius, nihil agendo in ipso: sed dum multum agis, perdidisti te ipsum, quid metuis talem Regem. qui sic venit regnare, vt te nolit excludere: quem quæris, Rex regum est, si velles securus obtinere regnum tuum, ipsi supplicares, vt ab ipso acciperes sempiternum.*

CAPVT XL.

Clam vocatis Magis.

NOx interim lapsa peruigilem curis, exercuit Herodem, Magos pijs cómentationibus & precibus tenuit: fixum iam & ratum Herodi necem pueros struere: & si sceleris administros habere nequeat Magos, indices tamen esse vult natiuitatis, loci & commoditatis. clam igitur ad se accersit, coquit interea dolos, & artes suas veteres, vt incautis suam in puerum persuadeat pietatem, affectum & religionem: confert iterum, quæ à Magis didicerat congressu primo de stellâ, de Balaami vaticinio, cum his, quæ concilium ex Michæá retulerat: vt rectè notat Cyp. *Conturbabat* ait, *quoq; aliud quod in Michæa scriptum testimonium, quoniam de Bethlehem, quæ est Ephrata, egrederetur paruulus, qui dominator esset in Israël: cumque ea, quæ domestici codices continebant, cum his, quæ ab alienigenis dicebantur, intelligeret conuenire, diuinis tentans reluctari consilijs, simulat perfidus religionis assensum, promissurus Magis, sese ad adorandum paruulum cum omni deuotione illico adfuturum, cum per reuertentes certitudinem de puero accepisset*: Hoc vnum succurrit diligentius ex ipsis inuestigandum, ex quo tempore sidus illuxisset Orienti, vt si fallerent, nec starent promissis ac Hierosolymam declinarent, sciret, à quo tempore paruulos esset interempturus. Vt tamen omnia cautè pro-

Confert Prophetæ oraculum cum Balaã

clam vocat Magos.

prouideque clam Iudæis gererentur, occultè censuit euocandos, ne qui Iudæorum suis fallacijs obniterentur. Vides vulpinam calliditatem, quam hic filio inseuit, ob quam innatam rectè fuit à Christo vulpes nominatus: De qua S. Chrysostomus: *Clam, ait, vocatis Magis sciscitabatur ab eis; existimabat enim Iudæos pro pueri salute solicitos, nec in tantum illos furoris erumpere, vt protectorem suum & Saluatorem suum, & ad liberationem illius gentis ortum vellent tradere hostibus: idcirco secretè Magos vocat, ac tempus inquirit non pueri, sed stellæ, multa cum cautione captans venationem.* Et Theophylactus hic: *Clanculo eos vocauit propter Iudæos, suspicabatur enim, quod Iudæi fortassis puerum facturi essent magni, & curaturi, vt seruent illum: vtpote liberatorem suum, & propterea clam insidiatur.* Eadem ferè Euthymius refert. *Quia suspectos habebat Iudæos, nempe Christi cognatos, nec volebat, vt ipsi audirent, quæ interrogaturus & præcepturus erat, ne fortè intelligentes, quod ei insidiaretur, seruarent, ipsum tanquam proprium Regem.* Sed cum te adoraturum eum promittas Magis, cur id clanculum facis, quod palam Iudæis & omnibus te facturum polliceris? non metuis, ne vel hinc veteratorias artes tuas Magi sint notaturi, & celaturi veritatem? sed norat ex primo congressu iam Magorum non suspiciosam pietatem, ita nec dolum sperabat ab ijs aduertendum: quem animi candorem, cum iterum secundo in congressu obseruaret, ideo non videtur ijs comitem adiunxisse; non enim dubitabat, (qua erant Reges tres in seruanda promissorum fide religione) quin ex condicto Solymam essent reuersuri. Hæc est imago dolosæ & pessimè sibi consciæ mentis, quæ lucem & solem auersatur, vt Christus ait, *ne arguantur opera eius*: ideo *omnis, qui malè agit, odit lucem*, odit multorum præsentiam, tunc inprimis, cum dolos & insidias machinatur. rectè S. Chrysologus *Occultè vocat Magos, quia palam nil audet simulata mens, conscientia dolosa; occultè vocat Magos, quia fur amat noctem, latro in occulto tendit insidias.* Detestatur vt qui maximè tales veteratores DEVS Prov. 6. vbi sex Herodis huius vitia sic tangit Sapiens. *Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, testem fallacem.* Euertit ea pestis omnem humanam societatem: & ideo statutum à Deo, vt coram orbe vniuerso in anastasi doli fraudesque talium mundo toti declarentur: *nihil enim occultum, quod non reueletur.* Certè si fraudē Dauidis ita detestatus fuerit DEVS, vt ei sit comminatus. *Tu enim fecisti absconditè: ego autem faciam verbum illud in conspectu omnis Israël, & in conspectu solis*: quid ijs futurum, qui semper probis & simplicibus struunt dolos, parant insidias? *parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.*

S. Chrysost. hom. 7. — ne Iudæi tumultuarentur. — Theophyl. — Euthymius. — fugit pietatem. — Ioan 3. — mali oderunt lucē. — S. Chrysologus. — contra dolosos & mendaces. — Matth. 11. — 2 Reg. 12.12. — Psal.

CAPVT XLI.

Diligenter didicit ab eis tempus stellæ.

VENIVNT Magi rursum coram tyranno Christi natales, regnum, & diuinitatem testaturi: & si possent, Herodem secum in societatem adorationis allecturi: ita enim Sanctorum in DEVM religio, in proximum caritas exardescit, vt parum arbitrentur vno se corde & mente DEVM colere: multos accersunt socios, quibus quantum possunt, exemplo, sermone, rationibusq; persuadere nituntur, vt pariter infinitum illud bonum amplectantur, laudent, & animitus celebrent. Ita cum Psalmographo *Venite*, aiebat, *& narrabimus vobis omnes, qui timetis* DEVM, *quanta fecit animæ*: *Vidimus stellam eius in Oriente: venimus adorare eum: magnificate Dominum nobiscum, & exaltemus nomen eius in idipsum*: Sed alia prorsus consilia, cogitationes, & machinationes Herodis: qui interim religionem & amicitiam vultu simulat, regio rursum honore singulos excipit, salutat, alloquitur, laudat eorum & veneratur in Christum recens natum pietatem, longinqui laborem itineris, & desiderium adorandi pueri, cuius & ipse studio mirificè teneatur, comperto à Principibus Sacerdotum, quod exiguo spatio Solyma abesset: vix sex millibus passuum, quæ dicta, dici vix potest, quantum Reges recrearint, animosque addiderint, vt & ipsi

Reges expetunt socios habere adoratores. — fucata Herodis oratio.

aude-

auderent eum ſocium & itineris comitem exoptare: facile enim proborum & ſimplicium hominum credulitas ſimulatis aliorum amicitijs circumuenitur; præſertim ſi laruâ pietatis dolos obtegant. Graphicè depingit has artes Herodis operis imperfecti autor. *Vidit, ait, Herodes magnam deuotionem Magorum circa Christum, quia non poterat eos nec blandimentis flectere, nec minis deterrere, vt conſentirent in interfectione Regis futuri: ideo & eos ipſos decipere cogitauit: & vidit, quod aliàs facere non poterat: ergo deuotionem promittebat, qui gladium acuebat, & malitiam cordis ſui humilitatis colore depingebat. Talis enim eſt conſuetudo omnium malignorum, quando aliquem in occulto grauius lædere volunt, humilitatem illi & amicitias fingunt.* Huc verò doli iam omnes dirigebantur, vt primo verè ſibi perſuaderent iam negotijs regni diſtentum conſtituere proxima opportunitate Chriſtum adorare; deinde vt ad reditum Herodi promittendum ſe obligarent: quo cognito iam à Regibus loco, parentibus, cognatis, & ipſis quantum fieri poteſt, pueri lineamentis, eo ſolo peremto ſibi à reliquis occidendis temperaret: ſin tamen eos dolis animaduerſis adorato puero redire non contingeret; tempus ſaltem ſtellæ exorientis exquirere diligenter voluit, vt ſi locum, parentes, & agnatos cum puero non poſſet inuenire, cuncti eius ætatis pueri necarentur: *Idcirco,* ait Remigius, *hic inquirit diligenter, quia callidus erat, & timebat, ne non reuerterentur ad eum: vt tunc ſciret, quid ageret de puero occidendo.*

simplicitatē & credulitatem. Magorum decipere. parat. eius machinatio. curtēpus ortæ ſtellæ exquiſierit.

Haymo: *quod ſcilicet ideo fecit, vt ſi Magi ad eum non redirent, quod poſtea contigit, ab eo tempore, quo natum Regem Iudæorum audierat, omnes pueros in Bethlehē interficiens, eum quem metuebat, interficere poſſet, non intelligens ſtultus, quia non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum.* Similia habet S. Eucherius: *ideo faciebat, vt ſi Chriſtum inuenire non poſſet, ſaltem natiuitatis eius tempore cognito, qui ſolus occidi non poterat, ſimul cum ceteris euſdem ætatis necaretur: non intelligis Herodes, non intelligis, quod tibi per Moyſen à Domino dicitur: non coques hædum in lacte Matris ſuæ, id eſt, non occides Chriſtum infantem, & ad virginis Matris vbera pendentem.* Hos ideo adduxi, vt conſtet Herodem exortu ſtellæ voluiſſe pueri cum ſtella nati ætatem indagare, vt noſtra firmetur alias probata ſententia, quod ipſo natalis Dominici puncto temporis ſit ſtella nec citius procreata.

Hæc eſt Herodiana vel potius diabolica calliditas & inquiſitio, vt Chriſtus natus in corde pœnitentis ilico perimatur, ne dum adoleſcit & gratiâ ſtabilitur, difficilius poſſit arbor altis ſtirpibus radicata conuelli, vt opus ſit confeſſarijs & ſacerdotibus vigiles adhibere curas, & manus, vt teneræ plantulæ diligentius foueantur, cuſtodiæ ſepib. cingantur, ne *ſingularis ferus* eas *depaſcatur* & euertat. Aduertit hoc optimè Giron Eccleſiaſtes egregius: *In diligenti quoque Herodis inquiſitione de tempore ſtellæ, atque de Chriſti natiuitate Diaboli diligentiæ ſagacitas attendenda, & maximè cauenda eſt, qua inceſſanter inquirit, vbinam Chriſtus naſcatur: vt omni adhibitâ ſolicitudine vel natiuitatem impediat, vel ſaltem natum Chriſtum in animâ quam citiſſimè poterit, expellat.* Vbique tales ſe inſinuant Herodis & Dæmonis adminiſtri, qui naſcentem volunt pietatem, religionem, vel quamuis virtutem ſtatim in ſemine opprimere: cauendum autem, ne tales dominentur, & re ipſâ præſtent, quod moliuntur. Vidit hoc etiam in religioſo ſtatu & præcauit S. Bernardus, dum hos ſuis verbis exhortatur: *Videte,* inquit, *Fratres, quantum noceat iniqua poteſtas, quomodo caput impium ſubiectos quoque ſuæ conformat impietati: miſera planè ciuitas, in quâ regnat Herodes, quoniam Herodianæ ſine dubio particeps erit malitiæ, & ad nouæ ſalutis ortum Herodianâ mouebitur turbatione. Confido ego in Domino, quoniam inter nos minimè regnabit; etiamſi adeſſe contingat; quod & ipſum* DEOS *auertat. nam Herodiana malitia, & Babylonica crudelitas eſt, naſcentem velle extingere religionem, & allidere paruulos Iſraëlis: ſi quid enim ad ſalutem pertinens, ſiquid religionis oritur, quicunque reſiſtit, quicunque repugnat, planè cum Ægyptys paruulos Iſraëlitici germinis necare conatur; imo cum Herode naſcentem perſequitur Saluatorem.*

moralis ſenſus. diabolus teneram virtutem opprimere ſolet. ſer. 3. de Epiph.

CAPVT XLII.

ET MITTENS EOS IN BETHLEHEM AIT: ITE ET INTEROGATE DILIGENTER DE PVERO.

ATIS iam à Magis instructus de tempore ortus stellæ, cum aduerteret fidenter, eos cuncta, quæ sciebant de nato puero, manifestasse, & ipse, quo sibi magis eosdem redderet obligatos, ad ea, quæ voluebat animo, perficienda pararet obsequentes, quasi sceleris destinati futuros administros; aperit concilij sententiam de loco natiuitatis, mittit in Bethlehem, vicinum indicat locum, quem paucas intra horas possent attingere: irent, & diligenter pueri locum natalem, genus, formam, parentes, cognatosque peruestigarent, quo pluribus indicijs compertis, cum iam per regni negotia præpediretur, postea liceret eundem adorare: Puerum eum non Regem vocat: nec enim in animum suum inducere poterat, vt eum Regis nomine compellaret. S. Chrysostomus: *non dicit interrogate de Rege, sed de puero: ei enim etiam nomen potestatis inuiderat.* Mittit ad Christum peruestigandum Reges nihildum mali suspicantes: vt inuentum ipse perimeret eâ mente, quâ Saul ad explorandum Dauidem expeditos destinat his verbis. *Considerate locum vbi sit pes eius: & renunciate ad me, vt vadam vobiscum.* Vterque cruoris auidus, ambitionis stimulis agitatus, proprijs parabat manibus innocentem victimare: prætensâ tamen Herodes specie pietatis, eo modo, quo Caracalla solus vt imperaret, Getam fratrem consortē imperij matris in gremio trucidauit: & vt scelus religione tegeret, statim in Diuis voluit eum numerari hoc ingeminando: *sit Diuus, dum non sit viuus.* Ita Christum simulat Herodes vt DEVM adoraturum; sed vt hominem & Regem cum neci destinat. *Rectè* S. Augustinus, dolosis istis, *labia dolosa quid in ore & corde loqueris mala? aliud enim habet lingua tua, aliud clamat conscientia, te ipsum decipis, cogitando talia erras, falleris & fallis.* Consutum hunc dolis & fallacijs animum bene Iansenius sic expendit. *In his, quæ de Herode scribuntur, aduertere licet, malitiæ quanta sit versutia; quanta quoque diligentia ad perficiendum, quod cupit. Siquidem veluti pium Magorum studium adiuuare volens scribis & Pontificibus congregatis, quærebat, vbi, quem illi quærebant, nasci deberet; cum reuera per hoc perniciem pueri moliretur. Deinde clam vocat Magos, nec discit tantum tempus apparentis stellæ; sed diligenter discit, omnibus scilicet neruis in hoc incumbens, vt exactum tempus sciret, nec tamen proderetur illius impium molimen. Adhæc quo faciliore negotio puerum, quem perditum optabat, inueniret, mittens in Bethlehem Magos, mandat de puero sibi renunciari, atq; vt id ab eis impetraret, malitiam cordis sui humilitatis colore depingebat, deuotionem Magorumq; imitationē dolosè promittens: Nec dicit solū ite & interrogate de puero, sed interrogate diligenter: aut vt habet Græca ἐξετάσατε, hoc est examinate: nec dicit renunciate nobis, sed mihi: sibi enim primum volebat innotescere puerum, vt eum prius tolleret è medio, quam populus Iudaicus eum planè rescisset natum esse. Verum vt in his patet, quæ sint malitiæ artes, quantum sit eius studium, sic rursum considerare in eis licet Herodis insipientiam & malitiæ cæcitatem: Nam cum natum puerum tantum esse iam didicisset, vt eius natiuitatem longe ante & scripturæ diuinæ prædixissent, & stella de cœlo manifestasset, putauit tamen suis consilijs diuinæ se posse resistere voluntati, & perturbandum suo furore diuinum consilium.*

[Margin: ...dicat locum natiuitatis. ...det re...um. ...m. 7. ...e inuentum perimat. Saulis instar. 1. Reg. 23. Spartianus in vita Getæ. S. Augustinus 6. orat contra Iud. Pag. & Arianos. Iansenius hic. mille deteguntur fraudes Herodis, quas DEVS in bonum vertit. stultitia eiusdem.]

Idem expendit diuinam prouidentiam, quanta elicuerit bona ex ea SS. Regum simplicitate, quâ cuncta Herodi, quæ nōrant de stella, declararant: *Diuino, ait, nutu factum est, vt in Magorum simplicitate consideret Herodes, sperans eos ad se reuersuros, vt sic nullum eis adiungeret comitem, vtque & ipsi incolumes in patriam redirent annunciaturi suis regionibus Christum. alioqui enim, nisi spes hæc scelerato imposuisset, sæuiturus erat in Magos ipsos, qui nuncium tam inauspicatum ipsi attulissent. Deinde in suam puerique nati gloriam tam callidis varijsque consilijs*

[Margin: diuina in his prouidentia egreg...]

ermisit DEVS *Herodem pueri necem cogitare, vt ostenderetur, quam nihil possint humana consilia, quantumuis callida & quantumuis potentium, contra dispositionem diuinam, & quantus esset puer iste natus, cui præualere nequit callidissimus & potentissimus Rex,*

Homuli nos miseri formicæ sumus, & formicis minores, si cum illa infinita sapientiâ conferamur: prouidæ sibi videntur; bene de annonâ in hiemem prospexisse granis apto loco contra putredinem conseruatis: bene locum contra pluuias irruentes muniuisse: at quid hæc omnia contra vel pueri alicuius vires? none potest & habitationē earum & horrea destruere? loco formicas exturbare, ipsas, vti vult, capere, perdere, necare? frustra formiculæ omnes hominum poterunt sapientiam, vires, & consilia suis euertere machinationibus: stultos igitur & verè insanissimè insanientes Reges, Augustos, Alexandros reputemus, quoties contra diuinam nituntur prouidentiam; vel quando viros bonos, in Dei tutela & præsidio constitutos, se suis putant posse consilijs, viribus, & potentia in vno capillo capitis violarē: nam, *qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur: Dicet Domino susceptor meus es tu, & refugium meum, vt saluum me facias*: coniurent iam in eum non omnes tantum Principes, Reges, Cæsares, qui sunt, fuerunt, erunt, sed totus cum orcicolis tartarus sede sua amotus obuiet, vt glutiat vel puerum in diuina defensione constitutum; quid omnes illi nisi formica, pulex vnicus, vel si quid minus fingi potest, si cum gigante contendatur? *Non est consilium, non est fortitudo contra Dominum*: huius nobis fauorem & auxilium conciliemus, cuius solius protecti scuto minas & vires totius vniuersitatis, vt bullam, diffiabimus. Sæuiat, sæuiat igitur insanus Herodis furor velut pumilionis ictus contra gigantem: cælum terræ miscere paret nec puerum reperiet, nisi mente perfecta cum Regibus eum adoraturus veniat: nec si per infantum cædem ei struat insidias, ipsi, puerisque necatis officiet. Pulchrè S. Leo *Cur sincero officio non facis, quod subdola falsitate promittis? perge cum Magis, & verum Regem simpliciter adorando venerare: Sed tu Iudaicæ sectiator cæcitatis non imitaris Gentium fidem, corque peruersum ad crudeles conuertis insidias, nec illum occisurus, quem metuis, nec illis nociturus, quos perimis.*

homines formicis comparantur.

Psal. 90.

Securissimus, quem Devs protegit.

S. Leo ser. 4.

CAPVT XLIIII.

Cum inueneritis, renunciate mihi.

Vc omnis Politicorum & Atheorum schola confluat, doctum en hic habetis, imo veteratorum maximum: dolorum, fraudum, insidiarum Magistrum callidissimum Herodem. Fœcundum iam pectus concutit, mille promit nocendi artes, quibus vos vsi, hostes imo amicos, si vultis, vestros fortunis & vita exturbetis. Vnum moneo finem, euentum, & catastrophen luctuosam inspicite, licet initia secundiora videantur. Egregiè serpentis antiqui, patris mendaciorum in cathedra pestilentiæ personam Herodes sustinet: primo quod Atheorum & Politicorum proprium, per ipsam religionem, vt postea dicam, vult omnem euertere religionem: DEVM si potest, vita & cœlo exturbare? cum Lucifero sedere in Aquilone, nec iam similis, sed Dominus esse altissimi, excusso seruitutis iugo, quo creatæ res omnes iure procreationis rerum omnium conditori subijciuntur. Perge Herodes egregiè Luciferi personam induisti, conscende in astra, regni diadema apprehende: sed heu non vides Sathanam vt fulgure cœlo præcipitem rudentibus inferorum tartaro alligatum, pice, sulphure, & flamma fumantem, & æstuantem, iam demum seruitutem seruire longè infelicissimam pœnis æternis mancipatum? seruiat iustitiæ diuinæ damnatus æterno carcere, qui nolebat Deo Patri clementissimo subdi filius, cum eo regni consors sempiternis gaudijs alias fruiturus: hæc demum merces & luctuosus Atheorum exitus, cum mendacij parente & Atheorum Magistro Herode: & vitam hic agere calamitosissimam, continuis conscientiæ sodicantis stimulis agitatam: & vermium è corpore quandoque scaturientium morsibus infestissimam: & post eam tartari flammis concremari. Audi S. Chrysologum: *contumax seruus audit natum Dominum, sed do-*

Atheorum Doctor Herodes.

Æmulus Luciferi

Pœna vtriusque.

Ser. 158. & stultitia.

mino nascenti parat loqueos, non honorem: mortem præparat, vt careat seruitute: sed quia nec finiri DEVS, *nec perire salus, nec vita poterat interire, permanet in honore Dominus, seruus remansit in crimine; & ad pœnam trahitur, qui ab obsequiũ venire contemnit; capitur ad sententiam, qui ad gratiam noluit peruenire.* Sed iusto accidit vindicis Dei iudicio, dum politici illi Amanes euersum eunt & occisum Mardochæum innocentem, vt magis ipsi gloriâ sublimes euehantur; dumque ipsos sperant honori suo velificaturos, ipsi coguntur Assueri veri Dei sententiâ præcones laudum suorum hostium esse, & suspendio etiam suo gloriam ipsorũ illustrare. Ludit hunc ludum sæpe diuina in mundo prouidentia; quæ delusit egregiè delusorem Herodem cum asseclis Pharisæis. Nam (ait S. Leo) *& sæuitia Herodis volens suspecti sibi regis primordia extinguere, huic dispensationi nesciens seruiebat: & dum atroci intentus facinori ignotum sibi puerum indiscretâ infantum cæde persequitur, annunciatum cœlitus dominatoris ortum insignior vbique fama loqueretur, quam promtiorem ad nauandam diligentioremque faciebat & supernæ significationis nouitas, & cruentissimi persecutoris impietas.* Vt igitur Aman, dum ad genua sua deijcere Mardochæum nititur, vel alta suspendere trabe, ac totum eadem die euertere Israëlem; oppressus ipse diuino consilio est; ipse autem præco laudum Mardochæi constitutus, postea funesto è ligno suspensus. gloriæ Iudæorum factus est autor, præco & prædicator: sic & à Magis Herodes, cum ijs egregiè ad locum natalem deprehendendum, solicitè coacto prius concilio, seruijsset, delusus est, ac ipsorum maximè profuit pietati, multumque merita Regum cumulauit: vt enim medici prudenter veneno contra venenum vti consueuerunt, ita Deus malitia dœmonum & reproborum vtitur, non vt noceant, sed vt prosint electis ad gloriam: vnde Petrus Damiani ait: *Ipsi spiritus iniqui profectus nostri obsequio sunt deputati: nondum tentamur & non succumbimus; dum impetimur & præualemus; dum oppugnat certè violentus hostis, & non expugnat, futuræ nobis retributionis pondus accumulat, & dum laborem certaminis irrogat, victoriæ nobis materiam subministrat*: tantum enim abest, vt quod intendebat Herodes, Reges & Christum sustulerit, vt etiam ipsorum & Christi Regis Israëlis nomen toto fecerit orbe Gentibus & Iudæis magis celebrari. Rectè Origenes *Herodes deridere volens, derisus est; spernendo sanctos spretus remansit, & subdolis cogitationibus fraudis suæ, atque consilijs superatus atque confusus expauit, sentiens quod delusus esset, à Magis; delusa est eius animi peruersitas à sanctâ iustitia, sicut scriptum est, Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum. consilium autem Domini manet in æternum, cogitationes cordis eius in generatione & generationem.* Monet deinde prudenter & suauiter politicos Origenes à talibus consilijs & consiliarijs sibi vt caueant: nam *hæc conuenienter vel de Herode vel de similibus eius (Politicis & Atheis) dicta à Prophetis atque conscripta sunt. destructum est ergo consilium Herodis: vt multorum proficeret salus, & is, qui ex virgine natus est, totum redimeret mundum.* Qui sano & sapientissimo vult vti consilio, non alio quam Deo vtatur consiliario, cuius cum infinita sit sapientia, non poterit ad consiliandum aptior reperiri; renunciet Atheis, renunciet Herodi & Diabolo, quod baptismatis sacramento initiandus se facturum promisit: execretur fraudes, & machinas patris mendacij, & secundiores obseruabit rerum suarum euentus; quos ipse totius vniuersitatis prouisor ad salutem ipsius & bonum ita flectet & diriget, vt omnia, quæ eueniunt, eius etiam saluti congruant. Cum Magis igitur ad Christum dum properat, Herodi dico, vt ipse petit, & Diabolo renunciet: Hoc S. Chrysologus suadet; *Conuenienter* ait, *dixit renunciate mihi, quia semper diabolo renunciat, qui peruenire ad Christum festinat, Christianus futurus à sacerdote cum audit renuncias diabolo? respondet, renuncio. proprie ergo Herodes à Magis sibi renunciare debere dicit, qui se Diaboli sciebat tenere locum, satanæ nouerat implere personam.*

Herodes dum perdere quærit Christũ, illustrat eius aduentum.

Ser. 2.

Vt Aman Mardochæum, veneno venenum pellitur.

Opusc. 23. c. 4. in fine.

hom. 3. in diuersos.

delusus à Magis Herodes.

ei & Diabolo renunciandum est.

CA-

CAPVT XLIV.

Vt & ego veniens adorem eum.

HIc totus congruenter nomini suo pelliceus Herodes est, vel vt Christus loquitur, *vulpes*; simulat cum Atheis & politicis religionem: vt euertat & tollat religionis autorē DEVM: stulto & insano conatu vulpes adsilere in cœlum contendit, & solio Regem gloriæ deturbare. *In eâdem calliditate* (ait Haymo) *quâ Herodes fraudulenter regnum Iudæorum arripuerat, etiam in Domini nece perseuerauit; promittens se adorare, quem disponebat occidere, cuius exemplum simulatores, id est hypocritæ modo sequuntur, qui dum speciem sanctitatis ostendunt exterius, quam non habent interius,* DEVM, *quem ficto corde quærunt, cum Herode inuenire non merentur: quia sicut Dominus prope est omnibus inuocantibus se in veritate, ita longè est a peccatoribus salus. vnde benè idem Herodes pelliceus, siue pellis gloria interpretatur: quia cum hypocritæ exterius quasi de bono opere gloriari appetunt, interiori versutia fœdi pariter & sæui sunt, iuxta illud, quod ait Dominus, attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* nimirum ex fructibus arboris eius species cognita est; *O calliditas ficta,* (ait S. Fulgentius) *ô crudelitas impia, ô nequitia fraudulenta! sanguis innocentum, quem fudisti crudeliter, attestatur, quid de hoc puero voluisti*: hanc vulpinam in Herode pellem, & dentes lupinos obseruat etiam S. Gregorius similes eis, quos hodie politicos appellamus. *Herodes,* ait, *ad callida argumenta conuertitur, & ne terreno regno priuaretur, renunciari sibi, vbi puer inueniatur, postulat: adorare se eum velle simulat, vt hunc, si inueniri possit, extinguat: sed quanta est humana malitia contra diuinitatis consilium? non est prudentia contra Dominum: nam ea, quæ apparuit stella, Magos perducit, natum regem reperiunt, munera deferunt; & ne redire ad Herodem debeant, in somnis admonentur: sicque fit, vt* IESVM, *quem quærit Herodes, inuenire non possit: cuius personâ qui alij, quam hypocritæ designantur, qui dum fictè quærunt, inuenire Dominum non merentur.* parum huic simulatori puerum tollere, ipsis non dubito, quin primis eius adoratoribus insidias & necem appararit, in≈o Cæsaris & Romanorum iudicio, quod contra eorum voluntatem & imperij maiestatem Regem prædicassent: quorum etiam sententijs repertum puerum forte subiecisset, vt Iudæorum euaderet odium; quod S. Bruno insinuat. *quanta,* ait, *est iniquitas Herodis, quanta est astutia diaboli: fingit se adorare velle, quem molitur occidere, mittit Magos ad* IESVM, *rogat vt ab ipso redeant ad se, habet enim fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius: sunt enim escæ eius electæ Iob. 40. neque magnopere curat alios deuorare, nisi eos, qui iam per fidem & baptismum veniunt ad* IESVM. *& in Christi militia computati eius signaculum suscipere meruerunt.* Nam cum à Regibus hisce iam Christo fidei sacramento autoratis metuere potuisset, ne pueri necem vlciscerentur: vt prouida nimis esse solet tyrannorum sæuitia: & hos tollendo forte Romanorum insidijs parabat: vt à se facti inuidiam in alios deriuaret: sed videt è cœlo DEVS ista contra DEVM ipsum & diuinæ tutelæ creditos clientes clandestina consilia: videt & dissipat: ita vt quamuis conetur puerum, tamen non possit vllo pacto reperire; quem tamen Magi tanto interuallo dissiti & pastores facile inuenerunt. ipsos etiam callidè Magos indices natalium eius licet obsecret, nec sic tamen reperiet. *simulabat* ait, S. Eucherius *adorare se velle, quem conabatur occidere, sed non timet veritas falsitatis insidias, quam cæca feritas! credebat quod comprehendere* DEVM *fraudibus posset: Ecce eius terra & cœlum, ostendebat aduentum, qui pastorum, non latebat simplicitatem, quem Magi de extremâ venientes Æthiopiæ parte cognoscunt, solus ad illum non potest Rex sacrilegus peruenire. fallitur ergo stulti furor tyranni: Christum non potest inuenire perfidia, Deus non crudelitate sed credulitate quærendus est, muneribus promerendus est, orationibus inquirendus.* Veniet tamen, veniet ipse Christus, non iam puer blandus in matris gremio, sed Iudex se-

Herodis vulpina calliditas.
Haymo hom. de Epiphan.
Matth. 7.
S. Fulgent. ser. 5.
Christo insidiatur.
Pro. 20.
Hypocritarum idea est.
Insidias etiam Magis parat.
per Romanos.
sed irritas.

poena hypocrisis. uerus in solio Maiestatis: tunc cogetur improbus veterator & mendax hypocrita Dominum suum iuuitus adorare, & ad tormenta sempiterna recipienda genua & corpus inclinare; quo verbis istis S. Chrysologus respicit, *Vult mentiri, sed non potest, veniet vt ad tormenta curuetur, ad supplicia iaciatur, sternatur ad pœnam, qui adorare finxerat, vt sæuiret*: Merito ad pœnam atrociorē isti probitatis simulatores vocantur, cum nulla pestis humanæ societati perniciosior sit, quam eorū, qui virtutem mentiuntur, vt occultius noceant: vidit id Cicero Gentilis cum ait: *Totius iniustitiæ nulla capitalior est, quam eorum, qui tum cum maximè fallunt, id agunt, vt viri boni videantur*, & S. Leo: *Plus plerumque periculi est in insidiatore occulto, quam in hoste manifesto.*

ob summā improbitatem. Cicd. 1. de offic. ante medium. ser. 9. de quadrages.

Similis omnino pœna manebit politicos æui nostri, qui dum tantū ad stabiliendas peruersas animi machinationes impiè cultu diuino abutuntur, omnis expertes timoris diuini, tempus erit cum eundem Iudicem seuerissimum experientur, & serius contremiscent; nam sicut culpæ scelerís & nequitiæ socij Herodis esse voluerunt, eādem vt pœnā plectantur necesse est. bene eos depingit suis coloribus hocloco Beauxamis; *Huic similes sunt permulti, qui prætextu religionis religionem euertere conantur, & ad instar Iudæ osculo filium hominis tradunt; tales & hi, quos Politicos dicimus, qui vt sunt verè Athei, qualis erat Herodes, eā tantum ratione religionis curam suscipiunt, vt illius prætextu populi gratiam nanciscantur, etiam aliquando religionem subuertant. Hos Principibus insusurrare videmus id, quod à Numā Pompilio profectum est, nuper autem à Machiauello reuocatum in libro suo de instructione principis, non aliâ prorsus ratione religionem inductam esse, quam vt populus timore contineretur; idcirco principem, vbi occasio tulerit, se religionis vinculo absoluere posse: adeo nihil ob oculos principum versari voluit, quam suam non autem Dei causam*: Sed ab eo tam detestando facinore merito cunctos deterreat Herodis immane tam vitæ præsentis, quam sequentis supplicium, ad quod conscios similium remittit S. Bern. *Credo*, ait, *si quis conscius est huius rei, de cetero sibi cauebit, & Herodianum execrabitur animum, ne similem exitum sortiatur.*

Atheorū insignis malitia.

& dignū supplicium. ser. 3. de Epiph.

CAPVT XLV.

Qui cum audissent Regem, abierunt.

constantia Magorū.

MVLTA occurrebant in Magorum oculos & aures Hierosolymis, quæ eorum fidem potuissent tollere, labefactare constantiam, desiderium adorandi Regis retardare, quæ DEVS voluit hisce licet tironibus initio statim vitæ melioris obuenire, quo eorum virtus solidior clarius emicaret: nam ea omnia, velut affusa frigida, mentes eorum magis ad adorationem Christi permouerunt, qui sciebant se iam tum viris Apostolicis & Doctoribus fidei velut ideam præparari, quorum se moribus in Christo prædicando conformarent: hinc neque manifestis Herodis flagitijs, neque socordia Iudæorum Messiam suum, nec inquirentium, offenduntur, sed accepta, vt ipsis erat imperatum, natalis loci designatione, gratijs humaniter Herodi actis iter Bethlehemum versus arripiunt. *Audierunt* (ait) Remigius, *Magi Herodem, vt quærerent Dominum, sed non vt ad eum reuerterentur. significabant enim bonos auditores, qui bona, quæ audiunt à malis prædicatoribus, faciunt, sed tamen opera eorum non imitantur*. Mellilegis eos apibus comparat, quæ licet eidem norint flori virus adhærere, eo tamen relicto mel solum colligunt, & suum in vsum conuertunt, toties redeunt, quoties spes affulget mellis tantum aliquid in de exsugendi.

Remigius.

apibus similes sont. sine suspicione mali.

Et quæ eorum simplicitas & mentis candor nec tunc quidem teste S. Chrystomo dolos Herodis vel Iudæorum suspicabantur omnes suo quodammodo pede metientes. *Abierunt*, ait Salmeron, *nihil mali suspicantes: vera enim caritas non est suspiciosa, nec cogitat malum; sic Abel exiuit cum Fratre in agrum nihil mali suspicatus, vbi est occisus. Sic Iosephus à Fratribus suis citra vllam suspicionem suā est venditus: sic etiam Vrias Hethæus fortiter pugnauit, ignorans dolum sibi paratum, & structas insidias.*

Salmeron. gen. 4.

Illud

Illud ferè mirantur omnes Herodem adeo de tollendo puero sibique stabiliendo regno solicitum: cum iam iter susciperent Magi, nullum eis suorum adiunxisse comitem, qui pueri natales exploraret: sed præter fiduciam, quam de reditu Magorum conceperat, Devs voluit intellectum obscurare, ne consilia diuina præpedirentur

Hoc S. Bernardinus obseruauit: *Vnde fuit, ait, in Herode tanta intellectus obscuratio: cum enim tanquam tyrannus verus semper de suo dominio trepidaret, & ob hoc de aduentu Magorū turbatus esset, atque de venturo Rege à scribis & Pharisæis sciscitatus, à Magis diligenter didicerit tempus stellæ, ideo mirabile est, quomodo vel cum eis, vel post eos non miserit aliquos pueri exploratores, propterea notandum est, quod in his & similibus mirè refulget occulta dispensatio* Dei: *miris & occultis modis impediens eorum interitum, quod sibi & suis impiè aduersatur. Patet insuper in tanta populi Iudaici cæcitate & Herodis, quod cum status secularis & clericalis in odio* Dei *est, aufert illis sensum, propterea Isa. 6. dicitur de talibus; vnde & dices populo huic, audite audientes, & nolite intelligere, videte visionem & nolite cognoscere: excæca cor populi huius.* Maximè vero deploranda Sacerdotum & Scribarum vecordia, torpor & ignauia, qui nec comitari voluerunt abeuntes: ij si metu Herodis id facere verebantur, alijs saltem diebus eo negotiorum velut causa tendere potuissent: & de Regum Orientalium ibi gestis, vel fama Messiæ nati cognoscere: Sed omnes vitiorum, vt dixi, sordibus inuoluti potius eius aduentum, regnum & iudicium formidabant: ne de peccatis arguerentur.

Herodis cæcitas, ac Iudæorū. Imprimis Sacerdotū vecordia. *Ier.* 6.

Applicat his querelam Dei apud Prophetam S. Bonauentura: *Sacerdotes non dixerunt, vbi est Dominus? & tenentes legem nescierunt me. Vnde* Greg. in mor. præfat. *Iob. c. 2. plerumque actione secularium confunditur vita continentium, dum illi extra habitum assumunt opera, & isti iuxta ordinem proprium non excitant corda: verendum igitur est, quod secularis possit claustralem reprehendere. Erubesce Sidon, ait mare Isa. 23. Sidon claustralis, mare secularis.* Videant igitur, videant Clerici, & Religiosi, qui Sidonis instar stabili freti fundamento consiliorum Dei, sibi contra fluctus & procellas maris videntur optimè communiti, ne quandoque à secularium nonnullis per mare ventorum turbinibus perpetuo iactatum significatis, in constantia Devm quærendi, & contemtu rerum caducarum superentur: dum ipsi quandoque viri Ecclesiastici neglecto decore domus Dei, & cultu superni numinis toti lucris, & rei familiaris curis distinentur, nullam interim officij sui, nullam animarum habent rationem: de quibus ita conqueritur S. Gregorius. *Nullum puto alijs maius præiudicium, quam à secularibus tolerat* Devs, *quando eos, quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit: quando ipsi peccamus qui compescere peccata debuimus, nulla animarum lucra quærimus, terrena concupiscimus, Dei causas negligimus, & terrenis actibus implicamur.*

Bonau. ser. 2. de Epiph. querela de malis Ecclesiasticis & Religiosis. S. Gregorius hom. 17. in Euang.

Lugenda sanè mentis obtenebratio Iudæorum, quod tantillo medij diei itinere nollent eo contendere, quo per trecentas fere leucas Regis Orientis in oculis ipsorum proficiscebantur: vt iam cœperit Devs regnum filij ab ipsis ad Gentes transferre, cum sic ad omnes admonitiones obduruissent. pulchrè eam infidelitatem, vt vocat, describit S. Augustinus: *Quid dicam de infidelitate Iudæorum, qui Christum quærentibus Magis etiam prophetiam indicem attulerunt: Bethlehem ciuitatem designauerunt, quam ipsi non inuenerunt: similes facti fabris arcæ Noæ, alijs, vt euaderent, præstiterunt, & ipsi diluuio perierunt: similes lapidibus milliarijs, viā ostenderunt, nec ambulare potuerunt, quia stolidi in via remanserunt, quæsitum est ab ijs, vbi Christus nasceretur: responderunt, in Bethlehem Iudæ: sic enim scriptum est. audierunt & abierunt inquisitores, dixerunt & manserunt Doctores, & contrarijs affectibus separati illi facti sunt adoratores, isti persecutores: simile quiddam nunc quoque Iudæi nobis exhibere non desinunt: nonnulli Paganorum, vt nouerint Christum ante prophetatum, quando eis de scriptura clara testimonia proferimus, suspecti ne forte à Christianis ista conficta sint, malunt credere codicibus Iudæorum, & sicut tunc Magi fecerunt, istos dimittunt inaniter lectitare, ipsi pergunt fideliter adorare.* Ita Christus sol Oriens ex alto, sicut vni hemisphærio Gentilium lucem & diem attulit

Infidelitas Iudæorū.

LIBER TERTIVS.

TOMI II. EXEGETICI ADORATIO CHRISTI IN BETHLEHEM.

CAPVT. I.

Dies Epiphaniæ 6. Ianuarij fuit & 13. post natalem Christi.

Illvxit tandem Epiphaniæ dies Gentibus optatissima; qua iam repudiatis Iudæis Filius Dei *procedens sicut sponsus de thalamo* se Gentilium Ecclesiæ casto copulauit & æterno coniugio: cuius tempus ante quam diei mysteria perpendantur, est stabiliendum.

Ps. 18.

Superius confutauimus eos, qui biennio vel anno voluerunt stellam ante natalem Christi diem Magis apparuisse. Restant alij, qui biennio post docent cum pridem oblatus fuisset in templo Christum à Magis adoratum esse. Dux horum S. Epiphanius est. *Iussit*, ait, *omnes infantes in finibus Bethlehem occidi à duobus annis & infra, vsque ad diem, in qua Magi apud ipsum fuerunt. Hinc cui non appatet, quod quando venerunt Magi duos annos natus puer erat?* Si obijcias tunc in Bethlehem puerum cum matre non reperissent, cum testetur Euangelista statim eos oblato in templo Christo in Nazareth reuersos esse, respondet ob venerationem natiuitatis Christi solitos fuisse Deiparam & Ioseph redire quotannis in Bethlehem, & ita repertos à Magis ibidem non in stabulo: sed in domo teste Matthæo *& intrantes domum*: sequuntur eum nonnulli alij. Fundamentum sumitur *à bimatu*, ex quo iussit Herodes infantes necari: & alias in templo Deipara non turtures: sed agnum & aurum obtulisset, acceptis tam pretiosis muneribus.

Epiphanius vult accidisse biennio post natiuitatem Christi. *lib. 1. contra Hæreses.* ratio eius. obiectionem diluit. duplex fundamentum.

Communior & verior sententia 13. post ortum die & 6. Ianuarij facta hæc esse. Indicat hanc celeritatem Euangelista his verbis. *Cum natus esset, ecce Magi venerunt*: & ipsi: *vidimus & venimus adorare*.

communis sententia.

Concinit S. Matthæo certa fidelium traditio & communis Ecclesiæ sensus diebus 13. à natali dominico Theophaniam celebrantis Adstipulantur Patres. *Ammonius Alexandrinus* ait *Magos Christum adorasse 13. post ortum die, dies autem ille fuit 6. Ianuarij*: Alcuinus: *acceptis muneribus præeunte eos stella ad Christi cunabula decimo tertio die, quod est hodie, Bethlehem peruenerunt.*

Ammonius in Harmonia 4. Euang. *lib. 7. c. 4. Alcuinus. de offic. diu.*

Paschasius Rathertus: *Duodecimo autem die idcirco possibile creditur aduentasse, quoniam omnis illa pars anterior regionis ab Ierusalem iure Oriens appellatur*, loquitur de ingressu Solymæ, cum postridie Bethlehemum peruenerunt.

c. 4. Radbert.

S. Anselmus *Magi ab Oriente dicuntur venisse, nec mireris eos in 13. diebus venisse in Bethlehem.*

S. Anselm. in 2. Matt.

Regino: *Anno Octauiani Cæsaris 42. Iesus Christus filius Dei natus est, eadem nocte ab Angelis euangelizatur, à Pastoribus visitatur; octaua die circumciditur; tredecima die stella duce à Magis adoratur, & mysticis muneribus prædicatur.*

Regino in Chronico

Huc faciunt omnes ij Patres supra laudati qui dromedarijs vsos volunt,

& quos infra adferemus, qui dicunt in ſtabulo ab ijs eſſe adoratum.

Suarez. diſp. 14. ſ. 4. Baronius. A. 1. Recentiores ſine numero ſunt, tam interpretes, quam ſcholaſtici: videri Baronius poteſt ad primum Chriſti annum, Suarez, Azor, alij; rationibus hic non eſt opus: eædem ſufficiunt, quas in celerit atecorum deſcribenda attulimus: certe dicere *fundamēti confutatio.* Deiparam quotannis in Bethlehem conceſſiſſe caret, autoritate ſcripturæ ac Patrum & ratione. Fundamentum a bimatu petitum nullum eſt: de tempore infanticidij variant ſententiæ; multi (vt ſuo loco videbimus) volunt anno poſt abitum Magorum accidiſſe, cauſam dilatæ necis hanc inter reliquas adducit S. Auguſtinus: *Mitto dicere quot, & quantis occupationibus regia cura diſtendi po-*
S. August. lib. 2. de conſenſu. Euāgeliſt. c. 11. *tuerit & per plurimos dies ab illa intentione vel auerti omnino, vel impediri.*

Sin dixerimus eodem anno Herodis extremo Magos adoraſſe, & cæſos infantes cur tamen ſæuierit in bimulos etiam tyrannus hanc commodam adfert *S. Chryſoſt. ho. 7.* ſanct. Chryſoſtomus rationem. *Quod à biennio & infra interfecit, ne miremur, ſiquidem pauor, & furor maioris ſecuritatis & certitudinis cauſa, etiam tempus producit, ne quiſquam eius ætatis & forte is potiſſimum, propter* *S. Thom. q. 37. a. 6. ad 3.* *quem alij interimuntur, effugiat.* Et ſanct. Thomas addit. *Ne cui ſidera famularentur ſpeciem ſuam paulo ſupra vel infra ætatem transformaret:* Recte er- *Petrus Simonis S. Aug. l. 2 de conſenſ.* go hoc zetema ſic decidit Petrus Simonis Tiletanus Iprenſis Epiſcopus. *Vnde liquet non vanis rationibus niti, non ſolum Hieronymum & Auguſtinum, veruntamen omnes prope autores & veteres & recentiores (inter quos ille quoque eſt, qui inter fragmenta Caroli Magni librum conſcripſit de ritibus & ceremonijs Eccleſiæ Romanæ) atque adeo vulgus omne Chriſtianorum, quod diebus à natiuitate Chriſti tredecim Magos exiſtimat ad eius cunabula in Bethlehem aduenisse.*

CAPVT II.

Quam dies deſideratus Chriſto, & optatus Magis?

optatiſſimus dies Epiphaniæ

QVI potuit dies ille non eſſe Chriſto & Magis optabilis? Quater millenis & amplius annis eum DEI filius deſiderarat: quo non cum natura Angelica, ſed humana; non cum veteri ſynagoga ſerua, ſed fideli ſponſa, & ſorore Gentilium Eccleſia, vinculo, non quod ſolui poſſet libello repudij, quem dedit Iudæis, ſed æterno coniungeretur, ita vt omnes in hac ornanda diuitias amoris, ſapientiæ, bonitatiſque quodammodo exinaniret.

Dies erat illa, quam præ ceteris placuit *deſponſationis, & lætitiæ* nominare, quâ deſideratam diu ſponſam, eductam ex Oriente, fœdam, & decoloratam antea maculis errorum, & idololatriæ, nunc ſibi ſiſteret ſpecioſiſſimam, & præ Angelis amabilem & dilectam: quâ die ſic omnes ipſe Rex ſponſus inuitat ad gaudia, & amoris diuini magnitudinem conſiderandam.

deſponſalia Chriſti cum Gentilitate. Cant. 3. 11. *Egredimini & videte filiæ ſion, Regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua, in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.* Coronarat Pater æternus filium diademate diuinitatis; mater addidit eidem alterum diadema *duplex diadema eius.* humanitatis: eam licet ſibi in exortu ſuo deſpondiſſet, præcipuè tamen omnem amorem ſuum effudit in Gentilitatem, quam hoc Epiphaniæ die ſibi copulauit, die veræ lætitiæ ſuæ, quo poſt fuſum ſanguinem primos lytri ſoluti præſtantiſſimos fru- *eiuſdem lætitia.* ctus tulit, dum Gentilitatis primitias ab hoſte violenter ereptas DEO Patri conſecrauit. *Vnxit* profecto te non minus tunc *oleo lætitiæ* Pater æternus, quam cum factus es homo: tunc enim adhuc *ſol iuſtitiæ tanquam ſponſus procedebas de thalamo, exſultaſti: vt gigas ad currendam viam, à ſummo cœlo,* ſeu ſinu patris, *egreſſio tua-* *Pſal. 18.* *& occurſus eius vſque ad ſummum eius,* ſeu ſinum matris: quæ rerum omnium *& fructus effuſi ſanguinis.* creatarum apex, & ſummum faſtigium poteſt nominari: vt nunc è ſinu matris diademate gemino cinctus Gentilitati ſponſæ venienti de longinquo tot votis, quater millenis annis expetitæ coniungereris, vt & fuſi ſanguinis fructum referas, & nomini tuo congruenter *accelereſ, ſpolia detrahas, feſtines prædari.* Iam *lætabuntur*

coram

toram te sanguine tuo liberati, *ſicut qui lætantur in meſſe, ſicut exſultant victores capta præda, quando diuidunt ſpolia, iugum enim oneris eorum, & virgam humeri, & ſceptrum exactoris ſuperaſti. Paruulus* enim *natus es nobis*; *Filius* & ſponſus hac die *datus es nobis*: *& factus eſt principatus ſuper humerum tuum, & vocabitur nomen tuum admirabilis conſiliarius*, DEVS *fortis, Pater futuri ſeculi, princeps pacis*. An non iure *princeps* hodie *pacis*, exſultet gaudio, qui non tantum homines DEO patri conciliauit; ſed & Iudæos Gentibus ita deuinxit, vt qui ritibus, moribus, & animis à ſe plurimum diſſidebant, hoſtes inter ſe capitales, iam ſub vno capite & Rege auctorati corpus idem, membra connexa, & inuicem aptata inter ſe conſtituant: Hoc igitur die *multiplicabitur regnum eius*, (heri in metropoli præconibus, & buccinatoribus tribus Regibus publicatum) *& deinceps pacis non erit finis, ſuper ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit, vt confirmet illud amodo, & in ſempiternum.* *Iſa. 9. liberatio Gentium. Iſa. 9. pax ſtabilita.*

Horas iam ſponſus computat, donec adueniat, cuius caritate ſauciatur: *vulneraſti* clamat impatiens moræ, *vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum, in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui*. Sororem vocat ob humanæ naturæ ſocietatem, *quia enim pueri communicarunt carni & ſanguini: & ipſe ſimiliter participauit iiſdem: propter quam cauſam non confunditur eos Fratres vocare*. Merito Sororem vocauit ſponſam, cui caſto voluit connubio copulari, vt de ipſis canat paranymphus in epithalamio. *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*. Sunt igitur futuræ quæ ſorores, etiam ſponſæ, & reginæ; nam & hic amor ſupremi Regis vel ſimiles inuenit, vel ſimiles facit: *adſtitit*, ait *pſaltes Regina a dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate*: quod quia connubium nouum iniſt reiecta ſynagoga, verti rectè vult S. Chryſoſtomus: *Stabilita eſt, ſeu firmiter & immobiliter ſtetit*, vt ei non valeant *portæ inferi præualere*. *Cant. 4. 9. Eccleſia ſoror. Heb. 2. & ſponſa. 2. Cor. 11. v. 2. pſ. 44. 10.*

Interim conſultat de ſponſa properante SS. Trinitas. *Soror noſtra parua, & vbera non habet; quid faciemus ſorori noſtræ in die, qua alloquenda eſt?* Aperit verbis iſtis fraternam imo paternam ſolicitudinem curamque Sacroſancta Trias, ſanctorum Magorum à ſtella deſertorum, vt illam varijs calamitatum fluctibus agitatam vberioribus gratiæ, diuiniſque ſolatij donis cumulet, quo dignior efficiatur, vt quæ virtute tenera, ſi creſcat, & viribus augeatur, vt iam apta ſit, quæ filio DEI poſſit prolem ſpiritualem gignere, fouere, lactare, & educare. Tunc igitur alloquitur ſponſam: cum Spiritus Sancti donis replet; tunc ei impertit vbera, cum ſcientia pariter & virtutibus auget, vt & valeat fœcunda filios DEO generare, & ſciat eas non ſibi ſuperbè arrogare, ſed ſponſo tribuere: quia *neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*: tunc illa tot aucta donis & prolibus exſultabit & exclamabit: *Quis genuit mihi iſtos? ego ſterilis* Gentilitas, *& non pariens, transmigrata, & captiua diaboli: & iſtos quis enutriuit? ego deſtituta & ſola, & iſti vbi erant?* Iam tum has proles grauidæ Gentilitati Chriſtus dum expetit ſponſam nimis diu tardantem, ſingulis exſpectat momentis: Angelos eis ſubſidio mittit, breui poſt & ſtellam: vt ſecurius & citius approperent, & his cœleſtibus donis & fœtibus ſœcundentur. *Cant. 8. præparatur donis in via. augetur virtutibus 1. Cor. 3. Iſa. 49. 21. vt pariat & educet ſanctam ſobolem.*

Nec minus beatiſſimi Reges diem illum feliciſſimum illuxiſſe lætabantur, quo ſceptris abiectis DEO ſe totos conſecrarent, & Meſſiam recens natum oculis coram vſurparent, placarent muneribus, & nomine totius Gentilitatis adorarent. Iam tum præſagiebat animus, Iudæos, dum Regem ſuum nec adſpectu dignarentur, ab eo repudiatum iri, & Gentiles præ ipſis eligendos, quos cum pauculis eorum, qui fidem Meſſiæ conſeruarent eo ipſo die, velut lapis angularis duos parietes ita connexurus eſſet, vt vnus deinceps populus cenſeretur, vna communis religio, ſenſus, & rituum, morumque conformitas vtramque in gentem induceretur. *Magorum deſiderium.*

Itaque quo ſe magis eo beneficio iudicabant indignos, hoc demiſſius & ardentius DEO gratias referebant, hoc vehementius anhelabant, vt dilecto ſuo tam incenſis deſiderijs expetito coniungerentur arctius. Quam ſæpe gemitibus ardentibus ſuſpirabant. *Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris & deoſculer te, & iam me nemo deſpiciat?* Fratrem poſtulant conſor-

& suspiria Cant. 8. ad Christi Fratrem.

tem humanitatis, tenerum, matris gremio fotum, eiusdem prensantem vbera, portatum brachijs, foris extra Bethlehem expetunt amictum iam veste humanitatis: vt coram osculentur, adorent, & muneribus venerentur: ne deinceps velut hostes testamentorum, promissionis spem non habentes despiciantur: sed ei coniuncti & fœderati sub eodem capite Christo militent. Promissa sponso non parua adijciunt: *apprehendam te & ducam in domum matris meæ*, (in patriam meam) *ibi me docebis* (conuertere subiectos populos) *& dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum*: conuertam ex Gentibus innumeram iustorum virorum multitudinem, qui fide & claritate præstabiles, etiam sanguine pro te fuso suum in te amorem testificentur. Itaque non poterat non hic dies Gentilibus optatissimus illuxisse, ad quem duodecim dierum curriculo, tantis factis impendijs, grauissimis molestijs & periculis iactati suspirabant, vt desiderio collium æternorum copularentur; & cum Iudæis, licet inuitis, coirent perpetuam societatem. *Ideo enim venerat Christus, vt manifestaretur in ipsis cunabulis infantiæ suæ*, (ait S. Augustinus) *his qui prope, & his qui longè erant; Iudæis in pastorum propinquitate, Gentibus in Magorum longinquitate: illi ipso die, quo natus erat, isti ad eum hodie aduenisse creduntur. Manifestatus ergo est, nec illis doctis, nec istis iustis: præualet namque imperitia in rusticitate pastorum, & impietas in sacrilegijs Magorum, vtrosque sibi ille lapis angularis applicuit, quippe qui venit stulta mundi eligere, vt confunderet sapientes, & non vocare iustos, sed peccatores; vt nullus magnus superbiret, & nullus infirmus desperaret: vnde scribæ & Pharisæi dum nimis docti, & nimis iusti sibi videntur, eius nascentis ciuitatem ostenderunt, prophetica elogia recitantes: hunc reprobauerunt ædificantes, sed quod factus est in caput anguli, quod natus ostendit, hoc passus impleuit.*

Ephes. 2. 13. — & sponsi Cant. 8. — Ser. 2. de Epiph. — vtilitas diei Epiphaniæ.

Huic nos inhæreamus cum alio pariete habente reliquias Israel, quæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt; eos etiam pastores illi præsignabant de proximo coniungendos, vt nos, quos ex longinqua vocatione Magorum significabat aduentus, iam non peregrini & inquilini; sed ciues sanctorum & domestici Dei maneamus, coædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide existente Christo; qui fecit vtraque vnum: in vno amemus vnitatem, & ad alligandos ramos, qui etiam de oleastro inserti per superbiam fracti hæretici facti sunt; quoniam potens est DEVS *iterum inserere eos*: Decet nos Magorum posteros eorum animi demissionem & desiderium coniunctionis cum Christo sponso desiderare, ne velut amarus oleaster & sterilis ex oliua decidamus; vel excisi deputemur igni sempiterno.

Christo adhærendum.

CAPVT III.

ET ECCE STELLA.

Proficiscentibus, cum horæ spatio abessent Solymis apparet, & quare.

Regum in itinere pia studia.

DISCESSERANT ab Herode Magi, portisque Solymorum egressi Deo videntur grates cecinisse, quod & suo functi Doctorum, & præconum Christi munere, regnum eius Iudæis prædicassent, & confirmati Prophetæ vaticinio non procul abesse loco viderentur, DEVM pariter obtestantes, vt per iter inchoatum ad cunabula Messiæ deduceret. Et quia vnum tantum in votis habebant recens natum paruulum; non de Iudæorum querebantur vecordia, quod Regem suum non aditu visuque dignarentur: solùm enim versabant animo, quomodo breui repertum honore, cultu, muneribusque congruis prosequerentur.

post horæ iter apparet iterum stella. — Radziuil. fol. 82.

Et ecce dum incitato cursu horæ vnius spatio mœnia Solymorum reliquissent, notum cœlo sidus iterum inopinatò præluxit. Locum reducis astri sic Radziuilius describit: *Non adeo magno interuallo, est puteus muro ci[illegible]*

obdu-

obductus; sed, aquam turbidam habet, & nullius vsus: dicitur Magorum puteus: *quod eo in loco Magorum stella denuo Magis apparuisse dicitur, cum in Bethlehem proficiscerentur.*

Breidenbach

Breidenbach Decanus Moguntinus sic obseruauit. *Exeuntes Herosolymam ad duo milliaria, venimus ad locum, vbi stella reapparuit.* Denique Franciscus Quaresmius. *Post horam,* inquit, *iterum, vt probaretur constantia, visa est stella.* Quocirca cum sex millibus passuum Solyma distet Bethlehemo, tertiam ferè partem itineris confecerunt prius, quam stella præluceret. Duo quærenda veniunt, cur non citius, vel serius visa sit: deinde, cur iterum apparuerit, cum locum iam non ignorarent. Citius sanè, vt illucesceret non merebantur ciues reprobi Solymorum; sed nec Herodis Palatini, quorum nonnulli ad portas vibis, vel extra mœnia sunt Reges prosecuti: à quibus si prodigiosa fuisset stella obseruata, non leue puero periculum ab Heróde potuisset imminere.

Quaresmius lo. 2. c. 7.

cur non citius.

Magis etiam proderat Regibus, quorum constantia clarius absente stella emicabat, dum se Propheticis òraculis viua fide firmati solarentur, & dirigerent, certi cum opus, DEVM non defore suis: donec desiderium adorato paruulo Regum impleretur.

cur iterum

Vt iterum appareret necessarium erat: quo puer in stabulo facilius inueniretur; facile enim, non sine tumultu & turbatione apud Bethlehemitas in diuersorio, & frustra puerum quæsiuissent; maiore suo & Christi periculo. Hanc causam sancti Patres adferunt, congeruntque hoc loco complures alias rationes, cur Hierosolymæ cum essent, stella se subduxerit oculis: præcipuas earum alibi retuli: prætermissas ibi, nunc adducam: S. Chrysostomus hoc ex loco probat non stellam; sed virtutem diuinā, seu Angelū fuisse: cum intra breue temporis spatium, vt varia peragerentur, tam diuersis fuerint modis, diuina successum omnem moderante prouidentia, informati in singulis. *Propterea,* ait, *& fuerat abscondita, vt amittentes subito itineris sui comitem interrogare Iudæos cogerentur, resque omnibus innotesceret. Postquam enim interrogauerunt, & Iudæos suos habuerunt Doctores, & stella eius rursus apparuit: sed stella seriem aptam, ordinemque seruatum: post stellam suscipit eos populus Iudæorum: & Rex: & Prophetam [illegible] docentem id, quod videbatur. Post Prophetam ipsos Angelos excipiens. omnia edocuit. Tandem verò ab Hierosolymis in Bethlehem duce stella perueniunt: inde quoque redeuntes adhuc stella comitatur, vt hinc euidenter addiscas, quia non vnum erat hoc sidus, è ceteris. Et quidnam opus erat, inquit, hoc sidere, cum iam vicus ille fuisset cognitus absq; dubio vt videretur & puer.* Insinuat Angelum eis semper comitem adfuisse, qui stellæ præuia luce viam ex Oriente monstrauit, qui in ciuitate per populum, Herodem, & concilium, quæcunq; petebant, indicauit: nam vt ijs ab Hierosolymitis non noceretur, sed ij ipsi in causa tam periculosa subseruirent votis & desiderijs Regum, prouidit DEVS Angelorum ministerio. Rursum vult ab Angelo ductos cum Solymam egrederentur; & informatos: quis dubitet occulta mentis illustratione, qua responsum Propheticum illis, vt verum & sequendum proponebatur: via quoque velut intento digito singulis monstrabatur: forte & Angelus stellam breui reducem fore ipsis significabat: vnde non tam de ea visa: quam stante supra vbi erat puer, sic exsultarunt.

causæ occultationis & reditus stellæ

S. Chrysostomus.

1. ob Iudæos.

2. ob Reges, vt scirent non esse communem stellam.

3. vt puerum deprehenderent

Angelus comes indiuiduus Regum.

Theophylactus inde probat etiam fuisse virtutē diuinam. *Occulta,* inquit, *ad paruum tempus erat stella singulari dispensatione, vt Iudæos interrogarent, & turbaretur Herodes, manifestiorque fieret veritas, vt autem egressi sunt à Ierusalem iterum apparuit ducens eos, vnde manifestum, quod stella erat virtus.* Sed nouam hic autor prætexit causam, *vt Herodes turbaretur.* Hanccine DEVS etiam intendit: vel permisit tantum? Permisisse certum est; cum magna veritatis, vt subditur manifestatione; imo & Christi maiestatis, & potentiæ declaratione, cui nulla potuerit Regum potentia, vel ad capillum capitis minuendum incommodare. Has causas Suaretz noster permissionis diuinæ memorat. *Voluisse,* ait, DEVM *permittere turbationem Herodis: tum vt illius tyranni crudelitas, & astutia ostenderetur: tum etiā vt exemplo illo constaret, nihil posse humana consilia aduersus diuina; neque Christum fuisse interficiendum, quando Reges terræ volebant; sed quando ipse voluit: vt eleganter tradit S. Fulgent. ser. de Epiphan. tum denique vt manifestaretur praua Iudæo-*

Theophylact.

4. vt Herodes turbaretur.

Suaretz hoc eo.

Iudaorum dispositio, qui simul cum Herode turbati, & Christi necem machinati fuerunt, vt notat S. Hieron. Matth. 3.

S. August. f. ob Regum instructionē. S. Augustinus huius occultationis hanc etiam adfert rationem, vt Gentiles à Iudæis instruerentur, vaticinia de Christo & eius natali loco prædicta iam completa esse, ideoque magis in fide Christiana confirmarentur, quando sicut ortum stellæ & Messiæ, Gentilis Balaam; ita locum eius Iudæus vates prænuntiarat: vtrumque impletum iam oraculum esse bis apparens stella demonstrans, ipsum in Bethlehem puerum natum declarauit. *Iam vero*, ait, *quod eadem stella, quæ Magos perduxit ad locum, vbi erat cum Matre virgine* Devs *infans, quæ vtique poterat eos & ad ipsam ciuitatem perducere, se tamen subtraxerit, nec eis prorsus apparuit, donec de ciuitate, in qua Christus nasceretur, ijdem ipsi interrogarentur Iudæi; vt cum secundum diuinæ scripturæ testimonium nominarent: ipsi dicerent, Bethlehem non minima in principibus Iuda, quid aliud hic significauit diuina prouidentia, nisi apud Iudæos solas diuinas literas permansuras, quibus Gentes instruerentur, illi excæcarentur: quas portarent non ad adiutorium salutis suæ, sed ad testimonium salutis nostræ; nam hodieque cum promissas prophetias de Christo proferimus, tam completarum rerum, luce declaratas, Iudæorum codices recitamus, vt tollatur dubitatio paganorum, quæ iam in Magis illis figurabatur, quos Iudæi de ciuitate, in qua natus est Christus diuinis elogijs instruebant: & eum ipsi nec requirebant, nec agnoscebant. Nunc ergo, carissimi gratiæ filij & heredes: videte vocationem vestram & manifestato Iudæis & Gentibus Christo tanquam angulari lapidi perseuerantissima dilectione cohærete.* Hactenus. S. Augustinus quis dubitat, quin Magi cum stella duce Solymam attigissent, & ibi per concilium cognouissent non procul inde, duabus circiter leucis natalem Messiæ locum abesse, mirificè fuerint in fide confirmati, duplici iam completo vaticinio tam Gentilis Balaami, quam Michææ Iudæi: at cum sidus iterum appareret, & ipsis præluceret, quid addi potuit, nisi vt, exclamarent: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.*

Ps. 92. Tostatus. 6. vt fides Magorum periclitaretur. Commendat hoc loco fidem Magorum Tostatus tunc cum Solymâ egrederentur & fiduciam, qua diuinis promissis nitebantur non minorem, quam ostendit Abraham: cui cum Devs in Isaac semen pollicitus esset, in quo tribus omnes terræ benedicerentur, & postea mandaret, vt eundem in monte immolaret, sperauit reuocandū à mortuis Isaacum, vt staret rata diuina promissio; sic Magis primitijs Gentium eà fides donata fuit, qua certo confiderent fore, vt cœlesti ductu Messiam inuenirent: voluit igitur (vt idem docet) denuo stellam apparere, quia cum afflicti mœrerent, & tamen denuo vocantem sequerentur eos consolari statuit: deinde declarare, quod non suo vitio & peccato, sed diuina prouidentia ad maiorem fidei constantiam stellam perdidissent: denique vt fidem maiorem Michææ testimonio de natali Christi loco tribuerent, & ne cogerentur passim de persona nati recens pueri interrogare.

reditus stellæ causæ.
1
2
3
4

Iansenius. tres adfert. 1. ad consolationem Magorum. Iansenius ad duas vel tres hoc modo reuocat causas. Prima, *Quia cum iam plurimum tentata esset Magorum solida fides, eo quod in regia vrbe non solum non inuenissent, quod quærebant; sed ad nomen eius omnes vidissent Iudæos conturbatos, & quem quærebant plenè illis esse incognitum, ita vt merito se delusos esse potuissent cogitasse: iam tempus erat, vt fidelis ille Dominus, qui facit, cum tentatione prouentum, quo sustineri possit probatam illorum fidem corroboraret, & quasi præmio quodam collaudaret, comprobaret.* 2. ad pueri periculum declinandum. *Secundo id factum est, ne cogerentur id nato in Bethlehem puero, sed adhuc Bethlehemitis incognito solicitè inquirere; sicque per Magorum inquisitionem puero manifestato quis improbo regi prodere pergeret recognitum regem: & ne in Bethlehem venientes Magi offenderentur propter humilitatem & obscuritatem nati pueri: itaque eadem illa stella, quæ tempus natiuitatis indicauerat, locum quoque demonstrat.* 3. ne Reges offenderentur.

Rectè Iansenius obseruat, ne vicinitate loci Reges offenderentur & paupertate pueri stella eis ipsum demonstrasse, fide vehementer Solymis & reduce stella cōfirmatis, sed hanc rem, in morali sensu sequenti capite discutiam.

CA-

CAPVT IV.

Stella tunc clarior effulsit quam in Oriente, & fidem Magorum significauit.

NVM pari semper emicuerit fulgore sidus dubium est: factum id esse, congruere videtur naturæ eius: quam solidum, densum ac compactum corpus luminosum fuisse diximus, quod solet æqualibus semper radijs vt causæ reliquæ necessariæ coruscare: licet DEVS id densius efficiendo & augendo, vel eidem maiorem lucem impertiendo facile potuerit magis irradiare: vel solem nube crassiore tegere, vt lumen huius stellæ clarius funderetur: id factum esse putat Cornelius à Lapide hoc loco: *Hinc*, ait, *apparet, quod stella in Oriente maiori fulgore splenduerit: deinde Magos comitans fulgorem hunc temperarit, ac in Ierusalem plane eum occultarit: tum vt Magos cogeret adire Pontifices & Scribas, ad quærendum, vbi Christus nasceretur, itaque eis innotesceret, eum natum esse Messiam: tum quia Herodes ceterique eius asseclæ, vtpote impij indigni erant, qui cælestem hanc stellam viderent: Discendentibus vero è Ierusalem Magis rursum stella apparuit, & primæua claritate refulsit, vt Christum, qui lux, imo sol est mundi, suo fulgore indicaret, certumque locum, puta stabulum, in quo natus degebat, demonstraret, ne Magi per domos eum quærendo diu & frustra oberrarent.* Atque hæc stellæ solito maior irradiatio fidem in ijs indicat, non tentamentis Herodis, & diaboli caligantem; sed clariorem, vegetiorem, firmiorem, velut lucem in tenebris manifestius renitentem. Quocirca fideles omnes fidei præuium secutos iter figurant, quotquot gestiunt ad patriam peruenire S. Augustinus: *interrogant & quærunt, significantes eos, qui ambulant per fidem & desiderant speciem*: Vnde cum iam puerum inuenissent, stella subito euanuit. quafrcum visio patriæ succedet fidei; hæc erit auferenda. Multa sunt in stella, quæ fidem Magorum adumbrent: ideo Beda fidei eam comparat: *Stella*, ait, *est quælibet adhortatio bona ducens ad Christum, vel potius fides, quæ est mentis quædam illustratio.* S. Antoninus peritè fidei eam sic assimulat: *Stella est fides, de qua potest exponi illud Eccl. 44 species cæli, id est, viri cælestis est gloria stellarum, id est claritas virtutum: qui scilicet Deus numerat multitudinem stellarum seu virtutum, & omnibus eis nomina vocat, inter quas prima est fides: hanc videntes Magi in corde suo gauisi sunt, non solum gaudio magno sed & valde: nam nisi fidem diuinitatis habuissent, ex visione pueri & matris eius, parum gauisi fuissent: sed propter fidem credentes Deum esse & summum bonum gauisi sunt valde: & propter istam veram fidem procidentes adorarunt eum, non enim adoratur nisi Deus: Deut. 6. Dominum Deum tuum adorabis & illi soli inseruies, id est adorabis cultu interiori, recognoscendo eum vt principium & finem sui & omnium, & illi soli seruies cultu exteriori, vt Domino summo, eius præcepta seruando.*

causa varietatis in stellæ illuminatione, eam admittit Cornelius à Lapide.

S. Augustinus ser. de Epiphan.

fidei comparatur.

Beda in 2. Matth.

S. Antoninus.

Barradius.

Pluribus Barradius noster eandem fidem cum stella confert: *E cælo*, ait, *Magis stella affulsit è cælo quoque Gentibus stella affulget, quæ cælestem hunc Regem indicat: hoc est fides: fides stella est fulgentissima, quæ intellectui velut cælo infixa ad Christum homines dirigit. Columna est illa nubis, quæ spirituales Israëlitas per orbis solitudinem præit; lingua est cælorum. Si enim* S. Augustinus: *stellam Magorum vocauit linguam cælorum, cur nos fidei stellam eodem nomine non afficiamus? lingua profectò cælorum est fides: nam cælestia diuinaque eloquitur*: D. Maximus eandem orbis oculum appellauit, *Stella*, inquit, *illa velut quidam caligantis orbis oculus, mundi veterem nouauit adspectum: fides quidam caligantis orbis oculus, qui cælestem cæcis hominibus adspectum adfert: tolle hunc ex orbe oculum plane cæcus erit: tolle hanc è medio stellam, nullus ad Christum veniet. fides speculum est admirandum 2. Cor. 13. videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*: *Fides*, ait S. Bernardus, *quoddam æternitatis speculum est: quemadmodum enim æternitas, ita fides omne tempus complectitur, præterita simul, præsentia & futura sinu suo vastissimo comprehendit: præteritam mundi creationem, nati incarnationem, miracula, futura beatorum præmia, impiorum supplicia, videmus*

fidei variæ comparationes.

est columna nubis.

S. August. ser. 2. & 3.

orbis oculus.

D. Maximus ser. 1.

speculum æternitatis.

S. Bernardus.

hæc nunc per speculum obscura quidem, sed certissima cognitione, in patriam veram cum peruenerimus cælestem, frangetur speculum, dissoluetur ænigma, fidei obscuritas abscedet, cognitio succedet clarissima. Stellam sequuntur Magi & munera offerunt cum stella, hoc est fidei munera, hoc est opera coniungenda docent, non enim placet Deo operibus vacua fides. Quemadmodum homini non vinea placet, aut arbor frondibus exuberans, fructibus carens, omnem palmitem in me non ferentem fructum, ait Dominus, tollet cum pater plura vide apud eundem.

fides sine operibus est arbor sine fructibus.

Decuit profecto fidem Magorum aduersis probari, sicut eandem in Abrahamo DEVS fuit periclitatus: vt non minus quam Abraham progenitores fidelium dicerentur, & essent norma, quam conuersi Gentiles cum fide ad mortem vsque propugnanda sequerentur. sed de fide Magorum infra copiosius.

CAPVT V.

Mysticè gaudium ex visa stella significat gratiæ reditum post peccatum & diuinæ consolationis post tentationes affluentia.

Reges fidem & gratiam retinuerunt.

si grauant tamen peccatores.

Haymo.

TRISTES amissa stella Reges fuisse nemo dubitat: sed & eiusdem reditum & ductum expetisse perquam credibile: eo frui non licebat, quãdiu cum Herode versabantur: Certum tamen mihi videtur, eos interea nec fide, neque gratia cœlesti caruisse. gessisse nihilominus imaginem eorum sancti Patres volunt, qui se peccatis dum obstringunt, adeoque Herodi vel diabolo mancipant, animam gratiæ nudant ornamentis. Ita Haymo: *Discimus ergo per hanc stellam, gratiam Domini non incongruè figurari, & per Herodem Diabolum: ingredientibus ergo Magis ad Herodem stella eos reliquit, quia eos qui seruitio diaboli se subdunt, diuina gratia deserit; sed si ab Herode egressi fuerint, si per pœnitentiam iugum diaboli a ceruicibus suis excutientes Deum quærere cœperint, iterum diuina gratia eis apparebit, iterum nos illuminabit, iterum viam, qua Dominus inueniatur, demonstrabit: & solet contingere, vt maiore lætitia exsultet anima cum gratiam Dei recipit post peccatum, quam gauderet in eius perceptione ante peccatum; sicut Dominus in Euangelio de oue perdita & inuenta similitudinem exponens ait, dico vobis gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quam super 99. iustis, qui non indigent pœnitentia: Luc. 15. & de inuentione filij prodigi, cum maior filius contristatus esset, vocem patris audiuit: oportet te fili gaudere, quia frater tuus mortuus fuerat & reuixit, perierat, & inuentus est.* Monuit id ante hunc S. Ambrosius: *Magi ad Herodem intrantes, stellam perdiderunt, & vos si ad diabolum accesseritis peccando, lucem spiritualem non habebitis, nisi forte per confessionem & pœnitentiam denuo ab illo recesseritis. Moneo ne intretis ad Herodem: quia melius est peccatum cauere, quam emendare; nam si diabolo suadente peccaueritis, per pœnitentiam autem Deo adiuuante ab illo recesseritis, gratiam perditam recipietis: sicut & Magi postquam ab Herode recesserunt, stellam, quam perdiderant, videre meruerunt.*

S. Ambros. ser. de Epipha.

S. Thomas.

Doctor Angelicus exinde sensum hunc mysticum de gratia deducit, quod ipse Christus fons & origo gratiæ stella, sicut inferius dicemus, appelletur, ideoque monet similiter accessum ad Herodem declinandum, *Stella*, ait, *significat Christum, Apoc. vlt. Ego sum radix David, stella splendida & matutina: vnde per illam stellam intelligere possumus gratiam Dei, quam amittimus, cum ad Herodem id est diabolum accedimus, Ephes. 5. Eratis aliquando tenebræ. Itẽ cum ab Herode, id est diabolo recedimus, stellam, id est, Christi gratiam inuenimus: simile Exodi 13. vbi dicitur, quod Dominus præcedebat Israël, quando exiuit de Ægypto in specie ignis: hic autem præcedebat in specie stellæ.*

stella gratiam significat.

S. Eucher. ho. de Epiphan.

Sic etiam Eucherius ait: *Recedunt Magi ab Herode, & vident stellam, quia & illi qui à Diabolo separantur, vident iustitiæ lumen.* Peccato igitur quisquis obstrictus, Herodi seu diabolo famulatur, sciat immanissimo se tyranno mancipatum esse, à quo

à quo fœdiſſimè dum viuit, perturbationum animi contrarijs motibus, velut flagellis continuis agitatur,& ſtimulis conſcientiæ velut calcaribus pungitur, & poſt hanc ſeruitutem pœnas incurret ſempiternas. Ideo rectè S. Chryſoſtomus eum equum diaboli nominat; *Peccatores*, ait, *ſunt equi diaboli: nam ſicut equus Domino ſuo in portandis oneribus, in trahendo curru, & in vectando ſeruit, illumq; ſeſſor freno in quam vult partem inflectit ad nutum, ita regit peccatorem diabolus pro arbitrio ſuo.* Quis non expetat ſtella gratiæ duce & comite ſe tanti tyranni freno & calcaribus liberare: & in filiorum DEI ſortem ac conditionem euadere, qui pœnitudine delictorum concepta,& diabolo relicto ius acquirunt regni cœleſtis adeundi: rectè Seneca alibi: *O quam contenta res eſt homo niſi ſupra humana adſcenderit!* nimirum per gratiam, vt animus à terrenis auocatus, dulcis huius ſideris adſpectu & ductu delectetur: nam huius gratiæ (quam iuſtificantem vocant Scholaſtici) effectus eſt liquidiſſima quædam animi delectatio, qua ſic mens rectè ſibi conſcia capitur,& delinitur, vt longè voluptatibus omnibus antecellat: & licet homini conducat, vt ſæpè calamitatum procellis ventiletur; in ipſis tamē ſolet aduerſis ſpe cœleſtis beatitatis obtinendæ DEVS ſic virum iuſtum conſolari, vt malit cum diuina voluntate malis iſtis exerceri Chriſti patientis inſtar, quam ſine ijs perpetuis mœdere lætitijs.

Peccator eſt equus diaboli. S. Chryſoſtomus hom. 24. in Matth.

ex gratia iuſtificante oritur pax & lætitia.

Ita Sancti Reges, cum ſcirent multum conferre ad DEI gloriam, ſi biduo forte vel triduo ſtellæ carerent beneficio, vt commodius in vrbe Chriſti regnum publicarent: lubentes, volentes paruerunt, quos eo maiori poſtea gaudio DEVS cumulauit: quo fuerant in Dei negotio pertractando cum moleſtia diligentiores.

Ideo tropologicè ſignificant eos, qui poſt nubila turbineſque calamitatum repente ſereni ſolis adſpectu recreantur; ita Iobus: *Poſt tenebras ſperabat lucem* & poſt annorum aliquot extremas calamitates in ſummam vitæ huius etiam felicitatem reſpirauit. Iactent te igitur vitæ mortalis omnes miſeriæ; fortunis cum Iobo omnibus exturbatus, morbis quibuſque diriſſimè lancinatus, ab amicis, filijs & coniuge derelictus, vexatus, deriſus, ſterquilinio incubes: noli animum deſpondere: poterit cum voluerit & tibi expedierit te DEVS ad priſtinam & ſecundiorem fortunam reuocare. dictum tibi ne dubita: *Ad punctum in modico dereliqui te: & in miſerationibus magnis congregabo te: in momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui.* Mellifluè S. Bernardus hanc Chriſti velocitatem in amicis ſuis triſtibus iterum refocillandis dulcedine ſolatiorum diuinorum ita deſcribit: *Imo*, ait, *ſi moram fecerit, exſpecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit, Apoſtoli decem dies in hac exſpectatione ſederunt perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus & Maria Matre* IESV: *& tu igitur orare diſce, diſce quærere, petere, pulſare. donec inuenias, donec accipias, donec aperiatur tibi: nouit Dominus figmentum ſuum; fidelis eſt, non te patietur tentari ſupra id, quod poſſis: confide in ipſo, quod ſi fideliter exſpectaueris, nec diem decimum exſpectabit: præueniet, certè in benedictionibus dulcedinis deſolatum animū & orantem, vt feliciter, & non ad inſipientiam tibi conſolari renuens in ipſius memoria delecteris, inebriatus ab vbertate domus, & voluptatis eius torrente potatus.* Habet hoc proprium via noſtra ad cœleſtem patriam, quod alternet in eà ſecunda cum aduerſa fortuna: ne vel proſperiore nimis elati cum Salomone DEVM deſeramus; vel graui ore preſſi moleſtiarum onere peccatis ſuccumbamus: & quibuſdam expedit etiam, vt ſæpius & moleſtius affligantur, qui nequeunt vti ſecundiore rerum ſucceſſu: vnde quod gratiæ incrementum ſolet, in quibuſdam ſerenitatem mentis, & delectationem, quæ ſub ſenſum cadit maiorem ſolito generare, in alijs graviores etiam nonnunquam moleſtias & corporis afflictiones: vt in ſanctis Regibus ſteterit cum gratiæ incremento triſtitia, dum actu adſpectus tolleretur: ſic & in pijs quandoque guſtus ille ſaporque liquidæ diuinæque voluptatis remittit, dum dona gratiæ cumulantur.

Poſt triſtitiam ſequitur gaudium.

Iſa. 54.

fiducia in Deum excitanda. S. Bern. ſer. 6. de Aſcenſ.

alternāt in pijs ſolatia & triſtitia.

quoſdam Deus per ſola aduerſa ducit

Docuit hoc S. Gertrudem Chriſtus, quam iuſſit oblato corde ſuo inde ſugere abundantiam dulcedinis, & donare quibus, & quantum vellet: illa plenis quaſi buccis vim magnam hauſit, quam optabat certæ perſonæ communicari: quæ ſubitò tam inſuaues & amaros animi motus in alteram pro qua precabatur, excitauit, vt ſtupefacta roga-

Bloſius in monili c. 10.

rogaret Christum, quænam ista gratiæ iam impetratæ tam molesta, & insuauis operatio? audijt à sponso: quoties dona cuiquam elargitur gratiæ, sic in ijs operari sicut subiectæ materiæ conuenit, & saluti congruunt: *Nam quibusdam vtilior est afflictio, morbi, molestiæ, quibus anima eorum solidatur, ornatur, perficitur ad desiderium cordis mei: quod quamuis hic eos lateat, eius tamen rei veritatem in altera vita experientur.*

1. Petri 5. — Ro. 8.

Testæ sumus omnes nos homines in manu Dei, & figuli: nouit ille quæ vasa, quantoque tempore debeant rotari, vel igne excoqui, vt apta sint, quæ ad mensam Dominicam adhibeantur: *Quoniam ipsi cura de nobis*: Igitur omnia de manu eius siue dulcia, siue amara libenter suscipiamus, certi quoniam *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

Deo non hominibus nitendum. — S. Bernar. dus ser. 3. de Epiph.

Denique multi sanctorum Patrum sentiunt hoc loco significari, quod ij, qui humanis nituntur spreto Deo consilijs, cœlestibus auxilijs destituantur, similes Iudæis, quos olim frequenter arguit apud Prophetas DEVS, quod diuinæ diffisi potentiæ, fragili & arundineo Ægypti baculo niterentur: ideoque iusta vindicta hostibus traditi perierunt: donec DEO supplices, ab eo cum subsidium sero licet flagitarent, obtinuerunt. ita S. Bernardus: *Cumque recessissent Magi, & reliquissent Iudæos, ecce, stella, quam viderant in Oriente antecedebat eos: Hinc manifestè datur intelligi, quoniam humanum flagitantes consilium, diuinum amisere ducatum, & conuersos ad terrenum documentum, cœleste signum deseruit*: quod sic velim accipias: non quasi peccarint (quos supra dixi iussu diuino Solymam introisse) sed quod ij, quos figurant, peccent, qui contra diuina mandata suo freti iudicio naturalibus & humanis malunt, quam cœlestibus regi consilijs & iuribus.

S. Thomas in 2. Mat. — Isaiæ 31. — operandū cum diuina gratia. — 2. Paral. 32. 7. — fructus fiduciæ.

Et Doctor Angelicus ex Glossa sic commentatur: *Tertio*, ait, *propter instructionem nostram: & instruimur de duobus secundum Glossam, primo quod qui humanum auxilium quærunt deseruntur à diuino; illicitum est enim humanum auxilium quærere, non quærendo diuinum. Isaiæ 31. væ qui descenditis in Ægyptum ad auxilium in equis sperantes habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt & super equitibus, quia præualidi neruis, & non sunt confisi super sanctum Israël, & Dominum non requisierunt*, primo semper exquirendum consilium & auxilium diuinum, tum vero nec humana vel naturalia sunt prætermittenda subsidia, ad Ezechiæ Regis exemplum: qui cum suis diffisus viribus ad diuinam confugisset opem, postea nec destitit obturare fontes, ad aquationem Assyrijs prohibendam, satiscentes muros instaurare, turres exstruere, nouis mœnibus vrbem cingere: nec tamen his viribus, sed DEO confidebat, cum suos, vt fortiter agerent, sic hortaretur: *Viriliter agite, & confortamini, nolite timere, multo enim plures nobiscum sunt, quam cum illo: cum illo enim est brachium carneum, nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis.* Fructum tulit vna nocte tantæ fidentiæ in DEVM, qua centum octoginta millia Assyriorum vnus aliquis cœlestium geniorum interemit. Quem etiam Regem DEVS prius voluit varijs calamitatum procellis agitari, vt insperatá potitus triumphatis tot copijs sine sanguine victoriá, gauderet abundantius, quo prius hostium metu percussus erat vehementius: Alternant scilicet in bonis hæc in via aduersa cum prosperis, ne nimis vel secundis rebus efferantur, vel calamitosis deijciantur: in via se norint, nondum in patria: diuino per aduersa quæris nitendum & tendendum auxilio, quod nunquā solet *Pater misericordiarum* rogatus filijs suis denegare: excitat etiam eosdem vt petant; stellá gratiæ mentem excitantis, illustrantis & præuenientis demissá cœlitus: cuius ductum & impulsum quotquot cum Magis sequuntur, ad Christum omnis boni fontem securè perueniunt, itaque ducem, hunc Magis prælucentem contemplemur.

CAPVT VI.

Antecedebat eos.

IANSENIVS cum alijs, vt alibi vidimus, hinc colligit, ſtellam non totius itineris ducem Magos præceſſiſſe: ideo etiam tantopere nouo eius officio exſultaſſe: quem rectè confutat his verbis Maldonatus: *Qui hinc colligunt ſtellam non fuiſſe Magis totius viæ ducem, quod quaſi nunc nouo eius officio lætentur, non videntur animaduertere, eadem ratione probari poſſe, ne viſam quidem illis antea fuiſſe: quod ita nunc quaſi ante non vidiſſent ea viſa lætentur.* 2. Aliam lætitiæ cauſam poſtea proponemus. Sanè cum maior etiam forte initio, quam modo viæ cognoſcendæ neceſſitas vrgeret, & lactandi Reges eſſent, & efficacius ad Christum adducendi per loca periculoſiſſima viderentur, ſtellæ eiuſdem ductu omnia ſunt aſſecuti: non enim tantum luce præuia viam oſtendebat; ſed etiam Archangelus Michael, qui curſum eius moderabatur, ſic eos ad eam ſequendam inuitabat, vt manu quaſi prehenſa, trahere videretur autore S. Chryſoſtomo: *Nulla ſtella habet hanc naturam: neque enim ibat propter Magos tantummodo, apprehenſa manu eos trahens, viamque demonſtrans, lucente prorſus die, ac ſole rutilante quidnam opus erat*, inquis, hoc ſidere, cum certè iam vicus ille fuiſſet repertus? *abſque dubio, vt videretur & puer*. Solent filios prehenſa manu matres ducere ne concidant: vt manibus ſuis tam ijs auxilientur, quam eoſdem protegant: ideo manui ſæpius vmbram ſcriptura coniungit, diuinamque ſimul defenſionem appromittit. *Poſuit*, ait Iſaias, *os meum quaſi gladium acutum; in vmbra manus ſuæ protexit me* & 41. v. 16. *poſui verba mea in ore tuo, & in vmbra manus meæ protexi te.* Quam felix qui velut iumentum Domini manu diuinà regi ſe ducique ſinit non quo cæca voluntas, vel proprij tenacitas iudicij; ſed quo Deus ſequi iubet, Dauidem verbis & opere canentem imitatus: *Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum: tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me.* Rectè in voluntate tua Domine ſanctiſſima, & iuſtiſſima, à qua plurimum peruerſa mea deuiat, quam cum ſequor, cœcum mihi ducem conſtituo; an mirum ſi mihi relictus in tenebris, & cœco duce vbique corruam, incurram, offendam, à Dei defenſione derelictus? Tu ſapientiſſime IESV, qui Magos ſtella duce velut dexterà traxiſti, & protexiſti, *eſto nobis in Deum protectorem, & in locum refugij, vt ſaluos nos facias in die malorum proteges nos in abſcondito tabernaculi*: in illa miſericordia nos proteges, quæ rectè *Tabernaculum abſconditum* nominatur: Fidenter hic & ſecurè latitans canit, *Qui habitat in adiutorio altiſſimi in protectione Dei cæli commorabitur. Dicet Domino ſuſceptor meus es tu & refugium meum, Deus meus ſperabo in eum*: Quam bellè cum Pſalte Regio Reges noſtri tunc id canere potuerunt, cum ſtella velut diuina prehenſi manu ducerentur? ſed cur non ijs ad obſequium præirent aſtra; qui ductum in omnibus Dei ſequebantur, & ſe ſuaque volebant omnia Regis recens nati dignitati famulari? Hinc iterum poterant Regis iſtius nati potentiam cognoſcere, & ad ſe ſuaque ei ſubmittenda vehementius inflammari: quo clarius notabant, non ſtellam tantum; ſed & ſtellæ motorem Angelum, vel Archangelum Michaelem ipſis deſeruire: vt inde diuinitatem pueri cognitam adorarent religioſius: quam cauſam operis imperfecti autor ita refert. *Antecedebat eos, vt conſiderantes obſequium ſtellæ, Regis intelligerent dignitatem, & dicerent apud ſe quomodo ſit Rex ille terrenus, cui ſtella miniſtrat? Quid autem mirum, ſi ſole iuſtitiæ orituro ſtella miniſtrabat diuina? Præcedebat autem eos, quoniam hominibus quærentibus Deum, ſic omnia elementa miniſtrant. Si ergo magnum putas: quia Chriſto ſtella obſequebatur; Vide quoniam maiora ſunt, quæ tibi homini conſtituto miniſtrat, Ecce enim tibi ſol currit, & luna fulgere non ceſſat, ſi tibi homini conſtituto elementa miniſtrant, quid mirum ſi Chriſto ſtella obſequebatur; ſi tibi peccanti elementa miniſtrant, quid mirum ſi ante illos quærentes Chriſtum ſtella currebat? & ſi Angeli miniſtrant hominibus, quos Deus non*

Ianſenij ſententia. confutatur à Maldonato.

cur initio opus ſtellà

cur poſteà ſimile. Deus ducit & protegit.

Iſa. 49. 2.

vt iumentum.

Pſal. 72.

pſal. 30. ſecuritas in tutela hac Dei pſal. 26. pſal. 90.

Autor operis imperfecti.

Electis omnes creatæ res ſeruiunt.

ad obsequium hominum, sed suum creauit, quid magnum si hominibus elementa ministrant, quæ propter homines sunt creata? Hanc diuinam erga se benignitatem & munificentiam iure Reges nostri venerabantur; quod astrum solis æmulum, cursum eius regente Michaele Archangelo, mortalibus subseruiret, solem ipsum iustitiæ præsentem demonstraret adorandum, & omnibus obsequijs, cultu & religione honorandum: ideo merito Regi regum recensnato sceptra sua Reges submiserunt, eum non Regem tantum, sed Deum etiam cœli terræq; conditorem agnouerunt, & supplices fuerunt venerati: *mysterium stellæ* (subdit idem autor) *Intelligebant, quoniam dignitas tunc nati Regis excedebat mensuram omnium mundialium Regum: necesse enim erat, vt gloriosiorem putarent Regem eum, quam stellam, cui stella sic deuotè obsequebâtur. Aut quomodo non crederent ei subaendos homines, cui etiam cœli elementa subdita esse videbant? aut quomodo poterat terra esse rebellis, cui famulatur & cœlum?*

impietas peccatoris in Deum, seipsum lædit. quasi statuam pugnis cædendo se vulnerat.

Nec desinit homo solus & vnus in via Deo suo non repugnare tantum, sed gigantum more cum eo peccatis belligerare, similis Herodi, qui cum audiret cœlestes stellas ei famulari, non dubitauit tamen necem machinari: scilicet mortalis & patibilis venerat; nec in hoc aberrabat, posse eum & vita (licet non inuitum) exturbari. Adhucne audent mortales Deum & Christum in gloria Patris residentem, ac im̃ortalem sceleribus velut armis lacessere, & vitam si possent ereptum ire, dum quod in Christo nequeunt in membris eius attentant: vt male & ægrè sit Christo? sed quid in æterna beatitate constituto potest accidere ægrimoniæ? non Christo tales, sed sibi ipsis nocent. Similes illis, qui pugnis statuam Cæsaris tundunt, sibi non Cæsari nocent, suas ipsi manus non Cæsarem vulnerant. Agnoscant cum Magis in Christo diuinitatem, nec tantum, vt dixi, quia stella Christo, & seruis Christi famulatur: sed etiam quia tam potenter influit in hominum voluntates, vt ea, quæ voluntati propriæ, carni, & cupiditati contraria sunt, ea medullitus diligant: ad ea sola quærenda Regum etiam non cogit, sed suauiter inclinat voluntatem. Quam verè in manu

Christus trahit volentes.

Dei sunt corda Regum: quo enim eos nulla potest humana vis inflectere, tam efficienter mouet Deus, vt appetant vltro, à quibus voluntas eorum paulo ante abhorrere maximè videbatur. Potest enim autor naturæ suum opus, salua etiam arbitrij libertate sic aptare, mouere, flectere, vt placitum fuerit summæ & infinitæ in reshumanas potestati: quæ clarissima fuit in Christo recens nato nota diuinitatis; Quod

ad molesta carni.

Reges ad summa natos, gloriam docuerit & fauorem hominum declinare: laboriosas itineris tam longinqui molestias adamare, lenocinantes carnis voluptates deuitare. Sanè non potuit quæ naturæ contraria videntur, nisi naturæ conditor persuadere. Colligit hæc ex nota Christi diuinitatis Baëza noster: facit is duos de diuinitate contendentes arbitris Magis, Christum & stellam, cuius forte cultui cum Persis fuerant consecrati, tum Christum victorem in ea, quæ carni contraria sunt Reges inclinantem. *Ecce*, ait, *vobis lucidissima sidera sedes habitantia crystallinas, & puer pauperculus obscuro vix egressus è stabulo, pauperèque sub tecto pauperis matris innitens brachijs contendunt de diuinitate. Spectat supernè Angelicus exercitus, infernè totus orbis terrarum: iudicaturi adstant Magi stellarum deuoti admiratores, & iudice Mago stellæ priuantur diuinitate, & diuina agnoscitur paupertas infantis, qui adoratur.* Prolato deinde ex S. Chrysologi verbis Magorum iudicio, quod stella conserua sit non Deus, subdit: *Non equidem Deus est, qui hominum obtemperat voluntati. qui humano nutu omnia sua metiri obligatur: creatura est conserua, quæ sublimes occupans sedes, vt regnet, hominum cogitur inseruire palatijs: at ille vnus Deus est summa potens Diuinitate, qui sub seruili forma, contraria suggerens voluntati hominum, nimirum abiectionem, humiliationem, paupertatem, tolerantiam, in hæc contraria hominum animos inclinat, & trahit. Quis nisi Deus elatas hominum rationes, regias rationis sedes, vt greges tonsarum cogeret in stabulum? Deus ille merito adoratur à Magis, qui insitata imo contraria homini docet, vt homines trahat.*

Baëza l. 2. c. 8. §. 13. & Reges ad se pauperem sequendum, relicto stellarum cultu.

Sinamus & nos Deũ côrda nostra, quo voluerit, inflectere, vasa qualia voluerit, figulum illum supremũ efformare: opera quæ Deus per nos voluerit, exercere. *Nunquid*

gle-

gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea, aut exaltabitur ſerra contra eum, à quo trahitur? quomodo ſi eleuetur virga contra eleuantem ſe, & exaltetur baculus, qui vtique lignum eſt. Antecedit nos ſtella: ad Ieſum ducit pauperem, mitem, humilem, cum Magis affectu mentis, & imitandi ſtudio ſequamur.

homo ſerra Dei.

CAPVT VII.

VSQVE DVM VENIENS STARET SVPRA, VBI ERAT PVER.

STARE nunc ſtellam, quæ paulo ante præcedebat, indicium fuit aſtri noui penitus non vulgaris: nec fixi, nec errantis: vt hinc paſſim ſancti Patres colligunt: & quidam etiam Angelum vel cœleſtem virtutem ideo vocant, quod ab Angelo curſus eius ſiſteretur. vnus inſtar omnium ſit Theódotus Ancyranus: *Quod autem & iam, ait, de ſtella, eam ſtetiſſe ſuper puerum, virtutem eſſe, quod apparuerat, manifeſtè indicauit, nulla etenim ſtella, quæ in cœlo iſto eſt, ſuper puerum ſtare conſpici potuiſſet, quoniam ſpatij magnitudo adſpectus iudicium fugiens, neque ſtatum neque motum ſtellarum manifeſtum ſenſui facit. ſtetit, inquit, ſtella ſupra locum, vbi erat puer: ergo relinquens altitudinem ſtella, qua apparebat, humilior facta eſt, vt ſtatu ſuo natiuitatem Regis oſtenderet: nam tanquam regē quærebant Magi.* Et hoc antiquior S. Chryſoſtomus: *Deinde poſtquam immineret puero, iterum ſtella ſiſtit curſum ſuum, quod ipſum maioris erat virtutis, quam ſtellæ natura inſit, nunc videlicet apparere, nunc occuli, & vbi apparuit, ſiſtere curſum, hinc procul dubio Magi incrementa cœperunt fidei, propterea etiam gratulati ſunt, quoniam quæſitum reperiunt, quoniam effecti fuerant nuncij veritatis, & quia non fruſtra tam longæ viæ ſpatia confecerant: tam ardenti quippe erga Chriſtum cupiditate flagrabant.* Sed auctamne dicemus fidem, quæ cum per experientiam rem creditam exhiberet, fidei meritum minuere videbatur, iuxta pronunciatum Chriſti: *beati, qui non viderunt, & crediderunt.* Verum eſt, minuebat in Apoſtolo meritum fidei, qui iam animum obfirmarat non credere, niſi rediuiuum oculis vſurpaſſet: at noua & Magis ardua fidei obiecta tunc ſanctis Regibus proponebantur; eum, quem Regem quærebant, in ſtabulo ſpecuque cum belluis pauperem, egentem abiectumque cernere, & tamen cœli terræque Dominum confiteri: quem Deum petebant, faſcijs ligatum, vagientem & gelu rigentem contueri, vt aliorum egere ſubſidio, deſertus ab omnibus videretur. His ne Reges offenderentur, ſed conſtanter firmiterque crederent ac confiterentur orbis dominatorem, opus non tantum, vt ſtella conſiſteret; ſed ipſi capiti pueri propius immineret, ne ſupereſſet vlla ratio dubitandi, quin is tot votis expetitus puer eſſet. *Etenim* ait ibidem S. Chryſoſtomus: *Ad locum ſtella perueniens, ſuper ipſum pueri ſtetit caput, oſtendens Dei filium eſſe, qui natus eſt, cumque ſubſtitiſſet, ad adorandum adducit non ſimpliciter barbaros, ſed eos, qui inter illos ſapientia pollebant.* Haymo vult certo ſtellam inditio puerum indicaſſe. *Nullum, ait, dubium eſt, quod ſtella, quæ in Oriente Magis Regem Iudæorum natum oſtenderat, certum ſignum & indicium ſtando ſupra domum, vbi erat puer, dederit: ſcilicet vt ipſum eſſe ſine dubio agnoſcerent, quem in Oriente poſiti, natum in Iudæa eſſe didicerant: nam quam magnum eum in corde tenuerint, quem videbant eſſe paruum, manifeſtatur cum ſubiungitur & procidentes adorauerunt eum.*

S. Maximus putat ſtellam maiores clarioreſque radios emiſiſſe, qui locum ac pueri præſentiam deſignarent, quod explicat clarius Thomas à villanoua: *Mira planè res, ſiſtit deſuper proximum tecto, rotatur, voluitur, tripudiat, ſcintillat, radioque velut digito quæſitum Regem oſtentat. ſtupent nouitate viri, neque enim erat aptum principi tectum, deſiliunt equis conciti, domuſque penetralia luſtrant.* Fauent huic radio puerum verſus pro-

ex ſtatu ſtella colligitur non vulgaris fuiſſe.

Theodotus Ancyranus orat. de Nat. in concil.

S. Chryſoſt. ho. 7 in Matth.

quandoque adſpectus rei fidei meritum minuit.

Io. 20. 29.

hic tamen auxit.

ſtetit ſuper caput pueri.

Haymo ho. de Epiphan.

radios ſparſit clariores.

S. Maximus ſer. de Epiph.

vnumque protendit in caput pue

Melchior Inchofer c. 21. stella vocalis. Eucherius ho. in Epiphan. alloquitur Reges.

protenſo Regum Æthiopiæ inſignia, qui cum ſe iactent à Magis Euangelicis deſcendiſſe, ſidus proferunt inſtar cometæ caudati, ſeu radio vno prominentis. quod ſtella velut indice protenſo ſplendore locum nati Regis demonſtrauit. Alij vocalem hic ſtellam faciunt, quæ verbis articulatis Regibus puerum Deum ſignificarit. Ita S. Eucherius *Stabat igitur ſtella & clamabat: habet enim linguam ſuam; ne enim longe petamus exempla: ſic illa ſtella loquebatur Magis, ſicut iſtæ literæ loquuntur nobis, ſignificando igitur loquebatur; ſed quid ſignificabat, quid dicebat? vis audire quid? hic eſt puer; hic eſt mater pueri; hic eum quærite, hic eum inuenietis: hic in paruo corpuſculo latet, qui vbique eſt, & omnia implet.* Ideo ſtellam ſupra S. Auguſtinus: *linguam cælorum* nominauit: quod gloriam & maieſtatem diuinam pueri Regibus ſuo protenſo radio quaſi digito, vel quaſi ſcriptis literis, imo quaſi vocibus articulatis demonſtraret.

CAPVT VIII.

ERAT PVER:

Extra non intra Bethlehem: in via non in vrbe.

Autores qui velint intra Bethlehem natum. Cyprianus ſer. de Nat. Chriſti. Beda ſer. 8. de locis ſanctis. Gretzerus. l. 4. c. 11. rationes

INTRA Bethlehem eſſe Chriſtum natum vili in diuerſorio, quidam ex ſanctis Patribus docuerunt. Inclinat S. Cyprianus: *Veniunt in Bethlehem, inueniunt Emmanuel,* ciuitas parua, domus paupercula, ſupellex exigua. Beda etiam dicit diuerſorium fuiſſe *quaſi naturale ſemiantrum in Orientali angulo Bethlehem ſitum,* & quidem intra muros Bethlehemiticos collocat. Hos ſequitur & his propugnat rationibus Gretzerus noſter. *Quia Euangeliſta dicit Chriſtum natum eſſe in Bethlehem, quod propriè eſt intra ambitum, fines & limites iſtius vrbis: nam Ioſeph adſcendit ex Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem cum Maria, & cum eſſent ibi, nempe in Bethle-*
1 *hem, peperit filium ſuum primogenitum, & Angelus ad Paſtores: natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. ecce in ciuitate natus eſt, non extra; ſi quis extra Ingolſtadij ambitum foris in agro vel ſtabulo alicuius agri*
2 *hodie naſceretur, an verè diceres eum in ciuitate Ingolſtadienſi, natum eſſe? Paſtores quoque inter ſe mutuo: tranſeamus vſque Bethlehem: illi ergo erant extra*
3 *Bethlehem, non is, qui natus fuerat in ſtabulo: natum enim in ſtabulo indicat præſepe: vbi enim præſepe, niſi in ſtabulo?*

contraria ſententia communior.

Sed cum SS. Patrum complures cum ſcholaſticis & interpretibus velint extra potius oppidum Chriſtum hanc lucem primum in ſpelunca adſpexiſſe, ad obiecta reſponderi poteſt, per Bethlehem etiam ſuburbanum ſtabulum vel antrum intelligi, quid autem vetat in ſuburbijs antra, ſtabula, & præſepia reperiri?

S. Hiero. Ep. 17. 18. Origen. l. 1. contra Celſum. Euſebius l. 7. de monſt. c. 2. de monſt. 4. Niceph. l. 1. c. 18.

S. Hieronymus vocat locum iſtum: *Speluncam Saluatoris, & paruum terræ foramen.*

Eadem Origenes habet: Euſebius ait, *Nunc oſtendi agrum, in quo virgo enixa, infantem depoſuit.* Expreſſius Nicephorus aſſerit locum fuiſſe *ſpeluncam extra oppidum poſitam.*

Chryſol. ſer. 175. S. Greg. ho. 8. in Euan. 40. 10. ſer. 55. de verbis Domini c. 4. Chriſtus via, veritas & vita.

Huc faciunt ij ſanctorum Patrum, qui Chriſtum aiunt in via naſci voluiſſe. S. Chryſologus: *vt viator in via naſceretur, vt omnis aditus excluderetur erroris, & viator tandem cælum peteret, qui terrenus itineris incaſſum diu ſudores pertulerat & labores.* omnibus volebat Chriſtus ad ſe patere acceſſum, ideo in via, qua noctes & dies acceſſus eſſet, naſci maluit: aliam S. Gregorius addit cauſam: *propterea non in parentum domo, ſed in via naſcitur, vt oſtenderet, quod per humanitatem ſuam, quam adſumſerat, quaſi in alieno naſcebatur.* Copioſior S. Auguſtinus reliquis eſt hac in via deſcribenda. *Chriſtus, ait, veritas & vita eſt: ad ſumendo hominem factus via eſt, ambula per hominem & peruenies ad Deum. Per ipſum vadis, ad ipſum vadis. Noli quærere, qua ad ipſum peruenias præter ipſum. Si enim via eſſe noluiſſet, ſemper erraremus: factus ergo via eſt, qua venias; non tibi*

dico

dico quære viam, ipsa via ad te venit; surge & ambula, ambula moribus non pedibus.

Iterum alibi: *Homines, ait, ad viam veniunt, nunquid via venit ad ipsos? via nostra venit ad homines, inuenit errantes, vocauit ad se extra ambulantes, in me, inquit, ambulate, & non errabitis: ego sum via, veritas, & vita. Ne dicas, vbi est via Dei, ad quam regionem ibo? quem montem adscendam, quos campos inquiram? viam Dei inquiris? salutare Dei est via Dei; & vbique hæc est.* His autem omnibus antiquior S. Iustinus idem scribit. *Quoniam,* inquit, *Ioseplus non habebat locum in vico illo, vbi diuersaretur, in spelunca quadam, quæ vico propinqua erat, diuersatus est.* Rationes vel congruentiam hanc ex Caietano probat & roborat Suaretz *Addit,* ait, *Caietanus hic literalem rationem huius mysterij fuisse, quia ad occultandam huius Natiuitatis excellentiam, & Matris virginitatem oportuit, vt remotis arbitris, proculque ab amicis & cognatis, atque adeo extra domicilium proprium B. Virgo pareret. Eademque ratione potuit esse conueniens, vt in loco remoto, & extra vrbem posito partus accideret, alioqui vel oporteret obstetricem vocari, & alia quæ in partu necessaria esse solent adhiberi, vel necessarium esset mysterium virginei partus omnibus patere. Præsertim, quia oportebat Pastorum ac Magorum adorationem, absque tumultu & publica manifestatione, ac multorum admiratione fieri. Cum ergo Diuina sapientia suauiter omnia disponat, locum ad hæc omnia accommodatum elegit, & ideo credibile est, locum hunc extra vrbem positum fuisse.* hactenus Suaretz. Tenet idem Barradius, *Fuit* ait, *hæc spelunca & rupes extra ciuitatem, ipsi muro adiacens, ab hominum turba & oculis semota, vt abditissimum mysterium abdito in loco ederetur.*

[Margin: to. 8. in Psa. 39. — S. Iustinus in dialog. — Caietanus Suarez. q.35.d.13. s. 3. — eius ratio. 1 2 3 — Barradius. to. 1. l. 8. c. 14.]

Quocirca quæ Gretzerus opponit, de suburbio si explicentur, verè natus in Bethlehem dicitur, & in ciuitate Bethlehem, qui in suburbano specu nascitur.

CAPVT IX.

Videntes autem stellam non antecedentem, sed stantem gauisi sunt.

IANSENIVS gaudium incredibile Magorum adscribit stellæ reduci: *Quam,* ait, *cum vidissent Magi, merito gauisi sunt gaudio maximo; nam sideris quidem spectaculo gauisi erant Magi in Oriente; sed multo Magis nunc nimirum, quod intelligerent spem suam non esse frustratam, nec frustra tanti itineris se suscepisse laborem; idque post apparentem negotij desperationem. Deinde quod experirentur stellam ad eundem perducere locum, quem scriptura demonstrauerat, quodque ducem iam nacti essent nequaquam fallacem.*

[Margin: Iansenius gaudium adscribit de visa stella.]

Maldonato potius & Regio consentio, qui gaudium non tam de apparente sidere, progressu, ductuque volunt accipiendum, quam quod curiosiam absoluto consistens radio protenso monstraret veram stellam, imo solem iustitiæ Christum puerum sic enim ait. *Nec significat, vt ego quidem arbitror Euangelista Magos adspectu stellæ, quæ paulo ante euanuisse videbatur, lætos fuisse: id enim si dicere voluisset, non hoc loco, sed ante dixisset: & ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos; & gauisi sunt gaudio magno valdè; sed significat eos gauisos fuisse videntes stellam (sicut proximè dixerat) stantem supra, vbi erat puer: lætantur enim: non quod stellam viderint, quam sæpe iam viderant: sed quod Christum, quem quærebant, inuenerint.*

[Margin: alij de ea stante. — Maldonat. — Regius.]

Assentit his verbis Regius. *Non scribit Matthæus adspectu stellæ gauisos: nam hoc oportuisset dicere omnino eum, superius scripsit, & ecce stella, quam viderant in Oriente ante[illegible] tunc subiun[illegible]endum fuisset gauisi sunt gaudio magno valde: non hoc ergo est, quod significare vult hic saltem præcipuè, sed gauisos potius fuisse, quia viderunt illam stantem, vbi erat puer. Neque vero inficiari velim exhilaratos fuisse v[illegible]a prius stella, cum Hierosolymis excederent, sed summum illud gaudium, de quo nunc loquitur Matthæus, tunc fuisse affirmauerim, cum supra*

supra stabulum illud aureo quolibet palatio augustius pependit fulgentissimum sidus, index infantis. At certè quid ni gauderent in sinu tam pretioso thesauro inuento? Parum sanè Reges hos sanctos cursus sideris commouebat, qui non ignorabant Deum quotidie licet improbissimis & flagitiosissimis spectabilem solis & lunæ progressum impertiri, sine quo vitam non possent sustinere: maius igitur gaudium ex impleto iam Michææ vaticinio nascebatur: vicum Bethlehem ante se videbant, & in suburbana latere spelunca recens natum Regem cognoscebant. Huc respicit Beda dum ea verba, *videntes stellam,* sic interpretatur, *intelligentes prophetiam esse finitam, inenarrabili gaudio gratulantur, qui de tribus partibus mundi ad Christi fidem conuenitunt.*

Beda in 2. Matth.

Explicatius deducit idem S. Eucherius: *Hoc est quod dicit videntes stellam gauisi sunt gaudio magno valde: quid enim videntes stellam, nisi intelligentes quod dicebatur & significabatur per stellam; non enim magnum gaudium est videre stellam; nam & solem & lunam sæpe videmus, & non multum videndo gaudemus; gaudebant igitur non propter stellam, sed propter stellæ significatum.* Et S. Chrysostomus *deinde postquam imminerct puero, iterum stellæ sistit cursum suum, quod ipsum maioris erat virtutis, quam stellæ natura insit, nunc videlicet occuli, nunc apparere, & vbi apparuit sistere cursum: hic procul dubio Magi incrementa fidei cœperunt, propterea etiam gratulati sunt, quoniam quæsitum, desideratumque repererant.* Docemur igitur à Magis non creato, sed increato, summo & infinito bono tantum delectari hoc vnum sitire, quærere, vestigare: nec cessare, dum eo perfruamur: quia solum est, quod humanum potest appetitum penitus satiare. Necesse profecto est, vt quisquis re fluxa, labilique capitur & delectatur, cum ea transierit, & perierit, omne secum hominis gaudium eripiat. *Gaudent*, ait S. Bernardus, *in cibis, gaudent in pompis, gaudent in diuitijs, gaudent & in vitijs homines; sed luctus extrema occupat istiusmodi gaudiorum, quod gaudium in materia conuertibili mutari necesse sit re mutata. Accenditur cereus, non purum lumen est; sed lucerna, siquidem ignis ipse propria fomenta consumit, nec nisi ipsa consumtione fouetur. Porro deficiente materia etiam ipse deficiet, & vbi eam videris prorsus exustam, hunc quoque nihilominus extinctum esse reperies. Sicut ergo flammæ illius nouissima fumus occupat & caligo, sic lætitia lætæ rei in tristitiam commutatur.*

Eucherius orat. de Epiphan.

S. Chrysostomus.

in Deo non creato bono gaudendum.

S. Bernard. ser. de fallacia præsentis vitæ.

creata transeunt nec satiant sed contristant.

Hoc gaudium breuissimum Scriptura vocat: *Gaudium Hypocritæ ad instar puncti*: momento vix durat: nec breuitate tantum sua: sed aculeo relicto debet nos deterrere. quia *extrema gaudij luctus occupat*: Aliud cum suo aduentu nobis gaudium promittit Christus, *iterum*, ait, *veniam ad vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis*: quo cœperunt nostri Reges visâ stellâ, nec præeunte quidem, sed stante frui, tunc cum non creatum bonum; sed increatum offerretur. *Reuera*, ait idem mellifluus Doctor, *illud verum & solum est gaudium, quod non de creatura, sed de creatore concipitur, & quod cum possederis, nemo tollet a te, cui comparata omnis aliunde iucunditas mœror est. omnis suauitas dolor est; omne dulce amarum: omne decorum fœdum, omne postremo quodcunque aliud delectare possit molestum.* Obscura iam Regibus stella, claritas solis ipsius radijs illustrati: sileant Angeli, quibus iam sapientia Dei loquitur. iam demum tenebras deserunt, & lucem ingrediuntur, de profundo fluctuum emergunt ad portum; de misera seruitute in felicem respirant libertatem; de morte denique transeunt ad vitam: cum ipsum autorem vitæ matris in sinu suis oculis contemplantur.

Iob. 20. Pro. 24. Io. 16.

Christi æternum gaudium.

CAPVT X.

Gaudio magno valde, ob Christum veram stellam.

ALLEGORICE Christum stellam nominari frequentissimum, in scripturis & SS. Patribus. S. Ambrosius: *Stella ab his videtur, & vbi Herodes est non videtur, vbi Christus est rursus videtur, & viam demonstrat: ergo stella hæc via est, & via Christus, quia secundum incarnationis mysterium Christus est stella: orietur enim stella ex Iacob, & exsurget homo ex Israël Num. 24. denique vbi Christus, & stella est, ipse enim est stella splendida & matutina: sua igitur luce ipse se signat.* Aptissimè Christus ea stella stante designabatur: qui vt sol verus & fons omnis siderei luminis ipsis stellis suam communicat caritatem, sic Christus fidelibus sui agnitionem, dum per viam mortalis vitæ, in fide contendunt ad patriam: donec stante ijs in morte stella lux indeficiens Christus in cœlis oriatur: tunc enim figura & vmbra tollitur, corpus ipsum luminosum exhibetur, à quo sine fine luce beatitatis æternæ sic irradiantur, vt nullis deinceps errorum tenebris obscurari. Christus est vera stella. S. Ambros. in 2. Luc. Christus præsertim gentibus.

Quo respicit Rathbertus: *Christus,* ait, *stella fuit Apoc. 22. & in ea, quæ apparuit Christum esse monstratum manifestissimè approbatur: nullum igitur signum congruentius poterat apparere ad inuitandum, quam per quod fides credentium radiaret in miraculis, & vera, quæ Christus est stella ex Iacob præsignaretur ex oraculo: cui profectò vera fide Christo obsequentes configurati per hoc iam iamque velut stellæ cælorum æterna perpetuitate collucentes virtute cæli in cælestibus præsiderent: quid enim aptius, quam per stellam fides, quæritur ad stellam ostenditur, vt per eam, quia lumen proprium non habentes, illustrati perpetua æternitate lucere possimus; demonstratio quippe in stella Christi fuit, ad quam qui peruenerit, & ingressus fuerit Ierusalem illam cælestem, monstrabitur ei continuo Christus stella matutina, iuxta promissum Ioannis: & ideo supra puerum rectè stetisse dicitur, quia idem sanctorum claritas approbatur: quam qui conspexerit, gaudebit vtique gaudio magno valde, & adorare non desistet ante conspectum Dei, quia domum Dei semel ingressus æterna satietate Christi lætus fruitur.* Stella Magorum Bosphorum facta, tam fidei nostræ signum, quam solis Orientis indicium, eius vtique solis de quo Zacharias. *Ecce vir Oriens nomen eius.* Rathbert.

Hinc S. Augustinus *Magos,* ait, *credere & quærere tanquam eos, qui ambulant in fide, & quærunt speciem*: Bosphorus est: dum in via prævia stella fideles progrediuntur: stante autem iam stella & solis ipsius radijs exorientibus, nihil ille Bosphorus admirationis, nihil splendoris & lucis videtur retinere, cuius lumen solari claritate penitus absorbetur. Sic Magis Christum intuentibus nullum amplius de stella gaudium, qui bono iam summo & infinito tot votis expetito fruuntur, similes ijs qui in patriam cœlestem admissi, & æternæ lucis fulgoribus irradiati, fidei perdunt obscuritatem, ipsi visioni velut fonti luminis & sine fine adhærescunt. Est tamen qua in re Christus nobis in via progredientibus velut stella non stans tantum intuentes recreet; sed & ambulones antecedens ducat, viam monstret & præparet; in ea contra hostes protegat & tueatur: reficiat & animet. S. August. ser. 5 de Epiphan. In via lucifer. Sol in Patria.

Nec eos tantum, qui virtutum apicem contigerunt: sed etiam, qui vitijs primum bellum mouent. Quod ex eadem sententia S. Ioannis, qua Christum stellam vocat deducit, & ducem Christum facit S. Bernardinus triplicis viæ incipientium, progredientium, & perfectorum. *Stella,* ait, *profectò est ipse Iesus, qui de se, Apoc. vltimo dicit.* Ego sum radix & genus Dauid, *stella splendida & matutina, quibus verbis Christus ostendit, se esse omnium sequentium se, incipientium, proficientium & perfectorum perfectum ducem: incipientium eum ait, ego sum radix, id est radicale principium & fundamentum & nutrimentum totius regni Dauid, & totius cultus Dei in ipso fundati, & in alios deriuati & de plenitudine eius omnes accepimus, omnes rami inde viuificantur. Secundo, proficientium genus* ser. 14. de Epiphan. 1 est stella incipientium, 2. proficientium.

virtus si qua laus disciplinæ Christianæ hæc solicitè cogitent, in his se exerceant: in his vnicè acquiescant. Hinc iterum dico orietur *cordis gaudium, quod nemo tollet à nobis.*

CAPVT XI.

Et de adspectu Mariæ stellæ maris.

MAGNVM iterum Regum gaudium videre stellam alteram maris, Virginem Mariam, plus virtutum radijs, quam stellam suis splendoribus fulgurantem, & quis Mariam dubitet stellam appellari, cuius nominis etymon stellam significat. Hebraicè enim מרים Mariam id est doctrix, seu magistra, & ductrix maris nominatur, Cynosuram rectè dixeris, quæ nautas in procelloso maris æstu securos facit periculi, ne naufragentur.

Maria stella vi nominis.

Hoc eam elogio Sancti Patres plerique decorarunt. aptè hoc ipso in loco S. Eucherius: *Stat supra domum illam, in qua erat virgo Maria, stat stella super stellam, Maria enim stella maris interpretatur, stella itaque filius, stella est mater; stella oritur de stella: sed maior, quæ oritur quam illa, de qua oritur: vnde & merito supra stare videtur: non dixit supra puerum: sed supra, vbi, erat puer: vbi enim erat puer, nisi in sinu matris.*

Eucherius.

Duabus solent rebus & effectibus excellere stellæ, illuminant corpora, & influunt virtutes occultas in res inferiores; hinc licet conijcias, sicut Deipara fuit super omnes Angelorum Hierarchias exaltata, sic etiam plus gratiæ, luminis & gloriæ recipit, quam beati omnes: vt sola, *mulier amicta sole*, nominetur: Eadem copiosissimè solet clientibus dona à Deo impetrare & imprimis calore diuinæ caritatis accendere: sicut mellifluè docet S. Bernardus: *ipsa*, ait, *est nobilis stella Iacob, cuius radius vniuersum mundum illuminat, cuius splendor præfulget in supernis, & inferos penetrat, terras etiam perlustrans, & calefaciens magis mentes, quam corpora: fouet virtutes, excoquit vitia.* Stella verè Maria quæ licet humilitate & sui ipsius despicientia, parua hominibus, & ancilla propria confessione videretur, orbe tamen terrarum longe maior erat: clara fuit per morum & virtutum honestatem, pura candore virginitatis: stella verè maris, quæ dirigit nauigantes in huius mundi mari ad portum salutis: præeminens altitudine: quia super Angelorum Hierarchias eleuata chorum constituit singularem: vt ad eam licet abysso fluctuum absorpti respicere possint; & ipsa naufragia cunctorum hominum clementer auertat. *vita nostra* ait. S. Gregorius: *nauiganti similis est, is namque qui nauigat, stat, sedet, iacet, vadit, qua impulsu nauis ducitur: ita & nos sumus, qui siue vigilantes, siue dormientes, siue tacentes, siue loquentes, siue volentes, siue nolentes, per momenta temporum quotidie ad finem tendimus*, quem vtinam feliciter attingeremus: sed heu quam multi excusso rationis gubernaculo temerè sinunt nauim turbulentis iactari fluctibus, donec vel charybdi luxuriæ absorbeatur, vel in scopulos impacta superbiæ conteratur; vel in vada & breuia terrenarum opum deuoluta stet immobilis, vt cursum nequeat continuare.

Duo effectus stellarum illuminare & influere, conueniunt Mariæ.
Apoc. 12.
illuminat mundum.
stellæ proprietates aliæ conueniunt eidem.
S. Grego. in Registro l. 6. ep. 26.
vita hominis nauigatio est naufragosa multorum

Quibus (quærit S. Bonauentura) *auxilijs possunt naues inter tot pericula transire vsque ad litus patriæ? certè* respondet *per duo: scilicet per lignum & stellam: id est per fidem crucis, & per virtutem lucis, quam peperit nobis Maria maris stella: ipsa nobis mundi lucem, imo solem peperit:* quamuis & ipsa solis etiam nomine decoretur. dum filius eius in sole dicitur tabernaculum posuisse: ipsa præsertim naufragis lucem solet insperatam offerre, cum procellæ tentationum, & calamitatum diem nobis eripiunt, si tantum solicita prece inuocetur. *O quisquis igitur* (monet S. Bernardus) *te intelligis in huius seculi profluuio magis inter procellas & tempestates fluctuare, quam per terram ambulare, ne auertas oculos à fulgore huius sideris, si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, respice stellam, voca Mariam. Si iactaris superbiæ vndis, si*

S. Bonauentura in speculo B. Virginis c. 3.
Maria stella naufragis.
S. Bernardus.

ambitionis, si detractionis, si æmulationis, respice stellam, voca Mariam. Si iracundia, aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculam concusserit mentis; respice ad Mariam: si criminum immanitate turbatus, conscientiæ fœditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitiæ, desperationis abysso: cogita Mariam: in periculis, in angustijs, in rebus dubijs, Mariam cogita, Mariam inuoca; non recedat ab ore, non recedat à corde, & vt impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum. Ipsam sequens non deuias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans non erras. Ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitia peruenis; & sic in temetipso experieris, quam merito dictum sit, & nomen virginis Maria. Vnum præcipuè S. Bernardus efficax medium affert obtinendi à Deipara, quæ petis, virtutum eius sedulam imitationem. *Vt*, inquit, *impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum*: Nos scilicet etiam vult stellas esse, ac exemplo virtutum, alijs prælucere: quales à reditu suo Magi stellæ toto fulserunt Oriente: dum Christi & Deiparæ vitæ virtutum documenta suis expresserunt moribus: vt sicut in stellis lumen solis reuerberatur, sic in ipsis Deiparæ vita moresque velut in speculo resplenderent, ita facti sunt Reges isti, vt antea stellæ Iudæis, dum fidei lumen Christi recens nati præsentarent, sic Gentilibus etiam quando doctrinam Christi & euangelicam moribus & vita potius, quam verbo publicarunt; quales esse stellas decet omnes Christianos: de quibus ita S. Leo: *Quicunque in Ecclesia piè viuit & castè, qui ea quæ sursum sunt sapit, non quæ super terram, cœlestis quodammodo instar est luminis: & dum ipse sanctæ vitæ nitorem seruat, multis viam ad Dominum quasi stella demonstrat: in quo studio omnes dilectissimi vobis prodesse inuicem debetis: vt in regno Dei, ad quod recta fide & bonis operibus peruenitur, sicut filij lucis splendeatis.* & alibi: *Lucete dilectissimi vt luminaria in hoc mundo: sint lucernæ mentium vestrarum semper ardentes, & nihil resideat vestris tenebrosum in cordibus, quoniam sicut ait Apostolus Ephes. 5. fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: impleanturque in vobis, quæ in trium Magorum imagine præcesserunt: & sic luceat lumen vestrum coram hominibus, vt videntes opera vestra bona, glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. Sicut enim magnum peccatum est, cùm inter Gentes, propter malos Christianos blasphematur nomen Domini: ita magnum pietatis est meritum, cum eidem in sancta seruorum suorum conuersatione benedicitur.*

Imitanda est.

Omnes Christianos decet esse stellas.

Ser. 3. de Epiph.

Ser. 5.

Quales SS. Magi fuerunt.

CAPVT XII.

Cur gauisi sint gaudio magno valde in Deo.

VIx alius scripturæ locus gaudij magnitudinem luculentius exprimit, vt ea phrasi videatur omnino perfectum numeris omnibus absolutum proborum virorum, in hac vita gaudium ex gratia cœlesti natum explicare. Ad quod primo requiritur, vt de Deo & æternis rebus concipiatur: vt enim pusilli pectoris & vilis animi signum est paruis & infimis delectari, sic generosi & excelsi tantum sublimia, constantia, vera & æterna bona desiderare: & his acquisitis magno, constanti & perpetuo gaudere gaudio, quod cum re stabili perennat, non cum fluxa & euanida diffluit: qua ratione solet etiam à cosmophilorum gaudijs secerni, quæ parua sunt: quia de paruis rebus; breuia quia de caducis & temporaneis; corporis potius gestientis & tubsultantis motus, quam mentis immortalis constans & perennis oblectatio: vnde vel cum vita immo citius vita perit, quoties acerbior casus corpus vel animum mœrore deijcerit: animi verò gaudium ex æternis bonis haustum, nec vllo fortunæ trifuoris flatu mouetur: nec cum vita exspirat: sed tunc primum reflorescens perpetuat cum animi immortalitate.

Perfectum gaudium debet esse. 1. de Deo. 2. magnum & constans.

Rathbertus huius gaudij magnitudinem sic expendit: *Gaudio perfecto gaudet aliquis, quando propter Deum, quod est verum gaudium gaudet: nam vita viuere quid est aliud, quam in virtutibus viuere, & beatæ vitæ actus habere, adhuc in*

Rathbertus in a Matt.

istius

illius corporis vita? sicut è contrario morte mori quid est aliud, quam pro vitijs & peccatis morte puniri: ita volens Euangelista illud vnicum & admirabile gaudium credentibus innuere, præmisit eorum gaudendi magisterium lætandique munus: fide cum gratia desideranter quærentibus in corde cœlitus diffusum: & non solum gaudio gauisos, sed magno vtique gaudio: quo nullum est maius: atque in ipso magno gaudio ipsos valde gauisos, quia potest in vno eodemque gaudio alius plus, alius minus gaudere. sed & magnum gaudium dici potest, ob distantiam illius gaudij, quod est infimum gaudium, quo potius gestire dicimur: etsi eo abusiuè rectè gaudere dicitur, vnde per Salomonem Pro. 2. secundum 70. lætantur cum malefecerint, & exsultant in rebus pessimis: est igitur & medium vitæ, quoties de bonis Domini temporalibus gaudere populus perhibetur; magnum ergo gaudium rectè non alibi, quam in Deo propter seipsum accipitur.

Magnum igitur illud verè censet gaudium, quod non ex fluxis, caducis, infimis; sed ex summo, æterno & infinito bono capitur: nec illud vult remissè sed incensa cum voluptate animi possideri: vt in eius vnius fruitione mens tota conquiescat. intensior vero voluptas solet esse, quò perfectior amati boni cognitio: nā quo mens plures bonitatis rationes, & momenta ponderat in re desiderata, hoc solet impetu maiori ferri in eam; & ea tandem obtenta plenius delectari. Iam verò sancti Reges præcipua quædam diuinæ sapientiæ, & vaticiniorum propheticorum scientiā donati clarissimè diuinitatem Regis recens nati, & summi boni magnitudinem librabant suis ponderibus, vt ita totis præcordijs eius acquisitione boni in id vnicè velut centrum rapetentur. Quò collineat Rupertus: *Non contentus dixisse gauisi sunt gaudio magno, addidit valde, quia reuera gauisi sunt; gaudio magno gauisi sunt, & gaudium eorum fuit in spiritu; siquidem & iucunditatem & exsultationem thesaurizauit super eos; quibus nihil defuit de plenitudine scientiæ & fidei, quæ à nobis exigitur, diuina scilicet scripturarum lectione instructis; quod comprobatur ex ipsorum muneribus bene consideratis.* Quod nos diuinā sacrarum literarum volutatione, sanctorum Patrum & Doctorum monumentis sæpius lectis & memoriæ commendatis ægrè tamen assequimur, hoc isti Theodidacti primi quasi Doctores noui Euangelij sic combiberant, vt possent fluenta doctrinæ tam in Iudæam, quam Orientem deriuare, cui scientiæ theoricæ de Deo homine, cum accederet experimentum, quod oculis suis capiebant, liquidissima mens voluptate fruebatur: præsertim cum id certis paulatim gradibus sumsisset incrementum. Innocentius gradus hos ita fabricatur. *Nam Magi gauisi sunt gaudio magno valde: quia viderunt stellam gauisi sunt, sed quia quam viderunt antecedebat eos, gauisi sunt gaudio magno: & quia inuenerunt puerum eum Maria matre eius, gauisi sunt gaudio magno valde.*

Vt fuerit gaudium & post tristitiam bidui, ingens de stella visa: maius autem de præeunte & viam manu quasi prehensa demonstrante: maximum certe de stella stante fuit. maius etiam maximo gaudio de visa stella maris, & infantulo in sinu matris reclinato: hic summa votorum, satietas & quies animi: extra quam cetera desipiebant omnia: & quidquid mundus in summis numerat opes, voluptas, gloria, velut stercora despiciebant. Doctor etiam Angelicus similes insinuat progressus ad gaudium vehementius. *Gauisi sunt propter spem, quam recuperauerunt, timebant enim, quia de longinquis partibus venerunt, amittere, quod sperabant. Ro. 12. spe gaudentes: item addit, gaudio; aliqui enim gaudent, & non gaudent, quia lætitia humana non est perfectum gaudium Pro. 14. Extrema gaudij luctus occupat. verum autem & perfectum gaudium de Deo est: Isa. 61. Gaudens gaudebo in Domino. & exsultabit anima mea in Deo meo. Tertio addidit magno: quia ista magna, ain cognoscebant de Deo, quia Deum incarnatum & multum misericordem Isa. 12. Exsulta & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui Sanctus Israel: quarto addit valdè, quia intensè gaudebant.* Negat S. Bernardinus vsquam scripturam verbis expressionibus gaudij magnitudinem de Deo explicasse; quod vult quidem in animo sic esse inchoatum, vt in corpus redundarit, *Secundum Rabanum hic est ingeminat o verborum ad designandam gaudij magnitudinem; est enim triplex gaudij magnitudo scilicet cogitationis affectus & effectus; puto quod hoc dictum sit tantis verbis, tanti gaudij expressiuis, vt intelligi possit, quantum gaudium de-*

Marginalia: ¶ intensū ob cognitionem clariorem. — Rupertus l. 2. de gloria & honore fil. hominis c. 2. — gradus tres gaudij — Innocentius lib. 3. de Epiph. — in 2. Matth. — S. Bernardinus ser. 14. de Epiphan. — triplex gaudii magnitudo.

debuerint habere, cum viderent Iesum lucem, quæ in tenebris lucet neque recolo me legisse alicubi in scriptura verbum tanti cumulati gaudij, sicut istud: quasi apertius per hoc exprimatur, quod omnis potentia animarum eorum exuberanti gaudio exsultauit, ita vt etiam in sensum corporis redundarit: per corporis namque oculos in reuisione stellæ tanta materia gaudij abundauit in corde, vt tota regio cordis sustinere non valens in actualem corporis exsultationem proruperit: na, ait, gauisi sunt scilicet videndo stellam, gaudio scilicet in intellectu, magno in affectu, valde in effectu. Vbi quæ de visa stella dicit, refer ad Iesum, cuius initio visi meminerat. de hoc enim & Gentibus viso tam inusitatis verbis scriptura, cum ipsis Magis exsultat, vt omnes pariter è Gentibus ad Christi traductos fidem commoneat beneficij hoc die collati magnitudinem, non grato tantum esse animo recolendam, sed voce, gestu, & corporis totius gestientis lætitia festiuè celebrandam, quod Deo nexu humanitatis copulati, ius acceperimus regni cœlestis adeundi. Valde nos stimulat ad gaudium hoc ipso die S. Basilius: *Magi videntes gauisi sunt gaudio magno: nos etiam in cordibus nostris idem gaudium suscipiamus. Hoc inquam gaudium, & Angeli pastoribus nunciant, cum Magis quoque adoremus, cum pastoribus item Deum laudemus; cum Angelis denique canamus, choreasque læti ducamus: quod est hodie nobis Saluator natus Dominus ac Deus noster Iesus Christus: apparuit autem nobis non in forma Dei: ne quod erat debile perterrefaceret, sed in forma serui, vt quod erat seruile liberaret. Quis itaque animo tam ignauus, quis ita ingratus, vt hodie non lætetur, non exsultet, non præsentia solennia omni animi hilaritate suscipiat? festum hoc ingens ac nouæ creationis, vbi cœlestia Archangelos ad Zachariam Mariamque mittunt, ac choros Angelorum constituunt dicentium: Gloria in excelsis Deo. 2. astra è cœlo mouentur, Magi ex Gentibus properant, terra in spelunca lucem recipit. Nemo sit non lætus; nemo ingratus, nos quoque cum his lætitiam voce gestuque exprimamus, nostrum hoc est festum: Theophaniam appellamus, in quo mundi salutarem concelebramus diem, Domino natalem hodiernum pijs mentibus concelebremus. Hodie namque Adami maledictio soluta est; non est quod amplius dicamus terra es & in terram reuerteris, sed cœlesti coniunctus in cœlum adsumeris; non est, vt iam dicatur in dolore paries filios: Beata enim quæ Emmanuel peperit, & vbera, quæ lac præbuerunt, quia natus est nobis filius, & datus est nobis.* Gaudij igitur summa nostri sit de Christo & matre eius virgine Maria, non de fluxis & caducis bonis: sit incensum vehemens & perpetuum: quod hac in vita inchoetur: in patria cœlesti perficiatur.

intellectus voluntatis corporis.

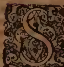
S. Basilius de Verbi incarnat.

omnia hoc die exsultant. cur homini sit lætandum.

CAPVT XIII.

Intrantes domum, stabulumne an diuersorium?

in domo putant inuentum. *S. Epiphanius hæres. 5.*

ANCTVS Epiphanius docet à Magis non nisi biennio post natalem Domini Christum esse adoratum: nec tamen in præsepi reclinatum: sed in diuersorio commorantem: *Non enim*, inquit, *inuenerunt Mariam in spelunca, vbi peperit; sed velut Euangelium habet, deducebat ipsos stella vsque ad locum, vbi erat puer, & ingressi in domum inuenerunt puerum cum Maria. non amplius in præsepi, non amplius in spelunca, sed in domo, vt cognosceretur veritatis certitudo, & temporis duorum annorum spatium, ex quo natus est, donec accesserunt Magi.*

Theophy. in 2. Matth. Iansenius c. 8.

Assentit Theophylactus de domo: *Multa*, inquit, *occurrente multitudine, vt censeretur, non habebant ad tempus domum, sed in spelunca natus est Christus, deinde inuenta domo visus est ibi a Magis Dominus.*

Maldonat.

Et Iansenius: *Quod non erat eis locus in diuersorio, Magis videtur fuisse propter multitudinem hospitum tunc occasione descriptionis adventantium. postea Magi inuenerant puerum cum Matre in domo.* Maldonatus: *Magos autem cum tertio decimo venerint die, non iam in præsepi, sed honestiore loco Christum inuenisse mihi probabile videtur. Quod enim in præsepi repositus fuerit, partim mysterio, partim necessitate factum & necessitatem cessisse credendum est, & Mariam aut Ioseph*

omnis

omni diligentia commodiorem locum quæsiuisse, suadet eorum pietas.

Dubitat Caietanus: *Incertum, ait, est, an Matthæus præsepium appellet domum, an forte cessauerit hospitum multitudo in illa domo diuersoria; & sic virgo ex præsepio hospitata fuerit in domo diuersoria in qua non fuerat illi locus cum peperit.*

Communis est sanctorum Patrum & recepta iam contraria sententia. Sanctus Iustinus Martyr: *Atque ibi cum essent, enixa est Maria Christum, & in præsepi posuit, vibi cum Magi ex Arabia venientes inuenerunt.*

contraria communior.
S. Iustinus in Dialogo cum Tryphone.

S. Gregorius Nyssenus. *Magi stellam viderunt, & Regem in spelunca latentem non ignorauerunt.*

Greg. Nyss. orat. de Nat. Di.

S. Hieronymus. in epitaphio Paulæ, exarato in fronte speluncæ.

Adspicis augustum præcisa rupe sepulchrum,
Hospitium Paulæ est cœlestia regna tenentis:
Fratrem, cognatos, Romam, patriamque relinquens,
Diuitias, sobolem Bethlemiti conditur antro.
Hic præsepe tuum Christe, atque hic mystica Magi
Munera portantes, hominique Deoque dedere.

S. Hieron. in epitaphio S. Paulæ.

S. Hieron. *Ecce in hoc paruo terræ foramine cælorum conditor natus est, hic inuolutus pannis, hic inuentus à Pastoribus, hic adoratus à Magis.*

S. Hier. ep. 17. ad Marcellam.

S. Chrysostomus: *Idcirco nihil ibi ex his, quæ sensibus percipiuntur magnum, sed tugurium ac præsepium & inops mater, vt melius nuda Magorum Philosophia clarescere: & vt discas, quod non homini tantum, sed etiam Deo autori omnium accesserint honorum, propterea nullo eorum quæ extrinsecus videbantur offensi sunt, sed adorabant & munera offerebant.*

S. Chrysost. hom. 8. in 2. Matth.

S. Augustinus ser. 1. *Illud vero quale est, quod Magi veniunt ad Deum natum, iuro ducuntur; positum in præsepio vident; videbatur quidem in præsepio; sed dominabatur in cælo*: & ser. 2. *In præsepi tunc iacebat, & Magos ab Oriente ducebat, abscondebatur in stabulo, agnoscebatur in cælo, vt agnitus in cælo manifestaretur in stabulo, & appellaretur dies ille Epiphania, quod Latinè manifestatio dici potest; simul eius celsitudinem, humilitatemque commendans: vt qui in aperto cælo signis sidereis monstrabatur, in angusto diuersorio quæsitus inueniretur inualidus infantilibus membris inuolutus infantilibus pannis adoraretur à Magis, timeretur à malis.*

S. Augustinus ser. 1. de Epiph.

Theodotus Ancyranus: *Sed iste qui Magos ineffabili virtute ad pietatem traxit idem lætam hanc festiuitatem constituit, non iam in præsepi positus, sed in hac salutari mensa propositus.*

Theodotus Ancyr. orat. de Natali. Eucherius hom. de Epiphan.

Eucherius: *Nos quoque personam Magorum spiritualibus imitemur obsequijs: ducatum nobis præbeat, velut stella lux fidei: hæc illum nobis ostendat, non iam in præsepio vagientem, sed in summa cæli arce dominantem.*

S. Basil. ad Verb. incarnat.

S. Basilius Seleuciæ Archiepiscopus: *Prodijt Emmanuel in mundum hunc, quem ipse olim condiderat, loco in diuersorio nullo comperto reclinatur in præsepio: interim æterna tabernacula præparat in cælo: in specum abditur, & per stellam proditur: à Magis dona accipit, & pretium pro peccatis dissoluit.*

Rathbertus in 2. Mat.

Rathbertus: *Quia si post annum eo venissent nequaquam in præsepio, vt narrat Euangelium; sed iam eum delatum in Ægyptum inuenissent: quò profectò patet, quod ad duodecimum veniunt diem.*

Rabanus ibidem. Euthymius.

Rabanus: *Magi iacentem in præsepio adorarunt.*

Euthymius: *Et ingressi domum, domum, ait, hic tugurium vocat. statim autem peperit virgo Christum, & quia alius locus non erat in diuersorio, inuolutum fascijs infantem reclinauit in præsepe: deinde ipsum tulit, & quandò ingressi sunt Magi ipsum super genua habebat.*

S. Odilo ser. de Epiphania.

S. Odilo Cluniacensis Abbas circa A. 990. *Claritas enim Dei, quæ sic vt Euangelium loquitur nato Christo pastores circumfulsit, de remotis terræ partibus ad præsepium illud hodie Magos adduxit; in quo virgo puerpera Deum infantem posuit.*

S. Bernardus ser. 3.

S. Ber-

S. Bernardus: *Vnde vobis hoc alienigenæ: neque enim tantam fidem inuenimus in Israël: sic vos non offendit vilis habitatio stabuli?*

Laurent. Iustinianus ser. de Epiphan.

Laurent. Iustinianus: *Magi prophetarum imbuti vocibus, præcurrente sidere ad stabulum, in quo iacebat Dominus, adtere, vnde qua fortauta fides? minimè hic regius apparatus, sed fœnum aridum, arctum præsepe, fœtens stabulum, & iumenta irrationabilia adstantia conspexere.*

Christus Rex cœlestis non terrenus.

Omitto recentiores referre fine numero Baronium, Suaretz, Regium, Azor. Nobis sunt Reges illi documento. Christum cœlestem Regem non terrenum, vel de mundo esse: ita nihil quod cosmophili suspiciunt, amant, adorant, hic reperitur, omnia sensibus contraria, visu abiecta, auditu horrida, tactu aspera, odoratu fœtida, gustatu amara, quia per hanc calcati mundi gloriã, spretis carnis illecebris, contemtis opibus itur ad cœleste regnum, cuius in se formam Christus exhibet in præsepio: & hos triumuiros eandem ad semitam arctam, spinosam, horridam inuitat, quam illi promte ingrediuntur, vt ducem Iesum sequantur præeuntem: nec tristes, sed hilares, alacres gaudio delibuti maximo, pulchrè autor operis imperfecti. *Videamus quia tale gloriosum videntes in puero gauisi sunt, qui Regem quærentes tanti itineris susceperunt laborem: nunquid viderunt palatium marmoribus splendidum? nunquid aulam regiam diuersis populis personantem? sed quid? pandochium tenebrosum. & sordidum, & magis animalibus, quam hominibus aptum, in quo nemo contentus erat sedere, nisi itineris necessitate coactus: puerum pannis sordidissimis inuolutum, & in sordidiore quoque præsepio positum, quia locus ille sic erat angustus, vt nec ponendi infantem spatium inuenirent. Si ergo Regem terrenum quærentes sic inuenissent, magis confundendi fuerant, quam gauisuri: quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent, nunc autem quia cœlestem Regem quærebant, etsi nihil regale videbant in eo, tamen solius stellæ testimonio contenti gaudebant.* Hæc

Via ad cœlestc regnum humilitas.

est via, qua compendio venitur ad gloriam, sui & rerum omnium caducarum despicientiam: via quidem arcta & visu horrida; sed in qua generosi Christi sectatores plus voluptatis interioris inueniunt, quam cosmophili in rerum omnium humanarum affluentia: solidum hic reperitur & perenne gaudium. quod de Deo haustum spretis omnibus hic inchoatur; & post vitam perficitur. ita tot testibus subscribendum merito: Ecclesia confirmante in horis diuinis dum canit: *Hodie stella Magos duxit ad præsepium*; & rectè sic inuentio Christi fuit Bethlehemitis occultata, ne proderent eum Herodi: & Deipara capta iam loci diuinitate, tot sacris mysterijs decorati prælegit eum alijs domibus, donec Solymam contenderet, licet interea mutare hospitium licuisset.

Ecclesia consentit cur adoratus in stabulo.

CAPVT XIV.

Domum Ecclesiæ intrandum esse vt Christus inueniatur.

Cur stabulum dicatur & domus & diuersorium. ps. 101. domus est Ecclesia.

MIRANTVR Aduersarij *domum* dici & *diuersorium*, cum stabulum sit. quibus rectè Euthymius respondet *domum* dictam tugurium, *quod vtcunque inhabitaretur; diuersorium autem tanquam sedes & mansio ingredientium.* certè psaltes nidum *Herodij domum* nominat: Quamuis ea nec mysterio vacare putem: vt cum Ecclesia frequenter domus in scripturis appelletur, insinuet intrandum in Ecclesiam Gentibus esse, si cupiant Christum saluatorem & salutem ipsam inuenire.

Ita venerabilis Beda locum illum *Intrantes domum*, interpretatur: *per fidem Ecclesiam ingredientes, Christum in primitiua Ecclesia inuenerunt. quæ ex Israëlitico populo conuersa est ad fidem.* Hodie igitur Sancti Reges, & per ipsos Gentiles *plantati in domo Domini. in atrijs Domini Dei nostri* statum virtutum ramis floruerunt. Ipsi visa stante stella *Lætati sunt in his, quæ dicta sunt eis, in*

Beda. psal. 91.

do-

domum Domini ibimus, adorabimus ad templum sanctum eius: replebimur in bo- Psal. 121.
nis domus tuæ, sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate. Parua quidem Psal. 5. Psal. 64.
& exilis videtur: humilis & abiecta: belluarum antrum, non hominum diuer-
sorium: ita tamen breui dilatanda Gentibus, vt eius amplitudinem iure ver-
bis istis obstupescat Propheta. *O Israël, quam magna est domus Dei, & in-*
gens locus possessionis eius! Nunquid ampliata domus ista vehementer die quam dilatata!
Epiphaniæ, quando non tria tantum regna, sed tres etiam orbis regiones, Baruch. 3.
per hos tres legatos ambitu suo & gremio comprehendit? quorum fidei ardo-
re totus pene Oriens cœpit Christi fidem amplecti: An etiam hodie dicemus die Epi-
domum eam consecratam, cum non solum coaluit è Iudæis, & Gentibus: sed phaniæ
prima Deo sunt in ea holocausta Gentium immolata: vt rectè tunc cœperit *domus* consecrata.
orationis nominari: & *sanctitudo,* quæ *domum Dei decet* nobilissima eius membra Matt. 21.
possederit. Psal. 92.

Frustra igitur Christum Hæreticus quærit, quem non nisi per fidem in domo Ec- Hæretici sunt extra
clesiæ reperiet: nec tamen Christi fidelis eum poterit sola fide inuenire, nisi studue- illam.
rit relicta viuendi praua licentia à vitijs declinare: quia *domum Christi decet sancti-*
tudo: sancta requirit, & munda membra, politos & puros templi sui lapides, è qui-
bus cœlestis illa pulcherrima domus construatur. Facit huc, quod Innocentius de Innocent.
multiplici Dei domo exponit. *Qui vult inuenire Iesum, ingrediatur sanctam Eccle-* de Epi-
siam, puram conscientiam, & diuinam scripturam: In his enim domibus Iesus inue- phan.
nitur: quoniam inter multas istæ sunt præcipuæ domus Dei: de prima legitur:
domum tuam decet sanctitudo: de secunda: ambulaui in innocentia cordis mei, in
medio domus tuæ. De tertia: ambulauimus in domo Domini cum consensu. Frustra Ps. 92.
ergo quærit Hæreticus; quia Christus extra domum Ecclesiæ nusquam reperitur: Ps. 100.
propter quod ipse dicebat Iudæis: quæretis me & non inuenietis. Quærebant Iesum
parentes eius, & inuenerunt eum in templo: hanc ergo domum intrantes fideles,
puerum Iesum cum Maria matre eius inuenerunt, credentes eum natum ac virgi-
ne secundum humanam naturam assumtam, qui stellam creauit secundum potesta-
tem diuinam. Sed quia conscientiæ domus meminit, eadem munda sit oportet ante- domus etiam con-
quam domum Dei ingrediamur: ne domum Dei speluncam latronum, imo dæ- scientiæ
monum efficiamus; nam cum Christi fideles varijs sceleribus inquinati viuunt; mandanda
nonne de eorum conscientijs dicet Isaias c. 13. *Replebuntur domus eorum dracon-* Isa. 13.
bus, & habitabunt ibi strutiones, & pilosi saltabunt ibi, & respondebunt ibi vlulæ
in ædibus eius, & sirenæ in delubris voluptatis: quibus verbis capitalibus obstricti
vitijs denotantur, de quibus Deus conqueritur: *Quid est quod dilectus meus in* Jer. 11.
domo mea facit scelera multa? Non enim ita Iudæorum vel Gentilium vitijs Deus
commouetur, vti fidelium: qui cum per fidem dilectos se Christi profiteantur fo-
ris, iratissimi tamen eius hostes intus sunt, dum indies suis ei flagitijs bellum mo-
uent: vtrumque monitum & de conscientia ab omni hypocrisi, vana gloria & affe-
ctu prauo expurganda: & de fidei cum Ecclesia consensu, Vigerius Cardinalis con- Vigerius
iungit. *Sic intrare,* ait, *oportet domum, id est Ecclesiam Dei: extra illam enim & si-* c. 11. de E-
ne gaudio Spiritus Sancti puer adorandus inueniri non potest. Stella quam vide- piphan.
rant Magi stabat supra vbi erat puer: inde non discedit gratia Spiritus Sancti, vbi
manet puer Iesus. vt ergo adoremus, intremus Ecclesiam: non tantum hanc manu-
factam, quæ tamen domus Dei est, sed professionem veritatis, qua fit in fide Catho-
lica: cuius rei gratia dicit Euangelista: Intrantes domum inuenerunt puerum. In
medio Ecclesiæ laudabo te, dixit propheta. Quod alibi exponens, in concilio iustorũ
& congregatione se Domino confiteri velle contestatus est. Intima igitur conscientiæ
nostræ ingredientes, clauso ostio domus nostræ intentionis secreto conueniamus Do-
minum nostrum Iesum Christum: non sicuti hypocritæ faciunt in angulis platearum;
longas orationes orantes, Magi intrant domum Iesu priusquam adorent:
quare per ea, quæ diximus eos imitari toto pectore studeamus.

CAPVT XV.

Stabuli Bethlehemitici descriptio & vestigia locorum, quæ à Magis nomen retinent.

VM vero Deipara locum, vt diximus, natalem Christi cunctis orbis palatijs digniorem & augustiorem per dies 40. voluerit habitare, donec Solymam contendit, ideoque stabulum fuerit à Regibus frequentatum, tam Bethlehemi, quam stabuli situs & præsepij diligenter sunt examinanda.

descriptio Bethlehemi.

Distat Bethlehem sex passuum millibus seu leucis duabus Gallicis Hierosolyma, supra collem in longum porrecta: situm eius sic describit Beda. *Bethlehem in dorso sita est, angusto ex omni parte, vallibus circumdato ab Occidente in Orientem, mille passibus longa, humili sine turribus muro: in cuius Orientali angulo quasi quoddam naturale semiantrum est, cuius exterior natiuitatis dominicæ dicitur fuisse locus: interior præsepe Domini nominatur.*

Beda c. 8. de locis sacris.

Borchardus.

Borchardus assentit Bedæ. *Ab Ierusalem,* ait, *duabus leucis contra Austrum sita est Bethlehem in monte non tamen excelso: mons quidem arctus est, extendens se in longitudine ab Oriente in Occidentem: ab Occidente patet ingressus.*

stabulum non casa sed spelunca fuit.

lib. de demonst. Euang. c. 5.

Stabulum seu spelunca extra non intra vicum seu oppidum fuit, vt supra dixi. & in agro, vt Eusebius Pamphili asserit: *hodie quoque qui illum locum incolunt, tanquam à Patribus coram accepta memoria, his qui visendi gratia Bethlehem petere consueuerunt testimonium suum adferunt, veritatem fidei facientes, agrumque demonstrantes, vbi virgo enixa infantem posuit.*

Speluncam autem fuisse, vel antrum communis sanctorum Patrum est doctrina non casam. S. Hieronymus. *Quo sermone, qua voce speluncam Saluatoris exponam? ecce in hoc paruo terræ foramine cœlorum conditor natus est, hic adoratus à Magis.*

Epist. 18. ad Marcellam.

S. Iustinus: *Quoniam Ioseph non habebat in vico illo, vbi diuersaretur, in spelunca quadam, quæ vico propinqua erat diuersatus est.* S. Epiphanius. *Diuus Lucas dicit puerum iacuisse in præsepio & in spelunca eo quod non esset locus in diuersorio.*

in dialog. hæres. 51.

descriptio antri.

Antrum id sic describit Borcardus. *In fine Orientali sub rupe quadam existente tunc temporis iuxta parietem vrbis (& videtur secundum illarum regionum morem, fuisse locus pro stabulo, habens præsepe excisum in rupe, vt moris est illic disponere præsepia) ortus est de virgine Christus, iuxta rupem alia est capacior, quatuor tantum pedibus distans, sub qua excauatum præsepe fuerat, in quo Dominum virgo reclinauit, videtur tamen mihi vtramque rupem vnam fuisse: sed ostio facto diuisa est, per quod in chorum ex capella, in qua est natiuitatis locus adscenditur.*

Breidenbach eodem ferè depingit modo: *In fine,* inquit, *Orientalis ciuitatis eiusdem sub rupe quadam, quæ erat iuxta murum ciuitatis eiusdem. & videtur iuxta morem terræ illius fuisse locus pro stabulo, habens præsepe excisum in petra: vt ibi moris est facere præsepia, ortus est huic mundo de virgine matre sol iustitiæ Christus Iesus.*

Præsepe lapideum.

Sed hi quidem, vt & Radziuilius faciunt præsepe lapideum: quod S. Chrysostomus appellat luteum. *O si mihi liceret videre illud præsepe, in quo Dominus iacuit: nunc nos Christiani, quasi pro honore tulimus luteum, & posuimus argenteum; sed mihi pretiosius est, quod ablatum est.*

& insertum ligneum minus.

S. Chrysostom.

Communior Ecclesiæ Romanæ traditio tenet, fuisse ligneum: quam sequitur Baronius, Barradius, Suaretz, alij: hodieque religiosè Romæ in D.V. Maiore adseruatur. Sed quid vetat dicere fuisse lapideum, excisum è petra, quod ideo vocat *luteum* S. Chrysostomus, cui minus aliud è ligno fabrefactum à Iosepho fuit inditum: vt,

Radzi-

Radziuilius factum his verbis asserit. *Antequam ad altare perueniatur in parte dextera sex vlnarum distantia, est præsepe in rupe excisum; in quo Christus natus fuit positus: quod cum sit valde capax & vastum, constat aliud minus ligneum fuisse insertum, iuxta morem in partibus illis obseruatum.* Hoc est antrum illud cunctis orbis palatijs augustius: cœlesti domicilio geminum: imo *quem cœli* sui immensis spatijs *non capiunt*: specus angusta Bethlehemitica & præsepe cubitale circumscripsit: hoc nimirum in loco nasci voluit Dei filius, ab Angelis concini, à Pastoribus visitari, à Magis adorari: vt nobis animi demissionem commendaret: quæ hoc etiam meretur a Domino, vt quo latere quis amplius desiderat despici vel ignorari, hoc cœlitus magis declaretur, & honoretur.

Radziuilius

Fuit antrum hoc subterraneum excisum in petra: quæ statim Deiparæ puerulique vsibus necessariam profudit à se aquam citra incommodum: vt cauitas petræ semper plena nunquam tamen redundaret. *Petra*, ait Beda, *iuxta murum cauata primum dominici corporis lauacrum de muro missum suscipiens, hactenus seruat, quæ si qua forte occasione, vel industria fuerit exhausta: nihilominus continuo dum respicis, sicut ante fuerat, plena redundat.*

fons in petra. Beda nunquam redundat.

Erexit eodem loci postea Constantinus & Helena basilicam opere magnifico, de qua Beda. *Hæc spelunca tota interius marmore tecta supra ipsum locum, vbi Dominus natus specialiter traditur, S. Mariæ grandem gestat ecclesiam.*

Ecclesia

Inspiciamus nunc ea loca, quæ prope Bethlehemum vel in antro retinens vestigium nomenue aduentus vel adorationis sanctorum Regum.

Horum tria designat Breidenbach. *Exeuntes*, ait, *Hierosolymam ad duo milliaria, venimus ad locum, vbi stella reapparuit Magis; inde primo venimus per ambitum monasterij ad altare circumcisi pueri: inde processimus ad aliud altare, vbi tres Reges munera sua aptabant, & dona Domino offerenda. Inde per gradus quosdam lapideos descendimus in quandam capellam pulcherrimam, sed paruam; secus cuius altare maius est locus Christi Natiuitatis: & inde procedentes venimus ad aliud altare sub rupe quadam excisum: vbi Magi Domino aurum, thus & myrrham obtulerunt: ante dictum altare est locus, vbi erat præsepe, in quo B. Virgo natum filium reclinauit.*

tria loca Magorum notata vestigijs

Quaresmius Franciscanus. *Tria*, ait, *altaria esse in Ecclesia S. Mariæ in Bethlehem: maius in medio spatiosum, hinc inde in brachijs Ecclesiæ sunt alia altaria; quod in Aquilonari parte vocatur altare Regum: quoniam ibi Orientales Reges relictis iumentis se præparauerunt ad ingrediendum locum natiuitatis: & hic proxima est cisterna, etsi sine aqua, qua hac ipsa ratione cisterna Regum appellatur.*

Quaresm. in elucid. terræ s. lib. 6. c. 12.

Consentit Radziuilius. *Adscendentibus per sinistræ partis gradus in templum, offert sese statim altare eo in loco positum, vbi venientes ad Christum Magi ab equis descenderunt: tum descripto præsepis loco subdit; è regione illius ad tres circiter cubitos, est aliud altare, vbi tres Magi procidentes Christum adorauerunt; muneraque illi obtulerunt.*

Radziuilius

Ex quibus manifestum est; in ipsa spelunca Christum à Magis extra oppidum fuisse adoratum vt maior gratiæ diuinæ efficacitas, Regum istorum submissio, Christique nati gloria declararetur. *Est autem* (ait rectè Albertus Magnus) *admiratione dignum, quod non viderant curiæ regalis frequentationem: sed pro palatio diuersorium, pro throno præsepium, pro purpura regali fascias conscissas, pro splendore & cultu regio stabulum, & tamen hæc omnia in domo Herodis videntes, ab ipso diuerterunt, & nihil horum apud puerum inuenientes, eum Regem mundi esse confessi sunt.*

Magōa fides & humilitas Regum. Alb. M. in 2. Matth.

CAPVT XVI.

Ingens desiderium Magorum adorandi pueri.

Isa. 40. *Isa.* 51. desiderium Regum.

ONSOLAMINI, *consolamini, popule meus, dicit Deus vester: loquimini ad cor Ierusalem: consolabitur Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas eius, ponet desertum quasi delicias, & solitudinem, quasi hortum Domini: gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis: prope est iustus meus; egressus est saluator meus.* Occurrite Reges, occurrite Regi & Deo vestro, qui pallis bracholis in sinu matris collocatus vos exspectat, vt ipse vos consoletur. *Ecce Deus saluator vester* in stabulo, matrisque gremio, *fiducialiter agite, & non timete: quia fortitudo vestra, & laus vestra Dominus, & factus est vobis in salutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris; confitemini Domino, & inuocate nomen eius, notas facite in populis adinuentiones eius: quia excelsum est nomen, annunciate hoc in vniuersa terra: exspectat, vt misereatur vestri.* Quis animo desiderium comprehendat, quo diuini spiritus impetu abrepti fuerint ad natum recens infantulum in stabulo submissis genibus adorandum? regna sua deseruerant, coniuges, liberos & fortunas omnes reliquerant, per tot vitæ pericula, labores, fatigationes spretis Herodis minis tandem euaserant ad incunabula Regis desideratissimi. Stella dux & comes viæ intento radio pueri locum designabat: Spiritus Sancti afflatus, si vnquam alias, hic certè videndi & complectendi pueruli cupiditatem inflammabat, vt ilico desilierint è camelis, & paruulum in stabulo pecudes inter abiectum, vt DEVM supplices adorarint: nec dubitarint, quin esset ipse, quem Balaam in stella prædixerat: quem Aggæus *desideratum Gentibus* prænunciarat. Interim ardenti studio properantes ad stabulum Reges bellè sic interpellat Drexelius noster *Et quid vos Reges ad hoc antrum, ad hunc puerum properatis? venimus adorare eum. adorare hoc tam extremæ paupertatis spectaculum? Vos Regem Iudæorum quæritis: quid ad hunc pauperrimum infantem deflectitis? venimus adorare eum: itane adorare? nihil hic nec honorandum quidem, nedum adorandam cernitur: si specum neglectissimam ingrediamini, prius resilietis, quam adorabitis. & adhuc dicetis venisse vos illum adoratum? venimus adorare illum. At vero lectum illius considerate, quam humilis, quam modicè instratus est? nullus hic torus eburneus, nec picto Campanico tapetio tectus: horridi præsepis fragmenta, stipulis, fænoque rigentia, malè fouent lacrymantem paruulum: nos eum adorare venimus. Date veniam alienigenæ, in regno non vestro errare vos credo. Regem inquiritis? Ego hic nihil cerno regij. non hic curulis sella; non ostro, auroque ambitiosæ tunicæ, nullæ purpuræ, non conchyliata peristromata; non aurati thalami; sed nec vlli clientium Reges, famulorum nec vnicus. Hic vnus est solus cum matre, & sene plorans pusio. Hunc ipsum adorare venimus: ignoscite viri, persuaderi non possum Iudæorum Regem in Iudæa præter Herodem omnino neminem aliquem in Arabia sciri: falsus rumor spargi potuit, vera fama non potuit. Non famam audiuimus: sed stellam illius vidimus, & venimus adorare illum. Illum sic inclusum in tritenebris, sic inuolutum linteolis, sic bestijs accubantem? Omnes illum prodespectissimo habent; nam omnibus a[...] p[...]ius conce[...]um hospitium, quam illi. Nos illum adorare venimus. At verò si v[...] n[...]n hu[...]us infantis egestatem ipsis oculis percipiatis, vereor, ne quem adoraturi venistis, deseratis contemtum, venimus adorare illum.* O fidem Regum incredibilem, constantiam inuictam, pietatem singularem, animi demissionem prorsus obstupescendam, qua nullis potuerunt extremæ paupertatis & vilitatis indicijs; nullis tyranni minis, & Iudæorum ludibrijs ab adorando puero dimoueri! macti nunc animis Reges inclyti, ite, quo vestra vos pietas, & sideris protensi radius vocat: hominem adspicietis, imo puerum vagientem: sed latentem eius diuinitatem supplices adorate: iacet inter pecudes; quem cœlestis militiæ cingit exercitus. stabulo præsepioq; concluditur: quem nec cœlorum immensa spatia comprehendunt: pannis vilibus inuoluitur: ipse tamen viridantia prata floribus & cœlestes globos sideribus variegat: vagit nunc inter brachia ma-

Isa. 12.

nihil retardat eos. *Agga.* 2. *Drexelius* p. 1. de *Christo nasc.* c. 11.

Mira constantia, fides & pietas.

matris ad cuius olim iudicis tonitru totus contremiſcet orbis: iam manus pedeſque
vinctos faſcijs & inuolutos pannis tenet, qui cœli terræq; dominator Reges omnes
impios mortis æternæ ſupplicio condemnabit: ite nunc Reges ſapientiſſimi: ite: pue-
rumque lactentem, DEVM & Regem veſtrum ſupplices adorate: ite Reges & orbis fu-
turis monarchis ideam exprimite veræ pietatis, qua ſua deinceps ſceptra Christo Deo
homini, velut Regi & Domino ſubijciant: magno vobis hæc religio, demiſſioque o-
lim erit emolumento: *Erit merces operi veſtro* ſacerrimo: vos ille parat Eccleſiæ ſuæ 2. Paral. 15.
progenitores dare: vos in ſponſas ſibi dilectiſſimas ſpreta matre ſua ſynagoga æterno
coniugij fœdere copulabit: ex vobis noua iam naſcetur progenies, heres cœli, DEI
vera propago, quæ permixta cœleſtibus genijs æternis fruetur paradiſi delicijs,
opibus, ſceptris.

CAPVT XVII.

Inuenerunt puerum oculis vt ſtellis fulgurantem.

STANTE igitur ſtella, protenſoque ſuper puerum indice radio, conti-
nuo tres Reges pariter cœlitus moniti, deſiliunt è camelis & dromo-
darijs loco prius indicato, qui nomen ab ipſis tulit: mox autore S. Vin- præparatio Regum ad adorationē
centio, ſinguli nouo ſe veſtium verſiculorum induunt apparatu,
quaſi ſacrificii Deo recens nato facturi congruè tamen myſticis mune-
ribus, quæ iam oblaturi puero præparabant, aureas eis phialas com-
plent: nouum ſacrificij genus Deo, homini, Regi litaturi. Hoc vt celebritate maiore
peragerétur, euocantur cœlo mentes Angelicæ, quæ melicis vocibus, neruis pulſis &
tibijs concrepantibus animos Regum ad inuſitatam pietatis ſignificationem, ac de-
miſſionem inclinent: quibus harmonicè concinentibus à ſenſibus animis Regum
alienatis rapiuntur totis medullis ad puerum oculis contuendum: & ei quæuis obſe-
quia ſeruorum more exhibenda. Interim primas ſinguli ſocijs Regibus deferre, do-
nec litem arbiter diremit Spiritus Sanctus: id quo pacto acciderit cœlitus afflata
S. Franciſca cognouit, in cuius vita hæc narrantur. *Dum mentis aciem intendit,* vita S. Franciſcæ lib. 3. c. 19.
obuios habet tres Reges Orientis, cum ingenti ſtipatorum comitatu properantes ad
mundi ſaluatorem adorandum: qui pariter cum propinquaſſent ſtabulo, primas
ſibi mutuo detulerunt; nec parua fuit illa demiſſionis animi concertatio, donec ad-
mirabilis omnium melicorum inſtrumentorum & vocum cæleſtis prorſus & diui-
nus concentus Angelorum inſonuit, & mentem attonitam à præſentibus ita emouit
ad contemplanda cæleſtia, vt eos omnium caperet obliuio, pariterque conſiſterent
immoti: dum igitur tres ſancti & tres beatiſſimi Reges auidiſſimis auribus meloatam concentus Angelicus
diuiniſſimam hauriunt, nouo cæleſti lumine colluſtrati, omnibus inceaunt lætitijs,
& impulſione arcana Spiritus Sancti permouentur ad profundiſſimam maieſtati
pueri reuerentiam, & ardentiſſimum amorem exhibendum: & dum pariter tres
efficaci licet ſpontaneæ coactioni morem libenter gerunt, vna omnes parique veloci- ingreſſus.
tate ſubeunt antrum, procumbunt in genua, abiectiſque corporibus in terram, Chriſti
diuininitatem venerantur. Hactenus vita S. Franciſcæ. Sed dum proſtrati paui-
mentum ſpeluncæ ſordidum fronte feriunt: quos dicam animi ſenſus, quæ cordis
accenſi ſuſpiria, quas oris voces affectus indices habuiſſe: dum pergunt hymnidici proſtratio.
genij neruis & fidibus concrepare? Scribanius noſter ſingulos facit ſtabulum,
fœnum & pannos ſalutantes.

O ſtabulum Regis mei, amoris mei regia, te veneror mea regia. in qua ſtabulare Scribanius
voluit Rex meus, veneror te meum ſtabulum, regiâ facta amoris mei: æternet ..11. amoris diuini.
hoc mihi ſtabulum, Rex meus, amor meus: non quæro hic marmora, non aurum,
non laquearia gemmis radiantia: non parietes aulæis grauidos, non quidquid affectus piſcorum.
docta manus fecit in ornatum ingenio vincente natura: vnus enim amor meus & au-
rum, & gemmas, obeliſcos, pyramides omnes & quidquid Aſia, Africa, Europa mar-
morum ſubdocto ſudant ferro; quidquid ornamentorum laſſata terra & maria
quocunq; ſolo mutuata ab vtraq; deuexerunt India, Oriente Occidente, totoq; quid-
quid tot retro ſeculorum omnibus quaqua terrarum fatigatis fluminibus portentoſa

Regum produxit insania, tam facilè vincit amor meus, quam facilè maria vincunt torrentes, cælumque antestat terris. Felix spelunca regiarum cunarum amoris mei vicaria ministratrix: vbi columnæ argenteæ, reclinatorium aureum, adscensus purpureus Regis Salomonis mei? verum quo mihi columnæ argenteæ, reclinatorium aureum, adscensus purpureus? Non pro his omnibus melior iam Salomon amor meus, cuius caput aurum optimum; cuius genæ; sicut areolæ aromatum consitæ à pigmentarijs; cuius *labia lilia distillantia myrrham primam;* cuius *manus tornatiles aureæ, plenæ hiacinthis;* cuius *crura columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas?* Fortunatum fœnum; plumæ, lectus, thalamus factum dilecto meo. Non dicam cum sponsa tua: *Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.* Exaruit fœnum, & emortuum iacet. At tu mihi pro fœno *flos campi & lilium conuallium, & botrus Cypri dilectus meus mihi es.* Fulciar tantum his floribus, madeam vino: *quia amore langueo*: sed & *vineæ florentes dederunt odorem suum: in hoc odorato fœno lectulo dilecti mei. Beati panni: non & beatiores si demutet in illos, si præcingar amore meo animatus pannus, si obuoluar dilecto meo vitalis fascia? beati panni anima castæ virginis matris manibus præcingenda amori meo: beata fascia anima virgineo obuoluenda nexu amori meo. Quam bene ludemus virgineo explicati sinu, virgineque manu & brachio implexi amori meo? fortunati doli si fallam in his pannis matrem: felices fasciæ si fallam in his amorem meum animato dolo? ò quando quando obuoluar amori meo castus amor pœnitentiæ lotus manibus? quando è mœsto lacrymarum balneo pœnitentiæ fontibus, virgine magnæ matris ablutus dextera, beabor in amore meo: vt indissociando nexu castus nunc amor casto innectar amori æternum meo? beatior etiam magne Ioseph nutritius factus amoris mei: casta dum ludit inter brachia amor meus, pendet amica collo sarcina, purpuraque genas basijs purpureturque tuis: Tempora vbi estis, ignosce inuideo tibi magne senex. An vsque & vsque iuuat basiare: satis ah satis: morior si pergis. Quid negas amicum ponaus, paululum secede hac regia, vt succedam nutritius nouus: paululum concede hanc sarcinam vicaria gestantium dextera: vt ludat iam amor meus in hoc vicario collo, genis, vertice, dum pannos explicat virgo mater amori meo: o b[illegible]ia vbi estis, vt osculetur me osculo oris sui amor meus? Beata ò nimium basia amoris & mea.* Ita ludit in amoribus suis Scribanius, quorum vehementia reuerentiæ quandoque negligit ordinem. Sed dum similia singuli corde magis, quam ore promunt, & erecto vultu faciem radiantis pueri contemplantur, terrore quodam sacro velut præsente iudice rei percelluntur.

oculi Augusti scintillantes. Augusti ferunt oculos plenas maiestatis scintillas euibrasse.

Quid ni speciosissimi pusionis oculi, quasi duo soles in tenebricosa specu fulgurantes sic aciem mentis sanctorum Regum illustrarunt: vt & indices fierent latentis in humanitate diuinitatis: & scrutantis arcana cordium Iudicis quædam quasi fulmina: nam & desiccabant prauos cupiditatum humores, & magnetis instar ad amorem pueri corda spectantium attrahebant: fulgorem hunc diuinissimi vultus agnouit S. Hieronymus. *Certe*, inquit, *fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat adspectu: sic enim in magnete lapide, & succinis hac esse vis dicitur, vt annulos, & stipulas & festucas sibi copulent: quanto magis Dominus omnium creaturarum, ad se trahere poterat, quos vocabat?* adstipulatur Cottonus: *Quid impediet, quo minus illos è pueri facie quendam diuini luminis radium promicantem vidisse dicamus, qui corda illorum penetraret, simulque indicaret, quem videbant* DEVM *simul & hominem Regem, & Messiam promissum esse?*

Cornelius à Lapide: *Vultus Christi pueri cælestis lucis radium euibrabat, & magis mentes Magorum feriebat & illustrabat, vt agnoscerent infantem hunc non esse merum hominem, sed verum* DEVM, subijcit testimonium Hieronymianum.

Vbenus Carthagena deducit hoc argumentum. *Putarim*, inquit, *ipsum adspectum & miram eius pulchritudinem amorem pariter & venerationem in his Regibus conciliasse, quia cum Christus esset splendor Patris, & figura substantiæ eius, Heb. 1. etiam in externa facie diuinitatis radij resplendebant: vt testatur Plinius de*

pecto-

fulgor in facie Iesu. — S. Hieron. comment. in 3. Matt. — Cotton. c. 7. medit. — Lapide in 2. Matth. — Carthag. lib. 1. de Epp.

pictore Parrhasio, qui externis vultus lineamentis internos animi affectus, & ingenium prototypi exprimebat: vt in Athenis conditiones, & mores ciuium ea in imagine depingerentur: ita Spiritus Sanctus omnipotentiæ penicillo talem Christi vultũ exprimebat, vt intuentibus non leue esset diuinitatis argumentum. Lyranus vult Moysis parentes ex serenitate vultus pueri præsagijsse virtutem ei quandam diuinitus collatam esse, ad Israëlem liberandum: ob id eum seruarunt contra regis imperium: ita Christi facies quasi per rimulas internæ diuinitatis specimen dabat: quam dum speciem Reges isti contemplabantur, regna sua libenter puero submiserunt.

Parrhasius pictura expressit affectus hominum

Fulmina dixi Iudicis irati bina pueri lumina videbantur: quæ formidine percellerent intuentes: vt iam non amplius de osculis, sed rogandá veniá commissorum soliciti lacrymis rigarent ora Reges, & paruulum placare precibus instarent: notauit hoc olim autor operis imperfecti. *Cælestem*, ait, *Regem quærebant, etsi nihil regale videbant in eo, tamen solius stellæ testimonio contenti gaudebant, oculi eorum contemtibilem puerum adspicere non poterant, quia spiritus in corde eorum terribilem eum monstrabat.*

Reges irati pueri vultum timent.

autor operis imperfecti in 2. Matt.

Vnum in dolore solatium, paruulum vilibus mitigari obsequijs, qui venerat etiam ad terras, vt morte sua mundi crimina lueret. *Inuenerunt*, inquit, S. Bonauentura, *puerum: si offendisti puerum, cito, & modicè, & pomo vel ouo ei reconciliaris: sic & pœnitens Christo. si dixero, ait, impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iustitiam & iudicium, & pignus restituerit, rapinamque reddiderit, & in mandatis vitæ ambulauerit, neque fecerit quidquam iniustum, vita viuet.*

placare tenerum conantur.

S. Bona. ser. 1. de Epiph.

is facilè placabilis est.

Cito placatus Regum demissione paruulus, offert veniam delictorum, de suo libens offert reconciliationem, offert satisfactionem. Erat sex diebus ante in circumcisione sanguis profusus pueri sat copiosè: quem sanguinem offert Magis lytrum, vt è seruitute tartarea in libertatem filiorum Dei, cœlique heredum vindicentur. Quam præclarè stimulat hoc loco S. Bernardus peccatorem: vt tanti boni consequendi mirificam teneat occasionem, nec remittat: capturus postea cassis manibus cum calua semel effugerit. *Quid timeam, quando saluator venit in domum meam? ei soli peccaui: donatum erit, quidquid indulserit ille: denique paruulus est: leuiter placari potest: quis enim nesciat quia puer facile donat: Ecce si non fuerit pro minimo, possumus reconciliari pro minimo: pro minimo, inquam, non tamen sine pœnitentia: sed quia minimum quiddam nostra est pœnitentia: de te Domine suppleo, quod minus habeo in me: ô dulcissima reconciliatio! ô satisfactio suauissima! ô verè reconciliatio facilis, sed perutilis! satisfactio parua, sed non paruipendenda: etenim quam facilis modo, tam difficilis erit postea; & sicut modo nemo est, qui reconciliari non possit, ita post paulum nemo, qui possit.* Cuius sanè prudentis viri cor amore non colliquesceret, intuentis Deum infinitæ maiestatis hominis amore vili vestitum humanitate, immortalem spiritum mortali & patibili carne circumdatum, vt morte sua seruorum, & subditorum noxas expiaret; Regem gloriæ sine stipatu pecudes inter abijci, vt orbis vermiculos opibus, & sceptris cœlestis decoraret? Quis non huic se Regi Domino, imo sponso totum traderet, & vnius obsequio manciparet, tanto amoris incendio præuentus & prouocatus? præsertim cum infantis ætas illecebra quædam & inuitamentum sit amoris, quæ nullam respicit conditionem, nullius offenditur vilitate: pari cunctos amplectitur amore: in omnium libens amplexus ruit. *O anima*, merito exclamat S. Augustinus: *insignita Dei imagine, redemta Christi sanguine, desponsata fide, dotata spiritu, ornata virtutibus, deputata cum Angelis! dilige eum, à quo tantum dilecta es, intende illi, qui intendit tibi; quære quærentem te, ama amatorem tuum: esto solicita cum solicito, cum vacante vacans, cum mundo munda, cum sancto sancta* Sed si tantus te non capit amor tui, moueant innumera, quæ in te contulit hactenus, & conferet in moriturum officia; moueat merces illa felicitatis perpetuæ, quam tibi promisit: si te illi vt amicorum fidelissimo cum sanctis Regibus totum commiseris: pergit enim S. Augustinus: *Elige illum in amicum præ omnibus amicis tuis: quia cum omnia tibi subtracta fuerint, solus ille tibi fidem seruabit, in die sepulturæ tuæ: & cum omnes amici tui*

S. Bern. ser. 1. de Epiph.

S. Aug. li. 24. Man.

animæ pulchritudo Deo dicanda.

Christus mandus super omnia.

cedent a te, ille te non derelinquet, sed tuebitur à leonibus infernalibus rugientibus præparatis ad escam, & conducet per ignotam regionem, atque perducet ad plateas supernæ Sion, & ibi collocabit te cum Angelis suis ante faciem maiestatis suæ: vbi audies illud melos Angelicum, sanctus, sanctus, sanctus; ibi est canticum lætitiæ, vox exsultationis & salutis, gratiarum actio, vox laudis, atque alleluia perpetuum. Ibi est cumulus felicitatis, supereminens gloria, superabundans lætitia & omnia bona, Sic Reges, quem prius vt iudicem trepidi rei venturum formidabant, eundem simul vt amicum fidelissimum diligebant, & largitorem infinitorum præmiorum exspectabant: ita totus se in amorem dilecti Christi effundebant, iam immemores & impotes sui: regiæ iam obliti maiestatis, tædet eos iam dominari subditis, quando Dominus vniuersi cum belluis in stabulo dilitescit; desipiunt opes, quas Deum vident contemnere; displicet stipatio militum, quando Rex gloriæ pecudum ambitur corona.

Sed quid interim Maria Mater & virgo? num eam trepidasse, expalluisse, cohorruisse ad tantorum Regum adspectum existimamus?

CAPVT XVIII.

Cum Maria læta non trepida, vero Salomonis throno.

DVBITARI merito potest, an ad insuetatum strepitum Virgo Maria Dei genitrix, cum sonitus camelorum, & quasi cohortium militarium illuc tendentium in antro perciperetur, anxia trepidarit, & sibi pueroque ab hostibus vel Herode metuerit?

Thomas à Villanoua trepidam facit Deiparam.

Thomas à Villanoua tremulam & pauentem facit: imo & filium nimio metu occulentem: eleganter tamen aduentum Magorum depingit. *Desiliunt*, inquit, *equis conciti, domus penetralia lustrant, intus virginem decoram vident, vultu venusto, facieque pulcherrimam, verecundam, solam, tremulam, sedentem in angulo, gestuque pauentem virginem, speciosam valde, decoris portentum maximum: qualis non fuit ab initio altera, neque futura est in æternum: hæc ad equorum dromedariorumq; strepitum pauida infantem præsepi locauerat; fœnoque condiderat; neque enim soli veniebant Gentium proceres: sed multa suorum familia comitati, sicut decebat Reges extranea regna petentes. Vnde Propheta: inundatio camelorum operiet te: inspiciunt se mutuo Reges tanto decore perciti, beneuoleque salutant.*

Subijcit coloquium cum Deipara matre, vt ipse putat tantum non exanimata. *Quid inquiunt Reges agis hic puella decora: quænam hic causa manendi? quænam es & vnde venisti? estne tecum aliquis? quis te deduxit huc? estne tibi filius? durum verbum, acutus gladius, virginis viscera scindens: silet vultu pallida, sanguinemque pauore toto cor rapuerat: quid enim tunc anxia virgo faceret? mentiri non poterat, filium prodere non audebat: silet ergo: neque tamen locum silentio præstat repetita quæstio: instant Reges, acrius pacis & amoris signa præstantes; proditur itaque adspectibus decorus infans, præsepique a matre leuatur.*

confutatur. Metum ego hunc abfuisse a virgine penitus mihi persuadeo: verecundum tamen in ea Principum virorum pompa virginis, & rubore magis quam pallore respersum vultum: nec ambigo, quin ipsa prænouerit aduentum Regum, stellæ ductum, futuram adorationem, & munerum donationem vid enim spiritus, qui Reges in apparandis donis instruebat: ipse pariter virginem matrem spiritu prophetico imbuebat, vt non trepida, sed animosa, licèt verecunda ad eorum aduentum & conspectũ

puer ante visus quam mater. è præsepio leuatem brachijs, & gremio exceperit infantulum statim ab ipsis adorandum. Hinc prius inuentum Euangelista puerum memorat, quod primo statim & obuio intuitu incurrerint in adspectum pueri: deinde matris. In hanc sententiam

S. Chrysost. inclinat his verbis S. Chrysostomus: *Et reclinauit eum in præsepio: postea vero cum sustulit, & in genibus habuit: siquidem vt Bethlehem ingressa est, partum celeriter absoluit, vt hinc quoque totam dispensationem agnosceres, quia scilicet non*

fuit

fortuito ista, nec sim[illegible]liciter acciderunt; sed secundum prouidentiam Dei, & prophetiæ conse[illegible]uen[illegible] [illegible] [illegible]pleta sunt. Subijcit adorationem Magorum. *Euthymius.*

Euth[illegible] c[illegible]t his v[illegible]b[illegible] Chrysostomum. *Deinde si[illegible]ut, ait Chryso[illegible]omus, ipsum tulit, & quan[illegible] ingressi sunt Magi, ipsum super genua habebat: nec enim more aliarum matrum partus dolores sustinuit.* Consentit S. Bernardus: *Ecce enim in Euangeli[illegible] lectione au[illegible] [illegible], quoniam intrantes domum Magi inuenerunt puerum cum Maria matr[illegible] [illegible]ius. In infantili corpore, quod virgineo mater fouebat in gremio: quid n[illegible] [illegible]ritas [illegible] carnis apparuit? quid in eo, quod cum matre paruulus inuenitur n[illegible] [illegible] homo, & verus hominis filius declaratur?* Atque hi quidem [illegible]cte vo[illegible] [illegible]tre filium gremio fotum, vt facilius a Regibus ilico videretur & adoraretur: vnde hinc potius lætitia matri, quam timor subortus fuerit: vt expresse S. Eucherius dicat ad ea verba. *inuenerunt puerum cum Maria matre. quanta igitur tunc tibi [illegible]ultatio fuerit o virgo beatissima Maria, quis cogitare valeat; quand[illegible] eum, quem nuper genueras, iam quasi Deum adorari videbas?* Recte etiam notauit S. Bernardus, ideo paruulum in sinu matris apparuisse, *vt verum e[illegible] [illegible]ominem appareret: nam quod Dei filius idem esset, diuina lux ijs satis indicab[illegible]. nam v[illegible]a omnia in matre, vi[illegible]ora in filio videbantur, nunquid,* ait autor operis imperfe[illegible], *viderunt matrem eius diademate coronatam? aut in lecto aureo recumb[illegible]ntem? nunquid puerum auro & purpura inuolutum? nunquid matrem eius [illegible] t[illegible]cam [illegible]nicam habentem, non ad ornamentum corporis: sed ad tegument[illegible] [illegible] [illegible]itatis profic[illegible]entem, quam habere poterat vxor carpentarij. puerum pannis sordidissimis inuolutum.* Vilis ornatus Regis, si mundi spectes apparatum: verè diuinus tamen & cœlestis. Quærebat in cœ[illegible] filius Dei thesaurum paupertatis & submissionis: nec eum in gaudiorum omnium redundantia poterat inuenire mundum vidit affluere tal[illegible]us mercibus; imo thesauris absconditis, quorum valorem nemo vnus hominum æstimaret. descendit & cum matre sua primus extremam sponte voluit am[illegible]ecti paupertatem, vt beatos ostenderet pauperes, quos iure perpetuo cœlestis [illegible] m[illegible]eret her[illegible]ditas. huius thesauri pretium his ipsis Regibus cœpit in stab[illegible]o dec[illegible]rare, per si[illegible]us aliud stella splendidius, mentis illustrationem, vt pannos [illegible]nam spretis sceptris esse scirent ado[illegible]andos. *Verum,* quærit S. Chrysostomus. *quid [illegible] [illegible] Ma[illegible] puerum adora[illegible] persuaserit? nam neque virgo ipsa erat nobilis, n[illegible] [illegible] [illegible] nec qui[illegible]quam ex his omnibus, quæ videbantur, huiusmo[illegible] erat, q[illegible] M[illegible] adm[illegible]ationem faceret, eosque alliceret. Id procul dubio fecit. & stella [illegible] [illegible] Deo [illegible]nata lux, quæ illorum mentibus quasi aliud quoddam sidus effulsi[illegible]et, eo que paul[illegible]tim ad perfectiorem scientiam prouehebat: cum enim essent cun[illegible]a alia [illegible]ia, ni[illegible] [illegible]tud eorum animos incitasset, nunquã illi tantum honoris paru[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible]: idcirco ibi nihil ex his, quæ sensibus percipiuntur magnum; sed tugu[illegible]um ac præ[illegible]pium & inops mater, [illegible]t melius nuda Magorum philosophia eluce[illegible]ret, & vt d[illegible]cas quod non homini tantum, sed etiam tanquam Deo autori omnium acce[illegible]erint bonorum, propterea nullo eorum, quæ exterius videbantur, offensi sunt, sed a[illegible]orabant.*

S. Bernard. ser. 3. — lætitia potius in virgine quam metus. — Eucherius ho. de Epip. — cur Iesus in sinu matris? — paupertas amata à Christo. — S. Chrysost. ho. 8. — causa adorationis interna lux

H[illegible]c ce[illegible] [illegible]b[illegible] [illegible] d[illegible]inæ in humanum genus bonitatis, quod cum infinito di[illegible]gr[illegible] [illegible]ore [illegible] [illegible]: tamen ea nostra causa susceperit, quæ tanta maiestate indi[illegible]nissi[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]id enim mirabilius Regem gloriæ tot myriadibus Angelorum in cœ[illegible] [illegible]atu[illegible] [illegible] in terris [illegible] falsitem [illegible]endio mult[illegible]ndi mancipij, nasci in st[illegible]u[illegible]o pa[illegible] [illegible]; pa[illegible]p[illegible]is matris foueri gremio? *Itaque quanto minorem se f[illegible]t,* ait, S. Be[illegible]nardus *in h[illegible]militate tanto se maiorem exhibuit in caritate & q[illegible]ant[illegible] pro n[illegible] vilior tanto mihi carior.* Hi[illegible]ce oculis fidei libentius Christum in vin[illegible] matri[illegible] M[illegible], qu[illegible]m in throno Salomonis aureo contemplabantur. *Gloria,* ait S. Au[illegible]stinus, *nati apparet in virginitate parentis, & gloria matris in din[illegible] [illegible] [illegible] nascentis, qui totus est dulcis & desi[illegible]erabilis.* Thronus Salomonis erat ex [illegible] [illegible]andis & vestitus auro fuluo nimis quid cand[illegible]us & incorruptius virginitat[illegible] [illegible] f[illegible] [illegible]us caritate virginis? cu[illegible]us caritas vt sol sidera, sic lucem reliquor[illegible] [illegible]rum omnium anteiuit: *multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu [illegible] [illegible] [illegible]uersas.* Hic est aureus ille lectu[illegible]us Salomonis; 60. fortes ambiunt illum; quid dico [illegible]o. fortes? ferculum & *currus Dei decem millibus multiplex*

amor Christi in homines. — S. Bern. — Excellentia Deiparæ. — 3. reg. 10. thronus è Salomonis & lectulus cant. 3.

Ps. 97. — vnde gaudium Deiparæ ortũ. — Isa. 61. Habacuc. 3.

tiplex millia lætantium; ſcilicet Angelorum myriades cuſtodiunt illum: vnde & Regibus ipſis iam tum Dei mater omnibus Reginis auguſtior, & maieſtate honorabilior apparebat: Tot chiliadibus & myriadibus ſtipata virgo, adhuc Regum Gentilium aduentum expauerit? imo ſi alias, hic exſultauit in Deo Ieſu ſuo: *gaudens gaudebo in Domino & exſultabit anima mea in Deo Ieſu meo. Sicut enim terra profert germen ſuum; & ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ſic Dominus Deus germinabit iuſtitiam & laudem coram vniuerſis Gentibus; ſiquidem notum fecit Dominus ſalutare ſuum. in conſpectu Gentium, reuelauit iuſtitiam ſuam.*

Psal. 97. — Psal. 77.

Nec minus gauiſi adſpectu gemini ſideris inclyti tres Reges. *Ecce repleuit Deus in bonis deſiderium eorum*: Quid poterant amplius appetere, quam Ieſum cum Maria; Solem cum Luna. Quod ſi viſa ſtella ſtante *gauiſi ſunt gaudio magno valde*, quanto vehementius deſideratis tot votis infantulo cum matre reperto: In quorum adſpectu *deſiderium eorum attulit eis, non ſunt fraudati a deſiderio ſuo*: Gaudium Deiparæ ſine pauore cum filij exſultatione ipſa Dei genitrix his verbis S. Birgittæ, cum Bethlehemitico in antro moraretur, explicauit. *Filia mea. ſcias, quod quando tres Reges Magi venerunt in ſtabulum ad adorandum filium meum: bene ego antea præſciebam eorum aduentum, & quando intrauerunt & adorauerunt eum, exſultauit tunc Filius meus & præ gaudio tunc habuit faciem hilariorem: ego etiam nimis gaudebam, & lætabar mirabili gaudio exſultationis in mente mea, attendens ad verba eorum, & actus, conſeruans ea, & conferens in corde meo.*

S. Birgitta Deiparam ait conſciã fuiſſe aduentus Regum & lætam.

CAPVT XIX.

Ieſum cum Maria matre eius & omnium viuentium reppererunt.

Reges crediderunt Mariam eſſe Dei Matrem. contra Neſtorianos. probatur 1. ex Euangeliſtis. Matthæi. 1. Luc. 2. Io. 3. 2. ex Iſaiæ 7. ex verbis Eliſabeth. 9. Regiſt. Ep. 61.

REges noſtri inuenerunt IESVM: vt DEVM adorauerunt, Mariam, vt matrem Dei crediderunt, & eorum fide Matthæus Euangeliſta confutat ſecuturos aliquot ſeculis poſt Neſtorianos, qui Mariam Deiparam agnoſcere noluerunt: contra quos ſacrarum literarum monumenta, Sancti Patres & Doctores cum tota Eccleſia eam virginem incorruptam Dei veram Genitricem confitentur. Ac primo diſertis Euangeliſtæ verbis, Chriſti, qui eſt verus DEVS, veram matrem agnoſcunt Mariam Mat. 1. *Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus*. Luc. 2. *peperit filium ſuum primogenitum*: ibidem *& dixit mater eius: fili quid feciſti nobis ſic*. Io. 3. *Et erat mater Ieſu ibi*. Io. 19. *cum vidiſſet Ieſus matrem, dixit matri ſuæ*. Prædicit hoc Iſaias c. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod eſt interpretatum nobiſcum Deus*. Et Luc. 1. Eliſabeth ait: *vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me*: vbi voce *Domini* diuinam perſonam intelligit: ſic enim SS Patres. præſertim S. Gregorius interpretatur. *Eadem virgo & ancilla Domini dicitur, & mater: Ancilla enim Domini, quia verbum ante ſecula vnigenitus, æqualis eſt Patri. Mater vero, quia in eius viſceribus ex Spiritu S. eiuſque carne factus eſt homo, quia non prius in vtero virginis caro concepta eſt, & poſtmodum diuinitas venit in carnem, ſed ſtatim Verbum factum eſt caro.*

Ratio.

Ratio eſt clara, Chriſtus eſt verè DEVS, Maria veriſſima mater Chriſti ergo & DEI Chriſtum verè DEVM eſſe. S. Paulus diſertè dicit Rom. 9. *Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula*. Quod ſi obiicias: non peperit diuinitatem: ergo nec DEVM: ſimile intorqueo ſpiculum ex homine: nulla mater gignit humanitatem cum nobilior eius pars anima ſcilicet a DEO creata infundatur: nec tamen hoc impedit, quo minus hominem dicatur mater concipere, generare, nutrire; actiones enim hæ non naturæ, ſed hypoſtaſis & perſonæ ſunt: vnde cum Maria Chriſtum & perſonam eius conceperit, pepererit, lactarit, vt matres aliæ: cur non vera Chriſti adeoque perſonæ diuinæ mater nominaretur. Et ſanè plus Deipara filio ſuo, quam vlla mater ſoleat, aut poſſit, contulit: in ſolidum enim parens eius fuit: omnis ab ipſa materia ſanguiſque, quem alij non à matre,

Obiectio. — plus Deipara contulit Chriſto quam aliæ matres filijs.

ſed

sed simul à patre habent, dimanauit: plus etiam quam matres aliæ ad formationem corporis, organa membrorum aptanda, ad formæ inductionem iuuit: formatoque iam corpore nutritionem, & augmentationem sola ministrauit: nam & ipsa plus, quàm in alijs virtus actiua naturalis effecit: accessit & virtus supernaturalis; cuius instrumentum fuit: vt ipsa tam matris quam patris vicem subierit, & amor Christum inter, & virginem longe maior exstiterit, quàm alios inter filios matresque: nam in his ille diuiditur, partem sibi pater, partem alteram sibi mater vindicat, hic collectus & coniunctus amor Christi in vnam matrem toto alueo ferebatur: hinc à Græcis contra Nestorium Theotocos seu DEI matris meruit in concilio Ephesino appellationem, quem fidei articulum Chalcedonense etiam; tum sexta & septima synodus & Lateranensis confirmauit, ac S. Thomas 3. p. q. 35. a. 4. cum Scholasticis propugnat, fulminatis pridem anathemate Nestorianis.

Contra quos hoc ipso festo ex eodem Matthæi loco sic detonat S. Bruno Carthusianæ familiæ Patriarcha. *Nestoriani non innitebant puerum cum Maria matre eius, quia non credebant Christum habuisse matrem: vnde in detestationem eorum B. Virgo Maria vocata est Theotocos, id est Dei, qui etiam homo est, mater.* Ex hoc capite suprema nascitur dignitas Deiparæ: cui similis nulla inter purè creatas res potest inueniri. Posset quidem diuina potentia gratiæ magnitudinem augere in virgine, vel alijs: vt tamen maioris filij aliqua mater dicatur, nec ipse quidem Deus facere potest. Quo sensu loquitur audacter S. Bonauentura: *Ipsa est, qua maiorem Deus facere non potest: maiorem mundum posset facere Deus, maius cælum posset facere Deus; maiorem matrem, quam matrem Dei non posset facere Deus*: Vnde D. Bernardus ait, *neque enim decebat cum alia mater, quam virgo; neque virginem alius filius, quam Deus, quia nec maior inter matres; nec maior inter filios nasci potuit.*

S. Brun. ho. de Ep.

Deus nequit creare maiorem matrem Deiparâ. *in speculo B. Virg. propè finem.*

Ergone diuinam credamus potentiam in dignitate talis matris exinanitam? certè Doctor Angelicus vocat eam infinitam, & tribus adnumerat, quibus fieri nihil potest melius. *Humanitas Christi, ex hoc, quod est vnita Deo; & beatitudo creata ex hoc, quod est fruitio Dei; & B. Virgo, ex hoc, quod est mater Dei, habent quandam dignitatem infinitam, ex bono infinito, quod est Deus; & ex hac parte non potest aliquid fieri melius eis, sicut non potest aliquid melius esse Deo.*

infinita quodammodo ea maternitas. *S. Thom. 1. p. q. 25. a. 6.*

Summam vult dicere esse humanitatem Christi, quia vnum cum Deo suppositum habet: summa est beatitudo: summumque bonum, quod Deus largitur in ea beatis, dum Deum clare vident, eoque perfruunt; suprema denique mater Dei genitrix Virgo Maria est, quia Deum peperit. Sunt alij tam beati, quàm Angeli ministri Dei, hæc mater est, Domina Reginaque cœli & terræ; hominum & Angelorum. Quanta hæc excellentia muneris; præstantia dignitatis. eminentia puras inter res creatas, licet omne, quod extra Deum est, consideretur? S. Augustinus suis eam eminentiam momentis ponderat. *Tanta est dignitas virginis eo, quod mater Dei sit, vt planè excedat non solùm omnium hominum dignitatem, verum etiam Angelorum: cum longe præstantius & excellentius sit, esse matrem Principis, quàm ministrum: tantò enim perfectior vnaquæque res appellatur, quanto magis vnitur & coniungitur Deo, qui est summa perfectio.* Pulchrè à coniunctione proxima cum Deo infinito bono matris Dei colligit immensam quandam excellentiam, quam eandem ex officio matris cum S. Augustino sic exaggerat D. Bernardus. *Magnum est Angelo, vt minister sit Domini; sed Maria sublimius quiddam meruit, vt sit mater, tantoque excellentior Angelis facta munere singulari, quanto differentius præ ministris nomen matris accepit.* Idem gloriam eandem deducit, quod quandam cum Deo Patre communem habeat prærogatiuam. *Ista est nostræ virginis singularis gloria & excellens prærogatiua; quod vnum eundemque filium cum Deo Patre meruit habere communem.*

S. August. lib. 3. de symbolo ad catechu.

præcellit Angelos. *S. Bern. ser. in Nat. B. V.*

habet prærogatiuam cum Deo Patre.

Altius adscendit S. Bernardinus Senensis, miratur non solum in creatis; sed nec in personis diuinis præter solum Patrem reperiri dignitatem: quod Dei filium habeat. *A fidelibus*, ait, *salutatur B. Virgo, cum dicitur Mater Dei: tanta nempe laus est quam ei tribuimus, cum dicimus Mater Dei, quod nec in personis creatis, vt Angelis, & hominibus, nec in personis increatis reperitur hæc incogitabilis dignitas, scili-*

ho. 2. sup. missus est. S. Bernard. to. 4. ser. 25. de salut. Angelica a. 3. c. 2.

maior hic titulus quamdo minime creaturarum. imperat Deo. S. Bernard. hom. 1. super missus. S. Gregorius sup. 1. Reg. ex magnitudine filii mater cognoscitur.

scilicet quod habeat Dei filium; nisi in vna persona diuina, quæ est Patris, & vna persona humana, quæ est matris. Insuper maius est hoc donum, quod sit mater Dei, quam sit Domina creaturarum Dei, quia hoc dependet ab illo: sicut ramus a radice: propterea ei potius dicimus Mater Dei, quam Domina mundi, vel vniuersi. Ecce Deus ipse voluit non tantum ei creatas res omnes subijcere, velut Dominæ & Reginæ mundi: sed & se quodammodo subdere. Audi S. Bernardum, *Vtrimque stupor, vtrimque miraculum, & quod Deus feminæ obtemperet, humilitas absque exemplo; & quod Deo femina principetur, sublimitas sine socio.* Voluit Dei filius ab ea concipi, nasci, lactari: vt rectè ex tanti filij infinita maiestate se matris imperio subijcientis hoc modo matris deducat excellentiam S. Gregorius: *Si vis virginem cognoscere, qualis & quanta sit, in eius filium oculos conijcito, & ex eius excellentia poteris etiam excellentiam matris intelligere: talis ergo mater talem filium decet, & è contra talis filius talem matrem: mater dedit filio humanam naturam, filius verò matrem cœlesti gratiâ repleuit; vnusquisque ergo dedit, quod habebat.*

digna fuit vt esset mater Dei. S. Ambrosius l. 2. de Virgine. S. Basilius. hom. de humana Christi gener. S. Bernard. ser. 1. de assump.

Sed an audacius quam verius dixit S. Gregorius, cum ait: *Talis ergo mater talem filium decet, & talis filius talem matrem?* eamne dignam fuisse dicimus, quæ Dei filium generaret? verissimum id effatum: tam SS. Patrum sententijs, quam Ecclesiæ Romanæ dictis consentaneum. S. Ambrosius *Quid in singulis moror. quæ digna fuit, ex qua filius Dei nasceretur.* S. Basilius: *digna vnigeniti diuinitati coniungi fuit.* S. Bernardus: *Nec in terris locus dignior vteri virginalis templo, in quo filium Dei Maria suscepit, nec in cœlis regali solio, in quo Mariam filius eius sublimauit.* Et ser. 4. *Quæ vel Angelica puritas, virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spiritus Sancti sacrarium fieri, & habitaculum filij Dei?* Quæ congruenter dicta sunt menti S. Romanæ Ecclesiæ, dum canit: *Quæ sola digna fuit portare Regem cœlorum & Dominum.*

eius vnius merita superant valorem meritorum omnium creaturarum.

Sed cum nec Angeli simul cum hominibus copulati donum id mereri dignè potuerint per opera gratiæ, cui respondet solum perfectio & consummatio gratiæ, cum beatitudinis consecutione: quomodo canit Ecclesia solam ipsam meruisse? ergo credendum est eius vnius merita totius militantis & triumphantis meritorum valorem superare? audet hoc ipsum profecto de vno virginis actu pronunciare, quo Gabrieli adsensum præbuit. S. Bernardinus. *Plus* ait, *meruit gloriosa virgo in vno consensu, scilicet conceptionis filij Dei, quam omnes creaturæ siue Angeli, siue homines in cunctis suis actibus, motibus & cogitationibus.* Ita nec creaturarum vlla, nec omnes simul copulatæ extra illam dignior fuit, quæ Dei maternitatem mereretur de congruo, quàm Maria: vt ipsam propterea cœlestes exercitus solam inter creatas res velut *prodigium* quoddam admirentur & iure Magi nostri viso tanto naturæ miraculo mirificè sint recreati. *O virgo sanctissima exclamat* S. Epiphanius, *quæ exercitus Angelorum in stuporem deduxisti: stupendum enim est miraculum in cœlis, mulier amicta sole, stupendum miraculum in cœlis mulier gestans lucem in vlnis: stupendum miraculum in cœlis alter thronus Cherubicus: stupendum miraculum in cœlis, mulieris filius, qui & ipsius, & seculorum est pater: stupendum miraculum in cœlis, thalamus virginis habens filium Dei, Deum sponsum Christum.* Hoc igitur viso prodigio Reges magis, quam visa stante stellâ, gaudijs omnibus incesserunt: quia non tantum eam Dei, sed & omnium viuentium matrem fide agnouerunt: & vt talem supplices sunt venerati, vt per eius suffragia placatos & propitios cernerent infantis oculos.

prodigium quoddam fuit. S. Epiphanius in ser. de virgine.

Maria mater viuentium. S. Bonauentura. S. Ambros. in speculo B. V. primogeniti Deiparæ tres Reges,

Hæc enim est tua ô clementissima Dei mater, incredibilis misericordia, qua non Dei tantum; sed & communis omnium viuentium mater esse, & nominari desideras, vt omnibus possis misericordiæ sinum pandere: omnes alis tui patrocinij protegere; vt sicut nemo est, qui non solis beneficio fruatur, nullus viuentium iustorum sit, in quem non per te diuina dona dimanent. *Maria*, ait S. Bonauentura: *non solum est mater Christi singularis, sed etiam mater omnium fidelium vniuersalis. Vnde* S. Ambrosius ait: *si Christus est credentium Pater, cur non ipsa, quæ genuit Christum credentium sit mater? Eia carissimi omnes nunc gaudeamus; omnes gaudendo dicamus: Benedictus Pater, per quem Maria est nostra mater, & benedicta mater, per quam Christus est noster frater.* Ecce quam fecunda virgini-

ginitas facta est Mariæ: vndecim ante dies primogenitum peperit: iam trigeminos Deo parit Reges, non sterilem, fecundissimam inquam prolem, quæ regna integra breui Christo fratri & Virgini matri generabunt non mundo mortales homines; sed cœlo Reges immortales: quanto matris Mariæ gaudio, quanta gloria fratris Christi Domini, & eius imperij incremento? An non fecundior iam in Ecclesia virginitas Sacerdotum, & Religiosorum, quam paternitas secularium? Est ne auditum à seculo parentem vnū mille ex se genuisse? Et repertus vnus Xauerius est, qui decennij spatio cœlo plus quam 10. myriades Gentilium, sacro fonte ablutas generauit. *Gaudete igitur* (vobis applaudit S. August.) virgines sacræ: *Virgo peperit Christum: non vos contristet sterilitas, quarum fides magna est fecunditas; nec doleatis vos non esse matres, quæ spiritualiter generatis, virgines permanetis; filios suscipitis, integritatem non amittitis; accepistis ab illo nomen maternū; vt decus castitatis in vos permaneat sempiternum. Amate quod estis, seruate quod accepistis, imitamini fideles matrē capitis vestri: non vobis denegauit pignora, qui natus est de virgine Maria: quod tantæ matri contulit, & in sua carne seruauit, hoc etiam vobis donauit virgo mater sancta caro Christi ab omni contagione integra: sed nec ipsa caro sterilis fuit, dum eam prædicando spirituales filios regenerauit ad vitam, & post passionem per totum mundum fructificauit occisa.* Rectè igitur SS. Reges non solum puerum, sed cum Maria matre eius imo & sua inuenerunt: per quam securi accessum habuerunt ad filium, matre pro ipsis brachia quibus gestabat; vbera, quibus lactabat; gremium quo fouebat, exhibente: vt tantis amoris indicijs, & veniam illis clementer, & cœlestium bonorum abundantiam liberaliter impertiret.

Primogeniti Deiparæ tres Reges.

virginitas Christiana fecundior maternitate secularium.

S. Ambros. l. 4. ad Cœlech. c. 4.

CAPVT XX.

Iosepho præsente vt œconomo & custode thesaurorum.

EVANGELISTA non meminit hoc loco Iosephi: nobis tamen nefas sit præterire eum Patriarcharum, & Prophetarum veteris testamenti quasi solem: Reginæ cœli & Dei genitricis custodem; virum & caput; eiusdem filij Dei defensorem, altorem, educatorem, imo cum quo Deus Pater nomen Patris communicauit: dum ei filium suum orbis totius thesaurum nobilissimum commisit nutriendum: vt ideo non tantum nomen, sed etiam munus & autoritatem Patris participarit: & quis dubitet officium illius longe fuisse præstantissimum, diuinissimæ familiæ tutorem esse, prouidum patrem & sollicitum curatorem: vt ex sanctissimo Christi & Mariæ contubernio parem, si non maiorem, ei Suaretz & alij putent gratiam cum Apostolis & sanctitatem accessisse. De hoc dubitant multi; num adfuerit Magorum adorationi: plurimi negant ob silentium Euangelistæ, & diuinam, vt credunt prouidentiam, ne Christus forte Iosephi filius crederetur.

Tituli & prærogatiuæ S. Iosephi.

Tom. 2. 3. p. d. 8. s. 2. n. 2.

pūrāt eum abfuisse.

Rabanus & Glossa ordinaria. *Diuino autem nutu factum est, quod abierat Ioseph, ne aliqua malæ suspicionis occasio daretur Gentibus.*

S. Anselmus: *Aberat Ioseph, ne aliqua malæ suspicionis causa daretur Gentibus.*

S. Thomas: *Sed quare non fit mentio Iosephi: dicendum, quod diuina dispensatione factum est. quod non adesset, ne istis, qui primitiæ Gentium erant, daretur suspicio prauæ opinionis.*

Rabanus & glossa ordinaria.

S. Anselmus

S. Thomas.

Guido Carmelita citat pro ea etiam Remigium.

Guido.

Maldonatus, *Quod Iosephi mentio non fiat, aut casu, quod forte domi tunc non esset; aut mysterio factum est, vt Ioseph à Magis non inueniretur: ne forte Christi patrem putarent: nam pastores puerum cum Ioseph & Maria dicuntur inuenisse.*

Maldonatus

Maldonatum sequitur Salmeron & Morales his rationibus persuasi. *Factum id ne istis, qui primitiæ Gentium erant, daretur suspicio prauæ opinionis & suspicionis malæ occasio, communis generationis ratione hunc paruulum fuisse natum: nunc Gentes ex Sibyllinis libris, aut aliunde nouisse poterant Regem, quem quærebant, ex virgine nasciturum: velut daretur locus Magis cogitandi Messiam Regem, quem vt Deum adorabant Patre in terris carere, & conceptum esse de Spiritu Sancto, natumque tantummodo ex Virgine Matre.*

Rationes.

adfuisse docēt alii.

S. Chrysost. ho. 8. in 2. Matth.

Contrarium tenent alij, S. Chrysostomus de Iosepho ait, *Misericors Deus mœstis rebus etiam iucunda miscuit: videns Ioseph puerum natum, maximu exsultatione repletus est: sed huic etiam gaudio periculum magnum successit, cum tota ciuitas turbaretur, Rex fureret, & ad necem puerum quæreret; sed hunc mœrorem alia rursus lætitia subsecuta est, apparitio videlicet stellæ & adoratio Magorum*, S. Bernard. ser. 1. de Epiph. *Quid facitis ô Magi, quid facitis? lactantem puerũ adoratus? in tugurio? nunquid aula est stabulum, thronus præsepium, curiæ frequentia Ioseph & Maria?*

S. Bern. ser. 1. de Epip.

Albert. M. in 2. Matth.

Albertus M. *Nec fit mentio de Iosepho, ne aliquid suspicionis oriretur, vt quidam dicit, sed hoc friuolum mihi videtur, quod nihil talium in malam suspicionem induxisset Magos: vnde ideo non fit mentio eius, quod Magis ostendebatur diuinitas eius, in qua nil operis habebat Ioseph; mater autem cum Deo in filio communicauit, & ideo fit mentio ipsius.*

Dionysius Carth. in 2. Matth.

Dionysius Carth. *Ioseph secundum aliquos Deo ordinante tunc abfuit, ne pater pueri putaretur: vel forte adfuit, quatenus visa tanta pueri veneratione eum de cætero amplius veneraretur: potuit etiam puer hic de corde Magorum talem suspicionem excludere, quos in alijs mirabilioribus supernaturaliter docuit.*

Beauxamis. cm. Harmo. a.

Beauxamis vult Reges à Ioseph oraculum petijsse, credidit ergo eum adfuisse: sic enim ait, *Vnde conijcitur illos de suo ad Herodem reditu aliquia sciscitatos esse aut à Maria, aut Ioseph aut etiam puero.*

Corn. à Lapide.

Eandem insinuat sententiam Cornelius ad Lapide. *Iosephi hic nulla fit mentio, vel quia aberat, ieratque in vrbem, vel agrum, vt cibos & aliqua necessaria B. Virgini & Christo procuraret, idque Dei consilio, ne Magi eum Christi esse patrem, Christumque ex eo more cæterorum puerorum genitum esse putarent. Vel si aderat, vt curator Christi æque ac stabuli, sub nomine Mariæ coniugis suæ intelligitur: sed hac phrasi significat Matthæus ita se gessisse B. Virginem, & Iosephum coram Magis, vt illi ex Dei instinctu intelligerent, Christum natum ex sola virgine per virtutem Spiritus Sancti, Iosephum verò tantum eorum esse administrum. Vides ait operis imperfecti autor, vt Ioseph ad ministerium Mariæ erat electus.*

Hieronimus Xauerius.

Hieronymus Xauerius in vita Christi, sic narrat ingressum Magorum in stabulum. *Bethlehemum cum venissent, ad locum, vbi infans erat, Ioseph ad eos exiuit, & interrogatus respondit: ibi esse; venerunt illi ad locum, vbi S. Maria erat filium in præsepi inuenerunt attoniti ob augustam loci solitudinem, & defectum nausti orum.*

Carthag. l. 6. ho. 2.

Carthagena. *Difficile, ait, mihi creditu est Iosephum ibi non adfuisse: congruentius dici posse existimo, Euangelistam solum commemorare Mariam adesse cum Iesu, vt significaret recens natum puerum matrem solam habere in terris, patrem verò nisi in cælis.* Cottonus ex mysterio accidisse vult, vt tres Reges, tria offerrent dona, coram ternario stabuli, quod sic enumerat, *Tertium est ternarium stabuli Magis illud subeuntibus: tu ipse* (puer) *sancta mater tua, & eius coniux Iosephus.*

Cottonus.

Franc. Lucas bru.

Franciscus Lucas: *Cætrum Iosephum, non est probabile abfuisse, & qui socius erat tristium omnium iucundissimo hoc spectaculo fuisse fraudatum; sed idcircò nominatus haud est, vt à Magis intellectum fuisse significaretur nihil illum ad Domini natiuitatem contulisse.* Sequitur hos Bosquier & Franciscus ab Ossuna Ecclesiastæ nobiles Fracifcani. Fauet S. Franciscæ Romanæ visio: nam cum subisset antrum, vidit Deiparam filium vlnis gestantem cum S. Iosepho præsente: & deinde tres Reges puerum adorantes & munera offerentes. idem docet Scribanus, de Ponte & alij.

vita S. Frãciscæ l. 3. c. 19.

Vtraque sententia probabilis est.

Prima pluribus nixa antiquioribus, & grauioribus autoribus: altera ratione non inferior: mysterio prior.

sententia autoris. Ratio conciliantis vtriq;

Mihi omnino non persuadeo cum multis credam horis imo & noctẽ Reges illic hæsisse, & postridie reuisisse stabulum tanto tempore Iosephum, puerũ curæ suæ creditũ, & matrem solam reliquisse. si dixerimus aduenisse, dum adoratio duraret, offendiculo remoto iam, ex eius absentia, instructisque Magis, quod vt famulus non pater accederet, vtraq; sententia conciliari posse videretur: tunc enim iã à virgine edocti esse Magi poterant mysteriũ corporati & nati de virgine filij, cuius solatio & auxilio Deus Iosephũ sponsum iam absentem breui reducem deputasset: ipsi alias Reges vltro se tali ministerio mancipassent, vel suorum aliquem reliquissent, vt tali matri & filio quam optimè pro-

prouidetur. Et erat cum virginem mansisse matrem crederent, quod & in hoc diuinam sapientiam mirarentur, qui coniuges duos voti castitatis religione & simul coniugij vinculo nexuisset, vt quam optime & pueruli custodiæ, & sustentationi, simulque virginitati matris consuleretur, & calumnijs hominum occurreretur. Nec mirum Reges tam altè iam tum in adyta diuinæ sapientiæ contemplando penetrasse qui prophetico spiritu præsagiebant, puerum illum Deum hominem, mortem pro nobis subiturum & à mortuis rediuiuum iustos in cœlis præmijs affecturos, vt donis ipsi suis postea sunt contestati.

prouidentia Dei in hoc casto coniugio hanc Reges præuiderunt.

Est & mysterij ratio, quæ congruenter Triadem in stabulo iam tum personarum fuisse persuadeat, cum Reges accederent: terrestris illa Trinitas repræsentare cœlestem debebat: cui prognatæ ex tribus Noë filijs, & per tres orbis præcipuas partes dispersæ nationes, per hos tres Legatos Reges se dedicarent: in fidem se & clientelam diuinissimi se pueri committerent: in quo noua substantiarum trium trias, diuina, spiritualis & materialis in vnam personam coalescebat. Hic beatissima virgo Dei Patrem: filius Verbum, Ioseph Spiritum Sanctum paraclitum & consolatorem significabat: quem minimè tunc abesse conueniebat, cum eius maxime auxilio, consilio solatióque coniunx indigeret: vt enim non expauerit ad eum virorum ingressum (quæ tamen ad Angeli, virilem formam induti, sermonem conturbata est, præ verecundia naturali insito suffusa pudore) multò magis ad tot externorum principum cum eo stipatu diuturnam allocutionem, & societatem egere sponsi videbatur præsentia, & auxilio: cum ille custos eiusdem esset virginitatis & pudoris: præsertim cum vtrique, Deiparæ saltem diuinitus aduentum Regum ante significatum fuisse dixerim ex vita S. Franciscæ, quo facilius ad eorum ingressum disponerentur omnia; eorum seruiretur pietati, instructioni, desiderio, donaque regia magnificentia puero offerenda, præpeditis Deiparæ manibus in infantulo sustinendo, exciperet Ioseph: nam Christus & Deipara vt alterum Pharaö Iosephum in Ægypto, sic hunc in Bethlehem *constituit eum Dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ*; accepit ergo Regum oblata munera, tam pro alendo Christo & familia, præsertim extra patriam discessura, quam pro pauperum subleuanda egestate: *Fidelis*, ait S. Bernardus, *& prudens Ioseph, quem constituit Dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutritium, velut alterum paracletum virginis*, & filij; qui labore manuum familiam aleret, & iam breui profecturus erat in Ægyptum: ideo Christus hæc dona Regum ei obtulit; vt sumptus ad oblationem in templo, reditum in Nazareth: & commorationem Ægyptiacam suppeterent: quo tempore vix erat occasio victum labore manuum comparandi.

mysteria hic obseruata. Trias cœlestis. terrestris. ex officio Iosephi coniugis. ps. 104. S. Bernar. ibid.

Hanc terrestrem Trinitatem agnoscunt multi recentiorum, in qua solent Iosephum cum Spiritu Sancto comparare. Osorius noster ait: *sicut in cœlo est Ineffabilis Trinitas, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, sic in terra est Trinitas alia explicata in hoc Matth. Euangelio: Iesus, Maria, Ioseph. Pater æternus & Maria maximè conueniunt; sicut enim ille filium generat, sic & Maria; Filius idem est: Spiritus Sanctus cum Ioseph conuenit, vterque sponsus Mariæ est, & vices Ioseph Spiritus Sanctus impleuit.*

comparatur Spiritui Sancto. Osorius. con. 1. de S. Ioseph.

Et eò antiquior Gerson ac ex eo Andreas Soto Franciscanus: *Meritò admiratione & deuotione plenus eam considerans exclamauit doctissimus Gerson in sua Iosephina in fine dicens. O veneranda Trinitas; Iesus, Maria, Ioseph, quam coniunxit diuinitus caritatis concordia, cuperem vt mihi verba suppeterent, ad explicandum tam altum & obsconditum à seculis mysterium, tam admirandam venerandamque Trinitatem Iesu, Mariæ & Ioseph, velle mihi adiacet, sed posse non inuenio. O quàm dilecta huius Trinitatis domus, Christus, Maria, Ioseph, æternæ Trinitati, Patri, Filio, & Spiritui Sancto! Nihil carius, nihil melius nihil in terris erat excellentius.* Consentit Barradius *tom. 1. lib. 6. c. 8. ô beatam domum, in qua beatissima illa Trinitas habitabat Christus, Maria, Ioseph!*

Gerson lib. de S. Ioseph c. 26. S. Barradius tom. 1. l. 6. c. 8.

Itaque cum Sancti Patres passim velint tam in Triade donorum, quàm per-

officio eius cōgruebat.

ſonarum Regum fuiſſe myſterium SS. Trinitatis, & triplicem Chriſti dignitatem repræſentatam tunc, cum Gentiles ſe Chriſto & Eccleſiæ quaſi publica fidei profeſſione, præmiſſa aggregarent, congruenter oblata dona ſunt Triadi cœleſti, & perſonæ Chriſti filij, coram terreſtri Trinitate: & tradita fidei & cuſtodiæ Ioſephi: qui hac in cura Chriſti & B. Virginis ſuperior erat, & caput, & cui ex officio incumbebat bona familiæ pretioſa conſeruare, adminiſtrare, & in vſum familiæ pauperumque expendere: cum enim *caput mulieris ſit vir ad Epheſ.* 1. *Caput* Mariæ fuit *Ioſeph* quæ ei tanquam capiti obediebat. Tanquam capiti reſponſa cœlitus ei reddebantur de fuga in Ægyptum, & de reditu: ideo & *Ieſus deſcendit Nazareth, & erat ſubditus illi.* Ioſepho tanquam pupillus educatori, imo quaſi patri: congruebat igitur officio Ioſephi hic maximè adeſſe, vt omnia ſuauiter, ritè & ordine, non ſine magnorum myſteriorum adumbratione, in rectè conſtituta familia peragerentur, ſine perturbatione in virgine, cum Regum iſtorum exterorum gaudio, ſolatio, inſtructione: qui ſane ſe ipſos, vt dixi, libenter tam ſancto muneri deuouiſſent, niſi diuinitus conſtitiſſet, abundè proſpectum familiæ de viro idoneo Ioſepho: cuius & ipſi prudentiam & induſtriam naturali maiorem ſuſpiciebant, & fortè eodem ſunt adminiſtro vſi vel ſaltem conſultore, quo ſibi de neceſſarijs ad reditum vſque prouiderent.

caput erat Deiparæ & Christi. Luc. 2.

ſanctitas eius.

Hinc conijcias licet S. Ioſephi merita & ſanctitatis faſtigium, quod ita deſcribit Ofo ius: *Ex quo manifeſtè colligitur, quod ſicut Mariæ gratia fuit maxima ex hoc, quod in quantum mater erat, Chriſto ſuperior, & ideo inter eam & Chriſtum maxima debuit eſſe ſimilitudo, licet maior gratia abſolutè in Chriſto: eodem modo ſumma debuit eſſe gratia in Ioſepho, vt caput Mariæ eſſet, & inter eos maxima debuit eſſe proportio & ſimilitudo.* Quam gratiæ magnitudinem & incrementum nominis eius proprietas indicat, vt Morales noſter ex Alberto Magno & alijs ſic colligit: *Hinc magnus* Doctor Albertus c. 48. *ſuper. Miſſus eſt, ait, proprietas nominis etiam & ſignificatio, quæ incrementum ſonat, ipſi nihilominus optime congruit, quod per hanc diſpoſitionem quantum ad ſeipſum, & quantum ad proximum, & quantum ad Deum ſublimatus fuit, virtutum videlicet augmentatione, famæ celebritate, nominis reuerentia: & dilectione matris Dei familiaritate, & diuina vt putatur paternitate.*

ser. 3. de S. Ioseph.

l. 3. tom. 5. c. 36.

Reges proficiunt adspectu Iosephi.

Quocirca Reges iſtos tres multum non ſolum Chriſti & Mariæ; ſed & Ioſephi familiaritate profeciſſe exiſtimo, tam prouidè, ſanctè, modeſtè & reuerenter familiam paruulam in illo Regum conuentu, & Chriſti regni inauguratione gubernantis; vt plus exteri Reges Ioſephi prudentiam prorſus diuinam, quam Pharaõ Ioſephi Patriarchæ, vel Danielis Reges Babyloniũ, Medorum & Perſarum in adminiſtrando regno ſint demirati: eiusq; verecundiã, ſimplicitatem, & pietatem conati ſint imitari, profuit igitur tunc vel maximè Ioſephi prudentia Chriſto & Mariæ in Regibus excipiendis: profuit ipſi Ioſepho Regum adſpectus, vt ſciret qua reuerentia & pietate Chriſti totum ſeruitio ſe manciparet: cum videbat Reges Orientis tanta animi ſubmiſſione ſceptra & regna eidem ſubmittere. Sciret etiam muneris ſibi commiſſi ſupremam ferè poſt Dei matrem dignitatem. De qua item Toletus: *In tantam dignitatem erectus eſt, vt matris Dei, cui inter puras creaturas ſanctitate & dignitate nihil eſt æquale, meruerit eſſe verus ſponſus, & vnigeniti filij Dei pater nuncupatus. Quibus duobus priuilegijs & titulis auctus eſt ſuper omnes Patriarchas & Prophetas, qui ante eum fuerunt, quibus ſi adiungas quod quem Reges & Prophetæ deſiderauerunt videre, & non viderunt, audire & non audierunt (vel ſemel tantum, vt Reges tres Magi viderunt & audierunt) ipſe enim non ſolum vidit & audiuit, ſed in vlnis ſæpe portauit, frequenter amplexus & oſculatus eſt, per plures annos cibauit, inſtituit, & paternis officijs ipſi miniſtrauit.* Expediebat igitur Ioſepho Regum eorum pietatem intueri, quod quem illi 300. leucis peragratis difficillimo anni tempore, per mille vitæ diſcrimina quæſierant, vt eo ſemel vna die fruerentur: ipſe tot annis continua eius familiaritate, vſu, conſuetudine potiretur. & quia tum ipſe tũ virgo Maria plurimũ precibus imò autoritate valuerunt. Regibus etiam Chriſto reconciliatis cenſendi ſunt ipſis tot gratiæ dona impetraſſe; & ijs fonte ipſũ omnis gratiæ recluſiſſe: ex quo hic illi continuos riuos gratiæ, nunc gloriæ in cœlis hauriunt fonti proximi: nã

vtilitas eius eo tēpore.

in cap. 1. Luca.

precibus prodest Regibus.

ſum-

Summa, ait Osorius, *gloria S. Iosephi ex maxima gratia, quam habuit colligenda est, si attendas ad illam S. Thomæ sententiam, ex propinquitate ad fontem gratiæ ampliorem gratiam redundare, & ideo, ait Thomas, anima Christi Domini gratia fuit plena super omnes homines, quia propinquissima fuit verbo, quod est fons gratiæ, ei personaliter vnito: secundo huic fonti Maria, quæ in vtero fontem continuit gratiæ, tertio huic fonti approximauit noster Ioseph per 30. annos illi adhærendo & illum comitando: nos ergo vt Iosephum imitemur, & eum in gloria sequamur, Christo fonti adhæreamus & ad eum accedamus.* Sed velut ipse cum carissima coniuge fontes misericordiæ Regibus aperuit, vt in eos toto alueo redundarent, & nobis supplex oratus eosdem pandet, quem vt mecum Lector pius ex S. Bernardino deprecetur, oro.

ob summā propinquitatem cū verbo. *lib. 2. de S. Ioseph. in fine.*

Memento nostri Beate Ioseph, & tuæ orationis suffragio apud tuum putatiuum filium intercede: sed & beatissimam virginem Mariam sponsam tuam mihi propitiam redde, quæ mater est eius, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum Amen.

Tom. 3. de S. Ioseph. a. 3.

CAPVT XXI.

Admiratio & lætitia Magorum.

VIDERVNT ingressi Reges antrum, viderunt Iesum cum Maria matre & Ioseph, viderunt pecudes inter Dominum maiestatis residere. Quis eos affectus mentis primo corripuerit, dubitari potest. Egô post salutationis antè memorata suspiria stupore defixos hæsisse diu satis attonitos existimo cum tremore. Psalmographó forsan idipsum istis verbis prædicente: *Reges terræ congregati sunt; conuenerunt in vnum: ipsi videntes sic* (Christum Dei filium inter animalia positum) *admirati sunt, conturbati sunt*, (de eius à Iudæis facta abiectione) *commoti sunt* (miseratione vagientis & lacrymantis pueruli) *tremor apprehendit eos*, Regis Regum, Iudicis & diuina considerata maiestate, sic nostris peccatis vrgentibus abiectá, contemtá, & exinanita.

Affectus Regum varii. *Psal. 47.* admiratiō.

Nec dubito, quin simi'ia secum reputantes animo singuli, quæ SS. Gregorium & Augustinum in stuporem adduxerunt, attoniti sint contemplati. *Ipse*, ait S. Gregorius Nazianzenus: *Dei filius, ille seculis antiquior, ille inuisibilis, ille incomprehensibilis, ille incorporeus, illud ex principio principium, illud ex lumine lumen, ille fons vitæ & immortalitatis, illud architipo expressum, illud sanctum sigillum ad imaginem suam se contulit, & carnem ob carnem gerit, & cum intellectuali anima ob animam meam iungitur: vt simile per simile repurget. Ô nouam commixtionem. ô admirandam temperationem! qui est, fit, qui creatus non est; creatur; quo nullo loco contineri potest, per interuentum animæ intellectualis inter diuinitatem & carnis crassitiem continetur! Qui locupletes alios ditat, paupertate afficitur: carnis enim meæ paupertatem subit, vt ego diuinitatis eius opus consequar. Qui plenus est exinanitur; sua enim gloria ad breue tempus exinanitur; vt ego plenitudinis ipsius particeps efficiar. Quænam hæc bonitatis diuitiæ? quodnam me circumstat mysterium? diuinam imaginem accepi, nec custodiui: ille carnis meæ particeps fit, vt & imagini salutem, & carni immortalitatem adferat.*

stupor. *S. Gregorii Naz.* de verbo corpórāto.

Stupet hic etiam S. Augustinus: *ô mira & inexquisita compago, ô noua & inaudita commixtio! Deus qui est, & qui erat, creatur, fit creatura: qui immensus est; capitur; diues diuites constituens pauper constituitur; incorporeus, carne vestitur; sermo crassescit; videtur inuisibilis; palpatur impalpabilis; comprehenditur incomprehensibilis;* & alibi, *conditor solis conditur sub sole, effector cæli & terræ sub cælo exortus in terra: ineffabiliter sapiens sapienter infans: mundum implens in præsepio iacens, sidera regens, vbera lambens. Ita magnus in forma Dei, paruus in forma serui, vt nec ista breuitate, magnitudo illa minueretur: nec ista magnitudine breuitas ista premeretur. Neque enim quando*

S. August. in psal. 118. v. 176. Tom. 10. ser. 23. de Nat. Dei.

Angeli provocant ad amorem Christi. Tom. 10. ser. de natiu.

calcatis terrenis.

membra humana suscepit, opera diuina deseruit, Interim SS. Angeli verbis S. Augustini Reges exhortantur, *Gaudete solenniter* (S. Reges) *& sempiternum diem hodierno quoque admoniti cogitate: æterna dona spe firmissima concupiscite, filij Dei esse accepta potestate præsumit propter vos temporalis factus est temporum autor, propter vos in carne apparuit mundi conditor. Quid adhuc mortales mortalibus rebus oblectamini, & fugitiuam vitam si fieri posset tenere conamini? spes longè clarior effulsit in terris, vt terrenis vita promitteretur in cœlis. Hoc vt crederetur res incredibilior prærogata est, Deos facturus, qui homines erant, homo factus est qui Deus erat, nec amittens quod erat, fieri voluit ipse, quod fecerat.*

lætitia ex stupore.

Hæc dum secum attoniti contemplantur, & illam maiestatem, sic hominum causa depressam obstupescunt, lætitia simul incredibili perfunduntur: quod nunc tandem liceat coram oculis intueri, brachijs complecti, ore dissuauiari, quem tot votis expetierant; tot laboribus, & periculis quæsierant: nec huius potuit gaudij magnitudinem Euangelista describere satis fuit illi gaudium ex stella stante conceptum aliquo modo delineare, cum dixit: *gauisi sunt gaudio magno valdè*: at cum ipsum solem cum luna suis oculis contemplantur, silet & animo nobis relinquit ponderandum. *Lætetur* igitur *hodie cor quærentium Dominum*: nam si magna fuit lætitia, Dominum quærere: quid erit inuenire? si ita absentis solus odor afficit, quid præsentis gustus, atque suauitas efficiet? vt canit S. Bernardus. *Iesu spes pœnitentibus, quam pius es petentibus quam bonus te quærentibus sed qui du inuenientibus? lignum vitæ* ait sapiens, *est desiderium veniens*: qua credimus eos lætitia completos esse, quando oculis vsurparunt, & manibus contrectarunt, quod tantopere desiderarant? Ponderabant animo beneficij magnitudinem, quod primi & soli ex vniuersis Gentibus electi fuissent tanti mysterij à tot Regibus Christi progenitoribus expetiti vt essent inspectores, participes, testes, & præcones; beatos igitur suos agnoscebant oculos, qui Deum Maiestatis hominem indutum intuerentur: beatas suas prædicabant aures, quæ vagitibus lacrymantis pueri personabant: sed dum cordibus & ore Christi laudes iubilant, iterum iterumque pulsat rei nouitas, facti tam stupendi admiratio. *Quis enim* (ad se inuicem loquuntur) *hic nouus Iudæorum Rex adeo magnus, & paruus: adeo pauper & diues; adeo humilis & sublimis? Quis est iste Rex, qui portatur vt paruulus, & adoratur vt Deus paruus in præsepio, immensus in cœlo? vilis in pannis, pretiosus in stellis?* sed hæc è fide cum ortum habuerint: eius excellentiam libet expendere.

Psal. 104.

Pro. 13.

colloquia mutua.

CAPVT XXII.

Fides eorum singularis.

DE huius obiecto & præstantia qua veterum Patriarcharum imò quodam modo Apostolorum fidem superarunt, actum est lib. I. hic quam ardua fuerit & difficilis est expendendum; quod non loci tam abiecti insolentia dimoti ab ea, quin puerum tam vilem, & pecudes inter depositum Regem orbis & Deum profiterentur. Principio SS. Patres solent exaggerare simplicitatem fidei in Magis, quod non curiose rationes humanas trutinarint, sed intellectum in omnibus subiecerint fidei dictamini: ita S. Ephrem curiosos scrutatores maiestatis Dei Magorũ exemplo perstringit. *Attende, inquit, ò infelix & calamitose Magos illos, qui è longinquis partibus ad adorandum nuper editi Regis infantiam aduenerant: quoniam non illi Regem in purpura iacentem inuenerint, neque diademate pellucentibus gemmis intexto caput eius erat insignitum: sed infantem vilibus inuolutum pannis in præsepio repererunt, & continuo apertis thesauris suis cum gaudio obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myram; vbi cerne in hoc excellentissimam Magorum fidem. offendunt in vili ac humili præsepio iacentem Regem, cœlestem, sanctum, nuper pro salute totius mundi in carne natum; reperiunt inquam in præsepio reclinatum, nec tamen vlterius inquirere pergunt: & quid obsecro angusto præsepio vilius, inter tot porro vilia & abiecta, etsi nullum Regis indicium Magi cernerent, nihil tamen de illius maiestate dubitabant; nihil pannorum vilitate mouebantur: neque geniti*

simpliciter credunt sine ratione. *Ephrem de natura Dei non curiosè scrutanda.*

natu-

naturam curiosè scrutabantur: at tu miser & infelix, cum ad dexteram Patris scias ingenitum omni subnixum maiestate Regem considere, Patri æqualem, & cum ipso laudari & adorari, adhuc illum temerè rimari & scrutari audes? qui te ipsum ignoras creatorem tuum ita temerè pervestigas? quis talem in te non detestetur imprudentiam? Dominus ac Deus vnigenitus Patris in cœlo ad dextram sedet Patri: Angeli & Archangeli, Cherubim quoque & Seraphim cum metu & tremore ei adsistunt pressis cum honore deorsum obtutibus, pulvis autem ac cinis in terra sedens summum illum scrutari præsumit opificem? Cherubim prope solium gloriæ consistens suam sub alis contegit faciem, nec; tantam illam maiestatem intueri sustinet, homo vero terrenus ac luteus, qui se ipsum; & matris suæ tempus nescit, Dominum cunctorum creatorem rimatur: siquidem fidei oculus, cum in corde cuiuspiam claræ & liquidæ lucis instar effulserit, purè quoque ac sincerè Dei agnum contemplatur, qui pro nobis occisus & immolatus est. Est fidei diuinæ comes indiuidua obscuritas. quæ si rei haberet experimentũ, fidei cessaret meritum: *quia vidisti*, ait Christus, *nec Thoma, credidisti: beati qui non viderunt & crediderunt*: ita decet consilio Apostoli *in captiuitatem redigere omnem intellectum in obsequium Christi* cũ Magis: vt hac subiectione rationis clarum mereamur diuinæ maiestatis in cœlis conspectum, & fruitionem: sed quia Iudæi nimij *scrutatores* fuerunt *maiestatis, oppressi sunt à gloria*: Stulti videbantur ijs Magi Reges, cum puerum in stabulo supplices adorarent; sed *stulti facti sunt, vt fierent sapientes*: sola hæc sapientia, non suo niti iudicio, diuinæ credere & certissimæ veritati: *Quæ stulta sunt mundi*, ait S. Ambrosius, *elegit Deus, vt confundat fortia: credimus Iudæis, quia notus aliquando in Iudæa Deus: sed hoc ipsum negant, propter quod credimus: quia non norunt Patrem, qui filium negauerunt. Vnum Deum communis natura testatur; quia vnus est mundus: vnum Deũ fides significat, quia vna fides noui & veteris testamenti: vnum Spiritum S. testificatur gratia: quia vnum Baptisma in nomine Trinitatis est; vnum Deum Prophetæ dicunt. Apostoli audiunt: vnum Deum Magi crediderunt, & aurum, thus & myrrham supplices ad Christi cunabula detulerunt, auro Regem fatentes, vt Deum thure venerantes: Thesaurus enim regni sacrificium Dei myrrha & sepulturæ. Quid igitur sibi voluerunt mystica munera inter abiecta præsepia, nisi intelligeremus in Christo differentiam diuinitatis & carnis: vt homo cernitur, vt Dominus adoratur, latet in pannis, sed fulget in stellis: cunæ nascentem indicant, stellæ dominantem: caro est quæ inuoluitur, diuinitas cui ab Angelis ministratur, ita nec diuinitas naturalis maiestatis amittitur, & adsumpta carnis veritas comprobatur, hæc est fides nostra: sic se Deus cognosci voluit ab hominibus.*

Angeli tremẽ pidant & homo scrutatur.

Fides obscura esse debet.

Io. 20.

2. *Cor.* 10. 5.

Pro. 25.

& exæca

quæ vera est sapientia.

licet Iudæis sit stulta.

S. Ambros.

Fides est, quã credis, quod non vides: videbant Reges puerum vagientem vt ceteri, sed egenum, plus omnibus, abiectum, despectum. cum iumentis dormientem: nulla hic indicia regiæ, vel diuinæ maiestatis: sed stellæ ductu & Spiritus Sancti impulsu latentem, quam non videbant, firmiter credebant, & adorabant diuinitatem. Verbis ardentissimis tepidos hic exstimulat Christi fideles Laurentius Iustinianus: *Prostrati solo humillimè Deum adorauerunt, in homine sapientiam, in carne atque imbecillitate infantis Dominum maiestatis; suam deinde credulitatẽ muneribus protestantur. Vnde quæso tanta fides? vnde tam clara diuinitatis beatis istis affulsit cognitio? minimè ibidem regius apparatus, non ornatus thorus, non deaurata palatia, non famulantium turba: sed puerulus vagiens panniculis inuoluitur, arctum præsepe, fœnum aridum, fœtens stabulum, & iumenta irrationabilia adstantia adspexère, porro intus operabatur gratia, loquebatur verbum, se manifestabat diuinitas; propterea cognouerunt, prociderunt, adorauerunt. Clamat prorsus contra nos istorum fides Gentilium; absentem quæsierunt & nos præsentem contemnimus, hominem regnaturũ super Israel agnoscere atq; adorare voluerunt: nos autem præsidentem in cœlo, & in terra, nec adspicere, neque illi famulari dignamur. Respicite ô mortales, redite ô præuaricatores ad cor, currite affectu, non corpore, votis non pedibus, et Regem vestrum in præsepio inuenietis Christum.*

Laurentius Iustinianus de Epiph.

gratiæ impulsum sequuntur.

Reprehensio tepidorum.

Quod homines flagitiosi tam imprudenter tot se polluant sceleribus, quid aliud, nisi quidam defectus est veræ fidei. Nam si Deum omnibus præsentem: secreta cordis rimantem: iustissimum iudicem flagitiorum omnium: & dintatem tormentorum

defectus fidei causa omnium scelerum.

gehen-

gehennæ, qua plectit mortiferæ labis reos attentè considerarent, nunquam in tantam abyssum scelerum libentes volentes præcipitarent. Horum fidem suscitat exemplo Magorum Iustinianus: vt iam saltem immortalem peccatorum iudicem & vltorem vereantur; quem Magi mortalem & patibilem in cunis adorauerunt. In qua latronis fides in crucem acti commendatur, qui cum nihil magnum in Christo morituro videretur adspicere, quod eum posset eo mortis articulo ad fidem eius confirmandam allicere, quam quidam Apostolorum putantur tunc perdidisse, tamen voce libera Deum professus est, Regem agnouit, & regni consortium flagitauit: Cui tamen tam insigni fidei & S. Bernardus, quem libro primo recitaui: & Thomas à Villanoua hanc fidem longe præfert. *Mira*, ait hic, *quidem fides latronis, qua Deum orauit in patibulo: sed non minor Magorum, quæ Deum coluit in stabulo: agnouit ille pendentem, illi lactantem: isti plorantem: ille clauis affixum, isti pannis inuolutum; ille vita exeuntem, isti intrantem, sed ille fortassis eius opera audierat, isti verò, nil in eo audierant, aut viderant, quod notarent.*

Rara fides latronis in cruce.

Thomas à Villanoua.

Sed tamen maior Magorum.

Hæc est illa Magorum fides, quæ iam tum ab exortu stellæ vsque contemtores facere inceperat rerum caducarum, vt totis præcordijs ad cœlestia anhelarent, qua duce vel auriga ducti & gubernati tanta velocitate per tot pericula puerum quæsierunt: & tandem inuentum tam insolita & admiranda religione in sordibus illis iacentem adorarunt: solet enim fides dux itineris cœlestis nobis labores occurrentes & molestias mitigare, solet præ dulcedine proposita cœlestium fastidium parere caducorum, vt in hac ipsa solennitate notat Ildephonsus Giron. *Magna*, ait, *virtus fidei ostenditur, quæ vim habuit, vt contemnantur diuitiæ, regna, deliciæ, addit quoque fortitudinem contra pericula, & audaciam coram regibus & principibus, sicut merito miratur* S. Chrysostomus: *horum Magorum audaciam, qui nihil veriti Herodis sceptrum Hierosolymam intrepidi ingressi sunt: addit quoque fides agilitatem & celeritatem, siquidem ex tam remotis regionibus tredecim dierum spatio venerunt Hierosolymam, vt meritò illis adaptare possimus verba Isa. 60. Qui sunt isti, qui vt nubes volant: ceterum ex ipso Euangelio Prophetæ c. 40. respondere possumus; qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, & adsument pennas sicut aquilæ. Rupert. lib. 6. in Matt. de Christo Domino interpretatur illud Psalmi 103. Herodij domus dux est eorum: ipse enim Christus auis est, quæ ex Bethlehem Magorum dux fuit, ipsosque Magos duces Iudæorum, Gentium & nostros esse voluit.* Hi sunt generosi fructus tam nobilis arboris fidei, è qua tales variarum virtutum actus heroici pullulaiunt, quibus Gentiles omnes posteri fideles pascuntur, roborantur, animantur, vt eam fidem Christo in diuinissimo altaris sacramento latenti publicitus nec Reges & Cæsares vereantur præstare, & reuerentiam exhibere, quam illi puero in terris tam aliena in specie vt Deo cultum adhibuerunt.

Ildefonsus Giron.

Effectus veræ fidei.

S. Chrysost.

Rupertus.

CAPVT XXIII.

Christus in SS. Eucharistia præsens exemplo Magorum credendus & adorandus.

QVotquot heterodoxorum è Caluini scholâ credere nolunt Christum in SS. Eucharistia præsentem, confundantur & erubescant Regum istorum inspecta supplici pueruli adoratione & fide tam certa diuinitatis considerata: quis enim non iudicet æquius & certius Christo disertis verbis asserenti, se sub speciebus panis & vini contineri: quam stellæ monstranti puerum vagientem esse Deum: Quid difficilius creditu Gentilibus & Regibus sapientissimis, quam immensum matris gremio comprehendi, æternum in tempore generari, immortalem subdi mortis imperio, sapientiam infantem: omnipotentiam ligari fascijs, Regem gloriæ & Deum omnium rerum conditorem pueri egentissimi, despectissimi & vilissimi formâ contineri? nec tamen Reges hæsitarunt fide, vt Deum supplices adorarunt: vt Regum Regi sceptra submiserunt: vtinam nouatores nostri horum attente fidem, & Christi sacra Eucharistiam

Pertinacia Caluinistarum.

Ex fide Magorum.

ristiam instituentis verba ponderarent, & errore dimisso Ecclesiæ se orthodoxæ adiungerent: in quorum gratiam colligam SS. Patrum dicta, qui ex hoc loco Christi fideles ad fidem & cultum sanctissimi illius sacramenti solent inflammare.

retunditur à SS. Patribus.

S. Chrysostomus sæpius hinc capit occasionem suos stimulandi auditores. *Hæc*, ait, *mensa vicem explet præsepis, in quo natus est Christus: nam & hic ponitur corpus dominicum: non quidem fascijs inuolutum, sed vndique Spiritu Sancto conuestitum.*

S. Chrysost. ser. de S. Philogonio.

Et alibi. *Hoc corpus in præsepi reueriti sunt Magi, & viri impij ac barbari: tu non in præsepi, sed altari: non mulierem, quæ in fascijs teneat, sed sacerdotem præsentem & Spiritum super proposito sacrificio abunde diffusum vide, excitemur ergo, horreamusque, & maiorem quam barbari illi præ nobis feramus pietatem.*

ho. 24. 1. cor.

Idem conqueritur quod Christus fons omnis gratiæ in templo sub diuinissimo sacramento deseratur, & solus ferè relinquatur ho. 7. de hoc festo. *Ex hac mensa spiritualium emanat fons bonorum; & hanc tu statim relinquens curris ad theatrum, & sedentem iuxta donorum cælestium fontem Christum relinquis? nam & modo super fontem sedet, non vnam Samaritanam? sed vniuersam alloquens ciuitatem: forsan & nunc Samaritanæ tantum loquitur: nam & nunc nullus ei adsistit, nisi quod alij solis quidem adsint corporibus, alij vero nec ipsis quidem corporibus: attamen ipse non recedit; sed manet, & à nobis postulat potum non aquam, sed sanctimoniam: sanctis enim Christus, sancta distribuit. Non enim aquam de hoc nobis fonte largitur; sed sanguinem viuum: qui quamquam mortis dominicæ symbolum sit; nobis tamen causa sit vitæ: tu vero relinquens huius sanguinis fontem, calicemque reuerendum, ad diabolicum illum fontem festinans accurris, vt naufragium apatiaris.*

hom. 7.

Monet ibidem, ne quis indignè præsumat diuinissima tractare mysteria, eos enim Herodi comparat. *Caue*, ait, *ne Herodi efficiaris similis, & dicas*; vt & ego veniens adorem eum: *cumque veneris, interimere coneris, huius etenim similes sunt, qui indignè mysteriorum consortes sunt: reus est enim inquam iste corporis & sanguinis Domini: qui enim huiusmodi sunt, habent in se tyrannum, regno Christi iugiter inuidentem, longè saně Herode illo nequiorem, mammonam scilicet: hic enim tenere imperium gestit, suosque cultores, qui adorantis quidem speciem præbent, iugulant autem inter adorandum: itaque timeamus, ne quando speciem supplicum atque adorantium gerimus, opere contraria exhibeamus. Igitur adoraturi Christum cuncta projiciamus è manibus, si habeamus aurum offeramus illic.*

indignè communicantes Herodi similes.

Et hic quidem colendi Christi modum in SS. Eucharistia tradit; S. Hilarius vero eandem fidem suscitat. *Aliud intelligitur, aliud videtur, aliud oculis, aliud animo conspicitur: parit virgo, partus à Deo est, infans vagit, laudantes Angeli audiuntur: panni sordent, Deus adoratur. Ita in Eucharistia panis species conspicitur, sed Christi corpus, ipse etiam Christus Deus & homo adoratur.* Et S. Gregorius Nazianzenus. *Cur tu ad id quod oculis cernitur impingis, nec spectas id, quod animo & intelligentia percipitur: fascijs quidem inuolutus est: verum sepulturæ fascias rediuiuus excussit: in præsepio reclinatus est: ceterum ab Angelis celebratus est, & à stella proditus, & à Magis adoratus.*

S. Hilarius. lib. 1. de Trinitat.

panis species hic est, non panis. orat. 3. de Theologia.

Sed nouatores nostros iam olim praclarè S. Basilius & Ephrem vehementer redarguerunt, dum nimis curiosè potentiam Dei & modum perscrutantur; *O absurdam*, ait S. Basilius: *& prauam hominum ingratitudinem! Magi adoratum veniunt, & Christiani curiosius quærunt, quomodo in carne Deus sit, & quali carne? & an adsumptus homo perfectus sit, an imperfectus: taceant curiosi: & in Ecclesia Dei superuacanea inuestigare desistant: laudentur quæ nobis concredita sunt, vt de quibus ratio omnino non redditur, ne vestigentur.* Copiosius S. Eph. & vehementius. *Non expauescis miser non stultè terreris? qui te ipsum nescis; creatorem explorare præsumis? Quis talem non exsecretur audaciam? Deus & Dominus Vnigenitus Patris in excelsis ad dexteram Patris residet; Angeli, Archangeli, Cherubim & Seraphim cum metu & tremore adstant, illi pressis deorsum cum horrore reuerentur obtutibus, cinis autem ac puluis in terra sedens scrutatur opificem: Cherubim prope solium Glo-*

Reprehenduntur Hæretici curiosi à S. Basilio serm. de Epiphania in fine. & S. Ephrē.

gloriæ sub alis suis contegit faciem, neque in illam maiestatem infigere lumina sustinet: homo autem terrenus & luteus, qui se ipsum & mortis suæ tempus ignorat, Dominum omnium conditorem perscrutatur? siquidem fidei oculus cum in corde cuiuspiam claræ & liquidæ lucis instar effulserit, purè quoque & sincerè Dei agnum contemplatur, qui pro nobis occisus & immolatus est: donauitque nobis corpus suum sanctum & immaculatum, vt iugiter eo vescamur: hunc fidei oculum qui possidet manifestè ac lucidè intuetur Dominum, & certa plenissimaque fide sanctissimum agni immaculati vnigeniti filij cælestis patris corpus manducat, ac sanguinem bibit, haud quaquam curiosè diuinam, sanctamque fidem perscrutans. Esto igitur fidelis atque innocens, particeps immaculatum corpus & sanguinem Domini tui fide plenissimâ, certus quod agnum ipsum integrum comedas, ignis immortalis sunt mysteria Christi, caue ea temerè scruteris: ne in ipsorum participatione comburaris.

Quid respondendũ Hæreticis. Sed Nouatoribus nostris nec posse quidem à Deo corpus suum eo modo dari negantibus ingeri debet: si Christus non carnem suam, sed vt ipsi volunt symbolum instituere tantum voluit: cur tam expressis verbis de corpore non de symbolo indicauit? cur videri tantum voluit esse corpus quod traditur, & sanguinem, qui funditur, si nec corpus nec sanguis erat, sed symbolum & figura? Cur Apostolus clamat manducantem indignè reum fore corporis & sanguinis Domini, si non corpus manducat, nec sanguinem bibit? cur videri vult fieri, quod fieri nullo modo vult? imò vt ipsi blasphemè dicunt, quod facere nec potest? Denique cur tantum, tam magnum & longum errorem Deus tot modis suo verbo, Ecclesiæ vsu, miraculis, & Martyribus ratum esse voluit, atque ab omnibus credi; si esse in Eucharistia noluit? Facessant igitur Hæreticorum nugæ, & scrutationes curiosæ superuacaneæ: Christo dicenti credatur: potuit ibi esse, voluit ibi esse, quia dixit, ibi se esse, & id credi tantopere voluit.

CAPVT XXIV.

Et procedentes.

PRIMVS hic actus est externus, è fide incensa interiore promanans, genuum, imò totius corporis & vultus in terram submissio, index animi & veræ demissionis, calcato fastu & arrogantia, qua se velut mancipia quædam nouo recens inaugurato Regi Persarum more subdiderunt:

2. Par. 6. De Salomone scriptura dixit, quod *genibus flexis, & palmis in cælum leuatis* Dominum sit deprecatus: at de SS. Magis Euangelista Græce πεσόντες inquit, prostrati tam corpore, quam animo: nam animi subiectionem summam, corporis inclinatione maxima, Persarum, & Orientalium nationem instituto declarabant; sicut & de Iudæis post Salomonis preces scriptura testatur, cum ignem vidissent cœlo lapsum holocausta depascere, *& corruentes proni in terram super pauimentum stratum lapide adorauerunt, & laudauerunt Dominum.* Quod Angeli coram illa maiestate faciunt, cum facies velant, nec audent oculis coram intueri, Reges ipsi præstiterunt, vultu in terram demisso, ore humum complectentes, vt indicarent iam spreta mundi gloria toto se pectore amplecti sui despicientiam contemtum & crucem amore Christi, mundi vilissima pro delitijs eligentis. Docet, ait Regius: *nos præsens sanctorum Magorum exemplum, vt si Christus nobis in votis est, qui est vera gloria, mundi gloriam, quâ nihil fugacius, despiciamus omnino. Sic sapientissimi illi Reges diuino spiritu illustrati post exactos longæ peregrinationis labores, in vno Christo spectando, primi honore prosequendo, omni affectu amplectendo toti fuere: Quare deijciunt sese regio diademate posito, totoque corpore humi prosternunt, tantum in puerum apertis fidei oculis, intendunt, eiusque paupertatem, & quæ cum ea & cruce coniuncta sunt, exosculantur & amplectuntur. Multi sunt qui Christum fatentur Redemtorem, adorent, extollant; sed pauci, qui cum Magis ita Christum quærant, vt eum vnicum vitæ, & peregrinationis suæ scopum*

Persarum adoratio. & Iudæorum. imitantur Angelos.

& Christũ Regius lib. 1. c. 10. de rest.

Christi crucẽ complectũtur.

spe-

spectent, & rebus omnibus abiectis, cum sui despicientia, cum paupertate, cum cruce toto pectore complectantur.

Et hæc quidem corporis totius prostratio cultus diuini fuit & latreutici argumentum: vnde dœmon Matth. 4. hanc ipsam petebat à Christo corporis totius submissionem, *Hæc omnia*, ait, *tibi dabo, si cadens adoraueris me.* & in veteri testamento cum diuinos honores erecta statua Nabuchodonosor arrogaret sibi, edixit omnibus; *cadentes adorate statuam*: id quia tres pueri detrectabant, in fornacem missi Babylonicam, diuino tamen auxilio medijs in flammis incolumes & sani Deum laudantes perstiterunt. Rectè Hector Pintus *Qui diabolum colunt, cadere dicuntur: viri fide muniti, & caritate præditi, Deum colentes, in faciem suam cadebant, vt summam erga illum reuerentiam demonstrarent Gen. 17. Abraham enim viso Domino cecidit pronus in faciem suam: in eo enim diuinum quoddam fidei lumen priscis illis temporibus mirabiliter eluxit & Ezechiel sapientiæ ac virtutum ornamentis excultus, qui omne studium ad Dei gloriam celebrandam conferebat, cum Deum in animalium visione intueretur, cecidit in faciem suam, vt ipse c. 2. testificatur: Et Magi Orientales inuenientes puerum Iesum cum Maria matre eius, procidentes adorauerunt eum: prædixerat hoc Isaias c. 49. Erunt Reges nutritij tui, vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Et Psalmista 71. ps. coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent.* Curtius vult Alexandrũ cum se Iouis haberi filium vellet, mandasse summam illam corporis inclinationem. *Itaque*, ait, *omnibus præparatis, quod olim praua mente conceperat, nunc esse maturum, quonam modo cœlestes honores vsurparet, cœpit agitare, Iouis filium non dici tantum se: sed etiam credi volebat, tanquam perinde animis imperare posset, ac linguis: Itaque more Persarum Macedones venerabundos ipsum salutare prosternentes humi corpora.* Sed frustra Macedones aggressus, nemo eum prostrato corpore voluit adorare: *Nemo*, ait Curtius: *illorum quidquam ex patrio more labare sustinuit*: Et Reges nostri puero infanti & egeno non aduoluuntur tantum genibus, vt prædictum: *Mihi curuabitur omne genu*: sed etiam vultu & mento terrã feriunt. Quem morem Persarum, cum is honos præsentibus Macedonibus Alexandro exhiberetur, falsè sic lusit Polypercon: *Cum venerantibus*, ait Curtius, *vnum ex his mento contingentem humum, per ludibrium cœpit Polypercon hortari, vt vehementius id quateret ad terram: elicuitque iram Alexandri. Itaque Rex tu autem non venerab ris me, an tibi vni digni videmur esse ludibrio?* Hoccine illud est, quod lingere Propheta nominat? nec illud Reges infantulo præstare erubuerunt. Profectò si Macedones adduci nunquam potuerunt, vt Regem Alexandrum eo cultus genere prosequerentur; imo qui etiam præsente & indignante ac fremente contra eos Rege cauillis Regem & risui cultores eius habuerunt: quomodo non iure mirandum, hos ipsos Reges vltro tantum submissionis pueruló tribuisse? *O felicissimi Reges (non victi vt Persæ ab Alexandro*, (rectè miratur Bernardinus) *cui procidistis, quem adoratis? fallimini: vbinam regalis custodiæ satellitium? vbi aula, cortinæ, vbi thronus, vbi diadema regium? pro custodia bestias video: pro throno stabulum, & præsepium; pro ostro & purpura pannos, pro diademate paleas. Quis est iste Rex Iudæorum pauper & diues, humilis & sublimis; paruulus & immensus, vilis in pannis pretiosus in stellis*: appositè quæstioni & admirationi respondit S. Leo: *ô perfectæ scientiæ mirabilem fidem, quam non terrena sapientia erudiuit, sed Spiritus S. instituit, viderunt & adorauerunt puerum, quantitate paruulum, opis alienæ egentem, fandi impotentem: & in nullo ab humanæ infantiæ generalitate dissimilem: quia sicut fidelia erant testimonia, quæ in eo maiestatem diuinitatis assererent, probatissimum esse dicebant Verbum carnem factum & sempiternam illam essentiam filij Dei hominis veram suscepisse naturam.*

signum hoc cultus latriæ.

3 Danielis.

quomodo is differat à diaboli cultu.

latria Abrahami

Ezechielis.

SS. Regum

Curtius l. 8. n. 5. Alexander expetit hanc adorationem.

Macedones constanter renuunt.

ridentque eos qui præstant homini quod soli Deo conuenit.

Hoc nimirum erat, quod Reges ipsos impulit, vt honorem deferrent egeno infantulo quem Macedones habere Regi suo Alexando noluerunt. *Procidentes igitur*, ait Innocent. 3. *Reguli ante Regem, Magi ante Magistrum, adorauerunt serui Dominum, homines Deum: sed magni paruulum, imò verius parui magnum: erat enim hic puer ille, de quo prædixerat Isaias 9. Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: & factus est principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius*

ad-

admirabilis conciliarius, Deus fortis, pater futuri seculi princeps pacis.

Quam verendum, ne nobis Christus exprobet, quod Polyperconti obiecit Alexander, *tu autem non veneraberis me? an tibi vni digni videmur esse ludibrio?* Angeli velata facie coram me contremiscunt: Reges adorant genu flexo; cœlites supplices venerantur: homo mortalis audeat dum immolor in altari, ridere, garrire, oculis lasciuere? vtinam non etiam nobis in tartarum deiectis falsè sicut in terram deturbato Polyperconti insultans ingerat. Cubabat super Regem Polypercon, quem Alexander deiectum lecto præcipitat in terram: & cū is pronus corruisset, *Videsne*, inquit, *idem te fecisse, quod in alio paulo ante ridebas?* Credere facit Deus dæmones etiam in tartarum deuolutos diuinam maiestatem: eam contremiscere & iustitiam vindicem, quam excutere nequeunt, inuitos pati, & patiendo agnoscere & confiteri: caueant, qui in templo Deo nolunt submittere genua, ne prostrati in tartaro cogantur experiri & fateri illam infinitam Iudicis potestatem; & seueritatem.

a: hominū impietas in templo

Curtius ibidem.

digna flammis.

CAPVT XXV.

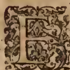
Reges hi verè sapientes facti sunt stulti apud homines.

quæ sit sapientia carnis & mundi.

S. Bernard. ser 9 in paruis.

Rom 8. & 1. cor. 3.

Iacob. 5.

EST sapientia quædam carnis & mundi, inimica Deo, pestis animæ, vera, si iuxta rationes æternas consideretur, stultitia, quâ terrena cœlestibus; caduca sempiternis, creata diuinis bonis & rebus anteferuntur, quam ex scriptura sic depingit S Bernardus: *Dicitur sapientia carnis, quæ inimica est Deo, & sapientia huius mundi, quæ stultitia est apud Deum*, vtraque illa secundum Apostolum Iacobum terrena est, animalis, diabolica.

Hæc sapientia Magistra nequitiæ, fraudis, & omnis improbitatis: suos reddit discipulos sapientes, *vt faciant malè, bene autem facere nesciunt*. sed erit cum decepti vana spe, diuinæ iustitiæ manus vltrices non effugient: sic ijsdem minitantis. *Comprehendam sapientes in astutia eorum, & perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo.*

Iob. 5.

Quamuis in hac mortali vita, dum secundante fortuna votis suis quandoque potiuntur, soli sibi sapere videantur. Diuinior est alia *sapientia, quæ desursum est: hic est Christus Dei virtus, & Dei sapientia: qui factus est nobis sapientia à Deo & iustitia, & sanctificatio, & redemtio.*

Christus vera sapientia.

Iacob 3. 1. cor. 1. 31.

Docti sibi Reges antea videbantur, humanis omnibus scientijs Philosophicis & naturalibus instructissimi, inde nomen duxerant, quo magis quam titulo regio commendantur. Audierant natam esse sapientiam corporatam, auidi placita eius cognoscendi, iter arduum & difficillimum iniquissima tempestate anni stella duce ingrediuntur, & post mille pericula superata tandem feliciter eius optato conspectu perfruuntur: noua vident, inusitata, nec audita hactenus: Regem maiestatis in stabulo; Deum inter pecudes abiectum, vilem, despicatissimum: & insusurrari suis audiunt, auribus. *Hæc est vera sapientia, sui ipsius despicientia: non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hæc via sapientiæ, ambulate in ea.*

Hanc natā & corporatamque runt Magi inueniunt.

docentem audiunt.

Ro. 12.

Audiunt & obediunt, vident filij Dei demissionem, imitantur: procidentes ilico sui contemtum profitentur: caduci iam honores, fastus & gloria desipit, cum Dei filius sic inglorius in stabulo dilitescit: pœnitet iam præteritæ superbiæ, sordent sceptra; sola cœlestis vitæ futura bona concupiscunt. Hæc vera apud Deum sapientia, licet hominibus esse stultitia videatur, verè sobria dicitur, & â mellifluo Doctore eleganter describitur. *Sobria siquidem sapientia est in pœnitudine peccatorum præteritorum, in contemtu præsentium commodorum, in desiderio futurorum præmiorum: inuenisti planè sapientiam, si prioris vitæ peccata defleas, si huius seculi desiderabilia parnipendas, si æternam beatitudinem totò desiderio concupiscas. Inuenisti sapientiam, si tibi horum singula sapiunt, prout sunt, vt hæc quidem amara & fugienda; ista quoque velut caduca & transitoria contemnenda: illa verò vt perfecta bona, tota appetenda desiderijs, intimo quodam animi sapore diiudices, & discernas.*

imitantur.

S. Bern ser. ex prou. Bestas, homo qui inuenit sapientiam.

descriptio veræ cœlestis sapientiæ.

Iu

Illi illi Reges, qui nuper in omni rerum abundantia solas in amoribus carnis illecebras, & incentiua vitiorum habebant, omnem in gloria, regiaque maiestate felicitatem esse sitam existimabant, nihil de futuris post mortem siue præmijs, siue supplicijs soliciti: viso tantummodo Dei filio rigente media hieme toto corpore, illacrymante ocellulis, contremiscente totis tenellis artibus, iam aliam docti sapientiam, vitæ suæ præteritæ licentiam, delicias & omnem mollitiem exsecrantur; honoris insignia, titulos & famulorum obsequia despiciunt, horrent iam futura, & sola tartari supplicia, sola cœlestis vitæ præmia concupiscunt; horum omnium indicem externam adhibent corpora in terram abiectionem; hac contestantur omnibus, illos se viles pannos pueruli, illam egestatem & despicatum filij Dei plus omnibus vitæ commodis, honoribus & delicijs adamare, suspicere, amplecti, exosculari. Rideat, & derideat mundus istam, vt appellat stultitiam, sola & vera hæc est è cœlo hausta sapientia, sui ipsius despicientia. cum exced cent sanctè Reges.

Obstrepant Magis nostris proceres & palatini molliores: obganniant satellites. *Quid facitis ô Magi, quid facitis? lactantem puerum adoratis in tugurio vili, in vilibus pannis? Ergone Deus est iste? Deus certè in templo sancto suo; Deus in cœlo sedes eius; & vos eum quæritis in vili stabulo, in matris gremio? quid facitis quod & aurum offertis? Ergo Rex est iste? & vbi aula regia? vbi thronus, vbi curiæ cœlestis frequentia? Nunquid aula est stabulum? thronus præsepium, curiæ frequentia Ioseph & Maria? Quomodo ita insipientes facti sunt sapientes, vt adorent paruulum despicabilem tam sua ætate, quam paupertate suorum? Insipientes facti sunt, vt fierent sapientes, & prædocuit eos spiritus, quod postea prædicauit Apostolus: Qui vult sapiens fieri, stultus fiat, vt sit sapiens. Quia enim per sapientiam mundus in sapientia sua Deum cognoscere non poterat, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos fieri credentes.* Vides hic gratiæ cœlestis efficacitatem: quam subito commutet cor, affectus desideria & propensiones hominis? Vt enim si rubrum oculo vitrum obieceris, omne quod in sensum visus incurrit, licet niue candidius sit, iam purpureo tinctum colore iudicatur, mutata rerum omnium scena, colores, & adspectus existimantur, cum non res ipsæ, sed sola videndi ratio & conspicilium sit variatum: ita qui modo cœlesti quodam vti cœperunt perspicilio sapientiæ, prout erant res omnes, sic eas ponderabant: mutare iam de rebus ipsis caducis æstimationem, singula iam suis librare momentis, ideo contemnere, quæ prius alta & summa iudicabant, fada decepti imagine, & iudicio, colore certo vitiato; amare iam vilia, quæ Dei filius ipsa Patris sapientia monstrabat amplectenda præ delicijs. Obstrepentes comitatu. S. Bern. ser. 1. de Nam. simile à rubro conspicilio. iudicant nunc de rebus, vt Christus.

Pergit itaque sanctus Bernardus: *Nonne timendum erat, Fratres, ne scandalizarentur viri isti, & illusos se crederent, cum tam indigna viderent? à regia ciuitate, vbi Regem quærendum coniectabant, ad Bethlehem villam paruulam diriguntur: ingrediuntur stabulum, inueniunt inuolutum pannis infantulum; non illis sordet stabulum, non pannis offenduntur, non scandalizantur lactentis infantia; procidunt, venerantur vt Regem, adorant vt Deum.* Causam nunc audi tantæ in Regibus mutationis. *Sed profectò qui illos adduxit, ipse & instruxit, & qui per stellam foris admonuit ipse in occulto cordis edocuit.* Ille nubem remouit ab oculis, vitrum coloratum à rebus, vt quælibet in se ipsa suis vestita coloribus clare videretur, adeoque caduca præ æternis, terrena præ cœlestibus, humana præ diuinis ne adspicienda quidem. Tunc verè dici Magi sapientes, & Magistri Reges isti potuerunt, cum diuina donati sapientia rem quamuis suis momentis cœperunt æstimare: cum exemplo Dei filij demissionem animi præ fastu regio, paupertatem præ diuitijs, corporis afflictationes præ delicijs adamarunt. *Quomodo*, belle ait Bernardus: *non humiliaretur homo, coram humili Deo?* Hic erat citharœdus & fidicen, qui tam scienter pulsabat neruos, vt ad eius Ser. de Epiphan. saltant ad numeros Christi.

numeros non erubuerint Reges subsilere: Dauidis instar saltitantis coram arca vt vilis haberetur: concinnè vsurpat hanc similitudinem Didacus Vega *Si hominem, ait, eminus videtis saltantem, & membra agitantem, furiosum arbitramini, & miramini motuum gestuumque corporis celeritatem, atque dicitis, procul dubio delirat iste. Quare propius accedatis: sed vbi auloedi resonantem cytharam audieritis: tum demum cum percipitis ad numeros saltitare. Ita Sancti patrabant ludrica, & quæ amentiam referrent: omnes eorum cernentes opera tenebat stupor, dicebantque, qui hoc fit? id minimè suspicabar. Spinas & tribulos S. Benedicti, cumulos niuis S. Francisci, saxum S. Hieronymi, vinculum & catenas asperas S. Dominici, quis non admiretur? at si propius accesseris, audita interius suaui Spiritus Sancti emodulatione, perceptis inspirationibus diuinis, lumine, quo irradiantur; auxilio efficaci, quo præueniuntur, deposito pristino errore admirari desines, & merito talia præstare ipse asseres.* Postea Regum nostrorum sanctam insaniam, imo cœlestem sapientiam ita speculatur. *Quis, ait, non stultitiam reputet, sanctorum Regum horum labores? mittunt patriam, & regna sua solo instinctu & irradiatione stellæ, de qua prædixerat Balaam: orietur stella ex Iacob, nescientes quo pergant, quoue teneant iter, excedunt patria & regionibus suis; & prouinciam arduam sanè & multis circumseptam laboribus aggrediuntur. Quærunt Regem nouiter natum in extera regione, in qua regnabat alius; ingrediuntur Ierusalem, rumoribus omnia complent, populum terrent aperta voce, quærentes vbi est, qui natus est Rex Iudæorum. At re penitius inspecta, & maturius considerata, cognita ratione, quam assignant, vidimus stellam eius in Oriente, perceptoque, quod potissimum spiritu Dei agerentur, ipsorum aduentus occasio elucidata, & stuporis nostri causa eneruata manebit:* Breuitatis amor vetat ire per singula, quæ mundo videntur stulta in Regibus: in Christo autem, quæ Iudæis maxime displicuerint, vt eius inter pecudes abiecerint infantiam, quæ sceptris regijs nostri præposuerunt: hæc addit Vega. *Cum spinis circumseptum inuenissent (Iudæi) Deum, & inter densa nemora, inter afflictiones, abiectionem, contemtum, paupertatem constitutum, pauperibus & abiectis parentibus natum, filium fabri reputatum, scandalizati sunt, & ipsius adhærere vestigijs destiterunt. Quocirca ò beatos Reges, qui ne in minimis quidem vacillatis, qui in nullo offendimini: quos non conturbauit nascentis humilitas, paupertas, despectus, neque locis in quo nascitur vilitas.* Facti sunt Reges nostri exemplar Principum Christianorum: qui hanc etiam Christi paupertatem omni ducunt gaza regia ditiorem: præsepe ligneum quouis aureo throno pretiosius: hos pannos Saluatoris quauis purpura nobiliores: hisce genibus incuruatis aduoluuntur fastu posito regio, vt liceat exosculari, quem honorem nec sceptris vel diademati tribuunt? Sic crux etiam Christi contemtu, ludibrio & sanguine nobilitata, iam longè quouis apparatu regio solet præstantior & honoratior esse Christianis. Ita *quæ stulta mundi* sunt *Deus elegit, vt confundat fortia.* Imo ipsi iam fideles eos, qui magna despiciunt exemplo Christi verè magnos arbitrantur, contra viles, qui laudes vel honores aucupantur. *Nullo pacto*, ait S. Chrysostomus: *metuas, quasi tollatur honor tuus, si te ipsum humiliaueris, hic enim amplior, & præstantior redditur: si enim voluerimus magni ac admirabiles videri, non modo tales non erimus: verum etiam ceteris omnibus abiectiores futuri sumus. Quare si magnus vis esse, hæc ipsa contemne, & eris profectò magnus; illud enim quod tu maximum putas, minimum omnium est.*

Didacus Vega ser. 1. de Epipha.

Reges Magi in quibus mundo stulti videbantur.

ho. 66. in Matth. Honor fit amplior ab eius despicientia.

CA-

CAPVT XXVI.

Humilitatem Christi nascentis Reges sunt imitati.

INVTILIS est, licet cœlitus immissa sit cognitio de stulta mundi prudentia in aucupandis honoribus, & colligendis opibus: & de vera Christi sapientia in iisdem declinandis, suique ipsius despicientia: & humilitate, nisi contingat eandem opere exercere: cum vna sit ad humilitatem via humiliatio; quæ non in consideratione sed exercitatione collocatur. Sed *Quomodo*, ait S. Bernardus: *non humiliaretur homo, coram humili Deo?* Christus exemplo suo docet

Plus verbis exempla possunt ad persuadendam humilitatem: exempla dico præstantium, nobilium, & prudentum virorum, exempla Regum & Principum: hos æmulari gloriosum omnes ducunt. Epaminondæ Thebanorum Principi cum supremo abiret Magistratu vilissimum fuit, vrbis ni fallor expurgandæ munus imperatum: perfecit id ipse ea dignitate, & accuratione, vt exinde nullum in ciuitate honoratius haberetur: & omnes deinceps summis defuncti magistratibus ambitiose eidem officio inhiarent. Sic pannos, stabulum, præsepe, reliquaque mundi retrimenta & contemtum mortales negligebant, in postremis numerabant: pretium illarum sola Dei sapientia nouerat: quæ cum filius Dei verus Rex gloriæ, velut regni sui decora & ornamenta sibi sepsuisset, Reges nostri viso sic contemto Domino, cum posteris velut honoris insignia circumferre voluerunt. *Quomodo enim non humiliaretur homo, coram humili Deo?* Requirebant humilem Deum Magi nostri, non in purpura; sed in pannis & fasciis: non illi diuinitus afflati Herodem, non Herodis filium fastu tumentes, gemmis fulgentes, sceptro & diademate conspicuos; sed puerulum & infantulum in stabulo & præsepio verum nihilominus Deum hominem, & Regem gloriæ requirebant, veram Patris & æternam sapientiam, qua magistra discerent animi demissionem. humilitatē Epaminondas fecit honoratissimum munus, quod fuit abiectissimum. & Christus quē Reges imitantur.

Magi, ait S. Augustinus: *veniunt ab Oriente, Regem Iudæorum requirentes, qui tot Reges Iudæorum nunquam quæsierunt: requirebant autem non aliquem viribus ætatis grandæuum, humanis oculis in excelsa sede conspicuum, exercitibus potentem, armis terrentem, purpura nitentem, diademate fulgentem, vel de cruce sibi exsultantem, in qua diuersos Martyres redimeret confitentes, vel ab inferis resurgentem, aut in cœlos adscendentem; sed recens natum, in cunis iacentem, vberibus inhiantem, nullo ornatu corporis, nullis membrorum viribus, nullis parentum opibus, non sua ætate, non suorum potestate præstantem. Quomodo non humiliaretur homo coram humili Deo*, tandem inuento, sic abiecto, sic contemto, sic omnia terrena conculcante? Ita nasci voluit, ita viuere, ita mori, vt ostenderet *regnum* suum *non esse de hoc mundo*; sed cœleste: ad quod paupertate non diuitiis; humilitate, non fastu, contemtione non inani gloria; corporis afflictatione, non carnis lenocinijs peruenitur. Miratur Sanctus Chrysostomus, quomodo Magi isti Iudæorum illum Regem ex stella didicerint, cum certè non istius regni Rex esset, sicut etiam ipse Pilato respondit *Regnum meum non est de hoc mundo: nihil quippe tale monstrauit: quale mundi huius Reges conuincimus; neque enim hastatas ille atque clypeatas ostendit militum cateruas, non equos regalibus phaleris insignes, non currus auro ostroque fulgentes; non enim istum, nec aliquem similem ornatum circa se habuit, sed vilem prorsus hanc vitam egit, ac pauperem, duodecim tantummodo homines eosque despicabiles secum circūducendo.* Hoc filij Dei exemplum ita Reges adspectu primo permouit, vt prostratis in terra corporibus, ipsam si possent sub humum se parati essent dimittere, dummodo tantā aliqua S. Aug. ser. 66. de diuersis. S. Chrysost. ho. 6 in 2. Matth.

 ratio-

plus exempli vis quā miracula & eloquentia persuadet.

ratione Dei filij submissionem possent imitari. Plus sane Reges ista virtus, quam Iudæos innumera Christi miracula permouerunt; parum apud ipsos tot fidei præcones Apostoli: parum ipsius Christi cohortationes diuinissimæ potuerunt. Nihil apud Pharisæos nati cæci curatio, nihil Lazari resuscitatio: nil ipsa Christi valuit anastasis. Miratur illam adspectus tam rari & inusitati exempli vim & efficientiam Sanctus Leo, cunctis prodigijs potentiorem. *Quocirca*, ait, *nec immerito, cum tres Magos ad adorandum Iesum noui sideris claritas deduxisset, non eum imperantem dæmonibus, non mortuos suscitantem, non cæcis visum, non claudis gressum, aut mutis eloquium reformantem, nec in aliqua diuinarum virtutum actione viderunt; sed puerum silentem, quietum, & sub matris solicitudine constitutum; in quo nullum quidem appareret de potestate signum; sed magnum præberetur de humilitate miraculum. Illa igitur species sacræ infantiæ, cui se Dei filius aptarat, prædicationem auribus intimandam, oculis ingerebat: & quod adhuc vocis non proficiebat vsus, visionis iam docebat effectus.* Dociles Christus nactus erat discipulos, & non discendi magis, quam agendi cupidos; qui vt eius prototypon disciplinæ Christianæ mansuetudinis & submissionis lineamentis expressum adspexerunt, ilico suis se ei conformare moribus & vita studuerunt: hoc enim fine Dei filium sciebant è cœlo ad terram descendisse, vt claram viæ cœlestis doctrinam exemplo potius nos, quam verbo doceret. *Tota itaque*, pergit S. Leo: *victoria Saluatoris, qua & diabolum superauit, & mundum, humilitate est concepta, humilitate est confecta: dispositos dies sub persecutione inchoauit, & sub persecutione finiuit; nec puero tolerantia passionis; nec passuro defuit mansuetudo puerilis; quia vnigenitus Dei sub vna maiestatis suæ inclinatione se suscepit, vt & homo vellet nasci, & ab hominibus occidi: si igitur omnipotens Deus causam nostram nimis malam humilitatis beneficio bonam fecit, & ideo destruxit mortem, & mortis autorem, quia omnia, quæ persecutores intulerunt, non renuit: sed obediens patri crudelitates sæuientium mitissima lenitate tolerauit: quantum nos humiles, ts quantum oportet esse patientes, qui si quid laboribus incidimus, nunquam nisi nostro merito sustinemus? Quis enim gloriabitur castum se habere cor, aut mundum se esse à peccato?* Concludit deinde totum hoc argumentum: *Vnde tota dilectissimi Christianæ sapientiæ disciplina, non in abundantia verbi, non in astutia disputandi: neque in appetitu laudis & gloriæ, sed in vera & voluntaria humilitate consistit, quam Dominus Iesus ab vtero matris vsque ad supplicium crucis pro omni fortitudine elegit, & docuit.*

tota Christi doctrina consistit in hūilitate.

Hoc cum Spiritus Sancti afflatu scirent Reges nostri, & pueri adspectus eos ad imitationem prouocaret, sic accensi sunt virtutis eiusdem desiderio, vt culmen eius attigisse videantur: & iure sancti Patres in eis apicem humilitatis suspiciant: ad quorum exemplum posteri Gentiles ita se conformarunt, vt palmam submissionis præriperent Iudæis, si sancto Augustino credimus. *Veruntamen*, inquit, *illi* (Pastores) *Deum ex eo, quod Christum viderunt, laudauerunt; isti autem* (*Magi*) *visum Christum etiam adorauerunt: in illis gratia prior: in istis humilitas amplior: hæc est illa humilitas, quam plus, in illis, qui ex Gentibus erant, quam in Iudæis diuina scriptura commendat. Ex Gentibus erat ille Centurio, qui cum Dominum in toto pectore suscepisset, se tamen dixit indignum, vt in domum eius intraret. Hæc est illa humilitas, quia inseri meruit oleaster in oliuam, & oliuam dare contra naturam, eamque meruit mutare per gratiam.* An mâius humilitati dato præmio potuit exoptari, vt ea in Regibus, & posteris dicatur meruisse tam factam à Iudæis ad Gentiles Ecclesiæ translationem? Nonne Iudæi velut peruicaces, duræ ceruicis, à Deo & lege desciscentes penitus sunt repudiati: quia Dei filium in propria venientem non receperunt, exosi tantam eius paupertatem & vilitatem: quin & Herodi mactandum obtulerunt: Reges verò Gentilium sceptris abiectis, in genua prouoluti, vultuque terram ferientes, vt Deum adorarunt. Quam promtè, quam hilariter Reges illi fastum animos & spiritus regios isti maiestati sic abiectæ submiserunt, cum

Reges ea superarunt Iudæos.

S. Aug. ser. 64. de diuersis.

humilitate facti sunt ecclesiæ progenitores.

S. Leo ser. de Epipha.

tam

eum Principes Iudæorum Herodis amore neci destinarent? scilicet cum arduis velut cœlestes aquilæ nidum defixerant, cum Angelorum se choris credebant in cœlis adsistere Regi gloriæ, inde terrena cuncta, coronas & sceptra velut sordes & retrimenta mundi, vel etiam stercora cum Apostolo despiciebant. Cum aquilis iure Reges nostros contendo, quibuscum S. Gregorius D. Paulum & alios Sanctos comparauit ad illa verba. *Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum? Videamus*, inquit, *aquilam, nidum sibi in arduis constituentem, qui ait, nostra conuersatio in cœlis est, & rursum, qui conresuscitauit, & considere fecit nos in cælestibus. In arduis habet nidum, quia profecto in supernis figit consilium, non vult mentem in ima deijcere; non vult per abiectionem conuersationis humanæ in infimis habitare. Tunc forte Paulus in carcere tenebatur, cum se considere Christo in cœlestibus testaretur: sed ibi erat, vbi ardentem iam mentem fixerat, non illic, vbi illum pigra necessario adhuc caro retinebat.* Reges isti quamdiu suis in regnis à subiectis populis velut Dij quidam colebantur, aliquid esse, & supra sortem communem hominum elati & sublimes videbantur: nunc verò cum Dei filium sic abiectum nostra causa contemplantur: & cœlestes tamen exercitus ei velut Regi suo adsistere, melicis accinctæ vocibus, velare coram ea maiestate adspectum, iam non in terris: sed in cœlis se credebant residere gloriam illam infinitam contuendo: itaque & se ad terram, & si fieri potuisset, infra eam deprimere gestiebant; iam omnia caduca bona, quæ è cœli fastigio despicienti cum ipso terrarum orbe quantus quantus est, vnius instar puncti apparent, penitus sordent, vilescunt regna, quæcumque mortales inprimis numerant, cum Apostolo velut cœnum & lutum calcant & detestantur. Tantum est ex alto mundi semel vilitatem despexisse. Hæc est excelsitas animi & magnitudo, quam iure refert inter signa, quibus electi solent à reprobis separari. *In alto scilicet figere mentis aciem est mundi totius gloriam, vt sub pedibus fluxam & euanidam libenter & sæpius contemplari. Hoc namque*, ait, *esse speciale specimen electorum solet, quod sic sciunt vitæ præsens iter capere, vt per spei certitudinem nouerint, iam ad alta peruenisse, quatenus cuncta, quæ præterfluunt sub se esse videant, atque omne, quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcent. Hoc enim est, quod sequenti se animæ Dominus per Prophetam dicit: Sustollam te super altitudines terræ: nam quasi quædam inferiora terræ sunt damna, contumeliæ, egestas, abiectio: quæ ipsi quoque amatores seculi, dum per latæ viæ planitiem ambulant vitando calcare non cessant: Altitudines autem terræ sunt lucra rerum, blandimenta subditorum, diuitiarum abundantia, honor & sublimitas dignitatis, quæ quisquis adhuc per ima desideria incedit, eo ipso alta esse æstimat, quo magna putat. At si semel cor in cælestibus figitur, mox quam abiecta sint, cernitur, quæ alta videbantur: nam sicut qui in montem conscendit, eo paulatim cetera subiacentia despicit, quo ad altiora gressum amplius tendit: ita qui in summis intentionem figere nititur, dum adnisu ipso nullam præsentis vitæ gloriam esse deprehendit, super terræ altitudines eleuatur: & quod prius in imis desiderijs positus super se cernebat, post adscendendo proficiens sibi subesse cognoscit.*

Aquilis similes sunt. S. Greg. lib. 31. Mor. c. 19

Lib. 19.

& S. Paulo in cælis versanti.

humana omnia despiciunt.

Hoc signum prædestinationis.

quæ sint inferiora terræ.

quæ altitudines.

omnia contemnit qui è cœlo despicit mundana.

Reges Magi in stabulo cor & animum defixerant, in scopum æternitatis velut in cœli fastigio spe & desiderio collocati: eos duplex rerum terrenarum genus retrahere nitebatur; inferiora & sublimiora terræ, inferiora quidem & secularesipsi horrent, & conantur declinare: pijs verò cum ea Deus immiserit, amore cœlestium ea quandoque appetunt, & cum gaudio libenter amplectuntur: ita Magi dicuntur regnis relictis, egestatem amplexi, morte etiam pro Christo obita palmam martyrij meruisse; altitudines vero terræ vt terræ filij despiciant, ægrè adduci possunt: nam terrenis affixi rebus per sua dum desideria gradiūtur, vehementer suspiciunt mundi gloriam & honores & dignitates: quas dum in arduis, imo in cœlo nidum fixissent tres illæ aquilæ Orientales, penitus contemserunt, vt humano indignas ingenio, immortali subiectas animo: quæ viliora sunt, quam vt possint capacem diuinitatis mentem satiare: quocirca nihil veriti iudicia suorum etiam asseclarum, vel aliorum hominum, vt despectum earum rerum monstrarent,

 vltro

vltro ſe pedibus infantis egentiſſimi aduoluerunt, glorioſius de ſe, quam ſubiectis populis triumphantes. *Ametur igitur* (ait S. Leo) *humilitas & omnis à fidelibus vitetur elatio: alter alterum ſibi præferat, & nemo quod eſt ſuum quærat; ſed quod alterius, vt cum in omnibus abundauerit affectus beneuolentiæ, in nullo virus inueniatur inuidiæ, quoniam qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.*

S. Leo ſer. 7. humilitas exercenda.

CAPVT XXVII.

Adorauerunt eum cultu latriæ.

A Lapide in 2. Matth. Adoratores vocantur Reges. interior & exterior adoratio Christo exhibenda.

ÆTHIOPICVS Reges hos non Magos ſed *Adoratores* vocat; quia Gentilium primi tanto itinere venerunt, vt Christum Deum hominem adorarent.

Duo requirit adoratio vera hominis; exteriorem corporis ſubmiſſionem (de qua egimus) & mentis interiorem, ob excellentiam perſonæ cui exhibetur: vtraque rectè Christo Deo homini præſtatur, quia corpore & diuinitate nobis infinitis partibus antecellit; vt autem mentis perfecta fiat adoratio, vera ſit oportet, & congrua maieſtati, de qua Christus, *Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Cultus verus fidei, ſpei caritatis, contritionis & religionis actibus continetur, Pſalmographo teſte: *holocauſtis non delectaberis: ſacrificium Deo Spiritus contribulatus.* Cauendum autem, ne prauus hæreſios error decipiat adorantem, ideo veritatis etiam vox adhibetur, vt aduertit Theophylactus; *quia multi videntur adorare in anima, non tamen rectam habent ſcientiam, ſicut Hæretici: ideo addidit & in veritate: oportet enim & mente adorare Deum, & ſanam opinionem habere de ipſo*: Habuere Reges veram Dei hominis fidem, quam congruis muneribus expreſſerunt, & affectum etiam mentis, amoris actibus & pietatis ardore ſignificarunt.

Ioan 4. *Pſ. 50.*

vera ſine errore. *in 4. S. Ioannis.*

qualis Regum eſt. *ſer. 1.*

Probat hanc cognitionis & fidei veritatem in ipſis S. Leo: *Conſummant Magi deſiderium ſuum, & ad puerum Dominum noſtrum Ieſum Christum eadem ſtella præeunte perueniunt: adorant in carne verbum: in infantia ſapientiam, in infirmitate virtutem, in hominis veritate Dominum maieſtatis.*

S. Aug. ſer. [illegible] Qui adorant in Christo.

Probat eandem S. Auguſtinus: *poſitum in præſepio vident, & Deum obſequijs confitentur: videbant enim in eo, qui natus erat, plus eſſe; quod animæ hominum, quam quod oculi peruiderint; videbatur quidem in præſepio, ſed dominabatur in cælo; intra corpuſculum erat; ſed intra ſe omnia continebat, imo ſe Magi humiliabant, quod famulari aſtra cernebant, in thure obtulerunt Deo honorem, in auro Regiam dignitatem, in myrrha corporis ſepulturam.* Et alibi: *Quam ſtupenda dignatio! inter amplexus genitricis includitur, qui cælum terramque complectitur, in ſinu matris latet, qui regnum Patris excedit; humanitas cernitur, diuinitas adoratur.*

ſer. 6. dominica infra oct. Epiph.

Et Haymo: *Quem enim demiſſis in terram vultibus adorauerunt, ſine dubio eum Deum crediderunt: & quia eum pro nobis hominem factum mortalem intellexerunt, myſticis muneribus hunc Deum, Regem, pariterque hominem prædicabant.* Et quoniam eos per excellentiam Æthiophicus interpres vocat, *Adoratores*, quod primi Gentilium eo ſint Christum natum honore proſecuti, rectè miratur ſimul & cauſam adfert S. Baſilius, cur primi ſint & ante Iudæos ad id officium Meſſiæ præſtandum deſtinati *Puerum tandem inuentum cum donis adorarunt: hic contemplator, vt Magi, alienum à Deo genus, & à teſtamentis, gens peregrina, primum adoratione dignati ſint, quod ex inimicis teſtimonia longe præſtantiora fide, digniora que eſſent; ſi enim Iudæi primum adoraſſent, ſuum ipſorum genus ornaſſe extuliſſeque forſan putarentur, nunc autem alieni, vt Deum, prius honorauere, vt iuſto in eos animaduerteretur iudicio, qui illum cruci affixerunt, quem alieni adorauerunt.* Sed nondum ſatis explicatum, quid tandem ſit Deum cultu latriæ ſoli tantæ maieſtati congruo adorare: debet enim is maior eſſe, quam in rem creatam cadere poſſit; qui tunc propriè Christo tribuitur: cum vt rerum omnium conditor & archi-

hom. de Epiphan. Cur Gentiles primi facti ſint adoratores Christi.

Quomodo Christus cultu latriæ adoretur.

chitectus; cum vt vnus & solus salutis humanæ vindex & assertor, quam sanguine suò mortalibus peperit, cum denique vt Iudex supremus & Agonotheta colitur, qui victoribus in stadio palmam cœlestis gloriæ impertitur; hæc enim soli conueniunt Deo, nec creatæ puræ rei possunt attribui. Et ea copiosius S. Bernardinus exponit, quem non abs re erit piè differentem attendere. *Tripliciter Magi adorant eum, primo vt creatorem, secundo vt Redemtorem, tertio vt glorificatorem quæ triplex adoratio in eorum oblatione mysticè designatur. Primo quidem adorant eum vt creatorem; propterea Euangelista, ait, procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham, vbi ad literam considera, quod de triplici substantia adorant Christum: primo de corporali, quia procidentes: secundo de spirituali, quia adorauerunt eum: tertio de temporali, quia obtulerunt ei munera. Plura quippe non habet homo, quam corpus, animam, & temporalia: quasi dicant Christo: omnia nostra tua sunt, & à te habemus, & tanquam tua offerimus, verè tua. O sapientes Magi quid agitis? in fascia puerum adoratis? adoramus, inquiunt, & sapienter facimus, quia sicut in adsumpto verbo profitemur diuinitatem, sic oportet adorari tanquam principium nostræ creationis, scriptum est enim Deut. 6. Dominum Deum tuum adorabis.*

1.
2.
3.
S. Bernardin. serm. 24. de Epiph.
1. vt creator. de triplici substantia.

Secundo adorant eum vt Redemtorem, sicut Propheta prædixit: coram illo procident Æthiopes, id est culpâ originali nigri, secundum Christi sanguinem candidati, proinde hoc profitendo, simulque nos instruendo, secundum allegoricum sensum offerunt ei munera, protestando in auro regiam maiestatem, in thure Dei immensitatem, in myrrhà carnis mortalitatem. 2. vt Redemtor.

Tertio adorant eum vt Glorificatorem, venerantur enim in adsumto homine summam diuinitatem, quia ille paruulus, Rex erat æternus, & habebat scriptum in vestimentis & in femore: Rex Regum & Dominus Dominantium: id est secundum vtramque naturam Rex est, in quo quidem glorificabuntur omnes, qui diligunt nomen eius; ad hoc igitur signandum anagogicum sensum sanctissimi Magi offerunt ei aurum, quod præfigurat in patria splendorem visionis, thus dulcorem fruitionis, & myrrham tenorem incorruptibilis possessionis. 3. vt glorificator.

Hactenus S. Bernardinus expressit, quænam in adorando Christo SS. Reges considerarint, & nobis, quoties Deo latriæ cultum adhibemus, sint mente pertractanda. Fuit igitur celeberrima hæc Christo recens nato exhibita adoratio: quâ Reges ipsi & alienigenæ è tam remotis & diuersis regnis & regionibus eodem tempore, pari celeritate, simili fine, per mille pericula vnum in locum conuenerunt, vt puerum recens natum licet abiectum, despectum, inopem vt Deum venerarentur. Rara hic & inusitata multa: *Primo*, quod Rex à Regibus adoretur, & sapientissimis orbis totius Regibus: adoratio Regia socios non admittit; vocat Rex aliquem in maiorem familiaritatem; nusquam in adorationem, nisi victum vel debellatum: cur igitur isti Reges cum sint, nec bello victi, vltro pedibus & abiecti pueri prouoluuntur? scilicet per stellam radius è puero diuinitatis emicans Deum illum esse testabatur, sic & Apoc. 1. Christus Ecclesijs & Episcopis, quorum vitia correcturus in maiestate Regiâ, pontificiâ, & cœlesti videbatur, inter septem candelabra seu Ecclesias solis fulgore faciè resplenduit, & septem alia splendidissima in dexterâ manu gestauit, quia quod in ore splendet & fulget in opere, verè spectabilem & venerandum efficit Regem & dignum, vt cum Salomone à Regibus etiam honoretur. *Alterum*, non minus mirum est, cum hodie palatini & assentatores omnes soleant principes suos quasi Deos venerari; pauci vero è clero vel religiosis inueniantur, qui diuinam maiestatem congruó honore decorent, Reges istos in stabulo, coram bestijs, Christo in pannis abiecto, pauperi, & afflicto diuinum cultum, prostratis in terram corporibus exhibuisse, vt assentatorum istorum insania corrigatur, qui hodie è mortalibus principibus suis quasi DEOS faciunt mortales, interim qui tot gesticulationibus histrionicis placere mortalibus volunt, diuinæ tamen Maiestati vix vnum commodare genu vel leuiter sustinent, vt ridentium potius in templo speciem quam supplicum & orantium referant: suis hos coloribus depingit Drexelius: nec pigebit eosdem obseruare: *Hic mihi adeste, ait, palatini vernæ aularum asseclæ, & vel à Regibus aulici, imo vel à vobis ipsis discite summo Regi habere debi-*

adoratio hæc omnium celeberrima.
1. sit Regi a Regibus non victis.
2. vere vt Regem & Deum cõgruo honore adorant.
contra depravatos insanientis Mundi mores.
Drexelius in Christo nascente.

tam

tam reuerentiam. Videtis tres istos purpuratos? hominem viderunt, Deum, quem non viderunt, coluerunt. Vos penè contrarium subinde facitis; quos homines esse scitis, fermè vt Deos veneramini, nouus dies nouas à vobis ceremonias discit, aliquem mihi ex delicatioribus aulicis date, & videte, quas dilicias non faciat, quomodo nictet, nutat, oscula terat, manibus ludat, poplites torqueat, sæpe pauimentum genibus passus aliquot perreptet, & limbos purpurarum lambat verenti ore. Videte quam vultu & gestu benignus, quoties manum suam dissuauietur, Domini genibus aduoluatur, ne gratiâ excidat? iam verò quid in templis? quid Deo? plerosque hos tales hic gonagrâ laborare credas, adeo genibus parcunt. Poplitem humo allidere piaculum, genua curuare, nisi illa puluillus, aut simile quid excipiat, nefas. Tolerabilia tamen hæc omnia; aut verò cum Deus adorandus proponitur, cum preces fundendæ, eum colloquendum cum Angelorum Rege, quibusuam id moribus, quâ attentione res agitur? pene pudet dicere, sunt qui tantisper, dum mystes finiat, barbam instruant, & in leges reducant, alius socio in aurem garrit, ex Hispania ex Gallijs noua; nec desunt, qui oculis omne templum obambulent, animo demum remisso. Et quam hæc talia, quod pessimum est non erubescimus? adeo in mores iam vitia transierunt. O si tales à se ipsis in aulis discerent, qui se gererent in templis? Orientales illi Reges si talia non erubuerunt in stabulo, quid facturos putem in templo? non purpuratum, non diademate ornatum, non gemmatum; sed pannis ligatum inuenerunt & procidentes adorauerunt eum, absunt lictores, qui virgâ fores feriant, desunt culcitræ procumbentium genibus substernendæ, pro Sabæis odoribus tetram halat mephitim stabulum; pro parietum aulæis natiuus tophus, pro aureis sedilibus, quibus hi exteri optimates locentur, immunda humus est: & tamen hoc ipso in loco sese Reges in genua abijciunt, diademata submittunt, manus cœlo attendunt, preces sternunt, infanti supplicant, munera explicant, proni adorant. Tertium etiam non minus mirum videri debet, alios diuinæ maiestatis in veteri instrumento adoratores Patriarchas & Prophetas plura semper indicia diuinitatis habuisse, plura & Pastores; ab his tamen illos & adorandi promtitudine, & donorum magnificentia, & animi demissione fideque superatos esse; quod etiam argumentum cum idem Drexelius politè & neruosè tractet, eius concisam dictionem audiamus. *Quid mirum, olim supplices solo affusos Abrahamum, Lothum, alios? alia illis obiecta fuit facies maiestatis & terroris plena; hæc contra egestatis & abiectionis. Vel quid mirum, si opiliones illi per cœlestem legatum moniti, Deum intra pannos agnouerunt & coluerunt? Angelos viderunt, sermocinati sunt, per aëra tripudiantes & cantantes audiuerunt, neque illos auertere poterant aut habitaculi sordes, aut rerum penuria, aut raritas famulorum, illæ iam notæ, hæc propria, ista etiam grata fuerat, quoque minor apparatus, eo maior illis aditus erat; contra planè omnia in illis optimatibus, quibus tales cunæ nunquam visæ, talis egestas inaudita; tanta seruorum infrequentia prorsus noua; & reuera, si cogitemus, quam hæc nimium admiranda sint, & quæ ferè non credenda possint videri. Rex in stabulo; Deus in pannis; orbis restaurator inter bestias, mundi conditor in puellæ sinu, & nihilominus procidentes adorauerunt eum infantem, qui quod adorandum erat, moribundo corpusculo omnino occultaret, O ergo horum verè sapientum admiranda virtus, quæ stylum omnem vincat, cuius magnitudinem silentio necessum laudarè. O & admiranda verè adoratio; sed non sola; diues illa fuit, & in suum Dominum liberalis, post delatam reuerentiam, post curuata genua, & allegatas preces donatio primum secuta & munera.* Pudeat, pudeat inquam Christi fideles, tam tardè, languidè, tepidè, oscitanter, morosè, impiè, si non sacrilegè & emissitijs turpiter oculis tremendis adstare mysterijs, in ecclesijs. Quando Reges isti tam velociter per tot pericula conuolant ad stabulum fœtidissimum; vt ibi mortali & puerili tectum specie Deum tam submissè, piè & religiosè supplices venerentur. Vtinam aulici, vtinam vel religiosi Christo vt Regi adsisterent, vtinam, quâ terræ filij suis Principibus animi demissione & attentione, pari & Deo, pro fauore & gloriâ æterna deseruirent.

[Margin notes: aularum ineptiæ. | & aulicorum mores in templis. | ¶ superant Patriarchas & Pastores. | Pastorum inuitatio celebrior. | Regum adorantium humilitas maior.]

CA.

CAPVT XXVIII.

Veniam supplices delictorum petunt.

IACENT prostrati Reges, supplices genibus Christi aduoluti; nec audent faciem leuare suorum veterum errorum & scelerum memores, quibus Christo Dei filio talem vagientis, algentis & rigentis pœnam procurarunt, hanc se ipsos promeruisse confitentur, à Christo tamen clementer orant exsolui, siue noxiâ siue culpâ propria. Mirantur & obstupescunt tam vili Deum maiestatis loco ob ipsorum delicta contineri. Dauid mirabundus ingeminabat Natani: *Videsne quod ego habitem in domo cedrinâ, & arca Dei posita sit in medio pellium?* sic ipsi nos regijs & auratis palatijs, lectis eburneis, gemmatis solijs superbi gloriamur, & Dei filius vt fastum nostrum luat, in præsepio reclinatur? tanto nos satellitio & stipatu cingimur, ille pecudes inter in antro delitescit? nos sensuum delinimentis & turpium voluptatum illecebris velut torrente quodam absorbemur, ille pro nostris flagitijs rigere membris, algere & tremere cogitur, niuium & ventorum iniurijs brumali cœlo expositus? quæ nostra peccandi licentia; congerendarum opum insania; luxus & vanitatis insatiabilis cupiditas, quam Dei filius tanta frigoris inclementia, rerum omnium indigentia & sordidis inuolutus panniculis debet expiare?

pœnitentia & contritio Regum. 2. Reg. 7. agnoscunt se peccatis suis causa dedisse Christi doloribus.

Quid fles tenelle puer, quid nisi delicta & peccata defles, tuisque vagitibus & lamentis nos peccatores prouocas, vt anteactæ vitæ maculas lauacro lacrymarum eluamus? vt abiectis idolis & falsis religionum impiarum superstitionibus vni tuo cultui deinceps vitam nostram transcribamus? *verè mendacium possederunt Patres nostri, vanitatum quæ eis non profuit.* Maiores nostri cæcâ in errorum caligine versati te fonte bonorum omnium & vniuersi conditore deserto ligneis & lapideis idolis adhæserunt, ijs nefariè diuinos honores adhibuerunt, & nos posteri eorum ijsdem inuoluti tenebris ignorantiæ, viæ salutis ignari, sordibus ijsdem polluti diuinas leges tuas contra rationis dictamen violauimus, tuâ nunc tandem gratiâ fauoreque, cœlesti luce collustrati venimus ad te supplices, vt commissorum veniam exorantes ad tuæ vitæ exemplar, mores nostros & subditorum conformemus. *Ecce Dominus Deus noster tu: exspectauimus te, tu Dominus,* (non idola) *sustinuimus te & exsultauimus & lætabimur in salutari tuo, in semita iudiciorum tuorum. Domine sustinuimus te, nomen tuum & memoriale tuum in desiderio animæ; anima nostra desiderauit te in nocte, sed & spiritu nostro in præcordijs nostris de mane vigilauimus ad te; Domine dabis pacem nobis, omnia enim opera nostra operatus es nobis. Domine Deus noster possederunt nos Domini absque te* (idola & dæmones) *tantum in te recordemur nominis tui, posside nos Domine.* Nec tantum sancti Reges delictorum commissorum supplices veniam postularunt; sed etiam se totos ad pœnam & satisfactionem obtulere. Aptè Vigerius cap. 14. inducit Reges se Christo ad flagella paratos offerentes his verbis. *Tu, in cuius nomine flectitur omne genu, cœlestium, terrestrium & infernorum, dorsum tuum flagellis pro nobis dabis, & cruci te patieris affigi, magnæ sunt iniquitates nostræ, quæ talem ac tantum Regem tam acerba sustinere flagella, vulnera mortemque compellent, transeant potius in nos omnia verbera, & pœnæ, quas pro nobis passurus es, nos teneant; nos enim sumus, qui peccauimus cum Patribus nostris; dederas nobis originalem iustitiam quasi hereditario iure à nostris primis parentibus deducendam, nos illam tantam hereditatem amisimus, quando illi à te recesserunt, & in regione à veritate longinquâ in regionem insipientiæ abierunt. Nempè delicias amplexus Adam primus omnium hominum Pater, ne tristaret vxorem suam matrem nostram, iustitiam omnem luxuriosè consumsit, non audemus hanc petere, petimus esse saltem mercenarij tui; scimus quia benè operantibus præstas gratiam, in quâ si confirmari studuerint, das illis panem Angelorum. Age nobiscum non pro nostro merito; sed pro tuâ clementiâ suscipe nos.*

Ier. 16. Isa. 25. Isa. 26. puerum confitentur Deum. Vigerius c. 14. decl. 4. ad pœnas se offerunt.

His calidissimis precibus veniam demissis in terram vultibus orabant, adhibitâ Dei Genitricis Mariæ & educatoris Iosephi deprecatione, quam facilè à puero diu aduen-

Christi allocutio Regum interna.

c. 43. Isa.

aduentum eorum præstolante cum fœnore obtinuerunt, tantâ donati gratiâ, vt Ecclesiæ progenitores audire meruerint: Vnde tacitis instinctibus hæc ipsis videtur Isaiæ verbis instillare. *Non me inuocastis, nec in me laborastis, non obtulistis mihi arietem holocausti vestri & victimis vestris hactenus non me glorificastis: non vos seruire feci in oblatione, nec laborem vobis præbui in thure: non emistis mihi argento calamum, & adipe victimarum vestrarum non inebriastis me, veruntamen seruire me fecistis in peccatis vestris, præbuistis mihi laborem in iniquitatibus vestris. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates vestras propter me, & peccatorum vestrorum non recordabor, reducite me in memoriam, narrate siquid habetis, vt iustificemini.*

offert veniam delictorum.

S. Aug.

S. Augustinus ex Ieremia Propheta facit eos veniæ deprecatores: *Veniunt*, ait, *ab extremo terræ secundum Ieremiam dicentes: verè mendacia coluerunt Patres nostri.*

Garsia discursu 23. in conternatore Euangelico.

Sed iam tum Garcia noster eos facit sponsas; & thalamum ac complexum sponsi verecunde casteque ambientes, qui dum apparatum ad has nuptias instruit, licet de ijs infra acturus sit, ita præfatur: *Peruenit ad sponsum suum cœca Gentilitas, quàm attonita stetit ante pueri maiestatem ante tredecim dies nati? quis non tremituem videret virginem iam rubore iam pallore suffusam, quam attentè attrectat, inspicit filium, ad sinum retrahit, quis infantem grauitatem affectare, & autoritatem ostentare? age mi Princeps, age hominem, repræsenta maiestatem, serena vultum, prætende brachiola & manus pedesque ad oscula exhibe: da libens manum pueri ò virgo insignum obedientiæ osculandam: ne abscondas ò Rex, sicut terreni nostri Reges, nouit enim lectissima virgo aulicis moribus erudita, sponsam esse, quæ manum postulabat. Fertur valde notanda esse verba, quæ inter sponsos primo vnus alteri dat; audiamus sponsam: nam licet principio suo inusitato splendore ad terram prouoluitur, vt soluendi linguas & lacrymas facultatem concessit, quas deuotio ligauerat & affectus cordis vincierat: soluunt igitur linguas & subito se profundunt in lacrymas. Rex mitissime, infans Deus, amor noster, finis desideriorum: serui tui sumus, tua sunt item regna, quæ quasi à te substituti tenemus, & moderamur. Fatemur ingenuè, siquid vitæ, si quid gratiæ, si quid fidelitatis in nobis est, tuum esse donum, omnia tuæ libertati, voluntati & merceai præponimus. Legati sumus à Gentilitate deprecandi te causâ missi, cessent iam odia antiqua, iræ restinguantur; in his igitur comitijs, quæ ad honorem Patris inter mortales cogere & celebrare voluisti, postulant nostra tria regna, per suauissimum lac, quod in tuum dulcissimum os puerperæ huius vbera de cœlo plena instillant, quæ pueris gratissima esse solent, vt nobis in tenebris longè, à veritatis lumine natis, & in remotissimis mundi regnis positis, lumen, quod mortis tenebras propellit, affulgeat, & tanta merita gratis nobis impertiantur, impleantur promissa, compleantur prophetiæ: neque enim à te nec à puluere isto & fœno capita leuabimus nostra, nisi prius à te vocem salutis plenam & gaudij excipiamus.* Subiungit Garzia Christi sponsi verba ad eos dulcissima: *Illic videre erat infantem, clementem iam agere Regem, illic blandè allicientem sponsam, & ore silente hæc in eorum corda suauissima influit verba. Caritate perpetua dilexi te: desponsabo te mihi in sempiternum: vocabis me deinceps vir meus, dux virginitatis meæ: non vocabis me vltra Baalim, & dicam non populo meo, populus meus es tu, & ipse dicet: Deus meus es tu.*

petunt manum osculandam.

Reges se Christo in seruos offerunt.

promittuntur nuptiæ.

Sed hæc in Epithalamio commodius.

CA:

CAPVT XXIX.

Reges perfectius quam Iudæi, Pastores à Spiritu S. & ipsa sapientiâ incorporatâ instituuntur, vt figurent Ecclesiæ fidem & maiestatem.

ERANT sancti Reges iam tum in Oriente Spiritus Sancti sapientia satis instructi in fidei articulis. Accessit (cum in viâ Herodes conueniendus) parta de Tyranno gloriosa victoria maius lumen, nunc vero *Reges augentur scientia & gratia.* & gratiâ cumulati, veniaque acceptâ delictorum, cum ad nuptias aptantur, congruis officio vestimentis, splendore lumineque intelligentiæ pariter, & decore gratiæ, non dubium est; quin ipsa diuina sapientia coram ipsos videatur iterum insigni cognitionis diuinæ incremento donasse, quo perfectius quæ restabant, peragerent, & excellentius maiestatem Ecclesiæ, quam figurabant, virtutum actibus heroicis repræsentarent. Ita præ Iudæis pastoribus facta fuit sanctis Regibus illustrior vocatio, clarior infusa cognitio nati Saluatoris & Dei hominis; vt dicat Petrus Simonis Tiletanus. 1. *Quamuis ipsâ natiuitatis suæ nocte pastoribus aliquot Angelicô nunciô instructis visus agnitusque fuerit; fuit tamen illa apparitio priuata, paucisque facta, & pastores non videntur puerum istum quem viderunt, pro vero Deo habuisse, mundi ac rerum omnium conditore; vnde non leguntur eum adorasse; sed videntur habuisse eum tamquam excellentissimum aliquem inter homines Prophetam aliquem insignem aut saluatorem, sicut Angelus eis dicebat: quales Dauid, Salomon, Samson fuerunt, qui aly quidam Iudices, quos scriptura quoque saluatores appellat. Et licet eum forsan cognouerunt Christum illum seu Messiam esse, quem lex omnis & prophetæ loquuntur, non sciuerunt tamen Messiam eum futurum simul & Deum verum & hominem; id quod multi etiam scribæ & Pharisæi ignorauerunt, non diligenter euoluentes scripturas legis & Prophetarū. At Magi cognouerunt eum hodie esse verum Deum, idque palam omnibus declararunt dicentes, se venisse, vt eum adorarent, & quod sicut Deum adorarint ex muneribus, quæ obtulerunt, perspicuè constat.* Vnde clarius Christum verum Deum, 2. quam pastores Iudæi cognouerunt. Elucere enim his in primitijs oportebat Gentilium ad Christum conuertendorum fidem, nullo hæreseos errore maculatam, ex qua sectariorum subnata postea peruersa dogmata confutarentur: pietatem etiam eorundem & eximiam in Deum religionem, qua Reges ipsi & Imperatores erant subiectis populis præituri: ita præcipuo quodam diuini luminis adiumento fulciebantur, & maiori, quàm Iudæi pastores, ne aberrarent à lineâ, quod Doctor Angelicus his verbis exponit. *Magi sunt primitiæ Gentium in Christum credentium, in quibus apparuit, sicut in quodam præsagio fides & deuotio Gentium venientium à remotis ad Christum: & ideo sicut deuotio & fides Gentium est absque errore per inspirationem Spiritûs Sancti; ita etiam credendum est Magos à Spiritu Sancto inspiratos sapienter Christo reuerentiam exhibuisse.* Accedebat, quod si pastores angelico sunt 3. moniti instituti, quorum pietas senescentem iam synagogæ fidem & pietatem exprimebat: maiore fuisse nunc opus lumine fidei Regibus, non ab Angelo, sed à Spiritu S: communicando, & viâ quadam excellentiore: qui Christianæ Ecclesiæ progenitores erant designati: ita Rupertus etiam modum, quo Magi sunt à Deo informati; longè præfert illi, quo pastores sunt ab Angelis instituti. *Vide, ait, quanta sit distantia in modo discendi: quantum distet inter eruditionem eius qui per Angelum, siue per hominem, & illius, qui per solam Spiritus Sancti reuelationem meretur erudiri. Pastores itaque Iudæi quippe qui in regione eâdem erant vigilantes, & custodientes vigilias noctis supra gregem suum; non per hominem; sed quod maius est per Angelum natum sibi esse Saluatorem Christum Dominum didicerunt: & tamen non adeo docti siue eruditi fuerunt, vt procedentes adorarent; aut munera offerrent; sed tantummodo venerunt, & cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc, & reuersi sunt glorificantes & laudantes Deum. Isti primitiæ Gentium neque per hominem docti, neque per Angelum; sed per Spiritum Sanctum, modo & tres homi-*

Figurabāt Ecclesiæ fidem & cultum Dei.

Petrus Simonis præf. de Ep phan. plus quàm pastores donantur gratia.

significabant fidei puritatem sine errore.

S. Thomas 3. p. q. 36. a. 8. inc.

erant progenitores Ecclesiæ.

Rupertus l. 2. de gloria & honore filij hominis c. 2.

CAPVT XXX.

Et apertis thesauris suis : vbi & quando opera bona publicè facienda.

THESAVRI singulorum Regum non vulgarem indicant dignitatem: non enim nisi potentissimi principes à satellitibus optimè instructi, & contra vim omnem apprimè muniti solent in hostico per centenas aliquot leucas secum thesauros deportare.

Sed quos neque in via diebus tredecim, nec Hierosolymis coram Herode; nunc in hoc tugurio coram infante & matre paupercula velut in termino patefaciunt. Cur tredecim dierum spatio conditos tenuerunt? mysticus hic latet sensus; quem varij sanctorum Patrum ad mores rectè confirmandos elatebrarunt.

Ex thesauris Reges esse colliguntur.

Cur in via non aperuerint.

S. Thomas hic & Glossa sic exponunt: *Mysticè & moraliter considerandum est, quod isti non in via; sed tum primò aperuerunt thesaurum, quandò venerunt ad Christum: vndè Matth. 13. dicitur: simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo abscondit.* Ostentabat Ezechias thesauros legatis Babylonijs: sed luit, acerbissimè punitus, ostentationem. *Ostendit eis* (ait Isaias) *cellā aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & vnguenti optimi, & omnes apothecas supellectilis suæ, & vniuersa, quæ inuenta sunt in thesauris suis.* Mox ab Isaia sibi & posteris audijt has pœnas denunciari. *Eccè dies venient, & auferentur omnia, quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui in diem hanc in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus*: sapienter itaque hic monet S. Gregorius: *Notandum est, quod inuentus thesaurus absconditur, vt seruetur: quia studium cœlestis desiderij à malignis spiritibus custodire non sufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit: in præsenti etenim vitâ, quasi in via sumus, qua ad patriam pergimus; Maligni autem spiritus iter nostrum, quasi quidam latrunculi obsident: deprædari ergò desiderat, qui thesaurum publicè portat in via. Hoc autem dico: non vt proximi opera nostra non videant, cum scriptum sit; videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est: sed vt per hoc, quod agimus, laudes exterius non quæramus: sic autem sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto, vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum & tamen per intentionem, quâ Deo soli placere quærimus, semper optemus secretum.* Itaque quoties necessitas non vrget, nec caritas suadet, secretum ama: cane continuò: *Secretum meum mihi*, vt te Christus in orandi, ieiunandi, dandi eleemosynas modo docet Matth. 6. At quoties Dei gloria requirit, salus proximorum exigit, obedientiæ ratio præcipit: *luceat lux*, etiam tua, *coram hominibus*: aperi thesauros, nec talentum contine absconditum, vsuras ex eo, cùm tempus venerit, Christus Iudex exiget.

S. Thomas & Glossa.

Ezechiæ ostentantis thesauros pœna.

Isai. 39.

S. Gregorius hom. 12. in 13. Matt.

Fugienda venditatio.

Isai. 24.

Opera bona quando facienda publicè.

Semper tamen coram Domino, licet in abdito, thesauri nostri virtutum sunt depromendi. nec enim regias exquirit gazas, minutis etiam contentus est, si è thesauro cordis hilariter offerantur. Ita sanctus Ambrosius: *Thesaurus tuus sapientia, thesaurus tuus castitas atque iustitia est, thesaurus tuus intellectus bonus; qualis ille thesaurus fuit, de quo Magorum viri aurum, thus, myrrham, cùm adorarent Dominum, protulerunt &c. habes & tu hunc thesaurum, si in te requiras: habemus enim thesaurum in vasis fictilibus; habes aurum, quod conferas: non enim renitentis metalli pretium de te exigit Deus; sed illud aurum, quod in iudicij die nequeat ignis exurere: nec dona pretiosa deposcit: sed odorem fidei, quem altaria tui cordis exhalent, & religiosæ mentis spiret affectus: ex hoc igitur thesauro non solum Magorum tria munera, sed etiam duo viduæ æra promuntur.* Paruulus & tenellus Iesulus modicis contentus, acceptat quælibet, si pura mundaque sint, & animitus è corde tuo proferantur: Cor enim vas illud & arca est, in qua virtutum gemmæ

S. Ambros. lib. de viduis.

thesauri nostri sunt Sapientia. Castitas. Iustitia. Fides.

tuo proferantur: cor enim vas illud & arca est, in qua virtutum gemmæ & aurum reconditur, quæ quoties à nobis medullitus eliciuntur, toties thesauros ei mentis recludimus. Hoc thecarum genus Rupertus agnouit, dum ait: *Verè thesauri sunt & merentur appellari, non tantum fiscarcia; & thecæ qualescunque, quibus clausæ portari potuerunt species eiusmodi, quam corda ipsa offerentium, quorum ex abundantia potuerunt inuisibili Deo inuisibiliter proferri causæ tam sanctæ, quas Ecclesia sancta in illis speciebus visibilibus venerabiliter agnoscit.* Sed vna non capit arca tria tàm diuersa munera: triplex requirenda, vt aurum, thus, cum myrrhâ recipiat. Distinguit arcas istas S. Bonauentura: *Triplex*, ait, *est thesaurus, cordis, oris, & operis; de primo bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona: de isto proferre debes aurū dilectionis, thus deuotionis, & myrrham contritionis: de secundo etiā tria, aurum laudationis, thus orationis, myrrham confessionis: de tertio, aurum misericordiæ, thus bonæ famæ, myrrham abstinentiæ & mortificationis carnis*: sed donorum ista varietas inferius explicabitur, sufficit hic attigisse vasa, quæ triplicis generis censeri sapienter vult, vt totus homo Christo consecretur: nam corde, ore, opere; vel pijs cogitationibus, verbis, & operibus Deus celebratur: nec vnquàm isthæc vasa vacua; sed plena decet reperiri: vacuos enim non conuenit coram Deo apparere: ideò pauperis induit habitum, & rerum omnium egentissimi: quidlibet accipiet, nec reijciet, quod offeres. Vasa præsertim aromatum amat, in hortis pascitur, in areolis aromatum delicias quærit, veniet in hortum dilectus, dummodò messueris myrrham, sed primam & probatissimam.

L. 2. de glor. homin. c. 2. — *S. Bonau. serm. 4. de Epiph.* — tres arcæ cordis, oris, operis, plenæ sint — delectatur Christus odoribus. — *Hom. de Epiph. Deut. 19.*

S. Bruno: *Gentiles erant isti, & Prophetas non nouerant: legis tamen & Prophetarum dicta complebant: scriptum est enim: non apparebis vacuus ante conspectum Domini Dei tui: isti sunt, de quibus scriptum est: omnes de Saba venient, aurū & thus deferentes, & laudem Domini annunciantes Isai. 60. & ps. 71. Reges Tharsis. Docent nos isti viri, qui primitiæ Gentium fuerunt, & per quos omne genus hominum significatum est, qualiter debeamus quærere Christum: & quomodo ad Iesum venire: non debemus ad Iesum venire sine muneribus, non debemus ad eum accedere sine aromatibus: sic enim Regina Sabæ 3. Reg. 10. (quæ & ipsam Ecclesiam Gentium significabat) venit ad Salomonem, offerens ei aurum multum, & aromata multa, & qualia prius non sunt allata in Ierusalem: sic & illæ mulieres emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum Marci 16. Lege Cantica Canticorum; & videbis, quod totus liber vnguento optimo & aromatibus redoleat.*

CAPVT XXXI.

Obtulerunt ei primò se in seruos, qui titulus Christianorum maximus.

PARVM Deo, vel potius nihil donat, qui externa dona, non se ipsum offert. Respexit Deus ad Abel prius, deinde ad munera eius: prius à peccatis cor expurgandū est, quam exterior victima consecretur. Reges nostri antequam mystica Deo sacrarent dona, primum seipsos *sacrificio spiritus contribulati & cordis contriti*: posteà laudis hostia victimarunt, corpus & animam obsequio diuino dedicando, regios & sublimes spiritus demissione Christiana puerulo pauperi submittendo, propriam voluntatem, non alienas carnes eidem offerendo. Monitum egregium S. Ambrosij serm. de Epiph. est: *Illi (Magi) pretiosa munera obtulerunt: & vos offerte illi animas vestras: si idem, spem, caritatem, pœnitentiam, humilitatem, & castitatem diligitis, rationabilia illi dona offeretis, id est, vosipsos: quia plus Deus vosipsos, quàm substantiam vestram diligit: multi enim sunt, qui faciunt eleëmosynas, & tamen peccare non cessant: isti quasi sua offerunt Deo, & seipsos Diabolo: nullam habet Deus cum Diabolo partem, & ideò siue furtum, siue luxuriam, siue odium, siue superbiam, & quidquid mali est, à vobis cum Dei adulterio repellite, & totos vos vester creator possideat.* In hoc nobis imitandi sancti Reges: qui prius corporis omnes sensus

Deus nos petit, non nostra. — *S. Ambros. s. de Epiph.*

exercio-

exteriores ac interiores, passiones animi cum viribus omnibus,& membris profundâ in terram deiectione; animum deindè cum potentijs tribus memoria, intellectu, ac voluntate: omnemque scientiam, solertiam, & vigorem mentis lubentes volentes consecrarunt vno & vero holocausto: nihil deinceps sibi, nihil coniugibus, liberis, vel subditis indè decerpturi. seipsos primâ obtulerunt

Ita Radulphus quatuor obseruat eos præstitisse: *procidunt, adorant, thesauros aperiunt, offerunt: in quo quid, & quo ordine facere debeamus ostendunt. Itaque fratres antè Maiestatem Dei procidamus, id est, superbiam nostram humiliantes, nos peccatores infirmos & indignos confiteamur: adoremus, id est, Deum autorem & Dominum nostrum recognoscamus: thesauros cordis nostri per confessionem aperiamus: mala nostra nobis adscribentes, & si quid boni vel pretij habeamus in nobis Deo attribuentes & offerentes.* Sic & S. Bernardinus: *Vbi ad literam considera, quod de triplici substantia adorant Christum, primò de corporali, quia prociderunt; secundò de spirituali, quia adorauerunt eum; tertiò de temporali, quia obtulerunt munera: plura quippè non habet homo, quam corpus, animam, & temporalia: quasi dicant Christo, omnia nostra tua sunt, & à te habemus, & tanquam tua offerimus verè tua.* Radulphus. S. Bernard. serm. 2. de Epiph. tum etiam sua.

Consentit Gabriel Biel: *Adorabant Dominum summâ adoratione, quæ Latria dicitur, quoniam inuentum puerum vt summum bonum, & vniuersitatis Dominum reueriti sunt, omnia bona sua, animam, corpus, res externas ab ipso se recepisse sunt professi: quoniam de omnibus acceptis homagiû præstiterunt: nam adorarunt secundû animæ actum interiorem, prociderunt corpore, obtulerunt de temporali substantia aurum, nec modica quantitate: quia de thesauris: in quibus muneribus omnium stantuum oblationem comprehendunt.* Gabriel Biel serm. 1. de Epiph. homagiũ ei de omnibus præstant.

Hac igitur sui ipsius perfectâ donatione seipsos, vt seruos Domino submisere; & obsequijs, & quibusque seruitijs vltrò manciparunt: multò gloriosius iudicantes seruire Deo, quam subiectis populis, & orbi toti imperare: quia *seruire Deo regnare est.* Nulla hac sui largitione Deo gratior, nobis vtilior, imò magis necessaria est. Rectè Thomas de Kempis sic Christum loquentem introducit: *Quid magis à te requiro, quam vt te studeas mihi ex integro resignare: quidquid præter te ipsum das, nihil curo: quia non quærò datum tuum, sed te: sicut non sufficeret tibi omnibus habitis præter me: ita nec mihi placere poterit, quidquid dederis, te non oblato. Offer mihi & da te totum pro Deo, & erit accepta oblatio.* seruos se Christi ofserunt. lib. 4. c. 8.

Itaque quod fecisse legimus 24. seniores, imitatos æstimo S S. Reges: *Procidebant 24. Seniores ante sedentem in throno* (Iesum in sinu Matris) *Et adorabant viuentem in secula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronum.* Et hoc se pacto totos obsequijs pueri obligarunt, vt Christi serui magis honorifico titulo, quàm regio se monstrarent delectari. Apoc. c. 4.

Hoc gloriabatur Apostolus, cùm Romanis scribit: *Paulus seruus Iesu Christi: seruit,* ait Origenes, *Christo, non in spiritu seruitutis; sed in spiritu adoptionis: quia omni libertate nobilior est seruitus Christi, qui semetipsum exinaniuit formam serui accipiens.* Titulus ille summus esse Dei seruum. Origenes.

Adde sceptris & regnis gloriosior ea seruitus, qua dum Christi veros nos seruos profitemur, filij Dei meremur esse & nominari, imò regni cœlestis heredes, coheredes Christi. Reges, inquam, meremur esse regni sempiterni. Generosè igitur, & rectè S. Agatha, cùm ei Quintianus Prætor obtrectaret: *Nonnè te pudet nobili genere natam, humilem & seruilem Christianorum vitam agere?* Respondit: *Multò præstantior est Christiana humilitas, & seruitus, regum opibus & superbia.* Opes istæ Regum fluxæ sunt & caducæ: fastus & superbia Regum breuis & momenti instar: illæ, illæ veræ sunt opes, honores, gloria, quæ Dei filijs, & cœli Regibus adhibetur, ac nullo fine terminatur. An ideò Christus in cœlis gloriosus cum femori inscriptum titulum circumfert *Rex Regum & Dominus Dominantium*: quia quibus in illo Beatorum domicilio dominatur, Reges sunt, & orbis Dominatores? ideò canit Maior regio S. Agatha. Breuiar. Rom. 5. Febr.

Beati omnes sunt Reges.

in c. 24. Iosue sect. 1. adnot. 1.

Psaltes: *posuisti in capite eorum coronam de lapide pretioso. Constitues eos principes super omnem terram*: vt hi quidem iure debeant primi Christiani dominatus Reges nuncupari, qui primi se de Gentilibus Christi seruitio coronis abiectis mancipa-runt. De his rectè Magallianus noster: *Hanc quoque nuncupationem* (serui Christi) *omnibus rebus præposuerunt Magi illi, de quibus Matth. c. 2. scribit: quippe qui ab Oriente stella duce profecti in diuersorio iacentem puerum Iesum adorarunt: abiecti nimirum esse maluerunt in domo Dei magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Ego hos beatos Reges Deo se in præsepij angustijs perpetuò seruitutis nexu deuinxisse existimo; eòq; spectasse puto proiectas ad diuini pueri pedes coronas, & cetera imperij insignia, seruos Dei ad mortem vsque se fore trinâ munerum oblatione professi sunt: quibus eas virtutes mysticè significabant, quæ diuino numini sunt gratissimæ, caritatem videlicet, orationem, & mortificationem.*

Triplici titulo sumus Christi serui. 1. ob vnionem hypost. 2. ob redemtionem. 3. ob meritum. Phil. 2. Isaiæ 9. Didacus Vega de Epiphan. Oratio, qua se Christo mancipāt.

Triplici porrò titulo iam tum Reges erant Christo velut serui Domino obligati. Primò hereditario iure propter hypostaticam vnionem; quâ filius Dei & ipse Deus creatis omnibus absolutè dominabatur: accedebat titulus Redemtoris, quem iam tum circumcisus profuso sanguine meruerat, ideo Saluator appellatus: iam enim lytro tam pretioso redemerat eos è seruitute tartareâ. Tertius erat meriti titulus tunc etiam comparatus magnam partem, *propter quod & exaltauit eum Deus, & dedit ei nomen.* &c. vnde Isai. c. 9. cum dixisset Propheta: *Paruulus datus est nobis*, subdit, *multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super solium Dauid & super regnum eius sedebit, vt confirmet & corroboret in iudicio, & iustitia amodo, & vsque in sempiternum.* Tot nominibus subditos se Christo puero cum scirent, libenter se suaque regna cum subiectis populis, vt seruos Domino subdiderunt: his fortè vt Didacus Vega concipit verbis: *O Rex supreme & Domine, qui nos tantâ gratiâ dignatus es, vt nobis aduentum tuum indicares, nosque ab Oriente vocares duce cælesti lumine, vt gratâ tuâ perfrueremur præsentia. O quot quantósque perpessi sumus labores in hoc itinere? quod subiuimus pericula? quantas superauimus difficultates? nihilominus omnia feliciter successisse ducimus: quandoquidem tanto bono gaudeamus & videamus te. En aduenimus Domine serui tui, vt pedibus tuis signa, & gentilia Gentilium submitteremus, atque nos tibi iure deuinctos & subditos profiteremur: digneris nos in clientelam tuam, tutelam & protectionem suscipere, ex nomine Gentilium omnium te Regem nostrum agnoscimus, & Deum confitemur: en pro omnibus vades stamus, vt filiorum sanctæ matris Ecclesiæ adscribere albo nos digneris; serui, serui, inquam, tui sumus.*

Christus acceptat eos. Isai. 44.

O quis dubitet Christum verum, & legitimum eorum Dominum libenter oblationem suscepisse, & his cum Propheta verbis interioribus compellasse? *Serui mei estis vos: in vobis gloriabor: effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen vestrum: iste dicet: Domini ego sum, & ille vocabit in nomine Iacob; & hic scribet manu sua Domino, & in nomine Israel assimulabitur* (dicetur Christianus & verus Israëlita vt Iacob) *memento horum Iacob & Israel, quoniam seruus meus es tu: formaui te: seruus meus es tu Israël, ne obliuiscaris mei: laudate cæli; quoniam misericordiam fecit Dominus Iacob, & Israël gloriabitur: conuertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.* Verè sapientiam Iudæorum Herodi adulantium stultam effecit: hos ipse veros Israëlitas instruxit, & primos à se Christianos nominauit seruos suos: quorum etiam posteros Gentiles promisit se in fidem & clientelam suscepturos. Nos igitur non alio

hoc titulo gloriandū. l. de Isaac 3. Medium est contra omnes tētationes. S. Ambrosius de Elia & ieiunio c. 20.

honoris titulo, quàm quòd Christi serui simus gloriemur: eodem emti pretio. Pulchrè S. Ambrosius: *Nescis quod redemerit te Christus: non emerit auro, non argento; sed pretioso sanguine Agni: ergò redemtus à Domino es, seruus es, qui creatus es: seruus es; qui redemtus es: & quasi Domino seruitutem debes, & quasi redemtori.* Quid gloriosius, quàm seruire tali Domino, tàm beneuolo, tàm sapienti, tàm potenti? quis seruum audeat lædere, pro cuius salute sic excubat, pugnat, & laborat Dominus, vt suo eum sanguine redimat, sanet, nutriat? Idem S. Ambros. *Dicito, monet, si fortè vides pugnare aduersum te diaboli tentamenta: quid mihi & tibi est Belial: ego Christi seruus sum: illius redemtus sanguine: illi me totum mancipaui, quid mihi & tibi est: non noui opera tua: nihil tuum quæro: nihil tuum possideo, nihil tuum desidero:*

CAPVT XXXII.

Ei scilicet Christo Trismegisto ipsi Magi Trismegisti obtulerunt.

VETVSTI moris apud Ægyptios erat, vt ex omni numero Philosophorum Sacerdotes; è Sacerdotibus Reges eligerentur: quorum Regum qui superiores omnes iustitia superauit, sicut & Philosophos sapientia, & Sacerdotes religione, merito fuit Trismegistus, & ter maximus nominatus: quia simul doctus Philosophus, Sacerdos religiosus, & æquus Rex ab omnibus audiebat, quoniam ex decoro præ ceteris omnibus hanc triplicem personam vnus sustinebat. Simile quid in Iobo, eiusdem amicis tribus, & in nostris Magis libro secundo obseruaui, qui quoniam simul Philosophi sapientissimi, Sacerdotes religiosissimi, Regesque iustissimi censebantur, Trismegisti dici meruerunt: & aptissimi, qui Trismegistum longè maximum Christum Dei filium Regem in metropoli pridie publicatum, nunc solemni ceremonia inaugurarent: Hic tantum hoc venit demonstrandum, eos congruenter doctrinæ Patrum & Doctorum triplicem personæ dignitatem in infante tenello adorasse. Trismegistus quis sit apud Ægyptios.

S. Leo: *Et sacramentum fidei suæ intelligentiæque manifestent, quod cordibus credunt, muneribus protestantur, thus Deo, myrrham homini, aurum offerunt Regi, scilicet diuinam humanamque naturam in vnitate venerantes: quia quod erat in substantijs proprium, non erat in persona diuersum.* serm. 1. Christus vere est talis.

Alios S. S. Patres infra numerabo. Cyprianus etiam sacerdotij ab eis in Christo creditam & honoratam dignitatem agnoscit. *In auro, ait, Regem, in thure Sacerdotem, in myrrha incorruptibilem, quamuis passibilem, profitentur. Oblatio ista & exponit incarnati Verbi mysteria, & breui subtilique iudicio vtriusque naturæ humanæ & diuinæ exprimit vnitatem, quod & proprium est vnicuique singillatim distinguens: nam Deo Patri cuius imperium & regnum suis mundum replet splendoribus, in odorem suauitatis summus Sacerdos & Pontifex Christus se obtulit, cuius caro passionis cremata carbonibus, incensionis suæ fragrantiam transmisit ad cælos, & vsque hodie odor ille suauissimus in terrestri cælestique ecclesia indeficiens perseuerat. Quod autem passibilitas, quam obediens Deo voluntariè suscepit, incorruptione firmata sit, virtus myrrhæ obuians corruptelæ suo probat effectu, & visibilium ratione munerum immortalitatis solida constat euidens argumentum.* Huic congruenter Ecclesia canit: *In auro vt ostendatur Regis potentia, in thure Sacerdotem magnum considera.* Idem Beda & Petrus Damiani infra citandi dicunt, & fauent versus isti vulgares: S. Cypria. de stella & Magis. per thus vt sacerdos honoratur.

Regia maiestas Auro: Deus atque Sacerdos
Thure: sed in Myrrhâ significatur Homo.

Itaque triplicem passim in Christo dignitatem Patres confitentur, quæ solet etiam Christi nomine significari: cum enim, quod Hebræis Messias, Græcis sit Christus; idem Latinis vnctus dicitur, congruenter Cantico: *oleum effusum nomen tuum.* Atque cum triplicis generis personas sacro legamus oleo delibutos, Sacerdotes, Reges, & Prophetas, tanquam capita gubernatoresque populi, siue in politicis moribus ad pacem & commoda temporalia, vt Reges: siue in ministerijs sacris & cultu diuino ritè decenterque obeundo, vt Sacerdotes: siue in doctrinâ legeque diuinâ sapienter ad Dei præscriptum populos informanda, & eius voluntate alijs significanda: hæc omnia munia præcipuo quodam modo Christo tribuuntur, qui de se ipse canit: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius*, Illi à Patre dictum: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Et de ipso prædixit Moyses: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies.* triplices personæ vnguntur. Christus Rex. Sacerdos Propheta. vnctus oleo diuinitatis.

Ob triplicem hunc dignitatis splendorem, duplici fuit oleo delibutus: primo diuinitatis: *Nam in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, quod vni Christo proprium. *Vnxit*, ait Psaltes, *te Deus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Accessit oleum gratiæ diuinæ, donorumque septem Spiritus Sancti tàm copiosè, vt ea ab ipso velut fonte scaturirent, & indè non in homines tantum, sed & Angelos (vt verosimilius esse supra demonstraui) vberrimè deriuentur. Hoc *Isaias* significat cum ait: *Requiescet super eum Spiritus Domini* (ille, de quo c. 6. dixerat; *Spiritus Domini super me, eo quod vnxit me*) *spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Fontis huius scatebras inexhaustas ita sanct. Ioannes describit: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis: & de plenitudine eius omnes accepimus.* Itaque sicut Trismegistus nomen tulit, quod omnes ante se Philosophos sapientia, sacerdotes religione, & Reges iustitia superarit, ita & puer ille à Magis adoratus est, verè Christus & vt Trismegistus: quia infinitis partibus omnes ante se sacerdotes, Reges, & sapientes seu Prophetas anteiuit diuinus sacerdos, Rex, & Propheta, imò Deus ipse: quod phænomena cœlestia designarunt, quando Christo recens nato viderunt Hispani tres soles coeuntes in vnum: quia tunc triplex illa suprema potestas in vnam Christi personam concurrebat. Decebat igitur vt Trismegistus ille maximus, & perfectâ fide à nostris Trismegistis agnosceretur, vt dixi: & donis congruis honoraretur: eiusque triplex potestas certis symbolis orbi dum vulgatur: ipse interim solenni ceremonia Rex & supremus Monarcha inauguraretur. Eleganter hanc inaugurationem Trismegisti à Trismegistis factam sic describit Ludouicus de Ponte: *Nec sine mysterio tricolor arcus in die Epiphaniæ apparuit in cœlo: siquidem hæc triplex Christi dignitas hoc die manifestata est mundo: Magi enim primitiæ Gentium ipsam agnouerunt, ac muneribus sunt testati: cum enim Reges essent, ac sapientes inter Orientales, morem suæ gentis nouerant, quæ huiusmodi heroës nominabat Trismegistos, id est, ter maximos à magnitudine sacerdotali, & regia, & ab eminentia sapientiæ, virtutisque, quam alijs honoribus præferebant: de quorum numero Magos fuisse crediderim: nec timeo Trismegistos eos vocare. Vnde non mirum est, quod Regem Iudæorum, quem quærebant, Trismegistum esse existimarent. Vel fortè quod verius est, qui per stellam eos foris ducebat, intus illuminauit, vt puerum natum verè & per antonomasiam Trismegistum crederent, sacerdotum, Regum, ac Prophetarum, sapientumque omnium excellentissimum ac supremum. Quamuis solum regiæ dignitatis meminerint, cum interrogabant: vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? eò quod regia potestas notior est mundo, & sub hoc nomine illum agnouerant ex vaticinio Balaam, qui dixerat: orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israël. Cum ergò Bethlehem stellâ duce peruenerunt; virgam inuenerunt ortam de radice Iesse, & florem de radice eius adscendentem, id est, puerum cum Maria matre eius. Nam vt interpretatur D. Hieronymus, puer cum matre est flos cum virgâ, quæ sine detrimento pudoris virgo perpetuò manens protulit florem saluatoris, qui etiam simul est virga & flos, quia Rex & sacerdos, ac sanctus: non enim est virga arida; sed florida, sicut virga Aaron: quia cum regiâ potestate etiam sacerdotis & Prophetæ insignia coniungit. Videntes ergò Magi puerum, procidentes adorauerunt eum sacerdotes sacerdotem, Reges Regem, imò Prophetæ Prophetam magnum: vt quid non Prophetas dixerim eos, qui in Oriente videntes stellam longè distantem, Regem natum agnoscunt, & tanti mysterij internam reuelationem accipiunt, muneraque deferunt, quibus id exterius testentur. Vndè apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham: Aurum quidem tanquam Regi potentissimo, cui omne regnum acceptum referebant: Thus verò tanquam summo sacerdoti, à quo omnis sacerdotalis dignitas deriuatur, Myrrham tanquam Prophetæ sapientissimo ac sanctissimo, corpore quidem mortali, sed mente integro & incorrupto, vndè omnis Prophetia, sapientia, & sanctimonia procedit. Quapropter peracta adoratione surgentes Magi multò excellentius, quàm anteà nomine Trismegisti decorati sunt: dum illos constituit spirituales Reges, sacerdotes ac sapientes, vt munia hæc diuino quodam modo deinceps obirent. Ad quorum*

Coloss. 2. | Psal. 44. 8. | & gratiæ vt fons eius. | c. 11. 2. | Io. 1. | Solus Trismegistus est. | Signatus in parelius. | & adoratione Magorum. | Ludou. de Ponte lib. 1. in Cant. Cantic. exhort. 22. §. 4. | Magi Trismegisti. | Christum quærebant Trismegistum. | nomine Regis. | inuenerunt & adorauerunt. | muneribus designant esse Trismegistum. | sunt & ipsi à Christo Trismegisti.

rum imitationem ad Christi pedes te prosternens, offerto ei aurum dilectionis tanquam Regi Regum ac Domino Dominantium: thus orationis tanquam summo sacerdoti, qui se obtulit pro nobis Deo Patri: & myrrham propriæ abnegationis, tanquam Prophetæ & integerrimo Doctori perfectionis Euangelicæ. Vnde fiet, vt ab eius pedibus surgas Trismegistus, & ter maximus triplici illâ dignitate condecoratus, quam Christi nomen significat, & impartitur ys, qui ab ipso dignè denominantur Christiani.

CAPVT XXXIII.

Munera cur, & quo ritu.

QVÆDAM hic ex Gentilium etiam scriptis euoluenda: cur munera, non autem vocentur dona; quam ob causam obtulerint, & quo apparatu. Iurisconsulti proprietatem vocis munerum ritè examinant: imprimis ex Labione Vlpianus: *Inter donum, ait, & munus hoc interest, quod inter genus & speciem: namque genus esse donum Labeo ait, vel a dando vel à donando dictum; munus speciem: nam munus esse donum cum causa, vt puta natalitium aut nuptiarum.* Ecce duas munerum missitandorum causas. Tertiam his adiungit Dauus ille Terentianus, *Amicus, ait, summus meus & popularis Geta heri ad me venit: erat ei de ratiuncula iampridem apud me reliquum pauxillulum nummorum, id vt conficerem: confeci: adfero: nam herilem filium eius audio duxisse vxorem, vt credo munus hoc corraditur: porrò autem Geta ferietur alio munere: vbi hero pepererit, porrò autem alio, vbi puero fuerit natalis dies.* Hic tria distinguit munerum genera. Natalitia vocabantur primo, quæ circa ipsum natalem diem; secundò quæ etiam circa recurrentem natalem diem munera dabantur. tertia nuptialia dicebantur. Itaque Magorum istorum munera natalitia fuerunt. Liceret & nuptialia vocare, quia tunc Christo sponso iuncta est Ecclesia: exprimuntque virtutes, quas sponsa sponso repromittit: fidem, caritatem, obedientiam, de quibus infra. Atque ita rectè S. Euangelista munera potius, quam dona nominauit.

Doni & muneris discrimen. *L. interdum de verborum interpret.* *Act. 1. scen. 1.* Quæ munera Natalitia, quæ nuptialia.

Dona autem nullâ necessitate, iure, officioque deferebantur, sed spontanea erant, & quædam beneuolentiæ & honoris significatio, vel demerendi Regis, aut pacis constituendæ votum quoddam, aut firmandæ eius: qualia Latinus Rex Æneæ misit, de quibus Virgilius, licet ipse munera nominet:

Quæ sint Dona. *Æneid. 11.*

Centum Oratores primâ de gente Latinos
Ire placet, pacisque manu prætendere ramos,
Munera portantes, eborisque aurique talenta,
Et sellam, regni trabeamque insignia nostri.

Erat hoc institutis Persarum & Orientalium firmatum. quorum Ælianus ita meminit: *Persæ legem habent, quæ vna ex omnibus obseruantissimè ab illis colitur, cùm rex in Persiam equitat, omnes ei Persæ, singuli pro suis facultatibus munera offerunt, vt qui agriculturæ dediti sunt, & terræ colendæ operam nauant, & qui sua manu laborant opifices, neque nimis attrita & praua, neque nimis pretiosa & magnifica donant, sed aut boues aut oues, nonnulli etiam frumentum sinc vinum. Exeunti autem ipsi & prætereequitanti hæc à singulis apponuntur, & munerum nomine vocant, qua appellatione etiam recipit. Qui verò etiam sunt pauperiores, hi lac, palmas, & caseum ferunt, maturaque bellaria, & alias primitias de suis fructibus.*

Persarum consuetudo. *Ælianus l. 1. vari. hist. c. 31.*

Eandem alijs etiam populis in Oriente consuetudinem fuisse docet Seneca: *Parthos, ait, non potest quisquam salutare sine munere, sibi valedicere non decet gratis.*

eadé Parthorum. *Senec. l. 2. ep. 5.*

Fuit & in veteri testamento mos ille placandis Principibus vel offensis optimatibus receptus. ita monet senior Iacob filios cogitantes in Ægyptum: *Sumite de optimis terræ frugibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, & terebinthi & amygdalarum.*

Iudæorum ac Ægyptiorum. *Gen. 43.*

Genes.31. Fecerat hoc ipse quondam fratri cum diceret: *placabo eum muneribus, quæ præcedunt, postea videbo illum*, scilicet:

Munera crede mihi placant hominesque, Deosque,

Cum ipse Deus lege id cauerit Exod. 23. *Non apparebis in conspectu meo vacuus.*

scriptura mandat idem. Atque hæ quidem causæ omnes in donis his, siue muneribus SS. Magorum offerendis concurrerunt: nam & irati propter idololatriam numinis offensam Gentilitati placare nitebantur: & pacem inter Deum & Gentiles, hos etiam & Iudæos conciliare, & Regem nouum inaugurare, vt & obseruantiæ gratiâ & conciliandi regij fa-

cur Reges obtulerint.

1. uoris ergò dona gentis suæ more, & ex præcepto diuino munera regnorum suorum

2. Christo consecrarint.

Nouam prætexit causam S. Augustinus: *Venerunt & adorauerunt, aurum, thus,*

3. *& myrrham obtulerunt, secundum consuetudinem suam, talia enim solebant offerre Dijs suis.* Itaque cum abiectis idolis Christo vero Deo nouum pararent, & primum

4. Sacrificium regnorum suorum, pretiosiora quasi decimas, & in his thus vt Deo proprium obtulerunt.

Ser. 67. de diuersis. Serm. 1. de Epiph. apparatus exterior. Vsus eosdem S. Vincentius putat externo quodam ad gentis morem apparatu vestium: quibus sic vt in muneribus clarius mysteria fidei declararent. *Credo*, ait, *ego, licet non legatur, quod rationabiliter Reges in muneribus significabant, quod de Christo credebant: credo quòd etiam in vestibus: quia Rex qui portabat aurum voluit indui de panno aureo; & ille qui portabat thus, de purpura alba; & qui portabat myrrham, scalata rubea: ecce quomodò parauerunt se aptè tam in muneribus, quàm in vestibus.* Alium ex Beda retuli vestium apparatum.

Nonnulli alij tiaratos eos obtulisse volunt sacerdotum ritu. Et thus acerris impositum eidem vt Deo adoleuisse, quod verosimile est, & Garzia noster probat. Nam cum Christum Deum & Regem ipsa corporis inclinatione, munerum donatione, & verbis ipsis indicassent, quidquid ad cultum externum credebant facere, & ad suum Christo testificandum amorem ac beneuolentiam videntur adhibuisse.

CAPVT XXXIV.

An singuli tria obtulerint dona.

negant. S. Augustin. Beda.

SINGVLOS singula tantum obtulisse SS. Patrum quidam volunt. S. Augustinus. *In eo quod tria à Magis munera offeruntur, Trinitas intelligitur; in eo verò, quod tres sunt, & singula offerunt, in Trinitate vnitas declaratur.* Eadem ferè S. Hilario adscribuntur.

Beda: *Primus Melchior senex aurum obtulit, secundus Caspar thure quasi Dei oblatione digna Deum honorabat. Tertius fuscus Balthasar nomine per myrrham filium hominis moriturum professus est.* Quod etiam S. Vincentius sequitur.

Maldonat. Maldonatus: *Credibilius est diuersa, quàm eadem omnes munera dedisse, quod id magis sit vsitatum, & gratius accipientibus, honorificentius dantibus esse solet.*

Fauet vulgatum carmen: *Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum.* Et reuelationes S. Franciscæ.

communis sententia contraria. Communior & verior contraria sententia.

S. Gregor. hom. 10. arguit Hæreticos, qui singula tantum Christo dona obtulerunt:

S. Gregorij. & pergit hortari fideles: *Nos itaque nato Domino offeramus aurum, vt hunc vbique regnare fateamur: offeramus thus, vt credamus, quod is, qui in tempore apparuit Deus ante secula exstitit: offeramus myrrham, vt eum quem credimus in suâ diuinitate impassibilem, credamus etiam in nostra fuisse mortalem.* Vbi vult singulos Regum hoc credidisse, & contra Hæreticos donis suis professos esse, vt ipsos imitemur.

Druthmari Christianus Druthmarus: *Sed credimus quod corde crediderunt, muneribus ostenderunt, & vnusquisque tria obtulit.*

Rathberti. Rathbertus. *Iure quæritur, vtrum singuli singula, seu simul omnes tria hæc, vel certè quod magis fatendum est: vtrum eorum vnusquisque forte hæc tria pariter* obtu-

obtulisset: hoc enim potius congruit in mysterio: quia nemo Christianus rectè ducitur, qui omnium vbique Deum regnare fatetur; & pro salute generis humani Deum hominem factum sine ambiguo mortuum fuisse confitetur.

Glossa ordinaria, *Quæritur an singuli singula, an vnusquisque tria? quod magis fatendum est, quia congruit mysterio, quia omnis verè Christianus Christum Deum, Regem, & passum confitetur.* Glossa.

S. Anselmus: *magis fatendum est, quod singuli tria: vnusquisque Regem & Deum, & passibilem credebat.* S. Anselm.

Petrus Comestor: *obtulerunt puero singuli aurum, thus, & myrrham: secundum Sabæis consuetam oblationem.* Hist. scho. c. 6.

Innocentius III. *Non singula singulis sed omnes omnia obtulerunt: quia quilibet obtulit aurum, credens esse Regem & Dominum Dominantium: quilibet obtulit thus, credens eum Deum deorum, ac creatorem creaturarum: & quilibet obtulit myrrham, credens eum mortalem pro mortuis.* Innocent.

S. Bonauentura: *Quilibet obtulit tria munera in maxima quantitate, præsertim in auro.* Bonauent. lib. de vit. Christ. c. 9.

Barradius adfert hanc rationem, quoniam etsi aurum solùm Principis viri donum esse possit, sola myrrha, aut solum thus, non est diuite homine dignum munus: oportuit ergo myrrham & thus illustrare auro. Præter hanc eam addit rationem Salmeron, quoniam pares erant, & hic illa significata in muneribus mysteria fide acceperant; & oblatione protestabantur ipsa. Denique Lapide citat pro hac sententia hos etiam Iuuencum, Ambrosium, Remigium, Lyranum, Carthus. & Bedam, ac rectè conciliat cum alijs, quod primus plus auri, alter plus thuris, tertius plus myrrhæ Christo consecrarit; qua ratione reuelationes etiam quædam sunt explicandæ, de quibus suo loco. ratio. Barradij. & Salmeronis. alii sententiæ huius assertores. conciliat. tur vtraq;

CAPVT XXXV.

Aurum, thus & myrrha, quid secundum literam: & quas dignitates in Christo designent mysticè.

Magis hæc tria fuisse dicata Christo: & quia patria ipsorum istis abundabat: & quia tunc ijsdem Christus maximè videbatur indigere, cui vt Regi tributum pendere volebant, certum & exploratum est, eaq; literæ expositio duplex est: prior eam reperio apud Suaretz. S. Bernardus alteram indicat. *Vnde obiter*, ait Suaretz, *colligimus literalem rationem, ob quam Magi hæc dona obtulerunt, fuisse: quia illorum regio illis donis maximè abundabat, & in maiori æstimatione & pretio habebantur inter ipsos. Congruenter igitur vt Regi ac Domino, vel quasi decimas, vel tributa singulorum deferebant, vt ei subiecta cuncta profiterentur: præsertim cum ijs opus habere videretur teste* S. Bernardo: *Obtulerunt*, ait, *Magi Domino aurum, thus, & myrrham: hæc fortassis pro loco & tempore necessaria videbantur: auri pretium ob paupertatem, myrrhæ vnguentum ob infantilis, vt assolet, corporis teneritudinem: thuris odoramentum ob sordidam stabuli mansionem.* duplex sensus literalis. Suaretz. disp. 14. sect. 3. S. Bernard.

Sed mysticos præcipuè sensus à Spiritu S. intentos esse, nemo sanctorum Patrum dubitat qui cum, sine numero sint, præcipuis contentus ero. Vulgatissimus est, quem varijs in locis insinuaui hic pluribus testibus, prætermissis alias; stabiliam; interpretatio nimirum de Christi diuinitate, regia dignitate; & mortali humanitate. vt Caluinus & eius sequaces redarguantur: qui negant à Magis in Christo adoratam diuinitatem. mysticus de triplici Christi dignitate. S. Irenæus. lib. 3. contra Valent. c. 10. initio.

Irenæus secundo seculo sic fidem Magorum commendauit. *Matthæus Magos ab Oriente venientes ait, dixisse, vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum: deductosque à stella in domum Iacob ad Emmanuel, per ea; quæ obtulerunt munera ostendisse quis erat, qui adorabatur: Myrrha quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur & sepeliretur, aurum verò quoniam Rex cuius regni finis non est: thus verò quoniam Deus qui & notus in Iudæa factus est, & manifestus eis, qui non quærebant eum.* Sequenti seculo Origenes:

Venit

Origenes. lib. 1. contra Celsum.

Venerunt Magi in Iudæam, ferentes dona composito ex mortali & Deo. Aurum in signum potestatis regiæ, vt morituro myrrham, vt Deo thus.

S. Cyprian. quomodo Christus sacerdos.

Cyprianus idem docuit, de quo supra qui *Thure*, ait, sacerdotij etiam Christi dignitatem indicatam: quod Breuiarium Romanum recipit & Salmeron ita exponit: *cognouerunt eum verum Deum atque vnum Pontificem, orantem pro nobis, & preces nostras ad Deum offerentem: ita vt per illum exaudiamur ac boni odoris reddamur.*

Petr. Alex.

Petrus Alexandrinus, *Obtulerunt ei conuenientissima & decentissima donaria aurum, thus & myrrham: tanquam Regi; & Deo & homini.*

con. 13. S. Basilius. de humana Christi generat. S. Gregorius Nazian. de Christo natiu. Iuuencus. S. Hieron. in 2. Matt. S. Ambros. in 2. Luc. S. Chrysost. ho. 7. ex var. op. in Mat.

D. Basilius, *Vt Regi aurum, vt morituro myrrham, vt Deo thus obtulerunt*: S. Gregor. Nazianz. *Cum stella curre, cum Magis dona offer, aurum, thus & myrrham, vt Regi, vt Deo, & vt salutis tuæ causa mortuo.*

Secutus hos Iuuencus Hispanus. *Aurum, thus, myrrham Regique hominique Deoque dona ferunt.* Laudat hoc carmen & sequitur. S. Hieronymus his verbis: *Pulcherrimè munerum sacramenta Iuuencus presbyter vno versiculo comprehendit.* Huic coæuus S. Ambrosius: *Quæ sunt veræ fidei munera? Aurum Regi, thus Deo, myrrha defuncto: aliud enim Regis insigne, aliud diuinæ sacramentum potestatis, aliud honor est sepulturæ, quæ non corrumpat corpus mortui; sed reseruet.*

S. Chrysostomus: *Qui & salutare Domini natum Christum Dei filium nunciauerunt, & in oblatis muneribus Christum, & Deum & Regem & hominem confitentur: nam in auro regni potestas, in thure Dei honor, in myrrha corporalis sepultura demonstratur: & idcirco aurum vt Regi, thus vt Deo, myrrham vt homini obtulerunt.*

S. Maxim. ho. 2. in Epiph. S. Hilarius. ho. in Epip.

S. Maximus: *Honoris est, quod offerunt Gentiles munera; gloriæ, quod adorant: Vnum ab illis defertur, vt Regi; aliud exhibetur vt Deo.* & ho. 3. *deferunt Magi munera, quæ non tam munera, quam mysteria probarentur.*

S. Hilarius: *Isti Magi qui ad illa cælestis pueri veneranda cunabula peruenerunt quid aliud expresserunt in illis muneribus, nisi fidem nostram? per aurum Rex ostenditur; Deus thure agnoscitur, per myrrham, quæ condiendis est apta corporibus, sepultura crucifigendi hominis prædicatur.* S. Augustinus: *Triplicium munerum numero triplex significatio continetur: in thure obtulerunt Deo honorem; in auro Regiam dignitatem, in myrrha corporis sepulturam.* Et alibi: *Exhibent Magi aurum, thus & myrrham, plus in mysterijs quam in conscientijs offerentes. In auri munere Regia dignitas, in thuris vapore diuina maiestas, in myrrhæ specie sepelienda demonstratur humanitas: ac sic Trinitatem oblationum numerus loquitur: vnitatem deuotio vna testatur.*

S. Augustin. hom. 29. de temp. hom. 36.

S. Fulgent. ser. de Epiphan.

S. Fulgentius: *Per ista trium munerum genera in vno eodemque Christo & diuina maiestas, & Regia potestas, & humana mortalitas insinuatur: thus enim ad sacrificium, aurum pertinet ad tributum, myrrha pertinet ad sepulturam mortuorum.*

S. Leo ser. 1.

S. Leo: *Vt Sacramentum fidei suæ intelligentiæque manifestent, quod cordibus credunt, muneribus protestantur; thus Deo, myrrham homini, aurum offerunt Regi scienter diuinam humanamque naturam in vnitate venerantes.*

S. Chrysolog. ser. 2. de Epiphan.

S. Chrysologus: *Vnde tanta munerum scientia mysticorum! vnde donorum Sacramenta tanta, non Chaldæa arte, sed de prisca sanctorum traditione maiorum: erant isti de genere Noë, filij Abrahæ, qui Christum nasci per Deum didicerant, eumque hominem, Deum, Regem, moriturum alto cognouerant Sacramento: hinc est, quod apta Patrum fidei munera portauerunt: vt aurum Regi, incensum Deo, morituro myrrham scienter offerrent, talique muneri & pietati satisfacerent & honori*

Theodotus Ancyr. ho. de natiuit.

Theodotus Ancyranus: *Triplicem namque munerum speciem adferunt, aurum, thus & myrrham: aurum quidem, quia is Rex est qui honoratur: thus quia Deus erat, qui natus est, id enim secundum consuetudinem offerebant eis, quos Deos putabant: obtulerunt quoque & myrrham passionem, vt arbitror, mortis per hoc annunciantes.*

Con-

Consentiunt Poëtæ post Iuuencum, Prudentius
Hic pretiosa Magi sub virginis vbere Christo
Dona ferunt pueroq; myrrhæque & thuris & auri
Miratur genitrix tot casti ventris honores:
Seque Deum genuisse hominem, Regemque supremum. Prudentius de Epiphan.

Claudiano hæc tribuuntur Claudianus.
Dant tibi Chaldæi prænuncia munera Reges
Myrrham homo, Rex aurum, suscipe thura Deus.

Et Sedulius Sedulius.
Thesaurique simul pro relligione solutis
Ipsa etiam vt species possent ostendere Christum
Aurea nascenti fuderunt munera Regi,
Thura dedere Deo, myrrham tribuere sepulto.

Idem tenet Isidorus Hispanus. *Magi figurauerunt Gentium populum, legem fidei cognituri, indicantes Sacramentorum muneribus Christum per thus esse Deum, per myrrham hominem passum, atque sepultum, per aurum Regem omnium seculorum.* S. Isidorus in allegorijs nouo test.

S. Gregorius: *Magi aurum thus & myrrham deferunt: aurum quippe regi congruit; thus vero in Dei sacrificium ponitur; myrrha autem mortuorum corpora condiuntur: Eum ergo Magi, quem adorant etiam mysticis muneribus prædicant, auro Regem; thure Deum; myrrha mortalem.* S. Grego. ho. 10 in Euang.

Venerabilis Beda: *In auro regalis dignitas ostenditur Christi, in thure eius verum Sacerdotium, in myrrha mortalitas carnis.* Beda in 2. Matt.

Haymo: *Aurum ergo Magi obtulerunt Domino, quia crediderunt eum esse Regem: thus ei obtulerunt, quia crediderunt eum esse Deum: myrrham ei obtulerunt, quia crediderunt eum esse mortalem in substantia carnis nostræ.* Haymo.

Christianus Druthmarus: *Aurum vt Regi: quia illud est gloria mundi, & Reges à subditis sibi hoc exigunt: thus vt Domino, quia semper & apud paganos Deicolas hoc pigmentum Domino fuit oblatum & consecratum; myrrham dederunt, quia moriturum pro mundi salute cognouerunt.* Druthmar.

Glossa ordinaria: *Per hæc tria intimantur, regia potestas, diuina maiestas, humana mortalitas.* Glossa.

Petrus Damiani: *Aurum Regi, Sacerdoti thus, myrrham mortali: fuit enim ex regia & sacerdotali tribu; fuit Rex, fuit & sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.* Petrus Damiani.

Theophylactus: *Aurum obtulerunt ei vt Regi, thus autem vt Deo; myrrham vt degustaturo mortem. Vides Magorum fidem, quod & à Propheta Balaam didicerunt Dominum, & Deum, & Regem esse ac pro nobis moriturum.* Theophylact. in 2. Matt.

Euthymius: *Aurum siquidem regiæ dignitatis erat symbolum: subditi enim auro Regibus tributa pendunt; thus autem diuinitatis, thus namque Deo adoletur: Myrrha verò mortalitatis: hac enim veteres vngebant mortuos, ne putrescerent: ab his igitur, quæ protulerunt, muneribus demonstrarunt eum, qui apparuit puer & Regem esse & Deum: ac tanquam hominem propter homines moriturum.* Euthymius in 2. Matt.

Hos vndecim priorum seculorum Patres sufficia contra Caluinum attulisse, qui negat à Regibus Christum vt Deum agnitum & adoratum.

Reliquorum V. seculorum Doctores sine numero & in manibus sunt, qui hanc eorum fidem & religionem contestantur:

Quibus ferè iisdem autoribus confirmatur, ijs insigne Prophetiæ donum diuinitus fuisse collatum: quo ea fidei mysteria futura longè ante præuiderunt & mysticè declararunt, vt deinceps apparebit.

CA-

CAPVT XXXVI.

Sensus alij de Christo allegorici.

Sensus allegoricus quis sit.

LLEGORICVS sensus scripturæ continet aliqua, quæ ad fidem & Ecclesiam militantem reuocantur: cuiusmodi multa, quæ de Christi vita credimus facta, tunc Reges donis suis futura prænunciabant. Hoc sensu multi, (quos superiori capite laudaui) Christi dicunt mortem vel sepulturam eis muneribus esse significatam. Vt Irenæus, Ambrosius, Chrysostomus, Hilarius, Augustinus, Chrysologus, Theodotus, Basilius, Isidorus, Teophylactus, Euthymius:

qui senserit eos Christi mortem præsignasse.

Non enim tantum (quod superiore capite probandum erat) hi Christum Regem Deum vel sacerdotem ac mortalem, patibilemque hominem esse asseruerunt, sed & morituri vel sepeliendi notas in muneribus explicarunt.

qui resurrectionem. *S. Cyprian.* *S. Ambros.* *Theophylact.*

Ex his nonnulli simul resurrectionem seu incorruptam agnoscunt Christi sepulturam. Vt S. Cyprianus: *In myrrha*, ait, *incorruptibilem, quamuis patibilem profitentur*: S. Ambrosius. *Aliud est honor sepulturæ, quæ non corrumpat corpus mortui, sed reseruet.* Theophylactus: *Iudæi cum myrrha sepeliunt, vt corpus maneat incorruptum: myrrha enim cum sicca fit, arefacit, exsiccat humiditatem, & non sinit innasci vermes.*

S. Hilarius.

Clarius Resurrectionem Christi & alia mysteria S. Hilarius & Rupertus eliciunt. Primus quidem ait, *In auro Regem, in thure Deum, in myrrha hominem confitendo, atque ita per vocationem eorum sacramenti omnis consummata est cognitio: in homine mortis, in Deo resurrectionis, in Rege iudicij.*

Rupertus.

Rupertus verò per 4. mysteria 4. facies prophecticorum animalium significatas putat in donis adumbrasse: *Myrrha*, ait, *faciem vitali muenerunt, id est, Sacramenti passionis qua ipse sacrificandus. Atque myrrha & aloës mixtura condiendum erat in sepultura corpus eius: aurum faciem Leonis, id est, gloriam resurrectionis, per quam caro, quam ex nobis mortalem susceperat tantum meliorata est, quantum aurum puluere seu limo terræ pretiosius est: thure faciem aquilæ volantis, id est, sublimitatem adscensionis, & confessionem ad dexteram Patris: ex quo dato hominibus Spiritus S. est cognitus, quod sit idem filius Dei, cui sacrificium incensi legitimum iure debeat offerri.*

virtutes Christi patientis.

Cornelius à Lapide ex ijsdem eruit virtutes, quibus Christus cruento seipsum sacrificio cœlesti Patri immolauit.

Cornelius à Lapide.

Vt *Aurum*, ait, *dum ex aurea caritate, scilicet ex amore hominum seipsum immolauit: ac vt myrrham amarissimæ passionis dolorum & tormentorum: atque vt thus summæ religionis, submissionis, venerationis, & latriæ, vnde eadem feria sexta, qua Christus se obtulit in cruce, Magi quoque hæc tria munera Christo obtulerunt: traditio enim est Christum natum esse die Dominico, à quo si numeres tredecim dies, incides in feriam 6. hebdomadæ sequentis: Magi enim adorarunt eum decimo tertio ab ortu eius die, quo Ecclesia eorum memoriam recolit.* Citat Suaretz 3. p. q. 36. Addit Christum SS. Trinitati trina obtulisse dona, carnem, animam, & diuinitatem.

Suaretz.

CAPVT XXXVII.

Anagogicè de Christo & Ecclesia explicantur.

quis sensus Anagogicus.

PER eadem sancti Patres affirmant Reges tres tam ea, quæ triumphanti Ecclesiæ sunt euentura, quam Christo glorioso quasi prophetico spiritu præsignasse.

S. Maxim.

Deferunt ait S. Maximus: *Magi munera, quæ non tam munera, quam mysteria probarentur: offerunt & aurum: in auro Fratres ostenditur captiuitatis nostræ pretiosa redemtio: in thure autem & Dæmoniorum superstitio cessatura, & futurus vera religionis cultus aperitur: in myrrha verò, qua exanima solent corpora conseruari, præfiguratur carnis nostræ*

repa-

reparatio, & resurrectio mortuorum, hæc autem offerri Christo tam sacra donaria non Magorum arbitrium, sed inspiratio omnipotentis elegit. Hic allegoricus miscetur anagogico. sanctus Chrysostomus ex ijsdem gloriam Christi Domini describit, qua cultus ei a cœlestibus, & terrestribus, & damnatis deferetur. *Si aliud*, ait, *mysterium contemplari lubet, in promtu erit illud accuratè discere: aurum, thus & myrrham recens nato offerunt & quia de illo scriptum erat, ipsi flectetur omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum: his muneribus, quod futurum erat, prænunciare voluerunt: auro significantes cœlestium Angelorum doxologiam, qua Christum indesinenter celebrant, thure terrestrium hominum genuflexionem, myrrha animarum, quæ apud inferos detinentur supplices preces.* Sanctus Bernardinus vult ijs gloriæ cœlestis beatitatem significari: *Ad hoc*, inquit, *significandum secundum anagogicum sensum sanctissimi Magi offerunt ei aurum, quod præfigurat in patria splendorem visionis, thus dulcorem fruitionis, & myrrham tenorem incorruptibilis possessionis.*

S. Chrysost. tom. 7. hom. in natiu. Domini.

S. Bernard. ser. 24. de Epiph.

CAPVT XXXVIII.

Tropolicè accommodantur eadem dona varijs Ecclesiæ militantis statibus.

S. Eucherius eadem tribus accommodat Ecclesiæ statibus Doctorum, Martyrum, pœnitentium: *Habet Ecclesia aurum in sapientia, thus vero in sancta & bene Deo redolente conuersatione, myrrham autem in amaritudine pœnitentiæ, & carnis mortificatione. Aurum igitur offerunt Doctores; thus Martyres & Confessores; myrrham tum pœnitentes peccatores: in alijs itaque aurum fulget; in alijs thus suauiter redolet; in alijs myrrha sapienter amarescit. Quid aliud Deo offerre possumus? omnis nostra oblatio in his tribus muneribus continetur. Talia igitur munera obtulerunt Magi, in quibus ea fidei veritatem, & totam Ecclesiæ disciplinam significabant.*

Eucherius hom. in Epiphan.

Doctores aurum Martyres thus, pœnitentes myrrham offerunt.

Eadem sancti Patres fidei diuersis articulis, adiectis hominum varijs statibus applicant. Rupertus: *Et huiusmodi tota quidem illi offert Ecclesia dum credens & confitens, quod verè passus, mortuus, & sepultus fuerat, vitiorum in se mala propter eum mortificat: maximè autem exercitus martyrum, qui gustu mortis amaro eius passioni communicarunt: item thus eiusmodi tota quidem illi offert Ecclesia, credens & confitens, quia verè Deus est, & omnis in eo plenitudo Deitatis corporaliter inhabitat, maximè autem sanctorum ordo sacerdotum, qui propter eum cœlibem ducentes vitam super altari præsto sunt offerri illi incensum dignum, & omne sanctum iugiter sacri eius exsequi sacri altaris eius ministerium: itidem aurum eiusmodi tota quidem illi offert Ecclesia, credens & confitens, quia resurrexit, & immortaliter regnat, qui mortalis & mortuus fuerat: maximè autem Regum & principum potestatia, diuitumque fidelium opulentia, qui ad construendas nomini eius ecclesias aurum & argentum ei fideliter obtulerunt, domumque eius, qui cum diues esset propter nos pauper factus est, largis donarijs ditauerunt.*

lib. 2. de glor. Christi.

martyres myrrham.

sacerdotes thus.

Reges aurum.

Alij sanctorum Patrum dum hinc fidei articulos credendos colligunt hæreses per hæc dona confutatas redarguunt: vt S. Fulgentius, Chrysostomus, Gregorius & alij, quos libro primo laudaui.

Multi per eadem munera vota designari volunt Religiosorum auro: paupertatem, thure obedientiam, myrrha castitatem, ita Lapide hoc loco. Videri etiam Cottonus potest in concionibus.

accommodantur tribus votis Religiosis.

Pulchrè Salmeron: *Religiosi, qui peculiari ratione se diuino famulatui manciparunt, offerunt aurum per votum paupertatis, omnibus fortunæ bonis renunciantes, thus per votum obedientiæ, seipsos in perpetuum vitæ offerentes holocaustum Deo: myrrham verò per votum castitatis carnis motus coercentes, atque ab omni incontinentia petulantiaque seruantes.*

Salmeron tract. 40.

His tribus donis hoc assequitur religiosus, ut sublatis omnibus creatis rebus intime Deo soli sic adhæreat, ut cum Deum inter & religiosum nihil intercedat unus quasi spiritus cum eo efficiatur. Quod recte aduertit Albertus M. *Nihil,* ait, *erit medium inter te & Deum: quod sic patet. Quia nec res aliqua abextra: cum per votum voluntariæ paupertatis ablata sit omnis rei possessio, usque ad ultimum: per castitatis votum corpus, & per obedientiam voluntas, & ipsa anima: & sic quodammodo nihil relinquitur, quod mediet inter te & Deum.*

B. Albert. M. lib. de adhærendo Deo.

CAPVT XXXIX.

Applicantur tribus virtutibus sapientiæ, orationi, mortificationi.

S. Ambrosius ser. de Epiphan. S. Gregorius hom. 10 in Euangel.

CONSPIRANT hoc in scopo sancti Patres S. Ambrosius: *Et vos Fratres offerte illi aurum cælestis sapientiæ, thus mundæ orationis, & myrrham perfectæ mortificationis.* S. Gregorius: *Auro sapientia designatur saluatore attestante.* Pro. 12. *Thesaurus desiderabilis requiescet in ore sapientis. Thure autem quod Deo incenditur, virtus orationis exprimitur.* ps. 140. *Dirigatur Domine oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Per myrrham verò carnis mortificatio figuratur: unde S. Ecclesia de suis operarijs usque ad mortem pro Deo certantibus dicit: manus meæ distillauerunt myrrham.* Cant. 5. *Nato ergo saluatori aurum offerimus, si in conspectu illius claritate supernæ sapientiæ resplendemus: thus offerimus, si cogitationes carnis per sancta orationum studia in ara cordis incendimus, ut suaue aliquid Deo per cæleste desiderium redolere valeamus: myrrham offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificamus: per myrrham namque agitur ne mortua caro putrescat.*

Glossa. Glossa ordinaria: *Nos ergo thus offerimus, si cogitationes carnis in corde per studium orationis incendimus: aurum dum superna sapientia resplendemus: myrrham si carnis vitia per abstinentiam mortificamus.*

Haymo. Haymo: *Per aurum intelligitur sapientia, iuxta quod Salomon omnium sapientissimus dicit. Thesaurus desiderabilis requiescet in ore sapientis: per thus intelligitur munda oratio; per myrrham mortificatio carnis exprimitur.*

S. Thomas. S. Thomas Aquinas: *Per aurum potest signari sapientia.* Pro. 2. *si quasi thesauros effoderis illam: per thus oratio deuota.* ps. 140. *dirigatur Domine: per myrrham mortificatio carnis.* Col. 3. *mortificate membra, quæ sunt super terram.*

tribus virtutibus Theologicis. S. Chrysostomus. Præterea tribus virtutibus theologicis eadem dona solent applicari. Hoc docet S. Chrysostomus: *Cumque,* ait, *tres virtutes eum qui ad Christum accedit, possidere oporteat, ut ait Apostolus, fidem, spem, & caritatem, apertis thesauris sui cordis, obtulerunt fidem, ut aurum fulgens, spem ut thus suaueolens, caritatem ut myrrham membra Ecclesiæ conglutinantem.*

Innocentius 3. Innocentius Tertius: *Apertis thesauris non pecuniæ sed sapientiæ: de quibus* Matt. 13. *dicitur: quod omnis scriba doctus in regno cælorum de thesauro profert noua & vetera. Et Salomon* Eccl. 9. *in thesauris sapientiæ significatio disciplinæ; his ergo thesauris apertis fideles ei offerunt munera, aurum, thus & myrrham: aurum contemplationis in fide, thus orationis in spe, myrrham compassionis in caritate.*

CAPVT XL.

Et tribus bonorum operum generibus eleëmosynæ, ieiunio, & orationi.

PER hæc tria bonorum operum genera potest homo se, suaque omnia penitus diuinæ maiestati consecrare. Nam per eleemosynam externa bona; per ieiunium & quamuis corporis afflictationem velut myrrham corpus; per orationem animam Deo dedicat: vt thuris accensi instar totus euaporet in Dei holocaustum, vt probat S. Thomas his verbis: *Ex bonis fortunæ subtrahimus nobis aliquid per eleemosynam: ex bonis corporis per ieiunium; ex bonis autem animæ per hoc, quod ea submittimus Deo totaliter, & hoc fit per orationem.* Præit hic iterum S. Chrysostomus: *Obtulerunt Magi aurum, tu offer temperantiam, & virtutem: obtulerunt illi thus, tu offer puras preces, & incensum seu sacrificium spiritualc: obtulerunt illi myrrham: tu offer humilitatem, & cor humiliatum & eleemosynam.* Homo totum se Deo quomodo offerat. S. Thomas 2.2. q. 15. a. 3. ad 2. S. Chrysost. orat. in S. Philogonii.

Sanctus Augustinus: *A nobis autem aurum accipit Christus, si eleëmosynas faciamus, thus, si orationes fundamus; myrrham si pro illo moriamur.* S. August. ser. 1. de Epiphania.

S. Bernardus: *Aurum inter diuitias seculi videtur excellere, quod per eius gratiam omnes nos deuotè obtulimus saluatori, cum pro eius nomine ex integro dereliquimus substantiam huius seculi. iam vero necesse est, vt qui perfectè terrena contemsimus, flagranti desiderio cœlestia requiramus. Sic cum offerimus & thuris odoramentum, quo nimirum, vt in Apocalypsi B. Ioannis legis, significantur orationes sanctorum. Vnde & Propheta in Psalmo; dirigatur, inquit, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo; sic & in alio Psalmo legis, quia oratio iusti penetrat cælos: oratio inquam non cuiuslibet, sed iusti: nam qui auertit orationem suam, ne audiat legem, oratio eius erit exsecrabilis, porro si iustus esse volueris, & non auertere aurem tuam à mandatis Domini, ne auertat & ipse suam à precibus tuis, necesse est, vt non solum præsens seculum contemnas, sed & ipsam carnem castiges, subiicias seruituti, nam qui dixit, nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et alibi: si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni sequere me. Idem ipse in alio loco dicit. Qui vult venire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Quod exponens S. Apostolus. Quicunque, inquit, sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Duas igitur alas habeat oratio nostra, contentum mundi & afflictionem carnis, nec dubium, quin cælos penetret, & dirigatur sicut incensum in conspectu Dei.* videri de his Iansenius, Lapide & Morales potest. S. Bernard. ser. 3. de Epiphania. Psal. 140. Eccl. 35. Luc. 14. Matth. 19. alæ duæ orationis.

Quid. in ieiunio sapientiam vel fidem substituunt.

Autor operis imperfecti; *Aurum sunt perfecti fideles & sapientes, dicente Apostolo; si quis ædificat aurum, argentum, lapides pretiosos. Si quis ergo præbet se Christo fidei & sapientiæ plenum obtulit ei aurum, thus autem est oratio. sicut scriptum est; dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, Si quis ergo Christo mundam offert orationem, obtulit ei thus: myrrham æstimo esse opera bona: quoniam sicut myrrha defunctorum corpus insolubile seruat, sic opera bona Christum, vtique fixum, in memoria hominum perpetuum seruant, & hominem seruant in Corpus. Primo enim oportet offerre Christo fidem rationabilem, deinde orationem mundam, tertio opera sancta. Tu ergo quando venis ad Ecclesiam ad adorandum Deum, munera tecum in manibus tuis porta: da non habentibus, & pete ab illo, qui habet, vt oratio tua bonis operibus commendetur.* Autor oper. imperf. hom. 2. in Matt. fidei aurū offerendū.

Glossa ordinaria: *Aurum, ait, est perfecta sapientia, thus oratio munda,* Glossa.

 myr-

myrrha operatio bona: primum ergo fides Christo offerenda, deinde oratio, tertio operatio: infirma est oratio, quam non nutrit eleemosyna.

Guarricus ser. de Epiph. incipientes myrrhā dant, proficientes thus. perfecti aurum. Cant. 3.

Denique Guarricus ad tres gradus incipientium, proficientium, & perfectorum accommodat: *Myrrham*, inquit, *myrrham electam atque probatissimam Domino cum Regibus Rex & ipse obtulisti, si interim, dum non sufficit manus tua ad offerendum aurum sapientiæ, aut thus deuotionis, saltem cor contritum corpusq; afflictum cum amaritudine pœnitentiæ Domino sanctificasti: existimo enim myrrham esse primam oblationem incipientium. Deinde thus proficientium, demumque aurum perfectorum, atque idcirco cum simul ab Euangelista nominata sint, pretiosiora quæque & digniora pro merito sui prælata esse in ordine nominum: alias namque secundum ordinem profectuum, myrrham thuri prælatam esse inuenis, vt est illud: sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris: & vadam ad montem myrrhæ & ad collem thuris: non paruus enim profectus est, cum de myrrha ad thus proficitur, cum de ista, quæ ad vsus est infirmitatis humanæ ad illud, quod diuinis & festiuis deputatum est sacrificijs peruenitur; vt qui sacrificium spiritus contribulati corporisque humiliati offerebat, non sine myrrha amaritudinis, iam sacrificium laudis offerat cum thure deuotionis, & iuxta promissionem Domini tanta consolatio immittatur lugentibus Sion, vt det illis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Iam verò de auro sapientiæ, quæ oblatio perfectorum est loquatur vobis, qui illud assecutus est, quia nec nouit illud, nisi qui accipit: magnus profectus ac beatus qui inuenit sapientiam & affluit prudentia: sapientiam in contemplatione æternorum, prudentiam in administratione temporalium: vel vt moderatius sapientem definiam, qui nouit seipsum regere & alium. Pretiosius est hoc aurum cunctis opibus, etiam thure & myrrha: & omnia quæ desiderantur in virtutibus, vel gratijs huic non valent comparari. Denique sapiens tanquam vir virtutum diues in omnibus, & si prævalet aurum offerre in sublimi contemplatione, vel prudenti administratione, non tamen negligit offerre thus.*

CAPVT XLI.

Myrrha mortificationis symbolum reddit amara quæuis amanti dulcia.

HACTENVS vniuersè de muneribus actum est: singula nunc disquirenda. Rectè Guarricus à myrrha ducit exordium, & donum incipientium vocat: quamuis & ideo videatur oblatum esse primo loco, quod mortalem indicaret humanitatem: reliqua siue regiam siue diuinam maiestatem.

Etymon myrrhæ. Plin. l. 12. c. 15. qualis arbor. duplex liquor ex ea: prior stacte. virtutes & effectus myrrhæ Christo conuenire tenero fasciculo myrrhæ. Cant. 1. 13.

Myrrha ab Hebræo mor מור ductum, quod amaritudinem notat, idem est quod amara: congruenter naturæ rei, cui datum nomen est: nam est in Arabia genus arbusculæ minoris, quam thuris sit arbor, adolescit ad cubitos vsque quinque scabra & spinosa, folijs aculeatis, duro & intorto caudice, cuius è vulnere defluit lacryma, gustu acris, & amara, quæ glutinandi, siccandi & abstergendi vim habet egregiam; fundit autem arbor duplicem ex se liquorem; vtraque myrrha nominatur: sed primus, quem sponte sudat, stacte, seu gutta vocatur, & myrrha longè optima est & odoratissima: posterior manat ex caudicis incisi vulnere. Habet autem vim variam ad morbos depellendos myrrha: cor confortat & caput exhilarat, vnde mulieres olim siue fasciculum ex folijs, ramusculis, vel floribus myrrhæ colligatum gestabant ex collo ad pectus pendulum: siue pixidem odorationi seruientem, in qua succus condensatus, vel stacte seruabatur: ideo sponsa vel ipsa Gentilitas per primitias suas tres Reges voluit sponsum dilectum, iacentē inter pecudes in antro, pauperem, algentem, trementē, & vagientem tali fasciculo, comparare verbis istis: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea commorabitur: quæ tamen alij*

sta-

ſtactem primam,ad cor roborandum & caput exhilarandum : inter vbera foueant odores & delicias ſuas : hic puer candidus & rubicundus , nuper in circumciſione ; verè *ſponſus ſanguinum* , pro meis inciſus peccatis , fundens myrrham odoratiſſimam , inter vbera recordationis & amoris mei continui commorabitur : vt cum ſemper verſet memoria , voluntas diligat : hic enim amor meus vnicus , hic odor meus , robur meum , qui cor , qui caput , qui totum corpus , & animam meam exhilarat , confortat , & præſeruat à putore vitiorum : hunc faſciculum dolorum , paupertatis , & contemtus ſponſi mei non iam in pectore ; intra cordis abdo penetralia : cor mihi prius , quam dilectum quis eripiat : *Spiritus* , enim , *cordis noſtri Chriſtus Dominus*, ait Ieremias : hac ſtacte cordi inſerta , confortato *abſit mihi gloriari, niſi in cruce Domini mei* : *Chriſto confixus ſum cruci* , *viuo ego* , *iam non ego* , *viuit verò in me Chriſtus.* Hæc dum ſecum ruminant ſancti Reges ; dum eius non tantum recens fuſum ſex diebus ante ſanguinem ; ſed & fundendum in cruce conſiderant : eundem & mortuum aloë & ſtacte conditum ſepulcro inferendum : & ſponſæ ſuæ inclamantem , *Ego quaſi myrrha electa dedi ſuauitatem odoris* : myrrham pariter offerre dilecto ſuo voluerunt, teſſeram amoris & indicem; neque enim deinceps licebit carnis illecebris, delicijs & voluptatibus operam dare , & *membrum ſub capite ſpinato fieri delicatum* : *faſciculus*, inquiebant, *myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera* cognitionis, amoris, & operationis *commoretur* : vt corporis præciſis illecebris aſperam , ſpinoſam & horridam vitam tali ſub capite traducamus.

verè exhilarat & confortat. — affectus tenent ad Chriſtum. — Iere. 4. Galat. 2. — Eccl. 24.

Septuaginta vertunt: *Alligamentum ſtactis fratruelis meus mihi, in medio vberum meorum demorabitur* : Ambroſius vertit : *Frater meus vel conſobrinus* : alij *ſororis filius* ſeu *nepos*, quia ſynagogæ filius : frater ob humanitatem : is pectori appenſus odore roborat, & exhilarat : vt eius perpeſſionis memoria & ſuaueolentia trahat, & quaſi alliciendo cogat iiſdem doloribus, ærumnis, moleſtijs amore ſponſi recreari : ita Origenes : *Fraternus meus mihi guttam redolet* : *& hanc non diffuſam, neque vt libet diſperſam, ſed colligatam & conſtrictam, quo ſcilicet odor denſior reddatur & vehementior* : *& hic, inquit, cum talis ſit, in medio vberum meorum demoratur, & commanet , & requiem ac manſionem ſuam facit in loco pectoris mei.* Rectè ſponſus eo loci requiem capit, dum aſſidua cura & diligentia fouetur meditatio paſſionis eius. intentis in eum ſemper mentis oculis, ne vel eius vnquã nos capiat obliuio : vel quid fiat à nobis, quod ſponſi poſſit oculos offendere, vel quietem interturbare : tunc enim continuo adſpirat & ipſe ſponſæ odorem ſuauitatis : vt dixerit Nyſſenus : *Fraternus meus mihi eſt alligamentum, quod è collo ſuſpendo ſupra pectus, per quod bonum odorem præbeo corpori* : corpori ſcilicet non luxu & delicijs marcido , non cibis exquiſitis , & generoſo vino farto , adeoque olenti & putenti; ſed deſiccato, vigenti & ſano quod decor virtutum è mentis abditis in ipſum redundans corpus ornat & honeſtat.

alia lectio. Ambroſius. Meditatio Paſſionis Chriſti odoratum confortat. — Origenes ho. 2. in Cant. — Nyſſ. ho. in Cant.

Poteſt enim & à viuis & mortuis corporibus myrrha putorem & humores prauos depellere , vt ſancti Patres copioſè tradunt. quos libet attexere , qui ſolent hinc nos ad deliciarum & luxus fugam excitare.

S. Gregorius : *Per myrrham agitur, ne mortua caro putreſcat., mortuam verò carnem putreſcere, eſt mortale corpus fluxui luxuriæ deſeruire, ſicut de quibuſdam per Prophetam dicitur Ioelis 1. Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo, iumenta quippe in ſtercore putreſcere eſt, carnales homines in fœtore luxuriæ vitam finire* : *myrrham ergo offerimus quando hoc mortale corpus à luxuriæ putredine, per condimentum continentiæ cuſtodimus.*

Gregor. ho. 10. in Euang. myrrha putredinẽ arcet.

Theophylactus : *Myrrham, ait, offerunt, vt degustaturo mortem* : *nam Iudæi cum myrrha mortuos ſepeliunt, vt corpus maneat incorruptum, myrrha enim cum ſicca ſit, areſacit, & exſiccat humiditatem, & non ſinit innaſci vermes.* Hac igitur noſtri ipſorum victoria contra vitiorum pruriginem & corruptelam vſi medicina, facile prauos humores cupiditatum terrenarũ exhauriemus, vt deſiccata vitijs carne ſponſo noſtra cauſa mortuo ſimiles efficiamur : quo nos odor ille virtutum Chriſti crebrius conſideratarum rapit , vult enim dilectus ſuo dilecto ſimilis , & ſi poſſet idem cum eo , ſi non natura , voluntatum tamen, & morum conſen-

Theophyl. mortificatio ſanat vitia.

S. Gregorius. in 1. Cant.

ſione fieri, quam myrrhæ vis illa ſpiritualis conciliat. *Mortuorum*, ait iterum S. Gregorius: *corpora myrrha condiri ſolent, ne putreſcant: myrrham quippe corporibus ne putreſcant adhibemus, dum membra noſtra in Chriſti exemplum, per eorundem mortificationem a putredine luxuriæ reſtringimus, ne dum ea ſine condimento dimiſerimus, diſſoluta putredine eſcam vermibus æternis faciamus.* Sed quid eſt quod dilectum ſponſa non myrrham, ſed faſciculum myrrhæ nominat? niſi quod dum ſancta mens, Chriſti vitam ex omni parte conſiderat, contra omnia vitia ex eius imitatione repugnantes virtutes congregat, ex quibus ſibi faſciculum myrrhæ aptat, quo carnis ſuæ putredinem ſempiternam abſtergat. Ipſa vitæ & perpeſſionis, ipſa virtutum Chriſti attenta conſideratio, reficit odore, confirmat robore. dolores mitigat, timores pellit: verbo, quod myrrha corpori, hoc illa menti: *Myrrha*, ait Dioſcorides, *calefacit, concoquit, ſaporem gignit, deuoratur in veteri tuſſi, laterum pectoriſque doloribus, in alui profluuio, & dyſenteria, horrores diſcutit, ſcabritiem arteriæ expolit, obtuſam vocem expedit, ventris tineas enecat, contra grauem oris halitum manditur, gingiuas & dentes ſtabilit, vulnera capitis glutinat, medetur fractis auribus, ac oſſibus nudatis: impetigines ex aceto purgat, diuturnas diſſulationes lenit, oculorum vlcera complet, albugines tollit, caliginem diſcutit, ſcabritiem lænigat.* Maiora his commoda ſolet animæ illi generoſa victoria (quam Dominicæ paſſionis pia gignit conſideratio) conciliare: nam palatum purgat, orexin cœleſtium acuit, pectoris conuulſiones exinanitis prauis animi cupiditatibus tollit; vocem ad Deum expedit; purgat animi ſordes, ſentina vitiorum exhauſta, grato virtutum odore reficit, oculos, aures, linguam, & ſenſus externos componit, modeſtiæ caſtæ & verecundæ legibus ſenſus acuit, oculorum inprimis aciem ad diuina & cœleſtia peruidenda; aures ad audienda expedit, vt ei deſipiant illecebræ carnis, opes ſordeant, honores vileſcant, animus ſolis diuinis occupetur & delectetur.

& meditatio paſſionis Chriſti.

Dioſcorides lib. 1. c. 67. conglobati effectus myrrhæ.

conſideratio paſſionis Chriſti eadem præſtat.

S. Gregorius Nyſſ. ho. 3.

Audi Nyſſenum: *Illa anima, quæ ſuſcepit bonum Chriſti odorem, & cor fecit alligamentum huius ſuffitus, ſe ita comparat, vt omnia ſigillatim vitæ ſtudia tanquam alicuius corporis membra ferueant ſpiritu, qui ex corde permeat. Nulla iniquitate in illo membro corporis refrigerante dilectionem in Deum.* Times ne nimiæ myrrhæ forſan amaritudo triſtem efficiat, ſtomachum moueat, omni lætitia ſpoliet? imo mirificè tibi mentis angores & dolores tollet: & amara faciet omni melle dulciora: experto crede D. Bernardo, cui faſciculus ſemper inter vbera quieſcebat. *Faſciculus*, inquit, *myrrha dilectus meus mihi myrrhæ amara res: dura & aſpera tribulationem ſignificat: ea ſibi dilecti cauſa imminere proſpiciens, gratulabunda id loquitur confidens ſeſe omnia viriliter ſubituram. Ibant, inquit, gaudentes diſcipuli a conſpectu concily, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati, propterea non faſcem, ſed faſciculum dilectum dicit, quod leue præ amore eius ducat, quidquid laboris immineat, & doloris. bene faſciculus quia paruulus natus eſt nobis: bene faſciculus: quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Id enim quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis: erit ergo quandoque nobis ingens cumulus gloriæ, qui modo faſciculus myrrhæ. an non faſciculus, cuius iugum ſuaue eſt, & onus leue? non quia leue in ſe (nec enim leuis paſſionis aſperitas, mortis amaritudo) ſed leuis tamen amanti: & ideo non ait tantum faſciculus myrrhæ dilectus meus: ſed mihi inquit, quæ diligo faſciculus eſt. Vnde & dilectum nominat, monſtrans dilectionis vim omnium amaritudinum ſuperare moleſtiam, & quia fortis eſt, vt mors dilectio, & vt ſcias non in ſe illam, ſed in Domino gloriari, neque de propria virtute, ſed de Domini adiutorio præſumere fortitudinem, dicit illum inter vbera ſua commoraturum, cui ſecura decantet: etiamſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Annon hunc faſciculum myrrhæ Reges noſtri tunc inter vbera geſtauerunt, cum tot viæ moleſtias, vitæ pericula, Herodis inſidias amore Ieſu cum regnis liberis, coniugibus deſpexerunt hilariter, aduerſa cuncta vnico amore dilecti ſuperarunt? hic faſciculus & corroborabat, & caput exhilarabat; vt conſtanter iuxta ac hilariter omnia moleſta contemnerent, & in dulcibus numerarent:

amara reddit dulcia.

Act. 5.

cur faſciculus non faſcis.

Ro. 8.

Serm. 43. in Cant.

omnia amanti leuia & SS. Regibus.

iam

iam tum in itinere mors Christi quondam subeunda quam donis indicare statuerant, & omnes eius dolores, claui, flagra, & tormenta singulorum animis obuersabantur, quæ sic inflammabant voluntates, vt in mille proruere mortes amore dilecti desiderarent. Audi eundem S. & mellifluum huius fasciculi contemplatorem. *Tu quoque si sapis, imitaberis sponsæ prudentiam, atque hunc myrrhæ tam carum fasciculum de principali tui pectoris nec ad horam patieris auelli, amara illa omnia, quæ pro te pertulit semper in memoria retinens, & assidua meditatione reuoluens, quo possis dicere & tu . fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Et ego fratres ab ineunte mea conuersione pro aceruo meritorum, quæ mihi deesse sciebam, hunc mihi fasciculum colligare & inter vbera mea collocare curaui, collectum ex omnibus anxietatibus & amaritudinibus Domini mei, videlicet infantilium illarum necessitatum, deinde laborum, quos pertulit in prædicando, fatigationum in discurrendo, vigiliarum in orando, tentationum in ieiunando, lacrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo, postremo periculorum in falsis fratribus, conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horumque similium, quæ in salutem nostri generis silua Euangelica copiosissime noscitur protulisse.*

ob memoriam passionis Christi.

studium S. Bernardi à tirocinio suo.

Hi sunt ramusculi, flosculi, lacrymulæ fasciculi nostri, è quibus compactus & pectori alligatus, cor ad audendum roborat, & caput odore recreat, vt aduersa pro dilecto sustinere cum gaudio desideret. Cuius si semper odore mentem recreemus, & nos securi per aduersa quæque læto & infracto animo gradiemur, myrrham indies cum Domino Regibus dedicantes, nos ipsos superando, sensuum titillationes cohibendo, bel[l]uales animi motus edomando, libidinis humorem desiccando, & erit, cum dilectus hortum lætus ingredietur, & dicet, *Messui myrrham meam cum aromatibus meis*, scilicet cum animum sui victoria triumphantem, è carceris custodia liberum ad æternum beatorum palatium introducet. *Myrrham*, ait S. Gregorius: *cum aromatibus metit, quando mortificatione vitæ ad perfectionem perducta, electum suum ab hac vita succidens ad cæleste horreum cum sancta opinione inducit.*

Cant. 5.

Deus quomodo metit myrrham cum aromatibus.

Quod vt consequamur, ita calentibus verbis Bernardus concludit, & adhortatur: *Hunc vos dilectissimi tam dilectum fasciculum colligite vobis, hunc medullis inserite cordis, hoc munite aditum pectoris . habete illum semper non retro in humeris, sed ante præ oculis, ne portantes & non odorantes, & onus premat, & odor non erigat. Si enim ante oculos habueritis quem portatis, pro certo videntes augustias Domini, leuius vestras portabitis, ipso auxiliante Ecclesiæ sponso.*

CAPVT XLII.

Aurum caritatis necessarium ad salutem à Christo emendum.

REGIVM hoc donum, à Regibus orbis terrarum legatis, Monarchæ totius mundi, tunc cum Rex vniuersi solenni ceremonia inaugureretur, velut à subditis, non parca manu fuit oblatum, dico non parca manu; licet enim amor paupertatis Deiparæ magnum auri pondus recusasse videri possit, Regum tamen trium munificentiæ congruebat id facere, quod & Reges tres deceret, & mysterio diei conueniret, in quo coronatio Regis Regum acta solenniter; tributum exigebat subditorum. Ceterum num signatum, vel rude fuerit aurum ambigi potest: signatum existimo, fauet nummus, qui Mediolani conseruatur, & puero creditur à Magis esse dedicatus. Hanc quæstionem ita docte Melchior Inchofer discutit. *Porro*, ait, *in auro præcipui census in illo ratio fuit, quod an signatum, an rude fuerit curiose fortasse quispiam quærat, non ignorans auro locupletes Orientis regiones fuisse semper quam plurimas, signati tamen vsum auri in ijs ad pretia rerum adhibitum ambigens: cui vel Naaman Syrus respondeat, se profectum ad Regem Israël tulisse secum decem talenta argenti, & sex millia aureos nummos vtique signatos, & qui numerari manu possent. miratur Plinius populum Romanum victis Gentibus in tributo semper aurum imperasse,*

aurum signatum oblatum fuit.

apud Syros id vsitatum

& Romanos.

perasse, quamquam penuria regnorum non euenisset. In rem præsentem parum refert vtrolibet auro Magi Christum donarint: verisimile tamen est fuisse in nummos elaboratum: nam cum deinde Romani luxum Orientalium secuti penè in contumeliam naturæ vilitatem auro fecerint, insuper & hoc addiderunt, vt in monetas procuderent.

quando cœptum.

Cœpit vero id apud Romanos centum circiter annis ante Christum ortum & sexaginta duobus, postquam argenteis nummis vsum didicissent, quem dubio procul à Gentibus acceperunt, non eis tradiderunt, Sed quomodo tributi & census nomine Christi consignarint, vt Regi, commodius infra considerabo: dum nos hic Reges commonent caritatis & beneficentiæ: vt inter metalla aurum, sic in virtutibus eminet caritas, ideoque primum quasi præcipuum valore & dignitate, vereque donum regium ab Euangelista nominatur, sicut donorum primum, si Doctori Angelico credimus, caritas est: *Primum, ait, quod damus amor, quo volumus alicui bonum*: vnde manifestum est, quòd amor habet rationem primi doni, per quod omnia dona gratuita donantur. Vnde cum Spiritus S. procedat vt amor, procedit in ratione doni primi.

caritas eo designatur.
S. Tho. 1. p. q. 38. a. 2.
prima donorum.
necessaria ad salutem.

Hoc donum & primum ab omnibus ad salutem exigit, vt maximè necessarium, quo qui caret, velut veste destitutus nuptiali è conuiuio mensæ cœlestis exturbatur. Itaque Prophetiæ, scientiæ, fidei, ceterisque donis & virtutibus omnibus antecellit, nam cum templa nos esse coueniat, in quibus diuina maiestas velut in cœlesti domicilio conquiescat, omnia sint aurea & caritate tecta necesse est.

omnia vestiri debent auro charitatis in têplo animæ.
S. Bruno hom. de Epiph.
in eo arca Dei.
mensa.
candelabrum.
thuribulũ.
Cor. 3.

Eleganter tractat hoc argumentum S. Bruno: *Valdè sapientes fuerunt homines isti, qui talia munera Domino obtulerunt; omnium metallorum aurum pretiosissimum est, nec igne minuitur, nec vetustate corrumpitur: omnia vasa tabernaculi aurea sunt, arca, mensa, altare, candelabrum, thuribulum, &c. sic & in templo Salomonis omnia de auro purissimo facta erant, nihil in toto templo nisi aurum videbatur: ad nos Fratres ista respiciunt, nos sumus vasa tabernaculi, diuitiæ Dei, arcana Dei, sapientia Dei; si in corde tuo reposita sunt, tu arca es; si cibis spiritualibus alios pascis, tu mensa es; si sapientiæ doctrinæque lumine alios illuminas candelabrum es; si de tua sancta conuersatione bonum odorem circumquaque diffundis thuribulum es; si Spiritus S. dignum habitaculum in corde tuo præpararis, templum Dei es, hoc enim dicit Apostolus, nescitis quia templum Dei estis & Spiritus Sanctus habitat in vobis. Aureos ergo nos esse oportet, siquidem tabernaculi vasa sumus, sed via at quisque quale aurum offerat Domino, ipse enim falli non potest, faber est & filius fabri, non Ioseph, vt Iudæi dicebant, sed illius qui cœlum fabricauit & terram.*

aurum sit probatum.

Sed vnde pauperes nos & egentissimi rerum omnium tantum auri corrademus, & probatissimum, vt templum Domino, & vasa cum omni supellectile vestiamus auro? Certe Dauidis prudentissima munificentia centum & octo millia talenta auri; argenti vero deciès centena & septemdecim millia Salomoni consignauit in templum Dei profundenda, quæ summa longe ter mille & ducentos milliones auri superat Prado & Villalpando testibus.

in Ezech.
id Deus nobis offert.
Apoc. 3.

Sed ipse qui templum à te sed aureum expetit, velut Dauid alter vltro emendum offert aurum probatissimum, faber ipse scitissimus est, & auri explorator solertissimus, non decipiet *Suadeo tibi*, inquit, *emere à me aurum ignitum, vt locuples fias*, frustra colligis à mundo, vel amicis, vel tua ipsius industria: scoriã congeris, non aurum, quod nec ignem, nec ætatem fert, non homines, non Angeli verum tibi conferre possunt aurum, vnus & solus qui fabricatur id Deus & potest & offert: pretium quæris, exile sanè & obuium, pete, paratus id ipsum recipere & conseruare, nec dubites, quin sis obtenturus, plura etiam quam sperare potuisses: *dilata*, ait, *os tuum*, pete, inquam, *& implebo*, donis cœlestibus, in quibus aurum eminet caritatis, *Petite*, ait, *& dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis: omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur*, indignatur etiam petentium raritatem, tarditatem & negligentiam: *vsque modo non petistis quidquam, petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum.*

Psal. 80.
Matt. 7. 7.
Io. 16. 24.

& ignitum.

Solus igitur Deus id aurum caritatis offert, & confert ementibus, quamuis dispensatores sæpius adhibeat sacerdotes, qui in administratione sacramentorum eam Dei nomine nobis largiuntur. Sed cur ignitum requirit aurum nostrum? an sincerum vult, purum & ab omni purgatum scoria? hac liberatur, dum igne calamita-

tum

rum & aduersarum rerum excoquitur, tunc enim in tenebris etiam vt ignis splendet, radiat, & accendit. *Suadeo tibi*, ait Richardus victorinus in hunc locum, *à me emere aurum, id est caritatem luce intimi splendoris fulgidam, feruore dilectionis ignitam, in electis meis per fornacem tribulationis probatam, eme impensis rationis à me, à quo sunt certa bona spiritualis gratiæ, vt locuples fias; quamdiu namque sine caritate fueris, ceteris donis ditari non poteris; sed sine ipsa semper pauper eris.* Forte grauandum te credis auri pondere, metuis prædones ne deprehendant & auferant: eadem caritas, quæ aurum, & margarita longe pretiosissima est, ea vas auri valore superat, quam sola sub lingua, vel inter prædones securus periculi licebit abdere. audi S. Augustinum: *Si piger eras ad perscrutandos thesauros, non sis piger vnam margaritam sub lingua ferre, & quo vis securus ambula: hæc est margarita: diliges Dominum Deum tuum, &c.* hæc ita locupletat, *vt si dederit homo omnem substantiam pro dilectione, quasi nihilum reputabit*; habet enim is iam non aurum in arca, sed Deum in corde, qui cum sit auri procreator, iure debet omni auro anteponi: idem enim rectè docet *aurum habens in arca diues est, Deum habens in conscientia diues est, coniunge aurum & Deum, arcam & conscientiam.*

[margin: ...s hunc locum. | gemma etiam dicitur. | & Christiana dilectio. | sola locupletat.]

Hoc aurum verè nobilitat possidentem, vt qui terræ filius erat, iam cœli ciuis & regni cœlestis heres constituatur, non hominibus, sed Angelis similis, qui beatorum instar iam impatibilis, quo magis aduersis excoquitur, velut igne, hoc emicat purius, rutilat clarius: Hoc aurum vt offerrent Magi, mundi prius amorem, carnis illecebras, opum affluentiam velut puluerem, lutum, sordes abiecere, non capit arcam cordis mundi aurum & Christi, illud effundendum vt hoc recipiat. *Bono*, ait, S. Augustinus: *implendus es, funde malum, funde vt implearis: putas quia melle vult te implere Deus, si aceto plenus sis*, disce cum Magis non diligere mundum, vt discas diligere Deum. Ama verum præ stercore, & diuinum aurum: dic cum Apostolo, *hæc omnia arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam.* Tunc verum te subditum suum agnoscet Christus Rex, cum suo te viderit auro radiare, fulgere insignibus, cum nihil nisi quod Christus, amaueris, nihil volueris, nisi quod Rex tuus voluerit. vna tibi cum Christo & communis voluntas sit, arcam tuam expurgasti, aurum recipies diuinæ caritatis, res capacissima est voluntas Deo consecrata, hanc Deo cum Cottono verbis istis dedica.

[margin: amor mundi excutiendus. | stercus est non aurum.]

Hæc est vltima supremæ meæ voluntatis dispositio, quod aliud scilicet non velim nisi quæ tu vis, vt tua voluntas mea sit, mea tua, ego tuus sim & tu meus, tu per vnicam clementiam, bonitatem, caritatem, misericordiam meus; ego per creationem, redemptionem, iustificationem vocationem, oblationem, & per quidquid ad naturam gratiam, & gloriam spectat tuus, & ob hanc causam non aliud in posterum mihi cogitandum, dicendum, aut faciendum, quam propter te: si modo verum, eum qui esse dedit, dare quoque quæ ad esse referuntur, & te ipsum donante, mihi vt & dedisti humanitatis tuæ cogitationes, verba & opera, decus & splendorem addere ijs, quæ tibi vnita sunt ea vnione, de qua ipse Deo Patri tuo dixisti: rogo te Pater, vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te; vt & ipsi in nobis vnum sint, (Ioa. 17.) *opera enim, verba & cogitationes meæ non magis apud Deum Patrem tuum apparebunt, quam aquæ guttula vino plurimo infusa, vel ipsa ferri nigredo & durities, dum fornace id educitur, ita fiat Deus meus, ita in perpetuum fit.*

[margin: oblatio sui & voluntatis propriæ.]

CAPVT XLIII.

Thus orationis ardentis penetrat cœlum, recreat cœlites.

thuris etymon.

LICET Priscianus Thus sine adspiratione à tundendo dictum esse velit Græcæ tamen alij malunt originis esse, siue à θύω odorem facio siue melius à θύω sacrifico deriuaris, quod apud omnes gentes thure Deo sacrificabant. Erat hunc in finem Hebræis altare Thymiamatis, in quo Aaronici sacerdotes mane quotidie Deo iubebantur incensum adolere. *Adolebit*, ait, *scriptura Domino incensum super eo Aaron stans coleus man.*

Exo. 30.

Persarum mos adorandi Reges thure.

Apud Curtium vulgatum Persarum Regibus thure fuisse sacrificatum, Hinc Cleo cum Macedones ad Alexandrum diuinis honoribus colendum hortatur: *Merita*, ait Curtius: *eius percensuit, quibus vno modo gratia referri posset, si quem intelligerent Deum esse, confiterentur exigua thuris impensa, tanta beneficia pensaturi, cui liberè & falsè respondit Callisthenes. Scilicet ego & tu Cleo Deos facimus, a nobis diuinitatis suæ autoritatem accepturus est Rex? potentiam tuam experire, fac aliquem Regem, si Deum potes facere? facilius est imperium dare, quam cœlum: Dij propitij nostris in ritis nos velint esse contentos, non pudet patriæ, nec desidero ad quem modum Rex mihi colendus sit discere.* Generose sane thuris suffitum Regi negauit, quem soli competere Deo censuit. Reges autem nostri, cum non Regem tantum Christum, sed Deum scirent, ilico thuris odores eidem adoleuerunt. quo & sacerdotium Christi & diuinitatem testarentur, imo transferendum per hunc nouum & æternum mystam sacerdotium à Iudæis ad Christi cultores, & cruentum in incruentum commutandum, ideo & ipsi sacerdotes hoc incruento sacrificio Christo primi litarunt apparatu nouo, vt suspicatur Garcia noster.

lib. 8. n. 6.

soli Deo conuenit thuris incensum.

ideo Christo Magi obtulerunt.

Thus, ait, in Sacrificium Deo obtulerunt, quo latriæ adoratio significatur, quam omnis creatura Deo suo exhibere tenetur, hoc (sacrificium) in matris sinu, & possessione mansit, nisi velis ipsos de more Persarum thuribulos in thesauris suis repositos, & scrinijs eduxisse, adorasse, & suffimentis adoriferis cultum iuum & obsequium exhibuisse, non sine vestium & vasorum apparatu, quod piumesi; & dignitati pueri & sapientiæ eorum, præuiæ cognitioni qua illustrati sunt, consentaneum.

in Euangelio concenat. dis. 20.

Hoc quidem verosimile, quia nouum Christi fidelium holocaustum certo vestium apparatu sine sanguine litandum in typo exprimebant, quo Christus sempiternus sacerdos primum colebatur: vnde Guilhandus de eo ait. *Tria obtulerunt munera, triplici genere num ram...sum offerentes sacrificium, thure sacerdotium Christi significabant, quo antiquatur Leuiticum, & stabilitur nouum: vel thus vt Deo obtulerunt, quon offerimus, cum testamur quidquid habemus Deo esse tribuendum.* Rectè non diuinitatem tantum eo thure; sed & sacerdotij ejus dignitatem testabantur pariter & adorabant, quia non solum decebat priuatos esse homines sacerdotes, qui certis alligati locis pro se & certis hominibus & causis Deum placarent, sed vnum aliquem totius vniuersi & immortalem; qui & mala cunctis a rebus depelleret, & omnia bona procuraret.

quod ad gentes esset transferendum verum sacerdotium.

Philo mundum magnum fanum Deo sacrum apellauit, cuius sacerdotem, ait hominem esse ideo conditum & in eo templo constitutum, vt pro omnibus Deo gratias, & ab eo singulis bona impetret & mala auertat; creatæ res aliæ siue sensibus siue ratione destitutæ non valent beneficentissimam illam diuinam maiestatem agnoscere adeoque neque pro creationis & conseruationis beneficium animo grato compensare. Vult igitur sapienter Philo, cum eæ res hominis obsequio conditæ famulenter, vt homo Dominus earum pro ipsis & pro se grates referat. Explicatius rem eandem sic proponit Lactantius. *Sequitur*, ait, *vt ostendam, cur fecerit hominem Deus, sicut mundum propter hominem machinatus est, ita ipsum propter se tanquam diuini templi antistitem, spectatorum operum rerumque cœlestium, solus enim est, qui sentiens capaxque rationis intelligere possit Deum, qui opera eius admirari, virtutem potestatemque perspicere, ideo sermonem solus accepit, ac linguam cogitationis interpretem, vt enarrare maiestatem Domini sui possit.* Sed heu quam

mundus magnum Dei templum est.

homo sacerdos in eo.

lib. de ira Dei c. 17.

vt Deo famulat.

parum

parum ista considerant homines, quam raro Deum autorem omnium & cum debita grati animi significatione suspiciunt & religiosè venerantur? *Quam curuae in terras animae, & caelestium inanes!* Alium oportuit ad terras mitti sacerdotem mundi, cuius officium praecipuum diuinam maiestatem congruo venerari cultu: totius vniuersi curam gerere, vt ingruentia mala propulsentur, & bona curentur, cuius excellentiam latè describit ad Hebraeos Apostolus. *Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere, hic autem quod maneat in aeternum sempiternum habet sacerdotium: vnde, & saluare potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis: talis enim decebat, vt nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior caelis factus, qui non habet necessitatem quotidie quemadmodum habent sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo: hoc enim semel fecit, se ipsum offerendo:* Ideo sacerdos iste dicitur in scripturis, *desideratus cunctis Gentibus, & desiderium collium aeternorum,* quod omnes non tantum Iudaei & Gentiles: ipsi etiam Patriarchae, Prophetae, & caelestes exercitus Angelorum aduentum illius sacerdotis magni exspectarunt: qui congrue Deo pro vniuerso grates & dignè persolueret, & cultum illi debitum maiestati pro dignitate exhiberet, vt rectè dixerit Cornelius à Lapide: *Omnes res feruntur in Christum, vel vt centrum; cui coniungi desiderant: rursum omnes appetunt Christum, tanquam sacerdotem magnum, qui ob omnibus mala cuncta remoueat, & bona cuncta procuret. Hoc est, quod ait Christus. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Christus enim est antistes magni Patris, *id est, totius mundi, hinc missus est Christus, qui quasi mundi antistes id praestaret, Deoque debitam gratitudinem, & cultum pro omnibus persolueret, & homines ad idem faciendum impelleret: vnde eius typo pontifex Aaronicus in veste gestabat totum orbem iuxta illud Sap. 10. in veste poderis, quam habebat totus erat orbis terrarum: hinc & Christus dicitur portare omnia verbo virtutis suae, Hebr. 1.* Hunc igitur sacerdotem magnum à cunctis Gentibus desideratum Reges isti Gentiles tanto confecto itinere venerunt & ipsi sacerdotes pariter solenni ceremonia adoratum: ei thura, quibus placarent Patrem iratum mundo, detulerunt: ipse se primas velut hostias viuentes & gratissimum virtutum omnium odorem spirantes immolarunt, vt sicut thus omne euaporat, & in fumum abit, vt nil cineris superet: sic ipsi totos se diuino cultui manciparunt, nihil vt mundo vel carni relinquerent; sed holocausta menussima Deo adolerentur: exemplar futuri sacerdotum nouae legis, qui castitate & mentis puritate conspicui sic Deo se consecrare holocausto perpetuo deberent, vt mens eorum velut accensum thus continuo subuolaret ad caelum: donec soluta corporis compage exspiraret, quasi thus vel candela tota ad Dei gloriam inflammata & absumta: sed quid spiritus illos beatos, toto reor effuso ad nouum spectaculum & holocausti odorem caelo fecisse? quale canticum laudis Deo putamus, accinuisse? Ex epithalamio Christi deprompsisse versum hunc opinor. *Quae est ista quae ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhae & thuris & vniuersi pulueris pigmentarij?* Quaenam ista noua, nobilis odoratissima Ecclesia ex deserto gentilismi tenuiter velut fumi virgula sursum erumpens, ita se continua vaporis suaueolentissimi adscensione conglomerat, vt in nubem & amplitudinem maximam coeat & concrescat, quae caelos penetrans diuinum illud beatorum domicilium gratissimo virtutum odore recreat & oblectat? Halat enim thura Christi: credit cum diuinitate sacerdotium sempiternum, ideo sacrificia & diuinos illi thure adolet honores: eadem myrrham humanitatis patibilis & moriturae, sed resurrecturae confitetur: eadem regiam adorat eius maiestatem in corpore infantis pueri pecudes inter abiectam, & despectam: itaque vniuersam Euangelicae legis doctrinam suo puluere pigmentario ex omni aromatum odoratissimorum genere coacto & compacto contestatur: & vnico suo sacrificio tripartito quidquid mysteriorum fidei latet in Euangelio per Christum legislatorem promulgandum, haec noua Gentilium Ecclesia symbolis suis profitetur. Quam expositionem pulcherrimè confirmat illa Theodoreti oratio. *Non immeritò anima pia similis dicitur fumo suffimenti: quae vt Apostolus ait, membra sua constituit hostiam viuentem, sanctam,* Deo

eius desidia

Christus sacerdos eam supplet.

Heb. 7. & 8.

ideo desideratus ab omni creatura fuit.

in 2. Aggei.

vt centrum omnium & sacerdos vniuersi.

Io. 12.

Reges sacerdotes Christo sacerdoti thura deferunt.

seipsos incendunt.

typus sacerdotum noui testamenti.

Angelorum concentus tempore noui incensi.

Cantic. 8.

mirantur fidem Gentilium exactissimam.

Theodoreti.

Deo placentem; dicitur autem redolere myrrham, & thus ex vniuersis pulueribus pigmentarij, quia Christi humanitatem per myrrham designatam, & diuinitatem significatam per thus adorat: sponsique tum mortem credit, tum essentiam sempiternam confitetur. Sicque ex vniuersis pulueribus pigmentarij myrrham & thus ipsius admirari Angelos sanctos, quoniam & si illa habeat alias virtutes ex diuina scriptura tanquam ex pigmentarij officina depromtas; in ipsa tamen excellit myrrha & thus: id est sponsi diuinitatis & humanitatis cognitio.

& virtutes earum omnis generis perfectissimas. Sed parum est ea fidei mysteria credere, nisi fidei virtutes aliæ coniungantur. Itaque spirant ijdem Reges, vt myrrham sui ipsius odij victoriæque, sic & thura feruentis orationis, quam comites stipant & subleuant, virtus humilitatis, patientiæ, & eleemosynæ: contusi toti sancti Reges pistillo contritionis, & in puluerem redacti sui ipsius despicientia, flagrantissimorum instar aromatum exhalarunt suauissimum odorem superis: bona siquidem oratio; sed cum ieiunio, & eleemosina.

Tobiæ. 12. duæ alæ orationis. misericordia. Alæ sunt illæ geminæ, corporis afflictatio per itinerum molestias; & misericordia, quibus subuolat in cœlum oratio: nam salutare sui odium terrenum resecat pondus: misericordia & caritas velut ignis accendit, & in altum eleuat, vt cœlum penetret. Rectè tres anonymi apud Theodoretum locum sic explicant. *Quænam est ista, quæ ex halitu à perturbationibus remoto, per virtutem* (mortificationis) *& scientiam ad Deum sublata conscendit, velut surculus fumi, qui ab igne silnam depascente levis in aëra tollitur. Sic enim anima spiritu succensa per actionem quidem carnis crassitudinem; per contemplationem autem rerum species extenuans, probis tum moribus tum sermonibus leuis ad Deum fertur, nec terreno pondere deprimitur. Hac ratione myrrham & thus ex aromatibus atque vniuerso puluere pigmentario redolens, ad cœlestem sponsum prouehitur: virtute igitur quasi myrrha cum carnis sensum mortificat fragrat, scientia vero quasi thure tanquam veritatis notis seipsam diuinam imaginem ostendit: Ita rerum naturas pertransiens suauiter olet; ad earumque tendit autorem, ex quibus instar pulueris earum rationes & modi excitantur ei, attenuante his veritatis semitis exploratricibus accurato sermone, qui totum hoc tanquam in igne spiritus excoquit.* Quod ignis thuri, hoc misericordia & caritas orationi: quod myrrha corpori; hoc asperitas vitæ sensibus & omnibus corporis & animæ facultatibus præstat: vt corpus & animo penitus Deo psallat. Itaque in hunc

& vitæ asperitas. Canticorum locum sic S. Greg. commentatur. *Myrrhâ corpora mortuorum condiuntur, ne putrescant: thure vero incenduntur, vt redoleant. Per myrrham ergo mortificatio designatur, per thus vero orationum mundicia intelligitur. Sancta igitur anima, dum carnem suam à putredine vitiorum mortificat, dum omnes mundi voluptates per continentiam abnegat, quasi myrrham mortuo corpori adhibet, vt post iudicium à corruptione æterna sanum permaneat: cum vero se ad cælestia maiori desiderio accendit, & cordis cubiculo omnes superfluas cogitationes feruenter abijcit, quasi thuribulum coram Deo cor suum facit, in quo cum per dilectionem virtutes congregat, quasi carbones in thuribulo captat, in quos se ipsam mens in conspectu Dei caritatis igni incendat: dumque feruentes & mundas orationes ad*

caritas incendit thus orationis. *Deum emittit, quasi fumum aromatum ex thuribulo educit, vt coram dilecto suaue redoleat, & proximos quosque ad eius amorem per bona exempla concitare non desinat.* Cor Regum semper ardens erat acerra, quæ deinceps nullo non tempore orationum sanctissimarum odores, purè ad Deum directo mentis proposito, exhalabat:

continua sit thuris euaporatio ad Deum. non enim vel mane tantum: vel aliquoties per diem: sed continuo decet cordis aram amoris prunis accensam conseruare, & bonorum operum suaueolentiam ad Deum euaporare, vt animæ nostræ, quod de sponsa dicitur, conueniat: *Odor vestimentorum eius, sicut odor thuris*: quod sic apponit, è S. Gregorius exponit: *odor*

Cant. 4. *vestimentorum eius sicut odor thuris esse perhibetur; quia in omnibus operibus suis orat, dum perueniendi ad cœlestia intentione ea, quæ potest bona operatur.* S. Stephanum Regem vel eius filium magnam argenti vim constituisse scribunt, vt coram Deiparæ statua noctes & dies thuris suffimenta incenderentur, parem à nobis Deus suffumigationem bonorum operum exigit, vt recta semper ad Deum mens feratur, non solum cum per diem operatur, sed vt & nocturnam quietem eo flectat, vt corpore dormiente cor in Deo vigilet, adsit vero perpetuus ignis cari-

taris

tatis & feruoris, ne languidè cuncta peragantur: concludo igitur cum seria monitione D. Laurentij Iustiniani: *Est orationis thus valde proficuum, si tamen amoris sancti fuerit inflamatum incendio: ceterum quemadmodum thus, quamuis in se sit optimum, atque præcipuum, nullam tamen ex se refundit odoris fragrantiam, nisi inijciatur igni: ita nec orationis incensum Deo acceptabiliter præsentatur, si non exstiterit caritatis flamma: iacet prorsus oratio, & in sui torpore dormitat, nisi dilectionis desiderio sublevetur: vtrumque enim opportunè conueniunt: nam & ad orandum ducit caritas, & ipsa oratione caritatis flamma nutritur.* Sed nunc quibus sancti Reges verbis thesauros suos Christo & Deiparæ obtulerint consideremus. S. Laurent. Iustinianus ser. de Epip. & ardens.

CAPVT XLIV.

Conceptis verbis sancti Reges offerunt dona: quorum pars à Christo & Deipara accipitur.

On dubium est, quin verba donis adiecerint, & humillimis ac infimis precibus sint Deiparam & Iosephum obtestati, ea vt recipere in pueri alimentum dignarentur. Exstat pulcherrima Viguerij Cardinalis oratio, qua primò se in seruos & milites offerunt Dei genitrici contra cogitatas Herodis insidias; tum dona piè consecrant; quæ cum Christipara non omnia recipit: partem vt eorum admittat, efficaciter obtestantur: non pigebit totam hanc munerum largitionem oculis & auribus pij lectoris proponere. Præmittit pueri gestientem lætitiam, maiestate tamen plenam. *Apertis*, ait, *à Magis coram magno Rege thesauris suis, manet infans Iesus matris gremio cum hilaritate faciei maiestatem iam præferens, vultuloque corporis motu, & murmure suauissimo grati animi notas ostendens: nihil tamen pro humanæ infantiæ imbecillitate loqui sufficiens. Quare ad matrem virginem illi verba conuertunt. Debemus ò Regina cœli, filio tuo, quem gremio foues, quidquid habemus, quidquid valemus, & sumus. Adorantes illum debitum hoc nostrum in secreta cordis ara professi sumus. Nunc quantum possumus, debitum ipsum soluere, non vt liberemur (neque enim id velle debemus) sed vt plus debeamus promti sumus, & præstò dissoluemus autem, simulque debebimus, si non filij tui obsequijs, nostrosque omnes comites designaueris. Nobis hoc maximè accedet gloriæ, non solum inter nostros, sed vbique Gentium, tanti principis pedissequos fieri: tibi vero non erit inutile id præstitisse: præsagit enim animus Herodem saluatori suo, imo hominum omnium saluti, filio scilicet tuo insidias tendere: à quibus nostrâ diligentiâ infans tutus erit. Quod si vim apertam tentare Herodes constituat, nobis est ingens hominum & bellicorum apparatuum copia, quæ remanentibus hic nobis apud te, maturè huc à nostris conuocetur. Interea pro thesaurorum, quos vides copia, non solum victui necessaria suppeditabunt, sed milites & arma parare possumus, ad vim & fraudem hominis perditissimi propulsandam: tantum nos effice dignos filioli tui ò Regina ministros, nosque suscipe vernaculos seruos. Tui enim sumus, & nusquam melius, quam hic tecum ad filij tui tutelam, pro suæ & humanitatis imbecillitate possumus esse. Thesauros, quos coram illo aperuimus pro illo tu suscipe, & ad necessarios vsus pro tua sapientia dispensandos serua: nosque deinceps parere mandatis tuis scito esse paratos. Hi venerabundi & læti comites nostri se ipsos nobiscum filio tuo & tibi secum muneribus nostris dono dant. ita comites simul thesauros apertos ingerunt.* Commoda, militaris, regia, & pia Regum istorum oratio, qua thesauros regni, comites suos & clientes; se & vitam omnem pro Regis noui tutela & defensione libenter offerunt: congruam deinde moribus & prudentiæ Deiparæ subijcit responsionem. *Cessate, quiescite viri optimi; & vos ò Magi audite quæso Dei ancillam pro suo filio Deo vero, & Rege summo studijs vestris satisfacere volentem. Quæ debere filio meo adorantes apud vos metipsos professi fueritis: quid etiam sibi munera vestra velint, vobis tacentibus res loquatur. Non enim ad hominem adorandum præsertim*

Viguerius cap. 8. de Epph.

Infantis maiestatis plena hilaritas.

omnes se & eos offerunt in seruos.

arma promittunt contra Herodem.

& exercitum.

cum thesauris.

respondet Deipara.

infantulum, & in præsepio reclinatum paupere, vos homines sapientissimos

dictatem eorum laudat.

& potestate præcellentes de tam remotis terrarum oris adducere potuit, ni-
si fides & deuotio erga meum filium: maior sanè quam erga hominum haberi
possit. Felices vos, quibus Deum verum in humana carne natum cognouisse
concessum est, & quid illi debeatis intelligere atque monstrare. Gestus aulcis,
& balbuties, ac serenitas frontis Regis nostri fidem faciunt, studium ve-

gratam ostendit Christo esse tam piam voluntatem.

stræ adorationis illi fuisse gratissimum, cuius est semper de agnita & culta
veritate lætari, quoniam ad hoc ipsum venit in mundum, vt testimonium
perhibeat veritati, & in viam pacis homines bonæ voluntatis dirigat. Sed
quia non est eius vim vi, fraudemue repellere fraude, qui pius est, mitis &
humilis corde, non reddens pro malo malum; sed in bono malum superans, &
omnes fraudum caligines, inuincibili luce veritatis effugans, vestro, vestrorum-
que famulatu, qui vsui nobis cedere non possit, ne quæso grauetis Regem
vestrum; vestratibus potius seruate vos ipsos, vestra opera maiores. Gratis-
simum hoc erit & filio & matri, si maturè repetentes populos vestros iustè &

negat opus esse armis & thesauris.

piè eos seruabitis: puto vos non latere, minus hominem contra Deum posse,
quam pulicem minimum contra maximum elephantem. Non enim est scientia,
non prudentia, non virtus, non potentia contra Deum. Quare viri optimi,
neque armis, neque bellicis apparatibus aduersus Herodem nobis opus est.
Thesauros vero vestros, quos in vsus exponemus, aut quibus opportunitati-
bus conseruabimus? Sancitum est legibus æternæ sapientiæ, & reuocari non
debet, filium meum pauperem hic vitam agere, vt non per diuitias, quæ
fortuitæ sunt; sed per virtutem vniuersum sibi subijciat orbem terrarum. Quod

cum vi noluit Christus domare orbem.

enim per vim & arma, quod per pecuniam acquiritur, durare non potest:
quia nullum violentum fit perpetuum, & causa fortunæ fluxæ & momenta-
neæ solidum effectum adducere non possunt. Veritate & virtute filius meus
vniuersum mundum subacturus est. Quæ quoniam stabilia bona sunt & im-
mutabilia, regnum eius hostes deuastare non poterunt. Vobis ô Magi opus est
thesauris: quoniam non nisi per eos iura vestra tenentur. Itaque quos ape-
ruistis thesaurorum loculos, claudite, domum reportate, vobis habete. Nos
animorum vestrorum promtitudinem accipimus, pro qua Regis nostri ac meo
nomine, vobis gratias habemus, & agimus. Referemus autem amplissimas,
dum filius meus celebrari faciet gloriosi nominis vestri inter mortales memoriam
sempiternam: inter cœlites vera vos felicitate non defectura donabit. Quarum
ego rerum vadem exhibeo, vos accipite; & cum pace felices regiones vestras vestro
cum comitatu repetite.

Quæret quispiam qua lingua fuerit Deipara Reges allocuta, respondeo natiua eorum: cum omnes calleret, vt infra probabo: subijcit deinde Vigerius Regum obsecrationem, ne partem aliquam donorum admittere dedignetur. *Nostrum est, quod semper fuit ô Regina cælorum, filij tui Regis regum, calo-*
rum conditoris & Domini tuisque parere decretis, monita suscipere, obsequi vo-

promittũt obedientiã monitorũ.

luntati. Nunc autem, quod tanta nos præmia manere pro exigua opera nostra pro-
mittis, pro his insuper te nobis vadem præbes, quamquam nos pudeat nostris hæc
meritis non deberi; pro filij tamen tui profusa munificentia, proque tua in omnes
clementia, magno & libenti animo promissa suscipimus, exsultantes & gloriantes
tes & nobis gloriosum fore profitentes plus quam mereri potuerimus accepisse.
His igitur pollicitis magno debitorum pondere libenter onusti ad propria remeabi-
mus: populorum nostrorum commodis attentissimè vt iubes inuigilaturi. Referemus
insuper thesauros nostros, vt iubes. Sed antequam illos hinc amoueamus; quoniam eis
onerari non vis, rogamus saltem in animi grati & acceptationis indicium tantillum
de his non asperneris accipere, quod præsentium inopiam tuam, si non vis ex toto rele-

petunt pauxillum donorum recipiat.

uare, saltem leuigare sufficiat. Hoc profectò te ô Regina recusare pro tua clementia
ac sapientia non conuenit, ne nos contristes. Non te fugit Deum ipsum, quem tenes
in gremio, suis humanis necessitatibus per homines ad diem subuenire constituisse.
Eius namque sapientia sic homines regit, moderatur, atque sustentat, vt quæ fieri
in illis, & de illis vult per creaturam suam semper efficiat. Concede quæsumus

dignos nos Dei sapientia ministros fieri; ne aſperneris de noſtra abundantia tuis, ac filij tui neceſſitatibus ſubueniri: fortaſſe quod æquanimitate & manſuetudine Herodis furorem euadere conſtituit filius tuus, te cum illo longa peregrinationum Herodianarum inſidiarum periculo ſubtrahes. Accipe igitur hoc pauxillum auri: ne reſpuas ò Regina, quod grauare non poteſt, quod ſine anxietate ad futuras neceſſitates pro modico tempore ſubleuandas, donec ſaltem ablactetur infans, præſidio tibi ſit: videmus inter præſepis anguſtias, filij tui, quem adoramus, incunabula collocata: vnde indignis iumentorum odoribus ſaluatoris forte lædetur infantia. Quare modicum & hoc thuris rogamus accipias, vnde ſuffumigata domus ſalubrior fiat, & infantis animales ſpiritus valeant confortari. Perſpicuum eſt pro voluntaria paupertate te ad vſum infantis, pannis non eſſe copioſam; ſi te abundantiorem facere voluerimus, ſcimus impedimento hanc eſſe ſupellectilem. Ne ſudariorum, faſciarum, pannulorumue indigentia ſordeſcat aliquid in carne pueri, myrrham, vim habentem, vt ipſe noſti à putredine conſeruandi, non ad delicias, ſed ad munditiam, etiam paupertati iſta tuæ conueniunt. Non enim à ſordibus lædi decet pudicitiam tuam. Quare & hoc pauculum myrrhæ dignanter accipias rogamus & ſupplicamus: ſic porrigunt aurum, thus, & myrrham, quæ Maria læta fronte ſuſcipiens, iam quid ea munera ſibi vellent ſapientiſſima mente rouoluens, gratiſſima habere vultu & voce demonſtrat. Sed alia quæ deinceps colloquia cum Deipara miſcuerint infra prolixè proferentur. In ſubſidiũ peregrinationis auri. myrrham pro munditie ſeruanda.

CAPVT XLV.

Regum miſericordia nos ad eleëmoſynam excitat.

ALTERA orationis ala, qua ſubleuatur in cœlum miſericordia eſt vel eleëmoſyna, quæ licet in oblato auro deſignetur, ob myſticorum ſenſuum in auro diſcutiendorum abundantiam, huc diſtuli, vt ſanctorum Regum munificentia nunc ſolidius pertractetur: in qua virtute longè veteris inſtrumenti Patriarcharum ita celebratam à ſanctis Patribus hoſpitalitatem & liberalitatem ſuperarunt. Erant iſti conditores ſynagogæ; Reges noſtri progenitores Eccleſiæ; illi peregrinos pro foribus tabernaculorum auidè operiebantur, viſos vltro inuitabant ad prandium; ſolicitè ſuſceptos ipſi curabant hilariter; vitulis occiſis velociter reficiebant: ideo & Angelos hoſpitio recipere meruerunt: at quanto beneficentiæ ſtudium maius Reges ipſos, relictis regnis, liberis, coniugibus per trecentas leucas, per innumera vitæ diſcrimina, tanta celeritate, ſuis cum theſauris tredecim dies volare, vt infantulum peregrinum & hoſpitem, à popularibus & cognatis deſertum, rerum omnium egenum, inter pecudes abiectum inuiſant, nudum veſtiant, theſauris ſuis regijs cum familia opportuniſſimo tempore, tempeſtate frigidiſſima, in loco ſordidiſſimo ſuſtentent, foueant, nutriant; eidem vt famuli Domino proſtratis in terram corporibus ſeruitia deferant: parati ſe totos eius & familiæ mancipari obſequijs? ideo non Angelus; ſed Angelorum Dominum videre, portare, amplecti & nutrire meruerunt, ſed pauperis & abiectiſſimi infantis ſpecie; vt diuitibus eſſent documento, in egentiſſimis & pauperrimis Chriſtum eſſe recipiendum, fouendum, ſuſtentandum. comparatio SS. Regum cum Patriarchis. mira Regũ liberalitas.

Eheu quantum degenerant à progenitorum ſuorum exemplo fideles plerique? quam parcè, quam inuitè, quam tardè miſeris & egenis largiuntur? vbi Chriſtianus amor, vbi miſericordia? Sed prò pudor, quid de largiendo moneo? quam multi toti in eo ſunt, vt per fas & nefas rem familiarem augeant? quot fraudes & dolos machinantur, vt aliena rapiant? quam multi mercatores, opifices, propolæ, iuſtum excedunt pretium, & quæ ſiue craſſa ignorantia, ſiue peruerſitas eſt, duplo triploque carius merces quam emerint, quam ius & leges theologicæ patiuntur, impune diſtrahunt? quam multi monopolia exercent; dum quibus alios abundare mercibus con- inuectiua in mores noſtros. & mercatores iniuſtos.

constat, vili; quas neminem habere norunt, duplo, triplo, quadruplo, carius, & quanto volunt pretio vendunt: hoc nixi fundamento: liberum est tibi vel meas mihi relinquere merces, vel non nisi tam carò quam volo mercari. Quid est, si hoc non est aliena rapere? scilicet aliæ nunc leges mercatoriæ apud nonnullos, aliæ diuinæ, aliæ Theologicæ: quisque nunc sibi ipsi est legislator, non tamen iudex: erit aliquando tempus, cum hæc ad diuinæ iustitiæ libram seuerissimè exigentur. Nos monet ea sanctorum Regum profusa liberalitas: in quærendo, egentibus quibus darent, incredibilis celeritas, & in dando hilaritas, promtitudo, profusio: iam vt Christo in membris egenis panis frustulo succurramus: cito, libenter, & hilari vultu demus: *hilarem enim datorem diligit Deus.* Consilium egregium Vigerius Cardinalis ex Magorum liberalitate suggerit. *Magi*, ait, *thesauros aperiunt: vt quidquid in istis est Rex, cui danaum est, videat, eligat meliora, & si velit, conferat omnia: sed quia ille modestus est, Magi de vniuersis thesauris apertis, & propalam coram Rege expositis offerunt meliora: offerunt aurum, thus, & myrrham. Demus ergo nos illi abundanter: qui enim parcè seminat, parcè & metet. Demus libenter: hilarem enim datorem diligit Deus: demus meliora: quia qui seminat in benedictionibus de benedictionibus & metet. Impossibile est seminantem zizania colligere triticum: cum facimus eleëmosynam meminisse debemus Regis à Magis adorati sententiam, quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis: cogitare debemus Domino Iesu Christo donari, quod eleëmosynæ titulo pauperibus tributum est: & certè ille propter Christum petit.* Vide ibidem plura. Huc respiciunt creberrima sanctorum Patrum hinc petita monita, quibus diuitum auaritiam acuunt ad liberalitatem.

quaratione largos esse decet.

oratione 17. S. Gregorius Nazianzenus: *Quocirca si quid mihi auscultandum putatis, serui Christi & coheredes, Christum quam diu licet visitemus, Christum curemus, Christum alamus, Christum colligamus, Christum honoremus, non mensa tantum, vt quidam, nec vnguentis, vt Maria, non sepulchro tantum, vt Ioseph Arimathæus: nec denique auro, thure, & myrrha, vt Magi ante eos omnes, quos diximus: sed quoniam omnium Dominus vult misericordiam & sacrificium; pinguium agnorum myriades commiseratio superat, hanc per pauperes humique prouolutos ipsi conferamus, vt cum hinc excesserimus, in æterna nos tabernacula recipiant.* Exaggerat S. Chrysostomus: per anthiteta Christi fidelium tenacitatem, & in eleëmosyna parsimoniam: ac in alijs misericordiæ muneribus ignauiam.

Christus in pauperibus alendus est.

S. Chrysost. hom. 7.

Igitur adoraturi cuncta proijciamus è manibus: si habuerimus aurum, offeramus illi: non terræ defodiamus: si enim illi tunc barbari in honorem tantummodo Domini libenter obtulerunt, qualis tu eris, si ei non tribuas indigenti? illi tam longo itinere cucurrerunt, vt natum viderent; tu verò qua tandem satisfactione poteris absolui, qui ne breue quidem plateæ spatium transis, vt visites ægritudine afflictum, & vinctum catenis? & certè solemus ægrotantium atque vinctorum, etiamsi inimici sunt, misereri: tu verò nec erga Dominum quidem tuum: & eum, qui tantorum tibi est autor bonorum, hoc permoueris affectu? & illos quidem aurum legimus obtulisse, tu vero panem ipsum vix tribuis illi: viderunt stellam atque lætati sunt, tu verò ipsum adspiciens Christum peregrinum nudumque non flecteris? Monet operis imperfecti autor, vt orationi iungatur eleemosyna. *Tu ergo quando venis ad Ecclesiam, ad adorandum Deum, munera tecum in manibus tuis porta, da non habentibus & pete ab illo, qui habet, vt oratio cum bonis operibus commendetur: sic & in lege scriptum est: ne intres in conspectu Domini Dei tui vacuus; infirma enim est oratio, quæ eleemosynarum virtute non est munita.* Et Granatensis: *Memento etiam caritatis aurum esse offerendum: sunt enim multi, qui nihil religiosum aut sanctum putant, nisi quod inter altaria Deo libatur: hos autem cælestis magister velut Pharisæos olim admonet, vt euntes discant, quid illud sit, quod per Oseam dicit Dominus: misericordiam volo, & non sacrificium. Itaque non in templis solum; sed in profanis etiam domibus, in plateis*

Conc. 1. de Epiphan.

plateis, in carceribus, in iudicum tribunalibus, in quibus pauperes, infirmi, pusilli & orphani ab omnibus destituti iacent piè Dominus colitur, quando videlicet eos opera nostra, consilio, labore, operibusque iuuamus: his enim rebus gratissimum illi munus offerimus qui in Euangelio ait: quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Quibus autem hoc Dominus dicturus est, illud etiam adiunget: venite benedicti Patris mei: percipite regnum, quod vobis paratum est à constitutione mundi. Ita rectè S. Augustinus ait: *à nobis aurum accipit Christus, si eleëmosynas facimus: accipit Christus aurum, sed ad fœnus? centuplum refusurus in cœlo, vt promisit* Marc. 10. v. 29. *Miratur adhuc auaritiam hominum.* S. Bernardus: *Quid, ait, insaniæ est, quod cunctantur homines relinquere simpla pro centuplis? vbi est cupiaus, vbi est ambitiosus, vbi conquisitor huius seculi? quid ad fidele negotium, & nundinas quæstuosissimas auaritia intepuit, & obdormiuit humana? Cui Iudæo negares o homo, qui in vanum accepisti nomen Domini Iesu Christi? cui sacrilego dare quidquid habes pro centuplo cunctareris? sed exsecrabilis tibi est manus Domini, vt non et in ratione dati vel accepti communicare penitus acquiescas.* Monet igitur auaros Petrus Rauennas: *Da terram, vt accipias cælum, da nummum, vt accipias regnum, da micam vt accipias totum.*

S. August. ser. 1. lib. 50. hom.
S. Bern. declamat. de bonis deserendo post mundum.
centuplum reddit Christus.
Petrus Rau. ser. 8.

CAPVT XLVI.

Christus à Magis Rex & monarcha mundi inauguratur, cui vt legati totius orbis aurum velut tributum subditi pendunt.

PARVULUS *natus est nobis, & filius datus est nobis, candidus & rubicundus, electus ex millibus, totus desiderabilis; speciosus præ filijs hominum: diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum: accingere gladio super femur tuum potentissime: specie tua & pulchritudine tua intende, prosperè procede, & regna: propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, Reges & populi sub te cadent: sedes tua Deus in seculum seculi, virga directionis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis.*

Isa. 9.
Christi Regis pulchritudo.
Cant. 5.
Psal. 44.
fortitudo.
potentia.
iustitia.

Exsurge inquam Regum speciosissime, gratiosissime, potentissime Iesu, armis indutere, feliciter impera, virtutes tuæ regiæ, veritas, fides, iustitia hostium & omnium Gentium victorem te facient, dabuntque; thronum & sceptrum sempiternum, quem iustitiam olorem iniquitatis Deus vnxit diuinitate. Quare iure Reges tres Regum totius orbis legati, tibi monarchæ cœli & terræ hominum & Angelorum potentissimo, inuictissimo, felicissimo sceptra subijciunt, tributum pendunt, Regem suum te profitentur, & se fidei sacramento tibi perpetuum obligant; cui rectè nomen ab Isaia ponitur: *Accelera spolia detrahere, festina prædari: quia antequam sciat puer vocare patrem & matrem tuam, auferetur fortitudo Damasci & spolia Samariæ.* Iam tum puer gladio spirituali & diuinæ gratiæ potentia, dissipato regno diaboli Magos & eorum diuitias tibi subiugasti, dum per stellam vt cœli linguam ijs tuum aduentum, imperium & dominatum gratiæ lumine collustratis indicasti, vt bene S. Augustinus interpretatur: *Tunc puer, priusquam sciret vocare patrem aut matrem, sicut de illo fuerat prophetatum, Isaiæ 8. accepit virtutem Damasci, & spolia Samariæ, id est antequam per humanam carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damasci: illius scilicet, vnde Damascus præsumebat; in diuitijs quippe illa ciuitas secundum seculum florens aliquando præsumserat; in diuitijs autem principatus auro defertur, quod Magi Christo suppliciter obtulerunt. Spolia vero Samariæ ijdem ipsi erant, qui eam incolebant: Samaria namque pro idololatria posita est, illic etiam populus Israël auersus à Domino ad idola colenda conuersus est: debellaturus, scilicet Christus gladio spirituali per vniuersum orbem regnum diaboli, hæc prima puer spolia idololatriæ dominationi detraxit, vt ad se adorandum Magos*

Isaia cap. 8.
Puer diaboli regnum debellat.
S. August. ser. 4.

lingua cœlorum Regibus indicat ortum Regis pueri.

conuersos à peste illius superstitionis auerteret. Et in hac terra nondum loquens per linguam, loqueretur de cœlo per stellam, vt & quis esset, & quo, & propter quos venisset non voce carnis: sed virtute verbi, quod caro factum est demonstraret.

Linguam hanc cœlestem in Oriente positi Reges audierunt, intellexerunt, secuti sunt; ideo continuo spretis regnis accelerant, identidem cum sponsa sibi mutuo concinunt, & ad iteneris celerrimi molestias exemplo sponsi perferendas animant.

Cant. 2. v. 8.

sequuntur vocem dilecti qui hinnulus est per humilitatem.

Vox dilecti mei: ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles: similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum. Venit dilectus sponsus noster, Rex noster, Deus noster, venit è cœlo in mundum; è throno in stabulum, vt me redimat, vt me sibi despondeat: transilit omnes ordines quasi quosdam colles Angelorum: vt hinnulus apparet paruulus, qui natus est nobis: hinnulus, quia humillimus, vel vt Isaias ait: *virorum nouissimus*: sed saltus illos multiplices hinnuli audiamus ex

S. Ambros. in ps. 118. sect. 8. v. 1.

S. Ambrosio, vt sponsam sequentem sponsum, & ei loquentem videamus. *Ego*, ait, *suscitari mihi caritatem cupio: ego me vulneratam caritate puto, & ad me plus caritas ipsa festinat: ego dixi veni, ille salit, & transilit; ego rogo eum venire cum gratia, ille gratiarum operatur augmenta: & dum venit, incrementa gratiæ secum vehit: & veniendo acquirit, quia etiam studet ipse placere dilectæ suæ: salit super excelsa, vt adscendat ad sponsam: sponsæ enim thalamus tribunal est Christi: salit super Ecclesiam, transilit super Synagogam; salit super Gentes, transilit super Iudæos. Videamus salientem, salit de cœlo in virginem, de vtero in præsepe de præsepio in Iordanem, de Iordane in crucem, de cruce in tumulum, de sepulchro in cælum.*

transilit Iudæos.

salit super Gentes.

Hi sunt suauissime Iesu saltus tui: saltus vtique hinnuli, saltus humilitatis è cœlo in stabulum, è gloria diuinitatis in infantiæ infirmitatem; e throno cœlesti in sinum matris pauperis; à stipatu Angelorum ad conuictum pecudum: dignus profecto sponsus, quem sponsa imitetur, & primo vt Regem subdita veneretur; posteà ad castos amplexus admittenda: hunc igitur hinnulum sic vestra ò Reges causa demissum, & abiectum, ipsi humiles vt Regem adorate; ei tributa velut

idem capreæ similis.

subditi pendite. Ipse ipse est, qui & dorcas à videndo dicitur, vel caprea: nam cum in antro idololatriæ & cæcis infidelitatis tenebris inter venenatos serpentes mersos videret è stabulo miseratus exilium eorum, ingemuit: eosque hinnuuli instar spiritu suo afflauit, & è cauerna mortis extraxit, venenum scelerum abstulit, serpentes tartareos, quorum spiris erant inuoluti & veneno intoxicati fugauit: vos etiam ò

flatu educit ex antro serpentes & necat.

Reges hinnulos, vos capreas effecit, vt in terris positi Patrem in cœlis tonantem videatis: & ab aliorum etiam cordibus venena idololatriæ depellatis. quam capreæ, dorcadis, & hinnuli virtutem S. Ambrosius obscurius insinuat. *Salit*, ait paulo inferius, *super Ecclesiam, quæ est domus panis, eo quod fidelium corda confirmet: merito sicut capreola, quia caprea in altis pascitur. Dorcas dicitur à videndo, dorcadum enim visio acutior est: quid hoc aptius Christo, qui patrem vidit, quem vidit nemo, aut si quis vidit in Christo ipse filius reuelauit. Merito sicut hinnulus quasi filium, cui paterna inoleuerit vis naturæ, vt cum occulta non lateant, venena non lædant.* Capreæ videndi vim è longinquo, & per cauernas ipsas: hinnuli verò

Theodoretus Didacus Vega Cant. 1.

afflatum habet Christus, educendo è cauernis serpentes & conficiendo, vt clarius explicat de Magis Theodoretus & ex eo Didacus Vega. *Capreæ*, ait, *Theodoretus visus est acutissimus; è longinquo obiecta conspicit: ceruus insidiatur venenatis animantibus, & iugi bello infestat ea; recens natus hinnulus serpentes & viperas insequitur, insectatur, & in cuniculos suos se recipientes spiritu suo educit & deglutit.* Piè

capreæ visum habet.

nunc Vega sic TheodoretiMagis accommodat expositionem. *O Deus infans capreæ & hinnulo cerui per omnia videris similis, horum videris proprietates assecutus, visum vnius & spiritum alterius. Æmulatus es capream: qui visum extendisti*

& hinnuli halitum.

vsque in Orientem & lumina defixisti in Reges paganos; quo ad curiam tuam attraheres eos: similis quoque factus hinnulo cerui, educens eos è cauernis Orientalibus,

Reges ipsi capreæ per fidem diuinitatis.

in quibus latebant inuoluti tenebris infidelitatis suæ, spiritu misericordiæ tuæ, non aduertens, neque curans virus idololatriæ, & errorum, in quibus vitam trahebant. Quis neget lynceos hos capreæ oculos, Reges tres obtinuisse, cum in infantilibus membris Christi viderunt abditam diuinitatis, & sui despicientiæ dignitatem

sic-

sicque ad infima quæque Regis sui exemplo se dimiserunt, vt & à famulis suis, & hinnulus
omni comitatu velut hinnuli, halitu venenum superbiæ difflarent: ergo supplices per animã
huic puero & virorum nouissimo libentes colla submiserunt, ei velut subiecti tri- demissionem.
butum auri dependerunt regni illius primi præcones & buccinatores: ideo magno
assensu sancti Patres in auro tributi solutionem agnoscunt. Origenes, *venerunt in* Christo
Iudæam (Magi) ferentes dona composito ex mortali & Deo: aurum in signum Regi tri-
potestatis, vt Regi. S. Fulgentius: *per tria ista munera in vno eodemque Christo &* butum
diuina maiestas, & regia potestas, & humana mortalitas interpretatur: aurum pendunt.
pertinet ad tributum. Theophylactus: *Aurum obtulerunt ei vt Regi: aurum e-* S. Fulgent.
nim subditi regibus pendunt. Euthymius: *Aurum siquidem regiæ dignitatis erat* Theophylact.
symbolum: subditi enim auro tributa regibus pendunt. Euthymius. Glossa.

Glossa ordinaria & cum ea S. Thomas & alij: *Aurum ad tributum pertinet* S. Thomas.
Christianus Druthmarus: *aurum vt Regi, quia illud est aurum gloria mundi: &* Druthmar.
Reges a subditis sibi hoc exigunt.

Quare non Christum tantum, vt Regem cœli ac terræ, hominum simul &
Angelorum crediderunt: sed ipsi primi inter homines eum solenni & publica, sicut
dum coronantur Reges fieri adsolet, externo ritu vt regem suum & monarcham penitus se
adorarunt: eidem tiaras diademata & sceptra subiecerunt, eidem auro prolato & sua ei vt
quidquid haberent eius dominatui subiacere professi sunt: eiusdem fidei & cliente- Regi subijciunt.
læ se regnaque sua, velut vectigales, tributarios & benificiarios Reges commiserunt:
ab eo supplices auxilium & consilium postularunt: illud pariter contestati, nihil de-
inceps (quasi sacramento militiæ eius autorati) nisi auspicijs Christi moliturος:
eiusdem se legibus, auitis relictis erroribus, victuros. Sed num suo tantum, vel alio-
rum etiam orbis totius Regum nomine quasi legati tributum & vectigal persolue- legati fuint
runt? certum est eos suo id nomine fecisse; personam tamen aliorum etiam susti- orbis.
nuisse, sanctorum Patrum complures volunt, quos alibi produxi; paucos adijcio
recentiores. ho. v. de Epiphan.

Petrus de Palude. *Consuetudo est autem quando Rex vadit accipere regnum, tunc
veniunt ad eum milites curiæ suæ, vt de eius sublimatione in regnum congaudeant,
& gratias Deo referunt: veniunt populares, vt Dominum suum cognoscant: ve-
niunt principes & barones, vt munera offerant & homagium præstent & fideli-
tatem faciant: spiritualiter sic Christus habuit duplex regnum, scilicet terrestre &
cæleste: regnum cœleste pacificè obtinebat, regnum autem terrestre diabolus vsur-
pabat. Ideo Christus Iesus venit in hunc mundum, vt diabolum de regno eijceret,
& regnum suum recuperaret: de ipso dixit Io. cap. 12. Nunc princeps huius* Carthagena.
*mundi eijcietur foras. venerunt ergo primo visitatum milites curiæ cœlestes de sua
sublimatione gaudentes, & gratias referentes: gloria in excelsis Deo: 2. venerunt
populares id est pastores, & ipsum in recognitionem Dominij visitarunt, & gra-
tias referebant. Lucæ 2. reuersi sunt pastores laudantes & glorificantes Deum. 3.
venerunt Principes vt Magi hodie adorantes & munera offerentes. Ecce Magi.*
Carthagena: *Contigit tunc quod in ingressu principis in regnum suum: veniunt
enim proceres & ciuitatum capita, vt fidem principi se seruaturos polliceantur: ab
initio Pater æternus filio suo Angelos proposuerat, qui adorarent eum: & adora-* Giron. ho. v.
*runt eum omnes Angeli. Ps. 16. sed supererat vt omnis Gentium caterua demissio-
nem ei polliceretur: & propterea apparuit hodie Regibus, vt tanquam vniuersæ
Gentilitatis capita verum Regem adorent & venerentur.*

Ildephonsus Giron. *Magi fuerunt quasi legati & procuratores totius Gentilita-* Stephanus. de Salazar.
tis; qui venerunt nomine Regum omnium & subditorum, vt in Bethlehem, vbi lib. de genealog. Christi.
*Dauid per Samuelem in Regem vnctus fuerat, Iesum Regem regum & Dominum
dominantium adorarent.* Stephanus de Salazar: *confestim quippe velùti celebratis
publicis, atque communibus generis humani comitijs Iudæorumque Pastoribus, ac
Gentium Magis totius orbis legatione functis: vtrumque populum sibi fide &
amore deuinxit.* Quid die illo faustissimo inaugurationis noui Regis legati petierint oratio eorũ
nomine Gentilitatis; supra ex Garcia recitaui: nonnulla quæ huc faciunt repeto. & humilis petitio.
Legati sumus à Gentilitate deprecandi causa missi: cessent iam odia antiqua, iræ discursu 23.
restinguantur: in his igitur comitijs, quæ ad honorem patris inter mortales cogere,

& celebrare voluisti, postulant nostra tria regna, vt nobis in tenebris longe à veritatis lumine natis, & in remotissimis mundi regnis positis lumen, quod mortis tenebras propellit, affulgeat: & tanta merita gratis nobis impertiantur: impleantur promissa; compleantur prophetiæ: neque enim à te, nec à puluere isto & fœno capita leuabimus nostra, nisi prius à te vocem salutis plenam & gaudij excipiamus. Maximè prensabant positis odijs, cum Iudæis inire societatem & fœdus, communem adorare Regem, legibus & ritibus ijsdem viuere, quod vt capite sequenti ostendam, obtinuerunt.

beneficiarios & vectigales se offerunt.

Sed quibus se verbis velut beneficiarios & clientes nouo Regi muneribus oblatis obstrinxerint, ita Besseus concepit. *Credibile verò est hæc eos verba muneribus adiunxisse. Cælorum terræque rector & dominator amplissime: cuius natiuitatem stella magistra didicimus, Regum omnium summe ac prince, benignò quæso oculo munuscula, quæ vasalli principi suo clementissimo offerunt, intuere: ac grata sint ea & accepta: thus tibi velut Deo, aurum vt Regi, myrrham vt Messiæ offerunt.* Ita sancti Reges non se tantum, & regna, sed & orbem terrarum Christo, vt Regi subiectum indicarent iam quidem iure, seculis etiam posterioribus reipsa cum Regibus & Imperatoribus conuersis ad Christi fidem eidem vt Regi submiserunt: & quasi ab alijs Regibus missi functi sunt, non sua solum, sed aliorum legatione, vt rectè monet P. Inchofer. *Legatione*, ait, *omnium Gentium functos ea ratione diximus, quatenus in primitijs Gentium omnes Gentes quascumque Deus fecit ad eum venturas, & eorum Domino adoraturas cum Ecclesia decantamus. Quæ vt de futuro prædicta videantur, quando exeunte per orbem vniuersum Euangelij sono paulatim ad agnitionem Christi adducendi erant populi: omnino tamen Isaias ad primos adoratores Christi respiciens, cum dixit: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes, non nisi aliorum decreto legationem obiuisse insinuat. Neque enim aut omnes Sabæi aliquando aduenerunt, aut singuli ea munera obtulerunt; sed venturi omnes ea ratione dicuntur, quod per alios, id est, suos oratores accessuri erant. Sic enim & regni totius potestas in Rege, & reipublicæ totius autoritas in legatis ad Principem missis, decernitur. Huc accedunt opinantes non nisi Persarum Regis consensu atque iussu venisse Magos ad Christum adorandum: quibus illa Chrysostomi verba suffragantur. Oportuerat namque eos continuo sentire, quantum sibi esset additum dignitatis, de tanti scilicet natiuitate Regis, qui Persarum ad se Regem ortu suo triumphante traxisset. Sed enim vt multorum fortasse, quos insitati sideris spectaculum exciuerat animus fuerit vel eundum: ad inquirendum, vel mittendos, qui demonstrandum eo signo natum Regem adiuisserent sua tamen autoritate Magos iam illuminatos huic muneri se deuouisse longe similius est vero: quando nec Arabes, nec Persæ, nec quæ horum conditione continentur aut finitimæ sunt regiones fidei lumen adspexerunt priusquam ab horum in patriam reditu, qui primi suis Euangelium attulerunt. Quod aliquanto serius, hoc est secundum Christi in cælos discessum ad eosdem penetrans Thomas Apostolus latius propagauit ac firmauit: quare non aliunde; sed à se ipsis impetrarunt, vt affulgentis stellæ directum periclitarentur, sua quidem voluntate, sed cælestibus sacramentis auctorati. Nam quod Reges Tharsis & insulæ munera oblaturi in scriptura, dicantur, rectè quidem ex parte huc accommodatur, verum nec isti recens nato Christo adfuerunt, neq; alios tum miserunt: sed consecutis temporibus Euangelio manus dederunt: non illi quidem Reges vnius prouinciæ singulares, sed omnium, quot mare vniuersum ambit, quotue insulas sinu complectitur.* Nimirum quemadmodum vicarijs Deiparæ manibus mundus totus recens natum saluatorem, quem non agnoscebat: & vt Iudæa incredula per tres Pastores prima die Christum salutauit: sic per tres hos legatos: sua licet autoritate & auspicijs proprijs profectos, tota Gentilitas per tres Noë filios orbe toto propagata Christum Regem suum oblatis muneribus adorauit in typo: tunc enim ostendebatur, quomodo ex vaticinio Dauidis omnes essent orbis Reges Christum adoraturi. Vnum nos isti Reges monent & docent, ne deinceps dæmonis, mundi carnis vel cuiuslibet vitij tyrannidi nos subijciamus: asseruit nos in filiorum Dei libertatem Christus; non decet vile carnis & vitiorum mancipium esse: nec vni tantum; sed tot subijci dominatibus

Cap. 9.

Iudæi venerunt per Pastores vt legatos. Gentiles per Reges.

Christianũ decet soli Christo Regi seruire non mundum.

natibus

natibus, quot animi cæcis perturbationibus obtemperamus. Oremus cum Magis verbis S. Bernardi, & supplices eius vnius regimen & gubernationem animæ flagitemus. [ne dominentur nobis vitia.] *Veni Domine Iesu, aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea: vt regnes tu in ea: venit enim auaritia: & vindicat in me sibi sedem; iactantia cupit dominari mihi, superbia vult mihi esse Rex; luxuria dicit: ego regnabo: ambitio, detractio, inuidia, & iracundia certant in me ipso, cuius potissimum esse videar, & dico: non habeo Regem, nisi Dominum Iesum: veni ergo Domine, disperge illos in veritate tua, regnabis in me, quia tu ipse es Rex meus & deus meus, qui mandas salutes Iacob.* [S. Bernard. hom. 4. super missus.] Huic scilicet *seruire Domino regnare est*, sibi inquam, & suis cupiditatibus imperare, & cum Regibus istis de se ipso triumphare: hoc nimirum regnum est humilitatis & mansuetudinis, ad quod hinnulus ille saliens halitu odoris attraxit ex Oriente Reges, & suo subiecit imperio mites & humiles, sublato veneno superbiæ, & sic fortitudinem Damasci & spolia superba Samariæ puer paruulus, obtinuit gloriosè; tales decet esse Christi & istorum Regum imitatores: sui osores & victores, mites, & humiles: adéoque Reges, de quibus S. Gregorius. [Reges sunt qui sibi imperant & Deo seruiunt.] [S. Greg. l. 26. Mor. c. 21.] *Bene sancti viri scripturæ sacræ testimonio Reges vocantur, quia prælati cunctis motibus carnis, modo luxuriæ appetitum frenant, modo æstum auaritiæ temperant, modo gloriam elationis inclinant, modo suggestionem liuoris obruunt, modo ignem furoris extinguunt; Reges ergo sunt, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed præesse nouerunt. Dicitur rectè Reges in solio: collocat in perpetuum: semetipsos etiam regendo ad tempus fatigati sunt, sed in regni erectionis internæ solio in perpetuum collocantur.* [verius quàm qui regnis præsident.] Eosdem sanctus Bernardus Reges facit. [S. Bern. ser. 11. de diuersis.] *Nobile regnum possidet, qui cor suum possidet, non regnat, qui in corde suo deditus seruitutibus vitiorum præsidet vrbibus & turbis populorum; solus regnat, qui disposito cordis imperio ad leges rationis ordinat totam familiam motuum interiorum, & exteriorum.*

Illustrat à nobis dicta Wilhelmus Episcopus Parisiensis, qui ante 440. annos floruit, vnctione fidelium in baptismate, quomodo Reges initientur, & se regere debeant. [Ser. 3. de Epiphan.] *Christus*, ait, *voluit Reges esse illos, qui primi de Gentibus ad fidem eius venerunt, ad designandum quod Deo seruire est regnare, & quia seruientes ei regnum cælorum sunt accepturi. Ideò Christiani in Baptismo inunguntur, & hoc tripliciter: in vertice, vt in superiori parte animæ dignitatem regiam conseruent, nec seruituti vitiorum eam subijciant. In pectore, vt viscera misericordiæ in proximos habeant. In scapulis, vt onus Christi mansuetè portent, fideles qui bene se gerunt, vitam regiam ducunt; in eis enim debito modo consulitur, imperatur, obeditur.* [fideles in Baptismo vnguntur Reges.] Seneca. *Multos reges, si ratio te rexerit*: Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos est.* Seneca: *vis magnum imperium? dabo tibi, impera tibi.* Tullius: *omnis sapiens liber, omnis stultus seruus. Nec putatur hoc nomine Imperator dignus, quomodo vel cui liberè imperabit, qui suis cupiditatibus imperare non potest.* Descendit deinde ad tria regna, quæ Christianus quilibet tenetur aptè gubernare duobus modis, vt mala coerceat & bona cumulet: sic autem ait, [vt triplex regnum regant duplici modo.] *Hoc quod tres Reges fuerunt, referri potest ad fidem Trinitatis; vel ad hoc, quod fideles tria habent regere; manum, linguam, cor. Primum regnum latum, secundum latius, tertium latissimum, Regenda sunt hæc tria, vt à malis cohibeantur, & bonis actibus seruire cogantur. Regenda est manus, vt à tribus cohibeatur; scilicet à tactu immunditiæ, peccato violentiæ, & auaritiæ. Propter primum Monachi sunt accincti*: Ecclesiastici 13. [manus à tribus malis cohibenda.] *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea: caro ad modum picis inquinat tangentem. De secundo arguuntur Iudæi Isaiæ 58. Percutitis pugno impie. Ro. 12. non vos defendentes carissimi, sed date locum iræ. De tertio habetur Ecclesiastici 4. Non sit manus tua ad accipiendum porrecta, & ad dandum collecta. Isaiæ 33 Qui excutit manus suas ad omni munere, ipse in excelsis habitat. Regenda est lingua, vt cohibeatur à detractione, adulatione, & alijs vanis.* [lingua.] *Ierem. 5. Disperdite sororem de Babylonia, & tenentem falcem in tempore messis. Sator Babyloniæ est detractio, qui seminat inter fratres discordias: lingua verò adulatoris falci comparatur, quæ amplectendo necat; lingua etiam detractoris est quasi arcus occultè feriens. Ier. 9. Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij. Regendum est cor ab immundis cogitationibus, vt à prauis desiderijs cohibeatur: locus enim est sacrificij. Psal.* [cor.]

50.

inducit post passionem cum Christo simul adscendentes, ac simul occurrentes, seque inuicem ad portas attollendas adhortantes. Accommodatè ad propositum: nam tunc possessionem cœlestis regni victor & triumphator adibat: ergo non Patriarcharum tantum & Prophetarum stipatus cuneis, sed & exercitu circumuallatus Angelorum, vt Rex gloriæ adscendebat ad cœlos: hic vero vt terræ dominator à Regibus orbis tributo diuitiarum mundi accepto Rex regum constituebatur, & monarcha totius vniuersi: non decebat ergo cœlestes abesse genios, præcipuos regis huius stipatores, satellites, & legatos. Et S. Cyprianus *Nato*, ait, *saluatore audita in Ephrata eius præsentia, & vsque ad siluas camposque Gentium noua est huius natiuitatis fama porrecta, in Iudæa à Pastoribus & Angelis primo fiunt hæc gaudia celebrata: nec multo post Arabum fines huius rei notitia penetrauit.* Consentit S. Leo: *ab exsultantibus Angelis nascente Domino gloria in excelsis Deo canitur: & pax in terra bonæ voluntatis hominibus nunciatur; vident enim cælestem Ierusalem ex omnibus Gentibus mundo fabricari, de quo inenarrabili diuinæ pietatis opere, quantum debet lætari humilitas hominum, cum tantum gaudeat sublimitas Angelorum?* Facit huc Sophronius Episcopus Hierosolymitanus. 1. *Pet.* 1. dicitur: *in quem desiderant Angeli prospicere: si ergo iusti, & Prophetæ, & Angeli Christi natiuitatem & locum, in quo exoptatissimus eius exortus contigit desiderant contueri: quid mirum est si nos humiles abiectique qui eiusdem religionis & pietatis participes orthodoxæque fidei coheredes effecti sumus ardenter istud desideramus?* Gentiles præsertim: quos hoc ipso die cœpit Iudæis anteferre: & translato ad eos quasi nouæ legis sacerdotio, eos in sponsos admittere, stabili & perpetuo se eis coniugij fœdere copulando. Ideo die hoc nuptiali paranymphos Angelos facit S. Bernardus tripudiantes. *Egredimini*, ait, *virtutes Angelicæ, incolæ ciuitatis supernæ, Ecce Rex vester; sed in corona nostra: in diademate, quo coronauit eum mater sua: sed his delicijs vsque modo caruistis: hanc hactenus dulcedinem non gustastis: habuistis sublimitatem eius: sed humilitatem eius non vidistis: egredimini, egredimini & videte Regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua: veruntamen non est opus illis nostra exhortatione, quoniam ipsi sunt, qui desiderant in ipsum prospicere: illis enim quantum sublimitas notior, tanto humilitas pretiosior & amabilior est; vnde licet nobis sit maior causa lætitiæ (nobis enim natus est, & nobis datus est) tamen ipsi nos præueniunt, ipsi nos exhortantur: probat hoc Angelus, qui gaudium Pastoribus euangelizat, & quæ cum illo facta est multitudo cælestis exercitus.* Quid ni & illi, qui Magos ab Oriente stella duce vocatos stiterunt sponsas Christo, velut sponso hodie procedenti de thalamo suo à matre antea coronato: nam in nuptijs corona sponsis à parentibus tribuebatur. In hac igitur die lætitiæ & coronationis & desponsationis filij Dei sine modo tripudiant Angeli, vocibus modulatis concinunt: homines ad pacem & lætitiam hymnis & exemplo cohortantur, vt tandem vna coëat ex Angelis & hominibus; ex Iudæis pariter & Gentilibus Ecclesia, capite & Rege Christo: quem in finem Angeli solicitè & Pastores è Iudæa, & Reges ex Oriente acciuerunt, vt tres isti populi cœlitum, Iudæorum, & Gentilium vnanimi consensu Regem agnoscerent, eique fidem iurarent: Hanc lætitiam Angelorum: & sollicitudinem, vt Gentiles æque & Iudæi Christo iurarent Regi, graphice delineat Ludouicus de Ponte. *Cum*, inquit, *Christus esset caput hominum & Angelorum, sui nominis fragrantiam vsque ad Angelos extendit: effundens in illos ingens oleum lætitiæ & exsultationis, quo vncta cælestis militia ad terram descendit, vt Christi natiuitatem eiusque fructus hominibus manifestaret, vt pro tanto dono Deo laudes caneret. Venit ergo Angelus ad Pastores, qui in Bethlehemitica regione greges suos custodiebant, dicens illis: ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo; quia natus est vobis saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Ecce nomen Christi prædicatur, & oleum lætitiæ & salutis tribuendum omni populo, non solum Hebræo; sed etiam Gentili. Confirmat nuncium cælestis militia hoc canticum laudis intonans: gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Non inquiunt hominibus Hebræis tantum sed cunctis hominibus etiam ex Gentilibus, qui si bonam volunt habere voluntatem Deus ex bona & gratuita sua voluntate pacem illis per Christum conferet & reconciliationem. Hoc audito nuncio*

S. Cyprian.

S. Leo ser. 4. de nat.

vnde sit orta eorum lætitia.

in Natiuit.

Gentibus præcipue gaudendū.

ob matrimonium cum Christo iniitũ Angelis paranymphis.

ij soliciti vt Christo Regi Iudæi & Gentiles iurent.

Lud. de Ponte lib. 2. Cant. exhort. 25. §. 3.

qui caput Angelorũ eos primò lætitia affecit.

per eos adduxit Pastores.

præcinunt hominibus laudes nati Regis.

Ita-

Gentiles : ita Carthagena. *Mysticum*, ait, *fidelitatis iuramentum Principi Christo Magi adoratione exhibuerunt nouo electo Regi vel succedenti ab omnibus regni primatibus initio regni obedientiæ iuramentum præstatur. Ita in orbem terrarum Principe æternitatis adueniente vult Pater æternus in eius verba & obsequium cœlum terramque iurare : ideoque cœlitus missi sunt Angeli, tanquam curiæ cœlestis procuratores : & à populo Hebræo pastores, & à Gentibus sancti hi Reges legati properarunt ; & ipse Pater æternus medio iuramento sceptrum & coronam regni, summique sacerdotij tiaram filio suo imponit : Secundo Pater ordinat filio famulos, & reditus : dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ : pro pignore mittit Reges Orientis.* Completa in Regum aduentu, munerum donatione & supplici veneratione, solenni inauguratio noui Regis : tunc etiam præcipue corona regni & tiara sacerdotij spectante Deo Patre, gratulantibus Angelis, applaudente matre & Iosepho fuit imposita cum a Regibus vt Rex mortalis ; à sacerdotibus oblato thure vt sacerdos, & Deus ; fuit solenniter adoratus, Deo Patre per hos triumuiros contestante, quod postea suomet ore confirmauit eadem die, decursis aliquot annorum spatijs. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui* : Sed cum eundem triplicis populi Christi triumphum Vega præclarè nobiscum describat & Patris cœlestis desiderium, vt à cœlo terra & vniuerso filius coleretur, verba eiusdem adnumerabo. *Notandum opus hoc fuisse super omnia opera, & mirabile mirabilium, quæ fecit Deus, quod nimirum homo passibilis & mortalis dignatus sit fieri, vt in arenam descenderet in morte, eamque imperio suo exueret, quo opere satisfactum plenè sibi rati sunt cœli, & Pater æternus, vt mox filio suo auxerint gratias reddendas, ac rependendas vices. Quapropter extemplo constituit, vt in remunerationem facti orbis vniuersus cœlum, terra, superiora, inferiora, Angeli, homines, pastores, Reges honoribus exciperent eum, natiuitatem eius, & cunabula celebrarent, ac incredibili cum gaudio exsultarent. Primi omnium comparuerunt Angeli vigilia natiuitatis eius, atque porticum Bethlehemiticam collustrantes, emodulationis suæ dulcedine replebant vniuersa : pro vt mandatum cælitus acceperant : inquiente S. Paulo : & cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, adorent eum Angeli Dei : cum iterum introducit eum, inquit, in orbem, ad distinctionem alterius introductionis, vti dicit Lactantius, quæ sursum in cœlo accidit, quando præsentatus est conspectibus Angelicis cum mandato de adorando eo, ibi primum gloria in excelsis Deo occinuerunt, alterum in Bethlehem. Hos subsecuti sunt pastores ex nomine Iudæorum, quibus principaliter nascebatur Rex. Post pastores sequuntur nunc Reges seu primitiæ Gentium & Patres fuui Ecclesiæ.* Tres igitur ordines Deus Pater ad filium recens natum ablegauit, vt eum velut Regem & caput omnes etiam cœlites agnoscerent cum terrigenis : & consensu vno Deum ac Regem suum testarentur, adeoque vna coagmentaretur Rege Christo cœlestium & hominum Ecclesia, partim triumphans in patria ; partim in via militans. Sed alteram iam coniunctionem factam Iudæorum, & Gentium ipso angulari lapide Christo Iesu penitius inspiciamus.

legati cœli & terræ.

Inauguratio præcipua Regis publica facta die Epiphan.

Vega de Epiph.

Angelorũ secunda adoratio Christi.

Hebr. 1.

CAPVT XLVIII.

Idem lapis angularis Christus Iudæis Gentiles copulauit.

SOCIATIS inter se fœdere iam Angelis cum hominibus. & his dato iure ruinas cœlestes perpetuis colonis nouis instaurundi : restabant inimicitiæ veteres & odia plus quam capitalia Iudæos inter & Gentes componenda : iudicium partis vtriusque arbitro Christo in stabulo exercitum fusè sum alibi persecutus, iuribus vtriusque partis allegatis : nunc quæ restant ex SS. Patribus loca de lapide angulari alibi prætermissa, suo hic loco recensebo, è quibus pacis inter vtrumque populum, per Christum firmatæ conditiones appareant, vt liquidum & planum fiat, plus aliquanto Reges, Gentiles ad Christum Regem recipiendum contulisse, quam Iudæos, adeoque merito prælatos ipsis sponsum ad se nouas sponsas rapuisse, veteri synagoga

velut Agar ancilla sed peruicace penitus eliminata. Fuit scilicet lapis angularis Christus, vt alias dixi paribus incrementis & ornamentis gentis vtriusque murum adaucturus: sed obsequijs, muneribus & ipso quærendi tam indefesso, laborioso & periculoso studio primas obtinuit Gentilitas, sponsum in vno oculorum amoris sui, & crine fidei tam stupendæ sic sauciauit, vt totum se amoribus nouis daret, repudiataque Synagoga exardesceret in Gentilium specie: & tenerum etiam se iam nexu perpetuo coniugij pararet copulare: antea tamen ijs in societatem fœderis cum Iudæis admissis. Plurimus est præ alijs S. Augustinus in singulis fere sermonibus huius festiuitatis, vt lapidem hunc angularem aptè describat.

Christus lapis angularis.

S. August. Ser. de Epp.

Natus, ait, *fuerat lapis ille angularis, pax duorum parietum ex circumcisione, non ex parua diuersitate venientium: vt ibi illis vniretur; qui factus est pax nostra, & fecit vtraque vnum: hoc in pastoribus Iudæorum & Magis Gentium præsignatum est: inde cœpit; quod in vniuerso mundo fructificaret & cresceret. Nos igitur duos dies natiuitatis & manifestationis Domini nostri spirituali lætitia gratissimos habeamus; Iudæi pastores ad eum Angelo nunciante, Gentiles Magi stella monstrante perducti sunt.* & ser. 4. *suscipite ergo deuotissimè istum diem celebrandum vniuersæ Ecclesiæ Gentium: quia & illi Magi quidnam fuerunt nisi primitiæ Gentium: Israelitæ pastores: Magi Gentiles: illi prope, isti longe: vtrique tamen ad angularem lapidem cucurrerunt: veniens quippe, sicut Apostolus dicit Ephes. 2. Euangelizauit pacem nobis; qui eramus longe; & his qui erant prope: ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & duos condidit in se in vnum nouum hominem, faciens pacem, & commutauit vtrosque in vno corpore Deo interficiens inimicitias in se ipso.* Idem in ser. 62. de diuersis. *Primitiæ quippe Iudæorum ad fidem; reuelationemque Christi in illis pastoribus extiterunt, qui ipso die, quo natus est, eum de proximo veniendo viderunt; illis Angeli, istis stella nunciauit: illis dictum, gloria in excelsis; in istis impletum est, cæli enarrant gloriam Dei: vtrique sanè tanquam initium duorum parietum de diuerso venientium circumcisionis & præputij ad angularem lapidem cucurrerunt: vt esset pax eorum, faciens vtraque vnum: veniunt pastores de proximo videre; Magi de longinquo adorare: in illis gratia prior; in istis humilitas amplior.*

duo dies Ecclesiæ festiuissimi natiuitatis & Epiphaniæ.

Haymo.

Haymo: *Et illi per Angelum & isti per stellam admoniti cucurrerunt ad lapidem angularem, vt ex vtroque populo vnum parietem facerent, ab illo coniuncti de quo ait Apostolus: ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem copulauit; dissoluens inimicitias in carne sua, & veniens euangelizauit pacem his, qui longè, & his qui prope sunt. Ephes. 1.*

Innoc. III.

Innocentius III. *Hic est lapis angularis, ad quem duo parietes conuenerunt, vnus ex Iudæis, id est pastores, ad verbum Angeli: alter ex Gentibus, id est, Magi ad signum stellæ: vt sint vnum ouile, & vnus pastor: vtrique tamen in terra à cœlo admoniti, quia Rex cœlorum natus erat in terris: stella cucurrit ad stellam, quia stella descendit in stellam: ego sum, inquit, Apoc. 22. stella splendida & matutina.*

Vna domus orbis est, quam Iudæi simul cum Gentibus incolebant, moribus scilicet & ritibus ipsaque religione dissimiles; vnde maceria quadam, vel medio pariete à se inuicem dissidebant, odijs & inimicitijs capitalibus à se disiuncti: Christus tandem aduenit, vtrisque desideratus, vel vtrisque expectatus: is inimicitias sustulit, odia reconciliauit, medium parietem seu varietatem rituum ac religionis diruit; vnam inuexit fidem Christianam, vt vno iam in ouili & domo, sub vno pastore Gentiles & Iudæi stabulentur, antiquatis auitis ceremonijs; nouis iam inter se conformes moribus, ritibus, institutis.

quomodo Christus mediam maceriam diruerit.

CAPVT XLIX.

Sanctorum Regum prærogatiua præ pastoribus & Iudæis.

OLO sanctitatem eorum inter se comparare, sed officij dignitatem & muneris commissi executionem, qua sibi præ pastoribus ita Christum Gentiles Reges officijs & obsequijs deuinxerunt, vt occasio fuerit oblata Christo, prærogatiuis quibusdam specialibus Regum pietatem remunerandi. Licet enim pastores illi Iudææ gentis à Deo dilectæ præ ceteris orbis nationibus, & electæ personam gesserint, è quorum stirpe & Christus Messias descendebat, & quibus tot oraculis Prophetarum fuerat repromissus: quia tamen senescentis Synagogæ repræsentabant imaginem, & ancillæ non electæ sponsæ, quam sibi de Gentibus Æthiopissam nigram, sed formosam per gratiam Rex gloriæ despondere mirificè cupiebat; ideo nec pastores illi tanta lætitiæ, pietatis & religionis signa, quanta Reges trecentis confectis leucis ad Christum adorandum ostenderunt. Obstare videtur illa pastorum per Angelum vocatio longè nobilior, vt apparet prima fronte, quam illa per stellam mutam & rationis ac sensus expertem: quo spectant illa S. Gregorij verba: *Iudæis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id est Angelus prædicare debuit; Gentiles vero, quia vti ratione nesciebant, ad cognoscendum Dominum non per vocem, sed per signa perducuntur: vnde per Paulum dicitur, prophetiæ fidelibus datæ sunt, non infidelibus: signa autem infidelibus, non fidelibus: quia & illis prophetiæ tanquam fidelibus & non infidelibus; & istis signa tanquam infidelibus, non fidelibus data sunt.*

Prærogatiua pastorũ. Regũ obsequia & gratia apud sponsum. Vtra vocatio nobilior Gentiũ an Iudæorum? S. Greg. ho. 10. in Euangel.

Haymo: *Dignum erat vt pastoribus, quia Israëlitæ erant, & Deum cæli cognoscebant, rationalis creatura, id est Angelus appareret, qui eos de natiuitate Domini instrueret: Magis vero tanquam Gentilibus & ratione carentibus irrationalis creatura stella appareret, quæ insolito fulgore coruscans in cælo regem cæli in terris natum ostenderet: & ita fieret, vt & illi per Angelum, & isti per stellam admoniti ad angularem lapidem currerent.* Sequuntur hos alij, nobis tamen nil officiunt: nam per familiaria signa populum vtrumque vocauit: Iudæis Deus, vt legem per Angelos dederat: vt Patriarchis per eosdem diuinam suam aperuerat voluntatem, ita consueto modo internuncio cœlite mysterium nati Messiæ declarauit: Gentiles qui oraculis tamen Propheticis, præsertim Balaamitico fidem tribuebant, per stellam hoc etiam opportunius euocauit, quo magis illi stellarum conspectu & contemplatione velut Astronomi tenebantur: forte quas & ipsi solebant in Dijs, vt alibi dixi numerare: interim nobiliori modo per se ipsos Deus instruebat: non tantum intellectum prophetico lumine collustrando; sed voluntatem etiam efficaciter ad heroica facinora permouendo, quorum nulla de pastoribus similia referuntur. Poterat Reges distantia loci natalitij, viarum pericula, Regis Herodis insidiæ, stabuli vilitas ab instituto, non pastores deterrere, nec tamen deterruit: imo sic ardens quærendi per tot molestias desiderium aduersis est inflammatum, vt inuentum non tantum cum pastoribus viderint; sed cum supplices prostratis in terram corporibus adorarint, & fidei interioris sensa mysticis muneribus indicarint: maior igitur in his humilitas, pietas, religio & amor inuenti pueri, quam in pastoribus elucescit: & iure: nam pastores Synagogæ veteris & antiquandæ formam, vmbras & figuras venturi Messiæ tantum intuentis sustinebant, è qua non nisi pauci & rudes, idiotæ & plebei Christo se erant coniuncturi, principibus sacerdotum, Scribis & Pharisæis in necem eius coniurantibus: Reges vero isti Gentilium Imperatores, Principes, Reges, & doctissimos quosque Græcos, & Latinos figurabant, qui insigni pietate, fide, & religione, animique demissione Christum erant cum subiectis adoraturi, templa ei augustissima regiâ magnificentiâ constructuri, adeoque donis Christi & cleri egestatem subleuaturi: insinuat ea paucis S. Augustinus: *Veniunt*, ait, *pastores de proximo videre: Magi de longinquo adorare:*

Haymo. Cur vocati Iudæi per Angelum. Gentiles per stellã. Deus per se ipsum docet Reges. Inde in Magis virtutes clariores. Ob futurorum figuram. Ideo præferunt SS. Patres Magos pastoribus. S. August. ser. 65. de diuersis.

veruntamen illi Deum ex eo, quod Christum viderunt, laudauerunt : in illis gratia prior, in istis humilitas amplior. Hæc est ista humilitas, quam plus in illis, qui ex Gentilibus erant, quam in Iudæis diuina scriptura commendat : ex Gentibus erat ille centurio : denique Dominus, non inueni, inquit, tantam fidem in Israel : hæc est illa humilitas, qua inseri meruit oleaster in oliuam, & oliuam contra naturam dare per gratiam. Præfert hic non tantum Regum humilitatem pastorum pietati : Rupertus. sed & meruisse vult, vt ideo Iudæis adnumerati, oliuæ suæ veræ Ecclesiæ Christi adscriberentur: cui insitioni tribuit S. Paulus alibi, quod ruptis ramis Iudæi sint reprobati. Lib. 4. de off. cap. 24. Rupertus etiam longè præfert vocationē hanc Regum isti, qua pastores vocatos esse constat. *Dona*, ait, *illa fuerunt fide fecunda, cælesti magisterio disposita, per Spiritum Sanctum intellecta : quid enim cælesti magisterio dignius, quam auro Regem, thure Deum, myrrha confiteri mortalem? nihil tale ille paries ac proximo contulit, qui de Iudæis veniens in pastoribus angulari lapidi primus se coniunxit : nec mirum : illos scilicet Iudæos pastores Angelicum instruxit magisterium : hos autem videlicet Gentiles, nouam stellam suscipientes, solum diuini spiritus inuisibiliter perdocuit oraculum : benè ergo Regum munera sanctæ Ecclesiæ fidem integerrimam testantia totum huius diei officium laudibus personat.* Fusius & exactius Regum horum perfectiorem Instructio Magorum nobilior quam pastorum. instructionem, scientiam & adorationem in comparatione cum pastoribus instituta, sic alibi exsequitur, vt etiam superius dixi. *vide quanta sit distantia in modo ascendendi: quantum distet inter auditionem illius, qui per Angelum, siue per hominem & illum qui per solam Spiritus S. reuelationem meretur erudiri. Pastores itaque Iudæi quippe qui in regione eadem erant vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum, non per hominem, sed quod maius est, per Angelum natum sibi esse saluatorem Christum Dominum didicerunt, & tamen non adeo docti siue eruditi fuerunt, vt* Reges exemplar sunt Christianæ fidei, confessionis, adorationis. *procidentes adorarent, aut munera offerrent : sed tantummodo venerunt & cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc, & reuersi sunt glorificantes & laudantes Deum : isti primitiæ Gentium, neque per hominem docti, neque per Angelum ; sed per Spiritum S. modo, de quo iam dictum est ; laudem perfecerunt ; & tres homines tribus partibus orbis Asiæ, Europæ & Africæ fidei vel confessionis, atque adorationis exemplar existere meruerunt.*

Fidei exemplar exstiterunt, cum per stellam vocati à Deo, sine remora intellectu in obsequium fidei inclinato, statim paruerunt, & muneribus ad offerendum præparatis iter susceperunt : confessionis exemplar esse meruerunt Hierosolymis coram Herode; cum nihil eius blanditias minasque reueriti, Christum natum Regem Iudæorū & Deū Lud. de Ponte lib 1. Cant. exh. 25. verum profiterentur. Denique adorationis in stabulo : quod eo mirandum magis : nam idiotas pastores verbis Angeli credidisse tunc, cum infantem pannis inuolutum oculis vsurparunt, perfacilè : at Reges istos omnibus scientiis instructissimos, solius Cur vocati è Iudæis viles Pastores. impulsu Spiritus S. interiore, & sideris adspectu puerum egenum vt Deum adorasse, & Gentiles quidem, magis demirandum, præsertim cum Iudæorū doctissimi quique Pharisæi & principes sacerdotum, quibus toties in lege promissus erat, adduci nō potuerint Io. 7. v. 48. vt eum velut Messiam agnoscerent, reciperent, adorarent. Rectè Lud. de Ponte : *Ex* Io. 9 v. 39. Matt. 11. 25. *Heb. venerunt pastores ignobiles & plebei : ex Gentibus vero Reges & sapientes, eo quod futurum erat quod Pharisæi sacerdotes & Iudæorū magnates Christu non reciperet;* At Reges ex Gentibus. *sed solum humiles & indocti iuxta illud quod ipsi fassi sunt dicentes : nunquid ex principibus aliquis credidit in illum aut ex Pharisæis? sed turba hæc, quæ non nouit le-* Isa. 60. *gem : & Christus hoc significans dixit : in iudicium in hunc mundum veni, vt qui non* Pastores erant aptiores ad Christi demissionem addiscendam. *vident, videant, & qui vident, cæci fiant :* & clarius alibi *abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & reuelasti ea paruulis. At ex Gentibus non minores tantum ; sed etiam Reges, principes, nobiles & sapientes conuertendi erant, iuxta illud. Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui.* Ita nimium sibi & doctrinæ suæ præfidentes scribas & Pharisæos abiecit, pastores & turbam elegit, capaciorem istius Matt. 11. lectionis : *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde* : imò pastoribus Reges magis & Reges Gentium præ pastoribus moderatiores. scilicet Gentes humiles, quam Iudæos, prætulit ; ijs fidei mysteria recondita cum afflatu Prophetico manifestauit, hoc aptiores ad Euangelica fata recipienda : quo remotiores se mouerant à cognitione Dei qui etiam tanto maiore studio, cura & labore in quærendo Deo desudarunt, tanto religiosius & demissius inuentum adorarunt, quanto

no-

nouerant se ob commissa conspectu eius & gratia indigniores: ab hac virtute cum remotissimi essent Pharisæi, adduci non potuerunt, nec filij Dei eloquentia, vt ipsum reciperent, quem vt se inferiorem & fabri filium despiciebant, solos elegit summissos: & de se non superbè & arroganter præsumentes, vt rectè S. Augustin. docet. *Manifestatus est in ipsis cunabulis infantiæ suæ his qui prope, & his qui longe erant: Iudæis in Pastorum propinquitate, Gentibus in Magorum longinquitate: illis ipso die, quo natus est, isti ad eum hodie venisse creduntur: manifestatus ergo est, nec illis doctis, nec istis iustis: præualet namque imperitia in rusticitate pastorum, & impietas in sacrilegijs Magorum: vtrosque sibi ille lapis angularis applicuit, quippe qui venit stulta mundi eligere, vt confunderet sapientes, & non vocare iustos, sed peccatores, vt nullus magnus superbiat, & nullus infirmus desperet: vnde scribæ & Pharisæi, dum nimis docti, & nimis iusti sibi videntur, eius nascentis ciuitatem ostenderunt, eloquia recitantes; hunc reprobauerunt ædificantes. Sed quod factus est in caput anguli, quod natus ostendit, passio impleuit. Huic nos inhæreamus cum alio pariete habente reliquias Israël, quæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt: eos etiam peccatores illi præsignabant de proximo coniungendos, vt & nos quos ex longinqua vocatione Magorum significabat aduentus, iam non peregrini, sed ciues Sanctorum & domestici Dei maneamus coædificati.* Humilitas in Deipara fecit, vt præ omnibus mulieribus eligeretur: *Respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est.* Humilitas in pastoribus, & Apostolis meruit, vt præ Pharisæis abiectis & repudiatis ad tale munus eueherentur: eadem in Magis supplicibus hoc euicit, vt illi longè Iudæis & pastoribus præferrentur: nec vt oleastri tantum oliuæ insererentur: sed omnem ferme ad se succum traherent, oliua vetere arescente excisa magnam partem. & in ignem abiecta; hæc est illa humilitas, qua sic sponsi teneri oculos & cor vulnerauit, vt maturarit nuptias, & adhuc infans iam isti nigræ & deformi Æthiopissæ voluerit se copulare.

S. Aug. ser. 2. de Epiph.

Scribæ & Pharisæi ob arrogantiam incapaces mo-deratini Euangelicæ.

Luca 1.

ob demissionem Christus prætulit Gentes Iudæis.

CAPVT L.

Christi infantis desiderium coniungendi se gentilitati paranymphis Deipara, Iosepho & Angelis.

VENERAT è cœlo filius Dei ad matrem suam veterem Synagogam in Bethlehem; nulli de cognatione, nulli de affinitate suscipere vel agnoscere voluerunt; imo cum omni familia Betlehemo eiectum inter pecudes ad stabulum detruserunt: luxit dies tredecim matrem suam Synagogam: vt Isaac Saram: luxit omnem sanguine iunctorum crudelitatem: tredecim ipsos exspectauit dies legatis ad eos Angelis è cœlo, missis pastoribus è Iudæis Bethlehemo: rogans, vt venirent; & se Messiam promissum reciperent: magis illi magisque ad voces eorum obsurduerunt: ita Dei filius *in propria venit, & sui eum non receperunt*: lugebat interim; & quod Prophetarum, oraculis Angelorum & pastorum nuncijs non obtinebat, noua Regum exterorum adornata legatione sperabat impetrare, qui venerat omnibus salutem allaturus. *Quia enim* (ait S. Chrysostomus) *Christus adueniens veteri testamento erat finem daturus, vniuersum vero mundum ad se conuocaturus adorandum, qui vtique mari terràque erat colendus, ab ipsis statim initijs natiuitatis ostium Gentibus reserat, & sic quoque domesticos cultores suos erudit, dum inuitat alienos: quia enim audientes Prophetas, qui aduentum eius sæpe promiserant, parum attentè eorum verba pensabant, è longinquis regionibus venire fecit & barbaros, qui apud illos natum inquirerent Regem, & Persico primum sermone discerent, quæ Prophetis nunciantibus discere noluerunt, vt si bonæ fuerint voluntatis maximè inuenirent occasione credendi: si vero contra manifesto contenderent omni prorsus excusatione priuentur.* Tantum abest, vt Reges illos secuti Messiam, cuius natalem locum eis indicabant, inuiserent; vt etiam consilia tractarint cum Herode de nece recens nato machinanda: Dum luget in agro suburbano verus Isaac matrem mortuam caritate, & fide etiam in optimatibus destitutam: *ecce Rebecca* (Gentilitas) *veniens in Camelo conspecto eminus vero Isaaco descendit,*

luget Christus infans Synagogam matrem suam.

vocat per Angelos & pastores.

Io. 1.

vocat etiam per Gentiles Reges. S. Chrysost. ho. 6. in 2. Matt.

obsurdescunt Iudæi.

Gentilitas se offert Christo

Gen. 24.

placet. recipitur in sponsam.

dit, & ad pedes eius procubuit: *Qui* (ait scriptura) *introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam vxorem, & in tantum dilexit eam, vt dolorem, qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.* Nam ea Gentilis populi pietas, animi demissio, cum tam incenso quærendi Christi studio desiderioque nullo tam vilis in agro hospitij, sordium loci, vel egestatis externæ adspectu diminuta, sic animum pueri sibi devinxit, vt oblitus veteris Synagogæ, cum Gentibus connubium ambierit nullo tempore finiendum: quod antequam describamus paranymphos eius Deiparam, Iosephum, & Angelos libet considerare.

Parentes conciliabant filijs sponsas. vt Abrahā filio Isaac. Gen. 27. Rebecca Iacobo. præsertim pacis firmandæ gratia. tunc sponsalia contrahuntur inter impuberes. Paranympha hic Deipara. hanc Reges sibi obsequijs conciliāt. coadorent. Salmeron. tra. 40 f. 367. Io. 5.

Ac parentes quidem filijs vxores conciliasse, tum legatio Abrahæ in Mesopotamiam Gen. 24. docet; tum Rebeccæ amandatio Iacobi ad Laban, & verba, quibus Isaaco eam suadebat. *Tædet*, ait, *me vitæ meæ propter filias Heth, si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere*: præsertim cum ad pacem inter regna stabiliendam etiam teneros inter sponsalia sunt contrahenda: ita cum cœlestis Pater ad pacem Iudæos inter & Gentiles firmandam statuisset, filium Gentilitati despondere, quo facilius veteres inimicitiæ tollerentur, paranympham quis dubitet accessisse Dei genitricem, quæ multo tunc magis filij rebus consulebat, quam sponsis illis in Cana Galilææ, quibus deficiente vino id statim à filio suis precibus impetrauit, sciebat iam tum his nuptijs æterno Dei consilio decretis, Gentium fidem constantissimam ad mortem vsque Christo sponso adhærentium velut in typo præmonstratam: & suam gentem ob scelera, & perfidiam iusta Dei vltione exigente abijciendam: vnde suam voluit cum diuina voluntatem conformare: & sane merebantur de Dei matre totaque familia Reges optimè, quam tantis donis ad profectionem longinquam facile sustinendam necessarijs cumulabant: & summa veneratione prosequebantur: nam qui filium adorabant, matrem etiam cum filio coadorarunt, vt autores multi docent.

Salmeron: *In quo quidem honore Christo deferendo matrem quoque suo modo venerati sunt: nam latria, quæ soli Deo debetur, ab hyperdulia, quæ B. Virgini non tam signis externis, quam ipso animo distinguitur. Qui ergo adorat filium, adorat & matrem, quoniam filius à matre proficiscitur secundum carnem, quemadmodum mater ex filio secundum spiritum. Verè enim Christus & Maria fuerunt duo in carne vna: & sicut, qui non honorificat filium, non honorificat Patrem; ita qui non honorat matrem filio detrahit.*

primi eius cultores. primi viuæ templū construxerunt. bene merentur de tota familia.

Vt primi videantur sancti Reges adoratores Deiparæ extitisse, cui etiam triennio post (vt suo dicetur loco) primi in vita templum, erectā eius puerum gestantis imagine, construxerunt: hi igitur tam bene de Deipara, imo & de filio & Iosepho educatore meriti, cum eam totam familiam opibus suis sustentarent, & omnem vellent deinceps curam à Iosepho, non parando victui, sed protegendo puero & matri conferri, vel ipsi parati, si Christus voluisset, eidem semper obsequio se consecrare: de his inquam optimè meriti tunc, cum Iudæi nec hospitio ipsos dignarentur, quin & absenti necem pararent; quid mirum si talibus dixerimus paranymphis Maria & Iosepho Gentilitatem inter & Messiam connubium fuisse conciliatum: nec, ideo reprehendenda Deipara, quod alienigenis potius, quàm genti electæ suæ adhæserit, cum Dei in hoc nutum peccatis Iudæorum exigentibus sequeretur.

Rupertus lib. 1. c. 1. Cant. interim Maria à Iudæis affligitur. contemnitur. abijcitur.

Pulchrè rem totam probat Rupertus ex Cantico Canticorum, cur vineā Iudææ relictā Beatissima Virgo Maria sumserit curam alienæ. *Filij*, ait, *matris meæ Iudæi sunt, filij Synagogæ, imo qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt; sed sunt Synagoga Sathanæ: isti pugnauerunt, id est certissimè pugnabant contra me, considerantes & considerare volentes, quod fusca sim, quod non verè decolorauerit me sol; sed nigra sim nigredine omnimoda, sicut tabernacula Cedar: Hinc ab illis passa sum, vel patior pugnas verborum, pugnas linguarum blasphemantium, prædicatum est eis, quod non nigra, imo formosa sim, sicut pellis Salomonis: sed è contra pugnauerunt repleti zelo, & contradixerunt propugnatoribus meis blasphemantes. Diximus ergo: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsque ad extremum terræ. Hoc modo posuerunt me custodem in vineis, id est in Gentibus, quæ non quidem erant sed*

ex

ex mea custodia facta sunt vineæ Domini: Posuerunt iniquam.id est,vt ego ponerer, effecerunt per incredulitatem suam: non enim ego priores illos, sed ipsi priores me repulerunt: & custodia mea se indignos iudicauerunt: igitur iusto iudicio tales matris meæ filios reliqui, & vineam meam non custodiui: gentem meam non audiui, non defendi, quin venirent, locumque & gentem tollerent Romani. Putauerunt quod si me repulissent,errare deberem in solitudine,sicut Cedar,vel sicut Agar: verum ita non est: pro vna vinea quæ debuit esse mea,vt pote gens mea, sanguis meus, & caro mea, multas vineas acquisiui, multas ecclesias in Gentibus dilataui;quæ omnes custodiam meam habent, & habere desiderant de meritis meis præsumentes, de intercessionibus meis confidentes: & pro huiusmodi custodia clamantes ad me iugiter: ita facit Deiparam loquentem Rupertus: quæ primam Indorum vineam seu ecclesiam a Melchiore constitutam cœpit iam tum ab ipsa infantia Saluatoris precibus conseruare: vt & postea in Hispania cum ei viuenti adhuc Cæsaraugustæ S. Iacobus alteram ecclesiam excitasset. Quocirca recte tam Deipara,quam sponsus Ioseph parentes Christi,altera vera, alter putatus opinione vulgi huius casti matrimonij paranymphi sunt existimandi. pro vna multas accepit vineas. primam ecclesiam Indorum. alteram in Hispania.

De Angelis idem est iudicandum, quos ipse Christus legauit ad Reges Gentium, vt venirent stella ducem Palæstinam ad Regem recens natum muneribus honorandum, & eidem se casto coniugio fide,spe & caritate maritandos, dote regia secum allata, quo facilius tanti sibi sponsi nuptias conciliarent: nec solum regnorum ipsorum tribus,quibus dominabantur præsides: sed & omnium nationum totius orbis extra Palæstinam,imo & veteris Synagogæ custodem & propugnatorem Michaëlem antesignanum arbitror exstitisse cuius proprium officium erat nouellæ iam nasciturae ecclesiæ progenitores saluos & incolumes sponso sistere: è cuius casto complexu tot millia populorum deinceps erant proseminanda: vt licet antiquus Synagogæ paries vetustate fatisceret, nouus exurgeret illico,priore solidior, firmior, & diuturnior; qui posset in æuum omne sine vitio perennare. Fuerit itaque dissidium aliquod apud Danielem Angelorum, inter Græcorum, Iudæorum Præsides, & Persarum cum à Gentium coniuctu Iudæi in fœdos eorum cultus,& mores flagitiosissimos degenerarent; hic vtrosque putem conspirasse, vt cum ignaui Israëlitæ, nec maiorum exemplo,nec Prophetarum oraculis,nec ipso Messiæ nati vocatu permouerentur, Gentilium exemplum ipsos officij commoneret, vt quem illi spretis idolis ei cultum & honorem adhiberent, eundem ipsi, vt Dei filio & Messiæ promisso toties tribuerent. Angeli etiam paranymphi. præcipuè S. Michael nec hic eorum dissensio

Sed nunc vestem & ornatum sponsi nuptias anhelantis inspiciamus. *Egredimini* nunc Sancti Reges Orientis, *egredimini & videte Regem Salomonem in diademate,quo coronauit eum mater sua* Maria, vt eum vobis despondeat. Solebant parentes olim filijs die nuptiali caput coronà,vt Tertullianus vult floridâ, roseâ, vel herbidâ, vel mixta è vario florum & herbarum genere redimire: sicut Deipara filium rosis sanguineis seu humanitate è purissimo suo sanguine coagmentata decorauit: vt de ea Beda,Richardus & alij hæc verba S. Ioannis interpretentur: *Vidi alium Angelum fortem descendentem de cœlo amictum nube,& iris in capite eius, & facies eius erat vt sol.* Est ille *magni consilij Angelus* de cœlo lapsus, dum hominem induit, *amictus nube* corporis, cuius humanitas (velut iris fœderis & pacis, inter Deum & homines constituendæ)caput diuinitatis coronat: ita,vt cum vtrumque cornu iridis humeris insistit, faciem ipsam solis instar radiantem exhibeat. Nam diuinitatis splendores per roridam humanitatis nubem effulgebant,vt iris appareret. Hic ille *sol Oriens ex alto* quater millenis annis optabat è thalamo prodire,& Gentilitatis tenebras toto terrarum orbe diffusas luce sua depellere: sed quo diutius & ardentius tot seculis ortum & nuptias desiderarat: hoc concitatius cum tempus à Patre cælesti præstitutum aduenisset, velut gigas properauit. Eum in finem *in sole posuit tabernaculum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo exsultauit vt gigas ad currendum viam suam, à summo cœlo egressio eius*: Soli nimirum diuinitatis carnis tabernaculum sociauit: & velut sol cum oritur,si nubem obiectam vniformem in raritate incurrat, halonem efficit, vt quasi coronatus iride videatur: sic ille *speciosus præ filijs hominum,vir Oriens nomen eius*, nubem humanitatis virtutum radijs adeo collustrauit, vt amictu nuptiali vestitus diceretur.*Induit me vestimentis salutis,* Parentes filios sponsos coronabant. Apoc. 10. Christi caput inde cingitur, facies solis instar radiat. 4. Psal 18. in sole posuit tabernaculum. vestis nuptialis eius humanitas. Isa. 61.

tia eius dealbata : pretioso sanguine dotata : totum possidet, quod à viro suo possidit in dote. tabulas lego eius matrimoniales; recitabo. Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiam in remissionem peccatorum in omnes Gentes: omnes Gentes totus mundus est: Ecclesia totum possidet, quod à viro accepit in dote. Dos ei collata in Epiphania; velut in semine cum impleri inciperet illud oraculum. *Dabo Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam fines terræ.* Licet igitur in cruce matrimonium videatur fuisse consummatum, cum è latere Christi dicatur ædificata, & quasi *os de osse Christi*, & appensione ossium Christi facta : in cruce emta : iam tamen in Epiphania contractum de præsenti cum Ecclesia, quæ tum canit: *Hodie Christo sponso iuncta est Ecclesia* : ita sentiunt Patres : vnus sufficiat S. Eucherius. *Tanquam sponsus de thalamo suo, descendit* (Christus) *ad terras, Ecclesiæ ex Gentibus congregandæ, suscepta incarnatione, iungendus : arrhas & dotem dedit : arrhas, quando Deus homini iunctus est : dotem quando pro salute hominis immolatus est : arrhas præsentem redemtionem, dotem vero intelligimus vitam æternam.* Et ho. 3. *miracula nuptiarum, mysteria sunt gaudiorum cœlestium : dies ergo erat nuptialis, & festa, qua adueniente sponso redemta iungebatur Ecclesia; illi inquam sponso, quem omnia sua initio mundi sæcula spospondérant : qui descendit ad terras, vt dilectam suam ad celsitudinis suæ thalamos inuitaret, dans ei in præsenti arrham sanguinis sui, daturus postmodum dotem regni sui.* Sed an credibile videatur Christum tam tenerum iam nuptias præmaturas appetijsse? cur viriles non exspectauit annos? Causam reddit Garcia : vt lis orta repente per coniugium componeretur : ita enim ait, *At illi* (Reges) *oculis fidei sponsum contemplantur* (inquit S. Leo) *quantitate paruum, alienæ opis indigum, fandi impotentem, quasi diceret, ne miremini Regem ita paruulum videri ; accelerauit enim nuptias, vt pacem firmaret in cœlo & in terra; sicut cum inter ciues rixantes, & maximo odio dissidentes, qui pacem mittunt id maxime curant, vt concordia stabilis sit, statim ex vna & alia parte pueri matrimonio iunguntur, si de præsenti nequeunt defectu ætatis, at saltem verbis de futuro: eodem modo transacta res est inter Deum offensum & humanum genus: pacis enim amator Deus filiam gentilem sponsam duxit, & quia paruulus est sponsus opus fuit monere sponsam, ne illum despiceret, quod media fide factum est:* S. Bernardus : *ingrediuntur stabulum, inueniunt inuolutum pannis infantulum, non illis sordet stabulum, non pannis offenduntur, non scandalizantur lactentis infantia ; procidunt ; venerantur vt Regem ; adorant vt Deum ; sed profecto qui illos adduxit, ille & instruxit, & qui per stellam foris admonuit, ipse in oculto cordis docuit.*

Dos sponsæ Ecclesiæ data in Epiphania.

In cruce consummatum Christi matrimonium cum Ecclesia.

Ho. 1. de Epiphania.

Cur Christus infans iunctus matrimonio.

Garcia.

1. ad sedandas discordias.

Aliam propterea festinationis causam adfert Besseus ex parte Dei Patris, qui cum vehementi imo Infinito amore Gentilitatem futuram sponsam adamaret, ne ea displiceret ob nigredinem, adolescere cum ea, & amorem ætate & conuictu mutuo corroborari voluit : prius tamen celebritatem earundem nuptiarum sic describit. *Hodie*, ait (die Epiphaniæ) *celebres nuptiæ, quibus Christus Ecclesiam sibi copulat in coniugem, peraguntur ; quando nimirum per omnes mundi angulos legati diriguntur, qui vniuersos mundi incolas ad hasce nuptias inuitent, ne dicam compellant : stella noua legationem obit in Oriente : ad conuocandos Reges: Angeli in Iudæa ad pastores, Principes in ciuitate Hierosolyma ad admonendum Herodem, quo sese ad hasce nuptias præpararent.* Scilicet velut Assuero quærebantur ex orbe toto virgines lectissimæ, è quibus sibi consortem thori, & regni deligeret : interim Æthiopissa Gentilitas placuit : pergit Besseus, *Dixi hodie celebres & regales nuptias celebrari, & iterum dico, & verum dico : adsunt Legati à parte sponsæ, qui ex Oriente venerunt, qui conuenta & conditiones matrimonij confirment : ps. 67. venient Legati ex Ægypto : Æthiopia præueniet manus eius Deo: solent enim parentes cum nuptias filijs aut filiabus, quæ tamen ætate adeo non sunt æquales parare, & conciliare conantur, eos adhuc iuniores matrimonij vinculo sociare : tum vt crescente corpore crescat & amor ; tum vero ne sponsus futura sponsæ suæ deformitatem & næuos agnoscens eam auersetur : Imitatus est hoc Pater æternus filium suum Ecclesiæ pauperculæ & desertæ copulare cupiens, quæ nullam cum eo similitudinem habet, è primis eam cunabulis ei desponsat, vt cresceret cum æta-*

2. ex amore Dei patris in homines.

Ser. de Epip.

ætate affectus ad eam: nam cum infans sit ipsa sapientia, nec possit defectus sponsæ ignorare, amore ebrius & intellectus, quasi obnubulante eos agnoscere quasi non vult, & dissimulat: vnde ostendit se his legatis tanquam sponsus procedens de thalamo.

Carthagena causam omnem tribuit amoris magnitudini & impotentiæ in Christo. *Hodie, ait, cælesti sponso iuncta est Ecclesia, arcitur in officio: inuitat sponsam suam Christus, Cant. 4. veni sponsa mea de cubilibus leonum, de montibus Pardorum, veni coronaberis: vaticinatus id Oseæ secundo: sponsabo te mihi in iustitia & iudicio: inibo tecum cæleste connubium, iustificabo te in iudicio, pro te sententiam feram, ex misericordia tibi gratiam gratis conferam: in fide, non dando libellum repudij: & caritate: fecit vt Samson Iudic. 13. cum Philistæam amaret, & patri diceret: hanc accipe mihi, quia placuit oculis meis: certè sagittæ amoris Christi acutæ, populi sub te cadent. ps. 44. & Iob. 39. nunquid rhinoceros volet seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum? nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? solus Christus tres illos barbaros alligauit præsepi Bethlehemitico, funibus diuinæ legis in brachio potenti.*

Ho. 11. & Epiph.

tertia causa ex parte amoris infiniti Christi erga sponsam.

Atque hi quidem sentiunt omnes inter Christum & Gentilitatem hodie fœderatum connubium: quo etiam die voluit Christus ideo & nuptias in Cana: & Baptismum celebrari: per hunc enim gentilis anima per gratiam Christo despondetur: & ea eidem dona, quæ sponsæ solet, elargitur, ea sic explicat etiam Luduicus de Ponte: *Promiserat Deus olim adsumturum se Ecclesiam in sponsam, eo scilicet tempore, quo ipse carnem adsumeret: sic enim inquit per Oseam Prophetam: sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio & in misericordia, & in miserationibus, & sponsabo te mihi in fide: tot enim & tam ingentia dona per hanc sponsationem conferam: vt per illa optimè dignoscas, me esse sponsum omnipotentem, infinitè diuitem & munificum, qui talibus donis meas locupleto sponsas. Sed quid est sponsabo te mihi in fide? in qua fide sponsandam pollicetur? in fide nimirum Christi, qui venturus erat in mundum, vt illam Deo Patri reconciliaret, ex mundo sibi sponsam Ecclesiam assumeret: mundans prius illam ab omnibus immunditijs eius per aquam mundissimam gratiæ à fonte Spiritus Sancti promanante; prout promiserat per Ezechielem dicens: effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris; & ab vniuersis idolis, mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestrum. Necesse enim erat, vt noui sponsi, qui homo erat, noua esset sponsa, munda & pulcra, vt tanto esset sponso digna: hæc autem nobis præstitit sacrament Baptismum, quod D. Paulus vocat lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus Sancti, quem Deus abundè effudit in nos, per Iesum Christum Saluatorem nostrum: sublato enim circumcisionis signaculo quod solis Iudæis institutum erat, ordinauit lauacrum Baptismi Iudæis & Gentibus impertiendum, & præcipuè Gentibus, ex quibus ferè Ecclesia sponsa Christi colligenda erat, & per Baptismum eam sibi copulauit, vt vnum corpus mysticum cum ipso capite illius constitueret, mundans eam, vt idem S. Paulus ait, ab omni labe culpæ originalis vel actualis, vt sit coram ipso pulcra & gloriosa, non habens maculam aut rugam, aut aliam similem maculæ imperfectionem: vnde tandem eam sibi adsumit in sponsam spiritualem, cum ea celebrans nuptias per vnionem gratiæ, & caritatis. Quæ tria bona singulis fidelibus præbet Baptismus: nam simul est ianua, per quam intratur in Ecclesiam, & anima aggregatur ouili Christi; & lauacrum, per quod mundatur ab omni peccato; est denique thalamus, in quo per fidem & caritatem Deo tanquam sponso coniungitur. Vnde non sine mysterio eundem diem Epiphaniæ tribus præclaris miraculis ornatum fuisse testatur Ecclesia. Hodie cælesti sponso iuncta est Ecclesia, quoniam in Iordane Christus eius lauit crimina: currunt cum muneribus Magi ad cælestes nuptias, & ex aqua facto vino conuiuæ lætantur. Magi enim qui primitiæ erant Gentium duce stella venerunt ad Christum in Bethlehem natum, & collocatum in præsepio, eiusque Ecclesiæ sunt adscripti, eodemque die institutum est Baptisma, quo peccata in profundum maris demerguntur, & sponsa dealbatur: ipso etiam die reuoluente anno in nuptijs Cana Galilææ, aqua in vinum conuertitur, vt designentur spirituales nuptiæ ipso Baptismatis die celebratæ, non per carnis, sed spiritus coniunctionem, quia aqua in vinum & caro in spiritum per Christi potentiam est commutata.*

ob hoc connubium, simul Baptismus Christi & nuptiæ in Cana factæ recoluntur.

Lud. de Ponte. lib. 1. cant. lic. 10. 11. 2.

anima in Baptismo Christo sponso copulatur.

tria mysteria diei Epiphaniæ.

At

Atque hæc est ratio, cur Christi nuptiæ dicantur hodie conciliatæ cum Gentilitate; vt enim homo per lauacrum Baptismatis à peccato genitali purgatur, & viuum corpori Christi membrum inseritur, adeoque eidem copulatur: sic cum hodie tres Reges & Baptismate flaminis initiati, seu dolore de commissis peccatis concepto veniam culparum omnium obtinuissent, & animi demissione Gentilibus, vt S. Augustinus vult, vel fidei excellentia, vt S. Chrysologus censet ostium Ecclesiæ reserasserit, Iudæis ob maleuolentiam & perfidiam obcæcatis, ideo primæ quasi sponsæ Christo dicuntur hodie copulatæ: quarum cum fidei interioris externam & sincerum professionem Gentilium Ecclesia conuersa semper imitetur, progenitores etiam Ecclesiæ iure nominantur: *Quando* (ait Chrysologus) *Christum Iudæus Herodi sceleri prodebat, tunc Magus Deum Christum muneribus fatebatur: hinc est quod Gentilis, qui erat nouissimus factus est primus, quia tunc ex Magorum fide est Gentium credulitas dedicata, & Iudæorum est notata crudelitas.* Sed nunquid ritum & solennitatem huius sancti connubij licet augurari? an alias legimus paranympha Deipara Christum sibi fideles desponđisse? de vtraque S. Catharina refertur: ego fide autorum commemoro Episcopus Esquilinus, & ex eo Ribadeneira noster in flore Sanctorum refert S. Catharinam Alexandrinam priusquam baptismate sacro tingeretur, nocturno visu conspexisse Sanctissimam virginem Mariam vlnis diuinum filiolum speciosum præ filijs hominum complexum, quæ cum Christo Catharinam offerret, illum facie auersa hanc aspernatam negasse pulcram esse, quæ sacro baptismate nondum esset regenerata: mox experrecta Catharina, cum quid sibi deesset, intellexisset, didicissetque indignam se speciosissimo Christi conspectu, Christianus imbuta mysterijs sacramento genitali voluit expiari. Apparuit ei denuo Christus eadem specie qua prius, eamque coram sanctissima matre numerosaque cœlitum corona comiter habitam sibi desponđit, desponsamque tanquam legitimam sponsam annulo sibi maritauit. Euigilauit ad hæc S. Virgo, digitumque annulo insignem vidit; certior est de Senensi S. Catharina narratio a sancto Raymundo literis consignata. Cum enim Christus in reliquis sponsalium causis hanc attulisset, quod spretis mundi vanitatibus crucem Christi amplexa per pœnitentiam solum summum & æternum bonum quæsiuisset: subdit *Beata virgo accipiens dexteram B. Catharinæ extendendo eius digitum annularem petebat à filio, vt eam sibi desponderet: matri annuit Christus, & accipiens dexteram, digito eius annullum sponsalitium inseruit, dicens: ecce ego, qui sum creator & saluator tuus, te mihi desponđeo in fide, quæ perdurabit in te ex hac hora semper immutabilis, donec nuptijs æternis in cælo tibi coniungar: vbi videbis me facie ad faciem, meque perfrueris: superest igitur, vt viriliter certes & in robore fidei, quam cordi tuo infixi superes omnes illecebras mundi, insultus carnis, & omnem tentationem inimici:* Ego sic existimo SS. nostros Reges singulos accepto è Deiparæ manibus infantulo brachijs eum gestasse, & pedes, manus & caput esse pijsime dissuauiatos, puerulum etiam insigni gestientis animi monstrata lætitia, & protensis in facies eorum manibus, eos sacerrimo suo attrectatu sibi consecrasse. Probat Inclofer vulgi hic licet incertam opinationem: *Et sunt*, ait, *qui ipsos hosce viros post pedum, & manuum diuini Infantis oscula cum in vlnas etiam accepisse, & suauissimè amplexatos gaudio exsultasse putent. In cuius rei signum inter alios Erhardus Winheimius de ijsdem loquutus, part., inquit, superna quæ procul dubio infantulum Iesum in vlnas accipientes amplexati sunt & osculati adhuc cute obducta vna cum capillis in capite suo supersunt carni: nempe vt in loco dicimus angustissimæ tactu manuculæ creduntur eæ partes a cariosa corruptionis vetustate præseruari*, sed de hoc ego alias.

Ritusque Deiparæ sponsum despondet animæ. Esquilin. 25. Nouem.

vt Christus desponđit sibi annulo S. Cathar.

Deipara paranympha. verba Christi sponsi.

traditio & acceptio mutua Regum & Christi. cap. 28. amplexantur eum.

S. Chrysologus ho. 160.

Hic iam affectus sponsi cum sponsa, piaque colloquia superessent recensenda quæ cum ingenij mei captum longè superent, neque verborum satis reperiam quibus eloquar: ego tacitè lectori consideranda potius relinquam, quam impari dictione magnitudinem & præstantiam eorum obscurem, inuoluam, deprimam. Hoc quod ante me Garcia noster scripsit clausulæ loco adijcio, *Et procedentes*, ait, *adorauerunt eum: ecce supremum Regem, ecce sponsum desideratum: teneo eum, nec dimittam: quæ verba, quas lacrymas, quas extases noster Beniamin in mentis excessu persensit? dulcissime sponse, vide coram te sponsam concupiscentem: & tu apprehende*

hende virum tuum : venitur ad amplexus : vbi non possumus affectus perscrutari : sed omnia cedunt amori ; tiaras proijcit, coronam ponit, maiestatem prouoluit. pandit thesauros, reserat thecas, effundit munera. Tenui eum, nec dimittam. Quid agis sponsa ? quare thesauros aperis ? imo tu ab illo arrham exspectare debuisses : ita euenire solet, respondet illa : sed cum virgo nobilis ducit Principem aliquem primogenitum, qui paruulus est, & nondum hereditatem adijt, sponsa tunc dotem adfert copiosissimam, ille vero spem, & ius ad regnum & principatum : nupsit Ecclesiæ, Verbum Dei caro factum est adhuc paruulus, infans, pannis inuolutus. Ecclesia verò prudentissimè præmittit munera: diuitias & dotem, ab illo vero spem accipit regni : attendite mortales & diuites videte, vt impenditis pecunias, serui Dominò credite opera vestra nec inania nec infructuosa fore : adferte Domino filij Dei, adferte, adferte : ne dotes temporariæ cunsumantur : manducet Christus, paruulus enim est, & nondum heres : statim enim atque hereditatem adibit, tu erit sponsa, tu dilecta, tu Regina & tu Gentilitas mater nostra eris, sponsa constitueris, exsulta super sponso tuo : sta in throno à dexteris eius in vestitu deaurato : sic enim æstimatur fides tanta, vt cumulatissima gratia donetur & coronetur gloria.

Profusa eius in sponsum munificentia.

CAPVT LII

Christus gratum se præbet Sanctis Regibus.

REGINA Saba venerat in Ierusalem *cum multo comitatu & diuitijs & camelis portantibus aromata & aurum infinitum nimis & gemmas pretiosas : venit ad Regem Salomonem :* & dedit Regi centum *viginti talenta auri, & aromata multa nimis & gemmas pretiosas : Rex autem Salomon dedit Reginæ Sabæ omnia, quæ voluit, & petiuit ab eo.* Quid ni Rex gloriæ die tam inaugurationis regni, quam nuptiali, suis illis sponsis tam liberalibus. tam desideratis plura donarit munera cœlestia, diuina & æterna, quam sperare vel petere potuissent? Nam si nondum natus saluatoris obiuit munus, vltro Iohannem conuenit & suam gratiam tam copiosè eidem impertiuit; hos à trecentis ferè leucis aduolantes & tam solenni ritu totos se eius seruitio mancipantes, non potuit non ingentibus gratiæ donis cumulare. Principio voluit Christus huius beneficij in se puerum tam opportunè collati memoriam exstare sempiternam : adeoque cum S. Magdalenæ munificentia morituro præstita & sepulto, in toto vulgari orbe, sacrisque voluminibus prædicari. Hoc Salmeron remunerationis genus attingit : cum negat in puero Iesu diuerbij locum fuisse : *beneficium puero collatum perditum esse ; nam accepti beneficij oblivisci haud quaquam potest : & qui etiam calicem aquæ frigidæ discipulo suo donatum se remuneraturum est pollicitus. Hinc accepta ab eis munera commemorari voluit in Euangelico & per vniuersum orbem eorum apud omnes Gentes credentes honorificam fieri mentionem ; sicut & beneficium vnctionis acceptum à Maria voluit vniuerso orbi prædicari in eius gloriam & commendationem.* Sed parua hæc, vel nulla si cum diuinis collatis ipsis donis contendantur; nam iam pridem, forte initio itineris, donatos gratia : decursu tantæ peregrinationis virtutibus auctos, confirmatos & roboratos ; Hic absolutam numeris suis cumulatamque virtutum perfectionem cum egregio contemplationis habitu, imo perseuerantiæ dono putem obtinuisse, ne gratiam receptam deinceps vllo peccato grauiore perderent : quæ tria dona congruè per munera fuerunt adumbrata : auro quidem sapientia vera & virtutum perfectio : thure contemplatio : ac myrrha incorruptio : hæc enim singula tam officio eorum progenitorum Ecclesiæ, quam protoapostolorum Euangelicorum, cum Iudæorum, tum Gentilium quam maximè congruebant

3. Reg. 10. 2. v. 10. v. 13.

Salomonis in Reginā Saba liberalitas.

& Christi in Reges, qui memoriam eius exstare voluit sempiternam. Salmeron.

confirmati in gratia sunt.

velut Agar ancilla sed peruicace penitus eliminata. Fuit scilicet lapis angularis Christus, vt alias dixi paribus incrementis & ornamentis gentis vtriusque murum adaucturus: sed obsequijs, muneribus & ipso quærendi tam indefesso, laborioso & periculoso studio primas obtinuit Gentilitas, sponsum in vno oculorum amoris sui, & crine fidei tam stupendæ sic sauciauit, vt totum se amoribus nouis daret, repudiataque Synagoga exardesceret in Gentilium specie: & tenerum etiam se iam nexu perpetuo coniugij pararet copulare: antea tamen ijs in societatem fœderis cum Iudæis admissis. Plurimus est præ alijs S. Augustinus in singulis fere sermonibus huius festiuitatis, vt lapidem hunc angularem aptè describat.

Christus lapis angularis.

S. August. Ser. de Epp.

Natus, ait, *fuerat lapis ille angularis, pax duorum parietum ex circumcisione, non ex parua diuersitate venientium: vt ibi illis vniretur, qui factus est pax nostra, & fecit vtraque vnum: hoc in pastoribus Iudæorum & Magis Gentium præsignatum est: inde cœpit, quod in vniuerso mundo fructificaret & cresceret. Nos igitur duos dies natiuitatis & manifestationis Domini nostri spirituali lætitia gratissimos habeamus, Iudæi pastores ad eum Angelo nunciante, Gentiles Magi stella demonstrante peruecti sunt.* & ser. 4. *suscipite ergò deuotissimè istum diem celebrandum vniuersæ Ecclesiæ Gentium: quia & illi Magi quidnam fuerunt nisi primitiæ Gentium: Israelitæ pastores: Magi Gentiles: illi prope, isti longe: vtrique tamen ad angularem lapidem cucurrerunt: veniens quippe, sicut Apostolus dicit Ephes. 2. Euangelizauit pacem nobis, qui eramus longe, & his qui erant prope: ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & duos condidit in se in vnum nouum hominem, faciens pacem, & commutauit vtrosque in vno corpore Deo interficiens inimicitias in se ipso.* Idem in ser. 62. de diuersis. *Primitiæ quippe Iudæorum ad fidem, reuelationemque Christi in illis pastoribus extiterunt, qui ipso die, quo natus est, eum de proximo veniendo viderunt; illis Angeli, istis stella nunciauit: illis dictum, gloria in excelsis; in istis impletum est, cæli enarrant gloriam Dei: vtrique sanè tanquam initium duorum parietum de diuerso venientium circumcisionis & præputij ad angularem lapidem cucurrerunt: vt esset pax eorum, faciens vtraque vnum: veniunt pastores de proximo videre: Magi de longinquo adorare: in illis gratia prior; in istis humilitas amplior.*

duo dies Ecclesiæ festiuissimi natiuitatis & Epiphaniæ.

Haymo.

Haymo: *Et illi per Angelum & isti per stellam admoniti cucurrerunt ad lapidem angularem, vt ex vtroque populo vnum parietem facerent, ab illo coniuncti de quo ait Apostolus: ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem copulauit, dissoluens inimicitias in carne sua, & veniens euangelizauit pacem his, qui longè, & his qui prope sunt. Ephes. 2.*

Innoc. III.

Innocentius III. *Hic est lapis angularis, ad quem duo parietes conuenerunt, vnus ex Iudæis, id est pastores, ad verbum Angeli: alter ex Gentibus, id est, Magi ad signum stellæ: vt sint vnum ouile, & vnus pastor: vtrique tamen in terra à cælo admoniti, quia Rex cælorum natus erat in terris: stella cucurrit ad stellam, quia stella descendit in stellam: ego sum, inquit, Apoc. 22. stella splendida & matutina.*

Vna domus orbis est, quam Iudæi simul cum Gentibus incolebant, moribus scilicet & ritibus ipsaque religione dissimiles; vnde maceria quadam, vel medio pariete à se inuicem dissidebant, odijs & inimicitijs capitalibus à se disiuncti: Christus tandem aduenit, vtrisque desideratus, vel vtrisque exspectatus: is inimicitias sustulit, odia reconciliauit, medium parietem seu varietatem rituum ac religionis diruit; vnam inuexit fidem Christianam, vt vno iam in ouili & domo, sub vno pastore Gentiles & Iudæi stabulentur, antiquatis auitis ceremonijs; nouis iam inter se conformes moribus, ritibus, institutis.

quomodo Christus mediam maceriam diruerit.

CAPVT XLIX.

Sanctorum Regum prærogatiua præ pastoribus & Iudæis.

NOLO ſanctitatem eorum inter ſe comparare, ſed officij dignitatem & muneris conſimilis executionem, qua ſibi præ paſtoribus ita Chriſtum Gentiles Reges officijs & obſequijs deuinxerunt, vt occaſio fuerit oblata Chriſto, prærogatiuis quibuſdam ſpecialibus Regum pietatem remunerandi. Licet enim paſtores illi Iudææ gentis à Deo dilectæ præ ceteris orbis nationibus, & electæ perſonam geſſerint, è quorum ſtirpe & Chriſtus Meſſias deſcendebat, & quibus tot oraculis Prophetarum fuerat repromiſſus: quia tamen ſeneſcentis Synagogæ repræſentabant imaginem, & ancillæ non electæ ſponſæ, quam ſibi de Gentibus Æthiopiſſam nigram, ſed formoſam per gratiam Rex gloriæ deſpondere mirificè cupiebat; ideo nec paſtores illi tanta lætitiæ, pietatis & religionis ſigna, quanta Reges trecentis confectis leucis ad Chriſtum adorandum oſtenderunt. Obſtare videtur illa paſtorum per Angelum vocatio longè nobilior, vt apparet prima fronte, quam illa per ſtellam mutam & rationis ac ſenſus expertem: quo ſpectant illa S. Gregorij verba: *Iudæis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id eſt Angelus prædicare debuit; Gentiles vero, quia vti ratione neſciebant, ad cognoſcendum Dominum non per vocem, ſed per ſigna perducuntur: vnde per Paulum dicitur, prophetiæ fidelibus datæ ſunt, non infidelibus: ſigna autem infidelibus, non fidelibus: quia & illis prophetiæ tanquam fidelibus & non infidelibus; & iſtis ſigna tanquam infidelibus. non fidelibus data ſunt.*

prærogatiua paſtorum.

Regū obſequia & gratia apud ſponſum.

Vtra vocatio nobilior Gentiū ab Iudæorum? S. Greg. hom. 10. in Euangel.

Haymo: *Dignum erat vt paſtoribus, quia Iſraëlitæ erant, & Deum cæli cognoſcebant, rationalis creatura, id eſt Angelus appareret, qui eos de natiuitate Domini inſtrueret: Magis vero tanquam Gentilibus & ratione carentibus irrationalis creatura ſtella appareret, quæ inſolito fulgore coruſcans in cælo regem cæli in terris natum oſtenderet: & ita fieret, vt & illi per Angelum, & iſti per ſtellam admoniti ad angularem lapidem currerent.* Sequuntur hos alij, nobis tamen nil officiunt: nam per familiaria ſigna populum vtrumque vocauit: Iudæis Deus, vt legem per Angelos dederat: vt Patriarchis per eoſdem diuinam ſuam aperuerat voluntatem, ita conſueto modo internuncio cœlite myſterium nati Meſſiæ declarauit: Gentiles qui oraculis tamen Propheticis, præſertim Balaamitico fidem tribuebant, per ſtellam hoc etiam opportunius euocauit, quo magis illi ſtellarum conſpectu & contemplatione velut Aſtronomi tenebantur: forte quas & ipſi ſolebant in Dijs, vt alibi dixi numerare: interim nobiliori modo per ſe ipſos Deus inſtruebat: non tantum intellectum prophetico lumine colluſtrando; ſed voluntatem etiam efficaciter ad heroica facinora permouendo, quorum nulla de paſtoribus ſimilia referuntur. Poterat Reges diſtantia loci natalitij, viarum pericula, Regis Herodis inſidiæ, ſtabuli vilitas ab inſtituto, non paſtores deterrere, nec tamen deterruit: imo ſic ardens quærendi per tot moleſtias deſiderium aduerſis eſt inflammatum, vt inuentum non tantum cum paſtoribus viderint; ſed eum ſupplices proſtratis in terram corporibus adorarint, & fidei interioris ſenſa myſticis muneribus indicarint: maior igitur in his humilitas, pietas, religio & amor inuenti pueri, quam in paſtoribus elucefcit: & iure: nam paſtores Synagogæ veteris & antiquandæ formam, vmbras & figuras venturi Meſſiæ tantum intuentis ſuſtinebant, è qua non niſi pauci & rudes, idiotæ & plebei Chriſto ſe erant coniuncturi, principibus ſacerdotum, Scribis & Phariſæis in necem eius coniurantibus: Reges vero iſti Gentilium Imperatores, Principes, Reges, & doctiſſimos quoſque Græcos, & Latinos figurabant, qui inſigni pietate, fide, & religione, animique demiſſione Chriſtum erant cum ſubiectis adoraturi, templa ei auguſtiſſima regiâ magnificentiâ conſtructuri, adeoque donis Chriſti & cleri egeſtatem ſubleuaturi: inſinuat ea paucis S. Auguſtinus: *Veniunt*, ait, *paſtores de proximo videre: Magi de longinquo adorare:*

Haymo.

cur vocati Iudæi per Angelum.

Gentiles per ſtellā.

Deus per ſeipſum docet Reges.

inde in Magis virtutes clariores.

ob futurorum figuram.

ideo præferunt SS. Patres Magos paſtoribus. S. Auguſt. ſer. 65. de diuerſis.

nouerant se ob commissa conspectu eius & gratia indigniores: ab hac virtute cum remotissimi essent Pharisæi, adduci non potuerunt, nec filij Dei eloquentia, vt ipsum reciperent, quem vt se inferiorem & fabri filium despiciebant, solos elegit summissos: & de se non superbè & arroganter præsumentes, vt rectè S. Augustin. docet. *Manifestatus est in ipsis cunabulis infantiæ suæ his qui prope, & his qui longe erant: Iudæis in Pastorum propinquitate, Gentibus in Magorum longinquitate: illis ipso die, quo natus est, istis ad eum hodie venisse creduntur: manifestatus ergo est, nec illis doctis, nec istis iustis: præualet namque imperitia in rusticitate pastorum, & impietas in sacrilegijs Magorum: vtrosque sibi ille lapis angularis applicuit, quippe qui venit stulta mundi eligere, vt confunderet sapientes, & non vocare iustos, sed peccatores, vt nullus magnus superbiat, & nullus infirmus desperet: vnde scribæ & Pharisæi, dum nimis docti, & nimis iusti sibi videntur, eius nascentis ciuitatem ostenderunt, eloquia recitantes; hunc reprobauerunt ædificantes. Sed quod factus est in caput anguli, quod natus ostendit, passio impleuit. Huic nos inhæreamus cum alio pariete habente reliquias Israël, quæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt: eos etiam peccatores illi præsignabant de proximo coniungendos, vt & nos quos ex longinqua vocatione Magorum significabat aduentus, iam non peregrini, sed ciues Sanctorum & domestici Dei maneamus coædificati.* Humilitas in Deipara fecit, vt præ omnibus mulieribus eligeretur: *Respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est.* Humilitas in pastoribus, & Apostolis meruit, vt præ Pharisæis abiectis & repudiatis ad tale munus euherentur: eadem in Magis supplicibus hoc euicit, vt illi longè Iudæis & pastoribus præferrentur: nec vt oleastri tantum oliuæ insererentur: sed omnem ferme ad se sucum traherent, oliua vetere arescente excisa magnam partem, & in ignem abiecta: hæc est illa humilitas, qua sic sponsi teneri oculos & cor vulnerauit, vt maturarit nuptias, & adhuc infans iam isti nigræ & deformi Æthiopissæ voluerit se copulare.

S. Aug. ser. 2. de Epiph.

Scribæ & Pharisæi ob arrogantiam incapaces moderatini Euangelicæ.

Lucæ 1.

ob demissionem Christus præulit Gentes Iudæis.

CAPVT L.

Christi infantis desiderium coniungendi se gentilitati paranymphis Deipara, Iosepho & Angelis.

VENERAT è cœlo filius Dei ad matrem suam veterem Synagogam in Bethlehem; nulli de cognatione, nulli de affinitate suscipere vel agnoscere voluerunt; imo cum omni familia Betlehemo eiectum inter pecudes ad stabulum detruserunt: luxit dies tredecim matrem suam Synagogam: vt Isaac Saram: luxit omnem sanguine iunctorum crudelitatem: tredecim ipsos exspectauit dies legatis ad eos Angelis è cœlo, missis pastoribus è Iudæis Bethlehemo: rogans, vt venirent; & se Messiam promissum reciperent: magis illi magisque ad voces eorum obsurduerunt: ita Dei filius *in propria venit, & sui eum non receperunt*: lugebat interim; & quod Prophetarum, oraculis Angelorum & pastorum nuncijs non obtinebat, noua Regum exterorum adornata legatione sperabat impetrare, qui venerat omnibus salutem allaturus. *Quia enim* (ait S. Chrysostomus) *Christus adueniens veteri testamento erat finem daturus, vniuersum vero mundum ad se conuocaturus adorandum, qui vtique mari terràque erat colendus, ab ipsis statim initijs natiuitatis ostium Gentibus reserat, & sic quoque domesticos cultores suos erudit, dum inuitat alienos: quia enim audientes Prophetas, qui aduentum eius sæpe promiserant, parum attentè eorum verba pensabant, è longinquis regionibus venire fecit & barbaros, qui apud illos natum inquirerent Regem, & Persico primum sermone discerent, quæ Prophetis nunciantibus discere noluerunt, vt si bonæ fuerint voluntatis maximè iuuentur occasione credendi: si vero contra manifesto contenderent omni prorsus excusatione priuentur.* Tantum abest, vt Reges illos secuti Messiam, cuius natalem locum eis indicabant, inuiserent; vt etiam consilia tractarint cum Herode de nece recens nato machinanda: Dum luget in agro suburbano verus Isaac matrem mortuam caritate, & fide etiam in optimatibus destitutam: *ecce Rebecca* (Gentilitas) *veniens in Camelo conspecto eminus vero Isaaco descendit,*

lugetChristus infans Synagogã matrem suam.

vocat per Angelos & pastores.

Io. 1.

vocat etiã per Gentiles Reges. S. Chrysost. ho. 6. in 2. Matt.

obsurdescunt Iudæi.

Gentilitas se offert Christo Gen. 24.

placet. recipitur in sponsam.

dit, & ad pedes eius procubuit: *Qui* (ait scriptura) *introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam vxorem, & in tantum dilexit eam, vt dolorem, qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.* Nam ea Gentilis populi pietas, animi demissio, cum tam incenso quærendi Christi studio desiderioque nullo tam vilis in agro hospitij, sordium loci, vel egestatis externæ adspectu diminuta, sic animum pueri sibi devinxit, vt oblitus veteris Synagogæ, cum Gentibus connubium ambierit nullo tempore finiendum: quod antequam describamus paranymphos eius Deiparam, Iosephum, & Angelos libet considerare.

Parentes conciliabant filijs sponsas. vt Abrahā filio Isaac. Gen. 24. Rebecca Iacobo. præsertim pacis firmandæ gratia. tunc sponsalia contrahuntur inter impuberes. Paranympha hic Deipara. hanc Reges sibi obsequijs conciliāt. coadorant.

Ac parentes quidem filijs vxores conciliasse, tum legatio Abrahæ in Mesopotamiam Gen. 24. docet; tum Rebeccæ amandatio Iacobi ad Laban, & verba, quibus Isaaco eam suadebat. *Tædet,* ait, *me vitæ meæ propter filias Heth, si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere*: præsertim cum ad pacem inter regna stabiliendam etiam teneros inter sponsalia sunt contrahenda: ita cum cœlestis Pater ad pacem Iudæos inter & Gentiles firmandam statuisset, filium Gentilitati despondere, quo facilius veteres inimicitiæ tollerentur, paranympham quis dubitet accessisse Dei genitricem, quæ multo tunc magis filij rebus consulebat, quam sponsis illis in Cana Galilææ, quibus deficiente vino id statim à filio suis precibus impetrauit, sciebat iam tum his nuptijs æterno Dei consilio decretis, Gentium fidem constantissimam ad mortem vsque Christo sponso adhærentium velut in typo præmonstratam: & suam gentem ob scelera, & perfidiam iusta Dei vltione exigente abijciendam: vnde suam voluit cum diuina voluntatem conformare: & sane merebantur de Dei matre totaque familia Reges optimè, quam tantis donis ad profectionem longinquam facile sustinendam necessarijs cumulabant: & summa veneratione prosequebantur: nam qui filium adorabant, matrem etiam cum filio coadorarunt, vt autores multi docent.

Salmeron. trac. 40. f. 367. To. 5.

Salmeron: *In quo quidem honore Christo deferendo matrem quoque suo modo venerati sunt: nam latria, quæ soli Deo debetur, ab hyperdulia, quæ B. Virgini non tam signis externis, quam ipso animo distinguitur. Qui ergo adorat filium, adorat & matrem, quoniam filius à matre proficiscitur secundum carnem, quemadmodum mater ex filio secundum spiritum. Verè enim Christus & Maria fuerunt duo in carne vna: & sicut, qui non honorificat filium, non honorificat Patrem; ita qui non honorat matrem filio detrahit.*

primi eius cultores.

Vt primi videantur sancti Reges adoratores Deiparæ exstitisse, cui etiam triennio post (vt suo dicetur loco) primi in vita templum, erecta eius puerum gestantis imagine, construxerunt: hi igitur tam bene de Deipara, imo & de filio & Iosepho educatore meriti, cum eam totam familiam opibus suis sustentarent, & omnem vellent deinceps curam à Iosepho, non parando victui, sed protegendo puero & matri conferri, vel ipsi parati, si Christus voluisset, eidem semper obsequio se consecrare: de his inquam optimè meriti tunc, cum Iudæi nec hospitio ipsos dignarentur, quin & absenti necem pararent; quid mirum si talibus dixerimus paranymphis Maria & Iosepho Gentilitatem inter & Messiam connubium fuisse conciliatum: nec, ideo reprehendenda Deipara, quod alienigenis potius, quam genti electæ suæ adhæserit, cum Dei in hoc nutum peccatis Iudæorum exigentibus sequeretur.

primi viuæ templū construxerunt. bene merentur de tota familia.

Rupertus lib. 1. c. 1. Cant. interim Maria à Iudæis affligitur. contemnitur. abijcitur.

Pulchrè rem totam probat Rupertus ex Cantico Canticorum, cur vinea Iudææ relicta Beatissima Virgo Maria sumserit curam alienæ. *Filij,* ait, *matris meæ Iudæi sunt, filij Synagogæ, imo qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt; sed sunt Synagoga Sathanæ: isti pugnauerunt, id est certissimè pugnabant contra me, considerantes & considerare volentes, quod fusca sim, quod non verè decolorauerit me sol: sed nigra sim nigredine omnimoda, sicut tabernacula Cedar: Hinc ab illis passa sum, vel patior pugnas verborum, pugnas linguarum blasphemantium, prædicatum est eis, quod non nigra, imo formosa sim, sicut pellis Salomonis: sed è contra pugnauerunt repleti zelo, & contradixerunt propugnatoribus meis blasphemantes. Diximus ergo: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsque ad extremum terræ. Hoc modo posuerunt me custodem in vineis, id est in Gentibus, quæ non quidem erant sed*

ex

ex mea custodia factæ sunt vineæ Domini: Posuerunt iniquam.id est,vt ego ponerer, effecerunt per incredulitatem suam: non enim ego priores illos, sed ipsi priores me repulerunt: & custodia mea se indignos iudicauerunt: igitur iusto iudicio tales matris meæ filios reliqui, & vineam meam non custodiui: gentem meam non audiui, non defendi, quin venirent, locumque & gentem tollerent Romani. Putauerunt quod si me repulissent, errare deberem in solitudine, sicut Cedar, vel sicut Agar: verum ita non est: pro vna vinea quæ debuit esse mea, vtpote gens mea, sanguis meus, & caro mea, multas vineas acquisiui, multas ecclesias in Gentibus dilataui; quæ omnes custodiam meam habent, & habere desiderant: de meritis meis præsumentes, de intercessionibus meis confidentes: & pro huiusmodi custodia clamantes ad me iugiter: ita facit Deiparam loquentem Rupertus: quæ primam Indorum vineam seu ecclesiam a Melchiore constitutam cœpit iam tum ab ipsa infantia Saluatoris precibus conseruare: vt & postea in Hispania cum ei viuenti adhuc Cæsaraugustæ S. Iacobus alteram ecclesiam excitasset. Quocirca rectè tam Deipara, quam sponsus Ioseph parentes Christi, altera vera, alter putatus opinione vulgi huius casti matrimonij paranymphi sunt existimandi. pro vna multas accipit vineas. primam ecclesiam Indorum. alteram in Hispania.

De Angelis idem est iudicandum, quos ipse Christus legauit ad Reges Gentium, vt venirent stella duce in Palæstinam ad Regem recens natum muneribus honorandum, & eidem se casto coniugio fide, spe & caritate maritandos, dote regia secum allata, quo facilius tanti sibi sponsi nuptias conciliarent: nec solum regnorum ipsorum tribus, quibus dominabantur præsides: sed & omnium nationum totius orbis extra Palæstinam, imo & veteris Synagogæ custodem & propugnatorem Michaëlem antesignanum arbitror extitisse cuius proprium officium erat, nouellæ iam nasciturae ecclesiæ progenitores saluos & incolumes sponso sistere: è cuius casto complexu tot millia populorum deinceps erant proseminanda: vt licet antiquus Synagogæ paries vetustate fatisceret, nouus exsurgeret ilico, priore solidior, firmior, & diuturnior; qui posset in æuum omne sine vitio perennare. Fuerit itaque dissidium aliquod apud Danielem Angelorum, inter Græcorum, Iudæorum Præsides, & Persarum, cum à Gentium coniuctu Iudæi in fœdos eorum cultus, & mores flagitiosissimos degenerarent; hic vtrosque putem conspirasse, vt cum ignaui Israëlitæ, nec maiorum exemplo, nec Prophetarum oraculis, nec ipso Messiæ nati vocatu permouerentur, Gentilium exemplum ipsos officij commoneret, vt quem illi spretis idolis ei cultum & honorem adhiberent, eundem ipsi, vt Dei filio & Messiæ promisso toties tribuerent. Angeli etiam paranymphi. præcipuè. S. Michael nec hic eorum dissensio

Sed nunc vestem & ornatum sponsi nuptias anhelantis inspiciamus. *Egredimini* nunc Sancti Reges Orientis. *egredimini & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua* Maria, vt eum vobis despondeat. Solebant parentes olim filijs die nuptiali caput corona, vt Tertullianus vult florida, rosea, vel herbida, vel mixta è vario florum & herbarum genere redimire: sicut Deipara filium rosis sanguineis seu humanitate è purissimo suo sanguine coagmentata decorauit: vt de ea Beda, Richardus & alij hæc verba S. Ioannis interpretentur: *Vidi alium Angelum fortem descendentem de cœlo amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt sol.* Est ille *magni consilij Angelus* de cœlo lapsus, dum hominem induit, *amictus nube* corporis, cuius humanitas (velut iris fœderis & pacis, inter Deum & homines constituendæ) caput diuinitatis coronat: ita, vt cum vtrumque cornu iridis humeris insistit, faciem ipsam solis instar radiantem exhibeat. Nam diuinitatis splendores per roridam humanitatis nubem effulgebant, vt iris appareret. Hic ille *sol Oriens ex alto* quatet millenis annis optabat è thalamo prodire, & Gentilitatis tenebras toto terrarum orbe diffusas luce sua depellere: sed quo diutius & ardentius tot seculis ortum & nuptias desiderarat: hoc concitatius cum tempus à Patre cælesti præstitutum aduenisset velut gigas properauit. Eum in finem *in sole posuit tabernaculum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo exsultauit vt gigas ad currendum viam suam, à summo cœlo egressio eius*: Soli nimirum diuinitatis carnis tabernaculum sociauit: & velut sol cum oriturus nubem obiectam vniformem in raritate incurrat, halonem efficit, vt quasi coronatus iride videatur: sic ille *speciosus præ filijs hominum vir Oriens nomen eius*, nubem humanitatis virtutum radijs adeò collustrauit, vt amictu nuptiali vestitus diceretur. *Induit me vestimentis salutis,* & Parentes filios sponsos coronabant. Apoc. 10. Christi caput iride cingitur, facies solis instar radians. Psal. 18. in sole posuit tabernaculum. vestis nuptialis eius humanitas. Isa. 61.

S. August. lib. 3 de doct. Christ. c. 32.

paupertas corona & mitra.

dies Epiphaniæ dies lætitiæ Christi.

Isa. 61.

Psal. 18.

& indumento iustitiæ circumdedit me, & quasi sponsum decoratum corona: quæ de Christi humanitate exponit S. Augustinus, qui coronæ mitram substituit. Est enim humanitas illa diuinissima vestis nuptialis, quæ salutem hominibus attulit, & regia simul ac sacerdotali mitra redimenda: per quam licet amictus ita suam occultauit diuinitatem, dum ita se fortunis omnibus & gloria spoliauit, vt infantuli egentissimi speciem adsumserit: hac tamen demissione velut corona regia gloriatur: quia per eam egestatem nobis gloriam& felicitatem æternam comparauit: hoc enim vile vestimenti genus sponsæ causa voluit induere, vt ei specie & habitu similis, eam vicissim ad morum imitationem induceret, qua mereretur cum sponso perpetuo in cœlesti gloria coronari. Hunc diem sponsus vocat *diem lætitiæ cordis sui*: quia iam à quater millenis annis eum expectauit, & desiderauit medullitus, vt ita non cum Angelis neque Iudæis: sed speciali modo cum Gentilibus, nigra illa Æthiopissa copularetur. Hinc vestibus se nuptialibus induit; hinc gaudij magnitudinem, vt explicet vix verba reperit idonea: *gaudens*, ait, *gaudebo in Domino, & exsultabit anima mea in Deo meo*. Omnibus scilicet lætitijs incedebat sponsæ causa, quæ fecit eum *tanquam sponsum decorari corona*: ideo *è cælo egressio eius* in thalamum & *de vtero tanquam sponsus procedens de thalamo, exsultauit vt gigas ad currendam viam*, ad inchoanda sponsalia, & ipsum matrimonium de præsenti contrahendum.

S. Bernard. ser. 2. de Epiph.

euocatio Regum è vita seculari.

Egredimini nunc Reges Orientis, *egredimini & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius vobiscum, & in die lætitiæ cordis illius*. Vos ita alloquitur cum mellifluo Bernardo: *Egredimini, vobis dicimus filiæ Sion, animæ seculares, debiles, delicatæ filiæ non filij, in quibus nihil* (ante stellæ vobis exortum) *fortitudinis, nihil virilis animi, egredimini de sensu carnis ad intellectum mentis, de seruitute carnalis concupiscentiæ, ad libertatem spiritualis intelligentiæ: egredimini de terra vestra, & de cognitione vestra, & de domo patris vestri: & videte Regem Salomonem: nam vbique Rex est: licet enim regnum eius non sit de hoc mundo, tamen Rex etiam est in hoc mundo, sed si Rex est, vbi Regis purpura, vbi eius diadema? egredimini & videte Regem Salomonem in diademate paupertatis, & miseriæ, quo coronauit eum mater sua, qui cum esset diues, propter vos factus est egenus: vt vos gloria, honore & diuitijs cælestibus æternum decoraret*.

Sophon. 3. 14

Lauda ergo sponsum tuum *filia Sion, iubila Israel, lætare & exsulta in omni corde filia Ierusalem: concupiuit Rex gloriæ speciem tuam: Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit, gaudebit super te sponsa sua in lætitia: silebit in dilectione sua* (quiescendo ab ira, quam ob scelera merebaris) *& exsultabit super te in laude*. Laudabit enim sponsam Patri suo cœlesti ob dona gratiæ, quæ tibi repudiata iam Synagoga vt nouæ nuptæ largietur.

CAPVT LI.

Sponsalia Christi cum Regibus, & Ecclesia Gentilium.

Gentiles Iudæis sponsum humili fide eripuerunt.

Garcia 1. 6.

Iudæi volunt Christum diuidere, Gentiles seruare integrum.

DIes profecto auspicatissimus Gentilium, quo Iudæis electo populo sponsum Christum tenerum nec inuitum, sed volentem; sed ardentissimis votis anhelantem eripuerunt: eripuerunt inquam humili, vera & sincera fide, quâ Iudæa gens incredula sponsum recipere, vt Deũ noluit; sed vt hominem abiecit, & ad pecudes in stabulum detrusit; diuidere voluit male Christum, quem vnum, & vna in persona Deum hominem & Regem sancti Reges adorarunt, & mysticis muneribus non tantum orbi fidem suam sunt professi, sed & hæresin Iudæorum iam orientem postea in Arianis, & alijs sectis auctam, sua fide sincera confutarunt: pulcre itaque Garcia noster tam Gentilitatem, quam Iudæam sponsi Christi nuptias ambientes introducit: sed Iudæam incredulam, & malè Christum diuidentem ait repudiatam: electam in Regibus Gentilitatem: quam simili adumbrat feminarum prostitutarum, quæ arbitro Salomone de filio sano & viuo disceptabant, eum diuidere mendax femina. sed totũ seruari germana mater orauit & exorauit. *Vix natus*, ait, *est sponsus, cum primum pedem in terras intulit nostra mortali carne tectus: dum ecce inter se super sponso pue-*

re-

vo certant duæ feminæ. Prima Gentilitas elatiori voce clamat. Paruulus natus est nobis: contendit vocem Synagoga: filius datus est nobis: conciliant Angeli pacem, pacem canentes, & in terra pax hominibus; adest pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & duos in vnum iunget populos: frustra tamen pacem constituunt; nam hæc fauorem Regis postulat, Herodem concitat: illa ad Reges confugit, & tres ab Oriente ducit: certè alio opus est Salomone ad lites irasque sedandas: quod ita verum est, vt in illo Salomonico iudicio hodierna lis fuerit adumbrata: nota est historia mulierum altercantium: vtra earum verum superstitem filium ablatura esset, quæ enim minimè mater erat viuentis, diuidatur, clamabat; nulla miseratione tangebatur. Altera verò, quæ vera mater erat, puerum diuidi prohibet, quia potius integrum dari postulat, ne filius pereat. Pro ista sententiam dixit Salomon, vt integer daretur filius. Ait igitur Synagoga: Soror Gentilitas tu assueta es puros colere homines, ego vero purum vnumque Deum: Deum vero hominem factum, nec adduci potero, vt credam, ne dum adorem: quod si dirimenda lis est, vel homines cole vel purum Deum: at hominem Deum absit, nec mihi nec tibi; sed diuidatur. Contrarium respondet credentium Ecclesia, vel tu suscipe integrum: el mihi adorandum concede, at diuidi nunquam patiar. Pronunciat sententiam diuinus Salomon. Date illi nempe Gentilitati infantem viuum: qua faustissima & optatissima sententia gestiens lætitia, & insultans clamat Gentilitas. Nobis nobis filius, nobis paruulus, nobis natus, nobis datus, & vocabitur admirabilis consiliarius, Deus, fortis.

Altercatio vtriusque gentis de sponso.

à simili feminarum prostitutarum.

Synagoga respuit cultum hominis Dei.

Gentilitas agnoscit & Christum Deum hominem defendit.

Infausta ista sententia, furiosa & inflammata mulieris Synagogæ ira, duce dæmone contra Christum meditatur. Herodis primum animum solicitat, & ad vindictam concitat, qui vt quærat infantem, incredibili feritate omnes pueros in Bethlehem necari iubet. Secundo instat adhuc per se, & hæreticos in diuidendo puero: diuidatur: alij enim esse Deum negant; alij verum esse hominem non credunt; vt omnino veri Regis in duabus naturis nati ius & coronam auferre, si minus, & obscurare valeant & infra: *Omnis spiritus, qui soluit Dominum Iesum, ex* Deo *non est: vox enim ista diuidatur, vel Iudaica est, vel hæretica: contra quam Ephesina synodus diuina instructa sapientia & autoritate hostes huius veritatis profligauit; viuusque omnium nomine Cyrillus veritatem vnionis adstruit, atque confirmat: quamobrem vti putarunt malè doctas gentes & Iudæos Christum diuidere atque destruere, veritatem vnionis illustrarunt: & hoc nobis Epiphaniæ nomen manifestat: est namque festum manifestationis Christi, quem quasi funiculum aureum Gentilitati tradit, vt publicam, & si nolint Iudæi, fidei professionem agat Christi, Dei, & hominis. Edite edite pia animalia* (ait Chrysologus) *æternæ vitæ cibaria, non diuidentes in frusta: non potest enim cædi Christus, & diuidi: integer à credentibus sumitur. Et dum ipsi non tam verbis quam muneribus & sacrificijs fatentur, Dauid mysterium & gratulationes concinit; magnus enim est dies Iezrael, fundamenta eius in montibus sanctis, &c. vbi agit de natiuitate Christi, vt notat Scholiastes Græcus. Memor ero Raab, & Babylonis scientium me: ecce alienigenæ & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic*: hactenus Garcia doctè & subtiliter Regum fidem celebrat. qua velut dote sponsum Iudæis Christum eripuerunt: vt enim Christus se Ecclesiæ per humanitatem adsumtam maritauit, sic ipsa vicissim Ecclesia in membris se Christo despondet fide, spe, caritate: quibus mystico eius corpori velut viuum membrum inseritur, vt a Christo capite non tantum gubernetur; sed etiam gratiæ fluenta capiat quasi spiritus animales, qui homini vt ea, quæ diuina sunt, & naturæ vires excedunt, sentiat, & percipiat, & ad ea moueatur. ideo S. August. ait, *virginitas mentis est integra fides, solida spes, & sincera caritas*, & alibi: *virginitas carnis corpus intactum, & virginitas animæ fides incorrupta.* Notat Theophylactus ex Chrysostomo: *in mundo sponsæ post nuptias non manent virgines: Christi autem sponsæ quasi prius virgines non fuerint, post nuptias cum Christo: purissimæ* scilicet *in fide, ac moribus integræ & incorruptæ*: sic vt tota Eccl. virgo permaneat, licet prole simul copiosa fecundetur, dum per caritatem multos suorum operum fœtus sponso progenerat: de quibus alias.

Christus prouunciat pro Gentilitate.

Insania Synagogæ quærit diuisionem & necem Christi per hæreticos.

1. Io. 4.

Hæresis illa die Epiphaniæ damnata.

Alienigenæ tuentur Messiam contra ciues.

Gentilitas fide, spe, & caritate Christo copulatur

S. August. in 10. tract. 13. in Io.

fide inchoatur matrimonium cum Christo.

Nam caritate nuptiæ tales perfectissimè conciliantur: S. Bernardus: *Anima, quæ diligit Deum sponsa vocatur; itaque quod mater etiam sit*, & dotem habeat, ita S. Augustinus docet, *Ecclesia mater est spiritualis*, Ecclesia sponsa Christi est, *gra-*

caritate perficitur.

ser. 7. in Cantica.

conuersos à peste illius superstitionis auerteret. Et in hac terra nondum loquens per linguam, loqueretur de cœlo per stellam, vt & quis esset, & quo, & propter quos venisset non voce carnis: sed virtute verbi, quod caro factum est demonstraret.

Lingua cœlorum Regibus indicat ortum Regis pueri.

Linguam hanc cœlestem in Oriente positi Reges audierunt, intellexerunt, secuti sunt; ideo continuo spretis regnis accelerant, identidem cum sponsa sibi mutuo concinunt, & ad iteneris celerrimi molestias exemplo sponsi perferendas animant. *Vox dilecti mei: ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles: similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum.* Venit dilectus sponsus noster, Rex noster, Deus noster, venit è cœlo in mundum; è throno in stabulum, vt me redimat, vt me sibi despondeat: transilit omnes ordines quasi quosdam colles Angelorum: vt hinnulus apparet paruulus, qui natus est nobis: hinnulus, quia humillimus, vel vt Isaias ait: *virorum nouissimus*: sed saltus illos multiplices hinnuli audiamus ex S. Ambrosio, vt sponsam sequentem sponsum, & ei loquentem videamus. *Ego*, ait, *suscitari nihi caritatem cupio: ego me vulneratam caritate puto, & ad me plus caritas ipsa festinat: ego dixi veni, ille salit, & transilit; ego rogo eum venire cum gratia, ille gratiarum operatur augmenta: & dum venit, incrementa gratiæ secum vehit: & veniendo acquirit, quia etiam studet ipse placere dilectæ suæ: salit super excelsa, vt adscendat ad sponsam: sponsæ enim thalamus tribunal est Christi: salit super Ecclesiam, transilit super Synagogam; salit super Gentes, transilit super Iudæos. Videamus salientem, salit de cœlo in virginem, de vtero in præsepe de præsepio in Iordanem, de Iordane in crucem, de cruce in tumulum, de sepulchro in cælum.* Hi sunt suauissime Iesu saltus tui: saltus vtique hinnuli, saltus humilitatis è cœlo in stabulum, è gloria diuinitatis in infantiæ infirmitatem, e throno cœlesti in sinum matris pauperis; à stipatu Angelorum ad conuictum pecudum: dignus profecto sponsus, quem sponsa imitetur, & primo vt Regem subdita veneretur; postea ad castos amplexus admittenda: hunc igitur hinnulum sic vestra ò Reges causa demissum, & abiectum, ipsi humiles vt Regem adorate; ei tributa velut subditi pendite. Ipse ipse est, qui & dorcas à videndo dicitur, vel caprea: nam cum in antro idololatriæ & cæcis infidelitatis tenebris inter venenatos serpentes meos videret è stabulo miseratus exilium eorum, ingemuit: eosque hinnuuli instar spiritu suo afflauit, & è cauerna mortis extraxit, venenum scelerum abstulit, serpentes tartareos, quorum spiris erant inuoluti & veneno intoxicati fugauit: vos etiam ò Reges hinnulos, vos capreas effecit, vt in terris positi Patrem in cœlis tonantem videatis: & ab aliorum etiam cordibus venena idololatriæ depellatis. quam capreæ, dorcadis, & hinnuli virtutem S. Ambrosius obscurius insinuat. *Salit*, ait paulo inferius, *super Ecclesiam, quæ est domus panis, eo quod fidelium corda confirmet: merito sicut capreola, quia caprea in altis pascitur. Dorcas dicitur à videndo, dorcadum enim visio acutior est: quid hoc aptius Christo, qui patrem vidit, quem vidit nemo, aut si quis vidit in Christo ipse filius reuelauit. Merito sicut hinnulus quasi filium, cui paterna inoleuerit vis naturæ, vt eum occulta non lateant, venena non lædant.* Capreæ videndi vim è longinquo, & per cauernas ipsas: hinnuli verò afflatum habet Christus, educendo è cauernis serpentes & conficiendo, vt clarius explicat de Magis Theodoretus & ex eo Didacus Vega. *Capreæ*, ait, *Theodoretus visus est acutissimus; è longinquo obiecta conspicit: ceruus insidiatur venenatis animantibus, & iugi bello insectat eas; recens natus hinnulus serpentes & viperas insequitur, insectatur, & in cuniculos suos se recipientes spiritu suo educit & deglutit.* Piè nunc Vega sic Theodoreti Magis accommodat expositionem. *O Deus infans capreæ & hinnulo cerui per omnia videris similis, horum videris proprietates assecutus, visum vnius & spiritum alterius. Æmulatus es capream: qui visum extendisti vsque in Orientem & lumina defixisti in Reges paganos, quo ad curiam tuam attraheres eos: similis quoque factus hinnulo cerui, educens eos è cauernis Orientalibus, in quibus latebant inuoluti tenebris infidelitatis suæ, spiritu misericordiæ tuæ, non aduertens, neque curans virus idololatriæ, & errorum, in quibus vitam trahebant.* Quis neget lynceos hos capreæ oculos, Reges tres obtinuisse, cum in infantilibus membris Christi viderunt abditam diuinitatis, & sui despicientiæ dignitatem

sic-

Marginal notes: Cant. 2. v. 8. — sequuntur vocem dilecti qui hinnulus est per humilitatem. — S. Ambros. in ps. 118. sect. 8. v. 1. — transilit Iudæos. — salit super Gentes. — idem capreæ similis. — flatu educit ex antro serpentes & necat. — Theodoretus Didac. Vega Cant. 1. — capreæ visum habet. — & hinnuli halitum. — Reges ipsi capreæ per fidem diuinitatis.

sicque ad infima quæque Regis sui exemplo se dimiserunt, vt & à famulis suis, & omni comitatu velut hinnuli, halitu venenum superbiæ difflarent: ergo supplices huic puero & virorum nouissimo libentes colla submiserunt, ei velut subiecti tributum auri dependerunt regni illius primi præcones & buccinatores: ideo magno assensu sancti Patres in auro tributi solutionem agnoscunt. Origenes, *venerunt in Iudæam (Magi) ferentes dona composito ex mortali & Deo: aurum in signum potestatis, vt Regi.* S. Fulgentius: *per tria ista munera in vno eodemque Christo & diuina maiestas, & regia potestas, & humana mortalitas interpretatur: aurum pertinet ad tributum.* Theophylactus: *Aurum obtulerunt ei vt Regi: aurum enim subditi regibus pendunt.* Euthymius: *Aurum siquidem regiæ dignitatis erat symbolum: subditi enim auro tributa regibus pendunt.*

hinnulus per animi demissionem.
Christo Regi tributum pendunt.
S. Fulgent.
Theophylact.
Euthymius.
Glossa.

Glossa ordinaria & cum ea S. Thomas & alij: *Aurum ad tributum pertinet.* Christianus Druthmarus: *aurum vt Regi, quia illud est aurum gloria mundi: & Reges à subditis sibi hoc exigunt.*

S. Thomas.
Druthmar.

Quare non Christum tantum, vt Regem cœli ac terræ, hominum simul & Angelorum crediderunt: sed ipsi primi inter homines eum solenni & publica, sicut dum coronantur Reges fieri adsolet, externo ritu vt regem suum & monarcham adorarunt: eidem tiaras diademata & sceptra subiecerunt, eidem auro prolato quidquid haberent eius dominatui subiacere professi sunt: eiusdem fidei & clientelæ se regnaque sua, velut vectigales, tributarios & benificiarios Reges commiserunt: ab eo supplices auxilium & consilium postularunt: illud pariter contestati, nihil deinceps (quasi sacramento militiæ eius autorati) nisi auspicijs Christi molituros: eiusdem se legibus, auitis relictis erroribus, victuros. Sed num suo tantum, vel aliorum etiam orbis totius Regum nomine quasi legati tributum & vectigal persoluerunt? certum est eos suo id nomine fecisse; personam tamen aliorum etiam sustinuisse, sanctorum Patrum complures volunt, quos alibi produxi, paucos adijcio recentiores.

penitus se & sua ei vt Regi subijciunt.
legati sunt orbis.
ho. V. de Epiphan.

Petrus de Palude. *Consuetudo est autem, quando Rex vadit accipere regnum, tunc veniunt ad eum milites curiæ suæ, vt de eius sublimatione in regnum congaudeant, & gratias Deo referunt: veniunt populares, vt Dominum suum cognoscant; veniunt principes & barones, vt munera offerant & homagium præstent & fidelitatem faciant: spiritualiter sic Christus habuit duplex regnum, scilicet terrestre & cœleste: regnum cœleste pacificè obtinebat, regnum autem terrestre diabolus vsurpabat. Ideo Christus Iesus venit in hunc mundum, vt diabolum de regno eijceret, & regnum suum recuperaret: de ipso dixit Io. cap. 12. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. venerunt ergo primo visitatum milites curiæ cælestes de sua sublimatione gaudentes, & gratias referentes: gloria in excelsis Deo: 2. venerunt populares id est pastores, & ipsum in recognitionem Dominij visitarunt; & gratias referebant. Lucæ 2. reuersi sunt pastores laudantes & glorificantes Deum. 3. venerunt Principes vt Magi hodie adorantes & munera offerentes. Ecce Magi.* Carthagena: *Contigit tunc quod in ingressu principis in regnum suum: veniunt enim proceres & ciuitatum capita, vt fidem principi se seruaturos polliceantur: ab initio Pater æternus filio suo Angelos proposuerat, qui adorarent eum: & adorarunt eum omnes Angeli. Ps. 16. sed supererat vt omnis Gentilium caterua demissionem ei polliceretur: & propterea apparuit hodie Regibus, vt tanquam vniuersæ Gentilitatis capita verum Regem adorent & venerentur.*

Carthagena.
Giron. ho. 2.

Ildephonsus Giron. *Magi fuerunt quasi legati & procuratores totius Gentilitatis; qui venerunt nomine Regum omnium & subditorum; vt in Bethlehem, vbi Dauid per Samuelem in Regem vnctus fuerat, Iesum Regem regum & Dominum dominantium adorarent.* Stephanus de Salazar: *confestim quippe veluti celebratis publicis, atque communibus generis humani comitijs Iudæorumque Pastoribus, ac Gentium Magis totius orbis legatione functis: vtrumque populum sibi fide & amore deuinxit.* Quid die illo faustissimo inaugurationis noui Regis legati petierint nomine Gentilitatis; supra ex Garcia recitaui: nonnulla quæ huc faciunt repeto. *Legati sumus à Gentilitate deprecandi causa missi: cessent iam odia antiqua, iræ restinguantur: in his igitur comitijs, quæ ad honorem patris inter mortales cogere,*

Stephanus de Salazar. lib. de genealog. Christi.
oratio corã & humilis petitio.
discursu 13.

& celebrare voluisti, postulant nostra tria regna, vt nobis in tenebris longe à veritatis lumine natis, & in remotissimis mundi regnis positis lumen, quod mortis tenebras propellit, affulgeat: & tanta merita gratis nobis impertiantur: impleantur promissa; compleantur prophetiæ: neque enim à te, nec à puluere isto & fœno capita leuabimus nostra, nisi prius à te vocem salutis plenam & gaudij excipiamus. Maximè prensabant positis odijs, cum Iudæis inire societatem & fœdus, communem adorare Regem, legibus & ritibus iisdem viuere, quod vt capite sequenti ostendam, obtinuerunt.

beneficiarios & vectigales se offerunt.

Sed quibus se verbis velut beneficiarios & clientes nouo Regi muneribus oblatis obstrinxerint, ita Besseus concepit. *Credibile verò est hæc eos verba muneribus adiunxisse. Cœlorum terræque rector & dominator amplissime: cuius natiuitatem stella magistra didicimus, Regum omnium summe ac prime, benignò quæso oculo munuscula, quæ vasalli principi suo clementissimo offerunt, intuere: ac grata sint ea & accepta: thus tibi velut Deo, aurum vt Regi, myrrham vt Messiæ offerunt.* Ita sancti Reges non se tantum, & regna, sed & orbem terrarum Christo, vt Regi subiectum indicarent iam quidem iure, seculis etiam posterioribus reipsa cum Regibus & Imperatoribus conuersis ad Christi fidem eidem vt Regi submiserunt: & quasi ab alijs Regibus missi functi sunt, non sua solum, sed aliorum legatione, vt rectè monet P. Inchofer. *Legatione, ait, omnium Gentium functos ea ratione dixerimus, quatenus in primitijs Gentium omnes Gentes quascumque Deus fecit ad eum venturas, & eorum Domino adoraturas cum Ecclesia decantamus. Quæ vt de futuro prædicta videantur, quando exeunte per orbem vniuersum Euangelij sono paulatim ad agnitionem Christi adducendi erant populi: omnino tamen Isaias ad primos adoratores Christi respiciens, cum dixit: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes, non nisi aliorum decreto legationem obiuisse insinuat. Neque enim aut omnes Sabæi aliquando aduenerunt, aut singuli ea munera obtulerunt; sed venturi omnes ea ratione dicuntur, quod per alios, id est, suos oratores accessuri erant. Sic enim & regni totius potestas in Rege, & reipublicæ totius autoritas in legatis ad Principem missis, decernitur. Huc accedunt opinantes non nisi Persarum Regis consensu atque iussu venisse Magos ad Christum adorandum: quibus illa Chrysostomi verba suffragantur. Oportuerat namque eos continuo sentire, quantum sibi esset additum dignitatis, de tanti scilicet natiuitate Regis, qui Persarum ad se Regem ortu suo triumphante traxisset. Sed enim vt multorum fortasse, quos insitati sideris spectaculum exciuerat animus fuerit vel eundum ad inquirendum, vel nattendos, qui demonstrandum eo signo natum Regem aduiserent sua tamen autoritate Magos iam illuminatos huic muneri se deuouisse longe similius est vero: quando nec Arabes, nec Persæ, nec quæ horum conditione continentur aut finitimæ sunt regiones fidei lumen adspexerunt priusquam ab horum in patriam reditu, qui primi suis Euangelium attulerunt. Quod aliquanto serius, hoc est secundum Christi in cœlos discessum ad eosdem penetrans Thomas Apostolus latius propagauit ac firmauit: quare non aliunde, sed à se ipsis impetrarunt, vt affulgentis stellæ directum periclitarentur, sua quidem voluntate, sed cœlestibus sacramentis auctorati. Nam quod Reges Tharsis & insulæ munera oblaturi in scriptura, dicantur, rectè quidem ex parte huc accommodatur, verum nec isti recens nato Christo adfuerunt, neq; alios tum miserunt: sed consecutis temporibus Euangelio manus dederunt: non illi quidem Reges vnius prouinciæ singulares, sed omnium, quot mare vniuersum ambit, quotue insulas sinu complectitur.* Nimirum quemadmodum vicarijs Deiparæ manibus mundus totus recens natum saluatorem, quem non agnoscebat: & vt Iudæa incredula per tres Pastores prima die Christum salutauit: sic per tres hos legatos: sua licet autoritate & auspicijs proprijs profectos, tota Gentilitas per tres Noë filios orbe toto propagata Christum Regem suum oblatis muneribus adorauit in typo: tunc enim ostendebatur, quomodo ex vaticinio Dauidis omnes essent orbis Reges Christum adoraturi. Vnum nos isti Reges monent & docent, ne deinceps dæmonis, mundi carnis vel cuiuslibet vitij tyrannidi nos subijciamus: asseruit nos in filiorum Dei libertatem Christus; non decet vile carnis & vitiorum mancipium esse: nec vni tantum; sed tot subijci dominatibus

Cap. 9.

Iudæi venerunt per Pastores vt legatos. Gentiles per Reges.

Christianū decet soli ChristoRegi seruire non mundum.

natibus, quot animi cæcis perturbationibus obtemperamus. Oremus cum Magis verbis S. Bernardi, & supplices eius vnius regimen & gubernationem animæ flagitemus. *Veni Domine Iesu, aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea: vt regnes tu in ea: venit enim auaritia: & vindicat in me sibi sedem; iactantia cupit dominari mihi; superbia vult mihi esse Rex; luxuria dicit: ego regnabo: ambitio, detractio, inuidia, & iracundia certant in me ipso, cuius potissimum esse videar, & dico: non habeo Regem, nisi Dominum Iesum: veni ergo Domine, disperge illos in virtute tua, regnabis in me, quia tu ipse es Rex meus & deus meus, qui mandas salutes Iacob.* Huic scilicet *seruire Domino regnare est,* sibi inquam, & suis cupiditatibus imperare, & cum Regibus istis de se ipso triumphare: hoc nimirum regnum est humilitatis & mansuetudinis, ad quod hinnulus ille saliens halitu odoris attraxit ex Oriente Reges, & suo subiecit imperio mites & humiles, sublato veneno superbiæ, & sic fortitudinem Damasci & spolia superba Samariæ puer paruulus obtinuit gloriosè; tales decet esse Christi & istorum Regum imitatores: sui osores & victores, mites, & humiles: adeóque Reges, de quibus S. Gregorius. *Bene sancti viri scripturæ sacræ testimonio Reges vocantur, quia prælati cunctis motibus carnis, modo luxuriæ appetitum frenant, modo æstum auaritiæ temperant, modo gloriam elationis inclinant, modo suggestionem liuoris obruunt, modo ignem furoris extinguunt; Reges ergo sunt, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed præesse nouerunt. Dicuntur rectè Reges in solio: collocat in perpetuum: semetipsos enim regendo ad tempus fatigati sunt, sed in regni erectionis internæ solio in perpetuum collocantur.* Eosdem sanctus Bernardus Reges facit. *Nobile regnum possidet, qui cor suum possidet, non regnat, qui in corde suo deditus seruitutibus vitiorum præsidet vrbibus & turbis populorum; solus ille regnat, qui dispositos corâis imperio ad leges rationis ordinat totam familiam motuum interiorum, & exteriorum.*

[ne dominentur nobis vitia.]
[S. Bernard. serm. 4. in Epiph.]
[Reges sunt qui sibi imperant & Deo seruiunt.]
[S. Greg. l. 26. Mor. c. 21.]
[verius quà qui regnis præsident.]
[S. Bern. c. 11. de mo. domo.]

Illustrat à nobis dicta Wilhelmus Episcopus Parisiensis, qui ante 440. annos floruit, vnctione fidelium in baptismate, quomodo Reges inimentur, & se regere debeant. *Christus,* ait, *voluit Reges esse illos, qui primi de Gentibus ad fidem eius venerunt, ad designandum, quod Deo seruire est regnare, & quia seruientes ei regnum cœlorum sunt accepturi. Ideo Christiani in Baptismo inunguntur, & hoc tripliciter: in vertice, vt in superiori parte animæ dignitatem regiam conseruent, nec seruituti vitiorum eam subijciant. In pectore, vt viscera misericordiæ in proximos habeant. In scapulis, vt onus Christi mansuetè portent, fideles qui bene se gerunt, vitam regiam ducunt; in eis enim debito modo consulitur, imperatur, obeditur,* Seneca. *Multos reges, si ratio te rexerit*: Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos est.* Seneca: *vis magnum imperium? dabo tibi, impera tibi.* Tullius: *omnis sapiens liber, omnis stultus seruus. Nec putatur hoc nomine Imperator dignus, quomodo vel cui liberè imperabit, qui suis cupiditatibus imperare non potest.* Descendit deinde ad tria regna, quæ Christianus quilibet tenetur aptè gubernare duobus modis, vt mala coërceat & bona cumulet: sic autem ait, *Hoc quod tres Reges fuerunt, referri potest ad fidem Trinitatis; vel ad hoc, quod fideles tria habent regere; manum, linguam, cor. Primum regnum latum, secundum latius, tertium latissimum, Regenda sunt hæc tria, vt à malis cohibeantur, & bonis actibus seruire cogantur. Regenda est manus, vt à tribus cohibeatur: scilicet à tactu immunditiæ, peccato violentiæ, & auaritiæ. Propter primum Monachi sunt accincti*: Ecclesiastici 13. *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea: caro ad modum picis inquinat tangentem. De secundo arguuntur Iudæi Isaiæ 58. Percutitis pugno impiè. Ro. 12. non vos defendentes carissimi, sed date locum iræ. De tertio habetur Ecclesiastici 4. Non sit manus tua ad accipiendum porrecta, & ad dandum collecta. Isaiæ 33 Qui excutit manus suas ab omni munere, ipse in excelsis habitat. Regenda est lingua, vt cohibeatur à detractione, adulatione, & alijs vanis. Ierem. 5. Disperdite sororem de Babylonia, & tenentem falcem in tempore messis. Sator Babyloniæ est detractio, qui seminat inter fratres discordias: lingua verò adulatoris falci comparatur, quæ amplectendo necat; lingua etiam detractoris est quasi arcus occultè feriens. Ier. 9. Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij. Regendum est cor ab immundis cogitationibus, vt à prauis desiderijs cohibeatur: locus enim est sacrificij. Psal.*

[Ser. 1. de Epiphan.]
[fideles in Baptismo vnguntur Reges.]
[vt triplex regnum regant dupliei modo.]
[manus à tribus malis cohibenda.]
[lingua.]
[cor.]

50.

inducit post passionem cum Christo simul adscendentes, ac simul occurrentes, seque inuicem ad portas attollendas adhortantes. Accommodatè ad propositum: nam tunc possessionem cœlestis regni victor & triumphator adibat: ergo non Patriarcharum tantum & Prophetarum stipatus cuneis, sed & exercitu circumuallatus Angelorum, vt Rex gloriæ adscendebat ad cœlos: hic vero vt terræ dominator à Regibus orbis tributo diuitiarum mundi accepto Rex regum constituebatur, & monarcha totius vniuersi: non decebat ergo cœlestes abesse genios, præcipuos regis huius stipatores, satellites, & legatos. Et S. Cyprianus *Nato*, ait, *saluatore audita in Ephrata eius præsentia, & vsque ad siluas camposque Gentium noua est huius natiuitatis fama porrecta, in Iudæa à Pastoribus & Angelis primo sunt hæc gaudia celebrata: nec multo post Arabum fines huius rei notitia penetrauit.* Consentit S. Leo: *ab exsultantibus Angelis nascente Domino gloria in excelsis Deo canitur: & pax in terra bonæ voluntatis hominibus nunciatur; vident enim cœlestem Ierusalem ex omnibus Gentibus mundo fabricari, de quo inenarrabili diuinæ pietatis opere; quantum debet lætari humilitas hominum, cum tantum gaudeat sublimitas Angelorum?* Facit huc Sophronius Episcopus Hierosolymitanus. 1. *Pet.* 1. *dicitur: in quem desiderant Angeli prospicere: si ergo iusti, & Prophetæ, & Angeli Christi natiuitatem & locum, in quo exoptatissimus eius exortus contigit desiderant contueri: quid mirum est si nos minimi abiectique qui eiusdem religionis & pietatis participes orthodoxæque fidei coheredes effecti sumus ardenter istud desideramus?* Gentiles præsertim: quos hoc ipso die cœpit Iudæis anteferre, & translato ad eos quasi nouæ legis sacerdotio, eos in sponsos admittere, stabili & perpetuo se eis coniugij fœdere copulando. Ideo die hoc nuptiali paranymphos Angelos facit S. Bernardus tripudiantes. *Egredimini*, ait, *virtutes Angelicæ, incolæ ciuitatis supernæ, Ecce Rex vester; sed in corona nostra: in diademate, quo coronauit eum mater sua: si iis his delicijs vsque modo caruistis: hanc hactenus dulcedinem non gustastis: habuistis sublimitatem eius: sed humilitatem eius non vidistis: egredimini, egredimini & videte Regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua: veruntamen non est opus illis nostra exhortatione, quoniam ipsi sunt, qui desiderant in ipsum prospicere: illis enim quantum sublimitas notior, tanto humilitas pretiosior & amabilior est; vndelicet nobis sit maior causa lætitiæ (nobis enim natus est, & nobis datus est) tamen ipsi nos præueniunt, ipsi nos exhortantur: probat hoc Angelus, qui gaudium Pastoribus euangelizat, & quæ cum illo facta est multitudo cœlestis exercitus.* Quid ni & illi, qui Magos ab Oriente stella duce vocatos fuerunt sponsas Christo, veluti sponso hodie procedenti de thalamo suo à matre antea coronato: nam in nuptijs corona sponsis à parentibus tribuebatur. In hac igitur die lætitiæ & coronationis & desponsationis filij Dei, sine modo tripudiant Angeli, vocibus modulatis concinunt: homines ad pacem & lætitiam hymnis & exemplo cohortantur, vt tandem vna coëat ex Angelis & hominibus; ex Iudæis pariter & Gentilibus Ecclesia, capite & Rege Christo: quem in finem Angeli solicitè & Pastores è Iudæa, & Reges ex Oriente acciuerunt, vt tres isti populi cœlitum, Iudæorum, & Gentilium vnanimi consensu Regem agnoscerent, eique fidem iurarent: Hanc lætitiam Angelorum: & solicitudinem, vt Gentiles æque & Iudæi Christo iurarent Regi, graphice delineat Ludouicus de Ponte. *Cum*, inquit, *Christus esset caput hominum & Angelorum, sui nominis fragrantiam vsque ad Angelos extendit: effundens in illos ingens oleum lætitiæ & exsultationis, quo vncta cœlestis militia ad terram descendit, vt Christi natiuitatem eiusque fructus hominibus manifestaret, vt pro tanto dono Deo laudes caneret. Venit ergo Angelus ad Pastores, qui in Bethlehemitica regione greges suos custodiebant, dicens illis: ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo; quia natus est vobis saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Ecce nomen Christi prædicatur, & oleum lætitiæ & salutis tribuendum omni populo, non solum Hebræo; sed etiam Gentili. Confirmat nuncium cœlestis militia hoc canticum laudis intonans: gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Non inquiunt hominibus Hebræis tantum sed cunctis hominibus etiam ex Gentilibus, qui si bonam velint habere voluntatem Deus ex bona & gratuita sua voluntate pacem illis per Chrystum conferet & reconciliationem. Hoc audito nuncio*

tan-

S. Cyprian.
S. Leo ser. de nat.
vnde fit orta eorum lætitia.
in Natalit.
Gentibus præcipue gaudendũ.
ob matrimonium cum Christo initũ.
Angelis paranymphis.
ij soliciti vt Christo Regi Iudæi & Gentiles iurent.
Lud. de Ponte lib. 2. Cant. exhort. 25. §. 3.
qui caput Angelorũ eos primò lætitia affecit.
per eos adduxit Pastores.
præcinunt hominibus laudes nati Regis.

Gentiles: ita Carthagena. *Mysticum, ait, fidelitatis iuramentum Principi Christo Magi adoratione exhibuerunt nouo electo Regi vel succedenti ab omnibus regni primatibus initio regni obedientiæ iuramentum præstatur. Ita in orbem terrarum Principe æternitatis adueniente vult Pater æternus in eius verba & obsequium cœlum terramque iurare: ideoque cœlitus missi sunt Angeli, tanquam curiæ cœlestis procuratores: & à populo Hebræo pastores, & à Gentibus sancti hi Reges legati properarunt; & ipse Pater æternus medio iuramento sceptrum & coronam regni, summique sacerdotij tiaram filio suo imponit: Secundo Pater ordinat filio famulos, & reditus: dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ: pro pignore mittit Reges Orientis.* Completa in Regum aduentu, munerum donatione & supplici veneratione, solennis in auguratio noui Regis: tunc etiam præcipue corona regni & tiara sacerdotij spectante Deo Patre, gratulantibus Angelis, applaudente matre & Iosepho fuit imposita cum a Regibus vt Rex mortalis; à sacerdotibus oblato thure vt sacerdos, & Deus; fuit solenniter adoratus. Deo Patre per hos triumuiros contestante, quod postea suomet ore confirmauit eadem die, decursis aliquot annorum spatijs. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*: Sed cum eundem triplicis populi Christi triumphum Vega præclarè nobiscum describat & Patris cœlestis desiderium, vt à cœlo terra & vniuerso filius coleretur, verba eiusdem adnumerabo. *Notandum opus hoc fuisse super omnia opera, & mirabile mirabilium, quæ fecit Deus, quod nimirum homo passibilis & mortalis dignatus sit fieri, vt in arenam descenderet in morte, eamque imperio suo exueret, quo opere satisfactum plenè sibi rati sunt cœli, & Pater æternus, vt mox filio suo auxerint gratias reddendas, ac rependentias vices. Quapropter extemplo constituunt, vt in remunerationem facti orbis vniuersus, cœlum, terra, superiora, inferiora, Angeli, homines, pastores, Reges honoribus exciperent eum, natiuitatem eius, & cunabula celebrarent, ac incredibili cum gaudio exsultarent. Primi omnium comparuerunt Angeli vigilia natiuitatis eius, atque porticum Bethlehemiticam collustrantes, emodulationis suæ dulcedine replebant vniuersa: pro vt mandatum cœlitus acceperant: inquiente S. Paulo: & cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, adorent eum Angeli Dei: cum iterum introducit eum, inquit, in orbem, ad distinctionem alterius introductionis, vti dicit Lactantius, quæ sursum in cœlo accidit, quando præsentatus est conspectibus Angelicis cum mandato de adorando eo, ibi primum gloria in excelsis Deo occinuerunt, alterum in Bethlehem. Hos subsecuti sunt pastores ex nomine Iudæorum, quibus principaliter nascebatur Rex. Post pastores sequuntur nunc Reges seu primitiæ Gentium & Patres fidei Ecclesiæ.* Tres igitur ordines Deus Pater ad filium recens natum ablegauit, vt eum velut Regem & caput omnes etiam cœlites agnoscerent cum terrigenis: & consensu vno Deum ac Regem suum testarentur, adeoque vna coagmentaretur Rege Christo cœlestium & hominum Ecclesia, partim triumphans in patria: partim in via militans. Sed alteram iam coniunctionem factam Iudæorum, & Gentium ipso angulari lapide Christo Iesu penitius inspiciamus.

Legati cœli & terræ.

Inauguratio præcipua Regis publica facta die Epiphan.

Vega de Epiph.

Angelorū secunda adoratio Christi.

Hebr. 1.

CAPVT XLVIII.

Idem lapis angularis Christus Iudæis Gentiles copulauit.

SOCIATIS inter se fœdere iam Angelis cum hominibus, & his dato iure ruinas cœlestes perpetuis colonis nouis instaurundi: restabant inimicitiæ veteres & odia plus quam capitalia Iudæos inter & Gentes componenda: iudicium partis vtriusque arbitro Christo in stabulo exercitum fusè sum alibi persecutus, iuribus vtriusque partis allegatis: nunc quæ restant ex SS. Patribus loca de lapide angulari alibi prætermissa, suo hic loco recensebo, è quibus pacis inter vtrumque populum, per Christum firmatæ conditiones appareant, vt liquidum & planum fiat, plus aliquanto Reges Gentiles ad Christum Regem recipiendum contulisse, quam Iudæos, adeoque merito prælatos ipsis sponsum ad se nouas sponsas rapuisse, veteri synagoga

velut Agar ancilla sed peruicace penitus eliminata. Fuit scilicet lapis angularis Christus, vt alias dixi paribus incrementis & ornamentis gentis vtriusque murum adaucturus: sed obsequijs, muneribus & ipso quærendi tam indefesso, laborioso & periculoso studio primas obtinuit Gentilitas, sponsum in vno oculorum amoris sui, & crine fidei tam stupendæ sic sauciauit, vt totum se amoribus nouis daret, repudiataque Synagoga exardesceret in Gentilium specie: & tenerum etiam se iam nexu perpetuo coniugij pararet copulare: antea tamen ijs in societatem fœderis cum Iudæis admissis. Plurimus est præ alijs S. Augustinus in singulis fere sermonibus huius festiuitatis, vt lapidem hunc angularem aptè describat.

Christus lapis angularis.

Natus, ait, *fuerat lapis ille angularis, pax duorum parietum ex circumcisione, non ex parua diuersitate venientium: vt ibi illis vniretur, qui factus est pax nostra, & fecit vtraque vnum. hoc in pastoribus Iudæorum & Magis Gentium præsignatum est: inde cœpit, quod in vniuerso mundo fructificaret & cresceret. Nos igitur duos dies natiuitatis & manifestationis Domini nostri spirituali lætitia gratissimos habeamus, Iudæi pastores ad eum Angelo nunciante, Gentiles Magi stella demonstrante peruenerunt.* & ser. 4. *suscipite ergo deuotissimè istum diem celebrandum vniuersæ Ecclesiæ Gentium: quia & illi Magi quidnam fuerunt nisi primitiæ Gentium: Israelitæ pastores: Magi Gentiles: illi prope, isti longe: vtrique tamen ad angularem lapidem cucurrerunt: veniens quippe, sicut Apostolus dicit Ephes. 2. Euangelizauit pacem nobis; qui eramus longe; & his qui erant prope: ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & duos condidit in se in vnum nouum hominem, faciens pacem, & commutauit vtrosque in vno corpore Deo interficiens inimicitias in se ipso.* Idem in ser. 62. de diuersis. *Primitiæ quippe Iudæorum ad fidem, reuelationemque Christi in illis pastoribus exstiterunt, qui ipso die, quo natus est, eum de proximo veniendo viderunt; illis Angeli, istis stella nunciauit: illis dictum, gloria in excelsis; in istis impletum est, cœli enarrant gloriam Dei: vtrique sanè tanquam initium duorum parietum de diuerso venientium circumcisionis & præputij ad angularem lapidem cucurrerunt: vt esset pax eorum, faciens vtraque vnum: veniunt pastores de proximo videre: Magi de longinquo adorare: in illis gratia prior, in istis humilitas amplior.*

S. August. ser. de Epp.

duo dies Ecclesiæ festiuissimi natiuitatis & Epiphaniæ.

Haymo.

Haymo: *Et illi per Angelum & isti per stellam admoniti cucurrerunt ad lapidem angularem, vt ex vtroque populo vnum parietem facerent, ab illo coniuncti de quo ait Apostolus: ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem copulauit; dissoluens inimicitias in carne sua, & veniens euangelizauit pacem his, qui longè, & his qui prope sunt. Ephes. 2.*

Innoc. III.

Innocentius III. *Hic est lapis angularis, ad quem duo parietes conuenerunt, vnus ex Iudæis, id est pastores, ad verbum Angeli: alter ex Gentibus, id est, Magi ad signum stellæ: vt sint vnum ouile, & vnus pastor: vtrique tamen in terra à cœlo admoniti, quia Rex cœlorum natus erat in terris: stella cucurrit ad stellam, quia stella descendit in stellam: ego sum, inquit, Apoc. 22. stella splendida & matutina.*

Vna domus orbis est, quam Iudæi simul cum Gentibus incolebant, moribus scilicet & ritibus ipsaque religione dissimiles; vnde maceria quadam, vel medio pariete à se inuicem dissidebant, odijs & inimicitijs capitalibus à se disiuncti: Christus tandem aduenit, vtrisque desideratus, vel vtrisque exspectatus: is inimicitias sustulit, odia reconciliauit, medium parietem seu varietatem rituum ac religionis diruit; vnam inuexit fidem Christianam, vt vno iam in ouili & domo, sub vno pastore Gentiles & Iudæi stabulentur, antiquatis auitis ceremonijs; nouis iam inter se conformes moribus, ritibus, institutis.

quomodo Christus mediam maceriam diruerit.

CAPVT XLIX.

Sanctorum Regum prærogatiua præ pastoribus & Iudæis.

OLO sanctitatem eorum inter se comparare, sed officij dignitatem & muneris commissi executionem, qua sibi præ pastoribus ita Christum Gentiles Reges officijs & obsequijs deuinxerunt, vt occasio fuerit oblata Christo, prærogatiuis quibusdam specialibus Regum pietatem remunerandi. Licet enim pastores illi Iudææ gentis à Deo dilectæ præ ceteris orbis nationibus, & electæ personam gesserint, è quorum stirpe & Christus Messias descendebat, & quibus tot oraculis Prophetarum fuerat repromissus: quia tamen senescentis Synagogæ repræsentabant imaginem, & ancillæ non electæ sponsæ, quam sibi de Gentibus Æthiopissam nigram, sed formosam per gratiam Rex gloriæ despondere mirificè cupiebat; ideo nec pastores illi tanta lætitiæ, pietatis & religionis signa, quanta Reges trecentis confectis leucis ad Christum adorandum ostenderunt. Obstare videtur illa pastorum per Angelum vocatio longè nobilior, vt apparet prima fronte, quam illa per stellam mutam & rationis ac sensus expertem: quo spectant illa S. Gregorij verba: *Iudæis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id est Angelus prædicare debuit; Gentiles vero, quia vti ratione nesciebant, ad cognoscendum Dominum non per vocem, sed per signa perducuntur: vnde per Paulum dicitur, prophetiæ fidelibus datæ sunt, non infidelibus: signa autem infidelibus, non fidelibus: quia & illis prophetiæ tanquam fidelibus & non infidelibus; & istis signa tanquam infidelibus. non fidelibus data sunt.*

prærogatiua pastorum.

Regum obsequia & gratia apud sponsum.

Vtra vocatio nobilior Gentium an Iudæorum à S. Greg. hom. 10. in Euangel.

Haymo.

Haymo: *Dignum erat vt pastoribus, quia Israëlitæ erant, & Deum cæli cognoscebant, rationalis creatura, id est Angelus appareret, qui eos de natiuitate Domini instrueret: Magis vero tanquam Gentilibus & ratione carentibus irrationalis creatura stella appareret, quæ insolito fulgore coruscans in cœlo regem cœli in terris natum ostenderet: & ita fieret, vt & illi per Angelum, & isti per stellam admoniti ad angularem lapidem currerent.* Sequuntur hos alij, nobis tamen nil officiunt: nam per familiaria signa populum vtrumque vocauit: Iudæis Deus, vt legem per Angelos dederat: vt Patriarchis per eosdem diuinam suam aperuerat voluntatem, ita consueto modo internuncio cœlite mysterium nati Messiæ declarauit: Gentiles qui oraculis tamen Propheticis, præsertim Balaamitico fidem tribuebant, per stellam hoc etiam opportunius euocauit, quo magis illi stellarum conspectu & contemplatione velut Astronomi tenebantur: forte quas & ipsi solebant in Dijs, vt alibi dixi numerare: interim nobiliori modo per se ipsos Deus instruebat: non tantum intellectum prophetico lumine collustrando; sed voluntatem etiam efficaciter ad heroica facinora permouendo, quorum nulla de pastoribus similia referuntur. Poterat Reges distantia loci natalitij, viarum pericula, Regis Herodis insidiæ, stabuli vilitas ab instituto, non pastores deterrere, nec tamen deterruit: imo sic ardens quærendi per tot molestias desiderium aduersis est inflammatum, vt inuentum non tantum cum pastoribus viderint; sed eum supplices prostratis in terram corporibus adorarint, & fidei interioris sensa mysticis muneribus indicarint: maior igitur in his humilitas, pietas, religio & amor inuenti pueri, quam in pastoribus elucescit: & iure: nam pastores Synagogæ veteris & antiquandæ formam, vmbras & figuras venturi Messiæ tantum intuentis sustinebant, è qua non nisi pauci & rudes, idiotæ & plebei Christo se erant coniuncturi, principibus sacerdotum, Scribis & Pharisæis in necem eius coniurantibus: Reges vero isti Gentilium Imperatores, Principes, Reges, & doctissimos quosque Græcos, & Latinos figurabant, qui insigni pietate, fide, & religione, animique demissione Christum erant cum subiectis adoraturi, templa ei augustissima regiâ magnificentiâ constructuri, adeoque donis Christi & cleri egestatem subleuaturi: insinuat ea paucis S. Augustinus: *Veniunt, ait, pastores de proximo videre: Magi de longinquo adorare:*

cur vocati Iudæi per Angelum.

Gentiles per stellam.

Deus per se ipsum docet Reges.

inde in Magis virtutes clariores.

ob futurorum figuram.

ideo præferunt SS. Patres Magos pastoribus.

S. August. ser. 65. de diuersis.

 verum:

nouerant se ob commissa conspectu eius & gratia indigniores: ab hac virtute cum remotissimi essent Pharisæi, adduci non potuerunt, nec filij Dei eloquentia, vt ipsum reciperent, quem vt se inferiorem & fabri filium despiciebant, solos elegit summissos: & de se non superbè & arroganter præsumentes, vt rectè S. Augustin. docet. *Manifestatus est in ipsis cunabulis infantiæ suæ his qui prope, & his qui longe erant: Iudæis in Pastorum propinquitate, Gentibus in Magorum longinquitate: illi ipso die, quo natus est, isti ad eum hodie venisse creduntur: manifestatus ergo est, nec illis doctis, nec istis iustis: præualet namque imperitia in rusticitate pastorum, & impietas in sacrilegijs Magorum: vtrosque sibi ille lapis angularis applicuit, quippe qui venit stulta mundi eligere, vt confunderet sapientes, & non vocare iustos, sed peccatores, vt nullus magnus superbiat, & nullus infirmus desperet: vnde scribæ & Pharisæi, dum nimis docti, & nimis iusti sibi videntur, eius nascentis ciuitatem ostenderunt, eloquia recitantes; hunc reprobauerunt ædificantes. Sed quod factus est in caput anguli, quod natus ostendit, passio impleuit. Huic nos inhæreamus cum alio pariete habente reliquias Israël, quæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt: eos etiam peccatores illi præsignabant de proximo coniungendos, vt & nos quos ex longinqua vocatione Magorum significabat aduentus, iam non peregrini, sed ciues Sanctorum & domestici Dei maneamus coædificati.* Humilitas in Deipara fecit, vt præ omnibus mulieribus eligeretur: *Respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est.* Humilitas in pastoribus, & Apostolis meruit, vt præ Pharisæis abiectis & repudiatis ad tale munus euherentur: eadem in Magis supplicibus hoc euicit, vt illi longè Iudæis & pastoribus præferrentur: nec vt oleastri tantum oliuæ insererentur: sed omnem ferme ad se succum traherent, oliua vetere arescente excisa magnam partem, & in ignem abiecta: hæc est illa humilitas, qua sic sponsi teneri oculos & cor vulnerauit, vt maturarit nuptias, & adhuc infans iam isti nigræ & deformi Æthiopissæ voluerit se copulare.

S. Aug. ser. 2. de Epiph.

Scribæ & Pharisæi ob arrogantiam incapaces moderatini Euangelicæ.

Lucæ 1.

ob demissionem Christus prætulit Gentes Iudæis.

CAPVT L.

Christi infantis desiderium coniungendi se gentilitati paranymphis Deipara, Iosepho & Angelis.

VENERAT è cœlo filius Dei ad matrem suam veterem Synagogam in Bethlehem; nulli de cognatione, nulli de affinitate suscipere vel agnoscere voluerunt; imo cum omni familia Betlehemo eiectum inter pecudes ad stabulum detruserunt: luxit dies tredecim matrem suam Synagogam: vt Isaac Saram: luxit omnem sanguine iunctorum crudelitatem: tredecim ipsos exspectauit dies legatis ad eos Angelis è cœlo, missis pastoribus è Iudæis Bethlehemo: rogans, vt venirent; & se Messiam promissum reciperent: magis illi magisque ad voces eorum obsurduerunt: ita Dei filius *in propria venit, & sui eum non receperunt*: lugebat interim; & quod Prophetarum, oraculis Angelorum & pastorum nuncijs non obtinebat, noua Regum exterorum adornata legatione sperabat impetrare, qui venerat omnibus salutem allaturus. *Quia enim* (ait S. Chrysostomus) *Christus adueniens veteri testamento erat finem daturus, vniuersum vero mundum ad se conuocaturus adorandum, qui vtique mari terràque erat colendus, ab ipsis statim initijs natiuitatis ostium Gentibus reserat, & sic quoque domesticos cultores suos erudit, dum inuitat alienos: quia enim audientes Prophetas, qui aduentum eius sæpe promiserant, parum attentè eorum verba pensabant, è longinquis regionibus venire fecit & barbaros, qui apud illos natum inquirerent Regem, & Persico primum sermone discerent, quæ Prophetis nunciantibus discere noluerunt, vt si bonæ fuerint voluntatis maximè tueantur occasione credendi: si vero contra manifesto contenderent omni prorsus excusatione priuentur.* Tantum abest, vt Reges illos secuti Messiam, cuius natalem locum eis indicabant, inuiserent; vt etiam consilia tractarint cum Herode de nece recens nato machinanda: Dum luget in agro suburbano verus Isaac matrem mortuam caritate, & fide etiam in optimatibus destitutam: *ecce Rebecca* (Gentilitas) *veniens in Camelo conspecto eminus vero Isaaco descen-*

luget Christus infans Synagogã matrem suam.

vocat per Angelos & pastores.

Io. 1.

vocat etiã per Gentiles Reges.

S. Chrysost. ho. 6. in 2. Matt.

obsurdescunt Iudæi.

Gentilitas se offert Christo

Gen. 24.

placet. recipitur in sponsam.

dit, & ad pedes eius procubuit: *Qui* (ait scriptura) *introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam uxorem, & in tantum dilexit eam, vt dolorem, qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.* Nam ea Gentilis populi pietas, animi demissio, cum tam incenso quærendi Christi studio desiderioque nullo tam vilis in agro hospitij, sordium loci, vel egestatis externæ adspectu diminuta, sic animum pueri sibi devinxit, vt oblitus veteris Synagogæ, cum Gentibus connubium ambierit nullo tempore finiendum: quod antequam describamus paranymphos eius Deiparam, Iosephum, & Angelos libet considerare.

Parentes conciliabant filijs sponsas. vt Abrahã filio Isaac. Gen. 27. Rebecca Iacobo. præsertim pacis firmandæ gratia. tuoc sponsalia contrahuntur. Iater impuberes. Paranympha hic Deipara. hanc Reges sibi obsequijs conciliãt. coadorant.

Ac parentes quidem filijs vxores conciliasse, tum legatio Abrahæ in Mesopotamiam Gen. 24. docet; tum Rebeccæ amandatio Iacobi ad Laban, & verba, quibus Isaaco eam suadebat. *Tædet*, ait, *me vitæ meæ propter filias Heth, si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere*: præsertim cum ad pacem inter regna stabiliendam etiam teneros inter sponsalia sunt contrahenda: ita cum cœlestis Pater ad pacem Iudæos inter & Gentiles firmandam statuisset, filium Gentilitati despondere, quo facilius veteres inimicitiæ tollerentur, paranympham quis dubitet accessisse Dei genitricem, quæ multo tunc magis filij rebus consulebat, quam sponsis illis in Cana Galilææ, quibus deficiente vino id statim à filio suis precibus impetrauit, sciebat iam tum his nuptijs æterno Dei consilio decretis, Gentium fidem constantissimam ad mortem vsque Christo sponso adhærentium velut in typo præmonstratam: & suam gentem ob scelera, & perfidiam iusta Dei vltione exigente abijciendam: vnde suam voluit cum diuina voluntatem conformare: & sane merebantur de Dei matre totaque familia Reges optimè, quam tantis donis ad profectionem longinquam facile sustinendam necessarijs cumulabant: & summa veneratione prosequebantur: nam qui filium adorabant, matrem etiam cum filio coadorarunt, vt autores multi docent.

Salmeron. trac. 40. f. 367. Io. 5.

Salmeron: *In quo quidem honore Christo deferendo matrem quoque suo modo venerati sunt: nam latria, quæ soli Deo debetur, ab hyperdulia, quæ B. Virgini non tam signis externis, quam ipso animo distinguitur. Qui ergo adorat filium, adorat & matrem, quoniam filius à matre proficiscitur secundum carnem, quemadmodum mater ex filio secundum spiritum. Verè enim Christus & Maria fuerunt duo in carne vna: & sicut, qui non honorificat filium, non honorificat Patrem; ita qui non honorat matrem filio detrahit.*

primi eius cultores. primi viuæ templũ construxerunt. bene merentur de tota familia.

Vt primi videantur sancti Reges adoratores Deiparæ exstitisse, cui etiam triennio post (vt suo dicetur loco) primi in vita templum, erecta eius puerum gestantis imagine construxerunt: hi igitur tam bene de Deipara, imo & de filio & Iosepho educatore meriti, cum eam totam familiam opibus suis sustentarent, & omnem velent deinceps curam à Iosepho, non parando victui, sed protegendo puero & matri conferri, vel ipsi parati, si Christus voluisset, eidem semper obsequio se consecrare: de his inquam optimè meriti tunc, cum Iudæi nec hospitio ipsos dignarentur, quin & absenti necem pararent; quid mirum si talibus dixerimus paranymphis Maria & Iosepho Gentilitatem inter & Messiam connubium fuisse conciliatum: nec, ideo reprehendenda Deipara, quod alienigenis potius, quam genti electæ suæ adhæserit, cum Dei in hoc nutum peccatis Iudæorum exigentibus sequeretur.

Rupertus lib. 1. c. 1. Cant. ioterim Maria à Iudæis affligitur, contemnitur. abijcitur.

Pulchrè rem totam probat Rupertus ex Cantico Canticorum, cur vineã Iudææ relicta Beatissima Virgo Maria sumserit curam alienæ. *Filij*, ait, *matris meæ Iudæi sunt, filij Synagogæ, imo qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt; sed sunt Synagoga Sathanæ: isti pugnauerunt, id est certissimè pugnabant contra me, considerantes & considerare volentes, quod fusca sim, quod non verè decolorauerit me sol: sed nigra sim nigredine omnimoda, sicut tabernacula Cedar: Hinc ab illis passa sum, vel patior pugnas verborum, pugnas linguarum blasphemantium, prædicatum est eis, quod non nigra, imo formosa sim, sicut pellis Salomonis: sed è contra pugnauerunt repleti zelo, & contradixerunt propugnatoribus meis blasphemantes. Diximus ergo: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos indicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsque ad extremum terræ. Hoc modo posuerunt me custodem in vineis, id est in Gentibus, quæ non quidem erant sed*

ex

ex mea custodia factæ sunt vineæ Domini: Posuerunt inquam, id est, vt ego ponerer, effecerunt per incredulitatem suam: non enim ego prior illos, sed ipsi priores me repulerunt: & custodia mea se indignos iudicauerunt: igitur iusto iudicio tales matris meæ filios reliqui, & vineam meam non custodiui: gentem meam non audiui, non defendi, quin venirent, locumque & gentem tollerent Romani. Putauerunt quod si me repulissent, errare deberem in solitudine, sicut Cedar, vel sicut Agar: verum ita non est: pro vna vinea, quæ debuit esse mea, vtpote gens mea, sanguis meus, & caro mea, multas vineas acquisiui, multas ecclesias in Gentibus dilataui; quæ omnes custodiam meam habent, & habere desiderant de meritis meis præsumentes, de intercessionibus meis confidentes: & pro huiusmodi custodia clamantes ad me iugiter: ita facit Deiparam loquentem Rupertus: quæ primam Indorum vineam seu ecclesiam a Melchiore constitutam cœpit iam tum ab ipsa infantia Saluatoris precibus conseruare: vt & postea in Hispania cum ei viuenti adhuc Cæsaraugustæ S. Iacobus alteram ecclesiam excitasset. Quocirca rectè tam Deipara, quam sponsus Ioseph parentes Christi, altera vera, alter putatus opinione vulgi huius casti matrimonij paranymphi sunt existimandi.

pro vna multas accepit vineas.
primam ecclesiam Indorum.
alteram in Hispania.

De Angelis idem est iudicandum, quos ipse Christus legauit ad Reges Gentium, vt venirent stella ducem Palæstinam ad Regem recens natum muneribus honorandum, & eidem se casto coniugio fide, spe & caritate maritandos, dote regia secum allata, quo facilius tanti sibi sponsi nuptias conciliarent: nec solum regnorum ipsorum tribus, quibus dominabantur præsides: sed & omnium nationum totius orbis extra Palæstinam, imo & veteris Synagogæ custodem & propugnatorem Michaëlem antesignanum arbitror extitisse: cuius proprium officium erat, nouellæ iam nascituræ ecclesiæ progenitores saluos & incolumes sponso sistere: è cuius casto complexu tot millia populorum deinceps erant progeminanda: vt licet antiquus Synagogæ paries vetustate fatisceret, nouus exsurgeret ilico, priore solidior, firmior, & diuturnior; qui posset in æuum omne sine vitio perennare. Fuerit itaque dissidium aliquod apud Danielem Angelorum, inter Græcorum, Iudæorum Præsides, & Persarum, cum à Gentium conuictu Iudæi in fœdos eorum cultus, & mores flagitiosissimos degenerarent; hic vtrosque putem conspirasse, vt cum ignaui Israëlitæ, nec maiorum exemplo, nec Prophetarum oraculis, nec ipso Messiæ nati vocatu permouerentur, Gentilium exemplum ipsos officij commoneret, vt quem illi spretis idolis ei cultum & honorem adhiberent, eundem ipsi, vt Dei filio & Messiæ promisso toties tribuerent.

Angeli etiam paranymphi.
præcipuè S. Michael
nec hic eorum dissensio

Sed nunc vestem & ornatum sponsi nuptias anhelantis inspiciamus. *Egredimini* nunc Sancti Reges Orientis, *egredimini & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua* Maria, vt eum vobis despondeat. Solebant parentes olim filijs die nuptiali caput corona, vt Tertullianus vult florida, rosea, vel herbida, vel mixta è vario florum & herbarum genere redimire: sicut Deipara filium rosis sanguineis seu humanitate è purissimo suo sanguine coagmentata decorauit: vt de ea Beda, Richardus & alij hæc verba S. Ioannis interpretentur: *Vidi alium Angelum fortem descendentem de cælo amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt sol*. Est ille *magni consilij Angelus* de cœlo lapsus, dum hominem induit, *amictus nube* corporis, cuius humanitas (velut iris fœderis & pacis, inter Deum & homines constituendæ) caput diuinitatis coronat: ita, vt cum vtrumque cornu iridis humeris insistit, faciem ipsam solis instar radiantem exhibeat. Nam diuinitatis splendores per roridam humanitatis nubem effulgebant, vt iris appareret. Hic ille *sol Oriens ex alto* quater millenis annis optabat è thalamo prodire, & Gentilitatis tenebras toto terrarum orbe diffusas luce sua depellere: sed quo diutius & ardentius tot seculis ortum & nuptias desiderarat: hoc concitatius cum tempus à Patre cælesti præstitutum aduenisset, velut gigas properauit. Eum in finem *in sole posuit tabernaculum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo exsultauit vt gigas ad currendum viam suam, à summo cælo egressio eius*: Soli nimirum diuinitatis carnis tabernaculum sociauit: & velut sol cum oritur, si nubem obiectam vniformem in raritate incurrat, halonem efficit, vt quasi coronatus iride videatur: sic ille *speciosus præ filijs hominum, vir Oriens nomen eius*, nubem humanitatis virtutum radijs adeò collustrauit, vt amictu nuptiali vestitus diceretur. *Induit me vestimentis salutis*,

Parentes filios sponsos coronabant.
Apoc. 10.
Christi caput iride cingitur, facies solis instar radiat.
Psal. 18.
in sole posuit tabernaculum.
vestis nuptialis eius humanitas.
Isa. 61.

S. August. lib. 3. de doct. Christ. c. 31. *& indumento iustitiæ circumdedit me, & quasi sponsam decoratam corona*: quæ de Christi humanitate exponit S. Augustinus, qui coronæ mitram substituit. Est enim humanitas illa diuinissima vestis nuptialis, quæ salutem hominibus attulit, &regia simul ac sacerdotali mitra redimenda: per quam licet amictus ita suam occultauit diuinitatem, dum ita se fortunis omnibus & gloria spoliauit, vt infantuli egentissimi speciem adsumserit: hac tamen demissione velut corona regia gloriatur: quia per eam egestatem nobis gloriam& felicitatem æternam comparauit: hoc enim vile vestimenti genus sponsæ causa voluit induere, vt ei specie & habitu similis, eam vicissim ad morum imitationem induceret, qua mereretur cum sponso perpetuo in cœlesti gloria coronari. Hunc diem sponsus vocat *diem lætitiæ cordis sui*: quia iam à quater millenis annis eum expectauit, & desiderauit medullitus, vt ita non cum Angelis neque Iudæis: sed speciali modo cum Gentilibus, nigra illa Æthiopissa copularetur. Hinc vestibus se nuptialibus induit; hinc gaudij magnitudinem, vt explicet vix verba reperit idonea: *gaudens, ait, gaudebo in Domino, & exsultabit anima mea in Deo meo*. Omnibus scilicet lætitijs incedebat sponsæ causa, quæ fecit eum *tanquam sponsum decorari corona*: ideo *è cœlo egressio eius* in thalamum & *de vtero tanquam sponsus procedens de thalamo, exsultauit vt gigas ad currendam viam*, ad inchoanda sponsalia, & ipsum matrimonium de præsenti contrahendum.

Pauperitas corona & mitra.

dies Epiphaniæ dies lætitiæ Christi.

Isa. 61.

Psal. 18.

S. Bernard. ser. 2. de Epph. euocatio Regum è vita seculari.

Egredimini nunc Reges Orientis, *egredimini & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius vobiscum, & in die lætitiæ cordis illius*. Vos ita alloquitur cum mellifluo Bernardo: *Egredimini, vobis dicimus filiæ Sion, animæ seculares, debiles, delicatæ filiæ non filij, in quibus nihil* (ante stellæ vobis exortum) *fortitudinis, nihil virilis animi, egredimini de sensu carnis ad intellectum mentis, de seruitute carnalis concupiscentiæ, ad libertatem spiritualis intelligentiæ: egredimini de terra vestra, & de cognitione vestra, & de domo patris vestri: & videte Regem Salomonem: num vbique Rex est: licet enim regnum eius non sit de hoc mundo, tamen Rex etiam est in hoc mundo, sed si Rex est, vbi Regis purpura, vbi eius diadema? egredimini & videte Regem Salomonem in diademate paupertatis, & miseriæ, quo coronauit eum mater sua, qui cum esset diues, propter vos factus est egenus: vt vos gloria, honore & diuitijs cœlestibus æternum decoraret. Lauda* ergo sponsum tuum *filia Sion, iubila Israel, lætare & exsulta in omni corde filia Ierusalem: concupiuit Rex gloriæ speciem tuam: Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit, gaudebit super te sponsa sua in lætitia: silebit in dilectione sua* (quiescendo ab ira, quam ob scelera merebaris) *& exsultabit super te in laude*. Laudabit enim sponsam Patri suo cœlesti ob dona gratiæ quæ tibi repudiata iam Synagoga vt nouæ nuptæ largietur.

Sophon. 3. 14

CAPVT LI.

Sponsalia Christi cum Regibus, & Ecclesia Gentilium.

Gentiles Iudæis spōsum humili fide eripuerunt.

DIes profecto auspicatissimus Gentilium, quo Iudæis electo populo sponsum Christum tenerum nec inuitum, sed volentem; sed ardentissimis votis anhelantem eripuerunt: eripuerunt inquam humili, vera& sincera fide, quā Iudæa gens incredula sponsum recipere, vt Deū noluit; sed vt hominem abiecit, & ad pecudes in stabulum detrusit; diuidere voluit malè Christum, quem vnum; & vna in persona Deum hominem & Regem sancti Reges adorarunt, & mysticis muneribus non tantum orbi fidem suam sunt professi, sed & hæresin Iudæorum iam orientem postea in Arianis, & alijs sectis auctam, sua fide sincera confutarunt: pulcre itaque Garcia noster tam Gentilitatem, quam Iudæam sponsi Christi nuptias ambientes introducit: sed Iudæam incredulam, & malè Christum diuidentem ait repudiatam: electam in Regibus Gentilitatem: quam simili adumbrat feminarum prostitutarum, quæ arbitro Salomone de filio sano & viuo disceptabant, eum diuidere mendax femina, sed totū seruari germana mater orauit & exorauit. *Vix natus, ait, est sponsus, cum primum pedem in terras intulit nostra mortali carne tectus: dum ecce inter se super sponso pue-*

Garcia l. 1.

Iudæi volunt Christum diuidere, Gentiles seruare integrum.

re

uo certant duæ feminæ. Prima Gentilitas elatiori voce clamat. Paruulus natus est nobis: contendit vocem Synagoga: filius datus est nobis: conciliant Angeli pacem, pacem canentes, & in terra pax hominibus; adest pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & duos in vnum iunget populos: frustra tamen pacem constituunt; nam hæc fauorem Regis postulat, Herodem concitat: illa ad Reges confugit, & tres ab Oriente ducit: certè alio opus est Salomone ad lites irasque sedandas: quod ita verum est, vt in illo Salomonico iudicio hodierna lis fuerit adumbrata: nota est historia mulierum altercantium: vtra earum verum superstitem filium ablatura esset, quæ enim minimè mater erat viuentis, diuidatur, clamabat; nulla miseratione tangebatur. Altera verò, quæ vera mater erat, puerum diuidi prohibet, quia potius integrum dari postulat, ne filius pereat. Pro ista sententiam dixit Salomon, vt integer daretur filius. Ait igitur Synagoga: Soror Gentilitas tu assueta es puros colere homines, ego vero purum vnumque Deum: Deum vero hominem factum, nec adduci potero, vt credam, ne dum adorem: quod si dirimenda lis est, vel homines cole vel purum Deum: at hominem Deum absit, nec mihi nec tibi; sed diuidatur. Contrarium respondet credentium Ecclesia, vel tu suscipe integrum: el mihi adorandum concede, at diuidi nunquam patiar. Pronunciat sententiam diuinus Salomon. Date illi nempe Gentilitati infantem viuum: qua faustissima & optatissima sententia gestiens lætitia, & insultans clamat Gentilitas. Nobis nobis filius, nobis paruulus, nobis natus, nobis datus, & vocabitur admirabilis consiliarius, Deus, fortis.

Altercatio vtriusque gentis de sponso.

à simili feminarum prostitutarum.

Synagoga respuit cultum hominis Dei.

Gentilitas agnoscit & Christum Deum hominem defendit.

Infaustà istà sententià, furiosa, & inflammata mulieris Synagogæ ira, duce dæmone contra Christum meditatur. Herodis primum animum sollicitat, & ad vindictam concitat, qui vt quærat infantem, incredibili feritate omnes pueros in Bethlehem necari iubet. Secundo instat adhuc per se, & hæreticos in diuidendo puero: diuidatur: alij enim esse Deum negant; alij verum esse hominem non credunt; vt omnino veri Regis in duabus naturis nati ius & coronam auferre, si minus, & obscurare valeant & infra: *Omnis spiritus, qui soluit Dominum Iesum, ex Deo non est: vox enim ista diuidatur, vel Iudaica est, vel hæretica: contra quam Ephesina synodus diuina instructa sapientia & autoritate hostes huius veritatis profligauit, vnusque omnium nomine Cyrillus veritatem vnionis adstruit, atque confirmat: quamobrem vti putarunt malè doctas gentes & Iudæos Christum diuidere atque destruere, veritatem vnionis illustrarunt: & hoc nobis Epiphaniæ nomen manifestat: est namque festum manifestationis Christi, quem quasi funiculum aureum Gentilitati tradit, vt publicam, & si nolint Iudæi, fidei professionem agat Christi, Dei, & hominis. Edite edite pia animalia* (ait Chrysologus) *æternæ vitæ cibaria, non diuidentes in frusta: non potest enim cædi Christus, & diuidi: integer à credentibus sumitur. Et dum ipsi non tam verbis quam muneribus & sacrificijs fatentur, Dauid mysterium & gratulationes concinit; magnus enim est dies Iezrael, fundamenta eius in montibus sanctis, &c. vbi agit de natiuitate Christi, vt notat Scholiastes Græcus. Memor ero Raab, & Babylonis scientium me: ecce alienigenæ & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic*: hactenus Garcia doctè & subtiliter Regum fidem celebrat. qua velut dote sponsum Iudæis Christum eripuerunt: vt enim Christus se Ecclesiæ per humanitatem adsumtam maritauit, sic ipsa vicissim Ecclesia in membris se Christo despondet fide, spe, caritate: quibus mystico eius corpori velut viuum membrum inseritur, vt a Christo capite non tantum gubernetur; sed etiam gratiæ fluenta capiat quasi spiritus animales, qui homini vt ea, quæ diuina sunt, & naturæ vires excedunt, sentiat, & percipiat, & ad ea moueatur. ideo S. August. ait, *virginitas mentis est integra fides, solida spes, & sincera caritas*, & alibi: *virginitas carnis corpus intactum, & virginitas animæ fides incorrupta*. Notat Theophylactus ex Chrysostomo: *in mundo sponsæ post nuptias non manent virgines: Christi autem sponsæ quasi prius virgines non fuerint, post nuptias cum Christo: purissimæ* scilicet *in fide, ac moribus integræ & incorruptæ*: sic vt tota Eccl. virgo permaneat, licet prole simul copiosa fecundetur, dum per caritatem multos suorum operum fœtus sponso progenerat: de quibus alias.

Christus pronunciat pro Gentilitate.

Insania Synagogæ quærit diuisionem & necem Christi.

per hæreticos.

1. Io. 4.

Hæresis illa die Epiphaniæ damnata.

Alienigenæ tuentur Messiam contra ciues.

Gentilitas fide, spe, & caritate Christo copulatur

S. August. in to. tract. 13. in Io.

fide inchoatur matrimonium cum Christo.

Nam caritate nuptiæ tales perfectissimè conciliantur: S. Bernardus: *Anima, quæ diligit Deum sponsa vocatur; itaque quod mater etiam sit*, & dotem habeat, ita S. Augustinus docet, *Ecclesia mater est spiritualis*, Ecclesia sponsa Christi est, gra-

caritate perficitur. *ser. 7. in Cantica.*

tia eius dealbata: pretioso sanguine dotata: totum possidet, quod à viro suo possedit in dote. tabulas lego eius matrimoniales; recitabo. Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiam in remissionem peccatorum in omnes Gentes: omnes Gentes totus mundus est: Ecclesia totum possidet, quod à viro accepit in dote. Dos ei collata in Epiphania; velut in semine cum impleri inciperet illud oraculum. *Dabo Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam fines terræ.* Licet igitur in cruce matrimonium videatur fuisse consummatum, cum è latere Christi dicatur ædificata, & quasi *os de osse Christi*, & appensione ossium Christi facta: in cruce emta: iam tamen in Epiphania contractum de præsenti cum Ecclesia, quæ tum canit: *Hodie Christo sponso iuncta est Ecclesia*: ita sentiunt Patres: vnus sufficiat S. Eucherius. *Tanquam sponsus de thalamo suo, descendit* (Christus) *ad terras, Ecclesiæ ex Gentibus congregandæ, suscepta incarnatione, iungendus: arrhas & dotem dedit: arrhas, quando Deus homini iunctus est: dotem quando pro salute hominis immolatus est: arrhas præsentem redemtionem, dotem vero intelligimus vitam æternam.* Et ho. 3. *miracula nuptiarum, mysteria sunt gaudiorum cælestium: dies ergo erat nuptialis, & festa, quâ adueniente sponso redemta iungebatur Ecclesia; illi inquam sponso, quem omnia sua initio mundi secula spoponderant: qui descendit ad terras, vt dilectam suam ad celsitudinis suæ thalamos inuitaret, dans ei in præsenti arrham sanguinis sui, daturus postmodum dotem regni sui.* Sed an credibile videatur Christum tam tenerum iam nuptias præmaturas appetijsse? cur viriles non exspectauit annos? Causam reddit Garcia: vt lis orta repente per coniugium componeretur: ita enim ait, *At illi* (Reges) *oculis fidei sponsum contemplantur* (inquit S. Leo) *quantitate paruum, alienæ opis indigum, fandi impotentem quasi diceret, ne miremini Regem ita paruulum videre; accelerauit enim nuptias, vt pacem firmaret in cælo & in terra; sicut cum inter ciues rixantes, & maximo odio dissidentes, qui pacem mittunt id maxime curant, vt concordia stabilis sit, statim ex vna & alia parte pueri matrimonio iunguntur, si de præsenti nequeunt defectu ætatis, at saltem verbis de futuro: eodem modo transacta res est inter Deum offensum & humanum genus: pacis enim amator Deus filiam gentilem sponsam duxit, & quia paruulus est sponsus opus fuit monere sponsam, ne illum despiceret, quod media fide factum est:* S. Bernardus: *ingrediuntur stabulum, inueniunt inuolutum pannis infantulum, non illis sordet stabulum, non pannis offenduntur, non scandalizantur lactentis infantia; procidunt; venerantur vt Regem; adorant vt Deum; sed profecto qui illos adduxit, ille & instruxit, & qui per stellam foris admonuit, ipse in oculto cordis docuit.*

Aliam propterea festinationis causam adfert Besseus ex parte Dei Patris, qui cum vehementi imo infinito amore Gentilitatem futuram sponsam adamaret, ne ea displiceret ob nigredinem, adolescere cum ea, & amorem ætate & conuictu mutuo corroborari voluit: prius tamen celebritatem earundem nuptiarum sic describit. *Hodie*, ait (die Epiphaniæ) *celebres nuptiæ, quibus Christus Ecclesiam sibi copulat in coniugem, peraguntur; quando nimirum per omnes mundi angulos legati diriguntur, qui vniuersos mundi incolas ad hasce nuptias inuitent, ne dicam compellant: stella noua legationem obit in Oriente: ad conuocandos Reges: Angeli in Iudæa ad pastores, Principes in ciuitate Hierosolyma ad admonendum Herodem, quo sese ad hasce nuptias præpararent.* Scilicet velut Assuero quærebantur ex orbe toto virgines lectissimæ, è quibus sibi consortem thori, & regni deligeret: interim Æthiopissa Gentilitas placuit: pergit Besseus, *Dixi hodie celebres & regales nuptias celebrari, & iterum dico, & verum dico: adsunt Legati à parte sponsæ, qui ex Oriente venerunt, qui conuenta & conditiones matrimonij confirment: ps. 67. venient Legati ex Ægypto: Æthiopia præueniet manus eius Deo: solent enim parentes cum nuptias filijs aut filiabus, quæ tamen vsque adeo non sunt æquales parare, & conciliare conantur, eos adhuc iuniores matrimonij vinculo sociare: tum vt crescente corpore crescat & amor; tum vero ne sponsus futuræ sponsæ suæ deformitatem & næuos agnoscens eam auersetur: Imitatus est hoc Pater æternus filium suum Ecclesiæ paupercula & deserta copulare cupiens, quæ nullam cum eo similitudinem habet, è primis eam cunabulis ei desponsat, vt cresceret cum*

Dos sponsæ Ecclesiæ data in Epiphania.

In cruce consummatum Christi matrimonium cum Ecclesia.

ho. 2. de Epiphania.

Cur Christus infans iunctus matrimonio.

Garcia.

1. ad sedandas discordias.

2. ex amore Dei patris in homines.

Ser. de Epip.

ætate affectus adeam: nam cum infans sit ipsa sapientia, nec possit defectus sponsæ ignorare, amore ebrius & intellectus, quasi obnubulante eos agnoscere quasi non vult, & dissimulat: unde ostendit se his legatis tanquam sponsus procedens de thalamo.

Carthagena causam omnem tribuit amoris magnitudini & impotentiæ in Christo. *Hodie*, ait, *cælesti sponso iuncta est Ecclesia*, ascitur in officio: *inuitat sponsam suam Christus, Cant. 4. veni sponsa mea de cubilibus leonum, de montibus Pardorum, veni coronaberis: vaticinatus id Oseæ secundo: sponsabo te mihi in iustitia & iudicio: inibo tecum cæleste connubium, iustificabo te in iudicio, pro te sententiam feram, ex misericordia tibi gratiam gratis conferam: in fide, non dando libellum repudij: & caritate: fecit vt Samson Iudic. 13. cum Philistæam amaret, & patri diceret: hanc accipe mihi, quia placuit oculis meis: certè sagittæ amoris Christi acutæ, populi sub te cadent. ps. 44. & Iob. 39. nunquid rhinoceros volet seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum? nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? solus Christus tres illos barbaros alligauit præsepi Bethlehemitico, funibus diuinæ legis in brachio potenti.*

Ho. 11. de Epiph.

tertia causa ex parte amoris infiniti Christi erga sponsam.

Atque hi quidem sentiunt omnes inter Christum & Gentilitatem hodie fœderatum connubium: quo etiam die voluit Christus ideo & nuptias in Cana: & Baptismum celebrari: per hunc enim gentilis anima per gratiam Christo desponderur: & ea eidem dona, quæ sponsæ solet, elargitur, ea sic explicat etiam Luduicus de Ponte: *Promiserat Deus olim adsumturum se Ecclesiam in sponsam, eo scilicet tempore, quo ipse carnem adsumeret: sic enim inquit per Oseam Prophetam: sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio & in misericordia, & in miserationibus, & sponsabo te mihi in fide: tot enim & tam ingentia dona per hanc sponsationem conferam: vt per illa optimè dignoscas, me esse sponsum omnipotentem, infinitè diuitem & munificum, qui talibus donis meas locupleto sponsas. Sed quid est sponsabo te mihi in fide? in qua fide sponsandam pollicetur? in fide nimirum Christi, qui venturus erat in mundum, vt illam Deo Patri reconciliaret, ex mundo sibi sponsam Ecclesiam assumeret: mundans prius illam ab omnibus immunditijs eius per aquam mundissimam gratiæ à fonte Spiritus Sancti promanante, prout promiserat per Ezechielem dicens: effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris; & ab vniuersis idolis, mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestrum. Necesse enim erat, vt noui sponsi, qui homo erat, noua esset sponsa, munda & pulcra, vt tanto esset sponso digna: hæc autem nobis præstitit sacrament Baptismum, quod D. Paulus vocat lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus Sancti, quem Deus abundè effudit in nos, per Iesum Christum Saluatorem nostrum: sublato enim circumcisionis signaculo quod solis Iudæis institutum erat, ordinauit lauacrum Baptismi Iudæis & Gentibus impertiendum, & præcipuè Gentibus, ex quibus ferè Ecclesia sponsa Christi colligenda erat, & per Baptismum eam sibi copulauit, vt vnum corpus mysticum cum ipso capite illius constitueret, mundans eam, vt idem S. Paulus ait, ab omni labe culpæ originalis vel actualis, vt sit coram ipso pulcra & gloriosa, non habens maculam aut rugam, aut aliam similem maculæ imperfectionem: vnde tandem eam sibi adsumit in sponsam spiritualem, cum ea celebrans nuptias per vnionem gratiæ, & caritatis. Quæ tria bona singulis fidelibus præbet Baptismus: nam simul est ianua, per quam intratur in Ecclesiam, & anima aggregatur ouili Christi; & lauacrum, per quod mundatur ab omni peccato; est denique thalamus, in quo per fidem & caritatem Deo tanquam sponso coniungitur. Vnde non sine mysterio eundem diem Epiphaniæ tribus præclaris miraculis ornatum fuisse testatur Ecclesia. Hodie cælesti sponso iuncta est Ecclesia, quoniam in Iordane Christus eius lauit crimina: currunt cum muneribus Magi ad cælestes nuptias, & ex aqua facto vino conuiuæ lætantur. Magi enim qui primitiæ erant Gentium duce stella venerunt ad Christum in Bethlehem natum, & collocatum in præsepio, eiusque Ecclesiæ sunt adscripti, eodemque die institutum est Baptisma, quo peccata in profundum maris demerguntur, & sponsa dealbatur: ipso etiam die reuoluente anno in nuptijs Cana Galilææ, aqua in vinum conuertitur, vt designentur spirituales nuptiæ ipso Baptismatis die celebratæ, non per carnis; sed spiritus coniunctionem, quia aqua in vinum & caro in spiritum per Christi potentiam est commutata.*

ob hoc connubium, simul Baptismus Christi & nuptiæ in Cana factæ recoluntur.

Lud. de Ponte. lib. 1. cant. his. 10. 11. 2.

anima in Baptismo Christo sponso copulatur.

tria mysteria diei Epiphaniæ.

At.

Atque hæc est ratio, cur Christi nuptiæ dicantur hodie conciliatæ cum Gentilitate; vt enim homo per lauacrum Baptismatis à peccato genitali purgatur, & viuum corpori Christi membrum inseritur, adeoque eidem copulatur: sic cum hodie tres Reges & Baptismate flaminis initiati, seu dolore de commissis peccatis concepto veniam culparum omnium obtinuissent, & animi demissione Gentilibus, vt S. Augustinus vult, vel fidei excellentia, vt S. Chrysologus censet ostium Ecclesiæ reserasserit, Iudæis ob maleuolentiam & perfidiam obcæcatis, ideo primæ quasi sponsæ Christo dicuntur hodie copulatæ: quarum cum fidei interioris externam & sinceram professionem Gentilium Ecclesia conuersa semper imitetur, progenitores etiam Ecclesiæ iure nominantur: *Quando* (ait Chrysologus) *Christum Iudæus Herodi scelere prodebat, tum Magus Deum Christum muneribus fatebatur: hinc est quod Gentilis, qui erat nouissimus factus est primus, quia tunc ex Magorum fide est Gentium credulitas dedicata, & Iudæorum est notata crudelitas.* Sed nunquid ritum & solennitatem huius sancti connubij licet augurari? an alias legimus paranympha Deipara Christum sibi fideles desponsdisse? de vtraque S. Catharina refertur: ego fide autorum commemoro Episcopus Esquilinus, & ex eo Ribadeneira noster in flore Sanctorum refert S. Catharinam Alexandrinam priusquam baptismate sacro tingeretur, nocturno visu conspexisse Sanctissimam virginem Mariam vlnis diuinum filiolum speciosum præ filijs hominum complexum, quæ cum Christo Catharinam offerret, illum facie auersa hanc aspernatam negasse pulcram esse, quæ sacro baptismate nondum esset regenerata: mox experrecta Catharina, cum quid sibi deesset, intellexisset, didicissetque indignam se speciosissimo Christi conspectu, Christianis imbuta mysterijs sacramento genitali voluit expiari. Apparuit ei denuo Christus eadem specie qua prius, eamque coram sanctissima matre numerosaque cœlitum corona comiter habitam sibi desponsdit, desponsamque tanquam legitimam sponsam annulo sibi mariauit. Euigilauit ad hæc S. Virgo, digitumque annulo insignem vidit; certior est de Senensi S. Catharina narratio à sancto Raymundo literis consignata. Cum enim Christus in reliquis sponsalium caussis hanc attulisset, quod spretis mundi vanitatibus crucem Christi amplexa per pœnitentiam solum summum & æternum bonum quæsiuisset: subdit *Beata virgo accipiens dexteram B. Catharinæ extendendo eius digitum annularem petebat à filio, vt eam sibi desponderet: matri annuit Christus, & accipiens dexteram, digito eius annullum sponsalitium inseruit, dicens: ecce ego, qui sum creator & saluator tuus, te mihi despondeo in fide, quæ perdurabit in te ex hac hora semper immutabilis, donec nuptijs æternis in cœlo tibi coniungar: vbi videbis me facie ad faciem, meque perfrueris: superest igitur, vt viriliter certes & in robore fidei, quam cordi tuo infixi superes omnes illecebras mundi, fomnelos camus, & omnem tentationem inimici*: Ego sic existimo SS. nostros Reges singulos accepto è Deiparæ manibus infantulo brachijs eum gestasse, & pedes, manus & caput esse pijsime dissuauiatos, puerulum etiam insigni gestientis animi monstrata lætitia, & protensis in facies eorum manibus, eos sacerrimo suo attrectatu sibi consecrasse. Probat Incloser vulgi hic licet incertam opinionem: *Et sunt*, ait, *qui ipsos hosce viros post pedum, & manuum diuini Infantis oscula eum in vlnas etiam accepisse, & suauissimè amplexatos gaudio exsultasse putent. In cuius rei signum inter alios Erhardus Winheimius de ipsis loquens, partes, inquit, superna quæ procul dubio infantulum Iesum in vlnas accipientes amplexati sunt & osculati, adhuc cute obducta vna cum capillis in capite suo supersunt carni: nempe vt in loco dicimus angustissimæ tactu manculæ creduntur eæ partes à cariosa corruptionis vetustate præseruari*, sed de hoc ego alias.

S. Chrysologus ho. 160.

Ritus quo Deipara filium despondet animæ. Esquilin. 23. Nouem.

vt Christus despondit sibi annulo S. Cathar.

Deipara paranympha. verba Christi sponsi.

traditio & acceptio mutua Regum & Christi. cap. 28. amplexantur eum.

Hic iam affectus sponsi cum sponsa, piaque colloquia superessent recensenda: quæ cum ingenij mei captum longè superent, neque verborum satis reperiam quibus eloquar: ego tacitè lectori consideranda potius relinquam, quam impari dictione magnitudinem & præstantiam eorum obscurem, inuoluam, deprimam. Hoc quod ante me Garcia noster scripsit clausulæ loco adijcio, *Et procedentes*, ait, *adorauerunt eum: ecce supremum Regem, ecce sponsum desideratum: tenui eum, nec dimittam: quæ verba, quas lacrymas, quas extases noster Beniamin in mentis excessu persensit? dulcissime sponse, vide coram te sponsam concupi. am: & tu apprehende*

hende virum tuum : venitur ad amplexus : vbi non poſſumus affectus perſcrutari : ſed omnia cedunt amori ; tiaras proijcit, coronam ponit, maieſtatem prouoluit . pandit theſauros, reſerat thecas, effundit munera. Tenui eum, nec dimittam. Quid agis ſponſa ? quare theſauros aperis ? imo tu ab illo arrham exſpectare debuiſſes : ita euenire ſolet, reſpondet illa : ſed cum virgo nobilis ducit Principem aliquem primogenitum, qui paruulus eſt, & nondum hereditatem adijt, ſponſa tunc dotem adfert copioſiſſimam, ille vero ſpem, & ius ad regnum & principatum : nupſit Eccleſiæ, Verbum Dei caro factum eſt adhuc paruulus, infans, pannis inuolutus. Eccleſia verò prudentiſſimè præmittit munera: diuitias & dotem, ab illo vero ſpem accipit regni : attendite mortales & diuites videte, vt impendatis pecunias, ſerui Dominò credite opera veſtra nec inania nec infructuoſa fore : adferte Domino filij Dei, adferte, adferte : ne dotes temporariæ cunſumantur : manducet Chriſtus, paruulus enim eſt, & nondum heres : ſtatim enim atque hereditatem adibit, tu erit ſponſa, tu dilecta, tu Regina & tu Gentilitas mater noſtra eris, ſponſa conſtitueris, exſulta ſuper ſponſo tuo : ſta in throno à dexteris eius in veſtitu deaurato : ſic enim æſtimatur fides tanta, vt cumulatiſſima gratia donetur & coronetur gloria.

profuſa eius in ſponſum munificentia.

CAPVT LII

Chriſtus gratum ſe præbet Sanctis Regibus.

REGINA Saba venerat in Ieruſalem *cum multo comitatu & diuitijs & camelis portantibus aromata & aurum infinitum nimis & gemmas pretioſas : venit ad Regem Salomonem : & dedit Regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis & gemmas pretioſas : Rex autem Salomon dedit Reginæ Sabæ omnia, quæ voluit, & petiuit ab eo.* Quid ni Rex gloriæ die tam inaugurationis regni, quam nuptiali, ſuis illis ſponſis tam liberalibus . tam deſideratis plura donant munera cœleſtia ; diuina & æterna, quam ſperare vel petere potuiſſent? Nam ſi nondum natus ſaluatoris obiuit munus, vltro Iohannem conuenit & ſuam gratiam tam copioſè eidem impertiuit ; hos à trecentis ferè leucis aduolantes & tam ſolenni ritu totos ſe eius ſeruitio mancipantes, non potuit non ingentibus gratiæ donis cumulare. Principio voluit Chriſtus huius beneficij in ſe puerum tam opportunè collati memoriam exſtare ſempiternam : adeoque cum S. Magdalenæ munificentia mori turo præſtita & ſepulto, in toto vulgari orbe, ſacriſque voluminibus prædicari. Hoc Salmeron remunerationis genus attingit : cum negat in puero Ieſu diuerbij locum fuiſſe : *beneficium puero collatum perditum eſſe ; nam accepti beneficij obliuiſci haud quaquam poteſt : & qui etiam calicem aquæ frigidæ diſcipulo ſuo donatum ſe remuneraturum eſt pollicitus. Hinc accepta ab eis munera commemorari voluit in Euangelico & per vniuerſum orbem eorum apud omnes Gentes credentes honorificam fieri mentionem ; ſicut & beneficium vnctionis acceptum à Maria voluit vniuerſo orbi prædicari in eius gloriam & commendationem.* Sed parua hæc, vel nulla ſi cum diuinis collatis ipſis donis contendantur ; nam iam pridem, forte initio itineris, donatos gratia : decurſu tantæ peregrinationis virtutibus auctos, confirmatos & roboratos ; Hic abſolutam numeris ſuis cumulatamque virtutum perfectionem cum egregio contemplationis habitu, imo perſeuerantiæ dono putem obtinuiſſe, ne gratiam receptam deinceps vllo peccato grauiore perderent : quæ tria dona congruè per munera fuerunt adumbrata : auro quidem ſapientia vera & virtutum perfectio : thure contemplatio : ac myrrha incorruptio : hæc enim ſingula tam officio eorum progenitorum Eccleſiæ, quam protoapoſtolorum Euangelicorum, cum Iudæorum, tum Gentilium quam maximè congruebant

3. Reg. 10. & v. 10.

v. 13.

Salomonis in Reginã Saba liberalitas.

& Chriſti in Reges, qui memoriam eius exſtare voluit ſempiternam.

Salmeron.

confirmati in gratia ſunt.

Luduicus de Ponte med. 23. — Luc. 21. — Gen. 4.

bant. Ita mecum facit Luduicus de Ponte : *Hinc*, ait, *æstimare licebit, quam fuerint paruulo Iesu grata hæc istorum virorum munera, quibus tanta pietas, fides, amorque coniuncta fuerant : qui enim duo minuta : quæ paupercula vidua misit in gazophylacium propter affectum offerentis tanti fecit, vt eam omnibus alijs anteferret, quanti par est credere eum fecisse munera ab his Regibus tanto sibi affectu, sicut ab illo olim Abel ex pretiosissimis, quæ habebant oblata? Quam vero benignum ac liberalem se ipse Iesus eis ostenderit, non verbis externis, quæ ipse nondum proferebat, sed inspirationibus internis, cœlestia dona gratiasque referendo non facile est consequi. Fas tamen est considerare loco trium, quæ ipsi obtulerunt munerum, tria alia excellentia dona recepisse; augmentum videlicet insigne auri sapientiæ & caritatis, thus orationis & deuotionis : myrrham, quæ illos à lapsu in grauiores culpas præseruans, in ipsius etiam amore conseruaret.* Erant iam sponsæ Christi : sed regiæ, sed cœlestes : ita dedit ijsdem regios vere animos, vt non tam alijs, quam sibi possent imperare; dedit sapientiam bonorum æternorum; vt sponsas se nossent sapientiæ diuinæ; cui sic deceat adhærere, vt vnus cum eo spiritus efficerentur & id S. Basilij monitum scirent sibi obseruandum. *Quocirca anima, quæ Christo copulata est, tanquam sapientiæ verbi Dei sponsa, sapiens & prudens sit necesse est, vt omni stultitiæ & insipientiæ nota iugi rerum diuinarum meditatione explosa, sapientiæ, cui coniuncta est, ornetur pulcritudine, donec æternam sapientiam sibi penitus iungat vnumque cum eo, cui inhæsit effecta, ex corruptibili fiat incorruptibilis; ex imperita prudens & sapientissima, tanquam verbi, cui adhæsit casta, atque vt breuiter dicam ex homine mortali immortalis Deus*, scilicet Deo copulata sponsa, & cœli terræque regina constituta; mentem à vilibus & fluxis debet bonis, & rebus abstrahere, quæ sordes cum sint, dedecorant nuptam Christi : maior & potentior est, quam vt luto terræ venustetur, quod deturpat, & contaminat, non ornat : vnde iam hominibus potentior facta. Nec est quod formidet, tanti sponsi nixa præsidio : tot Angelorum velut satellitum stipatu circumdata : innuit hæc de Ponte in Canticis. *Peculiariter*, ais, *hic dies fuit Christi desponsationis & lætitiæ. Quoniam aduentus Magorum dies primus fuit mutui conspectus, inter sponsum Christum recenter natum & nouam sponsam ex Gentibus aggregatam. Hæc magna cum lætitia sponso suo offert munera & dona mystica, quibus eius magnitudinem testatur : illa vicissim largitur sine dubio sponsæ nouæ; & multo maiora dona, quibus suum erga eum amorem manifestet : nam si multa dedit Regina Saba, Regi Salomoni, tamen vt scriptura testatur Rex Salomon dedit illi multo plura, quam attulerat ad eum, ita etiam Rex noster Christus centies & millies plura dedit Magis, quam ei obtulerant, cœlestibus bonis ita replens corda eorum, vt nunquam ita Reges, nunquam ita sapientes; nunquam ita diuites & potentes, quam tunc extiterint. Dies enim lætitiæ cordis Christi est, animas sibi per amorem vnitas sui visione satiare. Satiabor, ait Dauid, cum aparuerit gloria tua. Gloria Dei est Rex Salomon, carnis deinde corona redimitus, qui tunc apparuit nobis, cum apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei, & tunc visus fuit à filiabus Sion, cum Deus in terris visus est, & cum hominibus conuersatus* : Præterea cum insigni incremento fidei, spei, & caritatis non dubium, quin vt sponsus sponsæ se totum tradiderit, vt ipso dilecto quoties & quam diu vellent, dulci sopitæ contemplationis somno fruerentur, & ita cœlestis regni prægustarent suauitatem : hancque velut arrham tenerent futurorum bonorum & deliciarum, quæ sponsus in cœlis ipsis reseruabat. Ita Cartagena cum ex Aristotele fuse docuisset subditi esse ferre tributa Regi, & Regem suum agnoscere Dominum : Regem vicissim, ait, obligari conseruare iura inuiolatæ iustitiæ, & liberalem ac magnificum se ijs præbere : *Sic Christus libertatis eorum iura minimè violans Reges hos ad se trahit, vt tributa penderent sibi, aurum, thus & myrrham : illi festinanter ad præsepe currebant, &*

[Margin notes: facti sunt Reges & sui victores. — vnus cum Christo spiritus. — Ib. 6. ex h. re. 35. — donum contemplationis eis datur. — ho. 1. de Epiph.]

tria munera reportant, fidei, spei, caritatis: tandem se ipsum Christus eis dedit fontem omnis boni: Christus enim, ait Sanctus Augustinus, est dilectus noster, requies nostra, sanitas nostra, gaudium nostrum, felicitas nostra, refrigerium nostrum, amœnitas nostra, & quidquid sancte potest desiderare anima nostra, hoc totum nobis Christus. Beatus Apostolus dicit: erit Deus omnia in omnibus: auare quid tibi sufficiet, si Deus tibi non sufficit?

CAPVT LIII.

Primi renunciantur à Christo sacerdotes & Apostoli nouæ legis.

SANCTVS Chrysostomus primos eos nouæ legis sacerdotes facit: *postquam verò adorarunt, securitas & tranquillitas subsecuta est: nec iam stella illos, sed Angelus suscipit, quia scilicet adoratione facti fuerunt sacerdotes, cum supplicatione etiam muneribus oblatis.* De sacrificio eorum incruento sæpius actum est. S. Chrys. facerdotes primi fuit.

Ludouicus de Ponte eosdem facit sacerdotes à Deo constitutos. *Quapropter*, ait, *peracta adoratione surgentes Magi multo excellentius, quam antea nomine Trismegisti decorati sunt dum illos constituit spirituales Reges sacerdotes ac sapientes, vt munia hæc diuino quodam modo deinceps obirent. Primi illi, quibus propriè conuenit: Fecit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri nostro: & illud S. Petri: vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, & infrà: offerte illi spirituales hostias acceptabiles Deo per Christum.* Quod si hæc omnibus iure congruunt Christi fidelibus, certè præcipuo quodam modo fidei nostræ quasi progenitoribus istis Regibus, in quorum officijs & excercitationibus virtutum Ecclesia tota Gentilium figurabatur. De Christianis omnibus ita loquitur S. Cyprianus ad dictum Apostoli locum. *Non solum Regibus & sacerdotibus vnctionis honor permansit, sed in omnem populum Catholicum effusa est huius gratiæ plenitudo: & sicut Christus à chrismate est dictus, eo quod singularis excellentiæ oleo vnxit eum Dominus, ita & participes eius quotquot sunt, consortes sunt tam vnctionis, quam nominis, vt dicantur à Christo Christiani, vt sint sui, duce Christo, rectores & duces, & offerant Deo quotidianum sacrificium, ordinati à Deo sanctimoniæ sacerdotes.* Lud. de Pont. Apoc. 1. 1. Petri 2. non tantum vt omnes Christiani. S. Cyprian.

Aliud tamen in his fuit sacerdotium, quod ad Christi mortem vsque retinuerunt, vt enim soli mithræ, vel stellis Reges licet sacerdotes tamen immolabant, sic exinde Christo thus quotidie & eius statuæ videntur adoleuisse, & aliis ritibus ipsius diuinitatem conditis ei adhuc viuenti templis fuisse contestati, donec post anastasin Christi à S. Thoma fuerunt consecrati sacerdotes Episcopi: ac more à Christo instituto hostiam Deo Patri immaculatam incruento sacrificio deinceps litauerunt. Sed quo chrismate dicemus Magos à Christo hodie consecratos sacerdotes? an myrrheo quod obtulerunt? ita, S. Chrysologus & rectè asseuerat: *Indeuotus*, ait, *satis est vacuus adorator: probat hoc Magus, qui onustus auro, succensus thure, sacratus myrrha, Christi cunabulis inclinatur:* odoratum sane myrrheum vnguentum, quo pariter dies tredecim varijs calamitatum, molestiarum, laborum & defatigationum myrrheis & amarissimis succis corpus defessum inunxerunt: pulcre Baëza. *Tribulatio carnem pungit, sed animum vngit, id est vt explicat sacro chrismate reddit consecratum: alioqui non auderet sanctissimus David etsi fame pene enectus propositionis panes comedere, quibus vesci solos sacerdotes consecratos decebat. Sed David laicus profugus, ad mortem petitus, peruenit aliquando in sanctos hos panes, quos accipit deuorandos. vnde piissimus David in tale facinus audet? cur se tali constringit piaculo, quod panes deuoret solis sacerdotibus asseruatos? pulchrè D. Hieronymus c. 2. in Sophon.* sed thuris quotidiano incenso. postea facti Episcopi. quo chrismate sine consecrati sacerdotes. myrrha. Baëza. myrrha perunctus David ausus est vesci panibus sacerdot.

S. Hareg. in 2. Sephar. Factus sacerdos ant. pro tribulationes. — Dauid non erat de sacerdotibus, nec licebat ei comedere panes propositionis: sed quia persecutio Saul virtutum illius profectus erat, propterea in fuga sua dum nc [illegible], fu-bito antistes efficitur, & accipit panes propositionis, & non violat mandatum Dei. Qui laicus erat, & profanus, à persecutione Saul, à tolerantia persecutionum & tribulationum myrrheo chrismate inungitur, & antistes consecratur. Sic mater illa Machabæorum cum primum carissimos sibi filios immanissimè cernit excruciari, cum carnificum manibus decerpi videt, cum ardenti torreri sartagine, cum a crudeli rota conspicit volutari apud Nazianz. fatur: Euge fily mei, euge legis canitiei senectutis meæ atque ciuitatis antistites. Ab vna quidem laborum & tormentorum consecrati tolerantia; adeo labores, tribulationes, amaritudines inungunt, & consecrant humanos animos. Probat deinde idem ex Gentilium sacerdotibus mithræ, quales multi credunt hos Reges antea fuisse. Nescio, ait, an hæc tribulationum virtus suboleuerit etiam Paganismo. Etenim audio Mithræ sacerdotes non nisi conuitijs & iniurijs initiatos: sic Georgius Girald. syntagmate 7. Neque quisquam Mithræ sacris initiari potest, nisi per quosdam gradus conuitij, quibus ostendat se factum: quem consecrationis ritum obijcit Apostatæ Iuliano Nazianz dicens: [illegible] id est, Mithræ cui celebritates fiunt, & imprimis a Chaldæis, cui Deo, qui volunt initiari, duodecim contumelijs afficiuntur, & per verbera, calorem, frigus & alia huiusmodi: tam verum est à myrrheis tribulationum succis homines consecrari, vt id pateret ignorantijs Gentilium. Sic Magi vero iustitiæ soli ministraturi, myrrha accedunt consecrati, nimirum per longi itineris incommoda & labores nascentis numinis initiati antistites.

vt & filii 7. Machabæi senectutis. Mithræ sacerdotes olim conuitijs initiabantur. Nazianz. or. 1.

Euangelistæ, & doctores Gentium constituuntur. hom. 8. in 2. Matt. hom. 16. ex varijs in Matt.

Hactenus Baëza: sed alio quoque nomine velut Euangelistis, Apostolis, doctoribus Gentium tunc à Christo designatis, nouo opus erat perungi maiorum calamitatum chrismate, quod longè illo sacerdotio fuit illustrius: sic S. Chrysostomus de ijs ait. Magos celeriter emittit Christus, simul & Persarum regioni magistros, & inefficacem reddens furorem tyranni. & alibi: ipse aduentu suo Magos ab Oriente vocasti, & Euangelistas eos ad sua remisisti. & Euthymius. Reuersi vero sunt citius credentes tanquam fideles in regionem suam, futuri Doctores eorum quæ facta sunt. Hoc eis officium à Christo fuit demandatum, vt primi testes, Apostoli, Doctores, Euangelistæ fierent Christi natalis; sicut duodecim lecti Apostoli, qui testes essent anastasis Saluatoris. Iam verò quos ad id muneris obeundum legauit Christus, semper voluit grauissimis initiari molestijs, laboribus, calamitatibus & persecutionibus: quas ijs longe ante denunciauit, dum eos velut oues in medio luporum mittere se dicit: tradendos à cognatis fratribus, ipsis adeo parentibus: Egregiè notam hanc & velut insigne Apostolorum Christi depingit Apostolus: In omnibus, ait, exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia: per arma iustitiæ, à dextris & a sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Eisdem Christus eundem Apostolum initiauit tum, cum ei deferret Gentium Apostolatum Rogabat Paulus supplex Dominum: Domine quid me vis facere? audijt: surge & ingredere ciuitatem: & dicetur tibi, qui te oporteat facere. Interim Ananiam Christus instruit de grauissimo munere, cui eum pararet applicare, & ipsa patientiæ [illegible]: Ego ait, ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati: Patiendo Christus suos consecrat, non agendo Doctores, Apostolos, Euangelistas: ita quidem, vt is debeat maior Dei minister, Doctor & Apostolus existimari: qui pro Dei gloria plura tolerauit: quod exemplo S. Pauli sic euincit S. Chrysostomus: Se ipsum enim cum alijs comparans, & per comparationem nobis excellentiam demonstrans: si inquit, ministri Christi sunt, vt minus sapiens loquor, plus ego. Et excessum demonstrare volens, non quod mortuos resuscitauerit, dæmonesque expulerit, neque quod mundauerit leprosos, aliudue quid huiusmodi fecerit, dixit: sed quid? quod innumeras sit passus molestias: cum enim dixisset plus ego, intulit tentationum multitudinem sic dicens, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, in carceribus abundantius, à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi: ter virgis cæsus sum, semel lapidatus, ter naufragium feci, & reliqua.

Ideo opus maiori patientia. 2. cor. 9. insignia doctorum Christi. S. Paulus. eisdem initiatur. & præ omnibus Apostolis patitur.

liqua omnia. Hæc myrrha nimirum eſt, qua Chriſtus hodie Reges noſtros, vt primos legis nouæ ſacerdotes, Epiſcopos & Apoſtolos conſecrauit, gratum ſe ijs exhibendo, à quibus tantis fuerat muneribus cumulatus: quos enim diligit, & in filiorum album recipit, eos aduerſis ſolet exercere, vt S. Auguſtinus docet: *Quem enim*, ait, *diligit Dominus caſtigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit, ſi Deus flagellat omnem filium, quem recipit, procul dubio, quem non flagellat, non recipit: hinc timere debemus, ſi aut nullas aut paruas tribulationes, in hoc ſeculo patimur.* *S. Aug. ſer. 105. de tip.*

CAPVT LIV.

Fiunt progenitores Eccleſiæ, & coram ipſis nouum incipit condi teſtamentum.

T myrrha & aduerſorum tolerantiâ ſacerdotium acceperunt: ſic tam promtâ ſuſcepta peregrinatione, vt Dei filium exciperent, eum muneribus honorarent, & familiam eius ſuſtentarent, præſertim vero tam illuſtri fide & animi demiſſione videntur id obtinuiſſe, vt Patres eccleſiæ vel Patriarchæ dicerentur, in quibus velut typo auguſta facies futura Chriſtianæ Eccleſiæ refulgeret: & re ipſa caperet initium nouum teſtamentum, veteri paulatim antiquato. Non opus hic iterare, à quibus SS. Reges duce S. Chryſoſtomo Patres & progenitores Eccleſiæ nominentur: de quo libro primo diſputatum eſt. Ac iure videntur id propter fidei ſuæ excellentiam obtinuiſſe, vt dum Iudæorum impietas Chriſtum neci parabat Herodi tradere, fides verò Magorum eum ſuſciperet, coleret, adoraret, eiuſque familiam auro donato ſuſtentaret, ipſi Reges primi Gentilium fidem initiarent, & ſe per eam cum poſteris Chriſti cultui conſecrarent: ſicque meruerunt, vt Iudæi primi fierent nouiſſimi, & Gentiles primas in Dei filijs obtinerent: *Hinc eſt*, ait Chryſologus: *quod Gentilis, qui erat nouiſſimus, factus eſt primus, quia tunc ex Magorum fide, eſt Gentilium credulitas dedicata, & Iudæorum eſt notata crudelitas*: & alibi eoſdem vocat *fidei noſtræ duces, credulitatiſque principes*. Conſentit Origenes, qui vult ob infidelitatem Iudæis repudiatis Gentes fide ſua primatum obtinuiſſe. *Nos*, ait, *proſelyti per fidem* (Magorum) *facti ſumus furſum & primi, Iſraelitæ autem, qui fuerant priores, ſunt facti nouiſſimi, propter infidelitatem.* 1. fidei præſtantia meretur Patriarchatū. *Chryſologus ſer. 165.* *Origenes tract. 9. in Matt.*

Alteram huius tantæ eminentiæ cauſam ſanctus Auguſtinus eorum tribuit humilitati, vt oleaſter Gentilium per Magos oliuæ insereretur. *Hæc* (ait de Magis loquens) *eſt illa humilitas, quam plus in illis qui ex Gentibus erant, quam in Iudæis diuina ſcriptura commendat: hæc eſt humilitas, qua inſeri meruit oleaſter in oliuam, & oliuam dare contra naturam.* Alibi adorationi eorum hoc adſignat. *Magi, ait, primitiæ Gentium ad Chriſtum videndum adorandumque venerunt, & non tantum accipere propriam, ſed etiam omnium Gentium ſalutem ſignificare meruerunt.* humilitas. *S. Auguſt. ſer. 66. de diuerſis 30. ſer. 64. de diuerſis* 3. adoratio.

S. Hieronymus id munerum donationi videtur aliquo modo adſcripſiſſe in pſ. 71. *Reges Tharſis, quod, ait, ex Magorum muneribus intelligimus inchoatum: ipſi enim Gentium Regumque typum obtinuiſſe* (alij legunt tenuiſſe) *monſtrantur.* Vult igitur eos primos nutritios Eccleſiæ Chriſti extitiſſe, dum familiam eius ſuis opibus ſuſtentarunt; & ſignificaſſe, imo meruiſſe ſignificare Regum Gentilium ſecuturam in Dei Eccleſiam munificentiam, quam Iudæi euertere conabantur. His igitur & ſimilibus titulis fidei & Eccleſiæ patres dici Reges noſtri meruerunt: qui primi fidei, humilitatis, pietatis & liberalitatis Gentibus exemplar & calcar extiterunt; vt promtè & hilariter ipſorum ſe moribus conformarent, Patrum ſuorum conſtanter inſiſterent veſtigijs, & lineamenta virtutum in ſe exprimerent. Quocirca cum Iudæi malè Patriarcharum fidem, obedientiam, & patientiam imitarentur, ac degeneres Meſſiam à maioribus deſideratum, & exſpectatum ipſi repudiarent. contra fidem Abrahæ, obedientiam Iſaaci, peregrinationes & patientiam Iacobi: tunc 4. oblatio munerum. *S. Hieron. in pſ. 71.* Gentiles ſubſtituūtur Iudæis

 ſancti

dæis veteri testamento resc. flo. ser. de Eps.

ſancti Reges in his etiam eos ſuperarent: ideo Deus reciſſo veteri teſtamento cum Patriarchis iſtis firmato, pro ſemine corporeo; ſemen ipſis nouum ſpiritale Gentium excitauit, nouum delegit populum Gentilium, nouos eiuſdem populi Patriarchas; qui cum ſera poſteritate cœleſtem hereditatem cernerent, excluſis legitimis Abrahæ filijs, qui degeneres & improbi ſeipſos à Dei iugo exemerunt. Audi S. Leonem. *Vnde quod illi tres viri vniuerſarum Gentium perſonam gerentes adorato Domino ſunt adepti, hoc in populis ſuis per fidem, quæ iuſtificat impios, totus mundus aſſequitur, & hereditatem Domini ante ſecula præparatam accipiunt adoptiui, & perdunt, qui videbantur legitimi.* Iterum ſer. 2. *agnoſcamus in Magis adoratoribus Chriſti vocationis noſtræ fideique primitias, & exſultantibus animis beatæ ſpei initia celebremus, exinde nobis Chriſtum loquentium ſcripturarum arcana patuerunt, & veritas, quam Iudæorum occæcatio non recepit, omnibus nationibus fidem ſuam inuexit.*

hereditatẽ eorum accipiunt.

vetus teſtamentum fuit ſub conditione inſtitutũ. Pſal. 131. eam Iudæi non ſeruarunt. prædicitur antiquatio eius. Hebr. 8. & promulgatio noui. Quale illud ſit.

Erat teſtamentum vetus à Deo non æternum, ſed temporarium; non abſolutum ſed ea conditione ſancitum: *ſi cuſtodierunt filij tui teſtamentum & teſtimonia hæc, quæ docebo eos*: ſed perfidi Iudæi cum lege diuina contenta ſuis cupiditatibus ſeruirent: legis & teſtamenti veteris finem & ſcopum, quem omnes eorum ceremoniæ ſacrificia & promiſſa ſpectabant, contumaciter abiecerunt: quocirca apud Apoſtolum per Ieremiam Deus antiquationem veteris, & noui publicationem his verbis pollicetur. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & conſummabo ſuper domum Iſrael & ſuper domum Iudæ teſtamentum nouum: non ſecundum teſtamentum, quod feci Patribus eorum, in die, quo apprehendi manum eorum, vt educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo, & ego neglexi illos, dicit Dominus. Quia hoc eſt teſtamentum, quod diſpoſui domui Iſrael poſt dies illos dicit Dominus. dabo leges meas in mente eorum, & corde eorum ſuperſcribam eas, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum; & non docebit vnuſquiſque proximum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum dicens: cognoſce Dominum, quia omnes ſcient me à minore vſque ad maiorem eorum; quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor. Dicendo autem nouum veterauit prius quod autem antiquatur & ſeneſcit prope interitum eſt.* Hoc vltimum Chriſti conuenit aduentui, in quo iam Pontificium annuum erat, & venà ; vitia quæuis dominabantur, vt parum à Gentibus ſi vnam exceperis idololatriam, abeſſe viderentur: cœpit igitur primorum iſtorum trium Regum cordibus Epiphaniæ die legem & teſtamentum nouum Euangelicum inſcribere; ſecum, quacumque irent, vt Doctorem ſuum & legiſlatorem nouum circumferrent Spiritum Sanctum, qui eos de omni doctrina & perfectione Euangelica erudiret. Ingens hoc veterem inter & nouam legem diſcrimen: illam à Moyſe, hanc à Spiritu S. latam, Chriſto non Moyſe legiſlatore acceperunt; quam non veſtibus inſcriptam, ſed cordibus circumferrent, operibus eam exhibendo: ideo Chriſtus iam tum die Purificationis vocatur. *Angelus teſtamenti: ſtatim veniet ad templum ſuum dominator, quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti, quem vos vultis.* Hoc ipſum nunquam variandum promittit per Iſaiam: *inclinate aurem veſtram, & venite ad me, audite & viuet anima veſtra, & feriam vobiſcum pactum ſempiternum, miſericordias Dei fideles.* ſcilicet quale promiſſum eſt Dauidi plenum miſericordia *Ecce teſtem populis dedi eum* (quaſi fecialem teſtantem hominibus Dei Patris promiſſionem) *ducem ac præceptorem Gentibus: ecce Gentem quam neſciebas, vocabo, & Gentes quæ te non cognouerunt ad te current propter Dominum Deum tuum, & ſanctum Iſraël, quia glorificabit te.* Et cap. 57. *creabo fructum labiorum pacem* (id eſt creabo in mercedem orationis ad me à Regibus factæ) *pacem ei qui longè eſt* (Gentili) *& qui prope eſt dixit Dominus: & ſanaui eum.* Iterum cap. 59. *Hoc fœdus meum cum ... dicit Dominus: ſpiritus meus, qui eſt in te, & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui dicit Dominus amodo & in ſempiternum*: quibus verbis promittit huius teſtamenti Gentilibus conſignandi perennitatem: per Spiritum S. quem ſicut ipſis dederat, eundem poſteris conſeruaturum ſe repollicetur, iam vero & à quibus malis ſit poſteros eorum liberaturus; & quibus bonis cumulaturus apud Ezechielem deſcribit cap. 43. *& ſuſcitabo ſuper eas paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum meum Dauid ipſe paſcet eos, & ipſe erit eis in paſtorem, & feriam cum*

inchoatur die Epiphaniæ. differentia veteris & noui.

Mal. 3.

Iſaias c. 55.

c. 57.

59.

ſempiternum hoc eſt teſtamentum. fructus eius.

Ezech. 34.

cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra: & qui habitauit in deserto (Reges isti inter Gentiles) *securi dormient in saltibus, & ponam eos in circuitu collis* (ecclesiæ vel templi) *benedictionem* (vt sint felices & benedicti) *& deducam imbrem in tempore suo; pluuiæ benedictionis erunt, & dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra absque timore, & scient, quia ego Dominus, cum contriuero catenas iugi eorum & eruero eos de manu imperantium tibi*. id est de potestate mundi: carnis & dæmonis: & cap. 36. *effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris, & mundabo vos & dabo vobis cor nouum: & spiritum nouum ponam in medio vestri*: nouum igitur testamentum coram Regibus hodie inchoatum, nouam legem attulit interiorem & exteriorem: scriptam non in tabulis; sed corde; non ab Angelis sed Spiritu S. legem non timoris, sed caritatis; sed doctrinæ & iustitiæ Christianæ: hanc Spiritus S. inscripsit intellectui Regum, fidem, prudentiam & mentis illustrationes infundendo: inscripsit memoriæ [illegible] refricando: denique voluntati & cordibus; ad eam amplectendam & opere perficiendam continuis stimulis & sacris impulsibus excitando. Quæ cum sint cœpta fieri tunc cum Reges Christum adorarent: primi Gentilium & veri Christi *adoratores in spiritu & veritate*: ideo iam tum cœpit Christus die Epiphaniæ Angelum agere noui testamenti & sempiterni, prius iam senescens paulatim antiquando, cuius testamenti noui cum Gentilibus pacicendi Reges nostri fuere primi & principes post Christum autores, qui suum ante omnes assensum omnibus in rebus præbuerunt & primi totiusque Gentilitatis nomine subscripsere, eam libenter Euangelicam legem recepturam dummodo Christus sanguine suo consignaret, & morte confirmaret, missis ad omnes mundi nationes legatis & Apostolis qui ratam eam & fixam promulgarent. Hac igitur prima Christi cum Gentibus inita fœdera cum Reges illi triumuiri primis suis suffragiis tota comprobarint (quæ postea Gentiles omnes etiam Reges & Imperatores acceperunt & in ea iurarunt) hinc progenitores Ecclesiæ, Patres, & Patriarchæ nominantur, & hoc ipso die Christo dicatis muneribus hanc dignitatem sua animi demissione prouerdi [illegible], fide illustrissima, adoratione religiosissima meruerunt. Vt tam eorum aurum quam thus oblatum lagitumas donis præuilegio præcipuo Christus munerarit. Vnde profecto cum & hæc sibi collata dona diuinitus cognouissent; & quasi spiritus inhabitantis continuas audirent voces: *Caritate perpetua dilexi te: desponsaui te mihi in sempiternum: vocabis me deinceps vir meus: dux virginitatis meæ, non vocabis me vltra Baali: & dicam non populo meo: populus meus es tu, & ipse dicet: Deus meus es tu.* Ipsi vicissim obsecuti sacris & diuinis impulsibus, idolis in regnis, vt dicetur, confractis populos subiectos cœlestibus præceptis erudierunt: nullis recusatis amore Christi periculis, laboribus, tormentis: nam & constanti multorum opinione vt martyribus etiam exemplar fortitudinis exhiberent, pro Christi fide dicuntur iugulati. Tantus est amor diuinus, tam potens, tam efficax; vt cuius cor semel occupauit, iam sui & corporis obitus proprij: tormenta non sentiat, totus in amati desiderio sic absorptus, vt mortem per quosuis etiam cruciatus in votis habeat, vt dilecto copuletur. *Amat*, ait S. Augustinus: *homo corpus suum, sed cum se hoc amore totus in Deum conuerterit, hanc cognitionem mortem non modo contemnet, verum etiam desiderabit. Sed restat cum morte magna conflictatio, nihil est tamen tam durum atque ferreum, quod non amoris igne vincatur. Quo cum se anima rapit in Deum, super omnem carnificinam libera & admiranda volabit pennis pulcerrimis & integerrimis; quibus ad Dei complexum amor castus innititur. Nisi vero amatores auri, amatores laudis, amatores feminarum amatoribus suis sinat Deus esse fortiores, cum ille non amor, sed congruentius cupiditas vel libido nominetur. in qua tamen apparet, quantus sit impetus animi ad ea, quæ diliguntur inde fesso cursu per immania quæque tendentis, argumentoque nobis est quam sint omnia perferenda, ne deseramus Deum, si tanta illi, vt deserant, perferunt*. Tales scilicet decebat esse in lege noua Euangelica Gentium Patriarchas: Reges, Episcopos, confessores, Martyres, qui forma & norma gregis facti, simul viuendi congruenter Euangelicis institutis, & ea Gentibus publicandi, ac pro iisdem moriendi præberent exempla.

In qua pe-[illegible] cordibus.

Ex parte Gentilium nostri Reges tribuni, te-[illegible] primi.

seu Progenitores Ecclesiæ.

Ose. 2.

[illegible] sequi flamma [illegible] in regnis suis mortui [illegible]

Amor fa-[illegible] & inuic-[illegible]

CAPVT LV.

Colloquium Deiparæ cum ſanctis Regibus.

Hæretici negāt. ratio eorum cō futatur.

RIDICTORES hic nouatores colloquium id omnino reijciunt, quia nulla illius apud Euangeliſtas mentio: quaſi ijs, qui capita ſumſerant ſcribendæ hiſtoriæ Euangelicæ (innumeris prætermiſſis vel prodigijs Chriſti, quorum multitudinem nec mundus caperet) non alia leuioris momenti conſideranda lectori pio reliquerint. Fruſtra igitur Hieronymo Xauerio in hiſtoria Chriſti ſic oggannit prædicans Lugdunenſis. *Vnde innotuit, quos ſermones miſcuerint cum Maria?* Quia ratio perſuadet, non inſalutatos, vel ſine gratiarum actione dimiſiſſe prudentiſſimam virginem Reges illos; qui filij & ipſius etiam cauſa tantum iter ſuſceperant. ſanè cum & prudentia pluſquam humana, & linguarum perita Deipara eſſet, ac virtutibus omnibus moralibus inſtructiſſima, quomodo ſine ingrati animi vitio Reges quaſi nec alloquio dignata dimiſiſſet? nec potius tam cœlitus internuncij educta, quam virgineam & verbi corporis adſumti rationem, & natiuitatem; paſtorum, euocatu Angelorum nuperum acceſſum retuliſſet? Quam impolitam moribus & inurbanam formant Dei genitricem ſapientia, vel Cherubinos omnes ſuperantem?

congruebat moribus Deiparæ.

Interim pulcrum attexam S Bernardini colloquium moratum, prudens, ſententioſum. Is inter mirabilia ponit, quod ab Euangeliſta non commemoretur, virginem Mariam non fuiſſe aliquid locutam. *Cum*, enim ait, *B. virgo omnem linguam intelligeret, & loqui ſciret eo, quod omni ſcientia poſt filij Dei conceptum plena eſſet; mirum videtur, quod tam pia mater tam fidelibus & deuotis filijs, qui tanto feruore & fide, tantis periculis & labore atque expenſis venerunt adorare tanquam Dei filium ſuum, in aliquo non condeſcenderit, per aliquem conſolatorium actum, vel certè per aliquod dulce verbum: ſed profectò deuoti penſandum eſt, quod Magi tanquam peritiſſimi viri verèque in fide illuminati, & in Dei magnalijs irradiati cum deuotiſſima Chriſti matre aliqua colloquia ſingularia habuerint, de altiſſimis myſterijs incarnationis, & incarnati verbi, de altiſſimis contemplationibus paradiſi: de admirandis gratijs & beneficijs Dei, de moribus & nobilitate virtutum, atque de his, per quæ poſſent eſſe perfectiſſima Chriſti membra: qui multas inſtructiones, & magnas conſolationes ab ipſa pijſſima Chriſti matre ſuſceperunt: hæc & his ſimilia Euangeliſta Matt. in præſenti hiſtoria credo, quod ſcienter omiſit, atque ſummam huius myſterij ſecundum externum corticem enarrando, reliqua intellectibus & deuotis mentibus perſcrutanda, & deuotè contemplanda dimiſit; contemplemur igitur & nos tanquam huic adorationi præſentes horum SS. Magorum magnalium Chriſti ſenſum, ac experimentalem intellectum & guſtum: quis enim deuotus dubitare queat, quod mater pijſſima ita deuotis filijs, de vnigenito ſuo in multis conſolationibus condeſcendit? quis inſuper ambigere poteſt, quin hoc quilibet Magorum ardentiſſimo animo concupierit: qui tanto feruore atque labore à terræ finibus ad hoc quodammodo volauerunt? credo quod quilibet horum à dulciſſima matre dilectum filium poſt eius adorationem ſuſceperit in manibus ſuis, atque in vlnis amplexatus ſit eum, & ſuauiſſimè oſculatus: nec non quod Simeonis more aliquid mellifluum iubilando cantauerint, quaſi primus Magus cum Ieſum in brachijs ſuis dulciſſime poſſideret, cantando iubilarit, & quaſi tripudiando dixerit illa dulciſſima verba.* Congruunt ea quæ de cantico & colloquio dicit vir ſanctus cum oraculo S. Franciſcæ, piè vero ſimiliter S. Bernardinus colloquij materiam contemplatur, quæ tam admirabili Regum iſtorum pietati & feruori rectè conueniunt & ab Euangeliſta maioribus ſcribendis intento myſterijs inſinuantur: qui enim & Herodi & Solymæ conſtanter & audacter ingerebant de nato recens puero: *venimus adorare eum*: cum eum, quem per tot pericula quæſitum tot centenis leucis tandem reperiſſent, non leuiter tantum, ſed ſat diu videntur & adoraſſe & eius animi demiſſionem, in homines caritatem, & aduerſorum ſpontaneam tolerantiam animo contemplati; tum cum Deipara & Ioſepho, ſiue per interpretem, ſiue quod probabilius per ſe

materia colloquij.

cur ſiluerit Euangeliſta.

SS Regum actiones, & affectus.

ipſos

ipsos vt linguarum peritissimi de mysterijs incarnationis, natiuitatis & circumcisionis multum diuque contulisse: cum non ignorarent nunquam oblatum iri deinceps opportunitatem in vita coram de his agendi, & adspectu dulcissimo Iesu matrisque perfruendi. (de dono linguarum innascente Ecclesia.) Quod ad linguarum dona attinet, cum sub initium Ecclesiæ non fuerit fidelibus vulgaribus etiam à Spiritu S. denegatum, & S. Irenæus exeunte iam seculo secundo fateatur à se auditos multos vniuersis linguis loquentes (S. Irenæus. lib. 5. c. 6.): cum etiam Patrum memoria S. Xauerius idem sit donum inter paganos consecutus, non debuit eo doctrix Apostolorum & sapientiæ æternæ mater spoliari. Suaretz cum Alberto M. (Suaretz. to. 2. in 3. p. disp. 20.) in mariali D. Antonino p. 4. tr. 15. § 8 probat eam donum id habuisse, etiam ad publicas functiones, & conciones: & in die Pentecostes simul cum Apostolis accepisse, vt nihil spiritualis gratiæ illi deesset. *Nam si initio nascentis Ecclesiæ frequenter dabatur hoc donum fidelibus, non solum illis, qui futuri erant prædicatores Euangelij: sed etiam alijs fere communiter, vt constat Act. 8. & 19. Quid ergo mirum quod fuerit B. V. concessum? eo vel maximè, quod licet B. V. non esset ad varias nationes & Gentes migratura, vt eas doceret, verisimile tamen est, & ex Patribus atque historijs colligitur, fideles ex varijs nationibus ad illam confluxisse, tum pietatis causa, tum vt ab ipsa magis instruerentur, ac in fide confirmarentur: oportuit ergo, vt & illos intelligeret, & ab illis intelligi posset: quæ duo sunt huius gratiæ muneris. Denique probabile est etiam ante illa tempora habuisse vsum huius gratiæ, si fortasse necessitas vel occasio illum postulasset: vt verbi gratia, quando Christus adoratus fuit à Magis, credibile est illos intellexisse: vel cum peregrinata est in Ægyptum, Ægyptiorum linguâ vti potuisse.* (cur Deiparæ id datū.) (etiam corā Magis & Ægyptijs.)

Sequuntur hunc Morales 1. Matt. Lapide & Bessæus: huius sunt hæc verba *Hinc etiam colligere possumus, Deiparam dono linguarum a Spiritu S. donatam fuisse, quis enim hos Reges excepisset, quis ijs locutus fuisset, quis intelligere, nisi illa omnium linguarum cognitione illustrata, earum idioma intellexisset?* (Morales com. de Lopez. Bessæus.) S. Anthonius (Anton.) meminit eiusdem colloquij & gratiarum actionis. *Erat*, ait, *etiam quædam fruitio videre iuuenculam speciosissimam, honestissimam, sapientissimam cum paruulo filio suo, & piè credi potest, etsi Euangelista non dicat, verbis mellifluis sapientia plenis illis Magis gratias egisse.* Materiam huius colloquij post S. Bernardinum rectè perpendit Ludouicus de Ponte: (Lud. de Ponte in medit.) *considerandum est dulcissimum, quod Magi cum B. V. colloquium habuerunt et: narrantes tam de stella, quam in Oriente viderunt, cuius ductu Hierosolymam vsque peruenissent, tum quæ illic sibi cum Herode accidissent, simul vero sanctitatem, quæ in ipsa virgine emicabat, locique in quo manebat vilitatem vehementer suspicientes, ad omne obsequiorum genus se promtissimos obtulerunt: & quamuis ad primum ipsorum ingressum S. Ioseph non adfuerit: quo Magi illi intelligerent infantem illum in terris patrem non habere: paulo tamen post accedentis, eadem ipsos retulisse, par est credere.* (interueniēte S. Ioseph.) *O quam læta B. Virgo fuerit talia cum audisset! quomodo cordi suo omnia impresserit, vt secum ipsa postea pro more conferret, quam gratum sibi esse Magorum studium laboremque veniendi, adorandi filij sui causa confirmauit: quam altis diuinisque verbis eos in fide corroborauerit! O Regina Saba, quæ in his Regibus filijs tuis iterum accedis cum muneribus videre verum Salomonem, quam obstupuisti, quam defecit spiritus tuus videre infinitam sapientiam, quæ in paupere eius causa, paupere & exiguo eius comitatu resplendebat! Quanto affectu virginem ipsam & Iosephum intuens diceres: beati sunt serui tui isti qui stant coram te semper & audiunt discuntque sapientiam tuam! O virgo excellentissima, sapientior illa fuerit Regina Saba, quæ hodie tanquam Magistra illos sapientes cælestem docebat sapientiam, quam mundus non assequitur: me quoque illa doce, quo filio tuo seruire discam, sicut noui illi discipuli didicerunt, & reipsa seruiuit.* (Maria docens Reges.) (Thomas à Vilanoua.) Nec filio tantum sed & matri parati erant Reges ad nutum parere, eius seruitiis se mancipare, quam iam vt Dominam mundi & Reginam cæli supplices & cum tremore venerabantur, vt docet Thomas à Vilanoua cum ante Regum cum Deipara colloquium retulisset (Reges adorant virginem.) *Iacent*, ait, *purpurati Principes ad virginis pedes & pannosum infantem regia celsitudo pauescit. Quid sentis ò virgo, tuam, quid nunc ronbitat mentem? quid est quod vides? qualis potens aquila tremulos circumuolat turdos, talis virgo regia barbaros circumspicit Reges: dicite nunc Principes, quænam*

vos

nos potentia tenet? quid vidistis in matre, quid vidistis in filio? magnum profectò aliquid latebat in puero, quod Principes oculis lynceis inspexerunt: leo in agno; gigas in paruulo; Deus in puero, maiestas immensa sub teneri corpusculi cortina latitabat & radiantissimus sol sub leui carnis nubecula latitabat: qui eos suæ claritatis radio perculit & prostrauit. postquam igitur aliquamdiu prostrati timorem digesserunt, recepta fandi fiducia diuinum infantem adorant, acceptumque manibus suis puerum vicissim delatum summo cum gaudio & reuerentia colunt. Lacrimantur omnes præ lætitia, & veluti carbones igne spiritus accenduntur. Quis horum Principum deuotionem & mentis feruorem explicare queat? quis eorum lætitiam exsultationemque recenseat? quibus autem verbis quibusque gaudiorum lacrymis puerum & matrem honorauerunt dicere quis sufficiat? instant, orant suppliciter, totaque deuotione virginem precantur, vt eorum suscipiat fidem, & gratum habeat famulatum, diuitias quoque seruos & regia offerunt in obsequium, offerũt Deo obsequia. *grandem sibi felicitatem accidisse putantes, si tantam Dominam Reges habere contingat, cui se totos & sua impendant: neque tamen meritis parcit virgo, sed placidè dimissos ad hospitia mittit.* patant discessum. Aliquot iam horis dulci protracto colloquio & pijs ad ..tulum excitatis affectibus: Reges & sanctissimam virginem & Iosephum de discedendi modo & via credo consuluisse: quorum suasu filio vt rem omnem commendarent iussi videntur; non dubij, qui tanto eos prodigio saluos adduxerat fore, vt incolumes reduceret in patriam. Itaque extremum videntur osculum Christo dedisse discessuri. Quod ita describit Brunus noster: *Aduerte qua maturitate & senili quasi grauitate sapientissimus infantulus non loquendo, sed ac si omnia intelligeret auscultando hilariterque ac benigno vultu illos adspiciendo; ac denique dum illi postulata discedendi facultate magna deuotione manus & pedes eius exosculari conantur, diuinas suas manus ad osculum vt eos in suo amore confirmaret porrigendo, data benedictione incredibili consolatione plenos dimiserit.* puer impertitur benedictionem.

CAPVT LVI.

Tentorijs erectis pernoctant in agro Bethlehemitico Reges.

Estiuus ille Gentilibus & felicissimus, qui vnquam illuxerat dies erat, nec dubium quin genialibus epulis fuerit celebratus, quem morem cum Iudæis Gentiles communem habuere. Nec oppidum ingressos existimo, sed fixis in campis suburbanis & erectis subito tentorijs sub pellibus quieuisse: quia vt supra ex Suarez dixi, *Oportebat Magorum adorationem sine manifestatione publica & vulgi admiratione peragi* quod commodius eueniebat, cum extra ciuitatem pernoctarent, cur extra oppidum pernoctarint. curatis tamen forte ex Bethlehem alimentis quasi eadem nocte discessuri, ne qua de causa eo loci venissent passim vulgaretur. Itaque si non in stabulo pernoctarint, cum hilaritate diem præcipitantem in vesperum exegisse videntur, & ad stabulum epulas pauperi Christi familiæ submisisse: mittunt ad stabulum epulas. interim sacris colloquijs conuiuium illud condiuisse magno animi solatio secum expendentes diuinam erga genus humanum in verbi corporis adsumtione bonitatem, & Christi in Gentiles præ Iudæis electis clementiam. Bellè quadrat in hos dictum Esdræ: *Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, comedite pinguia, & bibite mulsum & mittite partes, qui non præparauerunt sibi; quia sanctus dies Domini est. gaudium enim Domini est fortitudo nostra.* 2. Esdræ 8. Gratijs subinde Deo ritè peractis preci bus videntur, pariter reditum suum diuinæ prouidentiæ commendasse: & ab ea cæleste responsum ac gubernationem exspectasse Iam enim pati diuina cœperant, & altissimo contemplationis dono impertiti mysteria reconditissima nouis rationi speciebus impressis penetrare: nec soli tantum cum erant: sed cum inter se tractantes receptui quandoque canerent se ipsos recolligerent, ac velut ad spontum breuiculos affectus eiacularentur, nihil sine eius consilio, & iniussu aggrederentur: Sapientes ij, qui sic Deum in negotijs, & inter homines consulunt, nunquam ab eius pater- adspiratione crebra ad Deum inter negotia.

paterna defensione deserendi. Depingit horum mores S. Bernardus: *O sancta anima sola esto, vt soli omnium serues te ipsam, quem ex omnibus tibi elegisti: fuge publicum, fuge & ipsos domesticos, secede ab amicis & intimis, etiam ab illo, qui tibi ministrat: secede ergo, sed mente, non corpore: sed intentione, sed deuotione, sed spiritu: solus es, si non communia cogites, si non affectes præsentia: alioquin neque si solus corpore es, solus es, videsne posse esse te & solum inter multos & inter multos cum solus es? interdum etiam corpore te separa, præsertim tempore orationis, iuxta mandatum sponsi & formam, Matt. 6. tu cum oraueris intra cubiculum tuum & clauso ostio ora, & quod dixit, fecit, solus in oratione pernoctabat.* S. Bernard. ser. 40. in cant. Luc. 6.

Concludo librum hunc cum S. Franciscæ Romanæ visione, qua, narrat singulorum Regum actiones, gestus, cantica & multa ex dictis supra à S. Bernardino, Bruno & alijs confirmat. Dixerat SS. Reges audita cœlesti symphonia pariter ingressos stabulum prostratis in terram corporibus Christi diuinitatem adorasse, mox singulorum exsequitur iubilum & actiones, & de seniore Gaspare hæc memorat. *Hic Gaspar ætate grandior ceteris, ac prope centenarius, interiore quodam cordis gaudio delibutus in iubilum resoluit vocem & cantu dulcissimo salutata prius virgine præconia eiusdem celebrat, & prærogatiuam prorsus singularem, quæ vni soli que mortalium contigisset: tum versis ad saluatorem oculis & animo adorat cum, vt verum Dei filium, & exspectatum orbis Messiam: gratias eidem medullitus agit pro infinita mortalibus misericordia clementiaque præstita, qua permotus in terras descendit, hominem induit, pro hominum expiandis peccatis mortem crudelissimam oppetiturus. Gaspari successit ætate propior Balthasar, quasi sexagenarius simili mentis impulsu in similes erupit voces & affectus. Vti & tertius ætate iunior Melchior quadragenarius ferme completo coram vtraque maiestate Christo & virgine laudiscantico: primus protulit aurum* (intellige maiori quantitate) *alter thus, myrrham tertius consecrauit. Quæ cum vterque beneuole suscepisset virgo mater gratias Regibus egit, pro illa piitosua munificentia exhibita: vicissim Reges responderunt offerre se præterea simul ipsos cum Regnis & omnibus, quæ possiderent vni Deo cuncta dedicando, & eius cultui mancipando, quibus Sanctissima virgo: sit vobis salus & saluator Deus meus.* Multa videas hic sparsim toto hoc libro dicta confirmari, de adoratione & cultu virginis, cultu latreutico puero exhibito, colloquio cum Deipara habito. pergit deinde specialia quædam circa Reges singulos gesta cum Iesulo recensere. *Nam cœlitus ei significatum Gasparem in signum profundissimæ reuerentiæ canum verticem pedi dextero pueri supposuisse, Balthasar vero cum ingeniculatus ad reperet pedem puerili prensaturus, & osculaturus, reduxisse Iesulum paulisper eundem oculis blandissimis Regem intuitus, post paulo tamen gestu humanissimo pedem obtulisse vltro exosculandum. Denique Melchior sacra quadam reuerentia tantæ maiestatis deterritus, nec ausus quidem est Christo propinquare. Peracta tali filiitate puerulus sanctissima sua leuata dextera tribus Magis impertijt benedictionem: ipsi vero cum diuinam percepissent voluntatem, è terra surgentes consederunt pariter & attentissimis auribus harmoniæ cœlesti auscultarunt.* Hæc ex vita S. Franciscæ. Pastoribus nocte natalis Domini euocatis symphonia geniorum cœlestium intonuit: quid ni Regibus etiam tribus huc commeantibus & apparatu fastiuo Regem cœli terræque hominum & Angelorum solenniter inaugurantibus? quo pax Iudæos inter & Gentes vno sub capite Christo feliciter coaluit: sed dum quieti Reges se dant, oraculum diuinum de reditu præmissis precibus consulentes, diem Epiphaniæ mysterijs plenissimum concludamus, Deo gratias pro beneficijs hoc tomo scribendo collatis concinentes: Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, sicut erat in principio & nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Vita S. Francisca lib. 3. cap. 19.

Gasparis senioris adoratio.

Balthasaris & Melchioris.

Singulorum cum Iesu affectus.

TOMVS

[illegible] mausolæum [illegible] corpora prona iacent.

PRIMITIARVM GENTIVM,

SEV

HISTORIÆ TRIVM REGVM MAGORVM

TOMVS TERTIVS HISTORICVS

Quo Rebus [illegible] gesta [illegible] translationes et [illegible]

COLONIAM AGRIPPINAM

Deniq. cultus [illegible]undem ex antiquis Monumentis et probatis Scriptoribus eruuntur

A [illegible] R P HERMANNO CROMBACH *Societatis* IESV *Sacerdote*

Coloniæ apud IOANNEM KINCHIVM *sub* [illegible] *anno* MDCLIIII

Permissu superiorum *et Privilegio S. Cæs. M.*

PRIMITIARUM GENTIUM

SEU

HISTORIAE

SS. TRIUM REGUM MAGORUM EUANGELICORUM

TOMUS III. HISTORICUS,

QVO

REDITUS EORUM, GESTA, MARTYRIUM, TRANSLATIONES ET NOVISSIMA

COLONIAM AGRIPPINAM,

DENIQUE CULTUS EORUNDEM:

Cum EFFIGIE *Augustissimi Coloniensis* METROPOLITANI TEMPLI *comprehensa, ex Antiquis Monumentis & probatis Scriptoribus eruuntur.*

AUTORE

R. P. HERMANNO CROMBACH

Societatis IESU *Sacerdote.*

COLONIÆ AGRIPPINÆ

Apud IOANNEM KINCHIUM, sub Monocerote Vet.

Anno M. DC. LIV.

Permissu Superiorum & Privilegio S. C. M. generali & speciali.

TOMVS III.

PRIMITIARVM GENTIVM HISTORICVS,

QVO

SANCTORVM TRIVM REGVM MAGORVM REDITVS, GESTA, MARTYRIVM, TRANSLATIONES ET CVLTVS CVM EFFIGIE AVGVSTISSIMI COLONIENSIS METROPOLITANI TEMPLI CONTINENTVR.

LIBER I.

REDITVS MAGORVM, GESTA ET MARTYRIVM.

CAPVT I.

Cur responsum Reges dicantur accepisse: & de Regum fiducia in Deum, pioque somno.

BEZA veterem reprehendit interpretationem: nec enim propriè satis dici acceptum responsum putat, quod nulla præcessit interrogatio: ipse vertit, *diuinitus admoniti*: at quis dubitet solicitos fuisse viros sapientissimos de reditu, viso & adorato paruulo, sic abiecto, & casibus quibuslibet exposito: cum vt redirent eadem via facta Regi promissio vrgeret; vt alio deflecterent iam satis perspectum paruuli periculum impelleret? Demus tamen id periculum pueri ne cogitasse quidem: nonne iam à stella deserti, ducem iterum viæ non tam in terra, quam è cœlo exspectabant, qui tam admirabilem Dei prouidentiam dies tredecim experti fuerant: & cuncta geri non humana sciebant prudentia: sed æterno Dei consilio? Iam fontes ipsos infinitæ bonitatis reseratos degustarant, ideo totos se in sinum clementissimi Patris abiecerunt, quem norant & capillos capitis habere in numerato; huic calidissimis vesperi precibus reditum commiserunt, è diuina penduli prouidentia, ex qua fidentiâ animi tranquillitatem & tum experiebantur, & de felicissimo rerum euentu non poterant dubitare. Tenebant illud ratum, quod postea S. Augustinus nos monuit. *Constanter Deo crede, eique te totum committe, quantum potes; noli esse velle quasi proprius, & in tua potestate: sed eius clementissimi & vtilissimi Domini te seruum esse profitere: ita enim te ad se sublevare non desinet, nihilque tibi euenire permittet, nisi quod tibi prosit, etiamsi nescias;* Nec illud ignorabant, quod S. Chrysostomus consulit, simili ex humana societate repetito. *Si quis sua despicit, & nostrorum curam assumit, quieti eius solemus prouidere, quanto magis Deus, qui etiamsi ad eum non conuertamur, non parua tamen erga nos & prouidentia vtitur: noli ergo de rebus tuis curare, ne Deus minus de illis prouideat: vt igitur magna cura tuas res complectatur, ipsi vniuersa committe: nam si tu spiritualibus omissis ea tractabis, minorem Deus de ipsis curam habebit, vt igitur res tuæ feliciter gubernentur, & tu solicitudinis expers sis, sequere spiritualia, contemne secularia.* Currus quidam prouidentiæ supernæ tutissimus, tranquillissimus, iucundissimus est; quem infinita sapientia velut auriga moderatur, solus ille semper pacatus, hilaris, & felix æstimandus, qui hoc vectus finit se quibuscunque in euentis secundis & aduersis à Patre sui amantissimo & sapientissimo

Bezæ obiectio.

confutatur.

Fiducia Regum in Deo.

Oratio vespertina.

S. Augustin. so. 1. l. 1. soliloqu.

omnia nostra Deo sunt committenda.

S. Chrys. sup. ho. 69. super c. 21. Matt.

ipsi cura de nobis.

tales currû diuinæ prouidentiæ securè vehuntur.

tiſſimo gubernari: non poterit tali rectore exitus rerum non eſſe fortunatiſſimus,
auriga Deo — vt præclarè dixerit Theodoretus: *Gubernatorem habeas Deum & aurigam, & res*
ſuper pſ. 54. — *tuæ ab illa prouidentia pendeant; nam hoc modo inconcuſſus manebis & immuta-*
bilis: Itaque SS. Reges cum ſub noctem Christo ſponſo ſe & reditum precibus com-
mendaſſent: ſanctis de Deo cogitatibus occupati, quieti membra compoſuerunt,
vt alacriores, paululum refectis de itinere viribus, iterum ſe ad reditum compararent.
incumbendum veſperi cum pijs cogitationibus. — Qua in re altero nobis exemplo præluxere cum incumbendum eſt, ſanctis mentem
cogitationibus eſſe præmuniendam: vt ipſis indormiat; & diuina potius quam fœ-
da & vana ſomnia patiatur; ſed dum corpus dormit; cor vigilet, mens diurnis
etiam in negotijs circa cœleſtia occupata de ijſdem noctu ſpeculetur. Appoſitè
S. Bernard. ad FF. de monte Dei. — S. Bernardus. *Iturus in ſomnum aliquid tecum defer in memoria & cogitatione, in*
quo placidè obdormias, quod etiam ſomniare iuuet, ſic tibi nox, vt dies illuminatur:
& nox illuminatio tua in delicijs tuis: placidè obdormies, in pace quieſces; facile
vigilabis, & ſurgens facilis eris ad redeundum in id, vnde non totus abſceſſiſti. Fa-
ciebat hoc ſponſa Cant. 3. *in lectulo meo quæſiui, per noctes, quem diligit anima.*
Quæſiuit eundem noua Gentilitatis ſponſa, velut ſponſum ardua in re ſponſi non ho-
norem, ſed vitam etiam concernente, parata ſequi dilecti conſilium: dicebat igitur,
de Deo ſomniandum. — *ego dormio & cor meum vigilat*: Vigilat inquam ad Dominum cum Samuele par-
uulo, & Domino inclamante: *loquere Domine, quoniam audit ſeruus tuus.* Vel
Cant. 5. — cum Pſalte regio: *Audiam, quid loquatur in me Dominus, quoniam loquetur pa-*
1. Reg. 9. — *cem in plebem ſuam.* Huic igitur tam ardenti & piæ interrogationi reſpondit nocte
in ſomnis Dominus; vt non otioſè videatur Euangeliſta potius *reſponſi*, quam *ad-*
reſponſum accipiunt. — *monitionis* vocem vſurpaſſe. Hoc aſſerit S. Thomas, cum ita quærit, *ſed quomodo re-*
pulcra S. Thomæ expoſitio. — *ſponſum acceperunt Magi; cum non interrogauerunt? ſed dicendum quod Do-*
minus reſpondet aliquando interrogationi mentali; & iſti intus quærebant, quid
Gloſſa. — *placeret Deo de reuerſione, Exodi 14. Quid clamas ad me? & Gloſſa interlinea-*
ris ſic reſpondet. Quia intus quærebant, quid vellet diuina voluntas de reuer-
Albertus Magnus. in 2. Matt. — *ſione ad Herodem; Dei meruerunt reſponſionem, qua cognita veritate; non li-*
cet retroire. Conſentit Albertus Magnus. *Oraculum per modum reſponſionis*
datum eſt, non enim dubium eſt; quin ſemper à Deo corde quærerent, vt viam
eorum in pace dirigeret, & huic deſiderio reſpondet oraculum, & in Deut.
Dominus Deus adeſt cunctis obſecrationibus noſtris: ſimile eſt Exodi 14. Vbi
non ore, ſed corde clamanti Moyſi, reſpondit Deus, quid clamas ad me. Pſ. in
via hac qua gradieris, firmabo ſuper te oculos meos. Ita nunquam deſerit
ſperantes in ſe Dominus; firmat ſuper eos oculos ſuæ miſericordiæ, conti-
nuis & fixis eos oculis vbique intuetur, matris inſtar ſolicitæ, dum primos
filiolum docet formare greſſus, nunquam auertit alio obtutum, ne titubet pede
vel decerret.

CAPVT II.

In ſomnis cautè diſcernenda diuina ab alijs ſomnia per ſpirituum diſcretionem.

DIFFICILE prorſus & periculoſum diuina quandoque ab humanis
imo diabolicis ſecernere ſomnijs: ſæpe enim ſpiritu ducimur va-
no, & cœleſtem ex arrogantia nobis fingimus; ob fraudes ve-
neceſſitas diſcretionis ſpirituum. — teratorias inimici, ſic pijs interdum deſiderijs obſecundante, vt
incautum præſertim iuniorem decipiat. Varietatem ſpirituum
ſanctus Ioannes inſinuat, & cautos nos eſſe cupit. *Chariſſimi*
1. Io. 4. — *nolite omni ſpiritui credere; ſed probate, vtrum ex Deo ſint.* Ita multum
à Deo petenda eſt, — & ſæpe Spiritus Sanctus nobis exorandus, vt dono conſilij nobis adſit, &
quæ iuſta ac ſequenda ſint nobis proponat; vt ipſa nobis rerum veritas
S. Bonauen. — demonſtretur, monitum id ſancti Bonauenturæ eſt, *In omnibus igitur,*
inquit, reuelationum & viſionum generibus magna cautela adhibenda eſt; ne

fal

falsa pro veris; noxia pro salutaribus; exigua pro eximijs; & incerta pro certis recipiantur: solus enim Spiritus S. per donum consilij, & per gratiam discre-tionis spirituum, scit hominem expedire, & certum reddere, quid in illis reci-piendum sit, vel respuendum, & quando eis vtendum: sicut & Prophetas & san-ctos docuit, quibus non solum vera ostendit, sed etiam per veritatis testimonium, quia vera essent interius demonstrauit. Certe Prophetæ diuinitus inspirati, non tantum cognoscebant veritatem eorum, quæ videbant, sed Deum etiam esse, per quem ea daretur cognitio: vt ideo toties vulgatum in scripturis initium: dicit Dominus, vsurpetur.

obtinetur à Spiritu S.

Quamuis vel ex subiecta materia, vel cauda seu fine quò vergit, vel effe-ctis relictis potest nonnunquam ipsius impulsus autor intelligi, vt bene sit ob-seruanda S. Bernardi varietas spirituum enucleata cum ijs, quæ cuique pro-pria & peculiaria sunt. *Quatuor, ait, spiritus loquuntur assiduè: spiritus mundi, spiritus carnis, spiritus diaboli, & spiritus Dei: spiritus mundi lo-quitur vana, spiritus carnis loquitur mollia carni, spiritus diaboli loquitur, quando amara cogitamus, & aspera proferimus: spiritus Dei loquitur, quando dulcia meditamur, & loquimur; diabolus clamat, ego decipiam: mundus clamat; ego deficiam; caro clamat; ego inficiam: Christus vero clamat, ego reficiam:* Hic lydius lapis est, quo possit illa diuersitas & cognosci, & afflatus vnius ab alterius secerni.

è tribus iudicari potest.
S. Bernard. lib. de conuersio. c. 4.
Spiritibus varietas 4. spirituum & proprietates eorū. spiritus mundi. carnis. diaboli. Dei.

Iam in ipsis diuinis impulsibus, licet dum vigilanti accidunt minus periculi sit, maior videtur cum dormienti contingunt circumspectio adhibenda; quod tunc etiam sæpius dæmon Angelum lucis mentiatur, vt hominem incautum spe-cie recti decipiat: nam vt fallant imprudentes sæpe solent præmittere visa nonnulla, quorum veritatem euentus confirmarit, quò cum experientia fascinauerit incau-tum, submittit, vana & veteratoria, quibus ludificet: vt omnis sit adhibenda solertia, consiliumque seniorum, ne fascino quodam suo sic paulatim mentem eripiat, & sui vana præfidentia teneat obligatum, vt in errorum deuia seducatur, ita curiosis maximè cauendum ingenijs, ne decipiantur; & illa S. Isidori moni-tio memoriæ diligenter commendanda. *Quædam, ait, reuelationes supernæ diuinitus fiunt in somnijs, sicut in Euangelio de Iosepho sponso Mariæ, qui vt fugeret cum puero in Ægyptum, somnio admonetur: & quamuis nonnulla vera sint somnia, facile tamen ijs credi non opus est; ne forsan Satanas in Angelum lucis se transformans, quemlibet incautum fallat, & aliqua erroris fraude decipiat: quia nonnunquam dæmones quosdam curiosos obseruant, vt interdum aliqua ve-ra pronuncient; vt in multis fallant.* Sed nota cœlestis oraculi videtur esse cer-ta; cum Deus ipse (vt ante dixi) non tantum veritatem rei confirmat: sed etiam ipse attestatur à se cognitionem proficisci: quam attestationem clarius norunt, qui eam in se experiuntur; vt obseruauit in mysticis exercitatissimus Henricus Suson. *Cum plerumque fallant somnia, & interdum citra ambiguitatem verum significent, aduertendum est, quod S. Augustinus fertur de sua dixisse matre: ex illa audisse eo diuinitus munere præditam, si quid vel omnino dormiens, vel dor-mitans vidisset, simul illi à Deo præstitum discretionis donum, quo facile innotesce-ret, num vulgare esset somnium, ac eo ipso nihil prodendum; an imaginaria visio non negligenda. Quotquot idem donum à Deo consecuti sunt, possunt huiusmodi certius & facilius facere discrimen, quod nemo alteri potest commodè verbis tra-dere, solus is animaduertit, qui accipit:* Idem Barradius noster sentit, qui cum de visione Angeli, quæ dormienti S. Iosepho fuit oblata disserit, ita loquitur: *visus est ergo & locutus Angelus cum Iosepho dormiente per species phantasiæ impressas, quæ Angelum & præsentem, & loquentem repræsentabant; huiusmodi autem visio dormientium est, & dormienti Iosepho conueniebat; certissimè vero cognouit tum Dei istam esse reuelationem; tum quid significaret: etenim cum Deus; vt alicuius rei cognitionem tribuat, somnium immittit: id ita agit, vt in certissimam homo reuelationis reique cognitionem adducatur.* Quorum sententia siue in vigilia, siue in somnis accidat diuina visio, sua non caret certitudine; ita vt cui per quietem etiam res ea declaratur, omnino certus sit haustam cœlitus esse cogni-

Finis & scopus singulorum.
Calliditas diaboli.
S. Isidorus lib. 3. sent. c. 6.
curiosis cauenda.
attendatur ad Dei attestationem.
Henricus Suson in appendice c. 19. p. 339.
quæ experientia sola habetur.
Barradius to. 1. lib. 8. c. 8.
Deus reuelat rem & reuelationem.

au perfe-ctior sit, quæ vigilanti vel quæ dormienti fit. cognitionem; sed vtra perfectior sit exquiri potest; in Vrsulanis alibi probaui et quæ vigilanti fit esse nobiliorem; hoc tamen addo, quandoque quæ dormienti offertur, virtutem & fidem videntis indicare singularem. *Hoc sensu*, S. Chrysostomus ait, *& cur in somnis & non potius apertè sicut Pastoribus Ecclesiæ apparuerat Angelus & virgini? Quia scilicet erat vir prorsus fidelis, & manifestiori reuelatione non indigebat.* Quamuis & illa fuerit huius visionis perfectio, quod plane voluntatem Dei ex ea cognouerit, crediderit & ei fuerit obsecutus:

Io. 4.

Druthmar. hic. de quo ita Druthmarus. *Tria ponuntur genera visionum, vnum per corporeos oculos, sicut Abraham & Loth Angelos viderunt & locuti sunt cum eis; aliud in corde: sicut Danieli locutus est in corde, quæ Balthasar oculis corporalibus viderat, & non intellexerat: tertium in somnis; & in corde: sicut ad Isaiam, & omnes prophetas, & ad Iosephum Virginis sponsum, quæ visio excellentior est alijs, nihil enim prodest oculis videre corporalibus, sicut vidit Balthasar, nisi quis & mente videat, sicut vidit Daniel visionem: similiter nihil prodest videre in somnis, vt vidit Pharao, & Nabuchodonosor, nisi adsit quis, & videat, vt vidit Daniel & Ioseph; hoc ergo modo, quo perfectis ab initio locutus est Deus, eo etiam modo locutus est Ioseph sponso Virginis: quia quæ vidit in somnis, intellexit & credidit.*

diuersi oraculorum gradus.

perfectio huius responsi. Ad hoc ergo genus spectat sanctis Regibus per quietem oblatum visum: quo itineris ineundi rationem clarè perspexerunt, perspicueque cognouerunt diuinitus id lumen aduenire: vt nullæ potuerint præstigiæ mentem ipsorum deludere.

CAPVT III.

An per Angelum sit ea facta reuelatio, vel per Deum proximè.

PER Angelos velut administros solet Deus plerumque admiranda perpetrare, quæ tamen in scripturis Deo tribuuntur, per eosdem solet suam voluntatem hominibus aperire, varijs tamen & multiplicibus modis, quos S. Gregorius pulchrè persequitur: ego sententiam eius in pauca contraham. 1. verbis tantum sine imagine: oranti enim Christo Pater *clarifica filium tuum*, vox cœlestis insonuit, *& clarificaui, & iterum clarificabo. Deinde* non verbis: sed solis signis: vt Ezechieli monstratum in igne electrum, indicabat Deum corporatum, *Tertio* verbis & signis: vt cum Deus in paradiso increpuit Adam, *Quatenus*, ait S. Gregorius: *peccator homo & per verba, quod fecerat, audiret, & per deambulationem amisso æternitatis statu mutabilitatis suæ inconstantiam cerneret. Quarto* speciebus phantasiæ nouis impressis. Vt Iacob scalam cœlo subnixam per quietem vidit Gen. 28. & Act. 16. vir Macedo Paulum rogauit, transiret in Macedoniam. *Quinto* adsumtis corporibus, vt oculis ipsis adspectabiles videantur, sic Abraham tres viros vidit, hospitio recepit, pauit, *Sexto, Angeli non videntur per imaginationem: præsentiam tamen suam spiritualem cum Dei voluntate manifestant*: quo passim modo Iosepho & alijs in somnis apparuerunt, & SS. Regibus fecisse complures autores tenent. Origenes. *Sed quoniam Deus erat is, qui potentior Angelis, hominibus adiuuantibus seruator humani generis aduenerat, confestim Angelus pietati Magorum, qui Iesum adorauerant, retulit præmium oraculoque monuit, ne irent ad Herodem.*

S. Greg. lib. 28. c. 2.

modi varij quibus Deus nobis per angelos loquitur.

Gen. 18.

qui velint per Angelum datum Magis responsum.

Origenes lib. 1. contra Celsum.

S. Chrysost. ho. 6. 2. Mat

S. Thomas in 2. Mat.

S. Dionys.

Abulensis.

Lyranus.

Barradius.

Euthymius.

S. Chrysostomus: *postquam igitur duxit, & manu duxit, non iam per stellam sed per Angelum eis loquitur, ita paulatim meliores fiebant.*

S. Thomas: *sed nunquid sunt reuelationes immediatè à Deo? S. Dionysius probat quod non nisi mediantibus Angelis, quare ergo non nominat Angelum? sed dicendum quod quandocunque scriptura facit mentionem de Deo, & non de Angelo, hoc fit per quandam excellentiam illius manifestationis: vnde quod dicit Glossa, quod immediatè fiat per Deum, refertur ad modum loquendi scripturæ.*

Idem sentiunt Abulensis, Lyranus, Barradius, sic Euthimius ait, *antequam puerum vidissent, stella ducatum eis præstitit, postquam autem viderunt, Angelus deinceps quasi iam sanctificatos alloquitur.*

Theo-

Teophylactus : *Primum eos Deus per stellam ad fidem adduxit, deinde cum venerunt Hierosolymam, docuit eos per Prophetam, & tandem per Angelum.* Pro hac sententia facit reuelatio S. Franciscæ Romanæ, quæ sic narrat accidisse. *Mox lætitia gestientes incredibili, diuino quodam somno sopiuntur : tunc quamuis innumera geniorum hymnidicorum multitudo emodulatis vocibus concineret, Magi tamen non nisi tres eorum videre sibi visi sunt monitores per quietem, ne relegerent iter in patriam per Hierosolymitanam vrbem : sed alia redirent via.* Theophylactus vna. S. Francisca l. 3. c. 29.

Contra sentiunt alij duce S. Hieronymo fuisse, a Deo proximè, non vero per Angelos & institutos, & de reditu informatos. Contraria sententia verior.

S. Hieronymus : *Responsum Magi accipiunt, responsum autem, quod Græcè dicitur χρηματισθέντες, non per Angelum fit, sed per ipsum Deum, vt meritorum priuilegium demonstraretur.* S. Hieronymus.

Conforme hoc doctrinæ S. Augustini : *Cælum*, inquit, *cæli Domino, qui quorundam sanctorum mentes in tantum erexit & sublimauit, vt nulli hominum, sed vni Deo dociles fierent.* S. Augustinus in ps. 113.

Ratbertus : *Et notandum est, quòd non per Angelum, vti ad Ioseph hæc preonsio facta dicitur ; sed sanctorum Patrum traditio est, ab ipsò Domino diuinitus imbutos fuisse, quia neminem alium constat viam regressionis ad patriam vsquam instituisse, præter eum, qui se viam præbuit imitabilem ; vt per ipsum, ad ipsum tendentes, quandoque patriam repetamus : hinc ait ipse de se : ego sum via, veritas, & vita Ioan. 14. per quam viam gradiendo quisque incedit sine errore ; ad vitam sequendo veritatem ingredietur.* Rabbertus.

Glossa ordinaria : *Hæc responsio non fit per Angelum, sed per ipsum Deum.* Glossa

Haymo : *Non vt quidam putant ab Angelo sunt moniti Magi in somnis ; sed ab ipso Domino, ne redirent ad Herodem ; quia indignum erat, vt fierent Christi proditores, qui eius fuerant adoratores.* Haymo.

Druthmarus : *Sicut solent Reges terreni legationibus responsa reddere, similiter facit Dominus Regibus, qui ad se adorandum venerant, ipse per se reddidit responsum etiam in somnis.* Druthmarus.

Zacharias Chrysopolitanus : *Pro affectu desiderantes quod diuina iuberet voluntas, accipiunt responsum, non per Angelum ; sed à Deo diuinitus edocentur.* Zacharias Chrysopolitanus. in c. Matt.

Iansenius : χρησμοὶ *dicuntur oracula, quæ redduntur à quodam numine, sed petentibus, & consulentibus : Itaque & eodem verbo Euangelista & postea vtitur, cum Iosephum Ægypto redeuntem, & dubitantem, num in Iudæam secedendum esset, admonitum dicit, vt in Galilæam iret, non vtitur autem hoc verbo, cum admonitum dicit, vt vel in Ægyptum fugeret, vel inde rediret : eodem vtitur & Lucas cum Simeonem dicit responsum accepisse à Spiritu Sancto. Porrò Hieronymus putat* χρηματίζειν *dici cum Deus non per Angelum, sed per se respondet.* Iansenius.

Franciscus Lucas : χρηματίζειν *inter cetera est, responsa dare legationibus, dum ad magistratus refertur ; ad Deum relatum consulentibus aut petentibus oracula reddere : agitauerunt secum Magi, an ad Herodem redeundum esset, etiam forte stellæ ductu destituti desiderauerunt signum diuinæ voluntatis, itaque oraculum eis in somnis reddidit Deus per Angelum* (quod existimant Græci) *per se Hieronymi est sententia ecce autem dispensationis ordinem, quem seruauit Deus : sensim illos ad sublimiora prouehens. Primum enim quoniam spectandis sideribus vacabant, noui sideris ortu ad sui cognitionem quasi manu duxit, progressos vaticinijs Prophetarum docuit : ad se adductos per se erudiuit.* Franciscus Lucas. gradus reuelationũ Magis factarum.

Consentit Salmeron, qui χρηματισθέντες explicat *Deum aliquem suo alloquio & sermone dignari* ; sed corrigit hoc modo Hieronymum quem prius recitat. *Adnotat Hieronymus responsum, quod Græce dicitur* χρηματισθέντες, *non per Angelum fit, sed per ipsum Dominum, vt meritorum Ioseph priuilegium demonstraretur : quis non videt in his verbis paucis lapsum esse S. Hieronymum? dicendum erat ; vt constat ex præcedentibus, vt meritorum Magorum priuilegium demonstraretur.* Salmeron & S. Hieronymi correctio.

Defendit S. Hieronymi verba Morales c. 1. Matth. *Verba*, ait S. Hieronymi : *debitè in fauorem sanctissimi Ioseph intelligi possunt, & interpretari, quod scilicet cum S. Ioseph. ita excellenter fuisset dispositus, vt in sanctitate omnes veteris testamenti* eiusdem defensio Morales.

Patres, imo in gratijs gratum facientibus, ipsos etiam Apostolos superauerit ad credendum, & in omnibus Deo parendum, non eguit apparitione, nec reuelatione à Deo immediatè facta, sed per eius Angelum tantum; Magi vero quasi modo geniti infantes lactandi fuerant ex D. Hieronymi sensu responso à Deo immediatè exhibito.

Iosepho & Magis simile per Deum est datum responsum.

Ego sic saluo meliori iudicio statuo in oraculo per Deum proximè facto, & forte speciebus intellectui nouis infusis, ipsius responsi summam indicari dignitatem, & ideo rectè multi hinc Magorum, & ipse Salmeron priuilegium colligit: imo & S. Hieronymus inde non exclusis Magis, etiam deducit: S. Iosephi excellentiam, qui simili oraculo (sicut ex Iansenio docui) iussus est in Galilæam recedere; vt ea vocatio sit ei, quæ per Angelum Pastoribus accidit, præferenda.

Deus per se Magos per docuit.

Ideo verisimilius mihi videtur, sicut antea non Angelica, sed diuina institutione (iuxta concordem SS. Patrum sententiam) mysteria nati Christi didicerunt, (quod fusè probaui alias) sic & modo simili ratione nouis forsan intellectui impressis speciebus, fuisse ad iter aliud capessendum inflammatos.

S. Augustin. lib. 11. de Ciu. D. c. 2. & 3.

Ne vero talis Dei locutio noua prorsus & insolita videatur, eam ex sanctis Patribus confirmabo. S. Augustinus: *Deus cum homine non per aliquam creaturam corporalem loquitur, corporalibus instrepens auribus; vt inter sonantem & audientem aeria spatia verberentur; neque per eiusmodi spiritualem, quæ corporum similitudinibus figuratur, sicut in somnis, vel aliquo alio tali modo: nam & sic velut corporeis auribus loquitur; quia velut per corpus loquitur, & velut interposito corporalium locorum interuallo, multum enim similia sunt talia visa corporibus: sed loquitur ipsa veritate, siquis sit idoneus ad audiendum mente non corpore, ad illud enim hominis ita Deus loquitur; quod in homine ceteris, quibus homo constat est melius, & quo ipse Deus solus est melior: quia ea sua est propinquior superiori Deo, qua superat inferiores* mentem intelligit & intellectum: cuius ex tali alloquio stuporem ita describit: *Quis comprehendet? quis enarrabit? quid illud est, quod interlucet mihi, & percutit cor meum sine læsione, & inhorresco & inardesco: inhoresco in quantum dissimilis ei sum, inardesco in quantum similis ei sum, sapientia ipsa est, qua interlucet mihi discindens nubilum meum, audiat te Dominus intus sermocinantem, qui potest.*

loquitur homini per solum intellectum. Lib. 11. conf. c. 9. & 1. modus loquendi Dei.

S. Gregorius lib. 20. mor. c. 2.

Clarius eundem loquendi modum & efficacitatem S. Gregorius aperit, *cum per se met ipsum ait, loquitur Deus, & e verbo eius sine verbis & syllabis cor docetur: quia virtus eius intima quadam subleuatione cognoscitur; ad quam mens si plena suspenditur, vacua grauatur, pondus enim quoddam est, quod omnem animum, quem replet, leuat, incorporeum lumen est, quod & interiora repleat, & repleta exterius circumscribat sine strepitu sermo est, qui & auditum aperit & habere sonitum nescit* Probat id subiectis exemplis. *Et cum Reginæ Candacis currui præsidens iter caperet, atque Isaiam iam intelligens in omnibus haberet, in corde nimirum spiritus Philippo dixerat & adiunge te ad currum Act. 8. Et cum ad vocandum Petrum timentes Deum milites Cornelius dimisisset, in mente procul dubio à spiritu Petrus audiuit: Ecce tres viri quærunt te, surge itaque descende, & vade cum eis; spiritum enim Dei quasi quædam verba dicere, est occulta vi ea, quæ agenda sunt, intimare, & cor hominis ignarum non adhibito strepitu & tarditate sermonis peritum repente de absconditis reddere.* Facit ea sæpe Deus noua specierum spiritualium in intellectum infusione quod nec Angeli potest opus esse: vt etiam aduertit Rusbrochius: *Interdum vero quidam supra se ipsos & spiritum suum, non tamen extra se ipsos in quoddam incomprehensibile rapiuntur bonum, quod eo modo quo ipsum vel viderunt vel audierunt, nullis vnquam verbis exprimere aut indicare valent, etenim in hac operatione & visione simplici audire & videre vnum sunt: nec potest hoc agere quisquam in homine, nisi solus Deus: qui etiam citra medium vel cuiuslibet creaturæ operationem id efficit.* Quod si igitur S. Thomas (qui in catena refert, & sequi videtur sanctum Hieronymum) in expositione S. Matthæi negat ex S. Dionysio, Deum nisi per Angelos nobis loqui, de via communi est accipiendus, non de priuilegio, quo quandoque S. Iosephum & SS. Reges decoratos, vt rectè Suarez dixerit. *Hoc genus reuelationis esse valde extraordinarium, quod*

per mentis eleuationem.

probatur exemplis.

Act. 8. Act. 10.

lib. 2. spirit. nupt. c. 25. pag. 332.

Quod nec Angelus potest facere in homine.

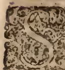
obiectioni ex S. Thoma respondetur.

Suarez 3.

do scilicet eleuatur intellectus ad cognoscendum sine operatione phantasiæ: quia hic modus non est accommodatus animæ unitæ corpori passibili, & ideo raro & tantum ex singulari priuilegio conceditur. Quod priuilegium minimè videtur sanctis Regibus denegandum esse, qui iam antea dono prophetiæ collustrati, ad interiores Dei loquentis voces cœperant, & animum aduertere, & iussa diuina sine remora perruptis innumeris obstaculis perficere. Fuerit igitur ratio reditus à Deo per species intellectui impressas indicata: phantasiæ interim tres Angeli adstare videbantur, singulorum forte regnorum præsides; qui Reges incolumes in patriam reducerent: vt vidit S. Francisca: cum prius Euangelista significet.

CAPVT IV.

Simplicitas SS. Regum in promta & cæca obedientia.

SAPIENS monet simplicitas iustorum dirigет eos, & supplantatio (seu fraus) *peruersorum vastabit eos*, velut pisces dum minoribus inhiant, vt incautos deuorent, ipsi in balænarum ora rapiuntur, & absorbentur *Opuscis*, ait S. Augustinus: *prædari vis de paruo, præda efficieris maiori*, vt simplicitas, innocentia, & integritas iustorum mereatur à Deo cœlestem omnibus in rebus tutelam, ne cassibus dolosis abditis irretiantur S. Macarius: *Anguis*, ait, *quidem lubricus inter ipsas elabitur manus; columba superne volans retia despicit; simplex vero fraudes & dolos facile defugit*: vere: quas non machinas, & dolos voluebat Herodes de puero: quas non de perdendis Regibus? illi facilius, quam anguis lubricus è manibus, quam columba superne volans humi defixa retia effugerunt; cœlesti monitu conseruati: *Simplices*, ait S. Hieronymus: *tuti sunt inter dolones*: licet igitur lignea fronte conditum gladium mentiantur, diuinæ defensionis beneficio liberabuntur: *Quia iustitia simplicis diriget viam eius, & in pietate sua corruet impius, iustitia rectorum liberabit eos, & in insidiis suis capientur iniqui.* Recti & simplices cum essent Reges, & suo cunctos pede metirentur; nec de Herode dolosissimo fraudum quidpiam ante suspicabantur: redissent ad eundem, nisi Deus eos oraculo suo liberasset; & eius veteratorias artes detexisset. *Sed Magi* ait S. Chrysostomus, *præ multa pietate nihil mali suspicantur: non enim opinabantur, quod in tantum ille malignitatis erumperet, vt tam admirabili dispensatione natum moliri auderet insidias: proficiscuntur itaque nihil horum penitus suspicantes, sed ex propriæ simplicitate mentis etiam ceteros æstimantes.* Pari simplicitate rediissent, & in retia eius se induissent, nisi reditum eorum Deus direxisset. Bene S. Ambrosius simplicitatis opes describit. *Diues pax, diues fides, fides enim, totus mundus possessio est, diues simplicitas; sunt enim & diuitiæ simplicitatis, quæ nihil vsurpat; nihil contractum; nihil suspectum aut fraudulentum patit; sed puro se fundit affectu*: hinc pax animi & tranquillitas, & intra mentis sidentia Deo nitar, cui simplicitas hominem proximum facit, vt Deus vere sibi maxime similes & velut Deos quosdam ardenter diligat; solicite protegat; paterne foueat. *Quid tribuit*, ait S. Bernardus, *in simplicitate diligitur à Deo: & simplicitas candor est: nam nemo duplicitas: quid duplicitas nisi dolus?* Certe *inter entia simplicissimum omni prorsus concretione destitutum Deus est, cui simillimus affectu & moribus simplex, sine vlla compositione doli vel alterius mixturæ concretus*: est itaque, ait S. Augustinus: *bonum solum simplex & ob hoc solum incommutabile, quod est Deus: ab hoc bono creata sunt omnia, sed non simplicia, & ab hoc mutabilia creata, sunt inquam, id est facta, non genita: quod enim de simplici bono genitum est; pariter simplex est. Pater qui genuit, simplex est, & filius qui genitus est, pariter simplex est; sed ideo simplex dicitur, quoniam quod habet, hoc est*; Itaque filij Dei simplices, & ex nulla compositione rerum coalescunt; liberi sunt à contagione rerum creatarum, soli Deo conglutinantur, & eidem coniuncti ad perfectam veniunt simplicitatem, dum per nullarum aliarum rerum amorem diuiduntur; sed in vnius Dei voluntate & amore conquiescunt. Varias vno in loco S. Bernardus:

laqueo suo dolosus capitur.
S. Aug. in ps. 4c.
euadit simplex & iustus. S. Macarius h. 40.
S. Hieronymus epist. ad Pammachium.
v. 5.
v. 6.
S. Chrysost.
S. Ambros.
securitas simplicitatis.
S. Bernar. ser. 81 Cant.
redgit hominem Deo simillimum.
S. August. 11 D. c. 10.

con-

S. Bernard. tract. de vita solit.

congerit ſimplicitatis deſcriptiones, quæ huc faciunt: *Animalitas*, ait, *ad Deum conuerſa ſit ſancta ſimplictas: hoc eſt eadem ſemper circa idem voluntas, ſicut fuit in Iob, qui dictus eſt ſimplex, & rectus, ac timens Deum, propriè enim ſimplicitas eſt perfecta ad Deum conuerſa voluntas, vnam petens à Domino, hanc requirens, non ambigens multiplicari in ſeculo.* Amor & voluntas pondus quoddam eſt, eo fertur, quod amat, ei ſe coniungit, adhæret, conglutinat: igitur quot diligit diuerſas creatas res, tot varijs entibus copulatur, amiſſa ſimplicitate; at cum ſe ab his diuellit, & in Dei ſolius amorem ſubuolat, redit ad primam ſuam ſimplicitatem & integritatem. *Pergit*, S. Bernardus: *vel ſimplicitas eſt in conuerſatione vera humilitas, ſcilicet virtutis magis conſcientiam amplectens, quam famam, cum non repugnet vir ſimplex videri ſtultus in ſeculo, vt ſit ſapiens in Deo.* Bellè hæc quadrant in ſanctos Reges: famæ poterant ſuæ metuere, dum promiſſam Regi fidem negligunt: ſed famam illi malebant deſerere, quam conſcientiam; obedire Deo, quam Regi; ſtulti videri non erubeſcunt, dum infantem pauperem adorant: Regem Herodem deſpiciunt, & non ſalutatum tranſeunt, ſubdit: *ſimplicitas ergo initium aliquod creaturæ Dei, id eſt voluntatem ſimplicem, & bonam quaſi futuri boni hominis informem materiam in primordio conuerſionis ſuæ offert autori ſuo eam formandam iam timore Dei operantis incipiente in eo omnem virtutum plenitudinem, dum per iuſtitiam defert maiori; per prudentiam non credit ſe ſibi; per temperantiam refugit diſcernere: per fortitudinem totum ſe obedientiæ ſubijcit, non diſcernendæ ſed adimplendæ.* Hæc illa nunquam ſatis Regum laudata ſimplicitas, qua in nouum hominem formati diuino quaſi ſatu de nouo nati ſunt, *quaſi modo geniti infantes*, totos ſe fingendos & regendos diuinæ prouidentiæ commiſerunt: rudis inſtar materiæ, vel ligni: Deo igitur vt maiori omnia deferebant: non ſibi, & ſuæ nitendo prudentiæ, ſed voluntatem omnem diuinæ ſubijciendo, & confirmando: illud tenendo, rationibus etiam quæſitis defendendo, quod Dominus imperaſſet: non tamen diſcutiendo, cur id potius non aliud demandaſſet: eſt illa ſerpentis tartarei duplicitas. *Cur præcepit vobis Deus*, non cadit in Eccleſiæ ſanctæ progenitores, qui cœleſti iam ſatu editi, non niſi ſimplices & caſtas ſine fuco, fallacijs & ſubtilitatibus proles amant. Quam argutè cœcam hanc obedientiam & columbinam ſimplicitatem excutit S. Chryſoſtomus: *Conſidera*, ait, *hoc loco Magorum fidem, qui in nullum hinc ſcandalum commouentur; ſed ad cuncta tractabiles ſunt, & æquanimes; nihilque omnino turbantur, neque ipſi ſecum diſputant dicentes; ſi magnum quoddam eſſet hic puer, & potentiæ aliquid obtineret, quid opus eſſet fuga occultoque regreſſu? Cur enim non qui palam ac liberè venimus nec tanti populi fragorem, nec tyranni furorem pauentes, quaſi exules quoſdam & fugitiuos, Angelus ciuitate propellit? verum nihil omnino tale vel ore proferunt, vel mente concipiunt; hoc enim eſt fidei inſigne, ne inquirat rationem eorum, quæ imperantur; ſed tantum vt iuſſa capeſſant.*

[Margin notes: vnam cum Deo tribuit voluntatē. — non curat talis ſtultus pro Deo reputari. — mater eſt omnium virtutum. — non diſcutit neque cauſas quærit. — cum protoplaſtis qui ſic perierunt. — cæcam obedientiā imitatur & fidem.]

Habet cum fide quiddam commune cæca ſimplexque obedientia: vt enim quidquid nouimus diuinitus reuelatum, ſine cunctatione nulla quæſita ratione vel euidentia credimus, & firmiter aſſentimur: ſic verus obedientiæ ſtudioſus, vt primum ſuperioris cognouerit voluntatem, eam velut cœlitus acceptum nuncium recipit, amplectitur exoſculatur: ſola rationum omnium ſumma, & maxima, Dei per hominem internuncium mandatum eſt, non licet nec reluctari, nec diſputare: effatum Chriſti eſt: *Qui vos audit, me audit.* Concludo cum operis imperfecti autore;

Aut. operis imperfecti.

O fides Magorum: non contradixerunt Angelo admonenti, dicentes; tantam viam venimus venientes ante multitudinem ciuitatem non timuimus: Regem terribilem apud illos non expauimus; ſed ſtetimus, & fiducialiter, qui natus fuerat Regem prædicauimus & quaſi Deo munera digna obtulimus, & quaſi ſeruos iubes latenter nunc fugere vt alia via venientes, alia redeamus; ſed fideles conſtituti nec tunc timuerunt cognoſci, nec modo erubuerunt occultè recedere;

CAPVT V.

Statuunt non redire ad Herodem & puero valedicunt.

MANE primo diluculo, vel citius etiam accepto statim oraculo conue- quando re-
niunt, diuinam pariter sibi inuicem significant voluntatem: con- scindenda
cordibus igitur animis statuunt Herodem & Solymam declinare, fides pro-
qua Deus duxerit recta sequi: non enim ignorabant, *in malè pro-* missa.
missis rescindendam fidem, quin & in ijs, quæ tum licitè vel à iurato 1.
promittuntur, si mutatis rerum adiunctis sine peccato perfici ne-
queant, imoquoties à superiore potestate legitimè, rebus sic exigentibus, contrarium 2.
imperatur, vnde Iansenius hic ait, *Non peccarunt Magi rescindentes promissio-*
nem Herodi factam (promiserant enim verisimiliter se reuersuros) tum quod à 3.
Deo iubente id fecerunt à quo tanquam à superiori Domino fuerant à promissionis
vinculo absoluti: tum quod etiam sine speciali Dei iussione promissio seruanda non
sit, quam intelligimus in fraudem, aut perniciem alicuius extortam.

Monemur hac Herodis declinatione, vt diaboli fraudes & peccatorum quasuis
occasiones cane peius & angue fugiamus, si Christo velimus adorato semper adhæ-
rere, vt enim infantulum necare parabat Herodes, sic peccatum nititur gratiam il-
lius, per quam Deus in animis nascitur, extinguere: fieri enim nullo modo potest,
vt quis Christo adhærens, peccati simul sordes & venenum amplectatur. *Nec erat*
possibile (ait operis imperfecti autor) *vt qui ab Herode ad Christum venissent, ad* Moralis
Herodem redirent, qui enim relicto diabolo venit ad Christum, difficile redit ad dia- sensus pec-
bolum, nam qui in malis fuit, & conuersus est ad bonum, dum gaudet de bonis, quæ in- cata vitan-
uenit, & recordatur mala, quæ euasit, difficile redit ad malum. Lauerant ipsi pedes, da.
quomodo coinquinarent? ab interitu norant se Christi virtute liberatos, quomodo se Autor operis imperfecti.
rursum in perniciem conijcerent sempiternam? *Qui Christum viderant*, ait S. Ambro-
sius: *Christum intellexerant, meliores vtique quàm venerant, reuertuntur: duæ* S. Ambros.
quippe sunt viæ, alia, quæ ducit ad interitum; alia quæ ducit ad regnum: illa pecca- in 2. Luc.
torum est, quæ ducit ad Herodem: hæc Christus est, qua reditur ad patriam, hic enim
temporalis est incolatus, sicut scriptum est, multum incola fuit anima mea. Caueamus
igitur Herodem. mundanæ ad tempus præsulem potestatis, vt patriæ cœlestis æter- ps. 119.
num consequantur habitaculum. S. Cyprianus hinc monet declinanda prauorum S. Cyprianus
consortia, *Non est tutus ad Herodem regressus; nec expedit cum his, qui oderunt Deum,* de stella & Magis.
fœdera iungere, nec de religione cum malignantibus inire consilia, quorum familiari-
tas infantiam Christi studiosè persequitur, & antequam formetur Christus in nobis, in Cauenda
ipso piæ conuersationis initio; vt extinguatur spiritus, & suffocetur vita iustitiæ pe- familiari-
nitus elaborat: delusum se Herodes conqueritur, cum Magos aliò comperit diuertisse; tas impio-
quia molestissimum est principi tenebrarum, cum excogitatis laqueis tentatos quos- rum.
libet nouerit euasisse, & acriore inflammatus rabie in neces innocentum debacchaba-
tur. S. Bruno: peccati fugam hic consulit, *vna via prohibetur, ceteræ viæ bonæ sunt.* S. Bruno
Redire ad Herodem malum est, hanc viam fugiamus; hæc via non ducit nos ad in Epiph.
patriam, Herodes iste diabolus est, Herodes iste peccatum est, omnis via, quæ ad
illum ducit, mala est, alias ergo vias teneamus, quæ nos sine errore in patriam
perducant: vniuersæ viæ Domini veritas, & misericordia: hæ duæ sufficiunt no-
bis; sed duæ vna sunt: Dominus hoc dicit: ego sum via, veritas, & vita: nemo venit Christus est
ad Patrem nisi per me, Ioan. 14. omnes igitur viæ in istam conueniunt, nulla nisi vna & sola
per istam ad patrem vel ad patriam perducit: hanc ergo teneamus, vt læti tandem via cœlise-
& incolumes in antiquam patriam nostram redire valeamus. quendus.

Sed Reges accepto cœlitus & inter se communicato responso rediisse ad stabulum,
vt vltimum Christo ac benedictæ matri valedicerent existimo: quibus iterum se sua- valedicunt Reges
que omnia regna subdidere: gratiam postulantes, vt subiectos populos fide possent Christo &
eadem imbuere. Vidit hoc ante me Hieronymus Natalis. *Cum autem*, ait, *sciret* Deiparæ.
Deus ex simplicitate cordis de reditu ad Herodem cogitare, in somnis misso Angelo

ad-

Hier. Nat. lis in medit. *admonuit, ne id facerent; sed per aliam viam in suam regionem reuerterentur. Intellecta Dei voluntate, salutato cum summa deuotione puero ac matre, pleni suauitate & gaudio, pleni fide reuersi sunt per aliam viam in suam regionem singuli,*
lib. 3. c. 19. Et ante hunc reuelatio S. Franciscæ hæc habet; *Qui manè cum experrecti è somno tam à Saluatore, quam virgine Deipara quam demississimè abeundi licentiam obtinuissent, redierunt.* Vide intra Melchiorem Inchofer.

CAPVT VI.

Mari an terrà discesserint, & de vestigijs quæ superant in speluncis ex transitu illorum.

qui velint mari discessisse.

MARI sanctos Réges in patriam redijsse veterum Patrum quam plurimi docuerunt, & ex eo, *ps.* 47. confirmarunt. *In spiritu vehementi conteres naues Tharsis*: de qua sententia, S. *Anselmus* ait, *Legitur, quod Magi intrauerunt mare, & nauibus conductis peruenerunt ad patriam: quæ naues cum redijssent, Herodes putans eas adsequi, audito transitu illorum, naues, quæ eos adsportarant, ex furore combussit.* *Arnobius.* Primus huius autor opinionis videtur fuisse Arnobius, quem secutus Cassiodorus, sed cum autores omnes huius sententiæ more suo Lorinus noster exoluerit accuratè, & in ordinem redegerit, adnotatis quos plerique secuti sint autoribus, & si quid in re variarint; eum non pigebit attexere: licet alibi fecerim huius opinionis etiam mentionem.

Cassiodorus ait, *refert opinionem: quod cum ad Herodem non reuertissent Magi adorato Christo, is vehementi spiritu iræ commotus, naues contriuit Tharso Ciliciæ, quæ illos occultè in suam prouinciam transposuisse credebantur, Arnobius vetustior idem prodidit, sicut & per dolores parturientis interpretatus est matrum dolores de suorum nece, iussu eiusdem tyranni: sed Tharsum Ciliciæ non exprimit. Idem cum nomine Tharsi Ciliciæ refert Thomas; & admirationem, de qua prius dictum est, infidelibus Iudæis adscribit, commotionem ijs, qui tunc crediderunt. Meminit etiam Hugo Glossa ordinaria (quæ transcribit Cassiodorum) Lyranus, Æguanus, qui citant historiam Ecclesiasticam in qua traditur combustas naues illas ab Herode, Ludolphus, Dionysius Carthusianus (qui admirationem, commotionem, tremorem tribuit etiam Magis videntibus stellam, nunc apparere, nunc disparere, ac demum summa reuerentia Christum adorantibus) Haymo, Franciscus de Buteo, Petrus de Harentalo, Bartholomæus Botta & alij; Antoninus prætereà retulit idem, in historiam suam ex autoritate Comestoris, quod fecerat prior Antonino Vincentius Bellouacensis, quem ille sæpe transcribit. Sententiam eandem de loci præsentis interpretatione, Ludolphus iterum in opere de vita Christi, Ioannes quoque Maior in Matthæum, & Christophorus Sanctolisius, Petrus de Natalibus in Catalogo sanctorum, & Naucler us. Sed & Anselmus meminit, exponens Matthæum, nauium combustarum Tharso Ciliciæ.* Refutationem eiusdem sententiæ lege apud eundem, & Abulensem: videri & ea possunt quæ l. 3. c. 17, à nobis sunt ea de re fusè disputata, vt non sit huic diluendæ opinioni diutius immorandum, quam confutat præcipuè vestigium & traditio loci, quæ superat in Monasterio S. Theodosij à mille annis & amplius idoneis testibus confirmata, & à recentioribus passim Baronio duce defensa.

S. Thomas. Hugo. Glossa. Lyranus. Æguanus. Historia Ecclesiastica. Haymo. Francis. de Buteo. Harentalo. Botta. S. Antonin. Vin. Beluac. Maior. Christoph. Sanctolisius. Petrus de Natalibus. Nauclerus.

confutantur.

Fuit S. Theodosius cœnobiarcha maxima coniunctus familiaritate famosissimo illi lauræ conditori & millium multorum archimandritæ Sabæ, nec multum, vt insinuant historiæ, loco & habitatione ab eo separatus: qui cum delegerat sibi locum asceterio nobili decorandum, in quo sancti Reges è Bethlehem reduces nocte prima, dum Herodis insidias declinant, delituerunt: traditionem hanc S. Cyrillus, Metaphrastes, Baronius & Surius ita referunt. *Quædam autem fama ab alto à patribus tradita ad nos vsque peruenit, quæ dicit fideles illos Magos, qui Bethlehem venerunt ab Oriente, cum Deo qui ex superna specula in Occidentem huius mundi venerat, aurum, thus, & myrrham piè admodum obtulissent, deinde ab Angelo*

ad 11. Ian.

Locus in quo prima nocte reduces delituerunt.

reso-

responsum accepissent, ne eandem viam rursus inirent; sed per aliam potius redirent in suam regionem; hos inquam dicit Magos in hac spelunca in reditu fuisse diuersatos: cumque hic noctu dormiissent, mane ingressos esse viam, quæ ducebat in patriam: & tale quidem id est quod dicitur, & fortasse eam nulla labefactat improbabilitas. Nam primum quidem cum statuissent ingredi iter per Hierosolymam; non est facilè admodum, vt ij alia ex Bethlehem domum reuerterentur: sicut etiam nunc videmus eos, qui à Bethlehem, vel ab eà, quæ est circumcirca regione transeunt, per hanc proficisci. Præterea autem multa ex ijs, quæ olim quidem facta sunt, sita autem non sunt in diuina scriptura; sola scriptis non mandata traditio efficit; vt in hodiernum vsque diem pro certis habeantur. Hactenus Cyrillus locorum istorum, arbitror quidem inquilinus. Idem in elogijs Ioannis Moschi, qui paulo post S. Theodosium eodem in loco vixit, his in vetustissimis M. SS. narratur verbis. *Principio quidem seculo renuntiauit in monasterio S. P. N. Theodosij Abbatis & Archimandritæ omnium, quæ sunt Hierosolymis cœnobiorum. Est autem locus cœmiterij spelunca; in qua cum à Magis illusus esset Herodes iuxta Euangelij oraculum; illi inde soluentes cum in patriam redirent, manserunt. In hac spelunca S. P. N. Theodosius cum religiosæ vitæ certamina confecisset, gratia donatus est dæmones eijciendi; neque tantum in hac temporaria breuique vita; sed etiam post obitum eijcit.* Speluncæ huius gradus fuisse 18. tradit Ioan. Moschus c. 105. Nunc disquirendum, vbinam locus ille situs videatur: Ego sic existimo non procul asceterio, quod S. Sabas condidit, abfuisse: id satis indicat idem Cyrillus in vita S. Sabæ; primo enim facit eum ad Theodosium vicinum omnes imberbes, vt minus ad solitudinem habiles in cœnobium destinasse. *Sabas,* ait, *si quem ex ijs, qui mundo renunciabant videret huiusmodi, cui scilicet facies nondum esset tecta pilis, eum mittebat ad Theodosium, qui in parte Lauræ quæ vergit ad Occidentem constituerat monasterium distans a Laura 35. stadijs: erant enim magno inter se amore coniuncti diuinus Sabas & hic B. Theodosius, & vterque voluntatem alterius præferebat voluntati suæ.* Secundo vtrique horum Salustius Patriarcha Constantinopolitanus præfecturam omnium Monachorum circa Solymam commendauit: *Statuit,* ait Cyrillus, *monasterijs, quæ erant circa sanctam ciuitatem præessent Sabas & Theodosius, ab illo autem tempore Theodosius quidem eis qui communiter viuebant, Sabas autem ijs qui cum nemine congrediebantur, & erant omnino separati præerat.* Tertio solebant duo illi sanctissimi quotidie secum diuinis de rebus conferre, vt idem subdit. *Erat vero (Sabas) valde affectus in Theodosium, adeo vt quotidie ad se inuicem ventitarent: & inter se de virtute conferrent; & essent ambo instar luminarium omnibus, qui vitam amplectebantur monasticam.* Quibus è verbis liquido constat non multum vtriusque viri asceterium abfuisse, nisi quod Sabas interiora deserti coleret Anachoretis præpositus: alter cœnobium vicinum gubernaret. Hinc videndum, vbinam S. Sabæ laura fuerit excitata.

traditione notus.

prope Lauram S. Sabæ.

Eam describit nouissimus oculatus testis & scriptor, quem reperi Franciscus Quaresmius Minorita. *In Orientali plaga tam, Ierusalem quam etiam Bethlehem est insigne & memorabile monasterium Græcorum Monachorum S. Basilij regulam profitentium, & templum S. Sabæ dicatum; Laura dicitur ob multitudinem religiosorum, qui eo confluebant; tota structura sita est super alta & prærupta rupe, ad cuius pedem in imo vallis est, per quam fluit torrens Cedron, qui incipiens à valle Iosaphat ad radices montis Oliueti hac transit, in mare mortuum, & cum à Ierusalem eo tendimus, semper iuxta hunc torrentem inceditur vsque ad monasterium. In rupe vallis, quæ à monasterio vsque ad mare mortuum protenditur; spatio 14. milliarium, erant olim cellulæ, quarum aliquæ & in præsentia cernuntur, in quibus decem millia Monachorum solitariam, & in pœnitentia magna vitam degebant, sicut alia quatuor millia in congregatione & monasterio, quorum omnium S. Sabas Pater & Patriarcha inclytus fuit: distat sanctus locus ab Ierusalem 12. à Bethlehem 8. circiter milliaribus. claruit ibidem Cyrillus & S. Euthymius:* Quare si Bethlehem à monasterio S. Sabæ absit octo miliaribus, & huic ad Occidentem ad 35. stadia collocatum sit Theodosianum asceterium: medium ferè erit spatium Bethlehem inter & monasterium S. Sabæ. Bollandus noster ex Radriuilio probat

Francisc. Quaresm. l. 6. elucidat. tom. 2. c. 9. descriptio monasterij S. Sabæ.

medio itinere inter [illegible] & Bethlehem iacet spelunca Regum.

S.

Bollandus 11. Ian. prolegom. 4. vita S. Theodosij f. 683.

S. Sabæ monasterium Solyma tribus maioribus milliaribus abfuisse. at S. Theodosij sesquimilliari Belgico seu 4. passuum millibus versus occidentem Hierosolymæ propinquius: ex his apparet S. Theodosij monasterium forte vna sui parte lauræ coniunctum quæ ad milliaria multa protendebatur, & apte locatur Bethlehemo ad Orientem: sed miror eum à P. Inchofer vocari sacrum montem, qui & Michææ Morastiti sepulcrum præbuit: quod Adrichomius locat ad Occidentem Bethlehemi. Quomodo ergò dixerunt, *vidimus stellam eius in Oriente*: an ob ambages & anfractus quæsitos itinerum factum existimamus? Cornelius à Lapide ex eodem Cyrilio colligit Magos fugientes Herodem publicas vias & hospitia declinasse, ac in montibus & speluncis hospitatos esse, atque in ijsdem vitam egisse: sed præter illam Theodosianam latebram alteram nusquam reperi certis testibus confirmatam.

Cornelius à Lapide.

CAPVT VII.

Per aliam viam quid mysticè significetur.

DISERTISSIMI sunt hic sancti Patres: nosq; exemplo SS. Regum monent, vt prioris vitæ errores, maculas & vitia decinemus & per fidei & virtutum semitam arctiorem ad patriam cœlestem recto itinere properemus.

moralis sensus ab erroribus prioribus abstinendum.

Quidam monent ab erroribus vitæ veteris, & commercio infidelium abstinendum esse. S. Leo: *Adorato Domino Magi, & omni devotione completa, secundum admonitionem somnij, non eodem, quo venerant itinere reuertuntur: oportebat enim, vt iam in Christum credentes, non per antiquas conuersationis semitas ambularent; sed nouam ingressi viam, à relictis erroribus abstinerent.* S. Hieronymus. *Reuertuntur autem per aliam viam, quia infidelitati miscendi non erant Iudæorum.*

S. Leo ser. 3.

S. Hieron in 2. Matt.

Hinc Salmeron facit Reges fidei & cultus diuini tutores & defensores. *Sancti ergò Reges sunt, qui stella duce, id est præueniente fide Christi, quæ cælitus donatur, & vim habet indicandi Christum, Regem Iudæorum, quærunt, illumque tales adoratione & muneribus prosequuntur: discentesque ab eo sanctè sapienterque gubernandi rationem ac normam, per aliam viam reuertuntur in regionem suam, quatenus omnibus abusibus & corruptelis, quibus vt ambitiosè regnarent, & populum expilarent, vel degluberent, vel deuorarent, velut escam panis (vt Prophetæ verbis ps. 13. vtar) nuntium mittentes, iustis tantum legibus sanctè & religiosè obseruatis, regna administrant sua: atque his quidem illud inprimis curæ esse debet, vt fidei puritas & integritas, diuinusque cultus vigeant, atque florescant, donisque pretiosis templa Dei atque Sanctorum exornent basilicas, quemadmodum fecisse legimus Constantinum illum Magnum, cuius ampla & pretiosa in Dei Ecclesiam munera exstiterunt, & Deo placuerunt.*

Reges esse decet fidei & cultus diuini defensores.

Alij vitæ nobis suadent correctionem, vt vitia contrarijs virtutum actibus cum inolitis prauis affectibus, perturbationibus, & consuetudinibus eradicemus.

S. Fulgent. de Epiphan.

S. Fulgentius: *Nec teneamus viam veteris vitæ, sed diuinis mandatis humiliter obsequentes vitam mutemus, & in qua præcepit Dominus ambulemus, vt ad patriam peruenire valeamus: vbi sine fine cum ipso Christo gaudeamus; via enim hominis est vita eius, qui malè viuit, viam tenet erroris, qui bene viuit, per viam graditur veritatis: quapropter qui tenebant viam fornicationis, viam teneat castitatis, qui viam tenebat auaritiæ, teneat viam misericordiæ; qui ambulabat per viam fictionis, viam teneat nunc puritatis.*

via virtutũ calcanda.

Eucherius.

S. Eucherius: *Illud quoque per aliam viam regressi sunt intelligamus vtilitati peculiariter conuenire; viæ enim immutatio vitæ intelligitur emendatio: nos quoque per alias incedimus vias, quando veterem abnegamus hominem, quando superbiam suscepta humilitate deponimus, quando ad patientiam ab iracundia mentem deflectimus, quando veteres voluptates & consuetudines pristinas & desideria antiqua damnamus; ad viam quoque aliam de errore transimus, quando vniuersas concupiscentias honestatis ac paupertatis amore calcamus, quando castitate luxuriam*

riam

nã subiugamus, sinistras semitas relinquentes, dextero tramite iter spirituale cõficimus.

Copiosius hic Baradius est, & aptis similibus deterret à flagitiosa priore viuendi ratione. *Bruta animalia*, ait S. Hieronymus ad Furiam, *& vagæ aues in easdem pedicas retiaque non incidunt, homo ratione præditus in eosdem Satanæ laqueos, quos semel effugit iterum incidet? qui è carcere elabitur in carcerem sponte sua nunquam redit, carcere peius peccatum est, è carcere igitur peccati fœtidissimo atque obscurissimo ereptus, ex ipso orco liberatus, caue diligenter, ne in illum quamdiu vita suppetet reuertaris*: carcerem autem animæque orcum esse impij hominis conscientiam Bernardus docet ser. 4. de assumtione Deiparæ. *Infernus*, inquit, *quidam, carcer animæ rea conscientia est. Peccauit Petrus: sed ad peccatum non rediit: egressus est foras, & fleuit amarè. Peccauit Magdalena, at postquam verbum Christi audiuit, vade in pace, perpetuam seruauit pacem, bellum nunquam renouauit.* Hæc Baradius. — *vetera peccata cauenda. S. Hieron. ep. ad Furiã. probatur similibus.*

Alij Christum vt viam nobis proponunt, cuius vestigijs insistamus. Origenes: *Hi ergo beati Magi per somnium admoniti Herode relicto ad propria per aliam profecti sunt viam, per illam viam, per quam & discedentes venerant videre Christum: ipse eis via fiiit Christus, qui & desiderantibus visus est, & remeantibus inhærere vel comitari dignatus est.* — *sequendus Christus. Origenes ho. 3. de diuer.*

S. Chrysostomus: *Exemplum nobis pudicitiæ ac fidei præferentes, vt cognito semel adoratoque Christo Rege, viam prioris itineris, id est, erroris veteris relinquentes, & per aliam viam, in qua nobis dux Christus, incedentes, ad regionem nostram, id est, paradisum de quo Adam pulsus est, redeamus.* — *S. Chrysost. ho. 2. ex variis in Matt.*

Vnde sic Christo duce semper ad anteriora per virtutum iter est progrediendum, ne vnquam cum vxore Loth respiciamus ad relictas vitiorum occasiones & Sodamam: ne cum ea pereamus, de qua rectè Philo Iudæus ita ratiocinatur. *Lothi vxorem postquam respexit, scriptura narrat, versam in statuam salis: & meritò: quia si quis in anteriora visu auditúque digna non prospicit, hoc est in virtutes, & earum opera, malens à tergo relicta respicere, vanam gloriam, cæcas diuitias, insensatam corpulentiam, dementem formositatem & id genus alia conspectando, stabit inanima statua, tabescetque paulatim, sal enim res est parum solida.* — *nec retro respiciendum. vt vxor Loth. lib. de som. circa finem.*

CAPVT VIII.

In regionem suam, vbi de patria paradisi agitur.

HVIVS mystica communis est sanctorum Patrum sententia de paradiso, velut patria nostra: ad quam (declinato Herode) per arctam victoriæ nostri ipsorum semitam, ad patriam quasi iam quidam proselyti, & circumcisi debemus Magorum exemplo contendere: hoc itentidem ruminando, in exilio nos, & continua versari peregrinatione, non hic subsistendum diutius, & quietem sectandam: quam in patria perfectam & sempiternam obtinebimus. S. Cyprianus: *Adorato Domino Magi hilares alio tramite in suam patriam reuertuntur: quia necesse est, vt qui credunt ad iustitiam, ore etiam confessi sint ad salutem: deinde vias eligant arctiores, & se districtioribus mandatis obligent, quoniam per vias latas, descensúsque præcipites itur ad inferos, per arctas verò & difficiles, reditur ad superos: propter verba labiorum Dei religiosus quisque vias duras ingreditur, & iugulator voluptatum stantem ex diuerso hostem securus aggreditur, arcta via est castitas, trames strictus humilitas, ieiunio affligi, & carnem in seruitutem redigere: scopulosæ sunt semitæ: sed ad patriam superiorem non nisi per meatus difficiles armati milites reuertuntur. Militia vita est hominis Christiani, semper in procinctu sit, nunquam securus periculi cum inter hostes vbique procedendum, qui dextera læuaque cuncta insident: cautè igitur per ardua, & confragosa moliendum nobis ad cælum iter est.* — *per regionẽ suam patriam paradisũ accipiunt. S. Cyprian. Ser. 10. ad eam per arctas & difficiles vias itur. in militia continua sumus.*

Adde quod in exilio simus e quo nobis ad patriam est eluctandũ: non igitur hic desidendum in ærumnis, qui nati sumus ad cœlestem & æternam hereditatem adeundã. — *& exilio.*

S. Ambros. *Vita ista*, ait, *peregrinatio est, patria verò vestra paradisus est: & quia nimis stulti sunt, qui exilium præ patria diligunt, vos despicite hanc miseram & incertam vitam, vt peruenire valeatis ad patriæ cœlestis felicitatem certissimam.* — *S. Ambros. in fer. de Epyp.*

Protoplasti nostri, vitio gulæ, superbiæ & inobedientiæ patria paradisi exturbati, nos exsules, vagos & errones genuerunt, ea tamen lege, vt si possessionum in patria desertarum iure nobis relicto frui desideremus, & ad easdem adspirare, contraria via tendamus eo, confragosa loca inobedientiæ, præcipitia superbiæ & lat[illegible] gulæ & incontinentiæ vias declinando.

S. Gregorius.

S. Gregorius, ait, *Magnum vobis aliquid Magi innuunt, quod in regionem suam per aliam viam reuertuntur, in eo namque quod admoniti faciunt, nobis profecto insinuant, quid faciamus. Regio quippe nostra parad[illegible]sus est, ad quam Iesu cognito redire per viam, qua venimus, prohibemur, à regione enim nostra superbiendo, inobediendo, visibilia sequendo, cibum vetitum gustando descessimus; sed ad eam necesse est, vt flendo, obediendo, visibilia contemnendo atque appetitum carnis refrenando redeamus: per aliam ergo viam in regionem nostram regredimur: quoniam qui à paradisi gaudijs per delectamenta discessimus ad hæc per lamenta reuocamur.*

ad patriam tendendũ.

Glossa & S. Thomas.

Similia Glossa habet & S. Thomas qui sic ait, *In hoc ostenditur, quod ad regionem nostram paradisum, à qua per peccatum expulsi sumus, per obedientiam peruenimus Pro. 4. vias quæ à dextris sunt nouit Dominus, peruersæ verò sunt, quæ sunt a sinistris.*

amor patriæ quam potens in Gentilibus.

Cicero l. 1. de orat.

Mirum sanè est cum naturalis amor hominem sic ad amorem patriæ rapiat, vt Curtius, Decius, & Codrus pro ea mortem libenter elegerint. Et de Vlysse dicat Cicero. *Patriæ tanta vis, vt Ithacam illam asperrimis saxis affixam Vlysses immortalitati anteposuerit, quam Calypsa ei promiserat, & post decem annorum errores vix attigit.* Nos tamen ad cœlestem natos patriam: & regnum æternum tam parum eius teneri desiderio: vt iam non cœli; sed terræ filij dicamus: *cœlum cœli Domino; terram autem dedit filijs hominum*: parati semper hic viuere, si per Deum & naturam concederetur. *O curuæ in terras animæ o cœlestium inanes!*

S. Cyprian. lib. de mortalitate.

vtinam verba singula subiectæ S. Cypriani sententiæ sæpius animo volueremus, sorderent paulatim terrena, cœlestis patriæ dulcedinem gustaremus. *Considerandum*, ait, *est Fratres dilectissimi, & identidem cogitandum, renunciasse nos mundo, & tanquam hospites & peregrinos hic interim degere. amplectamur diem, qui adsignat singulos domicilio suo, qui nos istinc ereptos & laqueis secularibus exsolutos paradiso restituit, & regno cœlesti. Quis non peregrè constitutus properaret in patriam regredi? quis non ad suos nauigare festinans, ventum prosperum cupidius optaret, vt velociter caros liceret amplecti? patriam nostram paradisum computamus, parentes Patriarchas habere iam cœpimus. quid non properamus & currimus, vt patriam nostram videre, vt parentes salutare possimus? magnus illic nos carorum numerus exspectat, parentum, fratrum, filiorum frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra salute solicita; ad horum conspectum & complexum venire quantum & illis nobis in commune lætitia est? Qualis illic cœlestium regnorum voluptas sine timore moriendi, & cum æternitate viuendi? quam summa & perpetua felicitas?*

mors cum gaudio excipienda.

pro patria paradisis.

parentes nostri & amici cœlites sunt.

Hæc est illa patriæ nostræ beatitudo, cuius pulchritudinis & dulcedinis immenso desiderio tenebatur indies mens S. Augustini, cum sic ad ciuitatis eius ingressum anhelus suspiraret.

S. Augustin. l. de spiritu & anima.

Quando videbo ciuitatem illam? o ciuitas sancta, ciuitas speciosa, de longinquo saluto te, ad te clamo, te requiro, desidero enim videre te, & requiescere in te. O ciuitas desiderabilis! & alibi. *Putasne videbo diem illam? o dies præclara, in qua audiam, intra in gaudium Domini tui! ò gaudium super gaudium! gaudium vincens omne gaudium! extra quod non est gaudium! quando intrabo in te, vt videam Dominum meum, qui habitat in te? ibo & videbo visionem hanc magnam. Quid est quod me detinet. Heu me! quando dicetur mihi vbi est Deus tuus? Quamdiu dicetur mihi reexspecta? & nunc quæ est exspectatio mea? nonne tu Domine Deus meus?*

in soliloquijs

ingens cœli desiderium.

O si cum S. Augustino guttulam tanti gaudij labris extremis libassemus, omnia mundi tormenta parati essemus amore & desiderio tanti boni tolerare: libenter facultates omnes in pauperes erogaremus, vt tantarum opum participes efficeremur, vltro carnis voluptates castitatis freno, & voluntarijs afflictationibus corporis vinceremus, vt ijs liceret æternum frui delicijs: omnis mundi huius despectus, opprobria, contumeliæ volupæ nobis essent, vt diuino frui possemus honore, quo beati omnes potiuntur. Ita si nos delectet patriæ dulcedo, non retrahat itineris labor: Magos sequamur duces viæ, per asperam & arctam semitam virtutum enitamur. Hoc suauius in cœlesti patria delicijs affluemus, quo fuerimus in exilio vitæ huius molestius cruciati.

generat mundi cõtemtum.

CAPVT IX.

Iterumne ſtella duce vel Angelo comite?

RES incerta eſt, ſunt qui ſtellam velint eos reduxiſſe: nec minus enim
forte & plus erat in reditu, quam itu periculi, quod vt declinarent quidã per ſtellam eos
opportune ſtella certum ijs, ſecurum & breuiſſimum iter debuit præ- reductos
monſtrare, ne quid eis nocerent Herodis inſidiæ. Hanc ſententiam co- putant
piosè ſic confutat Salmeron: *Neque eſt veriſimile ſtellam reduxiſſe* Salmeron eos confutat.
*Magos redeuntes, ſicut duxerat venientes: tum quia id ab Euan-
geliſta expreſſum fuiſſet. Deinde quia Magi nouerant non eſſe reducendos* 1.
per ſtellam, ac proinde volebant redire per viam, qua venerant: quoniam 2.
*Angelus ſecundum quietem eos admonuit, ne ad Herodem redirent. Quod ſi ſtella
redeuntes præcederet, cum eſſent ituri per viam, qua ab ea ducerentur, non opor-
tebat admoneri, vti ad Herodem ne redirent. Deinde Deus non edit miracula, niſi* 3.
ob vrgentem aliquam neceſſitatem; quæ ſi eſſet in redeundo, ſicut in veniendo, idem Tob. 5.
*fuiſſet miraculum ſtellæ: quo pacto Angelus Tobiæ ſeniori dixit: ego ducam, & redu-
cam eum ad te: cum autem ea neceſſitas minimè vrgeret, non redierunt ſtella duce:
nam in aduentu illorum fuit neceſſaria propter locum, viam & perſonam. Ignora-
bant enim Magi, quo in loco puer foret adorandus, ideo nec viam ſcire poterant, etſi
maximè ſcirent locum nominata ciuitate, ignorabant tamen, qua illuc eſſet perue-
niendum via. Atque hæc duo monſtrauit ſtella cum per viam illos ad Bethlehem
vſque perduxit. Perſonam vero haud cognoſcerent, in quo maior erat difficultas,
niſi ſtella ſtetiſſet ſuper domum, vbi erat puer. Porro in reditu nullus erat inqui-
rendus, terra etiam ad quam ibant nota erat, quod propria erat patria, ad quam
peruenire poterant interrogando.*

Rectè probat Salmeron non eam in reditu fuiſſe neceſſitatem, quæ in itu, vt ſine
ſcripturæ teſtimonio non afferi facile debeat tam prodigioſo ſtellæ ductu in patriam
reuertiſſe: ſed an iiſdem Deus Angelum reditus æque periculoſi & difficilis vt ante an Angelus eis ſit co-
(licet itineris non ita ignoti) adiunxerit, poteſt dubitari, nec enim minus, quam mes datus.
Tobiæ reduci neceſſarius: ignotior erat via, diuturnior, periculoſior talibus præſertim cauſa cur
Regibus, cum illo ſtipatu, eo anni tempore machinante iam ijs inſidias Herode: erant id probabi-
primitiæ Gentium, primi doctores & Apoſtoli Gentilium, quibus non minus volebat le videatur.
prodigijs adeſſe Chriſtus, cum opus, quam ſuis diſcipulis, vt lactati tanta numinis
præſentia, fauore, præſidio. & auxilio, quaſi teneræ adhuc plantæ firmarentur altius;
hinc quidem putant comitatum Angeli, & Gabrielis quidem, non defuiſſe, licet eius
Euangeliſta non meminerit: qui præcipuis intentus myſterijs conſignandis, minora
præterijt. Vnum huius rei teſtem inſtar omnium laudo Melchiorem: qui more ſuo, S. Melchior
politeque ſic reditum eorum commemorat. *Exſpectabat Herodes Magos Hieroſoly-* Inch ſer c.
mam reuerſuros, qui tamen ipſi nihil receperant: quanquam ſi id feciſſent, Deo ali- 36.
*ter diſponente mutare animos oportebat, vno cognita fraude & dolo, quibus inducti
fuiſſent ad prodendum Chriſtum, reſcindenda ſponſio fuit, plena ſceleris & immani-
tatis: quæ improbi Regis mentem implicarant: vtpote verſuta calliditate quæren-
tis puerum ad perdendum eum. Quare Dei reſponſo in ſomnis accepto, ne redirent ad* cur ſtella non ſint reducti.
*Herodem, per aliam viam iuſſi ſunt repetere regionem ſuam. Non vtiq; iam ſtella du-
ce, quæ officio perfuncta ſuo in oculis luminis interni radijs locum reliquit in animis:
neque tamen dubitem Angelo, qui nocte monuerat viam ignotam edocente; vel certè
etiam comitante illos diſceſſiſſe, benedictione Ieſu pueri, & matris virginis imperti-* Chriſtus benedixit
ta. Quidni enim piè ſentiam, quemadmodum Tobiæ olim iuniori comes iuit diſceſſuris.
*Raphael Angelus, eundo & redeundo; ita hic quoque pijs reducibus adfuiſſe,
qui vt nuper cum ſtella præcedebat: ita modo per calles nondum tentatos iter* Gabriel co-
facientes, comitaretur. Gabrielem hunc fuiſſe quidam meditantur, quaſi qui mitatus videtur.
*myſterio incarnationis annunciando paranymphus interceſſit, natiuitatis quo-
que tum paſtoribus cum Magis peruulgandæ, & omnium quæ huc ſpectant
euoluendorum præſes ſit conſtitutus. Principem alij Perſarum putant, aut
certè vnum aliquem ex præſidibus regnorum, cui per hoſce Eccleſiæ proge-
nitores, vt Chryſoſtomus loquitur, ſalus Gentium in ſuis regionibus procuranda*

incumbebat. Verum hæc suæ cuiusque deuotioni relinquenda. Illud constat post, exhibitum Deo infanti debita religionis obsequium admonitos in somnis properè atque etiam per auia recessisse, ne si quis rumor Herodi reditum eorum intentè præstolanti, de inopino ac veluti clanculario discessu obnunciaret, ilico mitteret, qui militari via pergentes insequerentur ac comprehenderent. Hactenus Inchofer. Quod si cui dicti displiceant Angeli, poterit etiam censeri S. Michaelis vt alibi dixi, functio talis fuisse commendata, qui primis adesset Apostolis in fundanda Gentilium noua Ecclesia: nam sicut is præcessit castra Iudæorum, & Pharaonis exercitum aquis mersit, ne Israëli noceretur, ita modo contra Herodis insidias nouellam Christi tutabatur Ecclesiam, & eius initia fouebat, nisi malis tres singulorum regnorum præsides, vt vita S. Franciscæ indicat, se duces itineris & comites præbuisse.

forte S. Michael comes ijt.

Quamuis eadem geri occulto Dei instinctu continuo potuerint, vt conformis itineris inchoatio, progressus & termino fieret: dixeram enim supra probabilius videri non Angelo internuncio, sed oraculo dato monitos de alia capessenda via: eodem igitur in compitis & auijs consulto, sic videntur admoniti, vt Iosephus iussus in Galilæam deflectere, cum audisset Herodi Archelaum successisse. Quo trahi verba Origenis possunt. *Ipse eis via fuit Christus, qui & desiderantibus visus est & remeantibus adhærere, vel comitari dignatus est.* Hærebat in animis singulorum æternis impressa lineamentis Christi sponsi imago, compertus erat eis amor, fauor, & desiderium, quo sitiebat per hanc nouam sponsam proles Gentilium fideles suscipere, pro quarum salute mortem erat oppetiturus: itaque dubijs in rebus ipsum velut præsentem sibi consulebant, nec sine responso certo.

Deus eos continuo direxit.

vt S. Iosephum in Galilæam discessurũ

ho. 1. de diuersis.

Christum quasi præsentem cõsulebant.

Atque hoc exemplo Magorum Herodem declinantium, dubijsque in rebus Deum consulentium, monemur, nunquam aperto discrimini sine necessitate, vel Dei expressa iussione caput obijcere; sed modestè cum licet, exemplo etiam Christi declinare, ne Deum tentare videamur: vt rectè quærat Salmeron. *Cur Dominus, qui poterat Magos seruare illæsos etiam inuito Herode, qui olim Israëlem in medio mari saluauit, Danielem in lacu Leonum, pueros tres in fornace ignis, Dauid in persecutione Saulis, Susannam à falso crimine, cur inquam Dominus iubet eos clam abire? poterat planè seruare Magos, sed noluit margaritam dari porco Herodi: tum vt doceat nos, dum non adest reuelatio aliud dictitans vti pericula prudenter declinemus, ne Deum tentare velle videamur. Vnde aliquando ipse fugit, seque proripuit, cum tamen potuisset inuitis hostibus se seruare: & verbo & exemplo docuit fugere, seque subtrahere, cum non adsit nobis facultas miraculo nos tuendi & saluandi. Quod si casus emergat talis, in quo nullum amplius à creatura vlla sperare subsidium & auxilium possis, ne à te ipso quidem: tunc Deo te totum committe & preces funde: quia vel liberabit te, si ipsi videbitur expedire, vel certè dabit virtutem fortiter sustinendi, pro gloria eius. Inuoca me,* inquit, *in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me.* Pergit deinde varios tentandi Dei modos recensere. *Tentaret,* ait, *profectò Deum, qui panem habens nollet eo vesci, sed exspectaret panem de cælo: vel qui nollet laborare dicens, confidam Deo, bene crescent frumenta sine labore meo & sudore: tentaret, qui ei vires, tempus, locum ac modum tribuit, quo se laborando aleret & laborare nollet, sicut Iudæi tempore Holofernis. Deinde qui Dei verbum habet, plus tamen credit rationi, quam scripturæ. Tentas, qui gratiam Dei habet & dona naturalia, sentitque diuinos afflatus internos non tamen sequitur, exspectatque vt violenter trahatur ad bonum per Deum.*

Salmeron. tract. 40. p. 368.

fugiendum quandoque periculum.

exemplo Christi.

species tentandi Deũ.

Iudith. 8.

Non ita sancti Reges: qui in itu visæ stellæ statim sunt obsecuti; ea subducta sacerdotes consuluerunt: quorum suasu se ex oraculis scripturæ direxerunt: in reditu recepto diuino oraculo paruerunt; Angelo comite caruerunt, cum opus ad diuinam opem supplices confugerunt, vt humanam semper prudentiam diligentiam & solicitudinem diuinis afflatibus & gratiæ coniungerent; nec præter naturæ ordinem mitanda desiderarunt, quæ Deus non offerret. Discamus & nos cum gratiæ diuinæ, quoad eius fieri potest operari: non deerit suis in necessitate Deus: modum quo nos iuuet, & tempus non præfiniamus: demus hoc infinitæ sapientiæ, & bonitati, cui maior de nobis cura & solicitudo, quam nec assequi potest homo cogitando, multo minus, vel mater vlli vnigenito voluit vel potuit exhibere.

CA-

CAPVT X.

In Repræsentatione sua Christus firmata pace Iudæos, & Gentiles inter, inchoat testamentum nouum homines Patri conciliando.

PLVRES in reditum dies impensos, quam in aduentum ex Oriente suspicor: tunc enim cum è patria discederent obedientiæ promptitudo, desiderium videndi & adorandi Christi, amor gratiæ cœlestis vberioris consequendæ, cum impetratione veniæ tumulos ad sequendum stellæ tam prodigiosum ductum, & regnum eius publicandum excitabat, vt somni pene & ciborum obliti totos se itineri maturando impenderent: quare nunc functi legatione tam celebri, iuxta prudentiæ dictamen, corpus ob nimiam defatigationem debilitatum, licet diuinæ gratiæ robore sustentatum, iam cum properandi abesset necessitas, moderato labore refecerunt, quieti nonnihil, cum locus permisit, indulserunt, vt vires fractas recuperarent: ideo traditio refert Indorum Regem triennio tantum post in patriam remeasse. Interim Christus infantulus *princeps pacis*, auditis tam Iudæorum Pastoribus, quam Gentilium Regibus, cum vtrisque fidem aduentus Saluatoris coram persuasisset, & ambæ populi vtriusque primitiæ concordibus animis, vnum solum caput, Regem & Messiam Christum agnouissent, piè eundem venerati, parati ad nutum ipsius vitam, mores & ritus omnes componere, ipse conciliatis iam inter se mortalibus, ad templum die quadragesimo properat, *Angelus noui testamenti*: *Angelus* dico, nuncius & sequester: nam qui iam hominibus Dei patris in stabulo mentem & voluntatem aperuerat; & horum parendi promtitudinem præsens inspexerat, Patrem inter & homines sequester & mediator, sistere se Deo voluit hostiam sanctam, immaculatam, & diuinam, cuius oblatio modo incruenta, postea cruenta Patris & hominum inimicitias erat extinctura, & proscriptos exsulesque mortales Deo conciliatura: Hoc igitur repræsentationis die in templo Patri pro peccatis hominum obtulit se, post 33. annos victimandum, omnia mundi peccata suo sanguine per immanissimos cruciatus expiaturus, ideo rectè S. Bernardus hodie Christum vocat hostiam & sacrificium matutinum. *Hodie*, ait, *sistitur creatori terræ fructus sublimis, hodie placabilis & Deo placens hostia virgineis manibus offertur, in templo portatur à parentibus, à senibus exspectatur: offerunt Ioseph & Maria sacrificium laudis, sacrificium matutinum.* Et ser. 3. hortatur Deiparam mellifluis verbis ad hostiam illam Deo consecrandam. *Offer filium tuum virgo sacrata, & benedictum fructum ventris tui Domino repræsenta: offer ad nostram omnium reconciliationem hostiam sanctam Deo placentem: omnino acceptabit Deus Pater oblationem nouam, & pretiosissimam hostiam, de qua ipse ait: hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Ac iure vocat hoc *sacrificium matutinum*, quo filius stitit Deo Patri se velut peccatorem: qui enim purus ab omni labe, nec capax esse culpæ poterat, vt nos in peccatis natos, iræ filios, & diris ac æternis obnoxios tormentis ab inferis vindicaret, vltro se Patri pro culpis omnium eluendis deuouit, ad omnia tormenta libenter toleranda, quæcunque Pater imperasset, vt altero & vespertino quidem holocausto totum humanum genus liberaretur: de quo ita pergit disserere mellifluus doctor. *Sed oblatio ista Fratres satis delicata videtur, vbi tantum sistitur Domino, redimitur auibus, & ilico reportatur: veniet; quando non in templo offeretur, nec inter brachia Simeonis, sed extra ciuitatem inter brachia crucis: veniet, quando non redimetur alieno, sed alios redimet sanguine proprio, quia redemtionem eum misit Deus Pater populo suo illud erit sacrificium vespertinum, istud est matutinum: istud quidem iucundius; sed illud plenius; istud enim tempore natiuitatis, illud iam in plenitudine ætatis, de vtroque tamen potes accipere, oblatus est, quia ipse voluit. Nam & modo oblatus est: non quia opus habuit, non quia sub legis edicto fuit, sed quia voluit, & in cruce nihilominus oblatus est; non quia meruit: non quia Iudæus præualuit; sed quia ipse voluit: voluntariè sacrificabo tibi Domine, quia voluntariè oblatus es pro salute mea, non pro tua necessitate.*

Cur plus temporis impensum in reditum quam adventum.

Christus cur dicatur Angelus.

offert se Patri victimã pro peccatis hominum.

& sacrificium matutinum. S. Bernard. fer. 2. de purif.

in cruce offert se holocaustum vespertinum.

[præmisit tres prodromos.] Hic igitur dies merito festiuis gaudijs Iudæis æque ac Gentibus est celebrandus, quo noui testamenti Angelus pacem Deum & homines inter in templo stabiliuit: præmiserat nuper triumuiros Reges, velut Angelos prodromos, qui aduentum suum in ciuitate sancta præpararent, & prænunciarent, vt qui fideles in ea reperirentur, Simeon & Anna occurrerent venienti, & suis oraculis salutem Gentibus & [*Lucæ* 2.] Iudæis præsentem prædicarent. Hinc istæ S. Simeonis voces dulcissimæ, *viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum: lumen ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.* Pro vtroque se stitit hodie populo Deo Patri victimam: eundem Anna simul *exspectationem Israel* appellauit: [*Aggæi* 2.] cuius aduentum, non Israël tantum vetus ex Iudæa, sed nouus etiam ex omnibus nationibus conflatus exspectarat: hoc ipso Aggæo præcinente, *adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes Gentes, & veniet desideratus cunctis Gentibus.* Mouit profecto Gentes omnes, quando signo Messiæ stellæ in cœlis obseruato, ad eum diuersis è locis conuolarunt: eum vt Regem suum & Deum coluerunt paulo ante, quam vt Aggæus præcinebat ipse venit in templum Solymæum, & id sua præsentia magis decorauit, quam [*Malach.* 3.] Salomon omni suo regio cultu & apparatu. Rectè de hoc ingressu cecinit Malachias: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et* [tabulas testamenti voluit hodie in templo Patri septæ sectæ re.] *statim veniet ad templum suum dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis.* Venit inquam hodie, & tabulas scribere cœpit noui testamenti, & fœderis Patrem inter & homines feriendi; pacti scilicet sempiterni & morte eiusdem post 33. annos confirmandi, cuius heredes omnes fideles, tam Iudæorum, quam Gentilium esse voluit, qui fidem Regum trium imitati, constanter ad finem vsque vitæ doctrinam Euangelicam moribus & doctrina profiterentur: voluit etiam testes illius eosdem esse tres Reges Orientis eum in finem ab extremis ferè [testes & heredes eius præcipuos tres Reges constituit.] terræ finibus euocatos, qui doctrinæ subscriberent Euangelicæ, & eius se primogenitos profiterentur, infinitam post se sobolem Christo de Gentibus generaturi. Hinc olim in Iudæa dies ille velut fidei Christianæ initium præcipua solennitate, pari cum natali dominico accensis cereis est celebratus: quo de more ita Ambrosius Ausbertus [Diei illius solemnitas par natalis dominici. *Ambrosius Ausbertus. ser. de purif.*] loquitur. *Si subtiliter,* inquit, *à fidelibus, quæ sit huius diei festiuitas perpendatur, eo deuotionis affectu hanc celebrandam suscipient, quo dominicæ natiuitatis, circumcisionis, atque apparitionis solennia sunt prosecuti. Illius est ista solennitas, cuius & illa, sed nec minor ista, quam illa: Huius quippe diei festiuitas, sicut à quibusdam Christianis ignoratur, sic à multis præ ceteris anni solennitatibus honoratior habetur: maximè autem eo loco, quo primatum Ecclesia Catholica in primo Pastore* [lumen ab omnibus offertur.] *sortita est: in tanta enim reuerentia ab illis habetur, vt ea die cuncta ciuitatis turba in vnum collecta, immensis cereorum luminibus coruscans missarum solennia deuotissimè concelebrent, nullusque aditum publicæ stationis intrat, qui lumen manu non tenuerit, tanquam scilicet donum in templo oblaturi, imo etiam suscepturi fidei lumen, quo interius fulgent, exterius oblationis suæ religione demonstrent.* Habent [Festum omnis sexus ætatis & status hominum.] hoc ipso die, sexus, ætas, conditio & status omnium, quod exsultent, quasi singulis in hominibus per fidem hodie natus Christus ortus sit: sed paruulus, qui crescentibus paulatim ex hoc tempore diebus crescere & roborari cupit in nobis virtutum quotidianis incrementis: ita vt semper vigeat & floreat, nunquam consenescat. Ideo [*S. Augustin. ser. de purif. & ser. 20. de tempore.*] cunctos ad lætitiam feruenti & diserta hac oratione. S. Augustinus exhortatur. *Exsultent virgines, virgo peperit Christum; nihil in ea quod vouerunt, putent exterminatum: mansit virgo post partum: exsultent viduæ; infantem Christum Anna vidua cognoscit: Exsultent coniugatæ nasciturum Dominum Iesum Christum Elisabeth maritata prophetauit. Nullus gradus prætermissus est, de quo non haberet testimonium salus omnium. Habetis ergo pueri puerum, sancti senes senem Simeonem, si autem quæritis vt coniugatus aliquis vir testimonium Domino præbeat, Zachariam considerate. Exsultemus ergò carissimi: ab hodierno die crescunt dies: crede in Christum, & crescat in te Deus; credidisti inchoatus est Deus; credidisti natus est Christus in corde tuo. Sed nunquid Christus natus sic remansit? creuit: ad iuuentutem peruenit: sed in senectutem non declinauit, crescat ergò fides tua, robur iuuentæ, vetustatem nesciat* [illegible] *ad Christum filium Dei.* Sed licet Iudæis videa-

tur-

tur ea potissimum lux exorta gaudium peperisse. Simeon tamen senex in cantico suo satis innuit, Gentium salutem præsignari: licet enim *gloriam* tribuat *Israëli* & fidei quoddam initium, ipsam tamen perfectam *reuelationem* eiusdem & perfectionem Gentibus prænunciat. Vt etiam hoc festo id explicat S. Chrysostomus: dum canticum Simeonis sic interpretatur. *Quod*, ait, *cor ante exspectabat, id nunc conspicati sunt oculi, nihil ergò mihi deest amplius. Ecquidnam illi viderunt? salutare tuum: qualenam illud? quod parasti ante faciem non vnius populi, aut solius Israëlis, sed ante faciem omnium populorum: Qui enim natus est, communis omnium doctor & magister est: Lumen ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israël: Hic gloria, illic reuelatio: hic doctrinæ initium: illic disciplinæ perfectio.*

S. Chrysost. prædicitur Gentibus fides.

& ruina Iudæorum.

Iam tum obcæcatio Iudæorum significabatur: & electio Gentilium; vnde puer idem dicitur *positus in ruinam*, multorum Iudæorum: *& in resurrectionem* Gentilium: vt licet festiuitas illa propria videatur & prima ciuitati Solimeæ, quam tunc ingressu suo Christus sibi dedicauit: communis tamen lætitia Gentibus imperatur, quibus, obcæcatis paulatim Iudæis, potissimum lux illa reuelatur; vnde Cyrillus Hierosolymorum Archiepiscopus, cum Solyma Gentes pariter inuitat ad commune gaudium, *Lætare*, ait, *ex animo filia Sion, gaudium annuncia filiæ Ierusalem. Exsultate portæ & muri Sion, totiusque adeo terræ montes, & colles inclamate, magnaque gaudij significatione exsultate. Hodie gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei Hierusalem, magna Dei ciuitas: Hodie portas illi pandat, qui omnibus cæli portas patefecit. Hodie cœlestis sponsus, qui ex Deipara velut ex thalamo procedit ad templum adscendit: Filiæ Hierusalem lætabundæ sponso obuiam prodite. Agedum festiuas omnes vero illi lumini lampades accendamus, animarumque nostrarum tunicas Christo sponso exornemus.* Hortatur deinde Gentes ad commune gaudium: *omnes proinde Gentes plaudite manibus, omnes fines terræ venite & videte opera Dei: omnis spiritus laudet Dominum, omnis terra adoret, omnis lingua canat & psallat, & gloriosè prædicet puerum, ante dies quidem quadraginta natum, Deum autem æternum. Idem templum ingressus sacrificium secundum legem offert in terris, & piorum omnium sacrificia excipit in cælis. Idem offertur & offert, sanctificatur & sanctificat omnia, simul ergò cum illo templum ingrediamur.* Ita die hoc Christus seipsum hostiam viuam Patri deuouendo pro humano genere tam Iudæos & Gentes inter se, quam cum Patre cœlesti voluit conciliatos, promisso hanc in rem sanguinis sui pretio post annos 33. persoluendo: sed vti nuper; *in propria tum venisset, sui eum non receperunt*: Sic neque tunc quidem Iudæi, si Simeonem, Annam, & paucos alios exceperis, eum agnoscere voluerunt; satis superque nuper à Regibus de eius aduentu & regno præmoniti, & nunc domesticis duobus Prophetis cum populo velut Messiam exspectatum demonstrante. Quæri posset, num hodierna Christi manifestatio sit illustrior: quam Epiphaniæ, facio cum Petro Simonis sic decidente: *quæ autem 40. à natiuitate ipsius die contigit apparitio, cum in templo tanquam primogenitus Domino offerretur, etsi hæc prima clarior & pulcrior fuerit, attamen non tam præclara & illustris, quam ista quam hoc die (Epiphaniæ) recolimus. ibi enim Christus iustis tantummodo sanctisque manifestatus fuit; primum quidem Simeoni & Annæ, deinde per illos omnibus, qui exspectabant redemtionem Israël. illis certe ac talibus apparitio ista multum profuit, facile apud eos fidem inuenit, sed non suffecit ad permouendos animos scribarum & Pharisæorum, Herodis & Principum sacerdotum: quibus etiam oportebat aduentum natiuitatemque Christi non leui testimonio innotescere; non vanis signis & argumentis testatum fieri: dixissent illi, quæ in Purificatione fiebant deliri senis esse figmenta, ac vetularum fabulas, nihilque minus, quam istarum sermonibus & testimonio credidissent: ob hanc rem Christus eximia ac plane illustria aduentus & præsentiæ sua hodie argumenta exhibuit, dum cælesti signo viros sapientia multa, ac nobilitate famaque conspicuos, magno cum comitatu ad se ex Oriente vocauit, seque ab ijs cum præclaris muneribus ac honorarijs adorari debere ostendit, isti demum ac tales Herodem Regem turbarunt; isti Principes sacerdotum ac scribas in vnum cogere concilium; isti denique totam Hierosolymæ ciuitatem commouerunt, omnesque in noui Regis ortum ac præsentiam intentos fecerunt. Hoc est Epiphania seu manifestatio illa omnium celeberrima.*

S. Cyrillus de purific.

Gentiles hortatur ad lætitiam communem.

Christus tunc sacerdos & hostia.

Petrus Simonis 1. tract. de Epiphan.

Epiphaniæ festum multo solennius quam purificationis.

CAPVT XI.

Iudæorum obcæcatio Christum respuentium, vt lapidem offensionis.

Iudæi inuitantur ad Messiam recipiendũ. VENERANT nuper Triumuiri Reges ex Oriente duce stella, & cum vate Euangelico concinebant, *Surge & illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.* Inuitarunt, vt *gloriam* ortam *Domini* secum intuerentur: ipsa venit hodie *Lux mundi & gloria Domini* in Ierusalem, quam præsentem Simeon & salutauit, & verbis istis tribulibus suis demonstrauit: *lumen ad reuelationem Gentium: & gloriam plebis tuæ Israël*: nec adhuc recipere venientem, vel adspicere voluerunt; Christo conquerente: *venit lux in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem*: vt ideo dicantur Magi Gentiles venisse *ab Oriente*, quasi ad occasum Solymorum: *merito sane* ait S. Bernardus: *ab Oriente veniunt, qui solis iustitiæ nouum nobis ortum annunciant, qui lætis rumoribus totum mundum illuminant: nisi quod tibi lux Iudæa, quia lucem oderat, ad fulgorem nouæ claritatis obtenebratur, & caligantes oculi eius coruscante radio solis æterni multo magis excæcantur*: vt enim noctuæ, & vespertiliones ob debilem oculorum aciem minimo solis radio cæcutiunt, nec prodire, dum lucet meridie, audent, cum aquilæ directis obtutibus solem intueantur: sic Iudæi iam in occasu constituti, ob vitiorum omnium sentinam, ad solis iustitiæ exortum, cum luceret Hierosolymæ, sese occultarunt: nec fuit, qui prodiret in publicum, & eum auderet in foro, vel coram Herode natum & expectatum Messiam, vti Reges Gentiles, confiteri: iam enim noctilucam Herodis flagitiorum omnium Patroni & tutoris cynthiam præ sole Christo palam adorabant. Hanc publicam Gentilium præ Iudæis Christi agnitionem, & Balaami oraculum, & asinæ ipsius proni in terras animalis articulatus sermo figurauit: quod propensa Gentilitas in cultum idolorum de terra vel lapide fabricatorum; ad stellæ exortum Deum præ Iudæis esset cognitura, ipsa in ortu; Iudæa in occasu constituta vt S. Maximus ratiocinatur.

Ioan. 3.
S. Bernard. ser. 3. de Epiphan.
sed obtenebrantur vt noctuæ.
Gentilium fides figurata in asinæ locutione.

S. Maxim. ho. 3. in Epiphan. *Fuit*, ait, *hoc quantum æstimari licet, supernæ dispositionis arbitrium, vt inter sacratissimas Prophetarum voces, etiam ab infideli homine eius prædiceretur aduentus, qui pro fidelium infideliumque erat redemtione venturus; & ea nimirum ratione prophetat idolorum sacerdos, vt si Iudæis prædicatoribus de aduentu Christi credere forte Gentilitas renuisset, suorum saltem testimonium sequeretur autorum; nec dubitemus omnipotentem ac benignissimum Deum Balaam illi alienigenæ præsentiæ dare potuisse sermonem; qui asinæ ipsius linguam in verba potuit humana laxare: loquebatur igitur asina sessoris arioli, pronum quippe animal, & naturaliter inspiciens terram, vt manifesto figuraret indicio, quod vniuersa Gentilitas, quæ aris dedita & in terram semper perfidiæ suæ pondere pressa despiciens omnipotentis Dei cultum tacita erat & muta, aduentante stella ex Iacob & homine ex Israele, erectis ad cœlum oculis æterni Dei gloriam quotidianis esset confessionibus locutura. Venit ergo ab Oriente illuminata Gentilitas: Iudæa verò durissimi sui cordis infidelitate cæcata remanet in occasu, quomodo autem non verè in occasu, & in tenebris tabescit omnis contumacia Iudæorum, qui indefessi solis præsentiam respuebant; diem perpetuum perdiderunt.* Quod eo magis est demirandum, cum enim in Iudæa, parentibus Iudæis, tempore Iudæis tot oraculis indicato, in loco, quem ipsi Principes sacerdotum eo ipso tempore Gentilibus demonstrabant, ille promissus eisdem, & tanto Patrum desiderio expectatus, nasceretur: is à solis alienigenis, monstrantibus tamen Iudæis, agnosci meruit, recipi, & adorari: idem cum Solymam veniret ipse suos vt ciues illuminaret, & se offerret Messiam omnibus; nec agnosci, nisi à Simeone, vel Anna potuit, populo sensim in necem eius cum Herode conspirante. Recte S. Chrysostomus. *Iudæa Christum peperit: at orbis terrarum excepit: Synagoga ipsum aluit, Ecclesia ipsum tenuit: ideoque posita est apud illam palmes vitis, & apud me racemus veritatis; illa racemum vindemiauit, & Gentes*

Iudæa in occasu erat.
cæcitas eius.
S. Chrysost. in natiuit. Domini.

tes mysticam potionem bibunt : illa granum frumenti in Iudæa seminauit , & Gentes fidei falce segetem messuerunt : Gentes rosam piè decerpserunt; & apud Iudæos spina incredulitatis remansit : pullus auolauit , & assident modo stulti folia literæ interpretantur Iudæi, & fructum spiritus Gentes decerpuut.

O quantis se bonis cæci Iudæi sua infidelitate spoliarunt. & quantis donis cœlestibus Gentiles fide Christi sunt cumulati? Cæci Iudæi in Christum veram petram incurrerunt, offenderunt, & contriti sunt: quam piè & religiosè Gentes oculatæ fide receperunt : *& facta in caput anguli est*, basis simul & fundamentum Ecclesiæ, quo solo *lapide angulari* fulcitur, & sustentatur. Ideo S. Augustinus : *Væ*, ait, *Iudæis: quia cùm iaceret humiliter Christus* (& pauperis matris portaretur manibus pari turturum redimendus) *offenderunt in eum, non est, dicunt, homo iste à Deo. Iniunc iacet lapis , & ideo rides, sed cum rides , cæcus es, eum cæcus es, offendis, cum offendis conquassaris, cum conquassatus fueris, illo modò iacente; postea veniente desuper contereris, sicut prædictum erat Mat. 21. qui ceciderit super lapidem istum , confringetur, super quem vero ceciderit , conteret eum.*

damna cæcitatis huius.

S. Augustin. ser. 40. de verbis Domini.

Hoc sensu gemit Simeon de Iudæis, & ait : *Ecce hic positus est in ruinam , & resurrectionem multorum in Israël* : in ruinam multorum & optimatum Iudæorum, qui abusi proprij arbitrij libertate, Christi fidem admittere noluerunt : vt enim idem cibus sumtus stomachis sanis conducit ad vigorem corporis conseruandum , vires augendas , morbos profligandos : ægris vero proficit ad morborum incrementa, noxios & perniciosos humores generandos : sic idem Christus, cuius aduentus Gentilibus profuit ad anastasin & gloriam sempiternam : idem Iudæis cœcis nocuit, vt perfidia sua fuerint condemnati. Quam rem aptis similibus illustrat Procopius Gazæus in Exodum. *Christus*, ait. *positus est in ruinam : non quòd bene stantem gradu deijciat, & prosternat, absit : verum secundum liberum arbitrium : qui ipsum non suscipiunt* (Iudæi) *autor est ruinæ , qua non corruissent, si ipse non aduenisset : Quemadmodum nisi venisset, nec qui conciderant* (Reges tres Gentiles) *surrexissent. Pari ratione sermo eius vnus idemque cum sit, auditoribus non videntibus causa est, vt videant : quibusdam* (Iudæis) *qui ante aduentum eius erant oculati* (credentes Messiam venturum) *causa est, vt nunc cæcutiant* (non recipientes præsentem) *Exempli causa, Iudæ attulit ruinam, Paulo attulit resurrectionem. Et cum quidem Iudas foret in numero videntium, quando misit duodecim Apostolos ; vt Apostolico munere fungerentur, tandem in numerum cæcorum relatus est, cum Diaboli instinctu pergeret prodere Saluatorem mundi. At Paulus cæcitate laborabat, expertus auxilium Dei, cæcitas mentis fugata est. Habebat enim Dei Zelum , bona facere instituens, licet non secundum scientiam. Sic sol calidus existens vnà operà ceram dissoluit, & liquat, lutum vero indurat. Atque adeo istos producit effectus , vt cera signum, quod exprimitur, recipiat, lutum vero induratum illud repudiet Non aliter nos comparati sumus , vt vel recipiamus vel respuamus signum siue characterem diuinum.*

prædicta à Simeone *Luc. 2.*

simile de cibo.

Procopius Gazæus in Exodum.

Iudas videns occasione Christi factus est cæcus.

Paulus cæcus occasione visi Christi factus est videns.

simile de sole indurante & liquefaciente.

Ps. 18.

Quàm beneficus in humanum genus est sol? Quis mortalium eius caloris & luminis expers est? *Quis abscondet se à calore eius?* inuenti tamen Æthiopes quidam vel alij barbari sunt, qui non more Gentium Mithram , vt Deum adorarent , sed sagittis confixuri, in eum, vt scopum , iacularentur : non solis vitio, sed propria maleuolentia : sic dum Gentiles Reges Messiam natum Iudæorum, vt solem iustitiæ venirent adoratum , ipsi sacerdotum principes eundem Herodi produnt occidendum : non prodidissent, nisi venisset : venerat, vt ipsis salutem & regnum cœleste deferret, ipsi sua perfidia, improbitate & malitia perire maluerunt : quàm tam pauperis matris filio , quem Simeon demonstrabat , suam tribuerent salutem & beatitatem. De hoc Theodoretus , *Non quod per hoc declaretur , talem fuisse Domini scopum : neque enim huius rei gratia venit, vt reddat eos, qui vident , cæcos, sed quod factum est, indicauit : ipse enim vult omnes homines saluos fieri, & ad cognitionem veritatis peruenire. Cum igitur humana natura arbitrij libertatem habeat, qui crediderint , saluabuntur, qui verò non crediderint , gehennæ fiunt sibi autores. Sic & Iudas, qui Apostolus erat, cum antea cæcus esset, postea visum recepit. Sic per aduentum saluatoris plurimi excæcati sunt, Gentes autem visum receperunt ; Nam tamen*

solem alij adorant, alij sagittis petunt.

superbia Iudæorum.

lib. qq. in Exodum q. 12.

Christus venit vt omnes salui fierent.

secundum liberi arbitrij vsum omnes saluantur vel damnantur.

men ob id, quod quidam aduersarij non erant credituri, dicendum est, dispensationem saluatoris nostri non secundum carnem exstitisse: hoc enim priuaret orbem salute: sic & perdiuinus Simeon dixit. Ecce hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicetur. Veruntamen hoc ignorare non oportet, quod Deus omnium præsentem vitam stadium hominibus esse declarauit; vt qui certant in eo proprium scopum declarent, in futuro vero seculo iustè iudicans, illos vt victores athletas coronabit, hos vero puniet tanquam autores iniquitiæ. Et quia non omnes credunt esse aliquam futuram vitam aliam, Deus omnium etiam in hac vita quosdam palam punit flagitiosè viuentes, & vicissim alios religionis studiosos, non mediocriter collaudat. Quapropter diuinus Apostolus Ro. 9. quosdam iræ vasa, nonnullos vasa misericordiæ nominauit, quia per illos declaratur Deus nempe dum iustè punit tanquam Dominus, per hos autem, dum virtutis studiosos omnimodo cura & prouidentia prosequitur. Montis ardui difficilis adscensus in debili & infirmo corpore, morbos non tam facit nouos, quam ostendit veteres & latentes: sic & Christus dum pauper Solymam portatur, offertur, & egenorum more redimitur, licet à Simeone *Salutare* vel *Salus omnium populorum* nominetur, ab Anna *redemtionem Israëlis exspectantibus* vt Messias demonstretur, non excipitur cum plausu velut diu desideratus; sed proditur ad necem Herodi parricidæ, *petra* fiebat *scandali* superbis & diuitibus Pharisæis, quem Reges pauperem inter pecudes abiectum vt Deum adorarant. Christus quidem, ait Cyrillus Alex. *in ruinam eorum est, qui impegerunt in lapidem offensionis, & petram scandali, & incredulitate mentis suæ, & obstinati animi duritia, credere in ipsum renuerunt: in resurrectionem vero illorum, qui doctrinam eius amplexi sunt, & mandata seruarunt, per quæ ab imo barathro damnationis ad virtutis culmen & cæli celsitudinem perducti sunt:* Sano vegeto & robusto erant pectore & animo Reges Orientis, petram arduam animosè conscenderunt, & ad apicem Christianæ perfectionis eluctati ipsum Apostolicum fastigium in cœlis fide & constantia obtinuerunt. Ipse etiam senio decrepitus Simeon fide tamen & animi virtute vegetus, quasi rostro adunco ad petram alliso, & deposito recrescentibus nouis plumis cœpit reflorere, & valere, primæuo quasi flore iuuentutis aquila, dum suis vsurpat oculis, & tremulis portat brachijs hoc mundi salutare: & vt sibi & quibusdam fidelibus ad vitam & gloriam sempiternam, sic cœcis & obduratis cecinit venisse Christum in ruinam, vt testatur S. Fulgentius, *Certum est*, ait, *omnes penè hæreticæ prauitatis errores hinc quibusdam multipliciter subrepsisse, dum magnum pietatis Sacramentum, quod manifestum in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in hoc mundo, adsumtum est in gloria, nonnulli aut non sicut est, credunt, aut omnino non credunt. Et ille lapis, qui ab ædificantibus reprobatus, in caput factus est anguli, quibusdam prauæ credulitatis cæcitate possessis lapis offensionis, & petra scandali efficitur. Vnde non immerito, dum Simeon infantem Christum, templi Dominum ad templum suum præcepto suæ legis allatum gaudens vlnis meruisset gestare senilibus, & figuram gerens præsentis æui carnali senio iam defessi, nouum vetulus hominem sumeret, eum scilicet, qui solus posset ex peccatoribus iustos facere, sed & longæuo dicenti, Tu es Deus Saluator meus, & te exspectaui toto die, non solum insolitam vetustatem tollere, quin etiam iuuentutem sicut aquilæ renouare: vtpote qui etiam Apostolica tuba foret veraciter canturus, sicut est veritas in Iesu, deponere nos secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, vt renouemini spiritu mentis vestræ, & induatis nouum hominem eum, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Ille igitur Simeon, mundanæ cernens adesse saluationis ac renouationis effectum (non enim misit Deus filium suum, vt iudicet mundum: sed vt saluetur mundus per ipsum) cum primum se vitæ præsentis angoribus precaretur absolui, dicens, nunc dimitte seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace, & paulo post, hoc de ipso testatur, ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum. Ibi ergo malè credentibus ruinam perfidia generat, vbi recta credulitas fideles exaltat.* Ita dum in Solyma ciuitate sua Christus ab optimatibus hodie nec agnoscitur nec recipitur, sed velut *fabri filius* despicitur, & Herodi proditur

In stadio omnes currunt.

Simile.

Cyrill. Alex. l. 6. in Io. c. 21.

Reges petrã adscenderunt.

Simeon ad petram allidit rostrum vetulum vt renouetur iuuentus eius.

S. Fulgent. lib. 1. ad Trasimundũ Regem c. 4.

Hæreticis Christus petra scandali.

Ad Gentiles hodie Christus se conuertit.

occi-

occidendus; egreditur *ad ruinam Iudææ* significandam: in Ægyptum breui secedit legatus Dei patris futurus ipse ad Gentes, vt ijs fidem & regnum ab Israëlitis contemtum offerat: *Lumen ad reuelationem Gentium* & confusionem *plebis suæ Israel* quæ dum *salutare* respuit & resurrectionem: ruinam subit sempiternam. Rectè Mussus Episcopus Bitontinus ideo Gentilitatem sterili comparat Annæ, cui hodie conferri cœpit aut promitti saltem fecunditas præ ea, qua Phænenna claruit. *Lætare, ait, Anna; æmula tua Phænenna, quæ vsque huc tot peperit soboles, quot gramina vestiunt terram, & superbiens tuam tibi ausa est exprobare sterilitatem, hodie à suo marito velut adultera repudiata est; & tu ex mera Dei gratia ad eius confusionem fecundaris: dilata tentoria tua, amplientur ædes tuæ, ab Oriente enim vsque ad Occidentem, & à mari ad mare terra electo semine tuo implebitur, filius qui natus est, tibi natus est: nasci debebat Synagogæ, sed illa per incredulitatem suam se eo reddidit indignam Illius ruina tua resurrectio, illius peccatum tua est gratia, eius diminutio, tua est plenitudo, eius damnum tua est salus, Gal. 4. Lætare sterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis, quia multi filij desertæ magis, quam eius quæ habebat filios.* Mussus Episc. Bitontinus. hodie Epiph.

CAPVT XII.

Herodes occasione Christi oblati delusum se deprænhendit à Magis.

REDIBAT Solyma Nazarethum versus Deipara cum infantulo & Ioseph, cum dœmon per suos administros & satellites Iudæos & Herodem necem puero machinatur. Illi illi Principes sacerdotum, qui publicantibus nuper ortum Messiæ Regibus, qui monstrante præsentem Simeone & Anna, suscipere vt exspectatum Messiam; vereri vt Regem; adorare vt Deum debuissent, iam in memoriam Herodi reducunt Magorum discessum, & fugam clancularıam, pueri in templo factam repræsentationem, Simeonis senis oraculum. Iam diabolus sibi & regno suo in Iudæa stabilito metuebat. quid enim adultus & vir non faceret in gente sua, qui puer in cunis tria iam regna Orientis tartariæ eripuerat potestati? Ita per Iudæos plus Herodis, quam Messiæ studiosos, Magorum perfidiam apud Herodem accusat, si vt contra promissa deprehenderit in regna sua redijsse, alia via puero mortem machinetus. *Herodes*, ait S. Chrysologus: *quærebat, sed quærebat diabolus per Herodem, qui videbat sibi Magos, quos habebat in erroribus suis principes aufugisse, Christus si vinctus pannis, si sub matris vberibus occupatus, si tacens lingua, si latens opere, si gressu nullus, diaboli signiferos, hoc est Magos in duces fidelissimos commutavit, perfectæ ætatis Christus quid posset facere, diabolus iam videbat, & ideo mouebat Iudæos, instigabat Herodem, vt Christi suspectam sibi præueniret infantiam, vt futura virtutis eius anticiparet insignia, vt peremtorium sibi, nobis victoriosissimum vexillum Crucis callidus machinator auferret.* Ita principem necis struendæ Christo facit architectum dæmonem, ministros & proditores Iudæos, carnificem Herodem; quod tunc agitatum videtur præcipuè, cum puer ipse visus in vrbe regia diceretur: Nam & Magorum dicta & visa confirmabantur, & quod non redierant iuxta fidem datam, tunc primum mouit suspicionem: Poterant Iudæi, poterat Herodes antea credere deceptos errore fuisse nec inuento, quem quærebant puero, redisse clanculum, ne tanti principes decepti vanæ & temerariæ credulitatis ergò riderentur: Iam vero cum more præscripto Iudæorum oblatus in templo diceretur, cum senis Simeonis & Annæ oracula diuina passim in compitis personarent; cum ipsi principes sacerdotum, quæ in templo gesta ferebantur circa fabri (vt dicebatur) filium, ægris accepissent auribus & animis, qui potius Herodi studerent, quam sperarent per hunc pauperem & egenum emergere; non potuit ea res diu Regem in vrbe commorantem latere, vt exinde nata sit cupiditas peruestigandi de Magis, an & quà via in Orientem redijssent: Hæc est expressa S. Augustini & Bedæ; Recentiorum vero communis sententia, quod occasione repræsentationis Christi cœperit notare tyran-

Optimates Iudæorum armant Herodem in puerum.

diabolus metuit regno suo.

S. Chrysolog. ser. 150.

ob ereptos sibi tres Reges.

concitat Iudæos & Herodem.

occasione repræsentationis.

principes sacerdotu indignati dici ea de fabri filio.

adhærent Herodi.

S. August. l. 2. de con. sensu Euan. c. 11. tyrannus à Magis se esse delusum & circumuentum. *Omitto* (ait S. Augustinus) *dicere quot, & quantis occupationibus regia cura distendi potuerit, & per plurimos dies ab illa intentione vel auerti omnino vel impediri: illud dico posteaquam Herodi Magi nihil renunciauerunt, cum credere potuisse, illos fallaci stellæ visione deceptos, posteaquam non inuenerunt, quem natum putauerant, erubuisse ad redire, atque ita eum timore depulso ab inquirendo & persequendo puero quieuisse. Deinde vulgatis rebus, quæ in templo factæ dictæque fuerunt, Herodes à Magis sensit se illusum, & infantes occidit.*

Beda in 2. Matt. Beda: *Verisimile est, quod postquam Magi nihil renunciauerunt Herodi, eum putasse, eos fallaci stellæ visione deceptos, ad se non inuento rege nato erubuisse reuertere, & ita timore depulso aliquod temporis quieuisse de persequendo puero: sed post rebus diuulgatis, quæ in templo factæ dictæque fuerunt à Simeone & Anna sensisse se à Magis illusum, ac deinde ad necem Christi cupiens peruenire.*

Iansenius l. 11. concor. c. [illegible] Iansenius: *Tunc*, inquit, *hoc est cum iam Ioseph cum puero & matre fugisset in Ægyptum; nam quamuis ab aduentu Magorum vsque ad fugam in Ægyptum multi dies intercesserunt, tamen antea Herodes vel non aduertit se deceptum a Magis, implicitus scilicet & distractus alijs negotijs, vel quod est verisimilius, cum non statim ad ipsum secundum promissionem redirent Magi, credidit illos spe sua frustratos præ pudore noluisse reuerti, sed cum ex his, quæ quadragesimo die in templo dicta factaque erant, rumorem nouum nati Messiæ sparsum audiret, intellexit à Magis sibi illusum*: Salmeron tract. 44. *Exponendum est quod tunc, id est, post 40. dies, & Christi fugam viderit Herodes se delusum, & tunc iratus sit valde, ante purificationem enim virginis, & præsentationem Christi in templo, non se videt illusum, nec iratus est Deo illum obcæcante, ne infans cum vitæ periculo maneret in Bethlehem, illa autem obcæcatio contingere potuit, vel quod esset alijs negotijs, & curis grauioribus, quæ non sinerent cogitare de Magis præpeditus, vel quod putauit Magos multis diebus egisse ad inquirendum, humanaque inuestigandum Messiam industria & diligentia. Nec enim credebat stellam illis orituram fore, & indicaturam domum vt orta est & indicauit, vel existimabat Magos illusos fuisse, & nullum talem infantem inuenisse, & præ pudore vt illusos nihil sibi renunciantes recessisse. Quemadmodum eum audita historia stellæ, quæ illis apparuit in Oriente, & duxit illos in Ierusalem, cuius in ingressu delituit, rebatur fortassis Herodes illusionem fuisse, & non veram stellam, ita putare poterat Magos Messiam Regem in Bethlehem non inuenientes in regionem suam rediisse, & erubuisse deceptos reuerti ad eum, vt doctè & argutè coniectat* S. Augustinus.

Salmeron trac. 44.

Fran. Luc. Franciscus Lucas: *Tunc, ait, cum in Ægyptum Christus subductus esset, prius enim Herodes Magos ipsos delusos fuisse credebat, ac proinde erubuisse reuerti, nullum vbi audiret ipse rumorem de inuento recens nato Rege Messia. Cum vero ex his, quæ 40. à natiuitate Christi die Hierosolymis in templo acciderant, nouus nati, & in templo exhibiti rumor sparsus esset, audissetque referri, quæ illic prophetata erant, videret etiam tempus purificationis consonum tempori exortus stellæ, quod à Magis exquisierat, tunc demum sibi à Magis impositum fuisse sensit. Sed priusquam id sentiret Angeli, monitu opportunè in Ægyptum à Iosepho fuga inita est.*

Corn. à Lap. Cornelius à Lapide: *Herodes videns Magos non redire, cogitabat eos forte delusos, nec inuenisse Christum, ideoque ex pudore non ausos ad se reuerti: at vbi audiuit ea, quæ in præsentatione Christi in templo die secunda Februarij contigerant, quomodo scilicet S. Simeon & Anna palam professi fuissent, illum esse Messiam, hoc est lumen ad reuelationem Gentium, vidit se à Magis delusum.*

Non est quod addam horum & in primis doctissimi & linguarum peritissimi interpretis Francisci Lucæ tam congruæ rationi: vt non nisi peracta Solymis Christi repræsentatione suspicio fugæ clandestinæ SS. Regum mota fuerit: Quamuis antequam missis quaquauersum exploratoribus de discessu Magorum inuestigando: & ablegatis in Bethlehem de puero nato perquirendo nuncijs, ac comperto discessu Regũ & pueri: cum aliud pueri necandi consilium iam non suppeteret, nisi pueri omnes recens nati necarentur, dum communicat ante, vt multi volunt cum Cæsare, vel cum Præfectis eius consilium, menstruum facile potuerit elabi spatium, interim Christo cum matre & Iosepho in Ægypto, vt iam dicetur, delitescente.

menstruũ elapsum spatium ante infanticidium.

CAPVT XIII.

Fuga Christi in Ægyptum prima eius ad Gentes Legatio & expeditio fuit: & è quo loco sit adornata.

PRINCIPES sacerdotum & scribæ Solymis vel visis vel auditis gestis rebus circa pauperem & rerum omnium egenissimum puerum Christum, necem illi per Herodem machinabantur: & Iudæi fratres & cognati Domini, quem eiectum ex vrbe inter pecudes Bethlehemi detruserant, iam mortis ipsius fiebant architecti, vt conqueratur de ipsis S. Augustinus: *Ecce Magi primitiæ Gentium offerunt munera, non solum aurum, thus & myrrham, verum etiam animas suas: & vos repudiat iniquitas propria: vt illum, qui vos venit obligatos liberare, dementes effecti quæratis occidere.* Interim vero dum repudiato mundi Saluatore sanguinem eius sitiunt Iudæi, ecce tibi ad Gentes vocantes & exspectantes Legatus a Patre mittitur, vt quorum in Magis salutis desiderium viderat, ijs ipse sua præsentia salutem adferret, quam Iudæi cæci respuebant. Hinc illæ Abdiæ vatis voces. *Auditum audiuimus à Domino: Legatum ad Gentes misit: surgite & consurgamus aduersus eum in prælium.* Ceperat iam puer fortitudinem Damasci, & spolia Samariæ Regibus tribus Orientis sibi subiugatis, primam ipse parat expeditionem in Ægyptum contra dæmonem, qui potissimum ibi dominabatur, ipse deiectis idolis prælium contra tartarum moliturus, & Gentes fidei suæ luce ad idem inuitaturus: vnde hortatur exemplo suo ipse, *surgite & consurgamus aduersus eum* (dæmonem) in prælium. Quocirca locum hunc, vt alibi dixi, S. Hieron. Remigius, Rupertus & alij de Gentium vocatione solent interpretari.

Iudæi necẽ parãt Christo.
S. Augustin. lib. 4. ad Catech. c. 5.
Iesus legatus ad gentes destinatur.
Abdiæ 1.
excitat eos in prælium contra dæmonem.

Quam prudenter nouit ille puer de malis magnis maiora bona elicere, vt dum necem ipsi cum Herode Iudæi moliuntur, fuga tunc quidem se subducat, Gentilibus Ægypti, idolis ipsorum fractis, euersis, dissipatis fidei Christianæ sementem sparsurus, è qua tot myriades Religiosorum, vt alios taceam, & Martyrum chiliades in Thebaide & vicinis locis successu temporis pullularent: exemplo futurus Apostolis, præstare furorem hostium quandoq; declinare, quam prodigijs magnis non necessarijs impedire: & latendum nonnunquam vtilius, vt pluribus Christo aggregatis, cum Deus, fides & ratio postulat, vita in propatulo pro Dei gloria, non clam in insidijs, ponatur generosè. Hanc rationem disertissimè pertractat aurifluo sermonis flumine S. Chrysologus: Qui cum multis miratus illud fugæ genus esset, à populo Dei ad Ægyptum sacrilegam & quidem in Christo, cuius erat fortitudinis & constantiæ exemplis nobis prælucere: subdit emolumenta & bona mortalibus conseruata, quæ nisi per fugam nobis perijssent. *Fuge*, ait, *in Ægyptum*, *reuerentius diceret*, *vade in Ægyptum*, *vt esset profectio*, *non fuga*; *voluntas*, *non necessitas*; *iudicium*, *non metus*: *humanum saltem*, *si non diuinum*: *at nunc mandatur fuga*, *mandatur cælitus*, *mandatur per Angelum*: *vt videatur cælum ante timor tenuisse*, *quam terram. Accipe puerum & matrem eius*, *& fuge in Ægyptum. In Ægyptum fuge, à tuis ad extraneos*, *ad sacrilegos à sanctis*, *à templo tuo ad dæmonum fana; ad idolorum patriam à regione Sanctorum. Sic Iudææ non sufficit latitudo; sic angustatur seculi diffusa possessio; non capit secretum templi*, *sacerdotum turba non suscipit*, *non abscondit numerositas inuestigabilis cognatorum*, *vt ad Deitatis latebras profana Ægyptus conducatur? Sic res vrget*, *si non vacat intueri verecundiam virginis*, *laborem matris*, *sexus pudorem*, *periculum in Ioseph*, *longinquitatis fatigationem*, *exitium totius domus*, *& quod his durius*, *Iudæos peregrinaturos in Gentibus &c. Et vbi est illud Domine refugium factus es nobis? & Deus noster refugium & virtus*, *si refugium fugit? si timet virtus*, *si præsidium migrat? quæ vita*, *quæ spes*, *quæ securitas*, *quod munimen? Eliæ contra insidias liberi Regis vidua vna sufficit*, *Christo contra Herodis captiui minas Iudæa tota non sufficit? Elias missos ad se cælesti igne consumit*, *Christus sola fuga fit saluus?* Causa deinde fugæ

sapientia & bonitas Dei.
Ægyptum adeuntis.
cessit furori.
S. Chrysolog. ser. 151.
fuga ei mãdata cælitus.
ad exteros.
difficili & molesto labore Deiparæ.
Ps. 89.
Ps. 45.
3. Reg. 17.
4. Reg. 1.

Christi has adducit. *Fratres quod fugit Christus fuit mysterij, non timoris; fuit liberatio non periculum creatoris, diuinæ virtutis fuit, non fragilitatis humanæ: non fugit propter autoris mortem, sed fugit propter seculi vitam. Nam qui mori venerat, quare fugeret mortem? Christus totam causam nostræ salutis occiderat, si se paruulum permisisset occidi. Christus venerat, vt quos præceptis docuerat, firmaret exemplis, & ipse faceret, quæ facienda mandauerat, & visu probaret possibilia, quæ impossibilia putabantur auditu. Venerat diabolum publico superare conflictu, vt ab omnibus & diuino superaretur iussu, & humano prosterneretur exemplo. Venerat introducere ad fidem Gentes, venerat eligere Apostolos doctores orbis, eosque cœlestibus implere doctrinis, venerat mortem perdere moriendo: omnia vtique hæc perijssent nobis, si Christus cum esset in cunabulis non fugisset.*

causæ fugæ. 1.

Hinc est quod Christus fugit, vt nostras fugas in persecutionibus temperaret. Martyr comprehensus debet tenere constantiam, non comprehensus debet fugere persequentem, vt & persecutori indulgeat resipiscendi tempus, & sibi tempus non auferat supplicandi: Orate, inquit, *pro persequentibus vos* Et sermone præcedenti fugæ causam illam etiam prætexit, quod palam vellet de hoste triumphare. *Bellicosius*, ait, *quod in bello fugit, artis est, non timoris: Deus quando fugit hominem, Sacramenti est, non pauoris: potens quando se subducit infirmo insequentem, non pauet, sed foris producit: vult enim in aperto vincere, qui publicam referre cupit ex hoste victoriam. Occultum se non patitur inire conflictum, qui mandare suum seculis vult triumphum, secreta victoria, virtusque latens exemplum posteris non relinquunt.* Sed quando credimus Angelum Iosepho nocte fugam in Ægyptum imperasse? an Ierosolymis, an verò Nazarathi, vel dum Nazarethum contenderent? hic enim inter se grauissimi dissident Doctores.

frustra natus fuisset si tunc periisset. 2. causa. 3. causa. vt apertè in cruce vinceret diabolum. vnde discesserit Ioseph in Ægyptum. Nazaretho. Luc. 2. S. August. Anselmus. Theophyl. Euthymius. S. Chrysost. hom. 9. in Matt. Abulensis Corn. à Lap. Maldonat.

Ac S. Lucas quidem statim peracta purificatione Nazarethum abijsse vult. *Vt perfecerunt*, ait, *omnia, secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth*: Et ex hoc loco fugam Iosephum adornasse post Anselmum & Theophylactum ita docet Euthymius: *Completis* 40. *diebus purificationis, sicut dicit Lucas, adduxerunt Iesum Ierosolymam, vt sisterent illum Domino, sicut scriptum est in lege Domini, & vt perfecerunt reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth: & exinde statim Angelus apparet Ioseph in somnis iubens eos in Ægyptum fugere.* Et ante hos S. Chrysostomus, *Distulit*, ait, *donec purificaretur, & veniret in Nazareth: ac tum demum in Ægyptum descenderunt.* Hanc sententiam sequitur Abulensis, Cornelius à Lapide, & Maldonatus, his verbis moræ causam attexit. *Inter discessum Magorum & puerorum cædem aliquantum intercessisse temporis necesse est, & quia vicesimo septimo post adorationem die Christus est in templo Ierosolymæ repræsentatus Luc. 2. & quia aliquandiu post mansit in Nazareth Lucæ 2. & quia credibile est Herodem, quamuis cruentum & crudelem tyrannum, prius tentasse, an Christum inuenire posset, vt solum occideret, quam omnes infantes trucidaret, quod se sine magno totius populi in se odio facere non posse non ignorabat, cum ex Iosepho intelligamus, eum omnibus modis gratiam populi venari solitum, ne tanquam peregrinus de regno deturbaretur: quæsito igitur prius Christo, nec inuento, ne vnus euaderet, omnes inuadit, quod sine aliquanto tempore fieri non potuit.*

cur distulerit Herodes infanticidium.

Et hæc communior sententia pro ijs facit, qui dilatum infanticidium aliquot menses volunt. Quamuis mensis vnus, & descensus in Nazareth & habitationis in Ægypto posset sufficere. S. Augustinus lib. 2. de consensu Euangelistarum cap. 5. vult S. Iosephum ab Angelo monitum ante, quam rediret Nazarethum; vt è Iudæa statim in Ægyptum se reciperet, quem sequitur V. Beda & ita conciliat S. Lucæ Mathæum Euangelistam. *Prætermisit hoc loco Lucas, quæ à Matthæo satis exposita nouerat, Dominum videlicet post hæc, ne ab Herode necandus inueniretur, in Ægyptum esse à parentibus delatum, defunctoque Herode sic demum in Galilæam reuersum Nazareth ciuitatem suam inhabitare cœpisse. Solent enim Euangelistæ singuli, sic omittere quædam, quæ vel ab alijs commemorata viderint, vel ab alijs commemoranda in spiritu præuiderint, vt continuata suæ narra-*

ante reditu in Nazareth factu docet. S. Augustin. & Beda in Luc. 2.

narrationis serie quasi nulla prætermittere videantur. Quæ tamen alterius Euangelistæ considerata scriptura, quo loco transilita fuerint, diligens lector inueniat. Quasi diceret: Lucas narrata purificatione, & omissa fuga in Ægyptum (quam S. Matthæus exposuerat) reditum in Nazareth subiunxit purificationi, cum longè post euenerit: Sensus enim S. Lucæ est, *Postquam perfecerunt omnia secundum legem, & postquam in Ægyptum confugerunt* (de quo S. Matthæus narrat) *reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam*, ex Ægypto reduces.

Sensus Augustini & Bedæ.

S. Bonauentura vult Deiparam post purificationem Elisabetham inuisisse, & infantem Ioannem: & cum tenderet Nazarethum, nec intrasset, Angelo monente fugam in Ægyptum suscepisse.

S. Bonauentura. Deipara adit Elisab.

Ad quam sententiam his verbis trahit Barradius noster eiusdem etiam assertor Ammonium Alexandrum.

Barradius. Ammonius Alexand.

In qua, ait, *sententia videtur fuisse Ammonius, si rectè ab interprete Latinitati donatus est: sic enim scribit in Harmonia Euangelica. Ioseph rediens Nazareth oraculo admonitus est, vt fuga in Ægyptum infantis vitæ consulat. Rediens*, inquit, *quasi dicat, in ipso itinere, cum rediret domum. Neque vero à verbis Lucæ dissentit hæc sententia: sic enim exponi possunt, vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam, in ciuitatem suam Nazareth, reuersi quidem sunt, sed ab ipso itinere ad fugam reuocati.* Consentit Caietanus & alij.

Caietanus.

Franciscus Lucas putat eos Bethlehemum versus rediisse & in via admonitos.

Fran. Lucas.

Statim, ait, *à purificatione verisimile est contigisse hanc Angeli apparitionem: à purificatione enim videtur sensisse Herodes sibi à Magis esse impositum. Quidam putant Ierosolymis adhuc existente Iosepho cum matre & puero accidisse. Sed quid est quod noctu fugeret? verisimilius est Bethlehemum reuertenti, aut certè reuerso Angelum mox apparuisse, ac fugam mandasse.* Et infra. *Ierosolymis*, ait, *non sunt reuersi Bethlehemum; sed ex itinere Dei monitu fugam inierunt, aut si reuersi fuerint, mox fugerant, priusquam Herodis adessent ministri.*

in reditu Bethlehemũ versus.

Salianus probat Barradij explicationem sententiæ Ammonij & S. Lucæ, quamuis communiori & primæ subscribat, & nocte velit adornatam fugam, *possumus*, ait, *tamen communem sequi sententiam de reditu in Galilæam, nocturnaque inde profectione Ægyptum versus in signum promtissimæ diligentiæ in re tanti momenti, vtque discessus esset occultior, vitatis vicinorum ac propinquorum interrogationibus, quibus si nil responderetur, aut dissimularetur, suspecta res fieret, sin responderetur, quod res erat, res diffunderetur latius, & per quosdam ad Herodem ipsum perueniret.*

Salianus.

Mihi sane posterior S. Augustini & aliorum sententia placet, ante, quam in Galilæam perueniret, monitum esse, & in Ægyptum deflexisse: forte enim vel vnum diem processerant, cum iussi eadem nocte sunt.

deflectunt in Ægyptũ.

Aut certe diuino concilio eadem die nec Hierosolymis substiterunt; sed ad vicinum diuertere oppidum aut vicum: vt rectè Bonauentura putat domum Zachariæ, quæ parum aberat, è qua monitu cœlesti ipsa statim nocte iter Ægyptum versus adornarunt, vt Adrichomius in chronico post purificationem ponit. *Nocte sequenti Ioseph ab Angelo in somnis admonitus, fugit à facie Herodis.*

nocte sequente purificationẽ.

Quid enim vel tanto itu 27. leucarum & reditu superuacaneo fuit opus? & Herode solicitè iam tum eius commorationem explorante? nec magno opus commeatu: Nam vt Iansenius ait, *Deus iam pulchrè donarijs Magorum ad hoc exilium filium suum cum matre & nutritio communierat*, vt Franciscus Lucas: consentit, *Deus opportune è Magorum donarijs fugitiuis prouiderat*: vt enim pleraque Regum munera vel templo consecrarint, vel in pauperes erogarint, aliquid profecto tunc, cum labore manuum victitare non liceret, ad vsus itineris reseruarint. Quod si ergò dicamus vel prope Solymam iter auspicatos, 20. dierum spatio vel citius Alexandriam contigissent: Nam Seuerus Sulpitius autor est, eam ciuitatem Bethlehemo 16. mansionibus, seu dierum itinere distare.

in 1. dialog. c. 4.

CAPVT XIV.

Quanto Gentilium emolumento Christus Ægyptum habitarit.

Christus infans è duabus orbis præcipuis partibus dæmonem expellit. S. Chrysost. ho. 8. in Matt.

NOn otiosa Christi fuga est; sed negotiosa; & victrix: fugit non latere, sed lucere Gentibus, & alterum de Oriente triumphum reportare puer; omen facturus, breui totius orbis idola, dissipatis iam præcipuis, euertenda. Hoc S. Chrysostomus feliciter auguratur. *Sic in illa quoque regione spei ponuntur exordia: quia enim Babylon, atque Ægyptus præ omnibus terris flamma impietatis ardebant, ideo ab ipsis statim principijs, vtramque se emendaturam esse docet Christus, & persuadet de alijs mundi partibus quoque speranda esse meliora; nam Persidi quidem Magos remittit, ipse vero cum matre in Ægyptum descendit.*

Signum exaridololatriæ interituræ. S. Leo ser. 2. de Epiph.

Hanc viciniam Gentibus Euangelij publicandi gratiam significatam etiam S. Leo testatur. *Tunc,* ait, *etiam Ægypto saluator illatus est, vt gens antiquis erroribus dedita, iam ad vicinam salutem per occultam gratiam signaretur; & quæ nondum eiecerat animo superstitionem, iam hospitio reciperet veritatem.* Medicus erat Christus, venerat mundi vulnera sanaturus: medelam Iudæa respuebat: decem plagis vindice Dei dextera percussam Ægyptum adit, vt sanitati restituat: quam causam adducit S. Thomas. *Recordatus est,* inquit, *Dominus, qui non in finem irascitur, quanta mala fecerit super Ægyptum; ideo mittit filium suum in illam, & dat illi magnæ reconciliationis signum, vt decem plagas Ægypti vna medicina sanaret, vt populus, qui ante fuerat persecutor populi primogeniti, custos fieret filij vnigeniti; vt quia illi violenter dominati sunt; isti cum deuotione seruirent: vt iam non irent ad mare rubrum demergendi; sed vocarentur ad aquas baptismatis viuificandi.* S. Augustinus: *Audi etiam magni mysterij Sacramentum; Moyses aliquando in Ægypto perfidis clauserat diem, illuc Christus adueniens sedentibus in tenebris reddidit lucem, fugit, vt illuminaret; non fugit, vt lateret. Sic populus, qui sedebat in tenebris (quæ palpari manibus poterant) vidit lucem magnam, lumen ad reuelationem gentium, & habitantibus in vmbra mortis lux orta est eis.* Palpabiles profecto infidelitatis tenebræ præ cunctis orbis nationibus inuoluebant Ægyptum; vix enim gens vlla tam fœdos & detestandos Deos, vt Ægyptus, adorabat; de qua recte Cyrillus dixit. *Ægyptij præ alijs superstitiosissimi delubra passim & infinita simulacra habebant, adorarunt volatilia & pisces, & capram & ouem; & vitulus ab illis in honore habitus est. Non hominis; sed Dei opus erat gentem ad idola tam proiectam acquirere.* Fames olim attritura cum esset Ægyptios & terrarum orbem; ei prouidit Deus Iosephum, cuius diuina sapientia in ea totius mundi inedia Ægyptus fieret orbis horreum: maior iam egestas Ægyptum exhauserat; panis de cœlo voluit inferri Ægypto, vt inde mundum omnem satiaret: quo simili S. Leo vtitur. *Ægypto se,* ait, *Christus intulerat repetens scilicet Hebrææ gentis cunabula, & principatum veri Ioseph maioris prouidentiæ potestate disponens, vt illam diriorem omni inedia famem, qua Ægyptiorum mentes veritatis inopia laborabant, veniens de cœlo panis vitæ & cibus rationis auferret.* Sed multo luculentius quam Ioseph, ipse Moyses, in Ægypto Christo paratas insidias, velut in typo expressit, teste Euchério homilia de Innocentibus.

Marginal notes: Is. 9. — in Isa. 11. Ægyptus præ omni natione superstitiosa à Deo curari debuit. — Christus panis de cœlo venit famem Ægypti depulsurus. S. L. ser. . de Epip.

Vt Christum Herodes, sic Moysen Pharäo persequebatur: ob Christum Herodes infantes in Iudæa trucidauit: ob Moysen Pharäo iussit infantes in Ægypto mergi fluctibus. Nam cum autore Iosepho sacerdos & Magus Ægyptius Pharaoni prænunciasset, fore vt de Hebræorum gente quidam procreatus Ægyptum totam perderet, Rex masculos præcepit omnes internecione deleri; vt vnus, cuius inter ceteros caput petebatur, certius necaretur & eodem ipso tempore natus Moyses vaticinij probauit euentum, cuius altorem & nutritorem tamen Deus voluit esse Pharäonem. Nunquid eadem immanitate quærebat Herodes Christi mortem, quem Deus volebat in Ægyptum interea demigrare, vt inde deijceret idola, & aduentu suo testaretur infans, quem postea ex ea gente per

ob Moysen infantes necati in Ægypto. lib. 2. antiq. c. 9. ariã propter Christũ.

Apo.

Apoſtolus triumphum eſſet de idolis relaturus: qui ſeptem alueis ſeu donis Spiritus Sancti multo felicius cœleſti ſatu totam Ægyptum, quam Nilus oſtio ſeptemplici decurrens fecundarunt. Præluſit igitur infans Chriſtus ingreſſu ſuo, cum dicitur Ægypti ſimulacra deieciſſe. Scio Ianſenium rem hanc in fabulis narrare: ſed ea tot Sanctorum Patrum atteſtationibus roboratur, vt ægrè poſſit amplius vocari in diſceptationem. Origenes: *Fuge in Ægyptum propterea, vt deſtruantur manufacta eorum: vt confringantur & pereant idola eorum: vt dæmones turbentur, vt adimpleas, quæ dicta ſunt ab Iſaia c. 19. Fuge in Ægyptum, vt fugiant ex Ægypto, qui ibi ſunt dæmones, vt pro multitudine templorum, atque abominationum multitudo exuberet Eccleſiarum, pro idolorum turbis, turbæ fidelium abundent: pro vitijs & erroribus caſtitas, ſanctitas, virginitas &c.*

Chriſti aduentu idola Ægypti corruerunt contra Ianſenium. c. 11. Origenes ho. 3. in diuerſ.

Euſebius ſcribit dæmones, qui Ægyptum incolebant, & in ſimulacris Ægyptiacis latitabant Chriſti præſentia commotos, ac fugatos.

Euſebius lib. 6. de demonſt. Euang. c. 20.

S. Athanaſius: *Quis iuſtorum aut Regum in Ægyptum deſcendit, & cuius deſcenſu idola corruerunt? Abraham deſcendit, nihilominus idololatria viguit; natus eſt ibi Moyſes, æque ibi hæſit religionis error &c. Item Ægyptiorum ſuperſtitio non quieuiſſet, niſi Deus in corpore quaſi nube vectus eo deſcendiſſet & idolorum errores compeſcuiſſet.* S. Greg. Naz. *In Ægyptum quidem pulſus eſt; verum impura Ægyptiorum ſacra depulit ac profligauit, vnum infirmitatis, alterum maieſtatis eſt.* S. Hier. *Adſcendit Dominus ſuper nubem leuem, corpus S. Virginis Mariæ, quod nullo humano ſemine prægrauatum eſt, vel certe corpus ſuum, quod de Spiritu S. conceptum eſt, & ingreſſus eſt in Ægyptum huius mundi, ſtatimque omnia Ægypti ſimulacra commota ſunt, ita vt diuinationes, & vniuerſa idololatria, quæ deceptum poſſidebat orbem, ſe fractam eſſe ſentiret.*

S. Athanaſ. de incarnatione verbi. S. Greger. Naz. orat. 4. de Theolog. Eucher. lib. 4. de homo.

Eucherius: *Hoc* inquit, *Propheta prædixerat Iſa. 19. Ecce Dominus adſcendet ſuper nubem leuem, & ingredietur Ægyptum: nubes leuis & nullius corruptionis ponderis grauis eſt virgo Maria, quæ in Ægyptum Chriſtum portauit.*

Procopius: *Cum puer in Ægypto verſatus eſt, ineffabili quadam præſentia virtutis eius dæmones erepta ſibi poteſtate ſuperatos, fugiſſe dicamus &c.*

Procop. in Iſa. 19.

S. Cyrillus Ieroſol. *Cum in Ægyptum Chriſtus ire debebat, vt manufacta Ægypti diſſolueret, rurſus Angelus apparuit Ioſeph.*

S. Cyrill. in Catech. ſi. 10.

In vitis Patrum hæc habentur. *Vidimus & alium Sanctum virum nomine Apollonium apud Thebaidem, in finibus Hermopolis, ad quam ciuitatem ſaluatorem & Mariam & Ioſeph de Iudææ finibus veniſſe tradunt, ſecundum Prophetiam Iſaiæ dicentis, Dominus adſcendet ſuper nubem leuem, & veniet in Ægyptum, & commouebuntur manufacta Ægyptiorum à facie eius, & cadent in terram: vidimus ergò ibi etiam templum ipſum, in quo ingreſſo ſaluatore, corruiſſe omnia idola in terram & comminuta eſſe memorabant.*

Palladius c. 52. in vita S. Apoll. ny.

Druthmarus: *Cum Chriſtus perueniſſet in Ægyptum, vt compleretur, quod dixerat Iſaias, cum tranſijt ante templum, corruerunt omnia idola &c.*

Druthmar. 2. Matth. S. Anſelm.

S. Anſelmus: *De fuga in Ægyptum prædixit Iſaias c. 19. Ecce Dominus adſcendet, quod factum eſt, quia Domino intrante Ægyptum idola templorum corruerunt.* Hiſtoria Scholaſtica eadem habet & ſubdit: *Tradunt quoque quod ſicut in exitu filiorum Iſrael de Ægypto, non fuit domus Ægypti, in qua non iaceret mortuus primogenitus: ita in ingreſſu Chriſti in Ægyptum non fuit templum, in quo non corruerit idolum. Eadem ſentiunt* S. Bonauen. Hugo Card. Abul. & Lyran. quidem factum ait in ſignum deſtructionis idololatriæ per prædicationem Euangelicam.

Hiſt. Schol. S. Bonauen. Hugo. Abulenſis. Lyranus. ſenſus litteralis & allegoricus.

Quamuis igitur ſi litteram Iſaiæ ſpectes, prædicet per nubem leuem celeritatem vindicis Dei, per exercitum Aſſyriorum Ægyptum vaſtaturi: allegoricè tamen Chriſtum deſignat vlnis Deiparæ delatum in Ægyptum ſtatuas idolorum deturbantem, & quod ipſe peperit Ægypto pluuiam ſpiritalis doctrinæ, è qua tot chiliades Martyrum, Virginum & Religioſorum prodierunt; vt quæ antea mater erat omnis Idololatriæ, quæ Herodoto teſte ex ea velut fonte in Græciam dimanauit, adeoque Tertuliano autore Ægypti nomine totus orbis intelligatur ſuperſtitionis, & maledictionis elogio: eadem hoſpitalitatis Chriſto Deiparæ & Ioſepho exhibitæ eam retulerit mercedem, vt vix vlla orbis natio tot examinibus floruerit

Ægyptus fons idololatriæ, Herodotus in Euterpe. Tertulian. l. contra Iudæos c. 9. poſtea mater Religioſorum.

Religiosorum, quod Thebäis. Audi S. Ioannem Chrysostomum, *si quis nunc ad Ægypti solitudines veniat, paradiso quouis omnem illam videbit eremum digniorem factam esse, & innumerabiles Angelorum cætus in humana specie, & populos martyrum, & choros virginum; & omnem quidem diaboli tyrannidem dissolutam, Christi autem regnum coruscans, & illum Poetarum, Magorum ac Philosophorum parentem, quæque reperit totum istud incantationis genus, ceterisque tradidit, videbit modo piscatorem magisterio gloriantem, & contemtis omnibus iam illis: ac publicanum, ac sutorem pellium vbique circumferentem, & crucem obtendentem tanquam propugnaculum; & hæc bona non in vrbibus solum: sed etiam in desertis plusquam in oppidis florent. Etenim cernere tota illa regione diffusum exercitum Christi, & illum regium gregem, virtutumque cœlestium politiam. Non ita varijs astrorum choris cœlum refulget, vt Ægypti eremus; scenas vbique ostendit Monachorum. Si quis illam Ægyptum veterem nouit rebellem Deo, ac parentem illam, felium seruam, cepas pauitantem ac trementem, hic optimè Christi cognoscet virtutem.*

S. Chrysost. ho. 8.

fidei propugnaculu.

Hanc tulit hospitij breuis mercedem Ægyptus, quam felix illa Christi persecutio, quæ Deiparæ virgini, & Iosepho accidit permolesta & laboriosa, si corporis spectes defatigationem: vtilis certè & adeo iucunda, cum & præsentem viderent ruinam idolorum, & quam Deo manifestante prænoscebant Ægypti futuram morum & vitæ mutationem animo suo considerarent.

Christus in persecutione arcem idololatriæ destruit.

Felix illa Christi prima ad Gentes legatio simul & expeditio, qua puer tam nobile erexit de tartaro trophæum victoriæ: tunc idolomaniam infans debellando in orbis totius velut arce: cum eum ad necem Iudæi quærerent: Hi sunt fructus vberes, quos calamitates, miseriæ & persecutiones pariunt, ad quas vix natus suo nos exemplo puer hic animat fortiter superandas. *Ab istis*, ait S. Chrysostomus: *vitæ initijs tentationes debemus & insidias exspectare. Cerne igitur ab ipsis cunabulis Christi illud effectum: nam statim vt ortus est, contra eum tyrannus furit, & ipse in Ægyptum fugit, & extra solum natale deportatur, & mater innoxia in regionem barbarorum fugatur, vt tu hæc audiens, cum dignus fueris habitus spiritualis alicuius negocij minister effici, & videris te immania & incredibilia & mille sustinere discrimina; nihil omnino turberis. Perspice igitur illud non tantum in matre pueri, verum etia min illis barbaris fuisse completum: nam & illi ex sulum more clam fugiunt, & ista quæ nunquam domum suam fuerat egressa, tam ærumnosum conficere iubetur iter.* Hæc via ad cœlum est arcta, spinis obsita: hac itur ad veram & æternam gloriam & delicias nunquam finiendas: *Dulcia non meruit, qui non gustauit amara.*

S. Chrysost. hom. 8.

suos exercet calamitatibus.

CAPVT XV.

Quam diu dilatum sit infanticidium.

Furor Regis mari comparatur.

c. 38. v. 8. 10. 11.

MAris instar furor Regis in deuictos vel subiectos populos cædibus & sanguine redundat: eius tamen & exundationis initium, & termini solent à Deo definiri, ne vltra desæuiat quam omnipotentis vindex dextera patiatur. *Quis conclusit* (ait apud Iobum Deus) *ostijs mare, & quando erumpebat quasi de vulua procedens? circumdedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia, & dixi vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.*

Puniendi Bethlehemitæ & confines Iudææ erant qui vel Christum inter pecudes abiecerant; vel cum Herode in necem coniurarant in filijs, quos tamen Deus flores & primitias martyrum sibi deligebat in cœlis laureandos: non ante potuit tyranni furor erumpere, quam Dei filius in Ægypto tuta in statione esset collocatus: *Tunc Herodes videns, quoniam delusus esset à Magis, iratus est valde*: Cum scilicet monitus iam Ioseph cum puero secessisset in Ægyptum, *nec enim consilium est contra Dominum*: frustraque totus contra iustum desæuit cum tartaro mundus, quem Deus suscepit defendendum. Patuit in Dauide, Iosepho, Daniele quas non insidias, quam

non erumpit Herodis ira antequã Christus esset in tuto.

quam certas, quam periculosas tetenderant inimici? quàm gloriosè Deus eos ex hostium manibus non tantum liberauit; sed & tanto reddidit clariores, & æmulis fortiores, quanto vehementius ab ijs oppressi videbantur. *Pone me iuxta te Domine, & cuiusuis manus pugnet contra me.* Sed quanto dicemus tempore ab Herode dilatum tam crudele facinus? tres hic autorum inter se pugnant sententiæ.

1. sententia ponit infanticidiũ post biennium.

I. Biennio post natum Christum patratam esse cædem tenet Eusebius in Chronico. *A Christi tertio Herodes, cum Christi natiuitatem Magorum in iudicio agnouisset, vniuersos in Bethlehem paruulos iussit interfici.* Flauius Dexter: *Anno tertio Herodes vniuersos in Bethlehemitica regione pueros necat.* Hippolytus Thebanus in Chronico. *A Christi natiuitate vsque ad Magorum præsentiam anni duo sunt.* Eadem opinio S. Epiphanij, Lyrani, Abulensis, Onuphrij in fastis. Melchior Inchofer laudat pro hac sententia Eucherium, Basilium Seleucienſem, Cedrenum, Alexandrum Monachum, Hermannum contractum, Nicephorum, S. Thomam, Marianum Scotum, S. Antoninum, Regimonem, Vincentium Beluacensem, & multos alios.

Eusebius. Dexter. Hippolytus. In. 3. numq. Canusij. Epiphanius. Lyranus. Abulensis.

2. anno & 4. diebus post.

II. Sententia eorum qui putant anno & quatriduo post natalem Domini contigisse. Beda. *Vnum post annum natiuitatis Domini, an duos hanc necem Herodes confecerit, non apparet, nisi forte dicamus, quod post annum euolutum, & 4. dies sequentis anni, infantes iusserit occidi; vbi dies passionis eorum Catholica veneratur Ecclesia.*

Beda in 2. Matt.

Haymo: *Completo à natiuitate filij Dei anno, & quarta die sequentis anni adueniente, fuit interfectio peracta.* *Haymo.*

Rabanus & Glossa. *Verisimile est post annum & 4. dies à natiuitate Christi Herodem in pueros deseuisse.* *Rabanus.*

S. Anselmus: *Est magis verisimile, post annum & 4. dies Herodem in pueros deseuisse.* *Anselmus.*

Barradius: *Mihi verisimilius videtur Innocentes eo die occisos, quo Ecclesia eorum festum agit post annum à Christo nato.* His proximè accedunt, qui anno & trimestri post putant euenisse. *Barradius.*

Cornelius à Lapide: *Herodes occidit pueros anno secundo ab ortu stellæ & Christi circa Pascha, cum scilicet Christus esset anni vnius, & trium mensium.*

Tirinus: *Ampliat tyrannus tempus ad bimatum vsque cum Christus tunc non ageret, nisi 15. ab ortu suo menses.*

Rationes vtriusque opinionis

Pro vtraque hac sententia duæ rationes adferuntur. Prima quod à bimatu curarit Herodes pueros interficiendos: altera, quod paucis peragi mensibus nequiuerit repræsentatio in templo, Nazarethica habitatio, & fuga in Ægyptum.

3. sentẽtia. trimestri post Epip.

III. Sententia furori Herodiano, & narrationi Euangelicæ conformior, meliores æui nostri Chronologos habet suffragatores, trimestri ferè post natalitia contigisse: nec desunt autores veteres laudati à Saliano, qui ait. *Existimo communissimam antiquorum, & recentiorum Doctorum sententiam in eo consentire, vt tam Magorum aduentus, quam Innocentium cædes ab Herode perpetrata, intra tres circiter menses à Christi Domini natiuitate contigerit.* *Salianus.*

Iustinus: ait, *Herodem non reuertentibus ad se Magis, omnes prorsus pueros in Bethlehem iugulari præcepisse.* *Iustinus.*

Orosius: *Namque eum Rex Herodes simul vt natum comperit, necare decreuit, plurimosque tunc paruulos, dum vnum insectatur, occidit.* Citat pro eadem Gordonum, Temporarium, Scaligerum, Constantinum Phrygionem, Caluisium, Functium. Probat deinde è scriptura. *Peracta,* inquit, *purificatione cum rumor ex verbis Simeonis & Annæ spargeretur de nato Messia, qui foret lumen ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis suæ Israël, res quoque ad Herodis aures peruenit, & tum primum sensit se illusum esse à Magis, & mittens occidit pueros. Hæc verba Matthæi postrema non paucos in eam adduxere sententiam, vt crederent post biennium, aut vnum post annum cædem Innocentium contigisse, eamque vt probabilem faciant, varias comminiscuntur causas, dilatæ cædis huius, quæ ferè frigidæ sunt, & contra temporum ac historiæ seriem. Nec est, quod ad expositionem verborum Euangelistæ aliud excogitemus, quam quod plerique fatentur interpretes, D. Chry-*

Orosius. Gordonus. Temporarius. Scaliger. Constantinus. Phrygio. Caluisius. Functius.

Cur bimulos occiderit Herodes. — sostomum in ho. 7. in Matt. secuti Herodem, sicut non contentum in Bethlehem infantes occidisse, etiam lanienam in oppidi eius finibus exercuisse: ita non contentum tempore à Magis assignato, pro abundantia cautionis maius tempus inclusisse, ne nouus ille Rex, si forte proximæ esset ætatis, effugeret. Ergò censent Magos ab Herode consultos respondisse, exortam stellam natiuitatis Christi nuncium, exempli causa 8. Cal. Ianuarias, Herodem autem mandasse infantes occidi à bimatu vsque ad tempus illud octa. Cal. quod exquisierat à Magis, vt scilicet qui ab eo die vsque in duodecim dies nati essent non occiderentur, reliqui autem incipiendo à bimatu tollerentur: & responsio Magorum non ad bimatum, sed ad illud infra referatur: & ita locum interpretatur Iansenius, Baronius, Euthymius, Sa. Mentit Baronius: Cum primum autem, inquit, ex his, quæ accidissent in templo certior Herodes factus esset, tunc se à Magis, qui se redituros Hierosolymam ad ipsum spospondissent, illusum fuisse cognouit, magnoque furore percitus, quoslibet mox infantes, qui Bethlehem essent ac in finibus eius, necandos esse mandauit, eos videlicet, qui essent bimuli, ac inferioris ætatis, deinde cum Herodis profectionem & commorationem Romanam commentum falsum appellasset, concludit. Itaque tum Eusebij, tum etiam aliorum, asserentium infanticidium perpetratum post biennium à Christo nato, prorsus irrita redditur.

Baronius. An. 1. num. 34.

Suarez. 3. p. q. 36. a. 2. d. 14. s. 4. — Accedit proximè Suaretz. Non existimo, ait, necessarium concedere Herodem per biennium distulisse Innocentium cædem, habemus quidem ex Luca non occidisse illos intra primum, vel fortasse etiam secundum mensem: nam prius virgo præsentauit filium in templo, & descendit cum Ioseph Nazareth, & verisimile est ibi aliquo tempore habitasse, priusquam moniti ab Angelo in Ægyptum descenderent: post quem discessum teste Matthæo mors Innocentium secuta est: intercessit ergò aliquod tempus à reditu Magorum vsque ad mortem Innocentium: fortasse non fuit tantum duorum mensium sed plurium: quia verisimile: priusquam tam immane facinus Herodes aggrederetur, omnem adhibuisse diligentiam, vt conquisitos Magos ad se reuocaret: Quamquam autem statim intra paucos menses occidi inferit, fecit tamen, vt occiderentur omnes à bimatu & infra præ nimio timore, & ob maiorem certitudinem, & securitatem. Quod rectè docuit S. Chrysostomus ho. 7. his verbis, quod à biennio & infra interfecit ne miremur &c. Addi etiam potest; quod hic D. Thomas ex Augustino refert timuisse Herodem, ne cui sidera famularentur, speciem paulo supra, vel infra ætatem transformaret. Addo denique quamquam Herodes à Magis didicisset, tempus apparitionis stellæ, non tamen ab eis potuisse discere an eodem die, quo stella apparuit, natus fuerit puer, nec ne: & ideo vt quod intendebat certius assequeretur, interficiendos curauisse infantes etiam natos aliquo tempore ante apparitionem stellæ, cuius signum est, quia etiam alios necandos iussit, quos post ortum stellæ natos esse certo comperiebat: Et hoc modo interpretor illud verbum Euangelistæ à bimatu, & infra, quia considerato tempore ortus stellæ, humana quadam astutia arbitratus est intra tempus illud natiuitatem contigisse.

Iansenius. — Iansenius adstipulatur. Sed cum ex his, quæ 40. die in templo dictaque essent rumorem nouum nati Messiæ sparsum audiret; intellexit à Magis sibi illusum; iratus est, & valde iratus: vt qui prius sæuitiam & iram in puerum conceptum simulata pietate texerat, iam non vereretur inaudito facinore eam palam testari;

Maldonat. — Accedit Maldonatus: Alij non statim post discessum Magorum; sed duobus annis post infantes occidisse dixerunt: eo enim tempore vocatum fuisse Romam, vt de morte filiorum causam diceret: sed ij etiam ex contextu verborum Euangelistæ, quæ non tam longum patiuntur spatium, & historia refelluntur: apparet enim ex Chronico Eusebij, cum ante 5. annos filios occidisse. Valde mihi Strabi & Eusebij placet expositio, Herodem ad illud tempus, quod exquisierat à Magis, non significat occisos esse omnes pueros, qui nati essent duobus annis postquam Magis apparuisset stella; sed eos, qui nati essent duobus annis antequam appareret stella. Dices cur duobus annis ante: non duobus annis post. Resp. Quia non erant duo anni post: sed pauci admodum dies: voluit ergò cautionis & securitatis causa omnes occidere.

Franc. Luc. — Franciscus Lucas: Dilatauit tempus crudelitas, ne qua elabi posset, quem vnicum cupiebat extinctum nouerat iuxta ea, quæ ex Magis didicerat, stellam à paucis

die.

diebus citra datos menses ortam: nec causa suberat, cur non crederet cum Magis Christi natiuitatem cum ortu stellæ coniunctam fuisse; tamen vt suspiciosa est tyrannis, nec quantumuis adhibita cautela potest esse secura, iam inde à duobus annis natos puerulos interfici iussit: ne forte vel ante stellæ exortum Christus natus, aut per miraculum statura maior, aut corpore solidior, quam pro ætate manus effugeret.

Pro his Petauius facit: *Herodes aliquanto post spatio, cum de ijs, quæ in purgatione B. V. atque in templo contigerunt fama percrebuisset, immanem illam carnificinam indixit, secundum quam altero mense obijt ex Iosephi & Dionis rationibus.* Salianus ex horum rationibus euincit Herodem circa Pascha obijsse: & eo quidem anno, quo à Magis adoratus est Christus: nam Iosepho quidem autore, *quinta die postquam filium Antipatrum occidit, vita defunctus est*, occidit verò Antipatrum cum bimulis, dicente Macrobio: *Cum audisset Augustus inter eos, quos in Syria Herodes Rex Iudæorum inter bimatum iussit interfici, filium quoque eius occisum ait, melius est Herodis porcum esse, quam filium.* Sunt igitur si Dionis & Iosephi rationibus nitendum sit, vt Petauius cum Saliano persuadet, Innocentes trimestri post Epiphaniam circa Pascha trucidati. Id à furore & ambitione Herodis Salianus confirmat. *Quando obsecro illud: tunc Herodes videns &c. Num post annum vnum aut etiam biennium? Quis tam fatuum dicat Herodem hominem callidum, atque ambitiosum: præsertim cum ad tumultum insonuisset illud classicum: vbi est, qui natus est rex Iudæorum? quomodo non saltem euigilauit post 40. diem? vbi Simeon sacerdos amplexus infantem publicè exclamauit, illud: viderunt oculi mei salutare tuum: & Anna loquebatur de illo omnibus, qui exspectabant redemtionem Israël: quomodo nemo fuit, qui aurem Herodi vellicaret, & in memoriam reuocaret recens natum, & à Magis quæsitum Regem Iudæorum? Idem tenet Henricus Philippi c. 6. cum multis alijs.* Citat pro eo S. Chrysost. Euthymium, Strabum Ianseniuum Torniellum Gordonium, alios. Nec obstat temporis breuitas: nam trimestri commodè geri cuncta potuerunt vt c. 13. docui & iam extremo Februario in Ægyptum peruenisse. De festiuitate Innocentum manet difficultas, quam Ecclesia circa natalitia celebrat trimestri ante Pascha. Respondeo cum Barradio (licet sententiæ contrariæ assertore) debilem à festo sumi tantum coniecturam, cum S. Bernardus & alij varias adferant festorum 4. natalitiorum causas coniunctionis, quas inter Cornelius à Lapide primariam, *quia propter Christi natiuitatem publicatam fuere occisi, ideo Christi natales Ecclesia eorundem festo condecorat, & exornat.*

Petau. l. c. et. in addenda.
Ratio Saliani.
Ioseph. l. 17. c. 10.
Macro. l. 2. Satur. c. 4.
Occurritur obiectioni tribus.

Vna difficultas mouetur aduersarijs, e qua se ægrè expediunt: quid Herodem tanto tempore à concepto flagitio retardarit: nam Romana profectio pridem ante peracta erat. Rupertus ait, *tot pueros Herodes non potuisset impunè occidere, nisi Romanæ potentiæ consensum vel licentiam Augusti Cæsaris habuisset.* Sed qui moriens non requisito Cæsare nobilitatis florem post obitum imperauit trucidari, idem in bimulis necandis audere potuit: nec ideo fuit opus Romam siue excurrere, siue scribere, qui Quintilij Vari successoris Saturnini Solymæ degentis assensum facilè potuit obtinere, quo conscio Iosephus ex fama publica narrat Herodem omnia perpetrasse. Cornelius à Lapide dilatum putat infanticidium, vt bimuli vnum in locum cogerentur: fauet Iosippi Gorionis dictum. *Cum necatus*, ait est, *Antipater, nobiles patriæ & filios ac paruulos eorum absque delectu circò conclusos, atque omnes ab Herode iussos esse trucidari.* Et Gregorius Nyssenus tradit Herodem omnes infantes vnum in locum coegisse, quo simul eos traderet internecioni. Festum puerorũ S. Antonius narrat ab Herode institutum, edicto publicato matres vt omnes bimulos ad se ferrent, mactandæ præmio: sed ea facilè bimestri fieri potuerunt. *Non enim*, ait Barradius, *fuit difficilè à vicinis inuestigare in Bethlehem eiusque finibus, quænam feminæ filios à bimatu & infra haberent, eosque illis extorquere.* Ita posterior hæc sententia recentiorum & accuratiorum æui nostri Chronologorum calculis approbata, tam furori Herodiano, quam Euangelicæ narrationi conformior: & Dionis Iosephique rationibus consentanea, verosimilior apparet & fortè inde, vt monet Henriquetz, biennij manauit opinio, quod extremò superioris anni natus sit Christus & infanticidium sequenti contigerit. Nunc Herodis scelus anhelantis processum

Facitne Cæsar consultus.
An pueri in vnum collecti.
Iosipp. Gor. Greg. Nyss. S. Anton. Barradius.
conciliatur sententia, processus laniena.

ad

ad tam immanem lanienam inſpiciamus. Chriſtus ſecunda Februarij cum ſe Deo Patri ſtitiſſet in templo victimam pro mortalibus; ſed matutinam: & eo ipſo die ſortè digreſſus Solyma deflexiſſet, vt S. Bonauentura putat, ad domum Zachariæ, Deipara virgine & Ioſepho non ignaris Herodianarum inſidiarum; quas è Magorum nocturna viſione collegerant: ob quas etiam nec noctem illam auſi fuerant Hierosolymorum ſe mœnibus credere, ne fama geſtorum in templo citius aures Herodis vulneraret: ſiue igitur eadem nocte (vt exiſtimat Adricomius) ſiue inſequenti, cum Nazarethum verſus contenderent (vt ſenſit Bonauentura) per quietem moniti ſtatim Ægyptum verſus iter ipſo quarto Februarij die videntur inchoaſſe, cum Herodes eodem tempore Hieroſolymis curis domeſticis, & parricidalibus quæſtionibus exerceretur; ſed dum in templo geſta percipit, exquirit de Magis, ac Antipatri filij cauſam ſimul agitat, Februarius euoluitur, & Chriſtus in Ægyptum peruenit: comperto deinde deluſum ſe à Magis eſſe, coquit lanienam tam immanem: primo quidem pueri Chriſti ſoliùs, cuius perſonam, maiores, habitationem ſcrutatur inſidijs vaferrimè: at eo neque Bethlehemi; neque Nazarethi reperto, necem adornat infantium, etiam confinium locorum, Chriſto cum matre & Ioſepho ſecurè in Ægypto deliteſcente: ſiue Heliopoli, vt SS. Anſelmus, Thomas, Bonauentura docent, ſiue Matharex loco Heliopolim inter & Cairum ſeu Babyloniam ſito, vt Borchardus mauult: vbi balſami hortus paruo fonte ſed vbere irrigatur, quo creditur Deipara puerum Ieſum lauiſſe ſæpius, mundaſſe panniculos, & ſitim ſuam, ſponſíque reſtinxiſſe. Hic igitur velut è ſpecula Dei filius Herodis furorem adſpiciebat: quem tunc erumpere permiſit, cum matrem ſuam noſſet & Ioſephum educatorem diſcrimê euaſiſſe: & tantum quidem erumpere paſſus eſt, quantum ad puniendos Iudæos: flores Martyrum ſibi decerpendos, adeoque famam de nato Meſſiâ toto terrarum orbe diſſipandam, opus videbatur. Nam dum tyrannus extinguere puerum nomenque Meſſiæ nati furore incredibili niteretur, ſic illud fecit toto terrarum orbe celebrari, vt ad aures Auguſti Romam euolarit, & huius cædis teſtes fierent Iudæi pariter & Gentiles. Cum enim Macrobius (vt ſupra vidimus) bimulorum cædem narret cum reſponſo Auguſti ſalſo (cuius etiam Dio, Suetonius & alij Gentiles meminerunt) non potuit non etiam nati recens Regis nomen pariter inclaruiſſe, quem diſertè ex famâ & rumore iam natum cum cædes filij patraretur vulgauit Philo: *Tum, ait, & Salomen ſororem ſuam & virum eius de tribu Iuda, itemque proprium filium, quem ex vxore eiuſdem ſuſceperat, interfecit, quod diceretur iam in lege promiſſus Chriſtus natus*: Ita profuit Herodis furor multum ad nomen nati Meſſiæ toto terrarum orbe diſſeminandum. Quam verè S. Chryſoſtomus de ira pronunciat: *Inextinguibilis eſt ira, quam regni zelus accendit, ac vt fera vulnerata, quidquid oculis occurrit tanquam autorem vulneris dilaniat.* Quando tyrannum ira concepta in Chriſtum ſic efferauit: vt forte mentis impos etiam filij necem maturarit, qui tamen iuſtas parricidij luit pœnas.

Fuga in Ægyptum.

Herodis ſollicitudo.

habitatio Chriſti Ægyptiaca.

ex infanticidio nomê nati Meſſiæ apud Iudæos & Gêtes peruulgatur.

Macrobius. Dio.

Philo.

S. Chryſoſt.

CAPVT XVI.

Pœna Infanticidij & SS. Innocentium gloria.

DIVINA ſapientia licet iudicium aliquod vniuerſale decreuerit poſt anaſtaſin, in quo tam Angelorum quam hominum merita cum peccatis ad libellam infinitæ iuſtitiæ coram omnibus exigentur, vt Chriſtus iudex bonos æterna gloria, malos & ſingula eorum commiſſa pœnis æternis muneretur, ne tamen res humanæ fortuitò & caſu ſine prouidentia Dei geri videantur, ſolet & in hac vita atrociora ſcelera publicaſque cædes iniuſtas dignis etiam ſupplicijs hic plectere, vt metu præſentis infamiæ, & cruciatus formidine mortales à flagitioſa vita deterreantur. Iam ſæpius inſinuaui reos etiam motæ in Chriſtum perſecutionis exſtitiſſe Iudæorum quoſdam optimates, quo reſpicere videntur illa verba Angeli monentis Ioſephum, *Defuncti ſunt, qui quærebant animam pueri*, quo locum ſic S. Hieron. cum interlineari Gloſſa interpretatur, *Ex hoc intelligimus non ſolum Herodem; ſed & ſacer-*

cur Deus & quæ flagitia tam hic quam in futuro puniat.

Iudæi conſpirarunt in necê Chriſti.

S. Hieron. Gloſſa.

dotes

dotes & scribas eodem tempore necem Domini fuisse meditatos, & Haymo ex his
verbis intelligimus, nullos Principes Iudæorum cum Herode in necem Domini
consensisse. Euthymius: quærentes animam pueri dicit Angelus eos, qui Herodem
contingebant: vnde quidam eorum videntur & principes quidem pessimi consilij
breui cum vel post Herodem demortui: qui tunc etiam eos vltus videtur, cum, vt ait pœna cert.
Iosephus, è tota ditione nobiliores Iudæorum ad eum conuenissent euocati minaci 1.
edicto pœnam capitis intentante, non parentibus infensus ex æquo sine sontibus, siue Iosephus. lib. 17.
insontibus vniuersos conclusit in circo, & mandauit, vt se mortuo protinus omnes antiq. 18.
iaculis configerentur: Quod licet fuerit sororis Salomæ clementia impeditum, satis 2.
tamen afflixit florem nobilitatis Iudaicæ, cum res suas in tam arcto sitas arbitra-
rentur, vt iam mercedem caperent fauoris Herodiani, cui per Christi necem inhia- 3.
bant. Sed atrocior calamitas cum tot cognatorum & affinium sanguine Bethlehe-
mum, & ei loca contermina cruentauit: quando vt Genebrardus ex Menologio
Græcorum, Salmeron, Franciscus Lucas & Cornelius à Lapide ex canone missæ 14. millia
Abyssinorum docent ad 14. millia trucidauit. Ite nunc scribæ cum principibus sa- Innocentū necata.
cerdotum, & Herodem in Messiam vobis promissum armate, quem dum reperire
furiosus non potest, vestros ei filios immolat, vt rectè vobis exprobet S. Augusti- S. Augustin.
nus: O Iudæorum terra, non congruis cælo: cælum demonstrat, vt adoratur: tu lib. 2. ad
quæris, vt infans necetur: illud tibi annunciat Deum hominem suscepisse pro te, & Catech. c. 9.
tu vis perdere eum, qui venit redimere te: nunciastis Herodi, vbi occidendus inue-
niri potest filius Dei; sed ille vestros filios occidens pro filio Dei; & vos orbitatis Iudæi in
pœna nescios puuit tanquam proditores, & filios vestros Dei fecit heredes: Sic necē Christi iutarūt.
vos irridebat ille, qui habitans in cælo, iacebat in terra, sic furias vestras vestrique
Regis subsannabat, quando mala vestra in vos retorquebat, & de malis vestris
multa bona faciebat, & lib. 4. cap. 4. Quid vobis profuit, quod prodidistis Herodi,
vbi Christus nasceretur: nonne vos læsistis, quam Christo aliquid nocuistis? audiens
enim ille à vobis, vbi Christus natus posset inueniri, vestræ gentis infantes continuo
præcepit occidi: Enimvero licet ea vindicta sceleribus Iudæorum deberetur: ex cœlo natū
ijsdem tantis malis ingentia Deus bona pueris istis & magnum cœlo gaudium ex- est gaudiū ex marty-
citauit. Nascente, ait S. Augustinus, Christo luctus cœpit, non cælo, sed mundo: rio.
indicitur matribus lamentatio; Angelis exsultatio; & infantibus transmigratio. ser. 1. de sanctis.
Deus est, qui natus est, innocentes illi debentur victimæ, qui venit damnare mundi cur inno-
malitiam: agnelli debent immolari: quia agnus futurus est crucifigi, qui tollit centes
peccata mundi: sed oues vlulant matres, quia agnos perdunt sine voce balantes. Christus permiseri
Martyres illi paruuli in Ecclesiæ quasi infantia coronati præludebant palmis & occidi.
victorijs, quibus adulta iam & confirmata totoque terrarum orbe dissipata mater 1.
Ecclesia in omni sexu, ætate, statu, & conditione de innumeris orbis tyrannis, & 2.
satellitibus erat triumphatura: Rectè Beda. Quod in Bethlehem, & in omnibus Beda serm.
finibus eius occisi sunt (Innocentes) ostendit non solum in Iudæa; sed & in omni- de Natiuit.
bus Ecclesiæ eiusdem finibus quacunque per orbem diffusa est persecutionem sæuitu- SS. Innoc.
ram perfectorum, & piorum patientiam esse coronandam, qui à bimatu occisi sunt
doctrina & operatione perfectos indicant: qui vero infra simplices & idiotas,
fidei tamen non fictæ constantia fortes æque denunciant; sed vt potuerit Herodes
nocere corporibus, animæ certè profuit; quos vix natos ad vitæ mortalis innume-
ras miserias, in isto statim ortu cælo transcripsit laureandos. Quam feliciter, ait S. August.
S. Augustinus, nati, quibus in ipso nascendi limine æterna vita obuiauit? felices, ser. 2. de Inn.
qui per ætatis teneritudinem mortis apprehendere nequibant atrocitatem & tam
subita nece infinita gaudia promerentur. Et S. Chrysostomus. Infantia, inquit, S. Chrysost.
passionis ignara palmas martyrij rapuit, & coronas: veri isti sunt gratiæ marty- ser. 4.
res, confitentur tacentes; nescientes pugnant; vincunt inscij; moriuntur inconscij: hostis quā-
ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes. Hoc est beneficium ingens, tum pro-
quod ab inimico, licet affectu maligno retulerunt innocentes: quo nisi tunc ab fuerit Innocētibus
hoste fuissent cumulati: multi eorum salutis æternæ discrimen ætate robustiore ad- & omnibus
ijssent: sic & per inimicos, quos Deus vobis permittit coronas gemmeas in cœlis iustis.
fabricatur: pergant illi, pergant furere, & in Dei filios insanire auro gemmisque
continuis appetunt eos, quas eis colligunt & adseruant in cœlis Angeli: quibus eo-

rum

S. Fulgent. ser. 5.

rum thronus gloriæ decoretur: liceat igitur cum S. Fulgentio sic Herodem alloqui Per sæuitiam tuam facti sunt Martyres, *qui per infantiam suam fuerant innocentes: quando per gratiam huius pueri pro eo meruerunt mori, priusquam eum possent coram hominibus confiteri: iste itaque puer, qui mundum creauit; qui mundum regit, qui omnia quæcunque vult, facit, qui cuncta mirabili & insuperabili ordine disponit, hoc ordinauit, hoc egit, vt per tuam inuidiam furiosam illi pueri mortem susciperent pretiosam, & quod eis ad salutem præstare non posses amicus, hoc ad damnationem tuam faceres inimicus. Ad hoc ergo te permisit, infantes occidere, vt illos de te faceret triumphare: te ergò permisit ad nequitiam; illos perduxit ad palmam.* Quis est, qui iam de hoste suo conqueratur? fortunis me euertit, vitæ struxit insidias, corpus vulneribus sauciauit? sustulerit caduca; donauit æterna: vitam appetijt mortalem; obtulit sempiternam: quot vulneribus tot gemmis opulentauit: patere cũ innocentibus innocens, & culpæ expers; quod si cares inimico, qui infestet: ipse corporis tui hostis efficiare, domita vitiorum omnium scaturigine philautiá. S. Bernardus nouum te hic docet martyrium: *Est martyrij*, ait, *quoddam genus & effusio quædam sanguinis, in quotidiana sui corporis afflictione; diuturnitate quidem molestius; sed horrore mitius, quam in illis martyribus: quorum membra ferro secantur, & sanguis apertè profunditur.*

Herodes amicus non id præstare ijs poterat, quod præstitit inimicus vel ius ex inimicis.

S. Bernard. ser. in octa: Paschæ. quotidianum Martyrium.

obiectio. S. Augustin. hom. 4. de Innocentibus. Sanguinis baptismus præstátior altero fluminis. S. Cyprian. Imitandi SS. Innocentes.

Sed quomodo dicemus Martyres, qui nec fidem in Christum habuerunt, nec aquis piacularibus baptismatis fuerunt initiati? *Fidem*, ait S. Augstinus: *non loquendo, sed moriendo confessi coronas meruerunt.* Tincti baptismate sunt non fluminis, sed sanguinis: quanta huius præ illo dignitas, excellentia, gloria? *Hoc baptisma*, ait S. Cyprianus: *gratiâ est maius, in potestate sublimius, in honore pretiosius: Baptisma in quo Angeli baptizant, in quo Deus & Christus eius exsultant: Baptisma, post quod nemo iam peccat: Baptisma, quod fidei nostræ incrementa consummat: Baptisma, quod nos de mundo recedentes statim Deo copulat: in aquæ baptismo percipitur peccatorum remissio: in sanguinis corona virtutum.* Quod si ad tam exaggeratam virtutem fortitudinis & Martyrij non audeamus adspirare, saltem quod obuium est, & in hisce flosculis odoratissimum diuinæ maiestati, quæ nobis eos proponit imitandos, illum saltem candorem innocentiæ, puritatem mentis, verecundiam & comitatem morum in nobis exprimamus, *vt quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscamus.* Cum ijs animi demissionem velut fastigium Christianæ perfectionis diligamus: humilem infantiam, in senibus licet præ ceteris amat magister humilitatis. S. Leo: *Tota Christianæ sapientiæ disciplina, non in abundantia verbi, non in astutia disputandi, neque in appetitu laudis, & gloriæ; sed in vera voluntaria humilitate consistit: quam Dominus Iesus Christus ab vtero matris vsque ad supplicium crucis pro omni fortitudine elegit, & docuit &c. amat infantiam, quam primam suscepit, & animo & corpore: amat Christus infantiam humilitatis magistram, innocentiæ regulam, mansuetudinis formam: amat Christus infantiam, qua maiorum dirigit mores, ad quam senum reducit ætates, & eos ad suum inclinat exemplum, quos ad regnum sublimat æternum.* Hoc scilicet maior erit in cœlis, quo humilior & infantibus similior in terris: *nam quicunque humiliauerit se sicut paruulus iste, maior est in regno cælorum.*

1. Petr. 2. in humilitate,

ser. 7 in Ep. in ea consistit perfectio.

Matt. 18. Vindicta Dei.

quinque diebus post moritur Herodes. Eusebius l. 1. hist. c. 8.

Venio ad vindictam, quam Deus de tam immani tot innocentum laniena, imo de cogitato Deicidio sumsit atrocissimam. Constat Herodem breui post quinque dierum spatio vix euoluto vt à Lapide & Iosephus volunt extrema morborum acutissimorum diritate cruciatum sceleratam animam euomuisse.

Huius vltionis ita meminit Eusebius: *Crudele Herodis facinus contra Christum & pueros eius æquales admissum, quæ merces deinde subsecuta sit, ex quo pacto statim post nulla vel minima quidem dilatione interposita diuina vltio illum, dum adhuc viueret, exagitauerit & quasi proœmia rerum ei post discessum è vitâ euenturarum euidenter ostenderit operæ pretium est intelligere.* Ibidem subdit. *Ceterum quomodo statim post insidias seruatori nostro & alys infantibus factas cœlitus inuecta plaga illum ad extremum vsque spiritum afflictarit, non erit alienũ auscultare:* Sed ipsum Iosephum narrantem expresè pœnam impietatis libet recitare. *Regi vero morbus factus est grauior, pœnam impietatis exigente numine, lento enim calore torrebatur-*

Teste Iosepho ob impietatẽ in Deum.

batur, qui non externo tactu deprehenderetur, quam intus popularetur viſcera. Aderat & vehemens voracitas, cui neceſſe eſſet continuo cibos ſuggerere, ſimulque vexabatur inteſtinorum exulceratione, & colicis paſſionibus, morborum
pedes tumebant phlegmate humido, & pellucido: ſimiliterque inguina: ipſa quo- eius diritas
que verenda putrefacta ſcatebant vermiculis, accedente fœtore, nec minus moleſta tentigine, non ſine fœtore grauiſſimo. Super hæc omnia neruorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. Quamoberem conſtans erat inter viros diuinos & fatidicos opinio, Regem læſæ tot modis pietatis DEO
pœnas expendere. Hic nimirum ſenſus omnium, DEVM à flagitioſiſſimo ty- Ipſe ſibi
ranno pœnas ſcelerum exigere: pergit deinde morituri crudelitatem deſcribere: necem parat.
qua florem nobilitatis neci deſtinabat, & morbi continua incrementa: vt dolori ferendo non eſſet: ſed arrepto cultro ſibi ipſi violentas adferre manus niteretur. Sic *omne ſub regno grauiore regnum eſt.* quod regibus & monarchis orbis impijs, & hic, & poſt fata pro meritis certa & horrenda decernit ſupplicia: vt omnibus explicatum fiat, Dei prouidentia mundum gubernari. Fuit ſanè
Herodes Regum ſi quis alius impietate in Deum & crudelitate in homines flagitia
maximus: ſcelera eius hæc enumerat Salianus: *Qui regno per vim & cæ-* eius.
dem legitimi principis Antigoni potitus, Meſſiam filium Dei infidiis quæſiuit ad mortem, & vt eum ſtatim perderet, horribilem carnificinam in Bethlehem & omnibus finibus eius à bimatu & infra exercuit: profana templa & aras impia adulatione Romanis principibus erexit. Pontifices duos regij ſanguinis alterum calumnijs, alterum inſidijs circumuentum ſuſtulit; quatuor alios in ordinem redegit pontificatu deiectos: Scribas, Phariſæos ſacerdotes plurimos interfecit: in queis Zachariam Ioannis Baptiſtæ patrem: Dauidis ſepulcrum ſuffodit: duas vxores expulit; tertiam cum matre & duobus eius ex ea ſuſceptis filijs interfecit: parique pœna patruum & progenitum filium magnamque domeſticorum partem mulctauit: denique multis ſceleribus perpetratis & morte lectiſſimæ totius regni nobilitatis imperata, plurimorum morborum ſupplicijs excruciatus victuſque, cum ſibi etiam manus adferre co-
natus eſſet, ſub Paſchales ferias ſceleratam animam euomuit. Hæc eſt idea con- Idea ſceleratiſſimi
ſceleratiſſimi, doloſiſſimi, crudeliſſimique regis dignis tamen ſupplicijs iuſti Regis.
Dei vindicis dextera hac in vita mulctati: quam omnes deteſtentur. Aliam vidimus ideam SS. Regum Orientis abſolutiſſimam Chriſtianorum principum, exemplar virtutum omnium: quos Deus & hic ſuperſtites, & poſt vitam prodigiorum immortali fama & gloria ſempiterna decorauit; hanc imitemur: illam exſecremur: & hoc perſuaſiſſimum nobis ſit: ſi nonnunquam ab hoſti-
bus calumnijs, iniurijs moleſtijſque appetamur, Deum ex tantis malis æterna plus hoſtes profunt
nobis præmia præparare: nec vllum amicorum tantum nobis prodeſſe obſequio, quam obſunt.
quantum hoſtes illi odio: vt dixerit de Herode S. Auguſtinus: *Ecce profanus* ſer. 3. de
hoſtis nunquam beatis paruulis tantum prodeſſe potuiſſet obſequio, quantum Innoc.
profuit odio: ſiquidem ante vitæ perpetuæ adepti ſunt dignitatem, quam vſuram præſentis acceperint: incipientis vitæ primordijs ipſe ijs occaſus initium gloriæ dedit, qui præſentis terminum impoſuit.

CAPVT XVII.

Sancti Reges in regionem ſuam reuertuntur non ſine moleſtia & difficultate.

NTERIM dum Iudæa diſceſſu Regum & cognita eorum clancularia fuga varijs motibus, cædibus, & miſerijs conflictatur, ſancti Reges ſiue angelico ductu, ſiue diuino eos oraculo Chriſti gubernante, feliciter in Arabiam vel Perſiam deferuntur. Quantum temporis impenderint in reditum, incertũ eſt: multo plus vt ante dicebam, quam in profectionem primam exiſtimo: tunc ſtella dux præibat:

videndi Regis recens nati & adorandi desiderium stimulabat, nec somnum oculis capere amoris magnitudo patiebatur, donec præsentem congruis muneribus honorassent. Iam reditus ad consanguineos idololatras & omni scelerum colluuie contaminatissimos tormentum videbatur: consultabant tamen, quibus vijs idolomania proscripta regnis suis inueherent religionem orthodoxam: ita bimestre ferè spacium minimum existimo tributum itineri, nec ante Martium, quo Iudæa sanguine Innocentium redundabat, videntur ad regnum proximum rediisse. Quamuis complures biennium velint in reditum exegisse: & iter idem, quod Holofernes olim cum peteret Palæstinam, conieciße, id cum accuratè describat Inchofer: non erit abs re eum auscultare. *Sunt, ait, qui velint omne id itineris biennij spatio magno cum labore eos confecisse, quod olim Holofernes Assyriorum militiæ Princeps militari expeditione est emensus, cum ex Chaldæa in Iudæam penetraret, id inter alios Erardus Winheimius se reperisse testatur in antiquo incerti autoris codice, qui primo superioris seculi anno Coloniæ impressus vulgabatur. Porro de Holofernis in Iudæam aduentu ita legimus: Cum pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ: mox: Transiuit Euphratem; & venit in Mesopotamiam: post hæc descendit in campos Damasci: vno verbo pertransiens Syriam Sobal, & omnem Apameam, omnemque Mesopotamiam venit ad Idumæos in terram Gabaa montanam videlicet & asperam. Quæ quidem de itinere duntaxat perstingimus: neque enim attinet de castellorum vrbiumque expugnationibus & regionem latè vastantibus aliquid memorare. Eandem vero viam à Græcis ita possumus describere: Vt dicamus Holofernem à Niniue progressum in campestre solum, inde ad montes nempe, Taurum & Antitaurum, quibus à Septentrione posita est à meridie Cilicia, ac demum post transita spacia venisse in Arabiam Petream, quæ Adrichomio eadem est cum Syria Sobal: hinc in Apameam prouinciam Cœlosyriæ, cui contermina est Mesopotamia, siue Syria duorum fluminum: denique per Idumæos venisse in conspectum Esdrelon: quæ est contra faciem campi magni (hoc est Mageddo) iuxta Dothaim, ad quem è Galilæa venitur in Iudæam inter montes Hermon & Carmelum: de quibus videtur intelligendum, quod dicitur, Sacerdos Eliachim scripsisse ad vniuersos, qui erant contra Esdrelon, & vniuersos, per quos viæ transitus esse poterat, vt obtinerent adscensus montium, per quos via esse poterat ad Ierusalem: & illic custodirent, ibi angustum iter esse poterat ad montes, illis videlicet in locis, qua montium rupibus & quasi dentibus asperati difficilem reddebant transitum: vt hinc conijcere liceat, quam nihil laboriosum esse duxerint viri isti sancti, quidquid ardui & molesti semel agnitum Christo sese obiecisset: eoque vt monitis Angeli parerent & Tyranni laqueos euitarent difficillima quæque & asperrima viarum postposito quouis dispendio fuere consectati. Quocirca & eas quæ solent esse in vijs publicis hospitia declinasse & plerumque in montibus & speluncis vtcunque hospitatos esse.* Hactenus Inchofer. Ego licet non existimem eos Holofernis itinera persecutos: quos ex alijs eduxi regionibus, paribus tamen ærumnis afflictos esse arbitror. Nec mirum duris & asperis rebus à DEO Reges illos nouellos Christi milites exercitos: quos iam gratiæ diuinæ panoplia contra calamitates, miserias & aduersa mundi sic communierat, vt nullis concuti perturbationibus intolerantiæ, vel superbiæ possent: quos amor & studium imitandi Christi totos possidebat. Dulces erant illis cum puero IESV brumales aeris iniuriæ, præ verna quauis amœnitate: iucundi labores & defatigationes corporis, præ delicijs: contemtus & despicientia rerum humanarum, honorum & opum exoptabilis, præ titulis regijs, & fama nominis immortali: vnum exemplar vitæ morumque Christum proponebant, cuius vestigijs inhærerent, qui quas in cælis non repererant, in terra voluit amore nostri

Cur tardius redierint Reges.

biennium volunt quidam eos insumsisse.

Inchofer. c. 30.

in Holofernis itinere.

Regibus optabiliores calamitates & aduersæ res quam secundæ.

quæ-

quærere contumelias, egestatem, corporis afflictationes, vno verbo crucem, viam vt nobis regiam panderet & præiret ad æternam gloriam: hanc sciremus semitam compendiosam ad vitam immortalem, cupiditates omnes refrenare, impetus animi frangere, niti per ardua, & aspera cum continua & generosa nostra ipsorum victoria: hoc est circumcisos non corpore; sed animo redire à Domino in regionem suam: & tamen ad ipsum non interruptis desiderijs remeare. De qua circumcisione præclarè admodum S. Hieronymus disserit, & nos ad reditum similem, ac SS. Magorum imitationem prouocat. *Magi*, inquit, *adorato Domino: ne cui genti præputium corporale fraudi esset ad gloriam, suis se affectibus circumciderunt: cum thesauris suis, id est secreto mentium patefacto animorum motus mactauere pro munere: eosque morbos, per quos aliquid aut cupimus, aut metuimus, aut dolemus, velut antepputatis aram & misericordiæ altare foderunt: vt vel in auro auaritia, in thure idololatria; vel in myhrra fieret Domino subiecta mortalitas: à quorum vtique captiua ducenda erat captiuitas. Et in hanc petram & sacræ pecuniæ cupiditas, & profana deorum superstitio, & amara mortalitatis conditio velut illisæ morerentur: iam pridem Babyloni Psalmista præcinente: Beatus qui tenebit, & allidet paruulos ad petram, ps. 128. sub his ergo Magorum & nominibus & oblationibus commodè ille diuinorum operum interpellator exuitur, quoniam Deus erat in Christo mundum sibi reconcilians. 2. Corinth. 1. quis enim iam aut aurum sibi audeat possidere, si Domini est; aut idolis thura concremare, si Christi sit: aut mortuum nisi mortuus sepelire, si myrrha iam viui est? Magi tantum ex eo veteris vitæ relinquere vestigia, nouumque iter ingressi, sarcinis non vacui benedictione cantauerunt: Reuertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi, ps. 114.* Reges itaque veri Christi rigentis, flentis, & egentis imitatores, eius amore facilè viarum semotissimarum molestias & pericula superarunt: quamuis via Holofernis redijsse, vt dixi, non putem: res tota pendet ex patrijs singulorum, quas nemo hactenus perfectè demonstrauit: inde & temporis decursus in itinere colligendus: quamuis biennium imo annuum tempus nimium mihi videatur: cum pro extremis Arabiæ finibus bimestre aut trimestre sufficiat, in quam Arabiam vnius fortè aut duorum patriam, tres simul arbitror concessisse, capturi inuicem consilium, vt eliminata idolomania regiones suas Christo suauiter subiugarent.

Compendiaria hæc via cœli.

ita circumcisi affectibus redeunt.

quorum refrenatio suadetur.

an biennium in reditu consumtum?

CAPVT XVIII.

Docent regna sua fidem Christianam.

LEGATI venerant Reges Orientis ad Christum nomine totius orbis nationum, vt eum velut Regem Deum & Redemtorem suum reciperent, & adorarent: ac de præsenti cum eo Gentilitatis nomine sempiternum contraherent connubium: redierunt noua iam obtenta legatione ad Gentiles omnes: quibus non æquale tantum ius hereditatis cernendæ cum Iudæis offerebatur: sed principatus: vt quoniam in adorando & muneribus congruis honorando Iudæos præuenissent, coniugium fortunatissimum cum Dei filio, reiecta ancilla Synagoga, meruissent, ipsis Legatis facta potestas est omnes nouæ, quotquot vellent, auctorari militiæ, Christoque duce merere stipendia, adlegerent in album fidelium. Vnde vel in ipsa, qua pergebant via non neglexisse videntur, si qua fortuito commoditas oblata Christi natalitia publicandi, vt bonum illud ad plures dimanaret: est enim hic eius naturæ thesaurus, vt condi non debeat, sed vulgari: nam quo plures eius participes efficiuntur, hoc

Reges legari ad Gentiles à Christo missi.

in reditu & via passim Christū publicatunt.

CAPVT XIV.

Quanto Gentilium emolumento Christus Ægyptum habitarit.

Christus infans è duabus orbis præcipuis partibus dæmonem expellit. S. Chrysost. ho. 8. in Matt.

NOn otiosa Christi fuga est; sed negotiosa; & victrix: fugit non latere, sed lucere Gentibus, & alterum de Oriente triumphum reportare puer; omen facturus, breui totius orbis idola, dissipatis iam præcipuis, euertenda. Hoc S. Chrysostomus feliciter auguratur. *Sic in illa quoque regione spei ponuntur exordia: quia enim Babylon, atque Ægyptus præ omnibus terris flamma impietatis ardebant, ideo ab ipsis statim principijs, vtramque se emendaturam esse docet Christus, & persuadet de alijs mundi partibus quoque sperandа esse meliora; nam Persidi quidem Magos remittit, ipse vero cum matre in Ægyptum descendit.*

Signum exitiidololatriæ interituræ. S. Leo ser. 2. de Epiph.

Hanc vicinam Gentibus Euangelij publicandi gratiam significatam etiam S. Leo testatur. *Tunc,* ait, *etiam Ægypto saluator illatus est, vt gens antiquis erroribus dedita, iam ad vicinam salutem per occultam gratiam signaretur; & quæ nondum eiecerat animo superstitionem, iam hospitio reciperet veritatem.* Medicus erat Christus, venerat mundi vulnera sanaturus: medelam Iudæa respuebat: decem plagis vindice Dei dextera percussam Ægyptum adit, vt sanitati restituat: quam causam adducit S. Thomas. *Recordatus est,* inquit, *Dominus, qui non in finem irascitur, quanta mala fecerit super Ægyptum; ideo mittit filium suum in illam, & dat illi magnæ reconciliationis signum, vt decem plagas Ægypti vna medicina sanaret, vt populus, qui ante fuerat persecutor populi primogeniti, custos fieret filij vnigeniti; vt quia illi violenter dominati sunt, isti cum deuotione seruirent: vt iam non irent ad mare rubrum demergendi; sed vocarentur ad aquas baptismatis viuificandi.* S. Augustinus: *Audi etiam magni mysterij Sacramentum; Moyses aliquando in Ægypto perfidis clauserat diem, illuc Christus adueniens sedentibus in tenebris reddidit lucem, fugit, vt illuminaret; non fugit, vt lateret. Sic populus, qui sedebat in tenebris (quæ palpari manibus poterant) vidit lucem magnam, lumen ad reuelationem gentium, & habitantibus in vmbra mortis, lux orta est eis.* Palpabiles profecto infidelitatis tenebræ præ cunctis orbis nationibus inuoluebant Ægyptum; vix enim gens vlla tam fœdos & detestandos Deos, vt Ægyptus, adorabat, de qua recte Cyrillus dixit. *Ægyptij præ alijs superstitiosissimi delubra passim & infinita simulacra habebant, adorarunt volatilia & pisces, & capram & ouem; & vitulus ab illis in honore habitus est. Non hominis; sed Dei opus erat gentem ad idola tam proiectam acquirere.* Fames olim attritura cum esset Ægyptios & terrarum orbem; ei prouidit Deus Iosephum, cuius diuina sapientia in ea totius mundi inedia Ægyptus fieret orbis horreum: maior iam egestas Ægyptum exhauserat; panis de cœlo voluit inferri Ægypto, vt inde mundum omnem satiaret: quo simili S. Leo vtitur. *Ægypto se,* ait, *Christus intulerat repetens scilicet Hebrææ gentis cunabula, & principatum veri Ioseph maioris prouidentiæ potestate disponens, vt illam diriorem omni inedia famem, quâ Ægyptiorum mentes veritatis inopia laborabant, veniens de cœlo panis vitæ & cibus rationis auferret.* Sed multo luculentius quam Ioseph, ipse Moyses, in Ægypto Christo paratas insidias, velut in typo expressit, teste Eucherio homilia de Innocentibus.

Marginalia: in 1. Matt. — Sanandas Ægypti plagas à Christo medico. — Ser. de Epip. — Isa. 9. — in Isa. 11. — Ægyptus præ omni natione superstitiosa à Deo curari debuit. — Christus panis de cœlo venit famem Ægypti depulsurus. — S. L. ser. de Epip.

Ob Moysen infantes necati in Ægypto. — lib. 2. antiq. c. 9. — etiam propter Christum.

Vt Christum Herodes, sic Moysen Pharäo persequebatur: ob Christum Herodes infantes in Iudæa trucidauit: ob Moysen Pharäo iussit infantes in Ægypto mergi fluctibus. Nam cum autore Iosepho sacerdos & Magus Ægyptius Pharaoni prænunciasset, fore vt de Hebræorum gente quidam procreatus Ægyptum totam perderet, Rex masculos præcepit omnes internecione deleri, vt vnius, cuius inter ceteros caput petebatur, certius necaretur & eodem ipso tempore natus Moyses vaticinij probauit euentum, cuius altorem & nutritorem tamen Deus voluit esse Pharaonem. Nunquid eadem immanitate quærebat Herodes Christi mortem, quem Deus volebat in Ægyptum interea demigrare, vt inde deijceret idola, & aduentu suo testaretur infans, quem postea ex ea gente per

Apostolus triumphum esset de idolis relaturus: qui septem alueis seu donis Spiritus Sancti multo felicius cœlesti satu totam Ægyptum, quam Nilus ostio septemplici decurrens fecundarunt. Prælusit igitur infans Christus ingressu suo, cum dicitur Ægypti simulacra deiecisse. Scio Iansenium rem hanc in fabulis narrare: sed ea tot Sanctorum Patrum attestationibus roboratur, vt ægrè possit amplius vocari in disceptationem. Origenes: *Fuge in Ægyptum propterea, vt destruantur manufacta eorum: vt confringantur & pereant idola eorum: vt dæmones turbentur, vt adimpleas, quæ dicta sunt ab Isaia c. 19. Fuge in Ægyptum, vt fugiant ex Ægypto, qui ibi sunt dæmones, vt pro multitudine templorum, atque abominationum multitudo exuberet Ecclesiarum, pro idolorum turbis, turbæ fidelium abundent: pro vitijs & erroribus castitas, sanctitas, virginitas &c.*

Christi aduentu idola Ægypti corruerunt contra Iansenium. c. 11. Origen. ho. 3. in diuers.

Eusebius scribit dæmones, qui Ægyptum incolebant, & in simulacris Ægyptiacis latitabant Christi præsentia commotos, ac fugatos.

Eusebius lib. 6. de demonst. Euang. c. 20.

S. Athanasius: *Quis iustorum aut Regum in Ægyptum descendit, & eius descensu idola corruerunt? Abraham descendit, nihilominus idololatria viguit; natus est ibi Moyses, neque ibi hæsit religionis error &c. Item Ægyptiorum superstitio non quieuisset, nisi Deus in corpore quasi nube vectus eo descendisset & idolorum errores compescuisset.* S. Greg. Naz. *In Ægyptum quidem pulsus est; verum impura Ægyptiorum sacra depulit ac profligauit, vnum infirmitatis, alterum maiestatis est.* S. Hier. *Adscendit Dominus super nubem leuem, corpus S. Virginis Mariæ, quod nullo humano semine prægrauatum est, vel certe corpus suum, quod de Spiritu S. conceptum est, & ingressus est in Ægyptum huius mundi, statimque omnia Ægypti simulacra commota sunt, ita vt diuinationes, & vniuersa idololatria, quæ deceptum possidebat orbem, se fractam esse sentiret.*

S. Athanas. de incarnatione verbi. S. Greg. Naz. orat. 4. de Theolog. Eusebius ho. de hanc.

Eucherius: *Hoc* inquit, *Propheta prædixerat Isa. 19. Ecce Dominus adscendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum: nubes leuis & nullius corruptionis ponderis grauis est virgo Maria, quæ in Ægyptum Christum portauit.*

Procopius: *Cum puer in Ægypto versatus est, ineffabili quadam præsentia virtutis eius dæmones erepta sibi potestate superatos, fugisse dicimus &c.*

Procop. in Isa. 19.

S. Cyrillus Ierosol. *Cum in Ægyptum Christus ire debebat, vt manufacta Ægypti dissolueret, rursus Angelus apparuit Ioseph.*

S. Cyrill. in Catech. 10.

In vitis Patrum hæc habentur. *Vidimus & alium Sanctum virum nomine Apollonium apud Thebaidem, in finibus Hermopolis, ad quam ciuitatem saluatorem & Mariam & Ioseph de Iudææ finibus venisse tradunt, secundum Prophetiam Isaiæ dicentis, Dominus adscendet super nubem leuem, & veniet in Ægyptum, & commouebuntur manufacta Ægyptiorum à facie eius, & cadent in terram: vidimus ergò ibi etiam templum ipsum, in quo ingresso saluatore, corruisse omnia idola in terram & comminuta esse memorabant.*

Palladius c. 52. in vita S. Apoll. ab.

Druthmarus: *Cum Christus peruenisset in Ægyptum, vt compleretur, quod dixerat Isaias, cum transijt ante templum, corruerunt omnia idola &c.*

Druthmar. 2. Matth.

S. Anselmus: *De fuga in Ægyptum prædixit Isaias c. 19. Ecce Dominus adscendet, quod factum est, quia Domino intrante Ægyptum idola templorum corruerunt.* Historia Scholastica eadem habet & subdit: *Tradunt quoque quod sicut in exitu filiorum Israel de Ægypto, non fuit domus Ægypti, in qua non iaceret mortuus primogenitus: ita in ingressu Christi in Ægyptum non fuit templum, in quo non corruerit idolum. Eadem sentiunt* S. Bonauen. Hugo Card. Abul. & Lyran. quidem factum ait in signum destructionis idololatriæ per prædicationem Euangelicam.

S. Anselm. Hist. Schol. S. Bonauen. Hugo. Abulensis. Lyranus. Sensus litteralis & allegoricus.

Quamuis igitur si litteram Isaiæ spectes, prædicet per nubem leuem celeritatem vindicis Dei, per exercitum Assyriorum Ægyptum vastaturi: allegoricè tamen Christum designat vlnis Deiparæ delatum in Ægyptum statuas idolorum deturbantem, & quod ipse peperit Ægypto pluuiam spiritalis doctrinæ, è qua tot chiliades Martyrum, Virginum & Religiosorum prodierunt; vt quæ antea mater erat omnis Idololatriæ, quæ Herodoto teste ex ea velut fonte in Græciam dimanauit, adeoque Tertuliano autore Ægypti nomine totus orbis intelligatur superstitionis, & maledictionis elogio: eadem hospitalitatis Christo Deiparæ & Iosepho exhibitæ eam retulerit mercedem, vt vix vlla orbis natio tot examinibus floruerit

Ægyptus fons idololatriæ, Herodotus in Euterpe. Tertullian. l. contra Iudæos c. 9. postea mater Religiosorum.

S. Chryss. ho. 8. Religiosorum, quod Thebäis. Audi S. Ioannem Chrysostomum, *si quis nunc ad Ægypti solitudines veniat, paradiso quouis omnem illam videbit eremum digniorem factam esse, & innumerabiles Angelorum cœtus in humana specie, & populos martyrum, & choros virginum; & omnem quidem diaboli tyrannidem dissolutam, Christi autem regnum coruscans, & illum Poetarum, Magorum ac Philosophorum parentem, quæque reperit totum istud incantationis genus, ceterisque tradidit, videbit modo piscatorem magisterio gloriantem, & contemtis omnibus iam illis: ac publicanum, ac sutorem pellium vbique circumferentem, & crucem obtendentem tanquam propugnaculum; & hæc bona non in vrbibus solum: sed etiam in desertis plusquam in oppidis florent. Etenim cernere tota illa regione diffusum exercitum Christi, & illum regium gregem, virtutumque cœlestium politiam. Non ita varijs astrorum choris cœlum refulget, vt Ægypti eremus; scenas vbique ostendit Monachorum. Si quis illam Ægyptum veterem nouit rebellem Deo, ac parentem illam, felium seruam, cepas pauitantem ac trementem, hic optimè Christi cognoscet virtutem.*

fidei propugnaculũ.

Hanc tulit hospitij breuis mercedem Ægyptus, quam felix illa Christi persecutio, quæ Deiparæ virgini; & Iosepho accidit permolesta & laboriosa, si corporis spectes defatigationem: vtilis certè & adeo iucunda, cum & præsentem viderent ruinam idolorum, & quam Deo manifestante prænoscebant Ægypti futuram morum & vitæ mutationem animo suo considerarent.

Christus in persecutione arcem idololatriæ destruit.

Felix illa Christi prima ad Gentes legatio simul & expeditio, qua puer tam nobile erexit de tartaro trophæum victoriæ: tunc idolomaniam infans debellando in orbis totius velut arce: cum eum ad necem Iudæi quærerent: Hi sunt fructus vberes, quos calamitates, miseriæ & persecutiones pariunt, ad quas vix natus suo nos exemplo puer hic animat fortiter superandas. *Ab istis*, ait S. Chrysostomus: *vitæ initijs tentationes debemus & insidias exspectare. Cerne igitur ab ipsis cunabulis Christi illud effectum: nam statim vt ortus est, contra eum tyrannus furit, & ipse in Ægyptum fugit, & extra solum natale deportatur, & mater innoxia in regionem barbarorum fugatur, vt tu hæc audiens, cum dignus fueris habitus spiritualis alicuius negocij minister effici, & videris te immania & incredibilia & mille sustinere discrimina, nihil omnino turberis. Perspicio igitur illud non tantum in matre pueri, verum etiam in illis barbaris fuisse completum: nam & illi exsulum more clam fugitant & ista quæ nunquam domum suam fuerat egressa, tam ærumnosum conficere iubetur iter.* Hæc via ad cœlum est arcta, spinis obsita: hac itur ad veram & æternam gloriam & delicias nunquam finiendas: *Dulcia non meruit, qui non gustauit amara.*

S. Chryss. hom. 8.

suos exercet calamitatibus.

CAPVT XV.

Quam diu dilatum sit infanticidium.

Furor Regũ mari comparatur.

MARIS instar furor Regis in deuictos vel subiectos populos cædibus & sanguine redundat: eius tamen & exundationis initium, & termini solent à Deo definiri, ne vltra desæuiat quam omnipotentis vindex dextera patiatur. *Quis conclusit* (ait apud Iobum Deus) *ostijs mare, & quando erumpebat quasi de vulua procedens? circundedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia, & dixi vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.*

c. 38. v. 8. 10. 11.

Puniendi Bethlehemitæ & confines Iudææ erant, qui vel Christum inter pecudes abiecerant; vel cum Herode in necem coniurarant in filijs, quos tamen Deus flores & primitias martyrum sibi deligebat in cœlis laureandos: non ante potuit tyranni furor erumpere, quam Dei filius in Ægypto tuta in statione esset collocatus: *Tunc Herodes videns, quoniam delusus esset à Magis, iratus est valde*: Cum scilicet monitus iam Ioseph cum puero secessisset in Ægyptum, *nec enim consilium est contra Dominum*: frustraque totus contra iustum desæuit cum tartaro mundus, quem Deus suscepit defendendum. Patuit in Dauide, Iosepho, Daniele, quas non insidias

non erumpit Herodis ira antequã Christus esset in tuto.

quam

quam certas, quam periculosas tetenderant inimici? quàm gloriose Deus eos ex hostium manibus non tantum liberauit; sed & tanto reddidit clariores, & æmulis fortiores, quanto vehementius ab ijs oppressi videbantur. *Pone me iuxta te Domine, & cuiusuis manus pugnet contra me.* Sed quanto dicemus tempore ab Herode dilatum tam crudele facinus? tres hic autorum inter se pugnant sententiæ.

I. Biennio post natum Christum patratam esse cædem tenet Eusebius in Chronico. *A Christi tertio Herodes, cum Christi natiuitatem Magorum in iudicio agnouisset, vniuersos in Bethlehem paruulos iussit interfici.* Flauius Dexter: *Anno tertio Herodes vniuersos in Bethlehemitica regione pueros necat.* Hippolytus Thebanus in Chronico. *A Christi natiuitate vsque ad Magorum præsentiam anni duo sunt.* Eadem opinio S. Epiphanij, Lyrani, Abulensis, Onuphrij in fastis. Melchior Inchofer laudat pro hac sententia Eucherium, Basilium Seleuciensem, Cedrenum, Alexandrum Monachum, Hermannum contractum, Nicephorum, S. Thomam, Marianum Scotum, S. Antoninum, Reginonem, Vincentium Beluacensem, & multos alios.

1. sententia ponit infanticidia post biennium. Eusebius. Dexter. Hippolytus in 3. anno. Canisi. Epiphanius. Lyranus. Abulensis.

II. Sententia eorum qui putant anno & quatriduo post natalem Domini contigisse. Beda. *Vnum post annum natiuitatis Domini, an duos hanc necem Herodes confecerit, non apparet, nisi forte dicamus, quod post annum euolutum, & 4. dies sequentis anni, infantes iusserit occidi; vbi dies passionis eorum Catholica veneratur Ecclesia.*

2. anno & 4. diebus post. Beda in 2. Matt.

Haymo: *Completo à natiuitate filij Dei anno, & quarta die sequentis anni adueniente, fuit interfectio peracta.* Haymo.

Rabanus & Glossa. *Verisimile est post annum & 4. dies à natiuitate Christi Herodem in pueros desæuisse.* Rabanus.

S. Anselmus: *Est magis verisimile, post annum & 4. dies Herodem in pueros desæuisse.* Anselmus.

Barradius: *Mihi verisimilius videtur Innocentes eo die occisos, quo Ecclesia eorum festum agit post annum à Christo nato.* His proximè accedunt, qui anno & trimestri post putant euenisse. Barradius

Cornelius à Lapide: *Herodes occidit pueros anno secundo ab ortu stellæ & Christi circa Pascha, cum scilicet Christus esset anni vnius, & trium mensium.*

Titinus: *Ampliat tyrannus tempus ad bimatum vsque cum Christus tunc non ageret, nisi 15. ab ortu suo menses.*

Pro vtraque hac sententia duæ rationes adferuntur. Prima quod à bimatu curarit Herodes pueros interficiendos: altera, quod paucis peragi mensibus nequiuerit repræsentatio in templo, Nazarethica habitatio, & fuga in Ægyptum.

Rationes vtriusque opinionis

III. Sententia furori Herodiano, & narrationi Euangelicæ conformior, meliores æui nostri Chronologos habet suffragatores, trimestri ferè post natalitia contigisse: nec desunt autores veteres laudati à Saliano, qui ait. *Existimo communissimam antiquorum, & recentiorum Doctorum sententiam in eo consentire, vt tam Magorum aduentus, quam Innocentium cædes ab Herode perpetrata, intra tres circiter menses à Christi Domini natiuitate contigerit.*

3. sententia. trimestri post Epip. Salianus.

Iustinus: ait, *Herodem non reuertentibus ad se Magis, omnes prorsus pueros in Bethlehem iugulari præcepisse.* Iustinus.

Orosius: *Namque cum Rex Herodes simul vt natum comperit, necare decreuit, plurimosque tunc paruulos, dum vnum insectatur, occidit.* Citat pro eadem Gordonum, Temporarium, Scaligerum, Constantinum Phrygionem, Caluisium, Functium. Probat deinde è scriptura. *Peracta,* inquit, *purificatione cum rumor ex verbis Simeonis & Annæ spargeretur de nato Messia, qui foret lumen ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis suæ Israël, res quoque ad Herodis aures peruenit, & tum primum sensit se illusum esse à Magis, & mittens occidit pueros. Hæc verba Matthæi postrema non paucos in eam adduxere sententiam, vt crederent post biennium, aut vnum post annum cædem Innocentium contigisse, tamque vt probabilem faciant, varias comminiscuntur causas, dilatæ cædis huius, quæ ferè frigidæ sunt, & contra temporum ac historiæ seriem. Nec est, quod ad expositionem verborum Euangelistæ aliud excogitemus, quam quod plerique fatentur interpretes,* D. Chrysostomum

Orosius. Gordonus. Temporarius. Scaliger. Constantin. Phrygio. Caluisius. Functius.

Cur bimulos occiderit Herodes.

ſoſtomum in ho. 7. in Matt. ſecuti Herodem, ſicut non contentum in Bethlehem infantes occidiſſe, etiam lanienam in oppidi eius finibus exercuiſſe; ita non contentum tempore à Magis aſſignato, pro abundantia cautionis maius tempus incluſiſſe, ne nouus ille Rex, ſi forte proximæ eſſet ætatis, effugeret. Ergò cenſent Magos ab Herode conſultos reſpondiſſe, exortam ſtellam natiuitatis Chriſti nuncium, exempli cauſa 8. Cal. Ianuarias, Herodem autem mandaſſe infantes occidi à bimatu vſque ad tempus illud octa. Cal. quod exquiſierat à Magis, vt ſcilicet qui ab eo die vſque in diem cædis nati eſſent non occiderentur, reliqui autem incipiendo à bimatu tollerentur: & reſponſio Magorum non ad bimatum; ſed ad illud infra referatur: & ita locum interpretatur Ianſenius, Baronius, Euthymius, Sa. Aſſentit Baronius: *Cum primum autem,* inquit, *ex his, quæ acciderant in templo certior Herodes factus eſſet, tunc ſe à Magis, qui ſe redituros Hieroſolymam ad ipſum ſpoſpondiſſent, illuſum fuiſſe cognouit, magnoque furore percitus, quoslibet mox infantes, qui Bethlehem eſſent ac in finibus eius, necandos eſſe mandauit, eos videlicet, qui eſſent bimuli, ac inferioris ætatis,* deinde cum Herodis profectionem & commorationem Romanam commentum falſum appellaſſet, concludit. *Itaque tum Euſebij, tum etiam aliorum, aſſerentium infanticidium perpetratum poſt biennium à Chriſto nato, prorſus irrita redditur.*

Baronius. An. 1. initio.

Suarez. 1. p. q. 36. d. 14. ſ. 4.

Accedit proximè Suaretz. *Non exiſtimo,* ait, *neceſſarium concedere Herodem per biennium diſtuliſſe Innocentium cædem, habemus quidem ex Luca non occidiſſe illos intra primum, vel fortaſſe etiam ſecundum menſem: nam prius virgo præſentauit filium in templo, & deſcendit cum Ioſeph Nazareth, & veriſimile eſt ibi aliquo tempore habitaſſe, priuſquam moniti ab Angelo in Ægyptum deſcenderent: poſt quem diſceſſum teſte Matthæo mors Innocentium ſecuta eſt: interceſſit ergò aliquod tempus à reditu Magorum vſque ad mortem Innocentium: fortaſſe non fuit tantum duorum menſium ſed plurium: quia veriſimile: priuſquam tam immane facinus Herodes aggrederetur, omnem adhibuiſſe diligentiam, vt conquiſitos Magos ad ſe reuocaret: Quamquam autem ſtatim intra paucos menſes occidi iuſſerit, fecit tamen, vt occiderentur omnes à bimatu & infra præ nimio timore, & ob maiorem certitudinem, & ſecuritatem. Quod rectè docuit S. Chryſoſtomus ho. 7. his verbis. quod à biennio & infra interfecit ne miremur &c. Addi etiam poteſt; quod hic D. Thomas ex Auguſtino refert timuiſſe Herodem, ne cui ſidera famularentur, ſpeciem paulo ſupra, vel infra ætatem transformaret. Addo denique quamquam Herodes à Magis didiciſſet, tempus apparitionis ſtellæ, non tamen ab eis potuiſſe diſcere an eodem die, quo ſtella apparuit, natus fuerit puer, nec ne: & ideo vt quod intendebat certius aſſequeretur, interficiendos curauiſſe infantes etiam natos aliquo tempore ante apparitionem ſtellæ, cuius ſignum eſt, quia etiam alios necandos iuſſit, quos poſt ortum ſtellæ natos eſſe certo comperiebat: Et hoc modo interpretor illud verbum Euangeliſtæ à bimatu, & infra, quia conſiderato tempore ortus ſtellæ, humana quadam aſtutia arbitratus eſt intra tempus illud natiuitatem contigiſſe.*

Ianſenius. Ianſenius adſtipulatur. *Sed cum ex his, quæ 40. die in templo dictaque eſſent rumorem nouum nati Meſſiæ ſparſum audiret; intellexit à Magis ſibi illuſum; iratus eſt, & valde iratus: vt qui prius ſæuitiam & iram in puerum conceptum ſimulata pietate texerat, iam non vereretur inaudito facinore eam palam teſtari:*

Maldonat. Accedit Maldonatus: *Alij non ſtatim poſt diſceſſum Magorum; ſed duobus annis poſt infantes occidiſſe dixerunt: eo enim tempore vocatum fuiſſe Romam, vt de morte filiorum cauſam diceret: ſed ij etiam ex contextu verborum Euangeliſtæ, quæ non tam longum patiuntur ſpatium, & hiſtoria refelluntur: apparet enim ex Chronico Euſebij, cum ante 5. annos filios occidiſſe. Valde mihi Strabi & Euſebij placet expoſitio, Herodem ad illud tempus, quod exquiſierat à Magis, non ſignificat occiſos eſſe omnes pueros, qui nati eſſent duobus annis poſtquam Magis apparuiſſet ſtella; ſed eos, qui nati eſſent duobus annis antequam appareret ſtella. Dices cur duobus annis ante: non duobus annis poſt. Reſp. Quia non erant duo anni poſt: ſed pauci admodum dies: voluit ergò cautionis & ſecuritatis cauſa omnes occidere.*

Franc. Luc. Franciſcus Lucas: *Dilatauit tempus crudelitas, ne qua elabi poſſet, quem vnicum cupiebat extinctum nouerat iuxta ea, quæ ex Magis didicerat, ſtellam à paucis*

dic-

diebus citra datos menses ortam: nec causa suberat, cur non crederet cum Magis Chri-
sti natiuitatem cum ortu stellæ coniunctam fuisse; tamen vt suspiciosa est tyrannis,
nec quantumuis adhibita cautela potest esse secura, iam inde à duobus annis natos
puerulos interfici iussit: ne forte vel ante stellæ exortum Christus natus, aut
per miraculum statura maior, aut corpore solidior, quam pro ætate manus
effugeret.

Pro his Petauius facit: *Herodes aliquanto post spatio, cum de ijs, quæ in purga-* Petau. l. c.
tione B. V. atque in templo contigerunt fama percrebuisset, immanem illam carnifi- ex. madb-
cinam indixit, secundum quam altero mense obijt ex Iosephi & Dionis rationibus. da.
Salianus ex horum rationibus euincit Herodem circa Pascha obijsse: & eo quidem Ratio
anno, quo à Magis adoratus est Christus: nam Iosepho quidem autore, *quinta die* Saliani.
postquam filium Antipatrum occidit, vita defunctus est, occidit verò Antipatrum Ioseph. l. 17.
cum bimulis, dicente Macrobio: *Cum audisset Augustus inter eos, quos in Syria He-* c. 10.
rodes Rex Iudæorum inter bimatum iussit interfici, filium quoque eius occisum ait: Macro. l. 2.
melius est Herodis porcum esse, quam filium. Sunt igitur si Dionis & Iosephi rationi- Satur. c. 4.
bus nitendum sit, vt Petauius cum Saliano persuadet, Innocentes trimestri post Epi-
phaniam circa Pascha trucidati. Id à furore & ambitione Herodis Salianus confir-
mat. *Quando obsecro illud: tunc Herodes videns &c. Num post annum vnum aut et-*
iam biennium? Quis tam fatuum dicat Herodem hominem callidum, atque ambi-
tiosum: præsertim cum ad tumultum insonuisset illud classicum: vbi est, qui natus est
Rex Iudæorum? quomodo non saltem euigilauit post 40. diem? Vbi Simeon sacerdos
amplexus infantem publicè exclamauit, illud: viderunt oculi mei salutare tuum:
& Anna loquebatur de illo omnibus, qui exspectabant redemtionem Israel: quomo-
do nemo fuit, qui aurem Herodi vellicaret, & in memoriam reuocaret recens natum,
& à Magis quæsitum Regem Iudæorum? Idem tenet Henricus Philippi c. 6. cum
multis alijs. Citat pro eo S. Chrysost. Euthymium, Strabum Iansenium Tornielliũ
Gordonium, alios. Nec obstat temporis breuitas: nam trimestri commodè geri cuncta
potuerunt vt c. 13. docui & iam extremo Februario in Ægyptum peruenisse. De fe- Occurritur
stiuitate Innocentum manet difficultas, quam Ecclesia circa natalitia celebrat tri- obiectio-
mestri ante Pascha. Respondeo cum Barradio (licet sententiæ contrariæ assertore) nibus.
debilem à festo sumi tantum coniecturam, cum S. Bernardus & alij varias adferant
festorum 4. natalitiorum causas coniunctionis, quas inter Cornelius à Lapide pri-
mariam, *quia propter Christi natiuitatem publicatam fuere occisi, ideo Christi na-*
tales Ecclesia eorundem festo condecorat, & exornat.

Vna difficultas mouetur aduersarijs, è qua se ægrè expediunt: quid Herodem
tanto tempore à concepto flagitio retardarit: nam Romana profectio pridem ante
peracta erat. Rupertus ait, *tot pueros Herodes non potuisset impunè occidere, nisi Ro-* Infanticidio
manæ potentiæ consensum vel licentiam Augusti Cæsaris habuisset. Sed qui moriens Cæsar con-
non requisito Cæsare nobilitatis florem post obitum imperauit trucidari, idem in sultus.
bimulis necandis audere potuit: nec ideo fuit opus Romam siue excurrere, siue
scribere, qui Quintilij Vari successoris Saturnini Solymæ degentis assensum facilè
potuit obtinere, quo conscio Iosephus ex fama publica narrat Herodem omnia per-
petrasse. Cornelius à Lapide dilatum putat infanticidium, vt bimuli vnum in locum
cogerentur: fauet Iosippi Gorionis dictum. *Cum necatus,* ait est. *Antipater, nobiles*
patriæ & filios ac paruulos eorum absque delectu circo conclusos, atque omnes ab
Herode iussos esse trucidari. Et Gregorius Nyssenus tradit Herodem omnes infantes An pueri in
vnum in locum coegisse, quo simul eos traderet internecioni. Festum puerorũ S. An- vnum col-
tonius narrat ab Herode institutum, edicto publicato matres vt omnes bimulos ad lecti.
se ferrent, mactandæ præmio: sed ea facilè bimestri fieri potuerunt. *Non enim,* ait Iosipp. Gor.
Barradius, *fuit difficilè à vicinis inuestigare in Bethlehem eiusque finibus, quænam* Greg. Nyss.
feminæ filios à bimatu & infra haberent, eosque illis extorquere. Ita posterior hæc S. Anton.
sententia recentiorum & accuratiorum æui nostri Chronologorum calculis appro- Barradius.
bata, tam furori Herodiano, quam Euangelicæ narrationi conformior: & Dionis Conciliatur
Iosephique rationibus consentanea, verosimilior apparet & fortè inde, vt monet sententiæ.
Henriquetz, biennij manauit opinio, quod extremò superioris anni natus sit Chri- Processus
stus & infanticidium sequenti contigerit. Nunc Herodis scelus anhelantis processum lanienæ.

ad

ad tam immanem lanienam inſpiciamus. Chriſtus ſecunda Februarij cum ſe Deo Patri ſtitiſſet in templo victimam pro mortalibus; ſed matutinam: & eo ipſo die foras digreſſus Solyma deflexiſſet, vt S. Bonauentura putat, ad domum Zachariæ, Deipara virgine & Ioſepho non ignaris Herodianarum inſidiarum; quas è Magorum nocturna viſione collegerant: ob quas etiam nec noctem illam auſi fuerant Hieroſolymorum ſe mœnibus credere, ne fama geſtorum in templo citius aures Herodis vulneraret: ſiue igitur eadem nocte (vt exiſtimat Adricomius) ſiue inſequenti,

Fuga in Ægyptum. cum Nazarethum verſus contenderent (vt ſenſit Bonauentura) per quietem moniti ſtatim Ægyptum verſus iter ipſo quarto Februarij die videntur inchoaſſe, cum

Herodis ſolicitudo. Herodes eodem tempore Hieroſolymis curis domeſticis, & parricidalibus quæſtionibus exerceretur; ſed dum in templo geſta percipit, exquirit de Magis, ac Antipatri filij cauſam ſimul agitat, Februarius euoluitur, & Chriſtus in Ægyptum peruenit: comperto deinde deluſum ſe à Magis eſſe, coquit lanienam tam immanem: primo quidem pueri Chriſti ſoliùs, cuius perſonam, maiores, habitationem ſcrutatur inſidijs vaferrimè: at eo neque Bethlehemi; neque Nazarethi reperto, necem adornat infantium, etiam confinium locorum, Chriſto cum matre & Ioſepho ſecurè in Ægypto deliteſcente: ſiue Heliopoli, vt SS. Anſelmus, Thomas, Bonauentura docent, ſiue Matharez loco Heliopolim inter & Cairum ſeu Babyloniam ſito, vt Borchar-

Habitatio Chriſti Ægyptiaca. dus mauult: vbi balſami hortus paruo fonte ſed vbere irrigatur, quo creditur Deipara puerum Ieſum lauiſſe ſæpius, mundaſſe panniculos, & ſitim ſuam, ſponſique reſtinxiſſe. Hic igitur velut è ſpecula Dei filius Herodis furorem adſpiciebat: quem tunc erumpere permiſit, cum matrem ſuam noſſet & Ioſephum educatorem diſcrimē

ex infanticidio nomē nati Meſſiæ apud Iudæos & Gētes peruulgatur. euaſiſſe: & tantum quidem erumpere paſſus eſt, quantum ad puniendos Iudæos: flores Martyrum ſibi decerpendos, adeoque famam de nato Meſſiâ toto terrarum orbe diſſipandam, opus videbatur. Nam dum tyrannus extinguere puerum nomenque Meſſiæ nati furore incredibili nitteretur, ſic illud fecit toto terrarum orbe celebrari, vt ad aures Auguſti Romam euolarit, & huius cædis teſtes fierent Iudæi pariter & Gentiles. Cum enim Macrobius (vt ſupra vidimus) bimulorum cædem

Macrobius. Dio. narret cum reſponſo Auguſti ſalſo (cuius etiam Dio, Suetonius & alij Gentiles meminerunt) non potuit non etiam nati recens Regis nomen pariter inclaruiſſe, quem

Philo. diſertè ex famâ & rumore iam natum cum cædes filij patraretur vulgauit Philo: *Tum, ait, & Salomen ſororem ſuam & virum eius de tribu Iuda, itemque proprium filium, quem ex vxore eiuſdem ſuſceperat, interfecit, quod diceretur iam in lege promiſſus Chriſtus natus*: Ita profuit Herodis furor multum ad nomen nati Meſſiæ

S. Chryſoſt. toto terrarum orbe diſſeminandum. Quam verè S. Chryſoſtomus de ira pronunciat: *Inextinguibilis eſt ira, quam regni zelus accendit, ac vt fera vulnerata, quidquid oculis occurrit tanquam autorem vulneris dilaniat.* Quando tyrannum ira concepta in Chriſtum ſic efferauit: vt forte mentis impos etiam filij necem maturarit, qui tamen iuſtas parricidij luit pœnas.

CAPVT XVI.

Pœna Infanticidij & SS. Innocentium gloria.

cur Deus & quæ flagitia tam hic quam in futuro puniat.

IVINA ſapientia licet iudicium aliquod vniuerſale decreuerit poſt anaſtaſin, in quo tam Angelorum quam hominum merita cum peccatis ad libellam infinitæ iuſtitiæ coram omnibus exigentur, vt Chriſtus iudex bonos æterna gloria, malos & ſingula eorum commiſſa pœnis æternis muneretur, ne tamen res humanæ fortuitò & caſu ſine prouidentia Dei geri videantur, ſolet & in hac vita atrociora

Iudæi coniurarunt in necē Chriſti. ſcelera publicaſque cædes iniuſtas dignis etiam ſupplicijs hic plectere, vt metu præſentis infamiæ, & cruciatus formidine mortales à flagitioſa vita deterreantur. Iam ſæpius inſinuaui reos etiam motæ in Chriſtum perſecutionis exſtitiſſe Iudæorum

S. Hieron. Gloſſa. quoſdam optimates, quo reſpicere videntur illa verba Angeli monentis Ioſephum, *Defuncti ſunt, qui quærebant animam pueri*, quem locum ſic S. Hieron. cum interlineari Gloſſa interpretatur. *Ex hoc intelligimus non ſolum Herodem; ſed & ſacer-*

dotes

dotes & scribas eodem tempore necem Domini fuisse meditatos, & Haymo *ex his verbis intelligimus, nullos Principes Iudæorum cum Herode in necem Domini consensisse*. Euthymius: *quærentes animam pueri dicit Angelus eos, qui Herodem contingebant: vnde quidam eorum videntur & principes quidem pessimi consilij breui cum vel post Herodem demortui: qui tunc etiam eos vltus videtur*, cum, vt ait Iosephus, *è totâ ditione nobiliores Iudæorum ad eum conuenissent euocati minaci edicto pœnam capitis intentante, non parentibus infensus ex æquo fine sontibus, siue insontibus vniuersos conclusit in circo, & mandauit, vt se mortuo protinus omnes iaculis configerentur*: Quod licet fuerit sororis Salomæ clementia impeditum, satis tamen afflixit florem nobilitatis Iudaicæ, cum res suas in tam arcto sitas arbitrarentur, vt iam mercedem caperent fauoris Herodiani, cui per Christi necem inhiabant. Sed atrocior calamitas cum tot cognatorum & affinium sanguine Bethlehemum, & ei loca contermina cruentauit: quando vt Genebrardus ex Menologio Græcorum, Salmeron, Franciscus Lucas & Cornelius à Lapide ex canone missæ Abyssinorum docent ad 14. millia trucidauit. Ite nunc scribæ cum principibus sacerdotum, & Herodem in Messiam vobis promissum armate, quem dum reperire furiosus non potest, vestros ei filios immolat, vt rectè vobis exprobet S. Augustinus: *O Iudæorum terra, non congruis cœlo: cœlum demonstrat, vt adoratur: tu quæris, vt infans necetur: illud tibi annunciat Deum hominem suscepisse pro te, & tu vis perdere eum, qui venit redimere te: nunciastis Herodi, vbi occidendus inueniri potest filius Dei; sed ille vestros filios occidens pro filio Dei; & vos orbitatis pœna nescios punit tanquam proditores, & filios vestros Dei fecit heredes: Sic vos irridebat ille, qui habitans in cœlo, iacebat in terra, sic furias vestras vestrique Regis subsannabat, quando mala vestra in vos retorquebat, & de malis vestris multa bona faciebat*, & lib. 4. cap. 4. *Quid vobis profuit, quod prodidistis Herodi, vbi Christus nasceretur: nonne vos læsistis, quam Christo aliquid nocuistis? audiens enim ille à vobis, vbi Christus natus posset inueniri, vestræ gentis infantes continuo præcepit occidi*: Enimvero licet ea vindicta sceleribus Iudæorum deberetur: ex ijsdem tantis malis ingentia Deus bona pueris istis & magnum cœlo gaudium excitauit. *Nascente*, ait S. Augustinus, *Christo luctus cœpit, non cœlo, sed mundo: indicitur matribus lamentatio; Angelis exsultatio; & infantibus transmigratio. Deus est, qui natus est, innocentes illi debentur victimæ, qui venit damnare mundi malitiam: agnelli debent immolari: quia agnus futurus est crucifigi, qui tollit peccata mundi: sed oues vlulant matres, quia agnos perdunt fine voce balantes. Martyres illi paruuli in Ecclesiæ quasi infantiâ coronati præludebant palmis & victorijs, quibus adulta iam & confirmata totoque terrarum orbe dissipata mater Ecclesia in omni sexu, ætate, statu, & conditione de innumeris orbis tyrannis, & satellitibus erat triumphatura*: Rectè Beda. *Quod in Bethlehem, & in omnibus finibus eius occisi sunt* (Innocentes) *ostendit non solum in Iudæa; sed & in omnibus Ecclesiæ eiusdem finibus quacunque per orbem diffusa est persecutionem sæuituram perfectorum, & piorum patientiam esse coronandam, qui à bimatu occisi sunt doctrina & operatione perfectos indicant: qui vero infra simplices & idiotas, fidei tamen non fictæ constantia fortes æque denunciant; sed vt potuerit Herodes nocere corporibus, animo certè profuit; quos vix natos ad vitæ mortalis innumeras miserias, in isto statim ortu cœlo transcripsit laureandos. Quam feliciter*, ait S. Augustinus, *nati, quibus in ipso nascendi limine æterna vita obuiauit? felices, qui per ætatis teneritudinem mortis apprehendere nequibant atrocitatem & tam subita nece infinita gaudia promerentur*. Et S. Chrysostomus. *Infantia*, inquit, *passionis ignara palmas martyrij rapuit, & coronas: veri isti sunt gratiæ martyres, confitentur tacentes; nescientes pugnant; vincunt inscij; moriuntur inconscij: ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes*. Hoc est beneficium ingens, quod ab inimico, licet affectu maligno retulerunt innocentes: quo nisi tunc ab hoste fuissent cumulati: multi eorum salutis æternæ discrimen ætate robustiore adijssent: sic & per inimicos, quos Deus vobis permittit coronas gemmeas in cœlis fabricatur: pergant illi pergant furere, & in Dei filios insanire auro gemmisque continuis appetunt eos, quas eis colligunt & adseruant in cœlis Angeli: quibus eorum

Marginalia: pœna eorũ. 1. Iosephus. lib. 17. antiq. 18. 2. 3. 14. millia Innocentũ necata. S. Augustin. lib. 2. ad Catech. c. 5. Iudæi in necẽ Christi iurarũt. cœlo natũ est gaudiũ ex martyrio. S. August. ser. 1. de Sanctis. cur innocentes Christus permiserit occidi. 1. 2. Beda serm. de Natiu. SS. Innoc. S. August. ser. 2. de Inno. S. Chrysost. ser. 4. hostis quidam profuerit Innocẽtibus, & omnibus iustis.

S. Fulgent. ser. 5.

rum thronus gloriæ decoretur: liceat igitur cum S. Fulgentio sic Herodem alloqui Per sæuitiam tuam facti sunt Martyres, *qui per infantiam suam fuerant innocentes: quando per gratiam huius pueri pro eo meruerunt mori, priusquam eum possent coram hominibus confiteri: iste itaque puer, qui mundum creauit; qui mundum regit, qui omnia quæcunque vult, facit, qui cuncta mirabili & insuperabili ordine disponit, hoc ordinauit, hoc egit, vt per tuam inuidiam furiosam illi pueri mortem susciperent pretiosam, & quod eis ad salutem præstare non posses amicus, hoc ad damnationem tuam faceres inimicus. Ad hoc ergo te permisit, infantes occidere; vt illos de te faceret triumphare: te ergò permisit ad nequitiam; illos perduxit ad palmam.* Quis est, qui iam de hoste suo conqueratur? fortunis me euertit, vitæ struxit insidias, corpus vulneribus sauciauit? sustulerit caduca; donauit æterna: vitam appetiit mortalem; obtulit sempiternam: quot vulneribus tot gemmis opulentauit: patere cũ innocentibus innocens, & culpæ expers; quod si cares inimico, qui infestet: ipse corporis tui hostis efficiare, domita vitiorum omnium scaturigine philautiá. S. Bernardus nouum te hic docet martyrium: *Est martyrij*, ait, *quoddam genus & effusio quædam sanguinis, in quotidiana sui corporis afflictione; diuturnitate quidem molestius; sed horrore mitius, quam in illis martyribus: quorum membra ferro secantur, & sanguis apertè profunditur.*

Herodes amicus non id præstare is potuit, quod præstitit inimicus vtilitas ex inimicis.

S. Bernard. ser. in octa: Paschæ. quotidianum Martyrium.

obiectio. *S. Augustin. hom. 4. de Innocentib.* Sanguinis baptismus præstantior altero fluminis. *S. Cyprian.*

Sed quomodo dicemus Martyres, qui nec fidem in Christum habuerunt, nec aquis piacularibus baptismatis fuerunt initiati? *Fidem*, ait S. Augstinus: *non loquendo, sed moriendo confessi coronas meruerunt.* Tincti baptismate sunt non fluminis, sed sanguinis: quanta huius præ illo dignitas, excellentia, gloria? *Hoc baptisma*, ait S. Cyprianus: *gratiá est maius, in potestate sublimius, in honore pretiosius: Baptisma in quo Angeli baptizant, in quo Deus & Christus eius exsultant: Baptisma, post quod nemo iam peccat: Baptisma, quod fidei nostræ incrementa consummat: Baptisma, quod nos de mundo recedentes statim Deo copulat: in aquæ baptismo percipitur peccatorum remissio: in sanguinis corona virtutum.* Quod si ad tam exaggeratam virtutem fortitudinis & Martyrij non audeamus adspirare, saltem quod obuium est, & in hisce flosculis odoratissimum diuinæ maiestati, quæ nobis eos proponit imitandos, illum saltem candorem innocentiæ, puritatem mentis, verecundiam & comitatem morum in nobis exprimamus, *vt quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscamus.* Cum ijs animi demissionem velut fastigium Christianæ perfectionis diligamus: humilem infantiam, in senibus licet præ ceteris amat magister humilitatis. S. Leo: *Tota Christianæ sapientiæ disciplina; non in abundantia verbi, non in astutiá disputandi, neque in appetitu laudis, & gloriæ; sed in vera voluntaria humilitate consistit: quam Dominus Iesus Christus ab vtero matris vsque ad supplicium crucis pro omni fortitudine elegit, & docuit &c. amat infantiam, quam primam suscepit, & animo & corpore: amat Christus infantiam humilitatis magistram, innocentiæ regulam, mansuetudinis formam: amat Christus infantiam, qua maiorum dirigit mores, ad quam senum reducit ætates, & eos ad suum inclinat exemplum, quos ad regnum sublimat æternum.* Hoc scilicet maior erit in cœlis, quo humilior & infantibus similior in terris: *nam quicunque humiliauerit se sicut paruulus iste, maior est in regno cœlorum.*

Imitandi SS. Innocentes. *1. Petri. 2.* in humilitate. *ser. 7. in Ep.* in ea consistit perfectio. *Matt. 18.*

Vindicta Dei.

Venio ad vindictam, quam Deus de tam immani tot innocentum laniená, imo de cogitato Deicidio sumsit atrocissimam. Constat Herodem breui post quinque dierum spatio vix euoluto vt à Lapide & Iosephus volunt extrema morborum acutissimorum diritate cruciatum sceleratam animam euomuisse.

quinque diebus post moritur Herodes.

Eusebius l. 1. hist. c. 8.

Huius vltionis ita meminit Eusebius: *Crudele Herodis facinus contra Christum & pueros eius æquales admissum, quæ merces deinde subsecuta sit, ex quo pacto statim post nulla vel minima quidem dilatione interposita diuina vltio illum, dum adhuc viueret, exagitauerit & quasi proœmia rerum ei post discessum è vitá euenturarum euidenter ostenderit operæ pretium est intelligere.* Ibidem subdit. *Ceterum quomodo statim post insidias seruatori nostro & alijs infantibus factas cœlitus inuecta plaga illum ad extremum vsque spiritum afflictarit, non erit alienũ auscultare:* Sed ipsum Iosephum narrantem expresè pœnam impietatis libet recitare. *Regi vero morbus factus est grauior, pœnam impietatis exigente numine, lento enim calore torrebatur.*

Teste Iosepho ob impietatẽ in Deum.

batur-

batur, qui non externo tactu deprehenderetur, quam intus popularetur viſcera. Aderat & vehemens voracitas, cui neceſſe eſſet continuo cibos ſuggerere, ſimulque vexabatur inteſtinorum exulceratione, & colicis paſſionibus, pedes tumebant phlegmate humido, & pellucido: ſimiliterque inguina: ipſa quoque verenda putrefacta ſcatebant vermiculis, accedente fœtore, nec minus moleſta tentigine, non ſine fœtore grauiſſimo. Super hæc omnia neruorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. Quamoberem conſtans erat inter viros diuinos & fatidicos opinio, Regem læſæ tot modis pietatis DEO *pœnas expendere.*

morborum eius diritas

Hic nimirum ſenſus omnium, DEVM à flagitioſiſſimo tyranno pœnas ſcelerum exigere: pergit deinde morituri crudelitatem deſcribere: qua florem nobilitatis neci deſtinabat, & morbi continua incrementa: vt dolori ferendo non eſſet: ſed arrepto cultro ſibi ipſi violentas adferre manus niteretur. Sic *omne ſub regno grauiore regnum eſt.* quod regibus & monarchis orbis impijs, & hic, & poſt fata pro meritis certa & horrenda decernit ſupplicia: vt omnibus explicatum fiat, Dei prouidentia mundum gubernari.

Ipſe ſibi necem parat.

Fuit ſanè Herodes Regum ſi quis alius impietate in Deum & crudelitate in homines maximus: ſcelera eius hæc enumerat Salianus: *Qui regno per vim & cædem legitimi principis Antigoni potitus, Meſſiam filium Dei inſidus quæſiuit ad mortem, & vt eum ſtatim perderet, horribilem carnificinam in Bethlehem & omnibus finibus eius à bimatu & infra exercuit: profana templa & aras impia adulatione Romanis principibus erexit. Pontifices duos regij ſanguinis alterum calumnijs, alterum inſidijs circumuentum ſuſtulit; quatuor alios in ordinem redegit pontificatu deiectos: Scribas, Phariſæos ſacerdotes plurimos interfecit: in quos Zachariam Ioannis Baptiſtæ patrem: Dauidis ſepulcrum ſuffodit: duas vxores expulit; tertiam cum matre & duobus eius ex ea ſuſceptis filijs interfecit: parique pœna patruum & progenitum filium magnamque domeſticorum partem mulctauit: denique multis ſceleribus perpetratis & morte lectiſſimæ totius regni nobilitatis imperata, plurimorum morborum ſupplicijs excruciatus victuſque, cum ſibi etiam manus adferre conatus eſſet, ſub Paſchales ferias ſceleratam animam euomuit.*

flagitia eius.

Hæc eſt idea conſceleratiſſimi, doloſiſſimi, crudeliſſimique regis dignis tamen ſupplicijs iuſti Dei vindicis dextera hac in vita mulctari: quam omnes deteſtentur.

Idea ſceleratiſſimi Regis.

Aliam vidimus ideam SS. Regum Orientis abſolutiſſimam Chriſtianorum principum, exemplar virtutum omnium: quos Deus & hic ſuperſtites, & poſt vitam prodigiorum immortali fama & gloria ſempiterna decorauit: hanc imitemur: illam exſecremur: & hoc perſuaſiſſimum nobis ſit: ſi nonnunquam ab hoſtibus calumnijs, iniurijs moleſtijſque appetamur, Deum ex tantis malis æterna nobis præmia præparare: nec vllum amicorum tantum nobis prodeſſe obſequio, quantum hoſtes illi odio: vt dixerit de Herode S. Auguſtinus: *Ecce profanus hoſtis nunquam beatis paruulis tantum prodeſſe potuiſſet obſequio, quantum profuit odio: ſiquidem ante vitæ perpetuæ adepti ſunt dignitatem, quam vſuram præſentis acceperint: incipientis vitæ primordijs ipſe ijs occaſus initium gloriæ dedit, qui præſentis terminum impoſuit.*

plus hoſtes proſunt quam obſunt.

Ser. 3 de Innoc.

CAPVT XVII.

Sancti Reges in regionem ſuam reuertuntur non ſine moleſtia & difficultate.

NTERIM dum Iudæa diſceſſu Regum & cognita eorum clancularia fuga varijs motibus, cædibus, & miſerijs conflictatur, ſancti Reges ſiue angelico ductu, ſiue diuino eos oraculo Chriſti gubernante, feliciter, in Arabiam vel Perſiam deferuntur. Quantum temporis impenderint in reditum, incertũ eſt: multo plus vt ante dicebam, quam in profectionem primam exiſtimo: tunc ſtella dux præibat:

quærere contumelias, egestatem, corporis afflictationes, vno verbo crucem, viam vt nobis regiam panderet & præiret ad æternam gloriam: hanc sciremus semitam compendiosam ad vitam immortalem, cupiditates omnes refrenare, impetus animi frangere, niti per ardua, & aspera cum continua & generosa nostra ipsorum victoria: hoc est circumcisos non corpore; sed animo redire à Domino in regionem suam: & tamen ad ipsum non interruptis desiderijs remeare. De qua circumcisione præclarè admodum S. Hieronymus disserit, & nos ad reditum similem, ac SS. Magorum imitationem prouocat. *Magi*, inquit, *adorato Domino: ne cui genti præputium corporale fraudi esset ad gloriam, suis se affectibus circumciderunt: cum thesauris suis, id est secreto mentium patefacto animorum motus mactauere pro munere: eosque morbos, per quos aliquid aut cupimus, aut metuimus, aut dolemus, velut antepputatis aram & misericordiæ altare foderunt: vt vel in auro auaritia, in thure idololatria; vel in myhrra fieret Domino subiecta mortalitas: à quo eius vtique captiua ducenda erat captiuitas. Et in hanc petram & sacræ pecuniæ cupiditas, & profana deorum superstitio, & amara mortalitatis conditio velut illisæ morerentur: iam pridem Babyloni Psalmista præcinente: Beatus qui tenebit, & allidet paruulos ad petram, ps. 128. sub his ergo Magorum & nominibus & oblationibus commodè ille diuinorum operum interpellator exuitur, quoniam Deus erat in Christo mundum sibi reconcilians. 2. Corinth. 1. quis enim iam aut aurum sibi audeat possidere, si Domini est; aut idolis thura concremare, si Christi sit: aut mortuum nisi mortuus sepelire, si myrrha iam viui est? Magi tantum ex eo veteris vitæ relinquere vestigia, nouumque iter ingressi, sarcinis non vacui benedictione cantauerunt: Reuertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi, ps. 114.* Reges itaque veri Christi rigentis, flentis, & egentis imitatores, eius amore facilè viarum semotissimarum molestias & pericula superarunt: quamuis via Holofernis redijsse, vt dixi, non putem: res tota pendet ex patrijs singulorum, quas nemo hactenus perfectè demonstrauit: inde & temporis decursus in itinere colligendus: quamuis biennium imo annuum tempus nimium mihi videatur: cum pro extremis Arabiæ finibus bimestre aut trimestre sufficiat, in quam Arabiam vnius fortè aut duorum patriam, tres simul arbitror concessisse, capturi inuicem consilium, vt eliminata idolomania regiones suas Christo suauiter subiugarent.

Compendiaria hæc via cæli.

ita circumcisi affectibus redierunt.

quorum refrenatio suaderur.

an biennii in reditu consumtum?

CAPVT XVIII.

Docent regna sua fidem Christianam.

LEGATI venerant Reges Orientis ad Christum nomine totius orbis nationum, vt cum velut Regem Deum & Redemtorem suum reciperent, & adorarent; ac de præsenti cum eo Gentilitatis nomine sempiternum contraherent connubium: redierunt noua iam obtenta legatione ad Gentiles omnes: quibus non æquale tantum ius hereditatis cernendæ cum Iudæis offerebatur: sed principatus: vt quoniam in adorando & muneribus congruis honorando Iudæos præuenissent, coniugium fortunatissimum cum Dei filio, reiecta ancilla Synagoga, meruissent, ipsis Legatis facta potestas est omnes nouæ, quotquot vellent, auctorati militiæ, Christoque duce merere stipendia, adlegerent in album fidelium. Vnde vel in ipsa, qua pergebant via non neglexisse videntur, si qua fortuito commoditas oblata Christi natalitia publicandi, vt bonum illud ad plures dimanaret: est enim hic eius naturæ thesaurus, vt condi non debeat, sed vulgari; nam quo plures eius participes efficiuntur, hoc

Reges legati ad Gentiles à Christo missi.

in reditu & via passim Christū publicarunt.

hoc augetur copiosius : prudentiam tamen adhibebant : ne quod puero periculum crearetur. De his Origenes ipse quoque , ait , *annunciauerunt cunctis , nomenque sanctum vnigeniti prædicantes ad suam regionem perrexerunt.* Vix Andreæ Christus agnitus fuit , protinus stitit ei fratrem Petrum ; vix Christus Samaritanæ se manifestarat : & illa relicta hydria rem vulgat ciuibus , adducit ad Dominum ; aptat rectè huic rei Báeza noster S. ex Augustino latronis pij curam solicitam pro salute latronis socij: vix inquit, *Latroni Dominus innotuerat , & sui oblitus relinquens Deum , socio latroni accurrit , vt resipiscat. Neque tu times Deum inquit Luc. 23. Cur ô latro ea hora socium latronem alloqueris, qua de tua salute debebas esse solicitus? cur pretiosissimum vitæ tempus consumis cum socio peccatore & rebelli? prope te habes Deum tuum , Saluatorem tuum, alloquere illum : cur vicinum Deum pertransiens festinas ad remotum socium latrocinij? eleganter S. Augustinus. Quis non admiretur & compungatur? non solum enim , quod in ipso erat : sed & ea , quæ circa illum erant , relinquens, de altero curam gerebat, in cruce Doctor effectus , & corripiens , dicens : Non times Dominum tuum. Hoc est inuenientium Deum ingenium , vt etiam à Christo anathema stent pro fratribus suis : vt à Deo ipso abstineant , vt proximos efferant ad salutem , dicebat Sponsa Cant. 2. En ipse stat post parietem nostrum , respiciens per fenestras , prospiciens per cancellos : & dilectus meus loquitur mihi : Surge propera amica mea : apparuit Deus carne mea vestitus , me ad suum attraxit adspectum , & vix sub illius veni oculos , & loquitur mihi , vt surgam & properem. Bernardus sermone 27. Cant. Post hunc tantæ dignationis & miserationis respectum : sequitur vox blandè & leniter insinuans voluntatem , quæ non est aliud , quam ipse amor , qui otiosus esse non potest , de ijs , quæ Dei sunt solicitans & suadens : & audit sponsa : Surge & propera , haud dubiè , quin ad animarum salutem : nil à Deo reuelato & agnito citius discitur , quam ad proximorum euolare salutem , ea videtur statim diligenti animo cura . vt accurrat , imo pungit stimulo , vt thesaurum alijs communicet. Isaias vidit Dominum , & illum anxium audiuit : quem mittam ; & quis ibit nobis ? offert se Propheta. Ecce ego , mitte me. Nil magis in optatis habent Saluatoris amatores , quam omnium languoribus mederi.* Hactenus Báeza ingenium diligentis IESVM explicauit. Nostros verò Reges præter amoris sponsi continuos ignes ipsium commissæ legationis officium inflammabat : qui sicut Apostoli Christi anastasij , sic hi Natiuitatis eius testes à Deo erant præfiniti , vt quaquauersum Iudæis & Gentibus natum Messiam publicarent , suoque cunctos exemplo ad eius fidem inuitarent. Primi erant Euangelistæ constituti , qui Gentilibus nuncios optatissimos adferrent nati mundi totius Saluatoris , qui salutem omnibus esset certam allaturus : quem ipsi præsentem oculis vsurpassent , & donis honorassent. Hoc eos honoris titulo Sanctus Chrysostomus decorat : *Ipse* , inquit , *aduentu tuo Magos ab Oriente vocasti , & Euangelistas eos ad sua remisisti* : quo videntur officio grauiter & diligenter functi in locis, vt dixi, omnibus extra Iudææ fines , qua fuit transeundum : nam si tam audacter coram Herode natum puerum Regem Iudæorum nominarunt, quid non fecisse apud Gentes existimamus , quibus non poterat à Regibus ipsis prolata noui Regis nominatio non iucunda videri , quod Gentilium omnium bono natus diceretur , & aureum seculum toti mundo reportaturus. Erant hi , vt aliàs etiam dixi, maximè hanc ad rem testes idonei Gentilibus , & nuncij talis Euangelij certè grauissimi , religiosissimi , sapientissimi , quos nec transuersos agere leuitas ingenij , vanæ vel peruersæ cupiditates, vel imprudentia potuit : qui non tantum se & sua regna nouo Regi recens nato sponte subdidissent, licet infantulo ; sed tam feliciter secum agi discerent experimento , vt omnes optarent ad eius confugere fidem , in eius clientelam se tradere , qui solus posset orbem totum & Reges sapientissimis imperijs gubernare , & hic præsenti vita , & suis etiam clientibus regnum & vitam daturus esset sempiternam.

Marginalia: Origenes hom. 3. in diuersis. — Zelus S. Andreæ, Samaritanæ. — Baeza a. 8. § v. de Epipha. — & pij latronis. — S. Augustin. 130. — S. Bernardus. — sponsæ zelus. — & Isaiæ. — Erant Reges testes & Apostoli natiuitatis. — primi Euangelistæ. — S. Chrysost. — idonei testes.

Iam

Iam verò qui alijs tam cupidè populis inuentum Messiam aurei seculi restitutorem publicarunt, quid fecisse arbitramur, cum ditiones suas tandem attigerunt? vt subiectos omnes populos quamprimum ad veri Dei notitiam perducerent? Ego sic existimo. Tres Reges pariter primi vicinius ingressos regnum, statim monumentum perpetuum nati & visi Saluatoris construxisse, vel templum aliquod Christo recens nato condidisse, statuâ eidem & virgini Matri erectâ (qualem dicam Melchiorem in India triennio pòst posuisse) vt ipsa nouitate rei tam operis, quàm qui ad insitatum spectandum opus vndique confluebant, ipsi doctores populorum erudirent, testes tot oculati, cum comitibus stellæ tam prodigiosæ, & quæ à Deipara matre didicerant; vt sensim ijs veri Dei cognitionem instillarent, & in Deorum delubra diruenda armarent: confirmant id lectiones Colonienses & Leodinæ de ipsis: *Beati igitur Magi populum vita, moribus, doctrina ac conuersatione informantes, templum quoddam in monte, quo stella eis apparuit, exstruunt, & signum crucis prout cum paruulo in stella videbatur, solenniter imponunt.* Assentit Petrus Paludanus. *Et vix in duobus annis domum venerunt Angelo duce & ad montem peruenerunt: ibique in honorem noui Regis capellam construxerunt: in qua arma sua depingi fecerunt cum puero, matre & stella.* Inde in proximi pariter Regis regnum concesserunt pari modo templo condito: vt paulatim concordi testimonio, uentilque ardore singulari illos etiam inquilinos ad fidē Christi recipiendam animarent, nam suos quisque Regum subditos tantorum etiam Regum exterorum accedente monitu facilius, quò volebat, inclinabat: iam enim ipsa regni gubernatione maius (vt verè erat officium nobilius & diuinius) arbitrabantur, non tantum pacem politicam & ciuilem ad breuis vitæ spatium regni inquilinis conciliare: sed salutem & veram immortalitatem ijsdem procurare gestiebant. Nouerant Reges illi non tantum id muneris sibi diuinitus imperatum, sed & regulam & normam principum & Regum Christianorum se constitutos, ad quam se posteri conformarent, si subditos nacti essent infideles: nam lacte seu doctrinâ Regum illos ipsos alendos & erudiendos Propheta prædixerat: itaque suos quamprimum populos, vt curæ & fidei suæ commissos sategerunt communi consilio & auxilio suauiter & authoritate potius ac exemplo Regum exterorum, quàm imperio & potentia ad Christi cultum permouere: ita eos Iobus Rex ille Regum Arabiæ sapientissimus, olim exemplo suo docuerat, quæ fidelium principum partes, essent, vt fama huius non facti finibus regni vnius contineretur, sed ad exteras etiam regiones & aures Regum aliorum dimanarit. Vnde laudes hæ ab Elipha cap. 4. Iobo tribuuntur. *Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti: vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti:* Vbi Pineda noster rectè aduertit proprium id esse principum fidelium munus, subiectos veram fidem edocere. Cuius licet prolixam probationem allato etiam SS. Magorum exemplo non molestum erit attexere. *Quod, ait, manifestè pertinet ad veræ fidei & doctrinæ suæ instructionem: tum etiam ad pietatis officia, quibus subiectum sibi populum informabat, vt eo loco dicemus. Id porrò sancti Regis principisue munus proprium est, eiusmodique futuros in Christiana Ecclesia pijssimos principes, qui vitâ, consilijs, verbo suorum fidem pietatemque promoueant, Isaias pollicetur: Mammillâ Regum lactaberis. Quis porrò nesciat lac, ad doctrinam referri, quâ teneræ fidelium mentes in fide & pietate nutriuntur, & crescunt, dicente Paulo: tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi: & Petro: rationabile, & sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem. Consequens verò ex hac Regum doctrina subiungit vates: & scies, quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob, sic videlicet proficies in me cognoscendo atque timendo. Neque modo fideles ex Regum pietate & fide exsugunt fidei & pietatis incitamenta, sed in semel concepta sanctitate confirmantur, eriguntur, manuducuntur, brachijs etiam gestantur, ne cadant, neue offendant in viarum discrimina, eodem vate dicente. Erunt Reges nutritij tui & Reginæ nutrices tuæ. Porro nutritij nomen ab illius fide seu fidelitate dicitur, cui puer educandus atque instituendus committitur; aut ab eo, qui officium aliqod munusue aliud, quale est*

[Margin notes: modus quo inuexerint in regna sua primi fidem. — erecto templo Christo & Deiparæ. — exemplo Iobi Arabis docēt Arabes. — Pineda in c. 4. v. 3. Iobi n. 75. — id Regum Christianorum officium. — Isa. 60. 16. lac doctrinam significat. — 1. Cor. 4. — 1. Petri 2. — sunt nutritij subditorum.]

œconomi fideliter administrat: idem verò nutritij officium tunc Paulus explicat per ministrum & œconomum fidelem, cum refert administrationem mysteriorum Dei, & puræ lacteæque doctrinæ prædicationem: sic nos existimet homo vt ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei: hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Ergò Reges nutritij sunt, atque dispensant fidelibus mysteria Dei: non quod vsurpare vlla ratione debeant sacerdotum ministerium, quorum est pascere verbo & verbi interpretatione gregem, qui in illis est; sed quod illorum etiam pietati & fidei committatur regnum instituendum in fide, & ad pietatem excitandum. Pergit deinde Pineda demonstrare: quàm exactè tam Iobus, quàm sancti tres Reges hoc munus verè regium impleuerint. *Quam igitur fideliter & solicitè existimare oportet Iobum Regem sanctissimum nutritij & dispensatoris mysteriorum Dei munus apud suos præstitisse; vis etiam magis priuatum magisque domesticum officium verissimè in Regibus agnoscere? certè simile est regnum cælorum, atque Reges Ecclesiæ similes fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum: namque Regum & principum pietate, quasi in subditorum animis abscondita, fermentatur totum regnum, & diuino spiritus igni præparatur. Tres profectò Orientis Reges in recens nati Christi fide instructi atque edocti, velut tria fermenti frusta ad regna sua redierunt, quod singuli non satis farinæ singulis, sed singulis regnis fermentandis, & ad vnam fidem & religionem adducendis satis essent.* Accedebat quod Reges illi sicut antea sacrorum antistites suis in regnis religionibus omnibus præsederant: sic Neomystæ & Christi primi sacerdotes (si Chrysostomo credimus) initiati, iam nouo ex munere curabant solicitè rituum sacrorum nouam ad Christi leges & doctrinam Euangelicam institutionem, quo in munere non videntur Iobo & Abrahamo simul Hierarchis concessisse quorum cum efficacitate fructuque conatum sic Pineda commendat, præmisso Regis sacerdotis officio. *Nam cum proprium sacerdotis munus docere, certè Regis etiam est prælucere subditis obseruatione legis; cum de illo scriptum sit: Postquam sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, vt discat timere Dominum. Quorsum enim Rex sit ciuitas supra montem posita: nisi vt suos muros suosque mores contineat? Quorsum idem Rex & populi princeps lux mundi & sol quidam sit, nisi vt ipso exoriente atque affulgente dispareant tenebræ & expergefactus homo excitatusque exeat ad opus suum & ad operationem suam vsque ad vesperam? Iam ergò Iob Rex pariterque sacerdos suis ita præluxit, vt ignorantiæ & infidelitatis tenebras verissimæ doctrinæ splendore ex suo regno dispelleret: certè propter sacerdotium & publicum ministerium Abraham quoque in id incumbebat, vt non solum numerosam vernaculorum turbam, sed alios quoque pro temporis & loci occasione nata, verbo & prædicatione ad veram fidem & religionem adduceret, adductos verò, ne deficerent, secum etiam duceret; nam egrediens de terra sua tulit Sarai vxorem suam, & Loth filium fratris sui vniuersamque substantiam quam possederant, & animas, quas fecerant in Haran, & egressi sunt, vt irent in terram Chanaam: quem locum sic legit Onkelus, & animas quas subiecerant legi in Haran. Hebræi docent Abrahamum viros, Saram verò feminas instituisse in vera Dei religione. Quare illorum animas fecisse, id est illos Deo & eius præceptis procreasse & genuisse dicuntur: tum etiam fecisse quasi sacrificasse & Deo obtulisse per conuersionem ad veram religionem dici possunt: aut fecisse id est, acquisiuisse & comparasse Deo & eius cultui: aut congregasse & redegisse ad fidelium Ecclesiam: hæc enim omnia cadere possunt in propriam significationem verbi faciendi, quod in fonte est chasam.* Hactenus Pineda de Iobi & Abrahami studio Gentiles ab infidelitate conuertendi. Vterque typum expressit Regum Orientalium, vt alibi dixi. Iobus quia Rex idem sacerdos, & Propheta verusque Trismegistus, quem S. Chrysostomus virum Euangelicum nominat, quod tantam curam & solicitudinem de internis cogitationibus susciperet, quantam Euangelicæ leges præcipiunt; quem idem Apostolis in martyrio censet comparandum. *De Iob*, ait, *data mihi pace, oportet dicere; quoniam etsi non maior Apostolis, minor tamen beatus ille non fuit: illos enim eadem pro Christo pati solabatur: ille autem hoc solatio destitutus*

Marginalia: 1. Cor. 4. — In quo differat Regũ & sacerdotũ officiũ. — Luc. 13. — Tres Magis fermẽto similes absconditi in farinæ satis tribus. Hierarchæ regno tum — Deut. 17. — Rex ciuitas & sol. — Ps. 183. — Iob & Abraham sacerdotes instruunt populos etiam alienigenas. — quos conuerterat Abraham & Sara. — S. Chrysost. ho. de Iob & Abraham. — Iob comparatur cũ Apostolis.

tatus non piscator, nec tenuiter viuens, passus est omnia: tunc obstructum est turpe os diaboli, nec habuit, quod diceret. Nec minor sanè fides in Euangelicis nostris Regibus quàm Iobo, vel Apostolis, vt multi SS. Patrum attestantur: par etiam fidem eandem veram publicè profitendi studium: par pro ea se ad mortem oppetendam offerendi desiderium: par eam infidelibus publicandi cura & solicitudo: quam etiam: vt operibus magis, quàm ore persuaderent, vitam suam omnem ad doctrinæ Euangelicæ præscriptum dirigebant: vt sic ut Abraham synagogæ veteris Patriarcha plurimum in hoc desudauit, vt suis virtutum exemplis Dei Ecclesiam, cui ferè præsidebat, amplificaret: sic hi progenitores Ecclesiæ toti in hoc fuerunt, vt quamplurimos Christo exemplo & doctrina aggregarent. Multum hanc in rem conferebat trium Regum & tanti stupetus conformis narratio, tam de stellæ ductu quam occultatione, reditu, & pueri nati demonstratione, de nati Regis maiestate, prodigiosa eius in corporis adsumtione & natiuitate; vt faciles fuerint nacti duorum regnorum aures, & breui se omnes eorum doctrinæ, moribus, ritibusque aggregarint: nam si multum facit ad regni mores in melius conuertendos vnius Regis exemplum: quid trium istorum non valuit? Pergit hoc ipsum sic in Iobo Pineda pertractare argumentum. *Tandem quàm exercitabilis sit in vtramque partem, quæ à Regibus nutritur exemplorum ... a, vt non modo facilè verum etiam efficacitate quadam & necessitate ad religionis morumque principis imitationem animi subditorum agantur: non aliter atque vmbra corpus sequitur, & illud refert à quo expressa & effecta est; si corpus rectum, si curuum sit, si iacet, si mouetur, in vmbra ipsa expressum videbis; mouetur videlicet cum principe mobile vulgus. Frustra tentabis vmbram commouere immoto corpore: frustra inflectere, si illud stet rectum, frustra ad rectitudinem adducere, reflexo & incuruo illo. Non aliter mare quamuis tranquillum sit, ventorum vi agitatur, quàm commouetur vulgus vitâ, exemplo, verbo & spiritu potestatem habentis: aquæ videlicet multæ populi sunt, spiritus verò aut ventus Magistratus: spiritus est apud Ecclesiasten, & ventus apud Danielē. Non aliter gubernator clauo nauim in vtramque partē reducit, quàm vitæ exemplo, qui Reipublicæ clauum tenet. Neque aliter primum mobile inferiores omnes orbes rapit contra proprium peculiaremque in partem aduersam inclinationis diurnum motum quasi à superiori imperatum & impressum incitatissimè breuissimeque conficientes, in proprio & peculiari cursu segnius, quasi vix audeat suo Regi & gubernatori repugnare, quàm facilè principes secum adducit, trahit, rapit quoquo pergat subditorum animos.* Confirmat id Pineda exemplo Regis Heor & Principis Sichem nullo negotio suadentis populo circumcisionem, grauissimumque dolorem & religionem ceremoniasque ignotas apud illas gentes, tum ad Iobum reuertitur. *Et hac tanta vitæ Regum efficacitate in subditorum animis permouendis facilè colligi potest Iobi sanctitatem & religionem permanasse in vniuersum regnum, vt ad illius exemplum se composuerit: præsertim cum Regem pijssimum singulari pietate coluerint, & vnicè dilexerint: quippe os suum aperiebant (ad eum audiendum) velut ad imbrem serotinum: ex hoc verò imbre quantum fuerit bonarum fecunda frugum effecta terra Hus (& Arabia) quàm floruerit religione & pietate, quantum profuderit optimorum fructuum, diuinare opus non fuerit: neque verò dubitare amplius ad Ecclesiæ & fidei ouile vnum adductum esse à Rege eodemque pastore vigilantissimo Hussitarum populum: conueniant enim in vnum populi & timent Deum: cum Reges timent Deum psalliteret ge alio: in conueniendo populos in vnum, & reges, vt seruiant Domino. & rursus: timebunt Gentes nomen tuum Domine, & omnes Reges terræ gloriam tuam.* Parem Iobo si non maiorem arbitror Reges singulos in subiectis populis Christ. fidem edocendis diligentiam, curam & formam adhibuisse: cum sicut in Iudæa palam eius natiuitatem & regnum ausi sunt publicare, & quasi gentem illam ad Regis & Dei sui cultum contra Cæsaris & Herodis Regis autoritatem exemplo suo prouocare, non dubitandum sit; qui vel Herodem ipsum etiam conabantur adorationis comitem adiicere, quin populis suis quàm optimè consultum voluerint, quos constabat non posse sine Christi fide salutem obtinere: itaque non singuli tantum Reges suis in regnis: sed tres pariter videntur primum & alterum regnum adiisse erecto duobus in locis templo, & suo simul exemplo & co-

Reges vouent eum & à suis.

principis exempla efficacissima.

probatur multis similitudinibus:

1. corporis & vmbræ
2. venti & maris.

Eccl. 14.
Dan. 7.

3. gubernatoris & nauis.

4. primi mobilis & cœlorum inferiorū.

Gen. 34.

Heor princeps facile subditis persuasit religionis mutationē.

sic Iobum subditi sequebantur.

tenerebantur à doctrina exemplo & fiebant.

Ps. 101.
21 & 16.

Regū trium par vel maior zelus gentis in Iudæa.

hortatione cunctos ad eundem Christo cultum adhibendum inflammasse: hoc vtique maiore fructu, quam Iobus: quod & ipsi primitias spiritus à fonte ipso Christo coram hauserint, & Apostolatus officium singuli à Christo imperatum susceperint, cui solebat Deus, vt postea in alijs patuit, prodigiosis etiam & mirandis operibus adsistere, quo facilius Gentiles ad fidem Christi pellicerent: ipsa verò tot ostentorum cœlestium visorum narratio tantis & tot testibus oculatis stabilita facile fidem apud subiectos reperiebat, qui Reges, eosdem sacerdotes, & sapientia omni humana & diuina cumulatos, velut Deos cælo lapsos suspiciebant. Sed ne diuinare potius, quam testata loqui videar, quosdam è veteribus Patribus & recentioribus laudabo, qui à sanctis Regibus nostris primam sementem fidei Christianæ apud Gentiles sparsam esse voluerunt.

ob Apostolatus officium miracul. & visorum mira. testantur veteres SS Patres.

S. Chrysost. hom. 8. in 2. Mat. S. Chrysostomus. *Vnde mihi videntur isti etiam in regione propria facti esse postea ciuium suorum Magistri: qui enim hæc nequaquam tacere timuerunt: multò hæc ipsa liberius patriæ suæ hominibus prædicarunt, quippe præter stellæ indicium habebant & angeli responsum & prophetiæ testimonium,* & infra, *Magos celeriter emittit Christus: simul & Persarum regioni mittens magistros: & inefficacem reddens furorem tyranni.* alia eiusdem testimonia protuli superius.

Theophylactus in 2. Mat. Theophylactus: *Videntur hi Magi magna virtute præditi: nam qui in aliena regione adorare voluerunt: quomodo non in Perside ipsa magna libertate prædicauerunt.*

autor operis imperf. hom. 2. in 2. Mat. Operis imperfecti autor, cuius verba S. Thomas recitat & sequitur. *Tamen cum reuersi fuissent, manserunt colentes & magnificantes Dominum, studiosius magis quam primum, & prædicauerunt omnibus in genere suo & multos erudierunt.*

in 2. Mat. Albertus Magnus: *Isti etiam Magi in terram suam reuertentes multos conuerterunt.*

hom. 5. Eckius: *Adorato eo reuersi sunt, fidem, quam semel acceperunt à Deo vtique disseminarunt pro viribus suis.*

lib. 4. Cant. Applicat ijsdem, Ludoicus de Ponte, verba Canticorum. *Tenui & non dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ: fidem enim induxerunt in suam patriam, & ciuitatem in qua nati erant, quæ erat mater eorum: si enim tam liberè Christum natum Iudæis coram Tyranno pronunciarunt: quid in ciuibus suis magno feruore prædicarint? probat id S. Chrysostomi allatis testimonijs.*

Inchofer. Denique Inchofer hæc ex multorum sententijs refert. *De Magis in regionem suam reuersis, qua ratione postea vitam suam instituerint varia narrantur, eos nempe reportata religione Christum vbique magna Gentium admiratione annunciasse, multa de eius mysterijs & regno instaurando, prout à Spiritu Sancto edocti erant, palam fecisse, & quæ præsertim vel suis oculis vidissent, vel ex ore Deiparæ virginis suscepissent, diuulgasse. Quò factum vt permulti eorum prædicatione nomen Christo dederint, visendique eius & Deiparæ studio accensi, religioni totos se deuouerint.*

Quocirca cum non minori feruore mentis sancti Reges pariter fidem, quam Iob & Abraham infidelibus passim promulgarint: non minori successu fructuque factum videtur: quos Christus primos ad id munus ablegauit.

CAPVT XIX.

Mithræ & idolorum templa subuertunt, cultumque stellarum abrogant, Christi sacris subrogatis.

Orientales cultores solis & Mithræ vt testes Reges iuxta S. Chrysol.

OLEM non Persæ tantum mithræ nomine, sed & Ægyptij Heliopolitæ cum pluribus Orientalibus Gentibus coluerunt: adiecta Lunæ & siderum adoratione: quarum in numerum vt sæpe dixi S. Chrysologus sanctos reges retulit. Inchofer ex operis imperfecti autore tacitè eos multò ante sideris noui solicitos obseruatores & cultores stellarum. *Nec absimile, ait, verò putatur inter varios sacerdotum ordines mithræ potissimum hoc est Soli, quem præ ceteris colebant, ac deinde Lunæ; cui secundas*

das honorum deferebant, Magos hosce religionem exhibuisse, eaque de causa in excelso loco sacra & ceremonias obire solitos, de die quidem Soli, noctu verò Lunæ factitasse, vnde ea prodijt narratio, quæ in monte victoriæ perennes excubias egisse eos tradit, viter sua sacra stellæ quoque ex Iacob oriturae, quam Balaam prædixerat, inuigilantes. Scilicet ignorantes initio, quid agerent piæ vigiliæ religiosos fecerunt, vt verisimile sit illustratione diuina præsensisse non diu differendam apparitionem stellæ, cuius ductu ad eum solem, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, accessuri essent, vt idcirco pridem antè, quam apparuisset, deserto solis errantis honore omnem cogitationem & studium huc intenderent, quò exorituro mox solis & lucis omnis autori dignè occurrerent hactenus Inchofer. deserto eo cultu stellam Messiæ exspectarunt.

Itaque cum ipsi sacrorum prius antistites subiectos sibi populos certorum Deorum cultu, vanisque superstitionibus dementassent, vt illud omne rudes & imperitæ mentes religiosum & pium ducerent, quod Reges sapientissimi summo prosequendum honore censuissent: ita cum Reges iam melius cœlestibus oraculis & diuinis eloquiis instituti: & vsu iam compertum esset astra nec anima quidem prædita, hominum causa procreata esse eo fine, vt ipsorum commodis subseruirent. non difficile fuit, sideris illius recens orti famulatu commemorato, conditoris naturæ cœlorumque maiestatem, potentiam, & bonitatem persuadere: qui ad trium Regum obsequium, id astrum nouum condiderat, & ita ipsorum obsequiis mancipārat, vt ad nutum & voluntatem ipsorum consisteret, vel moueretur. *Non enim Christus, vel Reges agebantur cursu stellæ; sed ipse stellæ agebat cursum, cuius per cælum cursum sic Christus dirigebat, sicmoderabatur incessum, sic viam temperabat, vt Magorum seruiret & mitteretur ad gressum: nam ambulantibus Regibus stella ambulabat, sedentibus illis stella stabat, dormientibus Regibus stella excubabat, vt inde verè cognoscerent Reges, quibus viandi par conditio esset, par sit necessitas seruiendi & stellam iam non Deum crederent, sed iudicarent esse conseruam, quam cernerent taliter suis obsequiis mancipatam.* Persuadent reduces ex stellæ obsequio eius creatorem. & Christi diuinitatem. S. Chrysol. ser. 156.

Quæ cum populis pariter Reges indicarent, & itineris successum, inuentionem pueri, templi recens ad eius honorem conditi mysteria; ritus colendi Christi declarassent, facilè armarunt ciuium animos ad idola comminuenda, statuas confringendas, delubra subruenda. diruunt idola & delubra.

Ita vt hinc factum esse videatur, quod Ezechia dominante, Qui cum Pascha celeberrimum Israëli indixisset, sic ardore cultus vnius Dei Iudæi pariter sunt inflammati, vt confestim consurrexerint ad idola deturbanda, confringenda, dissipanda: nec suæ tantum; sed & vicinarum tribuum. *Egressus* (ait scriptura) *est omnis Israel, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt: non solum de vniuersa Iuda & Beniamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus euerterent.* vt Iudæi. 2. Para lip. 31.

Atque hoc quidem eo facilius fuit illis Gentibus persuadere, quo magis Oriente toto non solum stellæ Balaamitiæ breui oriturae fama fuerat dissipata: sed & Sybillinis versibus Rex aliquis orbis totius monarcha nasciturus dicebatur, cui Reges & Magi Orientis essent munera oblaturi: quæ cum iam facta mirarentur, facilè in Regum suorum voluntates, mores & religionem vno velut impetu se conuerterunt, vt magnus illi dies Iezrael potuerit appellari, quo regna duo Christi fidem amplexa cultum omnem idolorum abrogarunt. Prodijt ipso translationis tempore historia SS. Trium Regum vt autor Affligimensis auctarij tunc viuens asserit: eam multum diuque frustra requisiui, tandem Francofurti reperi ante trecentos ferè descriptam annos conformem veterrimis lectionibus Coloniensibus, sed ijs auctiorem, vt existimem eandem esse, quam Reinoldus curauit concinnandam: eam deinceps Francofurtensis historiæ nomine laudabo sæpius, & quia fusè narrat reditum & in reditu fidei propagationem eam adscribere visum est. *Cum autem reuersi fuissent in regionem suam, manserunt colentes, & glorificantes Deum magis quam primum, & prædicauerunt omnibus in suo genere Christi adsumtæ humanitatis, & æternæ diuinitatis mysterium. Locum verò montis quo primum stella cum forma pueri paruuli & crucis similitudine lucens ipsis est ostensa honore digno colebant, & ad salutem hominum & fidem confirmandam cœlestis signi similitudinem, sicuti in stella con-*

sacro certos præfixit & addixit æditũos, à quibus Deiparæ cultus ab ingressuris templum exigendus hac ceremonia præscribebatur: ipsi contenta voce piè nomen MARIÆ semel & iterum inclamarent: tum ad voces singulas omnes in terram toto prostrati corpore, puerum matris vlnis sustentatum cum MARIA supplices adorarent, vt & exteri quique spectatores ipsius reuerentiæ, ad similem cultum tam filio quam virgini matri exhibendum pellicerentur.

Ritum colendi eam præscribit.

Hunc ritum suis voluit subiectis populis solùm sacrosanctum: exinde eos prodigiosæ stellæ narratione ad fidem Christi nati Dei hominis, in quo solo salutis mortalium spes esset collocata paulatim perduxit, ac idolorum delubris dissipatis, subuersis aris, succensisque lucis orthodoxam Christi fidem stabiliuit, tum rebus humanis nuncium remisit: & ex assectatoribus itineris Bethlehemitici: vel quos inter proceres ceteris in Deum fide, pietate & religione præstare iam vsu compererat, ijs regni sui prouincias distribuit: & hoc reliquit vnicum in mandatis, vt fidem Christi Regis contra idolorum superstitiones vanas tuerentur, cuius pauperis & rerum omnium egentissimi amore sponte regni dominatum cum voluntaria paupertate commutaret. Permouit ea res vnum reliquorum, quem Calecutanis oris præfecerat similem vt ædem sacram suo in regno (quod conditor ipse primus eo nomine insigniuit) excitaret, & in penitiori loco sacellum conderet imagine simili Deiparæ in eius meditullio constituta; quam eodem prorsus cultu & religione loci custodes quotidie supplices adorarent, cuius templi structura stetit adhuc seculo superiore, quando Vascus Gama (sicut libro tertio retuli) templum ingressus, & icone parthenica notata ad nomen MARIÆ cum reliquis corpore in terram abiecto virginem Dei matrem ex prisco gentis more piè fuit veneratus. Multum ego censeo narrationi huic fidei tribuendum: nititur enim veteri patrum iam inde à Christo nato profecta traditione: certis loci vestigijs, ritu tot seculis conseruato, & fida annalium India narratione, cui iam autores grauissimi Nauarrus, Osorius, Maphæus, Fornerus, Carthagena, Spinellus, Cornelius à Lapide cum alijs suffragantur: non possum quin Inchofer eiusdem rei attexam narrationem. *Quod autem vnus ex ijsdem Indiam Orientalem patriam habuerit, hactenus historica tantum narratione à quibusdam creditum est. Fuisse hunc Cranganoris Regem tradunt, virum summum & Brachmanarum literis eruditum: sed qui incestu cum sorore germana perpetrato vehementer pœnitens, neque tamen post multas pœnas à se exactas animo leuatus religionis causa peregrinationem longinquam susceperit: ac tandem in Persidem & Carmaniam, vbi ea tempestate vetus adhuc Magorum disciplina vigebat delatus sit. Hic cum duos principes iam antea sibi per literas notos ad quærendum Christum indice stella itineri se se parare offendisset, tertium se comitem illis adiunxit; vnde & Cheriperimale nomen tulerit, quod est vnus ex tribus. Post Christum adoratum lætior & tranquillior effectus cum primum domum reuertit, tertio ab ortu Christi anno templum Deiparæ fertur dicasse, ac imaginem affabrè pictam, quæ speciem virginis exhiberet natum vlnis complexæ in eodem collocasse: legemque tulisse pietati suæ parem, quoties* MARIÆ *nomen ab æditŭis fuisset inclamatum, toties vniuersi qui præsentes accepissent humi sese plus quam cernui demitterent. Denique missis mundi impedimentis totum se diuinis mancipasse, distributis opibus inter eos, qui religione & prudentia probati essent. Vnus ex his vt aiunt Calecutum fundauit, & patroni exemplo ædem virgini pro dignitate sacrans, eo honore adorationis cultum Deiparæ auxit, quem à patrono susceperat, cuius hodieque memoriam tametsi incolæ pagani religiosa traditione seruant. Hunc porro existimant esse illum ex Magis, quem pictores fuscum proponunt, alij Æthiopem seu Maurum vocant &c. Quæ si vera sunt nedum ijs, quæ hactenus in Ecclesia tradita sunt officiunt, verum etiam multis lucem adferunt, in quibus non pauci laborarunt. Hinc vero vlterius coniectare licet, non eam fuisse primam Deiparæ virginis imaginem, quemadmodum plerique putant, quam Theodorus lector à Luca Euangelista ad viuum expressam tradit, & cui ipsa virgo suo intuitu gratiam formæ vt refert Nicephorus immisit: sed longè antè à Magis primis Christi & virginis ex Gentilitate adoratoribus exceptum fuisse vtriusque vultum & formam, & deportatam in patriam imaginem publicæ religioni fecisse locum.* Hæc Inchofer. Ex quibus videas eos Reges iure sibi primitias sodalita-

Idola destruit.

Regnum distribuit Christianis.

Vnus suorum similem Calecuti templum construit.

Vestigia eius supersunt.

Testimonia huius rei.

P. Inchofer. c. 12. Narratio de Melchiore Rege Conuersione.

nonnunquam excurrit in Iudæam, hac opportunitate monſtratur à Ioanne Baptiſta diſcipulis ſuis, donec anno ſequente ſub initium Ianuarij Chriſtus ipſe collegit diſcipulos, & coram ipſis ſexto Ianuarij in Cana aquam in vinum commutauit, & nuptias initas cum Gentilitate tanto prodigio declarauit, ſpiritales illas, & immortales, non per corporis, ſed animi coniunctionem: vt ſicut in vinum aqua, ſic caro in ſpiritum, Gentilitas nigra & deformis in ſponſam Chriſti, noua & diuina metamorphoſi conuerteretur. Sed quia recentiorum quidam in dubium vocarunt, num die ſexta Ianuarij tam Chriſti Baptiſmus, quam nuptiæ Canæ fuerint celebratæ, ſententiarum varietatem cum autoribus & rationum momentis ſubijciam; vt veritas liquidius cognoſcatur.

Varietas ſententiarum de die Baptiſmi.

Prima S. Epiphanij ſententia tenet Chriſtum ſexto idus Nouembris eſſe baptizatum: ſed hæc cum omni careat ratione & fundamento paſſim iam exploditur.

I. S. Epiph. hæreſ. 51.

Altera, neſciri quo die, vel quo menſe Chriſtus fuerit baptizatus: quamuis eo die feſtum baptiſmi celebret Eccleſia. Ita Ianſenius negat inter baptiſmum & nuptias in Cana ſexto Ianuarij factas fluxiſſe annum. Pererius putat eodem die conuerſam in vinum aquam, paucis elapſis à baptiſmate menſibus. Toletus arbitratur illa tria myſteria non eodem die contigiſſe: quod verò eorum ſexta Ianuarij peractum ſit, relinquit indeciſum. His accedit Baronius, negatque ſimul vna die facta eſſe. Horum ratio duplex eſt: prima petitur ex SS. Patrum quorundam modo loquendi disiunctiuo cum dubitatione, non copulatiuo. S. Auguſtinus: *Quanquam nonnulli hodie Dominum à Magis æſtiment adoratum, alij aquam in vinum mutaſſe, quidam verò baptizatum illum à Ioanne confirment, in omnibus eſt vera feſtiuitas*: & alibi. *In hac die, ſiue quod ſtellæ ortus ſui nuncium præbuit, ſiue quod aquam in vinum conuertit, ſiue quod in Iordanis vndis, aquas ad reparationem humani generis ſuo baptiſmo conſecrauit; in quolibet horum ſalutis noſtræ myſteria continentur.*

II. Ianſen. c. 14. concordiæ. Pererij Lect. in Dan. ... Toletus in Io. adnot. 18. Baron. A. Chriſti 31. Ratio 1. à disiunctiuo loquendi modo SS. Patrum. S. Aug. ſer. 37. de tempore.

S. Maximus: *In hac dilectiſſimi celebritate, ſicut relatione paternæ traditionis inſtruimur, multiplici nobis eſt feſtiuitate lætandum: ferunt enim hodie Chriſtum Dominum vel ſtella duce à Gentibus adoratum, vel inuitatum ad nuptias aquam in vina vertiſſe, vel ſuſcepto à Ioanne Baptiſmo conſecraſſe fluenta Iordanis.* Eodem ferè modo loquuntur Origenes & S. Ambroſius.

ſer. 29. S. Maxim. ſer. de Epipha. Origenes ho. 8. in diuerſos. S. Ambroſ. ſer. 18. 21. & 22.

Altera ratio ſi Chriſtus ſexto Ianuarij fuit baptizatus, & anno ſequente cœpit in nuptijs Canæ miraculo primo clareſcere: oportuit annum ſolidum à docendo & miraculis abſtinuiſſe, contra Euangeliſtam Lucam act. 1. vbi dicit S. Petrus Chriſtum: *cœpiſſe docere & congregare diſcipulos à baptiſmate Ioannis.* Deinde Chriſtus in baptiſmo eſt doctor hominum à Deo Patre renunciatus, ſtatim ergò cœpit eo fungi munere, nec ſine miraculis: denique S. Auguſtinus vult tam baptiſmum Chriſti, quam nuptiarum miraculum die dominico contigiſſe, quod fieri nequijt, ſi poſt annum eodem die menſis vtrumque eueniſſet.

2. ratio.

Tertia ſententia communis eſt Sanctorum Patrum, & Eccleſiæ conſenſu firmata, hæc tria myſteria diuerſis quidem annis eodem tamen menſe dieque patrata eſſe.

Tertia ſententia Eccleſiæ.

Eccleſia ſæpius canit eo die, vt in primo reſponſorio: *Hodie in Iordane baptizato Domino aperti ſunt cœli*: & in antiphona: *Hodie cœleſti ſponſo iuncta eſt Eccleſia quoniam in Iordane Chriſtus lauit eius crimina*: iterum in alia. *Tribus miraculis ornatum diem ſanctum colimus, hodie in Iordane Chriſtus baptizari voluit.* Demum in hymno: *Lauacra puri gurgitis cœleſtis agnus attigit, peccata, quæ non detulit, nos abluendo ſuſtulit.*

Reſponſio aduerſariorum.

Eludunt recentiores Eccleſiæ dicendi modum: nam & in die Pentecoſtes aiunt orat, *Deus qui hodierna die*, & in feſto Innocentum idem aſſeritur: cum memoria eorum peragitur: licet eorum martyrium & Spiritus Sancti aduentus alio die peracta ſint. At longè diuerſa ratio feſtorum mobilium, quale eſt Pentecoſtale, ac martyrij Innocentum quod patratum quadragenarij ieiunii die ad natalitia tranſlatum eſt gaudia: quorum occaſione contigerat: nulla ſimilis occurrit cauſa, cur ea tria ſimul alias recoleret Eccleſia: quæ tamen diebus alijs accuratius celebrat: vt Baptiſmum octaua Epiphaniæ, & nuptias Canæ Dominica poſt Epiphaniam: ita cum myſteria ſingula diuerſis penſiculatius recolat diebus: ſolo tamen feſto Theophaniæ repetit aliquoties hodie geſta eſſe; venio ad ſanctos Patres præmitto eos, qui ſupra ambiguè locuti videbantur.

Cõfutatio.

S. Aug. ser. 1.

S. Augustinus: ser. 1. de Epiph. disertè asserit eodem die Christum esse baptizatum: dubitasse quidem alibi quosdam de hoc ait, neminem tamen negasse.

S. Ambros. ser. 1.

S. Ambros. *Quia in ea Christus stella duce Gentibus est manifestatus, & à Io. hodie dicitur baptizatus, & aquam in vinum potestate diuina cum conuertisse narratur.*

S. Maximus ho. 6. de Epi.

S. Maximus: *Et quam rectè nobis tria hæc mysteria vno acta die prædicantur, qui ineffabile Trinitatis arcanum vno Dei sub nomine confitemur.*

S. Chrysolog. ser. 157.

S. Chrysol. *Christus diuerso tempore, vno eodemque die Magorum munera aquæ mutatione, atque Patris voce Deus trino testimonio noscitur, sitque de trina ostensione Christi Epiphania vna, & sacrata solemnitas.* Polemius Siluius circa annũ, 448.

Polemius Siluius.

sic in laterculo festum Epiphaniæ adnotauit. *Octauo idus Epiphaniæ: quo die interpositis temporibus & stella Magis Dominum natum nunciabat, & aqua vinum facta, vel in amne Iordanis Saluator baptizatus est.*

S. Paulinus in natal. S. Felicis.

S. Paulinus, vtque deinde.

Qua puerum stella duce mystica dona ferentes
Suppliciter videre Magi: seu qua magis illum
Sacrantem cunctas recreandis Gentibus vndas,
Quo primum Deus egit opus, cum flumine merso
Iordanis trepidans lauit tingente Ioanne,
Siue dies eadem magis illo sit sacra signo,
Permutauit aquas prædulcis nectare vini.

Dubitat hic non vtrum hæc eodem die contigerint: sed ex quonam horum dies magis sanctificetur.

S. Isidorus lib. 1. de offic. Eccl. c. de Epiphan.

S. Isidorus: *Siquidem eodem die idem Iesus etiam Iordanis lauacro tingitur, diuisoque cælo spiritus S. descendentis testimonio Dei filius esse declaratur; cuius diei nomen ex eo, quod apparuit Gentibus Epiphania nuncupatur.*

Albinus lib. offic. Eccl. c. de baptismo.

Albinus: *Hæc secunda natiuitas Christi tot illustrata mysterijs honoratior est quã prima: tunc tantummodo natus est, & Angelus pastores effatus: hodie verò à Magis cum muneribus adoratus est, hodie cum in Iordanicis aquis tingeretur, filius dilectus à Patre vocatus est de cælo: hodie ex aqua vinum factum est: eidemque sponso cælesti iuncta est Ecclesia.*

Rupertus l. 4. de offic. c. 24.

Rupertus: *Sanctus dies Epiphaniæ cum tribus ex causis sit celebris: eo namq; die à Chaldæis Dominus est adoratus, itemque annorum 30. cum iam esset incipiens à Ioanne est baptizatus: atque redeunte anno ex aqua vinum fecit ad nuptias.*

Item: *Tria hæc vna die celebrata esse secundum sanctæ Ecclesiæ autoritatem negare non possumus.*

S. Bern. ser. 1. de Epiph.

S. Bernardus: *Nec sola hæc apparitio: sed altera quædam sicut à Patribus accepimus, hodie celebratur: quæ etsi longo post tempore, facta creditur hoc ipso die.*

Ser. 2.

Et alibi: *Tres apparitiones Domini legimus vna quidem die; sed non vno tempore: id est non eodem anno factas.*

Innocen. 3.

Innocentius III. *Sanctissimum coniugium, quod inter Christum & Ecclesiam fuerat Abrahæ promissum & hodie consummatum in adoratione Magorum dicitur: vti & à Patre confirmatum, cum eadem die anno reuoluto in baptismo audita est vox: hic est filius meus: & declaratum anno sequenti eodem die in nuptijs.* Wilhelmus Epis. Parisiensis: *Triplex hodie memoratur saluatoris apparitio: prima facta fuit tredecima die ab eius natiuitate. Secunda fuit tredecima die & tricesimi anni eius, quando scilicet baptizatus fuit à Ioanne. Tertia fuit, sicut creditur eadem die anno reuoluto, cum in nuptijs aquam mutauit in vinum.*

Wilhelmus ser. de Epip.

S. Thomas.

S. Thomas Aquinas Doctor verè Angelicus. *Quidem dicunt, quod à baptismate Christi vsque ad passionem eius fuerint duo anni, & dimidius: & secundum hos: quod hic legitur de nuptijs eodem anno factum est: sed his contrariatur sententia & consuetudo Ecclesiæ: nam in festo Epiphaniæ trium miraculorum commemoratio fit, scilicet adorationis Magorum, quæ fuit primo anno natiuitatis dominicæ, & baptismi Christi: quo baptizatus est eodem die reuolutis 30. annis, & de nuptijs, quæ sunt factæ eodem die reuoluto anno: ex quo sequitur ad minus vnus elapsus fuit annus à baptismo vsque ad nuptias.*

S. Bernard. ser. 24. de Epiph.

S. Bernardus: *Fatetur Ecclesia decima tertia die anni primi puerum Iesum adoratum à Magis, & die anni 30. Iesum iam virum effectum, à Ioanne baptizatum: insuper*

13. die anni 31. ab ipso Christo primum miraculum factum in nuptijs Io. 2. hæc ab vniuersali Ecclesia per solennem celebrationem tradita sunt: vnde dies tria habet nomina, Epiphania, Theophania, & Bethphania.

Simon de Cassia. Simon de Cassia: *Christus à die Baptismatis sui, vsque ad eundem diem reuoluto anno nullum miraculum fecit: Nemo autem in hoc, quod dico se fallat: quoniam autoritas S. Matris Ecclesiæ longa consuetudine roborata, hoc asserere me compellit: quæ illud solum, quamuis non per scripturam declaratum in consuetudinem inuariabilem suscepit, quod à gestis & moribus Apostolorum, atque discipulorum ipsa in suo ortu & inchoatione cognouit. Eo igitur die, quo Saluator baptizatus est, anno reuoluto, Ecclesia infallibiliter hoc nobis tradente, fecit miraculum initium miraculorum.*

Durantes 16. rationali. Durantes: *Secunda apparitio fuit eadem die in baptismo 29. annis reuolutis, sc. tredecima die anni tricesimi. Tertia apparitio fuit postea similiter eodem die anno reuoluto cum esset 30. annorum completorum & 13. dierum: quando manifestauit se esse Deum per mutationem aquæ in vinum: ideo autem fuit institutum hac die festum de tribus miraculis: quod hic dies antiquitus fuit celebris, in honorem Augusti Cæsaris propter triplicem eius triumphum, quo suo tempore Romano imperio tres regiones subiugauit sc. Parthiam, Ægyptum & Mediam.* E recentioribus 5. solum adducam, qui acrius Ecclesiæ traditionem propugnarunt.

Baradius to. 2. lib. 1. c. 12. Baradius: *Hanc sententiam perspicuè Ecclesiæ verba significant ei, qui tergiuersari nolit: Quorsum enim Ecclesia vno eodemque die illa celebraret, quæ eodem die acta esse non putaret? nunquid deerant dies diuersi, qui his miraculis celebrandis destinarentur? imo illo eodem die esse peracta asserit. Celebrat verò diuersis diebus, scilicet ipso Epiphaniæ sacro die Magorum aduentum: in octaua Epiphaniæ Baptismum, Dominica sequente aquæ in vinum transmutationem. Quid igitur opus erat affirmare eodem die esse peracta, si diuersis contigerant? Ecclesiam sequor, quæ manifestè loquitur, nec indiget expositione, hanc opinionem illa eligit, eandem ego eligo.*

Azor p. 2. l. 1. c. 11. q. 2. Azor: *Communis est veterum Patrum sententia: hæc tria eodem die scilicet sexto January, licet diuersis annis fuisse facta. S. Ambrosius, Augustinus, Maximus, ordo Romanus &c. existimo non esse ab hac sententia recedendum, quæ est communi omnium Patrum consensu recepta.*

Lud. de Ponte lib. 4. Cant. ex hort. 10. §. 2. Ludouicus de Ponte: *Non sine mysterio eundem diem Epiphaniæ tribus miraculis ornatum fuisse testatur Ecclesia, dicens. Hodie cœlesti sponso iuncta est Ecclesia, currunt cum muneribus Magi, &c. Magi enim, qui primitiæ erant Gentium duce stella venerunt ad Christum in Bethlehem natum, & collocatum in præsepio, eiusque Ecclesiæ sunt adscripti: eodemque die institutum est Baptisma, quo peccata in profundum maris demerguntur, & sponsa dealbatur: ipso die reuoluente anno in nuptijs Canæ Galilææ aqua conuertitur in vinum, vt designentur spirituales nuptiæ, in ipso baptismatis die celebratæ non per carnis; sed spiritus coniunctionem; quia aqua in vinum, & caro in spiritum Christi potentia commutata. est.*

Suarez to. 2. in 3. p. disp. 26. s. 1. Suarez inter se committit aduersarios & Ecclesiæ tuetur traditionem. *Existimo alterutrum è duobus dicendum esse, scilicet vel omnia illa tria mysteria esse eodem die facta; vel de nullo eorum definitè constare, an illo die fuerit factum, nec ne: vnde miror Iansenium, Pererium & Baronium, quomodo, cum illud primum negent, potuerint de aliquo eorum determinatè tam constanter affirmare, illo die factum esse, vt dicant, esse vetustissimam traditionem, vsum, & obseruationem Eccesiæ, communemque Doctorum sententiam, cum nullum sit maius fundamentum ad hoc asserendum de vno, quam de alio: neq. ipsi vllum adferant: sed vnusquisq; id eligat, quod alijs opinionibus vnicuiq; proprijs videtur esse magis consentaneum. Vnde fit, vt inter se etiam non conueniant: dum alius de baptismo, alius de nuptiarum miraculo id affirmet. Quocirca sentiendum existimo, baptismum Christi, & alia etiam duo mysteria, sexto die Ianuarij facta esse. Primo quia id negare de festo Epiphaniæ, videtur communi consensui fidelium reluctari: non est autem maior ratio certitudinis de hoc mysterio, quam de reliquis. Secundo, quia reuera Ecclesia in officio Epiphaniæ multum fauet huic sententiæ. Quod verò quidam dicunt elegisse Ecclesiam illam opinionē vt probabilem, ad suam instituendam festiuitatem, nos omnino iuuat: Non enim contendimus nostram sententiam esse certam: sed vt probabiliorem esse eligendam: quandoquidem illam Ecclesia elegit.* Tertio probat eandem ex SS. Patribus, August.

confutat aduersarios.

1. ratio.

secunda.

Hieronymo, Leone, aliis: idem docet Vincentius l. 7. c. 7. Comestor c. 37. Rabanus, Hugo Cardinalis, S. Antoninus 3. p. t. 5. c. 1. Ludolphus, Sigonius, Canus, Genebrardus, Mariana & alij apud Henricum Philippi c. 14.

tertia autores alij huius sententiæ.

Ad locum S. Augustini ab aduersarijs obiectum tam Baptismum, quam miraculum nuptiale die dominico contigisse, Suaretz respondet, sermonem eum nec stylum eius redolere, nec quidquam Augustino dignum in eo contineri. Profectò si Baptismus in dominicum: nuptiæ in diem lunæ incidissent. Nouum mouet & alta s difficiliorem nodum Salianus, egregius assertor Ecclesiasticæ traditionis de quinque propterea Paschatis post Baptismum concedendis. *Concedit ipse quinque perlibenter, primum est, quod proximè secutum est Baptisma eius receptum 6. Ianuarij, vt habet communissima Ecclesiæ traditio; alterum secutum est nuptias in Cana Galilææ celebratas, quas eadem Ecclesia prædicat eodem sexto Ianuarij contigisse. Tertiū memoratur à Ioanne initio capitis 5. quando Christus relicta Iudæa abijt iterum in Galilæam, transiens per Samariam: vbi conuertit Samaritanam. Quartum perspicuè ponitur à Ioanne c. 6. deque eo nulla est controuersia: sed neque de quinto, in quo passus est Christus. Et hanc temporis Christi Domini distributionem, plerique doctissimi, Theologi, & Euangeliorum interpretes secuti sunt:* Alij negant opus esse 5. Paschatis: & 4. sufficere, quod etiam fatetur Henricus Philippi c. 14.

Salianus concedit 5. Paschata post Baptismum.

Vna restat allata supra aduersariorum ratio diluenda, non concedendum videri Christū per annum à Baptismate ad primum vsq; nuptialē miraculum quieuisse. at id negat Rupertus his verbis: *Nunquid, ait, annum suæ ætatis trigesimum, cuius initio baptizatus est, totum sine discipulis exegit? & ita redeunte anno eadem die illud signū coram discipulis fecit? ita sane credendum est.* Consentit S. Thomas: *In primo anno à Baptismo ad nuptias, nihil aliud legitur Dominus fecisse, nisi quod dicitur Matt. 4. de ieiunio in deserto, & de tentatione, & ea quæ c. 1 refert Ioānes de testimonio Baptistæ, & conuersione discipulorum. A nuptijs autem cœpit publicè prædicare, & miracula facere vsque ad passionem.* suffragatur Caietanus: *Rationi consentaneum est, vt annus, qui inter Baptismum & nuptias intercessit, & exegerit Christus docendo priuatim & conuersando sæpe cum Ioanne, vt frequens de ipso testimonium redderet, & ipse Christus inchoaret docendo priuatim monstrare, qui erat.* Ioannes Moschus confirmat sæpius Ioannem Baptistam à Christo fuisse eodem loci visitatum. hinc illa triplicata de Christo testimonia, diuerso prolata tempore, vt prius tali teste, cui Iudæorum Principes multum tribuebant, fama Messiæ celebrior euaderet, donec completis annis 30. publicam ordiretur prædicationem, à qua hactenus abstinuerat. Vnde Rupertus ait, Christum primo anno seorsim aliquos docuisse, publica autem prædicatione non adeo turbis innotescere voluisse. Nec officiunt illa verba S. Petri *Vos scitis, quod factum est verbum per vniuersam Iudæam, incipiens enim à Galilæa post Baptismum, quod prædicauit Ioannes &c.* Sensus est post Baptismum, quem Ioannes prædicarat, cœpit Iesus in Galilæa publicitus concionari. Quocirca talis videtur ordo temporis statuendus. Anno 29. ætatis completo, prout multi volunt, & 31. diebus 13. inchoato, Christum Ioannes baptizauit: postea 40. dies ieiunauit: inde Nazarethum rediit, interdum Ioannem interuisit, cuius attestatione publica postea quam inclaruisset non ita multo ante, quam nuptialis dies in Cana celebraretur. publicum Doctorem egit, discipulos euocando Io. 2. nam ibi Magister salutatur: *Magister vbi habitas.* A miraculis tamen abstinuit: ad nuptias vsque: prius enim, aduertit rectè S. Chrysostomus, debuerunt congregari discipuli, qui deuotè attenderent miraculis, quæ fieri incipiebant, ijsque confirmarentur. Ex dictis claret, postremam hanc sententiam tria scilicet miracula eodem sexto Ianuarij die fuisse perpetrata, longè reliquis firmiorem autoritate Ecclesiæ, SS. Patrum, Theologorum, & interpretum scripturæ, rationibusque niti solidioribus: cum enim decreuisset, vt in Natiuitate humanitas Messiæ præcipuè vulgaretur; in Epiphania diuinitatem eiusdem triplici voluit Deus testificatione mundo declarare. *Qui enim,* ait S. Chrysol. *nascendo ante humano se corpore velauit, postea operando ipse se cœlesti reuelauit arcano: post Deus ipse apparuit trino modo: qui homo in partu apparuit singularis: meritò ergo solemnitas præsens Epiphaniæ nomine nuncupatur, in qua illuxit Deitas, quæ nostra nobis obscurabatur in carne. Per Epiphaniam Magi Christum Dominum muneribus mysticis confitētur: per Epiphaniam Christus aquas saporauit in vinum, vt Christum nuptijs interfuisse*

Responsio ad vltimam rationem Rupert. l. 4. de offic. c. 14. S. Thomas.

Caietanus.

Christus sæpius inuisit Ioannem.

docuit priuatim.

quid egerit anno inter Baptismum & nuptias.

cur tria hæc miracula & mysteria facta vna die.

S. Chrysol.

fuisse virtutis fuerit, non voluptatis: ebrietatis non fuerit apparatus, fuerit deitatis ostensio. Per Epiphaniam Christus Iordanis alueum Baptisma nostrum consecraturus intrauit, vt quos nascendo in terra susceperat, hos renascendo releuaret in cælum. Hinc est, quod Spiritus S. tunc toto se fudit illapsu, quando Pater de cœlestibus clamat: Hic est filius meus dilectus (sic Christus diuerso tempore, vno eodemque die Magorum munere, aquæ mutatione, atque Patris voce Deus trino testimonio nosceretur, fieretque de trina ostensione Christi vna & sacrata solennitas.

CAPVT XXII.

Christus sponsus Gentilitatis in Cruce consummat matrimonium, obcæcatis ob perfidiam Iudæis.

COEPIT subindè Christus Patris cœlestis ante testimonio, & Ioannis multiplici demonstratione designatus agere pastorem Iudæorum: oblitus iniuriarum veterum, quandò ab ipsis recens natus hospitio non receptus, abiectus inter pecudes est: quandò per proditionem locus natalis Herodi fuit indicatus, & palam cum tyranno in Christi necem coniuratum: omnium oblitus cœpit factis & doctrinà viam cœli pandere, suam innumeris prodigijs diuinitatem manifestare, quam & dæmones eiecti publicè confiteri cogebantur. Imò & Gentes quodammodò repellere venientes, vt ouis illa perdita domus Israël quæreretur. *Non*, enim ait Gentili feminæ, *sum missus, nisi ad oues, quæ perierant domus Israël.* Nam Pater æternus filium suum Abrahamo, Isaaco, Iacobo, & posteris eorum Israëlitis promiserat, quod ex eorum stirpe Messias esset nasciturus: in Palæstina tàm oriturus, quàm educandus: Iudæos tantum ore suo docturus, & legem Euangelicam coram ipsis operibus mirandis probaturus: vnde Roman. 15. 8. vocatur *Minister circumcisionis*, quasi Doctor tantum futurus esset circumcisorum Iudæorum, quibus *propter veritatem*, id est, veracitatem, & promissa sæpius facta Patriarchis Christus debebatur: *Gentes autem super misericordia honorare Deum* debent: est enim, quod Gentiles laudent Deum ei se gratos exhibendo, quod gratis sola ductus misericordia eos receperit, & velut catellos non iam micis; sed ipso pane filiorum pauerit: ita, vt dum Iudæi tempore perpessionis dominicæ facti sunt canes, de quibus Psaltes Christi nomine conqueritur *Circumdederunt me canes multi*, Gentiles iam filij Dei vocarentur: nam cum Christus *tota die*, seu prædicationis tempore in quartum annum *expandisset* ad eos *manus*, credere tamen noluerunt: Gentilis vero Centurio, Chananæa, & pauculi alij fide Iudæos superarunt. Quam mutationem præclarè describit Origenes: *Propterea perstitit Domino in clamore dicens: Adiuua me Domine: ad hoc tamen ipse respondet: non licet tollere panem filiorum, & mittere canibus. Qui sunt filij? Iudæi, quos confundit dicens: quia fuerunt filij, & facti sunt canes: de quibus Paulus dicit: videte canes, videte malos operarios, videte interfectores. Nos verò, qui velut canes eramus de Gentibus, facti sumus filij in eorum radice, quos ita exhortatur Paulus Gal. 3. Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Sed fidei tribui hanc gloriam, & Christus hic indicat: mulier magna est fides tua.* & Matt. 8. cum Centurionis Gentilis fidem sic celebrat: *non inueni tantam fidem in Israël.* de quo sic idem Origenes *Nunquid*, ait, *penitus relinquentur ij, qui ex Gentibus veniunt ad Christum: an & ipsis Iudæis habeant aliquid amplius? audi Dominum dicentem ad Centurionem ex Gentibus credentem, Matt. 8. amen dico vobis non inueni tantam fidem in Israël: vide ergo vbi venitur ad fidem, quantum amplius habeant Gentes, de quibus alio loco Dominus dicit: ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores. Vbi ergò venitur ad leges, & ad literas habent Iudæi aliquid amplius, multum & per omnem modum: vbi venitur ad fidem, habent Gentes multum per omnem modum: sed & Dominus Iudæis loquens, eum dicit:* Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti fructum eius: *puto quod sensu legis dixerit: qui ab-*

Christus primò Iudæos docet repulsis Gentilibus

Rom. 15. 8. hinc dicitur minister circumcisionis.

Gentes vocauit canes.

Psal. 21.

Origenes Hom. 7. in diuersis.

Iudæi postea.

Matt. 15. facti sunt canes.

Philip. 2.

Gentiles autem filij ob fidem.

Origenes l. 3. c. 2. in ep. ad Rom

latus

latus est à Iudæis manentibus apud illos solis literis, & datus est Gentibus, qui possunt per fidem fructum spiritus facere. Rectè quidem eo loci Christus ex inquiritur de vinea sua electa Iudæorum, quod tantum abest, vt fructus faceret fidei, & bonorum operum, vt etiam necem & insidias pararet filio Dei.

ob Iudæorum peruicaciam trium annorum.

Ficus habebat; sed ramis robustas, folijs comtas, fructuum egenas, tribus iam annis prædicando fructum sperabat, nec reperiebat: non apud vulgus, non apud scribas, nec apud sacerdotes. Erat interim synagoga, vt eam graphicè depingit S. Ambrosius:

in 13. Luc.

Arbor folijs redundans fluentibus spem possessoris sui cassa speratorum prouentuum exspectatione destituit; ita etiam synagoga, dum Doctores eius operibus infecundi, verbis tantum velut folijs redundantibus gloriantur, inanis vmbra legis exuberat, speratem falsi exspectata prouentus populi vota credentis illudit.

quarto anno sterili synagogæ Christus maledixit.

Corticem scilicet & folia legis sibi reseruabat Iudæa; nucleum & sensum fidei Gentibus relinquebat: ideo cum quartum iam annum ab ipso prædicationis exordio fructum nullum à se funderet, ei quatriduo ante mortem Christus, vt sterili maledixit; nouam plantarat pridie Gentilium arborem fructuosissimam die palmarum: ideo tunc petijt montem oliuarum: nouas ibi Gentilium oleas saturus, insedit pullo, qui Gentium populum nullo iugo legis pressum significauit: iuit ad templum suum verus Rex

die palmarum plantauit oliuetum Gentium.

Israel, quod ipse per fidem & caritatem in animis Gentilium fidelium erat constructurus, deserto populo Iudæorum: *Pulchrè*, ait S. Ambrosius,

eodem lib. 9. in Lucam.

relictis Iudæis habitaturus in affectibus Gentium, templum Dominus adscendit; hoc enim templum est verum, in quo non in litera, sed in spiritu Dominus adoratur. Hoc Dei templum est, quod fidei series, non lapidum structura fundauit. Deseruntur ergo, qui oderant; eliguntur, qui amaturi erant. Et ideo ad montem venit Oliueti, vt nouellas oleas in sublimi virtute plantaret, quarum mater est illa, quæ sursum est Hierusalem. In hoc monte est ille cœlestis agricola, vt plantati omnes in domo Dei possint viritim dicere. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Domini. Et fortasse ipse

in monte qui Christus ipse est

psal. 51.

mons Christus est, quis enim alius tales fructus ferret olearum, non incuruescentium vbertate baccarum, sed spiritus plenitudine Gentium fecundarum? ipse est, per quem adscendimus, & ad quem adscendimus. Ipse est ianua, ipse est via, qui aperitur, & qui aperit, pulsatur ab ingredientibus, & ab emeritis adoratur. Confert deinde pullum cum Gentili populo. *Ergo in castello erat, & ligatus erat pullus cum asina: non poterat solui nisi iussu Domini. Soluit enim manu Apostolica, talis actus, talis vita, talis gratia. Esto talis & tu, vt possis ligatos soluere. Nunc consideremus, qui fuerint illi, qui errore detecto de paradiso eiecti in castellum sint relegati: & vides quemadmodum quos mors expulerat, vita reuocaverit. Et ideo secundum Matthæum & asinam & pullum legimus, vt quia in duobus hominibus vterque fuerat sexus expulsus, in duobus animalibus sexus vterque reuocetur.*

pullus designat gentiles.

Marci 2.

Ergo illic in asina matre, quasi Euam figurauit erroris, hic autem in pullo generalitatem populi Gentilis expressit; & ideo pullo sedetur asinæ, & bene in quo nemo sedit, quia nullus antequam Christus, nationum populos vocauit ad Ecclesiam. Denique secundum Marcum sic habes; quem nemo adhuc sedit hominum. Alligatus autem perfidiæ vinculis tenebatur, iniquo addictus domino, errori famulatus, & dominatum sibi vindicare non poterat, quem reum fecerat non natura, sed culpa. Hactenus S. Ambrosius. Ita cœpit die Palmarum Christus Gentes ad se trahere. Sed necesse erat, vt *granum* antè *cadens in terram moreretur*. Hoc ipsum eodem

Ioan. 12. v. 21.

accedunt Christum.

die Christus venientibus Gentilibus, & desperata iam Iudæorum conuersione & commutatione significabat: *Erant autem*, ait S. Ioannes, *quidam ex his, qui adscenderant, vt adorarent in die festo*: hi ergò accesserunt ad Philippum (fortè reliquis faciliorem, benigniorem, notiorem) *qui erat à Bethsaida Galileæ, & rogabant eum dicentes: Domine volumus Iesum videre, venit Philippus & dicit Andreæ* (vt primo Christi discipulo: mox communicato inter se consilio) *Andreas rursum & Philippus dixerunt Iesu.*

Exultat gaudio.

Hic commota sunt sponsi viscera, dum legati à sponsa Gentilitate veniunt, & pacti triginta tribus annis ante Regibus Orientis promissi, faciunt meminisse: quid interim exsultans gaudio Sponsus? *Iesus autem respondit eis dicens, venit hora, vt clarificetur filius hominis.*

prædicit mortem suam.

(per vestram post meam anastasin, ò Apostoli prædicationem Gentilibus breui

post

post faciendam) *Amen dico vobis nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert.* hoc erat necesse, vt Christus velut granum, tortoribus Iudæis moreretur, vt indè oliua Gentilium vbertima efflorescerct, cuius rami ad orbis quatuor angulos protensi fructuum infinitam multitudinem orbi & cælo germinarent: ita & Christus, quem Iudæa sterilis noluit agnoscere, à Gentilibus reciperetur, coleretur, adoraretur. *Se ipsum*, ait S. Augustinus, *dicebat Iesus; ipse erat granum mortificandum, & multiplicandum in fide omnium populorum.* Et S. Bernardus: *moriatur granum & surgat Gentilium seges: oportet pati Christum, & surgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum: non solum in Iudæam; sed etiam in omnes Gentes; quatenus ab vno nomine, quod est Christus, millia millium credentium Christiani dicantur; & dicant oleum effusum nomen tuum.* Sed dum Iesus coram omnibus Baptismo vt sanguinis baptizaretur, coarctaretur; & Patrem inuocasset, *Pater saluifica me ex hac hora: transeat à me calix iste* (mox se corrigens orat) *sed propterea veni in horam hanc: Pater clarifica nomen tuum* (*clarifica*, ait Augustinus, *me passione & resurrectione*) *venit ergo vox de cælo: & clarificaui, & iterum clarificabo.* (clarificarat in Epiphania stellæ exortu, in Baptismo & transfiguratione vocibus istis Iudæorũ Doctorem constituerat: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite*, iterum in morte solis obscuratione, postea reuiuiscendo, & Gentilium conuersione clarificaturus. Hic Iesus iterum exsultans, & ad mortem pro Gentium salute libenter oppetendam his se vocibus offert: *nunc iudicium est mundi; nunc princeps huius mundi ejicietur foras* (conuersis Gentilibus & excisa idolomania) *& ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum*: iam Doctor etiam Gentium renunciatus per mortem se promittit orbis totius nationes attracturum obcæcatis & repudiatis Iudæis, vt patheticè ostendit S. Leo. *O admirabilis potentia crucis, o ineffabilis gloria passionis, in qua & tribunal Domini, & iudicium mundi: & potestas est Crucifixi: Traxisti enim Domine omnia ad te: & cum expandisses tota die manus tuas, ad populum non credentem, & contradicentem tibi, confitendæ maiestatis tuæ sensum totus mundus accepit. Traxisti Domine omnia, cum in exsecrationem Iudaici sceleris vnam protulerunt elementa omnia sententiam; cum obscuratis luminaribus cæli, & conuerso in noctem die, terra quoque motibus quateretur insolitis: vniuersaque creatura impiorum se vsui negaret.* Sed quomodo creatæ res omnes Iudaici populi perfidiam, & repudiationem, Gentilis verò Ecclesiæ lucem & splendorem præmonstrarint, subdit: *Traxisti Domine omnia ad te, quoniam scisso templi velo sancta sanctorum ab indignis Pontificibus recesserunt, vt figura in veritatem; prophetia in manifestationem; & lex in Euangelium verteretur. Traxisti Domine omnia ad te, vt quod in vno Iudææ templo obumbratis significationibus tegebatur, pleno apertoque sacramento, vniuersarum vbique nationum deuotio celebraret. Nunc enim & ordo clarior Leuitarum, & dignitas amplior seniorum; & sacratior est vnctio sacerdotum: quia crux tua omnium fons benedictionum; omnium est causa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate; gloria de opprobrio; vita de morte.*

S. Augustinus tract. 51.

& Gentilium conuersionem.

S. Bernardus ser. 15. Cantic.

Christus petit morte sua & resurrectione clarificari.

offert se ad eam pro gentium conuersione.

S. Leo ser. 8. de passione.

Iudæos repudiat vt rebelles.

effectus passionis Christi.

Sed ante, quàm extremo remedio Christus vteretur, & synagogam dilectam matrem suam abjicere cogeretur: quid non tentauit, & experiri voluit? Frustra iam erant admonitiones; cassæ reprehensiones; occaluerat malitia, & improbitate sic animus, vt nihil amplius diuinorum persentisceret: *Quid debuit facere* benignissimus Pater familias *vineæ suæ, & non fecit?* videns ergo eminus paucis ante crucem diebus dilectam Ierusalem Romanorum armis annis 40. post iusto Dei vindicis decreto penitus exscindendam, & incinerandam, *fleuit super eam; dicens: quia si cognouisses & tu: & quidē in hac die tua* (qua in te ingredior pacificus Rex & Messias tuus: tibi, si recipere velis, salutem allaturus) *quæ ad pacem tibi* (abrumpit fletus & affectus vehementia dicentis vocē, tanta emphasi enunciabat illud *& tu* illa dilecta mater mea synagoga: electa vinea mea: à me honorata & ede[illegible] Sion: *& tu* me reijcis, contemnis, cædis, crucifigis?) *nunc autem abscon*[illegible]*ta sunt ab oculis tuis* (abscondita tibi mea diuinitas, passio, resurrectio: & heu illa incredibilia mala, quæ

Dolor eius de Iudæorum peruicacia.

Luc. 19. 42.

lacrymæ.

suspiria.

prædicit interitum Solymæ. S.Gregor. hom.19. Matt. 23. nec sic resipiscit. à Tito patieris, *si mala*, ait S. Gregorius, *imminentia videres: læta in præsentibus prosperis non esses) Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo,* & reliqua, quæ ventura; sed cæcis & surdis præcinit. Similes sunt eæ voces monentis & ingemiscentis Christi, *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti.*

Sed frustra sunt gemitus, superuacaneæ preces, *noluit Iudæa intelligere, vt benè ageret.*

Repudium Iudææ. Hæc est illa superba, & tumida Vasthi, quæ Assueri detrectat imperium: *quæratur* Regi *puella* clarior: vocetur Gentilitas illa dilecta sponsa, quam stellæ fulgentis radijs per trecentas leucas ex Oriente Solymam, & in antrum Bethlehemiticum euocarat: è qua Gentiles nuper legati missi, cum Iudæi nec videre Iesum oculis æquis sustinuerunt, tam solicitè Philippo nunciarunt: *Volumus Iesum videre:* Gentilium electio & eorum matrimonij in cruce. quorum iam fidem in Chananæa & Centurione perspectam sic Christus celebrauit, vt ei parem neget in Israël se reperisse. Sponsus thalamum conscendat nuptialem, vt de latere morientis ædificetur Ecclesia: cuius filij sic sanguine Christi irrigati germinent, vt orbis vniuersus ex Gentibus ijs repleatur. Hæc, sit tandem matrimonij die Epiphaniæ cum Gentilitate de præsenti contracti; in Baptismo confirmati; & in nuptijs declarati consummatio: quod ita S. Augustinus epithalamica celebrat oratione *Quid restat inueni* (Christo) *nisi vt procedat velut sponsus de thalamo* S. Augusti. mult.lib.2 adCatech. c.6. *suo: accipiat sponsus sponsam: quæratur, inueniatur, quæ ei coniungatur, qualis est, de qua natus est, talis ei inueniatur: quæ & matrem reddat fœcundam & virginitatem seruet intactam: Agite Iudæi nescientes nuptias agni: agite, vt ille, qui natus est de virgine, suspendatur in cruce: adscendat sponsus inter thalamum sui lectum: dormiat moriendo, aperiatur eius latus, & Ecclesia prodeat.*

Exsulta, exsulta Sponsa Ecclesia: quæ nisi Christus suum pro te fudisset sanguinem, tu ab illo formata non fuisses. *Quis est iste* sponsus? vultis nosse, *Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ.*

Sed quia tam multa sunt crucis mysteria, quæ fidem ad Gentes relictis Iudæis translatam portenderunt: enucleatius capite sequenti persequar.

CAPVT XXIII.

Quam multa portenderint in morte Christi Gentilium futuram conuersionem, & Iudæorum obcæcationem.

testimonium Gentilis feminæ. Claudiæ Proculæ vxoris Pilati Christianæ. S.Origenes. Chrysostomus. Theophylactus. S.Hilarius. in 27. Matth. can.33. S.Ambrosius lib.10. in c.23. Luc. PAVCA quædam delibabo de multis, & mirum quidem tunc, cum principes sacerdotum, scribæ, populusque Iudæorum toto ex orbe congregatus ad paschales ferias Christum reum agerent, nec esset, qui patrocinium eius susciperet, Gentilem feminam cum viro publicũ eius innocentiæ testimoniũ tribuisse. *Enim primo* Claudia Procula Pilati coniunx cælesti monitu cum Christum vt mundi Saluatorem agnosceret teste Origene, S.Chrysostomo, Theophylacto: iusti elogio eum decorauit. *nihil tibi & iusto huic.* de quo S. Hilarius: *species in ea Gentium plebis est. Quæ iam fidelis eum, cum quo conuersabatur, populum ad Christi fidem aduocat. Quia ipsa multum sit passa pro Christo, in eandem gloriam futuræ spes illum inuitat.* Agnoscit eandem cœlestem gratiam S. Ambrosius. *Monebat vxor, lucebat in nocte gratia, diuinitas eminebat; nec sic à sacrilegâ sententia temperauit.* S. Augustinus: *in natiuitate mundi vxor ducit virum ad mortem; in passione Christi, vxor prouocat ad salutem.*

S.Augustinus serm. 121. 2. Pilati de Christi innocentia. Luc. 23. Hanc Menologium Græcorum sanctis adscripsit. *Alter* testimonium innocentiæ Christo Gentilis Pilatus & ipse Iudex sæpius dedit: cum ijs facio, qui eum peccasse faciunt grauissimè, dum iustum pronunciat, & condemnat innocentem: hoc dico cum Gentilium nomine Christum innocentem coram Iudæis sæpius proclamasse: *Obtulistis*, ait, *mihi hunc hominem, quasi auertentem populum: & ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam inueni in homine isto: sed neque Herodes.* Postea subdit: *Innocens ego sum à sanguine iusti huius*

S.Hie

S. Hieronymus in 27. Matth. *nota quod Gentilibus somnia sæpè à Deo reuelantur, & quod iam Pilato & vxore eius iustum Dominum confitentibus, Gentilis populi testimonium sit.* & S. Augustinus: *Magi ab Oriente; Pilatus ab Occidente venerat: vndè illi Orienti, hoc est, nascenti: ille autem Occidenti, hoc est, morienti attestabantur Regi Iudæorum: vt enim Abraham, & Isaac, & Iacob recumberent in regno Cælorum, non ex eis propagati per carnem; sed eis inserti per fidem.*

S. Hier. in 27. Matth. Iudæi contemnunt Christum, Gentiles prædicant innocentem.

Deindè cum factâ comparatione Barrabbæ cum Christo Iudæi Christum repudiarent, iam satis cum autore vitæ vitam ipsam & fidem abdicabant: interim Gentilis Pilatus id vnum agebat, & tantis conatibus moliebatur, vt innocens dimitteretur teste S. Petro: *Iesum negastis antè faciem Pilati: iudicante illo dimitti.* meritò vita iam cum fide Gentilibus credentibus accessit: & perfidia cum autore mortis diabolo Iudæis adhæsit, nunquam ab ijs separanda. *Stare* ait Beda, *Iudæis vsque hodie sua petitio, quam tanto labore impetrarunt: quod enim data sibi optione pro Iesu latronem, pro saluatore interfectorem; pro datore vitæ elegerunt ademtorem, meritò salutem perdiderunt & vitam, & latrocinijs sese ac seditionibus in tantum subdiderunt, vt & patriam regnumque suum, quod plus Christo amauere, perdiderint; & hactenus eam, quam vendidere siue corporis siue animæ libertatem recipere non meruerint.* Subdidere Iudæi sibi posterisque suis omnibus dirã & terribilem maledictionem: *sanguis eius super nos & super filios nostros:* vt illa scilicet medicina salutis, ad scelerum vulnera, & purulentiam abluendam diuinitus instituta, in venenum & exitium posteritati toti conuerteretur. *perseuerat*, ait S. Hieronymus, *vsque in præsentem diem hæc imprecatio super Iudæos, & sanguis Domini non aufertur ab eis, quia vt prædixit Daniel c. 9. vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.* interim Gentiles eo sibi pretioso balsamo curant animæ languores: extergunt maculas, & vt medela morborum omnium perfruuntur, ideò conscindi flagris toto corpore: spinis caput redimiri, veste coccineâ voluit amiciri, vt Gentilis populi peccata, sed Iudæorum scelere & malitiâ suo in corpore expiaret *in chlamide coccineâ*, ait S. Hieronymus, *Dominus opera Gentium cruenta ostentat.* & S. Athanasius *gestabat in coccineâ chlamide speciem sanguinis, quo terra per Diabolum funestata, & multis cruoris vndis imbuta erat* Infelix & incredula Iudæa, quæ sic respuis tuum saluatorem, perge in crucem, in arborem mali leuare Dominum tuum. vbi corrupta fueras, & olim vitiata, vt si non tibi, Gentilibus saltem in illo mortis suæ lectulo salutem adferat morituris Hæc illa arbor mali, de qua sponsus canit: *sub arbore mali suscitaui te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.* In hanc dum arborem velut thalamum sponsum deijcit synagoga, matrimonium cum Gentilitate contractum feliciter consummatur: ibi gignitur Ecclesia fidelium & Gentiles mortui per idolomaniam per fidem ad vitam reuocantur. *Quid per arborem* (ait S. Gregorius) *malum, nisi sancta crux designatur: quæ malum illud sustinuit; de quo eadem sponsa in superioribus dixit: sicut malus inter ligna siluarum: sic dilectus meus inter filios. Sed sponsam suam Christus sub arbore suscitauit: quia in Cruce positus subditam sibi Ecclesiam ad vitam vocauit, vt à somno mortis resurgeret & cum illo se crucifigens, ad nouam resurrectionem properaret: vnde Apostolus cuiuis animæ mortuæ dixit, surge qui dormis, & exsurge à mortuis, & illuminabit te Christus:* sed quia infidelitas synagogæ Christum crucifixit, ideò sequitur: *ibi corrupta est mater tua, sub arbore malo corrupta dicitur mater Ecclesiæ, quia quando saluatorem suum in ligno fixit, nefando scelere se corrupit; cuius sceleris magnitudinem inculcat, cum ibidem replicat dicens: ibi violata est genitrix tua.* Huic S. Gregorij sententiæ consentiunt Cassiodorus, Beda, Ans: Rupertus, quorum mentem sic de suo repræsentat Ludouicus de Ponte: *Per nomen matris tuæ plures Patres intelligunt synagogam Iudæorum, quæ mater fuit Ecclesiæ: sensus igitur est: sub arbore malo suscitaui te: quia in Cruce, & per Crucem te, quæ mortua eras per peccatum originis, & sub potestate Diaboli constituta, redemi, liberaui, suscitaui, & vitam gratiæ tibi impertiui: te etiam (Gentilitatem) ibi suscitaui, & erexi in Ecclesiam meam, & in sponsam mihi assumsi, & meam erga te ardentissimam dilectionem demonstrando manifestaui, at ibi corrupta est mater tua, & violata genitrix tua per grauissimum peccatum, quod in mei crucifixione commisit, induens maledictionem, quam sibi imprecata est: Sanguis eius super nos & super filios*

S. Augustin. serm. 3. de Epiph. Iudæi Barabbam Christo præponunt Pilatus defendit. *Actor. 3. 14. Beda in c. 15. Marc. v. 9.* ideo illi reprobantur. 3. signum sibi sanguinem Christi pro veneno postulant. *Mat. 27. S. Hieron. in c. 27. Matt.* quem Gentiles pro medicina accipiunt. *S. Hieron. S. Athanas.* 4. signum. Crux sponsi lectulus. *Cant. 8. v. 5. S. Gregor. in Cant. 8.* in ea genuit Ecclesiam Gentilium. ibi perdita est synagoga mater Ecclesiæ. *Cassiodor. Beda. Anselmus. Rupertus. Luc. de Pont l. 10. Cant. exhort. 5. 2. Matt. 27.*

filios nostros. Quid dicis ô dilecta; Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me: non abnuo ita esse: sed memento, quod ad hanc te euexi dignitatem, cum totâ die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi. Qui tandem manus meas extenderunt in cruce, & duris affixerunt clauis, & ipsi quidem propter hoc corrupti sunt, & abominabiles facti sunt, miserèque perierunt in peccatis suis,: at te (Gentilium Ecclesiam) *suscitaui, vt digna esses, quam mea læua sustineret, & complexaretur dextera mea. Tu adscendis de deserto delicijs affluens, innixa super me dilectum tuum: ego vt ita tu adscenderes, adscendi in crucem, doloribus affluens, innixus super hoc brachium meum: confer to ergo te ipsam matri tuæ. & considera te viuam, illam mortuam, te suscitatam, illam corruptam! te sanam & integram, illam violatam. Non tu te suscitasti, sed ego suscitaui te; sicut nec ego corrupi matrem; sed illa corrupit te quia perditio tua o Israel ex te: tantummodò ex me auxilium tuum: iustum ergo est, vt me ardenter diligas: siquidem ita ardenter ego dilexi te.*

Rom. 10. v. 21. — Osea 13.

5. Sed vt Iudæi suum in Christum odium ostenderent, quem nec adspectu suo dignari cupiebant, auersis ab Ierusalem oculis suspenderunt, vt Christi dorsum Solymæ & Iudæis obuerteretur; facies verò Christi morientis Occidentem adspiceret. ô stulti & vecordes, Christum nec dignum iudicatis, qui vos & Solymam adspiciat; interim implete vatum vestrorum oracula, quibus vobis æternum exitium; Gentilibus verò salus & vita immortalis nunciatur: quod tot ante secula vobis Deus per Ieremiam est minitatus: *Dorsum & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.* Vos diem illam perditionis Christi stolidi reputatis: hæc illa dies, qua vobis solis lumen in tenebras. Dei fauor in odium sempiternum conuertitur: *Oculi eius* ait Dauid, *super Gentes respiciunt,* Italiam scilicet, & Occidentem versus, quia iam matrix Ecclesia Roma caput Gentium designabatur, è quâ velut fonte fides per Petrum in totum orbem facillimè dimanaret; ideò sanctorum Apostolorum instituto Christi fideles orant, & templa construunt Orientem versus, vt Christum morientem ad se conuersum supplices deprecentur, ita Damascenus lib. 4. de orthod. fide c. 13. Cardinalis Alphonsus Paleottus de Christi stigmatibus cap. 20. p. 278. ait *Saluatorem nostrum ad Occidentis plagam, in qua Gentilis populus habitabat, caput conuertisse, perinde ac si eundem ad se vocaret, & vt saluberrimæ suæ passionis fructu perfrueretur: quem Iudæorum illa gens obstinatis in suam perniciem animis refutarat, illectum inuitaret* Et Iudocus Clichtoueus, *Illud hoc loco non perfunctoriè prætereundum est, quod Christus crucifixus ad Occidentem respiciebat, quod ideo fortè fecerit, vt conuerso in nos obtutu, tanquam in populos sibi carissimos his in partibus & fidem & ecclesiam suam collocaret: & saluberrimi sanguinis sui fructum nobis impertiretur, ita quod Romanis suggesserunt in pœnam, & dedecus Saluatoris, diuina sapientia conuertit in bonum fidelium, & pœnam Iudæorum; quos iam euersa Solyma per totum orbem ad æternam ignominiam dissipauit.*

Iudæi Christi faciem versus occidentem statuerunt. implentes vaticinia. — Ier. cap. ib. 17. — Auertit oculos à Iudæa Christus versus Gentiles. — Ps. 65. — Paleottus de Christi stigmatis c. 20. p. 278. — Clichtoueus

6. Itaque Deus vt iam auersos oculos à Iudæa satis indicaret, solem voluit meridie, cum plenilunij tempus esset, maximo prodigio, oppositu lunæ lumen amittere, & tenebras Iudææ Ægyptijs grauiores infidelitatis indicare. Quam bellè Gentilibus & nobis collatum tunc beneficium, & Iudæorum cæcitatem describit S. Chrysostomus: *Hodie,* ait, *apud Iudæos tenebræ sunt: apud nos autem nox in diem conuersa est, etenim pietati hoc proprium est, vt in tenebris fulgeat: impietas autem etsi in lumine fuerit, tenebrescit. Fidelibus* (Gentilibus) *nox in diem mutatur: infidelibus autem etiam ipsa lux tenebrescit. Et de fidelibus quidem scriptura dicit: quia tenebræ non obscurabuntur, & nox sicut dies illuminabitur: infideli autem & dies in noctem mutatur: dicente scriptura: palpabunt sicut cæci parietem, & ambulabunt in meridie sicut in medio noctis. Iob. 5.* Hoc nimirum Christus ipso natiuitatis momento satis per exortum noui sideris in Oriente significauit, quandò Gentilibus mediâ nocte lux orta fidei est, cum Iudæis meridie tenebræ crassissimæ, & caligo noctis offunderetur: dum enim magis perfidiæ tenebras, quam fidei & solis Iustitiæ lumen cum Gentibus amant, illis rectè meridies obscuratur, his in nocte lumen noui sideris emicat. Quod igitur Epiphaniæ die futurum significabatur, hoc in Cruce suffixo Domino factum & completum solis caligine fuit demonstratum. Hæc illuminatio

6. signum solis obtenebratio. — S. Chrysost. hom. de Cruce & latrone. — ideò nato in nocte christo lux oritur Gentibus, Iudæis in morte Christi meridie sol obscuratur.

Mago

Magorum, ait, S. Augustinus. *magnum testimonium exstitit cæcitati Iudæorum: in terra eorum illi requirebant, quod illi in sua non agnoscebant: apud eos isti infantem inuenerunt, quem illi apud se negauerunt: in his terris de longinquo isti peregrini puerum Christum nondum verba promentem adorauerunt, vbi ciues illi iuuenem miracula facientem crucifixerunt: isti in membris paruis Deum adorauerunt: illi in magnis factis nec tanquam homini pepercerunt: quasi plus fuerit videre nouam stellam in eius natiuitate fulgentem, quam solem eius in morte lugentem.*

S. Augustin. ser. 2. de Epiphan.

Quis est, qui ponderans ea tancti Doctoris verba, non totis artibus contremiscat, *& si stat, videat ne cadat?* Quam multis oraculis, promissis, figuris, & typis omnia Messiæ gesta fuerant prænunciata Iudæis, quam multis Diuinitatem suam miraculis, testimonijs, & rationibus ipse Christus demonstrarat? nec agnoscunt eam Iudæi: Gentiles vno adspectu sideris ducti, quam constanter fidei cum suis adhæsere? Audi eundum sermone tertio. *Hæc stella stellarum adoratoribus Creatorem cæli & terræ adorandum demonstrauit: nam ipse nouam stellam declarauit natus, qui antiquum solem obscurauit occisus; illa luce inchoata est fides Gentium, illis tenebris accusata est perfidia Iudæorum: quid erat illa stella, quæ nec vnquam antea inter sidera apparuit, nec demonstrata permansit; quid erat, nisi mirifica lingua cæli, quæ enarraret gloriam Dei, quæ inusitatum partum inusitato fulgore clamaret: cui non postea apparenti Euangelium toto orbe succederet?*

Horrenda obcæcatio Iudæorum.

Successerat stellæ Christi vitæ fulgor doctrina & miracula, quæ cum minus apud Iudæos in domanda perfidia, quam stella apud Gentiles effecisset, obscurato moriente Christo meridie sole, cœpit Gentibus Euangelium annunciari, & statim vt diceretur Centurio Gentilis Christum Deum prædicare, quem impij Iudæi conuitijs, opprobrijs & omnibus maledictis appetebant: cui & moribundo sitienti nequissimi derisores acetum spongia propinabant. Nouum contumeliæ genus *Date*, clamat S. Augustinus, *date quod estis Iudæi*, *quippe erant acetum, degenerantes a vino Patriarcharum & Prophetarum, & tanquam vas plenum aceto habentes, scilicet cor plenum iniquitate, & velut spongiam cauernosis & tortuosis latibulis fraudulentum.* vel vt Remigius *Acetum Iudæi a Patribus degenerantes; spongia fraudulenta corda; arundo scriptura sacra, quæ hoc facto implebatur.* Sed Christus dum libauit acetum, id Gentilibus in vinum commutauit. *Vinum* ait S. Hilarius *quod in Adam coaluit. immortalitatis ea, quæ in nobis erant vitiata transfundens.*

7. signum aceti potatio.

in Ioan. c. 19. v. 29.

nequitia Iudæorum.

Remigius.

Fructus Gentium.

S. Hilarius.

Hoc vinum gratiæ & immortalitatis tibi Christus inclinato propinat capite, vt Italiam & Occidentem totum Gentilium populum auerso à Solyma vertice salutaret: Gentiles populum electum suum designaret, pro quo moreretur; cui expansis brachijs obuiam prodiret, paratus excipere quem in finem etiam voluit statim Centurionem Gentilem ex clamore post mortem suam cognoscere & profiteri Diuinitatem: *videns*, ait Marcus, *Centurio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans exspirasset; ait verè hic homo filius Dei erat.* Mirabilis sanè Solymæ facies, dum collecti cum Caipha Iudæi necem pararent Christo post Lazari anastasin, venerunt Gentiles ad Philippum dicentes: *volumus videre Iesum*: dum Iudæi negant se habere Regem præter Cæsarem, Christum malefactorem nominant, vt perduellem homicidæ postponunt, Pilatus scribit *Regem Iudæorum*: dum insultant morienti Iudæi, Centurio Gentilis clara voce Filium Dei confitetur. Sed de hoc statim iterum. Agnosce Gentilis spretis Iudæis Christi in te profusam liberalitatem. *Inspice* ait S. Augustinus, *vulnera pendentis, sanguinem morientis, pretium redimentis, cicatrices resurgentes; caput habet inclinatum ad osculandum; cor apertum ad diligendum; brachia extensa ad amplexandum; totum corpus expositum ad redimendum: Hæc quanta sint cogitate, hoc in statera cordis vestri appendite, vt totus vobis figatur in corde; qui pro vobis totus fixus est in Cruce.* Obtulit ergò Christus inclinato capite moriturus pretium totum pro Gentibus, ad quas se toto corpore conuertebat: obtulit, vt à patre promissam his verbis hereditatem nancisceretur: *postula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Postulauit: & vt Pater æternus voti continuo faceret compotem. *Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt.* Ergone nunc venit, venit inquam desideratus Gentibus? hoccinè modicum tandem præterijt, de quo Aggæus, *adhuc vnum modicum est, & ego commouebo*

Marci. 15.

S. Augustin. tract. de virg.

Amandus Iesus Crucifixus à Gentilibus.

Obtinuit moriens hereditatem ijs.

Psa. 2.

Matth. 27. 8. signum velicissio.

Aggæi 2.

cœ.

at mortuo sepulcrum parauit ac receptaculum; cordis sui penetralia per fidem Christo reserando: Iudæorum verò saxis duriora corda magis indurruerunt, vt illæ scissæ petræ verbis similibus obstinationem exprobarent: Nos creatoris nostri necem sentimus, & scindimur hianti vulnere, vos in peruicacia paterna perduratis? Pró dedecus gentis vestræ immortale, plus inuenisse Messiam vobis missum commiserationis in saxis & rupibus, quàm in ciuibus & cognato sanguine! Vobis Pharisæis nuper ob puerorum concentum, & populi gratulationem frendentibus Christus pronunciarat: *Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.* Luc. 19. v. 40. cum ergò vobiscum pueri cum plebe taceant: imò maledictis lacerent morientem, diserti fiunt & loquaces lapides: istius in crucem acti diuinitatem contestantur, vt Gentilium saltem fidei professionem exprimant.

earumque apostrophe ad Iudæos

Quàm verè de Iudæis cecinit Zacharias: *Cor suum posuerunt vt adamantem, ne audirent legem: & facta est indignatio magna à Domino exercituum: & factum est, sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabant, & non exaudiam dicit Dominus exercituum, & dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt.*

horrenda maledictio. Zach. 7. v. 12.

Hæc est maledictio Iudæorum, quam vtinam & nos non incurramus, qui toties Dei monentis vocem contemnimus: non ita maiores nostri, qui corda tunc sua maximè Christo reserarunt: *Petræ*, ait S. Hieron. *scissæ sunt, id est, dura Gentilium corda, siue petræ vniuersa vaticinia Prophetarum, qui & ipsi à Petra Christo cum Apostolis Petræ vocabulum acceperunt: vt quicquid in eis duro legis velamine claudebatur, scissum pateret Gentibus: monumenta quoque, de quibus scriptum est: Vos estis sepulcra extrinsecus dealbata, quæ intus sunt plena ossibus mortuorum, ideo sunt aperta, vt egrederentur de ijs, qui prius in infidelitate mortui erant, & cum resurgente Christo atque viuente viuerent, & ingrederentur cælestem Ierusalem, & haberent municipatum nequaquam in terrâ; sed in cœlo.*

Petris scissis Gentilium conuersio designatur.

Vltimum restabat in cruce mortuo iam Christo signum amoris, quo sibi volebat Gentilem populum relicta matre sua synagoga copulatum indicare: lateris percussio, qua vita Gentilibus per sanguinis & aquæ dimanationem, seu Sacramenta communicaretur, Iudæis in perfidia desertis. *Vnus militum* ait, S. Ioannes: *latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua.* Plurimū sanguinis ex viuo profluxit latice: nec tamen suffecit amoris magnitudini: paucas, quæ supererant in mortuo corpore guttulas extrudi violenter voluit, vt totus alueus amoris in sponsam redundaret, & nihil retineret, quod in lytrum non cederet: *& continuo exiuit sanguis & aqua*: aqua volebat sponsam Gentilem è sordibus vitiorum per baptismum expurgari; sanguinem etiam mortuus profudit prodigiosè, tanquam sanguinem Abelis iustam vindictam reprobis & perfidis Iudæis exposcentem. Ita Ruffinus in expositione symboli: *Produxit aquam, quæ credentes* (Gentiles) *diluat; produxit & sanguinem, qui condemnet incredulos.* Propter hanc sponsam Gentilitatem Christus & Patrem reliquit cœlestem, & matrem synagogam, vt vxori adhæreret Gentilitati: vidit hoc primus propheta Adam, de quo S. Hieronymus: *Primus*, ait, *vates Adam de Christo hoc prophetauit: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori: & erunt duo in carne vnâ. Quod scilicet Christus reliquerit Patrem suum Deum, & matrem suam cœlestem* (& terrestrem) *Ierusalem, & venerit ad terras, propter suum corpus* (Ecclesiæ) *& de suo eam latere fabricatus sit, & propter illam verbum caro factum sit. Et S. Augustinus dormit Adam, vt fiat Eua, moritur Christus, vt fiat Ecclesia; dormiente Adam fit Eua de latere: mortuo Christo lancea perforatur latus, vt fluant Sacramenta, quibus fouetur Ecclesia.* Rectè foueri dixit Ecclesiam Sacramentis: nam Baptismo nascitur; Confirmatione roboratur; Eucharistiâ pascitur, & perficitur; Pœnitentiâ sanatur Extremâ vnctione munitur; Ordine gubernatur; Matrimonio propagatur. Hinc vita gratiæ dicitur ab eâ dimanere S. Ambrosius: *Ex illo corpore defuncto vita manabat: aqua enim & sanguis exiuit: illa quæ diluat, iste qui redimat.* Et S. Augustinus: *non dixit percussit aut vulnerauit; sed aperuit, vt illic quodammodò vitæ ostium panderetur, vnde Sacramenta Ecclesiæ manarunt, sine quibus ad veram vitam non intratur.*

11. signum, lateris apertio. Ioan. 19. Ruffinus. Christus reliquit matrem synagogam, vt adhæreret vxori Gentilitati. S. Hieron. Ephes. 5. S. Augustin. in serm. sem. 128. Ecclesia fit & fouetur per Sacramenta manantia è latere Christi. S. Ambros. in c. 23. Lucæ. S. Augustin. tract. 120

Quare cum vt rectè S. Chrysost. & Theophyl. asserant Ecclesiam fieri & consi-

S. Chrysost. Theophylact.

vesperam absente S. Thoma hoc ipsum commendarat, ita quidem, vt Solymæ nonnihil subsisterent, & legem euangelicam prius pariter promulgarent testes anastasis, & deinde se per orbis regiones diffunderent, ait enim, *Quoniam sic scriptum est; & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Ierosolyma.* Iuxta Isaiæ vaticinium: *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.*

idem indicatum die & voce Paschatis.
Luc. 24.

Denique cum iam ad Patrem in cœlos esset diebus quadraginta iam euolutis abiturus, iterum eis hoc officij demandauit. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ*: seu omnibus Gentibus per synecdochen: nam genus appropriatur eius speciei nobilissimæ, naturæ humanæ, quæ creatoris imaginem pulcherrimè repræsentat, & subijcit. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Vbi Gentiles cum Iudæis accipit: omnes enim cupiebat fidei aggregari.

renouatum die adscensionis.

Sed & ante perpessionem Christus cum Gentiles videndi ipsius tenerentur desiderio, suis idipsum indicauit discipulis. Vnde S. Augustinus: *Videbat Gentiles post passionem suam & resurrectionem in omnibus Gentibus credituros: ex occasione igitur istorum Gentilium, qui eum videre cupiebant, annunciat futuram plenitudinem Gentium, & promittit iam adesse horam suæ glorificationis.* & S. Chrysost. *Quia igitur de reliquo debebat mittere discipulos ad Gentes: videt autem Gentiles præsilientes ad fidem, ostendit, quod tempus erat, vt ad crucem veniret.* Hinc desiderio desiderabat Christus & vltimo vesci cum suis agno Paschali, nouo hinc instituto sacrificio Eucharistico, & pro Gentibus etiam mortem oppetere, vt eas iam paratas ad nuptias sibi copularet, cum fidem Iudæi respuerent. Ita locus Matthæi 10. cum citatis alijs hoc capite facile conciliatur à S. Hieronymo: *in viam Gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis. Non est autem locus iste contrarius ei præcepto, quo postea dicitur euntes docete omnes Gentes: quia hoc ante resurrectionem, illud post resurrectionem præceptum est.* Et Beda: *Qui enim ante passionem suam dixerat in viam Gentium ne abieritis, surgens à mortuis dicit. Ite docete omnes Gentes.* Rectè: nam qui Gentibus vetuerat prædicari, vetuit & Samaritanis, quos tamen anno nondum ab anastasi Christi reuoluto iam Philippus Christo conciliarat. *Cum audissent*, ait S. Lucas, *Apostoli qui erant Hierosolimis, quod recepisset Samaria verbum Dei miserunt ad eos Petrum & Ioannem.* Mandarat quidem Christus commorationem Solymæam, ad Spiritus S. vsque aduentum, qui tamen subsistere diutius ad persecutionem vsque necis S. Stephani, & furoris Pauli causa motam, eodem, sed extremo anno & præcipitante Decembri. Ex qua coacti fideles in varia se totius orbis loca receperunt; Apostoli tamen, quibus iterum Iudææ habitatio fuit commendata, se in Samariam & finitima loca diffuderunt. Tuetur hæc gesta Theodoretus ex oraculo Danielis. *Confirmabit pactum multis hebdomada vna, & in medio hebdomadis desi. iet hostia, & sacrificium. in hac vna inquit hebdomade nouum testamentum dabitur credentibus, atq. omni eos virtute imbuet, & in dimidio eius hebdomadis auferetur sacrificium, & libamen; hoc est sacrificium secundum legem deficiet, oblatio agni immaculati, qui tollit peccata mundi vero sacrificio. Quod si quis etiam percipere cupiat, ex Euangelio Ioannis cognoscetur. Cum enim annos circiter tres cum dimidio prædicasset Dominus, sanctosque suos discipulos doctrina & miraculis confirmasset, tunc passus est, ac post mortem, & resurrectionem & ad cœlos adscensum & Sanctissimi Spiritus aduentum, reliquum hebdomadis tempus SS. Apostoli breue tempus Hierosolymis commorati, Samariam, Lyddam, & Ioppen abeuntes, omnibus hominibus offerre salutaria decreta festinabant. Quamobrem Dei Archangelus B. Danieli confirmabit inquit testamentum multis hebdomada vna; tempore scilicet ante crucem, & ex quo SS. Apostoli post Saluatoris resurrectionem Ierosolymis docuerunt simul collecti.* Hacten. Theod. Quocirca sicut Deus eodem mortis suæ anno Samaritis, ita sequenti, cum iam Iudæorum corda nimium lapidescerent. Gentibus & Arabibus quidem fidei voluit ostium aperire, quibus nouum Doctorem excitauit, & legauit, dum Apostoli ceteri Solymis adhuc commorantur, idque occasione persecutionis, & cæcitatis Iudæorum, quam sic ijs exprobrauit S. Stephanus moriturus. *Dura*, inquit, *ceruice & incircumcisis cordibus & auribus: vos semper Spiritui Sancto resistitis, sicut Patres vestri: ita & vos. Quem Prophetarum non sunt persecuti Pa-*

promissum die palmarum.
S. Chrysost.
obiectio soluitur.
S. Hieron.
vetuerat ante passionem Gentibus prædicare.
Beda in hæc.
post eam iussit fieri.
Act. 8.
Apostolis Solymæ commorantibus ad tempus.
Theodoret. in Daniel. c. 9.
sequenti anno à Christi morte Arabes fide imbuuntur.
duritia & obcæcatio Iudæorum.
Act. 7.

tres vestri? & occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti, cuius vos proditores & homicidæ fuistis, qui accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis. Tonitrua sunt hæc non verba, quibus fulminauit perfidiam Iudæorum: licet enim ad 15. millia fidelium numerarentur, quid hoc erat in tot centenorū millium multitudine solius Solymææ ciuitatis? Sed hoc Protomartyre coronato, cum classicum persecutionis eodem anno Saulus cecinisset, & quos nancisci fideles poterat, potestate Pontificia vinculis manciparet, dum furore percitus Damascum contendit mense Ianuario, subito sideratus, cœpit tandem Christi militiæ, nouus miles auctorari, & statim sic gratiæ donis à Deo cumulari, vt nouus Euangelij præco Iudæis primum, recepto Apostolis more, fidem Euangelicam annunciaret: *Et continuo*, ait Lucas, *in Synagogis prædicabat Iesum, quoniam hic est filius Dei. Statim*, ait, S. Chrysostomus: *Doctor factus est in Synagogis: neque erubescebat mutationem: neque formidabat ea destruere, in quibus antea clarescebat.*

S. Paulus conuertitur. Act. 9. v. 10. primum Iudæis prædicat.

Sed cum manifestis oraculis Prophetarum Christi diuinitatem demonstrasset, vitā eius, miracula, mortem & anastasin ex diuinis eloquijs clarè docuisset, & ita legisperitos conuinceret argumentis, vt nemo posset eius sapientiæ repugnare: consilium de eo necando inierunt. Mirari libet hic, diuinam sapientiam, & prouidentiam venerari ex simili. Rex quidam relicta in regia ciuitate valido cum præsidio Regina, contra hostium ducem maximis stipatus copijs vadit: eoque prælio superato, cum Tribunorum quilibet ad Reginæ renunciandam victoriam, & hostium reliquias ex vicinis regiæ præsidijs deijciendas se offerrent, ipse eorum adhuc in p[er]sequendis fugitiuis & munitione validissima expugnanda, vtitur opera magis necessaria; sed interceptum hostium aliquem Ducem, & sibi militiæ sacramento autoratum, cum parte copiarum mittit improuiso, qui hostilibus visus symbolis, vexillis, armis, ingreditur alias regiæ propinquas munitiones nullo resistente: clausesque earum, cum laureatis Regis victoris literis tradit Reginæ, nunciatque captis iam ciuitatibus, castel[lis] & propugnaculis hostem maximam partem debellatum esse: pauca quæ superant, à Rege vi redigi in potestatem loca. Sic Christus in cruce moriens cum mundi principem diabolum triumphasset, & Iudæorum arcem Solymam 15. millibus superatis, expugnare niteretur: noluit duodecimviros inde digredi; sed ad omnes hostis conatus infringendos, eundem de arce Solymæa deijciendum totis conniti viribus: interim Paulum spirantem minatum, & Damascum contendentem ad fidem excindendam, in via interceptum, & sibi fidei sacramento obligatum mittit primo Damascum in Synagogas, vt notis Iudæorum armis, è scripturis expugnet perfidiam Iudæorum, dum eum vt à principe sacerdotum legatum ad exstirpandos Christi fideles auribus auidissimis auscultant. Sed cum eius vitæ parantur à Iudæis insidiæ, creat ilico Gentilium Apostolum, mittit ad sanctos tres Reges Orientis, ad sponsam suam dilectissimam in Arabiam, vt renunciet ei Christi de morte & diabolo partam victoriam, & anastasin: quam muneribus ipsi suis olim figurarant, & vna cum ipsis ditiones ipsorum plenius Christi fidem edoceat, vt Regis supremi dominatui illæ subijciantur primæ regiones Gentilium, quæ suos nascenti miserant Reges adoratum. Iam tum Christus Saulum dum, vrbem fulminatus ingreditur, Ananiam consulturus, huic legationem Gentium destinabat verbis istis. *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filijs Israel*; Imo cum ipse furentem equo deijceret, vultuque minaci adspectabilis appareret, ideo tantum adstare cadenti voluit, vt testis eorum, quæ viderat Gentibus esset: *Ad hoc, ait, ei Christus apparui tibi vt constituam te ministrum & testem eorum, quæ vidisti, eripiens te de populo, & Gentibus, in quas nunc mitto te.* Græcus habet προχειρίσασθαι: *Quasi diceret*. Ex hac hora te, Apostolum constituo Gentilium, idem postea Deus Solymis oranti Paulo in templo confirmauit. *Exi velociter de Ierusalem: quia non recipient testimonium tuum de me, & vade, quoniam ego in nationes longè mittam te.*

stratagema militare. S. Paulus mittitur in Arabiam. Act. 26. v. 16. Fit Gentium Doctor. Act. 22. v. 21.

Erat Paulus naturæ præferuidæ, acer ingenio, legis peritissimus: qui pro suo in Christum amore Iudæos vbique scripturis allatis manifestè conuincebat & confundebat: vt qui S. Petro, Iacobo, & alijs satis familiariter vterentur, ob insignem animi mansuetudinem, Paulum nec oculis ferre sustinerent. Ideo potius ad Gentes à Christo legatus est, vbi diuina ei secundante gratia, sic laborauit,

vt

vt de eo canat Ecclesia, quod Deus eius prædicatione mundum docuerit vniuersum. Itinera eius breuiter colligit encomiastes eius præcipuus S. Chrysostomus. *In tantum*, ait, *progressus est, vt vix triginta annorum spatio Romanos, & Persas, & Parthos & Medos, & Indos & Scythas, & Æthiopes, & Sauromatas, & Saracenos, & omne prorsus humanum genus sub iugum mitteret veritatis. Ita de se ipse fatetur positus sum ego prædicator & Apostolus Doctor: Gentium in fide, & veritate.* Ne tamen Fratres suos Iudæos deseruisse videretur, Damasci cœpit ipsis Christum promulgare, qui cum eius vitæ per Aretæ Regis Arabum præfectum ponerent insidias, fecit, quod postea verbis istis coram est contestatus, *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam illud repellitis, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes: sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.* Ergò per sportam dimissus, abijt in Arabiam. Scio plurimos arbitrari, eum tunc Hierosolymam contendisse; quibus hæc ipsius Apostoli verba refragantur. *Cum autem placuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam vt reuelaret filium suum in me, vt Euangelizarem eum in Gentibus, continuo non non acquieui carni & sanguini* (amicis dissuadentibus) *neque veni Hierosolymam ad antecessores meos, Apostolos, sed abij in Arabiam & iterum reuersus sum Damascum. Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum.*

S. Chrys. hom. 4. de laudibus S. Pauli.

Gal. 1.

Statim igitur sequenti post Christi mortem anno profectus est in Arabiam, nullo hactenus Apostolorum (nisi forte Iacobo) digresso Solyma, sed ibi dum in Iudæorum conuersionem omnibus machinis, & coniunctis viribus simul incumbentibus hoc solo Paulo speciatim eum in finem electo, vt protinus Gentibus, ac Arabibus primis fidem nunciaret: nec dubium est, quin ei Deus Genti quam primum, & quam optimè consultum vellet, ac sponsæ suæ dilectæ Gentilium Ecclesiæ nuncium felicem de anastasi sua vestoriaque mittere, quæ tam auidè salutem & fidei pleniorem cognitionem (quam rudem à Regibus acceperat) sitiens exspectabat. Inde forte eorum Gentilium quidam venerant Solymam, vt Christum intuerentur: qua re sic motum vidimus ad mortem maturandam, vt granum frumenti anno priore seminatum, & iam mortuum anno vertente fœnore centuplici germinaret inter Gentes tam subactas, & paratas ad sementem cœlestem excipiendam, vt fusè supra demonstraui. Sed quid egerit ibi triennio Paulus, quomodo tres Reges conuenerit, quæ ab ipsis Apostolus didicerit mysteria nati saluatoris: & quæ vicissim eos docuerit, copiosè narrat Thomas Massutius, in eruditissima S. Pauli historia, vbi eundem quasi quodam tirocinium vitæ perfectoris, ac contemplatiuæ, mixtæque vult posuisse. *Inprimis, ait, credibile est, non eo tantum consilio Paulum ire in Arabiam voluisse, vt Iudæorum insidias, & vitæ pericula declinaret: verum etiam, vt per eius regiones latam eremum amplas illas solitudines, & vastissima deserta liberius sibi vacaret, ac Deo, commissa ætatis superioris nocturno diurnoque fletu expiaret, varijs modis castigans corpus suum, & in seruitutem redigens, vt ea ratione in obsequio Christi secundum primitias spiritus perageret tirocinium suum. Deinde experiri etiam fortasse voluit, an inter Gentiles illo initio commodius sementem faceret Euangelij, quando cum Iudæis adeo tunc exasperatis non bene prædicatio succedebat: vt vel sic Dei consilium per Ieremiam, vel Oseam euangelizantibus traditum exsequeretur. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas, sed & Christus Dominus ei prædixerat, ad Gentes se esse eum statim missurum. Vnde non paucos per ipsum in Arabia fuisse ad Christi fidem inductos testatur in cap. 1. epistolæ ad Galatas S. Chrysostomus: idque de zelo tanti Apostoli, & prædicatoris Gentium facilè credi potest. Præterea vt esset à Damascenorum aliorumq; Iudæorum persecutione remotior, relicta ad septentionem Damasco, & Hierosolyma ad Occasum, peregrinando versus Orientem, intrare primum debuit Arabiam Petræam, à Petra vrbe primaria, & illius Moabitidis regionis metropoli, vt ait Strabo, sic appellatam: inde vlterius progressus, & Arabiam desertam prætergressus ad felicem, quæ etiam Saba dicitur, forte peruenit. Vnde Regina Saba, sicut Regum narrat historia, audita fama Salomonis in nomine Domini venit, tentare eum in ænigmatibus. In eo tamen Regina hæc fuit decepta; quia cum ex illa Dauidis prophetia Reges Arabum, & Saba*

Massutius in vita S. Pauli lib. 3. c. 3.

S. Paulus ponit in Arabia tirocinium vitæ sanctioris.

Ierem. 4. v. 3.
Oseæ 10. v. 12.
Act. 26. v. 17.

Strabo l. 16.

ba dona adducent, & altera Isaiæ: omnes de Saba venient. &c. venturi essent ab illa regione Magi tres Reges, ad incunabula Saluatoris adoranda; esset quoque vulgatum & celebre oraculum Prophetæ Balaam per Arabiam orientalem de supremo omnium Rege in Iudæa nascituro, cui etiam stellæ famularentur. Regina Saba sapientissimi Regis Salomonis putauit eum esse Messiam, tot oraculis à Deo promissum &c. Sed nec procul aberant tres Reges Magi, qui ante annos triginta quatuor, non ancipitem famam secuti, sed lucidissimam stellam, ad Christum infantem in præsepio adorandum cum muneribus auri, myrrhæ & thuris quibus abundat ea regio, aduenerant. Et forte adhuc aliqui eorum aut etiam omnes tres erant superstites, præsertim, si verum est, quod in quadam homilia S. Chrysostomo adscripta, tradit autor operis imperfecti, S. Thomam tres illos Magos baptismo initiasse, ac socios secum prædicationis suæ duxisse. Cum enim hoc Pauli anno iuxta multorum opinionem Apostoli nondum essent, in varias mundi partes ad prædicandum Euangelium distributi, adhuc poterat S. Thomas per illas regiones abducendo secum illos Reges eo tempore transiuisse: sed & esse ipsos in Arabiam felicem reuersos, ibique martyrium subijsse legimus, in Chronico Flauij Dextri anno Domini 70. venisse autem eos ex Arabia Felice, sententia est Patrum probabilior; vt Cardinalis Baronius obseruauit. Quos etiam sicut Reginam Sabam originem duxisse à filijs Ceturæ vxoris Abrahæ incolis illius regionis confirmat idem autor optimis argumentis: eosque Reges quidem fuisse, tamen vsitato diuinæ scripturæ loquendi modo, quæ cuiusque oppidi Dominum Regem appellare consueuit. Ex quibus valde redditur verosimile, quod aliqui coniiciunt, Paulum in hac sua peregrinatione vsque ad Arabiam Felicem peruenire voluisse: non tam vt ab insidijs, & Iudæorum persecutione longius abesset, quam vt sanctos hosce Dynastas inuiseret: à quibus cognoscere multa poterat de infantia Saluatoris, tanquam a testibus oculatis: & ipse vicissim de triumphali Christi resurrectione præclarissimum reddere testimonium, referens, quomodo illi apparuerit in via Damasci sole meridiano splendidior: dum illum cæco furore persequeretur. Atque ita demum desiderata illa spirituali consolatione perfrui, quam in re simili tantopere se optare, & instanter in suis orationibus à Deo postulare ad Romanos aliquando scripsit his verbis. Testis est mihi Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Desidero enim videre vos: vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos: id est simul consolari in vobis per eam, quæ inuicem est fidem vestram, atque meam. Concludit deinde S. Paulum prope triennium ibidem exegisse. Hæc coniectura sane probabilis: vt Christus videatur sanctis Regibus viris omni humana scientia politissimis hunc diuinæ legis peritissimum oratorem submisisse, cuius eloquio Propheticorum oraculorum expositionem discerent, & magis in fide suscepta confirmarentur. Iustini certè tempore iam Arabes & Scenitas quidem Arabiæ desertæ incolas in tentorijs habitantes fidem professos Christianam ipse meminit. *Ne vnum quidem est genus mortalium, siue Barbarorum, siue Græcorum, seu etiam aliorum omnium quocunque appellentur nomine, vel Hamaxobiorum, vel Nomadum domo carentium, vel in tentorijs viuentium (Scenitarum) pecoribus vitam tolerantium: inter quos per nomen Crucifixi Iesu supplicationes & gratiarum actiones Patri, & fabricatori Regum omnium non fiant.* Ob barbariem Scenitas solos inter Arabes recenset: nam de Petræa ob vicinitatem, & Felice Arabia ob opulentiam & mercatum frequentissimum dubitari minus poterat. Præterea Euthymius in epistolam ad Galatas, & ex eo Lorinus in Acta Apostolorum, docet primam è Gentibus Arabiam Christo credidisse. Vnde nec mirum ex Bostna vel Philippopoli duos primos Cæsares Christianos prodijsse.

adit tres SS. Reges.

viuebant adhuc omnes.

martyres postea facti.

venerunt ex Arabia

Iustinus in Dial. cum Tryphone.

Euthymius in Epist. ad Gal. Lorinus in Act. Apost.

I

CAPVT

CAPVT XXV.

S. Thomas Apostolus Sanctos Reges adit, & baptizat.

EIDEM scio recentiores complures huic rei derogare, qui negant solidis fundamentis, & testibus antiquioribus probari posse Magos Euangelicos superstites mansisse, cum Apostoli diuisis orbis totius regionibus singulas singuli partitas excoluerunt, ideo nec ab ipsis fonte sacro regeneratos esse. Quibus vt satisfiat, catalogus texendus est autorum idoneorum veterum & recentiorum, qui disertis id verbis asseruerunt: Nec coæui videntur testes abesse: cum in eorum tumulo testificatio baptismi à SS. Apostolis Regibus tribus collati sit reperta, autore Neubrigensi: *cum ad fundamentum,* ait, *destrueretur Ecclesia, repertus & reuelatus est* (thesaurus) *cum manifestis indicijs, quibus declarabatur, quod viri* (*illi quorum memoria in benedictione est*) *honorato, & adorato puero saluatore in regionem suam reuersi etiam post passionis eius triumphum superstites fuerint, & percepta à prædicantibus Apostolis baptismi gratia ad ipsum, quem in cunabulis olim honorauerunt, ab eodem in dextera Patris sedente honorandi migrauerint.*

Reges ab Apostolis sunt baptizati. *Prob. 1. ex titulo sepulcrali.* *Neubrigens. lib. 2. rerum Anglic. c. 18. in fine.*

Rectè Apostolis titulus sepulcralis, nemine nominato, tribuit ijs in locis fidei promulgationem, vt tam S. Paulo, quam S. Thomæ possit conuenire: eadem habet Sigonius, Regius, & alij, de quibus infra. Deinde rem eandem demonstrat Indorum traditio, locorum vestigia, cum annalibus.

Cranganorem fuisse Brachmanarum ciuitatem ex Indicis scriptoribus exploratissimum est: Regem eius, & doctrina Brachmanam, & adoratorem Christi cum socijs Regibus fuisse, annales loci, populi traditio, vestigia templorum contestantur: eum locum & primum inter Indorum vrbes a S. Thoma fide & doctrina excultum esse, consentiunt vitæ eius, & Indici scriptores, de quibus infra.

2. ex Indorum traditione libris & vestigiis.

Tertio Dorotheus Tyrius in synopsi scripta ante I. Nicenum concilium, Sophronius, & ex eo S. Hieronymus volunt Magos à S. Thoma institutos: de eo enim adserunt, quod *Parthis, Medis, Persis, Hyrcanis, Magis & Brachmanis Euangelium prædicarit, ac demum in Indiam peruenerit.* Laudat hos testes Baronius in adnot. ad 22. Decembris.

3. ex SS. Patribus. *Dorotheus. Tyrius. Sophronius. S. Hieron. Baronius.*

Quarto operis imperfecti autor antiquissimus addit eos & socios adlectos Euangelij publicandi, *Denique* inquit, *cum post resurrectionem Domini Thomas Apostolus isset in prouinciam illam, adiuncti sunt illi, & baptizati ab illo facti sunt adiutores prædicationis eius.*

4. Autor operis imperfecti.

Hunc laudant & sequuntur Iacobus de Voragine, Philippus Bergomas in supplemento, Viola Sanctorum, Canilius in Martyrologio, Salmeron & Cornelius à Lapide in 2. Matthæi. Gretzerus lib. 4. cap. 12. & Guido Heluensis Episc. Ann. 1330. ait, *Cum reuersi fuissent, manserunt colentes Deum magis quàm ante, & prædicantes multos erudierunt: & denique cum S. Thomas iuisset per prouinciam illam, adiuncti ei sunt, & baptizati facti sunt adiutores prædicationis eius.* citat S. Chrysostomum.

Iacobus de Voragine. Philippus Bergomas. Viola Sanctorum. Canisius. Salmeron. Corn. à Lap. Gretserus. Guido in Harmonia.

Quinto cum his præcones fidei vna cum S. Thoma agnoscit eos Albertus M. his verbis. *Isti etiam Magi in terram suam reuertentes multos conuerterunt, & cuidam de discipulis Iesu postea illuc aduenienti fideliter adhæserunt scilicet Thomæ:* Magistro suo consentit S. Thomas Doctor Angelicus.

5. Albertus M. & Sanctus Thomas.

Sexto sub annum 1162. vel paulo post translationem cœperunt lectiones horariæ de ipsis Coloniæ solenni ritu decantari: in quinta hæc continentur. *Post missionem autem Spiritus Sancti, cum B. Thomas Apostolus decreto eiusdem Spiritus S. regionem orientalium in sortem prædicationis accepisset, Beatos Magos adhuc in carne viuentes, fidei Sacramentis imbutos baptizauit.*

6. Lectiones horariæ.

Et paulo post ea tempora Neubrigensis baptismum ijs ab Apostolis collatum affirmat: verba initio capitis attuli.

Francofurt. hist. descripta ann. 1355. *Completo diuinæ dispensationis mysterio incarnatione, passione, resurrectione, & in cælos ascensione: cum sancti Apostoli Spiritus S.*

Francofurtensis historia.

gratia in linguis igneis accepta dispersi essent per diuersa orbis terrarum regna annunciandum Christi verbum à B. Thoma omnem regionem Orientalium ex decreto
5. *Spiritus S. in sortem prædicationis accepit, & Parthis Medis, Persis, Hircanis & Bactrianis Euangelium Domini prædicans plagam orientis Doctor egregius visitauit: Beati igitur Magi in carne viuentes, nomen Christi, quod diu desiderauerant, prædicari in suis partibus audientes, & salutem esse hæc omnium intelligentes, adiuncti sunt S. Thomæ Apostolo & instructi in omnibus ab ipso mysticis fidei Sacramentis spiritu & aqua renati sunt & baptizati.*

Petrus de Palude. Septimo Petrus de Palude: *Post adscensionem Domini Thomas Apostolus in Indiam veniens perfecta Dei Sacramenta eis annunciauit, illosque de mysterijs vitæ, Passionis & Adscensionis Christi perfectè instruxit & eos baptizauit.* Sic Episcopus *Epis. Esquilinus.* Esquilinus. *Tametsi omni relicta Gentilitate exinde fideles exstitissent, Baptismum tamen non susceperunt, donec dispersis Apostolis ad prædicandum à S. Thoma Apostolo. qui apud Indiam prædicauit baptizati sunt, & in fide Christi confirmati eiusdem in prædicatione coadiutores fuerunt.*

Antonius Liber in hist. ff. Nec non Antonius liber Susatensis huc facit: *Beati,* inquit, *igitur Magi ad huc in carne viuentes nomen Christi desideranter prædicari in suis partibus audientes, adiuncti sunt S. Thomæ & instructi in omnibus, ab ipso mysticis fidei Sacramentis, quæ Dominus in humanitate gessit & docuit, spiritu & aqua renati in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. baptizati, gratias agentes Deo ineffabili repleti sunt gaudio.*

8. Bern. de Busto ser. de Epiphan. VIII. Stant pro hac sententia Bernardus de Busto: *Cum ad patriam,* inquit, *suam reuersi essent prædicantes, multos erudierunt: ac denique cum B. Thomas Apostolus post adsceusionem Domini, in illam regionem peruenisset, ab eo baptizati* *Eckiu.* *sunt, & facti sunt adiutores prædicationis eius.* Eckius *tantisper dum S. Thomas Apostolus veniens perfecta fidei Sacramenta eis annunciauit, per quem illi sedulo adiuti conati quoque sunt subditos suos ad fidem amplectendam conuertere* & Hector *Hector Pintus 2. p. Dial. c. 4. 21.* Pintus. *Insuper vetus Calendarium habet hos tres Reges fuisse Episcopos, & à S. Thoma sacro fonte baptismatis tinctos.*

9. Stapletonius. IX. Thomas Stapletonius multos è laudatis pro hac adfert testes. *Ac primum quidem statim post Domini nostri adscensionem & acceptum spiritum sanctum hic Apostolus in orientem profectus est, & tres illos Magos, qui Christum in præsepio adorauerant baptizauit, eosdemque prædicationis suæ socios & adiutores fecit, scribit hoc antiquum Calendarium, Petrus quoque de natalibus; sed & Eckius: & ante hos omnes S. Chrysostomus. Hoc nempe illud est, quod tum Dorotheus Tyrus scriptor antiquissimus: & ex eo S. Hieron, affirmant B. Thomam Magis Euangelium prædicasse.*

10. Giron. ho. de 10. Epiph. Sigonius. Regius. Idem sentiunt Hildephonsus Giron Dominicanus. *Hi tres ab Apostolo Thoma baptizati sunt.* Carolus Sigonius & ex eo Regius noster in 2. Matth. *Scribit enim, ait Sigonius à Mediolanensibus destruentibus templum S. Eustorgij inuenta in aditu templi cum ossibus, neruis & pelle super inducta inclusa circulo aureo cum inscriptione, quod superuixerint Christo crucifixo, & quod ab Apostolo fuerunt baptizati.* item *Lud. de Pon lib. 6. Can. exhort. 11.* Ludouicus de Ponte: *Vnde etiam fertur post Christi resurrectionem à B. Thoma Apostolo fuisse baptizatos, eiusque coadiutores fuisse ad Gentium conuersionem* Ac *Ribadeneira in vita S. Thoma.* Ribadeneira: *Postquam,* inquit, *S. Apostolus Thomas cum reliquis suis collegis accepto Spiritu Sancto Hierosolymis & in Iudæa cælestem doctrinam, quam à Magistro suo hauserat, prædicauit, diuisus ab alijs varias prouincias & nationes peragrauit, quo tenebras eorum, quibus caligabant discuteret, cæcutientesque Euangelij lumine collustraret: prius in Orientem profectus sanctos tres Magos Reges, qui stella duce Bethlehem venerant Christum adoratum. Hos ille sacro aptismate abluit: eosque itineris, ac laboris omnis socios adsumsit.*

11. Indorum Traditio. Vndecimo denique confirmat hæc omnia vulgaris Indorum traditio supra insinuata: iam testibus solidanda: quam Ribadeneira etiam memorat scilicet S. Thomam ab insula Zocotera (quæ obiacet Arabiæ, & quo videtur Sanctis Regibus baptizatis contendisse) Cranganorem (Regiam Melchioris) profectum, oram Malabaricam peragrasse, collega sibi Rege Melchiore adoptato, qui constructo Deiparæ

Cranga.

Cranganorensi templo redierat in Arabiam : mox regnum fidei mysterijs accuratius imbuisse : inde petisse Narsingam & per vastissimas Orientis totius regiones lucem euangelicam inuexisse. Ita scriptores inter Indicos *Maffæus* noster expressè vult à S. Thoma tres Reges baptizatos: Osorius etiam, ac ex eo Nauarrus, Spinellus, Carthagena, Fournerus aliique consentiunt : vnus sit instar omnium Hieronymus Xauerius in vita Christi : qui è Persiæ finibus ita scribit. *Postquam maiestas Iesu Christi cælos adscendit, & Apostoli per omnes orbis regiones se diuisissent, S. Thomas ad terras eorum delatus est, & Euangelium Christi prædicauit, omnesque illos tres baptizauit.*

Confirmat testibus. *Maffæus.* *Osorius.* *Nauarrus.* *Spinellus.* *Carthagena.* *Fournerus.* *Hiero. Xauerius.*

Atque ita tituli sepulcrales, Indorum traditio, & annales, scriptores veteres & recentiores, tot Sancti Patres, scripturæ interpretes, Theologi scholastici cum historicis & alijs idoneis autoribus consentiunt, à S. Thoma tres Reges initiatos baptismate : quo solidè iacto iam fundamento maiore fide superstruemus.

CAPVT XXVI.

Sancti Reges regnis relictis amplexati voluntariam paupertatem fidem propagant, & à S. Thoma regnorum suorum Episcopi consecrantur.

NVTVS solus pauperis Iesu nondum visi, stellæ radio monstratus absentibus hoc apud Reges nostros potuit, vt vno quasi momento persuaserit ipsis opes amplissimas, deliciarum affluentiam, corporis voluptates & maiestatem regiam esse deserendam, fastum & supercilium exuendum : vt non erubuerint sceptris abiectis, vilibus se obsequijs egentissimi pueruli impendere : quid ipsum coram adspectum, & præsentiam putamus effecisse, cum oculis vsurparent diuinam maiestatem hominis causa pecudes inter abiectam rerum omnium inopia conflictari ? cum omne, quod in oculos & sensus incurreret, stabulum, præsepe, panni, bestiæ clamarent paupertatem opibus, contemtum gloriæ, frigus, dolores, lacrymas delicijs, risui, mundique gaudijs esse præferenda ? stabant attoniti velut mente sensibusque capti, dum animo reputarent, quomodo, vt loquitur S. Bernardus. *Saluator, cuius est aurum pariter & argentum, sacram in corpore suo dedicat paupertatem.* Non ignorabant in hoc, licet infantulo cubitali, diuitias omnes sapientiæ, & scientiæ Dei contineri : eumque cum regiam cuperet, & compendiariam mortalibus viam ad cœlum aperire, factis prius, quam verbis conari paupertatem persuadere : qua calcatis terrenis omnibus recta cœlos penetramus. Norant iam doctore Spiritu Sancto mundum fallacem, carnem versipellem, mendacem dæmonem noxia suadere mortalibus, vt vitijs omnibus irretiti cæci præcipitent ad inferos.

Stellæ ortus ingerit Regibus contemtum terrenorum. — eundē stupefit adspectus regni pueruli. — S. Bern. ser. 4. de vigil. Nat. — paupertas ijs gratior diuitijs.

Erant ergo iam tum illis *pretiosiores*, ait S. Bernardus, *panni Saluatoris omni purpura : & gloriosius hoc præsepe auratis Regum solijs : ditior denique Christi paupertas cunctis opibus, cunctisque thesauris seculi : quid enim humilitate ditius, quid pretiosius inuenitur, qua nimirum regnum cælorum emitur, & diuina gratia acquiritur : sicut scriptum est. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Sanè iam tum animum reor adiecisse Reges ad Domini Regisque sui pauperis exemplum imitandum, Deo nihilominus melius aliquid prouidente, vt reduces in exstruendis templis opes regias converterent, tandemque à S. Thoma docti legem & paupertatem euangelicam nudi nudum Iesum sequerentur, totosque se cum Apostolo proximis instituendis impenderent, Hoc igitur Thoma præcone cognouerunt feliciorem esse diuitijs egestatem : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum* : esse expeditissimam ad cœlum viam sarcinis omnibus & impedimentis amotis : *si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & sequere me.* Nec sua tamen opulentia destitui, quippe *centuplum accipit* (in hac etiam mortali vita) *& vitam æternam possidebit.* Abundare securitate qua fruebatur, qui canebat: *Ego autem mendicus sum & pauper, Dominus autem*

S. Bern. ser. 4. de vigil. — parit vitæ huius felicitatem. — Matt. 5. — Matt. 19.

solicitus est mei. Hanc igitur Apostolicæ paupertatis beatitatem, cum & in Thoma mirarentur regnis omnibus & opibus optabiliorem : cum etiam à Christo Rege consultam omnibus cognoscerent, vltro voluntariam amplexi sunt inopiam : quod de Indorum Rege Melchiore narrant annales loci : de ceteris idonei scriptores opinantur : reliquis omissis alias laudandis, tribus contentus ero recentioribus.

Regestres omnibus abiectis pauperes sunt facti.

Hieron. Xau. in vita Christi.

Hieronymus Xauerius : *Ipsi enim regnis suis renunciantes paupertatem elegerunt, vt nudi & rerum omnium egeni melius Regem Regum imitarentur, quem in tanta rerum egestate natum viderant : quam vltro Deus propter homines, & eorum institutionem sponte susceperat.*

Melchior Inchofer c. 35.

Melchior Inchofer : *His verò non contenti viri iam Deo pleni ; sed indies maiore in Deum caritate flagrantes, sua demum omnia ac seipsos diuino seruitio manciparunt, templis, & aris vbique Deo vero constitutis, eius duntaxat honori & cultui propagando studuerunt. Quod tum maximè fieri oportuit cum multis post annis misso ad Indos Thoma Apostolo, & baptismum susceperunt, & in suscepta fide instructiores.*

Ribadeneira in flore SS. 6. Ian.

Vberius id Ribadeneira persequitur : *Denique Reges non sine singulari ductu numinis, à quo fuerant suis euocati regnis, eodem salui incolumesque reducti cuncta suis, quæcunque viderant audierantque de Dei filio hominem induto mysteria interpretati, spretis honorum, quos tenebant fascibus, calcatis munimi sceptris ac diadematis, omnibus caducorum regnorum insignibus exuti, exemplum Christi pauperis imitati de thronis ad ima vulgi subsellia, de turritis superbisque palatijs ad humiles omnino casas, de mollibus thoris ad hirta planè strata, de nobili purpura ad ignobilem lacernam, de conditionibus attalicis ad ærumnas iri, de fortuna Cæsaris ad spontaneam Codri sortem, de diuitijs ad incitas, de delicijs ad squalidam macidi panis & erogatæ stipis manticam se se demisere, diuinarumque rerum præcones effecti, creditos sibi populos, quos olim rexerant imperio, in cælum dirigere cœperunt virtutis exemplo.* Idem sentiunt vel sentire debent ij, qui magno numero capite iuperiore dixere tres Reges S. Thomæ participes, socios, & adiutores Euangelij publicandi exstitisse. Vt post autorem operis imperfecti S. Thomas, Albertus M. Episcopus Esquilinus, Canisius, Salmeron, à Lapide, Gretzerus & alij affirmarunt.

Autor operis imperfecti. S. Thomas. Albert. M. Esquilinus. Canisius. Salmeron. Lap. de. Gretzerus.

Quis enim sibi persuadeat passurum fuisse Apostolum, vt camelis vel equis essedisue vecti, cum magno stipatu principum & satellitum fidem Christi minis, terrore, & potentia magis armati quam Spiritus S. gratiæque præsidijs muniti promulgarent : cum id tantopere à lege Christi discipulis suis & fidei buccinatoribus lata, & ab Apostoli Thomæ moribus abhorreret? quocirca pauperum magis ritu Christi exemplo; comite vno vel altero adsumto, munus illud obierunt : quo non ad obsequium sibi, vt Regibus præstandum; sed ad ministerium sacrificij & infirmitatis & senectutis adiutorium vtebantur : iam enim & ipsi Christi more veniebant cum Apostolo *non ministrari ; sed ministrare, & animum suam dare pro proximis.*

Matt. 20. consecrati etiam sunt Episcopi

Constat ab initio nascentis Ecclesiæ duodecim viros illos socios & adiutores sibi adoptasse S. Petrus Marcum : Paulus Lucam, Barnabam, Clementem elegit, quos adiutores suos vocat, eosque simul Presbyteros & Episcopos esse consecratos, certum est, vt sacræ docent paginæ cum Ecclesiasticis Scriptoribus : vnde complures idem de sanctis Regibus Thomæ socijs & adiutoribus docuerunt : paucorum testimonijs contentus ero.

Albert M. in 2. Matth.

Albertus M. *Hi etiam Magi*, inquit, *in terram suam reuertentes multos conuerterunt & cuidam de discipulis Iesu postea illuc aduenienti fideliter adhæserunt, scilicet Thomæ & Episcopi Martyres effecti sunt, vt dicitur: Ecce qui, quales isti fuerunt.*

Petrus Pal.

Eiusdem Dominicanæ familiæ Theologiæ Professor Petrus Paludanus consentit: *Thomas Apostolus in Indiam veniens instruxit, & eos baptizauit, & quemlibet eorum in Archiepiscopum in suo regno ordinauit : quibus illi adiuti, sedulo conati sunt subditos suos ad fidem amplectendam conuertere.* Eadem ferè habet Eckius ho. 5. de Epiphan. & ex vtroque Morales noster in 2. Matth.

Eckius ho. 5.

Huggarius in ser. de Epiph.

Huggarius Prastiensis Franciscanus a. 1404. floruit : is in Biga salutis sic idem adstruxit. *Thomas autem Apostolus post adscensionem Domini iuit illuc, & eos baptiza-*

ptizauit, ac Archiepiscopos ordinauit: cum quibus illa regna ad fidem conuertit.

Antonius Liber Susatensis: *Gloriosus Apostolus Thomas sciens hos beatissimos viros Magos Christum natum in infantia visitasse, ac primos eosdem fidelissimos Christi Confessores in sua prædicatione per orientis prouinciam socios & adiutores adsumsit, & perfectos in fide Catholica; dignos virtute & vita antistites ad salutem populi in opus verbi mysterij ordinauit: & gratia Spiritus Sancti concessa signis & miraculis gentes Orientis de tenebris ad viam lucis conuertere fidelibus in Christo commisit.*

Antonius Liber Susat.

Hector Pintus: *Insuper vetus Calendarium habet hos tres Reges fuisse Episcopos.*

Ildefonsus Giron: *Hi tres ab Apostolo Thoma baptizati sunt, & Episcopi in Oriente instituti.*

Wilhelmus Eisengrein. *sancti Reges tres Episcopi fuisse dicuntur & Missam celebrasse, primitiæ Gentium: baptizatos per S. Thomam, & Episcopos quieuisse. Canisius in Martyrologio.*

Eisengrein in catena. test. 1. Canisius.

Hieronymus Xauerius: *Apostolus Thomas ad terras eorum delatus Euangelium Christi promulgauit, omnesque illos tres baptizauit, quemadmodum in Euangelio præceptum est: cumque multi in ea regione fidem Domini nostri Iesu Christi amplecterentur, omnes hos tres Episcopos consecrauit, seu Principes in negotio religionis.*

Hieron. Xauerius.

Melchior Inchofer de locis, quibus præfuerint, ita disputat: *Adduxit aliqui ex ijsdem, non solum fuisse Apostolo cooperatos, verum etiam ab eodem institutos Episcopos populis illis magna cum laude præfuisse, & Missas frequenter celebrasse. Quibus tamen locis nominatim præfuerint, hactenus ignotum est: nisi nondum constitutis Ecclesiarum prouincijs & muneribus, omnem eam regionem, quæ magnam Asiæ partem occupat ea cura complexos fuisse existimemus: nondum vt aiebam rite ordinatis extra Iudæam vel Palæstinam puta curarum locis: quod tum præcipuè est factum, quando Petrus post Antiochenam sedem successori traditam, ad orbis caput rediit, & inde vniuersis sacrum ius dicere cœpit. Nam etsi dudum ante sortitiones prouinciarum inter duodenos Apostolos factæ fuissent, singulatim tamen distributa Episcoporum munera ex Apostolorum dispositione Petro in omnibus primo & præcipua cura sat agente aliquanto post suis legibus constiterunt. Quam porro certum sit Magos Euangelicos in partem huiusmodi munerum vocatos, adeoque Episcopos fuisse institutos, Lectoris arbitrio relinquimus.* Idem Doctores quidam Colonienses capite sequenti recitandi tradunt, quos laudant & sequuntur Bolquier in ara cœli & Graafius ad 6. Ian. Beierlinck idem tenet in theatro, Canisius in Martyrologio. Lectiones antiquæ Colonienses à quadringentis annis. Item Francofurtensis histo-ria A. 1355. eadem habet, quæ Antonius Liber supra recitatus: addit de paupertate eorum voluntaria. *& omnia quæ habebant, vel habere poterant ordinante Apostolo, ad cultus Christi, & in vsus pauperum conferebant*: Exstat in meridionali muro chori Metropolitani pictura vetus, quæ tres Reges infulatos Episcopos repræsentat, vti & peristromata chorum vndique vestientia, pontificalibus eos decorant ornamentis: habet tot autorum sententia magnam probabilitatem. Nam cum fuse libro primo & alibi demonstrarim Reges à reditu suo functos Euangelistarum & Apostolorum munere teste Origene, S. Chrysostomo, Theophylacto, Euthymio, operis imperfecti autore, Suarez, & alijs. Cum etiam Apostolis adhæserint, adiutores fidei disseminandæ: vt longè plures docuerunt: licet cum vires adhuc paterentur nonnulla loca remotiora peragrarint, fidemque propagarint: ætate tamen deuexa, defecti viribus, in regnis videntur suis consedisse, velut Metropolitæ: hoc vnum satagentes, vt subiectarum prouinciarum Episcopi quique munere suo grauiter fungerentur. Atque ex his patet non fundamento carere, quod quadringentis & pluribus abhinc annis lectiones horariæ de ipsis memorant.

Melchior Inchofer.

Quando hæc orbis Episcopatui diuisi.

Doctores Colonien. Bolquier. Graafius. Beierlinck.

Probabilitas huius sententiæ.

Beati, inquiunt, *Magi adhuc in carne viuentes nomen Christi, quod diu desiderauerunt prædicari in suis partibus, adiuncti B. Thomæ Apostolo & instructi in omnibus ab ipso mysticæ fidei sacramentis, quæ Dominus in humanitate gessit & docuit, spiritu & aqua renati sunt baptizati. Gloriosus autem Apostolus Thomas sciens hos beatissimos viros tres Magos Christum natum in infantia visitasse, & ex omnibus Gentibus ipsos primitias fidei Dominum adoratum tribus suorum munerum speciebus*

Lectiones horariæ de ipsis.

bus mysticis honorasse, dignos virtute & vita antistites ad salutem populi verbi ministros ordinauit, & gratia Spiritus Sancti concessa signis & miraculis Gentes Orientis de tenebris ad viam lucis conuertere fidelibus in Christo commisit. Beati vero Magi gratia Spiritus Sancti repleti, & perfectè edocti, S. Apostoli Thomæ prædicationis coadiutores adsumti per gratiam & effectis Christum fideliter Gentibus prædicabant, & signis ac virtutibus coruscantes, infideles ad agnitionem fidei conuertebant, & prædicationem Apostoli de Domino nostro Iesu Christo nunciatam veram & factam esse scientes, cum S. Apostolo in tota prouincia confirmabant.

Quare sicut à primo post adoratum Christum reditu, maiestate sua potentiaque regia deiectis idolis, fidei Christianæ magnam autoritatem conciliarunt, ita iam sceptris positis, sumtoque pedo pastorali mirandis prodigijs, & ipsa rerum mortalium despicientia tanto plures Ecclesiæ pepererunt, quanto medijs aptioribus, & fini supernaturali magis accommodatis vtebantur.

CAPVT XXVII.

Zelus animarum sanctorum Regum & ætas.

Ecclesia militans cur dicatur regnum Dei.

VARIIS de causis Ecclesia militans à Christo regnum Dei nominatur: præsidet enim & Rex regum & Dominus Dominantium Dei filius Christus Iesus. Regit is non vniuersè tantum regnum hoc suum politico quodam dominatu, corporibus singulorum, bonis fortunæ, naturæque consulendo; sed animis etiam fidelium, quibus per gratiam, sacras mentis illustrationes ac impulsus voluntatis adest, imperat, & dominatur. Accedit, quod ei Principes, Reges, & Imperatores orbis totius velut serui Domino subijciantur: omnes necesse est mortales Deo cum Psalte regio

psal 94. concinere. *Venite adoremus, & procidamus, ploremus ante Dominum, qui fecit nos, quia ipse est Dominus Deus noster, Deus magnus Dominus, & Rex magnus super omnes Deos, nos autem populus eius, & oues pascuæ eius.* Nec ei tantum: sed & ipsius in terris Vicario D. Petri successori Romano Pontifici. & Episcopis in diuinis subijciuntur: vnde legimus ab ipsis sæpius Theodosios, Maximos, Henricos, & Fridericos anathemate fulminatos.

ex Regibus facti Episcopi. regale sacerdotium.

Quæ causa fuit: vt in noua lege Principes etiam, Regesque desertis regnis & abiectis sceptris Ecclesiæ susceperint gubernacula, vt eorum animas ad regnum proueherent sempiternum, quorum antea tantum corporibus de pace, politicaque quadam felicitate prospexerant. Vnde rectè tam regnum Dei, quam, *Regale sacerdotium* nominatur, cui non tantum ij præsident, qui norunt suis cupiditatibus, velut Reges subiectis populis, imperare: sed etiam quia regia nati prosapia saluti potius mortalium, quam incolumitati corporum consulere maluerunt. Iam sæpius ostendi fuisse hanc Regum curam animarum oraculis prophetarum decantatam: cum Ecclesia

Reges nutritij Ecclesiæ.

dicitur *mammillâ* seu doctrinâ & prædicatione *Regum* lactanda, & nutrienda: horum verò typus tres sancti Reges extiterunt, qui teneram adhuc, ab ipsis incunabilis cœperunt in Oriente, primi Gentilium velut nutrices doctrina sua pascere, & velut infantulis lac instillare: cum enim sapientia doctissimos inter Philosophos eminerent; Reges potentia superarent, religione etiam & sacrorum vsu sacerdotibus anteirent tunc, cum adhuc idola colerent: quantum putamus eorum autoritati diuinitus adiectum momenti, quando ob contemtum rerum humanarum iam mortalibus superiores, & ob ipsa, quæ patrabant in oculis Gentilium prodigia omnes ipsos vt Deos in humano corpore venerabantur? præsertim cum beneficentiæ rara conciliatrix animorum accessisset, qua proprijs neglectis commodis proximorum vtilitati totos se consecrabant, vt vbique pauperum subuenirent inopiæ, morbis vexatos consolarentur, adsisterent morituris, & eadem ministeria vilissimis & egentissimis quibusque Reges illi iam Episcopi, velut serui Dominis, imo regum Regi exhiberent? zelum eorum pulchrè describit Francofurtensis historia. *Beati Magi Spiritus S. gratia repleti & perfectè edocti, S. Apostoli Thomæ sanctæ prædicationis coadiutores adsumti per gratiam Christum Gentibus fideliter prædicabant, & signis & virtu-*

virtutibus coruscantes infideles ad cognitionem veræ fidei conuertebant, & prædicationem Apostoli de Dom. Iesu Christo nunciatam veram & sanctã esse scientes, cũ S. Apostolo in tota prouincia confirmabant: sic ergo omnes, quos habuerunt in genere suo, ante aduentum S. Thomæ primo erudierant cœlesti dogmate, Spiritus S. virtute imbuti plenius instruebant. Hi vero, sicut primo confessores Christi extiterunt fidelissimi, sic etiam in omni natione sua nouæ prædicatores gratiæ post Apostolum fieri meruerunt. & infra: *Sancti Magi gratia & potestate signorũ ipso donante accepta, populum in bono opere, & fidei constantia roborantes, omnibus vitæ suæ dieb. exemplum bene viuendi, & forma virtutum facti meruerunt Doctores fidelium, & fundatores Orientis Ecclesiæ permanere: omnis namq; prouincia eos vt patres carissimos diligebat, & monitis eorum & doctrina feruentissimè obediebat: singuli enim eorũ in suis gentibus singulis virtutum signis fulgebant, & omnes, vt filios diligentes, verbis gratiæ & pietatis operibus confouebant.* Notant orientalis Ecclesiæ Gentilium se progenitores constitutos, cunctis vt fidelibus tanquã dilectis in Christo filijs expressa relinquerent virtutum omnium lineamenta, quæ suis exprimerent & imitarentur moribus. Formam igitur & ideam Episcopis, velut Ecclesiarum ortarum Patribus adumbrabant: quomodo filiolos suos iterum in Christo cũ Paulo primo post Reges doctore Arabiæ parturirent, lactarent, fouerent, enutrirent: quomodo deiectis quibuscunque possent in locis idolis, templa construerent: cultum diuinum vbique regia magnificentia promouerent, singulis oppidis de idoneis animarum curatorib. prouiderent: eosdem sæpius inuiserent, ad munus grauiter obeundũ exstimularent: & hac ratione reipsa declararent, longè maiorem curam salutis subditorum gerendã esse, vt ad æternam felicitatem singuli promoueantur, quam Reges habere soleant, vt ab hostium incursibus defendantur, & pax ac tranquilla libertas ijsdem conseruetur. Quam vero messem frugum cœlestium collegerint doctores Colonienses quidã erudita sua narratione vitæ SS. Regum paucis complectuntur: *Post adscensionem Christi Dominicam à Diuo Thoma Apostolo in fide Christiana plenius instructi, ab hoc baptizati, imo pastores etiam & doctores suæ Episcopi in populo suo ordinati sunt, magnamque gentium turbam ad Christianæ religionis cultum adduxerunt. Atque ita vt primitias frugum copiosa messis consequitur, sic Magos primitias credentium ex Gentibus innumerabilium fides populorum, tanquam vberrima seges, est subsecuta, impletumque vaticinium Dauidis, qui postquam prædixerat Reges Arabum & Saba dona adducent, subiungit: & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes seruient ei. Itẽ omnes Gentes quascunque fecisti, venient & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuũ.* Solicitudinem verò Regum in cura pastorali prædicant Lectiones veteres Colonienses: *Sicq; sancti Magi gratia & potestate signorum ipso donante accepta, populum in bono opere, & fidei constantia roborantes, omnibus vitæ suæ diebus exemplum bene viuendi, & forma virtutum facti meruerunt doctores fidelium, & fundatores Ecclesiæ orientalis permanere: singulis eorum in suis gentibus singuli virtutum signis coruscantes: omnem autem prouinciam Orientis perlustrantes, ecclesias ad honorem Domini constituebant, sacerdotes sacræ seruitutis ministros ad salutem populi ordinabant, infirmos in nomine Christi curabant, idolorum culturam destruebant, cultum sanctæ Trinitatis vbique confirmantes.* Fusius hæc narrat historia Francofurtensis: *Præclari virtutibus sancti Magi populos vndique credentes in Domino baptizabant, & languidos manuum impositione & benedictione facta cum oratione ab omni dolore curabant, prædia & possessiones Dei Ecclesijs adsignabant, pauperes & aduenas cibo potuq; corporis & animæ clementer alebant. Multitudo præterea Gentiũ ex finitimis & longinquis regionibus ad eos cum fiducia properabat, & fidem Christi & salutem animarum percipere ab ipsis gaudebat. Sancti autem Magi, pietate amabiles, caritate laudabiles, consolabantur omnes cum misericordia & spe gratiæ ad suã præsentiam accedentes, robur quippe erant validis, & languidis medicina, signis virtutum varijs illuminantes patriã cum fidei disciplina, omnẽ autem prouinciam Orientis perlustrantes, ecclesias ad honorem Domini, Sacerdotes & sacræ seruitutis ministros ad salutem populi ordinabant. Videntes verò populi per eorum merita infirmos ab omni languore curari, etiam ad vitã sæpius reuocari, idolorũ destruentes*

Ideæ Pontificalis vitæ fuerunt.

Doctores [illegible]

Fructus eorum.

Ps. 17.

Ps. 85.

Lectiones Colonienses

templa Ecclesijs Christo constructis fide suscepta sacro baptismate à peccati maculis e-
mundari, in humilitate autē sanctè viuentes. superbos ad vitæ misericordiā concita-
bant, humiles & rectè gradientes quasi domesticos diligebant. Quam ista longè regijs
exercitationibus, & militaribus meditationibus nobiliora? Regum est colligere militū
officium Regum cū Episcopal. compa-ratur. delectum agere, ducere exercitum, hostes debellare, fœdera iungere, firmare pacem,
ciuitates condere, munire, amplificare. consulere subiectis, omniū fortunis vitæ mor-
tali & incolumitati prospicere: at hæc quam vilia, si cū istis Regum verè regijs mu-
neribus contendantur? in quibus agitur de salute, & immortali, felicitate animo-
rum, de cœlestibus & æternis opibus populo comparandis, de pace inter Deū & ho-
mines sancienda, de hostium tartareorū insidijs, adsultibus, & incursib. propulsandis,
quæ caducis bonis dignitate præstabiliora, tempore diuturniora, naturâ diuiniora?
Regum Gentiliū erat proprium dijs sacrificare, & licèt Romani suos exegissent Re-
ges, regem tamen sacrificulorum retinuerunt. At quod Deo gratius potest esse ani-
morum cura sacrificium, qui victimis omnibus beneficentiam & misericordiam an-
teponit? vt vel diuinissimum præstet quandoq; Missæ sacrificium omittere, quam eo
S.Gregor. hō. 12. in Euang. tempore salutem negligere proximorum *Nullu*, ait Gregor. *omnipotenti Deo tale est*
sacrificiū, quale est salus animarū. Misericordiam, ait Christus volo & non sacrificiū.
Nec est, quòd ideo sibi quis blandiatur, quasi bene de Deo mereatur: est enim lō-
gè præstantissimum beneficium, quo potest homines sibi Deus obligare, quòd ijs di-
Richardus à S.Victo. gnetur in tam nobili munere velut administris vti. *Nescio* ait Rich. de S. Vict. *an ma-*
ius à Deo possit beneficium conferri, quam vt per eius obsequium alij salutem conse-
quantur. Potuitne diuinius officium excogitari quam illud, quod vnicum Pater æ-
idem Christi munus. ternus commendauit filio mortale corpus induenti? *Venit* enim tantum ipse *filius*
Luc. 19. Hebr. 1. & Angelorum. *hominis quærere, & saluum facere quod perierat.* Gaudent illæ mentes Angelicæ,
quoties illis Christo licet hoc in munere adsistere: qui *omnes* sunt *administratorij*
spiritus in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capient salutis. Hoc enim
opere diuinissimo vident illi cœlestes genij se proximè quoad eius fieri potest accede-
S.Dionys. re ad diuinitatem: cum *operum diuinorum diuinissimum sit cooperari Deo in con-*
uersione errantium, & reductione peccatorum ad ipsum. Nam qui visceribus carita-
tis ornati, diuinæ bonitatis communicationem imitantur, qui non priuatis ducti
commodis, sed amore puro Christi succensi laborant pro salute proximorum, rectè
deiformes vel diuinissimo diuinissimi nominantur. Quocirca Reges nostri non tan-
tum Angelis, sed ipsi Christo Deoq; similes quasi saluatores quidā nobilissimo mu-
sunt salua-tores cum Christo. nere saluandi animas diligenter fungebantur, eo nimirum ipso, quo functum esse
Christum experti erant, qui ipsos ab Oriente duce stellâ vocatos tanto prodigio sal-
uarat, & ab æternis inferorum supplicijs liberarat. Vnde non pigebat omnem subire
laborem, vt tot infidelium animas iam Christi sanguine purpuratas adsererent in li-
bertatem, & cœlo Deoq; parturirent, totq; sibi coronas gloriæ necterent, & Christo
trophæa victoriæ constituerent sempiterna, quot ab erroribus idolomaniæ reuocas-
Conuersi sunt coro-na Doctorum. sent. *Corona seniorum*, ait Sapiens, *filij eorum*: quid ni corona Doctorum & Episco-
porum fœtus eorum spirituales? *Quæ est enim* (ait ad conuersos à se fideles Aposto-
lus) *nostra spes, aut gaudiū, aut corona gloriæ, nonne vos ante Dominum nostrū Iesum*
P. c. 17. 1. Thes. 2. *Christum estis?* vocat eosdem alibi *gaudium & coronam suam.* Ornat corona Regum
verticem: coronatis gaudium adfert, & apud intuentes famā, nominis existimationē
Philip. 1. Gaudium coelitum. ac obseruantiam; multo magis in Beatorum curia gaudium parit immortale tot a-
nimarum adserta salus: parit & honorem ipsis, ac communem cœlites inter gratula-
tionem: quod tot ciuibus & quasi regibus cœlestem illam regiam auxerint adeoque
Beatos omnes luce gloriaque maiore cumularint. Enimuero solent ipsi conuersi
suis doctoribus in cœlis etiam, vt filij parentibus & quasi vestis adhærere: vt de Re-
corpori ve-stis glo-riosa. gibus nostris iam episcopis illud Isaias olim fuerit vaticinatus: *Leua in circuitu ocu-*
los tuos: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, viuo ego dicit Dominus, quia omni-
Isa. 49. *bus his velut ornamento vestieris, & circumdabis eos tibi quasi sponsa.* Vera hæc pal-
mata & triumphalis vestis gloriæ, tot gemmis quot animabus adsertis Christo vari-
egata: eminent in ea carbunculi quidam nobilissimi Principes & Dynastæ conuer-
si: qui velut montes opprimere fideles potuissent: nisi gratia cœlestis eorū fregisset,
& inclinasset superbiā. *His montibus*, ait S.Gregor. (Regibus & Principib.) coronatur
Ecclesia (& Doctores ac Pastores,) *quia dum regnum prædicat æternū animarum*
dum

dum exemplo suo, animo quæ mundi sunt vilia esse demonstrat, ipsos etiam potentes ad pœnitentiam inclinat. De hac sibi corona mirifice licet ætate confecti cum Apostolo gratulabantur. *Bonum certamen certaui, fidē seruaui, de cetero reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus Iudex.* Sic A. 1143. Withelmus quidam Abbas Cisterciensis apparuit cinctus aurea corona tot gemmis distincta, quot animas Deo genuisset.

2. Tim. 4.

Manriques in annal. Cist. ad anno.

De ætate singulorum Regum tam qua Christum adorarint quam qua decesserint, incerta omnia: picturæ veteres sumuntur ex antiqua quadam assertione in Bedæ collectaneis his verbis comprehendam. *Primus dicitur Melchior fuisse senex & canus, barba prolixa & capillis: aurum obtulit Regi Domino. Gaspar iuuenis imberbis rubicundus thure quasi oblatione digna Deum honorauit. Tertius fuscus, integrè barbatus Balthasar nomine, per myrrham filium hominis moriturum professus est.* Posteriores his quosdam annos addidere: vt Episc. Esquilinus : *Fertur*, inquit, *cum ad Christum venerunt, Gaspar fuisse annorum 60. Balthas. 40. & Melch. 20.* Variat hæc nonnulla cum priore sententia, iam tamen pictores eam passim cum alijs sequuntur, vt aduertit Melchior Inchofer : *Plerumque*, inquit, *Gaspar senex, Balthasar mediæ ætatis, Melchior iuuenis fuisse traditur* : ideoque hoc ordine numerantur. Fauet huic ordini S. Franciscæ reuelatio : multum tamen annorum addit : Gasparem facit prope centenarium, Balthasarem sexagenarium, Melchiorem quadragenarium, cum Christum adorarent, de quo infra.

Ætas Regum in adoratione.

Beda collectanea.

Nec minor de mortis tempore in annis Christ. dissensio: Canis. apud Melch. Inchof. vult eos post nat. Christi A. 40. obijsse. Ortwin. Graal. A. 39. qui sic etiam ætatem singulorum supputat : *Cum moreretur Melchior, qui primus est, 116. Balthasar autem secundus in ordine Rex 112. Gaspar verò tertius 109. expleuerant annos.* Vnde cū Christum adorarent, eosdem quinquagenario facit maiores. Demque Flauius Dext. in Chronico & commentator eiusdem Biuarius eos volunt A. Christi 70. decessisse.

Quo anno Christi obierint.

Simon. Canis. Graas. in fine hist.

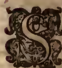
Verosimilior mihi videtur Flau. Dextri sententia, mortuos Reges A. salutis 70. testis enim ille reliquis antiquior, qui paulo post S. Helenam vixit, quæ corpora Constantinopolim aduexerat: & ex ijs, quæ consignata literis in loculo reperta sunt, haurire potuit. Scio multos fidem eius chronici eleuare: nescio tamen an hic locus iure suspectus videri debeat; cum nihil in laudem & fauorem Hispaniæ, quam potissimum celebrat, memoretur. Interim dum quis alius hoc autore quid certius probabiliusue dixerit, non pigebit hunc tantisper sequi. Vixere igitur Reges etiam post aduentum S. Thomæ & sacrum receptum baptismatis fontem ad 30. fere annos. Demus iam denos primos fidei prædicationi varijs in locis Gentilium; reliquos autem 20. curæ Pontificali regnorum propriorum, præsertim natu grandiori : ita vt certis annis se interuiserent, & mutua familiaritate, sacrisque colloquijs fruerentur. Fors incredibile videatur seniorem centesimum quinquagesimum, vel etiam septuagesimum annum attigisse, de quo alibi.

Reg. Flau. Dext.

Reges mortui videntur Anno salutis 70.

CAPVT XXVIII.

De Melchioris in Indiam cum S. Thoma profectione, & reditu ante mortem ad socios.

SVNT qui velint Reges tres à reditu in Arabiam eo loci, vbi stellam viderant, in monte templum communi sumtu labore, & cura construxisse, præfixis eius foribus prægrandi stella, & matre puerū gremio sustinente : quod S. Thomas Christo cruci suffixo dedicauit : sic lectiones vetustiores narrant. *Beatus autem Thomas oratorium, quod in monte Victoriali ante sancti Reges construxerant, similitudine dominicæ passionis ibidem diuinitus apparente templum crucifixo Domino consecrauit.* Sed crucis imago, quomodo visa cum stella supra montem fuerit, ita narrat Alb. Magnus; *Postea de ortu Saluatoris, stella miræ claritatis eis apparuit: quæ in se figuram pueri Iesu prætendit, & super se signum crucis exhibuit: & ad Maguzæos supra montem Victorialem se dimittens ore pueri loquebatur, qui in ea loquebatur & de via instruxit.* Hoc est oratorium crucis, in quo Reges mortui, vel potius pro fide lanceis percussi pariterquē sepulti creduntur esse & habet res ex miraculis quotidianis al

Templum SS Regum in Arabiā cum crucis imagine.

in c. 2. Matt.

crux præfixa SS. Regum nominibus claret miraculis.

tres vestri? & occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti, cuius vos proditores & homicidæ fuistis, qui accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis. Tonitrua sunt hæc non verba, quibus fulminauit perfidiam Iudæorum: licet enim ad 15. millia fidelium numerarentur, quid hoc erat in tot centenorũ milliũ multitudine solius Solymææ ciuitatis? Sed hoc Protomartyre coronato, cum classicum persecutionis eodem anno Saulus cecinisset, & quos nancisci fideles poterat, potestate Pontificia vinculis manciparet, dum furore percitus Damascum contendit mense Ianuario, subito sideratus, cœpit tandem Christi militiæ, nouus miles auctorari, & statim sic gratiæ donis à Deo cumulari, vt nouus Euangelij præco Iudæis primum, recepto Apostolis more, fidem Euangelicam annunciaret: *Et continuo*, ait Lucas, *in Synagogis prædicabat Iesum, quoniam hic est filius Dei. Statim*, ait, S. Chrysostomus: *Doctor factus est in Synagogis: neque erubescebat mutationem: neque formidabat ea destruere, in quibus antea clarescebat.*

S. Paulus conuertitur.

Act. 9. v. 10.

primũ Iudæis prædicat.

Sed cum manifestis oraculis Prophetarum Christi diuinitatem demonstrasset: vitã eius, miracula, mortem & anastasin ex diuinis eloquiis clarè docuisset, & ita legisperitos conuinceret argumentis, vt nemo posset eius sapientiæ repugnare: consilium de eo necando inierunt. Mirari libet hic diuinam sapientiam, & prouidentiam venerari ex simili: Rex quidam relicta in regia ciuitate valido cum præsidio Regina, contra hostium ducem maximis stipatus copijs vadit: eoque prælio superato, cum Tribunorum quilibet ad Reginæ renunciandam victoriam, & hostium reliquias ex vicinis regiæ præsidijs deijciendas se offerrent, ipse eorum adhuc in persequendis fugitiuis & munitione validissima expugnanda, vtitur opera magis necessaria; sed interceptum hostium aliquem Ducem, & sibi militiæ sacramento autoratum, cum parte copiarum mittit improuiso, qui hostilibus vsus symbolis, vexillis, armis, ingreditur alias regiæ propinquas munitiones nullo resistente: clauesque earum, cum laureatis Regis victoris literis tradit Reginæ, nunciatque captis iam ciuitatibus, castellis & propugnaculis hostem maximam partem debellatum esse: pauca, quæ superant, à Rege vi redigi in potestatem loca. Sic Christus in cruce moriens cum mundi principem diabolum triumphasset, & Iudæorum arcem Solymam 15. millibus superatis expugnare niteretur: noluit duodecimviros inde digredi; sed ad omnes hostis conatus infringendos, eundem de arce Solymæa deijciendum totis conniti viribus, interim Paulum spirantem minarum, & Damascum contendentem ad fidem exscindendam, in via interceptum, & sibi fidei sacramento obligatum mittit primo Damascum in Synagogas, vt notis Iudæorum armis, è scripturis expugnet perfidiam Iudæorum, dum eum vt à principe sacerdotum legatum ad exstirpandos Christi fideles auribus auidissimis auscultant. Sed cum eius vitæ parantur à Iudæis insidiæ, creat ilico Gentilium Apostolum, mittit ad sanctos tres Reges Orientis, ad sponsam suam dilectissimam in Arabiam, vt renunciet ei Christi de morte & diabolo partam victoriam, & anastasin: quam muneribus ipsi suis olim figurarant, & vna cum ipsis ditiones ipsorum plenius Christi fidem edoceat, vt Regis supremi dominatui illæ subijciantur primæ regiones Gentilium, quæ suos nascenti miserant Reges adoratum. Iam tum Christus Saulum dum, vrbem fulminatus ingreditur, Ananiam consulturus, huic legationem Gentium destinabat verbis istis. *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filijs Israel;* Imo cum ipse furentem equo deijceret, vultuque minaci adspectabilis appareret, ideo tantum adstare cadenti voluit, vt testis eorum, quæ viderat Gentibus esset: *Ad hoc*, ait, *ei Christus apparui tibi, vt constituam te ministrum & testem eorum, quæ vidisti, eripiens te de populo, & Gentibus, in quas nunc mitto te.* Græcus habet ἐξαποστέλλω: *Quasi diceret*: Ex hac hora te, Apostolum constituo Gentilium, idem postea Deus Solymis oranti Paulo in templo confirmauit. *Exi velociter de Ierusalem: quia non recipient testimonium tuum de me, & vade, quoniam ego in nationes longè mittam te.*

stratagema militare.

S. Paulus mittitur in Arabiam.

Act. 26. v. 16.

Fit Gentium Doctor.

Act. 22. v. 21.

Erat Paulus naturæ præferuidæ, acer ingenio, legis peritissimus: qui pro suo in Christum amore Iudæos vbique scripturis allatis manifestè conuincebat & confundebat: vt qui S. Petro, Iacobo, & alijs satis familiariter vterentur, ob insignem animi mansuetudinem, Paulum nec oculis ferre sustinerent. Ideo potius ad Gentes à Christo legatus est, vbi diuina ei secundante gratia, sic laborauit,

vt

vt de eo canat Ecclesia, quod Deus eius prædicatione mundum docuerit vniuersum. Itinera eius breuiter colligit encomiastes eius præcipuus S. Chrysostomus. *In tantum*, ait, *progressus est, vt vix triginta annorum spatio Romanos, & Persas, & Parthos & Medos, & Indos & Scythas, & Æthiopes, & Sauromatas, & Saracenos, & omne prorsus humanum genus sub iugum mitteret veritatis. Ita de se ipse fatetur positus sum ego prædicator & Apostolus Doctor: Gentium in fide, & veritate.* Ne tamen Fratres suos Iudæos deseruisse videretur, Damasci cœpit ipsis Christum promulgare, qui cum eius vitæ per Aretæ Regis Arabum præfectum ponerent insidias, fecit, quod postea verbis istis coram est contestatus. *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam illud repellitis, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes: sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.* Ergò per sportam dimissus, abijt in Arabiam. Scio plurimos arbitrari, eum tunc Hierosolymam contendisse; quibus hæc ipsius Apostoli verba refragantur. *Cum autem placuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam vt reuelaret filium suum in me, vt Euangelizarem eum in Gentibus, continuo non non acquieui carni & sanguini* (amicis dissuadentibus) *neque veni Hierosolymam ad antecessores meos, Apostolos, sed abij in Arabiam & iterum reuersus sum Damascum. Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum.*

S. Chrysost. ho. 4. de laudibus. S. Pauli.

Gal. 1.

Statim igitur sequenti post Christi mortem anno profectus est in Arabiam, nullo hactenus Apostolorum (nisi forte Iacobo) digresso Solyma, sed ibi dum in Iudæorum conuersionem omnibus machinis, & coniunctis viribus simul incumbentibus hoc solo Paulo speciatim eum in finem electo, vt protinus Gentibus, ac Arabibus primis fidem nunciaret: nec dubium est, quin ei Deus Genti quam primum, & quam optimè consultum vellet, ac sponsæ suæ dilectæ Gentilium Ecclesiæ nuncium felicem de anastasi sua vestoriaque mittere, quæ tam auidè salutem & fidei pleniorem cognitionem (quam rudem à Regibus acceperat) sitiens exspectabat. Inde forte eorum Gentilium quidam venerant Solymam, vt Christum intuerentur: qua re sic motum vidimus ad mortem maturandam, vt granum frumenti anno priore seminatum, etiam mortuum anno vertente fœnore centuplici germinaret inter Gentes tam subactas, & paratas ad sementem cœlestem excipiendam, vt fusè supra demonstraui. Sed quid egerit ibi triennio Paulus, quomodo tres Reges conuenerit, quæ ab ipsis Apostolus didicerit mysteria nati saluatoris: & quæ vicissim eos docuerit, copiosè narrat Thomas Massutius, in eruditissima S. Pauli historia, vbi eundem quasi quodam tirocinium vitæ perfectoris, ac contemplatiuæ, mixtæque vult posuisse. *Inprimis*, ait, *credibile est, non eo tantum consilio Paulum ire in Arabiam voluisse, vt Iudæorum insidias, & vitæ pericula declinaret: verum etiam, vt per eius regiones latam eremum amplas illas solitudines, & vastissima deserta liberius sibi vacaret, ac Deo, commissa ætatis superioris nocturno diurnoque fletu expiaret, varijs modis castigans corpus suum & in seruitutem redigens, vt ea ratione in obsequio Christi secundum primitias spiritus perageret tirocinium suum. Deinde experiri etiam fortasse voluit, an inter Gentiles illo initio commodius sementem faceret Euangelij, quando cum Iudæis adeo tunc exasperatis non bene prædicatio succedebat: vt vel sic Dei consilium per Ieremiam, vel Oseam euangelizantibus traditum exsequeretur. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas, sed & Christus Dominus ei prædixerat, ad Gentes se esse eum statim missurum. Vnde non paucos per ipsum in Arabia fuisse ad Christi fidem inductos testatur in cap. 1. epistolæ ad Galatas S. Chrysostomus: idque de zelo tanti Apostoli, & prædicatoris Gentium facilè credi potest. Præterea vt esset à Damascenorum aliorumq; Iudæorum persecutione remotior, relicta ad septentrionem Damasco, & Hierosolyma ad Occasum, peregrinando versus Orientem, intrare primum debuit Arabiam Petræam, à Petra vrbe primaria, & illius Moabitidis regionis metropoli, vt ait Strabo, sic appellatam: inde vlterius progressus, & Arabiam desertam prætergressus ad felicem, quæ etiam Saba dicitur, forte peruenit. Vnde Regina Saba, sicut Regum narrat historia, audita fama Salomonis in nomine Domini venit, tentare eum in ænigmatibus. In eo tamen Regina hæc fuit decepta; quia cum ex illa Dauidis prophetia Reges Arabum, & Saba*

Massutius in vita S. Pauli lib. 3. c. 3.

S. Paulus ponit in Arabia tirocinium vitæ sanctioris.

Ierem. 4. v. 3.

Osee 10. v. 12.

Act. 26. v. 17.

Strabo l. 16.

ba dona adducent, & altera Isaiæ: omnes de Saba venient. &c. venturi essent ab illa regione Magi tres Reges, ad incunabula Saluatoris adoranda; esset quoque vulgatum & celebre oraculum Prophetæ Balaam per Arabiam orientalem de supremo omnium Rege in Iudæa nasciture, cui etiam stellæ famularentur. Regina Saba sapientissimi Regis Salomonis putauit eum esse Messiam, tot oraculis à Deo promissum &c. Sed nec procul aberant tres Reges Magi, qui ante annos triginta quatuor, non ancipitem famam secuti, sed lucidissimam stellam, ad Christum infantem in præsepio adorandum cum muneribus auri, myrrhæ & thuris, quibus abundat ea regio, aduenerant. Et forte adhuc aliqui eorum aut etiam omnes tres erant superstites, præsertim, si verum est, quod in quadam homilia S. Chrysostomo adscripta, tradit autor operis imperfecti, S. Thomam tres illos Magos baptismo initiasse, ac socios secum prædicationis suæ duxisse. Cum enim hoc Pauli anno iuxta multorum opinionem Apostoli nondum essent, in varias mundi partes ad prædicandum Euangelium distributi, adhuc poterat S. Thomas per illas regiones abducendo secum illos Reges eo tempore transiuisse: sed & esse ipsos in Arabiam felicem reuersos, ibique martyrium subiisse legimus, in Chronico Flauij Dextri anno Domini 70. venisse autem eos ex Arabia Felice, sententia est Patrum probabilior; vt Cardinalis Baronius obseruauit. Quos etiam sicut Reginam Sabam originem duxisse à filijs Cethuræ vxoris Abrahæ incolis illius regionis confirmat idem autor optimis argumentis: eosque Reges quidem fuisse, tamen vsitato diuinæ scripturæ loquendi modo, quæ cuiusque oppidi Dominum Regem appellare consueuit. Ex quibus valde redditur verosimile, quod aliqui coniiciunt, Paulum in hac sua peregrinatione vsque ad Arabiam Felicem peruenire voluisse: non tam vt ab insidijs, & Iudæorum persecutione longius abesset, quam vt sanctos hosce Dynastas inuiseret: à quibus cognoscere multa poterat de infantia Saluatoris, tanquam a testibus oculatis: & ipse vicissim de triumphali Christi resurrectione præclarissimum reddere testimonium, referens, quomodo illi apparuerit in via Damasci sole meridiano splendidior: dum illum cæco furore persequeretur. Atque ita demum desiderata illa spirituali consolatione perfrui, quam in re simili tantopere se optare, & instanter in suis orationibus à Deo postulare ad Romanos aliquando scripsit his verbis. Testis est mihi Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Desidero enim videre vos: vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos: id est simul consolari in vobis per eam, quæ invicem est fidem vestram, atque meam. Concludit deinde S. Paulum prope triennium ibidem exegisse. Hæc coniectura sane probabilis: vt Christus videatur sanctis Regibus viris omni humana scientia politissimis hunc diuinæ legis peritissimum oratorem submisisse, cuius eloquio Propheticorum oraculorum expositionem discerent, & magis in fide suscepta confirmarentur. Iustini certè tempore iam Arabes & Scenitas quidem Arabiæ desertæ incolas in tentorijs habitantes fidem professos Christianam ipse meminit. *Ne vnum quidem est genus mortalium, siue Barbarorum, siue Græcorum, seu etiam aliorum omnium quocunque appellentur nomine, vel Hamaxobiorum, vel Nomadum domo carentium, vel in tentorijs viuentium (Scenitarum) pecoribus vitam tolerantium: inter quos per nomen Crucifixi Iesu supplicationes & gratiarum actiones Patri, & fabricatori Regum omnium non fiant.* Ob barbariem Scenitas solos inter Arabes recenset: nam de Petræa ob vicinitatem, & Felice Arabia ob opulentiam & mercatum frequentissimum dubitari minus poterat. Præterea Euthymius in epistolam ad Galatas, & ex eo Lorinus in Acta Apostolorum, docet primam è Gentibus Arabiam Christo credidisse. Vnde nec mirum ex Bostna vel Philippopoli duos primos Cæsares Christianos prodijsse.

Marginal notes: adit tres SS. Reges. — viuebant adhuc omnes. — martyres postea facti. — venerunt ex Arabia. — Iust. mar. in Dial. cum Tryphone. — Euthymius in Epist. ad Gal. Lorin. in Acta Apost.

CAPVT

CAPVT XXV.

S. Thomas Apostolus sanctos Reges adit, & baptizat.

EIDEM scio recentiores complures huic rei derogare, qui negant solidis fundamentis, & testibus antiquioribus probari posse Magos Euangelicos superstites mansisse, cum Apostoli diuisis orbis totius regionibus singulas singuli partitas excoluerunt, ideo nec ab ipsis fonte sacro regeneratos esse. Quibus vt satisfiat, catalogus texendus est autorum idoneorum veterum & recentiorum, qui disertis id verbis asseruerunt: Nec coæui videntur testes abesse; cum in eorum tumulo testificatio baptismi à SS. Apostolis Regibus tribus collati sit reperta, autore Neubrigensi: *cum ad fundamentum*, ait, *destrueretur Ecclesia, repertus & reuelatus est* (thesaurus) *cum manifestis indicijs, quibus declarabatur, quod viri* (*illi quorum memoria in benedictione est*) *honorato, & adorato puero saluatore in regionem suam reuersi etiam post passionis eius triumphum superstites fuerint, & percepta à prædicantibus Apostolis baptismi gratia ad ipsum, quem in cunabulis olim honorauerunt, ab eodem in dextera Patris sedente honorandi migrauerint.*

Reges ab Apostolis sunt baptizati. *Prob. 1. ex titulo sepulcrali. Neubrigens. lib. 2. rerum Anglic. c. 18. in fine.*

Rectè Apostolis titulus sepulcralis, nemine nominato, tribuit ijs in locis fidei promulgationem, vt tam S. Paulo, quam S. Thomæ possit conuenire: eadem habet Sigonius, Regius, & alij, de quibus infra. Deinde rem eandem demonstrat Indorum traditio, locorum vestigia, cum annalibus.

Cranganorem fuisse Brachmanarum ciuitatem ex Indicis scriptoribus exploratissimum est: Regem eius, & doctrina Brachmanam, & adoratorem Christi cum socijs Regibus fuisse, annales loci, populi traditio, vestigia templorum contestantur: eum locum & primum inter Indorum vrbes à S. Thoma fide & doctrina excultum esse, consentiunt vitæ eius, & Indici scriptores, de quibus infra.

2. ex Indorum traditione libris & vestigijs.

Tertio Dorotheus Tyrius in synopsi scripta ante I. Nicenum concilium, Sophronius, & ex eo S. Hieronymus volunt Magos à S. Thoma institutos: de eo enim adserunt, quod *Parthis, Medis, Persis, Hyrcanis, Magis & Brachmanis Euangelium prædicarit, ac demum in Indiam peruenerit.* Laudat hos testes Baronius in adnot. ad 22. Decembris.

3. ex SS. Patribus. *Dorotheus. Tyrius. Sophronius. S. Hieron. Baronius.*

Quarto operis imperfecti autor antiquissimus addit eos & socios adlectos Euangelij publicandi, *Denique*, inquit, *cum post resurrectionem Domini Thomas Apostolus isset in prouinciam illam, adiuncti sunt illi, & baptizati ab illo facti sunt adiutores prædicationis eius.*

4. Autor operis imperfecti.

Hunc laudant & sequuntur Iacobus de Voragine, Philippus Bergomas in supplemento, Viola Sanctorum, Canisius in Martyrologio, Salmeron & Cornelius à Lapide in 2. Matthæi. Gretzerus lib. 4. cap. 12. & Guido Heluensis Episc. Ann. 1330. ait, *Cum reuersi fuissent, manserunt colentes Deum magis quàm ante, & prædicantes multos erudierunt: & denique cum S. Thomas iuisset per prouinciam illam, adiuncti ei sunt, & baptizati facti sunt adiutores prædicationis eius.* citat S. Chrysostomum.

Iacobus de Voragine. Philippus Bergomas. Viola Sanctorum. Canisius. Salmeron. Corn. à Lap. Gretzerus. Guido in Harmonia.

Quinto cum his præcones fidei vna cum S. Thoma agnoscit eos Albertus M. his verbis. *Isti etiam Magi in terram suam reuertentes multos conuerterunt, & cuidam de discipulis Iesu postea illuc aduenienti fideliter adhæserunt scilicet Thomæ:* Magistro suo consentit S. Thomas Doctor Angelicus.

5. Albertus M. & suus Thomas.

Sexto sub annum 1162. vel paulo post translationem cœperunt lectiones horariæ de ipsis Coloniæ solenni ritu decantari: in quinta hæc continentur. *Post missionem autem Spiritus Sancti, cum B. Thomas Apostolus decreto eiusdem Spiritus S. regionem orientalium in sortem prædicationis accepisset, Beatos Magos adhuc in carne viuentes, fidei Sacramentis imbutos baptizauit.*

6. Lectiones horariæ.

Et paulo post ea tempora Neubrigensis baptismum ijs ab Apostolis collatum affirmat: verba initio capitis attuli.

Francofurt. hist. descripta ann. 1355. *Completo diuinæ dispensationis mysterio incarnatione, passione, resurrectione, & in cælos ascensione: cum sancti Apostoli Spiritus S.*

Francofurtensis historia.

gratia in linguis igneis accepta diſperſi eſſent per diuerſa orbis terrarum regna annunciandum Chriſti verbum à B. Thoma omnem regionem Orientalium ex decreto Spiritus S. in ſortem prædicationis accepit, & Parthis Medis, Perſis, Hircanis & Bactrianis Euangelium Domini prædicans plagam orientis Doctor egregius viſitauit: Beati igitur Magi in carne viuentes, nomen Chriſti, quod diu deſiderauerant, prædicari in ſuis partibus audientes, & ſalutem eſſe hæc omnium intelligentes, adiuncti ſunt S. Thomæ Apoſtolo & instructi in omnibus ab ipſo myſticis fidei Sacramentis ſpiritu & aqua renati ſunt & baptizati.

Petrus de Palude. Septimo Petrus de Palude: *Poſt adſcenſionem Domini Thomas Apoſtolus in Indiam veniens perfecta Dei Sacramenta eis annunciauit, illoſque de myſterijs vitæ, Paſſionis & Adſcenſionis Chriſti perfectè inſtruxit & eos baptizauit.* Sic Epiſcopus Eſquilinus. *Tametſi omni relicta Gentilitate exinde fideles exſtitiſſent, Baptiſmum tamen non ſuſceperunt, donec diſperſis Apoſtolis ad prædicandum à S. Thoma Apoſtolo, qui apud Indiam prædicauit baptizati ſunt, & in fide Chriſti confirmati eiuſdem in prædicatione coadiutores fuerunt.*

Epiſ. Eſquilinus.

Antoninus Liber in hiſt. Nec non Antonius liber Suſatenſis huc facit: *Beati,* inquit, *igitur Magi ad huc in carne viuentes nomen Chriſti deſideranter prædicari in ſuis partibus audientes, adiuncti ſunt S. Thomæ & inſtructi in omnibus, ab ipſo myſticis fidei Sacramentis, quæ Dominus in humanitate geſſit & docuit, ſpiritu & aqua renati in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. baptizati, gratias agentes Deo ineffabili repleti ſunt gaudio.*

8. Bern. de Buſto. ſer. de Epiphan. VIII. Stant pro hac ſententia Bernardus de Buſto: *Cum ad patriam,* inquit, *ſuam reuerſi eſſent prædicantes, multos erudierunt: ac denique cum B. Thomas Apoſtolus poſt adſcenſionem Domini, in illam regionem perueniſſet, ab eo baptizati ſunt, & facti ſunt adiutores prædicationis eius.* Eckius. Eckius *tantiſper dum S. Thomas Apoſtolus veniens perfecta fidei Sacramenta eis annunciauit, per quem illi ſedulo adiuti conati quoque ſunt ſubditos ſuos ad fidem amplectendam conuertere* & Hector Pintus. *Inſuper vetus Calendarium habet hos tres Reges fuiſſe Epiſcopos, & à S. Thoma ſacro fonte baptiſmatis tinctos.*

Hector Pintus 2. p. Dial. c. 4. 21.

9. Stapletonus. IX. Thomas Stapletonius multos è laudatis pro hac adfert teſtes. *Ac primum quidem ſtatim poſt Domini noſtri adſcenſionem & acceptum ſpiritum ſanctum hic Apoſtolus in orientem profectus eſt, & tres illos Magos, qui Chriſtum in præſepio adorauerant baptizauit, eoſdemque prædicationis ſuæ ſocios & adiutores fecit, ſcribit hoc antiquum Calendarium, Petrus quoque de natalibus; ſed & Eckius: & ante hos omnes S. Chryſoſtomus. Hoc nempe illud eſt, quod tum Dorotheus Tyrius ſcriptor antiquiſſimus: & ex eo S. Hieron, affirmant B. Thomam Magis Euangelium prædicaſſe.*

10. Giron. ho. de 10. Epiph. Sigonius. Regius. Idem ſentiunt Hildephonſus Giron Dominicanus. *Hi tres ab Apoſtolo Thoma baptizati ſunt.* Carolus Sigonius & ex eo Regius noſter in 2. Matth. *Scribit enim, ait Sigonius à Mediolanenſibus deſtruentibus templum S. Euſtorgij inuenta in aditu templi cum oſſibus, neruis & pelle ſuper inducta incluſa circulo aureo cum inſcriptione, quod ſuperuixerint Chriſto crucifixo, & quod ab Apoſtolo fuerunt baptizati.* item Ludouicus de Ponte: *Vnde etiam fertur poſt Chriſti reſurrectionem à B. Thoma Apoſtolo fuiſſe baptizatos, eiuſque coadiutores fuiſſe ad Gentium conuerſionem* Ac Ribadeneira: *Poſtquam,* inquit, S. *Apoſtolus Thomas cum reliquis ſuis collegis accepto Spiritu Sancto Hieroſolymis & in Iudæa cœleſtem doctrinam, quam à Magiſtro ſuo hauſerat, prædicauit, diuiſus ab alijs varias prouincias & nationes peragrauit, quo tenebras eorum, quibus caligabant diſcuteret, cæcutienteſque Euangelij lumine colluſtraret: prius in Orientem profectus ſanctos tres Magos Reges, qui ſtella duce Bethlehem venerant Chriſtum adoratum. Hos ille ſacro baptiſmate abluit: eoſque itineris, ac laboris omnis ſocios adſumſit.*

Lud. de Ponte lib. 6. Can. exhort. 11. Ribadeneira in vita. S. Thomæ.

11. Indorum Traditio. Vndecimo denique confirmat hæc omnia vulgaris Indorum traditio ſupra inſinuata: iam teſtibus ſolidanda: quam Ribadeneira etiam memorat ſcilicet S. Thomam ab inſula Zocotera (quæ obiacet Arabiæ, & quo videtur Sanctis Regibus baptizatis contendiſſe) Cranganorem (Regiam Melchioris) profectum, oram Malabaricam peragraſſe, collega ſibi Rege Melchiore adoptato, qui conſtructo Deiparæ

Cranga-

Cranganorensi templo redierat in Arabiam: mox regnum fidei mysterijs accuratius imbuisse: inde petisse Narsingam & per vastissimas Orientis totius regiones lucem euangelicam inuexisse. Ita scriptores inter Indicos *Maffæus* noster expressè vult a S. Thoma tres Reges baptizatos: Osorius etiam, ac ex eo Nauarrus, Spinellus, Carthagena, Fournerius alijque consentiunt: vnus sit instar omnium Hieronymus Xauerius in vita Christi: qui è Persiæ finibus ita scribit. *Postquam maiestas Iesu Christi cœlos adscendit, & Apostoli per omnes orbis regiones se diuisissent, S. Thomas ad terras eorum delatus est, & Euangelium Christi prædicauit, omnesque illos tres baptizauit.* Confirmat testibus. Maffæus. Osorius. Nauarrus. Spinellus. Carthagena. Fournerius. Hiero. Xauerius.

Atque ita tituli sepulcrales, Indorum traditio, & annales, scriptores veteres & recentiores, tot Sancti Patres, scripturæ interpretes, Theologi scholastici cum historicis & alijs idoneis autoribus consentiunt, à S. Thoma tres Reges initiatos baptismate: quo solide iacto iam fundamento maiore fide superstruemus.

CAPVT XXVI.

Sancti Reges regnis relictis amplexati voluntariam paupertatem fidem propagant, & à S. Thoma regnorum suorum Episcopi consecrantur.

Vtus solus pauperis Iesu nondum visi, stellæ radio monstratus abscentibus hoc apud Reges nostros potuit, vt vno quasi momento persuaserit ipsis opes amplissimas, deliciarum affluentiam, corporis voluptates & maiestatem regiam esse deserendam, fastum & supercilium exuendum: vt non erubuerint sceptris abiectis, vilibus se obsequijs egentissimi pueruli impendere: quid ipsum coram adspectum, & præsentiam putamus effecisse, cum oculis vsurparent diuinam maiestatem hominis caula pecudes inter abiectam rerum omnium inopia confli&ctari? cum omne, quod in oculos & sensus incurreret, stabulum, præsepe, panni, bestiæ clamarent paupertatem opibus, contemtum gloriæ, frigus, dolores, lacrymas delicijs, risui, mundique gaudijs esse præferenda? stabant attoniti velut mente sensibusque capti, dum animo reputarent, quomodo, vt loquitur S. Bernardus. *Saluator, cuius est aurum pariter & argentum sacram in corpore suo dedicat paupertatem.* Non ignorabant in hoc, licet infantulo cubitali, diuitias omnes sapientiæ, & scientiæ Dei contineri: eumque cum regiam cuperet, & compendiariam mortalibus viam ad cœlum aperire, factis prius, quam verbis conari paupertatem persuadere: qua calcatis terrenis omnibus recta cœlos penetramus. Norant iam doctore Spiritu Sancto mundum fallacem, carnem versipellem, mendacem dæmonem noxia suadere mortalibus, vt vitijs omnibus irretiti cæci præcipitent ad inferos. Stellæ ortus ingerit Regibus contemtum terrenorum. Euudē fit adspectu pueruli. S. Bern. ser. 4. de Nat. paupertas vijs gratior.

Erant ergo iam tum illis *pretiosiores*, ait S. Bernardus, *panni Saluatoris omni purpura: & gloriosius hoc præsepe auratis Regum solijs: ditior denique Christi paupertas cunctis opibus cunctisque thesauris seculi: quid enim humilitate ditius, quid pretiosius inuenitur, qua nimirum regnum cœlorum emitur, & diuina gratia acquiritur: sicut scriptum est. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Sanè iam tum animum reor adiecisse Reges ad Domini Regisque sui pauperis exemplum imitandum, Deo nihilominus melius aliquid prouidente, vt reduces in exstruendis templis opes regias conuerterent, tandemque à S. Thoma docti legem & paupertatem euangelicam nudi nudum Iesum sequerentur, totosque se cum Apostolo proximis instituendis impenderent. Hoc igitur Thoma præcone cognouerunt feliciorem esse diuitijs egestatem: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*: esse expeditissimam ad cœlum viam sarcinis omnibus & impedimentis amotis: *si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & sequere me.* Nec sua tamen opulentia destitui, quippe *centuplum accipiet* (in hac etiam mortali vita) *& vitam æternam possidebit.* Abundare securitate qua fruebatur, qui canebat: *Ego autem mendicus sum & pauper, Dominus autem* S. Bern. ser. 4. de vigilia. diuitijs. paritvitæ huius felicitatem. Matt. 5. Matt. 19.

soli-

Solicitus est mei. Hanc igitur Apostolicæ paupertatis beatitatem, cum & in Thoma mirarentur regnis omnibus & opibus optabiliorem : cum etiam à Christo Rege consultam omnibus cognoscerent, vltro voluntariam amplexi sunt inopiam : quod de Indorum Rege Melchiore narrant annales loci : de ceteris idonei scriptores opinantur : reliquis omissis alias laudandis, tribus contentus ero recentioribus.

Reges tres omnibus abiectis pauperes sunt facti.

Hieron. Xau. in vita Christi.

Hieronymus Xauerius : *Ipsi enim regnis suis renunciantes paupertatem elegerunt, vt nudi & rerum omnium egeni melius Regem Regum imitarentur, quem in tanta rerum egestate natum viderant : quam vltro Deus propter homines, & eorum institutionem sponte susceperat.*

Melchior Inchofer c. 33.

Melchior Inchofer : *His verò non contenti viri iam Deo pleni ; sed indies maiore in Deum caritate flagrantes, sua demum omnia ac seipsos diuino seruitio mancipарunt, templis, & aris vbique Deo vero constitutis, eius duntaxat honori & cultui propagando studuerunt. Quod tum maximè fieri oportuit cum multis post annis misso ad Indos Thoma Apostolo, & baptismum susceperunt, & in suscepta fide instructiores.*

Ribadeneira in flore SS. 6. Ian.

Vberius id Ribadeneira persequitur : *Denique Reges non sine singulari ductu numinis, à quo fuerant suis euocati regnis, eodem salui incolumesque reducti cunctæ suis, quæcunque viderant audierantque de Dei filio hominem induto mysteria interpretati, spretis honorum, quos tenebant fascibus, calcatis munai sceptris ac diadematis, omnibus caducorum regnorum insignibus exuti, exemplum Christi pauperis imitati de thronis ad ima vulgi subsellia, de turritis superbisque palatijs ad humiles omnino casas, de mollibus thoris ad hirta planè strata, de nobili purpura ad ignobilem lacernam, de conditionibus attalicis ad ærumnas iri, de fortuna Cæsaris ad spontaneam Codri sortem, de diuitijs ad incitas, de delicijs ad squalidam mendici panis & erogatæ stipis manticam se se demisere, diuinarumque rerum præcones effecti, creditos sibi populos, quos olim rexerant imperio, in cælum dirigere cœperunt virtutis exemplo.* Idem sentiunt vel sentire debent ij, qui magno numero capite superiore dixere tres Reges S. Thomæ participes, socios, & adiutores Euangelij publicandi exstitisse. Vt post autorem operis imperfecti S. Thomas, Albertus M. Episcopus Esquilinus, Canisius, Salmeron, à Lapide, Gretzerus & alij affirmarunt.

Autor operis imperfecti. S. Thomas. Albert. M. Esquilinus. Canisius. Salmeron. Lapide. Gretzerus.

Quis enim sibi persuadeat passurum fuisse Apostolum, vt camelis vel equis essedisue vecti, cum magno stipatu principum & satellitum fidem Christi minis, terrore, & potentia magis armati quam Spiritus S. gratiæque præsidijs muniti promulgarent: cum id tantopere à lege Christi discipulis suis & fidei buccinatoribus lata, & ab Apostoli Thomæ moribus abhorreret? quocirca pauperum magis ritu Christi exemplo; comite vno vel altero adsumto, munus illud obierunt : quo non ad obsequium sibi, vt Regibus præstandum; sed ad ministerium sacrificij & infirmitatis & senectutis adiutorium vtebantur : iam enim & ipsi Christi more veniebant cum Apostolo *non ministrari ; sed ministrare, & animam suam dare pro proximis.*

Matt. 20.

consecrati etiam sunt Episcopi

Constat ab initio nascentis Ecclesiæ duodecim viros illos socios & adiutores sibi adoptasse S. Petrus Marcum : Paulus Lucam, Barnabam, Clementem elegit, quos adiutores suos vocat, eosque simul Presbyteros & Episcopos esse consecratos, certum est, vt sacræ docent paginæ cum Ecclesiasticis Scriptoribus : vnde complures idem de sanctis Regibus Thomæ socijs & adiutoribus docuerunt : paucorum testimonijs contentus ero.

Albert. M. in 2. Matth.

Albertus M. *Hi etiam Magi*, inquit, *in terram suam reuertentes multos conuerterunt & cuidam de discipulis Iesu postea illuc aduenienti fideliter adhæserunt, scilicet Thomæ & Episcopi Martyres effecti sunt, vt dicitur: Ecce qui, quales isti fuerunt.*

Petrus Pal.

Eiusdem Dominicanæ familiæ Theologiæ Professor Petrus Paludanus consentit: *Thomas Apostolus in Indiam veniens instruxit, & eos baptizauit, & quemlibet eorum in Archiepiscopum in suo regno ordinauit : quibus illi adiuti, sedulo conati sunt subditos suos ad fidem amplectendam conuertere.* Eadem ferè habet Eckius ho. 5. de Epiphan. & ex vtroque Morales noster in 2. Matth.

Eckius ho. 5.

Huggarius Ser. de Epiph.

Huggarius Præstiensis Franciscanus a. 1404. floruit : is in Biga salutis sic idem adstruxit. *Thomas autem Apostolus post adscensionem Domini iuit illuc, & eos ba-*

ptizauit, ac Archiepiscopos ordinauit: cum quibus illa regna ad fidem conuertit.

Antonius Liber Susatensis: *Gloriosus Apostolus Thomas sciens hos beatissimos viros Magos Christum natum in infantia visitasse, ac primos eosdem fidelissimos Christi Confessores in sua prædicatione per orientis prouinciam socios & adiutores adsumsit, & perfectos in fide Catholica, dignos virtute & vita antistites ad salutem populi in opus verbi mysterij ordinauit: & gratia Spiritus Sancti concessa signis & miraculis gentes Orientis de tenebris ad viam lucis conuertere fidelibus in Christo commisit.*

Antonius Liber Susat.

Hector Pintus: *Insuper vetus Calendarium habet hos tres Reges fuisse Episcopos.*

Ildefonsus Giron: *Hi tres ab Apostolo Thoma baptizati sunt, & Episcopi in Oriente instituti.*

Wilhelmus Eisengrein. *Sancti Reges tres Episcopi fuisse dicuntur & Missam celebrasse, primitiæ Gentium: baptizatos per S. Thomam, & Episcopos quieuisse. Canisius in Martyrologio.*

Eisengrein in centenario. 1.
Canisius.

Hieronymus Xauerius: *Apostolus Thomas ad terras eorum delatus Euangelium Christi promulgauit, omnesque illos tres baptizauit, quemadmodum in Euangelio præceptum est: cumque multi in ea regione fidem Domini nostri Iesu Christi amplecterentur, omnes hos tres Episcopos consecrauit, seu Principes in negotio religionis.*

Hieron. Xauerius.

Melchior Inchofer de locis, quibus præfuerint, ita disputat: *Adducit aliqui ex ijsdem, non solum fuisse Apostolo cooperatos, verum etiam ab eodem institutos Episcopos populis illis magna cum laude præfuisse, & Missas frequenter celebrasse. Quibus tamen locis nominatim præfuerint, hactenus ignotum est: nisi nondum constitutis Ecclesiarum prouincijs & muneribus, omnem eam regionem, quæ magnam Asiæ partem occupat ea cura complexos fuisse existimemus: nondum vt aiebam rite ordinatis extra Iudæam vel Palæstinam puta curarum locis: quod tum præcipuè est factum, quando Petrus post Antiochenam sedem successori traditam, ad orbis caput redijt, & inde vniuersis sacrum ius dicere cœpit. Nam etsi dudum ante sortitiones prouinciarum inter duodenos Apostolos factæ fuissent, singulatim tamen distributa Episcoporum munera ex Apostolorum dispositione Petro in omnibus prima & præcipua cura sat agente aliquanto post suis legibus constiterunt. Quam porro certum sit Magos Euangelicos in partem huiusmodi munerum vocatos, adeoque Episcopos fuisse institutos, Lectoris arbitrio relinquimus.* Idem Doctores quidam Colonienses capite sequenti recitandi tradunt, quos laudant & sequuntur Bolquier in ara cœli & Graafius ad 6. Ian. Beierlinck idem tenet in theatro, Canisius in Martyrologio. Lectiones antiquæ Colonienses à quadringentis annis. Item Francofurtensis historia A. 1355. eadem habet, quæ Antonius Liber supra recitatus; addit de paupertate eorum voluntaria. *& omnia quæ habebant, vel habere poterant ordinante Apostolo, ad cultus Christi, & in vsus pauperum conferebant.* Exstat in meridionali muro chori Metropolitani pictura vetus, quæ tres Reges infulatos Episcopos repræsentat, vti & peristromata chorum vndique vestientia, pontificalibus eos decorant ornamentis: habet tot autorum sententia magnam probabilitatem. Nam cum fuse libro primo & alibi demonstrarim Reges à reditu suo functos Euangelistarum & Apostolorum munere teste Origene, S. Chrysostomo, Theophylacto Euthymio, operis imperfecti autore, Suaretz, & alijs. Cum etiam Apostolis adhæserint, adiutores fidei disseminandæ: vt longè plures docuerunt: licet cum vires adhuc paterentur nonnulla loca remotiora peragrarint, fidemque propagarint: ætate tamen deuexa, defecti viribus, in regnis videntur suis consedisse, velut Metropolitæ: hoc vnum satagentes, vt subiectarum prouinciarum Episcopi quique munere suo grauiter fungerentur. Atque ex his patet non fundamento carere, quod quadringentis & pluribus abhinc annis lectiones horariæ de ipsis memorant.

Melchior Inchofer.
Quando hoc orbis Episcopatus diuisi.
D. Petr. Colon.
Bolquier.
Graafius.
Beierlinck.
Probabilitas huius sententiæ.
Lectiones horariæ de ipsis.

Beati, inquiunt, *Magi adhuc in carne viuentes nomen Christi, quod diu desiderauerunt prædicari in suis partibus, adiuncti B. Thomæ Apostolo & instructi in omnibus ab ipso mysticæ fidei sacramentis, quæ Dominus in humanitate gessit & docuit, spiritu & aqua renati sunt baptizati. Gloriosus autem Apostolus Thomas sciens hos beatissimos viros tres Magos Christum natum in infantia visitasse, & ex omnibus Gentibus ipsos primitias fidei Dominum adoratum tribus suorum munerum speciebus*

bus

bus mysticis honoraſſe, dignos virtute & vita antiſtites ad ſalutem populi verbi miniſtros ordinauit, & gratia Spiritus Sancti conceſſa ſignis & miraculis Gentes Orientis de tenebris ad viam lucis conuertere fidelibus in Christo commiſit. Beati verò Magi gratia Spiritus Sancti repleti, & perfectè edocti, S. Apoſtoli Thomæ prædicationis coadiutores adſumti per gratiam & effecti, Chriſtum fideliter Gentibus prædicabant, & ſignis ac virtutibus coruſcantes, infideles ad agnitionem fidei conuertebant, & prædicationem Apoſtoli de Domino noſtro Ieſu Chriſto nunciatam veram & factam eſſe ſcientes, cum S. Apoſtolo in tota prouincia confirmabant.

Quare ſicut à primo poſt adoratum Chriſtum reditu, maieſtate ſua potentiaque regia deiectis idolis, fidei Chriſtianæ magnam autoritatem conciliarunt, ita iam ſceptris poſitis, ſumtoque pedo paſtorali mirandis prodigijs, & ipſa rerum mortalium deſpicientia tanto plures Eccleſiæ pepererunt, quanto medijs aptioribus, & fini ſupernaturali magis accommodatis vtebantur.

CAPVT XXVII.

Zelus animarum ſanctorum Regum & ætas.

Eccleſia militans cur dicatur regnum Dei.

VARIIS de cauſis Eccleſia militans à Chriſto regnum Dei nominatur: præſidet enim & Rex regum & Dominus Dominantium Dei filius Chriſtus Ieſus. Regit is non vniuersè tantum regnum hoc ſuum politico quodam dominatu, corporibus ſingulorum, bonis fortunæ, naturæque conſulendo; ſed animis etiam fidelium, quibus per gratiam, ſacras mentis illuſtrationes ac impulſus voluntatis adeſt, imperat, & dominatur. Accedit, quod ei Principes, Reges, & Imperatores orbis totius velut ſerui Domino ſubijciantur: omnes neceſſe eſt mortales Deo cum Pſalte regio

pſal 94. concinere. *Venite adoremus, & procidamus, ploremus ante Dominum, qui fecit nos, quia ipſe eſt Dominus Deus noſter, Deus magnus Dominus, & Rex magnus ſuper omnes Deos, nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius.* Nec ei tantum: ſed & ipſius in terris Vicario D. Petri ſucceſſori Romano Pontifici. & Epiſcopis in diuinis ſubijciuntur: vnde legimus ab ipſis ſæpius Theodoſios, Maximos, Henricos, & Fridericos anathemate fulminatos.

ex Regibus facti Epiſcopi. regale ſacerdotium. Quæ cauſa fuit: vt in noua lege Principes etiam, Regeſque deſertis regnis & abiectis ſceptris Eccleſiæ ſuſceperint gubernacula, vt eorum animas ad regnum proueherent ſempiternum, quorum antea tantum corporibus de pace, politicaque quadam felicitate proſpexerant. Vnde rectè tam regnum Dei, quam *Regale ſacerdotium* nominatur, cui non tantum ij præſident, qui norunt ſuis cupiditatibus, velut Reges ſubiectis populis, imperare: ſed etiam quia regia nati proſapia ſaluti potius mortalium, quam incolumitati corporum conſulere maluerunt. Iam ſæpius oſtendi fuiſſe hanc Regum curam animarum oraculis prophetarum decantatam: cum Eccleſia

Reges nutritij Eccleſiæ. dicitur *mammillâ* ſeu doctrinâ & prædicatione *Regum* lactanda, & nutrienda: horum verò typus tres ſancti Reges extiterunt, qui teneram adhuc, ab ipſis incunabilis cœperunt in Oriente, primi Gentilium velut nutrices doctrina ſua paſcere, & velut infantulis lac inſtillare: cum enim ſapientia doctiſſimos inter Philoſophos eminerent; Reges potentia ſuperarent, religione etiam & ſacrorum vſu ſacerdotibus anteirent tunc, cum adhuc idola colerent: quantum putamus eorum autoritati diuinitus adiectum momenti, quando ob contemtum rerum humanarum iam mortalibus ſuperiores, & ob ipſa, quæ patrabant in oculis Gentilium prodigia omnes ipſos, vt Deos in humano corpore venerabantur? præſertim cum beneficentiæ rara conciliatrix animorum acceſſiſſet, qua proprijs neglectis commodis proximorum vtilitati totos ſe conſecrabant, vt vbique pauperum ſubuenirent inopiæ, morbis vexatos conſolarentur, adſiſterent morituris, & eadem miniſteria viliſſimis & egentiſſimis quibuſque Reges illi iam Epiſcopi, velut ſerui Dominis, imo regum Regi exhiberent? zelum eorum pulchrè deſcribit Francofurtenſis hiſtoria. *Beati Magi Spiritus S. gratia repleti & perfectè edocti, S. Apoſtoli Thomæ ſanctæ prædicationis coadiutores adſumti per gratiam Chriſtum Gentibus fideliter prædicabant, & ſignis & virtu-*

virtutibus coruscantes infideles ad cognitionem veræ fidei conuertebant, & prædicationem Apostoli de Dom. Iesu Christo nunciatam veram & sanctam esse scientes, cũ S. Apostolo in tota prouincia confirmabant: sic ergo omnes, quos habuerunt in genere suo ante aduentum S. Thomæ primo erudierant cælesti dogmate, Spiritus S. virtute imbuti plenius instruebant. Hi vero, sicut primo confessores Christi extiterunt fidelissimi, sic etiam in omni natione sua nouæ prædicatores gratiæ post Apostolum fieri meruerunt. & infra: *Sancti Magi gratia & potestate signorũ ipso donante accepta, populum in bono opere, & fidei constantia roborantes, omnibus vitæ suæ dieb. exemplum bene viuendi, & forma virtutum facti meruerunt Doctores fidelium, & fundatores Orientis Ecclesiæ permanere: omnis namq; prouincia eos vt patres carissimos diligebat, & monitis eorum & doctrina feruentissimè obediebat: singuli enim eorũ in suis gentibus singulis virtutum signis fulgebant, & omnes, vt filios diligentes, verbis gratiæ & pietatis operibus confouebant.* Notant orientalis Ecclesiæ Gentilium se progenitores constitutos, cunctis vt fidelibus tanquã dilectis in Christo filijs expressa relinquerent virtutum omnium lineamenta, quæ suis exprimerent & imitarentur moribus. Formam igitur & ideam Episcopis, velut Ecclesiarum ortarum Patribus adumbrabant: quomodo filiolos suos iterum in Christo cũ Paulo primo post Reges doctore Arabiæ parturirent, lactarent, fouerent, enutrirent: quomodo deiectis quibuscunque possent in locis idolis, templa construerent: cultum diuinum vbique regia magnificentia promouerent, singulis oppidis de idoneis animarum curatorib. prouiderent: eosdem sæpius inuiserent, ad munus grauiter obeundũ exstimularent: & hac ratione reipsa declararent, longè maiorem curam salutis subditorum gerendã esse, vt ad æternam felicitatem singuli promoueantur, quam Reges habere soleant, vt ab hostium incursibus defendantur, & pax ac tranquilla libertas iisdem conseruetur. Quam vero messem frugum cœlestium collegerint doctores Colonienses quidã erudita sua narratione vitæ SS. Regum paucis complectuntur: *Post ascensionem Christi Dominicam à Diuo Thoma Apostolo in fide Christiana plenius instructi, ab hoc baptizati, imo pastores etiam & doctores sive Episcopi in populo suo ordinati sunt, magnamque gentium turbam ad Christianæ religionis cultum adduxerunt. Atque ita vt primitias frugum copiosa messis consequitur, sic Magos primitias credentium ex Gentibus innumerabilium fides populorum, tanquam vberrima seges, est subsecuta, impletumque vaticinium Dauidis, qui postquam prædixerat Reges Arabum & Saba dona adducent, subiungit: & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes seruient ei. Itẽ omnes Gentes quascunque fecisti, venient & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuũ.* Solicitudinem verò Regum in cura pastorali prædicant Lectiones veteres Colonienses: *Sicq; sancti Magi gratia & potestate signorum ipso donante accepta, populum in bono opere, & fidei constantia roborantes, omnibus vitæ suæ diebus exemplum bene viuendi, & forma virtutum facti meruerunt doctores fidelium, & fundatores Ecclesiæ orientalis permanere: singulis eorum in suis gentibus singuli virtutum signis coruscantes: omnem autem prouinciam Orientis perlustrantes, ecclesias ad honorem Domini constituebant, sacerdotes sacræ seruitutis ministros ad salutem populi ordinabant, infirmos in nomine Christi curabant, idolorum culturam destruebant, cultum sanctæ Trinitatis vbique confirmantes.* Fusius hæc narrat historia Francofurtensis: *Præclari virtutibus sancti Magi populos vndique credentes in Domino baptizabant, & languidos manuum impositione & benedictione facta cum oratione ab omni dolore curabant, prædia & possessiones Dei Ecclesijs adsignabant, pauperes & aduenas cibo potuq; corporis & animæ clementer alebant. Multitudo præterea Gentiũ ex finitimis & longinquis regionibus ad eos cum fiducia properabat, & fidem Christi & salutem animarum percipere ab ipsis gaudebat. Sancti autem Magi, pietate amabiles, caritate laudabiles, consolabantur omnes cum misericordia & spe gratiæ ad suã præsentiam accedentes, robur quippe erant validis, & languidis medicina, signis virtutum varijs illuminantes patriã cum fidei disciplina, omnẽ autem prouinciam Orientis perlustrantes, ecclesias ad honorem Domini, Sacerdotes & sacræ seruitutis ministros ad salutem populi ordinabant. Videntes verò populi per eorum merita infirmos ab omni languore curari, etiam ad vitã sæpius reuocari, idolorũ destruentes*

Idea Pontificalis vitæ fuerunt.

Doctores Colonienses.

Fructus eorum.

ps. 17.

ps. 85.

Lectiones Colonienses

dum exemplo suo animo quæ mundi sunt vilia esse demonstrat, ipsos etiam potentes ad pænitentiam inclinat. De hac sibi corona mirifice licet ætate confecti cum Apostolo gratulabantur. *Bonum certamen certaui, fidē seruaui, de cetero reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus Iudex.* Sic A. 1143. Wilhelmus quidam Abbas Cisterciensis apparuit cinctus aurea corona tot gemmis distincta, quot animas Deo genuisset.

2. Tim. 4.
Manrique in annal.
Cist. et anno.

De ætate singulorum Regum tam qua Christum adorarint: quam qua decesserint, incerta omnia: picturæ veteres sumuntur ex antiqua quadam assertione in Bedæ collectaneis his verbis comprehendas. *Primus dicitur Melchior fuisse senex & canus, barba prolixa & capillis: aurum obtulit Regi Domino: Gaspar iuuenis imberbis rubicundus thure quasi oblatione digna Deum honorauit. Tertius fuscus, integrè barbatus Balthasar nomine, per myrrham filium hominis moriturum professus est.* Posteriores his quosdam annos addidere: vt Episc. Esquilinus: *Fertur,* inquit, *cum ad Christum venerunt, Gaspar fuisse annorum 60. Balthas. 40. & Melch. 20.* Variat hæc nonnulla cum priore sententia, iam tamen pictores eam passim cum alijs sequuntur, vt aduertit Melchior Inchofer: *Plerumque,* inquit, *Gaspar senex, Balthasar mediæ ætatis, Melchior iuuenis fuisse traditur:* ideoque hoc ordine numerantur. Fluet huic ordini S. Franciscæ reuelatio: multum tamen annorum addit: Gasparem facit prope centenarium, Balthasarem sexagenarium, Melchiorem quadragenarium, cum Christum adorarent, de quo infra.

Ætas Regum in adoratione.
Beda collectanea.

Nec minor de mortis tempore in annis Christ. dissensio: Canis. apud Melch. Inchof. vult eos post nat. Christi A. 40. obijsse. Ortuin. Graat. A. 39. qui sic etiam ætatem singulorum supputat: *Cum moreretur Melchior, qui primus est, 116. Balthasar autem secundus in ordine Rex 112. Gaspar verò tertius 109. expleuerant annos.* Vnde cũ Christum adorarent eosdem quinquagenario facit maiores. Demque Flauius Dext. in Chronico & commentator eiusdem Biuarius eos volunt A. Christi 70. decessisse.

Quo anno Christi obierint.
Sentent. Canisij
Graasij in fine hist.
Reg.

Verosimilior mihi videtur Flau. Dextri sententia, mortuos Reges A. salutis 70. testis enim ille reliquis antiquior, qui paulo post S. Helenam vixit, quæ corpora Constantinopolim aduexerat: & ex ijs, quæ consignata literis in loculo reperta sunt, haurire potuit. Scio multos fidem eius chronici eleuare: nescio tamen an hic locus iure suspectus videri debeat; cum nihil in laudem & fauorem Hispaniæ, quam potissimum celebrat, memoretur. Interim dum quis alius hoc autore quid certius, probabiliusue dixerit, non pigebit hunc tantisper sequi. Vixere igitur Reges etiam post aduentum S. Thomæ & factum receptum baptismatis fontem ad 30. fere annos. Demus iam denos primos fidei prædicationi varijs in locis Gentilium; reliquos autem 20. curæ Pontificali regnorum propriorum, præsertim natu grandiori: ita vt certis annis se interuiserent, & mutua familiaritate, sacrisque colloquijs fruerentur. Fors incredibile videatur seniorem centesimum quinquagesimum, vel etiam septuagesimum annum attigisse, de quo alibi.

Flauij Dextri.
Reges mortui videntur Anno salutis 70.

CAPVT XXVIII.

De Melchioris in Indiam cum S. Thoma profectione, & reditu ante mortem ad socios.

SVnt qui velint Reges tres à reditu in Arabiam eo loci, vbi stellam viderant, in monte templum communi sumtu labore, & cura construxisse, præfixis eius foribus prægrandi stella, & matre puerũ gremio sustinente: quod S. Thomas Christo cruci suffixo dedicauit: sic lectiones vetustiores narrant. *Beatus autem Thomas oratorium, quod in monte Victoriali ante sancti Reges construxerant, similitudine dominicæ passionis ibidem diuinitus apparente templum crucifixo Domino consecrauit.* Sed crucis imago, quomodo visa cum stella supra montem fuerit, ita narrat Alb. Magnus; *Postea de ortu Saluatoris, stella miræ claritatis eis apparuit: quæ in se figuram pueri Iesu prætendit, & super se signum crucis exhibuit: & ad Maguzæos supra montem Victorialem se dimittens ore pueri loquebatur, qui in ea loquebatur, & de via instruxit.* Hoc est oratorium crucis, in quo Reges mortui, vel potius pro fide lanceis percussi pariterque sepulti creduntur esse & habet res ex miraculis quotidianis al

Templum SS. Regum in Arabia cum crucis imagine.
in c. 2. Matt.
crux præfixa SS. Regum nominibus claret miraculis.

 deco-

decorari, (quam idcirco Lutherus arrodere non veretur) ex hoc manasse putarim; quod iam inde ab exortu stellæ cum cruce, vt cum Alberto plures volunt, crucis ipsi fuerint & oratorij crucis cultores eximij. Prope hunc eundem locum videntur dum viuerent, aliquoties; præsertim vero natalis dominici die, quo primum sidus affulserat, conuenisse; vt pijs colloquijs se mutuo ad refricandam eius beneficij memoriam exstimularent. Sunt qui velint ipsis à S. Thoma (cum eos regnorum propriorum Antistites consecrasset) fuisse imperatum, vt quotannis ibidem pariter Natalitia Domini festiuè peragerent.

Petrus Palude ser. 1. de Epiphan.

Sed de Melchiore, quem Indorum fuisse Regem existimo, constat eum triennio post adoratum Christum redijsse Cranganorem: ibidemque templo Deiparæ constructo, ac regno Christi cultoribus derelicto, socios Reges inuisisse. Itaque cum duos diximus Reges confines exstitisse, ad eos videtur accessisse: prope Crucis oratorium vitam degisse, diuinis intentus; donec aduentu S. Thomæ plenius de fidei mysterijs institutus, eundem Apostolum in Indiam deduxit & comes ei in conuertendis idololatris adhæsit: nam reliquis putatur fuisse iunior: & prope septuagenarius sub aduentum S. Thomæ, vt diutius quam reliqui videatur Christi fidem Gentibus prædicasse; & sub finem vitæ missione ab Apostolo impetrata redisse in Arabiam ad socios decrepitos diuino consilio: vt quos vita laudabilis, nobilis peregrinatio, mores & amor Christi pridem coniunxerat, eos mors & sepulcrũ non separaret.

S. Melchior socius S. Thomæ.

Quocirca cum ætate iam deuexa Reges reuisisset, Indorum factam ad Christum accessionem, prodigia S. Thomæ, eius per totum Orientem factas expeditiones, adeoque Gentilium tot myriadum conuersionem enarrasset, non potuit non illos primos Ecclesiæ progenitores exhilarare; quos velut primitias ex orbe toto Deus delegerat, quibus sponte & promtissime se Deo dicantibus, tam vberem messem Gentilibus redonarat, Iudæis nimium obcæcatis. Fuse narrat hæc eadem de S. Crucis oratorio, Sanctorum Regum prædicatione, & prodigijs ad S. Thomæ ad Indos profectione Antonius Liber his verbis. *Beati vero Magi gratia Spiritus S. repleti & perfecte edocti, S. Thomæ Apostoli prædicationis coadiutores adsumti, per gratiam & effectus Christum Gentibus fideliter prædicabant, signis & virtutibus coruscantes, infideles ad cognitionem veræ fidei conuertebant & prædicatione Apostoli de Domino nostro Iesu Christo nunciatam veram & sanctam esse scientes, cum S. Apostolo in tota prouincia confirmabant. Sic ergo omnes, quos ante aduentum S. Thomæ in genere suo primi erudierant cælesti dogmate, iam Spiritus S. virtute imbuti plenius confirmabant. & omnia, quæ habebant, vel habere poterant ordinante Apostolo ad cultum Christi & ad vsus pauperum conferbant. Hi sicut primi confessores Christi fidissimi extiterunt, sic etiam in omni natione sua noui prædicatores Gentium post Apostolum fieri meruerunt. B. autem Thomas oratorium, quod in monte antea construxerant, similitudine Passionis Dominicæ ibidem diuinitus apparente, templum crucifixo Domino consecrauit & circumquaque pertransiens aras Deorum & simulacra destruxit, easque Deo instituens dedicauit. Episcoposq. & Presbyteros & cæteros sacri officij ministros in Sanctorum prouincia ordinatos nouæ legis dogmatibus informauit. Ad prædicationem autem Apostoli Thomæ omnis populus festinabat, videns & audiens signa & prodigia magna, quæ per Dei gratiam faciebat. Nemo enim prædicationem eius contemnere; sed omnia facta sua laudabiliter commendare. Dæmones namque ex obsessis corporibus depellebat, cæcos illuminabat, omnes etiam languores & dolores verbo Dei effugabat, & mortuos suscitabat. Tandem vero ab ipso Apostolo Ecclesijs pluribus in orientali plaga Domino dedicatis, & omnibus ad cultum & honorem Christi dispositis, eo per reuelationem Domini ad Indiam superiorem proficiscente, SS. Magi gratia, & potestate signorum Deo donante accepta populum in bono opere & fidei constantia roborantes, omnibus vitæ suæ diebus exemplum bene viuendi & forma virtutum facti meruerunt Doctores fidelium, & fundatores Ecclesiæ permanere. Omnis namque populus eos vt patres diligebat carissimos, & monitis eorum & doctrinis feruentissime obediebat.* Hactenus Antonius Susatensis labores eorum fructuosos persequitur: cui consentit historia Francofurtensis: & addit hæc *Repletis tandem prouincijs suis Ecclesijs sacratis Catholicis, conuersis Gentibus ab omnibus idololatrijs, confirmauerunt vndique cultum*

Antonius liber Susatensis.

sanctissimæ Trinitatis omnibus Ecclesiasticis fideliter ordinatis. multi vero qui habebant infirmos varijs languoribus affectos, ducebant illos ad eorum præsentiam, & continuo sanabantur & ipsorum verbo & benedictione omnes dolores & incommoda à fideli populo pellebantur: vixerunt autem omnibus diebus vitæ suæ in timore & amore Dominici cum virtutum reuerentia, seruientes conditori suo sine querela: Nec est dubitandũ, quin ætate iam decrepita solui corporis ergastulo desiderarint & esse cum Christo: non tam morte naturali, quam violenta pro Christi confessione obita: quæ merces & gloria fuit primorum fidei præconum & Apostolorum.

CAPVT XXIX.

Mors beata sanctorum Regum anno salutis 70. primo, sexto & undecimo Ianuarij contigit: ubi expenditur Canisij de ea sententia.

MAGNÆ fateor his in rebus tenebræ sunt, & perdifficile declinatis apocryphis, solido niti fundamento: sequar tamen viæ duces grauiores, quorum legisse vestigia non pœnitebit: quamuis nec mea sed horum fide periculóque narrata velim: quibus si quis probabiliora repererit, cum primis eidem suffragabor. Certum est quibusdam in diœcesibus iam ante centum annos celebrari festum obitus tertij Regis ritu duplici vndecimo Ianuarij: hoc lectiones horariæ, & Kalendaria, tam Coloniensis quam Leodiensis Episcopatus seculo vetustiora tam scripta, quam typis expressa testificantur, & lectiones quidem eius diei etiam à trecentis annis, imo quadringentis visitatæ, obitum Regum tribus diuersis, eiusdem tamen anni & mensis Ianuarij consignant diebus: hoc quidem discrimine: quod seniorem faciant primo: iuniorem verò postremo decessisse. Exstat elegans hac super re Leodiensium prosa, paucis vitam & obitum S S. Regum his describens verbis.

Thomas Orientis præco Magos dat antistites:
Quorum quiuis suæ Genti dat salutis regulas:
Templum struunt monte sancto, quo sidus apparuit.
Quo sepulti vno busto sunt, vt ipsis placuit
Primus natu in Kalendis obit Ianuarijs,
Hinc octauo Idus alter, trino Idus tertius:
Gentium hi fructus primi Christum colunt munere
Auro Regem, Deum thure designabant mysticè:
Et in myrrha dominicam sepulturam.

Eadem Lectiones cum Antiphonis memorant: sumtæ ex sepulcralibus documentis & perantiqua traditione, quam eruditi quidam viri non improbant. Quis vero trium primus, quis vltimus obierit controuertitur. Sententiam Martyrologij Canisiani Latinis tamen verbis attexam.

Kalendis Ianuarij In Oriente felix obitus S. Gasparis vnius trium Magorum & Regum, qui Christum recens natum in Bethlehem visitarunt, & adorarunt; hunc S. Gasparem S. Thomas Apostolus fidei mysterijs imbutum baptizauit, & Episcopum consecrauit.

Sexto Ianuarij: In Oriente natalis S. Melchioris Episcopi, vnius trium Magorum & Regum: qui peracto missæ sacrificio sacra refectus synaxi in templo decessit in pace.

Vndecimo Ianuarij In Oriente S Regis & Episcopi Balthasaris: tertius is Magorum vel Regum fuit, qui Christum infantulum in Bethlehem adorarunt: qui postea quam hodierno die diuinissimum sacrificium in templo Deo obtulisset, sacra Eucharistia sumta, obdormiuit in Domino. Discrepant alij, qui Melchiorem prima Ianuarij, Gasparem autem vndecima dicunt decessisse: contra permulti Gasparem primo, deinde Balthasarem, vltimo Melchiorem esse mortuum contendunt: quibus præcipue faueo. Sed ante sanctorum Regum signa prognostica mortis: tum singulorum excessum felicem excutiamus.

CAPVT XXX.

Sancti Reges de morte imminente cœlitus admonentur.

AETATE iam deuexa sancti Reges pariter curis inuigilabant, & cum per fidos Ecclesiarum antistites, gregem dominicum pascerent diligenter, ipsique more suo circa natalitia Dominii extremo reparatæ salutis anno 69. conuenirent, vt & se mutuo, populumque commonerent summi beneficij, tam eius, quod mundi per incarnatonem filij Dei obtigit, quam alterius, quo se dilectos & electos speciali modo recordabantur spretis etam Iudæis, & primos quidem Gentilium ad cognitionem veræ fidei; & testimonium ortui eius tam prodigioso perhibendum. Ecce mercedem iam ijs laborum diuina clementia præparabat in cœlis. Voluit autem eisdem id antea cœlitus denunciare. Nam sicut Deiparam misso Gabriele ad regnum cœleste inuitauit& sancto Petro Româ discedenti Christus ipse occurrit, monuitque Romam se ire denuo in crucem cum Petro agendum, cui crucis mortem prænunciabat iam imminentem: vt etiam S. Floriano Confluentiæ cum Regina socijsque in sacello trucidando supra ædiculam oblata stellatæ crucis effigie, lauream martyrij præmonstrauit: ita sanctis his Regibus ostento quodam mortē vel martyrium imminens declarauit. Innuunt hoc horariæ lectiones Colonienses his verbis. *S. itaque Magis à Domino inuitatis ad cælestis vitæ delicias, instabat sacratissima Dominicæ natiuitatis festiuitas.* Fusius id aliquanto referunt Leodienses. *Cum autem placuit Regi altissimo, vt sacratissimi Magi ad cæleste regnum migrarent è mundo, innotuit eis in monte sancto, in quo eis prius apparuerat stella, habens in se formam paruuli pueri, & super se similitudinem crucis, obitus sibi diem imminere in proximo, quo exuti terrestribus, coronandi forent in cælestibus: gratias igitur Deo agentes, elegerunt locum sepulturæ in monte sancto, ibique cum fidelibus permanentes in sancta Crucifixi saluatoris ecclesia diem sui cursus extremum lætissimè exspectabant: populus autem fidelis eorum monitis ex præsigni marmore, sepulcrum eis pretiosum in sancta ecclesia construxit: & cum ipsis in diuino seruitio ibidem permansit.* Antonius Liber eorum ad mortem comparationem sic describit. *Sanctis itaque Magis à Domino inuitatis ad cælestis vitæ delicias, instabat sacratissima Dominicæ natiuitatis festiuitas, gaudentes autem sancti in Domino sanctam Christi natiuitatem cum ceteris fidelibus in ecclesia principali deuotissimè celebrabant: & totum illud tempus ad diuinæ maiestatis honorem, & totius plebis salutem & consolationem in sacro officio expendebant; in orationibus peruigiles consistebant, Saluatoris gloriam exspectabant.*

præsentio mortis. — Deiparæ. S. Petri. S. Floriani. — SS. Regum. — comparatio eorum ad mortem.

Quo signo euocati. Si quæras quo signo vocati videantur: Respondeo potuit stellæ fieri stantis indicio: quæ sicut olim ad gratiam & puerum recens mortalem natum, ita nunc ad eiusdem cœlestem gloriā contemplandam cognoscebant interius se inuitari. Et si quod verosimillimum est martyrio sunt laureati, crux stellata qualis S. Floriano visa fuit cœlitus, emicuerit: imo forte iam non vt olim Christi pueruli sed in crucem acti effigies (sic vt constat Imperatori Mauricio contigisse) vt per mortis violentæ perpessionē ad crucis suæ imitationem eos animaret exemplo: sicut & Petrum verbis suis ad eandem appetendam inflammauit. Nolo diuinare, rem lectoris arbitrio relinquo: & ex historia Francofurtensi exspectationem mortis attexam. *Gratias ergo immensas Deo & Patri omnium agentes, quia digni habiti sunt à Domino ad æternæ vitæ gloriam inuitari, monuerunt fideles fidem Christi, quam susceperant cum omni instantia & deuotione custoditam diligentissimè venerari, reuelatione itaque cælesti diuinitus consolati in Domino exsultabant, & victuri Christo ad æternæ vitæ gaudium festinabant, quia de tristitia ad lætitiam, de labore ad requiem, de morte ad vitam, de occasu ad ortum se transituros præsciebant, cunctos itaque credentes suppliciter postulabant, orationem Domino pro ipsis offerri, vt mererentur cum Angelis cælesti gloria coronari. Bonum denique certamen certauerunt, fidem inuiolabiliter seruarunt, cursum vitæ gloriosissimè consummauerunt, cælesti ergo dignos præmio à Chri-*

ſto vocatos iuſti venerabantur cum omni affectu & gaudio, qui fidei primitiæ meruerunt eſſe in populo. Decurſo itaque ſpatio Sacramentis *Chriſti myſticis celebratis deuotiſſimè, & perceptis omnibus ſuis ad laudem & honorem Dei compoſitis, in monte ſancto cum fidelibus permanſerunt, & in ſancta crucifixi Saluatoris Eccleſia diem ſui curſus extremum lætiſſimè exſpectarunt.*

CAPVT XXXI.

S. Gaſpar anno ſalutis 70. Kalendis Ianuarij *ſacris rite operatus piè decedit, lancea vt quidam volunt transfoſſus.*

PRIMVM omnium deceſſiſſe Melchiorem Ioannes Hildeſienſis in hiſtoria S S. Regum perquam fabuloſa docet : & ex eo nonnullæ poſtea deſcriptæ lectiones horariæ : nam vetuſtiores imo & recentiores tacitis eorum nominibus primum tantum ceteris ætate grandiorem tunc obijſſe volunt. Ita Breuiarium M.S. S S. Apoſtolorum collegiatæ eccleſiæ peruetuſtum. *Adueniente verò octaua die Natiuitatis dominicæ primus natu ex his tribus iuxta ſacram altare Sacramento noſtræ redemtionis celebrato, & accepto, obdormiens in Domino ad regnum tranſiuit cæleſte : ab ipſo enim Domino, quem dilexit in terris, Angelorum obſequijs inæſtimabilis claritate ſplendoris, & in dulcedine diuinitatis adſumtus eſt in cælis.* Eadem ſed explicatius habet Antonius Liber. *Adueniente verò octaua die Natiuitatis dominicæ, videlicet ſacra Domini circumciſione prima primi menſis luce, primus & natu ex his tribus iuxta ſacrum altare Sacramento noſtræ redemtionis celebrato & accepto obdormiens in Domino ad regnum tranſiuit cæleſte. &c.* ſenior reliquis primus deceſſit.

Quis reliquis ſenior fuerit diſceptatur. Bedæ collectanea Melchiorem nominant: ideo hunc primum obijſſe vult Ioannes Hildeſienſis, Petrus de Palude, & ex eo Morales noſter ita narrat. *Demum iniunxit* (S. Thomas) *vt quolibet anno ad ſacellum in monte, quod etiam Apoſtolus conſecrauit, conuenirent, & ibi memoriam natalis Chriſti & Epiphaniæ celebrarent, quod libentiſſimo ipſi animo adimpleuerunt: cum ergo grandæuæ eſſent ætatis, & circa natalem Chriſti in ſacello conueniſſent, tunc Melchior ſenior in octaua Natiuitatis Chriſti ibidem obdormiuit.* Deſcripſit eadem Raiſe in Gazophylacio : idem Molanus, Ferrarienſis, & M. S. Florarium tenet, quæ ſententia mihi quoque diu placuit. *Morales in Matth. l. 5. tract. 4. n. 41.* fuit is Gaſpar non Melchior.

Contra Franciſca Romana diuinitus edocta contendit, Gaſparem fuiſſe reliquis ætate grandiorem: cui fauet communis vulgi perſuaſio, & picturæ peruetuſtæ, Eſquilinus, Caniſius, & Francofurtenſis hiſtoria ita mortem eius deſcribit : *Gaudentes ergo Sancti in Domino ſanctam Chriſti natiuitatem cum ceteris fidelibus in Eccleſia principali deuotiſſimè celebrabant, & totum illud ſacrum tempus ad diuinæ maieſtatis honorem, & totius plebis ſalutem & conſolationem in ſacro officio expendebant, in orationibus peruigiles conſiſtebant, ſaluatoris gloriam exſpectabant : adueniente vero octaua die Natiuitatis dominicæ, videlicet ſacra Domini circumciſione prima primi menſis luce Gaſpar primus natu ex his tribus, iuxta ſacrum altare Sacramento noſtræ redemtionis celebrato & accepto obdormiens in Domino ad regnū tranſiuit cæleſte: ab ipſo enim Domino, quem dilexit in terris, Angelorum obſequijs inæſtimabilis ſplendoris claritate, & in dulcedine diuinitatis eſt adſumtus in cælis* Conſentit Vſuardi editio Colonienſis edita A. 1490. 1. Ian. In Oriente S. Iaſp. Regis, quem B. Thomas Apoſtolus plenè fidem docuit, & poſtmodum epiſcopū patriæ ipſius, ſicut & duos alios ordinauit, qui hac die obdormiuit in Domino. Idem tenet Bollandus & recentiores : ideo iuxta diſcrimen ætatis & mortis nominantur *Gaſpar, Balthaſar & Melchior*, quem ordinem obſeruauit Flauius Dexter a mille trecentis annis, & vita S. Euſtorgij perantiqua cum traditione Mediolanenſi, & ſic refert ; *Illic illa ſancta arca compoſita, ſancti Reges ſimul maior, medius & minor, quorum nomina Gaſpar, Balthaſar & Melchior Mediolani die noctuque venerati* : quæ de ætate ma- ideo primus nominatur. *Flauius Dexter. vita Euſtorgij.*

 iorem

iore vel minore sunt accipienda: cùm statura pares esse ferè videantur. Eundem obseruat ordinem ordo Romanus in collectis eorum. Accedit quòd medium sepulturæ locum iunior obtinuerit, duobus reliquis in latus se conuertentibus qui hodie Melchioris nomine in tymbo insignitur, & solus capillos capitis fuscos exhibet, reliquis quasi iunior: Gaspar verò læuum, quo se flexit; Balthasar dexterum latus occupat: vt his rationibus coactus sim meam mutare sententiam, & Gaspari primas cedere: qui Magnus Arabiæ felicis Rex & verè Trismegistus, vt ætate reliquos, ita auctoritate, consilio, fortitudine animi anteiuit & lanceâ vt piè creditur, dum diuinam immolasset hostiam, traiectus exemplo suo & sanguine fuso socios ad eandem ambiendam lauream excitauit: quid enim ei poterat optatius in vita accidere: quam vti Confessoribus e Gentibus conuersis prætulerat coram Herode ista publica Christi regis professione; sic Martyribus etiam vitæ contemtu & profusione sanguinis præiret, tot centurias fidelium grano emortuo Christo pariturus exemplo, quot guttis terram purpurasset. Demus huic generosissimo Martyri hanc etiam prærogatiuam: quòd vix de vllo legamus natu grandiore fecisse martyrium, si S. Franciscæ credamus, quod Christum prope centenarius adorauit, & Flauio Dextro quod 70. post annos martyrio sit laureatus. id fieri potuisse certum est: an factum sit, alibi videbo: cui profectò Deus complures alias & hanc forte dare voluit prærogatiuam. nunc sepulturæ ritum ex horarijs lectionibus recitemus, quibus concinit historia Francofurtensis. *Corpus autem huius ceteri tuo superstites cum alijs fidelibus pretiosis aromatibus condientes in sepulcro marmoreo ipsis tribus in sepulturam corporum præparato in ecclesia honorificè condiderunt, et de sua migration solicti, laudes Deo & gratiarum actiones egerunt.* Nobile sanè funus, & vix aliud simile: cui duo Reges ijdem episcopi & Ecclesiæ progenitores ac Patriarchæ succollarunt. Dignus eo honore Gaspar Arabum magnus Rex & Hierarcha, cuius regiam in Saba metropoli Felicis Arabiæ collocat Adricomius. Ad hunc præcipuè sapientia celebrem, quasi alterum Salomonem & ætate grandæuum Melchior Rex Indiæ contendit, vt perplexitatibus conscientiæ mederetur: in cuius regiam cum peruenit astrum in cœlo effulserat, vt Gasparis hortatu sit adlectus socius sacræ peregrinationis. Huic vt primario Gentium Patriarchæ, & Regum duorum quasi duci decet & epitaphio singulari parentare.

ordo Romanus. Situs hodiernus corporum. martyrio coronatur. prærogatiuæ Gasparis. sepultura eius.

EPITAPHIVM
S. GASPARIS MARTYRIS EPISCOPI
ET ARABIÆ REGIS, ECCLESIÆ GENTIVM PATRIARCHÆ.

Vnus Gaspar Abrahæ magni Cethuræa proles, Astrologorum Archimedes, Sacerdotum Hierarcha, Regum Arabiæ Rex, adeoque Trismegistus Orientis.

Qui

Balaami doctus vaticinio stellam ex Iacob orituram, annis multis exspectauit; orientem suspexit, & ducem præuiam secutus est, adlectis duobus socijs pariter Trismegistis.

Hic

Ceteris natu grandior, piè, fortiter, & constanter primus ortum, & regnum Messiæ in metropoli Hierosolyma publicauit, Protoeuangelista Iudæorum, Gentilis & alienigena.

Idem

Herodem Regem perterruit, furorem eius sua sapientia molliuit: dolos & insidias Christo paratas elusit: Synædrion legem exlex docuit, monuit, confudit.

Tandem

Post innumeras viarum molestias, pericula, labores, desideratum Gentibus Iesum orbis Saluatorem in Bethlehemitico stabulo vagientem inuenit. adorauit, mysticis muneribus vt Deum, Regem, & hominem ætate licet infantulum ipse grandis natu piè veneratus est.

Pri-

Primus.

Christo in crucem agendo sacellum erexit; à sancto Paulo eruditus, à sancto Thoma baptismo & sacerdotio initiatus, ac Pontifex & Apostolus Arabiæ consecratus Orientem fidei luce centenario maior illustrauit.

Denique

Annum excedens centesimum quinquagesimum, cùm sub annum nati Christi 70. Kalendis Ianuarijs ad aram litasset, sacrâ refectus synaxi, lanceâ transfossus martyrij lauream est consecutus.

Nec improlis obijt, etsi prole caruerit: nam paternam hereditatem orhtodoxæ fidei infinita Gentium progenies adhuc superstes possidet, quam ipse cœlo non cessat gignere.

O felix granum, quod mundo mortuum, immortalem & innumeram messem quotannis superis germinat!

CAPVT XXXII.

S. Baltasar 6. Ianuarij ad aram necatur.

AVXERAT Beatorum numerum S. Gaspar ætate reliquis grandior: cui sodales coniungi & esse cum Christo medullitus desiderabant. Anniuersarius erat Epiphaniæ dies, quem ipsi Reges cum tota Gentilitate iussionibus Apostolicis obsequentes celeberrimum obseruabant, quo S. Balthasar centum & triginta natus annos solenni ceremonia in magna fidelium frequentia Deo agnum immaculatum immolabat: & Viatico piè recepto ad excessum, quem animus præsagiebat, diligenter, & ardenter se comparabat. Quando videtur ab idololatris in rem omnem intentis & templum ingressis subito iugulatus: mortem eius tacito martyrio sic referunt antiquæ Lectiones & historia Francofurtensis. *Sexto verò primi mensis die, hoc est in sacra Domini apparitione, secundus scilicet Balthasar per acto sacrosancto sacrificij viti officio, apud altare stans pane pastus viuifico fine laudabili migrans à mundo, sanctam reddidit animam Deo, choro adstante Angelico coronandam à Christo, in regno gaudij cælestis æterno.* Sed cum ij, qui viui se summo caritatis vinculo coniunxerant, nec in morte vellent separari, sibique mutuum honoris obsequium exhibere, vel præuenire gestirent, magno contigit cum prodigio, vt dum ei solennibus exsequijs cum Melchiore superstite, Christi fideles omnes parentarent, & reserato marmore, loculo esset recludendus, vt nuper sepultus Gaspar quasi spirans, & quid rerum ageretur gnarus, alterum se in latus conuerteret, suum vt socio locum cederet, & quidem digniorem. Id lectiones sic narrant contigisse. *Corporis autem illius materiam omnibus aromatum speciebus conditam, tertius adhuc in carne viuens, cum sacri officij ministris prioru baiulans ad tumbam. Cum igitur is in sepulcro foret locandus, primus antea ibidem impositus, vt viuens in una parte monumenti se collocans, locum dedit socio, vidente & admirante adstantium populo.* Eadem scribit Petrus Palude, Antonius Susatensis, Morales, Raise cum historia Francofurtensi; & Broëlmannus Baltasarem vocat ex lectionibus horarijs.

Festo Epiphaniæ.

Balthasar sacrificans necatur.

Gasparis corpus mortuum declinat se in alterum latus.

Ego fide istorum refero: sumtæ videntur ex lectiones ex documentis sepulcralibus, quæ laudant Neubrigensis, Sigonius, Ripamontius, Regius, Adamus Contzen, & alij.

Ad latus porro declinauit sinistrum; vt patet hodie ex situ corporum: digniorem sociis locum, ætate licet minoribus concedendo.

Bollandus noster hoc die Melchioris mortem locat ex Coloniensi & Canisij Germanico Martyrologio: quod sequitur Gelenius: sed autores & rationes meliores fauent Baltasari.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

Martyrium & sepultura prodigiosa Melchioris tertij Regis.

[Melchior vndecimo Ianuarij passus.]

VNDECIMO die Ianuarij tertius decessit ætate reliquis minor, & iuxta vulgarem calculum nonagenarius: vt diutius reliquis videatur comes Apostolatus, & itinerum S. Thomæ, præsertim per Indiæ vastissimas regiones exstitisse, tandemque impetrata missione tertià vice Arabiam petijsse: vt vbi fidei cœleste lumen subnatum viderat, eodem loci corpore deposito lucis æternæ fruitionem & vsuram nancisceretur. [Festum eius.] Complures huius festi meminerunt, licet errore vulgari lapsi Gasparem eum nominent vt Molanus. *Obitus S. Gasparis tertij Regis Coloniæ filum duplex.* Ferrarius: *Festum S. Gasparis Magi: vnus est, ex tribus Magis, quorum corpora Mediolano Coloniam à Friderico Imperatore translata sunt.* Petrus de Palude: *Demum in octaua Epiphaniæ Gaspar, qui dum ad sepulcrum priorum duorum esset allatus, ipsi tanquam viui secesserunt in partes, & eorum fratrem in medio locari permiserunt.* Florarium: *commemoratio obitus tertij Regis in Oriente scilicet Iastar, qui obijt anno ætatis suæ* 109. idem tenet Sausaius. [Melchior alijs iunior Franciscæ reuelatio. Ejjuilinus.] Sed eum Melchiorem fuisse & reliquis iuniorem præter veteres & recentiores picturas, S. Franciscæ reuelationem, Flauij Dextri, & Ejjuilini Episcopi assertionem, ipse corporum situs cum adiectis nominibus indicat; nam Melchior medius adhuc collocatus iacet & eius solius capilli capitis nec omnino cani, sed castanei coloris non paruo sunt argumento, reliquis eum fuisse iuniorem. [in medio duorum situs est. capillos adhuc habet.] Et licet Coloniensis officij lectiones tam vetustiores, quam recentiores correctiores obitum eius, prætermisso nomine describant. Francofurtensis tamen historia nomen Melchioris apponit hoc modo.

Tertius Melchior æterni securus spe præmij, sexto die apparitionis Dominicæ, id est tertio idus Ianuarij sumto cælestis mysterij Sacramento in mensa Domini exercituum celebrato, gratias agens omnium creatori Regi & Domino, in manus sanctorum Angelorum felici exitu tradidit spiritum: & cum socijs à Domino coronandum in gloria cælesti. [festiuitas cœlestis.] Diem ego illum in cœlis percelebrem opinor exstitisse: magno Beatorum plausu& gratulatione festiuè peractum, quo Gentium primitiæ, Patriarchæ & genitores Ecclciiz coniuncti in cœtus humanitatem iam Christi super hierarchias omnes Angelorum exaltatam gloriosam, & immortalem maxima reuerentia adorarunt: qui eos post Apostolos insigni gloria & beatitate decorauit velut Ecclesiæ nascentis primos Apostolos, Euangeuistas, Confessores, Doctores, & Patriarchas: vnde tam ab Angelis, quam beatis omnibus festiuis plausibus ijs acclamatum, quibus autoribus tot Gentium regiones ad Christi traductæ & traducendæ fidem breui cœlestes ruinas nouis continuo submissis supplementis essent instaurandæ.

[Exsequiæ prodigiosæ.]

Ad exsequias perquam prodigiosas veniamus; quas ita describunt preces horariæ *Pontifices ergo prouinciæ, qui conuenerant ad sacram Domini venerationem cum sacerdotibus & ceteris Ecclesiarum ministris hunc balsamo & omni aromatum genere conditum, ad tumulum detulerunt, & cum reuerentia & honore eius reliquias celebrantes, qua parte sepulcri duobus hunc apponerent intra se pariter tractauerunt:* [vterque cedit ei medium locum.] *videntibus autem cunctis, & mirantibus, vnus duorum monumento primitus impositorum ad vnam partem monumenti se posuit: & alter alteram partem tenuit, & sicuti viuentes dilectum socium susceperunt in medium.* Fuerit S. Melchior reliquis ætate iunior: voluere certè mortui Reges hunc ei honorem habere: secuti dictum Apostolicum, *honore inuicem præuenientes.* Ideo Gaspar senior hodieque lxuam, Baltasar dextram occupat. Eundem honorem Episcopi duo anno 620. S. Ioanni Eleemosynario adhibuerunt, de quo ex Leontio Episcopo & alijs Ribadeneira. [Ribadeneira 23. Ian. vt S. Ioanni duo alij Episcopi.] *sepultus est ad S. Tychonis, in duorum tumulo Episcoporum, quorum corpora haud aliter, ac si adhuc viuerent secessere inuicem, mediumque S. Ioannes corpus receperunt.* Iam verò Gasparem, & antea Baltasari cessisse dexteram, postea simili prorsus modo à S. Laurentio factum: cum eius tumulo S. Stephani corpus

in-

inferretur; sic commendat S. Ildefonsus. *Cuius corpus* (S. Stephani) *translatum in basilicam S. Laurentij adeo vrbanè à Laurentio ibi iacente exceptum est, vt glorioso Stephano tanquam primo martyri primas dederit Laurentius, loculum suum in sinistram transferens, dexteram Stephano concedens, ob quam causam ab Italis nuncupatur Laurentius vrbanus Hispanus.*

S. Ildefons. encom. S. Stephan. S. Laurentius cedit dexteram S. Stephan.

Hinc Baltasarem vocat Bollandus, & Gelenius, ex editione Coloniensi Vsuardi A. 1490. & Carthusianis additionibus A. 1521. & Canisio: fauet sigilli Regum ordo talis Caspar, Melchior, Balthasar, quamuis dici possit, ex situ corporum ordinem eum obseruatum esse.

CAPVT XXXIV.

Qui veteres & recentiores Scriptores sanctos Reges agnoscant Martyres.

PRIMVS coæuus est sanctorum Hieronymi, Ambrosij, & Augustini Flauius Lucius Dexter: is sic ad annum Christi 70. loquitur. *In Arabia felice ciuitate Sessaniæ Adrumentorum martyrium sanctorum Regum trium Magorum Gasparis, Balthasaris, & Melchioris, qui Christum adorauerunt.* vixit is cum eis, qui interesse potuerunt tam primæ, quàm secundæ translationi: & Constantinopoli quidem egit præfectum prætorio.

Dexter coæuus S. Hieronymi.

Eadem est Orientalium traditio, antiquissimis etiam Arabicis M SS. comprehensa: nuper enim à me literis consultus Melchior Inchofer, num quem antiquiorem Dextro testem nosset, qui sanctos tres Magos Euangelicos martyres faceret ita respondit. *De martyrio sanctorum Magor. in Latinum autorem antiquiorem Flauio Dextro modo non reperio: id tamen confirmat Orientalium traditio: & sine dubio ausim asserere, vel hoc probabili argumento, quod non alius fuerit exitus primorum fidei Christi prædicatorum per tria ferè & amplius secula, à qua prærogatiua non videntur tres isti Coryphæi eximendi. Habui discipulū in Theologicis, qui ante annos duodecim circiter profecturus ad Æthiopas multo tempore subsistit Memphi: vbi adhuc florentissima; sed recondita ab vsu existat bibliotheca, quam ipse licentia à Præside obtenta lustrauit; & inter alia idipsum in M. S. Arabico se legisse affirmauit*: hæc 13. Aprilis A. 1644. ad me P. Melchior.

traditio Orientalium. *ex M S. Arabicum.*

Crediderim in documentis sepulcralibus simile quid de martyrio repertum: vnde enim alias tam asseueranter hæc ante quadringentos annos Coloniæ scripsisset Albertus Magnus: *Hi etiam Magi in terram suam reuertentes, multos conuerterunt: & cuidam de Discipulis Iesu postea illuc adueniente adhæserunt, scilicet Thomæ, & Episcopi martyres effecti sunt.* Prodijt etiam Coloniæ A. 1516. typis Quentelianis historia SS. Regum, cui talis titulus præfigebatur. *Historia gloriosissimorum Martyrum trium Regum integra.* Quin & Salmer. noster ante quā vulgatum Flauij Dextri Chronicon lucem adspexit: is luculenter sanè Martyrium SS. Rrgum, & priuilegia eis collata describit. *Porro*, ait, *illi beati Magi, qui studio caritatis, quo flagrabant maximo, sua omnia, & suos, ac seipsos contempserunt, postquam ad regionem suam redierunt, verbum Dei disseminarunt, eaque quæ proprijs oculis viderant, enarrauerunt, ac post aliquot annos autore operis imperfecti veniente ad eos B. Thoma Apostolo in fide semel suscepta instructiores, atque comparatiores sunt redditi, Missæque mysteria prædicantes, & in præmium confessionis eius, qua olim Hierosolymis Christum fuerant confessi, martyrij palmam consecuti sunt, & cum pro Christo occubuerunt, & perdiderunt regnum temporale, obtulerunt aurum iterum thus verò facti ipsi Christi victimæ & holocausta in odorem suauitatis: myrrham vero, quia eorum corpora præseruata sunt per tot annorum secula, pro peregrinatione illa ad Christum Dominum suscepta mortua illa corpora Coloniam, id est, ex Oriente in vltimas partes occidentis venerunt, cum magna omnium veneratione.* Hos attuli, vt si qui Dextro fidem negant adhibendam, satis in his fidei reperiant. Sequitur hos Ribadeneira, is reditum eorum ita commemorat: *Denique Reges non*

Albertus Magn. 2. Matth. *historia Regum vetus.* *Salmeron tract. 40. in 2. Matth.* à S. Thoma baptizati sunt. Martyres sunt coronati. *Ribadeneira in Flore SS. 6. Ian.*

fine

fiac singulari ductu numinis, à quo fuerant suis euocati regnis eodem salui incolumesque redueti cunctis suis, quæcunque viderant audierantque de Dei filio hominem induto mysteria interpretati, spretis honorum, quos tenebant fascibus, calcatis mundi sceptris, ac diadematis, omnibus caducorum regnorum insignibus exuti, exemplum Christi pauperis imitati, de thronis ad ima vulgi subsellia se demisere: diuinarumque rerum præcones effecti, creditos sibi populos, quos olim rexerant imperio, in cœlum dirigere cœperunt virtutis exemplo. Quam ob causam ab impijs idolomaniæ pertinacibus crudeliter occisi fortissimum pro Christo fecere martyrium. Adeoque semetipsos obtulere Deo in holocaustum multo pretiosius, & Deo gratius donum quam fuerant aurum, thus & myrrha olim ab ijsdem oblata.

Thomas Maffutius. l.3.c.3. Defendit idem Thomas Maffutius in vita S. Pauli: *sed & esse ipsos in Arabiam felicem reuersos, ibique martyrium subijsse legimus in chronico Flauij Dextri A. Domini 70.*

Biuarius. Consentit Biuarius Dextri commentator ad eum annum: *Esquilinus, ait, putat naturali morte sublatos, Dexter verò martyrio: sed in hoc standum Dextro, vtpote antiquiori, & diligentiori.*

Cornelius à Lap. in c.2. Matth. Nec displicet Cornelio à Lapide: *Denique,* inquit, *Magos hosce Christum prædicantes ab idololatris occisos, & martyrij lauream adeptos: ac seipsos quasi aurum, thus, & mirrham Christo in holocaustum obtulisse tradunt nonnulli: inter quos L. Dexter in Chronico A. Chri. 4 70.*

P. Melch. chior c.36. Propugnat eandem sententiam Melchior Inchofer. *Alij martyrio affectos affirmant; cum quibus sensere Alphonsus Salmeron, alijque recentiores antequam nuper inuentum Flauij Dextri Chronicon in lucem venisset; qui si vera narrat, perante qua sanè traditio martyrio huic fidem adstruit. Quamquam non videtur mucrosimile, siue sanctitati debitum cogitemus, siue laboribus dignum præmium, quando par fuit, vt Apostolo Thomæ, sicut prædicationis, ita mortis apud paganos & idololatras socij forent.* Fauet Eckius. *S. Thomas, ait, veniens perfecta fidei sacramenta*

Eckius hom. de Epypha. *eis annunciauit: per quam illi sedulo adiuti conati quoque sunt subaites suos ad fidem amplectendam conuertere. Hi Magi viri sanctissimi feliciter deinde in Christi confessione defuncti sunt.*

in Harmo. nia Euang. Fauet & Guido Heluensis Episcopus circa A. 1330. *dum, ait, ignoratum locum in ciuitate turbata & commota perquirunt, zelus & feruor dilectionis ac fidei eorum constantia ostenditur, dum prædicando Iudæorum natum Regem furorem Regis Herodis non pauent, ac iam deuoti martyres se præsignant.*

CAPVT XXXV.

Soluuntur rationes oppositæ, cur non videantur esse Martyres.

NOVA videtur allata nec antehac audita opinatio: & euertere.

1. Lectionum antiquarum receptam seculis multis sententiam, quæ asserit eos peracto mussæ sacrificio piè decessisse.

2. Ecclesiæ priscam consuetudinem: quæ eos hactenus Confessoribus, nunquam verò Martyribus accensuit.

3. Nulla verosimiliter concipi potest eo tempore in terris eorum sæuijsse persecutio.

4. Et quinam illi persecutores, qui Reges tres in regnis proprijs occiderunt?

5. Ætas eorum, 170. annorum Iasparis non videtur idonea martyrio.

6. Quo deinde genere mortis occubuerunt, cuius nullum exstat in corporibus vestigium?

7. Cur fideles lanceas, tela, sanguinem pro more veteri non indiderunt monumento?

8. Cur non inuenta cum eis vt baptizatio S. Thomæ, sic martyrij ratio?

Hæc capita præcipua: videntur huic martyrio repugnare: quæ paucis expediam.

Ad

Ad primam dico lectiones non negare fuisse Martyres: sed nec id affirmare.

Ad secundam: officium & sacrum quod de ipsis legitur conuenit maximam partem cum festo Epiphaniæ, & tam Martyribus, quam Confessoribus potest applicari: cauendum tamen videtur, dum res dubia pendet, ne nominibus eorum vox Confessorum præfigatur. Quamuis cum certum sit, eos titulum Protomartyrum non mereri, alibi primi Confessores Christi non malè nominentur, sed neque nouum est in Ecclesia mutari quandoque totum officium & lectiones: vt cum antea de Confessore diceretur: veritate perspecta martyrij de eo celebretur. Fecit hoc Patrum memoria Hispania: quæ cum ritu Confessorum festa 7. discipulorum S. Iacobi coluisset, inuento Dextro, tabulisque Granatensibus cœpit deinceps eosdem vt martyres venerari: verba Biuarij ad annum 57. hæc sunt: *Olim sub titulo & officio Confessorum Pontificum celebrabantur: quandoquidem neque in martyrologio Romano, neque in Vsuardi aut Adonis, seu Bedæ, neque apud D. Isidorum aut Esquilinum quidquam de eorundem martyrio legebamus: postquam verò sacræ nostrorum Apostolorum reliquiæ apud montem Granatensem inuentæ, & summi Pontificis autoritate recognitæ sunt, tota deinceps Hispania velut Martyres veneratur ac celebrat.*

Officia Confessorũ mutantur quandoq; in officia Martyrum.

Ad tertiam & quartam: persecutio Neroniana, quæ biennio ante, vt multi volunt S.S. Petrum & Paulum sustulerat Romæ, vigebat etiam sublato Nerone per varias orbis regiones edicto nondum antiquato. Quocirca si Romanis ea sit cædes tribuenda, in prima Neroniana persecutione dicendi sunt occubuisse: sed verosimilius putem ab idololatris propriorum regnorum fuisse interemtos: sicut S. Thom. à Brachmana fuit lancinatus. Nec id nouũ subditos in Reges, & Fratres quidẽ ac sanguine iunctos armari religionis causa: Æthiopia conuersa 30. ab hinc annis calet adhuc fraterno & propinquo sanguine: sic S. Barbaram virg. parens idololatra crudeliter interemit.

Ad 5. Resp. non deesse Martyres centum decem, viginti & 30. annorum de S. Eusignio ad 5. Aug. fasti Romani sic loquuntur. *Antiochiæ S. Eusignij militis, qui an. 110. agens cũ Constantini M. fidem, sub quo militauerat, Iuliano Apost. exprobraret, eumque vt patriæ pietatis desertorem redargueret, ab eodem iussus est capite cædi.*

Longæui martyres. Eusignius 110. annorum.

De Simeone Cleophæ hæc habet 18. Febr. *Hic Hierosolymorũ Episcopus, post Iacobũ Fratrem Domini ordinatus, in persecutione Traiani multis supplicijs affectus martyrio consummatus est, omnibus, qui aderant, & iudice ipso mirantibus, vt 120. annorũ senex crucis supplicium fortiter, constanterque pertulisset.* Præterea S. Timotheus Pudentis senatoris filius à nonnullis 130. an. fuisse dicitur an. Christi 166. quo teste Baronio martyrium fecit: fuerat is SS. Petri & Pauli discipulus 30. circiter natus annos cum Romæ ob fidem Christi fuso sanguine triumpharent: post eos verò centum ferè superstes mansit annis. Sed aptè respondet huic rationi Inchofer. *Nec obstat impares futuros fuisse ad tolerandum martyrium, nam vt an. Christi 40. obierint, mirum non erit, vel etiam natu maximum ex ijs centenarium constanter tulisse tormenta: si intueamur exemplum Simonis Cleophæ 20. an. maioris, & aliorum ætate grandiorum, qui varijs & exquisitis suppliciorum generibus nunquam in imbecilli corpore animo fracti occubuerunt. Nec si Flauius Dexter ad an. Christi 70. horum martyriũ designet, continuo iure dubitabit quispiam longè martyrio inferiorem fuisse ætatẽ tricenariã supra centenariam: quam corporeæ caducitati par esse queat.* Sed de longæuis istis Martyribus attexam infra plura, cum S. Franciscæ oraculum excussero.

Simon Cleophas 120. Timoth. 130. Baron. ad d. illum annum.

Ad sextam Respondet idẽ: *Genus martyrij nemo expressit, coniectura ex more gentis idololatræ sumi potest: desæuisse potissimum lancea, vel gladio, quo etiam Thomam Apostolum à sacerdote idolorum interemtum fuisse fama est. Idem ferè tempus quod Thomæ certamen, & horum exitum excepit.*

Genus martyrij Regũ.

Ad septimam: cum plerumque hostes educta è Martyris corpore lancea, vel gladio secumq; sumto discedant: in paucis admodum Martyribus instrumenta necis inueniuntur. Adde quod in triplici vel quadruplici translatione deperdi facile potuerint.

Instrumenta necis perierunt.

Ad octauam: Neubrigensis narrat, in tumulo Mediolani repertum esse documentum, quod adorato saluatore puero in regionem suam reuersi, etiam post passionis triumphum superstites fuerint, & percepta ab Apostolis prædicantibus Baptismi gratia ad ipsum, quem in cunabulis olim honorauerant, migrauerint. Fueritne factũ id naturali vel violenta morte tacet Neubrigensis. Crediderim documentum sepul-

crale martyrij fecisse mentionem: vnde enim Albertus M. nisi Coloniæ: & ex hac ipsa hausisset inscriptione, quod Episcopi Martyres exstiterint: quomodo enim Coloniæ primus id ausus esset publicare sine teste, ratione, autoritate, quomodo titulus ille à 130. typis Quentileanis præcusus esset libro: *Historia gloriosissimorum Martyrum trium Regum*, nisi Coloniæ satis de martyrio constitisset? vt omittam in Oriente & Ægypto iam olim fuisse fama & libris Arabicis martyrium SS. Regum contestatum. Cur igitur horarijs lectionibus eius nulla inserta mentio? prudenter sanè: cum enim Europæis res noua videretur: in medio reliquerunt; nihil de naturali vel violenta morte definiendo.

CAPVT XXXVI.

An, vbi, & quando fuerit eorum festum vna die celebratum, & epitaphium eorundem.

Cur quædam festa solennia serius sint instituta.

MIRATVR quidam Ecclesiam tam illustre fidei testimonium singulari celebritate immemoratum reliquisse, tantosque viros dubio procul (si Martyres fuissent) sicut in Gentibus progenitores agnouit, ita facile Protomartyres, cui respondeo: non mirum esse celeberrimam corporis Domini festiuitatem item, S. Iosephi, Ioachimi & Annæ serius institutas: placet enim diuinæ prouidentiæ militantem Ecclesiam, quæ rectè crescenti Lunæ comparatur, paulatim in fidei proponendis articulis, decidendis quibusdam opinionibus, festis & cultu religioso introducendo perfici & adolescere ac certos quosdam cœlites posterioribus reseruare temporibus: vbi & quando per eorum suffragia destinat diuina mortalibus beneficia: vt multi confidant aliquando fore, cum testatius plurium autoritate scriptorum eorum martyrium erit, vt si non Protomartyrum titulo (quē iure sibi è Iudæis S. Stephanus è Gentibus alij vindicant) saltem Archimartyrum die eodem Apostolicæ sedis instituto honorentur.

Festum SS. Regum cœpit statim à obitu eorum.

Enimuero statim ab ipso sepulturæ die, cultos eos in locis, vbi conditi fuerunt quam religiosissimè persuadent horariæ lectiones his verbis: *Post obitum verò venerabiles sancti Magi à cunctis Orientalibus honore magno sunt habiti; & non sicut mortui: sed vt dormientes in tumba iacebant regio diademate decorati. Locus autem sepulturæ eorum in tanta veneratione habebatur ab omnibus, vt nullus infidelis, Iudæus, seu cultor idolorum, seu etiam criminosus, vel aliquis pompa seculari præditus illuc ingredi esset ausus: vniuersi verò cum fide & deuotionis instantia ad eorum memoriam accedentes, ex mira boni odoris fragrantia læti salui fiunt & sospites.* Vbi cum memoriam nominat, aram vel templum significat eorum honori consecratam: notatque receptam iam nascentis Ecclesiæ consuetudinem, qua Martyribus statim post mortem altare, cui exuuiæ Martyris imponebantur, vel Ecclesia ab ipsis nomen sortita construebatur: id confessoribus & morte naturali defunctis (si Deiparam exceperis) non nisi aliquanto post fuit datum: inde cum eam memoriam dicat statim post funerationem accolarum religione frequentatam, martyrium eorū tacitè significat: nam olim memoria vel martyrium pro eodem accipiebantur: enarratis deinde prodigijs ibi perpetrari solitis, ad diem solennitatis eorum quotannis obeundum fideles sic cohortatur: *Desiderent ergo omnes Christicolæ sanctos Magos fidei suæ primitias diuinis seruitijs honorare, & diem solennitatis ipsorum tertio idus Ianuarij solenniter obseruare.* De eodem die sic scribit Antonius Liber Susatensis, & historia Francofurtensis: *Fideles postmodum Orientis religione diuina crescente, diem illum videlicet vndecimum initiantis Ianuarij, quo monimento sancti Magi diuinitus sunt coniunctis statuerunt annis singulis ad laudem Dei in eorum memoriam à cunctis solenniter celebrari, & hoc in posterum, inuiolabiliter obseruari.* Consentiunt additiones ad Fastos Vsuardi. *Hodie* (11. Ian.) *vel secundum aliquorum sententiam sequentis festiua agitur memoria trium insimul Magorum.* Adstipulatur Canisius. *Eodem, vel vt alij malunt sequenti die celebratur in communi anniuersaria memoria SS. trium Magorum & Regum Gasparis Melchioris & Balthasaris: qui Christū inter Gentiles omnes primi agnouerunt, deuote adorarunt & regijs muneribus oblatis honorarunt.* Galesinus in notis 7. Ian. ait, *Hoc ipso die agitur etiam dies natalis trium SS. Magorum* consentit *Bollandus eodem die.* Vtinam ca

Memoria Regum.

Vndecimo die Ianu. festum.

Antonius Liber.

Additiones Vsuardi.

Canisij Martyr. 11. Ian.

memoria pridem intermiſſa renouetur, & ſenſim orbe toto propagetur: nullis enim post Deiparam & ſanctos Apoſtolos facile fideles è Gentibus conuerſi diuis plus obligantur, vt ita peridoneè laudes & præconia eorum congerat Antonius Suſatenſis. *Verè ſancti Magi loco inſigni à Domino erant glorificandi: qui ex omnibus, & ante omnes primi Chriſticolæ ſunt inuenti: cum enim fides & deuotio hominis ſanctos facit: quis vnquam aliquos ſanctos digniores audiuit? iſti enim antequam in mundo Chriſtus naſceretur, in Chriſtum credebant, & forma Chriſti, & ſimilitudinem crucis eius, priuſquam Chriſtus pateretur, in ſtella videbant, & natum Dominum, & Regem gloriæ conſtanter & fideliter prædicabant. & videntes in humilitate, adorantes myſticis muneribus honorabant. Iſti enim omnium Prophetæ Gentium, & Iudæorum erant: qui Dominum, antequam viderant, Iudæis & Gentibus prophetabant. Apoſtoli totius Orientis hi primi fuerunt, qui ante Apoſtolorum vocationem multos de Chriſto prædicantes in ſuo genere docuerunt: Martyres etiam, quia licet perſecutoris gladio non ſint corpore interfecti, per obſequium tamen, & Chriſti deſiderium fieri meruerunt: qui ante cruentiſſimum Herodem & Chriſtum perſequentem pati pro Chriſto parati mortem non timuerunt, ſed Chriſti Confeſſores coram omnibus inuictiſſimi exſtiterunt. Mente & fide virgines ſunt probati, quia nulla de cauſa potuit in illis Chriſti caritas violari, Chriſtum & mundo natum, regem Pontificem verum cum muneribus viſitantes in cunabulis venerati, ſacro Dominicæ natiuitatis & apparitionis tempore Reges & Pontifices in præſentia Regum & Pontificum Confeſſores Chriſti primi in Eccleſia Orientis Sacramentis celebratis, cœleſtibus refecti alimentis, ab Angelis Chriſti ex hoc mundo ad æternæ felicitatis gloriam ſunt tranſlati. Sic ergo omnibus circumſtantijs, & meritis digniſſimi & ſancti habentur, & in omni loco & gente venerabiles prædicantur. Pro tantis ergo meritis, & virtutum inſignibus, à cunctis honorantur fidelibus.* Ita Suſatenſis. Talibus igitur progenitoribus nati filij, ne à genuiuis eorum ſanctitatis lineamentis degeneremus, & minus honorificè parentaſſe eis videamur, appendamus marmori eorum epitaphium, virtutum natiuam effigiem, cui mores & actiones conformemus.

Encomium SS. Regum

Prophetæ.

Apoſtoli.

Martyres.

Confeſſores.

EPITAPHIVM

SANCTORVM TRIVM REGVM,

SEV MAGORVM EVANGELICORVM.

STA VIATOR ET TVOS PARENTES

INSPICE.

PHILOSOPHOS SAPIENTISSIMOS, SACERDOTES RELIGIOSISSIMOS, REGES FELICISSIMOS, MAGOS EVANGELICOS.

Quos

Viginti quatuor Prophetarum oracula promiſerunt; Patriarchæ ſanctiſſimi, Pontifices caſtiſſimi, Reges glorioſiſſimi rerum geſtarum figuris & natiuis virtutum lineamentis adumbrarunt.

Hi ſunt

Principes populorum, primitiæ Gentium, Duces fidelium, Magiſtri Iudæorum, terror Herodis, confuſio ſynædrij.

Qui

Fide ſtabiles, ſpe animoſi, caritate feruidi, ſtellam ſecuti præuiam, ſancto afflati ſpiritu Chriſti Ieſu ſeruatoris mundi natiuitatem, regnum & diuinitatem coram Gentibus, Regibus & filijs Iſrael, in regni Iudææ metropoli Hieroſolyma, in ipſa Regis Herodis curia, fremente licet tyranno:

In necem eius coniurante ſynædrio, perturbata eius omni Gente Iudaica: exteri & ſoli conſtanter publicarunt, viriliter propugnarunt, auguſtè honorarunt.

Ideo

Proto-Euangeliſtæ Meſſiæ recens nati fortiſſimi: primi Confeſſores Chriſti Regis inuictiſſimi, ſponſæ filij Dei dilectiſſimæ fieri meruerunt.

Quem

Quem quæsitum

Per tot labores itinerum, pericula hostium, fatigationes corporis, vnicum mentis solatium, votorum summam, cordis gaudium, electum è millibus, totum desiderabilem, in antro vagientem inuenerunt hilares; adorarunt supplices.

Ac

Fidem in eum conceptam orbi mysticis muneribus contestati, Regem auro, Deum thure, passurum & resurrecturum myrrha firmiter corde crediderunt, piè ore confessi, religiosè stratis humi corporibus adorarunt.

Huic vt monarchæ totius vniuersi

Se totos, coniuges, liberos, subiectos populos, regna & sceptra subiecerunt. Vt vectigales Reges in eius fidem & clientelam vltro confugerunt, eidem vt sponso corpus & animam holocausto consecrarunt.

Felices ó nimium Reges!

Vos

Ista fide vestra constantissima, in tanta Iudæorum perfidia; ista profundissima humilitate, in Principum Sacerdotum incredibili arrogantia, libellum repudij veteri synagogæ meruistis,

Eidem ablatum sponsum filium Dei, Gentilitati maritastis.

Sed vobis se primum sponte casti matrimonij sempiterno fœdere copulauit: tum vos triumuiros ex omnibus mortalibus selectos, Legatos, Euangelistas, Apostolos, & Doctores Gentium primos nominauit:

Ecclesiæ Gentilium abiectis Iudæis progenitores, flores, educatores, defensores, propagatores; adeoque veros Patriarchas designauit:

Postea

Sacerdotio initiatos, & regnorum propriorum Episcopos consecratos, vti Natiuitatis antea: sic voluit & resurrectionis esse testes & Apostolos: ac Orientem doctrinæ Christianæ luce collustrare.

Denique

Ætate graues, meritis locupletes, & sacris ad aram rite operati iterum iam auro caritatis igniti, profuso sanguine proprio, cum odore thuris, & omnis pulueris pigmentarij virtutum omnium vos ipsos velùt victimas myrrha conditas, sponso fragrantissimas, sed futuræ Resurrectioni seruandas incorruptas immolastis.

Tunc verè Reges, cum morte triumphastis mundum, & purpuras proprio tinctas sanguine induti, cœleste regnum laureati victores adijstis.

Ita

Filijs vestris, quos moriendo genuistis, & orbe toto cunctis in Gentibus disseminatis absolutam virtutis & omnis Christianæ sanctitatis ideam expressam moribus imitandam reliquistis.

Nunc è cœlis

Respicite clientes, attendite supplices, audite gemitus & preces nostras: vestris nobis suffragijs placate furorem irati Iudicis, commissorum obtinete dolorem, pœnitudinem, veniam; mentem errorum fugatis tenebris cœlesti irradiatam lumine, voluntatem pulsa malitia, diuinis obsequentem nutibus.

Vt hic

Fidei stella duce, comite gratia, totius vitæ mortalis curriculo Christum solum quæramus solicitè, inueniamus feliciter, teneamus firmiter, amplexemur suauiter, nunquam ab eo summo bono nostro in vita, nunquam post mortem separandi in secula Amen.

CA:

CAPVT XXXVII.

De loco sepulturæ, & incolis eius, ac Homeritarum fide.

Dexter in Chronico.
Sessaniæ in Arabia necati sunt pro fide.
Ortelius in thesauro.
Adrumetum in Africa.

LOCVM sepulturæ Flauius Dexter indicauit subobscurè: *In Arabia* ait, *felice ciuitate Sessaniæ Adrumentorum Martyrium SS. trium Regum.*

Fauent ea verba Æthiopiæ: in qua Sissa Adrumentorum ciuitas collocatur: hanc in Africa statuunt scriptores pene omnes; quos collegit in thesauro suo Ortelius. *Adrumetum*, inquit, *Plinio, Adrumittus Ptolomeo, Adryma Straboni, Adrymes Stephano, Adramyttus Thucidi Africæ propriæ vrbs quam Marius Niger Sissa appellat. Hadrumentum cum adspiratione, & n in penultima enunciat Mela.* Facit pro Africa Sasanium, siue Sesanium: quod idem nominat Æthiopiæ, sub Ægypto oppidum; audi Inchofer ex eodem Plinio de eo. *Meminit oppidi Sesany Plinius in Ægypti & Æthiopiæ confinio, laudatque Iubam dicentem accolas Nili à Syene vsque Meroen non esse Æthiopum sed Arabum populos: inter Syenitas vero collocat Araium, & Sesanium, quæ alij legunt Aramam, & Sesamon.*

Sesanium ibidem.

Ita posset quis non improbabiliter existimare, eos alibi natos extremis tamen annis pariter in Africa sementem fidei sparsisse, & à Romanis illic rerum potiuntibus Neronianis edictis adhuc sæuientibus pro fide trucidatos.

Mihi tamen non videtur ex Arabia felice: quam disertè Flauius Dexter exprimit, esse facilè discedendum. Præsertim cum permulti velint Reges eodem loci stellam orientem primo vidisse: ibidemque post reditum templum condidisse, in quo pariter fuerant tumulati; sin autem in Æthiopia sedem ortus stellæ quæreremus, potius ab Austro & Occidente, quam Oriente venissent Hierosolymam.

Sed vbi Adramentorum sedes in Arabia? ego Atramitarum vel Adramitarum legendum esse suspicor: qui veri sunt Arabiæ felicis populi & Sabææ quidem thuriferæ inquilini: testibus Geographis, quos colligit Ortelius, *Atramitæ Arabiæ felicis gens Stephano; Sabæorum pagus est Plinio & Solino: per D in secunda Adramitæ scribit Ptolomæus.* Quocirca cum Gasparis regiam apud Sabæos constituat Adricomius, ibi videtur stella Regibus affulsisse.

Atramitæ in Arabia, pagus Sabæorum.

Sed cum dutum sit à Saba vel Seba Sebanium vel Sesanium deriuare (quod tamen Arabiæ populis præter Flauium Dextrum *Plinius* attribuit) crediderim olim in Arabia, & Sabæa quidem regione Sesanium oppidum ad Dextri vsque tempora floruisse: indeque ad Africanum Sesanium coloniam Arabum traductam esse, prioris oppidi, quod colonos emisit nomine paulatim obliterato: sæpius enim alijs sub Dominis ciuitatum nomina variantur. Non abs re tamen erit coniecturam Inchofer aduertere. *Porro Ptolomæus inter ciuitates Arabiæ felicis in regione Adramitarum, siue vt Dexter legit Adrumentorum Sessaniam haud numerat: nisi forte ea sit quam ipse Ebisma, vel Abissama vocabulo ciuitatis indigitat: aut certè vna ex reliquis duabus, quæ inter mediterraneas hanc appellationem merentur, Ægistha nimirum, & Cane regionis extrema & quæ emporij prærogatiuam habet.* Enumerat deinde Arabiæ loca, quæ nomen à Magis sortiuntur. *Ex Plinio, ait, Magorum exstare sinum, qui à gentis instituto nomen tulit, id ex Ptolomæo quoque firmamentum sufficere videri potest, qui inter insulas Æthiopiæ Ægypti, Magorum insulæ meminit: habetque nescio quid plausibile, si apud eundem appellatio portus Euangeliorum eo deriuatur: quasi ex agnito in terris Deo nato reportati felicis nuncij seruet memoriam.* Hæc pro felice Arabia adducit Melchior Inchofer; sed fateor ingenuè me in hoc Flauij Dextri loco elucidando non vsquequaque mihi satisfacere, facem præferri desidero clariorem.

Loca Arabiæ a Magis nominata.

Stetit porro Sabæa in gente fides orthodoxa multis seculis: quam posteriores Homeritarum nomine complectuntur. Ipse Ptolomæus & Plinius Arabiæ

Fides Catholica florет diu in ea. Plinius lib. 6. c. 28.

Homeritæ iidem fortè cum Sabæis. felicis populis accensent Homeritas: & hic quidem cum ipsis Sabæis coniungit. Quocirca ij (quorum permulti sunt) qui ex eadem prorsus Arabica Sabæa regione tam reginam Sabam, quàm trium Regum aliquem educunt Homeritis voluntriplos esse dominatos. De his ita Theodoretus loquitur: *Quænam, inquit, est gens Sabæa & Æthiopica* (intellige Indicam, quæ in Arabia est) *hic autem eos dicit sitos esse in mari Indico: nominant autem eos Homeritas: sunt autem è regione Auxumetarum. Horum regina fuit admirabilis illa mulier, cuius studium laudauit Christus in Euangelio.* Consentit Pineda in Salomonem, & Baronius his verbis: *Ex Iberis ad Homeritas ducatur oratio, penes quos à temporibus Constantij coalescere cœpit Ecclesia: quorum si quis antiquiora tempora repetat, illos ipsos esse reperiet, ex quibus regina Saba progressa est, audire sapientiam Salomonis, & ex ijs etiam sub primordijs nascentis Ecclesiæ venisse eunuchum Candacis reginæ Æthiopum in Iudæam venerari templum: & rediisse effectum idmipsum Christi templum per sacrum Baptisma.* Collapsa nonnihil his in locis fides fuerat barbarorum incursibus, & Romanorum sæuiente persecutione: quam Constantij tempore reparatam Baronius ex Nicephoro sic refert Theophilo eo delegato: *qui tribus erectis templis & rebus apud Homeritas ampliter dispositis, templisque ibi consecratis, atque etiam pro rerum copia exornatis, in Adiabenen traiecit: ac deinceps in reliquam quoque Indiam transiuit, multaque apud eos, quæ non rite agebantur correxit: porro ex India & Arabia magna ad Auxumitas Æthiopes progressus est.* Hæc Nicephorus de Constantij tempore, quo diserte asserit reperta locis in Arabicis vestigia fidei orthodoxæ: sed errores ab eo correctos esse: ideo subdit Baronius de illis locis. *Nam Homeritæ iam antea acceperant Euangelium; nec non a. y adiacentes Indorum populi prædicatione primo Apostolorum Bartholomæi, Thomæ, ac Matthæi, qui Æthiopibus prædicauit: deinde Panthæni, ac nouissimè Frumentij & Ædesij.*

Theodoretus in 3. Reg. 9. 32.
Regina Saba Homeritarum imperauit.
Pineda in Salom.
Baronius.
collapsa fides restituitur.
Baronius A. 354.
Niceph. l. 9. c. 18.
ab Apostolis conuersi.

Perstiterunt autem Arabicæ gentes & vicinæ fidei luce à sanctis Regibus collustratæ diu in auita religione: & quingentesimo quidem post Christum natum anno digni talibus progenitoribus posteri, non viri tantum; sed & feminæ puerique balbutientes generosissimè pro fide decertarunt: quorum certamen nobilissimum appendicis loco huic attexam libro: vt appareat tria frumenti grana pro fide mortua fructum centuplicem Martyrum germinasse.

CAPVT XXXVIII.

Certamen nobilissimum Martyrum post A. 500. in Arabia felice apud Sabæos vel Homeritas Regum posteros.

Vm Sabæorum seu Homeritarum Rex Dunaan à fide ad Iudaicam perfidiam apostata desciuisset, & exquisitissimis tormentis Arabes ad eandem pertrahere niteretur, potius dirissimè laniari maluerunt, quam Christum iurarent; donec Elesbaan Rex sanctissimus tyrannum Dunaan interemit, & iugo crudeli fideles liberauit: rem ex actis Surius ad 24. Octobris & Baronius ad annum 522. referunt, quæ mirificè facit ad SS trium Regum commendationem; quod ea gens, quæ fidei lucem præconibus sanctis Regibus prima accepit, tam constanter ad mortem vsque eam propugnarit. *Instabat tamquintus annus, ex quo Iustinus acceperat sceptra Romani imperij; quo quidem tempore imperabat Æthiopibus Elesbaan vir, qui propter pietatem, & iustitiam apud omnes maximum nomen fuit consecutus: in ciuitate autem Auxume regiam construxerat. Ditione tenebat Arabiam felicem (quæ olim quidem Saba) nunc autem vocatur Homeritis) Dunaan Hebræus, vir impius, & Christianorum generi inimicissimus, qui etiam omnes, qui erant in sua potestate habebat circumcisos, partim quidem Iudaicam sequentes, partim autem planè Gentiles Soli & Lunæ sacrificantes & dæmonibus, quos etiam more Gentis honorabant fanis & columnis.* (Vides quis cultus siderum viguerit in Arabia, cui diximus Reges ante

Surius 24. Octobr.
quinto Iustini imperatoris anno.
Sabæa regio nunc Homeritis dicta.
Regem habuit Dunaan apostatam & Hebræum.
Arabes cultores solis & lunæ.

ante ortum stellæ fuisse mancipatos) post narratam deinde Regis Elesbaan de Dunaan tyanno victoriam huius furorem in Christianos, vrbe Nagram capta sic describit. *Quædam tamen ciuitas frequens populo sita in Homeritide, quæ vocatur Nagran, cum iam longo abhinc tempore venisset ad cognitionem veritatis, & pietatem suscepisset, nempe ex quo Constantius Constantini filius ad Sabæos, qui nunc vocantur Homeritæ, orti vero sunt ex Cethura Abrahæ, misit legatos; & Rege illius Gentis muneribus sibi conciliato, ædificauit hac in ciuitate ecclesias &c. ab eo autem tempore ciuitas Dominum purè colens, & orthodoxa diuinorum Patrum sequens dogmata perseuerabat.* Et hinc infertur: (vt de S S. Regibus dixi) genus eorum ad Cethuram, & Abraham: ac præter Gentiles, Arabia Iudæis abundabat, à quibus manauit tanta de nascituro Messia, & eius stella cognitio. Enumerat deinde varia barbaræ crudelitatis in Christi fideles exempla exercita: *Et cum collegisset omnes Christianos, qui erant in agris, & suburbijs, alios quidem interemit, alios vero ijs, qui erant in eius ditione vendidit in seruitutem: dum autem pararet se ad eos euertendos, vocat extra ciuitatem. Aderant verò quicunque erant insignes opibus & gloria: præ ceteris autem is, qui & canitie, & sapientia, & morum modestia erat præstantissimus, diuinus inquam Arethas: cui ipsi quoque commissum fuerat regimen ciuitatis. Omnes igitur commendabant, extollebant, laudibusque celebrabant & omnem honorem tribuebant ei, qui videbatur esse Seruator & Rex: ille autem sibi culpæ dandum esse tribuens, quod differret cerni malus, non amplius exspectans aperit, quod intus latebat Dunaan. Et iussit protinus omnes custodiri in vinculis, deinde etiam priuauit facultatibus: & rogauit: vbinam esset Paulus eorum Episcopus: cum autem duobus ante annis intellexisset esse mortuum, non habens, in quem iram immitteret, contendit ad puluerem, & iussit sepulcrum effodere, & illius corpus comburentes in aërem ventilare: aliud quoque excogitat furiosa anima, nec eum capit satietas aliquid moliendi aduersus Christianos; sed iubet accendi rogum, qui multa aleretur materia: & statim ciuitatis, & eius, quæ est circumcirca regionis sacerdotes & monachos, & Deo consecratas virgines, quin etiam feminas, quæ vitam degerant monasticam, omnes simul in eam inijci: y enim, inquit, sunt planè causa aliorum interitus, persuadentes crucifixum colere, tanquam Deum.* Deinde enartatis tam Tyranni blasphemis, & incestis in Christum vocibus, quam generosis virorum Martyrum anhelantium tormenta responsis, feminas pertentat blanditijs & minis à fide abalienare: *vxoribus,* ait, *& liberis eorum ante oculos eorum adductis, prouocabat ad Christi negationem, partim quidem minis, partim vero blandis verbis eas aggrediens, nonnunquam omne supplicij genus in eas intentans, liberorumque & parentum & facultatum, & ipsius quoque patriæ eas terrens amissione. Illæ autem dicebant omnibus ò Rex: quæ à te offeruntur, siue ea sint bona, siue aliter se habeant, lubenter hodie renunciantes, quæ à te maledictis incessitur, Christi crucem extollimus, & qui in ipsa nostram procurauit salutem Christum sequimur. Esset enim à ratione alienum & nimis effeminatum, ex nobis quidem alias, quæ cum talibus viris cohabitarant, qui mortem propter Christum elegerunt, alias autem, quæ virginitatem exercent, vt quæ Christo sint desponsæ, non esse animo masculo, & vestram iram plane inconsideratam non nostro sustinere corpore. Rex autem ò feminæ, inquit, possum vos merito magnæ stultitiæ accusare, quod hominis plani & præstigiatoris, & qui violenta morte perijt gratiam eligitis, & voluptatibus præsentibus spem, cuius incertus est exitus, præferre statuistis: quædam autem ex acrioribus matribus, & monachis, non ferentes Christi contumelias, vsæ sunt in Regem verbis asperioribus, cum ipsum, quem maledictis incesserat Christum ad vltionem vocantes: Quod quidem ægrè ferens Hebræus in eas communiter pronunciat sententiam, vt gladio feriantur: licebat ergo mulieres videre trahi crinibus, & sic duci ad supplicium, vel potius ferri promtis & alacribus pedibus & subire mortem propter Christum.* Sed ò pulcrum Deo cœlitibusque spectaculum! mirare certamen puerorum & feminarum, quæ primo morerentur. *Magna verò,* ait, *erat & præclara inter eas contentio: Monachæ enim virgines nequaquam concedebant primas partes ijs, quæ erant iunctæ matrimonio. Recordamini dicentes, quod prius vobis fuimus propositæ, vt in templorũ ingressu, & in Sacramentorum participatione, & in statione, & in sessione,*

& ideo

ex Cethura & Abrahamo descenderant.

Dunaan persequitur fideles.

cadauer Episcopi exurit.

Sacerdotes & religiosos viuos comburit.

Feminarum inuicta constantia.

Gladio feriuntur.

Certamen earum & religiosarum quæ primæ morerentur.

& ideo oportet nunc quoque nos ante vos & vestros maritos consequi martyrium. Martyrum autem vxores, quæ iam etiam vocabantur matres, nequaquam ferebant in præsentia habere secundas partes: infantes quoque balbutientes, matres præcurrebant: & ipsi quoque carnificem prouocabant ad mortem; sciebant enim quoque alios pueros fuisse Christo propter ipsum sacras oblatas victimas. Sic beatæ illæ mortem præripientes ijs, qui videbant, magnam adferebant lamentationem. Quam tria frumenti grana Regum mortua fecundam, vberem, & lætam messem Martyrum germinarunt: vt totum Sabææ Gentis regnum cum infantibus & imbelli feminarum turba sic arderet martyrij siti, vt amens tyrannus cum stupore exclamaret. *Qualem omnibus ferè hominibus errorem immisit Galilæus! vt qui vel ipsam mortem contemnere persuaserit, & pro illo perdere suas animas & corpora.* Hæc est improbe & blaspheme certa veritas, vitam ponere mortalem, vt accipias immortalem, corpus obiicere pro Christo morti, qui idem inuitam reuocabit nunquam deinceps moriturum. ille, ille Galilæus, vt prodromum tuum Iulianum vita in prælio spoliauit, & te per Elesbaan breui vita exturbabit nolentem, vt gehennæ flammis manciperis. Pergit autor, & feminæ nobilissimæ ac duarum eius filiarum generosam, lætam, & fortissimam mortem cum egregio de tyranno triumpho parto describere. *Interim, ait, quædam quoque femina, quæ duas filias habebat, & primas intra eas, quæ in ciuitate erant obtinebat; longeque præstabat alijs genere, diuitijs, gloria & pulchritudine, atque in iuuenili adhuc ætate vidua relicta erat, inspectatur tyrannum: ille autem statim iubet suis ministris, vt eam ad se adducant cum honore & reuerentia, & ei efficiant commodum aditum. Tertio autem die post iussionem cum honore ad Regem adducitur cum filiabus. Illæ vero placidè illam intuens, Fama, inquit, annunciat esse te modestam, ornatam & prudentem: cui etiam ipse vultus & adspectus ferunt ijs, quæ dicuntur testimonium: præterea autem vulgo fertur, te quoque esse genere claram, & abundare diuitijs, & non deesse splendorem: ne ergo quomodo stultæ, quas ego perdidi, sustineas, ipsa quoque Deum dicere eum, qui crucifixus est,* Pergit deinde sacrilegis Christum vocibus lacerare & ei regiam offerre domū: *Beata autem illa appositè & eruditè respondens, cum enim inquit, quæ oporteret honorare, & qui tibi dedit potentiam, & hanc purpuram & hoc diadema: imo vero ipsam quoque essentiam, & vitam tanquam Dei Filius & Deus, ingrato animo contemtum audaci lingua iniuria afficias: non times ne fulmen delectum te comburat & me honorare velis, vestram ego summam duco ignominiam. Cessa gladium in teipsum impellere. Absit autem, vt ego à tali lauder lingua, quæ se armauit contra Deum, neque eo procedam amentiæ, vt verser cum ijs, qui Deo sunt adeo inimici, & in peccatorum habitem tabernaculis.*

infantium sitis martyrij. tirouocant carnificem.

stupor tyranni & blasphema vox.

egregium nobilis feminæ cum duabus filiabus martyrium, laudatur à tyranno.

contemnit laudes eius.

despicit dona.

Cum Rex hæc audisset, ira corde accensus, adspexit ad eos, qui aderant, & cum dixisset. Quam impudenter in nos egit hæc exsecranda muliercula; iubet eius capiti adferri tegumentum & eius filiarum, & sic eas nudo capite & promissa coma duci in castra per ignominiam. Magna fuit Arabibus feminis isthæc ignominia, quarum consuetudo fuit, non caput tantum, sed & faciem sic obnubere, vt vni tantum oculorum pateret intuitus: & hoc ne cuiusquam oculos emissitios formæ pulcritudine impuris amoribus vulnerarent, sed audi cetera. *Egrediens ergo generosa mulier, cum vidisset magnam feminarum multitudinem flentem & eiulantem, quod talis nobilitas afficeretur ignominia, illa eas seuerè & magnifice intuens: scio, inquit, ò amicæ: quod propter nos dolorem accipitis, partim quidem fortasse propter naturæ cognationem, partim autem quod indigna ac pudenda videar pati cum filiabus. Sed ne doleatis. Nos enim non ideo negauerimus creatorem cæli & terræ, neque quæ sunt ad tempus æternis prætulerimus: nam mihi quidem à maioribus per successionem pietas & vera religio & à Christo denominari, & cum nosse Deum tradita fuerunt in hereditatem: non mihi autem soli, sed vniuersæ quoque meæ cognationi: propter quem ego complexa continentiam, viduitatem prætuli matrimonio, & ex facultatibus, quas habebam plurimum distribui pauperibus. Ego iam vobis secundo appareo, nam prius in matrimonio sponsi, qui erat ad tempus, nunc verò in nuptijs immortalis, & alieni ab interitu, ad quem festino, & cui immaculatam seruaui continentiam me videtis: filias quoque ipsi studeo desponsare, vt quæ*

tollitur ei & filiabus capitis velum.

mira castitas feminarum Arabum.

compescit lacrymas aliarum.

secundo tantum ait se visam esse capite nudato.

carum

earum hucusque integram adhuc virginitatem conseruauerim. Hinc mihi plenus est animus voluptate, & bona spe. Rogo vos igitur, vt mihi potius congratulemini, neque tam abiecto animo lamentemini, & mihi transmutetis festum in tristitiam. An potuit gloriosius & lætius sponsa ad nuptias properare rosis vel diademate coronata, quam hæc Christi improperium ferens ad mortem honestissimam anhelabat? audi nunc sui oblitam & in sponsi amoribus & amplexibus exsultantem, ac alias præsentes ad eius fidem excitantem. *Porro,* inquit, *vobis quoque consuluerim, vt vos vndique muniatis, & magnam adhibeatis cautionem, ne vobis non aduertentibus auferat fidei thesaurum, qui est callidus suffurandi artifex, & maximum hoc vobis damnum adferat, quod pertingit vsque ad ipsam animam. Iam vero quæcunque hic estis mulieres Gentiles & Hebrææ (multæ enim vt video hic adestis ad spectaculum) vos quoque depositis Gentiles quidem longis fabulis, & nugis & dijs; qui sunt solo nomine Hebrææ, vmbra tandem & figuris & ænigmatibus discite veritatem, & accedentes ad verbum & Deum, qui est vnus Trinitatis, per eius cultum illuminemini, & diuini baptismatis renouationem: neque hic simul pereatis in vestris impietatibus. Cum martyr hæc & alia plura diceret mulieribus; quidam ex ijs, qui cum Rege sentiebant illi hæc renunciarunt, & quod conuerteret multitudinem. Rex itaque ea rursus accersita, simulans mansuetudinem. Magna,* inquit, *vsus sum in te patientia hoc consulto, & non inconsideratè faciens propter benignitatem, vt fracta lacrymis, quæ propter te funduntur, & propter filias nobis pareas. Illa autem: Quis me,* inquit, *o Rex, si tibi paruerim, liberabit ab igne, qui non potest extingui? sic dixit; & cælum statim intuens: Absit,* inquit, *ô Rex immortalis, vt te negem, qui es solus vnigenitus Dei filius, & credam viro, qui te habuit contemtui, & nos decepit periurio non ferens itaque Hebræus libertatem loquendi generosæ feminæ, sed deposita scena & ablata fictione, toruèque eam & furiosè intuens: audacissima,* inquit, *mulier, ego tibi iam carnes discerpam & lacerabo, & intestina contrectabo, & si quid ex ijs fuerit reliquum, id apponam deuorandum canibus, videbo autem, quisnam te sit è meis manibus erepturus, etiamsi maximè, exspectas fore, vt det tibi auxilium, Nazarenus.* Audi lector generosum puellæ facinus, & disce, quid possit vis gratiæ, vel in tenellis & puellis, si locum repererit: *Tunc igitur exsecrandi tyranni verba non ferens prima filiarum martyris annum iam agens duodecimũ, tyranni oculos consputauit: qui autem circumsistebant, non zetum, & id quod iure fuerat factum laudantes; sed tempori seruientes ipsam & sororem ense mox conficiunt, & cum ex defluente sanguine manibus planè ferè homines accepissent, eum matri offerunt: rex enim ita iusserat* Vide nunc Machabæam Salmonam in morte filiarum exsultantem, & de tyranno gloriosè triumphantem. *Illa vero (ô fortem & generosum animum!) & lubenter eum gustat, & cum ad cælum sustulisset oculos: Tibi,* inquit *Christe, Domine hoc meum offero sacrificium, & tibi martyres exhibeo castas virgines, quæ egressæ sunt ex vtero meo, cum quibus me quoque connumeratam introduc in tuum thalamum: & vt dicit diuinus Dauid: ostende matrem propter filias lætantem.* Quam Christus magnificum hac in imbelli ætate & sexu trophæum sibi erexit victoriæ? en victas dat prima die manus tyrannus mulieribus. *Rex autem,* pergit, *grauissimo ægritudinis animi stimulo sauciatus, vt qui omnem spem planè abiecisset, in eam fert sententiam. Cum hæc dixisset ijs, qui simul aderant. Eius quidem & filiarum mirati sumus pulcritudinem (verum enim fatebor, multo autem magis victus sum ab earum temperantia & moderatione.*

vult sibi gratulari.

Hortatur Gentiles ad fidem. & Iudæas.

Rex iterum tentat eam

contemnit Regem. minæ Regis.

Audacia puellæ duodecennis Regem consputantis. occiditur cum sorore.

mater generosa offert læta sanguinem Christo.

ps. 112.

Rex ipse confitetur se victum.

Nobilis trias feminea, quam dies prima Christo victimam innocentem immolauit: nec defuerunt viri fortes, qui Magorum exemplo tyranno Dunaan animosè restiterunt, & Christi diuinitatem acerrimè defenderunt. *Sequenti autem die cum in loco excelso Rex conscendisset, vocauit Aretham cum socijs, qui erant numero trecenti & quadraginta. Qui cum adstitissent magnum intuens Aretham cum socijs, qui erat affabilis, & moderatus, & moribus maximam ostendebat virtutem. Cur tanta es,* inquit, *audacia ô caput exsecrandum, vt in nostram quidem insurgas potentiam, toti autem ciuitati & tantæ persuadeas regioni, vt te solum colant tanquam tyrannum, & verbis tuis vtantur, tanquam legibus nostrarum vero legum & verborum nullam ducant rationem, & nec tuum patrem es*

virorum certamen.

Arethas duce cum 340. viris.

quem increpat Rex.

imita-

imitatus, qui ante te imperauit Nagræ, ijs autem, qui nos præcesserunt Regibus fuit obedientissimus; sed nisi mutatus & ad te rediens hanc vanam repudiaris opinionem, non te profunda senectus, nec simulatus hic habitus iuuabunt; sed tu & omnes tui eadem patiemini, quæ viri & feminæ prius interfecti: quos quantū iuuerit Mariæ & fabri filius omnes sciunt? Senex autem stans cogitabundus, & apertè ostendens ægrè se ferre superbiam verborum Regis, cum se sustinuisset, & collegisset

Libera Martyris oratio. *spiritum, & ex imo suspirasset. Non es,* inquit, *ò Rex causa eorum, quæ dicuntur, aut fiunt; sed nostri ciues, qui contempserunt meam sententiam, quæ tibi non permittebat ingredi ciuitatem: contra autem aduersum te depugnare incitabat, & cum tuis tam multis millibus conserere manus: & cum Madianitis olim Gedeon cum paucis Christo, qui nunc à te contemnitur, vires addente & confirmante te expugnare, demetere, & omnino delere virum impium fœdifragum, & immemorem pactorum conuentorum, quibus te ciuitatem & nos seruaturum pollicebaris. Quidam autem ex ijs, qui cum Rege considebant volens ingeniosè verba sancti reprehendere, & tempori valde seruiens: sed non,* inquit, *sic vos docet lex Moysi, contumelia afficere Chri-*

Exod. 22. *stum Domini: dicunt enim: principi populi tui non maledices: porro autem ipsa*

1. Petri 2. *scripta vestra iubent vobis Regem honorare, seu sit bonus seu secus. Cui sanctus. Tu autem,* inquit, *fortasse non audisti, quod ab Achab dictum est Eliæ, cum dixit eum*

3. Reg. 18. *euertere Israel: cui ille sic respondit. Non ego euerto, sed tu & domus patris tui, non vsque ad Achab solum sistens contumeliam; sed eos etiam comprehendens, qui erant in ea domo. Quomodo ergo se quispiam in Deum piè gerens & Regem arguens, quod se iniquè gerat vnquam offenderit ac violauerit legem, qui non est veritus os in cælum ponere, & creatorem appetere maledictis? sed vt video, eius patientiam & tolerantiam contemnitis, & nos facere similia procuratis, tu autem Rex cum sis natura tam iniustus, & malefacere paratissimus, & nec sanctus in ijs, quæ ad Deum pertinent, nec in homines benignus, putas fore, vt istum lateas oculum, quem nihil latet? atqui Regem oportet esse veracem & benignum, vt verbis attrahat beneuolentiam eorum, qui sunt in sua ditione, rerum autem fine & euentu fidem facere veritatis, & quod se diuinè gerat gloriam habere; quales ego vidi in Iudæa & Æthiopia & an-*

Regem periurij arguit. *te te in Homeritide, quos vera dicentes, & se benignè habentes in subditos, non vt tu Rex peierantes, sed alijs promissa implentes, quasi vt Deum honorabat populus, & Deus quidem eorum, quæ à te fiunt odio habens improbitatem, te qui in eum*

Prædicit ei interitum. *fuisti impius, & infidelis, mox deponet ab imperio: idque tradet viro fideli & probo: roborabit & extollet genus Christianorum, magnamque suam efficiet Ecclesiam, quam tu igne consumpsisti, & humi deiecisti: ego autem sum beatus, non ob*

Ætas Arethæ 95. annorum. Optat martyrium. *id præsertim, quod in hac vita in bona fui æstimatione; sed quia in profunda senectute: iam enim ago nonagesimum quintum annum (* vt non mireris ibidem sanctos Reges centenarios etiam occubuisse *) videns filios filiorum & filias filiarum subeo martyrium, & tam magnam & populorum tam frequentem ciuitatem & totam regionis ipsius gentē Deo offero, qui etiam mei perpetuam conseruabunt memoriam, summas illi agentes gratias: ad populum autem conuersus & ad commartyres: erat enim non solum visu iucundissimus, sed in concionibus ad populum facundissimus, sic dixit. Viri ciues & amici, & cognati, & quicumque propter consuetudinem & rerum communionem ad nos attinetis, quæ patriæ quidem & nobis ciuibus euenerunt, cum non pridem considerauerimus, neque scrutati fuerimus id, quod erat futurum; sed fallaci homini, qui nos fraude studebat capere crediderimus, ipsa nouimus experientia, vt cum ijs, qui foris erant, molestiarum fuerimus participes. Quæ vero in Deum linguam mouens locutus hic superbus ipsi auribus audistis, quod autem ad Christi Dei prouocet negationem, testantur quidem eorum qui præcesserunt plurimæ, & in omne genus cædes, testantur autē hæc quoque vincula, quæ pro pietate nobis sunt imposita, & fuisset quidem sapientium non esse timidos, & vitæ nimis cupidos, neque huic callido & improbo veteratori credere, fidem adhibentes iureiurando, quod est potissimum malorum artificium, sed bellum aduersus ipsum suscipere, & Deo pugnam nobiscum capescente vlcisci hunc impium, cum autem res nostræ ad eam adductæ sint necessitatem, vt vel tyranno parentes & nos impiè gerentes vitam agamus miseram, vel non parentes, & pietatem exer-*

mar

centes beatum finem adipiscamur, studeamus immortalem gloriam consequi per martyrium: nec me existimet aliquis tanquam iam senem & plenum dierum finem cupere, & ideo alios ad mortem excitare, sed consideret vnusquisque vestrum mortem commune esse debitum & iuueni & seni, & esse ineuitabilem corporis dissolutionem; itaque non expectetur finis communis, qui & sua sponte venit, sed studeat quilibet, & sit quam fieri poterit gloriosius atque beatus. Quidnam autem martyrio gloriosius, aut quæstuosius aut pijs omnibus beatius? ego enim si fieri posset propter Christum mori sæpe & ipse eligerem, & alijs consulerem: neque esset vel maior gloria vel lucrum copiosius, sed cum hoc haberi non possit à natura: quod & inuitis nobis ipsa ex se facit, præripiamus cum gloria, & id tanquam proprium constituentes astutè fallamus necessitatem. Nullus nostrum ô fratres sit adeo vitæ cupidus, & adeo pusilli & abiecti animi, vt pro breui & misera vita perdat æternitatem, & quæ nunquam soluitur beatitudinem. Communi omnium inimico à nobis haud detur pars aliqua, ne cum vnum fuerit suffuratus, glorietur peruersus, tanquam qui omnes ceperit; sed qui est quidem talis, procul sit a choro Martyrum, neque sit falso nominis particeps. Si quis enim te Christe & verbum Dei negauerit, huius vitæ desiderio, ab ipsa excidat, dehiscens eum terra deuoret; si quis autem ex mea cognatione aut familiaritate desiderio bonorum præsentium te relicto creatore sequatur, hunc Regem interitui obnoxium, & impium: ne ei detur ô Rex Christe frui ijs, quæ videntur iucunda & delectabilia, & tradatur illis quæ sunt illic tormentis.

& contemptum mortis omnibus necessariæ.

sæpe optat mori pro Christo.

maledicit defecturis.

Animosa senis oratio: viuit & viget in ea spiritus idem omnino, quo afflati sancti Reges cunctis relictis Christum per mille mortes quæsierunt, tam audacter Herodi & Iudæis inuitis diuinitatem pueri regnumque publicarunt, reduces vero facultates suas vel Ecclesiis erigendis impenderunt, vel fideles licet exteros heredes elegerunt. quod de Melchiore fertur, vt omnia sua seque ipsos vni Christo consecrarent: imitatus hos est Arethas, vt iam dicetur, cui socij tam feruidis accensi dictis generosè responderunt: *Esto bono animo: nemo enim te deseret: nam tui, vt vides desiderio omnes vel ante te mori properamus, & præripere hunc beatum finem & desiderabilem: ille autem ad hæc. Ego vos omnes præcedam, & ero vobis in Deo certus viæ dux, vt vos mihi primas conceditis in omnibus, ita mihi concedite, vt primus ad Christum accedam, verumenimuero hoc vltimum vobis do mandatum, si qui meorum filiorum, aut eorum qui genere ad me attinent relictus fuerit permanens in hoc puro cultu Christianorum, sit heres mearum facultatum, porro autem tres illas ex eis, quæ mihi restant possessiones pulcherrimas, volo tribui Ecclesiæ Catholicæ, quæ est ædificanda, quas etiam iam consecro. Hæc cum dixisset & populo benedixisset, & sit tibi gloria o Domine propter omnia, subiunxisset, conuersus dicit Regi, laudo te ô Rex, quod vsus sis patientia, & non confuderis, neque interruperis meam orationem, vt mos fuit olim Regibus: quoniam ergo nosti nostrum scopum, & institutum, nempe quod fieri non potest, vt Christi cultu relicto nos tibi assentiamur, fac quod superest, tempus non terens diutius: cum sciret ergo Rex mentem eorum esse immutabilem, nec fieri posse, vt eos ad suam traducat sententiam, iussit eos duci ad quemdam torrentem, qui vocatur Odias, & ipsis illic amputari capita. Ad quem cum venissent, & promto se & alacri animo ad preces conuertissent. Domine, Domine, dixerunt, virtus salutis nostræ obumbrasti super caput nostrum in die belli: Nunc quoque deduc nos in vitam æternam. Quoniam nihil nobis ex omnibus pluris fuit, quam tui dilectio, non patria, non genus, non diuitiæ, sed omnia propter te perdidimus, etiam ipsam vitam & tanquam oues occisionis sumus reputati, & nunc te supplices rogamus, fiat vltio sanguinis seruorum tuorum, qui fuerit effusus, extolle manus tuas super istorum superbiam, suscipe & defende illorum filios, qui pro te moriuntur. Corrobora ciuitatem, quæ gloriatur tuo pretioso sanguine, & cruce, & passionibus: videns quemadmodum eam tui effecerunt inimici, attunderunt eius ornamentum, profanauerunt sanctuarium tuum, templum sanctum tuum exusserunt, quod tibi placeat vt rursus tollatur, & roboretur, dando sceptra Regibus Christianis.* Iugulatis sacris his tribus centurijs & alijs antesignano Aretha: & pro tribus olim granis regijs mortuis centuplici fœnore Martyres terrâ eadem germinante, nouum pugilatum cum Rege femina iuncto sibi quingenni

responsa generosa sociorum.

primas petit martyrij.

testamentum condit.

Ecclesiam iubet ædificari.

oratio Martyrum

capite plectuntur.

pusio.

calliditatem; nec eis quidem omnino dabat ad hæc responsum; sed vehementer solum vocauit matrem, & in eam cum animo totos defigebat obtutus; cum eam autem vidisset injici in ignem, vehementius inflammatus visceribus, audet statim puer aliquid fortius. Macte puer, sequere, qui te impellit, sequere spiritus diuini afflatum & impulsum; constanter & fortiter age, & patere: vindica te de Christi & matris tuæ hostibus: præbe posteris documentum, vel pueris cum opus ea præsto esse diuinæ gratiæ subsidia, vt promtiores sint ad subeunda, & quæuis exoptanda cruciamenta, quam tyranni & carnifices, ad ea viris etiam infligenda. *Cum ergo puer stetisset ad genua tyranni Dunaan, inclinans se acriter ipsum Regem momordit in femore: ille autem simulatque sensisset morsum, & fuisset conturbatus: eum repente abjicit, & eum tradit cuidam ex senatu, vt ab illo aleretur maximè Iudaicè, & abiuraret Christianismum: & ille quidem abibat accepto puero, admirans ea, quæ facta fuerant, & simul etiam narrat alijs: interim autem puer ab nesciente cursu contendit ad matrem, & insilijt ad mediam fornacem; matrem vt ei videbatur amplexus, & pulcherrimum bustum se ei tradens, fit cum ipsa heres martyrij.* Nobile profecto trophæum erectum omnipotentiæ diuinæ de tyrannorum immanissimo Dunaan, à senibus, feminis & pueris. ita, *quæ infirma mundi* sunt, *elegit Deus, vt confundat fortia*: felices, qui sibi diffidunt, & naturæ viribus, fortes & potentes in Domino: cur non possint omnia in eo, qui confortat debiles: qui *deponit potentes de sede, & exaltat humiles.* Merito *ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem, vt destruas inimicum & vltorem*: cetera persequamur. *Cum hæc sic fierent, patientium Christianorum moti misericordia ij, qui erant circa Regem, & ipse senatus rogabant, vt ceteros relaxaret, & non penitus perderet tam magnam ciuitatem: & populo tam frequentem, quæ tot annis magna pendebat vectigalia. Postquam autem hac in re annuit dura illa anima, & Pharaonitica, crudelemque vicit auaritiam: quid facit? cum huius ciuitatis, & huius regionis iuuenes tam masculos, quam feminas redegisset in seruitutem, quorum erant multa millia, & alios quidem ipse retinuisset, alios autem tradidisset, quibus voluit, reuersus est in regiam, libera ciuitate effecta serua; quæ dedicata erat soli Trinitati: quam ipse Christus redemit proprio sanguine: & quæ ei obtulit tantam Martyrum multitudinem, eorum victorias & certamina prædicans orbi terræ.*

mordet semur tyranni.

vltro insilit in pyram, amplectitur matrem.

1. Cor. 1.

Luc. 1.

psal. 8.

ciuitas dicata SS. Trinitati.

Narrat deinde portenta, quæ vindicem Dei manum tyranno minitantem nunciarent: & eius conatus, vt Regem Persarum, & Alamandarum Saracenorum Ducem ad exscindendos Christi fideles inflammaret: sed Iustini imperatoris, & Alexandrini Patriarchæ literis excitatus pientissimus Æthiopum Rex Elesbaan, ingentem centum viginti millium contraxit exercitum, terra marique tentat Homeritas. Is suis tamen diffisus copijs aliam è cœlo manum subsidiariam lacrymis à Deo in æde sacra vili tectus amiculo flagitauit: mox a Religioso de victoria diuinitus obtinenda certior factus est, dum hostes miris dolis & fraudibus eidem, vt sequitur insidias moliuntur. *Sed neque negligens fuit Rex Homeritarum; nam ipse quoque & suis, & auxiliaribus copijs collectis, præsidium tenebat in terra & in mari: verum cum ille exercitum, qui erat in terra ab afflictione, & malorum perpessione audiuit perijsse, non amplius timens hostem à continenti: in sola maris versabatur custodia; itaque considerans angustissimum esse fretum, quod est inter Æthiopes, & Homeritas, neque superare latitudinem duorum stadiorum; & alioquin habere saxa multis in locis latentia, cum grauem ferream construxisset catenam, & quæ posset ferre vim ventorum, & vndarum: & eam vtrimque terræ alligasset, ipse Dunaan; vt Elesbaan prohiberet aditum; vbi quidem erant latentes petræ, plumbum circulis catenæ appendens & ferrum faciens requiescere: vbi autem erat profundum colligans cum lignis leuissimis, & subleuans catenam. Deinde etiam validũ inducens exercitum, venit in eum locum, in quem exspectabatur esse venturus Rex Æthiopum: ille autem cum vento vsus esset secundo, accessit ad locum speculandum: & præmisit decem naues: quæ cum dolum nescirent, ex improuiso ingressæ sunt angustissimum fretum. Quo in loco etiam Deus fecit miracula: paruæ ostendens esse potentiæ humanam inuentionẽ, vbi ipse adiuuare, & opem ferre voluerit: Magnus enim quidã fluxus incuruatus, cum velut quendam refluxum fecissent aquæ, portans vnũ ex nauigijs, super catenã: adeo vt videretur nauis esse cuidam rupi innixa. Deinde exorta quædam procella, cum*

Elesbaan Rex Æthiopum Christianus cogit exercitum contra Dunaan.

astus tyranni.

catenam per fretum maris ducit.

ea miraculo frãgitur.

mare

mare repente conturbasset ; extollit fluctus montibus pares altitudine; & vndarum aliæ quidem amouebant ligna catenæ alligata : aliæ autem tollentes naues in altum, transmiserunt omnes supra catenam : illa autem & à venti vehementia, & à fluctibus, qui in eam irrumpebant destructa, præbuit ceteris nauibus inoffensum aditum aduersus Homeritas : decem igitur prædictæ appulerunt litori, quod aberat ducenta stadia, vbi Rex erat cum exercitu : reliquæ autem naues vento retroactæ nihil potuerunt efficere.

naues appellunt ad litus.

Emissis itaque 30. millibus cataphractorum equitum Dunaan impediebat eorum, qui erant in decem nauibus exitum in terram : viginti autem ex dispersis nauibus vbi erat Elesbaan, haud multo post illuc etiam appulerunt. Tertio quoque die reliquæ apparentes naues appulerunt & ipsæ longè inferius. Opinatus autem Dunaan, inter plures esse Regem; maiore accepto exercitu illuc venit : parua relicta custodia, vbi erat reuera Elesbaan. Cum autem tereretur tempus; nec è nauibus educeretur acies, defecerat quidē aqua & cibus eis, qui erant in nauibus : equitibus autē Hebræis sol erat molestus, totoque die velementer eos impetebat, ceterum equitibus suis Dunaan, magna machinatus est tabernacula : eorumque vmbra depulit æstum. Porro misit etiam quendam cum 20. millibus equitum ex cognatis suis ad explorandam partem illam, in qua erat Elesbaan. Quidam autem ex eunuchis Regis arbitratus eum exire ad se exercendum, acceptis quinque aureis lanceolis, egressus est cum eo. Cum is autem Elesbaan copias inuenisset vigilantes, quarum pars iam egressa è nauibus locum in litore compararat, accepto eunucho, & tribus ex suis, abijt procul ad venationem. Qui autem ex Elesbaan exercitu oppressi fame, equos nocte conscenderant, vt hostes effugerent, qui cum in eos incidissent, alios quidem occiderunt, Regis autem cognatum capientes, & aureas lanceas portantes ad naues redierunt. Has autem cum accepisset Rex pius, statim dedicauit Deo : ipse autem reliquo armato exercitu in breuiores naues egressus est ad hostes, qui erant in litore, & pugna terra marique commissa, Hebræos qui terga dederunt, iure belli omnes occidit : adeo vt ne vnus quidem relictus sit rei gestæ nuncius.

prima victoria Christianorum.

Cum autem haberet cognatum Regis, qui eam ostendebat viam, quæ ducit ad ciuitatem Phare, in qua erat regia Dunaan, ad illam adscendit : qua potitus, vt qui custoditam offendisset ciuitatem, capit omnes diuitias, quæ erant in regia ; & ipsam quoque Reginam; verum cum captam regiam, & vrbem occupatam, & suos bello captos audisset Dunaam, timens, ne aliqui ex cognatis deficerent ; ad Elesbaan, mente ei à Deo ablata, cum aurea catena, & illos, & se alligasset, sedebat nullam rerum curam gerens.

capitur regia.

tyrannus se cum amicis catena aurea colligat.

Qui autem in pluribus nauibus erant Æthiopes, cum nihil audissent de suo Rege Elesbaan, & his quæ gesserant, & laborarent inopia rerum necessariarum, essentque animo dubij & perplexi, conuersi sunt ad Deum supplicandum : & cum magnas quidem naues inter se colligassent, & super oblonga ligna vela deinde vinxissent, & veluti quandam ciuitatem essent in mari fabricati, extrinsecus autem breuiores naues, quæ quoddam murorum imitabantur propugnaculum ordinassent, omnes simul congregati cum lacrymis obtulerunt Dëo longam supplicationem; deinde cum sacra gustassent mysteria, & se armassent, descenderunt in naues breuiores : & stantes ex obliquo, ne acciperent aliquod damnum à telis hostium, eas ipsi maiores post se trahentes, impulerunt ad terram : donec appulsa eorum latera fixa fuerunt in litore, adeo, vt naues essent ipsis pro muro.

communicant ante pugnam fideles.

Hostes verò viuentes cum lanceis confringebant latera breuiorum nauium, & magna molestia afficiebant Æthiope. Qui cum lacrymis rursum inuocabant Domini auxilium, ipse autem illos exaudiuit : & statim de cœlo fuit vox exaudita, quæ dicebat : Gabriel, Gabriel, Gabriel. Et quidam ex illis, qui naues impellebant virgam ferens ferream, quæ desuper quidem habebat crucem, infernè autem lanceam, cum enatasset, & vnius equi caudam apprehendisset. in eius latus figit lanceam, adeo vt mox turbatus equus deiecerit hostem : & alij equites timore affecti ceciderint in terram.

altera victoria ponuntur.

Confidentes itaque Æthiopes, cum descendissent è nauibus, & manus conseruissent cum hostibus, eos fuderunt, & omnes interfecerunt : & regium ingressi tabernaculum, inuenerunt aurea catena vinctum cum ijs, qui genere ad eum pertinebant Dunaan Regem Hebræorum : cum autem etiam intellexissent suum Regem præstantissimum, & omni ex parte optimum Elesbaan illic occupasse regiam, properè ad eum accesserunt, & omnia, quæ

gesta

erant, exposuern, illeuautem præsidei relicto in ciuitatemaxima abijt celeritate & cum inuenisset Dunaan, aurea illa vinctum catena, illum interfecit, & cognatos, Deum laudans & insultans Christi hostibus, pœnam dantibus audacium suorum facinorum, quæ admiserant in Christum, & Christi Crucem: &c. Reuersus vntem Elesbaan in ciuitatem Phare, omnes interemit, qui erant in regia, & cum vellet ecclesiam in ea ædificare, fuit ipse primus opifex ædificij. Significauit autem omnia Pontifici Alexandriæ, & per illum Iustino Imperatori. Patriarcha autem Alexandriæ ordinatum Episcopum misit ad Homeritas, qui cum illis consecrasset templum, quod fuerat ædificatum, baptizat quidem omnes, qui erant in ciuitatibus, & pagis Homeritarum, in nomine S. Trinitatis &c. ex eis autem ordinat Diaconos, & Presbyteros; & ecclesijs, quæ erant in regione, reddit statum solitum. Diuinissimus autem Rex ille Elesbaan cum eo venit Nagran Martyrum ciuitatem: & cum illic extruxisset ecclesiam, & quinque possessiones regias ei contulisset, & deinde ex Martyris Arethæ possessionibus tres adiecisset; vt ille mandauerat in fine martyrij, & collegisset omnes, qui fuerant redacti in seruitutem, & alios dispersos in tempore persecutionis, & Arethæ Martyris filium Ducem Gentis constituisset, & curam gessisset loci, in quo iacebant ibi consummati martyrij reliquiæ, & ius asyli illic constituisset, vadit iterum in regiam: vbi Homeritis Abrahamium quendam virum pium, & Christi nomine gloriantem Regem elegisset, & sanctissimo Episcopo ad 10. millia Christianorum Æthiopum tradidisset, lætus redijt in suam regiam cum præda & spolijs, dans etiam exercitui non paruam portionem pecuniæ. Deo autem agens gratias pro tanta victoria & gratia, volensque se ipsum dignum reddere maioribus, cum diadema quidem regium misisset Hierosolymam, ipse indutus cilicio, & nocte egressus è regia, & ipsa ciuitate, ascendit ad vnum montem ad monasterium virorum, qui exercebantur, & cum se in exigua clausisset domuncula, & voluisset illinc non egredi toto tempore vitæ suæ, regulam suscepit monasticam ex eis, quæ sunt mundi nihil possidens, nisi solam stoream, & poculum ad aquam bibendam, pauco pane & aqua viuens, & oleribus viridibus, si quis offerret, non ad aliud habens aliquid mentem erectam, nisi ad soli Deo vacandum. Denique cum diu sic se exercuisset, sic etiam è vita excedit in Christo Iesu Domino nostro.

capitur & occiditur Dunaan.

Rex Elesbaan manibus ædificat ecclesiam. datur Homeritis Episcopus.

Arethæ filius Dux c[illegible] ciuitatis.

Abrahamius fit Rex Homeritarum.

Elesbaan Rex mittit Solymam diadema & fit religiosus.

Fusius hæc retuli, vt posteros SS. Regum non fuisse degeneres appareat, hi enim Homeritæ seu Sabæi ex Abrahamio & Cethura geniti fuerunt, vti ex multis SS. Patribus asserui: ciuitas Nagran Episcopalis ipsa potuit esse sepulcro SS. Regum decorata mutato sæpius nomine. Et ideo forte à tribus illis Regibus SS. Trinitati consecrata: erecto in Crucem suffixo Christo inibi templo: quod puer quinquennis & Rex Elesbaan insinuat. Quamuis autem pridem inde translata essent Constantinopolim SS. Regum corpora: fides tamen auita stetit, & tot vna die tam generosas Martyrum centurias obtulit, & postea durauit in Elesbaan successore & Abrahamio Rege Homeritarum fœderatis imperio Romano: qui etiam tumultuantes Hebræorum copias iterum debellauit: vt autor est Procopius. Videas in Elesbaan Rege, Aretha sene & puero quinquenni admirabilem sapientiam: incredibilem contemtum rerum terrenarum, amorem Christi tenerrimum, qualis in sanctis Regibus olim adumbratus fuit, vt Homeritis & Æthiopia primos videatur habuisse Reges religiosos, Martyres & Episcopos. De alijs SS. Regum posteris Oriente toto disseminatis supra fusè est pertractatum.

Nagran ciuitas Martyrum forte conditorium fuit SS Regum.

Procopius lib. bello Persico.

TOMI TERTII

LIBER SECVNDVS

DE TRANSLATIONIBVS SS. TRIVM REGVM CONSTANTINOPOLIM MEDIOLANVM ET DEMVM COLONIAM AGRIPPINAM.

CAPVT I.

Corpora ſanctorum Regum primo ex Arabia in varia loca transferuntur.

aliquo tempore manſerunt tria Regum corpora ſimul ſepulta. eadem poſtea per tria regna diuiduntur.

IN eodem Arabiæ loco temploque ſanctos Reges vndecim intra dies deceſſiſſe. & eodem fuiſſe marmore tumulatos diximus: nec inde mota ad S. Helenæ & Conſtantini tempora vſque quieuiſſe nonnulli putant; illis vt difficulter aſſentiam faciunt complures autores, qui licet fateantur, aliquo fuiſſe tempore ibidem ſacra Regum corpora propter prodigia, quæ cultum eorum comitabantur præcipua peregrinorum & accolarum pietate, magnaque confluentis vndique populi frequentia conſeruata; poſtea tamen armis circumſtrepentibus vndique cum hoſtium copijs & præſertim Gentilium depopulationibus ea loca vaſtarentur. (quod Traiano dominante videtur accidiſſe, qui primus Arabiam putatur Romanis ſubiecisse) tunc inquilini Chriſtiani diuiſis à ſe corporibus, ea dicuntur in diuerſa regna & regiones diſtraxiſſe: atque quod multi probant, in regna propria reuexiſſe.

Lectiones horariæ.

Diſertè docent id horariæ Lectiones Colonienſes à quadringentis ferè annis. *Poſt multum tamen temporis barbarorum cogente malitia, quæ Chriſti templa deſtruxit, ſanctorum Magorum corpora ex tumba cum mirabili odoris fragrantia adhuc diuina diſpenſatione coniuncta iacebant, à Pontificibus prouinciæ leuantur, & in loculis inſignibus ſingulariter collocantur, & ad ſua regna ſinguli deportantur.* Fuſius idem perſequitur hoc modo hiſtoria Francofurtenſis & Suſatenſis. *Poſt diſceſſum verò ſanctorum Magorum multo temporis ſpatio, præualuit nimis in eccleſia barbarorum iniquitas, & deſtructis Dei eccleſijs, & templis idolorum reparatis, credentes & fideles arctauit ſola gentilitas. Multi vero poteſtate perfidorum coacti à cultura Domini diſceſſerunt, & idola ſurda, & muta adorantes, & profana eorum ſectantes, Gentibus adhærebant. Pontifices itaque & Dei miniſtri illius prouinciæ ſcelus nefarium audientes, miſerijs condolebant, & infideles prædicationibus, & monitis ſalutaribus, ad Chriſti cultum reuocare ſtudebant. Tandem cum magnus eſſet error in terris, quas ſancti Magi rexerant, & in quibus Chriſti fidem documentis & virtutibus decenter plantauerant, viſum eſt neceſſarium eſſe fideliũ populo, vt ſanctorum corpora inſtanter reuelata de tumulo ad confirmandam plebem Catholicam, & ad comprimendam gentem barbaricam in regna circumiacentia à fidelibus deferrentur, & meritis ipſorum ad Dominum conuerterentur, qui cultores idolorum extiterant, & nomen Chriſtianitatis turbauerant. Cogente itaque hac neceſſitate SS. Magi ex tumba leuantur, & in loculis inſignibus ſingulariter collocantur, & ad ſua regna ſinguli honorificè deportantur, factũ eſt autẽ vt multi ex diuerſis regionibus ad reliquias eorũ confluerent, & omnes languidi diuerſis languoribus vexati ſanitatẽ reciperent. Adductis itaq; SS. corporibus, in ſuis terris populi obuiã proce-*

Antoninus Liber Suſatenſis de Epiphania.

cur tranſlata ſint.

procedebant, & cum magna laude & exsultatione honorē eis & reuerentiam impendebant. Confundebatur sic peruersa Gentilitas, extollebatur de nouo Christianitas. Nam tanta per Sanctos Dei claruerunt sanctitatis insignia, vt nemo in eorum prouincia curaret adorare sculptilia. Manasse videntur hæc ex documentis repertis in tumulo; quorum Neubrigensis meminit: nec deest fundamentum antiquissimum in vita S. Eustorgij & Agritij coæuorum S. Helenæ: illa vult per sanctam Helenam è diuersis tribus regnis collecta sacra tria corpora: hæc administrum Helenæ collectoremque designat S. Agritium.

honor sacris corporibus habitus.

Mombritius in Eustorgio sic de S. Helena scribit. *Quæ siquidem de diuersis terrarum partibus olim à B. Regina Helena genitrice Constantini imperatoris in vnum studiosè collecta sunt, & in eadem arca cum deuotione recondita.*

vita S. Eustorgij.

Collectionem hanc per S. Agritium natione Græcum, postea Treuirensem Archiepiscopum factam esse tradit ex Treuirensibus M. SS. eiusq; gestis Middendorpius his verbis: *sanctorum trium Magorum corpora in diuersis locis sepulta in vnum collegit*, (Agritius) *& secum Constantinopolim deportauit: fueruntque in ea vrbe in maximo honore.* Eandem congregationem corporum probauit ante quadringentos annos Ægidius: *Trium, ait, Magorum corpora in diuersis quidem locis sepulta in vnum locum congregauit.* Horum autoritate lectionum horatiarum narratio confirmatur.

S. Agritius collegit in vnum dispersa corpora.

Acad. l. 45. in itinerario 2. Lect. Episc. pe.

CAPVT II.

S. Helena Constantinopolim sacra trium Regum corpora defert.

MElchior Inchofer existimat tria sanctorum Regum corpora tempore Alexandri Seueri imperatoris in vnum collectá tunc esse, cum is Persis deuictis S. Thomam Edessam transtulit: *Porro*, inquit, *non inverosimile sit, quo tempore Alexandro Seuero imperante circa annum Christi supra ducentos trigesimum corpus Apostoli Indiarum translatum est Edessam Syriæ vrbem, horum quoque corpora pietate Christianorum diuersis ex locis collecta fuisse, ac Sesanij simul honorificè condita: dederit hanc occasionem religioni fidelium imperatoris modestia, qui deuicto præsertim Osrhoëno Rege Persarum, de Christi sacris mitiora sensit, eidemque templum dicare constituens Christi imaginem in suo larario repositam coluit: quo etiam tempore Mammæa mater Origenis fama permota, eum ex Ægypto acciuit, & ab eodem, de fide Christi instructa, Martyrum quoque pro ea fide morientium reliquias studiosè venerata est.*

Quandò collecta fuit.

Facit hæc coniectura pro Flauij Dextri loco sepulturæ Regum Sesaniensi defendendo: sed Constantinopolim postea delata per Helenam constans est multorum sententia. Nam cum Nicæno concilio iam absoluto contendisset Solymam, vt crucem Saluatoris & clauos inuestigaret, sub annum circiter 326. vt Baronius supputat; non sine prodigijs voti compos effecta, reperit quod tantopere cum filio desiderabat tropæum salutis nostræ Crucis arborem victricem: inuenit & clauos salutiferos, quibus seruator noster in Crucem actus & salus nostra nitebatur. Præconem inuentionis istius S. Ambrosium audiamus: *Beatus*, inquit, *est Constantinus tali matre, quæ imperanti filio diuini muneris quæsiuit auxilium, quo inter prælia quoque tutus adsisteret, & periculum non timeret. Magna femina, quæ multo amplius inuenit, quod imperatori conferret, quam quod ab illo acciperet: anxia mater pro filio, cui regnum orbis Romani cesserat, festinauit Hierosolymam, & scrutata est locum Dominicæ Passionis: aperit itaque humum, decutit puluerem, tria patibula confusa reperit, &c. Auida mulier festinabat tangere remedium immortalitatis, metuebat calcare sacramentum salutis, & quia iam feminam visitauerat Christus in Maria, vt spiritus in Helena visitaret, docuit eam quod mulier ignorabat, & deduxit in viā, quam mortalis scire non poterat. Quæsiuit clauos, quibus crucifixus est Christus, & inuenit.* Pia sanè mater vt filio suo certum contra hostes pararet præsidium: magnam

S. Ambr. de obitu. Theodosij imperatoris.

S. Helena crucem Christi reperit.

& clauos.

 san-

sanctissimæ crucis partem eidem misit: vt in quo signo tantum viso Gentilis adhuc exercitus profligarat: eiusdem virtute deinceps tam mortales, quam tartareos hostes superaret: & ne maxima quæque patrantem vana titillaret gloria; sed totum Christo in crucem acto tribueret honorem, clauos eidem mirabiliter aptatos misit, vt his describit verbis idem S.Ambrosius. *De vno clauo fieri frenos præcepit, de altero diadema intertexit, vnum ad decorem, alterum ad deuotionem vertit. Visitata est Maria, vt Euam liberaret, visitata est Helena, vt Imperatores redimerentur.*

diadema ti indit clauorum vnum. alterum aptat freno. *Misit itaque filio suo Constantino diadema gemmis insignitum, quas pretiosior ferro innexas crucis redemtionis diuinæ gemma connecteret; misit & frenum, vtroque vsus est Constantinus, & fidem transmisit ad posteros Reges. Principium itaque credentium imperatorum sanctum est, quod super frenum; ex illo fides, vt persecutio cessaret, deuotio succederet. Sapiens Helena, quæ crucem in capite Regum leuauit, vt Crux Christi in Regibus adoretur. Non insolentia ista; sed pietas est, cum defertur sacræ redemtioni. Bonus itaque clauus Romani imperij, qui totum regit orbem, ac vestit principum frontem, vt sint prædicatores, qui persecutores esse consueuerunt.*

documenta vitæ dat cæsaribus. *Quid ergo aliud egit Helenæ operatio, vt frena dirigeret, nisi vt omnibus imperatoribus sancto dicere spiritu videretur: nolite fieri sicut equus & mulus; sed in freno & camo maxillas illorum constringeret, qui se non agnoscerent: Reges, vt regerent sibi subditos, prona etiam potestas in vitium ferebatur, & more pecudum vaga se libidine polluebat. Ignorabant Deum: retraxit illos Crux Domini, & reuocauit à lapsu impietatis, leuauit oculos illorum, Christum in cœlo quærerent, exuerunt se camo perfidiæ, susceperunt frena deuotionis & fidei, secuti dicentem: Tollite iugum meum super vos: iugum enim meum suaue est & onus meum leue.* Hactenus S. Ambrosius laudat matris piam & solicitam curam, vt filium & posteros Cæsares quoties imperatorio diademate fulgerent memores redderet clauorum & perpessionis dominicæ: scirent se Christo fidei iugo subiectos, eiusdem militiæ succenturiatos, sub crucis labaro facere stipendia: Crucis & clauorum esse prædicatores, quos fronti appensos cunctis offerrent adorandos. Quid ni sollicita fuerit æque mater illa pientissima, vt viuum aliquod exemplar primorum Christianorum Regum, & proto Euangelistarum Crucis & mortis Christi in Magis Euangelicis Constantino filio repræsentaret? horum igitur incorrupta corpora Oriente toto maximis prodigijs nobilitata sategit inuestigare: vt filium suum horum adspectu ad eorum vitæ sanctitatem, fidei propagationem & Crucis amorem imitandum Regibus talibus quasi continuis monitoribus inflammaret: nam quæ per totum ferè terrarum orbem Martyrum sacros eleuatos cineres magnificentissimis templis ornarat, nolebat inglorios hos proto-basilicos Martyres remanere; sed in orbis theatro Constantinopoli ab imperatoribus supplicibus honorari, cum vitæ morumque imitatione.

our sanctos ties Reges conquirit S. Helena.

Solymæ cum esset. Comperérat Helena Solymæ cum esset per varias Orientis plagas Alexandrini Patriarchæ subiectas spirituali potestati sparsa sanctorum Regum esse corpora: huius & Agritij sanctissimi studio conquisita, & vnum in locum congregata, marmorea inclusit sandapila, & per mare regio apparatu direxit Constantinopolim ad filium, qui eadem cum gaudio præcipuaque pietate suscepta transtulit in templum Sophiæ, quod postea subsequentium Imperatorum magnificentia sic auctum & exornatum, est, vt omnes Orientis basilicas longè superarit.

gesta etiam eorum perfecti gat. Ipsa videtur Helena eadem tempestate gesta sanctorum Regum tam Patriarchæ Alexandrini, quam S. Agritij opera, mortem etiam ipsorum, & vitæ cum Apostolis ipsis post anastasin Christi transactæ rationem ab inquilinis locorum, vbi conditi fuerant, peruestigasse, eademque documentis autenticis comprobata sarcophago documenta indidit loculo. indidisse: quæ Mediolanum postea cum sacris allata corporibus fuerunt: & cum ijsdem anno salutis 1158. reperta sunt, vt præter Neubrigensem Sigonius, Ripamontius, & alij testificantur, è quibus sumtæ dicuntur lectiones horariæ, in quibus etiam accuratè hæc altera translatio sic memoratur. *Beata Helena mater Constantini* horariæ lectiones. *imperatoris, cum esset cunctis virtutibus ornata & circa religionem Christianam deuotissima, & maximè in colligendis sanctorum reliquijs eius animus feruebat. Discurrebat per latitudinem Romani imperij ad Orientem & occidentem, & super corpora sancto-*

sanctorum martyrum, quæ pro Christi nomine tyrannorum mactauit crudelitas, honorabiles exstruxit memorias. Inter cetera autem suæ deuotionis insignia post inuentionem sanctæ crucis, etiam trium Magorum corpora in diuersis quidem locis condita, ab Indorum Primatibus petijt, & impetrauit (Patriarcham intelligit Alexandrinum, Primatem Indiæ, & Arabiæ Archiepiscopos) *Siquidem nardus bonorum operum religiosissimæ reginæ in exstruendis ecclesijs, & cultu diuino ampliando per vniuersas ferè prouincias, & Gentium regiones diffuderat sanctitatis odorem. Ex tunc autem venerabilis regina trium Regum corpora in loculo ditissimo composita, cum alijs Sanctorum reliquijs in vrbem Constantinopolitanam deportauit, vbi cum exsultatione vniuersæ terræ sanctissima Sanctorum pignora in ecclesia Sophiæ venerabiliter sunt collocata.*

Eadem & ijsdem ferè verbis scripsit ante quadringentos ferè annos Ægidius aureæ vallis cœnobita: vitam S. Eustorgij vetustiorem, & alteram S. Agritij laudaui capite superiori de eadem translatione.

Petrus a Palude conc. 1a. de Epiphan.

Petrus à Palude, è S. Dominici familia Patriarcha Constantinopolitanus sic narrat: *Helena mater Constantini fide recepta, & cruce sancta inuenta, audiens trium Regum corpora circa montem Victorialem quiescere, collegit solennem comitatum, & cum eo magno honore illuc peruenit. Quod audiens Patriarcha Indiæ cum omnibus nobilibus illi obuiam venit, & eam honorificè suscepit, & tandem precibus & muneribus victus sibi ipsorum corpora pro honore dedit, quæ gratanter accipiens, Constantinopolim, quæ est mater Græciæ, perduxit, & ibi in ecclesia Sophiæ honorificè collocauit.* Historia Francofurtensis & Susatensis more suo fusissimè tribuit etiam Helenæ collectionem sacrorum Regum corporum: *Aliquantis verò annis in regnis singulis suis dignè in magnis ecclesijs Sancti sigillatim pro fide confirmanda fidelium seruabantur: & religione diuina vbique remanente signis & miraculis venerabiles, à circumiacentium regionum habitatoribus venerabiliter colebantur. Post annum denique ab incarnatione Domini 334. cum fides Catholica floreret per vniuersa orbis terrarum confinia, & B. Helena mater Imperatoris Constantini Christianissima Regina cruce Dominica Hierosolymis inuenta multa Sanctorum loca visitans, & regna, peruenit in Orientem, cum turba Christicolarum honesta videre, & desiderans venerari signa fidei Christianæ, & insignia, quæ Deus in monte Victoriali sanctis Magis suæ ostendit clementiæ. Honorata itaque B. matrona crucis Christi similitudine diuinitus demonstrata, transijt ad regna, in quibus sanctorum Magorum corpora erant singulariter conseruata. Oratione igitur ante venerationem ipsorum facta, signa mirabilia deuotissimè venerata à terræ primatibus, Regibus & ceteris ecclesiarum prælatis, ad cultum diuini nominis ampliandum in partibus mūdi remotis rogauit, supplicauitque sibi sanctorum Magorum corpora donari, vt nomen Domini vbique posset per eos incessabiliter exaltari. Gratia verò cooperante diuina, Christo dilecta regina, quod petijt, impetrauit. Deuotione ergo, & cum reuerentia maxima Sanctorum corpora sibi donata suscepit beata Helena, de tribus locis iterum in vnum congregata, & pretioso loculo, auro & gemmis ornato pariter collocauit, regio diademate coronata, & cum iubilo & exsultatione ad sedem filij sui Cōstantini Imperatoris in Constantinopolim ciuitatem nobilissimam transuexit, cum magna populorum frequentia Dei laudibus adunata. Adductas autem à gloriosa imperatrice in Græciam sanctas sanctorum Magorum reliquias Dominus omnipotens multis & innumerabilibus miraculis honorauit: quas in ecclesia imperiali gens Constantinopolitana cum omni diligentia, & honore dignissimo conseruauit.*

Ericus Cappenpergensis

Breuius ita M.S. codex Cappenpergensis ab Erico Præmonstratensi à trecentis annis scriptus refert: *B. Helena Constantini mater discurrebat personaliter per latitudinem Romani imperij ad Orientem & Occidentem, & in diuersis locis sepulta Magorum corpora congregauit, & secum Constantinopolim deportauit.*

Episcopus Esquilinus. vnde translata sint.

Episcopus Esquilinus eam translationem ipsi Constantino tribuit, licet per matrem factam: *Donec, inquit, dispersis Apostolis ad prædicandum, à S. Thoma Apostolo, qui apud Indiam prædicauit, baptizati sunt, qui & in eadem regione quieuerunt, quorum corpora inde translata Constantinus Magnus imperator Constantinopolim fecit deportari.*

Ex India confirmat Fasciculus temporum. *Fuerunt namque hæc corpora sacra primo per Helenam Constantini matrem rapta, & de India Constantinopolim perducta.*

Parthiam Crantzius nominat. *De Parthia*, inquit, *dudum venerant Constantinopolim, & inde Mediolanum.*

Idem tenet Ferrarius. *Is corpora sanctorum Magorum Constantinopoli, quo ex Parthia delata erant Mediolanum mirabiliter transtulit.* Et Catalogus Episcoporum Mediolanensium. *Magorum corpora iam pridem à Parthis Constantinopolim adsportata, inde Mediolanum mirabiliter transtulit.*

Esquilinus lib. 4. c. 45 Biuarius ad A. 70. Chronici Dextri. Esquilinus & ex eo Biuarius Persidem appellat. *Insuper trium Magorum corpora in arca maxima sepulta dudum de Perside Constantinopolim adducta Eustorgio pro munere concessit.*

conciliantur autores. Quæ sententiarum varietas facilè conciliabitur, si quis dixerit: vnum ex India, reliquos ex Arabia vel Perside, Parthiaue deductos esse, quamuis vt alibi dixi, Persis pro Arabia: & Parthia pro Perside nominetur.

Ripamont. Ripamontius recens Mediolanensium scriptor sic eandem confirmat translationem. *Tres Magos Helena sanctarum rerum indagatrix magno studio conquisitos, aduectosque Byzantium in æde Sophiæ collocarat, nullo miraculorum fine, quibus ei thesauro fides & autoritas astrueretur.*

Melchior Inchofer Iacobus Genuensis Ioannes Frasquetius Ioannes Picardus. Præter nominatos, autores complures alios laudat Melchior Inchofer his verbis. *Hanc translationem ab Helena religiosissima Regina factam, tradunt inter alios Iacobus Genuensis, Ioannes Frasquetius, & alij apud Ioannem Picardũ. Esquilinus & quidam alij Constantino Magno Helenæ filio tribuunt. Plures etiam vetustiores vtrisque: nec dubium cum religione matris, filij consensisse pietatem. Itaque accepta de Magorum sanctitate fama, quam in Persicis, & in Æthiophiæ regnis cultus Christianorum dudum vulgarat, nihil non sategit Helena, quo vel ex diuersissimis orbis partibus vbi vbi gentium essent, studiosissimè eorum corpora conquireret, ac tam pretioso thesauro nouam vrbem à nomine Constantini filij tunc primum appellatã locupletaret: longè sanè augustius, quam aut Persicis columnis, aut Pario muro, aut ornato statuis foro Augusteo. Facta verò voti compos solenni pompa ea aduehi iussit, atque in æde Sophiæ collocari, vbi ingentia indies miracula, & fidem tanti pignoris fecerunt, & omnium circa populorum religionem auxerunt.*

Obiectio. Eusebius in vita Helenæ cur non meminerit. Mirantur nonnulli translationis huius Constantinopolim factæ nullam ab Eusebio vel S. Helenæ vitæ scriptoribus fieri mentionem.

At satis erat tam gesta S. Agritij Treuirensis (si Middendorpio credimus) quam Eustorgij Mediolanensis archimystarum & coæuorum S. Helenæ (per quos duplex paucos intra annos translatio contigit, Helenæ & Constantini summâ voluntate & imperio) rem vt accidit posteris testatam reliquisse. Satis superque fuit idem in genere tantum in Helenæ Constantinique vita significari, vtrumque conquisitis vnique Sanctorum reliquijs Constantinopolim exornasse.

Quam multas passim per Europam sparsas reliquias fideles venerantur consignatas imagine sigilloque Constantini, vel Helenæ, quas vnde acceperint & quando Constantinopolim adduxerint, nec Eusebius, neque alij Græci, vel Latini tradidere?

Vita S. Agritij & Annales Treuirenses Brovveri. Beeck in Aquisgrano c. 9. Agritio Treuiros discessuro S. Helena corpus S. Matthiæ Apostoli ex Iudæa allatum, cultrum quendam Domini, pectinem & peplum Deiparæ donauit, at quis scriptorum unquam in Constantini vel Helenæ gestis de ijs meminit? seruant Aquisgranenses cingulum Seruatoris Christi appenso ei signo & imagine Constantini: quis vnquam eius Constantinopolim allati fecit mentionem? non solent in Augustorum talium fertilissimis historijs scriptores ista minutiora consectari: & sufficit eorum memoriam in ijs locis, vbi diutius quieuerunt, saluam & integram permansisse. Cũ enim vix octennio Constantinopoli resederint, quid attinebat eam translationem operosè recenseri à Græcis; qui forte Latinis etiam eam translatorum Regum gloriam inuidebant: vnde parcius solent aliarum Gentium laudes attingere.

CA-

CAPVT III.

Quamdiu manſerint Conſtantinopoli.

ARIANT hic ſententiæ: quidam volunt ibi octingentis, alij trecentis annis: alij ſex vel ſeptem tantum permanſiſſe. Multos in errorem induxit Ægidius aureæ Vallis religioſus, vel quis alius ei coæuus, qui ad Manuelis vſque tempora ſcribit Conſtantinopoli ſubſtitiſſe. *Fueruntque, ait, in eadem vrbe vſque ad tempora Manuelis Imperatoris in maximo honore. Eius tempore Euſtorgius Conſtantinopolitanus natione Legatus dicti Manuelis Mediolanum digreſſus à populo Mediolanenſi Epiſcopus electus fuit, inde Conſtanopolim regreſſus Imperatori gratias egit dicens, Domine Pater & Imperator Manuel.* Hanc ſententiam aſſenſu magno Germani ſcriptores per annos quadringentos arripuerunt.

varietas ſententiarum.

Hinc Cratepolius in catalogo Electorum Colonienſium dicit. *Corpora fortè trium Regum à S. Helena Conſtantinopolim ex oriente tranſlata fuiſſe, inde Mediolanum tempore Emmanuelis Græci Imperatoris: cum Euſtorgius Græci Imperatoris legationem ageret, Mediolanenſis Epiſcopus eſſet deſignatus.*

in vita Reinoldi.

Sed hunc errorem ita confutat Gretzerus. *Fridericus Imperator tempore Emmanuelis Imperatoris viuebat, ſub cuius imperio, euerſo iam Mediolano in Palæſtinam cum ingenti exercitu abijt: quomodo igitur ſub Emmanuele demum corpora hæc Mediolanum tranſuecta ſunt, idque curante Euſtorgio Mediolanenſi, qualis ea ætate nullus erat huius nominis. Nam Mediolanenſis Eccleſia duos Euſtorgios Epiſcopos ſuos celebrat, alterum quem primum nominat, cuius S. Ambroſius contra Auxentium de traditione baſilicæ meminit, de quo Martyrologium Romanum die 18. Septemb. alterum tempore Theodorici Gothi Regis Italiæ, de quo Martyrologium Romanum 6. Iunij. Præter illos duos nullum alium Eccleſia Mediolanenſis nouit.*

confutatur 1 ſententia. 12. l. Mag. c. 13.

Alij tempore S. Ambroſij tranſlatos putant ita Petrum de Palude laudat Morales noſter. *Magorum*, inquit, *corpora ab Indiæ Patriarcha gratanter accepit, Conſtantinopolim detulit, & in Eccleſia Sophiæ honorificè collocauit, deinceque temporibus S. Ambroſij Mediolanum fuerunt adducta.* Confirmat hanc opinationem traditio Bauarorum, qui volunt opera SS. Arſacij & Euſtorgij fratrum à S. Ambroſio ad fidem conuerſorum factam eſſe. Et Eckius hom. 5. de Epiph. *Eorum corpora*, ait, *poſt multos annos Conſtantinopolim tranſlata ſunt: deinde temporibus S. Ambroſij adducta Mediolanum per S. Arſacium.*

2. Petrus de Palude & Morales lib. 5. tract. 4. in c. 2. Matth. tempore S. Ambroſii. per S. Arſacium.

Alia reperi eiuſdē Petri Paludani exemplaria vetuſtiora, quæ aliter hoc modo narrant: *Mortua Helena poſt tempus Conſtantinopolis Mauritio Imperatori rebellauit, qui inter cetera Mediolanenſes in auxilium recipiens ipſam deuaſtauit, & trium Regum corpora Mediolanenſibus illud petentibus, pro ſtipendio condonauit, & ſic Mediolanum peruenerunt.*

Nonnulli vt Galeſinus & Crantzius arbitrantur Mediolani tantum ea corpora ſexcentis & ſeptuaginta circiter annis quieuiſſe, adeoque A. 492. ferè eo delata fuerint tunc, cum S. Euſtorgius ſecundus iuxta quoſdam Mediolanenſi præſedit Eccleſiæ, Anaſtaſio Imperatore Græcis dominante: quam ſententiam tuetur Azon dum ait: *Vnde S. Euſtorgius eo nomine ſecundus Epiſcopus Mediolanenſis, natione Græcus ab Imperatore Conſtantiopolitano, cuius fuerat legatus ad Mediolanenſes, ea impetrata Mediolanum tranſtulit, & in templo, ſiue baſilica Euſtorgiana adſeruata ſunt annis* 670. ſubſcribit his Felix Mileſius in Alphabeto V. Bruno fol. 16. verba eius in fine libri recitabo.

3. ſententia. Galeſin. in ♦ ad martyr. per Euſtorgium ſecundum tranſlata. 2. lib. 1. c. 11. q. 18.

Repugnant his narrationibus annales Mediolanenſes, & ſcriptores loci plerique; vitaq; S. Euſtor. primi Mediolanenſium eius nominis antiſtitis, quæ ſola tranſlationis huius facit mentionem: quam infra vberius confirmabō.

confutatur.

Hic tantum errorum iſtorum fontes aperiam. prima & reliquis improbabilior, quæ ad Emmanuelis tempora refert, confundit ſecundam Conſtantinopoli Mediolanum factam cum tertiā, quā Mediolano Coloniam corpora ſunt tranſportata: hæc enim

Fontes errorum. vnde nomen Emmanuelis irrepſerit.

enim posterior incurrit in Emmanuelis Imperatoris Constantinopolitani dominatum: sub quo anno salutis 1157. reperta, seculis aliquot terrâ condita lucem denuo adspexerunt, vt tunc famam eorum corporum repertorum Italiâ totâ dissipata suspicionem fecerit quibusdam, eo tempore translata primum eo esse. Deinde successit annus 1162. quo Fridericus Imperator per Reinoldum ea diruto Mediolano misit Coloniâ, cum Græcis adhuc idem Manuel imperaret: hunc igitur vastationis Mediolanensis annum multi scriptores Manuelis annis imperij, quam Friderici (cum Mediolanenses vetuerant etiam nominare) consignare maluerunt: inde natum est vt posteriores Germani & alij quidam Belgæ scriptores, dum legunt in Italis autoribus ab Eustorgio delata Mediolanum ad tempora Manuelis permansisse, vitio factum crediderint, & à tempore legendum existimarint: substituto Friderici nomine, qui ea Mediolano transtulit.

vnde Mauritij. Similis occasio peperit errorem de Mauritij tempore: nam quæ de postremâ narrantur, ea cum secundâ rursum Constantinopolitanâ miscuerunt: Fridericus enim cum rebelle Mediolanum armis præsertim & industriâ Coloniensis Archepiscopi expugnasset, & ei stipendij loco (si dicere fas est, loquuntur tamen ita multi) sacra Regum corpora contulisset: scriptores quidam id Mauricio, cuius extremæ literæ quandam affinitatem habent cum ... Friderici tribuerunt: quasi is opera Mediolanensium rebellem Constantinopolim expugnasset, cuius narrationis nullum vspiam apparet vestigium: & in hanc inclinasse sententiam tenacius putem eos, qui mordicus hactenus defenderunt sacra Regum corpora nusquam fuisse Mediolano Coloniam translata.

& S. Arsacij. Denique quod sub Ambrosio res gesta memoretur à nonnullis inde profluxerit: quod vt infra ex annalibus quibusdam Boicis adferetur, cum quidam S. Arsacius episcopus à S. Ambrosio conuersus ad fidem fratrem habuerit Eustorgium, ei putarunt tempore S. Ambrosij translationem adscribendam: sicut alteri Eustorgio secundo, qui sub annum 490. vixit, idem adsignarunt alij. Ita fieri communiter amat, dum fontes non genuinos & natiuos consulimus, sed riuulos temerè consectamur, in coniecturas & errores frequenter incidimus.

Verior sententia. Verior igitur, & apud Mediolanenses certa habet assertio: tempore Constantini Magni, cum vix septem vel octo annos Constantinopoli quieuissent, fuisse S. Eustorgio primo donatos: non occasione belli feliciter gesti (quod in posteriori contigit) sed cùm eidem episcopatus, vt infra dicam, inuito deferretur: summa cum imperatoris voluntate, Siluestro Pontifice Maximo post annum ferè 330. tunc enim Eustorgij precibus exoratus ea sacra pignora dedit Mediolanum abeunti. vt rectè Lucernenses ad perpetuum monimentum, quod expugnato Mediolano, dum Coloniam deportantur, triduo Lucernæ quieuerint, erecto eo ipso loci sacello sanctorum Regum, hæc verba aureis literis eidem præfixerint: *Sacra Orientalium Regum pignora à Constantino Magno Imperatore Eustorgio Mediolanensi muneri data, Mediolano postmodum à Friderico I. Imperatore deleto, eiusdem concessu Coloniensis Archiepiscopus inde Coloniam Agrippinam transtulit, hoc loco tertium diem commorata sunt, &c.* Itaque paucis viventur annis Constantinopoli quieuisse.

CAPVT. IV.

Constantino Magno comprobante S. Eustorgius legatus Imperatoris eligitur Episcopus Mediolanensis

ENVCLEATIVS vita nobis & electio S. Eustorgij præsulis est expendenda, quò translationis occasio, probabilitas, & eam comitantia ac subsecuta miracula fiant planiora. Fuit igitur huius & successoris Ambrosij gemina præsulatus electio: vterque politicis & ciuilibus imperatorum negotijs expediendis Mediolanum legatus; vterque decedenti tunc episcopo communi totius populi consensu, clericique suffragio contra voluntatem antistes designatus, ipsis sibi de talibus legatis vel præfectis

fectis gratulantibus Augustis, & ratam habentibus cleri populique consensionem:
nisi quod S. Ambrosius iuri dicendo præfectus, alter tantum putetur legatuseodem
amandatus; vel vt Ripamontius Mediolanensium recens scriptor vult ex fama vul- *Ripamontius l. 2. Eccl. hist. Mediol.*
gatiore, cum militari gloria floreret, & ab Imperatore fuisset Insubria eius tutelæ de-
mandata, qui ex milite Augustæo & antesignanus Christi non corpora, sed animas
accepit ab hostibus tartareis protegendas: sed iuuat ipsius vitam stylo rudi qui ve- Eustorgius ex milite Episcopus.
tustatem & veritatem sapiat, conscriptam recitare, ea legationem eius in Insubriam
sic describit. *Fuit apud Constantinopolim vrbem ante tempus B. Ambrosij vir Chri-* patria Constantinopolitanus.
stianissimus nomine Eustorgius, natione Græcus, patriâ verò Constantinopolitanus,
nobili genere; sed moribus nobilior, scientiâ quoque inter omnes eruditissimus: qui
apud Imperatorem Romanorum clarus, siquidem & gratus adeo dicebatur, vt inter
primos amicos & fideles consiliarios vnus esset, quemque secretorum consiliorum con-
scium habebat, huic nimirum se & omnia sua summâ fide committebat, eiusque au- Constantino magno carus.
dito consilio plurima faciebat. Erat enim vir multæ prudentiæ, consilio prouidus,
iudicio iustus, commisso fidelis, bonitate conspicuus, vultu iucundus, sermone facun-
dus, habitu reuerendus, fidei custos & castus, & apprimè morum honestate claris-
simus. Factum est autem Domino disponente, vt virum hunc Imperator in Italiam legatur in Insubriam.
ad partes Liguriæ, qua nunc Lombardia dicitur legatum transmitteret: qui Me-
diolanum ipsius prouinciæ Metropolim directè veniens, à populo Mediolanensi ho-
norificè, sicut dignum fuit, susceptus est. Ibi verò dum commissæ sibi legationis offici-
um clementer exsequeretur, post aliquandiu moratus in tantam deuenit gratiam,
& fauorem cleri & populi, vt mortuo tunc sancto Christi viro Prothasio (vel Oro-
sio, vt Ripamontio & Galesino placet, vel Materno, vt Ferrario & alijs videtur) postulatur Episcopus Mediolanensis.
octauo ciuitatis illius Episcopo, non alium nisi ipsum eligerent: considerantes viri
probitatem eximiam & Dei gratiam, quæ mira refulgebat in eo: nec non Christia-
nissimi Domini sui Imperatoris debitam reuerentiam: hunc igitur virum præ om-
nibus suadente magni consilij Angelo elegerunt. Audiens hoc Eustorgius stupefactus obnititur vehementer.
vehementer, & vltra quàm crederetur admirans, concurrentibus ad eum turbis
cleri & populi sermonem habuit inter cetera dicens. Quid in hoc frustra conuenistis
amici? quid fideles viri facere voluistis? quid hominem popularem pro publicis im-
perij causis huc destinatum, ad tam spirituale ministerium: ad tantæ sanctitatis
officium, ad tam sanctæ dignitatis apicem, ad tanti honoris culmen, sic inordi-
natè, & improuidè elegistis? quid denique alienum seruum, & tanto domini
sui negotio occupatum, circa propria vestra implicare, & ad opus tam diffici- dissuadet rationibus.
le ac diuersum trahere cogitastis? non licet vobis, si bene nostis, ad hoc manus
vestras immittere; nec vos decet in tanto negotio sic errare. Non oportet in hoc
improuidè ambulare; nec mihi conuenit, nec vobis expedit, ita esse. Reuertimi-
ni itaque inidipsum, & electionem inuocato Dimini spiritu more debito facien-
tes virum liberum, virum sanctum, idoneum vobis & dignum eligite: qui vo-
bis in tanto regimine præesse valeat & prodesse: Ego autem superintendo animi demissio viri.
legationi commissæ. Dignum infulâ tali caput: quo enim clarius in eo dona
sanctitatis, & naturæ refulgebant, hoc de se demissius sentiebat: & cum in-
dignum se tanto fastigio iudicaret, tanto sudabat opere, vt de sententia cle-
rum & populum dimoueret: quanto nemo vnus ambitiosissimus solet hono-
ribus inhiare: videtur & rem forte ad sedis Apostolicæ arbitrium reiecisse, ta-
li præsertim in causa, & inde manasse quorundam opinionem reor, quod à
sancto Siluestro Pontifice Maximo fuerit ei Mediolanensis Cathedra commen- Reijcit rem ad S. Siluestrum Romanum Pontificem.
data: quam sic refert Ripamontius: *Fama est Eustorgium cum Imperatoris*
iussu Romam iuisset, ita probatum fuisse summo Pontifici Maximo, vt ip-
sum habuerit aliquando inter familiares (quod antea potuit accidisse, pri-
usquam hæc ei legatio fuit demandata) *deinde populo Mediolanensi pasto-*
rem daret.

Fortè enim iam antea notus Pontifici, cum ad ipsum rem omnem retulisset:
proniorem eius, quàm sperabat, aduertit voluntatem. Vt vltimum ad asylum con- deolque ad imperatoris arbitrium.
fugere necessum fuerint: non licere pontificatum admittere nisi Imperatori coràm
legationis expleto munere successum rei significasset, eiusque exquisisset volunta-
tem;

Mediolanensium prec.s.

tem : sed populi lacrymas & preces calidissimas audiamus. *Deuotus*, ait autor vitæ, *clerus & populus humiliter instare, & instanter multis cum precibus & lacrymis supplicare cœperunt, ne ipsos talia dicendo confunderet, ne vt illos licet tanto pastore indignos sperneret, nec electionem inspirante domino tam vnanimiter de se factam repelleret : quin potius voluntati diuinæ & electioni sanctæ consentiens, si domino suo Imperatori non displicuerit, acquiesceret : obsecrantes adhuc, vt ad eundem super hoc consulendum redire dignaretur : assumtis sibi legatis, eorum, quos vtique & suis maioribus & honestioribus cum deuotissima supplicatione & gratiarum actione ad hoc transmittere disponebat.*

S. Eustorgius Dei voluntatē orationibus exquirit.

Rem interim tam difficilem & periculosam vir sanctus precibus Deo videtur ardenter commendasse, & fortè petitis inducijs cum sancto Siluestro, vt dixi, communicasse literis, cuius mente perspecta, & Dei permotus impulsu, consentit, vt res integra ad Cæsaris arbitrium reseruaretur. Ita enim subdit. *Vincitur tandem vir Dei Eustorgius, nec iam omnino restitit vir constantissimus : vincitur autem non honoris amore, vel populari fauore; sed illustrante cor eius sancto Spiritu & vim sibi faciente : supplicantibus aliquantum acquiescens, Constantinopolim regreditur cum legatis secum de Mediolano directis.* Exponit deinde Constantino legationis successum, & electionem pontificalem his verbis. *Serenissimè Domine Imperator semper Auguste : quas possum gratias ago tibi, quod me indignum vsque nunc multipliciter honore dignatus, in Italiam ad fidelem ciuitatem tuam legasti : scias omnia, quæ mandasti, per me fideliter explicata; & tributa tua tibi ad integrum esse parata: adhæc non lateat maiestatem suam ibidem me ipsius ciuitatis electum esse Episcopum, non meis meritis, sed tui gratia & Dei honore ad eius clementiæ decus, me vtique indignè multis precibus multisque lacrymis rogato, vt redirem tibique notificarem, quod propter Dei honorem & tuum domine beneuolus & tibi deuotus fecit populus, his etiam legatis mecum ad te cum supplicatione & gratiarum actione transmissis. Esto igitur memor Dei, & iube quid facturus sim. Auditis his clementissimus Imperator, benedixit Dominum, gauisus gaudio magno, talem se misisse legatum, qui reuelante Domino summo sacerdote dignus tanto populo haberetur : & virum Dei Eustorgium alloquens & confortans ait : proficiscere benedicte Domini, & reuertere ad populum Dei, qui te elegit : estoque ibi vir digne præsul : Dominus tecum :* Hactenus vitæ autor consensum Imperatoris memorat : eadem breuius narrat Ægidius & ex eo Lectiones Colonienses : nisi quod perperam Constantini nomen in Manuelem commutarit.

Constantino exponit electionem.

eam Cæsar approbat.

Ripamont. lib. 2. Eccl. histor. Mediol. in Eustorgio.

Ripamontij talis est narratio. *Eustorgius instituto vitæ homo militaris fuit, is ab armis in hunc modum est traductus. Cum Imperator Constantinus per Italiam perque ceteras prouincias potestatis suæ vicarios mitteret, fortè euenit, vt Insubria mandaretur Eustorgio, qui manu & consilio multa præclara iam facinora fecisset. Eam ille prouinciam dum sanctè & innocenter, nec minus prouidè & sapienter administrat; increbuit fama de viro, quæ summos & infimos, quasi delapsi de cælo publici parentis exciret : ita factum est, vt cum Orosio successor quæreretur, omnium vota in eum consentirent; neque potior eo quisquã vnus inueniretur. Ea fama vulgatior est, quàm quæ tradit Eustorgium, cùm Imperatoris iussu Romam iuisset ita probatum fuisse Pontifici Maximo, vt ipsum haberet aliquandiu inter familiares : deinde populo Mediolanensi pastorem daret. Sed vtro tandem initio destinatus electusque fuerit, certè conuenit inter grauissimos autores, eam dignitatem eum recusasse diu more scilicet inclyto cælestium animorum, qui multùm quæsita & petita ceteris mortalibus aspernantur. At postquam Oueri succedere prorsus est coactus, ita se fore paratum ostendit, si Constantinus ipse ei noui honoris autor fieret, non enim posse demandatam ab eo præfecturam deserere ipso inconsulto; simul esse ciuilis animi, de nouo instituto vitæ admonere principem suum. Ideo Byzantium profectus & exposita summi Pontificis destinatione, siue populorum consensu, quid Principi super ea re placeret rogauit : annuit Princeps &c.* Ita hac in relatione conspirant veteres & recentiores. Nunc opportunitatem impetrandorum corporum sanctorum Regum inuestigemus.

CAPVT V.

Imperator rogatu Eustorgij Episcopi donat Mediolanensibus corpora Sanctorum trium Regum.

ON potuit Eustorgius magis beneuolas esse nactus aures Constantini, & Mediolanensibus animum amiciorem: quàm cùm ipsorum in Imperatorem studia, propensamque voluntatem declarâsset, quâ moti non tributa tantùm, & quæ postulauerat vltro detulissent, sed & Augusti meritis hoc tribuissent, vt legatum Imperatoris hominem licet militarem, & exterum suis prælatum ciuibus ad Pontificatus honorem euexissent: ita dum Eustorgius demissè & prudenter facti gloriam à se deriuat in Constantini præconium, parat sibi Mediolanensibusque propensam voluntatem ad reliquias, quibus inhiabat auidè impetrandas: qui enim inuitus, nec nisi principis iussu desertâ patriâ tantum onus suscipere volebat, solatium aliquod secum habere sanctarum reliquiarum petijt, quibus ea tempestate Constantinopolis abundabat, quo tam Helena, quàm Constantinus vt æmulam faceret suam Romæ ciuitatem, & sanctitate parem; vndique ex Oriente Syria & Palæstina Sanctorum cineres collectos transuexerat. Opportunitas petendi tres Reges. ob Mediolanensium merita. & suam personam.

Ex hoc thesauro ditissimo sibi nonnihil & suis ciuibus flagitauit, & impetrauit amplissimam, quæ vellet, potestatem: vt vita verbis his testatur. *Respondit autem Eustorgius: Ecce ego seruus tuus: Domini Dei nostri voluntas & tua fiat. Sed audi quæso Christianissime Domine semper Auguste: Iube de Dei & tuis sacris, quæ voluero, mecum annuente clementiâ diuinâ deferri; & ad deuotam vrbem Mediolanensem, & eius sanctam Ecclesiam sacris reliquijs honorandam transportari: populumque tibi subiectum diuinâ mercede remuneres. Ad quem Imperator. Quæ velis,* inquit, *sume, accipe, ferto: Esto sicuti es, & si fieri potest, melior efficiaris, populum meum saluta, & ab hinc eum ab omni tributo absolue.* petit reliquias.

Ampla sanè potestas: quis credat auidissimum sacri thesauri pectus pauca & parua delegisse, cum vix in omni vita sperare posset similem faciendæ rei sacræ facultatem? vnde quæ maximè desiderabat sacra Regum siue Magorum corpora, cum multis alijs, reliquijs, & sanctorum Machabæorum cineribus, ac capitibus, vt infra probabo, delegit, quæ summâ Principis voluntate, fremente licet & ingemiscente Constantinopoli secum auexit. vt vitæ autor scribit. *Confortatus itaque & discedens Eustorgius præelegit arcam marmoream sanctam & sacratissimam sanctorum trium Magorum, & Regum corpora continentem accipere, qui tria munera aurum, thus, & myrrham nato in terris Dei filio Christo Domino obtulerunt. Quæ siquidem de diuersis terrarum partibus olim à B. Reginâ Helenâ genitrice Constantini Imperatoris in vnum studiosè collecta sunt, & in eâdem arcâ cum deuotione recondita.* obtinet omnes quas desiderat. eligit SS. Regum Magorum corpora.

Videas à Deo electi præsulis religiosum animum, pro grege sibi commisso solicitum, is dum quærit sacra, & cœlestia pignora, simul adijciuntur eidem caduca, tributorum, quam nec petierat obtinet immunitatem: solet enim sæpius diuina bonitas cum cultu diuino & religioso sanctorum addere rerum etiam temporalium affluentiam, vt in pio proposito confirmentur, & primum sciant cælestia: deinde terrena etiam, quantum saluti conducunt, esse postulanda. cœlestia petentibus adijciuntur terrena.

Vnde merito ciuium Constantinopolitanorum dolorem & gemitum exportationi reliquiarum coniungit Ripamontius: qui non solas vult SS. Regum; sed aliorum etiam cœlitum acceptas, vt ijs SS. videantur Machabæi designari. *Annuit*, ait, *princeps, & cum nouum Episcopum Mediolanum demitteret, ad suum pastorale munus, non modo muneribus eum; sed etiam Mediolanenses ipsos in eius gratiam priuilegijs & immunitatibus honestarit: periere immunitates & priuilegia, dona fuere multæ Sanctorum reliquiæ, ac nominatim corpora trium Magorum: qui ad visitanda Christi liberatoris incunabula secuti stellam indicem, ex Persica quadam regione venerant. Tres Magos Helena sanctarum rerum indagatrix magno* Ripamontij narratio.

deinde etiam religione extulerat: proinde non ex Perside Mediolanum translata sunt initio, quod cum nonnullis existimauit Donatus Boscius, sed (inde fortasse) primum Constantinopolim, hinc verò postea Mediolanum concesserunt. Id hac ratione prouenisse produnt. Cum forte Constantino Augustus Eustorgium sibi fidum ad Mediolanenses præfecturæ causa ablegasset: viri virtus probata effecit, vt à populo in Episcopum rogaretur: verum is imperatore inconsulto nequaquam assentiendum ratus Byzantium reuersus, nec annuentem solum offendit principem, sed etiam eâ de causa gaudentem plurimum & gratulantem, quod talem destinasset præfectum, qui Ecclesiæ dignè præesse posse iudicaretur. Itaque Eustorgium multis donis, ac præcipue Sanctorum reliquijs, inter quas erant trium Regum sacra corpora honoratum, lætum dimittit, merito ingemiscente ac fremente populo Constantinopolitano, qui id rei ad omen vertit. Et ferunt ab eo tempore sensim sine sensu decreuisse res Constantinopolitanas, ad eumque statum deuenisse, qui postea per ætates consequentium orientis Imperatorum inconstantiam manifestè prodidit. Hoc genus exempla plurima nos in notationibus historicis expendimus præclaro documento, quam caras vrbibus ac populis oporteat esse, cum veneratione Sanctorum reliquias. Hoc tanto munere ornatus Eustorgius, non dubium est, quin Mediolanensibus gratissimus extiterit, insigni apparatu sacra dona excipientibus, & in æde quam post Eustorgianam dixerunt honorifice condentibus. Fuit, autem Eustorgius hic primus hac appellatione: sed decimus à Barnaba Mediolanensium Episcopus, diui Materni; vel vt quibusdam placet, diui Prothasij successor. Quidam secundum id nominis falso existimarunt: hic enim longè post Constantini tempora regnante in Italia Theodorico vixit. Extremis libri huius capitibus supra 30. testes alij referentur. Illud non caret difficultate, quod in templo Sophiæ dicantur sacra Regum corpora Constantinopoli quieuisse, cum id à Procopio & Socrate putetur primum à Constantio ædificatum, & mirum videri potest, tam pium Cæsarem cum tot alijs Martyribus Ecclesias excitarit, nullam sanctis istis Ecclesiæ progenitoribus construxisse, si corpora eorum vnquam possedisset.

2. in liberum. Mediol. ad A. 1162.

ominosum ciuitatibus exportare reliquias.

de origine templi Sophiæ.

Procopius lib. de Constan. Socrates lib. 4. bipartit.

Baronius ad A. 333.

Ego Pacis seu Irenæ templum idem existimo, quod Sophiæ: nec aliter sentire videtur Socrates, & ex eo Baronius dum ait: *quod pertinet ad Ecclesias ab eodem Constantino erectas Constantinopoli autor est Eusebius, ipsum primum omnium aggressum esse templa, quæ illic erigenda erant, meminit de duobus tantum Socrates, nempe de Ecclesia Apostolorum, & altera Pacis,* dicta, *quæ & alio nomine sapientia dicta reperitur.* Fuerit illud sanè pacis ideo nominatum, quod idololatria per orbem euersa & tyrannide persecutorum infidelium sublata, pacem Ecclesia tandem inuenisset, eadem tum sapientiæ corporatæ (cui in pace factus est locus) vel tunc etiam: vel à Constantio cum auctior & magnificentior esset reddita, consecrata fuit, vt inter orbis miracula potuerit numerari. Itaque hoc sapientiæ seu Sophiæ nomine, quo Christi mysteria vniuersa simul Græci complectebantur, etiam Christus à Magis adoratus colebatur, qui tunc pacem Deum inter & homines; Gentiles, inter & Iudæos conciliauit, & de idololatria cœpit triumphare. Sic cum postea SS. Andreæ, Lucæ & Timothei corpora Constantinopolim aduexisset, non ea in templis ab ipsis nominatis; sed in Apostolorum Ecclesiam, quam æmulam Romanæ construxit, in fine vitæ piè collocauit, vbi deinceps Græcorum imperatorum conditorium fuit, non quidem in templi naui; sed in atrio, de quo Chrysostomus. *Et Constantinopoli Reges nostri magnam gratiam putant, non si prope Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula corpora sua sepeliuntur; fiantque piscatorum ostiarij Reges.* Exstat de hac translatione carmen S. Paulini.

cur idem templum Pacis & Sophiæ dictum.

in Sophiæ templo christus à magis adoratus colebatur,

S. Chrysostomus tom. 5. aduersus Gentiles quod Christus sit Deus.

currui, cui arca imposita erat, cum non sufficeissent, reuelatione diuina duas pauperculæ mulieris iuuencas adhibitas fuisse, easque solas sacrum onus loco mouisse, & vexisse: in itinere tamen altera succumbente, factum vt lupus forte ingens per arua oberrans sponte an Eustorgio vocante, & iubente, se adiungeret; ac vicem subiret. hæc alij aliter; mihi diuersitas narrantium fidem non abrogat. si recta constent, nec adeo seuerus sum, vt ne dum vetustiores, sed recentiores etiam scriptores, qui nuper eadem literis sat religiosè tradiderunt, aut notare, aut extra notam arguere velim.

CAPVT VII.

In ædem Eustorgianam sacræ reliquiæ deferuntur.

NON dubium, quin ædem primariam vrbis tam Episcopus, quam ciues horum sacrorum corporum cultui consecrassent: nisi Deo fuisset aliter visum, qui dum recta lupus cum vacca currum versus vrbem promouent, & ad eum deuenissent locum, quem S. Barnabas vrbis Apostolus habitatione sua & sacrificij quotidiani litatione nobilitauit, olim, immoto vestigio substiterunt, nec adigi plagis potuerunt, vt gressum vnum progrederentur. Nondum Mediolanum ad eam amplitudinem, ædium multitudinem magnificentiamq; peruenerat, qua modo, caput Insubriæ cum maximis Europæ ciuitatibus contendit: vnde extra Ticinensem portam iacebat sancti Barnabæ prodigiosus fons, quem is cum diuinitus excitasset & eo Paulinum fundi Dominum cum infidelibus multis, sacris & piacularibus aquis abluisset Christo renatos, ex eo tempore cœpit mirandis inclarescere circa ægros operibus, febresque malignas depellere: Eustorgius cum eam sciret sedem a sanctis Regibus electam, vt nullis mœnibus, & portis aduenæ ab eorum arcerentur quouis tempore accessu: Basilicam erexit & sanctis Regibus dedicauit, in qua suum etiam humari corpus voluit, quæ postea nomen ab ipso mutuauit. Sed dum locum nunquam viderim, ne labar errore, Ripamontium inquilinum placet auscultare: *Porro*, ait, *cum ad fontem. Di Barnabæ pompa peruenisset dicuntur ilico substitisse iumenta, sic vt de repentina illa tarditate dimoueri non possent: tunc Eustorgius haud dubio argumento loci religionem interpretatus, in eo loco cellam ædificauit, ibique corpora trium Magorum condidit. Hæc est illa cella, quam postea ipsimet Eustorgio dicatam religio & opulentia consecuti temporis mirificam in amplitudinem, & laxitatem extulere.* idem libro primo ait, *postea locum auctis domibus receptum mœnibus, & Eustorgia nam ibi templum ædificatum.* Reddamus & ex vita conditorij eorum descriptionem. *Hanc autem* (arcam marmoream) *diuino auxilio tanto proficiscens iunere, terra marique, multisqui laborans vigilijs & orationibus fide plenus ad memoratam vrbem vsque deduxit. Itaque in celebri loco, vbi in diebus suis in honore Dei & ipsorum honorabilis est fabricata Ecclesia, eandem arcam, cum sanctorum trium Regum corporibus honestissimè collocauit: vbi videlicet est fons celeber & sanctissimus, in quo baptizabantur sancti ad Christi fidem venientes, cuius aqua salubris, pro meritis in ea baptizatorum, & magna fide credentium tantam fertur olim diuinitus accepisse virtutem. vt nonnulli febricitantes cum ex ea biberent, à suis cito liberarentur febribus, & pristinam reciperent sanitatem, illic vero sancta illa arca composita.*

Vult autem Ægidius ibidem loci iam antea S. Petri Ecclesiam fuisse excitatam in qua recondi debuerant. *Porro autem*, ait, *arca illa posita fuit in Ecclesia B. Petri Apostolorum Principis, prope ciuitatem Mediolanensem, quæ postea in honorem S. Eustorgij consecrata est, & in eadem iacuerunt, cum ijsdem sancti Felix & Nabor Martyres: item sancti Eustorgius, Magnus Eugenius, & Victor. Ibi est fons celebris ac sanctissimus ab omnibus Christianis reuerendus, in quo baptizantur venientes ad fidem, quos Deus infundendo lumen suum ineffabiliter illuminet.* Pari modo S. Petrus Coloniæ sanctos hos Reges hospitio recepit Princeps & apex Apostolorum

Diuinitus corpora extra vrbem ad S. Barnabæ sacellum deferuntur.

Fons eiusdem sancti prope Mediolanum prodigijs celebris.

Descriptio conditorij SS. Regum.

Ægidius.

aptè in æde D. Petri collocantur.

Proto-Apostolos Christi: ipse Iudæorum primo: tum & Cornelio Centurione baptizato Gentilium Doctor, sicut & Reges nostri Iudæorum primo; post a Gentibus Apostoli & Magistri: ipse è Iudæis, hi ex Gentilibus ortu vtrique spiritus primitias a Christo receperunt, vt Gentium simul & Iudæorum consensionem futuram in fide Christi propaganda demonstrarent.

CAPVT VIII.

Cultus sanctorum Regum Mediolani diu perseuerat.

1. peregrinationes eo factæ.

MVLTI gloriam corporum sanctorum non Germanis & Coloniensibus tantum; sed & Italis ac Mediolanensibus inuident. adeoque nec fuisse quidem vnquam vtroque in loco dicere non dubitarunt, sed pro Mediolanensibus, quos solos hic defendendos suscipio, multa faciunt. *primo* cultus eorum perpetuus obseruatus & expressis in singulorum nominibus, accedente peregrinorum frequentia, qui ex omnibus regionibus eo confluebant, vt fidei primitias ibi debitis laudum præconijs celebrarent. Quo respicere vita S. Eustorgij videtur, quæ ait. *Illic* inquit, *facta arca composita sancti Reges simul maior, medius, & iunior, quorum nomina Gaspar, Balthasar & Melchior. Mediolani die noctuque & glorificari & adorari & laudari solebant. Per totius itaque mundi Christianorum cultum ab omnibus honorandi, quos misericors infundendo lumen splendidum ineffabiliter vt primitias Gentium illustrauit, & ab æterno dilexit.* Accessit ab ipsis sanctis Regibus templi nominatio, eiusdemque insignis maiestas & amplitudo paulatim aucta: quam etiam S. Ambrosius collegio Canonicorum decorauit: nam ex eo, quo venerant Mediolanum tempore, non memoriam tantum festiuam eorum coluerunt, sed suspensis semper anathematis votiuis, visitato & osculis libato loco conditorij eorum quasi per manus posteris cultum istum sanctorum Regum tradiderunt, quem hodieque obseruant constanter ciues, licet doleant & ingemiscant, tanto iam patrocinio nudatam Italiam, Cenotaphio solum ibi relicto. Porro diem ipsum Epiphaniæ solebant insigni & sacra ceremonia peragere: nã è Lipsanotheca vestibus purpureis & coronis redimiti: non vt mortui, sed quasi spirantes in publicum & in pedes erecti producebantur, effusa ad pium spectaculum cum accolis ciuitate, donec iniuria temporum, & bellis sæpius appetito & euerso Mediolano, suasit periculum abdere tantum vrbis thesaurum, ne peruulgatus in manus hostiles veniret, quod sub Friderico Barbarossa contigit. Sed horum traditionem adstruit, contra scriptores quosdam his verbis Ripamontius. *Magos vero quod quidam velut infensiores Ahenobarbo penitus inuidere nobis, vrbemque Mediolanum tale nactam vnquam fuisse decus negant, id nimirum operæ pretium arbitror vindicare, & primum nititur præter antiquissimam originem, & appellationem Eustorgiani templi, quæ titulum & corpora Magorum præfert, satis, constat nunquam dubitasse consensum vrbis, quin anniuersaria celebritate venerarentur eam cellam, idque monumentum haud sine pia indignatione & iracundia in malam illam manum, quæ tanto præsidio & firmamento res Italas nudauit, tradita per manus, & accepta iam inde ab ipsis Eustorgij temporibus consuetudine. Vadunt illuc, imprimunt oscula loco, fundunt preces, vota suspendunt, haud facturi per tantum æui, si frustra semper fieret. ipse porro locus, in quo iacuere tres Magi visitur ea facie, ac forma. quæ primis congruat & traditioni ciuium, & literarum testimonio. Stat grande cenotaphium ea capacitate, quæ non supino vt adsolet situ, sed in rectum composita corpora possit amplecti, sicut quidem sitos fuisse tres ibi Magos accepimus, & opportune patescit ostiolum, ex quo bracteati Reges festa quotannis luce producebantur in publicum. & ostendebantur vrbi, donec metu temporum occultarentur. Stella quoque illa benigna dux & monstratrix itineris cernitur antiqui operis, luce monstrans idipsum, quod tempora, quod homines obseruauere, ac sunt ista quidem argumenta rei totius & coniectura non sanè momenti minoris, apud æstimatores æquos, quam si quæ ipsa proferat monumenta literarum & autoritates.* Hactenus Ripamontius. Nouator quidem reliquiarum sanctorum

Re-

Marginal notes:
vide ordinem ætatis & dignitatis esse obseruatũ.
2. templum ab alijs nominatum.
3. ostensio anniuersaria reliquiarum.
Ripamontij testimonium.
visitatio Cenotaphij.
magnitudo eius.
stella Regum
obiectio.

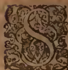
Regum insectator, multis euertere conatur frustra Mediolanensium traditionem vna cum admiratione. Cur S. Ambrosius tantus crucis & clauorum Christi ab Helena repertorum & Mediolanum translatorum encomiastes siluisset tam nobilem translationem corporum SS. Regum, si ante ipsum ea contigisset?

cur S. Ambrosius nusquam meminerit huius translationis.

Ego sane non miror, dum tanti Doctoris res gestas expendo mecum. Martyrum Mediolani nobilissimum fecerant Geruasius, Protasius, Celsus & alij, nomen eorum etiam, & tumulus à ciuibus ignorabatur: bis terue Deus S. Ambrosium cœlestibus per quietem visis ad eorum eleuandos cineres excitauit. ita dum post Eustorgium Auxentij & Arianorum perfidia Cæsarum frequentes expeditiones, suburbana Mediolanensia, vt & Maximi gratiarum breui post necantis furor bellicus infestaret: non mirum est sacras reliquias iam ipso tempore S. Ambrosij condi terra potuisse, vt licet sciretur eo translatas esse, vbi tamen seruarentur, dubitarent. Deinde peruulgatum, & notum fuerit otium S. Ambrosij tempore corporum istorum conditorium Eustorgianum, quid attinebat præsentiæ eorum meminisse, quam nemo ignorabat? sufficiebat, vt vita eius testatur, locum insigni sacerdotum collegio decorare: frequentes & ardentes de eorum virtutibus sermones facere, & ciuium ignauiam ad eorum imitationem exstimulare, quod crebro facit, forte & sermones quidam eius alij hac super re conscripti interierunt, certe argumentum negatiuum est cuius quæ vis probandi sit nosset Nouator ille, si Dialecticus esset.

CAPVT IX.

Reliquiæ sanctorum Regum Mediolano sæpius euerso terra conduntur, earum loco ignorato.

SI vlla ciuitas, Mediolanum certè iactatum vtriusque fortunæ ridentis, & aduersæ flatibus: octies ferè excisum, octies refloruit vegetior, quam ceciderat: adhuc post tot acceptas clades si Ferrario credimus, *Insubriæ caput est, toto orbe clarissima, & metropolis amplissima vrbs populi frequentia, nobilium multitudine, mercatorum, & artificiorum numero, mœnium ambitu, arcis firmitate, templi magnitudine, S. natus maiestate, ac rerum omnium copia, quæ ad victum & luxum pertinent nulli neque in Italia, neque extra ciuitati secunda, in magna planitie aquis, quibus necessaria aduehuntur, circum irrigata, cui nihil, quod ad vrbis felicitatem spectet, deesse videtur, multorum Imperatorum sedes*: Prope hanc in Eustorgiana Basilica seculis aliquot sacræ Magorum reliquiæ seruabantur, & ab inquilinis & exteris ipsoque Ambrosiano sacerdotum collegio pie & religiosè colebantur. sed cum tot belli turbinibus toties ciuitas concuteretur & euerteretur, templi illius clerus sacro sanctos cum ingenti marmoreo sarcophago cineres abdidit terra, vt paulatim locus ipse depositi tam sancti memoriam effugerit Mediolanensium: qui licet apud se crederent eum thesaurum occuli, vbi tamen lateret, omnes ignorabant. Erat illa priscis seculis iam inde a nascentis Ecclesiæ primordijs pia sanctorum Episcoporum cura & solicitudo: vt sæuiente Bellona terra thesauri sacri reliquiarum occultarentur.

Mediolanensis vrbis descripio.
in Topographia Mar. Ro.

Exstant apud Biuarium acta concilij Bracarensis sub Pancratiano Episcopo celebrati, cuius hæc ad Episcopos verba recitantur. *Nunc autem si placet omnibus vobis statuatur, quid agendum sit de reliquijs sanctorum: surrexit Elipancus Colimbricensis, & ait. Non poterimus omnes vno modo id facere; sed si vobis placuerit pro temporis opportunitate id fiat. Barbari sunt intra nos, & vlixibonam premunt, Emeritam habet, Asturicam similiter: propediem venturi super nos. Proficiscatur vnusquisque in locum suum, & confortet fideles, corporaque sanctorum honestè abscondat: & de locis & speluncis, vbi posita fuerint, relatorium nobis mittat, ne percursum temporis in obliuionem veniant. Responderunt omnes iustum, bonum, & congruum consilium nobis pro temporis necessitate.* Ita quidem fieri solebat, vt certus locus ille notus maneret: sed cum in excidio & hi frequenter necarentur, obliuione reliquiæ sepeliebantur. Non opus abire longè S. Ambrosio Mediolani vt dixi SS. Geruasius & Protasius, & alij per quietem apparuerunt eique conditorium suum omnibus

Ad A: 413 num: 6.

nibus ignotum patefecerunt. Quid mirum igitur Eustorgiani templi sacerdotes quod extra mœnia diu situm erat, latuisse locum, quo sacri Regum cineres occulerentur, cum sedes illa continuis hostium adsultibus diurnis & nocturnis exponeretur?

CAPVT X.

Friderici Barbarossæ prima & secunda in Italiam expeditio, & Mediolanensium clades.

Electio Friderici.

VT difficultates variæ circa vltimam translationem Mediolano Coloniam enucleatius explicentur, res altius erit repetenda ab ipso Friderici Cæsaris imperij exordio; singulis eius Italicis expeditionibus accuratius inspectis, vt inter discrepantes opinationes sanior pars lati- ius appareat. Potuisset Fridericus Barbarossa in maximis & laudatissimis Imperatoribus numerari, si schismata, & pauca quædam vitia declinasset: electus defuncto Conrado anno Christi 1152. Francofurti & Aquis coronatus, Pascha Coloniæ celebrauit, mox in Saxoniam profectus, Mersburgi Petrum Regem Daniæ die Pentecostes coronauit, habitis ibidem, & in festo SS. Apostolorum Ratisbonæ comitijs.

Comitia eius & itineria.

A. 1153

Laudensium querelæ de Mediolanensibus.

Anno sequenti Paschalem solennitatem egit Bambergæ, Constantiæ vero cum Principum consessus haberetur, Laudenses fœdo & miserabili habitu, cruce manu prælata venerunt conquestum Cæsari de impotenti dominatu Mediolanensium, quo 40 iam annos Laudem patriam suam iniquè vexarent, promisit supplicibus Fridericus auxilium, & semina sparsit excidij secututi: literis igitur Mediolanenses officij sui monet: at hi secundis elati rebus codicillos allatos conciderunt, & nuncios cæsareis contra ius Gentium vim intulerunt. Laudenses cognita Cæsaris ira, clauem ei auream indicem aperiendæ venturo ciuitatis miserunt, & Papienses similes de Mediolanensium ambitu Lombardiæ totius Imperatori querelas deposuerunt: hi tamen vt se purgarent cráterem aureum auro etiam plenum & coronam vitro Friderico detulerunt, quæ spes permouit Cæsarem, vt anno consequenti contenderet in Italiam, indicta in mensem eius Octobrem transalpina profectione. At Ratisbonæ quidem, Spiræ, & Goslariæ comitijs celebratis, ineunte Octobri coacto in Boaria toto exercitu, vt Otto ait, *per vallem Tridentinam in campos Veronenses di ressus ad locum Gardæ castra posuit: ac mense Nouembri, Roncalias attigit*: sed annales Mediolanenses referunt eum per Taurinos montes transgressum accessisse Mediolanum: ibique extra vrbem per Hubertum Archiepiscopum coronatum, á Laudensibus apertis portis receptum, in Romalijs mense Decembri conuentum Principum habuisse. Ergo querelis ibi de Mediolanensibus auditis, in eorum pergit agrum, Rosatum oppidum expugnat, eiecto præsidio: & equitatu mœnibus Vrbis Mediolanensis applicato excire cœpit iuuentutem armatam, quæ tota gladijs concisa pene interijt, furente plebe in consulem Gerardum autorem defectionis à Cæsare. Sic primo Cæsar ciuium puniuit superbiam. Anno insequenti Romam intrauit cum Pontifice Maximo Hadriano Dertona prius capta & deleta, quarto Kal. Iulij Imperatorio redimitus est diademate, sedis apostolicæ perduelles armis compescuit: inde in Germaniam rediens Idibus Octobris Ratisbonæ comitia instituit. Mediolanenses erecti discessu Friderici Dertonam instaurare, Laudem & Papiam sibi subdere, dum Fridericus nuptias cum Beatrice Reinaldi Comitis Burgundiæ filia celebrat. Qui anno proximo Polonos domuit ac cum legatis Pontificijs asperius, quam par erat, egit Vesontione.

Mediolanensium perfidia.

A: 1154. Cæsar Italiam intrat

Annales Mediolanenses

Cognoscit de Mediolanensibus. cedit eorum iuuentutem.

A: 1155. Romæ coronatur.

A. 1156.

Anno 1157.

CAPVT XI.

Status Mediolanenſium & de Vice-comitis Gualfagi familia, tumultus autoris ac expugnatione Mediolanenſium prima.

INEVNTE anno 1158. Ratisbonæ poſt Epiphaniam in comitijs Vladiſlao Bohemorum duce in Regem coronato, Auguſtam contendit Imperator, decreturus de Mediolanenſibus, quod æquum iuſtumq; videretur: ſed ne quid temerè ſtatueretur, nihil ſine ſumma ratione ac conſilio ſuſcipiendum, aggrediendumque ratus, matura cum religioſis pijsque viris, ac rerum vſu claris habita deliberatione, de belli quidem æquitate diligentiſſimè inquiſiuit, negotioque liquide diſcuſſo numen placare diuinum ante voluit, & maxima donaria paſſim regia munificentia Diuorum ædibus intulit, vt Deum ſibi propitium redderet: qua de re ſic temporis ſui ſcriptor narrat Radeuicus. *Inſtabat iam tempus, quo Reges ad bella proficiſci ſolent, ipſeque in proximo ad transalpina exercitum ducturus, primo omnium in Deo ſpem ſuam reponens, adſcitis religioſis, & probatis in ſanctitate viris, tanquam diuinum eos oraculum conſultabat, atque illorum perſuaſionibus Eccleſijs Dei multa donaria imperiali largitate diſpergebat, quibus in negotijs ſpecialem habebat præceptorem, & ſalutis animæ ſuæ fidum ſecretarium Hartemannum Brixinorenſem Epiſcopum, virum, qui tunc inter Germaniæ Epiſcopos ſingularis ſanctitatis opinione & auſterioris vitæ conuerſatione præeminebat. Hoc ad ſe adſcito, de ſecretis ſuis Pij ſe Pontificis ſubmiſit deuotè conſilijs religioſi ac Chriſtianiſſimi. Principis officium exercens, quatenus iturus ad bellum, ſpiritualibus armis ante muniret animum, quam corpus; ante cæleſtibus ſe diſciplinis præſtrueret, quam ad pugnam iturum militem militaribus inſtruere præceptis curaret: cauſas autem belli exponens, dum eas iuſtas tam Antiſtites, quam reliqui ſacerdotes cognouiſſent, ne dignitas imperialis ab indignis minueretur, & ſic pax & tranquillitas Eccleſiarum turbaretur: ſalutaribus mandatis præmonitum & præmunitum ad proficiſcendū contra rebelles animauit.* Hæc Radeuicus: poſtea Reinoldum Cancellarium, cum Ottone Palatino præmittit in Italiam; vt ſacramenti religione ciuitates obligarent: ipſe præcipitante Menſe Majo ſuperatis Alpibus deſcendit eodem, vt Brixiâ ſtatim expugnata, collectis ſimul ciſalpinis, & tranſalpinis copijs, omnium aſſenſu bellum indicit Mediolano. Ei tunc præerat Gualfagus Dux: cuius parentem Andream Henricus Imperator Vice-comitem ſeu Burgrauium Vrbi dederat; ſed filius non vnius tantum vrbis, verum totius Longobardiæ dominatum ambiebat, vnde Laudenſes, Papienſes, & alias ciuitates continuis aſſultibus infeſtabat. Ad eam gloriam familiæ regiæ ſanguis, & maiorum decora ſtimulabant: qui comites Angleriæ, iam inde ad Aſcanium vſque genus referebant. De quibus ait Volaterranus *Angleria caſtellum prope Mediolanum eſt, vnde originem Vice-comites ſe habere dicunt in Mediolanenſibus rebus.* Iacet Angleria iuxta Verbanum lacum, cuius crepidini inſidet, olim in campis condita, quibus modo munitiſſima arx, quæ viſitur in monte, imminet, a Gothis olim deleta; ſed vicino in loco à Saxonibus & Anglis, vt multi putant, inſtaurata, nomen tulit, vt Angleria diceretur: quamuis Leander ad Anglum Aſcanij filium genus ſtemmatis & nomenclationem oppidi ducat. *Originem*, ait, *Vice-comitum ex hac vrbe tradunt Mediolanenſium chronica, quæ vetuſtiſſimam eius familiæ Genealogiam à multis Regibus Ducibusque & Comitibus repetunt, autorem primum ponunt Anglum Aſcanij filium, ab eo ad annum 383. tranſeunt, ex quo ſeculo nominant Vbertum Vice-comitem. Maximinianum Regem, Alionemque Comitem; & poſtremi tres filios Galuanium, Coſmum, Andream: Galuanio ſuceſſiſſe Peridenm, qui Rex creatus fuerit aduerſus Theodoricum Gothorum, & ex eo deducunt Belloueſum, qui totam propemodum Italiam ſuo imperio ſubiunxerit, Briginum, Bruneſedum, Felaranandum, Bridomacum, & Lucium*: in quo regnum Angleriæ, Mediolanique finierit, & infra. *Poſt hunc Comitum Angleriæ principatum intercidiſſe perhibent,*

vſque

Ratisbonenſia comitia.

Examinatur belli iuſtitia.

Radeuicus lib: 1. cap. 14.

Imperator conſulit confeſſarium ſuum.

Pii Ducis pugnaturi officium obit

Gualfagus Dux Mediolanenſium

Eius ſtemmatis origo.

Volaterranus lib 4. Geograph.

Leander. fol. 693.

Caput familiæ.

Principes Mediolanenſes

vsque ad Galuanium, qui potens esse cœperit Mediolani post Friderici Ænobarbæ tempora. Hic ille Gualfagus est autor contra Fridericum Mediolanensis seditionis, cuius parentis Andreæ & filij gesta *Philippus Bergomas recensit. Andreas Angleriæ Comes & Mediolani pirnceps vnicus Othi prædicti principis filius: & ipse hoc anno defuncto patre decimo octauo ætatis suæ anno eidem in principatu succedens regnauit annis 45. Hunc tantæ fuisse æquitatis & iustitiæ ferunt, vt neque pretio neque precibus, aut amicitia aliqua à vero iudicio vllo vnquam tempore flecti potuerit, malos videlicet supplicijs ita afficiens, vt crudelitatis nomen consequeretur, bonis vero bona & donaria ac dignitates munificentissimè præbens: sed in hoc tantum patri fuisse dissimilem tradunt, quod bella tanquam pestem semper fugiebat: & paci & tranquillitati totis viribus incumbebat, hic postquam Henricus quartus patrem in vinculis posuisset, & in Italiam descendens & Modoetiæ, & Mediolani à Gordano Archiepiscopo, & præsente coronatus fuisset, ab ipso Imperatore confirmationem dominij, videlicet Mediolani & aliarum ciuitatum consecutus est. Tanti enim illius fuisse in Imperatore suscipiendo apparatus feruntur; vt Imperator ipse in maximã admirationẽ adductus fuerit.* Pergit deinde bella memorare, quæ non nisi coactus suscepit: feliciter autem semper confecit: dispar filij Gualfagi (quo de agimus) quẽ è Sabaudiensiũ principis filiã eodẽ autore genuerat indoles erat, auo tamen persimilis, hic ad arma tractanda natus, inquietus animo, pacis hostis, nactus aduersarium Cæsarẽ eiusdem fere genij Fridericum Barbarossã, eum omnibus viribus bello petijt, hæc enim de eo Philippus idẽ scribit. *Gualfagus autẽ Angleriæ Comes Mediolaniq; Princeps, vnicus Andreæ principis filius hoc anno patri in regnũ succedens regnauit A. 27. vir certe inclytus & celebri laude, qui à parentis sui æquitate minimè exorbitauit; præter hoc quod bellum semper pace habuerit carius, quod bene patre mortuo ostendit, quia de nullo alio, quam de bello gerendo meditabatur, vnde principatu inito primo congressũ in Laudenses mouit: quibus superatis & profligatis etiam Papienses sibi infensos plurimum lacerauit, ac Cremenses pari mulcta affecit. Postmodum contra Comenses, qui prædictis ciuitatibus præsidia tulerant properauit, & eorum ciuitatem perturbauit. Deinde maiore exercitu congregato in Guilielmum Montisferrati marchionem duxit, quem Casali obsidione concludens, eo vsque ipsum perduxit, vt præ fame muli & mures ac herbæ, quas pecudes non comedunt, oppidanis pro summis delicijs haberentur, tandem ne fame deficerent, deditionem fecit, & eo cum omnibus capto vectigalia ipsi constituit: contra Fridericum Imperatorem demum cum ingenti virtute dimicauit, atque eius legiones sapientissimè profligauit. Et licet pro vrbe conseruanda multa incommoda, & damna, atque vulnera in proprio corpore pertulerit, nunquam tamen animo contristatus fuit. Post denique concertationes, & vastationes Iudæis vrbem prodentibus Imperator vrbem cum exercitu ingreditur.* Hæc Philippus. Hic igitur Gualfagus tunc, cum Cæsar veniret in Italiam, obsessurus Mediolanum, rerum ibi potiebatur: vnus ille senatum, & ciues armabat in Cæsarem, ductabat ordines, erigebat turres, machinas, munitiones: vnus ille reliquis pacis studiosis obsistebat; quam rem ceteris scriptoribus omnibus accuratius Bohemorum Historici propterea persequuntur, quod Regi suo Vladislao nuper coronato deditio prior vrbis debeatur. Collectis igitur omnibus copijs Cæsar septem castris ad totidem portas ciuitatis aptè dispositis, corona validissima cingit: quæ fuerit alea belli parum huc facit, ea diligenter ex Dubracinio Bohemico scriptore sunt adnotanda, quæ circa Gualfagum contigere, semina nimirum capitalis odij Cæsarem inter & ipsum, quæ tandem in flammam (iurata viri nece) eruperunt, quam ægrè potuit tandẽ Reinoldus trium SS. Regũ accepto præmio restinguere. *Ipsi*, ait, *Mediolanenses ad singulas portas dispositos distributosq; habebant defensores, quibus omnibus præfuit Gualfaginus Angleria comes, vir tum genere, tũ factis clarus.* Et infra: *Cum desperata salute Reipub. deditio suaderetur, obsistebat,* inquit, *vehementer pacis conditionibus Gualfaginus, metu amittendæ dignitatis, ad quam per tumultum armorum peruenerat. Eum igitur de senatus autoritate Guido Blateranus ætate grauis, venerabilisque senator in curiam aduocat; & cum suaderet pacem ad Gualfaginum, conuersus ait: Nam quod ad te Gualfagine, inquit pertinet, qualiscumque futura sit Resp. vbique dedita melior, quàm capta, præsertim*

Gualfagus rebellis Cæsari.
Bergomas in supplemento A. 1110.
parentis eius Andreæ. gesta. pacificus. is fuit.
Filii eius Gualfagi indoles contraria.
ad bella natus.
armat se contra Fridericum Cæsarem.
obsidetur Mediolanum prima vice.
Causa odij Cæsarem inter & Gualfagum.
Dubraui lib: 12.

tim à crudelissimis, nationique Italicæ infensissimis hostibus, tu in illa perpetuo omnium nostrum consensu dignitatem tuam incolumem obtinebis. Dedenda vero post paulo cum vrbs esset Gualfagino, ait, *per tempus mœnibus effugiente, ne quod nollet spectaret, aut ignominiæ alicuius particeps fieret.* Sic ciuitas Mediolanensis 25. Iulij cœpta fortiter oppugnari à centum armatorum millibus, Bohemorum maxime virtute 8. Septembris tradita fuit Cæsaris Friderici potestati, & vt quidam volunt Modoëtiæ tunc primum Cæsar ferreo diademate fuit redimitus. Hæc A. 1158. contigisse tam Radeuicus quam Robertus de monte cöæui tradunt & hic quidem sic refert ad A. 1158. *Fridericus Imperator Alemannorum post Pascha transiens Alpes, obsedit vrbem Mediolanum nobilissimam, & post longam obsidionem reddita vrbe, & obsidibus datis processit vlterius.* Euincit idem sancita Cæsaris apud Roncalias de Scholasticis constitutio anno eodem, quam recitat Crusius in Sueuicis; nam reliquum anni tempus ad Roncalias in conuiuijs, habendis & iure dicundo transactum est & male tunc factam Sanctorum trium Regum translationem putat Dubrauius.

capitur Mediolanum.
A. 1158.
8 Sept.
Robert A.

CAPVT XII.

Mediolanenses anno 1159. Duce Gualfago legatos Imperatoris, inprimis Reinoldum violant, ad arma se parant, & SS. trium Regum corpora inueniunt.

Redierat in vrbem Mediolanensem Gualfagus, vt antea promissum ei fuerat, pristinum resumserat dominatum, tunc, cum Cæsar hibernaret Albæ, qui statim anni insequentis initio ex decreto Roncaliensium comitiorum ad omnes Liguriæ ciuitates legatos destinauit, vt nouos designarent Consules. Ac Mediolanum quidem legarat Reinoldum Cancellarium, Ottonem Palatinum, & Comitem Gozuinum spectatissimæ prudentiæ viros, ne quid turbarum iterum oriretur, quod non maturo consilio componeretur ilicò: ipse statim legatorum ingressus, & Gualfagi præsentia offendit. Rem Dubrauius ita narrat. *Qui Mediolanum, ait, diuerterant, vt viderunt Gualfaginum reuocatum, restitutumque in senatu Principis autoritate præsidere, ad senatum se à Cæsare institutum aiunt, & ad Prætorem vrbis missos, ac præterea ad neminem alium: si senatus ipsis legitimus datus fuerit, mandata se Cæsaris expolituros, sin id minus fiat, reuersuros, vnde venerint. Magnus ex hoc animorum motus factus, non in curia modo, verum etiam in foro, ita vt parum abfuerit, quo minus legati præsertim Reinoldus à promiscua turba lapidarentur, Ligurius Poeta cœuus ita canit:*

Legati mittuntur Mediolanum.
Lib. 13
Gualfago iterum dominante vrbi, queruntur de eius restitutione.
Lib. 9.

Ergo vbi cum claro Præsul Reinoldus Othone
Signifer hic prudens, & Cancellarius ille,
Et Comes eximiæ laudis Gozuinus ad vrbem
Magna peracturi venere negotia regni,
Infremuit, cœpitque furens concurrere vulgus,
Quaque receptus erat Præsul famosus in vrbe.
Nam comites ambo muros, suspectaque cauti
Mœnia vitantes, extra prudenter agebant.
Hanc lapidum sæuo Ligures euertere iactu
Atque ipsum magni legatum Cæsaris alta
Pontificem fama, mentisque vigore timendum
Certatim sæuo properabant tradere leto
Nec prohibere potest Regi deuotior ipsa
Nobilitas: nec qui socia conciuis in vrbe
Egregium nomen Guido Bladratensis habebat,
Vix tandem rabidas eiusdem Præsule sedis
Subueniente minas effugit Præsul, & vrbis
Pestiferæ muros, infidaque tecta reliquit

Lapidibus appetitur Reinoldus.

Huius

Huius iterum seditionis fax & incentor cum Gualfagus fuerit, non mirum videri debet, quod vnum illius caput postea Cæsar petierit, eidem tum perspecta Reinoldi fuit prudentia cum mansuetudine, vt auderet tanto deprecatore sacris trium Regum corporibus sibi diuincto salutem & vitam sperare, quorum inuentionis occasionem ipse Reinoldus tam turpiter eiectus præbuit. Dum enim exturbatis vrbe legatis ad arma conclamant Gualfago duce Mediolanenses, & vrbem munituri suburbana diruunt sacra profanaque, in conditum terrâ thesaurum attoniti inciderunt; non quem seruarent sibi; sed quem eiecto per ignominiam Coloniensi Præsuli consignarent, res hæc materiæ forique nostri diligentius plurium & idoneorum autorum testimonio videtur esse roboranda. Sigonius inprimis accuratissimus Italiæ scriptor ita refert. *Interim Mediolanenses libertatis detrimentum magno dolore ferentes nihil sibi prætermittendum rati, quod ad eam recuperandam pertineret, bellum omnibus viribus non tam propulsandum, quam si fortuna permitteret inferendum, ipso autore Archiepiscopo decreuerunt, & quod Fridericum haud dubie ad oppugnandam aut obsidendam vrbem rediturum putabant, suburbana omnia ædificia sacra æquè ac profana, ne quid adferre aut hostibus vtilitatis, aut sibi incommodi possent, diruerunt. Ea de causa vetustum Monasterium, & Sanctorum multorum reliquijs augustissimum S. Eustorgij euerterunt à fundamentis. & quidquid in eo sacrati erat, transtulerunt in vrbem. Inprimis autem trium Magorum corpora, qui ad Christum infantem adorandum, & mysticis muneribus colendum venerant, sunt inuenta. Hæc olim in adyto templi eius recondita, ipsorum quoque æditorum notionem fugiebant: verum manifestis tunc indicijs patefacta, quibus declarabatur, viros illos adorato saluatore puero in regionem suam reuersos, illi in crucem acto superuixisse, & ab Apostolis sacro fonte ablutos, inde ad eum quem in cunabulis honorauerant, ad dexteram Patris sedentem vita functos migrasse. Erant autē corpora ossibus & neruis compacta, & cute adhuc arida conuestita, vi vt existimatum est balsami, quo Gentilium more fuerant delibuta, sed circulus aureus ea ambiebat, & inter se constricta tenebat, vt Guilielmus Neubrigensis; eorum temporum æqualis memoriæ prodidit.* Iuuat & plures hac de re scriptores eius vel consequentis seculi audire, & primo laudatum iam Neubrigensem ætate proximū. *Aggressurus, ait, ergo* (Fridericus) *Mediolanenses, defectu omnium sociorū remissius iam agentes, Imperator vires imperij contrahebat; illi quoque libidinem dominandi in tuendæ libertatis constantiam conuertentes, totis se opibus aduersus imperatorios impetus muniebant, cumque suburbana demolirentur atque destruerent, ne tam obsessis nociua, quam obsidentibus vsui forent, ea de re Monasterum quoque antiquum & nobile & Sanctorum insigne reliquijs extra mœnia destruentes, quidquid in eo sacrum, reuerendumque inuentum est, in vrbem transtulerunt, trium præcipue Magorum corpora, qui saluatoris infantiam mysticis honorando muneribus facti sunt ex Gentibus primitiæ Deo & Agno. Et quidem thesaurus iste olim in eiusdem Ecclesiæ secreto repositus, ipsos quoque monachos cleri, eosque ibidem ministrantes latebat, sed cum vsque ad fundamentum destrueretur ipsa Ecclesia, repertus est, & reuelatus est cum manifestis indicijs, quibus declarabatur, quod viri illi (quorum memoria in benedictione est) honorato & adorato saluatore puero, in regionem suam reuersi, etiam post passionis eius triumphum superstites fuerint, & percepta à prædicantibus Apostolis Baptismi gratia ad ipsum, quem in cunabulis olim honorauerant, ab eodem in dextera Patris sedente honorandi migrauerint, nec notum est, à quibus personis sacræ illorum reliquiæ illuc delatæ, ibique repositæ fuerint, eædem vero reliquiæ ossibus & neruis compactæ, cutem quoque aridam atque imputribilem superductam habebant, vi vt putatur Balsami, quo post mortem Gentili more corpora eorum delibuta creduntur: sed aureus circulus eadem, vt dicitur, corpora cum reperta sunt, ambiebat, vt sibi mutuo cohærerent.*

Sig. lib. 12. de regno Italiæ.

Mediolanenses armant se contra Cæsarem. Templum suburbanum diruunt.

cum documentis autenticis, incorruptos reperiunt tres Reges.

Neubrigensis lib. 2. rerum Anglica. cap. 8.

Robertus de monte qui tunc viuebat.

Consentit in anno 1159. Robertus de monte, qui tunc florebat in Gallijs: *Eodem* ait, *anno inuenta sunt trium Magorum corpora, qui saluatorem nostrum infantem adorarunt in Bethleem, in quadam veteri capella iuxta vrbem Mediolanum, & præ timore Friderici imperatoris Alemannorum, qui eandem vrbem veniebat obsidere, leuata & in ciuitate posita.*

Et

Et horum duorum ſynchronus Ægidius aureæ vallis. *Contigit quoque illis diebus vt domino reuelante in quadam Eccleſia iuxta Mediolanum corpora trium Magorum, qui vt in Euangelio legitur Domino in cunabulis pretioſa munera obtulerunt, aurum ſcilicet thus, & myrrham reperta fuerint.* Ripamontius refert eadem ex Neubrigenſi, ſuis tamen verbis: *Mediolanenſes*, ait, *ingruente bello templa omnia, quæ extra vrbem erant diruiſſe vltro & complanaſſe, ne ſcilicet hoſti caſtella & arces forent. Id cum Euſtorgianæ fieret ædi, totaque illa moles æquaretur ſolo, tres in ſubterraneo ſpecu Magos apparuiſſe, cum ea literarum inſcriptione, quæ nullius in re tanta laborare fidem ſinerent, antea per multum tempus fuiſſe in obſcuro, poſtquam innotuerunt ſumma ciuium veneratione cuſtoditos eſſe, donec potitus rerum Ænobarbus, auferret. Exſequendo deinde ſubtiliter omnia Gulielmus idem, corpora ipſa narrat abſque vlla mortis imagine ac tabe reperta, ſpirantibus, integra cute, coagmentationeque tota velut inter viuos: aureum quoque laminam fuiſſe pro vinculo, ita vt inuicem cohærerent.* Ripamontius

Myræus breuius narrat. *Corpora trium Magorum in veteri capella prope Mediolanum inueniuntur: & ob belli tempeſtatem in vrbem Mediolanenſem transferuntur.* Denique P. Inchofer eodem recitato Neubrigenſis loco, miratur diuinum conſilium, quod cum alijs in locis ſanctorum detectæ reliquiæ, felicis ominis ſint, & ſalutem adferre ſoleant, ac ſubuenire miſeris: ſecus hic acciderit: vbi & quoſdam eiuſdem autoris verborum nodos ſic enodat. *Quæ ſi ita ſint*, inquit, *miraretur fortaſſe quiſpiam Mediolanenſes extra vrbem ſeruaſſe tam præclara pignora, niſi errauit Neuburgenſis, longe in Anglia poſitus, nam alij in ædem Euſtorgianam illata ſcribunt, adeoque honorifico loco recondita vt populorum venerationi paterent: illud conſtat, locum vbi tunc ſeruabantur hodie intra mœnia prope portam Ticinenſem eſſe. At latuiſſe plerique ſcribunt, non opinor deſciuerat cultus; ſed ſacræ duntaxat latebant reliquiæ, ſiue Hæreticorum furori ſubductæ, ſiue magis tot barbarorum diuerſa tempeſtate irruentium vaſtationi ſic ereptæ, vt quo receſſu maiores pie condidiſſent, poſteri ignorarent, ſalua interim celebri in ea vrbe ſanctorum memoria; ſed enim eorum inuentio haud auſpicato cecidit Mediolanenſibus; contra quam fieri conſueuiſſe in pleriſque ſanctorum corporum, quæ aliquando abdita fuerunt inuentionibus, alibi pluribus enotauimus, fuiſſe nimirum illas populis ſalutares, ac tum maxime contingere ſolitas, cum ingentibus malis conflictati, diuinam rebus extremis opem ſuſpirarunt. Hoc tempore ſecus euenit, quando paulo poſt vrbe capta Mediolanenſes victori paruerunt, & inter alia præclara monimenta, hæc quoque ſacra pignora, quæ vrbi præſidio eſſe poterant, amiſerunt.* Myræus

Pluribus debui hanc inuentionem A. 1159. factam ſtabilire teſtimonijs, ne vacillet huic nixa triennio vel quadriennio poſt tranſlatio: Et vt plures eſſe teſtes conſtet. qui ſentiant in lipſanotheca cum ſacris corporibus indicia reperta vitæ & mortis eorum; è quibus tam lectiones officij diuini Colonienſis; quam Ægidij aureæ vallis religioſi narratio videtur profluxiſſe: præſertim cum Affligimenſis Auſtarij ſcriptor qui tunc viuebat, dicat Coloniæ in Metropolitana Eccleſia hiſtoriam ſanctorum Regum adſeruari.

CAPVT XIII.

Reinoldus eodem anno 1159. ex cancellario Cæsaris eligitur Archiepiscopus Coloniensis, qui strenuam nauat ei operam in Italia; sed schismate vitam laudabilem contaminat.

RIDERICO Coloniensis Ecclesiæ Metropolitæ defuncto Papiæ in Italia, Reinoldus Cæsaris cancellarius præpositus Hildesimensis eidem subrogatur: erat Reinoldus ex antiquo comitum Saxonum à Dassale stemmate progenitus, ob prudentiam raram in consilijs, in rebus gerendis felicitatem in suadendo facundiam & morum facilitatem, comitatemque Cæsari mirè carus, quem Otto Frisingensis à Philosophiæ scientia singulari, Radeuicus à morum comitate & mansuetudine cum militiæ detineretur: omnes ab industria præcipua totius imperij grauissima negotia prosperè & feliciter expediendi celebrant: vt multi fateantur eius præcipue consilio solertiaque Friderici res in Italiá nixas effloruisse. Electionem eius, quam alij notant vitio simoniæ, sic omni labe liberant coæui Monachi in Graffichafft datis eodem anno ad Reinoldum literis, quibus aiunt: *auditum quidem pridem fuerat populo solo Hildesheimensi, licet renitentem vos ad præsulatum expetitum: sed vocante Deo, qui prædestinatos suos glorificat, & luciferum producit tempore suo, aliorsum cecidit sors electionis suæ. Nempe fortuna Coloniæ præponderauit, cui debebatur pius, constans, prudens, disertus, magnanimus, inadulatus, largus, beneficia non fænerans, sed ad liberalitatem natura propensus, studium habens ad omnia vigilans, vim rerum scienter examinans, cui nullum, vt breui præcidamus, virtutis desit genus.* Idem sic refert Trithemius *A.1159. Fridericus secundus Archiepiscopus Coloniensis in Italia obijt, cuius cadauer in patriam relatum, in quodam cænobio Aldenbergensi humatum est. Quo sepulto Colonienses legatos in Italiam ad Imperatorem miserant, Reinoldum Cancellarium eius, quem elegerant in Archiepiscopum ab eo postulantes. Gauisus autem Imperator, quod locum honoris ei deferendi inuenisset, grato animo consentiens postulantibus Reinoldum Archiepiscopum donauit. Nec multo post idem Reinoldus accepta licentia imperatoris, Coloniam venit ad Archiepiscopatum, & omnia, quæ ad illum pertinebant in possessionem accepit.* Sed non nisi captâ Cremâ discessit à Cæsare; quam vix tandem post innumeros labores Anno 1160. extremo Ianuarij cœpit deditione; iam tum Papiæ conuentu Episcoporum indicto, vt causa Alexandri & Victoris electorum Pontificum cognosceretur. Hoc nimirum est conciliabulum illud infame, non vnius schismatis fons & origo, quo se Fridericus, & eius cancellarius Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus cum multis alijs Germanis, & Italis fœdissimè contaminarunt. Quo si Reinoldus absolui crimine posset, cum magnis censeri & laudatissimis Episcopis potuisset. Res ita se habet.

Laus Reinoldi. *Electio eius sincera.* *A.1160. Crema expugnatur.*

Mortuo Adriano Kalendis septembris A.1159. Cardinales comitijs habitis adeo iungi studijs & voluntatibus nequiuerunt, vt facta secessione diuisis suffragijs pars potior & melior Rolandum Senensem S.Marci presbyterum; pars Octauianum Romanum Pontificem elegerint. Nomen illi Alexandri tertij, huic Victoris quarti datum est, ambo pari apud Fridericum ius suum studio tuebantur: stabant ab Alexandro plures Cardinales, & prior fuerat Pontifex consecratus; Victor tamen prior inductus fuerat clamyde Pontificia, & omnium ordinum obsequijs cultus & obseruatus. Fridericus consilio Episcoporum respondet rem definiendam: vterque adesset: id Papiæ indicitur: at Alexander, non esse par arbitrabatur humano iudicio vel inimicis causam suam committere, negauit ideo se adfuturum. Victor autem, vt imperatoris gratiam aucuparetur, ostendit quibuscumque in rebus ei se pariturum: itaque cum Cæsar *A.1160.* Cremam maximis copijs & viribus expugnasset, ipso Purificationis Deiparæ festo die cum triumpho Papiam ingreditur, & Episcopis, qui conuenerant ex prouincijs, causam & contro-

Schisma conflatur. *eligitur Alexander verus Pontifex.* *& Victor Antipapa.* *Cæsar indicit Papiense concilia bulum.*

controuerſiam inter vtrumque agitatam Pontificem, ſerio multumque commendat. Aderat Victor probè munitus Cæſaris gratia, vt vix vllus præſentium liberè quæ vellet, poſſet edicere, ſicque Reinoldus cum reliquis præſentibus, Principis ſui abreptus amore & fauore, Victorem damnato Alexandro legitimo recepit, cum Patriarcha Aquilienſi & Archiepiſcopo Rauennate: miſſus etiam a Cæſare in Galliam, vt Regem Franciæ in idem ſchiſma pelliceret, qui ſaniora ſecutus conſilia, conſtanter adhæſit Alexandro: ſed cum poſtridie Victor Alexandrum & eius ſtudioſos anathemate fulminaſſet; Alexander tunc Anagniæ commoratus auditis, quæ geſta ſunt, Victori & eius aſſeclis pariter ſacris interdixit. Fertur que fœdus cum Mediolanenſibus iniuiſſe, qui ſtatim vel ipſis ſanctioris hebdomadæ diebus Laudem vrbem excurſionibus infeſtarunt: à ciuibus qui in fide Cæſaris manebant repulſi fortiter, interim Reinoldus Coloniam rediit, ac ſubſcripſit litteris, quæ variis in archæis adſeruantur. in eo Victor recipitur.

CAPVT XIV.

Quando cœperit, qua de cauſa, & quamdiu extracta ſit Mediolanenſis obſidio poſterior, ad excidium vſque: deque cauſa odij Cæſaris in Gualfagum.

SEPTENNIO Mediolanum obſeſſum fuiſſe Philippus Bergomas putat. *Mediolanum*, ait, *Metropolis & regia totius Ciſalpinæ Galliæ ciuitas, hoc anno poſt ſeptem annorum obſidionem à Friderico expugnata.* Vincentius: *Fridericus Imperator Mediolanum fere per ſeptem annos obſedit ac deſtruxit.* Sexennio duraſſe eam vult vita Henrici Leonis *Poſtquam*, ait, *ergo tranſierunt obſidionis quinque vel eo amplius anni, Cæſar obtinuit Mediolanum & eiecit habitatores ex ea, & muros ciuitatis adæquauit ſolo.* ſeptennio duraſſe volunt. Philippus Berg. in ſupplemento Vincentius. ſexennio ferè.

Idem tenet autor Chronicorum Sclauicorum c. 27. *quo facto Cæſar conuertit ad Mediolanum exercitum ſuum, & ciuitatem vicit ſexto anno obſidionis, & adæquauit eam ſolo.* vita Henrici Leonis. Chronica Sclauica.

Triennio Robertus à monte qui A. 1163. ait: *Fridericus Imperator Alemannorum vrbem Mediolanum, quam per tres annos obſederat neceſſitate famis afflictam cepit.* Ac primi quidem totum id ſeptennium comprehendunt, quod à coronatione Cæſaris, & prima expeditione Italica conſumtum eſt: (nam ipſo 1154. anno Mediolanenſes Cæſar infeſtis armis petiit, ad 1162. vſque, quo deſtructo Mediolano, & ſubacta Italia rediit in Germaniam Fridericus: cum enim ad Mediolanenſium faſtum deprimendum, Laudenſium ſupplicum precibus excitatus, totum id bellum Cæſar in Germania cum Principibus apparaſſet A. 1154. & anni 1158. magnam partem in domandis iiſdem, poſtremum vero triennium maximam partem conſumſiſſet, tandemque exciſa vrbe reuerteret, ideo creditum id omne tempus in expugnando Mediolano traductum eſſe. Triennio. Robertus à Monte. conciliantur.

Triennij tamen fluxiſſe tempus, quod multi contrahunt, credi poteſt: quod iam anno 1156. ſint Mediolanenſes velut perduelles & hoſtes imperij iudicati, & armis Cæſareis appetiti. Satis hoc probat Sigonius, dum de legatis Cæſaris eiectis, ſuburbijs dirutis ac repertis SS. Magis narraſſet, Mediolanenſium furorem pertexit. *Deinde delectum quam acerrimum habuerunt (Mediolanenſes) ac tertio nonas Aprilis ad Tricium, quod Germanorum tenebatur præſidio proceſſerunt, ac machinis ſcaliſque admotis validè oppugnare inſtituerunt: triduo varia fortuna pugnatum multis vtrimque cadentibus, verum cum præſidiarij prælijs ac vigilijs aſſiduis fatigati vltra reſiſtere Mediolanenſibus integris in vicem pugnæ ſuccedentibus nequirent, ſpatium ingrediendi dederunt. Occupato caſtro, in oppidanos omnes acerbe ſæuitum. Ea res mirificè ad alienandos totius Lombardiæ animos valuit, interim Fridericus die tertia Mediolanenſibus, vt ſe in iudicio ſiſterent præſtituta, Iudicibus, & Iuriſperitis, qui multi Bononiæ erant adhibitis,* Sigonius lib. 12. A. 1159.

 cita-

citari eos apud se iussit , & cum die dicta non adfuissent , neque aliquis eorum absentiam excusaret, legatis adhuc Pontificis præsentibus absentes condemnauit, ac res

A. 1159. contra Mediolanenses.

direptioni , personas seruituti addixit. Narrat deinde belli apparatum , coactas copias , vastatum agrum Mediolanensem ; ciues eo vsque miseriarum adactos , vt pro necando Friderico multos sicarios subornarint, irritis semper conatibus, qui tamen non desistebat intendere in omnem occasionem , vt ijs vires cladibus illatis varijs succideret , vnam sic refert Sigonius , *omnia* , ait , *expertus* (Fridericus) *si qua ratione posset Mediolanenses ex vrbe elicere , præliumque conserere ; quod res nulla successerat, ad insidias conuersus, Papienses ad mœnia populabundos adequitare, ac commisso prælio certo tramite fugam arripere iussit, seque in eo cum valtais cohor-*

victoria eiusdem.

tibus occultauit. Paruere Papienses edicto , atque idibus Iulijs insultantes ad mœnia processere ; ita Mediolanenses cum ignominiam ferre non possent , ex vrbe cum magna manu egressi atque in insidias à Friderico paratas inconsulto delapsi , prope omnes, aut capti , aut interemti, aut grauibus vulneribus sunt confecti. Ea victoria Fridericus Laudem se recepit. Hactenus Sigonius: qui describit deinde Cremensem ob-

Cremam ob eos exscindit.

sidionem & expugnationem anno sequente ineunte confectam. Confœderata erat Mediolanensibus Crema : quam dum Fridericus frustra cassam ferentibus socijs opem subigit, mirificè vires accidit Mediolano, quod vnum omnibus castris, & armis pete-

acta A. 1160. contra eosdem.

batur. Iam vero sequenti anno 1160. quo infame conciliabulum Papiense fuit celebratum , eandem ciuitatem armis petitam cæsarijs testatur , qui tunc viuebat, Robertus de monte : *hoc*, ait, *etiam anno, sicut & præcedenti Fridericus Imperator Alemannorum vrbem Mediolanensem obsedit, quia rebellauerant aduersus eum ipsum Mediolanenses: Papiæ , & Placentiæ turres deiecit , & ferè omnem Longobardiam ad nutum sibi subiecit* Sed acrius exarsit Mediolanensium Friderico resistendi

duæ causæ præcipuæ exscindendi Mediolani. Alexander ad Gualfagum cum fugerat.

animus tunc cum anathemate comperissent fulminatum ab Alexandro, cui Gualfagus Angleriæ Comes Mediolanensium princeps adhærebat, passim enim testantur Itali Scriptores Alexandrum ad Gualfagum confugisse. Volaterranus: *Alexander* , ait, *ad Gualfagum Mediolani tunc principem se recepit. Quare Imperator furibundus in Italiam veniens , Mediolanum aliasque terras , quæ cum eo conspirauerant desolauit.*

Volaterranus. *lib. 22. Anthropolog.* *Philippus Bergomas.* *Nauclerus.*

Philippus Bergomas. *Alexander autem Gualfagum Mediolanensium principem & Philippum Franciarum & Henricum Anglorum Reges , ac alios Italiæ principes confugit.* Et Nauclerus: *Alexander ad Gualfagum Angleriæ comitem & Mediolanensium principem se receperat , quamobrem ira percitus Imperator in Italiam veniens post factam & latam in se sententiam exsecrationis , Mediolanum obsedit , ac terras , quæ cum eo conspirauerant desolauit : defecerat enim omnis Transpadana regio ad Alexandrum , & in eius nominis honorem Alexandriam ciuitatem à fundamentis construxerat* (quod tamen postea contigit) *Gualfagus igitur Mediolanensium princeps imperio rebellis , multa in vrbe contra Imperatorem molitus est.*

2. ob læsam graui ignominiâ Augustam.

Præter hanc altera præcesserat atrocior longe caussa odij : multi enim volunt Augustam orto recens Mediolani tumultu , forte quem Gualsagus eiecto cum socijs Reinoldo Archigrammateo concitarat, vt eum comprimeret , eo contendisse, sed maximo cum ludibrio & dedecore cum suis vrbe exturbatam. Fide scripto-

Chronicon Coloniense. *Brisacensis traditio.* *Felix Fabri l. 1. hist. Sueuorum c. 12.* *Crusius in Sueuicis.* *Bernardus Wittius.*

rum laudandorum hoc memoro. Principio traditio Coloniensis in chronico & Brisacensis infra recitanda hoc asserit. Præterea Felix Fabri sic refert: *In eam autem ciuitatem sic crudeliter desæuit: quia aliquoties sibi periuros inuenit, & rebelles. Vnde Guelfsi Imperatricem cum suis ignominiosè posuerunt super asinos vultibus caudas pro frenis ad manus dantes : sicque post iuramenta imperatori præstita imperatricem de ciuitate eiecerunt.* Subscribit eidem Crusius in Sueuicis. Bernardus Wittius ita narrat. *Imperator Reinoldum cum Conrardo Palatino comite : Mediolanum ad exigendum tributum imperatori promissum misit , quibus quidem principibus non tributum modo negatum est, verum probrosis verbis exasperati , inanes mutato etiam habitu , quo tutius euaderent redierunt , quod ipsum & imperatrici , quæ Mediolanum visendi gratia , & vt ciues cum imperatore concordaret , venerat , irrogauerunt : nam asino ipsam ex transuerso imponentes , caudamque pro freno dantes per*

Spigelius.

ciuitatis medium inhonorifice trahentes illuserunt. Spigelius in Ligurinum consentit:

cum

cum enim feminea, vt putabat securitate vrbem intrasset, cuius videndæ studio iam pridem ardebat populus malè affectus imperatori, qui iterum rebellionem meditabatur, insolens fœdumque petulantiæ suæ exemplum addidit: quippe oblitus debiti, oblitus feminei decoris, oblitus armorum Cæsaris, quæ sæpius ei cum victoria intentauit, Augustam feminam capite obuerso in caudam, mulæ impositam, traditaque pro freno cauda, non tantum in vrbe circumuectam habuit summo ludibrio, sed etiam eo schemate videndam emisit per portam. Quod hic populo communiter, alij tribuunt Gualfago, vt Brisacensis traditio. *Propter Gualfagum*, ait, *Angleriæ comitem, quod imperatorem cum gynecæo per ludibrium asinis vectam vrbis portis eiecisset.* Hæc si vera, non defuit Friderico causa Mediolanum arctiori premendi obsidione, fuitque cur furor eius vnicum præcipue caput seditionis Gualfagum peteret, eique mortem iuraret. — cur Gualfago iurata mors.

CAPVT XV.

Anno 1161. redintegratur obsidio Mediolanensis.

REMA præcedente iam anno capta, & infelici conciliabulo Papiensi cum summo Catholicæ religionis offendiculo celebrato, Cæsar Principes multos in Germaniam dimiserat, ij nouis collectis copijs anno vertente redierunt in Lombardiam, & Cæsarem in spem victoriæ vocarunt, vt corona totum cingeret vndique Mediolanum, ante pedem inde non moturus, quam solo adæquasset: accensus vindicandi studio ignominiam coniugi nuper irrogatam, quæ etiam cum Bauariæ duce maximisque copijs aduenerat.

Itaque *rebus omnibus* (ait Sigonius) *necessarijs apparatis, quarto Kalendas Iunij cum vniuerso exercitu in agrum Mediolanensem procedit, ac segetes, vineasque toto latè percurso agro corrumpit, inde castris propius vrbem admotis; in multas partes copias diuidit, atque vrbem vndique septam intentiore cura obsidere instituit. Contra Mediolanenses haudquaquam animis defecerunt, veram namque ad acrem obsidionem pertinerent, tanto studio prærararunt, vt ne si hostes quidem quiescerent, ipsi quietem acturi essent, ac partitis inter se laboribus, modo ab hac modo ab illa parte, vt cuique distributa munera erant, egressi certatim præcipuum sibi fortitudinis, ac fidei patriæ præstitæ decus depoposcerunt. Clausa vndique vrbe omnium rerum pretijs auctu, magna ciuitatem caritas primum, deinde impedita cibariorum inuectione inopia cœpit; quæ mala etiam grauiora fecit ingens alieni æris, quo plerique obruti erant magnitudo; quo ne funditus perirent, ciuitas denos & octonos viros ad eam rem inspiciendam legit ex singulis tribubus ternos, qui magna cum cura imminentem multorum perniciem subleuarent.* Totus deinde fuit Cæsar in eo, vt omnem inuehendi commeatus opportunitatem præcluderet: hac de causa Laudem se recepit appetente bruma, vt Brixianis alimentorum in vrbem deportandorum adimeret facultatem: reliquas exercitus partes proximis circumquaque in castris disposuit, atque vt in eandem intenti curam vigilarent, mandauit. Cremonam inde profectus, Decembrem totum exegit, ibique vias militum præsidio firmauit, ne quam annonam Placentini possent importare: sed ne quis id deinceps attentaret seuerè præcepit exercitui: vt in eo conatu deprehensis manus præscinderent, aut oculos eruerent, aut auribus abscissis domum remitterent, vt alios ab incœpto deterrerent, quosdam etiam imbribus noctu diuque obiectos, & frigore obrigescentes ad lytrum ingens pendendum compulit. Ita res ad extremam alimentorum omnium inopiam Mediolani eo anno deuenit.

claiditur obsidione Mediolanum.

ciuium inopia rerum necessariarum.

Cæsar commeatus inuectionem prohibet.

CAPVT XVI.

Henricus secundus Episcopus Leodiensis petit ab imperatore donari sibi reliquias sanctorum trium Regum.

Iaus Henrici Leodiensis Episcopi.

PRÆERAT Leodiensibus ea tempestate præsul Henricus delays, percarus imperatori, qui tam in prima expeditione Italica, quam hac altera strenuè rem gesserat, persamiliaris S. Bernardo, cuius miracula cœci illuminati, & alia Leodij patrata vidit, inde condidit eiusdem sancti viri consilio cœnobium Alnense, domi militiæque clarus: Hunc eundem Victore antipapa demortuo cuncti cum imperatore successorem adoptare frustra, nimis ipso detrectante cupiebant, & ipse Fridericus euerso Mediolano ciuibus eundem præfecit, cuius prudentia pacificè regerentur.

promittuntur corpora trium Regum ei. Cornelius Zanflict.

Itaque cum tantum gratia valeret, & autoritate apud Cæsarem, fama pridem vulgata de corporibus SS. Regum triennio ante Mediolani repertis, impetrauit ab imperatore, vt ea capto Mediolano Leodiensi cederent Ecclesiæ, quod ipsum obtinuisse Leodienses historici volunt. Et in his Cornelius Zanfliet. *Asserunt quidam quod eadem sacra corpora trium Regum Fridericus Imperator promiserat, & concesserat Henrico Leodiensi Episcopo, vt ea Leodium transferret ad decus & ornamentum ciuitatis suæ.* Quo sensu scriptores reliquos Leodienses intelligendos esse postea demonstrabo, qui duce Ægidio aureæ vallis religioso sentire videntur; non promissa tantum eidem; sed & tradita fuisse: ne tamen ea Leodium transferret, mortem in Italia maturatam impediuisse, adeoque cessisse Reinoldo Coloniensi ipsum auscultemus. *Contigit quoque illis diebus, vt Domino reuelante in quadam Ecclesia iuxta Mediolanum corpora trium Magorum, qui, vt in Euangelio legitur, Domino in cunabulis pretiosa munera obtulerunt, aurum scilicet, thus, & myrrham reperta fuerunt. Henricus, qui valde carus erat imperatori, rogauit Regem, vt ad honorem suæ Ecclesiæ prædicta corpora ab illo loco, in quo inuenta erant ad vrbem Leodiensem permitteret transferre. Qui cum annuisset, & ei tantum thesaurum dedisset, sicut à maioribus nostris audiuimus, in reditu Italiæ apud Papiam defunctus est, pridie nonas Octobris, anno Dominicæ incarnationis 1164. indictione 12. cuius ossa relata sunt Leodium, & sic Leodiensis Ecclesia pretiosa corpora trium Magorum perdidit vsque in hodiernum diem.* Idem cum capite sequenti narrasset modum, quo Constantinopoli Mediolanum sacra Regum corpora deuenissent, subdit. *Postmodum anno Domini 1164. cum Fridericus Romanorum Imperator Mediolanenses sibi rebelles subiugasset, & esset ciuitas in eius potestate, mortuo in partibus illis, vt supra diximus, Henrico Leodiensium Episcopo, cui Imperator trium Magorum corpora contulerat, Reinoldus Coloniensium Archiepiscopus sæpe dictos Reges sibi dari petijt, & obtinuit.*

Ægidius c. 47 Leod. Episc.

Chronicon M. Belgicũ.

Cum Ægidio facit Chronici magni Belgici autor: cui, ait, *Imperator Fredericus dedit corpora trium Magorum, cum esset cum eo in expeditione Italica; sed defunctus est apud Papiam Henricus Episcopus antequam mancipasset rem effectui: & sic Coloniensis Ecclesia ea Coloniam detulit: obijt pridie nonas Octobris.* Accedunt huic sententiæ gesta Abbatum S. Laurentij: *Fuit cum Imperatore Henricus Leodiensis Episcopus, qui in tantum eius gratiam adeptus est, vt Mediolano destructo trium Magorum corpora, qui Domino Iesu in cunabulis posito aurum, thus, & myrrham obtulerunt ei Leodium transferre concederet, sed prò dolor Episcopus morte præuentus, apud Papiam defunctus est, & sic Leodiensis Ecclesia pretiosa Magorum corpora perdidit vsque in hodiernum diem.* M. S. liber sancti Laurentij de Episcopis Leodiensibus vterque idem asserit, quorum verba sequenti libro recitabo. P. Ægidius Bucherius, ait, *corpora trium Magorum primum Henrico Episcopo Leodiensi data, sed per mortem eius Reinoldo adscripta*, & Ioannes Roberti, *corpora trium Magorum pro Ecclesia sua Leodiensi obtinuit, sed Episcopo apud Papiam defuncto delata non sunt.* Sed nisi vt dixi cum Zanfliet accipiantur ista de promissione tantum facta, contra seipsos & idoneos autores dicunt sententiam. Cum

Gesta Abbatum S. Laurentij.

M. SS. libri S. Laurentij de Episc. Leod.

Bucherius in Chronologia Episc. Leod.

Ioannes Roberti.

enim sit exploratissimum, anno 1162 Mediolanum euersum esse, & eodem ipso anno, vt infra probabitur: vel saltem anno 1164. vt aduersarij concedere debent, mense Iulio Coloniam venerint ac trimestri post tantum, vt Ægidius habet pridie nonas Octobris Papiæ sit mortuus Henricus, vt alij mense Decembri, quomodo post mortem eius Reinoldus, qui iam in Germaniam redierat. eadem est consecutus? nisi dixerimus non nisi anno 1165. Coloniam peruenisse, contra omnem veterum historiam & Reinoldi commorationem Germanicam à Pentecoste ad finem vsque anni. Scilicet vt dicetur infra. Reinoldus astu tam decepto Henrico Leodiensi Episcopo, quam ipso Friderico Imperatore ante deditionem Mediolanensem iam ea Coloniam versus destinarat, vel extra castra tutum in locum deportarat, Imperator verò ne Henricus Episcopus Leodiensis tristitia commoueretur anno 1162. diruto & exciso Mediolano ciues eius curæ commisit, vt alibi sedibus locatis eius arbitrio regerentur; ideo eum Æneam nouum Ægidius appellauit, *is ait* (Henricus) *in prima expeditione Italica, qua Fridericus Imperator Mediolanum obsedit strenuè se gessit, in omni negotio & consilio Imperatori adsistens, in tantum autem familiaritate & amicitia ei complacuit, vt Mediolano destructo omnes reditus Episcopatus ciuitatis dirutæ ei committeret, vt in restitutione (vt ita dicam Troiæ) in relocandis alijs mœnibus, agrisque indigenis terræ ad placitum suum secundum statum nouæ villæ distribuendis iam fieret alter Æneas,* Idem Sigonius ad annum 1162 euerso Mediolano sic recenset. *Mediolanensium autem, qui per agrum dissipati erant præfecturam in sex diuisit, & cum singulis præfectum Germanum proponeret, sextæ, quæ vrbem complexa est, Episcopum Leodiensem præposuit, eumque maiore quam cæteros autoritate ornatum, summæ rerum Mediolanensium præesse voluit, capitaneos, valuasores, scribasque omnes veteres abrogauit, ac nouos instituit, atque apud se sacramentum dicere iussit.*

quæ non quam ei sunt tradimense Iulio. Coloniam ea. sedante mortem Henrici Reinoldus ea Coloniam deculit. donaria iis ante deditionem vectabis. compensatione facta Henrico. Ægid. c. 41. Præfectus eis nibus Mediolanensibus. Sigonius. lib. 13.

CAPVT XVII.

Anno 1162. Mediolanensis vrbs Bohemorum & Reinoldi Coloniensis Archiepiscopi constantia ad extrema redigitur.

IAm vndique corona militum cinctum Mediolanum vigilantia Cæsaris ita custodiebatur, vt nihil annonæ posset vlla humana solertia importari, ac rerum necessariarum defectu ciuitas ad extrema deuenerat: iam canes & equi in delicijs præ famis tormento habebantur. Vnum succurrit desperatis in rebus consilium, cum Henrici Leonis tum Saxoniæ quam Bauariæ Ducis potentia virtuteque Cæsar plurimû niteretur, qui sex militum millia alebat in castris, pecunia corrumpendum Ducem censuerunt, vt missionem ab Imperatore flagitaret, sperabant enim eius discessu reliquos etiam Germaniæ Principes desperata victoria tantis auxlijs submotis reditum maturaturos. Sed licet ingenti nummorum vi Henrici mentem expugnassent, & is cum suis in Germaniam redijsset, Bohemorum tamen virtute & Reinoldi Cancellarij constantia factum est, vt de ciuitate dedenda consilium inierint. Vt enim Bohemiæ Regis præcipue potentia circa annum 1158. Mediolanum fuit compulsum, vt se dederet Imperatori, sic cum anno præcedente filium is suum cum validis copijs ad Cæsarem in Lombardiam amandasset, & recens Reinoldus Cancellarius cum nouo militum supplemento Cæsaris exercitum auxisset, horum industria perfecit, vt nihil commeatus in vrbem inueheretur, itaque cum humani desperata spes esset auxilij anno 1162. de tradenda quibuscunque etiam conditionibus vrbe fuit deliberatum, sed de Henrici discessu à Mediolano præter Chronicum Saxoniæ, Coloniense, Vittium Leisbornensem & Irenicum lib. 9. exegesios cap. 40. idem insinuat Anonymi vetus historia Landgrauiorum Thuringiæ, his verbis *Fridericus Imperator Mediolanum capit & funditus destruxit, vbi Henricus Dux Brunsuicensis dictus Leo propter animositatem contemnens, & eius mandata, ab eo recessit in necessitate posito in partibus Lombardiæ, propter quod Imperator ipsum Ducem feudo priuauit.* Scio rursus eum ab Alexandria obsidenda recessisse, sed & id hoc tempore factum esse cum velint horum fide & periculo refero.

extrema Mediolanensium fames. corrumpunt pecunia Henricum Leonis. Chronicon Saxoniæ & Coloniense. Vittius. Irenicus lib. 9.

CAPVT XVIII

Eodem anno traditum & euerſum eſſe Mediolanum, non autem ſerius.

1. ſententia A. 1168. Crantzius 2. ſententia A. 1165. lib. 18. Chronici Belg. 3. ſententia A. 1164. Ægidius. Lect. Colonienſes & Chronicon Ciacconius Crantzius.

ANNVS exciſi & euerſi Mediolani controuerſus apud ſcriptores eſt. Crantzius in ſequenti citandus putat anno 1168. captum & dirutū: anno 1165. factū ſcribit Ioannes à Leidis: enarratis enim geſtis eius anni ſubdit, *Fridericus autem Imperator adſcendit poſthac & obſedit ciuitatem Mediolanenſem, capta autem ciuitate.* & Volaterranus: *ſub Imperatoribus quaſi liberum floruit* (Mediolanum) *donec Fridericus Ænobarbus anno 1165. dirutum, colonis per vicina loca reddidit.*

Anno vero 1164. Ægidius aureæ vallis: *Poſtmodum anno Domini 1164. cum Fridericus Romanorum Imperator Mediolanenſes ſibi rebelles ſubiugaſſet.* Conſentiunt lectiones Colonienſium vetuſtioris, Chronicon Colonienſe. Ciacconius *A. 1164. vrbs Mediolanum à Friderico capta, magnum in eo crudelitatis virus exercuit, dum non ſolum diruerit, ita vt nec lapis ſuper lapidem ſuperfuerit.* Crantzius in metropoli lib. 6. c. 46. *Mediolanum quoque deiecit tum Reinaldus corpora trium Regum inde extulit & Coloniam deportauit erat anno 1164. at in Saxonia ſentit aliter.*

4. ſententia A. 1163. Robertus à monte.

Ad annum 1163 reuocat Robertus à monte. *A. 1163. Fridericus Imperator Alemannorum, vrbem Mediolanum, quam per tres annos obſederat, neceſſitate famis adactam capit & deſtruit*: ſic appendix ad Radericuum. *Anno 1163. Mediolanum captum & funditus euerſum eſt.*

5. ſenten. A. 1161. Ægidius de Roya.

Ad annum 1161. Ægidius de Roya: *Anno Domini 1161. Fridericus Imperator ciuitatem Mediolanenſem diu obſeſſam capit.*

6. & certa ſententia A. 1162. Burchardus Dodechinus Siphidus Godfridus.

Mihi certa videtur eorum ſententia, qui A. 1162. ponunt excidium: ita ſcribit qui interfuit Burchardus Notarius ad Abbatem Sibergenſem: narrato enim ſuiè excidio ſubdit. *Acta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis 1162. anno regni Friderici vndecimo: electione vero Epiſcopatus D. Reinoldi 4.* Dodechinus coæuus A. 1162 *Imperator in Lombardia res publicas agens Mediolanum rurſum à Cæſare obſeſſa, inſimul etiam in breui capta, populus expulſus, murus in circuitu deiectus.*

Otto à S. Blaſio. Compilatio Chronologica

Siphidus Presbyter *A. 1126. Imperator Fridericus primus Mediolanum capit, & expugnauit*, Godefridus Pantaleonita. *A. Dominicæ Incarnationis 1192. Mediolanenſes longa obſidione totis iam viribus fracti interuentu quorundam Principum adiuti. Imperatoriæ poteſtati ſe & ciuitatem tradiderunt Kalendis Martij.* Otto de S. Blaſio. *Anno Dominicæ Incarnationis 1162. Mediolanum denuo cingitur: tandem miſeri ciues dextras dederunt.*

Chronicon M. Belgij.

Compilatio Chronologica: *eodem tempore* (1162.) *Fridericus Dux Sueuorum imperium adeptus: iſte Imperator A. 1162. Mediolanum cepit & expugnauit muros eius, & ſubuertit omnia ibi & vaſtauit.*

Chronica Auguſtenſis

Chronicon magnum Belgij. *Anno ſequenti, qui fuit 1162. Mediolanenſes obſidione, fame, inopia: & quod grauius eſt ſeditione coarctati per internuncios petunt ab Imperatore miſericordiam.*

Chronica Auguſtenſis. *A. 1162. Imperator Mediolanum deſtruit.*

Appendix ad Scafnaburgenſem. *Anno. Domini 1162. Mediolanum deſtruitur à Friderico Imperatore, & anno 1167. denuum reædificatur.*

Philippus Bergomas.

Phillippus Bergomas: *Mediolanum autem hoc anno poſt ſeptem annorum obſidionem à Friderico Imperatore expugnata & capta.*

Ad eundem annum reuocat Sigonius lib 13. de regno Italiæ: Briſacenſis tranſlatio SS. Geruaſij & Prothaſij.

Colonienſes Lectiones recentiores, Trithemius, Browerus & alij. Vt iam de eo non poſſit anno controuerti, cum coæui & viciniores ſcriptores id conteſtentur; Friderici reditus in Germaniam, geſta & diplomata conſentiant, nam & Fridericus ipſe

capto

capto iam & exciſo Mediolano ad diuerſos dedit litteras, eodem anno ſubſignato: v^a n as infra recitabo.

CAPVT XVIIII.

Gualfagus Angleriæ Comes, cui mortem iurarat Cæſar: offert Reinoldo corpora SS. Regum, vt vitam ſibi impetret.

VALFAGVS Angleriæ Comes ſeditionis autor: comperto ſibi iuratam à Cæſare necem, cum anno 1162. Menſe Februario rem ad extrema veniſſe cerneret, nec tradenda tantum, ſed & ad victoris Cæſaris arbitrium tradenda ciuitas videretur, Reinoldum erò Cancellarium plurimum poſſe gratia apud Fridericum non ignoraret (iam antea ſibi notum, quippe qui ſæpius miſſu Cæſaris legatione functus fuiſſet Mediolani: & quem ipſe triennio ante ciuitate exegerat) eum tamen adhibere deprecatorem voluit: vtque facilius quod petebat, impetraret, cum ſciret fama vulgatum Leodienſi Præſuli iam à Cæſare corpora SS. Regum promiſſa, nihilominus Mediolano eſſe exportanda, potius Reinoldo cupidiſſimo talium pignorum obtulit, vt eius conſilio vitam ſeruaret. Erant diruto templo Euſtorgiano ſacra lipſana in vrbem deportata, & ſiue apud Gualfagum (quem Colonienſes Lectiones veteres etiam Aſſonem vocant) in palatio depoſita, ſiue ad ſororem eius antiſtitam Parthenonis ſeruabantur; acceſſit opportunitas ſecreti cum Reinoldo colloquij inſtituendi, cum Reinoldus Palatium principis huius, armis expugnaſſet, cœperunt, inter ſe conſilia communicare: quod horariæ preces emendatiores ita narrant contigiſſe. *Anno Domini 1162. cum Fridericus Romanorum Imperator huius nominis primus ciuitatem Mediolanenſem ſibi ſubiugaſſet, Reinoldus S. Colonienſis Archiepiſcopus ibidem exiſtens, cum ſuo exercitu palatium Aſſonis, qui in eadē vrbe primatum tenebat, occupauit: Qui habito ſecreto conſilio cum dicto Epiſcopo, vt ſibi vitam & gratiam apud Auguſtum, cui valde infenſus erat impetraret: ſanctorū Magorum corpora, quæ in ipſo palatio à primoribus dictæ vrbis ſub depoſito collocata erant eidem obtulit.* Alij malunt internuncia ſorore pro fratre ſollicita rem tranſactam eſſe, cui Chronicon Colonienſe fidem facit: & res à Crantzio geſta breuiter ſic narratur: *Annus erat 68. poſt centum atque mille cum Cæſar Fridericus, grauiſſima obſidione vrgeret Mediolanum ciues ad extremam famem perducti deditionis fecere mentionem, promiſſa incolumitate ciuium, Cæſar vnum excepit primarium ex vrbe virum, qui rebellionis autor diceretur quem etiam poſcebat ad ſupplicium: & vbi comperit Abbatiſſa loci: in quo manebant corpora trium Regum, Germana ſoror eius viri, pacta eſt cum Archiepiſcopo Colonienſi vitam fratri: ſciebat enim ciues: etſi non libenter dederent hominem ad ſupplicium, extrema tamen fame preſſos neceſſitati ceſſuros, & pro munere pollicetur ſanctas illas reliquias*

Gualfagus tranſigit cum Reinoldo.

per ſororem.

Chronicon. Colonienſe.

Crantzius.

Eandem rem fuſius narrat tranſlatio autentica Briſacenſis tempore eodem facta SS. Geruaſij & Prothaſij ex Archiuio ciuitatis & Lipſanotheca petita, ſic autem, ait, *Cum Imperator Fridericus Barbaroſſa Dux Sueuorum Mediolanum obſediſſet, propter Gualfagum Angleriæ Comitem, quod cum Dominus & princeps Mediolanenſium eſſet, Alexandrum à quo Cæſar anathemate fulminatus erat, in fidem & tutelam recepiſſet, & Imperatricem ipſam cum gynecæo per ludibrium aſinis vectam vrbis portis eieciſſet: ideo Anno 1162. vt idonei ſcriptores cum fide narrant tertia vice cingit obſidione, iurauitque capta ciuitate mortem Gualfago, & excidium Mediolano, vt Auguſtæ factam ignominiam vindicaret. Inaudierat illud animi ſui magno cum dolore ſoror Gualfagi: & ſolicita deliberat, qua poſſet arte viaque fratris ſeruare vitam, & offenſum Cæſaris animum delinire. Maturo tandem conſilio non ſine vitæ periculo clam è ciuitate ſe proripit & in caſtra Cæſaris ad Reinoldum Archiepiſcopum & Electorem Colonienſem, qui degebat apud Cæſarem ſe confert, cui dolorem animi de fratris periculo comminationem Cæ-*

Autentica narratio Briſacenſis.

ſaris

saris, & extremam ciuitatis Mediolanensis rerum omnium inopiam aperit, nec diffitetur eo ventum, vt non possint amplius ciues obsidium tolerare: offert igitur eidem præstantissimas quasque reliquias, primo translatas 10 Anno 311. Constantinopoli sanctos tres Reges *Gasparem, Balthasarem, & Melchiorem.* Enumerat & alias, de quibus infra. *Quod si speraret Archiepiscopus vitam posse fratris conciliato Cæsare conseruari, spondet dicta sacra pignora se daturum, de modo etiam qua res perfici possit consulunt in medium.* Hactenus Brisacensis autentica narratio.

Perantiquam hanc esse confirmat Bernardinus Corius scriptor Mediolanensis, qui ante ducentos ferè vixit annos Mediolani: quam autenticum sibi è Germania transmissum ait testimonium hoc exemplo. *Imperator destruxit Mediolanum, in qua destructione soror vnius vice-comitis, qui erat in potestate, propter liberationem fratris iuit ad R. D. nomine Rodulphum & Archiepiscopum. Coloniensem, & ostendit tria corpora Magorum.* Ripamontius eadem narrat & alij. Wittius idem fusè refert cum Chronico Saxonico, fides penes autores sit.

CAPVT XX.

Reinoldus clam accipit corpora Regum ante deditionem vrbis.

Curante corpora sint tradita quam vita seruata.

VIDERI possent non ante sacra lipsana data, quam seruata Gualfagi vita meruisset: sed ego Reinoldum vrsisse sanctorum corporum traditionem prius existimem, & sua etiam causa Gualfagum, quo magis sibi antistitem obligaret in idem libenter consensisse, increbuerat ciuitatem prædæ militibus: sacras reliquias Episcopis diuidendas, nec ignotum iam Leodiensi, vt dixi, Præsuli promissas sanctorum esse

consilium Reinoldi.

Magorum exuuias, in quorum possessionem nisi maturasset Reinoldus venire, dedita iam vrbe ijs caruisset, non enim potuisset Cæsaris factam promissionem rebus adhuc integris infirmare.

Maluit igitur (vt complures docent) inscio Cæsare via clancularia Coloniam versus destinare vel in tuto locare, ac tunc primum cum reuocari ab itinere vix posse viderentur, facilius extorquere ab Imperatore donationem.

Gualfago vtile.

Magis autem Gualfagus extra ciuium inuidiam erat: nam (sicut quidam scribunt) capto Gualfagi palatio, Reinoldus congressus amicè cum ipso, cœpit de vita eidem seruanda deliberare tunc, cum in ipso palatio deposita corpora seruarentur, ideo facile spargi in vulgus potuit, intercepta ab Episcopo corpora fuisse, & belli iure capta: vt & ciuium declinaret odium, & Germanorum aliorum offensam, qui ijsdem sacris exuuijs inhiabant. Certe cum Imperator ipse, & Conradus frater eius, vt dicetur infra magnopere sacra pignora desiderarint: si donata vita seditionis autori Gualfago, iam vinculis mancipato, caninoque more seruato compertum, tunc primum esset, quod eo lytro sibi vitam redemisset, multo peius sibi suisque consuluisset, quam si iure belli capto palatio peruenisse nuper ad Reinoldum affirmaret: siue igitur per fidos internuncios vltro citroque communicatis colloquijs ea specie, quasi iam de tradenda Cæsari ciuitate ageretur, siue per seipsum in arce rem transegerit, siue denique per sororem; statim videtur in possessionem immissus Reinoldus corporum, saltem SS. trium Regum: nam alia simul promissa postea commodius capta ciuitate putem obtinuisse. Atque ita intellige verba veterum lectionum: *Reinoldus cum suo exercitu palatium Assonis* (vel Gualfagi) *occupauit: qui habito colloquio secreto cum dicto Episcopo, & sibi vitam & gratiam apud Augustum, cui valde infensus erat, impetraret, sanctorum Magorum corpora, quæ in ipso palatio à primoribus dictæ vrbis sub deposito collocata erant, eidem obtulit: qui nimium exsultans, & libentissimè annuens, mox tam Reges, quam sanctorum Felicis & Naboris Martyrum corpora, quia timebat Imperatorem, clam per honestas personas Coloniam transmittit. De hinc accedens Imperatorem.*

ad vitandas suspiciones aliorum.

Lectiones breuiar.

Sed hæc è dicendis clarius ostendentur.

CAPVT XXI.

Miro astu corporibusacceptis eà transfert extra castra Coloniam versus, vel in locum tutiorem.

PROVIDEBAT animo Reinoldus pericula, ne tantus thesaurus Ecclesiæ Coloniensi donatus eriperetur. Totus igitur in eo fuit, vt quamprimum clam omnibus, Cæsare in primis, Conrado fratre eius comite Palatino, & Leodiensi Episcopo extra castra tutum in locum transferrentur: & quia quæuis onera elata castris tot vix poterant Argorum oculos effugere, quin opimi cuiusdam spolij mouerent suspicionem, & irritarent curiosam multorum cupiditatem. Hoc inijt consilium. Spargit in vulgus tres amicissimos suorum peste infectos decessisse, tribus igitur diuersis paratis loculis eos in Germaniam breuiore via remittit, patrijs vt tumulis inferantur: sic arcuit curiosorum inspiciendi cupiditatem. Rem ita gestam narrat Ioannes a Leidis Carmelita. *Fridericus Imperator adscendit post hæc, & obsedit ciuitatem Mediolanensem cum multis Episcopis, ducibus, comitibus, & alijs principibus. Capta autem ciuitate, quidam ditissimus ciuis Reinoldum Archiepiscopum Coloniensem conuenit, vt vita sibi incolumis, & res suæ hoc pacto conseruarentur, vt idem ciuis eidem Episcopo tres Magos sanctos Reges in manus suas resignaret, & quomodo adducerentur nullo ciuium, vel extraneorum sciente consilium daret: promisit Episcopus, & suscepit Magos tres, qui quia integri erant, nec facile abdi vel abscondi poterant, à datore eorum hoc accepit consilium; vt factis tribus feretris, simularet tres amicissimos suos cognatos pestilentia mortuos, & se coniuratum ab eis, vt per seipsum adducerentur ad patriam suam. Dispersa igitur est hæc fama de mortuis cognatis Episcopi in populo, qui accepta imperatoris licentia, & equis velocibus lecticas trahentibus, & aromatibus myrrhæ & thuris aërem circum circa permulcentibus Coloniam peruenit.* Sed cum è castris eduxisset elusis in speciem principibus, mulos singulis sacris corporibus onerauit: ea compositione qua merces ab ijs institorum deuehuntur: vt locorum per quæ transiit traditiones consentiunt: ita Chronicon Coloniense vult astu etiam nouo tunc visum fuisse, nam mulis & equis fidelissimorum de familia soleas auersas applicuit, vt insequentes fallerent notis vestigiorum; donec in tuto sacras exuuias collocassent. Cum enim Reinoldus abesse non posset ab exercitu: & ab ipso transigenda nomine Cæsaris esset deditio ciuitatis, vt omnia recte & prudenter, ac sine offensa Cæsaris cum eiusdem etiam gloria nominis sempiterna gererentur, prouidendum sibi putauit; & talibus obsequijs heroicis animum deuincire Friderici, quo facilius annueret eius votis, & Reges tres Coloniæ donaret.

Primus actus Reinoldi.

Arcet curiositatem inspiciendi.

lib 18. Chron. Belg. cap. 4.

Alter astus eiusdem.

CAPVT XXII.

Ciuitas Mediolanensis exhausta fame, missis ad imperatorem tribus legatis, offert deditionem, seque tradit victoris arbitrio.

REINOLDVS securus iam, sacris exuuijs in tuto collocatis (prope Comum vt quidam volunt) huc omnes industriæ neruos intendebat, vt staret promissis, Gualfagi vitæ consuleret, & quam honestissimis conditionibus, Cæsari victori gloriosissimis ciuitas dederetur. Iam eo ventum erat miseriarum, vt nisi breue intra tempus alimentis succurreretur, certa cunctis mors immineret, & quibuscumque etiam legibus à victore dicendis eius se gratiæ dedere victi cogerentur: volebat tamen Reinoldus ciuium, & in primis Gualfagi vitæ consultum esse. Itaque cum Laude resideret Imperator, eo destinari tres legatos Mediolanenses fecit, quo & ipse properauit, vt omnia rite peragerentur.

Hanc

Sigonius A. 1162. extrema inopia Mediolanensium.

Hanc legationem ita describit Sigonius ex necessitate suprema natam. *Ineunte inde Ianuario cum nulla ex parte res ad victum necessariæ acri diligentia hostium supportari possunt Mediolanum, eo inopiæ necessitatisque reducti sunt, vt canes equosque comederent, qua de re graues in vrbe tumultus, atque acerba passim iurgia audiebantur, cum alter alterum, omnes vero Archiepiscopum increparent, quasi ille aut bello temerè tanto caussam dedisset, aut paci moram, atque impedimentum adferret, qua re audita permotus Archiepiscopus, ad Alexandrum Genuam se recipit.*

adigit per legatos vt offerent deditionē.

Ciuitas vt legati iterum de pace ad Fridericum mitterentur, decreuit: missi tres cum liberis mandatis Obsa Obsius, Albertus filius; ac Anselmus Ortus, ipsum Laude, quo recesserat, conuenerunt; potestate audiendi impetrata, pacem petierunt: pollicentes se in honorem ipsius muros vrbis sex locis deiecturos, fossas completuros, ipsique demum dicto audientes futuros. Fridericus Germanis principibus sociarumque ciuitatum consulibus in consilium aduocatis, suisse, non eorum arbitrij deditionem velle respondit. quam conditionem etsi grauissimam legati receperunt.

consilium principum cogitur.

Hactenus Sigonius, sed cum comitijs istis Reinoldus qua vellet moderandis, & qua vellet inflectendis, plurimum valeret autoritate, licet grauius decernendum in eos multi putarent, cunctis tamen vt vita donaretur, & quidquid suis efferrent humeris, euicit: aderat Buchardus Cæsaris Scriba, qui comitiorum acta fideliter referr, præsertim quid in ipsis Reinoldus præstiterit. *Tandem*, inquit, *post multos terminos, & machinationes plurimas suprema necessitate famis & inediæ coacti in capite vnius termino constituto duo proponebant: videlicet vt vel sine omni terrore se dederent, vel per conuentionem gratiam inuenirent. Conuentio talis erat, totum fossatum planare, muros & omnes turres destruere, trecentos obsides dare quoscumque eligeret Imperator: & vt hi per tres annos in captiuitate tenerentur: potestatem, quam vellet Imperator, siue Teutonicam siue Lombardicam recipere, & super his igitur agitato consilio, magna pars principum quorum caput Dominus noster Coloniensis conditionem recipiendam consuluit, quia tunc plena esset victoria & Imperator vindictam & misericordiam pro velle posset exercere. Quidam etiam vtrumque esse dicebant honestū imperio: maior etiam pars, cuius caput Comes Blandicrensis conuentionē recipiendam consuluit, tum quia ad hanc Mediolanenses promtiores viderentur, & tamen omnes licet inuiti in hanc consenserunt:* vides, hic Reinoldi sententiam obtinuisse; quem etiam puto legatis conditionis puncta suggessisse, quo facilius vitam ciuibus impetraret, sed cum res protraheretur diutius, nec extrema ciborum penuria moram pateretur, vltro legati deditionem sine conditionibus obtulerunt, sola freti victorum clementia subdit enim: *protractis igitur aliquot diebus pro remissione sacramenti, quo Mediolanenses Brixiensibus, & Placentinis tenebantur, cum difficultatem conuentionis attenderent, & rerum exitus longius metirentur, stupefacti, & amissa conuentione, ipsi deditionem elegerunt, & ad solius misericordiæ propitiatorium se contulerunt. In Kalendis igitur Martij id est prima die mensis Consules Mediolanensium cum alijs nobilibus numero quasi viginti se cum ciuitate, cum rebus & personis, remota omni simulatione fraudis, qua in prima deditione nos circumuenerant, sine omni tenore & conditione prostrati cum nudis gladijs in ceruicibus palam in plena Curia Domino Imperatori reddiderunt: præstantes sacramenta quæcunque iubebantur pro se, & pro ceteris omnibus Mediolanensibus.* Hæc prima scena luctuosæ tragœdiæ: sequitur altera. *Rursum sequenti die Dominica, qua conuenienter cantabatur Reminiscere miserationum tuarum Domine, plusquam trecenti electissimi milites Mediolanenses cum præfatis Consulibus venientes item præsidente Domino Imperatore prociderunt, & tam pulcre, quam miserabiliter proponentes solam misericordiam inuocabant, claues ciuitatis obtulerunt omnium portarum, atque arcium resignantes vexilla principalia, quæ erant numero triginta sex, & ipsi sacramenta eadem quæ Consules præstiterunt:* Hæc dolorum & tragœdiæ præludia. Tertia Scena populi miserabilem, & depressam omnem Mediolanensium superbiam & fastum, & in imagine curuli, reapse Cæsari hoc modo repræsentat. *Postea*, ait, *tertia feria venit populus cum carrocio: quod apud nos standart dicitur, & cum reliqua militum multitudine, offerens omnium viciniarum vexilla numero centum & paulo plura: per ordinem ergò nouam Laudam ingressi populus trium porta-*

conditiones oblatæ à Mediolanensibus.

à Reinoldo suadentur concilio.

crescente vrbis fame sine conditionibus se tradunt Mediolanenses.

Kalendis Martijs vrbs dedita cum consulibus 1. scena.

altera.

claues offeruntur cum vexillis.

3 scena populi deditio.

portarum currum præcedebat, reliqua vero multitudo sequebatur vsque ad imperatoris palatium. Qui in solio excelsior residens, quam cito ab illis videbatur, tubicines stantes in curru tubis æreis fortius intonabant. Et superbiæ suæ tunc morienti ibidemque sepeliendæ quasi supremas exsequias repulsabant, & finito clangore, statim imperatoriæ receptioni sunt oblatæ. Denique singuli viciniarum maiores procedebant, profitentes & vexilla sua per ordinem à primo vsque ad vltimum resignantes. Vide nunc Mediolanum in imagine sua supplex, cum antea velut currus triumphalis & bellicus terrorem quaqua versum Italiæ toti incussisset: nunc depressum, euersum, abiectum, & humi stratum suum in effigie luctum ruinam & excidium deplorare & lamentari, vt Cæsaris extorqueat clementiam: *stabat* (ait spectator omnium trepidanti tunc similis Burchardus) *currus multiplici robore conceptus, ad pugnandum desuper satis aptatus, ferro fortissimè ligatus, de cuius medio processit arbor procera, ab imo vsque ad summum ferro, neruis, & funibus tenacissimè circumtecta, in huius summitate eminebat crucis effigies, in cuius anteriori parte B. depingebatur Ambrosius, ante prospiciens, & benedictionem intendens quocumque currus verteretur. Is post omnis Mediolanensium honoris resignationem vltimus accessit, & ipse caput suum declinaturus, cui, qui præerant arte totam machinam, & arborem ipsam vsque ad terram declinabant: adeo vt nos, qui intra solium Domini imperatoris eramus, ruinam machinæ veriti excuteremur: sed arbor deflexa nec cecidit, nec readscendit: donec Imperator fimbrias vexilli collegit, currumque readscendere fecit, & stare subiugatum.* Attende nouas verborum & actionum machinas, & vehementes arietes, quibus pectus Cæsaris emolliant. *Tunc milites & populus vnanimiter in facies suas ceciderunt, plorantes & misericordiam inuocantes. Post hæc quodam consule miserabiliter perorante, finita oratione omnis multitudo rursus procidit, & cruces, quas tenebat extendens, cum eiulatu magno in virtute crucis misericordiam inuocauit. Vnde vehementer moti sunt ad lacrymas quicumque audierunt, sed imperatoris facies non est immutata. Tertio Comes Blandratensis pro illis olim amicis suis perorans miserabiliter vim fecit omnibus, vt possent lacrimari, ipso* crucem præferente, & tota multitudine item cum ipso *suppliciter procidente: sed solus Imperator faciem suam firmauit vt petram Dei*: at quia tam in comitijs primas ferè, quam in imperatoris priuato consilio tenebat cancellarius Reinoldus: per quem vt dextram Fridericus cuncta perficiebat, ipse nomine Cæsaris, & deditionem accepit & misericordiam impetrauit: pergit enim. *Dehinc à D. Reinoldo Coloniensi facta est deditionis eorum tam pura distinctio, & ab ipsis responsa est tam mera confessio, vt deinceps locum habere non debeat alicuius ingenij vel pacti, vel conuentionis obiectio; & sciatis quod ipse est principium, medium & finis honoris imperatoris: orandum est igitur, vt dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius. Porro Imperator implorantibus illis respondit, quæcumque decebat, & opportuno tempore misericordiam se facturum ex consilio promisit, & sic dimittens vniuersos, sequenti die iterum omnes præsentari fecit. Illi autem spe misericordiæ cruces, quas in manibus ferebant per cancellos in cameram imperatricis proijciebant, cum ante conspectum eius introitum non haberent.*

carrocij Mediolanensis descriptio.

plebis ploratus.

Comitis Blandratensis deprecatio.

Imperatoris constantia & seueritas.

Reinoldus eius nomine accipit deditionē.

laus eius.

Imperatoris responsum.

luctuosum spectaculum.

Læserant præcipuè Augustam & Reinoldum; Augustam, crucis obiecta specie placare per Christum cupiebant: Reinoldum Gualfagus deuinctum habebat, & vrbi fauentem, donatis iam tribus Regibus. Sed cum hactenus species miserationis fuisset, & danda postea dies esset iustitiæ, vigilauit in omnem occasionem Reinoldus, vt Gualfagi vitam conseruaret.

CAPVT XXIII.

Gualfagi soror humeris deportat fratrem, vt per Reinoldum vitam ei ab imperatore impetret.

Erat vetus recepta consuetudo, cum honestè ciues vrbe capta, sed excidenda dimitterentur, vt singuli quidquid vna possent efferre gestatione liberè secum auferrent, ita biennio ante cum Cremenses post acerrimam obsidionem victos emitteret Fridericus, statuit: *vt ait Sigonius, incolumes exirent, cum ijs rebus, quas vno gestatu efferre singuli possent.* Datum id etiam Mediolanensibus ciuibus vt coæui, & vicini scriptores volunt. Autor affligimensis auctarij, ait, *Imperator, qui proposuerat eos ad terrorem aliorum diuersis supplicijs interimere, vita donatos, rebusque necessarijs quantum secum efferre poterant concessis per regionem dispersit*, & Otto à sancto Blasio *miseri ciues dexteras petunt ac multis modis iram Cæsaris sedare tentantes, nullo modo nisi hac sola conditione proficiunt, scilicet vt traditis armis vrbem relinquentes egrediantur, vita tantum rebusque necessarijs licet exiguis sibi indultis?*

indulgetur vt efferant quæ vno gesta tu possunt.

Par hac in re videtur fuisse summorum & infimorum conditio: & licet postea: cunctis sit imperatum vt hac lege excederent, citius permissum quibusdam existimo, ex quo tradita iam vrbs cum clauibus & vexillis imperatori fuit, vel cum Reinoldus tam in concilio Principum, quam apud Cæsarem eo cuncta flexisset, vt omnibus vita donaretur, potuit cum postridie sciret consules & optimates ab imperatore capiendos id apud ipsum occultis cuniculis obtinere; vt earum vxores, vel affines, vel certi quidam, quibus ipse studebat, tunc mutare solum possent, & adsumere, quod vno gestatu efferrent: nec vlla facile mouebatur suspicio Cæsari fraudis, cum quod Cremensibus dedisset, & dare Mediolanensibus statuerat Principum omnium suffragijs conspirantibus, id cancellarij sui interposita autoritate citius quibusdam indulgeretur.

Reinoldus id quibusdam impetrat vt citius fiat.

Ausa fuit igitur soror Gualfagi nobile facinus, amoris germani perenne monumentum, quod posteritas miretur, licet paucorum litteris sit commendatum, ego fide certorum Autorum, quos laudabo, non mea refero in humeros enim fratrem sustulit, & coram imperatore detulit: fidem promissi & Reinoldi: præsentis preces interponens. Hic Imperator ira excandescere, tantum non in præsentem ipse manibus inuolare, vnicum hunc perduellem imperij, hostem pacis & fœderum ruptorem iurisque gentium violatorem appellare, suæ maiestatis & Augustæ derisorem cuius vnius caput iuramenti deuinctus religione tot prælijs petierat, sed Reinoldi deprecatio; sororis antistitæ lachrymæ, & amor; præsentium Principum fauor: forsitan & Augustæ voluntas placatior, tot hesterni flentis populi lacrymis & crucibus in cameram eiectis emollita, euicit, præsertim cum ipsa soror cum Gualfago supplices pedibus Augustæ prouoluti Reinoldo idem obtestante veniam exorarent, ipso perpessionis Dominicæ tempore, quam tunc Ecclesia recolebat.

Gualfagi soror effert fratrem.

prægnantes causæ veniæ dandæ.

Datum hoc fuit Reinoldi meritis, & amori antistitæ, vt vinculis mancipatus, vita donatus, canum ritu triduo ossibus obiectis sub mensa pasceretur. Res hæc, quia vix audita, testibus est fulcienda.

Crantz. in Sax lib 6. c. 24.

Crantzius eam sic narrat. *Et vbi comperit Abbatissa loci in quo manebant corpora trium Magorum germana soror eius viri, pacta est cum Archiepiscopo Coloniensi vitam fratri: sciebat enim ciues, etsi non leuiter dederent hominem ad supplicium, extrema tamen famæ pressos necessitati cessuros, & pro munere pollicetur sanctas illas reliquias. Sciens Archiepiscopus indignationem, & implacabilem iram Cæsaris in hominem, honesta fraude circumueniendum putauit imperatorem, pro munere deposcens, quod Abbatissa exportaret. Cæsar non cogitans, quid molitetur, indulsit, illa fratrem humeris, vt potuit, euexit, Cæsar non hoc permisisse, clamitat, Archiepiscopus fidem promissionis efflagitat, nec facile illum Cæsar contristauit vita salutatur ad mortem destinatus, & ille sanctas ex pacto reliquias accepit. Quas Coloniam præmisit.* Bernardus Wittius Leisbornensis cum Crantzio facit.

Bernardus Wittius in Chronico Leisbornensi.

facit. *Vrbis enim, ait, portis crepusculo apertis ab imperatore Episcopus onus Abbatissæ obtinuit, quæ fratrem suum dorso imponens, trium Magorum pretio, fœtidum germani cadauer, femina astuta obtinuit.* Ante hos Saxoniæ Chronicon ita refert:

Saxonia Chronicon.

Post discessum Henrici Leonis è castris (corrupti pecunia Mediolanensium). *Cæsar cum Reinoldo continuauit obsidionem, non ante discessurus, quam vrbem expugnasset: obtulit etiam Mediolanensibus omnibus vitam, & immunitatem, si se dederent excepto consule, quem suspendio addicebat: ciues abnuerunt, donec famis necessitate coacti sunt dedere ciuitatem. Iacebat prope mœnia Partheno, conditorium tunc sanctorum trium Regum, qui ex Persia Constantinopolim, inde Mediolanum translati fuerant à 671. annu præerat ei Antistita soror consulis, cui Cæsar iurarat mortem: hæc prudenti consilio Reinoldum Archiepiscopum Coloniensem accersit ad mœnia ciuitatis, aperit postridie tradendam à ciuibus vrbem: sororem se consulis esse, quem destinarat neci Cæsar, quod si eo quem indicabat modo fratrem vellet eripere morti, tres Reges eidem promittebat. Postridie mane patentibus ciues portis Cæsari iurare cupiebant: hic Reinoldus à Cæsare postulare id, quod Abbatissa suis efferret humeris, qui nil mali suspicatus, appromisit, sed cum egressi ciues vrbe clerici cum laicis supplices fierent imperatori, Abbatissa consulem fratrem humeris suis detulit. Hoc viso Cæsar, ait, non hoc spopondi: instabat Archiepiscopus, staret promissis, tandem acquieuit ob merita Reinoldi ingentia: ita consul lytro thesauri Ecclesiastici redimitur: quod tamen latebat imperatorem.* Eadem & vberius narrat Chronicon Coloniense.

Chronicon Coloniense.

Accuratius tamen reliquis Brisacenses in autentico suo documento translationis SS. Geruasij & Prothasij sic memorant post ea, quæ supra ex eodem recitaui.

Brisacensis narratio.

Persuasit etiam eidem Archiepiscopo hoc prudenti suggesto consilio, peteret & impetraret ab imperatore, vt quod prima Cæsari quæ occurreret in ingressu ciuitatis Mediolanensis mulier, humeris deportaret, ipsi liberè donaretur. Cum igitur postridie mane, dum ciuitas traderetur, soror Gualfagum consulem humeris deferret ante Cæsaris & Reinoldi ingressum, Cæsar licet inuitus promissi tamen memor, vitam ei donauit, triduo tamen eundem, vt multi scribunt, canis instar sub mensa ossibus aluit, & varijs afflixit modis; quem etiam cum multis comitibus & Dominus captum abduxit in Germaniam, qui post multos annos vinculis solutus Mediolanum instaurauit.

Gualfagus captus detinetur.

Posteriora Brisacensium verba scriptores alij confirmant, vt Philippus Bergomas.

Philip. Bergomas in supplemento.

His verbis Gualfagus cum Ioanne Episcopo, ac multis ex vicecomitum familia captus, & in Germaniam ad perpetuos carceres relegatur, hunc ita Gualfagum captum Fridericus vt aiunt triduo sub mensa sua ad modum canis tenuit, & multis flagellis eum cædi præcepit: Perductus autem in Germaniam Gualfagus, & in compedibus constrictus multis annis afflictus fuit, post complures autem annos Gualfagus compedibus fractis custodibusque interfectis in Italiam in habitu rustico venit: vbi Mediolanensium ciuibus conuocatis, & in vnum collectis, adiuuantibus socijs ciuitatibus ac Græcorum imperatore, ab integro ciuitatem reposuit, ac mœnibus communiuit, & pro virili omnia restituit. Tandem Gualfagus hic vir inuictissimus cunctis filijs priuatus, animi dolore & senio grauatus ægritudinem contraxit, atque die quinto quo ægrotare cœpit vitam cum morte mutauit A. 1152.

Euadit è vinculis.

Iterum de eodem subdit. *Quinto vero anno post vrbis excidium Gualfagus Mediolanensium pater & Princeps in Germania compeditus è compedibus & carceribus imperatoris aufugiens, in Italiam venit; & ciuibus suis in vnum collectis vrbem ab integro adiuuantibus vicinis ciuitatibus atque Emanuele Græcorum imperatore cum maxima gloria reposuit atque muniuit.* Nauclerus eiusdem meminit:

Nauclerus.

Tunc quoque Gualfagus, & multis ex vicecomitum familia captis in Germaniam relegati sunt, hunc etiam Gualfagum, vt quidam scribunt, Fridericus triduo sub mensa ad modum canis tenuit, & multis flagellis cædi fecit, qui & in Germania multis annis in compedibus mansit, & postea Generatione 40. A. 1170. circa eius initium. *Gualfagus Angleriæ comes nuper Mediolano vastato captus, & in Germaniam ductus compedibus fractis in Italiam cum rustico habitu venit, vbi Mediolanensium ciuibus conuocatis, adiuuantibus socijs ciuitatibus, ac Græcorum Imperatore ab integro ciuitatem reposuit ac mœnibus muniuit.* Plura de eodem dixi ex Dubramo supra: Hæc postrema de Gualfagi canino more tractati

Similia muliebris prudentiæ & amoris exempla.

Sueuicarum feminarum amor in maritos.

& quinquennio post Mediolanum instaurantis narratio, cum sit ob grauissimorum autorum sententiam certa: priori, quod eius vnius petitum à Cæsare caput sit; & non nisi astu muliebri mortem euaserit, robur addit: præsertim cum exstitisset nuper Conradi tempore similis caritatis muliebris par præmium. Conradus is qui Fridericum in imperio præcessit, & ipse Sueuus oppidum Winsberg militari corona cinxerat, & ad deditionem compulerat; vita mulieribus donata fuit, & quidquid humeris vrbe exportarent, sed mors viris omnibus destinata est. Quid mulieres facerent orbæ viris, opes efferrent animæ dimidium suæ morti & lanienæ tradérent? nouum feminæ & inauditum facinus, prudens, audax, pium, & forte, virilis sane pectoris & roboris aggrediuntur: nam relictis opibus, liberis, supellectilibus, suos singulæ in humeros leuant coniuges, ordine ciuitate egrediuntur coram Conrado Cæsare, effuso nouum ad spectaculum exercitu. Aderat Conradi Regis Germanus Fridericus (Barbarossæ nostri pater) de viris excepit, quibus nihil, nec vita quidem promissa fuit: clementer & regiè respondit Conradus Imperator: *Non decet verbum regium immutare.* Mox laudata mulierum pietate, fidelitate, & fortitudine, incolumes cum viris dimisit. Non dubito, quin factum hoc Conradi patrui, viginti duobus annis ante gestum, ipso forte præsente Barbarossa Reinoldus Friderico & refricuerit, & ad æmulam Augusti patrui gloriam constantiæ in promissis excitarit: vt ipse Reinoldus videatur totius architectus consilij exstitisse, quæ Cæsarem non degenerem faceret maiorum suorum imitatorem. Rem gestam Trithemius refert in Hirsaugiensi Chronico. Ad an. 1146 & Nauclerus circa idem fere tempus. Crusius in Sueuicis an. 1140. narrat idem Beierlinck in theatro V. prudentia f. 771. & laudat etiam autores eius Gotfridum Viterbiensem, & Æmilium lib. 7. ac subdit *facinus dignum memoria, quo sic oblectatus fertur Laurentius Medicis Florentinus Princeps, vt ex eius lectione à morbo grauissimo conualuerit: simili astu mulieres Cremensium vsæ perhibentur cum oppugnati à Friderico Barbarossa ob rebellionem hac conditione in gratiam recepti sunt vt non secum plura bona efferrent, quã possent humeris aut manibus gestare. Relictis enim bonis filios, parentes, cognatos cum ægrotos tum sanos exportarunt. Quin etiam eo bello quod anno* 1499. *Sueui confœderati contra Heluetios Maximiliani primi auspicijs gessere, Heluetij Brumenfeldam oppidum Cleggouiæ in potestatem redegere, vitam obsessis pacti, & quantum singuli humeris efferre possent. vxor Rosenecchij oppido præfecti cum sciret eum maxime peti in humeros elatum extulit, Vrstisius lib. 6. Am. Basil c. 20.* Plures huius facti testes etiam Italos & Mediolanenses Corium & Ripamontium suis locis indicabo: quamuis non omnibus cum adiunctis his referant: Lectoris interim relinquo arbitramento, sintne hæc satis firma, quæ fidem certam mereantur.

Beierlinck in theatro v. prudentia.

huius historiæ lectio morbum depulit principi Florentino.

CAPVT XXIV.

Quid reliquis Consulibus & ciuibus factum sit, donec edicto Imperatorio liberarentur, & de excidio ciuitatis Mediolanensis.

VALFAGO satis multato, optimates ciuitatis Fridericus obsidum loco voluit retinere tum, quod illi malorum autores grauius deliquissent, tum vt à simili defectione magistratus vicinarum vrbium deterreret. Porro quod scriptores quidam Itali Corius. Philippus Bergomas, & alij, cædes innumeras factas volunt, nec ætati, vel sexui parcitum, ab oculatis testibus refelluntur, qui donatam omnibus vitam adserunt; adnitente Reinoldo: vt clementiâ Cæsar imperium sibi stabiliret. Altera igitur scena iustitiæ, mixta clementiæ, sic à Buchardo proponitur, eo credo die, quo Gualfago parcitum est, *Illis igitur altera die præsentatis & plo-*

rantibus respondit Imperator, se velle facere principium misericordiæ & principium iudicij: dixitque: si iustitiæ iudicijs esset agendum omnes eos vita debere priuari, sed tunc misericordiæ locum dari oportere: Illi vero hoc verum esse ex legibus affirmabant, illud respectu diuinæ miserationis fieri exoptabant. Iussit igitur Imperator omnes consules, & exconsulares maiores & milites, legistas & iudices in obsidatu teneri, populum verò tanquam minus culpabilem tantum sacramento affectum in ciuitatem remitti. Verba eadem Godefridus habet: secutum edictum aliud cum redissent in vrbem ciues: misit Cæsar è suis fidos, qui à singulis iusiurandum conceptis verbis exprimerent, & portis deiectis aditum patefieri, vt exercitus immitteretur, quam edicto cæsareo solemni ceremonia soluerentur: *Deinde*, ait, Burchardus: *missis magistratibus in ciuitatem iussit ab omnibus, qui duodecennes essent vel vltra sacramenta præstari: quod & factum est: iussit & singulas portas ciuitatis, & circa portas fossatum & muros complanari, vt ad singulas portas singulis aciebus lata fronte, æquabili gressu pateat introitus: factumque est ita, & cum de duobus millibus castrorum tantum quatuor ipsi superfuissent, eadem iussi resignarunt & hoc ad iudicium. Ita Dominus Imperator cum Mediolanum vicisset, à misericordia victus est, & ne communione proscriptorum peccaretur, & vt misericordiæ satis faceret, personas, Mediolanensium à banno imperiali absoluit. Quadringentos tamen obsides Dominus Imperator ex optimis elegit, ac scripto notauit, quos nunquam à se dimittet, nisi prius toti rei finem imposuerit.* Hæc Burchardus: compendio narrat omnia Sigonius mutatis & adiectis paucis quibusdam adiunctis. *Deditio quinto nonas Martij hac ratione perfecta est: consules ex autoritate consilij Laudem ad Fridericum profecti, strictos gladios tenentes liberè se, omnia quæcumque ille imperasset facturos, atque eodem quoque ciues suos omnes sacramento obligaturos iurarunt. Post biduum trecentos equites totius ciuitatis nomine triginta sex vexilla & claues ciuitatis detulerunt, ac præceptis eius se parituros iurarunt. Inde mille pedites carrotium adduxerunt, ac vt alij tubas ciuitatis obtulerunt: postridie Fridericus edicto imperiali sublato, quadringentos obsides postulauit, ex quibus centum & octoginta sex ex ordine equestri retinuit, reliquos ad numerum conficiendum ex ipsa nobilitate exegit, atque ad singulas portas vrbis murum deijci, & fossam repleri iussit, quantum exercitui quadrato agmine ingressuro foret satis. Postremo ius iurandum a singulis exegit, atque ei accipiendo sex principes Germanos ac totidem Lombardos præfecit.*

Iustitia imperatoris mixta clementiæ.

obsides omnes tenentur primarij ciuitatis. iusiurandum à ciuibus exigitur.

absoluum edicto imperatorio. Sigonij narratio.

Reinoldus interim captatis opportunis horis Cæsarem interpellat, sibique donari corpora sanctorum Regum pro tantis militiæ susceptis laboribus enixè rogat difficilem initio Friderici nactus est animum, qui sibi & patriæ suæ Sueuiæ, tantum thesaurum destinarat, vt multi volunt, & satis fratris ipsius Conradi declarauit offensio, varijs testata prælijs, quibus infestabit Colonienses, ablaturus in Sueuiam, si licuisset.

Poterat (si Leodiensibus credimus) & promissionem Henrico 2. Leodiensium Antistiti factam prætexere; sed vt cognouit in via Coloniam versus præmissa iam esse, vel inuitus acquieuit petitioni: res tamen tota clam esse composita videtur; ne Conradi fratris præsentis animum exulceraret, & in Reinoldum concitaret.

Imperator donat Reinoldo tres Reges.

Iam Imperator conuentum principum Papiæ indixerat, vt excidium cunctis Mediolanense persuaderet, ad terrorem vicinis ciuitatibus incutiendum in eo decretum est, cunctorum suffragijs, vt ciues omnes exsularent: Sigonius ait: *Atque his rebus administratis Papiam se decimo quinto Kalendas Aprilis cum Beatrice coniuge retulit: Ibi consilio Episcoporum, Principum & Magistratuum amicarum ciuitatum coacto immodicam Mediolanensium superbiam alte repetito accusationis initio docet, quemadmodum se aduersus superiores Imperatores gesserint, quibus calamitatibus Laudenses, Comenses, & Papienses nulla Regum habita ratione affecerint, vt se demum sæpius in ordinem redegerint, ac pacem datam violarint: eos omnium Lombardiæ seditionum, omnium bellorum autores fuisse, eos Pontifices in Imperatores acuisse & defendisse: ac nunc vt cum maximè tueri ostendit. His de causis consilium atrox fortasse, sed sibi necessarium cœpisse concludit, ad reliquam Lombardiam pacandam, atque in fide & officio continendam vrbis Mediolanensis*

Papiensis consessus omnium principum. Sigonius.

excidium decernitur.

lanensis delendæ, populique superbiæ ac potentiæ comprimendæ. eo consilio ab omnibus, qui aderant comprobato, post quatriduum Consules Mediolanenses accersit, ipsisque imperat, vt omnes vtriusque sexus ex vrbe intra octo dies emitterent: nam se ædificia velle omnia euertere, Consules grauate: sed quia imperium recusare non poterant præceptis obtemperarunt, atque vniuersos exire vrbe iusserunt. Ita septimo Kalendas Aprilis Mediolanenses mœsti ac se fortunamque suam quod non potius armati occubuissent, quam incolumes ad eam necessitatem venirent exsecrantes, vrbe exierunt, atque alij Comum, alij Bergomum, alij Laudem, vt quisque necessarios atque hospites habuit, abierunt. Vulgus ipsum non solum consilij inops, sed parum etiam mentis compos, circum fossas restitit extremum patriæ casum, exspectaturum: erat autem fœdus ac miserabilis adspectus mulierum ac puerorum, ingentibus omnia clamoribus, eiulatibusque replentium atque opem surdis hostium auribus implorantium. Vbi exhausta vrbs incolis fuit, Fridericus cum exercitu victor accessit, & ne fidem fallere videretur, per ruinas murorum non per portas intuit. Hic direptio facta eorum, quæ ciues solis necessarijs instructi reliquerant, præda sanè ingens quemuis exercitum opulentatura: quamuis Cæsaris mens non tam erat ijs spolijs onerare milites, quam seueritatis exemplum relinquere, ciuitatibus transalpinis euersa penitus vrbe, ne similem ab imperio defectionem molirentur.

lugubre spectaculum. direptio ciuitatis.

E templis autē & religiosis domibus sacer collectus thesaurus reliquiarum est, qui sine numero tantam mire decorabat vrbem, vt in maximis totius orbis sacrarijs censeretur. Solus quem inde non pecuniæ cupidus, sed diuorum corporum auidissimus Reinoldus in Germaniam detulit, sufficit ad coniecturam de reliquis Episcopis, qui multi aderant, faciendam: Luctuosa catastrophe tam flebilis tragœdiæ: nam ciuibus eiectis, domibus expilatis, turribus dirutis: hostes Mediolanensium infensissimi omnibus ex plagis euocati sunt, vt factas iniurias sibi vindicarent, & portas singuli singulas euerterent, è quibus florente Mediolano eruptione facta clades tot acceperat. *Inde* (ait Sigonius) *negotio vicinis ciuitatibus id muneris sibi præcipuè deposcentibus dato, vrbem paucis templis seruatis excidit: Laudenses ædificia portæ orientalis diruerunt; Cremonenses Romanæ; Papienses Ticinensis; Nouarienses Vercellinæ; Comenses Comensis; Seprienses & Mathesani nouæ. Arcus, theatra, thermæ, quæ ex antiqua vrbis fortuna adhuc supererant, deletæ. Demum profana discussa omnia, præter turres aliquot, & partem mœnium, quæ integra propter operis firmitatem remansit. Templa spoliata, Abbatiæ populatæ, Brolium vt aiunt ad perpetuam sterilitatem sale disseminatum.* Hactenus Sigonius, alios libet adiungere: horum quidam fumantis etiam Troiæ speciem repræsentant. Otto à S. Blasio: *igitur Cæsare, vt præscriptum est Mediolanum ingresso, nunc diruto, turribus deiectis totam ciuitatem à fundamentis, ac omnibus modis inhabitabilem reddens, igne postremo reliquias omnino consumsit; diuisisque in quatuor partes ciuibus regione inculta illis ad inhabitandum concessa, quatuor eos oppida ædificare iussit, ipsosque vti dictum est, per partes diuisos ea incolere fecit.* Parcitum autem quibusdam ecclesijs & deprecante credo Reinoldo certum est: ita enim Robertus de monte, qui tunc viuebat: *Mediolanum quam per tres annos obsederat necessitate famis afflictam cepit, & destruit, reseruatis tantummodo matrice Ecclesia & quibusdam alijs*: plures excipit Autor Affligimensis Autarij suppar: *Deinde iussit suos ingredi ciuitatem muros, turres, & alia superba fastigia, & ædificia destrui, tribus tantum pepercit. Ecclesijs S. Mariæ, S. Mauritij, & S. Ambrosij cum officinis Clericorum officialibus, ipsorum domibus, & indemnitate rerum concessa, ærarium publicum sibi reseruatis* Consentit Dodechinus synchronus; *Mediolanum rursus à Cæsare obsessa, insimul etiam in breui capta, populus expulsus, murus in circuitu deiectus, ædes exceptis sanctorum templis solo tenus destructæ.* De tribus seruatis templis cum Affligimensi conspirat Chronicon magnum Belgij. Tritthemius de omnibus ecclesijs cum Dodechino facit: *eodem*, inquit, *anno cum Mediolanenses fidei, promissionis, & iuramenti immemores, obedientiam Imperatoris refugerent, ciuitas ipsa Mediolanum rursus à Cæsare obsessa, & breui capta est, populus expulsus, murusque in circuitu deiectus, & ædes omnes exceptis sanctorum templis solo tenus destructæ; ita vt per medium vrbis in medium Crucis aratrum iubente Imperatore traheretur.*

colliguntur reliquiæ. vicinæ ciuitates euertunt Mediolanum. Otto à S. Blas. C. 16. incineratur. in append. ad Sigeb. A. 1163. Ecclesiis quibusdam parcitum.

templis

Templis ſane quibuſdam abſtinere manus voluit Imperator, qui iam euerſis domibus in Ambroſiano mandauit grates feſto Palmarum die decantari. Hinc ita Nauclerus templorum deſtructione omiſſa refert excidium. *Imperator mœnia cuncta ciuitatis euertit, vrbeque ſolo adæquata, aratrum per circuitum duci & ſal in perpetuã damnationem ſeminari iuſſit: nobili potitus triumpho Imperator Oliuarum feſto in Baſilica S. Ambroſij cum Oliua, triumphalem geſtabat victoriæ palmam, vbi expletis ſingulis, Ticinenſi in vrbe in Paſchate cum Beatrice conſorte curiam celebrauit.* Nauclerus. canuntur in Ambroſiano Deo gratiæ.

Ipſi ſcriptores quidam Mediolanenſes præter templa multorum domus ſeruatas volunt, & Ripamontius quidem Gibellinorum, quos fatetur in Cæſaris exercitu militaſſe, & ſupra vidimus cum Auguſta Mediolano cum inſigni ludibrio exturbatos. Ait enim. *Ambigunt aliqui tantane fuerit ſiue clades vrbis, ſiue Cæſaris ſæuitia, an vero minor aliquanto, ſicut pleraq; rerum antiquarũ creuerit hiſtoriæ licentia, quæ ſæpe parua pro magnis extollendo ſeculis & hominib. illudit. Quippe Gibelini pleriq; erant in Cæſaris comitatu ac ſuas facile ſeruare domos potuere, vt Guelforum exſcindendo tecta, quæ aduerſa factio erat, expleret odium Cæſar, ceteris intactæ res manerent. Præterea vetuſtiſſima templorum, ædiumque priuatarum facies, & ante Ænobarbi ætatem poſita monumenta, quæ manent adhuc, reliqui paſſim fuiſſe nonnihil affirmant.* Bernardinus item Corius Mediolanenſis quinquageſimam facit ædificiorum vrbis partem reliquam; quem cum adiuncta quædam adducat ab alijs prætermiſſa, non abs re erit auſcultare. *Die lunæ, quæ erat 26. Martij venit Imperator Mediolanum, cum eo erant principes Germaniæ, Cremonenſes, Papienſes, Nouarienſes, Comenſes, Laudenſes, Seprienſes cum Marteſanis. Hic Laudenſibus orientalis portæ ædificia commiſſa deſtruenda, Cremonenſibus portæ Romanæ, ceteris portæ ceteræ: durauit durauit ruina tantæ ciuitatis ad proximam vſque Dominicam Palmarum. res pœne fidem & captum humanum excedit tam breui tempore tantam tot ædificiorum molem ſubrui potuiſſe: quæ duorum ſpatio menſium abſolui ægrè poſſe videretur ita quidem vt ne quinquageſima quidem pars ædium remanſerit. creditum à multis fuit ſæpius ante Mediolanum exciſum fuiſſe: illud certum theatrum, amphitheatrum, capitolium, hippodromum, & alia ſtupenda opera à prima Mediolanenſis vrbis fundatione intacta & illæſa ſemper, hac Friderici primi ruina tantum concidiſſe: nec tamen inficias ibo alias ſæpius Mediolanum incommoda grauiſſima ſuſtinuiſſe.*

Quædam ſeruatæ domus. Ripamont. hiſt. Mediol. Eccleſiaſt. p. 2. l. 2. Corius. mira celeritas in diruendis ædificiis.

Pergit deinde cladem illam multis verſibus deplorare, vbi quod ipſe cum alijs quibuſdam Italis narrat, non parcitum ætati & ſexui, ei repugnant, vt ante dixi ſcriptores alij ſatis idonei, qui volunt omnium vitæ, & perduellium, adeoque ipſius Gualfagi vice-comitis per Reinoldum conſultum fuiſſe, vnde qui præſens inſpexit omnia Burchardus nullam cædis vllius facit mentionem.

Ita ſuperba cælo minitantia faſtigia molium ingentium à mille iam annis, & amplius florentis ciuitatis auctæ, & exornatæ, hebdomas vna ſolo prorſus adæquauit: ſic tamen, vt licet quinquennio manſerit ciuibus viduata, poſtea tamen cœperit, ſolertia Gualfagi captiui Cæſaris elapſi è cuſtodia, velut Phœnix è cinere ſopitus & mortuus redanimari: vt breui priorum temporum gloriam latius porrecto vrbis pomærio longe ſuperarit: nam Euſtorgiana baſilica mœnibus olim excluſa: iam ijs ambitur; hoc ei datum videtur calitus, quod vrbium reliquarum ferè prima, & conſtantiſſimè ſuſceperit ſedis Apoſtolicæ defenſionem, & Alexandro legitimo Pontifici fidelis adhæſerit. post quinquennium inſtauratur.

CAPVT XXV.

Papiæ celebrat Pascha Fridericus, donatiuis afficit Principes, & reliquijs Reinoldum opulentat.

Paschalis celebritas Papie ibi.

OCTAVA Aprilis Paschalem solennitatem eo anno celebrabat Ecclesia, quam Papiæ cum omnibus Principibus peregit Fridericus, festiuis gaudijs, ipse corona redimitus imperatoria, cunctis etiam Ducibus, & Principibus epulum præbuit apparatu incredibili Iam pridem auidè Germaniæ Principes missionem desiderabant, quos Imperator donis & priuiligijs auctos præsertim Bohemiæ Regis filium à se dimisit. Irenicus, Chronicon Saxoniæ & Coloniense volunt tunc primum detectam proditionem Henrici Leonis, qui cum Mediolanensium res in arcto fuissent constitutæ, corruptus eorum ingenti vi pecuniæ, decesserit ab exercitu: & ex eo tempore natas Imperatorem inter & ipsum simultates, quibus auctis cum postea sæpius ad comitia vocatus, vt se legitimè purgaret, ter vel quater non comparuisset, proscriptus fuerit, ducatibus eius publicatis: quamuis alij primam tanti mali sementem ad sequentem expeditionem Italicam referant. Sed dum varij varijs inhiant priuilegijs, opibus, beneficijs, & allodijs à Cæsaris clementia impetrandis, vnus pœne Reinoldus Cancellarius sacris insidiabatur reliquijs: occasionem nactus famem inexplebilem satiandi hoc facilius, quo pauciores ea cura stimulabat. Iam corpora S S. Regum clam omnibus à Gualfagi sorore donata acceperat, & consensum imperatoris inuiti extorserat; sed non integra adhuc causa: dimissis iam ijs per fides extra castra certum & tutum in locum Comum versus, vnde citissimè cum annuisset, Coloniam mitteret. Palam tunc alias etiam petijt sanctorum Naboris & Felicis, Geruasij & Protasij, S S. Machabæorum, & S. Apollinaris: quas omnes volunt ab eodem eo tempore Cæsaris beneficio concessasque ei donatas, ob fidam, quam in hac expeditione, præsertim in expugnando Mediolano nauarat operam, de singulis suo fusius agetur loco. Scriptores alij, qui non accuratius digerunt singula, tunc & sanctos Reges eidem oblatos volunt: sed obstant acta translationis, & Chronica varia, quæ è gestis Reinoldi cuncta (propter offensam principum, in primis autem Leodiensis Episcopi & Conradi Comitis Palatini, qui præ cunctis eos Sueuiæ pridem desponderat) occultantis possessionem eorum cautissimè aditam, & rem omnem euoluunt accuratius cum adiunctis omnibus. Hic quosdam laudabo testes, qui dicunt Cæsareo beneficio propter fidum obsequium nullo petito stipendio militiæ tam diuturnæ cum SS. Reges obtinuisse, adeoque expugnationi Mediolanensi coniungunt eorundem translationem, licet multi velint biennio post accidisse.

lib. 3 exegesis c. 40.

Reinaldus reliquiarum cupidissimus

multas S S. Martyrum obtinet.

S S. Reges occulte detinet.

Autores qui excidio Mediolanensi iungunt translationem sanctor. Regum.

Otto à S. Blasio coæuus ferè *Imperator: cum toto suo exercitu immensa & ditissima spolia in Ecclesiasticis thesauris, alijque rebus pretiosis diripuit, reliquijsque Sanctorum, quibus hæc ciuitas egregiè nobilitata fuit per Ecclesias collectis, ac cum reuerentia asportatis tres Magos, qui cum muneribus stella duce Christum in cunabulis adorauerunt, mihi inuentos Reinoldo Coloniensi Episcopo, qui in hac obsidione cum sua militia præcipue claruit, dono dedit.* De alijs subdit Principibus. *Igitur confecto bello Ligustico Imperator Principibus gratias pro industria referens, militibusque dona pro meritis liberaliter largiens nobili triumpho repatriauit.*

Otto à S. Blasio.

Dodechinus: *A. 1162. Mediolanum rursus à Cæsare obsessa, insimul etiam in breui capta, populus expulsus, ædes, exceptis Sanctorum templis, solo tenus destructæ: Reinoldus Coloniensis Episcopus corpora trium Magorum clam auferens secum Coloniam transtulit.*

Dodechinus in appendice ad Mar. Scotum.

Neubrigensis proximus eorum temporum. *Victor Imperator ciuitatem euertit, ciues quoniam se dediderant non disperdidit, sed dispersit: præclaras illas reliquias ibi reconditas Longobardus ægrè ferentibus in regnum teutonicum transtulit.*

Neubrigensis.

Ægidius aureæ vallis. *Postmodum Anno Domini 1164. cum Fridericus Romanorum Imperator Mediolanenses sibi rebelles subiugasset, & esset ciuitas in eius potestate, mortuo in partibus illis Henrico Leodiensium Episcopo Reinoldus Coloniensis*

Ægidius c. 45.

niensis Archiepiscopus sæpe dictos BB. Reges sibi dari petijt, & obtinuit: sustulit etiam inde duos pretiosissimos Martyres Felicem & Naborium, qui in eadem urbe Mediolanensi passi fuerant pro Christo.

Siffridus l. 2. epitomes.

Suppar huic Siffridus Presbyter, *A. 1162. Imperator primus Mediolanum cepit, & expugnauit. Tunc Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis, qui cum eo erat, impetrauit corpora trium Magorum &c.*

Fasciculus temporum. *Cum Fridericus Imperator quasi cum innumerabili Alemannorum exercitu Mediolanum obsedisset, & tandem cepisset, prædictus Archiepiscopus, qui tunc in comitatu Imperatoris erat, eadem corpora vix magnis precibus impetrauit.*

Fasciculus temporum ætate 6. A. 1162.

Tritthemius *A. 1162. ciuitas Mediolanum rursus à Cæsare obsessa, & breui capta est, & Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis corpora SS. Magorum de Mediolano consensu imperatoris auferens transtulit Coloniam.*

Trithemius in Chronico Hirsaugensi.

FelixFabri Dominicanus Vlmensis. *Porro in destructione ciuitatis Mediolanensis donauit Imperator Principibus & Episcopis corpora Sanctorum, & reliquias inuentas per Ecclesias, inter quos Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis accepit corpora SS. trium Regum, de loco vbi nunc est conuentus noster, eaque Coloniam transportauit: corpora autem sanctorum Geruasij & Protasij accepit, & in ciuitatem Brisacum transtulit.*

Felix Fabri lib. 1. hist. Sueuorum c. 12.

Narrant similia Scriptores Itali. Bernardinus Corius, citat & sequitur tale scriptum è Germania sibi transmissum. *Anno 1150. imperauit 30. annis Fridericus Romanorum Imperator primus. A. imperij sui decimo destruxit Mediolanum, in qua destructione soror vnius vice comitis, qui erat in potestate Friderici Imperatoris propter libertatem fratris iuit ad R. Patrem nomine Rodulphum, & Dominum Archiepiscopum Coloniensem, & ostendit corpora trium Magorum, videlicet Gaspar, Melchior, & Balthasar; corpora SS. Geruasij & Prothasij, & corpora SS. Naboris & Felicis &c.* Præmiserat ea in Germaniam tunc translata fuisse.

Philippus Bergomas. *A. 1162. Mediolanum metropolis hoc anno expugnatur. Rodulphus* (Reinoldus verius) *Coloniensis Archiepiscopus huic euersioni præsens adsistens, & ipse trium Magorum corpora vndecimo lu[illegible] rapuit, & secum in Germaniam transtulit: tertio autem anno post Germani etiam corpora SS. Martyrum Naboris & Felicis ex Mediolano sustulerunt & in Germaniam transtulerunt.*

Philippus Bergomas lib. 12. supplement.

Ripamontius item Mediolanensis de Friderico cum vrbem expugnaret ait. *corpora trium Magorum, itemque corpora Geruasij & Protasij, Naboris & Felicis extra con[illegible] fuere; sed vt auferret sibi, non vt relinqueret nobis ea subsidia barbarus.* Recitat deinde Corij testimonium Germanicum.

Ripamontius.

Chronicon Saxonicæ cum narrasset quomodo ex pacto Reinoldus vitam consuli obtinuisset promissione SS. Regum, subdit; *ita consul oblatis thesauris Ecclesiæ redemit vitam: quod ignorabat Cæsar; Mediolanum autem exscindebatur: seruabat autem occultissimè Reinoldus corpora SS. trium Regum in exercitu, donec à Cæsare venia discedendi obtenta, præmisit ea Coloniam versus.*

Chronicon Saxonicæ.

Chronicon Coloniense euersioni Mediolani, & Gualfagi liberationi subdit. *Ita Reinoldus obtinuit tres Reges, & clam ac celeriter misit Coloniam: simulque cum eis eo destinauit plures reliquias SS. Naborem & Felicem: & postea idem Reinoldus secum ex Italia tulit Iudæos sanctos veteris testamenti, quos SS. Machabæos nominamus vna cum matre eorum.*

Chronicon Coloniense.

Nauclerus. *Mediolano subuerso Imperator reliquias ibi inuentas inter prælatos & principes diuisit, trium quoque Magorum corpora apud S. Eustorgium, vbi nunc est habitatio FF. Prædicatorum recondita dedit Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi, qui ea Coloniam transportauit.*

Nauclerus Generat. 39.

Ioannes Adelphius Argentinensis Doctor medicus in vita Friderici Barbarossæ edita Basiliæ *A. 1520. Hæc dum fierent* (capto, Mediolano) *Imperator reliquias, & templorum cimelia diuisit Episcopis, & Principibus, vt satisfaceret ipsorum petitioni: scilicet SS. trium Regum corpora, quæ Mediolani iacuerunt in S. Eustorgio, vbi nunc Dominicanorum visitur cœnobium, donauit Reinoldo Cancellario, qui ea piè & honorificè secum Coloniam transtulit: nec sola tamen illa corpora Reinoldus impetrarat; sed & SS. Geruasij & Prothasij &c.*

Ioannes Adelphus.

Brisa

Brisacensis traditio & documentum authenticum fusè narrat non solum, quo modo soror Gualfagi clam promiserit SS. tres Reges, SS. Geruasium & Prothasium; SS Naborem & Felicem, ac tradiderit; sed & gesta eorum succincte recitat.

Ita dum alij capto Mediolano spolia vel thesauros aucupantur: alij priuilegia poscunt, vel bona proscriptorum flagitant: solus fere Reinoldus suas nititur dioeceses Sanctorum exuuijs communire: quam cladem SS. reliquiarum exportationis velut luctuosissimam tantæ tragœdiæ catastrophen Itali, præsertim Mediolanenses maximè semper sunt lamentati, vt postea videbimus. Atque tot testes sufficiant, vt testatum relinquatur, ab excidio Mediolanensi non esse dominationem vel translationem reliquiarum multum seiungendam, contra Scriptores Leodienses. Quod fundamenti loco fuit firmius stabiliendum ad translationis annum verum peruestigandum.

CAPVT XXVI.

Reinoldus compositis in Lombardia rebus circa Iunium impetrat missionem Coloniam versus.

RIDERICVS euerso iam Mediolano dimissis alijs Principibus, Reinoldum maximè tunc abiturientem detinuit, quod vlterius victoria totam meditaretur Lombardiam imperio subiugare prius, quam Germaniam repeteret: ideo vicinos populos, Mediolanensium socios & confœderatos armis impetere voluit, oblatis æquis conditionibus pacis, si saperent malo Mediolanensium: gesta trimestris spatij quamdiu cancellarium secum habuit, ita Sigonius persequitur. *Mediolanensibus hunc in modum subactis, inde reliquas ciuitates, quæ aut apertè arma aduersus se tulerant, aut obscure defecerant, aut alia ratione cum Alexandro faciebant armis sibi petendas atque ad officium redigendas existimauit. Itaque post biduum bellum aduersus Placentinos decreuit, idque Principes atque Prætores & Consules amicarum ciuitatum iurare iussit. Ea re cognita Brixiani consilio anteuerso legatos ad eum miserunt, qui nudatos tenentes gladios, pacem supplices peterent. Data est ea lege, vt muris deiectis, fossisque completis præfectum à se acciperent, & certam pecuniæ summam persoluerent, ac secum expeditionem Romanam, Apulamque susciperent. Id vbi sensere Placentini, antequam bello premerentur, Consules ad eum suos miserunt, ac sexto idus Maij ijsdem se conditionibus obligarunt: Nonis inde Iunijs legati Genuensium aduenere, ac se illius potestati iurato obsequio permisere, classem se ei ad Kal. Septembris daturos ad Siciliam, Apuliam & Capuam à Guilielmo Siciliæ Rege recuperandas, neque iniussu eius se pacem facturos: atque vt hæc ciuibus, & consulibus suis deinceps rata forent, operam daturos spoponderе: atque ab eo omnem oram à portu Monoeci vsque ad portum Veneris feudi nomine iure vasallorum obtinere.* Hactenus Sigonius. Tantum scilicet valuit excidium Mediolani ad ciuitates Liguriæ breui tempore restituendas imperio: vt mirũ non sit Genuã nobili portu iam vltro se Cæsari subdente facile Reinoldũ missionem obtinere potuisse. Ita 4. idus Iunij vult Tristanus Calchus Reinoldum collectis vasis & salutato Cæsare, sumtisque vna secum sacris reliquijs Coloniam versus iter adornasse: sic enim ait. *Quorum excellentia admonitus Reinoldus præsul, ea simul & ossa Naboris, & Felicis quarto idus Iunij sustulit, & in suæ diœcesis metropolim transtulit.* Celabat adhuc Reinoldus alios Principes, & Italos de SS. Regum corporibus: quod præter Cæsarem & eos, inter quos conuenerat de vita Gualtagi seruanda, latebat omnes, vt mirum non sit Burchardum scribam Imperatoris, nihil hac de re suis in litteris Abbati Sibergensi scribere: nam qui comperta re totum imperium commouit postea Conradus Comes Palatinus Imperatoris germanus, vt thesaurum illum absente Reinaldo Coloniensibus auferret, vt dicemus infra, quid non facturum putamus, si rescisset eo sublato discedere, & per suas forte terras transiturum?

Sigonius prosequitur Cæsar victoriam.

Subdunt se Brixiani.

Placentini.

Genuenses.

decimo Iunii discedit Reinoldus. Calchus lib. 11: Mediol. hystor.

occurritur obiectioni.

CAPVT XXVII.

Legati nomine discedit, vt componat res imperij, & vbi primæ statoinis SS. Regum memoriâ recolatur, cum cæsareis quibusdam literis,

Vo præcipue Fridericus Imperator capto Mediolano spectabat eo anno ad exitum perducere: alterum vt Italicas res imperij componeret: alterum vt schisma, quantum posset, tolleret, animo tamen nimis in Victorem inclinato. Primum ipse suis testatur literis excidij Mediolanensis tempore datis ad Gurcensem Episcopum, vbi rem omnem gestam sic ipse narrat. *In Kalendis Martij hostes imperij Mediolanenses summota omni simulatione fraudis, qua in prima deditione nos circumvenerunt, summa necessitate famis & inediæ coacti ad curiam nostram apud Laudem venerunt, & nudos gladios in ceruicibus suis ferentes, & maiestatis reos se profitentes, personas, res, ipsamque ciuitatem absque omni tenore, & sine conditione interposita in nostram partem cum plenaria deditione reddiderunt. Ex sententia igitur diuina, cuius iudicia abyssus multa, qui frangit omne superbum, ne de cetero prædictis hostibus occasio malignandi vel facultas rebellandi præstetur, fossata complanauimus, muros subuertimus, turres omnes destruximus, & totam ciuitatem in ruinam & desolationem posuimus, sicque ad promouenda alia negotia & ad plenariam imperij reformationem exercitum nostrum & aquilas triumphales prout voluerimus conuertemus.* Similem ad Salzburgensem eodem anno 1162. dedit epistolam.

Imperatoris literæ de excidio Mediolanensi.

A. 1162. datæ

Rei initium ipsis Paschalibus ferijs fecerat, statiuis ad ædem saluatoris fixis, vt dixi, quo in loco Liguria se maximam partem tradidit victoris arbitrio: vnde & sicut perduelles acriter multauit: sic ibidem loci idibus Iunij Cremonensibus & amicis etiam postea ciuitatibus fecit liberam creandorum Consulum potestatem; aliasque contulit immunitates.

& Liguria subijcienda.

Sed quia mense Majo missa legatione Francorum Rex Ludouicus Cæsaris colloquium expetierat: & ipse Fridericus optarat finem schismati imponere, eo ipso anno (sed vtinam non nimium Victori studuisset) priusquam in Germaniam remearet Reinoldum ad res imperij componendas legatum suum destinauit, forte vt & de loco & commoditate colloquij cum Rege Francorum instituendi prope Vesontionem omnia constitueret.

composita Italia finem optabat schismati imponere Cæsar.

De hoc colloquio expetito sic Fridericus in epistolâ Ludouico scripta loquitur. *Nunc autem quia in procinctu Italicæ expeditionis iam sumus, & Principes imperij nostri ad eandem vnanimiter intendunt, quo in loco, quo tempore conuenire & colloqui possimus incertum habemus; nisi fortè si completa expeditione vita comes fuerit, super hoc cum principibus nostris diligentissime ordinabimus.*

Præcipitante iam ad finem expeditione Italica: dedentibus vltro se ciuitatibus, comes Trecarum legatus Franccius amicitiæ regiæ cum Imperatore firmitatem petijt & colloquium. De confirmatione pacis hæc scribit ante Reinoldi discessum Imperator. *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus dilecto consanguineo suo Ludouico illustri Francorum Regi salutem & sinceræ dilectionis affectum. Literas & legatum nobilitatis tuæ, qua debuimus alacritate suscepimus, benignè imperiales aures accommodantes his, quæ à sinceritate tuâ nobis nunciata sunt. Placet igitur & sublimitati nostræ, vt inter nos tanquam consanguineos & inter cognata regna nostra detersa totius rancoris nebula sinceræ dilectionis splendor refulgeat, & fœdus amicitiæ, quod facit utraque vnum, indissolubilem semper conseruet amorem: sanè quæcunque necessaria sunt ad conseruandam inter nos mutuæ dilectionis integritatem cum dilecto consanguineo nostro fideli tuo H. Comite Trecarum amicè & plenariè ordinauimus, & sicut conditum est, inuiolabiliter conseruare curabimus. Datum Papiæ post destructionem Mediolani vndecimo Kalendas Iunij.*

legatus Francicus petit colloquium Cæsaris cum Rege Franciæ. & amicitiæ confirmationem.

Interim

Reinoldus loci opportunitatem dispicit.

Interim cum Genuenses initio Iunij se submisissent, Reinoldum legauit in Burgundiam ad locum colloquij, conuentusque celeberrimi, & ad res imperij inspiciendas, hac legationis specie translationem corporum SS. Regum videtur occultasse, & declinatis hostium insidijs per anfractus mirabiles securè secum transuexisse. Itaque cum iam eo ipso Iunio mense Dolam & Vesuntionem adijsset, commonefecisse subito videtur Imperatorem de loci commoditate: cuius exstant variæ scriptæ literæ ad principes imperij, quibus ad conuentum inuitat: partem excerpam, quam scripsit, Lugdunensi Archiepiscopo, primati Galliarum: *Propitia diuinitas, quæ sijs omnium consilijs interesse, & ea promouere consueuit, congruam nobis hoc tempore opportunitatem obtulit, vt partes Burgundiæ, imo ipsam ciuitatem Lugdunensem in propria maiestatis nostræ persona quantocyus adeamus, ac ruinam eius in statum sui decorem cooperante Deo erigamus. Comes siquidem Henricus Trecensis cum ad curiam nostram in legatione D. sui Regis Francorum venisset, & ad R. Patrem nostrum Papam Victorem humili veneratione honorasset, illudque à nobis postulauit, quatenus ad colloquium inter nos & eum Regem habendum accederemus: tantumque huic verbo institit, quo adusque vniuersorum nostrorum principum colloquium indiximus 4. Cal. Septembris ad pontem Laonæ inter Diuionem & Dolam, cum Archiepiscopis, Abbatibus, alijsque cleri nostri Prioribus illo venturi.*

Cæsar in Burgundia indicit conuentum.

Hac igitur de causa, cum & locus conuentui tanto præparandus, & Germanicæ res ante reditum Cæsaris essent inspiciendæ, legationem suscepit Reinoldus, & ilicò ad locum, vbi corpora SS. Regum tutò seruabantur, qui 20. milliaribus Mediolano aberat, misit familiares: vt inde Vercellas deportarent. Circa Comum erat ea statio 5. ab eo distabat milliaribus, vbi pars agri quietis SS. Regum & nomen obtinuit, & anniuersaria celebritate solenniter eum recolunt inquilini ea pietate, & religione quæ fidem ægrè reperiret, si non ipsi testarentur. Ego cum à R. P. Mangionio Rectore alias Mediolanensi vestigia translationis exquisiissem, is per P. Breratum loci Rectorem curauit literas Rectoris Comensis in his exstant vestigium insigne quietis & stationis vnius, antequam Coloniam transferrentur. Verba recitabo ex literis Rectoris Comensis ad P. Rectorem de Brera:

statio & quies SS. Regum Mediolano exportatorum.

Quod ad ea spectat, quæ R. V. ex me cognoscere auet de tribus Magis: intellexi ex D. Præposito Finensi siue S. Fidelis viro & annis & sanctitate spectato in territorio Grandatensi & Coderagensi, quæ ad prouinciam Comensem pertinent, duo esse sacella campestria, quæ vulgò S. Poso vocantur, quasi pausam sanctorum: eo quod ibi quieuerunt corpora sanctorum Magorum, quando Mediolano translata sunt Coloniam, postquam Reinoldus Archiepiscopus à Friderico Imperatore ea obtinuerat; extra hanc ciuitatem, quasi per totam illam viciniam triduo ante vel post Epiphaniam celebrantur in ipsorum honorem votiua festa, & abstinetur à laboribus.

Insignis pietas & cultus anniuersarius SS. Regum.

Insignis prorsus & incredibilis pænè pietas singulos singulis SS. Regibus vacuos à laboribus dies consecrare, ad memoriam eius temporis, quo dicto in loco quieuerunt, & viciniam sibi præsentia consecrarunt: quid facere oportet Colonienses, vbi tot seculis conquiescunt?

loci descriptio.

Locus ille Coderagi Mediolano 20. abest miliaribus; Como verò quinis, vt mihi Mediolano perscribitur: vnde videtur Reinoldus eo loci velut in tuta statione extra castra sacras exuuias amandasse fidelissimis adhibitis familiaribus, qui tantum thesaurum tutarentur. Itaque octauo Iunij misit eo expeditos equites, qui Vercellas versus cum thesaurum destinarent, decimo Iunij subsecutus ipse, cum impedimentis Legati Cæsarei specie, ne Conrardum Imperatoris fratrem, & Henricum episcopum Leodiensem ea res aduerteret, & iter inchoatum retardarent: maturauit itaque Papiâ Vercellas versus iter decimo Iunij, & loco destinato sacras exuvias reperit, cum quibus celerrimè contendit Alpes versus.

CAPVT XXVIII.

Vestigium secundum stationis alterius Vercellis, vnde Reinoldus literas mittit ad clerum & populum Coloniensem de reditu suo cum SS. Regibus.

REINOLDVS primâ è statione Comensis prouinciæ abductis reliquijs Vercellas contendit: vbi sine autore & teste Chronicon Saxoniæ vult loculum camelo impositum ante se cum expeditis equitibus præmisisse, qui casu nescio quo camelum amiserunt: quos vt adsecutus Episcopus abesse camelum cum reliquijs sensit, in terram se prosternit, ieiunio & precibus tam diu Deum obtestatus, donec vidit in aëra leuatum camelum trious luminibus ornatum coruscare & descendere: quæ narratio dubiæ fidei, imo fabulosa videtur, cum autore careat, & ex dicendis euertitur: nam sacra corpora non vno, sed tribus diuersis loculis, & à singulis mulis mercium instar institorum celerrimè versus Alpes Vercellas primum sunt deportata, comite earum fere Reinoldo, ne thesaurus ille hostium insidijs interciperetur.

ad an. 1178.

fabula.

exploditur.

Vercellæ ciuitas Insubriæ Episcopalis est, ad amnem Sessitem; antiqua Libycorum sedes, media inter Mediolanum & Augustam Taurinorum, ab vtraque 35. passuum millibus abest: quæ olim ducatui Mediolanensi suberat: nunc Pedemontano principatui paret: huc vndecimo Iunij cum sacris reliquijs delatus Reinoldus, cum iam à castris Papiensibus remotior Conrardi germani Cæsaris periculum, à quo sibi maximè metuebat, euasisse videretur, ilico cursorem expeditum Coloniam præmittit cum literis ad clerum populumque Coloniensem, quibus reditum suum cum SS. trium Regum reliquijs nunciat; itineris item futuri rationem, & causas, quibus coactus viarum anfractus per, Burgundiam quærat. Multas expedit hæc epistola difficultates, quæ suis occurrent locis, vt iure tota sit inserenda.

Vercellæ situs.

inde Reinoldus scribit Coloniam.

LITERÆ REINOLDI ARCHIEPISCOPI COLOniensis de SS. trium Regum acceptis corporibus.

R*Einoldus Dei gratia S. Coloniensis Ecclesiæ Electus, & Italiæ Archicancellarius: dilectissimis in Christo filijs & amicis Hermanno Coloniensis Ecclesiæ præposito, Philippo Decano, cunctisque Prioribus, & vniuerso clero: omnibusque beneficiatis, & ministerialibus B. Petri, ac S. Coloniensis Ecclesiæ; vniuersis quoque Burgensibus almæ vrbis Coloniæ salutem, & affectuosum obsequium, cum intimæ dilectionis plenitudine. Insinuamus dilectissimæ vestræ vniuersitati, quod ex voto ardentissimi nostri desiderij, felix iam per Dei gratiam adepti sumus initium. Benignâ enim Domini nostri serenissimi imperatoris (Friderici) accepta licentia, cum gratiæ & dilectionis eius plenitudine ab ipso gaudenter dimissi, & egregijs ac tantis donis, quorum nulla in terris esse potest æstimatio excellentior, sumus honorati: inter cetera enim liberalitatis suæ beneficia, quæ in nos affluentissimè contulit, nempe tria nobis munera donauit pretiosissima, videlicet corpora insignia beatissimorum trium Magorum ac Regum, qui primitiæ Gentium in typum ac præsagium futuræ ex Gentibus Ecclesiæ, iacenti adhuc Christo in præsepi munera pretiosa obtulerunt, quorum videlicet nobilissima corpora, omnique veneratione dignissima Mediolani in Ecclesia B. Eustorgij confessoris atque Pontificis solenniter ac gloriosè fuere recondita. Insuper etiam Deo præduce ad vos perferimus corpora SS. Martyrum Naboris & Felicis, vt inæstimabili, & incomparabili hoc thesauro super aurum omnemque lapidem pretiosum diligendo sacratissima Ecclesia, ciuitasque Coloniensis felicissimè ditetur, ac perpetualiter decoretur. Nos siquidem, quia suspecta nobis est via per inimicos vestros, & nostros, iter nostrum per Burgundiam ac Galliam vsque ad vos dispoluimus, præsentemque nuncium à Vercellensi ciuitate secundo idus Iunij præmisimus, eo die versus Taurinum, & versus Alpes montis Cinisij, cum prædictis, & venerabilibus reliquijs celerrimè procedentes. Ideoq; sincerissimam vestram dilectionē intimè rogamus, & commonemus in Domino, quatenus ad condignam tantorum munerum susceptionem, ea qua nostis, & qua de vobis confidimus, deuotione ac solennitate præparemini.*

Nb. thesaurum hunc toti terrarum orbi præferendum.

corpora trium Regum.

SS. Naboris & Felicis.

pericula declinat.

itineris rationem describit.

D. Deum quoque quam affectuosissimè pro nobis sine intermissione deprecemini, vt vna cum ipsis ad gloriam & honorem nominis sui, & ad perpetuam omnium vestrorũ ac totius patriæ salutem saluos, incolumes, & illæsos nos vobis dignetur remittere.

Hactenus Reinoldus, cuius excellens in sanctorum exuuijs honorandis religio, studium & affectus hic claret, cum spretis, quas obtinere potuisset, amplissimis opibus, possessionibusque, nihil duxerit tunc, præter has sacras reliquias esse postulandum: hasce auro gemmisque prætulerit: has tanti fecerit, vt censuerit omnium in terris rerum valorem & æstimationem superare: vt ita tam solicitè ciues officij præmon erit; tantos hospites magnâ præparatione animis per exhomologesin expurgatis & insigni mentis religione suscipiendos esse, quem vnicum & sibi carissimum thesaurum voluit ipse tot licet per ambages viarum, vt apparebit, suam ad metropolim deferre: quamuis ilico, vt dicemus, debuerit iter ad imperatorem relegere.

mira æstimatio præstantiæ harum reliquiarum.

CAPVT XXIX.

Taurinum pridie idus Iunij venit cum SS. reliquijs, & de literis alijs Coloniam præmissis.

LITERIS Coloniam fidum per nuncium expeditis: ipse cum sacro thesauro, nisi repente impeditus fuerit, Taurinum mouet quam celerrimè, vel certè Alpes versus; vehebantur à mulis fortissimis sacra corpora: nec secum impedimenta multa, sed equitum turmam in bello exercitatissimam habebat, vt tutior esset & securior transitus. Augusta Taurinorum alluitur Pado, Galliæ Cis-Alpinæ & Transpadanæ ciuitas: tunc Longobardis & imperio subiacebat, quo etiam breui post Cæsar venit: nunc Pedemontanæ regionis caput, & sedes ducum Sabaudiæ, senatum habet, Academiam, & Archiepiscopum: num hic noctem quieuerit, vel diuerterit quidem Reinoldus, incertum est: verisimile tamen, si venit, ibi pernoctasse, vt inde facilius iter Alpinum constitueret.

descriptio loci.

Iam tum Coloniam fama aduentus SS. Regum peruenerat, vt opinor ex alijs literis Reinoldi Papiâ pridem eo destinatis ad sororem Antistitam Vrsulanæ Basilicæ: quæ litem eo tempore perurgebat cum vicini collis Magdalenæi cœnobio iam à sexcentis annis inchoatam de possessione agri Vrsulani. Sperabat igitur Reinoldus eam facile pro sorore suâ fauore Metropolitani collegij decidendam, si donatis SS. Machabæorum exuuijs alteri monasterio (quod sibi mordicus Vrsulanum nomen arrogabat) id in SS. Machabæorum appellationem conuerteret: itaque destructo Mediolano, & sacris obtentis reliquijs, Papiæ dum subsistit, primas ad sororem Coloniam expedit literas; quibus eam facit obtenti tanti thesauri certiorem; consilium suum de cedendis SS. Machabæorum cineribus cœnobio vicini montis Magdalenæi aperit pro nominis commutatione: id quo fieret suffragantibus etiam Metropolitanis canonicis facilius, ipsis per sororem primum renunciat corpora SS. Regum ab imperatore donata, ædi primariæ destinata esse: literæ perierunt: sensus earum his verbis in tabulario Machabæitico continetur. *Cum Fridericus Romanorum Rex huius nominis primus Mediolanenses sibi rebelles subiugasset, essetque ciuitas eorum in eius redacta potestatem, Reginaldus Rugraue Coloniensis Archiepiscopus illic cum Rege præsens trium Magorum, Felicis quoque, Naboris Mediolanensium Martyrum; nec non 7. Machabæorum fratrum, & Salomæ Matris, eorum corpora ex eius licentia illinc solerter Coloniam deferri fecit: & totius negocij priusquam propalatum fuisset, cum mentis suæ sententiam sorori suæ primariæ tunc Vrsulæi in hac vrbe collegij virgini (quæ Abbatissa nuncupatur) scripsit, eamque de singulis certiorem reddidit; tum vt egregium apud illustres maioris basilicæ canonicos, eiusque omnes beneficium collocaret: tum vt eam contentionem, quæ dudum inter eandem sororem suam, & vestri loci id temporis Sanctimoniales ob istius Vrsulæi siue sanguinis agri nomen exorta erat, dirimiret, atque cum fruge sedaret. Ipsos tres Magos, Felicem & Naborem suæ Cathedrali, vt dignum fuit, destinauit Ecclesiæ; sanctorum vero Machabæorum corpora iussit, vt per illustres eiusdem maioris Basilicæ canonicos, cum dignâ festiuitate in istam no-*

Coloniam fama peruenerat aduentus SS. Regum ex literis prioribus Reinaldi ad sororẽ.

Ex M.SS.

causa missionis earũ literarum.

nostram ædem transferrentur: idque eâ agitatione, quo tantorum Martyrum famæ & in istum locum accessione nomen eidem per hoc, mutaret atque aboleret.

Hæ literæ primam Coloniensibus lætitiam & tanti thesauri summam exspectationem concitarunt, eo præsertim tempore, cum quod mireris, ciues in septimum iam annum toti desudarent in eruendis è terrà corporibus Vrsulanis, quorum tunc aliquot millena iam effoderant: de quibus actum est copiosè suo loco.

CAPVT XXX.

Ieritne per Cottias vel Lepontias Alpes.

ITINERVM Alpinorum octo diuersa genera fusè sum in Vrsulanis prosecutus: duæ præcipue viæ poterant Reinoldi reditui deseruire, Cottiarum & Lepontiarum minorum transitus: per Cottias iuisse non pauca probant: ipsæ Reinoldi recitatæ literæ id demonstrare videntur: si enim Vercellâ Taurinum, & inde in Burgundiam iter Alpinum ingressus est, non aliud elegerit, quàm quod Romanis tritum fuit, & vsitatum iam octingentis annis, & ita ab Antonino in itinerario describitur.

A Taurino ad fines.	m. p. m. 16.
Segusione hodie Susa.	m. p. m. 24.
Ad martis.	m. p. m. 16.
Brigantione.	m. p. m. 18.
Rama.	m. p. m. 18.
Eburoduno.	m. p. m. 17.

Hoc iter Mediolano, Taurino, Arelatem est per alpes Cottias, & montem Genebræ. Accedit quod in Cottijs Alpibus locent multi Cinesium montem in literis Reinoldi nominatum: & tritum olim & eo ipso videatur tempore fuisse satis iter: cum per eum Carolus Magnus aduersus Desiderium Longobardorum Regem exercitum traduxerit: & Henricus 7. per eundem Romam contenderit, iter hoc ita describit Simlerus in Alpibus suis: *Neque tamen hoc iugum (Genebræ) duntaxat Cottias Alpes putamus; sed alia quoque, quibus inter maritimas & Graias alpes in Galliam transitur: à Susa enim per Noualesiam & Ferreram adscenditur mons Dionysij, cuius summum Laposta vocant, inde in vallem Moriennam descenditur Luneburgum: vbi D. Dionysij statua in foro columnæ imposita cernitur, & à Gallis colitur: indeque monti nomen inditum creditur. Quidam Cinisium, alij cinerum montem vocant: per hoc iugum scribunt Carolum Francorum Regem, cognomento magnum exercitum duxisse aduersus Desiderium Longobardorum Regem.* Ipse etiam Leander Albertus Cottias Alpes apud eundem vocat Cinesium montem. Idem Simlerus duplicem distinguit Cinesium montem maiorem & minorem: maiorem quidem cum Marliano, Cuspiniano, & Ioanne Saxonio adnumerat Graijs Alpibus, at minorem Cottijs: & hunc vocari vult hodie Italicè *strata Romana*: quod omninm vsitatissimum sit ex Hispaniâ, Gallia, & Britannia Romam euntibus iter per minorem Cinesium & alpes Cottias.

Simlerus de alpibus Cottijs.

Cinesius mons duplex.

Conrardus Vecerius in Henrico 7. vult eum Lausannâ per montem Cinesium Taurinum venisse; illud igitur iter per Cinesium montem minorem seu Cottias Alpes sæpius existimaui, congruenter literis Reinoldi, posse tribui, translationi; præsertim cum idem tenuisse tribus post mensibus Cæsarem credibile sit tunc, cum Taurino moueret cum exercitu in Burgundiam: vrgebat etiam causa, vt inspiceret Reinoldus, ne qua periculum exercitui tanto in Alpinis montibus vel impedimentum ac remora crearetur. Ideoque literis suis id ipsum expressisse: sed quia multa cadunt inter calicem supremaque labra: repente videtur natum post datas literas ab insequente Conrardo germanô Cæsaris periculum, vt vel Vercellis, vel in ipso Taurinensi itinere subitò reflexerit viam, & recta contenderit versus Gothardi montem: per quem sacras reliquias translatas esse Lucernensium euincit traditio, certumque quietis triduanæ vestigium: quod præualet ipsarum literarum itineris designationi: cum post eas datas sæpe mutata rerum conditione noua sint consilia accapienda.

Henricus 7. per eum contendit in Italiam, cui Reinoldo idem tenendum iter. mutasse tamen videtur.

CAPVT XXXI.

Lucernæ tertium vestigium certum triduanæ quietis sanctorum Regum in translatione.

perLepontias alpes translati SS.Reges. INSISTAM vestigijs traditionis Lucernensium, qui per S. Gothard montem sacras esse transuectas exuuias constanter asserunt. Oportuit ergò per Alpes Lepontias ex Italia delatas esse, quas montem Gothardi nominant: est per eas hodieque facilis itus & reditus, etiam cum institorum mercibus, ob laci Lucernatis opportunitatem: videri

Iouius. Alciatus. Athlas minor. Iouius, Alciatus & Athlas minor Mercatoris Hondij possunt: *Lacus*, inquit hic, *vrbi commodus est, quod hoc iter fit in Italiam per Alpes Lepontias, quem montem S. Gothardi hodie nominant; hinc merces ad Alpes hodie subuehuntur, indeque in Italiam clitellarijs iumentis, & vicissim Italicæ merces per lacum & Rusam fluuium in Rhenum, ac porro in oceanum descendunt.*

Verum cum duplices Lepontij montes sint, hic de minoribus sermo est: qui Cæsare, Plinioque testibus intercipiunt id omne spatium, quod à Rheni fontibus ad Rhodani scatebras vsque porrigitur: iter per eas Iouius breuiter ita describit. *Minores* descriptio itineris. ait, *Lepontiæ sunt, quibus à Bellizona, quæ oppidum Villitionis, vt quibusdam videtur, antiquitus fuit per Ticini amnis vallem, Torsanum primum Heluetiorum oppidum aditur, æquitate viarum ac montium ceteris Alpibus leniores, nisi editissimum D. Gothardi iugum, & profundissima vallis, quam cum tremulo ponte infernam vocant vno tantum, vel altero in loco maximam cum summo timore transeuntibus*

Simlerus. *difficultatem præberent.* Simlerus in Alpibus accuratius hoc iter sic persequitur. *Mons altissimus*, inquit, *per quem ab Vranijs Heluetijs in Italiam traijcitur S. Gothardi mons nostra ætate nominatur. Atque has esse Lepontias Alpes doctissimi nostræ ætatis scriptores consentiunt.* Explicat deinde loca viarum difficiliora; & Tor-

duo loca eius periculosa. fanum modo vocari Altorfum vult, primum autem locorum periculosorum ponit in ea parte, quæ Italiam spectat, supra pagum Ayrolum, quem Orientem vocant:

1. vbi in medio montis adscensu pons est, qui Ticinum iungit: atque hieme sæpe accidit, vt Ticino glacie & niuibus tecto per glaciem quasi pontem homines transeant; quando vel pontem glacie tectum ignorant, vel compendia viarum sectantur. Pergit autem *Vbi verò supra pontem adscenderis, ibi amplius nullæ siluæ occurrunt; sed præruptæ rupes, & accliuia montis latera niuibus tecta: vallis per quam*

2. *adscenditur angusta satis est. Deinde ab altera parte montis alter locus periculi plenus occurrit, quem vallem infernam vocant: is est supra Sillinium pagum Vraniorum, iuxta Vrsam fluuium, & prope Vrsurium vicum, quo loco pons est, quem satanæ aut inferni pontem vocant. Adscenditur huc à dextera fluuij via adeo angusta, vt nonnullis locis petram exscindere oportuerit, quo satis spatij transeuntibus relinqueretur: altera parte mons in altum præceps abit, Vrsa autem fluuius vehementi sonitu per saxa deuoluitur.* Tendunt autem Lepontiæ Alpes recta Vraniam; Vrania merces lacu deportantur Lucernam claram Heluetiorum vrbem: inde per Vrsam fluuium in Rhenum deuehuntur.

Hac igitur via mercatoribus trita, quasi venalitiorum merces sacræ reliquiæ Lucer-

Lucernæ situs. nam sunt deportatæ: ea sita est ad fluuium Rusam; qua is effluit ex amplo lacu: & per quem ad tres pagos nauigatur. Vrbs est amœna, diues, elegans, & emporium commune Suitensium, Vraniorum, & Transiluanorum. Rusa fluuius, alias Vrsa scaturit in summis Alpibus S Gothardi, è quibus etiam Ticinus via contraria versus meridiem pergit in Italiam: Vrsa verò ad septentrionem: & primo nomen pago in monte Vrsulæ dat; quem lambit, & vicinæ valli, quæ Vrseler-thall appellatur: delapsus inde per confragosa loca prope Altorffium nobilem Vraniensium pagum, in lacum influit, mediumque secat: at Lucernæ lacum egressus variato nomine Rusa die Rüß appellatur. Hac itaque via delata sacra lipsana mense Iunio Lucernam peruenerunt, quod traditio loci, cum certis vestigijs tenet. Huius me literis datis commonefecerat Iosephus Feurstein, Tridentinus, collegij Societatis Iesu Rector, his verbis. *Quidam Pater Societatis nostræ anno superiore ex Heluetia huc ad*

me

me missus, ait, *non procul Lucerna esse sacellum aliquod dedicatum in honorem trium Regum valde frequentatum : traditio est antiquissima in eo loco sanctorum trium Regum corpora fuisse deposita, quando ex Italia Coloniam sunt delata.* Eundem locum prodigijs fuisse celebrem putat Melchior Inchofer in Magis Euangelicis ex inquilinorum attestatione. *Ita crediderim*, ait, *Lucernates sensisse non semel beneficium hospitalitatis, qua in transuehendis sacris pignoribus vrbis suæ caritas & religio eluxit. Exstat eodem loco hodieque oratorium prope fluuium, qui in vrbe manat (Vrsulam ni fallor vocant) eius rei memoriam ex traditione per manus ducta seruans, quam Illustrissimus Nicolaus à Fleckenstein pontificiæ custodiæ præfectus, dum hæc Romæ scriberem, confirmauit : iure etiam fundi sacram habens.* Ego rem vt penitius cognoscerem datis ad Adamum Schifferl loci Rectorem literis vestigia, si quæ superessent fidæ narrationis exquisiui : is per Iodocum Tilman patriæ Lucernensis gestorum peritissimum plenè de omnibus me per epistolam erudijt. *Sacra*, inquit, *Magorum Euangelicorum corpora Mediolano per montem S. Gothardi, & lacum Lucernensem huc delata, in vicinia nostri Collegij quieuisse vetus & constans maiorum traditio est : ita docti, indoctique loquuntur, & sentiunt, nemine quod sciam contradicente. Editus est an. 1507. Basileæ liber de rebus Helueticis conscriptus à Petro Etterlino ciue Lucernensi lingua vernacula : in hoc pagina 33. verba sequentia leguntur, quæ breuitatis causa Latinè reddo: Cæsar Fridericus primus eius nominis cepit Mediolanum, & Episcopo Coloniensi Reinoldo nuncupato, donauit corpora SS. trium Regum salarij & stipendij loco: nam multis cum copijs & armis plurimum iuuit ad id expugnandum, tunc corpora SS. Regum inuoluta pannis mercatoriarum instar sarcinarum per montem S. Gothardi deferebantur: & per lacū naui vecta Lucernæ applicarunt: Deinde exportata de naui delata sunt ad officinam, quæ sub domibus exstat, qui locus iam muro cinctus, decoratur pulcherrima pictura ad SS. Regum honorem erecta : & ibidem noctem illam quieuerunt.* Hactenus Etterlinus. Sed nostra memoria monimentum illud egregiè fuit instauratum ; & loci traditio cum attributis omnibus, sic aureis expressa literis præfixa loco : vt si cetera, quæ attuli, vel allaturus sum deinceps deessent, hoc vnum vestigium translationi SS. Regum fidem & autoritatem conciliaret. Pergit enim P. Iodocus. *Monimentum de quo Etterlinus, vetustate destructum instaurauit nostra memoria nobilis ac strenuus Dominus Rudolphus Pfiffer, exstructo eodem loco eleganti sacello, ad cuius ingressum in in supremo limine legitur aureis literis sequens inscriptio.*

Sacellum ibi ob memoriam translationis SS. Regum erectum.

clarum miraculis.

traditio loci de eo.

instauratur.

inscriptio eius.

IN DEI AC SALVATORIS IESV CHRISTI DOMINI NOSTRI A MAGIS ORIENTALIBVS PRIMITIIS GENTIVM IN CVNIS RELIGIOSE ADORATI SACRAM AC PERENNEM MEMORIAM POSITI.

Alia in latere sinistro.

SACRA ORIENTALIVM REGVM PIGNORA A CONSTANTINO MAGNO IMPERATORE EVSTORGIO.
Mediolanensi muneri data, Mediolano postmodum à Friderico primo Imperatore deleto, eiusdem concessu Coloniensis Archiepiscopus inde Coloniam Agrippinam transtulit : hoc loco tertium diem commorata sunt.

Huius itaque sacræ, gratæque memoriæ conseruandæ studio hocce Sacellum tunc olim erectum & vetustate confectum nobilis ac strenuus Dominus D. Rudolphus Pfiffer p. m. militarium copiarum ductor, cum hisce ædibus religiosè & liberaliter instaurauit, ac illustrauit an. Salutis 1605. *Est in hoc Sacello altare, & tabula repræsentans tres Magos Christum puerulum in matris gremio submisso poplite adorantes. Fit in eo per annum sæpius Missæ sacrificium, præsertim die Epiphaniæ, & per octauam eius : quo tempore magno pietatis sensu ciues & aduenæ eum locum frequentant ob plenam indulgentiam, quam summi Pontifices à primis vesperis vsq; ad occasum solis dicti festi concesserunt Christi fidelibus verè pœnitentibus & confessis, ac Sacra Communione refectis, qui Ecclesiam seu capellam illam deuotè visitauerint. Primus eam concessit ad decennium Paulus V. hoc breui :*

Altare SS Regum.

annua celebritas loci.

PAVLVS PAPA V.

Vniuersis Christi fidelibus præsentes literas inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad augendam fidelium religionem & animarum salutem cælestibus thesauris pia caritate intenti, omnibus vtriusque sexus fidelibus verè pœnitentibus ac confessis, ac sacra communione refectis, qui ecclesiam seu cappellam trium Magorum loci de Lucerna Constantiensis diœcesis, Prouinciæ Moguntinensis in festo Epiphaniæ Domini à primis vesperis vsque ad occasum solis eiusdem diei singulis annis deuotè visitauerint, & ibi pro Principum Christianorum concordia, hæresum exstirpatione, ac S. Matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam & remissionem misericorditer in Domino concedimus, præsentibus ad decennium valituris. Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo piscatoris die 28. Iulij A. 1605. Pontificatus nostri primo. Eandem confirmauit idem Pontifex Paulus 5. die 28. Nouembris A. 1615. valituram ad septennium, & Vrbanus 8. die 11. Decembri. A. 1634. ad aliud septennium.

Hæc Pater Iodocus, qui quoniam 40. annos, iam septuagenario maior vixit in his locis, certius potuit rei veritatem cognoscere: vt non liceat amplius dubitare, quin ibi triduo quieuerint.

Erat Lucerna Basileam versus secundo Rusa ad Rhenum vsque breuis & percommoda via: sed in Burgundiam vt flecteret Reinoldus Cæsaris mandatu n vrlisse videtur: quin & declinandæ quorundam insidiæ idem persuaserunt.

CAPVT XXXII.

Quartum vestigium in Burgundia Dolam inter & Vesontionem Fons SS. trium Regum, alias Strabona dictus.

cur in Burgundiam flexerit.

OMPLVRA superant vestigia translationis, SS. Regum in vicinis locis transaipinis: nec ea facile delebit obliuio: miræ tamen ingerunt hic se viarum ambages, sed nisi legatio, qua fungebatur, insidiæ hostium, qui certis in locis putantur insedisse vias, præsertim verò testatissimæ Reinoldi literæ circuitionum illarum necessitatem satis edocerent, suspecta videri talis vix posset, Iam vt Burgundiam inspiceret, vrgebat Imperator: is armatus cum ingenti quatuor Regum apparatu, cum vtroque & legitimo Alexandro, & schismatico Pontifice Victore, cum 4. regnorum & imperij totius præsulibus ibi conuenire decreuerat: vt prouidendum Reinoldo Cæsaris Archigrammateo legatoque fuerit, ne tot copijs Taurino in Burgundiam profectutis, impedimenta occurrerent in itinere: vel commeatus deficeret, sed ingentes Cæsaris spiritus exciso Mediolano, & conatus in Burgundico consessu adornando proximus eorum temporum ita memorat Helmoldus. *Cæsar obtinuit Mediolanum: tunc eleuntum est cor eius nimis, & timuerunt omnia regna terrarum ad famam nominis eius: & misit ad Regem Franciæ Ludouicum, vt occurreret sibi ad colloquium, apud Laonam, quæ est in terra Burgundionum iuxta Ararim fluuium, ad redintegrandam vnitatem Ecclesiæ; & annuit Rex Franciæ: præterea misit nuncios ad Regem Daniæ, & ad Regem Hungariæ, & ad Regem Bohemiæ; vt venirent ad constitutum diem: insuper omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, & summis potestatibus regni sui, & religiosis quibusque solenniter adesse mandauit. grandis ergo exspectatio erat cunctorum ad tam celebrem curiam, quo vterque Papa, & tanti Reges terrarum conuenturi ferebantur. Tunc abierunt simul Waldemarus (Rex Daniæ) cum Episcopis Daniæ, Hartuicus Archiepiscopus, Geroldus Episcopus, & Adolphus Comes, cum multis Saxoniæ nobilibus, ad præfixum colloquij locum. Dux verò positus in Bauaria, alia via venerat.* Hæc Helmoldus. Medius tunc Iunius voluebatur, & 9. circiter post hebdomadas ipsa S. Ioannis decollationis die conuentus indicebatur. Ideo maturauit iter in Burgundiam, quam Cæsar nomine dotis Augustæ sibi vindicabat. Locum Imperator Lugdunensi Archiepiscopo definit ad pon[illegible]n, Laonæ inter Diuionem & [illegible]: sic & Lotharingiæ

indicta ibi comitia.

Helmoldus lib. 1. Chron. Sclauic. c. 91.

fastus Cæsaris.

euocati Reges 4. & Episcopi.

v. to. Germania Freheri.

locus comitiorum.

Prin-

Principi Laonam nominat: quem vt quatriduo ante Vesontionem veniat & Cæsaris aduentum præstoletur, commonet.

Iter igitur Lucerna Reinoldus ad Sagonam seu Ararim intendit, vt quæ constituenda parandaque decerneret, inde Dolam profectus, & vesontionem est, vbi Principibus ob commeatus commoditatem imperatum fuerat, vt quatriduo ante conuenirent & Cæsaris accessum operirentur. Quo in itinere Dolâ discedentibus Strabona occurrit, fons tota Burgundia famosissimus: nam ibi noctem vnam quieuisse cum SS. trium Regum corporibus certa constansque tenet traditio: quæ vult eum fontem & toparcham exinde magnis cœlestibus donis cumulatum. Meminit eius Benedictus Renatus in posteriore tomo vitarum sanctorum: asseritque salientem dictum mederi morbidis, nec posse concludi tecto, ne arceantur aduenæ. Strumas etiam toparcham more Regum Galliæ curare, certis ritibus, quos defendit & recitat in vita S. Huberti Ioannes Roberti his verbis. *Est in Gallia Baro de Aumont, Comes de Chasteau Raoul, qui itidem, vt Galliæ Reges, strumas abstergit; Gaudet autem hoc priuilegio eo nomine, quod trium Regum Magorum corpora, apud fontem sacrum quieuerint in ipsius Dynastæ prædio, in libero comitatu Burgundiæ (en la franche comtè de Bourgogne) Dat autem struma laborantibus panem benedictum eo nomine consecratum. Eius generis panem semper penes se habet, tanquam eulogiam, seu benedictionem iuxta primorum Christianorum ritum. Porro hæc potestas miracula faciendi est in solo primogenito familiæ de Aumont, qui memoratum fontem possidet, is fons aliquando inclusus à quodam eorum Baronum, mox aruit: at vbi primum iterum apertus patuit piè eo concurrentibus, & se lauantibus viuas denuo aquas dedit, Deo manifestè ostendente, velle sua beneficia omnibus patere non malignè interci pi.*

Strabonæ situs. *Renatus in vita S. Marculphi 1. Maij.* modus curandi strumas.

De loci situ & toparcha Iulius Chiffletius Canonicus Vesontinus & Prior Dampetrianus multæ & interioris literaturæ vir hæc mihi transmisit. *Locus ille cuius meminit Ioannes Roberti in vita S. Huberti pag. 376. valgo vocatur Eurabonne, Dola quinque circiter leucas, Vesontione quatuor distans. Baro de Aumont nobilis Gallus eum possidet: non ratione Baronatus Aumontani, qui in Gallia situs est: sed alio quopiam titulo mihi ignoto. Et quoniam rectum iter non videntur secuti, qui sacra lipsana Regum Coloniam deferebant, valde verisimile est, eos Dolam deflexisse, celeberrimum per id tempus castrum, vbi Fridericus primus Imperator comes Burgundiæ, propter vxorem suam Beatricem illius prouinciæ heredem moram trahebat diutius, vti tradit Autarium Affligimense Sigeberti A. 1162. memoro, sum tamen in eo, quod Dolam villam appellet super Saouam, cum ad Dubim flumen sita sit.*

situs fontis quis toparcha sit. iter translationis per Burgundiam.

De dono curandi strumas dynastæ loci consultus idem respondit in hæc verba. *De strumarum curatione Baronis Aumontij primogenito attributa ab autoribus consulendus est Andreas Laurentius libro de mirabili strumas curandi vi lib. 1. p. 21. qui id fieri videtur negare.* Pluribus sanè familijs id à scriptoribus esse tributum legi. Felix Fabri è Chronicis Habspurgensium comitum de ipsis hæc narrat. *Quod tantum donum gratis datum habeant, vt quicumque strumosus, aut gutture gibbosus de manu alicuius comitis de Habspurg potum acceperit, mox sanum, aptum, & gracile guttur reportabit: quod sæpe visum est in valle Albrechtstaal in Alsatia superiori, in qua sunt homines strumosi naturaliter, qui passim prædicto modo sanabantur, dum vallis adhuc esset illorum comitum, vel Austriæ ducum: insuper notorium est, & sæpe probatum; quod dum quis balbutiens est, vel impeditioris linguæ, si ab vno principe de præmissis sine alio quocumque suffragio osculum acceperit, officium loquendi disertissimè ætati suæ congruum mox patenter obtinebit.*

Laur. Andreas l. 1. p. 21. Felix Fabri lib. 1. suæ c. 15. Habspurgici comites curabant strumas. & balbutientes.

Magis stupenda apud Ioannem Roberti videre licet in alijs familijs: ego fide autorum citatorum hæc refero, nec meo periculo dicta cupio.

CAPVT XXXIII.

Quintum vestigium in Burgundia Abbatia SS. trium Regum vocata post translationem per eum locum facta, cum antea Locus crescens diceretur, & de dynastis Grammontanis, qui tunc adsumtis tribus capitibus coronatis mutarunt insignia gentilitia.

TOTVM hoc etiam caput eidem doctissimo viro Iulio Chifletio debeo. Prope Vesontionem qua Dola & Srabona pergitur in Germaniam asceterium occurrit, olim *Locuscrescens* nominatum: eius origo talis perhibetur: Vallisclaustæ Prioratus duo religiosi S. Benedicti regulam habitumque professi vitæ seuerioris amore se in locum, qui paruum vagenans dicitur, contulerunt: vt ibi pacatius à turbis segregati vitam agerent religiosiorem. Fama statim ad vicinos viros illustres, & vitæ melioris odor dissipatus, ipsorum statim munificentiam prouocauit, vt ijs ad vitam honeste sustinendam eleëmosynis largis subuenerint. In his principes erant Reinoldus Comes Burgundiæ, Albericus Montis Pelicardi, & Simon Comes de Roca, seu de rupe: qui tantum argenti contulerunt, vt de fundando cœnobio cogitari cœptum sit: quem in finem duos è Basileensis Episcopatus Abbatia quæ Lucella dicitur & Cistertiensem regulam tunc recens conditam, ac superstiteS. Bernardo maximè florentem sequebantur, ad se precibus euocarunt: vt eandem adstrictiorem viuendi normam & disciplinam susciperent. Horum aduentus fecit, vt locus primo variato nomine Locuscrescens deinceps diceretur. Atque dum cresceret vitæ religiosæ profectus, non deerant, qui suis facultatibus Dei famulos sustentarent: in his familiam ducunt Guido de Granges, Dominus de Grandmont, de quo plura iam dicturus sum, Theobaldus de nouo castro sub Philippo bono & Carolo Audace eius filio Burgundiæ Mariscallus: qui, & ibi cum Bona de castro villari sepultus est, magnifico eidem excitato mausoleo.

Origo Loci crescentis. *Fundatores.* *Benefactores.*

Adhoc asceterium Strabona digressus Reinoldus diuertit an. 1162. licet quidam secuti auctarium Affligimense velint anno sequenti contigisse. Iam fama vulgarat sanctitatem & prodigia reliquiarum; inde religiosi suis hoc precibus obtinuerunt, vt aliquod mnemosynon stationis & translationis SS. Regum illic relinqueret pietati nutriendæ tam ascetarum, quàm accolarum: ita pollicem dimidiatum vnius è sanctis Regibus donatum volunt cœnobitis: quod sacrum pignus excitato sanctis Regibus in Ecclesia altari sic piè sunt accolæ venerati, vt antiquata paulatim veteri Loci crescentis nomenclatione, nonnisi Trium Regum Abbatia cœperit abhinc centum annis appellari. Quarum rerum memoriam (cum temporum horum calamitas & bellonæ furor comitatum nobilissimum adhuc vastans scripta cum religiosis pene omnibus sustulerit, cœnobiarcha Bruxellis, dum hæc scribebam, commorante) constans seruauit & certa vicinorum traditio: eam sic ad me datis literis confirmat sæpe laudatus D. Iulius. *Abbatia trium Regum ordinis Cistertiensis in comitatu Burgundiæ sita, vero & germano nomine Locuscrescens appellatur: inter ceteras autem reliquias seruatur in ea articulus pollicis è tribus Magis, quem vt ferunt loci monachi acceperunt dono ab ijs, qui corpora trium Regum Mediolano Coloniam transportabant an. 1163. Certè ipsanis illis Dola & Strabona venientibus, rectum iter in Germaniam per illud monasterium. Templum Abbatiæ sanctis Regibus non est dedicatum; sed vnicum in eo altare eorum cultui est destinatum. Abhinc annos circiter centum Abbatia trium Regum vocari cœpit ob populi frequentiam, articuli eius venerandi causa eo se conferentis, cum antea Locuscrescens simpliciter appellaretur. Nescitur porro quo tempore Abbatia Loci crescentis à tribus Regibus appellari cœperit: tantundem de Abbate, sub quo articulus digiti ab eodem cœnobio acceptus sit, cum id per traditionem duntaxat sine vllo ea de re scripto ad Monachos perue-*

Relicta ibi pollicis pars è SS. Regibus. altare iis erigitur. *Abbatia ab iis nomen mutuatur.*

peruenerit. Nec præterea quidquam scire potest de ijs, quæ ad idem monasterium spectant ex sententia ipsiusmet Abbatis, quoniam Gallorum præsidium, qui montem Belicardum obtinent continuis irruptionibus vicina loca, adeoque ipsam Abbatiam Monachis ad vnum extinctis vacuam infestat. Supra inter beneficos Abbatiæ & in ea funeratos numeraui Guidonem de Granges, dominum de Grandmont: viuebat is ipso translationis Regũ tempore vicinus cœnobio: constat eum tunc veteribus relictis noua sumsisse gentilitia insignia trium coronatorũ capitum: non dubito, quin ad SS Regum memoriam: huius etiam me D. Iulius Chiffletius commonefecit, eius in re coniecturam pereruditam cum vtriusque scuti delineatione visum est attexere.

Sciendum, inquit, *familiam de Grandmont vetustam & nobilem imprimis comitatus Burgundiæ gentem, arcem eiusdem nominis, à qua & appellationem ab antiquo habet, Abbatiæ Loci crescentis, quæ modo trium Regum appellatur habere proximam. Obseruandum præterea, proceres huius gentis è familia de Granges (quæ è Comitum montis Belicardi stirpe masculina ducebat originem) satos à principio fuisse, & cognomen de* Granges *retinuisse, donec Guido frater Gulielmi Domini de Granges arcem Grandis montis, seu Granmontensem hereditatis nomine adeptus, cognomen, prout vsus erat illo tempore frequentissimus, & insignia paternæ familiæ omnino deseruit: hoc autem modo se habebant. Scutum erat cæruleum, cruce*

decussata aurea exaratum: vulgo & heraldicis verbis dicerem, d'azur au sautoir d'or. Quod autem præsenti argumento planè conducit istud est: eumdem Guidonem qui eo tempore vixit, quo translata fuisse Coloniam Magorum corpora tradunt historici, nouum insigne gentilitium proprio marte sumsisse, parum admodum, & in tota arte Heraldica insusitatum: tria videlicet humana capita coronis aureis redimita in area scuti cærulea. Vernaculè sic exprimerent d'azur a 3 testes couronnees d'or. Scutum est huiusmodi. Grandimontani mutant insignia.

Heraldi vt sunt maximè ignari & imperiti si Gollutio credimus in commentarijs libri Burgundiæ comitatus Gallicè editis pag. 403. Tradunt id genus scuti gentilitij assumtum esse ob honorem trium Virginum regij sanguinis, quarum pudicitia reuocata in dubium fuisset, singulari certamine (purgationis vulgaris id signum erat) à se in Anglia assertum. Sed cum nec tempus eiusmodi euentus, nec virginum nomina designentur, facilis coniectura & merum somnium fuisse, cum insuper nec Anglici scriptores illius rei, tametsi memoria dignissimæ, mentionem faciant. Crediderim ego Guidonem illum idem scutum sumsisse in memoriam cœlestis alicuius beneficij ab ijsdem Magis, cum per monasterium Loci crescentis seu trium Regum deferrentur, accepti: cur enim tam insueto insignium gentilitiorum genere vsus fuisset? cur in eodem monasterio, quemadmodum apud R. D. Iongelinum habetur sepeliri voluisset? accedit nomina Regum ab eo tempore, sæpe à maioribus natu eiusdem familiæ fuisse vsurpata. Scio enim Castellionis Baronem ex ea gente abhinc decem annos defunctum Gasparem fuisse appellatum: vti & auum illius paternum: cui etiam frater fuit Balthasar nomine.

Hæc verosimillima coniectura doctissimi Iulii Chiffletij cui subscribo perlibenter: præsertim cum capita triumSS. Regum singula singulis similibus coronis radiosis exornentur: vt ostensa tum cum pollicis articulus auelleretur præsente Guidone videantur: qui prorsus ad eorum prototypon voluerit capitibus similibus insignia sua gentilitia decorare: quasi eos familiæ legeret præsides, custodes &, tutelares.

CAPVT XXXIV

De ijsdem & quibusdam alijs Burgundiæ vestigijs accuratior disquisitio

SED dum è Burgundia gradum in Germaniam promoueo, luculentissimum Dola mihi transmittitur testimonium eorum, quæ duobus his capitibus de translatione Regum per Burgundiam facta sunt memorata: nam Petrus Franciscus Chiffletius Molinensis residendentiæ in comitatu Burgundico superior Societatis Iesu, ac toties laudati Iulij patruus, qui iam inde à 30. an. quædam volumina sacræ historiæ adornauit copiosissimis ad me datis literis, quidquid ex archæis ecclesiarum Sequanicarum (quarum historiam etiam affectam habet) ac loci inquilinis potuit ad vestigia translationis huius stabilienda peruestigare, perquam accuratè, altius ab ipsis fundamentis petitis narrationibus transcripsit, hoc exemplo

Literæ Petri Francisci Chiffletij Societatis Iesu de translatione SS. trium Regum per Burgundiam

ROgatus vt de sacrorum corporum trium Regum (qui Christo recens nato Gentium primitias detulerunt, transvectione per Bisontinam diœcesim, ac de Burgundionum nostratium erga illos veteri religione ea admonerem, ex quibus id, quod molitur de tribus Regibus opus aliquatenus illustrari posset. Ea data occasione fateor exarsi studio, vel de R. V. vel de his Christi Regis æterni purpuratis; vel de clarissima ciuitate Colonia Agrippina, ac pene dixi de tota re Christiana bene merendi. Sed moram fecere conatibus meis, qua obsessæ prædabundis militibus viæ, qua Burgundiæ nostræ à diuturnis bellorum cladibus horrenda vastitas. Interim versaui, qua potui diligentia, & editos typis, & manu exaratos codices; lustraui ecclesiarum archiuia, locorum etiam indigenas peritiores & seniores, aut coram, aut per literas consului; ne de re tanta nihil dicerem: en spicilegij mei summa capita.

Fontes indubitati vestigiorum Burgundicorum, propositio tractandorum.

Translationis tempus & ratio: abstergendi scrophulas dynastæ Strabonensis primogenito collata virtus; fons sacer trium Regum dictus apud Estrabonam: & ex eo, vel ad eum miracula: à quo tamen fonte vici Estrabonæ nomen haud verè deducitur. Monasterium Cistertiensis normæ à tribus Regibus nuncupatum, & alia eisdem dedicata vel templa, vel sacella; antiquæ imagines, sacri ritus: singula strictim attingo.

§ I. Translationis tempus & ratio.

Eustorgius Mediolanum transtulit SS. Reges.

Trium Magorum sacra corpora iam pridem in suam metropolim inuexerat Eustorgius Episcopus Mediolanensis, & in ea basilica condiderat, quæ ab ipso postea nomen tulit. At cum Mediolanensibus visum est, metu obsidionis à Friderico primo Imperatore euertenda suburbana ædificia omnia, ne quid ex illis vel hosti commodi, vel sibi incommodi existeret: tum quoque trium Regum seu S. Eustorgij ædes in pomœrio posita, solo æquata est: ac Magorum corpora tum adhuc neruis compacta, & arida cute conuestita, quæ ignoto id temporis hominibus loco delituerant, producta, atque in vrbem illata sunt anno Christi supra centesimum ac millesimum quinquagesimo nono, vti referunt post Guilielmum Neubrigensem illorum temporum scriptorem Iosephus Ripamontius libro secundo historiæ Mediolanensis: & Carolus Sigonius sub finem libri duodecimi de regno Italiæ.

quo euerso an. 1162.

Triennio post nempe an. Christi 1162. Mediolanum Friderico deditum, expilatum, paucis quibusdam solidioribus ædificijs exceptis funditus dirutum est. Conradus Abbas Vrspergensis in chronico *Anno*, inquit, *Domini 1162. Imperator Mediolanum destruxit*. Id factum notat Sigonius libro 13. à septimo die ante Kalend. Aprilis, vsque ad ipsas Aprilis Kalend. quæ anno illo in Dominicam Palmarum incidebant, qua die Imperator Papiam *se recepit*. (*Obseruet lector in tempore translationis doctissimum virum à me dissentire; & biennio post cum Godefrido Pantaleonita, & Sigonio translatos esse Coloniam existimare: sic enim pergit*) post biennium: nempe anno Christi 1164. Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus trium Regum sacra

corpo-

corpora Coloniam intulit; vti narrat Sigonius libro illo tertiodecimo; & Chronicon Anonymum in anno desinens 1200. quod penes me est in antiquis membranis: cuius hæc ipsa sunt verba ad annum Christi 1162. *Imperator Mediolanum funditus euertit.* Deinde ad annum 1164. *Reinoldus Episcopus Magos Coloniam attulit*: tum deinde ad annum 1167. *Reinoldus Coloniensis Episcopus obijt*: quod vltimum de obitu Reinoldi adnotare placuit, vt vel ex eo redarguas Reinerum Budelium lib. de re nummaria, num. 8. & 9. & quos alios repereris eam Magorum translationem à Reinoldo factam in annum Christi 1168. diffudisse. Diem designat mensis Iulij quartam & vigesimam Godefridus monachus S. Pantaleonis Coloniensis in Chronico, ad annum Christi 1164. *Reinoldus*, inquit, *Coloniensis Electus cum Imperatore Friderico in Italia degens, rediji, acceptis ab eo pretiosissimis muneribus, trium scilicet Magorum corporibus, qui infantiam domini mysticis muneribus venerati sunt, duobusque Martyribus Nabore & Felice, qui cum prædictis Magis apud Mediolanum venerabiliter reconditi erant*: (nempe antequam vrbs anno Christi 1162. spoliata exscinderetur) *Itaque cum præfatis, & illustrissimis donis in vigilia B. Iacobi Coloniam ingressus, gloriosè & magnificè suscipitur, maximè pro reliquijs, quas ad perpetuam Germaniæ gloriam Coloniæ intulit.* Iam ad scopum: direptum est Mediolanum exeunte Martio anni 1162. porro trium Regum corpora Coloniam importata sunt anno 1164. 24. Iulij. Si igitur ea in Burgundiæ comitatu aliquamdiu substiere, vt est constans indigenarum traditio, manifestis firmata vest gijs, medio tempore id contigisse necesse est, per eos nimirum dies, quibus Imperator in Sequanis est versatus. Constat enim Fridericum Italiæ rebus compositis, venisse in comitatum Burgundiæ suæ coniugis Beatricis ditionem æstate anni 1162. & distributo vt fit per pagos circumiectos exercitu Vesuntione ipsum cum aulicis, & regia familia consedisse, inde vocasse Ludouicum Regem Francorum aliosque principes, ac proceres ad colloquium super Alexandri & Victoris contentione pro Romano Pontificatu ad quartum Kalendas Septembris, locumque conuentus designasse Laonam, seu Ladonam oppidum Arari, seu Sagonæ impositum, in Episcopatu Bisontino, inter Diuionem & Dolam. Id habetur ex epistolis eiusdem Friderici, ex Chronico Godefridi ad an. 1162. ex Saxone Grammatico, lib. 14. vbi Waldemari Danorum Regis res Metis & Vesontione cum Friderico gestas copiosius persequitur: & ex alijs bene multis. (Hic notandum obiter ex Saxone Grammatico prius Fridericum ex Italia reuertentem Metenses adijsse, & Lotharingos, quam Burgundiones Sequanos, & sane in Longauilla Germanicæ Lotharingiæ oppido ac monasterio nobili porta quædam est, quam hodieque *portam trium Regum* vulgus appellat, quod sit fama constans per eam olim sanctorum Regum traductas fuisse reliquias: cum autem Ludouicus Franciæ Rex ob Imperatorem ad pontem Laonæ peruenisset, indeque (hortatu Alexandri, qui ab Imperatore sibi timebat) repente subductus, & frustra missis legatis reuocatus esset, indignabundus Fridericus è Burgundia in Germaniam transijt. Rursus an. 1163. *octauo idus Octobris*, vt ait Sigonius, *vna cum vxore, & Conrado Archiepiscopo Moguntino Alpes transgressus Italiam reuisit*: sequenti anno 1164. *Ad ceteras calamitates*, inquit Sigonius, *illa quoque Mediolanensibus est adiuncta, quam ipsi omnium grauissimam iudicarunt, quod veneranda trium Magorum corpora, magna religione ab eis culta Reinoldus Archiepiscopus vrbe extraxit, eaque Italia cedens Coloniam transportauit.* At Mediolano Coloniam euntibus non est opportunus per Burgundiam transitus. Pace dixerim Sigonij Coloniam quidem Magorum corpora illata sunt an. 1164: sed Mediolano extracta vere an. 1162. cum tanta ciuitas diligenti totius Cæsarei exercitus scrutatione spoliata, funditus euerteretur: medio tempore tam pretiosæ manubiæ in regijs impedimentis fuere. Ita sacræ illæ reliquiæ cum Imperatoris supellectili per Heluetios, per Burgundiam Sequanicam, per Elisatium, Germanicamque circumuectæ, eos populos sui religione compleuerunt: neque à Reinoldo extractæ sunt Mediolano, vt ait Sigonius; sed ei ab Imperatore traditæ, præmium rei pro ipso bene gestæ: vt supra ex Godefrido dicebamus. Hæc in vniuersum de circumgestatione trium Regum per biennium & amplius in impedimentis Cæsareis) eorum porro mansiones omnes ac stationes designare meum non est: cui in re-

dubia

Reinoldus defert eos Coloniam.

Fridericus A. 1162. in Burgundia subsistit.

Porta trium Regum Longauillæ in Lotharingia.

Itineris ratio in translatione.

dubia ariolari non licet. Habent tamen ex ijs, quæ præmisimus Estrabonenses, habent Lucernates, habent Brisacenses, & si qui alij in his populis tantos hospites à maioribus suis exceptis gloriantur suæ traditionis iacta fundamenta. Reliqua persequamur.

§. II. Primogenito dynastæ Strabonensis scrophulas abstergendi collata virtus.

virtus abstergendi strumas est in septimogenitis masculis nulla interiecta femina.

Mihi probari non potest Andreas Laurentius lib. 1. de strumis capite secundo. Vbi vim curandi strumosos præter naturæ vires ita Regibus Francorum inesse asserit, vt in masculis nulla interiecta femina septimo loco natis, itemque in Baronis Altemontensis primogenito dicat esse fabulosam. Quasi vero nulla sit Regum illa facultas, nisi sit singularis. Satis erat ad regiæ virtutis commendationem admonuisse, quod ea sit & frequentia & facilitate, & efficacitate ceteris illustrior, suum cuique ius relinquendum erat. Sane de septimis masculis res est ita peruulgata, non tantum in Francorum regno, sed etiam in Burgundia nostra Sequanica, in Lotharingia, in Sabaudia, in Belgio, adeoque in tota veteri Gallia, quæ Rheno, Alpibus, mari mediterraneo, Pyrenæis & oceano continetur, vt non magis id negari possit, quam quod meridie sol luceat. Taceo alios innumerabiles, habeo chirographa duorum e nostra Societate septimorum huiusmodi fratrum, quorum alter natione Francus, alter Belga Antuerpiensis, quibus Scrophalosos multos & ante, & post ingressum Societatis solo tactu a se persanatos esse testati sunt. Plura promerem in hoc argumentum, nisi digredi viderer à proposito.

& in primogenito D. Strabonensi.

Quam strumas abstergendi vim in septimis masculis agnoscunt populi: eandem à quinque ferè seculis mirati sunt in Dominorum Strabonensium primogenitis. Ea trium Regum merces fuit plusquam regia, cum videlicet sacra corpora in domum seu castellum dynastæ Strabonensis recepta sunt: anno vt vidimus æræ Christi vulgaris 1162. cum autem ab antiqua Estrabonensi familia, toparchia Estrabonensis, ad cognatos dominos Altemontenses deuenisset, tum verò illa quoque strumosos sanandi virtus ad primogenitos Altemontenses seu generis, seu dominij successione deriuata est. statutumque est in his familijs post omnem memoriam, vt in dynastia Strabonensi exclusis posterius genitis, soli primogeniti iure perpetuo substituerentur. Audi Paschalem Robinum Andegauensem in vita S. Marculphi, quæ habetur primo Maij inter vitas Sanctorum Gallico idiomate multoties cusas & recusas, quæ Latinè sic reddo. *In hoc regno* (Francico) *Dominus de Altomonte castri Radulphi pro parte sua Comes eo quoque gaudet priuilegio strumas abstergendi (meritis videlicet trium Regum, qui Christum in cunis adorarunt, quod veneranda illorum corpora in libero Burgundiæ comitatu ad Sacrum fontem in eius dynastæ prædio aliquando substiterint) per panem ad hos fines benedictum, & consecratum, quem ægrotis porrigit: ideoque plurimos eiusmodi panes præparari curat; quos eulogiæ instar, quæ primis Christianis in vsu fuit, secum ipse circumferre solitus est: atque hæc diuina virtus solius est in Altomontensi familia primogeniti, ad cuius ditionem fons ille pertinet: qui fons à quodam loci Domino olim circumclusus repente exaruit, iterumque apertus, vt ægrotis pateret, eo lauandi causa religiosè aduentantibus, viuis vt prius, & perennibus aquis manare cœpit. Res est hodie toto regno vulgatissima, ac multorum superstitum affirmata testimonijs.* Hæc ferè eadem alij quoque scriptores. Nunc fontem sacrum adeamus: ad ipsos fontis Dominos post paululum redituri.

translata ad Altemontenses heredes Strabonensium.

Paschalis Robertus 1. Maij in vita S. Marculphi.

sanant per eulogiam.

fons clausus exaruit.

§. III. Estrabonæ vici & fontis sacri SS. Regum situs origo, & quotidiana ac innumera miracula.

Situs vici Estrabonæ.

varietas appellationis.

locus fontis SS. trium Regum.

Estrabona vicus est in comitatu Burgundiæ quatuor admodum leucis distans Vesontione, media ferè amplius leuca Dola, & Graiaco, vt inter has tres vrbes in triangulum dispositas, velut centrum medium æqualibus pene interuallis absit: In antiquis membranis promiscue scribitur *Strabona, Strabonna, Estrabona Astrabona.* Quin & Strabunna Astrabunna & Æstrabonna: Trabona nunquam. Is vicus duos habet fontes, interiorem alterum & proprium (qui eam ob rem *fons pagi* appellatur vulgo *la fontaine de village* solis aquis limpidis ac perennibus nobilem, cuius opportunitatem priscis temporibus condendi pagi occasionem fuisse, haud temere suspicari licet: Alterum exteriorem in vici exitu, qui *fons trium Regum* nuncupatur.

Is

, ad iactum lapidis à pagi fonte è saxosi cliui radicibus scaturiens, mox amœna prata leni murmure interluit: non seris, non ostijs clauditur, ne diuino muneri (quod olim à loci dynasta quopiam tentatum fuerat) humana cupiditas modum aut pretium ponat, non testudine aliqua, non concha, non salientibus siphunculis, non operoso aliquo Siluano aut Tullio papillaue spectabilis est, ne quid in eo agnoscere liceat præter diuinam manum. Non est nitro imbutus, non sale, non sulphure aliouę metallicæ concretionis fossili, vti medici alij plerique fontes, ne quid sibi de cœlesti archiatrio natura vsurparet. A tribus Regibus dictum referebat supra laudatus Paschalis Robinus in vita S. Marculphi, quod ad eum sanctorum Regum reliquiæ substitissent. Frigidum hoc quidem & parum probabile: quis enim dubitet in tam longo itinere restitisse vectores sacrorum pignorum ad alios quoque fontes? quibus tamen neque trium Regum nomen hæserit, neque virtus. Illustrior est origo huius appellationis veroque similior, quam nostratium affirmat traditio, trium videlicet Regum hunc fontem appellari, quod manare primum cœperit in eorum gratiam, ac solatium, quorum ductu trium Regum sacra corpora vectarentur. Nihil certe pronius fuit, quam vt aqua indigerent, qui è longinquo venerant, qui æstate media, & in impedimentis exercitus Cæsarei, medijsque in curruum millibus progrediebantur. Eo miraculo fons excitatus: ægris nonnullis excutiendi morbi spem non vanam iniecit, accesserunt, biberunt, lauerunt, moxque persanari diuini fontis virtutem prædicarunt. Ita longe lateque fama circumuolans, magnos vndique populorum acciuit cœtus. Incredibile est, ad hauriendum aut lauandum, quales eo fieri soleant concursus omni quidem tempore; sed præsertim ad 4. dies solennes, nempe ad Pascha, ad Pentecosten, ad Epiphaniam, & ad Kalendas Maias: opinor quod hæ Kalendæ sacræ sint S. Marculpho, cuius in curandis scrophulis antiqua est, & spectata facultas: quippe hoc maximè morbi genus trium Regum salutaris aqua abstergit, quamuis & ad alias quascumque depellendas ægritudines vim habere afferatur; præcipuè verò & frequentissimè ad tumores, impetigines, inflammationes, carbunculos, excrescentes glandulas, & vlcera cuiusque generis.

exsilit miraculosè ad præsentiam corporum SS. Regum.

concursus incredibilis

die Epiphaniæ.

medetur strumis. & quibusuis morbis.

Solent autem fundi pro ægrotis preces nouendiales, ac missæ celebrari ad trium Regum altaria tum in pagi Ecclesia, tum in oratorio castelli Estrabonensis. Et sacri fontis aqua saluti est, vel epota, vel ad lauandum affusa; siue locum ipse adeas, siue aquam in lagena aut doliolo ad te adferri cures. Suntque adeo frequentes ægrorum curationes, id cœlestis remedij sibi poscentium, vt si eas adnotare velis, multos ijs tomos impleas. Nemo in scripta refert, quod sol luxerit, quia quotidianum est. Si testes quæris, habes totos populos. Hic non me teneo quin fabellam exsufflem. Narrat plebecula ab hoc trium Regum mirabili fonte deriuatum vici Estrabonæ nomen, quod qui sacrorum corporum vehiculis præerant, aqua deguttata eam sibi maximè probari significarint voce Gallica tresbonne, quæ optimam sonat. Ideoque pagum ipsum Trabonam seu Trebonam appellatum putant. Igitur hi vectores non Teutones fuere, sed Franci, aut Burgundi. Apage: iam enim supra monui nusquam in antiquis tabulis Trabonam legi; sed Strabonam, Estrabonam, Astrabonam: & quidem annis Christi 1141. 1144. 1149. immo circa 1132. & 1134. vt reperi in Archiuis Abbatiarum de Aceyo. & de Loco crescente. Non ergo primum emersit Estrabonæ nomen A. 1162. in quem & trium Regum per Sequanos transitum, & sacri fontis originem certis argumentis defiximus.

modus celebrandi per sacra nouendialia.

origo vocis Estrabonæ.

§. 4. Nomina Toparcharum Strabonensium ab A. 1162. huc vsque qui beneficio accepto à SS. Regibus curandi strumas gaudent.

Ceterum Dynastæ Strabonensis vel pietati vel humanitati nihil magis consentaneum fuit: quam vt noui fontis exortu commendatas SS. Regum reliquias in Strabonense ipsum castellum inuehi iuberet, custodesque earum ac ductores omnibus officijs demereretur: vnde ipsi, eiusque primogenito ac successoribus diuinitus sit collata vis strumosos persanandi. Castello tunc præerat Girardus de Strabona, aut Narduinus eius primogenitus, aut Guido Narduini frater: quos per hæc tempora vixisse comperi, ex vetustis membranis monasterij S. Mariæ de Accincto, siue de Aceyo ordinis Cisterciensis, quod illi suis donis plurimum auxerunt, quippe vicinum & ab Astrabona vix totis duabus leucis horarijs distans. Horum successores ali-

hospitalitas toparchæ meruit id beneficium.

nomina loci toparcharum.

1. Girardus de Strabona.

quot nobis occurrerunt præteritorum temporum monimenta versantibus: Odo de Strabona, in charta Amedici Bisonticensis Archiepiscopi data ad an. 1203. Iacobus siue Iacob Odonis filius, memoratus annis 1203. & 1226. Guilielmus circa A. 1360. Ioannes Guilielmi filius, qui testamentum condidit 8. Dec. A. 1411. Ioannes alter Ioannis filius Guilielmi nepos circa an. 1425. Guilielmus Ioannis filius obijt 22. Octobris an. 1453. sepultusque est prope Dolam in æde B. Mariæ de monte Rolandi, in quam beneficus fuerat: cum alioqui Domini Estrabonenses familiarem haberent sepulturam in parochiali Ecclesia S. Martini de Marceyo: a qua vt mater pendet etiamnum Estrabona. Ioannes Guilielmi filius, quem sub tutore fuisse reperimus A. 1457. ac superfuisse an. 1464. fuit iste, vt videtur, vltimus è veteri familia toparcharum Strabonensium, quibus gentile symbolum fuit scutum aureum impressum leone cœruleo. Ab hoc deuenit Strabona ad cognatos Dominos de alto monte (vulgo d'Aumont) quorũ gentilitia tessera in parma argentea capreolus coccineus cum septem concoloribus merulis, binis hinc & inde: tribus reliquis in medio hiatu ad dexteram scuti partem obuerso rostro dispositis. Deuenit autem per Ioannem de alto monte patre Iacobo natum, & Ioannis de Estrabona sororis filium, qui datis literis è castello suo de Couches 19. Ianuarij A. 1487. procuratores octodecim rebus suis curandis præfecit recens, vt existimo Domini Strabonensis hereditate auctus. Huic ex coniuge Francisca de Mailly nati sunt duo filij cognomines: Petrus vterque de Strabona. Primogenitus fuit, cui vxor Antonia de Meiolans Ioannem peperit postea Franciæ Marescallum ab Henrico tertio creatum an. 1579. frequens eius mentio in publicis tabulis, ab an. 1575. ad 1597. Ioanni huic ex Antonia Chabot coniuge duo filij fuere, primogenitus Antonius Dominus Strabonensis: iunior Iacobus de Chappes creatus primo Octobris 1594. Præfectus vrbis Parisiensis vulgo appellant Prenost de Paris. Antonio absque liberis superstitibus defuncto, deuenit Strabona ad fratris eius Iacobi filios, Cæsarem, Rogerium, Carolum, Iacobum Emmanuelem: nunc stat in primogenito Cæsare: nisi iam illam ad fratres aut filios transmiserit. Per hos à tribus sanctis Regibus deducta est scrophulosis medendi virtus verè regia ac planè diuina; ideoque quod iam monui cautum certa lege: quamuis alia Dominis Strabonensibus non deessent ampliora, ac pinguiora dominia: tamen Strabona, velut ipsorum ditionis pars nobilissima, semper ad primogenitos deriuaretur.

vltimus Strabonensis familiæ. Altemontanus codit hereditate. gentilitia eorum tessera.

Iam eo beneficio gaudet Cæsar appellatus.

§ V. Altaria sacella, ædiculæ sacræ SS. Regibus in Burgundia, & quædam à stationibus certis nomen habent: ac imagines.

Burgundiæ templa passim sacellum habent SS. Regum.

NB. quinque statio nes Burgundicæ 1. in Bussart. 2. prope vicum Sellieres. 3. in monte Benedicti. 4. Estrabonæ vbi etiam imagines SS. Regum.

Vesontione in S. Stephani basilica; in antiquis ædibus S. Petri, S. Magdalenæ, & Carmelitanorum: Salinis in Ecclesia collegiata S. Anatolij: in tredecim, quæ habet Burgundiæ comitatus, Cistertiensis instituti virorum monasterijs, & ferè in præcipuis vniuersæ prouinciæ sacris ædibus suum est proprium tribus Regibus altare & sacellum. Nominatissima sunt in pago Bussartio, à Salinis Dolam versus, duabus admodum leucis horarijs dissito: quo in pago sacra Martyrum corpora ex itinere deposita fuisse memorantur. Vti & in loco prope vicum Sellieres, vbi nunc sacra tribus Regibus ædicula à priscis temporibus fundata, religione aduentantium, & certis miraculis quam vel mole vel ornatu illustrior. In monte quoque Benedicti Augustinianorum Hastatorum (vt vocant) nobili monasterio, ad quod eam ob rem vndique accurritur.

Imaginibus trium Regum Christum Deum in sinu virginis matris adorantium pictis, fictilque nihil apud nos frequentius. Duæ sunt præ ceteris vetustate & opere spectabiles, eadem vt videtur manu in viuo saxo ad dimidiatam eminentiam exsculptæ, altera est in sacello pagi Estrabonæ, altera in æde sacra Prioratus ordinis Benedictini prope Strabonam siti, cuius loci præfectum in antiquis chartis dictum lego modo Priorem de Strabona, siue Estrabona, modo Priorem de Monasterio: nunc vulgo apellatur Prior du Mousterot, quasi dicas de monasteriolo. Eum Prioratum suspicabar olim fundatum in honorem trium Regum, post illorum per illa loca transuectionem. Sed re diligentius perquisita inueni & ædem B. Petro Apostolorum Principi dedicatam esse & fundatam multo ante excidium Mediolanense: nam Fridericus Imperator dato diplomate ad annum

Chri

Christi 1157. 14 Kal Decembris indict. 5. Balmensi Monasterio sua bona, ac privilegia confirmans, inter alia recenset: *quidquid possidet in monasterio, quod est situm super Estrabona, cum appendicijs suis.* Et in chartis vetustissimis Monasterij de Arcyo datis circiter annum Christi 1136. frequenter occurrit Hugo Prior Monasterij, vel Hugo Prior de Strabona.

§ VI. Situs Abbatiæ trium Regum & reliquiæ eorum de SS. tribus Regibus. 6. in Abbatia trium Regum.

Maximè in Abbatia trium Regum dicta, sacellum eorum est, ordinis Cisterciensis: quæ sita est prope Insulam ad Dubim, & euntibus Vesuntionem à monte Beligardis quarta circiter leuca occurrit: abest autem ab ipsa metropoli Vesuntione leucis horarijs ferè nouem. Cœpit id Monasterium an Christi 1134. & à prima origine Locus crescens dictus est: verum cum eo frequentes populi adirent ad SS. trium Regum opem implorandam, paulatim vsus obtinuit, vt à tribus Regibus locus ipse appellaretur: sane illius monasterij lustrato archiuio reperi primum nuncupari in charta an. 1457. *Conuentum trium Regum, alias* Loci crescentis: cum ante illud tempus *Locus crescens* appelletur.

In eius abbatiæ sacrarijs vidi tria officula, vix nucem auellanam magnitudine excedentia: singula opinor è singulis trium Regum corporibus depromta: quæ reliquiæ adseruantur in theca argentea spectandæ molis, operisque elegantissimi atque ad illas editolita miracula, & loci religionem auxisse videntur, & nouum nomen veteri sensim expuncto indidisse. Aliæ sanctorum Regum reliquiæ haberi dicuntur in monasterio Montis Benedicti, de quo supra. Porro in sacrario Monasterij de caritate regulæ Cisterciensis haberi dicunt fragmentum auri fossilis illius ipsiusmet, quod pij Reges Christo Iesu infanti pro munere detulerunt. Hactenus Petrus Chiffletius Dola 19. Martij an. 1642. ad me scripsit, cuius adiecta reliqua suis locis alibi recensebo. Reliquiæ SS. Regum ibidem.

Egregia sane vestigia monumentaque per Burgundiam factæ translationis quinis diuersis expressa locis: quæ miraculorum frequentia, peregrinorum affluxu, populorumque diuersorum constanti, certa & concordissima traditione mirificè confirmantur.

CAPVT XXXV.

E Burgundia Brisacum Reinoldus ipse cum sanctis Regibus venit: ibi magno prodigio SS. Geruasius & Protasius remanent: clarent hodieque miraculis, vbi sextum superest vestigium translationis.

REINOLDVS è Burgundia per comitatum montis Belicardi in Sungouiam peruenit: inde cum sanctis reliquijs contendit Brisacum, à quo Brisgoiæ putatur nomen adhæsisse, cuius metropolis fuit, & iam in Antonini tabulis itinerarijs montis Brisaci mentio fit, quem Luitprandus Ticinensis insulam Rheni nominat. Iacet in monte rotundo castri more, Rhenum hodie respicit, ad occidentem elegans frequens & tam natura loci, quam arte munitissimum: vt bella temporis huius docuerunt. Brisaci laus

Huc ergò delatus Reinoldus ipse cum omnibus sacris reliquijs, & ab incolis magna significatione beneuolentiæ receptus, postridie cum secundo Rheno vellet descendere, & ciuibus S. Geruasij corpus (hospitalitatis insignis vicem sacro donatiuo compensaturus) obtulisset, naues moueri de statione nullis nautarum viribus potuere ante, quam cœlitus edoctus gemellos à se mortuos nolle separari, quos vita & mors coniunxerat: ijs etiam alterum S. Protasij corpus adiecisset: quæ res cum authenticis firmata documentis tam in vrbis archiuio, quam SS. Martyrum argenteo loculo fuerit conseruata, & eadem paucis abhinc annis diligenter excussa: testibus loculentissimis comprobata: proxime tumbam SS. Martyrum affixa sit, eius mihi nu- Reinoldus eo diuertit. donat S. Geruas. ob miraculum addit S. Protasiũ. confirmatio autentica

nuper copiam à loci Parocho Ioanne Georgio Hanselman Decano capituli ruralis missam 22. Maij an. 1640. sed Latio donatam totam vt affixa pendet lipsanothecæ recitabo :

Copia documenti autentici Brisacensis Magistratus Ecclesiastici & politici, in quo continetur vera relatio & historia translationis SS. Martyrum Geruasij & Protasij Mediolano Brisacum factæ cum testimonijs.

NOtum sit omnibus, cum Fridericus Barbarossa Cæsar Dux Sueuiæ Mediolanum
Causæ excidij Mediolanensis. (ob Gualfagum Comitem Angleriæ, dominum & principem ciuitatis, quod partes
Alexandri Pontificis, à quo Cæsari sacris erat interdictum, sequeretur, & Augustam
per summam ignominiam asino impositam auerso vultu vna cum gynecæo petulanter vrbe exturbasset) an. 1162. vt grauissimi scriptores docent tertium militari corona cinxisset; & mortem Gualfagò, capto Mediolano, iurasset, vt ignominiam dictam
iurat Cæsar mortem Gualfago. vlcisceretur, & ipsius vrbis excidium decreuisset; fama tam tristis sororem Gualfagi perculit, vt versaret animo secum, quâ ratione pacato Cæsare posset fratri vitam conseruare. Re maturo consilio deliberata, cum vitæ discrimine clam è ciuitate se proripit, & in castra Cæsaris ad Reinoldum Archiepiscopum & Electorem Coloniensem (qui degebat apud Cæsarem) se confert: cui dolorem animi conceptum ex fra-
soror eius Reinoldo. tris periculo, comminationem Cæsaris, & extremam ciuitatis Mediolanensis rerum omnium inopiam fidenter, sed secreto aperit; nec diffitetur eo iam ventum esse, vt non possint ciues diutius obsidium tolerare: sed breui vrgente necessitatis telo deden-
prouita fratris offert SS. tres Reges. dam Cæsari: offert igitur eidem præstantissimas quasque reliquias, primo translatos eo an. salutis 311. Constantinopoli sanctos tres Reges, Gasparem Baltasarem & Melchiorem; præterea geminos Astasio præside Mediolani passos Christi causa, & postea cœlesti indicio per S. Ambrosium ibidem simul vno in sarcophago repertos, ac
SS Geruasium & Protasium. magna solennitate eleuatos sanctissimos fratres Geruasium & Protasium, filios SS. Vitalis & Valeriæ ciuium optimorum, & sanctorum coniugum Mediolanensium, qui & ipsi pro fide Christi palmam Martyrij meruerunt. Promisit eidem etiam
Naborem & Felicem. SS. Naborem & Felicem se patefacturum & traditurum, si Reinoldus fratrem periculo mortis eximeret: adhæc viam suggessit & rationem, qua posset res facilè confici: peteret Archiepiscopus donari sibi quidquid mulier in primo Cæsaris in vrbem ingressu obuia suis gestaret humeris, paratam enim se mane, quo tradita ciuitate Cæ-
gestatu fratris ei vitam impetrat. sar cum Reinoldo Mediolanum ingrederentur, humeris efferre fratrem. Res ex voto cecidit: nam cum portatum sororis humeris Gualfagum Cæsar adspiceret, (inuitus licet, promissi tamen Cæsarei memor) reconciliatus ei vitam donauit: triduo tamen, vt historici quidam volunt, canum more abiectum sub mensa obiectu ossium pauit, & pessime habuit. Tandem & Mediolanum cum magnificentissimis ædificijs, turribus, & templis euertit, ac solo æquauit: solis pepercit sanctorum reliquijs. Quin imo locum ipsum ciuitatis proscidit vomere, & vt perpetuo quasi edicto proscriptionis Imperatoriæ subderetur, conspersit sale. Gualfagum verò vna cum comitibus &
donat reliquias Reinoldo. nobilibus captis secum abduxit in Germaniam. Soror autem Gualfagi Reinoldo Archiepiscopo, dum ciuitas euerteretur, nominata & promissa sanctorum corpora illæsa & intacta consignauit Cæsaris obtenta consensione. Sic Mediolanenses non ciuitatem tantum suam (donec eandem diu post liberatus vinculis instaurauit)
in Brisacum cum eis venit. sed & dictas omnes sacras reliquias perdiderunt. Cum autem Reinoldus in reditu secundo Rheno Brisacum peruenisset cum tantis thesauris, & loci ciues cum Magistratu Archiepiscopum honore maximo & beneuolentia præcipua suscepissent, & sacris reliquijs insigni religione cultum debitum exhibuissent; permotus ea pietate & ho-
donat S. Geruasium. spitalitate, vnum ex sacro thesauro selectum S. Geruasium vltro ijs donauit. Postridie mane cum relatis in naues sacris reliquijs; sublatis anchoris solui iuberet; haud frustra in deducendis à litore nauibus omni vi conatuque desudarunt. stupor hic omnes præsertim Archiepiscopum inuasit, & sacer quidam horror perculit: subijt hic animum vitæ fratrum horum à S. Ambrosio literis commendatæ recordatio, qui in
& Protasiū ob miraculum. partu gemelli, vita & martyrio pares, & coniuncti, nec post mortem cuperent à se inuicem separari: pœnituit ergo Reinoldum doni: & vehementer à ciuibus reddi sibi Geruasium postulauit: orare contra ciues, alterum etiam fratrem S. Protasium ad-

tedet

deret omnis Archiepiscopo mora periculosa videbatur: cum igitur non succurreret discedendi modus, donauit etiam Brisacensibus corpus S. Protasij. Ciues mirè tanto munere diuinitus quasi cum eo prodigio collato, magna animi grati significatione, plausu & religione supplicationis pompa adornata in ædem primariam intulerunt: nec mora Reinoldus, solutis diuinitus nauibus, Coloniam cum alijs corporibus sacris properauit. Tunc ciues Brisacenses ad tanti prodigij memoriam sempiternam sacramenti religione se obligarunt, nullam nec minutissimam quidem particulam istorum sacrorum corporum à se alienandam, summo honore colendos sanctos Martyres, & quotannis anniuersaria recurrente eorum festiuitate, vacuum diem illum à laboribus esse debere: tunc etiam populo sacras esse reliquias exhibendas, communi decreto sanciuerunt.

& Protasium ob miraculum. *Iuramentum plurium ciuium*

Iam trecentis triginta sex annis vno in ligneo loculo, qui superat hodie, quieuerant: cum anno sequenti 1498. 18. Septembris in hanc argenteam lipsanothecam solenni ceremonia translata sunt coram RR. Nobilibus, & clarissimis DD. Antonio à Wittenheim parocho, Michaële Heldes sacellano, D. Ioanne Vestlins equite, Geruasio a pfær, Iacobo Wechtelins, Luduico Spilmans, & Iacobo Zieglers Coss. & senatoribus vrbis: item Protasio Faseijsen supremo ædile ecclesiæ, ac Nicolao Rueffers scribæ ciuitatis. In quarum rerum fidem ex archiuo Ciuitatis nostræ, & documentis antiquis autenticis in lipsanotheca repertis nos consules & senatus hanc tabulam ciuitatis nostræ sigillo obsignatam, & subscriptione seniorum DD nostri Magistratus, vt D. Simonis Heissen, & Michaëlis Willigs, vtriusque Senioris Friderici Liebenstein noui Consulis, Iacob Rotters Censoris, Georgij Koberen, & Licentiati Iacobi Bihelmijers ciuitati à secretis instaurauimus 12. Iunij Ann. 1621.

translatio SS. reliquiarum in tubam argenteam.

Hæc est traditio fidaque narratio Brisacensium ex archæis & lipsanotheca tot præsentibus idoneis depromta testibus: maximè consentanea chronologiæ nostræ & Mediolanensium ac Coloniensium historiæ, vt sola sufficeret ad fidem faciendam, Mediolano exciso per Reinoldum translatos esse SS. Reges Coloniam: sed ne subreptitia videatur hæc attestatio, testes alios proferam.

CAPVT XXXVI.

Testimonia aliorum de SS. Geruasio & Protasio Mediolano translatis, & miracula prima eorum eleuationis tempore S. Ambrosij & posterioris translationis.

Chron.

BERNARDINVS Corius Mediolanensis ante ducentos ferè vixit annos, is narrata in excidio Mediolanensi translatione SS. Regum subdit. *Simul corpora SS. Geruasij & Protasij, Naboris & Felicis inde fecit transferri in Alemanniam:* probat id: *ex autentica*, vt ait, *sibi è Germania missa relatione*, hoc exemplo, *Fridericus Imperator Romanorum primus, filius Hermanni generosi Ducis Sueuiæ an. Dominicæ incarnationis 1150. imperauit 36. annis: an. imperij sui decimo destruxit Mediolanum, in qua soror vnius vicecomitis, qui erat in potestate Friderici propter liberationem fratris iniit ad R. D. Rodulphum Archiepiscopum Coloniensem, & ostendit tria corpora Magorum, videlicet Iaspar, Balthasar, & Melchior corpora SS. Geruasij, & Protasij, & corpora SS. Naboris & Felicis, vnde prædictus Rodulphus (rectius Reinoldus) corpora SS. Geruasij & Protasij in oppido Brisach iuxta Rhenum in Ecclesia S. Stephani Protomartyris in choro eiusdem Ecclesiæ in sublimi loco latere sinistro ferro circumdato, & firmissimis clausuris collocauit cum duabus lampadibus die noctuque lucentibus, vbi requiescunt gloriosi, in quibus Sanctis Dominus quotidie operatur miracula.*

autentica Germanica narratio. *Ripamontius.*

Ripamontius item Mediolanensis. *Corpora trium Magorum, itemque corpora Geruasij & Protasij, Naboris & Felicis extra communem iniuriam fuere: sed vt auferret sibi, non vt relinqueret nobis ea subsidia barbarus.*

Chronicon Constantiense Manlij.

Chronicon Constantiense Manlij. SS. *Geruasius & Protasius in bello Friderici*

in caumeratione reliq.

primi post captum Mediolanum ab electore Coloniensi Reinoldo ben ficio Cæsaris exportati, & Brisacensibus post magnum miraculum in transitu concessi vbi summo honore coluntur.

Martyr. Basileense.

Martyrologium Basileense. *SS. Geruasij & Protasij ossa, quo tempore trium Magorum corpora Mediolano Coloniam sunt translata, vna cum his Brisacum vsque peruenerunt: vbi adhuc hodie in argentea theca inclusa apud veros & Catholicos Christianos, magna in veneratione habentur.*

Felix Fabri lib. 1. C. 12.

Felix Fabri Vlmensis Dominicanus. *Inter quos Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis accepit corpora SS. trium Regum de loco, vbi nunc est conuentus noster, eaque Coloniam transportauit, corpora autem SS. Geruasij & Protasij accepit & in ciuitatem Brisacum transtulit.*

Ioannes Adelphius in vita Frid.

Accuratè Ioannes Adelphius Argentinensis Medicus in vita Friderici Barbarossæ inscripta Aistettensi Episcopo A. 1520. sic narrat: capiti præfigit hunc titulum. *Quomodo SS. tres Reges Coloniam SS Geruasius & Protasius venerunt Brisacum. Hæc dum fierent Imperator noster reliquias, & ornatum templorum diuisit inter præsules, & principes ad ipsorum petitionem. Nimirum sanctorum trium Regum corpora, quæ Mediolani quiescebant, donauit Reinoldo; qui ea honorificè & laudabiliter secum vexit Coloniam vsque, & ibi deposuit in metropolitana Ecclesia post aram principem: vbi hodieque quiescunt magnis prodigijs illustres: nec has tantum reliquias; sed & SS. Geruasium & Protasium cum multis alijs idem obtinuit ab eodem imperatore nostro: cum autem nauigasset Basileâ Brisacum, & ciuibus ibi corpus S. Geruasij donasset, ob insignem honorem, beneficentiam, & liberalitatem, quam eidem exhibuerant, & Reinoldus secundo Rheno nauibus pararet descendere Coloniam; ilico substitere naues, vt nulla possent humana vexatione sua dimoueri. Statim diuinitus inspiratus agnouit Reinoldus, fratres hos sicut in vita & morte ita nec post eam posse separari: ideo corpus etiam S. Protasij ijsdem largitur, qui hodieque ibidem magno Christi fidelium & incolarum frequentia piè & religiosè coluntur, & inuocantur.*

Crusius lib. 11. p. 2.

Adstipulatur nobis Crusius dum ait, *Abstulit inde Fridericus corpora trium Magorum, seu Regum Constantinopoli anno 311. Mediolanum deportata: item Geruasij & Protasij.*

B. Rhenanus l. 3. rerum Germ. f. 28.

Beatus Rhenanus: *seruat mons Brisacus inclytorum illorum Martyrum Geruasij & Protasij reliquias exportatas è Mediolano, cum Fridericus Ænobarbus ex Italia domitis insubribus rediret.*

Baronius in vita S. Ambrosij eius operibus præfixa.

adv aria loca particulæ eorum translatæ.

Maneat igitur perenne hoc vestigium Brisacense certum & testatum translationis SS. Regum: vnum obstare videtur, quod SS. Geruasius & Protasius longè ante credantur in Gallias fuisse deportati: sed id de particulis eorum est intelligendum, quales multas similes eorundem sic enumerat Baronius. *Porro*, inquit, *non tantum Mediolanensis Ecclesia; sed longè lateque vniuersus penè orbis Christianus Ambrosij liberalitate locupletatus est. Missæ sunt enim illorum reliquiæ in Gallias, & in Africam, quibus in locis memoriæ eorundem Martyrum sunt erectæ; quis dicere vnquam sufficit de compluribus Italiæ ciuitatibus, quæ eorundem Martyrum reliquijs sunt illustratæ? nam & erectus est Romæ titulus eorundem Martyrum nomine, opibus Vestinæ clarissimæ feminæ: quem S. Innocentius Papa dicauit: haud dubium, quod non sine reliquijs. Accepit easdem S. Paulinus & collocauit eas in Fundana à se erecta Ecclesia; ijsdem donatus est S. Gaudentius Brixianus Episcopus; qui condidit eas in basilica dicta concilium Martyrum.*

Encyclica S. Ambrosij epistola.

Desiderium omni nationi harum reliquiarum iniectum ex crebris imo continuis ad eorum implorationem patrari solitis miraculis, quæ tempore S. Ambrosij cœpta nunquam adhuc defierunt: vt operæ pretium sit primam eleuationem prodigiosam ex literis ipsius Ambrosij cognoscere: quarum recordatione Reinoldus separare eosdem noluit. *In diebus illis*, ait, *transactæ nuper quadragesimæ, cum Dominus mihi donasset, ieiunantium & orantium me faceret esse participem, in oratione posito ita mihi somnus obrepsit, vt nec vigilans apertè, nec dormiens integrè apertis oculis viderem mecum duos iuuenes ephebos vestibus candidissimis id est collobio & pallio indutos caligulis calceatos; manibus extensis orantes: nullam quidem grauedinem*

visio prima.

pt:

patiens, loqui cum eis non poteram: sed vt dixi pars in me somni incumbebat: qui me ad interrogationem eorum verbum proferre non fineret. Plenè autem euigilanti visio eorum ab oculis elapsa est. Vnde factum est vt rogarem Domini misericordiam: vt si ludificatio dæmonum esset, abscederet: si verò veritas esset, plenius appareret. Ad impetrandum verò quod poscebam, à Domino augmentaui ieiunium, similique modo canente gallo orantes mecum iuuenes apparuerunt. Tertia verò nocte, defecto ieiunijs corpore, non dormienti, sed stupenti, cum quadam mihi tertia apparuerunt persona, quæ similis esset B. Paulo, cuius vultum me pictura docuerat: vt tantum ipse mecum illis tacentibus loqueretur: dicens isti sunt, qui propter monita mea respuentes prædia & diuitias, secuti sunt Domini nostri Iesu Christi vestigia, nihil terrenum, nihilque carnale concupiscentes in media hac Mediolanensi vrbe per decem annos in Dei seruitio perdurantes ad hoc pertingere meruerunt, vt Christi Martyres fierent: quorum corpora in eo loco inuenies, in quo stas, & oras. Duodecim pedum altitudine terræ coopertam arcam inuenies, quam arcam superius exaltabis, & in nomine eorum Ecclesiam fabricabis: cumque eorum nomina ab eo requirerem dixit mihi, ad caput eorum libellum scriptum inuenies, in quo ortus eorum & finis scriptus est. Conuocans itaque omnes per circuitum fratres, & Coëpiscopos vrbium vicinarum, referens vniuersa, quæ videram & audieram, ipsis coram positis ego terræ fossor accessi; ceteri Episcopi prosecuti sunt, fodientes peruenimus ad arcam, quam S. promiserat Paulus; quam aperientes, inuenimus, quasi ipsa hora positos sanctos miro odore fragrantes. Ad quorum caput istum libellum inuenimus, in quo erant hæc per ordinem vniuersa conscripta. Ego seruus Christi Philippus intra domum meam sanctorum corpora cum filio meo rapui & sepeliui, quorum mater Valeria, & pater Vitalis dicti sunt. Quos vno partu geminos genuerunt (Hoc illud est, quod translatio Mediolano Brisacum facta significat) *& vnum Protasium, alium Geruasium vocauerunt:* sequitur deinde vita cum martyrio sub Astasio die eadem tolerato, & sepultura à Philippo facta. Idem S. Doctor breuius eandem eleuationem cum miraculo sorori suæ sic narrat. *Inuenimus miræ magnitudinis viros duos, vt prisca ætas ferebat, ossa omnia integra ad ordinem transtulimus, vespere iam incumbente ad basilicam S. Faustæ, ibi vigilia tota nocte, manus impositio; sequenti die transtulimus ea in basilicam, quam appellant Ambrosianam: dum transferimus, cæcus sanatus est.* De cæco hoc contra Arianos fidem abrogantes sic idem detonat, *Non sunt isti Martyres, neque torquere diabolum possunt, nec aliquem liberare cum tormenta dæmonum ipsorum voce probentur, & beneficia Martyrum remedijs cæcorum, & absolutorum indicijs declarantur? Negant cæcum illuminatum, sed ille non negat se sanatum. Ille dicit video, qui non videbam: ille dicit cæcus esse desiui, & probat facto: isti beneficium negant, qui factum negare non possunt: notus homo est, publicis cum valeret mancipatus obsequijs Seuerus nomine, laneus ministerio: deposuerat officium postquam inciderat impedimentum; vocat ad testimonium homines, quorum antea sustentabatur obsequijs, eos iudices suæ visionis accersit, quos habebat suæ testes, & arbitros cæcitatis: clamat, vt contigit fimbriam de veste Martyrum, qua sacræ reliquiæ vestiuntur, redditum sibi lumen sit.* Aderat huic spectaculo S. Augustinus: luculentum & ipse prodigij reliquit hoc testimonium. *Tantæ*, ait, *Martyrum gloriæ etiam ego testis fui, vbi Mediolani eram, facta miracula noui:* pergit de cæco: & alibi *Tunc memorato antistiti tuo* (S. Ambrosio) *per visum aperuisti, quo loco laterent corpora Martyrum Geruasij & Protasij, quæ per tot annos incorrupta in secreto thesauri tui recondideras, vnde opportunè promeres ad coërcendam rabiem femineam: sed regia (Iustinæ imperatricis Arianæ) cum enim propalata & effossa dignò cum honore transferrentur ad Ambrosianam basilicam, non solum quos immundi vexabant spiritus confessis eisdem dæmonibus sanabantur: verum etiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatique notissimus, cum populi tumultuantis lætitiæ causam quæsisset, atque audisset, exsiliuit, eoque se vt duceret suum ducem rogauit. Quo pedibus perductus impetrauit admitti, vt sudario tangeret feretrum pretiosæ in conspectu mortis sanctorum tuorum. Quod vbi fecit, atque admouit oculis, confestim aperti sunt. Inde fama discurrens, inde inimicæ illius animus etsi ad credendi sanitatem non applicitus, à persequendi tamen furore compressus est.*

[Margin notes: altera & tertia visio. — S. Paulus narrat gesta eorum. — indicat locum sepulcri. — S. Ambros. cum Episcopis terram effodit. — gemelli erant. — translatio. — *ser.* 93. — miraculum cæci illuminati. — vidit id S. Augustinus — *ser.* 39. *de diversis.* — *l.* 9. *conf. c.* 7.]

 At-

medicorum & pharmacorum opportunitatem ad tempus receperat) ad collegium suum, comitibus domina matre, affine, & sorore lectica veheretur, deposita à medicis Brisacum transiit, & ex voto, magno licet cum dolore deferri petit in templum, & abijci ad SS. Geruasij & Protasij lipsanothecam, vbi cum Deum pie magna cum fiducia fuisset deprecata, peracta re diuina, surrexit ipsa nullo adminiculante salua & incolumis. Quod nos vna cum loci Consule M. Ioanne Büchner, ipsius coniuge & magna hominum frequentia summa cum admiratione vidimus. Ex templo sola sine comite & scipione pedes ad Wassenburgensem domum diuertit, post prandium sola inscendit lecticam, vesperi apud cognatum D. de Stadion in Ensisheim & postridie ad collegiatam suam Ecclesiam Malmünster cum gaudio & stupore omnium peruenit incolumis: nec hactenus Deo fauente dolorem vllum persensit amplius. Quocirca cum ad Dei & Sanctorum gloriam auctiorem, diaboli & hostium veritatis Catholicæ confusionem non debeant diuina celari miracula, me confessarium suum, & oculatum testem horum omnium dicta domina rogauit, idipsum publicitus attestari: testor itaque ego F. Michaël Büchner, conuentualis monasterij Teutperti & Sickhigensis Parochus in Biengen fide sacerdotali rem ita nec aliter quam paucis narratum est, contigisse. Huius præter dictos aderant tunc etiam testes oculati prænobilis & strenuus D. Ioannes Christophorus ab Afpringen, serenissimi Archiducis Maximiliani Austriaci consiliarius & satrapa ciuitatis & dominij in Stauffen, virginis dictæ germanus, & expertissimus D. Ioannes Iacobus Medicinæ Doctor. Subiungit his complures virgines nobiles, & totum Magistratum Brisacensem huius prodigij testes. *surgit incolumis.*

Similis affixa tabula cum prolixiore narratione Prothasij Widigs, qui cum quinquennio corporis insanabili morbo medicorum consensu vexatus esset, voto concepto & sacro audito in templo precibus SS. Geruasii & Protasij statim sanari cœpit, iam totus incolumis valet optime A. 1625. 12. Ian. *insanabilis infirmitas pellitur.*

Denique loci Curio scribit ad me recens admodum miraculum his verbis Viuit adhuc & moratur modo Basileæ propter bellorum tumultus prænobilis & deuota femina Eva à Baden, origine Truchsesia à Walthaus vxor nobilis & strenui viri Friderici à Baden; qui tempore pacis in pago Liel prope Neoburgum ad Rhenum habitare solet, ea morbo quodam valde graui laborabat, per integrum ferè annum (qualis autem fuerit morbus ignoro) sed hoc ex illa audiui, quod cum nullo medicorum auxilio iuuari posset, & cum antea corporis valde obesi esset, de die in diem velut vmbra contabuerit macilenta, hæc die eorum festo se nostris sanctis Martyribus tota mente commendauit, & mox vbi tumbam sacrarum reliquiarum è fenestra vidit per plateas, vti mos est, quotannis circumferri, procumbens in genua, ardentiori oratione eorum subsidium implorauit, impetrauit etiam, & subito sana surrexit, & adhuc est incolumis tamque obesa, quam ante morbum fuerat. Hæc illo ipso die mihi, quo contigit in vesperis retulit, præsente alia nobili femina & SS. Martyres oblato rosario argenteo in grati animi significationem donauit, sacrumque per me ad SS. Martyrum honorem legi petijt: appendet ipsa suo tempore Deo volente tabellam ad rei perennem memoriam. Hæc ad me 22. Maij A. 1640. loci Parœcus exarauit literis; quæ cura Ioannis Homphæi Rectoris Schlestadiensis Societatis Iesu obtinui. E quibus liquet à tempore translationis opera miranda sanctorum istorum Martyrum continuari. *tabes curatur.*

CAPVT XXXVII.

Gamundiæ Sueuorum septimum stationis monimentum sacellum ob prodigium ibi tempore translationis patratum ipsis consecratum.

patria Imperatoris. — prope Gamundiam.

RISACO Sueuiam, natale Cæsaris solum, Reinoldus adijt, forte iussu eiusdem negotia quædam ibi confecturus. Erat Ducum istorum Sueuiæ tunc habitatio in arce Hohenstauffa vel Lorcha: prope quæ loca Gamundia recens tunc mœnibus aucta iure ciuitatis donata florere mercatu cœperat: iacet ea Brisacum inter & Bambergam medio fermè itineris spatio: quam nocturna sanctorum Regum statione nobilitatam esse constans ciuium traditio, locus quietis, prodigium ibi patratum, sacellum ideo Regibus constitutum, conseruatus cultus eorum perpetuus, & inscriptiones euincunt. Primum huius stationis indicium. D. Benonius Iuris Licentiatus mihi aperuit: is anno 1636. Gamundiam profectus, a consulibus & primoribus hoc nomine, quod esset Coloniensis insigni beneuolentia habitus, ab ijs non semel fida narratione accepit cum sancti Reges Mediolano Coloniam transferrentur, ibi noctem vnam substitisse; monstratum eidem diuersorium domus ciuitatis honoratissima, qua velut curia senatus frequenter vtitur, expressis ante eam SS. Regum Christum adorantium imaginibus, & addita epigraphe, quod eandem domum quiete sua consecrassent, est ea modo libera ciuitas imperij, Catholicæque fidei tenacissima, nullum vt ciuem Acatholicum toleret, & perstitit exinde, quo cond. cœpit in auita religione constantissima, licet inter medios hæreticos sola fidem orthodoxam profiteatur, & sæpius his turbulentis Germaniæ tempestatibus Suecorum armis & aliorum hæreticorum præsidijs teneretur, nunquam tamen adduci potuit, vt vllum ciuem Acatholicum admitteret: quod beneficium nonnulli ciues S. Virginis Mariæ & SS. Regum cultui adscripserunt: certe exinde magnis auctum esse incrementis & priuilegijs, ex ijs quæ de origine eius, situ & progressu Crusius in Annalibus Sueuicis prodit, licet colligere, quæ operæ pretium est præmittere:, vt cetera testatiora fiant. *Gamundia ciuitas imperialis sita est in parte Sueuiæ, vbi vallis Remsia est. In notitiam venisse putatur sub Friderico antiquo, vel vnioculo, antiqui filio, Duce Sueuico circa an.* 1090. *&* 1110. *mu: o eam vnioculus cinxisse fertur. Aucta deinde sub Ducibus Sueuiæ est, præsertim sub Conrado tertio Rege Romanorum, & Friderico Barbarossa Imperatore. Fuit huius familiæ quondam habitatio in arce Hohenstauffa, & Lorcha, item in pago Walthusen, vbi suum habebat tabellarium, seu cancellariam. Ab illis donata & ornata est Gamundia iure ciuitatis & priuilegijs, quemadmodum aliæ quoque huius regionis ciuitates, Gorppinga, Reutlinga. Eslinga, Vlma*: & infra, cum nobiles vrbis ciues enumerasset subdit cœnobia loci *Monasteria*, ait, *Gamundiana Augustinianorum Eremitarum à Rege Conrado fundatum; deinde Prædicatorum, præterea Minorum vel nudipedum, à nobili viro Walthero Rinderbachio conditum, in quo S. Francisci discipulus F. David humatus. Extra oppidum cœnobium feminarum Augustinianæ disciplinæ, nunc sub Prædicatoribus, vel Dominicanis, ædificatum à ciuibus Gamundianis Scaupensibus A.* 1240. *Templum Gamundiæ primarium præclarum, liberalitate egregiorum ciuium conditum & S. Cruci, ac B. Virgini Mariæ dicatum.* & infra. *Templum in vrbe* 1. *S. Mariæ.* 2. *S. Ioannis,* 3. *S. Viti,* 4. *S. Michaelis,* 5. *S. Sebaldi,* 6. *fanum hospitalis.* 7 *sacellum S. Nicolai.* 8. *sacellum S. Nicolai, quod Lutherani petierunt. Mercaturam ciues exercent, eamque in longinquas terras. Opificia ibi sunt præcipua fœnisectorum, & globulorum ex cristallo, succino, ossibus, ligno per quorum globulorum foramen funiculus aut neruus traiectus inseruit illis, qui globulorum numero preces suas metiuntur. Vulgo pater noster vocant. Talia in Galliam, Italiam & alio exportantur: inde in Turciam quoque.* Hæc Crusius.

in qua SS. tres Reges nocte quieuerant.

p. 3. l. 9. c. 4. Annal Sueuicorum. — situs eius & origo — incrementa. — templa. — mercatura ciuium.

Hæc

Hæc vt certius inuestigarem, & vt ab incolis ipsis, eorumque primoribus ac testibus incorruptissimis explorarem rei veritatem, traditiones loci, vestigia, & inscriptiones, literis egi cum primariæ S. Crucis & B.V. Mariæ Basilicæ curione eodemque Decano Rurali, vt sua & Magistratus Gamundiensis autoritate testatiora rei monumenta, quæ superant, confirmaret, id Adm. R.D. Magister Ioannes Schleicher cumulatissimè præstitit, egit ea super re cum senatu & consulibus: qui rebus omnibus diligenter exploratis, literas duplices ad me tam Ecclesiastici, quam secularis Magistratus nomine miserunt, vtriusque chirographo & signo munitas: primis beneuolentissimè testantur translationis SS. Regum per eum locum veritatem, alteris varijs meis propositis quæstionibus satisfaciunt copiosè: hoc exemplo.

exquiritur rei veritas à curione loci. & Magistratu.

Literæ Magistratus Ecclesiastici & secularis liberæ imperialis ciuitatis Gamundiæ Suecorum de translatione SS. trium Regum per eum locum facta.

Pax in Christo Iesu.

Admodum R. obseruandissime D. Pater.

LIteras suas, in quibus pro descriptione translationis SS. trium Regum Mediolano Coloniam factæ (quo tempore horum Sanctorum corpora vna nocte in nostra ciuitate quieuerunt) num memorabile quid circa illa contigerint, ab vtroque magistratu attestationem quandam expetijt, ego & nos omnes magna cum consolatione accepimus, cum verò opera Dei, quæ per Sanctos suos operari solet, reuelare & confiteri sit honorificum, idcirco ea, qua potuimus industriâ de hoc negotio inuestigauimus, factaque diligenti inquisitione, ex libris autenticis quidem nihil hac super re inuenire potuimus, præterea, quæ tum ex probabili traditione, tum certâ noticiâ cognouimus, prout in responsis ad Ad. R. P. V. quæsita his inclusis exhibemus legenda.

confirmatur translatio. examinatur rei certitudo.

Sanè si Dominus Deus aliud miraculum cum ciuitate nostra non perpetrasset, hoc vnicum esset memoria perenni dignissimum, quod nimirum ciuitas hæc in medio hæreticorum & nationis prauæ sita, per specialem eiusdem prouidentiam & protectionem ab hæretica prauitate (ab ipsis erectis mœnibus) in fide Catholica atque orthodoxa adhuc incorrupta virgo permanserit. ipse clementissimus Deus nos, & omnes successores nostros ad finem mundi vsque in ea gratiosissimè conseruare dignetur: hoc vt impetremus, assiduis precibus eius clementiam imploramus, & pro tam immenso beneficio gratias agimus, quas possumus maximas SS. quoque trium Regum, atque omnium Sanctorum suffragijs admodumque R. P. V. sacrificijs nos commendamus. Datæ Gamundiæ Sueuiæ die 24. Octobris A. 1651.

miraculum continuatum à translatione.

Consules & senatus sacri Romani Imperij liberæ ciuitatis Gamundiæ Suecorum.

Admodum R. Pat. V. in Christo humilis seruus.
Magister IOANNES SCHLEICHER
Plebanus & Decanus Ruralis.

Appressum literis his duplex sigillum fuit, primum ciuitatis & Magistratus, in eo Angelus cernitur vtraque complexus manu scutum, in quo subsiliens monoceros expressus est: in peripheria scriptum legitur: *Sigillum secretum Gamundiensium*: alterum plebani fuit: imago cordis, è cuius vertice tres lineæ prodeunt appositis literis M.I.S.

His literis inserta fuit ad singula quæsita mea publica & autentica responsio in adiuncta charta simili modo consignata in hanc sententiam.

Responsio ad quæsita super translatione SS. trium Regum Mediolano Coloniam facta à Magistratu tum Ecclesiastico tum seculari liberæ ciuitatis Imperialis Gamundiæ transcripta A. 1651. die 24. mensis Octobris.

AD primum quæsitum. An sit traditio loci SS. trium Regum corpora tempore translationis Gamundiæ Sueuorum vna nocte quieuisse? Respondetur omnino esse traditionem verissimam, quod tunc temporis vna nocte in ciuitate nostra horum SS. trium Regum corpora quieuerint.

vna nocte Gamundiæ corpora SS Regum quieuerunt.

Ad secundum. An huius rei in libris, picturis, sacellis, fundationibus mentio reperiatur? Respondetur. Hæc SS. corpora deposita fuisse in honorificentissima ciui-

tatis

tatis domo, in qua inclytus ſenatus ſæpius conuenire & conſilia ſua plerumque intima & ſecretiora, forenſeſque cauſas tractare ſolet; & in confirmationem huius adhuc præ foribus illius domus dependet tabula affixa, in qua imagines SS. trium Regum in forma, qua Chriſtum Dominum adorantes venerati ſunt, depictæ cum hac ſubſcriptione tabulæ. Als man zalt nach Chriſti geburt 1164. iahr/ waren die Heilige drey König geführt von Meilandt/ vnd lagen in dieſem hauß vber nacht. Id eſt, an. à natiuitate Chriſti 1164. tranſlati ſunt ſancti tres Reges Mediolano, & quieuerunt in hac domo vna nocte. Tabula hæc renouata eſt A. 1632.

In curiâ.

vt probat imago & inſcriptio.

Ad tertium. An ſacellum & locus ſuperſit, vbi depoſita dicantur fuiſſe? Reſp. ſacellum quidem interioris portæ ciuitatis ſuperædificatum extare in honorem S. Nicolai & SS. trium Regum extructum, & antiquiſſima probabilis traditio habet, quod in tranſuectione ſanctorum corporum ſub illa porta currus & equites ſubſtiterint, nec vlla vi potuiſſe progredi, donec votum factum fuerit, quod ibidem in honorem SS. trium Regum eſſet conſtruenda capella, & tanto probabilior videtur traditio, quod nullibi forſan locorum capella portæ ciuitatis, vel turri ſuperædificata reperiatur.

ſubſtiterunt in porta prodigioſè, donec ſacellum ijs erigendum voueretur.

Ad quartum & quintum. An id ſanctis Regibus dicatum ſit & ſenatus in eo interſit ſacro ante conſultationes? item an ſit traditio circa mœnia corpora SS. Regum deportata eſſe. Reſp. De hoc non habere nos vllam notitiam, nec etiam ſenatus in certo loco ſacro intereſt, ſed plerumque in maiori Eccleſia parochiali Beatiſſ. Virginis ſacris intereſſe ſolet, & quolibet die per annum legitur ſacrum in templo in honorem S. Ioannis Baptiſtæ ædificato, pro felici regimine Reipublicæ Gamundianæ Catholicæ.

Ad ſextum. An hodie adſcribatur cultui SS. Regum, quod fides ibi Catholica ſit hactenus inter hæreticos ſeruata? Reſp. Dicimus hanc diuinam conſeruationem poſt Deum ſpecialiter adſcribi immaculatæ Dei genetrici V. Mariæ, vtpote patronæ Eccleſiæ Parochialis. Non quidem dubitamus, quin præter alios Sanctos & patronos Monaſteriorum & Eccleſiarum etiam ſancti tres Reges auxilium præbuerint ſingulare, cum in dicta Eccleſia parochiali tot præclara inſignia & indicia venerationis maiorum habeamus: nimirum in tot picturis, ſculpturis & imaginibus SS. trium Regum, in ſummo altari, & ſupra illud in feneſtris, in & extra ſtructuram templi, etiam ſupra quartam portam eiuſdem, vbi ſecundum ritum Catholicæ religionis matrimonia coniungi ſolent, quibus demonſtratur, quantum maiores noſtri hos SS. Reges venerati fuerint, & ciues adhuc venerentur.

fidei conſeruatio adſcribitur Deiparæ.

& SS. Regibus.

Ad ſeptimum. Nulluſne ciuis hodie toleretur hæreticus, nec admittatur, niſi ediderit profeſſionem fidei Catholicæ? Reſp. eſſe verum, nullum tolerari ciuem hæreticum, nec admitti quemcunque etiam ad fidem Catholicam conuerſum, niſi prius ediderit profeſſionem fidei, & communicauerit ritu Catholico ac iuramentum præſtiterit, quod nulli niſi fidei Catholicæ orthodoxæ adhærere velit, & ſi contra fecerit, quod hoc ipſo municipium amiſerit.

nullus toleratur hæreticus.

Ad octauum. Sciantúrne loca, vbi dicantur SS tres Reges pridie aduentus & poſtridie quieuiſſe? Reſp. Nobis de tali loco nihil conſtare.

Ad nonum. An in feſto Epiphaniæ aliqua peculiaria fiant circa cultum eorum? Reſp. in prædicta capella interiori portæ vrbis ſuperædificata pridie Epiphaniæ veſperas, & in ipſa feſtiuitate ex fundatione ad honorem SS. Regum officium ſiue ſacrificium Miſſæ annuè ſolere decantari.

Epiphaniæ ſolennitas.

Ad decimum. An in alijs etiam templis ciuitatis altaria SS. Regum inueniantur? Reſp. Niſi in tribus Monaſterijs religioſorum: Patrum Prædicatorum, Auguſtinianorum & Franciſcanorum huiuſmodi altaria reperiantur, in reliquis ciuitatis templis & ſacellis nulla ſciuntur.

Ad vndecimum. Quot ſint templa vrbana & ſuburbana ſaltem maiora? Reſp. Exſtare vna cum monaſteriorum templis vrbana maiora quinque: inter quæ maius, amplius, magnificentius, iucundius, artificioſius, & rarius eſt templum parochiale ad B.V. Mariam: vrbana & ſuburbana minora ſunt itidem quinque, nimirum ad S. Georgium, S. Vitum, S. Michaëlem Archangelum, S. Theobaldum, S. Spiritum: in hoſpitali denique capella ad S. Nicolaum & SS. tres Reges, extra

templorū loci multitudo.

mœ-

mœnia prope ciuitatem exstat templum ad S. Leonardum picturis pulchrè ornatū, alterum monasterium sanctimonialium Ord. S. Dominici, Gottszell dictum: ad S. Catharinam apud lepro'os tertium: ad baiulationem crucis, vel requiem Domini, vulgò zu vnsers lieben Herren Ruhe, dictum quartum: & deniq; quintum ad S. Saluatorem cum duobus altarib. & quod mirandum, ex vno eodemq; lapide exsculptū, deuotissimus locus quem etiam de longe venientes piè cū magno solatio solēt visitare.

Ad 12. An tempore bellorum Germanicorū per 34. iam annos manserint omnia templa in exercitio Catholico & inuiolata ab hæreticis. Resp. Per Dei specialem gratiam omnes & singulos ciues in Catholica orthodoxa fide permansisse constantissimos, talesq; adsistente Dei gratia emorituros: in vrbe nullum templum fuit violatum, nisi quod militibus per aliquot dies commorantibus à prædicante Lutherano in vno templo ad S. Ioannem dicto concio fuit habita. Extra mœnia in monasterij & Saluatoris templis altaria per fractionem sepulcrorum fuerunt violata, reliqua verò permanserunt inuiolata. Actum Gamundiæ Sueuiæ Ann. & die vt supra. *Seruata tempore bellorum Germanicorum.*

In huius rei maiorem fidem loco sleri & inclyti senatus Gamundiani cum appresso consueto sigillo subscripserunt.

Locus sigilli. Ciuitatis Consules & Senatus sacri Romani Imperij liberæ ciuitatis Gamundiæ Sueuorum.

Magister IOANNES SCHLEICHER Plebanus & Decanus Ruralis. *Locus sigilli eiusdem.*

O lilium inter spinas, Gamundia fide Catholicâ virgo incorrupta inter Hæreticos, quibus vndique circumdata; sola ferè liberas inter imperij ciuitates nullum prorsus Acatholicum ciuem pateris, nam in hoc adhuc tibi cedit Aquisgranum, & ipsa Colonia, quæ licet, ab anno 1617. nullum amplius heterodoxum donarit ciuitate, restant tamen adhuc exiles reliquiæ, nondum sublatæ, quæ decolorant fidei integritatem, eas confidimus intra decennium emorituras, vel fidelibus accessuras. Perge Gamundia perge toti imperio fidei puritate prælucere, experta es in tot belli tempestatibus fidam, stabilemque diuinam tuitionem, patrocinio ductuque salutaris cynosuræ Deiparæ & SS. trium Regum: perge porro facem Germanis omnibus securissimæ nauigationis inter syrtes & charybdes Hæreticorum præferre, vt tecum ad portum salutis omnes appellant feliciter. *Laus Gamundiæ.*

CAPVT XXXVIII.

Bambergæ post circuitum ad declinandos hostes exstat octauum vestigium stationis sanctorum Corporum.

QVis non sibi persuaderet Reinoldum Brisaco Coloniam secundo Rheno nauigasse? at si vnquam tunc potissimum hostium suorum insidijs obijciebatur: in quibus Sueuiæ quidam duces eminebant. Brisaci verò in Brisgoia, vbi terræ Cæsaris quædam hereditariæ erant: & Gamundiæ sicut & in Burgundia, quam dotis nomine ab Augusta acceperat Reinoldus securus sibi videbatur. Ideo Pontificales diœceses adeundæ erant, Bambergensis, Franconica, Moguntina, & Treuirensis ne tanto thesauro, insidijs hostium spoliaretur. Bambergam igitur mulis clitellarijs vsus iter instituit, quo videtur mense Iulio iam inchoato peruenisse. Iacet ferè in meditullio Franconiæ, à S. Henrico Cæsare, SS. Apostolis Petro & Paulo, sanctoque Georgio consecrata, formam crucis exhibet: de qua Godefridus Viterbiensis. *Ingentis circuitionis causa hostes multiplices. Bambergam vsus. Situs eius.*

In crucis ergo modum posuit sibi pano colonum
Qui veneretur eum, foueat, celebretque patronum
Stat medius Petrus, Stephanus sibi dexter habetur
Vertice stat Iacobus, læua Michaël retinetur:
Fertque secus fluuium virgo Maria decus. *templa.*

Huc Reinoldum vna cum sanctorum Regum corporibus diuertisse, noctemque quieuisse, constans tenet populi traditio: confirmat ara triennio post SS. Regibus dedicata; præterea anniuersaria memoria: quæ frequentissimo ciuium concursu ad locum quietis eorum quotannis renouatur, idipsum contestatur. *vestigia loci corporum SS. Regum ibi per noctē quieuisse.*

Custodes loci sunt Patres Recollectæ Franciscani, quorum è numero S. Annæ vitæ scriptor Iacobus Pollus his verbis me talis vestigij translationis commonefecit. *Tenent Patres Franciscani Recollectæ Bambergæ insignem B[illegible]cam, cuius lateri aquilonari concameratum sacellum, quod modo pro sacrario seruit, adiacet, in quo tempore translationis tria Regum corpora indubiè requieuerunt. Vnde & quotannis cum festiuo iubilo translationem celebrant, & ab Episcopo vino honorantur; est & memoria stellæ.* Locus ante Templarijs seruiuit; quibus extinctis S. Francisci regulam professis est attributus: vt idem ad me ex collectaneis, quæ cum monasterium idem incoleret ex Archiuis selegit, perscripsit in hanc sententiam.

locus primo Templariorum fuit.

An. 1311. postquam ex decreto Concilij Generalis Viennensis sub Clemente 5. Templariorum deleto ordine eius possessiones in Germania ad alios transferebantur ordines, in Ecclesiam; vacantemque eorum residentiam Bambergæ subrogati sunt Fratres Minores. Hæc Basilica ciuibus multum amabilis in multa obseruatur reuerentia, & in festo trium Magorum sanctorum ad ducatum stellæ Saluatori nato ad præsepe magno populi supplicis celebratur concursu, in memoriam sanctissimæ depositionis trium Regum prædictorum in eadem Basilica, seu insigni sacello australi, quæ facta fuit anno circiter 1165. quando Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus hac via, eadem sacra pignora Mediolano per Fridericum primum diruto in suam metropolim imperatore eodem approbante reuerenter adduxit. Anniuersarium pia[illegible] sacellum sua honorant præsentia R. & Illustris Bambergensis Episcopus, totaque aula præter illustrem coronam Canonicorum Cathedralium, atque in triclinio Minoritici conuentus discumbentes se, fratresque liberaliter pro more pio refic[illegible]. Ædes oppositæ stellæ insignitæ de festiua hac memoria participant: eo quod tantum Reinoldi Archiepiscopi comitatus pro sanctorum custodia corporum incolatum præstitisse dicantur. Hactenus Iacobus Polius. consonant his, quæ pro tempore Guardianus Bambergensis his verbis mihi scribit. *Esse antiquissimam & ab incolis vrbis omnimodis indubitatam traditionem, quod sacræ reliquiæ in Ecclesiæ nostræ sacello, quod ad dexteram ingredientis portam maiorem templi per[illegible] positæ quieuerint, famuli verò & muli portantes in vicina domo è regione templi nostri qua per maiorem portam patet exitus, pernoctarint: in huius rei memoriam ipsa domus [illegible] insignita stella & ab ea hodieque ad auream stellam denominatur. Sacellum verò cum altari in honorem prædictorum trium sanctorum Regum est dedicatum, in quo etiam sacrâ Epiphaniæ solenne celebratur quotannis diuinum officium instar patronæ Ecclesiæ, cum plurimo concursu, ac singulari deuotione populi: reperi etiam in Chronicis Bambergensibus appressis Calendario hanc translationem contigisse sub 10. Bambergensi Episcopo Eberardo anno scilicet 1165. circiter.*

annıuersaria memoria celebris.

Ita P. Wilhelmus Rueding loci Guardianus A. 1640. scriptis ad me literis. Eberardus ille Bauariæ dux prudentia doctrinaque spectabilis maxima pollebat apud Fridericum, vti & Reinoldus, gratia & autoritate: quippe cui quandoque totam exercitus gubernandi curam committeret, licet ipse libentius sacris paginis vacandis occuparetur Radeuitus coæuus ita memorat. *Anno Dominicæ incarnationis 1159. Fridericus Pascha apud Mutinam celebrauit, sicque terminato in territorium Bononiense, vbi tunc manebat exercitus, demigrans, aduentu suo vniuersos lætificauit. Nempe quo die cinis super capita fidelium poni solebat, vsque tunc simul tantum ad exercitum venerat: dimiserat tamē loco suo V. virū Eberardū Bambergensē Episcopū, qui venientes & negotia habentes audiret; causasque eorum diligenti examinatione terminaret, erat enim idem Episcopus religione, & scientia præditus, vitaque purioris instructionibus instructus ad fidem imperij & honorem præ ceteris diligentiam habere cognitus esset; apud quamplurimas terras opinio de eo celeberrima peruulgata est: eiusque studium circa scripturæ sensus, ac quæstionum discussionem tam attentè versabatur, vt inter prælia commanens diuersas, & vrgentes curas earum sedula meditatione solaretur. Cum autem omnes Episcopos, seu cuiuslibet ordinis Ecclesiastici viros Imperator diligeret, eosque ampliori honore dignos duceret, specialiter tamen memorati viri, sicut prudentissimi nitebatur consilio, cumque dignum æstimauit, cuius arbitratu & discretione operas suas locaret, & onus simul &*

Eberardus los[illegible] Episcopus [illegible]

Radeuicus in Chronico lib. 1. c. 29.

inter prælia studet sacris literis.

& honorem communicaret. Hæc Radeuicus: vt mirum non sit Reinoldum ad hunc consiliorum omnium & laborum apud Cæsarem socium & participem præsulem, studijs, institutis, & moribus æqualem diuertere voluisse tunc, cum inter hostes suos tali cum thesauro versaretur: auebat autem Eberardus cum primum per Cæsarem poterat, redire in nidulum & diœcesin suam: vt pridem ante Reinoldi reditum eodem præuolarit: testes huius fugæ curarum imperatoriarum binæ literæ supersunt sanctissimo Eberardo Salsburgensium Archimystæ missæ; primæ datæ an. 1160. in quibus ita scribit. *Congaudete mihi, qui dimissionem accepi & ad propria redeo*: in alteris velut auem in cauea circumduci se inuitum in aulicis negotijs ita lamentatur: *scio Pater sanctissime sacræ pietatis affectu vos compati meis laboribus, & animæ mihi salutem, & corpori quietem concupiscere. Vt autem noueritis, quo ad compati vos mihi oporteat; dico vobis, quod iam tædet animam meam vitæ meæ, duo ferens onera in animo meo grauissima, quod & cinctus ducor quo nolo, & quam diu durare debeat, ignoro: vestris & aliorum fidelium orationibus adiuuari desiderans, & ab illis separari, quibus iurauit Dominus in ira sua, si introibunt in requiem meam.* Atque vti quietis propriæ: sic & tranquillitatis publicæ fuit perquam studiosus: præsertim cum schisma serperet Friderico Victorem secundum defendente. Vnus pene Germanos inter Archiepiscopos obnunciarat Victori Salsburgensis: quem literis amicissimis inuitat obsesso iam Mediolano, vt succurrat, sancte eidem pollicitus fore, vt nihil inuitus à Cæsare facere iuberetur: verba eius sunt: *si venire volueritis, nullam coactionem timeatis; non vnam verè tantum animam: sed multa millia animarum Deo lucrari poteritis, ipso cooperante, & adiuuante: ad subueniendum incendio non eundum, sed currendum est*: aduolauit protinus hoc ipso anno, quo de agimus 1162. parum tamen profecit, licet honorificentissimè Cæsar eum habuerit, vt Salsburgensis ipse suis testatur literis tunc Admontensi cœnobiarchæ datis: in quibus euersi Mediolani sic meminit. *Nos Papiam peruenientes à Domino imperatore honestè suscepti, familiariter tractabamur, inde Mediolanum venientes feria sexta ante palmas*: & infra, *subuersum est Mediolanum: & sicut fecerat, fecit ei Deus.* Vbi chronologia nostra capti Mediolani confirmatur.

amantissimusque quietis in diœcesi sua.

& publicæ tranquillitatis.

Hoc igitur sanctissimo viro & omnibus pacis & religionis pietatisque cultoribus Eberardus ille Bambergensis vtebatur familiarissimè: pacem per se, aliosque cum poterat libenter sanciebat: vt ideo sequestrum hunc Reinoldus & Imperator biennio post delegerit controuersiæ fratrem inter & Colonienses ob translationem SS. Regum ortæ, componendæ. Valebat optimus præsul animi demissione, qua præuia cum se in partium voluntates mira suauitate prudentiaque insinuasset, tunc opportunè suadebat salutaria, facileque quem sibi deuinctum iam tenebat amanti persuadebat: ita periculosissimam discordiam Adrianum inter & Cæsarem ortam feliciter oppressit in semine. Monuerat eum Henricus Cardinalis SS. Nerei & Achillei, vt cum opportunum esset Cæsarem memorem officij sui redderet: ille quid facto opus, rescripsit, & prudentes cum insigni submissione literas exarat ad sedem Apostolicam hoc exemplo.

Reinoldus & Cæsar hunc sequestrum eligunt.

mira eius dexteritas in partibus conciliandis.

EPISTOLA EBERHARDI BAMBERGENSIS EPIscopi ad Adrianum Papam.

CVm & tacendi & loquendi tempus sit, quando commune instat periculum, desperationis potius, quam religionis est seruare silentium; omnium est conclamare, in vnum concurrere ac ferre præsidium. Quando autem impetus hostilis, aut incendium ingruerit ciuitati, præsertim eorum interest, qui vigiles ciuitatis sunt, eos, qui in arce sunt ipsum quoque patremfamilias expergefacere ad subueniendum in necessitatis articulo. Hac officij mei consideratione, & specialis debiti, quo teneor multis rationibus S.R.E. Ego licet minimus Episcoporum, qui nec sum dignus vocari Episcopus, tam impudenter, quam imprudenter exclamo ad vos R.mum Pater ac Domine hoc in tēpore, quo nobis inferioribus videtur Humilitas viri.

quod hostium terras & pericula maiora superasse videretur. Locus verò quietis sanctorum Regum ea nocte dicitur idem fuisse, qui post trecentos annos orbi terrarum peperit artis miraculum typographiam; nam in eadem domo est dicitur nata, culta & mirificè propagata, cum incredibili literatorum & orbis totius nunquam satis laudato emolumento. Iacent ædes dictæ e regione Collegij Societatis Iesu, quas olim zum [illegible] postea typis ibi primis repertis, fusis, & vsurpatis mutato nomine zum [illegible] a typographia nominarunt, fuerunt eæ per quam celebres decennis hi[illegible], donec Sueuicus Mars nostris temporibus iam inde ab anno 163[illegible]. Moguntiam [illegible] & anni multis præsidio tenuit [illegible] nimium ciuitatis totius domicilia nob[illegible] nom[illegible] deleta, nec [illegible] que consumata conciderunt, quæ inter hæc eadem domus altera sui parte, qua sanctos tres Reges texisse creditur, fortuna etiam Acatho[illegible] malevolenti[illegible] nihil accepit detrimenti. [illegible] Königshaus [illegible] domesticum SS. [illegible] seruat [illegible] rum fuerit pro [illegible] tamen iterum instau[illegible], confi[illegible], & continuat traditionis Moguntinæ ciuitatis fidem. Multum ad eius perennitatem ac senescentem redintegrandam contulit Ad. R. & Amplissimus D. Adamus Freyspach Præpositus S. Stephani, nam ædi[illegible] ad re[illegible] gestarum metronam renouandam pretio coëmtis, & sacello rursum SS. Regum honori consecrato contulit optimè posteritati: mihique humanissimè fidem [illegible] per manus traditam instrumento autentico suo & Episcopi Ascalonitani chirographo firmatam transmisit.

exciplena ab eo. quietis in domo inuentrice typographiae. passa aliquid etc. traditione Moguntina & domum instaurat Adamus Freyspach.

Copia te[illegible] Prouisoris Moguntini, & Episcopi Asc[illegible]nitani [illegible] sancti tres Reges tempore translationis ibidem quieuisse.

Post exilium quatuor annorum, in reditu meo Anno 1636. vidi Moguntiam ex magna parte etiam curiam solitæ meæ residentiæ a Sr[illegible] comitate destructam. Vnde altas ædes vulgo zum [illegible] *nuncupatas eo liberatius coemi, quod in eis Typographia primo inuenta, & in sacello domestico in honorem sanctorum trium Regum [illegible] corum corpora [illegible] Coloniam Vbiorum translata in itinere [illegible] quie[illegible], à viris in [illegible] dignitate constitutis & diuersis ciuib[illegible] s senioribus Moguntinis acceperim. Idcoque hoc sacellum etiam à Suecis militibus profanatum R[illegible], in Christo Pater Ambrosius Episcopus Mysiensis S[illegible]ffraganeus Moguntinus die 4. Aug. [illegible] A. 1643 reconciliauit, & altare in honorem B[illegible] Virginis Mariæ, Iosephi, S. Angeli custodis, & SS. trium Regum denuo dedicauit. Signatum Moguntiæ 27. Martij A. 1651.*

Itatestor

Adamus Freyspach Præpositus S. Stephani,
Decanus B. Virginis Consiliarius & Pro-Vicarius
In spiritualibus generalis Moguntinus.

Subnotatur hæc Episcopi Ascalonitani attestatio.

H[illegible] literis documentum manu propria ab Ad. R. & Ampl[illegible] D. Pro[illegible] scriptum esse attestamur 28. Martij A. 1651. Moguntiæ.

Waltervs Henricvs a Streuesdorf S. Theologiæ
Doctor Coloniensis, Episcopus Ascalonitanus,
Suffraganeus Erfordiensis, ex Ordine S. Augustini,

Fide dignis Episcopi Ascalonitani.

Appressum fuit e[illegible] laudatissimi & inlyta dignissimi Præsulis sigillum minus. Cœpit [illegible] nde Mog[illegible] cultus SS. Regum & in diœcesi mirificè celebrari: nam in Metropolitana basilica visitur altare primitijs Gentium consecratum & dotatum censibus & prouentibus [illegible] ad sacerdotis sustentationem [illegible] primis vespe ris Epiphaniæ clerus instituta supplicatione visit & canticis honorat [illegible] que solemnitas festiue in altari peragitur, cui adhæret horologium arte mirabili [illegible], quod singulos anni dies, solis, lunæ & ceterorum errantium signorum cursum situmque repræsentat: in eo post meridiem finita concione SS. Regum statuæ Christum in gremio matris sedentem adorant, & versatili rota circumacta progressu artificioso sic iam

Ara SS. Regum in Metropolitana æde.

 sequen-

CAPVT XL.

Nonum vestigium in Erpel: vnde loco moueri naues non potuerunt antequam S. Apollinaris corpus in monte vicino deponeretur.

VIcesimo secundo die Iulij Confluentiam Reinoldus attigit ipso S. Mariæ Magdalenæ festo pridie S. Appollinaris (cuius sacros cineres exuuias secum deferebat) ac velocissimè iubebat nautas remigare: vt eadem luce Coloniam peruenirent. Quo magis optato portui propinquabant, vectores hoc velis, remisque fortius & ardentius desudabant, vt S. Apollinarem cum sacris alijs exuuijs pridie diei festi Coloniam deducerent. Cum ecce tibi in medio cursu repente velut echeneide sufflamin[illegible] manuque quasi retenta subsistit nauis, attonitis omnibus: male statim ominante Reinoldo, non omnes (quod res erat) sacras exuuias deberi Coloniæ. Quid ageret? contra diuinam niti voluntatem impium, & humanis viribus maius videbatur. Igitur placare numen vna cum vectoribus precibus incipit, votoque rite nuncupato, promptum se Deo offert: siquæ reliquiæ, imo si omnes etiam loco vicino diuino decreto destinarentur, [illegible] nutum cœlestem contra propriæ mentis propensionem se pariturum. Mira res nauis non humano sed angelico ministerio, crederes animatam; [illegible] carina obuertit læuo proram [illegible] infra vicum, quem Remagen incolæ nominant: tum ad montem vicinum, cui [illegible] recens inædificatum erat, suum dirigit cursum, & litori se velociter app[illegible], in locum satis intendendo, cui nobilis sacratum reli[illegible] [illegible] Varia deinde diuorum lipsana exportant naui: nec tamen moueri potest de statione donec reportatis in eam alijs, S. Apollinarē educunt. I[illegible] [illegible] in aquas prora [illegible] prono [illegible] descendit alueo, Reinoldus diuina [illegible] explorata voluntate naui firmata anchoris [illegible] & religiosè defert ad sacellum litori oppositum [illegible] D. Apollinaris pignus, & in ara deponit, ære campano interim sponte [illegible] nemo [illegible] commoueret personante. Protinus fama miraculorum exciti finitimi [illegible] conc[illegible] nouis prodigijs, & innumeris quidem ac ad hunc vsque diem continuatis occasionem præbuerunt: vt hæc postea sacra lipsana per [illegible] loca distracta, memoriam prodigiosæ translationis per varias regiones dissiparint & huc vsque conseruarint: quam ex locorum multorum traditione, & veteribus monimentis ante 180. annos Theodoricus Pauli vulgato libro instaurauit, adiecto Mediolani excidio, quamuis in pauculis sit corrigendus. *Tandem*, inquit, *Anno Domini 1164 (rectius 1162. tempore Alexandri Papæ huius nominis tertij dum Mediolanum imperio rebellaret, Fridericus huius nominis primus Imperator Romanorum Mediolanum armipotenter obsidione cinxit potentissima, habens in comitatu suo principes seculares Hillinum Archiepiscopum Treuirensem, Reinoldum de Dassle ex Saxonia, Conradum (rectius Godefridum) Episcopum Traiectensem [illegible] tandem [illegible] Imperator [illegible] muris Mediolanum cepit. Igitur V. Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis Imperatori valde obsequiosus, anno prædicto capto Mediolano vol[illegible] cu[illegible] [illegible] in Germania, & in occidua parte mundi ampliare, & augmentari, transtulit consensu præfati serenissimi Imperatoris eadem trium SS. Regum corpora, cum corpore S. Apollinaris Rauennensium Archiepiscopi ac corporibus SS. Felicis & Naboris Martyrum Mediolano Coloniam Agrippinam. Nota cum idem præfatus Archiepiscopus eadem gloriosa corpora præfatorum sanctorum nau[illegible] per Rhenum transferre disposuerat, & nauis in profesto S. Apollinaris, quod est festum S. Mariæ Magdalenæ in diœcesi Coloniensi apud Remagen in medio Rheni fluctuaret, sperantes se eadem die Coloniam peruenturos, ecce nauis in medio Rheni immobilis, quasi in arido stetit fixa. Attoniti ergo & admirantes, ac mutuo sese adspicientes, ignorata causa stationis nauis, eo quod secundum diuersitatem personarum diuersæ erant opiniones, suis peccatis omnia imponentes, & misericordiam à Deo postulantes, demum ex inspiratione diuina & consilio.*

[Margin notes: naues in [illegible] plo cessa[illegible] reponte [illegible] stans miraculo. — obuertunt proram litori. — campana nullo mouente sonat. — narratio translationis S. Apollinaris ex archiuis & traditionibus locorum collecta. — votum Archiepiscopi.]

Sapientum, cum idem V. Archiepiscopus Coloniensis vouisset Deo, quod si in eadem naui essent aliquæ reliquiæ, quas Christus ad illum locum destin[illegible]sset, libentissimè illic sese esse relicturum: protinus nauis absque adminiculo humano ad australem Rheni plagam Angelo duce applicuit in eodem loco fixa permanens sub monte, supra quem Fridericus primus illius nominis 57. Archiepiscopus Coloniensis tempore Henrici 5. & Lotharij Imperatorum sacellum Religiosorum fundauerat in honorem S. Martini. Portatis itaque extra nauim corporibus prædictorum Sanctorum, nauis semper immobilis perstitit, tandem exponunt corpus S. Apollinaris litori, alijs Sanctorum corporibus in nauim reportatis, statimque nauis per se mouebatur. Itaque intelligentes Apostolicum Martyrem ibidem velle [illegible] apponentes manum, vt ipsum ad capellam veherent, statim campana ange[illegible] per se sonuit tamdiu, quousque sacratissimum corpus ad eandem [illegible] portatum, deuotè foret. Quod cum humili deuotione super [illegible] reuerenter cum capsula locauissent, relictis ibi duobus [illegible] ad custodiendum corpus sanctum, & ad diuulgandum miraculum, atque [illegible] dum esse veras reliquias S. Apollinaris.

depositio corporis S. Apollinaris in monte.

Ipsam vero corporis huius Mediolanum factam translationem [illegible] narrat. *Igitur volens Deus militem emeritum & athletam suum fidelissimum A[illegible] licet Apostolicum Martyrem in toto orbe nominat[illegible] & a Chr[illegible] honorari, ecce contigit, quatenus B. Eustorgius nat[illegible] Græcus, nobilis & rel[illegible] Legatus Manuelis* (rectius Constantini) *Imperatoris Romanorum [illegible] nop[illegible] Mediolanum pro certis causis expediendis: qui Medi[illegible] causa propter quam venerat, defuncto Mediolanensi Episcop[illegible] Archiepiscopum elegerunt, volentes in hoc Imperatorem honorare [illegible] tinopolim regressus Imperator gratias egit: cui Imperator inter [illegible] dit. Ecce vir digne Præsul [illegible] Eustorgius: gratias ago Deo [illegible] sime Domine, iubeas de sacris reliquijs, quas voluero deferr[illegible] Imperator, quæ velis sumito. Erant autem in ciuitate Constantinopoli[illegible] imperiali Sophiæ corpora sanctorum Regum trium Magorum quæ S. H[illegible] mater Constantini M. Imperatoris anno ab Incarnatione Domini 334. [illegible] multo comitatu & deuotione de Per[illegible] ad filium suum. Quæ S. Eustorgius cum [illegible] gio labore & [illegible] pe & misericordia vix ad vrbem M[illegible] duxit, & [illegible] ecclesia, quam modo Fratres Prædicatores possident [illegible] longo tempore laudabiliter a Christi [illegible] honorabantur. E[illegible] idem S. Eustorgius Archiepiscopus Mediolanensis ex [illegible] Spiritus Sancti, & autoritate Apostolica, & imperiali multorum corpora Sanctorum coll[illegible] & ad suam ciuitatem Mediolanensem transt[illegible], suisque collectis [illegible] reliquijs Sanctorum, tandem autoritate præfata transtulit cum magna deuotione [illegible] maximam partem corporis S. Apollinaris primi loci illius Archiepiscopi & Martyris, & in Ecclesia Ambrosiana cum iubilo & ineffabili gaudio totius populi [illegible] sexus decenter collocauit.*

translatio Mediolanum facta

sanctorum Regum.

& S. Appollinaris.

Hactenus Theodoricus Pauli: qui in prologo translationis huius laudat autores & fontes suos, è quibus dicta depromserit hoc pacto: *Ego Theodoricus Pauli [illegible] Decanus ecclesiæ SS. Martini & Lincentij de Gormchem, quæ in lit[illegible] eiusdem vnanimiæ sigilli V. Patris & D. Ioannis de Ar[illegible], Episcopi Traiectensis roborata legendo reperi: & quæ corporaliter visitando r[illegible] in Roma[illegible] & in Siberg. Coloniæ, & in Dusseldorp legi, & quæ a venerabilibus personis [illegible] audiui: & in veritate comperi.*

fontis narrationis huius.

Sed Rauennates repugnare videntur huic translationi: quorum Historicus Rubeus sic suis vindicat ciuibus corpus S. Apollinaris. *Nouissime*, ait, *quoque anno 1511. quarto nonas Aprilis cum Iulius secundus Pontifex Maximus Rauennæ commoraretur, Franciscus Soderinus Basilicæ 12 Apostolorum Cardinalis sacerdos D. Apollinaris ossa ex subterraneo specu, vbi diu latuerant in liberio[illegible] auram eductam in monimento ex marmore sub angiportu maioris testudinis ante oculos omnium Rauennatum collocauit.* Quid quod paulo [illegible] eam Mediolano factam

obstat Rauennatum historia.

Rubeus lib. hist. Rau. p. 137.

translla-

translationem miraculorum fama peruaserit Italiam, vt Alexandro tertio Pontifice diligenter fuerit Rauennatis S. Apollinaris corpus inquisitum, etiamque repertum, idem Rubius his testetur verbis. *Præerat Archiepiscopus Rauennatibus Ioannes huius nominis nonus, qui tunc primum Deodato mortuo successerat; ob has autem barbarorum excursiones, & latrocinia, plerique cadauer D. Apollinaris Rauennam ex eo templo importatum ferunt, atque in D. Martini in cælo aureo collocatum, eamque ob rem deinceps ædem illam D. Apollinaris noui titulo vocatam. Sed ij falluntur vt puto: cum ex tabularum Pontificiarum autoritate Alexandri præsertim tertij anno à partu Virginis* 1173. (vndecim annis post translationem in Germaniam) *qui ad rem & controuersiam declarandam tollendamque Hildebaldum & Theodinum Cardinales Gerardo tunc Rauennatum Archiepiscopo miserat, ac marmoreis in Classensi æde Apollinaria monimentis secus constet. Ceterum huic errori & disceptationi occasionem præbuit Ioannes hic Archiepiscopus (qui floruit A.*850.)*quod Saracenis omnia vastantibus, cum vereretur, ne cadauer sanctum D. Apollinaris raperetur, bina virorum sanctorum cadauera sub Apollinaris nomine ad D. Martini in cælo aureo transferenda curauit; cuius etiam rei satis argumento esse potest, quod ijs, quæ supra scripsimus, Alexandri tertij temporibus, D. Apollinaris ossa cum tribus laminis ex argento vetustissimis: in quibus eius D. Archiepiscopi vita, summatim erat scripta, reperta sunt.* Ita Rubius.

duo supposititia corpora S. Apollinaris.

Sed demus Iulio secundo S. Apollinaris ossa exhibita: non tamen omnia: nam remansisse ibidem bonam corporis partem nostrates libenter profitentur: imo postea ex ea parte brachium Rauenna translatum in Hollandiam Gorchemenses adseuerant, eamque donationem miraculis illustrem latè describit Theodoricus Pauli ex loci archæo. Sed vnde amabo, cum circa annum 850. orta translationis suspicio, non nisi viuente Alexandro tertio (sub quo in Germaniam erat transportatum) Classenses inter suburbanos & Rauennates moueri cœpit quæstio de corpore S. Apollinaris? nonne quia decennio circiter ante maior eius corporis portio cum sanctis Regibus in Coloniensem diœcesin translata miraculis innumeris celebrabatur? Hoc excitati classico Rauennates, suum cœperunt Apostolum Apollinarem inuestigare; nec sine disceptatione Martinianorum, & Classensium: vtrique sibi corpus vindicabant, quamuis eductæ laminæ argenteæ pro Classensibus, assentiente Pontifice, pronunciarint. Sed tamen neque Rubius, neque alij, quos legi, totius reperti corporis faciunt mentionem.

responsio ad Rubium.

ossa quædam ibi relicta.

ob translationem Germanicam Italorum facta inquisitio

apud Classenses pars veri corporis inuenta.

Occurrent nobis Mediolanenses, negabuntque veteres annales translationis Rauenna Mediolanum S Apollinaris meminisse: at quia constat nihil istarum reliquiarum ibi superesse, posteriores saltem id neglexisse videntur: adde quod multas hic & alibi certum sit in ecclesijs Diuorum insignes exuuias superesse: quarum aduentus non dico nostros hæreticos, ipsos quandoque templorum rectores latet: posset tamen quis non temerè suspicari Guidonem Archiepiscopum Rauennatem Comitis Blandratensis filium, origine Germanum sub annum 1166. electum, Cæsarique & Reinoldo familiarissimum corpus id discessuro in Germaniam donauisse, quem norat thesauri talis congerendi cupidissimum: meo tamen periculo factum id esse primus affirmare non audeo.

Illud exploratum, innumeris statim S. Apollinarem in monte, qui ab eo nomen traxit prodigijs coruscasse, quæ hodieque continuantur, nec annua tantum: sed menstrua & pene quotidiana sunt. Huc peregrinorum multa millia confluxere recurrente anniuersaria eius solennitate, vt sacelli prioris angustijs maxima conuenarum multitudo excluderetur: vnde seculo eo exeunte Bruno tertius Archimystes circa annum 1193. prægrande lapideum mausoleum erexit S. Apollinari & Dynasta vicinus Lanskronensis sacelli laxauit angustias, sed non licuit sacris exuuijs diu quietis illic permanere: Iuliacensium Dux Wilhelmus inde partem magnam corporis acceptam in collegiatam ecclesiam Dusseldorpensem teanstulit anno 1383. vt talis appensa testatur epigraphe *S. Apollinaris ciuis Anthiocheni Martyris sub Vespasiano Cæsare die* 10. *Cal. Augusti: eius corpus extra muros sepultum tandem honorificentissimè eleuatur: verum sub anno* 1383. *præsidente in ecclesia Romana Bonifacio nono, & Imperatore Carolo* 4. *in Dusseldorpiensi ecclesia tumba inclusum*

translatio corporis è monte Dusseldorpium

corpus

corpus honestissimè reponitur. Res ea magnos exciuit belli motus: caput cum ossibus pauculis remansit in Remagen perpetuis illustratum miraculis; postea ossium complura concessu Friderici de Zarwerden in lipsanothecam argenteam Siburgensem Abbatiæ sunt transportata circa an. 1460.

Non desijt tamen S. Apollinaris mons capite ipsius hodieque nobilitatus, aduenarum concursu frequentari. Nam an. 1463. Theodoricus Pauli testis oculatus hæc scribit se notasse, primam retexens loci religionem. *Dum cognitum, inquit, quatenus S. Apollinaris ibidem in monte. S. Martius quiesceret, & a Christi fidelibus frequentari vellet, veniebat de die in diem tantus concursus fidelium, vt capella eos capere non posset, claruitque denique & claret quotidie in eodem monte infinitis miraculis, caduci enim vouentes se ibidem visitaturos reliquias S. Martyris statim sanantur. Insuper matronæ impraegnatæ sine partus vicinæ vouentes se cum oblationibus Deo & S. Apollinari prolem parturiendam offerre velle, statim incolumes pariunt: & ideo omni anno in festo S. Apollinaris deuotis viris & mulieribus, peregrè veniunt vltra 5. millia puerorum ad ecclesiam S. Apollinaris in oblationibus.* Nostro vero tempore 8. 12. quandoque 16. hominum millia confluunt, nec adnotari præ multitudine prodigia possunt. Ideo Romani etiam genuinas S. Apollinaris reliquias ex his locis petiuere: quarum bonam partem collegium Germanicum obtinet: cui tibiam vnam Dusseldorpienses donarunt, vt collegiatæ ecclesiæ liber M.S. his testatur verbis. *In capsa, quæ est desuper rubea, reseruatur corpus S. Apollinaris Episcopi & Martyris sine capite, anno autem Domini 1539. die 6. Martij, ad multas preces clarissimi viri, Theodori Horhij Satrapæ huius loci, & collegij nostri singularis fautoris, capsam S. Apollinaris præsentibus Decano & Capitularibus aperuimus, inque ea sericis inuolutas in hoc catalogo descriptas reliquias inuenimus, sed præcipuam partem ossium S. Apollinaris, non tamen omnia in ea contineri vidimus: præterea vt Romæ sanctissimi huius Martyris memoria in collegio Germanico S. Apollinari consecrato cum maiore veneratione colatur, alteram tibiarum eum consensu summi Pontificis & illustrissimi principis iusso ad hoc documento dato, per filium prædicti Horhij Canonicum Treuirensem Romam misimus.* Hæc liber M. S. reliquiarum. Duo postea Romā submissa mihi sunt ex ipso collegio documenta; quibus adseritur è terra ferè Coloniensi, Cliuensi vel Iuliacensi aut confinibus locis partes ossium transmissas esse: prius erat hoc exemplo. *Sunt præterea ossa quinque S. Apollinaris ex Germania ad collegium transmissa, cum publica fide, partim ab Archiepiscopo & Electore Coloniensi, partim à capitulo, & Decano Ecclesiæ B. Mariæ Virginis Aquisgranensis, partim ab Abbatissa monasterij S. Ioannis Baptistæ Porcetensis, diœcesis Coloniensis: partim denique à monasterio Virginum Clarenborgensium in comitatu Montensi: adseruantur autem in capsulis partim argenteis, & deauratis, partim in ligneis quidem, sed elegantissimè auro & argento elaboratis, & in brachio argenteo.* Alterum hæc continebat. *Anno Domini 1586. die tertia Iunij nobilissimus & clarissimus D. Iacobus Curtius, S. Cæsareæ maiestatis intimus cubicularius, à Rodulpho Cæsare ad Sixtum 5. legatus consignauit R. Patri Michaeli Lauretano Rectori V. collegij Germanici & Hungarici sacras reliquias brachij S. Apollinaris. Legato autem prædictæ reliquiæ traditæ sunt à P. Ioanne Viuario Aquensi, Regente collegij Societatis Iesu conuictorum Pragensium: prædicto Patri traditæ fuerant à N. & R^{do}. D. Francisco Ioss. Legato misso ad Rodulphum Cæsarem Pragam religionis causa ab Illustrissimo Duce Cliuensi.* Atque ita sanctissimi cineres S. Apollinaris per Reinoldum vna cum Sanctis ex Italia in Germaniā delati & infra Remagen in montem S. Apollinaris hodie dictum collocati, inde Dusseldorpiū, & in vicinas Coloniensis diœcesis ecclesias variis dispersæ sunt: multæ tandem ex ijs Romam, vbi vixerat aliquando, remearunt: quæ fusius attuli propterea, vt natæ his in locis multæ controuersiæ de huius Apostolici Martyris variè distributis lipsanis, componerentur: nam licet constaret vna cum SS. Regibus in Germaniam deuenisse: cui tamen loco primum cessissent, & quandoinde communicata essent aliis, in disceptationem vocarunt: de Dusseldorpiensis capsæ spoliatione. Hæc narrat Sebast. Broelmannus. *Corporis (Apollinaris) reliquiæ principum studio ad collegiatam ecclesiam Dusseldorpiensem perlata*

miracula tamen continuantur in monte S. Apollinaris.

Romam transferuntur reliquiæ.

23. Iulij in menologio Agrippinensi.

perlatæ, donatæ, & in altari summo feretro argenteo deaurato reconditæ sunt. Sed argento, auro, gemmis eas, vt & BB. Willeicum, Crispinum, & Crispinianum coniunctos ibidem bellum, quod per postremum Wilhelmum Ducem cum inuictissimo Carolo. 5. Patrum memoriam infeliciter gestum est, denudauit: sericoque tantum vestijt.

CAPVT XLI.

Vtrum anno 1162. vel 1164. Coloniam deuenerint corpora sanctorum trium Regum.

AD dexterum Rheni marginem Erpelensem Reinoldus sub vesperum tristis amisso S. Apollinari declinarat vna cum sanctis Regibus in vltima statione: Coloniam misso cursore, Philippum Decanum euocat: interim ante, quam eo sacra corpora deducamus, quo contigerit anno nobis lis est decidenda. Quæ videri poterat tunc definita, 1. sent. A. 1158.
cum euicimus non esse translationem a Mediolanensi excidio separandam; quia tamen donationem corporum Reinoldo factam ab acceptione Comensium multi diiungunt, singuli autores cum rationibus suis sunt audiendi.

I. Sententia Dubrauij & Chronici Bohemici anno 1158. Coloniam delata putat post primam Mediolani expugnationem: præsente Vladislao Bohemiæ Rege: cui cum dixisset à Cæsare coronam auream donatam esse subdit: *Sed & ceteros Principes pro merito quemque suo lauté remunerauit; Archiepiscopo vero Coloniensi permisit, vt trium Magorum corpora inde Coloniam Agrippinam deportaret.* 2. 1163.

II. Sententia Auctarij Affligimensis & Miræi anno sequenti post excidium Mediolanum contigisse nimirum an. 1163. idem tenet Bucherius in Chronologia Episcoporum Leodiensium, Bernardus Wittius, & ferè sanctus Antoninus, item Bollandus 6. Ian. 3. 1168.

III. Sententia Crantzii in Saxonia an. 1168. licèt alibi variet. *Annus, ait, erat 68. post centum atque mille, cum Cæsar Fridericus grauissima obsidione vrgeret Mediolanum &c.* hunc sequitur Palmerius & Meyerus.

IV. Chronici Saxonici ad annum 1178. reuocat. 4. 1178.

Ac hæ quidem erroris facile conuincuntur ex iis, quæ supra de anno 1162. expugnati Mediolani fusius sunt disputata: ideo V. Sententia communis multorum est an. 1164. contigisse.

Duplicis generis autores hanc sequuntur: primi, quod tunc putent Mediolanum 5. A 1164.
esse excisum: eos c. 17. nominaui: quibuscum ferè Leodienses faciunt, qui primo promissa volunt esse sacra corpora Episcopo Leodiensi, eoque defuncto cessisse Coloniensibus. Alij biennio post excidium Mediolanense volunt contigisse: pauci eorum sunt: & hoc veniunt loco confutandi.

Primus est Godefridus Pantaleonita. Is anno 1162. ponit euersum Mediolanum: Godefridus Pantaleonita.
sed ad an. 1164. hæc memorat. *Interea Reinoldus Coloniensis electus cum Imperatore in Italia degens, audito huius lætitiæ & victoriæ nuntio, impetrata ab Imperatore licentia cum integritate eius gratiæ rediit, acceptis ab eo pretiosissimis muneribus, trium scilicet Magorum.*

Describit idem verbis pene iisdem Chronicon M. Belgii, consentit Stero, Sigonius, & Chifletius supra nominatus, & inscriptio Gamundiensis. Chronicon M. Belgij. Stero. Sigonius.

Ratio duplex pro his facit, prima: nam ægrè videtur Reinoldus capto Mediolano potuisse recedere ab Italia: cum constet eum initio Iunij Cæsari adfuisse, & paulo post Francica functum esse legatione: deinde biennium Italiam absente Cæsare gubernasse. Altera ratio, quia anno 1166. 8. Kal. Martij Nouesianis ita subscribit literis: *Primo Pontificatus anno, dum Coloniam Deo dante secundo ab Italia remeassemus*: At si iam Coloniam vna cum sanctis Regum corporibus reuertisset, cum post Papiense conciliabulum constet eum prima vice eo rediisse: tertiæ vices erunt reditus tempore subscriptionis. rationes pro 5. sententia.

Nihil-

B. verior sententia an. 1162. autores pro ea.

Nihilominus verosimilior reliquis allatis sexta est sententia eodem excisi Mediolani anno 1162. Coloniam sacra corpora peruenisse: id expressè qui tunc viuebant, docent Dodechinus, Otto à S. Blasio, Neubrigensis, consentit traditio Lucernensium & Brilacensium item, Vincentius Beluacensis, Siffridus Presbiter, Martinus Polonus, S. Antoninus, Philippus Bergomas, Tritthemius, Compilatio Chronologica, Albertus Leander, Wilhelmus Heda, Martinus Crusius, Abrahamus Bucholcerus, Vincentius Regius verba eorum vide C. 52. 53. 54. 55. 56.

Cum his sentit postremæ correctionis Breuiarium Coloniense. *Itaque*, inquit, *Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis, sacra pignora ab Imperatore postulata Coloniam per probatæ fidei viros transmittit A. 1162. supra millesimum.*

Adstipulatur his verbis Browerus noster: *insequens annus (1162.) translatis ex Italia sacris trium Regum corporibus Coloniam Agrippinensem oppido quam illustrauit*. Trahi huc potest sententia, quæ facit A. 1163. contigisse: nam cum circa Pascha alibi nouus annus inchoaretur, videri potuit A. 1162. contigisse Mediolani euersio exeunte anno precedente: at sequente inchoato translatio accidisse.

[...]rationes.

Ratio persuadet idem: quia anno 1164. mense Iunio Cæsar in Italia Reinoldo præsenti contulit beneficiarias possessiones: ibidem de parta Coloniensium victoria cognouit, nec nisi cum Cæsare Martinalibus rediit Bambergam ad comitia de pace Colonienses inter & Cæsaris germanum sancienda, quomodo enim is mense Iulio per armatos hostes eorumque terras vna cum turma & tanto cum thesauro, cui inhiabant penetrare saluus potuisset? quæ clarius ex dicendis apparebunt.

[...]saris sit ad[...]uentarius.

Nec obstant allatæ duæ rationes. Commodè enim Reinoldus à 12. Iunij ad 22. Iulij vsque citatis equis Papia peruenit ad montem S. Apollinaris: & ea diuertit nocte ad oppositam Rheni ripam Erpelensem, nec Coloniam peruenit, sed postridie rediit ad Cæsarem, per cursorem Philippo ad se Coloniam euocato.

CAPVT XLII.

Philippus Heinsbergensis Decanus sanctos tres Reges, cum alijs Diuorum reliquijs defert magna celebritate Coloniam, qui in ædem Metropolitanam religiosè transferuntur.

Philippo commendatur translatio.

VRGEBAT Reinoldum reditus ad Cæsarem, ac indicta prope Vesuntionem comitia: & Colonia iam venerat ipso S. Apollinaris die Philippus: cui thesaurum sacrum iam extra periculum constitutum credidit, ac in mandatis dedit, vt tam sanctorum Regum, quam Naboris & Felicis corpora ad Metropolitanam transferret ecclesiam: de sanctis Machabæis alias constituturus. Consignatis ergo Philippo sacris exuuijs, cum se, totamque Archidiœcesin suam nouis illis Diuis tutelaribus, & iter suum magna religione commendasset, cum suis in Burgundiam rectà contendit. *His completis*, ait, de eo Ioannes de Leidis, *Episcopus festinus ad Imperatorem Mediolanum rediit*. Aderat Decano proximo Reinoldi successori Philippus Osnaburgensis antistes, vt his insinuat verbis Crantzius. *Vidit hic Pontifex tempora Friderici primi Imperatoris, vidit sanctorum trium Magorum in ciuitatem Coloniensem deportationem opera Reinoldi de Dassel Archiepiscopi.*: qui ex Erpelensi statione postrema fundo Metropolitani collegij Coloniensis hodieque tribus ideo coronis & S. Petri subiecta effigie ex eo insignito, in naues sanctissimas reliquias intulerunt, & cum ijs Coloniam remigarunt. Hoc sensu Irenicus per Philippum ait Coloniam deportata sacra lipsana.

Reinoldus redit ad Cæsarem

Ioannes de Leidis l. 18. c. 3. in Chron. Crantzius, l. 6. met. c. 34.

Irenicus lib. 3. exeg. Ger. c. 38.

Interea nocte præcedente, & diei illius horis antemeridianis ciuitas Coloniensis occupata, vias omnes per quas sacerrimus ille thesaurus in ædem principem erat inferendus, herbis & floribus vestiebat: frontes domorum & parietes aulæis exornabat

bat: aras in compitis ad certas habendas stationes, pro excipiendis, deponendis & piè honorandis corporibus ac succollatoribus variandis excitabat.

Ea tempestate ciuitas quadrata forma murorum exiguo cinctu sat frequentes incolas coarctabat, quam collegiatæ multæ Ecclesiæ cum monasterijs suburbanis in orbem decenter coronabant extra pomerium, sed illas ipsas basilicas, vt octodecim post annos amplissimis cingerent mœnibus bellorum ab hostibus ob sanctos allatos Reges nata pericula, aduenarum multitudo & auctæ paulatim ciuium opes persuaserunt: sub meridiem igitur tam clerus vrbicus, quam suburbanus, Archidiœcesis equester ordo: ciues, omnis ætatis, sexus & conditionis homines effusi portis ad litus Rheni confluunt: hunc alterum vrbis natalem priore tamen augustiorem festiuis gaudijs cum insigni pietate & religione celebraturi. Iam tum diuina bonitas animos ciuium auxilijs efficacis gratiæ præparabat, vt accedentibus nouis tutelaribus & præsidibus aptiores essent ad auctum cœlestium donorum recipiendum, quæ iam ijs Deus tantorum diuorum flexus suffragijs & deprecatione largiri cupiebat. *Situs & figura Coloniensis ciuitatis contempore.* *cleri & ciuium pietas.*

Ipsos opinor cœlites vrbis patronos Vrsulanam sodalitatem (cuius honori propagando ciues in septimum annum relictis officinis & rei familiaris augendæ neglecto studio totos se dies occupabant eruendis è terra sanctis corporibus, intenti) tot inquā millia virginum, tot sanctissimos Præsules, Reges potentissimos & dynastas fortissimos, omnes Christi strenuos pugiles & testes his primitijs Gentium obuiam processisse, suis vt illos sedibus nouos exciperent hospites, & ex hac arce religiosissima pariter & firmissima deinceps pro Germaniæ salute & tutela simul excubarent.

Iam in conspectum nauis venerat auspicatissima: omnes mixtis lacrymis, quas vehemens cordis gaudium exprimebat, vons. lætis cantibus & vocibus salutant sanctissimos cineres, & accensis funalibus operiuntur. Expectabant paratis feretris ornatissimis linteati sacerdotes, sacrum onus succollaturi: nemo vnus aderat, quin pars esse desideraret tantæ celebritatis, & triumphi. Aucta vehementer ea pietas est, cum applicatis litori nauibus educti sacri loculi regia lipsana diuo'que præsentes exhibebant; omnes credo flexis humi poplitibus, aue sanctis Regibus cecinisse, & festiuis canticis donum incomparabilis pretij, quasi cœlo delapsum, & piè veneratos, esse, & medullitus salutasse. Tum adornata supplicationis pompa, præcedentibus crucibus & vexillis S. Benedicti Religiosos tam Pantaleonitas, quam Martinianos tunc insulanos & Tuitienses, cum illustri clero sacras exuuias præcessisse: mox sacerdotum humeris 7. Machabæos veteris instrumenti Martyres cum Saloma matre deportatos: inde duos alios nouæ legis fortissimos pugiles Naborem & Felicem & S. Vitalem, quem eodem tempore translatum esse arbitro: denique tribus diuersis loculis singuli sanctorum Regū diuersis in feretris (vt in antiquis pictum cernere est) gestatos à presbyteris reor: quos Osnaburgensis Episcopus Philippus Pontificalibus ornatus piè sequebatur cum illustrium personarum totius Archidiœcesis, magistratus, ciuiumque frequentissimo comitatu: quam pompam breuiter ita describit Ægidius. *Qui nimirum exsultans tam Reges, quam Martyres per honestas personas Colonium transmisit: quibus appropinquantibus tota ciuitas obuiam ruit, tam clerus, quam populus, vterque sexus, omnis ætas, cum hymnis & canticis, & thesaurum sibi cœlitus missum in Ecclesia S. Petri deposuerunt.* Et coæuus auctarij Affligimensis scriptor: *corpora trium Magorum à Reinaldo Coloniensi electo translata sunt cum magno gaudio & exsultatione, totius prouinciæ processione mirabiliter ordinata, ciuitati Coloniensi illata & in Ecclesia S. Petri reposita sunt.* Nondum ea Petrini templi moles erecta erat, quam iam mirantur omnes: sed longe minor, augusta tamen Basilica, quam Hildeboldus Cæsare Carolo M. construxerat: in hanc piè & religiosè thesaurum intulerunt. Nouos vrbis & Germaniæ Patronos obtestati, hanc sibi perpetuam vellent stationem, è qua Christo venturo iudici redanimatis sacris ossibus occurrerent: clerum populumque in fidem & clientelam reciperent, ab inimicis animi corporisque tutarentur: vt quibus adesse suis vellent in exilio corporibus, cuperent in patria ciues agnoscere regniq; cœlestis coheredes. Dies postea complures dati festiuis gaudijs & Diuorum implorationi nec sine prodigijs. *aduentus SS. reliquiarum.* *pompa supplicationis.* *Ægidius n. Ep. Leod. c. 45.* *templo S. Petri inferuntur.*

CAPVT XLIII.

De SS. Martyribus Nabore & Felice vna cum SS. tribus Regibus Coloniam translatis.

Duplex natalis dies Coloniæ. Prior A. 237. posterior A. 1162.

MERITO natalem duplicem agnoscere potest Colonia, non illum sanè, quando conditore Agrippa circa natalitia Deiparæ fuit idolorum cultui iactis primis fundamentis mancipata: sed prior quidem quando candidus ille Sodalitatis Vrsulanæ cœtus an. 237. die 22. Octobris Vrbem sanguine suo purpuratam Deo consecrauit: alter 23. dies Iulij effulsit longè beatior an. 1162. quo præter SS. tres Reges alij veteris & noui testamenti Martyres illati Coloniam sic nominis sui fama; pomœrio dilatato, ciuium frequentia, ædificiorum & basilicarum magnificentia, opum & cunctarum rerum affluentia paucos intra annos amplificarunt, vt quintuplo nunc illa vetere auctior, inferioris Germaniæ metropolis rectè censeatur; quam gloriam cum potius pietate Diuorumque veneratione maiores sibi, quam humanis viribus & adminiculis pepererint, & posteris integram consignarint, decet ab ea nunquam seros nepotes degenerare: præter Reges igitur inclyti duo martyres Nabor & Felix huc eodem tẽpore & naui appulerunt: quorum cum SS. Regibus coniuncta translatio, & locupletissimis testibus roborata, confirmat SS. Regum Mediolano factā translationem.

Testes huius translationis. *Bernardinus Corius. Ripamontius. Philippus Bergomas. Bossius. Melchior Inchofer.*

Bernardinum Corium, & ex eo Ripamontium Mediolanenses ac Philippum Bergematem laudaui cap. 27.

Tristanus Calchus Mediolanensis ita scribit: *Quorum excellentiæ admonitus Reinoldus Præsul ea simul & ossa Naboris & Felicis quarto idus Iunij sustulit, & in suæ diœcesis metropolim transtulit, vbi adhuc summa veneratione populorum coluntur.* Citat Melch. Inchofer Bossium pariter Mediolanensem his verbis: *Eodem anno translata etiam esse in Germaniam SS. Martyrum Naboris & Felicis corpora: quemadmodum idem aduertit Bossius.*

Godefridus. Godefridus Pantaleonita sic narrat. *Interea D. Reinoldus Coloniensis electus cum Imperatore an. 1164. in Italia degens rediit, acceptis ab eo pretiosissimis muneribus, trium scilicet Magorum corporibus, duobusque Martyribus Nabore & Felice, qui cum prædictis Magis apud Mediolanum venerabiliter reconditi erant: itaque cum præfatis & illustrissimis donis in vigilia B. Iacobi Coloniam ingressus gloriosè & magnificè suscipitur.* *Chronic. M. Belgij.* Chronicon M. Belgij. *Nec non duorũ Martyrum videlicet Felicis & Naboris, qui in eadẽ ciuitate passi fuerant pro Christo, cum quibus venerandis reliquijs in vigilia B. Iacobi Apostoli gaudio & exsultatione omniũ gloriosè Colonia aduenit,* &c. Similia habent Ægidius, Chronicon Coloniense, documentum Brisacense, Gesta abbatum S. Laurentij: & vterque M.S. liber de Episcopis Leodiensibus & alij citati vel citandi, Horariæ Lectiones Colonienses sic referunt. *Quorum corpora noctu sublata, & aromatibus respersa, quædam matrona Christianæ nomine Sabina primum in suo prædio sepeliuit; deinde Mediolanum deferenda curauit; vbi in magno honore aliquandiu etiam tempore S. Ambrosij Episcopi, vt in eius vita testatur Paulinus sunt habita: quæ tandem capto à Friderico Mediolano Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis muneris loco ab Imperatore accepta simul cum SS. Regum corporibus Mediolano transtulit Coloniam, vbi etiamnum in Metropolitana ecclesia magnifico sacello cum summa populi veneratione quiescunt.* Scio Sigebertũ velle anno 764. S. Naborem à Chrodogando Episcopo translatum in Gallias, & in Hilliriaco conditum: quod tamen de parte quadam accipi potest, vel de alio.

Ægidius. Chronic. Coloniense. documentum Brisacense. gesta Abbatum S. Laur. M.SS. de Epis Leod. Breuiarium Coloniense. Obiectio.

CAPVT XLIV.

Reinoldus reuertit ad Cæsarem: res eiusdem gestæ in Burgundia, Francia & Italia anno 1162.

Cæsar capit vrbes Italiæ.

A Discessu Reinoldi in Germaniam Cæsar mense Iunio Bononiam venit: ciuitas clade Mediolanensium territa Iurisconsultissimos Cæsari percaros mittit obuiam: placatus horum deprecatione, transegit cum

cum ciuitate. Inde Imolam, Fauentiam, reliquasque ciuitates pariter accepit deditione; compositisque rebus Italiæ comperto receptum in Francia perhonorificè Alexandrum Pontificem Maximum: contendit in Burgundiam, euocatis eo quatuor Europæ Regibus cum Episcopis. Taurini Pisanos inter & Genuenses inducias pactus ad reditum vsque Alpes transgreditur: vbi Reinoldus eidem occurrit.

venit in Burgundiam.

Iamque Waldemarus Daniæ Rex in Sequanos vsque peruenerat, qui Saxoniam emensus per Treuiros iter habuit, Metenses expertus minus hospitales, tandem ad Cæsarem venit, vt Saxo Grammaticus narrat. *Quo*, inquit (Waldemaro) *Curiam ingresso Præses Saxoniæ Henricus veteris amicitiæ recordatione castra sua maiori ex parte eius aduentui cessit, hospitalitatemque et suis sumtibus erogauit. Dic postera Absalon cum Rodulpho missus apud Cæsarem Latinæ vocis admodum rudem per interpretem Coloniensis antistitis mandata prosequitur. At Cæsar inprimis moram Regis tarditatemque causatus, iniuriosum quod ante non venerit, aiebat.* Subdit deinde Reinoldi zelum non secundum scientiam pro Cæsare, quem nimium fauor imperatorius à sana mente deiecerat. *Post hæc*, ait Saxo, *Reinoldus Coloniæ vrbis antistes religionis causam dicere adorsus, quanto iniuriæ pondere Romani Imperatoris æquitatem Prouincialium Regum temeritas attentaret (ita sugillans Reges Francorum, & Anglorum) argumentando demonstrare pergebat. Nam si controuersiam in eorum ciuitatibus de Pontificatu ortam Cæsar suis suffragijs finire vellet, haud dubium id grauium iniuriarum loco ducerent, cum ipsi simile in vrbe Roma perpetrare conentur.* (ò malum malæ causæ firmamentum) *quam assertionem tam valido rationis præsidio subnixam putauit, vt nunc Latialiter, nunc Gallicè, Germanicèque fando tertiis actionem vocibus iteraret. Sed quantum hac oratione gentis suæ fauorem illexit, tantum nostræ suffragia deturbauit.*

zelus indiscretus Reinoldi pro Antipapa ad Regem Daniæ.

Videas Reinoldum quasi linguam & os Cæsaris omnia proponere, suadere, perurgere: vtinam in imperatorem, & causam meliorem illud ingenium incidisset. Qui vt alias ad Regem Angliæ missus à Cæsare, sic ad Daniæ Regem ad schisma pelliciendum, & post paulo ad Regem Franciæ legatus amandatus est; responsum tamen tunc tulit Rege Christianissimo dignum, quale dicta Cæsaris ore Reinoldi prolata merebantur. Rem vt gesta, sic acta narrant Alexandri. *Vnde quia ipse Imperator nec moram ibidem facere, nec malum, quod in corde gestabat poterat exercere, occasionem recedendi ab illo honestiorem quam potuit celeriter studuit inuenire. Igitur per Reinoldum Cancellarium & alios fautores suos egregio Regi Francorum locutus est in hæc verba.* Mandat vobis D. noster Fridericus Imperator Romanorum, *& specialis Romanæ Ecclesiæ aduocatus, quod ad nullos Ecclesiarum prælatos de causa electionis Romani Pontificis iudicium ferre pertinet, nisi ad eos tantum, qui sub Romano Pontifice existunt, ideoque bonum videtur & iustum, vt cum Episcopis & clero vestro ad eundem Imperatorem tanquam amicum vestrum & socium accedere, & illius sententiam audire debeatis.* Quibus verbis auditis Rex modicum subridens respondit ei in hunc modum: *Miror prudentem virum vana mihi & fabulosa verba misisse, an ignorat prædictus Imperator, quod D. N. Iesus Christus cum esset in terris B. Petro, & per eum vniuersis successoribus eius oues suas pascendas commisit. nonne audiuit in Euangelio ab eodem Dei filio eidem Principi Apostolorum dictum: Simon diligis me, pasce oues meas. Nunquid sunt hic Francorum Reges vel aliqui prælati excepti? an Episcopi regni mei non sunt de ouibus, quas filius Dei B. Petro commisit? & his dictis vertit habenas equorum cum contemtu, & statim ad arma cum Baronibus, & reliqua militia sua consurgunt, & debiliora regni sui loca muniunt.* Hoc facto Luduicus Rex Franciæ causa ecclesiæ, legitimique Pontificis egregiè tutatus est, cuius equi frenum tam ipse, quam Rex Angliæ dextra læuaque apud Tociacum super Ligerim pedites tenuerunt; sic functi stratorum officio pacem inter se & fœdera sanciuerunt. Hac re Cæsari nunciata, cum res aliter, ac sperarat ipse contigisset, irâ succensus Victorem & Reinoldum Coloniensem ad res moderandas in Italiam ablegauit: ipse reuertit in Germaniam. vt res imperij multum absentia sua perturbatas,

eiusque legatio ad Regem Franciæ.

vide Baron. to. 12. A. 1162. oratio eius id eundem.

egregia & Christianissimo Rege digna responsio.

Robertus Montensis Chronic.

Reinoldus legatur in Italiam.

turbatas, præsertim Moguntinensis archidiœcesis negotia componeret. Vnde fi[illegible] Reinoldus mense Iunio Iulioque sanctos Reges in Archidiœcesin suam inuex[illegible], cum initio Septembris redux in Burgundia, quæ dicta sunt gesserit func[illegible] legatione Francica & adulto Autumno redierit in Italiam, biennium ibidem ferè commoratus, non potuisset eo vel sequenti anno, neque tertio circa Iul[illegible] sacra corpora Coloniam deportare.

CAPVT XXXXV.

Anno 1163. vltimo Maij capita 7. Machabæor[illegible], & matris Salomæ cum sacris cineribus solenniter in templ[illegible], quod nunc Machabæorum dicitur, transferuntur & annis 70. post nomen ab ipsis locus mutuatur.

CREDITVM hactenus fuit eodem anno sanctorum Mach[illegible]ba[illegible]um, quo SS. Regum translationem esse celebratam. Vt conce[illegible] Coloniam venisse, solenniterque cum ijsdem [illegible] bus clericis delatos fuisse, certe in basilicam [illegible] non nisi [illegible]ertente anno sunt deportati vltima M[illegible], cum [illegible] Regum festiua translatio 23. Iulij, qua contigit, [illegible] Id disertis affirmant verbis M. SS. libri archiui Machabæitici his verb[illegible] *magna cum omnium congratulatione factum esse constat vltimo mensis M[illegible] sequentis, simul ac Coloniam venerunt.*

Anno sequenti delati ad montem Magdalenæum SS. Machabæi. C. 31. causa dilationis.

Causa exspectationis decem mensium exquiritur: nec difficil[illegible] sanctos Machabæos certo cœnobio virginum a Reinoldo Pap[illegible] natos esse cum quo soror Reinoldi antistita basilicæ Vrsulanæ [illegible] Vrsulani possessione, vt cederet hoc nomen alteri basilicæ, & a sancti[illegible] inceps cœnobium & templum appellaret. Res ea confici tam cito no[illegible] mansere itaque decem menses depositi SS. Machabæi, Philippus [illegible] controuersia, tunc in Italia Reinoldo vices imperatoris gerente & [illegible] ti transtulit anno. Idem Philippus cum Reinoldo successisset [illegible] contra quam decessor statuerat templum idem a Solino septingen[illegible]os [illegible] in monte Magdalenæo primus S. Vrsulæ consecrauit. Postea [illegible] cum Reinoldi consilium approbasset, chorum eidem adiecit templo [illegible]m ad SS Machabæorum honorem voluit dedicari sed m[illegible]rium eius p[illegible] desiderium: quod demum confecit Martyris successor Henricus Mullenarck [illegible] cinus Ilenburgici comitis extremo supplicio vindicasset, quod necem E[illegible]iscopo & cognato propter immunitatis Ecclesiæ susceptam tutelam [illegible]sset; & [illegible] insidias hostium ad tempus publico abstineret. Is Ioanni M[illegible] C[illegible] dis Apostolicæ legato commisit, vt aram principem, & ipsam ec[illegible] in SS Machabæis consecraret: literas commissionis perantiquas ex Archæo depromtas mecum antistita loci communicauit adiectis aliis, quibus ratas habuit collatas indulgentias, vt & hinc translatio SS. Machabæorum conf[illegible].

Philippus consecrat templum S. Vrsulæ contra Reinoldi consilium.

Henricus Mullenarck præfert Reinoldi consilium.

COMMISSIO CONSECRATIONIS SVMMI ALtaris SS. Machabæorum & ratihabitio datarum ind[illegible]gentiarum.

HEnricus Dei gratia sacræ Coloniensis ecclesiæ Metropolitanæ Archiepiscopus, vniuersis Christi fidelibus, quorum conspectui præsens [illegible]riptum fuerit oblatum, salutem in Domino. Ad obliuionis confusionem euitandam vniuersorum notitiæ cupimus declarari, quod cum nos circa diuer[illegible] a & ardua Ecclesiæ nostræ negotia essemus occupati, vices nostras V. Fratri Ioanni Episcopo Mitilenensi tunc Coloniæ existenti, quantum ad consecrandam Ecclesiam SS. Machabæorum commisimus. Idem verò, Episcopalis consecrationis solennitate facta, singulis annis in perpetuum a die consecrationis eiusdem Ecclesiæ videlicet [illegible]exto Kal. Oc[illegible]bris per quinque singulos dies 60. dierum indulgentiam omnibus dictæ Eccl[illegible]a dedicationem quærentibus, autoritate D. N. Iesu Christi relaxauit, quam consecrationem, & indulgentiam

consecratur ad honorem SS. Machabæorum.

gentiam ab ipso factam ratam habemus, & sigilli nostri munimine confirmamus: specialiter etiam vobis Pastoribus, & vicarijs in diœcesi nostra constitutis mandamus, vt cum a nuncijs dictæ Ecclesiæ requisiti fueritis, eandem indulgentiam subditis vestris significetis. Datum Coloniæ A. 1232. mense Octobri.

Ac legatus quidem Apostolicus tunc cum aram principem consecraret, reliquiarum SS. Machabæorum aliquam partem eidem imposuit, præcipuos verò eorum cineres arcæ cuidam decenter inclusit: adiecit literas: quibus & testaretur ea germana esse SS. Machabæorum lipsana, & quæ circa eorum translationem euenissent, hocque loco fusius sunt enarrata distinctè continebantur.

Trecentis fermè post annis, cum Helias sanctimonialium loci secretus arbiter conscientiæ templum incendio deformatum instauraret, & tabulam aræ principis loco dimoueret hanc reperit inscriptionem.

inscriptio altaris primariæ.

Anno 1228. incarnationis Domini 7. Kal. Octobris dedicatum est monasterium istud, & hoc altare a V. Ioanne Mitilenensi Archiepiscopo, in honorem S. Mariæ Virginis, & SS. Machabæorum, & SS. Petri & Pauli, & aliorum Apostolorum, & S. Michaelis, & omnium Sanctorum.

Visebantur adiectæ literæ, quibus iam dicta narrabantur. Vnde Helias SS. Machabæorum cultus promouendi succensus ardore, lipsanothecam prægrandem æneam inauratis vestitam laminis curauit fabrè elaborandam: in qua præter inclusos sacco sacros eorum cineres octo capita septem nimirum filiorum & ipsius Salomæ matris continentur tali incisa epigraphe: *Archiepiscopus Reinoldus huic Vrsulæo agro attulit anno 1164. septem Machabæorum corpora, saluatoris nostri Passionem, ac D. Salomonæ matris eorum B. Mariæ dolores præfigurantium.*

lipsanotheca grandis SS. Machabæis elaborata & inscriptio eius.

Huius etiam Heliæ studio prodijt anno 1517. Martyrium SS. Machabæorum ab Erasmo Roterodamo rogatu Heliæ e Græco in Latinum idioma versum, cui subijcitur his verbis translatio. *Certum est horum Fratrum Machabæorum reliquias a B. Helena Constantini imperatoris matre Byzantium esse aduectas: inde ab Eustorgio præsule Mediolanum, postremo Reinoldi Archiepiscopi Coloniensis opera Mediolano Coloniam anno à Christi natiuitate 1160.* (*rectius* 1162.) *vbi nunc in collegio ipsorum Machabæorum nomine insigni magna veneratione habentur.* Consentiunt antiquæ quædam Viuardi additiones. *Pridie Kalendas Iunij apud Coloniam Agrippinam translatio sanctorum Machabæorum Martyrum, quæ anno incarnationis Dominicæ 1164. à D. Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi facta est.*

testimonia translationis.

Vulgatæ sunt initio seculi superioris reliquiæ templi huius Machabæitici ac SS. Machabæorum iconi adiecta talis est inscriptio: *Ager cruoris vndecim millium virginum nunc Ecclesia SS. Machabæorum in Colonia dicata. Item aut præsul Reinoldus Machabæis sedem.*

Magdalius Iacobi Dominicanæ familiæ religiosus centum & pluribus abhinc annis ita translationem eorum versibus cecinit

Corpora marmoreis locat Antiochia sepulcris
Claudigero Cephæ, quæ dedit ante thronum,
Inde salutiferis vbi Constantinus in vndis
Membra dedit famulo Christe pianda tuo
Ossa peregrinas Helenæ pia vexit ad oras,
Laus Byzantini magna decusque soli:
Hinc ea Bitonijs Eustorgius abstulit aruis
Et Mediolani contumulanda dedit
In paulo factus sed vbi Fridericus habenis
Imperij sumtis orbe monarcha fuit,
Strenuus horrisonis præsul Reinoldus in armis,
Inde ferens Vbijs credidit illa locis.

Obstare videtur talis Romana in D. Petri ad vincula altari primario apposita inscriptio. *Hic septem Machabæorum corpora sacræque D. Petri catenæ asseruantur.* Ideoque ritu duplici secundo Augusti festum eorum celebratur, vt ad me perscribit Roma Valentinus Mangionius. Libenter Colonienses Romanis cedunt omnia corporum ossa, adeoque ipsa corpora: nullum eorum hic dici-

sint ne Romæ corpora SS Machabæorũ.

quidem inuocata tam sterilibus parentibus, quam parturientibus patrocinatur: filij vero pestifera lue, morbo caduco & cephalia conflictatis medentur suis precibus, vnde versus isti veteres.

Hæc Salamona grauem soluit conceptibus aluum,
Et steriles vteros fertilitate fouet.
Hi subitæ occurrunt pesti, morboque caduco
Ægrotisque caput robore firma parant.

Serarius in 2 Machabæ.

Iure igitur Serarius has Machabæiticas reliquias Coloniensibus vindicat & Erasmi testimonio confirmat. *Eorum reliquiæ, ait, die illo citato Martyrologium Romanum Romam translatæ in Ecclesia S. Petri ad vincula conditæ fuerunt: sed Coloniæ Agrippinæ cœnobium virginum est & Ecclesia, quæ olim B. Magdalenæ, nunc ab annis iam 400. Machabæorum dicitur: in cuius altari summo capsa deaurata, & in ea 7. istorum Machabæorum & matris capita v. [illegible] funtur, quæ quidem eius loci liber (ab Helia illo Mercæo, qui anno Domini 1504. templum istud ea forma & venustate, qua hodie stat, restituit, cuique correctum à se Iosephi de Machabæis libellum Erasmus dedicauit è Patribus, & annalibus varijs concinnatus) refert Antiochia primum translata Constantinopolim, deinde ab Eustorgio Mediolanensi Episcopo Mediolanum: hinc vero ab Archiepiscopo Coloniam, cum scilicet an. 1160. Mediolanum iterum obsedisset Fridericus Imperator. Et narrat eadem pluribus Mersæus Cratepolius in Archiepiscoporum Coloniensium annalibus, fol. 9. & sequentibus. iterumque fol 63. Hæc iam istæ ad Heliam illum Erasmi voces. Equidem isti collegio multis alijs quoque nominibus celebri, tamen hoc præcipue gratulor, quod illi tam insigni thesauro locupletari contigit. Quin magis vniuersæ Coloniæ Agrippinæ magnopere censeo gratulandum, vbi tot modis felici, verum haud alio titulo feliciori, quam quod vna tam multa tamque eximia pietatis pignora gremio suo complectitur; felicior etiam futura, si quorum seruat reliquias, eorum virtutes exprimat, & quorum possidet corpora, ab horum moribus non sit aliena: nimirum si trium Regum pietatem sinceritate religionis imitetur, si vndecim millium Virginum martyrio dignam puritatem vitæ sobrietate æmuletur; si fortissimos adolescentes Machabæos, & inuictæ p[illegible] [illegible]is viraginem animi infracti constantia referat.* Et in comparatione Virginis & Martyris, quam an. 1514 ad eiusdem loci sacratarum Virginum cœtum [illegible] *Hæc, ait, eo repeto charissimæ virgines, vt perspiciatis, quam felix sit vestrum collegium, cui contigit vtrumque possidere, quod diues illa Christi sponsa Ecclesia, præcipuum habet in suo mundo. Seruatis enim fragrantissimas illas rosas, 7. Fratrum Machabæorum, ac matris, cuius fecunditas, non marito genuit, sed Deo. Feliciter quidem illa sarsit virginitatis iacturam tot filiorum virginum martyrio: non genuit virgo: nam id vni fœminarum datum est; sed virgines genuit, & Martyres: virginitatis exemplum ex se præbere non potuit, sed quod potuit [illegible] præstitit, ad virginitatem instituit filios, ad martyrium cohortata est [illegible] pra[illegible] sura quoque ni metuisset teneræ suorum ætati. Itaque virginitatis gloria non contigit matri cum filijs: sed in martyrij negotio tanto maior est laus matris, quod spectatrix crudelium suppliciorum in singulis filijs passa est quicquid in illorum corpora potuit carnificum crudelitas: hoc fortius est, quam semel supplicijs finire dolorem. Parentes atrocius torquentur in liberis, quam in seipsis. Nouit & tyrannorum ingeniosa crudelitas, qui quod tormentis extorquere non possunt à parentibus extorquent tortis in conspectu illorum filijs. Toties vidit delacerari sua viscera, & mulier & mater: vbi hic sexus imbecillitas? vbi pietatis affectus? qui in matribus solet esse, quam in viris impotentior? nimirum pietas in Deum superauit pietatem humanam, & sexus imbecillitatem vicit ardor fidei. Salue felicissima virago, quæ viris omnibus exemplum fortitudinis dedisti: Saluete flosculi bellissimi ecclesiæ, qui veluti præcones præuenistis ver Euangelicum, & ante proditum Euangelium præstitistis Euangelicam virtutem: nondum erat audita vox eius, qui virgo natus est ex Virgine, Beati qui se castrauerunt propter regnum Dei: & tamen hanc laudem vos occupastis. Nondum erat auditum, qui vult meus esse discipulus tollat crucem suam & sequatur me. Vos tanquam prodromi Christum passurum*

constantia matris.

amor castitatis & patientia.

ad

adumbrastis: atque animæ quidem vestræ nunc in cœlum sequuntur agnum, quocunque ierit, ceterum illibata vestra corpora, quæ vt habuistis sociâ suppliciorum, ita recipietis olim in æternæ felicitatis consortium: non decuit alibi seruari magis, quam in sancto virginum collegio. Nunc ad vos ô virgines huius tanti thesauri custodes mea sese vertet oratio. Habetis in ijsdem adolescentibus & castitatis exemplum, quod imitemini, & martyry lauream, quam prædicetis: glorificantes sponsum verum, qui certauit in illis, qui vicit in illis, qui triumphat in illis. Habetis in eodem calatho lilia mixta rosis, vtrumque decus cum altero certat; nec alterum tamen ab altero obscuratur, sed vtrumque alterius accessione fit illustrius: velut cum ebur, vt ait ille, corrumpitur ostro, aut cum gemma candens includitur fuluo auro. Quod vero libro de locis Hebraicis miratur Diuus Hieronymus fuisse Machabæorum reliquias Antiochiæ aliquando ostensas, id non ad illos Machabæos sed ad Iudam eiusque patrem & fratres pertinet. Huc vsque Serarius: Schultingius in sua bibliotheca adstipulatur his. *Idem*, inquit, *Reinoldus eodem anno transtulit etiam Coloniam corpora SS. Machabæorum, vt circa eorum tumbam videre licet.* Prolixè Saussaius in martyrologio Gallicano sic translationes eorum commemorat. *Prima*, inquit, *Augusti 7 Machabæorum. S. Paulus Apostolus Viennæ Allobrogum primam sacram ædem eorum honori dedicauit: translati sunt Coloniam hoc pacto Antiochiæ, vbi passim diu defossa capita S. Helena cum Palæstinam lustraret, inde Constantinopolim adduxit, quæ & Iustinianus postea in S. Sophiæ magnificentissima basilica à se exornata conciliandi ijs maioris honoris causa collocauit, cum trium Magorum, qui Christum in cunabulis adorauerunt pretiosis exuuijs. Constiterunt ibi vsque ad Emmanuelis Imperatoris tempora, à quo tum Mediolanensibus concessa in capella condita fuerunt, quæ sancti postea Eustorgij nuncupationem tulit, extinuamque in amplitudinem ob illorum cultum & Magorum memoriam excreuit. Ceterum Mediolano deinde à Friderico Imperatore subuerso, flagitante Reinoldo eius cancellario Coloniensi Archipræsule, tam ipsorum Machabæorum, quam trium Magorum corpora, vna cum sanctorum auorum Mediolani tutelarium Naboris & Felicis sacris cadaueribus Coloniam Agrippinam deuecta ad Magdalenæum cœnobiu situm in Vrsulano agro condigno honore reposita sunt; vbi etiamnum inclita iam sacræ ædi Machabæorum inuocatione religiosissimè adseruantur, publiceque hodie promuntur deuita veneratione prosequenda.* Corrigendus hic tamen est, quod ex communi plurimorum errore ad Emmanuelis tempora transferat Regum Mediolanum factam translationem: quæ Constantini æuo contigit.

Schultingius to. 2. p. 3. eccl. vol. Saussaius 7. Augusti.

Sufficiant horum testificationes ad fidem translationi faciendam, quæ satis confirmat ipsa iam a quadragentis annis facta templi, monasterij & plateæ proximæ nomini conuersio desumta iam à Machabæis.

Quod si quis Mediolanensium altum de translatis Machabæis obiectet silentium, non mirum id videri debet; cum enim videantur vna cum sanctis Regibus diu sepulti terra iacuisse, nec nisi quinquennio sint ante, quam Coloniam transferrentur in lucem educti SS. Regum inuentorum fama tam inopinata nomen Machabæorum obscurauit: nunc iterum è Germania reuisamus Italiam.

CAPVT XLVI.

Gesta an. 1163. Reinoldi *in Italia & Friderici Cæsaris tertia expeditio transalpina semina iacit belli Coloniensis occasione translationis SS. Regum moti.*

Cæsaris in Germania gesta.

EXTREMO anno 1162. redierat in Italiam cum Victore Reinoldus iussu Cæsareo, vt eam in fide & clientela tam Cæsaris, quam Victoris antipapæ conseruaret: dum Fridericus Germaniæ res inspicit & necem Arnoldi Moguntini præsulis à ciuibus crudeliter interemti vindicat. namque cum anno vertente Wormatiæ Pascha solenniter peregisset, comitia dominica sequenti Moguntiæ celebrauit, muros eius deiecit. Plerique ciuium pridem solum verterant, vt manserit ciuitas annis 37. mœnibus & ciuibus ferè viduata.

Triubus labor Reinoldi in Italia Signum.

Iam Reinoldus in Italia totam Lombardiam, Tusciam, & Marchiam peragrauat: exautorarat Episcopos quotquot Victori repugnarent: amicas autem ciuitates in officio retinebat. Cæsar ne quid absentia sua rursus in Italia turbaretur cum coniuge & Conrardo Moguntino præsule mense Octobri superatis Alpibus Laudem venit, vbi Victore præsente, S. Bassiani Laudensium tutelaris ossa ex vetere in nouam vrbem humeris Victoris pseudopontificis, Friderici Cæsaris & Aquileiensis Patriarchæ sunt transportata: hanc nactus occasionem absentiæ tam Cæsaris, quam Reinoldi, cœpit Conrardus Comes Palatinus germanus Imperatoris, animum adjicere, vt quas sanctorum Regum reliquias insidijs in itinere non potuit intercipere, easdem astu vel armis sibi compararet. Collegit interim copias, Duces sibi sanguine iunctos, & vicinos fœderauit, vt eorum auxilio quod intendebat animo consequeretur: ac primo quidem montem, qui Reineck nominatur, armata vi capere cogitabat, vt ex eo loco prædis opportuno, totam infestaret Coloniensem archidiœcesin.

Conradus Cæsaris frater insidiatur SS. Regibus cogitat montem Reineckium occupare. Reinoldus literis consilia eius detegit.

Mirum est tam vigilem pro Coloniensibus Reinoldum in Italia & solicitum, ante consilia Palatini per fidos exploratores perspexisse, quam quidquam aduersi Colonienses suspicarentur. Secretis ergo literis ilico periculi Philippum Decanum, & ciues admonuit, creditum sibi thesaurum tutarentur: Comitis Palatini collectas copias suspectas haberent: consilia præuerterent, montem Reineck munitione muniteque firmarent: ne quid detrimenti diœcesis pateretur: quis euentus belli fuerit capite sequenti videbimus, quando confectum feliciter est: hic causa tantum eius examinanda, quam autores alij quod ignorarint, prætereunt, Coloniense Chronicon vnicam agnoscit, quod Reinoldus cum omnibus principibus Mediolano Coloniam sanctos tres Reges transtulisset: hoc enim comperto, Conrardus cum vicinis Ducibus collecto milite cœpit Archiepiscopatum depopulari, non ante quieturus, quam bello victor, sacras reliquias in suam redegisset potestatem.

CAPVT XLVI.

Coloniensis Archidiœcesis & ciuitas 125. millia militum educit pro defensione SS. Trium Regum

cus anno 1164 translati credantur Reges.

CELEBRIS annus 1164. est, quem plurimi translationis Regum crediderunt: decepti maximè quod cum clancularia fuisset ac ipso destructionis Mediolanensis anno contigisset, vt vel ipsos in exercitu Cæsareo præsentes Duces & principes lateret; nunc cum erupisset, & bello propterea Colonienses peterentur: ij tantis animis restiterunt, tot euocarint beneficiarios, cognatos, affines, dynastas, & Comites vt nullum legerim bellum ista in gente tanta in celeritate equitum & peditum tam frequenti exercitu, promtitudine & alacritate animi constantiaque maiore inchoatum & feliciter confectum: quod non iam pro patria, bonis fortunæ, coniugibus ac liberis; sed pro Diuorum sacris corporibus & cineribus sanctè & religiosè susceperunt.

hostes præcipui & Duces belli Coloniensis.

Hostium Princeps & Polemarchus erat Conrardus Comes Palatinus germanus Imperatoris Friderici; traxerat is secum in belli societatem Fridericum Ducem Sueuiæ Conradi tertij Imperatoris filium: Ludouicum Landgrauium Thuringiæ & Hassiæ cum alijs.

Philippi in resistendo magnanimitas. Ingens exercitus conflat exercitum.

Hi tam equitum quam peditum collectis copijs infestabant diœcesim: & Rheni dominatum prius occupato monte Rheineck ambiebant: quorum insidias præuenit Philippus Heinsbergensis & milite locum, castrum vallo fossaque munit: validoque præsidio firmauit. Idem etiam literis Reinoldi missis ad clientes & beneficiarios diœcesis, ad propinquos & affines Archiepiscopi, & illustrium ædis metropolitanæ Canonicorum tantas repente pedestres & equestres conflauit copias, vt fidem excederet: nisi res ab idoneis scriptoribus, quibusdam pene coæuis: magno consensu narraretur. Statuerat Conrardus hostium antesignanus bello litem omnem dirimere, ergo suo & sociorum ducum nomine an. 1164. feria secunda rogationum

offer

offert Coloniensibus conflictum. nec eum ipsi detrectarunt. Ergo paratissimis animis Philippus Decanus cum ciuium & exterorum exercitu centum viginti quinque millium in campum Andernacensem progrediuntur: explicant aciem, hostes operiuntur. Conrardus cum missis exploratoribus præter opinionem de tantis copijs & animis Coloniensium intellexisset, consilio cum suis inito prælium detrectare, ac infecto negotio recedere. Philippus ad duodecimum vsque diem constanter perstitit: sed nec hostis vestigio comparente, castro Rheineckensi validiore præsidio & operibus communito, die Pentecostes ouans Coloniam & victor rediit.

125. millia educit in aciem.

12 dies operitur hostem.

Literis consignauit hoc bellum breuiter & diligenter Godefridus Pantaleonita, qui vel ipse tunc vixit, vel à coæuis plurimis audiit: *Hoc anno cum Conrardus Palatinus frater Imperatoris Coloniensem Episcopatum pro libitu transire ac prædari vellet, & montem qui Rheineck dicitur, occupare intenderet Reinoldus Archiepiscopus electus, qui in Italia cum Imperatore erat, hoc fidelibus Coloniensis ecclesiæ intimans prædictum montem præoccupari fecit: cum autem Palatinus se præuentum cerneret, bellum Coloniensibus posito termino secunda feria Rogationum indixit in campo Andernacensi. Ex industria vero Coloniensium prælatorum tantus equestris & pedestris insuper & naualis occurrit exercitus, qualem nostra memoria ex Teutonicis cum tot fortibus, tot præclaris, tot nobilibus viris nunquam in acie constitisse percepimus. Plures enim erant qui in bellatorum numero computati sunt, quam centum viginti quinque millia. Vnde nec Palatinus, nec aliquis suorum comparere ausus est, cum duodecim diebus eius exspectassent aduentum. Interea D. Reinoldus Coloniensis electus cum imperatore in Italia degens, super omnes, qui aderant Principes fideliis ac deuotius seruiuit, auditoque huius victoriæ ac lætitiæ nuncio, impetrata ab imperatore licentia, cum integritate eius gratiæ rediit, acceptis ab eo pretiosissimis muneribus trium ... licet Magorum corporibus qui infantiam Domini mysticis muneribus venerati sunt, duobusque martyribus Felice & Nabore, qui cum prædictis Magis apud Mediolanum venerabiliter reconditi erant. Sicque cum præfatis & illustrissimis donis, in vigilia B. Iacobi Coloniam ingressus, gloriosè ac magnificè suscipitur, maxime pro reliquijs, quas ad perpetuam Germaniæ gloriam Coloniæ intulit.* Hactenus Godefridus qui causam belli postponit ipsi quam rectè Coloniense Chronicon Brouverus cum alijs præmittit biennio ante: sed frequens hoc in Godefredo breuitatis studioso, ut coniungat electioni mortem, vel facta eius postea patrata, vt præcedenti anno Conrardi Episcopi Moguntini simul enarrat electionem, & a Cæsare defectionem, quæ biennio post accidit. Idem eodem fere modo adiectis nonnullis adiunctis Chronicon magnum Belgij narrat: enumeratque Coloniensium hostes hoc modo: *Ille igitur Reinoldus in omni probitate conspicuus, & ipsius Friderici imperatoris Cancellarius eundem in Italiam comitatus est. Cum vero vna cum præfato Imperatore Romani Imperij rempublicam per multas solicitudines & infatigatis laboribus viriliter in Italia administraret; accidit vt frater ipsius Imperatoris Conrardus videlicet Palatinus, Ludouicus Thuringiæ Landgrauius, & Fridericus Dux Alemanniæ Conrardi olim tertij filius, Archiepiscopatum Coloniensem Archiepiscopo absente inuaderent hostiliter, & concepto inter se occulto consilio, vt terras Archiepiscopi pro libitu percurrere & prædari possent, montem vbi nunc est castrum Reineck positum præoccupare & munitionem in eo facere conarentur:* reliqua vt ante & postea. *Quo facto ex industria Philippi Decani & Prælatorum Coloniensium tantus equestris pariter & pedestris exercitus occurrit, qualem ex tot præclaris nobilibus & fortibus Theutonicis in acie congregatis nunquam constitisse repertum est. Nam computati fuerunt plusquam centum & 25. millia bellatorum vt nullus dictorum principum venire auderet, cum tamen fuissent per Colonienses, diebus 12 exspectati.* Sic Trithemius in chronico. *Eodem anno Conrardus Comes Palatinus Rheni frater Imperatoris Friderici diœcesin Coloniensem incendio & præda petens bellum eis indixit, posito termino secunda feria Rogationum in campo Andernacensi. Colonienses statuto die ad certamen præparati cum 125000. armatorum in prædicto loco conuenerunt, quorum fortitudine per exploratores recognita Conrardus Palatinus non ausus est venire, licet ab illis per dies duodecim fuerit exspectatus.*

scriptores belli.

Godefridus ad an. 1164.

cur Godefridus bello postponat translationem.

Chronicon Belgicum.

Chronicon Hirsaug. an. 1164.

Chro.

Ioannes de Durstenia Catal. Ep. Col. Chronicon Episcoporum Coloniensium post annum 1300. conscriptum, vt creditur a Ioanne de Dursten in Reinaldo. *Quo facto ex industria præfati Philippi Decani & Prælatorum Coloniensium tantus pedestris pariter & equestris exercitus occurrit, qualem ex tot præclaris nobilibus & fortibus Theutonicis in acie congregatum memoria non habetur: nam computati fuerunt plusquam centum & viginti sex millia bellatorum, vnde nullus dictorum Principum fuit ausus venire, cum tamen fuissent per Colonienses diebus 12. exspectati.* Cæsarius item in Reinoldo: *Nec hoc in laudem eius immerito proferetur: quod cum adhuc in Italia cum Imperatore esset, & Palatinus Comes Conrardus frater Imperatoris Friderici Coloniensem Episcopatum ad libitum violenter transire ac prædari vellet, ipse Reinoldus hoc per nuncios Coloniensibus intimans tantum suo nomine multitudinem apud Andernacum tot fortes, tot præclaros & nobiles viros: postremo talem exercitum adunari fecit, quantum nostra memoria ex Teutonicis nunquam in acie constitisse comperimus.*

Crusius. lib. 11 Sueu. an. p. 2. pag. 441. Crusius in Sueuicis idem ita narrat. *Conrardus Palatinus Rheni frater Imperatoris diœcesin Coloniensem prædando & vrendo infestam habebat, quibus cum bellum indixisset præstituta prælio secunda feria Rogationum in campo Andernacensi, Colonienses cum mul. is armatorum millibus ad locum progressi. Ille verò tantis eorum viribus per exploratores cognitis non comparuit: licet 12. dies ab eis fuerit exspectatus.*

Brouuerus ad an. 1164. Eleganter idem more suo Browerus noster exsequitur, cum biennio ante translationem SS. Regum retulisset. *Conrardus, ait, Rheni Palatinus acri cum populo Agrippinensi ob Catholicæ partis studium inito certamine horum flammis infestisque populationibus dimicasset; tandè et placuit dicere Coloniensibus ac præfinire diem locum q; dirimendæ pugnâ controuersiæ: verum breui stultitiæ suæ magno cum famæ dedecore iustam mercedem retulit. Quippe Coloniensibus instructa cum armatorum manu ipsis rogationum ferijs audacter in apertum haud procul Andernaco prodeuntibus Conrardus copiarum suarum robore diffisus in tuto se cohibuit, diesque 12. ipsos exspectatus ignaniæ notam quam prælij subire maluit.* Videri etiam Chronicon Coloniense & Saxonicum potest. Hoc bellum Coloniense orbe toto fecit translationem SS. Regum celebriorem; ex eo enim, non iam solum tota Germania, sed per Europam cœpit celebrari: vnde factum existimem, vt multi crediderint eam non nisi an. 1164. contigisse: sed hinc in Italiam ad Reinoldum reuertamur.

CAPVT XLVIII.

Imperator an. 1164. beneficia multa Reinoldo confert in Italia, & Bambergæ pacem inter ipsum & Conrardum fratrem componit.

IMPERATOR non ignarus alterum se vix magis fidum nactum principem, in rebus gerendis strenuum, imperij negotijs tractandis idoneum Reinaldo, qui comes ferè indiuiduus ipsi periculis in omnibus adhærebat: ideo quam amplissimis studuit officijs & beneficijs eius labores compensare: nam & in Rhenanis & transalpinis locis plurima eidem contulit. Et de illis quidem ita Chronicon magnum Belgicum loquitur: *Cuius quidem Reinoldi Imperator exhilaratus victoria, eidem Archiepiscopo & Ecclesiæ Coloniensi curtes imperiales in Andernaco & Eckenhouen cum nonnullis alijs, quibus ipsa Coloniensis Ecclesia gaudens abundat vsque in præsens.* Id tamen post biennium videtur accidisse.

Chronicon M. Belgicum. donata Reinaldo in Germania.

De Italicis exstat in archiuio Metropolitano liberalis donatio beneficialium bonorum, quam mecum communicauit R. D. Ægidius Geleenius, in qua Cæsar immensa & innumerabilia vocat Reinaldi obsequia, quæ ei largitus est, cum Archidiœcesis iam de Palatino Cæsaris fratre triumphasset, & ipse reditum maturaret, quamuis Imperator eius adhuc videatur opera ad Octobrem vsque vti voluisse.

CON-

CONCESSIO FRIDERICI BARBAROSSÆ, QVA Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi pro seruitijs Italiæ diuersa loca in feudum dedit. an. 1164.

IN *nomine S. & Indiuiduæ Trinitatis Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator semper Augustus. Consueta imperialis nostræ celsitudinis munificentia suauissime nos inuitat, vt fidelium multitudinem laudabilem seruitiorum benignè declaremus congrua multiplicatione beneficiorum. Ideoque præsenti nostræ maiestatis edicto vniuersis sacri nostri imperij fidelibus præsentibus ac futuris notum facimus, quod clarissimo Principi nostro Reinoldo Illustr. Coloniensi electo & Italiæ Archicancellario pro immensis & innumerabilibus seruitijs, quæ nostræ sublimitati excellenter impendit, in beneficio atque in feudo damus, concedimus atque inuiolabiliter confirmamus locum de Raga & villas & castella in circuitu eiusdem loci constituta: quorum hæc sunt nomina: Arcunate, Eucrun. Lugioli, Brunia, Castellum inferius. Paternianum, Trabiga, Nussa, Castanum. Magniagna, Bustucanum, & villas alias quæcunque bustæ vocantur cum toto districtu, Fodro, Albangarijs, & omni iure in præfatis castellis, seu villis nobis pertinente. Insuper etiam illi Augustali nostra largitate largimur atque donamus, atque confirmamus in alia ripa Ticini fluuij vniuersum districtum, Fodrum, Albangarios, & omnem nostram iustitiam, quam habere dignoscimur in Treca & eius curte in Gallsate ac sua curte. Mumum quoque cum vniuersa curte sua. & Castellittum superius, cum omnibus ad nos pertinentibus, ac præterea quidquid nostri iuris est in Tranciano, infra Episcopatum Vercellensem constituto, & insuper ei concedimus omnes villas, & Castella plebis de Raga, si quæ sunt alia præter supra scripta. Statuimus etiam & irrefragabiliter sancimus, vt nulla vnquam Ecclesiastica vel secularis maior minorque persona in his eum audeat grauare, vel irrationabiliter fatigare, sed ipse cum omni honore & vniuerso iure, quod in his habere dignoscimur, ea quiete obtineat, ac pacificè possideat. Vtque verius hoc credatur, & à ceteris diligentius obseruetur, præsentem paginam in memoriam & confirmationem huius donationis conscriptam manu propria roborantes sigillo nostro certiorari iussimus & insigniri. adhibitis testibus Christiano imperialis curiæ nostræ Cancellario, Aloldo Goslariensi præposito, & alijs quam pluribus, qui vbi præfatum Reinoldum illustrem Coloniensem electum de feudo supradicto inuestiuimus, præsentes adfuerunt. Data Papiæ A. Dominicæ Incarnationis 1164. Indictione 12. 4. Nonas Iunij. Imperante Domino Friderico Romanorum Imperatore inuictissimo, anno regni eius 13. imperij 9. in Dei nomine feliciter, Amen.*

Nec minus Papienses, Mantuanos & alios quotquot in fide Cæsaris manserunt maximis ornauit priuilegijs, de quibus legi Sigonius potest. Mortuo vero mense Aprili Victore secundo Antipapa subrogarunt eidem factionis eiusdem Cardinales alium, quem Paschalem tertium nominarunt. Octobri mense rediit Fridericus Cæsar cum Reinoldo in Germaniam motus ortos in absentia fratrem inter & diœcesin Coloniensem compositurus: indicta Bambergæ Comitia sunt: adfuit Conrardus Imperatoris frater & Reinoldus: qui licet vrgere potuisset pœnam in eos, qui absente Cæsare diœceses aliorum vastauissent; qua multarat aliàs Comites multò, Fridericus, qui Moguntinum Archiepiscopatum fuerant Cæsare tunc in Italia commorante depopulati: mitius tamen agendum ratus; & quia penè inuito Cæsare tres Reges Mediolano Coloniam transuexerat, prudentia sua tam Cæsaris adhuc offensi animum, quam fratris mitigauit: ità vt eorum summa voluntate, Cæsaris decreto Coloniensibus iure perpetuo relinquerentur. Breuiter hæc autores delibant potius, quam referunt.

Victori subrogatur Paschalis Antipapa.

Cæsar redit in Germaniam.

Bambergæ indicit comitia.

Godefridus Pantaleonita. *In Calendis Octobris Imperator de Italia rediens curiam celebrem Bambergæ habuit in octaua S. Martini, vbi aliquantulum electo Coloniensi durius locutus est: pro Palatino fratre suo: sed industria ac sapientia eiusdem Electi indignatio hæc sedata est.*

Godefridus A. 1164.

Tritthemius: *E[illegible] anno calendis Octobris Imperator de Italia reuersus curiam in octauis S. Martini celebrem apud Bambergam habuit: vbi inter Conrardum*

Comi-

Comitem Palatinum fratrem suum, & Reinoldum Electum, & Colonienses pacem reformauit. Crusius l.c. in Sueuicis: *Imperator in octauis S. Martini celebrem agens conuentum Bambergæ, vbi inter Conrardum & Colonienses pacem restituit.*

Et Christophorus Brovverus: *Interea Fridericus ex Italia reuersus, frequentissimum Bambergæ procerum imperij conuentum habuit, vbi Conrardum fratrem & populum Coloniensem cum antistite suo Reginaldo mutua concordia deuinxit, eiusque in posterum belli motus pacauit.*

Bambergæ verò indicebatur conuentus, quo facile duces Sueuiæ & Alemanniæ, ac Thuringiæ comes conueniebant: eodem Cæsare cum Reinoldo recta ex Italia contendente: & Eberardus antistes loci prudentissimus iuxta ac pientissimus non inidoneus videbatur ad pacem conciliandam: hoc etiam facilius, quod in SS. tres Reges, de quibus disceptabatur, insigni pietatis studio ferebatur: quibus etiam soluto conuentu nobilem construxit aram, vt translationis per eum locum factæ & conciliatæ pacis testis perennaret: quam reor, vt supra dixi, proximo Epiphaniæ festo sequentis anni 1165. initio consecratam: vt error inde manarit eorum, qui tunc crediderunt factam esse simul translationem: quod dici nullo modo potest, cum neque Cæsar, neque Reinoldus eo anno in Italia, sed in Germania fuerint, vt diximus. Sed neque anno 1164. Reinoldus ex Italia redux circa Iunium Coloniam excurrere potuit ob hostes armatos vbique loca quæ peragranda erant, insidente; nde non nisi cum exercitu, & comitatu Cæsaris reuertit, & Bambergæ quidem pacem firmare arbitro Cæsare desiderauit, vt securior esset reditus in metropolim: ad quam reconciliatis sibi & archidiœcesi Principibus imperij reuertit exeunte anno, magno vbique cum triumpho, clerique ac populi gratulatione exceptus, tunc votis demum primis in æde principe conditorio sanctorum Regum persolutis: quos etiam mox ornandos videtur suscepisse erectis templi S. Petri duabus turribus, quarum Chronicon Coloniense meminit.

Bambergæ conuentus celebratus.

ara SS. Regibus consecrata.

CAPVT XLIX.

Coactus & inuitus Reinoldus ab antipapa Paschali sacerdos A. 1165. consecratur, eleuatque SS. Carolum M. Cassium & Florentium.

ANNO 1165. vel sequenti transferri Reges ex Italia nullo modo potuisse gesta Cæsaris in Germania euincunt. Inualuerat ea tempestate Paschali antipapa consecrato schisma, nec Italiæ Germaniæque finibus coarctatum, peruasit Angliam, eius Rege libenter ei suffragante, quo facilius illum ecclesiasticæ libertatis vindicem & assertorem Thomam sanctissimum Cantuariensem Archimystam Britanniæ finibus exturbaret. Hoc animi decretum legatis ad Reinoldum Coloniensem fidis hominibus indicauit.

Rex Angliæ adhæret schismati.

Indixerat Cæsar imperij celeberrima comitia Herbipolim circa Pentecosten; aderant legati regis Angliæ, parati Paschalem agnoscere supremum antistitem contra Alexandrum. Reginaldus, quod id velle Cæsarem sciret, autor fuit, iuraret Cæsar Paschali nunquam se à Paschali defendendo destiturum: Sed cum ab Episcopis præsentibus Reinoldus vrgeretur, vt præiret exemplo, constanterque renueret, conscientia nimium stimulante, Imperator instare, verbis etiam contumeliosis compellare, proditionis insimulare, & perfidiæ ni pareret: Ita dum offensam Cæsaris metuit, iurauit vel inuitus, nec sine lacrymis (vide conscientiæ stimulos) ab eodem sacerdos est consecratus: sic enim habent literæ tunc ad Alexandrum verum Christi vicarium exaratæ. *Sed Archiepiscopo Magdeburgensi & alijs, qui præsentes erant episcopis dura visa est admodum & molesta: ita quod idem Magdeburgensis nullum iuramentum se præstare velle dixit, nisi prius Coloniensis ordines & consecrationem reciperet: per quam omnem dubitationem ab eius & aliorum pectoribus remoueret. Vnde cum ille id permittere detrectaret, acriter eum aggressus est Im-*

comitia Herbipolensia.

malum Reinoldi consilium consultori pessimum. Baron ad an. 1166. n. 9. & 12.

perator, suamque illi malignitatem improperans in eum verba ista est prosecutus. Ecce manifestè apparet, quod sicut traditor, & deceptor in periculum meum Papam mihi præfeceris ignoranti, plus mihi proditor factus es, quam Moguntinus (is ad Alexandrum recens d[illegible]rat) quem reum huius criminis deferebas. Nunc verò necessario te noueris compellendum, vt laqueum, quem parasti, primus incurras: sic ergo vehementer adstrictus non potuit euadere, quin cum maximo fletu primus iuxta prædictam formam faceret iuramentum & susceptis ordinibus consecrationem quoque promitteret se recepturum.

cum fletu iurat Reinoldus.

Colligit hinc Baronius nec vnum quidem isto in conciliabulo Paschali extra Cæsarem animitus adhæsisse. *Ex quibus,* inquit, *probè intelligis lector, quam exigua fuerit, conuenticuli huius autoritas: [illegible] si dixerim, quod nec vnus ex corde senserit, quod in gratiam Imperatoris subscripsit, planè non mentiar. Siquidem qui videbatur signifer Archiepiscopus Coloniensis, ad oculum instruens Imperatori, conscientia sua erat Alexandro inhærens, quod postea cum se dedit occasio patefecit.* Coactum igitur Reinoldum, coacti Principes reliqui sunt sequi, & Paschali iureiurando se obligare sanctèq; polliceri, nolle, se alium in imperio quam eius fautorem subrogare. Permansit eodem anno Reinoldus in Germania, Coloniæque mense Octobri consecratus est Archimystes: vt his narrat verbis Godefridus *an.* 1165. *Imperator celeberrimam curiam habuit in Wirzeburg in Pentecoste, vbi tam ipse Imperator, quam omnes Principes iurauerunt, quod Dominum Apostolicum Paschalem nunquam desererent; nec ad partem Rulandi aliquando transirent. Et tunc primum D. Reinoldus ibidem sabbato 4. temporum in Presbyterum ordinatus: & quamplures cum eo alij Electi. Postea verò 6. nonas Octobris ordinatus est Coloniæ in Archiepiscopum, à Philippo Osnaburgensi Episcopo præsente Imperatore & Imperatrice.* Videntur Augusti diutius eo tempore Coloniæ substitisse sanctos tres Reges insigni pietate venerati, & de adulto Decembri concessisse Aquisgranum, Natalem Domini solenniter celebratum: quo & Reinoldus abijt, & Leodiensium antistes Alexander venit: is in locum Henrici consecratoris Paschalis in Italia demortui successerat. Complures rem ad sequentem annum referunt, quod Leodienses annum à natali Domini inchoarent. Audiamus Godefridum *an.* 1166. *Imperator Aquisgrani natalem Domini celebrat, ibi 4. Cal. Ian. cum frequentia Pontificum & Principum magnoque cum tripudio cleri ac populi extulit de sarcophago ossa Caroli M. Imperatoris, vbi sepultus quieuerat annis 352. & quædam regalia xenia in vasis aureis & palliis sericis tam Imperator, quam Regina eidem contulerunt ecclesiæ, additis decem marcis annuatim.* Chronicon Belgicum ita refert. *Præsulatus Alexandri Papæ* (rectius Paschalis Antipapæ) *& omnium Cardinalium, quarto Kal. Ian. præsente Friderico Imperatore, & multis prælatis Aquisgrani, ossa Caroli M. Imperatoris à loco vbi quieuerat an. 352. cum magna reuerentia sunt eleuata, & honorificè collocata in feretro argenteo, per Reinoldum Archiepiscopum Coloniensem, & Alexandrum Leodiensem Episcopum, cum multis oblationibus, quas Imperator & Imperatrix & alij obtulerunt: vbi & canonizatus Carolus S. Confessor dictus est.* Sed qui ad schismatici Imperatoris petitionem, & Antipapæ non legitima sed vsurpata potestate relatus in canonē est, poteritne velut sanctus à Catholicis honorari? nodum hunc ita expedit Molanus Doctor Louaniensis. *Aduersus prædicta vrgeri posset, Paschalem illum illegitimè sedisse contra Alexandrum tertium, sic est: sed Aquenses bona fide a Paschali, & à Cardinalibus eius, hoc est, vt putabant à Romana ecclesia postularunt Patroni sui canonizationem. Hanc autem legitimi Pontifices non irritarunt: sed ratā habuerunt: non tamen, vt a sede Apostolica emanatā. Quo spectat, quod Itali quidam iurisperiti inter quos sunt Cardinalis Hostiensis, & Ioannes Andreæ Decretalium interpretes scribant, ex tolerantia Romanæ ecclesiæ magnificum Carolum in sola sua capella Aquisgranensi & non in alijs ecclesijs venerari. Colitur autē nunc in varijs ecclesijs Belgij, Germaniæ & Franciæ, propter erectas diœceses, aliaque præstita beneficia: sed hoc aut interpretum illorum tempore non fiebat: aut ab ijs fuit ignoratum.* Ita Molanus.

Sequuntur alij Principes.

Godefridus.

Reinoldus consecratur Archiepiscopus.

coram Imperatore.

Mutans [illegible]

In Chronico rerum toto orbe gestarum.

Aquisgrani eleuat Carolum M. idem à Paschali Antipapa sanctis adscribitur.

Liceatne eum colere.

Mola. in nat. Belgij 28. Ian.

conniuet in eius cultu Romana Ecclesia.

Eodem Reinoldus anno sexto nonas Maij SS. Cassium, Florentium & Mallusium Thebæos milites & Martyres graui ceremonia leuauit de terra. suo adhuc purpu-

Bleuantur Thebæi Martyres. ratos sanguine, quasi recente; sed sicco. Mansit deinde Coloniæ ad Octobrem vsque, quo mense varia supersunt diplomata, quæ ab ipso Coloniæ emanarunt: vt eo potuerit anno sanctorum Regum translatio celebrari.

CAPVT L.

Inuitus Reinoldus A. 1167, pergit in Italiam, peste moritur: pietas eius in Deiparam.

SCHISMATI restitisse clerum populumque Coloniensem Alexandro Pontifici studiosum multi volunt: adeoque malè ipsis cum Reinoldo conuenisse, quod Paschali tenacius adhæreret: vt ideo Brovverus existimet Bambergæ non solum Reinoldum fratri Cæsaris; sed & populo cleroque Coloniensi fuisse reconciliatum. Certè Saresberiensis, vel M. Girardus potius Coloniæ tunc degebat, & vrbem vehementer in Alexandrum inclinabat; qui & tantum monitis profecit apud Reinoldum reducem febri iactatum: vt ei persuaserit de pace Cæsarem inter & Alexandrum sancienda: testes eius supersunt literæ ad S Thomam exaratæ, hoc exemplo: *Sed & Coloniensis cum conuocatis militibus accinctus esset, ad eundum in Italiam, arreptus est duplici tertianâ, & ea adeo laborat, vt quasi certum sit, eum ante hiemem ire non posse. Promisit autem mihi in hac ægritudine sua, quod si ipse in Italiam non iuerit, siue Imperator ierit, siue non, consilio Cisterciensium, & Regis Francorum, & vestro se committet de facienda pace cum Papa Alexandro: & ita proponit ordinare, vt quodammodo cogatur à Clero suo id facere. Illud in confessione vobis, sicut Patri & domino scribo, vt sit absconditum penes vos, donec videamus, si res aliquem habitura effectum sit.* Sed iterum metu offensæ Cæsaris, cuius literis identidem euocabatur è portu iactatus in altum, cum paulum à morbo respirasset, coactus est Italiam armatus intrare Reinoldus cum Philippo Decano, & successore, quem Cæsar Archigrammateum curiæ nominauit.

Coloniensesadhærent Alexandro.

& ipse Reinaldus animo fauet illi. Saresberiensis lib. 1. ep.

cupit pacē cum Papa Alexandro.

Eruperat iam è vinculis & Germania Gualfagus in Italiam, & Mediolanum confœderatis secum vicinis ciuitatibus nouis operibus muniebat, præsertim cum æstate adulta prælium circa Tusculum & Romam ferueret: pugnam Reinaldi pene inauditam sic describit Godefridus: *Igitur Imperator quarto Italiam ingressus, per virtutem optimatum suorum, & præcipuè per industriam Reinoldi Pontificis in breui omnem Italiam, Longobardiam & Apuliam sibi subiecit. Interim illustrissimus Præsul Reinoldus Tusciæ partes adijt, & deinde Tusculanum intrauit, illi enim adhuc Imperatori fideles erant. Quo audito Romani contractis copijs, ferme ad 40. millia hominum in vigilia Pentecostes 6. Cal. Iunij scilicet, sata & vineas Tusculanorum vastare cœperunt; & Reinoldum Episcopum obsidione arctare, ipse autem ob reuerentiam diei sacræ, intra muros se continuit: & quoniam tantam multitudinem armatorum, non nisi auxilio Deitatis, cum tam paucis militibus euadere posset: non enim plus quam 160. milites habebat. Itaque secunda feria Pentecostes Christianus Episcopus Moguntinus, & Philippus Cancellarius Imperatoris cum 500. ferè Sarianitibus, per longam & arduam viam festi ad auxilium Reinoldo venerunt, & castra iuxta Tusculum metati sunt. Nec mora Romani eos inuadentes terga dare compulerunt. Quo viso Reinoldus spem salutis habens in Domino, suos breuiter allocutus, audacter erupit portis, Romanos cum omnia virtute & constantia inuasit, profligauit, fugauit. Cæsa sunt in eo prælio per agros 9. millia Romanorum, quinque millia capta, pluresque referuntur esse, quos impetus fugientium attriuit, quam quos gladius consumpsit: computatum est enim postea a Romanis de 42. millibus, vix duo millia in vrbe redijsse.* Hæc Godefridus. Ingens ea Romanorum clades fuit, qualē post Cannensem: nunquā sustinuerant. Id acta Alexandri veri Papæ apud Baroniū his verbis contestantur. *Primo, ait, congressu populus Romanus irreparabiliter corruit, & per campestria, & conuallia deuia, ita impiè contritus, & dilapsus est, vt de tanto agmine vix tertia pars euaserit. Erigitur nocte factus est clamor subitaneus, & vlulatus magni audita calamitate insatiabilis luctus, ex irreparabili in-*

cogitur re dire in Italiam.

incredibilis victoria eius.

ex actis Alexandri.

iactura virorum & rerum. Quippe quod ab eo tempore, quo Hannibal Romanos Cannas deuicit, tantam Romanorum stragem nullus recolit contigisse. Capta deinde Roma

capitur Roma.

Alexander diuino prorsus auxilio, & Regis Siciliæ peropportuno subsidio pecuniario, ac triremi missa fuga dilapsus, incolumis peruenit Beneuentum tantis in casibus constantissimus, nihilque remittens officij, quod sedem Apostolicam in petra Christi fundatam deceret: sed dum esse desperata viderentur omnia, nec humana suppeterent auxilia, è cœlo Deus momento subuenit. Dominabatur in vrbe victa Cæsar, cum Paschali suo, pestem ilicò Deus in exercitum mittit, quæ capita, lacertos, & omne robur exercitus sic incidit, vt qui nuper inuictissimus, & orbis sibi dominator esse videbatur Fridericus, coactus sit inglorius, posita maiestate, vili lacerna vestitus reuerti in Germaniam. Omnis eius penè gloria Reinoldi prudentia consilio, virtuteque nitebatur: hunc ei Deus cumprimis sustulit: pœnam hanc initium pacis secuturæ, qui præsens oculis spectauit ita describit:

Morena in rebus gestis Friderici.

Interea dum hæc Romæ agerentur, quædam maxima & mortalis pestilentia super Imperatorem eiusq; exercitum totum diuinitus accidit: sequenti itaque die mercurij, cum pridie ipso S. Petri ad Vincula festiuo die pseudopontifex Paschalis Augustum & Augustam aureis coronis redimisset, cum maxima cœli serenitas esset, statim quasi in ictu oculi mirabiliter pluere cœpit; deinde post aquam serenitas magna & clara nimis facta est: statimque infirmitas super Imperatoris exercitum talis excreuit, quod equites & pedites, atque scutiferi ita corruebant, & moriebantur, vt vix per totum diem sepeliri possent. Qui autem in mane sani per viam ambulabant, statim per viam eundo, vel parum iacendo moriebantur. Ob quam rem Archiepiscopi, Episcopi, Comites, Marchiones, alijque multi nobiles & ignobiles, qui in ipso erant exercitu, corruebant.

ingens pestilentia.

Obijt Fridericus de Rotenburgo Regis quondam Conradi filius, de quo immensus ferè dolor per Italiam totam inoluit: quoniam ipse homo erat magnæ virtutis. & Reinoldus archicancellarius, & Coloniæ Electus Archiepiscopus, homo maximi ingenij, & cuius scientia & probitate imperium multum fuerat sublimatum. Hæc Morena. Meritò columnas imperij Deus Cæsari sustulit: quarum virtute magis, quàm Deo nitebatur: hinc ijs dirutis sic collabi res eius cœptæ sunt, vt postea vel inuitus quem mortalium omnium odio maximo prosequebatur, Alexandro coactus sit collum subijcere, & sacris eius aduolutus genibus, supplex veniam deprecari.

Reinaldum etiam plus hominem, quam conscientiam stimulantem metuentem vltrix secuta pœna est: sed cum inuitus Cæsarem sequeretur, & Deiparæ cultor esset eximius: huius videtur meritis obtinuisse, vt sacris omnibus rite munitus pœnitens decederet, ipso Virginis Matris in cœlos adsumtæ peruigilio, quod festum cum octaua tota peragi archidiœcesi solenniter primus constituerat, annuis etiam in eam celebritatem adsignati censibus. Mortem eius hoc pacto commemorat Godefridus. *Primo Daniel Parisiensis Episcopus; deinde Alexander Leodiensis Episcopus in vigilia S. Laurentij obierunt: Deinde Reinoldus Archiepiscopus vir sapientia & industria mirabilis etiam, in quo maxima pars Imperatoris erat, in vigilia Adsumtionis B. Mariæ decessit, omnibus Sacramentis ecclesiasticis, scilicet Confessione, Vnctione deuotissimè susceptis, & testamento suo commendabiliter ordinato & conscripto.* Existimo eum, qui decem ante mensibus febriens Saresberiensi mentis arcana sensa detexerat, & suum in Alexandrum pacemque studium eadem secreto conscientiæ arbitro pandisse, tot iam visis ante se Principum virorum funeribus: eiurasse etiam Paschalem: qui dum Romæ dominaretur exulante Beneuenti Alexandro: serpente etiam contagio prohibitum esse reor, quo minus acta publicè retractaret: quamuis domestici metu Paschalis & Cæsaris videantur eius priuatam schismatis eiurationem non ausi esse publicare. Encomium eius, & fortè pia legata sic narrat Chronicon Belgicum: *Anno Domini 1166. obijt Reinoldus archiepiscopus in Italia, in vigilia adsumtionis B. Mariæ Virginis, scientia & probitate mirabili, lingua disertus, animo & vultu imperterritus, imperio fidelis, Coloniensis Ecclesiæ prouector; nam & palatium Coloniæ magnis sumtibus construxit, duas turres in templo sancti Petri erexit: decem marcas ad agendum Epiphaniæ festum instituit, totidemque in cœna Domini ad solatium pauperum addidit. Octauam Adsumtionis Beatæ Mariæ Virginis celebrari indixit. In exordio eius*

pœnitentia & pia mors Reinoldi.

acm

eiusdem pontificatus ita scribit. *Venerabilis memoria Reinoldus nulli omnium Episcoporum Coloniensium probitate postponendus. Erat autem ante Episcopatum Præpositus Hildesiensis: vbi satis vtilis esse reputabatur: nam ibi pontem laude dignum & valde necessarium in palustri transitu construxit, ac præterea hospitale pro sustentatione pauperum ibidem instituit.* Eadem Cæsarius habet pene coæ-
Conditur in sacello Deiparæ. uus: videtur autem prope statuam Deiparæ prodigiosam, quam putatur attulisse Mediolano cum sanctis Regibus, funerari voluisse: in huius Deiparæ sacello stat Reinoldi prægrande saxeum monimentum, cui ipse viri magnitudine ex ære fusus
cum icone eiusdem. Lauacius. habitu pontificali ornatus incumbit: dextera tenet turriculam senis columellis nixam in qua Christiparentis imago politissima visitur, vt sperare liceat quamuis maximas eius virtutes schismatis næuus decolorarit, & pene obruerit, non tamen schismaticum decessisse.

Otto Frisingensis. minus Chronica. Vtebatur eo familiarissimè Otto Frisingensis Cæsaris patruus, sanctitate celebris: huic sua censenda & limanda scripta offert: vocat eum amicum præcordialem, laudat eius industriam & discretionem, cumprimis Philosophiæ singularem eruditionē, de qua sic ad eum in exaratis literis exorditur. *Cū iuxta Boethium in omnibus Philosophiæ disciplinis ediscendis, atque tractandis summum vitæ positum solamen existimetur, vestræ nobilitatis personam eo familiarius, ac iucundius amplector, quo ipsius studio vos hactenus insudasse, in eaque apprimè eruditum esse cognosco: eapro-*
Radeuicus. lib. 1. c. 18. de gestis Friderici. *pter non rudi, sed vt Philosopho confidentius scribo.* Eiusdem Frisingensis ecclesiæ sacerdos Radeuicus æqualis eum a misericordia & mansuetudine præter alias dotes commendat, dum encomium Ottonis Comitis Palatini eiusdem coniungit præconio. *Inerat*, inquit, *vtique his præclaris viris* (Reinoldo & Ottoni Comiti) *personarum spectabilitas gratiosa, generis nobilitas, ingenium sapientia validum, animi imperterriti, quippe quibus nullus labor insolitus, non locus vllus asper, non armatus hostis formidolosus. Nullius sibi delicti, nullius libidinis gratiam faciebant. Laudis auidi, pecuniæ liberales erant: gloriam ingentem, diuitias honestas vole-*
Reinoldi mansuetudo. *bant. Ætas iuuenilis, eloquentia mirabilis, prope moribus æquales: præter quod vni* (*Reinoldo*) *ex officio & ordine clericali necessaria inerat mansuetudo & misericordia: alteri, quem non sine causa portabat gladij seueritas dignitatem addiderat. His moribus, talibusque studijs sibi laudem, imperio gloriam, & vtilitates non modicas domi militiæque peperere, adeo quod tunc temporis nihil ingens, nullum exquisitum virtutis facinus in ea expeditione gestū est, in quo hos Heroes aut primos aut de primis non comperierim exstitisse.* Et rectè mansuetudo Reinoldi commendatur; nam in Cremensi & Mediolanensi expugnatione per eum stetisse videtur,
obiectio diluitur. vt vita secus ac Imperator decreuerat, cunctis donaretur. In Romanorum clade cædes plurimum Christiano datur, Reinoldo vitæ inculpatæ tutela tribuitur. Præcipue tamen sacrarum reliquiarum cultor fuit eximius, ipso antistite multa sanctarum virginū Vrsulanarū millia sunt à ciuibus è terræ fodinis eleuata, S. Carol ū M. ipse manibus suis & Thebæorum Martyrum tres antesignanos Cassium, Florentinum & Mallusium in pretiosas lipsanothecas transtulit: quid in sanctis Regibus acquirendis, transportandis, conseruandis & honorandis egerit, satis dictum est. Festum translationis ipse quam celeberrimum toti archidiœcesi indixit 23. Iulij, quod suffraganei
canonicè electus fuit. eius omnes receperunt: sat amplum etiam censum ad id solennius peragendū de suo constituit. Intrusum Reinoldum nonnulli vocant, sed plures etiam electum legitimè literis commendatitijs Imperatoris oblatis à collegio metropolitano, ad canonū præscriptum contendunt. Tritthemius, vt alios taceam, ita narrat: *Colonienses legatos in Italiam miserunt ad Imperatorem Reinaldum cancellarium, quem elegerant in episcopum ab eodem postulantes. Gauisus autem Imperator, quod locum honoris ei deferendi inuenisset, grato animo consentiens postulantibus Reinoldum Archiepiscopum donauit.* His consentiunt literæ cœnobij, in Graffschafft ad eum tunc datæ, quibus eum à Pontificatus fuga celebrant, vt supra dixi.

Chronicon Coloniense cum catalogo Archiepiscoporū consentiunt, eum omnibus suffragiis electū esse. Vna repeto labes schismatis tunc in Italicis etiam extra Germanicos Episcopos sat peruulgata omnem eius laudem obruisset, nisi pœnitens obijsset: & peste, quæ quo minus interioris animi sensa mundo patefaceret, videtur impedisse: quæ Saresberiensi decem iam ante menses aperuecas, Re-

Hæc fusius pertractaui, vt vitæ antea ctæ ratio Reinoldi cognoscatur non abhorruisse à tali sanctis Regibus impensa religione, & per eum Coloniæ instituta: vt etiam commoditas pateat transferendi, ob toties repetitam transalpinam expeditionem: præterea vt nullus annus opportunior esse intelligatur quam ipse, quo dirutum & excisum fuit Mediolanum. Neque enim eo, quo mortuus est anno Reinoldus 1167. neque sequenti per Philippum transferri commode potuissent, qui longè alia in reditu via vsus est, quam translationis vestigia (quæ Reinoldum præsentem faciunt) patiantur. Iter eius ita describit Godefridus. ad annum 1168. *Philippus Coloniensis electus non præualens per Italiam redire, & iuga montis Iouis, cum maximo tum suo, quam suorum periculo nauigio per mare ad S. Ægidium peruenit, vbi equis conscensis in Adsumtione B. Mariæ Coloniam ingressus est.* Est hic, qui tam gloriose collectis 125. millibus pro SS. Regum corporibus defendendis tot Ducibus Germaniæ prælium 12. dies obtulit, qui tanto honore sanctos Reges ornarit, & eorum amore ciuitatem ingenti muro & fossis vna cum ciuibus contra adsultus hostium communierit, infra apparebit.

CAPVT LI.

Quatuor testimonia summorum Pontificum Innocentij 4. Ioannis 22. Bonifacij 9. & Pij 2. Coloniæ quiescere SS. tres Reges, adiectis indulgentijs: item Imperatorum, Regum & Ducum, qui eos Coloniæ honorarunt.

HACTENVS examinatis causis, occasionibus, traditionibus, vestigijs locorum, & alijs adiunctis vltimam sanctorum Regum translationem à Mediolano Coloniam factam probauimus: testes nunc aliquot luculentiores singulorum exinde seculorum proferam, qui suo suffragio confirmant eandem, ne remaneat vllus deinceps dubitandi scrupulus.

Ac supremas inter omnes meritissimo iure sibi vindicant summi sacrorum antistites, Dei in terris vicarij, Romani Pontifices: qui non solent res gestas temerè pronunciare, nisi vel fama totius fere orbis, vel certis indicijs id verum, testatumque comprobetur. Quatuor ex ijs hic laudabo contra Nouatorem quendam Gallum, qui negat eos obijsse: corpora eorum vel ossa vspiam adseruari, multo minus miraculis à Deo fuisse illustrata, cui diserta summorum Pontificum diplomata refragantur. Primus Innocentius 4. qui metu Friderici secundi Roma Lugdunum se receperat & Coloniæ corpora SS. Regum quiescere & multis coruscare miraculis his verbis testificatur.

INNOCENTIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORUM Dei Venerabili fratri Archiepiscopo & dilectis filijs capitulo Coloniensi salutem & Apostolicam benedictionem.

LIcet is, de cuius munere venit, vt sibi à fidelibus suis dignè & laudabiliter seruiatur de abundantia pietatis suæ, quæ merita supplicum excedit & vota bene seruientibus multo maiora retribuat, quam valeant promereri. Nihilominus tamen desiderantes reddere Domino populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum ei, quibusdam illectiuis muneribus, indulgentijs, sed & remissionibus inuitamus, vt exinde reddantur diuinæ gratiæ aptiores: cupientes igitur vt ecclesia vestra, in qua TRIVM SANCTORVM MAGORVM CORPORA CORVSCANTIA MVLTIS MIRACVLIS *sub veneranda custodia conseruantur! congruis honoribus frequentetur, omnibus verè pœnitentibus, & confessis, qui ecclesiam ipsam in festiuitate ipsorum Sanctorum venerabiliter visitauerint, annuatim de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli Apostolorum*

stolorum eius autoritate confisi 40. dies de iniunctâ sibi pœnitentia misericorditer annis singulis relaxamus: Datum Lugduni 6. Aprilis Pontificatus nostri anno quarto.

Sequenti anno idem Pontifex aliud dedit breue libro sequenti recitandum: in quo sic loquitur. *Cum autem V. F. noster Archiepiscopus, & dilecti filij capitulum Coloniense Ecclesiam ipsam* (IN QVA TRIVM BB. MAGORVM CORPORA REQVIESCVNT,) *reparare cupiant opere sumtuoso.*

Ioannes XXII. an. 1327. in diplomate lib. 9. recitando sic ait. *Pro eo maximè, quod ad dictam Ecclesiam in honore virginis gloriosæ fundatam, & B. Petri Principis Apostolorum vocabulo insignitam, in qua trium sanctorum Regum, qui Regem regum altissimum meruerunt oculis carneis intueri, & eum mysticis muneribus adorare, corpora sunt venerabiliter collocata.*

Bonifacius IX. eodem seculo festum translationis SS. Regum & peregrinationes ad eos factas approbat.

BONIFACIVS EPISCOPVS, SERVVS SERVOrum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

PRærogatiua specialis fauoris & gratiæ venerandam Ecclesiam Coloniensem, prosequi cupientes, vt Christi fideles ad Ecclesiam ipsam, in qua sanctorum trium Regum (qui Christo Regi tria munera pretiosa obtulerunt) corpora venerabiliter requiescunt: & quæ à populo illarum partium in celebri veneratia, & deuotione continua, & ad quam etiam peregrinorum de diuersis partibus mundi confluere consueuit multitudo, eò libentius confluant ad eandem, quo ibidem ex hoc vberius dono cœlestis gratiæ conspexerint se refectos; de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, vt omnes verè pænitentes & confessi, qui in Epiphaniæ, & translationis eorundem Regum festiuitatibus, singulis videlicet ipsarum festiuitatum diebus eandem Ecclesiam deuotè visitauerint, annuatim illam indulgentiam, & peccatorum dictam remissionem dicta auctoritate consequantur, quam verè pænitentes & confessi Ecclesiam S. Mariæ de Angelis Assisinatensis diœcesis, primo & secundo diebus mensis Augusti visitantes eadem autoritate quolibet anno consequuntur.

Pius 2. in ep. de Germania, & in rebus. Pius secundus videtur cum Friderico Cæsare, cui à secretis fuit, Coloniam inuisisse, de qua in epistola sua eruditissima cardinalis cum esset ita scribit. *Quid ea Colonia, quæ de coniuge Claudij, matre Neronis Agrippina dicta est, & trium Magorum ossibus illustrata?*

Post Apostolicæ sedis autoritatem, proximam meretur fidem Imperatoria & regia maiestas. Constat autem ex libro vltimo fusius narrabitur Imperatores Romanorum Ottonem quartum, Wilhelmum, Henricum septimum, Rupertum, Sigismundum, Fridericum, Maximilianum, Carolum quintum, & Ferdinandum: item Reges Angliæ, Portugalliæ, Poloniæ, Hierosolymitanum ac Cyprium, Duces etiam innumeros & inprimis Lotharingiæ & Burgundiæ piè eorum sacra corpora Coloniæ visisse, vidisse, coluisse & oblatis donis honorasse quinque seculis

CAPVT LII.

Testimonia coæuorum seculi duodecimi Mediolani inuentos & Coloniam translatos esse SS. tres Reges, ibique quiescere.

Rainold. I. REINOLDI Archiepiscopi Coloniensis qui transtulit, in literis Vercellis Coloniam datis & cap. 31. recitatis. *Nempe tria nobis munera donauit pretiosissima, videlicet corpora insignia beatissimorum trium Magorum, ac Regum, qui primitiæ gentium in typum & præsagium futuræ ex Gentibus ecclesiæ, iacenti adhuc Christo in præsepi munera pretiosa obtulerunt: quorum nobilissima corpora omnique veneratione dignissima Mediolani in ecclesia B. Eustorgij solenniter ac gloriosè fuere recondita.*

II.

II. Ioannis Saresberiensis Carnotensis Episcopi: huic M Gerardus Angliæ oraculum iuris, Regi Franciæ & Angliæ carissimus, ac postea Episcopus, ab Alexandro tertio Coloniam missus, vt ciues legitimo Pontifici contra schismaticos redderet obsequentes: scripserat de translatione SS. trium Regum Coloniam Mediolano factam, & inuentione multorum millium corporum Vrsulanarum virginum: petit Saresberiensis ab eo Coloniæ moranti sub eius chiropapho & signo reliquias circa annum 1165. his verbis: *De cetero iam porrectas itero preces, quatenus de reliquijs Regum, & Virginum mihi vestro aliquid transmittatis cum vestrarum testimonio literarum.* *Ioannis Saresberiensis.*

III. Geuehardi monachi Graffschaffensis in epitaphio Reinoldi anno 1167: sepulti, cuius talis est clausula: *3. Geuehardi in epitaphio Reinoldi.*

Corpora sanctorum Latio direpta Magorum
Felicem florem roseum, sanctumque Naborem
Nobis aduexit, benefactis crimina texit;
Idus sextilis pater hic decessit herilis,
Cuius solamen sit Petrus Apostolus, Amen.

IV. Philippi Heinsbergensis Archiepiscopi successoris Reinoldi, qui in diplomate libro sequenti recitando sic de sanctis Regibus loquitur: *Ex relatu plurium intelleximus, quod noster antecessor piæ recordationis Reinoldus Archiepiscopus eleemosynas, quæ ad SS. Regum corpora offeruntur, sicut & ipsos Reges maiori Ecclesiæ in Colonia obtulerit laudabili consideratione motus, vt vbi sanctissimi Reges corporaliter quiescerent, & in maiore haberentur veneratione: ibi de oblationibus eorum iusta & benigna consolatio ad Canonicos perueniret.* *4. Philippi Archiepiscopi.*

V. Auctoris Auctarij Affligimensis qui sui temporis, vt Miræus probat, gesta refert, ad an. 1163. ait, *Corpora trium Magorum, à Reinoldo Coloniensi electo de ecclesia quadam ciuitate contigua translata sunt, cum magno gaudio & exsultatione, totius prouinciæ processione mirabiliter ordinata, ciuitati Coloniensi illata, & in Ecclesia S. Petri reposita sunt; si quis vult scire, quomodo de partibus suis translata sint Constantinopolim, & de Constantinopoli Mediolanum, id in Ecclesia S. Petri Coloniæ inueniet.* *5. Auctoris Affligemensis.*

VI. Ottonis à S. Blasio ad an. 1162. *Tres Magos, qui cum muneribus stella duce Christum in cunabulis adorauerunt, inibi inuentos Reinoldo Coloniensi Episcopo, qui in hac obsidione cum sua militia præcipuè clarnit, dono dedit, quos venerabilis Pontifex ad Cisalpina transferens; Coloniensi Ecclesiæ intulit, hisque Patronis totam Germaniam illustrans, vniuersam Teutonicorum gentem magnificè nobilitauit, incorrupti enim, quasi adhuc viui in singulis de pretioso metallo sarcophagis, in eadem ecclesia hactenus reseruantur.* *6. Ottonis S. Blasiani.*

VII. Dodechini qui eo ipso tempore floruit in Germania: abbas postea S. Dysibodi an. 1162. *Mediolanum rursus à Cæsare obsessa, insimul etiam in breui capta, populus expulsus; murus in circuitu deiectus. ædes exceptis SS. templis solo tenus destructæ, Reinoldus Coloniensis Episcopus corpora trium Magorum, quæ adhuc incorrupta durant, clam auferens secum Coloniam singulis in loculis transtulit: & in maiori Ecclesia B. Petri cum tripudio populi collocauit.* *7. Dodechinus Abbas.*

VIII. Robertus de monte florebat translationis tempore. *Eodem*, ait, *anno. 1159. inuenta sunt trium Magorum corpora, qui saluatorem nostrum infantem adorarunt in Bethlehem in quadam veteri capella iuxta vrbem Mediolanum, & præ timore Friderici imperatoris Alemannorum, qui eandem vrbem veniebat obsidere leuata, & in ciuitate posita.* Hi omnes Neubrigense sunt vetustiores, certè æquales minimum. *8. Roberti à monte.*

IX. Wilhelmi Neubrigensis, qui natus anno 1135. tunc cum transferrentur Reges Coloniam 27. annorum erat: *illi* (Mediolanenses) *communandi libidinem in tuendæ libertatis constantiam conuertentes, totis se opibus aduersus imperatorios impetus muniebant: cumque suburbana demolirentur atque diruerent, non tam obsessis nociua, quam obsidentibus vsui forent: ea de re monasterium quoque antiquum & nobile, & Sanctorum insigne reliquijs extra mœnia destruentes, quidquid in eo sacrum, reuerendumque inuentum est, in vrbem sustulerunt. Trium præcipuè Magorum cor-* *9. Wilhelmi Neubrigensis.*

pora, qui saluatoris infantiam mysticis honorando muneribus, facti sunt ex Gentibus primitiæ Deo & agno. Et quidem thesaurus iste olim in eiusdem Ecclesiæ secreto repositus, ipsos quoque monachos clericosque ibidem ministrantes latebat: sed cum usque ad fundamentum destrueretur ipsa Ecclesia, repertus & reuelatus est cum manifestis indicijs, quibus declarabatur, quod viri illi (quorum memoria in benedictione est) honorato & adorato saluatore puero in regionem suam reuersi etiam post passionis eius triumphum superstites fuerint, & percepta à Prædicantibus Apostolis Baptismi gratia, ad ipsum, quem in cunabulis olim honorauerant, ab eodem in dextera Patris sedente honorandi migrauerint. Nec notum est, à quibus personis sacræ illorum reliquiæ illuc delatæ ibique repositæ fuerint. Eædem verò reliquiæ ossibus & neruis compactæ cutem quoque aridam, atque imputribilem super inductam habebant, vt putatur balsami, quo post mortem gentili more corpora eorum delibuta creduntur. Sed aureus circulus eadem (vt dicitur) corpora cum reperta sunt ambiebat, vt sibi mutuò cohærerent. Igitur obsessa est vrbs Mediolanensis ab imperatore Friderico, cuius quantus exercitus fuerit, eo ipso cognoscitur: quo Mediolanum potuit obsidere, vrbem scilicet potentissimam, & de suorum numerositate atque ferocia filiorum immensius gloriantem. Quæ nimirum post casus varios multiplicesque conflictus deditioni addicta incidit in manus hostiles. Victor Imperator ciuitatem Translatio. *euertit, ciues quoniam se dediderant, non disperdidit, sed dispersit. Præclaras illas reliquias Magorum ibi reconditas Longobardis ægrè ferentibus, in regnum Teutonicum transtulit, & thesauri huius custodia ciuitatem Coloniam insigniuit.* Ita lib. 2. rer. Anglic. c. 8. Ad hoc seculum spectant, quæ tunc prodierunt lectiones horariæ de vita & gestis SS. Regum conformes narrationi Neubrigensis: & ijs quæ auctarium Affligmense dicit de historia eorum in S. Petri Basilica conseruata. E quibus multa videtur Ægidius hausisse de quo sequenti capite. Præterea hymni, antiphonæ, collectæ, prosa solennis, quæ in sacro canitur, corporum SS. Regum translatorum Coloniam, meminerunt, & hoc ipso tempore lucem adspexerunt.

Ad idem spectant vestigia, traditiones, documenta vel inscriptiones locorum, vnde & per quæ sunt corpora transportata: vt Mediolanensium ingens, sed vacuus eorum sarcophagus, quo Constantinopoli eo delata fuerant. Lucernense sacellum eorum, ara Bambergensis cum inscriptionibus. Fons Strabonensis & Abbatia trium Regum Burgundica, documenta Brisacensia, Gamundiensia, Bambergensia, Moguntina, & montis S. Appollinaris, ac alia supra recensita.

CAPVT LIII.

Testimonia autorum seculi decimi tertij ab an. 1200. ad 1300.

Cæsarius an. 1220.

CÆSARIVS Heisterbacensis in chron. Ep. Col. in Reinoldo. *Cum in obsidione Mediolanensi cum imperatore esset, in Pontificem electus à clero populoque Coloniensi est: post deuictum autem Mediolanum tres Magos, qui infantiam Domini mysticis muneribus venerati sunt, magno labore & periculo Mediolanensibus abstulit, & ad perpetuam Germaniæ gloriam Coloniam mira instantia transuexit.*

Iacobus de Vitriaco. Iacobus de Vitriaco Cardinalis floruit an. 1220. hic hom. 3. de Epiphania ait; *Tenet autem Ecclesia, quod fuerint tres, vnde & eorum tria corpora in ciuitate Coloniæ hodiè ostenduntur.* NB. ab an. 1221. ad 1230. tria testimonia Henrici ducis Lotharingiæ fundatoris altaris trium Regum: tum Henrici Archiepiscopi & Capituli de custode trium Regum V. lib. 3. c. 42.

Ægidius aureæ vallis. Ægidius aureæ vallis Religiosus an. 1230. fusius reliquis omnibus 1. refert. sanctorum Regum à S Helena translationem factam Constantinopolim. 2. alteram ab Eustorgio Constantinopoli Mediolanum 3. inuentionem eorundem ibi latentium 4. promissionem eorum a Friderico datam Henrico Leodiensium Antistiti. Demum Reinoldi translationem sic exsequitur. *Postmodum Anno Domini 1164.*

cum

cum Fridericus Romanorum Imperator sibi Mediolanenses rebelles subiugasset, & esset ciuitas in eius potestate, mortuo in partibus illis, vt supra diximus, Henrico Leodiensium Episcopo, cui Imperator trium Magorum corpora contulerat, Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus sæpedictos Beatos Reges sibi dari petijt, & obtinuit: sustulit etiam inde duos pretiosissimos martyres Felicem & Naborem, qui in eadem vrbe Mediolanensi passi fuerant pro Christo. Qui nimium exsultans, tam Reges quam Martyres per honestas personas Coloniam transmisit. Quibus appropinquantibus tota ciuitas obuiam ruit, tam Clerus, quam populus, vterque sexus, omnis ætas, cum hymnis & canticis, & thesaurum sibi cœlitus missum in Ecclesia S. Petri deposuerunt. Subdit de odore eorum prodigioso & lipsanotheca.

Hic primus deflexisse videtur ad annum 1164. necessario quidem ob ea, quæ narrarat: cum enim dixisset Henricum Leodiensem mortuum anno illo, & ei prius donata fuisse corpora, & ob mortem illius cessisse Reinoldo, non potuit ante dictum annum 1164. referre factam Coloniam translationem: quem errorem eo sequi seculo complures cœperunt & deinceps, vt apparebit floruit eodem an. 1230.

Cur primus is videatur deflexisse ad A. 1164.

Godefridus Pantaleonita is etiam refert. *Interea Dominus Reinoldus Coloniensis electus cum Imperatore in Italia degens, super omnes, qui aderant Principes fidelius ac deuotius seruiuit: auditoque huius lætitiæ ac victoriæ nuncio, impetrata ab Imperatore licentia, cum integritate gratiæ eius rediit, acceptus ab eo pretiosissimis muneribus trium scilicet Magorum corporibus, qui infantiam Domini mysticis muneribus venerati sunt, duobusque Martyribus Felice & Nabore, qui cum prædictis Magis apud Mediolanum venerabiliter reconditi erant. Itaque cum præfatis & illustrissimis donis in vigilia B. Iacobi Coloniam ingressus gloriosè & magnificè suscipitur, maximè pro reliquijs, quas ad perpetuam Germaniæ gloriam Coloniæ intulit.*

Godefridus.

Ioannes de Becka narrat Wilhelmi Imperatoris cultum SS. Regum: *Demum;* ait, *appropinquante Theophania Dominus Rex migrauit ad Coloniam, vt ibidem in honore trium Magorum solennem immolaret hostiam.* Subdit: *quomodo celebratis Epiphaniæ solennijs fuerit ab Alberto Magno insuetato acceptus epulo.* vixit Ioannes à Becka seculo sequenti.

Ioannes à Becka in Chron. Vltraiect. in Othone 3. creat. 1247.

Henricus Stero circa A. 1260. floruit: Abbas putatur fuisse Siburgensis, is Mediolanense excidium constituit An. 1162. *Imperator Mediolanum destruit An. 1164. trium Magorum corpora translata sunt ad Coloniam.*

Stero.

Chronica Augustensis eadem habet.

Chronica Augustensis.

Chronica Sclauica An. 1280. scripta. *An. Domini 1164. Reinaldus Coloniensis electus corpora trium Magorum de Mediolano in Coloniam deportauit.*

Chronica Sclauica.

Albertus Abbas Stadensis peruenit ad An. vsque 1256. *An. 1162. Mediolanum Imperatori traditur. An. 1164. Reinaldus Coloniensis electus corpora trium Magorum, vt dicitur, Mediolano Coloniam adduxit.*

Albertus Stadensis.

Contra eodem seculo Vincentius Beluacensis ita habet ex duobus autoribus: *Ex Chronicis,* ait, *anno Domini 1161. corpora trium Regum siue Magorum, qui Dominum in cunabulis adorauerunt, olim ab Imperatore Constantinopolim translata & à S. Eustorgio Mediolanum miraculosè transuecta. Inde postquam Fridericus Imperator illam vrbem destruxit. Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus à Mediolano Coloniam transtulit: Alexander Papa in Galliam venit, & à Regibus Francorum & Anglorum honorificè susceptus est. An. Domini 1162. destructa vrbe Mediolanensi Archiepiscopus Coloniensis sanctos tres Magos apud Coloniam transtulit & anno sequenti Alexander Papa in Gallias venit.*

Vincentius Beluacensis. lib. 29. c. 22.

A. 1162.

Siffridus Presbyter eodem extremo seculo consentit etiam in tempore *An. 1162. Imperator Fridericus Mediolanũ cepit & expugnauit. Tunc Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis, qui in eo erat, impetrauit corpora trium Magorũ, qui Christo infanti munera obtulerunt, quæ Mediolani extra muros ante portam Romanam in Ecclesia S. Eustorgij seruabantur pariter in vno sarcophago marmoreo. Quibus impetratis Coloniam gaudens secum tulit, & in Ecclesia maiore honorificè collocauit.*

Siffridus presbyter 1. Epitomes. A. 1162.

Matthæus Parisiensis floruit an. 1250. is in sua historia 1234. ex Iuone Narbouen-

Matthæus Parisiensis ad A. 1242.

si de Tartaris scriptum reliquit, qui interrogati, cum terris suis relictis Prouincias Christianorum inuadant? Respondent: *propter Magos Reges, quorum sacris corporibus ornatur Colonia in patriam suam reportandos.*

Gothardus Hagen. Gothardus Hagen secretarius Coloniensis ciuitatis vixit an. 1260. & scripsit Germanicis rhytmis bella Coloniensia tunc gesta, enumeratque patronos vibis.

Tres Solyma Reges qui conseruauit in vrbe
Herodis cassis artibus atque dolis:
Incolumesque simul patrias deduxit ad oras,
Atque Agrippinæ corpora sacra dedit.
& infra:
Sancta trias Regum tibi militat Agrippina
Fida tui custos, præsidiumque tuis.
Melchior & Gaspar, queis tertius additur heros
Balthasar auxilium subsidiumque ferunt:
Hos supra Reges loculo seruantur eodem
Cum Felice Nabor, mystaque Gregorius.
Martyrij palmis effuso sanguine clari:
Hi tua defendunt mœnia, templa, domus.

Iacobus de voragine Ep. ianu. D. Mun. Eodem seculo exeunte Iacobus de Voragine Archiepiscopus Genuensis. *Horum (trium Magorum) corpora Mediolani in ecclesia, quæ nunc est Fratrum Prædicatorum qui iacebant, sed nunc Coloniæ requiescunt.*

Martinus Polonus an. 1162. Martinus Polonus Archipiscopus Consentinus floruit an. 1260. *Mediolanum destruitur à dicto Friderico mense Martio an. Domini 1162. siquidem muri eius altissimi funditus suffossi sunt, cetera ad cinerem redacta. Tempore Friderici Roaulphus (Reinoldus) Archiepiscopus Coloniensis trium Magorum corpora de Persidis olim Constantinopolim ab Imperatore translata, & inde à Sergio (Eustorgio) Mediolanum miraculosè translata. Mediolano ab eodem Friderico destructo transportauit Coloniam.*

Diploma Capituli Metropolit. Colonien. existat in c. 13 Banne-ly de translatione 5. edit. e. Diploma metropolitani Capituli Coloniensis an. 1294. vulgatum hæc habet: *In summo altari ecclesiæ nostræ, in qua beatorum trium Magorum corpora sunt recondita* V. lib sequenti c. 54.

Wilhelmus Durantes. Wilhelmus Durantes dictus speculator natione Vasco Episcopus Mimatensis viuebat an. 1250. l. 6. Rationalis diuinorum officiorum: *Magi autem ipsi fuerunt Caspar, Melchior & Balthasar. & fuerunt Reges iuxta illud psalmi: Tibi offerent Reges munera & iterum Reges Tharsis. Quorum corpora de Mediolano in Coloniam translata fuerunt: & dicuntur Magi a magnitudine scientiæ.*

Chronicon Anonymi desinens an. 1200. Chronicon Anonymi desinens in an. 1200. ad an. 1162. ait, *Imperator Mediolanum funditus euertit.* Idem ad an. 1164. *Reinoldus Episcopus Magos Coloniam attulit.* Postea an. 1167. *Reinoldus Coloniensis Episcopus obijt.*

Diploma vnionis cleri totius Coloniensis facta an. 1297. *Ad honorem Dei, B. Mariæ Virginis, B. Petri, & aliorum Apostolorum, beatissimorum trium Magorum, nec non & patronorum nostrorum, omniumque Sanctorum, quorum merita in nostris venerantur ecclesijs, per fidem corporalem & per iuramenta, tactis sacrosanctis à nobis singulis Prælatis ac personis ecclesiarum nostrarum præstita ad nos inuicem adfirmæ caritatis vinculum seruandum, conformamus, vnimus, connectimus & ligamus, ita quod deinceps vnanimiter & concorditer pro fouendis & conseruandis iuribus stabimus. an.* 1297. *in vigilia B. Georgij Martyris.*

CA.

CAPVT LVIII.

Testes seculi quartidecimi ab an. 1300. ad 1400.

Leuoldus Northoff

Levvoldus de Northoff Canonicus Coloniensis circa an. 1320. floruit. Anno ait Domini 1164. Imperator Fridericus mense Martio Mediolanum capit & destruit: inde tunc corpora trium Regum per Archiepiscopum Coloniensem sunt translata.

Petrarcha lib. epist. ep. 4.

Franciscus Petrarcha Florentinus circa an. 1330. Coloniæ sanctos tres Reges visit vt ipse sic narrat. *Aquis digressum excepit Agrippina Colonia: & vidi templum vrbe media pulcherrimum, quamuis inexpletum, quod haud immerito summum vocant, Magorum ibi Regum corpora, ab ortu ad occasum tribus saltibus transuecta, quos æthereum quondam Regem ad præsepia vagientem cum muneribus venerati legimus, venerabundus aspexi.*

Statuta Coloniensia Henrici Archiepiscopi.

Henricus a Virnenburg Archiepiscopus Coloniensis in Synodo statuit diem translationis SS. Regum festiuum post annum 1305. his verbis. *Et volumus crastinum B. Mariæ Magdalenæ, quo corpora trium Regum beatorum Coloniam peruenerunt Coloniæ tantum, sicut dies Apostolorum, cum solennitate diuorum & celebratione populi obseruari.*

Ioannes 22. Papa.

Ioannes 22. an. 1. 3. 27. in diplomate confirmatorio Sodalitatis S. Petri Coloniensis hæc habet: *pro eo maximè quod ad dictam ecclesiam, in honore Virginis gloriosæ fundatam & B. Petri Principis Apostolorum vocabulo insignitam, in qua trium sanctorum Regum, qui Regem Regum altissimum meruerunt oculis carneis intueri, & cum mysticis muneribus adorare, corpora sunt venerabiliter collocata.*

Historia Archiepiscoporum Bremensium.

Historia Archiepiscoporum Bremensium incerti auctoris peruenit ad an. vsque 1376. *expugnatum facit Mediolanum an.* 1162 *ab an.* 1163. ait, *Reinoldus Coloniensis electus corpora trium Magorũ vt dicitur de Mediolano Coloniam adduxit.*

Chronica Ioannis de Dursten in Reinaldo.

Chronicon Archiepiscoporum Coloniensium, vt putatur, Ioannis de Dursten scriptum post an. 1300. *Inter hæc autem idem D. Reinaldus Archiepiscopus super Principes Imperatoris deuotus & fideliter seruiens eidem: impetrata ab ipso Imperatore grata licentia, & acceptis ab ipso in dono pretiosissimis muneribus, scilicet corporibus BB. trium Magorum, nec non duorum Martyrum scilicet Felicis & Naboris, quæ quidem Sanctorum reliquiæ in ciuitate Mediolanensi per Imperatorem tunc temporis capta atque destructa fuerant; vsque illuc recondita, cum dictis venerandis reliquijs in vigilia D. Iacobi Apostoli sub an. 1164. cum gaudio & exsultatione omnium gloriosè Coloniam aduenit, dictas ibidem reliquias ad honorem & exaltationem ipsius ciuitatis Coloniensis vsque in hodiernam diem ibidem relinquendo.*

Ioannes Hildesiensis.

Ioannes Hildesiensis circa an 1360. floruit: is historiam SS. Regum comprehendit libello 46. capitum: sed tot inspergit fabulas, vt suspectam reddiderit omnem suam narrationem, cauteque legendus sit: ideo nunquam eius ausus sui fide niti: nisi res aliunde etiam robur haberet & ab alio idoneo autore, vel ratione solidâ posset confirmari. In translatione cum vulgarem sequatur Coloniensis officij horarij narrationem & cum de miraculis eorũ & de peregrinationibus, quæ tunc cũ viueret ad eorum sacra fiebant limina & à Pontificibus approbantur, non videtur negligendus.

c. 41.

Anno inquit Domini 1164. ciuitas Mediolanensis Friderico primo Imperatori rebellauit, quã Imperator destruere proposuit, & circũuallauit. Vnde meliores & nobiliores in ciuitate, paucis scientibus ipsa triũ Regũ corpora secretissimè absconderunt, & cum Imperator auxilio Reinaldi Archiepiscopi Coloniensis, & aliorum Principum & Dominorum Mediolanum obsedit, cepit & expugnauit. Ex tunc Reinaldus Archiepiscopus Coloniensis palatium D. Assonis de turri, quem Imperator præ alijs omnibus exosum habuit, cepit & intrauit & ad manus suas obtinuit. Qui D. Asso secretum accessum ad Reinaldum Archiepiscopum Coloniensem petijt: qui dum securus & secreto ad Archiepiscopum venisset, ipsum petijt vt sibi gratiam apud Imperatorem vellet impetrare, ex tunc sibi trium Regum corpora cum alijs reliquijs vellet

l[illegible] dare & abscondito demonstrare. Quod cum Reinaldus Archiep[illegible] Coloniensis fe[illegible] & perfecisset: ex tunc ipsas reliquias dedit & demonst[illegible] qua cum habuisset, per suos fideliores & secretiores statim [illegible] Coloniam dir[illegible] & d[illegible]i[illegible]uit: quod postmodum Imperatori indicauit: & tunc primum ipsas reliq[illegible] ab Imperatore postulauit & impetrauit: & distulit Imperatori prius [illegible] ipsas reliquias venerandas dubitauit se posse impetrare: & ex tunc Archiepiscopus [illegible] trium Regum corpora cum alijs reliquijs publicè & honorificè transtulit, & ab omni populo cum hymnis & laudibus recepta in ecclesia S. Petri ibidem venerabiliter collocauit: per quos Deus omnium quamplurima mirabilia & virtutes in praesentem diem operatur: & à principibus, & nobilibus & diuersis populis deuotè venerantur: & à longissimis terris, partibus & prouincijs cum maximis reuerentijs queruntur & visitantur.

Flos florum. Flos Florum Chronicon est M. S. de rebus Mediolanensibus inprimis & anno 1393. concinnatum: id folio 96. pag. 1. de Arsacio Archiepiscopo haec inter alia habet. *Sepultus fuit ad S. Stephanum ad Rotam: ac [illegible] ossibus cle[illegible] continuauit incessanter. Cuius corpus Fridericus Barbarossa vna cum tribus Magis & corpora SS. Naboris & Felicis exportari fecit in Alemanniam:* quamuis alij velint S. Arsacium quadringentis annis citius exportatum.

Ioannes Transmolanus in gest. Abbatum S. Laurentij. Gesta abbatum S. Laurentij Ioannis Transmolani, qui scribere desijt an. 1400. *Fuit cum Imperatore Henricus Leodiensis Episcopus, qui in tantum eius gratiam adeptus est, vt Mediolano destructo trium Magorum corpora, qui Domino Iesu in cunabulis posito aurum, thus & myrrham ei obtulerunt, ei Leodium transferre concederet, sed pro dolor Episcopus morte praeuentus, apud Papiam defunctus est, & sic Leodiensis ecclesia pretiosa Magorum corpora perdidit vsque in hodiernum diem.*

Petrus Paludan. [illegible] de Episc. Petrus Paludanus Dominicanus an. 1370. *Successu vero temporis Mediolanenses Friderico Imperatori se opposuerunt, cum inter ceteros in sui praesidium Reinaldum Archiepiscopum Coloniensem vocauit, & expugnata ciuitate [illegible] pe[illegible] sui longi itineris maximique laboris eadem tria corpora [illegible], qui grataniter ipsa recipiens vsque ad Coloniam perduxit, vbi in summo honore [illegible] requiescunt, [illegible]liter sibi famulantibus apud Deum rogantes.*

Gobelinus Persona in Cosmod. in aetatis 6. c. 60. Gobelinus persona qui licet seculo sequenti maximè fl[illegible]ruerit in fine tamen seculi huius iam quad[r]agenario maior fuit. Sic autem transl[at]ionem refert. *Et iussit Imperator omnes consules, Legistas, Iudices & milites [illegible] populum in ciuitatem remittendo: deinde murum & turres ciuitatis dirui, & fossata iussit impleri: Tunc reuelata sunt Reinaldo nouo Archiepiscopo Coloniensi corpora sanctorum trium Regum, quae petijt ab Imperatore & obtinuit, & ea [illegible] Coloniam perduxit A. Domini 1163.*

Ioannes à Leidis. Ioannes à Leidis vixit in fine huius & initio sequentis seculi is accuratè translationem sic describit. *Fridericus autem Imperator adjecit [illegible] & obsedit ciuitatem Mediolanensem cum multis Episcopis, Ducibus, Comitibus & alijs Principibus, capta autem ciuitate, quidam ditissimus ciuis Reinoldum Archiepiscopum Coloniensem secreto conuenit, vt vita sibi incolumis, & res suae hoc pacto conseruarentur, vt idem ciuis eidem Episcopo SS. tres Reges in manus suas resignaret, & quomodo adducerentur, nullo ciuium vel extraneorum sciente consilium daret. Promisit Episcopus & suscepit Magos tres. Qui quia integri erant, nec facilè abdi vel abscondi poterant, à datore eorum hoc accepit consilium, vt factis tribus feretris simularet tres amicissimos cognatos suos pestilentia mortuos, & se coniuratum ab eis, vt per se ipsum adducerentur ad patriam suam. Dispersa igitur haec fama de mortuis Episcopi cognatis in populo, qui accepta Imperatoris licentia & equis velocibus lecticas trahentibus & aromatibus myrrhae & thuris aërem circumcirca permulcentibus Coloniam peruenit, & appropinquans ciuitati clericis, & ciuibus, quid afferret, mandauit. Occurrit igitur ei cum maximo gaudio & gloriosa processione tota ciuitas & in medio templi D. Petri Apostoli honorificè susceptas reliquias suo integros sanctos collocauerunt.*

Hermannus de Lerbeke. Hermannus de Lerbeke Dominicanus vbi[illegible] 1390. qui in Chronico Comitum

Sch[illegible]

Schawenburgensium Reinoldus ita celebrat: *Duce de Mediolani obsidione reuerso, Adolphus Comes cum cognato suo Reinoldo Coloniensi Anchiepiscopo Angliā visitat, & contristati sunt tam clerus, quam populus terræ, propter diutinam absentiam boni pastoris: iste Reinoldus corpora trium Regum, quæ Mediolani in ecclesia, quæ nunc Fratrum Prædicatorum est, quiescebant, tulit, & Coloniam transtulit. Item præfatus Dux Henricus Ducatu Westphaliæ & Angariæ ab Imperatore Friderico priuatur, & ecclesiæ Coloniensi possidendus in perpetuum donatur. Circa idem tempus an. scilicet D.1163.* Vides eum ante an. 1163. constituere translationem: & causam exauctorati Ducis Henrici Leonis Mediolanensem desertam obsidionem facere.

CAPVT LV.

Testes seculi quinti decimi ab an. 1400. *ad* 1500.

HVGGARIVS Hungarus Franciscanus circa an. 1404. in Biga salutis. *S. Helena Constantini Imperatoris mater audiens trium Regum reliquias circa dictum montem reconditas, cum honore suscepit & Constantinopolim detulit. Deinde tempore Mauritij Imperatoris dicta ciuitas rebellauit, qui auxilio Mediolanensium vi cepit ciuitatem, & trium Regum reliquias ipsis condonauit. Nouissimè per Henricum Imperatorem postquam Mediolanum possedit Coloniam per Rhenum fluuium detulit easdem reliquias, ubi in magna deuotione & reuerentia conseruantur.* *Huggarius Hungarus.*

Magnum Chronicon Belgicum fol. 187 *Interea D. Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis cum Imperatore in Italia degens super omnes qui aderant Principes fidelius ac deuotius seruiuit, & acceptis ab ipso in donum pretiosissimis muneribus trium scilicet Magorum corporibus, qui infantiam Domini Saluatoris mysticis muneribus venerati sunt, nec non duorum Martyrum videlicet Felicis & Naboris, cum quibus venerandis reliquijs in vigilia B. Iacobi Apostoli an. 1164. cum gaudio & exsultatione omnium gloriosè Coloniam aduenit.* *Magnum Chronicon Belgicum.*

Alphonsus Tostatus Episcopus Abulensis floruit an. 1440. *De istis dicit S. Augustinus quod fuerint primitiæ Gentium, nad est primi de Gentibus ad Christum conuersi: hi Magi postea in fide valde fuerunt excellentes: quorum tria corpora diu manserunt in vrbe Mediolani: nunc vero in vrbe Colonia requiescunt.* *Alphonsus Tostatus in c. 2. Matt.*

S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus floruit an. 1445. *Sed an. 1156. ipse Fridericus Imperator cum magnis copijs descendit in Italiam, atque ciuitatem Mediolanum continua septem annorum obsidione vallauit, ac demum captam destruxit, ac tripartitis in Burgis. Destructa autem illa famosissima ciuitate, & ad solum vsque coæquata, corpora trium Regum, scilicet Magorum, qui ad Christum adorandum in cunabulis venerant stella duce, olim a Constantinopoli translata & per S. Eustorgium miraculosè Mediolanum transducta, Reginaldus Archiepiscopus Coloniensis à Mediolano Coloniam transtulit, vbi nunc requiescunt.* *S. Antonin.*

Ioannes de Wesalia Canonicus Coloniensis ad S. Seuerinum floruit an. 1450. is in M. S. Chronico Archiepiscoporum loci in Reinoldo ait: *Reinoldus Imperatoris Friderici Cancellarius super omnes Principes Imperatori deuotus, & fideliter seruiens eidem: & acceptis ab ipso in dono pretiosissimis muneribus, scilicet corporibus BB. Magorum Gaspar, Melchior & Balthasar: nec non duorum Martyrum Felicis & Naboris: quæ reliquiæ in ciuitate Mediolani per ipsum Imperatorem tunc temporis capta atque destructa fuerant vsque illuc reconditæ, cum dictis reliquijs 10. scilicet Augusti cum gaudio & exsultatione omnium Coloniam aduenit, dictas reliquias ibidem ad honorem & exsultationem ipsius ciuitatis Coloniensis vsque in hodiernum diem ibidem relinquendo.* *Ioannes de Wesalia.*

Matthæus Palmerius Florentinus ad an. 1162. *Mediolanum à Friderico captum magna ex parte subuertitur, postquam illud 7. annos obsederat.* & ad an. 1168. *Corpora trium Magorum olim è Persarum regione Mediolanum translata, à Rodulpho Coloniensium Archiepiscopo Coloniam Agrippinam deportantur.* *Matthæus Palmerius in Chronico.*

Theodoricus à Moers Coloniensis Archiepiscopus an. 1154. in fundatione missæ Marianæ. *In honorem Dei Genitricis, Petri Patroni nostri ac SS. trium Magorum,*

quorum corpora diuina prouidentia in nostra ecclesia recondita sunt & venerantur.

Chronicon Coloniense Burgrauij Steindorp M. S. peruenit ad annum 1458. hac habet an. 1163. moritur S. Bernardus eodem anno postridie S. Magdalenæ aduexit Reinoldus Archiepiscopus tres Reges Mediolano Coloniam.

Dionysius Carthusianus serm. 2. de Epiph.

Dionysius Carthusianus floruit an. 1450. *B. Helena Regina mater Constantini M. cum magno labore inuenit & collegit corpora horum Magorum in diuersis locis ante recondita, portauitque ea Constantinopolim, inde translata fuerunt Mediolanum: atque ab illo loco Coloniam sunt delata.*

Æneas Syluius in epist. de ritu, situ, morib. & conditione Germanorum

Æneas Syluius an. 1457. Cardinalis, postea Romanus Pontifex ita scribit: *Quid ea Colonia, quæ de coniuge Claudij matre Neronis Agrippina dicta est: & trium Magorum ossibus illustrata; nihil ea magnificentius, nihil ornatius tota Europa reperias templis, ædibus insignis, populo nobilis, opibus clara, plumbo tecta, prætorijs ornata, turribus munita, flumine Rheno & lætis circum aquis lasciuiens.*

Petrus Episcopus Esquilinus. lib. 2. c. 45.

Petrus Episcopus Esquilinus vixit an. 1460. *Quorum corpora inde translata Constantinus M. Imperator Constantinopolim deportari fecit, & deinde processu temporis à S. Eustorgio Episcopo Mediolanum translata sunt, vt in eius vita dicetur: nunc autem requiescunt apud Coloniam, istuc de Mediolano translata, & in vita sancti Eustorgij vbi sanctorum Magorum corpora translata quie-* *lib. 2. c. 48.* *uerunt vsque ad tempus Friderici Imperatoris cognomine Barbarossa: quo tempore Mediolano euerso arca Sanctorum corpora Coloniam translata sunt.*

M.S. Liber de Episc. Leod.

Liber primus M. S. Abbatiæ S. Laurentij de Episcopis Leodiensibus. *Cum Episcopus Henricus in expeditione Imperatoris Friderici iuisset in Italiam, inuenta sunt corpora trium Magorum, qui Christum in cunabulis visitauerunt: in ecclesia iuxta Mediolanum. qui Episcopus carus Imperatori impetrauit ab eo deferri Leodium: sed tunc temporis mortuus est an. Domini 1165. & sic ecclesia Leodiensis amisit illa. Helena indagatrix sagax reliquiarum SS. corpora Constantinopolim deportauit: quæ Manuel Imperator Mediolanensibus dedit: sed postea illis rebellantibus sibi & subiugatis, in exspoliatione ciuitatis Reinaldo Archiepiscopo Coloniensi ea dedit Fridericus cum duobus Martyribus S. Felice & Naboris, quæ reliquiæ ab omnibus Coloniensibus sunt honorificè receptæ.*

Platina in Alexandro 3.

Baptista Platina Cremonensis vixit an. 1470. *Fridericus autem tyrannica potestate vsus, direpta Dertona & Mediolanum solo æquauit: vnde translata Magorum corpora Coloniam tum crediderim à Rudulpho Coloniensi Archiepiscopo.*

Collector Speculi exempl. V. Reges tres. M. S. codex S. Laur. de Episc. Leod.

Collector speculi exemplorum circa hoc tempus floruit: is titulo *Reges tres. Rex quidam Danorum ad tres Reges, qui stella duce ab Oriente Hierosolymam venerunt deuotionem magnam habebat: profectus ergo Coloniam, vbi eorum sacrosancta corpora honore debito conseruantur.* Alter liber M. S. S. Laurentij de Episc. Leod. sic refert: *Circa hæc tempora Sanctorum reliquiæ Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi sunt datæ: Felicis & Naboris, quæ reliquiæ honorificè sunt receptæ vna cum tribus Magis de Mediolano ad Coloniam. Dum Episcopus Henricus in expeditione Imperatoris Friderici iuisset Italiam, inuenta sunt corpora Magorum in ecclesia iuxta Mediolanum: quæ ciuitas capta fuit per famem 15. Martij. an. 1163. Qui Episcopus, quia carus erat Imperatori, impetrauit ab eo Leodium deferre: sed tunc Episcopus mortuus est an. 1165 & sic ecclesia Leodiensis amisit illa.*

F. Vernerus Roleuinck ad an. 1162.

Fasciculus temporum Werneri Röleuinck Carthusiani floruit an. 1480. an. 1162 *corpora SS. trium Regum hoc tempore transferuntur de Mediolano Coloniam Agrippinam per venerabilem Reinoldum Archiepiscopum Coloniensem. Fuerunt namque hæc corpora sacratissima, primo per Helenam Constantini matrem rapta, & de India Constantinopolim perducta, quæ postea Eustorgius Episcopus Mediolanum transtulit: vbi vsq; ad hæc tempora (annum 1162.) permanserunt: sed cum idem Fridericus Imperator quasi cum innumerabili Alemannorum exercitu Mediolanum obsedisset & tandem cepisset, prædictus Archiepiscopus, qui tunc in comitatu Imperatoris erat, eadem corpora vix magnis precibus impetrauit & Coloniam secum perduxit: & ex tunc Colonia floruit.*

Compilatio Chronologica.

Compilatio Chronologica quæ ad an. 1484. pertigit. *Iste Imperator A. Dom. 1162. Mediolanū cepit & expugnauit muros eius & subuertit omnes ibi & vastauit. tunc Reinaldus*

ualdus Archiepiscopus Coloniensis, qui cum potenti manu ibi fuit, loco salarij & stipendij impetrauit ab Imperatore trium Magorum corpora, quæ Mediolanum extra muros ante portam in ecclesia S. Eustorgij seruabantur in vno sarcophago marmoreo, quibus habitis Coloniam quasi triumphator secum tulit gaudens, & ibi in maiori ecclesia honorabiliter collocauit.

Ægidius de Roya Cisterciensis floruit an. 1470. An. 1161. *Fridericus Imperator ciuitatem Mediolanensem diu obsessam capit: vbi Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus trium Magorum corpora, qui ab Oriente Dominum adorare venerunt, cum quibusdam alijs reliquijs Coloniam transtulit.*

Ægidius de Roya Anna. Belg. an. 1161. vixit an. 1485.

Antonius Liber Susatensis: *Dum Fridericus Imperator Romanorum Mediolanenses sibi rebelles subiugare vellet, habuit Reinoldum Archiepiscopum Coloniensium in adiutorium sibi: qui ciuitate subiugata accessit ad Imperatorem supplicans, vt pro omni labore suo in petitione modica precibus suis vellet acquiescere. Cui Imperator: exauditus eris in omni petitione quantumcunque magna: roga quod vis. Dixit Reinoldus, rogo ex toto cordis mei desiderio corpora BB. Magorũ mihi tribui: conturbatus Imperator respondit: ad habendum venerabilium Magorum corpora præcipuè hanc ciuitatem mihi subiugaui: tamen tibi non negabo. Accipe quod petis: Episcopus itaque, quia metuit se non impetraturum: ideo antequam petitionem faceret: istorum Magorum corpora clam reposuit in naui, vt si fortè Imperator ei non annuisset, occultè cum thesauro hoc pretioso discessisset. Valedicens igitur V. Archiepiscopus Imperatori sustulit SS. Magorum corpora cum duorum Martyrum Felicis & Naboris corporibus: & exsultans tam Magos quam Martyres honorabiliter Coloniam transmisit.*

Antonius Liber Susatensis.

Bernardinus Corius Mediolanensis ex aulæ, in qua viuebat, archiuio patriæ suæ concinnauit historiam, & circa an. 1480. floruit. conqueritur late de excidio Mediolanensi. Subdit corporum SS. Regum translationem per S. Eustorgium Constantinopoli Mediolanum factam, & alteram Mediolano Coloniam, quam confirmat testimonio authentico sibi è Germania misso his verbis *Fridericus Romanorum Imperator primus, filius Hermanni generosi Ducis Sueuiæ, an. Dominicæ incarnationis 1150. imperauit 36. annis. An. imperij sui decimo destruxit Mediolanum, in qua destructione soror vnius vice-comitis, qui erat in potestate Friderici propter liberationem fratris iuit ad R. P. Rodulphum, & D. Archiepiscopum Coloniensem, & ostendit tria corpora Magorum, videlicet Caspar, Melchior & Balthasar, corpora SS. Geruasij & Protasij & corpora SS. Naboris & Felicis: inde prædictus Rodulphus corpora Geruasij & Protasij in oppido Brisach iuxta Rhenum collocauit.* Præmiserat quod die Palmarum Fridericus corpora SS. Regum Mediolano Papiam secum transtulerit, & inde transmiserit in Alemanniam.

Bernardinus Corius an. 1480.

Geminam huic fere narrationem habet Chronicon Saxoniæ & Coloniense, vtrumque circa hoc tempus prodiit & à me recitatum libro hoc.

Chronicon Coloniense & Saxonicum.

Felix Fabri Dominicanus Vlmensis circa an. 1490. *Porro in destructione ciuitatis Mediolanensis donauit Imperator Principibus & Episcopis corpora Sanctorũ, & reliquias inuentas per ecclesias: inter quos Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis accepit corpora sanctorum trium Regum de loco, vbi nunc est conuentus noster, eaque Coloniam transportauit, vbi hodie clarent.*

Felix Fabri. lib. 1. hist. Sueuorum c. 11.

Iacobus Wimphelingus sacerdos Spirensis an. 1494. *Tum Fridericus direpta Dertona Mediolanum quoque solo æquauit, vnde trium Magorum corpora Coloniam Agrippinam translata tum crediderim à Rudolpho Coloniensi Archiepiscopo.*

Iacobus Wimphelingus c. 32. Epitomæ Germanorum de Friderico.

Rudolphus Langius Canonicus Cathedralis Ecclesiæ Monasteriensis an. 1494.

Nunc Latij fabricata duces sub nomine florens
Agrippina tenes, Sanctorum mœnibus altis
Sacratos cineres, atque ossa exanguia Regum
Qui tribus auroræ regno fluxere beatis
Sedibus inuecti, donec Germanica tandem
Romanus aquilas seruans ingentia sceptra
Augusto hoc Reges veneraris maxima templo
Gaude ergo æternum, tam diuo munere felix

Rudolphus Langius in silua de SS. tribus Regibus.

Hermannus Schedel in 6. ætatibus. Hermanus Schedel in 6. ætatibus in ciuitate Colonia. *Videtur ibi templum urbe media pulcherrimum, quamuis inexpletum, quod haud immerito summum vocatur, Magorum ibi Regum corpora ab ortu vsque ad occasum tribus saltibus transuecta: quos ad æthereum quondam Regem ad præsepia vagientem cum muneribus venisse legimus.*

Franciscus Maurolycus 6. Ian. Franciscus Maurolycus Siculus in Martyrologio: *Dicuntur autem Magi Gaspar, Balthasar, Melchior ex regione Saba fuisse, qui Balaam Prophetæ vaticinium secuti stellam obseruarunt. Deinde à B. Thoma Apostolo baptizati: horum corpora per Constantinum Imperatorem Byzantium: inde per Eustorgium Episcopum Mediolanum, & inde Coloniam translata perhibentur.*

Bernardinus de Bustis de Epipha. Bernardinus de Bustis Mediolanensis Franciscanus: *Quorum corpora post felicem mortem primo per Helenam Constantini matrem reperta Constantinopolim translata sunt: deinde per S. Eustorgium Mediolanensem Episcopum Mediolanum sunt perducta, & vltimo per Fridericum Imperatorem Coloniam Teutoniæ sunt delata.*

Philippus Bergomas. Philippus Bergomus Augustinianus an. 1495. *Rodulphus Coloniensis, Archiepiscopus huic euersioni præsens adsistens, & ipse trium Magorum corpora, quæ S. Eustorgius Mediolanensis Episcopus Constantinopoli iam dudum Mediolanum transtulerat, quæ diu in campanili S. Georgij latuerant, vndecimo Iulij rapuit, & secum in Germaniam in ciuitatem suam cum gaudio transtulit.*

Chronicon Thuringiæ. Chronicon Thuringiæ *an.* 1178. *Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis cum Friderico Barbarossa obsedit Mediolanum, eoque expugnato, obtinuit Archiepiscopus sanctos tres Reges loco stipendij, vt dicitur: tulitque Coloniam vbi modo adhuc quiescunt.*

CAPVT LV.

Testes seculi sexti decimi ab an. 1500. ad 1600.

Ennead. 9. lib. 5. MARCVS Antonius Coccius Sabellicus an. 1500 *Fridericus tyrannum agens verius, quam Imperatorem Dertonam diripit, Mediolanum solo æquat, populum, qui in sex olim portas fuerat diuisus, in totidem velut colonias decimo ab vrbe, quam habuerant milliario relegat. Tunc trium Magorum corpora, qui Christum Regem recens natum in Iudæa adorarunt, in Coloniam Agrippinam translata quidam arbitrantur.*

Tritthemius in Chron. Ioannes Tritthemius circa an. 1500. *An.* 1162. *cum Mediolanenses fidei promissionis & iuramenti immemores obcæcati Imperatoris refugerent, ciuitas ipsa Mediolanensium rursus à Cæsare obsessa, & breui capta est, populus expulsus, murusque in circuitu deiectus & ædes omnes, exceptis Sanctorum templis solotenus destructæ; Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis corpora sanctorum Magorum, qui Christum in cunabulis adorauerunt de Mediolano consensu Imperatoris auferens, transtulit Coloniam, & in maiori ecclesia S. Petri collocauit; vbi vsque in præsentem diem miraculis multis coruscantibus in honore & reuerentia magna habentur.*

Raphaël Volaterranus lib. 7. in Germania. Raphaël Volaterranus Italus anno 1505. *Proxima Colonia est Agrippina M. Agrippæ monumentum: qui hos populos à se victos & volentes in citeriorem ripam traduxit: hic corpora trium Magorum è Mediolano Friderici concessione translata maxima eius populi religione adorantur. Et l.* 16. *initio: Magi tres ex oriente fuere Gaspar, Melchior & Balthasar, quorum corpora in ciuitate Coloniensi.*

Alb. Crantzius lib. 6. Metr. 46. Albertus Crantzius varijs in locis attingit in Metropoli ait. *Deinde renouata in Italiam expeditione Mediolanum quoque deiecit: tum Reinoldus corpora trium Regum inde extulit & Coloniam deportauit; erat autem an.* 1164. Et eiusdem libri c. 34. de Philippo Episcopo Osnabrugensi sic loquitur. *Vidit Sanctorum trium Magorum in ciuitatem Coloniensem deportationem, opera Reinoldi de*

Dassel

Dassel Comitis Archiepiscopi Coloniensis qui in expeditione militari pro Imperatore Friderico mortuus est in Italia peste. Fusius in Saxonia hoc modo narrat. *Et imprimis Reinoldum Archiepiscopum Coloniensem, qui superiore oppugnatione Mediolani corpora SS. trium Magorum dono accepta perduci curauit: vbi permanent magna veneratione in hodiernum: operæ autem pretium est enarrare ordinem eius translationis An. erat 68. post centum & mille cum Cæsar Fridericus grauissima obsidione vrgeret Mediolanum; ciues ad extremam famem perducti deditionis fecere mentionem promissa incolumitate ciuium Cæsar vnum excepit ex vrbe primarium virum, qui rebellionis autor diceretur. quem etiam poscebat ad supplicium. Et vbi comperit Abbatissa loci in quo manebant corpora trium Magorum, germana soror eius viri, pacta est cum Archiepiscopo Coloniensi vitam fratri (sciebat enim ciues etsi non leuiter dederent hominem ad supplicium, extrema tamen fame pressos necessitati cessuros) & pro munere pollicetur sanctas istas reliquias. Sciens Archiepiscopus, indignationem & implacabilem iram Cæsaris in hominem, honesta fraude circumueniendum putauit Imperatorem; pro munere deposcens, quod Abbatissa exportaret; Cæsar non cogitans quid moliretur, indulsit: illa fratrem humeris vt potuit euexit. Cæsar non hoc permisisse clamitat, Archiepiscopus fidem promissionis efflagitat, nec facilè illum Cæsar contristauit: ita saluatur ille ad mortem destinatus, & ille sanctas ex pacto reliquias accepit, quas Coloniam præmisit.*

l. 6 Sax. c. 24.

Ioannes Nauclerus Præpositus Tubingensis an. 1510. *Mediolano subuerso Imperator reliquias ibi inuentas inter prælatos & principes diuisit, trium quoque Magorum corpora apud S. Eustorgium, vbi nunc est habitatio fratrum Prædicatorum recondita, dedit Reinaldo Coloniensi Archiepiscopo, qui ea ad Coloniam honorificè deportauit, & in maiori Ecclesia decentissimè collocauit.*

Ioannes Nauclerus Ad annum 1164.

Petrus Etterlinus Lucernensis lib. de rebus Helueticis an. 1507. Basileæ edito: *Cæsar Fridericus primus eius nominis cæpit Mediolanum, & Episcopo Coloniensi Reinaldo nominato donauit corpora SS. trium Regum salarij & stipendij loco: nam multis cum copijs & armis plurimum iuuit ad id expugnandum; tunc corpora SS Regum inuoluta pannis, mercatoriarum instar sarcinarum per montem S. Gothardi deferebantur: & per lacum naui vecta, delata ad officinam, quæ sub domibus exstat; quis locus iam muro cinctus decoratur pulcherrimâ picturâ ad SS. Regum honorem erecta, quia ibidem noctem illam quieuerunt.*

Petrus Etterlinus.

Ioannes Adelphus Argentinensis Doctor medicus an. 1520. *Hæc dum fierent Imperator noster reliquias & ornatum templorum diuisit inter præsules & principes ad ipsorum petitionem. Nimirum SS. trium Regum corpora, quæ Mediolani quiescebant in S. Eustorgio, vbi modo Patrum Prædicatorum conuentus est, donauit Cancellario Coloniensi Archiepiscopo, qui ea honorificè & laudabiliter secum vexit Coloniam vsque, & ibi deposuit in Metropolitana Ecclesia post aram principem, vbi hodieque quiescunt magnis prodigijs illustres, & donis ad solatium multorum Christi fidelium.*

Ioannes Adelphus in vita Frid. Barbarossæ.

Nemo tamen plures translationis huius circumstantias, vt vocamus, in ea breuitate attingit, Bernardo Wittio Cœnobita Leisbornensi, cuius testimonium cum multa, quæ supra dicta sunt confirmat, visum est totum recitare.

Bernardus Wittius floruit an. 1515. *Eo ipso anno 1163. Imperator præfatum Reinoldum Episcopum cum Conrardo Palatino Comite Mediolanum ad exigendum tributum imperatori promissum misit, tributaria enim tota Italia & Lombardia imperatori erat, quibus quidem principibus non tributum modo negatum est, verum probrosis verbis exasperati inanes mutato etiam habitu, quo tutius euaderent, redierunt, quod ipsum & imperatrici, quo Mediolanum visendi gratia, & vt ciues cum imperatore concordaret, venerat, irrogarunt; nam asino ipsam extransuerso imponentes illuserunt.* Nota hæc narrari non vt eo facta anno, sed vt causas præmitti, facti eo anno excidij, pergit autem. *Quam iniuriam in se & Imperatricem nefarie patratam Imperator ferre non sustinens, aduocato exercitu cum magna principum & nobilium multitudine, Mediolanum obsedit, fuerunt autem in eius exercitu inter ceteros potentes Bohemiæ Rex* (potius regis filius)

Bernardus Wittius in chronico an. 1163.

imperatrix Mediolano contumeliose eiicitur qui cum Cæsare oppugnarint Mediolanum.

Hen-

Henricus Leo Saxonum, Bauariæque dux, Henricus dux Alsatiæ, *Fridericus dux Sueuorum, Ludowicus Lantgrauius Hassiæ, Conrardus Palatinus, Reinaldus Coloniensis Archiepiscopus. Obsessi igitur & angustiati Mediolanenses conuentione cum Henrico Leone clam facta, vt scilicet maximo auri pondere sese subtraheret ac obsidionem suam solueret. Cogitabant enim ciues, si tanti exercitus principem ab exercitu deficere fecissent, alios quoque principes obsidionem soluturos; quæ tamen spes illos fefellit. Decepit itaque Henricum sacra auri fames, & soluta obsidione deserto Imperatore, vnde venerat, reuersus est; ceteri autem principes cum Imperatore in obsidione perstitère. Demum ciuitatem reddere coacti, hanc ab Imperatore gratiam receperunt, vt quantum quisque incolarum dorso suo ferre posset exituro cum vita concederet. Erat autem in ipsa ciuitate senatorij ordinis vir quidam insignis, qui totius rebellionis fomitem ministrasse dicebatur, quem ea causa sine omni gratia morti obnoxium Imperator iudicauit. Is germanam Abbatissam monasterij non longe à muris positi habuit, cum qua inito consilio, quid sibi opus esset, vt mortem imminentem effugeret, cœpit sciscitari. At illa Reinoldum Coloniensem Episcopum secretius ad vrbis muros citatum, proposita causa trium Magorum corpora se Episcopo daturam, si fratri vitam dari procuraret, spopondit. Exhilaratus Episcopus promisso, spondet obsequium simul & adiutorium impendit. Vrbis enim portis crepusculo apertis ab Imperatore, Episcopus Abbatissæ onus obtinuit, quæ fratrem suum dorso imponens, trium Magorum pretio fœtidum germani cadauer femina astuta obtinuit, talique modo Imperatoris delusa in Senatorem sententia est, corpora sanctorum Magorum cum corporibus SS. Naboris & Felicis martyrum clam Episcopus Coloniam misit; hæc sancta trium Magorum corpora primum Constantinopolim ex Persia, dein Mediolanum per Eustorgium eius Ecclesiæ Episcopum, natione Græcum, iam tertio saltu Coloniam Agrippinam, quam gloriosè exornant, delata.*

Henricus Leo corrumpitur pecunia.

Soror fratri vitam seruat.

Petrus Blomouena. Hactenus breuiter & exactius ferè omnibus Wittius, qui Leone decimo floruit, cum Petro Blomouena Carthusiæ Coloniensis Priore, qui An. 1517. S. Brunonis vitam & panegyrim edidit, in hac ita ait: *Tres insuper Magi, qui in typo omnium Gentium Christum in carne primi ex Gentibus adorare meruerunt, in eadem vrbe (Colonia) per translationem: corporaliter requiescunt.*

Irenicus. lib. 2. c. 36. Irenicus in exegesi Ger. circa An. 1518. lucem vidit: *Hic etiam Philippus è Mediolano corpora trium Magorum Coloniam aduexit. Item huc corpora SS. Trium Regum translata.*

& lib. 11.

Erasmus Roterodamus. Erasmus Roterodamus A. 1515. in epistola ad Heliam Mercæum: *Quin magis vniuersæ Coloniæ Agrippinæ magnopere censeo gratulandum. Vrbi tot modis felici, verum haud alio titulo feliciori, quam quod vna tam multa tamque eximia pietatis gremio suo complectatur, felicior etiam futura si quorum seruat reliquias, eorum virtutes exprimat, & quorum possidet corpora, ab eorum moribus non sit aliena: nimirum si trium Regum pietatem sinceritate religionis imitetur.*

lib. 16. Chronici mundi. Christianus Massæus Cameracensis. *Interim Fridericus subuersa Mediolano trium Regum corpora illinc transmisit Coloniam: quæ olim ex Persia allata fuerunt Constantinopolim inde à S. Eustorgio Mediolanum.*

l. 6. Annal. Boiorum. Ioannes Auentinus. *Sed ad Fridericum Barbarossam reuertor. Is excito Mediolano, pacata Lombardia, in Germaniam redit. Tres Magos qui primi Christi in cunabula adorarunt, quos Eustorgius Archimystes Mediolanensis Constantinopoli ortus Mediolanum consentiente Imperatore transtulerat, in Agrippinensium Colonia, vbi adhuc omnis honos, atque memoria nominis habetur, condi iubet. Hi ex sinu Persico Magorum cognomento, atque Arabia felice continua regione Byzantium à Romanis Imperatoribus translati fuerant.*

Ioannes Eckius hom. 1. de Epiph. Ioannes Eckius floruit an. 1520 *Hi namque Magi fuerunt, quos vulgo tres Reges dicimus, quorum corpora adhuc Coloniæ videntur & ho. 5. Adorato illo reuersi sunt, fidem quam semel à Deo acceperant vtique disseminarunt pro viribus suis tantisper dũ S. Thomas veniens perfecta fidei sacramenta eis annunciauit: per quẽ illi sedulo adiuti, conati quoque sunt subditos suos ad fidẽ amplectendã conuertere. Hi Magi viri sancti feliciter deinde in fidei confessione defuncti sunt, eorumque corpora post multos annos Constantinopolim delata sunt, Deinde temporibus S. Ambrosij*

(est

est hæc noua Bauarorum sententia) *aducta Mediolanum per S. Arsacium, vbi multo tempore quieuerunt vsque ad Imperatorem Fridericum primum, qui dictus est Barbarossa, Princepsq; fuit & Dux, Sueuiæ, natus ex familia ab Hohenstauffen: is cum rebelles vicisset Mediolanenses, quater se dedentes, superata vrbe reliquias trium Magorum, simulque Geruasij & Protasij Episcopo Reinoldo Cancellario suo tradidit, qui & tria corpora Magorum Coloniam; Geruasij autem & Protasij in montem Brisiacum seu Brucomagum transtulit anno Christi 1165.*

S. Ambrosij tempore translati per S. Arsacium.

Hector Boëthius vixit 1525. *Præter hos Rodolphus Archiepiscopus Coloniensis, qui trium Magorum (quos Reges vocant) corpora olim ex Perside Constantinopolim, & postea Constantinopoli Mediolanum translata, cum ea etiam vrbs per Fridericum Imperatorem delata fuisset Coloniam Agrippinam transportauit: vbi in magna omnium veneratione habentur.*

Hector Boëthius lib. 13. hist. Scotorum 279.

Wilhelmus Heda Arnemiensis Præpositus an. 1521. *Inuenio magnam temporis varietatem: quidam scribunt circulum visum (instar iridis cum quatuor radijs protensis ad formam crucis) circa lunam an. 1152. Kal. Aprilis. Alij 1162. quo tempore Fridericus Augustus vrbem Mediolanum rebellantem euertit, & Rodolphus Archiepiscopus tres Magos Coloniam adduxit.*

Wilhelmus Heda in hist. Episcoporum Vltraiect. sub Hermanno Godefrido.

Petrus Faber an. 1542. et sequen. misit ad SS. Regum corpora socios peregrinatum: hortatus etiam discessurus *tutelares præcipue cælites implorare condiscerent, eorum præsertim, quorum corpora Coloniæ solum terramque cohonestarent: tres sanctos Reges.*

Orland. in hist. Soc. l. 4. n. 108.

Georgius Vicelius an. 1550. *Magi tres ex oriente fuere Caspar, Melchior & Balthasar, quorum corpora in ciuitate Coloniensi. De translatione Magorum ex Mediolano, in Coloniensem ciuitatem opera Reinoldi Coloniensis Archiepiscopi vide Crantzium.*

Vicelius l. de sanctis ecclesiæ fol. 106.

Demochares an. 1550. *Philippus corpora trium Regum Mediolano Coloniam detulit; sunt qui id Reinoldo tribuant.*

Demochares in cata. Archiep. coporum col. de sacrificio.

Leander Bononiensis S. Dominici professus regulam an. 1550. *Trium Magorum corpora, quæ in æde D. Eustorgij seruabantur, hinc Agrippinam Coloniam transtulit; Comites Anglerianos adeo insectatus est, vt parceret nemini, solusque Viuianus mortem euaderet, qui Bononiam profugerat. Mediolanum cœperunt instaurare an. 1167. idibus Aprilis.*

Albertus in Lombardia transitanea p. 66.

Hæc vltima congruunt nostræ Chronologiæ: cum enim quinquennio post excidium elapso è custodia Gualtago Comite Angleriæ sit instauratum, oportuit excindi an. 1162. circa Aprilem.

Henricus Pantaleon Basileæ editus an. 1550. in Chronographia ecclesiæ circa an. 1165. *Trium Magorum corpora à Mediolano Coloniam transferuntur. Sabellicus En. 9. l. 5*

Henricus Pantaleon.

Iacobus Meyerus obijt an. 1552. *Tradit Matthæus Palmerius corpora trium sanctorum Magorum, qui Christo attulere munera eodem anno (1168.) ab Mediolano Coloniam Agrippinam esse translata.*

Meyerus in Annal. Flandriæ lib. 5. an. 1168.

Ioannes Dubrauius Episcopus Olomucensis anno 1550. *Sed & ceteros principes pro merito quemque suo lautè remunerauit: Archiepiscopo verò Coloniensi permisit, vt trium Magorum corpora inde Coloniam Agrippinam deportaret.*

Ioannes Dubrauius.

Sebastianus Brant Argentinensis:

Sebastianus Brant

Vos ô fatidici Reges tria lumina mundi,
Sidera lustrantes stelliferumque polum
Solis ab exortu Bethleemica rura secuti
Regia liquistis atria, tecta, domus:
Quæsistis regem stella duce cunctipotentem
Protinus autorem sideris atque noui
Vidistis Dominum pecora inter inertia Christum,
Vidistis puerum cum genitrice Deum
Oscula vos genito: vos regia dona tulistis,
Vos contrectastis membra beata manu.

Munere libaſtis cum Virgine matre locuti,
Cumque paranympho nutritioque Ioſeph,
Quæ potuit maior homini eueniſſe voluptas,
Gloria, felicitas, quæ pietas, vel honor
Quam vidiſſe oculis ante omnia ſecula natum
Carnigerumque Deum, quam tenuiſſe manu?
Vos Arabes primum, & Panchaica rura fouebant,
India vos tenuit Gangeticique lares.
At modo Agrippini modo diua Colonia ſeruat:
Hoc ſub ſarcophago corpora veſtra ſacro.
Proinde pijs precibus humili quoque mente precamur,
Ferte patrocinium præſidiumque reis
Et ſtabili nexu, concorde & pace ligare
Chriſticolas cunctos imperiumque ſacrum.

Gonzales Ileſcas. Gonzales Ileſcas lib. 5. pontificalis hiſtoriæ in Alexandro 3. *Eo tempore extracta ſunt Mediolano corpora trium Regum tranſlata Coloniam, vbi nunc quieſcunt, cum eſſet Archiepiſcopus Mediolanenſis Hindulphus frater Auguſtinianus.*

Georgius Braun. Georgius Braun in theatro vrbium: hic in deſcriptione templi Metropolitani S. Petri Colonienſis ita ait: *intus multorum Principum, Epiſcoporum & Ducum ex cupro & alabaſtro tumbis, atque adeo trium Magorum, item Felicis & Naboris & Geruaſij corporibus illuſtratur.*

Carolus Sigonius lib. 13. de regno Italiæ. Carolus Sigonius an 1570. refert ad an. 1164. *Ad ceteras calamitates illa quoque Mediolanenſibus eſt adiuncta, quã ipſi omniũ grauiſſimam iudicarunt, quod veneranda trium Magorũ corpora magna religione ab ijs culta, Reinoldus Archiepiſcopus vrbe extraxit, eaque Italia cedens Coloniam tranſportauit.*

Caniſius ad 23. Iulij. Caniſius circa an. 1570. in Martyrologio: *Item Coloniæ tranſlatio ſanctorum trium Regum ſeu Magorum orientis, qui primitiæ Gentium, ſeu primi Gentilium omnium Chriſtum recens natum Bethlehemi viderunt, agnouerunt, & adorauerunt, quorum corpora primum per Imperatorem Conſtantinopolim; inde per S. Euſtorgium Mediolanum prodigioſè tranſlata ſunt. Cum autem Fridericus primus exſcinderet Mediolanum an. 1164. à Reinoldo Colonienſium Archiepiſcopo, qui Cæſari venerat auxilio, & magno populi totius plauſu in ædem principem delati, coruſcant magnis miraculis.*

Michael ab Iſſelt lib. belli Colon. fol. 2. Michäel ab Iſſelt an. 1584. *poſt Romam eccleſiarum matrem, neſcio ſi qua in occidente vel antiquitate celebrior vel dignitate maior ſit Colonienſi. Hæc trium Magorum, qui puſionem Chriſtum in Bethlehem adorauerunt corporum hierotheca.*

Cornelius Niodeſian'. Cornelius Niodeſianus initio eiuſdem libri.

Agmina Sanctorum pia prò te carmina fundunt,
Tota Dei pro te ſupplicat alta domus,
Ante pedes iaciunt ſua tres diademata Reges,
Oſſibus orantes fana quieta ſuis.

Petrus Galleſinus. Petrus Galleſinus S. R. E. Protonotarius 6. Ian. *Sanctorum trium Magorum Regum corpora Conſtantinopolim è Perſia pridem tranſlata, & in Baſilica S. Sophiæ auguſtiſſimo apparatu collocata: inde ab Euſtorgio Epiſcopo Mediolanum delata: ibique ſexcentis & 70. annis in Euſtorgiana religioſè adſeruata, demum Friderico Ænobarbo Imperatore Coloniam ab Reinoldo Archiepiſcopo aſportata reconditur.*

lib. 4. Rhen. Bernardus Mollerus.

Petrus Agrippinæ ſperni delubra videret
Omnia ſi culto ſurgeret ille ſitu.
Ante chori frontem, qua ſol exſurgit Eoo
Qua reducem pulchro reddit amore diem,
Tres ibi ſub trino tumulantur tegmine Reges,
Quos docuit Chriſti ſtella ſubire caſam

Qui

Qui tumulum carnis crebro mutare coacti
Hic stabili semper pace sepulcra tenent.
Hic vt ad amissæ repetantur tegmina carnis
Cum fixo steterit cardine mundus, erit.

Laurentius Surius Carthusianus. *Anno* 1531. *pridie Epiphaniæ Domini Ferdinandus Coloniæ in primario templo vbi trium beatissimorum Magorum corpora condita adseruantur, Electorum Principum suffragijs creatus est Romanorum Rex.*

commentario in orbe gestarum.

Ioannes Molanus Doctor Louaniensis in additionibus ad Vsuardum editis circa an. 1580. *Apud Coloniam Agrippinam translatio trium Regum Magorum, qui in euangelio leguntur nato in Bethlehem Saluatori, aurum thus & myrrham obtulisse, quorum pignora vna cum corporibus SS. Martyrum Felicis & Naboris Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis à Friderico Imperatore postulata Mediolano Coloniam honorificè transtulit.*

Ioannes Molanus ad diem 23. Iulij.

Thomas de Trugillo Dominicanæ familiæ an. 1580. *Tempore Alexandri tertij fuerunt translati isti Magi ex Mediolano Coloniam.* & infra ait, *horum corpora per aliquot tempus mansisse apud Constantinopolim; deinde vero translata fuisse Mediolanum, & inde tandem Coloniam*

Thomas de Trugillo 6. Ian. de epiphania.

Abrahamus Bucholcerus an. 1580. in Chronologia *an.* 1162. *Mediolanum à Friderico Imperatore captum, populus expulsus, murus deiectus, & ædes omnes exceptis Sanctorum templis euersæ: Reinoldus Coloniensis à Friderico impetrauit corpora trium Magorum, qui Christum infantem adorauerunt, Mediolani extra muros ante portam Romanam seruata, quæ Coloniam secum detulit, & in ecclesia maiore collocauit.* Siffridus.

Bucholcerus

Alphonsus Salmeron circa an. 1580. *Idem postremo ab eorum corporibus, quæ tria Coloniæ Agrippinæ magna cum veneratione adseruantur, planum fit atque perspicuum.*

Salmeron

Martinus Crusius circa An. 1590. refert ad an. 1162. post narratum excidium: *Abstulit inde Fridericus corpora trium Magorum seu Regum (Constantinopoli an. 311. Mediolanum deportata) item Geruasij & Protasij, Naboris & Felicis. Magorum, deinde corpora Coloniam per Archiepiscopum Reinoldum translata & in ecclesia S. Petri reposita:* iterum: *Mediolanensibus molestissimum erat trium Magorum corpora, quæ ipsi religiosissimè coluerant, Coloniam Rheni esse asportata.*

Martinus Crusius lib. 11. p. 2. Suev. Annal. ad an. 1162. c. 2. & 3.

Gerhardus Kleinsorgius septem Archiepiscoporum & ElectorumColoniensium consiliarius circa an. 1590. *an.* 1164. *occupato & destructo à Friderico Cæsare Mediolano idem Cæsar Reinoldo Electo Coloniensi Archiepiscopo corpora orientalium Magorum, seu trium Regum, SS. etiam Martyrum Felicis & Naboris donauit; quas reliquias Reinoldus Coloniam deferri, totiusque populi iubilatione & tripudio in metropolitana, alijsque ecclesijs reponi fecit.*

Kleinsorgius [illegible]

P. Ioannes Azor p. 2. lib. 1. c. 11. *Postea anno salutis* 1164. *Fridericus Ænobarbus Imperator, cum Mediolanum vrbem obsessam & tandem captam diruisset, Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi concessit, vti veneranda illa corpora Mediolano extraheret. Tunc ille pius ac bonus Pontifex in vrbem Coloniam asportauit, quam certè calamitatem Mediolanenses grauissimam iudicauerunt, vt refert Sigonius.*

P. Ioannes Azor.

Ildefonsus Giron Dominicanus Hispanus. *Hi tres ab Apostolo Thoma baptizati & Episcopi in oriente instituti sunt, horum corpora tempore Alexandri tertij Mediolano Coloniam translata.*

Ildefonsus Gyron.

Cratepolius Minorita circa an. 1590. in Archiepiscopis Coloniensibus. *Imperator obsedit Mediolanum, cepit & expugnauit. Hic cum omnes suis studerent commodis, Reinoldus summis apud Imperatorem institit precibus, vt pro suo labore trium Magorum posset pignora habere: inductus igitur, licet ægerrimè, concessit tandem pretiosissima Regum Naboris & Felicis Martyrum corpora, quæ Reinoldus cautissimè anno Domini* 1164. *transmisit Coloniam.*

Cratepolius [illegible]

Cornelius Scultingius prodijt anno 1599. *Sanctorum trium Regum corpora mater Imperatoris Constantini Magni S. Helena Constantinopolim transtulit, ac deinceps ea Eustorgius Episcopus Mediolanum; vbi aliquantisper quie-*

Cornelius Schultingius [illegible]

quieuerunt : donec ea. Imperatore Friderico huius nominis primo possidente Mediolanum, circiter annum Domini 1164. *per Reinoldum Archiepiscopum fuerunt Coloniam Vbiorum transportata.*

CAPVT LVII.

Testes seculi septimi decimi ab anno 1600.

Petrus Simon Tiletanus c. 4. tract. de Epiphan.

PEtrvs Simon Tiletanus Episcopus Iprensis floruit anno 1600. *Quibus consonat tum communis Christianorum opinio, tum quod Coloniæ totidem corpora esse dicuntur eo ex Mediolano translata.*

Iacobus Middendorp. lib. 5. Academ.

Iacobus Middendorpius circa annum 1600. in descriptione metropolitani templi Coloniensis. *Ac primum quidem est maximum fanum re ac nomine summum ex lapide viuo admirabili arte elaboratum, D. Petro dicatum: intus multorum Principum, Episcoporum, & Ducum ex cupro & alabastro tymbis atque adeo trium Magorum, item Felicis & Naboris & Gregorij corporibus illustratur.*

Hier. Xauerius in vita Christi Persica.

P. Hieronymus Xauerius in historia vitæ Christi Persica: vixit an. 1602. *Post mortem corpora ipsorũ Constantinopolim deportata fuerunt, inde Mediolanũ, Mediolano in vrbem Coloniam, & ad hoc vsque tempus ibi sunt, homines que sepulcris ipsorum honorem custodiæ faciunt.*

Franciscus Haræus. 6. Ian.

Franciscus Haræus an. 1605. *Horum corpora olim è Perside vel Arabia Felice primum S. Helenæ Augustæ studio Constantinopolim allata, inde Mediolanum ab Eustorgio eius vrbis Episcopo traducta: tandem capto Mediolano à Friderico primo Imperatore Coloniam Agrippinam an.* 1164. *vnacum corporibus SS. Felicis & Naboris Martyrum à Reinoldo Archiepiscopo translata sunt.*

Bosquier in ora. cœli.

Philippus Bosquier an. 1606. *In qua vrbe* (Colonia) *trium Regum istorum corpora summa religione adseruantur: quæ primum Augustæ studio Constantinopolim allata: inde Mediolanum ab Eustorgio eius vrbis Episcopo traducta; tandem anno post Christum natum* 1164. *vna cum corporibus SS Felicis & Naboris Martyrum Coloniam Agrippinam à Reinoldo Archiepiscopo translata, ibidem in æde D. Petri deposita fuisse.* Laudat testimonium additionum Vsuardi.

Erardus VVinheim in sacrario Colon.

Erardus Winheim Carthusianus an. 1607. *Reinoldus sicut gratia & autoritate apud Imperatorem valebat plurimum: maximè, quia in illa militari expeditione ipsi in adiutorium occurrerat corpora Magorum commemorata simul cum corporibus SS. Felicis & Naboris muneris loco ab Imperatore accepta, Mediolano Coloniam transtulit.*

Hadrianus Hecquetius.

Hadrianus Hecquetius Cramelita Theologiæ Doctor citatus eodem anno ab Erardo, de Colonia sic loquitur.

Tres tibi sunt Reges magni tria lumina mundi,
Cum quibus haud dubiè est cœlica multa cohors.

Petrus Ribadeneira in Flores sanctorum

Petrus Ribadeneira: an. 1612. *corpora illorum ex Oriente Mediolanum translata illic hæsere, donec illa Insubriæ metropoli à Friderico Barbarossa Cæsare expugnata soloque æquata, Coloniam Agrippinam auecta deponerentur: vbi condita etiamnum confluentis vndique populi honoribus non immunes coluntur, Deo frequentia sanitatum beneficia supplicibus sanctorum Regum clientibus erogante.*

Ægidius Bucherius.

Ægidius Bucherius in Chronologia Episcoporum Leodiensium an. 1613. *anno* 1163. *corpora trium Regum in diœcesi Mediolanensi inuenta Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus Coloniam infert. Auctar. Gemblac. sed Dodech. Tritth. & alij ad annum superiorem referunt. Godefridus ad sequentem & Ægidius.*

Vincentius Regius in c. 2. Matth.

Vincentius Regius an. 1615. *De inuentione eorum lege Sigonium an.* 1159 *de regno Italiæ. Scribit enim à Mediolanensibus destruentibus monasterium D. Eustorgij inuenta in aditu templi, cum ossibus, neruis, ac pelle super inducta: accidit hoc tempore Friderici Imperatoris: de translatione vero eorum facta Coloniam an.* 1162. *lege Antoni. & Tritthem.*

Chapeauille t. 2. Ep. Leod.

Ioannes Chapeauille narrat ex Roberto de monte inuentionem corporum SS.

Regum

Regum: ex fasciculo temporum translationem Coloniam, cui subdit. *Corpora sanctorum Regum prius fuisse donata huic Henrico Episcopo, quam Archiepiscopo Coloniensi post autorem nostrum asserunt Ioannes Presbyter Gesta Abbatum S. Laurentij, Chronica nostratia, Brustemius. vide ibi cetera*

[Cornelius Graas To. 1. 6. Iun.] Cornelius Graas an. 1616. *Primum Helenæ Augustæ studio Constantinopolim allata, inde Mediolanum ab Eustorgio eius vrbis Episcopo traducta: demum anno post Christum nato 1164. vna cum SS. corporibus Felicis & Naboris Coloniam Agrippinam à Reinoldo Archiepiscopo translata. ibidem deposita fuere.*

Adelarius Ericius in Iuliacensi historia Germanica l. 5 in catalago Coloniensium Archiepiscoporum, in Reinoldo ait: *Huius tempore reliquiæ SS. trium Regum dicuntur esse Coloniam translatæ, vide Crantzium.*

[Christoph. Browerus in An. Treuer. an. 1162.] Christophorus Browerus obijt 1617. *Insequens annus (1162) translatis ex Italia sacris trium Regum corporibus Coloniam Agrippinam oppido quam illustrauit: quippe hæc sacrata pignora olim ex Palæstina Constantinopolim, & inde Mediolanum translata paucis ante annis in suburbano Mediolanensiú angustissimo S. Eustorgij monasterio reperta, atq; hostium metu in vrbem inde traducta: denique ciuitate hoc anno incolis a Friderico exhausta afflictaq; à Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi in Germaniam singulis loculis deportata, cum summa populi gratulatione in D. Petri maximo templo venerabili imprimis, & opulentis pretiosisque magnatum donarijs illustri post conditorio reposita,*

[Seuerinus Binius To. 3. concil. p. 2.] Seuerinus Binius an. 1618. in Alexandro 3. *Interim Fridericus Mediolanum terrtio expugnatum diruit, & solo æquauit: tria Magorum corpora Reinoldo Coloniensi Archiepiscopo donauit, qui eadem Coloniam transtulit.*

[Ripamon. Lu. hist. Ecclesiast. Mediolan.] Iosephus Ripamontius Mediolanensis scriptor an. 1618. *Ac ne Magi quidem ibi dimissi fuerunt propter iniuriam scilicet. Enobarbi, qui decus illud inuidit Italiæ, & Reinoldo Archiepiscopo Coloniensium sacrilegus largitor donauit.* Et alibi. *Corpora trium Magorum, itemq; Geruasij & Protasij, Naboris & Felicis extra communem iniuriam fuere; sed vt auferret sibi, non vt relinqueret nobis ea subsidia barbarus &c.*

Coniungo huic Mediolanenses alios quosdam scriptores, quorum me fugit ætas.

[Calcus Med. hist. 11.] Tristanus Calcus. *Erant trium Regum Magorum, qui Christum Deum recens natum adorauerunt corpora in suburbana D. Eustorgij æde prægrandi sepulcro, quod & exstat, clausa. Quorum excellentiæ admonitus Reinoldus præsul ea simul & ossa Naboris & Felicis quarto idus Iunij sustulit, & in suæ diœcesis Metropolim transtulit, vbi adhuc summa populorum veneratione coluntur.*

[Morigiu de nobilit. Mediola.] Paulus Morigi in enumeratione reliquiarum templi S. Eustorgij. *Præter hæc sacra corpora spectatur hic arca miræ magnitudinis, qua olim continebatur loculus sanctorum trium Regum, nummus etiam aureus ostenditur, quem ijdem Christo infanti obtulerunt.*

[Francisc. Belozzius in pontificali vbi de Vberto 66. Episc.] Franciscus Belozzus Mediolanensis in pontificali historia Mediolanensium: *Vberto Archiepiscopo Mediolanenses arma contra Fridericum Barbarossam, vt se in libertatem assererent, sumserunt: derectis castellis & templis suburbanis; translatisque ex magnifico S. Eustorgij templo reliquijs in vrbem: inter quas reperta corpora SS. Regum. Erant autem tota, integra, incorrupta cum carne & pelle tot seculis conseruata: ea Archiepiscopus magna pietate in vrbem transportauit: breui post capta & euersa ciuitate eum Friderico ea cum multis alijs reliquijs Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis ab Imperatore obtenta, transtulit in Metropolim suam, & deposuit in ecclesia, vbi modo quiescunt.*

[Ciaconius in Alexan. 3.] Ciaconus Dominicanus an. 1620. *an. 1164 vrbs Mediolanum à Friderico capta magnam in ea crudelitatis virus exercuit, dum non solum diruerit, vt nec lapis super lapidem superfuerit: ad ceteras calamitates illa quoque Mediolanensibus est adiecta, quam ipsi omnium grauissimam iudicauerunt, quod veneranda trium Regum corpora de Perside iam olim Constantinopolim ab Imperatore translata, & inde à S. Eustorgio Mediolanum miraculosè aduecta, & magna religione ab eis culta, Arnoldus (rectius Reinoldus) Archiepiscopus Coloniensis vrbe extracta, Italiæque ablata Coloniam transportauit. An. 1162. vbi in templo maximo hodie requiescunt.*

[Claudius Robertus Gall. Christ. in Cat. Arch. Col.] Claudius Roberti an. 1620. *Reinoldus transtulit Mediolano Coloniam corpora trium Regum seu Magorum.*

Fran.

Scottus in itinerario.

Franciſcus Scottus an. 1620. *Hic vrbe media templum videtur magnificum, vbi trium corpora Magorum ſeruantur, qui Chriſto in Bethlehem recens nato munera obtulerunt.*

Adamus Contzen in 2 Matth.

Adamus Contzen an. 1620. *Hiſtoria vero corporum ſacrorum Mediolano Coloniam aduectorum, non publicam modo ſcriptorum fidem; ſed illius nobiliſſimæ eccleſiæ etiam documenta habent.*

Bannelius in ... S.O. ... pag. 83.

Ioannes Bannelius: *Notandum quod vrgente neceſſitate, dum ad operis fabricæ Colonienſis perfectionem, quæ in honore Virginis glorioſæ fundata eſt, & B. Petri Principis Apoſtolorum vocabulo inſignita, in qua trium SS. Regum, qui Regem Regum altiſſimum meruerunt oculis carneis intueri, & eum myſticis muneribus adorare corpora venerabiliter requieſcunt, eccleſiæ non ſuppeterent facultates, virorum vitæq́; ſanctitate integerrimi adſumti ſunt ad collectionem pecuniarum.*

Iacobus Gretzerus in lib. de Magis Euangel.

Iacobus Gretzerus an. 1623. in poſthumis. *Dico corpora trium Regum Coloniæ nunc ſumma populi veneratione adſeruari.* Siffridus: eadem leguntur in compilatione hiſtorica.

in Menol. ... 23. Iulij.

Sebaſtianus Broëlmannus. *Magorum trium translatio Patronalia Colonienſia in æde metropolitana ſolennia annua ſunt: cum an. Chriſti 1162. ex Mediolano Italiæ per Fridericum primum Barbaroſſam euerſo ad vrbem hanc appuliſſet theſaurus corporum trium Magorum integrorum, ſimul SS. Felicis & Naboris Martyrum Cæſaris victoris ex optimis ſpolijs egregium ac tale donum, cuius nulla in terris eſſe poſſet æſtimatio.*

Philippus Ferrar. in nouo catal. SS.

Philippus Ferrarius Alexandrinus an. 1625 *Coloniæ translatio SS. trium Magorum ex vrbe Mediolano.* Et in notis. *Facta eſt ſub Friderico I. qui illorum corpora Mediolano ab ipſo euerſo ſublata Coloniam per Reinoldum Archiepiſcopum tranſmiſit: vt habent vrbis Mediolanenſis annales.*

Franciſcus Biuarius ad an. 90. Chron. ci Dextri.

Franciſcus Biuar. Hiſpan. an. 1627. *Mediolano euerſo, arca illic dimiſſa, Sanctorum (Regum) corpora Coloniam translata ſunt: vbi hodieq́ue magno Chriſtiani populi concurſu venerantur.*

Chyſoſtomus van der Sterre Abbas Antuerpienſis in notis ad vitam B. Hermanni Steinveldenſis. Colonia ſupra omnes vicinas vrbes magno Dei munere plurimis eſt nobilitata SS. reliquijs: præter enim tria Magorum corpora habet quoque, &c.

Laur. Beierlinck in theatro V. ... V. ... fol. 71.

Laurentius Beierlinck an. 1630. *Reinoldus Epiſcopus Colonienſis Mediolano expugnato à Friderico Imperatore ex templo S. Euſtorgij corpora trium Regum camelo impoſita Coloniam miſit an. 1162. item Naboris & Felicis Martyrum:* Chronicon Saxoniæ & Bambergenſe, Crantzius: & alibi. *Cum Fridericus grauiſſima obſidione vrgeret Mediolanum, ciues ad extremam famem perducti, deditionis fecere mentionem promiſſa incolumitate ciuium. Cæſar vnum excepit rebellionis autorem. Id vbi comperit Abbatiſſa loci in quo manebant corpora trium Magorum germana ſoror eius, pacta eſt cum Reinoldo Archiepiſcopo Colonienſi vitam fratri. ſciebat enim ciues extrema fame preſſos neceſſitati ceſſuros; & pro munere pollicita eſt ſanctas illas reliquias: Archiepiſcopus ſciens indignationem Cæſaris, honeſta fraude illum circumueniendum putauit, pro munere depoſcens, quod Abbatiſſa exportaret, Cæſar indulſit: illa fratrem humeris, vt potuit euexit: ſic ille ſeruatus eſt, & Epiſcopus ſanctas ex pacto reliquias accepit, & Coloniam miſit: de Parthia dudum venerant Conſtantinopolim, & inde Mediolanum.*

Aubertus Miræus in Chronico Belgico.

Aubertus Miræus an. 1163. *An. 1630. Mediolano capto & euerſo Fridericus in Germaniam menſe Sept. redit an. 1163. corpora trium Regum prope Mediolanum inuenta Reinoldus Archiepiſc. Colonienſis ad eam vrbem defert Auct. Affligem.*

P. Ioannes Robertus in ... 2.

P. Ioannes Roberti in Legia Catholica an. 1633. *In Italiam ſecundo profectus corpora trium Reg. Magorum pro eccleſia ſua Leodienſi obtinuit prope Mediolanum reperta; ſed Epiſc. apud Papiam defuncto delata non ſunt: quieſcunt modo in Colonia Agrip.*

Andreas Sauſaius in Martyr. Gallic.

Andreas Sauſaius an. 1637. 1. *Auguſti & in ſupplemento 6. Ian. Coloniæ SS. trium Regum: horum corpora S. Helenæ auguſtæ ſtudio Conſtantinopolim allata ex oriente ibidem in eccleſia S. Sophiæ permanſerunt.* & infra: *qui cum Euſtorgium Mediolanenſem Epiſcopum natione Græcum cariſſimum haberet, eidem inſtanter flagitanti ipſamet pignora donauit: qui eadem Mediolanum tranſuecta, in eccleſia Virginis*

Chriſt.

Coloniam: vbi hodie magno hominum concursu & religione coluntur: ibique eadem ego ipse sæpe veneratus sum.

Melchior Inchofer.

Melchior Inchofer optimè de SS. Regibus libello suo meritus, qui prodijt an. 1639. Romæ *Plerique consentiunt ex Perside vel Arabia Felice, vel vndecunque tandem orientalium regionum translata esse horum sacra corpora, primum Constantinopolim, hinc Mediolanum: deniqꝫ Coloniam Agrippinam.* Triplicem hanc translationem doctè persequitur c. 89.

Ægidius Gelenius.

ÆgidiusGelenius inColonia supplice A.1639. *Hæc Regum tria corpora ex Oriente Constantinopolim, Constantinopoli Mediolanum, inde illo capto sub Friderico Barbarossa Imperatore, & Reinoldo Agrippinensium Archiepiscopo Coloniam magnifico triumpho & gaudio sunt adducta, vna cum alijs corporibus Sanctorum ex Italia rebellante abstractis, vbi ex eo tempore celebrantur accursu populorum, & à Deo honorantur gloria miraculorum.*

Bern. à Malinck. rot in Cancellarijs sub Friderico pag. 10.

Bernardus à Mallinckrot Decanus Monasteriensis, A. 1640. *Expugnato Mediolano tria SS. Magorum corpora, siue victoris dono accepit, siue vt alij volunt, clam abstulit, quæ Coloniam ab ipso deuecta, magnâ illic aliquot seculis religione coluntur.*

Hermannus Fley Swertensis in annalibus circuli Wesphalici, anno 1640. publicatis: *Horum Regum nomina sunt Melchior rex Arabiæ, qui aurum: Balthasar rex Sabæ, qui thus, & Caspar rex Tharsis, qui myrrham Christo obtulit: quorum corpora circa annum Christi 1163. Mediolano post vrbis illius expugnationem Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis transtulit Coloniam, & in metropolitana eius temporis basilica honorificè collocauit.*

Ioannes Bollandus.

Ioannes Bollandus in Ian. & in indice chronologico: *Anno 1163. corpora trium Regum Mediolano Coloniam transferuntur*

Iacobus Merlo Horstius. pag. 112.

IacobusMerlo Horstius, pastor in Pasculo S. T. L. inParadiso suo anno 1644. quo mortuus reuiso & recuso piè ad SS. Reges orationem vulgauit hoc præmisso titulo: *Commendatio & oblatio ad sanctos tres Reges, quorum sacra corpora religiosè adseruat & colit Agrippina Colonia.*

Bartholomæus Fisen.

Bartholomæus Fisen lib. 10. historiæ Ecclesiæ Leodiensis: *Comparantes se ad obsidionem sustinendam Mediolanenses ædem S. Eustorgij suburbanam, ne hostibus esset præsidio, diruerant, receperantque intra vrbis portas sacra corpora sanctorum Magorum, qui Christum infantem olim adoratum venerant, ducem stellam secuti. Sacra pignora Constantinopoli detulerat olim Eustorgius, obtinuit ab Augusto Henricus pro ea, qua erat apud ipsum gratia, vt sanctissimum illud depositum auehere Leodium liceret, annuit Cæsar in præmium fidei, qua Mediolani præfecturam obibat. Verum Ticini prius vitis ereptus est quam sacram illam gazam misisset ad ecclesiam suam. Suæ igitur attribui Reinaldus Coloniensis Archiepiscopus obtinuit, nemine Leodiensium causam agente. Deportata Coloniam sacra corpora in hodiernum diem eximia Christiani populi veneratione seruantur.*

CAPVT LVII.

Aliud egregium translationis SS. Regum vestigium Pragæ, & Brunæ in Morauia ob translatam Pragam, & deinde Brunam in direptione Mediolanensi imaginem Deiparæ thaumaturgam à S. Luca depictam: & ex Augustinianorum Patrum aduentu Coloniam.

Bohemorũ virtus in expugnando Mediolano. datur ijs imago Deiparæ à S. Luca picta.

MEDIOLANVM secundo fuit, vt supra vidimus, à Friderico Cæsare corona centum millium, & plurium oppugnatum, & expugnatum: vtraque vice plurimum Bohemi contulerunt. Nam prima quidem victoria vni ferè Vladislao tunc recens coronato Regi tribuitur: in altera obsidione Theobaldi fratris eius auxiliares copiæ ad continuandam oppugnationem multum valuerunt; qui qua erat in Deiparam præcipua veneratione eius elegantissimam iconem S. Lucæ manu ad viuum expressam ex omnibus elegit spolijs, & Pragam transtulit tunc, cum Reinoldus sacra

trium Regum corpora Coloniam Mediolano deportaret, vbi ad an. vsque 1356. summa religione culta per Ioannem Marchionem Morauum fratrem Caroli quarti Cæsaris Brunam in Morauiam est translata ad ædem Eremitarum S. Aug. Deiparæ sacram. Seriem rei gestæ, adiecta triplici SS. Regum translatione persequitur eleganter Felix Milensius, quamuis in paucis sit corrigendus: ex eo obtentæ sacræ iconis historiam recitabo. Bruna vrbs Morauiæ diœcesis Olomucensis, Olomucio specie, nobilitate, & magnitudine proxima. vino frugibusque diues decoratur monasterio S. Thomæ inter aggeres sito: à Ioanne Marchione Morauiæ, autoritate Innocentii VI. sumtuosè non minus quã piè an. 1356. ad honorem D. Mariæ ab Annunciatione & D. Thomæ Apost. fundato: imaginem S. Lucæ manu elaboratã ibi seruari his confirmat testimonijs. *Ipsa, ait, basilica locupletatur deuotissima imagine matris Dei multis miraculis celebrata, quã à Luca Euang. fuisse depictam vna omnium est vox, & pleraque in hoc exstant testimonia. Meminerunt eiusdem sancti pictoris in suis diplomatibus indulgentiarũ Wenceslaus Patriarcha Antiochen. & Ioannes Episc. Lubecensis an. 1405. Landolphus Cardinalis ins carcere Tulliano an. 1409. VVilhelmus Episc. Nicopolensis an. 1443. & alij.*

Brunæ in Morauia

testes quod sit depicta à S. Luca

Narrat deinde triplicem eius translationem: sed in prima Constantinopoli Mediolanum, adductus in errorem à Petro Galesino, eam Eustorgio II tribuit: quod Eustorgius I. iure suo sibi vindicat: sic enim memorat. *Theodoricus Gothor. Rex Arianus Erulis & Odoacre Zenonis Imperatoris auxilio, superatis Italiamque delitiosissimam Europæ partem adeptus, eo libertatis publicæ iuribus temeratis Gothicaque tyrannide Mediolanenses adegit, vt hi ad Zenonis successorem Anastasium an. D. 493. cum multis rustèque deferrent. Has ab res delegatus est ab Anastasio Eustorgius, qui sua cũ prudentia, tum pietate rem vniuersam componeret, quod & fecit. Adeoque interim eius sanctitatis, æquitatisque nomen emicuit; vt ij Laurentio Episc. vita functo Eustorgium in suum Episcopum postularent. Abnuit is verecundè, legatum, vt venerat, non Episcopum, quod non petierat, sed rediturum dicens ad Cæsarem, eiusque voluntati, si & id impetrasset, ita ad Episcopatum, vt ad legationem humiliter pariturum. Gratulatur Imperator regredienti; neque illum Episcopari assentitur solum; sed id permittit eidem, vt de augusto sacrario quiduis pietatis arbitrio secum Mediolanum tollat. Qui præter alias Diuorum reliquias trium felicium Regum orientalium, qui Christum natum stella comite adorarunt, corpora veneranda, à Constantino M. eo translata, imagineque Mariæ Virg. filium gestantis à Luca depictam eligens, Genuam nauigauit, Mediolanumque solemni ritu introductus, allatas secum reliquias, iconemque virgineam in suburbij ædibus, Eustorgio Martyri dicatis, quanta potuit reuerentia condidit.* Hic si Anastasio Constantinum substitueris, & arma Theodorici præterieris, tota nobiscum in Eustorgio I. conspirabit narratio: nam dicta iam ex Eustorgij I. decerpta vita, malè secundo tribuuntur, repugnantibus vitæ huius gestis, Mediolanensium Chronicis, historicis & traditione. Sane Eustorgij traditione II. Episcopalis electio longè fuisse alia, tam in vita eius, quam actis ecclesiæ Mediolanensis perhibetur: imo 200. annorum diuersitate scriptores inter se dissentiunt de initio Pontificatus huius Eustorgij: consuli de eo potest Ferrarius ad 6. Iunij.

translatio imaginis Constantinopoli Mediolanum.

per Eustorgium cum tribus Regibus.

error corrigitur.

Alteram verò translationem Mediolano Pragam factam tunc cũ SS. Reges Coloniam mitterentur, ita narrat: *At Fridericus I. A. 162. post millesimũ eam vrbem secunda obsidione adeptus, fidem, quam à ciuib. non semel violatã dicebat, grauissimè vlturus, eam exercitui quaquauersum expilandã delendamq; ad vestigium vsque suffuso sale commisit: diuas autem reliquias, inter quas Magorum corpora, & Mariæ imago, haud multo ante à ciuib. in vrbem metu militum importatas distribuens ad Reinold. Archiepisc. Coloniens. Regum beatorum corpora: ad Vladislaum Regẽ Bohemiæ per Theobaldum fratrem eius, qui bello interfuerat, iconem Virginis immaculatæ, partemq; candelabri augustissimi templi Salomonis: ad alios alia dona misit.* Ita post multa secula Deiparæ nobilis effigies à SS. Regib. fuit separata, hac saltem vna manente inde vtilitate, quod veritas translationis facta Constantinopoli Mediolanum, pluribus fuerit hactenus in locis conseruata, & ex Bohemia luculentissimum eius translationis vestigium peti liceat, ita quidem, vt quoad excidij Mediolanensis tempus, & alias expugnationis, & translationis adiuncta Bohemi cum Coloniensibus consentiant: subdit deinde postremam translationem A. verò 1356.

euersio Mediolano.

imago Deiparæ cedit Bohemis.

lati,

Ioannes Marchio Morauus cœnobium ipsi Dei genitrici à primo lapide erigens, huiusque pium pretiosæ imaginis munus, quæ Pragæ adhuc seruabatur, à Carolo IV. fratre suo lætus accipiens, singulare ei sacellum infra eandem monasterij basilicam struxit, instituens ibi sacrum quotidie ad laudem Diuæ Virginis concinendum. Auxit picturæ deuotionem pars pepli eiusdem Virginis cum sanguine, de quibus Ioannes Episcopus Lubecensis in suo diplomate indulgentiarum mentionem facit. Auxit & Iodocus Romanorum Rex, fundatoris filius aureo gemmeoque ornatu. Sed his multo pretiosior credentium fides religioque accessit; inuocatur in periculis, glorificatur miraculis, honoratur indulgentijs, votis cumulatur & donis: statis vero diebus magno populorum concursu reuelata, omniumque oculos in se veneranda colligens, excipiebat piissima inuocationes, & corda oblata fidelium, qua occasione & Landulphus Cardinalis suas perpetuum indulgentias erogauit: eoque sacro ritu efferri clericali pompa per vrbem, & à populo in calamitatibus, arduisque negotijs implorari, illosque illa misericorditer exaudire solebat. Lineamenta deinde, colores & symmetriam operis referens geminam eam facit, cum altera Romana, quam eadem sacra manus adumbrauit. Praga transfertur Brunam in Morauiá. miraculis claret.

Hærent etiamnum animæ intuentium sacris euocatæ coloribus; trahitur spiritus ad ingenuæ pulcritudinis simulacrum, & per eius tanquam sciatericon splendidissimos eius speciei soles euibrat. Iidem ibi colores suffusi, eadem linearum, ac partiũ symmetria: quæ in tabula ecclesiæ nostræ S. Mariæ a populo in vrbe, quam & à Luca depictam, eoque per Gregorium IX. translatam ferunt. Duo vultus vnus vultus ab vno vultu: vnus in vtrisque decor, vnus spiritus fulgor vnus. Ad Flamineam portam Romana, extra portam Brunensem go: illa vbi Neronis ossa acta dæmonibus vexabant populum: hæc vbi infidelis impietas, vt in cardine regionis vrgebat ad flagitia Morauos. simillima est imago alteri Romanæ a S Luca etiam depicta.

Confirmatur ex hac narratione luculento testimonio vtraque sanctorum Regum translatio: tam quæ per Eustorgium facta Constantinopoli Mediolanum, quam quæ Mediolano Coloniam dono Friderici Barbarossæ, & cura Reinoldi Archimystæ contigit: hic cum hac nobili S. Lucæ picturæ, & Dei parentis imagine potiri non posset, alteram eiusdem Diuæ prægrandem statuam sumsit prodigijs etiam cœlestibus celebrem: vt quoniam duce & comite stella maris Constantinopoli per mare Mediolanum pertigerant, eiusdem stipatu Coloniam peruenirent. Atque ita pro sanctorum Regum translatione testes præter Mediolanenses, Sabaudos, Burgundos, Brisacenses, & Bambergenses, ipsi etiam Bohemi & Morauí, vt tot merito nationum traditio vestigia & testimonia fidem mereantur præcipuam.

Simile vestigium est in origine monasterij Coloniensis Eremitarum S. Augustini, qui putantur a Reinoldo cum sanctis tribus Regibus Mediolano translati esse Coloniam: ideo noster Azor initium eius statuit an. 1165. quo forte cœpit eis à Patritijs sedes stabilis adsignari: idem sentit Martinus Polonus in Friderico primo 1. an. 1162. Illescas Hispanus lib 5. hist. Pontific. c. 26. Martinus Crusenius in Monastico Augustiniano p. 2 c. 20 Hieron. Roman. cent. 8. in chronico Ordinis ad ann. 1165. Erardus Winheim & Gelenius, vterque in Sacrario Coloniensi. Azor to. inst. Mon c. 11.

CAPVT LIX.

An sancti Reges vnquam Coloniâ sint translati ad alium locum.

INTEGROS venisse Coloniam & incorruptos, carne, neruis, ossibus & omnibus inter se connexis & compaginatis SS. Reges communis tenet autorum sententia. Articulum tamen aliquem siue pedis membris siue manus vni sublatum esse, vel donatum non inficias iero: vt sua stet veritas traditioni Loci crescentis, quam modo Abbatiam trium Regum vocant, quæ dicitur officulum pollicis tempore translationis à Reinoldo impetrasse: pedem tamen vel plantam integram Cistercio cessisse, nisi tabulis autenticis euincatur, ægrè permittent Colonienses, qui literis aureis maiusculis mausoleo sanctorum Regum hos versus adscripserunt: corpora integra Coloniã peruenerunt. nec inde translati.

Corpora Sanctorum loculus tenet iste Magorum,
Indeque sublatum nihil est, alibiue locatum,
Sunt iuncti Felix, Nabor, & Gregorius istis.

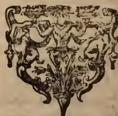
Nec sperant fore aliquando, vt alio commigrent post trinam illam solennem trãslationem: quam in prosa festiuitatis eorum,&exprimunt,& ne vrbem vnquam deserant, ita precantur supplices. *Reges isti peregrini,ornantes vrbem Constantini, inde tandem& translati,commendati ciuitati,cui nomen Ambrosia. Ter inuentos,ter trãslatos, nutu Dei sibi datos,colit hos Colonia; nunquam locum mutaturi, nec vt olim reuersuri sunt per viam aliam.* Postremum hunc versum chorus sexies altiori semper tono repetit. Senatus etiam vexillo ciuitatis præcipuo versum eundem inscripsit appictis tribus SS. Regibus. Idem votum & pium desiderium in Litanijs ad tymbum eorum affixum ita fideles exprimunt: *Vt precibus, & pijs moribus populi exorati, locum istum nunquam amplius mutare, & dejerere velitis.*

fabula de eorum translatione. *Baptista Fulgosius.*

Sparsa iam olim in vulgus fabella fuit, translatos aliquando Colonia fuisse ad locum alium: sed postea sponte redijsse: quam primus videtur literis commendasse Andreas Eborensis ex quo sic eam transcribit Baptista Fulgosus: *Sicut deos penates ex Alba longa Lauinium, vnde abducti erant, reuertisse credit vetustas, ita verius Ottonis & Philippi Imperatorum bello Coloniam visa sunt redire in templum vndecim millium virginum trium Regum corpora, ab Abbatia Fuldensi in Thuringiæ regione: ad quam Colonia fuerant translata. Mane enim dum nocturni psalmi cantarentur, Abbas, monachique eius monasterij egredi templo corpora ipsorum trium Regum perspexere, quæ haud multo post Coloniæ in templo, vbi ante erant, fuerant inuenta.* Occasionem fabulæ vera dedit historia, quam in Vrsulanis fusè sum prosecutus: translatio prodigiosa trium nominatarum virginum Cleomatæ, Theomatæ, & Christantiæ; eas cœnobiarcha Folckelrode Thuringicus, cœlesti monitu inuitatus, magnaque Coloniensium voluntate transtulerat ad suum asceterium. Sed cum debito cultu nemo sacras virgines honoraret, sæpiusque reprehensi Religiosi de neglectu sacri cultus, nollent è veterno euigilare, nocte concubia Coloniam reuerterunt, lapideos suos sarcophagos, qui inibi monstrantur hodieque repetentes.

Cæsarius l. 8. c. 82.

Exstant earum sub Vrsulana turre campanarum tumuli, paries vicinus pictura rem gestam exprimit, & vnum istorum trium capitum monstrari solet index reuersionis. Itaque si bis in Fulgosi narratione pro to Regum, substitueris reginarum vel virginum, salua manebit historia, quam temporis illius æqualis summa fide Cæsarius narrat.

TOMI TERTII HISTORICI

SANCTORVM TRIVM REGVM MAGORVM EVANGELICORVM.

LIBER III.

HONOR ET CVLTVS SS. REGVM.

HONOREM DEVS SANCTIS REGIBVS HABVIT, QVI diem Epiphaniæ magnis varijs in locis miraculis celeberrimum reddidit; habuit Ecclesia, quæ solet eundem diem grauissimis ceremonijs præ alijs anni solennitatibus peragere: habuere denique fideles, qui singulis seculis eum præcipua pietate & religione traduxerunt: id liber hic fusè declarabit.

CAPVT I.

Diem 6. Ianuarij Deus præ alijs magnis miraculis decorauit.

CVM Deus mundi totius adspectabilem machinam hominis causa, hominem verò condiderit eo fine, vt è creatis rebus Deum summum bonum suum agnoscat, & velut sacerdos quidam in præclaro hoc totius vniuersi templo creatorem suum, & fontem omnis boni veneretur: ceterisque rebus conditis tantum ad Dei gloriam, & salutem animæ perfruatur, certos voluit dies diuino cultui destinari, quibus homo curis & laboribus alijs vacuus, vni Deo intenderet, suamque salutem accuraret. Ideo septem legis veteris festiuitates ipse nominauit, Sabbatum, Pascha, Pentecosten, festum tubarum, propitiationis, tabernaculorum, denique festum cœtus & collectæ. His postea Iudæi nouis à Deo beneficijs ornati ad eorum refricandam memoriam festa lege perpetua addiderunt In lege tamen noua Christus abstinuit à festiuitatibus per se decernendis: omnia reliquit Apostolorum, & sanctæ matris Ecclesiæ iudicio ex Spiritus Sancti impulsu & afflatu suis temporibus definienda. Hæc solet exemplo SS. Apostolorum statos dies indicere: quo vel Christi vita, fidei mysteria, diuinaque beneficia recolantur, vel honor diuinus augeatur, vel Sanctis etiam cultus debitus cum virtutum & vitæ eorum imitatione tribuatur.

Autor festorum Deus.

in veteri lege septem sanctiuit.

finis eorum.

Celebriores verò festiuitates in reliquis haberi solent, quibus plura mysteria, beneficia, vel prodigia recoluntur: qualis 25. Martij dies est, idem mundi, vt multi volunt, & hominis creati natalis: idemque Verbi corporati & Christi morientis mysterijs illustrior: vt quo die procreatus primus Adam breui post scelere mundum vitiauit: eodem secundus conceptus Adam, & mortuus, orbem terrarum consecraret, elueret, recrearet: quæ dum beneficia mortales eodem die religiosè recolunt, mirificè ad amorem cultumque diuinum inflammantur.

vna sæpe multa mysteria recoluntur.

Ita sextum Ianuarij diem Christus potissimum delegit, vt non tantum tredecim natus dies suam Gentilibus diuinitatem declararet; sed & fontem baptismatis annis triginta euolutis suo corpore dedicaret, voce cœlitus emissa Dei filius prædicandus: & vertente rursus anno, dum nuptijs interest in Cana Galilææ aquam in vinum commutaret: quibus omnibus mysterijs & prodigijs non tantum voluit Deus homini suam maiestatem declarare; sed & magnitudinem beneficij vocationis Gentium ad fidem, ad gratiam, & ad ius regni cœlestis claris symbolis exprimere.

vt in Epiphania.

Vnde hoc singulare donationis gratiæ beneficium eo potissimum die cunctis est gratè pièque refricandum, quo Iudæis ob perfidiam abiectis, Gentes indignas eo munere, fidei stella collustrauit, & cor Christo referendum cum varia donorum largitione permouit: vt ita regni cœlestis hæredes constituerentur. Post stel-

qua præcipue beneficium cœlestis adoptionis recolitur.

Henricus Leo Saxonum, Bauariæque dux, Henricus dux Alsatiæ, *Fridericus dux Sueuorum, Ludowicus Lantgrauius Hassiæ, Conrardus Palatinus, Reinaldus Colonienſis Archiepiſcopus. Obſeſſi igitur, & anguſtiati Mediolanenſes conuentione cum Henrico Leone clam facta, vt ſcilicet maximo auri pondere ſeſe ſubtraheret ab obſidionem ſuam ſolueret. Cogitabant enim ciues, ſi tanti exercitus principem ab exercitu deficere feciſſent, alios quoque principes obſidionem ſoluturos; quæ tamen ſpes*

Henricus Leo corrumpitur pecunia.

illos fefellit. Decepit itaque Henricum ſacra auri fames, & ſoluta obſidione deſerto Imperatore, vnde venerat, reuerſus eſt; ceteri autem principes cum Imperatore in obſidione perſtitêre. Demum ciuitatem reddere coacti, hanc ab imperatore gratiam receperunt, vt quantum quiſque incolarum dorſo ſuo ferre poſſet exituro cum vita concederet. Erat autem in ipſa ciuitate ſenatorij ordinis vir quidam inſignis, qui totius rebellionis fomitem miniſtraſſe dicebatur, quem ea cauſa ſine omni gratia morti obnoxium Imperator iudicauit. Is germanam Abbatiſſam monaſterij non longe à muris poſiti habuit, cum qua inito conſilio, quid ſibi opus eſſet, vt mortem imminentem effugeret, cœpit ſciſcitari. At illa Reinoldum Colonienſem Epiſcopum ſecretius ad vrbis muros citatum, propoſita cauſa trium Magorum corpora ſe Epiſcopo daturam, ſi fratri vitam dari procuraret, ſpopondit. Exhilaratus Epiſcopus promiſſo, ſpondet obſequium ſimul & adiutorium impendit. Vrbis enim portis crepuſculo apertis ab Imperatore, Epiſcopus Abbatiſſæ onus obtinuit, quæ fratrem ſuum dorſo imponens, trium Magorum pretio, fœtidum germani cadauer, fœmina aſtuta obtinuit, taliquc modo Imperatoris deluſa in Senatorem ſententia eſt, corpora ſanctorum Magorum cum corporibus SS. Naboris & Felicis martyrum clam Epiſcopus Coloniam miſit; hæc ſancta trium Magorum corpora primum Conſtantinopolim ex Perſia, dein Mediolanum per Euſtorgium eius Eccleſiæ Epiſcopum, natione Græcum; iam tertio ſaltu Coloniam Agrippinam, quàm glorioſè exornant, delata.

ſoror fratri vitam ſeruat.

Petrus Blomouen a.

Hactenus breuiter & exactius ferè omnibus Wittius, qui Leone decimo floruit, cum Petro Blomouena Carthuſiæ Colonienſis Priore, qui An. 1517. S. Brunonis vitam & panegyrim edidit, in hac ita ait: *Tres inſuper Magi, qui in typo omnium Gentium Chriſtum in carne primi ex Gentibus adorare meruerunt, in eadem vrbe (Colonia) per translationem corporaliter requieſcunt.*

Irenicus. lib.3.c.36.

Irenicus in exegeſi Ger. circa An. 1518. lucem vidit: *Hic etiam Philippus è Mediolano corpora trium Magorum Coloniam aduexit. Item huc corpora SS. Trium Regum translata.*

lib.11.

Erraſmus Roterodamus

Eraſmus Roterodamus A. 1515. in epiſtola ad Heliam Mercæum: *Quin magis vniuerſæ Coloniæ Agrippinæ magnopere cenſeo gratulandum. Vrbi tot modis felici, verum haud alio titulo feliciori, quam quod vna tam multa tamque eximiæ pietatis gremio ſuo complectatur, felicior etiam futura ſi quorum ſeruat reliquias, eorum virtutes exprimat, & quorum poſſidet corpora, ab eorum moribus non ſit aliena: nimirum ſi trium Regum pietatem ſinceritate religionis imitetur.*

lib.16. Chronici mundi.

Chriſtianus Maſſæus Cameracenſis. *Interim Fridericus ſubuerſa Mediolano trium Regum corpora illinc tranſmiſit Coloniam: quæ olim ex Perſia allata fuerunt Conſtantinopolim inde à S. Euſtorgio Mediolanum.*

l.6. Annal. Boiorum.

Ioannes Auentinus. *Sed ad Fridericum Barbaroſſam reuertor. Is excito Mediolano, pacata Lombardia, in Germaniam redit. Tres Magos qui primi Chriſti incunabula adorarunt, quos Euſtorgius Archimyſtes Mediolanenſis Conſtantinopoli ortus Mediolanum conſentiente Imperatore tranſtulerat, in Agrippinenſium Colonia, vbi adhuc omnis honos, atque memoria nominis habetur, condi iubet. Hi ex ſinu Perſico Magorum cognomento, atque Arabia felice continua regione Byzantium à Romanis Imperatoribus translati fuerant.*

Ioannes Eckius hom.1. de Epiph.

Ioannes Eckius floruit an. 1520 *Hi namque Magi fuerunt, quos vulgo tres Reges dicimus, quorum corpora adhuc Coloniæ videntur & ho. 5. Adorato illo reuerſi ſunt, fidem quam ſemel à Deo acceperant vtique diſſeminarunt pro viribus ſuis tantiſper dũ S. Thomas veniens perfecta fidei ſacramenta eis annunciauit: per quẽ illi ſedulo adiuti, conati quoque ſunt ſubditos ſuos ad fidẽ amplectendã conuertere. Hi Magi viri ſancti feliciter deinde in fidei confeſſione defuncti ſunt, eorumque corpora poſt multos annos Conſtantinopolim delata ſunt. Deinde temporibus S. Ambroſij*

est hæc noua Bauarorum sententia). *aduecta Mediolanum per S. Arsacium, vbi multo tempore quieuerunt vsque ad Imperatorem Fridericum primum, qui dictus est Barbarossa, Princepsq; fuit & Dux, Sueuiæ, natus ex familia ab Hohenstauffen: is cum rebelles vicisset Mediolanenses, quater se dedentes, superata vrbe reliquias trium Magorum, simulque Geruasij & Protasij Episcopo Reinoldo Cancellario suo tradidit, qui & tria corpora Magorum Coloniam; Geruasij autem & Protasij in montem Brisiacum seu Brucomagum transtulit anno Christi* 1165.

S. Ambrosii tempore translati per S. Arsacium.

Hector Boëthius vixit 1525. *Præter hos Rodolphus Archiepiscopus Coloniensis, qui trium Magorum (quos Reges vocant) corpora olim ex Perside Constantinopolim, & postea Constantinopoli Mediolanum translata, cum ea etiam vrbs per Fridericum Imperatorem delata fuisset Coloniam Agrippinam transportauit: vbi in magna omnium veneratione habentur.*

Hector Boetius lib. 13. hist. Scotorum 179.

Wilhelmus Heda Arnemiensis Præpositus an. 1521. *Inuenio magnam temporis varietatem: quidam scribunt circulum visum (instar iridis cum quatuor radijs protensis ad formam crucis) circa lunam an. 1152. Kal. Aprilis. Alij 1162. quo tempore Fridericus Augustus vrbem Mediolanum rebellantem euertit, & Rodolphus Archiepiscopus tres Magos Coloniam adduxit.*

Wilhelmus Heda in hist. Episcoporum Vltraiect. inter Herm. & Godefredum.

Petrus Faber an. 1542. et sequen. misit ad SS. Regum corpora locios peregrinatum: hortatus etiam discessurus *tutelares præcipue cælites implorare, eorum præsertim, quorum corpora Coloniæ solum terramque co-condiscerent, honestarent: tres sanctos Reges.*

Orland. in hist. Societ. l. 4. n. 108.

Georgius Vicelius an. 1550. *Magi tres ex oriente fuere Caspar, Melchior & Balthasar, quorum corpora in ciuitate Coloniensi. De translatione Magorum ex Mediolano, in Coloniensem ciuitatem opera Reinoldi Coloniensis Archiepiscopi vide Crantzium.*

Vicelius l. de festis ecclesiast. 306.

Demochares an. 1550. *Philippus corpora trium Regum Mediolano Coloniam detulit; sunt qui id Reinoldo tribuant.*

Demochares in cata. Archiep. sporum col. de sacrific. m.

Leander Bononiensis S. Dominici professus regulam an. 1550. *Trium Magorũ corpora, quæ in æde D. Eustorgij seruabantur, hinc Agrippinam Coloniam transtulit; Comites Anglerianos adeo insectatus est, vt parceret nemini, solusque Viuianus mortem euaderet, qui Bononiam profugerat. Mediolanum cœperunt instaurare an.* 1167. *idibus Aprilis.*

Albertus in Lombardia descript. anno 1166.

Hæc vltima congruunt nostræ Chronologiæ: cum enim quinquennio post excidium elapso è custodia Guallago Comite Angleriæ sit instauratum, oportuit excindi an. 1162. circa Aprilem.

Henricus Pantaleon Basileæ editus an. 1550. in Chronographia ecclesiæ circa an. 1165. *Trium Magorum corpora à Mediolano Coloniam transferuntur. Sabellicus En. 9. l. 5*

Henricus Pantaleon.

Iacobus Meyerus obijt an. 1552. *Tradit Matthæus Palmerius corpora trium sanctorum Magorum, qui Christo attulere munera eodem anno* (1168.) *ab Mediolano Coloniam Agrippinam esse translata.*

Meyerus in Annal. Flandriæ lib. 5. an. 1168.

Ioannes Dubrauius Episcopus Olomucensis anno 1550. *Sed & ceteros principes pro merito quemque suo lautè remunerauit: Archiepiscopo verò Coloniensi permisit, vt trium Magorum corpora inde Coloniam Agrippinam deportaret.*

Ioannes Dubrauius.

Sebastianus Brant Argentinensis:

Sebastianus Brant.

Vos ô fatidici Reges tria lumina mundi,
Sidera lustrantes stelliferumque polum
Solis ab exortu Bethleemica rura secuti
Regia liquistis atria, tecta, domus:
Quæsistis regem stella duce cunctipotentem
Protinus autorem sideris atque noui
Vidistis Dominum pecora inter inertia Christum,
Vidistis puerum cum genitrice Deum
Oscula vos genito: vos regia dona tulistis,
Vos contrectastis membra beata manu.

Munere libastis cum Virgine matre locuti,
Cumque paranympho nutritioque Ioseph,
Quæ potuit maior homini euenisse voluptas,
Gloria, felicitas, quæ pietas, vel honor
Quam vidisse oculis ante omnia secula natum
Carnigerumque Deum, quam tenuisse manu?
Vos Arabes primum, & Panchaica rura fouebant,
India vos tenuit Gangeticique lares.
At modo Agrippini modo diua Colonia seruat:
Hoc sub sarcophago corpora vestra sacro.
Proinde pijs precibus humili quoque mente precamur,
Ferte patrocinium præsidiumque reis
Et stabili nexu, concorde & pace ligate
Christicolas cunctos imperiumque sacrum.

Gonzales Ilescas. Gonzales Ilescas lib. 5. pontificalis historiæ in Alexandro 3. *Eo tempore extracta sunt Mediolano corpora trium Regum translata Coloniam, vbi nunc quiescunt, cum esset Archiepiscopus Mediolanensis Hindulphus frater Augustinianus.*

Georgius Braun. Georgius Braun in theatro vrbium: hic in descriptione templi Metropolitani S. Petri Coloniensis ita ait: *intus multorum Principum, Episcoporum & Ducum ex cupro & alabastro tumbis, atque adeo trium Magorum, item Felicis & Naboris & Geruasij corporibus illustratur.*

Carolus Sigonius. lib. 13. de regno Italiæ. Carolus Sigonius an 1570. refert ad an. 1164. *Ad ceteras calamitates illa quoque Mediolanensibus est adiuncta, quā ipsi omniū grauissimam iudicarunt, quod veneranda trium Magorū corpora magna religione ab ijs culta, Reinoldus Archiepiscopus vrbe extraxit, eaque Italia cedens Coloniam transportauit.*

Canisius ad 23. Iulij. Canisius circa an. 1570. in Martyrologio: *Item Coloniæ translatio sanctorum trium Regum seu Magorum orientis, qui primitiæ Gentium, seu primi Gentilium omnium Christum recens natum Bethlehemi viderunt, agnouerunt, & adorauerunt, quorum corpora primum per Imperatorem Constantinopolim; inde per S. Eustorgium Mediolanum prodigiosè translata sunt. Cum autem Fridericus primus exscinderet Mediolanum an. 1164. à Reinoldo Coloniensium Archiepiscopo, qui Cæsari venerat auxilio, & magno populi totius plausu in ædem principem delati, coruscant magnis miraculis.*

Michael ab Isselt lib. belli Colon. fol 1. Michäel ab Isselt an. 1584. *post Romam ecclesiarum matrem, nescio si qua in occidente vel antiquitate celebrior vel dignitate maior sit Coloniensi. Hæc trium Magorum, qui pusionem Christum in Bethlehem adorauerunt corporum hierotheca.*

Cornelius Niodesian⁹. Cornelius Niodesianus initio eiusdem libri.

Agmina Sanctorum pia prò te carmina fundunt,
Tota Dei pro te supplicat alta domus,
Ante pedes iaciunt sua tres diademata Reges,
Ossibus orantes fana quieta suis.

Petrus Gallesinus. Petrus Gallesinus S. R. E. Protonotarius 6. Ian. *Sanctorum trium Magorum Regum corpora Constantinopolim è Persia pridem translata, & in Basilica S. Sophiæ augustissimo apparatu collocata: inde ab Eustorgio Episcopo Mediolanum delata: ibique sexcentis & 70. annis in Eustorgiana religiosè adseruata, demum Friderico Ænobarbo Imperatore Coloniam ab Reinoldo Archiepiscopo asportata reconditur.*

lib. 4. Rheni. Bernardus Mollerus.

Petrus Agrippinæ sperni delubra videret
Omnia si culto surgeret ille situ.
Ante chori frontem, qua sol exsurgit Eoo
Qua reducem pulchro reddit amore diem;
Tres sibi sub trino tumulantur tegmine Reges,
Quos docuit Christi stella subire casam

Qui

Qui tumulum carnis crebro mutare coacti
Hic stabili semper pace sepulcra tenent.
Hic vt ad amissæ repetantur tegmina carnis
Cum fixo steterit cardine mundus, erit.

Laurentius Surius Carthusianus. *Anno 1531. pride Epiphaniæ Domini Ferdinandus Coloniæ in primario templo vbi trium beatissimorum Magorum corpora condita adseruantur, Electorum Principum suffragijs creatus est Romanorum Rex.* commentario in orbe gestarum.

Ioannes Molanus Doctor Louaniensis in additionibus ad Vsuardum editis circa an. 1580. *Apud Coloniam Agrippinam translatio trium Regum Magorum, qui in euangelio leguntur nato in Bethlehem Saluatori, aurum thus & myrrham obtulisse, quorum pignora vna cum corporibus SS. Martyrum Felicis & Naboris Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis à Friderico Imperatore postulata Mediolano Coloniam honorificè transtulit.* Ioannes Molanus ad diem 23. Iulij.

Thomas de Trugillo Dominicanæ familiæ an. 1580. *Tempore Alexandri tertij fuerunt translati isti Magi ex Mediolano Coloniam.* & infra ait, *horum corpora per aliquot tempus mansisse apud Constantinopolim; deinde vero translata fuisse Mediolanum, & inde tandem Coloniam* Thomas de Trug. li. 6. Ian. de epiphania.

Abrahamus Bucholcerus an. 1580. in Chronologia *an. 1162. Mediolanum à Friderico Imperatore captum, populus expulsus. murus deiectus, & ædes omnes exceptis Sanctorum templis euersæ: Reinoldus Coloniensis à Friderico impetrauit corpora trium Magorum, qui Christum infantem adorauerunt, Mediolani extra muros ante portam Romanam seruata, quæ Coloniam secum detulit, & in ecclesia maiore collocauit.* Siffridus. Bucholcerus

Alphonsus Salmeron circa an. 1580. *Idem postremo ab eorum corporibus, quæ tria Coloniæ Agrippinæ magna cum veneratione adseruantur, planum fit atque perspicuum.* Salmeron

Martinus Crusius circa An. 1590. refert ad an. 1162. post narratum excidium: *Abstulit inde Fridericus corpora trium Magorum seu Regum (Constantinopoli an. 311. Mediolanum deportata) item Geruasij & Protasij, Naboris & Felicis. Magorum, deinde corpora Coloniam per Archiepiscopum Reinoldum translata & in ecclesia S. Petri reposita*: iterum: *Mediolanensibus molestissimum erat trium Magorum corpora, quæ ipsi religiosissimè coluerant, Coloniam Rheni esse asportata.* Martinus Crusius lib. 11. p. 2. Sueu. Annal. ad an. 1162. c. 2. & 3.

Gerhardus Kleinsorgius septem Archiepiscoporum & Electorum Coloniensium consiliarius circa an. 1590. *an. 1164. occupato & destructo à Friderico Cæsare Mediolano idem Cæsar Reinoldo Electo Coloniensi Archiepiscopo corpora orientalium Magorum, seu trium Regum, SS. etiam Martyrum Felicis & Naboris donauit; quas reliquias Reinoldus Coloniam deferri, totiusque populi iubilatione & tripudio in metropolitana, alijsque ecclesijs reponi fecit.* Kleinsorgius in eccl. histor. Westphal.

P. Ioannes Azor p. 2. lib. 1. c. 11. *Postea anno salutis 1164. Fridericus Ænobarbus Imperator, cum Mediolanum vrbem obsessam & tandem captam diruisset. Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi concessit, vti veneranda illa corpora Mediolano extraheret. Tunc ille pius ac bonus Pontifex in vrbem Coloniam asportauit, quam certè calamitatem Mediolanenses grauissimam iudicauerunt, vt refert Sigonius.* P. Ioannes Azor.

Ildefonsus Giron Dominicanus Hispanus. *Hi tres ab Apostolo Thoma baptizati & Episcopi in oriente instituti sunt, horum corpora tempore Alexandri tertij Mediolano Coloniam translata.* Ildefonsus Gyron.

Cratepolius Minorita circa an. 1590. in Archiepiscopis Coloniensibus. *Imperator obsedit Mediolanum, cepit & expugnauit. Hic cum omnes suis studerent commodis, Reinoldus summis apud Imperatorem institit precibus, vt pro suo labore trium Magorum posset pignora habere: inductus igitur, licet ægerrimè, concessit tandem pretiosissima Regum Naboris & Felicis Martyrum corpora, quæ Reinoldus cautissimè anno Domini 1164. transmisit Coloniam.* Cratepolius [illegible]

Cornelius Scultingius prodijt anno 1599. *Sanctorum trium Regum corpora mater Imperatoris Constantini Magni S. Helena Constantinopolim transtulit, ac deinceps eo Eustorgius Episcopus Mediolanum; vbi aliquantisper* Cornelius Schultingus in Bibl. eccles. F. To. 2. p. 2. astronalis fol. 14.

quie-

quieuerunt : donec ea Imperatore Friderico huius nominis primo possidente Mediolanum, circiter annum Domini 1164. per Reinoldum Archiepiscopum fuerunt Coloniam Vbiorum transportata.

CAPVT LVII.

Testes seculi septimi decimi ab anno 1600.

Petrus Simon Tiletanus c. 4. tract. de Epiphan. Iacobus Middendorp. lib. 5. Academ.

PETRVS Simon Tiletanus Episcopus Iprensis floruit anno 1600. *Quibus consonat tum communis Christianorum opinio, tum quod Coloniæ totidem corpora esse dicuntur ex Mediolano translata.*

Iacobus Middendorpius circa annum 1600. in descriptione metropolitani templi Coloniensis. *Ac primum quidem est maximum fanum re ac nomine summum ex lapide viuo admirabili arte elaboratum, D. Petro dicatum: intus multorum Principum, Episcoporum, & Ducum ex cupro & alabastro tymbis atque adeo trium Magorum, item Felicis & Naboris & Gregorij corporibus illustratur.*

Hier. Xauerius in vita Chr. lib. Persica.

P. Hieronymus Xauerius in historia vitæ Christi Persica: vixit an. 1602. *Post mortem corpora ipsorũ Constantinopolim deportata fuerunt, inde Mediolanũ, Mediolano in vrbem Coloniam, & ad hoc vsque tempus ibi sunt, homínesque sepulcris ipsorum honorem custodiæ faciunt.*

Franciscus Haræus. 6. Ian.

Franciscus Haræus an. 1605. *Horum corpora olim è Perside vel Arabia Felice primum S. Helenæ Augustæ studio Constantinopolim allata, inde Mediolanum ab Eustorgio eius vrbis Episcopo traducta: tandem capto Mediolano à Friderico primo Imperatore Coloniam Agrippinam an. 1164. vnacum corporibus SS. Felicis & Naboris Martyrum à Reinoldo Archiepiscopo translata sunt.*

Bosquier in oracul.

Philippus Bosquier an. 1606. *In qua vrbe* (Colonia) *trium Regum istorum corpora summa religione adseruantur: quæ primum Augustæ studio Constantinopolim allata: inde Mediolanum ab Eustorgio eius vrbis Episcopo traducta; tandem anno post Christum natum 1164. vna cum corporibus SS Felicis & Naboris Martyrum Coloniam Agrippinam à Reinoldo Archiepiscopo translata ibidem in æde D. Petri deposita fuisse.* Laudat testimonium additionum Vsuardi.

Erardus VVinheim in sacrario Colon.

Erardus Winheim Carthusianus an. 1607. *Reinoldus sicut gratia & autoritate apud Imperatorem valebat plurimum: maximè, quia in illa militari expeditione ipsi in adiutorium occurrerat corpora Magorum commemorata simul cum corporibus SS. Felicis & Naboris muneris loco ab Imperatore accepta, Mediolano Coloniam transtulit.*

Hadrianus Hecquetius.

Hadrianus Hecquetius Cramelita Theologiæ Doctor citatus eodem anno ab Erardo, de Colonia sic loquitur.

Tres tibi sunt Reges magni tria lumina mundi,
Cum quibus haud dubiè est cœlica multa cohors.

Petrus Ribadeneira in Flor. sanctorum

Petrus Ribadeneira: an. 1612. *corpora illorum ex Oriente Mediolanum translata illic hæsere, donec illa Insubriæ metropoli à Friderico Barbarossa Cæsare expugnata soloque æquata, Coloniam Agrippinam aucta deponerentur: vbi condita etiamnum confluentis vndique populi honoribus non immunes coluntur, Deo frequentia sanitatum beneficia supplicibus sanctorum Regum clientibus erogante.*

Ægidius Bucherius.

Ægidius Bucherius in Chronologia Episcoporum Leodiensium an. 1613. *anno 1163. corpora trium Regum in diœcesi Mediolanensi inuenta Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus Coloniam infert. Auctar. Gemblac. sed Dodech. Tritth. & alij ad annum superiorem referunt. Godefridus ad sequentem & Ægidius.*

Vincentius Regius in c. 2. Mauh.

Vincentius Regius an. 1615. *De inuentione eorum lege Sigonium an. 1159 de regno Italiæ. Scribit enim à Mediolanensibus destruentibus monasterium D. Eustorgij inuenta in aditu templi, cum ossibus, neruis, ac pelle super inducta: accidit hoc tempore Friderici Imperatoris: de translatione vero eorum facta Coloniam an. 1162. lege Antoni. & Tritthem.*

Chapeauille t. 2. Ep. Leod.

Ioannes Chapeauille narrat ex Roberto de monte inuentionem corporum SS.

Regum

Regum: ex fasciculo temporum translat.onem Coloniam, cui subdit. *Corpora sanctorum Regum prius fuisse donata huic Henrico Episcopo, quam Archiepiscopo Coloniensi post autorem nostrum asserunt Ioannes PresbyterGesta Abbatum S. Laurentij, Chronica nostratia, Brustemius. vide ibi cetera*

Cornelius Graas an. 1616. *Primum Helenæ Augustæ studioConstantinopolim allata, inde Mediolanum ab Eustorgio eius vrbis Episcopo traducta: demum anno post Christum nato 1164. vna cum SS. corporibus Felicis & Naboris Coloniam Agrippinam à Reinoldo Archiepiscopo translata. ibidem depositæ fuere.* Cornelius Graas To. 1. 6. Ian.

Adelarius Ericius in Iuliacensi historia Germanica l. 5 in catalago Coloniensium Archiepiscoporum, in Reinoldo ait: *Huius tempore reliquiæ SS. trium Regum dicuntur esse Coloniam translatæ, vide Crantzium.*

Christophorus Browerus obijt 1617. *Insequens annus (1162) translatis ex Italia sacris trium Regum corporibus Coloniam Agrippinam oppido quam illustrauit: quippe hæc sacrata pignora olim ex Palæstina Constantinopolim, & inde Mediolanum translata paucis ante annis in suburbano Mediolanensiu augustissimo S. Eustorgij monasterio reperta, atq; hostium metu in vrbem inde traducta: denique ciuitate hoc anno incolis a Friderico exhausta afflictaq; à Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi in Germaniam singulis loculis deportata, cum summa populi gratulatione in D. Petri maximo templo venerabili imprimis, & opulentis pretiosisque magnatum donarijs illustri post conditorio reposita,* Christoph. Browerus in An. Treuer. an. 1162.

Seuerinus Binius an. 1618. in Alexandro 3. *Interim Fridericus Mediolanum tertio expugnatum diruit, & solo æquauit: tria Magorum corpora Reinoldo Coloniensi Archiepiscopo donauit, qui eadem Coloniam transtulit.* Seuerinus Binius To. 3. concil. p. 2.

Iosephus Ripamontius Mediolanensis scriptor an. 1618. *Ac ne Magi quidem ibi diu fuerunt propter iniuriam scilicet. Enobarbi, qui decus illud inuidit Italiæ, & Reinoldo Archiepiscopo Coloniensium sacrilegus largitor donauit.* Et alibi. *Corpora trium Magorum, itemq; Geruasij & Protasij, Naboris & Felicis extra commune in iniuriam fuere; sed vt auferret sibi, non vt relinqueret nobis ea subsidia barbarus &c.* Ripamont. Lib. 1. Ecclesiastic. Mediolan. & Lib. 1. p. 2 lib. 2.

Coniungo huic Mediolanenses alios quosdam scriptores, quorum me fugit ætas.

Tristanus Calcus. *Erant trium Regum Magorum, qui Christum Deum recens natum adorauerunt corpora in suburbana D. Eustorgij æde prægrandi sepulcro quod & exstat, clausa. Quorum excellentiæ admonitus Reinoldus præsul ea simul & ossa Naboris & Felicis quarto idus Iunij sustulit, & in suæ diœcesis Metropolim transtulit, vbi adhuc summa populorum veneratione coluntur.* Calcus Med. hist. 11.

Paulus Morigi in enumeratione reliquiarum templi S. Eustorgij. *Præter hæc sacra corpora spectatur hic area miræ magnitudinis, qua olim continebatur loculus sanctorum trium Regum, nummus etiam aureus ostenditur, quem ijdem Christo infanti obtulerunt.* Morigi de nobilit. Mediolan.

Franciscus BelozzusMediolanensis in pontificali historia Mediolanensium: *Vberto Archiepiscopo Mediolanenses arma contra Fridericum Barbarossam, vt se in libertatem assererent, sumserunt: deiectis castellis & templis suburbanis; translatis que ex magnifico S. Eustorgij templo reliquijs in vrbem: inter quas reperta corpora SS. Regum. Erant autem tota, integra, incorrupta cum carne & pelle tot seculis conseruata: ea Archiepiscopus magna pietate in vrbem transportauit: breui post capta & euersa ciuitate eum Friderico ea cum multis alijs reliquijs Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis ab Imperatore obtenta, transtulit in Metropolim suam & deposuit in ecclesia, vbi modo quiescunt.* Francisc. Belozzus pontificalis in Vberto. Ciaconus in Alexandro 3.

Ciaconus Dominicanus an. 1620. *an. 1164 vrbs Mediolanum à Friderico capta magnum in ea crudelitatis virus excreuit, dum non solum diruerit, vt nec lapis super lapidem superfuerit: ad ceteras calamitates illa quoque Mediolanensibus est adiecta, quam ipsi omnium grauissimam iudicauerunt, quod veneranda trium Regum corpora ex Perside iam olim Constantinopolim ab Imperatore translata, & inde à S. Eustorgio Mediolanum miraculosè adducta, & magna religione ab eis culta, Arnoldus* (rectius Reinoldus) *Archiepiscopus Coloniensis vrbe extracta, Italiæque ablata Coloniam transportauit. An. 1162. vbi in templo maximo hodie requiescunt.* Claudius Robertus Gall. Christ. in Cat. Arch. Col.

Claudius Roberti an. 1620. *Reinoldus transtulit Mediolano Coloniam corpora trium Regum seu Magorum.*

Fran-

Scottus in itinerario.

Franciscus Scottus an. 1620. *Hic vrbe media templum videtur magnificum, vbi trium corpora Magorum seruantur, qui Christo in Bethlehem recens nato munera obtulerunt.*

Adamus Contzen in 2. Matth.

Adamus Contzen an. 1620. *Historia vero corporum sacrorum Mediolano Coloniam aduectorum, non publicam modo scriptorum fidem; sed illius nobilissimæ ecclesiæ etiam documenta habent.*

Bannelius in ... S.O.B. ... pag. 13.

Ioannes Bannelius: *Notandum quod vrgente necessitate, dum ad operis fabricæ Coloniensis perfectionem, quæ in honore Virginis gloriosæ fundata est, & B. Petri Principis Apostolorum vocabulo insignita, in qua trium SS. Regum, qui Regem Regum altissimum meruerunt oculis carneis intueri, & eum mysticis muneribus adorare corpora venerabiliter requiescunt, ecclesiæ non suppeterent facultates, viri morum vitæq́, sanctitate integerrimi adsumti sunt ad adcollectionem pecuniarum.*

Iacobus Gretserus in lib. de Mag. & Euangel.

Iacobus Gretzerus an. 1623. in posthumis. *Dico corpora trium Regum Coloniæ nunc summa populi veneratione adseruari.* Siffridus: eadem leguntur in compilatione historica.

in Menolog. Col. 23. Iulij.

Sebastianus Broelmannus. *Magorum trium translatio Patronalia Coloniensia in æde metropolitana solennia annua sunt: cum an. Christi 1162. ex Mediolano Italiæ per Fridericum primum Barbarossam euerso ad vrbem hanc appulisset thesaurus corporum trium Magorum integrorum, simul SS. Felicis & Naboris Martyrum Cæsaris victoris ex optimus spolijs egregium ac tale donum, cuius nulla in terris esse posset æstimatio.*

Philippus Ferrar. in suo catal. SS.

Philippus Ferrarius Alexandrinus an. 1625 *Coloniæ translatio SS. trium Magorum ex vrbe Mediolano.* Et in notis. *Facta est sub Friderico I. qui illorum corpora Mediolano ab ipso euerso sublata Coloniam per Reinoldum Archiepiscopum transmisit: vt habent vrbis Mediolanensis annales.*

Franciscus Biuarius ad an. 70. Chron. ci Dextri.

Franciscus Biuar. Hispan. an. 1627. *Mediolano euerso. arca illic dimissa, Sanctorum (Regum) corpora Coloniam translata sunt: vbi hodieque magno Christianis populi concursu venerantur.*

Chysostomus van der Sterre Abbas Antuerpiensis in notis ad vitam B Hermanni Steinveldensis. Colonia supra omnes vicinas vrbes magno Dei munere plurimis est nobilitata SS. reliquijs: præter enim tria Magorum corpora habet quoque, &c.

Laur. Beierlinck in theatro. V. religi. V. Fridericus ... fol. 77.

Laurentius Beierlinck an. 1630. *Reinoldus Episcopus Coloniensis Mediolano expugnato à Friderico Imperatore ex templo S. Eustorgij corpora trium Regum camelo imposita Coloniam misit an. 1162. item Naboris & Felicis Martyrum*: Chronicon Saxoniæ & Bambergense, Crantzius: & alibi. *Cum Fridericus grauissima obsidione vrgeret Mediolanum, ciues ad extremam famem perducti, deditionis fecere mentionem promissa incolumitate ciuium. Cæsar vnum excepit rebellionis autorem. Id vbi comperit Abbatissa loci in quo manebant corpora trium Magorum germana soror eius, pacta est cum Reinoldo Archiepiscopo Coloniensi vitam fratris: sciebat enim ciues extrema fame pressos necessitati cessuros; & pro munere pollicita est sanctas illas reliquias: Archiepiscopus sciens indignationem Cæsaris, honesta fraude illum circumueniendum putans, pro munere deposcens, quod Abbatissa exportaret, Cæsar indulsit: illa fratrem humeris, vt potuit euexit: sic ille seruatus est, & Episcopus sanctas ex pacto reliquias accepit, & Coloniam misit: de Parthia dudum venerant Constantinopolim, & inde Mediolanum.*

Aubertus Miræus in Chronico Belgico.

Aubertus Miræus an. 1163. *An. 1630. Mediolano capto & euerso Fridericus in Germaniam mense Sept. redit an. 1163. corpora trium Regum prope Mediolanum inuenta Reinoldus Archiepisc. Coloniensis ad eam vrbem defert Auct. Affligem.*

P. Ioannes Robertus in Henrico 2.

P. Ioannes Roberti in Legia Catholica an. 1633. *In Italiam secundo profectus corpora trium Reg. Magorum pro ecclesia sua Leodiensi obtinuit prope Mediolanū reperta; sed Episc. apud Papiam defuncto delata non sunt: quiescunt modo in Colonia Agrip.*

Andreas Saussayus in Martyr. Gallic.

Andreas Saussajus an. 1637. 1. *Augusti & in supplemento 6. Ian. Coloniæ SS. triū Regum: horum corpora S. Helenæ augustæ studio Constantinopolim allata ex oriente: ibidem in ecclesia S. Sophiæ permanserunt.* & infra. *qui cum Eustorgium Mediolanensem Episcopum natione Græcum carissimum haberet, eidem instanter flagitanti ipsamet pignora donauit: qui eadem Mediolanum transuecta, in ecclesia Virginum*

Christ

Coloniam: vbi hodie magno hominum concursu & religione coluntur: ibique eadem ego ipse sæpe veneratus sum.

Melchior Inchofer optimè de SS. Regibus libello suo meritus, qui prodijt an. 1639. Romæ *Plerique consentiunt ex Perside vel Arabia Felice, vel vndecunque tandem orientalium regionum translata esse horum sacra corpora, primum Constantinopolim, hinc Mediolanum: denique Coloniam Agrippinam.* Triplicem hanc translationem doctè persequitur c. 89. *Melchior Inchofer.*

ÆgidiusGelenius in Colonia supplice A. 1639. *Hæc Regum tria corpora ex Oriente Constantinopolim, Constantinopoli Mediolanum, inde illo capto sub Friderico Barbarossa Imperatore, & Reinoldo Agrippinensium Archiepiscopo Coloniam magnifico triumpho & gaudio sunt adducta, vna cum alijs corporibus Sanctorum ex Italia rebellante abstractis, vbi ex eo tempore celebrantur accursu populorum, & à Deo honorantur gloria miraculorum.* *Ægidius Gelenius.*

Bernardus à Mallinckrot Decanus Monasteriensis, A. 1640. *Expugnato Mediolano tria SS. Magorum corpora, siue victoris dono accepit, siue vt alij volunt, clam abstulit, quæ Coloniam ab ipso deuecta, magnâ illic aliquot seculis religione coluntur.* *Bern. à Malinckrot in Cancellarijs sub Frederico pag. 10.*

Hermannus Fley Swertensis in annalibus circuli Wesphalici, anno 1640. publicatis: *Horum Regum nomina sunt Melchior rex Arabiæ, qui aurum: Balthasar rex Sabæ, qui thus, & Caspar rex Tharsis, qui myrrham Christo obtulit: quorum corpora circa annum Christi 1163. Mediolano post vrbis illius expugnationem Reinoldus Archiepiscopus Coloniensis transtulit Coloniam, & in metropolitana eius temporis basilica honorificè collocauit.*

Ioannes Bollandus in Ian. & in indice chronologico: *Anno 1163. corpora trium Regum Mediolano Coloniam transferuntur* *Ioannes Bollandus.*

Iacobus Merlo Horstius, pastor in Pasculo S. T. L. in Paradiso suo anno 1644. quo mortuus reviso & recuso piè ad SS. Reges orationem vulgauit hoc præmisso titulo: *Commendatio & oblatio ad sanctos tres Reges, quorum sacra corpora religiosè adseruat & colit Agrippina Colonia.* *Iacobus Merlo Horstius. pag. 112.*

Bartholomæus Fisen lib. 10. historiæ Ecclesiæ Leodiensis: *Comparantes se ad obsidionem sustinendam Mediolanenses ædem S. Eustorgij suburbanam, ne hostibus esset præsidio, diruerant, receperantque intra vrbis portas sacra corpora sanctorum Magorum, qui Christum infantem olim adoratum venerant, ducem stellam secuti. Sacra pignora Constantinopoli detulerat olim Eustorgius, obtinuit ab Augusto Henricus pro ea, qua erat apud ipsum gratia, vt sanctissimum illud depositum auehere Leodium liceret, annuit Cæsar in præmium fidei, qua Mediolani præfecturam obibat. Verum Ticini prius vitis ereptus est quam sacram illam gazam misisset ad ecclesiam suam. Suæ igitur attribui Reinaldus Coloniensis Archiepiscopus obtinuit, nemine Leodiensium causam agente. Deportata Coloniam sacra corpora in hodiernum diem eximia Christiani populi veneratione seruantur.* *Bartholomæus Fisen.*

CAPVT LVII.

Aliud egregium translationis SS. Regum vestigium Pragæ, & Brunæ in Morauia ob translatam Pragam, & deinde Brunam in direptione Mediolanensi imaginem Deiparæ thaumaturgam à S. Luca depictam: & ex Augustinianorum Patrum aduentu Coloniam.

MEDIOLANVM secundo fuit, vt supra vidimus, à Friderico Cæsare corona centum millium, & plurium oppugnatum, & expugnatum: vtraque vice plurimum Bohemi contulerunt. Nam prima quidem victoria vni ferè Vladislao tunc recens coronato Regi tributur: in altera obsidione Theobaldi fratris eius auxiliares copiæ ad continuandam oppugnationem multum valuerunt; qui qua erat in Deiparam præcipua veneratione eius elegantissimam iconem S. Lucæ manu ad viuum expressam ex omnibus elegit spolijs, & Pragam transtulit tunc, cum Reinoldus sacra *Bohemorum virtus in expugnando Mediolano. datur ijs imago Deiparæ à S. Luca picta.*

trium Regum corpora Coloniam Mediolano deportaret, vbi ad an. vſque 1356. ſumma religione culta per Ioannem Marchionem Morauum fratrem Caroli quarti Cæſaris Brunam in Morauiam eſt tranſlata ad ædem Eremitarum S. Aug. Deiparæ ſacram. Seriem rei geſtæ, adiecta triplici SS. Regum tranſlatione perſequitur eleganter Felix Milenſius, quamuis in paucis ſit corrigendus: ex eo obtentæ ſacræ iconis hiſtoriam recitabo.

Brunæ in Morauia.

Bruna vrbs Morauiæ diœceſis Olomucenſis, Olomucio ſpecie, nobilitate, & magnitudine proxima. vino frugibusque diues decoratur monaſterio S. Thomæ inter aggeres ſito: à Ioanne Marchione Morauiæ, autoritate Innocentij VI. ſumtuoſe non minus quã pie an. 1356. ad honorem D. Mariæ ab Annunciatione & D. Thomæ Apoſt. fundato: imaginem S. Lucæ manu elaboratã ibi ſeruari his confirmat teſtimonijs. *Ipſa, ait, baſilica locupletatur deuotiſſima imagine matris Dei multis miraculis celebrata, quã à Luca Euang. fuiſſe depictam vna omnium eſt vox, & pleraque in hoc exſtant teſtimonia. Meminerunt eiuſdem ſancti pictoris in ſuis diplomatibus indulgentiarũ Wenceslaus Patriarcha Antiochen. & Ioannes Epiſc. Lubecenſis an. 1405. Landolphus Cardinalis in carcere Tulliano an. 1409. VVilhelmus Epiſc. Nicopolenſis an. 1443. & alij.*

teſtesquod ſit depicta à S. Luca

Narrat deinde triplicem eius tranſlationem: ſed in prima Conſtantinopoli Mediolanum, adductus in errorem à Petro Galeſino, eam Euſtorgio II tribuit: quod Euſtorgius I. iure ſuo ſibi vindicat: ſic enim memorat. *Theodoricus Gothor. Rex Arianus Erulis & Odoacre Zenonis Imperatoris auxilio, ſuperatis Italiamque delitioſiſſimam Europæ partem adeptus, eo libertatis publicæ iuribus temeratis Gothicaque tyrannide Mediolanenſes adegit, vt hi ad Zenonis ſucceſſorem Anaſtaſium an. D. 493. cum multis iuſtèque deferrent. Has ab res delegatus eſt ab Anaſtaſio Euſtorgius, qui ſua cũ prudentia, tum pietate rem vniuerſam componeret, quod & fecit. Adeoque interim eius ſanctitatis, æquitatiſque nomen enicuit; vt ij Laurentio Epiſc. vita functo Euſtorgium in ſuum Epiſcopum poſtularent. Abnuit is verecundè, legatum, vt venerat, non Epiſcopum, quod non petierat, ſed rediturum dicens ad Cæſarem, eiuſque voluntati, ſi & id impetraſſet, ita ad Epiſcopatum, vt ad legationem humiliter pariturum. Gratulatur Imperator regredienti; neque illum Epiſcopari aſſentitur ſolum; ſed id permittit eidem, vt de auguſto ſacrario quiduis pietatis arbitrio ſecum Mediolanum tollat. Qui præter alias Diuorum reliquias trium felicium Regum orientalium, qui Chriſtum natum ſtella comite adorarunt, corpora veneranda, à Conſtantino M. eo tranſlata, imagineque Mariæ Virg. filium geſtantis à Luca depictam eligens Genuam nauigauit, Mediolanumque ſolemni ritu introductus, allatas ſecum relquias, iconemque virgineam in ſuburbij ædibus, Euſtorgio Martyri dicatis, quanta potuit reuerentia condidit.* Hic ſi Anaſtaſio Conſtantinum ſubſtitueris, & arma Theodorici præterieris, tota nobiſcum in Euſtorgio I. conſpirabit narratio: nam dicta iam ex Euſtorgij I. decerpta vita, malè ſecundo tribuuntur, repugnantibus vitæ huius geſtis, Mediolanenſium Chronicis, hiſtoricis & traditione. Sane Euſtorgij traditione II. Epiſcopalis electio longè fuiſſe alia, tam in vita eius, quam actis eccleſiæ Mediolanenſis perhibetur: imo 200. annorum diuerſitate ſcriptores inter ſe diſſentiunt de initio Pontificatus huius Euſtorgij: conſuli de eo poteſt Ferrarius ad 6. Iunij.

tranſlatio imaginis Conſtantinopoli Mediolanum.

per Euſtorgium cum tribus Regibus.

error corrigitur.

Alteram verò tranſlationem Mediolano Pragam factam tunc cũ SS. Reges Coloniam mitterentur, ita narrat: *At Fridericus I. A. 162. poſt milleſimũ eam vrbem ſecunda obſidione adeptus, fidem, quam à ciuib. non ſemel violatã dicebat, grauiſſimè vlturus, eam exercitui quaquauerſum expilandã delendamq́; ad veſtigium vſque ſuffuſo ſale commiſit: diuas autem reliquias, inter quas Magorum corpora, & Mariæ imago, haud multo ante à ciuib. in vrbem metu militum importatas diſtribuens ad Reinold. Archiepiſc. Colonienſ. Regum beatorum corpora: ad Vladiſlaum Regẽ Bohemiæ per Theobaldum fratrem eius, qui bello interfuerat, iconem Virginis immaculatæ, partemq́; candelabri auguſtiſſimi templi Salomonis: ad alios alia dona miſit.* Ita poſt multa ſecula Deiparæ nobilis effigies à SS. Regib. fuit ſeparata, hac ſaltem vna manente inde vtilitate, quod veritas tranſlationis facta Conſtantinopoli Mediolanum, pluribus fuerit hactenus in locis conſeruata, & ex Bohemia luculentiſſimum eius tranſlationis veſtigium peti liceat, ita quidem, vt quoad excidij Mediolanenſis tempus, & alias expugnationis, & tranſlationis adiuncta Bohemi cum Colonienſibus conſentiant: ſubdit deinde poſtremam tranſlationem A. verò 1356.

euerſo Mediolano.

imago Deiparæ cedit Bohemis.

Iam.

Ioannes Marchio Morauus cœnobium ipsi Dei genitrici à primo lapide erigens, huiusque pium pretiosæ imaginis munus, quæ Pragæ adhuc seruabatur, à Carolo IV. fratre suo lætus accipiens, singulare ei sacellum infra eandem monasterij basilicam struxit, instituens ibi sacrum quotidie ad laudem Diuæ Virginis concinendum. Auxit picturæ deuotionem pars pepli eiusdem Virginis cum sanguine, de quibus Ioannes Episcopus Lubecensis in suo diplomate indulgentiarum mentionem facit. Auxit & Iodocus Romanorum Rex, fundatoris filius aureo gemmeoque ornatu. Sed his multo pretiosior credentium fides religiosque accessit; inuocatur in periculis, glorificatur miraculis, honoratur indulgentijs, votis cumulatur & donis: statis vero diebus magno populorum concursu reuelata, omniumque oculos in se veneranda colligens, excipiebat pijssima inuocationes, & corda oblata fidelium, qua occasione & Landulphus Cardinalis suas perpetuum indulgentias erogauit: eoque sacro ritu efferri clericali pompa per vrbem, & à populo in calamitatibus, arduisque negotijs implorari, illosque illa misericorditer exaudire solebat. Lineamenta deinde, colores & symmetriam operis referens geminam eam facit, cum altera Romana, quam eadem sacra manus adumbrauit. Praga translfertur Brunam in Morauiā. miraculis claret.

Hærent etiamnum animæ intuentium sacris euocatæ coloribus; trahitur spiritus ad ingenuæ pulcritudinis simulacrum, & per eius tanquam sciatericon splendidissimos eius speciei soles euibrat. Iidem ibi colores suffusi, eadem linearum, ac partiū symmetria; quæ in tabula ecclesiæ nostræ S. Mariæ à populo in vrbe, quam & à Luca depictam, eoque per Gregorium IX. translatam ferunt. Duo vultus vnus vultus ab vno vultu: vnus in vtrisque decor, vnus spiritus fulgor vnus. Ad Flaminiam portam Romana, extra portam Brunensium go: illa vbi Neronis ossa acta dæmonibus vexabant populum: hæc vbi infidelis impietas, vt in cardine regionis vrgebat ad flagitia Morauos. Simillima est imago alteri Romanæ à S. Luca etiam depicta.

Confirmatur ex hac narratione luculento testimonio vtraque sanctorum Regum translatio: tam quæ per Eustorgium facta Constantinopoli Mediolanum, quam quæ Mediolano Coloniam dono Friderici Barbarossæ, & cura Reinoldi Archimystæ contigit. hic cum hac nobili S. Lucæ picturæ, & Dei parentis imagine potiri non posset, alteram eiusdem Diuæ prægrandem statuam sumsit prodigijs etiam cœlestibus celebrem: vt quoniam duce & comite stella maris Constantinopoli per mare Mediolanum pertigerant, eiusdem stipatu Coloniam peruenirent. Atque ita pro sanctorum Regum translatione testes præter Mediolanenses, Sabaudos, Burgundos, Brisacenses, & Bambergenses, ipsi etiam Bohemi & Morauī, vt tot merito nationum traditio vestigia & testimonia fidem mereantur præcipuam.

Simile vestigium est in origine monasterij Coloniensis Eremitarum S. Augustini qui putantur à Reinoldo cum sanctis tribus Regibus Mediolano translati esse Coloniam: ideo noster Azor initium eius statuit an. 1165. quo forte cœpit eis à Patritijs sedes stabilis adsignari: idem sentit Martinus Polonus in Friderico primo 1. an. 1162. Illescas Hispanus lib 5. hist. Pontific. c. 26. Martinus Crusenius in Monastico Augustiniano p. 2 c. 20 Hieron. Roman. cent. 8. in chronico Ordinis ad ann. 1165. Erardus Winheim & Gelenius, vterque in Sacrario Coloniensi. Azor tom. inst. Mor. c. 21.

CAPVT LIX.

An sancti Reges vnquam Coloniâ sint translati ad alium locum.

INTEGROS venisse Coloniam & incorruptos, carne, neruis, ossibus & omnibus inter se connexis & compaginatis SS. Reges communis tenet autorum sententia. Articulum tamen aliquem siue pedis membris siue manus vni sublatum esse, vel donatum non inficias iero: vt sua stet veritas traditioni Loci crescentis, quam modo Abbatiam trium Regum vocant, quæ dicitur officulum pollicis tempore translationis à Reinoldo impetrasse: pedem tamen vel plantam integram Cistercio cessisse nisi tabulis autenticis euincatur, ægrè permittent Colonienses, qui literis aureis maiusculis mausoleo sanctorum Regum hos versus adscripserunt: corpora integra Coloniā perueneunt. nec inde translati.

TOMI TERTII HISTORICI

SANCTORVM TRIVM REGVM MAGORVM EVANGELICORVM.

LIBER III.

HONOR ET CVLTVS SS. REGVM.

HONOREM DEVS SANCTIS REGIBVS HABVIT, QVI diem Epiphaniæ magnis varijs in locis miraculis celeberrimum reddidit; habuit Ecclesia, quæ solet eundem diem grauissimis ceremonijs præ alijs anni solennitatibus peragere: habuere denique fideles, qui singulis seculis eum præcipua pietate & religione traduxerunt: id liber hic fusè declarabit.

CAPVT I.

Diem 6. Ianuarij Deus præ alijs magnis miraculis decorauit.

CVM Deus mundi totius adspectabilem machinam hominis causa, hominem verò condiderit eo fine, vt è creatis rebus Deum summum bonum suum agnoscat, & velut sacerdos quidam in præclaro hoc totius vniuersi templo creatorem suum, & fontem omnis boni veneretur: ceterisque rebus conditis tantum ad Dei gloriam, & salutem animæ perfruatur, certos voluit dies diuino cultui destinari, quibus homo curis & laboribus alijs vacuus, vni Deo intenderet, suamque salutem accuraret. Ideo septem legis veteris festiuitates ipse nominauit, Sabbatum, Pascha, Pentecosten, festum tubarum, propitiationis, tabernaculorum, denique festum cœtus & collectæ. His postea Iudæi nouis à Deo beneficijs ornati ad eorum refricandam memoriam festa lege perpetua addiderunt In lege tamen noua Christus abstinuit à festiuitatibus per se decernendis: omnia reliquit Apostolorum, & sanctæ matris Ecclesiæ iudicio ex Spiritus Sancti impulsu & afflatu suis temporibus definienda. Hæc solet exemplo SS. Apostolorum statos dies indicere: quo vel Christi vita, fidei mysteria, diuinaque beneficia recolantur, vel honor diuinus augeatur, vel Sanctis etiam cultus debitus cum virtutum & vitæ eorum imitatione tribuatur.

Autor festorum Deus. *in veteri lege septem sanciuit.* *finis eorum.*

Celebriores verò festiuitates in reliquis haberi solent, quibus plura mysteria, beneficia, vel prodigia recoluntur: qualis 25. Martij dies est, idem mundi, vt multi volunt, & hominis creati natalis: idemque Verbi corporati & Christi morientis mysterijs illustrior: vt quo die procreatus primus Adam breui post scelere mundum vitiauit: eodem secundus conceptus Adam, & mortuus, orbem terrarum consecraret, elueret, recrearet: quæ dum beneficia mortales eodem die religiosè recolunt, mirificè ad amorem cultumque diuinum inflammantur.

vna sæpe multa mysteria recoluntur.

Ita sextum Ianuarij diem Christus potissimum delegit, vt non tantum tredecim natus dies suam Gentilibus diuinitatem declararet; sed & fontem baptismatis annis triginta euolutis suo corpore dedicaret, voce cœlitus emissa Dei filius prædicandus: & vertente rursus anno, dum nuptijs interest, in Cana Galileæ aquam in vinum commutaret: quibus omnibus mysterijs & prodigijs non tantum voluit Deus homini suam maiestatem declarare; sed & magnitudinem beneficij vocationis Gentium ad fidem, ad gratiam, & ad ius regni cœlestis claris symbolis exprimere.

vt in Epiphania.

Vnde hoc singulare donationis gratiæ beneficium eo potissimum die cunctis est gratè pieque refricandum, quo Iudæis ob perfidiam abiectis, Gentes indignas eo munere, fidei stella collustrauit, & cor Christo referandum cum varia donorum largitione permouit: vt ita regni cœlestis hæredes constituerentur. Post stel-

qua præcipue beneficium cœlestis adoptionis recolitur.

Iam igitur vult à nobis luminis fidei claritatem agnosci; per fontem baptismalem scelerum purgationem gratis nobis donatam librari: per aquæ in vinum conuersionem in nuptijs animæ cum sponso connubium nobis obuersari.

Festum hoc partim est Christi. Est quidem dies hic in festis Christi numerandus, quo sicut in natali eius humanitas; sic in Theophania diuinitas Theantropi fuit declarata,& adorata, nomine ex eo mutuato: censeri tamen ex iis festis debet,quæ mixta sunt, & aliquam cum Sanctis participant communitatem: qualis solennitas est natalis dominici, quo præter ortum Christi, Deiparæ simul virginitas illibata ante, in. & post partum celebratur. partim Sanctorū. Vnde die Epiphaniæ non tantum Christi diuinitas, tribus prodigijs declarata recolitur: sed & fides Gentilium eiusdem diuinitatis, donis mysticis, tam difficili peregrinatione cum heroicis fortitudinis & constantiæ actibus vbique editis, velut publica professione coram Regibus, Iudæis & Gentilibus manifestata peragitur: adeo fides non informis, decolor & inuenusta: sed caritatis & præstantissimis virtutum actionibus, velut gemmis & aureis quibusdam emblematis formata, sigillata & exornata, detersa prius per Baptismum, saltem flaminis vitiorum fuligine,& ærugine quasi sponsa Dei vestitu cœlesti & diuino fulgida repræsentatur. Ideo simul hoc Dei Baptismi memoria cum nuptijs renouatur, quia Gentilitas tunc posita nigredine vitiorum ad thalamū Dei&ius cœlestis regni beneficio gratiæ fuit exaltata, qua recordatione monemur, vt ad ideam fidei virtutumque trium Regū mores nostros conformemus, si sponso nostro Christo fidem nostram probare desideremus. Horum enim Ecclesiæ progenitorum heroici virtutum actus à filijs eo die laudibus & præconijs efferuntur, *vt imitari non pigeat, quod delectat celebrare*. Quare nec immerito non iam tantum; sed & olim à S. Athanasio dies Epiphaniæ *festum sanctorum Regum* fuit appellatum: quo sicut alijs Martyrum festiuitatibus heroicam Diuorum patientiam & fortitudinem Ecclesia filijs suis proponit imitandam; sic totis octo diebus Regum istorum decantat virtutes, vt nos filij nunquam ab hisce Patriarchis nostris degeneremus. Vt enim nobilitatem Romanam adspectus domesticarum multarum imaginum suorum maiorum ad audendum similia, & gerenda fortia prouocabat; ita quod die fidei nostræ initium in primitijs Gentium recolimus, animos nostros ad progenitorum nostrorum virtutem,& heroica facta imitanda debemus inflammare. Ad quod vt magis Christus nos excitaret, non solum dum viueret, cum sextum Ianuarij diem; sed & multis post seculis anniuersarijs prodigijs illustrauit: quibus primos suos è Gentibus adoratores, quos in societatem solennitatis Epiphaniæ vocarat, voluit honorare, nosque filios & posteros eorum ad sequendum Deum vocantem, & amicitiæ diuinæ beneficium maximi faciendum extimulare.

(margin: cur vocetur trium Regum.)

CAPVT II.

Sexto Ianuarij multis in locis orientis quotannis certi fluuij in vinum conuertuntur.

NVPTIÆ in Cana Galilææ Gentium, cum aquæ in vinum conuersione peractæ, spiritalem animæ fidelium que Gentilium cum sponso Christo coniunctionem per amorem reciprocum indicabant: quam annis 30.& vno ante iam sibi tenellus infans conciliarat in Magorum mentibus, tenebras infidelitatis in lucem fidei; insipidam & venenatam aquam malitiæ, in vinum generosissimum caritatis & gratiæ commutando: cuius vt contracti matrimonij perennaret memoria, placuit Christo

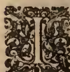
S. Epipha. hæres. 30. n. 30. singulis annis in oriente maximo prodigio fluuios integros sexto Ianuarij in vinum meracissimum conuertere, quod initio seculi quinti testis luculentissimus S. Epiphanius ita scribit: *circa ipsam vndecimam mensis Tybi* (quæ apud nos est sexta Ianuarij) *post annos 30. factum est primum signum in Cana Galilææ, quando aqua factum est* quibus in locis orientis fluuii in vinum conuertantur. *vinum. Quapropter etiam in multis locis vsque in hunc diem hoc fit, quod tunc factum est diuinum signum, in testimonium incredulis: veluti testantur in multis locis fontes, ac fluuij in vinum conuersi. Cibyres quidem vrbis Cariæ fons, qua hora hauserunt ministri,& ipse dixit, date architriclino. Testatur & in Gerasa Arabiæ fons similiter. Nos bibimus è Cibyres fonte, fratres vero nostri de eo, qui est in*

Gerasa in Martyrum templo: sed & multi in Ægypto de Nilo hoc testantur. Quare in vndecima Tybi apud Ægyptios omnes hauriunt aquam, & reponunt: tum in Ægypto, tum in multis regionibus. Non audent Hæretici tanti viri testimonium vocare in dubium: vnus sit instar omnium Casaubonus, qui licet absque causa sugillet hac super re quædam Baronij dicta; laudat tamen his verbis Epiphanij assertionem: *Obseruatio Epiphanij super vinosis fontibus prorsus est admirabilis: non enim dubitamus virum sanctissimum ea retulisse in literas, quæ sibi essent certa fide comperta.* Baronius eandem rem nititur non obscuris Gentilium testimonijs roborare. Plinius ait: *Similis rei alibi quoque fieri solitæ egregius videtur assertor; licet vnius tantum diei spatio discrepet dum sic ait: in Andro insula liberi patris fontem nonis Ianuarij vini sapore fluere Mutianus ter consul tradit, Diotecnosia vocatur: hæc ille; sed accolæ causam quam diximus ignorantes, Baccho hoc tribuerunt, ædificato ei templo; quæ satis firmiter testata videntur: claruit enim Mutianus temporibus Vespasiani; cui ad imperium capessendum cum esset præses in Syria, maximè studuit; citat eum Plutarchus. Ceterum de dictis fontibus diuersis locis positis vinum scaturientibus nullum antiquorum, qui ante Christum vixerit autorem mentionem fecisse memini me legisse: vt planè intelligas illa omnia virtute huius miraculi Christi facta esse. Videas ex his admirabilem quandam capitis cum ceteris corporis membris consentionem, nempe Christi cum ecclesia, cum diem, quam in tantæ rei gestæ memoriam solenniter ipsa celebrat ille his miraculis voluerit singulis annis illustrare.* Sed quæ contra Baronium Casaubonus ibidem malè criminatur, ea doctè Rossuidus noster legis talionis tabula 4. retaliauit. Demus autem Casaubono, fontes quosdam ante Christum acetosos vim inebriandi perpetuam habuisse; fontem verò stata lege 6. vel 7. Ianuarij die præter enumeratos ab Epiphanio & Baronio in vinum commutatum non reperiet: vt inde luce clarius continuata quotannis miraculi renouatio Christi diuinitati merito tribuatur: quæ maxime cœpit 6. Ianuarij die apparere. Eundem igitur se Christus ostendit esse Deum, qui solet quotannis aquam pluuialem, per vim formatricem radicis vitis in vinum commutare (quod opus diuinitatis, quia consuetudine viluit, non amplius demiramur) eandem tamen in eo diuinam virtutem occultam S. Chrysostomus argute colligit. *Hoc, ait, miraculo manifestè ostendit se eum esse, qui in vitibus aquā transmutauit; & qui pluuiam per vitis radicem in vinum vertit; cum quod in planta longiori temporis spatio efficitur, id repente in nuptijs operatus est.* Quam diuinitatem Christi, licet paruuli, licet vagientis, licet inter pecudes abiecti in stabulo Reges sexta Ianuarij procidentes adorarunt; eandem coram Regibus, Iudæis & Gentibus prædicarunt, vt mirum non sit Christum eadem sexta Ianuarij die recurrente in Cana Galilææ Gentium, id est, in transmigratione possessionis, siue inter Gentes (ad quas velut possessionem & hereditatem suam à Iudæis transmigrauit) nuptias celebrasse, & sponsam dilectam Gentilitatem annulo caritatis subarrasse; ibi sex hydrias, seu omnem animæ nostræ virium dissolutionem & mollitiem conuertisse in vinum generosissimum cœlestis gratiæ, quo non mortales tantum; sed & cœlites delectantur: & ea quidem copia nobis infudisse, vt & alios pariter nobiscum recreemus, inebriemus & amore diuino faciamus incalescere: voluit autem Christus seculis multis illud miraculum renouare, vt constantia monstraret, & firma cum Gentilibus esse contracta sponsalia.

Casaubonus exercit. 13. c. 26. Baron. Tom. Plinius lib. 2. nat. c. 103. & 14. c. 12.
alij fontes vinosi in Plinio.
Plutarch.
confutatio Casauboni.
hinc diuinitas Christi colligitur
S. Chrysost. in 2. Io.
Allegor. locus sensus mixtus tropologico.

CAPVT III.

Eodem die alicubi sudat baptisterium aridum aqua, & alia quædam miracula circa id facta.

IAm inde ab Apostolorum fere tempore solennior Ecclesiæ Baptismus tam in Oriente, quam Occidente in tribus festiuitatibus Paschæ, Pentecostes, & Epiphaniæ conferebatur.

Et Paschali quidem tempore notat Cornelius à Lapide: *In plerisque locis Occidentis, quo solenne Baptisma in Ecclesia peragi consueuit, è sicco aridoque fonte lapideo, copiosæ ad Baptismum aquæ exundare consueuerunt:* huius prodigij suo meminit æuo Moschus: *Est & in castello Cedebratis, quod sub monte Æneandron situm baptisterium, quod in Paschali*

Lapide in 2. Io.
Moscus in prato spirituali c. 215.

in Paschate sudat abside fons a parte S. Leone *S. Resurrectionis festiuitate:cum sit lapis vnus,ex se continuo impletur,duratque aqua illa vsque ad Pentecosten,moxque transacta Pentecoste euanescit.* Simile quiddam Paschasius Episcopus Lilybæi scribit ad Leonem summum Pontificē contigisse: *Quædam,* inquit, *vilissima possessio Meltinas appellatur in montibus arduis,ac siluis densissimè constituta; illic peruarua,atque vili opere constituta est ecclesia; in cuius baptisterio nocte sacrosancta Paschali,baptizandi hora,cum nullus canalis, nulla sit fistula,nec aqua omnino vicina,fons ex se repletur, paucisque qui fuerint consecratis, cum deductorium nullum habeat,vt aqua venerat ex se se descendit.*

& verum Paschæ tempus indicat. Narrat deinde cum per errorem Paschale festum suo non tempore celebraretur; ipsam fontis scatebram verum Paschale tempus errore detecto designasse: *Tunc ergo,* inquit, *cum S. memoriæ D. quondam ac beatissimo Papa Zosimo (cum apud Occidentales error ortus fuisset) consuetis lectionibus nocte sacra discussis, cum Presbyter secundum morem baptizandi horam requireret, vsque ad lucem aqua non veniente, non consecrati, qui baptizandi fuerant, recesserunt. Vt ergo breuiter narrem: illa nocte quæ illucescebat in diem dominicum, decimo die Calendas Maij, fons sacer hora competenti repletus est: euidenti ergo miraculo claruit, occidentalium partium fuisse errorem.*

Congerit varia similia Baronius ad annum Domini 417. circa finem.

Idem sudor in Epiphania. Sophron. c. 215. Pari Deus prodigio quædam Orientis loca sacro Epiphaniæ die nobilitauit. Duo recenset Sophronius,seu Moschus in Prato spirituali: *Soruba vicus quidam est ad radices montis,in quo sita est Coranensium ciuitas, in eo baptisterium est, quod in sanctis Epiphanijs sudat; qui sudor per tres horas continuis incrementis, & post baptismum peractum decrescere incipit, & tribus alijs horis sensim deficit.* Subjicit, quod initio capitis ex eodem de castello Cedebratis in Paschate dixi euenire: & addit: *vtraque vero ista miracula (in Paschate & Epiphanijs) in prouincia Lyciæ fiunt: si quis autem hæc ita esse non credit, vsque ad Lyciam non grande iter est, pergat, & rei veritas fidem ipsi faciet.*

Scio S. Leonem, & alios nonnullos Romanos supremos antistites in Italia, Sicilia, & Hispania voluisse iustis de causis solennem in S. Epiphania Baptismum antiquare, vt vel hinc conijcere liceat, id iam tum in Europa & Occidente fuisse receptū moribus, idem tamen in Oriente morem antiquum tolerarunt; cum multi ob Christi baptismum, & vocationem Gentium eo potissimum die ad eum suscipiendum pijs desiderijs raperentur: & Deus mirandis operibus eorum votis obsecundaret. Vnum aliquod memorat Victor Vticensis, & ex eo Inchofer, cæcum nomine Felicem Carthaginis ciuem notissimum, ter nocte, cui dies Epiphaniorum illucescebat, per visum monitum his verbis: *Surge, vade ad seruum meum Eugenium, & dices ei: quia ego te ad eum direxi, & illa hora, qua benedicet fontem, vt baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur, & videbis lumen.* Res euentum habuit: in basilica Fausti stupentibus omnibus, & lætantibus Catholicis; sed confusis Arianis episcopis; qui cum Hunnericus rex in Felicem capi iussum inquisiuisset, & ille quid secum actum esset fidenter narrasset, calumniati sunt Eugenio: tanquam si maleficijs id præstitisset, & cum non valerent aduersus veritatem tota vrbe probatam, stulti sicut Iudæi Lazarum, cogitauerunt Felicem interficere.

Iubetur cæcus die Epiphaniæ dum benedicitur fons baptismalis visum expectare.

Videas hinc etiam colligi parem hanc Epiphaniæ solennitatem Paschali & Pentecostali iam ferè ab initio nascentis Ecclesiæ fuisse habitam; in quibus duabus solis Apostolica lege, iuxta S. Leonem licebat solenne publicum Baptisma conuersis extra periculum mortis conferre: nec Deo morem displicuisse, quem tantis prodigiis comprobauit.

CAPVT IV.

Aqua SS. trium Regum die Epiphaniæ consecrata miracula solet operari.

IORDANIS aqua sexto die Ianuarij viuifici corporis IESV CHRISTI seruatoris nostri contactu hoc à Deo beneficij meruit, vt ferat ætatem, nec corruptioni sit obnoxia: probat id suamet experientia Illustrissimus Radziuilius: *Aquam, inquit, valde turbidam habet Iordanus, sed salubrem, quæ in vase adseruata, nunquam corrumpitur: prout ea, quam attuli mecum indubitanter sum expertus.* Simile quiddam creditur aqua piacularis, quam mos est, sexto Ianuarij die consecrare, & pro lustran dis ædibus adhibere, diuinitus obtinuisse: nam cum ea consuetudo tam orientem, quam occidentem peruaserit à mille, & ducentis annis, & tam ad refricandam Christi baptizati memoriam, quam vocationis Gentium beneficium recolendum fideles & corpora domosque tali sacro lustrarent fonte, memores gratiæ nobis in cœlesti adoptione collatæ, qua à peccatorum maculis, & tartari potestate sumus liberati: Deus etiam prodigijs morem illum sæpe comprobauit. Aquam sanè illam, licet vasis conclusam non corrumpi tamen vnquam testis est S. Chrysostomus his verbis: *In hac solennitate sub mediam noctem omnes cum aquam acceperint, domum latices referunt, ac recondunt, annum conseruant, vtpote quod hodierna die sanctificatæ sint aquæ, fitque miraculum euidens, dum nihil temporis longinquitate aquarum illarum natura vitiatur; sed integro anno, atque biennio, & triennio sæpe quæ hausta est hodie, incorrupta & recens permanet: ac post tantum temporis cum ijs, quæ nuper fuerint eductæ certat.* Hactenus S. Chrysostomus.

aqua Iordanis incorrupta.

& aqua die Epiphaniæ benedicta. S. Chrysost. ho. de baptismo Christi.

Fuit, quidem iustis de causis in Occidente solennis in Epiphania Baptismus à Sede Apostolica vetitus, imo conuersis ad fidem tot nationibus, etiam in Paschate & Pentecoste antiquatus in Catholicis regionibus, imo & in alijs à mille iam annis introducto passim Baptismate quotidiano propterea, quod plurimi casu inopinato cæde vel morte subita, non percepto sacro fonte extinguerentur: durauit tamen moribus recepta consuetudo consecrandi fontem baptismalem pridie Epiphaniæ, quam in Germania multis in locis solent aquam trium Regum nominare; quæ dicitur hodieque 50. annis non læsa, quasi recens aduersari.

50. annis incorrupta manet.

Huius me consuetudinis primi commonefecerunt comites Truchsesij, & per illustrem D. Wilhelmum Henricum S. R. imperij archidapiferum comitem in Freudeberg & Trauchburg. D in Walburg & Scheeu tam ritum consecrandæ aquæ: quam vsum & effecta transmisere cum hac parochi in Scheeu attestatione:

Ioannes Storren parochus in Scheeu: *Inter cetera miranda huius aquæ potest ex hoc eodem loco* der Scheeu *antiquitas aquæ incorruptæ demonstrari: adseruatur enim hic, quæ iam ante 60. & plures annos fuit consecrata, & hucusque mansit incorrupta, tam limpida, quasi iam esset viuo ex fonte hausta: nec in controuersiam vocari potest, quin vbicunque talis adhibetur aqua, contra magicas & diabolicas præstigias præsens sit, & indubitatum remedium. 22. Octobris Anno 1640.*

Idem coram mihi confirmauit perillustris comes Truchsesius: aquam etiam ab 80. retro annis consecratam tam puram & illæsam à se animaduersam, vt ab recens è saliente hausta discerni nequeat: constare etiam non vna maleficarum confessione, arcem cuius omnia cubicula solent hac vnda sacra respergi, & initialibus nominum SS. Regum literis insigniri (de quo more sequenti agetur capite) nunquã potuisse, nec de cœlo fulminari, nec incantationibus & maleficijs casso sæpe labore tentatis infestari: vnde quoties tempestates grauiores tonante & fulgurante cœlo ingruunt, loca solent omnia rursus hoc sacro fonte expiari.

valet contra maleficia.

Optandum esset, vt ritus ille lustrationis domorum magis vulgaretur, & hunc in finem etiam aquæ consecratio in parochijs die Epiphaniæ, vel pridie adhiberetur. Erant ab incunabulis Ecclesiæ, fideles in vsu piacularis aquæ similis valde religiosi & assidui, vt opus fuerit quot mensibus, ritu peculiari eam lustrare: dies in eum finem

nem designatæ mensis cuiusque Kalendæ erant; Ianuarius tamen ob SS. Regum honorem illud præcipuum habuit, vt die sexto fons sancta benedictione afficeretur, quo de ritu hæc obseruat Melchiot Inchofer: *Enimuero cum ritu Græcorum olim primo cuiusque mensis die sanctificatio fieret aquæ, ex qua omnes deinde lustrari mos erat, vtique tamen cautum fuit, ne in Ianuario, nisi die sexto, in Septembri verò die decimoquarto id muneris obiretur: tum ad designandam Gentium ad vitam in Magis vocationem: tum ad denotandam eiusdem vitæ consummationem, quæ Christo in cruce exaltato impleta est. Neque id solum in ecclesijs Græcanicis; verum etiam apud Æthiopes, & maiori quadam specie obtinuit, vt non solum aqua hoc die (sexto Ianuarij) sacra se adspergerent; sed & totos penitus immergerent: idque etiam plerosque alios in ecclesia orientali fideles obseruasse Chrysostomus testis est.*

Melchior Inchofer c. 43. in appendice.

apud quas nationes hodie fiat.

Nec vanæ sunt arguendi superstitionis, qui domos lustrant, vt à maleficijs & dæmonum infestationibus, vel quibusuis præstigijs liberentur: sanctissimis illa consuetudo viris solennis fuit: de S. Aichardo Gimensienſi cœnobiarcha Fhulbertus apud Surium ita loquitur: *Erat plane viro Dei Aichardo familiaris consuetudo, cum fratres post labores diurnos corpora placido somno recrearent, vt pastor solicitus supra gregem dominicum vigilans insomnes vigilias duceret, & claustra monasterij, & singula familiæ Dei habitacula pererrando muniret, gestans secum crucem dominicam, & aquam exorcizatam ad effugandas importuni hostis insidias.* Lubet & doctissimum ætatis suæ, iuxta ac sanctissimum virum Albinum Flaccum attendere, quid de ciue suo Britanno ipse S. inquam Willibrordo referat: *Contigit cuidam patrifamilias, & domui suæ dira dæmoniacæ illusionis tentatio; ita vt apertè malignus in eius domo spiritus ex horrore & maleficijs habitare agnosceretur. Nam subitò cibos, vestimenta, vel alia domui necessaria rapere solebat, & in ignem mittere; quinetiam paruulum inter amplexus parentum pausantem illis dormientibus tulit, & in ignem proiecit; sed vagitu infantis parentes excitati, vix paruulũ de incendio eruerunt, & multa atrocia eadem familia à nefando spiritu perpessa est: nec à quolibet presbytero expelli potuit, donec vir sanctus Willibrordus a patrefamilias postulatus, aquam illis benedictam direxit, præcipiens omnem domus illius supellectilem foras efferre, & aqua illa adspergi: præuidens in spiritu domum flammis cremandam esse, quibus ita gestis, vacuam domum à loco lectuli ignis inuasit, totamque consumsit. Altera vero in eo loco cum sanctificatione aquæ benedictæ ædificata, nihil exinde pristinæ tentationis passi sunt in ea: sed cum omni tranquillitate & quiete degentes & Domino gratias agentes erant, qui illos per seruum suum redimere dignatus est.* Hactenus Albinus. Multa congerit in fascem Baronius prodigia fontium piacularium aduersus magicas artes, & dœmonum præstigias, contra quas plurimum aqua SS. Regum pollere dicitur: & antiquitatem eius consecrationis ab Apostolis repetit: quam operæ pretium est huic loco inserere. *De aqua,* inquit, *benedictione sanctificanda præter id, quod apud S. Clementem est, Matthæi nomine, Apostolica institutio, nonne Paulus ad Timotheum scribens tradit: omnem creaturam per verbum Dei & orationem sanctificari? huius quidem rei vsus semper, & vbique viguit, in Ecclesia Catholica, tam apud orientales, quam occidentales, diuino vbique miraculorum virtute suffragio comprobatus, & tantum abest, vt (quod nouatores oblatrant) sit species quædam incantationis atque magiæ, vt potius ad eas dissoluendas, aliasque diaboli artes auertendas ea solita sit adhiberi (quod S. Epiphanius scribit) ea vsus est Iosephus comes tempore Constantini, & quod optauit feliciter est consecutus: aquæ haud communis; sed quoquomodo sanctificatæ itidem adspersione. S. Hilarion eodem fermè tempore Gentilis aurigæ magias (vt de eo S. Hieronymus scribit) penitus dissipauit. Sed & Marcellus Episcopus Apameæ omnem diaboli conatum, ne Iouis Apameni delubrum combureretur, obtinentis, aquæ signo crucis benedictæ vsu penitus superauit. Scribit rem gestam fusius Theodoretus. Macarium itidem, aquæ benedictæ virtute magicam imposturam & dæmonum præstigias effugasse Palladius fide certa memoriæ commendauit. S. Germanus Episcopus Antisiodori concitatos diaboli opera tumentes maris fluctus, aquæ in nomine Sanctissimæ Trinitatis sanctificatæ adspersione compescuit. Sed quid in his immoror? sexcenta propemodum de his adducenda essent exempla, petita ex diuersis Sancto-*rum

consuetudo lustrandi domos aqua piaculari perantiqua.

Surius t. 5. an. 680.

Albinus Flaccus in vita S. Willibrordi.

Baron. t. 2. ad an. 132. n. 1. & 4.

vsus eius téporibus SS. Apostolorum.

vis contra magicas præstigias

S. Epiphan. hæresi 30.

S. Hier. in Hilar.

Theodoret. l. 5. c. 21.

Palladius Lausiaca. c. 6.

rum actis fideliter scriptis; quibus magicas incantationes, aliasque prauorum dæmonum molitiones aquæ benedictæ adspersione constat esse fugatas. Hactenus Baron.

CAPVT V.

Eodem festo vel pridiano die tribus literis primis nominum Regum cum cruce inscribuntur postes ædium, ad arcendas magicas & dæmonum infestationes.

MOs hic perantiquus magnam Germaniæ superioris partem peruagatur, eum probum & laudabilem appellat Gretzerus noster: videtur autem Deus primitijs Gentium hoc contulisse, vt vel nomina eorum dæmones perhorrescerent, qui primi de idololatria triumphantes Christi suaui iugo se subdiderunt, & secum in fidei societatem suo quidem tempore multa regna, jam verò cunctas totius orbis nationes attraxerunt, & vexillo crucis submiserunt. Erant Reges nostri eximij crucis Christi, primique cultores & prædicatores, cuius in stella impressam imaginem piè sunt initio venerati; & reduces similem effigiem postibus basilicæ, quam erexerant, impressetunt: quam postea S. Thomas cruci Dominicæ consecrauit. Hinc ille manasse ritus videtur, vt crux eorum nominibus præfigatur.

tres Reges primi crucis cultores.

crux præfigitur eorum nominibus.

Commendant vehementer sancti Patres morem crucis inscribendæ limini, vel foribus domorum. S. Ephrem: *Pingamus,* ait, *in ianuis atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque membris in omnibus viuificum signum, armemur insuperabili hac Christianorum armatura.* S. Chrysostomus: *In penetralibus, & in parietibus, & in fenestris, & in fronte quoque ac mente magno studio crucem inseramus: ea enim salutis nostræ, communis libertatis, & mansuetudinis, atque humilitatis Christi signum est.*

& foribus appingebatur. S. Ephrem. S. Chrysost. ho. 55. in. Matth.

S. Ambrosius: *Super limen ostij nostri, sacræ redemtionis confessio resplendeat.* Valet hoc triumphale signum ijsdem autoribus plurimum ad orci vires, dæmonumque præstigias superandas. & à domibus procul arcendas. S. Chrysostomus: *Si,* inquit, *ingenti horrore concutimur, cum solummodo videmus loca, in quibus capite damnati persoluunt pœnas; quid passurum putas diabolum, cum hastam viderit, qua letale vulnus accepit? hoc signo conspecto aduersariæ potestates conterritæ trementesque recedunt.* Cyrillus catech 13. *Quando dæmones crucem viderint, recordantur crucifixi.* Præclarè S. Athanasius: *Signo crucis omnia magica compescuntur, veneficia inefficacia fiunt, idola vniuersa deserta relinquuntur.* Et infra: *Veniat qui istorum dictorum experientiam capere velit, & in ipsis præstigijs dæmonum, & imposturis vaticiniorum, & in miraculis magiæ vtatur signo crucis ab ipsis deriso, nomen Christi inuocet, & videbit, quomodo eius rei metu dæmones fugiant, vaticinia conquiescant, magiæ & veneficia irrita iaceant.*

S. Ambr. ep 81. contra præstigias dæmonũ. S. Chrysost. l. c. S. Ephrē & de pœnit. Cyrillus catech. 13. S. Athanas lib. de incarnat.

Hoc igitur salutis nostræ præfixo signo singulorum Regum nominum prima litera creta postibus ædium, vel ianuis etiam cubiculorum graui ceremonia, non vnis, sed tribus peruigilijs inscribuntur hoc ritu, quem verbis his ad me Monachio scribit P. Maximilianus à Wartenberg: *Sacerdos indutus veste linea & stola procedit per ædes, & recitat antiphonam ad Magnificat: quam finito Magnificat repetit, incensat ianuam, additque orationem, quæ illa die legitur, facitque ter: nimirum pridie Natiuitatis, pridie circumcisionis, & pridie trium Regum: quo etiam initiales creta inscribere solet. traxere apud Germanos nomen tria ista peruigilia, vt Rauchnächt, seu thurificatoriæ noctes appellentur.* Solent, vt mihi spectatores huius sacri ritus memorant, complures etiam sacerdotes linteati munus hoc obire, acerra cum thure instructi, & aqua piaculari: propriamque peruigilij antiphonam cum cantico Mariano concinere, ac ianuam thuris suffimento expiare, tum literam initialem sancti Regis consignare. Scribit ad me quam latè per Germaniam hæc consuetudo se extenderit, Iosephus Feurstein, Rector Tridentinus: *Viget is mos per Tyrolim totam, etiam hic Tridenti, in Sueuia, Bauaria, Austria. Accepi hic à senioribus huius piæ*

ritus inscribendi literas.

vbi vigeat ea consuetudo.

*piæ consuetudinis originem non sciui: inscribi tamen eas literas ianuis: vt ex eo-
rum cubiculis excludatur omne veneficium, & maleficium. Simile quid ait mihi qui-
dam vir senex suo tempore olim viguisse Viennæ, an id etiam hodie vigeat nescio,
post inscripta sanctorum Magorum nomina portis cubiculorum ex singulis ædibus*

superstitio miscetur alibi.

*sclopus exonerabatur; credentibus incolis, quam procul is bombus audiebatur, tam
longè sagas à domibus abesse cogi: videtur tamen id habere admixtum aliquid su-
perstitiosi.* Hactenus Iosephus Feurstein, qui rectè de sclopi bombo excipit: vt enim
libenter dedero, campanis certis Deiparæ, vel alijs quibusdam rebus consecratis eam
efficacitatem pia traditione populi cœlitus datam esse, vt ad earum sonitum longissi-
mo spatio res nullæ cœlo tempestuoso fulminentur; æris campani pulsatione eum in
in finem ab Ecclesia certis orandi formulis instituta; sclopi tamen cooperationem,
satis nouitiam, & à sacris Ecclesiæ moribus alienam rectè contaminarat, & anilis su-
perstitionis arguit. Quod nullo modo cadit in perantiquam Germanorum consue-

antiquitas

tudinem de literis primis Regum postibus inscribendis: quam vt peruetustam Lu-
therus ipse cum effectis refert; licèt scurrilibus suis sarcasmis ex more ioculator ipse

Lutherus in confabulationibus potatorijs & culinarijs de more decreuit in genere.

perpetuus illam adspergat narrationem. Sed quia mores Magnatum perstringendo
alludit ad idioma Germanicum, prius vernacula sua loquente lingua auscultemus.
Es soll an etlichen orten im Bapstumb der gebrauch gewesen seyn / daß man auff der
H. drey König abend über die thüren gemahlet hat die erste Buchstaben von den heiligen
drey Königen / alß C. M. B. welche ihre namen bedeuten / alß Caspar / Melchior / Bal-
thasar. Uber diese drey Buchstaben hat man pfleget ein Creutz zu mahlen. Virtutem
postea & effecta talis inscriptionis hæc enumerat: Solches solt nun bedeuten / daß
der Teuffel an denselbigen örteren kein macht noch gewalt haben solt. Hactenus pie: nunc
ludionem audi: Wie nun solches an einem orth ein Frembder gesehen / vnd nicht gewust
was doch das Creutz vnd die drey Buchstaben bedeuteten / hat er einen darumb gefragt /
de selbig antwort ihm / vnd sprach: die drey buchstaben begriffen in sich die tugent / der
Fürsten / Graffen / vnd Edelleut; dan dieselbe wollen jetz Cretzschmar vnd Bierschen-
cken / item Müller / vnd Brewer sein / vnd reissen zu sich alle Händel vnd bürgerliche
Narung: da nun der ander ferner fraget / was das Creutz darüber geschrieben bedeutet /
antwortet er / es bedeutet / daß man sich für ihnen hüten sol. Reddamus hæc Latino
sermone: Aliquibus in locis in Papatu consuetudo fuit, in peruigilio SS. trium Re-
gum ostiorum liminibus inscribendi literas primas sanctorum trium Regum, scili-
cet C. M. B. quæ nomina eorum designabant Casparis, Melchioris & Balthasaris.
Supra literas tres dictas crux depingebatur: hæc indicabat, dæmonem ijs in locis
nullas vires & potestatem posse exercere. Viderat hanc inscriptionem peregrinus a-
liquis: cum ignoraret, quid sibi vellet crux cum tribus adiectis literis; interrogauit
aliquem: à quo hoc responsi tulit: tres exaratæ literæ virtutes exprimunt, Principum,
Comitum, & Nobilium, qui hac tempestate amant esse Caupones, Braxatores, &
Molitores, ac rapiunt ad se mercaturam omnem, & lucrum ciuium. Porro cum in-
staret peregrinus, rogaretque cur crux esset supra literas dictas efformata, excepit al-

Gretzerus to. 1. de cruce Christi a lib. 8. p. 9.

ter, ea designari, nobis ab illis cauendum esse. Hactenus Lutherus. Refert hæc ipsa
hæresiarchæ verba Gretzerus noster & congruam hanc apponit censuram, qua mo-
rem illum vt pium probat, & ludionem perstringit. Digna inquit *Lutheri dicacitate
historiola, & apta exhilarandis commensalium animis: ex qua tamen emicat mos pro-
bus, & laudabilis, postium ædibus inscribendi trium Regum nomina cum signo san-
ctæ crucis, quem morem satyricè in iocum ac risum à ioculatorio isto Propheta rapi
nemo mirabitur, qui Lutheri grauissimos mores nouerit.*

coniectura de origine huius ritus.

Sed vnde morem hunc dicemus profluxisse? res incerta cum sit, locum relinquit
coniecturæ. Post reditum sanctorum Regum adorato Christo dixi sæpius templum
ab ipsis eo loci, vbi stellam primum viderant erectum esse: impressa foribus effigie
crucis, & vt Paludanus addit armis suis gentilitijs appictis. Manserunt vna cum cru-
ce nomina eorum & arma basilicæ inscripta non tantum cum corpora eorum ibi
condita quieuerunt miraculis coruscantia, sed cum varias in oras diuisa colerentur:
manebat enim conditorium illorum primum S. Crucis basilica miserorum asylum
Deo votis fidelium mirandis operibus adspirante: vt iam non sanctis reliquijs,
sed inuocationi nominum & eorundem scriptioni virtus ea meritis sanctorum Re-

gum

gum id exposcentibus tribueretur: ideo videntur deinceps foribus ædium suarũ crucem cum eorum primis nominum literis appinxisse: & numismata simili figurata specie, quasi amuleta gestasse, quem morem audio vigere alibi. Iam verò quod seorsim sacra ceremonia consignentur nomina, interpolato sex vel octo dierum interuallo, consentaneum est morti eorum, & mori, quem in vita obseruarunt. cum enim eorum primus & Caspar quidem in octaua Natiuitatis ipsa Circumcisionis dominicæ celebritate decesserit, primi nominis initialis litera octo ante mortem diebus scribitur; Balthasar vero cum sexto post die decesserit in Epiphania, sex ante mortem diebus litera B. exaratur. Denique cum postremus omnium Melchior vita excesserit, quinque dies ante obitum eius prima litera M. reliquis adscribitur. Sed quia dies vndecimus Ianuarij, quo Regum tertius obijt, nimus festiuus est, maluerunt fideles peruigilia trium illorum solemniorum Christi festiuitatum huic inscriptioni consecrare: vt quibus ipsi diebus regnis relictis fidem in Christum sua peregrinatione & adoratione maximè profitebantur: & quibus ipsi diebus ex S. Thomæ præscripto conueniebant, vt tres illas celebritates vna peragerent; Gaspari Natalis: Balthasari Circũcisionis & Melchiori Epiphaniæ dominicæ festum attribueretur: quo solennè in pontificalibus Deo litarent hostiam: quas inter octauas ijdem etiam decessere: hinc in peruigilio festiuitatũ illarum præcipuarum cum thuris suffimento eorũ nomina religiosè honorantur, & ædes velut optimis præsidibus tutelaribus contra tartareas molitiones consecrantur, & muniuntur. Atque ita ritus ille non abhorret a vita & morte singulorum. *cur nomina intercipolatis vicibus inscribãtur.*

CAPVT VI.

Locus sepulturæ SS. Regum ab octaua Epiphaniæ ad hoc vsque seculum claret miraculis.

INTRA octauam Epiphaniæ Deus etiã miranda quædam seculis multis operari voluit: nam Plinius ex Mutiano refert in Andro fontem cũ postridie Epiphaniæ cœperit vinum scaturire, septem ipsos dies vino redundare. Mutianus ait: *Andri e fonte Liberi Patris statis diebus septenis eius Dei vinum fluere* & Pausanias in Iliacis: *Ferunt etiam Andrij apud se per festos Liberi Patris vinum quotannis sponte sua è templo manare.* Contulit hoc beneficij Deus per octauam Epiphaniæ, quam tot in vita mysterijs & beneficiis humano generi collatis illustrauit, licet stulta gentilitas abusa fuerit illo ad idolomaniam. *Plin. l. 2. c. 3.* *vinum septem dies fluit.* *Pausan. in Iliacis.*

Intra ipsam vero octauam, vt alias dixi cum Melchiori vndecimo Ianuarij demortuo locus ei funeri[illegible]do quæreretur, vterque Regum sepultorum honoris ergo declinauit se ad latus, vt locus intermedius sandapilæ socio relinqueretur: consecuta sunt deinde miracula innumera: quæ sic horariæ lectiones perstringunt breuiter. *Regũ cadauera sibi mutuo honoris causa locum cedunt.*

Post obitum, inquiunt, venerabilem sancti Magi a cunctis orientalibus honore magno sunt habiti, & non sicut mortui sed vt dormientes in tumba iacebant regio diademate decorati. Locus autem sepulturæ ipsorum in tanta veneratione habebatur ab omnibus, vt nullus infidelis, Iudæus, seu cultor idolorum seu etiam criminosus, vel aliquis pompa sæculi præditus, illuc ingredi esset ausus, vniuersi vero cum fide, & deuotionis instantia, ad eorũ memoriam accedentes, ex mira boni odoris fragrantia, læti salui fiunt, & sospites: non erat infirmitas, quæ non reciperet ibi medelam. Quoniã hi sancti cunctis prouenerunt ad salutem & gratiam, sicut omnibus fidem primi contulerunt diuinam. In omni autem loco, & in omni natione, vbi hi sancti à fidelibus cum fide & spe ad salutis gratiam inuocantur, Rege altissimo largiente virtutes & mirabilia mirabiliter operantur & per eorum merituum varijs tribulationibus contristatis diuersa beneficia consolationis ministrantur. Translatis postea Constantinopolim sacris Regum corporibus ibidem miranda patrasse, sicut & Mediolani, nec non in vtraque Mediolanum & Coloniam facta translatione superius indicaui. Nec vacare prodigio credendum est eorum corpora cum vestibus mille annis & tot vltra seculis incorrupta permansisse: contulerit quidem multum myrrhæ & aromatum præstantia, quibus inuoluti dicuntur: non videntur ijs tamen vel intestina educta, vel cerebrum exemptum è capite, cuius tei nulla in craneis ap- *locus sepulturæ claret innumeris prodigijs.* *& translationes.*

parent vestigia: sed neque vestimenta videntur tanto potuisse tempore à corruptione vindicari. Accessit & cœlestis quidem odor, qui cum Coloniæ sumtuosam in lipsanothecam transferrentur, templi vasti totam amplitudinem incredibili fragrantia sic repleuit, vt à singulis corporibus adspirari diuersus odor obseruaretur. Secuta sunt alia miracula frequentia: quæ licet monimentis non consignata perierint, habemus tamen eorum patratorum testimonium firmissimum & sanctissimum Innocentij quarti Pontificis maximi, qui de ipsis circa an. 1246. ita loquitur. *Cupientes igitur vt vestra ecclesia, in qua trium sanctorum Magorum corpora coruscantia multis miraculis sub veneranda custodia conseruantur, congruis honoribus frequentetur*, &c. Continuatam hanc fuisse mirandorum operum patrationem eius seculi scriptor Ioannes Hildesiensis his testatur verbis: *Ex tunc Archiepiscopus trium Regum corpora cum alijs reliquijs Coloniam publicè & honorificè transtulit, & ab omni populo cum hymnis & laudibus recepta in ecclesia S. Petri ibidem reuerenter collocauit: per quos Deus ibidem quamplurima mirabilia, & virtutes in præsentem diem operatur, & à principibus & nobilibus, & diuersis populis deuote venerantur, & à longissimis terris, partibus & prouincijs cũ maximis reuerentijs queruntur & visitantur.* Durauit sequenti seculo diuina operatio, cuius vestigium infra proferã in fragmine ingenti saxeo, cui desuper labenti cessit ad latus lipsanotheca, repagulis solutis ferreis, ne tota contereretur. Denique initio seculi 1500. Tritthem. qui non semel Coloniæ substitit, hæc habet: *Corpora SS. Magorum Coloniã transtulit, & in maiori S. Petri ecclesia collocauit, vbi vsque in præsentem diem miraculis multis coruscantibus in honore & reuerentia magna habentur.*

ɶum odore cœlesti.

Coloniæ patrãt miracula.

Innocentius 4.

Ioannes Hildesiensis c. 12. historia SS. Regum.

Tritthem. in Chron. Hirsaug. an. 1162.

Extant compedes adhuc variæ cum anathematis etiam argenteis infra vel prope sacellum, vt videantur captiuis, & naufragis etiam esse opitulati. Superant literæ testimoniales de suspendiario liberato: eas sacrarium Coloniense inhæret verba recitat: *Nos Dux Ath. vna cum Comite de Cararia locum tenentes Regis Siciliæ in Abrutio, & capitanei gentium armorum per præsentes literas vniuersis & singulis fidem facimus, & infra scripti accidentis seu miraculi testimonium perhibemus; quod cum vna dierum mensis Octobris ex parte regiæ maiestatis contra Principes Gentium in campo Taranti inferentes damna, sicut mos est inimicorum ad bellum essemus vnanimiter congregati, annuente fortuna factis hinc inde insultibus captiuos tredecim inde accepimus, quos omnes ad furcas ire iussimus, & mox prolata sententia, nobis superstitibus suspensi fuerunt: & a die Mercurij in hora prima in furcis vsque ad sabbati vesperas pependerunt: Testamur per omnium plasmatorem vnum ac illis suspensis Ioannem Aprilis, filium D. Horlantij Aprilis militis D. sancti Romani ciuitatis ditionis Viennensis fuisse mirabiliter à dicto mortis iudicio liberatum: videlicet, quod dum furcarum scalas adscenderet, à tribus orientis Regibus auxilium implorauit, & fuit mirabiliter exauditus. Vnde fatemur & per præsentes credentiæ literas iterum atque iterum omnibus, & singulis fidem facimus, ipsum antedictum Ioannem fuisse cum tali miraculo liberatum promittentes, quod cum illa qualitate vel substantia, videlicet sic nudus, sic pauper cum capistro in collo trium dictorum Regum orientis in sui auxilium vocatorum domum siue templum, quod in Colonia Alemanniæ ciuitate ædificatum dicitur, quærere deuotiuè. Die 12. Octobris Dux Ath. & Comes de Cararia.*

suspensus triduo inuocatione SS. Regum liberatur.

Quo contigerit hoc seculo, vel quo Siciliæ Rege non liquet: attexam de hoc coniecturam Melchioris Inchofer *De anno*, inquit, *non constat: si quis tamen coniecturæ locus, præsertim ex historijs Siculis, videtur id contigisse tempore Wilhelmi secundi Siciliæ Regis, non multis annis postquam Mediolano Coloniam sacra corpora migrarunt: nempe millesimo centesimo, & circiter octuagesimo: vix enim alias, quæ hic narrantur rectius cohærent, quam si cum gestis eorum temporum in Siculis & Brutijs regnante Wilhelmo secundo conferantur.* Sæpius fontibus vel innocentib. extremo supplicio damnatis id beneficium SS. Regum meritis collatũ esse non dubito: inde malè feriati quidã occasionẽ arripuerunt, subreptitias Regũ attestationes concinnandi; quo fictis miraculis rẽ facerent: vnius tamen acerbissimus cruciatus potuit alios à flagitio deterrere: cuius Chronic. Coloniense ad an. 1400. in hanc sententiam meminit codẽ, ait, an. *Coloniam Roma venit Gallus quidam, allato secum chirographo*

impostor exuritur.

&

& testificatione Regis Neapolitani, quod insons in crucem actus quatuordecim dies suspensus hæserit, quem sancti Reges inuocati è patibulo liberarunt: peruulgato tota vrbe miraculo supplicationis ritu solenniter impostor ille ductus in summum templum conditorium sanctorum Regum est, quem etiam cum Parisios vsque in patriam saluum & incolumem adduxissent (vt miraculi fides exploratior è patria peteretur) *dolus & fraus illic detecta est, & lata iudicum sententia ignis supplicio condemnatus.* Non est, quod quis suspicetur, ne hæc cum priore confusa sit scriptorum vitio historia: multa variant in vtraque: huius testificatio Regis Neapolitani, illius Ducis & Comitis Regis Siciliæ fuit: ille triduum, hic quatuordecim pependerat dies: ille suspensus vt hostis, hic insons: illius patria videtur fuisse ditio Viennensis: huius Parisij. Vtraque satis firmat solitos à reis, siue sontibus, siue insontibus sanctos Reges cum fructu inuocari: nec prodigiosis istis euentis Colonienses fidem plenam adhibuisse, nisi discussa rei diligenter veritate. Deinde compedes & ferrea vincula, quæ anathematis loco circa sacellum appensa videntur, satis indicant eos vinctis, & reis sæpius esse opitulatos.

Solent præterea SS. Reges epilepticis succurrere: quamuis superstitiones hic sæpius misceantur: vt dum quidam medicorum labentium auribus carmina quædam immurmurant: tractat hoc argumentum bellè P. Melchior eius censuræ libenter suffragabor: *Plurium, ait, esse Medicorum non infimæ notæ, & in paucis Valesci de Tarenta, Ioannis Riolani, Gordonij, Wecheri, vt ceteros mittam, in suis obseruationibus affirmationem, non vno periculo se didicisse, si paroxismo epileptico laborantibus ore quispiã ad aures admoto versus hic redditos ter insusurret, continuo languorẽ omnem abcedere, & restituta sanitate pati solitum in pedes adsurgere, deinde securũ mali.*

epilepticos curant.

superstitio.

Gaspar fert myrrham, thus Melchior, Baltasar aurum,
Hæc tria qui secum portabit nomina Regum,
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Ita illi; sed equidem haud dubito, Deum mirabilem esse in Sanctis suis, ac trinã illam, siue in honorem Sanctiss. Triadis omnia operantis, siue in memoriã trium Regum repetitionem, vt à pietate alienam hactenus haud putem: cur tamen ad aures potius admurmurari carmina, quam alio modo adhiberi velint, aut si ita fiat, cur id requiratur, cum nullam in naturæ consensu rationem videam, ab errore vix liberarim. Quippe cum effectus ille miraculo similis sit, modum in scriptura sacra vsitatum & Ecclesiæ sanctionibus receptum excedere non debet: ac vt mittam non tam obseruatione medicorum, quam sanctitate bonorum, & illustratione, vel etiam reuelatione diuinitus facta, quemadmodum in plerisque legimus, eiusmodi experimenta solita esse commendari, incertum planè est, ea munera singulatim Magos, & non omnia singulos, vel etiam non hoc, sed alium aliud obtulisse, vt Gaspari myrrha, thus Melchiori Baltasari aurum perperam adscribatur. Mihi carmẽ præscriptum satis indicat morem, quo SS. Regum nomina scripta, velut amuleta è collo suspensa gestabantur: quibus si aliæ defuerint superstitiones voluerit fortè Deus hoc remedio mederi morbo regio: quod factum passim æuo suo testatur ante 170. annos Antonius Liber Susatensis: *Intelleximus etiam & experti sumus, quod in diuersarum terrarum partibus caduci, eorum super se scripta nomina portantes, meritis illorum ab horribili morbo optatas consequantur plenissime sanitates. Nomen vero vnius est Gaspar, alterius Baltasar, tertij Melchior; quod autem in præsentia sanctorum corporum & in remotis mundi partibus ad inuocationem eorum crebra fiant miracula, & Sanctos inuocantibus diuersa præstentur salutis beneficia, testantur plurimi, qui per eorum merita saluati sunt, ab omni doloris molestia.* Sed ante hunc vetustiores horariæ lectiones hæc habent: *Isti sunt Reges Gentium, fructus primarij, qui sicut omnibus fidem Christi contulerunt diuinam, sic cunctis primo prouenerunt ad salutem: in omni autem loco, & in omni natione, vbi hi Sancti à fidelibus cum fide & spe ad salutis gratiam inuocantur, Rege altissimo largiente, virtutes & mirabilia mirabiliter operantur, & per eorum meritum varijs tribulationibus contristatis, diuersa consolationis beneficia ministrantur.* Ita qui primi præcones Christi recens nati eius nomen coram Regibus, Iudæis & Gentibus publicarunt, cum summo vitæ periculo: Deus virtutem eorum nominibus medicẽ attribuit, vt varijs morborum molestijs mederentur;

suspensa è collo nomina prosunt.

Susatensis.

cur hodie rariora miracula.

Nec mirandum rariora nostra ætate eorum celebrari miracula, qua multum remisit auitus eorum cultus, cessant ad eos olim frequentatæ peregrinationes, rara vota ijs persoluuntur: rariora ijs appenduntur anathemata: multum etiam solennitas Epiphaniæ passim remittit: vnde ad cultum eorum senescentem excitandum quæ miranda, & insitata ea die singulis ferè seculis contigerunt, paulo diligentius ex veterum monumentis repetam, præmissis, quæ Ecclesia Catholica sancierit eo die præ reliquis anni festiuitatibus ad eius maiorem & augustiorem cultum peragenda.

CAPVT VII.

Festum Epiphaniæ ab Apostolis institutum est, & inter quatuor solennitates præcipuas numeratum fuit primis duobus seculis à sanctis Patribus.

Apostoli instituerunt Epiphaniam. S.Clemens li. const. Apost. c.39. & lib.5. c.13. æqualis fecerit festo natiuitatis. comparatio vtriusque.

AB Apostolis festum hoc solenniter institutum autor coæuus eorum S.Clemens est lib. 8. constitutionum Apostolicarum. *In festo*, inquit, *Epiphaniæ quiescent serui, quia in eo facta est manifestatio diuinitatis Christi, testificante ei Patre in baptismo, & Paracleto in forma columbæ demonstrante eum, cui testificatio facta est.* Iidem supparem eum natali Dominico celebritate esse voluerunt: *Post diem* (ait ex ijsdem constitutionibus S Clemens) *natalem Domini, fit vobis Epiphaniæ dies in maximo honore, quo die Dominus propriam diuinitatem ostendit.* Quibus verbis innuunt Apostoli non minore solennitatem hanc cultu, quam natalem Domini celebrandam: quando sicut eius humanitas submissioque colitur in ortu; sic in Epiphania maiestas personæ diuinæ regiæque dignitatis tam Patris cœlestis, quam diuini Spiritus testimonio comprobatur, & noui sideris exortu prodigijsque maximis confirmatur. Vt licet hominibus gratior dulciorque natalis videatur, quo cœpit Christus homo cum hominibus viuere: dignior ex hoc capite esse videatur Epiphania, quod idem à nobis vt Deus cognitus adoretur; adeoque in eo, vt redemtore & mediatore salus humana solidetur; non enim humanitas à diuinitate seiuncta: nobis salutem meruisset: nec homo non agnita Christi creditaque Deitate sperare vitam æternam potuisset. Cuius quidem occasionem festi cum noui sideris exortus & Regum aduentus præbuisset, à S.Thoma, dixi supra, tribus Regibus imperatum est, vt diem illum celeberrimũ pariter omni religione cultuque quotannis peragerent: & quoniam sub idem tempus ipsos Reges Deus ad vitam immortalem euocauit: factum est, vt populus earum regionum, ad Regum etiam memoriam, & prodigiorum multitudinem, quæ iuxta tumulos eorum patrabantur diuinitus, in eo conuentu & affluxu debilium, ac infirmorum (qui quotannis ibi sanitate donabantur) magis ad pietatem inflammatus totam octauam perageret celebriorem.

ipsi Reges quotannis Epiphaniã coluerunt.

Vigiliam porro ab ijsdem institutam Apostolis existimo, nam & nocturnarum precum, Actor. caput 12. & 16. meminit, & Plinius in epist. ad Traianum, ait de Christianis: *quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenque Christo quasi Deo canere secum inuicem; seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent*, vbi per *sacramentum* Baronius *sacrum ritum* accipit, *ipsamque Eucharistiæ sumtionem, quam mundis tantum, & vitæ prauæ abdicationem spondentibus in futurum impartiebant.* Rectè id quidem Baronius: nam & morem, quo ea peragerentur, S. Iustinus (qui secundo seculo vixit) ita recenset: *In publicis vrbanorum & rusticorum congressibus primum lecta esse Apostolorum ac Prophetarum scripta: deinde surrexisse eum, qui patribus & cætui Præpositus diceretur, orationemque habuisse paræneticam inuitantem & hortantem ad imitationem eorum, quæ perlecta essent, postea cætus consurrexit in publicas preces, quibus finitis Eucharistiam sumebant, postremò conferebant pauperibus eleëmosynam.*

Vigilia quando cœperit. Eius Plinius meminit. Baronius to.2. an.104. S.Iustinus

modus communicandi primorum Christianorum.

Porro si vlla per annum festiuitate Christi diuinitas carmine soleat & cantu à fidelibus celebrari (quod Plinius de ijs narrat) Epiphaniæ festo contingebat, vt quam

ma-

maximè, quo etiam quam celebris esset synaxis Regum, vulgi & clericorum, vita S. Luciani, Basilii & Chrysostomi tradit: quam item Augustorum cultus religiosus à dicta Valentis, Iuliani, Theodosijque satis indicant. Etiam tum Christianos orantes spectasse orientem Iustinus in Apologetico 2. & Clemens autor est, quod quidam volunt in reliquis caussis etiam ideo factum esse, vt vocationis Gentium ad fidem (quæ ex oriente facta prima est) meminissent.

Celeberrima dies Epiphaniæ communio.

Iam verò sicut primo seculo S. Matthæus Euangelicos Magos, eorumque virtutes oraculo cœlesti mirificè decorauit: sic eorum festiuitatem secundo seculo S. Clemens Pontifex maximus celebrat: at stellæ nouæ raram descriptionem S. Ignatius attulit, & idolomaniæ significatam euersionem eloquenter his verbis adfirmauit: *Stella fulsit exsuperans omnes quotquot ante fuerant: lux enim illius erat inenarrabilis, & stuporem incussit omnibus adspicientibus eam rei nouitas: omnia autem reliqua astra vna cum Sole & Luna chorus fuere stellæ illius: ipsa vero claritate superabat omnes: turbabanturque, vnde prodiret hæc, quæ apparebat nouitas. Hinc euanuit mundi sapientia, præstigiæ factæ sunt nugæ, magia risus, omnes ritus malitiæ aboliti, ignorantiæ caligo fugata & tyrannicus principatus destructus, cum Deus vt homo apparuit, & homo vt Deus operabatur.*

S. Ignatius Epist. 14. ad Eph. stellam Magorum celebrat.

Eodem seculo S. Iustinus sæpius eos laudat, & decies fere repetit, ab Arabia profectos esse: nec eos S. Irenæus præterit sub annum 180. qui Christi diuinitatem tam ex SS Regum muneribus, quam eius Baptismo eodem die celebrato sic colligit: *Vnus igitur & idem Deus, qui à Prophetis prædicatus est, & ab angelo annunciatus, & huius filius, qui ex fructu ventris Dauid, id est, ex Dauidis semine de virgine est Emmanuel: cuius stellam Balaam quidem sic prophetauit: Orietur stella ex Iacob, & surget Dux in Israel, Matthæus autem Magos ab Oriente venientes ait dixisse: Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum: deductosque à stella in domum Iacob ad Emmanuel, per ea, quæ obtulerunt munera ostendere: quis erat, qui adorabatur: myrrha quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur & sepeliretur: aurum vero, quoniam Rex, cuius regni finis non est: thus vero, quoniam Deus, qui & notus in Iudæa factus est, & manifestus, qui non quærebant eum*, &c. Atque hæc satis euincunt celeberrimam ex Apostolorum instituto festiuitatem Epiphaniæ, & SS. Regum memoriam primis duobus seculis in Ecclesia viguisse.

S. Iust. mart. S. Irenæus. lib. 3. aduersus hæreses Valent. Et similium .9. & 10. fidem ex muneribus colligit.

CAPVT VIII.

Sintne Reges illi tres autoritate apostolicæ sedis in canonem relati, & an die Epiphaniæ eorum celebretur memoria.

POSSET non nemo dubitare, num Magi Euangelici Sanctorum canoni sint Apostolicæ sedis autoritate adscripti: nec enim eorum in Martyrologio, Breuiario, vel fastis Sanctorum vlla mentio: & Epiphania non Magis ipsis tribuitur, sed Christi solennitatibus adnumeratur: deinde quando & a quo Pontifice Sanctis adiuncti sunt? atque & templis decorantur?

Ratio dubitandi.

Sed non licet de eorum sanctitate dubitare: satis id ipsa quæ Romæ SS. Magis Euangelicis ab Antonio Barberino Cardinale S. D. N. Vrbani 8. Pontificis maximi tempore constructa est basilica testificatur, de qua infra.

Resoluitur.

Et quis dubitet festum eorum ab Ecclesia cum Epiphania celebrari, quando per totam octauam laudes eorum, diuersorum Patrum orationibus, decorantur & virtutes heroicæ posteris ad imitandum proponuntur: vt post sanctos Apostolos & D. Stephanum ac Ioannem nullius Sanctorum virtutes sic enucleet Euangelista, vel tam festiuis gaudijs recolat Ecclesia, sicuti Magorum Euangelicorum. Accedit, quod & eorum miracula Pontifices approbarint, Sanctorum vel Beatorum eosdem titulo decorarint, eorum particulares translationum festiuitates aprobarint: fideles-

 que

que indulgentiarum amplissimis thesauris oblatis ad eorum cultum & basilicarum erectionem prouocarint. Duos sufficiat Pontifices attulisse.

Innocent. 4. sancti vocantur à Pontifice.

Innocentius 4. circa annum 1246. Sanctos eos vocat: eorum festiuitatem annua relaxatione pœnæ debitæ peccatis ornat. *Cupientes igitur*, ait, *vt Ecclesia vestra, in qua trium sanctorum Magorum corpora coruscantia multis miraculis sub veneranda custodia conseruantur, congruis honoribus frequentetur, omnibus vere pænitentibus & confessis, qui Ecclesiam ipsam in festiuitate ipsorum sanctorum venerabiliter visitauerint, annuatim de omnipotentis Dei misericordia & BB. Petri & Pauli Apostorum eius autoritate confisi 40. dies de iniuncta sibi pænitentia misericorditer annis singulis relaxamus.* Idem anno vertente exusta basilica custode sanctorum Regum fideles ad erogandam in nouæ fabricæ subsidium pecuniam sic exhortatur. *Sane famosa & honorabilis Coloniensis ecclesia de nouo, sicut accepimus, casu intolerabili per incendium est consumta. Cum autem venerabilis frater noster Archiepiscopus & dilecti filij Coloniense capitulum ecclesiam ipsam, in qua trium beatorum Magorum corpora requiescunt, reparare cupiant opere sumtuoso, vniuersitatem vestram rogamus, & hortamur in Domino, in remissionem vobis peccaminum iniungentes: quatenus de bonis vobis collatis à Deo per liberalitatis auxilium ad hoc pro Dei & Magorum ipsorum reuerentia promtis affectibus impendatis.* Largitur deinde anni totius & 40. dierum relaxationem.

cultoribus indulgentiæ dantur.

Bonifac. 9.

Eodem modo Bonifacius IX. an. 1393. eosdem *sanctos* vocat & *Reges*, laudat ad eos factas peregrinationes, duplicem eorum festiuitatem donis maioribus cumulat. *Prærogatiua specialis fauoris & gratiæ venerandam ecclesiam Coloniensem prosequi cupientes, vt Christi fideles ad ecclesiam ipsam, in qua sanctorum trium Regum, qui Christo Regi tria munera pretiosa obtulerunt, corpora venerabiliter requiescunt, & quæ à populo illarum partium in celebri veneratia & deuotione continua, & ad quam etiam peregrinorum de diuersis mundi partibus confluere consueuit multitudo c libentius causa deuotionis confluant, ad eandem, quo vberius ibidem ex hoc dono gratiæ cælestis conspexerint se refectos, de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli Apostolorum eius autoritate confisi; autoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, vt omnes verè pænitentes & confessi, qui in Epiphaniæ & translationis eorundem Regum festiuitatibus visitauerint, annuatim illam indulgentiam & peccatorum remissionem dicta autoritate consequantur, quam verè pænitentes & confessi ecclesiam S. Mariæ de Angelis Assisinensis diœcesis primo & secundo diebus mensis Augusti visitantes eadem autoritate quolibet anno consequuntur.* Addit decem annorum indulgentiam, qui per octauam ad eandem ecclesiam inuiserint, vbi obseruandum, quod ipsam Epiphaniam vocet *sanctorum Regum festiuitatem*, adeoque velit eam totam octauam ad sanctorum etiam Regum cultum & honorem esse institutam. Ita iam à quadringentis & amplius annis Germani non solent festum hoc alio; quam *sanctorum Regum* nomine compellare: statim etiã post translationem Coloniam factam sunt ijsdē aræ & sacella, Lucernæ, Gamundiæ, Bambergæ, Coloniæque constructa: in quibus die Epiphaniæ potissimum memoria eorũ recolitur. *Sic Paulus quintus* in suo breui sacellum Lucernense vocat *trium Magorum*, cum amplissimis indulgentijs diei Epiphaniæ attributis. *Qui ecclesiam*, ait, *seu capellam trium Magorum in festo Epiphaniæ singulis annis deuotè visitauerint*: quas ad septennium *Vrbanus* 8. prorogauit. Certe à pluribus citantur hæc verba *S. Athanasij* de festo Epiphaniæ: *quem diem appellamus trium Regum.* Atque ita iam tum ab ipsorum Apostolorum tempore videntur per octauam illam culti & honorati, quasi primi magistri & Doctores tam Iudæorum, quã Gentilium, de quibus ipsi apud Clementem canonem supra laudatũ ediderant.

peregrinationes ad corpora SS. Regũ.

Epiphania vocatur à Bonifacio festiuitas SS. Regũ.

item à Paulo 5.

Vrbano 8.

S. Athanas. q. 2. *ad Antiochum Regem. lib.* 5. *const. c.* 39.

Quid si etiam, vt valde probabile videtur, Martyres sint, ad ea verba, quæ subijciuntur, spectant. *In die S. Stephani Protomartyris quiescant serui & reliquorum sanctorum Martyrum, qui Christum propriæ suæ vitæ anteposuerunt.*

cur die Epiphaniæ potius quã alias colantur.

Nec opus videbatur mortem eorum à tam insigni vocatione secernere: cum vnius etiam mors in eundem diem: alterius in quintum ab ipso (dum octaua tamen peragitur) incurrit: tertius festo Circumcisionis impeditur: proinde cum dies vocationis certior, at obitus dubius multis sit, in eandem octauam cultum ipsum reiecit

eccle-

ecclesia: nec tamen ambigo, quin Ecclesia, si certus demonstrari dies eorum obitus posset, ob reuerentiam, quæ primitijs Gentium debetur, iisdem esset diem aliquem definitura: sicut iam Coloniensi in ecclesia festum translationis eorundem comprobarunt Pontifices maximi, & in loco sepulturæ statim fuerunt anniuersaria celebritate Apostolis adhuc multis superstitibus honorati, vt ab ipsis Apostolis velut Apostoli, martyresque, vel si lubet cum sanctis Patribus loqui, martyrum ideæ videantur Sanctis esse adnumerati.

CAPVT IX.

Die Epiphaniæ per totam Ecclesiam Pascha celebrandum olim indicebatur.

IAM tum seculo secundo, superstite S. Irenæo, committi inter se cœperunt orientalis & occidentalis ecclesia de die Paschatis celebrandi: finiri controuersia tam cito non potuit: quarto primum ineunte seculo reuocata res ad cyclos est: quorum confectionem Nicæna synodus Alexandrinis Matheseos peritissimis demandauit, vt sedes Apostolica per Patriarcham Alexandrinum monita maturè scriberet ecclesiæ toti, sicque in festo Epiphaniæ dies dominicus Paschatis, alius à Iudæorum Paschate solenniter indiceretur. Modum & ritum P. Inchofer describit. *Alexandrinis primum peculiari quadam celebritate fuit hic dies singularis, ac deinde Romanæ ac totius orbis Christiani ecclesijs insignis: quod hoc die Pontifices Alexandrini, postquam ex instituto Romanum Pontificem monuissent, ad omnes ecclesias & monasteria Ægypti ipsi quidem dirigebant suos, sed Romanus Pontifex ad vniuersas per orbem ecclesias, destinabat epistolas, quibus & de initio quadragesimæ, & de die Paschatis cuncti monerentur. Factu id, ne Christiani cum Iudæis celebrando coinciderent semperque dies Paschæ diem Dominicam vindicaret, quod legitimum cum non nisi vel methodo Astronomica, quæ diem æquinoctij lunamque decimã quartam ostendat; vel cyclica, quæ videlicet beneficio lunaris cycli ætatem lunæ venetur perfici possit. idcirco Nycænum concilium, sancita pro Paschate die Dominica, methodum cyclicam proponi voluit. Quam quia Alexandrini præ ceteris Mathesios periti iam ante excogitarant, & ab ingenio Theophyli in arte versatissimi tum commendabant, non solum communi consensu fuit approbata, verum etiam Alexandrinis prærogatiuæ loco datum, vt ipsi in posterum eiusmodi cyclos conficerent; atque ad Romanum Pontificem transmitterent: qui deinde singularum prouinciarum Primatibus & Metropolitanis cum autoritate idipsum indicaret, quæ concilium Carthaginense, & Bracharense in rem præsentem monent. Hinc interdum euenit, vt Metropolitani non præcepta sententia, in denunciando die Paschatis aberrarent, donec monerentur, exspectandum à Romano Pontifice quid seruandum esset. Ideo miraculo confirmatur, quod supra ex Paschasio Lilibæo retulimus: erratum vero tunc in ecclesia occidentalium fuisse putant, vt Sigebertus notat, quod vltimo cycli decennouennalis anno pro embolismo communem accepissent: contigit hoc anno, quemadmodum aduertit Maffæus an. 417. Zozimo Pontifice, & imperante in occidente Honorio. Quidam annum anteuertunt, sed longius aberrant, qui hanc historiam cum ea confundunt, qua baptisteria. Hispaniarum diuinitus redundasse narrantur: inter alios apud Gregorium Turonensem. Durauit porro ea consuetudo, mansitque honos condendi cycli apud Alexandrinos, quousque tandem orientales varijs inter se conflictati dissidijs, ab Ecclesia Romana secesserunt: tum enim summi Pontifices dedignati ea prærogatiua hæreticos afficere, cum multi in Ecclesia Romana periti Mathesios inuenirentur, horum consilio & industria, deinceps vti cœpit in designandis temporibus, & ritu præscribendo.* Huc vsque P. Inchofer. Huius antiquissimæ consuetudinis exstant quædam certæ formulæ: breuissimam habet Ambrosiana missa. post primam collectam hoc modo.

Annunciatio diei Paschatis per Diaconum.

Nouerit caritas vestra, Fratres carissimi, quod annuente Dei & Domini nostri Iesu Christi misericordia, die tali mensis talis Pascha Domini celebrabimus.

controuersiam Paschatis vetustissimam synodus Nicæna decidit.

Inchofer c.4.5.

Alexandrinus Patriarcha monebat Papam de die Epiphaniæ.

Carthag. 4. c. 2. Bracharense 2. c. 9.

lib. 5. hist. Francor. c. 17.

forma succincta indicendi Paschatis.

Prolixior exſtat in ſacerdotali Romano: quæ cum piam mobilium feſtorum inſtitutionem, explicationem, obligationemque contineat, tota videtur inſerenda. *In feſto Epiphaniæ. Cantato Euangelio, & poſtea in vernacula, vel vulgari lingua ipſum Paſcha, & alia feſta mobilia declarat, & pronuntiat modo infraſcripto vel ſimili. Cariſſimi ſuperioribus diebus celebrauimus glorioſiſſimam ſolennitatem natiuitatis Domini cum gaudio & lætitia ſpirituali: nunc autem, quia inſtant ſolennia, in quibus Dominus Deus Saluator noſter noſtram eſt operatus ſalutem; ad quæ nos debemus diligenter præparare. Ideo ſancta mater Eccleſia Catholica ſtatuit & ordinauit, vt hodierna die talia feſta pronunciarentur, quæ non ſemper iiſdem diebus contingunt, ſed omni anno variantur, & hoc fit, vt ſolennitas Paſchæ ſemper in die Dominico celebretur. Et quia ad feſtum Paſchæ quædam ſunt ſolennitates, quæ præcedunt ipſam, & quædam quæ ſequuntur: ideo eas omnes vobis integraliter pronunciabimus, vt eas ſeruare & celebrare valeatis ſecundum rationem, quæ à ſanctis Patribus fuerunt inſtitutæ.*

Inprimis die tali N. talis menſis N. erit Dominica in Septuageſima, & Sabbato præcedenti, quod ab aliquibus vocatur pœnitentium, ad denotandum, quod tempus ſolennis pœnitentiæ tunc deberet incipi, ſicut antiquis temporibus fiebat, & tali die prohibetur ſolennitas ſeu traductio nuptiarum. & durat tale impedimentum vſque ad octauas Paſchæ incluſiuè: & licet tali tempore contrahere ſponſalia non prohibentur, tamen nuptias ſolemnizare, aut benedicere, aut vxorem traducere inhibetur. Quæ tempora in pœnitentia deberent ſeruari, quia in his Eccleſia commemorat tempus præuaricationis Adæ & cantica lætitiæ interdicit, ſcilicet Alleluia: & alia, quæ tunc temporis interdicuntur, vt populus Chriſtianus abſtineat à malis operibus, quæ illis temporibus fieri ſolent, ſcilicet tempore Carnispriuij: ſubſequenter 18. die poſt Septuageſimam erit dies Cinerum, ſiue caput ieiunij, ſiue prima dies Quadrageſimæ, quæ erit hoc anno die N. menſis N. in quo debetis conſiderare fragilitatem noſtram, & ex humilitate ſuſcipere cineres ſuper capita veſtra, & qui poſſunt, debent omni die exceptis Dominicis ieiunare vſque ad ſanctum Paſcha. Quo tempore debetis vos diſponere ad bonum, odia relinquere, mala ablata reſtituere, eleëmoſynas plus ſolito facere, eccleſias, prædicationes & indulgentias libenter viſitare, audire & inquirere. Et vt ſitis magis capaces, & vt meritoriè talia bona facere poſſitis, in principio Quadrageſimæ omnia peccata veſtra confitemini integraliter: ſubſequenter tali die N. menſis N. erit ſanctum Paſcha, quod Dominus ſua gratia vos lætanter & cum pura conſcientia celebrare & Sacratiſſimum Sacramentum dignè ſuſcipere concedat. Poſt trigeſimum ſextum diem à Paſcha, ſcilicet 37. die ſunt dies Rogationum; in quibus fiunt proceſſiones generales pro ira Dei placanda, & pro conſeruatione frugum, & hoc anno incipient die N. menſis N. quadrageſimo die à feſto Paſchatis eſt feſtum Adſcenſionis, quod erit die N. menſis N. & poſt dies decem erit feſtum Pentecoſtes, in quo Dominus miſit Spiritum Sanctum in Apoſtolos, quod erit die N. menſis. N.

Hæc ſunt cariſſimi tempora, & hi dies, in quibus feſta huius anni concedente Domino celebrabuntur; & licet tranſeant omnia, quæ temporaliter feſtiuè celebrantur, curare tamen debemus, ita eas celebrare, vt in earum celebratione apud Deum aliquid adipiſcamur. Curate igitur vos, qui huiuſmodi ſolennitatibus intereſtis, ne ab æterna ſolennitate ſeparemini: quid enim vobis proderit intereſſe feſtis hominum, ſi contingat deeſſe feſtis Angelorum. Præſtet concedatque vobis Dominus tales ſolennitates purè & rectè celebrare, vt ad perpetuas celebritates peruenire valeatis: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui hic gratiam ſuam & in futuro nobis ſua benignitate concedat. Amen. Hactenus ſermo paræneticus in Epiphania, tam ad feſta mobilia indicenda, quam ad obligationem fidelium ſignificandam: & eos ad dignam eorum celebrationem inflammandos: qui tunc potiſſimum habebatur: quod eo die præ reliquis anni temporibus etiam Reges & Imperatores ſua populum præſentia pietateque ad feſtum hoc religioſe tranſigendum inuitabant, vt maximi dedecoris, & quaſi Apoſtaſiæ ſignum eſſet, eo die ſanum ſacris publicis abſtinere. Exſtat de hac re canon 2. Antiſiodorenſis concilij ſub an. 615. celebrati his verbis. *Vt omnes Presbyteri ante Epiphaniam miſſos ſuos dirigant, qui eis de principio*

Cur in Epiphania facta hæc fuerit promulgatio.

cipio quadragesimæ nuncient, & in ipsa Epiphania ad populum indicent, & Aurelianense 4. canone *Placuit itaque Deo propositio, vt sanctum Pascha secundum laterculum Victorij ab omnibus sacerdotibus vno tempore celebretur, quæ festiuitas annis singulis ab Episcopo Epiphaniorum die in Ecclesia populis denuncietur,*

CAPVT X.

Prærogatiuæ solennitatis festi Epiphaniæ.

POST festum natalis Dominici, Paschæ & Pentecostes præcipua fuit iam tum à tempore SS. Apostolorum solennitas Epiphaniæ, quam disertis verbis Apostoli præ aliorum Sanctorum celebritatibus maximo indixerunt honore peragendam.

At licet sancti Patres & ecclesiarum Antistites sinerent fideles ab ecclesijs abesse matricibus, ijs tamen qui in Epiphania non conuenissent, sacris interdicebant. Exstant hac super re canones Agathensis concilij c. 64. *Si quis in clero constitutus ab ecclesia sua diebus solennibus abfuerit: id est Natiuatis Domini, Epiphaniæ, Paschæ vel Pentecoste, dum potius singulari lucro studeat, quam seruitio suo parere, conuenit, vt triennio à communione separetur & suspendatur.* Iterum ca. 21. *Si quis etiam extra parochias in quibus est legitimus ordinariusque conuentus oratoriu in agro habere voluerit; reliquis festiuitatibus, vt ibi missas teneat propter fatigationem familiæ, iusta ordinatione permittimus, Pascha vero natale Domini, Epiphania, Ascensione Domini, Pentecoste, & natali* S. *Ioannis Baptistæ, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus, quas supra diximus: in oratorijs nisi iubente & permittente Episcopo, missas facere, aut tenere voluerint, à communione pellentur.*

Dies Epiphaniæ quibus non ad matrices ecclesias conuenientibant, ex communicabantur.

Præterea sicut tantum in Paschate & Pentecoste fons sacer Baptismi consecrabatur & solemni ceremonia fideles conuersi tingebantur: idem ob vocationem Gentium & Christi Baptismum in Epiphania, tam in Oriente vt vulgatissimum est, quam in Occidente erat vsitatum.

eodem die solennis baptismus erat.

Celebris ideo Ambrosianæ præfatio missæ pridie Epiphaniæ hæc habet. *Susceperunt hodie fontes benedictionem tuam, & abluerunt maledictionem nostram, ita vt credentibus purificationem omnium delictorum exhibeant, vt Dei filios generando adoptione faciant ad vitam æternam.*

Traxit hinc etiam nomen apud priscos vt vigilia *exspectatio luminum*: dies ipsa *festum luminum* diceretur, more sanctis Patribus vsitato, quo Baptismum illuminationem & illustrationem appellabant ex verbis Apostoli Hebræorum sexto. Ad hæc solennis illa fuit ecclesiarum multarum consuetudo, vt dicta in vigilia sacerdotes, vel clerici linteati piacularibus aquis domus ciuium lustrarent. Exstat solennis huius ritus formula in sacerdotali Romano his verbis ad vigiliam Epiphaniæ comprehensa.

& solennis in vigilia lustratio domorũ.

Clerici volentes domos fidelium aspergere aqua benedicta, dicant psalmum Miserere mei Deus *cum orationibus sequentibus*: Domine exaudi orationem meam. *Si fuerit sacerdos addat*, Dominus vobiscum & cum Spiritu tuo: ORATIO. *Exaudi nos Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus, & mittere digneris sanctum Angelum tuum de cœlis, qui custodiat, foueat, protegat, visitet atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo per Christum Dominum nostrum.* OREMVS. *Adesto Domine supplicationibus nostris, & hanc domum serenis oculis tuæ pietatis illustra, descendat super habitantes in ea gratiæ tuæ larga benedictio, vt in his manufactis habitaculis cum salubritate manentes ipsi tuum semper sint habitaculum per Christum.*

forma vsitata.

Exaudi nos Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus, vt si qua sunt aduersa, si qua contraria in hac domo famuli tui N. autoritate maiestatis tuæ pellantur. Per Christum Dominum.

Optandum vt hæc vetus & pia consuetudo reuocetur: sicut enim horum Regum ingressus in stabulum Bethlehemiticum de idololatria Christum, & dæmonibus fecit trium-

triumphare: ita quoties sacerdotes ad horum Sanctorum memoriam aqua piaculari lustrant ædes, Deus tantorum tutelarium Diuorum meritis, & Ecclesiæ precibus solet maleficia dœmonumque præstigias à fidelium ædibus auertere.

4 publica processio. Metaphrastes in Lau. Huc accessit in ipsa Theophania, vel octaua saltem solennis statio, litania, vel supplicatio qualis in Natali Domini: de ea in Oriente Metaphrastes meminit in vita S. Euthymij, qui ante mille pluresque vixit annos: *Quando erat dies octauus Theophaniorum, & iam aduenerat dies præfinitus, quo is exibat in vastam solitudinem innumerabilis quidem ad eum confluit multitudo, cruces habens in manibus, & Kyrieeleyson de more non ore solum, sed labris quoque cordis inuocans.*

S. Gregorius M. S. Gregorius M. Romæ etiam tam in Natali Domini, quam Epiphania solennem ad D. Petri instituit, & lege sanciuit stationem.

5. synaxis fidelium. Neç minus publica synaxis seculo tertio, quartoque, vt postea videbimus, vsitata fuit, qua sicut fideles lege lata die Natalis Domini, Paschæ & Pentecostes obligabantur, sic eandem Reges etiam, & Imperatores Epiphaniæ die frequentabant, qui & solenne iustitium tunc, vt postea dicemus, instituerunt.

6 interdictum nuptiarum. Denique nuptiæ solennes olim per octauam Epiphaniæ, velut Paschalem vetabantur, de qua re concilium Salegunstadiense sub Benedicto octauo, & Henrico secundo Imperatore celebratum hoc decernit: *De legitimis coniugijs ita visum est, quod nullus Christianus vxorem ducere debeat ab Aduentu Domini vsque in octauas Epiphaniæ, & à Septuagesima vsque in octauas Paschæ.*

CAPVT XI.

Dies Epiphaniæ præfertur à multis Natali Domini, & ab Imperatoribus Paschæ æquiparatur.

S. Augustinus. Ser. 5. ferm. 4. de Epiph. & 6. & deduct. sic S. Leo. Tom. 1. concil. Gall. Sirmondi a d an. 6 fol. 122.

IEM Epiphaniæ S. Augustinus communiter Natali adæquat, quandoque præfert: hunc *solennissimum* Ecclesiæ Gentium appellat: & *solennitatem omnium Gentium*. S. Leo quatuor adducit Gentilibus causas, cur eo potius, quam vllo alio festo sit exsultandum, quas lib. primo fusè protulimus.

Pulchra extat SS. Lupi Tricasini & Euphronij Augustodunensis Episcoporum ad Talasium Episcopum Andegauensem epistola, de solennitatibus & vigilijs earum, vbi comparatur Epiphania Paschæ & Natali, velut præcipuis totius anni festiuitatibus, & specialem dicitur habere cultum: *Commonitorium*, inquiunt, *quod per subdiaconum Archoutinum missum fuerat, in spleximus, ad quod Sanctitati tuæ, sicut poposcisti, respondere curauimus. Vigilia Natalis Domini longe alio more, quam Paschæ vigilia celebranda: quia hic Natiuitatis lectiones legendæ sunt, illic autem Passionis: Epiphaniæ quoque solennitas habet suum specialem cultum. Quæ vigiliæ vel maximè aut pertracta nocte, aut certè in matutinum vergente currendæ sunt. Paschalis autem vigilia à vespere raro in matutinum vsque perducitur: deinde in vigilia Paschæ diuersorum librorum lectiones sunt recensendæ: quæ totæ aliquid habeant de præfiguratione, aut vaticinio passionis: ante dicta autem vigilia, prout visum fuerit, inter psallendum & legendum, siue de Prophetis, siue de nouo testamento, quod quisque voluerit, non legali, sed voluntaria lectione præsumet.* Hactenus sancti illi Episcopi tres illas inter se conferunt vigilias & solennitates.

Ordo Romanus. Gauantus. Epiphania præfertur Natiuitati. Ordo Romanus a Gelasio Papa ducit originem circa A. 497. vt Gauantus ex Baronio probat: auctus à Stephano Papa & alijs, qui longè præfert Epiphaniæ solennitatem Natali Dominico, dum ita loquitur: *Secunda Natiuitas Christi tot illustrata mysterijs honoratior est, quam prima, tunc tantummodo natus est, & Angelus pastores affatus, est: hodie vero à Magis cum muneribus est adoratus: hodie cum in Iordanicis aquis tingeretur filius dilectus à Patre est vocatus de cælo, & Spiritus S. in specie columbæ super eum visus est, nam per Baptismi sacramentum caput draconis est contritum: hodie ex aqua vinum factum est, eidemque cælesti sponso coniuncta est Ecclesia. Insuper & quinque millia hominum ab eo refecta sunt, & ideo manifestatio interpretatur; quia in his manifestare se hominibus dignatus est.* Propter- præ omnibus habet specialia.

ea ecclesia suum vt affectum erga hoc præcipuum festum declararet, præ omnibus anni festiuitatibus in officio diuino specialia quædam constituit, vt dixerit S. Bonauentura *Attende circa diem illum, quia vix inuenies aliquod festum sic ab Ecclesia solennizatum, & multiplicatum in antiphonis, responsorijs, & sermonibus & alijs quæ ad solennitatem pertinent, sicut illud*

Præ omnibus habet specialia. S. Bonauentura ... 4. medit ... vitæ Christi.

Imperatores etiam quod nec Pentecostes, solennitati tribuerant, hoc Epiphaniæ cum Natali Dominico & Paschate commune esse voluerunt, vt septenos dies ante, totidemque post, forenses lites quiescerent, & quæ tunc iudicarentur irrita censerentur. ita Theodosius A. Viceno, dum in hæc respondet verba. *Sanctum quoque diem Paschæ & diem Natalis Domini, & Epiphaniæ ... ptem, qui præcedunt, & septem qui sequuntur sine strepitu volumus obseruari, & quod contra hoc factum fuerit omnibus modis irr... atur.* Responderunt idem Albino Va...tinianus Theodos. & Arcad. Augusti in hanc sententiã. *Omnes d... s iubemus esse iuridicos ... llos tantum manere f... riarum dies f... s erit, & ... sacros quoque Pas... hæ d... s, qui septeno numero vel præcedunt vel sequuntur: Dies etiam natalis atque Ep...hantarum Christi.*

Imperatores dierum 14 iustitium esse voluerunt. Theodosius L. vt in dies 6. de feriis ... Ibid. ... Arcad.

Nec est quod quis putet Constantinopolitanos Imperatores orientalium quarundam ecclesiarum more Epiphaniæ diem cum natali confudisse; cum diserte diem vtrumque a se distinguant, & exprimant, satisque significent, tres eo seculo celebritates longe fuisse maximas ... s etiam sequenti seculo SS. Lupus & Euphronimus vt præcipuas coniunxerunt & ordo Romanus audet Epiphaniam Natali præponere.

CAPVT XII.

Specialia quædam circa vigiliam, festum, & octauam in ritibus ecclesiasticis concessa & obseruanda

PER ANTIQVA vigilia fuit Epiphaniæ, cuius ritum ante S. Gregorium D. Ambrosius in missa fuit prosecutus: habet ipsa, quod nulli alteri extra Pascha contingit, proprium 9. lectionum officium: & singulare, nec cum Paschali vigilia commune, quod tota festiua sit. Deinde commune hoc cum sola vigilia natiuitatis, quod nec dominicæ, vel vlli semiduplici cedat; vnde & ieiunio caret, vt præ alijs in iubilo celebretur. ideoque dixere SS. Lupus & Euphronimus *cultum habere specialem*: nam aliæ vigiliæ Natalis, Paschalis, Pentecostes vel matutinum habent feriale, vel vt Paschæ tristitiæ mœroris que plenum; sola hæc affluit gaudijs, & in beneficij vocationis Gentium recordatione vel natali recolendo penitus occupatur. Præclaræ sunt D. Ambrosij collectæ eo die, quibus ad Magorum imitationem nobis augmentum fidei, iustitiæ, co...itioni & cultus diuini deprecatur. Paucas seligam *Annue quæsumus omnipotens Deus vt sicut scrutantibus Magis hodie latenter est cognitus Dominus noster Iesus Chr..., & adoratus à cunctis Gentibus, ita & nostris sensibus manifestatus aduen... at. & omni homini innotescat. Præsta quæsumus omnipotens Deus vt Saluatoris mundi stella duce manifestata natiuitas, mentibus nostris reueletur semper & crescat. Omnipotens sempiterne Deus qui verbi incarnationem præclari testimonio sideris indicasti, quod videntes Magi oblatis Maiestatem tuam muneribus adorauerunt; concede nobis, vt semper in mentibus nobis tuæ appareat stella iustitiæ, & noster in tua sit confessione thesaurus.* Habet idem S. Doctor peculiarem præfationem eiusdem argumenti. *Per Christum*, ait, *Dominum nostrum qui à puerperio cœlesti intulit mundo suæ miracula maiestatis, vt adorandam Magis ostenderet stellam, & transacto temporis interuallo aquam mutaret in vinum: & suo quoque baptismate significaret fluenta Iordanis.* Ita S. Ambrosius: videri de eadem potest S. *Hieronymi* comes seu lectionarius. Galesinus ad 6. Ian. ait, *Mediolani ritu hoc Ambrosiano, vt die natali Domini, maximo populi conuentu officium matutinum nocte celebrari, accensis more Græco pluribus luminibus.* Iterum festum ipsum totum in Gentium vocatione consumitur, & munera vere regia fidem & religionem Gentilium præ Iudæorum Pastorum cultu minore celebrant. Quam rem

antiquitas vigiliarum. specialia illius. collectæ præclaræ S. Ambrosij. præfatio vigiliæ. Mediolanensium pietas in eadem. Rupertus.

Rupertus lib. 4. de offic. diuin. cap. 24.

rem ita Rupertus in expoſitione officii diuini conſiderat: *Non ergo in cauſis tribui illud eminet, quod Dominus à Ioanne baptizatus eſt, quia non tunc; ſed quando de latere eius ſanguis & aqua profluxerunt baptiſmi nobis ſui condidit ſacramentum. Eminet autem, & præcipuum eſt illud: quod à Magis vtique Gentilibus adoratus eſt, & illuminatarum cordibus Gentium magnum ſpiritualium præſtat materiam gaudiorum: Gentium namque primitiæ iam tunc in illis adſumtæ ſunt, adſumſit enim illas pax noſtra, quæ fecit vtraque vnum: Deum & hominem in ſe vnum Chriſtum, Iudæos atque Gentiles in vnum coniungens populum: de hoc ergo dignè totum Miſſæ expoſitum eſt officium, in quo ſancta Eccleſia de Gentibus electa pro ſuæ vocationis initio gratiarum Deo pro ſua ſalute laudis offert præconium. Tota vero laudum materia dona ſunt Regum: aurum, thus, & myrrha: dona enim quippe fuerunt fide fecunda cæleſti magiſterio diſpoſita, per Spiritum S. intellecta; quid enim cæleſti magiſterio dignius, quam auro Regem, thure Deum, myrrha confiteri mortalem? Nihil tale ille paries de proximo contulit, qui de Iudæis veniens in paſtoribus angulari lapidi primus ſe coniunxit: nec mirum illos ſcilicet Iudæos Paſtores angelicũ inſtruxit magiſterium: hos autem, videlicet Gentiles, nouam ſtellam ſuſcipientes, ſolum diuini ſpiritus inuiſibiliter perdocuit oraculo. Bene ergo Regum munera ſanctæ Eccleſiæ fidem integerrimam teſtantia totum huius diei officium, prophetias, teſtimonijs & laudibus perſonat, veneratur, honorat*, ita Rupertus.

Officium miſſæ tam S. Ambroſius, quam S. Gregorius in *antiphonario & ſacramentorum libro* recitat: ſed in horis canonicis quædam peculiaria ſunt huic feſto, nec vlli fere communia propter feſti ſpecialia myſteria.

Specialia in officio feſti.

Cur matutinum ex abrupto inchoetur. Durandus lib. 6. c. 16. Alcuinus de Epiphan.

Matutinum incipit ex abrupto ab antiphona & pſalmo iam ab octingentis annis: quia viſa ſtella ſtatim venerũt Magi, muto nuncio non loquente *Durandus lib. 6. c. 16.* omittitur inuitatorium ad deteſtandam fraudulentam Herodis inuitationem, ad Chriſtum adorandum: Alcuinus in Epiphania: adde quod pſalmus *venite* in tertio nocturno decantetur.

Hymnus cur primo die omittatur.

Hymnus prætermittitur primo die, quia perfectorum eſt cantare hymnos: conuerſio autem Gentium in ſolis Magis perfecta non erat. Durandus ibidem. At infra octauam dicitur inuitatorium nomine Magorum, alios inuitantium ad adorandum Chriſtum. Durandus ibidem: ipſi enim digreſſi a Chriſto, Gentiles paſſim, vt primi nouæ legis Apoſtoli, ad fidem nati ſeruatoris mundi, ſuis verbis & exemplo pellexerunt. Pſalmus autem *venite* cantatur Epiphaniæ die initio tertij nocturni cum peculiari antiphonæ repetitione, ad indicandum, quod in tempore gratiæ (per tertium nocturnum ſignificato) inuitata ſit Eccleſia de Gentibus per Magos & ſtellam: repetitur ideo antiphona ſæpius *venite adoremus*, vt confluant vndique nationes, quamuis cum in lectionibus tertij nocturni euangelium de geſtis eorum, de Chriſti inuentione de adoratione recitetur, indicari, inuitatione *venite adoremus* videatur eorum aduentus Solymam; in qua quaſi primi Euangeliſtæ Chriſti Iudæos & ipſum Herodem ad ſecum adorandum Regem Iudæorum recens natum exſtimulabant, vnde à duobus cantatur vel à quatuor: plures enim erant, & diuerſarum nationum ſelectiſſimi, qui munus hoc euangelicum obibant apud Iſraelitas.

De Pſalmo Venite quomodo & quando legendus.

Dies infra octauam.

Iam vero diebus infra octauam cedit hoc feſtum octauæ Paſchatis & Pentecoſtes, in quibus non fit de feſto aliquo, nec etiam de patrono loci, tituloue, ſeu dedicatione eccleſiæ officium: ſequitur tamen proxime, duas has ſolennitates nam licet patronum loci, titulum & dedicationem non excludat infra octauam: (quæ etiam excludit die octaua) nulla tamen admittit duplicia alia: quo ſuperat octauam Corporis Chriſti, quæ ſola duplicia non tranſlata admittit & tranſlata excludit, ſuperat etiam octauam Natiuitatis, Adſcenſionis, & aliorum quorumuis Sanctorum, quæ cedunt ſemiduplicibus.

Ipſa verò octaua Epiphaniæ vocatur præ reliquis *priuilegiata*, nam & duplex eſt & excludit patronum, titulum & dedicationem. ſolet eam Durandus ideo *ſuppletionis octauam* nominare, quod expreſsè Baptiſmum Chriſti recolat, quem Epiphaniæ ſolennitas minus apertè celebrarat, is tamen ſolum miſſæ Euangelium occupat; cetera de Magis ferè repetuntur. Plura videri in Rubricis, & Gauanto poſſunt, è quibus hæc delibauimus: vt Eccleſiæ ſingulare ſtudium appareat, quo cupit à fidelibus

per

per 9. ipsos dies inusitatis aliàs ritibus & gaudijs beneficium cœlestis adoptionis & vocationis recoli, & lectis toties heroicarum virtutum Magorum exemplis, ad imitationem nos prouocare. vereque S. Bonauentura dixerit *Non reperi festum aliud ab Ecclesia sic solennizatum.*

CAPVT XIII.

Die Epiphaniæ aurum thus & myrrha benedicuntur, è quibus medicina etiam conficitur senibus ad prorogandam vitam salutaris.

OMNIS *creatura bona est*, teste Apostolo: quia à fonte boni omnis Deo dimanat, qui cum res omnes *in pondere, numero, & mensura* ex infinita sapientia condidisset: *vidit cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Sed nequitia dæmonis vbique luminibus humani generis officientis, multa rerum conditarum ad perniciem mortalium vsurpantur, vnde sacram adhibet precationem Ecclesia, qua vires inimici nocentis infringantur. *Omnis* igitur *creatura*, eodem Apostolo teste, *sanctificatur per verbum Dei, & orationem*, ita vinum veneno vitiatum cum S. Ioannes Euangelista cruce signasset, virus depulit; & hodie manet pia consuetudo eius festo vinum contra maleficia, vel venena consecrandi. Similem Ecclesia constituit ritum, quo *aurum, thus*, & *myrrha* ad sanctorum Regum virtutes imitandas, ipsorũ solennitate sacerdotum precibus benedicantur, quibus à Deo petitur, vt quotquot ea gestare piè, & religiosè voluerint, prosint ijs ad hostium præsertim stygiorum insidias declinandas, ac fidei & pietatis augmentum à Deo impetrandum: formulam habet vetus sacerdotale Romanum hoc exemplo:

S. Paulus 1. Tim. 4. creaturæ omnes bonæ. Gen. 1. quomodo vitientur & benedicantur. 1. Tim. 4 4

Ecclesia instituit benedictionem auri, thuris & myrrhæ

In festo Epiphaniæ solent benedici aurum, thus, & myrrha in commemorationem munerum trium Magorum; & taliter benedicta super se portata cum Dei timore, & reuerentia prosunt ad salutem.

Adiutorium nostrum in nomine Domini, &c.

Postea dicatur 1 psalmus 53. *Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua, &c.*

2. psalmus 71. *Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis.*

3. psalmus 66. *Deus misereatur nostri & benedicat nobis &c.*

Antiphona: *Apertis thesauris suis obtulerunt Magi Domino, aurum, thus, & myrrham: Kyrieeleison, Christeeleison, Kyrieeleison. Pater noster. &c.*

Et ne nos inducas in tentationem; sed libera nos à malo. Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Domine exaudi orationem meam & clamor meus ad te veniat.

Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus te humiliter deprecamur, vt has creaturas auri, thuris, & myrrhæ hodierna die à tribus Regibus tibi tanquam summo Regi & Deo vero, & homini vero oblatas bene ✠ dicere, conse ✠ crare & sancti ✠ ficare digneris & eis tuæ donum benedictionis infundere; vt quisquis eas gestauerit, ab omni periculo animæ & corporis saluus semper existat. Qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit &c.

Oremus: *Domine Iesu Christe, qui nobis sacerdotibus, non nostris meritis: sed sola dignatione clementiæ tuæ præ ceteris gratiam contulisti, vt quidquid à nobis in tuo nomine dignè & perfectè agitur, à te fieri credatur, adesto quæsumus nostræ officio seruitutis, vt bene ✠ dicere & sancti ✠ ficare digneris has tuas creaturas auri, thuris, & myrrhæ, quas nos in nomine sancto gloriæ tuæ bene ✠ dicere confidimus. Qui viuis & regnas cum Patre & Spiritu Sancto Deus per omnia secula seculorum. Amen.*

Benedictio

Bene ✠ dico itaque in titulum omnipotentiæ tuæ & spem salutis fidelium vtentium his creaturis, auri, thuris & myrrhæ, in nomine Pa ✠ tris & Fi ✠ lij & Spiritus ✠ S. vt sicut tres Magos Gaspar, Balthasar, & Melchior tibi eas offerentes ad mysteria tua cognoscenda illuminare, & ad te deuotè adorandũ accendere; atq; ab insidijs & pericu-

Tria præcipua lemperfi delibus a Deo postulãda

periculis custodirt dignatus es, ita fideles tuos in tua misericordia sperantes, qui ijsdẽ creaturis tuis auro, thure & myrrha in tuo nomine vsi fuerint, lumine tuo illustrare; amore tuo inflammare; & à cunctis aduersitatibus, ab omnibus insidijs, & nocumentis diabolicis præseruare digneri, qui cum eodem Patre & Spiritu Sancto viuis & regnas in secula seculorum Amen. Adpergatur aqua benedicta.

medicina rara senum pro vita propaganda. *Palæottus lib. de bono senectutis. p. 1. lib. 2. de vita producenda.* notent hoc profanarũ scientiarũ professores.

Non est dubitandum, quin ea pia maiorum amuleta, quæ suffragijs Ecclesiæ nituntur, & vim sumunt à ministrorum Ecclesiæ sacra precatione & consecratione more institutoque Romanæ Ecclesiæ rite decenterque obseruato, valeant multum ad dœmonis arcendas iniurias, & diuinam nobis, cum vsus est, opem conciliandam. Sed nunquid & corpori ab his tribus rebus inter se confusis & permixtis peti potest medicina? Reperit eam medicorum lumen Marsilius Ficinus, plurimumque facere putat ad senum vitam prorogandam: de qua Gabriel Palæottus Cardinalis ita scribit: *Nam cum à S. Ecclesia Epiphania Domini, atque trium Magorum ad eum in præsepe adorandum aduentus nunc celebretur, sumpsit Marsilius Ficinus vir eruditissimus & medicus præstantissimus præclarum hinc conficiendi pharmaci argumentum ex auro, thure, & myrrha, aureoque mero compactum, aptissimum, vt ipse ait, ad producendam senectutem ex naturali horum, quæ simul miscentur vi ac proprietate, ac simul opportunum: lib. 2. cap. 9. maximè ex mysterij significatione ad vitæ auctorem venerandum. cuius libenter à nobis etiam idcirco mentio facta fuit, quod vbi possunt Christiani auctores cum disciplinis, quas profitentur, aliqua etiam ad nostræ religionis pietatem & ad deuotionem in Deum pertinentia coniungere, illos eo maiori laude dignos esse iudicamus.*

Marsilii inuentum.

inuitat senes.

Venit postea in manus ipse Marsilius, cuius hæc est experientia & adhortatio. *Magi*, ait, *stellarum obseruatores ad Christum vitæ ducem stella duce venerunt pretiosum vitæ thesaurum offerentes, aurum, thus, & myrrham, tria dona pro tribus planetarum dominis stellarum Domino dedicantes, aurum quidem pro temperamento Iouis, maximè omnium temperatum; Thus autem pro sole maximè Phæbeo calore simul odoreque flagrans; myrrham denique firmantem corpus pro Saturno omnium firmissimo planetarum: huc igitur omnes ad sapientes Magos venite senes, munera quoque vobis vitam productura ferentes, quibus auctorem vitæ quondam venerati traduntur. Venite senes inquam senectutem grauiter tolerantes: venite & vos præterea, quoscunque senectutis propemodum aduentantis formido solicitat. Accipite precor alacres dona vitalia, sumite vncias quidem thuris duas, vnam vero myrrhæ, auri vero rursum in folia ducti dimidiam drachmæ partem: contundite, tria simul conflate, confundite in pilulas, aureo quodam mero, idque tunc opportunè conficite, quando* Diana *propitio Phœbi vel Iouis gaudet adspectu. Sumite posthac thesauri tanti aurora qualibet portiunculam, ac exiguo perfundite meri potu, nisi forsan incaluerit æstas: tunc enim aquam rosaceam bibere præstat; si quis autem inter vos calorem quouis tempore magis metuat, is myrobalanum chebulam aut emblicam æqualem ad thuris myrrhæq; & auri simul pondus adijciat, hoc humorem naturalem à putrefactione tuebitur: hoc humoris resolutionem longius propulsabit; hoc tres in nobis spiritus naturalem, vitalem, animalem fouebit, confirmabit, corroborabit: hoc rursum vegetabit sensum, acuet ingenium, memoriam conseruabit.* Habemus igitur hoc ipso Epiphaniæ festo paratum in tribus illis donis amuletum & sacramentale ab Ecclesia religiosè institutum contra maleficia ad vitæ spiritualis conseruationem; habemus & pharmacum corporis ad vitam mortalem prorogandam: vtrumque festum hoc nobis offert, dum ritè Regum exemplo Deum auctorem vitæ naturalis, & supernaturalis vt Regem & Deum nostrum adoramus.

effectus miri huius medicinæ

CAPVT XIV.

Vigiliæ & festum Epiphaniæ vbiq; festiuis gaudijs, & inusitatis ritibus peragitur, de tripudio Coloniensi, Vesontionensi & Friburgensi.

VIGILIAS Martyrum populus in templo cum lætitia, canticisque peragebant teste Victore: *Iam ob celebritatem festiuitatis, hymni nocturni per totam Ecclesiam canente populo concrepabant*: & Procopio Diacono: *vniuersa Ægyptus Marcum die festo singulis annis honorat, laudes illi debitas offert, & multa cum pompa, atque applausu exsultationeque & panegyri laudationes ipsas celebrat, diuinumque ipsius Euangelium amplectitur, vt tabulas a Deo insculptas.* Piam hanc consuetudinem abusus chorearum & symposiorum contaminauit: quem vt abrogarent multum prisca concilia vigilarunt: vt Toletanum tertium cap. 23. *Irreligiosa consuetudo est, quam vulgo per sanctorum solennitates agere consueuerunt qui debent diuina officia attendere, saltationibus turpibus inuigilant, canticis non solum mala canentes, sed ex religiosorum officijs perstrepentes: hoc enim vt ab omni Hispania depellatur, sacerdotum & Iudicum curæ à concilio sancto committitur.* & Antisiodorense c. 11. *Non licet in vigilia Paschæ ante horam secundam noctis vigiliam exire, quia in illa nocte non licet post mediam noctem bibere, nec in Natali Domini, nec in reliquis solennitatibus.* merito sane ne sacræ synaxis perceptio impediatur.

Victor lib. Wandal. Festiua lætitia in vigilijs Martyrum. *In laudatione Marci Euangelistæ.* Abusus vigiliarum, tollitur per concilia. *Toletan. 3. Can. 23. Antisiodorensi c. 11.*

Pridie tamen Epiphaniæ ante mediam noctem cum natalitiorum festorum gaudia ieiunium non admitterent, regalia Christiani passim, decenti tamen & conuenienti modo peragebant, in quibus & canticis natalitijs se recreabant; & pauperes vel eleemosynis largioribus reficiebant; vel mensæ adhibebant memores donorum, quæ sancti Reges Christo pauperi pecudesque inter abiecto per tot discrimina viarum attulerant: solent ideo hodieque pauperes studiosi ea nocte trium Regum schemate & stella prægrandi præduce cantica de Epiphania modulari, stipemque corrogare, singulis etiam in familijs Reges eliguntur toleranda consuetudine, si tamen abusus symposiorum in multam noctem, ebrietas, & crapula declinentur. Qui mos inde forte dimanauit, quod Reges Orientis Christum a Iudæis repudiatum, in Regem & Dominum elegerint, cui ditiones suas & gentem omnem subijcerent: interim & ipsi vicissim regni cœlestis eo die adierint hereditatem, nosque eorum posteri vniuersi, si fidem Magorum, pietatem & religionem constanter ad mortem vsque imitemur, ius regni cœlestis consequamur.

Regalia olim celebrata. Mos eligendi Regem in quauis familia, origo & pium institutum.

Hoc de more sic loquitur Petrus Tiletanus Iprensis Episcopus: *Gratias quippe agit Deo Ecclesia Gentium, quod filium suum inexplicabili sua bonitate Gentibus etiam, quibus nulla vnquam de Messia vel Saluatore promissio data fuit, illucescere, atque ad æternam per eum salutem, & fidem vocare dignatus est, iure itaq; optimo festum illud præ ceteris magna à Christianis vbique terrarũ lætitia celebratur. Et quantum quidem mihi videtur, non aliam ob causam nunc iamdudum recepta consuetudine in vnaquaque familia Rex eligitur, quam ad significandũ grataq; memoria recolendum, quod Rex ille Regum & Dominus dominantium Christus nos Gentiles hodie ad regnum suum vocauerit, atque adeo Reges effecerit secundum scripturam: Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotium. Iam nunc impleri cœpit illa Spiritus Sancti, etsi ab impio prolata prophetia, moriendum esse Christo non solum pro gente Israëlitica, seu Iudaica, sed etiam vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum: hoc est vt Gentium populum varijs erroribus, varijs falsorum deorum cultibus deditum in vnitatem fidei & sacramentorũ cogeret. Qui filij Dei erant, non secundum præsentem statum: sed in æterna Dei prædestinatione. Iam cœptum est fieri, quod Saluator in Euangelio se facturum promittit; habeo, inquit, alias oues, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor.* Hactenus Iprensis Præsul. Quare sicut nationes omnes totius mundi per legatos sanctos tres Reges vnum sibi caput pastorem, & Regem constituerunt Christum, inter se concordes & vnanimes, velut vnius membra corporis, ita fideles vno suo de corpore Rege delecto, suam testantur con-

Petrus Tiletanus con. 12. tract. de Epiphan. *Apoc. 1.*

ſenſionem mutuam, fidem etiam SS. Regum in Chriſtum Regem Regum, quam geſtiunt externo ritu repræſentare, & animitus imitari, conſuetudine vt dixi toleranda, ſi tantum abuſus caueantur. Iam verò dies ipſa Epiphaniæ varijs alibi ritibus peragitur, celebris ille eſt, qui viguit.

gaudia diei Epiphaniæ. Coloniæ electio Epiſcoporum feſtis natalitijs. & Regis in octaua Epiphaniæ: ad diceba tur tripudium

Coloniæ in Octaua Epiphaniæ, quem vulgo *Tripudium ſubdiaconorum* nominabant: nam more vetuſto ſub veſperis & Cantico Mariano die natalis Domini Diaconi conſultis ante Prælatis è Vicarijs eligebant Epiſcopum, & die poſtero eodẽ tempore & ritu Sacerdotes Canonici Epiſcopum alium deſignabant, ſic in octaua Subdiaconi Metropolitani cum Subdiaconis ad gradus, & S. Cuniberti hederaceo ſerto coronati, cereiſque accenſis, præſentibus Prælatis & ijs antea conſultis ordine, Regem aliquem renunciabant in domo Capitulari, tum cantato hymno Ambroſiano Rex veſperas inchoabat, ac hebdomadarij vice fungebatur à primis veſperis ad ſecundas vſq; ſubdiaconi vero Cunibertini & ad gradus verſum *Reges Tharis* concinebant: vt Ritualis M. S. codex Metropolitanus accuratè præſcribit, admiſcent autem natalitias cantiones, non ſine geſtientis animi voluptate quod tripudium olim dicebatur: ſimilique populi iubilantis exſultatione Dodechinus exceptos ait Coloniæ Reges voce eadem adhibita cum ait: *Reinoldus corpora Trium Magorum ſecum Coloniam tranſtulit. & in maiori Eccleſia B. Petri cum tripudio populi collocauit.* Idem Veſontione fit, maiore tamen apparatu & pompa: quam his tranſcribit mihi ex Dolana ciuitate comitatus metropoli noſter Petrus Chiffletius *In baſilica Metropolitana S. Ioannis Biſonticenſis ex veteri conſuetudine in codice rituum adnotata inter Miſſarum ſolennia Clerici tres perſonati cum coronis & ornatu regio totidem miniſtris in vaſis auro conſpicuis regia munera præferentibus, alijs etiam è Clero cum baculis argenteis, cum cereis accenſis cum thuribulo comitantibus è ſacrario egreſſi ſupplicabundi omnes egregia pompa per aliquot ſtationes, quibus inſeritur Euangelium, varios ad myſterium verſus accinunt, tandemque ſtella duce progreſſi, munera ſua altari imponunt. Idipſum olim exhiberi ſolitum erat in altera metropolitana baſilica S. Stephani & in Eccleſia collegiata S. Magdalenæ Biſontinæ; Salinis verò in primaria æde S. Anatolij. Ritum omnem mitto ex antiquis codicibus eccleſiarum Metropolitanarum. Sed pia hæc dramata maiorum noſtrorũ ſimplicitati, quam huius ſeculi genio accommodatiora video ab aliquot annis prætermitti: fortaſſe quod his temporibus animum potius auocare à ſerijs, quam ad ſinceram religionem incitare videantur.*

Loca in quibus hæc pia dramata ſint exhibens ſolita.

Ex codice rituum Eccleſiæ Metropolitanæ S. Stephani Biſonticenſis.

In Epiphania Domini.

In Miſſa ante Euangelium fit proceſſio trium Regum, qui induuntur amictis, albis, paratis, ſtolis, & tunicis colore differentibus. Apponuntur etiam humeris cappæ, dantur capelli cum coronis, & vnicuique famuli, qui deferant phialas. Finita proſa egrediuntur è veſtiario, præcedentibus cereis, & thuribulo, & duobus choriſtis: quorum iunior cum ſuo baculo præcedit, ſenior verò ſequitur Reges.

Reliqua ſunt ex codice rituum Eccleſiæ S. Ioannis, quæ altera eſt è duabus Metropolitanis baſilicis Biſonticenſibus.

Reges eant vſque ante altare Beatæ Mariæ cantando:

Nouæ genituræ
Cedit ius naturæ,
Contra carnis iura
Parit virgo pura,
Nouo quodam iure
Premitur natura
Nato Chriſto.
Audit non auditum;
Seruat non attritum
Virgineum florem
Mater præter morem:
Irritanſque ritum
Retinet pudorem
Nato Chriſto.

Tomus

Totum reseratur,
Quidquid tegebatur
Clausum sub figura:
Prodeunt obscura,
Iamque iudicatur
Literæ litura
Nato Christo.
Ortus veri Dei
Quem respirant rei
Miserans eduxit,
Gratiam reduxit,
Dies nostræ spei
Dies & illuxit
Nato Christo

Cum autem venerint ante altare B. Mariæ, vertendo ante chorum tres Reges simul dicant.

Nos respectu gratiæ
Gentium primitiæ
Spem totius veniæ
Vobis damus hodie.

Cum venerint in medium simul dicant.

Cuius stellam vidimus,
Verum lumen credimus
Quem Deum cognoscimus
Adorare venimus.

Cum autem processerint paulo vltra, dicant simul.

Dona damus talia,
Per quæ Regis gloria
Patet, & potentia,
Qui gubernat omnia.

In introitu chori dicant simul.

Ius in auro regium,
Thure sacerdotium,
Myrrha munus tertium
Mortis est indicium.

Cum autem adscenderint supra ad pulpitum; legant Euangelium vnusquisque versum suum in hunc modum.

Reges simul: Dominus vobiscum. *Cantores*, Et cum spiritu tuo

Reges: Sequentia S. Euangelij secundum Matthæum. *Cantores*, Gloria tibi Domine.

1. *Rex*: Cum natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis Regis: ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam, dicentes.

2. *Rex*: Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?

3. *Rex*: Vidimus enim stellam eius in Oriente. *Cantores*: Et venimus adorare eum.

1. *Rex*: Audiens autem Herodes Rex turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo.

2. *Rex*: Et congregans omnes Principes sacerdotum, & scribas populi sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur.

3. *Rex*: At illi dixerunt ei. *Cantores*: In Bethlehem Iudæ.

1. *Rex*. Sic enim scriptum est per Prophetam.

2. *Rex*: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda.

3. *Rex*: Ex te exiet Dux. *Cantores*: Qui regat populum meum Israël.

1. *Rex*: Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter ab eis didicit tempus stellæ, quæ apparuit eis.

2. *Rex*: Et mittens illos in Bethlehem, dixit.

3. *Rex*: Ite & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis renunciate mihi.

Cantores: Vt & ego veniens adorem eum.

1. *Rex* : Qui cum audissent Regem, abierunt.
2. *Rex* : Et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra, vbi erat puer.
3. *Rex*: Videntes autem stellam. *Cantores*: Gauisi sunt gaudio magno valde.
1. *Rex* : Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius.
2. *Rex* : Et procidentes adorauerunt eum.
3. *Rex* : Et apertis thesauris suis. *Cantores* : Obtulerunt ei munera.
1. *Rex* : Aurum : 2. *Rex* : Thus. 3. *Rex* : Et myrrham.
1. *Rex* : Et responso accepto in somnis.
2. *Rex* : Ne redirent ad Herodem.
3. *Rex* : Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

In eodem loco dicat 1. *Rex* , *ostendens stellam alijs* : Ecce stella. 2. *Rex* : Ecce stella. 3. *Rex* : Ecce stella. *Omnes simul* : In Oriente præuisa : iterum præcedet nos lucida.

Postea descendunt: cum descenderint vsque in introitum chori, dicant pariter.

Cuius stellam vidimus,
Verum lumen credimus,
Quem Deum cognouimus,
Adorare venimus.

Cum venerint iuxta candelabrum, dicant simul.

Dona damus talia,
Per quæ Regis gloria
Patet, & potentia,
Qui gubernat omnia.

Cum autem venerint ante altare maius, offerant super altare, scilicet:

1. *Rex cum auro & dicat:* Ius in auro regium.
2. *Rex offerat similiter dicens:* Thure sacerdotium.
3. *Rex pariter offerens dicat:* Myrrha munus tertium
Mortis est indicium.

Hæc ex codice S. Ioannis: at in libro S. Stephani sub finem hæc habes.

Postea pergunt ante maius altare: ibique flexis genibus offerunt sua munera cum coronis, inde recedentes vnus per ianuam S. Agapiti, alius per magnam ianuam & tertius per portam Beatæ Mariæ in vestiariu reuertuntur. His pijs dramatis Burgundia per multa secula memoriam recolit translationis per ipsorum terram factæ: quam pietatem Deus innumeris & quotidianis miraculis ad fontem SS. trium Regum patratis muneratur. Vnius alterius Salinensis consuetudinis D. Iulius Chiflettius me commonefecit. (Salinis cōsuetudo.) Salinis enim in Burgundia iuuentus equis vecta, nobile tanti festi memoriam recolit, tribus ex omni iuuentute præeuntibus adolescentibus, qui Magos schemate regio repræsentent. Recolunt sic Burgundi memoriam, qua sancti tres Reges Coloniam Mediolano transferendi, comitatum illum liberum suo transitu sibi quodammodo consecrarunt. Nec reticenda Friburgensium in Heluetia seu Auenticis Epiphaniæ celebritas, quam eius vrbis & territorij familiæ nobiles ac tribus per vices adornant. Hebdommadis aliquot ante tres Canonici Sacerdotes eliguntur acturi personas Regum. Horum singulis ex nobili familia centurio, ciuiumque (Friburgi.) tribus adsignatur, è qua cum amicis suis cohortem 150. militum conflet vna cohortium Æthiopes refert: omnes verò extra vrbem velitationibus & alijs belli meditationibus exercentur. Die Epiphaniæ circa tertiam vel quartam matutinam sacro intersunt omnes, quo finito cum dilucescit, in domo centurionum trium tam milites cohortis, quam consanguinei, qui palatinorum more Reges equites adsectentur colliguntur. Reges verò Herodes, Ioseph etiam & Deipara in area templi Dei genetricis conueniunt: ibidem consulibus, & senatui sedilia præparantur: nec ante consident, quam cohors prima forum istud attigerit, eam centurio pedes ducit, instructus leuiori sarissa, cuius armiger sclopum eiusdem defert; cohor- (militares velitationes.) tem sequitur signifer eques, Rex, & aulici in equis: hi vt consessum senatus attigerint, eumq; capite demisso salutarint, centurione præeunte cohors fistulas eiaculatur: idem faciunt cohortes reliquæ: mox ordines opponunt ordinibus, equites equitibus, repetitis eiaculationibus se salutant, & more velitantium aggrediuntur coram sena- (actæ historiæ repræsentationes.) tu & Regibus: tum densatis ordinibus vna petunt Herodis regiam: is ex pegmate constructo causam aduentus Regum agnoscit, per se & legis-peritos respondet, verbis alta voce decantatis, vt audiri ab omnibus possit. Sic postea Reges angelus de reditu & Iosephum ex alijs machinis de fuga in Ægyptum monet. Deinde iunctæ cohortes & post

& post eos Reges simul pergunt ad primariam S. Nicolai ædem, sacrum ibi fit insigni apparatu, canentibus Euangelium pariter Regibus: sub offertorium, Deiparæ in cornu altaris residenti primi Reges offerunt munera, tum aulici, centuriones, Consules, Senatores, alij. Finitis diuinis à centurione cohors excipitur epulo. Confluunt ad hanc solennitatem è remotis locis etiam hæretici, Bernâ præsertim. Causam eius pompæ putant ex voto à Rep. & territorio quodam SS. Regibus nuncupato manasse: luisse etiam maiores cœlesti inflicta pœna, quoties omiserunt. Oblatio.

Ita festiuis vbique plausibus præ alijs solennitatibus hæc à fidelibus agitur, quod translato à Iudæis ad Gentes Christi regno, nos ad hereditatem admissi simus filiorum: nos igitur S. Leo commonet ad diei beneficium & lætitiam considerandam: *Hic*, ait ille, *dies est, quo ad cognoscendum, adorandumque Dei filium tres Magos præuia stella perduxit, cuius facti memoriam merito placuit honore annuo celebrari: Hoc autem signum, quod Magos in longinquo positos efficaciter mouit, & ad Dominum Iesum perseueranter attraxit, illius sine dubio gratiæ sacramentum, & illius fuit vocationis exordium, quo non in Iudæa tantum, sed etiam in toto mundo Christi erat Euangelium prædicandum: vt per illam stellam, quæ Magorum visui splenduit, Israëlitarum autem oculis non refulsit, & illuminatio signata est Gentium, & cæcitas declarata Iudæorum: radiat namque è cœlo stella per gratiam, & tres Magi coruscatione Euangelici fulgoris acciti in omnibus quotidie nationibus ad adorandam summi Regis infantiam accurrerunt: vnde quod tres illi viri vniuersarum Gentium personam gerentes adorato Domino sunt adepti, hoc in populis suis per fidem, quæ iustificat impios totus mundus adsequitur: & hereditatem Domini ante secula præparatam accipiunt adoptiui, & perdunt, qui videbantur esse legitimi.* Quod argumentum idem sermone secundo fusius & vberius persequitur, omnes fideles ad præcipuam quandam lætitiam & gratiarum actionem adhortando. Leo ser. 5.

CAPVT XV.

Miraculum solennitatis Epiphaniæ quotidie instauratur & quantæ à Gentilibus ideo gratiæ Deo debeantur.

NATALIS Dominicus, passio & anastasis, reliquaque per annum festa solenniter instituta, semel peracta transeunt: nec opus ea diebus singulis instaurari: sed sufficit anniuersariâ memoriâ talia recolere mysteria: eximium hoc habet Epiphania: quod nunquam desinat; & in dies eius diei prodigium præcipuum innouetur. Hoc nimirum S. Augustinus, Gregorius, alijq; S. Patres appellant *Miraculum miraculorũ* Gentiles à fide & Dei cognitione alienissimos, auitis desertis religionibus, Christi pro nobis in crucem acti mortuique diuinitatem agnoscere, suppliceique venerari: facilius enim Deo mortuum ad vitam reuocare, vel cœlos condere; quam liberam hominis arbitrio relictam voluntatem, ad Christi fidem, cultum & amorem permouere: & tamen videmus & audimus quotidie, non tres tantum; sed integra regna, & nationes in orientali & occidentali India non promtè tantum eiurata idolomania Christo iuga submittere, sed & quotidie ferè hac tempestate in Iaponia tormentis exquisitissimis libenter subijci, vt fidem suam sanguine profuso possint profiteri: per hoc Christi diuinitatis manifestatio, & integrorum populorum illuminatio, nouam restituit Epiphaniam: nec desunt Herodes tyranni immanissimi, qui Christum in cordibus talium recens ortum conentur opprimere: quamuis conatus eorum cœlitus elidantur. Copiosè & disertè S. Leo monet fideles, hæc tunc in typo gesta, continuam exprimere status Ecclesiæ successionem. *Permanet igitur, sicut euidenter apparet, mysticorum forma gestorum: & quod imagine inchoabatur, veritate completur. Radiat namque è cœlo stella per gratiam, & tres Magi coruscatione Euangelici fulgoris acciti in omnibus quotidie nationibus ad adorandam summi Regis infantiam accurrunt: Herodes in diabolo quoque premit; & auferre sibi iniquitatis suæ regnum in ijs, qui ad Christum transeunt ingemiscit: vnde si paruulos interficiat,*

Sola Epiphania quotidie instauratur. qui tres Reges hodie. Herodes quotidiani. S. Leo ser. 8.

ficiat, Iesum sibi videtur occidere, quod vtique facere, sine cessatione molitur, dum primordijs renatorum spiritum sanctum eripere & quandam teneræ fidei infantiã tentat extinguere. Quocirca dum innumera per orbem populorum accessione & illuminatione Epiphaniam celebrari; & Iudæis quotidie magis obcæcatis Gentes audimus fidei Christianæ aggregari: docet nos Magorum exemplo debitas Deo laudes,
[Gratiæ Deo referendæ.] & grates concinere, & vt Reges viso Christo paupere se moribus ei conformarunt,
ita vitam nostram & actiones ad eius nutum componere: *Sacramentum* (ait S. Leo)
[Christus imitandus.] *præsentis festi oportet in nobis esse perpetuum: quod vbique rite celebrabitur, si in omnibus actibus nostris Dominus Iesus Christus appareat.* Scilicet festum apparitio-
[S. Leo. ser. 8. de Epiphania.] nis nominatur, opus ergo est, sicut cognitio Christi per fidem continuo Christi fidelibus illucescit, ita ijdem cum Magis lucem præuiam secuti, Christi vitam & mores conentur venerari & imitari, vt ex eorum actibus Christi vita continuo resplendeat. Sed cum nulla re nobis adeo Dei fauorem conciliemus, quam si mentis attenta consideratione sæpius beneficij magnitudinem expendamus, quo nos gratis Deus reiectis Iudæis quasi legitimis filijs ad hereditatem cœlestis regni adoptauit; illud
[beneficijs cœlestis adoptionis magnitudo sæpius considerãda.] indies cum grati animi significatione erit ruminandum: indies Christo vt Regi Domino & Deo nostro externa corporis & animi nostri bona velut tria gratissima dona ad eius solius honorem & gloriam offerendo, ad quam rem Petrus Tiletanus Iprensis præsul nos impense cohortatur. *Non difficile est considerare, quanta nobis ex his Gentibus orundis diuinæ bonitati gratia sint agendæ, quod de tantis tene-*
[Petrus Tiletanus.] *bris*, atque adeo de ipsa *vmbra mortis vocarit in admirabile lumen suum; quod dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine; quod eripuit nos de potestate*
[c. 10. hom. de Epipha. 1. Pet 2. Coloss 5. Zach 5.] *tenebrarum, & transtulit in regnum talis dilectionis suæ, in quo habemus redemtionem & remissionẽ peccatorũ, quantæ inquam nobis illi agendæ sunt gratiæ, qui salutẽ nobis præstitit ex inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos, pessimorum scilicet dæmonũ, vt iã sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus vitæ nostræ.* Certe
[est id inimicis & indignis collatum.] Paulus Apostolus *Gentium in omnibus epistolis suis vt par est diligentissimè inculcat illud, semperque vnicuique nostrum ante oculos constituendum admonet. Et vos* inquit Colossensibus, *cum essetis aliquando alienati*, & inimici *sensu in operibus ma-*
[Colos. 5. c. 2. 1. Cor. 6.] *lis, nunc reconciliauit in corpore carnis suæ per mortem, vt exhiberetis vos sanctos & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso*: & iterum ad eosdem scribens, *& vos cum mortui essetis in delictis & præputio carnis vestræ (id est peccato originali) conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta &c.* ad Corinthios autẽ: *neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt, & hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed*
[Ephe. 2.] *sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi & Spiritus Dei nostri.* Ad Ephesios autem, *Memores estote*, inquit, *quod aliquando eratis Gentes in carne, qui dicebamini præputium, ab ea, quæ dicitur circumcisio in carne manifesta: quod eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conuersatione Israel, hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo* IESV *vos, qui aliquando eratis longè facti estis prope in sanguine Christi, qui veniens euangelizauit pacem vobis, qui longe fuistis, & pacem ijs, qui prope per ipsum accessum habemus ambo in vno spiritu ad patrem. Ergo iam non estis, hospites & aduenæ (agnoscite dignitatem & excellentiam vestram Christiani) sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, superædificati super funda-*
[Ideo mysterium absconditum.] *mentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo* IESV *in quo omnis ædificatio crescit in templum sanctũ in Domino: in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu Sancto. Hoc est illud mysterium, quod abscondi-*
[Colos. 5. Ephe. 3.] *tum fuit à seculis & generationibus, quod sibi alijsque Apostolis & Prophetis reuelatum tantummodo Paulus gloriatur, quibus voluit Deus singulari dignatione notas facere diuitias gloriæ siue gratiæ suæ. Sacramenti huius in gentibus quod est Christus in nobis. Hoc est*, inquam, *mysterium istud, Gentes esse coheredes & concorporales & comparticipes promissionis eius in Christo* IESV: *quod nimirum, qui non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem, quæ ex*

fide

fide est; Israël vero tectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit, quodq; in loco vbi dictum est eis non plebs mea vos: ibi vocati sunt filij Dei viui, quosque vocauit Deus non plebem suam, plebem suam, & non dilectam, dilectam, & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Posset hinc fortè Gentilibus suboriri vanitatis alicuius titillatio, quasi Iudæi Christo recens nato penitus abiecto meruissent illam repudiationem: contra Gentilibus non merè gratis, sed ob Deo præstita congruæ veritatis obsequia, talis electio deberetur: vt indeque gratiarum actionis necessitas minueretur. quam inanem omnino nullo nixam fundamento iactantiam & arrogantiam sic merito retundit idem Episcopus. *Iam illud nobis ad memoriam reuocandum est, quod Iudæis olim dixit Moyses: ne dicas ò Christiane in corde suo:* propter iustitiam meam vocauit me Deus *ad veram fidem, neque enim propter iustitiam tuam & æquitatem cordis tui ad gratiam suam Dominus te vocauit, cũ inquinatissimæ & impijssimæ olim vitæ fueris*: sed quia dilexit te Deus, *ideo tanta tibi beneficia contulit. Non quasi nos* inquit S Ioannes, *dilexerimus Deum: sed quia ipse* prior dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris, *& quid ipse dominus* in caritate, *inquit*, perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans. *Gratias agimus tibi Domine Iesu Christe, quod nostri dignatus es misereri. Certe non immerito olim concionante Petro summa admiratione, Deum quidam glorificantes dixerunt.* Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam, *& ante obstupuerunt ex circumcisione fideles* 1. quia & in nationes gratia Dei effusa est. *Considerabant enim vitam moresque Gentium pessimos & flagitiosissimos, neque inquam eos veri Dei cultu vel agnitione fuisse præditos; insuper nulli inquam Gentium promissionem salutis per Christum factam esse, sed* hospites *illos esse, vt Paulus ait, testamentorum promissionis de venturo Saluatore mundi: hoc est extraneos omnino & alienos à pactis illis & promissionibus Dei. Quanquam enim in scripturis prædicta fuerit quoque vocatio Gentium; & Prophetarum veritas, quæ de ea re præcantata fuerunt exposcat, vt in Christi familiam reciperentur, tamen quia illis ipsis peculiariter nulla est facta promissio; sed tanquam insititijs ramis beneficium oliuæ communicatum, ea carebant veritate iustitiæ, quæ in Iudæis erat, qui & promissionem venturi* Saluatoris *ipsi acceperunt, & illius promissionis implendæ certissimam diuinam scripturã, variasq; externas ceremonias veluti quædam pignora habuerunt, vt illis Deus quodãmodo oppignoratus & obligatus fuerit. Nã etsi nulli creaturæ ipse propriè obligetur, tamen nostro modo concipiendi illi sit obligatus, cui aliquid promittit; per Prophetiã vero, & nudã prædictionem (quæ etiã respectu Gentium facta est) nulli obligatur extra se. Sic Paulus Apost.* dico, *inquit*, Christum Iesum ministrũ fuisse circũcisionis, ad confirmandas promissiones Patrum, Gentes autem super misericordia honorare Deum. *Adhæc multi sancti & Deo grati Iudæorum Patres hoc apud Deum impetrauerant, & meruerant, vt Redemtionis Christi gratia Iudaico populo præstaretur, & promissionem venturi messiæ in ipsorum Deus posteritate compleret. Sicut Abrahæ propter insignem eius obedientiam Deus promisit dicens.* Per memetipsũ iuraui, quia fecisti hanc rẽ & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me, benedicã tibi & multiplicabo semen tuum, *& sic & Dauidi propter maximam eius deuotionem in cultu Dei & pietate promissum est, quod ex ipso eiusque posteritate Christus nasceretur, vt patet secundo libro Regum cap. 7. & psalmo 131. Fuerunt & alij multi Patriarchæ, Prophetæ, & sancti Reges propter quorum frequentes orationes, ac merita sua Deus promissionem in Iudæis impleuit, & quia Patrum & maiorum Iudæorum merita ipsorum quoque Iudæorum quodammodo reputabantur, sicut nobis plerumque adscribimus, quod maiores nostri gesserunt, ideo potest dici Christus ad Iudæos propter merita eorum venisse, sano nimirum intelligendi interpretandique modo. At vero in Gentibus nulla vnquam merita præcesserunt, propter quæ illis Christus gratiam suam communicaret. Sed cum diabolo Dei, atque humani generis infensissimo hosti tota voluntate seruirent, & flagitia semper flagitijs cumulantes, Deum assiduè ad iracundiam ac vltionem prouocarent, & quasi cum Deo & salute suæ studio decertarent, ipse benignissimus, omnis eorum iniquitatis immemor varijs vltro gratiarum donis eos sibi deuinxit, & tanquam intimos amicos suos per proprium*

nec inde gloriari possunt Gentiles. c. 19.

Deut. 7.

1. Io. 4.

Ier. 31.

Act. 10.

Act. 10.

illis nulla est facta promissio.

qua Deus obligauit se Iudæis.

Ro. 15.

meruerant Patriarchæ vt Messias & posteris nasceretur.

Abraham Propter obedientiã Gen. 22.

Dauid per pietatem.

Gẽtilibus gratis & immeritis hoc collatum.

prium eos filium benignissimè visitauit, vt merito per Isaiam de Gentibus dicat: inuentus sum à non quærentibus me, palam apparui ijs qui me non interrogabant. Isa 65.

Satis ex his dispicitur, Gentes ad fidem capescendam minus idoneas, nullo suo merito, sed gratuita & infinita Dei bonitate gratiam & fauorem Christi præ Iudæis magis semper apud Deum gratiosis obtinuisse: adeoque cum is fauor a mille iam & sexcentis annis nulla interruptione facta continuaretur, esse, cur non anniuersaria tantum memoria beneficij tanti magnitudinem cum animi grati significatione recolamus, sed quotidie ruminemus & mentes ad sata diuinorum donorum interiora recipienda disponamus, vnde idem Petrus Tiletanus sic concludit hanc materiam. *Hoc est potissimum in ista Epiphaniæ solemnitate (imo quotidie) recolendum; hanc demum meram esse Dei erga nos gratiam, & misericordiam,* eas esse inuestigabiles diuitias Christi, *quas toties iactat, & commendat Apostolus Gentium, nimirum admirabilem in hac apparitione prælibatam vocationem, & illuminationem: pro qua si dignè, & cum fructu inquam hoc festum celebramus, quantas possumus gratias Deo nobis agendas certo persuasum habeamus. Laudate ergo Dominum omnes Gentes, laudate eum populi; quoniam confirmata est super nos misericordia eius, & veritas Domini manet in æternum; lætamini Gentes cum plebe eius; eratis enim sicut oues errantes; sed conuersi estis nunc ad pastorem, & Episcopum animarum vestrarum: quod si cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus pro nobis Christus mortuus est, multo magis nunc iustificati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in vitâ ipsius.*

quotidie refricanda memoria tanti beneficij.

Psal. 116.

Ro 15.

1. Pet. 2.

Hactenus honorem à Deo sanctis Regibus & diei Epiphaniæ habitum: & cultum ab Ecclesia vniuerse tributum consideraui: nunc quid post priora duo prima secula (de quibus egi) gestum ad festi celebritatem ostendendum: qui cultores etiam eorum vixerint, quo ritu peculiari honorentur, breuiter demonstrabo.

CAPVT XVI.

Seculo tertio floret S. Clemens Ancyranus 28. annis maximis tormentis cruciatus, is sub finem vitæ cum Christianis festum Epiphaniæ mira celebritate peregit.

EGREGIVS festi Theophaniæ cultor S. Clemens fuit, quod raris prodigijs exornauit iam metæ proximus; vt ideo iam inde à carceribus eius agon merito sit reuocandus. Natus fuit sub annum salutis 250. quem mater duodennem moritura, sed certaminum eius & martyrij gloriosi præscia tenerum licet oratione diserta ad fortiter pro Christo suo tempore moriendum est cohortata: alte insederunt menti matris extrema verba, vt Clemens qua flagrare cœpit pro Christo patiendi siti ardentissima, hoc vnicè flagitarit a Deo, ne cita morte, vel exilibus tormentis ad cœlum raperetur, lentum potius, acerbum, & longinquum martyrium; multos & immanissimos tyrannos, cruciamenta quæuis acerrima petijt, & impetrauit voce cœlo dilapsa, quæ martyrium omne 28. annorum curriculo circumscripsit. Nec fortius petijt, quam sustinuit. Tyrannos nouem Domitianum, Agrippinum, Curicium, Domitium, Sacerdotem, Maximum, Aphrodisium, Lucium & Alexandrum generosè triumphauit: vt præterea duos immanissimos Cæsares Diocletianũ & Maximianum: quidquid hi varijs in locis & temporibus tormentorum vlli martyri vnquam adhibuerunt, in hunc congesserunt vniuersa, virgas, flagra, catenas, fustes, taureas, secures, saxorum turbines idem constanter & hilariter pertulit; eculeos & obeliscos sustinuit, ferreas & igneas manus, galeas, stylos, subulas, vngulas, laminas, pectines, rotas, grabatos, fornaces rosarum instar exosculatus, risit: sic picis, olei, sulphuris liquati, viuæque calcis dictu & cogitatu horrifica supplicia veluti vinum generosum & balnea delicatissima sitiebat. Vna non capiebat tot tormentorum genera ciuitas. Fuit Ancyra, Nicomedia, Roma: tam oriens quã

pueritia S. Clementis.

optat lentum martyrium, impetrat annorũ 28.

Tyrãnos 9.

omnis generis tormẽta.

occidens

occidens hoc nobili triumpho spectaculoque relictis vbique sempiternis trophæis
decoranda: ita exactis iam 28. certaminis annis, cum tredecim post dies in cœlis es-
set laureandus, voluit Theophaniæ festum quam religiosissimè & festiuissimè transi-
gere. Hoc vt ex suo, fideliumque voto consequeretur, corpus tormentis mirè lace-
rum cœlesti medicina protinus reuiguit sanum & incolume, vinculis expeditum, car-
cere patulo educitur pridie festi, vt vigilias & festum solennius ageret in ecclesia: & i-
bi, quæ multis post annis essent euentura, quasi coram ea spectaret oculis, enarraret: Sur. im 28. Ian.
quæ omnia Metaphrastes sic apud Surium commemorat. *Sed neque in eum euaserat* vide indicem san-
negligentior præses; sed præter vincula, & quam perpetiebatur ex illis miseriam, guinariū.
iubebat centum & 50. plagas ei in vultu & in capite infligi quotidie. Sic ergo quoti-
die ex eo fluebant riui sanguinis, vt ipse quoque lapis, qui erat illi alligatus, & totus
subiectus locus fieret purpureus. Nocte autem rursus adueniente (quæ præcedebat miracolsa noctis ante vigiliā Epiphaniæ.
vigiliam Epiphaniæ) & lux circa ipsum veluti eluxit, & Angeli adstiterunt, &
eius liberalis consecuta est liberatio. Cum ipse ergo & lapidem, & vincula, & no-
cturnas illas plagas ferret fortiter iam longo tempore, Christianis quidem iam e-
rant festa aduentura Saluatoris nostri Iesu Christi Theophania. Audi nunc mascu- mira fortitudo feminæ.
lum in femina pectus, & heroicum in vigilia Epiphaniæ patratum facinus, cum in-
credibili audacia Christianorum coniunctum, vt possent die insequenti sacram adi-
re synaxin. *Pia autem & Dei amans Sophia, quæ vehementi quidem pietatis zelo*
semper mouebatur, & alioqui feruentiori tunc ardebat spiritu, audet præclarum
aggredi facinus, & magni animi. Cum famulorum accepisset multitudinem, & pue-
rorum, qui ab ea alebantur, masculos & feminas, ingreditur carcerem, & cum
vinculis soluissent Martyrem, educunt è carcere. Deinde verò cum Sophia eum
veste induisset candida, & superhumerale ei imposuisset, & ei in manus tradidis-
set Euangelium, eum multis lampadibus & suffitibus circumseptum deducebant candidati cum lætitia celebrant vigiliam.
ad ecclesiam. Cum ipsa autem etiam vestem induisset candidam, & internam pro-
pter egregium Clementem ostenderet animi lætitiam, ei in sinistra parte manum subij-
ciebat, quæ eum sustineret, & ad ingrediendum ferret opem Martyri. Adhuc au-
tem erant in itinere, cum Clemens, vt qui iam sensisset Dominum eum ad se vocan-
tem in cælum sublata dextera (altera enim tenebat Euangelium) orauit, & pro
sua secundum spiritum matre Sophia, & pro Clero ac vniuerso grege, &c. Et sic
orans cum Martyrum amante Sophia, & ijs, qui eum deducebant, ingreditur eccle-
siam. Atque illi quidem cum clauibus & vectibus fores munijssent (timebant enim nocte canunt.
ne aliqui ex impijs in eos irruerent) tota nocte canebant. Postquam autem dies ad- Festi Epiphaniæ celebritas.
uenit salutaris, iucundè & suauiter illucescens eorum, qui erant digni animis, cum
præclarè admodum Martyr sacrum celebrasset ministerium, & intemerato, & in- Sacrificiū Missæ.
cruento illos, qui aderant impertijsset sacrificio; eis suauis Christi palmes, Clemens
iniquam eis instillauit dulce verbum. Cum autem videret perturbatos, & timore
affectos, vt qui suspicarentur fore aliquam infidelium incursionem, confirmauit eo-
rum spiritus, & cum quæ futura erant eorum subiecisset oculis, bono inquit animo Concio. Prophetia de felicissimo futuro statu Ecclesiæ.
estis Fratres, non peribit vnus ex vobis. Duo autem quidam, & ego tertius cum eis
postremò à vobis excedemus. Deinde extinguetur quidem, quæ sæuit in Christianos
rabies, orietur verò pax in imperio Romanorum, omnisque ciuitas & regio imple-
bitur Christi cognitione, & aperietur quidem omnis ædes sacra, claudentur autem
templa Gentilium, & fugient, qui in eis adorant, & eo, quo nunc vos, ipsi timore affi-
cientur. Hoc autem tempus prope est: & quidam ex vobis videbunt conuersos per-
secutores.

Egregia prophetia de instante Constantini Magni & matris Helenæ conuersione, Diocletiani, & Maximiani miserrima morte, templorum à Diocletiano nupero edicto per orbem euersorum instauratione, fideque toto terrarum orbe propaganda, quam Deus voluit ipsa sacra Epiphaniæ celebritate emanare; quasi primitiæ Gentium, animi sui demissione constantiaque duobus iam seculis in posteris, ad fidē traductis è Gentibus conseruata & repræsentata meruissent suis suffragijs Augustorum conuersionem, & fidei per orbem totum disseminationem. Nec illud caret mysterio, quod vigiliam candidati cum lampadibus, suffitibus, cantu & lætitia in multam noctem transegerint: morem scilicet illius temporis insinuabant, quem

S. Basilius eo die cum clero candidatus ad stuporem etiam Ephreemi Valentisque Cæsaris, vt dicetur, continuauit. Sed quid reliquo die peractis diuinis officijs gestũ sit, quæ conuiuia tunc instituta, pergit narrare Metaphrastes. *Hæc cum ille tam apertè dissereret ijs, qui aderant Christi & Martyrum amantissima Sophia maximo gaudio & lætitia propter Clementem in corde plena conuocabat viduas, & orphanos, panemque & vinum & cibum eis abundè suppeditabat, & pro viribus eos complectebatur.* Atque hæc quidem duodecim dies facta sunt, & eos, qui accedebant conuiuio liberaliter accepit Sophia, festosque dies celebrabant, & hilariter transigebant, & Clementis aduentum honorabant. Ita fideles octauam Epiphaniæ festiuis cum gaudijs decurrerunt. Libet autem tanti pugilis mortem sacrificij tempore pro fide obitam auscultare, qualem multi putant trium sanctorum Regum exstitisse. *Cum autem iam dies adesset præstitutus, erat verò dies Dominicus, à præsenti vita athletam euocans, ille quidem diuinum celebrabat sacrificium. Postquam autem perfecta fuerant quæ consueuerant, & participes fuerunt fideles viuifici corporis & sanguinis: diuinis adhuc donis in mensa propositis, & ad ea Martyre habente collum inclinatum, quidam ex Magistratibus Alexander nomine impetu repente facto cum militibus, iubet vni ex suis sacrum amputare caput S. Clementis. Atque sic quidem magnus ille Clemens sacrificans acceptum pro aliquo alio sacrificium ipse Deo offertur: eorum autem, qui aderant, multitudo, alij quidem recesserunt lacrymantes, duo verò soli ex Leuitis, qui etiam intemerato ministrabant sacrificio, vnus quidem Christophorus, alter autem Chariton nomine, vt ipse prius significauit beatus, ad diuinam quidem eius mensam beatum ipsi quoque finem acceperunt.* Egregius sanè Christi de tot tyrannis vno in Clementis capite triumphus, tot annorum spatijs definitus, ad cuius lauream per octauam Epiphaniæ festiuis cum gaudijs eo hilarius se comparauit, quod morte sua breui finem daturus esset immanissimæ persecutioni: & initium augustorum conuersioni, totiusque Gentilitatis, quod futurum aliquando dies Epiphaniæ præfigurabat.

Conuiuia pium in festo Epiphaniæ vsitatum.

Sacrificat S. Clemens

ad aram martyrio coronatur.

CAPVT XVII.

S. Iulianus initio seculi quarti die Epiphaniæ Domini à Basilissa & alijs cœlitibus ad martyrium, & gaudia cœlestia inuitatur.

NOBILISSIMVM virginitatis iuxta atque fidei certamen Iulius & Basilissa gloriosè subierunt, vterque genere clarissimus, ætate florida, castitatis voto & matrimonij vinculo pariter obligatus: coniurati cœtum castorum adolescentum & puellarum congregare, quas fidei, castitatis & martyrij desiderio succenderent. Coacti fuerant, nec tamen sine diuino iussu connubio se mutuo deuincire; sed quod tegeret arcana vtriusque consilia, & occasionem præberet commodissimam quamplurimos virginitatis, & casti pudoris retibus implicandi. Erat iam ante nuptias Iulianus certus corporis integritatem conseruare; traxit in eandem mentem Basilissam nocte, qua eum precibus ad Deum fusis rigente media bruma paradisum ilico in thalamo cœlitus impetrauit: videbatur enim sibi Basilissa sponsa lilia, rosas, & veris omnes delicias odorari: mirari primum insolitas illas florum amœnitates, & voluptates; causam sciscitari: cum verò Iulianus diceret exhalari eam fragrantiam ex virginitatis desiderio, id ipsam vehementer inuasit, vt iurarint pariter in pudicitiæ leges. Non potuit Christus Deipara cœlitesque tam castis abesse consilijs, & hymenæis cœlestibus. Qua ratione nouis apparuerint nuptijs, quid egerint coram, dixerintque; verbis auctoris referam hoc libentius, quod sæpius Christus Iuliano visus, nouissimè die apparitionis seu Epiphaniæ suæ voluerit eidem apparere, ac gaudiorum cœlestium facere participem: *Maximum, inquit, & diuinum spectaculum in cubiculo tunc erat: ex vna parte æternus ille Rex Christus sedebat, cum innumerabili quorundam candidas vestes habentium multitudine; ex altera parte innumerabilium virgi-*

Verna florum fragrantia in hieme.

cœlites castis adsistunt.

Christi chorus.

virginum cœtus, quarum primas tenebat gloriosa mater & virgo illa Maria. Ex æterni Regis parte summis vocibus illud canebatur: vicisti Iuliane, vicisti. Quæ verò cum virgine illa Regina Maria erant, clamabant. Beata es Basilissa virgo, quæ salutaribus admonitionibus obtemperasti, & mundi fallacias respuens ad sempiternam gloriam percipiendam teipsam præparasti. Rursus ex æterni Regis parte clamabatur, milites mei, qui veteris serpentis voluptatem expugnarunt; surgant è terra, & attento corde librum æternæ vitæ recitent. Hac voce audita, qui erant ex vtraque parte sedentes, responderunt: Amen. Venerunt autem duo quidam viri candidis vestibus induti, quorum pectora aureis zonis cincta erant, & singuli singulas coronas in manibus gestantes, illosque erigentes, surgite inquiunt, quoniam vicistis, & nostro numero adscripti estis: videte, quod in præparato vobis cubiculo propositum est: legite, & cognoscite, quoniam fidelis est Dominus in verbis suis, cumque eorum manus tenerent, eas coniunxerunt. Erat autem ibi quidam positus liber, argento septies purgato splendidior, aureis literis conscriptus; circa cubile verò quatuor senes erant, qui habebant in manibus phialas aureas, plenas aromatibus varijs, multi odoris suauitatem emittentibus, è quibus senibus vnus dixit: Ecce in his quatuor phialis continetur perfectio vestra, ex his enim quotidie ante faciem Dei odoris suauitas adscendit. Multa subduntur similia, & de libro vitæ vtrique proposito: in quo cum sua legissent exarata nomina, totos se contulerunt ad alios Christo acquirendos. Iulianus ad decem virorum millia, Basilissa virginum collegit exercitum, quos omnes Deo consecrarunt: & Basilissa quidem extra martyrium citius ad cœlos euolauit, Iulianum acerrimum mansit sub Diocletiano cum Martiano certamen; in quo multis erectis Christo trophæis gloriosè de tyranno cum socijs suis triumphauit; aderat tamen illi comes semper cœlestium turba, quæ confortaret pugilem; & ad subeunda maiora prælia constanter animaret: hanc solus Præsidis filius Celsus conspicatus, his verbis condiscipulos compellauit. *Rem video inauditam: ecce video istum reum Christianum, quem milites ducunt, & multitudinem candidatorum cum illo loquentem, & coronam ex lapidibus pretiosis & auro super caput eius, cuius fulgor aëris huius obscurat lumen: & alios tres viros albescentibus comis, aureoque vultu in similitudine aquilarum super eum excubias celebrantes. Et hoc mihi videtur, quia dignum est, huic tali Deo credere, qui sic suos tuetur cultores, & tali decore circumdat.* Longum esset ire per tormenta singula; quæ tum ipse, tum socij perpessi sunt, fortissimè pro fide decertantes. Egregia est oratio, (qua S. Basilissa, stipata corona Martyrum, qui nuper palmis obitæ pro Christo mortis nobiles victores cœlestes ciues auxerant) adstitit Iuliano per quietem, & eum ad diem Epiphaniæ cum reliquis ad beatorum domicilium inuitat. *Ea nocte* (inquit auctor vitæ) *cum in Dei laudibus versarentur Iulianus & socij eius, in ipso mediæ noctis silentio, adest multitudo Sanctorum cum sacerdotibus, qui iam martyrij palmam retulerant, omnes stolis albis induti, inter quos viginti milites, & septem illi fratres glorificati aduenerunt: adest & B. Basilissa cum omni choro virginum: in qua multitudine sola vox Alleluia resonabat. Tunc B. Basilissa ita alloquitur S. Iulianum; Regna cœlorum tibi patefacta sunt, & hoc præceptum accepimus à Rege æterno D. nostro Iesu Christo, vt die Apparitionis suæ te cum comitibus ad se recipiat: omnis Patriarcharum, & Prophetarum, & Apostolorum gloriosus vobis occurret numerus: in quorum vos Sanctorum numero D. Iesus Christus perpetua lætitia sibi sociabit, sicque visio ab oculis eorum ablata est.*

Christi chorus. & Deipara alternant carmina.

liber vitæ legendus ipsis offertur.

Iulianus decem millia conuertit.

visio tarà Celsi pueri

S. Basilissa cum Martyribus apparet Iuliano. Inuitat ad cœlum die Epiphaniæ

Sed quam nobilibus triumphis varijsque prodigijs Deus Epiphaniæ proximum diem tot pugilum martyrio consecrandum decorarit, videamus. *Alia die iubet Martianus præses in medio foro tribunal sibi præparari, & adduci Sanctos Dei, excogitans nequissimus serpens noua & exquisita genera tormentorum: Deinde præcipit ministris, vt manuum & pedum digitos licinijs oleo madentibus colligent, & ignem supponant. Cumque factum fuisset, licinijs consumtis, illæsa permanebant Sanctorum corpora. Videns hoc inimicus, iubet, à S. Iuliano, & Vh. puero cutem capitis auferri: sancto verò Antonio Presbytero & Anastasio, qui resuscitatus fuerat clamantibus, & dicentibus. Gloria tibi Christe, iussit oculos vnceis ferreis effodi, sanctam verò Martionillam matrē pueri, quam Dominus præsciuerat pœnas tolerare non posse, cum eā iuberet eculeo applicari, si quis ex ministris volebat contingere,*

horrendi cruciatus

Martionillam Deus à pœnis præseruat.

periculis custodire dignatus es, ita fideles tuos in tua misericordia sperantes, qui ijsdē creaturis tuis auro, thure & myrrha in tuo nomine vsi fuerint, lumine tuo illustrare; amore tuo inflammare; & à cunctis aduersitatibus, ab omnibus insidijs, & nocumentis diabolicis præseruare digneris, qui cum eodem Patre & Spiritu Sancto viuis & regnas in secula seculorum Amen. Adspergatur aqua benedicta.

Non est dubitandum, quin ea pia maiorum amuleta, quæ suffragijs Ecclesiæ nituntur, & vim sumunt à ministrorum Ecclesiæ sacra precatione & con-
medicina rara senum pro vita propaganda.
secratione more institutoque Romanæ Ecclesiæ rite decenterque obseruato, valeant multum ad dœmonis arcendas iniurias, & diuinam nobis, cum vsus est, opem conciliandam. Sed nunquid & corpori ab his tribus rebus inter se confusis & permixtis peti potest medicina? Reperit eam medicorum lumen Marsilius Ficinus,
Palæottus lib. de bono senectutis. p. 1.
plurimumque facere putat ad senum vitam prorogandam: de qua Gabriel Palæottus Cardinalis ita scribit: *Nam cum à S. Ecclesia Epiphania Domini, atque trium Magorum ad eum in præsepe adorandum aduentus nunc celebretur, sumpsit*
lib. 2. de vita pro.du. cenda.
Marsilius Ficinus vir eruditissimus & medicus præstantissimus præclarum hinc conficiendi pharmaci argumentum ex auro, thure, & myrrha, aureoque mero compactum, aptissimum, vt ipse ait, ad producendam senectutem ex naturali horum,
notent hoc profanarũ scientiarũ professores.
quæ simul miscentur vi ac proprietate, ac simul opportunum: lib. 2. cap. 9. maximè ex mysterij significatione ad vitæ auctorem venerandum. cuius libenter à nobis etiam idcirco mentio facta fuit, quod vbi possunt Christiani auctores cum disciplinis,
Marsilii inuentum.
quas profitentur, aliqua etiam ad nostræ religionis pietatem & ad deuotionem in Deum pertinentia coniungere, illos eo maiori laude dignos esse iudicamus.

Venit postea in manus ipse Marsilius, cuius hæc est experientia & adhortatio. *Magi*, ait, *stellarum obseruatores ad Christum vitæ ducem stella duce venerunt pretiosum vitæ thesaurum offerentes, aurum, thus, & myrrham, tria dona pro tribus planetarum dominis stellarum Domino dedicantes, aurum quidem pro temperamento Iouis, maximè omnium temperatum; Thus autem pro sole maximè Phæ-*
inuitat senes.
beo calore simul odoreque flagrans; myrrham denique firmantem corpus pro Saturno omnium firmissimo planetarum: huc igitur omnes ad sapientes Magos venite senes, munera quoque vobis vitam productura ferentes, quibus auctorem vitæ quondam venerati traduntur. Venite senes inquam senectutem grauiter tolerantes: venite & vos præterea, quoscunque senectutis propemodum aduentantis formido solicitat. Accipite precor alacres dona vitalia, sumite vncias quidem thuris duas, vnam vero myrrhæ, auri vero rursum in folia ducti dimidiam drachmæ partem: contundite, tria simul conflate, confundite in pilulas, aureo quodam mero, idque tunc opportunè conficite, quando Diana propitio Phœbi vel Iouis gaudet adspectu. Sumite posthac thesauri tanti aurora qualibet portiunculam, ac exiguo perfundite meri potu, nisi forsan incaluerit æstas: tunc enim aquam rosaceam bibe-
effectus miri huius medicinæ
re præstat; si quis autem inter vos calorem quouis tempore magis metuat, is myrobalanum chebulam aut emblicam æqualem ad thuris myrrhæq; & auri simul pondus adijciat, hoc humorem naturalem à putrefactione tuebitur: hoc humoris resolutionem longius propulsabit; hoc tres in nobis spiritus naturalem, vitalem, animalem fouebit, confirmabit, corroborabit: hoc rursum vegetabit sensum, acuet ingenium, memoriam conseruabit. Habemus igitur hoc ipso Epiphaniæ festo paratum in tribus illis donis amuletum & sacramentale ab Ecclesia religiosè institutum contra maleficia ad vitæ spiritualis conseruationem; habemus & pharmacum corporis ad vitam mortalem prorogandam: vtrumque festum hoc nobis offert, dum ritè Regum exemplo Deum auctorem vitæ naturalis, & supernaturalis vt Regem & Deum nostrum adoramus.

CA.

CAPVT XIV

Vigiliæ & feſtum Epiphaniæ vbiq; feſtiuis gaudijs, & inuſitatis ritibus peragitur, de tripudio Colonienſi, Veſontionenſi & Friburgenſi.

VIGILIAS Martyrum populus in templo cum lætitia, canticiſque peragebant teſte Victore: *Iam ob celebritatem feſtiuitatis, hymni nocturni per totam Eccleſiam canentes populo concrepabant*: & Procopio Diacono: *vniuerſa Ægyptus Marcum die feſto ſingulis annis honorat, laudes illi debitas offert, & multa cum pompa, atque applauſu exſultationeque & panegyri laudationes ipſas celebrat, diuinumque ipſius Euangelium amplectitur, vt tabulas a Deo inſculptas.* Piam hanc conſuetudinem abuſus choreatum & ſympoſiorum contaminauit: quem vt abrogarent multum priſca concilia vigilarunt: vt Toletanum tertium cap. 23. *Irreligioſa conſuetudo eſt, quam vulgo per ſanctorum ſolennitates agere conſueuerunt qui debent diuina officia attendere, ſaltationibus turpibus inuigilant, canticis non ſolum mala canentes; ſed ex religioſorū officijs perſtrepentes: hoc enim vt ab omni Hiſpania depellatur, ſacerdotum & Iudicum curæ à concilio ſancto committitur.* & Antiſiodorenſe c. 11. *Non licet in vigilia Paſchæ ante horam ſecundam noctis vigilias exire, quia in illa nocte non licet poſt mediam noctem bibere, nec in Natali Domini, nec in reliquis ſolennitatibus.* merito ſane ne ſacræ ſynaxis perceptio impediatur.

Victor lib. 1. hiſt. Wandal.
Feſtiua lætitia in vigilijs Martyrum.
In laudatione Marci Euangeliſtæ
Abuſus vigiliarum tollitur per cōcilia.
Toletan. 3. Can. 23.
Antiſiodorenſ. c. 11.

Pridie tamen Epiphaniæ ante mediam noctem cum natalitiorum feſtorum gaudia ieiunium non admitterent, regalia Chriſtiani paſſim, decenti tamen & conuenienti modo peragebant, in quibus & canticis natalitijs ſe recreabant; & pauperes vel eleemoſynis largioribus reficiebant; vel menſæ adhibebant, memores donorum, quæ ſancti Reges Chriſto pauperi pecudeſque inter abiecto per tot diſcrimina viarum attulerant: ſolent ideo hodieque pauperes ſtudioſi ea nocte trium Regum ſchemate & ſtella prægrandi præduce cantica de Epiphania modulari, ſtipemque corrogare, ſingulis etiam in familijs Reges eliguntur toleranda conſuetudine, ſi tamen abuſus ſympoſiorum in multam noctem, ebrietas, & crapula declinentur. Qui mos inde forte dimanauit, quod Reges Orientis Chriſtum a Iudæis repudiatum, in Regem & Dominum elegerint, cui ditiones ſuas & gentem omnem ſubijcerent: interim & ipſi viciſſim regni cœleſtis eo die adierint hereditatem, noſque eorum poſteri vniuerſi, ſi fidem Magorum, pietatem & religionem conſtanter ad mortem vſque imitemur, ius regni cœleſtis conſequamur.

Regalia olim celebrata.
mos eligendi Regem in quauis familia, origo & pium inſtitutum.

Hoc de more ſic loquitur Petrus Tiletanus Iprenſis Epiſcopus: *Gratias quippe agit Deo Eccleſia Gentium, quod filium ſuum inexplicabili ſua bonitate Gentibus etiam, quibus nulla vnquam de Meſſia vel Saluatore promiſſio data fuit, illuceſcere, atque ad æternam per eum ſalutem, & fidem vocare dignatus eſt, iure itaq; optimo feſtum illud præ ceteris magna à Chriſtianis vbique terrarū lætitia celebratur. Et quantum quidem mihi videtur, non aliam ob cauſam nunc iamdudum recepta conſuetudine in vnaquaque familia Rex eligitur, quam ad ſignificandū grataq; memoria recolendum, quod Rex ille Regum & Dominus dominantium Chriſtus nos Gentiles hodie ad regnum ſuum vocauerit, atque adeo Reges effecerit ſecundum ſcripturam: Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotium. Iam nunc impleri cœpit illa Spiritus Sancti, etſi ab impio prolata prophetia, moriendum eſſe Chriſto non ſolum pro gente Iſraelitica, ſeu Iudaica, ſed etiam vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum: hoc eſt vt Gentium populum varijs erroribus, varijs falſorum deorum cultibus deditum in vnitatem fidei & ſacramentorū cogeret. Qui filij Dei erant, non ſecundum præſentem ſtatum: ſed in æterna Dei prædeſtinatione. Iam cæptum eſt fieri, quod Saluator in Euangelio ſe facturum promittit; habeo, inquit, alias oues, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus paſtor.* Hactenus Iprenſis Præſul. Quare ſicut nationes omnes totius mundi per legatos ſanctos tres Reges vnum ſibi caput paſtorem, & Regem conſtituerunt Chriſtum, inter ſe concordes & vnanimes, velut vnius membra corporis, ita fideles vno ſuo de corpore Rege delecto, ſuam teſtantur con-

Petrus Tiletanus conc. 12. tract. de Epiphan.
Apoc. 1.

sensionem mutuam, fidem etiam SS. Regum in Christum Regem Regum, quam gestiunt externo ritu repræsentare, & animitus imitari, consuetudine vt dixi toleranda, si tantum abusus caueantur. Iam verò dies ipsa Epiphaniæ varijs alibi ritibus peragitur, celebris ille est, qui viguit.

Gaudia diei Epiphaniæ.

Coloniæ electio Episcopo rum festis natalitiis. & Regis in octaua Epiphaniæ: id diceba tur tripudium

Coloniæ in Octaua Epiphaniæ, quem vulgo *Tripudium subdiaconorum* nominabant: nam more vetusto sub vesperis & Cantico Mariano die natalis Domini Diaconi consultis ante Prælatis è Vicarijs eligebant Episcopum, & die postero eodē tempore & ritu Sacerdotes Canonici Episcopum alium designabant, sic in octaua Subdiaconi Metropolitani cum Subdiaconis ad gradus, & S. Cuniberti hederaceo serto coronati, cereisque accensis, præsentibus Prælatis & ijs antea consultis ordine, Regem aliquem renunciabant in domo Capitulari, tum cantato hymno Ambrosiano Rex vesperas inchoabat, ac hebdomadarij vice fungebatur à primis vesperis ad secundas vsq; subdiaconi vero Cunibertini & ad gradus versum *Reges Tharsis* concinebant: vt Ritualis M. S. codex Metropolitanus accurate præscribit, admiscent autem natalitias cannones, non sine gestientis animi voluptate quod tripudium olim dicebatur: similique populi iubilantis exsultatione Dodechinus exceptos ait Coloniæ Reges voce eadem adhibita cum ait: *Reinoldus corpora Trium Magorum secum Coloniam transtulit. & in maiori Ecclesia B. Petri cum tripudio populi collocauit.* Idem Vesontione fit, maiore tamen apparatu & pompa: quam his transcribit mihi ex Dolana ciuitate comitatus metropoli noster Petrus Chiffletius *In basilica Metropolitana S. Ioannis Bisonticensis ex veteri consuetudine in codice rituum adnotata inter Missarum solennia Clerici tres personati cum coronis & ornatu regio totidem ministris in vasis auro conspicuis regia munera praferentibus, alijs etiam è Clero cum baculis argenteis, cum cereis accensis cum thuribulo comitantibus è sacrario egressi supplicabundi omnes egregia pompa per aliquot stationes, quibus inseritur Euangelium, varios ad mysterium versus accinunt, tandemque stella duce progressi, munera sua altari imponunt. Idipsum olim exhiberi solitum erat in altera metropolitana basilica S. Stephani & in Ecclesia collegiata S. Magdalenæ Bisontinæ; Salinis verò in primaria æde S. Anatolij. Ritum omnem mitto ex antiquis codicibus ecclesiarum Metropolitanarum. Sed pia hæc dramata maiorum nostrorū simplicitati, quam huius seculi genio accommodatiora, video ab aliquot annis prætermitti: fortasse quod his temporibus animum potius auocare à ferijs, quam ad sinceram religionem incitare videantur.*

Loca in quibus hæc pia dramata fint exhiberi solita.

Ex codice rituum Ecclesiæ Metropolitanæ S. Stephani Bisonticensis.

In Epiphania Domini.

In Missa ante Euangelium fit processio trium Regum, qui induuntur amictis, albis, paratis, stolis, & tunicis colore differentibus. Apponuntur etiam humeris cappæ, dantur capelli cum coronis, & vnicuique famuli, qui deferant phialas. Finita prosa egrediuntur è vestiario, præcedentibus cereis, & thuribulo, & duobus choristis: quorum iunior cum suo baculo præcedit, senior verò sequitur Reges.

Reliqua sunt ex codice rituum Ecclesiæ S. Ioannis, quæ altera est è duabus Metropolitanis basilicis Bisonticensibus.

Reges eant vsque ante altare Beatæ Mariæ cantando:

Nouæ genituræ
Cedit ius naturæ,
Contra carnis iura
Parit virgo pura,
Nouo quodam iure
Premitur natura
Nato Christo.
Audit non auditum;
Seruat non attritum
Virgineum florem
Mater præter morem:
Irritansque ritum
Retinet pudorem
Nato Christo.

Totum

Totum reseratur,
Quidquid tegebatur
Clausum sub figura:
Prodeunt obscura,
Iamque iudicatur
Literæ litura
Nato Christo.
Ortus veri Dei
Quem respirant rei
Miserans eduxit,
Gratiam reduxit,
Dies nostræ spei
Dies & illuxit
Nato Christo

Cum autem venerint ante altare B. Mariæ, vertendo ante chorum tres Reges simul dicant.

Nos respectu gratiæ
Gentium primitiæ
Spem totius veniæ
Vobis damus hodie.

Cum venerint in medium simul dicant.

Cuius stellam vidimus,
Verum lumen credimus
Quem Deum cognoscimus
Adorare venimus.

Cum autem processerint paulo vltra, dicant simul.

Dona damus talia,
Per quæ Regis gloria
Patet, & potentia,
Qui gubernat omnia.

In introitu chori dicant simul.

Ius in auro regium,
Thure sacerdotium,
Myrrha munus tertium
Mortis est indicium.

Cum autem adscenderint supra ad pulpitum, legant Euangelium vnusquisque versum suum in hunc modum.

Reges simul: Dominus vobiscum. *Cantores*, Et cum spiritu tuo

Reges: Sequentia S. Euangelij secundum Matthæum. *Cantores*, Gloria tibi Domine.

1. *Rex*: Cum natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis Regis: ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam, dicentes.

2. *Rex*: Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?

3. *Rex*: Vidimus enim stellam eius in Oriente. *Cantores*: Et venimus adorare eum.

1. *Rex*: Audiens autem Herodes Rex turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo.

2. *Rex*: Et congregans omnes Principes sacerdotum, & scribas populi sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur.

3. *Rex*: At illi dixerunt ei. *Cantores*: In Bethlehem Iudæ.

1. *Rex*. Sic enim scriptum est per Prophetam.

2. *Rex*: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda.

3. *Rex*: Ex te exiet Dux. *Cantores*: Qui regat populum meum Israël.

1. *Rex*: Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter ab eis didicit tempus stellæ, quæ apparuit eis.

2. *Rex*: Et mittens illos in Bethlehem, dixit.

3. *Rex*: Ite & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis renunciate mihi: *Cantores*: Vt & ego veniens adorem eum.

1. *Rex* : Qui cum audissent Regem, abierunt.
2. *Rex* : Et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra, vbi erat puer.
3. *Rex*: Videntes autem stellam. *Cantores*: Gauisi sunt gaudio magno valde.
1. *Rex* : Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius.
2. *Rex* : Et procidentes adorauerunt eum.
3. *Rex* : Et apertis thesauris suis. *Cantores* : Obtulerunt ei munera.
1. *Rex* : Aurum : 2. *Rex* : Thus. 3. *Rex* : Et myrrham.
1. *Rex* : Et responso accepto in somnis.
2. *Rex* : Ne redirent ad Herodem.
3. *Rex* : Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

In eodem loco dicat 1. *Rex*, *ostendens stellam alijs* : Ecce stella. 2. *Rex* : Ecce stella. 3. *Rex* : Ecce stella. *Omnes simul* : In Oriente præuisa : iterum præcedet nos lucida.

Postea descendunt: cum descenderint vsque in introitum chori, dicant pariter.

Cuius stellam vidimus, Verum lumen credimus, Quem Deum cognouimus, Adorare venimus.	*Cum venerint iuxta candelabrum, dicant simul.*	Dona damus talia, Per quæ Regis gloria Patet, & potentia, Qui gubernat omnia.

Cum autem venerint ante altare maius, offerant super altare, scilicet:

1. *Rex cum auro & dicat:*	Ius in auro regium.
2. *Rex offerat similiter dicens:*	Thure sacerdotium.
3. *Rex pariter offerens dicat:*	Myrrha munus tertium Mortis est indicium.

Hæc ex codice S. Ioannis : at in libro S. Stephani sub finem hæc habes.

Postea pergunt ante majus altare: ibique flexis genibus offerunt sua munera cum coronis, inde recedentes vnus per ianuam S. Agapiti, alius per magnam ianuam & tertius per portam Beatæ Mariæ in vestiarium reuertuntur. His pijs dramatis Burgundia per multa secula memoriam recolit translationis per ipsorum terram factæ: quam pietatem Deus innumeris & quotidianis miraculis ad fontem SS. trium Regum patratis muneratur. Vnius alterius Salinensis consuetudinis D. Iulius Chifletius me commonefecit. Salinis enim in Burgundia iuuenibus equis vecta, nobile tanti festi memoriam recolit, tribus ex omni iuuentute præeuntibus adolescentibus, qui Magos schemate regio repræsentent. Recolunt sic Burgundi memoriam, quâ sancti tres Reges Coloniam Mediolano transferendi, comitatum illum liberum suo transitu sibi quodammodo consecrarunt. Nec reticenda Friburgensium in Heluetia seu Auenticis Epiphaniæ celebritas, quam eius vrbis & territorij familiæ nobiles ac tribus per vices adornant. Hebdommadis aliquot ante tres Canonici Sacerdotes eliguntur acturi personas Regum. Horum singulis ex nobili familia centurio, ciuiumque tribus adsignatur, è qua cum amicis suis cohortem 150. militum conflet vna cohortium Æthiopes refert: omnes verò extra vrbem velitationibus & alijs belli meditationibus exercentur. Die Epiphaniæ circa tertiam vel quartam matutinam sacro intersunt omnes, quo finito cum dilucescit, in domo centurionum trium tam milites cohortis, quam consanguinei, qui palatinorum more Reges equites adsectentur colliguntur. Reges verò Herodes, Ioseph etiam & Deipara in area templi Dei genetricis conueniunt: ibidem consulibus, & senatui sedilia præparantur: nec ante consident, quam cohors prima forum istud attigerit, eam centurio pedes ducit, instructus leuiori sarissa, cuius armiger sclopum eiusdem defert; cohortem sequitur signifer eques, Rex, & aulici in equis: hi vt consessum senatus attigerint, eumq; capite demisso salutarint, centurione præeunte cohors fistulas eiaculatur: idem faciunt cohortes reliquæ: mox ordines opponunt ordinibus, equites equitibus, repetitis eiaculationibus se salutant, & more velitantium aggrediuntur coram senatu & Regibus: tum densatis ordinibus vna petunt Herodis regiam: is ex pegmate constructo causam aduentus Regum agnoscit, per se & legis-peritos respondet, verbis alta voce decantatis, vt audiri ab omnibus possit. Sic postea Reges angelus de reditu & Iosephum ex alijs machinis de fuga in Ægyptum monet. Deinde iunctæ cohortes

Salinis cõsuetudo.

Friburgi.

militares velitationes.

actæ historiæ repræsentationes.

& post

& post eos Reges simul pergunt ad primariam S. Nicolai ædem, sacrum ibi fit insigni apparatu, canentibus Euangelium pariter Regibus: sub offertorium, Deiparæ in cornu altaris residenti primi Reges offerunt munera, tum aulici, centuriones, Consules, Senatores, alij. Finitis diuinis à centurione cohors excipitur epulo. Confluunt ad hanc solennitatem è remotis locis etiam hæretici, Bernâ præsertim. Caussam eius pompæ putant ex voto à Rep. & territorio quodam SS. Regibus nuncupato manasse: luisse etiam maiores cœlesti inflicta pœna, quoties omiserunt. Oblatio.

Ita festiuis vbique plausibus præ alijs solennitatibus hæc à fidelibus agitur, quod translato à Iudæis ad Gentes Christi regno, nos ad hereditatem admissi simus filiorum: nos igitur S. Leo commonet ad diei beneficium & lætitiam considerandam: *Leo ser. 5.* *Hic*, ait ille, *dies est, quo ad cognoscendum, adorandumque Dei filium tres Magos præuia stella perduxit, cuius facti memoriam merito placuit honore annuo celebrari: Hoc autem signum, quod Magos in longinquo positos efficaciter mouit, & ad Dominum Iesum perseueranter attraxit, illius sine dubio gratiæ sacramentum, & illius fuit vocationis exordium, quo non in Iudæa tantum, sed etiam in toto mundo Christi erat Euangelium prædicandum: vt per illam stellam, quæ Magorum visui splenduit, Israëlitarum autem oculis non refulsit, & illuminatio signata est Gentium, & cæcitas declarata Iudæorum: radiat namque è cœlo stella per gratiam, & tres Magi coruscatione Euangelici fulgoris acciti in omnibus quotidie nationibus ad adorandam summi Regis infantiam accurrerunt: vnde quod tres illi viri vniuersarum Gentium personam gerentes adorato Domino sunt adepti, hoc in populis suis per fidem, quæ iustificat impios totus mundus adsequitur: & hereditatem Domini ante secula præparatam accipiunt adoptiui, & perdunt, qui videbantur esse legitimi.* Quod argumentum idem sermone secundo fusius & vberius persequitur, omnes fideles ad præcipuam quandam lætitiam & gratiarum actionem adhortando.

CAPVT XV.

Miraculum solennitatis Epiphaniæ quotidie instauratur & quantæ à Gentilibus ideo gratiæ Deo debeantur.

NATALIS Dominicus, passio & anastasis, reliquaque per annum festa solenniter instituta, semel peracta transeunt: nec opus ea diebus singulis instaurari: sed sufficit anniuersaria memoria talia recolere mysteria: eximium hoc habet Epiphania: quod nunquam desinat: & in dies eius diei prodigium præcipuum innouetur. Hoc nimirum S. Augustinus, Gregorius, alijq; S. Patres appellant *Miraculum miraculorũ* Gentiles à fide & Dei cognitione alienissimos, auitis desertis religionibus, Christi pro nobis in crucem acti mortuique diuinitatem agnoscere, suppliceque venerari: facilius enim Deo mortuum ad vitam reuocare, vel cœlos condere; quam liberam hominis arbitrio relictam voluntatem, ad Christi fidem, cultum & amorem permouere: & tamen videmus & audimus quotidie, non tres tantum; sed integra regna, & nationes in orientali & occidentali India non promtè tantum eiurata idolomania Christo iuga submittere, sed & quotidie ferè hac tempestate in Iaponia tormentis exquisitissimis libenter subijci, vt fidem suam sanguine profuso possint profiteri: per hoc Christi diuinitatis manifestatio, & integrorum populorum illuminatio, nouam restituit Epiphaniam: nec desunt Herodes tyranni immanissimi, qui Christum in cordibus talium recens ortum conentur opprimere: quamuis conatus eorum cœlitus elidantur. Copiosè & disertè S. Leo monet fideles, hæc tunc in typo gesta, continuam exprimere status Ecclesiæ successionem. *Permanet igitur, sicut euidenter apparet, mysticorum forma gestorum: & quod imagine inchoabatur, veritate completur. Radiat namque è cœlo stella per gratiam, & tres Magi coruscatione Euangelici fulgoris acciti in omnibus quotidie nationibus ad adorandam summi Regis infantiam accurrunt: Herodes in diabolo quoque premit; & auferre sibi iniquitatis suæ regnum in ijs, qui ad Christum transeunt ingemiscit: vnde si paruulos interficiat,*

Sola Epiphania quotidie instauratur.

Qui tres Reges hodie.

Herodes quotidiani *S. Leo ser. 8.*

ficiat, Iesum sibi videtur occidere, quod vtique facere, sine cessatione molitur, dum primordijs renatorum spiritum sanctum eripere & quandam teneræ fidei infantiã tentat extinguere. Quocirca dum innumera per orbem populorum accessione & illuminatione Epiphaniam celebrari; & Iudæis quotidie magis obcæcatis Gentes audimus fidei Christianæ aggregari: docet nos Magorum exemplo debitas Deo laudes,

Gratiæ Deo referendæ.

& grates concinere, & vt Reges viso Christo paupere se moribus ei conformarunt, ita vitam nostram & actiones ad eius nutum componere: *Sacramentum* (ait S. Leo)

Christus imitandus.

S. Leo. ser. 8. de Epiphania.

præsentis festi oportet in nobis esse perpetuum: quod vbique rite celebrabitur, si in omnibus actibus nostris Dominus Iesus Christus appareat. Scilicet festum apparitionis nominatur, opus ergo est, sicut cognitio Christi per fidem continuo Christi fidelibus illucescit, ita ijdem cum Magis lucem præuiam secuti, Christi vitam & mores conentur venerari & imitari, vt ex eorum actibus Christi vita continuo resplendeat. Sed cum nulla re nobis adeo Dei fauorem conciliemus, quam si mentis attenta consideratione sæpius beneficij magnitudinem expendamus, quo nos gratis Deus reiectis Iudæis quasi legitimos [illegible] ad hereditatem cœlestis regni adoptauit; illud

beneficijs cœlestis adoptionis magnitudo sæpius consideranda.

indies cum grati anim[illegible] significatione erit ruminandum: indies Christo vt Regi Domino & Deo nostro extern[illegible] corporis & animi nostri bona velut tria gratissima dona ad eius solius honorem [illegible] gloriam offerendo, ad quam rem Petrus Tiletanus I-prensis præsul nos [illegible]o cohortatur. *Non difficile est considerare, quanta nobis ex hisce Gentibus [illegible] diuinæ bonitati gratiæ sint agendæ, quod de tantis tenebris*, atque adeo de ipsa *vmbra mortis vocarit in admirabile lumen suum; quod dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine; quod eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum talis dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem & remissionẽ peccatorũ, quantæ inquam nobis illi agendæ sunt gratiæ, qui salutẽ nobis præstitit ex inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos, pessimorum scilicet dæmonũ, vt iã sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus vitæ nostræ.*

Petrus Tiletanus. c. 18. hall. de Epipha. 1. Pet 2. Coloss. 1. Luc. 1.

Certe

est id inimicis & indignis collatum.

Paulus Apostolus *Gentium in omnibus epistolis suis vt par est diligentissimè inculcat illud, semperque vnicuique nostrum ante oculos constituendum admonet. Et vos* inquit Colossensibus, *cum essetis aliquando alienati*, & inimici *sensu in operibus malis, nunc reconciliauit in corpore carnis suæ per mortem, vt exhiberetis vos sanctos & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso*: & iterum ad eosdem scribens, *& vos cum mortui essetis in delictis & præputio carnis vestræ (id est peccato originali) conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta &c.* ad Corinthios autẽ: *neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt, & hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi & Spiritus Dei nostri.* Ad Ephesios autem, *Memores estote*, inquit, *quod aliquando eratis Gentes in carne, qui dicebamini præputium, ab ea, quæ dicitur circumcisio in carne manifesta: quod eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conuersatione Israel, hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo* IESV *vos, qui aliquando eratis longè facti estis prope in sanguine Christi, qui veniens euangelizauit pacem vobis, qui longe fuistis, & pacem ijs, qui prope per ipsum accessum habemus ambo in vno spiritu ad patrem. Ergo iam non estis, hospites & aduenæ (agnoscite dignitatem & excellentiam vestram Christiani) sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo* IESV, *in quo omnis ædificatio crescit in templum sanctũ in Domino: in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu Sancto. Hoc est illud mysterium, quod absconditum fuit à seculis & generationibus, quod sibi alijsque Apostolis & Prophetis reuelatum tantummodo Paulus gloriatur, quibus voluit Deus singulari dignatione notas facere diuitias gloriæ siue gratiæ suæ. Sacramenti huius in gentibus quod est Christus in nobis. Hoc est*, inquam, *mysterium istud, Gentes esse coheredes & concorporales & conparticipes promissionis eius in Christo* IESV: *quod nimirum, qui non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem, quæ ex fide*

Colos. 1. 2. 1. Cor. 6. Ephe. 2.

Ideo mysterium absconditum. Colos. 1. Ephe. 3.

fide est; Israël vero sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit, quodq; in loco vbi dictum est eis non plebs mea vos: ibi vocati sunt filij Dei viui, quosque vocauit Deus non plebem suam, plebem suam, & non dilectam, dilectam, & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Posset hinc fortè Gentilibus suboriri vanitatis alicuius titillatio, quasi Iudæi Christo recens nato penitus abiecto meruissent illam repudiationem: contra Gentilibus non merè gratis, sed ob Deo præstita congruæ veritatis obsequia, talis electio deberetur: vt indeque gratiarum actionis necessitas minueretur. quam inanem omnino nullo nixam fundamento iactantiam & arrogantiam sic merito retundit idem Episcopus. *Iam illud nobis ad memoriam reuocandum est, quod Iudæis olim dixit Moyses: ne dicas ò Christiane in corde suo:* propter iustitiam meam vocauit me Deus *ad veram fidem, neque enim propter iustitiam tuam & æquitatem cordis tui ad gratiam suam Dominus te vocauit, cū inquinatissimæ & impijssimæ olim vitæ fueris:* sed quia dilexit te Deus, *ideo tanta tibi beneficia contulit. Non quasi nos* inquit S Ioannes, *dilexerimus Deum: sed quia ipse* prior dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris, *& quid ipse dominus* in caritate, *inquit*, perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans. *Gratias agimus tibi Domine Iesu Christe, quod nostri dignatus es misereri. Certe non immerito olim concionante Petro summa admiratione, Deum quidam glorificantes dixerunt.* Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam, *& ante obstupuerunt ex circumcisione fideles* 1. quia & in nationes gratia Dei effusa est. *Considerabant enim vitam moresque Gentium pessimos & flagitiosissimos, neque inquam eos veri Dei cultu vel agnitione fuisse præditos; insuper nulli inquam Gentium promissionem salutis per Christum factam esse, sed* hospites *illos esse, vt Paulus ait, testamentorum promissionis de venturo Saluatore mundi: hoc est extraneos omnino & alienos à pactis illis & promissionibus Dei. Quanquam enim in scripturis prædicta fuerit quoque vocatio Gentium; & Prophetarum veritas, quæ de ea re præcantata fuerunt exposcat, vt in Christi familiam reciperentur, tamen quia illis ipsis peculiariter nulla ista facta promissio; sed tanquam insititijs ramis beneficium oliuæ communicatum, ea carebant veritate iustitiæ, quæ in Iudæis erat, qui & promissionem venturi* Saluatoris *ipsi acceperunt, & illius promissionis implendæ certissimam diuinam scripturā, variasq; externas ceremonias veluti quædam pignora habuerunt, vt illis Deus quodāmodo oppignoratus & obligatus fuerit. Nā etsi nulli creaturæ ipse propriè obligetur, tamen nostro modo concipiendi illi fit obligatus, cui aliquid promittit: per Prophetiā vero, & nudā prædictionem (quæ etiā respectu Gentium facta est) nulli obligatur extra se. Sic Paulus Apost.* dico, *inquit*, Christum Iesum ministrū fuisse circūcisionis, ad confirmandas promissiones Patrum, Gentes autem super misericordia honorare Deum. *Adhæc multi sancti & Deo grati Iudæorum Patres hoc apud Deum impetrauerant, & meruerant, vt Redemtionis Christi gratia Iudaico populo præstaretur, & promissionem venturi messiæ in ipsorum Deus posteritate compleret. Sicut Abrahæ propter insignem eius obedientiam Deus promisit dicens.* Per memetipsū iuraui, quia fecisti hanc rē & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me, benedicā tibi & multiplicabo semen tuum, *& sic & Dauidi propter maximam eius deuotionem in cultu Dei & pietate promissum est, quod ex ipso eiusque posteritate Christus nasceretur, vt patet secundo libro Regum cap. 7. & psalmo 131. Fuerunt & alij multi Patriarchæ, Prophetæ, & sancti Reges propter quorum frequentes orationes, ac merita sua Deus promissionem in Iudæis impleuit, & quia Patrum & maiorum Iudæorum merita ipsorum quoque Iudæorum quodammodo reputabantur, sicut nobis plerumque adscribimus, quod maiores nostri gesserunt, ideo potest dici Christus ad Iudæos propter merita eorum venisse, sano nimirum intelligendi interpretandique modo. At vero in Gentibus nulla vnquam merita præcesserunt, propter quæ illis Christus gratiam suam communicaret. Sed cum diabolo Dei, atqui humani generis infensissimo hosti tota voluntate seruirent, & flagitia semper flagitijs cumulantes, Deum assiduè ad iracundiam ac vltionem prouocarent, & quasi cum Deo & salute suæ studio decertarent, ipse benignissimus, omnis eorum iniquitatis immemor varijs vltro gratiarum donis eos sibi deuinxit, & tanquam intimos amicos suos per proprium*

nec inde gloriari possunt Gentiles. c. 19.

Deut. 7.

1. Io. 4.

Ier. 31.

Act. 11.

Act. 10.

illis nulla est facta promissio.

qua Deus obligauit se Iudæis.

Ro. 15.

meruerant Patriarchæ vt Messias & posteris nasceretur.

Abraham Propter obedientiā Gen. 22.

Dauid per pietatem.

Gētilibus gratis & immeritis hoc collatum.

prium eos filium benignissimè visitauit, vt merito per Isaiam de Gentibus dicat: in
Isa 65. *uentus sum à non quærentibus me, palam apparui ijs qui me non interrogabant.*

Satis ex his dispicitur, Gentes ad fidem capescendam minus idoneas, nullo suo merito, sed gratuita & infinita Dei bonitate gratiam & fauorem Christi præ Iudæis magis semper apud Deum gratiosis obtinuisse: adeoque cum is fauor a mille iam & sexcentis annis nulla interruptione facta continuaretur, esse, cur non anniuersaria tantum memoria beneficij tanti magnitudinem cum animi grati significatione recolamus, sed quotidie ruminemus & mentes ad sata diuinorum donorum interiora recipienda disponamus, vnde idem Petrus Tiletanus sic concludit hanc materiam. *Hoc est potissimum in ista Epiphaniæ solemnitate (imo quotidie) recolendum; hanc demum meram esse Dei erga nos gratiam, & misericordiam*, eas esse inuestigabiles diuitias Christi-*quas toties iactat, & commendat Apostolus Gentium, nimirum admirabilem in hac apparitione prælibatam vocationem, & illuminationem: pro qua si dignè, & cum fructu inquam hoc festum celebramus, quantas possumus gratias Deo nobis agendas certo persuasum habeamus. Laudate ergo Dominum omnes Gentes, laudate eum populi: quoniam confirmata est super nos misericordia eius, & veritas Domini manet in æternum; lætamini Gentes cum plebe eius; eratis enim sicut oues errantes; sed conuersi estis nunc ad pastorem, & Episcopum animarum vestrarum: quod si cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus pro nobis Christus mortuus est, multo magis nunc iustificati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum: si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in vitâ ipsius.*

quotidie resticanda memoria tanti beneficij.
Psal. 116.
Ro 15.
1. Pet. 2.

Hactenus honorem à Deo sanctis Regibus & diei Epiphaniæ habitum: & cultum ab Ecclesia vniuerse tributum consideraui: nunc quid post priora duo prima secula (de quibus egi) gestum ad festi celebritatem ostendendum: qui cultores etiam eorum vixerint, quo ritu peculiari honorentur, breuiter demonstrabo.

CAPVT XVI.

Seculo tertio floret S. Clemens Ancyranus 28. annis maximis tormentis cruciatus, is sub finem vitæ cum Christianis festum Epiphaniæ mira celebritate peregit.

Gregorius festi Theophaniæ cultor S. Clemens fuit, quod raris prodigijs exornauit iam metæ proximus: vt ideo iam inde à carceribus eius agon merito sit reuocandus. Natus fuit sub annum salutis 250. quem mater duodennem moritura, sed certaminum eius & martyrij gloriosi præscia tenerum licet oratione diserta ad fortiter pro Christo suo tempore moriendum est cohortata: altè insederunt menti matris extrema verba, vt Clemens qua flagrare cœpit pro Christo patiendi siti ardentissima, hoc vnicè flagitarit a Deo, ne cita morte, vel exilibus tormentis ad cœlum raperetur, lentum potius, acerbum, & longinquum martyrium; multos & immanissimos tyrannos, cruciamenta quæuis acerrima petijt, & impetrauit voce cœlo dilapsa, quæ martyrium omne 28. annorum curriculo circumscripsit. Nec fortius petijt, quam sustinuit. Tyrannos nouem Domitianum, Agrippinum, Curicium, Domitium, Sacerdotem, Maximum, Aphrodisium, Lucium & Alexandrum generosè triumphauit: vt præterea duos immanissimos Cæsares Diocletianũ & Maximianum: quidquid hi varijs in locis & temporibus tormentorum vlli martyri vnquam adhibuerunt, in hunc congesserunt vniuersa, virgas, flagra, catenas, fustes, taureas, secures, saxorum turbines idem constanter & hilariter pertulit; eculeos & obeliscos sustinuit, ferreas & igneas manus, galeas, stylos, subulas, vngulas, laminas, pectines, rotas, grabatos, fornaces rosarum instar exosculatus, rifit: sic picis, olei, sulphuris liquati, viuæque calcis dictu & cogitatu horrifica supplicia veluti vinum generosum & balnea delicatissima fitiebat. Vna non capiebat tot tormentorum genera ciuitas. Fuit Ancyra, Nicomedia, Roma: tam oriens quã occidens

pueritia S. Clementis.
optat lentum martyrium, impetrat annorũ 28.
Tyrãnos 9.
omnis generis tormenta.

occidens hoc nobili triumpho spectaculoque relictis vbique sempiternis trophæis decoranda: ita exactis iam 28. certaminis annis, cum tredecim post dies in cœlis esset laureandus, voluit Theophaniæ festum quam religiosissimè & festiuissimè transigere. Hoc vt ex suo, fideliumque voto consequeretur, corpus tormentis mirè lacerum cœlesti medicina protinus reuiguit sanum & incolume, vinculis expeditum, carcere patulo educitur pridie festi, vt vigilias & festum solennius ageret in ecclesia: & ibi, quæ multis post annis essent euentura, quasi coram ea spectaret oculis, enarraret: quæ omnia Metaphrastes sic apud Surium commemorat. *Sed neque in eum euaserat negligentior præses; sed præter vincula, & quam perpetiebatur ex illis miseriam, iubebat centum & 50. plagas ei in vultu & in capite infligi quotidie. Sic ergo quotidie ex eo fluebant riui sanguinis, vt ipse quoque lapis, qui erat illi alligatus, & totus subiectus locus fieret purpureus. Nocte autem rursus adueniente (quæ præcedebat vigiliam Epiphaniæ) & lux circa ipsum veluti eluxit, & Angeli adstiterunt, & eius liberalis consecuta est liberatio. Cum ipse ergo & lapidem, & vincula, & nocturnas illas plagas ferret fortiter iam longo tempore, Christianis quidem iam erant festa aduentura Saluatoris nostri Iesu Christi Theophania.* Audi nunc masculum in femina pectus, & heroicum in vigilia Epiphaniæ patratum facinus, cum incredibili audacia Christianorum coniunctum, vt possent die insequenti sacram adire synaxin. *Pia autem & Dei amans Sophia, quæ vehementi quidem pietatis zelo semper mouebatur, & alioqui feruentiori tunc ardebat spiritu, audet præclarum aggredi facinus, & magni animi. Cum famulorum accepisset multitudinem, & puerorum, qui ab ea alebantur, masculos & feminas, ingreditur carcerem, & cum vinculis soluissent Martyrem, educunt è carcere. Deinde verò cum Sophia eum veste induisset candida, & superhumerale ei imposuisset, & ei in manus tradidisset Euangelium, cum multis lampadibus & suffitibus circumseptum deducebant ad ecclesiam. Cum ipsa autem etiam vestem induisset candidam, & internam propter egregium Clementem ostenderet animi lætitiam, ei in sinistra parte manum subijciebat, quæ eum sustineret, & ad ingrediendum ferret opem Martyri. Adhuc autem erant in itinere, cum Clemens, vt qui iam sensisset Dominum eum ad se vocantem in cœlum sublata dextera (altera enim tenebat Euangelium) orauit, & pro sua secundum spiritum matre Sophia, & pro Clero ac vniuerso grege, &c. Et sic orans cum Martyrum amante Sophia, & ijs, qui eum deducebant, ingreditur ecclesiam. Atque illi quidem cum clauibus & vectibus fores muniissent (timebant enim ne aliqui ex impijs in eos irruerent) tota nocte canebant. Postquam autem dies aduenit salutaris, iucundè & suauiter illucescens eorum, qui erant digni animis, cum præclarè admodum Martyr sacrum celebrasset ministerium, & intemerato, & incruento illos, qui aderant impertijsset sacrificio; eis suauis Christi palmes, Clemens iniquam eis instillauit dulce verbum. Cum autem videret perturbatos, & timore affectos, vt qui suspicarentur fore aliquam infidelium incursionem, confirmauit eorum spiritus, & cum quæ futura erant eorum subiecisset oculis, bono inquit animo sitis Fratres, non peribit vnus ex vobis. Duo autem quidam, & ego tertius cum eis postremo à vobis excedemus. Deinde extinguetur quidem, quæ sæuit in Christianos rabies, orietur verò pax in imperio Romanorum, omnisque ciuitas & regio implebitur Christi cognitione, & aperietur quidem omnis ædes sacra, claudentur autem templa Gentilium, & fugient, qui in eis adorant, & eo, quo nunc vos, ipsi timore afficientur. Hoc autem tempus prope est: & quidam ex vobis videbunt conuersos persecutores.*

Sur. ius 18. Ian.

vide iudicem sanguinariū.

miraculū noctis ante vigiliā Epiphaniæ.

mira fortitudo feminæ.

candidati cum lætitia celebrant vigiliam.

nocte canunt.

Festi Epiphaniæ celebritas.

Sacrificiū Missæ.

Concio. Prophetia de felicissimo futuro statu Ecclesiæ.

Egregia prophetia de instante Constantini Magni & matris Helenæ conuersione, Diocletiani, & Maximiani miserrima morte, templorum à Diocletiano nupero edicto per orbem euersorum instauratione, fideque toto terrarum orbe propaganda, quam Deus voluit ipsa sacra Epiphaniæ celebritate emanare; quasi primitiæ Gentium, animi sui demissione constantiaque duobus iam seculis in posteris, ad fidē traductis è Gentibus conseruata & repræsentata meruissent suis suffragijs Augustorum conuersionem, & fidei per orbem totum disseminationem. Nec illud caret mysterio, quod vigiliam candidati cum lampadibus, suffitibus, cantu & lætitia in multam noctem transegerint: morem scilicet illius temporis insinuabant, quem

S.Ba-

virginum cœtus, quarum primas tenebat gloriosa mater & virgo illa Maria. Ex æterni Regis parte summis vocibus illud canebatur: vicisti Iuliane, vicisti. Quæ verò cum virgine illa Regina Maria erant, clamabant. Beata es Basilissa virgo, quæ salutaribus admonitionibus obtemperasti, & mundi fallacias respuens ad sempiternam gloriam percipiendam teipsam præparasti. Rursus ex æterni Regis parte clamabatur, milites mei, qui veteris serpentis voluptatem expugnarunt, surgant è terra, & attento corde librum æternæ vitæ recitent. Hac voce audita, qui erant ex vtraque parte sedentes, responderunt: Amen. Venerunt autem duo quidam viri candidis vestibus induti, quorum pectora aureis zonis cincta erant, & singuli singulas coronas in manibus gestantes, illosque erigentes, surgite inquiunt, quoniam vicistis, & nostro numero adscripti estis: videte, quod in præparato vobis cubiculo propositum est: legite, & cognoscite, quoniam fidelis est Dominus in verbis suis, cumque eorum manus tenerent, eas coniunxerunt. Erat autem ibi quidam positus liber, argento septies purgato splendidior, aureis literis conscriptus; circa cubile verò quatuor senes erant, qui habebant in manibus phialas aureas, plenas aromatibus varijs, multi odoris suauitatem emittentibus, è quibus senibus vnus dixit: Ecce in his quatuor phialis continetur perfectio vestra, ex his enim quotidie ante faciem Dei odoris suauitas adscendit. Multa subduntur similia, & de libro vitæ vtrique proposito: in quo cum sua legissent exarata nomina, totos se contulerunt ad alios Christo acquirendos. Iulianus ad decem virorum millia, Basilissa virginum collegit exercitum, quos omnes Deo consecrarunt: & Basilissa quidem extra martyrium citius ad cœlos euolauit, Iulianum acerrimum mansit sub Diocletiano cum Martiano certamen; in quo multis erectis Christo trophæis gloriosè de tyranno cum socijs suis triumphauit: aderat tamen illi comes semper cœlestium turba, quæ confortaret pugilem; & ad subeunda maiora prælia constanter animaret: hanc solus Præsidis filius Celsus conspicatus, his verbis condiscipulos compellauit. *Rem video inauditam: ecce video istum reum Christianum, quem milites ducunt, & multitudinem candidatorum cum illo loquentem, & coronam ex lapidibus pretiosis & auro super caput eius, cuius fulgor aëris huius obscurat lumen: & alios tres viros albescentibus comis, aureoque vultu in similitudine aquilarum super eum excubias celebrantes. Et hoc mihi videtur, quia dignum est, huic tali Deo credere, qui sic suos tuetur cultores, & tali decore circumdat.* Longum esset ire per tormenta singula; quæ tum ipse, tum socij perpessi sunt, fortissimè pro fide decertantes. Egregia est oratio, qua S. Basilissa, stipata corona Martyrum, qui nuper palmis obitæ pro Christo mortis nobiles victores cœlestes ciues duxerant) adstitit Iuliano per quietem, & eum ad diem Epiphaniæ cum reliquis ad beatorum domicilium invitat. *Ea nocte* (inquit auctor vitæ) *cum in Dei laudibus versarentur Iulianus & socij eius, in ipso mediæ noctis silentio, adest multitudo Sanctorum cum sacerdotibus, qui iam martyrij palmam retulerant, omnes stolis albis induti, inter quos viginti milites, & septem illi fratres glorificati aduenerunt: adest & B. Basilissa cum omni choro virginum: in qua multitudine sola vox Alleluia resonabat. Tunc B. Basilissa ita alloquitur S. Iulianum; Regna cœlorum tibi patefacta sunt, & hoc præceptum accepimus à Rege æterno D. nostro Iesu Christo, vt die Apparitionis suæ te cum comitibus ad se recipiat: omnis Patriarcharum, & Prophetarum, & Apostolorum gloriosus vobis occurret numerus: in quorum vos Sanctorum numero D. Iesus Christus perpetua lætitia sibi sociabit, sicque visio ab oculis eorum ablata est.*

Christi chorus. & Deiparæ alternant carmina.

liber vitæ legendus ipsis offertur.

Iulianus decem millia conuertit.

visio tara Celsi pueri

S. Basilissa cum Martyribus apparet Iuliano.

inuitat ad cœlum die Epiphaniæ

Sed quam nobilibus triumphis rarisque prodigijs Deus Epiphaniæ proximum diem tot pugilum martyrio consecrandum decorarit, videamus. *Alia die iubet Martianus præses in medio foro tribunal sibi præparari, & adduci Sanctos Dei, excogitans nequissimus serpens noua & exquisita genera tormentorum: Deinde præcipit ministris, vt manuum & pedum digitos licinijs oleo madentibus colligent, & ignem supponant. Cumque factum fuisset, licinijs consumtis, illæsa permanebant Sanctorum corpora. Videns hoc inimicus, iubet, à S. Iuliano, & Vlo puero cutem capitis auferri: sancto verò Antonio Presbytero & Anastasio qui resuscitatus fuerat clamantibus, & dicentibus. Gloria tibi Christe, iussit oculos vnceis ferreis effodi, sanctam verò Martionillam matrē pueri, quam Dominus præscierat pœnas tolerare non posse, cum eâ iuberet eculeo applicari, si quis ex ministris volebat contingere,*

lioteadi cruciatus

Martionillam Deus à pœnis præseruat.

cæcus efficiebatur: eiusq́; nerui adeo contrahebantur, vt manus suas ad se educere nō posset. Sanctos verò suos ita Dominus curauit, & illuminauit, omnib. quasi nihil passi viderentur. Tunc Martianus exclamauit. Heu me vincimur: Sed adhuc vnum superest, iubet ergo ampitheatrum præparari, in quod ingressus iubet in sanctos omne genus ferarum immitti. At feræ laxatæ nihil læserunt Sanctos: imo vero illorum pedes lingebant. Hæc videns præses, conuocans omnes Magistratus ciuitatis, iubet omnes custodias perscrutari, & personas iam morte dignas in ampitheatrum intromitti: atque Sanctos Dei inter diuersorum criminum reos & sacrilegos decollari præcepit. Tunc S. Iulianus cum socijs dixit. Gloria tibi Christe: qui nos ad hanc horam salutis perduxisti. Tunc venerabilis puer dixit cum sancta matre sua ad præsidem. Nota tibi facies nostras quas in hoc seculo gratia Christi sic vides immutatas. Tua enim perfidia conabatur fœditatem nobis imponere, gratia verò & pietas D. nostri Iesu Christi induit nos magna gloria & decore: vt in illa die nos cognoscas in gloria, cum tu fueris in pœna. Ita ergo sancti Martyres capite plexi sunt, cumque hoc factum fuisset, statim motus terræ exstitit ingens, vt prope tertia pars ciuitatis à fundamentis subuerteretur: nec locus aliquis perstitit in quo idolum fuisset: accesserunt quoque fulgura & tonitrua, & grando, quæ maximam partem incredulorum consumserunt. Ipse autem præses Martianus feminiuus euasit: verum non post multos dies vermibus scatens expirauit. Ea nocte venerunt sacerdotes ac religiosi viri, vt Sanctorum reliquias colligerent, sed præ multitudine cadauerum Sanctorum corpora non agnouerunt. Positis ergo genibus oratione completa, apparuerunt eis in specie virginum animæ Sanctorum, & vnaquæq; suo corpori insedit; sicq; sanctæ reliquiæ collectæ sunt, Sanctorū igitur corpora auferentes sacerdotes, sepelierunt in Ecclesia sub sacrosancto velamine altaris, vnde Domini pietas indeficientē fontem prodire iussit, cuius vndis sacrosanctū baptisterium inundatur. Hoc igitur Epiphaniæ die, quo tam gloriosè diuinitas Christi tot luculentis prodigijs in cœlo, terra, aqua, belluis & hominibus fuit illustrata, fontem etiam iussit Deus baptismale scaturire; non ad corporum tantū medelam, depulsis quibusuis morbis, sed animarum etiam, sicut alibi diximus, solitos esse fontes in vsum baptismatis die Epiphan. prosilire.

feris obiiciuntur fideles. — *capite plectuntur.* — *prodigia.* — *singuli Martyres sua indicant cadauera.* — *fons baptismalis salit.*

Vnum hic inijcit scrupulum, quod martyrium hoc nono Ianuarij triduo post Epiphaniam celebretur: an forte ob diei solennitatem transferri placuit? forte & eleuatio corporum: vel insignis basilicæ S. Iuliani dedicatio diem nonum fecit solenniorem: nam Martyrol. S. Hiron. 6. Ian. ita consignat in Antio passio SS. Iuliani & Basilissæ, quod multa Bedæ M. SS[a]. exemplaria sequuntur: vt videre est apud Bollandum initio eius diei: plura referunt ad 7. Ian.

Baron. 3. Annal. Putat Baronius hoc martyrium anno 309. Antiochiæ contigisse: & biennio post S. Luciani certamen: de quo proximè; alij ut Bollandus circa A. 302. vel. 303.

CAPVT XVIII.

Eodem seculo celebritas Epiphaniæ & præcones SS. Regum ex vita S. Luciani circa A. D. 312

INSIGNIS eodem seculo festi huius mentio fit in vita S. martyris Luciani: is patria Samosatenus, puer duodennis facultatibus in pauperes erogatis totum se contulit ad sacrum diuinorum codicum studium, cum enim eos dudum superstitio corrupisset, eosdem ad Hebrææ linguæ normam expurgauit, & ludo aperto iuuentutem ad regulam præscriptumque diuinæ legis formauit. Vnum hunc, cum de religione Christiana triumphare vellet sumsit sibi Maximianus oppugnandum: in quo verti seu cardine putabat orientis fidem & Christianam religionem: sed quia tanta ferebatur esse Lucianus vultus maiestate, vt vel inuito adspicienti & leniter audienti meliora persuaderet, non nisi velatis oculis ipsi loqui voluit. promissis ergo maximis eum aggressus, cum frustra laboraret, minis & tormentis tentare pugilem cœpit: quem in cippum luxatis, & violenter ossibus è sede & statione sua distractis inieci t: alias dorso præacuta testarū fragmina subdidit: tandem cum operam perderet, fame voluit & inedia conficere. Aderat dies Epiphaniæ, quo more institutoque maiorū cuncti sacra synaxi reficiebantur, id quo nouo nec hactenus lecto ritu sanctus martyr è cippo nondum liber peregerit, ex vita (quam Surius ex Metaphraste collegit) recitabo:

Pueritia S. Luciani. — *docet iuuentutem.* — *admirabilis vultus eius modestia.*

Cum

dies Epiphaniæ.

Cum autem aliquot iam dies transiissent, ex quo eo modo, quo diximus affligebatur, & iam appropinquaret quidem dies festus Theophaniorum : discipulos autem (iam enim & plures aderant ex Antiochia, & ex alijs locis congregati) subijsset tristitia, reputantes fore, vt eis statim relictis abeat quidem Magister non valens resistere tam diuturnæ fami : ipsi autem nequaquam digni censeantur, qui Theophaniæ diem festum cum eo celebrent, videbatur enim eis esse adhuc valde remotus, & non posse Magistri corpus vsque ad eum diem sufficere, vtpote quod inedia illud iam magna ex parte consumsisset, vir ille inclytus eos consolans, iubebat esse bono animo, Ero, inquit, *vobiscum, & diem festum Theophaniorum vobiscum agam : recedam autem postridie. Ad effectum autem deductum fuit id quod dixerat, apertè diuina in hoc ostensa virtute. Cum ergo aduenisset dies festus, qui exspectabatur, desiderabant quidem discipuli hanc vltimam à magistro consequi mysterij diuini celebrationem. Videbatur autem esse dubium, quonam modo mensam quidem in carcerem inferrent, aut laterent impiorum oculos, cum multi quidem tunc partim illic adessent, partim autem accederent. Ille verò mensa quidem inquit, erit vobis hoc meum pectus, non vt arbitror Deo futura minus honesta ea, quæ fit ex inanima materia : templum autem sanctum vos mihi eritis, me omni ex parte circumdantes: & sic hæc facta quidem sunt hoc modo. Iam enim vt quod esset sanctus in fine vitæ, & remissi erant custodes, Deo vt ego quidem arbitror, qui Martyrem honorare volebat, & suorum discipulorum non sustinebat inconsolabile videri desiderium, efficiente, vt citra impedimentum fierent ea, quæ erant proposita. Nam cum omnes eos Martyr fecisset in orbem consistere, vt inter se inuicem alter prope alterum stantes eum tuto comprehenderent, iussit suo pectori imponi signa diuini sacrificij. Postquam autem hæc fecissent, & in cælum protinus sustulit obtutum, cum iam vix posset extollere, & preces peregit consuetas. Deinde cum diuina plurima esset effatus, & sacro ritu omnia peregisset proposita, ipse & fuit particeps sacramentorum, & transmisit ad eos, qui aberant, vt ipse quoque ostendit in vltima ad eos epistola; & hunc quidem diem cum eis transegit, sicut erat pollicitus.*

Prophetia.

mirabilis ratio sacrificandi.

Noua prorsus Ecclesia, nouum & inusitatum hactenus altare : nouus situs, ritus & modus sacrificantis: vtique diuina inspiratione à candidato martyrij ad beneficij vocationis Gentium memoriam penultimo vitæ die in tali necessitate gesta sunt omnia, nec facile imitanda : quæ satis indicant pietatẽ neophytorum in festo hoc religiosè celebrando, feruorem & desiderium, vsum ea festiuitate sacræ synaxios, quam non præsentes tantum; sed & absentes participabant.

Pæcones eo seculo sanctorum Regum præ ceteris exstitere Tertulianus, Origenes & S. Cyprianus.

Sepultus Drepani S. Lucianus est: cuius, & matris honori Constantinus ibidem nobilem condidit vel instaurauit potius ipsam Drepanensem ciuitatem, quam Helenopolim nominauit: ita enim de ea Chronicon Alexandrinum: *Constantinus instaurata Drepani vrbe in Bithynia ad cultum S. Luciani Martyris, illam à matre sua Helenopolim nuncupauit: donata ciuitati in matris honorem, quousque patet ante vrbem prospectus, immunitate vectigalium ad hodiernum vsque diem.*

Chron. Alex. A Constan tini 22. & Christi 327.

Putant complures ibidem natam esse Helenam cuius etiam colendi SS. tres Reges studium emicuit singulare.

CAPVT XIX.

Cultores SS. Regum S. Helena Constantinus Imperator, S. Eustorgius.

VLTA de S. Helenæ matris, & Constantini filij in SS. Reges affectu studioq́; dixi supra, dum translationem ex Oriente Byzantium versus exsequerer: non dubitandum: quin Augusti tam pij, qui totum Orientem & Occidentem sanctorum Apostolorum basilicis impleuerunt, has Gentilium primitias & Reges aris & templis sint venerati.

S. Helena aram exstruxit SS. Regibus Bethlehemi.

Aram sanctis Regibus in Bethlehemitico templo natiuitatis & præsepij à sancta Helena regia magnificentia constructam esse testatur, quæ superat, (vt in peregrinationibus suis Hierosolymiticis complures cum Radziuilio probant) qui Regum Magorum aram ad læuam: at pueri circumcisi ad dexteram loco tamen paululum semotiore constituunt. Vt hoc vestigium adorationis Regum Gentilium Helena Regina voluerit in fidelibus perennare, ad honorem eorum & cultum perpetuum. Quamuis: si quis hanc ipsam basilicam structam dixerit ad Christi non tantum in stabulo nati, sed & circumcisi, in præsepio locati, & a Gentibus adorati honorem, non à vero aberrabit: auebat Constantinus Imperator fidei Christianæ mysteria maximis (diuersis in ciuitatibus) erectis basilicis visui quantum potuit idiotarum obijcere, per statuas magnificas, picturasq́; elaboratissimas; & memoriam eorum per celeberrimam anniuersariam religionem cultumque renouari: incolas etiam locorum & confines; imo totum quasi Orientem, ad eas ciuitates euocando, cum eorum basilicæ principis encœnia peragebantur: vt mysterij certi vitæ Christi species mentibus omnium facilius imprimeretur, & tenacius inhæreret: Hinc Bethlehemi & loco quidem suo, voluit incunabula Christi & vitæ mysteriorum per 40. primos dies actæ notas, & vestigia consignari: eandemq. perpetua memoria recoli, tali ad eum finem basilica constituta: Cœperat (vt ex dicendis apparebit) si vllo, hoc præsertim seculo, conuersis ad fidem Augustis orbe toto festiuitas Epiphaniæ magis inclarescere; cultus etiam Regum SS. augeri, quando corporibus inuentis & Constantinopolim adductis, eadem Deus prodigijs decorabat. Tunc igitur cum optaret Cæsar fidem orthodoxam Constantinopoli (quam alteram Romam esse dicique desiderabat) quam maxime vigere, auspicatus ipse (quibusdam auctoribus S. Sophiæ templum est): in quo sapientiæ corporatæ mysteria cuncta simul annue recolerentur, adeoque & adoratio Magorum. In idem templum S. Helena corpora SS. Regum transportauit: vt vbi Christus a Magis adoratus colebatur: ibidē & ipsi pariter Reges velut primitiæ Gentium solennius honorarentur. Facit mecum Melchior, e quo nonnulla delibabo. *Nobis, inquit, affirmandum videtur, nunquam religione vacasse Magorum Euangelicorum sanctitatem, sed cũ Deiparæ honoribus, & mysterij adorationis culta semper incessisse celebriorem. Fieri enim haud potuit in necessaria Gentium conuersione, non hinc quoq; auspicari virtutem Euangelij, vt quod Atheniensibus fuit ignotum Deum reuelasse, hoc reliquis Gentibus apparitionem stellæ Magorumq́; ad agnoscendum in carne Deum deductionem annunciasse. Tum vero prædicationi accessisse templa, aras & imagines, quæ rerum gestarum linguæ essent, dubitari non potest.* Enumerat deinde templa Orientis à Constantino passim excitata, quibus fidei mysteria nomenclationem dederant, & pergit: *Iam & illud initio susceptum fuit præcipuo quodam honore templa & aras à mysterijs vocitare. Quæ religio primum Iudæam, mox Palæstinam, Ægyptum, paulatim Asiam totam occupauit: demq́; Australi & ocidentali ecclesiæ communis facta est: eam tamen Constantinus Magnus cum matre Helena velut propriam sibi vindicarunt, quod eorum munificentia, nulla fere vrbs Orientis emineret, quã non omnium mysteriorum templa magnificentissimis structuris contineret. Natiuitatis quidem & præsepij Bethlehemi, Hierosolymæ crucis & Passionis, Alexandriæ adscensionis;*

Constantini conatus vt fidei mysteria diuersis in locis recolerentur.

Trans-

Transfigurationis Antiochiæ; supra omnem admirationem Constantinopolis Anastasios, seu Resurrectionis templis gloriabantur. Subdit deinde originem templi S. Sophiæ describere: *Qua æmulatione,* inquit, *prouocatus Constantius Constantini filius, si Procopio credimus & Socrati, vniuersa mysteria velut vna æde complexus, S. Sophiæ templum ad orbis miraculum excitauit, Sophiam autem non purum hominem vocauit, sed sapientiam æterni Patris, per quam is vniuersa in terris mysteria operatus est & impleuit. Prius tamen Constantinus euersa per orbem idololatria sumptuosum Irenes, hoc est, pacis templum construxit, quasi tum primum Ecclesiæ pacem peperisset, aut tyrannide Principum infidelium intermortuam resuscitasset. Ac tale tunc fuit studium religionis, vt præcipuus cultus in recordatione mysteriorum salutis versaretur, & ex ÿsdem vt plurimum nomina sacris ædibus imponerentur. Quo minus dubitari queat, fuisse in tanta sanctitate celeberrimam Apparitionis seu Epiphaniæ memoriam, non vno templo, aut ara sacram, quæ quidem reliquas solennitates peculiari quadam prærogatiua præiret, vel ea de causa, quod à prima Regum Magorum conuersione Gentes admirando lucentis stellæ ductu ad vnius fidei concordiam euocatas designaret. Id quod præclarè expressit* S. Augustinus cum *dixit. Merito istum diem nunquam nobiscum Hæretici Donatistæ celebrare voluerunt, quia nec vnitatem amant, nec Orientali Ecclesiæ, vbi apparuit illa stella communicant. Nos autem manifestationem Domini & Saluatoris nostri* IESV *Christi, quia primitias Gentium delibauit, in vnitate Gentium celebremus.* pet orientem spasa variorum vitæ Christi mysteriorum templa. S. Sophiæ basilica. ser. 4. de Epiph.

Fuit itaque celebris Constantinopoli sæculo quarto cultus SS. Regum, quem populus lacrymis, & ploratu testatus est, quando vidit hos duos tutelares ab Eustorgio Mediolanum transportari: sed non sine diuino consilio cultoris, eximij SS. Regum Eustorgij votis Occidenti tales Diui debebantur, vt consecuta protectionem miracula testabantur, qui Petrinam ædem suburbanam ab ipsis postea denominauit, cum præsentiam eorum Deus tot prodigijs coruscantibus nobilitarèt: vt cum Oriens studio Constantini & Helenæ cultum eorum mirabiliter propagasset, in Italiam etiam fontem quasi religionis Europææ, diffunderètur, à quo commodius in totum Occidentem dimanaret.

CAPVT XX.

Eodem seculo quarto Cæsar Iulianus Apostata SS. tres Reges publico cultu die Epiphaniæ veneratur.

EX quo Constantinopolim adducti SS. Reges sunt, videtur à Constantino Magno mos introductus, quem Augusti sequentes licet Apostatæ & Hæretici non ausi fuerunt tamen antiquare: vt Cæsar imperatorio diademate redimitus aurum vel alia dona graui ceremonia Christo sacerdotis ad aram litantis manibus consecraret, eumque quasi cliens Regem suum supplex adoraret, quo quidem pio ritu Germanos se Regum trium posteros exhibebant; & quem illi recens natum in præsepio pauperem sceptris eidem suis subiectis honorarunt: eundem in cruce nostra causa mortuum Deum suum supplicatione solenni testarentur. die Epiphaniæ, pia consuetudo Augustorum.

Defecerat pridem à fide Iulianus Apostata, vanis augurijs, idolorum cultus, & quod longe deterrimum erat, nefarijs maleficorum artibus & necromantiæ deditus: huius tamen suæ nequitiæ & interioris animi peruersitatis paucos habebat conscios, eo consilio, quo Christi fideles facilius dolis & fraudibus circumueniret: videbat religionem orthodoxam totum iam Orientem & Occidentem peruasisse: imperij Romani plerosque regionum Præsides & Præfectos, exercituum duces, primipilos & ferè milites omnes Constantini Magni, filiorumque industria Christum profiteri; nec posse sibi viam ad imperium siue arripiendum, siue stabiliendum munire, nisi fauore, gratiaque Christianorum niteretur: quare specie quidem externa pietatem Christianorum Iuliani Apostatæ simulata fides.

 mentio-

ſequitur S. Gregorius: *Nam cum vniuerſa ſatellitum manu ſtipatus in templum ingreſſus fuiſſet (erat autem Epiphaniæ dies) cœtuſque ampliſſimus: ac laicorum numerum auxiſſet, ad hunc modum defunctoriè ſe cum eo (*Baſilius*) coniunxit. Ac ne hoc quidem omittendum eſt, poſtquam enim intus fuit, ac ipſius aures pſalmorum cantu non ſecus ac tonitru quodam perſonuerunt, plebiſque pelagus vidit, omnemque ordinem ac concinnitatem, quæ tam in ſacrario, quam prope ſacrarium erat, Angelicam potius quam humanam, atque ipſum quidem ante populum rectè corpore ſtantem, qualem ſcriptura Samuelem deſcribit, nec corpore, nec oculis, nec animo, perinde ac ſi nihil noui contigiſſet, ullam in partem ſe mouentem; ſed Deo, vt ita dicam, & altari affixum; eos autem, à quibus cingebatur cum timore quodam ac reuerentia ſtantes: hæc inquam ſimul atque perſpexit, (nec enim quidquam ſimile vnquam viderat,) humanum quiddam paſſus eſt, ac oculorum vertigine ac tenebris totus impletur. Atque id pleriſque adhuc obſcurum & incognitum erat. Verum cum dona quæ ipſemet effecerat, offerenda eſſent* (hic ille mos Auguſtorum à tempore Conſtantini Magni, de quo ſæpius egi) *nec quiſquam, vt mos ferebat, ſimul ea caperet. (quod non ſatis liqueret an Baſilius ea accepturus eſſet* (quod ſtuderet Arianis Hæreticis Imperator, adeoque à cœtu fidelium eſſet ſegregandus) *tum verò manifeſtè ſe affectus prodidit, ita enim titubare cœpit vt niſi quiſpiam ex ſacrarij miniſtris vacillantem ſuppoſita manu retinuiſſet, miſerè vtique & luctuosè prolapſurus fuiſſet.* Hæc pietas fidelium Valentis animum efferatum & implacabilem quaſi fulminauit, vt alius repente mitiorque agno congreſſum S. Baſilij & colloquium expetierit, de quo ſic pergit S. Gregorius: *Iam vero quæ ad ipſum Imperatorem, & quanta cũ ſapientia prolocutus eſt, cum quidem ille neſcio quomodo rurſum nobiſcum in Eccleſiam ſe contuliſſet, & intra velum exſtitiſſet, atque in illius conſpectũ colloquiumque, quod iam pridem expetebat, veniſſet, quid aliud dicendum eſt, niſi Dei voces eas fuiſſe, quas & qui cum Imperatore erant, & nos, qui ſimul ingreſſi fueramus, audiuimus: Hinc Imperatoriæ erga nos humanitatis & clementiæ principium natum & conſtitutum eſt: hæc occaſio maximam impreſſionis illius, qua tum vexabamur partem, non ſecus ac fluctus quoſdam fregit ac diſſoluit.*

Solennitas Epiphaniæ

ornatus templi.

pietas S. Baſilij.

maieſtas.

terretur Valens.

vertigine laborat.

offert aurea dona.

māſueſcit ex colloquio S. Baſilij.

Huc vſque S. Gregorius rerum omnium arbiter & ipſe SS. Regum eius ſeculi encomiaſtes, quos Reges cũ S. Athanaſio ſtellæ, quæ ipſos duxit admiratore egregio nominauit. Videas hic alterum Saulem furentem viſa die Theophaniæ tanta diuinorum myſteriorum maieſtate, populi religione & frequentia, S. Baſilij modeſtia, ſanctitate & mentis ardore, iam quaſi Prophetam cum Prophetis prophetare, & abiecta ſimulatione S. Baſilij familiaritatem & conſuetudinem ambire, quem paulo ante non vni lanienæ deſtinarat: nimirum tantus fuit gratiæ cœleſtis fluminis impetus, qui tali feſto totam præſentem Eccleſiam irrigabat, lætificabat, conſecrabat, vt in impij Valentis animi receſſus potenter penetraret, & ex Eccleſiæ perſecutore formidando, eiuſdem effecerit præconem & defenſorem: ſed de donis Auguſtalibus oblatis Nicetæ textus Græcus conſulendus, qui lucis aliquid dare poteſt. σκεύη χρυσᾶ ἃ κατεσκεύασεν ὁ βασιλεὺς id eſt aurea vaſa, quæ Imperator ipſe fabricatus fuerat: noua pietas, & donorum ratio vix audita, non aurum tantum rude, vel ſignatum offerre: ſed in calices, vrceos & ſimilia vaſa ſacris vſibus deſtinata non niſi cæſareis manibus elaboratum: exquiſita volebant Cæſares eius diei Chriſto dedicare, quæ non tantum pretio, & nobilitate rei regia: ſed & artis politura viſenda; ipſiuſque artificis nomine præcipuam quandam dignitatem & raritatem mererentur, quo tali ſupplici cũ muneribus adoratione Chriſti germanos ſe filios & poſteros fidei SS. Regum virtutumque heredes exhiberent. à qua pietate nec Iulianus Apoſtata, nec Valens hæreticus Arianus auſi ſunt ob feſti ſolennitatem & religionem abſtinere.

vis efficacis gratiæ.

obtulit vaſa quæ ipſe Cæſar fabricatus fuerat.

Manet hæc ipſa multis in regnis orientis præſertim apud Armenios conſuetudo, vt eodem die Reges ſceptris & diademate coruſcantes, aurea dona Chriſto ſub tremendis myſterijs repræſentent.

Armeniæ Regum pia conſuetudo.

Idem S. Baſilius populum ad virtutes SS. Regum præſertim fidem & ſimplicitatem remota curioſitate ſic exhortatur. *O abſurdam & prauam hominum ingratitudinem: Magi adoratum veniunt, & Chriſtiani curioſius quærunt, quod in car-*

S Baſilius homilia de Epipha.

ne Deus sit, & quali carne, & an adsumtus homo sit an imperfectus? taceant curiosi & in Ecclesia Dei superuacanea vestigare desistant, laudentur quæ nobis concredita sunt, vt de quibus ratio omnino non redditur, ne vestigetur. ho. de Epiphania. Eandem in ijsdem eodem tempore coæuus & perquam familiaris S. Basilij Diaconus Ephrem suspexit fidem & imitandam ardentissime discipulis suis proposuit: *Attende ô infelix & calamitose Magos illos, qui in longinquis partibus ad adorandam nuper editi Regis infantiam aduenerant: quomodo non illi Regem in purpura iacentem inuenerint, neque diademate pellucentibus gemmis intexto caput eius insignitum, sed infantem vilibus pannis involutum in præsepio repererunt, & continuo apertis thesauris suis cum gaudio cordis obtulerunt ei munera, aurum thus, & myrrham: vbi cerne in his excellentissimam Magorum fidem. Offendunt in vili ac humili præsepio iacentem cœlestem Regem, nuper pro totius mundi salute in carne natum: reperiunt inquam in præsepio reclinatum; nec tamen vlterius inquirere pergunt: & quid obsecro angusto præsepio vilius? Inter tot porro vilia & abiecta, etsi nullum Regis indicium Magi cernerent, nihil tamen de illius maiestate dubitabant, nihil pannorum vilitate mouebantur; neque geniti naturam curiose scrutabantur, &c.* Sed vnde dicemus hausit sanctus ille vir istorum SS. Regum tam excellentia præconia: num ex vsu & consuetudine, quam habuit cum S. Basilio, tam festi illius, pientissime & religiosissime celebrandi studioso, quam ipsorum SS. Regum cultore & laudatore præcipuo? sic mihi persuadeo: hinc alteram videamus priore non disparem, imo pluribus prodigijs nobilitatam celebritatem, qua sanctus idem Basilius obijt Epiphaniæ anniuersariam memoriam.

S. Ephrem de natura Dei nō curiosè scrutanda.

CAPVT XXII.

Altera celebritas S. Basilij in festo Epiphaniæ quo S^o. Ephrem impetrat linguæ Græcæ peritiam, & prophetico spiritu multa cognoscit circa an. Domini 370.

cōparatio S. Basilii & Gregorii Magni.

EMINI multis rebus fuerant SS. Basilius & Gregorius Magnus; vterque re & nomine magnus Doctor Ecclesiæ, cultor & propagator monasticæ vitæ, malleus hæreticorum, terror Imperatorum, Doctore etiam & magistro eodem gloriantur Spiritu S. qui columbæ specie suggessit vtrique diuinam sapientiam: vtriusque pariter sanctitas ignitæ columnæ fuit indicio declarata: & S. quidem Basilius (quo de hic ago) die festo Epiphaniæ locutus ignea lingua & cordium arcana reserans satis Spiritus S. præsentiam & eius cunctis in rebus gubernationem S. Ephremo indicauit: cui & eodem die donum linguæ Græcæ impetrauit: historia quia rara, varijs mixta affectibus, & gestis est, & occasione festi Theophaniæ peracta, non ingratam confido lectori fore: scripsit eam coæuus vtriusque: ego stylo antiquo sicut apud Rossueidum extat, recitabo. *Fratres* (inquit auctor) *narrationem volo facere de Basilio nobili scilicet & Ephrem Syro. Et quædam quidem ex patris nostri, quædam autem ex non mentientis ore sancti & mirabilis Ephrem audiui: est vero ita.*

S. Basilius die Epiphaniæ ignea visus lingua loqui.

Ephrem nobilis existens in eremo, quædam quidem illustratione S. Spiritus videns; quædam vero ex desiderio & interrogatione ediscens, miranda nobis nostri Patris Basilij sine intermissione rogabat reuelari sibi; qualis esset Magnus Basilius: & statim tollens interpretem, eo quod nesciret loqui Græcam linguam, venit in magnam ecclesiam magni nominis Cæsareæ, & peruenit in sanctam festiuitatem Theophaniæ, & ingrediens occultè vidit procedentem in ecclesia Magnum Basilium, & dixit sequentibus se. Quoniam inuanum laborauimus, puto enim Frater iste in tali ordine existens, non est iuxta quod vidi: erat enim circumdatus stola candida, & circa eum venerandus Clerus candidatus, & obsequens ei. Et stans in loco absconso ecclesiæ adspexit ordinē dicens in semetipso. Nos, qui portauimus pondus diei & æstus nihil proficimus, & hic in tali obsequio & honore humano columna ignis existit! miror.

Ephrem cupidus videndi S. Basilij.

vestitus eius die Epiphaniæ magnificus.

Hæc

Hæc eo dicente mittit sanctus Archidiaconum suum dicens: vade contra portã occidentalẽ, & in angulo ecclesiæ inuenies Abbatem cum alio quodam habente cucullum, rari barbium pusillum, & cetera vultus eius; & dices ei: ingredere sacrarium (alij habent presbyterium) *inuitat te Pater tuus Archiepiscopus, & discens per interpretem dictum; respondit dicens: errasti Frater; nos hospites sumus. Et pergens Archidiaconus renunciauit hæc Magno Basilio sacros libros recitanti. Videt sanctus Ephrem linguam igneam loquentem per os eius, & dicit Diacono, vade & dices Domino Ephrem, iube intrare in sanctum tribunal* (locus erat iuxta altare) *vocat te Archiepiscopus, vt ingrediaris in sanctum tribunal: stupefactus ergo super his sanctus glorificans Deum & faciens metanœam* (id est genuflexus benedictionem petens) *respondens ei dixit: veraciter Magnus Basilius, veraciter columna ignis Basilius, veraciter Spiritus Sanctus loquitur per os illius. Rogauit autem Archidiaconum, vt renuntiaret ei: quoniam magis post Missas in secretario* (id est sacristia, vel Diaconico) *salutabo eum: Ingrediens ergo post absolutionem Missæ in secretarium, vocauit S. Ephrem, & in Domino osculum tradidit ei, dicit ei: bene venisti, quia multiplicasti discipulos Christi in Ecclesia, & dæmones expulisti per Christum, in quo est labor tuus Pater: venisti videre hominem peccatorem, det tibi Deus mercedem propter laborem tuum: Et respondens ei honorabilis Ephrem, & dicens omnia, quæ in corde suo versabantur, vna cum Abbate, qui cum eo erat, communicauit in sanctas manus eius, & faciente eo caritatem, dixit S. Ephrem: Pater honorande vnam peto gratiam à te, & hanc concede dari mihi. Qui dixit ad eum, iube, dic quæ videntur tibi, multa enim tibi debeo, & maxime propter laborem tuum & tui aduentus. Dicit ei Ephrem: scio Pater sancte, quia quæcunque petes à Deo, concedet tibi: volo vt depreceris Deum, vt loquar Græcè. Qui dixit ei, super potentiam meam petijsti; sed quia fideliter petijsti, veni Pater, & eremi præceptor, deprecemur Dominum, potens est enim facere voluntatẽ tuam. Scriptum est enim voluntates timentium se faciet, & orationes eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Et facientibus orationes per plurimas horas, & surgens dixit Magnus Basilius, quare Domine Ephrem, non accipis consecrationem presbyterij, quoniam congruit tibi? Dicit ei per interpretem, Quoniam peccator sum. Respondit illi: vtinam peccata tua ego haberem: & dicit ei: mittamus genuflexionem & iacentibus super pauimentum posuit manum super S. Ephrem, magnus sacerdos, & dixit orationem Diaconij, & dicit ille: Iube subleua nos: Repleta ergo lingua eius dicit S. Ephrem Græca lingua salue, miserere, suscipe & conserua nos Deus in tua gratia, & consummatum est, quod scriptum est, tunc saliet sicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua balbutientium. Et loquente eo Græce, ipsa hora glorificauerũt Dominum, qui omnia potest, & exaudit orationes timentium se. Et spiritualiter lætantes per tres dies, & consecrans illum interpretem Diaconum, & ipsum presbyterum, dimisit illos in pace, glorificantes Deum pro omnibus, quæ audierunt, secundum quod dictum fuerat ad illos.* Dubitat Baronius de historiæ veritate: quod sanctus Ephrem tantum testetur se per interpretem locutum esse Basilio: verum est, initio loqui per interpretem cœpit: postea secutum est miraculum: quod noluerit vulgari nimium: certe menologium Græcorum M S. idem sic adstruit. *Atque vt magis etiam mortalibus prodesse posset,* (Ephrem) *cum Cæsaream venisset, a Basilio Magno creatus Presbyter, repentè linguam Græcam* (*cuius erat vt homo media Syria natus prorsus rudis & expers*) *callere cœpit.* Paulo aliter idem refert vita S. Ephrem & sanctus Gregorius Nyssenus in encomico eiusdem, ac Metaphrastes huic subscribunt narrationi. *Disceaeus,* inquit, *auctor vitæ à ciuitate illa venit Cæsaream Cappadociæ, vbi ingressus templum reperit S. Basilium Archiepiscopum concionantem ad populum, & cœpit magna voce beatissimus Ephrem prædicare eum. Dicebant autem quidam de turba, quis est iste peregrinus, qui sic laudat Episcopum, quippè adulatur ipsi potius, vt aliquid ei largiatur: peracta autem iam concione ait Basilius. Accersite ad me hominem, qui insistebat laudando me, & accersito eo dicit ipsi: quid ita instanter vociferabaris laudando me Domine Ephrẽ? respondens autem S. senex dixit, ideo perseuerabam clamando, & laudando te, quia adspiciebam immaculatam columbam: stantem in humero tuo dextero, & in aures tispiciebam*

mittit & euocat ad se Ephrẽ.

qui videt igneam linguam S. Basilij.

colloquiũ vtriusque.

Ephrem petit per preces S. Basilii Græcæ linguæ peritiam.

Ps. 144.

impetrat.

Isa. 35.

Menologiũ Græcorum.

Greg. Nyssenus.

spiciebam

columba videtur humero S. Basilii.

bi suggerentem, quæ populo concionabaris. Itaque, quod in vita S. Basilij narratur de sacrorum codicum lectione ignita lingua, accipiendum de concione eiusdem in laudem SS. Regum ad populum habita, & præmissa sacræ synaxi: an forte ea ipsa est, quæ in operibus S. Basilij exstat, & cuius fragmentum recitaui de vitanda curiositate tremendorum misteriorum. quam eandem postea copiosiore oratione S. Ephrem perstrinxit, vt vidimus eodem spiritu diuino afflatus, & eruditus? sic idem Magister Spiritus S. vtriusque linguam præcipuo videtur modo ad laudes SS. Regum, & virtutum eorundem commemorationem fecisse disertiorem.

CAPVT XXIII.

Coæuus S. Basilij Euagrius in Epiphaniæ festo communicare solitus est in Ecclesia.

Euagrii periculosa tentatio.

S. BASILIVS qui Ephremum Presbyterum, idem Euagrium lectorem constituit: cuius Germanus S. Gregorius Nyssenus eundem Diaconum consecrauit: his grauissima pulsatus tentatione seculum anhelabat & vitam liberiorem: sed cum diuina prouidentia his aduersis & calamitatibus pressum ad mentem saniorem reuocauit, & anachoreticam suscipere viuendi rationem persuasit: in qua quindecim ipsos annos ita se detriumphauit, vt mirandorum effector operum Dæmonibus terribilis euaserit: solitus omni sacræ Epiphaniæ solennitate in vrbem se conferre & in Ecclesia diuina pasci alimonia: hanc eius consuetudinem & stupendam ciborum parsimoniam ex Palladio libet adiungere: *vni, ait, ex discipulis suis quæ post decem & octo annos erant euentura dixit, omnia ei prædiceas in specie: dicebat autem hic beatus: ex quo veni in solitudinem, non tetigi lactucam, non minutum olus, non aliquid viride, non fructum, non vuam, non lauacrum, non carnem, non panem, non vinum, neque omnino aliquid ex ijs, quæ per ignem transeunt, præter quædam olera cruda & modicum aquæ. Postea autem sextodecimo anno instituti vitæ suæ actæ absque decoctione ignis cum caro propter imbecillitatem corporis & stomachi, opus haberet, vt aliquid sumeret, quod per ignem transijsset, panem quidem tetigit: nequaquam autem sumsit cocta olera, sed vel ptisanam, vel leguminia duos annos: in his corpus consumebat hic beatus, viuificans animam Sancto Spiritu, in Epiphanijs in Ecclesia communicans.* Didicisse hunc affectum colendi festi credo à S. Basilio, cuius lector erat: vt quam viderat diem vocationis Gentium tanta religione & maiestate cultus diuini semper fuisse nec sine prodigijs celebratam, eam quasi innatam sibi pietatem ad mortem vsque conseruaret.

dit Epiphaniæ venit in Ecclesiam Pallad. lib. de, 88. de Euagrio. Incredibilis absti-nentia eius.

CAPVT XXIV.

S. Theodorus transactis gaudijs festiuis Epiphaniæ, eodem vespere ad seculum deserendum diuinitus animatur.

Pachomii cœnobiū.

EODEM tempore florebat 7. millium cœnobitarum Archimandrita Pachomius in Ægypto: cuius asceterium & ipse quandoque visebat Athanasius: sanctitate religiosorum istorum mirificè delectatus, quorum odor salutaris totam perflabat Ægyptum, & nobiliores etiam adolescentes ad vitam hanc seueriorem amplendam attrahebat: festum ea tempestate, vt in Ponto & Cappadocia; sic celeberrimum etiam in Ægypto Theophaniæ habebatur: quod non tantum eximio religionis cultu; sed & festiuis epulis omnes vbique cum lætitia celebrabant: at cum sole præcipitante in vesperum gaudia soluerentur, eorum tam velox nullo sui relicto vestigio transitus, mirè Theodorum perculit ad æternas in cœlis nunquam

Theophaniæ celebritas in Ægypto. cum festiuis conuiuiis.

finien-

finiendas delicias per seculi contemtum adspirandi. Rem gestam in vitis Patrum ita refert ex antiquis tabulis Rosueidus: *Hæc talis ac tanta conuersatio longè latèque crebrescens sanctiq; Pachomij nomen vbiq; perueniens, vniuersos ad agendas Deo gratias excitabat. Non paucique; contemnentes huius mundi negotia, singularem monachorum conuersationem, & spiritualia studia diligebant: inter quos & Theodorus adolescens annorũ fermè 14. Christianis ortus parentibus, & secundum seculum valde claris hoc modo conuersus est 11. mensis Tybi, id est .8. idus Ianuarias* Cum enim Ægyptij mensem suum Tybi 27. Decembris seu 6. Kal. Ianuarij auspicarentur, vnde ab eo ad 6. vsque Ianuarij seu Epiphaniæ diem 11. fluxerant dies, ideoq; vndecimus mensis Tybi sextus erat Ianuarij) *quædam apud Ægyptum celebratur ex more festiuitas (Epiphania scilicet) cernens itaq; domum suam nimis amplam ac splendidam, ac bonis omnibus abundantem, per Dei gratiā corde compunctus, talia secum cœpit volvere: Quid tibi proderit infelix Theodore, si totum mundum lucratus fueris, & temporalibus vtens vsquequaq; delicijs ab illis æternis bonis & immortalibus excludaris? Nullus enim potest, & præsentibus delicijs perfrui, & perennis gloriæ præmia promereri Super his ergo fortiter ingemiscens penetralia suæ domus ingressus est. & procidens in faciem suam cum lacrymis ait: Omnipotens Deus, qui occultorum es cognitor, tu scis, quia nihil horum, quæ sunt in hoc seculo amori tuo præpono. Propter quod obsecro te misericors, vt in voluntate tua me dirigas, illuminans animam meam miseram, ne in æternæ mortis contenebrata peccatis obdormiat, sed redempta tuo munere, per omnia te collaudet, atque glorificet. Hæc eo orante venit mater illius, & inuenit oculos eius plenos lacrymis, & ait: Quis te contristauit carissime fili, vt sequestreris à nobis? Nam solicite & dolentes vbique te quærebamus, vt nobiscum pariter epulareris. Qui respondit: perge quæso mater & cibum sume, quia ego nunc manducare non possum. Nec acquieuit precibus eius, vt cum ea comederet. Et cum ad scholam ambularet, vt disceret literas, ieiunabat vsque ad vesperam. Frequenter autem & biduana ieiunia transigebat, per duos annos omnibus pretiosis & delicatioribus cibis abstinens, seque ad perfectam continentiam quantum ætas illa patiebatur, extendens. Cœpit itaque secum tractare, quatenus monasterium expeteret, sanctæque se regulæ manciparet. Et deserens omnia, quæ habebat, quosdam religiosos viros reperit, optima institutione viuentes, habitauitque cum eis in Domini timore proficiens.* Postea digressus inde venit ad Pachomium & eius saluberrimis monitis, & institutis ad culmen perfectionis religiosæ paucis annis euolauit: ita cogitatio vanitatis epularum, & mundi deliciarum, quæ solet alios sæpe mundi laqueis & amore irretire, tantum huic generauit fastidium ipso Theophaniæ festo die: vt sidus exoriens rationi, secutus, ad Christum peruenerit: & in eius seruitio perennarit.

Rosueidus lib. 1. de vitis PP in vita S. Pachomij c. 29. *modus anni incipiendi Ægyptiorum.* *salubris & pia cogitatio Theodori die Epiphan.* *orat cum lacrymis.* *interpellatur a matre* *temperantia eiusdẽ.* *petit monasticam vitam.*

CAPVT XXV.

S. Ambrosij & Arsacij Mediolanensium Episcoporum cultus SS. trium Regum in fine seculi quarti.

QVAM viguerit Mediolani festum Epiphaniæ testantur sermones S. Ambrosij eo die habiti: gemmam vnicam ex eis seligam ardentis exhortationis ad pietatem SS. Regum, & peccati fugam æmulandam. *Imitamini, ait, istos Magos, ut eo studio atque ardore semper ad ecclesiam veniatis, quo illi desiderio de longinquis regionibus Christum adorare venerunt; illi pretiosa munera obtulerunt, & vos offerte illi animas vestras, erigite in Deum animas vestras, & videte corda & cogitationes vestras, vt & pro bonis actibus vestris Deo gratias agatis, & mala vestra longè à vobis proijciatis; si fidem, spem & caritatem, pœnitentiam, humilitatem & castitatem diligitis, rationabilia ei dona offeretis, id est, vos ipsos: quia plus Deus vos ipsos, quam substantiam vestram diligit: multi enim sunt, qui faciunt eleemosynam, & tamen peccare non cessant, illi quasi sua offerunt Deo, & seipsos diabolo: nullam habet Deus cum diabolo partem, & ideo siue furtum, siue luxuriam, siue odium, siue superbiam,*

S. Ambrosius sermo de Epiphan. *donum Christo carissimũ anima pura à peccatis offerenda*

biam, & quidquid mali est, à vobis cum Dei adiutorio repellite; vt totos vos vester creator possideat: attendite, quia Herodes Christum quæsiuit: sed ideo non inuenit, quia malè quæsiuit, & vos Christum quæritis, si bona opera pro laude humana facitis: cauete vt taliter quærendo, & illum non inueniatis, & vos ipsos perdatis, &c. huc vsque S. Ambrosius, quem Ripamontius vult in æde sanctorum trium Regum ad maiorem eorum cultum sacerdotum collegium instituisse: & ad id vsque tempus locum à SS. Regibus fuisse nuncupatum.

Sunt quidam, qui putent ipso S. Ambrosij tempore factam esse per S. Arsacium eiusque Fratrem Eustorgium sanctorum trium Regum translationem: cuius me sententiæ commonefecit anno 1641. postridie Epiphaniæ Illustrissimus Princeps & Episcopus Osnaburgensis Franciscus Wilhelmus, eiusdem consilio Monachium, vbi S. Arsacius quiescit, scripsi ad P. Maximilianũ Wartenberg germanũ principis, qui mihi statim vitã S. Episcopi Arsacij transmisit è lectionibus antiquis, quæ translationem illam præsente S. Ambrosio factam, & Arsacij à S. Ambrosio conuersionem ita referunt.

Vita S. Arsacij. Primus ab imperatore fuit. Conuertitur a S. Ambrosio. Is impetrat Spiritum Apostolicum cõuertendi infideles. Conuertit Patrem & matrem, cum trecentis. Postea nongentos. Cum Eustorgio visitat loca Sancta. Impetrat corpora SS. Regum.

Adest Fratres carissimi solennitas S. Arsacij Confessoris atque Pontificis, cunctis veneranda hodierna die populis. Nam sicut ipse primus & summus fuit dignitate post Theodosium Imperatorem inter Mediolanenses, sic & primo omnium post prædicationem S. Ambrosij Christum de Maria Virgine natum credidit, & relictis omnibus substantiæ suæ facultatibus B. Ambrosij discipulus effectus est. Sanctus autem Ambrosius gaudens super tanta prosperitate, flexis in terram genibus coram omni populo ita orare cœpit: Domine Iesv *Christe salus & fortitudo omnium in te credentium, tibi gratias ago, & peto, vt sicut B. Arsacium per oris mei prædicationem ad agnitionem tui nominis inuitasti: ita quæso pijssime Deus sanctum tuum ei inspira spiritum, vt per eum cæcitas Mediolanensium lumine fidei Catholicæ destruatur. Finita oratione hac S. Arsacius a Deo confortatus, immemor inanis Philosophiæ, plenus Spiritu Sancto, Christum de Maria Virgine natum prædicabat, & eo die, quo verbum Dei prædicare cepit, patrem suum Eustorgianum, & matrem suam Laudinam, quæ construxit Laudam, nec non & germanum Eustorgium virum magnanimum vna cum vxore sua Rimaria, & insuper trecentos vtriusque sexus homines conuertebat: Tertia verò die vxor Eustorgij fratris sui defuncta est, quam B. Ambrosius honorificè sepeliuit. B. vero Arsacius officiis peragens, illo die nongentos vtriusq; sexus homines ad fidem conuertebat: omnesque ciuitates alias Prouinciales terræ Mediolanensis in fide confortauit, S. itaque Arsacius vna cum Eustorgio Germano suo ad transmarinas partes peregrè profectus est: & à Constantinopoli trium Magorum corpora Mediolanum transuehebat. Quod audiens S. Ambros. adsumtis quamplurimis viris Catholicis, per spatium trium dietarũ viris Dei in occursum venit, & eos cum magnæ deuotionis gaudio suscepit: sanè post transitum S. Ambrosij B. Simplicianus Episcopatum Mediolanensem accepit, quo post 30. dies liberè resignante conuenientibus in vnum Episcopis & Canonicis elegerunt vna voce S. Dei confessorem Arsacium, qui vno & eodem die, quo eligitur consecratus est, & Angelus Domini omnibus cernentibus refulsit super caput eius, cum corona aurea. Mortuus est igitur S. Arsacius feliciter anno Pontificatus sui primo, regnante D. nostro Iesu Christo, qui est benedictus in secula seculorum Amen.*

Lectionibus congruit effigies S. Pontificis, quæ exstat ad fontem prope templum colligiatæ Ecclesiæ B. Virginis; nam sculpitur & pingitur cum sandapila, & trium Regum capitibus.

Gewoldus f. 416.

Gevvoldus in notis ad Hundij metropolim Salisburgensem & fundationes Monast. per Boiariam hæc habet: *Reliquiæ S. Arsatij Episcopi Mediolano A. 743. translatæ in Ilmunster. Inde translatæ A. 1494. Monachium. Annales nostri habent, S. Arsacium natum esse Patre Eustorgiano, Conuersum ad fidem à S. Arbrosio, fratrem habuisse Eustorgium, & cum ipso SS. Magorum corpora, & æneum serpentem Constantinopoli Mediolanum apportasse. S. Simpliciano in Archiepiscopatu successisse paucis mensibus. & in medio SS. Episcoporum Martiniani & Auxani sepultum esse* Idem confirmat. Eckius his verbis. *Eorumque corpora post multos annos Constantinopolim delata sunt; deinde temporibus S. Ambrosij aducta Mediolanum per S. Arsacium, ubi multo tempore quieuerunt.*

Eckius ho. 5. de Epipha.

Tria

Tria Gewoldus apponit huic narrationi 1. *S. Venerius*, ait, *successit* S. *Simpliciano*, 2. *Magorum corpora ab Eustorgio primo translata ante tempora S. Ambrosij*. 3. *vterque Martinianus & Auxanus post Simplicianum* 173. *annis obijt*. triplex difficultas circa hanc vitam S. Araciji.

Ad primum respondere posset, nec annum quidem integrum, sed paucis tantum egisse Pontificem mensibus. ij sunt eius, qui præcesserat in cathedra, S. Simpliciani inserti Pontificatui: obliterata sensim Arsacij memoria, cum in Germaniã transferretur: id multis Episcopis accidisse: etiã Marino Mediolanensium septimo docui in Vrsulanis. satisfit primæ.

Ad tertium licet multis vel annis, vel etiam seculis post, illi duo floruissent, quid vetat eodem fuisse tumulo funeratos? ita cum in Germaniam transferendus educeretur, dici potuit sepultus duos inter nominatos Præsules iacuisse. De secundo recte, me vehementer assentiente, Gewoldus excipit: nimis enim pro primo Eustorgio manifesta, superant factæ tunc translationis vestigia; miraculorum columnæ incisorum fides; annales Mediolanensium veteres, auctorum idoneorum ingens numerus, nec licet ab ea sententia latum vnguem discedere. Si fas est in re dubia coniectari, forte S. Ariacius cum fratre Constantinopoli alias reliquias, vt SS. Machabæorum (si nolimus eas cum SS. Regibus translatas esse) vel aliorum Diuorum in ædem Eustorgianam vna cum fratre Eustorgio transportauit præsente S. Ambrosio: ibique collegio sacerdotum institutore S. Ambrosio quandoque præfuerit; plurimumque contulerit ad sanctorum Regum mausoleum exornandum, cultum eorum propagandum, templum etiam instaurandum; vt meruerit cum sandapila SS. Regum sculpi, fingique, quem posteri crediderint ideo cum fratre Eustorgio fuisse translatorem. Coniecturæ meæ de translatis eo tempore SS. Machabæis fauet Victorinus Rhetor excellentissimus, is àS. Simpliciano Arsacij successore conuersus: carmen egregium de ijs tunc concinnauit. & tertiæ. certum est non à S. Arsacio translatos esse Reges, coniectatio.

Mihi satis fuerit hoc capite euicisse, vtrumque Mediolanensem Archiepiscopum Ambrosium & Ariacium eximios SS. Regum cultores extitisse: huius testis est effigies: illius præter sermones multiplices collegium sacerdotum in conditorio SS. Regum institutum, & ipsum Missale Ambrosianum, quod in vigilia, festoque ad vndecim pias habet de SS. Regibus & Gentium vocatione orationes. Id verò diuinitus esse comprobatum auctor est Ripamontius. Cum enim post tridui ieiunium Romani Missalis essent reperta folia per templum dissipata: & in ara Ambrosianum explicatum, compertum est, Romanum spargi per orbem debere vniuersum, at Ambrosianũ in sola Mediolanensi Ecclesia vsurpari: dum igitur Missale totum; simul etiam vigiliæ festiq; Epiphaniæ pium sane & accuratum Missæ officium fuit cœlitus approbatum. diuino testimonio confirmatur missale Ambrosianum.

CAPVT XXVI.

Seculi quinti initio solenniter à S. Chrysostomo & circa eadem tempora ab Augustis præsertim Theodosio & Arcadio celebratur Epiphaniæ festiuitas, proscriptis Arianis & spectaculis Circensibus

PALMAM merito laudatores inter SS. Regum sibi S. Chrysostomus vindicat: tam raris, exquisitis & nouis eos semper elogijs & honorum titulis ornat: nunc eos *primos Apostolos, Euangelistas, Doctores & Magistros Iudæorum & Gentilium* nominat: alias *primos nuncios Euangelicæ veritatis, primos Christi sacerdotes & adoratores* appellat. Ac incredibili dicendi vbertate virtutes eorum fidelibus proponit imitandas; fidem præcipuam, spem admirandam, caritatem ardentissimam, animi demissionem profundissimam, obedientiam cæcam, & simplicissimam, fortitudinem & animi robur inuictissimum, contemtum rerum omnium humanarum summum: non opus ea regerere toties inculcata: nec mirum, nam vix ab eius Archiepiscopatus initio fluxerant anni 60. cum essent Constantinopoli translati Mediolanum: ita vigebat ibi recens eorum memoria: quam senescentẽ mirificè S. Chrysost. resuscitauit quotannis die Epiphaniæ: ex vno facto eius coniectura fiet de reliquis. Solebant Augusti die illa rebus diuinis & concioni publicè interesse præter morem solenniter, & sacræ mensæ diuina libare mysteria: quam arripuit S. Doctor occasionem acriter Arianos impugnandi; & eos vrbe Constantinopolitana exturbandi. Putat Elogia SS. Regum virtutes.

Baronius id A. 400. contigisse: narrat verò rem gestam Georgius Archiepiscopus Alexandrinus, qui paulo post vixit.

Georgius in vita S. Chrysost. Arianoru conuenticula Constantinopoli.

Sed enim, inquit, *illo in tempore Ariani in ciuitate sua habebant conuenticula: eam ob rem magnopere excruciabatur animo Ioannes, continenter Deum supplex obtestans, sibi vt vires suggereret, quibus è ciuitate eliminarentur: id, quod præstitit serui sui deprecationibus exoratus hoc quidem pacto. Die festo Epiphaniæ propinquante, qui quidem dicitur Luminarium dies, Imperator Arcadius vna cum coniu-te Augusta aduenit, vt sacram synaxin in Ecclesia explerent, & immaculatorum sacramentorum fierent participes, Christi nimirum Dei nostri* (Vides receptam moribus consuetudinem, qua cuncti fideles & Augusti Cæsares non secus ac in Paschate diuinissimæ mensæ tunc accumbebant) *Introgressi igitur hi ad Episcopum, cum sanctas eius preces excepissent, consederunt. Imperator autem oculis in ipsum pressius defixis ait. Reuera Pater à Constantini Magni Imperatoris temporibus, ciuitas hæc habita non est digna Episcopo ac Doctore, pro proportione tuæ sanctitatis. Eam ob rem Deum Dominum clarissimo amatori debitam gratiarum actionem rependimus, qui te huc delegauit, vt nobis præmunires viam ad ea, quæ saluti opportuna sunt & conducibilia. Esto igitur robustus, & viriliter age serui Dei, ac noue Apostole.*

Imperator muè laudat S. Chrysost.

vocat nouum Apostolum.

Magnæ Laudes ex præsentis Chrysostomi: magnus Augustorum fauor, ipsi tali die coram eo cœtu præstitus. Sed à S°. Pontifice discant viri Ecclesiastici vel Regum, Principumue arbitri conscientiæ, ne beneuolentiæ similis occasione forsan abutantur ad inanem gloriam, & ambitionem: quinimo nacti tam attentas & beneuolas aures, eos ad diuina rite percipienda mysteria monitis in tempore præparent opportunis: consilijs etiam ad Dei propagandam gloriam animent, & ad Hæresum ac sectarum oppressionem stimulent: sed prudenter & ardenter, more ingenioque S. Chrysostomi, prius Spiritus S. implorato auxilio: cuius impulsu bella parabolâ recitatâ parat sibi attentionem, vt pergit auctor memorare. *Beatus autem Ioannes Spiritus S. afflatus inspiratione, dixit Imperatori, sermo mihi ad te est Imperator, diuini cultus obseruantissime. Dic, ait ille, honorande Pater. Respondens autem prouerbij vice, & sub inuolucro dixit. Eum, qui imperiale diadema adornat, & ad id constabiliendum vndelibet agglomerat, atque contrahit lapides pretiosos, is non seruauerit decorum, siquidem ipsis permixtim inseruerit quiduis tenebricosum, nec quidquam habens in se splendoris, cuius mutua compagine extinguat lapidum illorum fulgores perquam illustres & coruscationis instar exsplendescentes, ne totius diadematis decor per id, quod adscititium est, & alienum dehonestetur, ac reprehensioni pateat. Consimilem in modum, qui viam affectant ad plectendas in cœlis sibi coronas, nulla in re permittere debent, vt ab arrepto semel proposito desistant. Ad hoc nos è contrario inuitat Dominus, nemo immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus; rursum: eritis igitur perfecti, sicut Pater vester cælestis perfectus est. Respondens autem Imperator dixit ei Parabolam hanc nobis edissere dilucidius,* En beneuolum & attentum animum: vt ad audiendum, sic exsequendum pium Pontificis consilium paratissimum; nunc sementem diuinam in agrum tam cultum sparsam propitio numine videamus. *Tunc ait, ecce vt vides Domine mi Imperator tota ciuitas hodie Dei cultum, & rectam de fide sententiam complexa, sibi temperat à non paucis rebus perniciosis, quarum noxa prius detinebatur: viget autem in ea impura & profana Arianorum hæresis, tetram caliginem offundens animabus simpliciorum hominum, id, quod vertitur in scandalum eorum, nec mediocre offendiculum. Res hæc in ciuitatem inuexit non vulgarem loquendi fiduciam, adeo vt quamplurimi intelligentiæ expertes ausint dicere. Si Imperator forte sciuerat, eos non rectè colere Deum, vtique istiusmodi temerarium, & præfidentem conatum coercere debuerat, & frenare. Nunc ergo vestra imperialis potestas, vt pœnitentia pro suis blasphemijs peracta ad orthodoxam fidem, accedant, aut certè vestra serenitas præcipiat è ciuitate eos extrudi, vtque eorum conuenticula solo adæquentur, & pessum eant.* Vide quam prudenter Imperatorē officij sui commonefaciat, vt offendiculū simplicium, ex conniuentia Cæsarum natum quod potest, & debet, aboleat; addit etiam preces, quibus ad Dei vindicandam depressam incestis horū voculis gloriā studium, zelumq; suscitat. *Etiam, atq; etiam supplex obsecror mansuetudinē tuam, vt hoc ipsum edicat fieri, nec vllo*

S. Chrysostomus vtitur opportuno eo fauore ad Dei gloriā.

apta similitudine captat beneuolentiam.

taxat conniuentiam Imperatoris.

petit Arianos exturbari.

pendentia S. Chrysostomi.

vllo pacto permittat in tuo hoc religiosissimo imperio filiu Dei ab illis appeti blasphemijs, ne forte iram eius aduersum nos promoueamus. Non enim vsq; in finē nos sustinebit, id si fieri sinamus: cum maximè, quod citra negotium, vllum præualeas efficere, vel solo imperio. En classicum contra fidei hostes Epiphaniæ festo percommodè cantatum: qui primi muneribus suis mysticis, adoratione supplici voceque libera coram Herode Rege diuinitatem Christi profitentes, futuram Hæresin Arianorum condemnarunt: nunc conflictum videamus. *Hisce auditis iussit Imperator, vt adducerentur eorum præsides: illi simul atque aduenerunt, interrogati ab Episcopo suæ fidei, vt confessionem profiterentur: ac proderent: in verba proruperunt plenioris blasphemiæ, & peruersæ opinionis. Tunc peracri indignatione repletus Imperator, iussit è vestigio eos ablegari è ciuitate & eijci: conuenticula autem eorum sub tutelari custodia firmari tantisper, dum maturè expendisset, quid de ipsis opus esset facto. Horum enim mutationem in melius operiebatur, ac sustinebat. Quare pars eorum non modica perspectis, quæ aduersus eos gesta erant, ab impura illorum desciverunt hæresi, seque adiunxerunt Sanctæ Dei Ecclesiæ: præcepit autem & Imperator conscribi tabulas, & per totius ciuitatis compita appendi, hanc continentes edicti formulam. Decretum est, vt quisquis pœnitere noluerit conceptæ hæresios, & ab ea deflectere, ac reuerti ad orthodoxam fidem, sed pertinax suo acquiescit errori, talem extrudi quidem ex ciuitate: facultates autem eius tradi in publicam direptionem*: Ita tunc gloriose S. Ioannes meritis SS. Regum de Arianis triumphauit. Commodum accidit, vt pene eodem tempore S. Ambrosius in occidente, & S. Chrysologus in oriente coram Imperatoribus sanctorum Regum præconium facerent, ideo à Theodosio, Arcadio & Valentiniano institutum & confirmatum diebus septem ante, totidem post Epiphaniam iustitium, quibus vacui à forensi strepitu beneficium vocationis Gentium duas ipsas hebdomadas solenniter agerent. Illis ipsis Imperatoribus florebat Flauius Dexter præfectus prætorio Constantinopoli: qui primus, quem reperi, nomina sanctorum Regum recensuit, eorum martyrium & sepulturæ locum publicauit.

Effectus concionis.

Imperator curat, vt Epiphaniæ festum solenniter agatur.

Flauius Dexter.

Theodosius verò Iunior circa A. 420. vetuit ne præcipuis anni festiuitatibus, quas inter Epiphaniam numerat, ederentur spectacula. *Dominico*, ait, *qui septimanæ totius primus est dies, & Natali, atque Epiphaniorum Christi, Paschæ, & in quinquagesima diebus, quamdiu cœlestis lumen lauacri imitantia, nouam sancti Baptismi lucem vestimenta testantur, quo tempore & memoratio Passionis, totius Christianitatis magistræ, à cunctis rite celebratur, omni theatrorum, atque Circensium voluptate per vniuersas vrbes earundem populis denegata, totæ Christianorū & fidelium mentes Dei cultibus occupentur: at ne quis existimet in honorem numinis nostri veluti maiore quodam imperialis officij necessitate compelli, & nisi diuina religione interruptas spectaculis operam præstent, subeundam nostræ serenitatis offensam: ei si minus circa nos deuotionis ostenderet, quam solebat: nemo ambigat, quod vsque tunc maximè mansuetudini nostræ ab humano genere defertur, cum virtutibus Dei omnipotentis ac meritis vniuersi obsequium oris impenditur. L. 5. de spectac. Cod. Theoda.* v. Baronium.

Theodosii decretum.

CAPVT XXVII.

Eodem seculo S. Euthymius, & S. Genouefa post festum Epiphaniæ secessum vel solitudinem petebant.

POst annum salutis instauratæ 400. Palæstinam S. Euthymius Anachoreta vitæ sanctitate mirè collustrauit: ei solennis erat consuetudo secedendi post octauam Epiphaniæ in solitudinem: quam ad Palmarum vsque festum habitabat, vt se religiosius ad anastasin Christi compararet: ita non semel; sed quater eius vita festiuitatis Theophaniæ meminit, & primo quidem secessus illius imitatorem proponit Theoctistum his verbis: *Erat autem quidam ex eius vicinis nomine Theoctistus, qui eandem vitam, quam ille exercebat, & idem sibi vindicabat institutum. Amor verò filium & laborum societas ita eos colligauit vinculo caritatis, & vsq; adeo sunt inter se contemperati dilectione spiritus, ut vterq; eorū esset positus in anima alterius, & quę*

Surius ad 20. Ian.

Amor & concordia duorum.

Secessus ab octaua Epiphaniæ

alter eorum sentiret, ea etiam cordi essent alteri, cum ergo esset tam fraternus inter eos consensus, in Catilæ solitudinem peruenerunt octauo die post festum luminum, id est Epiphaniarum: separati quidem ab omni humana consuetudine, cum Deo autem solo versantes per precationem, & totum tempus, quod intercedebat transigentes in solitudine, donec aduenisset dies Palmarum. Tunc enim vterque reuertebatur in cellam, magnas virtutis adferentes diuitias, quas erant oblaturi Christo, qui resurrexerat: auro ei longè pretiosiores, quod ei, cum natus erat, Magi obtulerunt. Extremis his verbis insinuat, ad SS. Magorum imitationem susceptam eam fuisse abcessionem vt sicut illi recens nato dona virtutumque præcipuarum actus internos & externos obtulerunt, sic ipsi similibus virtutum donis anastasin Christi venerarentur.

ad imitationem SS. Regum

Insignis alter locus est de eadem octaua, & infiniti populi supplicatione, cuius rogatu cum in summa siccitate Deo vna cum fidelium turba supplex accideret, & largā de cœlo pluuiam, & anni diuinitus impetrauit fertilitatem, ut ob aquarum copiam nonnihil ipsius fuerit secessio retardata.

Ingens ariditas

Circa illud autem tempus: cum terra laboraret siccitate, quod non plueret, adeo vt esset quidem cœlum super caput prout dictum est æneum, terra autem subtus ferrea, & quæ erant in Lauræ cisternæ essent aridæ. & plenæ puluere, valde affligebantur fratres, & cum magno accedentes Theoctisto magnum rogabant Euthymiū (sciebant enim, quanta eius esset ad Deum fiducia) vt cœlu per preces aperiret, & illinc aquam ad eos deportaret, qui siccitate mirandum in modum laborabant. Ille autem id non in animum inducebat, eam rem vocans Dei disciplinam & inflammationē festā propter peccata: viæ enim tuæ, inquit diuinus Ierem. & tua studia hæc tibi fecerunt: & propterea forte, ne me quidem exaudiet rogantem eius benignitatem. Ne ores, inquit, rursus ide Propheta pro hoc populo, & ne roges pro eis, quoniam te non exaudiam. Et hæc quidem D. Euthymius differens de eo Deum rogare propter suam insignē modestiam: cum autem intenderetur flagellum, siccitasq; & pluuiæ inualesceret defectus, & deinde etiam vici, qui erant circum circa grauiori premerentur necessitate, quoniam erat dies octauus sanctorum Theophaniorum, & cum aduenerat dies præfinitus, quo is exibat in vastam solitudinem, innumerabilis quidem ad eum confluit multitudo, cruces habens in manibus, & Kyrieeleison, id est, Domine miserere, de more non ore solum; sed labijs quoque cordis inuocans. Ille autem illorum flexus precibus ad eos egreditur, mihi quidem dicens, ô fili, nulla est ad Deum fiducia, & eum liberè alloquendi audacia: vt qui sum peccator, & plus quam vllus alius eius opus habeam clementiā, & maximè tali eius in nos iræ tempore, nimiæ fuit meæ audaciæ Deo preces offerre, qui, vt ait Diuus Isaias, dat panem afflictionis, & aquam angustiæ: qui aperiet & non erit qui occludat, & claudet, & non erit, qui aperiat. Peccata enim nostra inter nos & ipsum separant: inquinauimus enim imaginem, polluimus templum, seruiuimus libidinibus & varijs voluptatibus, inuidiæ & auaritiæ hæremus, ei exosi euasimus, dum alter alterum odimus. Verum enim verò quoniam benignus & clemens est nobis Dominus, qui sola indiget occasione, & abundè protinus omnem effundit misericordiam, supplices ei procidamus, & cum vehementer oremus, & scio fore, vt nobis ignoscat, & quod suum est faciat, & nobis decernat irrigationem & nostri paternam curam gerat. Est enim prope Dominus omnibus inuocantibus eum, inquit diuinus Dauid in veritate: Eo autem adhuc loquente, illi velut vna lingua & voce respondentes ipsi dixerunt: Ora pro nobis ô pater, voluntatem enim ipsorum, qui ipsum timent facere nouit omnino Dominus. Cum hæc & quæ sunt huiusmodi non posset diuinus despicere Euthymius, & populo quidem præcepisset, vt intensè orarent, ipse autem adsumsisset ex monachis eos, qui erant præsentes, ingreditur cum ipsis Oratorium, cumque se ipsum humi proiecisset, Deum orabat cum lacrymis, Deus vero exaudijt orationem, statimque audiebatur sonus vehementis spiritus, & aër implebatur nubibus & erumpebant tonitrua, vehementesque magno impetu cadebant pluuiæ, & affluentibus aquis terra inebriabatur. Cum ille ergo homo surrexisset, & se turbis ostendisset, ecce, inquit, Dominus vestris precibus exauditis, visitauit terram sua visitatione & eius sulcos

Isa. 4. peccatis adscribit S. Euthimius.

in Octaua Epiphaniæ

supplicationis turbam cum crucibus alloquitur.

innehitur in vitia populi.

Excitat omnes ad fiduciam in orando. Ps. 144.

petit pluuiam cum suis. impetrat.

ine-

inebriauit, & vt eam ditaret, multiplicauit : Benedicet autem coronam anni huius super altos, & implebuntur quidem campi pinguedine, pinguescent verò speciosa deserti, & valles multiplicabunt frumentum, & accingentur colles exsultatione. Ille autem cum hæc dixisset, dimittit multitudinem, mox vero secutus est euentus prædictionis, & terra lætata est in suis visceribus germinans: Illa certè vehemens pluuia vsque adeo deorsum cecidit, vt cum diu prohibuerit, quo minus secederet in solitudinem.

Tertio fit mentio octaua Theophaniæ circa mortem Euthymij, quæ in sextum post octauum diem : vigesimum scilicet Ianuarij mensis incidit: nam more suo complures ad virum sanctum ventitabant, & in his S. Sabas narrator rei, vt ipsum more consueto secedentem comitarentur, quibus ipse mortis instans tempus prænunciauit *Octauo quidem die* (inquit auctor vitæ) *post festum luminum, quo solebat ad interiorem proficisci solitudinem, conuenerunt quidem ij, qui erant ipsum deducturi & quicunque eius peregrinationis volebant esse socij: inter quos erat etiam Martyrius, & Elias, cum autem nihil parati inuenissent, neque quod esset secessui conueniens, quin etiam eum offendissent omnino imparatum, rogarunt, an non esset cras profecturus: ille vero inquit, tota hebdomada ero vobiscum in Laura, & sabbati media nocte à vobis separabor. Hoc autem dixit, significans se tunc esse moriturum.* Octaua Epiphaniæ prædicit mortem suam.

Hanc piam sancti Euthymij consuetudinem viri feminæque sunt imitati: nam in eadem vita de Gabrielio cœnobiarcha dicitur. *Horum vero Frater Gabrielius, cum fuisset presbyter & Præfectus viginti quatuor annos, ædificauit sibi breue quoddam monasterium in valle venerabilis templi ad orientem, quod nominatum fuerat sanctæ Adsumtionis: in quod quidem ad imitationem beati Euthymij post diuinorum Theophaniorum octauum diem secedens, in eo morabatur vsque ad festum palmarum.* Imitatores Euthymij viri.

Habuit idem vir Sanctus in occidente Parisijs secessus æmulam S. Genouefam, quæ ciuitatem suis precibus contra Attilæ furorem tutata est, nisi quod duodecim fere diebus illam solitudinem prolongarit. sic enim de ea refert vitæ auctor: *A sancto Epiphaniæ die vsque ad cœnam Dominicam intra cellulæ suæ penetralia virgo sancta omnipotenti Deo, cui se vouerat, secretus inseruiebat orationibus, & vigilijs intenta. Quædam autem mulier curiosa potius quam religiosa, cum quidnam ageret, explorare vellet, atque ea causa ad eius cellulam propius se admouisset, statim oculis captam se sensit: improbi conatus pœnas luens, sed sancta virgo expleto suæ consuetudinis officio, postquam è cella prodijt, precum suarum intercessione lumen amissum reformauit.* & virgo S. Genouefa. *Surius. 3. Ian.* curiositas cæcitate plectitur.

Hoc ipso seculo circa A. 460. vt Bollandus noster ostendit, Polemius Syluius in laterculo suo diem Epiphaniæ sic adnotauit: *Octauo idus Epiphaniæ. quo die interpositis temporibus & stella Magis Dominum natum annunciabat, & aqua vinum facta vel in amne Iordanis Saluator baptizatus est.* *Bollandus in præfat. generali in vitas SS. C. 4.*

Quod ad sanctos Patres attinet, qui festum Epiphaniæ sanctosque Reges seculo quinto suis orationibus celebrarunt : eminent in his S. Augustinus Hipponensis, S. Maximus Taurinensis, Eucherius Lugdunensis. S. Petrus Chrysologus, S. Leo Romanus ex Poëtis Prudentius, & Sedulius.

Eodem seculo circa A. 480. S. Seuerinus Noricorum Apostolus diem obitus sui circa Epiphaniæ festum his verbis biennio fere ante denunciauit: *Epiphaniorum die*, scribit auctor vitæ, *cum S. se Lucillus Presbyter Abbatis sui S. Valentini Rhætiarum quondam Episcopi diem depositionis annua solennitate in crastinum celebraturũ solicitus intimasset, idem famulus Dei* (Seuerinus) *respondit: si S. Valentinus hæc tibi celebranda solennia delegauit, ego quoque tibi in eodem die vigiliarum mearum studia obseruanda migraturus è corpore derelinquo: ægrotare cœpit in vigilia Epiphaniæ triduo post decessit.* *8. Ian. in vita eius c. 11. Bollandus*

CAPVT XXVIII.

Seculo ſexto S. Theodoſius cœnobiarcha ſpeluncam ſanctorum Regum nobili exornat aſceterio.

VB initium ſeculi ſexti,& imperium Iuſtiniani Gethes Rex Erulorum Conſtantinopoli Theophaniorum feſto baptizatur cum ſuis : qui lætus in patriam reuerſus ſe & ſua omnia obtulit Imperatori : exemplum hoc imitata eodem anno Boazer vidua regina cum 130. millibus Hunnorum ijsdem ſe adiunxit. Præterea Gordes Rex Hunnorum qui Boſphorum incolunt amplexus eſt fidem & ſocietatem Romanorum A. ſalutis 528.

S. Theodoſius Sabæ perfamiliaris.

Perfamiliaris fuit S. Theodoſius S. Sabæ, qui morienti S. Euthymio adſtitit, colere cœpit is primus ſpeluncam & montem, quem ſancti tres Reges e Bethlehem declinantes Herodem, & in ſuam redituri regionem noctis vnius hoſpitio conſecrarant : inibi pia quædam mulier Icelia redundans opibus, eccleſiam Deiparæ conſtruxerat, petijtque, vt Theodoſius ibi cœtu coacto Domino Deo militaret : is recens mundo valere iuſſo Simeonis Stilitæ didicerat oraculo. quod Aſcetarum plurimorum à Deo conſtitutus eſſet Archimandrita : Quare Longino non multum viſus magiſtro, iuſſus ab eodem eſt in dictam eccleſiam, ſanctorum Regum diuerſorio nobilem, commigrare; quo iam etiam nouo cœlitus afflatu vocari ſe ſentiebat : is licet ideo ſeceſſum magis & ſolitudinem ambiret, quod verebatur, ne apud Longinum religioſis præficeretur, à Deo tamen iubebatur inibi nouum colligere paſcereque dominicum gregem, qui veſtigium illud tam nobile reditus trium Regum ſuæ ſanctitatis odore totum per orientem ſparſo conſecraret æternitati. Celeberrimum enim id cœnobium factum eſt ſanctiſſimorum virorum habitatione & miraculis : vt licet alibi ſit eius facta mentio, debeat hoc etiam tamen loco renouari.

S. Theodoſius commigrat ad alium locum vt cõſtruat monaſterium

Sedem ipſam cœnobij ſic vitæ auctor deſcribit: *Apud quem Longinum cum omnes ſenſus prius Theodoſius ita vt oportebat exercuiſſet, & in ijs, quæ ſunt expetenda, & fugienda, diſcernendis ſummè elaboraſſet, in veterem ſedem (eum enim locum ita vocant: eſt autem in via publica, quæ tendit verſus Bethlehem) commigrat inuitus quidem; ſed cedens paternæ voluntati, cui potius quam ſibi ipſi morem gerebat. Quænam autem fuit cauſa migrationis? mulier quædam admodum pia & honeſta nomine Icelia diues facultatibus, ſed virtute ditior; ea cum aliquo quidem prius cohabitauit, poſtea autem Chriſti ſit miniſtra propter pietatem. Etenim templum quoque, quod illic eſt, dicitur poſuiſſe omnium Dominæ & Deiparæ: cum ea ergo tunc ſeni magnopere ſupplicaſſet, vt in templo quod ipſa condiderat, collocaret Theodoſium; ille quidem paret inuitus, perſuadet autem multo magis nolenti Theodoſio, vt admittat tranſlationem. Cui enim iucundum erat ſimul habitare, conſequens eſt, vt ei quoque moleſta fuerit ſeparatio: maximè cum B. Theodoſius mallet parere, quam imperare, ſicut declarabit oratio.* Adfert deinde tres cauſas eius in ſpelunca & templum tranſitus : tertia de diuina inſpiratione talis eſt : *Tertio autem, quod non à ſe, ſed à Deo motus fuerit, vt ei Chriſti phalanx ducenda committeretur, vbi tot militum vel fortiſſimorum potius hominum millia erat communi Domino oblaturus : ſic ergo pia mente commotus accedit ad verticem montis, & in hac ſpelunca perpetuo habitabat, quæ etiam huc vſque eius ſacris diues eſt reliquijs.*

diuino afflatu.

vbi diuerſorium fuit SS. Regum.

Subdit poſtea traditionem de commoratione nocturna Sanctorum Regum in reditu. *Quædam autem, ait, fama ab alto à Patribus tradita ad nos vſque peruenit, quæ dicit, fideles illos Magos, qui Bethlehem venerunt ab oriente, cum Deo, qui ex ſuperna ſpecula in occidentem huius mundi venerat, aurum, thus & myrrham pie admodum obtuliſſent, deinde ab Angelo reſponſum accepiſſent, ne eandem rurſus viam inirent, ſed per aliam potius redirent in ſuam regionem; hos, inquam, dicit magos in hac ſpelunca in reditu fuiſſe diuerſatos: cumque hic noctu dormiuiſſent, mane ingreſſos eſſe viam, quæ ducebat in patriam. Et tale quidam eſt id, quod dicitur, & fortaſſe eam nulla labefactat improbabilitas. Nam primum quidem cum ſtatuiſſent iter ingredi*

per

perHierofolymam: non eft admodum facile, vt ij per aliam ex Bethlehem domu reuerterentur. Sicut etiam nunc videmus eos, qui à Bethlehem, vel ab ea, quæ eft circumcirca regione tranfeunt, per hanc proficifci. Præterea autem multa ex ijs, quæ olim quidem facta funt, fita autem non funt in diuina fcriptura, fola fcriptis non mandata traditio efficit, vt in hodiernum diem vfq; pro certis habeantur. Infinitum effet viri fancti labores ibi exantlatos, virtutum rara documenta, gloriam miraculorum ibidem diuinitus corufcantem; exercitus religioforum illic Deo fanctè militantium percenfere: vita in manibus eft. Ita poft quingentos annos Deus illam voluit fanctorum Regum ftationem cœnobio toto oriente famofiffimo decorare, è quo fanctiffimi viri multis feculis prodierunt: quo *S.* Sabas folebat iuniores & imberbes afcetas ablegare; vt prius cœnobiticæ vitæ exercitationibus adfueti, fortius in eremo contra dæmones in anachoreſi dimicarent.

CAPVT XXIX.

Seculo feptimo inter tres præcipuas folennitates anni numerabatur Theophania, quo etiam pro defunctis non fine miraculis fiebant facra.

OBIIT S. Ioannes qui ab incomparabili munificentia nomen Eleemofynarij tulit iuxta Bellarminum vndecimo Heraclij & Chrifti 620. anno qui non tantum ad mifericordiam viuis fed etiam mortuis impendendam fæpius auditores adhortabatur, adductis miraculis recens perpetratis, quam Domino Deo res illa probaretur: vnum refert coæuus Leontius Epifcopus Neapolios in vita, quam Nicænum fecundum concilium laudat, ex quo colligi datur, inter tres anni præcipuas folennitates Theophaniam fuiffe numeratam: *Iubebat,* ait, *Synaxes quoque celebrare pro ijs, qui dormierunt adferens & affirmans defunctis multum prodeffe, quæ pro eis fiunt commemorationes, & facra minifteria. Ad fidem autem faciendam eorum, quæ dicebantur, tale quid etiam narrabat, quod factum fuerat non ita multo antè. Dicebat enim, quod à Perfis quidam abductus captiuus in cuftodiam, quæ appellatur lethe adferuabatur vinctus: lex autem erat apud Perfas, vt qui coniecti erant in eam cuftodiam, nunquam reuocarentur, & ea ratione confentaneum eft, eam fuiffe vocatum Lethen, id eft obliuionem; illinc autem cum quidam propofuiffent aufugere, & in Cyprum venire, affirmarunt parentibus adolefcentis, eum effe mortuum in cuftodia: illi vero tres quotannis fynaxes celebrabant tanquam eo mortuo. Quatuor anni præterierunt, cum filius illinc aufugiens, redit domum. Quem cum parentes non tanquam qui fuiffet in cuftodia, fed tanquam qui furexiffet a mortuis eum magno ftupore adfpexiffent, & fuiffent ineffabili voluptate repleti, & alia faciebant, & dicebant, quæ anima quæ talem vidiffet, faceret, & diceret & quemadmodum ei, tanquam iam mortuo fecerant iufta, quæ fiunt mortuis, & cum eum docuiffent, quinam effent ij dies: nempe dies fanctorum Theophaniorum & dies falutaris Pafchæ, & dies fanctæ Pentecoftes. Hæc cum ille audiuiffet, & in memoriam reuocaffet parentibus, affirmabat, quod his ipfis diebus relaxabatur à vinculis aduentu cuiufdam; qui geftabat lampadem & fruebatur omni fecuritate: diebus autem fequentibus tenebatur vinculis, ficut prius.*

Viget alibi laudabilis adhuc confuetudo, vt quatuor anni principibus folennitatibus fuffragia pro defunctis recitatis etiam eorum nominibus poftulentur, ita fub annum Chrifti fexcentefimum Cyprij videntur adhuc Theophaniam fummis feftiuitatibus adnumeraffe, neque tantum ipfi facram fynaxin adijffe; fed & defunctis eius fructus perceptionem per fuffragia vel facrificium folitos applicare. Quod in oriente Cyprij præftabant, eadem tempeftate in occidente Romani, qui fæpius etiam & quot hebdomadibus curabant pro defunctis facram litari hoftiam cuius fancti moris teftis eft coæuus Ioannis noftri S. Gregorius, & ipfe folitus fermones condire recentibus hiftorijs & prodigijs: vnam quæ narrationi Leontianæ gemina videtur, adferam:

in Leonti ad A 630.

facrificiũ miffæ prodeft mortuis.

inter tres præcipuas folennitates Anni Epiphania:

vis facrificij miffæ in vinctos

fimile prodigium.

Gregor. ho. 37. in Euang.

adferam. *Singulariter ad absolutionem nostram oblata cum lacrymis & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur: quia is, qui in se resurgens à mortuis iam non moritur. adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur: Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram passionis illius reparamus. Multos vt arbitror vestrum Fratres carissimi contigit nosse hoc, quod volo ad memoriam vestram narrando reuocare. Non longe à nostris fertur temporibus factum, quod quidam ab hostibus captus longe transductus est, cumque diu teneretur in vinculis, cum vxor sua cum ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit. Pro quo iam velut mortuo hostias hebdomadibus singulis curabat offerre. Cuius toties vincula soluebantur in captiuitate: quoties ab eius coniuge oblatæ fuissent hostiæ, pro animæ eius absolutione, non longo post tempore reuersus admirans valde suæ indicauit vxori, quod diebus certis, hebdomadibus singulis eius vincula soluebantur: quos scilicet dies eius vxor atque horas discutiens, tunc enim cognouit absolutum, cum pro eo sacrificium meminerat oblatum. Hinc ergo Frates carissimi, hinc certo considerantes, colligite, oblata à nobis hostia sacra, quantum in nobis soluere valeat ligaturam cordis, si oblata ab altero potuit in altero soluere vincula corporis.* Idem sanctus Doctor sermone vno laudes sanctorum Regum persequitur, & ex donis eorum mysticis ortas hactenus hæreses confutat egregie, quos eodem seculo laudarunt Ioannes Moschus, Isidorus Hispalensis, Hildephonsus & Iulianus Archiepiscopi Toletani cum aliis.

S. Greg. ho. 38. in Euang. D. m. 20. p. il Trin. Æmilianæ sa. mors pridie Epiphaniæ.

Narrat etiam idem amitæ suæ Æmilianæ mortem pridie Epiphaniæ vocatæ, vt Theophaniam in cœlis ageret à sorore Tharsilla pridie natalis Domini demortuæ: cuius non pigebit ex eodem Doctore, sanctissimum exitum adiungere: *Iesum enim, ait, venientem vidit, & cum magna animaduersione cœpit circumstantibus clamare dicens: Recedite, recedite, Iesus venit; cumque in eum intenderet, quem videbat, sancta illa anima à carne soluta est, tantaque subito fragrantia miri odoris adspersa est, vt ipsa quoque suauitas cunctis ostenderet, illuc auctorem suauitatis venisse. Hæc autem gesta sunt, ante dominici natalis diem, quo transacto mox Æmilianæ sorori suæ per visionem nocturnæ visionis apparuit dicens: Veni, vt quia natalem Dominicum sine te feci, sanctam Theophaniam iam tecum faciam: quam visionem mox molestia corporis secuta est, atque ita vt dictum fuerat, ante Dominicæ apparitionis diem eadem molestia ingrauescente defuncta est.*

CAPVT XXX.

Seculo octauo præcones sanctorum Regum Europæi & Sinenses Indi.

BEDA venerabilis ex traditione præter nomina pridem vulgata vestiũ ætatisque discrimen adnotauit, alibi verba sæpius sunt repetita: quæ licet multi negent esse Bedæ germana, complures probant. Alcuinus eodem seculo diei totius officium piè explicauit. Ad cuius discipuli Caroli verè Magni cultum sanctorum Regum festinat calamus: non debeo tamen eorum gloriam saxo Sinensi sub annum 782. inscriptã præterire: de quo fusè alibi: inter reliqua hæc ibi legebantur: *Tunc vna de diuinis personis SS. Trinitatis dicta Messias, restringendo tegendoque maiestatem suam, & se humanæ naturæ accommodando, homo factus est; quamobrem ad hoc gaudium annunciandum angelum ablegauit & de virgine in Iudæa natus est, stella magnæ huius felicitatis fuit annunciatrix, Reges eius claritate perspecta munera oblaturi venerunt, vt lex & prophetæ 24. Prophetarum adimplerentur.*

CAPVT XXXI.

Carolus Magnus seculo nono ipso die Epiphaniæ per Leonem tertium Pontificem maximum consecrat templum B. V. Mariæ Aquisgranense, quo die duo dicuntur Tungrenses Episcopi ad vitam reuocati solennitati adstitisse; imperium ad Germanos; sedes eius ad metropolim Coloniensem, & ius coronandi ad eiusdem Archiepiscopum translata.

POST Constantinum, Magnus item cultor sanctorum Regum fuit Carolus,(quem Theophanes cum alijs quibusdam vult Romæ die eodem anno 800. vel sequenti Augustum esse nominatum) licet plerique factum id die natalis Domini verius opinentur.

Augustus nomen id die 6. Ian. seu Epiphaniæ. accepit.

Obseruauit Orosius Octauianum Cæsarem quibusdam in rebus Christi typum, cum eodem die 6. Ianuarij triplici triumpho vrbem ingrederetur, nomen Augusti tum primum meruisse, & posteris Imperatoribus transmisisse. *Quippe victor ab oriente rediens,* ait, *octauo idus Ianuarij vrbem triplici triumpho ingressus, tum ipse Iani portas sopitis omnibus finitisque bellis ciuilibus, clausit; hoc die primum Augustus est consalutatus. Quod tamen cunctis antea inuiolatum, & huc vsque ceteris inausum dominis tantum orbis licitè vsurpatum apicem declarat imperij; atque ex eodem die summa rerum ac potestatum penes vnum cœpit esse & mansit, quod Græci monarchiam vocant. Porrò autem hunc esse eundem diem, id est, octauo idus Ianuarias, quem nos Epiphaniam, hoc est, apparitionem siue manifestationem Dominici sacramenti obseruamus, nemo credentium, siue etiam fidei contradicentium nescit.* & infra. *Hoc autem fideliter commemorare ideo par fuit, vt per omnia venturi Christi præparatum Cæsaris imperium comprobetur, nam cum primum Caio Cæsare auunculo suo interfecto ex Apollonia rediens vrbem ingrederetur, hora circiter tertia repente liquido ac puro sereno circulus ad speciem arcus cœlestis orbem solis ambijt, quasi vnum cum ac potentissimum in hoc mundo, solumque carissimum in orbe monstraret, cuius tempore venturus esset, qui ipsum solem solus mundumque totum fecisset & regeret.* Hæc Orosius. Sic Theophanes putat eodem die per Leonem 3 imperium ab oriente ad occidentem in Germanos Francosque translatum esse, quibus tunc Carolus, imo victis etiam Hispanis, Italiaque, toti iam ferè Europæ monarcha maximus, alter velut Constantinus & Augustus dominabatur: illud certissimum, quod Basilicam Aquensem immaculatæ virginis, quam infinitis sumtibus, allatis ex Italia pretiosissimis marmoribus, regia prorsus magnificentia construxerat, conditorium futurum corporis sui, voluerit ipsa Theophaniæ celebritate consecrari: Hæc autem quo festiuior esset solennitas, (quod Constantinum Magnum fecisse memorant) ingens Episcoporum concilium coëgit, optauitque (quod Leodienses annales tradunt) vt eorum numerus dies æquaret anni.

Orosius l. 6. cap. 18.

typus fuit Christi.

Theophanes

eodem die Carolus M. cogit concilium Episcoporum.

Ac primo quidem id sexto Ianuarij contigisse loci peruetusta traditio probat, ritusque varij ex eo tempore in hodiernum vsque diem eadem in Ecclesia frequentati: quos in Aquisgrano suo Beeck sic recenset. *Prisca traditione constanter adseueratur dedicationem augusti templi in triumMagorum festa faustaque luce accidisse: vnde forsan antiqua obseruatio etiamnum virens ac vigens est; vt quotannis eiusdem dedicationis memoria Epiphaniæ Domini, in ara Deiparæ sacris operante presbytero, circumsistentes supplicemque precem fundentes eo anno se cum socijs in eadem naui confidant in æstibus maris, ac sæuientis tempestatis à naufragijs tutandos diuino fulti præsidio, quo multorum preces votaque secundat.* Testatur idem

consecratur basilica B. V. Aquensis.

Beeck in Aquisgrano c. 4.

oratio fit in ea pro felici nauigatione.

Nop-

Noppius lib. 1. chrō. Aquisgr.

Noppius: *Nullum anno toto diem Epiphania celebriorem in Aquensi basilica, ad quam olim codie è Britannia peregrini confluebant pro felici nauigatione obtinenda.* Idéque confirmat literis suis is, qui in eadem Aquensiū basilica altare SS. trium Regū administrat. Epiphania, inquit, ex summis anni festiuitatibus Aquisgrani singulari pietate ab populi concursu celebratur, imo eo die, si quis sūmo piè interfit sacro, eo anno ab omni quasi naufragio securus, tuto se nauigio committere potest: quod non vulgi persuasione, sed effectu singulari comprobatum est multa experientia: ita vt nautæ sæpius etsi hæretici, si in naufragij versentur periculo inquirant, vtrum talem in naui vehant: quo reperto fidenter, quasi à naufragij periculo securi nauigant: ad hanc deuotionem augendam & gratiam obtinendam omnibus proscriptis & vrbe interdictis clangore tubarum liber tunc aditus permittitur. Addit certa constare traditione populi, die Epiphaniæ basilicam fuisse consecratam. Confirmatque ex Francorum annalibus, qui memorant Carolum M. Remos vsque Leoni Papæ obuiam processisse, in villa Carisiaco natalitia celebrasse & Aquisgranum perduxisse: vbi dies octo quieuit Dei genetrici consecrata basilica. Constat etiam vsu, consuetudine & firmissima maiorum traditione, de indulgentijs, eo die datis qui superiorem Ecclesiam terdecies circumeunt ad honorem itineris totidem dierum SS. Regum & pro exaltatione Ecclesiæ Deum fuerint deprecati

Assentit in die Ballingen noster ad 6 Ianuarij: S. *Leo*, ait, *Papa eo nomine tertius anno Christi* 804. *cum magna solennitate Cardinalium Archiepiscoporum, Episcoporum præsente ipso Imperatore Carolo Magno plurimisque proceribus, consecrat templum Beatæ virgini Mariæ Aquisgrani, ab eodem Imperatore, magnis sumtibus ædificatum, multisque cumulat indulgentijs.* Quæ confirmat, qui tunc viuebat Sanctus Ludgerus Monasteriensis Episcopus his verbis. *Idem sanctus Leo Papa anno Dominicæ incarnationis octingentesimo quarto cū magna solennitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, Prælatorum & Primatum ad Imperatorem Carolum in Germaniam veniens, & ab eodem imperialiter cum suis susceptus, inter multa pietatis suæ opera, instantia eiusdem serenissimi Imperatoris & Regis Aquisgrani in palatio dedicauit Ecclesiam perpetuæ virginis Mariæ, donans eandem multis indulgentijs.* Exstant in ipsa basilica versus occidentem in vno sacellorum hæc de consecratione carmina.

S. Ludger. vide ad 1. Marty. in vita S. Suiberti.

Ecce Leo Papa cuius benedictio sacra,
Templum sacrauit, quod Carolus ædificauit.

duo Episcopi diuinitus e sulcris interfuerunt dedicationi. *Chapeauilla tō. 1. Epis.*

De duobus Tungrensibus Episcopis rediuiuis scriptores eorum, & chronica sunt consulenda, è quibus hoc affirmat. Chapiauille in adnotationibus. *Consentiunt omnia nostratia chronica, quæ adserunt (S. Gondulphum ducis Lotharingiæ fuisse filium: sed illud mirabile est, quod eadem Chronica narrant: quod cum Carolus Magnus Christianissimus Imperator ad dedicationem suæ magnificentissimæ basilicæ Aquisgranensis tot adesse voluisset Episcopos, quot in anno dies, id est, 365. & duo deessent, Monulphus & Gondulphus è suis sepulcris seu latebris emersisse, & illic ingenti gaudio adfuisse. Peracta dedicatione à Leone summo Pontifice præsente accepta benedictione omnibus admirantibus recessisse, & sua mausolea repetijsse. Nostris chronicis adstipulatur Petrus Canisius in suo Martyrologio ex alijs sacris historijs*

Canisij martyrol.

Canisij martyrologium ad 16. Iulij idem hoc modo narrat: *Traiecti ad Mosā natalis SS. Episcoporum & confessorum Monulphi & Gondulphi, de quibus legitur, quod à sepulcris surrexerint rediuiui, & vna cum Leone tertio Pontifice maximo Aquisgrani templum S. V. Mariæ dedicarunt: quo peracto munere, membra sua iterum in tumulis deposuerunt.*

Petrus à Beeck.

Petrus à Beeck in Aquisgrano suffragatur. *Acta sacratio an.* 804. *præsentibus quamplurimis metropolitanis, Episcopis, Abbatibus, in frequentia Ducum, Marchionum, Comitum. Admiratione dignissimum, quod referunt plurimi Chronicarij, quod cum Christianissimus Imperator Carolus ad dedicationem huius magnificentissimæ basilicæ tot adesse voluisset Episcopos, quot in anni circulo sunt dies, hoc est trecenti sexaginta quinque, ac duo deessent, Monulphus & Gondulphus Tungrenses præsules, fato functi inhumatique in medio Ecclesiæ Traiectinæ ad Mosam D. Seruatio sacræ, è suis latebris inseruerint, & hic ingenti gaudio adfuerint: consecra-*

tione rite peracta, acceptaque benedictione ab Apostolico cunctis stupore defixis recesserint, sua monumenta repetentes. Nec dissentit Ioannes Roberti: *S. Monulpho,* inquit, *anno 609. defuncto sufficitur S. Gondulphus: narrant annales nostri cum Carolus Magnus ad dedicationem basilicæ, quam Aquisgrani ædificarat, Episcopos 365. quot in anno dies sunt, adesse cuperet, deessentque ad eum numerum explendū duntaxat duo, emersisse è tumulo duos hos sanctos, Monulphum & Gundulphum, & optimi Imperatoris votum expleuisse: tum peracta consecratione accepta a Leone summo Pontifice, qui aderat, benedictione, ad quietis suæ locum redijsse.* Sed fides sit penes autores, cum multi refragentur, neque id meo periculo assertum velim.

Ioannes Roberti in Legia Catholica F. tit. 22.

Exstant in eadem basilica sanctis tribus Regibus aræ veteres duæ ædificatæ ab ipso forte Carolo; vt videatur Deiparæ à Regibus cum filio adoratæ basilicam construxisse, in grati animi significationem, quod triennio, vel quadriennio ante fuisset imperium in Germanos Francosque translatum: vt id Deipara suis iuberet suffragijs perennare. Hinc dici vix potest, licet ad mille putetur templa construxisse, quanta tamen cura solicitudineque suum hoc opus elaborarit: & accurarit, vt cultus diuinus semper ibi regia magnificentia perageretur: cuius testis est, eius scriba Eginardus in vita his verbis. *Miræ,* inquit, *pulcritudinis basilicam Aquisgrani extruxit, auroque & argento, & luminaribus, atque ex ære solido cancellis & ianuis ornauit: ad cuius structuram cum columnas & marmora aliunde habere non posset, Roma atque Rauenna deuehenda curauit: Ecclesiam mane & vesperi; nocturnis; item horis, & sacrificij tempore, quando eum valetudo permiserat, impigrè frequentabat, curabatque: vt omnia, quæ in ea gerebantur, cum quam maxima gererentur honestate, æditnos creberrimè admonens, ne quid indecens, aut sordidum aut inferri aut in ea remanere permitterent: sacrorum vasorum ex auro & argento vestimentorumque sacerdotalium tantam in eo copiam procurauit, vt in sacrificijs celebrandis, ne ianitoribus quidem qui vltimi Ecclesiastici ordinis sunt, priuato habitu ministrare necesse fuisset.* Voluit sane donarijs cum ipsis sanctis certare Regibus: vt quod viuenti Christo matriq; non potuit cū ijsdem exhibere seruitij hoc in basilica tali, quomodo posset, præstaret obsequij. Voluit idem Carolus Deiparā deinceps Diuam imperij tutelarem & præsidē esse, hanc ab omnibus sedem regiam & domicilium Imperatorū haberi: quem in finem Italos Germanos, Gallosque tam Ecclesiastica, quā seculari dignitate Principes ad eam festiuitatem Epiphaniæ euocauit: vbi cum Leo tertius Romanus Pontifex, cū Carolo suā de solio regni eo loci stabiliendo mentē declarasset omnes præsentes in horū sententiam libentes volentesq; concesserunt, vt ipse testatur in Pragmatica sua sanctione Carolus, cuius operæpretiū est infragmentum attexere. Narrat imprimis, Cur Aquisgranum præ reliquis elegerit locis, & de magnificentia constructi sui templi subdit. *ibidem monasterium Sanctæ Mariæ matri Domini nostri Iesu Christi labore & sumtu quo potui ædificaui, lapidibus ex marmore, pretiosis adornaui: quod Deo adiuuante & cooperante sic formam suscepit, vt nullum sibi queat æquiparari. Itaque tam egregio opere huius eximiæ basilicæ non solum pro voto & desiderio meo: verum etiam ex diuina gratia ad vnguem peracto, pignora Apostolorum, Martyrum, Confessorum & Virginum à diuersis terris & regnis & præcipue Græcorum collegi: quæ huic sancto intuli loco: vt eorum suffragijs regnum firmetur, peccatorum indulgentia condonetur: Præterea à D. Leone Pontifice huius templi consecrationem & dedicationem impetraui, præ nimia deuotione, quam erga idem opus habui: & Sanctorum pignora, quæ inibi recondita meo studio & elaborata habentur: decebat enim vt idem templum, quod cunctis monasticis ædificijs in regno nostro forma & structura præesse videtur, in honorem S. Dei genitricis à nobis æquali studio fundatum, dignitate consecrationis præcelleret, sicut ipsa virgo super omnes choros Sanctorum præcellens exaltata est, & ideo Dominum Apostolicum, qui omnes præcellit Ecclesiasticos gradus, ad consecrandum & dedicandum idem templum ex sola cordis mei consideratione elegi, & acciui. Acciui etiam cum eo Romanos Cardinales, Episcopos, quoque Italiæ, & Galliæ quamplures, simulq; Abbates cuiusque ordinis, clerum multum, qui huic dedicationi interessent. Acciti sunt etiam Romani Principes multi, præfectura & qualicunque dignitate promoti ad solenne: Duces, Marchiones*

summa cura hoc præ omnibus rem plus ædificauit Carolus.

Diuam Virginem tutelarem patronam imperij voluit esse.

templum hoc angustissimū reliquijs nobilissimis ditauit ad tutelam regni.

à Leone Papa cur voluerit consecrare.

qui præsentes adstiterunt.

Comites

Comites Principes regni nostri tam Italiæ, quam Saxoniæ, tam Bauariæ, quam Alemanniæ, & vtriusque Franciæ tam orientalis, quam occidentalis, in omnibus voto & desiderio meo obsequentes. Illic vero Domino Apostolico, & omnibus prædictis nobilibus personisque egregijs congregatis, merui ab omnibus obtinere præ nimia deuotione, quam erga ipsum locum & matrem Domini nostri Iesu Christi habebam, vt in templo eodem sedes regia locaretur, & locus regalis & caput Galliæ trans Alpes haberetur, ac in ipsa sede reges successores, & heredes regni initiarentur: & hic initiati, iure de hinc imperatoriam maiestatem Romæ sine vlla interdictione plenius. adsequerentur. confirmatum & sancitum hoc est à Domino Apostolico Leone Romano Pontifice, & à me Carolo Romano Imperatore Augusto primo huius templi auctore & loci: quatenus ratum & inconuulsum hoc statutum, & decretum nostrum maneat, & sic sedes regni trans Alpes habeatur, sitq; ac caput omnium ciuitatum & Prouinciarum Galliæ. Decreuimus etiam ex assensu & beneuolentia omnium Principum Regni, qui hoc ad festum dedicationis conuenerant, vt locum & sedem regiam pro murali præsidio contra omnes turbines Episcopi, Duces, Marchiones, Comites, omnes Principes Galliæ fideles regni tueantur, semper hunc locum venerantes & honorantes &c. Multa deinceps alia priuilegia confert loco, quibus succedit hæc ordinum vnanimis suffragatio. *Acquieuerunt vniuersi & Magni Imperatoris Caroli petitioni & voluntati: qui ad hoc solenne dedicationis ex diuersis regnis confluxerunt, ac bonum & acceptum coram Deo & hominibus Domini Apostolici & Imperatoris decretum adstruxerunt: & omnium graduum Episcoporum. Abbatum quoque bono corroborari & confirmari hanc imperatoris petitionem vniuersi magni ac parui acclamauerunt.*

In eo templo sedes imperii cõstituta. cõsentiente Pontifice.

omnibus præsentibus approbantibus.

Fridericus Barbarossa confirmat hanc sanctionem.

Hanc sanctionem roborat Fridericus Barbarossa an. 1166. intra octauam Epiphaniæ 8. Ianuarij, vocatque locum caput & sedem Teutonici regni his verbis: *venerabilem Clerum Aquensem cum ecclesia Sanctissimæ Dei genitricis Mariæ excellentissimo opere constructa & omnia prædia eius: nec non & ipsam ciuitatem Aquisgrauum, quæ caput & sedes regni Teutonici est, sub nostram imperialem tuitionem suscipimus, & omnem libertatem & iustitiam, quas sanctissimus Carolus, eiusque successores eis dederunt ipsis, confirmamus.* Factum id paucis post diebus, quam solenni fuit ritu, licet ab Antipapa Paschali, Sanctorum adscriptus Canoni Carolus Magnus. Ita dum Aquisgranum in Epiphania Domini sedes imperij, & vt Fridericus explicat, *caput & sedes regni Teutonici* constituitur. Germanis omnibus, Italis Gallisque suffragantibus: & dum sedis Apostolicæ concessu Caroli que voluntate perpetuum hoc beneficium esse debeat, tum primum censeri potest imperium ad Germanos iure perpetuo deuolutum, eiusque iuris conseruandi præsidium Deiparæ, sanctisque Regibus traditum: id etiam Romani Pontifices confirmant nam: Innocentius quartus ait, *præsertim cum ad eos ius & potestas eiusmodi ab Apostolica sede peruenerit, quæ Romanum imperium in personam Magnifici Caroli a Græcis transtulit ad Germanos* & Clemens quintus *vt sua submitterent reputarunt indignum, seque illi & eidem Ecclesiæ, quæ a Græcis transtulit imperium in Germanos, & à qua ad certos eorum Principes ius & potestas eligendi Regem in Imperatorem peruenit, adstringere vinculo iuramenti.*

Die Epiphaniæ Germanis ius imperii perpetuum decretum.

extra de elect. c. venerabile 34. Clemens de iureiurando c. 1.

Carolus videtur iterum die Epiphaniæ coronatus.

Crediderim etiam Carolum tunc, cum ibi sedem fixisset Imperatoriam, iterum voluisse manibus S. Leonis diadema recipere (vt Fridericum primum, & alios sæpius legimus à Pontificibus coronatos) & inde profluxerit Theophanis, Beierlinck & quorundam aliorum sententia: qui die Epiphaniæ faciunt Carolum à Leone coronatum: & Augustum nuncupatum: sed non Romæ: cum constet autoribus firmioribus in Natali dominico id contigisse: sed Aquisgrani.

Celeberrima hæc fuit dedicatio

Ex his colligo: vix vllam ecclesiæ cuiusdam consecrationem insigniorem hac ipsa, & die quidem Epiphaniæ pro reuerentia sanctorum Regum contigisse: dedicabat eam Pontifex maximus sanctitate præcipuus: aderant rediuiui sancti duo Præsules Traiectenses, vt multi volunt, & præter Imperatorem Italiæ, Galliæ, Germaniæ totiusque Europæ ecclesiarum præcipuarum Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, numero vt creditur 365. Principes regionum istarum omnium, belli duces: vt verbo dicam, orbis capita præcipua tam Ecclesiastica, quam secularia,

quorum

quorum omnium consensione à S. Leone & Carolo eodem die Germanis iure perpetuo fuit imperium (coronato tunc forsan iterum Carolo) stabilitum. Ac licet per centum annos Carolina stirps successerit in imperio; ea tamen extincta, Germaniæ Principes ius subrogandi sibi Cæsaris electione libera resumserunt, à Gregorio 5. confirmatum, & ad septem Electores translatum. Ita iam tum sancti Reges Germaniæ deferebant imperium, cui corporum suorum custodiam sciebant diuinitus esse reseruatam, tutores & patroni futuri, cuius autores esse videbantur. Et Carolus Magnus festum hoc SS. Regum videtur præcipuè delegisse, ad eam translationem imperij per Pontificem suffragantibus Europæ Episcopis & Principibus roborandam, pro sua in Deiparam ea die a Regibus adoratam, & muneribus regijs donatam, & in ipsos SS. Reges affectu, sensuque pietatis: horum vt insistens vestigijs cultum diuinum & Deiparæ spreta maiestate Cæsarea propagaret: fidem orthodoxam cum ijsdem conuersis Gentilium Regibus dilataret: virtutum heroicarum, quibus die Epiphaniæ coruscarunt, studiosus & sedulus imitator: ideo vult P. Melchior eundem eo præcipue die solitum res maximas auspicari. *Si demum, ait, Carolus magnus, vt ex eius annalibus excerpsit Alexander Geraldinus mille per Europam templa fundauit, in tanta sane copia fieri non potuit, quin sua tribus Magis templa essent, præcipua tantorum Principum religione spectata, quos in conuertendis Gentibus illorum regebant auspicia: ac præsertim Caroli pietas eiusmodi voto studuerit oportet, qui festum diem Regum, semper in Imperio maximè solennem, habuit, eodemq; die maxima quæque pro Ecclesia Dei gerenda feliciter suscepit.*

cur adeam delectus dies Epiphaniæ.

Alex. Geraldinus Iuna ner. sub æquin. & in Epist. ad eundem Regem.

Sane longè ante Caroli ætatem statuas & picturas Sanctorum magorum Regum in ecclesijs & aris passim visitatas fuisse, licet templa Diuis alijs essent consecrata, testatur perantiqua eorum imago prodigio quodam hoc seculo A. 823. illustrata. Quod Annales Francorum Fuldenses hac ratione narrant contigisse.

In Territorio Comtensi Italicæ ciuitatis, in vico Gradabona, in ecclesia S. Ioannis Baptistæ, imago S. Mariæ puerum Iesum gremio continentis ac Magorum munera offerentium in absida eiusdem ecclesiæ depicta, & ob nimiam vetustatem obscurata tanta claritate per duorum dierum spatia effulsit, vt splendorem nouæ picturæ suæ venustatis pulchritudine cernentibus penitus vincere videretur; Magorum tamen imagines præter munera, quæ offerebant minime claritas illa irradiauit. Voluit Deus tunc hominibus declarare, quantum maiestas Christi Deique genitricis, non tantum omne terrenum culmen & fastigium Regum & Augustorum in hac vita degentium superaret; vt coram eo splendore viles & abiecti Cæsares & Reges viderentur: sed & quantum beatorum in cælo cum Christo regnantium gloriam ea claritate præcellerent, vt omnium simul collecta pulcritudo, non possit quidem Deiparæ filioque comparari: ideo videtur etiam S. Carolus diem Deiparæ in terris gloriosissimum ad ipsam honorandam delegisse, festum inquam Epiphaniæ: in quo Reges ipsi positis coronis ad eius abiecti pedes velut mancipia, vel seruos huic se Reginæ cæli terræque libenter subiecerunt: & hoc nimirum verè regnare iudicarunt, huic orbis Dominæ, filioque deseruire, quo sic facilius omnes omnino subiecti populi in clientelam talis Reginæ concederent, cui scirent & Reges ipsos famulari.

In pictura vetustissima Maria cum puerulo lucet, non vero tres Reges, causa.

dies Epiphaniæ gloriosissimus est Deiparæ.

Erat hoc tempore Coloniensis Archiepiscopus Hildeboldus sanctitate illustris, Carolo Magno à libellis, confessionibus & sacris functionibus alijs, cuius impulsu consilioque fidem in Saxonia maximè propagauit, & ad canonum præscriptum imperium piè temperabat, ac ecclesiarum antistites ad muneris sui functiones rite obeundas inflammabat: idem Hildeboldus Leonem tertium exceperat honorificè, ad Carolum deduxerat, reduxerat Romam incolumem: eiusque percussores sacrilegij conuictos relegarat in Germaniam, innocentiâ Leonis in concilio Romano vindicata: merebatur ideo togatu Caroli, consentiente Leone, probante Cardinalium, Episcoporum procerumque Italiæ, Franciæ & Germaniæ concilio duplici prærogatiua dignitatis ornari; prima iure inungendi & prima corona cingendi in Alemannia Regem electum Romanorū: 2. eo fungendi munere intra suam prouinciā: vti Romanus Pontifex Romæ sibi reseruauit ius augustalibus insignibus Imperatorē decorandi: quamuis iustis de causis alibi fecerit interdum. Natum est ex hac dignitate Coloniensis Archiepiscopi cum Pontifice Romano vinculum quoddam necessitudinis, & reciproca obligatio sistendi Papæ defensorem idoneum Ecclesiæ, quem coronet: Sic e-nim

origo iuris Archiepiscopi Coloniensis coronandi Reges Romanorum.

Anastasius in Leone 3.

Innocent. 3. ep. ad Adolphum Col. Arch.

nim ad Coloniensem Archiepiscopum Adolphum scribit Innocentius tertius. *Ex vno eodemque negotio* (coronationis) *te nobis & nos tibi credimus obligatos, cum Apostolica Sedes illum Imperatorem debeat coronare, qui rite fuerit* (à Coloniensi) *coronatus in Regem. Tu ergo cum alijs taliter te accingas, vt Regem ipsum nobis, vt decet, opportuno tempore repræsentes, quod præmissis ijs, quæ solent & debent præmitti, nos eum in Romanorum Imperatorem autore Domino coronemus.* & alibi *Non enim nos personam* (Ottonis 4.) *elegimus, sed electo ab eorum parte maiori, qui vocē habere in Imperatoris electione noscuntur: & vbi debuit* (Aquisgrani) *& à quo debuit* (Coloniensi) *coronato fauorem præstitimus, & præstamus, cum Apostolica sedes illum in Imperatorem debeat coronare, qui rite coronatus fuerit in Regem.* Functus est etiam Hildeboldus hoc suo munere, quando Ludouicum Pium eiusq; filium Lotharium Aquisgrani Reges oleo delibutos diademate redimiuit, & ius successoribus consignauit ab ijs acerrimè seculis omnibus sequentibus propugnatum.

Item ep. 53. ad Praemonstratum

CAPVT XXXII.

Seculo nono Rex Angliæ Edmundus mire in SS. tres Reges pius cælesti visione monitus thesauros reperit.

AVCTOR historiæ quā narraturus sum, Petrus Paludanus Ordinis Prædicatorij Doct. Theologiæ, & Patriarcha Hierosolymitanus est in thesauri noui editione Nurrembergensi anni 1487. quam refert ser. primo de Epiphania sub finē: cuius ego fide periculoq; narro: fateor enim licet multum laborarim præter hunc auctorem reperi neminem eo vetustiorem illius testem.

Hic vult S. Edmundum Patri demortuo successisse, & Regni Anglicani corona redimitum esse ipsa Epiphaniæ solennitate; qua die eādem pro sua in SS. tres Reges pietate tres auri marcas ad aram obtulit: votumque nuncupauit: totidem se marcas auri quotannis anniuersario die sanctorum Regum, quo ad viueret oblaturum, tribus, alijs adiectis postremæ largitioni: ita vertente iam anno voti damnatus sex; sequenti vero nouem sanctis Regibus consecrauit: Iam annum regni vigesimum quartum attigerat quo septuaginta duas marcas erat ex voto Rex oblaturus: sed is erat calamitosissimus: nam Normannorū & Danorum exercitus rapinis, incendijs, & vastationibus regnū expilarat, vt aurem omni bellicis apparatibus consumpto, vix in thesauris regijs quidquam reliqui fecerit: instabat Sanctorum trium Regum solennitas: Edmundus imperat Oeconomo Septuaginta duas auri marcas, in voti solutionem: qui præter triginta reliquas, cum exinanitos omnes thesauros ostenderet, Regem solicitum, & anxium reliquit, ita quidem vt somnum ei discusserit animi mœror; noctem enim, quæ præcurrit vigiliam Epiphaniæ precibus peruigil exegit, Deum & sanctos tres Reges obtestatus, vt in ea necessitate, quam invitus patiebatur, succurrerent: nec eum in Superos iacta fefellit spes: dum enim sursum turba tosimilis leuat oculos, ecce stellam insitati fulgoris sacello regiæ miratur incubare: quam dum attonitus contemplatur, & recolit astrum, quod illuxerat tribus sanctis Regibus, videt repente cœlum hiatu quodam aperiri telumq; de stella fortiter excussum magno cum stridore tectum sacelli penetrare, & in petram aræ proximam illidi, Rex videndi cupidus, sacellum ingreditur, leuat de terra telum, quod aureis obseruat literis hanc epigraphen præferre. *Tolle, fode, posside hic & in æternum.* Magis Rex quid ea sibi visa lectaq; vellent demiratus, virum quendā sanctitatis fama celebrē consulit de prodigio, qui verba sic est non sine afflatu diuino interpretatus. *Tolle lapidē, fode terrā, posside hic thesauros temporales & in æternū spirituales*: paruit monitis & erutis de terra thesauris maximis, non tantū se postridie voti religione liberauit; sed etiam de hostibus triumphauit.

offert Edmundus quotannis SS. Regibus tres marcas auri, vastato regno,

non est soluendo voto.

stella apparet.

& telum literarum.

thesaurum abditum indicat.

Hanc historiam in nullo scriptore Anglicano reperi: videtur tamen, si vera est, ei S. Edmundo Regi, Martyrique conuenire, cuius 20. Nouembris festum agitur, & qui Anno 870. pro fide laureolam obtinuit: fauet quod is circa Natalitia Domini Rex electus dicatur & forte in Epiphania coronatus, vel si consecratus etiam & coronatus fuit ipso Natali Domini; Cæsarum Orientalium more (vt de Valente dixi) pro suo in sanctos tres Reges affectu terna voluit quotanis Dei dona corona redimitus dedicare: & sicut Clemens octauus ætate patrum dicitur quot annis Ecclesiæ præsederat, totidem pauperes quotidie sustentasse, sic ipse initio regni in Epiphania donatiuum ecclesiæ consecratum augere voluisse. Certe, quis huius sancti Regis Edmundi decessor, & regni successor fuerit, non liquet: ac licet Anno 870. vi-

conciliatur historia cum gestis Anglicanis.

tam putetur finijsse: quando natus & creatus Rex fuerit non satis constat: nam quod quidam volunt Anno 855. regnare cœpisse: alij tunc malunt eum iam regnasse: nec initium regni putant liquere: itaque si ei 25. vel 26. anni tribuantur: non est, quod catalogus Regum perturbetur, qui perijt circa ea tempora: solum enim hunc Edmundum miracula in morte & post eam patrata nobilitarunt: fuerit igitur Anno 240. regni victor de hostibus: sequenti potuit anno ab ijsdem martyr trucidari: interim rem totam arbitrio lectoris relinquo, & Paludani fide, periculoque narratam volo.

CAPVT XXXIII.

Prodigiosa sancti Ioannis Baptistæ manus, qua Christum die Epiphaniæ baptizauit seculo decimo maximo triumpho eodem die Constantinopolim defertur.

PROPHETICAM S. Ioannis dexteram veteres nominarunt: quod de futura siue fertilitate siue sterilitate quotannis pronunciaret: nam imminente fructuum & frugum vbertate, digitos explicare: contra quoties instabat annonæ caritas eosdem contrahere videbatur: ideo factum est, cum Antiochiæ seruaretur: quam seculis aliquot Saraceni dominatu presserant: vt Constantinopolitani Imperatores, omnibus machinis & molitionibus eam nanciscendi venarentur opportunitatem: quæ vix tandem Anno 956. opera Diaconi cuiusdam ipso S. Epiphaniæ festo venit in eorum potestatem eo maiori lætitia; quod cum Christi baptismum recolerent, ipsa baptizantis S. Ioannis dextera Constantinopolitanis obtigisset. Vt hinc ea firmetur opinio, Christum Græcorum recepta opinione, eadem die a Regibus adoratum & à S. Ioanne post 30. annorum curriculum Iordanis aquis baptizatum. Sed rem ipsam ex Menæis Græcorum placet repetere. *Postridie Theophaniorum celebramus synaxin sanctissimi & prodromi Baptistæ, quam ex prisca consuetudine seruamus, alijs illi festis diebus adiunctam, ne quid de miraculis ipsius taciti prætereamus: concurrit autem & venerandæ illius manus ad regiam vrbem translatio, quæ hoc facta est modo. Sebaste vbi præcursoris corpus humatum dicitur, Lucas Euangelista dexteram ex Prophetæ corpore manum detraxit, secumque Antiochiam deportauit, vbi plurima designauit miracula. Inter quæ Draco erat in finibus illis latitans, quem Ciues Deum arbitrati, anniuersario sacro homine per Græcanicam sortem delecto colebant. Accidit dein progressu temporis, vti Christianum sors attingeret, qui Draconi filiam suam victimam obijceret: Draco quippe è spelæo suo perreptans, vt inexspectatum subito portentum parebat, atque immane hians victimam hauriebat, dentibusque horrendum in modum discerpebat. Quapropter virgunculæ parens Deum, diuumque Ioannem multis lacrymis deprecatus, filiam vti suam à tam atroci & infami letho eriperet, huiusmodi artificium comminiscitur. Impetrat potestatem colendæ S. Ioannis præcursoris manus, quam dum exosculatur, clam dentibus pollicē morsu auellit, desideratoq; pignore potitus, templo egreditur: dieq; sacrificio destinato, populo frequentissimo filiam pater apportat, proximusq; iam Draconi, postquam illum aperto rictu vidit biantem, hostiamque anhelantem, sacrum illum digitum in medias biantis fauces conijcit, quo ille bolo repente exanimatus concidit, Paterq; filiam necato Dracone viuam retulit, & ingens miraculum atq;, genus liberationis admirandum publicè prædicauit. Populus insitati facti portento attonitus, persolutis Deo, & Dei prodromo gratijs, magnificentissimam ædem suis sumtibus exædificauit.*

Prophetica manus S. Ioannis Baptistæ.

Radero viridarum ad 7 septembris & 7. Ian.

S. Lucas manum detulit Antiochiam.

digitus S. Ioannis necat draconem.

Dicitur Episcopus die sacra S. cruci exaltatæ venerandam hanc manum spectante populo sublimē tollere, eamq; dum tollitur subinde explicari, subinde per se contrahi: atq; per explicatā quidem manum frugū vbertatem portendi, contractione vero annonæ caritatem denunciari. Quapropter multum Imperatoribus in votis erat, si qua ratione per translationem fieri posset, vt illa manu potirentur, præsertim Constantino & Romano Porphyrogenitis, vnde & his imperitantibus, ab Antiocheno quodam Diacono qui Iobus audiebat, ad horam illam vespertinam, qua Christiani veteres promore diem luminum celebrantes, sanctificationis mysterium peragebant, sacra Præcursoris dextera subducta, & translata Constantinopolim est, quam Imperator religiosissimus pietatis cultor magno desiderio exosculatus, in regia deposuit.

explicata manus fertilitatem contracta sterilitatem indicat.

Copiosius ea persequitur Metaphrastes in ijs quæ sunt apud Suriū ad 29. Augusti: solum ex eo describam translationem; & ea quæ circa festum Theophaniæ pie com-

Diaconus nomine Iob insidiatur manui.

mentatur. *Vir quidam*, ait, *qui erat relatus in sorte diaconorum Antiochiæ ciuitatis, Iob nomine, supernè inspiratus, & diuino zelo repletus, apud se cogitabat, possetne Præcursoris suffuratus dexteram, eam donum desideratum, largiri Christianis atque adeo ad talem processit experientiam. Pulcrum templum & excelsum sub nomine Petri Apostolorum principis positum est in ea ciuitate. In huius vestibulo cum suam is fecisset habitationem, cum sacrorum quæ illic erant vasorũ custode iniit amicitiam, vt ea de causa tentaret cum ipso tota nocte venerandæ manus adsidere loculo. Postquam autem petitioni non annuit is, cui credita fuerat custodia, inopinatum quid cogitans ad aliam transit machinationem. Cum sumtuosa & lauta mensa eum exhilarasset,*

rapit eam inebriato & sopito custode.

& amicè eum ad bibendum inuitando ad profundum & morti similem somnum deduxisset, & per quandam fenestram intempesta nocte se in templum demisisset, sensim & sine strepitu sacro aperto loculo, accipit pretiosam, quam desiderabat dexteram, & summo silentio reuersus diligenter quidem apud se seruat, quod furatus fuerat, ne cognosceretur ab aliquo barbarorum. Hinc egreditur Antiochia & iter iniit magno metu affectus, ne res fieret manifesta inimicis ad exsequendum propositum multis sæpe vtens precibus. Locum autem loco & ciuitatem ciuitate commutans, festinabat. Cumque letiferas illas vias sic peruasisset, peruenit ad fines Romanos, magnum quidem illum metum excutiens, audacius autem & confidentius festinans ad regiam ciuitatem. Postquam vero fidelis Imperator eius resciuit aduentum, & re admirabili fuit obstupefactus, Christo quidem non poterat agere gratias pro dignitate, vt quem insperatum impediret gaudium, eos autem, qui hoc sanctum cum hymnis, lampadibus, & vnguentis essent suscepturi, & ad ipsum allaturi, emisit: vt sicut ipse vox clamantis in deserto, parare vias Domini, & semitas rectas facere iussus est, ita etiam ipsi Christianam ingredienti ciuitatem, & à qua eius gratia non longè aberat, pararentur honesti & decori ingressus.

Ciuitas occurrit reliquiis.

Cum ergo appropinquaret Chalcedonem, nauis quidem emissa est Imperatoria, & Pontifex cum sacerdotibus, & quicunque ex senatu erant, clari & illustres simul, vt sacrum illum thesaurum inferrent in regiam, cum quibus quoque multitudo vrbe egressa mari, ei nauigarunt obuiam, vt eum deducerent. Postquam autem fuit susceptus, in manus Pontificis & eius ferebatur vlnis, & in mare adscendit, licebat videre ipsam quoque aquæ naturam placidam, & tranquillam mollibus fluctibus, ante nauem exsilientem, & ad Imperatores eius cursum dirigentem. Porro autem aliquid accidit aliis magis admirabile, & dignum manu veneranda Præcursoris. Aderat enim dies festus sanctorum luminum, in quo vera illa lux Iordanis fluenta complectens humanæ naturæ contritionem reformauit.

vigiliam cum ieiunio celebrat.

Et quoniam præcedente die ieiunio præpurgamur, accidit, vt ipsa hora vespertina, in qua mos est Christianis peragere sanctificationem, diuina manus aduenerit; quam cum Christi amantissimus Imperator tanquam cæleste donum, & ab interitu alienum suscepisset, & amplexus esset, desideriisque & fides lacrymas effudisset, reponit in medio templorum regalium, adeo, vt omnes crederent, ipsum adesse Baptistam, etsi sub adspectũ non caderet, & propositas aquas sua sanctificare dextra. Hinc canebatur hymnodiæ spiritus, illata lumina templũ illuminabant, omnium oculi ad sacram capsam erant apertis, & adspectu esuriebant sanctificationẽ.

die Epiphaniæ visus multorum luminum.

Sicquidem cum festum sanctorum Theophaniorum, & sic etiam sequens, in quo sacri Præcursoris memoria est, altius nobis tradita, quippe qui diuini baptismatis mysterio inseruierit, peregissemus, & celebrassemus, iudicauimus par esse manus quoque honorare depositionem festis annuis: hac quoque connumerata aliis festis eius, vt rebus illius, nihil sit non gloriosum & admirabile.

postridie eius celebratur translatio manus.

Et nunc ecce adest hoc festum clarum & insigne post circularem anni ambitum, distillans nobis imbres miraculorum, & ea deferens, quæ sunt futura animus nostris conducibilia. Est ergo nobis proposita omni ex parte gloriosa & veneranda manus Baptistæ, & Præcursoris, incorporeis circumdata virtutibus, quæ admirantur S. Spiritus virtutẽ, quæ in ea habitat. Quodnam ergo est hoc templum hodie pulchrius, quænam ædes diuina venerabilior & magnificentior hac? in qua hic sacer & diuinus thesaurus repositus, innumerabilium luminũ splendore cum cælestibus contendit spectaculis? sub quibus quæ supernè descendunt gratiæ S. Spiritus dispensantur pro modo vnius cuiusque fidei eorum, qui laudant & celebrant animabus in Christo Iesu Domino nostro

Curopalates A. 956.

Breuissimè Cucopalates ita refert idem. *Adducta est eodem tempore ex Antiochia*

vr-

in vrbem regiam veneranda præcurſoris manus, à quodam Diacono Iob nomine furto rapta: quæ cum ad Chalcedonem perueniſſet, Imperator miſſa regia triremi, & ſenatorij ordinis Principibus, egreſſo quoque obuiam Patriarcha Polyeucto toto comitante Clero cum facibus & lampadibus & thure in Regiam eam perduxit.

Hæc ſatis declarant celebre fuiſſe eo ſeculo ſacrum Theophaniæ feſtum, præmiſſa vigilia, quam illi (contra quam Latini faciunt) etiam cum in edia tranſigebant: celebris & aquæ Baptiſmalis conſecratio: & luminum accenſorum ritus: quamuis potius à Chriſti Baptiſmo, quam Magorum adoratione ſolennitatem ducerent.

CAPVT XXXIV.

Litem difficilem inter S. Bernuardum Epiſcopum Hildeſienſem & VVillegiſum Archiepiſcopum Moguntinenſem ſeculo decimo exeunte inchoatam, feliciter ſanctus Henricus Imperator A. 1007. die Epiphaniæ componit.

POST Conſtantinum, & Carolum Magnos & ſanctos Cæſares, magnos item ſanctorum Regum cultores, S. Henricus doctrina, ſanctitate & fortitudine non inferior: caſtitatis aureola ſuperior, nec eo in faſtigio ſocium nactus, eorundem videtur cultui mirifice fuiſſe deditus: quorum ſolennitate mira dexteritate, prudentiaque, quam Otto tertius Imperator, Siluester Pontifex Maximus, Italica & Germanica concilia per ſe, vel legatos fruſtra tentarant, feliciſſimè controuerſiam compoſuit, & animum Willegiſi implacabilem ita S. Bernuardo conciliauit, vt exinde nexu maximo familiaritatis coniungerentur: res ita contigit.

Ludolphus Saxoniæ Dux, cum Oda conſorte parthenonem Gandeſemenſem Anno ſalutis 852. conſtruxerant, & eius curam Altfrido ſexto Hildeſienſium Præſuli, velut loci Diœceti commiſerant: à quo & ſucceſſoribus eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopis tam baſilica conſecrata, quam velatæ deinceps per ducentos & annos quadraginta virgines, nemine litem eis vnquam intendente. Sed cum Sophia Ottonis ſecundi Cæſaris filia velum Gandeſemenſis parthenonis flagitaret: & faſtu quodam regio detrectaret id ab Oſdago tunc Epiſcopo Hildeſienſi recipere, qui pallio careret, ideoque Willegiſum Archiepiſcopum Moguntinum ambitioſè ad velum dandum inuitaret. Oſdagus loci diœceſanus, ne quid in canones peccaretur, aduolauit, monuitque officij Willegiſum, non licere inuito loci Diœcete Pontificalia ſolenni ceremonia peragere: ſed cum nihil proficeret, nihil ipſe Ottonis tertij præſentis, nec Theophaniæ Auguſtæ multorumque adſtantium Epiſcoporum veritus præſentiam, cathedram ſuam aræ principi admouit, probantibus alijs Pontificibus Oſdagi factum, eique adſiſtentibus. Itaque deſertus iam Willegiſus à multitudine, cum inſtaret Imperator & Auguſta, vt non niſi ad aram primariam Sophia velaretur, vix tandem conuentum eſt, vt vtriuſque manu velum Sophiæ: reliquis virginibus ab Hildeſienſi ſolo Præſule imponeretur. Nec deinceps Oſdago & Gerdago, ſed nec annis primis Bernuardo mota lis fuit, cum A. 993. Gerdago ſucceſſiſſet. Sed cum S. Bernuardus vigilantiſſimus gregi ſibi commiſſi paſtor, viſeret loca diœceſis & parthenones ad vigorem monaſticæ vitæ reuocaret, Sophiam regijs delicijs innutritam paſſus eſt aduerſariam, quæ annum quandoque vel biennium ad palatium diſcedebat patrono & defenſore Willegiſo, laxato monaſticæ diſciplinæ rigore, qua de cauſa cum officij ſui commoneretur, negauit ſe Epiſcopo Hildeſienſi ſubiacere: velatam ſe à Moguntino, cui & arrogandi ſibi iuris iſtius parthenonis auctor fuit, tantumque perfecit apud hunc, & ſocias ſanctimoniales; vt cum Eccleſia recens conſtructa conſecranda eſſet, eiecto per ſummum dedecus Bernuardo, id officij Willegiſo deferrent: Ne tamen ex voto ſuccederet, per legatum fortiter Bernuardus eidem obnunciauit, & ad ſedem Apoſtolicam appellauit, profectus etiam Romam à Siluestro Pontifice, Cæſareque Ottone perhonorificè ſuſceptus eſt: aderat Ottoni tunc S. Henricus Dux Bauariæ, qui poſt paulo ſuffragijs omnium electus eſt Imperator: is Siluestro & Ottoni de ſynodo Romæ cogenda fuit auctor. Interea Romam perfertur Willegiſum Gandeshemij coacta in diœceſi Hildeſienſi contra canones ſynodo, & ne-

Origo Gandeſemenſis parthenonis.

Semina diſſenſionis inter Moguntinum Archiepiſcopum & Hildeſienſem Epiſcopum.

S. Bernuardus reformat monaſteria.

Aduerſatur ei Sophia monialis.

Cui patrocinatur Willegiſus Moguntinus.

S. Bernuardus appellat ad Papam. Cogitur Romana synodus acta Willegisi rescinduntur Legatus Apostolicus violatur.

nequaquam obnitentibus Hildesiensibus, locum suæ diœcesi violentur arrogasse, qua re cognita Siluester Romana in synodo Willegisi acta rescidit,& Bernuardo solenni ritu contulit ius omne cœnobij Gandesemensis, ac Fridericum legatum àlatere in Germaniam ablegauit, qui concilio Palathi conuocato, mandaret Willegiso, ne deinceps iura monasterij attentaret. sed eius aduentum, autoritatem & mandata spreuit Willegisus, synodo violenter turbata, Bernuardo etiam cum pro muneris ratione monasterium inspiceret, cum suis exturbato. Res ad synodum Francofurtensem delata est, præsidibus tribus Imperij Electoribus Treuirensi, Coloniensi, Moguntino, & alijs Germaniæ Præsulibus nullo successu: missus iterum ad Pontificem & Cæsarem legatus à Bernuardo: cogitur iterum concilium, nec profici in ea causa quidquam potest. Ottoni vero paulo post decedenti S. Henricus subrogatus est, qui demum A. 1007. cum sub natalem Domini Palathi cum Imperij Procenibus, & Episcopis moraretur, auctoritate sua litem tot annis Romæ, & in Germania varijs in concilijs irrito conatu tentatam & ventilatam, ipsa Epiphaniæ tam vigilia quam festiuitate composuit, & animos exulceratos cum offendiculo totius Ecclesiæ, conciliauit. quare cum Imperatoria libertate grauiter pro delicti magnitudine Willegisi inimicitias implacabiles publice perstrinxisset, & is ea maiestate dicentis pacifici Cæsaris fulminatus, de peruicacia mentis subito deiectus esset, totamque rem arbitrio Cæsareo reliquisset, sic decidit, vt ius omne monasterij Gandesemensis intactum & inuiolatum perpetuo Præsulibus Hildesientibus permaneret: & Bernuardus in vigilia Epiphaniæ dedicaret Ecclesiam: ipsa vero festiuitate solenni ritu virginibus velum impertiretur: rem ipsam circa pacis compositionem gestam ab oculato reor teste conscriptam ex vita S. Bernuardi placet attexere.

Tangmarus in vita S. Bernuardi.

Anno autem incarnationis Domini nostri Iesu Christi 1007. Rex venerandus Henricus, totius Romani Imperij potentissimus Palathi natale Domini cum maxima gloria celebrauit. Quocunque verò sapientissimus Imperator ora sui sanctissimi vultus circumtulit, si quos forte diffidentes reperit, aut statim reconciliabat, vel si quidquam obstabat, vt id non posset efficere, nunquam mente feriabat, donec violatam caritatem reformabat. Quod etiam tunc in festo singularis Natiuitatis facere prudenter instituit: nam vetus odium, quod Archiepiscopus Willegisus ad Hildesiensem Episcopum S. videlicet Bernuardum leuibus de causis conceptum sæuis irarum stimulis irremediabiliter sub mente nutriebat, sæpius delinire cupiens, animositate illius destitit. Veruntamen coram multis Episcopis, alijsque principibus, qui ad Palatium affluxerant, conueniens Archiepiscopum, tanta auctoritate pertinaciam animi illius digna inuectione confregit, vt se totamque controuersiam illius iudicio vel fratrum votis offerret. Deinde sapientissimus Rex sæpius interceptam Gandesemensis ecclesiæ dedicationem in vigilia Epiphaniæ Domini indixit, quæ tunc prima feria resurrectionis Christi accidit, velationem etiam ancillarum Dei in ipsa Epiphaniarum sacra die. Venerabilis igitur Bernuardus Episcopus Willegisum Archiepiscopum, & ceteros fratres in auxilium sui ad prædictæ ecclesiæ consecrationem inuitauit: Nec mora adest sacra solennitas, consecrationis mysteria ex præcepto B. Bernuardi Episcopi diriguntur. fiunt omnia fraterna caritate, ita vt Archiepiscopus in adspersione primum locum obtineret, & cum ipso B. Bernuardus Episcopus. In Ecclesia verò ipse cuius parochia erat, mysteria consecrationis fratribus dispensabat, primum namque gradum ille obtinebat. Expletis itaque gratia Dei omnibus fraterna caritate, Rex cum Archiepiscopo & ceteris ad populum progressus, sic locutus est. Diuturnam peccatis agentibus controuersiam carissimi hodie deponere & terminare dignum duximus. Agnosco enim & scio hanc Ecclesiam & adiacentes villas Hildesiensibus Episcopis semper pertinere, & ab illis absque contradictione possessam esse. Ad hæc verba Imperatoris Willegisus Archiepiscopus tandem Dei misericordia in se rediens, & quidquid proprio reatu, vel aliorum instinctu in Deum, & sanctam eius genitricem exercuisset, videlicet iniusta inuasione Parochiæ Gandesem, ad titulum Hildesiensis ecclesiæ pertinentis publicè confitens, iuri & repetitioni eiusdem loci abrenunciauit, & in testimonium huius abrenunciationis ferulam Episcopalem B. Bernuardo tradidit, dicens Frater carissime, & Coepiscope, abrenuncio iuri huius ecclesiæ, & hanc Pastoralem ferulam quam manu gesto, tibi sub testi-

Pacificus S. Henricus.

inuehitur in Willegisum.

S. Bernuardus socium sibi adsciscit Willegisum in dedicatione.

Imperator diœcesi Hildesi restituit ius ablatum.

testimonio Christi, & Domini nostri Regis, & Fratrum nostrorum trado in testimonium, vt hoc neque ego, neque vllus successor meus, aliquam interpellationem, vel repetitionem de hac possit habere. Sicque officium missæ ab Archiepiscopo consensu B. Bernuardi solenniter peractum est. Sequenti autem die Epiphaniæ Domini velatio Virginum solenni celebratione præsente Rege, omnibus Episcopis, à Bernuardo venerabili Episcopo facta est: sicque gratia Dei rebus in pace & caritate sapientia mitissimi Principis compositis discessum est: Hactenus Tangmarus. Videas ex his, etiã tum moribus receptũ: vt vigilia Epiphaniæ & non cedere dominicæ: Multum prouidit sapientissimus Imperator, multa animo secum versauit quomodo radicitus odium inueteratum Willegisi Præsulis alias sancti exstirparet & offendiculum toti Germanicæ, & Italicæ datum, opportuno sanaret & efficaci remedio: locum eam in rem delegit eundem, in quo Willegisus auctoritatem sedis Apostolicæ, legatique eius in synodo Palathensi violarat: tempus selegit natalis Dominici, quo pacem Angeli bonæ voluntatis mortalibus annunciarunt & stella cœlo coruscans Gentiles ad pacem cum Iudæis sanciendam inuitauit: ac ipsi recens nato principi pacis, *Factus in pace locus est*. Tunc mitissimus licet Imperator sic tamen acri reprehensione (quam merebat) & occulta vi numinis precibus exorata perculit implacabilem alias animum Willegisi, vt quasi sideratus agnoque similis in potestate se Cæsaris fore promitteret: qui vigiliam Epiphaniæ delegit paci sanciendæ, qua Magi Gentiles primi Doctores Iudæorum Christiani, eos & de nato Messia erudierunt, & ad feriendum coram ipso pacis fœdus æternum, inuitarunt: ipsam autem Epiphaniam voluit esse tesseram initæ iam & confirmandæ pacis; & pacificæ rursus possessionis Bernuardi, vt sicut occasione velationis Sophiæ eruperat omnis dissensio: per ipsam à Bernuardo præsente Willegisio factam confirmata concordia Cæsare & tot aliis testibus Episcopis stabiliretur: & hoc eò quidem loci, vnde per ignominiam & iniuriam non semel fuerat S. Bernuardus exturbatus. Stetit ea consensio quoad vixit Willegisus inuiolata, qui licet tardus ad odium deponendum fuerat: ita tamen omne vertit in amorem vt nunquam cessarit mutuis officiis beneuolentiæ sanctitatem etiam Bernuardi deinceps revereri. Henrico suffectus est Conradus Salicus, qui an. 1025. sub initium principatus Epiphaniam Domini more regio maxima procerum frequentia celebrauit Paderbornæ. Successor eodem seculo Henrici 3. Henricus quartus anno Christi 1054. ab Hermanno Archiepiscopo Coloniensi Aquisgrani, Rex Romanorum quinquennis cum esset consecratus, hoc videtur ab Hermanni successore S. Annone hausisse, dum pueritiã eius moderaretur: quod festum consecrationis præcipua solitus sit religione peragere: & cum filium in festo Epiphaniæ Regem fecisset inungi, id vt piè celebraret, quotannis eidem imperauit: vestigium huius reperio in tabulis publicis, quibus Abbatiæ Prumiensi prædium Brunsfeldt restituit: *Coloniæ, vt inquit, in nostra præsentia & filij nostri Henrici Regis iudicio Principum conuicto* (inuasore eius Henrico) *aderant Egelbertus Treuirensis, Fridericus Coloniensis, Buchardus Monast. Wido Osnab. Henric. Rodel.* subdit: *deinde cum Coloniã Werdam curtem nostram venissemus: idem Comes Henricus negauit se Abbati prædium reddidisse Coloniæ, & iterum in Conuentu Principũ conuictus, ne iterum negaret in manu Abbatis Wolframi & Bertoldi aduocati reddere. Fecimus præsente filio nostro Henrico Rege &c. hoc fecimus, vt orarent Prumiæ pro me & filio Henrico Rege, Parentibus Conrardo auo & Henrico Patre. Orationes Abbas cum Fratribus faciat, eosdem reficiat, ac pauperes 50. pascat, quotidie, maxime vero diebus ordinationis nostræ in regnum 16. Kalend. August. & die ordinationis filij nostri Henrici Regis in regnum scilicet in Epiphania. Anno 1101. indic. 9. an. ordinationis regni 48. imperij 46. 3. nonas Augusti actum Werdæ.*

Velatio Virginum fit die Epiphaniæ.

Prudentia S. Henrici in compositione huius pacis.

Chronic. M. S. Brunsv.

Henricus 5. in Epiphania Rex consecratus.

CAPVT. XXXV.

S. Erminoldus A. 1120. ipso die Epiphaniæ multis vaticiniis clarus Martyr moritur.

Visio S. Ottonis Episcopi. Similis scalæ Iacobiticæ.

CVM Henricus quintus circa salutis annum 1109. Ratisbonæ comitia maximo principum consessu celebraret, vt ciuitas eam frequentiam advenarum non caperet, sed S. Otto Bambergensis Præsul extra mœnia duas inter arbores erectis tentorijs in campis habitaret, vidit per quietem eo loci scalam erectam cœlos ipsos altitudine superare. & ne quid Iacobiticæ deesset visioni, cœlestes genios alternantibus vicibus adscendere & descendere: mox cœlitus informatur, eodem in loco cœnobium construendum, cuius ascetæ mixtæ vitæ laboribus dediti, non tantum Mariæ contemplationis adscensu; sed & proximorum saluti Marthæque solicitudini dederentur, statim in animum induxit suum, illic suis id sumtibus exædificare: quod Prufingense nominatum Anno 1114. primum meruit Archimandritam habere Erminoldū, origine Sueuum, nobili genere natū. Qui cum liberioris nactus vitæ religiosos eos arctiori disciplina coërceret, quod amare debebant in Patre filiorum amantissimo: hoc vertit in odium: & licet animi sui constantia & mortis despicientia cultros in caput suum alias districtos de manibus eorum excussisset: vnus tamen reliquis audacior & immanior monastici rigoris impatiens, vectem impegit in caput, vt taliter saucius breui post cum sanctis Regibus Deo moriturus aurum, myrrham, & thus fortiter & pie raris tunc vaticinijs illustratus dedicarit: seriem martyrij ex Surio describamus, quod donorum illorum trium non incongruam adferat interpretationē.

Origo Prufingensis monasterii.

Erminoldum persequuntur Monachi dissoluti.

Iob 27.

Itaque cum teneret iustus (vt ait Iob*) viam suam: nec iustificationem suam quam cœpit tenere desereret, nam & semita vitæ suæ quasi lux splendens iuxta Sapientis eloquium procedendo ad perfectum diem iam creuerat; tanta lucis adspectus filios tenebrarum offendit, grauisque eis erat ad videndum, qui magis quam lucē tenebras dilexerunt: proinde cum tempus adesset, quo Dominus seruum accreuerat suum iam in pace dimittere post pondus diei & æstus, mercedis æternæ denario præmiandum, iam filij pestilentes, ac tanto patre prorsus indigni, lupaliter velut agni degeneres in Pastoris interitum conspirabant. Igitur vnus talium, campiductor infelix, nomine quidem Aaron, Absalon autem omine, patris persecutor, cum non vt Aaron Pontifex: sed cum esset carnifex anni illius, diabolico exagitatus instinctu, locum ad quem vir Dei venire necesse habebat, diligentius obseruabat. Ligneum vectem vtraque manu vibratum, viribus totis insurgens, capiti venientis illisit, tanto annisu percutiens sacrum caput, vt ad terram mox seruus Dei sterneretur. Eo igitur instrumento mortis, & genere, quo Frater Domini est occisus, occiditur, ne gloriæ illius extraneus existimetur, aut exsors, qui consors est passionis, quamuis hic vt ille non statim obierit, vt in hac potissimum die gloriosius suæ mortis Domino sacrificium immolaret, quo Magi videlicet eidem tria munera mystica obtulerunt. Denique si aduertas, eadem dona nostrum Erminoldum intelliges obtulisse, si per aurum quod inter metalla malleo plus obedit obedientiam; in myrrha, quæ carnem à corruptione conseruat, & vermibus castitatem; in thure quod vritur, & crematur vt frangeret caritatis ardorem memineris designari. Non sua propria, sed communia requirentis. Igitur vt in illam diem tunc se sacrificaturus Domino seruaretur, ictu vectis accepto, tabescens, viribus corporis cœpit repente destitui: iamque ante festum Epiphaniæ lecto decubuit & in ipsius sacratissimi festi vigilia fatiscentibus artubus iacuit aliquamdiu nihil loquens, & post pusillum ad se reuertens, & eleuatis oculis in discipulos, qui adstabant, hilari eos adspexit intuitu; sed affectu hilariori eos omnes, qui aderant, iucundauit. Etenim requisitus ad thronum Dei testatus est se raptum habuisse cœlestem, & verba bona & promissa se ibi consolatoria percepisse. Lætatus sum,* inquit, *in his quæ dicta sunt mihi, nunquam videlicet defuturum diuinum officium in hoc loco. Addit & librum vitæ sibi ostensum, Fratrum nostrorum nomina, mortuorum, præsentium & futurorum adscripta*

reuelatio de successu monasterii Prufingensis. & de Prædestinatis religiosis.

literis

literis aureis continentem: & hoc ait signum vobis, vt certum esse noueritis, id quod loquor, cras inter maioris Missæ solennia cantante choro: Gloria in excelsis Deo, egrediar ex hoc mundo: erat autem vt dixi vigilia Epiphaniæ: cauete igitur inquit, cum signum mei transitus audieritis, ne quis error aut negligentia huius occasione in diuino contingat officio; sed paucis egredientibus, à ceteris cum omni deuotione sacra missarum solemnia more solito peragantur. Vt igitur testimonia sua credibilia fierent, & sciremus, quia verum est testimonium eius: sicut dixit, euenit: Nam in sancto Epiphaniorum die, hora, qua dixerat, anima illa beata, domum corpoream ac terrestrem non manufactam in cælis acceptura relinquit, introiens in potentias Domini, sub hymno videlicet Angelorum, vt ibi perenniter inter Angelos ipsam Gloriam in excelsis concinat: Transijt autẽ An. Domin. 1121. Quis enim quæso non videat ideo transitum eius ad eum diem fuisse translatum, qua Dominus sacrificia Magorum accepit, & inter currentibus annis aliquot cælos super se baptizatum voluit aperiri, & in cæna aquam conuertit in vinum, ad nuptias, vt liquido monstraretur quod die eodem Erminoldus noster domum cælestem introiuit in holocaustis; & cæli, qui Regi patuerant, militi & ipso die patere deberent, & quod molestiarum aquæ præsentium inter conuiuas æthereos in vinum sibi essent æterni gaudij conuertendæ. Quis cum præterea purpurata rosaria martyrum introisse non credat, cum & iustitia suæ causa mortis exstiterit, propter quam persecutionem passus est occisoris, & in morte seruauerit patientiam nihil durum interminans imprecansque lictori, & cum postremo tantæ conscientiæ fuerit in eo sanctitas, vt moriturum se præsciens, & prophetans, de diuino magis officio, quam de suis exequijs voluit ordinare.

Moritur tempore Missæ.

Apposité mortis in Epiphania Domini obitæ rationem adfert: commendatque quod cauerit, ne nuncio mortis ipsius officia diuina sequenti die interturbarentur: similis solicitudo Rothegarden S. Bernwardi (de quo capite superiore dictum) materteram incessit moribundam, cum cælitus didicisset se tempore solennis missæ sacrificij die natali Dominico decessuram: hoc enim de ea refert Tangmarus. *Interea ait, Domina Rothegardis digna memoriæ Hildewardeshusensis ecclesiæ Abbatissa venerabilis Bernwardi matertera, diuturna corporis infirmitate castigata, resolutionis suæ diem semper optabilem diuino, vt creditur instinctu, instare cognouit, vnde in sacratissima nocte Dominicæ natiuitatis ad missam: dominus dixit, in ecclesiam se ferri præcepit: inde omnibus ritè peractis, denuo ad lectum reportata, conuocatis sororibus ita exorsa est. Ex hac vita me hodie, carissimæ, quo Deus iusserit, inuitari, vobis denuncio: sed hoc, quia infra maioris Missæ solennia futurum esse non ignoro, ne qua diuini famulatus fiat interruptio, vos audita mea morte minimè turbari deposco. Dei namque tanto mihi largius auxilium adfuturum esse confido, si modo nulla eius seruitij, mea causa, facta fuerit intermissio. Diuinis itaque solennijs ex more completis ad communiendum exitum meum quantocyus excurrere festinate: suoque Creatori animam precibus attentius commendare curate: vestrumque semper finem suspectum habentes in illo tremendo iudicio cum licitum est, per bona opera Deo digne inueniri satagite. His dictis eas stupentes nimium pariter admirantes abire permisit. Quod quia spiritu prophetico præuiderit, rei patenter exitus ostendit. Nam vt prædixerat infra maiorem missam, incipiente sequentia, sancta illius anima carnis est ergastulo soluta.*

in vita S. Bernwardi. similis præuisio futuræ mortis sub Missæ sacrificio.

Hactenus quomodo seculis omnibus iam inde à Christo nato ad translationem vsque postremam Mediolano Coloniam festum Epiphaniæ sit celebratum: & quæ in eo memoratu digna cõtigerint, sunt enarrata. Sequitur vt quæ Coloniæ circa eosdẽ gesta sint ad cultum eorum auctiorem & alibi deinceps persequamur: prius tamen Elisabethæ circa translationis tempus viuentis visionem de ijs audiamus.

CAPVT. XXXVI.

S. Elisabethæ Schönaugiensis A.1152. præclara visio SS. Regum in cœlis gloriosorum die Epiphaniæ & similis An.1154. Walleno cœnobiarchæ oblata.

VIXIT S. Elisabetha Schönaugiensis, dum sancti tres Reges Coloniam deferrentur, de cuius sanctitate ab Ecclesia confirmata & Spiritu prophetico plurima tractata sunt in Vrsulanis: nobilem habuit in festo Natiuitatis, SS. Trinitatis, & Deiparæ gloriosæ cum exercitu geniorum cœlestium exsultantis, postridie S. Stephani, deinde S. Ioannis & Innocentum præclaras visiones: insignis prorsus & geminata in festo Epiphaniæ ei obtigit, quam verbis eius recitabo, *In circumcisione Domini & Epiphaniæ visiones vidi Dominicæ diei: Sed euidentius in Epiphania: tum etiam in prima vespera vidi tres Reges coronatos stantes ante thronum, & accedentes adorauerunt flexis genibus ante filium hominis, & tollentes coronas de capitibus suis, obtulerunt eas in manus ipsius: rursusque eas ab ipso receperunt: In die ad missam rursum eosdem tres vidi adorantes coram Domino Iesu & munuscula nescio quæ lucida in manus eius dare visi sunt.* Quid si munusculis illis xenia, vota piaque desideria cultorum & clientum sanctissimorum Regum intelligantur, quos ipsi proximi Throno Dei, ob eminentem & Patria rchalem inter gentes prærogatiuam Deo per se repræsentant: de quibus multa infra? Nobilis & alia fuit visio, quam anno quodam posteriore die eodem Epiphaniæ meruit accipere. Tunc enim tria simul diei mysteria sunt eius oblata visioni: quæ inter primas tenuit sanctorum Regum talis adoratio. *In Epiphania quoque Domini*, inquit *ipsa, multiplicauit Dominus gratiam suam in me, & vidi in Spiritu Dominam meam, & paruulum eius, quasi in domo quadam longè posita, commorantes: & ecce tres viri regalem habentes decorem introierunt illuc, & flexis genibus adorauerunt coram puero. Vnus autem ex eis proferens numisma aureum magnum, quasi imagine regia signatum, obtulit in manus ipsius: similiter & alij duo accedentes munera sua in vasculis quibusdā reuerenter obtulerunt.* Ergone singulos tantum vult singula Christo munera consecrasse? Negat id maior & potior pars Patrum, & Doctorum: sed obtulerit primus aurum signatum magni ponderis: non tamen id solum dicitur protulisse: licet exprimat id speciatim, quod magnitudine sua reliquorum aurea munera longè superarit. Habes & hic quod alias excussi, de auro singnato tunc consecrato.

Lib. 2. c. 16.

Visio præclara de tribus Regibus. Primus numisma aureum signatum offert.

Altera successit nuptiarum Canæ Galilææ visio. *Post hæc*, inquit, *& nuptiæ illæ, quæ factæ sunt, in Cana Galilææ repræsentatæ mihi sunt: & vidi rursus illic Saluatorem cum Maria Matre eius, inter conuiuas discumbentem & sex hydrias ibidem positas.*

Videt nuptias in Cana.

Concludit cum tertia Baptismi Christi relatione: *Insuper virginei corporis sui ablutionem, quæ in Iordane celebrata est, Dominus ancillæ suæ præsentare aspernatus non est. Vidi enim, qualiter cū S. Baptista suo in aquas beati fluminis descendit, & baptizatus est ab eo: & qualiter columba de cœlo descendens venit, & requieuit in vertice eius. Et ego ab hac visione expergiscens in hæc verba os meū aperui. In columbæ specie Spiritus S. visus est, paterna vox audita est, hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.*

& Baptismum Christi

Biennio post. A. 1154. Walleno Cisterciensis familiæ Abbati in Maiosensi monasterio Scotiæ precibus diuinam opem imploranti visio talis SS. Regum oblata scribitur. Psallebant in vigilia Epiphaniæ cœnobitæ in choro, cum mente cœlitus abducta à sensibus Wallanus stellam adspicit in aëre radiantem, quam præcedentem tres Reges ab oriente cum apparatu magnifico sequebantur Bethlehemum vsque: ibi puerum Iesum in matris gremio residentem prostratis humi corporibus vidit adorantes, mysticis eundem muneribus honorantes, ac demum in somnis Reges diuinitus admonitos alia via sua regna repetijsse: vide Henriquetz in fasciculo l. 2. dist.

Wallano visi tres Reges, Manrique in Annal. Cister.

lib. 2. distinctione 26, cap. 58. Manrique in Annalibus Cisterciens. dicto anno, cap. 4.

CAPVT XXXVII.

Philippus Archiepiscopus Coloniensis post annum 1170. *in pretiosissimam lipsanothecam sanctos tres Reges transfert, qui cœlestem spirant odorem.*

PRÆTERMISSIS iis, quæ fusius alibi sum de Reinoldi translatione persecutus: hoc seculo quædam ad cultum SS. Regum Coloniæ gesta sunt enarranda: quo beneficia per eos nouos tutelares Coloniensibus & toti Germaniæ cœlitus collata planius cognoscantur. Reinoldo igitur peste Romæ sublato, sub annum 1167 in peruigilio Dei parentis in cœlum adsumræ, tam Cæsaris desiderio, quam Metropolitani Collegij Coloniensis suffragijs omnibus Decanus Philippus Heinsbergensis pacis & belli artibus expolitissimus subrogatur anno vertente, quem præter corporis speciem & pulchritudinem rara prudentia, morum comitas, animi magnitudo, probitas: denique conciliatrix animorum beneficentia summis infimisque commendabant. Philippus fit A. 1167. Archiepisc. Laus eius.

Hic cum annis ab hinc sex insigni ceremonia tantum thesaurum in vrbem inuexisset, & biennio post pro eorum detentione centum & viginti quinque bellatorum millia contra potentissimos Principes Germaniæ prope Andernacu in aciem eduxisset, & gloriose quidem: nemine hostium, à quibus fuerat sæpius antea lacessitus audente comparere: sed ad tantarum copiarum adspectum in latebras se abdentibus omnibus, victor rediisset, vt primum suscepit Archiepiscopatum, animum adiecit ad Reges, quibus posset modis, ornandos. Studium eius defendendi SS. Reges.

Multum auri, argenti & gemmarum contulit, ad ingentis magnitudinis hierothecam, omnique qua valuit arte fabrerrime sic elaborandam, vt multorum sententia videatur ars materiam alias pretiosissimam superare. Nec incongrue tam duodecim Prophetas (quorum vaticinijs tanto ante fuerant prænuntiati) quam totidem Apostolos (quorum officium Christo nondum passo primi obierant, visiones item Apocalypticas vitam & perpessionem Dominicam (quæ muneribus mysticis declararant, denique virtutes 12. quibus eminuerant, sic repræsentat ars, vt anima tantum ad motum vitæ deesse videatur. Scio nonnullos thecam illam ex ære fusam credidisse: quos temporum illorum æqualis confutat Ægidius aureæ vallis cœnobita: *Temporibus ait, Domini Philippi Archiepiscopi qui successit Reinoldo fabricata est capsa miræ pulchritudinis ex auro & gemmis pretiosis, in qua reposita sunt corpora eorum.* & ornandi.

Nec prodigium defuisse, cum è vilioribus loculis in sumtuosam hanc lipsanothecam corpora transferrentur: nam invsitatum odorem præsentibus adspirarunt, vt non defunctorum corpora: sed casea stacte vel merum esse balsamum viderentur: nec est quod ad funerationem confugias: vt libens dedero, corpora præstantissimis aromatibus condita tabem multo tempore arcere potuisse: cum tamen in craneis nulla pateat scissura vel foramen immissi balsami, & vestes ipsæ tanto tempore fuerint a carie conseruatæ, accessisse quædam diuina vis putatur: cui coæuus id adscripsit Ægidius his verbis. *porro cum corpora eorum leuarentur de locellis suis, tanta fuit fragrantia, vt omnes, qui aderant, eius suauitate reficerentur. Singula corpora singulos dederunt odores, differebatque odor ab odore; vt merito dicere possent illud Apostolicũ, Christi bonus odor sumus in omni loco. adhuc eorũ vt fertur integra perdurant corpora, pellibus suis & neruis cohærentia, ijsdem vestibus inuoluti, in quibus cum myrrha & aromatibus fuerant sepulti.* Licet igitur iisdem fuerint pariter cum aromatibus funerati. hoc fuit singulare prorsus & inauditum, quod vnus balsamum; alter stacten forte tertius alium his fragrantiorem exhalant odorem, non emarcidum, & euanidum ob mille annorum siccitatem, sed vigentem, & recentem; nec confusum & incertum; sed quem præsentes facile à quouis alio secernerent & à quo diffunderetur corpore sensu diiudicarent. Odor prodigiosus

CA-

Henricus de foro. Multum Philippus hic Archiepiſcopus vigilauit, pugnauit, laborauit, vt ſancti Reges Coloniæ tuti contra multorum hoſtium adſultus permanerent, & ijs cultus & honor debitus ab omnibus tribueretur: vt mirum non ſit, ei ſucceſſoribusque Deum ſtatim maxima beneficia iure perpetuo contuliſſe: primus enim diœceſi Ducatum Angariæ, Weſtphaliæque cum alijs ampliſſimis poſſeſſionibus acquiſiuit, contra hoſtes defendit, & ad poſteros transmiſit & ita Colonienſem Electoratum armis ac potentia communiuit: vt cœperit ipſi Friderico Barbaroſſæ fieri metuendus, qui eidem, cum Henricum Leonis Bauariæ Saxoniæque ducem proſcripſiſſet, ob ingentia merita duos illos Ducatus contulerat. Cœperat ea Ducis cum Cæſare diſſenſio Mediolani: & vt multi volunt tunc cum ſancti Reges Coloniam deferrentur: confirmata tamen magis in altera expeditione Italiæ prope Alexandriam: ſed in flammam erupit in Germania, cum quartum ad comitia vocatus, venire detrectaret, quam rem coæuus Helmoldus ita memorat.

Henrici cura pro cuſtodia SS. Regum

augetur ducatu duplici.

In illo tempore Philippus Colonienſis cum multitudine graui exiens de finibus ſuis, peruagatus eſt terram Ducis, deuaſtans eam incendijs multis, & ita procedens vſque Quernhamele, non adiecit vlterius progredi, ſicque reuerſus eſt, in locum ſuum: circa dies illos reuerſus eſt Imperator de Italia, cui occurrit Dux apud Spiram, & illatas ſibi iniurias à Domino Colonienſi conqueſtus eſt, in præſentia ipſius. Quod Imperator tunc quidem diſſimulans, cis curiam indixit apud Wormatiam, *ducem tamen præcipue ad audientiam illuc citauit, reſponſurum querimonijs Principum. Quod intelligens dux, eo venire diſſimulauit: Imperator autem aliam ei curiam indixit in Magdeburgh, vbi Theodoricus Marchio de Lansbergh duellum contra eum expetijt, exponens ei quaſdam traditiones contra Imperium factas; Dux autem hoc animaduertens, venire noluit; In Haldesleben tamen conſtitutus per internuncios Domini Imperatoris colloquium expetijt: Imperator itaque exiuit ad eum ad locum placiti, quem Dux verbis compoſitis lenire ſtuduit: Imperator autem quinque millia marcarum ab eo expetijt, hoc ei dans conſilium, vt hunc honorem Imperatoriæ maieſtati deferret, & ipſo mediante gratiam Principum, quos offenderat, inueniret. Illi autem durum viſum eſt, tantam perſoluere pecuniam, & non acquieſcens verbis Imperatoris, diſceſſit. Exinde Imperator tertiam ei curiam*
Goslariæ præfixit; nec minus illam ſuperſedendo neglexit. Imperator itaque pro- 3.
cedens in concionem ſententiam aduerſus eum proponit, quærens, quid ſuper hoc iuſtitia decernat, quod legitimè vocatus iudicium declinauerit, & per contemtum ad audientiam ſuam venire noluerit, cui ex ſententia Principum reſponſum eſt, quod iuſtitia dictante omni ſit honore deſtituendus; ita, vt proſcriptione publica diiudicatus, & Ducatu, & omnibus beneficijs careat, & alter in locum eius conſur-
gat. Confirmata itaque ſententia Imperator, id adiudicauit fieri. Quartam ta- 4.
men adhuc curiam rogatu Principum ei indixit, ad quam cum non veniſſet, fecit, vt ſuperius ex ſententia Principum instructus erat, & Bernardum Comitem de Anhald pro eo ducem conſtituit, & Epiſcopis, vt ſua reciperent. quæ in beneficio habuerunt, mandat, & bona eius publicari præcepit; Hac opportunitate Philippus Ducatum Weſtphaliæ Cæſare iubente delectis cùm copijs inuaſit, occupauit, ſibique penitus ſubiugauit, Deo cælitibuſque fauentibus, & Imperij Principibus annuentibus: ipſi enim idem auctor ſchiſmatis finem tribuit capite 21. his verbis *Reconciliatus eſt etiam Papæ Alexandro* (Fridericus) *mediante Philippo Colonienſi, & eum, cui diu aduerſatus fuerat, tunc in pace recepit, anno igitur Incarnationis 1177. reſpexit Dominus de ſolio ſuo excelſo ſuper filios hominum, & orta eſt in Eccleſia Dei dies exſultationis & lætitiæ, ceſſante ſchiſmate, quod 20. annos Eccleſiam diſſipauerat, & facta eſt pax inter regnum & ſacerdotium.*

infeſtat Henrici Leonis terras.

Imperator Ducem Henricum ad cauſam dicendam ter euocat

Goslariæ ſententia Principū proſcribitur.

Philippus occupat ducatum.

reconciliauit Papæ Cæſarem.

ſublato 20. annorum ſchiſmate.

Proſcriptionem Henrici factam eſſe anno 1180. refert Albertus Stadenſis. *anno,* inquit, *Domini* 1180. *Imperator Wirtzeburg curiam habens in Natali Domini Henrico Duci abiudicauit omne feudum, quod ab imperio tenuit, vel Archiepiſcopis: Bernardus Comes de Anhold ſuſcepit Ducatum* Saxoniæ, *& Philippus Colonienſis Du-*

Albertus Stadenſis in Chronico.

tendebatur, cum omni iure & iurisdictione; videlicet cum Comitatibus, cum Aduocatijs, cum conductibus, cum mansis, cum curtibus, cum beneficijs, cum ministerialibus, cum mancipijs, & cum omnibus ad eundem Ducatum pertinentibus ecclesiæ Coloniensi legitimo donationis titulo Imperatoria liberalitate contulimus, & requisita à Principibus sententia, an id fieri liceret, adiudicata, & communi Principum, & totius curiæ adsensu approbata, accedente quoq; publico consensu dilecti consanguinei nostri Ducis Bernardi, cui reliquam partem Ducatus concessimus, præmemoratum Archiepiscopum Philippum, portione illa Ducatus suæ collata Ecclesiæ vexillo imperiali solenniter inuestiuimus. Hanc igitur legitimam maiestatis nostræ donationem, & inuestituram Coloniensi ecclesiæ, & sæpedicto Principi nostro Philippo Archiepiscopo, omnibusq; suis successoribus confirmamus, & in omne posteritatis æuum eis ratam permanere volentes, ne quis eam ausu temerario infringere, vel quomodolibet violare attentauerit, imperiali edicto inhibemus, & hanc nostram constitutionem præsenti priuilegio aureæ excellentiæ nostræ bulla insignito, confirmamus authentice: testibus adnotatis, qui huic facto interfuerunt: sunt autem hi: Arnoldus Treuirensis Archiepiscopus, Wigmannus Magdeburgensis Arch. Conradus Salsburgensis, Sifridus Bremensis Electus, Conradus Wormaciensis Episc. Rudolphus Leodiensis Ep. Bertramus Metensis Ep. Arnoldus Osnaburgensis Ep. Conradus Abbas Fuldensis, Adolphus Abbas Hirsfeldensis, Lotharius præpositus Bonnensis, Luduicus Palatinus Saxoniæ, & Landgrauius Turingiæ, Bernardus Dux Westphaliæ & Angariæ, Godefridus Dux Lotharingiæ, Fridericus Dux Sueuiæ, Otto Marchio de Brandenburch, Theodoricus Marchio de Lusitz, Dedo Comes de Groix, Sifridus Comes de Orlamunde, Robertus Comes de Nassoue, Emicho Comes de Liuninche, Engelbertus Comes de Monte, Theodoricus Comes de Hostaden, Gerardus Comes de Nurberc, Henricus Comes de Arnisberc, Hermannus Comes de Rauinsberc, Henricus Comes de Kuc, Wernerus Comes de Wittinckinstein. Widikindus de Walteeke, Fridericus de Arrifurde, Hartmannus de Butingen, Wernerus de Boulande, Conradus Pincerna, Henricus Marscalcus de Pappenheim. Sibodo de Groix Camerarius & alij quamplures.

Signum D. Friderici Roma. Imp. inuictissimi. v. Gelen lib. 1. Hist. S. Engelberti.

Ego Godefridus imperialis aulæ Cancellarius Vice Christiani Moguntinensis sedis Archiepiscopi, & Germa. Archicancel. recognoui. Acta sunt hæc A. Dom. Incarn. 1180. Indict. 13. Regnante D. Frid. Rom. Imp. inuictis. A. regni eius 29. imperij v. 26. feliciter Amen. Datum in solenni curia in Gelnhusen in territorio Moguntino Idibus Aprilis.

Huc accedit aliud Ottonis quarti Henrici Leonis filij, quo Friderici ratam habet cum suis fratribus donationem, his verbis: *Notum facimus, tam futuris, quam præsentibus, quod nos pro fideli & præclaro seruitio dilecti & fidelis Principis nostri Adolphi venerabilis Coloniensis Archiepiscopi, & totius Coloniensis ecclesiæ nobis sæpius exhibito, & dilectos fratres nostros Henricum comitem Palatinum Rheni & Wilhelmum ad hoc induximus, quod vniuersa illa bona, quæ Philippus quondam Coloniensis Archiepiscopus de Ducatu quondam patris nostri, illustrissimi Ducis Saxoniæ siue in allodijs siue feudis, seu in ministerialibus aut in seruis obtinuerat, de bona voluntate Coloniensi Ecclesiæ dimiserunt perpetualiter in pace, sine conditione qualibet possidenda, iuramento firmantes, quod neque per se, neque per suos Coloniensem ecclesiam super eorundem bonorum possessione vllo vnquam tempore debeant molestare.* Filius Henrici comprobat donationem Cæsaris.

Videas hinc & collegium metropolitanum introductis in eius Basilicam sanctis Regibus largissimis oblationibus ditatum: & Archiepiscopatum auctum Ducatu Westphaliæ: nihilne ciuitati Coloniensi custodi SS. Regum accessit emolumenti temporabis? de hoc sequenti tractabo capite.

CAPVT. XXXIX.

Ciuitas Coloniensis Anno 1180. mutatis ob aduentum Sanctorum Regum insignibus adsumtisque tribus coronis augetur ingenti hemicyclo, ciuium frequentia, & opulentia, pace inter ipsam & Archiepiscopum stabilita.

Insigne ciuitatis Coloniensis antiquum.

ANTE sanctorum Regum aduentum Coloniensis ciuitas, vt multi putant à Francis orientalibus mutuatum insigne vsurpabat, quo in campi medio lineas angulares sex complectebatur, quæ literas M. & N. connexas exprimunt, vel tres iunctas pyramides inuersas basi detracta, vt adiecta docet effigies.

nouum cum tribus coronis

Iam vero cum primum Sanctorum trium Regum allata Coloniam corpora sunt, repudiatis gentilitijs insignibus (vt Chronicon Coloniense, Seuerinus Binius & alij confirmant) tres aureas coronas adsumsit, Regum trium indices, & quia commodum accidit, vt effossio multorum millenorum corporum Vrsulanorum, à septennio ciuium assiduo labore non interrupto continuata, ad duos sequentes etiam annos extenderetur, cum simul tot millia Virginum & Martyrum sacris corporibus diuino munere ditaretur, tam trium Regum, quam Virginum Vrsulanarum tutelæ patrocinioque ciues vrbem crediderunt: clientelæ symbolum ab vtrisque mutuati. Nam in campo partim albo, partim purpureo suprema parte tres aureas coronas figurarunt: quibus vndecim siue flammulas, siue sanguinis stillantis guttas subdiderunt; vt quoties ad bella proceduri talibus vexillis vterentur, scirent non humanis viribus solis; sed cœlitum nitendum esse præsidio: pro horum sacrorum corporum custodia magis quam pro coniugibus, liberis & focis suis esse depugnandum. Hos esse thesauros orbis totius opibus anteferendos, quibus conseruatis & cultu debito honoratis, non esse periculum ab hostibus metuendum.

& vndecim flammulis.

Vt iure verbis his depingat, & explicet hæc insignia Seuerinus Binius. *Insignia sunt vrbis tres aureæ Regum coronæ, in campo rubro seriatim dispositæ, scutum est argentei coloris vndecim guttulas sanguinis vndecim millium Virginum Patronarum indices continens. Propter trium Magorum corpora Anno 1164. (potius 1162.) accepta tres coronas vsurpant.*

Binius To. 1. Concil. Syno Colon. notis. eius Explicatio.

Peregrinorum multitudo.

Gratam fuisse superis Coloniensium illam pietatē declarauit euentus: nam cum ingens peregrinorum frequentia confluerēt, qui ad sanctos Reges visendos è Germania, Hungaria, Francia, Italia, imo & ab ipsis, vt apparebit transmarinis Regionibus Asia & Africa Coloniam contendebant, vt se tantorum Regum patrocinio committerent: præsertim cum fama etiam de tot ibi recens erutis millibus Vrsulanarum Virginum increbuisset: multi soli illius sanctitate pellecti, desertis paternis sedibus, nouum hic condere domicilium tantis sub Præsidibus maluerunt, atque ita factum est: vt indies ciuitas aucta tot incolis, producere pomœria cœperit, latiusque in omnem sui partem se dilatare ædificatis domicilijs: Ita veteres A. 1170. diruerunt Romanorum muros; templa quamplurima (quæ corona quadrum vrbis cingebant) & in his plerasque collegiatas ingentes Ecclesias. SS. Gereonis, Cuniberti, Seuerini, SS. Apostolorum, S. Andreæ, Georgij; Abbatias S. Panthaleonis & Martini maioris & mediam aluei Rhenani partem cum eius Insula templisque plurimis alijs ingenti hemicyclo concluserunt. Ac murus quidem ingens turribus plurimis insignis cœpit iuxta Chro-

ciuitatem amplificat.

ta Chronicon M. S. Burgrauij Steindorp anno 1170. biennio post aduentum Philippi Præsulis, eius & ciuium collato studio pro tutela SS. Regum excitari; quos Fridericus Imperator anno sequenti piè visit, de eo sic Godefridus ait A. 1171. *Imperator Coloniensibus gratiam suam, accepto ab eis non modico argento reddidit, & cum magna gloria & pace ciuium Coloniam intrauit.*

metu perdendi SS. Regum.

Id vt facerent, solicitudo persuasit, ne sanctis Regibus, quorum corporibus adhuc Germaniæ Principes inhiabant, bello victi spoliarentur. Et imminuit postea vicinum eis ab Henrico Leonis duce circa A. 1180. exauctorato bellum, qui eodem anno feliciter de hostibus triumphauit, vt narrat Godefridus: *Pugna*, inquit, *inter ducem Saxoniæ & Lantgrauium, nouumque ducem Bernardum committitur, ibique Lantgrauius capitur cum pluribus & custodiæ mancipatur.* Subijcit de Coloniensium vrbis ampliatione: *Colonienses circa muros elaborant fossatum.* Displicuit ea res Philippo Præsuli, quod se non consulto ciues muros vallo fossisque duplicibus communirent, orta lis est, eamque Cæsari velut arbitro decidendam Archiepiscopus ciuesq; compromiserunt, quam eodem anno Fridericus Imperator magno diœcesis & ciuitatis bono definiuit, hortatus ciues, vt in ciuitate munienda pergerent, Episcopo magna argenti vi numerata, qua tunc egebat ad bellum contra proscriptum Saxoniæ Ducem prosequendum & ingentia terrarum spatia repræsentata pecunia diœcesi adijcienda. Sicque sopita est lis pro defensione SS. Regum vtraque parte iuri suo nonnihil cedente, talique Cæsaris arbitrio publicato.

Godefridus & ob victoriam Henrici.

Cæsar pacem componit inter ciues & Archiepiscopum.

DIPLOMA FRIDERICI BARBAROSSÆ DE fossis nouis vrbis amplificatæ & ædificijs.

IN nomine S. & indiuiduæ Trinitatis Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus. Quoniam humana labilis est memoria, & turbæ rerum non sufficit, Prædecessorum nostrorum Regum & Imperatorum diua sanxit autoritas, scripturæ testimonio res gestas commendare, quas transeuntium temporum antiquitas à memoria hominum alienare consueuit. Quo exemplo ad notitiam vniuersorum tam præsentis, quam post futuræ ætatis imperij fidelium peruenire volumus, quod discordia inter dilectum nostrum Philippum Coloniensem Archiepiscopum, & ciues Colonienses exorta, tum super vallo, seu fossato, quod contra prohibitionem eius ad Ciuitatis munitionē facere præsumserant, tum super ædificijs, quæ in ripa, quæ Limpat, vocatur, & in foro, seu in alio loco publ. cosine autoritate sua, & suorū prædecessorum ædificata noscebantur, arbitrio nostro, communicato Principum imperij consilio, omnimodis conquieuit, pace, quæ reformata omnifariam, exspirauit. Ratione siquidem arbitrij nostri, ad obsequium Archiepiscopi, & Ecclesiæ suæ Ciues Colonienses duo millia marcarum impenderunt: sic quod de licentia & concessione nostra & ipsius Archiepiscopi, & ex consilio Priorum, & fidelium Coloniensis Ecclesiæ, & assensu Burgrauij opus fossati ad decorem, & munitionem ciuitatis licenter expleant, & feliciter consumment. Ædificia quoque tam in ripa, quæ limpat dicitur, quam in foro seu alio loco publico, sicut tempore, quo quæstio coram Nobis mota est, constructa erant, permanebunt hereditario iure in posterum possidenda ab Ipsis, qui ea sine autoritate nostra & Archiepiscopi prius possederant, annuusque Archiepiscopo & Ecclesiæ persoluetur census de ijsdem ædificijs; de minori scilicet area duo nummi Coloniensis monetæ; & vt omnino diligenter & circumspectè indemnitati Ecclesiæ prouideretur, discretis viris & prudentibus trecentæ marcæ adsignatæ sunt, ad emendos certos reditus 30. marcarum Archiepiscopo & successoribus suis annuatim soluendis. Nullique licebit aliquid eorundem ædificiorum extendere, vel eleuare, sic vt vicini luminibus officiat, vel alio modo vicinis noceat. Nullique etiam licitum erit de nouo aliquid ibi ædificare, vel occupare. Illud etiam per ordinationem nostram adnecti placuit, quod forum in eo loco perpetuo permanebit, in quo præsentis tempore compositionis fuisse dignoscitur. Frontes quoque domorum, nec non & alia qualibet ædificia forum respicientia, quæ proiectum habent, quod vulgo Vßbanck dicitur super publicum locum, ita in futuro permanebunt. Domus verò, quæ proiectum non habent, similia non attentabunt; quæ verò in muris, seu iuxta muros ciuitatis ædificatæ sunt, in statu suo manere concedimus, ita tamen, quod nullus de nouo aream aliquam audeat occupare. Et ne qua recidiuæ contentionis & discordiæ

præbeatur occasio, omnia iura ciuium & ciuitatis, nec non & omnes bonas & rationabiles consuetudines, quas vel intra, vel extra ciuitatem Burgenses vsque ad confectionem præsentis chartæ habuisse noscuntur, eis confirmamus, & volumus, & præcipimus inuiolabiliter obseruari, nulla facultate Archiepiscopo vel successoribus suis prædictis obuiandi reseruata: salua tamen in omnibus iustitia imperiali, & Iure Archiepiscopi, & Ecclesiæ, & Cameræ Archiepiscopi. Adiectum est etiam, vt ædificia quæ in veteri foro Parochiani S. Martini & Parochiani S. Brigidæ & illi de Oursburg hactenus absque iure hereditario tenuerunt, vniuersitati ciuium hereditario iure possidenda conferrent, quæ ædificia, sicut a prædictis parochianis vniuersitati ciuium collata sunt, ita Nos eidem vniuersitati in perpetuum hereditario iure ea possidenda confirmamus: vt scilicet Archiepiscopo debitum censum & vorburam de his, sicut de ceteris areis persoluant, vt autem omnia, quæ de nostræ maiestatis voluntate & arbitrio, & concessione Archiepiscopi statuta sunt, quieta & inconuulsa, & in perpetuum illibata permaneant, sigilli nostri appensione præsentem chartam communiri volumus & corroborari: autoritate nostra inhibentes, ne taxato Philippo Archiepiscopo vel alicui successorum suorum, vel alicui homini contra ea, quæ in præsenti scripto continentur temeraria præsumtione venire, vel aliquo nocendi modo quietem & pacem Archiepiscopi & ciuium Coloniensium perturbare, vel ea, quæ pro bono pacis & concordiæ bene ordinata sunt, affectatis colis & machinationibus, vel quouis nocibilitatis genere imposterum infirmare, vel infringere liceat. Huius rei testes sunt Wigmannus Magdeburg. Archiepiscopus, Sifridus Bremensis Archiep. Balduwinus Traiectensis Episcopus, Reinardus Wartzeburg. Episcopus, Conradus Wormatiensis Episcopus, Vlricus Spirensis Episcopus, Vdo Nuenburgensis Episcopus, Ebrardus Merseburgensis Episcopus, Conradus Palatinus Comes Rheni, Bernardus Dux Angariæ, & Westphaliæ, Otto Marchio Missinensis, Theodoricus Marchio de Lusitz, Fridericus Comes de Brene, Henricus Comes de Gelre, Hermannus Comes de Rauensberc, Albertus Comes de Eberstein, Henricus Comes de Arnsberc, Robertus Comes de Nassaw, Euerhardus Comes de Seina, Adolphus Comes de Schawenburc, Reinerus Comes Froizisprebt, Constantinus de Monte & alij quamplures.

SIGNVM DOMINI FRIDERICI ROMANO-
rum Imperatoris inuictissimi.

Ager Vrsulanus & Thebæorum locus martyrij includuntur vrbis mœnibus.

Ego Godefridus Imperialis aulæ Cancellarius vice Christiani Moguntini Archiepiscopi Germaniæ Archicancellarij recognoui: Acta sunt hæc A Dominicæ Incarnat. M.C.LXXX. Indict. 13. Regnante Domino Friderico Romanorum Imp. inuictissimo, Anno regni eius 26. Imperij vero 27. Datum in territorio Haluerstatensi 15 Kalend. Sept. feliciter Amen.

Fuit igitur nobilissimus ille campus, qui Parthenium tot millium Virginum & Martyrum è Sodalitate Vrsulana sanguinem biberat, latissimis licet diffusus latifundijs, & alter vicinus Thebæorum & Maurorum militum cruore purpuratus ager mœnibus vrbis circumdatus: vt exinde vere sancta meruerit dici Colonia: cuius solum & pars maxima sanctorum Martyrum sanguine, Virginumque redundauit. De hac amplificatione ciuitatis sic scribit Catalogus Episcoporum Coloniensium apud Crapolium: *Iam recenter trium Magorum corpora Coloniam translata fuerant, & multi erant Principes, qui ei hanc gloriam inuidebant, & ei insidiari non desistebant, quare necesse erat ciuitatem munire, & aduersus hostes defendere: Quare hic clarissimus Princeps (Philippus) eam ampliauit confirmauitque muro validissimo,*

Chronicon Episcop.

tur

turribus multis per circuitum cinxit includens multa monasteria & collegia mœnibus. Chronicon item Coloniense reliquas inter causas hanc adducit: *metuendum erat, ne propter corpora sanctorum Regum, quæ Coloniæ quiescebant, non sine inuidia Principum multorum imperij, qui suis ea territorijs, & patrijs vindicare desiderabant, tam ciuitas quam Archiepiscopatus Coloniensis hostium assultibus esset exponendus. Ideo præcipue Philippus incubuit, in eam curam, vt ecclesiæ Coloniensis & suburbanæ quamplurimæ Basilicæ, quæ præsidio vallo, & munitione indigebant, contra potentiam hostium firmarentur.* Fortunatum bellum, & felix Coloniensibus exterorum sancta quædam æmulatio reliquiarum acquirendarum: dum enim vicini principes insidias sacro thesauro struunt, & armis etiam conantur eas eripere, cœpit in Coloniensibus accendi desiderium pluris eas æstimandi, & pro earum tutela fortunas & vitam prodigendi: nec vllis parcendi sumtibus, quibus earum possessionem sibi stabilirent. Ita diuina prouidentia factum est, vt vtroque agro Martyrum Thabeorum & Vrsulanorum pomerio ciuitatis incluso, multis millenis defensoribus, custodibus tutoribus & præsidibus ciuitas augeretur, qui noctes diesque ciues ab animi, corporis & fortunarum periculis tuerentur.

Chronicon Colonien.

metus ab Imperatore nouus

Accessit subinde nouus à Cæsare metus: qui cum Philippi Coloniensis Archiepiscopi nimias opes & potentiam auctiam iam ducatu suspectas haberet, ideo de minuendis eius viribus cogitare cœpit; quam rationem Chronicon magnum Belgij sic proponit: *Posthæc Imperator Fridericus, sicut plures opinati sunt gloriæ Archiepiscopi occulte inuidens & potentiam pertimescens, adeptus occasionem grauiter aduersari cœpit. Propter quod Archiepiscopus, cum esset animo imperterritus, ciuitatem Coloniensem nouo vallo ampliari, & portis fortissimis muniri fecit, ad resistendum se præparans. Tertio autem anno Moguntiæ in curia solenni interuentu Principum Imperatoris gratiam recuperauit*: sed ea dissensio sex annis postea nata est, cum in prima vrbis munitione Cæsar eodem tempore ducatum Philippo contulisset, & ipse contra Henricum Leonis anno insequenti armaretur, tunc enim permisit ciuibus (victo nuper Bernardo nouo duce) Coloniensem munitionem, ne ciuitas ab Henrico Leonis inuaderetur. At sub annum Domini 1187. cum Philippus & ciuitas opibus circumflueret, & incolarum accessu mirifice cresceret, recensque summus Pontifex Coloniensi Archiepiscopo Philippo ius in appellatione & vices suas in Archiepiscopatu & supra omnes suffraganeos sedis Coloniensis induisisset, ac scripto confirmasset, cum ille etiam ad 40. marcarum millia & septingentas in coëmtione vrbium & prædiorum terræ Coloniensi adiacentium quaqua versum expendisset (licet id Godefridus ad sequentem annum referat) sudes esse cœpit in oculis Imperatoris: contra quem, vt se cum ciuibus muniret, quos metus amittendorum Regum eidem iam perpetuo vinculo coniunxerat: iterum nouis operibus vrbem circumsepsit. Qua de re sic, qui tunc viuebat, Godefridus scribit. *In Coloniensi Episcopatu pauor ingens exoritur. Nam de Imperatore rumor celebrauit, quod exercitum per terram Coloniensium in auxilium Franci Regis duceret, re autem vera Coloniam obsidione vallare intenderat: pontem etiam trans Mosellam latissimum de nauibus & trabibus transituris fieri iusserat, pro quo moti Colonienses fossatum ciuitatis instaurant & in ædificijs nouarum portarum insudant: Archiepiscopus castella custodijs & victualibus, oppida muris & fossis muniuit, non enim in gratia Imperatoris admodum fuit, eo quod Papæ, qui Imperatori infestus erat, magis videretur fauere; & pro hac suspicione Imperatoriæ offensæ fides de facili præstita fuit huic machinationi.* Auxerat vt dixi Romanus Pontifex eodem anno Philippum priuilegijs & altiore dignitate; quæ res offendit Cæsaris animum: qui licet anno sequenti Treuiris Principes imperij ad Coloniam inuadendam solicitaret, vti filius eius, Confluentiæ nemo tamen vnus assentiri voluit. *Circa idem tempus*, ait Godefridus, *filius Imperatoris Confluentiæ conuentum magnum habuit, citatis ad se Comitibus & nobilibus Lotharingiæ & maxime Episcopatu Coloniensi: cumque perquireret, qui cum eo stare vellent contra Præsulem, & terram Coloniensem, & ei cuncti contradicerent, iratus recessit.* Sed Moguntiæ breui post ciuitas & Philippus est

occasio dissensionis Cæsarem inter & Philippum Coloniensem.

Godefridus ad eum annum.

ad A. 1187.

Cæsar & filius armant principes contra Coloniã.

S. Bernuardus appellat ad Papam. Cogitur Romana synodus acta Willegisi rescinduntur Legatus Apostolicus violatur.

nequaquam obnitentibus Hildesiensibus, locum suæ diœcesi violentur arrogasse, qua re cognita Siluester Romana in synodo Willegisi acta rescidit, & Bernuardo solenni ritu contulit ius omne cœnobij Gandesemensis, ac Fridericum legatum à latere in Germaniam ablegauit, qui concilio Palathi conuocato, mandaret Willegiso, ne deinceps iura monasterij attentaret. sed eius aduentum, autoritatem & mandata spreuit Willegisus, synodo violenter turbata, Bernuardo etiam cum pro muneris ratione monasterium inspiceret, cum suis exturbato. Res ad synodum Francofurtensem delata est, præsidibus tribus Imperij Electoribus Treuirensi, Coloniensi, Moguntino, & alijs Germaniæ Præsulibus nullo successu: missus iterum ad Pontificem & Cæsarem legatus à Bernuardo: cogitur iterum concilium, nec proficì in ea causa quidquam potest. Ottoni vero paulo post decedenti S. Henricus subrogatus est, qui demum A. 1007. cum sub natalem Domini Palathi cum Imperij Proceribus, & Episcopis moraretur, auctoritate sua litem tot annis Romæ, & in Germania varijs in concilijs irrito conatu tentatam & ventilatam, ipsa Epiphaniæ tam vigilia quam festiuitate composuit, & animos exulceratos cum offendiculo totius Ecclesiæ, conciliauit. quare cum Imperatoria libertate grauiter pro delicti magnitudine Willegisi inimicitias implacabiles publice perstrinxisset, & is ea maiestate dicentis pacifici Cæsaris fulminatus, de peruicacia mentis subito deiectus esset, totamque rem arbitrio Cæsareo reliquisset, sic decidit, vt ius omne monasterij Gandesemensis intactum & inuiolatum perpetuo Præsulibus Hildesientibus permaneret: & Bernuardus in vigilia Epiphaniæ dedicaret Ecclesiam: ipsa vero festiuitate solenni ritu virginibus velum impertiretur: rem ipsam circa pacis compositionem gestam ab oculato reor teste conscriptam ex vita S. Bernuardi placet attexere.

Tangmarus in vita S. Bernuardi.

Anno autem incarnationis Domini nostri Iesu Christi 1007. Rex venerandus Henricus, totius Romani Imperij potentissimus Palathi natale Domini cum maxima gloria celebrauit. Quocunque verò sapientissimus Imperator ora sui sanctissimi vultus circumtulit, si quos forte diffidentes reperit, aut statim reconciliabat, vel si quidquam obstabat, vt id non posset efficere, nunquam mente feriabat, donec violatam caritatem reformabat. Quod etiam tunc in festo singularis Natiuitatis facere prudenter instituit: nam vetus odium, quod Archiepiscopus Willegisus *ad Hildesiensem Episcopum S. videlicet Bernuardum leuibus de causis conceptum sæuis irarum stimulis irremediabiliter sub mente nutriebat, sæpius delinire cupiens, animositate illius destitit. Veruntamen coram multis Episcopis, alijsque principibus, qui ad Palatium affluxerant, conueniens Archiepiscopum, tanta auctoritate pertinaciam animi illius digna inuectione confregit, vt se totamque controuersiam illius iudicio vel fratrum votis offerret. Deinde sapientissimus Rex sæpius interceptam Gandesemensis ecclesiæ dedicationem in vigilia Epiphaniæ Domini indixit, quæ tunc prima feria resurrectionis Christi accidit, velationem etiam ancillarum Dei in ipsa Epiphaniarum sacra die. Venerabilis igitur Bernuardus Episcopus* Willegisum *Archiepiscopum, & ceteros fratres in auxilium sui ad prædictæ ecclesiæ consecrationem inuitauit: Nec mora adest sacra solennitas, consecrationis mysteria ex præcepto B. Bernuardi Episcopi diriguntur. fiunt omnia fraterna caritate, ita vt Archiepiscopus in adspersione primum locum obtineret, & cum ipso B. Bernuardus Episcopus. In Ecclesia verò ipse cuius parochia erat, mysteria consecrationis fratribus dispensabat, primum namque gradum ille obtinebat. Expletis itaque gratia Dei omnibus fraterna caritate, Rex cum Archiepiscopo & ceteris ad populum progressus, sic locutus est. Diuturnam peccatis agentibus controuersiam carissimi hodie deponere & terminare dignum duximus. Agnosco enim & scio hanc Ecclesiam & adiacentes villas Hildesiensibus Episcopis semper pertinere, & ab illis absque contradictione possessam esse. Ad hæc verba Imperatoris* Willegisus *Archiepiscopus tandem Dei misericordia in se rediens, & quidquid proprio reatu, vel aliorum instinctu in Deum, & sanctam eius genitricem exercuisset, videlicet iniusta inuasione Parochiæ Gandesem, ad titulum Hildesiensis ecclesiæ pertinentis publicè confitens, iuri & repetitioni eiusdem loci abrenunciauit, & in testimonium huius abrenunciationis ferulam Episcopalem B. Bernuardo tradidit, dicens Frater carissime, & Coepiscope, abrenuncio iuri huius ecclesiæ, & hanc Pastoralem ferulam quam manu gesto, tibi sub testi-*

Pacificus S. Henricus.

inuehitur in Willegisum.

S. Bernuardus socium sibi adsciscit Willegisum in dedicatione.

Imperator diœcesi Hi[ldesiensi] restituit ius ablatu[m].

testimonio Christi, & Domini nostri Regis, & Fratrum nostrorum trado in testimonium, vt hoc neque ego, neque vllus successor meus, aliquam interpellationem, vel repetitionem de hac possit habere. Sicque officium missæ ab Archiepiscopo consensu B. Bernuardi solenniter peractum est. Sequenti autem die Epiphaniæ Domini velatio Virginum solenni celebratione præsente Rege, omnibus Episcopis, à Bernuardo venerabili Episcopo facta est: sicque gratia Dei rebus in pace & caritate sapientia mitissimi Principis compositis discessum est: Hactenus Tangmarus. Videas ex his, etiã tum moribus receptũ: vt vigilia Epiphaniæ & non cedere dominicæ: Multum prouidit sapientissimus Imperator, multa animo secum versauit quomodo radicitus odium inueteratum Willegisi Præsulis alias sancti exstirparet & offendiculum toti Germanicæ, & Italicæ datum, opportuno sanaret & efficaci remedio: locum eam in rem delegit eundem, in quo Willegisus auctoritatem sedis Apostolicæ, legatique eius in synodo Palathensi violarat: tempus selegit natalis Dominici, quo pacem Angeli bonæ voluntatis mortalibus annunciarunt & stella cœlo coruscans Gentiles ad pacem cum Iudæis sanciendam inuitauit: ac ipsi recens nato principi pacis, *Factus in pace locus est*. Tunc mitissimus licet Imperator sic tamen acri reprehensione (quam merebat) & occulta vi numinis precibus exorata perculit implacabilem alias animum Willegisi, vt quasi sideratus agnoque similis in potestate se Cæsaris fore promitteret: qui vigiliam Epiphaniæ delegit paci sanciendæ, qua Magi Gentiles primi Doctores Iudæorum Christiani, eos & de nato Messia erudierunt, & ad feriendum coram ipso pacis fœdus æternum, inuitarunt: ipsam autem Epiphaniam voluit esse tesseram initæ iam & confirmandæ pacis; & pacificæ rursus possessionis Bernuardi, vt sicut occasione velationis Sophiæ eruperat omnis dissensio: per ipsam à Bernuardo præsente Willegiso factam confirmata concordia Cæsare & tot alijs testibus Episcopis stabileretur: & hoc eo quidem loci, vnde per ignominiam & iniuriam non semel fuerat S. Bernuardus exturbatus. Stetit ea consensio quoad vixit Willegisus inuiolata, qui licet tardus ad odium deponendum fuerat: ita tamen omne vertit in amorem vt nunquam cessarit mutuis officijs beneuolentiæ sanctitatem etiam Bernuardi deinceps reuereri. Henrico suffectus est Conradus Salicus, qui an. 1025. sub initium principatus Epiphaniam Domini more regio maxima procerum frequentia celebrauit Paderbornæ. Successor eodem seculo Henrici 3. Henricus quartus anno Christi 1054. ab Hermanno Archiepiscopo Coloniensi Aquisgrani, Rex Romanorum quinquennis cum esset consecratus, hoc videtur ab Hermanni successoreS. Annone hausisse, dum pueritiã eius moderaretur: quod festum consecrationis præcipua solitus sit religione peragere: & cum filium in festo Epiphaniæ Regem fecisset inungi, id vt piè celebraret, quotannis eidem imperauit: vestigium huius reperio in tabulis publicis, quibus Abbatiæ Prumiensi prædium Brunsfeldt restituit: *Coloniæ*, vt inquit, *in nostra præsentia & filij nostri Henrici Regis iudicio Principum conuicto* (inuasore eius Henrico) *aderant Egelbertus Treuirensis, Fridericus Coloniensis, Buchardus Monast. Wido Osnab. Henric. Rodel.* subdit: *deinde cum Colonia Werdam curtem nostram venissemus: idem Comes Henricus negauit se Abbati prædium reddidisse Coloniæ, & iterum in Conuentu Principum conuictus, ne iterum negaret in manu Abbatis Wolframi & Bertoldi aduocati reddere. Fecimus præsente filio nostro Henrico Rege & c: hoc fecimus, vt orarent Prumiæ pro me & filio Henrico Rege, Parentibus Conrardo auo & Henrico Patre. Orationes Abbas cum Fratribus faciat, eosdem reficiat, ac pauperes 50. pascat, quotidie, maxime vero diebus ordinationis nostræ in regnum 16. Kalend. August. & die ordinationis filij nostri Henrici Regis in regnum scilicet in Epiphania. Anno 1101. indic 9. an. ordinationis regni 48. imperij 46. 3. nonas Augusti actum VVerdæ.*

Velatio Virginum fit die Epiphaniæ.

Prudentia S. Henrici in compositione huius pacis.

Chronicõ M. S. Brunsu.

Henricus 5. in Epiphania Rex consecratus.

CAPVT. XXXV.

S. Erminoldus A. 1120. ipso die Epiphaniæ multis vaticiniis clarus Martyr moritur.

CVM Henricus quintus circa salutis annum 1109. Ratisbonæ comitia maximo principum consessu celebraret, vt ciuitas eam frequentiam advenarum non caperet, sed S. Otto Bambergensis Præsul extra mœnia duas inter arbores erectis tentorijs in campis habitaret, vidit per quietem eo loci scalam erectam cœlos ipsos altitudine superare, & ne quid Iacobiticæ deesset visioni, cœlestes genios alternantibus vicibus adscendere & descendere: mox cœlitus informatur, eodem in loco cœnobium construendum, cuius asceta mixtæ vitæ laboribus dediti, non tantum Mariæ contemplationis adscensu; sed & proximorum saluti Marthæque solicitudini dederentur, statim in animum induxit suum, illic suis id sumtibus exædificare: quod Prufingense nominatum Anno 1114. primum meruit Archimandritam habere Ermnoldũ, origine Sueuum, nobili genere natũ. Qui cum liberioris nactus vitæ religiosos eos arctiori disciplina coërceret, quod amare debebant in Patre filiorum amantissimo: hoc vertit in odium: & licet animi sui constantia & mortis despicientia cultros in caput suum alias districtos de manibus eorum excussisset: vnus tamen reliquis audacior & immanior monastici rigoris impatiens, vectem impegit in caput, vt taliter saucius breui post cum sanctis Regibus Deo moriturus autum, myrrham; & thus fortiter & pie saris tunc vaticinijs illustratus dedicarit: seriem martyrij ex Surio describamus, quod donorum illorum trium non incongruam adferat interpretationẽ.

Visio S. Ottonis Episcopi. Similis scalæ Iacobiticæ.

Origo Prufingensis monasterii.

Erminoldum persequuntur Monachi dissoluti.

Iob 27.

Itaque cum teneret iustus (vt ait Iob) viam suam: nec iustificationem suam quam cœpit tenere desereret, nam & semita vitæ suæ quasi lux splendens iuxta Sapientis eloquium procedendo ad perfectum diem iam creuerat; tanta lucis adspectus filios tenebrarum offendit, grauisque eis erat ad videndum, qui magis, quam lucẽ tenebras dilexerunt: proinde cum tempus adesset, quo Dominus seruum decreuerat suum iam in pace dimittere post pondus diei & æstus, mercedis æternæ denario præmiandum, iam filij pestilentes, ac tanto patre prorsus indigni, lupaliter velut agni degeneres in Pastoris interitum conspirabant. Igitur vnus talium, campiductor infelix, nomine quidem Aaron, Abfalon autem omine. patris persecutor, cum non vt Aaron Pontifex: sed cum esset carnifex anni illius, diabolico exagitatus instinctu, locum ad quem vir Dei venire necesse habebat, diligentius obseruabat. Ligneum vectem vtraque manu vibratum, viribus totis insurgens, capiti venientis illisit, tanto annisu percutiens sacrum caput, vt ad terram mox seruus Dei sterneretur. Eo igitur instrumento mortis, & genere, quo Frater Domini est occisus, occiditur, ne gloriæ illius extraneus existimetur, aut exsors, qui consors est passionis, quamuis hic vt ille non statim obierit, vt in hac potissimum die gloriosius suæ mortis Domino sacrificium immolaret, quo Magi videlicet eidem tria munera mystica obtulerunt. Denique si aduertas, eadem dona nostrum Erminoldum intelliges obtulisse, si per aurum quod inter metalla vallet plus obedit obedientiam; in myrrha, quæ carnem à corruptione conseruat, & vermibus castitatem; in thure quod vritur, & crematur vt frangeret caritatis ardorem memineris designari. Non sua propria, sed communia requirentis. Igitur vt in illam diem tunc se sacrificaturus Domino seruaretur, ictu vectis accepto, tabescens, viribus corporis cœpit repente destitui: iamque ante festum Epiphaniæ lecto decubuit & in ipsius sacratissimi festi vigilia fatiscentibus artubus iacuit ali quamdiu nihil loquens, & post pusillum ad se reuertens, & eleuatis oculis in discipulos, qui adstabant, hilari eos adspexit intuitu; sed affectu hilariori eos omnes, qui aderant, iucundauit. Etenim requisitus ad thronum Dei testatus esse se raptum habuisse cœlestem, & verba bona & promissa se ibi consolatoria percepisse. Lætatus sum, inquit, in his quæ dicta sunt mihi, nunquam videlicet defuturum diuinum officium in hoc loco. Addit & librum vitæ sibi ostensum, Fratrum nostrorum nomina, mortuorum, præsentium & futurorum adscripta litteris

reuelatio de successu monasterii Prufingensis. & de Prædestinatis religiosis.

literis aureis continentem: & hoc ait signum vobis, vt certum esse noueritis, id quod loquor, cras inter maioris Missæ solennia cantante choro: Gloria in excelsis Deo, egrediar ex hoc mundo: erat autem vt dixi vigilia Epiphaniæ: cauete igitur inquit, cum signum mei transitus audieritis, ne quis error aut negligentia huius occasione in diuino contingat officio; sed paucis egredientibus, à ceteris cum omni deuotione sacra missarum solennia more solito peragantur. Vt igitur testimonia sua credibilia fierent, & sciremus, quia verum est testimonium eius: sicut dixit, euenit: Nam in sancto Epiphaniorum die, hora, qua dixerat, anima illa beata, domum corpoream ac terrestrem non manufactam in cœlis acceptura relinquit, introiens in potentias Domini, sub hymno videlicet Angelorum, vt ibi perenniter inter Angelos ipsam Gloriam in excelsis concinat: Transijt autē An. Domin. 1121. *Quis enim quæso non videat ideo transitum eius ad eum diem fuisse translatum, qua Dominus sacrificia Magorum accepit, & inter currentibus annis aliquot cœlos super se baptizatum voluit aperiri, & in cœna aquam conuertit in vinum, ad nuptias, vt liquido monstraretur quod die eodem Ermnoldus noster domum cœlestem introiuit in holocaustis; & cœli, qui Regi patuerant, militi & ipso die patere deberent, & quod molestiarum aquæ præsentium inter conuiuas æthereos in vinum sibi essent æterni gaudij conuertendæ. Quis eum præterea purpurata rosaria martyrum introisse non credat, cum & iustitia suæ causa mortis exstiterit, propter quam persecutionem passus est occisores, & in morte seruauerit patientiam nihil durum interminans imprecausque lictori, & cum postremo tantæ conscientiæ fuerit in cosanctitus, vt moriturum se præsciens, & prophetans, de diuino magis officio, quam de suis exequijs voluit ordinare.*

Moritur tempore Missæ.

Apposite mortis in Epiphania Domini obitæ rationem adfert: commendatque quod cauerit, ne nuncio mortis ipsius officia diuina sequenti die interturbarentur: similis solicitudo Rothegarden S. Bernwardi (de quo capite superiore dictum) materteram incessit moribundam, cum cœlitus didicisset se tempore solennis missæ sacrificij die natali Dominico decessuram: hoc enim de ea refert Tangmarus. *Interea ait, Domina Rothegardis dignæ memoriæ Hildewardeshusensis ecclesiæ Abbatissa venerabilis Bernwardi matertera, diuturna corporis infirmitate fatigata, resolutionis suæ diem semper optabilem diuino, vt creditur instinctu, indiare cognouit, vnde in sacratissima nocte Dominicæ natiuitatis ad missam: dominus dixit, in ecclesiam se ferri præcepit: inde omnibus rite peractis, denuo ad lectum reportata conuocatis sororibus ita exorsa est. Ex hac vita me hodie, carissimæ, quo Deus iusserit, inuitari, vobis denuncio: sed hoc, quia infra maioris Missæ solennia futurum esse non ignoro, ne qua diuini famulatus fiat interruptio, vos audita mea morte minime turbari deposco. Dei namque tanto mihi largius auxilium adfuturum esse confido, si modo nulla eius seruitij, mea causa, facta fuerit intermissio. Diuinis itaque solennijs ex more completis ad communiendum exitum meum quantocyus excurrere festinate: suoque Creatori animam precibus attentius commendare curate: vestrumque semper finem suspectum habentes in illo tremendo iudicio cum licitum est, per bona opera Deo digne inueniri satagite. His dictis eas stupentes nimium pariter admirantes abire permisit. Quod quia spiritu prophetico præuiderit, rei patenter exitus ostendit. Nam vt prædixerat infra maiorem missam, incipiente sequentia; sancta illius anima carnis est ergastulo soluta.*

In vita S. Bernwardi. Similis præuisio futuræ mortis sub Missæ sacrificio.

Hactenus quomodo seculis omnibus iam inde à Christo nato ad translationem vsque postremam Mediolano Coloniam festum Epiphaniæ sit celebratum: & quæ in eo memoratu digna cōtigerint, sunt enarrata. Sequitur vt quæ Coloniæ circa eosdē gesta sint ad cultum eorum auctiorem & alibi deinceps persequamur: prius tamen Elisabethæ circa translationis tempus viuentis visionem de ijs audiamus.

CA:

CAPVT. XXXVI.

S. Elisabethæ Schönaugiensis A. 1152. *præclara visio SS. Regum in cœlis gloriosorum die Epiphaniæ & similis An.* 1154. *Walleno cœnobiarchæ oblata.*

VIxit S. Elisabetha Schönaugiensis, dum sancti tres Reges Coloniam deferrentur, de cuius sanctitate ab Ecclesia confirmata & Spiritu prophetico plurima tractata sunt in Vrsulanis: nobilem habuit in festo Natiuitatis, SS. Trinitatis, & Deiparæ gloriosæ cum exercitu geniorum cœlestium exsultantis, postridie S. Stephani, deinde S. Ioannis & Innocentum præclaras visiones: insignis prorsus & geminata in festo Epiphaniæ ei obtigit, quam verbis eius recitabo. *In circumcisione Domini & Epiphaniæ visiones vidi Dominicæ diei: Sed euidentius in Epiphania: tunc etiam in prima vespera vidi tres Reges coronatos stantes ante thronum, & accedentes adorauerunt flexis genibus ante filium hominis, & tollentes coronas de capitibus suis, obtulerunt eas in manus ipsius: rursusque eas ab ipso receperunt: In die ad missam rursum eosdem tres vidi adorantes coram Domino Iesu & munuscula nescio quæ lucida in manus eius dare visi sunt.* Quid si munusculis illis xenia, vota piaque desideria cultorum & clientum sanctissimorum Regum intelligantur, quos ipsi proximi Throno Dei, ob eminentem & Patria rchalem inter gentes prærogatiuam Deo per se repræsentant: de quibus multa infra? Nobilis & alia fuit visio, quam anno quodam posteriore die eodem Epiphaniæ meruit accipere. Tunc enim tria simul diei mysteria sunt eius oblata visioni: quæ inter primas tenuit sanctorum Regum talis adoratio. *In Epiphania quoque Domini*, inquit ipsa, *multiplicauit Dominus gratiam suam in me, & vidi in Spiritu Dominam meam, & paruulum eius, quasi in domo quadam longè posita, commorantes: & ecce tres viri regalem habentes decorem introierunt illuc, & flexis genibus adorauerunt coram puero. Vnus autem ex eis proferens numisma aureum magnum, quasi imagine regia signatum, obtulit in manus ipsius: similiter & alij duo accedentes munera sua in vasculis quibusdam reuerenter obtulerunt.* Ergone singulos tantum vult singula Christo munera consecrasse? Negat id maior & potior pars Patrum, & Doctorum: sed obtulerit primus aurum signatum magni ponderis: non tamen id solum dicitur protulisse: licet exprimat id speciatim, quod magnitudine sua reliquorum aurea munera longè superarit. Habes & hic quod alias excussi, de auro signato tunc consecrato.

Lib. 2. c. 16.

Visio præclara de tribus Regibus. Primus numisma aureum signatum offert.

Altera successit nuptiarum Canæ Galilææ visio. *Post hæc*, inquit, *& nuptiæ illæ, quæ factæ sunt, in Cana Galilææ repræsentatæ mihi sunt: & vidi rursus illic Saluatorem cum Maria Matre eius, inter conuiuas discumbentem & sex hydrias ibidem positas.*

Videt nuptias in Cana.

Concludit cum tertia Baptismi Christi relatione: *Insuper virginei corporis sui ablutionem, quæ in Iordane celebrata est, Dominus ancillæ suæ præsentare aspernatus non est. Vidi enim, qualiter cũ S. Baptista suo in aquas beati fluminis descendit, & baptizatus est ab eo: & qualiter columba de cælo descendens venit, & requieuit in vertice eius. Et ego ab hac visione expergiscens in hæc verba os meũ aperui. In columbæ specie Spiritus S. visus est, paterna vox audita est, hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.*

& Baptismum Christi

Biennio post. A. 1154. Walleno Cisterciensis familiæ Abbati in Maiosensi monasterio Scotiæ precibus diuinam opem implor anti visio talis SS. Regum oblata scribitur. Psallebant in vigilia Epiphaniæ cœnobitæ in choro, cum mente cœlitus abducta à sensibus Wallanus stellam adspicit in aëre radiantem, quam præcedentem tres Reges ab oriente cum apparatu magnifico sequebantur Bethlehemum vsque: ibi puerum Iesum in matris gremio residentem prostratis humi corporibus vidit adorantes, mysticis eundem muneribus honorantes, ac demum in somnis Reges diuinitus admonitos alia via sua regna repetijsse: vide Henriquetz in fasciculo l. 2. dist.

Wallano visi tres Reges, *Manrique in Annal. Cister.*

lib. 2. distinctione 26, cap. 58. Manrique in Annalibus Cisterciens. dicto anno, cap. 4.

CAPVT XXXVII.

Philippus Archiepiscopus Coloniensis post annum 1170. *in pretiosissimam lipsanothecam sanctos tres Reges transfert, qui cœlestem spirant odorem.*

PRÆTERMISSIS ijs, quæ fusius alibi sum de Reinoldi translatione persecutus: hoc seculo quædam ad cultum SS. Regum Coloniæ gesta sunt enarranda: quo beneficia per eos nouos tutelares Coloniensibus & toti Germaniæ cœlitus collata planius cognoscantur. Reinoldo igitur peste Romæ sublato, sub annum 1167 in perui- Philippus fit A. 1167. Archiepisc. gilio Deiparentis in cœlum adsumtæ, tam Cæsaris desiderio, quam Metropolitani Collegij Coloniensis suffragijs omnibus Decanus Philippus Heinsbergensis pacis & belli artibus expolitissimus subrogatur anno veniente, quem præter Laus eius. corporis speciem & pulchritudinem rara prudentia, morum comitas, animi magnitudo, probitas: denique conciliatrix animorum beneficentia summis infimisque commendabant.

Hic cum annis abhinc sex insigni ceremonia tantum thesaurum in vrbem inuexisset, & biennio post pro eorum detensione centum & viginti quinque bellatorum millia contra potentissimos Principes Germaniæ prope Andernacum in aciem eduxisset, & gloriosè quidem: nemine hostium, à quibus fuerat sæpius antea lacessitus audente comparere: sed ad tantarum copiarum adspectum in latebras se abdentibus omnibus, victor redijsset, vt primum suscepit Archiepiscopatum, animum adiecit ad Reges, quibus posset modis, ornandos. Studium eius defendendi SS. Reges.

Multum auri, argenti & gemmarum contulit, ad ingentis magnitudinis hierothecam, omnique qua valuit arte fabserrimè sic elaborandam, vt multorum sententia videatur ars materiam alias pretiosissimam superare. Nec incongruè tam duodecim Prophetas (quorum vaticinijs tanto ante fuerant prænuntiati) quam totidem Apostolos (quorum officium Christo nondum passo primi obierant, visiones item Apocalypticas vitam & perpessionem Dominicam (quæ muneribus mysticis declararant, denique virtutes 12. quibus eminuerant, sic repræsentat ars, vt anima tantum ad motum vitæ deesse videatur. Scio nonnullos thecam illam ex ære fusam credidisse: quos temporum illorum æqualis consutat Ægidius aureæ vallis cœnobita: *Temporibus ait, Domini Philippi Archiepiscopi qui successit Reinoldo fabricata est capsa miræ pulchritudinis ex auro & gemmis pretiosis, in qua reposita sunt corpora eorum.* & ornandi.

Nec prodigium defuisse, cum è vilioribus loculis in sumtuosam hanc lipsanothecam corpora transferrentur: nam invsitatum odorem præsentibus adspirarunt, vt non defunctorum corpora: sed casea stacte vel merum esse balsamum viderentur: nec est quod ad funerationem confugias: vt libens dedero, corpora præstantissimis aromatibus condita tabem multo tempore arcere potuisse: cum tamen in craneis nulla pateat scissura vel foramen immissi balsami, & vestes ipsæ tanto tempore fuerint a carie conseruatæ, accessisse quædam diuina vis putatur: cui coæuus id adscripsit Ægidius his verbis. *porro cum corpora eorum leuarentur de locellis suis, tanta fuit fragrantia, vt omnes, qui aderant, eius suauitate reficerentur. Singula corpora singulos dederunt odores, differebatque odor ab odore; vt merito dicere possent illud Apostolicũ, Christi bonus odor sumus in omni loco. adhuc eorũ vt fertur integra perdurant corpora, pellibus suis & neruis cohærentia, ijsdem vestibus inuoluti, in quibus cum myrrha & aromatibus fuerant sepulti.* Licet igitur iisdem fuerint pariter cum aromatibus funerati. hoc fuit singulare prorsus & inauditum, quod vnus balsamum; alter stacten forte tertius alium his fragrantiorem exhalant odorem, non emarcidum, & euanidum ob mille annorum siccitatem, sed vigentem, & recentem; nec confusum & incertum; sed quem præsentes facilè à quouis aliò secernerent & à quo diffunderetur corpore sensu diiudicarent. Odor prodigiosus

CA-

CAPVT. XXXVIII.

Donationes fiunt ingentes ad sanctos Reges, quas Philippus Archiepiscopus dat Canonicis Metropolitanis, ipse vero a Friderico Imperatore ducatus Angariæ & VVestphaliæ primus obtinet.

Odor ille sanctorum Regum non potuit oppidi tunc exilis pomœrio coerceri, latiuis diffusus, Germaniam protinus peruagatus, attraxit ingentem peregrinorum multitudinem, qui donatiuis maximis ecclesiam sancti Petri custodem sanctorum Regum opulentarunt: Reges etiam & Imperatores (de quibus suo dicetur loco) exciuit: qui sanctos Reges imitati, regiis muneribus ipsos piè sunt venerati: sed cum in quæstionem & disceptationem vocaretur, quibusnam largitiones oblatæ cederent: & collegium Metropolitanum eas sibi iure liberalitate Reinoldi Archiepiscopi vindicaret, Philippus successor assensus. diplomate suo benigne iure perpetuo eidem transcripsit: cuius fragmentum alibi: totum hic inseram diploma: quo capita nostræ historiæ roborantur.

DIPLOMA PHILIPPI ARCHIEPISCOPI COLONIENsis, quod capitulum Coloniense omnes oblationes Beatorum trium Regum in vsus suos, & supplementum præbendarum suarum conuertere possit.

In nomine S. & indiuiduæ Trinitatis: Philippus diuina fauente clementia Coloniensis Archiepiscopus, sanctæ Ecclesiæ filiis præsentibus & futuris in perpetuum. Ea quæ propter salutem animarum deuotè & sanctè in ecclesias conferuntur, quanto maiorem a Deo exspectant renunerationem, tanto magis est dignum, vt iustæ confirmationis firmum robur accipiant. Ex relatu plurium intelleximus, quod noster Antecessor, quæ ad sancta Regu corpora offeruntur, sicut & ipsos Reges maiori ecclesiæ in Colonia contulerit, laudabili consideratione motus, vt vbi sanctissimi Reges corporaliter quiescerent, & in maiori haberentur veneratione, ibidem oblationibus eorum iusta & benigna consolatio ad canonicos perueniret, nos factum prænominati Archiepiscopi commendamus, & habemus ratum. Et qua possumus & debemus confirmamus auctoritate: ne vero imposterum hoc, quod iuste factum est, mutari queat, id iuris quod nos habere videbamur in oblationibus Regum, coram multis super altare B. Petri ecclesiæ maiori dedimus Fratribus eiusdem, concedentes liberam potestatem ordinandi de ipsis eleemosynis, ad supplementu præbendarum suarum, prout poterunt diligentius, & melius, post solennem donationem à nobis factam; sicut iustum fuit factum nostrum, banno confirmamus, vt si quis in posterum ausu temerario in contrarium moueretur, banno se sciret obligatum esse, & subiectum maledicto excommunicationis. Iussimus etiam hanc chartam conscribi, & nostro muniri sigillo, vt ex scripti inspectione ea, quæ iustè sunt facta, & fideliter expressa, ad posterorum notitiam transmitterentur: Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis 1188. Testes istorum sunt isti. Bruno maior Præpositus, & Archidiaconus, Adolphus maior Decanus, & Arhidiaconus, Lotharius Bonnensis Præpositus & Arhidiaconus, Conradus Sanctenis Præpositus & Archidiaconus, Godefridus S. Gereonis Præpositus, Theodorus SS. Apostolorum Præpositus, Bruno Præpositus S. Mariæ ad gradus, Vlricus Capellarius, Rodolphus secundus Decanus, Ioannes Choriepiscopus, Rudolphus magister scholaris & reliqui maioris ecclesiæ Canonici. Nobiles Theodoricus Comes de Hostaden, Otto de Vvickerode. Gerardus Comes de Are, Euerardus Comes de Seyna, Theodoricus de Milendunck, Gerardus de Dist. Gerardus de Castere, Walterus de schidereke. Ministeriales. Gerardus Aduocatus Coloniensis: Herimannus filius suus, Henricus de Wolmutestein, Gerardus frater suus, Richtzo de Mulenheim, Wilhelmus Sillingh, Hermannus Camerarius, & Hermannus filius eius. Burgenses, Gerardus Telonarius, Richolfus Parfusus;

Henricus

Heurici cura pro custodia SS.Regum

Henricus de foro. Multum Philippus hic Archiepiscopus vigilauit, pugnauit, laborauit, vt sancti Reges Coloniæ tuti contra multorum hostium adsultus permanerent, & ijs cultus & honor debitus ab omnibus tribueretur: vt mirum non sit, ei successoribusque Deum statim maxima beneficia iure perpetuo contulisse: primus enim diœcesi Ducatum Angariæ, Westphaliæque cum alijs amplissimis possessionibus acquisiuit, contra hostes defendit, & ad posteros transmisit & ita Coloniensem Electoratum armis ac potentia communiuit: vt cœperit ipsi Friderico Barbarossæ fieri metuendus, qui eidem, cum Henricum Leonis Bauariæ Saxoniæque ducem proscripsisset, ob ingentia merita duos illos Ducatus contulerat. Cœperat ea Ducis cum Cæsare dissensio Mediolani: & vt multi volunt tunc cum sancti Reges Coloniam deferrentur: confirmata tamen magis in altera expeditione Italiæ prope Alexandriam: sed in flammam erupit in Germania, cum quartum ad comitia vocatus, venire detrectaret, quam rem coœuus Helmoldus ita memorat.

augetur ducatu duplici.

infestat Henrici Leonis terras.

In illo tempore Philippus Coloniensis cum multitudine graui exiens de finibus suis, peruagatus est terram Ducis, deuastans eam incendijs multis, & ita procedens vsque Quernhamele, non adiecit vlterius progredi, sicque reuersus est, in locum suum: circa dies illos reuersus est Imperator de Italia, cui occurrit Dux apud Spiram, & illatas sibi iniurias à Domino Coloniensi conquestus est, in præsentia ipsius. Quod Imperator tunc quidem dissimulans, eis curiam indixit apud Wormatiam, *ducem tamen præcipue ad audientiam illuc citauit, responsurum querimonijs Principum. Quod intelligens dux, eo venire dissimulauit: Imperator autem aliam ei curiam indixit in Magdeburgh, vbi Theodoricus Marchio de Lansbergh duellum contra eum expetijt, exponens et quasdam traditiones contra Imperium factas; Dux autem hoc animaduertens, venire noluit; In Haldesleben tamen constitutus per internuncios Domini Imperatoris colloquium expetijt: Imperator itaque exiuit ad eum ad locum placiti, quem Dux verbis compositis lenire studuit: Imperator autem quinque millia marcarum ab eo expetijt, hoc ei dans consilium, vt hunc honorem Imperatoriæ maiestati deferret, & ipso mediante gratiam Principum, quos offenderat, inueniret. Illi autem durum visum est, tantam persoluere pecuniam, & non acquiescens verbis Imperatoris, discessit. Exinde Imperator tertiam ei curiam Goslariæ præfixit; nec minus illam supersedendo neglexit. Imperator itaque procedens in concionem, sententiam aduersus eum proponit, quærens, quid super hoc iustitia decernat, quod legitimè vocatus iudicium declinauerit, & per contemtum ad audientiam suam venire noluerit, cui ex sententia Principum responsum est, quod iustitia dictante omni sit honore destituendus; ita, vt proscriptione publica diiudicatus, & Ducatu, & omnibus beneficijs careat, & alter in locum eius consurgat. Confirmata itaque sententia Imperator, id adiudicauit fieri. Quartam tamen adhuc curiam rogatu Principum ei indixit, ad quam cum non venisset, fecit, vt superius ex sententia Principum instructus erat, & Bernardum Comitem de Anhald pro eo ducem constituit, & Episcopis, vt sua reciperent. quæ in beneficio habuerunt, mandat, & bona eius publicari præcepit;* Hac opportunitate Philippus Ducatum Westphaliæ Cæsare iubente delectis cùm copijs inuasit, occupauit, sibique penitus subiugauit, Deo cælitibusque fauentibus, & Imperij Principibus annuentibus: ipsi enim idem auctor schismatis finem tribuit capite 21. his verbis *Reconciliatus est etiam Papæ Alexandro* (Fridericus) *mediante Philippo Coloniensi, & eum, cui diu aduersatus fuerat, tunc in pace recepit, anno igitur Incarnationis* 1177. *respexit Dominus de solio suo excelso super filios hominum, & orta est in Ecclesia Dei dies exsultationis & lætitiæ, cessante schismate, quod 20. annos Ecclesiam dissipauerat, & facta est pax inter regnum & sacerdotium.*

Imperator Ducem Henricum ad causam dicendam ter euocat

3. Goslariæ sententia Principũ proscribitur.

4.

Philippus occupat ducatum. reconciliauit Papæ Cæsarem.

sublato 20. annorum schismate.

Proscriptionem Henrici factam esse anno 1180. refert Albertus Stadensis. *anno* inquit, *Domini* 1180. *Imperator Wirteburg curiam habens in Natali Domini Henrico Duci abiudicauit omne feudum, quod ab imperio tenuit, vel Archiepiscopis: Bernardus Comes de Anhold suscepit Ducatum Saxoniæ & Philippus Coloniensis Du*

Albertus Stadensis in Chronico.

tendebatur, cum omni iure & iurisdictione; videlicet cum Comitatibus, cum Aduocatijs, cum conductibus, cum mansis, cum curtibus, cum beneficijs, cum ministerialibus, cum mancipijs, & cum omnibus ad eundem Ducatum pertinentibus ecclesiæ Coloniensi legitimo donationis titulo Imperatoria liberalitate contulimus, & requisita à Principibus sententia, an id fieri liceret, adiudicata, & communi Principum, & totius curiæ adsensu approbata, accedente quoq; publico consensu dilecti consanguinei nostri Ducis Bernardi, cui reliquam partē Ducatus concessimus, prænominatum Archiepiscopum Philippum, portione illa Ducatus sua collata Ecclesiæ vexillo imperiali solenniter inuestiuimus. Hanc igitur legitimam maiestatis nostræ donationem, & inuestituram Coloniensi ecclesiæ, & sæpedicto Principi nostro Philippo Archiepiscopo, omnibusq; suis successoribus confirmamus, & in omne posteritatis æuum eis ratam permanere volentes, ne quis eam ausu temerario infringere, vel quomodolibet violare attentauerit, imperiali edicto inhibemus, & hanc nostram constitutionem præsenti priuilegio aureæ excellentiæ nostræ bulla insignito, confirmamus authenticè: testibus adnotatis, qui huic facto interfuerunt: sunt autem hi: Arnoldus Treuirensis Archiepiscopus, Wigmannus Magdeburgensis Arch. Conradus Salsburgensis, Sifridus Bremensis Electus, Conradus Wormatiensis Episc. Rudolphus Leodiensis Ep. Bertramus Metensis Ep. Arnoldus Osnaburgensis Ep. Conradus Abbas Fuldensis, Adolphus Abbas Hersfeldensis, Lotharius præpositus Bonnensis, Luduicus Palatinus Saxoniæ, & Landgrauius Thuringiæ, Bernardus Dux Westphaliæ & Angariæ, Godefridus Dux Lotharingiæ, Fridericus Dux Sueuiæ, Otto Marchio de Brandenburch, Theodoricus Marchio de Lusitz, Dedo Comes de Groix, Sifridus Comes de Orlamunde, Robertus Comes de Nassoue, Emicho Comes de Liuininche, Engelbertus Comes de Monte, Theodoricus Comes de Hostaden, Gerardus Comes de Nurberc, Henricus Comes de Arnisberc, Hermannus Comes de Rauinsberc, Henricus Comes de Kuc, Wernerus Comes de Wittinckinstein. Widikindus de Waltecke, Fridericus de Arrifurde, Hartmannus de Bitingen, Wernerus de Boulande, Conradus Pincerna, Henricus Marscalcus de Pappenheim. Sibodo de Groix Camerarius & alij quamplures.

Signum D. Friderici Roma. Imp. inuictissimi:

Ego Godefridus imperialis aulæ Cancellarius Vice Christiani Moguntinensis sedis Archiepiscopi, & Germa. Archicancel. recognoui. Acta sunt hæc A. Dom. Incarn. 1180. Indict. 13. Regnante D. Frid. Rom. Imp. inuictis. A. regni eius 29. imperij v. 26. feliciter Amen. Datum in solenni curia in Gelnhusen in territorio Moguntino Idibus Aprilis. v. Gelenij lib. 1. Hist. S. Engelberti. Filius Henrici comprobat donationem Cæsaris.

Huc accedit aliud Ottonis quarti Henrici Leonis filij, quo Friderici ratam habet cum suis fratribus donationem, his verbis: *Notum facimus, tam futuris, quam præsentibus, quod nos pro fideli & præclaro seruitio dilecti & fidelis Principis nostri Adolphi venerabilis Coloniensis Archiepiscopi, & totius Coloniensis ecclesiæ nobis sæpius exhibito, & dilectos fratres nostros Henricum comitem Palatinum Rheni & Wilhelmum ad hoc induximus, quod vniuersa illa bona quæ Philippus quondam Coloniensis Archiepiscopus de Ducatu quondam patris nostri, illustrissimi Ducis Saxoniæ siue in allodijs siue feudis, seu in ministerialibus aut in seruis obtinuerat, de bona voluntate Coloniensi Ecclesiæ dimiserunt perpetualiter in pace, sine conditione qualibet possidenda, iuramento firmantes, quod neque per se, neque per suos Coloniensem ecclesiam super eorundem bonorum possessione vllo vnquam tempore debeant molestare.*

Videas hinc & collegium metropolitanum introductis in eius Basilicam sanctis Regibus largissimis oblationibus ditatum: & Archiepiscopatum auctum Ducatu Westpaliæ: nihilne ciuitati Coloniensi custodi SS. Regum accessit emolumenti temporalis? de hoc sequenti tractabo capite.

CAPVT. XXXIX.

Ciuitas Coloniensis Anno 1180. *mutatis ob aduentum Sanctorum Regum insignibus adsumtisque tribus coronis augetur ingenti hemicyclo, ciuium frequentia, & opulentia, pace inter ipsam & Archiepiscopum stabilita.*

ANte sanctorum Regum aduentum Coloniensis ciuitas, vt multi putant à Francis orientalibus mutuatum insigne vsurpabat, quo in campi medio lineas angulares sex complectebatur, quæ literas M. & N. connexas exprimunt, vel tres iunctas pyramides inuersas basi detracta, vt adiecta docet effigies.

Insigne ciuitatis Coloniensis antiquum.

Iam vero cum primum Sanctorum trium Regum allata Coloniam corpora sunt, repudiatis gentilitijs insignibus (vt Chronicon Coloniense, Seuerinus Binius & alij confirmant) tres aureas coronas adsumsit, Regum trium indices, & quia commodum accidit, vt effossio multorum millenorum corporum Vrsulanorum, à septennio ciuium assiduo labore non interrupto continuata, ad duos sequentes etiam annos extenderetur, cum simul tot millia Virginum & Martyrum sacris corporibus diuino munere ditaretur, tam trium Regum, quam Virginum Vrsulanarum tutelæ patrocinioque ciues vrbem crediderunt: clientelæ symbolum ab vtrisque mutuati. Nam in campo partim albo, partim purpureo suprema parte tres aureas coronas figurarunt: quibus vndecim siue flammulas, siue sanguinis stillantis guttas subdiderunt; vt quoties ad bella processuri talibus vexillis vterentur, scirent non humanis viribus solis, sed cœlitum nitendum esse præsidio: pro horum sacrorum corporum custodia magis quam pro coniugibus, liberis & focis suis esse depugnandum. Hos esse thesauros orbis totius opibus anteferendos, quibus conseruatis & cultu debito honoratis, non esse periculum ab hostibus metuendum. Vt iure verbis his depingat, & explicet hæc insignia Seuerinus Binius. *Insignia sunt vrbis tres aureæ Regum coronæ, in campo rubro seriatim dispositæ scutum est argentei coloris, vndecim guttulas sanguinis vndecim millium Virginum Patronarum indices continens. Propter trium Magorum corpora Anno* 1164. (*potius* 1162.) *accepta tres coronas vsurpant.*

nouum cum tribus coronis

& vndecim flammulis.

Binius To. 1. Conc. in Syno Colon. notis.

eius Explicatio.

Gratam fuisse superis Coloniensium illam pietatē declarauit euentus: nam cum ingens peregrinorum frequentia confluerēt, qui ad sanctos Reges visendos è Germania, Hungaria, Francia, Italia, imo & ab ipsis, vt apparebit transmarinis Regionibus Asia, & Africa Coloniam contendebant, vt se tantorum Regum patrocinio committerent: præsertim cum fama etiam de tot ibi recenseretis millibus Vrsulanarum Virginum increbuisset: multi soli illius sanctitate pellecti, desertis paternis sedibus, nouum hic condere domicilium tantis sub Præsidibus maluerunt, atque ita factum est: vt indies ciuitas aucta tot incolis, producere pomœria cœperit, latiusque in omnem sui partem se dilatare ædificatis domicilijs: Ita veteres A. 1170. diruerunt Romanorum muros; templa quamplurima (quæ corona quadrum vrbis cingebant) & in his plerasque collegiatas ingentes Ecclesias. SS. Gereonis, Cuniberti, Seuerini, SS. Apostolorum, S. Andreæ, Georgij; Abbatias S. Panthaleonis & Martini maioris & mediam aluei Rhenani partem cum eius Insula templisque plurimis alijs ingenti hemicyclo concluserunt. Ac murus quidem ingens turribus plurimis insignis cœpit iuxta Chro-

Peregrinorum multitudo.

ciuitatem amplificat.

ta Chronicon M. S. Burgrauij Steindorp anno 1170. biennio post aduentum Philippi Præsulis, eius & ciuium collato studio pro tutela SS. Regum excitati: quos Fridericus Imperator anno sequenti piè visit, de eo sic Godefridus ait A. 1171. *Imperator Coloniensibus gratiam suam, accepto ab eis non modico argento reddidit, & cum magna gloria & pace ciuium Coloniam intrauit.*

Id vt facerent, solicitudo persuasit, ne sanctis Regibus, quorum corporibus adhuc Germaniæ Principes inhiabant, bello victi spoliarentur. Et imminuit postea vicinum eis ab Henrico Leonis duce circa A. 1180. exauctorato bellum, qui eodem anno feliciter de hostibus triumphauit, vt narrat Godefridus: *Pugna*, inquit, *inter ducem Saxoniæ & Lantgrauium, nouumque ducem Bernardum committitur, ibique Lantgrauius capitur cum pluribus & custodiæ mancipatur.* Subijcit de Coloniensium vrbis ampliatione: *Colonienses circa muros elaborant fossatum.* Displicuit ea res Philippo Præsuli: quod se non consulto ciues muros vallo fossisque duplicibus communirent, orta lis est, eamque Cæsari velut arbitro decidendam Archiepiscopus ciuesq; compromiserunt, quam eodem anno Fridericus Imperator magno diœcesis & ciuitatis bono definiuit, hortatus ciues, vt in ciuitate munienda pergerent, Episcopo magna argenti vi numerata, qua tunc egebat ad bellum contra proscriptum Saxoniæ Ducem prosequendum & ingentia terrarum spatia repræsentata pecunia diœcesi adijcienda. Sicque sopita est lis pro defensione SS. Regum vtraque parte iuri suo nonnihil cedente, talique Cæsaris arbitrio publicato.

metu perdendi SS. Regum.

Godefridus & ob victoriam Henrici.

Cæsar pacem componit inter ciues & Archiepiscopum.

DIPLOMA FRIDERICI BARBAROSSÆ DE fossis nouis vrbis amplificatæ & ædificijs.

IN nomine Sᵃ. & indiuiduæ Trinitatis Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus. Quoniam humana labilis est memoria, & turbæ rerum non sufficit, Prædecessorum nostrorum Regum & Imperatorum diua sanxit autoritas, scripturæ testimonio res gestas commendare, quas transeuntium temporum antiquitas à memoria hominum alienare consueuit, Quo exemplo ad notitiam vniuersorum tam præsentis, quam post futuræ ætatis imperij fidelium peruenire volumus, quod discordia inter dilectum nostrum Philippum Coloniensem Archiepiscopum, & ciues Colonienses exorta, tum super vallo, seu fossato, quod contra prohibitionem eius ad Ciuitatis munitionē facere præsumserant, tum super ædificijs, quæ in ripa, quæ Limpat, vocatur, & in foro, seu in alio loco publico sine autoritate sua, & suorū prædecessorum ædificata noscebantur, arbitrio nostro, communicato Principum imperij consilio, omnimodis conquieuit, pace, quæ reformata omnifariam, exspirauit. Ratione siquidem arbitrij nostri, ad obsequium Archiepiscopi, & Ecclesiæ suæ Ciues Colonienses duo millia marcarum impenderunt: sic quod de licentia & concessione nostra & ipsius Archiepiscopi, & ex consilio Priorum, & fidelium Coloniensis Ecclesiæ, & assensu Burgrauij opus fossati ad decorem, & munitionem ciuitatis licenter expleant, & feliciter consummENT. Ædificia quoque tam in ripa, quæ limpat dicitur, quam in foro seu alio loco publico, sicut tempore, quo quæstio coram Nobis mota est, constructa erant, permanebunt hereditario iure in posterum possidenda ab Ipsis, qui ea sine autoritate nostra & Archiepiscopi prius possederant, annuusque Archiepiscopo & Ecclesiæ persoluetur census de ijsdem ædificijs; de minori scilicet area duo nummi Coloniensis monetæ; & vt omnino diligenter & circumspectè indemnitati Ecclesiæ prouideretur, discretis viris & prudentibus trecentæ marcæ adsignatæ sunt, ad emendos certos reditus 30. marcarum Archiepiscopo & successoribus suis annuatim soluendis. Nullique licebit aliquid eorundem ædificiorum extendere, vel eleuare, sic vt vicini luminibus officiat, vel alio modo vicinis noceat. Nullique etiam licitum erit de nouo aliquid ibi ædificare, vel occupare. Illud etiam per ordinationem nostram adnecti placuit, quod forum in eo loco perpetuo permanebit; in quo præsentis tempore compositionis fuisse dignoscitur. Frontes quoque domorum, nec non & alia qualibet ædificia forum respicientia, quæ proiectum habent, quod vulgo Vfhanck dicitur super publicum locum, ita in futuro permanebunt. Domus verò, quæ proiectum non habent, similia non attentabunt, quæ verò in muris, seu iuxta muros ciuitatis ædificatæ sunt, in statu suo manere concedimus, ita tamen, quod nullus de nouo aream aliquam audeat occupare. Et ne qua recidiuæ contentionis & discordiæ

turribus multis per circuitum cinxit includens multa monasteria & collegia mœnibus. Chronicon item Coloniense reliquas inter causas hanc adducit: *metuendum erat, ne propter corpora sanctorum Regum, quæ Coloniæ quiescebant, non sine inuidia Principum multorum imperij, qui suis ea territorijs, & patrijs vindicare desiderabant, tam ciuitas quam Archiepiscopatus Coloniensis hostium adsultibus esset exponendus. Ideo præcipue Philippus incubuit, in eam curam, vt eccl siæ Coloniensis & suburbanæ quamplurimæ Basilicæ, quæ præsidio vallo, & munitione indigebant, contra potentiam hostium firmarentur.* Fortunatum bellum, & felix Coloniensibus exterorum sancta quædam æmulatio reliquiarum acquirendarum: dum enim vicini principes insidias sacro thesauro struunt, & armis etiam conantur eas eripere, cœpit in Coloniensibus accendi desiderium pluris eas æstimandi, & pro earum tutela fortunas & vitam prodigendi: nec vllis parcendi sumtibus, quibus earum possessionem sibi stabilirent. Ita diuina prouidentia factum est, vt vtroque agro Martyrum Thabeorum & Vrsulanorum pomerio ciuitatis incluso, multis millenis defensoribus, custodibus tutoribus & præsidibus ciuitas augeretur, qui noctes diesque ciues ab animi, corporis & fortunarum periculis tuerentur.

Chronicon Colon. vji. | metus ab Imperatore nouus

Accessit subinde nouus à Cæsare metus: qui cum Philippi Coloniensis Archiepiscopi nimias opes & potentiam auctiiam ducatu suspectas haberet, ideo de minuendis eius viribus cogitare cœpit; quam rationem Chronicon magnum Belgij sic proponit: *Posthæc Imperator Fridericus, sicut plures opinati sunt gloriæ Archiepiscopi occulte inuidens & potentiam pertimescens, adeptus occasionem grauiter aduersari cœpit. Propter quod Archiepiscopus, cum esset animo imperterritus, ciuitatem Coloniensem nouo vallo ampliari, & portis fortissimis muniri fecit, ad resistendum se præparans. Tertio autem anno Moguntiæ in curia solenni interuentu Principum Imperatoris gratiam recuperauit*: sed ea dissensio sex annis postea nata est: cum in prima vrbis munitione Cæsar eodem tempore ducatum Philippo contulisset, & ipse contra Henricum Leonis anno insequenti armaretur, tunc enim permisit ciuibus (victo nuper Bernardo nouo duce) Coloniensem munitionem, ne ciuitas ab Henrico Leonis inuaderetur. At sub annum Domini 1187. cum Philippus & ciuitas opibus circumflueret, & incolarum accessu mirificè cresceret, recensque summus Pontifex Coloniensi Archiepiscopo Philippo ius in appellatione & vices suas in Archiepiscopatu & supra omnes suffraganeos sedis Coloniensis induisisset, ac scripto confirmasset, cum ille etiam ad 40. marcarum millia & septingentas in coëmtione vrbium & prædiorum terræ Coloniensi adiacentium quaqua versum expendisset (licet id Godefridus ad sequentem annum referat) sudes esse cœpit in oculis Imperatoris: contra quem, vt se cum ciuibus muniret, quos metus amittendorum Regum eidem iam perpetuo vinculo coniunxerat: iterum nouis operibus vrbem circumsepsit. Qua de re sic, qui tunc viuebat, Godefridus scribit. *In Coloniensi Episcopatu pauor ingens exoritur. Nam de Imperatore rumor celebrauit, quod exercitum per terram Coloniensium in auxilium Franci Regis duceret, re autem vera Coloniam obsidione vallare intenderat: pontem etiam trans Mosellam latissimum de nauibus & trabibus transituris fieri iusserat, pro quo moti Colonienses fossatum ciuitatis instaurant & in ædificijs nouarum portarum insudant: Archiepiscopus castella custodijs & victualibus, oppida muris & fossis munit, non enim in gratia Imperatoris admodum fuit, eo quod Papæ, qui Imperatori infestus erat, magis videretur fauere; & pro hac suspicione Imperatoriæ offensæ fides de facili præstita fuit huic machinationi.* Auxerat vt dixi Romanus Pontifex eodem anno Philippum priuilegijs & altiore dignitate, quæ res offendit Cæsaris animum: qui licet anno sequenti Treuiris Principes imperij ad Coloniam inuadendam solicitaret, vti filius eius, Confluentiæ nemo tamen vnus assentiri voluit. *Circa idem tempus*, ait Godefridus, *filius Imperatoris Confluentiæ conuentum magnum habuit, citatis ad se Comitibus & nobilibus Lotharingiæ & maximè Episcopatu Coloniensi: cumque perquireret, qui cum eo stare vellent contra Præsulem, & terram Coloniensem, & ei cuncti contradicerent, iratus recessit.* Sed Moguntiæ breui post ciuitas & Philippus est

occasio dissensionis Cæsarem inter & Philippum Coloniensem. Godefridus ad eum annum. | ad A. 1187. | Cæsar & filius armant principes contra Colon.

Imperatori reconciliatus ac licet ciuibus demandatum esset, vt portarum vnam destruerent, & fossas replerent: permissum tamen, vt eadem postridie reparata nouis operibus communirent: volebat enim Imperator iam cruce signatus accingens se ad iter Hyerosolomitanum Coloniam custodem sanctorum Regum, quam munitissimam esse, vbi iam præsidium totius imperij, Germania que seruabatur. Vnde deinceps ex omnibus orbis partibus eo sicut Romam ad sanctos Apostolos; Solymam ad sepulcrum Christi; Compostellam ad S. Iacobum peregrini conueniebant: vt rectè iam à quadringentis annis lectiones Horariæ sic adseuerent. *Ab illo tempore ad famosam illam Germaniæ Metropolim vsque hodie Sanctorum Regum attracti odore ex Insulis maris & diuersis Regionibus fideles confluere non desinunt. reddentes ibi vota sua, quæ distinxerunt labijs suis.* Eadem recitat Chronicon magnum Belgij & passim scriptores testantur, hinc florere & augeri Coloniam incepisse, quod cultu nimirum sanctorum ciuibus & opibus aucta sit tantopere, vt iam ex eo tempore sexies amplior, frequentior & opulentior videatur, ac exploratum esse debeat: non tam fraudibus, bellis, solertia, vel industria ciuium, quam religione cultuque cœlitum augeri defendique ciuitates: Eant nunc Politici, qui collegia sacerdotum, monasteria Religiosorum, & cœnobia Virginum incommodum, onus & detrimentum vocant Reipublicæ: quando per eum diuinum cultum: & preces tot Deo dicatorum hominum potius, quam ciuium conatus. vrbes opibus & incolis augentur, & contra hostium obsidentium adsultus protegantur: vt deinceps expertam sæpius postea Coloniam videbimus? & merito in precibus votis & optatis esset Philippo Archiepiscopo apud Cæsarium. *Vtinam esset in qualibet villa diœcesis meæ conuentus iustorum, qui & Deum iugiter laudarent, & tam pro me quam pro mihi commissis orarent. Puto quod tum melior status ecclesiæ meæ, quam modo sit, nulli nocerent, cum multis prodessent, aliena non rapiunt tum sua omnibus impertiantur.* Rarum sed pium Principis votum, non sua nitentis potentia sed cælesti fulcientis se quibuscunque in rebus fauore, præsidio subsidioque: quod precibus multorum facilius impetratur & conseruatur, vt nullæ præualeant neque humanæ, neque tartareæ potestates. Ideo circa seculi superioris initia senatus populusque Coloniensis pridie Epiphaniæ decreuit annuam Senatorum ad SS. tres reges supplicationem hac lege lata articulo 45. *Præterea conclusum est concordibus animis, & statutum, vt quotannis in peruigilio Epiphaniæ totus Senatus cum 44. de plebe, cum Doctoribus, Protonotarijs, Secretarijs, & accensis seu famulis togatis sub Curia collecti Capitolium petant, ibique fusis coniunctis precibus, inde summum templum adeant, Sanctos tres Reges venerentur, & oblatis donis post orationem ad rei perpetuam memoriam honorent: postea ad Senatorium sacellum omnes vi iuramenti se conferant: ibi concio solennis habebitur & sacrum cantabitur ad Dei opt. Max. SS. Deigenitricis & cælitum omnium gloriam.* Hæc tamen pietas Hæresi sensim irrepente refrixit, optandum vt reuirescerer & hac ratione velut clientes patronis suum obsequium personale vt vocant exhiberent, quorum præsidio sic aucta fuit ciuitas & ab hostibus custodita.

ea reconciliatus Cæsari.

Fasciculus temporum ad A. 1162.

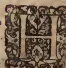
Cæsar. lib. 4. c. 64. Rarum votum Philippi Archiepiscopi.

Pietas Senatus annua.

V. concordata an. 1513. erecta ac Coloniæ & Nurenbergæ impressa.

CAPVT XXXX.

Initio seculi decimi tertij Otto & Philippus Imperatores Cultores SS. Regum eos pie inuisunt.

Enrici Imperatoris mors in Apulia peperit imperij Schisma periculosum anno 1198. cum Otto Henrici Ducis Saxoniæ & Philippus Barbarossæ filius summa contentione viribusque ambirent imperium. Ottonem Innocentius tertius Pontifex maximus tuebatur, nec in fausto creatus omine putabatur, stella die medio radiante in cœlis comitiorũ tempore, cuius coæui testes meminerunt Cæsarius. *Post mortem,* inquit *Henrici Imperatoris, cum de successore in palatio tractaretur post meridiem visa est stella lucidissima: tunc currentibus nobis in curiã Episcopi omnes illam vidimus, sed quid portenderet visio tam insolita scire non potuimus.*

Schisma in Imperio.

Stella medio die visa.

Cæsar. lib. 10. mirac. c. 23.

Et Gode

Et Godefridus Panthaleonita. *Circa idem ait, tempus stella Coloniæ visa est, circa horam nonam, sumentibus inde omnibus lætum auspicium, de rege suo, qui tertio die post visam stellam ibidem electus est*, stellam, hanc occasionem dedisse puto, cur eo propensius cultui sanctorum Regum Otto se dederit: imprimis eorum lipsanothecam gemmis & auro vestiuit, S. Petri ecclesiam & Archiepiscopatum auxit priuilegijs: fratres suos adegit, vt duos ducatus Angariæ VVestphaliaque Parenti ablatos iure perpetuo cederent Electoribus Coloniensibus: supra diploma laudaui, recitabo nunc alterum, quo allodium quoddam ablatum restituit, Ducatus eosdem confirmat: & quod Philippo Archiepiscopo diu fuerat in votis, vt fiscus regius ab Ecclesiasticis hereditatibus omnino tolleretur, clementer indulget. *In nomine Sanctissimæ & indiuiduæ Trinitatis, Otto diuina fauente clementia Romanorum Rex semper Augustus. Ratio suadet, æquitas requirit, nostramque decet celsitudinem, omnibus Ecclesijs nostra indemnitate prouidere & eas in sui honoris & iuris conseruatione pie & clementer confouere: inter quas specialis gratiæ beneuolentia Coloniensem diligentes ecclesiam, vniuersa bona, quibus à nostris antecessoribus minus decenter priuata est, restituenda duximus, ac liberanda: nec non ab indebitis oppressionibus ministeriorum, quibus quondam aggrauata est; ad hæc quidem per fidelissimum principem nostrum Adolphum venerabilem Archiepiscopum inuitati. Inde est, quod omnibus Christi fidelibus per scriptum præsens cupimus clarescere, quod nos attendentes deuotionis ac fidelitatis constantiam, iam dicti principis nostri nobis sæpius exhibitã, Colononiensi ecclesiæ, eiusque successoribus allodium in Salevelait cum omni integritate & vsufructu attinentium plene restituimus, & in perpetuum confirmamus. Et ducatus, allodia, feuda, siue ministeriales, quos nunc Coloniensis ecclesia, vel alij eius nomine possident, cum bona voluntate nostra & fratrum nostrorum Henrici Palatini Rheni, & VVilhelmi de Brunswick, & heredum nostrorum sine calumnia sæpe nominatus Archiepiscopus, & eius successores in perpetuum possidebunt. Præterea consuetudinem minus decentem, quam Fridericus Imperator contra iustitiam induxerat, scilicet, quod decedentibus Principibus Ecclesiasticis videlicet personis, quemadmodum Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Abbatissis, & Præpositis, eorum supellectilem sibi violenter vsurpauit, penitus abolemus, nec à nobis nec à nostris successoribus retractandã. Adhæc bona fide præmemoratũ iuuabimus Episcopũ, vt bona, quæ Coloniensis Ecclesia a Mosella superius tenet, & à quorum possessione ipsa violenter destitutus est, recuperet. Vt igitur hoc regalis nostræ munificentiæ factum pium ac commendabile nullius imposterum calumnia perturbari possit, sed ratum permaneat, etiam in perpetuum perseueret, præsentem istam paginã conscribi, & maiestatis nostræ sigillo iussimus insigniri.* Substitit diu Otto Coloniæ pene ad annũ vsque 1206. perquam magnificus in sanctos Reges: nam frontẽ pretiosissimæ thecæ, quæ capita eorum contegit, laminis vestiit, quantum perspicere potui, aureis, eminent in js sanctorum trium Regum statuæ semipedali fere forma, qui coram Deipara in throno cum filio residente reuerenter vel in genua prouoluuntur, vel consistunt dona oblaturi, quibus adstat Otto ipse Cæsar, coram Deiparæ statua aurea, sceptro & diademate decoratus.

Godefridus ad annum 1198. triduo post Coloniæ eligitur Imperator.

beneficus in SS. Reges & diœcesin Coloniensem.

ornat Regum lipsanothecam statuis aureis.

Postea in Angliam concessit nam Colonienses, qui reliquis diutius ei adhæserant, cum omnibus ab ipso deficientibus vires aduerterent eius defendendi nullas superesse Philippo se dediderunt: eumque solenniter anno 1207. Coloniam inuitarunt ad Pascha celebrandum, nouem id ibi peregit dies, cui Innocentius 3. etiã imperium confirmauit. Ille quomodo sit Aquisgrani ab Adolpho Coloniensi Archimysta die Epiphaniæ Cæsar consecratus ita narrat Godefridus *Coloniensis, inquit Episcopus sacramentum, quod dudum Ottoni fecerat paruipendens post festũ S. Martini ad eundem Philipum cum Duce Brabantiæ Cofluentiã venit, & ei iuramentũ fidelitatis cum Duce ibidem fecit. Ibi etiam Rex Philippus celebrẽ curiã omnibus qui aderant Principibus in Epiphania Domini indixit Aquisgrani, & Coloniensis eum in Regem ibidem consecrari, & vngi promittit. Quod & factũ est: Rex vero vt proposuerat cũ pluribus regni Principibus Aquisgranũ venit, vbi cum maximo apparatu ei Coloniensis occurrit, ibi Rex consilio cum suis habito, vt Principes suã liberam electionem secundum*

Philippus die Epiphaniæ coronatur Cæsar.

denuo eligitur libere ante coronationem.

unti-

antiquitatis institutum non perdant, regium nomen & coronam deponit, & vt concorditer ab omnibus eligatur, precatur. Quod & factu est, & à Coloniensi Archiepiscopo cum tenera vxore sua vngitur & consecratur. Ibidem statim Coloniensibus donata à Friderico Barbarossa parente his confirmauit verbis. *Nos attendentes sinceram deuotionem dilecti Principis nostri Adolphi Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopi, quã ad sublimitatis nostræ promotionem feruenter exhibuit, ad dignam fidelitatis suæ remunerationem ipsi & Ecclesiæ Coloniensi concedimus, & confirmamus Ducatum Westphaliæ & Angariæ, omnesque possessiones, & iura illius cum hominibus, & ministerialibus, omnibusque pertinentijs, iuuabimus ipsi, & Ecclesiæ Coloniensi pro posse nostro diligenter conseruare. Insuper in Andernaco, & Eckenhagen, quidquid iuris habuimus, ipsi Archiepiscopo & Ecclesiæ Coloniensi concedimus, sicut serenissimus Pater noster Reinoldo quondam Archiepiscopo Coloniensi post victo iam à Romanis in conflictu habitam dignoscitur concessisse.* Addamus syllabum virorum illustrium, qui eam Epiphaniæ solennitatem præsentia cohonestarunt *Diethelmus Constantiensis, & Conradus Spirensis Episcopi. Henricus Wirtzburgensis & Henricus Argentinensis elecTi. Gerardus Sanctensis, & Theodoricus Werdensis, Præpositi. Ludouicus Bauariæ, Henricus Louanij, Bernardus Saxoniæ, Simon Lotharingiæ Duces. Henricus Palatinus Comes Rheni, Otto Geldriensis, Wilhelmus Iuliacensis, Lotharius de Hosteden Comites. an. 1204. Aquisgrani secundo idus Ianuarij.*

Confirmat Priuilegia data dioceli Coloniensi.

Principes coronationi præsentes & subscripti.

Hunc diem Epiphaniæ præ natali Dominico videtur Philippus elegisse ob memoriam SS. Regum à Barbarossa parente Coloniam transmissorum, & corona prius sceptroque posito die eodem auspicibus & præsidibus talibus Regibus coronam accipere voluisse, cuius inaugurationem postea Pontifex Maximus ratam habuit. Idem postea Coloniæ immodicas vectigalium exactiones sustulit, iniustam monetã vetuit, pacemque nuper ijs datam iure iurando confirmauit; sed hunc Philippum cum anno sequenti Bambergæ Comes Palatinus gladio peremisset, Otto quartus recepit imperium pro S. Martini die: mox Coloniam contendit: ibique natalitia & Regalia solenniter celebrauit. Sed decennio post ob commissa percussus anathemate, multis tamen pœnitentiæ signis editis pie decessit. Rarum illud, quod de eo temporis illius scriptor Cantipratanus refert: doluisse eundem vehementer in exitu vitæ, quod indixisset bellũ Ecclesiæ. A morte vero adstitit consanguineæ antistitæ per quietẽ, flammis piacularibus mancipatus; eã obtestatus, vt expeditis ad varia cœnobia nuncijs, *deciesmillies psalteria pro se legi faceret, ita vt ad singulos psalmos decem ictuum disciplina, & ad vnumquemque versum salutatio Angelica, & oratio Dominica recitarentur: psalmus vero, De profundis, quando Disciplina recipitur, dicatur.* Hoc vt remedio liberaretur, videtur in cœnobitas munificentia meruisse; nã annõ cius, quam defungeretur, cum fames nimium quantũ inualuisset, infinitam annonã diuersis monasterijs & egenis liberaliter erogauit: & tã dicitur eum delicti sui pœnituisse, vt quotidie dorsum suum sacerdotibus dederit flagellandum, coquinarijs autem ait Crantzius præceperit, vt collum Imperatorium pedibus conculcarent. Post paulo precibus illis absolutis eidem visus antistitæ gratias egit, & ad sanctorum Regum quos viuus ardenter coluerat consortium in cœleste regnum subuolauit.

Eut diem Epiphaniæ coronationi deputarit.

Occiso Philippo, Otto Coloniam veniti imperio recuperato.

Amor pia eius. Cantipat. l. 2. c. 53 apparet antistitæ.

liberalitas eius.

& pœnitentia. Crantzius

CAPVT. XLI.

Eodem seculo tertio decimo Christus puellus apparet gloriosus; & à Deipara dies idem Epiphaniæ nobilitatur insigni miraculo.

Cæsarius l. 8. c. 7.

VTOR vtriusque Cæsarius est: qui cum æui sui gesta narret & ab oculatis vel auritis testibus acceperit, fidem præcipuam meretur, quidquid obstrepant alij. Primum in monte S. Walburgis accidit (quem sedes Apostolica Collegio Societatis Iesu Coloniensi pridem vniuit) & diuinitatis Christi factam ea die duplicem declarationem complectitur. *Virgo* inquit, *quædam circa hoc triennium defuncta est, Richmundis nomine, habitu secularis sed vita religiosa valde ac spiritualis, ieiu-*

Richmundis reuelationibus celebris.

nijs

nijs & obsecrationibus semper vacabat, mente sæpissimè excedens, ita vt cœli secretis
interesset, & cœli regem cum cœli ciuibus frequentius videret. In quadam solenuitate
Epiphaniarum, cum in monte S. VValburgis interesset matutinis, & Abbatissa in- in festo E-
choasset responsorium duodecimum, scilicet: In columbæ specie & illa vigilans & orans piphaniæ.
in excessu facta, Christum infantem pannis inuolutum, & in præsepio positum coram
se vidit, & circa illum quasi thronum aëreum ad similitudinem iridis, eratque ex Christum
vtraque parte eius multitudo Angelorum, manibus extensis eum adorantes, & o- infantem
culorum suorum acies in eum indeclinabiliter defigentes: nec mirum: ipse est speciosus vidit.
ille forma præ filijs hominum, in quem teste Apostolo Angeli desiderant prospicere: Psal. 44. 1. Petri.
cumque ventum fuisset ad locum illum. Paterna vox audita est, non conuentum illa
beata, in qua tunc temporis sensus exteriores defecerant, sed Patrem audiuit dicen-
tem. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Erat autem Dei filius Matth. 3.
& hominis tanti decoris, & vox Patris tanti dulcoris, vt exprimere mihi non
sufficeret.

Alterum de vocis vsu per Deiparam elinguato mirabiliter restituto, sic narrat ..b.7.c.24.
Ante hos annos cum Catholici fuissent contra Albigenses Hæreticos signati: etiam
non modicum ab ijsdem essent ijdem heretici exacerbati: duo honesti Clerici per ter-
ram eorum transeuntes, cum ecclesiam vidissent in via desolatam, ait, vnus alte- sabbato le-
ri: sabbatum est, intremus ecclesiam hanc, & dicamus missam, in honore Dominæ gens missam de
nostræ: portabant enim secum librum, calicem, & indumenta sacerdotalia. Ante- Domina
quam esset missa finita, hæreticis proditi sunt, qui armata manu intrantes, & sa-
cerdotem de ecclesia trahentes, linguam eius radicitus absciderunt. Quem socius elinguatur
cum multo labore Cluniacum deducens monachis commendauit. Illi vero sicut viri ab hæreticis.
Catholici, & religiosi sacerdotem Catholicum & notum propter fidem Christi, &
Genitricis eius Mariæ honorem crudeliter mutilatum deuotè suscipientes, omnem
ei humanitatem exhibuerunt. In nocte verò Epiphaniæ, cum solennes decantaren-
tur vigiliæ, baculo parietem pulsans, ministros aduocauit: qui cum quærerent,
quid vellet, & ille se in oratorium deportari signaret; volentes ei parcere, nón ac- nocte Epi-
quieuerunt. Tandem importunitate eius tædiati, in ecclesiam eum ducentes, ante phaniæ ei Deipara
altare quoddam deposuerunt. Qui cum matrem misericordiæ tota cordis deuotione reddit lin-
inuocasset, illa ei apparens, & carnem linguæ formam habentem in manu tenens guam.
respondit oranti. Quia propter fidem filij mei & honorem mihi exhibitum lingua
tua priuatus es, ecce nouam tibi restituo, aperi ergò os tuum, quod cum fecisset, di-
gitis ori eius immissis, radici linguæ præcisa eandem carnem coniunxit, & vniuit; sic-
que disparuit. Qui mox cum angelo in vocem laudationis erumpens clara voce cla-
mauit: Aue Maria gratia plena. Dominus tecum, vsq; ad finem. Quam salutationem
cum crebrius repeteret, stupentes accurrere ministri; accurrerunt & de choro mona-
chi; de tam puro & iucundo miraculo Deum, eiusque genitricem glorificantes: non
immemor collati beneficij Clericus in eodem cœnobio factus est monachus: Eum Ioan-
nes Scholasticus Santensis circa idem tempus esset in prouincia Albigensium, cum
exercitu Domini, audiens de tanto miraculo, in reditu Cluniacum venit; iam di-
ctum monachum sibi ostendi petiuit, & obtinuit: linguam vidit; ab eius ore, quæ dicta
sunt, sicut nobis retulit idem Ioannes, reliqua carne candidior est, in loco præcisionis
seruans cicatricem. Huius miraculi testis est vniuersus Cluniacensium conuentus
vsque hodie. Chronicon maius Belgicum refert hanc contra Albi-
genses prædicationem ad annum 1208.

CAPVT XXXXII.

Henricus Lotharingiæ Dux cum vxore Maria fundat An. 1221. Coloniæ altare SS. trium Regum: & de custodis Trium Regum officio

Stemma Ducum Lotharingiæ & Brabantiæ.

ENRICVS Imperator anno 1106. Godefridum primum Barbatum Comitem Louaniensem auxit titulo ducis Lotharingiæ inferioris, qui cum Maria Antuerpiensi Ducalem dignitatem transmisit ad posteros: cui Godefridus Secundus subrogatus, quem Henricus primus excepit circa annum 1185. Ducatum adeptus ad 50 ferè annos tenuit, multis nobilitatus militaribus palmis in Belgio Syriaque, quam anno 1197. cruce signatus adijt (de quo sequenti capite dicam plura) Filiam is suam Ottoni quarto desponderat, vnde cum eo frequens Coloniam inuisit, vt cum eodem de cultu & veneratione sanctorum Regum certasse videatur. Exstat nobile monimentum ara iuxta lipsana sanctorum Regum Deiparæ & ipsis excitata & tam ab Henrico Duce, quam consorte Maria, Philippi Francorum Regis filia dotata, diploma mihi perhumaniter Metropolitanum Capitulum videndum in autographo obtulit hoc exemplo.

erigunt & dotant altare SS. Regū.

DVCIS BRABANTIÆ HENRICI DE REDDITIbus ad altare SS. trium Regum collatis.

HEnricus Dei G. Dux Lotharingiæ, & Maria vxor eius omnibus præsens inspecturis salutem. Nouerint vniuersi tam præsentes, quam futuri, quod nos pro remedio animarum nostrarum & antecessorum nostrorum ad honorem Dei & B. Virginis, nec non & trium Magorum in ecclesia S. Petri in Colonia præbendam in perpetuum duximus constituendā, eidem præbendæ certos redditus annuos adsignantes, ita videlicet, quod apud Louanium in telonio sex marcas Colonienses in festo B. Remigij, & totidem apud Bruxellam *in festo omnium Sanctorum in domo pannorum ei, qui eidem præbendæ ex parte dictæ ecclesiæ præficietur, annis singulis persoluemus, & hoc tam diu obseruantes, donec Capitulum S. Petri Coloniensis allodiales certos reditus inuenerit venales, quos proprijs sumptibus comparabimus, annuatim 15. marcas Colonienses valentes. Quibus comparatis prædictæ adsignationes tam in Louanio, quam in Bruxellaria ad nos liberè reuertentur, vt autem hæc à nobis, & à nostris successoribus firmiter obseruentur, præsentem paginam sigillis nostris, nec non & Henrici filij nostri fecimus roborari. Datum Geldon. A. Domini 1221. mense Augusto.* Decessit Dux hic Coloniæ sub sanctorum Regum tutela; sic enim de eo & hac eius dotatione scribit Magnum Chronicon Belgicum. *Tandem Henricus Dux anno Ducatus sui quinquagesimo in Ciuitate Colonia obijt, cuius corpus reportatum Louanium, in ecclesia S. Petri sepelitur. Præfatus Henricus senior Coloniæ fundauit in ecclesia maiori altare SS. trium Regum, ob reuerentiam & honorem eorundem in dicta ecclesia perpetuo faciendam, illudque dotauit 12. marcarum redditibus annis singulis, pro sua, suorumque prædecessorum & successorum animarum salutem, cuius collationem spectare voluit vacationis tempore ad Decanū prædictæ ecclesiæ: prout in literis desuper confectis plenius continetur.*

obiit Coloniæ Henricus Dux Loth. Chronicon M. Belg. 203 f.

Heisterbaci altare SS. Regū.

Circa hæc tempora Heisterbacenses Religiosi Cistercienses altare sacrarij sui sanctis Regibus inscripsere: sic enim M. SS. eorum memorant *A. Domini* 1227. *Kal. Febr. dedicata sunt à D. Wetzelino Episcopo Reualiensi tria altaria. eodem an. 7. idus Febr. ab eodem Episcopo dedicata sunt tria altaria: altare in sacrario dedicatum est in honorem trium sanctorum Regum.*

Custos SS. Regū.

Eodem tempore vigebat in collegio Metropolitano officium custodis SS. trium Regum: quod duobus è capitulo committitur: adiecto emolumento satis magno: qui in reliquis curis igni nutriendo perpetuo ad eorum sacras exuuias vigilat, vnde commendata eidem curatio luminis perpetui ad tumulum S. Engelberti recens tunc martyrio coronati.

HEN-

HENRICVS ARCHIEPISCOPVS CONSTITVIT annis singulis custodi Regum vnam marcam à magistro monetæ ad fabricam lampadis super tumbam Episcopi Engelberti.

IN nomine S.ᵗᵉ & indiuiduæ Trinitatis Henricus ordinatione diuina sanctæ Ecclesiæ Coloniensis Archiepiscopus, tam futuris, quam præsentibus vniuersis in Christo renatis. Sicut mirabilis Deus olim se in Sanctis suis ostendit mirabilem, ita nostris temporibus antiqua taliter signa innouat, & immutat, ad tumbam Domini Engelberti venerabilis prædecessoris nostri, vt certissimè credi debeat, ipsum, qui pro iustitia passus est, cum Martyribus iam gloria & honore coronatum lucem inhabitare inaccessibilem, cum vera luce, quæ illuminat omnem hominem in hunc mundum venientem: vt itaque tumba luminis, quod altissimus iam posuit super candelabrum, videri possit in lumine, placuit nobis super ipsam tumbam lampadem iugiter ardere. Capituli igitur maioris, Priorum, Nobilium, ac Ministerialium B. Petri consilio & consensu contulimus de denarijs monetæ nostræ, qui vulgo seigenpenninge appellantur, marcam vnam singulis annis dandam à Magistro monetæ Custodi Regum in principio Maij, ad comparandum prænotatæ lampadi fomentum. Et vt hæc firma permaneant, & omnibus nota fiant, conscribi iussimus sequentem paginam, nostro & Ecclesiæ nostræ maioris sigillo munitam. Acta sunt hæc anno gratiæ 1229. miracula S. Engelberti.

Vt verò cognoscatur quo studio diligentiaque sacellum hoc sanctorum Regum fuerit semper à Metropolitano collegio aliquot iam seculis custoditum, ex lege hac perpetua custodi lata perspicietur.

Ad laudem & honorem omnipotentis Dei, intemeratæ Virginis Mariæ, B. Petri Apostoli nostri & SS trium Regum, quorum sacris reliquijs ecclesia nostra mirificè decoratur, volumus, vt alteruter DD. Canonicorum, quibus custodia SS trium Regum corporum concredita est, singulis diebus ante Matutinas horas claustra, & serratos obices, quibus Reges concluduntur, diligenter recludat, & aperiat, vtque solito diligentius exploratiusque incumbatur, tum custodiendis donarijs siue clenodijs, tum obserandis, reserandisque ferramentis, pristinum custodiæ salarium, honesto auctario locupletari curauimus, demandantes, vt quidquid ex laminis argenteis, & bracteolis aureis, & simulacris pretiosis vt vocant clenodijs, Trium Regum exornantibus, vel casu delapsum, vel quouis modo refixum fuerit, illud ipsum custodes rursus simul & coniunctim appendant, affigant, assuant. Ita curæ horum committitur vt quotidie tres noui cerei argenteis candelabris impositi intra ferratum sacellum die nocteque luceant. Seruat custos hic sigillum vetustissimum cum imaginibus & nominibus SS. Regum quod apprimit testimonialibus literis peregrinorum, easque solet hoc tenore iam dare. *Nos Metropolitanæ Coloniensis Ecclesiæ Presbyter Canonicus, & SS. Trium Regum ibidem custos, vniuersis & singulis, ad quos præsentes literæ perferentur salutem & felicitatem precamur in Domino, & notum facimus, Latorem præsentium N. voti exsoluendi gratia in hanc vrbem venisse, & expurgata per Confessionem conscientia, perceptaque sacrosancta Eucharistia SS. trium Regum hic quiescentia corpora, quæ dignum erat reuerentia visitasse. Itaque eundem à pietate, & fidei Catholicæ obseruantia, vobis in Domino commendamus, obnixè rogantes, vt hinc ad suos redeuntem, quibuscunque poteritis, & ipse opus habebit, caritatis officijs prosequamini, habituri à Deo largissimam remunerationem, nosque ad paria officiorum genera vobis deuinctissimos. In quorum omnium & singulorum fidem præsentes manu propria subscripsimus, & sigillo officij nostri sæpius dictorum Regum, quo fungimur hoc tempore, communiuimus. Coloniæ die mensis A.* officium custodis SS. Regum.

CAPVT. XLIII.

Episcopus Armenus Coloniam ad sanctos tres Reges, delato secum brachio S. Simonis Apostoli peregrinatur: quod magnis illustratum miraculis defertur ad Seinensem Abbatiam.

ENRICVS Lotharingiæ, Brabantiæque Dux cum multis Archiepiscopis & imperij Principibus post annum 1197. magnum nomen Oriente toti Romano imperio & famosæ ciuitati Coloniensi ob translationem SS. Regum eo factam pepererat, capta præsertim Baruch ciuitate, vicinaque regione violenta armis subiugata. Ideo Reges quidam orientis, Cyprius & Armeniacus, vltro se clientes Cæsari Romano subiecerunt: & incolæ ab Armeniæ finibus cum Episcopo sub initium anni 1200. Coloniam peregrinationem instituerunt, vt sanctos Reges inuiserent. Ac Cypri quidem Regem Conrardus Hildesiensis antistes Cæsaris Cancellarius diademate redimiuit: vt temporis illius scriptor Arnoldus Abbas Lubecensis his describit verbis.

Arnoldus Lubec. lib. 5. Chron Sclauorum. c. 2.

Ipse, inquit, *Cancellarius in eadem profectione ordinatus sacerdos, & Episcopus, alacri animo profectus est, multas gazas portans secum, tironibus ab Imperatore deputatas, qui prælia Domini viriliter exercerent. Circa festum igitur B. Ægidij de Messana ciuitate profecti, ad portum Accon in festo B. Mauricij cum summa tranquillitate & salute, integroque nauium numero applicuerunt: Cancellarius tamen cum Comite Adolpho, alijsque amicis apud Cyprum adlittauit, Regem eiusdem insulæ coronaturus diademate, à D. Imperatore transmisso. Sanè idem Rex sub ditione Constantinopolitani Imperatoris prius subsistens, ad maiorem gloriæ suæ dignitatem, à gloriosissimo Romanorum Augusto coronari desideratissimè expetijt. Illuc itaque gloriosè veniens, gloriosius suscipitur, lautissimè detinetur, expletisque instantis negotij rebus, exquisitissimis ditatus muneribus, omnibusque suis, prout cuiusque exigebat magnificentia, repedatis nauibus Accon prosperè velificabant.*

Rex Cypri cliens imperij Romani. lib. 6. c. 5. in fine.

Magis ad huc imperij Romani famam Baruch ciuitas ab Henrico Lotharingiæ duce expugnata dilatauit: de qua sequenti libro sic narrat. *Moguntinus tamen tunc aberat in Armenia constitutus, pro coronando Rege eiusdem terræ, ad quod tamen negotium Cancellarius deputatus præerat, qui vt dictum est in Cypro similia perpetrauerat. Sed cum esset apud Baruch, visum est Principibus, vt remanente Cancellario Moguntinus vicem eius suppleret, & ipsum Regem diademate imposito ad titulum Romani imperij coronaret. Ipse enim Rex omnimodis hoc affectans, audita fama virtutis populi Dei, & quia Dominus ad ipsorum introitum omnes inimicos eorum terruisset, & quia gloriosè multa loca munita obtinuissent, missis nuncijs honoratis cum muneribus non paucis, ipsos Principes deuotè salutauit, & quanto desiderio ipsorum aduentum exspectauerit, per scripta simul & verba amplissima intimauit, paratissimum se dicens subdi Romano imperio, si coronam diu desideratam liceret ab ipsius accipere nuncio.* Glorietur *Ecclesia Romana, quæ non solum in spiritualibus, sed etiam fauente Christo dilatatur in temporalibus, vt etiam Reges transmarini hoc titulo affectent insigniri. Viderint tamen illi, qui hac dignitate neglecta, plus diminutionem, quam Romani orbis attendunt dilatationem. Moguntinus igitur, vt diximus, gloriosè expleto hoc negotio, ipsum Regem Armeniæ, & Principem Antiochiæ ad pacis concordiam reformauit, quorum dissensione non modicum Ecclesia Dei in partibus illis turbata fuerat.*

Rex item Armeniæ eidem se subiicit. ob Principum Germaniæ victorias in oriente.

Sic igitur Henrici Ducis Lotharingiæ, & aliorum imperij Principum, tres orientis potentissimi siue Reges siue Principes, Romanam Ecclesiam matricem & ipsum Romanum imperium plurimum venerati subiectos etiam populos excitarunt ad occidentis regiones Sanctorum lipsanis præ ceteris nobiles inuisendas, cum occidentem cernerent, quasi proprijs auulsum sedibus, & peregrinum pro captiuis orientalibus Christi fidelibus in libertatem adserendis, & à dominatu Saracenorum vindicandis sanguinem vna cum opibus profundere. Episcopos hæc prima cupiditas inuasit, vnius sufficiat insignis ex Armenia circa annum 1203. Coloniam instituta peregrinatio; cuius ne vestigia deleret ætas posterior, comes itineris S. Simeon Apostolus, sic memoriã eius mirandis consigna-

Peregrinatur Armeni Coloniam ad SS. Reges.

uit operibus vt hodieque constent integra, nunquam intermoritura. Regebat imperium Otto quartus ea tempestate. & sedem pene Coloniæ fixerat: quo pius Episcopus, vt sanctos Reges inuiseret vna cum incorrupto S. Simeonis Apostoli brachio contendebat: is cum in milites passim, & prædones qui Rhenanam tunc oram miserè flamma, ferroque populabantur, incidisset, occasio fuit data thesauri illic relinquendi, qui nobile tunc erectum Præmonstratensium cœnobium mirificè illustrauit: hæc cum summa fide è fundatorum auctenticis literis eruerit accuratè & concinnarit eleganter Browerus noster in Treuirensibus, eius politam narrationem recitabo. *Episcopus*, inquit. *quispiam Armenus fine insequentis anni* (1203) *ex Oriente in Germaniam honesto comitatu profectus Coloniam secundo Rheno ad venerandum, quæ religiosè istic adseruantur trium Magorum corpora descendit: is ipsas adferebat, quas diximus S. Simeonis reliquias, brachium auriculari excepto, cum manu ac neruis adhuc integrum: adeoque cute arida conuestitum. Sæuiebat etiam tum inter Philippum & Ottonem æmulos Reges magna clade bellum, & finitima quæque Coloniensis prouinciæ loca, mutuo infestis vel Sueuicis, vel Ottonianis præsidijs tenebantur: cumque ob id ipsum valde funesta cædibus ac latrocinijs cuncta essent itinera, Episcopus delatus ad vicum weslichium, qui Flodoardo Wassalitia villa S. Balderici Remensis Presbyteri miraculis olim illustrata: octo ferè Colonia passuum millibus, ingenti tandem vitæ periculo in manus prolabitur hostium, quod antequam fieret, plus nimirum de reliquijs, quam ipsa vita solicitus, eas in pagi cœmiterio vase quodam reconditas abdiderat, quoad miles transiret prædabundus, atque iter inceptum in speciem peragere velle simulabat: at palanti interim militi obuiam factus, nihil precibus aut verbis agit, quin contumeliosissimè habeatur; acceptis quippe vulneribus quamplurimis, equisque ademtis, denique semiuiuus proijcitur. Pagi verò incolæ, quos Episcopi consiliū non fefellerat, rati thesaurum antistitem condidisse, sublatum interea brachium, animaduerso pretio clam auertunt. Ergo deplorata recuperandi spe, cum ærumnarum plenus Episcopus Coloniam, quo intenderat se conuertit, Hezelinus quispiam, qui manus sacrum fraude sustulerat, Brunoni Seinensi Comiti, Bonnensis Ecclesiæ Præposito homini claro diuitijs, atque auctoritate donum non suum offert. Ad hunc Brunonem forte in reditu Episcopus auxilij, atque opis implorandæ causa insequenti anno diuertit: atque cum liberaliter ac benignè vt à splendido sacerdote peregrinus hospitio accipitur: vulneraque curantur omni humanitatis officio; ibi tum Bruno in certam reliquiarum notitiam adductus precibus ab Episcopo summis efflagitat, vt eas quasi rarissimæ cuiusdam beneficentiæ pignus in Germania relinquat, atque tam præsenti è longinquis petito solatio se lubens afficiat. Id quod cum hominis religioni, tum ardentibus eius caritatis, ac Christianæ beneuolentiæ studijs haud grauatè Armenus tribuisset, Bruno liberali viatico, equis ac veste instructum Episcopum comiter ab se dimisit, inde Henricum & Euerardum comites fratres suos excellenti quopiam & augusto dono honorare cupiens, missis ad eos in Blanckenbergense castrum pro recens exstructo ab ijs Seinensi monasterio his ipsis reliquijs, ingenti eos lætitia cumulauit. Porro in templum translatæ, incredibile dictu, quanta miraculorum continuo frequentia nitere, atque apud vicinos vbique populos inclarescere cœperint. Extant certa fide, atque ab huius æui testibus literis consignata monimenta, quibus singillatim suis quæque locis, ac personis attributa miracula disertè narrantur: ideoque fastidij vitandi hic à nobis etiam inuoluuntur silentio.*

In his Episcopus.

Browerus A. 1203. An. Treu.

cum brachio S. Simeonis.

Flodoardus Remensis hist. l. 4.

incidit in prædones, abdit reliquias.

Bruno præpositus petit eas.

Hactenus Brouuerus. Dolendum nobile cœnobium Hæreticorum scelere furijsque vastatum esse: sed inde cura & solitudine Prælatorum ordinis Præmonstratensis sacrum pignus nunc Coloniæ conseruatur in aula Steinfeldensi prope S. Gereonem, vbi Norbertus Horricheim Abbas Steinfeldensis perhumaniter id mihi monstrauit. Est adhuc dextera cum brachio S. Simeonis arida carne, cute neruis & venis integris circumuestita: metacarpium totum carneum est, duo desiderantur digiti & vnius extremus articulus; voluit sanè Deus eam manum, quæ tot millibus fonte regenerationi tinctis vitam contulit immortalem, à corruptione liberam conseruare Atque ita ab vltimis orientis partibus Coloniam traxit ex Armenia studium colendi sanctos tres Reges, quod seculo sequenti Rex Cypri alijque religiosè sunt imitati:

CAPVT XLIIII.

S. Gertrudis Saxonica circa A. 1230. in festis Epiphaniæ varia xenia ad imitationem SS. Regum Christo & cœlitibus gratissima offert: discitque à Christo modos excellentiores.

ENIIS missitandis Gentiles Kalendas Ianuarij consecrarunt; nec morem illum Christiani vetuerunt: imo munificentiam Regum imitari, per totam eorum octauam etiam prorogarunt. Vnde cum Christus statim initio nascentis anni sanguinem suum nobis pro lytro peccatorum dederit, solent religiosiores Christi fideles, exquisita quædam pietatis officia Christo velut antidoralia repræsentare: quæ S. Gertrudis non nisi die Epiphaniæ, & ex ipsa munerum regalium donatione sumta offerebat. Fuit cum loco myrrhæ dominicam perpessionem, loco thuris animam Christi sanctissimam: & loco auri diuinitatem exhiberet, donum sanè SS. Triadi & cœlitibus omnibus pergratum, & periucundum. *Solenni*, inquit, *ipso festo Epiphaniæ, dum exemplo regalium oblationum offerret Deo quasi pro myrrha corpus Christi, cum omnibus suis passionibus, & meritis, quibus optabat Deo emendare peccata hominum vniuersa ab Adam, vsque ad nouissimum hominem; item pro thure deuotissimam animam Christi, cum omnibus spiritualibus exercitijs, in suppletionem vniuersalium negligentiarum. Item pro auro superexcellentissimam Deitatem Christi, cum delectatione fruitionis eiusdem in suppletionem defectuum omnium creaturarum. Apparuit D. Iesus, ipsam oblationem in similitudine cuiusdam dignissimi xenij semper colendæ Trinitati repræsentans: cumque videretur Dominus per medium cœli transitum facere, tota cœlestis militia, ob reuerentiam ipsius oblationis, visa est genua flectendo inclinare caput ad ima, sicut deuotiores homines solent facere, quando corpus dominicum illis præsentibus defertur.*

Origo xeniorum. Xenia pia & religiosa Deo consecranda. S. Gertrudis lib. 4. insin. c. 6. primus modus.

secundus.

Alter modus fuit Christo pariter acceptus, quo recitatas eum in finem suas & aliorum preces regijs largitionibus hoc ritu copulabat. *Huic recolens*, ait, *quod quædam personæ ex humilitate sibi commiserant, vt oratiunculas suas, quas ante idem festum Domino persoluerant, ad memoriam ante dictarum oblationum regalium, pro ipsis Deo offerret: & cum hoc qua posset deuotione perageret, apparuit iterum D. Iesus, illam etiam oblationem velut ad præsentandam Deo Patri per cœlum deferens, cui occurrens militia cœlestis oblationem illam, velut valde decentia xenia laudibus extollebat. Vnde intellexit quandocunque aliquis offert Deo orationes suas, seu alia studia, hæc tota cœli curia extollit, tanquam grata Deo xenia: cum verò aliquis suis non contentus filij Dei perfectiora suis addit: hoc vt prædictum est sancti eo modo reuerentur, quasi ad dignitatem illius nullum deceat adspirare: nisi tantummodo super omnes solam dignissimam Trinitatem.*

tertius.

Tertius modus prorsus inusitatus, quo ex mortalium omnium flagitijs, mira solertia nouam formauit donationem, ita Christo gratam, vt ea velut diademate gemmato affectaret coronari: ipsam audire libet. *Alia vice in eodem festo, dum in eodem Euangelio legeretur. Et procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis: illa iterum exemplo BB. Magorum prouocata in feruore spiritus exsurgens humillima deuotione coram sanctissimis pedibus D. Iesu Christi se prostrauit, adorans ex parte omnium cœlestium, terrestrium, & infernorum; & cum nihil inueniret, quod ipsa dignè offerre posset, anxio cœpit desiderio per vniuersum discurrere mundum, quærens in omni creatura, si vel aliqua posset vestigari, vnicè dilecto suo condignè offerenda: cumque sic æstuans, & anhelans curreret, in siti feruentis desiderij, reperit quædam abiecta, & ab omni creatura merito despicienda, tanquam in laudem & gloriam saluatoris non cedentia, quæ ipsa sibi auide vsurpans, reuocare curabat ad illum, cui soli seruire tenetur, omne quod creatum est. Vnde primo intraxit cordi suo per feruens desiderium omnem pœnam, dolorem, timorem, & anxietatem, quam vnquam aliqua creatura sustinuit, non pro laude creatoris; sed ex vitio propriæ infirmitatis: & hæc obtulit Domino quasi pro myrrha probata: Secundo intraxit sibi*

omnem

omnem simulatoriam sanctitatem, & deuotionem ostentatiuam hypocritarum, Pharisæorum, Hæreticorum, & similium: & hæc obtulit Deo similiter pro fragrantissimi thuris sacrificio. Tertio intrahere videbatur cordi suo vniuersum humanum affectũ, & amorem falsum, & impurum omnium creaturarum, & hunc obtulit Domino pro auro pretioso. Gemmæ fuerunt istæ pretiosissimæ, quibus velut regio diademate decoratus gestire gaudio, & triumphare videbatur. *In quorum,* ait, *omnimoda placentia Dominus tanquam in rarissimis xenys inæstimabiliter delectatus, recolligebat ea in specie gemmarum pretiosarum, imponensque diademati suo regali dixit. Ecce has gemmas a te mihi modo oblatas pro suæ raritatis dignitate tam gratanter & dignanter acceptaui, quod ipsas in memoriale singularis amoris in diademate capitis mei iugiter portabo ad gloriandum pro ipsis, à te sponsa mea mihi oblatis, coram omni militia mea cœlesti, sicut Imperator terrestris lapidem pretiosum qui vulgari lingua vocatur ein besant/ gestat in corona regni pro singularitate sua, quia non inuenitur compar illi, in totius sui amplitudine regni.*

Quamgrata Christo sint talia xenia.

His solertis & exquisitæ pietatis officijs Christus prouocatus, quartum ipsam modum docuit: ostenditque quam sibi gratam, alijs fructuosam, Christo gloriosam rem agerent, quotquot hac ratione Christo desideria, facta & voluntatem dedicarent. *Tunc,* inquit, *memor personæ, cuiusdam, quæ sæpius rogauerat eam, vt ipso die offerret aliquid Domino pro se, requisiuit à Domino, quid sibi vellet pro ea offerri, cui Dominus: offer mihi pedes eius, manus, & cor, per pedes significantur desideria, inde quia persona hæc feruentius desiderat recompensare mihi passionem meam, studeat omnia grauamina tam cordi, quam corpori suo aduersantia, patienter in vnione passionis meæ tolerare ad laudem & gloriam nominis mei, ac totius Ecclesiæ sponsæ meæ vtilitatem: Et hoc mihi pro myrrha electa oblatum acceptabo. Quia verò per manus signatur operatio, studeat etiam omnia opera tam corporalia, quam spiritualia perficere in vnione perfectissimorum operum meæ sanctissimæ humanitatis, vnde miro modo nobilitata sanctificabuntur vniuersa. Hocque pro immolatione thuris suauiter redolentis gratificabo similiter, quia per cor signatur voluntas, in omnibus agendis semper ab aliquo homine humiliter meam requirat voluntatem: & quidquid tum ab illo sibi consultum fuerit, licitum & honestum, hoc fiuenter suscipiat pro summo beneplacito meo, quod pro auri purissimi oblatione ab eo accipiabo; sciatque quod pro illa humilitate & confidentia, qua meam voluntatem requirit, ab alio, voluntas illius in tantum vnita fiet meæ diuinæ voluntati, sicut ex auro argentoque in igne conflato pretiosum fit electrum indissolubiliter conglutinatum.*

Quartum modum docet eam Christus.

offerendi Deo pedes desideriorum, & molestiarum, manus operum bonorum.

cor abnegando voluntatem propriam.

Quomodo verò talibus obsequijs Christus non oblectetur modo, velut xenijs præstantissimis; sed ijsdem etiã velut ornamentis alios amicos decoret, hoc modo Gertrudem Christus docuit: *Hinc dum vellet offerre Domino quarundã personarum sibi deuotè commissas orationes, conspexit Dominũ in latere sinistro velut sub brachio habere marsupium quoddam occultum manui suæ dexteræ conuenientissimè adaptatum: in quo videbatur habere orationes ab illis personis sibi persolutas: vnde frequenter specialibus suis benefaciebat; quandocunque libebat: Cumque ipsa offeret pro ipsis vt rogata erat, apparebant eædem orationes dispositæ coram Domino, in specie diuersorum xeniorum, & ornamentorum: de quibus Dominus omnes, qui ad se veniebant, minus parati & ornati, magnificè decorabat. Ex hoc quoque quod Dominus has orationes duplici modo se habere demonstrabat, intellexit illas personas hoc obtinuisse per fidelitatem illam, qua tam liberaliter illas sibi commiserant Domino offerendas: ita vt pro eodem reputarent, vtrum ipsa offerret easdem ex parte propria, siue ex parte earum, dummodo benignus Dominus illas sibi dignaretur gratè acceptare.* Tã multi scilicet sensus & arcana solidæ raræque pietatis latent in mysticis Regum muneribus, quibus eruendis opportunè mens nostra die Epiphaniæ potest occupari, magno non nostro tantum; sed omnium, pro quibus orare volumus, emolumento, quos dum ornare videtur Christus alienis virtutum insignibus, occultis Spiritus S. impulsibus exstimulat, ad paria reddenda Deo pietatis officia, nec enim indotatam sinit esse caritatem, quæ solicitè desiderat alienis vel miserijs subuenire, vel eorum sancta fouere studia, virtutumque exercitationes.

orationes sunt gemmæ & ornamenta.

CAPVT. XLV.

Circa annum 1233. & sequentem Hæresis quædam maleficorum orta, contra Christi diuinitatem, & SS. trium Regum cultum.

TRANSLATIS in Germaniam sanctis Regibus, & Colonia magis indies peregrinorum affluxu, & incolarum accessione tam opibus, quam religione florescente, Imperatoribus etiam & Regibus eo religionis causa proficiscentibus; Christi diuinitatis cultus augebatur, quam primi de Gentibus Euangelici tres Magi peregrini adorarant. Diabolus vt huius incremento pietatis officeret, & Christo detractam, sibi diuinitatis arrogaret maiestatem, voluit sub trium Magorum Euangelicorum nomine velut Deus, eiurata prius Christi fide à maleficis adorari: tam vt Lucifero Deitas attribueretur, quam vt honos duliæ sanctis Regibus debitus, alijs cederet dæmonibus. Nam cum ob creberrima sanctorum Regum miracula Christi, quam adorarant primi diuinitas impensius ab orbis monarchis honoraretur, totus in eo fuit, vt reperta quadam hæresi turpissima, cultum diuinum sibi vindicaret.

Lucifer diuinitatis cultū appetit.

Nactus verò est ad eam disseminandam hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, & nequissimum necromanticum; soliumque sibi per eum Traiecti ad Mosam statuit, vnde velut è cathedra pestilentiæ breui virus omne in Germaniam, Belgiumque diffunderetur: collegit is administros nequitiæ quosdam de clero malè feriatos, proiectæ libidinis, & effrenatarum cupiditatum mancipia: hos vt facilius tartareis cassibus implicaret, & arctius obligaret stygi, votorum omnium compotes futuros appromisit, si Christi diuinitate, cultuque SS. Regum eiurato, Luciferi diuinitatem confiterentur: ternosque dæmones loco Magorum Euangelicorum venerarentur. Iuuat Alberici tunc superstitis à Clericis his ipsis acceptam narrationem memorare *Est villa quæ dicta est Traiectum inter Brabantiam & Coloniam, quo veniens quidam Magister Toletanus necromaticus, totus diabolo deditus, dum sederet ad mensam inter Clericos, quos voluit fecit dormire: vt statim adhærerent ei octo vani Clerici, postulantes ab eo, vt iuuaret eos in explendis desiderijs suis, qui respondit sine circulo non posse talia adimpleri. Fecit igitur maximum circulum cum characteribus, & omnes octo posuit in circulo, tres autem sedes præparauit in vna parte circuli, & dixit Clericis, sessuros ibi tres Magos de Euangelio. Extra circulum verò præparauit maximum sediles & floribus ornauit; seu decorauit satis accuratè. Tres deinde aduocauit dæmones, quos habebat pro Regibus; & nouissimè magnum illum Principem, quem Epanamon nominauit*: sed piget infandissimos ritus apponere: superbissimi tamen Luciferi diuinitatis appetitionem, & quam tartarus ipse pæderastiam detestetur, non abs re erit auscultare. *Tum igitur habens vasculum vitreum coniurauit magnum dæmonem, vt se in tantum exinaniret, & in illud intraret. quo facto vas cera signauit, & superscripsit, iussitque deinde vt Clerici peterent quidquid vellent*: de vltimo subiungit, qui nobilis adolescentis nefarios amores ambiebat. *Diabolus negauit in sua potestate esse, nec sibi licitum esse in tam illicito desiderio ei præbere auxilium.* Concludit idem auctor: *Per illos igitur accreuit & dilatata est infidelitas illa de cultu Luciferi; sed tantæ peruersitatis Magister volens transire in Angliam, submersus est in mari, & adiunctus est tali Domino, quali seruiuit.* Similibus præstigijs mirè per Germaniam ea serpsit hæresis, cui Gregorius nonus Romanus Pontifex vt iret obuiam, scriptis ad Fridericum Imperatorem, Sifridum Moguntinensem Archiepiscopum, & Conrardum Marpurgensem fidei inquisitorem literis, vehementer vrsit, vt acribus remedijs glis centi malo mederentur. Qui capitalibus pœnis, & igne in reos animaduerterunt: qua de re ita Belgij Chronicon. *Per Alemanniam facta est tanta maleficorum combustio, vt non posset numerus comprehendi, & dictum est de quodam, qui non potuit comburi, donec allatum est ante ignem corpus dominicum, vltra etiam Coloniam fuit tum*

Traiecti per necromanticum.

seducit Clericos curiositate.

Albericus in Chron. M. Egm. fol. 232.

& illicitis desiderijs.

Pæderastiam dæmon ipse detestatur.

Gregorius nonus persequitur maleficos.

igni animaduertitur in reos.

ſynagoga hæreticorum, vbi reſponſa dabat imago Luciferi, ſed vbi Catholicus Clericus aduenit, & pixidem cum corpore Domini de ſinu ſuo protulit, peſtifera imago corruit.

vis venerabilis ſacramenti.

Videri etiam Godefridus eiuſdem temporis ſcriptor & Tritthemius poteſt. Bzouius de eiuſdem farinæ ſectis ita refert. *In Germania condormientium hæreticorum ſpecies pullulabant, qui præ nimio amore noui Euangelij viros & feminas, iuuenes ac virgines vno in loco concludentes, nocturnam quietem promiſcuis congreſſibus, & peccatis enormibus contaminabant, adeoque fœdiſſima obſcœnitate ſexum & ætatem contaminabant: vt Gregorius Pontifex neceſſe habuerit, Fridericum exhortari, ne tantam Dei iniuriam ſuſtineret: ſed ad eos perfidos extinguendos ſeſe vt verum Dei cultorem & zelatorem decebat accingeret. In eandem rem Archiepiſcopo Moguntino, Epiſcopo Hildeſienſi, & Fr. Conrardo Ordinis Prædicatorij Prouinciali Teutoniæ ſcripſit, monuitque vt in profanos iſtos exſtirpandos omnes fideles Chriſtianos excitarent. Sanè Gregorius grauiſſimas pœnas in eos conſtituit, & Fridericus Imperator multa ſupplicia in eoſdem ſanxit, vt vel ſaltem metu ſeueritatis eccleſiaſticæ & ciuilis ab impudentia deterrerentur.*

Godefridus ad A. 1232. Trithemius in Chron. Hirſaug. Bzouius A. 1233. turpiſſima ſecta condormientium.

Ita malignus ſpiritus, cum doleret per tres Reges Magos Euangelicos à Chriſto fuiſſe glorioſè de Gentium idolomania triumphatum: & iam eorum in eccleſia cultu paſſim efflorеſcente ſuffragijs tantorum Patronorum plurimas animas ob ſcelera tartaro obligatas eripi Chriſtique diuinitatem exemplo tantorum Patriarcharum a Regibus & Imperatoribus demiſsè & ſuppliciter adorare, æmulos illorum gloriæ tres dœmones deſignauit, quibus ſanctis triumuiris honor debitus tribueretur, vt verò ſibi deuinciret arctius cultores, eos nefarijs libidinibus, & inſanis amoribus ſic immerſit, vt è cœno vitiorum vix vnquam poſſent emergere; ſed prudenter venereis flammis occurſum eſt igne corporato: vt vel tanta propoſita ſuppliciorum diritate corrigerent errorem, vel vltricibus extincti tormentis, alios deſinerent illicitis cupiditatibus inflammare. Eadem tempeſtate bellum ſacrum contra ſectarios prioribus affines ſuſceptum eſt; Stetingi dicebantur, qui & reſponſis dæmonum & auguſtiſſimi altaris ſacramenti ſacrilega contaminatione gloriabantur: eos Dux Brabantiæ, & Comes Hollandiæ cruce ſignati dum ſacra de Crucis viuifico trophæo carmina Clerus in acie concineret, fuderunt & ad ſex eorum millia trucidarunt.

Albertus Stadenſis ad eundem annum & ſequentem. bellum ſacrum indictum contra ſimiles hæreticos.

Tunc morem in Germania inualuiſſe exiſtimo, quo fores oſtiorum contra maleficorum præſtigias cruce ſignantur, & primis nominum SS. Regum characteribus inſigniuntur, vt ita nefaria Luciferi diuinitatis appetentia, & trium orcigenarum, duliæ SS. Regum æmulorum conatus, crucis viuificæ ſigno, melioribuſque characteribus ſacris eliderentur. ſed dum omnis auulſus quaſi à ſedibus tartarus cultum ſanctorum Regum nititur exſtirpare, Deus eoſdem mirandis magis operibus fecit inclareſcere: quorum locupletiſſimus teſtis eſt Innocentius 4.

propagatur mos fores literis initialibus SS. Regum inſigniendi.

CAPVT XLVI.

Innocentius quartus cultum ſanctorum Regum A. 1245. & 6. indulgentijs promouet, & miracula eorum probat.

ANNO ſalutis reparatæ autore Bzouio 1245. 8. Kalendas Iulij renunciatus eſt Pontifex Maximus Innocentius quartus: is miraculis prouocatus, quæ ad ſanctorum Regum implorationem patrabantur eccleſiam cuſtodem eorum annuis indulgentijs ex eccleſiæ theſauro depromtis cumulauit.

INNOCENTIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM Dei vniuerſis Chriſti fidelibus has literas inſpecturis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

SI populus Iſraëliticus, qui ſub legis vmbra viuebat, frequenter accederis oraturus ad locum, quem elegit Dominus, vt ibi poneret nomen ſuum, vota & donaria plurima offerebat, tanto fortius populus Chriſtianus, cui apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris tenetur eccleſias, in quibus Chriſtus ad abolendam crimi-

 num.

num nostrorum corruptelam immortaliter, & incorruptibiliter viuus quotidie immolatur congruis honoribus frequentare, ac ibidem offerre munera cum animi puritate, quanto sunt certiora experimenta rerum, quam ænigmata figurarum. Cum igitur in Coloniensi ecclesia maximæ Sanctorum reliquiæ sub veneranda custodia requiescant, vniuersitatem vestram rogamus, monemus & hortamur in Domino, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus ad eandem ecclesiam cum deuotione & reuerentia debita in puritate animi accedatis. Nos cupientes, vt eadem ecclesia congruis honoribus frequentetur, omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui ecclesiam ipsam in die consecrationis eiusdem venerabiliter visitant annuatim, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius autoritate confisi 40. dies de iniuncta sibi pœnitentia misericorditer annis singulis relaxamus. Datum Lugduni 3. Kalendas Augusti Pontificatus nostri an. tertio. Anno sequenti miraculis sanctorum Regum auctis ad eorum etiam diem anniuersarium Pontifex extendit indulgentias, meminitque prodigiorum eorum patrocinio patratorum.

INNOCENTIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM Dei venerabili Fr. Archiepiscopo & dilectis filijs capitulo Coloniensi salutem, & Apostolicam benedictionem.

Licet is, de cuius munere venit, vt sibi à fidelibus suis dignè & laudabiliter seruiatur, de abundantia pietatis suæ, quæ merita supplicum excedit & vota, bene seruientibus multo maiora retribuat, quam valeant promereri. Nihilominus tamen desiderantes reddere Domino populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum ei, quibusdam illectiuis muneribus, indulgentijs, sed & remissionibus inuitamus, vt exinde reddantur diuinæ gratiæ aptiores. Cupientes igitur vt Sancti tres Reges coruscant miraculis *ECCLESIA VESTRA, IN QVA TRIVM REGVM SS. CORPORA, CORVSCANTIA MVLTIS MIRACVLIS, SVB VENERANDA CVSTODIA CONSERVANTVR, CONGRVIS HONORIBVS FREQVENTETVR, omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui ecclesiam ipsam in festiuitate ipsorum Sanctorum venerabiliter visitauerint annuatim, de omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi 40 dies de iniuncta sibi pœnitentia misericorditer annis singulis relaxamus. Datum Lugduni 6. Aprilis Pontificatus nostri anno quarto,*

Quæ miracula tunc patrata sint, longa deleuit ætas, & incendium, quod breui post ecclesiam incinerauit, conseruatis tamen sacris Regum exuuijs.

CAPVT XLVII.

Ecclesia S. Petri & custos SS. Regum incendio funestatur circa an. 1247. Innocentius quartus largis indulgentijs excitat fideles ad constructionem nobiliorũ Basilicæ.

OCCASIONEM ingentis illius, quæ superat structuræ templi plerique putant à donarijs infinitis oblatam esse, cum præsertim peregrinorum vndique commeantium frequentiam basilica sat ampla suis tamen angustijs non comprehenderet. vt laxanda fuerint spatia. Mihi certius, incendio priorem deflagrasse: nec enim fallere potest Innocentij Pontificis bulla, quæ tunc prodijt huic capiti inserenda. Sed quia posterioris idea templi licet priorem amplitudine, maiestate & dignitate operis immensum superarit, eius tamen exemplar & figuram magnam partem expressit, rudem prioris imaginem delineabo ex M.S. veteri codice delibatam. Hildeboldus Archimystes superstite adhuc Carolo Magno priorem basilicam custodem sanctorum Regum auspicatus est: consecratam postea à Williberto an. 871. Erant in ea

Idea veteris templi sanctorum conditorij SS. Regũ.

chori

chori duo amplissimi, quos nauis templi seiungebat, superior D. Petro, posterior geminas inter turres æri campano destinatas medius Deiparæ sacer: totidem erant cryptæ subterraneæ. Dexteræ turris altare S. Stephani, sinistræ vero S. Martini patrocinio gaudebat.

Aram principem D. Petri tres prægrandes fenestræ collustrabant, totidem alteram Dei genitrici sacram: latera veró superioris fenestræ vtrimque lummaria 24. decorabant. Altare verò tam S. Stephani quam S. Martini quatuor cingebant lumina: vnum eorum aræ incumbebat: at S. Seuerino consecratam aram, sitam prope ianuam, qua patet accessus ad ecclesiam ad gradus S. Mariæ V. vbi quondam turris vna fuerat excitata, exornabant lumina quinque, & vnum ipsam aram illustrabat. In latere, cui sacrarium adhærebat, sex fenestris lux affulgebat: at ex opposito australi latere duodecim inferiora lumina visebantur. Denique principem D. Petri aram quinæ orbiculares fenestræ coronabant: altaris verò Deiparæ latus vtrumque rotunda fenestra claudebat. His in geminis choris licebat clero metropolitano solenni ceremonia sacrum decantare, purpuratis adsistentibus, ex ijs cum sandalijs 7. mitratis sacerdotibus, totidem Diaconis & subdiaconis. Similis structuræ facies licet maiestate augustior, & innumeris sumtibus opulentior alterius posterioris fuisset templi, si coronis imponi potuisset operi: nisi quod crucis imaginem expressisset, tribus in transversa trabe adiecta choris separatis appositis: quorum qui medius futurus erat, ipsum sacellum sanctorum Regum conditorium comprehendisset: ac licet feré per trecentos annos infinitis impendijs in accuranda basilica fuerit desudatum, operis tamen artificiosissimi labor incredibilis, & sumtuum obstat immensa, non facile finienda magnitudo, quo minus absoluatur. Multum supremi Sacrorum antistites monitis & oblatis indulgentijs amplissimis contulerunt, vt Reges, Principes, & nationes orbis vniuersæ collatis symbolis structuram promouerent, vnam attexam Innocentij quarti bullam, qua fideles ad sanctorum Regum cultum etiam exstimulat.

INNOCENTIVS QVARTVS P. M. INDVLGENTIAS concedit omnibus fidelibus, ad fabricam Ecclesiæ Coloniensis offerentibus A. 1247 vel 1248.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei & vniuersis Christi fidelibus præsentes literas inspecturis, salutem & Apostolicam benedictionem. Quoniam, vt ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus siue bonum fuerit, siue malum, oportet nos diem messionis extremæ misericordiæ operibus præuenire ac internorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cælis, firmam spem, fiduciamque tenentes, quoniam qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Sane FAMOSA, ET HONORABILIS COLONIENSIS ECCLESIA *de nouo, sicut accepimus, casu miserabili per incendium est consumta. Cum autem V. Fr. noster Archiepiscopus, & dilecti filij Capitulum Coloniense, ecclesiam ipsam;* IN QVA TRIVM BEATORVM MAGORVM CORPORA REQVIESCVNT *reparare cupiant opere sumtuoso, ad quod fidelium subsidiũ esse dignoscitur plurimum oppertunum, vniuersitatem vestrã rogamus, atque hortamur in Domino, in remissionem peccaminum vobis iniungentes, quatenus de bonis vobis collatis à Deo piæ liberalitatis auxilium ad hoc* PRO DEI ET MAGORVM IPSORVM REVERENTIA *promtis affectibus impendatis, vt per subuentionem vestram opus huiusmodi valeat consummari. Et vos per hæc & alia bona, quæ Domino inspirante feceritis, ad æternæ possitis felicitatis gaudia peruenire. Nos enim de omnipotentis Dei misericordia & BB. Petri & Pauli Apost. eius auctoritate confisi omnibus verè pænitentibus & confessis, qui ad hoc manum porrexerint adiutricem, vnum annum & 40. dies de iniuncta sibi pænitentia misericorditer relaxamus. Datũ Lugduni 12. Cal. Iunij, Pontificatus nostri anno quinto.* Incurrit hic annus in 1248. quo celebrato Lugduni Concilio vniuersali Fridericus Imperator à triennio feré anathemate percussus, deiectus est de Cæsarea dignitate,

Incensum summum templum Coloniense.

Tres Beati Magi quiescunt in eo.

CA-

CAPVT XLVIII.

Conrardus ab Hoensteden Coloniensis Archimysta Metropolitanæ Ecclesiæ iacit A. 1248. fundamenta.

QVo maioribus donis spiritualibus Innocentius Pontifex maximus Coloniensē sanctorum trium Regum custodem ecclesiam ornabat; & ad eius instaurationem vehementius fideles accendebat, hoc vicissim Coloniensis Archiepiscopus in defendenda sedis Apostolicæ maiestate, contra Cæsarem depositum incumbebat ardentius. Et sanè is erat Conrardus, qui nutanti tunc imperio posset, & auderet contra conatus omnes Friderici solio deiecti humeros subicere tribus intra paucos annos creatis Imperatoribus, quos opibus, consilioque sic confirmauit, vt maiestatem imperij Romani contra firmatam potentiam Friderici, filiorumque illius tuerentur.

defensor sedis Apostolicæ.

Natus erat ex perillustri Comitum ab Hoensteden prosapia: suæque familiæ extremus surculus, vt multi volunt: ad quem arces quamplurimæ, possessiones amplissimæ, & opes infinitæ iure hereditario deuoluebantur, quas ipse liberaliter in ecclesias & cultum diuinum instaurandum, & imperij sustentandā maiestatem, omnes erogauit.

Quantum profuerit Innocentio quarto in exautorando Cæsare narrat Chronicon Belgicum. *Erat, inquit, in aggrediendis arduis intrepidus Conrardus: & cum Fridericus secundus Imperator per Innocentium quartum ab imperio fuisset depositus, tanquam filius obediens, & fidelissimus de mandato ipsius Domini Papæ ad excludendam ab imperiali successione præfati Friderici illius posteritatem, sua industria, sagacitate atque potentia tres successiuè Principes ad regnum Romanorum elegit; adsociatis sibi & allectis alijs suis Conprincipibus Electoribus, prout tanti, & ardui facti opportunitas exigebat. Elegit namque primum Henricum septimum Landtgrauium Hassiæ; atque Thuringiæ, (qui cognomine Toraspe dicebatur: & eundem electum sine mora in locum præfati Friderici ab imperio depositi subrogauit: quod tamen absque difficultate fieri non potuit: nam cum Conrardus dicti Friderici Imperatoris filius, regnum iam inuasisset, Conrardus Archiepiscopus commisso cum dicto Conrardo Friderici Imperatoris filio apud Francfordiam prælio, eumq; victū fugauit: & tandem electionem huiusmodi de dicto Henrico fieri procurauit. Eodem autē Henrico non multo postea tempore defuncto, Dominus Conrardus Coloniensis Archiepiscopus Wilhelmum comitem Hollandiæ in Regem Romanorum constituit, cuius ipse electionem iuxta Wurich Coloniensis territorij fieri procurauit: habens tunc secum in Comitatu pro tanti solennitate negotij præter Principes & nobiles seculares Archiepiscopos & Episcopos numero 14. in quorum congregatione ipse tunc temporis ecclesiam nouam S. Cuniberti Coloniæ solenniter dedicauit; sed eodem Wilhelmo ad regnum electo, & in breui postea per Frisonum gentem in bello interfecto, dictus Conrardus Archiepiscopus tertium in regnum substituit, Richardum, videlicet Cornubiæ Ducem, Fratrem Regis Anglorum, veruntamen illi sic electi, ad imperium, propter temporis breuitatem, nil memoria dignum facere potuerunt, & benedictione imperiali caruerunt.* Hæc pro sedis Apostolicæ defensione piè fortiterque: suam tamen spartam vt ornaret, Ecclesiam Coloniensem Metropolitanam, hoc ingentibus animis, incredibilibus impendijs & constanti peruigilique solertia est consecutus, vt ob operis inchoati magnificentiam immortale sibi merito decus, & nomen pepererit. Aggressus enim est eam molem, cui tunc in Europa vix altera similis videbatur. Primordium cœpit operis tanti auspicatissimo die peruigilij Deiparæ in cœlos adsumtæ; quando Pontificalibus amictus A. 1248. primum fecit lapidem: quod versus hi præ foribus incisi denotant.

Cronicon Belgicum

Tres elegit successiue Cæsares contra depositum Fridericum.

fundamēta iacit templi Metropolitani.

Anno milleno bis centeno dabis octo
Dum colit adsumtam Clerus, populusque Mariam,
Præsul Conrardus ex Hoësteden generosus,
Ampliat hoc templum, lapidem locat ipseque primum

CAPVT XLIX.

Descriptio memphitici templi metropolitani Coloniensis iuxta ideam primam, quale iam est & futurum erit, si coronis operi aliquando imponatur.

VTAR hoc capite vocibus artis Architectonicæ proprijs è Vitruuio petitis, quas operi Gothico conabor accommodare. Tota moles templi viuo sectoque consurgit è lapide, qui cinerei coloris in septimontio supra Bonnam cæditur, & à Draconis petra vulgo Drachenfels nominatur, possetque tralatè, quasi in saxei draconis vertice genitus Draconites appellari: vt enim gemmæ lucem & splendorem cesserit, solidissimus ac durissimus est, qui licet Subdialis, ætatem fert, vt mirum sit statuas hominum & animalium inde venustissimas & politissimas figurari, rerum etiam tenuissimarum species, quas è ligno, vel cera quis ægrè duceret, fingi, quæ aëris iniurijs expositæ seculis multis primam conseruent elegantiam, statuæ tamen pleræque è lapide molliore figurantur.

Natura lapidis è Draconia petra, quo constructum est templum.

Operis totius & partium symmetria nullam certam regulam Ionici, Corinthiaci vel compositi moris, sed Gothicum magis institutum sequitur, vnde quidquid collibitum fuerat fabertimè sic expressit ars, vt cum naturis rerum certare videatur, habita tamen partium omnium peræqua proportione: neque enim in stylobatis, columnis & capitulis, vel in totius structuræ genere vetus Italorum architecturæ ratio sertur, sed opus hac ferè solidius, firmius, & cum res exigit, interdũ ornatius apparet, præsertim in tota exteriore facie templi, quæ interioris latentem clarius oculis vbique obijcit elegantiam: nam ab imo ad summum vsque fastigium, tam in turri ingenti campanarum, quam in parastadis 14. geminatis, quæ chori exterioris murũ vndique muniunt & fulciunt, omnia proprijs ornamentis, prælertim cymatijs, fenestris cæcis, statuis, pyramidibus; columnæ suis capitulis, repandis folijs & cauliculis pari nitore diligentia, politura, magnificentia sumtibus & ingenio sunt elaborata, licet pleraque costarũ ornamenta summa, vix ob altitudinem in oculos mortalium incurrant, nisi proximè tribus ex ambulacris eadem contempleris: vt quis iniquior rerum arbiter superuacaneos immensos sumtus adhibitos esse posset æstimare, nisi constaret non hominum curiosorũ solius pascendæ voluptatis causa, sed Dei optimi maximi honori tantam molem ijs impendijs, constitutam, cuius esse gloriæ quidquid consecratur; decet, vt eius *perfecta sunt opera*, sit etiam omnibus suis numeris vbique absolutum.

opere Gothico
solido
polito
sumtuoso
Deut. 32. 3.

Longitudo templi modo 385. pedes conficit, latitudo 160. complectitur. Forma crucem exprimit, cuius cornu primarium ad ortum ad transuersum vsque crucis latus, tam intus, quam foris omnibus partibus, & ornatu suo confectum est & absolutum intra 74. annos ab inchoata templi fabrica: satis id indicat operis reliqui propè infiniti magnificentiam & dignitatem, si transuersa crucis brachia testudinem Pernni chori, totaque nauis templi æquaret altitudine, quæ 150. pedibus circiter definitur.

longitudo & latitudo
forma crucis
altitudo.

Habet primarius S. Petri chorus in eo crucis orientali cornu visendam celsitudinẽ; cuius fenestræ pleræque sanctorum Regum imaginibus, rosis, & figuris raris, encausto mirificè variegatis; Cæsarum, etiam Regum Ducum & rerum publicarum Europæ præcipuarum insignibus, vitro plumboque ad operis diuturnitatem crasso, firmoque decorantur. Fornix & tectum chori nititur quinis ad vtrumque meridionale & septentrionale latus columnis, paribus interuallis dissitis: quorum intercolumnia murus non altus sepit, qui firmat subsellia Canonicorum, inter quæ à dextris sub S. Siluestri statua vacuus primus relinquitur Pontifici Maximo locus, vt ex opposito sinistro latere similis Imperatori: nam vtrumque Metropolitanis accensent Canonicis: vterque suo per Vicarios duos fungitur munere. Sequuntur illustrium sedes, qui holosericis rubeis amicti togis cum Presbyteris octonis cantandis vacant diuinis officijs, nec licet ad aram principem litare solenniter diuinam hostiam nisi illustrium aliquis adsistat, Subdiaconi munus obeat & epistolam concinat.

Chorus S. Petri
Sedilia Canonicorum.

Muro

nem ibi commutatum,inde parte cranei S. Siluestri dono Pontificis maximi Colonienfibus impetrauit. eius virgineum caput argento vestitū 4. Septemb. ibidem honoratur.

Vicinum huic facellum exhibet tumulum Walrami de Iuliaco fundatoris Carthufiæ Colonienfis,cui refupinus incumbit è candido marmore Pontificalibus infulis exornatus. Post aS.Crucis oratorium fequiturS. Geronis Epifcopi facris exuuijs honeftatum, qui Glabbacense cœnobium excitauit, eique B. Sanderadum præfecit. S. crucis

Denique fanctiffimæ Dei genitricis facellum ceteris omnibus amplius & magnificentius claudit australe cornu:in eo diuiniffimum altaris facramentum reconditur, peregrinis& inquilinis facra fynaxis distribuitur: in eadem thaumaturga Deiparæ ftatua Mediolano tranflata cum SS. Regibus maxima populi frequentia honoratur. Iuxta quam merito tumulu obtinet Reinoldus Archiepifcopus,in cuius fepulcro ære fufum eius fimulacrum refupinum iacet,&pone id altare SS. Regum cum eorum imaginibus vifitur. In eodem facello quotidie Deipara facro mufico, & cantu officij Mariani colitur. Ad oppofitum feptentrionale latus tria tantum facella funt excitata:&primum quidem à conditorio SS. Regum S. Laurentio facrum,æneum habet tumulum Conradi ab Hoftede qui Metropolitanam hanc Bafilicam inchoauit, tres Imperatores ordine conftituit depofito Friderico fecundo,fuisque opibus contra hoftium potentiam auctentauit,ac hereditaria bona ampliffima S. Petro donauit.

Dei genitricis Mediolanenfis
Reinoldi tumulus.
S. Laurentij.
Conradi ab Hoftede

Alterum facellum fepulcrum feruat Philippi Heinsbergij,qui fanctos tres Reges contra Principum imperij conatus egregie tutatus eft,& inita cum ciuibus armorum focietate plurimum contulit ad ciuitatis Colonienfis pomœrium quintuplis facilè fpatijs amplioribus producendum, mœnibus,turribus & vallis contra hoftes muniendum ideo tumulus turribus & pinnis vndique coronatur:idem Ducatus Angariæ & Weftphaliæ & alia loca 50. marcarum millibus diœcefi acquifiuit.

Philippi Heinsbergici.

Tertium & vltimum S. Catharinæ facrum, tumulum in medio candidum S. Engelberti Martyris complectitur,in quo pauca eiufdem offa retinentur,cetera in argenteam eius hierothecam fupra aram principem tranflatis. In huius facelli muro exteriori, quem proximus attingit oftium templi, quod ad collegiatam Gradum D. Virginis Ecclefiam ducit,antiquiffimum Chrifti in crucem fublati fimulacrum fublimi in loco multis anathematis&cereis cinctum adfpicitur.idemque creditur quod B. Irmgardi voce articulata bene precatū dicitur,&cuius fiffuram S. Heribero creditur particula corporis dominici impofita integram reftituiffe. Sequitur deinde veftiarium templi, cuius veftibulum facello non ignobili decoratur,quod refpondet oppofiti lateris facello Deiparæ,ceteris ampliori,ne qua deformitas in ftructura templi,vel inæqualitas appareat: eique facrario domus capitularis adhæret. Præ foribus huius veftiarij ad dexteram horologium cernitur arte mirabili, cuius pondera femel in anno eleuata, non folum fingulos anni dies,fed folis etiam,lunæ ceterorumque errantiū fiderum, curfum &oppofitionem artificiosè, repræfentant:Supra horologium rota verfatilis in editiore loco confiftit,qua tres Reges Deiparæ fuorum munera deferentes & adorantes,cum æris campani feftiua harmonia, & tubarum clangore circa Epiphaniam & translationis feftum progreffu graui circumaguntur.

Crux prodigiofa.
veftiariū.
horologium Planetarum.
rota verfatilis Regū.

Sequitur deinde alterum oftium feptentrionale,quo per gradus lapideos ad placā potatoriam defcenditur,eius fornici proximo incumbit bibliotheca templi vetuftiffimis a tempore Caroli Magni fcriptis codicibus veneranda Sub ipfa candidis bacillis ordine difpofitis æra Colonienfis Archiepifcopi fuperftitis indicatur:cui adhæret hæc epigraphe.

Quot pendere vides baculos, tot Epifcopus annos
Huic Agrippinæ præfidet Ecclefiæ.

Bibliotheca
Æra Archiepifcopali

Sicque finitur cornu crucis,primarium templi vndique fornicatum & fuis numeris abfolutum: clatris ferreis ex vtroque latere feptum & munitum. Sequitur fpatium crucis medium,qua parte brachia totam fecant arborem, quod inter chorum S. Petri muro claufū & nauim intercipitur,fenis vtrimque conftat columnis,caretq; teftudine, complectitur vero ficut chorus& nauis templi intercolumnij fpatium,in longitudine pedes circiter 44. cuius dextrum cornu feptentrionem verfus Parochiali D. Virginis in Pafculo templo & alteri angulari definitur, eiufdem Auftrale brachium oppofito huic fere oftio ad altare vfque S. Nicolai protenditur: latitudo tranfuerfæ crucis eft 220. pedum: excrefcet fere ad 300. Quos inter choros in meditullio (quod etiam chorum S. Petri a naui feparat: vbi modo parieti, qui

brachia crucis tranfuerfæ
latitudo corum.

ad medium crucis. ti, qui chorum extremum S. Petri claudit altare S. Annæ clatris vndique [illegible] munitum conspicitur, & sub ipsa, quæ in fronte summa chori exterioris supra [illegible] nauis templi stella inaurata fulgurat, & ad loca semotissima cœlo sereno [illegible] perstringit oculos) mausolæum ingens altitudine, specie, & arte visendum dignumque tantis Regibus Deo propitio restat ædificandum: nam totum hoc transuersum crucis spacium cum naui templi chori S. Petri celsitudinem adæquabit, ideoque nunc adhuc fornicibus caret; depressa ad æquam proportionem & operis totius symmetriam alarum vtrarumque concamerazione. Ad hoc basilicæ medium, quasi cor eius corpora sacra transferrentur, vt facilius canentium Clericorum in cornibus singulis, populique supplicantis frequentia ambiantur, & honorificentius colantur.

mausolæum Regum transferendum.

nauis latitudo. triplex crassitudo columnarum.

Ad nauim templi venio, cuius latitudo quæ chori Petrini 44. pedum est: tot enim columnæ medianæ ab oppositis pedibus separantur: quæ 18½ a se pedibus in longitudine dissident: omnes eæ sicut, & chori, & transuersorum crucis brachiorum crassitudinem 9 ½. pedum explent. Ob oneris grauitatem; in ali[illegible] octonum pedum sunt ob testudinem depressiorem: sicut in templi & crucis meditullio quatuor columnæ, quæ maximum pondus crucis mediæ vel cupulæ forte supra chorum trium Regum erigendæ sustinebunt, ad 12. pedes esse crassæ videntur.

nitor & politura.

Singularum columnarum politus est nitor, stylobatis octogonis consurgunt e pauimento, è quibus scapus cum emerserit, in quatuor angulis, [illegible] totidem [illegible] cylindracea figura sursum progreditur, tum canalibus striatus, columnæ [illegible] vna media in alaribus pilis: at duplici in crassioribus transuersæ crucis & nauis templi: imo triplici in crassissimis columnis in meditullio crucis rotundatur, [illegible] alternis cauatur cylindris mediis ac tenuioribus fornices & arcus; [illegible] laribus crassioribus maiora pondera fulciuntur. Capitalia carent zoph[illegible] volutis: coronantur tamen ordine duplici aut triplici caulicalorum [illegible] frondium rapandarum, quæ cæsariem crispam humani capitis imitantur.

capitulorum ornatus.

quadruplex series pilarum.

Quadruplex in templo series columnarum est, binæ nauim templi chorumque S. Petri, binæ [illegible] quæ sustentant in alis, arcuatum opus, quod ad septem [illegible] absolutū est nondum in australi latere, sicut neque in naui tem[illegible] nauis septem vtrimque columni[illegible] ornatur in longum [illegible] nam octaua muro adpacta est, qui frontem constr[illegible] adhuc impolitam, ob [illegible] tectas.

ostia septem.

Ostij septem ingressu templi patet, eorum gemina spectant [illegible] Aquilonem, terna occasum.

turris campanarum.

Turris campanarum immanis vastitatis ingressuris per ostia ad oc[illegible] sita, in dextero latere ad [illegible] templo, forma eius quadrata nititur quatuor [illegible] laribus columnis in [illegible] antas, quæ in duplici latere singularis [illegible] media [illegible] fenestris illustrantur, earū in altitudine vasta duplex [illegible] perfectus est: tertia series & suprema luminum deest ad celsitatem turris conficiendā.

eius ostij pulchritudo.

Ostij turris ad occasum concaua superior superficies cœlestis beatorum dom[illegible] [illegible] t. eius arcus [illegible] tam pol[illegible] & concinnis figuris & simulacris SS. Apostolorum, Euangelistarum [illegible] Doctorum Ec clesiæ Martyrum [illegible] geniorum cœlestium decorantur. vt [illegible] in lignea materia nitoreque pictorum venustissimas formas tantum [illegible] superet structura lapidea. Anterides angulari[illegible] columnarum in parte inferiori signis statuisque Sanctorum ornantur, quæ duabus columnis anterioribus fulciuntur, ne concidant: iisdem tectum eorum turritum fabr[illegible] sustinetur. Eædem antae columnis ab imo ad summum fastigium cimatijs, fenestris ca[illegible] pyramid[illegible] & hæ sustentatæ columnis, resupinis [illegible] frondium & rosis coronantur.

anterum species.

& eximia turris.

Quid multa? tota species extima turris quanta quanta est principis alicuius aræ vel tabernaculi turriti custodiæ SS. Eucharistiæ exquisitā elegantiam politie sua imitatur

tectum versatile cum tollenone. campanæ pondus.

Tectum turris summum adhuc ve[illegible] gatur in omnem partem cum ingenti ciconia, vel tollenone, quo saxa prægrandia, campanæ ceteraque onera sursum eleuantur. Ma[illegible] tudini turris æra campana proportione respondent: maius horum vas imman[illegible] octo ferè pedes altum: diameter eius nouem excedit pedes: æquare pondere putat[illegible] 1[illegible]). pla[illegible] vini; nā appendit [illegible] ducenta viginti quinque centena libratū: malleus ei[illegible] 325. libras æquat: ab hac campana proxima 11[illegible]. centenarios pendit.

initia turris oppositæ

Altera turris priori gemina consurgit è fundamentis iactis 10. vel 20. pedibus

dibus alibi, nunc mercatorum ædiculis occupatur, ea ſuperiore in parte arcubus im-manibus, quorum initia prominent in auſtrali turri, cum ea committenda erat ſupra chorum intimum, poſtremum, in quem medium oſtium ad occaſum incurriſſet, vt alia extrema in turres geminas, ſi congruenter ideæ magnificæ totum opus abſolueretur, vti chorus S. Petri foris perfectam operis exterioris ſpeciem adumbrat, ſed inchoatam tantum; quam pauliſper libet contemplari. Habet chorus exterior vel primarium Crucis brachium triplicem ambulationem: primam ſupra fornices alarum, æqualem interiori, qua ad organum acceſſus patet: alteram altiorem ad initium feneſtrarum, tertiam celſiſſimam ſupra teſtudinem chori Petrini ad principium tecti plumbei, vbi murus deſinit. Canales, per quos ambulatur, lapidei ſunt, quorum commiſſuræ liquato plumbo connectuntur, per quos decidua è tectis aqua defluit, & per vaſtas proiecturas lapideas, quæ draconum, pardorum, vel leonum formam elegantiſſimè referunt, ac per eorum rictus & ora hiantia deuoluitur, velut ſubgrundijs prominentibus, vt extra perpendiculũ decidat, nec muris noceat.

chori exterioris.

tria ambulacra.

per canales lapideos.

ſubgrundia.

Ambulacra ſingula periboio vel lorica præcinguntur lapidea cancellata, quam, faſtigia pilarum & anteridum ſupra tecta erumpentium coronant, mira formarum varietate: Nam ſingulæ columnæ chori ſiue liberæ conſiſtant, ſiue muris adpactæ ſint, vbi intra templum athlantico munere ſuſtinendis arcubus & fornicibus perfunctæ ſunt, emergunt ſupra tectum alarum & muri, qui templum ambit, ac coſtarum & paraſtadarum more fulciunt parietem & columnas chori ſupremi: duplicem enim arcum, inferiorem & ſuperiorem anterides muri extremi ſubdiales proijciunt in coſtas alares, ſeu medianas columnas: hæ totidem arcus in pilas chori & murum eius ſummum reijciunt: arcus ſinguli geminis columellis politiſſimis nituntur intra murum chori & ipſi vario figurarum ſchemate perforati honeſtantur: ſicque altitudo chori, pondusque plumbei tecti ſolidatum & anteridibus, firmiter munitum à ruina cuſtoditur, vt nullis ventorum flabris, & tempeſtatum iniurijs æterno quaſi operi noceri facile poſſit. Iam ipſi columnarum ſubdialium apices ornatu raro cuſpidantur: nam vbi ſupra tectum in liberum aërem eruperint, in crucis modum quadratæ, ſurgunt, vt ſingula latera ſe mutuo firment, poſtea tribus in locis contractiores ſenſim tenuantur, ſingulæ partes crucis tribus feneſtris cæcis, cimatijs, & ſimilibus ſuis ornatæ figuris faſtigiantur, pyramidibus, quæ columellis nituntur duabus. Latera ſingula pyramidum ſeptenis communiter repandis frondibus & apex roſa coronatur. Ac paraſtadæ muri extremi templi cum in metam ſummam exacuuntur, earum ſuprema pyramis quatuor nixa columnis ſupra circaque ſacellum trium Regum; incluſas prægrandes ſtatuas exhibet, cum tecto pyramidato: reliquæ, præſertim chori Petrini craſſiores pilæ, quadrato ſolido lapide in metam etiam cuſpidantur, quarum latera folijs repandis, vel cauliculis exornantur.

periboli.

paraſtadæ.

fulciunt chorum.

apices columnarum pyramidati.

& ornati.

Et prima quidem columna chori ad ortum, proxima ſacello Regum, quæ ſupra peribolum & loricam ambulationis ornatus gratia leuabatur altius, ſiue ventorum impetu, ſiue quod alij malunt dœmonis impulſu parte ſua ſuprema pyramidatâ conſpicitur adhuc viduata: nam fragmen ingentis magnitudinis ornamentis ſuis pyramidalibus per tectum hinc inde, vt videre licet, adhuc diſperſis, non ad perpendiculũ deorſum ſed tranſuectum 35. pedibus & ſupra ſacellum, vtique dœmonum miniſterio deiectum eſt, vbi tectum ſacelli regij, teſtudinemque perfregit, ſed in caſu ne contereret ædiculam ſacram cum hierotheca Regũ, diuinitus repulſum propè ſacellum iuxta ſcamna lignea oraturis opportuna, decidit vt infra narrabitur. Tectum chori laminis plumbeis operitur: quibus Broëlmannus ait elephantinis literis inſcriptam eſſe proſam de SS. Regibus: faſtigium tecti ſummum acroterijs & pinnaculis prominentibus exornatur. Murus tranſuerſæ crucis, qui chori extremi S. Petri frontem occidentalem cingit vtrimque, ductus eſt ſupra tectum templi biniſque feneſtris ex vtroque latere conſpicuus fulcitur vectibus, qui poſtremis paraſtadis chori nituntur, ſicque compages tota chori templique firmiter inter ſe nexa, paraſtadis, & anteridibus ſtabilita cohæret, nec altitudo tantæ molis ruinæ periculum ſubit.

vnus deuolutus verſus ſacellum Regum.

tectum chori.

Reſtat alter oppoſitus ei paries ſimilis educendus, cuius ſi concameratio, chori celſitudini reſponderit, nauiſque templi teſtudo par in geminarum turrium arcuarũ opus incurrerit, hoc verè regiũ & memphiticũ opus iure miraculis orbis adnumeratis. Hæc omnia licebit clarius in idea mirabili duarum immanium turrium ad-

duplicibus circumquaque.

iecta, ac in ichnographia totius basilicæ contemplari : neque enim patitur institutæ narrationis breuitas, vel operis ipsius maiestas rem tantam pro dignitate delineare : quid alij senserint de operis magnitudine attexam: Tritthemius: *Anno Dominicæ Natiuitatis* 1248. *Conrardus Archiepiscopus Coloniensis homo diues & magnanimus magnam illam & insignem Ecclesiam Coloniensem maiorem construere cœpit, ponens primum lapidem in vigilia Adsumtionis B. Mariæ semper Virginis: quod opus licet quotidie laboribus artificum sumat incrementa, sitque iam per annos ducentos & 54. sine intermissione continuatum, tamen adhuc hodie minimè est completum propter ingentem sui magnitudinem, & excellentiam.*

Tritthemius in Chronico Hirsaugiensi.

IacobusMiddendorpius in Academijs: *Ac primum quidem est maximum fanum re ac nomine summum ex lapide viuo admirabili arte elaboratum B. Petro dicatum, cui si extrema artificum esset addita manus, nullum omnino vniuersæ Germaniæ templum elegantia & magnitudine non superaret, meritoque inter stupenda Europæ adnumerandum veniret, intus multorum Principum, Episcoporum & Ducum ex cupro & alabastro tymbis atque adeo Trium Magorum corporibus illustratur.*

Iacobus Middendorpius.

Nec omittendus Melchior Inchofer. *Seruantur*, ait, *porro in æde maiori principi Apostolorum à S. Materno eiusdem discipulo sacra, de cuius pulcritudine & magnificentia inter Germaniæ totius templa, mira referunt scriptores, plura etiam dicturi, si operi, tam insigni manus extrema accessisset: cur verò non accesserit, causæ in medio sunt. Nec prætereundum in summitate absidis, vbi chorus est, exteriori, stellam admirandæ magnitudinis è metallo ipsius templi parieti inædificatam, sed præclarè eatenus inauratam, vt sole ad occasum vergente, ab exceptis radijs fulgentior ipsa longè se spectandam præbeat: nec tam aciem intuentium, quam solis splendorem reciproca verberatione perstringat: Factum id ad denotandum eam stellam, quæ Sanctos illic quiescentes quondam ad præsepe Domini duxit, propinsque id significasset, si templo qua arte inchoatum erat, perfecto, sub ipsa stella velut radio ad lineam commonstrante sepulcrum Sanctorum collocari potuisset.*

P. Melchior Inchofer c. 40.

CAPVT L.

Eminentia Archiepiscopi & Cleri Metropolitani Coloniensis custodum Corporum SS. Trium Regum.

IAM sedes Apostolica, quam sacra Cæsarea maiestas quamplurima Metropolitæ Coloniensi, Cleroque primario beneficia, priuilegiaque contulit, ob loci sanctitatem, pauca è multis delibabo. Cum Episcopi Colonienses originem referant ad S. Maternum legatum quasi Apostolicum D. Petri, à quo æuo adhuc Apostolorum paulo post anno 90. Agrippinensis Pontificatus est inchoatus, nunquam creditur populus ille à fide Christiana semel recepta defecisse : nec Episcopo primis post S. Maternum temporibus caruisse: sicut in Vrsulanis conatus sum demonstrare : quamuis alij citius à S. Crescente putent ante S. Materni aduentum primam fidei sementem esse sparsam, & ideo Rupertus primatum dat ei lib. 1. de offic. c. 7. Euectus deinde ad Archiepiscopatum, quo Pontifice & tempore dubitatur.

S. Maternus Protoepiscopus Agrippinensis.

Baronius cum alijs a Zacharia putat, sub annum 745. verba dicti Pontificis Maximi sunt: *De Ciuitate autem illa, qua nuper Agrippina vocabatur, nunc verò Colonia, iuxta petitionem Francorum, per nostræ auctoritatis præceptum nomini tuo metropolim confirmauimus, & tuæ sanctitati direximus eiusdem Metropolitanæ ecclesiæ stabilitatem.* sed alij rectius putant Constantini M. tempore primum datum Vbijs Archiepiscopum Maternum secundum: quamuis nec desint: qui à Crescente deducant initium etiam Primatus Duce Ruperto Tuitiensi, vt dixi. Tempore Caroli Magni Hildeboldus Coloniensis Archiepiscopus, vt hoc libro c. 31. probaui, dignitatem accepit & officium Regis Romanorum coronandi: quod eius successoribus, vt postea dicam Leo 9. Eugenius 3. Adrianus & Alexander tertius confirmarunt, Innocentius verò tertius acerrimè monuit Adolphum Coloniensem Archiepiscopum, vt ius suum contra Philippum Ducem Sueuiæ, qui se apud Moguntiam permiserat à Tarantasiensi Archiepiscopo coronari, tueretur: sic enim ait. *Qui (Philippus) in Coloniensis ecclesiæ, ac tuæ personæ contemtum, ad quam specialiter*

Zacharias in epist. ad S. Bonifacium

Maternus 2. Archiepiscopus

Hildeboldus primus coronator Regum Romanorum in Germania.

Innoc. 3. ep. ad Adolphum Col. an. 1202.

spectat,

inter reliquos principes electio Regis spectat, per intrusionis vitium nomen sibi regiū vsurpauit, & in maius tui honoris dispendium & personæ despectum: CVM TV SOLVMMODO REGES IN IMPERATORES ELECTOS CORONARE DEBEAS EX ANTIQVA COLONIENSIS ECCLESIÆ DIGNITATE, per Tarantasiensem Archiepiscopum imponi sibi fecit regium diadema. Nec te inducere debet, quod à quibusdā maliloquis, in dispendium tuæ famæ confingitur, videlicet, quod labores & expensas huiusmodi solus tolerare nequeas, cum pro tuenda Coloniensis ecclesiæ dignitate non solum terrenam erogare substantiam, sed animam etiam ponere tenearis.

Idem ad Treuirensem Archiepiscopum scribens ait: *Cum enim non dubium existat coronationem Regem Alemannorum ad V. patrem nostrum Coloniensem Archiepiscopum pertinere, nec ipse deliquerit, quare meruerit sua dignitate priuari; cum si etiam deliquisset, per eundem Tarantasiensem Archiepiscopum suo non erat iure priuandus, cuius ipse iurisdictioni non subiacebat.* Et postea idem Innocentius ep. 73. sub pœna suspensionis Romam vocauit eundem Tarantasiensem ad rationem reddendam, cur ius Coloniensis Archiepiscopi violasset: licet vt Arnoldus Lubecensis ait, id apud Moguntiam cum assensu Capituli Moguntini fecisset. Idem officium Coloniensis Archiepiscopi sequentes etiam Pontifices Vrbanus & Clemens quartus ac Gregorius decimus defenderunt: ac Imperatores Romani Henricus tertius, Fridericus Barbarossa; præcipuè vero Carolus quartus in bulla aurea confirmauit.

Electoratum imperij accessisse paulo ante A. Domini 1000. beneficio Gregorij 7. Italos Germanosque, tam veteres, quā recentiores secuti Azor, Bellarminus & Serarius laudant plurimos, alij negant & ad Innocentij quarti ætatem differunt Electorum ordinem secundum priores, duxit S. Heribertus, vitam eius Deus magnis prodigijs illustrauit, quem Rupertus Tuitiensis Ottonis 3. facit Cancellarium, seu Archilogothetam: & exstat rei huius testis Cæsaris ipsius epistolæ inscriptio ad eum talis: *Otto Imperator Augustus sola Dei gratia Heriberto Archilogothetæ gratiam, & Coloniam, & pallij cubitum vnum*, à quo huc vsque recensentur electores.

Azor. to. 2. l. 10. c. 4. *Serar. Lib. 1. Mog. c. 26.* S. Heribertus primus Elector *Rupertus in vit. S. Heri c. 5. c. 7.*

Maior accessit eodem sedis Apostolicæ beneficio eidem Archiepiscopo collata dignitas: nam inter purpuratos Patres Archicancellarius Ecclesiæ Romanæ fuit constitutus, adiecto titulo Lateranensis Ecclesiæ, præterea legatus natus in sua Prouincia creatus vt Primatis nullius subesset potestati; cui ius esset Regem Romanorum consecrandi. Superat S. Leonis noni priuilegium, quod in vita ipsius coæuus Vibertus ità refert. *Leo post Pentecosten Coloniam venit cum Henrico Imperatore, & ab Hermanno Archiepiscopo honorificè suscipitur, deinde eidem Archiepiscopo* (concessit) *officium Cancellarij S. Romanæ sedis, eiusque successoribus, tribuens illis Ecclesiam* S. *Ioannis ante portam Latinam.*

Coloniensis Archiepiscopus fit Archicancellarius sedis Apostolicæ *Vibertus l. 2. vita S. Leonis apud Surium 19. Aprilis.*

Datum est hoc priuilegium circa initia Pontificatus Leonis, quod anno quarto diplomate suo confirmauit, in quo stabilit eidem ius coronandi Regis Romanorum, eximitne vlli Primati subijciatur, insignia Legati nati confert: & è Clero metropolitano 21. Cardinales creat. Præmittit verò ea se non primum conferre, sed confirmare, *Quemadmodum in priuilegijs Patrum nostrorum Apostolicorum virorum sunt scripta*: sed operæ pretium est ipsos codicillos Apostolicos inserere, ne fides lectoris anceps hæreat.

BVLLA LEONIS IX. AD HERMANNVM COLONIensem Archiepiscopum A. 1052.

LEo Episcopus seruus seruorum Dei Hermanno S. Coloniensis Ecclesiæ venerabili Archiepiscopo suisque successoribus illuc canonicè intrantibus salutem in perpetuum. Gratias agimus Deo & Domino nostro Iesu Christo, qui nullis nos præcedentibus meritis ad Apostolicæ dignitatis culmen fecit adscendere & solicitudinem omniū Ecclesiarum gerere, earumque rectoribus pietatis adsensum præbere. Quia postulasti à Romana sede confirmari tibi priuilegia, quæ ab antecessoribus nostris sunt tuæ Ecclesiæ concessa, visum nobis fuit honestum & Ecclesiæ necessariū petitioni tuæ consentire presertim cùm Ecclesia hæc sub nomine Principis Apostolorum Beatissimi Petri sit consecrata, sicut mater sua, cui præsidemus diuinâ clementiâ, vt quæ matrem imitatur ex nomine Filia, imitetur etiā aliquantisper in dignitate Ecclesiæ, protegaturque sub alis

 defen-

defensionis suæ. Nos igitur tuâ, sicut & omnium Christi fidelium deuotione incitati, cura & Apostolica autoritate confirmamus tibi omnia, quemadmodum in priuilegijs Patrum nostrorum Apostolicorum virorum sunt scripta: Crucem videlicet & pallium suo tempore suoque loco ferendum: insigne quoque festiui equi quem Naccum vocant nostri Romani; confirmamus quoque tibi per hanc præceptionis nostræ paginam sanctæ & Apostolicæ sedis Cancellaturam, & ecclesiam sancti Ioannis Euangelistæ ante portam Latinam, vt te Petrus Cancellarium habeat, Ioannes hospitium præbeat. Concedimus etiam atque perpetuo largimur, vt maius altare Ecclesiæ tuæ Matris Virginis honori dedicatum, & aliud ibidem Apostolorum Principi B. Petro addictum, reuerenter ministrando procurent septem idonei Cardinales Presbyteri Dalmaticis induti, quibus etiam cum totidem Diaconibus ac Subdiaconibus ad hoc ministerium prudenter electis, vt sandalijs vtantur concedimus & constituimus. Postea autoritatem & honorem, quem Ecclesia hactenus habuit tam inter alios, quam à suis, confirmamus clypeo Apostolicæ protectionis, vt si quando Synodus infra tuam Diœcesin, aut præsente huius primæ sedis Archiepiscopo, aut Legato ab eius latere directo fuerit aggregata, priorem quidem locum, post ipsum Rector eius obtineat, in proferenda sacrorum Canonum autoritate prior existat, ita tamen, vt sicut est prior in hac probabili dignitate, ita etiam polleat prior morum probitate, vitæ honestate, vt cuius annunciauerit verba, eius imitetur exempla; Regiam consecrationem infra limites suæ Diœcesis faciendam S. Apostolicæ numinine ei corroboramus; habendam electionem quoque Archiepiscopi secundum autoritatem canonicam, Filijs Ecclesiæ sancimus per hanc præceptionis nostræ paginam. Bona autem quæ, usque modo tenuit, vel in æternum cum iustitia acquirere poterit, hoc Apostolico numinine laudamus & corroboramus, videlicet monasteria & Ecclesias Coloniæ positas, monasterium sancti Heriberti cum omnibus suis pertinentijs, Ecclesiam sanctæ Mariæ infra vrbem, Ecclesiam sancti Gereonis cum omnibus suis pertinentijs. Cætera verò sacra loca & infra vrbem & circa confirmamus tibi autoritate Apostolica, monetas vrbis, teloniuum, & omne ius ciuile sub potestate Archipræsulis. Abbatias autem per diuersa loca, villas vicos & castella in omnibus suis pertinentijs, seruis ancillis, terris cultis & incultis, aquis, pratis, campis, siluis, forestis. Præterea corroboramus Ecclesiæ prædia, quæ ipse dedisti, videlicet monasterium Brauweilare, & castrum nomine Zoneburg cum omnibus suis pertinentijs, ita sicut neminem Coarchiepiscoporum tibi subijcimus: ita sub nullo primate te agi decreuimus; salua nobis in te, sicut in ceteris Archiepiscopis, quæ iure debentur apostolicæ subiectionis autoritate: statuentes Apostolica censura, vt nullus Imperator, Rex, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, & præterea nullus Archiepiscopus, Episcopus, Præpositus, vel aliqua magna, paruaque persona cuiuslibet ordinis & dignitatis contra hanc nostræ præceptionis & confirmationis paginam audeat præsentare. Si quis, quod non optamus, temerario ausu contra huius Apostolicæ nostræ autoritatis seriem piè à nobis perulgatam tentauerit, anathematis vinculis innodatus à regno Dei sit alienus, donec resipiscat: qui verò pio intuitu custos & obseruator exstiterit, benedictionis gratiam & cælestis regni gaudia à misericordissimo Domino Deo nostro consequi mereatur. Data nonis Maij per manus Friderici Diaconi S. Rom. Ecclesiæ Bibliothecarij atque Cancellarij vice Domini Hermanni Archicancellarij & Colon. Archiepiscopi, Anno Domini 1052. Leonis IX. Papæ IV. indictione quinta.

Subscriptiones Pontificiorum diplomatũ. Ex eo tempore diplomata Pontificia talem habuere inscriptionem: *Hermannus Coloniensis Archiepiscopus S. Sedis Apostolicæ Archicancellarius*, anno 5. *Leonis noni.* item hanc. *Fridericus Diaconus Cardinalis S. Sedis Apostolicæ Bibliothecarius, & Cancellarius vice Hermanni sedis Apostolicæ Archicancellarij, & Coloniensis Archiepiscopi.* Videri potest Ciacconus in Leone, qui vult iam inde à secundo Leonis anno ad finem vsque vitæ dignitatem hanc Archiepiscopo Coloniensi fuisse conseruatam: quæ postea successori Hermanni S. Annoni pariter collata est cum Archiepiscopatu: nam exstat apud eundem talis subscriptio rescripti Alexandri secundi *Hildebertus Diaconus Cardinalis S. R. E. Vicecancellarius vice D. Annonis Coloniensis Archiepiscopi & Bibliothecarij.* Videri de hoc etiam potest Miræus in Annal. Belg. Ægidius Gelenius in S. Engelberto. Bernardus Mallinckrot in Can-

Ciaconus. in vita Alex. 2. di

Miræus ad A. 1049.

Æg. Gelen. in S. Engelb.

cellarijs

cellarijs. Porro archicancellariatum imperij per Italiam post annum 1100. constanter huc vsque retinuerunt. Eosdem dixi legatos natos, quorum officium ita describit Azorius noster. *Legati nati dicuntur Antistites, qui ratione Ecclesiarum, quibus præsunt legati Apostolici munus, & officium habent, & ideo nati dicuntur, quia statim vt Ecclesijs suis præficiuntur & creantur Præsules, id muneris & officij nanciscuntur: hi omnes in suis Prouincijs tanquam Primates erant, & à Romano Pontifice pallium & potestatem habebant, vt legati Apostolici munere & officio fungerentur.* Subijcit insignia eorum. *Vti vestibus rubris, equo albo, freno & calcaribus aureis: curare etiam crucis erectum vexillum ante se deportari.* Hanc dignitatem collatam pridem à Leone nono & alijs confirmat Arnoldo Archiepiscopo Coloniensi Eugenius. *Sicut,* inquit, *in humani compage corporis naturalis ratio singulis quibusque membris ad salutem prouidens, speciales & proprios actus edocet, nobilioribus verò suam dignitatem conseruat, ita in corpore Ecclesiæ Apostolica prouidentia, secundum sacrorum Canonum institutiones, vniuersas regit ecclesias, digniores autem, & famosiores in sui status prærogatiua custodit. Æquum itaque & rationabile est, vt suus vnicuique honor Ecclesiæ & propria iura munimine sedis Apostolicæ confirmentur. Quocirca dilecte in Christo Fr. Arnolde Archiepiscope, tuis iustis postulationibus, benignum impertientes adsensum, ad exemplar prædecessoris nostri Felicis memoriæ Leonis 9. Papæ, B. Petri Coloniensem ecclesiam, cui Deo auctore præesse dignosceris, sub ipsius Apostolorum Principis, cuius in loco licet immeriti residere conspicimur, & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti priuilegio communimus, statuentes &c. Pallij quoque vsum, & viuifica crucis vexillum, atque naccum, insigne videlicet festiui equi, quæ prædecessoribus tuis à nostris prædecessoribus concessa sunt, suo tempore, suoque loco ferenda: nos tam tibi, quam tuis successoribus confirmamus: Adijcientes vt nulli Primati, nisi tantum Romano Pontifici debeas esse subiectus. Pro amplioris etiam, & specialioris gratiæ prærogatiua ordinationem Regis infra tuam Prouinciam tibi duximus concedendam. Et si Romanus Pontifex, vel Apostolicæ sedis legatus in eadem Prouincia concilium celebrauerit, tu post eum primum inter alios locum obtineas.* Datum Signiæ an. 1151. eadem ijsdem ferè verbis successori Friderico Coloniensi confirmat Adrianus Papa. *Ad exemplar,* inquit, *prædecessorum nostrorum, Leonis 9. & sanctæ recordationis Eugenij 3. Romanorum Pontificum, anno 1156.*

Berti. Mellinokrot in Cancel S Rosa c. 5. fol. 204
legati nati officium.
Azor to. 2. l. 2. c. 17. q. 6. 7. 8.
insignia.
Dantur ea Coloniensi Archiepiscopo ab Eugenio 3.
V. to. 3. concil Binij p. 2. f. 598.
confirmat eadem Adrianus
Alexander 3.

Eadem successor huius Alexander 3. Philippo, qui pacem Pontificem inter & Fridericum Cæsarem conciliarat, ac schisma sustulerat, verbis istis roborauit. *Confirmamus tibi ea, quæ in priuilegijs Patrum, & prædecessorum nostrorum habentur: videlicet crucem & pallium, suo tempore, suoque loco ferendum: insigne quoque festiui equi, & si quando synodus infra tuam diœcesin à Romano Pontifice, aut à legato ab eius latere destinato fuerit congregata, priorem locum post ipsum Coloniensis Archiepiscopus in synodo teneat, & in proferenda sacrorum Canonum auctoritate prior existat: ita tamen vt sicut est prior in hac probabili dignitate, ita etiam prior polleat honestate vitæ, & gratia meritorum, & cuius annunciauerit verba, imitetur exempla. Consecrationem quoque Regum infra limites tuæ diœcesis secundum præsentis auctoritate scripti censemus.* Emanauit hoc diploma an. 1178. successores eadem confirmarunt teste Godefrido ad an. 1187. *Dominus Papa* ait, *Coloniensi Archiepiscopo Philippo ius in appellatione, & vicem suam tam in Episcopatu, quam supra omnes suffraganeos sedis Coloniensis indulget, & scripto confirmat.*

De Vicaria verò potestate, Coloniensis Archiepiscopi in interregno, & educatione filiorum Imperatoris ait Ægidius Gelenius in Engelberto: accessit eidem Cæsareo beneficio Ducatus Westphaliæ & Angariæ, de quo fusè supra.

Clerus metropolitanus illustrissimus.

Ad clerum primarium Coloniensem venio, is à multis retro seculis Imperatorum, Regum, & orbis præcipuorum Ducum & Principum filijs illustratur: vt verè liceat in eo *regale sacerdotium* venerari.

Quadraginta plerumque numerat metropolitana basilica Canonicos: ex his 25. tantum Capitulares censentur, & ius suffragij habent, ordine sacro semper initiati, quorum si octonos demseris sacerdotes Licentiæ vel Doctoratus gradu insignes, reliqui sunt illustres.

Horum viginti & vnus gaudere queunt nomine & insignibus Cardinalitijs id à sexcentis ferè annis Leo 9. contulit, de quo Vibertus. *Ecclesiæ metropolitanæ hoc priuilegium concessit, vt ad altare S. Petri 7. Presbyteri Cardinales quotidie diuinum celebrarent officium in sandalijs.*

Auxit Eugenius 3. his verbis. *Statuimus præterea, vt 7. idonei Presbyteri Cardinales in prædicta ecclesia ordinentur, qui induti Dalmaticis, & mitris ornati, ad principalia duo altaria eiusdem ecclesiæ, cum totidem Diaconibus, & subdiaconibus, quibus sandaliorum vsum concedimus, Missarum solennia in festiuis diebus tantummodo administrent.* Vrget Adrianus 4. vt sint e gremio capituli: *Statuimus præterea vt 7. idonei Presbyteri Cardinales, qui sint specialiter & principaliter de capitulo eiusdem ecclesiæ, cum totidem Diaconibus, & Subdiaconibus, quibus sandaliorum vsum concedimus, Missarum solennia in præcipuis tamen solennitatibus tantummodo administrent.*

Fuit igitur hæc pia consuetudo paulatim introducta: viguit autem vt quam maximè cum sanctorum trium Regum corpora Coloniam essent transportata, quam roborauit tunc suo etiam calculo Alexander tertius his verbis. *Concedimus*, inquit, *etiam, & auctoritate Apostol. ca statuimus, vt maius altare ecclesiæ tuæ, vni & vero Deo in memoriam B. Virginis, & alterum in memoriam B. Petri Apostolorum Principis dedicatum reuerenter ministrando procurent septem Canonici Cardinales Presbyteri, induti Dalmaticis, & mitris ornati, quibus etiam cum totidem Diaconibus, & Subdiaconibus ad hoc ministerium prudenter electis, vt vtantur sandalijs indulgemus, sicut à Patribus, & prædecessoribus nostris ad prædictæ ecclesiæ concessum est per autentica priuilegia, & hactenus obseruatum.*

quando diuisio canonicorum facta fit.

Interea dum accessu sanctorum Regum Archiepiscopus Philippus ducatu Westphaliæ & Angariæ ditatus, Clerum etiam Metropolitanum oblatæ donationes ingentes opulentarent: cum ad id temporis laudabiliter Canonicam in cœnobio vitam traduxissent, partitio prouentuum cœpit introduci, singulisque sunt certa bona designata vt iam deinceps periculum esset, ne nimium circumfluentes opibus, pauciores ad sacerdotium essent adspiraturi, sensimque intercideret vsus tanti priuilegij. Quocirca maturo consilio sanciuerunt, vt 7. vel 8. semper in capitulo sacerdotes esse tenerentur: exordium huius decreti cum egregiam contineat diuinissimi sacrificij commendationem merito videtur inserendum.

octo sacerdotes esse debét canonici.

CONSTITVTIO CAPITVLI METROPOLITANI COloniensis, quod octo præbendæ sacerdotales semper in ecclesia Coloniensi habeantur, & constitutus in ordine sacerdotali in locum defuncti adsumatur.

N.B. vtilitas sacrificij missæ.

TH. Dei gratia maior in Colonia Præpositus, C. maior Decanus, Archidiaconi, totumque Capitulum B. Petri vniuersis tam præsentibus, quam futuris, quorũ conspectui hoc præsentatum fuerit, in præsenti gratiam, & gloriam in futuro. Cum ad abolitionem peccatorum quamplurima sint nobis à Domino virtutum remedia constituta: potissimum tamen est immolatio hostiæ salutaris, quæ in commemorationem fit Dominicæ passionis: per hanc anima vegetatur, corpus ad resistendũ vitijs roboratur; hæc est viuis opportuna, viam vniuersæ carnis ingredientibus necessaria, & defunctis iucunda. Tanti igitur Sacramenti dignitate, ac Ecclesiæ nostræ vtilitate consideratis diligenter, placuit nobis ea, quæ inferius continentur ordinare de aliquot præbendarum nostrarum locatione in ministros hostiæ huius sacrosanctæ; eo itaque auctore, à quo recta consilia, & iusta sunt opera, statutum & dispositum est à nobis, voluntate & consensu omnium nostrorum & singulorum accedente, vt in ecclesia nostra octo semper habeantur præbendæ, ab ijs tamen, qui sacerdotali ordine mancipati fuerint habendæ: quod si aliquos de numero eorum, vel exire de vita contigerit, vel exire de ecclesia, in locum decedentis, vel discedentis, erit tantum substituendus in sacerdotali ordine constitutus: vt igitur condita laudabilis Deo & hominibus ordinatio robur perpetuum habeat, & nescientibus nota fiat, præsentem paginam conscribi fecimus, appendentes eidem ecclesiæ nostræ sigillum. Acta sunt an. 1191.

Imperatores fiunt canonici Colonienses.

Solent electi Reges Romanorum & Aquisgrani coronati Coloniæ collegio canonico-

nonicorum metropolitanæ ſanctorum Regum eccleſiæ adſcribi: eo forte conſilio, vt S. Petri & SS. Regum clientes, horum exemplo ſe Catholicæ fidei non defenſores tantum; ſed & propagatores eſſe meminerint, hi enim S. Petrus & tres Reges, primi Gentium & Iudæorum Doctores, latiſſimè fidem per totum terrarum orbem propagarunt.

EXEMPLVM IVRAMENTI QVO DVCENTIS ABhinc annis Fridericus tertius ſe obligauit capitulo eſt eiuſmodi. Fridericus 3. Romanorum Rex Canonicus his verbis iurauit Eccleſiæ Colonienſi:

forma iuramentorum.

Nos Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, & huius eccleſiæ Colonienſis Canonicus promittimus atque vouemus bona fide, quod ex nunc & in antea gratioſi erimus, & deuoti Decano & Capitulo eccleſiæ noſtræ perdilectæ, cuius poſſeſſiones, iura, & priuilegia, à quibuſque & quibuscunque prædeceſſoribus noſtris diuis Imperatoribus, & Regibus Romanorum ipſi eccleſiæ, & perſonis ipſius indulta in noſtram ſuſcipimus protectionem, & tuitionem, liberalitate mera commendata, ſic nos Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei euangelia per nos corporaliter tacta.

Fuit hic Imperator, ſi quis alius iuris iurandi tenaciſſimus: & cum multum diuque ac libenter Coloniæ moraretur, vt commodis collegii ſui proſpiceret, ſalubriter petijt à Sixto 4. Pontifice vt octo Presbyteri non niſi Doctoratus vel Licentiæ gradu conſpicui in collegium metropolitanum cooptarentur, vt ſoli vel genere, vel ſcientia illuſtres dignitatem eius ſuſtinerent, & iura poſſeſſionesque facilius tuerentur: hoc exemplo.

COPIA PRIVILEGII COLONIENSIS ECCLESIÆ; ſuper 8. Presbyteralibus præbendis, per promotos Doctores obtinendis a Sixto 4. Rom. Pontifice.

Sixtus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Creditam nobis deſuper regenda militantis Eccleſiæ prouidentiam exſequi Deo adiuuante cupientes, ad ea libenter intendimus vt debemus, per quæ ſingulæ orbis eccleſiæ, præſertim metropolitanæ inſignes & famoſæ perſonarum vtilium fulcitæ præſidijs, ad altiſſimi laudem & gloriam condignis honoribus & venuſtatis proficiant incrementis: eorumq; bona & iura à quorumcunque occupationis obſeruari valeant illæſa. Sanè pro parte chariſſimi in Chriſto filij noſtri Friderici Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod eccleſia Colonienſis inſignis Metropolitana, cuius S. Maternus, S. Petri diſcipulus primus Præſul exſtitit, adeo inclyta & præclara exiſtit, quod nulli niſi illuſtres, & magni nobiles, qui ex ſextodecimo adſcendente, & ex illo gradatim deſcendentibus nobilibus anteceſſoribus ſuis recta linea ſunt procreati illius Canonicatus, & præbendas adſequi poſſent; octo Canonicatibus, & præbendis totidem duntaxat exceptis, quorum duo pro graduatis in vniuerſitate ſtudij Colonienſis reſeruati exiſtunt, reliqui vero per ignobiles & plebeos; frequentius quoque per humiles perſonas, aut familiares quorundam Canonicorum dictæ eccleſiæ, qui familiares ipſos in Canonicos dictæ eccleſiæ recipi procurant; ſeu rudes & indoctos, qui illos vigore gratiarum expectatiuarum ipſis conceſſarum adſequuntur. Et quod valde decori, & vtilitati dictæ Eccleſiæ & iurium illius conſeruationi; nec non qualitatibus & præeminentiæ nobilium Canonicorum prædictorum conuenire videtur, quod dictæ 8. Præbendæ duntaxat per viros illuminatos & ſcientia præditos, etſi non carne, ſcientia tamen & virtute nobilitatos; quorum prudentia & conſilio dicta eccleſia (quæ deſtituta & depauperata exiſtit; ſua recuperare poſſet) duntaxat obtineant: prout in nonnullis Alemanniæ nationis eccleſijs tam ex ſtatutis, quam ex laudabilibus conſuetudinibus, quæ per nonnullos Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros confirmata fuerunt hactenus obſeruatur. Subijcit deinde Pontifex petitionem & prudens Cæſaris conſilium, quo dictis malis in perpetuum occurratur. *Quare pro parte eiuſdem Imperatoris, qui ad Eccleſiam ipſam ſpecialem gerit deuotionis affectum nobis humiliter fuit ſupplicatum, vt quod de cetero perpetuis futuris temporibus dicti ſex Canonicatus & præbendæ dum pro tempore vacauerint in*

quibuſ-

Quibuscumque mensibus, per dilectos filios Decanum & Capitulum ecclesiæ Doctoribus vel Licentiatis in Theologia, aut in vtroque vel altero Iurium, qui cum rigore examinis in vniuersitate alicuius studij loco, in quo illud viguerit, generali promoti fuerint, duntaxat conferri debeat, & de illis prouideri. Nos igitur qui dictæ ecclesiæ splendorem & vetustatem appetimus, huiusmodi petitionibus inclinati, auctoritate Apostolica tenore præsentium ex certa nostra scientia statuimus, & ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus prædicti sex Canonicatus & præbendæ, non ig nobilibus, plebeis, humilibusque personis & familiaribus prædictis, sed duntaxat Doctoribus, & Licentiatis in Theologia, vel altero Iurium in aliquo studio generali cum rigore examinis duntaxat conferri possint, & debeant. Datum A. 1474. Pontificatus anno 3.

Octo canonici Presbyteri gradum habere debent.

Cur docti aptè illustribus miscéantur.

Duo desiderabat Fridericus, vt Imperatorum longæuissimus ita sapientissimus in collegio suo Coloniensi eminere, generis splendorem, & doctrinam virtuti copulatam: vt virorum illustrium potentia contra hostium & hæreticorum adsultus muniretur, & probitate scientiaque contra morum corruptelam, abusus & noxias consuetudines sepiretur. vt enim horum singula nequeunt omnibus mederi incommodis, nec sibi sufficiunt coniuncta certè, sua placent varietate, sibique membra vinciunt consensione mutua ad corporis tutelam splendoremque & in conseruationem: namque in hoc corpus istud mysticum imitatur SS. Regum, qui regiam purpuram religione sacerdotij, sapientiæque gloria veri Trismegisti copularunt. Hoc etiam pacto Coloniensis, fidelis Ecclesiæ Romanæ filia, prædicatur: quod non tantum nunquam pestilentiæ vel hæresis cathedram sustinuerit: sed & Metropolitanum eius collegium Cardinalium in hoc speciem exprimat: quod semper ex Regum & Principum filijs, pariter & ignobilibus, sed doctrina virtuteque præstabilibus viris coalescat.

Coloniensis ecclesia filia Romanæ.

Quocirca sicut piscator ille vertex Apostolorum, & Reges tres orientis eodem impulsore Spiritu S. Iudæis & Gentibus fidem Christi, nulla generis vel potestatis habita ratione publicarunt: ita metropolitanum clerum (qui S. Petrum cum Regibus patronos sibi adoptauit) decet eodem Spiritu, & animorum summo consensu totis conniti viribus, vt & fides maneat in Archidiœcesi contra quasuis hæreses incorrupta, & cultus diuinus verè regius sit, ac mores totius cleri populique primorum nascentis ecclesiæ fidelium vitam æmulentur, vt quos Deus custodes esse voluit primitiarum Gentium, ijdem cultus eorum & fidei, sanctitatisque imitationis sint defensores.

CAPVT LI.

VVilhelmus Imperator ex Comite Hollandiæ An. 1249. in Epiphania Coloniæ sanctos tres Reges pie inuisit eodemque die ab Albertomagno raro excipitur epulo.

Beatus Albertus vindicatur à calumnijs impiorum.

VIT B. Albertus Magnus Ratisbonensis Episcopus exorientis S. Dominici familiæ lumen clarissimum, cuius famam Hæretici nonnulli: sed & imperiti Catholici impiè & iniuste rodere & vellicare non verentur sparsis hinc inde castissimi viri nomine turpissimis, & quod iniquissimum est, magicis etiam libris, vt incautos adolescentum animos fascino quodam obstrictos teneant; & tanti Doctoris auctoritate nequiter abusi, præcipites in cœnum libidinum, & omnium vitiorum agant: hinc quidam imprudentes historici eidem die quodam Epiphaniæ præstigias & necromantiam prò nefas attribuerunt, quæ quam abhorreant à beati viri moribus, doctrina & integritate, tam vita eius à varijs conscripta: quam eius tot monumenta recens typis recusa, planissimè demonstrant, eum, licet Deiparæ dono temporis sui Philosophos omnes naturalibus scientijs, etiam mæchanicis artibus operum quorundam rarorum effectricibus superarit, duplo tamen vel triplo plura volumina concinnasse, quæ materiam sacram, subtilitates theologicas in magnam

plura scripsit de sacris & diuinis rebus quam naturalibus.

diui-

uinorum codicum partem commentationes, & quæ virtutum naturam ac encomia, vitiorum inuectiuas, Deiparæ Sanctorumque laudes complectuntur; singula horum præcipuam quandam pietatem, diuini numinis, Deiparæque cultum & amorem adspirant attente eadem euoluenti. Appage, ergo cum cœno fordibusque lenociniorum & illecebris, a quibus sanctitas Alberti non abhorruit tantum, sed inde plurimos eduxit & ad frugem reuocauit ac quamuis libens dedero, ab ipso Cæsarem festiuo raroque exceptum esse epulo, illicita tamen absuisse persuasissimum habeo.

Conradus ab Hoesteden Archiepiscopus Coloniensis, vt Innocentii quarti satisfaceret voluntati, qui [illegible] Cæsarem anathemate percussum solio deiecerat, maximis impendiis Wilhelmum curarat Hollandiæ Comitem, prope Coloniam Imperatorem renunciandum. Is cum corona [illegible] Aquisgrani sub finem præ[illegible] anni [illegible] et initio sequentis anni 1249. Coloniam contendit, et sanctos tres Reges in Epiphania Domini solenniter veneraretur. [illegible] sic id refert *Appropinquante Epiphania Domini Rex Wilhelmus [illegible] Coloniam, vt ibidem in honorem trium Magorum hostiam laudis [illegible] vel vt* Chronicon Magnum Belgii ait, *vt ibidem in honorem trium Regum [illegible] & regalem immolaret hostiam.* forte vt ibidem Conradus Archiepiscopus principem aram facit[illegible] paludatus & imperatorio [illegible] Cæsarum veter[illegible] Ho[illegible] res patronos pius Cæsar [illegible] vt cum in eorum territorio [illegible] ab eorum patrocinio [illegible] R[illegible] quasi [illegible] benef[illegible] rius Dominus suis præ[illegible] vocat [illegible] præstiret, & [illegible] tum quasi vo[illegible] Quo[illegible] B. [illegible] M. Regem [illegible] prandium inuitauit. non [illegible] undam [illegible] Archiepiscopus præstiterit, q[illegible] do[illegible] vi[illegible] a. tur. [illegible] ait [illegible] *apud Coloniam Dominus Albertus [illegible] Prædicator [illegible] magnus in magia [illegible] qui regi [illegible] [illegible] Rex [illegible] prodig[illegible] tis itaque [illegible] præ[illegible] Regem cum familia [illegible]* Re[illegible] Spondanus ita narrat recte [illegible] nd [illegible] *de calendis Ianuarii [illegible] Albertus cognomento Magnus Episcopus Ratisbonensis [illegible] apprime [illegible] etiam M[illegible] tota [illegible] tationibus; [illegible] naturali [illegible] sequitur [illegible] per ap[illegible] Hic si vera fama Regem [illegible] con[illegible] adesse ob [illegible] amam, quæ de eo ibat, alij [illegible] maxi[illegible], quod nihil apparatus pro regio [illegible] ad [illegible] lætanter excipere, inque viridarium [illegible] & [illegible] n d[illegible] re, [illegible] Na [illegible] me [illegible] b dio simentibus accumbere, a[illegible] nouitate r[illegible] euentum præstolantibus: cum [illegible] de repente asperi[illegible] ta[illegible] lli [illegible] æstiuusque calor sole radiante vites [illegible] re, terra flores ac gramina, arbo[illegible] s frondes, vitibus pampinos & vi[illegible] s fundentibus, atque concentus [illegible] de [illegible] au[illegible] m alis grata modulatione [illegible] at sp[illegible] autib. Zephyris; ipsis ad calorem [illegible] arborum t[illegible] ne expassis epularum quoque venire [illegible] a varietas, decurrente hoc phantasmate rerum, quæ non erant, facies hiem[illegible] e[illegible] xarere florida tellus, vol[illegible] res con[illegible] icere, brumis atque gelu reaccelerare certatim vniuersis ignem tectaque r[illegible] tibus. Cum Albertus exorare Regem, vt sui ordinis vellet monasterium ad Traiectum Rheni extruere, collatis, quæ in eiusdem stabilimentum [illegible] in ordinatis imperij rebus Traiectumque forte venientem Otto antistes ac Clerus magna gratulatione excepere, quando primum eius & patronus vrbis factus amplam emeret in vrbe aream & magnam auri vim in pollicem monasterij structuram conferret, præter vrbis priuilegia ecclesiæ Dominicanorum immunitates,

Beka in Episcopis catalogis.

pietas illa in Imperatore.

Albertus Magnus cum ad prandium.

Spondanus Caroli [illegible] Baronio

Hiems in æstatem versa.

tates, quas ille summa auctoritate roborauit. Hactenus Snoius. Scio Abraham[illegible] Bzouium hæc vi quadam diuina & prodigiosa B. Alberti patrata [illegible] *Potuit* inquit *Albertus sanctitatis magnæ diuina virtute sibi par[illegible] perpetrare, namque ei non dubium fuerat, Deum volu[illegible] at in t[illegible] cuntem Solem in gratiam fidelium sistere, vel retro trahere, Ange[illegible] populis ministrare, potum è duro silice educere, virgam arentem flore fructuque onustare, apud hos diem claræ lucis, apud alios vero eâdem mom[illegible] densis tenebris obscuram efficere: proque arb[illegible]rio suo creatis rebus i[illegible]perare, ad d[illegible] lustrandam sanctitatem Sanctorum, inter quos non po[illegible] fuit Al[illegible]rtu[illegible] virgineæ puritate, atque mentis integritate dignus, qui a sede Apost[illegible] Ecclesiæ Ratisbonensi præficeretur.*

An hic[illegible] miraculum? interuenerit.

Cui improbabile videatur.

Multa fateor in Ecclesiasticis & receptis historijs exstant similia prodigia, quibus & stipites nonnunquam & [illegible]piones infixi terræ subito fronduerunt, floruerunt [illegible] vberrimos fructus ilico germinarunt, ta[illegible] autem miracu[illegible] ea tempestate Colo[illegible] patrati, cum non deessent [illegible]iptores, & discipuli B. Alberti in [illegible] diligentissimi, miror neminem meminisse: sed nec hodie talis [illegible] neque in loco tamam, traditionem, vestigium v[illegible] scriptum v[illegible] superesse [illegible] nu[illegible] vitæ scriptores effugisse. Explo[illegible] mihi alias est vitæ [illegible] non [illegible] vaticinijs certis, & mi[illegible]aculis diuinitus declarata, quæ Cantipra[illegible] discipul[illegible] sequitur, talis autem prodigij solidum neque fundamentum, nec te[illegible] donecum reperi: solos video Hollandos, & ex his plerosque ea [illegible] quæ fama tunc incerta vulgabantur. Vero simi[illegible] est Albert[illegible] ramo[illegible] aquis calido in loco fouisse, vel certarum plantarum ab inclementia brumæ [illegible] rum radicibus calidam affudisse, & contra rigoris iniurias fomentis tepidio[illegible] armasse, quod dum fit solent circa natalitia, non fronde[illegible] ea venustate & odoris fragrantia, vt si triclinij fenestræ ta[illegible] arbor[illegible] stiantur iam tibi in viridario veris tempore morari videaris, præte[illegible] mis intexantur, & aues libero volatu cantu demulceant audie[illegible] sue facta ad mensas deuolent, alimenta porrecta rec[illegible]pturæ [illegible] tatibus & vernis gaudijs præter exspectationem omnium conuiuas [illegible] ab Alberto: quæ cum ij qui viderant nonnihil supra [?]veritatem exa[illegible] & maleuoli necromantiæ, amiciores autem m[illegible]aculo tribuerunt, [illegible] naturæ fieri facile possit

Naturali vi quadam factum esse videtur.

Occurritur obiectioni.

Nec abhorret à sanctorum virorum (in quibus iure B. [illegible] numeratur) honestis & liberalibus oblectationibus, curio[illegible] rerum tractatio, & exercitatio: nam cum adiaphora sint, si bon[illegible] ntur, & ad principum etiam virorum animos ex arcanis naturæ de[illegible] & [illegible] quod Albertus spectabat) ad opera pietatis inflammandos adhibeantur, nemo potest id improbare, sane in Staticis & mæchanicis quibusdam scien[illegible] Ph[illegible] thematicis, in quibus Archymedes excelluit, ij reperi[illegible]tur pastus, & [illegible] oblectationes [illegible] berales, vt ijs nullæ valeant corporis voluptates Philosoph[illegible] comparari, quibus si mens sanctorum etiam virorum post continuam [illegible] studiorum, siue proximorum iuuandorum [illegible] exhaurien[illegible] vicissim moderatè instauretur, vt facilius & constantius ad interrupto[illegible] labores redeat, an plus abhorret à ratione, quam corpus inedia con[illegible] cibo vel somno congruo refocillare? neque enim minus ingeni quam corporis vires vti contentione nimia debilitantur, ita modica remissione plurimum reparantur.

Licita religiosis & sanctis viris est oblectatio è studijs & rebus mechanicis. Imo necessaria est relaxatio corporis & ingeniorum.

CAPVT LII.

Philippus Pulcher Rex Franciæ circa Annum 1285. *in festo Epiphaniæ coronatur, & de Stelliferi militaris ordinis in Francia origine.*

PHILIPPVS Pulcher A. 1285. die ſolenni Epiphaniæ Rhemis ab Archiepiſcopo fuit Rex Franciæ coronatus, forte pro ſuo in ſanctos tres Reges affectu, quos poſt Deiparam Reges Franciæ coluiſſe non vulgari religione teſtis eſt ordo militaris principum Franciæ; Nam Robertus Francorum Rex ſub annum ſalutis reparatæ 1022. cum inſigni flagraret in Dei genitricem Mariam religione, vt eam in ſucceſſores Reges, Principes & totam nobilitatem transfunderet, Stelliferum ordinem 8. Septembris inſtituit, & primo quidem eo Deiparam veram maris ſtellam mirificè cupiebat honorare, deinde cultus illius exhibendi *R*egum trium exemplum proponere, qui ſtella duce ſtellam maris primi de Gentibus cum filio ſceptris & coronis poſitis adorarunt: vnde conſtituit vt hoc inſigne ſtellæ, cordibus ſinguli, vel veſti affixum, vel auro impreſſum præ ſe ferrent, hoc adiecto lemmate: *Monſtrant Regibus aſtra viam*: vt enim ſtella Regibus Orientis iter ad ipſam ſalutis viam, vitam & veritatem demonſtrauit, ſic *Maria ſtella maris* & eius cultus perpetuus, certam clientibus ad æternam vitam viam aperit, *Facta eſt*, inquit S. Fulgentius: *Maria feneſtra cæli, quia per ipſam fundit verum ſeculis lumen: facta eſt Maria ſcala cæleſtis, quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam homines mereantur aſcendere ad cælos &c.* Hac via cultuque Deiparæ ſancti Reges, Gentium primitiæ per, inuentricem gratiæ, fontem & auctorem gratiæ repererunt: eadem optabant via Principes Franciæ velut tutiſſima, breuiſſima, facillimaque contendere ad patriam. Ipſam ordinis inſtitutionem in Ephemeride Mariana Ballingen ita narrat, ex antiquitatibus Pariſienſibus Iacobi Breulij: *Produnt*, inquit, *annales Robertum Regem Galliæ hodie dediſſe initium ceremonijs ordinis equitum à ſe erecti ſub annum* 1022. *cum eſſet hic Princeps eximius B. V. cultor veræ ſtellæ maris, reguique ſui ductricis & ſideris, erexit oratorium Pariſijs, cui nomen placuit indere noſtræ Dominæ de ſtella; in quo & erexit nouum ordinem* 30. *duntaxat equitum è prima nobilitate, quem & hoc nomine inſigniuit ordo equitum Dominæ noſtræ de ſtella, ſingulis, quos creauit equitibus diſtribuit auream torquem, in cuius extremo pendebat ſuper ſtomachum ſtella item aurea, quinque radijs illuſtris: inſuper in ſuperiori parte ſottanæ ad dexteram geſtabant ſtellam ex auro acupictam.* Nec minus nobiles, quam Reges ipſos fundatores & Præſides voluit Robertus adſpectu ſtellæ muneris ſui meminiſſe, vt enim ſtellæ tam errantes, quam fixæ lumen, calorem, & vim præcipuam occultis ſuis virtutibus communicant rebus omnibus inferioribus, vt ſine earum adminiculis animalia plantæque cum homine neceſſario breui poſt interirent, ita Reges decet iuſtis legibus & exemplo vitæ ſubditorum moribus prælucere: ijs cum pace & abundantia temporali (quam ratione officij tueri & conſeruare tenentur) ad æternam præire felicitatem, ſuaque vitæ integritate dirigere potius & gubernare, quam ſuppliciorum ſeueritate coercere, ideo ſublimi in ſolio cunctorum oculis conſpicui gemmis & auro fulgurant ac radioſo cincti diademate, quaſi micantia quædam in oculis ſidera collocantur, Qua de re quædam in hac SS. Regum hiſtoria & ſtellifero Franciæ ordine rectè obſeruat Cornelius à Lapide. *Appoſitè*, ait, *ſtella duxit tres Magos Reges ad Chriſtum, Regem regum, quia ſtella habet ſpeciem coronæ regiæ, eiusque fulgentis & radiantis, atque ideo ſtella*

Philippus Pulcher coronatur, eodem die

Stelliferi ordinis initium.

Ser. de laudibus Mariæ

P. Ballingen ad 8. Septembris.

Principes ſtellis comparantur.

Cornelius à Lapide.

symbolum est Regis & regni, vnde Deus Genesis 15. *promittit Abrahæ dicens: Numera stellas cæli si potes, sic erit semen tuum: vbi inter alia per stellas designauit Reges Israël & Iuda ex Abraham nascituros, ac præsertim Regem Christum: hinc Genesis 17. eidem Abrahæ explicans, disertè ait: Regesque ex te egredientur. Hinc acceptus est vetus militaris ordo Regum & Principum Franciæ, qui insigne stellæ in veste præ se ferebant, cuius hoc erat emblema*, Monstrant Regibus astra viam. *Qui ordo postea à Ludouico II. Franciæ Rege in ordinem S. Michaelis commutatus est, vt referunt Gaguinus lib. 10. & Genebrardus in Chronologia ad Annum Domini 1496. Hic ordo Stellifer primitus institutus fuit à Roberto Rege Franciæ sub Annum Christi 1022. in honorem Beatæ Virginis, cui Rex mirè erat deuotus, ipso eius Natiuitatis festo die 8. Septembris, eo quod ipsa sit stella maris, obsecrans vt ipsa sui regni ac præsertim nobilitatis esset ductrix, quasi præiens stella. Quare 30. equites è prima nobilitate in hunc ordinem adlegit, singulisque torquem auream cum stella ad pectus dependente in collum iniecit.* Abyssinis

Abyssinorum Regũ insigne P. Melchior Cap. 12.

Regibus insigne fuit simile stellæ Magis prælucentis, quo significarent ijs se progenitoribus gloriari, quod P. Melchior ita describit. *Huc fortasse faciat, quod Principes Æthiopum in regijs suis insignibus, hodieque stellam, quæ Magos ad præsepe duxit gloriosè vsurpant, tanquam generis sui ab vno aliquo ex ijs ducti characterem: si vera sunt, quæ nobis dum Romæ versaretur an. 1633. & partim quarto perhibuit Saga Christo magnæ indolis iuuenis, & eiusdem vt à multis credebatur sanguinis Æthiopiæ Princeps; neque solum, sed depicta eadem insignia memoriæ ergo reliquit*. Redeo ad Philippum Pulchrum, quem die Epiphaniæ coronatum Remis & Parisios reducem salutauit oratione disertissima Philosophus & Theologus eximius, Ægidius Romanus Augustinianæ familiæ decus, qui cum eius rexisset adolescentiam, eiusdem consilio volumen, quod superat de Principum regimine concinnasset, nactus eius attentas & beneuolas aures a Persarum Regibus: è quorum sanguine

Oratio Ægidii Rom. ad Philippum Pulcrum, die Epiphaniæ instituionem Regum ex Persis petit.

multi credunt vnum vel plures SS. Regum descendisse: documenta virtutum & morum censuit esse desumenda, cuncta paucis complexus, quæ ad SS. Regum imitationem decet Reges omnes æmulari. *Non pigebit me, dum te intueor, magnitudinemque tuam considero, à Persis exempla repetere, quorum Reges tot gentibus imperitantes, cum liberos suos ipsarum virtutum voce erudiri institui que non posse cognoscerent, quod proximum erat, conquisitioni summorum virorum facta, quatuor viros ex omni numero deligebant, vnum iustitia clarissimum, alterum prudentia, tertium fortitudine animi, quartum continentia excellentem: horum præceptis iam inde à pueris Regum filij consueuerant, quæ disciplina quam diu incorrupta permansit, tam diu illud imperium maximum orbis terrarum exstitit, & tot post seculis etiam apud nos memorabile admiratione dignissimum.* Miratur deinde, cum tot Cæsares & reges varia sibi virtutum & heroicorum facinorum nomina sumserint nullum sibi iusti titulum arrogare, quod nomen & virtutem vnice commendat Philippo, alijs, vt sciat senatum non vni sibi, sed cœlestium instar siderum aliorum debere consulere commodis & vtilitati. *Satis*, inquit, *mirari nequeo post hominum memoriam sanctos Reges, maximosque Imperatores ex rebus gestis, vitæ instituto, aut fortunæ aliqua*

Suadet ei cognomen iusti.

præclara sibi cognomenta peperisse, alios expugnatores, alios illustres, alios magnos, alios felices, alios pios, doctos alios alio nomine nobilitatos, nullum dum Regum, nullum illorum Imperatorum, qui rerũ potiti sunt, iusti cognomen ad hanc diem promeruisse; eam vnam iusti Regis palmam cognominisque dignitatem ceteris occupatis relictam esse, quæ petatur, quam primum omnium summa contentione peti oportuisset,

Regibus sunt imitanda cœlestia sidera & corpora

cum cetera priuatorum hominum, & multo minus salutaria munera sint: Cuius rei causam quis aliam crediderit, quam quod sunt, qui ferant iustum hominem maiori alijs, quam sibi vsui esse: quasi Reges; loco cœlestium instituti datique sint idcirco; vt sibi non Reipubl. saluti commodoque prospiciant, cum contra res habeat, Reges diuinitus humano generi dati sint; vt in commune consulant, iustitiaque ea sit animi dos; quæ vniuersi vtilitate conseruata suam

cuique

cuique tribuit dignitatem, à qua qui desciscunt, quamuis in regio solio sedeant, Regesque in præsentia vocitentur, tamen adeo à regio nomine iudicio sapientum, quo quid maius? quid grauius? absunt, vt ne Latino quidem nomine nuncupari possint. Stellas vult eos imitari, & solem, qui cunctis suam vim & influxum lumenque communicant: nec sibi tantum: sed & alijs omnibus bonis & improbis lucent, vt cuncti æqualiter foueantur: non vt in nequitijs stabiliantur mali; sed vt exempli vi, ceræ & glaciei instar liquescant posita peruicacia: boni vero confirmentur & roborentur, ne flaccescant, & debito fortitudinis vigore distituantur. ita Ægidius exemplo SS. Regum, quorum cultui deditum Philippum nouerat, è Persarum institutis salubria suinebat regiminis Principum documenta, quæ breui lemmate Robertino velut symbolo continentur.

Monstrant Regibus astra viam.

CAPVT LIII.

S. Mechtildis eodem seculo exeunte die Epiphaniæ de donis regijs diuinum accipit oraculum, & de modo post sacram synaxin dona grata Superis offerendi.

ERE *Deus humilia respicit, & alta à longe cognoscit, imo despicit, & cum humilibus & simplicibus sermocinatio eius*: aliud est ingenium Principum & Magnatum seculi, qui viles & abiectos nec dignantur congressu vel adspectu, quorum tamen ipse Christus speciem homo factus induit, *Vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis*: & in ipsis recipi voluit: ita piscatores delegit pauperes Apostolos, quibus arcana diuinæ sapientiæ, non Philosophis Atheniensibus, non oratoribus Romanis; non Regibus orbis manifestauit: sic & sexum quandoque sequiorem elegit ingenio simpliciorem, affectu ardentiorem, cui sensus abditos scripturæ reserauit: talis, de qua multum egi Elisabeth Schönaugiensis, & Gertrudis Saxonica: huicque perfamiliaris Mechtildis Deo sacrata Virgo, cui nouam aperuit trium munerum mysticam significationem, quam sibi percepta sacra synaxi gratam ostendit, præsertim in Epiphania Magorum exemplo repræsentari. Facit hic Christus quod Rex pauperi: non licet Reges quosdam sine munere conuenire: pauperem & omnium egenum ad se inuitat Rex; clanculum ipsi aurea submittit, & pretiosa donaria, quæ Regi velut propria largiatur. Sic Christus dum epulo diuinissimo accumbimus, suam nobis cum humanitate impertitur diuinitatem; infinitam erga genus humanum caritatem, diuinam & immensam sanctitatem & puritatem, abyssum etiam inexhaustam meritorum perpessionis: omnia nobis pariter cum humanitate communicat, & nihil ei gratius est, quam si eadem ipsi redonemus, & mores nostros, quoad eius fieri potest, cum eius virtutibus conformemus, sed Dominum loquentem huic animæ simplici audiamus. *Post perceptionem dominici corporis dixit ad eam Dominus, Ecce do tibi aurum, hoc est diuinum amorem meum, & thus, id est omnem sanctitatem, & deuotionem meam; & myrrham, id est amaritudinem totius passionis meæ, singula hæc tria præcipue do, vt ea quasi tua valeas mihi redonare. Quod dum anima fecerit, eadem duplicata sibi reddo. Et hoc est centuplum, quod homo in præsenti accipit, & vitam æternam postmodum in futuro. Hæc tria singulis annis posset hoc die offerre, scilicet diuinum eius amorem, puritatem sanctitatis eius, & fructum passionis eius.* Quærit oppertunitatem Christus sua nobis dona conferendi: vltro nobis ea & gratis offert: quæ dum fonti bonorum omnium reddimus, non decedunt ea nobis, sed augentur, & cumulantur: nec duplicantur solum imò fœnore centuplici nobis restituuntur in donis gratiæ: quibus addetur in patria gloria sempiterna. Lubet eandem audire de Baptismo Christi disserentem: multa & arcana Magistro Christo de eo didicit: quando fuit Christus Doctor mortalium à Patre cœlesti renunciatus, adijcit summa quædam cœlestis eius doctrinæ capita.

Deus humiles & abiectos eligit. Psal. 112. Pro. 3. Psal. 21.

Christus donat nobis, quæ ei doucemus.

docet modum offerendi tria munera.

In sancta, inquit, *nocte Epiphaniæ Domini, dum Responsorium in columbæ specie cantaretur, vidi Dominum Iesum in linea veste: in quo intellexi. quod dum Ioannes Christum baptizasset, & Patris vocem audisset, & Spiritum Sanctum in columbæ specie vidisset, Christum in tali habitu & forma vidisse, quali cum tres discipuli in transfiguratione in monte conspexerunt. Cogitanti autem, & scire cupienti si Ioannes à Christo etiam Baptismu suscepisset, quia dixit, ego debeo à te baptizari: Dixit ei Deus, in eo, quod Ioannes me tetigit, & aquis immersit, Baptismum meum ipsi contuli; quia desiderauit à me baptizari, & agnouit se indigere Baptismo: ideoque Baptismus est Christianus ita ut cum innocentiam meam confero: per quam filij cœlestis patria efficiuntur. Vnde Pater meus de quolibet baptizato dicit. Hic est filius meus: complacet sibi in eo anima mea, sicut in filio carissimo. Quod si etiam homo eandem innocentiam peccatis amiserit, per veram pœnitentiam eam recuperare valebit. Et dum cantaretur ipsum audite, dixit ad Dominum. Mi Domine, quid à dilecto tuo audire debemus? cui Dominus: audite filium meum vos ita vocantem; Venite ad me omnes, qui laboratis: audite eum vos docentem Beati mundo corde. Audite eum vobis consulentem: qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habebit vitam æternam. Et illud: qui sequitur me, non ambulat in tenebris; sed habebit lumen vitæ. Audite eum præcipientem: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem. Audite eum et ant comminantem, in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & iterum: Qui non baiulat crucem meam & venit post me, non potest meus esse discipulus.* Tres potestates præcipuas in Christo tres Reges diuinitatem, regiam, & sacerdotij dignitatem tam Solymis oris præconio, quam Bethlehemi reipsa tribus oblatis congruis & mysticis muneribus promulgarunt: eodem die triginta spatijs annorum euolutis Deus Pater paucis vocculis quam plurima alia munia filij sui publicauit: quem vt Legislatorem, Doctorem, Iudicem, Consiliarium, gratiæ largitorem & Pastorem ab omnibus voluit agnosci, recipi, & audiri.

An & quomodo Christus baptizarit S. Ioannem.

Doctrina eius.

& officia & munia & ... publicat.

CAPVT. LIV.

Seculi decimi quarti initio festum translationis trium SS. Regum Coloniæ fuit in foro celebratum, & ad fabricam Ecclesiæ, in qua quiescunt in testamentis legata constituuntur ac choro absoluto illata solenniter sunt corpora sanctorum Regum.

SECVLO quarto decimo translatio SS. Regum inter festa fori Coloniæ numerabatur; statutum Henrici à Virnenburch Archiepiscopi, qui circa A. 1306. inscendit cathedram hæc habet. *Volumus crastinum B. Mariæ Magdalenæ, quo corpora trium Regum beatorum Coloniam peruenerunt, ac diem dedicationis maioris ecclesiæ Coloniensis, videlicet diem BB. Cosmæ & Damiani Coloniæ tantum, sicut dies Apostolorum, cum solennitate Diuorum, & celebritate populi obseruari.* Festo autem vndecim millium Virginum, præcepit tota archidiœcesi tota die feriari:

c. 6. Cœpit circa hæc tempora, vt arbitror, consuetudo legandi ad fabricam S. Petri: de hac Wichboldus in fine seculi tertij decimi hoc statuit. *Præcipimus & statuimus, vt laici in præsentia sui sacerdotis testamenta sua faciant, & in testamentis faciendis consulant Sacerdotes suis subditis, quod declarent sua debita, & forefacta, & quod ea primo restitui faciant, & quod postmodum legent aliqua fabricæ ecclesiæ S. Petri matrici ecclesiæ totius ciuitatis & diœcesis Coloniensis secundum arbitrium testantis* & c. 7. *si quis verò fabricæ ecclesiæ* S. *Petri aliquid legauerit in suo testamento, eidem 20. dies de iniuncta sibi pœnitentia relaxamus: & cum aliqua Ecclesiæ S. Petri legantur, hoc Presbyter significet Coloniæ Procuratori fabricæ, & nomina eorum, qui prædictæ fabricæ legata fecerint.* iterum c. 15. *Item præcipimus & iniungimus vniuersis Presbyteris Coloniensis diœcesis, sub pœna suspensionis, & excommunicationis, quatenus dictum negotium fabricæ apud suos subditos promoueant diligenter, & fideliter in ecclesijs, testamentis, & confessionibus, & si qui pro huiusmodi negotijs suspensi, vel excommunicati fuerint, non absoluantur nisi per nos, seu nostrum Officialem.*

Legata pro fabrica ecclesiæ & SS. Regũ.

Successo-

Successor Wichboldi Henricus Virnenburg, de quo antea, sic fulminat in synodo in detentores legatorum fabricæ. *Cum nonnulli tam Clerici, quam Laici vtriusque sexus homines bona mobilia vel immobilia ad fabricam Coloniensium & aliarum ecclesiarum legata, seu bona illicite acquisita ipsi fabricæ cedentia aut tacitè aut expressè occupent &c. Nos eorum in hac parte fraudibus obuiare volentes, statuimus & præcipimus, vt quicunque cuiuscunque status aut conditionis existant, in præsenti, vel pro tempore huiusmodi bona & legata, ac illicitè acquisita sub se habuerint, intra mensem à præsentis statuti publicatione ea, quæ ad præsens apud eos sunt, & se habere sciunt; vel quocunque tempore, dum innotuerit ipsis, se bona consimilia tenere vel occupare, similiter intra mensem fabricæ nostræ Coloniensi & restituant, atque reddant. Alias ad id, & tunc per excommunicationis sententiam compellantur.*

Claret ex his incredibilis solicitudo Archiepiscoporum, vt opus inceptum fabricæ promoueretur: & sanè tantum profectum est, vt decennio post vltimum statutum chorus templi celsissimus sit fornicatus. chorus post 74. annorum ædificationem perfectus.

Septuaginta 4. iam annorum spatio continua ædificatione templi metropolitani cornu orientale, quod chorum S. Petri primarium complectitur, perfectum est, nec solum interior eius facies, columnis, muris, statuis, sacellis, aris, vestiario, organo, horologio & concameratione decorata. sed exterior etiam templi elegantissima structura tecto plumbeis laminis operto, triplici ambulatione loricata, duplici parastadarū seu anteridum ordine circumquaque coronata, quæ supra tecta alarum depressiora surrectæ suis fastigiis pyramidatis & arcubus duobus inter se & cum chori primario muro deuinctæ robur operi & ornamentum ingens conciliarunt. Annus tunc reparatæ salutis 1322. agebatur, quando Henricus Virneburgicus Archiepiscopus choro numeris omnibus absoluto solemni ceremonia & supplicationis instituta pompa corpora sanctorum trium Regum in sacellum eis in capite templi post aram principem præparatum transtulit, vt verò celebrior ea festiuitas euaderet ex præcipuis vrbanis templis hierothecas Patronorum Coloniensium eo deferri iussit, vt horum sacro festiuoque comitatu sedem suam sancti Reges augustiore gloria occuparent. Indicta fuit in diem corporis Christi solennis supplicatio, præscriptus ordo, qui seruandus in sanctorum lipsanothecis deportandis, designati baiuli, qui succollarent: quæ ex archiuo S. Pantaleonis depromta visum est rudi stylo quo mandata sunt describere. interiora ornamenta. exteriora. translati A. 1322. ad SS. Reges deportatis cum eis Patronis vrbis.

ORDINATIO DEPORTATIONIS CAPSARVM RELIQUIARUM CIUITATIS COLONIENSIS. ordo reliquiarum.

CApsa S. Ætherij, quæ est apud Virgines antecedet, & hanc portabunt habitatores super Eygelstein.

Capsa SS. Ewaldorum, quæ est ad S. Cunibertum, quam portabunt Parochiani S. Cuniberti.

Capsa S. Hippoliti, quæ est etiam apud Virgines, quam portabunt vicini.

Capsam SS. Felicis & Adaucti, quæ est ad Apostolos, portabunt Parochiani SS. Apostolorum.

Capsam S. Eliphij, quæ ad S. Martinum maiorem, portabunt Piscatores.

Capsam S. Gereonis portabunt Aurifabri.

Capsam S. Gregorij Principis Maurorum, quæ est etiam ad S. Gereonem portabunt Aurifabri.

Capsam S. Paulini, quæ est ad S. Cæciliam portabunt Textores.

Capsam S. Maurini, quæ est ad S. Pantaleonem portabunt Parochiani.

Capsam S. Heriberti, quæ est in Tuitio portabunt Tuitienses.

Capsam S. Agilophi, quæ est ad Gradus Mariæ Virginis portabunt habitatores S. Ioannis in Curia.

Capsam S. Vitalis, quæ est in Capitolio, portabunt habitatores de Turremart.

Capsam S. Euergisli, quæ est ad Cæciliam portabunt Pictores.

Capsam S. Albini, quæ est ad S. Pantaleonem portabunt Scabini.

Capsam S. Cuniberti portabunt Parochiani ibidem.

Capsam S. Vrsulæ portabunt Parochiani S. Albani.

Capsa SS. Trium Regum quando portari debet, portabitur per Reges, aut Episcopos, *aut Duces, aut alios Nobiles,* qui baiuli SS. Regum.

 Hacte-

Hactenus ordo præscriptus: contigit autem dicta die quidquam prodigiosum circa S. Albini corpus, quod rudiore calamo sic recensetur, *Nota quando prædictæ capsæ deportabantur, dum capsa S. Albini venit apud Albas Virgines, non poterat vltra portari, nec moueri de loco illo, sed iterum reportari debuit, ad Ecclesiam S. Pantaleonis, & loco S. Albini portatur capsa S. Maurini eiusdem Monasterij Abbatis.* circuitus processionis perexiguus fuit, qui sic ibidem describitur. *Circa Annum Domini 1322. completo choro nouæ fabricæ maioris Ecclesiæ Coloniensis deportabantur corpora sanctorum Trium Regum de antiqua Ecclesia S. Petri solenniter circa curiam summi, per viam, vbi consueuit portari Venerabile Sacramentum in die Corporis Christi, præcedentibus capsis supra signatis, & Clero totius ciuitatis Coloniensis: & portabantur ad Gradus Mariæ & per* ſporgaſſe / *& per curiam summi vsque ad nouam Ecclesiam, & collocata ad loculum, vbi nunc pausant, retro summum altare, & ibi manebunt vsque ad tempus, dum deputatus locus eorum ante chorum sub stella, quæ est extra in summitate chori ante auream turrim est fabricatus: & completo prædicto loco, debent iterum deportari de loco, vbi nunc pausant solenniter vsque ad illum locum sub stella deputatum, præcedentibus capsis Sanctorum vt supra. Et deinde nunquam reuersuri, sed permanebunt ibidem, vsque ad finem mundi,* Eiusdem anni versus antiqui meminerunt incisi templo numero rotundo retento.

circuitus supplicationis.

Anno milleno terceenteno, vigenaque iungo,
Tunc nouus ille chorus cœpit iubilare sonorus.

Posteriores Episcopi multum desudarunt vna cum collegio Metropolitano vt per institutam D. Petri sodalitatem structura procederet.

CAPVT LV.

Sodalitas S. Petri instituitur Coloniæ in fabricæ subsidium: & Religiosi collectores pecuniæ designantur.

Finis institutæ sodalitatis.

QVo fuerit anno sodalitas S. Petri instituta nondum comperi: exeunte seculo 1200. viguisse probant ea, quæ iam recitabo: Finis eius erat stipis collatio pro ædificatione promouenda: in quam tam peregrinos adlectos existimem, qui tunc innumeri ad visenda sanctorum Regum corpora confluebant, & aliqua pecuniola oblata participationem piorum operum istius sodalitij ambiebant: quam totius archidiœcesis fideles quotquot annuum pensitare argentum vellent, ad opus tam pium perurgendum. Sed vt res ea maiori cum fide perageretur, certi è diuersis Religiosorum familijs seligebantur, quibus collegij metropolitani literæ consignatæ cum reliquijs sacris tradebantur, argento inclusis. Huius rei luculentum exstat vestigium in translatione S. Odiliæ, quam cum Ioannes Eppa cœlitus reperisset, & Huyum transtulisset, ei collegium S. Petri hanc prouinciam demandauit. *Notandum*, ait Bannelius, *quod vigente necessitate, dum ad operis fabricæ Coloniensis perfectionem, quæ in honore Virginis gloriosæ fundata est, & B. Petri Principis Apostolorum vocabulo insignita, in qua trium sanctorum Regum, qui Regem regum altissimum meruerunt oculis carneis intueri, & eum mysticis muneribus adorare, corpora venerabiliter requiescunt, ecclesiæ non suppeterent facultates, viri morum vitæque sanctitate integerrimi adsumti sunt ad collectionem pecuniarum, quæ partim ab ijs, qui in fraternitatem eiusdem ecclesiæ* S. Petri *vocatam annuam pensionem in subsidium fabricæ promissam exigebant, partim à pijs peregrinantibus, locaque sancta deuotionis visitantibus in elegantissimi ac sumtuosissimi operis desideratam consummationem erogabantur, de quorum numero fuisse F. Ioannem de Nouelan, ordinis & conuentus nostri Parisiensis conuersum ex diplomate testatissimum euasit. Sciendum est insuper, quod nullus nisi cum literis testimonialibus auderet in ciuitate, & diœcesi Coloniensi à fidelibus pro fabrica ipsa caritatiua subsidia postulare, sicut patet ex statutis Henrici à Virnenburch Archiepiscopi Coloniensis, & roboratur ex confraternitate S. Petri, quam summus ecclesiæ Romanæ antistes Ioannes*

Bannelius C. 13. translationis S. Odiliæ.

Aucaio-

Auctione Calendis Iulij Pontificatus sui anno 17. roborauit. Sed reddamus capituli attestationis integra verba, quæ ob antiquitatem, & confirmationem tunc factarum Vrsulanarum leuationum; ac custodiam Coloniensem corporum sanctorum trium Regum: præterea ob singularem, quam erga Deiparam spirant pietatem nullo modo sunt negligenda.

VNIVERSIS CHRISTI FIDELIBVS SACRI BAptismatis vnda renatis, capitulum Coloniense salutem in omnium Saluatore.

VNicæ peccatorum spei B. V. Dei genitrici Mariæ laudes & gratias vtinā dignas dignè referimus, super eo, quod ecclesiam nostram parte sacrorum capillorum suorū præsentia voluerit honorare: ob cuius laudē & merita ex ea pro humani generis salute homo factus Dei filius suis fidelibus in summo altari B. Petri Apost. ecclesiæ nostræ, in qua BEATORVM TRIVM MAGOR SIVE REGVM CORPORA SVNT RECONDITA, à suis doloribus multifarias consolationes indulsit: de quibus capillis B. V. scimus & cognoscimus virum religiosum fratē Ioannem dictum Nouelan ordinis S. Crucis B. Augustini villæ Parisiensis annexos cruci argenteæ deauratæ infra monstrantiam crystallinam: qui diutius Coloniæ conuersatus, laudabiliter & deuotè, & ossa plurimorum corporum sanctarum vndecim millium Virginum ibidem decollat. rum martyrio, proprijs effodit manibus, ad receptionem, & collectionem oblationum fidelium ad ipsum altare in subsidium fabricæ Coloniensis offerentium est adsumtus. In cuius rei testimonium sigillum nostrum præsentibus literis est appensum. Datum Coloniæ idibus Maij. A.° Domini 1294. idem sodalitium postea sedes Apostolica confirmauit, vt iam dicetur.

CAPVT LVI.

Ioannes 2 Pontifex Maximus sodalitatem S. Petri ad fabricam promouendam, & operis elegantiam commendat: testaturque SS. Tres Reges Coloniæ quiescere.

ARCHIEPISCOPI Colonienses maximis sodales Petrinos fabricæ promotores ornarant indultis, præsertim relaxationem interdicti ijsdem varijs in casibus condonarant, quæ Pontifex Maximus inserit bullæ suæ, laudat operis instituti magnificentiam; confirmat peregrinorum ad sanctorum Regum corpora visenda pietatem, comprobat institutos certos nuncios, & collectores pecuniæ hoc exemplo.

IOANNES EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI dilectis filijs præposito, & Capitulo ecclesiæ Coloniensis salutem, & Apostolicam benedictionem.

CVm à nobis petitur, quod iustum est & honestum, tam vigor æquitatis exigit, quam ordo rationis, vt id per solicitudinem officij nostri ad debitum perducatur effectum. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat: quod V. Fr. noster Henricus Archiepiscopus Coloniensis diligenter attendens opus fabricæ vestræ Coloniensis admodum fore elegans ac sumtuosum: & quod vos prosecutioni eiusdem operis diligentius intendistis, ac etiam intendere non cessatis, & quod ad perfectionem operis eiusdem ecclesiæ non suppetunt facultates; quodque pium existit; & vtile, vt opus ipsum, sine laudabili & celeri consummetur propter ipsius ecclesiæ reuerentiam, & decorem, & pro eo maximè, quod ad dictam ecclesiam in honore Virginis gloriosæ fundatam, & B. Petri Principis Apostolorum nomine insignitam: IN QVA TRIVM SANCTORVM REGVM, QVI REGEM REGVM ALTISSIMVM MERVERVNT OCVLIS CARNEIS INTVERI, ET EVM MYSTICIS MVNERIBVS ADORARE, CORPORA SVNT VENERABILITER COLLOCATA, FIDLEIVM PEREGRINANTIVM DEVOTIONIS ET ORATIONIS CAVSA CONFLVIT MVLTITVDO: vt SS. tres Reges quiescunt Coloniæ.

 ipsorum

CAPVT LVII.

Statuta varia Archiepiscoporum Coloniensium post annum 1327. de fraternitate S. Petri & collectoribus pro fabrica.

TOTO seculo quartodecimo continuata fuit metropolitani templi ædificatio: sumtus præcipuos Petrina sodalitate faciente: sed cum ij, qui vicatim vel oppidatim pecuniam colligebant variè vel impedirentur: vel alijs in hoc se officium ingerentibus laicis, res mala fide, defalcata, bona parte gereretur, occurrit incommodis his Henricus Archiepiscopus anno 1327. *Præcipitur vniuersis Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Archidiaconis, Decanis in Coloniensi diœcesi constitutis, per R.^dum in Christo Patrem ac Dominum D. Henricum Archiepiscopum Coloniensem de Prælatorum suorum & capituli Coloniensis consilio & assensu & statuitur, & mandatur, sub interminatione maledictionis æternæ & sub obtestatione diuini & tremendi iudicij, nec non sub pœna anathematis prohibetur, ne aliquis cuiuscunque conditionis, status, vel ordinis fuerit, audeat fabricam Coloniensem, seu collectores vel nuncios ipsius publicè vel occultè quibuscunque vijs vel coloribus ad hoc quæsitis quomodolibet impedire. Iniungitur similiter & mandatur omnibus prædictis, nec non Laicis quibuscunque, etiam nobilibus, siue templarij, siue custodes ecclesiæ, aut quocunque alio titulo nuncupentur, ne de cetero quaslibet oblationes, eleemosynas, seu largitiones quascunque datas vel oblatas diuidant, & sibi partem aliquam retineant: seu de ijs aliqualiter intromittant, sed negotium fabricæ ipsius fideliter promouentes, omnino manum deponant, & ipsis nuncijs seu collectoribus omnia oblata vel donata sine diminutione adsignent, procuratori ipsius fabricæ ad vsus eiusdem diligentius præsentanda. Præcipitur insuper, vt omnia illa, quæ pro fraternitate B. Petri Apostolorum Principis largiuntur, distinctè & per se reseruentur, ipsisque nuncijs seu collectoribus specialiter sine commutatione alicuius alterius integraliter adsignentur: ita vt de huiusmodi oblationibus reddatur ipsis nuncijs vel procuratori computus specialis. Ceterum præcipitur, sicut prius, statim lecto Euangelio ecclesiarum seu capellarum rectores ordinent, & disponant, vt nuncij seu collectores dictæ fabricæ verbum Dei populo proponant, & postulent oblationes & suffragia sine impetu opportunè: & si postmodum alij prædicare habuerint sermonem suum, incipiant. Vt sic nuncij expediti valeant ad alias ecclesias, in quibus eorum aduentus celeriter exspectatur, sine longa mora vlterius proficisci. Idem D. noster Archiepiscopus omnes Prælatos, Plebanos, vicarios, ecclesiarum rectores, seu eorum vices gerentes, Presbyteros, Clericos, & Laicos cuiuscunque officij, status, vel conditionis exstiterint, qui contra has, inhibitionem, ordinationem & statutum veniunt in parte, vel in toto. nisi excessum eorum intra septem dies, quos eis pro monitione adsignamus, emendauerint, excommunicationis sententiæ eo ipso voluit subiacere: mandans & committens Officiali Coloniensi, quatenus dum ipse à procuratore fabricæ Coloniensis, vel aliquo eorundem fuerit requisitus, præmissa, & præmissorum quælibet exsequatur, à suis subditis quibuscunque exsequi faciet diligenter, prout negotium & vtilitas ipsius fabricæ id exquirit. Facta est publicatio ordinationis, inhibitionis, & statuti huiusmodi Coloniæ crastino inuocauit, in congregatione concilij synodalis, anno Domini 1327.*

Nemo impedire debet collectores.

Collectoribus ius erat concionandi ante Parochos

Quod vero collectoribus istis cogendæ habendæque concionis ante Pastores Rectoresque Ecclesiarum faciat potestatem, satis innuit; non vilis eos conditionis, vel Laicos exstitisse, sed viros siue Ecclesiasticos siue religiosos ad hoc opus delectos ex Archidiœcesi disertissimos oratores, qui & dicendo valerent & auctoritate. Legi catalogum eorum, quem intra laudabo, in quo videntur & Parœci quondam Colonienses huic se muneri consecrasse, sed dum indulta tam magna fidelibus offerrentur, qui nomen albo Petrino dederant, & vigentibus tunc crebris per Archidiœcesin interdictis, ijs ea relaxarentur, plerique non sani: sed ægri & moribundi quidem, ad sepulturæ publicæ honorem consequendum. vel vno donato denario voti compotes euadebant

Erant Ecclesiastici præcipuæ auctoritatis.

Fraus inscribentium se in sodalitatem in fine vitæ.

uadebant, læsa quandoque cleri vel delusa libertate: cui Walramus Archiepiscopus præsens adhibuit remedium, certumque statuit pretium, quod nisi penderetur, interdicti non daretur relaxatio: licet modicissima re donata pauperes aliis possent frui sodalitatis priuilegijs, hoc tenore: *Walramus Dei gratia S. Coloniensis ecclesiæ Archiepiscopus sacri Romani imperij per Italiam Archicancellarius, dilectis in Christo Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Archidiaconis, Decanis &c. Etsi promotio tam magnifici operis fabricæ ecclesiæ maioris Coloniensis præcipue nobis, qui speciali vinculo illi iungimur ex Christi fidelibus cunctis debeat in pietatis visceribus insistere, decet tamen, & est debitum, vt vigeat discretio, sic vt illa non effugiat iudicium rationis: ne dum huiusmodi fabricam promouisse putemur, succrescat dispendium aut alia illicita compensatio pro fauore huiusmodi inconuenientijs admixta. Dudum siquidem nonnulli prædecessores nostri, & nos ipsi ad promouendam consummationem structuræ dictæ fabricæ multum laudabilem & non modicum sumtuosam corda gerentes, ardentia indulsimus, & concessimus, vt vtriusque sexus homines, qui fraternitatem eiusdem ecclesiæ nostræ Prouincialium, aut synodalium vel nostra ordinaria quacunque vel officialis nostri, vel Archidiaconorum nostrorum, vel Decanorum, aut aliorum quorumcunque nostræ iurisdictionis ecclesiæ fuerint interdictæ, ipsosque fratres, seu eorum liberos infirmari vel mori contigerit (dummodo non fuerint vsurarij manifesti, vel excommunicati, aut interdicti) iniungantur, & si decesserint, corpora defunctorum tradantur ecclesiasticæ sepulturæ quibus exsequijs & Missis Christiani fideles poterunt interesse si voluerint, non obstante huiusmodi interdicto: quod interdictuum, seu quæ interdicta, quo ad vnctionem, & ad ipsum diem sepulturæ & exsequiarum duximus relaxandum: non ergo ad alia. Interdictis tamen huiusmodi lapsis diebus exsequiarum prædictarum in suo robore vlterius duraturis: & postmodum ad ambitiosam & importunam quorundam instantiam, per quam multoties non concedenda conceduntur, præmissis indulgentijs, nostram declarationem subiunximus, videlicet quod etiam hi, qui ad cursum vitæ suæ petitionem annuam non darent; sed cum potuerint largiuntur, & adscribi faciunt ad fraternitatem prædictam, quod à die largitionis & oblationis vsque ad annum gaudere debent omnibus, & singulis libertatibus, priuilegijs, & gratijs fabricæ supradictæ: sic tamen, quod si anno reuoluto hoc non facerent, ab huiusmodi libertatis gratia forent exclusi: nihilominus tamen quocunque postmodum tempore adscribi possent, & gaudere libertatibus antedictis. Verum quia experientia didicimus, quod per declarationem nostram huiusmodi sibi quidam, contra tamen intentionem nostram, quandam occasionem quamuis fatuam adsumserunt, quia ipsi & nonulli infirmi, qui dum essent sani de hoc minimè curauerint, pro sola gloria humana & viuorum solatio exsequiarum post mortem solennia affectantes se ad dictam fraternitatem, & priuilegia eiusdem pro vno denario, vel duobus fecerunt recipi & adscribi, vnde in aliquibus partibus nostræ diœcesis, (vbi magis contra libertatem Cleri inualuit audacia peruersorum) raro contingebat, quin tempore generalis interdicti Missarum solennia pro sepulturis huiusmodi secundum prædicta priuilegia haberentur: propter quod ibi dissoluitur, & vilescit neruus ecclesiasticæ disciplinæ, & libertas ecclesiæ destruitur, pro qua dicta interdicta sunt prouidè adinuenta. Læsores enim illius per hoc contra Clerum eo licentius animati non quærunt satisfacere, nec curant populares, & eorum Domini insurgere contra ipsos: dehonestatur etiam honor fabricæ, cuius tanta priuilegia passim ab omnibus comparari posse pro tam vili pretio publicantur, & si inde dictæ fabricæ secundum quorundam opinionem aliquod emolumentum quomodolibet eueniret (quod tamen credere non valemus) cum res minori taxatæ pretio, vt frequentius refutentur, quæ pro iusto vel maiori auidius peterentur; non est talis tamen cum tantis inconuenientijs compensatio admittenda. Nos igitur crebris super his Cleri in dictis partibus miserabiliter afflicti lamentationibus excitati, præfatam declarationem nostram, tanquam per importunitatem obtentam, & quæ tracta est contra intentionem nostram notoriam in abusus cum omni suo effectu præsentibus reuocamus, & de consilio & consensu capituli & prælatorum nostrorum declaramus, & statuimus, quod hi duntaxat, qui se in fratres dictæ fraternitatis faciunt recipi & adscribi, sani vel infirmi*

discretio debet amorem nimium temperare.

indulta sodalibus.

abusus.

reuocat suam declaratione.

firmi, pro annua pensione ad minus vnius somborini bladi mensuræ Coloniensis, aut pro sex solidis Coloniensis pagamenti singulis annis ad dies vitæ eorum præstandis & soluendis, & de hoc sufficienter secundum consuetudines, & exigentias locorum, vbi talia fiunt, cauetur ita vt hoc firmum sit, nec de eo possit postea quæstio, vel dubitatio suscitari, gaudebunt pro se & suis liberis secundum indulgentias nostras & prædecessorum nostrorum prædictorum, quo ad dictam Inunctionem, & diem Ecclesiasticæ sepulturæ cum Missa pro defunctis in forma, qua superius est expressum. Quod sic duximus declarandum: Gaudebunt quoad diem, id est spatium diei, quo præmissa sine fraude possunt commodè expediri, & quoad hoc, & non quoad totum diem interdicta huiusmodi tantummodo relaxamus. Non est tamen intentionis nostræ, quin præter indulgentiam huiusmodi inunctionis Missæ & sepulturæ tempore interdicti Christo deuoti, fraternitatem prædictam pro minori, de quo eis Deus inspirauerit possent habere, ac Fratres eiusdem Fraternitatis appellari, & participare in Missis, orationibus, vigiliis, castigationibus, & aliis operibus caritatis: quæ ob dictam Fraternitatem, & vt Fratres illius eorum participes sint, fuisse dignoscuntur hactenus instituta: summo itaque opere caueatis, ne in his, quæ pro tutela libertatis vestræ duximus ordinanda, inueniamini in aliquo transgressores: ita, vt de cetero nullum Fratrem dictæ Fraternitatis in indulgentia Vnctionis, sepulturæ, & Missæ prædictarum participem habeatis nisi tantum dederit, & de hoc etiam sufficienter cauerit, de quo tamen vobis, qui Curati illius fueritis plenè constant quantum & sicut superius est taxatum & statutum. Alias contra vos, tanquam transgressores Interdictorum, & profanatores diuinorum, ad officiorum vestrorum priuationem, & alias pœnas canonicas quantum de iure poterimus, arctius procedemus. Datum A. 1339.

pretium definit pro interdicto relaxando.

minuitur id pro aliis spiritualibus gratiis participandis.

Walramo circa annum ferè 1350. subrogatus est Wilhelmus de Gennepe, qui principem aram metropolitanæ basilicæ construxit è marmore, & SS duodecim Apostolorum argenteis statuis, decorauit: is cum multos tenuiores ob certum statutum pretium pensionis annuæ videret excludi à sodalitate Petrina: maluit eam quantitatem facultatibus admittendorum esse metiendam; nec iis aditum occludendum, qui angusta in re familiari parum affectu magno largiuntur. Tenor eius hic est:

mitigatur prior constitutio in gratiam tenuiorum.

Wilhelmus Dei gratia: Cum sicut ad Nos fide dignorum perduxit relatio, ac fama valida publica acclamatione lucidius attestatur, quod nonnulli ciuitatis & diœcesis nostræ prædictæ Nobis subditi non pauci numero, qui zelo deuotionis, quo

OPVS DITISSIMVM FABRICÆ NOSTRÆ ECCLESIÆ COLONIENSIS (CVM OMNI EXACTISSIMA OPERARIORVM DILIGENTIA; MIRANDA PRETIOSITATE, ET FIDELIVM LARGITIONE ELEEMOSYNARVM CONTINVA IAMDVDVM INCEPTVM)

laudatur operis fabricæ elegantia.

prosequuntur, pro Fraternitate B. Petri oblatis ad id opus debitum perficiendum suis eleëmosynis iuxta suarum virium facultates se adscribi & participes priuilegiorum, libertatum & gratiarum eiusdem fieri desideranter affectant, sed quia ad huiusmodi Fraternitati quemquam adscribendum rerum & bonorum oblatorum quantitatem, quam offerentis pro modo facultatum mundi cordis affectum æstimant, licet indebitè, plus attendi, & per hoc huiusmodi fraternitatem (si id quod possent, non quod vellent, si suppeterent facultates) offerrent, verentur se quamuis immeritò vllatenus non posse admitti, vel adscribi. Eapropter deuotioni huiusmodi subditorum nostrorum pio compatientes affectu, ac volentes eosdem tam laudabili proposito ad salutem animarum suarum salubriter confouere, præsentibus duximus ordinandum, specialiter indulgentes iisdem, quod hi, qui de bonis sibi à Deo collatis tantum ad structuram fabricæ ecclesiæ nostræ prædictæ soluendum annuatim se adstrinxerint, & contulerint, quantum compensatis eorum facultatibus de consilio, & iudicio Curatorum suorum commodè soluere poterunt; & conferre, se dictæ fraternitati facere possint, & faciant adscribi priuilegiis, indulgentiis ac gratiis, & libertatibus ac immunitatibus quibuscunque Nostris seu prædecessorum nostrorum huic indulto nostro forsan derogantibus) liberè potituri, exceptis sepultura, & extrema Vnctione, eis nullatenus ministrandis in locis illis, quæ per vnum annum continuè

Eccle-

Eccleſiaſtico fuerint ſuppoſita interdicto. Ita tamen, vt huiuſmodi futuri Fratres eleemoſynas ſuas prædictas inſpirante Deo ſucceſſu temporis de bono in melius augere ſtudeant, prout præſtante Deo auctæ fuerint, & excreuerint facultates, vt exinde procul dubio centuplum in terris recipere valeant & in cœlis vitam poſſidere ſempiternam. Datum A. 1357.

Plures interim nomen dabant ſodalitati, vix vt ſufficientes mitterentur collectores: quod quidam malè feriati dum obſeruant, ementiuntur cruces, habitum & morem eorum, & nomine fabricæ ſodalium penſiones nequiter depeculantur. Contra hos eodem anno publicat Wilhelmus hoc ſtatutum & fulmen. *Wilhelmus Dei gratia: Meminimus Nos iam dudum & vicibus multiplicibus ſub certarum pœnarum adiectione decreuiſſe Chriſtianitatum Decanis, ac Rectoribus inueſtitis, & ſacerdotibus vniuerſis Eccleſiarum & Capellarum, in noſtra diœceſi conſtitutis, ne Quæſtores aut Petitores cuiuſcunque forent nominis, auctoritatis, ſiue conditionis, in ſuis eccleſijs admitterent, promouerent ſeu reciperent, niſi ipſos tranſire ſcirent cum Noſtris & Capituli Noſtri Colonienſis literis certis & expreſſis: ſanè ex parte veſtra Nobis oblata petitio continebat, quod cum nonnullæ hactenus fuerint, & ſint perſonæ profanæ & profugæ, quæ diabolicæ perſuaſionis inſtinctu ſub falſo titulo nunciorum fabricæ eccleſiæ Colonienſis, & cum literis confictis in aliquibus eccleſijs diœceſis tranſeundo beneficia, & eleemoſynas ad conſummandam ſtructuram fabricæ memoratæ petant, colligant, & iacturam eiuſdem fabricæ, cui ſubripiunt ea, quæ & à Chriſti fidelibus donantur, quatenus eidem fabricæ & votis ſuper his de opportuno remedio prouidere dignaremur. Nos igitur non ſolum præiudicium & iacturas Eccleſiæ Colonienſis memoratæ, quæ per prædictos exceſſus impeditur, vitare; ſed etiam excedentium huiuſmodi exceſſus corrigere cupientes, quod cum efficacia efficere nequiuimus, cum ipſi exiſtant profugi niſi perſonaliter capiantur; idcirco auctoritate præſentium committimus, & diſtrictè vniuerſis & ſingulis officiarijs vbilibet conſtitutis mandamus & requirimus officiarios aliorum dominorum, quatenus delinquentes, cum per vos, vel per nuncios veſtros requiſiti fuerint, auctoritate noſtra capiant, etiamſi Clerici fuerint, detiniant, & Nobis ipſos repræſentent, pro meritis & modo culpæ pœnam recepturos. Præterea expoſuiſtis Nobis; quod ſint nonnullæ perſonæ vtriuſque ſexus, quæ nouæ mendicitatis ſiue extorſiuis pecuniæ à Chriſti fidelibus ſpeciem adinuenientes, nulla auctoritate ſuffultæ, cum crucibus, & imaginibus, ſiue calicibus quos portant ſine verecundia, & cum ſcandalo publicè petunt, & recipiunt eleemoſynas in præiudicium non modicum fabricæ memoratæ, quocirca præcipimus & inhibemus ſub pœna excommunicationis Decanis, Plebanis, Rectoribus & Vicarijs eccleſiarum & capellarum vniuerſis noſtræ diœceſis, ne de cetero tales in eccleſijs ſuis admittant, niſi Noſtri, vel Capituli noſtri literis ſint munitæ: imo huiuſmodi perſonas omnes & ſingulas: (quas ſex dierum ſpatio pro termino peremtorio & monitione Canonica præmiſſa, niſi deſtiterint à præmiſſis, excommunicamus in his ſcriptis) in eccleſijs veſtris publicè nuncietis excommunicatas. Et vt forſan non nonnulli ſpiritualem pœnam formidantes minimè, temporalis metu pœnæ à prædictis arceantur. Vobis officiarijs noſtris, ſub obtentu gratiæ noſtræ, & nihilominus vobis & alijs Officiarijs prædictis in virtute S. Obedientiæ, & ſub pœna excomunicationis diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus vbicunque & quotieſcunque à præſentium exhibitore fueritis requiſiti, prædictis perſonis, ſicut prædicitur, cum crucibus, imaginibus, calicibus, vel monſtrantijs mendicantibus, eaſdem cruces, imagines calices ſeu monſtrantias auctoritate noſtræ auferatis, ipſaſque præſentium exhibitori tradatis: & vt adſignentur Procuratori fabricæ prædictæ fideliter mandetis: vt ſic præfatæ perſonæ, metu pœnæ ab huiuſmodi forefactis, & exceſſibus diſcant vlterius abſtinere. Datum an. 1357.*

contra impoſtores & fures pecuniarum fabricæ.

inſignia collectorum ſubreptitiorum.

Iterum contra eoſdem nouo quodam edicto fulminat anathema, quo tamen prius ipſos ferit collectores tardiores in repræſentanda corrogata pecunia his verbis *Multifarijs excitatos clamoribus Nos oportet occurrere præiudicijs & iacturis, quibus ſancta noſtra Colonienſis eccleſia in glorioſa templi ſui fabrica & ſtructura opprimitur, & multipliciter impeditur, præſertim per Plebanos & Rectores eccleſiarum Ciuitatis, & diœceſis noſtræ Colonienſis, qui eleemoſynas, & legata fabricæ ipſius*

ipsius ecclesiæ tempore debito minimè reportant & repræsentant: vnde omnes & fabricæ ecclesiæ nostræ prædictæ, & aliorum negotiorum ad ipsam fabricam spectantium eleëmosynarum, seu legationum vltra diem reportationis earundem indictæ seu indicendæ, detentores, seu subtractores auctoritate à Deo nobis concessa, propter contemtum clauium, & sacrilegium commissum decem dierum monitione canonica præmissa, excommunicationis vinculis in his scriptis innodamus, & præmissa non solum ad futura, sed etiam pendentia subtracta & detenta, & in reportatione dilata ipsi fabricæ extendi volumus, & ligari detentores & subtractores huiusmodi præfata pœna post publicationem mandati huiusmodi, nisi intra tempus præfatæ monitionis satisfaciant de perceptis & subtractis.

Interiectis deinde quibusdam alijs Archiepiscopis Coloniensibus, anno 1370. cathedram inscendit Fridericus tertius Saruerdensis, qui decessorũ exemplo cœpit opus fabricæ statim ab initio regiminis strenue promouere: & reuocauit ideo literas omnes, quas Archiepiscoporum nonnulli quæstoribus indulserant, ad caritatis subsidia conquirenda: quibus in propriam rem nequiter abutebantur: hos ita perstringit. Quæstorum officium tollit pro colligendo subsidio caritatis.

Cum dudum sicut accepimus prædecessores nostri, per suas certi tenoris literas diuersis Quæstoribus eleëmosynarum super hoc concessas, per quas vniuersitatem vestram exhortando vobis dicuntur iniunxisse, quatenus Quæstoribus huiusmodi, dum ipsi ad vos, vestrasque ecclesias, pias fidelium eleemosynas, & grata caritatis subsidia petituri declinauerint, gratiosè admittere & caritatiuè curaretis: nonnulli quæstorum in hac parte literis sibi concessis nequiter abutentes, nonnullas etiam abusiones in suis sermonibus ad populum factis publicè prædicando ad quærendas huiusmodi eleëmosynas, & subtiliter extorquendas confingunt. Quidam verò, qui minus ad id idonei & indiscreti existunt, cum literis huiusmodi pro petendis eleëmosynis & quærendis destinantur & multipliciter excesserunt, & excedunt, in suarum graue dispendium animarum, saluti populi & deuotioni fallaciter illudentes. Quapropter præfatas prædecessorum huiusmodi literas, quibuscunque eleëmosynariũ quæstoribus, præterquam his, qui pro ecclesia nostra Coloniensi, & pro eius fabrica ad vos, vel vestrum quemlibet & ecclesias vestras declinantes accesserint, eleëmosynas petituri, sub quacunque verborum forma concessas penitus reuocamus & in totum an. 1371.

Voluit hic Archiepiscopus iuxta Reinoldum, qui transtulit sanctorum tres Reges, quiescere, in choro Dei parenti sacro, quem prodigiosa decorat eiusdem Virginis matris statua cum sanctis Regibus Mediolano translata: ad cuius honorem idem Episcopus instituit: vt quotidie sacrum harmonico concentu circa sextam concinatur.

Ex his patet opus fabricæ seculo toto quartodecimo ad sequentis vsque exordium quo Friderici durauit regimen, perdurasse: qui autem fuerint fabricæ procuratores, & collectores dicemus inferius. Claudamus hoc caput cum approbatione Indulgentiarum sæpius laudati Wilhelmi, quas liberaliter benefactoribus fabricæ erogauit anno 1357.

Cum ex debito nostræ pastoralis dignitatis officio matri nostræ Ecclesiæ Coloniensi meritò prouidere tenemur, quin potius vt deuotio vestra ex meritis ipsi ecclesiæ impendendis apud nos valeat cõmendari, ne vester labor atq; affectus à nobis vacuus transire videatur, vobis Prælatis & sacerdotibus, qui in negotio dictæ matris ecclesiæ fideles inuenti fueritis, & deuotis quidquid ex negligentia, torpore, seu obliuione in Horis Canonicis, aut in Missis contra Deum, & ordinem vestrum omisistis, dummodo contriti fueritis atque confessi totum de Dei misericordia duximus indulgendum. Et vt ad maioris cumulum mercedis omnes Christi fideles feruentius prouocemus, statuimus ratificantes, vt omnes indulgentiæ Venerabili matri nostræ Ecclesiæ Coloniensi concessæ in nostra Prouincia, omnibus Christi fidelibus manum largitatis ad sanctum & laudabile opus porrigentibus ad æternæ salutis augumentum sint valituræ. Nos etiam ad excitandam & in Domino exhortandam fidelium deuotionem hoc de nostro apponimus, Indulgentiæ pro supplendis commissis defectibus in recitatione Horarũ & Missis. & omnes aliæ concessæ Ecclesiæ Coloniensi.

mus, quod omnibus Christi fidelibus dictæ ecclesiæ benefactoribus, 40. dies depœnitentijs ipsis iniunctis, ob peccata oblita, vota fracta, (si ad ea redierint) offensas Patrum & matrum sine mannum iniectione violenta: iuramenta, quæ mentis impetu & sine discretione sunt prolata, mendacia ex leuitate seu ioco & pietate dicta, vaniloquia superflua & inutilia: & bona quocunque modo illicitè acquisita (si nesciantur hi, quibus reddenda sunt, & in subsidiũ dictæ fabricæ Coloniensis Ecclesiæ conferantur) misericorditer relaxamus. Insuper vt ad maioris mercedis cumulum omnes Christi fideles efficacius & feruentius prouocemus, præcipimus in virtute S. Obedientiæ & statuimus, vt singuli sacerdotes nostræ diœcesis singulis menhibus duas Missas, vnam pro viuis, alteram pro defunctis celebrent. Diaconi verò & subdiaconi nec non & Moniales singulis annis duo psalteria perlegent pro benefactoribus, & Ecclesiæ nostræ Fraternitatem ipsis exponendam zelo deuotionis accensis adsumentibus, vt pro tantarum orationum beneficio, æternæ vitæ mereantur esse consortes Hinc claret præcipuum Archiepiscoporum studuum fuisse in sodalitate S. Petri structura templi promouenda: totius etiam fabricæ elegantia & magnificentia colligitur quæ seculis aliquot, ab operis plurimis diligentissimis & accuratissimis perfici nequijt.

Singuli Sacerdotes in mense duo sacra legere tenentur pro fabricæ benefactoribus.

CAPVT. LVIIJ.

Reges Angliæ, Cypri, Daniæque seculo quartodecimo Coloniæ SS. tres Reges piè visitant.

Lipsanotheca SS. Regum A. 1317. circumlata in processione.

Chronicon Coloniense.

VARTO decimo seculo cultus *SS.* Regum creuit vehementer, institutis ad eos è remotissimis orbis partibus peregrinationibus, quarum in bulla sua meminit A. 1327. Ioannes 22. constat Reges etiam ab vltimis Orientis, Occidentis & Aquilonis finibus eo contendisse. Erant anno 1337. corpora SS. Regum solenni in supplicatione ad diuina quædam obtinenda beneficia circa Metropolitanam ædem deportata, anno sequente Eduardus Rex Angliæ Coloniam venit, vt piè sacra *Regum* corpora videret, & opem eorum subsidiariam contra Regem Franciæ Philippum Pulcrum exoraret. Quam propitios habuerit in bellis cœlites, libet ex incorruptissimo scriptore Angliæ Harpsteldio describere. *Eduardus*, ait, *adultior factus, claris victoriarum suarum non modo contra Scotos, sed & Gallos, atque Hispanos trophæis, rerumque gestarum in prælijs celebritate eo magnitudinis & gloriæ prouectus est, vt omnes certe Saxones Reges, qui eius imperium vel præibant aut postea excipiebant in eo laudis cursu superasse forte censeatur. Testis est* Scotia, *quæ penitus tribus insignibus prælijs per eum confracta est, cuiusque Regem Dauidem multis annis Angliacaptiuum apud se detinuit. Testis est Hispania, & res per nostros præclarè ibidem gestæ; egregiæque præterea nauales victoriæ. Testis est potissimum Gallia,* (contra quam auxilia petiturus Colonian supplex ad sanctos tres Reges [inuiserat) *cuius vires varijs alibi, tum præcipuè apud Clausas sensit: in qua pugna Eduardus forti manu egregiam præstitit operam, grauemque vulnus accepit: cuius facile dolorem cum animi magnitudo, tum celebris illa victoria abstersit: Testis est inquã Gallia, cuius nobilitatis flos Cresciatico prælio Anglorum virtute exaruit. Testis est Ioannes* Francorum *Rex, qui exercitu suo cæso, & profligato, in potestatem Anglorum cum filio suo Philippo, & mille septingentis ex proceribus, cum nostri præ Francis admodum exiguo & exili numero essent, captiuus peruenit, & in Angliam adductus est.*

Eduardus Rex Angliæ peregrinatur Coloniæ ad SS. Tres Reges.

victoriæ illius.

Alterum Regem Oriens ex Insula Cypro Coloniam misit ad SS. Reges piè visendos. Forte is maiores imitatus cliens Domani imperij esse & dici cupiebat: ideoque perlustrata Lombardia, Bohemia, Germaniaque cum flore nobilitatis & apparatu regio Coloniam profectus est, vt quod ferè in imperio Romano præcipuis in delijs haberet Tres Reges orientis oculis adspiceret, & piè coram veneraretur. Exceptus magnificè, regieque habitus, cũ religioso functus esset peregrinationis officio Britannias adijt, inde per-

Chronicon Colon. An. 1348

Rex Cypri inuisit SS. Reges.

agrata

agrata Francia Venetias petijt, Venetijs soluit in Cyprum. Stetit pietati fructus nam cum Rhodijs equitibus inita societate postea tentauit in Ægypto feliciter Alexandriam, eandem eripuit Saracenis; ac infinitis ditatus spolijs cum rediisset in regnum, immani facinore non multo post à fratre regnandi cupido fuit trucidatus. Tertium misit Coloniam Regem peregrinum Septentrio Daniæque regnum, quo seculo vel anno nondum liquet, is cum aureis coronis sanctos Reges donasset, ab ipsis meruit admirabili prodigio muneribus longè diuinioribus cumulari. Rem gestam Ioannes Maior noster ex collectore speculi recitat, quam postea reperi in peruetusto M. S. codice his verbis ijsdem exaratam. *Rex, ait, quidam Danorum ad tres Reges, qui stella duce ab Oriente Hierosolymam venerunt; & Christo nato munera obtulerunt, deuotionem magnam habebat, eosque in sui adiutorium inuocabat. Profectus ergo prædictus Rex Coloniam, cum comitatu solenni, vbi eorum sacrosancta corpora honore debito conseruantur, tres coronas aureas mirabiliter & regaliter fabrefactas eis obtulit, insuper plus quam sex marcarum millia, cum ingenti deuotione ecclesijs, & pauperibus distribuit, magnum fidei suæ exemplum ibi fidelis populo derelinquens. Quadam autem nocte, cum ad propria remearet, & membra sopori dedisset; ecce vidit in somnis tres Reges, coronas quas portarat in capitibus præferentes, cum ingenti lumine ad se propius accedere; & singulos audiuit singulariter dicere talia. Primus igitur, qui & senior esse videbatur, sic ait: Frater mi feliciter venisti; sed felicius ad propria remeabis. Alter dixit: Frater mi, multa tribuisti; sed tecum plura reportabis. Tertius similiter ait: Frater mi fidem ostendisti; sed expletis viginti tribus annis iugiter in cœlestibus nobiscum regnabis: Primus igitur offerens ei pixidem plenam auro dixit Accipe inquiens thesaurum sapientiæ, per quam subiectum populum iustè indicabis; quia honor Regis iudicium diligit. Secundus pixidē cum myrrha ei obtulit dicens: accipe myrrham pœnitentiæ, per quam carnis motus illicitos refrenabis; quia optimè regnat, qui seipsum bene regit. Non enim alios coërcere, aut bene regere potest, qui seipsum non coercet. Tertius præbuit ei pixidem plenam thure, dicens: Accipe thus deuotionis & clementiæ, per quam miseros releuabis; quia sicut ros herbam irrigat, vt crescat, sic dulcis clementia Reges vsque ad sidera prouehit, & exaltat. Cumque Rex de magnitudine visionis miraretur, subito excitatus est, & pixides, quas ei tres Reges obtulerunt iuxta se collocatas reperit. Qui donum Dei lætus accepit, & ad propria rediens, omnia, quæ in somnis audierat, quoad vixit deuotissimè adimpleuit, & expleto termino supradicto regna cœlestia meruit possidere.* Fides sit penes auctores. Nec tamen quia scriptores Danici illius non meminerunt ideo censenda res non accidisse: sufficit eo loci facti memoriam superesse, vbi contigit. Comperi autem dum hæc scribo Cæsareanos milites recens ex Marchia Brandenburgica cum reliquis opimis spolijs tres secum pixides abstulisse. Fama est SS. trium Regum fuisse, literis vna repertis auctenticis, quæ fidem facerent: sed earum vnam casu quodam deperditam esse, binas reliquas in Bohemia prope Pragam superesse. Crediderim si vera est narratio has esse, quas Rex Daniæ (sæpe Brandenburgicæ Marchiæ dominatus) dono SS. Regum accepisse cœlitus dicitur.

Maior in specul. ex. Tres Reges Regis Daniæ pietas ingeneo munifi centia apparent ei tres Reges tria ei pro mittunt totidem ei donant munera

Vascula tria SS. Regum inuenta in Marcha Brandenburgica

CAPVT LIX.

Henricus 7. Imperator Aquisgrani & Mediolani die Epiphaniæ coronatur: sæpiusque Coloniæ SS. Regum corpora piè veneratur.

HENRICVS 7. Imperator Comes Lutzenburgicus, cum laudatissimis Cæsaribus iure memorandus, ita vitæ morumque probitate, militaris scientiæ peritia, magnitudine & celsitudine animi maiestatem imperatoriam decorauit. Is cum cuperet quam auspicatissimè adire Augustalem dignitatem, antè & postea quam insignitus corona fuit, Coloniæ visit sanctos Reges: & eorum festiua solennitate voluit diademate redimiri. Non pigebit prolixam eius rei gestæ seriem ex elegantissimis Brovveri Treuirensibus Annalibus recensere. *Conuocati septemuiri in villam Rense, quæ in Rheni ripa inter Confluentes & Bopardiam media, vt de nouo instituendo*

Brouuerus lib. 27. Anna. Tr. o. 2. 917.

de Principe consilia capturent &c. Sanè Clemens Pontifex, vt Henricum Lutzenburgicum, ad id honoris eueheret, & Cardinalis Pratensis consilium & libertatis amor iuxta suadebant. Quo promtius factum à Principum senatu, vt explorato Pontificis iudicio, Henricum domi militiæque virum præstantem ob ingentis animi & corporis eius decora, haud magno discrepantium voluntatum studio eligerent. Francofurti is 27. Nouembris (ex quo nonnulli septimum octauumque Kalendas Decembris, alij omnium Sanctorum ferias perperam faciunt) Romanorum Rex salutatus est. Balduino Treuirensi, & Petro Moguntino Archiepiscopis præcipuam operam Henrico nauantibus. Per hos deinde magno rerum apparatu in Vbios deducitur, atque inde nouo anno ad accipiendum diadema perrexit Aquas, mirificè ab eius loci ciuibus exceptus. Quippe magistratus solenni honore cum clauibus obuiam illi ad quartum scilicet ab vrbe lapidem prodijt, Vrbis portas subeunti plebs et faustis vocibus acclamauit, nihil non tali Rege sibi spondens, qui & raræ clementiæ laudibus, & militaris rei peritia, & animi magnitudine clucesceret in paucis. Sacro Epiphaniæ die, quo clarissimi sideris ductu tres ex vltimo Oriente Reges ad Christum profecti, Henricus & ipse Rex apparere Christo sactaque inauguratione sua illius diei lætitiam cumulare voluit: quare argenteam maiorum

A. 1309. die Epiphaniæ coronatur. Aquisgrani.

instituto coronam adeptus, alijsque regni partis insignibus, ipse cum vxore Margarita sanctissima Præsulum ceremonia Rex consecratus est. Erat autem Margarita Ioannis Brabantiæ Ducis filia, ex qua elegantem iam ille sobolem, & ad famam hominum indies florescentem castissimo matrimonio tulerat. Vnctionis solenne munus Henricus Coloniensis Archiepiscopus obijt, aurea indumenta, trabeam, diadema, aliaque id genus insignia ex vtroque ordine, nobilissimus quisque Regi, reginæque inter sacrorum operas ministrauit. Sanctis iam auspicibus Regibus inauguratus, nihil antiquius Henricus habuit, quam vt eorum sacra lipsana supplex honoraret, & aureis, gemmeisque donis oblatis veneraretur: præsens ab ijs in periculis & bellis

Coloniæ inuisit SS. Reges offert eis munera

auxilium petiturus; pompam illam verè regiam sic depingit Brovverus. *Inde consuetis regno moderando conuentibus institutis, Rex Coloniam eadem magnificentia prodijt, veneraturus sacra trium SS. Magorum corpora: quæ aureis oblatis, gemmeisque donarijs insigniter honorauit. Mos antiquus obtinebat in metationibus, vt quoties Imperator Rexue Romanorum Coloniæ Agrippinensium iuris dicendi, vel publicæ rei gratia sederet, Archiepiscopus aula sua Regi; Præpositus summi templi Archiepiscopo suo; S. Cuniberti Præpositus Treuirensi, Graduum S. Mariæ Moguntino suis quisque domicilijs & curia cederet; hospitiumque id exteris Principibus relinqueret. Balduinus itaque magis retinendi iuris, quã habitationis causa vetus hospitium ingressus, ilico mutata sede domicilium ex aduersum ei loco, quem Rex frater habitabat, transtulit.* Hæc eo peracta sunt anno, quo præcipitante funeratis duobus Spiræ Cæsaribus Adolpho Nassouico, & Alberto Austriaco redijt Coloniam, ibidem Natalem Domini & Epiphaniam apud SS. Reges festiuè peracturus: quæ sint ibi lætitiæ signa edita prosequitur Brovverus. *His, ait, Spiræ peractis Coloniam ineunte hieme cum Balduino descendit. vbi seuerissime ius in rebelles dixit, causasque pro tribunali ipse cognouit: omnesque nobiles, & optimates feudi iure, sibique imperioque deuinctos iussa capessere, & in sui regnique nomen veteri instituto iurare voluit.*

Hastiludia Coloniæ.

Vndique igitur excita eam in vrbem nobilitas, nullo non lætitiæ ac solennium ludorum genere ciuitatem illam repleuit, hastica certamina equestris pompa & magno præmiorum, vt solet apparatu inita, nec consuetæ choreæ, quibus nescias vanius, an mollius istiusmodi tamtum, vt epulas Græci, sic ludos condiebant, viri Germanis intermissæ. In Regis aula cuncta elegantia, lauta, & exquisita: quotidianis proceres ipse conuiuijs exhilarans, plebeos & inopes à regia mensa nec arcebat inuocatos. Christi ortum ac natalem Domini ingenti ibidem lætitia cum populo peregit. Substitit Coloniæ ad sextum Kal. Februarij, vt certum sit Epiphaniam Domini A. 1300. celebrasse ad SS. tres Reges, vota facturus supplex, quo propitijs ipsis anno vertente. Mediolani in veteri eorũ sede posset recurrente ipsorum solennitate ferrea corona insigniri. Nec spe sua frustatum esse probauit euentus: nam cum extrema æstate profectionem Italicam indixisset, Autumnali tempore inchoasset, ante Natalitia peruenit Mediolanum, diem Epiphaniæ præstolaturus: Erat chalibeum diadema siue abolitum, siue deperditum, vnde nouum ipse gemmis & auro illuminaute. Qua

desiderat die Epipahaniæ sequenti anno coronari Mediolani

ve-

verò ceremonia fit eo die Epiphaniæ redimitus pergit, ita Browerus recensere. *Natalitijs Domini ferijs celebratis ad ferreæ coronæ decus veterum æmulatione Cæsarum instructa pompa at diademate, cuius antiquitus vsus amisso, vel odio regij nominis abolito, nouum ex chalibe pulcherrimis & pretiosis margaritis gemmisque insertis sibi Reginæque coniugi cudendum curauit. Atque in hanc rem, ceterumque inaugurationis apparatum Mediolanenses Regi 30. millia: Reginæ decem: Genuenses verò centum millia eidem, Margaritæ consorti 20. millia nummorum auri coronarij loco donasse traditum est. Recepti iam tum in vrbem cum suis quisque clientibus, Archiepiscopus Mediolanensis, & Matthæus vicecomites: quare festo Epiphaniæ, qui tribus ex Oriente profectis Magis illustris, Rex equo vectus insigni, ad augustam D. Ambrosij basilicam cum Regina contendit, vniuersa ciuitate pompam quacunque incedebat accumulante. Adequitabant ad latera Regis sub vmbella purpurea & auro intextis ornatissima: vtrinque armati equites ornatuque equestri phalarisque conspicui. Sequebantur Pontificum & sacerdotum collegia; tum amplissimarum ciuitatum legationes, atque etiam ipse flos Belgicæ, Germanicæque nobilitatis. Hinc pro veteri consuetudine in templum, atque ad aram maximam rite per Episcopos Rex euocatus est; vbi circumfusa corona ab Archiepiscopo de more interrogata disertis vocibus Henricum probare, atque eius iussa amplecti velle respondit; Cassonus Turrianus, qui tunc Pontificatum Mediolanensem gerebat, Henricum eiusque vxorem Margaritam sacrosancto oleo prius delibutos, mox apparatissima ceremonia ambos ferrea corona redimiuit. Sacris inde solennibus perfectis, eadem celebritate Rex, qua inierat templum egressus est; vbi mox illam tanta populi & omnis ordinis hominum multitudo excepit, prope vt retinere Cæsarem velle, & ne progredi præ turba occurrentium, præcurrentiumue posset, allegare diceres: donec auro sparso, pecuniaque patefacta via, multitudo raptui missilium intenta pompæ transitum dedit. Atque ita Rex facta pace, magna, cum gloria palatium iniit.* Pompa diei eius. coronatur.

Coronatus Mediolani substitit verno tempore: postea reliquam sibi subiecit Italiam: sed hiemauit Genuæ. Anno deinde 1312. vnde tricesimo Iunij coronam accepit imperialem. Insequente anno die Epiphaniæ stella crinita, quam Regibus & Imperatoribus formidabilem vulgo credunt, clarissimè refulsit in signo Virginis: eam mox insignis excepit lunæ defectio, prænuncia mortis, quam ipso Virginis adsuntæ festo sensit imminere: & intra octauam fatali succubuit necessitati: de cuius acerbo funere ferunt Petrum tunc Archiepiscopum Moguntinum cum lacrymis exclamasse. *Intra quingentos annos nullius Principis mortem Reip. fuisse nocentiorem.* Alios præterea Cæsares Adolphum Nassouicum, Albertum Austrium, Ludouicum Bauarum, Carolum quartum, & Wenceslaū, qui omnes Coloniæ SS. Regū corpora piè viserunt: quia nihil in ea aditione gesserunt memorabile; prætermitto. moritur.

CAPVT LX.

Eodem Seculo quartodecimo S. Birgitta reuelationem de SS. Regibus accipit, & Bonifacius 9. festum & visitationem corporum SS. Regum amplissimis indulgentijs prosequitur.

SECVLVM quartum decimum S. Birgitta vidua præsensionibus & vaticinijs diuinis illustrauit: quam vix septennem Deipara corona voluit redimire; parienti postea adstitit, & cum sacra Palæstinæ loca Christi vestigijs nobilitata præsens inspiceret: de singulis edocuit: ipsum autem accessum & adorationem Magorum Magistra Deipara Bethlehemi talem fuisse didicit. *Dixit*, ait, *etiam mihi eadem mater Domini: Filia mea scias, quod quando tres Reges Magi venerunt in stabulum ad adorandum filium meum, bene ego antea præsciebam eorum aduentum, & quando intrauerunt, & adorauerunt eum, exsultauit tunc filius meus; & præ gaudio habebat tunc faciem hilariorem. Ego etiam nimis gaudebam, & lætabar mirabili gaudio exsultationis in mente mea attendens ad verba eorum & actus, conseruans ea & conferens in corde meo.* Habes diuinum hic testimonium numeri ternarij, regiæ dignitati eorum, præscientiæ Virginis aduentus eorū: intelligentiæ linguæ peregrinæ & colloquij. lib. 7. Reuel. c. 24. Pel runs Chroni. Coll. Lyppiæ. fol. 2.

Eodem seculo Conradi de Begen viri nobilis insignis emicuit pietas: ei cum natura negasset proles, Deum & sanctos tres Reges raro exemplo scripsit heredes, ipsis erecta

ara in Parochiali ecclesia Blumbergensi; census etiam annuos constituit alendo sacerdoti, qui sæpius faceret ad aram SS Regum. Ratã habet dotationem Comes Saulenbergensis toparcha: quam etiam Balduinus de Steinvort Episcopus Paderbornensis tabulis publicis confirmauit, anno 1357. consignatis. Extremo hoc seculo Bonifacius 9. insigni diplomate duo sanctorum Regum festa comprobat, laudat ad eorum limina fieri solitas peregrinationes, & amplissimis ecclesiam custodem SS. Regum ornat indulgentijs hoc exemplo.

BONIFACIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM Dei ad perpetuam rei memoriam.

PRærogatiua specialis fauoris & gratiæ venerandam Ecclesiam Colonienscm prosequi cupientes, vt Christi fideles ad ecclesiam ipsam, IN QVA SANCTORVM TRIVM REGVM, QVI CHRISTO REGI TRIA MVNERA PRETIOSA OBTVLERVNT, CORPORA VENERABILITER REQVIESCVNT, ET QVÆ A POPVLO ILLARVM PARTIVM IN CELEBRI VENERANTIA ET DEVOTIONE CONTINVA, ET AD QVAM ETIAM PEREGRINORVM DE DIVERSIS MVNDI PARTIBVS CONFLVERE CONSVEVIT multitudo: eo libentius deuotionis causa confluant ad eandem, quo ibidem ex hoc vberius dono cœlestis gratiæ conspexerint se refectos. De omnipotentis Dei misericordia, & BB. Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, auctoritate Apostolice tenore præsentium concedimus, vt omnes verè pœnitentes & confessi; qui in Epiphaniæ & translationis eorundem Regum festiuitatum ipsarum diebus eandem ecclesiam deuote visitauerint, annuatim illam Indulgentiam, & peccatorum remissionem dicta auctoritate consequantur, quam verè pœnitentes & confessi Ecclesiam S. Mariæ de Angelis Assisinatensis diœcesis primo & secundo diebus mensis Augusti visitantes eadem auctoritate quolibet anno consequuntur. Illis verò ex fidelibus ipsis vere pœnitentibus, & confessis, vt præfertur, qui intra octo dies post quamlibet ipsarum festiuitatem dictam Ecclesiam Coloniensem annuatim visitauerint, vt præfertur, singulis diebus octo dierum huiusmodi, 10. annos, & totidem quadragenas de iniunctis eis pœnitentijs misericorditer relaxamus. Datum, Romæ apud S. Petrum Anno Dominicæ Incarn. 1394. 4. Nonas Sept. Pontificatus anno quarto.

CAPVT. LXI.

Seculo quinto decimo Rupertus, Sigismundus, Fridericus & Maximilianus Imperatores piè Coloniæ inuisunt SS. tres Reges fiuntque Canonici Ecclesiæ Metropolitanæ.

electio Ruperti Bauari. *Trith. in Chron. Hirsaug. Brovverus A. 1401. Chronicon Coloniense.*

NNo gratiæ 1400. cum Wenceslaum Cæsarem ob inertiam, & grauia scelera Bonifacio Pontifice maximo adnitente septemvirale collegium solio deiecisset prope villam *Rensiam* (vbi quatuor Electorum confines arces, vel diœceses concurrunt) in edito suggestu saxeo Rupertum Bauariæ ducem Imperatorem renunciarunt: hanc consentientem electionem Bodobrigæ paulo post innouarunt. sed cum Aquenses pertinaciter studerent Wenceslao, nec adduci possent, vt nouo Romanorum Regi portas reserarent, Rupertus studijs procerum fauentibus Coloniam elegit, & Epiphaniæ diem, vt coram sanctorum Regum exuuijs imperij insignibus donaretur: id anno sequenti 1401. 6. Ianuarij obtinuit: stipatus Ioanne Moguntino Nassouico, Wernero Treuirensi Archiepiscopis, Stephano Bauariæ duce, Hermanno Lantgrauio Hassiæ. Senatus, populusque Coloniensis Regem & imperij proceres perhonorificè susceperunt: quem Fridericus Archidiœceses apparatissimis ceremonijs ipso Epiphaniæ festo, dum ad principem D. Petri aram facit, & more

die Epiphaniæ coram SS Regibus coronatur.

receptd

recepto Rex nouus Diaconi functus officio voce modulata caneret Euangelium, cum Regina diademate redimiuit.

Sigismundus deinde circa annum 1413. Aquisgrani à Theodorico à Mœrsa Coloniensi Præsule consecratus imperator sacraque refectus synaxi 16. Nouembris, Coloniam venit, vbi more iam recepto sanctos Reges piè veneratus, in collegium Canonicorum Metropolitanæ basilicæ custodis SS. Regum cooptatur ac iureiurando eidem se obligat. Hoc reperi in M. S. Breuiario bibliothecæ summi templi his verbis adnotatum *A. 1414. 16. Kalend. Decemb. Sigismundus Rex Romanorum intrauit Coloniam: 9. Kalendas Decembris Rex acceptauit præbendam suam, in hac Ecclesia, & intrauit Capitulo. 5. Kalendas Rex recessit.* Habuit autem Coloniæ disertissimam ad imperij Principes, Clerumque Latinam orationem, cuius dictionem velut afflatu Spiritus S. pronunciatam omnes cum plausu receperunt: multum hic 9, prælijs contulit, & totidem victorijs de Turca reportatis ad eius potentiam & dominatum incidendum: multum ad Ecclesiæ concordiam firmandam vigilauit.

Sigismundus Imperator sit Canonicus Coloniensis. M. S. Breuiarium. oratio eius Latina ad Principes & Clerum.

Eandem piam consuetudinem eodem seculo Cæsares tenuerunt, de Friderici Cæsaris iuramento Collegio Metropolitano præstito dixi superius, de filio eius Maximiliano dicam hoc capite. Solet Imperator quoties Coloniam venit insigni pompa deduci ad templum metropolitanum, vt sanctos tres Reges supplex veneretur: id quo ritu peragatur, in Maximiliani Cæsaris rudi sed accurato fidelique diario sic recensetur. *Anno 1486. die 31. & vltimo Martij intrauerunt nauim, & venerunt Coloniam circa horam quartam. Ipsis venientibus ad litus aderat D. Archiepiscopus Coloniensis Princeps Elector in superpellicio, cum omnibus ecclesijs collegiatis, & Monasterijs processionaliter. D. Archiepiscopus Treuirensis Princeps Elector, & Ernestus Dux Saxoniæ Princeps Elector recipientes Imperialem Maiestatem & Regem Romanorum filium suum Maximilianum cum maximo honore & reuerentia, qua decuit, habentes duos pannos sericos eleuatos, in aere ad cooperiendam imperialem Maiestatem, & Regem Romanorum, ducentes eos processionaliter ad maiorem ecclesiam ante Tres Reges; oratione ac deuotione eorum ibidem facta & habita, intrauerunt chorum ad summum altare; quibusdam ceremonijs ibi peractis, duxerunt Imperialem maiestatem ad locum palatij & hospitij sui. Prima die Aprilis de mane Imperialis maiestas, Romanorum Rex cum ceteris Principibus visitauerunt maiorem ecclesiam Coloniensem, audientes Missam in summo altari, secunda die Aprilis D. Coloniensis, & Treuirensis venerunt ad Regem Romanorum: & post recessum D. Coloniensis Romanorum Rex vnà cum Archiepiscopo Treuirensi intrauerunt Ecclesiam, audientes ibi Missam per Cantores suos cantatam. venit etiam ibidem Episcopus Verdunensis Orator Regis Francor. Hactenus Diarium.*

Fridericus & Maximilianus visitant SS. Reges.

Solent deinde coronari Imperatores Aquisgrani sub sacro Missæ officio, quod in Epiphania Domini vtitur Ecclesia: nouo Rege Euangelium Diaconi more de aduentu & adoratione Regum concinente: de qua Diarium ad nonam Aprilis hæc narrat. *Et in continenti incipiebatur Missa solennis de die Epiphaniæ Domini, Ecce aduenit dominator Dominus &c. Postea ante decantationem Euangelij præcessit solennis coronatio*: qua peractâ subdit: *Quo finito legebatur Euangelium: Cum natus esset &c. de post, credo in Deum: Offertorium. Reges Tharsis & insulæ. Deinde Rex Romanorum sceptrum manu sua portans ibat ad offertorium, offerens quamplures petias auri.* Petrus Beeck in Aquisgrano dum fusè ritus omnes enumerat, hæc de sacro scribit. *Introitus est idem, qui in trium Magorum festa luce: Ecce aduenit Dominator Dominus &c. Deus iudicium tuum Regi da &c. Oratio Deus, qui hodierna die vnigenitum: gentibus stella duce reuelasti &c. Lectio Isaiæ Prophetæ: Surge, illuminare Ierusalē: Graduale. Omnes de Saba venient &c. Peracto dein coronationis apparatu descenditur à testudine ad adsistendum complemento rei diuinæ Diacono in ambone mox exordiente Euangelicæ legis oraculum præcinere. Cum natus esset Iesus Bethlehem Iudæ &c. Symbolum Apostolorum, ac continuatim exinde oblationis preces funduntur. tum regia maiestas sceptro dextera comprehenso aliquot auri numismata offert in aram Marianam, quæ in eiusdem, templique vsus deinceps impenduntur.*

in coronatione sacrum canitur de Epiphania. Imperator offert aurea dona. Beeck. C. 8. Aquisgrani

Aptius sanè haberi, quam de SS. Regibus officium nullum potest: eo monentur

Cur officium fiat de Epiphania.

Cæsares, vt meminerint vectigales, se & tributarios esse clientes summi Regis regum Christi, cui & in ministris congruus honor debeatur: & donationes à regibus præstari oporteat. Horum se regum imitatores profiteantur, qui relictis regnis: commodis neglectis proprijs, per ducenta vel trecenta etiam milliaria properarunt cum thesauris, vt inopiæ & necessitati familiæ Christi subuenirent, eam contra Herodis insidias tutarentur, & opibus suis sustentarent, ac fidem in exteris regionibus propagarent, hocque satagerent, quomodo subiectos sibi populos ad religionis cultusque diuini puritatem, & maiestatem exemplo verboque possent inflammare. Ideo & ipsi Imperatores Aquisgranum ad Deiparæ virginis aram peregrinantur, aurea quædam dona eidem offerunt; ac Cæsares ipsi tunc Diaconi funguntur munere & Euangelium sonora voce, exerto gladiò concinunt, vt primos Euangelij præcones sanctos Reges æmulentur, pro cuius fidei & Euangelij defensione, ac propagatione paratos se spondent ad sanguinem, si vsus sit, profundendum. Hinc factum est, vt multi Cæsarum diem Epiphaniæ coronationi potissimum delegerint: & præter alios alibi recensitos Carolus quartus Modoëtiæ prope Mediolanum eo voluit festo chalibeo diademate reuinciri: sed Maximilianum Cæsarem Aquisgrano Coloniam reducamus, vt audiamus, qua ceremonia fit in Collegium Capituli sanctorum Regum cooptatus. *Vndecima die Aprilis*, ait Diarium, *quæ fuit quinta Misericordiæ Domini, applicuerunt omnes Principes simul cum Imperatore & Romanorum Rege ante ciuitatem Coloniensem, introeundo in optimo ordine. Conuenerunt enim omnes Principes ante ciuitatem cum suis. Consulatus obuiam venit in vestitu nigro citra centum equos: & armigeri citra mille manserunt prope portam, quam Rex consueuit intrare post suam coronationem, & antecesserunt Regem à longè per ciuitatem: nam propriam habet plateam, per quam intrat vsque ad ecclesiam maiorem.* Ordinē subijcit pompæ talem. *Electores imperij Philippus comes Palatinus, princeps Elector, & Dux Saxoniæ. Ernestus Princeps elector cum gladio nudo: & Archiepiscopus Treuirensis iuxta ordinem suum. Deinde Rex Romanorum armatus à planta pedis vsque ad verticem capitis, in medio Archiepiscoporum Coloniensis & Moguntinensis. Imperator statim sequebatur eum curru suo: & post illum multitudo magna. Sic intrauerunt ciuitatem in sono tubarum vsque ad portam curiæ maioris ecclesiæ; vbi Rex de equo, & Principes Electores, & ceteri Principes descenderunt, Regem ad portas ecclesiæ produxerunt: Imperator in curru permansit: Accessit autem suffraganeus Coloniensis in Pontificalibus habens crucem auream, osculum dedit Regi: & ceteri cum crucibus, candelis, vexillis, & Prælati omnium Ecclesiarum Regem Romanorum ad tres Reges perduxerunt: vbi locus paratus erat pro oratione. Qua completa inceperunt cantare Te Deum laudamus, & intrauerunt chorum. Illo finito suffraganeus benedictionem dedit: & Canonici Regem in Canonicum receperunt iuxta consuetudinem ecclesiæ suæ.*

Ingressus Maximiliani Regis Ro. Coloniam.

ordo electorum & Regis.

fit canonicus.

cur tribus in locis Imperator fiat Canonicus.

Solet Imperator tribus potissimum Collegijs adscribi vt Canonicus. Romæ Vaticano S. Petri, vt fidei defensor & propagator ac Ecclesiæ totius aduocatus: Aquisgrani Collegio Deiparæ virginis, vt cliens Reginæ cœli clerique, qua Christi & Deiparæ familiæ est altor. Denique Collegio custodis ecclesiæ sanctorum Trium Regum, velut virtutum regiarum constans imitator, Porro M. S. Breuiarium Metropolitanum vult ante coronationem Aquensem Maximilianum collegio iurasse his verbis *Vltimo Martij Maximilianus Rex Romanorum acceptauit præbendam in hac maiori Ecclesia, & iurauit capitulo in forma, quæ habeatur in aureo libro Euangeliorum.* præmittit liber idem, quo ritu Regalia, maxima stipatus corona Principum filio nondum Rege renunciato Fridericus Coloniæ celebrarit his verbis. *Anno Domini* 1486. *Rex Romanorum Fridericus fuit hic in primis vesperis Epiphaniæ, præsentibus filio suo Maximiliano Duce Burgundiæ & Austriæ, & Coloniensi Archiepiscopo Hermanno Landgrauio, & Episcopo Leodiensi, & Episcopo Cameracensi & Duce Iuliacensi, & Duce Geldrensi, & duobus Marchionibus Badensibus*, Est ea celeberrima Metropolitani Collegij festiuitas, cui velut de eius gremio voluit adesse Fridericus: & Maximilianum filium paucis mensibus post Regem Romanorum consecrandum imbuere, sanctos illos vt Reges, regnorum præsides beneficiarius eorum cliens & iuratus quidem breui futurus, semper vt veneraretur.

Fridericus cum Maximiliano Coloniæ celebrat Epiphaniam.

CA-

CAPVT LXII.

Toto seculo quinto decimo promouetur præsertim per Archiepiscopos fabrica basilicæ Sanctorum Regum.

ONTINVATAM hoc seculo toto structuram ex albo sodalium S. Petri collige, & eorum nominibus, qui fabricæ curandæ, promouendæ, & adiuuandæ præfuerunt: catalogus eorum in veteri membraneo M.S. Codice continentur: simulque sodales, inter quos præcipui seculi illius Archiepiscopi hi numerantur: D. Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis D. Robertus Archiepiscopus Coloniensis, D. Hermannus Archiepiscopus Coloniensis, R. Pater D. Henricus Reuenach Episcopus Venecompanensis suffraganeus, D. Philippus Archiepiscopus Coloniensis, Illustris D. Stephanus ex Ducibus Bauariæ prouisor fabricæ Coloniensis, Illustris D. Ioannes de Witgenstein Capellarius & Prouisor fabricæ Ecclesiæ Coloniensis, de duobus ex his quædam adiungenda.

Initio seculi præsidebat cathedræ Coloniensi Fridericus: cuius de vrgenda fabrica statuta recensui: excepit eum Theodoricus a Moers, qui Cæsares duos Albertum & Fridericum Aquis Reges Romanorum consecrauit: egregius hic cultor Deiparæ præsertim dolorosæ: vti & æuo nostro Ferdinandus sodalitatis à Theodorico institutæ instaurator.

Tria laudabiliter ad eius honorem propagandum instituit. Primò duplicem quotidianum æris campani sonum, & sexta feria certam compulsationem: verba eius pietatis & suauitatis plenissima merentur descriptionem. *Statuimus vt deinceps in singulis ecclesijs omni die circa solis ortum in memoriam compassionis gloriosæ virginis Mariæ pulsetur tribus vicibus campana magna ipsius ecclesiæ, & prout hactenus circa occasum solis pro salutatione eiusdem virginis gloriosissimæ pulsari consueuit, ad hortandum Christi fideles, vt in laude ipsius virginis incipientes eam cum salutatione Angelica venerentur: vt ipsa, quam filius eius nihil negans honorat, pro nobis, & omni necessitate apud Dominum intercedat.* Tria pietatis opera instituit. pulsum quotidianum ad honorem Deiparæ C. 10.

Alterum quod religiosè inchoauit festum est Compassionis Deiparæ feria sexta post dominicam Iubilate: id vt persuadeat efficacius excurrit in laudes Dei genitricis verbis mellitissimis. *Ad gloriam*, inquit, *sanctæ & intemeratæ Virginis Dei genitricis pro miseris peccatoribus filium suum crucifixum assiduè deprecantis, & orantis, cuius laudes etiamsi omnes arenulæ maris in linguas conuerterentur, deprimere nequirent: nec non ad honorem illius angustiæ & doloris, dum Redemtor noster Iesus Christus expansis manibus in ara crucis pro salute nostra immolatus matrem suam benedictam dilectissimo discipulo suo Ioanni Euangelistæ commendauit, & præsertim, vt profanorum Hæreticorum Hussitarum perfidia, qui imagines ad laudem crucifixi, & gloriosæ virginis dedicatas ausu sacrilegó comburere, & deuastare minimè formidarunt, nec formidant, statuimus & ordinamus, vt festum commemorationis præfatæ angustiæ & doloris B. Mariæ Virginis deinceps singulis annis feria sexta post Dominicam Iubilate, nisi aliquod festum eodem die interuenerit, & ea tunc prima feria sexta proxima subsequenti in primis vesperis, Matutinis alijsque horis: nec non in secundis vesperis in choro tantum in omnibus ecclesijs prouinciæ nostræ subiectis secundum notas ac historiam & homiliam de eodem festo compositas solenniter celebretur.* C. 11. 2. festum compassionis

Tertio solennem Theophoriam feria sexta post octauam Paschæ ad eundem finem perpessionis dominicæ clauorum & lanciæ commemorationem: putatur instituisse, in quam apparatu magnificentissimo celebrandam senatus sumtus annuos confert amplissimos præfuit diœcesi circiter an: 48. decessit A. 1463. tumulum proximè sacellum SS. Regum elegit, & indicem cultus eorum, tabulam ipsorum imagines & suam Episcopi adorantium Deiparam reliquit appensam parieti, cum epitaphio. 3 Theophoriam.

Vigebat eius sub regimine cultus SS. Regum: ad quos inuisendos viri Principes confluebant: nec deerant prodigia meritis eorum obtenta: vnum ex his referam inferius.

Post Theodoricum fabricam promouit multum Hermannus quartus statuta praecedentium Episcoporum vel innouando, vel condendo noua fulminat initio anathemate quotquot legata fabricae detinent *Monentur omnes & singuli vtriusque sexus homines, tam spirituales, quam seculares, sub suspensionis à diuinis & excommunicationis poena habentes & detinentes legata ad fabricam ecclesiae Coloniensis deputata, vt intra mensem proximè sequentem V. Magistro Vdalrico Sigillifero & M. fabricae de ijsdem respondeant, & satisfaciant.* Innouat deinde statuta Wilhelmi contra detentores, & subtractores fabricae: & Wichboldi de prouisoribus, & promotoribus fabricae. Statuit praeterea sub poena 20. florenorum superiorum pro vna Procuratori fiscali R.^mi D. nostri Archiepiscopi Coloniensis & pro reliqua medietatibus dictae fabricae applicanda: ne aliquem quaestiorum, aut eleemosynam ad quemcunque vsum petentium admittant, aut causam eiusdem de ambone promoueant: nisi prius viderint literas Officialis & sigillo curiae Coloniensis sigillatas, & manu M. fabricae Ecclesiae Coloniensis propria subscriptas: Datur autem quarta pars collectae pecuniae pro labore ijs, qui conquirunt. Monentur etiam supradicti Pastores, Cappellani & vicecurati sub poena Excomunicationis: *ne de pecunia ex petitionibus S. Petri proueniente sibi vltra quartam partem pro suis labore & solicitudine deputatam, & adsignatam: siue fiant praedictae petitiones pro fabrica in die dedicationis Ecclesiarum, siue alijs festiuitatibus, reseruare praesumant; sed reseruata sibi quarta parte earundem oblationum residuas tres partes fideliter V. D. Vdalrico M. fabricae aut eiusdem fabricae collectori repraesentent, Item quia aliqui Pastores, siue Ecclesiarum rectores in suis ecclesijs quandoque ponunt Vicecuratos, qui ante finem anni à tempore adsumtionis eorundem computando, ad alia loca diuertunt, nec petitiones S. Petri per ipsos pro rata temporis sublevatos, sicut debent & tenentur praesentare curant: ex quo fabrica ecclesiae Coloniensis non modicum indies patitur detrimentum, ideo monentur dicti Pastores, vt de sic leuatis & non solutis petitionibus respondere habebunt, & in euentum praedictum V. D. M. fabricae antedictus, & eius collector contra eosdem cum mandatis ad hoc opportunis procedere intendat.*

Quoniam hic & alibi frequenter magistri & collectores fabricae nominantur, quorundam in dicto membraneo codice: & haec quidem nomina legi.

Collectores fabricae. Collectores fabricae Coloniensis D. Petrus à Kempen, D. Ioannes ab Erpel quondam Pastor in Pasculo. D. Henricus ab Essen. D. Petrus Pelz Attendoriensis. D. Petrus Vrisch. D. Henricus Greiff de Warburg.

Magistri. Prouisores. Magistri fabricae quatuor recensentur M. Nicolaus Lampreida, M. Christianus Polleer, M. Conrardus, & M. Ioannes von Franckenberg.

Prouisores fabricae hos reperio. D. Winandus ab Esch, D. Christianus ab Erpell, Praepositus ad gradus Mariae D. Vdalricus Krydweis S. Theologiae professor canonicus Coloniensis: hunc esse credo, qui toties in statutis nominatur. D. Ioannes Erwein de Ratingen, Pastor indulgentiarum, Canonicus ecclesiae maioris Coloniensis. D. Brixius Canonicus maioris ecclesiae.

Confessarijs item hanc legem tulit Hermannus. *Item inhibet vniuersis & singulis poenitentiarijs ciuitatis, & dioecesis, sub similibus poenis, ne ipsi vota aut peregrinationes in alia pia opera commutent, nisi pecunia exinde recepta, per eos applicetur fabricae ecclesiae Coloniensis.* secutus exemplum Wilhelmi Archiepiscopi fuit: qui certis designatis à se Poenitentiarijs, haec dedit in mandatis. *Hinc est, quod vos omnes & singulos requirimus, monemus, & hortamur, vobis in virtute S. obedientiae mandantes, quatenus qui ex vobis aliqua vota fecerunt, & ea ex aliqua causa perficere non poterunt, ita vt ea desiderent ex causa legitima commutari, super hoc nullatenus quemquam, nisi Poenitentiariae nostrae curam gerentis, & in ecclesia nostra residentis, & aut sui Plebani consilium horum votorum suscipiant humiliter commutationem, nec non quod sibi ratione huiusmodi commutationis iniunctum fuerit, perficiant reuerenter, & intimamus vobis praesentibus, quod alijs nostrae poenitentiariae curam gerentibus quibuscunque vota huiusmodi commutandi totalem adimimus praesentibus potestatem. &c. verum ipsi poenitentiariae nostrae curam gerenti, & in ecclesia nostra residenti, &c.*

Poenitentiarij.

No,

Nomina Pœnitentiariorum eiusmodi seculi quintidecimi hæc reperio. D. Ioannes Boes, D. Hermanus Coppardi, D. Wilhelmus ab Hensbeck. D. Bernardus à galen, M. Christianus à Brekeluelde D. Hermannus Stroitman deHoërbeck, D. Henricus de Soenborn SS. Theologiæ licent. D. Theodoricus Erwein Ratingensis, Pastor in Pasculo, & D. Geradus de Wesalia Reddituarius &c. Fuisse porro ad annum vsque 1500. eandem templi ædificationem continuatam, tam Chronici Coloniensis auctor, quam Tritthemius, qui tunc vixere contestantur.

CAPVT LXVII.

S. Franciscæ Romanæ circa annum ferè salutis 1432. rarum de ætate, conditione, virtutibusque SS. Trium Regum visum exhibetur.

IAM familiaribus S. Francisca fuit visa cœlitibus, Christo, Deipara, sanctis, & præsertim Angelo tutelari, vt cœlum habitare, non terram diceres, binas tantum, quas de sanctis Regibus visiones habuit recensebo, quæ, magnas huius historiæ difficultates expediunt. Seruierat cum insigni caritate cuidam infirmo: voluit eam misericordiam Deus cœlestibus solatijs compensare: & qui nuper ei velut infans iam natus pannis inuolutus in stabulo visus erat, postea velut à Regibus adorandus apparuit, Rem gestam ita refert auctor vitæ. Decumbebant in eius domo quidam infirmi, nec mortis aberat metus, Francisca die Epiphaniæ summo mane templum adit diuinæ rei vacatura, qua peracta domum ilico repetit, & adirione sacræ synaxios se abstinuit, ne dum more suo gratiarum actioni insistit diutius, ægros necessario destitueret obsequio, quo eiam eam caritatis inuitabat affectio, Deum igitur propter Deum deseruit, ne cum illa maiestate minus reuerenter, omissa debita præparatione animi & gratiarum actione versaretur.

Placuisse Deo mentis propositum, ipsi cœlesti viso declarauit. Nam cum post reditum cuncta circa necessitatem ægrorum opportunè constituisset, & in conclaue vicinum se recepisset, diei solennitatem pia contemplatione mysteriorum, quæ tunc recolebat ecclesia, celebratura, straminco suo lectulo, pauculis ramis virentibus tapetum loco inumbrato paulisper insedit. Cum mens abrepta diuinitus, & cœlesti quodam irradiata lumine, visa est sibi antrum subire, in quo gloriosissima Dei genitrix & virgo Maria filiolum Iesum vlnis gestans pariter cum Iosepho castissimo sponso quiescebant: Et ecce stellam in aere pendulam adspicit incubare tugurio, cuius incredibilis splendor siderum omnium cœlestium lucem obscurabat; videbatur tunc primo diluculo cœlum albescere, & Deipara Franciscam hortari, diligenter animum aduerteret ad visa & videnda mysteria. Paruit monitis, & dum mentis intendit aciem, obuios habet tres Reges Orientis, cum ingenti stipatorum comitatu, properantes ad mundi saluatorem adorandum: ij cum pariter appropinquassent stabulo, primas sibi mutuo detulerunt: nec parua fuit illa demissionis animi concertatio: donec admirabilis omnium melicorum instrumentorum, & vocum prorsus cœlestis & diuinus concentus Angelorum insonuit, & mentem attonitam à præsentibus sic emouit ad cœlestia contemplanda, vt omnium caperet obliuio, & immoti pariter consisterent. Similis omnino Franciscæ melodia videbatur, quam in natalis Domini viso recens mysterio perceperat: nam voces, nerui, fidesque geniorum tam intra, quam extra stabulum commorantium mira concordia, suauitateque concrepabant. Dum igitur sancti tres & felicissimi Magi auidissimis auribus diuinissimam harmoniam excipiunt, nouo cœlesti lumine collustrati, omnibus incedunt lætitijs, & impulsione arcana spiritus sancti permouentur ad profundissimam reuerentiam infantulo exhibendam,: & dum pariter tres efficaci motioni morem gerunt, vna omnes æquali velocitate subeunt antrum, procumbunt in genua, & totis in terram abiectis corporibus, Christi diuinitatem venerantur.

*H*ic Gaspar ætate grandior ceteris, & prope centenarius, interiori quodam cordis gau-

Extasin patitur.

videt stellam Magorum.

quiprimas sibi deferunt.

Harmoniã cœlestem audiunt.

Gasparis senioris affectus.

gaudio delibutus, in iubilum resoluit vocem, & cygnæo cantu salutatæ prius virgine matre præconia eiusdem celebrat, ac prærogatiuam prorsus singularem, quæ vni soliqué mortalium contigisset; tum versis ad saluatorem oculis & animo, adorat eum vt verum Dei filium, & exspectatum orbis Messiam: gratias eidem medullitus agit pro infinita mortalibus misericordia, clementiaque præstita, qua permotus in terras descendit, hominem induit, pro hominum salute mortem atrocissimam oppetiturus.

Balthasaris & Melchioris oblatio munerum. Gaspari successit ætate propior Balthasar, quasi sexagenarius, is pari mentis impulsu, similes in voces ac affectus erupit: vti & tertius Melchior ætate iunior, ferè quadragenarius. Completo coram puerulo & Dei genitrice laudis cantico: primus protulit aurum, alter thus, myrrham tertius consecrauit: quæ dona cum beneuole receptissent, Virgo mater gratias Regibus egit pro illa filio suo munificentia exhibita.

colloquiũ cum Deipara. Vicissim Reges amicissimis verbis seipsis cum regnis, & possessionibus suis diuino seruitio manciparunt. Excepit his verbis Deipara: sit vobis salus & saluator Deus meus.

Actiones Gasparis. Obseruauit Francisca sibi specialiter indicatum, Gasparem in profundissimæ reuerentiæ signum canum verticem pedi dextero pueri supposuisse. Balthasar autem cum genibus flexis adreperet, pedem pueri prensaturus, & osculaturus, reduxisse

pueruli cũ Balthasare lusus. eundem Iesulum, oculis blandissimis Regem intuitus, post paulo tamen gestu humanissimo pedem vltro protulisse osculandum, Denique Melchior sacra quadam reuerentia tantæ maiestatis deterritus, nec ausus quidem est Christo propinquare.

Peracta tali festiuitate, quæ D. Franciscæ videbatur à diluculo ad crepusculum vsque vespertinum durasse, puerulus sanctissima sua leuata dextera tribus Magis impertijt benedictionem. Ipsi verò cum diuinam cognouissent voluntatem, è terra

benedicit Regibus. surgentes consederunt pariter, & attentissimis auribus cœlesti harmoniæ auscultarunt, moxque lætitia gestientes incredibili, diuino quodam somno sopiuntur. Tunc quamuis innumera geniorum hymnidicorum multitudo emodulatis vocibus concineret: Magi tamen non nisi tres eorum sibi videre visi sunt, monitores per quie-

Tres Angelos videt. tem, ne relegerent iter patrium per Hierosolymitanam vrbem: sed alia redirent via: Qui manè cum experrecti è somno tam a saluatore, quam Virgine Deipara quam clementissimè licentiam abeundi obtinuissent, redierunt (vt etiam Euangelista meminit) *per aliam viam in regionem suam*.

Iterum sequenti anno eandem visionem habuit. Anno vertente recurrente eadem Epiphaniæ dominicæ festiuitate, cum diuinis imperijs obsecuta, puellarum conflasset societatem, quibus erat præfutura, & initium eodem die congregationi dare statuisset, certis in ædem ad eum vsum destinatis, cum omnibus sacra refecta est synaxi, Mox varias de sanctis Regibus iterum habuit visiones, de quibus ita vitæ auctor.

lib. 5. Vitæ c. 4. Hæc crediderim 6. Ianuarij A. 1433. contigisse, quando sancta mater Ecclesia trium Magorum aduentum, & adorationem saluatoris anniuersaria recolit memoria. Refert enim Ioannes Matthiotti eodem die S. Franciscam cum sociabus virginibus in sacello Deiparæ Transtiberinæ sacro rite interfuisse, & mentem Angelico pane refecisse more suo: tum delicijs pastas spiritualibus ingressas nominatum cœnobium illud, quod sæpius ante S. Francisca ijs denunciarat, exsecutioni mandasse; nimirum vt prius, quam Deo se consecrarent, præmissa exhomologesi sacris operanti adsisterent, vota renouarent, & viuifico pane reficerentur. Postea, verò, quam S. Franciscæ denuo visum Sanctorum Regum (sicut & eodem anno binis alijs vicibus) obiectum fuisset, & ab immobili ad mobilem mentis raptum peruenisset, cœpit sanctorum Regum constantiam miris laudibus, & præconijs celebrare, qua Deum & seruatorem suum exspectassent, & amore Dei proprijs relictis regnis Deo tam pretiosa munera consecrassent. Præterea quod reduces in suis regnis præcones & prædicatores veritatis extitissent Quibus sanè verbis excitare S. Francisca sorores suas velle videbatur, vt tali Regum exemplo confirmatæ cunctis Dei causa nuncium remitterent, vitam cœnobiticam amplecterentur, & donum omnium nobilissimum animarum suarum Deo dedicarent. Subinde vertit eadem se querulis ad sponsum suum cœlestem vocibus, & quoniam infantulum Iesum vlnis ambiebat, incredibili mentis stupore defixa, sic sororibus videntibus, & audientibus exclamauit. O admirabile commercium, creator generis humani animatum corpus sumens de

virgine nasci dignatus est; cumque mira suauitate Christum salutasset, cœpit animæ dignitatem ponderare, eique exemplo S. Pauli, S. Magdalenæ, & SS. trium Regum constantiam in amore vnius Dei hoc modo persuadere. O anima mea sic nobilitata, cur non agnoscis tuam istam excellentiam, & tuam istam veritatem? vbi nunc anima mea tua fortitudo, tua dignitas, tuus honor & decus? vbi tuum illud verum bonum? Adhuc obliuisceris nominis tui tam glorioso titulo decorata? Recordare nominis, recordare tum plus anima mea, ne veri & summi boni tui cogitatione spolieris. Quid causæ prætexes anima, quod a tam vilibus & abiectis creatis rebus seduci te patiaris? Felix iterumque felix S. Paule, qui tam forti, excelso, constantique semper animo præditus, per nullius creatæ rei cupiditatem vnquam passus es a Deo summo bono tuo te separari: semper fixum ratumque tibi fuit agnitæ semel veritati immoto vestigio adhærere. O Magdalena, quæ amoris impulsu, quo Christus te perculit concitata, nullius creatæ rei sufflamine potuisti a cursu retardari, quo minus Domini tui suauitatis odorem continuo sequereris. Et vos ó Beatissimi Magi, qui amore Dei cuncta, quæ possedistis sponte reliquistis & huc Saluatorem mundi quæsituri conuolastis. Hæc coram arbitro conscientiæ sororibusque effata conticuit. Insignis prorsus dies ille Epiphaniæ tam raris visis, & institutione noui cœtus Religiosi celebris. constantiã SS. Regum prædicat.

Sed tria hinc moueri contra dicta supra poterunt. Primo de muneribus singulis tantum a quouis oblatis: secundo de tribus Angelis responsum eis de reditu dantibus: tertio de ætate singulorum. Ac de donis quidem dici potest: de præcipuo esse accipiendum: quod singuli vnum eorum maiore quam alij magnitudine obtulerint, & in his vnus aurum etiam signatum in phiala aurea: reliqui phialas quidem aureas sed plenas vel myrrha cum modico thuris, vel thure cum pauxillo myrrhæ. De Angelis dico tres á Deo, oraculum ipsis reddente, comites itineris & præsides regnorum destinatos. De ætate maior est difficultas: nam si Gaspar centenarius obtulit & 70. post annos decessit, quomodo vel martyrium in eam decrepitam ætatem, vel peregrinatio etiam cadere potuit sine exemplo simili. difficultatibus satisfit.

Colligam ergo quosdam prope centesimum annum vitæ peregrinatores: S. Dionysius Areopagita 90. natus annos é Gallia contendit in Asiam, conuentoque S. Ioanne Euangelista rediit in occidentem, & post. 70. vitæ Apostolicæ exactos annos fecit martyrium. de S. Polycarpo Petrus Halloix noster ait. *Extrema fere ætate hoc est sub annum ætatis suæ circiter centesimum pro nonnullis, quæ tum Ecclesias distrahebant controuersijs ab Asia Romam vsque tanta scilicet, tamque longa ac difficili nauigatione profectus est*, idem ætatis anno 106. Episcopatus 74. pro fide sanguinem fudit. S. Epiphanius anno vitæ 113. é Cypro Constantinopolim ad causam S. Ioannis Chrysostomi cognoscendam accitus, Theophili Alexandrini æmuli S. Chrysostomi iussu contendit. S. Marcellus auctore eodem Halloix prope centenarius, ex vmbilico Hispaniæ in Galliam visendi S. Dionysij præceptoris sui causa profectus est. S. Patricius. 120. natus annos obiit, cum extrema ætate ex Hibernia Romam excurrisset. Denique Burchardus de farcken ætatis anno 103. Romam petijt, de quo ita Crantzius *Lubecensi tunc Ecclesiæ longæuus senex Burchardus cognomento de farcken, octogenarius ad Episcopatum adsumitur, & vt non putaretur 5. vel sex superuicturus annis, peruenit in Ecclesia ad annum 41. quod monstri simile est & in terra rarum tam viuacem esse senem, vt perueniat ad annos centum & viginti Nec erat illi ocium, sed labor plurimus, primo anno sui Pontificatus abijt in Franciam: altera vice anno Pontificatus 23 hoc est Christi 1293. cum omni Lubecensis conatu contra Ecclesiam agerent, tum Pontifex ipse in persona curiam Romanam adijt, ibique per annos 4. consistit pro Ecclesia sua viriliter decertans, peruenit viuendo ad annum Christi 1317.* Centenarij fere peregrinatores S. Dionysius S. Polycarpus Halloix C. 10. vita. S. Epiphanius S. Marcellus Halloix in annot. adc. 16. vitæ S. Dionysij Burchardus de farcken. Crantzius in Metrop. lib. 8. c. 31.

Si tamen verba S. Franciscæ considerentur, quæ eum tantum prope centenariũ vocant, non vis eis interretur, si octogenarius & centenario cæteris dicatur propinquior: tunc enim ex veteri traditione manet inter Reges ætatis interuallum viginti an si iunior 40. medius 60. tertius paulo supra octoginta natus an. iudicetur: quibus si reliquæ vitæ 70. adiecens, Gaspar 150. Balthasar 130. fuerit annorum tempore martyrij. Nec desunt in Ecclesiastica historia centenario maiores Martyres. S. Polycarpus anno ætatis, vt dixi 106. S. Dorotheus Tyri Presbyter Anno 107. S. Dionysius. 110. S. Simeon an. 120. S. Timotheus Pudentis filius fere 130. anno gloriosam martyrij lauream meruerunt. Centenario maiores Martyres Halloix c. 20. vita S. Dionysij Longæui populi

Huc accedit, quod multi circa ea tempora vixerint 130. & pluribus imo anno ducentis, in quibuscum mors violenta locum habuerit, cur non martyrium? In censu claudij T. Fullonius 130. superauit annos Vespasiano & Tito censoribus intra quadriennium auctore Plinio In regione Italiæ octaua censi quatuor homines centum 35. aut 37. tres 140. annorum; Arimini Tertulla 137. & M. Aponius 150. circa Placentiã vnus 140. annorum. Integri quandoque populi longæui admodum reperiuntur.

Fulgosus lib. 8. c. 14. Plinius l. 7. c. 49.

Musicani Indiæ populi ætatem agunt 110. Sabellicus Cyrnos: Indorum genus Isigonus tradit annis centenis quadragenis viuere. In Timoli montis cacumine locus est Temsis dictus: in quo vulgo viuunt annos 150. Plinius.

Isigonus. Plinius l. 7. c. 48.

Septentrionales etiam populi Olao teste reperiuntur, qui 160. superant annos.

Olaus. l. 4. c. 4.

Ctesias & Plinius scribunt Gentem Pandore dictam in conuallibus sitam annos ducentos excedere. Idem Hellanicus & Damiates de gente Epeorum, quæ pars Ætoliæ est adsueuerant. Videri etiam Val. Max. de longæuis potest.

Val. Max. l. 8. c. 14.

Fuerit igitur Gaspar reliquis ætate prouectior, ac siue 150. siue etiam 170. natus an. quis dubitet licet adhuc longæuior fuisset, cum violenter hasta traijci potuisse? & cur id etiam non pro fide Christiana gratia efficaci vires naturæ sic confirmante, vt appeteret solui corporis ergastulo? Quis dubitet senem illum, quem superiori seculo teste Maphæo in Bengalo regno Lusitani trecentos & 10. natum an. repererunt, baptismatis fonte renatum tunc & violenta morte defungi, & eam oppetere pro Christo potuisse?

CAPVT LXIV.

Anno 1434. magno miraculo lipsanotheca sanctorum trium Regũ fuit conseruata, ne à deciduo fragmine saxeo contereretur.

Ingens ventus Tritthem. in Chro. Spanheim. damna eius innumera.

INGENS exortus anno 1414. septima Octobris ventus nocte concubia ab ipso Britannico mari per Rhenum, Germaniam, & Italiam peruasit. vbique proceras arbores exstirpauit, domos & arces solo æquauit. & infinita mortalibus attulit detrimenta: de quo proximus ijs temporibus Tritthemius. *Eodem anno septimo die Octobris in nocte ventus horrendus, & validissimus ab Aquilone veniens à mari Anglico per adscensum Rheni & omnes adiacentes ei regiones vsque ad Italiam tam in aquis, quam in terra deseuiens, infinita hominibus damna intulit. Enimuero domus fortissimas, turres, ecclesias, & arbores innumerabiles subuertens, multa hominum vtriusque sexus & ætatis millia oppressit.* Hac concussione Colonia saxum immane per templi fornicem excussum rectà in subiectam sanctorum Regum lipsanothecam deuoluendum cum esset: diuinitus illæsam reliquit, nec contactu quidem violatam, vt omnes volunt: sed an ipsum saxum de via dum labitur declinarit: vel ilico lipsanotheca ferreis revulsis retinaculis ad parietem se mouerit, & saxo locum cesserit, controvertunt: prius Erardus Winheim, & ex eo Melchior Inchofer ita narrat: *Nimirum ingens saxum ex fornice templi tempestate deuolutum, cessisse monimento Regum, in quod impetu magno rectà ferebatur: id dubio procul insana mole attriturum, nisi latenti quodam diuinitus impetu in alteram partem naturæ lationi contrariam fuisset auersum, vt plane intactum relinqueret: cuius miraculi indicium hodieq; exstat, lapide ad sepulcrum memoriæ causa attestante.* Huic narrationi communis adhæret vulgi persuasio, quæ eo loci, vbi iacuit hactenus saxea moles, decidisse credit quamuis nuper inde loco motũ, ad sacelli vicini clathros ferreos delata sit. Contra sentiunt alij, qui ipso quo contigit vixere seculo: nam sarcophagũ sponte cessisse ad murũ vsque fractis diuinitus repagulis arbitrantur. Chronici Belgici auctor ita refert. *Anno Domini 1434. in festo S. Dionysij tanta tempestas ventorum insonuit, super ciuitatem Coloniensem, vt radicitus disiectis crassissimis arboribus in cœmiterio S. Pantaleonis, multæ turres Ecclesiarum hinc inde corruerent, & lapides disiecti ab Ecclesia S. Petri Coloniensis super sanctorum trium Magorum capsulam inciderent, & omnia comminuissent, nisi gratia diuina dispensante eadem capsula cum pretiosissimis reliquijs retro cessisset, ita vt omnino intacta miraculosè manserit.* Assentit huic eodem anno Crantzius. *Per id tempus, ait, cum maximus turbo incubuisset, euersæque sine numero felices & infelices arbores iacerent, turres ac mœnia vrbiũ conquassarentur, cecidit lapis in Ecclesia Coloniensi insignis magnitudinis vento deiectus, per duplicem arcuatam testudinem, locoque sanctarum ex tribus Magis reliquiarũ*

Erardus Winheim in sacrario. Melchior Inchofer c. 41.

Auctor Chronici Belgici. lipsanotheca retrocessit diuinitus.

sed

sed tum diuino vt ferunt miraculo cessit theca ad parietem, deditque cadenti saxo locum. Fusius idem persequitur horum coæuus Chronici Coloniensis auctor. *Eodem anno 1434. septimo Octobris intempesta nocte ventus terribilis exortus hinc Romam vsque pertigit, & per omnem circa regionem terra mariq; seuijt: Huius tempestatis vi plumbeæ templorum laminæ tectorum & domorum auulsæ per Rheni alueum deuoluebantur: saxa è turribus & ecclesijs excussa passim volitabant, ipsæ conuulsæ turres, violenter deiectæ in domos subiectas corruebant, quamuis & aliæ complures ædes obtritis inquilinis turbinis successione conciderint: ingens præterea saxum è summi templi muro per tectum & fornicem sanctorum Regum sacello imminentem deturbatū est: quod tanto corruit impetū, vt sarcophagi ruptis omnibus retinaculis, & ansulis ad duos & amplius pedes retrocesserint: ita tamen vt nullū vel margaritum, vel ornamentum lipsanoth(e)carum fuerit tritum vel læsum: fertur cum lapis recta peteret loculum SS. Regum SS. hos Reges cessisse retro, vt nihil acceperint corporavel capsa detrimenti.* Superat in fornice circulo descriptus locus foraminis cum hac epigraphe. — Chronicon Coloniense.

Anno millene quater quartoque trigeno,
Nonas Octobris ventus de nocte flat ingens.
Grandem hunc lapidem testudine pellit.

CAPVT. LXV.

B. Veronicæ de Binasco virginis Mediolani visio de ostensa adoratione Christi à Magis.

VITAM eius miraculis & diuinis prænotionibus plenam vulgauit Bollandus noster ad 13. Ianuarij: nata est an. 1445. in oppido Lombardiæ Binasco: complexa religiosum statum Mediolani in S. Marthæ cœnobio an. 1477. & viginti post annis raris à Deo de vitæ Christi mysterijs & alijs rebus donata oraculis: ad quod de Theophania diuinitus hausit in medium proferam. — 1497

Vigilia Epiphaniæ Dominicæ, ait vitæ scriptor, cum missæ sacris interesset Veronica, è sensibus exsiliens ab Angelo ad partes Orientis ducitur. Vidit autem Angelum Domini Regi prouinciæ illius nunciantem, quia natus est saluator mundi, hortantemque ad eum adorandum proficisci. Nec mora ad aliam ducitur orientis regionem, cuius Regi paria Angelus Dei significauit, tum ad remotiorē oram profecta Veronica, Angelo comite paria significari Regi prouinciæ illius per Angelum Domini inspectat. Posteaquam longa terrarum spatia decurrit Veronica, mens ad corpus regressa est. At vespere facto cum sol occubuisset, orationi animum dans Veronica, rapitur & ab Angelo statim ad orientis oram perducitur, animaduertit verò tres Reges in vnum conuenisse, qui cum mutuo loquerentur, quisque quæ viderat, & ab Angelo audierat, de noui magni Regis ortu enarrabat: dicebat autem, quis Dux noster erit? statuere tandem, vt vna ad nouum Regem adorandum properarent. Tum varijs rebus, pro regij itineris maiestate compositis, dromedarios, animalia grandis staturæ & visu ferocia Reges adscendere Virgo contemplatur. Et ecce stella ceteris fulgentior antecedebat eos, quam Reges secuti sunt: videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno & dicebant: Hoc signum magni Regis, & adseruit Veronica Angelo duce per longas terrarum intercapedines secutam fuisse tres Reges, qui pariter dromedarijs insidentes festinabant, Reges magna virorum turba comitabatur, plura animalium genera habens in suo comitatu. Cumque iter prosequerentur Reges audiebat illos loquentes de his, quæ viderant, & audierant ab Angelo natiuitatis Dominicæ nuntio. — Magorum vocatio. — conuentus — iter. — colloquia

Interea ad corporeos sensus regressa est Veronicæ mens: Enimvero illucescente die Missam egit sacerdos quispiam in templo S. Marthæ, cui adfuit Veronica: quæ post Eucharistiæ adorationem raptu posita, adijt Hierosolymorum regnum, vbi Herodes Rex imperabat; & ecce tres Magos aduenisse offendit, quibus obuiauit Herodes: audiens autem à Magis Regem nouum natum, superbia intumuit & inui(d)ia, dissimulansque alto corde dolorem, gaudia præferebat pro Regis noui natiuitate. Tum aulam componi regiam, mensas parari, ciboque pro regia dignitate adferri, Herodem, — congressus cum Herode.

tresque Magos vna discumbere, discumbentes quoque plurima de nouo Rege nato in medium deducere inspexit Veronicæ spiritus.

Post hæc ad corporeos vsus regrediens, sacerdotem diuina celebraturum animaduertit, quibus perfectis Eucharistiæ sacramentum vna cum sororibus percipiens, iterum extasi corripitur, & ab Angelo ad locum, vbi Herodes erat cum Regibus perducitur. Recedentibus verò Magis dixit Herodes. *Ite & interrogate diligenter de puero & cum inueneritis renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum: Qui cum audissent Regem, abierunt.* Stella autem nusquam comparuit, donec cum Herode Reges moram traxerunt, animaduertebat Veronica Herodem Regibus blandientem, Regesque Herodi gaudia ostendentes. At Magos in itinere positos persensit Virgo dicentes: Quo ibimus duce stella amissa? Nec mora, & ecce stella, quam viderant Magi in Oriente antecedebat eos; donec veniens staret supra, vbi puer erat. Videntes Magi stellam gauisi sunt gaudio magno. Erant autem procul à loco, cum stellam stantem inspexerunt, qui descendentes de iumentis, acceptis muneribus, & omni post habita familia, soli ierunt ad locum, super quem stellā stare demirabantur. Inter hæc Angelus Domini Virgini matri nunciauit Reges aduenisse ad adorandum infantem Iesum. Visa est autem B. Virgo tunc vehementer horruisse. Regibus ingressis Virgo & mater adsurrexit, quam Reges venerati sunt. Tum Virgo resedit, infantem Iesum in gremio locans linea veste circumamictum. Infantis tibiæ nudæ videbantur, Ioseph adest. aderatque Ioseph seruo comitatus.

Antequam Reges infantulum contingentes adorarent, ter genu flexere, diuque ad inuicem disputarunt, quis eorum prior adoraret. denique iunior primus accessit, pe- adoratio. des infantis exosculans, & quam capite gestabat coronam ante pedes infantuli solo reponens, quem Iesus infans benedixit, sic quoque egere ceteri. Cumque adorarent singuli, audiuit Veronica diu multumque Reges locutos, nihil verò intelligere se potuisse adseruit. Adoratione peracta obtulerunt munera aurum, thus & myrrham, quæ Ioseph accepit, Angelus autem Domini Veronicæ omne mysterium munerum aperuit. At Reges specie corporis præstantes fuisse dicebat Veronica: aureis vestibus vsque ad genua indutos, iuniorem que Regem, qui primus adorauerat veluti effectum seniorem & vnius ætatis cum reliquis duobus demirans intuita est. Posteaquam Magi recessere, vna tantum nocte per vicina hospitia demorati sunt, vidit autem Veronicæ spiritus Angelum Domini in somnis apparentem Regibus, ac mandantem, ne redirent ad Herodem. Quo responso accepto per aliam viam reuersi Herodes inquirit de Magis. sunt in regionem suam. Post Regum abscessum Angelus Domini mentem Veronicæ ad locum, vbi Herodes erat, perduxit; Vehementer iratus videbatur vna cum omnibus, qui aderant, quod abeuntes Magi ad se reuersi minime fuissent, iussit quoque per præcones omnibus nunciari, vt quicunque inuectos Reges ad se perducerent, magnis muneribus dotarentur. Post hæc ad corporeos vsus rediens Veronicæ mens, sorores vesperas iam magna ex parte decantauisse comperit. Hucusque Veronicæ visio: in qua permirum illud, quod iuniorem dicat primum adorasse, contra quam S. Francissa viderat; sed quia postea ceteris ætate ferè supparem obseruauit, mysterium videtur ei quoddam hac re declaratum: vel error potuit vitio descriptoris irrepsisse. quamuis in genere Bollandus noster ante initium vitæ præmoneat. *Multa in* quædam suspecta & fidei in re uelationibus B. Veronicæ. *extasi vidisse memoratur Veronica, quæ viri docti respuunt, vt suspecta falsitatis circa vitæ Christi mysteria. verum isthæc fortassis obscurius ab ea narrata ita scriptor exposuit, aut ipsa ex rerum istarum præceptis animo imaginibus retulit, cum immensam vim diuinæ lucis & dulcedinis, quarum nullas habebat in phantasia species, exprimere non posset: Atque id in aliorum quoque sanctorum raptibus & reuelationibus licebit obseruare.* Vnum monitum asceticum à Deipara in Ægyptum L.4.c.6. fugiente per visionem ei datum nequeo præterire. *Vides*, inquiebat, *Deipara quibus* nulla gratia obtinetur, nisi mente & corpore prius laborent. *laboribus hoc iter peragrauerim maiora quoque his viuens pertuli, per varias tribulationes semper ambulans. Scito autem ò dulcis filia mea nullam gratiam à Deo immortalis mortales obtinere posse, nisi mente & corpore prius affligantur, laborentque vehementer.* Habent ergo boni si continuis ærumnis, morbis, corporis & animi molestijs affligantur, quod gaudeant: nam continuis quasi fluentis gratiæ, dum viunt, & post mortem gloriæ donis inundantur.

CA-

CAPVT LXVI.

Peregrinationes Coloniam seculo quintodecimo institutæ.

INITIO seculi quintidecimi magna peregrinorum multitudo Coloniæ sanctorum Regum sacras exuuias venerabatur tunc, cum Rupertus ibidem solenni ritu Romanorum Rex coronatus, festiuis epulis octo dies celebraret, & largè turbam aduenarum regijs cibis recrearet: de quo Chronicon loci. *Erat tunc ibidem incredibilis lætitia, iubilusque populi, qui circa id tempus multis è regionibus conuenerat, vt S. tres Reges interuisferent: publicæ enim tunc mensæ proponebantur, quilibet vt particeps fieret regiæ beneficentiæ & liberalitatis.* Idem Chronicon testatur filium Regis Portugalliæ an. 1426. venisse Coloniam, vt sanctos tres Reges supplex veneraretur: exceptus est à ciuitate magnificè, simulque nuptijs interfuit, quæ ibidem à Roberto Montensi Duce iuncto Iuliacensi Ducissæ solennes celebrabantur. Chronicon Col. an. 1400. Chronicon Col. an. 1428.

Postea circa annum 1428. mortalitas ingens è continuis æstatis imbribus nata, Rhenum superiorem, & inferiorem, finitimasque Coloniensibus terras Aquisgranum vsque depasta stragem infinitam edidit mortalium: tunc accolæ vicinorum locorum adductis vna Parochialibus reliquijs turmatim Coloniam supplicantium ritu conuolarunt, vt sanctos imprimis tres Reges, deinde S. Vrsulam & vndena Virginum millia: præterea S. Antonium & Sebastianum deprecatores apud Deum adhiberent ad auertendam contagionem. Nec interim ciues Colonienses ab exteris & peregrinis vinci se patiebantur: nam in diem S. Gereonis indicta est toti ciuitati supplicatio, quæ ne multitudinis concursu pareret confusionem, & perturbationem: prudenter singulis in parœcijs diuersa, cum deportatione diuinissimi altaris Sacramenti fuit instituta circa limites Parochiales, quod prosequebantur ordine omnis sexus & ætas Parochianorum, magnam partem funalibus instructi, pars nudis incedebant pedibus, habitum induti pœnitentium. supplicationes viciniarum regionum ad SS. Reges.

Anno 1440. Philippus Bonus Burgundiæ Dux, & Belgij pene totius dominator, insigni pietate Coloniam venit, vt sacros Regũ cineres inspiceret & supplex veneraretur. Comitem itineris habuit Fridericum a Moerla Coloniensis tunc Archiepiscopi germanum. Erat Dux ille vti rerum gestarum amplitudine, & Ducatuum multitudine, sic & pietate & religione vere magnus, de quo ita Chronicon Belgicum: *Iste dictus est Magnus Dux Burgundiæ, tum propter rerum gestarum magnitudinem, tum propter principatuum suorum multitudinem: quia in ipsum concurrebant, & iure hereditario deuoluebantur successu temporis ferè omnes principatus auorum suorum ex vtroque parente. Nam pacificè fuit Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgiæ, & Lutzenburgiæ Dux, Flandriæ, Artesiæ, Burgundiæ, inferioris Palatinatus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, & Boloniæ Comes, Frisiæ, Salinarij & Mechliniæ Dominus, & Princeps: sacri imperij Marchio:* Mirum profecto qui tam dissitas locis, ingenio, moribus & linguis primus accepit regiones, tam pacificè tamen per tot annos sine prælijs gubernasse; sed qui in Deum & sanctos pius, in subditos clemens & benignus erat, tam cœlitum sibi quam mortalium fauorem & studia conciliarat. Adeoque iure bonus & Magnus appellatus: sub finem vitæ pius Dux sanctos Reges igne perpetuo collustrauit: de quo Chronicon Belgicum. f. 375. *Iste Philippus Dux obtulit in Colonia sanctis tribus Regibus lampadem auream perpetuis temporibus arsuram.* Philippus Bonus Dux Burgundiæ. Chronicon Belgi f. 372.

Eodem seculo Fridericus Imperator sæpius excurrit Coloniam, piè semper interuisens sanctos Reges, vt alibi dixi, nec solum an. 1442. cum Aquis rediret coronatus, sed magnificè etiam an. 1473. comite filio Maximiliano, & permultis imperij Principibus. Chronicon Coloniense sic memorat. *Anno 1473: in festo S. Andreæ Cæsar Fridericus cum filio Maximiliano, Moguntino & Treuirensi alijsque proceribus Coloniam nauigio descendit, occurrit ei Clerus vterque secularis & religiosus cum crucibus & vexillis: aderat Senatus populusque Coloniensis, à quibus in ædem Metropolitanam inducitur, vbi cum visis sacris trium Regum corporibus, & magna religione honoratis in chorum ingressus esset, genibus tam diu flexis orauit, quoad hymnus Ambrosianus esset solenniter decantatus. Substitit ibidem ferijs Natalitijs, & per octauam Epiphaniæ ad festum vsque S. Antonij.* Anno sequenti idem Imperator priuilegium Metropolitano Capitulo à sede Apostolica impetrauit, ne quis Fridericus Cæsar cum filio SS. Reges inuisit. Chronicon Coloniens. an. 1473.

octo Presbyterorum in id adoptaretur ante,quam gradu Licentiæ, & Doctoris esset insignitus.

Patrem imitatus Filius Maximilianus persæpe Coloniæ sanctos Reges interuisit: vt supra dixi,perquam honorificè susceptus est A. 1494. cum fidem ei iuraret Magistratus & ciues. Ibat tunc medius Coloniensem inter & Moguntinum Electores Rex Romanorum sub vmbella,quam Consules & Senatorum Principes deferebant: mox ædem ingressi custodem sanctorum Regum hymnum Ambrosianum concinuerunt: mansit ibidem dies vndecim: cumque ciues ei se iureiurando deuinxissent, iterum Metropolitanam ingressus ecclesiam discessum SS. Regibus piè religiosèque commendauit.

Chronicon Coloniense A. 1594.

CAPVT LXVII.

Die Epiphaniæ anno 1492. Mauricum imperium octingentorum annorum euertitur capta Granata.

MVLTIS fundatum seculis & maxima potentia stabilitum steterat in Hispania Mauricum imperium per octingentos vt quidam tradunt annos: id tandem Ferdinandus auus Caroli Quinti Granata feliciter expugnata subitâ ruinâ diruit. Belli totius expositionem habes apud Marianam, cuius victoriam cum diei Epiphaniæ tribuat, plausus tantum victori Ferdinando factos, ingressum in vrbem, & cœlitibus decantatas gratias seligam.

Mariana lib. 18. c. 25. de rebus Hispaniæ.

Deditio Granatæ.

Post diuturnam Granatensis vrbis obsidionem fracti Maurorum animi deditionem A. 1491. 7. Kalendas Decembris obtulerunt, vtrimque conditionibus firmatis sacramento. Acceptis Kalendis Ianuarij vertentis anni literis hac de re FerdinandusRex sequenti die veste mutata lugubri ad arcem pergit. *Regina* (inquit Mariana) *filijque ex interuallo sequebantur, intertextis auro vestibus, proceres luxu pretioque ornatus certantes. Ea pompa apparatuque propius arcem Regi accedenti Boabeliees (arcis præfectus) obuiam egressus 50. equitibus stipatus occurrit, in pedes desilire, regiamque victoris manum deosculari prohibitus, demissis in terram oculis, haud læta fronte id modo elocutus. Tui Rex inuicte sumus: tibi imperio & vrbe cedimus: vtere vt libet moderato vt speramus & leni: arcis claues in manum dedit; ille Reginæ, Regina filio. Ab eo EnecusTendilliæComes arci Præfectus, belloqueDux in ea prouincia futurus, acceptis clauibus cum magna equitũ manu in arcem ingressus est: subsequebatur splendidus procerum & sacerdotum ordo in quibus Toletanus, HispalensisqueEpiscopi eminebant: D. Iacobi Magister Gaditanus, Dux ante omnes captæ vrbi designatus Archiepiscopus sacra precatione è libris Pontificalibus recitata, vti moris est, legitima capientiũ vrbes verba nuncupauit, simul crucem, quãToletanus præferebat, potestatis insigne in summa turri constituit, gemino vexillo addito Regio, & S. Iacobi. Subsecutus est plausus, & lætitiæ permixtus clamor militum, & procerum, viri sacrati Deo hymnum pro diuino munere concinuerunt. Regem in genua procumbentem, atque humillimo corporis habitu gratias agentem numini, quod suo ductu dedisset gentis impiæ imperium & nomen in Hispania exscindi, crucemque insignem erigi, vbi diu impietas viguerat, altis stabilita radicibus, atque vt ea rata, propria, fixaque essent, precantem proceres paracta oratione adierunt, gratulantesque de nouo imperio, dexteram ex ordine exosculati sunt in genua procumbentes: &c. Vrbem ingredi non est visum: priusquam omnia essent tuta, portis, turribus, propugnaculis, præsidijs occupatis: Priori persimili pompa in vrbem inuecti quarto post diem, ad aras procubuere, laudes diuinas, hymnosque repetentes, Duces, militesque concelebrantes numen, quod victorias victorijs cumularet, triumphosque de hostibus Christiani nominis præberet*, Concludit eam victoriam sic Mariana. *Obita à Regibus, atque lustrata vrbe Granata, Mauri sub Christianum imperium superis auctoribus auspicato in æternum ea in Hispaniæ parte concesserunt, salutis anno 1492. octauo idus Ianuarij: qui dies veneris fuit:*

Rex Ferdinandus eo venit.

claues ab hoste accipit.

plausus.

die Epiphaniæ plena parta de Mauris victoria

Pijs

Pijs omnibus, vt memoria Magorum sacer, veteri instituto, celebrisque, ita recenti victoria, vniuersæ Hispaniæ salutaris, faustusque illuxit, cum sublata, euersaque impietate superior gentis ignominia depulsa est; Hispaniæque pars non exigua in formam prouinciæ redacta, Magistratus legesque accepit. Sed ne parua fuisse videatur victoria: audi triumphum orbis totius Christiani. *Literæ ad Innocentium Pontificem Maximum Regesque datæ, ac missi, qui gaudium ingens nunciarent; confectum Mauricum bellum, cæsos domitosque hostes, impositum Granatæ iugum, vrbi quondam nostrorum spolijs exstructæ, superbæque: ac Christo redditum tandem vniuersæ Hispaniæ imperium. Eo nuncio vrbes, ac prouinciæ finitimæ longinquæ dies festos agitare, ludos & spectacula instituere, omne genus, ætas, ordo, conditio templa adire, ad aras procumbere, vota persoluere &c.* ita post secula ferè octo Mauris Epiphaniæ festo debellatis, & vniuersa Catholicis Regibus Hispania subiugata, felix initium datum est monarchiæ, quam Carolus quintus Nepos mirabiliter auxit, & conseruauit, de quo sequenti capite.

CAPVT LXVIII.

Seculo sexto decimo Imperatores Maximilianus, Carolus, & Ferdinandus Coloniæ sanctos Reges piè visitant.

MAXIMILIANVS Cæsar A. 1505. Coloniæ comitia indixerat in mensem Iulium, conuenere septemuiri omnes cum Principibus imperij; aderant Herbipolensis, Bambergensis, Monasteriensis, Kemseensis, Tergestinus, & Gurcensis Episcopi: conuenerant Duces Saxoniæ, Brunsuicenses, Lavvenburgenses, Iuliacenses, Megapolitanus, cum Marchionibus, Landgrauijs & comitibus plurimis: religiosè tunc quoque Cæsar sanctos Reges veneratus duo feliciter confecit negotia: primo pacem Albertum inter Bauarum, & Philippum Palatinum Principes conciliauit: postea cum comitiorum tempore Geldrenses violata fide bellum mouissent, Maximilianus ilico correptis armis octauo Iulij cum proceribus nauigio descendit, & cinctum obsidione Arnemium statim cepit deditione, ea celeritate, vt 28. die victor cum triumpho Coloniam reuerterit, incredibili totius ciuitatis obuiam effusæ gratulatione, cumque nox illa maximis esset transacta gaudijs, dies posterus agendis Deo gratijs, cum festiua campanarum vrbis totius pulsatione fuit dedicatus, hocque celebrius quod intra octauam translationis SS. Regum (quorum cultui deditissimus erat Imperator) is triumphus haberetur.

Trithem. in hist. bell. Bauar. Surius ad an. 1505.

Maximiliani victoria.

Aui pietatem imitati sunt nepotes Carolus Quintus, & Ferdinandus Imperatores, vterque frequenter Coloniæ sanctos tres Reges piè interuisit, & ille quidem etiam monimentum perpetuum suæ in eos pietatis verè regium eorum lipsanothecæ apposuit, quod in fine capitis describam: vtque primum fuit Anno 1520. 23. Octobris Aquisgrani coronatus, statim Coloniam concessit, ibidem more maiorum in Metropolitanum collegium adoptatus, sanctosque Reges piè veneratus in proximam Epiphaniæ festiuitatem ad eorum honorem Wormatiæ comitia indixit teste Surio: *Omnibus*, ait, *ex more peractis primo Electores, post illos Cæsar inde Coloniam abierunt, vbi imperij conuentus indictus est, & iussi Principes omnes Wormatiæ præsto esse sexto Ianuarij* vt SS. Regibus auspicibus perturbatum imperij statum facilius componeret. Adsentit Heuterus. *Fine*, ait, *Octobris mensis Cæsar dimissis Septemuiris Coloniam veniens imperij conuentum in sextum Ianuarij diem anno* 1521. *indicit*.

Carolus 5. Coloniæ SS. tres Reges visitat. *Surius ad an. 1520.*

Heuterus lib. 8. an. 1520.

Decennio vix euoluto cum Carolum Regis Franciæ conatus, & Turcicum ingruens bellum, simul ingens in Germania religionis dissidium premeret, præter innumera negotia, quæ Belgij & Hispaniarum monarchia cumulabat, maturo consilio decreuit fidum & industrium rebus Germanicis componendis præficere Ferdinandum fratrem, quocum onus imperij diuideret. Celebrarat Carolus an. 1530. Augustana comitia longè infelicissima, quæ Confessioni tunc in ijs ventilatæ nomen Augustanæ pepererunt: vbi cum cerneret Hæreticorum studia, seditionesque quotidie

Augustana comitia infelicia.

 tidie

tidie roborari, septemuiris initio Ianuarij vertentis anni diem indixit noui Regis Romanorum eligendi Coloniæ: vt sub auspicijs SS. Regum, in ipsorum basilica, professo eorum, Rex Romanorum designaretur. obnunciauit Elector Saxoniæ comitijs Coloniensibus: eo tamen spreto Cæsar cum fratre & reliquis de collegio septemuirali conueniunt: vbi cum Carolus necessitatem noui dicendi Regis ad tranquillandam Germaniam coram exposuisset, pridie Epiphaniæ prope conditorium SS. Regum, præsentium suffragijs cunctis Ferdinandus Rex declaratur: gratijs eo & sequenti die Deo & SS. Regibus decantatis. Surius paucis ita narrat. *Anno 1531. pridie Epiphaniæ Domini Ferdinandus Coloniæ in primario templo, vbi trium Beatissimorum Magorum corpora condita adseruantur, Electorum Principum suffragijs creatus est Romanorum Rex.* Maturauit cum fratre Cæsar, vt intra octauam Epiphaniæ solennis Aquisgrani coronatio perageretur: ea vndecimo Ianuarij, quo Coloniæ tertij Regis obitus celebratur, more institutoque maiorum est instituta. Vbi cum dies ferè septem substitissent, & Carolus in Belgium discessisset, Rex Romanorum Coloniam abijt: cui cum propinquaret à quinque millibus peditum, & multis equitibus in vrbem inducitur, ac decantato coram sanctis Regibus hymno Ambrosiano in collegium Canonicorum adoptatur. ita singulis seculis, ex quo sancti Reges Coloniam sunt translati eorum sacræ reliquiæ sunt ab Imperatoribus magna religione honoratæ. Ineunte anno 1544. cum Carolus initio Ianuarij è Belgio Colonia Spiram ad comitia tenderet, more suo religionis causa ad ædem SS. Regum ventitauit & egregium ijs donum pietatis suæ in ipsos & Deiparam tesseram appendit, tabulam nimirum fere sesquicubitalem argenteam: prominet ex ea palmari eminentia Christi parens ac Virgo Maria in solio residens: filium sinu brachijsque complexa, qualem sanctis Regibus adorantibus exhibuit: pendet ea supra tymbum & ipsa SS. Regum prono corpore quiescentium capita, quasi adhuc vt olim Deiparam, cum filio supplices adorarent, adiecta laminæ argenteæ gentilitia eius insignia sunt cum hac epigraphe. *INVICTISSIMVS ATQVE POTENTISSIMVS CAROLVS V. ROM. IMPERATOR ET HISP. REX AVGVSTISS. DEO OMNIPOTENTI, B. MARIÆ, SS. TRIBVS REGIBVS DIE 13. IANVAR. ANNO 1534. PRÆCLARVM MVNVS DONO OBTVLIT.* Videtur id ob bellum Iuliacense toties recrudescens & anno præcedente feliciter recepto Geldriæ Ducatu confectum, ex voto anathema consecrasse, prosecundiore etiam comitiorum Spirentium euentu: quibus Deus adspirauit: nam ex voto septemuirale totum præsens collegium cum proceribus Germaniæ summa voluntate Cæsari promisit semestri spatio exercitui se de necessarijs prouisurum.

pridie Epiphaniæ coram SS Regibus eligitur Ferdinandus Rex.

Caroli 5. monumentum argenteum SS. Regibus oblatum.

CAPVT LXVIII.

Petrus Faber socios duos Ioannem Aragonium, & Alfonsum Aluarum Coloniam A. 1542. mittit peregrinorum more ad visenda SS. Regum limina.

FERDINANDVS Imperator perturbatissimum nactus imperij statum, cum quibuscunque posset modis nutantem in Germania fidem orthodoxam, comitijs, & colloquijs fulcire niteretur, Paulus tertius summus sacrorum antistes, approbata recens anno 1540. Societate Iesu per S. Ignatium egit, vt Petrus Faber Wormatiam, vbi congressus Eckij cum Melanchthone futurus erat, illico mitteretur, & vergentibus in deterius rebus succurreret. Octauo Kalendas Nouembris Wormatiam peruenit Faber: is qua concionibus habendis, qua confessionibus excipiendis, & spiritalibus tradendis exercitationibus miras vbique fecit animorum in melius commutationes, ac primam in Germania feliciter sparsit sementem, quæ tam fœcundo germine pullulauit, vt totum postea repleuerit imperium. Wormatia Protestantium soluto conuentu Spiram, inde Ratisbonam, cum Caroli curia ad Cæsareum concilium cui

Faber A. 1540. venit Wormatiam.

eius res gestæ.

legatus

legatus aderat Gaſpar Contarenus, acceſſit: *quocunque autem veſtigium po-* *Orlandin. lib. 3 n. 29*
ſuit, ait, Orlandinus, *eundem ſe Fabrum præbuit: nauum videlicet hominem, & o-*
perarium. Apud ciuitates & oppida, quæ tranſibat, conferendis potius ſalutaribus
ſacramentis, quæ in ijs maximè loci fidelem miniſtri operam requirebant, quam
concionibus agendum cenſuit. Fructus ingentes tunc retuliſſe ex omni Europæa
natione, Cochlæum præſertim feliciter ſacris commentationibus inſtituendo, & fi- Cochlæū exercet
dei Catholicæ quoſdam reſtituendo ſic idem narrat. *In tanta autem aulicorum tur-* ſacris meditationi-
ba nationumque varietate vſque adeo ſe vulgo probauit, vt ad eum vniuerſi velut bus.
ad communem patrem Germani, Itali, Hiſpanique confluerent. Quo fiebat, vt vi-
ri dignitate, doctrina, generis ſplendore nobiles ſanctis meditationibus inſtituti, de
corrigendis ſuis alieniſque moribus ſedulo cogitarent, nonnullique meliores iam ſibi
redditi complures alios ad eandem meditandi rationem blanda cohortatione pellice-
rent. Feruere præ ceteris Doctor Cochlæus, vir inſignis ac prudens, qui non vulgari
animi ſui bono has ipſas commentationes expertus, gauiſuſque mirum in modum, et-
iam affectuum reperiri Magiſtros, quoſcunque poterat, ad eandem commentandi
normam aut exercebat ipſe per ſe, aut exercendos curabat à Fabro. Nec his conten-
ta finibus Fabri caritas, ad abſentes & longè poſitos excurrebat, Normbergam ad
moribundum Italum euocatus, per eam occaſionem aberrantem à Chriſti caulis oui- quoſdam
culam ex morientis familia, ad Eccleſiæ ſepta reduxit, & quod ſeptimum iam an- conuertit
num non fecerat, ad confitenda peccata, cuius exemplum negotiatores ſecuti duo va- ad fidem.
gi & ipſi, palanteſque per hæreſum ſaltus ad eundem Chriſti gregem reuerterunt,
Maurique item duo ad Baptiſma perducti.

Nondum tempus aduenerat, quo iacerentur ſolida ſtabilis ſedis ſocietatis Ieſu
fundamenta in Germania, ipſi, qui Coloniæ ducere felix debebant initium, in aula in Hiſpaniam mittitur.
viuebant Hiſpanica ſacerdotes ſeculares: quos vt Deus ad ſocietatem ſuauiter inui-
taret, repente, voluit literis S. Ignatij Fabrum euocatum è Germania contendere
in Hiſpaniam: hos vt fidos ſibi comites adſciſceret, & Coloniam peregrinos ad ſa-
cra Regum corpora viſenda deſtinaret, vt ibi primo ſocietas in imperio ſedem ſtabi-
lem figeret, magno totius Germaniæ emolumento, Paulus vero tertius comperto Reuocatus
Germaniæ res fidei magis indies inclinare, iubet anno ſequenti Fabrum ex Hiſpania in Germaniam.
reuocari & imperio ſubuenire, ſed qui comes itineris eſſe nemo vnus reperiebatur:
Hic tacitis à Deo precibus Faber petijt adiungi ſibi ſocios: quibuſcum iter pacificum
ſine diſcrimine conficeret: Votis tam pijs Deus cumulate ſatiſfecit, nam præter
opinionem duo ſe ei ſacelli Regij ſacerdotes Ioannes Arragonius & Alfonſus Al-
uarus, primo quidem Comites itineris, iuſſu filiarum Imperatoris Mariæ & Duos ſibi comites
Ioannæ Toletum; mox etiam ineſcati vitæ ſanctitate Fabri ſocios laborum in adſciſcit
perpetuum obtulerunt, Summa Dominarum approbatione regiam aulam deſeren- Ioannem
tes. Hos duos primos voluit Deus è ſocietate Coloniæ, cum vix biennio ante funda- Aragoniū & Alfonſum Aluarum.
ta eſſet, eius firmare radices; hoc altius miſerendas, quo validius ex omni parte tur-
binibus hoſtium arbor eſſet concutienda. Ita circa annum 1542. Spiram duobus eis
ſtipatus ſocijs venit: vbi ſuus ſtetit operæ fructus. *Spiræ* (inquit, Orlandinus) *ingens e-*
rat parata iã meſſis; ſed cum initio Cleri obmurmuratio perſtreperet, Patris pruden-
tia ac comitate ſedatur, quin ipſos quoque religionis cauſa aduerſantes rectæ vitæ geſta Spiræ
exemplo, & candore animi paulatim ſibi deuinxit: vt eius poſtea diſceſſum ægrè libro 3.
tulerint, populi autem ſtudio pietateque creſcente, demetendis frugibus totos dies c. 61.
diſtinebatur. Plebs fieri ad diuina propenſior, vt affirmarint Parochi, plures ad
ſacram Euchariſtiam Paſchate acceſſiſſe poſtremo, quam totis annis ante viginti. E-
piſcopus in corrigendis moribus multo erat ardentior: cuius Vicarius noſtris iam
antea exercitationibus excultus tanto in eos, qui fouebant amicas, zelo ſtudioque fla-
grabat, vt bello palam concubinis indicto, aut vniuerſas ſe ſpoponderit eiecturum
aut munus ſuum cito depoſiturum. Aderant his in laboribus Fabri tirones duo Io-
annes Aragonius, & Alfonſus Aluarus, quos rudimentis vitæ religioſæ ſedulò for-
mabat: & quoniam Spiræ prima ſpes eſt ei iniecta reparandæ Germaniæ tam felici
ſucceſſu, Diuos ſibi tutelares eius voluit demereri, eorumque principes Sanctos
Reges, gentium primitias inuocandas eſſe duxit: quem in finem cum inter vſitata
tironum exercitia peregrinatio nullo dato viatico præſcribatur: vtrumque perſua-

Vtrumque mittit Coloniam ad SS. tres Reges peregrinatũ.

gi eadem voluit: ac principio Ioannem Aragonium mense Iulio (quo translationis eorum solemnitas agitur) Coloniam inferioris Germaniæ metropolim fidei auitæ tenacissimam ablegauit: inde desperatissimis imperij rebus auxilium petiturus, & paulatim præsidium Societatis Iesu collocaturus: vt fides orthodoxa velut in arce munitissima, & opportunissima, stabilita, facilius hæreticorum adsilientium conatus elideret, & vicinas quaquauersum regiones à contagione passim serpente præseruaret: inuitabat ad hoc consilium arripiendum senatus populusque regionis Catholicæ studiosissimus: vniuersitatis, quæ prima ferè bellum Luthero indixerat, vigor: & iuuentutis illic honestissimis artibus liberalibus insudantis flos: sanctorum inprimis illic quiescentium, & diuino præsidio contra conatus hostiles munientium ciuitatem multitudo: vt ea stante repub. quam optime speraret de Germaniæ salute recuperanda: sed modum successumque peregrinationis & fructum, quem ex

Orlandinus.

eadem libauit ipse Petrus Faber ex Orlandino recitemus. *Qui vero*, inquit, *ei se adiunxerant sacerdotes, eos satis rebus diuinis imbutos, curabat insuper vsitatis societatis peregrinationibus exercendos Ac primum quidem Ioannem Aragonium Iulio mense, deinde vero paucis post mensibus Aluarum Alfonsum cum baculo, & sine nummis ad sancta trium Magorum corpora Coloniam ire iussit. Quod tanta ab ijs cum accessione spiritus factum est: vt eorum alter Aluarus magnis varijsque laboribus ac periculis latronum, ferarum, pestilentiæ, famisque perfunctus tantum se ex ea peregrinatione hausisse commodi confirmarit, vt nullius rei conditæ pretio eam voluerit prætermissam, paremque alacritatem præsetulerit Aragonius*, Nec minor animi lætitia, fructusque, quem decerpsit inde Faber, solitus quouis in euentu rei feliciter gestæ successum Deo bonorum omnium fonti semper attribuere, cum sic Orlandinus pertexit: *Quo lætissimus exitu Faber, quanquam animo impelleretur ad communicandam lætitiam, pio cum ijs colloquio, percunctandoque de rebus sacris ac religiosis, quas memorandas vidissent, tamen hac coërcita voluntate cohibitaque lætitia ad gratulandum Deo secessit. Reputabat animo, qui re, qui verbo bene-*

Gratitudo Fabri.

fecissent, qui hospitium præbuissent, qui iter quoque monstrassent, hisque omnibus litaniarum serie mercedem vberem ac sempiternam, sanctorum allegans patrocinia à Deo precabatur. Addebat & qui vultu, dicto, facto quopiam acerbi aut aduersi fuissent, quibus cœlestem misericordiam implorabat: cum existimaret permittere Deum interdum, vt homines diuina gratia indigentes iustis molestiæ essent, vt ab

Orat pro inimicis.

his cum exempla humilitatis, tum precum auxilia reciperent: per quæ descenderent in seipsos, & ad meliora conuerterentur. Est hic Apostolici pectoris genius, cum alijs benefeceris: ipsorum vicissim iniurias, contumelias, & opprobria relata cum gaudio sustinere: melius iam ijs precari: nec desistere officijs cumulare peruersam eorum voluntatemque, adeoque vera mansuetudine frangere maleuolentiam. Quã doctrinam cum tironibus illis nouis & peregrinis exemplo magis, quam verbo persuaderet: hoc videtur esse consecutus, vt cum eo tempore, vel breui post Coloniam eos remisisset, ad stabilem illic figendam sedem, & illi maximis postea molestijs, calamitatibus, & miserijs conflictarentur ideo, quod præsagiret dæmon, quantam illic cladem in hæresum exstirpatione toleraturus esset, scirent se Christi discipulos sub crucis vexillo militare, qui quo magis aduersis tempestatibus concutiuntur, hoc altiores radices agunt. Quod idem iisdẽ tam Romæ S. Ignatius, quam ex Hispania Faber eodem tempore diuersis literis, eiusdem tamen diuini spiritus impulsu, diserte perscripsit.

Atque ita Coloniensis illa peregrinatio ad sanctorum Trium Regum corpora suscepta tunc cum nondum Louanij stabilem domum Societas habuisset, occasionem dedit cognoscendæ & expetendæ Societatis, quæ anno vertente Coloniæ domicilium posuit perpetuum.

CA-

CAPVT LXX.

Coloniæ Sanctos tres Reges anno 1543. Petrus Faber inuisit, & quæ illic gerantur die Epiphaniæ cognoscit absens.

DVM Faber Moguntiæ subsistit, & psalterium Dauidicum auditorum plausu incredibili & vtilitate explanat; anno 1542. exeunte, Coloniam remisit Ioannem Aragonium & Aluarum Alfonsum, vt Theologicis animum studiis expolirent: quorum vsu & consuetudine Petrus Canisius (qui tum ibidem eloquentiæ laude celebratur) Fabri sanctitatis & doctrinæ fama permotus, contendit Moguntiā, vt eius sub incude in Apostolicæ vitæ disciplina formaretur: cui cum se commentationibus sacris in secessu tradidisset exercendum: octauo Maij votis quibusdam rite nuncupatis, addixit se Societati: quem Faber ilico remisit Coloniam ad Ioannem & Aluarum, vt cum ipsis tirocinia vitæ religiosæ poneret: breui & ipse profecturus eodem, vt Catholicæ religioni tunc pene in extremum adductæ discrimen succurreret: nam Archiepiscopus Hermannus iam veneno Lutheranæ perfidiæ dementatus, auebat subiectos sibi populos & metropolim eodem inficere contagio: quòd vbi non occultis sermonibus, sed apertis machinationibus percrebuit, ne tam egregium imperij Romani membrum ab Ecclesiæ communione separaretur, multum soliciti & Aluarus Fabrum ilicò tota de re monuerunt, obtestantes, vt tempore tanto malo mederetur quæ prima fuit occasio Fabro Coloniam ad sanctos tres Reges visendi. Orlandinus ita narrat. *Hic* (Moguntiæ) *dum Clerum æque ac populum ad omnem pietatem erudit, ecce tibi Coloniam, vbi Ioannes & Aluarus socij eius versabantur, per Theologum quendam celeriter euocatur: quod Ecclesiæ illi maximum ab hæresum naufragio periculum immineret. Sed quoniam propediem rediturus Archiepiscopus dicebatur, Faber ad eius aduentum Coloniensem detinuit nuncium, interimque diuinis illum rebus per vsitatas commentationes instituit: cuius is consuetudine, appositisque cælestium cogitationum epulis degustatis, modico dierum interuallo Societati se dedit, Faбroque Cardinalis concessu coniunctus, cum eodem Coloniam vt redit: Hic pater id, quod ex nuncio audierat, re ipsa comperit, valde in lubrico rem versari Catholicam: pessimo loco illius Ecclesiæ res esse, in qua ipsemet Pastor & Antistes Hermannus seu veteratorijs hæreticorum artibus, seu perniciosis Catholicorum adulationibus, praue cœperat de religione sentire. Cumque nemo esset, qui se tanto præsuli auderet opponere, vnus inuentus est Faber, qui placatis prius hostijs precibusque continentibus Deo, Archiepiscopum conueniret, & peramice liberèque sui admoneret erroris: tantumque profecit modestissimis suis, plenisque sapientia monitis, vt de Pastoris fide doctrinaque meliora sperari sint cœpta. Veruntamen cautioribus consilijs vtendum ratus (nam in suspicionem venerat, ne malorum stirpes, quæ nondum satis videbantur euulsæ se abeunte renascerentur) Nuntium Romani Pontificis de Coloniensis Ecclesiæ statu, quâ acrius illuc vigilias intenderet, commonefecit: Is erat Ioannes Poggius, vir pereruditus & prudens, is de illius Ecclesiæ rebus edoctus, & præsens periculum perhorrescens: nullo modo passus est moueri loco Fabrum. Nam quod spectabat ad Moguntinum bono animo iussit esse, se daturum pollicitus operam, ne paucorum mensium absentiam is iniquius ferret Antistes. Igitur obsecutus nuncio Faber Coloniæ resedit ad acerrimam ac perennem eius Ecclesiæ custodiam, vt per eum potissimum steterit, ne multo fœdius, tetriusque aut illius splendor Cathedræ, aut nobilissimum Germaniæ membrum ab impurissima Lutheri schola tam luctuoso tempore fœdaretur.* Præcipua tunc religione sanctos tres Reges à Fabro cultos esse persuadet insignis eius pietas, qua ad eos honorandos rapiebatur. Quam ob causam etiam duos illos Societatis tirones non solū peregrinatum miserat: sed & vt eo remearent ilicò præceperat: constat enim eos initio statim anni 1443. ibidem degisse ex eo, quod in festo Epiphaniæ istius anni Alfonsus Aluarus ad aram in æde principe propè sanctos Trium Regum cineres; sacris sit operatus id ipse testatur Petrus Faber in commentarijs quos conscripsit; in

Canisius addicit animum ad societatem.

Infelix status Coloniensis Archidiœcesis sub Archiepiscopo occulte Hæretico.

Orland. l. 3. n. 33. euocatur Coloniam Faber.

Solus obsistit Archiepiscopo.

Fructus reprehensionis.

Pietas Fabri in sanctos tres Reges.

quos

Vtrumque mittit Co. loniam ad SS. tres Reges peregrinatū. gi eadem voluit: ac principio Ioannem Aragonium mense Iulio (quo translationis eorum solemnitas agitur) Coloniam inferioris Germaniæ metropolim fidei auitæ tenacissimam ablegauit: inde desperatissimis imperij rebus auxilium petiturus, & paulatim præsidium Societatis Iesu collocaturus: vt fides orthodoxa velut in arce munitissima, & opportunissima, stabilita, facilius hæreticorum adsilientium conatus elideret, & vicinas quaquauersum regiones à contagione passim serpente præseruaret: inuitabat ad hoc consilium arripiendum senatus populusque regionis Catholicæ studiosissimus: vniuersitatis, quæ prima ferè bellum Luthero indixerat, vigor: & iuuentutis illic honestissimis artibus liberalibus insudantis flos: sanctorum inprimis illic quiescentium, & diuino præsidio contra conatus hostiles munientium ciuitatem multitudo: vt ea stante repub. quam optime speraret de Germaniæ salute recuperanda: sed modum successumque peregrinationis & fructum, quem ex

Orlandinus. eadem libauit ipse Petrus Faber ex Orlandino recitemus. *Qui vero*, inquit, *ei se adiunxerant sacerdotes, eos satis rebus diuinis imbutos, curabat insuper vsitatis societatus peregrinationibus exercendos Ac primum quidem Ioannem Aragonium Iulio mense, deinde vero paucis post mensibus Aluarum Alfonsum cum baculo, & sine nummis ad sancta trium Magorum corpora Coloniam ire iussit. Quod tanta ab ys cum accessione spiritus factum est: vt eorum alter Aluarus magnis varijsque laboribus ac periculis latronum, ferarum, pestilentiæ, famisque perfunctus tantum se ex ea peregrinatione hausisse commodi confirmarit, vt nullius rei conditæ pretio eam voluerit prætermissam, paremque alacritatem præsetulerit Aragonius*, Nec minor animi lætitia, fructusque, quem decerpsit inde Faber, solitus quouis in euentu rei feliciter gestæ successum Deo bonorum omnium fonti semper attribuere, eum sic Orlandinus pertexit: *Quo lætissimus exitu Faber, quanquam animo impelleretur ad communicandam lætitiam, pio cum ijs colloquio, percunctandoque de rebus sacris ac religiosis quas memorandas vidissent, tamen hac coërcita voluntate cohibitaque lætitia ad gratulandum Deo secessit. Reputabat animo, qui is re, qui verbo*

Gratitudo Fabri. *beneficissent, qui hospitium præbuissent, qui iter quoque monstrassent, hisque omnibus litaniarum serie mercedem vberem ac sempiternam, sanctorum allegans patrocinia à Deo precabatur. Addebat & qui vultu, dicto, facto quopiam acerbi aut aduersi fuissent, quibus cœlestem misericordiam implorabat: cum existimaret permittere*

Orat pro inimicis. *Deum interdum, vt homines diuina gratia indigentes iniustis molestiæ essent, vt ab his cum exempla humilitatis, tum precum auxilia reciperent; per quæ descenderent in seipsos, & ad meliora conuerterentur.* Est hic Apostolici pectoris genius, cum alijs beneficeris: ipsorum vicissim iniurias, contumelias, & opprobria relata cum gaudio sustinere: melius iam ijs precari: nec desistere officijs cumulare peruersam eorum voluntatemque, adeoque vera mansuetudine frangere maleuolentiam. Quā doctrinam cum tironibus illis nouis & peregrinis exemplo magis, quam verbo persuaderet: hoc videtur esse consecutus, vt cum eo tempore, vel breui post Coloniam eos remisisset, ad stabilem illic figendam sedem, & illi maximis postea molestijs, calamitatibus, & miserijs conflictarentur ideo, quod præsagiret dæmon, quantam illic cladem in hæresum exstirpatione toleraturus esset, scirent se Christi discipulos sub crucis vexillo militare, qui quo magis aduersis tempestatibus concutiuntur, hoc altiores radices agunt. Quod idem iisdē tam Romā S. Ignatius, quam ex Hispania Faber eodem tempore diuersis literis, eiusdem tamen diuini spiritus impulsu, disertè perscripsit.

Atque ita Coloniensis illa peregrinatio ad sanctorum Trium Regum corpora suscepta tunc cum nondum Louanij stabilem domum societas habuisset, occasionem dedit cognoscendæ & expetendæ Societatis, quæ anno vertente Coloniæ domicilium posuit perpetuum.

CA.

CAPVT LXX.

Coloniæ Sanctos tres Reges anno 1543. Petrus Faber inuisit, & quæ illic gerantur die Epiphaniæ cognoscit absens.

DVm Faber Moguntiæ subsistit, & psalterium Dauidicum auditorum plausu incredibili & vtilitate explanat, anno 1542. exeunte, Coloniam remisit Ioannem Aragonium & Aluarum Alfonsum, vt Theologicis animum studiis expolirent: quorum vsu & consuetudine Petrus Canisius (qui tum ibidem eloquentiæ laude celebratur) Fabri sanctitatis & doctrinæ fama permotus, contendit Moguntiã, vt eius sub incude in Apostolicæ vitæ disciplina formaretur: cui cum se comentationibus sacris in secessu tradidisset exercendnm: octauo Maij votis quibusdam rite nuncupatis, addixit se Societati: quem Faber ilico remisit Coloniam ad Ioannem & Aluarum, vt cum ipsis tirocinia vitæ religiosæ poneret: breui & ipse profecturus eodem, vt Catholicæ religioni tunc penè in extremum adductæ discrimen succurreret: nam Archiepiscopus Hermannus iam veneno Lutheranæ perfidiæ dementatus, auebat subiectos sibi populos & metropolim eodem inficere contagio: quòd vbi non occultis sermonibus, sed apertis machinationibus percrebuit, ne tam egregium imperij Romani membrum ab Ecclesiæ communione separaretur, multum soliciti & Aluarus Fabrum ilico tota de re monuerunt, obtestantes, vt tempore tanto malo mederetur quæ prima fuit occasio Fabro Coloniam ad sanctos tres Reges visendi. Orlandinus ita narrat. *Hic* (Moguntiæ) *dum Clerum æque ac populum ad omnem pietatem erudit, ecce tibi Coloniam, vbi Ioannes & Aluarus socij eius versabantur, per Theologum quendam celeriter euocatur: quod Ecclesiæ illi maximum ab hæresum naufragio periculum immineret. Sed quoniam propediem rediturus Archiepiscopus dicebatur, Faber ad eius aduentum Coloniensem detinuit nuncium, interimque diuinis illum rebus per vsitatas commentationes instituit: cuius is consuetudine, appositisque cœlestium cogitationum epulis degustatis, modico dierum interuallo societati se dedit, Fabroque Cardinalis concessu coniunctus, cum eodem Coloniam vt redit: Hic pater id, quod ex nuncio audierat, re ipsa comperit, valde in lubrico rem versari Catholicam: pessimo loco illius Ecclesiæ res esse, in qua ipsemet Pastor & Antistes Hermannus seu veteratorijs hæreticorum artibus, seu perniciosis Catholicorum adulationibus, prauè cœperat de religione sentire. Cumque nemo esset, qui se tanto præsuli auderet opponere, vnus inuentus est Faber, qui placatis prius hostijs precibusque continentibus Deo, Archiepiscopum conueniret, & peramicè liberèque sui admoneret erroris: tantumque profecit modestissimis suis, plenisque sapientia monitis, vt de Pastoris fide doctrinaque meliora sperari sint cœpta. Veruntamen cautioribus consilijs vtendum ratus (nam in suspicionem venerat, ne malorum stirpes, quæ nondum satis videbantur euulsæ se abeunte renascerentur) Nuntium Romani Pontificis de Coloniensis Ecclesiæ statu, quo acrius illuc vigilias intenderet, commonefecit: Is erat Ioannes Poggius, vir pereruditus & prudens, is de illius Ecclesiæ rebus edoctus, & præsens periculum perhorrescens, nullo modo passus est mouere loco Fabrum. Nam quod spectabat ad Moguntinum bono animo iussit esse, se daturum pollicitus operam, ne paucorum mensium absentiam is iniquius ferret Antistes. Igitur obsecutus nuncio Faber Coloniæ resedit ad acerrimam ac perennem eius Ecclesiæ custodiam, vt per eum potissimum steterit, ne multo fœdius, tetriusque aut illius splendor Cathedræ, aut nobilissimum Germaniæ membrum ab impurissima Lutheri schola tam luctuoso tempore fœdaretur.* Præcipua tunc religione sanctos tres Reges à Fabro cultos esse persuadet insignis eius pietas, qua ad eos honorandos rapiebatur. Quam ob causam etiam duos illos Societatis tirones non solũ peregrinatum miserat: sed & vt eo remearent ilicò præceperat: constat enim eos initio statim anni 1443. ibidem degisse ex eo, quod in festo Epiphaniæ istius anni Alfonsus Aluarus ad aram in æde principe propè sanctos Trium Regum cineres, sacris sit operatus id ipse testatur Petrus Faber in commentarijs quos conscripsit; in

Canisius adijcit animum ad societatem.

Infelix status Coloniensis Archidiœcesis sub Archiepiscopo occulte Hæretico.

Orland. l. 3. n. 33.

euocatur Coloniam Faber.

Soluit obstitit Archiepiscopo.

Fructus reprehensionis.

Pietas Fabri in sanctos tres Reges.

quos

quos diuina lumina, quæ ipsi Deus quotidie largiebatur, accuratè referebat: obseruat enim in ijs Anno 1443. *ase die Epiphaniæ Domini Aschaffenburgi visum, cum sacris vellet operari, Qua ratione Alfonsus Aluarus eo ipso tempore Coloniæ apud lipsana sanctorum trium Regum preces pro Fabro absente fuuderet.* Voluit sanè Deus, cum sanctos hos Reges, vt præcipuos Germaniæ diuos tutelares pro eius salute deprecaretur, Fabrum consolari, & quæ coram eorum sacris exuuijs gererentur, contemplanti exhibere: vt non sit ambigendum, eum qui absens ita satagerit eorum cultum per alios promouere, quin præsens ijsdem singularem habuerit honorem: sed non diu licuit eidem Coloniæ subsistere: nam S. Ignatij literis in Lusitaniam euocatur. Andreas Ouiedus, ille postea Patriarchatu Æthiopico gesto, & magnis editis miraculis clarus, baiulus earum fuit: adeóque sanctorum simul Regum cultor & cliens: Octobri mense Louanium peruenit Faber: sed ne committeret se mari, vetuit inualetudo, cui dum curandæ nauat operam, reuocatur Ignatianis literis Coloniam sub initium anni insequentis, quocirca vndecimum Kalendas Februarij vrgente Pontifice maximo remeat cum Æmiliano Loyola S. Ignatij fratris filio, relicto inibi Aluaro Alfonso, quem cum Canisio reliquerat, ne vnquam deessent Coloniæ socij, qui tot diuis suffragatoribus inuocatis Deo Germaniam placarent. Reperit ibidem, omnia pene conclamata: Antesignanos sectæ Lutheranæ Bucerum, Melanthonem, Pistorium, Sarcerium & alios impune virus per vrbem occultè spargere: quos cum non vno congressu victos elinguasset, ac Consules, vrbis primores & florem vniuersitatis ad fidei defensionem animasset, stabilem ibi conducta domo sedem Societati fixit, in qua sex de Societate studijs nauabant operam: quibus, cum ineunte initio Iulij auocaretur in Lusitaniam, tres alios adiunxit, Kesselio superiore nominato: serio tamen ante cunctos ad cultum patronorum Coloniensium, præsertim sanctorum Regum inflammauit. *Ipsum* (ait Orlandinus) *gregem ad constantiam & mutuam caritatem, ad omnémque perfectionem virtutis inflammat: hortaturque tutelares præcipue cælites implorare condiscant, eos præsertim, quorum corpora Coloniæ solum terramque cohonestarent, Tres, inquam sanctos Magos, & vndena virginum millia, societatémque sancti Gereonis, illius Ecclesiæ decora & patrocinia, quorum nixi tutela rem Ecclesiæ cum animarum causa coniunctam constanter gererent, ardua non refugerent, nec aduersariorum ora formidarent. Sed quoniam Heterodoxi tam Caroli 5. quam Ioannis Gropperi integerrimi viri nomine qui tunc apud Carolum 5. Bruxellis degebat tegebant errores: ad eum acres dedit literas, vt Cæsarem admoneret, quo Imperatorio rescripto pelles illæ perniciosissimæ finibus Ecclesiæ Coloniensis proscriberentur.*

Absentia cognoscit.

Euocatur in Lusitaniam.

Redit Coloniam.

Vincit disputando hæresiarchas.

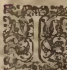
Figit Coloniæ stabilem sedem Societati.

Hortatur socios ad cultum SS. Regũ.

Multum Gropperus ille sudauit hac in re, profuitque reip. Christianæ, nec hic tantum, sed & in œcumenico concilio Tridentino, cum erudita iussus est oratione Patres omnes ex orbe toto collectos, ipsa sanctorum Trium Regum solennitate cohortari ad succurrendum desperatis Germaniæ rebus, fulminandas anathemate tot pullulantes sectas hæreticorum, & cleri mores reformandos.

CAPVT LXXI.

Ioannes Gropperus Archidiaconus Coloniensis anno 1552. die Epiphaniæ Domini diserta oratione monet in Concilio Tridentino Patres exemplo sanctorum Regum ad fortiter rem gerendam, contra ingruentes hæreses.

NNATVM Ioanni Groppero studium cultus sanctorum Regum promouendi meruit, vt è tot centuriis Præsulum & doctorum vnus ipse deligeretur, qui perturbatissimo Germaniæ statu, Mauricio Saxone bellum Cæsari mouente, & Patribus Concilij reditum maturantibus, vt diœcesibus hostium iam populationibus exponendis consulerent, acri Patres omnes oratione sanctorum Magorum exemplo, officij sui commoneret: quod fecit perquam diligenter & apposite, explicata primus Euangelij

gelij historia & munera mystice Patribus in Concilio offerenda proponendo. Hunc sibi socium adlegerat Adolphus Elector Coloniensis: nec eo die videbatur quisquam ex alio loco, quam vbi sacra Regum corpora conquiescunt, adsumendus, ideo titulus orationis præfert, orbis totius iudicio, conditorium eorum Coloniæ non alibi reperiri: ipsum Gropperum in augustissimo totius Ecclesiæ consessu perorantem auscultemus, oratio paulo prolixior est: ideo prætermisso exordio & propositione cetera, ob rei, quam tractat maiestatem sententiarum pondus, allegoriarum varietatem, acumen & persuadendi efficacitatem digna, quæ recitentur.

IOANNIS GROPPERI DOCTORIS ORATIO IN SOlenni Epiphaniæ die, tribus illis, quos Colonia complectitur Agrippina sanctissimis Magis sacro.

Ad Patres Tridenti habitam in sacro œcumenico concilio, Anno salutis 1552.

CVM NATVS ESSET IESVS, &c.

EVangelicam lectionem cum legeretur Patres sanctissimi arrectis auribus & attentis animis audiuistis: in ea re nihil vulgare; nihil secundum communem mo- Euangelici textus
rem, aut humanam consequentiam gestum, animaduertistis, vniuersa quæ narrantur humanum longe excedunt captum. Natus denunciatur IESVS, quod est (si no- breuis
men interpretamur) *Saluator*, Rex cœli & terræ, *per quem facta sunt omnia*, *& sine* explicatio. Matth. 1.
quo factum est nihil, gloria Israëlis, & gentium lumen immensum. Natus vero ex Io. 1.
humili Matre, sed intacta virgine; non ex virili semine, sed mystico spiramine; non Quis natus
in solo virginis patrio, sed peregrinæ regionis in pandochio; non in regia vrbe *Hie-* vbi.
rosolyma, quæ tum Orientis facile caput erat; sed in paruulo Iudææ oppidulo Bethleemo (quod *domus panis* interpretatur) minimo quidem si murorum ambitus an- Michae 5.
gustos spectemus; sed profecto haud minimo in millibus Iuda, si cum Propheta tanti Regis ortum, quo præ omnibus non Iudææ modo, sed mundi totius vrbibus præclara & nobilis euasit, consideremus. Natus denique Herodis Ascalonitæ exteri, & Quando
impijssimi Regis temporibus, qui non a Iacob (cui *Israël* nomen inditum erat) non Gen. 32.
è Iuda (cui repromissio regni facta fuerat) sed ex Idumæa gente ortum ducens, oc- Gen. 49.
cupato regno cælestem simul legem & Dei iustitiam sub terrena sua potestate, sæuissimaque & inani dominatione vinctam & depressam tenebat. Quo etiam tempore diuinæ legis & sanctuarij custodia ad impios Israëlitici populi sacerdotes & degeneres Scribas, non iam vnum idemque ex Dei spiritu (vt ipsorum maiores) de religione sentientes ac docentes; sed per sectas multum diuersas perniciosa dissensione discer-
ptos fuerat deuoluta. Qui certe legem in qua versabantur, & *voces Prophetarum,* Act. 13.
quæ per omne Sabbatum legebantur, ignorantes, salutiferum & spirituale Dei ver- Deut. 4.
bum ad suos perditos & carnales sensus & affectus nequissimos detorquebant. At- & 12.
que etiam ad captandū humanæ gratiæ lumen cum veritatis damno, diuinæ contestationis obliti subinde mutilabant, id quod præsens Euangelij lectio (vt paulo post attingam) clarissimè ostendit.

Sub his regni & sacerdotij Iudaici moderatoribus Christus cœlestis Rex & æter- Stella ap-
nus Sacerdos vix dum natus ac etiamnum pannis inuolutus & repositus in præse- paret. Hebr. 7. & 2.
pi, admirabili & stupenda virtute *Cælum commouet*, & *terram*, ac Iudæos pariter Agg. 2.
& Gentiles in densissimis tenebris & vmbra mortis degentes, noui splendore luminis ad se quærendum, & agnoscendum inuitat & pertrahit. Pastoribus quidem generel Iudæis multo cum lumine apparentiū, & gloriam Deo & hominibus pacem concinentium Angelorum ductu: Magis verò remotissimæ Persidis Sapientibus, Gentium primitijs nouæ & planè admirabilis stellæ indicio se videndum & adorandum præbens. Et quam multa Patres sanctissimi miranda & stupenda stella ista complectitur? non stella vulgaris est, non vna è multis: sed prorsus noua & ab alijs discreta sideribus. Cum enim aliæ stellæ solis polis exceptis rapido firmamenti motu ob O-

non vulgariis, sed singularis ob 7. causas. riente in occidentem ferri cernantur: hæc à Septentrione in Meridiem inusitato videlicet itinere ac tramite veniebat. Sic enim Chrysostomo testificante Palæstina secundum locorum situm spectabat ad Persidem. Cum aliæ noctu tantū visantur, sole vero exorto obscurentur penitus, hæc lucente iam medio die radijs solaribus clarius fulgebat. Cum aliæ sub nimbis plerumque lateant, hæc nullius occursu nubis abdebatur; cum aliæ diurnis absolutis cursibus sub nocte occidant, hæc nunquam mergebatur. Cum aliæ suum natura inditum continentem ac perpetuum cursum semper teneant, hæc ad viatorum voluntatem pergebat & igneæ illius instar columnæ cum proficiscentibus ibat, & cunctantibus insistebat. Cum aliæ malis perinde atque bonis lucerant, hæc Magis tantum lucebat. Cum denique aliæ suis orbibus infixæ de excelso cœli vertice nunquā descendant, hæc inferioris aëris partes tenens, & sublime relinquens ad tugurium vsque & præsepe Dominicum se demisit, donec ipsius quam proximè iam nati infantis capiti immineret.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Magorum obedientia & contemptus rerum fluxarum. Huius igitur stellæ, seu diuinæ potius virtutis, rationis plenæ energiæ Magi percipi, subito cum primum ipsorum mentibus irradiare cepisset, domo, patria, amicis, necessarijs, famulitijs, atque adeo regno (quod vel ab eis, vel ab eorum saltem arbitrio, & prudentia regebatur) derelicto longissimam peregrinationem ob nouum Iudææ recens natum Regem, quem stella signabat inuisendum susceperunt, qua vasto terrarum spatio magnis itineribus emenso, multisque grauissimis difficultatibus superatis; ad Iudæam tandem perueniunt. Hierosolymamque regiam vrbem diuina dispensatione primum accedunt. Hic licet Herodem alienigenam amplissimum & florentissimum regnum (Iudææ enim Samariam tum & Galilæam cum Chalcide coniunxerat) inaudita tyrannide, & incredibili sæuitia (quam sine discrimine tam in suos, quam alienos ferro & cædibus exercebat) non administrare, sed funestare, & de his potissimum, quos de regni sui mutatione vel leuiter suspectos habuisset immanissima supplicia sumere comperissent: ipsi tamen in media Hierosolyma, vbi tum ille agebat; omni timore posito suæ tam longinquæ profectionis causam, etsi longè sibi inuidiosissimam, coram omnibus liberè edicunt, inquirentes, & dicentes. *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* quod certè nemo alius, nisi cum maximo & præsenti & aperto periculo (nimirū sola hac voce protinus mille in se gladios conuersurus) tacere potuisset.

vitæ contemptus.

Deus protegit eos. At qui Magos prælucente stella Hierosolymam vsque perduxerat, adeo nihil mali Herodem (cuius furorem & manus continebat) eis intentare permisit, vt magis cum tota etiam Hierosolyma grauissimo illum metu & perturbatione inplicaret. Eoque quo sua gloria & virtus inimicorum testimonio illustrior & manifestior redderetur etiam pertraxit, vt à Sacerdotibus & Scribis ad se accersitis, certum ex Prophetis præsagium, vbi Christus nasceretur, exquireret. Qui & impijssimo tyranno (in cuius gratiam omnia faciebant) morem gerere volentes, testimonium quidem Propheticum, sed infideliter proferunt. Siquidem potissimam eius partem, vt nati Regis inæstimabilem dignitatem Herodi palpantes obscurent, præcidunt Dicentes enim *Scriptum est per Prophetam: Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iudæ: ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israël* id quod sequitur maximè ad rem faciens, grat a simul & liuore corrupti occultant & supprimunt, nempe *& egressus eius ab initio à diebus æternitatis.*

dirigit per hostes. & maleuolos.

Mich. 5.

Porro Herodes auditis scribis hoc vnum animo versabat, quomodo Dei consilium destruere, & natum Regem extinguere posset: ignorans miser, quod non sit sapientia, non prudentia, non consilium contra Dominum: Magos itaque quos neque populi tumultum, neque formidare suam potestatem cognouit, blandirijs aggreditur. Suadet vt in Bethlehem properantes, puerum diligenter inquirant; eundemque vbi inuenissent, Hierosolymam reuersi sibi non adorandum quidem, vt simulabat, sed persequendum, & perdendum (ô stupenda Herodis insania) prodant. Eum videlicet puerum, ob quem tanti itineris molestiam laboremque ij susceperant: Illi impio Rege & malæ fidei scribis dimissis, Bethlehemum tendunt. Et ecce quam ad Herodem & Scribas diuertentes stellam amiserant, dum cœptum ad quærendum Dominum iter persequuntur, coruscanti rursus se lumine præcedere, ac pergere donec staret supra locum, vbi erat puer, læti conspiciunt. Quo nimirum stellæ tam

Insania Herodis.

stellæ iterata apparitio.

tam deuotæ & obsequentis ministerio eius, quem quærebant, Regis præ alijs terræ regibus incomparabilem maiestatem haud obscurè cognoscebant. Quare etsi extrinsecus nihil præter stellam magnificum aut gloriosum viderent, non altas, non superbas, non marmore incrustatas ædes cernerent, non regiam diuersis populis personantem, sed humilem potius domunculam, & pauperem casam seu tabernam (quæ præ sua angustia vix illos recipiebat) contemplarentur: Tamen hanc vt regale palatium intrant, & puerum, quem tanta itineris intercapedine & labore quæsiuerant, cum Maria matre eius reperiunt. Num verò tanti pueli puerperam diademate redimitam aut in eburneo, vel aureo lectulo recumbentem? Num puerum in micantibus auro & gemmatis cunis repositum, auroue & ostro nitentibus fascijs, & fulgentibus stragulis opertum inuenerunt? Minimè gentium; Matrem inuenerunt pauperem, peregrè constitutam, nullo famulitio, nullo obstetricum, vel pedissequarum obsequio stipatam, puerum in huius pauperculæ matris gremio vilibus pannis inuolutum: cuius cunæ squalidum præsepium, cuius famulitium iumenta erant. Et tamen vt hunc conspexerunt, ilico in terram prostrati non quodlibet ei, sed diuinos prorsus honores Deum in Christo puero habitantem agnoscentes detulerunt, talia ei munera offerentes, quibus illum ipsum, quem Isaias verbo ipsi suo fructu proclamarent Emmanuelem esse, id est nobiscum Deum. Quam etiam deuotionem mysticis muneribus declaratam Hispanus ille Iuuencus Presbyter venerabilis, (qui primus Euangelicæ historiæ maiestatem sub carminis leges contrahere non infeliciter est conatus) vnico versiculo complexus ait: Aurum, thus, myrrham, Regique hominique Deoque. Hoc denique deuotionis obsequio, ad quod exhibendum nouo Regi nato venerant, ritè peracto, non iam amplius de stella (vt qui solè ipsum iustitiæ adspexerant) soliciti, à Christo viâ edocti, haud quidem ad Herodem rursum contendunt, sed in suam regionem quam felicissimè reuertuntur: nempe vt qui ante adoratum Christum apud suos administratione regia & sacerdotio, sed vmbratili fungebantur, deinceps regni cœlestis nunquam perituri & æterni sacerdotij præcones fierent & antistites.

[humilitas Regum.] [pietas.] [Isa. 7.] [liberalitas] [Reditus eorum. Christi sunt prædicatores.]

Huc usque Patres historiam perstrinximus, quo viâ allegoriæ, quæ nobis vos alloquendi materiam non omnino vt puto ineptam, seu rei, quam agitis incongruâ suppeditaret, sterneremus. An vero non videtis in hac historia Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ (quam vos repræsentatis) imaginè pulcerrimè depictam, & effigiatam contineri? An non cernitis, quos Magi isti viri sapientissimi, vt Regali sacerdotio insignes significent? qui cœlestis ductu luminis Christum in Bethlehem quærunt, quæsitũ inueniunt, inuentum proni adorant, & mysticis muneribus venerantur? An non intelligitis, quis sit impius Herodes? qui Scribæ fallaces, & infideles Grammatei Herodi adulantes, & truncata, & malefida diuinæ scripturæ citatione flagitiosissimi tyranni gratiam venantes? An obscurum est quo vesana ista Herodis & scribarum conspiratio spectet, quæ Christo, & (quæ corpus eius est) Ecclesiæ exquisitis artibus & dolis (etsi id non succedit) insidiæ struuntur aperta etiam vis intentatur? An non videtis, quam pulcrè officium vestrum, quod Christo in Ecclesiæ matris sinu hærenti debetis, ob quod studiose præstandum huc accessistis, quodque antequam hinc discedentes in regionem quisque vestram reuertamini exsequi vos oportet, in mysticis istis Magorum muneribus designetur? sed quo illustrior hæc imago fiat, age singulas eius partes velut indice, quam paucissimis demonstremus. Initio puerum Iesum natum audistis: de hoc olim Euangelicus Propheta Isaias, velut eum iam præsentem oculis aspexisset, de oraculo certissimus ita præcinuit dicens. *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius Admirabilis Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sęculi, Princeps pacis*: cuius felicissimum Principatum, qui Isaiam iamdudum antecesserat Christi secundum carnem parens ille Dauid summo desiderio exoptans ad cœlestem patrem exsultans in spiritu exclamat aiens. *Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis, vt iudicet populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio, vt saluos faciat filios pauperum, & humiliet calumniatorem, vt oriatur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur Luna, & dominetur à mari vsque ad mare & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.* Cui *Reges Tharsis & Insulæ munera offerant, Reges Arabum & Saba dona adducant & adorent*

[per Reges tres designantur Patres concil. in Tridentini. per Herodem & Scribas Hæretici.] [officium Patrum concilii.] [Nomina Christi recens nati. Isa. 9.] [adoratio eius.]

 eum

Matth. 16. *eum omnes] Reges terræ], omnes gentes seruient ei.* Cuius *firmamentum in terra* (Ecclesiæ sanctorum) *fundetur in summis montium,* contra omnium hostium insultus, atque adeo contra inferorum portas, immobilis perstans, cuius fructus extollâtur super Libanum, de qua progerminent & floreant fideles omnis iustitiæ fructu repleti, vt celebrent nomen eius perpetuo, & dum sol luxerit id ipsum propagent.
2. Cor. 7. col. 1. *O laudandum Dominum Deum Israëlis, qui fecit hæc mirabilia solus: & benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & repleatur maiestate eius omnis terra: fiat, fiat.*

Patres Christum debent imitari. Porro hic tanti Regis filius omnem hunc, quem à Patre principatum & iudicandi potestatem, secundum vaticinia Prophetarum accepit, in humeros vestros Patres
Chrysost. l. 3. de Sacerd. Phil. 2. sanctissimi imposuit, vos toti mundo, in quo *tanquam splendidissima luminaria lucetis* suis donis, quibus abundè cumulati estis, admirabiles fecit. Vos *spiritu consilij*
Mala. 2. *& fortitudinis* imbutos, *magni consilij Angelos* constituit, vt omne ipsius consilium populo annuncietis. Vos *ad quos sermo Dei factus est,* Deos nuncupauit, sicut scri-
Act. 20. Ioan. 10. Psal. 81. 1. Pet. 1. Isa. 52. Rom. 10. Ephes. 2. ptum est, *Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes.* Vos *Patres futuri seculi,* à quibus semen incorruptibilis verbi Dei, quo renascuntur & innouantur fideles, ad posteritatem dimanabit: Vos *Principes pacis,* quorum *pulcri super montes sunt pedes, annunciantium pacem, annunciantium bona, prædicantium salutem, & his qui longè sunt, & his qui prope,* neminem à pulcritudine pacis tam amabilis excludentes.

& sanctos tres Reges. Plin. l. 30. Plutar. Tert. Hier. Euseb. Chrysost. Theodoret. Deut. 17. Et vt propius ad Euangelium accedamus, vos illi Magi omni sapientia & intellectu spirituali repleti: vos *Regale sacerdotium,* vt *virtutes annuncietis eius, qui vos vocauit in admirabile lumen suum.* Illorum Magorum arbitrio, (vt tam Ethnici, quam Ecclesiastici scriptores meminerunt) olim Persici, Ægyptij, Arabici & Æthiopici Reges cuncta agebant. Vos Principum & Regum terræ Magistri, quibus præceptum est, vt à vobis volumen legis accipiant, in quo omnibus diebus vitæ suæ legant, *vt timere Dominum Deum discant, & custodire omnia verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta sunt, non declinantes, vel ad dexteram vel ad sinistram.*

hoc tempore Herodiano. Verum tot nominibus felices, in infelicissima & Herodiana tempora incidistis, quando videlicet insana Hæreticorum malignitas cum nonnulla terrena potestate (quam prurientem auribus ad se miris palpationibus & dolis pertraxit) coniuncta in excidium spiritalis Israëlis conspirauit. Quando ab Allophylis istis *dura ceruice,*
Act. 7. 1. Reg. 4. *& incircumcisis cordibus & auribus, & Spiritui Sancto semper resistentibus, arcam Dei* ob peccatum filiorum Heli (cuius oculi caligauerant) grande nimis
4. Reg. 14. 2. Paral. 36. Ierem. 1. *capta, & gloria Domini ab Israël translata est.* Quando Hierosolyma ciuitas Dei visio pacis in Chaldæorum (qui à Septentrione terram sanctam in meridiem sitam respiciunt) impias manus, prô dolor, ob immedicabiles præuaricationes tum populi, tum sacerdotum domum Domini gentium more pollicentium ex parte deuenit. Quando ab istis immanissimis hostibus murus ciuitatis ex eo potissimum latere, quo
Hæreticorum scelera. munitissimus, & inexpugnabilis videbatur, destructus, domus Dei (quatenus illorum vis progredi potuit) direpta & incensa, vniuersaque vasa domus Domini tam maiora, quam minora; & thesauri templi, & quidquid preciosum fuit in Babylonem transportata sunt. Idque cum tanta hostium insolentia, vt & pulcrum & gloriosum sibi existiment, desolationem istam prorsus horribilem & omnis abominationis plenissimam in orbem inuexisse, eandemque inuectam crudeliter etiam chartis quasi perpetuo duraturis monumentis consignare, & ad posteros transmittere gaudeant.
Scripta impia. Ita cum alia diuersa petulantissima scripta ab ijs edita sint; tum inter ipsa desolationis initia longè pestilentissimus & superbissimus liber emissus est, quem conuenientissimo certè nomine *Captiuitatem Babylonicam* inscripserunt; in quo de sua perdita & ve-
Psalm 51. Isa. 3. sana malitia gloriantes, & *peccatum suum sicut Sodoma prædicantes,* velut iam victores capta præda de Ecclesia Dei tantum non triumphant, & reliquijs Israëlis petulantissimis vocibus illudunt, ac insultant. Hic enim spurcissimus liber, vel solus manifestè satis indicat, quomodo violentissima irruptione in templum Dominicum facta diuinam & Catholicam doctrinam adulterarint, sacramenta Dei profanarint,
Daniel. 8. iuge sacrificium (quoad eius fieri ab ipsis potuit) aboleuerint, ceremonias sustulerint, proculcârint disciplinam. Nihil modo de sanctissimæ Virginis matris (quam & Seraphim & Cherubim summi Angelicorum spirituum ordines supra se sublimiter exaltatã, vt Domini sui matrem prima post Deum veneratione reuerenter colunt) nihil de SS. qui nobilissima Christi membra & viua Spiritus S. templa sunt, horribili contemtione.

Nihil de illorum prodigiosis paradoxis, quæ & in Deum ipsum & in omnes sanctos eius omnino blasphema,& contumeliosa cernuntur,nunc dicam:Heu nimirum manifesta hodie sunt sacrarum ædium sacrilegia demolitio, altarium execrabilis euersio, sanctarum imaginum nefanda proiectio,& destructio,sanctorum canonum nefaria exustio.Sacerdotum,& Monachorum immanis profligatio, Virginum Deo sacratarū sub matrimonij specie infesta constupratio,facultatum Ecclesiasticarum,ad ministrorum stipendia,ad pauperum sustentationem destinatarum facinorosa direptio & occupatio. Et vt alia eius generis innumera omittā,manifesta totius Hierarchiæ Ecclesiasticæ, atque publicæ honestatis vniuersæ exitialis luxatio,dissolutio,& exterminatio. 1. Cor. 6. 2. Cor. 6. Sacrilegia

Hæc partim oculis vestris Patres sanctissimi vidistis partim auribus vestris audiuistis, & commota sunt viscera *super contritione Ioseph*,super profanatione sanctuarij Dei, & horribili contemptu Christi eius. Qui cum olim in hæreditate sua in omnibus Gentibus toto terrarū orbe latissimè dominaretur; nunc hominum istorum perfidia & impietate(quæ Turcica rabie confirmatur)in angustissimum terræ angulum protrusus videtur,& modo non extinctus esse:vt eum in spirituali Bethlehem pro suo in tot amissos populos redintegrando principatu & imperio restituendo renasci sit necesse. Sed *Benedictus Deus,pater misericordiarum,& Deus totius consolationis*:vobis iampridem cum adhuc procul dissiti essetis,stellam salutiferam dilectissimæ filijs sui velut rursus exorturi,& in sinu amantissimæ matris Ecclesiæ in faustissima & lætissima Epiphania conspicienda monstrauit,eiusque stellæ flammantis vigore in vobis fidei non tepescentis feruorem excitauit,qua *contra spem in spem ei,qui viuificat mortuos,& vocat ea,quæ non sunt,tanquā ea,quæ sunt credidistis;certissimè scientes, quia quæcunque promisit Deus,potens est facere*,quæ & persuasi estis semel tandem cum Dauidem suum, ab impio filio Absalone, Achitophelica consilia sequente,regni parte depulsum; in regnum integrum reducturum , & conuersurum captiuitatem Sion. Amos. 6. Ezec. 10. Christus a filijs abiectus in Bethlehem. 2. Cor. 1. Ro. 4. 2. Reg. 14. Psal. 125.

Non ergo hæc vulgaris,seu singularis est stella,quæ ex eo tempore,quo cordibus vestris primum illuxit nunquam occidit: quæ meridiano sole clarius vestris mentibus infulsit. Cuius sanè flammam quandam felicis recordationis Paulus huius nominis Papa tertius, per huius sacri Oecumenici concilij indictionem in vobis primum succendit,quā postea ob concitatos ab aduersarijs tumultus,vel ad solam concilij mentionem(in quo Christus renasceretur)misere conturbatis nonnihil se remittentem Iulius 3. Pont. Opt. Max. diuino spiritus afflatu recreauit & auxit. Itemque Carolus 5. Cæsar inuictissimus(quo nulla religiosiorē ætas Imperatorem vidit)hactenus fouit,& etiam dum conseruat. Huius igitur faustissimæ stellæ exortu ad Bethleemū Tridentinam venistis,angustam quidem si permultarum vrbium maximarum amplitudinē spectemus:sed vestro aduentu & præsentia claram:venistis autem vt hic Christum velut renasciturum quæratis,quæsitum inueniatis,inuentum adoretis,& adoratum simul cū Magis gratissimis muneribus è vestris thesauris depromtis accumuletis. Stella est summorū Pontificum euocatio ad concilium

Accessistis,non humano(vt dixi)affectu perciti. Quis enim humanam rationem secutus,patriam solum,ædes,domos,amicos,familias,facultates,& qui bonis Pastoribus incomparabiliter his omnibus cariores sunt,suos,imo Christi greges non grauatè reliquerit,difficillimumque iter per vasta terrarum spatia(quomodo vestrum plerique ab extremis terræ finibus multo cum discrimine cum rerū, tum vitæ huc appellentes fecerunt)non summa cum ægritudine susceperit?sed accessistis huius stellæ peramabilis illicio & incitamento,quæ Regem regum demonstrat,quæ ignea quadam irradiatione cuncta transcendere,cuncta superare facit,cuius natura est,vt nullam secum carnalium voluptatum,quæ à pecunijs, possessionibus, aut quibuscunque alijs terrenis bonis(si tamen,quæ non beant,bona dicenda sunt) vitæque delicijs capiuntur , ardere secum patiatur,curas,& onera huius vitæ consumens. Huius inquā stellæ ductu transito *Herode* & Scribis,qui vos nullis minis absterreri,nullis blandicijs à proposito semel itinere dimouere potuerunt,in hanc nostrā Bethleemū peruenistis.

Et quid ni Tridentum Bethleem , id est domum panis appellem? An non hic à primo vestro ingressu omnem curam impendistis,vt cœlestem illū panem(in quem Ecclesiæ perduelliones lignū interfectionis miserunt,im pietatis suæ toxicon,quo gustato animæ emoriuntur)infuderunt,velut nouū è terra educatis,quo moribundos, & appropinquantes iā vsque ad portas mortis,ab interitionibus suis eripiatis:ereptos Tridentum cur comparetur Bethleem. Iere. 11. Psal. 103.

est domus sensim reparetis, reficiatis, atque sanetis? Hic enim ex horridiusculis, & subasperis di-
panis. uinæ scripturæ spicis frumentum Christi flagello disputationis diligenter excutitur
ps. 106. ventilabro ac vanno Episcopalis censuræ, ab aristis, gluma & paleis repurgatur, &
velut mola vestrarum sententiarum pondere teritur. Earundemque accurata colla-
tione veluti-cribratur, cribratum cœlesti rore spiritualis sensus, quem vobis spiri-
tus suppeditat veritatis quasi adspergitur, Decretorum verò & Canonum compositione,
eodem suggerente spiritu velut in massam eliminato omni fermento redigi-
tur, & in spiritalis formam panis effigiatur: cuius quoque spiritus igne pinsitur, pi-
stus denique in sacris sessionibus aureæ mensæ Ecclesiæ Dei superpositus, toti mun-
do spectandus & contuendus, sed ab ijs solum, qui mundi sunt, manducandus
proponitur.

Ad hanc ergo spiritualem Bethleemum quando peruenistis Patres, nolite sub-
hortatur sistere, sed defixis in cœlum oculis, stella ductrice confidenter & alacriter pergite, do-
Patres ad nec ad eum locum pertingatis, vbi suauissimus puer Iesus (quem mysticis muneri-
constan- bus honorare decreuistis) in gremio matris Ecclesiæ minimè lacer (vt in Hæretico-
tiam. rum conuenticulis) sed integer ac totus recumbit, vt vestra ibidem commonstratio-
ne & inueniatur, & spectetur ab omnibus, qui requirunt ipsum. Ipsa enim mater
Ecclesia (quam vos refertis) diuini magisterio spiritus edocta, sola nouit hunc cœ-
lestem puerum è scripturarum fascijs & integumentis euoluere, & tenebricoso mun-
do (qui nunc omni vento doctrinæ in hominum nequitia & versutia miserè circum-
actus, in tetram caliginem delatus est) iustitiæ solem inferre, vt illucescat *his, qui in
tenebris & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Non
vos ab instituto Herodis sæuitia; non Herodianæ machinationes & molimina de-
Mat. 24. terreant: *Audituri enim estis* Domino attestante *prælia, & opiniones præliorum,
videte ne turbemini* Non Scribarum malignitas remoretur, quæ solita vestra præsi-
dia (in verbo Dei reposita, scripturarum coacta, & violenta contorsione, nefaria mu-
tilatione, & corruptione fœdissima vobis hactenus (sed irrito semper conatu, eripere
tentauit. Talibus enim armis mundus pietatem oppugnat. Sed respicite in eum, qui
Io. 16. dixit: *Confidite, quia ego vici mundum.* Non Diabolum ipsum impiorum o-
mnium inhabitatorem formidetis, qui nunc tecta, nunc aperta nocendi arte desæuit:
vt hoc sacrum Oecumenicum concilium, contra omnium piorum exspectationem,
Ia. 4. quomodocunque tandem dissoluat, dissipet, ac dispergat. Sed vos *resistite Diabolo
Luc. 10. & fugiet à vobis.* Nescitis vobis dictum esse *Ecce dedi vobis potestatem calcandi
1. Pet. 4. supra serpentes, & scorpiones, & super omnem potestatem inimici, & nihil vobis
Ro. 16. nocebit.* Huic igitur *resistite fortes in fide*: & *Deus pater pacis conterat satanam
Luc. 11. sub pedibus vestris velociter.* Pergite vt cœpistis, vt Regi nouo, qui inimico illo lon-
Apoc. 14. ge fortior & potentior est, *qui vniuersa illius arma, in quibus confidebat, superue-
niens diripuit, & spolia distribuit*: qui *Rex regum est, & Dominus dominantium,*
munera vestra, veluti nouos quosdam bellicos sumtus, & necessaria impendia ad re-
ducendam & conuertendam captiuitatem Sion offeratis. Quia *Dominus miserebi-
tur Sion, quia tempus miserendi eius, quia venit tempus. Quia placuerunt vobis
ps. 124. seruis illius lapides eius, & terræ eius miserebimini. Quia Dominus ædificabit* Sion,
ps. 101. *& videbitur in gloria sua: respexit enim in orationem humilium & non spreuit
ps. 143. preces pauperum.* Ipse *docebit* & armabit *manus vestras ad prælium, & digitos
Arma spi- vestros ad bellum*: Eius gratia adhuc armamentarium tenetis, vnde talia arma ex-
ritalia Patribus sumenda. pedire potestis, quibus *omnia nequissimi illius tela tollatis,* cominus armis & inito
certamine opera non admodum difficili *extinguatis*: imo victum & prostratum
clarissimo triumpho confidenter traducatis. *Accingimini armatura Dei, indui-
mini loricam iustitiæ, & claritatis, calceati pedes in præparatione Euangelij pacis.
pugnan- In omnibus sumentes scutum fidei, & gladium salutis adsumite, & gladium spiritus,
dum cum quod est verbum Dei.* His armis Philistæos istos inuadite, Babylonios debellate. Ar-
hæreticis. cam Domini (quæ tabulas testamenti, id est doctrinam sacram, & manna, ipsa ni-
Heb. 9 mirum diuinissima sacramenta & virgam Aaron, quæ floruit, disciplinam scilicet
Ecclesiæ continet) reducite, spolia ampla ab hoste referte, ex his vasa templi noua
fabricate, & thesauros amissos instaurate: vt sic ad puerum Iesum, sinu matris
complexum properantes, ei de thesauris vestris manubias gratissimas offeratis.

Nih il

Nihil ex ablatis Ecclesiæ thesauris apud hostes, manu fortem Dauid imitati, relinquite: vt nihil desit à paruo vsque ad magnum: sed reducantur omnia simul. Imo si possibile fuerit, & ipsos hostes adducite, vt impleatur, quod futurum Isaias prophetauit, in hanc lætitiæ vocem, qua Ierusalem, (sed spiritalem) appellat, prorumpens, *Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatem Domini Sion sancti Israel, pro eo quod fuisti derelicta & odio habita, & non erat, qui pertransiret, per te. Ponam te in superbiam seculorum, gaudium in generationem & generationem. Et suges lac gentium, & mammilla Regum lactaberis, & scies, quia ego Dominus saluans te, & Redemtor tuus fortis Iacob.* Hic profecto speciosissimus triumphus fuerit: hæc pulcerrima, quæ Domino victori munera offerantur. De quibus Dauid cecinit. *Accepisti dona in hominibus: etenim non credentes inhabitare Dominum Deum,* perinde atque si dicat: qui nuper *non populus Dei, nunc populus Dei.* Et post pauca: *Linguæ canum tuorum ex inimicis ab ipso,* ab ipso nimirum, qui ex Saulis Paulos facit.

1. Reg. 30. Recuperandi ablati thesauri Ecclesiæ. Isa. 60. & Christo iterum offerendi.

Aperite thesauros vestros & proferte munera: aurum, thus, & myrrham. Aurum solidæ, sinceræ & Catholicæ doctrinæ igne examinatæ & probatæ septuplæ; thus iugis sacrificii, & Deo dignæ sacramentorum administrationis, vniuersique cultus diuini: myrrham Ecclesiasticæ disciplinæ. Non vos latet Patres in sacris scripturis vbique ferè per aurum mundissimum sapientiam & scientiam Dei significari: hinc Moyses quæcunque verbi & doctrinæ conseruationem, propositionem, sparsionem, divulgationem & propagationem significabant, ex auro mundissimo facere iussus est. Candelabrum ductile, cui lucerna verbi septiformis flamma spiritus incensa imponatur, *vt luceat omnibus, qui in domo sunt.* Emunctoria ad huius lucernæ lychnum repurgandum & producendum: *tintinnabula,* quibus vtatur Sacerdos in officio ministerij, *vt audiatur sonitus eius, quando ingreditur, & egreditur sanctuarium in conspectu Domini & non moriatur. Thuribulum,* quo bonum odorem verbi longè lateque dispergat: alijs quidem *odorem mortis in mortem,* quos eodem ligat, & vincit; *alijs* autem *odorem, vitæ in vitam,* quos illuminatos ab erroribus absoluit, & peccatis. *Arcam* denique intus, & foris deauratam; *& propitiatorium aureum, & duos de auro purissimo Cherubin;* (qui plenitudo scientiæ interpretantur) super propitiatorium se mutuo intuentes, quo mutuo adspectu veteris & noui testamenti admirabilis illa consonantia significantissimè designatur.

Psal. 10. Aurum fidei & sapientiæ. Exod. 18. Matt. 5. 2. Cor. 2.

Nec mysterio vacare credendum est, quod Dominus arcam intus & foris deauratam fieri præcepit. Est enim *sapientia* quædam præcellens intus recondita, quam Apostolus *loquitur inter perfectos* in mysterio. Est & doctrina quædam magis patens & exposita; quam *vt lac paruulis in Christo,* qui solidum cibum adhuc ferre non possunt, *subministrat.* Vtramque nostri seculi Philistæi suis cauponationibus, & adulterationibus turpissimè vitiarunt, ac totum corruperunt. Illam quidem intus reconditam suis in sacra Biblia inuectis perniciosissimis commentarijs & nocentissimis (quas vocant nomine sane perquã congruente) A postillis: hoc est impijs ad scripturas additamentis, audacia plusquam satanica turpissimè prostituerunt, profanarunt, deturparunt. Hanc verò humiliorem venenatis suis Catechismis ad necandos paruulos & rudem plebem concinnatis insecerunt, vel ob hoc digni, nisi resipiscant (id quod à Domino communibus votis ardentissimè optandum & efflagitandum fuerit) *quibus suspendatur mola asinaria in collum; & demergantur in profundum maris.* Quid igitur vobis Patres faciendum, vt nouo Regi Christo, mundum illud & obrizum & delicatum aurum offeratis? certè ante omnia illorum scoriam hæreticæ prauitatis & schismaticæ corruptionis (qua erosum, obscuratum, & obliteratum est nimis) ad purum excoctum omne stannum carnalis sensus, quod auro Ecclesiæ superinduxerunt, ex Ecclesiæ officina penitus eijcere, & eliminare vos necesse est. Id quidem facere incepistis, sed restant alia permulta: Quod est enim Catholicum dogma, quod illi non contaminarint, non conspurcarint? vt lamentari libeat cum Propheta. *Quomodo obscuratum est aurum, immutatus est color optimus; dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum.* Deinde ve-

Hæreticorum nequitia in adulteranda fidei doctrina. Matt. 18. Isa. 1. Tren. 4.

ſtra auctoritate (quam Carolus ille quintus Eccleſiæ potentiſſimum præſidium pro ſuo officio, & zelo domus Dei, quo totus inardet, fortiter tuebitur) pernicioſiſſimos aduerſariorum catechiſmos, Apoſtillas peſtilentiſſimas, aliaque venenata planè commentaria & ſcripta, quibus omnia deprauarunt, damnabitis, ſolertique prouidentia è medio ſuſtolletis. Denique eijciendi vobis erunt vbique ex eccleſijs, ſcholis & pædagogijs *Lupi, cum vulpibus, qui demoliuntur vineam Domini.* Quod ſi feceritis, tum demum Domino aurum purum putum obtuleritis. Quid enim proderit, ſi ex veſtris theſauris aurum bene eliquatum purgatumque proferatis, ſi ſcoriam, qua vix dum prolatum, idem rurſus decoloretur, in medio relinquatis?

Cant. 2.

Thus cultus diuini, & ſacramentorum adminiſtrationis puritatem renouando.

Poſt aurum verò & thus vobis offerendum erit: Thus quidem, vt ſcriptura præcepit lucidiſſimum iugis ſacrificij & ſacramentorum omnium, vniuerſique cultus diuini adminiſtrandi ſincera & perſpicua ratio, ac modus. Hoc thus eſt odor ſuauiſſimus Domino: ſine quo omne incenſum abominatio eſt illi. Ad hanc oblationem vos inuitat alia huius præclariſſimi diei feſtiuitas: nam & hodie Chriſtus à Ioanne in Iordane baptizatus eſt, & in nuptijs aquam conuertit in vinum; ad omnium ſuorum ſacramentorum inſtitutionem ſuauiſſimè præludens, & quantæ illa efficaciæ & virtutis conſequenti tempore fuerit: iam tum manifeſtans: ſacramenti enim, quod diuini ordinis vocamus efficaciam, in miniſtro Ioanne præmonſtrauit: id, quod idem probè intelligens, propter nos aiebat. *Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, ſuper quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum is eſt, qui baptizat in Spiritu Sancto.* Qui & ob id in Iordanem deſcendit, vt ſui ſanctiſſimi corporis attactu omnes aquas ad abluendas, & tollendas penitus omnes peccati maculas, redderet efficaces. *Super quem quoque apertis cœlis vox Patris audita eſt: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene conplacui, ipſum audite.* itidemque Spiritus S. in viſibili ſpecie deſcendit, vt oſtenderet communi Sanctiſſimæ Trinitatis operatione ſuum Patriſque Spiritum (qui in Eccleſia Dei oleo ſancto ſignificatur) baptizatos ſanctificare, Neopthytos confirmare, pœnitentes reſtituere, & ægrotantes alleuare, vt vel ſanctitatem conſequantur, vel ſaltem morbum lenius ferant Qui & hodie aquam conuertit in vinum, vt oſtenderet ſe quotidie eadem poteſtate, ſed ſecreta panis & vini aqua mixti naturas in ſui pretioſiſſimi corporis & ſanguinis ſubſtantiam transmutare. Qui denique hodierno die ſua diuina præſentia, & illo à ſeculis inaudito miraculo legitimas nuptias conſecrauit, & cuius ſanctiſſimæ rei in Eccleſia ſignum forent, vt olim in Adam & Eua, cum primum in paradiſo inſtituerentur, fuerunt, indicauit, videlicet inter ſe ſponſum illum cœleſtem, & Eccleſiam ſuam ſponſam arctiſſimæ, & inſolubilis vnionis. Quam & hodierno die primum omnium ſibi incredulorum hactenus diſcipulorum fide copulauit. Sic enim dicit ſcriptura. *Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius.* Et vos ſanctiſſimi Patres gloriam eius manifeſtate, pergentes (vt cœpiſtis) ſacroſanctum nouæ legis ſacerdotium, & quod æternus ille ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech Chriſtus Ieſus plenum & ſingulare ſacrificium inſtituit (quo omnia ea, quæ in veteri lege præceſſerant, conſummata ſunt, in quo ipſe ſacerdos ſimul & victima Deo Patri gratiſſima pro Eccleſia ſua, dum redeat, ſiſtitur) cum reliquis diuiniſſimis ſacramentis, noſtræ ſalutis operatorijs, alijſque religioſis ceremonijs, & ritibus Chriſtianæ pietatis inuitamentis ac ſtimulis, in ſuam dignitatem aderere, & vindicare: vniuerſumque Dei cultum in priſtinum locum ſuum, & illam primæuæ Eccleſiæ puritatem, nitorem, maieſtatem & vſum reponere: vt de vobis dicatur, quod de Dauid ſcriptum eſt. *Dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora ſua.* Quod tamen tum demum efficaciter feceritis, ſi pariter exſecrandas aduerſariorum Agendas, quibus ſolennes Eccleſiæ inuocationes, & preces, per quas ſacramenta conficiuntur, audacia pluſquam gigantæa explodere, ſuiſque commentis eorum loco ſubſtitutis abrogare conati ſunt, anathematis nota inuratis, & ex Eccleſiæ finibus quam longiſſime relegendas curetis.

Ex. 30 Leuit. 24. Iſa. 9. Matt. 3. Mar. 1. Luc. 3. Io. 1. 2.

Agitur hodie memoria inſtitutionis omnium ſacramentorum.

Io. 1.

Ephes. 5.

Io. 2.

Pſ. 109.

Cypr. l. 3. epiſt. 2.

Eccl. 47.

Myrrha reformationis diſciplinæ Eccleſiaſticæ.

Poſtremo & myrrham vos offere neceſſe eſt: vt ſine qua priora aurum & thus quamuis pretioſiſſima, fruſtra immolaueritis, Hæc autem eſt Eccleſiaſtica diſciplina, vt enim myrrha defunctorum corpora, ne tabo ac putrefactione diſſoluantur, integra cónſeruat: ita diſciplina eos, qui per doctrinam & ſacramenta vitæque puritatem

tem, carni, mundo,& peccato demortui,& Christo consepulti sunt,(ne flaccescant, & putrefiant) fidelissima & saluberrima conditura conseruat. Fateor amara est myrrha sed salutaris. Sic & *omnis disciplina*(vt testatur Apostolus) *in præsenti quidem videtur non esse gaudij,sed mœroris:postea autem fructum suauissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ.* Quid multis ? *Disciplina* S. Cypriano testante *custos est spei, retinaculum fidei, dux itineris salutaris, fomes & nutrimentum bonæ indolis, facit in Christo manere semper ,ac iugiter in Deo viuere, ad promissa cœlestia, & diuina præmia peruenire. Hanc sectari salubre est , auersari & negligere letale.* Ad quam Spiritus S. in psalmis vos non nisi horrenda interminatione, nisi quod imperat feceritis,hortatur,&impellit dicens. *Erudimini,qui iudicatis terram seruite Domino in timore & exsultate ei cum tremore: Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta : cum exarserit in breui ira eius.* vt Pastores illi habeamini,ac reuera sitis,de quibus Ieremias prophetauit dicens. *Dabo vobis pastores secundum cor meum , & pascent vos pascentes disciplina* , & Isaias Propheta *Restituam*, inquiens, *iudices tuos, vt fuerunt prius , & consiliarios tuos,sicut antiquitus:post hæc vocaberis ciuitas iusti vrbs fidelis, Sion in iudicio redimetur : & reducent eam in iustitia* : Et iterum. *Ecce in iustitia regnabit Rex, & Principes in iudicio præerunt.* Solius disciplinæ neglectu, Patres,id, quod vos ignorare non potestis,quidquid id est mali, quod Ecclesiam tam diu affligit,vexat. concutit,& discerpit, in Remp. Christianam peruasit. Idem non nisi disciplinæ restitutione.constitutioneque seria eliminabitur,ac tolletur. Fieri etiam non potest,vt dum radix morbi incurata relinquitur,morbus non paulo post cum iam curatus putatur,periculosius recrudescat,& fiant nouissima peiora prioribus. Quare tumentes vulnerum sinus, non parcente manu contrectandi sunt,nec cicatrix præpropere dum virus intus inclusum seruatur obducenda, aperiendum vulnus est, & secandum, & putredinibus amputatis medicina fortiori curandum. Quid igitur facto opus est? Multa breuibus complectar. Primatum Petri vindicate,sine quo totum corpus dissolutum & luxatum relinquetis, Iurisdictionem suam vnicuique restituite : quæ cum vnicuique illæsa non seruatur,omnis ordo dissoluitur, & confunditur. Suum vnicuique munus imponite indignos destituite & remouete vendentes, & ementes in templo,flagello ex funiculis facto eijcite. Vas per templum (intelligitis,quæ dico) ferri ne sinite : Canonicam inquisitionem,denunciationem, & accusationem manifestorum criminum, quæ Ecclesiam scandalizant ; restituite synodos , & visitationes Ecclesiarum cum pœnitentia publica (sine qua exerceri hæc cum fructu nullo modo possunt)in suum legitimum vsum reuocate : inobedientes & refractarios censura Ecclesiastica cohibete. Resipiscere nolentes ne totum corpus inficiant spirituali,quem à Christo accepistis mucrone rescindite. Denique lupos ab ouilibus , vulpes a vineis submouete , vniuersosque Schismaticos & hæreticos , qui veritati simul & vnitati resistunt exterminate,*tradentes eos Satanæ in interitum carnis,si quando Deus det illis pœnitentiam ad agnoscendam veritatem , & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem , vt tandem, spiritus eorum saluus fiat in nomine Domini.*

Hebr. 12.
S. Cyp. de habitu virginum.
ps. 2.
Ier. 3.
Isa. 1.
Isa. 32.
Cypr. ser. de Lapsis.
Mat. 7.
Cant. 2.
1. Cor. 2.
1. Cor. 5.
2. Tim. 2.

Videtis SS. PP. quam multa vobis adhuc, modo tamen Domino mundum, perfectum,& acceptabile munus offerre velitis (ob quod sanè faciendum , relictis omnibus, per varios casus, & multa pericula rerum huc contendistis) peragenda restent. Quæ tamen facilè conficietis,si stellam illam,quæ mentibus vestris semel illuxit,quæ vos huc vsq; pertraxit,&permouit,prompti&alacres porro insequamini. *Spiritus est*,enim, *qui omnia continet,omnia penetrat,ac potest.* qui certo certius in vobis erit,vobiscum manebit,nunquam vos deseret,nunquam,antequam secundum legem omnia perfeceritis,vos derelinquet. Vobis certè nequaquam in regiones vestras hinc reuerti licebit, nisi muneribus istis, quæ in vasis vestris huc detulistis rite & legitimè Domino oblatis : alioqui n enim frustra veneritis. & neque apud Deum,neque apud homines laudem aliquam promerueritis. Qui enim *perseuerauerit vsque in finem hic* solus & laude dignus , & beatus erit. Ceterum his perfectis & consummatis, tum demum adorato Domino abibitis, non ad Herodem, aut scribas eius vestra sapientia delusos, suaque ipsorum in astutia comprehensos ; *sed per aliam viam* prauis iam

Officium Patrum concilij.
Sap. 1.
Io. 14.
Constantia opus est
Mat. 10. & 24.
Qua sit redeundum.

Isa. 61. iam in directa,& asperis in vias planas vestro indefatigabili studio & inexhausto labore commutatis, singuli *in regiones* vestras læti & ouantes reuertemini: videlicet a vestris quique subditis, quos exinde suauissimo pane hic à vobis parato & confecto pascetis, reficietisque summa cum exsultatione, & tripudio excipiendi. *In die Illa* (Patres) *cantabitur canticum illud in terra Iuda: vrbs fortitudinis nostræ Sion, saluator ponetur in ea, murus, & antemurale. Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem. Vetus error abijt, seruabis pacem, pacem quia in te sperauimus*: Tum & vestri ciues de vobis ad se reuersis sic læti cantillabunt, ciues Apostolorum, & domestici Dei aduenerunt hodie portantes pacem & illuminantes patriam dare pacem Gentibus, & liberare populum Domini. *Euntes* enim *ibant & flebant mittentes semina sua: venientes autem venient cum exsultatione portantes manipulos suos*. Reddetque vobis demum ô fideles & vigilantissimi Pastores, si officio vestro Pastorali sic perfuncti fueritis, pastorum ille Pastor (cum apparuerit) immarcessibilem gloriæ coronam: vt qui hic illum in diuersorio quæsiuistis, honorastis, illustrastis, illic cum eo in cœlis perpetuum felices regnetis: Dixi.

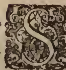
Isa. 26.

Ps. 125.

Nescio quid dici copiosius, prudentius, grauius, tempori conuenientius, in rem præsentem vtilius & efficacius in sanctissimo Patrum illo Tridentino consessu potuerit: ad eos officij sui commonendos, præsentes Turcarum minas, Hæreticorum furores bellicos conterendos, & Ecclesiæ necessitatibus succurrendum, & quid Patres vehementius inflammare ad eadem, quam ea festiuitatis tunc occurentis Epiphaniæ historia tam breuiter, neruosè clareque proposita: tempori, accommodata, cum allegorijs & sensibus mysticis tam raris, aptis, dilucidè declaratis, quibus Magorum exemplum & virtutes heroicæ velut in speculo proponebantur imitandæ: Merito fuit eodem anno typis hæc oratio vulgata: vt ante sessiones & decisiones omnes deinceps Patres illi idā istam proponerent, cuius aspectu permouerentur ad similia Deo dona mystica offerenda: Videtur autem Gropperus hac in re S. Theodorum Episcopum Ancyranum æmulatus, qui eodem die in Nyssena synodo cum peroraret, ad Patres præsentes eorundem munerum propositione & exemplo totus exarsit, ad hæreses præsentes confutandas, & omnes inflammandos ad eas anathemate fulminandas Dignus profectò Gropperus, quem 8. vel 9. annis post inuitum & reluctantem in Purpuratorum Patrum censum Paulus 4. referret: Qui etiam cum Archidiaconus esset Coloniensis quadriennio post perspecta Societatis Iesu solertia in Hæreticis conuertendis & iuuentute moribus, doctrina & pietate formanda egit, & peregit apud senatum Coloniensem, vt anno 1555. societati collegium triumCoronarum regendum traderetur: vt & ipsi trium coronarum, & munerum regiorum memores in horum imitationem & cultus Regum propagationem serio incumberent: quod grauiter hactenus Deo adspirante præstiterunt.

CAPVT LXXII.

Iaponica legatio trium Regum Romam anno 1582. circa Epiphaniam destinata: & Sinensis epiphania anni 1605 repræsentant Euangelicam: Sinensi etiam Regi nocte natiuitatis suæ Christus visus eum ad legem suam inuitauit, & ad eum ipsius præcones direxit.

Tres Reges Iaponiam Christiani legatos 4. Romam mittunt.

SVNT ista populorum orientalium loca mundi remotissima, quæ patrum, vel nostra primum ætate Christo aggregata, gesta Magorum Euangelicorum factis expresserunt, vel innouarunt. Anni sunt amplius septuaginta, cùm è Iaponia tres Christiani Principes nouam & inusitatam legationem Euangelicæ similem, ab vltimo oriente Romam adornarunt circa Epiphaniam, vt Gregorio decimo tertiò Christi in terris vicario fidei consensionem & obedientiam profiterentur. Primus eorum fuit Franciscus Rex Bungi, S. Francisco Xauerio vsus familiarissimè, is, cum ostium

fidei suis in ditionibus reseraffet, & annis 30. licet Gentilis, maximum momentum ad eius incrementum attulisset, ipse tandem aquis genitalibus lustratus, cum Protasio Arimanorum & Bartholomæo Omuræ regibus legatos Romam cum codicillis destinauit, dum ipsi bellicis expeditionibus morbo vel senio præpedirentur, quo minus Christum in Vicario Romæ coram viserent. Delecti sunt ad id munus obeundum propinqui sanguine iuuenes, Mancius à rege Bungi, nepotis sui è sorore consobrinus Fiungæ regis nepos: ac Michael tam nomine Protasij patruelis, quam Bartholomæi patrui sui: nam vtriusque designatus orator est: additis duobus è prima nobilitate adolescentibus, D. Iuliano Nacaura, & Martino Fara: stipabat singulos famulitium sat frequens è pueris honorarijs: qui anno 1582. 20. Februarij Nangasaco soluerunt, & triennij velificatione salui Lusitaniam ingressi Europam incredibili voluptate suo aduentu recrearunt. Progressi Madritum Philippum Regem Catholicum; Pisis magnum Ducem Hetruriæ conuenerunt, vtriusque munificentia excepti regiè. comitatus eorum.

Ingressis Ecclesiæ Romanæ ditiones, innumera peditum & equitum multitudo processit officij causa obuiam. Duas illis equitum turmas Pontifex ab vrbe misit, quibus septi 22. Martij sub occasum Solis, curru vndique tecto Romam ingressi porta Flaminea viaque lata ad S. Marcum, & inde ad Societatis Iesu domum peruenerunt. Increbuerat in vrbe rumor adesse reges noui & ignoti orbis, & ipsos Antipodas Romam ingressos: ideo infinita ordinum omnium multitudo conuenit, dum è curru templum adirent, & ad aram principem ritu Christiano supplices Deum venerati grates agerent, quod summis terra marique defunctos periculis benignè saluos Romam adduxisset: aderant alumni Collegij Germanici, qui choris alternis hymnum Ambrosianum & alias preces sacras summa cum legatorum animi voluptate suaui concentu decantarunt. Recepti deinde vt Pontifex Maximus præceperat, & ipsi desiderarant, Domus eiusdem professæ hospitio, nonnihil ab itineris laboribus respirarunt. Postera die summo diluculo tota vrbe populus frequens & ludibundus equis & curribus concursare, loca priuata publicaque plausibus personare, Cardinales in Vaticanum ad summum antistitem festinare. Legati verò curru magnifico ad Flamineam deuecti portam, inde Vaticanum petierunt: sed vt SS. Trium Regum speciem clarius exprimerent, accidit, vt vnus è quatuor febri correptus abesse cogeretur, adeoque tres tantum trium Principum legati comparuerunt: vestis eis versicolor erat, opere Phrygro-elaborata, ad læuam breui machæra, ad dexteram Arabico pugione cincti: reliquus cultus Iaponicus, elegans, nec hactenus Romæ visus: neque enim post vrbem conditam similis ex vltimo oriente siue Romanos Imperatores siue Pontifices adierat legatio: deducti magnificentissimo apparatu à porta flaminea ad mausolæum Augusti, inde ad marmoream suem & fornicem B. Apollinaris ac pontem Elium, processerunt: dumque arcem præterirent; bellicis tormentis omnia vicina reboant: aer etiam collectis nubibus, tonitruis respondet, & suo fragore triumphum auget. Ad plateam Vaticanam delatis occurrit Italicum præsidium, & Heluetia cohors, omnia bombardis, tubis, & tympanis resonant: atque ita regiam aulam attigerunt, in quam more ceterorum Regum legatorum admissos Gregorius tertius decimus, iam morti vicinus vt vidit, & arctè complexus est singulos, præ gaudio cœpit cum multis alijs illacrymari, quod tantos fidei progressus in Iapone, Regumque propinquos & oratores adspiceret: admissis tribus ad Regum subsellia quid gestum sit, ita narrant acta publica. *Sedente Gregorio 13. Pontifice Maximo in aula Regibus admittendis, eorumque legationibus destinata, die 23. Martij 1585. matutinis horis in amplissimo S. R. C. Cardinalium consessu & magna Principum & antistitum frequentia, summo omnium ordinum studio & celeberrimo comitatu introducti Regum Iaponiorum legati duo Mancius & Michael (qui idem Principis Omuræ) & è legationis eiusdem Comitibus Iaponijs præcipuæ nobilitatis item duobus alter Martinus nomine: nam alter Iulianus graui morbo implicitus tenebatur) post solennem summi Pontificis adorationem, & beatorum pedum oscula, ab eodem eximia cum significatione beneuolentiæ & caritatis excepti, in locum à designatore præstitum magna cum modestia secesserunt.* Post hæc allatæ ab ijs Regum literæ ex Iaponico in Italicum sermonem atque in Latinum deinde

aduentus Romam.

ingressus.

pietas.

hospitium.

plausus Romanorum.

adeunt Vaticanum tres eorum.

vestitus.

occursus.

Pontifex complexus eos illacrymatur.

osculantur ei pedes.

con-

conuersæ publicè recitantur. Franscisci Bungi Regis epistola hæc inter reliqua continebat. *Dominus Rector cœli & terræ dignatus est ante an. amplius 40. & 30. destinare in hæc Iaponis regna Patres è societati Iesu, quorum salutari ac diuina semente nonnihil in meum quoque Dei benignitate cecidit pectus. Quod tam insigne beneficium, aliaque multa, o sanctissime totius Christiani populi parens, vestræ potissimum precationi meritisque accepta equidem refero: ac proinde nisi me bella, senium, & affecta valetudo impedirent, conferrem ipse me ad visenda ac veneranda sacratissima isthæc loca, ac simul obedientiam exhibens pedes V. Sanctitatis post pia ipsorum oscula capiti meo super imponerem, & sanctissima vestra manu pectus meum signo crucis muniendum curarem &c.* Subdit de legato suo Mancio: literas verò exarauit vndecimo Ianuarij, quo Melchioris Indiæ Regis obitum ecclesia Coloniensis festiuè peragit. Biduo post Epiphaniam suas scripserat Protasius Rex Arimanorum, ante biennium baptismo initiatus. Denique & Bartholomæus Omuræ Princeps primus è Iaponiæ Principibus baptismo tinctus suas 27. Ianuarij dederat Michaeli fratris filio perferendas: quibus omnibus publicè lectis, Gaspar Gonsaluus è Societate Iesu Lusitanus tam Regum, quam Legatorum nomine disertam habuit orationem; qua probauit hactenus similem Romæ nunquam visam legationem: sic enim inter cetera ait. *Quantis enim gaudijs Ecclesiam vniuersam, quantis populum Romanum exsultare par est, cum hodierna die videat nobilissimorum principum Legatos ex Iaponensium Insulis, hoc est ex vltimis omnium terrarum finibus religionis ergo, quod nullis ante seculis auditum est, tibi ad pedes accidere, & bellicosissimos Reges fidei armis & Euangelij prædicatione perdomitos, ad tuam, hoc est, Christi ditionem accedere, & quod ipsi per se non possunt, tantis locorum spatijs disiuncti per hos sibi amore & sanguine coniunctissimos, obedientiam tibi ac fidem polliceri. Ego verò rei tantæ magnitudinem mecum ipse reputans, nihil censeo summo religionis antistiti iucundius, nihil huic ordini præclarius, nihil Ecclesiæ vniuersæ ac populo Romano accidere potuisse gloriosius.*

Oratio Gasparis Gonsalui ad Pontificem.

Probat nullam huic similem vnquã Romæ legationem fuisse.

Præfert deinde hanc legationem ei, quæ Augusto ab Indis olim missa est hoc modo. *Erat illa quidem ex remotissimis terrarum oris: at hæc quanto ex remotioribus? cum longissimo primum tempore ex Iapone ad Sinarum portus, inde ad auream Chersonesum, mox in Indiam veniendum fuerit: vt ex India tandem in Lusitaniam nauigari, ex Lusitania vero Hispania quam longa est, peragrata, toto triennio partim in itinere, partim in nauigatione posito: vt Romam vltimo ad Gregorium Pontificem Maximum posset peruenire. Amicitiam à Romanis Indi vt socij flagitabant, non obedientiam offerebant; fœdus ab Imperatore quasi pares, non tanquam à superiore viuendi leges postulabant. At nos hodierna die Romæ in hoc ipso orbis terrarum theatro amplissimo quid videmus? hos nimirum summo loco natos, ac regiæ familiæ iuuenes Gregorio Pontifici Maximo ante pedes procumbere, ac suorum Regum nomine non amicitiam petere vt pares, quamuis amorem sibi vt filij polliceantur, sed obedientiam offerre vt subditos, & qui externorum hostium armis ex omni hominum memoria, quod ego quidem sciam, nullam de se vnquam victoriam concesserunt, illi in suis hodie regionibus victricia Christi signa Gregorio duce explicata intuentes, inuictissimus se armis Romanæ fidei hoc est Christianæ ac Catholicæ superatos esse libentissimè confitentur, quod eam victoriam non minus salutarem fore putent, quam terrarum orbis vniuersus Ecclesiæ iucundam, tibi vero Beatissime Pater, cuius auspicijs Deo bene iuuante parta est, existiment esse gloriosam.*

Itineris eorum ratio & longitudo.

Finis & scopus.

Inuicti hactenus Iapones.

Vltro se Pontifici submittunt.

Præfert postea hanc etiam legationi Britannicæ tempore Gregorij M. missæ ob vaticinia Dauidis, Isaiæ & Tobiæ iam impleta: & sarta damna Ecclesiæ per hæresin illata: *Sed quantum, ait, illo Pontifice gloriæ vnius insulæ accessione acquisiuisse videbatur, tantum suis ornamentis illius postea defectione detractum esse mœrebat: sed ecce tibi alterius Gregorij diligentia ac felicitate summæ vnius insulæ loco, insula altera, imo verò insulæ plures ac regna & toto à nobis orbe, toto mari diuisæ gentes magno numero ad Ecclesiam accesserunt, vt præterito illo damno, quod sanè fuit maximum, non minore fortasse lucro, spe verò etiam maiore cumulatissimè compensato, pristinum animi mœrorem nouo gaudio & incredibili Ecclesiæ totius iucunditate leuare liceat. Quam mihi Ecclesiæ communem publicamque lætitiam*

Impletis vaticiniis prophetcis.

iam

*iam multis ante seculis præuisam, multo etiam iucundiorem suis carminibus diui-
ni vates facere videntur: videor enim mihi hodierna die regium Prophetam di-
uinum illud carmen Ecclesiæ nomine ad citharam concinentem audire. Populus,
quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi: quid illud Isaiæ va-
ticinium? Gentem quam nesciebas vocabis, gentes quæ te non nouerunt, ad te cur-
rent propter Deum tuum. Quare vt eo redeat oratio: habes in conspectu tuo Pa-* Legato-
ter beatissime regios hos iuuenes, qui suorum ad te Regum, quibus sunt sanguine & rum splen-
amore coniunctissimi mandata deferunt, quorum siue nobilitatem generis, siue reli- dor.
*gionis studium, siue in Romanam sedem obseruantiam longissima peregrinatione com-
probatam spectare velis, dignos benedictione tua, dignos in hac ætate omnium ad-
miratione iudicabis, qui maria, regna, nationes, & quantum ferè aquarum ac
terræ globus terræ complectitur, ab extremis eius finibus emensi, Romam vsque ad
hanc Christianæ fidei arcem, Ecclesiæ munimentum, religionis præsidium,
penetrarunt. Nunc bene collocatos labores suos, nunc susceptas itineris & nauigatio-* studium &
tionis molestias iucundas esse putant: sed hunc suorum laborum ac peregrinationis votum.
*tam iucundum ac suauem fructum tum demum arbitrantur fore plenissimum, si Re-
gum illorum obedientiam, à quibus tanto interuallo ad te missi sunt, si promtum pa-
ratumque animum, si testatam literis fidem, paterno ipse animo ac benigno susci-
pias: quod sanè vt facias, tum morum ac naturæ tuæ bonitas singularis, tum Re-
gum illorum religio & præclara in fidem Christianam merita, non postulare modo,* Regis
sed quodammodo videntur etiam flagitare. Franciscus enim Rex in Iapone po- Francisci
tens, atque inter primos illarum regionum iure numerandus, nuper ille quidem Bungi ze-
fide suscepta baptismo expiatus est, sed multis ante annis Christianam religionem ac lus fidei.
*fidem tum primum in sua prouincia iacentem ac teneram vsque adeo fouit, vt
quidquid in religionis negotio in Iapone perfectum est, illius industriæ ac fauori
secundum Deum acceptum referamus. Ille Franciscum Xauerium præclara san-
ctitate virum ex eorum numero, qui nunimæ Societatis nostræ cum Ignatio Loiola
fundamenta posuerunt, cum primus omnium ad illas Insulas appulisset, humanis-
simè complexus, liberè in suo regno Christianam fidem prædicare voluit. Ille aditus
nostris tutos ad proximas prouincias patefecit, ille vicinorum Regum amicitiam
ac fauorem literis ac nuncijs conciliauit, Ille in maximis suis periculis, inter gra-* Constan-
uissimas bellorum tempestates ac fluctus, vt nostri salui ac securi esse possent dili- tia in ad-
gentissimè curauit. Quid aliud tam amico Regi tot beneficijs susceptus religione uersis
*ac fide ipsius potissimum fauore propagata, quam religionem ipsam ac fidem nostri
optarent? Dilata res est diutius, quam vellemus, sed ita tandem singulari Dei
optimi Maximi beneficio omnium vota consecuta est, vt quantum optimo Regi de-
trimenti mora illa potuit attulisse, tantum hodie incredibili fidei feruore recupe-
rasse videatur. Dici non potest quanto religionis studio inflammeatur, quantò
propagandæ fidei amore ferueat, tui verò videndi Pater beatissime ac sanctissimos
pedes osculandi quanto desiderio flagrarit, vel hoc vno potest intelligi, quod cum
ipse grauissimis regni curis, ætate etiam impediretur, hunc Mancium, quem vi-* desideri-
des, ad hoc sibi genus officij vicarium substituerit, quem vnum nobilitate pri- um pium.
*mum, Fiungæ Regis nepotem ac sibi multis de causis coniunctissimum, in suo regno
habere videbatur, per eum verò id postulat ardentissimè, vt obedientiæ & ob-
seruantiæ in te suæ testificatione suscepta, inter Ecclesiæ Catholicæ, atque huius
beatissimæ sedis filios numerari possit. Idem verò etiam contendit Protasius
Rex Arimanensis, iuuenis lectissimus, huius Michaëlis quem ad te hac de cau-
sa misit patruelis frater; idem Bartholomæus Omuræ Princeps, Arimensis Regis* Bartholo-
ac Michaëlis eiusdem patruus carissimus. Hic est ille Bartholomæus, qui Prin- mæi feruor
*cipum omnium primus fidem Christianam in Iapone cum Baptismo suscepit tanto
animi feruore ac studio, vt deiectis vbique idolorum statuis, eiecta ex suis vrbibus su-* Idola de-
perstitione, multis ob eam causam periculis aditis, toto ferè principatu ac ditione struendi.
*expulsus, non solum a suscepta religione non discesserit, sed incredibili animi for-
titudine, & præsentissimo Dei numine recuperata ditione, multo etiam*

ſeduxerit: nemo illos Iaponiorum, omnes fratrum numero habent. Senatus hodie populique Romani tribuni ſalutaturi eos & aduentum ijs gratulaturi dicuntur, quod alijs Regum legatis nunquam factum audiui: nec immerito. Poſt conditum enim orbem & natos homines nulla fuit legatio, quæ ſtudio religionis aut imperij Romani admiratione permota ex tam longinquis & remotis gentibus ad vllum Pontificem aut Imperatorem vnquam venerit: à Domino factum eſt iſtud, qui lumen & mortalium ſalus vſque ad extremum terræ. [Senatus ipſe viſit.] Diffluebat gaudijs Pontifex, quibus impar iam 83. natus annos decimo Aprilis corpore ſolutus eſt: is nuncius dolore maximo legatos compleuit: ſed poſt dies 14. electus Sixtus quintus eos humanitate ſua exhilarauit. equites eos creauit, & per ſacrum celebre ad officia iuſſit admitti, at ſub priuatum cœleſti pauit epulo, dona abiturientibus & literas ad Iaponios Reges dedit: ac poſtulatis duobus, de Epiſcopo Iaponijs dando & ſupplemento Patrum mittendo libenter annuit; ſeptemdecim ſociorum Ieſu cum ijs deſignatis; Addidit munificentiſſimus Pontifex ad quatuor aureorum millium redditus Gregorii, duo millia, perpetuoſque fecit ex temporarijs. [mortuo Gregorio ſuccedit Sixtus 5.] [annuit eorum poſtulatis] [auget redditus ſeminariorum.] Horum qui Romæ tunc omnia coram inſpexit, Thomas Bozius de ſignis eccleſiæ ſic meminit. *Vidimus nos ipſi anno ſuperiore magna noſtra lætitia legatos illinc (ex Iaponia) miſſos Romam à Franciſco Bungi Rege potentiſſimo, & à Rege Fiungæ Mancium, a Protaſio Rege Arimæ & Bartholomæo Rege Omuræ Michaëlem, qui nomine illorum Regum Pontifici Romano obedientiam præſtarent; maxima vero in illis locis quotidie Chriſtiana religio per Catholicos incrementa capit, pluriniique Principes & innumera hominum multitudo Eccleſiæ Chriſtianæ in dies ſingulos aggregatur, eam ob rem Romanus Pontifex tria ſeminaria inſtituit, in diuerſis inſulæ locis, & annuos ſex mille aureos ad iuuenes Chriſtiana diſciplina informandos attribui iuſſit. Atque hoc anno, qui eſt millesimus quingenteſimus octuageſimus octauus Sixtus quintus primũ Bungo Epiſcopum dedit.* [te. 3. l. 4. c. 2. circa finem.]

[collatio munus legationis cum Euangelica.] Hi ſunt fructus gratiſſimi gentium orbis ſemotiſſimarum, quos orituros tres SS. Reges ſua propria peregrinatione & legatione tredecim dierũ in flore figurarunt & promiſerunt: quando iam extremi orientis Reges ſponte non ſtella duce per ſanguine iunctos triennij itinere, non per trecentas ſed ſeptem leucarũ millia ad Vicarium Chriſti viſendum properarunt, eique obedientiam præſtiterunt iactati ſimilibus ipſi Gentilium, & quorundam etiam ſubditorum perſecutionibus & bellis; vt coacti interdũ ſint exſulare, ne quis miretur ſanctos tres Reges ab idololatris ſubditis fuiſſe trucidatos. Legati vero duplici in reditu perſuncti grauiſſimo naufragij periculo, & ope diuina ſuperato Goanum anno 1587. quarto calendas Iunij feliciter portum ſubierunt. [reditus pericula.] Iam ne diſſimiles iſti legati tribus Regibus eſſent, quam verbo & exemplo profuerint Indis, ab ijs præcipuo honore culti ſic inſpector omnium Valignanus Goa perſcribit, autor ipſe totius legationis *Prorex lætitiam ex felici illorum reditu conceptam pluribus amoris beneuolentiæque argumentis oſtendit: nam duorum millium aureorum ſummam à Moſambici portus præfecto mutuo acceptam redimi iuſſit, ſingulos ac Arabia adductum equum donauit, ducentos præterea aureos in ſingulos menſes in ſumtuum ſubſidium adſignauit. Omnes vrbis potentiores nobilioresque ciues ad eos ſalutandi cauſa gregatim confluxerunt, ac omnium de ſe conceptæ exſpectationi tam cumulatè ſatisfecerunt, vt diuino impulſu legationem iſtam fuiſſe ſuſceptam liquido appareret. Summi Pontificis in commiſſas paſtorali curæ ſuæ oues ſolicitũ caritatem, Principumque Chriſtianorum magnanimitatem nunquã prædicare deſinunt, propenſum in omnia ea, quæ ad Chriſtianam fidem ſpectant affectum, vbique produnt, ac in omni virtutum genere & feruenti deſiderio, vt eorum opera & exemplo Iaponia Euangelicam veritatem arripiat, adeo confirmati ſunt, vt ingenuè fatear maiorem me, quam oratione prodere poſſem, ex eorum præſentia conſolationem cepiſſe. Neque vlla ratione addubitandum exiſtimo, quin talem per vniuerſam Iaponiam admirationem ipſorum reditus erit excitaturus, quem olim in Europa eorundem aduentus peperit.* [Goanus plauſus.] [oratorum feruor.] Nec fefellit euentus: non niſi 21. Iulij anno 1590. Nangaſacum redierunt: quo plauſu fructuque narrat literis ſuis vnus eorum Michaël. *Omnes ab vniuerſa Chriſtianitate maximè verò à matribus noſtris & amicis ea exſultatione & plauſu excepti, quem literis non*

Iapones ob eorum reditum lætitia.

non explicem, ita vt ipsi Ethnici gratulabundi nos complecterentur, stupescentibus & attonitis hoc nostro felici appulsu pene omnibus. Et alijs literis emolumenta refert narrationis mirabilium & eximiarum rerum, quas Romæ & alibi in Europa vidit & manibus attigit. *Nam hac commemoratione, ait, tam Christiani, quam Ethnici reficiuntur, & recreantur plurimum, fidemque dictis adhibent,*

fructus multiplex.

animo firmius impressis ijs, quæ hactenus ex ore Patrum hauserant, non ignari nos, qui eiusdem patriæ sumus, non narraturos, quæ Iaponicis præcellant, nisi reuera meliora & magnificentiora essent, eandem fidem habent narrationi de Deo rebusque ecclesiasticis, quos etiam sermones gustant auidius, confirmari plurimum oculorum nostrorum testimonio.

adeunt Imperatorem summum.

Adierunt deinde Iaponiæ summum Imperatorem: excepti regiè, & mirificè is musicis instrumentis & concentu harmonico, quem in Europa didicerant, recreatus, nihil non egit promissis officijs & dignitatibus amplissimis, vt eos apud se posset familiares retinere: sed ipsi spretis omnibus alia versabant animo: nam cum Regi Protasio Arimanorum, & Mancio Omurano, qui

exsequuntur iussa Pontificis.

Bartholomæo parenti mortuo successerat, defuncto iam Bungensi Rege crucem auream viuifici ligni reliquijs ornatam, ensem & galerum munera Sixti Quinti ritu solenni obtulissent, omnes quatuor spretis amicorum & parentum blanditijs, rebus omnibus humanis valere iussis, tunc cum imminere turbo persecutionis videretur, ingressi tirocinium Societatis Iesu festo S. Iacobi anni 1591. se totos Deo consecrarunt: hanc constantiam & consilij talis ineundi inuitamenta sic Ludouicus

ambiunt Societatē Iesu.

Froës eodem tempore perscripsit. *Cœperunt ergo magno studio & submissione animi obtestari P. Visitatiorem, vt ipsis aditum daret ad Societatem, quæ res magnum gaudium & consolationem omnibus attulit: nam cum hoc tempore in summo discrimine omnia versarentur; & maiores indies calamitates impenderent, cognati quoque eorum tam essent copiosi & potentes, vt nihil illis deesse potuerit, admiranda Dei prouidentia apparuit, vt hoc eorum proposito, & maxime in Domino Michaele, & D. Mancio, qui nullis conatibus matrum, etsi infestissimarum, passi sunt se à diuino consilio absterreri: quin & Mantius fratri suo Iusto iuueni 18. annorum autor fuit, vt eandem viam ingrederetur: exemplo enim eius ita commotus fuit, vt non multo post, expugnatis omnibus difficultatibus & maternis minis Mantiū*

spretis regnis.

sequeretur, libere respondens suis, se passurum potius, vt in mille frusta dilaceretur, quam vt voto suo non faciat satis. Et D. Michael, cum gratias ageret D. Protasio, affirmauit, se potius ingressurum Societatem, quam suscepturum quoduis regnum, vel dominium quantumcunque magnum, vt est Arimense, si offerretur: omnes autem quatuor dictitabant, neque saluti animarum suarum conuenire, si ingrati essent Domino Deo, & non se pro summo beneficio (quod ex omni Iaponia soli ipsi delecti essent ad spectandas res tantas in Europa, tantosque honores vbique recipiendos) totos vicissim Deo offerrent, atque hoc ipso facto omnibus testimonium relinquerent, quanta vidissent. Denique postquam dies aliquot exercitijs spiritualibus aedissent,

eam ingrediuntur

& facti sui rationes expendissent, Amacusam P. Visitator eos duxit & ad vigesimum quintum diem Iulij anni millesimi quinquagentesimi nonagesimi primi in S. Iacobi festo in Societatum sunt recepti, sicut & octauo post die Mantij frater Iustus. omnes autem nunc tale præbent de se virtutis exemplum & specimen, vt non dubitemus eos aptissima fore instrumenta ad conuersionem Iaponiæ. Hæc ille. Illata fuerat per eosdem in Iaponiam typographia maximo compendio fidei propa-

seminariorum emolumenta.

gandæ, editis statim elementis fidei Iaponicè: creuit etiam in seminarijs alumnorum numerus, vt sexcenta capita censerentur educati omnes ad messem Euangelicam, sparsique per omnia regna Catechistarum nomine, vel sacris etiam initiati ordinibus breui fidelium auxerunt numerum. Successere persecutiones atrocissimæ: quibus aliquot nobilissimorum Martyrum millia tam gloriosè triumpharunt; vt seculis mul-

Martyrum secuta multitudo.

tis vix vlla Christiani orbis prouincia vel regnum tam immanes, diuturnas, continuasque legatur sustinuisse, pari constantia tot pugilum omnis ætatis, ordinis sexus & conditionis: variorum etiam è S. Dominici, Francisci, Augustini disciplina religiosorum in grauissimis & hactenus inusitatis tormentis, (in quibus sola

Societas

Societas nostra centuriam Deo consecrauit,& in hac vnum ex quatuor legatis Romam missis P. Iulianum Nacauram; qui cum 42. annos in vinea Iaponica suis popularibus conuertendis assiduam operam impendisset,multis millibus aquis genitalibus ablutis, demum anno1633.comprehensus & frustra promissis vel blanditijs oppugnatus,maximo delibutus gaudio se legatum olim Romam missum professus, velut cum triumpho perrexit ad supplicium & quatriduo pedibus suspensus & in arentem scrobem prono capite infossus,ipsoS. Vrsulæ festo cœleste capitolium laureatus intrauit:quem Iacobus Mesquita genere nobilis,origineLusitanus,rector quondã Nangasacensis & interpres legatorum Romæ & in Europa,(qui etiam Regum Iaponum & oratorum nomine iurarat obedientiam sedi Apostolicæ) præcesserat,anno 1614.martyrio coronatus. Fortunata legatio,gemina sanctorum Regum, ipsis non minus Regibus mittentibus, quam Legatis & Iaponiæ toti fructuosa,Sedi Apostolicæ gloriosa:quæ tum in flore & primitijs,promisit eam, quam postea reipsa messem vberrimam attulit Ecclesiæ,tot trophæis clarissimorum athletarum constitutis, qui cum primis Ecclesiæ nascentis pugilibus possint comparari:hic velut in imagine Iapones legationem Magorum Euangelicorum;eorumque post reditum vitam Apostolicam & martyrij palmas in se suisque popularibus expresserunt. Nunc è Iaponia regnum vicinum Sinense visamus,& Epiphaniam circa initium huius seculi celebrẽ ibidem institutam contemplemur : nam dum Legati Iapones Romam contenderent:quod frustra tentarat ante mortem S.Xauerius, tres post eam è Societate nostra circa 1583.penetrarunt in Sinam , ac Astrologiæ ceterarumque Mathematicarum scientiarum peritia,velut hamo nouoque sidere ,sciendi cœlorum reuolutiones , & stellarum motus cupidos , ad Christi mysteria discenda pertraxerunt : insignis fuit trium è sanguine regio procerum ipso festo Epiphaniæ Dominicæ anno 1605. ad Christi fidem accessio : qui nominibus etiam Magorum Euangelicorum insigniti voluerunt , & suo exemplo compluribus sanguine propinquis feminis eandem mentem iniecerunt : rem gestam altius placet ex Trigautij monumentis recitare.

[Margin notes: in quibus vnus fuit legatorum. — eorumque interpres. — colatio fructus huius & Euangelicæ legationis. — ingressus in Sinam. — Trigautij l. 5. Sin. hist c. 4.]

His prosperis rei Christianæ principijs superuenit P. Emmanuel, qui ex ea sede Australia domicilia nostrorum tria moderabatur,& vna cum socijs P. Ioanne ac patre nostro Paschali qui non ita multo post Societatem ingressus est,hanc vineam excolere solito accuratius inceperunt.Cessit primus labor ita feliciter,vt anno insequenti supra secularem quinto Neophytorum numerus in duplum excreuerit,& iam ducentos excedebant, in quibus etiam literati nonnulli ac regij propinqui numerati sunt. Ex his regijs hominibus primus in nostrorum familiaritatem incidit,admiteute socero suo Paulo Baccalaureo Neophyto,is per otium rei Christianæ mysterijs imbutus, eo die baptizatus est,quo Hispanienses Ecclesiæ exspectationis partus festiuitatem celebrant. Iosephus appellatus est,& primus è sanguine regio Regis regnum Christi apud Sinas venerator. Hunc frater minor ætate secutus est,statuitque in eandem cum Iosepho fratre religionem conspirare : nostri verò baptismum eius differendum esse arbitrati sunt in diem Epiphaniæ sacrum,narrantes eo ipso die Regulos tres è remotis regionibus ad venerandum Iesum puellulum recens natum aduenisse;cui res lationi ita respondit:si hi tres fuerunt,efficiam vt simus quatuor;nominabatigitur alium fratrem minorem,& consobrinum suum;filiolum verò,quem secum adduxerat, P. Emmanueli tradidit,vt eum pro suo haberet,& rogauit,vti eodem nomine puellulus, Emmanuel videlicet,vocaretur, quod etiam factum est , eaque appellatio à puero vsurpata, Ethnicis etiam propinquis in vsu erat; tres verò reliqui adulti in eum diem fidei capitibus imbuti , solenni apparatu sunt baptizati,& trium Regum nominibus nuncupati,Melchior primus , alter Gaspar, tertius Baltasar appellatus. Horum exemplum deinde secuti sunt Iosephi vxor , & alij vtriusque sexus propinqui : hi matrem habebant viduam & vetulam : eam domi suæ frater noster ita instruxit, vt tamen ne arctam solitudinem mulierum violaret , minimè vide-

[Margin notes: primus è regio sanguine conuertitur. — sequitur cum fratre adducto filiolo. — quem Emmanuelem dici optat. — a fratre alio & consobrino hi Regum nomina sumunt.]

mater ac-cedit.

videretur: nam ex aduerso portæ cuiusdam tapete interiecto colloquebantur, & quidem Catechista noster vnam se instruere arbitrabatur, sed cum baptismo destinatus dies aduenit, sex omnino prodierunt, filia cum nepote, & aliæ quatuor earum pedissequæ: hæ omnes de auditis interrogatæ, ita aptè responderunt, vt nihil opus fuerit baptismum vltra differre: tantus porro fuit earum feruor, vt nullum ritum (nam ferè à contactu abhorrent) nullam vnctionem exhorruerint, expleto Baptismo. Felix mater tribus donata regijs filijs Catholicis, filia, nepote & pedissequis: & illa ter beata Epiphania, qua memoria trium Regum eorumque gestis instauratis: filij tres matrem, à qua vitam mortalem acceperant, exemplo monitisque vita donarunt immortali & diuina, quos omnes secuta propediem est multorum nobilium conuersio, vt hoc ipso tempore Regis Sinarum soror, vxor, & filius heres Christi fidem publicè profiteantur.

cum filia & pedissequis.

Rex Sinarũ Christi nati tempore Monarcha potentissimus.

par Augusto & Parthorum Regi.

Longè admirabilius est, quod iam referam, & diuinum fauorem Sinensi regno momento natiuitatis Christi, (dum stella Magos Euangelicos ad incunabula nati pueri duceret) exhibitum præ alijs mundi regnis, declarat euidenter: nam cum post Romanorum & Parthorum monarchiam Rex Sinarum ea tempestate potentissimus orbis dominator censeri posset, (cui tunc etiam confinia modo regna longo post tempore defectione Ducum & populorum auulsa, Tunchinense & Cocincinense parebant) ideo diuina maiestas, sicut Parthorum vectigales Reges & Indorum per stellam, Augustum verò Romæ Deiparæ cum filio recens nato adspectu in sole permouit ad cœlestis Regis ortum adorandum: sic ipse Christus putatur Sinarum Regi visus, aduentum suum indicasse: Nec commentitia res hæc censeri debet, quam annales Sinenses complexi monumentis disertè narrant: & ex ijs Alexander de Rhodes Aueniouensis ex ijs transcripsit, in Tunchinensi regno, cum ibi degeret; & multa Gentilium millia conuerteret: sic enim ait. *Vixerant absque idolis vllis vsque ad Christi Domini tempora Sinæ omnes, atque adeo Tunchinenses, qui vnico tunc Regi suberant, sed innumeris tamen turpissimorum errorum laqueis implicati. Quorum sicut & gentium ceterarum omnium miseratus benignissimus Dominus, eodem ipso tempore, quo vera lux Christus, illuxit terris, sicuti ab oriente tres Magos nouæ ad se stellæ adspectu aduocauit, & in Occidente Cæsari Augusto sole toto amictus apparuit in sinu virginis matris, sic etiam Sinarum Regi Han min ibi visus est humana maior specie vir, vt ferunt annales illorum temporum à Sinis ipsis conscripti, & præcepit, vt è magni occidentis partibus legem exquireret, vbi recens orta esset è cælo lux in totius orbis salutem. Eo spectaculo Rex territus, magnates ilico conuocat, exponit nocturna visa, deque ipsorum consilio solemnem ad Occidentis plagas legationem decernit, Legatoque mandat, vt in longinquas has terras impigrè properet, atque ibi veræ illius ac nouæ legis præcepta sedulo exquirat, ac postmodum in patriam exportet. Paruit legatus Regi, magnoque comitatu terrestre iter Occidentem versus instituit; nondum enim nauigandi artem callebant, sed postea molesta longitudine viæ perterritus, & occurrentium difficultatum labore defatigatus, concipere cœpit animo & cogitare de reditu ad suos; cum enim post 8. circiter mensium iter in Indiam tandem peruenisset, minimamque adhuc sibi imperatæ viæ partem confecisset, in terras vlteriores progredi planè renuit. Aperuitque statim Indis illis causam tantæ peregrinationis, exquirens ab ijs, num aliquam ipsi haberent legem, quam Regi Sinarum nouarum huiusmodi rerum cupido deferret, molestum sibi videlicet esse & intolerabile tot adhuc terras, quæ vsque ad Occidentem vltimum supererant peragrare, nimirum pudendo improbissimi legati crimine maxima quædam & saluberrima interuersa res est.*

lib. 2. Tunchinensis hist. c. 17. f. 48.

Christus augusta specie visus dicto natiuitatis suæ.

iussit vt ex Occidente legem salutarem peteret.

mittit eo legatum.

is tædio itineris vlterioris.

a Brachmanibus Indis acceptas fabulas idololatricas attulit.

Narrat deinde quomodo Brachmanarum opera liber illi Theccæ, quem Buddam seu sapientem vocant, fabulis anilibus de idolis colendis oblatus sit: quem redux Regi tradidit, comminiscens eum se superatis immensis oceani tractibus ab extremis occidentis oris attulisse, quam Rex, vt legem à Deo latam, amplexus, venenum haustum regno erectis vbique delubris idolorum propinauit. Sapientiores Euangelici Magi, perruptis omnium viarum impedimentis ipsimet adito occidente legem à Christo traditam orbi consignarunt. Videtur autem Christus ipse viri specie se Regijs oculis obiecisse: vt Sinensis gens sapientiæ legibus expolita nouum sciret ortum

orbi

orbi legis latorem, qui luce veritatis eorum errores depelleret & Dux ipse viæ cœlestis ad salutem & vitam æternam aditum patefaceret: Eadem specie Matthæo Riccio visus est per quietem, cùm tristis & omni humano solatio destitutus in regiam Dei fretus ope contenderet: sic enim Trigautius narrato casu, quod Iudicis decreto domo pulsus, quo se verteret, ignoraret, de ipso subdit. *Totum vnum diem cogitabundus, quid faceret, absumserat, qua in cogitatione fatigatus obdormiuit. In eo sopore videre sibi visus est hominē ignotum, à quo hæc audire sibi videbatur. Itane tu hoc regno vagaris eo animo, vt antiquam religionem extrudas, nouam intrudas? P. Matthæus, qui vt mox hunc animum suum primis initijs occultabat, respondit, aut te dæmonem esse, aut Deum oportet, cui hæc, quæ nemini dico comperta sunt. Minimè sum dæmon, verum Deus: P. verò Matthæus, velut, qui eum repererat, quem quærebat, ad eius pedes corruit, & lamentabundus in hæc verba prorupit: si hoc Domine mi votum nosti, quid est, cur adiutricem tantis rebus manum non exporrigis? & his dictis ad illius pedes prostratus, lacrymis acrius, quem verbis loquebatur, tum Dominus eum solatus: dixit: ego in vtraque tibi regia vrbe propitius ero. Prope totidem verbis, quibus olim B. parenti nostro Ignatio auxiliarem Dominus Romæ promisit manum. Deinde sibi visus est in vrbem regiam liberè ac tuto ingredi nullo prohibente. Excusso somno lacrymis nondum exsiccatis, socio, qui æque prope mæstus erat, vt eum solaretur, visa narrauit. Visum enim illi somnium illud aliquid habuisse diuini: & sanè per omnia prædictioni respondit euentus: nam cum annis proximè insequentibus Pequino quoque re infecta rediisset, in ea Nanquinensis vrbis parte exscendit, quam sibi in somno se vidisse meminerat, & in ea vrbe ita libere sedem fixit, vt inter clarissima prodigia res referri posse videatur.* Eadem felicitate Pequinensem erexit sedem. Fixis iam in duabus vrbibus regijs domibus, inde, in totum regnum facili negotio Societatas se diffudit, Christo conatus suorum secundante: vt iam per 15. regni prouincias dissipata 15. locis resideat: & in singulis domibus sacerdotes duo minimum commorentur, quorum vterque 30. magnis ciuitatibus sacramenta administrat, easque concionibus excolit. Ac licet hoc tempore Rex Tartarorum tredecim regni prouincias, & in ijs bis mille ciuitates occuparit, non desinunt tamen Christi præcones vtrique genti Sinicæ & Tartaricæ fidem annunciare, multis millibus annis singulis Ecclesiæ aggregatis. Sed iam ante mille annos, post æræ Christianæ sexcentesimum annum, cum Mahumetana secta inualesceret, Palæstinum quendam fidei præconem Sinas penetrasse, Regem adiunxisse piorum cœtui, renatis sacro fonte plerisq; supra docui: ac circa Caroli Magni tempora literatū monumentum erectum esse, quo capita fidei, præcipuumque SS. Trium Regū encomium contineretur. Faxit Deus vt breui multiplicatis in regnis istis orientalibus viris Apostolicis & fidei buccinatoribus, omnes orientales gentes Christum eiusque in terris Vicarium agnoscant, & fiat vnum ouile & vnus pastor: præsertim cum tam Rex Tartarorum, quem Sinensis publico fidei præconio permisso ad Christi leges amplectendas propendeant, & Tartarus quidem in Pequinensi ciuitate magnificentissimum Societati templum erexerit: de quibus P. Martinus Martinius redux è Sina consuli potest, in opere, quod adornat: quo de Sinense Chronicon & bellum Tartaricum complectetur.

L. 3. c. 10.

Riccium Christus animat ad ingressum.

ei promittit in vtraque vrbe regia opē.

Status hodiernus regni.

C. 71

❧ ❧ ❧

CAPVT LXXIII.

Duplex Coloniæ ſodalitas SS. Trium Regum, altera Scabinorum vetuſtior, altera ciuium recentior, anno 1609. cum emolumento ciuitatis inchoata.

ANTIQVA fuit Coloniæ inter optimates SS. Trium Regum Sodalitas, in quam præter Archiepiſcopum Principem Electorem, primores ſtatus Eccleſiaſtici & ſecularis vtriuſque ſexus, præſertim Scabini adſcribebantur. Et quoniam olim hac in ciuitate nulla fere ſodalium congregatio cenſebatur, quin agapen certo tempore daret: proprium hoc fuit huic ſocietati non quidem collectis omnibus ſimul conuiuari, ſed certis anni feſtiuitatibus ſingulis liba ſcabinalia, quibus trium Regum effigies impreſſa erat, tranſmittere, quandoque ceram, interdum alia quædam dulciaria è ſaccharo, vel ſcitamenta diſtribuebantur. Circa Annum 1456. alti iudicij Scabini leges certas pro miſſitandis ijs dulciarijs poſuerunt. Ordo ad ſingulos ea donandi deuoluebatur, quiſquis verò ad id muneris eligebatur, 100. florenos Rhenanos in eum finem impendebat: redibat is ordo nonnunquã ad priores, eo tamen viciſſim emolumento, vt quoties præfuerat aliquis ei curationi, totidem liba vel aliã munera quot vicibus obtineret. Quatuor peruigilia tali diſtributioni ſunt conſtituta, S. Andreæ S. Thomæ & S. Pauli Apoſtolorum ac S. Nicolai. Confirmatæ ſunt eæ leges A. 1460. vltima Octobris & decretum, vt Archiepiſcopo 12. liba, Aduocato Colonienſi ſex mitterentur, Nomina ſingulorum ſodalium, quos inter Theodoricus à Mœrs Archiepiſcopus primas tenet, recenſet antiquus alti Iudicij pergameneus liber. cum legibus & ſtatutis: ſed ob ſumtus nimios largitio munerum annua deſijt: ſignum cum effigie Trium Regum ſuperat: & liba retinent hodieque nomen a Scabinis: qui vna cum Vicecomite vndecimo Ianuarij tenentur veſperis, cum ardente cereo & corona hederacea intereſſe, quas olim tripudium ſubdiaconorum appellarunt, vt alibi tradidi.

Agape viſitata Coloniæ in ſodalitiis.

huic ſucceſſit liborum donatio.

tripudium diaconorum.

Altera ciuium eiuſdem nominis ſodalitas anno 1609. fuit inchoata, cuius tale fuit initium: Erexerat Gregorius 13. in vrbe Roma annunciatæ Dei genitricis primarium ſodalitium anno 1584. facta Præpoſito Generali ſocietatis Ieſu poteſtate, eidem alia per orbem terrarum aggregandi quam facultatem extendit ſucceſſor eiuſdem Sixtus 5. vt dicto Generali liberum eſſet *tam ſub eodem B. Mariæ annunciatæ, quam alio quouis titulo & inuocatione congregationes inſtituere.* Quocirca cum Coloniæ Agrippinæ ciues inter ſe nouam coiſſent Sodalitatem: eamque placuiſſet Deiparæ & ſanctorum trium Regum nomine inſignire, Claudius Aquauiua Societatis Ieſu Præpoſitus Generalis adſenſus, eodem titulo publicis miſſis tabulis eam an. 1609 decorauit. Tenuia fuere primordia: tres enim ſub anni initium die Epiphaniæ an. 1608. ea mente conuenerunt, velut ſemina futuræ magnæ meſſis: tot enim exemplo ſuo permouerunt ad eaſdem pietatis exercitationes ſuſcipiendas, vt ſub finem anni 150. numerarentur: & decem poſt annos quingenti fere cenſerentur: qui numerus hodieque perſeuerat.

Initia tenuia ſodalitatis ciuicæ.

creſcit.

Vulgatus poſtea liber eſt vernacula lingua in vſum ſodalium, qui fuſè finem & inſtitutum ſodalitatis, legeſque eius recenſet, & aptè cunctos ad virtutum ſtudium, vitiorumque ſugam congruis medijs informat: cuius præfatio nomenclationis huius adfert his verbis rationem. *Et quamuis congregatio veſtra leges cum Romana ſanctiſſimæ Virginis Mariæ annunciatæ communes habeat, diuina tamen prouidentia obtigit, ei nomen ſanctorum Trium Regum; non ideo duntaxat, quod in eorum feſtiua ſolennitate duxerit initium, ſed etiam quia reges iſti ſanctiſſimi Diuos inter tutelares celeberrimæ huius Catholicæ ciuitatis Imperialis primatum tenet, & primitiæ cæcarum Gentium ſunt: qui pariter itineris fidi comites, & Deo grati ſodales Chriſtum & ſanctiſſimam eius matrem ſumma religione & pietate vnanimes quæſiuerunt, & honorarunt, ideo Colonienſes ciues & inquili-*

cur nomen SS. Regum ſumſerit.

nos

nos decuit, vti cultum sanctissimæ Dei genitricis addictissimi sunt, ita hanc ideam & exemplar vrbicorum suorum Patronorum identidem oculis subijcere, & hos sapientissimos Duces itineris Bethlehemitici ad domum veri cœlestis panis sequi.

Finis eius sodalitatis est sanctorum Regum virtutes, præsertim insignem eorum Deipara cultum imitari, puritatem conscientiæ per crebram sacramentorum frequentationem accurare, alijs pietatis officijs & misericordiæ operibus se exercere, exemplo & monitu suo fœdam iurandi consuetudinem aliorum emendare, pacem inter dissidentes firmare, à fide etiam alienos ad saniorem mentem & exhomologesin exstimulare, quæ facta huc vsque constant esse, magno ciuitatis totius emolumento. Finis & exercitationes eius.

Et sanè diuina clementia videtur eam tunc potissimum congregationem excitasse, cum extremum vrbi Coloniensi exitium perduelles quidam, auctoribus & ducibus Acatholicis, parassent: nam cum turbulenti factiosique magnam iam tribuum partem in tumultum, & inpingendam senatus auctoritate inclinassent, sodales per singulas tribus distributi, numero licet perpauci, suo tamen insigni feruore, studio, & constantia Catholicos ciues in officio retinuerunt, faces seditiosis, cædes & incendia anhelantibus, velut è manibus extorserunt: quorum etiam indicijs cum clandestina maleuolorum consilia detegerentur: concionatoris templi metropolitani eloquentia singulari, & ordinis amplissimi consulisque Hadenradij vigilantia prudentiaque malum omne dissipatum est: eliminatis sensim ex vrbe incentoribus heterodoxis. Exinde incisi nerui sunt hæresis, & ipsa succisa radix, dum Senatus consulto cautum est, ne quis deinceps ciuitate, nisi ritu Catholico expiatus & sacra refectus synaxi, donaretur. Vnde in voculas male feriatorum ciuium sodales incurrerunt, qui sugillare nouitiæ pietatis exercitationes, mox etiam in compitis contumeliosis eos nominibus compellare non verebantur, ea quidem peruicacia, vt res ad Magistratum deferretur: is in auctores sic aliquoties animaduertit: vt & honori congregationis consuleret, & inposterum omnes à talibus conuitijs deterreret: quæ fama varia per loca dissipata dimanauit Aquisgranum: vbi cum similis instituti sodales contumelijs æqualibus appeterentur senatus Aquensis consulto prius Magistratu Coloniensi, pari ciues suos mulctauit pœna: & improborum ilico compescuit audaciam. Fructus in sedando tumultu. & eliminanda hæresi. calumniatores plectuntur.

Fauebat sodalium studijs is, quem antea nominaui Ioannes Hadenradius sextum decimum, quod vix vlli ante ipsum contigit, consul: verus Coloniensis Reip. Pater Patriæ: nam difficillimis temporibus nactus clauum ciuitatis, contra tempestates ab Hæreticis excitatas: contra ciuium seditiosorum procellas, Regum etiam exterorum machinationes bellicas sic feliciter moderatus est sapientia sua, fortitudine inuicta animi, & constantia, vt pacatam moriens patriam, florentem, vegentemque reliquerit præcisa hæreticis spe ius ciuile Coloniæ consequendi: is & nomen SS. Regum Sodalitio dedit: & extrema decrepitaque senecta Dominicalem cœtum hebdomadatim frequentare magno sodalium exemplo voluit. Ioannis Hadenradij consulis fortitudo. & pietas.

Erat iam tum a primordijs nascentis Sodalitatis pia consuetudo in solenni Theophoria Venerabili Sacramento centenis aliquot facibus prælucere: qui ordo cum quotannis augeretur, & nimium videretur Clerum à diuinissimo ferculo se iungere, maluit anno 1638. Clerus sodales abesse, quo non interruptus Religiosorum & Ecclesiasticorum cœtus ipsi sacerrimæ hostiæ simulque Pontifici sempiterno Christo coniungeretur.

Sed cum loci angustiæ non caperent ciuium sodalium frequentiam, primo Præsidum voluntate secessionem ab ijs facere coacti sunt adolescentes opifices non coniugati: quorum statim numerus sic creuit; vt iam etiam illorum totidem quot ciuium, quingenta capita censeantur: licet & ab his pueri, qui opificijs addiscendis applicantur fuerint sequestrati: ita tribus iam diuersis in locis eodem ferè tempore sodales sub sanctorum trium Regum auspicijs hebdomadatim pijs officijs exerceantur, multi tamen adhuc spatijs locorum excluduntur. tripartitio eiusdem sodalitij

Hac ratione magnum cultus SS. Regum Coloniæ sumsit incrementum: festa etiam duplicia tam Epiphaniæ, quam translationis alias satis neglecta, solennius peraguntur, sodalibus tunc vel intra octauam eorum sacra synaxi refectis, tymbos eorum pie inuisentibus, qui modo per vrbis totius plateas & tribus sparsi salis instar condiunt

ciuitatis

ciuitatis pietatem, & facem vicinis suis præferunt ad omnem honestatem, & fugam vitiorum.

CAPVT LXXIV.

Nouum figmentum Iacobi de Auzoles A. 1638. publicatum: Tres Euangelicos Magos non alios fuisse, quam Melchisedech, Enoch & Eliam, qui ex Paradiso profecti Christum in cunabulis adorarint, exploditur.

communis sententia

ACTENVS auctore S. Matthæo, interpretibus sanctis Patribus & Doctoribus adsensu magno summorum Pontificum, & Ecclesiæ totius Catholicæ fuit, vt nouem libris ostensum est, creditum, S. Matthæum historico more veras Euangelicorum Magorum res gestas de viris ea ætate degentibus in orientalibus plagis recensuisse, qui mortales essent, & Gentiles, qualibus Balaam stellam oriturum fuerat olim vaticinatus. Ideo nemo vnus vnquam ante ætatem nostram dubitauit, quin hominum more Reges Gentiles illi inter homines vixerint, & mortui fuerint, quorum superesse corporum cineres & reliquiæ possint: ideo cultum, translationem & translationis eorum festa Pontifices Romani probarunt, & indulgentijs plenissimis eorum cultores cumularunt.

nouis inuentionibus oppugnatur.

Sed hunc orbis totius orthodoxi mille & sexcentorum ferè annorum consensum & cultum corporum SS. Regum conuellere recens nouator quidam nititur Iacobus D. Auzoles, vulgatis quatuor libris, quos A. 1638. editos Epiphaniam & nouas inuentiones congrue nominauit. Negat is à S. Matthæo referri viuorum mortalium historiam; sed visum Paradisiacorum, & cœlestium hominum, qualis in transfiguratione Dominica fuit duorum tantum Moysis & Eliæ, nunc verò trium Enoch, Eliæ & Melchisedec, & hunc quidem facit Adamo seniorem, & immortalem, Paradisi tamen cum Enoch & Elia inquilinum. Nouum hoc commentum (quo mirificè sibi placet, vt vnum sibi primum diuino munere inspiratum) quatuor libris

quatuor libris.

persequitur: primo Christi progenitorum seriem per singula secula ab orbe condito deducit ad Epiphaniam vsque labore, quantum ad hanc rem, prorsus superuacaneo.

1. Libro secundo placita sanctorum Patrum & sententias de tribus Regibus ordine

2. temporum recitat, notat eos Aristarchi censura; plerosque confutat, ac erroris, vel vanarum coniecturarum arguit, pauca in quibusdam, nec nisi velut probabiliter adserta recipit, præsertim ea, quæ possint nouitio commento suo patrocinari. Libro tertio reiectis omnium conciliorum SS. Patrum, Doctorum, interpretum & scripto-

3. rum explicationibus, propriam adfert reliquis omnibus, vt sibi videtur, meliorem, aptiorem, veriorem, stellam non in orientalibus cultis à mortalibus regionibus, sed in Eden & ipso paradiso primum emicuisse, indeque Melchisedecum, Enoch & Eliam Solymam perduxisse, quos solos agnoscit primos adoratores Christi nomine Magorum significatos. Hic contra sanctos Patres, Doctores & interpretes omnes triumphum canit, nouæ tandem, veræ, solidæque repertæ interpretationis, gratesque diuino numini canit pro eo sibi vni cœlesti communicato lumine. Probat autem figmentum nouum hoc firmamento: Viuebant tres illi viri cœlestes omnium, excepto Christo & Ioanne, sanctorum sanctissimi & sapientissimi in paradiso, quod de Enoch & Elia è scripturis: de Melchisedeco colligit è S. Pauli c. 7. ad Hæbreos: erant autem ad hoc munus aptissimi: ergo illi electi sunt, non alij, vt Christum adorarent.

His præmissis libro quarto Colonienses proponit orbi terrarum ridendos & exsi-

4. bilandos, qui vnico soloque Wilhelmi Neubrigensis Anglicani scriptoris (qui floruit A. 1200) testimonio nixi, putant se corpora SS. Trium Regum Magorum Euangelicorum seruare cum ijs viui paradisiacis delicijs perfruantur: hunc autem Neubrigensem vndecim etiam alijs scriptoribus imposuisse, qui idem senserint, eius auctoritate freti, licet ipsa narratione pugnent inter se; vt si Daniele arbitro lis decidenda

pienda esset lapi dandi viderentur: sic nugatur è sacris codicibus & historijs nouator ille, velut vanitatis & nouitatis auidissimus, ita vertumno Proteoque mutabilior: qui enim in alio libro communem Patrum de tribus Regibus sententiam, vt ipse fatetur, fuisset amplexatus, & vt ex Saliani tomi 5. præfatione constat, prius Enochum eundem cum Melchisedech adseruisset, confixus eius solidis argumentis, quomodo sine patre fuisset, cuius progenitor Iared & filij Mathusalem in scripturis nominantur, nouum commentus est figmentum, iamque Melchisedech cœlestem facit hominem, ante Adamum conditum à Deo solo. Primum Nouatoris huius non leue delictum est, quod illud laudi sibi vertat, indeque gloriam vanam aucupetur, quod in orthodoxo maximè reprehenditur ab Hagiographis, arguitur a sanctis Patribus, damnatur à concilijs œcumenicis & summis Pontificibus, nouas diuinorum librorum interpretationes contra receptam SS. Patrum, Doctorum & interpretum concordem mentem & Ecclesiæ totius sensum testatum & probatum inducere in rebus, quæ fidei morumque doctrinam attingunt. legantur 3. & 4. liber, pleni istis nouarum inuentionum suarum laudibus & admirationibus: nam eas Copernicanis comparat a sibi subtilitatibus, quæ placere doctis scribit, licet scripturis & Ecclesiæ definitioni aduersentur. Heu periculosum imo falsum: & impium dictum: quomodo enim cordato, sapientique viro figmentum arrideat, quod scit perspicuæ certæque veritati repugnari, hoc temerario sed ab Hæreticis omnibus plerumque iacto fundamento, quidlibet audet contra sensum Patrum effutire: quod pridem sacræ paginæ diruerunt, dum veterum Patrum calcatis monent insistendum esse vestigiis Pro. 22. 28. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui*: fieri alias non poterit, quin per auia ductus, tandem serius deprehendas in salebras te incidisse: vnde te nunquam valeas expedire. Id ne lugeas, Ieremias c. 6. 16. suadet initio suscepti itineris hoc modo præcauendum esse. *State super vias & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate, in ea, & inuenietis requiem animabus vestris.* Ita Sapiens consulit seniores esse dubijs in rebus audiendos: *Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à Patribus suis, quoniam ab ipsis disces intelligentiam, & in tempore necessitatis dare responsum.* Id quia difficile iunioribus est, cum vanæ scientiæ typho cœperint inflari, cautè S. Paulus monet Timotheum, vt ab ipsis vocum nouitatibus, nedum inusitatis interpretationibus abstineat: *Timothee depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Heu quã multis lapis offensionis & petra scandali*: fuit caput 7. ad Hæbreos; dũ enim vana tumidi scientia contra veterum Patrum sensum, nouas eius commenti sunt explicationes fidei fecerunt naufragium, vel errores perniciosissimos inuexerunt; nec vulgaris eruditionis viri, sed orientalis etiam Ecclesiæ lumina Didymus & Origenes qui incautè Melchisedecum Angelum fuisse putauerunt. Vidit & præuidit ex hac ipsa petra plurium futurum vel certè pertimuit lapsum S. Epiphanius vnde toties hic in Melchisedecianis hæresibus, quoties in nulla ceterarum, curiosis ingenijs inculcat lapsus hæreticorum originem, *Studium nouitatum*. dum terminos patrũ præscriptos temerè transiliunt, quos ita clarè distincteque numerat, vt percuperem Nouatorem nostrum huic perito gubernatori credere, sique securus ad huc in Petri nauicula prouehitur, naufragosas cautes declinare. *Termini*, ait, *nobis positi sunt & fundamenta, & structura fidei, & Apostolorum traditiones, & scripturæ sacræ, & cœlestis doctrinæ propagata successio (per Patres & Doctores) & Dei veritas vndequaque munita; proinde nemo se nouis fabulis in errorum abduci patiatur.*

Hæc sunt firmissima Petrinæ fidei, nauisque munimenta, quibus quicunque cingitur, dum traditionibus Apostolicis, Canonicis diuinisque literis, eorumque cœlesti prorsus interpretationi adhæret, quam per SS. Patrum Doctorumque locorum omnium & temporum concordem sensum continua successione velut per manus nobis traditam inde ab Apostolorum tempore propagatam certam & immutatam sola tenet Ecclesia Catholica, *columna & firmamentum veritatis*: non est cur is naufragium pertimescat: at quisquis terminos hos à Patribus, imo Spiritu S. definitos, transilit, in scopulos naufragus incurrat necesse est: concilium Tridentinum

[Margin notes: aconfitetur Nouatoris. | repugnat SS. Patribus. | conciliis, consensui Ecclesiæ. | vana gloriatio eiusdem. | contraria scripturis: Pro. 22. | Ier. 6. | Eccl. 8 | Timoth 6. 20. | periculosa | S. Epiphan]

num doctum experientia quantas animarum strages nouitas explicationum sacræ scripturæ tota Europa suo tempore passim ederet, vt stantes firmaret, ne præcipites ijsdem erroribus absorberentur, hoc decreto petulantibus, tumidis & insolentibus ingenijs frenum imposuit. *Ad coercenda petulantia ingenia decernit, vt nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei & morum, ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium scripturam sacram ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu, & interpretatione scripturarum sanctarum, aut etiam contra vnanimem consensum Patrum, ipsam scripturam sacram interpretari audeat, etiamsi huiusmodi elucubrationes nullo unquam tempore in lucem edendæ forent, qui contrauenerint ab ordinarijs puniantur*, idem spondent, vouent & iurant omnes staturos se Patrum vnanimi consensui circa sacrarum scripturarum interpretationem, quotquot fidem publicè iuxta Pij 4. formulam profitentur. Tenent enim omnes orthodoxi, non solum Ecclesiam Catholicam verum habere canonem librorum diuinorum, sed legitimam eius insuper versionem & interpretationem, quam in rebus dubijs Ecclesia solet iuxta consensum vnanimem SS. Patrum definire. Et audet Nouator iste vanè gloriari, se recitatis ante cunctis SS. Patrum, Doctorumque sententijs ijsque reiectis, & confutatis, nouam hactenus orbi incognitam reperisse, ceteris omnibus veriorem & probabiliorem, hocque commentum suum nouum cum Copernicanis subtilitatibus comparare: quod alijs scripti; ad me litteris delinum fabulas, alij & nugas inanissimas iure nominauit? præsertim cum ante 20. annos Salianus noster eiusdem temeritatis eum arguerit. *Id gloriæ sibi vertere, quod homini modesto pudori esse debeat, timori etiam Christiano.* An forte negabit hic res morum fideique desceptari? Quid magis obsecro à morum saniore doctrina alienum, quam corpora, quæ summi Pontifices Ioannes 22. & Bonifacius 9. iuxta consensum orbis Christiani suo tempore diplomatis editis esse SS. Magorum Euangelicorum, qui Christum in cunis adorarunt, decreuerunt, quorum cultum laudarunt, miracula probarunt, fideles ad eum augendum & templum eis magnificentissimum erigendum oblatis indulgentijs maximis prouocarunt; festum translationis eorundem instituerunt vel approbarunt, horum inquam SS Regum corpora supposita facere, negare tres illos Magos Euangelicos mortales aliorum more vixisse, vel corporis molem vnquam deposuisse, contra sententiam vnanimem omnium SS. Patrum & interpretum: errasse Pontifices Maximos, vnum Neubrigensem auctorem orbi terrarum primo imposuisse, nunc tandem Iacobi D. Auzoles inuentâ nouâ sententiâ illi vni coelitus singulari diuino munere inspiratâ, silentium veteribus Patribus, Doctoribus, interpretibus indicendum, antiquandam concilij Tridentini secus sentientis sanctionem, conuellenda summorum Pontificum diplomata, nec hoc dicemus à doctrina morum alienum? In rebus etiâ fidei versari se non debet Nouator, minus dubitare. cum fontis ipsius nouam cudat explicationem, & ex ea deducat hactenus inaudita Catholicis dogmata, è quo fonte malè delibato complures hæreses olim pullularunt. Locum Apostoli recitemus. *Hic enim Melchisedech Rex Salem sacerdos Dei summi sine patre, sine matre sine genealogia neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimulatus autem filio Dei manet sacerdos in perpetuū.*

In Græco textu vocatur Melchisedech à S. Paulo ἀγενεαλόγητος cuius genealogia non est descripta: nam τὸ ἀγενεαλόγητον significat non recensere vel describere genus alicuius, non autem eo carere propterea Syrus ita vertit: *cuius nec Pater, nec mater scribuntur in generationibus, neque initium dierum eius, neque finis vitæ ipsius*: vel non numerantur in generationibus Iudæorum. Subdit autem S. Paulus eodem sensu *Cuius autem genealogia non adnumeratur in eis*: quibus verbis ij confutantur. quotquot cum Hebræis eum faciunt eundem cum Semo; & Nouator noster, qui mira metamorphosi cū Enoch confudit ante complures annos Melchisedecum, cuius progenitores & posteros disertè scripturæ recensuit. Verum iam Proteus aliam indutus formam eum Adamo facit antiquiorem, de quo postea.

Est igitur communior SS. Patrum consensus, Melchisedech origine Chananæum Gentilem fuisse, vti præclarè S. Pauli discipulus S. Dionysius Areopagita tradidit

damnata à concilijs.
Trid. ses. 4.
præfat. cit.
Agit in doctrina morum.
arroganter contra omnes SS. Patres.
& de rebus fidei.
Locus Apostoli controuersus.
Hebr. 7.
Vulgo præfatione... Salianus a. 4. 5.
Melchisedech fuit homo & origine gentilis ex sententia SS. Patrum
S. Dionys. c. ... eccl. hierarch.

didit. *Considerare licet Melchisedech illum carissimum Deo; qui nequaquam inanium Deorū, sed altissimi, æterniq; Dei sacerdos fuit: non enim sine ratione illustres diuina sapientia viri Melchisedech non modo amicum Dei; verum etiam sacerdotem Dei appellarunt: scilicet vt prudentioribus apertè indicarent, non modo ipsum ad verum sempiternumque Deum conuersum esse, verum & ceteris ad veram solam, supremamque Deitatem prouehendis auctorem.* Cum Dionysio facit coæuus ei S. Ignatius Martyr & Irenæus cum alijs, quorum ante suam ætatem catalogum ita texit S. Hieronymus. *Verti me ad Hippolytum, Irenæum, Eusebium Cæsariensem & Emissenum, Apollinarem quoque nostrum, & Eustathium, qui primus Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus contra Arium clarissima tuba bellicum cecinit, & deprehendi horum omnium opiniones diuersis argumentationum, & diuerticulis ad vnum compendium peruenisse, vt dicerent Melchisedech hominē fuisse Chananæum, Regem vrbis Hierosolyma.* Idem communem hanc facit Hebræorum sententiam Regem fuisse Solymorum, quod multis in locis confirmat Iosephus, nec dissentit Philo: sicque Chaldæus paraphrastes Melchisedech Regem non Salem, sed Ierusalem nominauit: vt figura clarior appareret Christi, qui ibidem à ligno regnaturus incruentum instituit sub speciebus panis & vini sacrificium secundum ritum Melchisedeci.

S. Ignatius. S. Irenæus. S. Hier. ep. 126. ad Euang. Hippolytus. Eusebius Cæsariensis & Emissenus. Apollinaris. S. Eustathius.

Vnde nec defuerunt, qui parentes eiusdem, libris sacris omissos, ex traditione veteri recensuerint: S. Epiphanius *patre Heraclâ, matre Astaroth (vel Asteria) genitum* ex alijs refert. Suidas autem ait *Chananæum fuisse ex Side filio Regis Aegypti, vel Libyæ, ex detestabili satu progenitum ideoque genealogiam eius esse innominatam.* Hebræi quoque cum Eustathio Antiocheno volunt genus eius non esse recensitum, quod scorti filius exstitisset. Probat autem natione fuisse Chaldæum Suidas ex eo, *quod in climate Chananæo regnauit, & quod improbissimis Sodomis vicinus fuit; tum etiam quod Salem, cuius Rex erat celebris illa est Ierosolyma*: quæ repetit Oecumenius. ætatem ejusdem Suidas recenset. *Melchisedech, ait, sacerdos Dei Rex Chananæorum: is vrbem in monte Sionis condidit, Salemque dixit, hoc est Ierosolymam pacificam, in qua cum regnasset annos 113. obijt vir illustris, & virgo.*

Rex Solymorum idem ex sent. Hebræorum. Iosephi. Philonis. Parentes Melchisedeci. ætas & mors eius-dem.

Itaque verum faciunt hominem & mortalem ceteris simul cum omnes sancti Patres, Doctores, interpretes, & Hebræi & præter citatos Anacletus, Clemens, Cyprianus, Arnobius, Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus, Theodoretus, Egesippus, Theophylactus, Rupertus, Abulensis, Nicæas, Nazianzenus, Cæsarius, Anselmus, & recentiores innumeri.

SS. Patres omnes faciunt verū hominem.

Nam hactenus nullus, quod sciam orthodoxorum sensit aliter: nisi quos Ecclesia, vt Origenem, damnauit erroris, vel hæresis. Vnde periculosum est ab sanctorum Patrum, & totius Ecclesiæ trita semita deuiare.

Et sane quisquis Abrahamiticam victoriam in Genesi, narratam historico more à Moyse, legit, non potest dubitare, quin eius ibidem verba propriè sint & historicorum modo, vt sonant, intelligenda, sicut qui Matthæum de Magorum adoratione voluerit; Moyses enim inducit Melchisedech, vt verum hominem & loci Salem, qui in regione ista vulgò celeberrimus & postea semper fuit, Regem, Abrahæ reduci occurrentem, cum eo loquentem, victoriam gratulantem: ideoque Deo sacrificium factitantem: sicut Magorum gesta Matthæus omnia refert, vt nemo dixerit hactenus orthodoxorum, siue quæ Magi fecerunt per repentinum eorum visum alijs exhibitum facta esse, quo finitò euanuisse & inter homines esse desijsse: quot quoties scriptura de Onia & Ieremia vel de Elia & Moyse in transfiguratione refert, diserte solet verbis exprimere.

Scriptura historicè more narrat eius occursum cum Abraha.

Quid ergo dicemus de loco Apostoli Hebræorum supra recitato? Mirè sancti Patres, Doctores, interpretes, omnium seculorum & locorum & vniuersalis Ecclesia Catholica consentiunt in eiusdem expositione. S. Hieronymus, quem de verbo ferè transcripsit S. Ambrosius, ex Irenæo, Hippolyto Eustathio, & veteribus ante se Patribus, hanc concordem adfert explicationem. *Iste Melchisedech, ait, id est Rex iustus, Rex fuit Salem, id est Rex pacis, sine patre, sine matre, & quomodo hoc intelligendum sit, vno statim verbo explicatur ἀγενεαλόγητος non quod absque patre & matre fuerit, cum Christus quoque secundum vtramque naturam, & patrem habuerit, & matrem: sed quod subito introducatur in Genesi, occurrisse Abraham à cæde hostium reuertenti, & nec antea, nec postea eius nomen feratur adscriptum.* Fusius id S. Chrysostomus persequitur: locum vnicum breuiorem excerpo: *Adsimilatus autem filio Dei: vbi est similitudo? quod & huius & illius finem ignoramus, & initium sed huius quidem ex eo, quod non sint scripta: illius verò quod non sint* Paria Theophylact. habet. *Quemadmodum enim Melchisedech sine patre & matre est, non quod non habuerit patrem aut matrem; habebat enim etiam ipse, vt mortalium vnus; sed quia generis eius ratio, & deductio non est contexta apud scripturam: 36.* pro hac interpretatione testes laudat Salianus; alij plures: mihi sufficit ostendere primos Apostolis proximos Patres medios cum recentioribus innumeris consentire. S. Epiphanium nefas sit præterire, ob moratam, quam Nouatoribus subiungit & perutilem monitionem. *Melchisedech homo vtique fuit, Patris verò & matris expers dicitur, non quod ambobus istis caruerit, sed quod nulla sit illorum in diuinis literis expressa mentio. Sanè quam plurimos profunditas scripturarum & claritudo omnem humana natura mentem excedens decepit: nam Hæretici cum sapientia & dignitatu plenas voces Scripturæ audijssent, ad vecordiam traducti sunt, ac mente insolentius elati veritatis viam dereliquerunt, adeoque nihil illos sibi præter fabulas finxisse planissimè continemus.*

S. Pauli locus à SS. Patribus eodem modo exponitur. S. Hieron. S. Ambros. S. Chrysostomus. Theophylactus. S. Epiphanius. Hæresum origo ex profunditate scripturarum & nouis interpretationibus.

Errores & hæreses ortæ Melchisedecianorum ferè sunt ex nouis Hebræorum 7. capitis interpretationibus non ex mente SS. Patrum & Ecclesiæ; sed proprio cuiusque fanatico sathanicoque spiritu profectis: qui quoniam varius est, in varios errores abierunt: vt enim omittam Originem Didymumque de quibus dixi; quod inde Melchisedech Angelum non hominem esse putauerint.

Inde Melchisedecianorum variæ hæreses.

Duce Hierace.

Primus Hierax Melchisedech credidit esse Spiritum S. seductus cum suis literæ sensu Apostoli; quod belle notat hoc modo Epiphanius *Aliud nonnulli de eodem Melchisedeco somniant. Eiusmodi omnium homines carnaliter examinant, cum spiritualiter ea, quæ ab Apostolo dicta sunt in epistola ad Hebræos nequaquam intellexerint, Quam obrem Hierax Melchisedecum Spiritum esse Sanctum existimat, quod ita de eo scriptum sit, adsimilatus filio Dei &c.*

Ob literæ ineptam explicationem.

22. Theodato auctore.

Deinde Theodotus, quidam & alij virtutem quandam cœlestem nominarunt, ipso Christo propterea sublimiorem, quod Christus sit, vt inferior, secundum huius ordinem sacerdos institutus, quasi Melchisedech sit Angelorum: Christus vero tantum hominum aduocatus.

30.

Tertio fuerunt nonnulli, qui Melchisedecum ipsum Dei filium nuncuparent: horũ Epiphanius, tacitis auctorum nominibus, meminit: in vitis autem Patrum eius erroris habemus luculentam historiam, in qua S. Cyrillus singulari prudentia simplicem anachoretam, etiam cœlestibus prodigijs nobilem, deceptum tamen, reduxit in viam. *Daniel*, ait auctor, *narrauit de magno sene, qui habitarit in inferioribus partibus Ægypti, quia diceret per simplicitatem, quod Melchisedech ipse esset filius Dei. hoc autem indicatum est S. memoriæ S. Cyrillo Archiepiscopo Alexandrino de illo, & misit ad eum, sciens autem, quia signifer esset senex, & quidquid peteret à Deo reuelaretur ei, & quia simpliciter diceret hoc verbum vsus est huiusmodi ratione, dicens: Abba, rogo te, quia in cogitatione mea est, quod Melchisedech ipse sit filius Dei, & rursus alia cogitatio mea dicit, quod non sit Deus, sed homo sit, & summus sacerdos fuerit Dei. Quoniam hæsito de hoc, idcirco misi ad te, vt depreceris Deum, quatenus tibi reuelare dignetur de hoc, quid veritas habeat. Senex autem de conuersione sua præsumens, cum fiducia dixit: Da mihi tres dies inducias, vt ego deprecer Deum de hac re, & renunciabo tibi, quid mihi fuerit reuelatum de hoc: intrans ergo in cellam suam deprecabatur Deum de verbo hoc: & veniens post tres dies dixit S. memoriæ Cyrillo Episcopo: certo scio Melchisedech non esse Deum. Archiepiscopus respondit, quomodo constat apud te Abba. & ille dixit ei: Deus ostendit mihi omnes Patriarchas, ita vt singuli eorum coram me transirent ab Adam vsque ad Melchisedech* (notet hoc Nouator noster) *& Angelus mihi adsistens dixit. Ecce iste est Melchisedech. Et ita Archiepiscope certus esto quod sic est: Abiens autem senex per semetipsum prædicabat quia homo est Melchisedech. & grauiter est magnifice S. Cyrillus Episcopus*: probat & recenset eandem historiam Baronius, Rosueidus & complures alij: qua diuinitus monstratum est eum cum Patriarchis omnibus ex Adamo vel eius posteris esse proseminatum: vt etiam dicitur Act. 17. de Deo: *fecitque ex vno omne genus hominum habitare super vniuersam faciem terræ.*

Vitæ Patrum de prudentia & contemplat. S. Cyrillus prudentia sua curat errorem Anachoretæ.

Melchisedech homo fuit ex Adami posteris natus.

Baro. to. 6. An. 444. Act. 17. 26.

Ita viros doctissimos & sanctum etiam hunc anachoretam verborum Apostoli litera fascinauit: vt qui nolit horum casu præceps ruere, necesse sit vt intra terminos, à sanctis Patribus nobis circumscriptos se contineat: vnde repeto S. Epiphanij recitatam monitionem. *Termini nobis positi sunt & fundamenta & structura fidei, & Apostolorum traditiones, & scripturæ sacræ, & cœlestis doctrinæ propagata successio. & Dei veritas vndequaque munita: proinde nemo se nouis fabulis in errorem abduci patiatur.* Cum soli Ecclesiæ & SS. Patrum consensui Deus hanc adsistentiam Spiritus S. promiserit: vnde monet Apostolus, talia loca non ad literam esse intelligenda: *Nã animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi & non potest intelligere, quæ spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia & à nemine iudicatur: quis enim cognouit sensum Domini. qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.* Habet hunc sensum Christi consensus vnanimis Patrum & Doctorum Ecclesiæ, quisquis in tam periculosa materia fidei, qualis hæc profecto est, declinat ad fabulas, incidet in errores, de quibus Apostolus. *Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt; sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autẽ conuertentur.* Quocirca in sensu literæ peruestigando loci tam lubrici, qui tot præcipites egit Iacobe Dauzoles.

Insistendum interpretationi communi Patrum & Ecclesiæ.

1. Cor. 2. 14.

cauenda noua expositio ad literam.

2. Tim. 4.

Periculosæ plenum opus aleæ
Tentas, & incedis per ignes
Suppositos cineri doloso

Suadeo pedem, vt continuo reuoces: declinasti quidẽ Hieracis, & Theodati Melchisedecianorũ hæreses: errores etiam Origenis & Ægyptij senis anachoretæ: vide ne similes incautum mergant salebræ, vel maiores etiam, dum Melchisedecũ hominem Adamo facis seniorem, à Deo solo procreatum Amicè moneo, digitũ intendens in scripturæ loca, quæ videntur huic assertioni apertè repugnare si propriè, vt debent accipiantur.

Periculosum docere Melchisedech esse creatum ante Adamum.

Hero

1. Quomodo ergo primus homo vocatur Adam 1. Cor. 15. 45. *Factus est primus homo Adam in animam viuentem, nouissimus in spiritum viuificantem.* S. Tim. 2. 13. *Adam est primus formatus.* Sap. 10. *Hæc illum, qui primus formatus est à Deo, pater orbis terrarum cum solus esset creatus, custodiuit.* Si eum præibat tunc viuens Melchisedech? 2. Quomodo vera sunt illa Gen. 2. *Adæ non inueniebatur adiutor similis. Non est bonum esse hominem solum, tulit Deus hominem & posuit in paradiso:* cur non homines: nam & Melchisedech sententia Nouatoris ibidem positus est?

caruit similis.

terrenus præcessit cœlestem.

3. Primo cœlestis homo (ita Melchisedecum vocat) conditus esset, postea terrenus contra Apostolum 1. Cor 15. *Sed nō prius, quod spirituale est; sed quod animale: deinde quod spirituale, primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis.*

4. Frustra consultaret S.ma Trinitas die sexto: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram,* qui, iam conditus erat. Cessant iam rationes SS Patrum, Doctorum & Theologorum, cur Deus sexto voluerit die creatis ceteris alijs hominem condere: quærenda nunc causa, cur plures voluerit creare viros ante feminam: quosdam ante cetera opera, alios post omnia. Sed hic nodus inexplicabilis circa Melchisedecum inuoluitur nouus.

consultat SS. Trinitas de Adamo condendo.

Melchisedech quando creatus?

Quæro enim: *Quando creatus sit Melchisedech ante Adamum:* non die 1. 2. 3. 4. 5. neque sexto cum Adamo: tunc enim initium dierum cum Adam habuisset, contra literam capitis 7. ad Hebræos, quam tuetur & explicat de Melchisedech: ergo ante mundū conditum: vel igitur ab æterno contra scripturam, 2. Mach 1. *Solus es bonus, omnipotens & æternus* &c. Firmiter de summa Trinitate; vel in tempore imaginario ante mundum conditum, contra idem caput ita decernens. *Qui simul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam quasi communem ex spiritu & corpore constitutam:* vbi glossa, *Quia prima die Angelos creauit & sexta die creauit homines.* Item contra illud Eccl. 18. *Qui viuit in æternum creauit omnia simul:* ergo nihil creauit ante mundum, vel ab æterno, si autem cum mundo, ergo cum initio dierum vel temporū. Multa sequuntur ex hoc capite absurda, & cum scriptura pugnantia 1. Melchisedech non peccasse in Adamo: corrigantur ergo scripturæ Ro. 3. *omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei.* Ro. 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt.* 2. Melchisedech, non peccasset actu & re ipsa: semper enim vt Enoch & Elias modo, vixisset sine peccato in Paradiso & S. Aug. actuales nostros lapsus adscribit originali peccato: *Propterea nullus est hominum, qui peccatum non fecit grandioris ætatis accessu, quia nullus est hominū præter ipsum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu,* 3. Solus hominum non esset redemtus à Christo.

non ab æterno.

nec interim pote imaginatio.

nec cum mundo.

non peccasset in Adamo.

nec vnquā actu & re ipsa.

S. Aug. l. 1. contra Iulia. c. 15.

non esset redemtus

4. Poterunt deinceps Hebræi S. Paulo respondere, non opus fuisse aduentu Christi sacerdotis: erat iam alius sacerdos *sanctus, innocens, segregatus à peccatoribus, qui non habet necessitatem quotidie quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis, hostias offerre: deinde pro populo & semper viuens ad interpellandum pro nobis.*

non opus fuisset Christo. Hebr. 7.

5. Male toties Adamo terreno homini cœlestem hominem Christum opponeret, cum Melchisedech cœlestis item homo sufficeret illi oppositioni: possetque deinceps rudior Theologus existimare Melchisedech sat aptum fuisse redemtorem hominum, nec adeo necessarium fuisse, vt verum corpus humanum indueret.

6. Daretur homo immortalis, carens initio & fine temporis, contra ps. 88. *Quis est homo qui viuet & non videbit mortem?* Hebr. 9. *Statutum est hominibus semel mori, omnes morimur, & sicut aquæ dilabimur.* Eccl. 17. *Deus creauit de terra hominem, & iterum conuertet illum in ipsam; numerum dierum & tempus dedit illi.*

Esset immortalis.

Hic homo Melchisedech multis in rebus esset Christo præstantior, & aptior mundi sacerdos, vt stolidè dicebant Melchisedeciani 1. duratione, caret initio & fine: vnde semper homo pro delictis hominū interpellasset. 2. corpus habuisset tantū incorruptibile, & imortale, Christus etiam mortale: 3. Melchisedech existimatus fuisset archetypus, & filius Dei naturalis, Christus autē sacerdos secundū ordinem eius: vnde multi cum Melchisedecianis potius Melchisedech. quam Christo homini facerent oblationes. Hoc vitimum, vt euadat, fingit Christum bis hominem esse factum, primo cœlestem cum Melchisedeco ante, vel sub initium mundi; tum terrenum cum natus

Christo in multis excellentior.

[Petau. to. 3. Theolog. dogmatum l. 1. c. 4.] [Censura huius sententiæ.]

tus est è virgine, quæ fanatici hominis impia dogmata conuellit egregiè Petauius noster, quem postquam hæc scripseram, accepi: sed prius deliri capitis nugas meritò sic proponit, & exsecratur: *Verum non est omittendum hoc loco portentum quoddam barbaræ opinionis ac putidæ, imo verò pestilentis ac nefariæ, quosdam homines ante Adamum, & initio conditi orbis exstitisse, nullo humano satu in mundum editos, sed ab ipso Deo procreatos. Huius auctor ipse librum quendam edidit nuper, quem Epiphaniam inscripsit: in quo de tribus Magis anilem & insulsam fabulam texuit: hos enim tres illos esse defendit, Henochum, Melchisedecum & Eliam. Tum de Melchisedeco ita sentit: cælestem hunc hominem esse, hoc est non terreno, sed cælesti constantem corpore, qui non ex Adami stirpe descendens, nec humano satu editus, ante Adam ipsum, imo ante lucis exortum, primumque diem procreatus est à Deo Et quoniam de Melchisedeco scribit Apostolus, adsimilatum hunc esse filio Dei, consequenter putat, Filium Dei paulo ante Melchisedecum vnum esse factum è cælestibus illis hominibus; de quibus loqui Paulum existimat ijs verbis:* Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo, cœlestis. *Hinc enim concludit duo esse genera hominum, vnum terrenorum, qualis fuit Adam: alterum cælestium, cuiusmodi Dei filius exstitit, itemque Melchisedecus. Vtrumque ergo ante Angelos, ac lucis ortum, hoc est ante primi opera diei à Deo productum adserit. Et ad hanc priorem cælestemque natiuitatem in tempore factam referri Dauidis illa verba contendit.* Ex vtero ante Luciferum genui te: *hoc est ante creatos Angelos, siue ante lucem, quæ mundo diem attulit. Hæc ille de quibus exclamare cum Augustino libet,* O portentum non solum à Christianorum auribus, verum etiam à finibus Christiani orbis arcendum! *Quod monstrum sanè multiplex & ex varia fœdissimarum hæresum collusione conflatum. Primum enim ex Valentinianorum, Marcionitarum, Manichæorumque secta virus hoc expressit, vt Christo cæleste corpus affingeret. Deinde istos ipsos doctores & magistros suos etiam improbitate vicit, dum eundem Dominum Iesum bis hominem esse factum putat: primum cælestem, cum cæleste corpus induit sub orbis initium deinde terrenum; cum carnem adsumsit è virgine. Tertio tam Christum, quam Melchisedecum; adeoque genus illud hominum nescio quod, aliunde quam ex Adamo propagatum existimet: quod sanè dictu est nefas: & cum scriptura ipsa pugnat:* quæ ex vno omne genus hominum *ortum habuisse significat: & Ecclesiastici* 33. omnes homines de solo & ex terra, vnde ortus est Adam: *non vtique de cælo. Item* Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrasse, & per peccatum mortem: & ita in omnes homines pertransisse mortem. *Atqui commentitij ac fabulosi homines illi, qui de cælo sumunt originem, vti nihil habent commune cum Adamo, sic ab eo peccatum nullum, neque mortis legem, conditionemque traxerunt: neque pro illis denique mortuus est Christus. Quas horrendas & Christianis detestandas auribus, ac plusquam hæreticas blasphemias, commemorare, confutare est. Agemus de ijs, cum aduersus primos illarum inuentores, quos modo nominaui Valentinianos, Manichæos, ceterasque pestes de vera Christi incarnatione disputabimus: quemadmodum aliam in ista fæce ac barbarie latentem hæresim alibi iugulauimus, quæ locum illum psalmi* 109. Ex vtero ante Luciferum genui te: *non ad sempiternam Verbi generationem, qua Deus de Deo natus est; sed ad falsam illam absurdamque pertinere statuit, contra communem Ecclesiæ Catholicæ ac Patrum & Doctorum omnium concordemque sententiam. Nam quod cæleste nescio quod genus hominũ ab ipso satu, & ob corpus à cælo delibatum vel ætherium ab Apostolis nominari Melchisedecianum statuit: crassa hæc inscitia est, & incredibilis stupor. Legeret, quæ antecedunt, verba illa Apostoli, & quæ sequuntur: statim hallucinationẽ suam deprehenderet: Paulus isto in loco de resurrectione corporum, eorumque statu, quæ ad potiundã immortalitatem resurgent, ea spiritualia ex animalibus fore dicit. Nam præcedere id debet, quod animale est. quod verò spirituale est, subsequi. Sicut grana frumenti, quæ seruntur, prius natiuum, & ab origine acceptum corpus habent, deinde corrupta, ac resolutã in nouã adolescunt segetem, & in alio corpore reuiuiscunt. Ita corpus hoc nostrũ prius est animale atque concretum, postea cũ à mortuis excitatum fuerit, spirituale fiet. Est enim corpus animale, & corpus spirituale:* Sed non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale: *hoc verò probat in duobus hominibus Adamo primo homine & Christo secundo.*

[Christum fingebis esse factum hominem.] [1. Cor 15. 47. semel cælestem ante mundũ.] [S. Aug. l. 2. contra adu. leg. c. 2. cum Hæreticis.] [postea mortalem contra scripturam] [Act. 17. 26:] [Ro. 5. 12.] [cum hæretica blasphemia.] [psal. 109.] [fundamentum eius ex Apostolo conuellitur.] [1. Cor. 15. 46.]

Primus

Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo cœlestis. *Et paulo post.* Igitur sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis. *Manifestum est ex tota illa serie orationis Apostolicæ corpora illa cœlestia & spiritualia, hominesque spirituales posteriores esse terrenis, & horum caput Adamum, illorum capite Christo prius, & antiquius. Quid igitur aduersus Apostoli sententiam fingi potest expressius, quam cœlestes illas, spiritualesque laruas nescio quas hominum anteriores fuisse Adamo dicere, terreno homine, terrenorumque capite ac Principe?*

Exponit deinde Petauius, cur Christus dicatur cœlestis; ex S. Athanasio: *quoniam verbum de cœlo descendit:* ex S. Chrysostomo: *non illic naturam intelligi, sed vitæ rationem & institutum:* ex S. Ambrosio: *qui non humanæ fragilitatis ritu, sed diuinæ maiestatis nutu & conceptus & enixus: nam vsque adeo naturam nostri habuit, vt secundus Adam dicatur & homo.* Tum aduersarios hæreticos vocans ita constringit. *Si ideo, vt hæretici volunt, nostri generis assumtus homo non fuit, qui cœlestis dicitur: ergo nec illi naturæ nostræ sunt, qui cœlestes appellantur: si verò de his nemo dubitat, nec de illo est ambigendum.* Pergit deinde Petauius *Prorsus ibi conclusa & conuicta tenetur istorum temeritas & inscitia: nam si veri sunt homines, & carne constantes, ac terreno corpore, qui post resurrectionem spirituales cœlestesque futuri sunt, cum tales illi futuri sint, qualis primus ille cœlestis fuerit, etiam ille corpus ex carne terraque sibi sumsit.*

quomodò Christus dicatur cœlestis. Athanas. orat. 2. p. 169. Chrysost. ho. 42. in 1. Cor. S. Ambros. ibid.

Confutat deinde nouatoris Achillem, quem ita proponit. *At enim disputat Melchisedecianus; Apostolus de Melchisedeco loquens, eum* ἀπάτορα καὶ ἀμήτορα ἀγενεαλόγητον *fuisse dicit, hoc est, neque patrem habuisse, neque matrem, neque genealogiam: Igitur aliunde, quam ab homine primo editus est in lucem: alioqui non careret ijs ipsis, quæ illum habuisse negat Apostolus, parentibus atque stirpe. Porro cum idem* per omnia sit adsimilatus fillo Dei, *non potest abire, quin & Christus ipse sub idem tempus & ante primum parentem, ac sub rerum exordium extiterit. Nam ni ita sit, non erunt ambo inter se similes: hæc summa disputationis, hoc inuictum & inexplicabile argumentum, quod nouum illud commenti genus extorsit. Sed vt de Apostoli verbis ipsis, & communi ac perfacili eorum interpretatione nihil hic dicam: quid ex ista ratiocinatione sequatur attende. Licebit enim similiter concludere Melchisedecum ex omni æternitate fuisse, imo Deum verum ac Dei filium, vt per omnia vero adsimiletur Filio Dei. Nihil enim tam dissimile est, si naturam ipsam spectes, quam æternum in tempore facto: corporis expers qualicunque corpore prædito, immensum, omnipotens, infinitum, loco, potentia ceteris omnibus definiri. Vt igitur filio Dei, Dei inquam, non hominis Filio per omnia similis habeatur Melchisedech, hunc esse Deum necesse est, si quod acumen est in ista collectione, quæ ex perfecta vtriusque similitudine cœlestem nescio quem corporis habitum ac statum in vtroque confecit. Verum de somnijs istis, & ad stolidissimam hæresim implicatis nugis plus satis. nam alioqui verendum est, ne quod ait Cyrillus Alexandrinus, aduersus tam frigida & inepta disputare pluribus, eiusdem sit imperitiæ sibi notam conscifcere, qua nugarum auctores istarum laborant. Porro cum facilis sit aduersum stultitiam responsio, vt rectè scribit Hilarius, emendatio tamen stultorum difficilis est; per quam primum & ratio intelligentiæ non quæritur & deinceps ab intelligente intimata non capitur.* Hæc Petauius, & merito censet ineptias istas potius exsibilandas, quam confutandas, quia tamen insulsè mundo ridendos proponit Colonienses & cultum SS. Regum stolidè perstringit, monitum secutus Sapientis: *responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur*, paululum adhuc conueniendus, vt aperte videat, quam ex temerario ab hæreticis petito fundamento surgat inanis & ridicula constructio.

Achilles aduersarii. euertitur. S. Cyril. ad. adv. Anthr. C. p. 65. Hilar. l. 6. de Trinit. Prov. 26. 5.

Demus enim quod antehac Catholicorum nemo docuit, Melchisedecum hominem esse, cœlestem & immortalem: demus quod nemo dixit hactenus in Paradiso viuere, demus, quod primus Nouator noster comminiscitur ex tribus Euangelicis Magis vnum exstitisse, quam S. Matthæum hagiographum insulse narrantem visionem hic introducat, consideremus: nam cum idem Euangelista duos c. 17. Christo visos coram discipulis Eliam & Moysen refert, non eos operosè itinere dierum decem vel vndecim aut tredecim educit ex Eden & Paradiso Orientali, vel erebo: non ijsdem stellam itineris ducem affert, non inducit ignaros locorum in Ierusalem ad

Modus Euangelistæ narrandi visionem

 Here-

Herodem, vel synedrion: neque postea peracta legatione facit eos dormientes, & somniantes, rursumque monitos, qua via Paradisus esset repetendus; sed voce contentus, *apparuerunt*, cetera velut superuacanea prætermittit. *Et ecce*, ait, *apparuerunt illis Moyses & Elias cum illo loquentes: respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine bonum est nos hic esse, si vis faciamus hic tria tabernacula: tibi vnum, Moysi vnum & Eliæ vnum.* Erat cur hic verbosior esse posset, quod Elias è Paradiso, Moyses è limbo Patrum esset educendus: at talium iter, & itineris gesta velle persequi, quid est nisi otio & ingenio suo stultitiæque indulgere: hoccine tu fecisse matthæum existimes hagiographum, quod ne Poëtæ quidem (de quibus congruenter nomini iactari solet adagio: πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί) concedendum esset, vt euentus profectionis cœlitis vel incolæ Paradisi descripturus, & nunc ei ducem itineris stellam daret, mox Angelum: postea faceret eum consulentem Principes, & Reges, qui eius gratia cogerent concilium vt locus legationi cœlesti destinatus inquireretur à mortalibus, quem ipsi cœlites ignorarent? Tam simplices reris incolas Paradisi, quibus Herodes Rex imponat, vana adorationis Messiæ pollicitatione? tam laboris itineris insuetos, vt somno in reditu sit ijs opus; nouaque diuina monitio necessaria, qua Regis mortalis insidias immortales ipsi declinent? cur non igneo suo curru vectus est Elias, vt augustius diuinitatem Messiæ declararet? Et vbi spiritus Eliæ? cur non igne cœlitus misso incolas Solymæos cum Rege perdidit in necem Messiæ iam coniurantes, qui leuiores aliorum noxias tali mulctauit supplicio? Cur Melchisedecus non vsus consueto suo sacrificio, quod Christus Sacerdos secundum ordinem eius postea factitaret, sed nunc thure, auro & myrrha facere voluit? An thesauros etiam condunt isti Prophetæ vel Patriarchæ Paradisiaci, quibus orbem nostrum ingressis vti necesse sit? Quid opus reduce stella, cum locum natalis Domini Bethlehem accepto Regis & concilij responso iam didicissent? innumera talia formari quæsita possent, si quis ab historico sensu ad visionem talium virorum deflectat, quæ deliria ne Poëta quidem vel pueris digna prudens lector ipse iudicabit. Hæccine tam stolida interpres Scripturæ Patrum omnium vel vniuersalis Ecclesiæ interpretationi ducet præferenda, licet scripturis apertis aduersentur? Facessant istæ pueriles inaniæ, desinatque Nouator in fronte libri deinceps de nouis inuentionibus Epiphaniacis. phanaticis potius seculo huic & Regi Ludouico, sub quo vulgari cœperunt: adiecto parentis & matris suæ nomine tam magnificè gloriari, desinat Pharisæi instar gratiarum actione Deum prædicare, quod hæc deliria ceteris hominum & ipsis SS. Patribus abscondita sibi vni primum reuelarit. Desinat nugas istas Copernicanis subtilitatibus comparare: Desinat ridere Mediolanenses, exsibilare Colonienses, vndecim auctores imprudentiæ, & vanitatis arguere, quasi omnibus vnicus auctor Neubrigensis Anglus anno 1200. imposuerit, superesse Coloniæ trium Magorum Euangelicorum ossa & cineres, cum nemo vnus ante illum, vel translationis, vel inuentionis istorum corporum, vel sepulturæ ipsorum, vel Baptismi ipsis à S. Thoma collati meminisset, non SS. Ambrosius, Chrysostomus, Basilius, Hieronymus, vel ijs vetustiores, æquales, posteriores, vno excepto Neubrigensi. Hæc decies & vicies etiam inculcantur, vt librum expleat.

Mat. 17.

diuersus à narratione historiæ Magorum.

absurda quæ Nouator admittit.

vana eius iactantia.

argumentum eius

O Chronologi huius, qui Saliano, Petauioque velut à se detriumphatis multa sibi suis in scriptis tropæa passim erigit, oscitantiam, imperitiam, stoliditatem! Lege huius tomi libri secundi caput 52. reperies quinque Germanos (quorũ nullum ais testem eius rei meminisse) Consule ætatem Dodechini Abbatis S. Dysibodi, qui 60. circiter annis ante scriptionem Neubrigensis, ætate confirmata Hierosolymitanam peregrinationem, vt fatetur, obierat.

confutatur

Lege Reinoldi Coloniensis Archiepiscopi, annis ante eandem scriptionem Neubrigensis 36. mortui literas, festi translationis Regum institutionem, & dotationem: lege epitaphium eiusdem, & diploma successoris eiusdem Philippi: vide magnificentiam lipsanothecæ ab eo pro sanctis Regibus ex auro, gemmis, & argento elaboratæ: percurre toto libro tot traditiones, vestigia, inscriptiones, miracula, documentaque locorum tam multiplicium, templa, aras; statuas ijs exinde constructas, per quæ baiuli corpora detulerunt; bella gesta, munitiones erectas,

testimonijs coæuorum.

erectas, vt seruarentur: quæ ante Neubrigensis librum vulgatum constat contigisse.

His adhuc vetustiorem, synchronum Ambrosij, Chrysostomi, Hieronymi, quæris? ecce tibi Flauium Dextrum, cuius apud Hieronymum multa laus: is & nomina prodit eorum, & locum mortis, & annum sepulturæ: Baptismum eorum à S. Thoma collatum confirmari aues? Cedo tibi Dorotheum Tyrium in synopsi, Sophronium, & ex eo Hieronymum, quem quærebas.

Miraris, toties inculcando, debuisse Ottonem Frisingensem comitem & scriptorem expeditionis Italicæ nepotis sui Cæsaris Friderici eiusque continuatorem Radeuicum Frisingensem Canonicum tam nobilis translationis Regum in Germaniam factæ facere mentionem? miror ego Iacobe tuam in Chronologia & historijs eius temporis imperitiam: an ignoras Ottonem triennio circiter ante mortuū esse, quam exscinderetur Mediolanū translatis Coloniam reliquijs? an ignoras Radeuicum continuatorem biennio vel anno minimum ante excidium, finisse suam continuationem? liber in promtu est, inspice, at qui hunc continuauit Sanctblasianus item Germanus, fusè describit etiam ante Neubrigensem eam translationem, quod idem continuator Mariani Scoti Dodechinus, & Auctor Affligimensis auctarij coæui præstiterunt. Silentij quorundam aliorum alibi causas adfero. obiectio stolida.

Miror autem non plures: quam duodecim testes huius translationis adducere Nouatorem potuisse, & eos ferè. qui nonnihil in adiunctis quibusdam discrepant: vnde subito velut mendacij reos arbitro Daniele censet lapidandos: Parcius Iacobe parcius ista istis tamen obiicienda memento: quoties vel ipsi Euangelistæ prima fronte videntur in horis Christi crucifixi, vel morientis: in adiunctis miraculorum & alijs dissentire, quæ in harmonicam consonantiam, concentumque diuinum adducit S. Augustinus & sancti Patres? lege libro octauo & sequenti ducentos ferè auctores omnium nationum, locorum, seculorum iam inde à translatione & mirare consensionem; licet pauci æras secuti varias, vel alijs ex causis, vt in ipso excidio Mediolanensi referendo, nonnihil deuiarint: nihil tamen officiunt historicæ veritati; vt fusè demonstraui libro octauo. Vide etiam summorum Pontificum Ioannis 22. & Bonifacij noni, 22. diplomata, quibus SS. Trium Regum qui Christum in cunabulis adorarunt reliquias Coloniam translatas approbant, miracula confirmant, cultores earum & peregrinationes ad eorum sacra corpora instituta laudant, & ad conditorium eorum sumtu magnificentissimo construendum exhortantur: hæc omnino mihi persuadeo Nouatorem nostrum nunquam adspexisse, nam quod vnum in eo mirificè placet, omnino iudicium suum Ecclesiæ Catholicæ censuræ submittit, quæ cum per caput suum S. Petri successores definierit Magos istos Euangelicos mortuos, exuuias suas Catholicorum solatio deposuisse, Deumque ad earum contactum & venerationem operari prodigia, prudenter fecerit; huic si decisioni acquiescat, & se germanum Ecclesiæ Romanæ Catholicæ filium profiteatur. Nolo summo iure cum eo agere, nec pensiculatius singulos in quatuor illis libris errores percensere, malo iam amicè monere, vt desertis periculosis nouitatibus, accedat communi sanctorum Patrum, Doctorum & Ecclesiæ consensui, & interpretationi: cuiusuis hominis est errare, nullius nisi contumacis in errore perseuerare: non veritus fuit S. Augustinus, Bellarminus, Baronius & alij cognitos suos errores orbi recantare, sequique cognitam veritatem: non pigeat imitari in tantis viris, quod mirari delectat. excusatur Nouator.

CAPVT LXXV.

Actus solennis anno 1652. die Epiphaniæ 6. Ianuarij habitus: quo Maximilianus Henricus Archiepiscopus & Princeps Elector Coloniensis vtriusque Bauariæ Dux &c. primum sacrum Archiepiscopale cecinit Coloniæ, in æde metropolitana, Landgrauio Hassiæ cum coniuge fidem amplexo Romano-Catholicam, eamque propagante cum actu celebriore Ratisbonæ anno insequenti in Epiphania celebrato.

Electio Maximiliani Archiepiscopi.

EPIPHANIAM Domini anno 1652. primo suo Archiepiscopali sacrificio in æde metropolitana cantato celeberrimam ab hominum memoria fecit Maximilianus Henricus Archiepiscopus & Princeps Elector Coloniensis vtriusque Bauariæ Dux &c. Fuerat is electus anno 1642 Coadiutor cum certa successione, confirmatus eodem anno 13. Decembris ab Vrbano 8. Pontifice Maximo. Successerat Patruo suo Ferdinando anno 1650. 13. Septembris mortuo, eodem die: inauguratus verò post sepulturam decessoris 26. Octobris. Anno postero 17. Septembris Diaconus, 24. eiusdem Sacerdos est à Georgio Paulo Strauio Episcopo Ioppensi eodemque suffraganeo Coloniensi consecratus. Postea 8. Octobris, cum tricesimum ætatis annum attigisset, à Fabio Chisio Legato Apostolico, nunc S. R. E. Cardinale dignissimo, & suffraganeis Coloniensi & Osnaburgensi Archiepiscopus est Bonnæ initiatus; ibidem festo S. Michaëlis Archangeli primitias, Leodij festo SS. omnium primum pontificale sacrum & anno 1652. Coloniæ festo Epiphaniæ Archiepiscopale cum pallio (quod anno priore 27. Decembris festo S. Ioannis Episcopus Ioppensis ex speciali sedis Apostolicæ commissione eidem imposuerat) hoc solenni ritu celebrauit.

(consecratus.)

(apparatus.) Coloniam intrauit 4. Ianuarij, salutatus ilico à Francisco Lotharingiæ Duce, Episcopo Vridunensi, & Decano metropolitano, mira Capituli & ciuitatis totius consensione: ac conatu sacrum illud (quale vix à centum retro annis Colonia viderat) insigni apparatu cohonestandi; Hunc in finem erectum erat in metropolitanæ ædis naui post chorum proximè aram S. Annæ, sub crucis simulacro & horologio eo loci, vbi iam ab annis quadringentis conditorium SS. Regum est designatum, pegma quadratum, per nauim templi proiectum, binas vtrimque complexum columnas, quæ asseribus in sublime erectis claudebantur: tribus gradibus ad id adscendebatur, totidem ad altare, quod in medio ad ortum solis excitatum versicolore conopæo ex aurea tela decorabatur. In eo argenteæ SS. Apostolorum duodecim statuæ cum capitibus SS. Martyrum Naboris & Felicis visebantur, eius medium locum Pilgrimi Archiepiscopi donum prægrandis argentea Crux quadrata gemmis vndique ornata occupabat, ternis vtrimque candelabris argenteis, vnoque in medio cum cereis collucentibus. Pauimentum totum rubris instratum erat tapetibus, latera fulgebant peristromatis auro variaque pictura illustratis, quorum fastigia cereis vndique coronabantur, & chorus musicus altaris parti sinistræ incumbebat. Stabat à dextro latere versus aquilonem in medio sedes pontificia conopæo ex argentea tela caudicante vestita, infra quam ad dextram sedilia virorum principum Philippi Guilielmi Ducis Iuliæ &c. & Ernesti Landgrauij Hassiæ eiusque coniugis consistebant. At è regione versus austrum Diaconi & subdiaconi Comitum, & suffraganei Coloniensis sellæ paulum eminebant, quas modico interuallo sex infulatorum Abbatum sedes ordine sequebantur intra theatrum, qui omnes mitris & pluuialibus albis candicabant.

(Margin notes: theatrum erectum. — altare — thronus Pontificius — subsellia Principum)

Post

Post gradus pegmatis, aliquo relicto spatio, in medio chorus Choriepiscopi, Cantoris & Camerarij erat, cui Franciscus Ego Comes de Furstenberg Choriepiscopus, pluuiali indutus, & argenteo baculo ornatus, cum Adriano à Wallenburg, & Laurentio Pellionis metropolitanæ ædis Canonicis Presbyteris capitularibus pluuialibus pariter indutis præerat. Chori Cantorum.

A dextris seu parte Euangelij Franciscus dux Lotharingiæ Decanus cum metropolitani templi canonicis: latus oppositum Præpositi & Decani collegiatarum Ecclesiarum, & Canonici S. Gereonis occupabant. Collegii Metropolitani.

Post Choriepiscopi Cantoris & Camerarij chorum subsellia Consulum, Quæstorum, & Senatus totius Coloniensis in media templi naui cernebantur: ea dextra læuaque claudebant sedes Canonicorum ceterorum collegiorum. Postremum spatium ciues & alij viri intra septa lignea tenebant, quæ inter columnas erecta hastati magno numero ambiebant, & custodiebant, vno tantum aditu intra pegma & sedilia Prælatorum ab Aquilone & meridie patefacto. Senatus Coloniensis. Canonicorum.

Pridie Epiphaniæ post meridiem circa secundam clerus ciuitatis totius primarius & secundarius ædem metropolitanam adijt, suis in sedilibus ante theatrum distributus. Prælati verò & Canonici metropolitanæ ecclesiæ cultu Canonicorum absque cruce aulam Archi-episcoplem adierunt deduxeruntque suum metropolitam in ædem sacram ordine subsequenti.

Præibant Scabini, Commissarij, Consiliarij Archiepiscopi, Principum diuersorum aulici primarij, nobilitas patriæ, Vice comes baculum album, Archimarscallus Coloniensis Salmensis Comes gladium aurea vagina conditum præferebat, Hos Canonicus, vt vocant Domicellans Ioannes Gerardus Comes in Manderscheidt Blanckenheim cum cruce Archiepiscopali, imagine crucifixi ad Hierarcham versa, sequebatur. Tum ipse Princeps Elector Archiepiscopali habitu, rochetto, purpureaque cappa, vt vocant Pontificali & bireto vestitus populo per plateam hinc inde genibus flexo benedicens, pietatem spirans & animum defixum cœlestibus desiderijs, Decano, Prælatis, & Canonicis Metropolitanis binis ac binis iuxta ordinem dignitatis & senij proximè sequentibus Ecclesiam intrauit, & in sacello Beatissimæ Virginis Mariæ, coram sanctissimo altaris sacramento genuflexus aliquamdiu vacauit orationi. Ordo præcedentium. vestitus Archiepiscopi.

Processit inde ad theatrum paulo ante tertiam Maximilianus Henricus Archiepiscopus Pontificalibus ornatus, Suffraganeo Coloniensi & Abbatibus mitratis suis in sedibus considentibus, ac orsus est Vesperas, quas chorus musicus insigni vocum, fidium & instrumentorum varietate præstantia peritiaque prosecutus est. Vesperarum cantus.

Ingens affluxerat Principum, Comitum & illustrium virorum multitudo; quos inter eminebat Philippus Wilhelmus Iuliæ Dux &c. qui secum adduxerat duabus ante horis ciuitatem ingressum Ernestum Principem & Landgrauium Hassiæ: is visa maiestate pia sacrorum rituum Ecclesiæ tempore Vesperarum, quod ante decreuerat, statuit postridie in eo Principum virorum, Clerique frequentissimi consessu fidem orthodoxam publicè profiteri. Principum consessus.

Ab hora quinta ad sextam æra campana totius ciuitatis Coloniensis pariter pulsata sunt, sicut & postridie festo Epiphaniæ mane ab octaua ad nonam vsque matutinam, quando collecto iam clero, magistratu, viris etiam Principibus, & sex Abbatibus infulatis, aduenit Archiepiscopus ordine quo die præcedenti, qui omnibus suis in sedilibus collocatis, oratione versus aram finita, Sedem pontificiam ad latus aquilonare tribus gradibus eleuatam adijt, ibidem tertiam inchoauit, quam chorus musicus concinuit. Aderant eidem Ioannes Iacobus comes in Königseck subdecanus Metropolitanus, & sacri Presbyter adsistens, indutus pluuiali: duorum Diaconorum adsistentium munere fungebantur Leopoldus Fridericus Comes Truchsesius, & Hermannus Otto Princeps de Nassau, qui Dalmaticis vestiti solio Pontificio vtrimque adsidebant, biretis rubeis holosericis tecti. Præter hos alij duo cultu Diaconi & Subdiaconi ministrabant: horum alter Philippus Salentinus Comes de Manderscheidt Gerolstein Diaconum egit: ac Wilhelmus Ego Comes in Furstenberg subdiaconum: Quin & Ioannes Gerardus Comes de Manderscheidt Blanckenheim crucem Archiepiscopalem argenteam prælaturus: tres item alij patriæ comites duo Cantus Tertiæ. Sex comites ministri Sacri.

germani

tres aliiâ manibus abluendis.

germani fratres Salmenses & Comes de Manderscheidt Blanckenheim a lotione manuum & tergendis ijs adstabant: præter variarum Ecclesiarum Canonicos, qui mitram, pedum, librum, candelabra vel alia necessaria deferebant.

Dum tertius psalmus in Tertia concineretur, induit Archiepiscopus sacras vestes, amictum, albam, Cingulum & pluuiale, mitramque pontificalē candidam cum insignibus *H*assicis, hanc enim decessor Hermannus 4. Archiepi. Coloniensis ex Hassiæ Landgrauijs ortus ante 150. annos moriens suæ reliquerat Ecclesiæ: cantata deinde ab Archiepiscopo collecta ad tertiam cum ministris omnibus ad aram se contulit; ibidem resedit infulatus, facie ad populum conuersa. Mox Ernestus Princeps Landgrauius Hassiæ & coniunx Eleonora Maria Solmensis familiæ accesserunt ad aram, & in primo gradu genuflexi petierunt in gremium S. matris Ecclesiæ Romano Catholicæ recipi, eiurata hæresi; quibus Archiepiscopus annuit beneuole, & solenn[illegible] ex Pontificali recitatis orationibus Ecclesiæ reconciliauit, ac manibus eis im[illegible] librum Euangeliorum porrexit vtrique, cuius attactu fidei constantiam [illegible] postea; quam adsistens Presbyter Comes in Kônigseck eorum nomine clara & distincta voce prolixiorem fidei professionis formulam Pij quarti iussu vulgatam Teutonicè pronunciasset. Scribi vix potest quo gaudio, plausu & gratulatione præsentium hic actus sit celebratus. Tum illi magno animi solatio ad sua subsel[illegible]a redierunt, & Princeps *E*lector ad solium suum sublimius; ibi deposito pluuiali, r[illegible]iquis Pontificalibus indutus vestimentis pallium Archiepiscopale iucundissimo & ab hominum memoria non viso Coloniæ spectaculo circa collum per humeros in pectus promissum induit, ac ordiri cœpit diuinissimam functionem, musicis de Epiphania gratissimum introitum concinentibus. Ad hymnum Angelicum vocibus modulatis, fidibusque accessit tubarum clangor, æneorum tympanorum reboatio, tormentorumque bellicorum extra basilicam gratum tonitru, cum pia maiestatis plena, miraque omnium consonantia. Cecinit epistolam clara distinctaque voce Wilhelmus Comes de Furstenberg Subdiaconus, Euangelium paulo post Diaconus Philippus Salentinus Comes de Manderscheidt Geroistein. Quo finito liber soli Archiepiscopo porrectus est osculandus, qui cum intonuisset Credo prosequentibus id Symphoniacis, progressus ad aram cum ministris insigni pietate peregit oblationem: manibus abluendis & tergendis duo Salmenses Comites & tertius de Blanckenheim omnes seculares seruierunt.

Ernestus Landgrauius Hassiæ cum coniuge fidem Catholicum profitetur.

initium sacri.

sub hymno Angelico tormenta explosa.

In canone rubricis ad vnguem seruatis, ubi sacramentum augustissimum fuit consecratum, ad æris campani maioris sonum iterum tormenta bellica reboarunt gratissima autem vocum & instrumentorum harmonia, tubis pariter piè, modestè grauiterque clangentibus, cetera peracta sunt. Ad pacis osculum sacrificans admisit Presbyterum adsistentem, tres Diaconos, & vnum subdiaconum omnes illustres, singulorum humerum sinistrum osculatus. Percepta sacra communione tres iterum Comites duo Salmenses & tertius de Blanckenheim eluendis digitis suam navarunt operam, ac cantata collecta Ioannes Gerardus Comes de Manderscheidt Blanckenheim crucem argenteam Archiepiscopalem ad infimum altaris gradum in medio consistens ante sacrificantem tenuit, qui ope divina implorata formato ter signo sanctæ crucis ad austrum, occidentem & aquilonem præsentibus benedictionem Archiepiscopalem cum indulgentijs plenarijs inpertiuit, tum iterum v[illegible] se ad populum & Presbyter adsistens Comes de Kônigsegh Teutonicè plen[illegible] indulgentias sedis Apostolicæ beneficio donatas præsentibus, & qui eodem die prauia confessione refectique sacra synaxi locum adiectis precibus solitis viserent, publicauit. Recitato postea S. Ioannis euangelio redijt ad solium, exuit se vestibus sacris, & hymnus Ambrosianus decantatus est miro neruorum, cornuum, tubarum, & æneorum tympanorum concentu, bellicis iterum tormentis tonantibus, & totius ciuitatis æris campani grauissima harmonia concrepante, ephæbis cum funalibus per pegma sparsis: Eo absoluto Archiepiscopus in medio theatri versus aram genuflexus per quadrantem piè gratias egit, omnibus sacrificantibus exemplo, ne litata rediuina domum absque gratijs properent. Deinde præeuntibus iterum Scabinis, Commissarijs, Consiliarijs, & nobilitate patriæ redijt ad curiam Coloniensem stipatus Decano & illustrissimo collegio metropolitano, sequente aula & ministris. Interim

iterum post consecrationem.

benedictio Archiepiscopalis cū indulgentiis.

Ernestus

Ernestus Landgrauius cum coniuge & aula sua trium Regum mausoleum adijt (quo etiam Philippus Wilhelmus Dux Iuliæ cum Legato Regis Poloniæ se contulit) qui eorum corpora precibus & oblatis muneribus honorarunt, actis gratis quod ea die stella fideiCatholicæ mentis oculis collustrati, cimmerias hæresis tenebras, & auitos errores deseruissent, veris accensi lucis filijs: nec deinceps cessarunt qua monitis, qua exemplis, qua sparsis vtilissimis de fidei controuersis capitibus libris multos orthodoxis aggregare, & gynecæo quidem aulaque tota sensim cum multis subditis conuersis, cognatæ Isabellæ Ameliæ Darmstadiensis Principis filiæ Ecclesiæ conciliandæ felicem nauarunt operam: quæ desponsa Philippo Wilhelmo Iuliæ Montium & Neoburgi Duci festo sanctorum omnium Dusseldorpij anno 1653. publicè in templo Societatis Iesu sacris operante in PontificalibusArchiepiscopoColoniensi, Principe integerrimo; fideiCatholicæ professionem edidit, sacra refecta est synaxi, ac sacro chrismate confirmata nomen Magdalenæ sumsit. Eodem die locoque pasti sacra alimonia Dux Philippus Wilhelmus maritus, & Ernestus Landgrauius Hassiæ cum coniuge: ijdem omnes neophytam principem 7. Nouembris Coloniam duxerunt, festo S. Engelberti Martyris cognati sanguinis, ac sanctorum trium Regum corporibus inspectis, & honoratis: culta etiam S. Vrsula & vndecim millibus Virginum in curia magnifico senatus epulo sunt excepti.

Zelus Ernesti Principis.

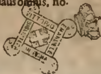
In conuertenda Darmstadiensi nupta Duci Iuliæ.

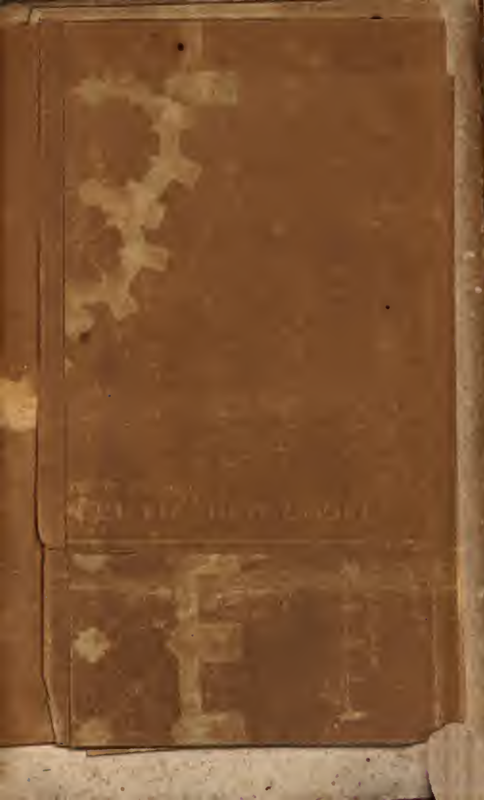
Visunt SS. Reges.

Nec silenda celebris anni 1653. epiphania Ratisbonæ in Comitijs Germaniæ totius Imperatoria magnificentia in æde catherali peracta; sacrum ibidem etiam Maximilianus Henricus Coloniensis Archiepiscopus & Elector graui ceremonia cecinit: aderat Ferdinandus tertius Augustus Imperator, qui pro suo in sanctos tres Reges præcipuo studio, colendique desiderio symphoniam totam arte maxima, qua præcellit, composuerat, quo velut condimento labores infinitos & negotiorum publicorum molestias temperat: & annum iam totum incredibili constantia, prudentia, & comitate statum imperij afflictum sustentat, componit, erigit, ac inter extremos hæreticorum conatus orthodoxam fidem in Germania pessum dandi, feliciter prouehit, nonnullis viris illustribus ibidem ad matris Ecclesiæ gremium reuocatis. Intererat eidem sacro Ferdinandus quartus Rex Bohemiæ eodem anno Rex Romanorum omnium Octouirorum suffragijs electus & coronanatus: Electores etiam Catholici Moguntinus & Treuirensis & Acatholicus Palatinus Comes Rheni cum Wirtenbergico Duce: nam ceterorum Episcoporum, Principum, & communi præsentium vix iniri ratio potuit. Accessit ad diei sacrique solennitatem ornandam Treuirensis Elector, qui sacerdotio iam ante initiatus sub sacrificio pallium accepit Archiepiscopale, quod ei Coloniensis imposuit, adsistente in Pontificalibus Francisco Wilhelmo loci Præsule dignissimo. Magna tam eo die quam sequentibus alijs similibus sacris functionibus autoritas apud Acatholicos est parta, vt illustres quidam viri spectatores istiusmodi maiestatis orthodoxæ fidei eam modo complexi sint, Maior opinor accedet in Germania splendor Ecclesiæ Catholicæ, si liceat imperij Diuos tutelares SS. tres Reges concameratâ eorum basilicâ ad locum à quadringentis annis eorum quieti perpetuæ destinatum introducere, vbi augustiore mausoleo conditi possint quaquauersum ab indigenis & aduenis honorari. Quem in finem idem Maximilianus Henricus Archiepiscopus diligens decorem domus Dei cũ illustri capitulo metropolitano, ciuibus & Archidiœcesi desiderant quamprimum 100. & pluribus annis intermissam structuram templi summi instaurare, testudinem brachij transuerii & nauis templi altitudini chori parem inchoare: Deus fortunet pia consilia, mundique hierarchas & Principes viros clementer permoueat, vt collatis opibus promoueant regiam fabricam tantis orientis Regibus & primis Ecclesiæ structoribus dignam: quibus vt gentium primitijs & patriarchis omnes a Gentilibus orti fidei gratiæque diuinæ donum meritò acceptum, referimus; vt eorundem precibus eadem fidei lux hæreticis in Europa & Gentilibus in reliquis orbis regionibus oriatur, regnumque Christi facilius propagetur: nosque pariter decursa vitæ meta cœlestis regni participes cum eis efficiamur Domino opitulante, cui pro collatis in hoc opere suscepto beneficijs ab omnibus, in omnibus & per omnia secula laus omnis, honor & gloria deferatur, Amen.

Epiphania anni 1653. Ratisbonæ celebrior.

structura summi templi rursum inchoanda.

INDEX

LOCORVM S. SCRIPTVRÆ TRIVM TOMORVM

HISTORIÆ SS. TRIVM REGVM MAGORVM.

Numerus citatus indicat verum paginæ numerum, qui multis in locis corrigendus est iuxta errata, vel antecedentes & consequentes numeros foliorum veros. Sicut & citationes Sacræ Scripturæ vitiosæ iuxta huius indicis numeros emendentur.

Ex li

cap.

qui

Ex Ieremia.

Ex Baruch.

Ex Ezechiele.

In eis decuplum super cunctos Ariolos & Magos, qui erant in vniuerso regno eius. 175

cap. 2. v. 44. In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem & consumet vniuersa regna hæc, & ipsum stabit in æternum. 188

cap. 5. v. 11. Et Rex Nabuchodonosor pater tuus principem Magorum, Incantatorum & Chaldæorum & Aruspicum constituit eum. 175

cap. 7. v. 14. Et dedit ei potestatem & honorem & regnum, & omnes populi, tribus, linguæ ipsi seruient : potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur. 108

cap. 9. v. 24. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum & super vrbem sanctam tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & impleatur visio, & prophetia & vngatur Sanctus sanctorum. 109

Ex Osee.

Cap. 1. v. 2. Vade sume tibi vxorem fornicariam : & fac tibi filios fornicationum. 28. 89

v. 4. Voca nomen eius Iezrael v. 6. Voca nomen eius absque misericordia. v. 9. Voca nomen eius non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester, & erit in loco, vbi dicetur eis: non populus meus vos; dicetur eis: filij Dei viuentis. 89

v. 11. Et congregabuntur filij Iuda & filij Israel pariter, & ponent sibimet caput vnum, & adscendent de terra, quia magnus dies Iezrael. 90

cap. 2. v. 14. Ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.

v. 16. Et erit in die illa, ait Dominus, vocabit me vir meus, & non vocabit me vltra Baali, & sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in fide, & seminabo eam mihi in terra. 91

cap. 9. v. 10. Quasi vuas in deserto inueni Israel, quasi prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres eorum. 41

Ex Ioële.

Cap. 2. à 21. Noli timere terra, exsulta & lætare, quoniam magnificavit Dominus, vt faceret. Nolite timere animalia regionis, quia germinaverunt speciosa deserti ; quia lignum attulit fructum suum ; ficus & vineæ dederunt virtutem suam : & filij Sion exsultate, & lætamini in Domino Deo vestro : quia dedit vobis doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, quia in monte Sion & in Ierusalem erit salvatio. 92

Ex Amos.

Cap. 9. à v. 7. Nunquid non vt filij Æthiopum vos estis mihi filij Israel?

v. 11. In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit, & reædificabo aperturas murorum eius & ea, quæ corruerant, instaurabo, & reædificabo illud. 91

Ex Abdia.

C. 1. v. 1. Audivimus auditum à Domino, & Legatum ad gentes misit: surgite, & consurgamus adversus eum in prælium. 94. 513

Ex Michæa.

Cap. 4. v. 1. Et erit in nouissimo dierum, erit mons Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum populi, & properabunt gentes multæ, & dicent ; Venite adscendamus ad montem Domini & ad domum Dei Iacob, & docebit nos de viis suis: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Ierusalem. 95

v. 8. Et tu turris gregis nebulosa Sion, vsque ad te veniet, & veniet potestas prima, regnum filiæ Ierusalem. 90

cap. 5. v. 2. Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio à diebus æternitatis. 95

Ex Nahum.

Cap. 1. v. 15. Ecce super montes pedes evangelizantis, & annunciantis pacem: celebra Iuda festiuitates tuas & redde vota tua, quia non adijciet vltra, vt pertranseat in te Belial, vniuersus interijt. 96

Ex Habacuc.

Cap. 3. v. 1. Domine audiui auditionem tuam & timui · Domine opus tuum in medio annorum viuifica illud ; in medio annorum notum facies. Deus ab austro veniet & sanctus de monte Pharan : splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius ; ibi abscondita est fortitudo eius : adspexit & dissoluit gentes, & contriti sunt montes seculi. 98. 99

v. 7. Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian. Qui adscendes super equos tuos, & quadrigæ tuæ salvatio. 100

Ex Sophonia.

Cap. 2. v. 11. Et adorabunt eum viri de loco suo omnes insulæ gentium.

cap. 3. v. 9. Quia tunc reddam populis labium electum ; vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno. Vltra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei : filij dispersorum meorum deferent munus mihi. 102. 103

v. 14. Lauda filia Sion : iubila Israel, lætare & exsulta in omni corde filia Ierusalem : Abstulit Dominus iudicium tuum, auertit inimicos tuos Rex Israel, Dominus in medio tui : silebit in dilectione tua, exsultabit super te in laude. 104

INDEX
RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM
TRIVM TOMORVM HISTORIÆ SS. TRIVM REGVM MAGORVM.

A.

Arethas

Recontia

C.

D.

G.

Gasparis

L.

M.

M.

Magos

H.

I.

N.

O

P.

Herodem

Pantal

S.

Forma

INDEX.

RERVM MORALIVM PRO CONCIONATORIBVS.

EVANGELIVM DOMINICÆ PRIMÆ ADVENTVS HABES INFRA FESTO PALMARVM.

Dominica. 2. Aduentus. Lucæ 22v.

Dominica 3. Aduentus. Matthæi XI.

Dominica 4. Aduentus. Io. 1.

Ex Euangelio Lucæ 15. seruiunt pro 4. vel etiam. 1. Dominica Aduentus.

Secu

DE FESTIS TOTIVS ANNI

In

PROTESTATIO ET PETITIO AVTORIS.

SIQVID In hoc tripartitum PRIMITIARVM GENTIVM SEV MAGORVM EVANGELICORVM HISTORIÆ & Encomiorum opus perignorantiam aut incuriam meam aut Typographi, erroris irrepserit, contra S. Patrum doctrinam, Apostolicas Sanctiones, vel quid alterius, iuri legitimo repugnans, aut quod merito quempiam prudentem offendere possit, id infectum cupio; nec solum omnia S. M. Ecclesiæ Romanæ Magistræ totius orbis Christiani censuræ demississimè submitto, sed cuiusvis etiam prudentioris sanioris consilio subiicio monitus libenter correcturus: cuiusuis enim hominis est errare, nullius nisi insipientis in errore perseuerare.

Dum verò autoritate Ferdinandi Archiepiscopi Coloniensis literis anno, 1647. 27. Iulij expressa, & Maximiliani Henrici successoris anno 1650. 9. Nouembris clementissimè communicatâ, ac Superiorum meorum iussu Annales Metropolis Coloniensis adorno; cum mihi non liceat per otium loca singula, prout vellem, inspicere, dignentur omnes & singuli Collegiatarum Regularium & Parochialium Ecclesiarum, & Conuentuum Prælatiores, Superiores & Rectores: quos humillimè pro honore Dei & S. Ecclesiæ Catholicæ nec non suarum Ecclesiarum & congregationum obrestor: Toparchæ item, Satrapæ, & præfecti locorum & oppidorum gesta illic memorabilia, Diuos Tutelares, insigniores reliquias, imagines & Statuas miraculosas, ad quas frequens populi concursus, vel votiuæ peregrinationes olim adornatæ fuerunt, vel adhuc instituuntur, & signata tabulis prodigia significare; veteres etiam Inscriptiones, antiquitates, rariora monumenta, diplomata vel subscriptiones saltem Archiepiscoporum Coloniensium, si quæ his similia in sacrarijs, bibliothecis, vel archiuis continentur, quæ ad eorundem Archiepiscoporum Coloniensium initium & finem regiminis cognoscendum, historias Patronorum loci illustrandas, Archidiœcesis honorem vel congregationum initia, progressus & incrementa faciunt, mecum beneuole & compendio, pro vt eis placebit, communicare, vt citius & solidius Diuorum nostrorum Tutelarium historiæ, maiorum gesta, diuinaque beneficia regionibus hisce collata per ætates & annos singulos digesta in lucem prodeant ad posterorum memoriam, & imitationem, ac Diuinæ Maiestatis gloriæ maius incrementum.

